

Librorum Francisci Petrarche Impressorum Annotatio.

¶ Epistola Frācisci Petrarche Poete Laureati: Ad Donatum Apeninigenam: grāmaticum cum pꝛesentatione operis.

Abes en amice iam tandem expectatū pꝛo
b missūqꝫ libꝛū paruū de materia igēti mea
scilicet ac multorū ignorātia. quam si inge
nij in incude studij malleo extendere licuisset: cre
de mihi in cameli sarcinam excreuisset. Nam que
latioꝛ loquēdi area? quis campus ingētioꝛ: q̄ꝫ hu
mane tractatus ignorantie: ⁊ pꝛesertim mee? Ita
vo hunc leges: ut me ante focum hibernis nocti
bus fabulantem audire soles: ⁊ qua impetus fert
uagantem. Liber quidem dicitur. colloquium est.
Nil de libꝛo habet pꝛeter nomen. non molem: non
oꝛdinem: non stilum: non deniqꝫ grauitateꝫ. ut qui
cursim in itinere appꝛopante conscriptus sit. Sed
ideo libꝛum appellare mos fuit: ut paruo te mune
re magno sed nomine pꝛomererer: ⁊ fisus licet no
stra tibi omnia placere: tamen ita te fallere cogi
taui. Est ⁊ inter amicos hic fallendi usus: pauxil
lum pomorum uel exiguum obsonium missuri: ua
se argenteo inclusum: candido linteo obuoluimus
nec plus nempe quod mittitur: nec melius: sed ac
cipienti gratius: honestius fit mittenti. Sic ⁊ ego
rem paruam: pulchꝛo uelamine honestaui: Cūqꝫ
epistolam possem dicere: libꝛum dixi. qui tibi non
idcirco vilioꝛ fuerit: ꝙ lituris ⁊ additionibus plu
rimis intertextus: ⁊ pleno vndiqꝫ margine circū
fertus est. Et si enim oculis demptum aliquid sit
decoris: animo tamē tantundem gratie additū vi
deri debet: ꝙ hinc uel maxime te mihi familiarissi
mum intelligis: cui sic scribam: ut additiones ac li
turas ceu totidem signa familiaritatis ac dilectio
nis aspicias. Nec pꝛeterea dubitare possis meum
esse: qui ⁊ manu mea tibi olim notissima scriptus:
⁊ quasi de industria tot cicatricibus defoꝛmatus
ad te ueniat. Memorans tale aliquid de Nerone
scripsisse Suetonium Tranquillum. Uenere in
quit in manus meas pugillares: libelliqꝫ cum qui
busdam notissimis v̓sibus ipsius cirographo scri
ptis: ut facile appareret non translatos aut dictan
te aliquo exceptos: sed plane quasi a cogitāte atqꝫ
generante exaratos: Ita multa ⁊ deleta ⁊ iducta
⁊ superscripta inerant. Et hec quidem ille. Nil ti
bi nunc aliud suꝫ scripturus. Uiue mei memoꝛ ⁊
uale. Pataui. Idibus Januarijs: mei doloris in
lectulo. Hora noctis. xj[a].

¶ Frācisci Petrarche poete laureati: de suiipsius ⁊ multoꝝ ignorātia Liber icipit Ad Donatū Apeninigenā grāmaticū.

Unqꝫ ne igit̄ quiescemus? Sē
per conflictabitur hic calamus?
Nulle nobis erunt ferie? quoti
die amicorum laudibus: quoti
n die emulorum ingenijs respon
dendum erit? Nec inuidiaꝫ aut
latebꝛe excluserint: aut temp⁹ ex
tinxerit? Nec quietem mihi om
niuꝫ ferme pꝛo quib⁹ humanū laborat atqꝫ extuat
genus: rerum fuga peperit? nec uacationē deniqꝫ
iam deuexa: ac defessa etas attulerit? O ueneruꝫ
pertinax. que me pꝛidē reipu. excusasset: nondū ex
cusat inuidie. cūqꝫ illa cui multū debeo me absol
uat: hec cui nil debeo me molestat. Olim fateoꝛ sti
li tempus erat amicioris: ⁊ naturam meam sem
per ⁊ etatem iam tranquillioꝛ decebat oratio. Da
te ueniam amici. ⁊ tu lectoꝛ quisquis es parce oro.
Tuqꝫ an̄ alios Donate optie cui hec loquoꝛ igno
scito. Loqui opoꝛtet. nō qꝛ id melius: sed qꝛ cōtra
rium difficile. Et si enim ratio silentium suadeat:
digna nisi falloꝛ indignatio ⁊ iustus doloꝛ uerba
extoꝛquent. Auidissimus pacis in bellum cogoꝛ.
Rursus ecce inuiti trudimur. Rursus ad censori
um agimur tribunal. Mirum: nescio an inuide
amicitie an amice dixerim inuidie. Quid non po
tes liuoꝛ impꝛobe? si amicos etiam flammare ani
mos potes? Multa experto: hoc mali genus in
experto hactenus: nūc pꝛimum mihi mea soꝛs obi
cit omnium grauissimum pessimumqꝫ. Nam cum
hostibus: congressus sepe pꝛosperi: dulcis ut qui
busdam placet ita est dulcis: pꝛofecto victoria. cū
amicis decertanti ⁊ vincere ⁊ vinci miserum. Mi
hi v̓o neqꝫ cuꝫ amicis modo: neqꝫ cū hostibus: sed
cum inuidia belluꝫ est. Non nouus hostis: licet in
solitum pugne genus. Pharetrata fere quidem in
acie descendit. sagittis aggreditur: e longinquo fe
rit. Hec boni habet: ceca est ⁊ ut facile declinetur si
ꝓuisa sit: ⁊ sine delectu iaciēs sepe suos vulneret.
¶ Hoc mihi nūc mōstrū salua amicitia transfigē
dū anceps sane negociū. e duob⁹ inuicē se cōplexis
illeso altero: alterū cōfodere. Tenes puto memo
ria: ut apud Alexādriā Cesar inopino marte circū
fluus: Ptholomeū regē secū in oēs belli casus tra
hit: ne sine illo pereat. que res sibi non exigua eua
dēdi ut credit̄ causa fuit. ꝙ illū scilicet mactare: si
mulqꝫ hūc suare difficile cēsuisset: qui illū oderāt
hūc amabant. Nec id puto excidit: ut die illo quo
persarū regnū Hoꝛtanis viri pꝛudētis igenio: ⁊ se
ptē virorū foꝛtiū virtute seruili tyrānide liberatuꝫ
est. Sophyrus vn⁹ ex ꝯiuratis fusco in loco tyrāno
rū alterū amplexus: socios ut uel per suuꝫ coꝛpus
illū feriāt hoꝛtat̄: ne ꝑcendo sibi: ille foꝛsan euade
ret. Et mihi nūc igit̄ scā clamat amicitia: ut ul' per
suum latus stili acie: impiū feriā liuorē: quem ipsa
nō eqs amplexibus sinu fouet. Durū inter res taꝫ
iūctas: tātis in tenebꝛis discernē. Uitar tamē ut si
cut nūc Sophyro icolumi hostis occubuit. sic ꝯfu
tato nūc ⁊ perempta acri inuidia: dulcis amicitia
salua sit. que si uera est: ad qđ necessaria uera ē vir
tus: ubi non aliter fieri possit: extincta inuidia ledi
mauult: q̄ꝫ illa supstite supꝛaqꝫ se regnāte nō ledi.
¶ Sꝫ iā tādē ipam rē aggrediar: mox ut loq cepe
ro: ⁊ ni falloꝛ anteq̄ꝫ ceperim notā tibi nō aliter q̄ꝫ
mihi eoqꝫ foꝛtasse notioreꝫ: quo amici fame q̄ꝫ pꝛo
pꝛie studiosioꝛ est amic⁹. Et facili⁹ quidē ⁊ honesti
us irascimur: si quid in amicos dictum fuerit: q̄ꝫ si
in nos. Itaqꝫ multi sua spꝛeuē ꝯuitia: atqꝫ hic lau
dati sunt. Amici nemo trāquillus iniurias uel spe
ctare potuit uel audire. Neqꝫ enim par animi ma
gnitudo est alienis ac ꝓpꝛijs offensionib⁹ non mo
ueri. Quō aūt ignotū tibi eē potest: quod ut mihi
notū esset tu fecisti. de quo me spernēte ac ridente
doluisti? Nota igitur tibi loquar: non ut amplius
innotescant: sed ut scias quo aduersus inuidiaꝫ siꝫ
animo: ⁊ eodem esse incipias: nec grauius alienuꝫ
vulnus q̄ꝫ pꝛopꝛium ingemiscas. Deniqꝫ ut agno
scas quibus contra illam armis utoꝛ: qualiter lon

go uſu atq; acri ſtudio: ⁊ aduerſus oblatrantium
murmur obſurdui: ⁊ aduerſus liuidos dentes ob
durui: ⁊ preſentis quidem textus hiſtorie hic eſt.
Eniunt ad me de more: amici illi quatuor:
v quorum nominibus nec tu eges: gnarus
omniū. nec in amicos q̃uis vnum aliquid
non amice agētes: nominatiʒ dici lex inuiolabilis
finit amicitie. Veniūt auteʒ bini ⁊ bini: ut illos ſeu
morum paritas: ſeu caſus aliquis conglutinat. nō
nunq̃ ṽo ſimul omnes. Et ueniunt mira ſuauita-
te: letis frōtibus dulcibuſq; colloquijs: nec ſiʒ du-
bius pijs intentionibus. niſi ꝙ neſcio quib⁹ rimu
lis in illas meliori hoſpite dignas animas: infelix
liuor obrepſit. Incredibile negociū: ueruʒ licet: at
q; utinam non tam uerum. quē non ſaluum modo
ſed felicem cupiunt: quem non ſolum amant: uerū
etiam colunt: viſitant: uenerantur. Cui non tantuʒ
mites ſed obſequioſi ac liberales eſſe omni ſtudio
nituntˀ. O natura humana ⁊ patentibus ⁊ abditis
plena langoribus: eidē illi inuidēt. Quid? Neſcio
fateor: ⁊ inquirens ſtupeo. Nō opes certe. quib⁹
me tantū ſinguli ſuperant: quanto delphinus Bal
lena britānica maior: ut ait ille: quaſ preterea ⁊ ma
iores optāt mihi ⁊ mediocres. eaſq; non proprias
ſed cōmunicabiles. non ſuperbas ſed humillimas
ſine iactantia ſine faſtu nec ulla prorſus inuidia di
gnas norunt. Non amicos: quorū mihi parteʒ ma
ximaʒ mors abſtulit: quoſq; ut reliqua omnia: par
tiri libens cum amicis ſoleo. Non formam corpo-
ris: que ſiqua vnq̃ fuit: cuncta vincentibus annis
euanuit. ⁊ q̃uis huic etati ſatis adhuc deo largiē
te ac ſeruāte habilis. At certe inuidioſa iam pridē
eſſe deſijt. Et ſi qualis vnq̃ fuit adhuc eſſet: an uel
hodie poſſem uel tunc poterā obliuiſci. Vel poeti-
cum illud quod puerulus hauſeram. forma bonuʒ
fragile eſt. uel illō Salomonis in eo libro quo par
uulū docet. Fallax gratia ⁊ uana eſt pulchritudo.
Quomodo igitur inuiderent mihi quod non hēo
quod dum habui ipſe contempſeriʒ: quodq; ſi red
deretur: nunc uel maxime cognita ⁊ experta eius
inſtabilitate contemnerem? Non deniq; ſcientiaʒ
aut eloquentiam: quarum primam penitus nullaʒ
mihi eſſe confirmant. Altera ſiqua eſſet apud illos
hoc moderno philoſophico more contemnitur: ⁊
quaſi litteratis viris indigna reſpuitur? Sic iā ſo-
la philoſophantis infantia ⁊ perplexa balbuties:
initens ſupercilio atq; oſcitans ut Cicero uocat ſa
pientia in honore eſt. Nec redit ad memoriam
Plato. Plato eloquentiſſimus hominū. nec ut ſileam ce-
Aris. teros dulcis ac ſuauis ſed ab hijs ſcaber fact⁹ Ari
ſtoteles. Sic a ſuo deſiſtunt ſeu deerrant duce: ut
eloquentiam quam ille philoſophie ornamentum
ingens rat⁹: ei ſtuduit adiungere: Iſocratis ut per
hibent oratoris gloria permotus. Hanc iſti impe-
dimentum probrumq; exiſtiment. Ultimo non vir
tutē ipaʒ opportunā haud dubie: inuidioſiſſimāq;
rerum omnium: ſed ut illis ut puto vilē: eo ꝙ nec
tumida nec elata eſt. Hāc mihi ergo uere optarē. ſʒ
profecto concorditer ac libēter tribuūt. Et cui par-
ua negauerint: muneris inſtar exigui quod eſt ma
ximum largiuntur. virum bonum: immo optimuʒ
dicunt. qui o utinam non malus: utinamq; nō peſ
ſimus in iudicio dei ſim. Eundem tamen illittera
tum prorſus ⁊ idiotam ferunt. Cuius aliquando
contrarium iudicio litteratorum hominum diffini
tūm eſt: q̃ ueraciter non laboro. Neq; eniʒ magni
facio quod mihi eripitur. modo quod conceditur
ueruʒ eſſet. Cupidiſſime cuʒ hijs fratrib⁹ meis no-
ſtre parentis ac gratie celeſtis hereditatē ſic parti
rer. ut ipſi qdeʒ litterati omnes: ego autem bonus
eſſem. litterarum ṽo uel nihil uel non niſi q̃tum
quotidianis dei laudibus opportunum eſt: nouiſ-
ſem. Sed heu uereor: ne ⁊ humile me fruſtretur
uotum ⁊ ſuperba illos opinio. Ipſi autem mitem
bonis moribus: ⁊ multa me aſſerunt amicitiarum
fide. in quo quidem ultimo niſi ego fallor: non fal-
luntur. Ceterum ea eſt cauſa cur me in amicis ha-
beant. nō ingenium ullum: non induſtria: non do-
ctrina: non ſtudium honeſtarum artium: aut ſpes
ueri ex me vnq̃ audiendi diſcendiq;. Ita plane eo
reditum quod de Ambroſio ſuo narrat Auguſti- Aug⁹.
nus. Amare inquit eum cepi non tanq̃ doctorem
ueri: ſed tanq̃ hominem benignuʒ in me. Seu qō
de Epicuro ſentit Cicero. cuius cum multis in lo- Cicero.
cis: mores atq; animum probet: ubiq; damnat in-
genium: ac doctrinā reſpuit. Quibus ad hunc mo
dum ſeſe habentibus: quid mihi inuideant dubita
ri poteſt: Cum inuidere aliquid non ſit dubium.
Neq; eniʒ bn̄ diſſimulant: nec interi⁹ pulſas ſtimu
lis linguas frenant. quod in hominibus alioquin
non incōpoſitis nec inſulſis: quid niſi euidens paſ
ſionis indomite ſignuʒ eſt? Or ſi inuident ut faciūt
nec qō iuideāt eſt: aliud utiq; latēs vir⁹ per ſe ipſū
pādit. vnū eniʒ hoc inanc inuidēt quātulūcūq; eſt
nomen: ⁊ hanc famam que viuenti maior forſitan
q̃ pro meritis aut pro communi more obtigit: qui
perraro viuos celebrat. In hoc illi obliquos defi-
xere oculos: quo ⁊ nunc ⁊ ſepe utinam caruiſſem.
Crebrius enim damno id memini mihi fuiſſe: q̃
uſui. Cunq; non paucos mihi fecerit amicos: ho-
ſtes fecit inumeros. Et ita mihi accidit: ut hijſ qui
inſigni caſſide viribus haud magnis in pugnā eūt
quibus nil aliud Chimere fulgor preſtat: niſi ut a
pluribus feriantur. Hec mihi oliʒ peſtis perq̃ fa-
miliaris viridioribus annis fuit. nunq̃ ṽo mole-
ſtior: q̃ que nunc exarſit. ꝙ ⁊ ego delicatior ineun
dis bellis iuuenilibus ac talibus ſubeundis oneri
bus. ⁊ illa vnde nec uereor nec uerebar: ⁊ quando
uel meis moribus victa uel euo iam conſumpta eſ
ſe debuerat: inopina renaſcitˀ. ¶ Sed progredior
Cogitant ſe magnos. ⁊ ſunt plane omnes diuites
que nunc vna mortalibus magnitudo eſt. Sentiūt
etſi in hoc multi ſeſe fallant: nullum ſibi nomē par
tum: nullum ſi rite preſagiunt ſperatuʒ. Has inter
curas anxij tabeſcunt. ⁊ quāta vis mali eſt. Rabi
di uelut canes: in amicos quoq; linguas exerunt
dentes acuunt: vulnerantq; quos diligunt. Que
nam hec cecitas? Quis nā furor? Nonne enim ſic
etiam pentheum furens mater lacerat: ⁊ hercules
paruos natos? Amant iſti me ⁊ mea omnia: preter
vnum: nomen: quod mutare non renuo: ut Therſi
tes dicar aut Cherilus. uel ſiquid aliud malunt: ſi
uel ſic obtineam nequa ſit penitus tā honeſti amo-
ris exceptio. ¶ Eo ṽo acrius urūtur: ⁊ ceco eſtu-
ant incendio: ꝙ ⁊ ipſi ſtudioſi omnes ⁊ lucubrato-
res magni ſunt: Ita tamen ut primus litteras nul-
las ſciat. nota tibi loquor omnia. ſecūdus paucas.
tertius non multas. quartus ṽo non paucas fa-
teor: ſed perplexas adeo tamq; incompoſitas ⁊ ut
ait Cicero: tanta leuitate ⁊ iactatiōe: ut fortaſſe me

lius fuerit nullas nosce. Sunt enim littere multis
instrumẽta demẽtie: Cunctis fere superbie: nisi ꝙ
raro in aliquam bonã ꝛ bene institutã aiam icide-
rũt. Multa ille igitur de beluis deqꝫ auibus ac pi
scibus. quot leo pilos in uertice: quot plumas ac-
cipiter in cauda: quot polipus spiris naufragum
liget. Ut aduersi coeũt elephãtes bienniumqꝫ uteꝝ
tumẽt ut docile viuaxqꝫ animal: ꝛ humano proxi
mum ingenio: ꝛ ad secundi tertijqꝫ finem seculi vi
uendo perueniens: ut phenix aromatico igne ꝯsu-
mitur ustusqꝫ renascitur. ut Echinus quouis impe
tu actam proram frenat: cum fluctibus erutus nil
possit. ut uenator speculo Tygres ludit: Arinaphꝰ
griphen ferro impetit: Cete nautam tergo fallunt.
ut informis urse partus. mule rarus. vipere vnicꝰ.
Isqꝫ infelix. ut ceci talpe. surde apes. ut postremo
superiorẽ mãdibulam oium solus aiantium croco
drilus mouet. Que quidẽ uel magna ex parte fal-
sa sunt: quod in multis horum similibus ubi in no
strum orbem delata sunt patuit: uel certe ipsis au-
ctoribus icomperta. sed propter absentiã uel cre-
dita promptius uel ficta licẽtius. Que deniqꝫ ꝙ̃-
uis uera essẽt: nihil penitꝰ ad beatã vitã. Nã quid
oro naturas beluarum ꝛ uolucrum ꝛ piscium ꝛ ser
pẽtum nosce profuerit: ꝛ naturam hoium ad quid
nati sumus: vnde ꝛ quo pergimus uel nescire uel
spernere. ¶ Hec ꝛ alia huiusmodi aduersus hos
scribas: nõ mosayca utiqꝫ nec christiana: sed aristo
telica ut sibi videtur in lege doctissimos: cum sepe
liberius agerem ꝙ̃ soliti sint audire: idqꝫ fortassis
incautius ut qui inter amicos loquens nihil inde
periculi prouiderem. Mirari illi primũ: post irasci
ꝛ quoniã ꝯtra suam heresim ac paternas leges di
ci ista sentirent: collegerunt ꝛ isti consilium: ut me
quem profecto diligũtꝰ: sed ut famam meã quam
oderunt ignorãtie crimine ꝯdemnarẽt. Uocassent
utinam ꝛ alios. Fuisset forsitan in cõsilio dicende
sentẽtie ꝯtradictum. Ipsi vo ut concors eẽt ꝛ vna-
nimis sentẽtia: soli ꝙtuor cõuenere. Ibi de absen-
te atqꝫ indefenso multa ꝛ uaria: non ꝙ uarie aia-
ti essent: cum vnum omnes sentirẽt vnu mqꝫ dictu
ri essent. Contra se tamẽ suumqꝫ iudiciũ: peritorũ
more iudicũ arguẽtes: ut uelut contradictionum
angustijs eliquata ꝛ expressa ueritate coloratiꝰ dif
finirẽt. ¶ Dixerũt primo famã publicã pro me sta
re: sed parum fidei merita respõderunt. nec mẽtiti
sunt: eo ꝙ vulgus rarissime uerũ cernat. Dixerũt
deinde maximorũ atqꝫ doctissimorũ hominũ ami
citias: quibus ornatã ꝙ in dño glorier vitã egi: eo
rũ sentẽtie obstare. quin ꝛ regũ familiaritates plu
rimorũ noiatim Roberti siculi regis: qui me iuue-
nem quoqꝫ crebro ꝛ claro sciẽtie atqꝫ ingenij testi-
monio honestasset. Respõderũt ꝛ hic plane mẽti-
ta est iniquitas: ꝛ nõ dico iniquitas sed uanitas si-
bi regem ipsũ lrãtum magna etiã fama: sed nulla
fuisse notitia. Reliquos ꝙ̃uis doctos: In me ta-
men nõ sat ꝑspicaci fuisse iudicio. seu amor ille: seu
icariositas fuisset. Illud sibi pterea obiecere: ꝙ ro
manos põtifices tres ꝓximos pro se quẽqꝫ certa-
tim me ad sue familiaritatis isignem gradum: ne
quicꝙ̃ licet euocasse. ꝛ hunc ipsum qui nũc ꝑsidet
urbanum de me bene loqui solitũ: mitissimisqꝫ me
litteris visitasse. Iã isuper ꝛ Romanum hunc pñ-
cipem: neqꝫ enĩ alius etate hac legitimus ꝓnceps
fuit me iter familiares caros numerare: neqꝫ ad se

multa quotidie precum vi ꝛ nuncijs repetitis atqꝫ
epistolis solitum uocare: late notũ nulliqꝫ dubium
est. Ex qbꝰ aliqđ mihi nõnulliꝰ pcij argumentũ qri
sẽtiũt. Sed ꝛ hũc obiectũ dissoluẽtes: ꝛ põtifices
uel secutos famã aberrasse cũ ceteris uel moribꝰ
nõ scia iductos ut id agerẽt asseruere: ꝛ pncipẽ stu
dio gestarũ reꝝ atqꝫ historijs motũ: quaꝝ mihi ali
quã notitiã nõ negãt. Ad hec obstare sibi dixerũt
eloquentiã: quã ego mediusfidiusꝰ nõ agnosco. Ip
si aũt psuasorẽ satis efficacẽ phibẽt. ꝙ ꝛ si rhetori
ci siue oratorij offm sit apposite dicẽ ad psuadẽdũ
nis psuadere dictione multis tñ idoctis contigisse
aiũt. quodqꝫ est artis tribuũt fortune: vulgatũqꝫ il
lud afferũt: multũ eloquẽtie: parũ sapiẽtie. nec ad
uertũt diffinitionẽ Catonianã illam oratoris huic Cato
calũnie aduersãtẽ. Obstare demũ ꝛ scribẽdi stilũ
quẽ nõ solũ vituperare: sed partius laudare ueriti
elegãtẽ ꝓrsus ꝛ rarũ: sed absqꝫ ulla sciẽtia fassi sũt
Sed qliter hoc fieri possit: nõ itelligo nec itellige-
re illoꝝ reor. Et puto si ad se redeãt: dictũqꝫ recogi
tẽt: tã facilis pudebit ineptie. Si enim primũ uerũ
esset: quod ego rursũ nec fateor nec opinor: scdm
falsum esse nõ dubitẽ. Nã quo pacto oium ignaro
stilus excellens sit: qui eis nihil ignorãtibꝰ nullus
est? Ita ne fortuita omnia suspicãtes: locũ non lin-
quimus roni. ¶ Quid aũt vis seu qd reris? Expe
ctas credo iudiciũ sniaꝫ. Oibus igit ad examẽ do
ctis: nescio quẽ deũ: qm nec deus uolẽs iniqtatẽ:
nec deus inuidie aut ignorantie ullus est: quã ge-
minã ueri nubẽ dixerim añ oculos hñtes: breuem
diffinitiuã hãc tulere sniam. s. me sine lrĩs virũ bo-
nũ. O utinã ueri nihil vnqꝫ preter hoc vnũ dixerit
aut dicturi sint. Et o alme salutiferqꝫ iesu uere lit-
teraꝝ oium ꝛ ingenij deus: ac largitor uere rex
glie ac vtutũ dñe: te nũc flexis aie genubꝰ supplex
oro ut si mihi nõ amplius vis largiri: hec saltẽ por-
tio mea sit: ut vir bonus sim. qđ nisi te ualde amẽ:
pieqꝫ colã: esse nõ possum. Ad hoc enim nõ ad lraꝫ
natus sum: que si sole obuenerit: iflãt dirruũtqꝫ nõ
edificãt. fulgida vincula: laboriosũqꝫ negociũ: ac
sonorũ põdus aie. Tu scis dñe corã quo oẽ deside
riũ atqꝫ oẽ suspiriũ meũ est: ꝙ ex lrĩs qñ hijs so-
brie usus sũ: nihil amplius ꝙ̃siui: ꝙ̃ ut bonus fie-
rem: nõ ꝙ id lras: aut ꝙ̃uis id pollicerẽ Aristote-
les ꝛ multiqꝫ alij oio: aliquẽ nisi te vnũ facere pos
se cõfiderẽ: si ꝙ per lras quo tẽdebã iter: honestiꝰ
ac certiꝰ sim lꝗ iucũdiꝰ extimarẽ te duce nõ alio
Tu scis inqꝫ scrutator renũ ꝛ medullarũ ita esse ut
dico. Nunqꝫ tã iuuenis: nunqꝫ tã glorie cupidus
fui ꝙ iterdum me fuisse nõ inficior: quin maluerim
bonus esse ꝙ̃ doctus. Optaui: utrũqꝫ fateor: ut in
finita est ꝛ inexplebilis humana cupiditas donec
in te sistat: supra quẽ quo se erigat nõ est. ¶ Duo
opabrã. Sed qm alterũ eripit seu negat gratiã iu
dicibus meis habeo: qui e duobus mihi optimũ
reliquerunt. modo ne id quoqꝫ mentiti sint: Et ut
mihi preriperent quod nolebant: quod nõ erat de
derũt: quo iacturam ipse solarer meã: sed inani so
latio morem in me muliebris inuidie secuti. Que
si queritur de vicine forma: bonam illam ꝛ bene
moratam dicit: omnes deniqꝫ titulos falsos licet
illi cedit: vnum ꝛ fortasse uerum ut eripiat formo-
se nomen. ¶ At tu deus meus scientiarum domi-
ne: extra quem non est alius: quẽ ꝛ Aristoteli ꝛ phi
losophis quibuslibet ac poetis ꝛ quicunqꝫ multi-

plicant loqui ſublim ia glorianteſ:quem deniq; lit teris ⁊ doctrinis ⁊ omnino rebus omnibus prefer re debeo ⁊ uolo: Tu mihi qd̄ illi falſu3 tribuūt:vi ri boni nomē tribuere uer̄ potes ⁊ ut uelis precor. Neq; tam nomen bonum quod vnguentis p̄ciosiſ prefert Salomon q̃ rem ipſam poſco ut ſim bon⁹ ut ⁊ te amē amariq; merear abſte. Nemo eni3 ſic ſu is amatoribus vicem reddit.ut te cogitem:tibi ob ſequar:in te ſperem:de te loquar. Recedāt uetera de ore meo: ⁊ tibi preparentur cogitationes mee. uere enim arcus fortiū ſuperatus eſt: ⁊ infirmi ac cincti ſunt robore. Feliciorq; eſt multo vnus ex pu ſillis iſtis qui in te credūt:q̃ Platoq̃:Ariſtoteles q̃ Uarro:q̃ Cicero:qui ſuis omnibus cum litte ris te non norunt. ⁊ admoti iunctiq; tibi qui petra es abſorti ſunt iudices eorum: ⁊ litterata ignoran tia patefacta eſt. ¶ Littere igitur ſint:uel hor̄ qui illas mihi auferunt:uel quia horum niſi fallor eſſe non poſſunt:ſint quorumcunq; potuerint. Horum autem ſit ſuarum opinio rerum ingens ⁊ Ariſtote les nudum nomen:quod hijs quinq; ſillabis mul tos delectat ignaros: Inſuper ⁊ inane gaudium ⁊ elatio fundamenti inops ac ruine proxima:omniſ q; quem inſcij ⁊ inflati de ſuis erroribus fructum uana ⁊ facili credulitate percipiūt. Mea vͦ ſit hu militas ⁊ ignorantie proprie fragilitatiſq; notitia: Et nullius niſi mundi ⁊ mei ⁊ inſolentie contēnen tiu3 me cōtemptus:De me diffidentia:de te ſpeſ. Poſtremo portio mea deus: ⁊ quam mihi nō iui dent virtuſ illitterata. Ridebunt plane ſi hec audi ant: ⁊ dicent me ut aniculam quamlibet ſine litte ris pie loqui. Hijs enim litterarum typo tumidis nil pietate vilius:qua ueris ſapientibus ac ſobrie litteratis nihil eſt charius:quibus ſcribitur: Pie tas eſt ſapientia:meiſq; ſermonibuſ magis ac ma gis in ſententia firmabuntur:ut ſine litteris bonus ſim.

Uid vͦ nunc dicimus:Donate fidiſſime?
q Te alloquor:quem magis horum liuoris aculeus:q̃ meipſum cui infligebatur pu pugit.quid inq̃ amice agimuſ? An equiores iudi ces prouocamus? An ſilemus: ⁊ ſilentio ſententiā confirmamus? Hoc ſatius:immo ut ſcias q̃ nihil obluctor ne decimus expectandus dies ſit: nunc qualiumcunq; ſententijs iudicum acquieſco: te q; ⁊ reliquos quos res tangit:qui de me contra rias ſententias tuleratis obſecro:ut ⁊ uos mecu3 pariter manum detis: ⁊ uobis patientibus horu3 iudicium uerum ſit. Uerum utinam in eo quod mihi tribuunt: Nam in eo quod eripiunt ultro fa teor:immo profiteor uerum eſſe:Et ſi iudices ido neos plane negem:niſi forte eo iure niti uelint: ꝙ iſtorum deus Ariſtoteles ait. Unuſquiſq; bene iu dicat que cognoſcit ⁊ eoru3 bonus eſt iudex. Me lius nempe cognoſci nihil poſſe videatur: q̃ quo abūdat ipſe qui iudicat:ut ſcilicet hoc obtentu poſ ſint ignorantiſſimi homines de ignorantia iudica re. Non eſt autem ita. Et de ignorantia enim ⁊ de ſapientia: ⁊ de re qualibet: ſapientis eſt iudicium in eo inq̃ ſapientis de quo iudicat. Neq; vͦ ut de muſica muſici:de grammatica grammatici:ſic de ignorantia ignorantes iudicant. ¶ Sunt quibus abundare inopia ſumma eſt: ⁊ que melius a quo li bet iudicentur: q̃ ab eo qui maxime hijs abun dat. Deformitatem nemo minuſ intelligit q̃ defor mis: cui cum illa familiaritas iam contracta eſt: ut que formoſi oculos vulneraret:hanc iſte non vi deat. Eadem ratio reliquorum omnium defectuū. Nemo peius iudicat de ignorantia q̃ ignorans. Non hoc dico:ut declinem forum: ſed ut pudeat ſiquis eſt pudor iudicaſſe qui neſciunt. Ego enim de hac re non modo ſententiam amicabilis ample ctor inuidie:ſed hoſtilis odij: ⁊ ad ſummam: quiſ quis ignarum me pronūciat mecum ſentit. Nam ⁊ ego ipſe recogitans q̃ multa mihi deſint: ad id quo ſciendi auida mens ſuſpirat:ignorantia3 meā dolens ac tacitus recognoſco. Sed me interi3:dū preſentis exilij finis adeſt:quo noſtra hec imperfe ctio terminetur: qua ex parte nunc ſcimus nature communis extimatione conſolor: Idq; omnib⁹ bo nis ac modeſtis ingenijs euenire arbitror ut agno ſcant ſe pariter ac ſolentur.hijs etiam quib⁹ ingēs obtigit ſcientia:ſ3 humane ſciētie morem loquor: que in ſe ſemper exigua pro anguſtijs quib⁹ excipi tur: ⁊ collata alijs igēs fit. Alioquin q̃tulū queſo eſt:q̃tūcūq; eſt:quod noſce vni ingenio datu3 eſt. Immo q̃ nihil eſt ſcire hominiſ q̄ſq̄s ſit:ſi nō dicā ſciētie dei:ſed ſuiipſius ignorantie comparet̄. Et hāc ſui cognitionē ac ꝓprie iperfectionis extima tionē:ſuiq; ipſius quam dixi cōſolationē:hijs ma xime qui pluſ ſciūt pluſq; itelligūt ineſſe auguror. Felices errore ſuo iudices mei: qui huiuſcemodi conſolatione nō indigēt.felices inq̃ nō ſciētia: ſed errore ⁊ ignorātia arrogāti:qui ſibi ad angelicam ſciētiā nil deeſſe autumant:cū ad humanā procul dubio deſint multa omnib⁹: ⁊ multis oīa. ¶ Sed ad me reuertor: ⁊ heu amice:quid non mali affert vita longior? Cui vnq̃ tam firma proſperitas fuit ut non quādoq; uariauerit: ⁊ quaſi viuendo ſenue rit? Seneſcūt homines.ſeneſcūt fortune.ſeneſcūt Oia ſ
fame hoīu3.ſeneſcūt deniq; humana omnia.quod neſcun
q; aliquando nō credidi:ad extremu3 animi ſene ſcūt q̃uis imortales:uerūq; fit illud cordubēſis. Longius euum deſtruit ingētes animos. Non ꝙ animi ſenium mors ſequat̄:ſed diſceſſus a corpore reſolutioq; illa qua3 cernimus ⁊ que vulgo mors dicitur: ⁊ eſt mors corporis profecto: non animi. Senuit ecce:refrixit animus meus. Nūc experior ſe nex:quod iuuenis inexpertus ⁊ paſtoriū canēs di xi. Quid viuere lōgū fert homini? Quo eni3 ante hos nō multo annos hec tuliſſem animo? quib⁹ ni ſibus obſtitiſſem? Crede mihi bellum graue inter ignorantiā ⁊ ignorantiā fuiſſet. Nunc ſenem inua dere eo turpius quo tutius tollo manū: ⁊ mea illo rū cedit ignorātie. Certe ego q̃ preſagiēs quid mi hi reſtaret:nunq̃ ſine cōpaſſione quada3 Laberij hiſtoriam legi:qui cum vitam omnem honeſta mi litia exegiſſet:ſexagenarius ad extremu3 Iulij ce ſaris blāditijs ac precibus que de ore principū ar mate prodeūt: ꝓductuſ in ſcenā de romano equite fact⁹ eſt mimus:quā iniuriā ipſe quidē nō tacit⁹ tu lit:immo multis iterq; alia hijs queſtus eſt vͦbis. Ergo bis tricenis annis actis:ſine nota eques Ro manus lare egreſſus meo:domū reuertar mimuſ q;.nimirū hoc die vno plus vixi mihi q̃ viuēdum fuit. Ego quidē:gloriari licet apͦd te:Iratus nunq̃ uerere:ſed aliquando creditus:domo puer egreſ ſus mea:nec uel ſenex rediēs totū pene tp̄s in ſtu dijs triui. Raro vnq̃ ſane mihi dies preterijt: qn aut legerē: aut ſcriberem:aut de litteris cogitare3

aut legentes audirem: aut tacitus sciscitarer. neq; viros tm̄: sed ⁊ urbes doctas adij: ut doctior in de melior q; reuerterer. Montempesulanum p̄mo q; per annos pueritie ꝓpinquior: eē̄m illi loco mox Bononiā post Tholosam ⁊ Parisius patauiūq; ⁊ Neapolim ubi tūc florebat: scio me multorum au res pungere: ille regū ⁊ philosophorum nostri eui maximus Robertus: non doctrine q̄ȝ regni gloria inferior: quem mei iudices ut infamiam tanto cuȝ rege communem: pene mihi arbitrer gloriosam: q̄ȝq̄ȝ ⁊ cum alijs utriq; nostrum possit esse commu nis etate ⁊ fama maioribus de quo in fine dictur⁹ sum. ℭ Ceterum de hoc rege: ⁊ orbis totus ⁊ ue ritas in contraria fuere sententia. Ego autem iuue nis senem illum non ut regem colui: Reges enim passim plurimi: sed ut rarum ingenij miraculū ue rendūq; sacrarium litterarum. Ego illi ⁊ fortuna ⁊ annis tanto impar: quod adhuc multis est no tuȝ: in illa urbe presertim familiarissime carus fui non meritis meis ullis aut meorum: neq; militari bus aut aulicis artib⁹ que mihi penitus nulle erāt sed ingenio ut aiebat ac litteris. Aut ipse igitur iu dex malus: aut ego custos pessimus: qui studendo semper ⁊ laborando dedicerim. ℭ Maximā pre terea atq; optimam studijs vite partem illa in cu ria quam romanam nescio cur dicebāt: leuā Rho dani ad ripam: ubi quinquaginta uel eo amplius egit annos: atq; vn̄ nuper hoc ipso anno utinā irre ditura digrediens ductu ⁊ auspicijs sancti si perse uerauerit Urbani quinti: almam urbeȝ ⁊ sacratissi mam Petri sedeȝ utinā permāsura repetijt. Nec procul inde transalpino in Elicone meo ubi sorgia oritur rex fontium: consumpsi. quarū in altera om nium ferme nostri orbis litteratorum hominuȝ cō uentus assiduus presto fuit: in altero solitudo ⁊ si lentium ⁊ quies meditantibus aptissima. Itaq; il luc studendo: ⁊ nunc scholas nūc magistros adeū do nunc amicis que didiceram aut scripseram re citando: hic uagando ⁊ cogitando ⁊ licet peccator sepe etiam orando: ac mecū semper: raroq; nisi de studijs liberalibus conferendo: omne meum tem pus in litteris actū est. Mille interea doctis ac ꝓ batis senibus ⁊ notitiam ⁊ in gratiam ueni: quos si pergam numerare: commemoratio quidem dul cis: sed cathalogus haud q̄ȝq̄ȝ breuis euaserit. ℭ His sane omnibus: uel solam uel precipuā hāc ob causam placui: q; litterati famaȝ studiosis in ur bibus adolescens habui quaȝ nunc seni in nautica ciuitate quatuor iuuenes per sententiam eripiunt. Ita ⁊ mihi ut Laberio accidit: post sexagesimū an num meo de statu excidi. non ut ille saltem minus quod artificium vnum licet: ⁊ ingeniosum tamen querit artificem ⁊ suum inter mechanica locum te net: sed quod est ultimum ignorans. Sic res eunt huc ⁊ studia ⁊ labores nostri nostreq; vigilie per uenere: ut qui iuuenis doctus a quibusdaȝ dici so leo: profundiore iudicio senex idiota reperior. Do lendum forsitan: sed ferendum: forsitan nec dolen duȝ. ferendū sane ut reliqua omnia que hominib⁹ accidunt: damnum: pauperies: labor: dolor: tediū: mors: exilium: infamia: que si falsa est: spernenda est: nam ⁊ contradictores inueniet: ⁊ eundo defici et: Si uera autem recusanda nō est: ut nec alia cul pis hoium inuēta supplicia. Equidem si scientie ue rum decus mihi uerbis eripitur: ridebo. at si falsū

Rob⁹ rex

nō feraȝ modo sed gaudebo: non meis sarcinis ex cussus ⁊ indebite fame laboriosa custodia libera tus. Melius cum predone agitur: dū iniustis spo lijs exuitur: q̄ȝ duȝ impune furto utitur iniusti pos sessoris exclusor iniustus esse potest. at exclusio uti q; iusta est. ℭ Quod ad me attinet ut dixi: non iu stam modo sententiam sed iniustam probo: nec iu dicem quemlibet nec raptoreȝ renuo. Operosa ac difficilis res est fama ⁊ precipue litterarum. Om nes in eam vigiles atq; armati sunt: etiam qui spe rare illaȝ nequeunt habentibus nituntur eripere. habendus calamus semper in manib⁹: intento ani mo erectisq; auribus semper in acie standum erit. Quisquis quocunq; proposito me his curis atq; hoc fasce liberauerint: assertori meo grām habeo: ⁊ seu uerum seu falsum: certe laboriosuȝ ac sollici tum litterati nomen: quietis atq; ocij auidus libēs pono: memorans illud annei. Magno impēdio tē porum magna alienarum aurium molestia: lauda tio hec constat. O hominem litteratū: scimus hoc titulo rusticiore contenti. O virum bonum cōsilio tuo sto. Preceptor morum optime: titulo rusticio re ut tu ais: ut ego arbitror: meliore ac sāctiore at q; ob eam rem etiam nobiliore contentus sū: quan do presertim mihi hunc mei iudices relinquūt. Il lud tamen metuo ut dicebā: ne hic ipse titulus fal lens sit. Nitor tamen ut sit uerus. Neq; hinc desi nam: nec lassabor usq; ad extremos alitus nouissi mumq; singultum. ⁊ si quod idem alibi dixisti ut sim bonus: opus est uelle siue hoc ꝑficit: bene erit siue inchoat: ⁊ pars est bonitatis uelle bonum fie ri pro ea saltem parte titulū uerū spero. Anne⁹

Redeo ad censores meos. de quibus ⁊ mul ta dixi. ⁊ ut nil te lateat nunc etiam aliquid est dicenduȝ. Neq; enim ut illitteratus sic ⁊ amens ac stupidus dici uelim. Littere eniȝ sūt aduentitia ornamēta. Ratio aūt insita ipsiusq; ho minis pars est non ergo ut illis ita ⁊ hac nō me pu deat caruisse. Neq; ꝟo hec defuit qua illorum tē diculas declinarem. Circumueniri eoruȝ artibus non facile potuissem. Mea ipe puritate. ⁊ uelo ho nestissimo fidelis ut rebar amicitie obuolut⁹ sum. Fidenteȝ fallere: perfacile est. ℭ Dixi ⁊ repeto ad uisendum me ut multi alij illius pulcherrime ma ximeq; urbis ciues soliti uenire: bini sepius ⁊ inter dum simul omnes. Ego autem letari: ⁊ quasi toti dem angelos excipere: oblitus rerum omnium ni si illorum qui totum animum occupabāt ⁊ miris se renabant modis. Ibi ꝓfestim ut inter amicos mul ta ⁊ diuersa colloq. Mihi aūt nihil cure esse: qua liter seu quid dicerem: seu omnino aliud q̄ȝ ut leta frons letiorq; animus esset talium hospitum aduē tu. Ita ut interdum gaudio in silentiuȝ cogerer. in terdum reuerentia quadam ne ꝯcursu ut fit loquē di auidos impedirem: ⁊ nunc nihil: nunc vulgaria loquerer. Nihil enim in amicitijs comere didici. nihil dissimulare. nihil fingere: sed in ligua atq; in fronte animuȝ habere: neq; aliter cū amicis q̄ȝ me cum ipse loq omnia: quo ut ait Cicero nihil est dul cius. Quid enim ostentare amicis eloquentiā aut scientiam opus est? qui animuȝ qui affectus qui in genium ipsum vident: nisi forte aliquid non tētan di sed discendi gratia quesierint. ubi tamē nec ostē tatio ulla nec ornat⁹ exigerit sed fidelis ut reliquo rum omnium sic scientie participatio: exceptionis

Fidē fallere est facile.

expers ⁊ inuidie. Itaqꝫ sepe miror Cesarem augustum tantum principem: tantam rem exigue rei curam: inter tot maximarum rerum curas alias suscipere potuisse: ut non modo ad populuz aut senatum seu ad milites: sed cum uxore etiam atqꝫ amicis: nil nisi deliberate ⁊ crebro in scriptis loqueretur. Fecit hoc forsitan: nequid superuacuũ ⁊ insulsum casu aliquo sibi excideret: quo celestis oratio reprehendi posset aut sperni. Licuerit hoc illi summo de culmine subditos scriptis uelut oraculis alloquenti. Mihi autem sermo uagus inter amicos inelaborateqꝫ sentẽtie. Ualeat eloquentia: si tã iugi studio querenda est. Indisert⁹ mali esse: q̃ sollicitus semper ac tristis. ¶ Hoc proposito: cuz sepe inter charos ac familiares uti solitus mee ꝑsertim facultatis conscios: tum precipue nuper usus iter hos nostros: amica fiducia in hostilem calumniaz inaduertens incidi. Nihil enim accurate: nihil anxie: ut quodqꝫ in animum: utqꝫ ad os primum uenisset: prius erumpere. Illi ex composito circũfusi: singula trutinare: quicquid dicerem sic excipere tanq̃ nec melius ad me quicq̃ nec id ipsum cõpti⁹ dici posset. Id semel idqꝫ iterũ atqꝫ iterꝝ cũ fecissent: in sententiã quaz uerã optabant facile confirmati sunt. Nil nẽpe facilius: q̃ persuadere uolentibus iamqꝫ credentib⁹ eo illi fidentius ut ignarum aliqui credo: insuper quod tunc minime suspicabar ⁊ inscitiam redire. Sic incautus vnus plurium insidijs circumuentus ignorantium gregibus
Ar. ignorans misceor. ¶ Solebãt illi uel Aristotelicũ problema: uel de animalibus aliquid in mediũ iactare. Ego autez uel tacere uel iocari uel ordiri aliud. Interdumqꝫ subridens querere: quonam modo id scire potuisset Aristoteles: cuius ⁊ ratio nulla esset ⁊ experimentum impossibile. Stupere illi ⁊ taciti subirasci ⁊ blasphemum uelut aspicere. Cui ad fidem reruz aliud q̃ viri illius auctoritas quereret: ut iam plane de philosophis ⁊ sapientie studiosis amatorib⁹: Aristotelici seu uerius pythagorici facti sim⁹: renouato illo more ridiculo: quo querere aliud non licebat: nisi an ille dixisset. Ille autez erat Pythagoras ut ait Cicero. Ego uero magnum quendam virum ac multiscium Aristotelez sed fuisse hominem: ⁊ idcirco aliqua immo ⁊ multa nescire potuisse arbitror: plus dicam si per istos liceat non tam mihi amicos q̃ sectarũ. Credo hercle nec dubito illum: non in rebus tantum paruis quarum paruus ⁊ minime periculosus est error: sed in maximis ⁊ spectantibus ad salutis summaz aberrasse tota ut aiunt via. Et licet multa Ethicoꝝ in principio ⁊ in fine de felicitate tractauerit: Audebo dicere clamẽt ut libuerint censores mei: ueram illum felicitatẽ sic penitus ignorasse: ut in ei⁹ cogitatione nõ dico subtilior sed felicior fuerit uel quelibet anus pia uel piscator pastor ue fidelis uel agricola. Quo magis miror quosdam nostrorum tractatum illuz Aristotelicuz sic miratos: quasi nephas censuerint: idqꝫ scriptis quoqꝫ testati sint: de felicitate aliquid post illum loqui. Cuz mihi tamẽ audacter forsan dixerim hoc: sed ni fallor uere: ut solẽ noctua: sic ille felicitatẽ hoc est lucem ei⁹ ac radios sed non ipsam vidisse videatur: nempe qui illã non suis in finibus nec solidis in rebus edificiũ uelut excelsum procul in hostico tremulaqꝫ in sede fundauerit: illam uero non intellexerit siue intellectaz neglexerit: sine quibus prorsus esse felicitas nõ potest: fidem scilicet atqꝫ immortalitatem: quas ab illo uel non intellectas uel neglectas dixisse iaz me penitet: alterum enim tm̃ dicere debui: non intellecte erant: nec nouerat illas ille: nec nosse potuerat aut sperare. Nondũ eniz uera lux terris illuxerat que illuminat omnem hominem uenientez in hũc mũdũ. Fingebant sibi ille ⁊ reliqui: quod optabãt ⁊ quod naturaliter optant: cuiusqꝫ contrariuz optare potest nemo: felicitatez dico: q̃ q̃ uerbis ornatam: absentem uelut amicam canentes: non videbant: gaudebãtqꝫ de nihilo prorsus quasi somnio beati. Uere autẽ miseri vicineqꝫ mortis tonitruo ad miseriam excitandi: apertisqꝫ oculis conspecturi que nam esset illa felicitas de qua somniando tractauerant. Que quidem ne quis ex me dici omnia atqꝫ ideo nimis temerarie dici putet: tertiumdeci- Aug
mum de ciuitate Augustini librũ legat. ubi de hoc ipso ꝯtraqꝫ philosophos qui fecerunt sibi: suo utor uerbo sicut eoruz cuiqꝫ placuit: vitas beatas suas multa grauiter atqꝫ acriter disputata repiet. Hoc fateor dixi sepe ⁊ dicam quoad loqui potero: quia uerum me dixisse ac dicturum esse confido. si hoc sacrilegum opinantur: violate me religionis accusent: sed Hieronymum simul nõ curantez quid dicat Aristoteles sed quid Christus. Ego cõtra illos si diuersuz sentiunt impios sacrilegosqꝫ non dubitem. priusqꝫ vitam ⁊ quicquid charuz habeo deus abstulerit: q̃ sniam hanc piam ueram salutiferaz: aut q̃ amore Aristotelis Christum negẽ. ¶ Sint plane philosophi. sint aristotelici. cuz proculdubio neutruz sint. sed ut sint utrunqꝫ. neqꝫ eni clara hec nomina illis iuideo: qbus falsis etiã tumẽt. Non mihi inuideant humile uerumqꝫ christiani nomen ⁊ catholici. Sed quid peto: quod ultro facere illos ⁊ facturos esse scio. Non quidem nobis hec inuident: sed contemnunt tanq̃ simplicia ⁊ abiecta: ingenijsqꝫ suis imparia ⁊ indigna. Secreta igitur nature atqꝫ altiora illis archana dei que nos humili fide suscipimus: hij superba iactãtia nituntur eripere nec attingunt nec appropiant quidez: sed attingere ⁊ pugno celum stringere insani extimant. ⁊ perinde est eis ac si stringerent ꝓpria opinione ꝯtentis ⁊ errore gaudẽtib⁹ neqꝫ illos ab isania retrahit nõ dico ne rei ipsi⁹ ipossibilitas ad romanos apostolicis uerbis expressa. Quis enim cognouit sensum dñi? aut quis ꝯsiliarius eius fuit? Uel illud Ecclesiasticũ ac celeste ꝯsiliũ. Altiora te ne quesieris: ⁊ fortiora te ne scrutat⁹ fueris: sed que ꝑcepit de⁹ tibi illa cogita semper ⁊ in plurib⁹ operibus ei⁹ nõ fueris curiosus. non est enim tibi necessarium ea que abscondita sunt videre. Non hoc dico. ex quo enim sperauerit quicqd celitus: immo ut dicã qd est: quicquid catholice dictum sciunt: at saltem ⁊ Democriti nõ ineptus iocus. Quod est inquit ante
pedes nemo spectat: celi scrutantur plagas. ⁊ face- Demo
tissima illa Ciceronis irrisio temerarie disputãtiũ critus
nullaqꝫ de re dubitantium: tanq̃ modo deorum Cicero
ex concilio descendnetes quid ibi agatur oculis suis aspexerint auribusqꝫ perceperint. Uel illud Home
antiquius atqꝫ acrius apud Homerum. Iuppiter rus.
non mortalem hominem: non est communi grege deum aliquem: sed Iunonem illam suam coniugẽ ac sororem reginamqꝫ deuz: graui comminatione deterrens: ne secretum suum intimum auderet in-

quirere aut sciri posse p̄sumeret. ¶ Sed ad Aristo
telem reuertamur cuius splendore lippos atq; in-
firmos prestringente oculos: multi iam erroris in
foueas lapsi sunt. Scio enim vnitatē principatus
posuisse: quam iam ante posuerat Homerus. Sic
enim ait: q̄ntum nobis in latinum soluta oratione
trāslatū est. Non bonū multitudo numinū: vnus
dominus sit: vnus Imperator. Ista autē plurali-
tas principatuum non bona: vnus ergo princeps.
Sed ille humanum: hic diuinū. Ille grecoꝝ: Iste
omnium principatuum. ille atridem: iste deū p̄nci
pē statuebat: eousq; ueri sibi fulgor illustrauit ani
mum: quis hic princeps qualis ue r q̄ntus nescis-
se eum: r qui multa de numinibꝰ curiose admodū
disputasset: vnum hoc r maximum non vidisse cre
diderim: quod viderunt multi litterarū nescij: iu
bentq; luce non altera uerum aliter illustrāte. Id-
q; amici isti mei ita esse non vident: cecos ego illos
planeq; exoculatos esse video. r sic omnibus vi-
deri quibus oculi sani sint non magis hesitauerim
q̄ smaragdum viridem: niuem candidam: coruū
nigrum. Atq; audaciam meam equanimius Ari-
stotelici nostri ferant: non de vno tantum ita sētio
r si vnum nominem lego q̄uis ignorans: r anteq̄
isti nostram ignorantiā deprehendissent intellige
re aliquid videbar. Lego inq̄ sed viridioribus an
nis attentius legebam. Adhuc tamen poetarum r
philosophorum libros lego. Qui Ciceronis ante
cero. alios cuius apprime r igenio r stilo semp ab ado-
lescentia delectatus sum. Inuenio eloquentie plu
rimum r uerborum elegantium vim maximā: ꝙ
ad deos ipsos de quorum ille natura nominatī li
bros edidit: quodq; omnino ad religionē spectat
quo desertius dicitur: eo mihi inanior est fabella.
deoq; tacitus mecū gratias ago: qui hoc mihi seu
iners seu modestum dedit ingeniū: animumq; nō
uagum: neq; altiora se querentē neq; hijs scrutā
dis curiosum: que quesita difficilia: pestifera sint
inuentu. Sed quo plura ꝯtra christi fidem dici au
dio r christum magis amem: r in christi fide sim
firmior. Ita nempe mihi accidit: ut siquis in pa-
tris amore tepentior de illo audiat obloquentes
amorq; qui sopitus videbat̄: ilico inardescit. Ita
enim eueniat necesse est si uerus est filiꝰ. Sepe me
Christū ipsum testor: de christiano christianissimū
hereticorum fecere blasphemie. Pagani enim illi
ueteres etsi multa de dijs fabulētur: non blasphe-
mant tamen: quia ueri dei notitiā nullam habēt.
Neq; enim christi nomen audierunt. Fides autē
ex auditu est. r q̄uis in omnem terram exiuerit
sonus eorum r in fines orbis terre uerba eoꝝ: apo
stolorum tamen uerbis ac doctrinis toto orbe so-
nantibus: illi iā mortui ac sepulti erant: miseri ma
gis q̄ culpabiles: quorum aures quibus haurire
fidem salutiferam potuissent: inuida iam tellus ob
struxerat. Inter cūctos tamē potentissime illi tres
libri Ciceronis: quos de natura deorū inscriptos
supra memini: sepe me excitant. ubiq; scilicet tātū
illud ingenium de dijs agens: ipsos sepe deos irri
det ac despicit: non quidem serio forte supplicium
timens quod ante aduentum sancti spiritus ipsi
etiam apostoli timuerunt: sed hijs quibus abun-
dat iocis efficacissimis. quibus clarum fiat intelli
gentibus: de eo ipso quod tractandū assumpserat
quid sentiret ut fortē suā sepe interlegendū mise
ratus ipse mecum tacitus dolēsq; suspirem: ꝙ ue-
rum deum vir ille non nouerit. paucis autem ante
christi ortum annis obierat: oculosq; mors clause-
rat: heu quibus e proximo noctis erratice ac tene-
brarū finis r ueritatis initiū uereq; lucis aurora
r iustitie sol instabat. Qui tamē Cicero ipse suis
in libris quos inumeros scripsit: r si erroꝝ torrēte
vulgariū lapsus sepe deos nominet r sepe illos tū
deridet ut dixi. r iam inde a iuuētute sua libros in
uentionum scribens: dixerat eos qui philosophie
dent operam non arbitrari deos esse. Nempe deū
nosse: non deos: ea demum uera r summa philo-
sophia est. ita dico si cognitiōi pietas r fidelis cul
tus accesserit. Idem quoq; iam senior hijs ipsis in
libris quos de dijs non de deo scribit: ubi sese col-
ligit: q̄ntis ingenij alis attollitur. ut interdum non
paganum philosophum sed apostolum loqui pu-
tes. quale est illud in primo contra Uelleium Epi
curee sententie defensorem. Eos inquit vitupera-
bas: qui ex operibus magnificis atq; preclaris cū
ipsum mundum: cum eius membra: celū: terras:
maria: cunq; eorum insignia solem r lunam stellas
q; vidissent: Cunq; temporum maturitates muta
tiones vicissitudinesq; cognouissēt: suspicati sūt ali
quam esse excellentem prestantemq; naturā: que
hoc effecisset moueret regeret gubernaret. In secū
do autem. Quid inqt potest esse tam apertū: tāq;
perspicuum celum si aspeximus celestiaq; cōtem-
plati simus: q̄ esse aliquod numen prestantissime
mentis: quo hec regantur. Et eodem in libro. Cri-
sippus quidē inquit q̄q̄ est acerrimo ingenio: ta
men ea dicit ut ab ipsa natura didicisse nō ut ipse
reperisse videatur. Si enim inquit est aliquid in re
rum natura: quod hominis mens r ratio: quod vis
quod potestas humana efficere non possit: est cer-
te id quod effecit homine melius. Atqui res cele-
stes: omnesq; hee quarū est ordo sempiternus ab
homine confici non possunt. Est igitur id quo illa
conficiuntur: homine melius. Id autem quid po-
tius dixerim q̄ deum. Deinde paucis interiectis.
ꝙ si omnes inquit mūdi partes ita constitute sunt:
ut neq; ad usum meliores: neq; ad speciē pulchrio
res effici potuerint: videamus utrum ea fortuita
sint an eo statu quo coherere nullo modo potue-
rint: nisi sensu moderante diuinaq; prouidētia. Si
igitur meliora sunt que natura q̄ que arte perfecta
sunt: Nec ars efficit quicq̄ sine ratione: nec natu-
ra quidē rationis expers est habenda. Non igitur
conuenit signū aut tabellā pictam cum aspexeris
scire adhibitam esse artē. Cunq; procul cursum na
uigij videris non dubitare quin id ratione atq; ar
te moueatur. Aut cum solarium uel descriptū: aut
ex aqua contemplari intelligere declarari horas:
arte non casu mundum qui r has ipsas artes r ea
rum artifices r cuncta complectatur consilij r ra-
tionis expertem putare: ꝙ si in scythiam aut in bri
tāniam speram aliquis tulerit hanc quā nuper fa
miliaris noster effecit possidonius. Cuius singule Possi-
conuersiones idē efficiunt in sole r luna r in quin- donius
q; stellis errātibus: quod efficitur in celo, singulis fecit spe-
diebus r noctibus: quis in illa barbarie dubitet: ram.
quin ea spera sit perfecta ratione. Hij autem dubi
tant de mundo: ex quo oriuntur r fiunt omnia ca-
su: ne sit ipse effectus aut necessitate aliqua aut ra-
tione ac mente diuina. Archimenidem arbitrātur

plus ualuiſſe in imitandis ſpere conuerſionibus:
q̃ naturam in efficiendis:pꝛeſertim cū multis par
tibus ſint illa perfecta q̃ hec ſimulata ſolertius.
¶ Hec ut audis apud Tullium ſcripta ſunt.quibꝰ
dictis: rudem mox paſtorem illum ſumit ab Ac-
tio Poeta ⁊ ad pꝛopoſitum ſuum trahit.Nauim
nunq̃ antea ſibi viſam:illaꝫ ſcilicet quā in Colchō
uehebantur argonaute:pꝛocul e monte cernenteꝫ
atq; attonitum nouitate miraculi pauentemq;:⁊
multa ſecum opinantem:montem aut ſaxum: ter-
re viſceribus eruptum ac uentis impulſum pela-
go rapi aut atros turbines conglobatos fluctuuꝫ
concurſu aut tale aliquid:viſis inde iuuenibꝰ quo-
rum ope atq; opera nauigium agebatur: ⁊ cantu
nautico audito:herouumq; vultibus conſpectis:
ad ſe reuerſum ⁊ errore ac ſtupore depoſito:quid
nam rei eſſet intelligere incipientem.Poſt que ſta
tiꝫ infert Cicero.Ergo inquit ut hic pꝛimo aſpectu
Cice. inane quiddam ſenſuq; uacuum ſe putat cernere:
poſt autem ſignis certioribus quale ſit illud de
quo dubitauerat incipit ſuſpicari:Sic philoſophi
debuerunt ſi foꝛte eos pꝛimus aſpectus mundi cō
turbauerat.Poſtea cum vidiſſent motus eius infi
nitos ⁊ equabiles:omneſq; ratis oꝛdinibꝰ modera
ta immutabiliq; conſtantia: intelligere ineſſe ali-
quem non ſolum habitatorem in hac celeſti ac di-
uina domo:ſed etiam rectorem ac moderatorem:
⁊ tanq̃ architectuꝫ tanti operis tantiq; muneris.
Quod ipſum alio loco pene hijſdem uerbis poſu
it tuſculanarum queſtionum libꝛo pꝛimo. Hec in-
quit ⁊ alia innumerabilia cum cernimus: poſſu-
mus ne dubitare quin hijs pꝛeſit aliquis uel effe-
ctoꝛ: ſi hec nata ſunt ut Platoni videtur:uel ſi ſem-
per fuerint ut Ariſtoteli placet : moderatoꝛ tanti
operis ⁊ muneris? ¶ Uides ut ubiq; vnum deuꝫ
gubernatoreꝫ ac factorem rerū oium:non philoſo
phica tantum:ſed quaſi theologica circumlocutio
ne deſcribit. Itaq; magis hoc pꝛobo q̃ quod in
ipſo nature deorum libꝛo ſequitur:auctore quideꝫ
Ariſtotele:q̃uis nanq; ſententia vna ſit ibi tamen
mentio eſt deorum:quorum nomen in omni ueri-
tatis inquiſitione ſuſpectum eſt. Sic enim ait pꝛe-
clare ergo Ariſtoteles.Si eſſet inquit qui ſub ter-
ra ſemper habitaſſet bonis ⁊ illuſtribus domici-
lijs que eſſent oꝛnata ſignis atq; picturis: inſtru-
ctaq; rebus hijs omnibus quibus abundant hij
qui beati putantur:nec tamen exiſſet ſuper terraꝫ.
Accepiſſet autem fama ⁊ auditione:eſſe quoddaꝫ
numen ⁊ vim deoruꝫ.Deinde aliquo tempore pa-
tefactis terre faucibus:ex illis abditis ſedibꝰ eua-
dere in hec loca que nos colimus atq; exire potu-
iſſet:cuꝫ repente terrā ⁊ maria celumq; vidiſſet nu
bium magnitudinem ⁊ pulchꝛitudinem uentorū-
q; vim cognouiſſet:aſpexiſſetq; ſoleꝫ eiuſq; magni
tudinem ⁊ decorem : quem tamē per efficientiam
cognouiſſet:ꝙ is diem efficeret toto celo luce dif-
fuſa: Cum autem terram nox opacaſſet :tum ce-
lum totum cerneret aſtris diſtinctum ⁊ oꝛnatum:
luneq; luminum uarietatem tum creſcentis tum ſe
neſcentis:eorumq; omnium oꝛtus ⁊ occaſus:utq;
mihi omni eternitate ratos immutabileſq; curſus
que cum videret:pꝛofecto ⁊ eſſe deos: ⁊ hec tanta
deorum opera eſſe arbitraretur. Atq; hec quideꝫ
ille Ariſtoteles ſcilicet cuius exemplum quod pe-
regrinum nimis ⁊ ab experientia ſemotum videre
tur:factam ⁊ non fictam rem memoriecq; pꝛoximā
in medio deducit.Idem Cicero.Et nos autem in- Cicero
quit tenebꝛas cogitemuſ tantas:quante quondaꝫ
eruptione ethneorum ignium finitimas regiones
obſcuraſſe dicuntur ut per biduum nemo hominē
homo agnoſceret.Cum autem die tertio ſol illuxiſ
ſet:ut reuixiſſe ſibi viderentur.ꝙ ſi hoc idem exter
nis contingeret:ut ſubito lucem aſpiceremus:que
nam ſpecies celi videretur? Sed aſſiduitate quo-
tidiana: ⁊ conſuetudine oculoruꝫ aſſueſcunt animi
neq; admirantur:neq; requirunt rationes earum
rerum quas ſepe vidēt:perinde quaſi nouitas ma
gna q̃ magnitudo rerum debeat ad exquirendas
cauſas excitare.Quis enim hunc hominem dixe-
rit:qui cum tam celi motus certos:taꝫ ratos aſtro
rum oꝛdines:tanq̃ inter ſe nomina connexa ⁊ ap-
ta viderit:neq; in hijs nullam ineſſe rationeꝫ eaq;
caſu fieri dicat.que quanto cōſilio gerantur:nullo
officio aſſequi poſſumus? An cum machinatione
quadam moueri aliquid videmus:ut ſperam: ut
horas:ut aliud per multa non dubitamus quin il
la opera ſint rationis? Cum autem impetum celi
admirabili cum celeritate moueri uertiq; videa-
mus: conſtantiſſime conficientem viciſſitudines
anniuerſarias cum ſalute rerū omniuꝫ dubitamuſ
quin ea non ſolum ratione fiant:ſed etiam excellen
ti quadam diuinaq; ratione? Licet enim iaꝫ remo
ta ſubtilitate diſputandi oculis quodammodo cō
templari pulchꝛitudinem earum rerum quas diui
na pꝛouidentia dicimus conſtitutas. ¶ Audis
amice quod pꝛedixeram non quaſi philoſophum
loquentem:ſed apoſtolum. Quid enim aliud tibi
ſonare videntur hec omnia ⁊ ſingula:q̃ apoſtoli-
cum illud ad Romanos? Deus enim manifeſtauit
illis.Inuiſibilia enim ipſius a creatura mūdi per
ea que facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſem-
piterna quoq; eiuſ virtꝰ ac diuinitas:Ita ut ſint in
excuſabiles.q: cum cognouiſſent deum:nō ut deū
glorificauerunt aut gratias egerunt : ſed euanue
runt in cogitationibus ſuis. Quid queſo aliud ſi
bi vult Cicero totiens repetēdo mundum: diuina
pꝛouidentia conſtitutum: diuina etiam pꝛouiden
tia gubernari:idq; uelut manu lingue oculis ho-
minum ingerendo:niſi ut auctore ac factore reruꝫ
cognito:puderet viros ingenioſos a fonte uere fe-
licitatis auerſos per opinionum deuia:uanis atq;
aridis cogitatibus circumuolui. ¶ Poſſes auteꝫ
admirari niſi me noſſes:ꝙ a Cicerone vix diuelloꝛ Cicero
ſic me illud delectat ingenium.Ecce nunc reruꝫ ſti
liq; dulcedine quadam non iſolita raptus quo nō
ſoleo:ut alieno mea iſerciar opuſcula:patiētiā nō
tā tuam q̃ lectoris imploro. Equidem:dum hēre
meum aliquid viſus eram de pꝛopꝛio ueſtiebar:
mercatoꝛ inops litterarum ab hijs quatuoꝛ ſcien-
tie fameq; pꝛedonibus ſpoliatus:cum mihi iā pꝛo
pꝛium nihil ſit:ſi aliena mendicem:impoꝛtunitatē
atq; impudentiam paupertas excuſat. Et q̃ pu-
tas magna animi paupertas ignorantia eſt? Et
qua nulla maioꝛ pꝛeter vitium. Sed ne tres illos
libꝛos in libellum hunc vnicum coanguſtem:Cice
ronianum nihil hodie amplius tranſcribam:q̃uiſ
⁊ ſepe alibi: ⁊ hic pꝛeſertim plurima ſtudioſe ope-
rioſiſſima diſputatione perſtrinxerit:ad hūc ipſuꝫ

finē: ut ex his oībus que videm⁹ esse deū ⁊ factorē ⁊ rectorem omnium cogitemus. Hec eniʒ fere disputationis illius summa est: ut celestibus ac terrestribus pene cunctis expositis: celi scilicet speris ac syderibus: tum stabilitate ac fecunditate terrarum: maris ac fluuium opportunitatibus temporumque uarietatibus ac uentorum. Herbis quoqꝫ ⁊ plantis ⁊ arboribus atqꝫ animantibus miris uolucrum ⁊ quadrupedum piscium naturis: deqꝫ hijs omnibus commoditate multiplici cibo labore uectura remedioqꝫ morborum: uenatu qꝫ ⁊ aucupio: ⁊ architectura ⁊ nauigatione ⁊ artib⁹ innumeris: omnibusqꝫ uel ingenio uel natura inuentis. Deniqꝫ corporum ac sensuum ⁊ membrorum compage ac dispositione mirabili: ad ultimum ratione ⁊ industria. in quorum explicatione curiose admodum ac facunde uersatur: Sic ut nesciam: an scriptorum aliquis tam anxie vnquā tamqꝫ acriter ista tractauerit. Semper vna sit conclusio. oīa quecūqꝫ cernimus oculis uel pcipimus itellectu: pro salute hoiuʒ ⁊ diuinit⁹ facta esse ⁊ diuina puidētia ac consilio gubernari. Jmmo ēt ad indiuiduā cōdescendēs: Cū quatuordecim nisi fallor isignes romanos duces noīasset: addidit quoꝝ neminē nisi adiuuāte deo talem fuisse credēdū est. Et post pauca. Nemo ingt vir magn⁹ sine aliquo afflatu diuino vnqꝫ fuit. quem afflatū qd aliud: qꝫ spūm sanctum homo purus intelligat? Jtaqꝫ preter eloquentiam: que nulli hominuʒ par fuit: quid hic in sententia tractator quicunqꝫ catholicus immutaret. ¶ Quid nunc igitur? Ciceronem ne ideo catholicū inseram. Uellem posse ⁊ o utinam liceret. utinam qui tale illi ingenium dedit: ⁊ seipsum cognoscendum prebuisset ut querendum prebuit. Etsi enim uerus deus nec nostrarum laudum nec mortalis eloquij egens sit: Haberemus tamē nūc in templis ut arbitror dei nostri: non quideʒ ueriora nec sanctiora: id enim fieri non potest nec sperari debet: at forsan dulciora ⁊ sonantiora preconia. Uerum absit. ut vno aut altero bene dicto totum quicquid est ingenij vnius amplectar. Nam philosophos non ex singulis uocibus spectandos: sed ex perpetuitate atqꝫ constantia ab eodem ipso Cicerone immo a ratione insita didici. Quis tam rudis ut non quandoqꝫ gratum aliquid dicat? An id vo satis est? Sepe vna uox ad tempus multam tegit ignorantiam. Sepe splendor oculorum aut flaua cesaries: fedas corporū mendas uelat. Qui totum tuto vult laudare: totum oportet ut videat totum examinet: totum libret. Fieri potest: ut iuxta illud quod delectat aliud lateat quod tantundem uel multo etiam magis offendat. Ecce idem Cicero ibidem: ubi multa pergrauiter disseruit ⁊ pietati simillima: mor ad deos suos ut ad uomitum redit expeditisqꝫ nominibus ac qualitatibus singulorum: nec iam de vnius dei sed de deorum prouidentia acturus: Audi queso quid interserat. Quos deos ⁊ uenerari inquit ⁊ colere debemus. Cultus autem deorum est optimus: Jdēqꝫ castissimus plenissimusqꝫ pietatis: ut eos semp pura integra ⁊ incorrupta: ⁊ mēte ⁊ uoce ueneremur. Heu mi Cicero quid ais? tam cito dei vnius ⁊ tuiipsius obliuisceris. Ubi excellentem illam prestantem qꝫ naturam numenqꝫ illud prestantissime mentis. ubi meliorem deum homine: atqꝫ eorum que humana uel ratione uel potentia fieri nequeunt: celestium scilicet? Huius ne quem cernimus sempiterni ordinis effectorem. Ubi illum deniqꝫ celestis ac diuine domus habitatorem: insuper ⁊ rectorem ac moderatorem ⁊ tanqꝫ architectum tanti operis reliquisti? Et quasi e domo illa syderea quaʒ grata sibi confessione prebueras depulisti: dum tam fedos tam indignos ei comites dares aspernanti atqꝫ ore prophetico proclamanti. Uidete qꝫ ego sim solus ⁊ non est alius deus preter me. Qui sunt igitur hij noui recentesqꝫ ⁊ ifames dij: quos in domū domini conaris intrudere? Sunt ne hi de quibus propheta alter ait. Omnes dij gentium demonia: dominus autem celos fecit. Tu mihi nunc de hoc celorum rerumqꝫ omniū factore ⁊ creatore loquebaris: meritoqꝫ pij auditoris aures atqꝫ animum delectabas. Sic repente illum creaturis rebellibus atqꝫ imundis spiritibus miscuisti? Euertisti vno vbo omnia que sapienter ac sobrie dixisse videbaris. sed quid dixi vno uerbo: immo cōpluribus. Sepe enim: immo passim eodem quasi dormitās uestigio nutante relaberis: ⁊ quos modo deos irriseras uenerari: quin ⁊ solem ⁊ lunā ⁊ stellas: ⁊ postremo palpabilem hunc mundū ipm quē videmus: queʒ tangimus: quem calcamus: sensu predi tum: animantem: ⁊ quo nihil est stultius deum facis. Jdqꝫ licet non tu tibi sed Balbo tribuas apud te loquenti: quod ipsum achademice fuerit cautele: in fine tamen libri illius Balbi disputationē nō ausus ne in achademie legem pecces ueriorem dicere: uerisimiliorem dixisti. ut quicquid ille disputauerat approbando tuum fecisse videaris. Uere autem tuum sit: qꝫ platonicum secutus morem alteri tribuere: tuasqꝫ sententias proferre: ficto alterius ore malueris. qꝫ qꝫ sane quodam loco dicti operis deum vnum plurinomium balbus idem afferre videatur. quo uelut error clypeo uti solent stoici ad excusandas insanias deoruʒ turbe: quasi diuersis uocabulis non nisi rem vnicaʒ designari uelint ⁊ intelligi. ut sit scilicet exempli gratia deus vnus. Jsqꝫ in terra Ceres dictus: Neptunus in pelago: in ethere Juppiter: in igne Uulcanus. Tamē hec excusatio ⁊ ueritatis obumbratio qꝫ sit friuola qs non videt? Qui ut reliqua sileam apud scriptores gentium preeminentiam inter se deorum discordiasqꝫ ⁊ bella sacrorumqꝫ diuersitatem viderit. Deus eniʒ uer⁹ nisi vnus esse non potest: neqꝫ se maior neqꝫ se minor alicubi: cuʒ semper ⁊ ubiqꝫ idē ipse sit: neqꝫ aliqñ secum discors esse pōt aut fuisse: neqꝫ nunc. Qui non tauro: sed vno semper laudis ⁊ iustitie ⁊ contribulati spiritus ac lachrymarum sacrificio delectatur. vnus ille in celo ⁊ in terra: vna illi utrobiqꝫ substantia vnuʒ nomen. Jlla quoqꝫ diuersoria ac fictionum subterfugia: qꝫ videntes philosophi que de Joue dicerent: deo non conuenire: duos Joues: vnum naturaleʒ: alterum fabulosum ut Lactantius ait: seu potius tres Joues: ut ait Cicero numerant hij qui theologi nominantur deorum inqꝫ Theologi non vnius dei: quantas vires habeant: ⁊ quanti extimāda sint pcij: ne nimis a proposito deerrem: apud ipm Lactantium Formianum qui queret inueniet institutionum suaruʒ libro primo. ¶ Nam illud piget etiam attigisse: qꝫ

De⁹ vn⁹

Lactāti us

soles qnqꝫ totidẽqꝫ mercurios:totidẽqꝫ Dionysios
totidemqꝫ Mineruas:q̃tuor vo Uulcanos:qua-
tuor Apollines : quatuor Ueneres:tres Esculapi-
os:tres cupidines : tres dianas dicunt : sex Her-
cules ut Cicero ait : at ut Uarro tres ⁊ quadra-
ginta.neqꝫ illos pudet ⁊ ea dicere que nos pude-
at audire ne dicã credere. Rogo enim. Quis has
non stomachet ieptias?quis has ferat ambages?
omnia non errorum modo:sed sic inaniuꝫ somnio
rum plena vndiqꝫ ac referta sunt:ut miserear inter
dum atqꝫ indigner nobile illud eloquiuꝫ in his po
situm ⁊ consumptum curis . ¶ Nam de reliquis
ut libet. At que circulatio?quis hic ludus?quenaꝫ
hee fabelle?quinqꝫ soles facere:cuꝫ ab eo ꝙ solus
luceat solem dici uelint: ⁊ cũ plures non fuisse qui
dem vnq̃:sed oculorum vitio fortassis aut animo
rum consternatione iuste esse:nonnunq̃ inter pro-
digia numeratum sit?pace ueterum sit dictum Ci
ceronis ante alios. Nec scribẽda hec fuisse censeo
nec legẽda censerẽ:qbus cõscribẽdis ille vir tantꝰ
icubuit nisi ut lecte ⁊ cognite deoꝝ nuge:uere diui
nitatꝫ ⁊ vniꝰ dei amorẽ ⁊ contẽptus supstitionis ex-
terne:nr̃e religionis reuerẽtiã legentiũ animis ex-
citarent. Nullo enim clarius modo vnaqueqꝫ res
q̃ cõtrario admota cognoscitur. Nil magis ama-
bilem lucem facit:q̃ odium tenebrarum . ¶ Que
si de Cicerone meo dixi quem in multis miror:qd
de alijs me dicturum speras? Scripserunt multa
multi subtiliter.quidã etiam grauiter:dulciter elo
quenter. Sed in hijs quasi uenenum in melle mi-
scuerunt:quedam falsa ridiculosa pericula de qui-
bus nunc agere longum nimis ⁊ impertinens. Ne
qꝫ enim in omnibus ea mihi excusatio fuerit : que
fuit in Cicerone. Non sic omnes alliciunt .quibus
⁊ si materia alta sit : non est eloquij par dulcedo.
Sepe cantus idem pro uarietate canentium nunc
delectabilis nunc molestus fuit. ⁊ eãdem Musicã
longe uariam uox ostendit. Ne tamẽ res egeat ex
emplo:Pythagorã summi virum ingenij fuisse qs
non nouit ? eius tamen est nota illa metempsico-
sis:quam in caput non dicaꝫ philosophi sed homi
nis scandere potuisse supra fidem stupeo. Scandit
tamen: ⁊ a magno ingenio profecta:magna etiam
ut perhibent infecit ingenia. Dicerem hic aliquid
si auderẽ:quod quia non audeo:audẽtior pro me
dicet Lactantius Formianus:qui in libris institu
tionuꝫ:hunc ipsum de quo loquimur Pythagoraꝫ
uanum senem ⁊ ineptum:hominemqꝫ leuissimum
deridende uanitatis:appellare non ueritus.totuꝫ
hoc fabulosum ⁊ inane mendacium : atqꝫ illud in
primis:ꝙ se in priore vita Euphorbiuꝫ fuisse men
titus est:generosa stili atqꝫ animi libertate despicit
ac refellit. Hoc est autem vnum illud electissimum
inter pythagorica dogmata:quibus ille vir adue-
na apud methapontinos credulos ubi diem obijt:
tantum meruit nomen:ut domus eius pro templo
ipse pro deo cultus atqꝫ habitus sit . Et q̃uis hec
ipse non scripserit:nihil enim scripsisse traditur. di
xit tamen: ⁊ post eum scripsere alij. ¶ Quis atho
moruꝫ turbas:concursusqꝫ fortuitos nõ audiuit?
Ex quibus in vnum coeuntibus:celum ⁊ terraꝫ ⁊
vniuersa constare vult Democritus:secutusqꝫ De-
mocritum Epicurus.qui ne quid penitus deesset
insanie:mundos innumerabiles posuere.quod cũ
audisset:suspirasse fertur Alexãder macedo:ꝙ nõ
dum vnum ex innumeris subegisset. Uani uastiqꝫ
animi suspirium. Certe hij duo philosophice here
sis huius auctores:millesimam nondum partem
mundi huius agnouerant:dum mundos innume
rabiles somniabant. I nunc : ⁊ non solum doctos
sed sobrios etiam ac discretos:quodqꝫ est euiden-
tissimum ociosos nega:quibus uacauerit talia co-
gitare. ¶ Quid de alijs dicam:qui non mundorũ
innumerabilitatem : infirmitatẽqꝫ locorum ut hij
proximi sed mundi huius eternitatem astruunt.in
quam sententiaꝫ preter Platonem ac platonicos:
philosophi fere omnes ⁊ cum illis mei quoqꝫ iudi
ces ut philosophi potius q̃ christiani videãtur in-
clinant. Et ut illuꝫ famosissimum siue infamẽ Per Persi
sij uersiculum defendant. Gigni:de nihilo nihil in
nihilum nil posse reuerti.non modo mundi fabri-
cam Platonis in Thimeo:sed mosaycam genesim
fidemqꝫ catholicaꝫ totumqꝫ christi dogma sanctis-
simum ac saluberrimũ ⁊ celesti rore mellifluum op
pugnare non metuant:nisi humano magis q̃ diui
noꝰ supplicio terreãtur.quo cessante submotisqꝫ ar
bitris:oppugnant ueritatem ⁊ pietatem:clanculũ
in angulis irridentes christum: Atqꝫ Aristotelem
quem non intelligunt adorantes meqꝫ:ideo ꝙ cuꝫ
eis genua non incuruo:accusant:qd̃ est fidei igno-
rantie tribuentes. Fidem enim ipsam incusare ue
riti:sectatores fidei insectantur obtusosqꝫ ⁊ igna-
ros dicunt : Neqꝫ quid alij sciant:aut quid nesci-
ant:sed in quo secum sentiant aut dissentiant atten
dunt.omnisqꝫ dissensio apud illos ignorantia est:
Cuꝫ ab errantibus dissentire summa sit sapientia.
Ita autem proposito insistunt.ut quoniam ex nihi
lo fieri aliquid impossibile sit:natura:deo ipsi ipo-
tentiam hanc ascribant. Ceci ac surdi qui non sal-
tem naturalium philosophorum antiquissimuꝫ au
diant Pythagoram. Solius hanc dei forte virtu-
tem ac potentiam asserentem:ut quod natura effi-
cere nequeat:deus facile possit:ut qui sit omni vir-
tute ac potestate potentior atqꝫ prestantior ⁊ a quo
natura ipsa vires mutuetur. Non miror si christũ:
si apostolos:si doctores catholicos non audiunt:
quos contemnunt. Hunc philosophum nõ audire
uel spnere illos miror. Sed nec nõ legisse hoc:sed
tãtos aliorum iudices phas est suspicari.que si ta
men forsitan non legerunt: Legant siqs est pudor
apud Calcidium in Thimeum Platonis secundo Calcidi-
commentario. Sed ne quicq̃ moneo.omne quod us
ad pietatem tendit a quocunqꝫ dictum pari temeri
tate atqꝫ impietate despiciunt. ⁊ ut docti videãtur
insaniunt quod ancille humili negatuꝫ sit:omnipo
tenti quoqꝫ domino uetitum opinantes . Quin-
etiam quod in horuꝫ tumultibus aduertere potui
sti.ubi ad disputationem publicam uentum est:qa
errores suos eructare non audent:protestari solẽt
se in presens sequestrata ac seposita fide disserere:
quod quid oro est aliud:q̃ reiecta ueritate uerum
querere: ⁊ quasi sole derelicto in profundissimos ⁊
opacos terre inhiatus introire:ut illic in tenebris
lumẽ inueniant : quo nihil amẽtius fingi põt. Ipsi
aũt ne nil agẽ illos putes:seu qd agãt ignorare qd̃
aperta professione non audent : protestatione clan
destina fidẽ negãt:nũc serijs sophisticisqꝫ blasphe
mijs:nũc ludicris ⁊ male salsis ⁊ olentibus iocis

Cice
o

atq; impijs. Atqui magnó audientium assensu qd
ipsum Ciceronem loquens Balbus. Mala inquit
⁊ impia consuetudo est contra deos disputandi:
Siue ex animo id: siue ex simulatione loquebat:
ut deoruz cultor pie q̃; q̃; pietas illa impia esset ac
pestifera. Q̃ ergo mala q̃;q; impia cõsuetudo: ue-
ri dei cultoribus videri debet: contra deum suuz:
Hoc est contra vnum uerum viuum celi deum dis
putandi quocunq; proposito. Nam si ex animo si
at scelus ingens ⁊ impietas: si ludendo autem: in-
eptissimus ludus ⁊ censoria dign⁹ est nota. ¶ Nõ
hoc tamen aspiciunt iudices mei: quorum in iudi-
cio nõ ignorans adeo viderer: nisi christian⁹ eẽm.
Quomodo enim christianus homo litterat⁹ vide
retur: hijs qui idiotam christum magistrum ⁊ do
minũ nostruz dicũt? Non facile rudis magistri di
scipulus eruditus fiet ab illius uestigijs nõ diuer
tens. Cupide igitur ⁊ audacter ⁊ importune cõtra
preceptorem cõtraq; discipulos eius clamãt: imo
latrant ⁊ insultant. Inq; eo maxime gloriantur: si
confusuz aliquid ac perplexũ dixerint nec sibi nec
alijs intellectum. Nam quis precor intelligat nec
intelligentem se. Nec audiunt Cesarem Augustũ
inter multa animi ingenijq; bona disertissimũ ꝑn-
cipem: qui ut de illo scribitur genus eloquendi se-
cutus est elegans ⁊ temperatuz: precipuamq; cu-
ram duxit sensum animi q̃; apertissime exprimere
⁊ amicos irrisit uerba insolita ⁊ obscura captan-
tes: ⁊ hostem increpuit ut insanum ea scribentem
que mirentur potius audientes q̃; intelligant. Ue
re ergo miri homines qui hinc doctrine gloriam
aucupentur: vnde apud doctos ignorantie meren
tur infamiam. Summum enim ingenij ⁊ scientie
argumentum claritas. Naz quod clare quis intel
ligit clare eloqui potest: quodq; intus in animo
suo habet: auditoris in animuz transfundere. Ita
uere fit ꝙ in his dilectus nec intellectus Aristote
les ait in primo Methaphisice. Scientis signum
posse docere: q̃;uis hoc ipsum artificio non uacet.
Quia ut ait Cicero secundo de legibus. Non solũ
scire aliquid artis est: sed quedã ars est ẽt docẽdi.
At ars hec nimiꝝ intellect⁹ ac scientie claritate fun
data est. Et si enim ars huiusmodi preter scientiaz
exigatur: ad exprimendum scilicet imprimendũq;
animi conceptus: nulla ars tamẽ de obscuro inge-
nio: claram promet orationem. Amici autem no-
stri nos luce gaudentes neq; secuz in tenebris pal
pitantes: quasi nostre scientie diffisos ⁊ ob id om
nium ignaros: quia non de omnibus per compita
disputamus: ex alto despiciunt tumentes inaudi-
tis ambagibus: sibiq; precipue hinc placentes: ꝙ
cum nihil sciant: profiteri omnia ⁊ clamare de om
nibus didicerunt. Neq; illos hinc retrahit pudor
ullus aut modestia ⁊ conscientia latitãtis inscitie.
neq; non dicam ille publij mimus. Nimium alter
cando ueritas amittitur. Sed illud Salomonis
autenticum. uerba sunt plurima: multaq; in dispu
tando habentia uanitatem. Aut illud apostoli. Si
quis autem videtur contẽtiosus esse: non talem cõ
suetudinem non habemus: neq; ecclesia dei. Atq;
illud eiusdẽ. Uidete ne quis uos decipiat per phi
losophiam ⁊ inanem fallaciam: ꝭm traditionez ho
minum: ꝭm elementa mundi: ⁊ non ꝭm christum.
¶ Quid est autem hoc quod loquor: aut quomo-
do paulo vnq̃; credituros sperez? an non ipse chri
sti discipulus? quo magistro gratior: eo istis in-
uisior contemptiorq;. Quis autem odioso vnq̃;
prebuit consultori? non si amicus: non si ipse fre-
num stringat Aristoteles: quiescent: tantus est im
petus: tanta animi temeritas: tantus timor: tanta
philosophia nominis ⁊ tam uana iactantia: tanta
deniq; opinionum peruicacia ⁊ peregrinorũ dog
matum uentoseq; disputationis improbitas. Cu-
ius illud suprapositum inter multa damnabile: ꝙ
coeternum deo munduz uolunt: ubi prophanas il
las cantiunculas graui non sine stomaco solit⁹ suz
audire: quas hij nostri in triuijs passim: apud Ci-
ceronez ṽo Uelleius Epicuri partiũ defensor que
rit hijs uerbis. Quibus eniz inquit oculis animi:
intueri potuit Plato fabricam illam tanti operis:
qua construi a deo fabricariq; mundum facit? po-
test utcunq; hec interrogatio tollerari: nisi ꝙ iam
querendo responsum est. quibus hec oculis vidit
Plato: nempe animi: quibus inuisibilia cernũtur:
⁊ quibus ipse ut philosophus fretus acerrimus at
q; clarissimus multa vidit: q̃;uis ad hanc visionez
nostri propius accesserunt non visu quidez sed lu
mine clariore. At quod sequitur quis ferat. Que
mollitio inquit: que ferramẽta: qui uectes: que ma
chine: qui ministri tanti muneris fuerunt? Quem
admodum autem obedire ⁊ parere uoluntati ar-
chitecti aer ignis aqua terra potuerũt? questio dif
fidentis ⁊ irreligiosi animi. Ita eniz quasi de ligna
rio aut ferrario fabro querit non de illo de quo scri
ptum est. Ipse dixit ⁊ facta sunt. Dixit autẽ nõ uer
bo uocali: ne laborasse uel iubendo sõnient ut mul
ta sunt soliti: sed per uerbum internum sibiq; coe-
ternum quod erat in principio apud deum: deus
uerus de deo uero cõsubstantialis patri per quez
facta sunt omnis. Hic profecto munduz fecit ex ni
hilo: uel si ut philosophi quidaz uolunt ex informi
materia quã hylem graij: quidam alij siluã uocãt:
factus est mundus. Hec ipsa ut ait Augustinus: fa
cta est de omnino nihilo. Fecit inq̃; deus igit mũ-
dum uerbo illo quod Epicurus ⁊ sui nosse non po
terant: nostri ṽo philosophi non dignantur. Eoq;
sunt priscis illis inexcusabiliores. Potest etiã lux
in tenebris nõ videre. qui in luce apertis oculis nõ
videt: plane est cecus. At quod apud ipsum Cice-
ronem in processum queritur. quomodo qui mun
dum natum seu factum introduxerit is eum dixe-
rit fore sempiternum: haud iniuste quidem quera-
tur. Nos autem ⁊ principium habuisse ⁊ finez ha
biturum mundum dicimus. Illa que sequitur ua-
na magis: sed vulgaris est questio. Sciscitor ingt:
cur mundi edificatores repente exciti: ante inume
rabilia secula dormierunt. Qui hec interrogãt: nõ
attendunt: si ante centũ millia: uel quia id qḋ apḋ
Tullium scriptuz est: babylonios quadringẽta sep
tuaginta annorum millia numerare: ante hec oia:
seu plura multo millia factus esset hic mundus: id
ipm similiter queri posse. Cur nõ ꝑus cuz mille an
norum millia infinito collata: nihil amplius q̃; toti
dem dies sint dicente psalmigrapho: quoniã mille
anni ante oculos tuos tanq̃; dies externa que pre
terijt: uel multo ẽt minus: seu uerius: nil penitus.
vnius enim diei uel vnius hore ad mille annos si-
ue ad millemillia annorum: sicut vnius exigue stil
le leui imbre delapse: ad oẽm oceanũ cũctaq; ma-
ria. per quẽ minima quidem: aliqua tamen est cõ-

paratio ⁊ nonnulla pꝛopoꝛtio. At multoꝝ ⁊ quot
cunqꝫ uolueris millium annorum: uſqꝫ duꝫ nume
ro nomen deſit: ad eternitatem ipſam: pꝛoꝛſus nul
la. Illa enim ſupꝛa mundum: hinc maxima ⁊ hinc
parua: utrinqꝫ certe finita ſunt. Hec autem contra:
hinc infinita licet maxima que illis admota nō exi
gua extimanda eſſe. ſed nulla aut ille vir magnus
Augꝰ Auguſtinus: qui de hocipſo ualidiſſime diſputat
libꝛo. xij. ciuitatis dei. Et hec eſt illa perplexitas
que philoſophos coegit eternitatem mundi po-
nere: ne tam diu ocioſus fuiſſe videatur deus: q̄ꝫ
multoꝝ ſententiam paucis uerbis ſtringere Theo
Macrobius doſius Macrobius ſecundo commentario in ſex
tum Ciceroniane reipublice. Munduꝫ quidem in
quit fuiſſe ſemper philoſophia auctoꝛ eſt. condito
re quideꝫ deo: ſed nō ex tempore. Siquidem tem
pus ante mundum eſſe non potuit cum nihil aliud
tempora niſi curſus ſolis efficiat. Que tamen apd
ipſum Ciceronem his uerbis eliditur. Non enim
ſi mundus nullus erat: ſecula non erant. Secula
nunc dico: non ea que dierum noctiumqꝫ numero
anni curſibus conficiuntur. Naꝫ fateoꝛ ea ſine mū
di conuerſione effici non potuiſſe. Sed fuit quedā
ab infinito tempore eternitas: quam nulla tempo-
ruꝫ circumſcriptio metiebatur. Spatio tamē qua
lis ea fuerit intelligi poteſt: ꝙ ne in cogitationem
quidem cadit ut fuerit aliquod tempus cum nul-
lum eſſet. que uerba pene ad contextum idem Au
guſtinus interſerit. Addunt ſane ingenioſi magis
homines q̄ꝫ pij: Ad eternitatem ipſam de qua di-
ctum eſt: mutationes reruꝫ uarias: ex incendijs ac
diluuijs terrarum mundo inuectas: quibus ⁊ tem
poralis ⁊ quodammodo nouus videatur: cuꝫ eter
nus ſit. Quo in genere toto: ut iam tandem ſero li
cet vnde diſceſſi redeam. Euectus enim ſum reruꝫ
ꝯ Ari. coherentium cathena maxime vitandus Ariſtote
les: non ꝙ plus errorum ſed ꝙ plus auctoritatis
habet ac ſequaciuꝫ. ¶ Fatebuntur foꝛſitan ſeu ue
ro ſeu uerecundia coacti: diuina non ſatis ariſtote
lem vidiſſe: neqꝫ eterna: ꝙ a puro ingenio ſemota
ſint. Sed humanorum atqꝫ pꝛetereuntiū nihil nō
peruidiſſe contendent. Ita eo reuertimur ꝙ con-
tra hunc ipſum philoſophum diſputans Macro-
bius: ſiue ioco ſiue ſerio. Uidetur ait mihi vir tan-
tus nihil ignorare potuiſſe. Mihi autem pꝛoꝛſus
contrarium videtur. Neqꝫ ulli hominuꝫ humano
ſtudio eorum omnium ſcientiam fuiſſe conceſſaꝫ.
Hinc laceroꝛ: ⁊ q̄ꝫuis alia ſit inuidie radix: hec ta-
men cauſa pꝛetenditur: ꝙ Ariſtotelem non adoro.
ſed alium quem adorem habeo: qui mihi non ina-
nes rerum fallentium ac friuolas coniecturas: ad
nil utiles: nulli ſubnixas fundamento: ſed ſuiipſi-
us notitiam pollicetur. quam ſi pꝛeſtat: Ceteraruꝫ
ab eodem conditarum rerum: ⁊ acceſſio ſuper-
uacua ⁊ appꝛehenſio facilis ⁊ inquiſitio ridiculo
ſa videbitur. Hunc igitur habeo de quo ſperem.
hunc habeo quem adorem: quem pie utinam ⁊ iu
dices mei colant. Quod ſi faciunt: ſciunt philoſo-
phos multa mentitos: eos dico qui philoſophi di
cūtur. Ueri enim philoſophi uera omnia loqui ſo-
lent. Horum tamē ex numero nec Ariſtoteles nec
Plato eſt: quem ex omni pꝛiſca illa philoſophorū
acie ad uerum ꝓpius acceſſiſſe noſtri dixere philo
ſophi. Iſti vō ut diximus ſic amore ſolius nomi-
nis capti ſūt: ut ſecus aliquid q̄ꝫ ille de re qualibet
loqui ſacrilegio dent. Hinc maximum noſtre igno
rantie argumentuꝫ habent: ꝙ neſcio qui aliter de
virtute: neqꝫ ſat ariſtotelice dixerim. En crucibus
dignum crimen. perfacile fieri poteſt: ut nō diuer
ſum modo aliquid: ſed aduerſum dixerim: nec ma
le ilico dixerim: nullius adituſ iurare in uerba ma
giſtri: ut de ſe loquens Flaccꝰ ait. Illud quoqꝫ poſ Flaccꝰ
ſibile eſt: ut idem licet aliter dixerim: atqꝫ hijs om
nia iudicantibus ſed non omnia intelligētibus di-
cere aliud viſus ſim. Magna enim pars ignoran
tium ut ligno naufragus uerbis heret: neqꝫ rem
vnā bene aliter atqꝫ aliter dici putat: tanta uel in-
tellectus uel ſermonis quo conceptus expꝛimitur
inopia eſt. Equideꝫ fateoꝛ: me ſtilo viri illius qua
lis eſt nobis: non admodum delectari: q̄ꝫuis cum
in ſermone pꝛopꝛio ⁊ ducem ⁊ copioſum ⁊ oꝛna-
tum fuiſſe grecis teſtibus ⁊ Tullio auctore didice
rim: anteq̄ꝫ ignorantie ſententia condēnarer. Sed
interpꝛetum ruditate uel inuidia ad nos duruſ ſca
berqꝫ peruenit. ut nec ad plenū mulcere aures poſ
ſit: nec herere memorie. quo fit ut interduꝫ Ariſto
telis menteꝫ non illius ſed ſuis uerbis expꝛimere
⁊ audienti gratius ⁊ pꝛomptius ſit loquēti. ¶ Ne
qꝫ illud diſſimulo quod ſepe cum amicis dixi: nūc
ut ſcribam cogoꝛ non ignarus magnum mihi hinc
fame periculum inſtare: magnumqꝫ ⁊ nouum eius
que mihi obijcitur ignorantie argumentum. Scri
bam tamen. nec iudicia hoīum uereboꝛ. Audiant
me licebit omnes qui uſq̄ꝫ ſunt ariſtotelici. Scis
q̄ꝫ facile ſolū hunc peregrinū ⁊ exiguū conſpuēt li
bellum. Eſt enim in conuitia pꝛonum genus. Sed
de hoc libellus ipſe viderit quo ſe linteo detergat.
mō me ne conſpuāt ſat eſt mihi. Audiant ariſtoteli
ci inq̄ꝫ omnes. Et quoniam grecia noſtris ſermoni
bus ſurda eſt: audiant quos italia oīs ⁊ gallia ⁊ cō
tentioſa pariſeos ac ſtrepidulus ſtraminuꝫ vicus
habet. Oēs morales niſi falloꝛ Ariſtotelis libꝛos
legi: quoſdam etiam audiui: ⁊ anteq̄ꝫ hec tanta de
tegeretur ignorātia intelligere aliquid viſus erā:
doctioꝛqꝫ hijs foꝛſitan nōnunq̄ꝫ. Sed non qua de
cuit melioꝛ factus ad me redij: ⁊ ſepe mecuꝫ ⁊ quā
doqꝫ cum alijs queſtus ſum: Illud rebus non im-
pleri: ꝙ in pꝛimo ethicorum philoſophus idem ip
ſe pꝛefatus eſt. eam ſcilicet philoſophie partem di
xi: non ut ſciamus ſed ut boni fiamus. Uideo nem
pe virtutem ab illo egregie diffiniri ⁊ diſtingui: tra
ctariqꝫ acriter: ⁊ que cuiqꝫ ſunt pꝛopꝛia ſeu vitio
ſeu virtuti. que cum didici ſcio pluſculū q̄ꝫ ſciebā.
Idem tamen eſt animus qui fuerat: uoluntaſqꝫ ea
dem. Idē ego. Aliud eſt eniꝫ ſcire: atqꝫ aliud ama-
re: aliud intelligere: atqꝫ aliud uelle. Docet ille nō
inficioꝛ quid eſt virtus. At ſtimulos: at uerborum
faces quibus ad amorē virtutis vitijqꝫ odiū mēs
urgetur atqꝫ incenditur: Lectio illa uel non habet
uel pauciſſimos habet quos qui querit: apud no-
ſtros pꝛecipue Ciceronem atqꝫ anneum inueniet.
⁊ quod quis foꝛte mirabitur apud Flaccum poe-
tam quidem ſtilo hyſpiduꝫ ſed ſententijs periucū
dum. Quid ꝓfuerit aut noſſe quid eſt virtus: ſi co
gnita nō ametur? aut quid peccati notitia utilis: ſi
cognitū nō hoꝛretur? imo hercle ſi uolūtas pꝛaua
ſit pōt virtutum difficultas ⁊ vitiorum illecebꝛoſa
facilitas: ubi innotuerit: in peiorem partem pigrū
nutantemqꝫ aīum impellere. Neqꝫ eſt mirari. ſi in
excitandis atqꝫ in erigendis ad virtutem animis

sit partior:qui parentem philosophie huiꝰ Socratem circa moralia negociātem:ut vbo eiꝰ utar:irrisérit. Et si quid Ciceroni credimus contempserit. q̃uis cum ille non minus:nostri autem quod nemo nescit expertꝰ acutissimos atqꝫ ardentissimos orationis aculeos precordijs admonent infligunt qꝫ:quibus ⁊ segnes impelluntur ⁊ algentes incenduntur: ⁊ sopiti excitantur: ⁊ inualidi firmantur: ⁊ strati eriguntur: ⁊ humi herentes inhonestissimos cogitatus ⁊ honesta desideria attollūtur.ita ut terrena iam sordeant: ⁊ conspecta vitia:ingens sui odium:virtus internis spectata oculis : forma qꝫ ⁊ tanq̃ honesti visa facies ut vult Plato miros sapientie:miros sui pariat amores. Que licet preter christi doctrinam atqꝫ auxilium omnino fieri non posse non sim nescius : neqꝫ sapientem neqꝫ virtuosum neqꝫ bonum aliquem euadere:nisi largo haustu non de fabuloso illo pegaseo qui est inter conuexa parnasi:sed de uero illo ⁊ vnico ⁊ habente in celo scatebras fonte potauerit aque salientis in vitam eternam:quam qui gustat ampliꝰ non sitit. Ad hec tamen ipsa pergentibus:illi ipsi quos dicebam multum conferunt multumqꝫ adiuuant. ꝙ ⁊ de multis eorum libris multi sentiunt: ⁊ de Ciceronis hortesio nominatim:in se expertus grate admodum profitetur Augustinus. Et si enim non sit in virtute finis noster : vbi eum philosophi posuere. Est tamen per virtutes iter rectum:eo ubi finis est noster:per v̾tutes inq̃ nō tm̄ cognatas sed dilectas. Hij sunt ergo ueri philosophi morales ⁊ virtutum optimi magistri:quorū prima ⁊ ultima intentio est bonum facere auditorē ⁊ lectorē.qui qꝫ non solū docent qd est virtus aut vitium : preclarumqꝫ illud hoc fuscū nomē auribus instrepūt: sed rei optime amorē studiūqꝫ pessimoqꝫ rei odiū fugamqꝫ pectoribus inserunt. Tutius est uoluntati bone ac pie:q̃ capaci ⁊ claro intellectui operam dare. Uoluntatis siquidem obiectum ut sapientibus placet est bonitas . obiectum intellectus est ueritas. Satius est autem bonum uelle:q̃ uerum nosse. Illud enim merito nunq̃ caret.hoc sepe etiam culpā habet.excusationem non habet. Itaqꝫ longe errant qui in cognoscenda ueritate nō in adipiscenda: ⁊ multo maxime qui in cognoscēdo non amando deo tempus ponit . Nam ⁊ cognosci ad plenum deus in hac vita nullo potest modo.amari autē potest pie atqꝫ ardenter. ⁊ utiqꝫ amor ille felix semper. Cognitio v̓o nonnunq̃ misera:qualis est demonum qui cognitum apud inferos contremiscunt. Et q̃q̃ prorsus incognita nō amētur: satis est tamen deum eatenus.quibus ultra nō datur ac virtutem nosce.ut sciamus illum omnis boni fontem lucidissimum:sapidissimū:amenissimū inexhaustum a quo ⁊ per quem ⁊ in quo sumus qcquid sumus boni: Hanc post deū rerum optimā: quo cognito totis illū precordijs ac medullis propter se: Hanc autem propter illum amemus ⁊ colamus vite illum vnicum auctorem:vite hanc precipuum ornamentū. Que cum ita sint:non est forsitan his philosophis nostris: ⁊ si non sint greci de virtute p̄sertim credere:ut iudices mei putant reprehensibile. Et siquidem uel hos ipsos uel meū forte iudicium secutus dixi aliquid. q̃uis Aristoteles aliter:aut aliꝺ dixerit.nō ideo apud egores eoꝝ iudices sim ifamis. Notus enī mos Aristotelicus in thimeo Platonis ⁊ Calcidio expressus. Hic inquit suo quodā more:pleni perfectiqꝫ dogmatis electio quod visum sit : cetera fastidiosa incuria negligit. Si ab illo igitur fastiditum aut neglectum aliquid dixi uel non forsitan cogitatum: fieri enim potest:nec humane dissonum est nature: q̃uis si hos sequimur nec consonum viri fame. Si hec dixi quicquid est:neqꝫ enī satis quid sit illud noui:neqꝫ hij satis ingenue ueris me certisqꝫ criminibus impetunt sed suspitionibꝰ ac susurris. hec ne sufficiens causa est:qua fluctibus sic demergar ignorantie:ut in vno errans:in quo ipso possū his errantibus non errasse:factus sim omnium reus: ⁊ in omnibus semper errare:nilqꝫ omnium scire damnandus sim? Quid ergo dicat aliquis: An ⁊ tu contra Aristotelem mutis? contra Aristotelē nihil.sed pro ueritate aliquid quam licet ignorans amo: ⁊ contra stultos Aristotelicos:multa quotidie in singulis uerbis Aristotelem inculcantes:solo sibi nomine cognitū:usqꝫ ad ipsius ut auguror audientiumqꝫ fastidium: ⁊ sermones eius contra rectos ad obliquum sensum temerarie detorquentes. Nemo v̓o me amantior:nemo reuerētior illustrium virorum: ⁊ quod ait Naso:quotqꝫ aderāt uates rebar adesse deos. Ad philosophos ⁊ maxime ad theologos ueros traho. Ipsum v̓o Aristotelem:nisi maximum quendam virū scirem non hoc dicerem . Scio maximum:sed ut dixi hominem. Scio in libris eiꝰ multa disci posse sed ⁊ extra sciri aliqd posse credo. Et anteq̃ Aristoteles scriberet: anteq̃ disceret:anteq̃ nasceretur:multa aliquos scisse non dubito. Homerum:Hesiodū:Pithagoram:Anaxagoram:Democritum : Diogenē:Solonem:Socratem: ⁊ philosophie principem Platonem. ⁋ Et quis inquient principatum hūc Platoni tribuit.ut pro me respondeam:non ego sed ueritas ut aiunt: Et si non apprehensa:visa tamen illi propiusqꝫ adita q̃ ceteris dehinc magni tribuunt auctores. Cicero primum ⁊ Uirgilius:nō hic quidem nominando sed sequendo. Plinius preterea ⁊ Plotinꝰ: Apuleius:Macrobius:Porphyrius: Censorinus:Josephus. ⁊ ex nostris Ambrosius Augustinus ⁊ Hieronymus:multiqꝫ alij.quod facile probaretur:nisi omnibus notum esset. Et quis non tribuit nisi insanum ⁊ clamosum scolasticorū vulgus? Nam ꝙ Auerrois omnibus Aristotelē prefert:eo spectat ꝙ illius libros exponendos assumpserat: ⁊ quodammodo suos fecerat.qui q̃q̃ multa laude digni sint:suspectus tamen est laudator. Ad antiquū nempe prouerbiū res redit:mercatores omnes suam mercē solitos laudare: Sūt qui nihil per seipsos scribere audeant : ⁊ scribendi auidi alienorum expositores operum fiāt:ac uelut architectonice inscij parietes dealbare suum opus faciant: ⁊ hinc laudē querāt:quam nec per se sperāt posse assequi:nec per alios nisi illos in primis ⁊ illoꝝ libros hoc est subiectū cui incubuere laudauerint:animose idipsum ⁊ immodice ac multa semper hyperbole. ⁋ Quanta v̓o sit multitudo aliena dicta exponentium:an aliena uastantium. hac presertim tempestate sententiarum liber ante alios mille tales passus opifices : clara si loqui possit: ⁊ querula uoce testabitur. Et quis vnq̃ cōmentator : non assumptum ceu proprium laudauit opus? Immo eo semper uberius:quo alienum

Naso

De scia platōis

urbanitas:suū opꝰ laudare uanitas atqꝫ superbia est. Linquo eos qui tota sibi delegere uolumina: quoꝝ vnus est aut primꝰ Auerrois. Certe Macrobius non tm̄ licet expositor sed scriptor egregius: cum tamen Ciceroniane reipublice non libros quidem si vnius libri partem exponendam decerpsisset:expositionis in fine quid addiderit notum est. Uere inquit ꝓnunciādum est:nihil hoc ope perfectius:quo vniuerse philosophie cōtinet̄ itegritas. Finge hunc nō de libri parte:sed de totis pꝛoꝛuꝫ oiuꝫ libris loqui:Pluribꝰ qdem v̇bis:nō plus aūt dicē potuisset.siqdem nihil itegritati pōt:nisi superfluuꝫ accidere. Quid v̇o philosophoꝝ libris oibꝰ qui uel scripti uel scribēdi sūt:cōtineri amplíꝰ pōt q̄ꝫ philosophie integritas:si tū hec ipsa uel oibus cōtineri potuit aut poterit libris: ꝛ nō aliqd deest ꝑmis: ꝛ nouissimo defuturū est. ¶ Sed hec hactenus. Scio ut dixi:durū me fame scopuluꝫ adisse: tantoꝝ nō modo mētione philosophoꝝ sed comparatione ꝓposita:stiluꝫ tū obiecta:nec reiecta excuset ignorantia:audaces facere solita ꝛ loq̄ces. Metus amittēde glorie aut nois minuēdi frenare solitus oratores:amicoꝝ mihi demit̄ sententia. Quid metuam queso? nō potest ꝑdi:nec mihi iam minui qꝺ amisuꝫ est.qcquid dixero aut id erit qꝺ amici mei iudicāt:aut plus aliqd:minus nihilo nihil est. ¶ Q.ñ ergo q̄libet flatu pulsus huc prodij:emergam ut potero: ꝛ id dicam qꝺ me sepe ꝛ interdum magnis questitoribus rñdisse memoꝛ sum. Siqdē de Platone ꝛ Aristotele si querat̄ qs nā maioꝛ clarioꝛqꝫ vir fuerit:non mihi tanta est ignorantia: ꝛ si multā iudices mei tribuāt:ut tāta de re ausiꝫ ꝑcipitare sniam:que de rebꝰ licet paruis continenda ac librāda est. Neqꝫ v̇o me fugit:q̄ꝫta sepe de doctis hoibus iter doctos cōcertatio sit exoꝛta. De Cicerone ac Demosthene. Deqꝫ ipso itidem Cicerone ac Uirgilio. De Uirgilio insup atqꝫ Homero. De Salustio ac Thucidide:deniqꝫ de Platone ipso ꝛ cōdiscipulo eiꝰ Xenophōte. deqꝫ alijs m̄ltis quoꝝ oium si idago difficilis atqꝫ extimatio anceps est Inter Platonem atqꝫ Aristotelē qs sedēs iudiciaria auctoritate ꝓnūciet. At si querit̄ uter sit laudatioꝛ: icūctanter expediā inter hos referre quantū ego arbitroꝛ:qꝺ iter duos:quorum alterū ꝑncipes ꝓceresqꝫ:alterū vniuersa plebs laudet. A maioribus Plato. Aristoteles laudat̄ a plibꝰ. A magnis ꝛ a multis imo ab oibꝰ dignus uterqꝫ laudari. Eo enim ambo nālibꝰ atqꝫ humanis in rebꝰ ꝑuenerūt: quo moꝛtali igenio ac studio ꝑueniri pōt. In diuinis altius ascendit Plato ꝛ platonici.q̄ꝫq̄ꝫ neuter ꝑuenire potuerit quo tēdebat.sed ut dixi ꝓpiꝰ uenit Plato. De quo nulluꝰ chꝛianoꝝ ꝛ in ꝑmis augustini libroruꝫ fidelis lectoꝛ hesitauerit. qꝺ nec greci q̄ꝫuis hodie lr̄aruꝫ nescij dissimulāt:maioꝝ per uestigia Platonē diuinū Aristotelē demoniū nūcupātes. ¶ Neqꝫ me rursum fallit:quāta in libris suis in Platonē Aristoteles disputare sit solitꝰ. qꝺ q̄ꝫ honeste ꝛ q̄ꝫ procul a suspitione iuidie faciat:q̄ꝫuis alicubi amicū Platonē:sed amicitioꝛē asserat v̇itatē:ipse viderit:simulqꝫ hoc sibi dictū audiat. Facile est cū moꝛtuo litigare. quē tū multi viri maximi post obitū defenderūt:Noiatim in ydeis cōtra q̄s ualide oēs igenij sui neruos ille acerrimus disputatoꝛ itēderat. Notissima Augustini ipsiꝰ ac secura defensio est. cui piū quoqꝫ lectorē:non minus assensuruꝫ rear q̄ꝫ uel Aristoteli uel Platoni. Unum icidēter hic dixerim:ut errorē meoꝝ iudicuꝫ hijsqꝫ silūum refellā:qui vulgi uestigijs isistentes opinari solēt: ꝛ isolēter nec minus ignoranter obicē:multa scripsisse Aristotelē. Neqꝫ hic errant. Multa eni scripsit ꝓculdubio:plura ēt q̄ꝫ cogitēt: quoꝝ aliq̄ nōdū hēat lingua latina. At Platonem pꝛoꝛsum illis ꝛ icognitū ꝛ iuisum:nil scripsisse asserūt ꝑter vnū atqꝫ alteꝝ libellum. qꝺ non dicerēt:si tā docti eēnt:q̄ꝫ me ꝑdicāt idoctuꝫ. Nec lr̄atꝰ ego: nec grecꝰ:sexdeciꝫ ul̄ eo amplius Platonis libros domi habeo:quoꝝ nescio an ullū isti vnq̄ꝫ nomen audierint. Stupebūt ergo si hec audiant. Si non credūt:ueniāt ꝛ videant. Bibliotheca nr̄a tuis in manibꝰ relicta:nō illitterata qdē illa q̄ꝫuis illitterati hoīs:neqꝫ illis ignota est quā totiēs me tēptātes igressi sunt. Semel igrediant̄ ꝛ Platonē tētaturi: an ꝛ ipse sine lr̄is sit famosus. Inuenient sic esse ut dico:neqꝫ lꝫ ignarū:nō mendacē tū ut arbitroꝛ fatebuntur. neqꝫ grecos tm̄:sed in latinū uersos aliquot nunq̄ꝫ al̄s visos aspiciēt litteratissimi homines de qualitate quidē opum iure illi suo iudicēt. De numero aūt nec iudicare aliter q̄ꝫ dico:nec litigare litigiosissimi hoies audebūt. Et quota ea ꝑs libroꝝ est Platonis:quoꝝ ego hijs oculis multos vidi pꝛecipue apud Calabrū Barlaam modernuꝫ graye specimē Sophie:qui me latinarū insciuꝫ: docere grecas litteras adoꝛtꝰ foꝛsitan pꝛofecisset: nisi mihi illuꝫ inuidisset moꝛs:honestisqꝫ pꝛincipiis obstitisset:ut solita est.

Nimis iā post ignorātiaꝫ meā uagoꝛ: ꝛ aio ꝛ calamo nimis indulgeo. Redeūduꝫ est.

Hee sunt igit̄ amice atqꝫ haruꝫ sil̄es cause que me amico:sed iniquo mirū dictu meoꝝ iudicio sodaliū obiecere. quarū ut itelligo nulla potentioꝛ:q̄ꝫ qꝫ lꝫ peccatoꝛ:certe chꝛistianꝰ sum. Etsi eniꝫ foꝛsitan audire possim:qꝺ obiectum sibi Hieronymus refert. mētiris:ciceronianus es nō chꝛistianꝰ Ubi enim thesaurus tuus:ibi ꝛ coꝛ tuū. Rñdeboꝛ ꝛ thesaurū meū incoꝛruptibile ꝛ supremaꝫ coꝛdis mei parteꝫ apud chꝛistū esse.sed ꝓpter ifirmitates ac sarcinas vite moꝛtalis:q̄s necduꝫ ferre sed enumerare difficile est:nō possum fateoꝛ ut uellē sic inferiores partes aie in qbus est irascibilis ꝛ cōcupiscibilis appetitus attollere:qn adhuc terris inhereant ꝛ quotiens quanto nisu humo illas auellere mestus ꝛ idignās retētauerim. Et qꝛ nō successit: quid hinc patiar:solus ipse quē testoꝛ ꝛ quē inuoco chꝛistus nouit qui foꝛtasse miserebit̄ ut salubrē conatū adiuuet ibecillis animeꝛ ꝛ peccati mole obrute ac depꝛesse. Interiꝫ nō nego multis me curis uanis ac noxijs deditū. Sed in hijs non numero Ciceronem:quē mihi nunq̄ꝫ nocuisse sepe etiā pꝛofuisse cognoui:quod dictum ex me nemo mirabitur Augustinum si audierit de se similia pꝛofitentem:de quo me supꝛa ꝓxime:sed alibi pluribꝰ egisse memini. Ideoqꝫ nunc vnum hoc dixisse contentus sim. Non dissimulo equidem me Ciceronis ingenio ꝛ eloquentia delectari:qbus ut inumeros sileam. Hieronymum ipsum usqꝫ adeo delectatum video:ut nec visione illa terribili:nec Ruphini iurgijs sic stilum inde dimouerit: quin Ciceronianū aliquid redoleret quod ipsemet sentiens de hoc ipso alibi se excusat. Nec v̇o Cicero fideliter ac modeste lectus aut illi nocuit: aut cuiqꝫ alteri:

cum ad eloquentiã cunctis:ad vitaꝫ multis ualde
ꝓfuerit:noiatim ut dixim⁹ Auguſtino:qui ex egy
pto egreſſurus:egyptioꝝ auro ⁊ argento ſinum ſi
bi gremiūq; cõpleuit.ac tãtus pugil eccl'ie:tãtus
ꝓpugnator fidei futurus:ante diu q̃ in aciem de-
ſcederet:ſeſe armis hoſtium circũfulſit.Ubi ergo
de hijs:de eloquẽtia ꝑſertim queriť:Ciceronẽ fa-
teor me mirari inter:imo ante oẽs qui ſcripſerunt
vnq̃ q̃libet in gente.nec tñ ut mirari:ſic ⁊ imitari:
cũ potius in ꝯrium laborẽ:ne cuiuſq; ſcilicet imi-
tator ſim nimius:fieri metuens quod in alijs non
ꝓbo.Si mirari aũt Ciceronem:hoc eſt Ciceronia
num eſſe:Ciceronian⁹ ſum. Miror enim nẽpe.qn
ẽt nõ mirãtes illũ miror.Siqua hec ignorãtie no-
ua confeſſio videri poteſt:hoc ſum aio fateor:hoc
ſtupore. At ubi de religione:idem de ſũma uerita
te:⁊ de uera felicitate:deq; eterna ſalute cogitan-
dum incidit aut loquẽdum:nõ Ciceronianus cer-
te aut Platonic⁹:ſed chriſtianus ſum.quippe cuꝫ
cert⁹ mihi videar:ꝙ Cicero ipſe chriſtian⁹ fuiſſet:
ſi uel chriſtum videre uel chriſti doctrinam ꝑcipe
potuiſſet.De Platone eni nulla dubitatio eſt apõ
ipſuꝫ Auguſtinum:ſi aut hoc tp̃e reuiuiſceret:aut
dum vixit hec futura prenoſceret:quin chriſtian⁹
fieret:quod feciſſe ſua etate pleroſq; Platonicos
refert idem:quorũ ipſe de numero credendus eſt.
Stante hoc fundamento:quid chriſtiano dogma
ti Ciceronianum obſtet eloquiuꝫ:aut quid noceat
ciceronianos libros attingere cuꝫ libros heretico
rum legiſſe non noceat:imo expediat:dicente apo
ſtolo.Oportet hereſes eſſe.ut ⁊ qui probati ſunt
manifeſti fiant in uobis. Ceterum multum hac in
parte plus fidei apud me habiturus fuerit prius
quiſq; catholicus q̃uis indoct⁹:q̃ Plato ipſe uel
Cicero.Hec ſunt igitur argumenta ualidiora no-
ſtre ignorantie:que uera eſſe gaudeo hercle:utq;
in dies ueriora ſint cupio. Profecto enim de quo
mihi cum magnis viris liquido conuenit:ſi quen-
cunq; philoſophum q̃tũcunq; famoſuꝫ:ſi deniq;
deũ ſuum Ariſtotelẽ reuixiſſe:⁊ chriſtianum factũ
audiant:ruditatis ⁊ inſcitie arguẽt.⁊ quẽ ante ſuſ
pexerint ſuperbi deſpicient ignorãtes:tanta penu
ria tantumq; odium ueri eſt.quaſi dedicerit:eoip
ſo ꝙ ad ſapientiaꝫ dei patris a caliginoſa ⁊ loqua-
ci mundi huius ignorantia ſit cõuerſus. Neq; mi
hi dubium eſt:quin Uictorinus dum rhetoricam
docuit:clariſſimus habitus:ita ut in romano foro
ſtatuam meritus accepiſſet.Ilico ut chriſtuꝫ ⁊ ue-
racem fidem clara ⁊ ſalutifera uoce confeſſus eſt:
ab illis ſuperbis demoniocolis quoruꝫ offenſe me
tu aliquandiu conuerſionem diſtuliſſe eum in con
feſſionibus ſuis Auguſtinus refert:hebes ac deli-
rantiſſimus haberetur.Quod de ipſo etiam Au-
guſtino eo magis ſuſpicor:quo ⁊ ipſe vir clarior fu
it clariorq; conuerſio:⁊ q̃to fidelibus utilior gra
tiorq;:tanto chriſti ⁊ eccleſie ſue hoſtibus inuiſior
meſtiorq;.quando apud Mediolanum in eiſdem
confeſſionibus idem ipſe commeminit magiſterio
rhetorice depoſito:ſub illo fideliſſimo ac ſanctiſſi-
mo precone ueritatis Ambroſio:ſcientiam celeſtẽ
atq; iter ſalutis arripuit.⁊ de Ciceronis expoſito
re factus eſt predicator chriſti.De quo quid ſemel
audierim narrabo:ut intelligas quantus hic mor-
bus q̃ peſtifer:q̃ profundus ſit.Audiui viruꝫ ma
gni nominis:dum de Auguſtino placitum ſibi ne-
ſcio quid dixiſſem cum ſuſpirio reſpondentẽ. Heu
q̃ dolendum:ꝙ ingenium tale fabellis inanibus
irretitum fuit.Cui ego. O te miſerum qui hec di-
cis : miſerrimumq; ſi ſentias.Cõtra ille ſubridẽs.
Immo vo ſtultũ te inquit ſi ſic credis ut loqueris:
Sed melius de te ſpero.Quid de me autem ſpe-
raret:niſi ut contemptor pietatis in ſilentio ſecum
eſſem. Proh ſuperum atq; hominum fidem. Sic
iam nemo igitur litteratus horum iudicio eſſe po-
teſt:niſi ſit idem hereticus ⁊ inſanus:ſuperq; om-
nia importunus ⁊ procax.qui per vicos ac plate-
as urbiuꝫ:de quadrupedibus ac beluis diſputãs:
bipes ipſe ſit belua.Quid autem miri : ſi delirum
non modo ignarum iudicant me amici mei : cũ de
hoc ꝓculdubio ſint grege:qui pietateꝫ quolibet in
genio cultã ſpernunt:⁊ religioneꝫ diffidentie aſcri
bunt.neq; ingenioſum putant.neq; ſatiſ doctuꝫ lo
qui audeat in Ariſtotelem ſolũ mutus aliquid cõ-
tra fidem catholicam diſputare.quam quo quiſq;
animoſius oppugnare ꝑſumpſerit:expugnari eni
nullo poteſt ingenio nulla vi:eo ingenioſior apud
iſtos doctiorq;.quo fidentius fidelius ue defende
rit:eo habetur obtuſior atq; indoctior ⁊ ignoran-
tie conſciẽtia:fidei uelum aſſumpſiſſe quo ſe conte
gat atq; inuoluat creditur prorſus.quaſi non diſ-
cordes ac trepide fabelle ⁊ nugelle inanes ac ua-
cue ſint illorum:nec ſciẽtia certa de ambiguis aut
ignotis:ſed opiniones uage ⁊ libere ⁊ incerte.Ue
re autem fidei notitia ⁊ altiſſima ⁊ certiſſima ⁊ po
ſtremo feliciſſima ſit ſcientiarum omnium:qua de
ſerta relique omnes non vie:ſed deuia.non termi-
ni ſed ruine.non ſcientie:ſed errores ſunt. Hijs ta
men iſti animis:hijſq; ſunt iudicijs:ut neſciã. An
non ſolum duo illi de quibus ſupra dictuꝫ eſt:uel
ſiqui ſunt ſil'es:ſed ſupremus omnium Paulus ip
ſe non dico ceperit diſplicere iudeis : quibus ante
placuerat.quod Hieronymus epiſtolaꝫ ei⁹ ad Ga
lathas exponens ait:ſed omnino ⁊ phariſeis ⁊ põ
tificibus inſanire viſus olim ſit:ꝙ de lupo agnus:
ꝙ de ꝑſecutore chriſtiani nominis:factus eẽt apo
ſtolus chriſti.Et hijs noſtris etiam videatur. Poſ
ſum ergo ignorantiam mihi obiectam:poſſim ⁊ ſi
obiciatur inſaniam magnis comitib⁹ conſolari. ⁊
ſic facio.quin interdum ⁊ delector ⁊ gaudeo : ho
neſtis ex cauſis:non ignorantie tñ:ſed amentie re
us eſſe.¶ Ceterũ de me let⁹:de amicis doleo. Et
ſi enim alie iudicio pretendantur cauſe ⁊ forſitan
leuiores:hee quidem ſcelere ⁊ impietate non ua-
cant:Illis mortifere ⁊ infames:mihi etiaꝫ glorio
ſe:ut pro hijs cauſis non ſolum fama : ſed vita in-
ſuper ſpoliari ſi res tulerit equiſſimo ſim paſſurus
animo.Illud angit in primis:ꝙ ueriſſima omniuꝫ
uel vnica uel inter tantas eminens obliqui cauſa
iudicij:liuor eſt:qui multos ſemper:ſed nullos vn
q̃ ſanos ac lucidos infecit oculos:coegitq; falſuꝫ
cernere.Res ſtupenda ⁊ noua:neq; mihi vnq̃ ha
ctenus audita:nunc quod nolim in meo capite ex-
perta ⁊ cognita : amicis inuidiam ineſſe pectorib⁹:
Amicis nunq̃:ſi nõ plena ac ꝑfecta amicitia : que
eſt ita amicum ut ſe amare. Amant iſti me : ſed nõ
toto pectore : dicam melius : toto amant pectore:
ſed non totum me.Uitam certe ⁊ corpuſq; ⁊ ani-
mam:⁊ quicquid habeo preter famam:eamq; dũ
taxat litterarum.Horum ego uel omnium uel ſin-
guloꝝ in manibuſ fidenter nilq; heſitãs poſueriꝫ:

Necq̃ hec exceptio aut odij:aut amicitie lenitioris sed inuidie est ut dixi etiam in amicitijs habitãtis: uel si hoc auditu durum est: ⁊ hoc quoq̃ melius aliter est dicendum:ut non liuoris sit exceptio sed doloris. Dolent forsitan:imo dolent:utiq̃ apd do ctos apud quos mihi uere ne an falso litterati hominis partũ nomen audiunt:se nec litteratos esse nec cognitos. Hinc ereptum mihi cupiunt qd non habẽt:neq̃ si sapiunt sperant. Magna uotoꝝ cõflictatio rerũq̃ discordia:cui bonum omne uel maximũ uelis:eidem nolle uel minimũ.nõ tam puto qz mihi id esse:q̃ꝫ ꝙ sibi doleãt deesse. Querũt neq̃ id fateor iniuste:in amicitia pares esse. ⁊ id agunt qm̃ clari oẽs esse non possumus:quod facilius censent:sumus oium obscuri. Est nõ inficior in amicis paritas pulcherrima.ubi eniꝫ insignitis pars vna preponderat:non bene uidentur amicoꝝ animi q̃si impares inuenti sub amicitie iugum mitti. Ueruꝫ ea paritas amoris ac fidei esse debet fortunaruꝫ ⁊ glorie non ita. Idq̃ ut ignotos sileaꝫ Herculis ac

Amici ꝑfecti

Philotete:Thesei ac Perithoi:Achillis ⁊ patrocli:Scipionis ⁊ Lelij ꝓbat imparitas. Ipsi tamen ut libet viderint:quo animo erga meuꝫ nomen fuerint:qui erga me ni fallor haud dubie sũt optimo.

Ho autem amice:ne quid nescias ⁊ ut noris: vnde ⁊ quo aio tibi hec scribo. Inter padi uertices parua in naui sedeo. Ne mireris:si uel manus scribentis uel oro fluctuat.per aduersum hũc ingẽtem amnem tota cum ignorantia mea nauigo.cuius olim in ripis m̃lta scripsi iuuenis multaq̃ meditat⁹ sum:que illoꝝ tempoꝝ senibus ꝓbarent:prius q̃ꝫ hij iuuenes senilem ignorãtiam deprehẽdissent. O fors hoium instabilis. Padus ipse quodãmodo mihi cõpati visus est: q̃si studij nostri memor ⁊ ueterum cõscius curarũ. ꝙ quem iuueneꝫ (si sine supbia dici põt) gloriosuꝫ vidit:senẽ cernat ingloriuꝫ.fameq̃ ꝑfulgidis exutum uestibus:meq̃ retro assidue ad ius meum ab iniquis iudicibus reposcendum:magno impetu ⁊ toto gurgite reimpellit. Uerũ ego laboriosam mihi ⁊ quibus minime suspicabar inuidiosam fame sarcinam perosus: ⁊ litium fugitans ⁊ contẽptus spretor:exuuias meas raptorib⁹ charis liquo. Habeãt sibi me cedẽte:si ut pecunia sic ⁊ fama:dũ habẽti eripit̃ ad raptorẽ transit.hẽant sibi uel scientiam:uel huic apud stultos parẽ:scientie opinionẽ. Ego uel utraq̃ uel ꝑfecto altera hoc est opinione scientie nudus:eo felicior fortassis ⁊ ditior nuditate humili:q̃ꝫ supbis illi spolijs ⁊ ut arbitror nõ suis. Uado igitur letus claro ⁊ graui fasce deposito: ⁊ obstantem padũ remis uelis ac funib⁹ supo:ticinum repetens studiosam ⁊ antiquã urbeꝫ.ubi non modo uestimẽtum fame uet⁹:inter nautas perditum inueniã si ea cura sit:sed carere illo ⁊ si ualde cupiam nequibo. Ego aũt nitar semp ⁊ optabo illitteratus dici:dũ vir bonus aut nõ malus sim: ut uel sic quiescã. Fesso nil dulcius est quiete. Hanc mihi semp ad hũc diem mẽdax ut nũc audio litterarũ fama eripuit: ⁊ hãc ipsaꝫ:seu falsa:seu uerax: ignorantie fama restituet:atq̃ ita uel sero tandem aliq̃n bene erit. Id tamẽ ut uereor frustra nitar atq̃ optabo:tam multi cõtra meos iudices sentiũt: ut non illic tãtum quo mihi nũc iter est:sed ubiq̃ ꝙ per hunc nostrum orbẽ suã hãc sniam ꝓmulgarint:q̃ꝫuis apud me in rem iudicatã trãsierit ut audisti:apud alios tñ in suũ caput pluriuꝫ ac maioꝝ iudicio recasura sit:preter vnã illã forsitan ubi hec audent:urbẽ nobilissimã atq̃ optimam.ubi ꝓpter populi magnitudinẽ:multiplicẽq̃ uarietateꝫ:m̃lti sunt qui sine litteris philosophent̃ ac iudicẽt. Multa enim rerum oium: ⁊ qd vnicum ibi uel maximũ malum dixerim:Ꝑ borum lõge nimia est libertas. qua freti:sepe ineptissimi hoies claris noib⁹ insultant:indignãtibus qdem bonis qui ibidẽ quoq̃ tã multi sunt:ut nesciã an in ulla urbe tot modesti boniq̃ viri sint. Sed tanto maior est ubiq̃ stultoruꝫ acies:ut sapiẽtium indignatio frustra sit.tam dulce oibus libertatis est nomẽ:ut temeritas ⁊ audacia ꝙ illi sit̃es videant̃ vulgo placeãt. Hinc ipune Aquilam noctue:Cignũ corui:Leonem simie lacescũt. Hinc honestos fedi:doctos inscij:fortes ignaui:bonos mali lacerãt. Nec maloꝝ licẽtie boni obstãt ꝙ ⁊ numero illi supant: ⁊ fauore publico expedire credẽtiꝫ ut qcqd loqui libet ⁊ liceat. Ita prorsus insedit illõ Tyberij Cesaris:in ciuitate libera: linguam mentẽq̃ liberas esse debere.libere qdem eẽ debẽt:ita tñ ut libertas uacet iniuria. ¶ Uides ut ad finem ꝓpero neq̃ peruenio. Multa eniꝫ interueniũt que cursum orõnis impediãt. Non ꝙ ego ignorem multo sapiẽtius multoq̃ grauius futuꝝ fuisse:hec ⁊ alia sepe similia tacuisse. Sed difficile est inter aculeos nõ moueri. Sepe ergo tales pulices uel cõterere necesse mihi fuit uel excutere. Facile aũt hos tulissem:si te facile pferẽtem cognouissem. In hijs enim nõ inscitiam meaꝫ quam libẽter amplector:sed illoꝝ insolẽtiam egre fero:sed ut dixi tacit⁹ hãc laturus nisi tu fuisses. Lue equideꝫ ⁊ non mee idignationi tã lõgis sermonib⁹ morẽ gessi. De ignorãtia mea tibi nõ ep̃lam iam:sed libruꝫ scribẽs:addidi de multoꝝ ac pene oium ignorantia que se obtulerãt festinãti. De qbus cogitare studiosius si det̃:nõ libellus exiguus:sed igẽtes texi queãt libri. Quid enim queso cõius ignorãtia? qd uberius? qd lati⁹? quocũq̃ me ṽtam:in me illam ⁊ in alijs sed nunq̃ꝫ exundãtius q̃ꝫ in meis iudicib⁹ inuenio.que si tam illis nota eẽt ut mihi:aliene forsan ignorãtie ferẽdis sententijs abstinerẽt:essetq̃ ad tribunal illud iniquissimum atq̃ ineptissimum penne iustitiuꝫ. Quis enim nisi ipudẽtissim⁹ qd in se videt dãnat in altero? Excusatio vna est. docti si bi vident̃:eo ꝑsertim tpe. Nã qd cõstat post cenaꝫ illa snia lata est. Uideri aũt p̃ma frõte potuerit de mei ipsius ignorãtia:nisi aliõ addidissem. Nouus libri titulus:nõ stupẽdus tñ ad memoriã reuocanti:ut de ebrietate sua librum scripsit Antoni⁹ triũuir.tanto eniꝫ hoc turpior titulus ille est:q̃ꝫto morum:q̃ꝫ ingenij turpiora sunt vitia. Ignorãtia quidem:uel desidie cuiuspiã fuerit uel insite tarditatꝫ: At ebriositas uoluntatꝫ pueriq̃ ai. Sicut aũt ibi Antonius oium ebriosissimũ se fatet̃:vnũ dũtaxat excipiẽs magni ꝓpudor filiũ Ciceronis:sic ⁊ ego oium ignorãtissimũ me nõ nego:sed nõ vnuꝫ:imo q̃tuor fortassis excipiã. ¶ Sed iã satꝫ est:uereor:q̃ ne nimiũ. Iãq̃ uelut e turbidis fluctib⁹ portũ specto. Jam demũ igit̃ alto aio feram⁹ hãc seu falsam infamiã seu uerã famam ignorãtie. Nã neq̃ falsũ metuit:nisi qui parũ uero fidit.neq̃ ueruꝫ odit:nisi qui falsum amat. Si falsa est infamia:cito desinet apud ipsos ẽt auctores ifamie:dũ qd dixerint ruminãtes pudor inuaserit. Apud alios enim nec

Ignorãtia cõis lũ.

icipiet qdē:nec ad quē diuertat patēs limen docti
hois reptura ē. Sin vā ē fama qd tergiuersamur?
An amore uani nois labefacere nitimur ueritatē?
Quid est aūt in hoc ipo qȯ magnope gnosuz aiuz
⁊ humana noscētē ⁊ celestia suspiratē torq̄at. Duz
cogitat metiturqꝫ q̄ꝫtuluz esse:q̄ꝫ nihilo proximū:
quod non dicam vnus alterqꝫ philosophus:eorū
quoqꝫ qui clarissimū scientie nomen habent:sed si
mul omnes norunt:q̄ꝫqꝫ exilis rerū portio:omniū
hominuz scientia:uel humane ignorantie uel diui-
ne sapiētie cōparata? ℂ Dabis hic mihi amice au
rem:dabis fidem:atqꝫ hoc non recēs ⁊ nunc pͥmū
ad os ueniens:sed sepe dictum:sepius cogitatum
credes:quemcunqꝫ horum qui magna scientie fa-
ma sunt seu ueterum seu nouorum ex illo illustriuz
grege ⁊ nominum luce secreueris: ⁊ diligenter ex
cusseris: Inuenies si rerum ueritas nec hominum
clamor inspicitur:scientie modicuz:ignorantie plu
rimuz habuisse. quod ipsos si assint:nec ingenuus
pudor absit:plane fassuros mihi ipse persuadeo. ⁊
hoc Aristotelem morientem ingemuisse quidaz fe
runt:ut nemo sibi blandiatur aut scientie opinione
superbiat. sed deo gratias agat:si quid ei forsitan
supra communem modum obtigit. ad quod ipsuz
credēdum non sit uelox. potiusqꝫ sibi q̄ꝫ alijs de se
credat:sibiqꝫ non plausoris blandi:sed censoris in
se rigidi:vice fungēti. Uere enim quisquis fauore
seposito:quo ⁊ fallimus ⁊ vicissim fallimur:aper-
tisqꝫ oculis res suas aspexerit:multa in se flenda:
pauca admodum plaudenda reperiet. Sed omis-
sis quorum grauior est querela: de virtutibus lo-
quor ad scientiam reuertamur. Iā quid inops per
dere metuat:ubi qui habentur ditissimi uere ino-
pes sunt. Siquidem in hac ipsa portiuncula scibi-
lium rerum philosophamur tumidissimi ⁊ inquie
tissimi dissidemus: ⁊ magne uelut specie scientie su
perbimus. Inqꝫ ipsis angustijs qui maximi etiam
sunt uersantur: ⁊ pauca scientes multa nesciunt: ⁊
nescire se nisi insaniant nō nesciūt. Uerissimūqꝫ est
illud Ciceronianuz: ꝙ quisqꝫ grauis philosophus
multo sibi deesse cognoscit. quē defectum quo qs-
qꝫ minꝰ intelligit:minꝰ sentit ⁊ curat minus. Ideo
qꝫ doctissimos maxime videas discendi auidos ⁊
maxime ignorantiā negligentes. Sane in hac tan
ta scie inopia:ubi iplumeʒ alas uēto apit humana
supbia: q̄ꝫ frequētes ⁊ q̄ꝫ duri scopuli? quot q̄ꝫqꝫ ri
dicule philosophātiū uanitates? q̄ꝫta oppositionū
ꝯrietas q̄ꝫta ptinacia? q̄ꝫta ꝓteruia? qui sectarū nu
merus? que differentie? quenam bella? q̄ꝫta rerum
ambiguitas? que uerborum perplexitas? q̄ꝫ ꝓfun
de: q̄ꝫqꝫ inaccessibiles ueri latebre? quot insidie so
phistarum:omni studio ueri iter uepribus ceu qui
busdam obstruentium:ut nequeat internosci:quis
illuc rectior trames ferat? Quam ob causaz Cato
maior pellendum censuit urbe Carneadem. Que
nam postremo hec inter:hinc temeritas:hinc diffi
dentia maximorum hominum: ⁊ desperatio que-
daz apprehēdēde ueritatiʒ. Pythagoras ait de oi
re ad utranqꝫ partem equis argumentis disputari
posse. ⁊ de hoc ipso an res omnis ex equo disputa
bilis sit. Sūt qui dicant:alte obrutam ueritatez ⁊
profundo uelut in puteo demersam:quasi ex imis
terre latebris ⁊ non potius e summo celi uertice:
petenda ueritas: ⁊ vncis ac funibus eruenda:non
scalis gratie: ⁊ ingenij gradibus adeunda sit. So

crates ait hoc vnum scio ꝙ nihil scio. Quam hu-
milimam ignorantie professionez ceu nimis auda
cem reprehendit Archesilas:nec id vnuz sciri asse Arche-
rēs nihil sciri. Ea gl'iosa philosophia:que uel igno silas
rātiā profiteꝫ:uel ignorātie saltē notitiā interdicit.
Circulatio anceps:ludus iextricabiliʒ. Cōtra Gor Gorgi-
gias Leōtinꝰ rhetor uetustissimꝰ: nō mō aliqd sed as
sciri oia posse credit nō a pho tm̄:sed ab oratore nē
pe:qui ut ait Cicero oibus de rebꝰ oratorē optime Cicero.
posse dicē existimauit:qȯ certe ipse non potuit:nō
posset aūt optime de rebꝰ oibꝰ dicē:nisi optime oēs
oēs nosceт. Idē sensit Hermagoraʒ:qui nō mō rhe Herma
toricā:sꝫ phiaz oēz rerꝫqꝫ oiuz notitiā tribuit orato goras.
ri. Magna mediocris igenij fiducia ⁊ lōge oibꝰ fi-
dētior. Hippias scire se oia ꝓfiteri ausuʒ:ut nō mō Hippi-
de liberalibꝰ studijs deqꝫ vniuersa philosophia: sꝫ as
de mechanicis quoqꝫ plenam sibi gloriam usurpa
ret:dicerem diuinū hoiem:nisi insanum crederez.
Sed qm̄ iā nec sciri oia: Immo nec multa per ho-
minē certū est. ⁊ ꝯfutata iam pridem atqꝫ explosa
achademia:ac reuelāte deo:sciri aliqd posse ꝯstat.
sit satis scire q̄ꝫtū sufficit ad salutē. Multi plus sa-
piētes q̄ꝫ oportet periere: ⁊ dicentes se esse sapien
tes ut ait Apl'us:stulti facti sunt: ⁊ obscuratuz est Apl'ʒ
isipiens cor eoruz. Mihi ad sobrietatē sapere si cō
tigat:quod sine multis immo sine ullis litteris fie-
ri posse:illitterata utriusqꝫ sexus sanctoꝝ cohors i-
dicat:satis erit ⁊ feliciter agi mecū existimabo. ne
qꝫ vnq̄ꝫ mei me studij penitebit. ⁊ hos garrulos
idiotas qui falso litterarū noie turgidi dici amant
quod nō sunt:aut miserebor aut odero aut ridebo
deqꝫ inanibus atqꝫ incognitis altercantes. neqꝫ il
lis iactantia nec tumorē pestiferꝝ:neqꝫ oio aliquid
non ipsas certe diuitias inuidebo: nunq̄ꝫ ad se re-
deuntibus sepe foras effusis:seqꝫ extra querenti-
bus. In finē:litterati libēs nomē pono: ⁊ iam po-
sui:si indignum ut ueritati conscientieqꝫ satisfaciā.
alioquin ut inuidie. De re autē posteritas viderit:
si ad illā fame passibus peruenero: Si minus obli
uio. Uiderit inq̄ꝫ posteritas icorrupta:quā ab eq-
tate iudicij:nō animoꝝ ꝑturbatio ulla:nō odiū:nō
ira:nō amor liuorqꝫ:ueri hosteʒ ipediēt. Uiderit il
la si me nouerit. Iudiceʒ eni meos ꝓculdubio non
agnoscet. qppe quos nec etas hec nouerit:vix vici
nie notos sue. viderit:iudicetqꝫ. Et si hoꝝ sniaz ap
probet:acquiesco:si rescindat:nō ideo hijs irascor
sciēs quāta sit in aīs hoium potestas affectuū. Hij
sunt aūt:qui in me sniam hāc dictarūt. Fallor vnꝰ
eni quē sepe hodie nomino:liuor fuit. Ille hanc di
gitis suis scripsit:quā nec amor potuit mutare nec
ratio. Cur ergo irascerer amicis pro eo quod ab il-
lorū hoste commissum est? Si iniqtatē filij nō fert
pr̄:nec filiꝰ patris: q̄ꝫto minus hostis iniqtas noce-
re debeat amico: presertim illius carcere ac vincu
lis astricto:qui si qn̄ sibi redditus fuerit. ⁊ suas ⁊
amici iniurias sit ulturus? Sūt multa ꝑterea que
iracūdiā si qua esset exēplorū cōprimant cōpescāt
remedijʒ. Nā que vnq̄ꝫ uel doctrina:uel scitas uel
virtus quelibet tam excellens fuit:ut obtrectatori
bus non pareret? Immo quidem ut Liuius ait:
Quo gloria maior: eo propior inuidia. Et sic est.
Q̄ꝫq̄ꝫ enim iners malum sit inuidia: ⁊ altos ⁊ ani-
mos non ascendat sed vipere in morem iuxta Na
sonis sententiam:humi serpat. Familiare tamen
illi est alteqꝫ glorie radices auidius isequi:clarisqꝫ

nominibus suum virus infundere: non aliter q̄ꝫ
subterranei quidaꝫ uermes qui proceras arbores
radicum morsibus clandestinis ⁊ tacita labe pertē
ptant. Sic sepe seuit liuor: sed interdum magis
estuat passionem animi silentiuꝫ frangente clamo
Thersi-tes ribus. Et Thersitem pede claudum: distortuꝫ cru
ribus: humeris gibbosum: pectore concauum: cal
uastrum uertice: atqꝫ pruriginosum: ⁊ Agameno-
ni grecoruꝫ regi ⁊ Achilli grecorum fortissimo: de
Drãces trahenteꝫ publice: Ilias narrat homerica. Et Drã
cem Turno uerbis iniuriantem Eneis virgiliana
testatur. Sed hic miri nihil. Est eniꝫ contrarijs in
ter se naturale odium. Quanta in diuum Julium
⁊ Augustum Cesares: uel ab amicis uel ab ho-
stibus dicta sunt. Illud supra fidem stupeo: ꝙ Pē
scenius niger vir fortissimus: progeniem scipionū
toto romano orbe precipuam: fortunatam potius
dicebat esse q̄ꝫ forteꝫ. Nullus hic proculdubio li-
uor erat: sed libertas inconsulta iudicij. Uerū hec
⁊ similia peregrina nobis atqꝫ longinqua sunt. Ad
propinquiora ueniamus. Possem sanctos memo-
rare: precipueqꝫ Hieronymum: sed prophana ma
teria: ⁊ de solis litteris sermo est. Itaqꝫ illos attin
gam sed non oēs qui nostre propius sunt querele.
Quis ergo in primis Epicurum in tolleranda su-
perbia siue inuidia: siue utraqꝫ detrahenteꝫ omni
bus non audiuit? Pythagore: Empedocli: Timo-
crati: quem amicum licet totis uoluminibus lace
rasse traditur: ꝙ in philosophia paululum a se suis
qꝫ insanis opinionibus discordaret. Habent tamē
⁊ hij tres ⁊ alij quos discerpsit patientie materiã:
quando idem ⁊ mire Platonem spernit: ⁊ cōtume
liosissime Aristoteleꝫ uexãrac Democritū: A quo
ultimo que sciebat in philosophicis cuncta didice
rat: ⁊ quem exigua mutatione uerborum in omni
bus sequebatur: hunc acriuſ īfamabat: nempe qui
magistro caruisse gloriaretur: ⁊ videri uellet. Se-
cuti sunt in hac detrahendi libidine preceptorem
Metro dorus suū: Metrodoruſ atqꝫ Hermac⁹: supradictoſ quo
qꝫ philosophos lacerantes: nec ullius magnitudi-
Herma cus ni parcētes aut glorie. Fuit ⁊ Zeno ipse maledic⁹
atqꝫ irrisor: qui Crispum virum acutissimū ⁊ eius-
dem secum secte contemptuꝫ nominans: non Cri
spum sed Crispaꝫ semper diceret: ⁊ nō modo Coe
taneos sed parentē phīe Socrateꝫ cōuitijs ac ma
ledictꝫ icesseret: Latinoqꝫ usus ṽbo: credo ut pere
grine lingue mordacior esset iocus: scurrã atticuꝫ
uocitaret: quod ipsum scōma si sit illud: ⁊ non po-
tius ledoria dici debet: in eundem apud queꝫ hec
scripta sunt Cicerones: post ab emulis uersum est:
quem ob insignem lingue festiuitatē dixere aliqui
consularem scurram dignus iocus: non illius viri
auribus ac moribuſ: sed ore poti⁹ ⁊ scurrilitate io-
Seneca cantiū. ¶ Jam Annei Senece in Quintilianū: at
Quinti qꝫ in Senecã Quintiliani detractio nota est. Erãt
lianus qꝫ ambo viri egregij: ambo hispani: mutuis tamē
morsibus sese carpunt: atqꝫ alter alterius stilū dã
nat: mirum prorsus in tantis ingenijs. Solēt eniꝫ
docti indoctis esse odio ac stupori. Hoꝝ illi igitur
modo facultas affulserit famam rodunt. Doctis
facie licet incognitis inter se cognatio multa est: ni
si hanc liuor: aut excellentie appetitus abruperit.
quod in hijs proximis duob⁹: inqꝫ alijs de quib⁹
ante diximus euenisse credibile est. Quibus quã-
doqꝫ cessantibus: nouum dictu: claros inter viros
esse videt̄ emulatio quedam: quasi uentis quiescē
tibus tumens mare. Cuius duplicem rei causam
apud quosdaꝫ lego: vna est fauor discipuloꝝ atqꝫ
sequacium: qui libentius quieturos contrarijs sen
tentijs in certamen trahit. Altera ṽo paritas ipsa
que sine sensu eorum qui in comparationem addu
cuntur spectantium iudicia in diuersuꝫ agit: ut q̄ꝫ
uis in se concordes duo viri ⁊ passionibus liberi:
videantur tamen inter se taciti: quasi duo propin
qui montes: aut totideꝫ turres excelse: de altitudi
ne eminentiaqꝫ contendere. Cuius exempluꝫ nisi
memoria me frustratur est supra memoratum: par
virorum Plato ⁊ Xenophon. Incidūt ṽo nōnun Plato
q̄ꝫ non hijs modo: sed superioribus: ⁊ acriores dis Xeno-
sensionum cause: non inuidia studiorum sed ꝓfun phon
dis flãmantes odijs. Nã Salustij in Tullium: at Tulliuſ
qꝫ Eschinis in Demosthenem: horumqꝫ in illos in Salusti
uectiue: non ingenia neqꝫ stilos arguunt: sed mo- us
res: Amarumqꝫ aliquid ⁊ hostile: immo pacatum
nihil in se continent. nulle ibi facetie: nullus iocus
sed certamen longe aliud: q̄ꝫ qđ de litteris aut pro
gloria sumi solet. Cui collati omnes meorum iudi
cum aculei: ludi sunt equissimo animo ferendi: duꝫ
preter hos ipsos quos audisti mille alios memini
de solis litteris concertantes: nominatim Home-
ricos: Aristarcum ac Zoyluꝫ. Uirgilianos: Corni
ficium ⁊ Euangelum. Ciceronianos: Asinium ⁊
Caluum. Dumqꝫ in animū Graius uenit: ferox fa Graius
teor: sed minime rudis princeps: qui cogitauit ut
scriptū est de Homeri carminib⁹ abolendis: Cur
enim sibi nō licere dicens quod Platoni licuisset:
qui eum e ciuitate quã constituebat eiecerit? Sed
⁊ Uirgilij ⁊ Titiliuij scripta ⁊ imagines paruꝫ ab
fuit: quin ex omnibus bibliothecis amouerit. quo
rum alterum ut nullius ingenij minimeqꝫ doctri-
ne: alterum ut uerbosum in historia negligentēqꝫ
carpebat. At Anneum Senecam: ⁊ tum quidem:
⁊ nunc maxime placentem: arenam esse sine calce
dicebat. Et loquimur viros: Cum Leontium gre
ca mulier: immo ut Cicero ait meretricula contra
Theophrastuꝫ tantum phm̄ scribē ausa sit. Quis
hec audiens indignet̄: in se aliquid dici: cū in taleſ
a talib⁹ talia dicta sint? Nil superest aliud: nisi ut
non dicam te ⁊ aliquot paucos qui ad amandum
nō egetis stimulis: sed amicos reliquos: cēsoresqꝫ
simul meos p̄cer atqꝫ obsecrem: ut deinceps me ⁊
si non hominem litteratum: at ut virū bonum. Si
ne id quidem: ut amicum. Deniqꝫ si amici nomen
pre virtutis inopia non meremur: At saltem ut be
niuolum ⁊ amantem ament.

¶ Explicit liber de ignorantia.

ℭ De ocio religiosorum Incipit liber laureati Petrarche.

d

Ignuz erat o
felix Christi familia. ⁊ eo
tp̄is spatio quo uobiscum
fui aliqd eorū ip̄e loquerer
qđ uestre fidei mea deuo-
tio cōmēdaret: ⁊ coiſ amor
dn̄i. Sed ut vidistis breue
tp̄s ad explicādū grauidū
curis aium fecit. Et ut oīs dulcedo vite hui⁹ uēto
fugacior eē solet: ueni insil' atq; abij. Utq; in lōgin
qua ualde mā v̄bo cesareo uti possim: ueni: vidi: vi-
ci. Siqdē nil aliud est vincē: q̄ʒ uoti cōpotē fieri: vi
ctor est eni uoti cōpos. vici ergo qđ uotis optabaʒ
ꝯsecut⁹. Ueni ego in p̄adisum: vidi angelos dei in
terra: ⁊ in terrenis corpib⁹ hitantes: suo tp̄e hita-
turos in celis: ⁊ ad Christū cui militant exacto p̄-
senꝭ exilij labore uēturos. Qui nisi uos p̄usq; for-
maret in utero nouisset ⁊ scificasset ⁊ p̄destinasset:
in nūm electorū: nequaq; hoc uobis rectū ⁊ cōpē-
diosuʒ iter: ⁊ a mūdi deuio semotissimū ostēdisset.
Sʒ ne qd hic plenū sperē: sancto illi gaudio qđ ex
ur̄a ꝯuersatione p̄cepi: sola breuitas aduersata est:
vix uerēdos vult⁹ aspicē ꝯtigit. Nunq; mihi bre-
uior lux. Nunq; uelocior nox fuit. Dū religiosissi-
mā illā heremū tēpluq; ꝯtēplor. dū deuotū silētiū
⁊ angelicā psalmodiā stupeo. dū uos hinc omnes
hinc singulos mirre ⁊ humani more ai depositum
op⁹: uos p̄dulce meū pign⁹ amplector inq; multū
exoptatiſ germani optimi atq; vinci colloquijs ac
gesco: nō sentiēti mihi totū illud exiguū tp̄s efflu-
xit v̄ba nectēdi collegēdiq; aium facultas defuit.
Unū quoq; ꝯtinuū obsequm ⁊ charitas: nō illa cō
munis quā in Chr̄o cūctis hospitib⁹ exhibetꝭ. Sʒ
singularis qdē atq; p̄feruida me sollicitū hēbat: ne
mea lōgior mora diuinis laudibus ur̄oq; ꝓposito
forsan officeret ⁊ festinare abitū monebāt. Insup
⁊ cōfabulationes cū singulis iucūde ⁊ breues: q-
bus huc illuc. sed semꝑ in idip̄m sacra ⁊ sobria uo-
luptate rapiebar: cursum cōtinue or̄onis arcebant
obliuione oium iniecta: nisi eorum que vicissim ex
ore nūc hui⁹ nūc illi⁹ uelut e totidē celestib⁹ oracu-
lis erūpebāt. Quid multa? Ita mihi accidit ut itē-
r⁹ ibiāsq; oib⁹/cūctaq; circūspiciēs multa sparsim
audiēs ac loquēs. Cōtinuū nihil pene tacit⁹ abie-
rim comitātib⁹ qdē uobis quātū arctissime religio
nis frena laxare licuit. Nouissime abeūtē oculis ⁊
qđ de uestra dilectione mihi spōdeo ais: ac multa
ad celū p̄ce ꝓsequētib⁹: ut qui vnū illic germanum
quererē multos iuenerim. Nūc tādē in solitudinē
ꝓpriā regressus: ⁊ toti⁹ sacre dulcedinis memor q̄ʒ
apud dn̄ice apes: bn̄ nata q̄ēs: hausi: eaʒ nunc ipse
mecū in abscōdito ruminans: multa repio que ille
mihi per breues dies in lōgū ꝓfuturū tribuerint.
ℭ Proinde qđ a me tūc ibi tumultuarie p̄termis-
sum memini: hic mō supplere ꝓpositū: ⁊ scribēdo
agere: qđ viua uoce nō potui: si mō mea uox viua
est peccatoris hois fessi/inscij/occupati. Utcunq;
aū lingue debitū digit⁹ ꝓsoluet: nescio an gratius:
sed certe durabili⁹. Quis enim grauia v̄ba p̄teruo
lāt: leuia etiā scripta manēt. ℭ Scribā ergo etsi ue
straꝫ nō itersit id ex me seu nouū aliqd audire vnde
iā putē radicatū uobis hitū cōparastis: mea inter
est semꝑ si fieri possit talia loq. si forte loquētē ipse
me audiā exaudiāq;. Neq; qui cois p̄dicātium est
morb⁹ loq̄x sil' ⁊ surdus sim. Ita v̄o moderabor sti
lū: ut qui ad p̄ntes s̄mo mihi sit: ad absentes ep̄l'a:
q̄ʒuis ut qđ est fatear maiore ⁊ meliore mei parte
sim presens.

v

Unde v̄o nūc ordiar: seu qd p̄mum semiab-
sens dicā: nisi q̄ tot⁹ p̄ns dicē uolui. Illō
nēpe Dauiticū: uacate ⁊ videte. Qđ ut no
stis in psalmo q̄rto ⁊ q̄dragesimo regi⁹ ꝓpheta ⁊
ꝓphetic⁹ ille rex posuit. In qb⁹ qdē nō nisi duob⁹
sed impatiuis v̄bis sp̄ū dei lʒ hois ore ꝓlatis toti⁹
nisi fallor vite nr̄e series: tota spes: tota deniq; ꝯti-
neꝭ itētio: finisq; ultim⁹. qcqd agēdū: qcqd optādū
sperādūq; nobis est in vita nō solū transitoria sed
eterna. ℭ Uacate igiꝭ ⁊ videte. O felices aie: o ex
cubitores assidui itētiq;. o sollicita ⁊ deuota Chri
sti mācipia. ꝓq; breui seruitio nō libertatē mō per
petuā: sed igenuitatē filiationēq; ꝓmerita. o merci
moniū optabile: faustaq; rerū alternatio: s̄uire mo
dicū nō ut diu regnes: sed ut semꝑ. Nā quot ānos
s̄uiuit hoi Jacob ut mortalis ei spōsa ꝯtingeret: ⁊
videbanꝭ ei pauci dies pre amoris magnitudine.
Ita enim scriptū est. Neq; uel sic ꝓmeruit qđ opta
bat: nisi tp̄s s̄uitij duplicaret. Uobis deo seruienti
b⁹ nuptiarū imortaliuʒ felicitas eterna ꝓponitur.
Seruite alacres. Magnū ille ⁊ alienū gregē iter
hoium dumeta pascebat: uos singulas oues ur̄as
hoc est aiam qsq; suā pascitis letis ac dulcib⁹ in pa
scuis Jesu Chr̄i. Seruite securi. Nō hētis calūnio
sum dn̄m qui cōmodis ⁊ augmētis ur̄is iuideat:
q̄lē passuſ est Labā. Sed q ur̄is lucris atq; ꝑfecti
bus delecteꝭ necessitatib⁹ succurrat ibecillitatib⁹
opē ferat. ℭ Uacate igiꝭ ⁊ gaudete qui talē dn̄m
meruistis. Nō uacam⁹ ut uacem⁹ inqt Aristoteles Ar̄.
uos v̄o uacate ut uacetis. uacate ad tp̄s/ut uacetiſ
in eternū ⁊ sortē uestrā plaudentes agnoscite: que
alienaꝝ collatiōe sortiū clarior fiet. ℭ Lustrāt nau Nauta-
te maria: oē mūdi lat⁹ ambiūt: p̄egrinis errāt sine rū vita
fine littorib⁹. Inter uētos ⁊ fluct⁹ ⁊ scopulos. In-
ter freti celiq; minas. oēs cū glatiali imbre stillāti-
bus comis: mēbrisq; rigētib⁹ ꝓpe tartareas nocteſ
agūt: dum cūcta in circuitu miseros terrēt. p̄ntēq;
viris intētāt oia mortē: ut Uirgilius ait. Quid nō Uirgi⁹
miseriarū ac p̄iculi subeūt bellatores viri qbus ⁊
pluuias ⁊ uētos ⁊ grandinem ferre iugis ludus?
Pernoctāt sub armis humi recubāt: gladijs ultro Bella-
se offerūt. p̄cipites terrā cruēta casside feriūt. ne si- torum
qd hoꝝ lentius egerint pauidi atq; degn̄es habeā vita
tur. Deniq; vulnera nō sentiētes excipiūt ⁊ mortē
Queq; iacturarū minima sed eterna est: nudi ⁊ in
sepulti abijciunꝭ p̄da feris ludibriūq; uolucribus
tātorūq; discriminū merces est gl'ia. deq; mortali
hoste victoria ⁊ sepe minor. his sensus exiguus q
bus nullus usq; mercēnarius despatior nullus est
vilior. ℭ Quid agricolarū labor? Que mercatoꝝ
sollicitudo? Que lr̄atoꝝ vigilie? Qui sudor artifi-
cum? Que luxuriosoꝝ anxietas? qui conat⁹? Que
ambitiosoꝝ sedulitas atq; circuit⁹? Quoꝝ omniū
rogo qs exitus: uel ubi terrestre lucrum uel fama
uolatilis uel fugitiua: ⁊ insatiabilis uoluptas: uel
uēto quolibet imitior atq; fugacior popularis in-
eptissimus ac leuissimus auri fauor tot tam duris
anfractibus huc aspirāt quo nisi p̄uenerint tūc ge-

ſcent. Interim ſm Ariſtotelicam diſciplinam. Nõ
uacant ut uacẽt hoc eſt laborãt ut qeſcant. Et labo
rant multum ut qeſcant parum. immo vͦo ut nihil. i
mo uerius ut laborent magis. lõge itaqꝫ fallentur
Et tota ut dicit̃ errant via. Fallit eos dux eorum:
ſiue is phũs ſiue cõſultoꝛ quiſpiam: ſiue qꝛ cuiuſqꝫ
ſpes opinioqꝫ inſita. Pꝛofecto enim cum diu mul-
tumqꝫ laborauerint ſeu pueniant ſeu non perueni
ant quo tendebant: creſcit laboꝛ: ingeminãt aue: q̃ſ
aceruare non minus ſolet uotiui gaudium ſucceſ-
ſus q̃ȝ repulſe doloꝛ. ¶ Quocirca rectius dicũtur
non uacare ad tempus ut nunq̃ȝ uacent. Quanto
melius ſecuriuſqꝫ conſilium uobis affero: immo
quidem nõ ego ſed pꝛopheta dei. immo eqdem de
us ipſe. Nam ſic ait. uacate ⁊ videte quoniaȝ ego
ſum deus. Quis tam humano impio rebellis atqꝫ
incredulus: ut non ⁊ tremẽs uocem dei audiat ⁊ p̃
ceptum ſubmiſſus excipiat clamãtis. Ego ſum de
us uacate. hoc eſt enim quod uobis ingerit̃ conſili
um: ſeu uerius p̃ceptum. Uacate inq̃ȝ. Ille iubet
cui obſtare fas non eſt: quem fugere aut declinare
nemo poteſt: niſi ut pacatum fugiẽs/in iratum in-
cidat. Et uacate nunc ut uacetis ſemp. Quieſcite
in pꝛeſens: ut quieſcatis in finem. Uacate: quies p̃-
ſens. Uidete: reges eterna. uacate in terra: in celo
videbitis ⁊ in terra etiam. Quãtum purus ⁊ de-
terſus. ſed adhuc carneus/videre oculus põt. Mi
ra res ⁊ pꝛoꝛſus inſolita. Multoqꝫ felicioꝛ q̃ȝ cete
re res humane. Labore laboꝛ apud ceteros: apud
uos autem qete quies querit̃. Nulla tam pꝛecioſa
vnq̃ȝ merces tam facili p̃cio empta eſt. Parate ani
mos: date dexteras: cauete omni ſtudio ne tam fe-
lix pꝛetermittat̃ occaſio. Quietem queritis anime
nihil exigit̃ a uobis niſi ut aio quieſcatis. Requieſ
regem dabit: ad quam querẽdam pmptis per om
nem vitam ⁊ indefeſſis animis laborãdum erat.
Nec videri magnus laboꝛ ullus poterit: cuius taȝ
amabilis finis eſſet reges. Nũc nihil certe iubemi
ni niſi ne laboretis: utqꝫ in ppetuum quieturi iam
qui ſcere cõdiſcatis. Neqꝫ vͦo licet ſi illam regem
amatis: hãc ſpernere que etiam per ſeipſam dulcis
eſt: ⁊ ad illam dulciſſimam iter pãdit planum re-
ctum/tutum/delectabile. ¶ Uacate fratres mei.
Pꝛeceptum bꝛeue: nec difficile. Non pꝛecipitur ut
pugnetis: ut nauigetis: ut aretis: ut ambiatis: ut
congregetis aurum/famam/litteras inanes/iſtru
menta libidinum: inutilia: nocitura: peſtifera ſunt
hec. Multo cõſtant: querẽda fatigant: queſita non
ſatiant: amiſſa cruciãt: ſeruanda ſollicitant. Nulle
pꝛoꝛſus inter hec getis partes. vndiqꝫ laboꝛ pauoꝛ
vndiqꝫ vnum tutiſſimum/utiliſſimum/facillimum
p̃cipit̃ ut uacetis. Quid oino tam fragilis qui hoc
pꝛeſtare nequeat ut quieſcat? Certe ſiquis eorum
que moꝛtale genus exagitãt iuberet̃: pꝛo ſe quiſqꝫ
poſſet aut coꝛporis/aut animi imbecillitatem/oc-
cupationem/impedimẽta/inexperiẽtiam/ignoran
tiam excuſare. Nunc quenam excuſatio relicta eſt:
quãdo nihil niſi hoc vnum pꝛecipit̃: uacate. ¶ Eſt
foꝛtaſſe aliqs qui hoc aut illud facere nequeat. Et
ſi enim illud late vulgatum ſit. Nil uolenti diffici-
le. Sed qdem. Nil moꝛtalibus arduum. flaccus.
Multa tamẽ nõ difficilia modo uel ardua. ſed im-
poſſibilia ⁊ penitus negata ſunt homini. Uacare
autem qs non poteſt: Hic maria: ille gladios: ſtudi-
um alter aut laborem fugit. Sed quis oro requiẽ

timet: niſi qui ſeipſum odit? Uacate ergo. Nũc ua
cando utiqꝫ quieſcetis: quieſcẽdoqꝫ videbitis: vi-
dendoqꝫ gaudebitis. gaudẽdo autem de ueritate
felices eritis qua nulla certioꝛ felicitaſ: nulla ſubli
mioꝛ. Quieſcẽdo eqdem fieri aiam pꝛudẽtem que
maxime virtus in vidẽdo conſiſtit. illi etiam affir-
mant qbus ⁊ uera quies ⁊ perfecta viſio ⁊ utriuſ
qꝫ uerus actoꝛ incognitus. Et tamen heu miſeris
ceciſqꝫ moꝛtalibus: eſt qui laborem amet ⁊ timeat
atqꝫ oderit quietem. Legimus ſenem illum quem Nõ
quia neqꝫ neceſſitas ad laborem urgebat: ⁊ vita lõ vno f
gioꝛ fatigaſſet: quietis indignum feciſſe debuerat: ne
etati conſulẽs imperatoꝛ iuſſit uacare: uetuit labo-
rare: publicis arcuit negocijs ⁊ laborem foꝛteȝ cu
riam interdixit. Ille vͦo q̃ȝ gratias agere par ẽẽt in
ſoluit. queſtuſqꝫ eſt: ſeqꝫ tam diu uelut moꝛtuũ fle-
uit: donec qui quieſcere iuſſerat ſtultum ſenẽ: labo-
ribus curiſqꝫ reſtituit. Sane qui hũc vnum legimꝰ
q̃ȝ multos tales vidimus ſenes/quos a rerum ne-
xibꝰ laborioſiſqꝫ negocijs nec ratio vnq̃ȝ: nec etas
extrema diuelleret: niſi inuitos ⁊ in ſummo benefi
cio nature iniuriam accuſantes. Satis ne igit̃ ue-
rum eſt/quod in libꝛo uere religionis ait Auguſti- Augꝰ
nus. Mundi amici huius: tam timẽt ab eius am-
plexu ſeparari: ut nihil eis laborioſius q̃ȝ non labo
rare. Quiſquis igit̃ talis eſt: eat hic: ⁊ poſt concu-
piſcentias ſuas currat. Ibi quod querit affatim re
perturus: ſibiqꝫ dictum audiat. laborabit in eter-
num ⁊ viuet adhuc in finem. hoc eſt nec moꝛte qui
dem a laboribus requieſcet que vna finis oium viſi
bilis eſt laborum. Sed viuet in ppetuum nõ ut vi
uat modo ut laboret. Sic enim ait quidam loci il-
lius expoſitoꝛ. Uellẽt impij mori ſed non poſſunt.
viuunt igit̃ ut moriantur. ut enim vita ſanctorum/
ita ⁊ morum impioꝝ ppetuo eſt. hec ille. Jure ita-
qꝫ laborum quiſqꝫ auidus laborabit in eternum.
Et lȝ coꝛpore moriatur: animo tamen interim vi-
uet. quod ue philoſophi quidem gentium negant.
Aut quod pꝛſus ignorãt ⁊ coꝛpore reuiuiſcet: ad
ſupplicium nõ ad vitam. Et rurſum totus atqꝫ in-
teger: ⁊ idem ipſe ⁊ non alius viuet adhuc in finẽ
ut ſine fine crucieť ac laboret in eternũ. Uotiqꝫ cõ-
pos nil habeat qͦd querat̃. Dicet̃ enim ſibi. Quid
meſtus es? qd dentibus fremes: aut quid defles?
Qͦ querebas inueniſti: qͦ optabas adeptus es.
Uacare metuebas ⁊ quieſcere. Jam labora. Non
eſt hic tibi vnq̃ȝ aut querẽdus laboꝛ: aut reqes ti-
mẽda. Uade modo diſcurre/litiga/altercare/con-
tẽde/clama/pugna. modiſqꝫ oibus labora. Nemo
diſſuadet: nemo phibet. habes eos comites qui ta
libus delectent̃ quiqꝫ tibi olim ut hijs delectare p̃
ſtabãt. Et qd putas: hij te quieſcere ⁊ ſi uelle cepe
ris nõ ſinẽt: ut enim eodem libꝛo ſed alio quodam
loco Auguſtinus idem ait. Miſeri hoies qbus co Augꝰ
gnita vileſcũt: ⁊ nouitatibus gaudẽt: libentius di
ſcunt q̃ȝ norunt: cum cognitio ſit finis diſcendi. Et
qbus vilis eſt facilitas actionis: libẽtius certãt q̃ȝ
vincũt: cum victoria ſit finis certãdi. Sileo que ſe-
quunt̃. Nam ⁊ ea me ſcripſiſſe recolo in eo libꝛo/
quem huic ⁊ materia ⁊ ſtilo ualde cognatuȝ de ſo
litaria vita nuper edidi: qui hunc ut in tempore: ſic
ſerie rerum pꝛeit. Et omnia ad vnum tendũt ad no
tam. ſ. moꝛtalis inſanie: magis labore gaudẽtis q̃ȝ
laboris fructu. ¶ Ceterum patefactius inſiſtẽs qd
inter horum erroneas ac puerſas ⁊ iuſtoꝝ ſanctas

ac sobrias intentiones interfit:non multo post addidit. Quare qui fines ipsos desiderant prius curiositate carent. Cognoscentes eam esse certam cognitionem que intus est: ꝛ ea perfruentes: quã in hac vita querunt. deinde accipiunt actionis facilitatem peruicatia posita scientes maiorem esse faciliorem ꝗ victoriam non resistere animositati cuiusꝗ̃. Et hoc quam in hac vita querunt sentiunt. Deinde paucis interpositis. post hãc autem inquit vitam ꝛ cognitio perficietur: quia ex parte nunc scimus. cum autem uenerit quod perfectum est: non erit ex parte. Sed pax omnis aderit ꝛ tota sanitas ꝛ nulla indigentia ꝛ nulla fatigatio aderit corpori. Quia corruptibile hoc tempore atꝗ ordine suo quo resurrectio carnis futura est induetur incorruptionem. Nimirum autem amant in actione solam pacem: ꝛ in corpore solam sanitatem. hoc in eis enim perficietur post hanc. Quod in hac vita plus diligunt: hijs dictis ex quibus summam spei uestre potestis apprehendere uos qui ꝗ̃ possibile est homini: carnem spiritui subiecistis: ad eos de quibus inceperam carnales iugem stili impetũ detorquens. Qui ergo male inquit utuntur: tanto mentis bono ut extra eam visibilia magis appetunt: quibus ad conspicienda ꝛ diligenda commorari debuerunt: dabuntur eis exteriores tenebre. Et qui certaminibus delectantur: alienabuntur a pace ꝛ summis difficultatibus implicabuntur. Initium enim summe difficultatis est bellum atꝗ contẽtio. Et hoc significare arbitror ꝙ ligantur eis manus: ꝛ pedes. i. facilitas omnis aufertur operandi. Neꝗ hijs contentus ceptumꝗ de industria ꝓtrahẽs sermonem. Plures enim inquit sunt qui hec omnia vitia simul diligunt ꝛ quorum est spectare mãducare bibere concumbere dormire in cogitatione sua: nihil aliud ꝗ̃ fantasmata que de tali vita colligunt amplexari: ex eorum fallacia superstitionis uel impietatis regulas fingere: quibus decipiunt ꝛ quibus inherent etiam si ab illecebris carnis se abstinere conentur. Quia non bene utuntur talento sibi commisso: idest mentis actio qua vident omnes qui docti aut urbani aut faceti nominantur excellere tribus. habent eam in sudario ligatam: aut in terra obrutam. i. delicatis ꝛ superfluis rebꝰ: aut terrenis cupiditatibus inuolutam ꝛ oppressã. Ligabuntur ergo hijs manus ꝛ pedes ꝛ mittent in tenebras exteriores. Ibi erit ploratꝰ ꝛ stridor dentium: non quia ea dilexerunt. Quis enim diligat: sed quia dilexerunt ea initia sunt istorum. Et necessario dilectores suos ad ista perducũt. Qui enĩ magis amant ire ꝗ̃ redire aut peruenire: in lõginqua mittendi sunt. Quoniam caro sunt ꝛ spiritus ambulãs ꝛ non reuertens. Hec ab Augustino carptim mutuatus: multis abstineo ne prope maior pars suscepti operis aliena sit. Quis ꝛ longo studio multoꝗ precio temporis quesita aliena nõ debeant videri. Et he salutares ac magnifice non singulorum: sed ut Senece placet publice uoces sint ea sane que ad rem pertinere visa erant: curiosius atꝗ prolixius inserui: quibus ostenderent eos qui in hac vita precupide ꝛ superuacuo laborarent in ea quoꝗ vita quam expectamus laboraturos in eternum: inꝗ finem victuros ut dicebam nequa finiendi labores spes in morte sit. ꝛ omnino quibus quisꝗ dum viuit delectatur: eorum sibi post obitũ uel gaudium uel supplicium reseruari. Idꝗ nõ solum ueris quibus in libro sapientie scriptum est ut sciant quia per que peccat quis per hec ꝛ torquet. Sed potestis quoꝗ dicere gentilibus. persuasum erat quando prestantissimus eorum apud inferos amantum animas secretis callibus celat quos cure non ipsa in morte relinquunt. Et idem animas bellatorum suis locis ascribens cum in gramineis palestris exercentes membra luctantesꝗ faceret: ad postremũ ait. stant terre defixe haste passimꝗ Uirgiꝰ
soluti. Per campũ pascuntur equi: que gratia currum armorumꝗ fuit vnus que cura nitentes: pascere equos: eadẽ sequitur tellure repostos. Que lʒ proscribentis arbitrio ficta sint: non tamen talia tantus ille vir fingeret: nisi opinione insita pro uarietate studiorum huius vite alium atꝗ alium animarum statum superesse post mortem. Sed is maxime similem qñꝗ quisꝗ viuens gesserit. Quam sententiam Augustino: utanturꝰ alijs lʒ uerbis qua Augꝰ
lia. pium ꝛ catholicum virum decentia stipulante firmatam cernitis: ubi certaminibus delectatos alienandos a pace ꝛ summis difficultatibus implicandos incunctanter asseruit. ¶ Quod attendens: quid amplius dicam fratres: nisi qđ ꝛ sepe dictum est ꝛ repetendum sepe. Uacate. Et forte nunc uestrum aliquis bone uoluntatis: sed non pariter doctus interroget a quibus rebus amice uacabimus. Neꝗ enim ab omnibꝰ uacare pbas est Christi militiam professos. Neꝗ ego uos torporẽ doceo: sed ocium. Idꝗ religiosum. Uacate autem a superuacuis laboribus qui corpus ꝛ spiritum fatigant. A concupiscentia carnis ac libidine que totum fedant eneruantꝗ hominem. A concupiscen- Cõcupiscentia
tia oculorum que obtentu scientie seducit: ab ambitione seculi que vnciis atꝗ compedibus alligat: ab inutilibus curis que corruunt abditis facibus. Deniꝗ a peccatis omnibus que infelicem animã torquent opprimuntꝗ ꝛ interimunt. Inter cuncta feriamini ꝛ uacate: non solum a noxia recordatione preteriti temporis: que ꝛ absentes reuehit ꝛ extinctas suscitat passiones. Sed ab omni quoꝗ memoria precedentium meritorum. vnde bene consocijs mentibus fiducie mixtus torpor obrepat: quin potius cum apostolo que retro sunt obliuiscentes ad ea vo que sunt priora extendentes uos metipsos. ad destinatum persequimini ad brauium superne uocationis dei in Christo Jesu. Quodꝗ in Antonio laudatis: in uobis explete. de quo scribitur ꝙ nec temporum longitudine laborum merita pensabat. Sed amore ꝛ famulatu spontaneo semp tanꝗ̃ in principijs constitutus aspectu ad profectum diuini metus concitabat: nouisꝗ cupiens augere preteritum semper ꝛ memoratum supra ṽbum istud apostolicum ante oculos habebat. Et illud propheticum helie. viuit dominus cui asto hodie. Ubi idcirco hodie esset appositum quia non cõputabat helias preteritum tempus: sed tanꝗ̃ quotidie in certamine constitutus talem se prebere cupiebat qualem sciebat dignum dei esse conspectibus Tales ꝛ uos igitur spectatores nostris oculis exhibete: futuri periculi prouidentes: preteritorũ ꝛ negociorum obliti ꝛ immemores meritorũ. Et si qua etiam nunc a tergo uelitis mũdi cura sique ulꝰ tenuitas sibilans aura seculi blandimentis. Et sequtur: Induimini remedia scripturarum in quibus

conquerendis non laboro quoniam prioꝛ nobis in
illoꝝ conquiſitione laborauit Auguſtinus.¶ Dici
tur enim inquit ⁊ auaris.nolite uobis cōdere the
ſauros ubi tinea ⁊ rubigo exterminat: ⁊ ubi fures
effodiunt ⁊ furantur.Sed theſauriçate uobis the

Luxuriosi

ſauros in celo ubi ⁊c̄.¶ Dicitur luxurioſis qui ſe-
minat in carne:de carne metet coꝛruptioneꝫ.⁊ qui
ſeminat in ſpiritu:de ſpiritu metet vitam eternam.

Curioſi

¶ Dicitur curioſis.Nolite querere que videntur:
ſed que non videntur.Que enim videntur tempo-
ralia ſunt:que autem non videntur eterna.¶ Po-
ſtremo dicitur omnibus.Nolite diligere mundꝫ
neqꝫ ea que in mundo ſunt : concupiſcentia carnis
eſt ⁊ cōcupiſcentia oculorum.⁊ ambitio ſeculi.bo
rum ergo cōmeminit noſqꝫ commouit Auguſtin⁹.
Sed infinita ſunt alia id genus ad conſolationem

Mites

animarum ⁊ conſilium dicta.¶ Dicitur immitib⁹
diſcite a me quia mitis ſum ⁊ humilis coꝛde.Lon
gas vite ſpes habentibus.Stulte hac nocte aīam
tuam repetunt a te.que autem paraſtis cuius erūt

Cupidi regnum
Diuites elati

¶ Dicitur regni cupidis ⁊ magna uoluentibus.
Quid pꝛodeſt homini ſi mundꝫ vniuerſum lucre
tur:anime vō ſue detrimentum patiatur?¶ Dicit̄
elatis ac rapacibus diuitibus.Nolite ſperare in
iniquitate ⁊ rapinas nolite concupiſcere.diuitie ſi
affluant nolite coꝛ apponere.Et diuitibus id hui⁹
ſeculi.Illud pꝛecipe non ſublime ſapere neqꝫ ſape-
re in incerto diuitiarum.Sed in deo viuo qui pꝛe-
ſtat omnia uobis abundanter ad fruendum . bene
agere diuites fieri in operibus bonis facile tribue
re:cōmunicare:theſauriçare ſibi fundamentum bo

Amatores opū

num in futurꝫ ut appꝛehendat ueram vitā.¶ Di
citur opes ſuas nimis amantibus ⁊ de illis ſperā
tibus:neqꝫ ponentibus deum adiutorium ſuum.
Doꝛmierunt ſomnum ſuum ⁊ nihil inuenerunt om
nes viri diuitiarum in manibus ſuis.Ab increpati
one tua deus iacob doꝛmitauerunt qui aſcenderūt
equos.Tu terribilis es ⁊ quis reſiſtet tibi? Et il-
lud eque terrificum alterius pꝛophete.Si exalta-
tus fueris ut aquila: ⁊ ſi inter ſydera poſueris ni-
dum tuum inde te detraham dicit dominꝰ.¶ Di

Nō cōtenti mediocribus

citur mediocritate nō contentis.Mendicitatem ⁊
diuitiaꝰ ne dederiꝰ mihi.Tribue tm̄ victui meo ne
ceſſaria:ne foꝛte ſatiatus illiciar ad negandꝫ ⁊ di
cam quid eſt dominꝰ?Et egeſtate compulſus fue
rim: ⁊ periurem nomen dei mei.Et illud : Magn⁹
queſtus eſt pietas cum ſufficientia.Nihil enim in-
tulimus in hunc mundꝫ:haud dubiumqꝫ nec au-
ferre quid poſſimus.habentes alimenta ⁊ quibus
tegamur:hijs contenti ſimus.Nam qui uolunt di-
uites fieri:incidunt in temptationem ⁊ laqueū dia
boli.Et deſideria multa inutilia ⁊ nociua que mer
gunt homines in interitum ⁊ perditionem.Radix
enim omnium malorum eſt cupiditas:quam qdꝫ
appetentes errauerunt a fide ⁊ inſeruerunt ſe do-

Patientes pſecutionē

loribus multis.¶ Dicitur perſecutionem patienti
bus.Ne mirentur omnes qui pie uolunt viuere in
Chꝛiſto Jeſu:perſecutionem patientur.Et iterum
ne frangantur.Beati qui perſecutionē patiunt̄ ⁊c̄.

Cogitātes vitā ſolam

¶ Dicitur hanc ſolam vitam cogitātibus.dulce lu
men ⁊ delectabile eſt oculis videre ſolem.Si an-
nis multis vixerit homo: ⁊ hijs omnibus let⁹ fue-
rit:meminiſſe debet tenebꝛoſi tēporis ⁊ dies mul-
torum:qui cum uenerint: ⁊ uanitatis arguentur p̄
terita.Letare iuuenis ergo in adoleſcentia tua ⁊ in

bono ſit coꝛ tuum in diebus iuuentutis tue: ⁊ am-
bula in vijs tui coꝛdis: ⁊ in intuitu oculorum tuo-
rum.Et ſcito qꝫ pꝛo omnibus hijs adducet te de-

Pig[...] ad b[...] num[...]

us ad iudicium.¶ Dicitur pigris ad bona opera.
Uade ad foꝛmicam o piger: ⁊ conſidera vias ei⁹:
⁊ diſce ſapientiam.Que cum non habeat ducem
nec pꝛeceptorem nec pꝛincipem : parat eſtate ci-
bum ſibi: ⁊ cōgregat in meſſe quod comedat.Uſqꝫ
quo piger doꝛmies? quando conſurges e ſomno
tuo.paululum doꝛmies.paululū doꝛmitabis.pau
lulum conferes manus tuas ut doꝛmias: ⁊ ueniet
tibi quaſi viatoꝛ egeſtas: ⁊ quaſi vir armatus . Si

Acci[...]oſi ⁊ [...]ſtes

vō impiger fueris:ueniet ut fons meſſis tua ⁊ ege
ſtas longe fugiet a te.¶ Dicitur accidioſis ac etiā
triſtibus.Triſtitiam non des anime tue: ⁊ non af-
fligas temetipſum in conſilio tuo.Jucunditas coꝛ
dis hec eſt vita hominis.⁊ theſaurus ſine defecti
one ſanctitatiꝰ.Et exultatio viri eſt lōgeuitas.Mi
ſerere anime tue placens deo ⁊ contine ⁊ cōgrega
coꝛ tuum in ſanctitate eius.Et triſtitiam longe ex-
pelle a te.Multos enim occidit triſtitia ⁊ non eſt
utilitas in illa:çelus ⁊ iracundia minuūt dies : ⁊

Uino[...]ti ⁊ g[...]loſi

ante tempus ſenectam adducet cogitatus.¶ Dici
tur vinolentis ac guloſis.Qꝫ ſufficiens eſt homini
erudito vinum exiguum.Et in doꝛmiendo non la-
borabis ab illo: ⁊ non ſenties doloreꝫ.vigilia ⁊ co
lera ⁊ toꝛtura viro infirmo:ſomnus ſanitatis in ho
mine parco doꝛmiet uſqꝫ mane ⁊ animo illius cuꝫ
ipſo delectabitur . Que eſt vita que minuit̄ vino?
Uinum in iucunditate creatum eſt non in ebꝛieta-
te ab initio.Exultatio anime ⁊ coꝛdis vinum mo-
derate potatum.Sanitas eſt anime ⁊ coꝛpoꝛis ſo
bꝛius potus.vinum multum potatum irritationeꝫ

Pen[...]tes

⁊ iraꝫ ⁊ ruinas multas facit.¶ Dicitur culpas ſu
as excuſantibus ⁊ in deum reflectentibus.Nō de
clines coꝛ in uerba malitie:ad excuſandas excuſa-
tiones in peccatis.Et illud ſolummodo hoc iuue-
ni:quia fecit hominem rectum.⁊ ipſe ſe infinitis in

Deſp[...]rante[...]

ſtituerit queſtionibus.¶ Dicitur deſperantib⁹ de
peccato.ſi confiteamur peccata noſtra:fidelis ⁊ iu
ſtus eſt ut remittat nobis.Et illud.Non ſm̄ pecca
ta noſtra fecit nobis:neqꝫ ſm̄ iniquitates noſtras
retribuet nobis.Quoniam ſm̄ altitudinem celi a
terra:coꝛroborauit miſericoꝛdiam ſuam ſup timen
tes ſe.Quantum diſtat oꝛtus ab occidente:longe

Diffi[...]tes
Cōfit[...]tes

fecit a nobis iniquitates noſtras.¶ Dicitur diffi-
denti.Modice fidei quare dubitaſti?¶ Dicit̄ pe-
nitenti:Gaudium erit in celo ſuper vno peccatore
penitentiam agente qꝫ ſuper nonagintanouem iu-
ſtis qui non indigent penitentia.Et rurſus.Epula
ri opoꝛtebat quia frater moꝛtuus erat ⁊ reuixit:pe
rierat ⁊ inuentus eſt.¶ Sed qd ago:aut qd uſqꝫ
eſt ſcripturarum angulus qui non utilibus minis
ac monitis:qui non conſolationibus atqꝫ remedi-
is anime plenus ſit?Uacate itaqꝫ fratres ab occul
tis peſtibus.Et ut ſemel expediam:ab omnib⁹ ab

Peric[...]la nō [...]renda

ſtinete in quibus uertitur anime periculum.Noli
te periculum amare cum ſit ſcriptꝫ.Qui amat pe
riculum:in illo peribit.Nolite frequens ⁊ ambi-
guum experimētum ueſtri querere.Aduerſarij ar
tes ſunt.Cauete ne pꝛopꝛiarum virium ſpe uos in
pꝛecipitem locum trahat:plurimum fiducie ſugge
rere.Credulamqꝫ animam ſupꝛa ſeipſaꝫ attollere
ſolitus fertur ut cum ſe deluſam ceptoqꝫ lapſaꝫ ſen
ſerit erubeſcat etiam facilia derelinquens . ſic au-

dacie metus ac torpor quidam ⁊ pessima reruȝ vice odium ac desperatio succedant. Uacate. hoc discrimen ⁊ hos dolos. Subdite animas vr̃as Christo. Jugumq; eius ferte deuotis ceruicibus. ⁊ nihil est dulcius. Jlli seruite in timore ⁊ exultate ei cum tremore. Quod si regibus ⁊ superbis terre iudicibus precipitur: quantomagis humilibus Christi seruis preceptum intelligitur. Mementote mãdatorum eius ⁊ secum percussi federis quo die deserto seculo ad illius imperium transfugistis. Habetote ante oculos professionem uestram: uotum seruate: implete regulaȝ. Jd si lete facitis: satis est. de reliquo sepe anceps virtuti iuncta tẽtatio. Naȝ qui in re qualibet seu corporis seu anime opus sit extremum potentie sue facit: cito desinet. Nõ posse enim immodicum conatum a lassitudine procul abesse compertum est. Omni custodia seruate cor uestruȝ. Et cauete iugi studio que damnosa cognoscitis: quod facile erit expertis in seculo. Quid insidiosum: quid violentum: quid precipue moribus uestris formidabile fuerit. Que nocentiora sensistis: cautius declinate. hunc ira torquebat. hunc libido. hunc superbia extollebat. hunc deprimebat accidia. hunc auaritia. ⁊ hunc gula. hunc tristis coquebat inuidia. Quisq; familiarem suum hostem in prelio recognoscat. ⁊ de eo maxime caueat vnde sibi amplius noceri solitum recordetur. Neq; võ uos tutos arbitremini q: in castris Christi agitis q̃uis sub optimo duce militetis: ⁊ castra munitissima ac fortissima sint. Nullus tamen locus ad plenum tutus estimandus est: quem insomnes ⁊ feri hostes obsident atq; circunsonant: nisi pro uallo excubent armati vigiles contra insultus insidiasq; hostium: animis atq; corporibus intenti: hos autem ubi queram si inter uos non inuenero: aut de qbus potius q̃ȝ de uobis dictum rear illud Ysaie. sup muros tuos hierusalem posui custodes ⁊c.

¶ Uigilias ⁊ excubias uestras noui: que mihi tãto peccatori ⁊ nuper ⁊ sepe olim lachrymas exciuerunt: precipue cogitanti nequaq̃ȝ uos esse de numero istorum de quibus est dictum. populus hic labijs me honorat. cor autem eorum lõge est a me Sed Christum multo etiam magis corde q̃ȝ labijs uenerari. habet hoc autem uera virtus: excitat animos: pungit affectus. Et sicut blesi linguaȝ spectata virtus animi commendat: sic si etiam võtutis opinio defuerit: loquens de virtute Demosthenes non placebit. ¶ Uestre võ me diuine laudes mulcent fateor: non minus q̃ȝ si peccator quispiã multa arte uel ipse mihi ad aurem aristoxenus personaret. Musicam nempe suauitatem deuotio mentis equiparat. Minus dixisse video: ⁊ transcendit qua ipse me sepius cogitatione reuerberans: interdum uereor ne hec qualiacũq; ex me minus auctoritatis ⁊ minus habitura sint fidei. Ne ue actionis leuitas rerũ pondus imminuat. Et audire me rear ꝙ ille cecus natus illuminatus a domino in peccatis natus es totus: ⁊ tu doces nos. Et si eijciar foras. Sed hanc mihi sollicitudinem imminuit uestra charitas ⁊ in ipso Christo simplicitas mẽtem iudicans. Et potius auditura quid loquar q̃ȝ inspectura quid viuam. ¶ Sed ad uos reuertor: quos etsi sacra heremus vigilq; custodia prestare tutos ab omni discrimine videatur: intentissimos ⁊ paratissimos tamen aliquid omnia esse oportet.

Tunc enim plena securitas certaq; demuȝ par speranda uobis est: quando fortiter atq; feliciter exacta militia vite huius ab exilio in patriam: ⁊ e castris in regnum atq; in regna regis eritis translati ⁊ facti de laboriosis militib⁹ ueterani emeriti sua dente premio laborem. Jnterea nolite multum cõfidere. Neq; enim ante periculorum aderit q̃ȝ vite finis. Circũspicite semper ⁊ uelut in acie galeati loricatiq; strictis gladijs state: nec bellatores egregios frangat labor: qui quantumcunq; sit: premio par non erit. Non magis non dicam q̃ȝ vna olympias mille annis. Sed quam ⁊ eternitati dies vnus isq; breuissimus. Facite ergo pro celesti rege ⁊ pro uestra salute: facite quod pleriq; mortalium pro terrenis dominis ⁊ pro parua pecunia facere solent hostes uestros nostis optime que multis iã causa victorie fuit. Jn omni quidem bello qd agãt hostes ⁊ quid possint: scire optimum. subita enim terrent ⁊ impremeditata perturbãt. Aduersus cognitos conatus facilior est cautela. Et leuius accedit quicquid a longe preuideris. ¶ Hostes itaq; uestros scitis: neq; quid agant/ aut quid cogitent ignoratis. Occurrite partibus impijs ⁊ vitate. Tria in primis hostium atq; armorũ genera. Mũdi laqueos: carnis illecebris: demonum dolos. Jlle uanissima spondet. hic ꝙ familiariter blanditur Jlli autem pessima consilia mortalibus insusurrãt totum in eo uertitur ut uacetis. Jn hoc vnum intẽti ut animos uestros ab omni horum consortio distrahatis. ne alijs forte negocijs implicitos improuisi opprimant. Munduȝ fallit. mulcet caro. demones impellunt. Nulla uobis inde spes. nulla hinc uoluptas. Nullum vite consilium. Omnes pariter nostras in pernitiem mortemq; cõspirãt. ¶ Et q̃uis ut ab ultimo incipiam inuisibiliter hostium ullum esse confidam qui non vitam nostraȝ atq; habitum: ⁊ habitaculum exhorreat: ubi tamen nõ timendum rear: quando paradisi limen ille nõ timuit: sed ingressus ⁊ hominem ad imaginem dei ⁊ ipsius manufactum dolis aggressus vicit: strauit expulit: ⁊ in exilium ac mortẽ trusit. Et quid loquor aut quantulum fuit Adam fallere: qui Christũ dominum temptauit: Omnia quidem audet sꝑbia: ⁊ inuidia stimulatus. Sed in nullos plura q̃ȝ in Christi famulos mollitur: ubi enim felicitas amplior ⁊ plus inuidie loci est. ¶ Uacate ergo atq; ab omnibus demonum ⁊ eorum principis consilijs abstinete. Mendax est enim ⁊ mendacij pater: sic eum viua ueritas uocat. Talem quisquis euȝ in societatem admiserit: inueniet. Multa iste quoti die ad aurem cordis: claudite illam ⁊ aduertite ⁊ spuite os impurum ⁊ male suadum. Nolite tremiscere Christus suis militibus in acie laborantib⁹ opẽ fert. Alioquin haud dubie tot bellatorum fatigati one deficerent. Jnfelix quisq; eum non inde repulerit meritoq; passurus quod ait psalmus: ut scilicet diabolus stet a dextris eius. fugite hanc funestam commutationem. Jnduistis dominum Jesuȝ Christum ⁊ armaturam eius uexillum crucis sue uestris frontibus affixistis: sub Christo iurastis in dixistis belluȝ sathane: quod iam inde ab exordio generis humani ille uobis indixerat. habetis ducem cuius uel signi solius aspectum: uel nominis sacrisonum hostes ferre non ualeant. Uinci hoc ꝑlio non potestis: nisi consenseritis. Nemo ꝯsentiat.

Nemo transfugiat de victore ad victum:a potente ad ualidum.ab optimo ad pessimum. In secularibus historijs irrisum legimus Labienum qui relicto Cesare victore ad Pompeium trāsiuit. Et cū tamen inter partes illas ut fortune iudicium aptum:sic charum:sic occulta discretio:quanto iustius irridendus qui Christo victoriosissimo rege deserto ad illum confugit/cuius non proprium temptare. vinci fugere modo fuerit qui resistat primūq; eius impetum ferat. Sicut enim scriptum est: Resistite diabolo & fugiet a nobis. Sane cū istud cunctis tamen uel maxime uobis est debitum. Cū enim ceteri homines qui Christi nomine glorientur semel tm̄ in regeneratione sacri fontis: uos & tunc & rursus innoco:sancte religionis abrenunciastis aduersario:desertisq; castris illius quorū stipendium est mors:feliciter Christo signa conuersi perseuerate fideliter. Nil hosti molestius fieri potest. dolet iste equidē/fremit/irascitur. Sed quid agat. nihil amplius potest q; quod sibi ab aduerso duce permittitur? Sperate ergo & equanimes estote. Nihil omnino contra suos in quorum acie uos estis: Christus illi promisit. Nunq; autē permittet:nisi pro ipsorum exercitio ac salute. Ualde autem imbecillis est qui nil potest: nisi quod eius hostis vult:discamusq; nil nobis fidere:sed leuare oculos in montes vnde ueniet auxilium nobis. nō tamen a montibus auxilium nostrum:sed a domino qui fecit celum & terram. ¶ Solent bellorū duces suos milites in pericula mittere:ut eorum virtutē atq; animos agnoscant. At non ita noster dux quippe qui nos ante omne seculum nouit. sed ideo nos exercet:ut nobis noti simus. Ne ut ceci & ingrati nobis tribuam⁹ que illius sunt. Preclare Marcus Tullius quodam loco. O dij inquit immortales:nobis enim tribuam que uestra sunt. Quid religiosius/quid gratius:aut quid omnino modestius. modo non deos iste: sed domini consiliorum suorū & rerumq; gestarum fatetur auctorem qd fortasse faceret:si inuenisset a se scriptum non conuenire philosopho dicere deos esse. Sed vnum fabricatorem mundi deum. Sed ea mihi de illius ingenio spes est:ut etsi uel metu aliquo uel abusu lingua seu calamus vulgarium torrente raperetur & errorum animus tamen insolido permaneret. presertim qui preter naturale autem acumen & insitā rationem qua inuisibilia dei per ea que facta sunt conspiciuntur. sempiterna quoq; virtus eius ac diuinitas & vnum fabricatorem mundi deum a Platone & a discipulo eius Aristotele:vnum principē ineuntibus didicisset. Or si ille diuini muneris recognoscit & predicat coniurationem cantilene deprehensam vindicatam & oppressam coniurationem fateor grauem atq; pestiferam & a domestico quidem sed mortali & visibili hoste cōflatā. Quid christianus dicet homo cuius in mortem hinc domesticus & mortalis & visibilis:hinc inuisibilis & immortalis hostis accingitur:quando ut ait Ambrosius:iter vite occulta demonum infestatio: uelut latronum obsidet multitudo: quibus per omnes vias supplantatores inuisi animarum laqueos tendunt:innumerabilium mortibus expauescēdos. Et apostolus Paulus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem. sed aduersus mundi rectores tenebrarum harū &c. Et Augustinus in eo libro quē sepe hodie in testimoniū accerso:loquenti enim de ocio religioso. Quid opportunius q; uere religionis liber astipuletur? omnis inquit hominum dominatus in homines aut dominantium aut seruientium morte finitur. Seruitus autem sub angelorum malorum supbia per ipsum tempus quod est post mortem magis metuenda est. Illud etiam cuius cognoscere facile est q; sub homine dominante liberas cogitationes habere concessum est. Illos autem dominos in ipsis mētibus formidamus. Hos igitur non dominos sed tyrannos superbiosissimos in ipsam mentis arcem scandentes a propugnaculis arcere atq; horū nostre que carnis coniurationem sub nube transitorie uoluptatis abdicande uoluptatis abditā deprehendere:vitare:comprimere. nonne magnificū diuine gratie donum sit:ut cui contigerit. O ciceronianam illam uocem suam merito faciat. O deus immortalis:tibi enim tribuam que tua sunt. Et quod sequitur dicat. Nec vō possum meo tamen igenio dare ut tot res tantas tam uarias tam repētinas in ista turbulentissima tempestate mea sponte despexerim:tamen profecto animum meū conseruande anime cupiditate intēdisti. Tu me ab omnibus ceteris cogitationibus ad vnam eius solam contulisti. Tu deniq; in tantis tenebris erroris & inscientie clarissimum lumen pretulisti menti mee. Hec Ciceroniana pro re paucissimis & immutatis in usus nostros sic uertere libuit ut anime salutem & de inuisibili hoste & doctore cognoscere tali etiam teste discamus:in hac sententia:in hac spe igitur fratres state. sicut enim multa commisimus q̄bus mors haud dubie debebatur:nisi diuina clementia succurrisset: sic nihil est quod non peccare potueramus:nisi nos a tantis malis diuina prouidentia preseruasset. utrūq; pariter dei munus. Et non egrotasse & egritudine liberatum esse: & miserum non fuisse & misericordiam nō meruisse. Quorum nempe utrum sit maius dubitari potest. Mihi quidem primum videtur integrius. Secundū vō ipsa contrariorum collatione conspectius:periculiq; memoria gratius. ¶ In hac reuerentia & sobria diuini operis recogitatione consistite. Bona omnia illuc referte:vnde sunt omnia. Talib⁹ enim opinionibus circūseptos certum habeo inuadi posse:sed non opprimi. In hac autem vita tam ardua: tam angusta:tam uepricosa:tam lubrica:tot obicibus interrupta:tot obsessa latrunculis:tuta cautio est:suspecta securitas:& que non spiritales tm̄ profectus impediat:sed etiam temporales. Or enim queso ista securitas est:cui dum tranquillior stabiliorq; videbitur:subito metus interuenit:improuisa calamitas:mors inopina. Cum enim dixerint: pax & securitas:tunc repentinus eis superueniet interitus. Igitur non dormiamus inquit sicut ceteri dormierunt. Sed vigilemus & sobrij simus. utiq; nouerat quid periculorum securitas secum uehat. Nam quis dinumeret:quot non dicam homines:sed potentissimos populos illa pessūdedit. ¶ Unico argumento:eodemq; clarissimo contentus ero:finite reuocem uos parumper ad exempla gentilium. Romanos gentium certe dominos & terrene ciuitatis absq; emulo principes Carthaginensium metus virtutibus semper claros perpetuoq; deterso exercitio seruabat armorum pericu-

Tulli⁹

Ambrosius

Aplus

Aug

Cicero nis

Dei munus

lorumq; frequentia. Eosdem rubigine vitiorum obscurauit/ parta inde cum securitate segnities. Quod preuidisse ac prenunciasse dicitur/ iste vir qui igitur tunc et in ciuitate habebatur optimus/ et hac in re ipsa qua sapientie famam habet/ Cato ne sapientior est inuentus: cuius sententie alioru3 quoq; illustrium conciuium dicta conueniunt Appij Claudij et Quinti Marcelli. Nec fefellit horum quisq;: siquidem rei bellice disciplina et imperij gloria: quas metus et negocium et labor in suo vigore tenuerunt/ euerterunt securitas ocium et quies. Ne illud pregrauiter a poeta Satyrico dictum sit. Nunc patimur longe pacis mala. seuior armis luxuria: incubuit: victumq; ulciscitur orbem. ¶ Uobis quoq; uestroq; cetui fortasse non expedit omnimoda pace frui: ne vna cum pace pacis comites securitas inconsulta et delicati ac molles affectus: deniq; luxus et vitia reuertantur. ¶ Nec est nobis optandum q̄ diu hec fragilis vite militia protenditur / aduersario caruisse: ne simul et virtutum exercitio careatis et premio. vnde dictum fuit Apostolo. Sufficit tibi gratia mea. dum rogaret / ut ab eo discederet stimulus carnis. Et addita ratio. Nam virtus in infirmitate perficitur. ¶ Hanc et uos gratiam petite. et cum eodem apostolo in infirmitate uestra virtutis perfectrice gloriamini ut in uobis Christi virtus inhabitet. Optate bellum: non quidem propter se: sed propter Christi gloriam et eternam pacem. ¶ In hoc sane temporali bello sempiterne pacis premio patientie longanimitatis et fidei clypeo uos armate. Nihil erit aduersario formidandum. Nūq̃ tamen desinet / tanq̃ leo rugiens lupusq; famelicus circum ouilia uestra uersari. Obijciet ille nobis in fide scrupulos quibus pedes ad salutem properantes vulneret: tardet impediat. Audite regem nostrum proclamantem: Si mihi non creditis/ operibus credite. Proinde si Christo non creditur: cui credetur? An saxis? An ebori? An ligno muto exanimi os habenti nec loquenti? manus: nec palpanti? pedes: nec ambulanti? aures nec audienti? nares: nec odoranti? oculos: nec videnti? Cui ergo similem fecistis deum dicit Ysaias? Aut quam imaginem ponetur ei? Nunquid sculptile conflabit faber? aut artifex auro formabit? uel illud. aut forte presecurius preciosiori materie argento aut auro credere. quia scilicet simulacra gentium argentum et aurum / opera manuum hominum: quibus similes fiant qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis. Nostra tamen etate tam multos eis credere cernimus. Colitur tamen argentum et aurum tanto cultu / quanto nec Christus ipse colitur. Et sepe viuus deus inanimati metalli desiderio atq; admiratione contemnitur. Non tamen adhuc aurum et argentum deus esse creditur. ¶ Sed an forsitan pagano ritu religiosius insanitur: an melius herculi creditur furioso an Marti homicide. an Joui adultero et incesto. an Mercurio proditori. Et si enim uerum sit quod propheta ille maximus ait. Omnes dij gentium demonia: tamen illud subintelligi oportere arbitror uel homines demonijs seruientes: atq; simillimi. ¶ Quod apud eorum quoq; cultores suarumq; scriptores rerum facile vigilans lector inueniet. Apud nostros vero non dubium est quidem. atq; in primis Lactantium Firmianum qui omnem deorum scenam turpesq; latebras scelelerum aperiens: totam rei seriem qui fuerint: quid egerint: qui mores / que vita / qui exitus / que sepulchra / operosissima disputatione complectitur/ in eo libro quo institutiones uere fidei tractare adortus. utinam tam nostra affirmare potuisset (ut Hieronymi uerbo utar) q̃ facile aliena destruxit. Lactantius

Quod vero si Christus constanti fide mundum creditur: expectabitur ne messias? seu uerius utiq; uenturus expectabitur antichristus: qui ut hostis resistendi animo: non ut dominus obsequendi proposito expectandus est. Messias enim uerus dominus iam uenit. Ipse est Christus ille qui exiuit a patre. ubi in principio erat uerbum: et uerbum erat apud deum et deus erat uerbum. Per quem scilicet omnia facta sunt dissimulata tantisper diuinitatis maiestate: descendens sub seruili habitu: uerbum caro factum est et habitauit in nobis. Quid igitur seminant iudei: aut quis tantus et tam latens sopor: miserorum oculos oppressit: ut sperare et expectare malint q̃ habere per quam salui fiant. Nam ut ait Augustinus. Quid adhuc expectant alium Christum: cum hoc propheta tam legunt et impletum vident: q̄ impleri non potuerit nisi per Christum. Aug9

Nos ergo fratres / hunc tenentes / creatorem / redemptorem / saluatorem optimum et nobiscum familiariter conuersatum: absit ut alium expectemus preter eum ipsum ad iudicium reuersurum. Quem secundum eius aduentum leti utinam et intrepidi videamus. Illi autem presenti gaudio per iustitiam atq; insolentiam se preliantes futuri spe inani: et stultissima expectatione se torqueant. Quoniam nempe sex etatum nulla longior hac que modo agitur: cuius initium Christi ponimus ab aduentu: Quid igitur prestolantur insani / nescio ques sue gentis esse uenturum: qui iampridem suis sedibus auulsi et toto terrarum orbe dispersi nec ad aliud reseruati: nisi et ad sui ludibrium et ad testimonium eius quem crucifixerant Jesu Christi inuidum ualent: aut uolunt intelligere impletum in eis omne quod in psalmo legunt ex ipsius persona Dauitico ore prophetatum. Resuscita me et retribuam eis post eiusdem resurrectionem strati diuino iudicio totiens attriti testantur: historie vulgate testant euersa hierusalem. Cuius quanta fuerit ruina ut omittam fedam famem et obtentu famis incredibilia: et horrenda facinora que locus iste non capit: ipse cesorum numerus iudicio est. qui quoniam omnem similitudinem excedit ueri: apud illius temporis historicos et precipue Josephum virum nō mediocris auctoritatis: qui ei bello interfuit queratur. Josephus

Quorum malorum omnium: quod cuiq; pio dubium esse non debet: quid aliud cause fuit q̃ ista gentis impietas et magnitudo in Christum principium omnis cladis ab hac stulta et indigna expectatione profectum est. Quod Christus ipse similem perituramq; urbem miseratus/ predixisse legitur adiecta causa: eo q̄ non cognouisset tempus uocationis sue. q̄ profecto cogniti-

onis necessarie defectus expectationis superua⸗
cue causa fuit. Res non omnibus forsan nota.
Nec tamen ideo minus uera. Cuius certe Tran⸗
quillus curiosissimus reruꝫ scriptor meminit. Per
crebuerat enim inquit oriente toto leta ⁊ constans
opinio esse in factis: ut eo tempore iudea perfe⸗
cti rerum potirentur. Licet iste autem ut paga⸗
nus homo ⁊ suspectioni apud nostros suo iure fa
cti nomen usurpet ⁊ uaticinium in Uespasiani pn
cipatu dicere uelit impletum: qui in iudea bellū
gerens ad imperium est assumptus. Uere tamen
ea nobis expectatio messie credenda est. que iam
ante per ipsum Christi tempus impleta erat. Id
ceci coram positum non videntes: quod iam tran
sierat expectabant: sicut ⁊ nunc hodieqꝫ expe⸗
ctant: ⁊ usqꝫ in finem ut credimus expectabunt:
Sed tunc ea fiducia elati eludente eos dei sapi⸗
entia quam ipsi crudeliter ⁊ irreuerenter eluserant
⁊ ligno crucis affixerant quasi iam futuri rerum
domini Romanum excutere uoluerunt iugum ce
Uespa so proposito ⁊ legato Syrie fugato. Que rebel⸗
sianꝰ p⸗ lio materiam prebuit Romanis traiciendi in asi⸗
fectꝰ 𝔷 am ⁊ Hierosolymam obsidendi: duce belli Ue⸗
iudeos spasiano: qui secum in arma primogenitum suum
duxit: cuius tandem consilio ac virtute urbs euer
sa funditus: ac dedeleta gens est. Et de iudeis
quidem hactenus. ¶ Quid deinceps: an dolo⸗
Mabo sas Mahometi fabulas. an philosophorum dis⸗
metus sonas ⁊ inextricabiles ambages: ac temerarij vir
Auer⸗ tus Auerrois: ac uenenata conuitia: ⁊ sputa ad
rois celum putrido ore transmissa. An forte potius de
ne sacrilegia Fotini: uel Manichei nu⸗
gas: uel Arrij blasphemias audiamus. Que si
omnia procul absunt a pectoribus sanis: si neqꝫ
miserabilis paganorum error: ⁊ obstinata iudeo
rum cecitas: neqꝫ odibilis sarracenorum furor tan
gunt animos aut delectant: aut ullam penitus
spem ostendunt: quid circumspicimus: quid agi⸗
mus: aut quem inter huius vite naufragia por⸗
tum petimus: preter Christum in quo quisquis
spei sue anchoram iecit: uarijs qꝫqꝫ persecutio⸗
num procellis ⁊ expositum fluctuare: ⁊ laborare
quidem potest: mergi nequit: aut perire orante
isto simul ac iubente ne deficiat fides uestra. Ni⸗
hil impossibile deo est. In me est omnis impossi
bilitas assurgendi tanta peccatorum mole obru⸗
to. Saluare ille potens est: ego saluari nequeo.
Quantalibet enim clementia dei sit: certe iustiti⸗
am ratio excludit. Et qꝫuis immensa misericor⸗
dia ad mensuram mee miserie redigenda est. Naꝫ
nec actus agentium circa patiens indispositum
operantur: ut phisicis placet. Et cum aridam sti
pulam tenuis fauilla succendat: aque vis uali⸗
dum extinguit incendium. Hec ⁊ quecunqꝫ simi
lia obuersantur animis siquidem salutarem me⸗
tum discusso torpore afferunt: quedam tacita ue⸗
lut angelorum nos amantium consilia estimanda
sunt: sui spem omnem fiduciamqꝫ afferunt. Com
menta nitentur hostilia: ⁊ ancipites ad ruinam
vie. Quo enim sequacem animam ducunt nisi ad

desperationem malorum omnium extremum? Ni
hil do uos terreat. Nam nec diuina potentia ul⸗
lis nature terminis circumscribitur. Neqꝫ solum
in hijs que disposita sunt vim proprie actionis ex Dei mi
ercet. Sed que indisposita sunt disponit. Et mi⸗ ficōd
sericordia dei miseriam longe transcendit huma⸗
nam. Justitiamqꝫ etsi non extinguit: tamen tem⸗
perat ac frenat. Male de deo sentit. male de po⸗
tentia ⁊ misericordia dei opinatur: quisquis ⁊ mi
sereri illum uelle penitentium: ⁊ tantum misere⸗
ri posse iudicat quantum se peccare: cum pecca⸗
tum hominis quantumcunqꝫ sit: finitum certe sit:
infinita dei bonitas: infinita potentia. Itaqꝫ sal⸗
ua spe salubri: salua sunt omnia: ubi illam abiece
ris actum est. Gubernaculo carens: anime nauigi
um in huius vite pelago: rerum fluctibus ⁊ ten⸗
tationum flatibus agitur. Nusqꝫ portus quo spes
dirigebat. Nusqꝫ celum quod spes ostendebat.
sed vndiqꝫ pontus: ut ait Maro. Undiqꝫ nau⸗
fragium ⁊ procelle. ¶ Hec igitur summa sit. Spem
tenete. Nemo illam uobis extorquebit. Et si ma
gna sint ualde que speramus: magna sunt nobis.
deo nihil est magnum. ante queqꝫ tanqꝫ nihilum
substantia nostra. Et cuius ante oculos mille an⸗
ni tanqꝫ dies hesterna que preterijt. Magna sunt
fateor immo quidem immensa: si humanis meri
tis equentur. Ad largitorem attollite mentes pu
silla omnia: nec possibilia modo. Sed facilia vi⸗
debuntur. Nam quid est oro quod nutare spem
⁊ titubare animos cogit? Digni nobis supplicio
videbimur: misericordia indigni ⁊ utrobiqꝫ non
fallimur. Nostrum enim erat affligi. Illius est
misereri. Et dignum est ut indignitatem nostram
dignitas eius absorbeat. Quod profecto non fie⸗
ret: si peccatum hominis posset dei misericordi⸗
am impedire. Esto igitur ut nos odio dignissi⸗
mus ille mansuetudine ⁊ misericordia dignus est.
dignus est parcere. dignus nihil odisse omnium
que fecit. dignus ullum perdere omnium quos
tradidit sibi pater. ¶ Ista uolentibus erga ge⸗
nus humanum dei opera ineffabilis: cum cun⸗
cta mirabilia ⁊ plena gratie videantur. nihil im⸗
possibile videbitur: nihil incredibile. ¶ Stante
hoc scilicet fundamento: omnipotentissimum at⸗
qꝫ optimum deum esse: ut nil tam magnificum co
gitari queat quod iste non possit. Nil tam benefi
cum quod non uelit. Supra hoc fundamentum:
quicquid fides extruxerit: solidum stabit ⁊ hosti
libus omnino cuniculis atqꝫ arietibus inconcus⸗
sum. Quicquid iste suggesserit: omnis illius im⸗
petus ac vis promptis ac facilibus retundetur
obiectibus. Hijs in fidem receptis omnia plana Chis
sunt. Uenisse deum inter homines. Partu virgi
neo editum: ⁊ habitasse in nobis: docuisse viam
vite: crucifixum: passum: mortuum: descendisse
ad inferos: tartarum spoliasse: surrexisse a mor⸗
tuis: ascendisse ad celos: ad iudicium expectari.
magna sunt fateor: sed quid horum omnium im
possibile deo est? Quod si omnia potuit: quid est
quod noluerit: omniumqꝫ que ad creature sue sa

lutem: pertinere cognosceret. Aut quid non potuit Christus dei filius deus uerus implere quod prescire ꝛ prenunciare potuit. ¶ Ysaias dei famulus / purus homo. Nec Ysaias modo / nec prophete alij: Sed Sibilla / ut aduentum dei omnis conditio testaretur. Iste enim ait. Ecce virgo concipiet ꝛ pariet filium. Quid iudei cogitent: quid expectent: miror. hec legentes pudet / puto mutare sententiam: ꝛ at qui miseris libera uoce denuncio. Impletum Ysaie oraculum in Maria. nec iam aut amplius parituram. Mitto alia huius ꝛ ceterorum sacra preconia de Christo que ꝛ atterere longum erat ꝛ minime necessarium: ꝙ ꝛ nimis multa: ꝛ nimis omnibus nota sunt. ¶ Sibilla autem Erithrea quid de christo predixerit audiamus. Siquidem de Cesare Augusto loquens sub cuius imperio nasciturus de virgine Christus erat. inde inquit. Thaurus pacificus leui mugitu: mundi climata sub tributo concludet. Ecce iam ut euangelice concordat historie: ubi traditur exisse edictum a Cesare augusto ut describeretur vniuersus orbis. De aduentu autem domini breuiter primo uates eadem attingit hijs uerbis. Cuius inquit diebus agnus celestis ueniet. Nec multo post ad ipsum latius exequitur. In ultima inquit etate humiliabitur deus ꝛ humiliabitur proles diuina. Iungetur humanitati deitas. Iacebit in feno tanq̄ agnus: in puellari officio educabitur deus ꝛ homo. Non intelligo quibus uerbis illud clarius euangelista qui vidisset exprimere potuisset q̄ȝ instincta diuino spiritu mulier: instinctu sacre mentis expressit. ¶ Quin ꝛ Joannis precursoris originem prehabuit. Signa inquit precedent apud apellas. Mulier uetustissima precium capiet. Deinde ipsius domini progressum atq̄ȝ exitum sic complexa est. Elegit sibi inquit ex piscatoribus ꝛ deiectis numerum duodenarium vnumq̄ȝ diabolum. Non in gladio bello ne eneadum urbem regesq̄ȝ subijciet: sed in hamo piscantis. In deiectione ꝛ pauperie superabit diuitias: superbiamq̄ȝ conculcabit: Morte propria mortuos suscitabit. Et cum mactabitur / viuet ꝛ regnabit ꝛ consumabuntur hec omnia: fietq̄ȝ regeneratio. ultimo bonos iudicabit ꝛ malos. ¶ Multa deinceps exequitur quantum datur intelligi de euangelistis. de Paulo apostolo. Ad postremum de quibusdam quoq̄ȝ religionibus claris / que in ecclesia hijs diebus nouissimis sunt exorte. ¶ Mihi ad presens que ad ipsius Christi personam attinent: attigisse suffecerit. Que omnia eo ordine quo predicta erant impleta conspicimus. preter ultimum scilicet iudicium: quod de re certi. de tempore dubij expectamus. Et hec quidem uaticinia quia non adeo vulgata videbantur: curiosius inserui. Que Eutheree proculdubio sibille sunt: ut que ex illius libro ad contextum elicui: que sequuntur ut sibille fuisse conuenit: sic cuius incertum est: cum sibillas Uarro numeraret studiosissimus atq̄ȝ doctissimus latinorum que a Lactantio sparsim posita institutionum eius libro primo. Ab Augustino autem recollecta: is ciuitatis dei disponuntur hoc ordine. In manus inquit infidelium postea ueniet. Dabunt autem deo alapas manibus incestis: ꝛ impurato ore expuent uenenatos sputos. Dabit uero ad uerbera simplex sanctumq̄ȝ dorsum. Et colaphos accipiens tacebit. Ne quis agnoscat ꝙ uerbum uel vnde uenit ut inferis locatur: ꝛ corona spinea coronetur. Ad cibum autem fel: ꝛ ad sancta acetum dederunt in hospitalitatis hūc monstrabūt mensam. Ipsa enim incipiens / tuum deuȝ non intellexisti: ludētes mortalium mentibus: sed spinis coronasti / ꝛ horriduȝ miscuisti. Templi v̄o uelum scindet: ꝛ medio die uox erit: tenebrosa trib⁹ horis nimis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto. Et tunc ab inferis egressus ad lucem ueniet primus resurrectionis principio reuocatus ostēso. ¶ Hec uaticinia sibillina cuiusuis sibille sint: antiqua esse compertum est. siue fuerint Erithree: longe antiquissima esse quis dubitet. Quippe cum eam qui serius locant Romulo regnante circa urbis condite etatem. Alij autem multo ante Troiam belli uaticinatam fuisse temporibus tradant. Qua etate ipsam cymeam sibillam floruisse / ulla videtur esse dubitatio. ¶ Hec siquis acriter animum intendat non minus euangelica q̄ȝ prophetica: hoc est non uaticinia magis q̄ȝ historie videantur ꝙ eorum euidentissima claritas facit ut quasi de preterito dici putes / qui mos quoq̄ȝ propheticus. Quod ut de pluribus probem: satis a Gregorio probatum: vnum uerbum Sibillinum Dauitico consonum annotabo. Ubi enim ille ait. Et dederunt in escam meam fel ꝛ in siti ꝛc̄. Ita quid audiuistis: nempe tam simile: ut vno ore locuti videantur: qui haud dubie vno spiritu loquebantur. ¶ Et hec quidem ac mille alia de Christo ante carnalem eius originem dicta erant: ꝛ circa ipsum tempus originis repetita sunt. quibus uero ꝛ eterno dei filio temporalis fides hominum quereretur. ꝙ non modo per prophetas ꝛ electos suos: sed per alienigenas siue sanctos: qualis est Job. siue etiam infideles actum est: quid diceremus ignorantes. ¶ Huc etenim ꝛ ꝛ ista trahi possunt que Uirgilius in buccolicis de alio loquens ait. Jam redit ꝛ virgo redeunt saturnia regna. Jam noua progenies celo demittitur alto. Et in eneide de Augusti imperio agens sub quo Christum natum supra diximus ait. Huius in aduentu iam nunc ꝛ caspia regna. Responsis horrent diuum: ꝛ meotida tellus. Et gemini turbant tepida hostia nili. Que quidem religiosus ꝛ pius lector q̄uis de Cesare dicta: ad celestem potius trahet imperatorem: cuius aduentum toto orbe signa precesserant. Que audiens poeta neq̄ȝ altius aspirans: ad imperatoris Romani quo nil maius nouerat reflexit aduētuȝ. Cuius si uera lux oculis affulsisset: haud dubie ad alium reflexisset. Nobis v̄o iam gratias illi qui usque adeo immeritos nos dilexit. hec omnia si-

Uirgi⁹

ne ullis externis teſtibus/clara ſunt: ⁊ ita ſe ocu-
lis fidelium diuine lucis radij infundunt: ut ne-
mo tam cecus ſit/qui non iuſtitie ſolem Chꝛiſtum
mente pꝛoſpiciat. Et q̃uis ab ipſa ueritate ueriſſi-
me dictum ſit. Beati oculi qui vident que uos vi-
detis. ¶ Ego tamen hanc ipſam in terra luminis
claritatem qua poſt Chꝛiſti reditum ad celos / ⁊
nunc uſqꝫ ad finem ſeculi deuote anime non carne
is oculis ſed ſpiritus acie Chꝛiſtum vident:illi coꝛ
poree viſioni quadam ex parte non imparem de-
monſtrabo. Ualde quidem fateoꝛ. Nam quis ne-
get felices oculos quibus in carne Chꝛiſtus appa
ruit: Q̃ pꝛedulce enim ſpectaculum videre noſtra
carne noſtraqꝫ anima ueſtitum deum. Audire uer
ba:inceſſum aſpicere:notare actus inter homines
conuerſantis. Quem ſtupent angeli:quem adorãt
cuius paſcuntur intuitu:cuius imperio gloriantur
Grande pꝛoꝛſus ⁊ mirificum ſpectaculum poſſe di
cere. Ecce hic homo eſt quem audio:quem tango:
quem video. Homo inq̃ moꝛtalis:uerus inq̃ ho-
mo: ⁊ cui pꝛeter peccatum oꝛtuſqꝫ munditiam de
noſtra humanitate nihil deſit. Et rurſus ecce hic
idem deus non terras inhabitans: ⁊ terrenas pa-
tiens erumnas:paupertatem:famem:frigus:eſtũ:
dolores animi ⁊ coꝛpoꝛis:tandem paſſurus ⁊ cru
cem:ſed in illa moꝛtem moriendo victurus. Ecce
ut carneis pedibus terram pꝛemit qui celum crea
uit ac terram. Et homo natus eſt in ea: ⁊ ipſe fun-
dauit eam altiſſimus. Uidere ad ſupplicium duci
qui ſolem lunamqꝫ ⁊ ſtellas ſuis in terraꝫ vijs age
ret. Spectare in patibulo pendentem ⁊ languiduꝫ
vix ferentem caput. qui tamen maxime celum ac
terras ⁊ maria ſuo regeret ac ſuſtentaret imperio:
uſqueadeo ut terras tremoꝛ quateret ⁊ celum tene
bꝛoſus palloꝛ inuolueret ad nutum ſui creatoris:
oꝛbe turbato eaqꝫ omnia pꝛo noſtra ſalute credere
magna hec ⁊ deuotis inuidioſa animis. ¶ Sed
eſt aliquid quod nobis lꝫ extremis moꝛtalium con
tigiſſe felicius videatur. Quis igitur non miretur
ſe familiaritate contemni:aut quiſ in quo ferat ani
mo idem ſibi accidere quod Chꝛiſto ille equidem
a multis ſtupendum dictu:familiaritate ſacratiſſi-
ma contemptus fuit:quia inter eos natus atqꝫ uer
ſatus erat:quos ſaluare poterat ⁊ uolebat. ab eiſ-
dem fabꝛi filius ⁊ comeſtoꝛ carnium: ⁊ demoniuꝫ
habens blaſphemus ⁊ ſeductoꝛ dici meruit. Qđ
aduertẽs ipſe ait. Nemo pꝛopheta ſine honore ni-
Nemo ſine honore ꝓpheta niſi i patria ſua — ſi in patria ſua. uerum hec ab infidelibus eſt paſſus
dicat aliquis fateboꝛ. Sed ⁊ fidelium fidem titu-
baſſe: ⁊ ipſa etiam apoſtolorum coꝛda ſaluatoris
moꝛte turbata comperimus. Et Thome duritiam
ꝓfuturã:poſteris legimuſ. Que ſi adhuc viuo uel
rediuiuo iam Chꝛiſto fidelibus contingere potue-
runt:quid mirentur Chꝛiſto ad celum vnde uene-
rat iam ingreſſo ⁊ ab oculis hominum amoto illas
tam multas blaſphemias. Quibus a noſtris:pꝛe-
cipue ab Auguſtino ſtudioſe grauiterqꝫ reſponſuꝫ
eſt. Ita ut acuti vir ingenij Poꝛphyrius pꝛeſtrin-
Poꝛphyrius — gente oculos:pura ueritatis luce cõuictus ſit. Qđ
de eo dicas ꝙ non hominis ſed dei cuiuſpiam ut
aiunt. uere autem demonis ore confictum fertur.
Cum videret enim Chꝛiſti nomẽ dolorem atqꝫ toꝛ
mentum ſuum in oꝛbe terrarum ante expectatum
celi ⁊ ueram fidem martyrum ſupplicijs aſſidue
roborari. non auſus que in oculis omnium erant
pꝛeſentia negare. de futuro uaticinari miris cepit
ambagibus. Sed neqꝫ tunc equidem in Chꝛiſtum
loqui auſus Petrum apoſtolum maleficijs atqꝫ ar
tibus magicis Chꝛiſtiane fidei fundamentum ſta-
tuiſſe ait. Non tamen niſi trecentis ⁊ ſexaginta du
raturum annis atqꝫ illis exactis e ueſtigio ruitu-
ram. Quo mendacio quid ſibi uoluerit:non video
niſi uel mentiendi moreꝫ non deſerere:uel in quod
magis inclinoꝛ:miſeras animas in dubium addu-
cere: ⁊ ab exoꝛte lucis radijs aduerſas in pꝛeteri-
tarum tenebꝛarum reuocare caliginem. Ita ꝟo nu-
gatoꝛ ⁊ falſus ille ſpiritus ⁊ quicunqꝫ eſſet Chꝛi-
ſtum non amore ſpontaneo: ſed coacta reuerentia
excuſans: Petrum virum innocentiſſimum ac ſim
plicem piſcatorem magis reum facit. Et infert:qđ
nullo coarguente falſum pateat dictis cum magi-
cis artibus laboribus ac periculis multis atqꝫ ad
ultimum ignominioſa ⁊ truci etiam moꝛte ſua que
ſiuiſſe famam altercatoqꝫ ſtudio effeciſſe quod iaꝫ
ſupꝛa diximus. non ut ipſe:ſed ut Chꝛiſtus: ⁊ non
niſi bꝛeui tempore haberetur deuſ. Ubi efficaciſſi
ma mihi videtur Auguſtini percunctatio. Si eniꝫ
inquit Petrus maleficus fecit ut Chꝛiſtum ſic dili
geret mundus: quid fecit innocens Chꝛiſtus ut
eum ſic diligeret Petrus: Nec minus efficax an-
nexa reſponſio eſt. Reſpondeant inquit igitur ſibi:
⁊ poſſunt intelligant:in illa ſuperna gratia factum
eſſe:ut pꝛopter eternam vitam Chꝛiſtum diligeret
mundus:qua gratia factum eſt/ ⁊ pꝛopter eternaꝫ
vitam ab illo accipiendam: ⁊ uſqꝫ ad tempora no-
ſtra moꝛtem pꝛo illo patiendam Chꝛiſtum dilige-
ret Petrus. ¶ Me ꝟo non tam reliqua tacitum ſe-
qui iuuat:q̃ ſuper hijſ ipſis exclamare. O rationa
bilis anima:o diuina vis ingenij cui neqꝫ lux ad de
tegendas hoſtium fraudes:neqꝫ robur ad firman-
das amicorum mentes deſit:cuius ⁊ interrogatio
⁊ reſponſio talis eſt qualis ⁊ fidei pugilem: ⁊ ue-
ritatis athletam decet. Itaqꝫ ſatis reoꝛ illum ſigni
ferum ciuitatis dei:in cuius libꝛis hec ait. ſepe con
ſilijs ſuis exercitum hoſtium terruiſſe eorumqꝫ co
gitatus impios a menibus repuliſſe eccleſie pace
uel reddita uel ſeruata. Quod tum ſepe alibi: ta-
men pꝛecipue in hoc hoſtili calumnia notum fecit.
Ubi demoniacum commentum quo interminabi-
lis Chꝛiſti fides ad tam exigui temporis metam
redigi videbatur. infregit ſupputatione temporuꝫ
falſum docens quod ille pꝛedixerat. Et ſua etate
qua libꝛum ſeu maxime locum illum ſcriberet pꝛe-
terijſſe. iam pꝛefixum chꝛiſtiane durationi termi-
num. Et ſi rite recolo octo pꝛeterea ⁊ triginta an-
norum ſpatium effluxiſſe. Eoqꝫ potiſſimum tem-
pore quo caſurum penitus Chꝛiſti nomen crede-
batur:idola pꝛopter ipſum Chꝛiſti nomen apud ca
put africe Carthaginem fuiſſe ſubuerſa. atqꝫ ita
dum maxime ruina ſperaretur:tum ⁊ ſolidatum fi
dei fundamentum ⁊ culmen eccleſie ſpolijs hoſti-
libus exoꝛnatum. Et iſte quidem pie argute fideli
ter more ſed ſuo ſacrilegium depꝛehendit menda-
ciumqꝫ deterit. ¶ Ceterum foꝛſan nimis exili-
ter pꝛobatum videri poterit animis ad creduduꝫ
tardioribus: ſuggerente tunc etiam demone non

ideo falsum omnino uaticinium videri:ꝙ parum-
per erratum esset in tempore. hoc est igitur quod
dicebam in quo felicius nobiscum agi. ¶ De quo
mihi video: asserturus Christum in carne non vi-
dimus eo modo quo apostolis est visus. q̄uis eū
in operibus mirabilium suorū si non oculos clau
dimus: assidue videamus. ¶ Sed videamus
utiq̄ indicantem atq̄ firmatam fidem quam il-
li sepe tremulam viderunt. Vidimus longe late-
q̄ vulgatum Christi cultum: ⁊ q̄q̄ segnitie secor
diaq̄ nostra Christo nihil nobis multa decreue-
rint: multo tamen adhuc latius q̄ tūc resonat chri-
sti laus. Miramur imperia regesq̄ persecutores
olim Christiane religionis: nunc in Christi nomi-
ne ⁊ in crucis obprobrio gloriantes. Rusticos cer
nimus iam de fide certiores q̄ tunc esset aposto-
lus Thomas. nec locum clauorum nec vulnera re
quirentes. Multos scimus pro Christo intrepide
mortuos ⁊ paratos mori. Et non solum vnius so-
lum hostiarie uocibus: sed omnium tyrannorū mi
nis atq̄ tormentis immobili patientia victam im-
piorum rabiem. Carnificum duritiem fatigatam:
intellectum pudorem iudicibus. Et repente de tor
toribus martyres euasisse. Non ꝙ nos peccatores
apostolis ut apostolicis viris aut omnino etatē no
stram illi conferaꝫ. Sed ꝙ (nisi fallor) ad nos quo
q̄ diuine munus gratie peruenisse video: eodeꝫ ip
so largiente: qui dat omnibus affluenter nec impro
perat. quiq̄ operarios hore vndecime non priori-
bus tm̄ equat: sed in exhibitione diem mercedis:
ab eis incipiens de nouissimis primos facit. Quā
uis enim dei filius ut iudex puniat: miseretur ut pa
ter. Plus multo paterne clementie retinens: q̄ iu-
diciarij rigoris. Q̄ si non ita esset: iamdudūꝫ nihil
reliqui superesset in quo puniremur. Tanto enim
est maior vis q̄ egrotantis. Et saucie humane na-
ture vigor: nisi eam qui condidit adiuuaret. Cuius
uel gratie magnitudinem uel consilij altitudinem
super filios hominum quis ne dicam humanis v-
bis explicet. sed humana mente concipiat? Nem-
pe ad diuinum munus metiendum: diuino auxilio
est opus. Et dei gratiam agnoscere: gratia dei est.
Non est hominis per seipsum celeste mysterium
scrutari. quia tamen ⁊ ceci ⁊ claudi lꝫ in tenebras
fessi rectam semitam palpitantes querunt. ¶ Lo-
quar pauca de hijs quorum scientiam quero ma-
gis q̄ profiteor. En fragilitas nostra ante oculos
nostros semper. Nihil agimus quod non humane
nos conditionis admoueat atq̄ miserie. De qua ta
men integros ediderunt libros. tractatus alij exi-
mios. De qua Plinius secundus. vij. naturalis hi
storie breuiter attigit. Sed stilo excellenti ac flori-
da ubertate fert sententiarum. De qua ⁊ Augusti-
nus latius agit in libro de ciuitate dei. Unde Cice
ro ante omnes librum sue consolationis impleue-
rat. De qua mihi quoq̄ nonnunq̄ fuit impetus lo
qui aliquid: ⁊ uagantem calamum in hos fines im
mittere: nisi quia ⁊ nimis magna ⁊ nimis nota res
visa est. Q̄ etiam multa se offerrent: ut vnde ordi-
rer aut quid potissimum dicereꝫ incertus nunq̄ sa
tis explicare possem tantam arbitrarer. Et super-
uacuum videretur quicquid ea de re dictum esset:
⁊ de qua non dici nihil posset ab homine. ¶ Hoc
vnum itaq̄ commemorasse satis esse. Nil miserius
homine: nil debilius: nil pauperius: ⁊ aduentitie
opis egentius: q̄uis indigentiam: imbecillitatem:
⁊ miseriam hanc: vnde simus: ⁊ quid simus: ⁊ ne
futuri simus: quibus ue trāsmittimur. Unde quo
pergimus: nisi nos fallimus ⁊ sine libris ⁊ sine cu
iusq̄ admonitione scimus experti: neq̄ dum non
meminimus horum possumus obliuisci. Cōtra vo
diuine nature omnipotentissimam maiestatem nō
tam scimus q̄ opinamur ⁊ contemplamur inuisi-
bilia dei per ea que facta sunt intellecta conspicien
tes. Attoniti ⁊ ueluti luce solis luce mortales vin
cente oculos. Hoc vnum scimus non ꝙ nihil scim⁹
ut paruꝫ intellectui suo fidens sit Socrates. Sed
hoc certe rem esse ineffabilem ⁊ incomprehensibi
lem ac nostris ingenijs inaccessam: horror stupor-
q̄ ferat animum nostrum simul humilitatem / ⁊ il-
lius altitudinem contemplantis. Illud quod ne cō
templari quidem ad plenum possumus ex quo fa-
ctum est quis anteq̄ fieret cogitasset: quo scilicet:
q̄ potenti ⁊ q̄ misericordi remedio huic tante mi
serie sit consultum lippi ⁊ inualidi adhuc tante lu
cis aciem ferre non possumus ⁊ in ipsum lumen
quod amamus figere oculos non audemus. Tali
tamen felices impotentia quibus plus gratie colla
tum est: non dico q̄ mereamur aut mereri ualea-
mus: quorum omne meritum in primo parente q̄-
si viror arboris in radice aruit: nō dico q̄ pro quo
dignas grates saltem uerbo persoluere. Sed plus
intelligere uel tenuiter suspicari. ¶ Gaude igitur
humana natura de extremis miserijs facta felicior
q̄ toto capere possis ingenio. intendite queso huc
ingenia litterata. Audite Plato. Aristoteles. Py
thagoras. Non hic ridiculus ille circuitus anima
rum ⁊ uana metempsicosis. Sed maius quod-
dam uere salutis archanum latet. Audi Varro stu
diosissime hominum abditarumq̄ rerum quesitor
ardentissime. Non hic tuorum turba ⁊ fallacie de
orum. sed vnius dei ueritas pietasq̄ describitur.
Adeste Cicero atq̄ Demosthenes. Non forensis
sed celestis causa agitur. Quid hic igeniū? Quid
facundia uera possit: experiemini. Et uos Homere
ac Virgili adestote animis. Non hic greci reges:
aut romani imperatores ⁊ duces. neq̄ falsus iste
superi regnator olympi iuppiter. Sed regnator ce
li uerus dicitur Christus: Cogitate inter celum ⁊
terras quanta distantia est. Et ubi diu frustra: iam
tandem utiliter laborare animis ut terra salua sit:
necessario illam iūgi quibus id artibus fiet. ¶ Hic
uestrum acumen. hic uestram intelligentiam requi
ro. Nunq̄ reor talia cogitastis. Cogitate modo: ⁊
intendite: excitate animos: ingenia subleuate. Pu
to autem cum ualde surrexerint: mox ad destina-
tam peruenire nequeuntia: ⁊ laborate indaginis
fessa subsident. Multa de nubibus. de imbribus.
de fluminibus. de uentis. de glacie. de niue. de tem
pestate. de grandine. Multa de animalium natu-
ris. de potentijs herbarum. de qualitatibus rerū.
Multa deniq̄ de tumore pelagi. de tremore terra
rum. de motu celi ac stellarum. disputata acriter ac
tractata subtiliter reliquistis. At quibus modis ce
lum terre iungeretur atq̄ vniretur. Unum hoc ex
omnibus non vidistis. Magnum ⁊ forsan ⁊ pror
sus impossibile. contraq̄ nature leges videatur:
tam magna tamq̄ distantia iungere. Aut qui ma-
ius quiddam multo distantius est: quod moue-
ri oportet ⁊ inclinari ut terra soluetur. ¶ Inter

celuz nēpe ⁊ terram diſtantia ingens fateoꝛ:ſed finita eſt. Inter deum ⁊ hominem infinita. Homo
Homo quidem terra eſt:vnde nomen accepit. de terra oꝛtus in terra viuens:in terrā reuerſurus. Deus autem non celum ſed celi conditoꝛ:tantum celo quantum terra altioꝛ. Utrobiqʒ tantundem pꝛeſens ⁊ tantūdem diſtans. Et ſi enim celum terra nobilius non negetur. idem tamē utriuſqʒ creatoꝛ ac rectoꝛ deus qui fecit celuz ⁊ terram maria ⁊ omnia que in eis ſunt. Et localis ſpatij nō capax:ex equo omnem ſuam regit:ac ſupeminet creaturaz. ¶ Quid igitur fiet:uos interrogo doctiſſimi homines:que multa curioſius quoqʒ q̃ opoꝛtuit libꝛis ac memorie mandantes:vnum quod ⁊ maximum erat ⁊ ſūme ſalutiferum atqʒ appꝛime neceſſariuz ſiluiſtis. In quibuſdam ſane codicibus ueſtris pꝛedicari deum ⁊ eius uerbum ⁊ multa que circa ſummum fidei uerticem: ⁊ coeternam patris filij perſonam euangelicis apicibus conueniant. Auguſtino teſtante notum eſt ꝙ ſcilicet in pꝛincipio erat uerbuz ⁊ uerbum erat apud deum ⁊ deus erat uerbum. Quodqʒ omnia per ipſum facta ſunt: ⁊ ſine ip̄o factum eſt nihil. Q. autem qualiter uerbum illud caro factum ſit. qualiter terre motū habitauit in nobis:hoc doctus Plato neſciuit ut ait Hieronym⁹. hoc Demoſthenes eloquens ignorauit: Quorum pꝛimus dixiſſe fertur. nullus deus miſcetur hominibus. Atqui uel falſum hoc populo dixiſti. uel falſo tibi ſententie huius inuidia data eſt. ¶ Quanto melius hac in parte Seneca. Ait enim deus ad homines uenit. Nulla ſine deo mēs bona eſt. Certe deus noſter ad nos uenit ut ad eum nos irem⁹. Idemqʒ deus noſter hominibus mixtus eſt quando habitu inuentus ut homo:habitauit in nobis. Pꝛofecto enim quod non tm̄ Plato negans ſed ⁊ Seneca confitens ignorabat. quodqʒ ꝓꝛſus ignotum erat homini:niſi cui foꝛte diuinitas reuelaſſet immota lege diuina conſilij ab eterno attollenda. erat humanitas:inclinanda diuinitas:utrūqʒ pariter factum: ⁊ ſalubꝛis celebꝛata coniunctio eſt:ſine qua egra ſemper ⁊ languens humanitas iacuiſſet. Neutrum abſqʒ altero potuit fieri. aut per alium fieri q̃ per eum qui inclinat celos ſuos ⁊ deſcendit: qui reſpicit terram ⁊ facit eam tremere. Per illum itaqʒ nec per alium factum eſt. O inenarrabile ſacramentum. Nam quo altius humanitas attolli poterat: q̃ ut homo ex anima rationali ⁊ humana carne ſubſiſtens homo moꝛtalis caſibus pꝛo talibus neceſſitatibus noſtris obnoxij. Et ut paucis abſoluam:uerus ac perfectus homo: ⁊ a uerbo filio dei. patriqʒ conſubſtantiali ⁊ coeterno in deum:atqʒ in vnitatem perſone ineffabiliter aſſumptus. duas in ſe naturas. Mira rerum pꝛoꝛſus imperium aggregatione coniungeret. Quo in q̃ homo poterat altius aſcendere: q̃ ut homo deus erat. Ex diuerſo quo non magis depꝛimi inclinariqʒ diuinitas poterat: q̃ ut perſecutiones:iniurias terrores ⁊ mala noſtra pꝛeter peccatum. omnia paſſurum moꝛtale coꝛpuſqʒ indueret:cum quo uſqʒ ad ultimas contumelias ad uerbera ad paſſionem ac moꝛtem. moꝛtem autem crucis pꝛo ſalute aſſumpta hominis humiliata deſcenderet. Queqʒ tam magna tamqʒ ſupꝛa intellectum erant ut ea capere ingenia dura ⁊ ſuperba non poſſent. Quippe qui non ingenio ſed fide capiuntur fecerunt ſibi hereſes innumeras. Et in pꝛimis duas quarum altera Chꝛiſtum deum tm̄ ⁊ non hominem. Altera hominem ⁊ non deum decepti contendunt. Ceterum utriuſqʒ durities ut reliquarum omnium uere fidei malleis concuſſa fidelibus cautionem:ſuis actoribus interitum ſempiternum peperit. Iamqʒ a deo pꝛouulgata eſt ueritas:ut aliquando fore virus moꝛtiferi dogmatis latere aut fallere catholicum guſtuz queat. Omnia paſſim in oculis atqʒ in manibus ſunt:fruſtra iam pijs foribus obuerſatur circulatoꝛ hereticus. fruſtra inuiſibilis hoſtis accingitur. Pateſcunt doli omnes: arteſqʒ omnes tranſlucent. paſtoꝛ hunc hoꝛridus:hunc feriat miles:durus foſſoꝛ:iſomnis mercatoꝛ:nauta uagus: deniqʒ hunc fidelis ſpernet anicula. Et ſi enim explicite fidei articulos defenſionemqʒ non nouerit: aſſuete tamen aures pie ueris dogmatibus ⁊ opplete diuinorum atqʒ celeſtium fragore tonitruorum contra omne ſacrilegum ⁊ ſimplicitate confeſſionis ⁊ fidei firmitate uallātur. ¶ Sed deinde victus temporis malitiam ambiguumqʒ ſucceſſuz dicet. Eſto ſit deus Chꝛiſtus:quis illi obediet:qs implebit imperij tam dura? Si ſaluari homines uellet:aut plus virium daret:aut leuiora pꝛeciperet. Rurſum. Et quis conſilium dei nouit:cum ſepe homines lateant humana cōſilia? Quis ſcit an idcirco pꝛecipiat ut excitet:ideo minetur ut terreat ut impleti memoꝛ in iudicio ſit pꝛecepti futurus imemoꝛ neglecti. ¶ Contra hanc impiam atqʒ falſiloquam ſuggeſtionem fratres mei clamemus ſinguli. Clamemus omnes ad dominum ⁊ exaudiet nos. ⁊ introibit in aures eius iuſtus clamoꝛ. Dicat quiſqʒ maximo anime niſu poteſt: ⁊ uocem lachꝛymis ſi datur aſpergatur frangatqʒ ſuſpirijs. Nulla melodia deo ſuauioꝛ eſt. Uult iſte amari. vult de ſe ſperari. vult cum gemitibus orari. Dicat autem quiſqʒ. Domine libera animam meam a labijs iniquis ⁊ a lingua doloſa. Spiritus quidem carnem ⁊ oſſa non habet. linguam uocemqʒ non habet: Quibus igitur inſtrumentis loquitur: O utinam deforent ⁊ inſtrumenta periculiſqʒ noſtris illius exarmatione ſuccurſum eſſet. Quod foꝛtaſſe ideo non fit:ut aduerſus hunc hoſtem noſtra militia quo laborioſioꝛ eo clarioꝛ ſit acceptioꝛqʒ duci noſtro. ¶ Loquitur ille multa intus in anima que quiſqʒ ueſtruz tacitus:non ſine graui exercitio ſuo fert. Ualde autem pꝛouidendi cauendiqʒ ſunt hoſtes quos intra muros ut ita dixerim:ita familiaribus inſidijs inqʒ intimis anime penetralibus experitura habet:tum interdum ⁊ linguas ⁊ uocem ⁊ quas ore dicat aliquis. Nempe linguas impiorum hominū:uocem vulgi. ſiquidem e tot linguis vna totius populi uox eſt. laudat uoluptatem virtutem deſpicit Chꝛiſti viam. uel ambiguam uel inacceſſibilem ſaltem dicit. Raros ueritas teſtis habet. Inter hec viuimus ⁊ hanc temporum particulam cum lecti ſumus: hijs moribus non utendum dico:ſed reſiſtendum. quod nobis miſeris q̇bus adhuc intus ſeculi fluctus anceps nauigatio agitur:laborioſum longeqʒ difficile dixerim. Naz ⁊ eſtu rapimur rerum temporaliuz. Nec plus ocij obtigit: q̃ quod nobis peccatorum ⁊ occupationum noſtrarum intermiſſione permittitur. Uobis uero iam poꝛtus tuta tenentibus circunſpectio ꝓuiſioqʒ facilioꝛ multo eſt. Abſcidiſtis eqdem mūdi

nodos. negociorum laqueos: vincula rerum. Nudi ⁊ liberi multis e tempestatibus enatastis: ubi quiescere liceat ⁊ uacare. Itaqꝫ ad illud eximium salutis studium cui vni neglectis omnibus alijs intenditis: necessario ocio abundātes. hoc tamē magno lꝫ paucis cognito dei dono utimini parce: sobrie: sollicite. Ne qua uobis ex ocio: ut fit tumultuosior occupatio renascatur. Ocio etenim est opus. Non resoluto inherti atqꝫ eneruante animos. sed strenuo. ⁊ quod maxime uestrum est religioso ⁊ pio. ¶ Hoc ergo fratres agite. hoc ad salutem tramite pergite. Nullus rectior: nullus tutior. Atqꝫ ideo totiens hoc a uobis hodie postulo: ut uacetis. ubi enim Hieronymiana translatio hunc uacate: uetustior habebat. ocium agite. cui inherēs Augustinus ait. Unum certe querimus quo nihil est simplicius. ergo simplicitate cordis queramus illum. Agite inquit ⁊ agnoscetis quia ego sum dominus: non ocium desidie: sed ocium cogitationis ut a locis ac temporibus uacet. O profunduꝫ ⁊ salubre consilium fratres: quod ut ad liquidum itelligeretur adiecit. hec enim fantasmata tumoris ⁊ uolubilitatis constantem vnitatem videre non sinunt. Loca offerunt quod amemus. tempora surripiunt quod amamus. ⁊ relinquunt in animo turbas fantasmatum: quibus in aliud atqꝫ aliud cupiditas incitatur. Ita fit inquietus ⁊ criminosus animus. Et frustra tenere in quibus tenetur exoptans. Uocatur ergo ad ocium. i. ut ista non diligat que diligi sine labore nō possunt. hec iste vir ⁊ pietate magnus ⁊ litteris. ¶ Ego autem fratres ad hoc ocium uoco: hoc postulo: hoc hortor: hoc obsecro. Agite ocium ⁊ uacate. Ambo enim precia immo equidem vnum sunt sicut ⁊ que sequunt̃ agnoscetis. quia ego sum dominus ⁊ videbitis qꝛ ego sum deus. Dulcis via felix terminus. ¶ Uacate ⁊ videte ocium agere ⁊ agnoscere. Et non modo per breuissimum laborem ad longeuam requiem qꝫ ipsum peroptabile erat. Sed qđ immensum gratie est: per temporale gaudium ad eterna conscendere. In hoc culmen scandite: vnde ascēdendi altius est vie. Et in huius ocij arte constitite. hinc nullo strepitu auribus. nullo puluere rerum transeuntiū obstante oculis: omnes hostis dolos tendiculasqꝫ prospicite. Quis ut dixi enim illi gratias qui nos omnem ueritatem docuit: iam eousqꝫ perfectum: uel suapte natura: uel consuetudine in naturaꝫ uersa: vnde institute mentes atqꝫ aures ultro respuere didicerint. quicquid aperte uero dissonū ꝟo est: illud tamen occultius diabolicum murmur ex ore impij cauendum qui apparenter melior. sed deterior existenter Christum laudādo impedire cogitet uestrum iter quo ad Christum peruenitur. ¶ Iste quidem aget hoc modo sanctum fateor quicquid Christus iubet. sed implere precepta dei supra hominem est. Itaqꝫ si in rerum humanarum executione laboramus usqꝫadeo ut sepe nos cepto impares agnoscamus: atqꝫ ideo meliore cōsilio desistamus: quid de diuinis est sperandum. Linquamus ergo illa angelis: quorum excellentissimi etiā sub pondere corruerunt. Celestia sane celicole: nos humanū tractemus. ⁊ fortasse consultius fuerit non ingredi iter hoc arduum preruptumqꝫ: q̃ medio calle desistere. Et hoc saltem vita dum adest frui: q̃ spem incerti certuꝫ prodere. Ueniet alter eo periculosior quo proximior: uera qui ⁊ rectas Christi semitas ⁊ sancta iussa fatebitur. Et has per vias ⁊ hec possibilia non negabit. Sed difficultatē rerum nostramqꝫ molliciem multoqꝫ maxime nostre etatis decus desperatis ac perditis moribus nihil a quoq̃ satis: ne dicam nimium dici potest ꝟbis exaggerans feruenti proposito quoddam diffidentie frigus asperxerit. Aut forte facilia p̄dicās differenda concludet. Posse enim cum libuerit impleri: dādam quoqꝫ partem temporis huic vite cuius muneribus haud dubie sit aptior virens etas cetera senibus committenda qꝫ maturioribus opportunum consilijs sit. Attamen maxime de altera vita cogitandum: dum huius finis in ꝓximo est Eo presertim qꝫ in omnibus reb⁹ sit ordo pulcherrimus. Et cum semel abscesseris turpis ad ista sit reditus. Non minus deo placuisse qui penitentiam egerunt: q̃ qui sic vixerunt: ut eo remedio non egerent. Horum ac similium suasores non deerūt uel sermones hominum uel taciti cogitat⁹. Quod sibi contingere posse quis non miretur: cum cōtingerit Augustino. Quod ex confessionibus suis cōstat. Et iam contigisset Antonio tam duri propositi ⁊ tam solide virtutis ac fidei viro. quod Anastasij testimonio notum est. vnde dicit. Uos autē fratres eodē quo Antonius orationis clypeo hec hostis tela repellite. Siquidem diaboli telum est quicquid loquitur impiorum os. Multa igitur tela iaculantur. multas etenim linguas habet seu totidē armenta: quibus hostilia uenenata contorqueat. Nec linguas modo: ⁊ oculos ⁊ aures ⁊ man⁹ habet ⁊ brachia ⁊ pedes. deniqꝫ sicut iusti anima sedes est christi: sic impij anima sedes est diaboli. Et sicut anime: sic ⁊ in anima presidenti totuꝫ corpus obtemperat. Inde igitur suadente illo talia qđ detur aut quid apponatur uobis ad linguaꝫ dolosaꝫ Si hoc queritis respōdetur uobis per prophetas Sagitte potentis acute: cum carbonibus desolatorijs. O ingentis mali remedium opportunū atqꝫ efficax. quo genere sermonis alibi utitur ꝓpheta idem. Sicut sagitte in manu potentis: ita filij excussorum. ¶ Unde nō immerito hic queri solet qs hic potens: que sint hee sagitte: qui sint hij carbones. Et certe nemo potens: nisi cum dictum est. Scio quia omnia potes: ⁊ nulla te latet cogitatio. Et ab alio quodam. Multum ualere tibi soli supererat semꝑ ⁊ virtuti brachij tui quis resistet? Quoniam tanq̃ momentum statere: sic ante te est orbis terrarum. Et tanq̃ gutta roris antelucani que descendit in terram. Sed misereris omnium quoniam omnia potes. Hic est fratres solus uerus potens. Nam quis queso alius potens: aut quantula nostra potētia est: seu uera nostra fragilitas: in hoc preangusto terre habitabili angulo: siue ut proprie dicam puncto: qui si terra ad vniuersum puncti rationem obtinet: puncti punctus esse deprehēditur In quo quidem omnino digni mortales genus laboriosum anxium sollicitum: tanto mori motu: totqꝫ paludibus obruto: tot desertis inhospito ⁊ inculto amnibus montibusqꝫ distincto: tot regnis ac imperijs sciso: tot bellis ac discordijs ingeto. quo tam iugibus curis tam longo labore breuiqꝫ tempore possidendo: non secus ac perpetuo superbimus. cuius fugitiua felicitas q̃uis insano fulgore prestringente oculos aliquid esse videatur.

quid tamen uere sit multis expimentis. Sed nullo clarius q̃ȝ morte cognoscitur. ¶ Sagittas u̍o quas alias opinemur: nisi apostolos ⁊ nuncios: quos potens iste de quo loquimur in medio suorum hostium iaculatus est: seu uerba vite ⁊ testimonia euangelij late sparsa siue per illos: siue per ipsum regum ac populorum infixa pectoribus. Non doloribus asperi: sed pre dulcis amoris cauterio vulnere. De quibus ipse non semel: sed iterum ⁊ iterum gloriabūdus ⁊ exultās dicit. In nomine dn̄i q: ultus sum in eos. Uere igit̄ potens ⁊ paucis sagittis orbem domuit: seqȝ de tot aduersarijs ulciscēs: tot animas duci hostium eripuit. Uere acute sagitte que facili iactu durissimis adhesere precordijs. ¶ Carbones u̍o desolatorios seu uastatores. utrūqȝ enim in antiquis codicibus lectum est: quid aliud putem / nisi ardentes ⁊ ignitas animas eorum qui uos in hoc sancto ꝓposito p̄cesserūt. Sepe cui uerba non ꝓderant: exēpla ꝓfuere. Puduitqȝ non sequi: cui nō credere non pudebat. Tāto uehemētior aculeus est actuum q̃ȝ u̍borum. ¶ Aduersus igit̄ linguam dolosam ne ancipiti cuspide tenerum cor trāsfigat: duo hec strata remedia sunt. Sagitte potētis acute. Si iste forte non sufficiat: carbones desolatorij. ¶ Dicaȝ aliqd ne res careat exēplo. In primis meditare tu quisquis in hoc statu es: q̃ȝ dolosa lingua circūstrepit. Q̃ȝ potens est qui tibi hūc aium dedit. Q̃ȝ facile illi sit qđ inspirauit fouere: perficere qđ incepit. Audis illam ueris falsa miscētem: ne si falsa sint oīa: pariter respuant̄. ¶ Dicet caue ne q̃ȝ timeas: ne cui te submittas. Nil libertate meli⁹: liber esto. Quid uano terrore: qd humili seruitute deijceris? Rn̄debis p̄muȝ ore Mosayco: deinde per seipsam viua u̍itas: ut dn̄m deum tuum adores ⁊ illi soli seruias. Nec tm̄modo viri: sed ⁊ mulier vidua deuȝ alloquens: tibi seruiat inqt omnis creatura tua. Propheta autem rex ⁊ reges ⁊ oia seruite dn̄o cui seruiēdum est nunc in timore nūc in letitia denunciat Illi igit̄ ⁊ ego seruiam letus ac metuēs: cui sic seruiēs liber ero. immo u̍o cui seruiēs regnabo. ¶ Dicet iste seruitus aspera. iuguȝ graue. Respōdebis autem. Dn̄s meus tam uerax q̃ȝ tu mendax: cōtrarium clamat. Jugum suum suaue ⁊ onus suum leue. ¶ Dicet iste. tu peccator fragilis ⁊ mortalis. Respōdeto. At dn̄s meus fortis: sanctus ⁊ immortalis. Si fatiger: illi herebo. Illius in gremio conquiescam. Habet ⁊ fatigatio uoluptatem suaȝ. Et gratiorem efficit quietem. Sunt qui fatigationem exercitio querāt. Siquid sane me impulerit: in illum ibo. Ille immobilis fixus: infatigabilis ⁊ mei amās nō se auertet nec corruam. Si in illo confidam: non erubescam. neqȝ me irridebunt inimici mei. ¶ Ad diuina deinde cōsilia te cōuertes: teqȝ ipsius Christi uerbis armabis. Audies eni ab isto p̄nunciatas huius vite molestias ⁊ labores ⁊ pericula ⁊ scandala: ⁊ quicquid in hoc cursu temporum patiēdum tibi est. Audies ab aduerso melioris vite p̄mia atqȝ solatia in finem ꝓmissa laborantibus. hoc tibi dat̄ ⁊ opponit̄ ad linguam dolosaȝ Sine hoc qdem satis est. sed penetrabilior aduersarij cuspis: urgere non desinit: ⁊ peccatorum cumulos ⁊ fragilitatem ꝯditiōis ingerere: ut iter durum tēpus asperum ingēs sarcina: tu delicat⁹ mollis: infirmus: eger: adolescēs: senex. Hi eniȝ omnes sibilli sunt: lingue dolose: qd laboras: seu quo pgis quid uel tam mane p̄occupas uel tam sero aggrederis. Gaude potius duȝ licet: de futuro videt fortuna. Quotiēs istis urgemini fratres: neqȝ ad defensionem uerba neqȝ acute sufficiūt sagitte: tamē demonum carbones desolatorij in medium ꝓferātur. Ego ne feminis ac puellis infirmior: que sepe nō exiguum laborem ut ego: sed tam multa terribilia ⁊ terribilium extremum alacres pro Christi nomine sunt ppesse. Ego imbecilior Gregorio. delicatior Arsenio: uoluptuosior supbiorqȝ sum regib⁹ ⁊ filijs regum: qui totiens ꝓpter Christum regna ⁊ regnorum delitias sepe etiam spiritum contempserunt. Non hoc iter primi non ultimi agitis. habetis ⁊ uos propositi uestri duces. Habet eni ut Hieronymus vnusqsqȝ propositi sui principes. Romani duces imitent̄ Camillos: Fabricios: Regulos Scipiones. Philosophi ꝓponant sibi Pythagoram Socratem ⁊ Platonem Aristotelem. Poete emulent̄ Homerum: Uirgilium: Menādrum: Terentium. Historici Thucididē: Salustium: Herodotum: Liuium. Oratores Lisiam: Graccos: Demosthenem: Tullium. ¶ Et nūc ad nr̄a ueniamus Episcopi ⁊ presbyteri habeāt in exēplum apostolos ⁊ apostolicos viros: quorum honorem possidentes: habere nitant̄ ⁊ meritum. Nos autem habemus ꝓpositi nr̄i p̄ncipes Paulum: Antonium: Julianum: Hilarionem: Machariū. Et ut ad scripturarum ueritatem redeamus: noster p̄nceps Helias: noster Heliseus: nostri duces filij ꝓphetaruȝ. Eqdem fratres hij sunt nr̄i duces qui Hieronymi duces erāt. Insup ipse Hieronym⁹ ⁊ Augustin⁹: ⁊ Gregorius: Et oīno quisqs aliquādo hactenus ꝓximi amore solitariam atqȝ heremiticam agens vitam religioso ocio claruisse noscit̄: dux ⁊ comes hortatorqȝ ⁊ adiutor noster est: ⁊ exēplum sui seu batillum quēdam offert uobis faste pressis aut fessis itinere. Quāobrem siqs est iunior Paulus primus heremita: Antoniusqȝ ⁊ Hilarion ad memoriam reuocādi erunt. Quorum p̄mus sextumdecimum: secūdus vigesimum. tertius u̍o qntumdecimum etatis annum agēs in solitudinem perrexit: mundūqȝ deseruit. Siquis senior: idem illi an̄ oculos habēdi. sed perseuerātia in primis estimanda: ⁊ iungēdus principio vite finis. E qbus Paulus ad tertiumdecimum atqȝ cētesimum. Hilarion ad octogesimum annum in isto sancti ac religiosi ocij feruore peruenit. ¶ Non est animus reliquos hic nominatim attingere: quorum nomina in secūdaȝ solitarie vite partem congessisse videor. Inde ergo uel aliunde: q̃ȝ quisqȝ laboribus suis aptissimum senserit: ducem legat: cuius vite atqȝ exemplis insistens post regis nostri uestigia secum pgat. ¶ Et siquis forte diffidit idem posse: ⁊ Christi bellis indomitorum sanctis imitatio difficilis videtur. An non succurrit ⁊ hos prius fuisse pueros q̃ȝ senes? An preterea ꝙ puelle ⁊ infirmi ⁊ educati in purpura potuerūt: non poteritis. quasi u̍o uel hij molles uel durati viri illi quicquid in se potuerint ⁊ nō in illo potius qui eos confortabat in quo se posse omnia gloriabat̄ apl'us. An u̍o senect⁹ ab honesto retrahet ad qđ uel sola possit ipellere: dū cogitare ceperit viator diei ultimum. breue iter ac deuexuȝ hospitium ꝓpe esse: paratāqȝ cum laboꝝ fine mercedem. An Uictorinum tenuit senectus quo min⁹

Libertas

Boni duces

Uictorinus

sp̄retis oībus:atq̃ in p̄rimis illa tāta litterarū glo-
ria:qua tam lōga etate floruerat:dimisso magiste-
rij honore:ꝓpter Christum quem aut añ non no-
uerat:aut forte contēpserat mori non timeret paga
nus iuuenis ⁊ paganus senex. Sed decrepit⁹ chri
stianus:felix qui totius vite deuium ⁊ longe lucis
errorem facili compēdio correxit ad uesperam. an
vo cōscientie pōdus in desperationem auget:aut op
primet memorātem:Quot bñficiorum dei imme-
mor Dauid. quātaq̃ scelerū mole obrutus nō de
sperādo misericordiam consecutus est? Quantus
persecutor Christi Paulus:quātas persecutiones
propter Christum pertulit? Quātus uere fidei op
pugnator Augustinus? quātus eiusdem fidei pro-
pugnator euaserit? Qđ Maria mulier in ciuitate
peccatrix:in ciuitatem inq̃ non dei quam peccato-
res non inhabitāt. sed mundi:nonne de ciue baby-
lonica celestis hierusalē ciuis effecta est? Adeoq̃
per misericordiam reformata:ut deletis impudici
tie maculis:post genitricem Christi solam. primū
apud nos inter virgines obtinuisse videat̃ locum:
Argumētum euidens q̃q̃ irreparabilis sit ipsa v̄-
ginitas:penitētia tamen ⁊ lachrymis virginitatis
gloriam reparari. Et uerissime dictū esse:Cui plus
dimittit̃ plus amari. Humanus anim⁹ quasi ager
ubi herbe inutiles neglecta soli ubertate luxuriāt.
recipiendis alēdisq̃ seminibus uerborum dei pur
gat̃ opportuno atq̃ utili reparat̃ incendio. ¶ Ne
hec tm̄ cauenda nobis opinemini. Innumerabilia
sunt aduersus que semper armatum ⁊ intētum eē
sium oportet. ¶ Ad summam enim quicq̄d cōtra-
rium rationi uel auditis ab alio uel in silentio cogi-
tatis lingua dolosa est. vitate dolos. Insidias de-
clinate. eoq̃ vigilātius quo coloratiore rōnis pal-
lio tegit̃ sermo:uel cogitatio uenit in animū cuiuſ-
piam. Qđ ipsum magnis sepe viris accidit:nō ut
ab hoste:sed ut a dño signum petāt. Ne nimiū in-
sidie patentes sint. Sit ꝓpterea metienda natura.
parum sibi fidei esse. Sed a domino q̄ ipsum diffi
dentie cōsilium:⁊ odio dignum est. Nihil est enim
aliud q̃ deum tēptare. Absit hoc a uobis fratres.
Non simus ex hijs q̄bus dictū est. Generatio ma-
la ⁊ adultera signum querit:⁊ signum non dabit̃
ei ⁊c. ¶ Optat aduersarius noster non ut discam⁹
cui ignorātia nostra gratissima. scire nostrum per-
molestum est:sed ut secum cōfundamur:Qui audi
uit a domino. Uade retro sathanas. Scriptū est
enim. Non tentabis dominū deum tuum. ¶ Uult
ut domino nr̄o a quo ⁊ per quem ⁊ in quo sumus
sine pignore non credamus. immo eq̄dem ut mil-
le pignoribus acceptis:noua superuacua ⁊ nocitura
poscamus:quo illū scilicet uanis suspitionibus ir
ritemus. obdurātes corda uestra sicut in exacerba
tione ẜm diem tētationis in deserto:ubi tētauerūt
eū patres uestri ꝓbauerunt ⁊ viderunt opera sua.
Hoc in nobis uelut oblitī hostis suggerit:quod in
patribus nostris acerrime vindicatum eē memini-
mus. ¶ Hortat̃ ut pristinam futurorum anxij que
ram⁹:que nec possibilis est homini:nec necessaria
ꝓfecto nec utilis. Et si possibilis foret que non exe
quar:ne minimus sim tū in eo presertim libro quē
de diuinatione composuit elegāter a Cicerone tra
ctata sunt. Et post eū a Fauorino philosopho mul-
te facūdie atq̃ doctrine. Sed iste uos augurū at-
q̃ aruspicum:aut qualibet arte diuinātiū hoc ser-
uientium seruos cupit. Horum tamen oīum facilli
mus est contēptus:recolentibus scriptum esse / q̄
multa hoīs afflictio qui ignorat preterita ⁊ futura
nullo scire pōt nuncio. Et eodem libro. Omnia in
futurum seruant̃ incerta. Et eodem. Ignorat ho-
mo quid ante se fuerit:⁊ quid post se futurum est:
quis illi poterit indicare? Quem secutus Statius — Stati⁹
Quid crastina uoluet etas:scire nephas hominū
ait. De q̄bus omnibus Actianum illud probo. Ni — Actius
hil inquit auguribus credo qui aures uerbis dicāt
alienas:suas ut auro locupletēt domos. Nec mi-
nus pacuuiana placet irrisio. Nam si que uētura — Pacu-
sunt inq̄t prouident equiperentur Joui. ¶ Nō est — uius
hoc fratres fidelis ac deuote anime postere seu eti
am cogitare. Sufficiat nobis apostolos atq̃ san-
ctos vidisse que credimus. Nos in illis viris con-
tra calūnias imperitorum ⁊ cōtra terrene argumē
ta sapientie dicebamur. Nos illorū instruxit aspe-
ctus. Nos erudiuit auditus. Nos confirmauit ta
ctus. ¶ Gratias igit̃ agamus diuine dispensatio-
nis sanctorum patrum necessarie tarditati. Dubita
tum est ab illis ne dubitaret̃ a nobis. hec Leo pa-
pa. ¶ Sufficiāt nobis quoq̃ vulnera martyrū ⁊ — Leo pa
inde perfluēs sacer sanguis. vnde descripta pijs in — pa
mētibus fides nr̄a est:cuius nisi pignus idoneum
accepissent:nunq̃ tam intrepidi ⁊ tam leti ad sup-
plicia ⁊ interitum festinarēt. Nouerimus inq̄t q̄a
non sine magno discrimine de religionis vitate dis
putamus:q̄ tantorum sanguine confirmatam esse
videmus. Magni piculi res est si post ꝓphetarū
oracula:post apl'orum testimonia:post martyrum
vulnera ⁊ ueterem fidem quasi nouellam discute-
re presumas:⁊ post tam manifestos duces in erro
re pmaneas. ⁊ post morietium sudores ociosa di-
sputatione cōtendas. Ueneremur in sanctorum mar
tyrum gloria fidem nr̄am. hec Maximus. ¶ Nos
autem qui miracula postulāt quorum ridiculis uotis — Maxi-
ac uocibus usq̃ ad nauseam plexi sumus nō tā p̄ — mus
sentis aut futuri auidos q̃ p̄teriti incredulos:⁊ fi
dē quā negādo nō audent:optādo ⁊ dubitādo mi
nus apte q̄dem:sed minus impie dānare. Nos au
tem siue nr̄is tp̄ibus miracula fuerint:agnoscam⁹
summum ⁊ solum mirabiliū auctorem. Siue non
fuerint ⁊ eo amplius eidem gr̄as agamus:qui ita
fidem stabiliuit:ut iam sine miraculis crederemus
Augustinus ait. Unde ergo tāta fide Christ⁹ usq̃ — Aug⁹
quaq̃ canit̃ in celum cum carne sublatus. Deinde
Ciceronianis ut sepe solet v̄bis ad p̄sidium nostre
sentētie usus. Ut vnde inq̄t tp̄ibus eruditis ⁊ om-
ne quod fieri non pōt respuentibus sine ullis mira
culis nimium mirabiliter incredibilia credit mun-
dus:an forte credibilia fuisse:⁊ ideo credita eē di
cturi sunt. Cur ergo ipsi nō credunt? ¶ Ad postre-
mum cōcludens ualidissime suo more. Breuis est
inq̄t igitur nr̄a complexio. Aut incredibilis rei que
non videbat̃:alia incredibilia que tamē fiebāt ⁊ vi
debant̃ fecerūt fidem. Aut certe res ipsa credibilis
ut nullis q̄bus persuaderet̃ miraculis indiget. Ita
istorum nimiam redarguit infidelitatem. Que cū
ita se habeāt:prsus a cōsortio demonum abstinen
dū dico. Nota q̄dem mēdacis hoīs pena est ut ei
ueritas non credat̃. Quis igit̃ huic fiat in quo ue-
ritas nulla est:vna securitas auerti. Qui nil mēda
ci crediderit:mendacio non falletur. Uacate ergo:
nihil est melius.

I Am satis ut arbitror quātum inter has angustias datum aduersus maioris nr̄i hostis insultus Christo duce certatū est. Superest ut hijsdem auspicijs et cōtra reliquos cōfligamus. Quorū p̄mus mundus hic erat. Cuius ut blāda frons et superficies decora: sic dura ultima et feda intima et nulla fides aspectui est. Nihil oium que pollicet implēti. Et ab huius quoq̄ fallacijs pōpisq̄ terrestribus uacādum cēseo. Que cū sint innūabiles vnus oium est finis: fugiēdo decipere. Fuistis in seculo mūdiq̄ blāditias uel experti oēs: uel uestrum aliq: nostis ut reor: q̄ nihil in hijs solidum aut stabile. Sed has lingua dolosa: vbis ianibus attollit. magnūq̄ eē aliqd cōtendit qd uel oblitas circūuētura aias uel memoriā ablatura. Itaq̄ uanitates qbus adolescētia uel iuuētus olim renūciauerit: sepe senio occursant et recursant et icursāt Et blādo murmure querule ubi nos ingunt dimittitis. Hijs ardoribus atq̄ hijs animi motibus rn̄dete illud. Qd nihil est uerius. uanitas uanitatum et oia uanitas et afflictio spūs. Hec ille regno et in gēti fama sapiētie clarus vir aiebat. Que uob fratres multa lʒ rerum imparitate cōuenerat. dicat ergo pro se qsq̄ uestrū. Ego quoq̄ filia et cogitaui. Neq̄ enim monachus sū. De seculo ueni. Babylone vsatus sum. Nō potes me mūde decipe: Expertus noui te. Et p̄terea magni ducis exēplū habeo. Nō fui rex ut Salomon: neq̄ ut iste supgressus sū opibus oēs qui fuerūt añ me in hierl'm. Sed fui vnus hoium occupatorū et vite agētiū et de te sperātium. Qd ergo credo iam tādē expiētie: nō tibi Nam et ego cum exprectus eēm: cūq̄ post Salomonem couertissem me ad vniuersa que fecerant manus mee: et ad laborem in quo frustra sudaueram: vidi in oibus uanitatem et afflictionem spūs: et nihil pmanere sub sole. Unanimes in Christo fr̄es mei mūdo fallaciter blādiēti acutas huiusmodi sagittas obijcite. Nō hic multis est opus. p̄ntēʒ statum uestrum scitis et p̄teriti meministis. Et nisi quo nihil est ab ingenio nobilium viuacitate semotius: fucum aut phaleras potius q̄ medullā rerū extiatis admonēdi a me uel ab alio nō estis. Nulla palatia uestris cellis. Nullas pōpas ur̄e humilitati: nulla impia: nullam peccādi licētiam uestre innocētie. Nullos rerum tpalium q̄uis opositissimos appatus: uestro ocio. nullas epulas uestro ieiunio nullas deniq̄ purpuras uestro cilitio compari. Sinite igit gl'iari alios in purpureis amictibus in marmoreis palatijs et pitura potētia. In uētosis honoribus. In uoluptatibus blādis. Inq̄ alijs qbus babylonici tumēt ciues. uobis si ad eternā ptinetis hierusalem: absit gl'iari nisi in cruce dn̄i nr̄i Jesu Christi per quem mūdus crucifixus est et ipse mūdo. Que nūc etiam si blādit: spernite: nolite credere. Mendax et ipse est sui p̄ncipis exēplo. Qd si qn̄ aliquid mūdus idem cuius spēs exterior pulchra est rōne sopita: sensibus psuadere tēptauerit: cum qbus illi familiaritas ingēs est: excitate rōnem sensusq̄ cōpescite et clamate. de terris celeste p̄sidium inuocantes. Clamate oēs: clamate singuli: saluū me fac deus qm̄ intrauerūt aque usq̄ ad aiam meā. Naʒ qd oro aque flucti similius: q̄ res hoium sine fine uolubiles: ubi sunt queso letitie breues et inanes illorum oium qui se ab ipsa mundi origine ad hoc tps uoluptatibus fedis et curis inutilibus dederunt. Nōpe ut iste delapse sunt et in nihilum v̄se: sic presentes dicto citius: cum suis amatoribus collabuntur. Et ut ait psalmographus. ad nihilum deuenient tanq̄ aq̄ decurrēs: et sicut cera que fluit afferētur. Hec sunt flumina babylonis quorū meminit scriptura. videlicet lapsus: instabilitas: et fuga rerū tpalium: ad babylonis ius spectātium: nō ciuitatis regie: cuius incolarum pedes stātes erāt: in atrijs tuis hierl'm. Nam qd est aliud babylon: nisi cōfusio: aut qd mūdo cōfusius et amicis suis qbus ad lram illas inferni fabulas applicari posse si dixeri nouam forte rem dixero sed ni fallor ueram. Isaiorū status: ea fluctuatio vite est: ut tartareis uadis oibus immersi et de vno quoq̄ nacti aliquid. De lethe: obliuionem nāe melioris. De flegetonte: irarum estus atq̄ cupidinum. De acherōte: infructuosam penitētiam et dolorem. De cochito: luctus ac lachrymas. De stigio inimicitias atq̄ odia largiter hausisse videant. Nec p̄sens supplicium moribus desit. Quippe quos tātali sitis excruciet: laphitarum silex exterreat. Saxum sisiphi fatiget. Ticij vultur rodat. yxionis rota p̄cipitās circūuoluat. Ita nihil in eis nisi cōsiliorum circuitus et flāme libidinum et tenebre iudiciorū: et instabilitas actionuʒ ingetam et turbidam efficiūt vitā. Quid magis pdest homini qd eo labēte mundus stat: q̄ q̄ ne is qdem si uerum fateri uolumus manet: Sed lʒ occultius suuʒ et ipse pgit ad finem. Qūq̄ urbes in qbus nascimur et nutrimur euo plixiore perdurāt. quas tn̄ et senescere cernimus et pire. Nec ulla urbs imortalitatem speret: cum caput urbiuʒ videamus eē mortalem. Eqdem ut pueris nouitijsq̄ uestris placeat ista lecturis: nō inelegāter illō ait Prosper. Nam mihi qd pdest qd lōgo flumina cursu: semp inexhaustis pna ferunt aqs. Enumeratisq̄ alijs ad hūc modum intulit. Ista manēt uestri sed nō māsere parētes. Exigui vitam tpis hospes ago. Cogitate nūc et ante oculos ponite ciuitates quas ihabitastis. sed sic illas cogitate: ne desideretis. Amēs est enim qui in portu positus desiderat tēpestates. Gaudete potius. salua puppe uos nudos et tāto naufragio euasisse: p̄teriti nempe discriminis memoria suauis: desiderium insanū. Cogitate quales erāt dum inter accolas: oēs eniʒ magna ex parte referunt. Per illarum plateas ac porticus errabatis. In tēplis nō orādi aio. In foro nō mercādi studio: sed spectaculis occupati: ut si videretis et uideremini et placeretis oculis insanorum despectatoris eterni oculis cūcta cernētibus non curātes. Fugite vo nūc uobis reditum ad easdē urbes. Rogo qd suspicamini. Reuidebitis forsitā notas turres. recognoscetis antiq menia: q̄uis et illa iugiter ruāt. durabit utrūq̄ spēs locorum. Intus labent flumina. Stabūt montes. Querite notos habitatores: nescio quomodo ppe oēs abierūt. Magnus uos habebit stupor: eādem simulq̄ aliam ciuitatem ingressos: ut dicatis cum Heraclito. In eādem ciuitatem bis intramus / et non intramus. Certe ego qui peccatorum vinculis in mūdo uelut in carcere adhuc suʒ: Ciuitates ueteres prospiciēs agnoscere videor: et easdem ingrediēs nō agnosco. Trāsite autem regum pōtificumq̄ palatia. Ante limina ciuium supborum quos familiariter nostis. Muri forsan adhuc senio resistunt. Ipsi autem quid: pulsa: uoca: roga. Si absunt: expecta

Marginalia: Salomon — Uāitas oia sub sole — Infi[...] cruc[...] poe[...] — Pro[sper] — Heraclitus

paululum dum redeant. ¶ Qꝫ terribiliter inter afflictiones suas simplex ⁊ rectus ille vir dixit. lignū habet speciem. si precisum fuerit rursum virescit ⁊ rami eius pullulant. Si senuerit in terra eius radix ⁊ in puluerem emortuus fuerit: truncus illius ad odorem aque germinabit: ⁊ faciet comam q̄si cum primum temptatum est. speramus forte ut eadem conditio nostra. Heu q̄ dissimilis est. Sequit̄ enim homo vo cum mortuus fuerit nudatus atqꝫ ꝯsumptus ubi queso est? Respondeant amatores seculi Ubi sunt patres eorum. si tacuerint Job ipse respondeat. Quomodo si recedant inquit aque de mari: ⁊ fluuius uacuefactus arescat: sic homo cum dormierit non resurget. ¶ Ceterum ne hijs vbis spem nouissime absideret: addidit. Donec atteratur celum: non euigilabit nec cōsurget de somno suo. In terra fratres irredituri abeunt huius terree dom⁹ habitatores. Itaqꝫ dilecta hostia preterita quos ibi reliquistis: inquirite. ignoti hospitis supercilium occurret. In limine horror comas eriget: herebitqꝫ uxor faucibus: cum audieritis more suo: de opibus fortunam. de suis mortem lusisse mortalibus. Et ut in aque metaphora perseuerem: pulsabit animum illud eiusdem Job. fratres mei preterierunt me sicut torrens qui raptim transit in conuallibus. Credite mihi experto. Dilecte olim ciuitates hodie sui odium ⁊ horrorem incuterent. Adeo mutata omnia ⁊ nihil eorum que ualde placuerant tale est aut omnino superest. ¶ Quere rem de maioribus. De Julio Cesare. de Tyberio. de Gaio. de Nerone. de Uespasiano ⁊ Tito atqꝫ Domitiano. de Seuero. de Diocletiano. de Cōstātino. ¶ Sed efficacius animos tangunt exempla que vidimus. Ideo respicite ubi nunc est Bonifacius. viij. romanus pontifex: uerus populorum ⁊ regum: atqꝫ ut dicitur orbis stupor. Quem nisi fallor uestrum aliqui viderunt? Ubi successores eius quos proculdubio vidimus. Joannes: Benedictus: ⁊ Clementes duo. Ubi Romanorum imperator Henricus? ubi Philippus rex francorum pulchri cognomen ex re nactus. Quem cum formosissimis filijs patri q̄ simillimis: qui eidem ex ordine successerunt: tam immatura mors rapuit ut omnium non tam vita videatur fuisse q̄ somnium. Ubi Philippus alter regis huius pater: alio filio fortunatice q̄ illum tumulus habet: habet carcer. Ubi Hispanie rex saracenorum modo terror ⁊ fidei clypeus occiduis obiectus insultibus. Ubi deniqꝫ galliarum decus: ⁊ Italie ornamentum siculus rex Robertus: sub cuius temporali regimine eterno regi seruientes q̄ suauiter quieuistis insecute laborum indicant procelle. Et sileo nō tm̄ regio fastigio minores: sed plurimos quoqꝫ regum ne sim longior. Querite uos de istis ubi habitant: ostendentur uobis exigua sepulchra exornata ingenijs artificum forte etiam gēmis auroqꝫ micantia: ut est ambitiosa nō modo vita hominum: sed mors: viuent impario lapide imagines defunctorum. fm istud principis poete. Uiuos ducent de marmore vult⁹. Sed ipsi queso ubi sunt epigrāmata quoqꝫ magnifica ⁊ tituli altisoni sed inanes quos qui legis obstupeas. ¶ Sed subsiste obsecro dum limen extreme domus panditur noua subeunt spectacula: nouus stupor. heu q̄ uel cinis exiguus: uel ingens copia: seu uermium seu serpentum. O inopina mutatio. O multum discolor rerum frons. Ubi nunc satellites armati? Ubi puellarum greges? Ubi Ganimedes regius ad poculum deputatus? Ubi coquine artifices ⁊ callidi sectores altilium? Ubi purpurea uestis ⁊ ostrum substratum pedibus. Et sertum ebur trabibus. Et compedes aurea frena mandentes? Ubi supellex curiosior ⁊ uasa: ⁊ damascenorum labor artificum ⁊ alia in uasis aureis extantia? Ubi taolimum atqꝫ abaci ⁊ cupresso atqꝫ ebeno crustate dom⁹? Ubi spectacula / ⁊ cantus / ⁊ epistole terre / pelagiqꝫ visceribus erute / ⁊ vina alio procul a sole uenientia? Ubi tot lenocinia uoluptatum: luteiqꝫ corpusculi tanti ornatus: ⁊ uertex diademate indians. ⁊ baltheo rutilante succinctus uentriculus. Et stellātes digituli spolijs indici litoris ⁊ sculptorum ingenijs. Ad postremum ubi cōiunx imperiosa: ubi imperiosa? Ubi filij sicut nouelle plantationes ⁊ filie circumornate ut similitudo templi: que blando nuper attractu ⁊ dulcibus osculis non duraturi penis colla mulcebant. O flebilis ⁊ infelix transformatio. Omnia in uermes inqꝫ serpentes. omnia tādem in nihilum abiere. Hec equidem nisi fallor fructuosior anime visio contemplatioqꝫ funeris q̄ illa cuius ut de legibus Cicero meminit: ubi ait. sibi delectabiles non tam athenas operibus magnificis exquisitisqꝫ antiquorum q̄ recordatione summorum virorum. ubi qsqꝫ habitare. ubi sedere. ubi disputare esse solitus adesses eorum sepulchra studiose contemplari. Ualet hoc fateor ad ingenium excitandum. Habet enim emulatio calor ingens. Iuuatqꝫ magnanimum ⁊ precedentibus ⁊ sequētibus se conferre maximum quendam ⁊ paulominus incomparabilem virum. Id dixisse legimus maximo cui istud accidere animo sertum se habere ut se non cum presentibus modo: sed cum omnis eui claris viris compararet. ¶ Illud aliud spectaculum horrendum: sed efficacissimum ad salutem. Apertio. s. sepulchrorum precipueqꝫ recentium eo q̄ magis si sint hominum notorum: dum ueniunt scaturigines dum instar sparsa cernūtur. dumqꝫ ossa suis mota sedibus: consumpte nares: commulsi dentes: oculorum specus limo obsitum: ceno concreta cesaries. ¶ Et o bone Jesu quanto periculosius est quod latet. Quid enim nouit talis corporis qualis est anima ⁊ quali ubi misericordiam inuenerit habitaculo sit recepta. ¶ Equidem Adrianus imperator curiosissimus litterarum quid de anime recedentis itinere formidaret: paucis expressit. que placet inserere: ut ⁊ sententiam tanti principis ⁊ affectum iudicent: qui sub extremum vite spiritū dū alij plorant dictet. ⁊ quando nullus est fingendi locus haud dubie sic loquitur ut in animo est. Aiam enim ipse suam in morte alloquens sic ait. Animula uagula blandula hospes comesqꝫ corporis que nunc abibis in loca pallidula rigida nudula. Nec ut soles dabis iocos. Parum ne queso prospicue quid sentiret ⁊ quid timeret aperuit. Qꝫ si principibus talis est mundus non durat. Et si talis est exitus: qualem putemus esse alijs quibusue vita quidem ipsa suo quotidiano labore ꝑmittitur. ¶ Sed in vita homines hec audiunt quibus natura insitum est animos quantum possunt ab amara ⁊ mesta cogitatione deflectere. ⁊ ea sibi fingere que delectent non que crucient. Itaqꝫ cum medijs in erūnis senuerint: adhuc sibi iam a tergo: relicte vite fe-

Cicero

Cadauerbois

licitatem spondere non desinunt:tanta uotorum p
tinacia est ut expectare malint quod fieri non posse
sciunt:q̃ quod est ferre fortiter ⁊ prudenter aduer-
tere. Qua in re innumerabiles falluntur:siue ut ue
rius dicam scientes ⁊ uolentes delectabilem in er
rorem incidunt. Et sese fallendi studio ultro inhe-
rent:nec nisi flentes ⁊ coacti a placitis lz falsis opi
nionibus euelluntur que sunt multe. ¶ Sed omni
um summa est illa a Cicerone posita in tusculano.
Cicero ꝙ metelli sperat sibi quisq; fortunam. Illa maior
periculosiorq; dementia:ꝙ nec conditionem natu-
re:nec tot assidue exemplis inducimur:ut de mor-
te cogitemus.non credo quia prorsus mortalitatis
⁊ imbecillitatis obliti sim⁹. ¶ Sed iuuat oculos
auertere.nonne in eodem videmus quasi nō sit tu-
tius aduenientem hostem prospicere q̃ conniuen-
tibus oculis expectare:duz feriat:Fragilitas que
daz adest omnibus nota nisi dissimulet. Mors au
tem instat ac properat:sed nobis dilatione blandi-
mur:cum illa sit in foribus ne dum seni sed auuncu
lo. Quippe q̃ vite breuitas vicinam : incertitudo
autem semp ceruicibus impēdentem faciat. ¶ Ce
terum ergo clara uoce testatur ꝙ qui nunc uolētes
utiliter de morte non cogitant:cito nolentes quod
ualde uereor inutiliter cogitabunt. ¶ Huic tādem
articulo finem pono. Frustra nitimini. Ne quicq̃
fratres per uos ipsos assurgitis: Non est opus vi-
rium uestrarum pondus carnis sordidum ⁊ graue
animam miseram imbecillem mole sua p̄mit ⁊ suf-
focat. Ea nobis iugis ⁊ perdifficilis lucta est. Re-
liquistis enim diabolum ac mundum: ⁊ utrūq; sa-
Cicero cre domus obseratis foribus exclusistis. Bene Ci
cero ergo reipublice de animo ad celi ascensuz agi
li. Id enim inquit ocius faciet si tamen iam cū erit
inclusus in corpore:eminebat foras ⁊ ea que extra
erunt contemplans q̃ maxime se a corpore abstra
het. ¶ Tale est quod ⁊ disiūgi a corporibus: ⁊ ea
tanq̃ peregrini incolere iubemur. Tale demuz est
Plato utile Platonicum istud in phedrone. Nil aliud es
se philosophiam nisi meditationem moriendi.ubi
due designantur mortes. Altera nature. Uirtutis
altera. Quarum prima nullatenus nec accersendā
nec timendam:sed equo animo expectandā. Quo
genere moriendi nostri precipue ubi sunt uolupta-
tum ⁊ cupidinum omnium obliti ⁊ ita viuētes in
corpore quasi iam membrorum ergastulo euasis-
sent. ¶ Huc ergo doctrina philosophorum exhor-
tatio referenda. Uere enim carnem propriam lin-
quere:ubi nature imperio:hoc est morte non licet.
Et dum viuimus:quocunq; fugierimus illa nos se
quitur:ubicūq; latuerimus illa nos iueniet. ¶ Ita
q; nulla inde homini requies.nulla usq; ad ultimū
securitas consumata. Siquidez uanitates quibus
adolescentia uel iuuentus olim renunciauerit:sepe
senio occursant ⁊ recursant ⁊ blādo murmure que
rule.ubi nos inquiunt dimittis? Ad quas decetero
nullus est reditus.ubi uos speratis an ubi nō som
nus:non esca:non nuptie. Quin fruimini duz licet
Ne ue tempus indultum perdite quod perbreue
tum uelocissime labitur. ¶ Ad illum qui solus po-
tens est succurrere in hoc intestino ⁊ domestico p̄-
lio clamandum est. Ille suppliciter exorandus ut
nos liberet de corpore mortis huius. Unde meri-
tum hominis non liberat:sed gratia dei solius:cui
nihil ne dicam impossibile. Sed ne difficile quidē

est. Ita ergo cum apostolo recurramus ad fontem
gratie:ne in nostra ariditate pereamus. Quin ⁊ cū
eodem illo sapientie tractatore quem Philonem
hebrei opinantur:per quem continentiam domini
dei esse didicimus.per sapientiam dei fratres in p̄
senti certamine carnis uestre roborabimur: ⁊ victo
res erimus ⁊ ab omni corruptione purgabimur:
corrigemur:sanabimur.hec est via qua gradiendū
est uobis ut carnem quam relinquere nequiuistis
subiugare possitis. ¶ Multa quidez fratres baby
lonis flumina nouimus magno transuadenda peri
culo in quorum transitu nostri ducis dexteram po
scentes christiano ore poeticum illud exclamemus
ad inuictum uere quod ad suum uere victum ⁊ p-
fugum ille naufragus apud Uirgilium exclama- Uirg.
bat. Eripe me his inuicte malis.da dextram mise-
ro: ⁊ tecum me tolle per vndas.sedibus:ut saltem
placidis in morte quiescam. ¶ Fluit inquit Cicero Cice.
uoluptas corporis ⁊ prona queq; auolat sepiusq;
reliquit causam penitendi q̃ recordandi. ¶ Qui-
dam inter hec hesitet fratres mei?an erubescē ma-
lit an sanctificari:an stipendium peccati mortez eli
gat:an eternam vitam. Q; si in optione horum ne-
mo dubitat:nec in eo dubitare conueniet an carni
an spiritui sit parendū:cum inde corruptio ⁊ mors
hinc sanctitas ⁊ eterna vita proueniat. Cato. Co- Cato
gitate cum animis uestris inquit siquid uos per la
borem recte fecistis.labor iste cito a uobis recedet
benefactum a uobis dum viuitis non abscedet. Si
qua per uoluptatem nequiter fecistis:uoluptas ci
to abibit. Nequiter factum illud apud uos mane-
bit. Melius quidem ait semper q̃ quod ante dixe
rat dum viuitis ⁊ presertim apud uos quibus per
suasum est opera viuentium mortuos sequi:nec pe
nas aut premia morum. ¶ Itaq; fratres mei hic
maxime uel apostolici p̄cepti:uel philosophici con
silij memores insistamus. Cogitet secum quisq; si
quid virtuose gessit in vita:q̃ illum gloria ⁊ quan
ta secuta delectatio est. Siquid libidinose uel tur-
piter:quantus pudor uel penitentia : quantus do-
lor. Et ex preteritorum memoria eligat quid agen
dum vitandumue sit/corporee turpidinis magni-
tudinem fructui exiguo seu uerius nulli simul ⁊ fa
me damnum extimet ⁊ corporis animeq; iacturaz
intendatq; acriter quid est quod tanto precio ue-
nale proponitur nundinantibus mundo/carne/de
monijs: ⁊ mortales oculos fuco mulcente fallenti
bus tendat:intima rerum introspicere:superficiem
q; contemnere. Neq; concupiscentie inseruiat:sed
saluti. In omnibus lapsum rerum presentium con
sideret principij memor finemq; prospiciens: ⁊ me
minerit pudoris astris se q̃uis in latebris luce cla
rius cerni:sciens ⁊ blandientes illecebras mascu-
lo supercilio reijciens omnes cogitatus ad honesti
studium deflectat. ¶ Cogitet iuuenis pudicitiam
in iuuentute pulcherrimam. Cogitet senex fedissi-
mam in senectute libidinem. Cogitet formosus na
si pulchritudinem cum castitate. Cogitet deformis
animum ipsum vitijs deformari. Iste deformitatē
caueat:hic formam concupiscat interni hominis.
Sciat se puer nunc cepisse. Nouerit senior nondū
consumasse. Longe vie curam suscipiat:hic susce-
ptam sollicitudinem non deponat. Querat diues
continentie laudem.pauper lasciuie vitet infami-
am. Pudeat monachuz non actui modo:sed cogi-

tatui sedo aliquem supercilio locum esse. Exulēt a rigido limine molles cure. Et desideria delicata a duris cubilibus arceant̄. Quid autem tam diuersum: q̃ rigor heremi ⁊ mollities carnis? Delicatissima res est amor ille carnalis. Somno quiete: cibis alit̄ leui amictu ⁊ exq̄sito cultu: clādestino murmure: letitia/iocis/ ⁊ cantibus delectat̄. Asperitates odit ac refugit. Nullum ergo illi intra duritiez atq; asperrimas domos uestras diuersoriuz. Nullum cum insomni ⁊ laboriosa ieiuna ⁊ inculta familia mestis suspirijs ⁊ duris semper accentibus deum laudante cōmercium. ¶ Speremus ⁊ p̄cemur ut tēporalis dn̄i nostri mors: ab eterna morte nos liberet: ut illa inq̃ mors carnis huius: peccatorumq; nr̄orum mortificatio resurrectio eiusdem aiarum nostrarum ⁊ in fine etiam corporum vita sit. Misereat̄ afflictis. opem ferat egentibus. manum prebeat fatigatis. Graui enim sarcina premimur dum viuimus: modo duz viuere dicimur: dū hic sumus ⁊ mutatiq; decor animi sepe ueteribus maculis clam repēte respergitur. Et adolescētie ꝓbra sensim longe consuetudinis obducto uelamine rursus ita se ingerunt ⁊ jam fessam atq; emeritam senectutem isequunt̄. Et ni celestis excubitor signo dato isidias retegat: in antiqua lege que olim a tergo proiecta decora relabendum sit. ¶ Cicero nullam capitaliorem pestem q̃ uoluptatem corporis hominibus dicebat a natura datam. Cuius uoluptatis libidines temere ⁊ effrenate ad potiendum incitarent̄. Hinc patrie ꝓditiones. hinc rerum publicarum euersiones. Hinc cum hostibus clādestina colloquia nasci. Nullum deniq; scelus: nullum facinus esse ad qd̄ suscipiendum non libido uoluptatis impelleret. Stupra v̄o ⁊ adulteria ⁊ omne tale flagitiuz: nullis excitari alijs illecebris nisi uoluptatis. ¶ Cūq; homini siue natura siue quis deus nihil mente p̄stabilius dedisset: hinc diuino muneri ac dono nihil tam inimicum q̃ uoluptatem. Nec enim libidine dn̄ante temperantie locum esse Neq; animo in uoluptatis regno virtutez posse cōsistere. hec archite sentētia est: Ciceronianis v̄bis a me uobis exposita. ¶ Uigilate igitur ⁊ orate fratres amantissimi: laudātes inuocate dn̄m: ⁊ ab inimicis uestris salui eritis. Ociū agite: ⁊ scietis. Uacate ⁊ videbitis quod optatis. Et quicq̄d obsistit: amollimini. Plurima quidem ⁊ maxima sunt detrimenta libidinum: siue animam siue corpus attēdimus: siue famam: siue quod inter leuia numerez patrimonium ipsum: siue quod irreparabile dicit̄: ⁊ est tempus. Inter damna tam grauia fruct⁹ exiguus seu potius nullus omnino est. Que utilitas in sanguine meo dum descendo. Nulla enim tam ꝓmpta rupes: nullum baratrum tam p̄ceps. Nulla crepido montis tam aerij usq̃ est: vnde tantus tamq; terribilis sit descensus: q̃ ex innocentie uertice in abyssum peccati. Non siquis ex summo saxi huius qd̄ hec scribēti imminet: quo neq; altius visus frustratur/extimatio: neq; ꝓmptius ullum vidi: cernuus in viuum sorgie fontem cadat: ut ruine nulla utilitas nullus fructus appareat. q̃uis ea quoq; certior apertiorq; res sit: q̃ ut ꝓbari aut mōstrari egeat. ¶ Scipio ait libidinosis. Uince animum: caue deformes. Multa bona vno vitio ⁊ tot meritorum gratiam maiore culpa: q̃ causa culpe est corrumpas. O digna uox. Maiore inquit culpa q̃ causa culpe. O utinam hoc dictum ex amussim intentent atq; expendāt quicūq; instinctu libidinis presertim ad peccandum ueniunt: ut ubi carnem acres stimuli perurgent: hoc saltem freno sese mens incitata cohibeat. Non equidez inficior: corpus ab adolescentia indomitum postq̃ in licētia ⁊ libertate coaluerit: haud facile frenari: cum sit scriptum ꝙ qui delicate ⁊ a pueritia nutrit seruum suum: postea illum sentiet concinnātem. Seruus quidem immo v̄o asellus hic noster nutritus in pascuis uoluptatum letis ac mollibus inter flumina illa de quibus duximus assuetas per planas ⁊ latas seculi vias quid impiger euaserit: ad ascendenduz in montem syon cuius in uerticē fert arduus ⁊ angustus ⁊ scrupeus trames fert. ¶ Quid hic v̄o remedij est: nisi ut quo serius eo acrius summa vi ⁊ omni studio incūbamus: ut solita dediscens insueta condiscat: durum opus ⁊ laboriosum fateor sed salubre. Nam profecto si salui esse uelimus: frenū excipere ⁊ pati uerbera/cogendus est asellus iste cui insistimus. Ne suo more lasciuiens atq; recalcitrans nos in precipitium secum trahat. ¶ Fecisse id quosdam vidimus: sed plures audiuimus: aut legimus. Sed in primis etiam illos eximios contemptores mundanarum rerum Hylarionem monachum ac Franciscum. Quorum primus aduersus flāmam uoluptatis generosa indignatione vix dum pubes viriliter inardescens. Et ut Hieronymus de isto scribit iratus sibi ⁊ pectus pugnis v̄berans: quasi cogitationes cordis cede man⁹ posset excludere. Ego te inquit aselle faciam ut nō calcitres. Nec te ordeo alam. sed paleis ⁊ fame conficiam ⁊ siti: graui onerabo pondere. per estus indagabo ⁊ frigora ut cibum potius q̃ lasciuiam cogites. Secundus v̄o similia ⁊ dixisse ⁊ fecisse legitur. Suum nempe asinum sic enim ⁊ ipse corpus suum appellabat nudum noctu: niuis in cumulum demergens fede uoluptatis incēdium mentis ardore ⁊ carnis algore superauit. Hec nobis exempla sequenda sunt fratres. hoc tenēdum iter. Et nobis noster asellus loris agitandus: cibo arcendus grauioribus sarcinis premēdus ⁊ urendus deniq; modis omnibus: castigandus ⁊ redigendus in seruitutem. ¶ Fratres mei in hoc tam periculoso ⁊ continuo certamine: quod uestra cum carne geritur/hoste domestico intēdite: laborate: vigilate: circūspicite ad oēm strepitum: galeati in aciem ꝓsilite. Nulle sunt inducie/ut in ceteris bellis. Assidue de salute ⁊ de summa rerum nr̄arum piclitamur: cum fallacissimo hoste res est nobis. Nunc vi nūc dolis agimur tam uarie ut nunc ueri hostis: nūc simulati amici fratres appeant. Quid enim incōstātius uoluptate: quid blādius: quid isidiosius? Sciunt qui expti sunt. Quis autez nō exptus est si homo est: plena etate: corpore integro? Ceterum quo ptinacior hostis eo clarior victoria. Blādissime uoluptates magnas partes animi a virtute detorquēt ait Cicero ⁊ Seneca. Uoluptates inq̄t p̄cipue ex turba: ⁊ inuisissimas habe latronuz more quos stillicas egyptij uocant. In hoc nos amplectunt̄ ⁊ trāsglutient. Sic est: cetera nos uelut ab aduerso feriunt mala luxuria aium deiectura complectit̄. Uenienti igitur resistendum occurrendūq; principijs. Et illud ante oculos habēduz. Beatus qui tenebit ⁊ allidet paruulos suos ad petram. Siqdem par-

Cicero

uulos nouos ⁊ modo natos cogitatus intelligimꝰ quos anteq̄ crescant ⁊ nos superent ⁊ usu armati nos de rõnis arce deijciant: allidere monemur ad petram. Petra autem erat Christus. Nam qs obsecro tam prupte tã q̄ inflãmate libidinis usq̄ erit qui acriter ad memoriam reductis Christi vulneribus nõ frigescat ⁊ sanguine eius ad hoc fuso: ut inde potissimum cõcrete nr̃orum sordes vulneruȝ lauarent̃. Nullus imber aut ros herbis arentibus opportunus adeo est q̄ cruor iste si in deuotaȝ animaȝ ex alta nube calide contẽplationis effluxerit: multo sit opportunior humanis ardoribus extinguendis aut sedãdis. Quis v̇o tam inhumanus ⁊ ingratus ut atrocem uel patris uel amici uel domini mortem recolẽs: sue salutis causa p̃sertim suiq̄ amore susceptam: suarum libidinum non incipiat obliuisci ⁊ ab inepta turpiq̄ letitia pulchras subito uertat̃ ad lachrymas. Atqui omnia hec in Christo sunt.

Visio Ysaie ¶ Quid enim sibi vult aliud Ysaie visio: cuius principium est. Audite celi ⁊ auribus pcipe terra: quoniam dñs locutus est. Filios enutriui ⁊ exaltaui: ipsi auteȝ spreuerũt me. Ecce inq̄ paucis uerbis ⁊ patrem audimus ⁊ dñm. Amicum certe ipse idem se fecit. Vos enim inqt amici mei estis. Jam non dicam uos seruos. amicos nos uocat ille. Nos dñm agnoscamus. Quibusdaȝ dñis mos est ut cum seruis suis familiariter viuant: suauiter colloquant̃: multa ferãt: multa ignoscant: multa deferant: multa dissimulẽt. Qui nõ ideo timẽdi sunt minus: sed amãdi magis. Quis aũt Christo mitior: qui ait. discite a me q̄ mitis sum/ ⁊ humilis corde. Quanto id rectius nobis pater iste celestis q̄

Virgiꝰ apud Virgilium Eneas filio. disce puer virtutem ex me: Ecce Christus pater ⁊ dñs ⁊ magister ⁊ deus nr̃ ore suo p̃cipit ut ab eo non virtutes illas diuinas: ⁊ nequaq̄ mutabiles discamus: sed qḋ est hois ꝓprium: maxime esse mites ⁊ corde humiles qui ad hoc descendũt. Alio equideȝ nos misisset si omnino ullum clarius exẽplar mansuetudinis inuenisset. An forte eius ineffabilis ⁊ infinita clemẽtia nõ satis oibus in se sperãtibus nota est. Quotidie nos expectat: uocat: excitat: monet: hortat̃: inuitat: per nuncios: per litteras: per seip̄m. Venite ad me qui laboratis ⁊ c̃. Offert regem laborum. refrigerium doloꝝ. ueniam peccatoꝝ. spem bonorũ. vitaȝ deniq̄ sempiternam pollicet̃. Derelinquat inqt impius viam ⁊ c̃. Quid hac in uoce suauius? Sed expecta peccatum siue cepit irasci. Si autem inqt dereliquerint filij eius legem meaȝ ⁊ in iudicijs meis nõ ambulauerint ⁊ c̃. Quid nũc etiam hac se seueritate tranqllius: virgam minat̃ ⁊ uerbera: non gladium: non scutum. Paterna cõminatio nõ iudiciaria est. Castigat ⁊ castigãdo nõ perimit: sed miseret̃ ⁊ corrigit: q̄ ipse nouit figmentum nr̃m. Recordatus quoniam puluis sumus. Adhuc mitis ⁊ patiens. Adhuc miserator ⁊ misericors dñs. Sed caue. Noli nimium cõfidere. Noli expectare dum ueniat: qḋ ait alibi. Si acuero ut fulgur gladium meum: ⁊ arripuerit iudicium manus mea: reddaȝ retributionem hostibus meis ⁊ his qui oderũt me retribuam. Ecce iam nil mite nil paternuȝ sed iudiciarium sed hostile. Non enim iam filios/ nõ amicos: non saltem seruos uocat: imo hostes. Nulla iã mẽtio uerberum aut virgarum. Sed qd: inebriabo inqt sagittas meas sanguine ⁊ gladius meus deuorabit carnes. De cruore occisorum ⁊ c̃. Nõ hec paterna inq̄ castigatio sed hostilis est ultio. Ecce q̄ subito q̄ terribilis in cõsilijs super filios hoiuȝ Multum differt. Subito irascit̃. Arripienda dilationis occasio est subita: ne nos ira corripiat cuȝ exarserit in breui ira eius: beati omnes qui ꝯfidũt in eo. Vera qdem cõfidẽtia nisi de virtute non nascit̃ Hanc colamus: ut illam adipiscamur: que inter repẽtina picula reddat intrepidos ac beatos. Quid enim aliud remedij est fratres: aut que non instrumẽta victorie qbus fidamus in hoc bello: ubi spes nr̃a se collocet. an in multitudine diuitiarum. an in regnis ⁊ caduca potẽtia. an in virtute membroruȝ ⁊ in corporeo robore. Inqes equis ⁊ curribus ⁊ bellico apparatu. Absit hoc ab anima nr̃a. Nõ sũt hee ad salutem vie. Non sit in nobis sup quã iusti rideãt ⁊ dicãt. Ecce homo qui nõ posuit deum adiutorem nr̃m ⁊ c̃. Scimus q̄ non saluatur rex per multam virtutem ⁊ c̃. Scimus q̄ fallax equus ad salutem. Scimus q̄ non in fortitudine equi uoluntatem habebit. ¶ Quid ergo est bñplacituȝ regis nr̃i quo saluari nr̃a possit ĩfirmitas? Certe illud etiam scimus. Bñplacitum est dño sup timẽtes eum ⁊ in eis qui sperãt ⁊ c̃. Hic est ergo rectissimus trames ad salutem. hic in arcu nr̃o non sperabamus. Et gladius noster nõ saluabit nos: sed dextera dei ⁊ brachium eius ⁊ illuminatio vultus eius. hic figenda est spes. huc uertẽdus aius. hinc auxiliũ pos-

scẽdum. hij in curribus ⁊ hij in equis: nos auteȝ in noie dei nostri inuocabimus. Et sciẽtes q̄ uana salus hois: in deo faciemus virtutem ⁊ ipse ad nihilum deducet inimicos. Hec nr̃a virtus: hec nr̃a securitas. hoc remedium vnicum cõtra iram dei. uacare: sperare: timere ⁊ orare ne in furore suo arguat nos neq̄ in ira sua corripiat nos. Amãda nempe misericordia. tremẽda iustitia. hãc bonis actibꝰ mitigemus. Illam pijs p̃cibus imploremus. Lactãtius formianus ⁊ ipse magnꝰ vir: ac in eo libro quo gentilium erroribus ex armatis fidem nr̃am quãtum quiuit armauit: oẽmq̄ hanc deoruȝ scenã mira ⁊ laudabili curiositate detexit. Inq̄ hoc idẽ opus Augustino atq̄ alijs sequacibus viam fecit cuȝ multa de prima deoꝝ inuẽtione disseruisset sic adiecit. Deinde ipsi reges cum caruissent his quorum vitam cõposuerant. Magnum sui desideriuȝ mortui reliquerũt. Itaq̄ hoies simulacra eorũ finxerũt: ut haberẽt aliqḋ ex imaginuȝ ꝯtemplatione solatium. ꝓgressiq̄ longius per amorem: memoriam defunctoꝝ colere ceperunt: ut ⁊ gr̃am referre bñ meritis viderent̃: ⁊ successores eoꝝ allicerent ad bñ impandi cupidinem. His dictis testimonio rẽ confirmans aitq̄ Cicero de natura deoꝝ docet dicens. Suscepit autem vita hoium cõsuetudoq̄ cõmunis: ut bñficijs excellẽtes viros in celum fama ac uoluntate tollerẽt. Hinc Hercules: hinc castor ⁊ pollux: hinc Esculapius: hinc liber. Et alio loco atq̄ in plerisq̄ ciuitatibus intelligi põt acuende v̇tutis gratia: aut quo libentius reipublice causa periculum adiret optimus quisq̄ virorum fortiuȝ memoriam: honore deoꝝ immortalium cõsecratam. hac scilicet rõne Romani cesares suos cõsecrauerunt ⁊ mauri suos reges. Sic paulatiȝ religiones eẽ ceperũt dum illi primi qui eos nouerãt eo ritu suos liberos ac nepotes: deinde omnes posteros imbuerunt ⁊ habitum. Reges sũmi ob celebritatẽ

Auxi… a do p… scedu…

Reme… dium… irã de…

Lactã… tius …

Lactã… tij tex… i liº de… stitutõ… bꝰ dini…

nominis in prouincijs colebantur.priuatim vo sin
guli populi gentis aut urbis sue conditores seu vi
ri fortitudine insignes erāt seu femine castitate mi
rabiles:summa ueneratione coluerunt.Ut egyptꝰ
Ysidem.Mauri Jubam.Macedones Cabyrum.
Peni bramam.Latini Faunum.Sabini Sancū
Romani Quirinum.Eodem utiqꝫ modo Athene
Mineruam.Samos Junonem.Paphos Vene-
rem.Uulcanum Leupuos.Liberū Naxos.Apol
linem Delos.sic per populos atqꝫ regiones uaria
sacra suscepta sunt:dum homines grati esse in suos
principes cupiunt:⁊ quos alios honores vita ca-
rentibus deferrent:inuenire nō possunt.Preterea
pietas eorum qui successerant:plurimum contulit
ad errorem:qui ut diuina stirpe nati viderentur di
uinos honores parentibus detulerunt deferriqꝫ
iusserunt.An potest aliquid dubitare quomodo re
ligiones deorum sint institute:cum apud Maro-
nem legat Enee uerba socijs imperantis.¶ Nūc
patheras libate Joui precibusqꝫ uocate.Anchisen
genitorem:cui non tm̄ immortalitatem:uerū etiam
uentorum tribuit potestatem.Poscamus uentos
atqꝫ hec mea sacra quot annis:urbe uelit posita tē
plis sibi ferre dicatis.Idē scilicet de Joue ⁊ Pau
lino ⁊ Mercurius ⁊ Apollo fecerūt:ac postea de
his ipsis successores eorum.Accesserunt etiā poe-
te ⁊ compositis ad uoluptatem carminibus in ce-
lum:eos sustulerunt:si tamen faciunt qui apud re-
ges etiam malos pangericis mendacibus adulan
tur.Quod malum a grecis ortum est:quoruꝫ leui
tas instructa dicendi facultate ⁊ copia:incredibile
est quantas mēdacioruꝫ nebulas excitauerit.Ita
qꝫ admirati eos ⁊ susceperunt primi sacra illorum
⁊ vniuersis gentibus tradiderunt.Ob hanc uani
tatem sibilla sic eos grece increpat.Grecia ꝗd con
fidis in viris?nonne rectores etiam cur inania do
na mortuis affers?hostias idolis celebras?quis ti
bi errorem iuenit posuit ut hec facias derelicta dei
magni facie?¶ Ad hec ut in libro sapientie legitur
prouexit ad eorum culturam:⁊ eos qui ignorabāt
artificis eximia diligentia.Ille enim uolens place
re ille qui se assumpsit elaborauit arte sua:ut simi-
litudinem in melius signaret.multitudo auteꝫ ho-
minum abducta per speciem operis:eum qui ante
tempus tanqꝫ homo honoratus fuerat:nūc ut de-
um adorauerūt.Et hec fuit vite humane deceptio
Quoniā aut affectui aut regibus deseruientes ho
mines incōmunicabile nomen lapidibus ⁊ lignis
imposuerunt.¶ Sane quod ait affectui aut regi-
bus:eo pertinet.Ubi Cicero excellētium virorum
Lactantius vo regum defunctorum reuerentiā er
roris posuerit fundamentum:hic ⁊ pietatem ⁊ af
fectum patrum addit.Utrūqꝫ possibile enim.utrū
qꝫ similitudinem ueri habet.Supedificasse etiam
uel poetas.ut ille uel illustres artifices ut hic ait pi
ctores scilicet.aut quod idolo ꝯuenientius est scul
ptores tam proprie dictum est:ut ad erroruꝫ cumu
lum nihil fingi possit efficacius:cum in altero sint
oculorum:in altero sint aurium blandimenta:qui-
bus precipue sensibus ⁊ ueritas ⁊ falsitas in ani-
mam subit.¶ Ceterum Lactantius his que proxi
me audistis explicitis iterum uersus ad Ciceronē
Marcus Tullius inquit qui non tm̄ perfectꝰ ora-
tor:sed etiam philosophus fuit.siquidem solus ex
titit Platonis imitator in eo libro quo seipsum de

morte filie consolatus est:non dubitauit dicere de
os qui publice colerent̃ hoies fuisse.Quod ipsius
testimonium eo debet grauissimum iudicare:ꝙ ⁊
augurale habuit sacerdotium:⁊ eosdem se colere
uenerariqꝫ testat̃.Itaqꝫ intra paucos vsiculos du
as res nobis dedit.Nam dum imaginem filie eo-
dem se modo cōsecraturum ꝓfitet̃:ꝙ illi a ueteri-
bus sunt consecrati:⁊ illos mortuos esse docuit ⁊
originem uane supstitionis ostendit.Cum vo inqt
⁊ mares ⁊ feminas cōplures ex hoibus in deorū
numerum esse videamus.⁊ eoruꝫ in urbibus atqꝫ
agris augustissima delubra ueneremur.Assentia-
mur eorum sapiētie quorum ingenijs etiam inuen
tis oēm vitam legibus institutis excultam institu-
tamqꝫ habemus.Q si ullum vnqꝫ uel consecran-
dum finem:illud profecto fuit si Cadmi progeni- Cadmꝰ
es aut amphytrionis aut Tindaris in celuꝫ tollen amphy
da fama fuit.huic idem honos certe dicandus est. trion
Quod quidem faciam:teqꝫ oium optimaꝫ atqꝫ do Tinda-
ctissimam approbātibus dijs immortalibus ipsis rus
in eorum cetu locatam ad opinionem oium morta
lium consecrabo.Hec quidem Ciceronis ad litte-
ram uerba sunt.In ꝗbus ⁊ suum tenuit morem.⁊
ita dolori suo paruit:ut ueritati subintelligentium
iudicio repugnaret:dum ⁊ hoies ad celum non vi
tate sed fama tolli solitos cōmemorant:seqꝫ priori
exemplo defunctam filiam quaꝫ summo amore di
lexerat consecraturam quoqꝫ fama ⁊ litteris ac de
orum in consilio locaturum:non quidem uere:sed
ad opinionem omnium mortalium pollicet̃.Ipsis
insuper dijs approbātibus:illis inqꝫ dijs:qui nul-
la re magis qꝫ erroribus mortalium ⁊ superstitio-
ne delectant̃:ut facile credi possit illos seu homies
mali fuerunt seu demones ultro Ciceroni in conse-
cratione filie consensuros:quo uel errātis facūdia:
uel sciētis causa saltem esset errorum his quorum
imbecilius ingenium uerborꝝ splendor hebetaret.
Recte id quideꝫ de Cicerone Lactātius.¶ Qua
le vo est quod sequit̃.Et cum vo ait de Hercule:Li
bero:Esculapio:castore:polluce incōstanter fatere
tur:de Apolline ac Joue patribus eorum.Iteꝫ de
Neptuno/Uulcano/Marte/Mercurio/quos ma
iores gentium deos appellauit timuit apte confite
ri.Et idcirco ait.late hoc patere ut ideꝫ de ioue ce
terisqꝫ antigoribus dijs intelligamus:quoruꝫ me-
moriam si eadem rōne ueteres consecrauerūt:qua
se imagine nomēqꝫ filie consecraturum esse dicit.
ignosci merētibus pōt credētibꝰ nō pōt.¶ Quis
enim tam demēs qui cōsensu ⁊ placito innumera-
bilium stultorum apiri celuꝫ mortuis arbitret̃.aut
aliquem quod ipse non habeat:dare alteri posse?
Ego sane ut hec diuine dici fateor:sic in his Cice-
ronem timuisse non intelligo.Et si enim amici con
scientiam testarent̃ ex mysterijs intelligi posse:qꝫ
late pateret id quod dixerat uolens ⁊ que de mi-
noribus dicuntur ad maiores etiam trahi:tamē ad
ipsum de maioribus expresse dixerat:maiores sci-
licet deos etiam hinc a nobis ꝓfectos in celum re-
periri.Cuius dicti argumētum attulit mysteriorū
traditionem:ad quam amici aium memoriāqꝫ mit
tebat.Eqdem si nec nostri ut faciunt urgerent.ne-
qꝫ illi ultro cederent ac singula que ad religionem
ptinent uana eis esse atqꝫ irrita faterent̃:tamē intel
ligētibus ullis illa cōfessio satis erat:ꝙ terrā deorꝝ
oium matrem esse dixerūt:que oium quoqꝫ hoium

mater est:ut nihil dubij relinqueret̃ oēs illorum de os quãtalibet supstitione quãtiscũq3 tēporum spatijs adiuta cultos aut colendos terrenos hoies ac mortales eē:non deos:quoꝝ error suis in terminis si mansisset grãde piculum erat pstare homini qḋ deo debitum est. Uerum occasione hac demones freti calliditate insita:defunctorũ hoium statuam subire credulitate atq3 insciētia hoium abutentes Unde geminata piculi materia est:dum nō modo homini sed demoni dei hosti diuinum offert̃ obsequium. Ipsa statue hoc est idoli materia vicem corporis demoueãt:inclusẽ aie locum obtinente:ut fit ex corpe ⁊ aia factus ab hoie illusor hoium deus constet:vnus faciēdi officium Trimegistus hoib⁹ datum dicit:q̃ scilicet aduētum ueri dei uel ablatũ esse uel afferri debere cõquerit̃. ¶ Mihi qdem fateor nunq̃ in aium uenisset:ut deos ex hoibus factos cõcedere satagens:tam multa ad cõtertũ de Lactãtio ⁊ Cicerone trãscriberem:nisi q: eoruz libros vnde ista sumebam ⁊ alibi qdem raros apud uos v̄o nullos eē memineram. Sed iam diu nescio an ⁊ utiliter a ꝓposito deerrasse videor. Redeundum est. ¶ Ex oibus igit̃ vijs qbus ad celum conscendisse sunt crediti:qui ad iferna descēderãt nulla uobis eligēda est. Nō enim vie sed de via quedam sunt. Nō eo ducũt quo intēdimus. Qḋ rectũ igit̃ nobis iter ostēdat:uel fugiēdum totis aie gressibus. Secedēdum q̃ longissime ab arenosis atq3 palustribus. Alto ⁊ confragoso calle gradiēdũ est Linquēda vitia. appħendēde virtutes. stultitia deserēda. sectãda sapiētia. Illarum enim finis haruz ꝑncipium esse solet. hic est ordo qui ex Flacci v̄bis elicit̃. virtus est vitium fugere. ⁊ sapiētia ꝑma stultitia caruisse: ꝑclare qdem Satyricus ait. Semita certe tranqlla per v̄tutem patet. Unica vite:vnica tranqlla vite semita est. Nec nos aliam sed istã solam vite semitam querimus per virtutem. hec certe nō alia:quo cupimus ducit. Nam qd aliud psalmographus sentiebat. Ibunt inqt de v̄tute in v̄tutem. Hec via est terminus ille qui sequtur. Uidebit̃ deus deoꝝ in syon. per v̄tutes igit̃ ad vidēdũ itur O ꝑclarum iter:o felix terminus. Rogo qd cupis hic in terris? Interdum per opacas ualles ⁊ prata roscida:per frōdosos ⁊ faciles colles: secus amenas ⁊ floreas fluminum ripas iter egimus:ut fero ad aliquam placitam mãsionem uenientes optatam amici faciem videremus. Et interea laborem vie obliti:oculis rerum occurrētium uarietate leniuimus. Quãto hec gratior via est:terminusq3 beatior. Ire totum hũc breuem ⁊ uelut hybernum vite diem. Et ire iugi ascēsu de virtute in virtutē iter altum ⁊ iucũdum. Et cum semel assueris facile ut ad uespam videat deus deoꝝ in syon:altissimus ⁊ beatissimus. Et nisi desipimus ꝓpius noster finis. Nam ut in extremo ciuitatis dei angulo scriptum liqt Augustinus. Quid aliud nr̃ est finis nisi peruenire ad regnum cuius nullus est finis. Que nã v̄o natura amicitie uel v̄tutis:que hic ꝓculdubio dulcissima rerum sunt:uel cuiusq3 oino rei alterius delectatio tãta uel esse uel fingi pōt? Quãta est ad ipsum ultra quem nihil est:ois uere delectationis ⁊ gaudij fontem limpidissimum peruenisse: ad quem qui ꝑuenerit:iebriabit̃ ab ubertate domus dei. Et apud quem fons vite: ⁊ in lumine suo videbim⁹ lumen. Et idcirco miror hãc hoium cecitatem:qui cũ

Trimegistus

Diffō v̄tutis

Satyr⁹

Aug⁹

uoluptatis auidissimi sint:eãq3 omni studio appetãt:a summa eos uoluptate minor abstraxerit que impellere magis atq3 aiare debuerat:ut multis ⁊ minimis usqueadeo delectati tãdem vnum id qḋ summe delectaret ingrerent. Si enim fesso viatore tam suauis est cespes herbosus: ⁊ sub vmbra arboris exiguus fons:quale est inter mortales vite molestias inuenisse fontem aque salientis in vitam eternam. Et vmbram illam sub qua nō ad breuis hore spatium neq3 ab estu solis tm̃:sed in eternuz ab omni aduersitate ꝓtegamur ⁊ ab omni metu. Si magistra manu tersum ⁊ exculptum aurum. Si lapillos perlucidos indico littore aduectos. Si qḋ hijs oibus maius est:si nitidum solis iubar : ⁊ apricas terras: ⁊ florētes ramos ⁊ prata virentia. Deniq3 dilecti faciem cernere ⁊ colloqui dulce est:quale illud spectaculum erit vnde ceteris cõtigit ut placerēt? Quicqd oculos aut aures:quicqd oino sensus atq3 aium delectat/a quo ꝑcor idipsum ut delectaret habuit:nisi ab isto qui delectabilia cũcta nō tm̃ supeminet sed creauit:eisq3 nō tm̃ ut delectarēt tribuit:sed ut essent. Atq3 ideo nullus mihi par furor in rebus hoium videt̃. Nulla tam cois insania:q̃ ꝓpter exiguam ⁊ incertã breueq3 dulcedinem:ab ista que immēsa certa ⁊ eterna est: ⁊ sine qua hec ipsa dulcedo nulla esset/auerti. Neq3 satis apḋ me huius mali causam intelligo uel inuenio:nisi q: diffidētie humane mos est amare p̄ntia:futura contēnere. Cum tm̃ ⁊ diuini amoris dulcedo:ut maior ⁊ melior est:sic esse possit ⁊ certior ⁊ p̄sentior: Quoniam humanis ⁊ mutis in rebus his ꝑcipue in q̃s carnalis tendit affectus:aliquãto spes q̃ res ipsa sit dulcior. Sed ea mētium humanarum: ⁊ qd uoluit diffinire difficile sit:cum ceteris in rebus tã in hoc maxime q̃ delectationem in qua summam statuũt nec inepte modo ueram a falsa fugiũt. Et hec qdem hactenus. ¶ Uos aũt fratres:quas deo meritas grates acturi estis:qbus in humilitate uestra paruulis reuelatum est/qḋ tot supbis sapientibus occultatum fuit:que scilicet aie via. quis vie terminus. ⁊ qs dux. disputat̃ apud eos:multis qdem v̄bis de bonoꝝ ⁊ malorum finibus de quo romani principes eloquij:utq3 Augustinus ait. vnus e numero doctissimorum hominum idemq3 eloquentissimus omnium Marcus Tullius Cicero integruz edidit uolumen quinque distinctum libris. ¶ Neq3 v̄o hijs obstat q̃ Christus ipse se viaz dicit. Ibidem enim se dicit ⁊ vitam. Uerumq3 est illud Seuerini. dux semita terminus idem. O philosophi magni ⁊ laboriosi homines a quibus ingenio victi sumus. En gratia vicimus gratuitisq3 muneribus. Laborastis:en quiescimus. Seuistis:en metimus. Quesistis:en inuenimus. Neq3 culpa uestra neq3 meritum uestruz. sed domini fauor solus: qui agente deo felicius q̃ sperabam. Ab illo igitur primum raptus ⁊ a semitis meis parumper adductus sum. Accessit sacer nominandus Ambrosius: accessere Hieronymus: Gregoriusq3 nouissimus: oris aurei Joannes. ⁊ exundans lacteo torrente Lactantius. Ita hoc pulcherrimus comitatu scripturarum sacrarum fines quos ante desperaueram: uenerabundus ingredior ⁊ inuenio cuncta se habere que credideram. Accessit opportuna necessitas diuinas laudes atq3 officium quotidianuz qḋ male distuleram celebrandum. Quam ob causam

Diff... tie m... hũa...

Boe...

pſalterium ipſum Dauiticum ſepe percurrere ſum coactus. E quibus fontibus haurire ſtudui. Non vnde diſertior fierem: ſed melior ſi poſſem. Neqꝫ vir euaderē diſputator maior: ſed peccator minor. ℭ Has igitur ſcripturas quas ego aduena necdū notas odore quodaꝫ illectus adamaui ſero: hꝫ uos uelut indigene ꝛ in hijs a principio enutriti amate colite / ueneramini / frequentate. Nunqꝫ de manibus ueſtris ſi poſſibile ſit: certe de mentibus ueſtris excidant nunqꝫ. Quarum ſiue auctoritas queritur: a ſpiritu ſancto prolate ſunt: ꝛ Chriſti ore firmate. Siue antiquitas: ꝛ omnes omnino ſeculares litteras antecedunt. Anteqꝫ Cadmus ꝛ grecarum repertor. Anteqꝫ Yſis egyptiarum. Anteqꝫ Carmentis latinarum inuentrix naſceretur: hee littere celebres erant in orbe terrarum. Siue virtus ꝛ attenditur. Et ſagitte ſunt acute ꝛ ardētes que qbus infixe fuerint corda viuificant. Siue fructus optatur Et certe cum ceterorũ merces ſit aut breue lucrū aut aura uolatilis falſus fauor. Harum finis eterna vita eſt: ꝛ uera felicitas. ſin forſan ornatus exigitur. Et qꝫuis multa de hoc dici poſſint: hec tamē omniũ ſumma eſt. quaſdam forte ſuperficietenus compoſitores: pulchriorem nullam. ℭ Itaqꝫ fingi iubeo hinc matronam formoſam / ſobriam / pudicam cultu exiguo contentam. Illinc exquiſitiſſime compoſitam meretricem fucis ora uendentibus. Quiſqꝫ ne adeo hebes ut dubitet qꝫ potius in coniugem ſibi aſſiſtatur. Magni doctiqꝫ viri multi fuerunt: diſerti aliqui. Neſcio enim quomodo facilius eſt doctum hominem reperire qꝫ diſertum. Immo mō tātū in ꝓmptu eſt ꝙ doctrina ſine eloquentia eſſe poteſt. Eloquētia vo ſine doctrina eaqꝫ multiplici ꝛ uaria eſſe non poteſt: niſi forte loquentem pro eloquēte poſuerimus: quo nihil eſt falſius. Et hec eſt radix uel poetice uel oratorie raritatis. De qua multa diuinitus in eo libro qui orator inſcribitur diſputauit Cicero. Qꝫuis ſane doctorum ꝛ eloquentium omnis cohors quotquot ab origine rerum uſqꝫ ad hanc diem quacūqꝫ parte mundi floruerunt: quos enumerare longum eſt / philoſophētur: diſputent: perorent: res decoras ſtilo quolibet exornent: ꝛ tenuiſſimo artificio ac poeticis uerbis tegant: nonne omnes indocti ꝛ muti ꝛ elingues videbuntur: ubi ab aduerſo ſola Chriſti uox intonuit Ueriſſimumqꝫ illud regij prophete. Abſorti ſunt ut in comparationem petre per quam Chriſtum intelligi ſolere nouimus nil prorſus appareat: ꝛ per ſe modo maximi videbantur. ℭ Hec ſunt fratres que ocio religioſo ut ſcriberem occurrebant: qꝫuis haud ignarus ſim: eouſqꝫ ſermonem protēdi poſſe quouſqꝫ occupatorum miſerie protenduntur quarum nullus eſt terminus. Sed ſatis nūc dixiſſe viſus ſuꝫ. Reliqua ex uobis audire habeo: quos horum feciſſe debuit experientia magiſtros. ℭ Hoc ergo de quo loquor ocium ꝛ hec uacatio preſtabit ut videatis: quoniaꝫ deus ipſe eſt dominus. ꝛ acriter intueamini que ad ſalutem aptiſſima ſunt: ꝛ ſi a ſenſibus uehementer abhorreant. Atqꝫ in primis noſtram ꝛ pretereuntium rerum fugam: neqꝫ mundi ac carnis aut demonum ſuperaddere ne capiamini. Neue quis ueſtrum hoſtibus ſuis aut conſiliarijs malis credat. ℭ Poſtremo nunqꝫ fletus aut luctus diuellatur. vnde utiqꝫ neceſſarium eſt diuelli. Ad hec videnda lucidum ꝛ quietum delegiſtis locum. Arripuiſtis iter rectum ꝛ ſecurū. Bono collirio lauiſtis oculos. Sic agite: ꝑgite quo cepiſtis. Nemo ſe in tergum flectat. Statua ſalis inqꝫ mulier retro reſpiciens uerſa eſt: animas ueſtras ſalutifero ſale condiuerit. Nullus hominum ſine peccato eſt. Sed peccatori dicitur. peccaſti: qeſce. Quieſcite ergo: uacate: ocium agite: videte: gaudete: pro me flete: ꝛ mei memores ualete. O felices ſi uoſipſos ꝛ bona ueſtra cognoſcitis.

ℭ Explicit Liber de ocio Religioſorum.

¶ Itinerarium Petrarche laureati Incipit ad quendam Mediolanensem.

Raro admodum spei nostre rerum exitus rñdent. Sepe p̄meditata destituūt: insperata cōtingunt. Neqꝫ id mirum cuiqꝫ esse debet: mirum potius siquid aliter accidat. Siquidem ratio principia rerum regit: euentū fortuna moderat̄. Nihil autē magis aduersum rōni q̄ꝫ fortuna. Itaqꝫ sepe telam quam ingeniose illa ratio q̄dem ordita erat: hec fortuna impetuose ante tēpus abrumpit: qd̄ p̄batione utinam egeret. Neqꝫ his querelis adeo vita hominum plena esset ut iam fere nil aliud igemiscat. ¶ Sed ut ad rem nr̄am ueniam: decreueras q̄dem me uolētem fateor optantēqꝫ me comitem habere. Nam que usqꝫ optabilior aut sanctior via est iustiorqꝫ peregrinatio/ q̄ꝫ ad sepulchrum ubi ille iacuit cuius t̄palis mors imortalitatem nobis et eternam vitam peperit? Sepulchrum ubi si dici fas est et victa mors scilicet et victrix in ea sepulta est. O beatum iter et inuidiosum christiano aio spectaculum. hinc ego nunc nescio q̄bus peccatorum uectib⁹ arceor: nutisqꝫ detineor. Infans q̄dem ut Flaccus ait pudor loqui p̄hibet: sed impiosa ueritas fari iubet ea ut parceam cogit. ¶ Cum multe me detineāt cause: nulla potentior q̄ꝫ pelagi metus. Nō q̄ aut vite cupidior aut timidior mortis sim q̄ꝫ ceteri mortales: aut terrestrem mortem maritime preferendam rear. Neqꝫ enim in loco sed in animo est qd̄ felices facit et miseros. Et cum ubiqꝫ moriendum sciam/ ubi sit melius mori ignoro. Frustra bellum et maria vitamus. frustra labores fugimus: periturorqꝫ p̄cimus corpusculo. In medias uoluptuosorum latebras: inqꝫ ipsos regum thalamos inuisa mors penetrat. Et sepe quam forte labor et exercitium distulissent: iners luxus anticipat. semel utiqꝫ moriendum est. Et hanc mortem ut arcescere uetitum: sic euitare uelle demētia est. Procrastinare mollities. et equanimiter expectare tanq̄ꝫ ubiqꝫ proximam et horis omnibus affuturā: ea virtus eximia est. Verūqꝫ viri opus secūdam mortem oium visu fugere consilium erat. Sed ita res se habet. Ad impossibilia studium omne ꝯuersum est. Non mori: nō egrotare: non laborare: non dolere: non seruire: non egere uolunt omnes. Non peccare vult nullus. cum ea uera et maxima mortis et egritudinis et laboris et doloris et seruitutis et penurie causa sit. ¶ Mihi v̄o forte nunc dicat aliquis. Si mortem ergo non metuis: quid metuis? Longam mortem et priorem morte nauseam? Non de nihilo quidem: sed expertus metuo. Quotiens putas illud monstrum retētaui. Si fortem naturam ꝯsuetudo uel vinceret uel leniret. Siquid perfecerim queris: non metum minui: sed gemina potius cum nauigatione suppliciū hoc forsan animo uago et rerum nouarum visione inexplebili oculo frenum posuit natura. Congressum itaqꝫ noti hostis exhorreo: cuius prospectu tamen adeo delector: ut quem tāgere abhominor q̄ꝫ cupide videam stupor ingens sit. Iste me mō metus hic detinet. Exoptatum in comitatum tuum inuidet fortuna. An vnq̄ꝫ v̄o posthac metum hūc victura sit charitas: subdifficilis ꝯiectura est. ¶ Ibis ergo sine me et multa conspicies quorum tibi dum vixeris memoria uoluptatem renouet. Ego iterim dum tu redis: quod ut celeriter feliciterqꝫ fit cupio Europe: Italieqꝫ finibus cōtentus agam. Nihilo minus te animo comitabor. Et quoniam ita vis his etiam comitabor scriptis que tibi breuis itinerarij loco sunt. Morem enim secutus amantium: cuius p̄ntia cariturus es imaginem flagitasti: qua utcūqꝫ tuam absentiam solareris. Non hanc vultus imaginem cuius indies mutatio multa fit. sed stabiliorem effigiem animi ingenijqꝫ mei: Que quantulacūqꝫ est: profecto pars mei optima est. hic tibi ergo Non amici domicilium corpus hoc: quod videntes quidam totum se hominem vidisse falso putāt. Sed amicum ipsum terrenis spectare luminibus licebit: quoniam ut ait Cicero. Mens cuiuscunqꝫ is est quisqꝫ. Cicero Nō ea figura que digito mōstrari potest. Sed iam nimium te moror quem socij expectant: quem tranquilla ueris facies fauentesqꝫ uocant aure: quem nos omnes qui suspiramus abeūtem iamiam reducem exoptamus.

Noscis ergo vir optime quoniam me nō potes comites has habere litterulas in q̄bus que oculis ip̄e tuis mox videbis ex me qui ea certe necdum vidi omnia nec vnq̄ꝫ forte visurus sim. audire expetis: mirum dictu: nisi q̄ passim multa que nō vidimus scimus. multa que vidim⁹ ignoramus. Parebo equidem: eoqꝫ p̄mptius quo iustius cupis. p̄mum. s. ut que ad salutem anime. dehic que ad notitiam rerum et ingenij ornamētum. Postremo que ad memoriam exemplorum excitandū q̄ꝫ animum pertinere videbunt explicem. iterqꝫ lōgissimum breui stilo metiar. Prima quarū nisi fallor religiosi prorsus ac fidelis. Alia ferueūtis ac studiosi. Tertia militaris ac magni animi cura est. Qd̄ v̄o non possit amor: certius te visurum speras que calamus meus hinc: queqꝫ oculus tibi tuus inde monstrauerit. Ingrediamur v̄o iam tandem iter hoc: et menia pretermittentes que assidue subiecta oculis. Inculcare auribus supuacuum est. Nōdū tibi visam ut ais Januam ueniamus. ¶ Videbis Janua ergo imperiosam urbem lapidosi collis in latere/ virisqꝫ et menibus superbam: Quam dominā maris illius aspectus ipse pronunciat. sua sibi potētia qd̄ multis iam fecit urbibus obstat atqꝫ efficit. Iugis vnde materia ciuilium simultatum scatet. Auctorem urbis et nominis Janum ferunt. p̄mū ut quibusdam placet. italie regem. Quod an ita sit. an ipse situs urbi nomen dederit q̄ nostri orbis quasi ianua quedam esse videatur: incertum habeo et publicis insculpta monimētis. Vtriqꝫ autem illud obstat q̄ apud ueteres Janue. sed ianue nomē in usu est. Huius sane multa recentia et memorabilia dici possunt que pretereo. Neqꝫ enim scribo nunc historiam: sed lecta describo. Antiqua autem pauciora q̄ non semper hoc: sed quantum intelligere est caput gentis Albigānum fuerat. Ipsa quidem de Albigānum qua loquor Janua temporibus belli punici secundi a Carthaginensibus euersa a Romanis ducib⁹ restituta est. In qua tu nunc et populi habitum / et locorum situm/ et edificiorum decus: atqꝫ in p̄mis classem: quod de tyria scriptum vides cunctis terribilem/ tremendamqꝫ littoribus. tu molem pelago obiectam portumqꝫ mirabere manufactum inextimabilis sumptus: infinite opere quem quotidiane

ne quicq̃ꝫ feriunt procelle. ¶ Quid multa cũ sedulo ciuitatem hanc ⁊ dextera leuaqꝫ circũfusum littus ac montes fluctibus impendentes. Ad hec corpora: inopes animos: ⁊ victum gentis aspexeris. Scito te vidisse Cotem illam alteram que romane virtutis aciem longo exercitio multos olim annos exacuit. Nã siquid Liuio credit̃ nulla ꝓuincia magis fecit ut cum scilicet omnia essent que vigileꝫ atqꝫ sollicitum romanum exercitum haberent: locorum montana durities: hostis prompta uelocitas cõmeatuum difficultas: insidiarum opportunitas cõmunitio castellorum: labor iugis: periculi plurimum: prede minimum: ocij nihil. Itaqꝫ cum urbibus terrarum: cum singulis: hic cum multis difficultatibus vno tempore pugnanduꝫ erat. ¶ Hinc tutam ⁊ si socij properent. ⁊ naute de littore funẽ soluant. Non tamen ante discesseris q̃ꝫ preciosum illud ⁊ insigne uas solido e smeragdo: quo Christus cuius te tam procul a patria amor trahit: pro parapside usus fertur videas deuotũ: si sic est. alioquin suapte spẽ claruꝫ opus. ¶ Hinc digressus ad leuam totum illum diem: ne oculos a terra dimoueas caueto. Multa enim illis occurrent que multo facilius tibi sit mirari q̃ꝫ cuiq̃ꝫ hominũ stilo amplecti. Ualles amenissimas: interlabentes riuulos colles asperitate gratissima ⁊ mira fertilitate conspicuos atqꝫ auratas domos quocũqꝫ te uerteris videbis sparsas in littore. Et stupebis urbem talẽ decori suorum ruriuꝫ delitijsqꝫ succumbere. ¶ Uiginti nisi fallor milia passuum emensus extentuꝫ in vndas promontorium: caput montis ipsi uocãt: obuium herebis ⁊ delphinis siue ut naute nuncupãt alphini portum perexiguum: sed tranquillum ⁊ apricis collibus abditum. ¶ Inde Rapallum ac Siestrum ⁊ nomine ueneris insignem portum securuꝫ uentorum omnium: ⁊ omnium que sub celo sunt classium capacem. Nostrum prope ericem: habet enim alterum sicilia. Immeniosius est maris opportunus fatigatis puppibus. Et hoc quidem littus omne palmiferum atqꝫ cedriferum: ut aduersũ cereri: sic bacho gratissimũ ac minerue. Nulli usq̃ꝫ terrarum cedere certuꝫ est. Quo magis id priscis rerum scriptoribus ⁊ presertim uatibus pretermissum miror. Sed adducor ut extimem: non inuidiam sed desidiam causam dedisse silentio. videlicet ꝙ nondum tẽptata: ideoqꝫ nondum nota fertilitas locorum erat. ¶ Hinc est ut cum claris sepe carminibus merorem falernumqꝫ concelebrent terrasqꝫ alias: hanc cunctis hac laude p̃stãtem omnes ignotam preterierant. Id me mouit omniuꝫ qui scripserunt ⁊ ingenio ⁊ stilo ⁊ etate nouissimuꝫ ut in africe mee quodam loco idoneam nactus occasionem loca ista describerem caractere dicẽdiqꝫ genere lõge alio. Qui liber nisi uel vite breuitas uel ingenij tarditas uel aliorum librorum vnum in tempus cura concidens: uel quorum nullus est modus fortune impedimenta uetuerint: aliquãdo forte sub oculos tuos ueniens in horum te atqꝫ aliorũ que multa nunc visurus es locorum memoria reuocabit. ¶ Sed multuꝫ vie nobis restat: progrediamur ad reliqua. Non procul habebis contra extremos Ianuenses fines corũum famosum scopulum ⁊ nomẽ a colore sortitum. Ac paululum prouectus macre amnis hostia: qui maritimos ligures ab ethruscis dirimit supraqꝫ littus maris sinistramqꝫ ripam fluuij ruinas lune iacentis aspicies: si fame fides est. Aliud enim hac in parte nihil habeo: magnum exẽplum fugiẽde libidinis que sepe nõ modo singulorum hominum: sed magnarum urbium ⁊ locupletium populoꝝ ac regum fortunas pessundedit: lꝫ huiusce rei exemplum maius ⁊ antiquius Troia sit.

Nõ de Luna ciuitate

¶ Hinc iam sensim cedentibus montibus aliq̃ꝫdiu planum ⁊ absqꝫ scopulis leue littus. Portus rari: castella procul in collibus: plaga maris inhospita. Sarçanum paulo submotum a littore: nouum frequensqꝫ oppidum. ¶ Inde lauentia vicus ignobilis. Fluuius deinde re ⁊ noie frigidus aqs arenisqꝫ perlucidus secus massam amenissimam terram descendit in pelagus. ¶ Prope oppiduꝫ est quod petram sanctam dicunt. Cuius auctor ut audio conciuis quidam tuus fuit illius tunc prouincie preses ⁊ vir domi clarus ac nobilis. Itaqꝫ familie sue nomen transtulit in suuꝫ opus.

Sarçana
Lauentia
Massa
Petra sancta

¶ Ultra iam Pisanorum duas arces nihil memorabile: quarum alterã adultionem. alteram viam regiã appellãt. ¶ Nec multo post sercli atqꝫ arni fauces sunt. Quoruꝫ alter lucam preterlabit̃. Alter patrie mee muros: primum tandem Pisas interfluit. Et de Luca quidẽ dubius sum. ¶ Florentia prorsus extra cõspectuꝫ latet. ¶ Pisas autem ex ipsa puppe gubernaculi tibi rector ostendet: ciuitatem peruetustam: sed decẽti ⁊ decora specie. Et lꝫ inter plana sitam: non tamẽ ut magna pars urbium paucis turribus: sed totam scilicet eminentissimis edificijs apparentẽ quomodo quoqꝫ maris potentissimam donec patrum memoria non modo vires equoreas: sed animos nauigandiqꝫ propositum magno victi prelio Ianuẽsiuꝫ amisere.

Luca
Pise

¶ Post hec paucis passuum milibus portus ⁊ ipse manufactus: pisanum uocant: aderit ⁊ fere contiguuꝫ Liburnum: ubi preualida turris est: cuius in uertice pernox flamma nauigantibus tuti littoris signum prebet. ¶ Hinc si ad dexterã te deflectas Gorgon atqꝫ Capraria parue quedam Pisanoꝝ insule presto erũt. Necnon turris exigua pelagi medio que mellora vulgo dicit̃. ĩfausta illi populo/ ꝙ scilicet illic ipsa cuius pauloante memini: pugna cõmissa est. ¶ Si pressius itẽderis videbis ⁊ corsicã ĩcultã ĩsulã ⁊ armẽtis siluestrib⁹ abũdantẽ.

Portus pisanus
Liburnum
Gorgõ
Capria
Mellora
Corsica

¶ Quinq̃ginta inde uel nõ multo amplius passuũ milib⁹ Plũbinũ ĩsigne oppidũ. Ad leuã fertili sedet in colle. portus subest nec multarũ capax nauiũ ⁊ securitatis ambigue. ¶ Ad dexteraꝫ exiguo spatio Ilua est ĩsula ĩexhaustis calibũ generosa metallis ut Maro ait. Perhibẽt qui lõgiores ibi traxerũt moras: oia illic ad vitã optimam peruenire.

Plũbinum
Ilua

¶ Deniqꝫ post Sardaniã Amissam pisanarũ opũ illã p̃cipuã sedẽ eẽ. ¶ Haud ꝓcul inde Popolonia massa maritima. Grossetũ: thelamonis portus an ab aiacis patre an vñ dictus ꝓfiteor me nescire ¶ Inde rursus ad dexteram. Igillium insula vino ⁊ marmore nobilis. ¶ Ad leuam sancti Stephani quem dicunt. Et mox portus Herculeus. Argentarie mons medius post Cornetum Turritum ⁊ spectabile oppidum gemino cinctum muro. Et ex alto colle maria longa despiciens.

Popolonia
Massa
grossetũ
Thelamonis portus
Igiliuꝫ
Cõnetũ

¶ Huius in finibus Tarquinij fuerat olim ciuitas: nunc nihil preter nudum nomen ac ruinas. Unde qui Rome regnarunt Tarquini prodierunt. ¶ Post hec illa que Ciuitas uetus dicitur decem nisi fallor passuũ milib⁹ sita est. ¶ Deinde quẽ adriani portũ no-

Tãqnij ciuitas
Ciuitas uetus

cant opus inter cuncta mirabile. Quodue inter se-
pte3 illa famosissima numeretur nil sibi nisi etas ⁊
Fauces tyberi3 — iactantia graia defuerit. ¶ His exactis Tyberine
fauces ad leuam sunt. ad dexteram remanente Sar
Sardinia — dinia. Supra tyberis ripa3 ostia est Anci Marcij
Colonia quarti Romanorum regis quam in ipso
Anci colonia — maris fluminisq3 cõfinio posuit ut ait Florius. Iã
tamen presagiens videlicet animo futurum ut toti
us mũdi opes ⁊ commeatus illo ueluti maritimo
urbis hospitio reciperentur. ¶ Illic sane cum fue-
ris: cito te a regina urbium Roma non nisi duode
cim passuum milibus abesse. de qua si tam paruo
spatio loqui uelim: intollerande nimis audacie sim
cuius gestis atq3 glorie totus orbis terrarum an-
gustus est: cuius nomini libri lingueq3 omnes non
sufficiũt. ¶ Post ostia tyberina caput ancij appet:
Ancius — ita enim uocant naute. Ciuitas ibi ancium fuit vul
scorum caput. Que cum multa olim bella cum ro-
manis gessisset: capta demum ⁊ cum tota gẽte sub
acta est: proxime destructa est. ¶ Inde mons pre-
Pontus circe — elatus cui carminibus pontus Circe nomen impo
suisse creditur. Ibi enim ut dicunt habitauit: atq3
ibi Ulyxes socios uertit in beluas. Que transfor-
matio quid ministerij uellet nosti: locus est autem
⁊ fama celebris ⁊ scriptorum ingenijs. ¶ Hic ad
Pontie — dexteram pontie remanent: breuis insula ⁊ olim
Terracina — carcer illustriũ. ¶ Progrediẽti tibi terracina nũc:
olim ansur primum aderit. ¶ Mox Caieta nutri-
Caieta — cis enee nomen seruans: ubi quo prosperior naui-
gatio sit. Sacrum erasmi tumulum adire ne pige-
at: cuius opem multis iam in maritimo discrimine
profuisse opinio constans est: hic flexus littorum ⁊
pelagi sinus ingens saltusq3 lauriferi. Cedriferiq3
⁊ odorantum ac sapidum semper lete virentiu3 ne
mus arbuscularum. ¶ In hoc tractu formem seu
Lit'nus — formianum ⁊ liternum dicam uerius fuerunt. Al-
terum Ciceronis infanda cede. Alterum Scipio-
nis indigno exilio nobilitatum ⁊ cineribus patrie
negãtis. Sed hec duo loca extimatione magis ani
mi q3 oculis assequeris. Alter enim iacet. alter ⁊ la
tet nisi q apud formias due adhuc seu tres magne
supereminent arene. ¶ Ipsa sed in oculis erit maxi
me que se obuiam dabit. Insula poetaru3 nota pre
conio. Isclam moderni uocitant sub qua a ioue ob
Iscla — uinctum typheum gigantem fama est. fecitq3 locũ
fabule uapor uelut hominis anhelãtis. ⁊ etheneo
more estuare solitum incendium. ¶ Uicina hinc p
Pchita — chita est parua insula. Sed vnde nuper magnus q
dam vir surrexit Joannes ille qui formidatu3 Ka
roli diadema non ueritus ⁊ grauis memor iniurie
⁊ maiora si licuisset ausurus. ultionis loco huic re-
gi Siciliam abstulisse. ¶ Simul ⁊ ad leuam cuius
Cume sibillaꝝ — colle humili sibille patriam uidebis. ubi Tarquinius
superbus regno pulsus tandemq3 tuscorum ⁊ lati
norum destitutus auxilijs exul obijt. Na3 hoc me
diolano proximum latio imminens alpibus adia-
cens Comum est: non Cume. qđ ne cum vulgo fal-
lereris dixerim. ¶ Hinc ia3 Misenus collis in ma
Misen' collis Uirgi' — re porrigit. Illic humati tubicinis frigij nomen ha
bens. cuius rei meminit Uirgilius. Sunt qui pu-
tent Miscenum ibi peremptum ab Enea dijs infe
ris sacra facturo: que ut asserunt absq3 humana ce-
de fieri nequeunt: atrocitatemq3 facinoris Maro-
neo eloquio excusatam. Illic sane sacrificatum ab
Enea narrasse Uirgilium: ubi sacrificasse Ulyxem

Homerus ante narrauerat pari ritus immanitate.
Ea autem huiuscemodi sacris apta loca: q ibi sint
Auernus atq3 Acheron tartarea nomina. Ibi di-
tis hostia limen irremeabile. Et ille facilis descen-
sus auerni de quo loquitur poeta quem patentem
diebus dixit ac noctibus. Sed laboriosi atq3 ope-
rosi reditus: de qua re quia quod scriptum est legi
sti. Siquid ipse preterea viderim atq3 audierim se
quar extra propositi metas erit. ¶ Hic sibille Cu- — Domus sibille
mane domus maxima super horrẽtem amnis ripã
cernitur iam senio semirupta habitatore quidẽ nul
lo. sed uanarum uolucrum nidus frequens. ¶ In
eodem flexu fontes calidi tepentesq3 insignius q3
in aliqua parte nostri orbis erumpunt. Quidã võ
sulfureum ac feruentem cinerẽ eructantes est ubi
terra sine igne visibilius sine aquis ex seipsa salu-
brem uaporem ⁊ medentem corporibus fumu3 p
fert. Deniq3 ijsdem in locis ⁊ humane vite remedi
um conuenisse dixeris ⁊ mortis horrorem. ¶ Et
sub miseno quidem semper in anchoris Romano-
rum vna classium stabat ad occurrendum repenti-
nis incursibus. Alia quide3 Rauenne erat. Idq3
alto consilio Augustus Cesar instituit: ut mare su-
perum atq3 inferum quibus insule instar italie ma
gna pars cingitur. hoc gemino presidio tuta essent
¶ Intra Misenum Baie sunt: ab illic sepulto Ba- — Baie
io quondam socio Ulyxis appellate: situ lõge ame
nissimo: ut non immerito hyberne romanorum de
litie videantur fuisse: q ⁊ marmoree testudines ca
lidis fontibus superiecte ⁊ murorum reliquie in-
dicatur. Amplissime urbi ⁊ satis multe ⁊ scriptorꝝ
astipulatur fides. Hic neroniane piscine ingentia — Piscine neron
monstrantur exordia. Nam furoris alterius quo
fossam ab auerno usq3 ostiam tanto terrarum spa-
tio per tot montes non impensa reipublice sed ia-
ctura. Non labore populorum: sed exitio fodien-
dos destinarat: ut humano victa studio natura tu-
to ⁊ libere tñ iter non aperto quidem mari sed ma
rinis ac nauibus ageretur. nulla nisi in litteris ue-
stigia remanserunt. ¶ Hic angulus ⁊ lucernu3 ha — Lucernum
bet. Et vndam illam Juliani: atq3 equor indignãs
quorum ⁊ poeta recordatus est: dum georgicam
scriberet opus a Julio extructum: ab Augusto Ce
sare immutatu3: ⁊ aut memoria frustratur: aut ma
re mortuum appellant: Sic maris ferocia atq3 im
petum compressere hominum manus. ¶ Contra
Misenum ⁊ Baias puteole tribus aut q̃tuor pas- — Puteole
suum milibus procul apparent. Hoc maris inter-
uallum. Gaius quartus romanoru3 imperator pes
simorum võ post Neronem. primus per inanem
sumptuosamq3 iactantiam terrestri ponte connexu
it. Quem ipse idem equestri primum habitu: mox
triumphantis in morem magno procerum comita
tu fastuq3 plusq3 cesareo permeauit. ¶ Non longe
a puteolis falernus collis attollitᷣ famoso palmite
nobilis. ¶ Inter falernu3 ⁊ mare mons est laxeus — Falern' collis
hominum manibus confossus quod vulgus insulsu3 a
Uirgilio magicis cantaminibus factu3 putat: Ita
clarorum fama homi3 non ueris contẽta laudibus
sepe etiam fabulis viam facit. De quo cũ me olim
Robertus regno clarus sed pclarus ingenio ac lit
teris quid sentirem multis astãtibus pcunctatus
esset: humanitate fretus regia qua non reges mo-
do sed hoies vicit: iocans nusq3 me legisse magica
rium fuisse Uirgilium respondi. Qđ ille serenissi-

me nutu frōtis approbās: Nō illic magici: sed ferri uestigia confessus est. Sunt autem fauces excauati montis anguste. Sed longissime atqꝫ atre tenebrosa inter ꝛ horrifica semꝑ nox: publicum iter in medio: mirum ꝛ religioni ꝓximum: belli quoqꝫ immolatum temporibus. Sic ꝟo populi uox est ꝛ nullis vnq̄ latrocinijs attētatum patet. Criptam neapolitanam dicūt: cuius ꝛ in epistolis ad Lucilium Seneca mētionem fecit. ℂ Sub finem fusci tramitis ubi primo videri celum incipit in aggere edito ipsius Uirgilij busta visunť: peruetusti opis. Unde hec forsan ab illo perforati mōtis fluxit opinio. ℂ Juxta breue. Sed deuotissimum sacellum supra ipsum e Cripte exitum. ℂ Et mox ad radicem montis in littore virginis matris tēpluz quo magnus populi assidue ꝑnauigātium fit ꝯcursus.

Neapo
s

ℂ Proxima in ualle sedet ipsa Neapolis: inter urbes littoreas vna quidem ex paucis. Portus hic etiam manufactus supra portuz regia / ubi si in terraz exeas Capellam regis intrare non obmiseris: in qua conterraneus olim meus pictor nr̄i eui princeps magna reliqt manus ꝛ ingenij monumenta.

apel
regia

ℂ Nō audeo te hortari ut extātem in colle urbi ꝓximo Cartusie domum adeas. Scio ut nauigatio fatigationem ꝛ studium fastidiū parit. At clare ꝟginis ꝓclarū domiciliū q̄uis a littore parūper abscesserit. Uideto regi regine senioris amplissimuz opus. Illud nulla festinatio: nullus labor impediat: quin duos illius urbis vicos. Nidum. s. ꝛ Capuanam videas edificijs supra priuatum modum Anteq̄ pestis terre funditus exhausisset vix cuipiam credibile militie numero ac decore memorabiles.

idus
apua

Militem ad militem pelagi opus professioni tue debituz te mitto non studiosum ueritatis ad fabulas. Et id credo: castrum omni titulo cognitum eminus aspexisse satis fuerit. ℂ Hec est ciuitas ubi Uirgilius noster liberalibus studijs opam dedit.

irgi⁹

Cum iam patria illum tua Mediolanum teneriorihus annis discipulum habuisset. Hic se carmē georgicum scripsisse. hic se ignobili studio floruisse uerecundissime memorat. Hāc dulcem uocat ille parthenopem. Id enim est aliud de noīe cōditricis ciuitati nomen. demum pegre moriens inter extrema suspiria sue meminit Neapolis. ꝛ huc reuehi optauit ut quas virtus amauerat vita fructus icoleret. ℂ Hinc tādez digressa biceps aderit Uesen⁹ vulgo summa monti nomē: ꝛ ipse flāmas eructuare solitus.

esen⁹
sūma

Ad qd̄ olim spectaculum visendum cuz expiendi noscendiqꝫ cupidine prexisset Plinius secundus vir sciētie multiplicis ꝛ eloquentie floride uēto cinerem ac fauillam excitante oppressus est. Miserabilis tanti viri exitus.

Oors
linij
cūdi

Sic neapolis. hinc Mantuani. Inde autem Ueronēsis ciuis ossa custodit. ℂ Mons autem est multarum rerum sed in primis vini ubertate mirabilis. qd̄ grecum ideo dicit̄: q2 illa pars italie a grecis possessa olim magna grecia dicebat̄. ℂ Hinc ad dextram Capree insula linquit̄ asperrimis rupibus circūsepta.

nsula
pree

Secessus ifamis senilius Tyberij uoluptatum. Et officina seuitie. pulcherrimus terrarum tractus ad leuaz pōpeios atqꝫ herculaneum habuit celebres olim urbes. Nunc inania nomina quas terremotib⁹ euersas Seneca inter ceteros teste didicimus. ℂ Supest adhuc surētum: ꝛ ipsum mellifluo palmite generosum.

Suren
m

Tota regio: terra laboris hodie: ꝓs olim Cāpanie fuerat: utraqꝫ ꝓcipue ubertatis appellatio. Quo ꝑtextu cereris hic liberiqꝫ certamen incerta victoria statuere. ℂ Post hoc gremium maris mons alius ex ordine pandit̄: in quo Salernū videbis ꝛ Sylerim. Fuisse hic medicine fontez fama est. sed nihil est. qd̄ non senio exarescat.

Salernum
Syler

ℂ Hinc utinam tu secūdis uentibus ꝛ cursu tam facili prouebaris: ut ego ad italie finem facili prouehor stilo. Leua itaqꝫ ꝑpetuo tractu Calabrum littus extēditur. Dextra autem longe Trinacria ꝛ Uulcanus ac liparis minoresqꝫ insule. ꝛ ipse fumum flāmāqꝫ fundētes: uentosqꝫ adeo ut Eoly uentorum regis hinc regiam fuisse uel fabulosum certe uel historicum sit. Utrūqꝫ enim lectum est. hinc qd̄ conuenit Eolie dicte sunt ubi angustissima italia est Scalaz uocant. Nescio q̄ uetus oppidum: sed nomē haud dubie modernum.

Calabria Trinacria
Uulcan⁹ Lipa
ris
Eolie
Scala

ℂ Unde cum ad extremum italie angulum pueneris eum. s. qui ad occasum uergit. Hinc regium Calabrie Metropolim. hinc sicilie Mesanam paruo admodum oculorum flexu ꝛ fere simul aspicies. ℂ In medio farus est: qui Mesaneum dicit̄: in quo sunt infamia illa portenta multum formidata nauigantibus Silla ꝛ Caribdis. Sillam esse saxum cōstat ad leuam vndisonum / ꝓcellosum. Caribdim cōtra aquarum magnam quādaz rapidāqꝫ uertiginē.

Regiuz
calabrie
Mesana Far⁹
Silla
Caribdis

Neqꝫ te moueat qd̄ libro tertio diuini poematis locate aliter a Uirgilio videant̄. Ille enim uenientis: ego aūt euntis iter prosequor. Causa ꝟo tante uertiginis apud poetas ꝛ historicos vna est. Ferūt eniz hunc nr̄m qui nos obit sic dirimit apēninum: in trinacriam ꝓtendi solituz: donec multis seculis duo maria uelut ex condicto geminum latus mōtis hinc illinc sine intermissione tūdentia vndis succūbere coegerunt. Ideoqꝫ illic amoto obice maria suo impetu acta cōcurrere: Apēnini aūt ultima sic a toto corpore mōtis erecta noīe ꝛ obmisso ꝯcessisse in nomen mōtis siculi pellori vnius. s. ex his trib⁹: vnde trinacrie appellatio sumpta est. Qui mons messane ꝓxim⁹ est. Cui qd̄ nomē ante fuerit incertum habeo.

Pellor⁹
mōs sicilie vñ
dict⁹ fit

Hoc enim a pelloro gubernatore Hānibalis quem ille siue tota cū classe italiaz linquēs ut Ualerio placet: siue ut alij uolūt: ꝛ similius non patriam suam pupe vnica ꝛ Romanos fugiēs victores: ꝓpter que locoꝝ angustias dum eminus exitum nō intelligit falerat⁹ occiderat: ibiqꝫ tādem errore recognito terre mādauerat accepisse notissimum est.

e T scala qdem digressis usqꝫ regimē ferme rectus in meridiem est cursus. Inde cursus ad orientem relicta ꝓcul a dextris ethna flāmātium principe montium. Inde breui flexu in septētrionem ꝟsus ꝛ stillaceis naufragijs ifame trāsiens Cretonem uenies: ciuitatem quondam inter italie populos ꝛ aioꝝ robore ꝛ corporū ꝛ forma ꝛ opibus ac gloria ꝓcellētem.

Ethna
Cretonem

Nūc qd nō poterit lōga dies: vix ipsis italicis bn̄ notam. hic Iunonis lasciuie tēplum fuit toto orbe ꝓcelebre. inde in intimo quodam pelagi recessu Tarētum tibi mōstrabit̄. Ennio natalis. Uirgilio fatalis locus. Q̄uis alij Brunduxium dicant: magni quecūqꝫ Romanis belli causa Pyrrho in Italiam accersito: ad uectoqꝫ aruus ac menib⁹ post lōguz tp̄s Hānibale quos hostilium ducum primos Romane historie omnibus seculis numerabūt. ℂ Iam ad finem orbis italici puētum est. In quo ultimum cum

Tarētū

attingeris pedem habens obuium adriaticum e-
quor: emensus primam insularum ab aduerso lit-
Corcira tore Corciram ignobilesq alias iuenies donec ad
Achaie primum angulum perueneris. ¶ Illic eq-
Hismus dem optabis hysmum qui quidem uenit in mentem
mos de esse perfossum: quo cum rectior tibi tamen breuior
q Luca cursus sit. Mons est duo maria dirimens: qui si in
n. i pmo loco caderet in insula esset achaia. ¶ Eius in uerti
Achaia ce Corinthus est situ inexpugnabili: et sibi cum a
Corith. Romanis capta esset euersionis prebuit materiam
securis opportunitate loci: maxime ut ait Cicero:
ne posset aliunde ad bellum faciendum locus ipse
adhortari. ¶ Cum vero limes equoreus ille preclu-
sus sit parendum nature. Et pretermissa corintho.
Malea Malee flexus ille longior obeundus est. Uidedum
quod littus: achaiam atq urbes in littore Monta
na corona. Et quicquid terrarum mare illud ambit
usq ad extremum regionis angulum. Ut vero alter
Italiam sic ille cretam respicit: nunc possessio Ue-
Creta netorum ut humana omnia uoluuntur: olim iouis re
gimen: superstitionum fere omnium fontem atq princi-
Euboi- pium. ¶ Habet a dextris Euboicam quam Nigro
ca pontum uocant. a sinistris hns inter ciclades egei
Nigpo maris insulas. Que syderum in morem pelagus il
tus lud illustrant. Crebris portubus tutum iter ages.
Ciclad. ¶ Hic schiros achilei amoris atq adolescentie p-
schiros ma sedes. vnde Ulyxes tortum inde illud ue-
Cous nit ad troiam. ¶ Hic cous Hyppocratis: Lesbos/
Lesbos Theophrasti. Samos Pythagore patria: qua ille
Samos deserta in has nostras terras uenit. Et italic. philo
sophus dici meruit cum philosophie nomen qd p-
mus inuenerat summo studio atq igenio exornas-
set. ¶ Sed quid ago non multo facilius Ciclades
omnes q celi stellas enumerem. has ergo nauigas
et procul a tergo linquens illa duo ad dextram lu-
Lacede mina. lacedemonem et athenas. Ad leuam vero he-
mon lespoti fauces. Sextonq et abidon infaustis amo
Athene ribus notas. et birantium atq ilion illud emulati-
Fauces onem Romani imperij. ¶ Hoc proprijs famosum
helespo malis grecis tramite Rhodum petes. Olim soli:
ti nunc Christo scilicet uerius soli sacram: et militie
Sexto domicilium. In his iam hinc asia minor ad leuam
Abidon iacet: olim prouinciarum mitissima post Troie rui-
birantiu nam grecis refecta cultoribus: nunc turchorum ue-
Rhod. ri hostium ferox regio. ¶ Huius partes ad austru
Asia mi uerse et itineri tuo proxime sunt Boetia atq Cili-
nor cia. et caput regionis ysauria. Arx olim omium pira-
Boecia tarum qui summis tunc viribus maria cuncta per
Cilicia uerterant. ita ut ipsis quoq Romanis classib. ap-
Ysauria ta acie decertarent. Summa tamen Pompeij vir-
tute ac prudentia superati adductiq maritimis la
trocinijs et terre cultibus restituti: ac ne qua vnq
occasio illos ad consueta retraheret a conspectu ma
ris procul abstracti sunt. ¶ Ex hijs inter ceteras
laudem: Coloniam patrie tue proximam constare
de Pompeij laudibus sumptum nomen traditur.
Que qdem non tm a mari: sed a fluminibus etiam
longe erat donec nup euersa dum resurgeret ut si-
bi casus ad aliquid pfuisse uideret translate sedis
ripam pulcherrimi amnis obtinuit. ¶ Sed nodu
tempus est: et in patriam redeundi ad ea que restat
pcedamus. Ante Cilicie frontem Cyprus est terra
Cyprus nulla re aliqua q inhertia ac delitijs nota. Quam
merito Ueneri sacram dixere. et nunc quoq uene
ri magis q marti seu palladi sacra e. Raro ibi: seu

nunq vir aliqs clarus fuit. Neq eni in molli agro
uoluptatis virtutum semina rigida coalescut. Li-
bidinem incolarum celi terreq feruor indicat. cum
enim regiones tractu maximo soli viciniores gra-
ta teperie perfruantur. Hec pe contra naturam in
tollerandis ardoribus estuat: quasi hoium cople-
xio animi elemeta transierit. Noli ibi multum im-
morari. Non est enim militaris certe neq virilis
habitatio. Fastus gallicus. Sira mollities. Grece
blanditie ac fraudes vnam in insulam conuenere.
Quod optimum ac pciosissimum habet: Illic dis-
simillimis moribus aliunde uenies iacet Ilarion.
¶ Contra cyprum in extremo maris angulo minor
latet Armenia cui tergum pupis obuertes in dex- Armen minor
trum latus agenda est. Sed iam quasi tecum peri
culi fastidijq particeps ad terram puenisse gaudeo
In quam ubi descesurus sis nescio. Neq eni vnus
tm portus latet accessum magistri sentina: comitu
cosensus: uentus: mare: locus: opportunitas dicet
Nam ut antiquo pverbio monemur. Cosilia capi
unt ex tepore. ¶ Sunt aut in littore illo ut ab aqlo Urbes multe
ne in austrum descedam maritima oppida. Torto
sa. Tripolis. Barut. Sur. Cesarea. Yafa. Ascalon.
horumq in medio nobilis olim nunc euersa et in ci-
nerem uersa iacet Acon. Summum inexpiabile de-
decus ac turpissima cicatrix christianorum regum ni
si aliquanto turpior esset ipsa Hierusalem. ¶ Sa-
ne si altius descedas et herebis amplius ut vide-
as caput syrie Damascum. Sic enim uocauit eam Damascus
non qcuq cosmographus: sed clarissimus pphe ta
rum Ysaias. Quis non ignorem apud alios Anti Antiochia
ochiam Syrie pmam ac metropolim habere sede
cui sententie accedit Egisippus libro tertio historia Egisippus
rum Josephum secutus aliquato tamen notabilior
ut puto et certe multo uetustior est Damascus. Ui
debis ciuitatem et forma spectabilem et etate de q
quidem ab ipsis temporibus regum israel multis
seculis ante urbem conditam crebra in utrisq litte
ris sacris ac secularibus est mentio. ¶ Sin infra
magis applicueris quantum spectaculo defuerit:
tatum demittitur labori: minus terrestri calle larabe
ris q in terram egresso vicina hierosolyma est iti- Hierosolyma
neris propositiq tui terminus. ¶ Itaq taetsi mul
ta tibi in medio querenda et visenda mostrauerim
que poteras improuisus forte solumq vie finem
cogitans preterire. Hic quid te moneam no habeo
omnia enim iam hinc anteq pedem domo moue-
as: preconcepta animo et diu agitata sunt tibi quo
niam finis rerum ut philosophis placet sicut in exe
cutione ultimus: sic in intetione primus est. Neq
vero tu aliam ob causam tantum laboris negocij ue
suscepisti: nisi ut in illa sacra urbe: morte domini lo
cisq finitimis videres oculis que non ia videbas
An vero scilicet quo loco est Christus. et sepultus te-
pli ruinas in quo docuit: locum ubi summa cu hu-
militate passus est corpore ut nos animi passioni-
bus liberaret. Sepulchrum vero sacratissimum illic
corpus substitit dum ille mortis victor et iferni ad
regna hostis spoliandi descenderet. vnde etiam re
uersus idem corpus quod iam immortale recipi-
ens pressis graui corpore custodibus resurrexit.
¶ Syon preterea et oliueti montem ad hec et vn- Syon
de ad celum ascendit quo ad iudicium reuersurus Oliuetum
creditur: ubi uentis et fluctibus imperauit: ubi ci-
bo exiguo maximam turbam pauit. ubi aqua uer-

tit in vinum. Que lz magna ꝯuiuantibus viderentur: facilia erant illi qui cibum ⁊ vinum ⁊ aquam/ ⁊ ipsos de nihilo creauerat cõuiuantes. Ubi deniq₃ elegit indoctos atq₃ inopes piscatores quorum ammis ac retibus piscarent̃. imperatores atq₃ reges gentium. Ubi egros curauit: cecos illuminauit: leprosos mundauit: paraliticos erexit: mortuos suscitauit: quatriduanos iam fetentes viuos v̓bo eruit e sepulchro. Quodq₃ hijs omnibus magis esset nisi q: omnia eque facilia sunt deo demonibus ac peccatis oppressam sepultamq₃ animam restituit libertati. ¶ Multa etiam que persequi potius longum q̃₃ necessarium tibi est: cui oĩa ex euãgelio nota sunt: que sola mente cernentis per singulos passus deuotam animam primus horror inuadit. ¶ Unum quod elabi posset ammoneo videre te urbem illam quam vicisse victores gentium Romani tam clarum opus esse duxerunt: ut Titus: ⁊ exercitus post iperij gubernationẽ in ipso ingressu menia urbis admirans tantam victoriam non humane virtutis sed diuine gratie faterentur. Et profecto sic erat. Christus ipse quem surrexisse de terra viuentium existimabant: aduersus suos hostes suis merito fauebat ultoribus: lz adhuc illis incognitus: noscẽdus tamen eorum successoribus ⁊ colendus. Itaq₃ tamen sepe alterum in earum statione precipue impletum est quod ex persona eius in psalmo. resuscita me ⁊ retribuam eis. Ea hominũ strages: ea fames: miseroruz tam mesta necessitas que ex ordine nosse cupis Josephum lege. Nõ audita sed visa ⁊ cõmunia sibi cum ceteris referentem. ¶ Quid v̓o nunc cogitas. an nondum desiderium nostri cepit ut domuz/ ut patriam/ ut amicos inuisere animus sit. Credo id quidem: immo ne aliter fieri posse certus sum. Sed nullus est acrior stimulus q̃₃ virtutis. Ille ire per omnes difficultates generosum animum impellit. Nec consistere patit̃ nec retro respicere. Cogitq₃ non uoluptatum modo sed honestorum pignorum atq₃ affectuuz obliuisci. Nec aliud q̃₃ virtutis speciem optare. Nihil uelle. nihil deniq₃ cogitare. hic stimulus qui ulyxẽ laertis ⁊ penolopis ⁊ thelamaci fecit immemorez te nunc nobis uereor abstrahet diutius q̃₃ uelim᷒: video tibi faciem esse longius euntis. Nec immerito. Ubi enim dimitteres Bethleem ciuitatẽ Dauid? Quam celesti ortu claram fore diuini uates p̄sago ore cecinerant. Illic prima incunabula nostri regis aspiciens cogitabis: q̃₃ deo grata fuit semꝑ humilitas quam in filij sui vnigeniti ꝑmordijs euidentissime consecrauit. Cogitabis ineffabilem saluatoris originem. Qui ante principiuz genitus in fine temporum si ad etatum numerum attendit̃ natus est. Uirginem matrem in presepio iacentez cõtemplabere. Et diuinum infantem in cunis uagiẽtem. Angelos ab ethere cõcinentes: pastores attonitos: stupentesq₃ Reges alienigenas cuz muneribus uenientes. Indignum v̓o regem gladio seuientem. Terram innocuo sanguine beatoruz infantiũ ⁊ miserarum genitricum lachrymis madentem. ⁊ mestis resonans celuz omne gemitibus. Inter hec monitu angelico ꝓm altorem cum intemerata matre celestiq₃ alumno clam ex ingrata patria in egyptum ire tanto pignori tutas latebras querentem. Jam tamen gentibus spe immota primogenito in genito propter ingratitudinez abdicato summi patris hereditatem ad minorem filium hoc est ad populum gentium esse uenturam. ¶ Sed tu quoq₃ nunc ut auguror Joseph imo Mariam: imo Christum ꝓfugum sequi vis sacrum ꝓfecto teq₃ dignũ iter. Sequendus in terris querẽdusq₃ nobis Christus est. ut uel sic eum discamus ad celum sequi. ⁊ ubi aliquando habitauit diu quesitum eundez ubi habitat inuenire. ¶ Jam v̓o non longe huic mare qd̓ sodomorum dicit̃ Jordanis influit: ubi cõsumptarum urbium vindicteq₃ celestis aperta uestigia apparent. ¶ His deserti solitudo ꝓxima ⁊ duruz iter fateor. Sed ad salutem tendẽti nulla difficilis via videri debet. Multas ubiq₃ difficultates multa tibi tedia uel hominum uel locorum hostis noster obijciet: quibus te ab incepto uel retrahat uel retardet: uel si neutrum possit saltem in sacra peregrinatione te minus alacrem efficiat. hic v̓o circa naturam locoruz ingeret asperitatem penuriamq₃ rerum omnium. Sed meminisse cõuenit omne optimum magno precio constare. Et Uirgilianum illud in tuos usus trãsferre: ubi ait. vicit iter durum pietas. Et illud paululum imitare duruz iter ad leges animeq₃ ruentis amorem. Nihil tam durum q̓ virtus ardens ⁊ pietas incensa non molliat. Eq̄dem si per syrtes libicas ⁊ arenosa loca serpentuz M. Cato mite cesaris imperium fugisse laudatur. Tu per desertum non fugies imite feroxq₃ iugum Sathane per quod tantus olim populus fugit furiam pharaonis. Et quod senes aut pueri ⁊ muliercule potuerunt. Tu vir fortis ac iuuenis non poteris. Deus cum illis erat ⁊ tecum erit. His autez in locis legem datam Moysi. Colloquium cũ deo habitum: visionem rubi videndi: quod proprie a poeta non mare: sed littus rubrum dictum est. Nõ enim ab aquis: sed a colore littoris nomen hoc trahitur. Quo cum perueneris non odores indicos ⁊ eooas merces illis stantibus in egyptum atq₃ inde nostrum in mare conuectas. Sed populuz deo adiutum per medios fluctus sicco pede transuectũ meditabere. Illud etiam humane cupiditatis ⁊ inopie: hoc diuine pietatis ac potentie est. ¶ Hic Katherine virginis corpus cernes ubi angelicis manibus collocatum fertur. Nec indignũ fuit ut que pro lege dei usq₃ ad mortem decertauerat in eoipso monte requiesceret ubi lex diuinitus data erat. ¶ Per hec loca formidabiles esse solent arabũ incursus: sitis: fames: labor. sed nihil fere periculosius errore vie. Nullis inditijs ad rectuz ferentib᷒. Ideo vigilanter caue ne ulla te necessitas seiungat a socijs. ¶ Jam tãdem in egyptum laborioso ac ancipiti calle ꝑuentum est. Ibi ergo supra Nilum videbis babylonem nouã. Cãbisis opus ⁊ aras egyptiacas frequẽtissimam ⁊ imẽsam urbem que Babylonem ueterem Eufratẽ ⁊ Caras ⁊ asirias repꝛesentãt. Spectabis insignem asie atq₃ africe limitẽ aduersus Tanay flumen ingẽs stupendũq₃ de quo ⁊ philosophi ⁊ poete ⁊ cosmographi multa sunt opinati. Aristoteles v̓o libro integro asseruit flumẽ ⁊ estiui mirabilis incremẽti ⁊ inundationis uberrime ⁊ infiniti aluei: ⁊ fontis incogniti. Cuius certitudinem. ⁊ egyptiorum ⁊ persarum ⁊ macedonum reges. Ad postremum quoq₃ Romani iꝑatores sed frustra omnes quesiere. Fons hactenus ignoratus manet. Opiniones atq₃ inquisitiones hoĩuz ⁊ historie de hoc scripte multa legẽtib᷒ note sunt.

Jordãis
Mare sodomorum
Virgi᷒
Scẽ katherine corpus
Babylõ noua
Babylõ uet᷒
Tanays

Fōs mirabilis chr̄i digito scatens

¶ Clarum q̄ddam ⁊ relatu dignum quod ab illustribus viris accepimus locus hic exigit: fontē esse perlucidum illic: ubi ab herodis rabie Christum occultabant: quem puer omnipotens e terra arida in refrigerium anxie matris eduxerat. Ex illo christianos iucundissime bibere. Sarracenis absinthio amariorem esse ita ut degustare illum uel summis labijs pena sit. Nos quoq; tam cupide haurientes inde ceu monstrum aliquod admirentur. Nec sane magnum fuit illi qui fontem fecit eidem quoq; quos uoluit edere: ⁊ pro uarietate bibentium fidei vnum saporem quisquis immittere. ¶ Nil iam restat memorabile: quod quidem non meminerim p̄ter alexandriam alexandri opus. alexandri nomē. alexandri bustum. ad quod Julius Cesar post thessalicum diem mortemq; Pompeij: Cum alexādriam uenisset ambiguo turbati vulgi murmure permotus per speciem religionis descendisse legitur. Et augustus Cesar post victoriam acciacam antoniumq; deuictum ⁊ coactum mori: eodem ueniēs alexandri corpus reuerenter aspexit. Cumq; ex eo quereretur an ⁊ Ptholomeū uellet aspicere. Elegantissime regem ait se videre uelle non mortuos. Cui dicto illa proculdubio sententia inest: virtute animi ⁊ rerum gloria non regno: non sceptro: non diademate regem fieri: hoc tu dictum eatenus inflectes ut sanctos cupias spectare non mortuos. Quia tamen uetustas ⁊ fama clarorum hominū non sic quibusdam faucibus animos hominum tangunt: poteris ⁊ hoc bustum si nondum senio cesserit spectare. Nec minus urnam que Pompeij cinerum ostenditur. Illum enim greci: hunc Romani scriptores Magnum uocant. Galli autem hoc cognomen ad suum Karolum transtulere. Illos duos habet vna urbs: quorum alterum arthos. alterum miserat occidens. Illum alexander pelex: hūc Roma. Uidebis ubi iniquo marte preuentus ⁊ circundatus illa magnalia ⁊ vix credibilia gessit Cesar. Uidebis pharum vnde hoc phari nomen per alias terras usquequaq; diffusum est. Spectabis multifidas Nili fauces ubi fortuna populi romani truncum sui ducis ⁊ lacerum cadauer abscissumq; truncho caput flens victor aspexit. Sic cum genero partitus orbem: ut illū Nilus: Tibris hūc abluat. O fortune fides. O rerum finis humanarum.

Alexandria

Certe ut es ingenio promptus ac docilis facile tantis ac talibus magistris q̄ȝ prosperis sit fidendum disces perpetuoq; memineris. Sit iam satis igitur satis est scriptum hactenus tu remis ac pedibus maria ⁊ terras. Ego hāc papyrum calamo properante sulcauerim. Et an adhuc tu fessus sis eundo. Certe ego scribendo fatigatus sum: eoq; magis quo celerius incessi. Quod enim iter tu tribus forte vix mensibus: hoc ego triduo consumaui. Hic utriq; igitur vie modus sit tibi domum mihi ad mea studia redeundum est. Q̄ ego confestim fecero ubi t̄ plusculum negocij superest peragendum Christi ope feliciter his spectaculis ⁊ hoc duce doctior nobis ac sanctior remeabis.

Deo gratias. amen.

¶ Incipit quoddam propositum factum coram Rege Ungarie.

Erenissime Rex ⁊ mitissime
princeps: Quanta de virtuti-
bus ⁊ ꝓbitatibus vestris di-
uulgata sint/ ⁊ diuulgent per
orbem: ego non possem mente
cōcipere. Nescirem lingua de
promere nec explicare sermo-
ne. Multa enim ⁊ tam magna
sunt ita ut in omni terra exiuerit sonus eorū. Nec
mirum esse cum dotauerit uos deus illis quatuor
cardinalibus dotibus que habēt hoiem supra hu-
mana erigere: parem angelis: ⁊ ꝓximum deo face
re. prudētia videlicet: iustitia: fortitudine: ⁊ tempe
ndē rātia. ¶ Est enim prudētia ſm ꝙ diffiniunt mora-
les philosophi diuinarum ⁊ humanarum rerū no
titia. Iusti atq3 iniusti sciētia. Quantum autem se-
renissime princeps in ista virtute precellas: ex hoc
patet ꝙ uos diuina colēdo ⁊ humana ꝑspicaciter
indagando cum tāta maturitate ⁊ ꝓuidentia resi-
stitis regitisq3 regnum uestrum ꝙ ipsum ⁊ nomen
nationis vngarie uestro felici tempore gloriosum ⁊
famosissimum reddidistis. vnde merito pōt in uos
applicari uerbum illud qđ dixit regina Sabba cū
vidisset sapiētiam Salomonis. Beati sunt viri tui
beati serui tui qui coram te stant. Barones uestri se
renissime rex: regnicole uestri: subditi uestri/ beatis
simi dici possunt: ⁊ in sapientia tanti principis me-
lato rito gloriari. Nam ſm Platonis sententiam: tunc
regna: tunc ciuitates: tunc respublice beatissime di
ci possunt cum eas sapiētes regunt: uel earum recto
stitia res contingit sapientie studuisse. ¶ De iustitia vo
uestra inclyte rex quid dicam? Est enim iustitia cō-
stans ⁊ perpetua uoluntas ius suum cuiq3 tribu-
ens. Uos autem in ista constanti ⁊ perpetua uolū
tate cuilibet quod est suum sic iugiter ⁊ laudabili
ter insudatis tribuere: ꝙ apud uos nulla est exce-
ptio personarum. Uos non distinguitis potentem
ab impotēte: non diuitem ab egeno: non felicem a
misero. sed omnes apud uos in sua iustitia sunt eq̄-
les. Propter quod uerificatum est in uobis illud ꝓ
bicū pheticum. Dilexisti iustitiam ⁊ odisti iniqtatem: ꝓ
pterea vnxit te deus tuus oleo letitie preconsorti-
bus tuis. Unxit uos deus oleo letitie pre cūctis re
gibus mundi. omnem a uobis iniquitatem ⁊ mali
gnitatem amouit. Et merito. Nam in codice Iusti
niani de summa trinitate ⁊ fide catholica scriptum
est. Cum rex iustus sederit super sedem: non aduer
sabitur quicq3 sibi malignum. ¶ De fortitudine au
ortitu ine tem ⁊ magnanimitate uestra multa dici possent. Est
enim fortitudo considerata periculorum susceptio
⁊ laborum diuturna ꝑpessio. Sed qs rex in mun-
do maiora ꝑicula grauiores labores aggressus est
q̄3 uos pro honore regni uestri ⁊ cōmodis subdito
rum uroꝝ. Uos cui oēs seruiūt obediūt ꝑsonam ue
stram quam oibus posuistis tam pro nihilo cōpu-
tastis/ labores ⁊ ꝑicula uobis fuerūt magna sola-
tia. ubi de honoribus regni uestri ⁊ cōmodis sub-
ditoꝝ uestroꝝ actum est. In quo uerissime ostendi
stis quātam charitatē ad urōs regnicolas ⁊ hono-
rem suū hēatis. Cum sicut in euāgelio scribit. ma-
iorē charitatē nemo hēt q̄3 ut ponat qs aiam suam
Cpātia pro amicis suis. ¶ De tēperātia vo ⁊ modestia ue
stra serenissime ꝑnceps non sufficerē enarrare que
sunt. Est enim tēperātia vtus quedam cohibēs illi
citos animi mot⁹ suasu ꝓspitatis in nos impetū fa
ciētes. Ingrat orbis: legant libri: reuoluant histo-
rie: nō inuenit in christianitate rex/ uel ꝑnceps po
tētior/ nō nobilior/ nō tpe felicior: ⁊ cui magis ad
nutum cūcta successerint. Et tm̄ in tātis ꝓspitatibus
in tāta eminētia nunq̄3 estis in supbiā elatus: aius
uester nō inflat: nō intumescit. Sed quanto uobis
deus maiora ꝯtulit: tāto semp benignior ⁊ humili
or extitistis. Propter qđ respexit deus humilitatē
urām: ⁊ ex hoc beatum uos dicūt oēs gñationes.
Respexit clemētiā ⁊ pietatē urām. ⁊ ex eis uerifi-
cauit in uobis illud qđ scribit. Misericordia ⁊ vi-
tas regis custodiūt thronos eius. Et alibi scribens
Ambrosius beat⁹ dicit. Legi ⁊ plegi multa uolu- Ambrosius
mina scripturarū nec inueni vnq̄3 peius mala morte
mori. ¶ Has aūt q̄tuor cardinales vtutes Sere-
nissime rex que sic abūdātissime refulgēt in uobis
Quedā gnta alijs excellētior: alijs ꝑciosior: alijs
dignior: mirabiliter uos nobilitat ⁊ decorat. Fides Fides
videlicet ⁊ uera dilectio Iesu Christi. Que quāta
fuerit ⁊ sit in uobis ex hoc patet ꝙ uos tanq̄3 chri
stianissim⁹ ⁊ catholicus ꝑnceps deū sūme colitis:
sanctos suos multiplr honoratis. Eccliam roma-
nā ⁊ ꝑsonas eccliasticas in maxima reuerētia ⁊ de
uotione geritis ⁊ hētis. Et qđ mirabile in oculis oi
um videt. Cū nāliter subditi soleāt eoꝝ dños non
laudare. Uos sic charitatiue/ sic gratiose cūctos ue
stros subditos gubnatis ꝙ oēs vna uoce uos cla-
māt regē sanctū: regē iustū: regē pium. Qđ ꝑfecto
nō eēt: nisi opa ura sancta eēnt. ¶ Quoꝝ aūt opa ura
sancta sint l3 ex multis rerū argumētis sit patens:
ex hoc ꝑcipue colligi pōt/ ꝙ ꝑsonam urām ⁊ posse
urm ⁊ toti⁹ regni uri sacre romane eccl'ie nup con
tra infideles ad augmētū fidei liberalr obtulistis:
petētes ab ea crucis uexillū. qđ ipsa uobis gratio-
se ꝯtulit. Et spero in adiutorio Iesu Chri: cui⁹ nego
ciū agit ꝙ ipm negociū ꝓsequemini feliciter: ⁊ ad
optatū ꝑducetis effectū ad honorē dei exultationē
fidei ⁊ laudē ac memoriā uri nois sempiternā. Ita
ꝙ Chris ad uos merito dicet. Euge rex bone ⁊ fide
lis: qz sup populos meos quos tibi cōmisi fuisti fi-
delis: eos scilicet dirigēdo nō in destructionē fidei
⁊ pnitiē christianoꝝ sed in exultationē fidei mee: sup
pauca fuisti mihi fidelis: sup multa te ꝯstituam. s. in
glia padisi. ¶ Ad fomitē igit serenissime rex tāta-
rum vtutū urarū: ad fomitē tante iustitie uel sapie-
tāte benignitatis ⁊ clemētie ure nō sine magna fi-
ducia miserūt inclyt⁹ dñs meus Dux: ⁊ cōe Uene
tiarū istos duos nobilissimos ciues suos: dñm An Andre-
dream Cōtarenū ꝓcur. sancti Marci. ⁊ dominū as ꝯta-
Michaelem Faledro viros timētes deum: viros renus
pacificos: viros magne auctoritatis ⁊ prudentie: Micha
quorum quilibet suis meritis ⁊ virtute ⁊ progeni el fale-
toꝝ suoꝝ: ꝓmouēdus esset ad dignitatē ducalē qñ drus
cūq3 casus uacationis ꝯtingeret. Quibus ⁊ mihi
l3 idigno cōmiserūt: ꝙ cum oi iclinatione ⁊ reuerē
tia debita maiestati ure portarem⁹ humiles ⁊ deuo
tas cū recōmēdatione salutes. Et sic facim⁹ suppli
cātes ei qui est diuz uera salus ꝙ uos ⁊ regimē ue
strū dirigē ⁊ ꝯseruare dignet in sua grā feliciter ut
optatis. ¶ Preterea requisiti per Reuerendum in
Christo patrem dñm Petrum dei gratia Pacten.
⁊ Lippareñ. episcopum: aplice sedis legatū: ꝙ ad

nos mitterent ambasiatores super tractatu concordie: ad quedam per ipsum exposita pro reuerentia sancte Romane ecclesie et maiestatis uestre: miserunt nos ad querendam pacem/gratiam/ et amicitiam uestram: sicut habuerunt cum predecessoribus uestris regibus cum quibus nedum amicitias sed uetustissimas parentelas et affinitates hactenus coluerunt. ¶ Nec miserunt nos contendere, uel litigare: quia non decet inferiorem cum superiore contendere, non decet minorem cum maiore litigare. Sed solummodo ut amicabiliter et de plano inueniamus pacem et gratiam uestram. Nam tanta est fiducia quam habent et in summa sapientia: in summa benignitate uestra: quod esto quod factum differentiarum hincinde uertentium foret absolute in manibus uestris relictum: tunc non exigeretis ab eis nisi honesta et tolerabilia statui suo. Quem statum suum inclyte rex in ueritate dei potestis proprium reputare. Et quicquid tenent et possident in terra et mari quod per dei gratiam multum est: potestis ita tenere esse paratum ad cuncta beneplacita et honores uestros: in omnibus hiis que honeste possent/ sicut si proprie foret in manibus uestris. ¶ Et utinam datum esset a deo quod possetis sic dilucide sic apte videre corda et uoluntates nostras sicut auditis uerba mea. Nam ubi ex informatione sinistra uobis data per emulos nostros tractauistis: et tractatis nos pro inimicis: nos pro ueris amicis et seruitoribus haberetis. Et sic si deus permittet quod uos et nos sequatur concordium uos experiemini. Et de facto inuenietis nos bonos amicos et seruitores uestros. ¶ Et dicam uobis plus quantumcunque receperimus uel possemus recipere offensas a uobis: istud tamen numquam fieri poterit/ quod recedamus a naturali amore et charitate quam ad uos habemus. Ita quod emuli nostri forte de damnis nostris poterunt gloriari. Sed numquam gloriari poterunt quod a deuotione uestra sepemur. Et parcat deus eis qui fuerunt in causa tantorum malorum inter uos et nos. Qui fuerunt causa destructionis tot milium christianorum: cum quibus de leui potuisset recuperari totum patrimonium Jesu Christi. Qui fuerunt causa dissipationis tot facultatum et bonorum. Qui fuerunt causa quod tot vidue et pupilli mares et femine uadant per mundum miserabiliter mendicantes: quorum uoces continue clamant ad deum. non contra uos illustrissime princeps: sed contra eos qui maius peccatum habent. Spero tamen quod misericordia dei de qua plena est terra eos ad penitentiam quandoque reducet. Et quod fatebuntur et recognoscent culpas et errores suos. ¶ Concludens igitur serenissime domine sic dico. scriptum est: cor regis in manu dei est: et ubi uoluerit inclinabit illud. Cor uestrum et cuiusque principis est in manu dei sine quo nil sanctum: nil iustum: uel rectum. Juxta sententiam beati Jacobi apostoli dicentis. omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Scio quod inclinabit deus cor uestrum ad pacem quam uobis pro herede in terris reliquit. Ascendens in celos enim dixit: pacem meam do uobis pacem meam relinquo uobis. Jdcirco supplico omnipotenti deo quatenus sic in tali die qualis fuit feria sexta nuper preterita ipse ostendit stellam et lumen suum tribus regibus orientalibus uenientibus adorare filium suum. Et

Jacobus aplus

sicut in eadem die ipse misit spiritum sanctum in specie columbe super filium suum in baptismo dicens hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui ipsum audite. Ita hodie per suam sanctissimam pietatem ostendat uobis lumen claritatis sue. Et infundat super uos gratiam spiritus sui sancti / quod istos uestros ueros antiquos seruitores et amicos/qui sic humiliter/sic reuerenter uenerunt ad petendum pacem gratiam et amicitiam uestram benigne suscipiatis: gratiose exaudiatis: et liberaliter admittatis. Et quod pax et perpetua dilectio sit inter uos et eos ad honorem dei et ecclesie Romane/propagationem Christiani nominis/bonum statum uestrum et suam tranquillitatem/ et commodum subditorum partium utriusque. Ita quod ex hoc rex regum super uos dicere possit. hic est rex meus dilectus. hic est rex meus fidelis in quo mihi complacui ipsum audite ipsum honorate. ipsum glorificate. Quod ipse concedat qui est benedictus in secula seculorum amen. ¶ Isti domini mei et ego erimus parati esse et tractare super nobis commissis/ubi et quando maiestati uestre placuerit ordinare. ordinare.

¶ Explicit propositum Francisci Petrarche factum coram Rege Ungarie.

¶ Tractatuum ac capitulorum primi libri de Uita solitaria clarissimi viri Francisci Petrarche Florẽtini poete laureati: collecta: ordiata: enumeratiuaq; annotatio.

¶ Clarissimi viri Frãcisci Petrarche Florentini poete laureati: in opus suum de vita solitaria ad Philippũ Cauallicensem episcopum. Prologus.

Paucos hoies noui: q̄b⁹ opusculoꝝ meorũ tãta dignatio tãtusq; sit amor: q̄tus tibi fidẽtissime: nō videt̃ eẽ: sed ẽ: dixeri: Nã neq; de sincero ⁊ niueo candore tui pectoris fictũ fucatũue aliq̄d suspicor: neq; fictionẽ si q̄ esset: tãdiu tegi potuisse arbitror. Ut eni imortalis ẽ vitas: sic fictio ⁊ mẽdacium nō durãt. Simulata ilico patescũt: ⁊ magno studio cõpta cesaries uẽto turbat̃ exiguo: ⁊ opose licet imp̄ssus fuc⁹ leui sudore diluit̃: ⁊ argutũ quoq; mẽdaciũ uero cedit: coraq; p̄ssius intuẽte diaphanũ ẽ: optũ oẽ detegit̃: abeũt vmbre: natiuusq; reb⁹ color manet: ⁊ latẽ diuti⁹ magn⁹ est labor: Nemo ꝟ aq̄s diu viuit: erũpat op̄; ⁊ frontẽ quã celabat apiat. His argumẽtis iducor ut credã q̄ ualde cupio. Sumus aũt faciles ad credẽdũ q̄ delectat: Posse tibi res meas p̄i optie placẽ: q̄ ut paucis placeant elaboro: q̄ñ ut vides sepe res nouas tracto: durasq; ⁊ rigidas p̄egriasq; s̄nias: ⁊ ab oia moderãtis vulgi sensib⁹ atq; aurib⁹ abhorrentes. Si idoctis ḡ nonplaceo: nihil est q̄ q̄rar: hẽo q̄ optaui: bonã de ingenio meo spem: Sin vō doctis quoq; nō p̄bor: est fateor q̄ doleã: nō q̄ mirer. Nã q̄s ego: aut q̄d est vñ mihi in tãta p̄sertim uarietate iudicioꝝ iterblãdiar aut arrogẽ: quod nec Marco Tullio p̄clara illa celestiq; facũdia ꝯtigisse scio: Cuius liber de optimo ḡñe dicẽdi: deus bone: q̄le q̄q; ex alto sũptũ op⁹: q̄ idẽ i ep̄l'is idignã

ter attigit: Marco Bruto: ad quẽ ꝛ cui⁹ p̃cib⁹ scri-
pt⁹ erat: erudito viro lꝫ ꝛ amico scribẽtis nõ ꝓbaꝛ.
Ut grauiora p̃tereã: que ab illustrib⁹ qdẽ lõge tñ i-
pario⁹ oratorib⁹: tãt⁹ ille vir patiꝛ: Asinio utroqꝫ ꝛ
Caluo: qui eloquẽtie p̃ncipi libertate nimia ĩsultãt
ꝛ que ceteri mortaliũ miranꝛ ueneranturqꝫ: ꝯdẽnãt.
Quis recuset igiꝛ stili crimẽ sibi cõe cũ Tullio? Q̃
q̃ꝫ mihi qdẽ apõ te nullus talis est met⁹: ut sane ꝓ
ber ego seu placeã tibi: nõ meriti mei est: sed uel in
genioꝝ sil'itudo forte aliq̃: uel qd poti⁹ credo ꝛ ꝓ-
pi⁹ uero est: facꝛ hoc singularis qdã ꝛ exími⁹ amor
tu⁹: nõ puus hostis recti iudicij. Quis enĩ ualde
amãs rite iudicat? Si cernẽ rectũ ꝛ discernẽ pos-
set amor: cecũ cur finxisset antiqtas? At nõ ut cec⁹:
sic ꝛ mut⁹: sed psuasoꝝ optim⁹: ostẽdit alijs qd nõ
videt: sepe etiã qd nõ est. Magna p̃ris ĩdulgentia
nil sibi nõ pmittit: pcit filij defectib⁹: sepe etiã dele
ctaꝛ utcũqꝫ est. Si qdẽ in hoc erras: gaudeo: neqꝫ
hũc errorẽ excidẽ tibi vnq̃ꝫ posse uelim: gl'iosũ mi
hi: tibi delectabile: dãnosũꝫ nulli. Sin fortasse non
erras: qd opto qdẽ poti⁹ q̃ꝫ spero: qd ni magis magis
qꝫ gaudeã ac gratuler: ꝛ ipse mihi tali sim charior
ꝓbatoꝝqꝫ iudicio? In dubijs nõne iniqu⁹ ocij mei
distributor fueri: nisi rõnẽ hẽam illi⁹: quẽ p̃mũ stili
C atqꝫ ĩgenij miratorẽ hẽo? Profecto aũt magn⁹ te-
stis Cato ille senior: nõ min⁹ ocij q̃ꝫ negocij rõnem
claris atqꝫ magnis ĩgenijs hñdã eẽ in p̃mordio su
arũ scripsit originũ. Qd dictũ cũ multis placuisse
videã doctis viris: tñ p̃cipue Cicero nr̃ amplectiꝛ
magnificũqꝫ sibi semp ac p̃clarũ visum eẽ: in ea q̃
Plantiũ defendit or̃one testaꝛ. Id mihi quoqꝫ si
uel ꝓ ĩgenij mediocritate ul' ꝓ nõ mediocri gl'ie cu
piditate: si tñ hãc nõdũ freno aĩ ac rõne pdomui:
ꝓuidẽdũ est qd p̃mũ p̃stare nitar: nisi ut sicut ego
a negocijs: sic ab ocio mõ ꝓcul absit inertia. Et siqd
forte mãsurũ scripsero: his potissimũ ĩscribã: quoꝝ
gl'ie q̃dã uelut pticipatiõe clarescẽ tenebrisqꝫ resi-
stẽ ualeã: q̃s mihi tẽpoꝝ fusca ꝓfũditas ꝛ noĩuꝫ cõ
D sũptrix illustriũ obliuiosa posteritas ĩtẽtãt. Quid
v̾sãti aĩo sepe eqdẽ tuũ nomẽ occurrit: ꝛ usqꝫ adeo
fulgidũ ĩ se: atqꝫ ita de me meritũ: ut seu p̃clara seu
mihi chara cõplectar: p̃teriri sine graui q̃dã nõ pos
sit iniuria: Accedit qd ex more ĩstitutoqꝫ meo ue-
teri nũc in rure tuo posit⁹: ut frugũ ceteri: sic ego ti
bi decimas ocij debẽ video: p̃mitiasqꝫ vigiliarũ.
Itaqꝫ quot annis plus minusue ꝓ ĩgenij ubertate
uel sterilitate annua psoluẽ aliqd est aĩus: quo ue-
lut vn⁹ e colonis tuis: his saltẽ fructib⁹ quos agel-
lus me⁹ fert: agnoscẽ ĩtelligar bonã fidẽ. Et si ꝓbe
norim nil silẽtio tuti⁹: his qb⁹ obtrectãtiũ linguas
euadẽ cura est: qd ipse mecũ reputãs: sepe aiũ fa-
teor: sepe calamũ freno: sepe multa pauẽs moneo:
neu me ꝓdãt obsecro: neue ultro nõ stili tñ: sed qd
pgraue est: morũ quoqꝫ nr̃oꝝ chirographũ ꝯ̃ nos
ꝓmãt: forte etiã ad absentes ac posteros puẽturũ.
Qualis enĩ s̾mo fuerit: talis vita cẽsebiꝛ: qñ reruꝫ
sublatis iudicijs: sola uerboꝝ superũt argumẽta.
Quid multa? Persuasissem forsitã ut ꝛ sibi ꝛ mi-
hi ꝛ fame nr̃e pcerẽt: nisi q: ut aiũt: iã neqꝫ res ite
gra neqꝫ silẽtio liberũ est latẽ. Iã noscimur: legimꝰ:
iudicamur: Iãqꝫ hoĩuꝫ uoces euadẽdi celãdiqꝫ in
geniũ nulla spes: ꝛ seu ꝓdeũtib⁹ in publicũ: seu do
E mi sedẽtib⁹ apparẽdũ est. ¶ Quid v̾o nũc p̾us ex
me spes: q̃ꝫ qd ꝛ in ore ꝛ in corde semp hũi: ꝛ ipe
q mõ s̾b oculis est loc⁹ hortaꝛ: solitarie scilicet ocio

seqꝫ vite p̃coniũ: quã cũ sepe olim solus: tñ p̃cipue
nup mecũ breui qdẽ: nec nisi dierũ qndecim spatio
degustasti? Mecũ inq̃ꝫ: Q̃uis enĩ ego assidue tecũ
ẽẽm: tu tñ huc nõ nisi mei cã te uenisse: neqꝫ nisi ꝓ-
pter me manẽ: sepe tã reb⁹ ipsis q̃ꝫ s̾mone ꝓfessus
oñdisti: qui mecũ tu⁹ est mos: quãta sit in exeq̃dis
ĩparib⁹ vis amoris. Quãobrẽ psuadẽ tibi pfacile
fuerit: qd tacito me noscis expt⁹. Idẽ si ꝓbare vul
go uelim: frustra nitar: nec vulgo tãtũ ĩscio: sed mł
tis quoqꝫ qui sibi lr̃atissimi videnꝛ fortasse etiã nec
fallunꝛ. Sed copia lr̃arũ nõ semp modestũ pectus F
ĩhitat: ꝛ sepe ĩter linguã ꝛ aiuꝫ: ĩter doctrinã ꝛ vi
tã ꝯcertatio magna est. De his aũt loquor: q lr̃is ĩ-
pediti ꝛ onerati poti⁹ q̃ꝫ ornati: rẽ pulcherrimã sci
re turpissimis morib⁹ miscuerũt: tanta aĩ uanitate:
ut scholas nunq̃ꝫ vidisse mł'to meli⁹ fuerit: qui hoc
vnũ ibi didicerũt: supbie ꝛ lr̃arũ fiducia uaniores
eẽ cũctis hoĩb⁹: qui qeturũ libẽter Aristotelẽ uenti
lãtes per cõpita: cuneatim vulgo mirãte p̃tereunt
qꝫ vicis atqꝫ porticib⁹ effusi numerãt turres: eq̊s
qꝫ ꝛ q̃drigas: qui plateas ꝛ menia metiunꝛ: femi-
neoqꝫ ĩhiãtes ornatui: q̃uo nihil est fugaci⁹: nihil
ĩani⁹: obstupescũt: neqꝫ solũ in viuis: sed ꝛ in mar-
moreis herẽt imaginib⁹: ꝛ ceu collocuturi s̾bsistũt
attoniti occursib⁹: statuarũ q̃qꝫ nouissima ps insa-
nie est: turbis ꝛ strepitu delectanꝛ. Hi sũt q q̃si tri-
tã uenalẽqꝫ supellectilẽ tota urbe circũferũt: stulti-
tiã lr̃atã: Hi sunt solitudinis inimici: sed ꝛ ꝓp̃e do
mus hostes: quos p̃mo mane digressos: ad ĩuisuꝫ
limẽ uespa vix tãdẽ reuehit: Hi sũt qb⁹ in ꝓuerbiũ G
uenit: Bella res est gẽtes vidẽ: cũ hoĩb⁹ cõuersari.
Meli⁹ eqdẽ vidẽ rupes ac nemora: v̾sari cuꝫ ursis
ac tigrib⁹. Neqꝫ enĩ vile tñmõ sedũqꝫ: Sed qd in
uit⁹ dico: qdqꝫ utinã nõ tã late notũ expiẽtia fecis-
set assidueqꝫ faceret: pnitiosum quoqꝫ ꝛ uariũ ꝛ ĩ
fidũ ꝛ anceps ꝛ ferox ꝛ cruẽtũ aĩal est hõ: nisi qd
rarũ dei mun⁹ est: humanitatẽ ĩduẽ feritatẽqꝫ de-
ponere: deniqꝫ nisi de hoĩe vir eẽ didicerit. Qd si
hos ipsos ĩterroges: cur tã cupide cũ alijs semper
sint: si uerũ loq uolẽt: nil aliud rñdebũt: nisi q: secũ
eẽ nõ pñt: De quo suo loco plura fortasse dicturus
sim: hoc vnũ mõ dixerim: Alte radicatos errores
nõ facile v̾bis extirpari: Et ne qcq̃ꝫ suaderi aliqd:
qb⁹ psuaderi nunq̃ꝫ possit: neqꝫ enĩ pdẽ v̾ba leue eẽ
silẽtij auidis: Itaqꝫ desinãt opiniõib⁹ ueris obstre
pere. Naꝫ neqꝫ me talib⁹ loq: neqꝫ magnifacẽ: qm̃
ista supcilio lecturi sint: que utiqꝫ nõ sibi sed longe
alijs ĩgenijs scripta sunt. Et hec qdẽ illis: Tibi v̾o H
pi amabilis: ut dixi: psuasore sollicito nõ est opus:
cui psuadẽ ꝯ̃riũ posset nemo: cuiqꝫ iã p̃dẽ ꝯuulsis
errorib⁹: s̾nie ueriores medullis ac p̃cordijs ĩhese-
rũt. Et tñ ut rẽ certã loquẽdo: nõ certiorẽ tibi: sed
clariorẽ faciã: amatorẽ vite hui⁹ Christũ ĩuocans:
ac paucoꝝ dũ id explicẽ dierũ ĩducias petens: ab
alijs maiorib⁹ ꝛ antiqorib⁹ curis meis: que me ob
sidẽt atqꝫ circũsonãt: ꝯceptũ op⁹ aggrediar. Tu cũ
tuis par ut fedus ieas q̃so: ꝛ maximis ĩterim reb⁹
abstractũ mihi aĩum accõmodes: Nõ semp exq̃si-
tissima delectãt: sed ĩterdũ ut diuitib⁹ ciboꝝ: sic sa-
pientib⁹ studioꝝ vicissitudo gratissima est. Adesto
igiꝛ: audies qd mihi de toto hoc solitario vite gñe
cogitãti videri soleat: pauca qdẽ ex multis: sed ĩ q-
bus puo uelut in speculo totũ animi mei hitũ: to-
tam frõtẽ serene tranglleqꝫ mẽtis aspicias.

¶ Franciſci Petrarche Clariſſimi poete laureati: de vita ſolitaria ad Philippum Cauallicenſem epiſcopum: Liber primus de multiplici differentia inter vitam habitatorum urbium ⁊ ſolitarioꝝ: preeminentiaqꝫ vite ſolitarie: Feliciter incipit.

¶ Tractatus primus prohemialis: ꝑmittens quedam ad intelligentiam eoꝝ que ſequuntur conferentia.

¶ Quid neceſſarium ſit illis qui quietem habere cupiunt. Capitulum. I.

A c Redo ego generoſum aīum: ꝑter deum ubi finis eſt nr̄: ꝑter ſeipſuꝫ ⁊ archanas curas ſuas: aut ꝑter aliquem multa ſil'itudine ſibi ꝯiūctū: aīuꝫ nuſq̄ꝫ acqeſcē. Et ſi eniꝫ uoluptaſ tenaciſſimo viſco illita: ⁊ blādis ac dulcibus plena ſit laqueis: fortes tn̄ circa terram alas detinere diutiuſ nō pōt. Atqui ſiue deum ſiue noſipſos ⁊ honeſta ſtudia: qbus utrūqꝫ cōſeqmur: ſiue cōformē nobis querimus aīum: a turbis hoīum urbiūqꝫ turbinibus q̄ꝫ lōgiſſime recedendum eſt. Id ſic eē ut dico: illi ipſi etiam forte non negēt qui cōcurſu populi mulcent̄: ac murmure ſi mō ita obruti deꝑſſiqꝫ falſis opinionibus nō ſunt: qn interdum ad ſeipſos redeāt: ſeqꝫ ad excelſam ueri ſemitam uel reptādo cōuertāt. Qd̄ utinā nō tam multis accideret: ⁊ vt agri multarūqꝫ rerū vilium: ſic ſaltem excolēdi animi mortalib⁹ cura foret. Ut enim pinguis ager ſentibus: ſic humanus aīus abūdat erroribus: qbus niſi diligenter euulſi erūt: niſi uterqꝫ iugi ſtudio ac labore purgabit̄: utriuſqꝫ ſil'r in ipſo flore fructus extinguit̄. Sed nō canimus ſurdis: De his ergo alij ut libet: q̄ꝫq̄ꝫ facile
B ꝯſenſuros uero eruditoꝝ aīos atqꝫ ora confidam. Qd̄ ſi oēs negēt: tu mihi ſaltem nō negabis: nēpe qui negātem ꝑmus argueres. Sic eueniet: ut ⁊ tu in v̄bis meis tuam ſniam agnoſcas: ⁊ ego ſuꝑmaꝫ metham cuiuſlibet eloquētis attigiſſe videar: auditoris aīum mouiſſe quo uolui: Idqꝫ nullo negocio. Tūc enim ſuadēti magnus eſt labor: qn̄ in ſuā ſniam trahere nitit̄ aīum reluctāteꝫ. Cōtra: qd difficile hēt orō in illius aures uētura: qui qd̄ audit ſecum cōferēs: nō exēpli imaginem: nō auctoritatis pōdus: nō rōnis aculeuꝫ ut credat: nihil deniqꝫ niſi ſuiipſius teſtimoniuꝫ querit: ⁊ tacit⁹ dicit: ita eſt.

¶ De qbuſdam qui de vite ſolitarie laudibus ſcripſerūt: ⁊ quē auctor in hoc ope uelit imitari. Cap. II.

A s Cio qdem ſanctos quoſdam viros multa hinc ſcripſiſſe: Noiatim v̄o magn⁹ ille Baſilius: librum paruum de ſolitarie vite laudibus inſcripſit: de quo ꝑter tituluꝫ nihil teneo. Et ꝙ illum in qbuſdam uetuſtiſſimis codicibus: ſic interdum Petri damiani opuſculis inſertuꝫ vidi: ut dubium me fecerit an Baſilij eēt an Petri. In hoc aūt tractatu magna ex parte ſolius expiētie ducatum habui: nec alium ducem querēs: nec oblatum admiſſurus: liberiore qdem greſſu: q̄ꝫq̄ꝫ fortaſſis incautiuſ ſequor aīum meum q̄ꝫ aliena ueſtigia. Plura ergo audies ab his qui vel plura ſunt exꝑti: vel ab exꝑtis acceperūt: A me nūc audies qd̄ occurrit B ex tp̄e. Neqꝫ enim magno ſtudio incubui: neqꝫ id neceſſe ratus ſuꝫ: aut al's haud defuturam ueritus mām: de re uberrima ſcribēti: qd̄ ad ſuꝑficiem ſaltem eius attinet: ſepe mihi hactenus agitata multimode familiariterqꝫ notiſſima. Non excuſſi libros igit̄: neqꝫ magnope ſtilum compſi: ſciēs me illum alloqui cui uel implexus placeo: Sed ſentētiis ueris atqꝫ coībus ⁊ ſermone domeſtico contentus: partim e medio vite huius: partim ex alterius recēti memoria que legis elicui: Quoꝝ te an̄ alios teſtem uoco: nō diſſimulās inter multa: qbus ualde me uolētem cogis: ut te diligam: Illud eē nō ultimum ꝙ amore ſolitudinis: ⁊ huic cōiūcto libertatis ſtudio: vicinam tibi nūc ⁊ ꝓpe cōtiguam romanam quam uocāt curiam fugis: ubi nō mediocrem forte hodie ſortireris gradum: ſi quātum ſolitudo tibi ſemꝑ angelica: tātum tumultus ille tartareus placuiſſet.

¶ De mō tractādi mām huius opis: ac diſtātia inter vitam ſolitariam ⁊ vitam in frequentia hominum occupatam. Cap. III.

A v Iſus aūt ſum mihi facillime felicitatem ſolitudinis oſtēſurus: ſi ſimul frequētie dolores miſeriaſqꝫ mōſtrauero: ꝑcurrēs actus hoīum: quos uel hec vita pacificos atqꝫ tranqllos uel illa turbidos atqꝫ ſollicitos ⁊ anhelantes hēt. Unum enim eſt his oībus fundamētum: hāc vitā leto ocio: illam triſti negocio incūbere. Qd̄ ſi quādo forte cōuulſum caſus aliqs: aut nāe fortuneqꝫ vis oſtēderit: q̄ꝫuis id ꝑrarum ⁊ uelut inter portēta numerādum ſit: tn̄ ſi accidat mutare ſniam non pudebit: ⁊ iucūdam ocioſamqꝫ frequētiam ſolitudini meſte ac ſollicite ꝑferre nō metuaꝫ. Neqꝫ eni ſolitudinis ſolum nomē: ſed que in ſolitudine bona ſunt laudo. Nec me tam uacui receſſus ⁊ ſilētium delectāt: q̄ꝫ que in his habitant ocium ⁊ libertas. Neqꝫ adeo inhumanus ſum ut hoīes oderim quos edicto celeſti diligē iubeor ut meipſum: ſed peccata hoīum: ⁊ in primis mea: atqꝫ in ppl'is hitātes curas ⁊ ſollicitudines meſtas odi. De qbus oīb⁹ (ni fallor) ſignificātius aget̄: ſi non qcqd ad hāc aut ad illam ꝑtem dici poſſe videbit̄: ſeorſum explicuero: Sed utrūqꝫ miſcuero: nūc hoc: nūc illud attingēs: ut viciſſim huc illuc flectat̄ aīus: ⁊ alterno uelut oculoꝝ flexu: ad leuam dextrāqꝫ reſpiciēſ: facile iudicet: qd inter res diuerſiſſimas iuxta ſe poſitas interſit. Cōſulto aūt amariora ꝑmiſi: quo dulciora ſubnecterem: ⁊ ſuauior guſt⁹ extremus: ubi nam deſinēdum eēt: ipſum aīum admoneret.

¶ Tractat⁹ ſecūdus executiuus: De miſerijs hoīs occupati ⁊ infelicis hitatoris urbiū ac felicitate ſolitarij: ex actib⁹ utriuſqꝫ.

¶ De miſeria occupati: ac felicitate ſolitarij: in ſomno ⁊ ſurrectione eorum. Cap. I.

s Ed qd opus eſt multis? Agamus ipſam rem: ⁊ qd̄ ꝓmittimus ꝑſoluamus: Duos hoīes ꝯrijs moribus: quos tibi deſcribam: ante tue mētis oculos pone. Et qd̄ in illis vides: in cunctis exiſtima.

s Urgit occupatus infelix habitator urbiuꝫ nocte media: ſomno uel ſuis curis uel cliētium uocibus interrupto. Sepe etiaꝫ lucis De miſeria occupati

metu:ſepe nocturnis viſis exterritus:mox infelici
ſcāno corp⁹ applicat:aīum mēdacijs:in illis eſt to
tus:ſeu ille mercib⁹ p̄cium facē:ſeu ſocium:ſeu pu-
pillum fallere:ſeu vicini ꝯiugem pudicitia armatā
expugnare blādicijs:ſeu litigio iniuſto iuſtitie ue-
lum fando p̄tēdere:ſeu deniqꝫ publici p̄uatiqꝫ ali-
qd corrumpe meditaꝛ:Nūc ira p̄ceps:nūc ardens
deſiderio:nūc deſꝑatione gelat⁹. Jta peſſimus ar-
tifex ante lucem diurni telam negocij orditur:qua
ſeſe atqꝫ alios inuoluat.

de felicitate ſolitārij

Surgit ſolitarius atqꝫ ocioſus felix:modica
quete recreat⁹:ſomnoqꝫ breui:nō fracto ſed
expleto:ꝛ interdum ꝑnoctātis philomene
cantibus exprect⁹:thoroqꝫ vix dum leniter excuſ-
ſus:pulſiſqꝫ corꝑib⁹:qetis horis pſallē icipiēs:ia-
nitorē labioꝝ ſuoꝝ:ut egreſſuris ide matutinis lau
dib⁹ apiat deuotus expoſcit: ꝛ cordis ſui dn̄m in
adiutorium ſuum uocat:nihilqꝫ iam virib⁹ ſuis fi-
dēs:ꝛ iminētium cōſcius:metuēſqꝫ diſcriminum:
ut feſtinet obſecrat:Nullis texēdis fraudibus itē-
tus:ſed dei gl'iam ꝛ ſanctoꝝ laudes:nō indies tā-
tum:ſed in horas:ꝛ indefeſſo lingue famulatu: ꝛ
pio mētis obſequio repetēs:nequādo forſitā igrato
aīo diuinoꝝ munerum memoria euaneſcat. Et ſe-
pe interea(mirum dictu)ſecuri timoris ac trepide
ſpei plenus:memorqꝫ p̄teriti ac futuri ꝓuidēs:leto
dolore ꝛ felicib⁹ lachrymis abūdat. Quem ſtatū
nulla uoluptas occupatoꝝ:nulle vnq̄ꝫ urbane deli
tie:nulli regnoꝝ faſtus equerint. Jnde ſuſpiciens
celum ac ſtellas:ꝛ illic habitātem dn̄m deum ſuū
tota mēte ſuſpirās:ꝛ pr̄iam cogitās:de exilij ſui lo
co ꝓtinus ad honeſte cuiſpiam iucūdeqꝫ lectionis
ſtudium ꝯuertiꝛ:Atqꝫ ita cibis paſt⁹ ameniſſimis:
multa cū pace animi uēture lucis initium p̄ſtolaꝛ.

¶ De miſero occupato:ꝛ felice ſolitario cum diei iā lux aduenit. Cap.II.

Diuerſis uotis expectata lux adeſt. ¶ Jlle
uel hoſtib⁹ uel amicis limē obſeſſum hēt:ſa
lutaꝛ:poſciꝛ:attrahiꝛ:trudiꝛ:arguiꝛ:lacera
tur. ¶ Huic uacuū limē ꝛ libertas in limine:ma-
nēdi ſcilicet eūdiqꝫ quocūqꝫ fert aīus. ¶ Uadit il-
le meſtus in forum plenus querelarū:plenuſqꝫ ne-
gociorum:ꝛ imitis diei primordium alitibus au-
ſpicaꝛ. ¶ Uadit iſte alacer in vicinā ſiluā:plenus
ocij:plenuſqꝫ ſilētij:ꝛ cum gaudio fauſtū limen ſe-
rene lucis igrediꝛ. ¶ Jlle ut ad potētum ſuꝑba pa
lacia:ſiue ad formidata iudicum ſubſellia uētū eſt
ueris falſa ꝑmiſcēs:aut iuſticiam p̄mit iſontis:aut
nocētis rei paſcit audaciam:aut ꝓrſus aliqd ul' in
ꝓprium dedecus uel in alienam ꝑniciem molitur:
mordēte aīum ꝯſciētia:ſepe metu etiam v̄ba rūpen
te:ꝛ ſepe uera pro mēdacijs:v̄ba pro v̄bis referēs
plenuſqꝫ ruboris aut palloris:ſeqꝫ viciſſim increpi
tās ꝙ nō potius deſerti famem:q̄ꝫ diſerti famā cō
cupierit:ꝛ arator q̄ꝫ orator eē maluerit. Raptim i
fecto negocio domum redit:ꝛ turpib⁹ latebris nō
magis hoſtium q̄ꝫ cliētium ſuoꝝ ſe furaꝛ aſpectib⁹

B ¶ Jſte ubi p̄mum floreum ſedile:ſalubreqꝫ nactus
collem ꝯſtitit:iubare iāqꝫ ſolis exorto: in diurnas
dei laudes:pio letus ore ꝓrūpēs:eoqꝫ ſuauius ſi
deuotis forte ſuſpirijs lene murmur ꝓni gurgitis
aut dulces auium cōcināt querele:inocētiam imꝑ-
mis lingue frenum litis neſcium:viſus tegmen ua
nitatibus obiectū:puritatem cordis:uecordie ab
ſentiam:ꝛ domitricem carnis abſtinētiam depca

tur. Nec multo poſt:tertijs in laudibus:tertiā in
trinitate ꝑſonam ueneraꝛ:ꝛ ſancti ſpūs poſcit ad-
uētum:linguam quoqꝫ ꝛ mētem cōfeſſione pſonā
tem ſalutifera:ꝛ charitatem celico igne flāmātem
ac ꝓximos accēſuram. Que ſi deuote poſtulat:iā
habet multum hoc mētis ardore q̄ꝫ quolibet auri
ſeu gēmarum ſplēdore felicior. Jnde aūt pedeten-
tim ſua relegās ueſtigia:ſcādēte iam in altum:ꝛ q
mane nouum illuſtrauerat:meridiem accedēte ſo-
lis radio:nil potius q̄ꝫ extingui flāmas litiū:quas
certatim flatu ꝛ fomentis alter ſuſcitat:ꝛ quo ille
cupide peruriꝛ:hic oēm malarum cupidinum calo
rem noxium auferri flagitat. Deniqꝫ qd̄ vnum poe
ta Satyricus ſine ꝑiculo poſci docet:Jn corꝑe ſa-
no mētem ſanam orat. Quis horū oro hactenus
horas ſuas expendit honeſtius?

¶ De miſeria occupati:ac felicitate ſolitarij cum prā dij tempus inſtat. Cap.III.

A de miſeria occupati.

Uenit prādij tēpus:Jlle ſub ingēti ꝛ ruinā
minitāte aula componiꝛ puluinaribus ob
rutus ſepultuſqꝫ:reboant uarijs tecta cla-
moribus. Circūſtāt canes aulici mureſqꝫ domeſti
ci:Certatim adulatoꝝ circūfuſa acies obſequiꝛ:ꝛ
corroſoꝝ turba familiarium cōfuſo ſtrepitu mēſā
inſtruit. Uerriꝛ putre ſolum ꝛ fedo puluere cūcta
cōpleꝛ. Uolat atrijs argētum auro infectum:ꝛ po
cula cauis gēmis exp̄ſſa. Scānum ſerico ueſtitur:
oſtro paries:terra tapetibus:dum ſeruoꝝ nuda in
terim cohors tremit. Jnſtructa acie daꝛ tandem li
tuo ſignum pugne. Coque duces aule ducibus cō
currūt:Jngēs fragor exoriꝛ:Cōuehunꝛ terra ma-
riqꝫ cōquiſite epule:ꝛ viua priſcis calcata conſuli-
bus. Ardent rutilo in auro nr̄e graieqꝫ vindemie:
vno in ſcypho gnoſos ꝛ meroe:ueſuuius phaler-
nuſqꝫ miſcenꝛ:ſurrhentiniqꝫ colles ꝛ calabri. Nec
ſatis eſt niſi bacchus auſonius uel hybleo melle ul'
eoe ſucco medicatus arūdinis bacciſqꝫ nigrātib⁹
odoratus nām arte mutauerit. Parte alia par di-
uerſi generis pōpa ꝯſpiciꝛ:Fere horribiles:piſces

B

incogniti:uolucres inaudite puluere p̄cioſo oblite
ꝛ oblite ueteris patrie:quedam uoce teſtātes ori-
ginem nomēqꝫ iam ſolū de phaſide retinētes. Fu
mānt ipſis edētibus ſtupēda fercula:ꝛ omē coquo
rum paſſa ludibrium:que ſiqs ualde,lꝫ eſuriēs cer-
nat: q̄ꝫ fede quātoqꝫ ſint coagulata lenocinio:ſolo
ſpectaculo ſatur abſcedat. Jta mixta videbit inui-
cēqꝫ certātia nr̄a exteris:marina terreſtribus: ni-
gra cādidis:acria dulcibus:hirſuta pēnatis:man-
ſueta ferocibus:ꝛ quaſi Ouidianum chaos illud
antiquum renouatum atqꝫ in anguſtias ſit coactū
nō ſolum corꝑe in vno:ſed in vna parapſide. Frigi
da pugnabūꝛ calidis:humētia ſiccis:mollia cū du
ris:ſine pōdere hn̄tia pōdus. Sub hac tāta collu-

C

uie diuerſarum ſimul ꝛ aduerſarū rerum: ſub tot
croceis atqꝫ atris liuētibuſqꝫ pulmētis:ſuſpectum
nō imerito uenenum ſedulus p̄guſtator explorat:
qn ꝛ aduerſus cecas iſidias aliud remedij genus
inuētum eſt:Jnter vina dapeſqꝫ liuida ſerpētū cor
nua ꝓminēt:aureis inſita ſolerter arbuſtulis:ꝛ q̄ſi
uoluptaria ex arte contra mortem miſeri mira res
ipſa mors excubat. Jlle aūt ſedet obducta fronte:
grauibus oculis:ſupcilio vmbroſo:rugoſa nare:ge
niſqꝫ pallētibus:egre viſcoſa labra diglutinās:vix
caput attollēs fulgoribuſqꝫ ꝛ odoribus attonitus
ubi ſit neſcit:ueſꝑtina tumens crapula:ꝛ matutini

negocij cõfusus euectu: futurisq; in fallacijs inten-
tus: quo se uertat aut qd agat: sudet: olet: ructat:
oscitat: singula morsitãs: vniuersa fastidiens.

D i Ste uo uel paucis uel vno uel nullo famu-
lo cõtentus: hesterno sobrius uegetusq; ie
iunio. modesto sub lare mũdam mẽsam: nul
la re magis q̃ sua pñtia exornat: pro tumultu req-
em: pro strepitu silẽtium habet: pro multitudine se
ipsum: Ipse sibi comes: ipse sibi fabulator ac cõui-
ua est: Nec metuit solus esse dum secũ est: pro au
leis nudus paries ex agresti cemẽto: p solio ebur
neo quercus est sibi uel fagus pura uel abies. Ce
lum spectare nõ aurum: terram amat calcare non
purpuram. Fidicen gratus τ assidenti cõsurgenti
q; dulcissimus cantus est bñdictio τ grãrum actio.
Uillicus si res poscat: pincerna: coquus τ uerna
est: qcqd is apposuit: hic eq̃nimitate τ modestia p̃
ciosum facit. Cibum oẽm pegrinis siluis aut litto
ribus aduectum: oẽm potum ligurum atq; picen-
tium collibus expssũ dicas. Ea frons est: isq; ani-
mus utẽtis: sic in deum: inq; hoies gratus: sic cõ-
munibus inemptisq; letus dapibus: nõ tãtum ut
Maroneus ille seniculus regum opes equat aio:
E sed trãscẽdit. Nulli penitus inuidet: nullum odit:
sorte cõtẽtus sua: τ fortune iniurijs inaccessus: ni-
hil metuit: nihil cupit. Scit nõ spargi uenena ficti
libus: Scit vite hoium pauca sufficere: τ summas
uerasq; diuitias nil optare: summũ impium nil ti
mere: letum agit atq; tranqllum euum: placidas no
ctes: ociosos dies τ secura cõuiuia. It liber: sedet
intrepidus: nullas struit aut cauet isidias: Scit se
amari τ nõ sua: Scit mortem suam nulli utilem:
nulli dãnosam vitam. Neq; multum interesse arbi
trat q̃diu: sed q̃ bñ viuat: Nec ubi aut qñ moriat
magni extimat: sed qliter. In id vnum summo stu
dio intẽtus: ut bñ actam vite fabulam pulchro fine
concludat.

¶ De miseria occupati: ac felicitate solitarij cum fini-
tum est prandium. Cap. IIII.

A I Abit sensim dies τ fugiũt hore: ac iam prã
dio finis est: Turbãt illum familiaris exer-
citus hostesq; collaterales τ ruina mensa-
rum τ hoium uasorũq; collisio: Et ebrioꝝ iocis te
cta mugiũt τ querimonijs famescẽtum. Hẽt enim
nõ ultimum hoc malum mẽsa diuitum: iniquissima
est. Itaq; hic fames: hic nausea: temperies nusq̃:
Aule qdem insuauis odor: inamenus color: iter in
certum: solum omne salsamẽtis effusis late olidũ
cruẽtũq;. Idem τ vino lubricum τ fumo nubilũ
τ spumis horridum τ aspergine tepidum τ adipe
tabidum τ ossibus albicãs τ sanguine rutilũ. De-
niq;: ut uerbo utar Ambrosij: nõ cognam: sed car-
nificinam dicas. Et lz ut maioribus placet: a parã
do prãdium quasi parãdium dictum sit: qd bella
tores ad pliũ paret: non parari tñ aliqd sed fieri
uereq; pliũ ibi, gestum putes eẽ non prãdiũ. Ita
dux saucius ac tremẽs: ita mero pcussi omẽs nutã
tesq; abeũt: mẽsa pro acie fuerit: pro blãdo τ falla
ci hoste uoluptas: cubilia pro sepulchris: conscien
tia pro inferno.

B a Et huic nr̃o diuersa oia: Angeloꝝ aula con-
uiuijs q̃ hoium aptior: odor colorq; opti-
mus: index moꝝ testisq; modestie: Mensa
pacifica: luxus ac tumultus nescia: gule domitrix:
expers imũditie: ubi gaudia inhabitẽt: vnde nolu
ptas feda exulet: ubi sit regina sobrietas. Cubile
castum τ qetum: cõsciẽtia paradisus. ¶ Surgit il
le igit uel ebrius uel idignus: Iste trãquillus τ so
brius. ¶ Ille de morbo dubius ac pauẽs: Iste fru
galitatis sibi cõscius oiumq; qbus humanum cor
pus subiacet securus. ¶ Ille uel irascit uel ludit:
Hic utrũq; declinãs deo grãs agit. ¶ Tota debic
illi dies inter luxuriam somnũq; τ curas anxias
τ dura negocia dilabit: Huic inter laudes dei τ li
beralia studia τ nouarum inuẽtionem rerũ ac ue
terum memoriam τ necessariam qetem τ honesta
solatia nihil aut modicum perit.

¶ De exercitijs miseri occupati: τ felicis solitarij cũ
meridies adest. Cap. V.

i Am celi medium sol tenet: qñ ille estuat: an A
git: accelerat: oia fallaciarum machinamẽ
ta cõgeminat: ne qd ei per segnitiem illa lu
ce depereat: ne ue ullus torpor mali cõsilij fectidã
aiam optatis frustret effectibus: ut latẽtes doli an
te crepusculum erũpant: Est enim hoc fere malis
conatibus adiũctum: ut pcipites etiam sint: Iniq̃
mẽs impatiẽs est more: quicqd optauerit differri
uel momẽto tpis egre fert. Neq; soli auaritie con
uenit illud satyricum: Diues qui fieri vult τ cito
vult fieri: habet hoc cõmune cupiditas indiuisũq;
cum sororibus suis ira τ libidine: Que patre con
ceptuq; tartareo edite: cõfusionem τ pcipitium τ
horrorem τ nãm pprie originis nõ dedidicerũt. He
sunt enim furie: quas nõ imerito Acherõtis ac no
ctis filias poete dixerũt: q; ignorãtie tenebras pe
nitẽtieq; mãm secum ferãt. Et he qdem inferni vn
de ortas phibẽt: necnõ τ ciuitatum incole occupa
torũq; pedisseque stimulis semp ardẽtibus: cecũ
atq; trãsuersum aium exagitãt: ut qd pessimum in
stituit: pmum expleat: ne qd forte cũctando resipi-
scẽtie saneq; mẽtis obrepat. Nulli eqdem vitio fre
num placet: τ ut honestati grauitas atq; maturi-
tas: sic consilijs inhonestis incõsulta semper ami-
ca celeritas.

c Ontra aũt hic nr̃: nil pp̃ropere: sed fugien- B
tis tpis cursum vides: τ cupiens illic esse
ubi sine fluxu tempoꝝ ac sine metu mortis:
degit: Iterum uersus in pces: non vnius tm̃ lucis
sed totius eui claram uespam τ nunq̃ occidentis
vite gl'iam: eaq; non suo merito: sed sacre Christi
mortis poscit in pmium: sciẽs plus eẽ q̃ qd homi-
ni debeat: nisi tpalis illa mors peccatum habẽtis
tãte eẽt efficacie: ut de natura mortalibus peccato
q; iam mortuis facere posset eternos. Nec ita mul
to post: labẽtem celo diem seq; simul collabẽtẽ hu-
mi: cogitãs: tetrãq; caliginem illabẽtem terris p̃
uidẽs: supni luminis poscit auxiliũ. Et seu ne mẽs
suorum criminum pressa põderibus celo exulet: cũ
lachrymis pcat: seu fidei puram lucem: seu mentis
aduste refrigerium: abstersionem sordide: elise su-
stẽtaculũ: litigiose pacem flagitat: matutinoq; lau
dum carmini uespertinas pces: τ laudes dei ex hau
sto pietatis fonte continuat.

¶ De miseria occupati: ac felicitate solitarij cum ab-
eunte sole uesper accedit. Cap. VI.

c Ogit ille iterũ abeũte iam sole: tecto egre- A
di: urbem lustrare: cenum terere: cõcursare
obuijs: sudare: laborare: anhelare: estuare:
Cũq; in omnes sese formas fraudum uerterit: oẽs
laqueos ingenijq; nodos explicuerit: sero tandem

fessus rediēs: et multum de artificio suo questus: bone fame pureqȝ conscientie nihil oīno auri forte aliquid: plurimum sceleris atqȝ odij domū refert.

B Iste uel apricum fontem uel herbosam ripam: uel equoreū littus adit: gaudens diem illum sine dedecore transiuisse: et lucis ante terminum: aduersus secuture noctis pericula dolosqȝ et insidias ac rabiem leonino more rugiētis aduersarij: vigilem sobrietatem atqȝ orōnis et fidei clypeum: aduersus somnia pollutionemqȝ et nocturna fantasmata: excubare sibi solitam clemētiam sui creatoris implorat: atqȝ in manus eius cōmēdato spiritu: et angelis suis ad habitaculi proprij custodiam inuocatis: sese in domum suam recipit: ut nihil iniusti questus: sic nil male cupidinis multum vō decore laudis referēs: multumqȝ quotidie in melius mutati animi. ¶ Ad summam totis ille dieb⁹ viuos spoliat: Hic pro defūctis orat. ¶ Ille matrum ac virginum pudicitiam attentat: Hic virginem matrem officiosissime ueneratur. ¶ Deniqȝ ille martyres facit: Hic celebrat. ¶ Ille sanctos persequitur: Hic honorat.

¶ De misero occupato: et felice solitario cum redeūte nocte cenandum est. Cap. VII.

A Ecce redit nox: Ille redit ad crapulam: pōpa ingens: ante retroqȝ longum agmē. Uiui hoīs funus putes: Precedūt funeralia et tibie: ne quid desit exequijs: Et sumptuosissimū cadauer: perfusum charis odoribus: rursus inter puluinaria sepelitur: ad hec tepidū: ad hec spirās: Inde grauem cenam indigesto superaddens prandio: uenture luci nauseam parat: et alteri prandio precludit iter. ¶ Iste uel se cenasse persuadet sibi: uel ita cenat: ut Platonicum illud reprobet: Nullo modo mihi placet: inquit bis in die saturū fieri.

¶ De miseria occupati: ac felicitate solitarij dū eundem est cubitum. Cap. VIII.

A Post hec multum dissimili habitu corporis et animi cubitum uadunt. Ille plenus curis: plenus epulis: plenus mero: plen⁹ metu: plenus inuidia: deiectus: repulsus: superbia elatus: merore contractus: ira tumidus: impar sibi: impos animi: obsessus satellitibus: obseruat⁹ emulis: pulsatus clamoribus: sollicitatus litteris: interpellatus nuncijs: suspensus fama: rumoribus territus: stupefactus augurijs: elusus mendacijs: fessus querimonijs. Et ne noctu quidē litibus immunis: par vita demonib⁹: odiosus preterea vicinis: grauis ciuib⁹: uel formidatus uel irrisus suis: suspectus omnibus: fidus nulli: diu in somnis: purpureo inuoluitur grabato: omnesqȝ libidinum species expertus et ad fruendum presentibus: sollicitato īfelici corpusculo ad absentes: uago animo trāsmisso: vix tandem victus somnum oculis admittit. Sed vigilant cure: vigilat mens anxia: quam urit ignis inextinguibilis: et immortalis conscientie uermis rodit. Cum diurna negocia: deceptos clientes: oppressos pauperes: pulsos finibus agricolas: stupratas virgines: circūscriptos pupillos: spoliatas viduas: afflictos necatosqȝ inoxios. Cūqȝ his omnibus ultrices scelerū furias videt: Sepe itaqȝ dormiens exclamat: sepe cōqueritur: et sepe metu subito somnus abrumpitur.

B Iste autem plenus honesto gaudio: plen⁹ sancta spe: plenus amore pio: non furiali ut Nisus: sed ut Petrus christi plenus cōscientie integritate: securitate hominū: dei metu: nocituri cibi et inutilium uacuus curarum: solus: tacitus: tranquillus: angelo simillimus: deo charus: formidabilis nemini: cunctis amabilis: cubiculū somno non impudicitijs idoneum ingressus: dulcem et imperturbatam excipit quietem: et si quid consopitus videt: Plerunqȝ similia vigilantis operibus sunt somnia dormientis: et hac etiā vite parte felicior: meliores aspicit visiones. Necqȝ solum letiore animo: sed saniore etiam corpore membrorumqȝ ministerio promptiore utitur. Cōstat enim animi virtutes precipueqȝ modestiam sanitati multum conferre corporee: et frequenter qui plus corpori seruiunt plus obesse.

¶ Tractatus tertius: De diuersitate conditionum ipsorum occupatorum: et pariformiter solitariorum.

¶ De tractatorum epilogo ac transitu ad miseriā illorū qui alienis negocijs occupant. Cap. I.

A En pater vnius occupati: et vni⁹ ociosi hominis: vnū diem ante oculos tuos posui: omnium hominum dierūqȝ omniū vna ratio est: nisi ꝙ quotidie illius labor: tanto amarior: tātoqȝ huius quies est dulcior: quāto ualidior fit tractu temporis habitus animorum: quantoqȝ per temporales motus acceditur ad eternitatis statum: et viuēdo proximior efficitur. Illi quidem sine fine labor: huic requies. Nisi forte felicior est illorum conditio: qui alienis negocijs occupantur. Alieni nutus arbitrio regunt: et qd agere illos oporteat: in aliena fronte cōdiscunt: Oīa illis aliena sunt: alienū limē: alienū tectū: alienus somnus: alienus cibus: et quod est maximum aliena mens: aliena frons: non suo iudicio flent et rident: sed abiectis proprijs: alienos induunt affectus: deniqȝ alienum tractant: alienum cogitant: alieno viuunt. B De his poeta nobilissimus loquebatur ubi ait: Penetrant aulas et limina regum. Hos alter mordacius atqȝ liberius notabat in Satyra illa qua curialem vitam arguit et eum qui summa bona putet aliena viuere quadra. Equidem inter hos: et perpetuis dominorū ac regum carceribus addictos: quid intersit: nescio nisi ꝙ illi ferreis: isti aureis cōpedibus vincti sunt Speciosior catena: par fuit⁹: maior culpa. Sponte etenim sua faciunt ad quod alij vi cogunt. Ego vō istos: ut sententiam meam breuibus absoluam: occupatorum omnium extremos ac uere miserrimos miserorum uoco: quibus nec breuissimo saltem premio malarum artium uti licuit: viuere alieno imperio: suo periculo morituri: et alijs laborando peccauerunt: sibi felices si sine culpa et sine premio laborassent. Nunc crimen dūtaxat est proprium: que ex crimine uenit fallax licet et fugitiua delectatio aliena est. Atqui dure dicimus conditionis agricolam: qui cum labore serit arborem cuius

C fructum nunq̄ sit visurus. Quis enim ait Apostolus: plantat vineam et de fructu eius nō edit? Qui tamen sortem suam consolari potest: eo ꝙ alteri saltem seculo profuturus sit. Itaq̄ non modo dubitans quod agit ad se non pertinere: sed sciens etiā non omittet: Interrogantiq̄ cui serat: qđ est apud Ciceronem: dijs sit immortalibus respōsurus: seu rectius immortali deo: Quanto miseriores qui serunt vnde ipsi penas solas: alij vō penales voluptates legant? D Qui quod inutiliter agunt: sibi: alijs: imputare nō possunt: Non etati sue cui sepenumero laborando preceptam sibi libertatem eripiunt: Non posteritati cui seruitium parant: Non deo quem offendunt ut hominibus placeant. Deniq̄ non his ipsis quibus placendo nocuerunt: quibus q̄ perpetua morte sua breuem peccandi: hoc est in eternum quoq̄ moriendi licentiam pepererunt: ceci nimium dementesq̄: aduersisq̄ syderibus in lucem: immo in tenebras proiecti: qui cum alte alios extulerint: ipsi continuo iacuere: ab eisdē illis: qđ sepe iam vidimus forsitan opprimendi. Interim cum multa alijs quesierint: multa cupidinum instrumenta conflauerint: tantorum semper commodis caruere facinorum: hanc vnam ferialis industrie gloriam consecuti: principum auaritias: dominorūq̄ libidines cōsiliorū suorum pauisse successibus. E Quid vis amplius dicam? Non equidem minus mordax nostrorum mihi q̄ Cretensium videri solet imprecatio. Cum enim sono uerborum neutra terribilis sit: subest virus utriq̄ mortiferū: Illi hostibus suis optant ut mala consuetudine delectentur: nostri autem ut occupati atq̄ solliciti esse nunq̄ desinant. Quo si profundius: non uerba: sed ipsā rem inspicias: quid tristius dici possit vix inuenio. De his occupatis loquor: quos videmus: et quorum plena est vita vulgaris. Alij enī nulli uel tam rari sunt: ut nusq̄ appareant. Ubi sane ueritas queritur: ficta phantasmata loqui piget.

℃ Qđ q̄q̄ fere omnis occupatus sit miser: sint tamen aliqui lꝫ paucissimi qui laudabiliter occupentur. Cap. II.

i Taq̄ ut iam tandem semel expediam: parum abest quin meo certe iudicio: omnis occupatus miser: occupatusq̄ sub alio bis miser: ꝙ et miseriam suam habet: et ipso miserie fructu caret. Non ꝙ ignorem fuisse et fortassis eē occupatissimos quosdam simulq̄ sanctissimos viros qui seipsos et secum Christo deuias animas adducerent. Quod ubi accidit: ingens fateor et inextimabile bonum est: ac geminata felicitas: duplici de qua multa diximus obiecta miserie. Quid enī felicius: quid aut hoīe dignius aut similius deo est: q̄ seruare et adiuuare q̄plurimos? Quod qui potest et non facit: preclarum mihi quidem humanitatis officium abiecisse: et ob eam rem hominis nomen ac naturam amisisse videbitur. Itaq̄ ubi hoc posse datum sit: desiderium proprium utilitati publice sponte subijciam: desertaq̄ solitudine: vnde mihi soli obsequebar: ultro repetam vnde utilis mundo sim: Ciceronis nostri iudicium sequēs Magis est enim inquit s̄m naturam pro omnibus gentibus si fieri possit conseruandis aut iuuandis maximos labores molestiasq̄ suscipere: imitantes Herculem illum: quem hominum fama beneficiorum memor in consilio celestiū collocauit: q̄ viuere in solitudine: non modo sine ullis molestijs: sed etiam in maximis uoluptatibus: abundantem omnibus copijs: ut excellas etiam pulchritudine et viribus: quo circa optimo quisq̄ splendidissimoq̄ ingenio longe illam vitam huic anteponit. Hec Cicero. Cui sic se rebus habentibus haud coactus assentior. Sed de his omnibus iudicium meū habe: paucissimis quidem instantijs: vniuersale uerum dogma non quatitur. C Multi sunt qui occupationes in commune utiles: et sanctiones solitudine qualibet profitentur: Scio. Sed quot queso te vidimus qui quod profitebantur impleuerint? Sunt fortasse aliqui: sunt plurimi: ostēde mihi vnum et silebo. Non inficior doctos quosdam et facundos viros: et qui multa subtiliter aduersus hec disputent. Ceterum non de ingenio: sed de moribus est questio: Ambiunt ciuitates: declamant in populis: multa de vitijs: multa de virtutibus loquūtur: Uix temperare mihi potui: quominus vnum Satyrici dentis morsum huic loco ualde: nisi fallor: congruentem interponerē: Sed cogitans ad quem mihi sermo est: stilo potius aliquid q̄ uerecundie subtrahendum credidi. D Multa quidem inquies loquuntur utiliter: audiui: et sepe alijs prosunt: credo. Sed non statim sanus est medicus: qui consilio egrum iuuat: quin eodem sepe morbo quo multos liberauerat interijt. Uerba studio elaborata atq̄ arte composita pro multorū salute non respuo: et quicūq̄ sit opifex utile opus amplector. Uerum hec nobis non rhetorice schola sed vite est: nec inanem lingue gloriam: sed solidam quietem mentis intendimus. Neq̄ mihi excidit Seneca: cum dixisset: Omnia impedimenta dimitte et uaca bone menti: ꝓtinus addidisse: Nemo ad illam peruenit occupatus. Quam ego non prestare q̄dem solitudinem: sed conseruare et plurimum adiuuare contendo. Nam nec illud eiusdem auctoris oblitus sum: Non multum inquit ad trāquillitatem locus confert: ut sit ita: sine dubio tamen confert aliquid. Quod nisi sic esset: cur idem dixisset alibi: Non tm̄ corpori sed etiam moribus salubrem locum eligere debemus. Et idem alibi: Conspectum quoq̄ et viciniam fori procul fugiā. Nam ut loca grauia etiam firmissimam ualitudinem tendant: ita bone quoq̄ menti necdū adhuc perfecte et conualescenti: sunt aliqua parum salubria. Unde ergo hec morum mentisq̄ salubritas ac discrimen si nihil esset in locis? Est in locis aliquid pace Senece dixerim: Est multum: sed non totum fateor: illud quidem ut sibi videtur in animo est. Nam sic ait: Animus est qui sibi commendat omnia. Id enimuero suo more recte dicit. Unde autem animo lumen ueri: equitasq̄ iudicij? Aliunde proculdubio.

℃ De laude tranquille serenitatis animi: que largitur in solitudine constitutis: Et quomodo animus non possit in diuersas res esse intentus. Cap. III.

i Taq̄ quod de locis dixi: de animo repe-

tam: Esse in illo aliquid multum: esse totum minime: sed in eo tantum qui opportunitatem locis tribuit animo rationem. Magna enim et diuina quedam res est: animi tranquilla serenitas: et que non alterius donum sit quam solius dei: sed quam sepius ille largiri soleat in solitudine constitutis. Quod utrunque pro breuitate temporis: uel ratione uel contrariorum collatione monstratum est: et mox exemplis illustribus astruetur. Quod si forte datum sit ut aliquis ueri capax: non ad linguam sed ad corborum cuiuspiam quos credulum vulgus stupet penitus aurem cordis admoueat: puto sine contentione fatebitur: quod conscientiam nudam ingenue confitentem audierit: felicitatem non uerbis sonantibus sed rebus tacitis et ueritate intima: non externis plausibus aut fallacissima hominum opinione constare. Multa quidem illic audiet: multum his contraria que in pulpitis cum populo mirabatur: et intelliget quod inter cutim et precordia intersit. Et nimirum hec animi natura est: ut in vnam rem
B uehementer intentus: multas negligat. Hinc est ut eloquentie studiosi: sepe sint ad actum tardiores: et qui res magnas agunt: sunt incultiores eloquio Sic et modestie cultores uoluptatem fugiunt: et quibus uoluptas in precio est: modestiam aspernantur: Sic et quos augende rei familiaris studium tenet: sepe rempublicam atque amicitias contemnunt et illiberalius vitam ducunt. At qui liberalitati animum applicant: quique reipublice curam habent: sepe videas rei domestice negligentes. Non potest uentus idem ex equo placere his quorum nauigatio contrarios fines spectat. Que idcirco dixerim: ne mireris si in eo quoque quod nunc agimus idem cernas: et si sollicita vita strepitum amat: multiloquio delectatur: Contemplatio autem omnis amica silentio est: queque se finibus suis tenet: Et viceuersa illa silentium odit: hec strepitum.

¶ Quomodo ex periculo pastorum disci possit vitam sollicitam minus esse tutam: Et quod ea ratione auctor ipse vitam elegerit solitariam. Cap. IIII.

A Ue nam uero tutior via est: hoc est pater quod
q hodierno colloquio uestigamus. Dic igitur mihi ex hisipsis quorum mentio nobis oborta est: quotiens putas pastorem officio periisse: quotiens ouem et dum uagam alligat in laqueum incidisse: et dum profugam sequitur corruisse? Quotiens credis aut medicum bene ualentem: dum egros circumit egritudinem contraxisse: aut bust arium dum mortuos sepelit: causam mortis contagio repperisse? Nemo uero fallatur quasi minora sint animorum contagia quam corporum: Maiora sunt: grauius ledunt: altius descendunt: serpuntque latentius. Multis inquiunt prodesse meritorium: multis subuenisse: laudabile: quis negat? Sed ordinate charitatis initium scimus. Crede autem mihi: non est parue fiducie polliceri opem decertantibus: consilium dubiis: lumen cecis: leticiam mestis: securitatem metuentibus: spem deiectis: salutem egris: requiem fessis: refrigerium afflictis: monstrare iter errantibus: subiectare humeros cadentibus: dare dexteram prostratis. Magna quidem sunt hec si fiant: parua si promittantur. Neque enim magne quam parue rei promissio: sed exhibitio est maior. Uerum ego non tam aliis legem pono: quam legem tibi mee mentis expono: quam qui probat teneat: cui non placet abiiciat: et relicta nobis solitudine: sollicitudines suas sibi habeat: contemptorque ruris nostri: viuat contentus in urbibus. ¶ Optarem fateor talis esse qui prodesse possem quamplurimis: uel ut ait Naso: totique salutifer orbi: B
Sed primum paucorum hominum: proximum Christi solius est proprium. Et profecto quisquis in tuto est: ut uel tantisper diuersum sentientibus condescendas: peccat in legem nature: nisi quibus potest laborantibus opem fert. Mihi qui adhuc magno naufragio laboro: sufficit illius opem implorare: qui solus potens est prestare quod poscitur. Cuperem magna: sed modicis contentabor: Uellem cum omnibus saluus esse: si minus: cum multis. Ultimo quid expectas ut dicam: mihi si non pereo satis est: multum est abunde feliciter: Et heu quam uereor ne qui forsan ex his: qui se custodes infirmarum ouium dici uolunt: lupi sint: sanasque dilanient.

¶ Tractatus quartus: Que expediant eis qui vitam solitariam ingredi statuerunt.

¶ Quod vita solitaria precipue litterarum ignaris grauior morte: et mortem allatura videatur. Cap. I.

A Tne diutius me consideratione non mea implicem: de se illi: nos de nobis: libret vnusquisque quid preferat
a Impossibile est enim et si vnum omnes finem ultimum intendamus: ut vnam omnibus vite viam expediat sequi. Qua in re cuique acriter cogitandum erit: qualem eum natura: qualem ipse se fecerit. Sunt enim quibus solitaria vita morte grauior sit: et mortem allatura videatur: quod precipue litterarum ignaris euenire solet: Quibus si confabulator desit: quid secum: quidue cum libris loqui ualeant non habent. Itaque muti sunt: Equidem solitudo sine litteris exilium est: carcer: eculeus. Adhibe litteras: patria est: libertas: delectatio. Nam de ocio quidem illud Ciceronis notum: Quid dulcius ocio litterato? Contraque: non minus illud Senece vulgatum: Ocium sine litteris mors est: et viui hominis sepultura. Et si plane norim duo ista tam dul- B
cia philosophorum diuerticula: solitudinem atque ocium: ut incipiens dixi: interdum litteratis etiam hominibus permolesta: In promptu tamen est ratio. His enim hoc accidit qui uel uoluptate aliqua compediti: carcerem suum amant: uel vulgi commercia et vulgari negocio victum querunt: uel ad lubricos honorum gradus populorum uentosis suffragiis aspirant: Et quibus (que ingens his temporibus turba est) littere non animi lux atque oblectatio vite sunt: sed instrumenta diuitiarum. Ad quas hodie discendas: magno rei familiaris impendio: sed multo maxima lucri spe pueri a parentibus: non quasi ad liberale gymnasium: sed uelut ad uile mercimonium destinant: ut mirari nemo debeat eos

uenaliter ⁊ auare litteris uti:quas ut uenderent
quesierunt:E quibus improba ſpe:non ſibi cente
C ſimum fenus:ſed milleſimum ſtatuerūt:Que om-
nia diligenter in vite electione tractanda eſſent:
Neq; enim tales in ſolitudinem uoco:neq; ſi ue-
niant admitto libens.Q; multos igitur excludam:
hinc vides.Nam quid piſcis longe ab aquis:qd
hi procul ab urbibus acturi?Quod illi olim mol-
li ⁊ effeminato cauſidico ſepe dixi:qui hec loca nō
quietis amore quā non nouerat:non appetitu ocij
quod oderat:ſed neſcio quo nam imitandi ſtudio
frequentare ceperat:incertū an ſibiipſi moleſtior
an mihi.Uerum ille confeſtim tedio locorum ⁊
urbanorum deſiderio uoluptatum victus abijt.
Quod niſi ſic euenturum animo preuidiſſem:ul-
tro ipſe ceſſiſſem locis:tam nulla rerum opinionū-
ue proportio erat:q̃uis amicum ille ſe diceret:⁊
eſſemus eiſdem ſtudijs a pueritia uerſati:ſed ut
res docuit:ſtudiorum finibus longe diſparibus.
Redeo autem ad inceptum.

C Q; q̃q̃ optimum eſſet ut in iuuentute quiſq; ſibi aliquid recte vite genus apprehenderet:tamen ſi quis iuuenis neglexerit:conſultum eſt ut ſaltem ſenex hoc faciat.

Cap̄.II.

A O Ptimum quidem eſſet:niſi conſilij inopia
iugis adoleſcentie comes obſtaret:ut ab in
eunte etate circa vnum aliqđ vite gen⁹ ap-
prehendendum vnuſquiſq; noſtrum accuratiſſime
cogitaret:nec ab illo calle quem ſemel elegiſſet:ni
ſi magnis ex cauſis aut graui neceſſitate diuerte-
ret.Qđ initio pubertatis feciſſe Herculem auctor
Xenophon ille Socraticus teſtis eſt Cicero.Sed
q2 id non facimus:neq; enim noſtro iudicio pleri-
q; viuimus:ſed vulgi:atq; adeo per deuia rapta-
mur:⁊ quaſi per tenebras alienis ueſtigijs inſiſtē
tes:ſepe periculoſas ⁊ inexplicabiles igredimur
vias:⁊ eo uſq; prouehimur:ut ante ſimus neſcio
quid:q̃ quid eſſe uelimus:circumſpicere atq; exa
minare permiſſum ſit.Jdcirco quam ſibi perſonaʒ
uel natura uel fortuna uel error aliquis impoſuit:
ſi iuuenis non potuit:quiſq; ſecuʒ ſenex cogitet:⁊
quod ſolet errans viator:ante ueſperam q̃tum li-
cet ſaluti ſue conſulat:vnum ſciens:naturam totaʒ
B haud facile poſſe conuelli.Cui autem in ingreſſu
vie huius quando ut dixi ſcintilla noſtri conſilij
nulla erat:celeſte aliquod lumen affulſit:ut uel ſe-
curum uel periculi minoris:⁊ facile remediabile
iter arriperet:habet vnde ſemp deo gratias agat.
At cui ſiniſterior ſors fuit:plus negocij eſt:poſtq̃
tamen aperire oculos cepit ⁊ q̃ dubium iter agat
intelligere:omni ſtudio incumbat adoleſcentie de-
uium ⁊ errores uel in ſenectute corrigere:memi-
neritq; Terentiani ſenis in Adelphis:qui mutan
de ſub extremum vite:conſultor idoneus:ſimul ⁊
delectabit ⁊ proderit.Difficile negocium impri-
mis:ſed ⁊ imprimis utile ⁊ nequaq̃ impoſſibile.
Neq; ꝟo ſerū putet:quod ſalubre cognoſcit.Aſſūt
huius ſententie non ſpernendi auctores:Sapien-
tiſſimus principum princeps philoſophorum Au-
guſtus ceſar ait:Sat celeriter fieri quicquid fiat ſa
tis bene.Plato ait:beatum cui etiam in ſenectute
contigerit ut ſapientiam ueraſq; opiniōes aſſequi
poſſit.

C Que in ordiende mutandeq; vite tenenda ſit via.

Cap̄.III.

I N omni quidem ordiende mutandeq; vi- A
te conſilio:illud imprimis ante oculos ha
bendum:ut non concupiſcentia inani:ſed
natura duce freti:viam teneamus:non que ſpecio
ſiſſima videbitur:ſʒ que aptiſſima nobis erit:Ubi
maxime rectum ac ſeuerum ſuiipſius eſtimatoreʒ
ac cenſorem exigo:ne oculorum aut aurium uolu-
ptate deceptus aberret.Quod quibuſdaʒ accidiſ
ſe ſcio:qui dum mirantur alios:immemores ſui at
q; aliena tentantes:ridendi materiaʒ populo pre-
buerunt.Hoc vnum ſumptum a philoſophis con
ſilium eſt mihi:ſm quod uel ſolitariam uel urba-
nam vitam:ſiue aliam quamlibet nature moribuſ-
q; ſuis comparans:norit quiſq; quid ſuū ſit.Qđ
ſi ingredientibus eſt utile:q̃to progreſſis utilius:
quibus ſuper eligendi laborem:extirpande etiam
ueteris radicateq; ſententie labor eſt?Apud me ſa
ne cui nihil quod qdē noueriʒ cōmune cū populo:
⁊ cui litterularū tātū obuenit q̃tū nō inflet animū
ſʒ delectet ⁊ ſolitudinis amicū faciat:ubi illas ſine
loquaci doctore:ſed ⁊ ſine tenaci torpore:atq; uti
nam ſine ſeq̈ci liuore didici:quē nō amica:nō con-
iūx:non uadimonium:non uſura:non depoſitum:
non lucellum:non roſtra:non balneum:non taber-
na:non cena:non porticus in urbe deuinciūt.Apđ
me inquam cui ut uerum fatear:non tam proprio
ſtudio:alioue monitu ut ita ſentirem q̃ nature ip-
ſius perſuaſione cōſultuʒ eſt:vita proculdubio ſin
gularis ac ſolitaria:non modo tranquillior:ſed al-
tior eſt atq; ſecurior.Et ut extimare alios iubeo ſu
as res:⁊ ut ipſe res meas noui:ualde ſolitudineʒ
atq; ocium:de quibus multa hodie tecum ueluti
quaſdam ſcalas ad id quo mens noſtra ſuſpirat:
amplector ac teneo:turbas atq; ſollicitudines ceu
repagula uecteſq; permetuo.Sed ita ut ſi qua me
neceſſitas in urbem cogat:ſolitudinem in populo
atq; in medio tempeſtatis portum mihi conflare
didicerim:artificio non omnibus noto:ſenſib⁹ im- B
peritandi:ut quod ſentiunt non ſentiant.Qđ cum
per meipſum experientie creditum in conſuetudi
nem deduxiſſeʒ:multo poſt tempore acutiſſimi cu
iuſdam doctiſſimiq; viri conſiliū eſſe cognoui:me-
morieq; mandaui:eo quidem attentius:quo gau-
debam factum meum uetuſtatis auctoritate fulci-
ri.Nēpe Quintilian⁹ in eo libro ubi oratorē a Ci-
cerone armatum bullis ac phaleris curioſiſſime
perpoliuit:de hoc loquens:Eſt inquit lucubratio
quotiens ad eam integri ac refecti uenimus:opti-
mum ſecreti genus:Sed ſilentium ⁊ ſeceſſus:⁊
vndiq; liber animus:ut ſunt maxime optanda:ita
non ſemper poſſunt contingere:Jdeoq; non ſtatiʒ
ſi quid obſtrepet abijciēdi codices erunt ⁊ deplo
randus dies:uerum incommodis repugnandum:
⁊ hic faciendus uſus ut omnia que impedient vin
cat intentio:quam ſi tota mente in opus ipſum di-

rexeris:nihil eorum que oculis uel auribus incursant ad animuȝ peruenient. An ꝟo frequenter etiam fortuita hec cogitatio prestat ut obuios non videamus: ⁊ ita ne deerremus non consequemur idem: si ⁊ uoluerimus non est indulgendum causis desidie: Nam si non nisi refecti:nō nisi hilares:non nisi omnibus curis uacantes studēdum estimauerimus:semper erit propter quod nobis ignoscamus: Quare in turba:itinere: conuiuijs etiam sibi faciat ipsa cogitatio secretum. Hec Quintilianus. Que libentius inserui: quia secretior locus erat. Nam Senece de hoc ipso vulgatior epistola est: Ideoqȝ nihil apposuit preter finē solum. Cum enim multa tractasset:qualiter aduersus vulgi strepitum durandus est animus studiosi:tandē ad se uersus: Quid igitur inquit:non aliquādo commodius est carere conuitio? Et respōdens sibi: Fateor ait. Itaqȝ ego ex hoc loco migrabo:quasi quecunqȝ dixerat necessarie more solatia hoc ultimum uoluntarie profectionis consiliuȝ daret. Et profecto sic est: Nam ⁊ ego vnum hoc in necessitate remedium inueni: ut in ipsis urbium tumultibus imaginariam mihi solitudinem secessu aliquo q̃tum sinor ⁊ cogitatiōe conficiam:vincens ingenio fortunam. Quo remedij genere sepe quidē hactenus usus sum. Et quoniaȝ futuri semper incerta conditio est:an adhuc usurus sim nescio. Certe libera si contingat electio:solitudinem ueram proprijs in sedibus quesiturus.

¶ De commendatione solitudinis. Cap. IIII.

A Q[q]uod ⁊ dum licuit semper feci: ⁊ q̃ cupide nunc faciam vides. Solitudo equideȝ sancta:simplex:incorrupta uereqȝ purissima rerum est omnium humanarum: Cui etenim sese ostentet in siluis:cui se comat inter uepres? Quem preter pisces hamo:quem preter feras ac uolucres visco fallat aut laqueo? Quem cantu:quem gestu mulceat:quē coloribus delectet? Cui purpuram explicet:cui oleum uendicet:cui uerborum florida serta conterat? Cui demum sese approbet:cui placere studeat preter illum cui in intimas solitudines penetranti: solitarium nihil est? Neminem illa vult fallere:nihil simulat aut dissimulat:nihil ornat:nihil palliat:nihil fingit: Nuda prorsus ⁊ incompta est: Spectaculis enim caret ⁊ plausoribus ueneficis animarum vite rerumqȝ omnium:deum vnicum testem habet:nec vulgo ceco ⁊ mendaci:sed conscientie proprie de se credit.
B De quibusdam quoqȝ parum illi fidens dubitat: recolens scriptum esse: Delicta quis intelliget? Et illud etiam: Si simplex fuero hoc ipsum ignorabit anima mea: Nec tamen illud oblita:ꝙ suauis dominus vniuersis ⁊ miseratiōes eius super omnia opa eius: Q, alleuat dn̄s omnes qui corruūt: ⁊ erigit omens elisos: Q, prope est omnibus inuocantibus eum: Q, non ꝭm peccata nostra fecit nobis:neqȝ ꝭm iniquitates nostras retribuet nobis:quoniaȝ ꝭm altitudinē celi a terra corroborauit misericordiam suam super timentes se: Q, q̃tum distat ortus ab occidente:longe fecit a nobis iniquitates nostras. Deniqȝ non iudicialiter sed paterne nos aspiciens:quomodo miseretur pater filiorum:misertus est dominus timentibus se: quoniam ipse cognouit figmentum nostrum: ⁊ recordatur quoniam puluis sumus: ⁊ homo sicut fenum ⁊ flos agri egreditur ⁊ conteritur ⁊ fugit uelut vmbra: Misericordia autem domini ab eterno ⁊ usqȝ in eternum:quoniam ipse fecit nos: ⁊ nihil odit omnium que fecit. Atqȝ ita hinc minantibus scripturis:hinc spem dantibus de se incerta: ⁊ ne- C
sciens an amore an odio digna sit: trepidat sed ⁊ sperat:ac seipsam de certa ⁊ nota regis sui misericordia consolatur. Sic se:sic demonum vigil insidias inqȝ id solum occupata circūspicit ⁊ diuino presidio fulta contēnit. Sic vndiqȝ felix ac tranquilla: ⁊ ut proprie dicam:arx munita tempestatūqȝ omnium portus est: Quem qui fugit:quid sibi aliud preter:portu careat:uoluatur reum pelago:viuat in scopulis:moriatur in fluctibus? Nec tamen usqȝ adeo propositi improbus sententieqȝ tenax sim:ut desipere alios putem uel in uerba iurare cogam mea: Ad fatendum multi:ad credendum nemo cogitur. Nulla maior q̃ȝ iudicij libertas: hanc itaqȝ mihi uendico ut alijs non negem. Sit sane:potest eniȝ esse:sit honesta:sit sancta omnium intentio: Esse autem occultissime profundissimeqȝ rei humane cōscientie iudex nolim: Et possunt omnes deo largiente bene viuere: Nullum respuit infinita clementia:sed a multis ipsa respuit. Ipsa etiam humane philosophie institutio gradiaria est. Non possunt enim omnes summum locum prehendere: Alioquin ima omnia uacarent:tantū ut vitetur obscenitas ⁊ que in imis esse solent sordes. Id enim omnibus est necesse:qui quolibet in genere vitam agere:procul ab ifamia decreuerūt. Sic obscena vitare debitum:in altum niti virtus est:peruenire felicitas.

¶ De quadruplici distinctione virtutum:a Plotino inducta ⁊ a Macrobio comprobata. Cap. V.

N[n]on sum oblitus distinctionem illam qua- A
druplicē virtutum:a Plotino ingenti Platonico inductam:a Macrobio comprobatam: Sed in ea ipsa politice virtutes infimum gradum tenent:que occupatorum esse possunt:eorum qȝ non omnium:sed illorum quibus occupationuȝ finis virtus propria ⁊ multo maxima reipublice salus est. Cernis ad q̃ȝ paucos vno uerbo tota occupatorum innumerabilis acies sit redacta. Proximum ascendendo gradum possident purgatorie virtutes haud dubie linquentiuȝ urbes atqȝ ociosorum ⁊ uere philosophantiū ornamenta. Et passiones quidem animi:quas prime temperant:he conuellunt. Tertius gradus altior illarū est:quas purgati animi virtutes uocant: quarum munus est proprium:passiones quas politice molierint: purgatorie conuulserint obliuisci: Hec perfectorum sunt: qui ubi sint nescio: Sed ⁊ qui fuerint solitudinem amarunt. Et siquis usq̃ȝ superest q̃ȝuis hoc virtutum gubernaculo tutus in alto nauiget:puto tamen solitudinis portum amet.
Quartus ac supremus exemplariū est locus:que B
supra hominem sunt: ⁊ ut aiunt: in mente solius dei habitant: Unde qd̄ ipsum nomen indicat:tanq̃ȝ ab exēplari aliquo eterno: Siue ut Plato no-

cat:ab ideis quas in eadem dei mente: ut ceterarum rerum:sic virtutum posuit:tres alias humanarum virtutum species ortas uolunt. In his autem aduersus passiones: non modo non eosdem effectus esse quos in ceteris:sed ipsum passionis nomen audiri nefarium prorsus atq3 sacrilegum. De istis sane nil dicturus fueram: nihil enim ad id quod nunc agit:nisi quia cum de politicis purgatorijsq3 virtutibus loqui aliquid tempus admonuisset: Plotini quadrifidam catenam multa arte consertam:stilo soluere ac dissociare non libuit.

De delectatione ac dulcedine vite solitarie 7 spiritali pugna solitariorum. Cap.VI.

A Jdes ne q̃to uerborũ ambitu utcunq3 cũ occupatis in gratiã redire uoluerim:tempus est ut his iam digressionibus modus sit. Ad me igitur 7 ad solitudine3 reuertor: Cuius ego ueram intimãq3 dulcedinem utinam profundius hausissem:ut fidentius in hoc tecum sermone uersarer: Nunc de re sanctissima:prophanũ ingenium fari pudet. Quis enim fando equet quod vix percipit cogitando? Celestis 7 prorsus angelica vita est:de qua terrenus ne dicam terreus homũcio loqui vult:splendore nominis captus fama q3 rei optime: 7 ut uere dicam:odore magis q̃3 sapore delectatus: haud aliter q̃3 si natus in siluis pastor 7 in siluis educatus sitim fluuio:herbis famẽ sedare siluestribus:humi cibum sumere solit9 dumosoq3 requiem sub antro:casu aliquo ad amplissime cuiuspiam atq3 opulentissime urbis muros accesserit: Et dũ in uestibulo fessus sedet: oculosq3 auide circũflectit:inq3 urbem ipsam inijcit custodum domos aut coherens portis angiportum viderit: Exinde reuersus in siluas socijs narret: quid in ea urbe conspexerit:quid in atrijs:quid in vicis:qd in curia:quid in foro:quid in officijs artificu3:quid in thalamis procerum:quid in publicis priuatisq3 consilijs agatur. Aut si quia primu3 forte religiosissimi templi limẽ attigit: Idcirco qcquid amictuum seu uasorũ imis penetralibus abditum seruatur:cũctas librorum formas:singula sacer dotum officia:omnes sacrorum cerimonias nosse putat. Re enim uera q̃tum ego ab huiuscemodi pastore differo:nisi q2 is urbem semel adijt aut templum:ego sepe solitudinem. Is exterius substitit:ego introij. Ille mox abijt:ego permansi? Quid tamen ego certius noui:qualis solitarie vite status interior sit:antra: colles 7 nemora:eque omnibus patent: Nemo arcet intrãtes:nemo pellit ingressos:deserti nullus est ianitor:nullus custos. Sed quid locorum solus introitus:quid ambiti uehunt amnes:quid lustrate iuuãt silue:quid infessi prosunt mõtes:si quocũq3 iero:animus meus insequitur:talis in siluis qualis erat in urbibus? Ille ante omnia deponendus: Ille inquam: ille domi relinquendus erat:suppliciterq3 poscendum a domino:ut cor in me crearet mũdum: 7 spiritum rectum his in visceribus innouaret: Tũ demum vite solitarie abdita penetrassem: Nec enim quid alieno glorier? hec solitudo utiq3 non solitaria vita est:ea scilicet quam suspiro:q̃uis exterius simillima videatur:eque hominu3 turbis educta: sed non eque passionibus expedita. O si vidissem C
que nam dulcedo illa ineffabilis sanctarum animarum:quam de preteritorum commemoratione discriminum: 7 uenturi gaudij expectatione percipiũt:sine quibus triumphatus hostis:sine quibus sepe quidem victus:sed vincẽdus adhuc: 7 in acie nunc etiam standu3 est non sine spe certa victorie: militandumq3 non solis:sed suffultis angelico comitatu: Et quibus indutis armaturam dei loricãq3 iustitie:ut uerbo utar Apostoli:munitis scuto fidei:gladio spiritus 7 salutis galea aduersus principes 7 potestates:aduersus mundi rectores tenebrarum harum:iterum atq3 iterum nullo quidẽ spectante mortalium:sed celicolarum maximo cõsensu 7 eximio omnium fauore christoq3 Jesu spectaculis presidente pugnandum est. Que nam illa suspiriorum quies:de profundis ad excelsa tendẽtium:fatigato animo gratissima? Que nam suauitas lachrymarum de purissimo cordis fonte cadẽtium? Que nam militum christi vigilie excubieq3 psalmorum in turribus hierusalem 7 in propugnaculis sion aduersus exercitum babylonis:tota nocte canentium ualliũq3 7 castra seruãtium:loco arduo 7 munito:ubi nec pabulu3 desit nec aquatio: ubi fidant hostibus insidijs tẽtari se posse non obrui:eoq3 se gratie subuectos : ut ferocissimi hostis incursus ipsis obsequium:suppliciu3 illi sit:ut qui saluti iam amplius non obest:sepe prosit ad gloriam:exercendoq3 fiat cautior militia:fortior victoria:clarior triumphus:christi pugilum in vite huius agone certantium.

Q̃tum sit solatium q̃taue iucunditas pro breui solitudine hominum perpetuam sperare frequentiam angelorum. Cap.VII.

Uod illud solatium:q̃ta iucunditas:gaudere presentibus:sperare meliora:pro breui solitudine hominum perpetuam frequẽtiam angelorum 7 diuini vultus aspectũ? Ubi totius sacre concupiscentie 7 desideriorum omniu3 est finis:pro paucis lachrymis interminabilem risum:pro temporalibus ieiunijs eterna conuiuia: pro uoluntaria paupertate inestimabiles uerissimasq3 diuitias : pro incolatu siluarum ius ciuitatis etheree:pro fumoso tugurio stellãtia christi palatia:pro agresti silentio cantus angelicos : 7 celestis dulcedinem harmonie:queq3 omne melos excesserit:illam dei uocem:tot transactis laboribus: suos eternam in requiem euocantis:proq3 his omnibus sponsorem ueracissimu3 ac locupletissimum habere: Cogitare quotidie quid est quod reliqui: quid est qđ secutus su3:quale est qđ patior: quale qđ expecto:quantum est qđ seui:q̃tum est qđ metam. Extimare q̃3 breui temporis iactura: immo uero non iactura:sed lucro 7 innumerabilium tediorum fuga:felicitatem negocientur eternam: 7 dimissis hominu3 fastidijs urbiũq3 periculis: ubi uere est infernus ille viuentium: cuius meminit psalmista:ad supernam patriam properantes:iam hinc ceperint esse felices. Siquidem miserie finis felicitatis initium est natura contrariorũ exigente ut ubi hoc desinit:illud incipiat. Postremo 7 cogitatus altissimos: 7 collocutores spirit9 7 visiones beatificas habere: 7 sepe presentem christu3 fami-

liarius compellere. Semper enim presens est qui
ubiq; semper est. Quis est autem hic nisi de quo
scriptum est: Si ascēdero in celum tu illic es: ⁊ si
descēdero ad infernum ades: Si sumpsero pēnas
meas diluculo ⁊ habitauero in extremis maris?
Cui si facile fuit oculos nobis atq; aures itellectū
q; largiri: multo est pfecto facilius nos videre: au
dire ⁊ itelligere. Uidet ille igit̄ nos: auditq; pus
etiam q̄; loquamur. Ipse est enim igitur qui tacito
Moysi ait: Quid clamas ad me? Preuenit uota
nostra ⁊ affect⁹ anticipat. Cogitatiões nostras in
telligit de longinquo: hoc est multo anteq̄; fiant:
Preces nostras exaudit anteq̄; sonēt: necessitates
nostras aspicit anteq̄; ueniāt: exit⁹ nostros specu
laẗ anteq̄; nati sumus. Sed ita nos aspicit: ut indi
gnos licet inueniat: misereatur tamen: nisi forte qd̄
procul absit a nobis: contumacia pertinaci miseri
cordiam repellamus.

¶ Q; habentes uerum testem christum: teste imagi
nario non egeamus. Cap. VIII.

A H Abētes ergo testem patrem iudicem: teste
b illo imaginario non egemus: de quo alibi
scripsi: quem philosophorum quidam que
rendum nobis esse dixerunt. Epicurus qdem qui
busdam licet opinionibus infamatus: magnorum
tñ iudicio magnus vir amico scribēs: Sic fac inqt
omnia: tanq̄; spectet Epicurus. Marcus Cicero in
epistolis quas ad Quintū Ciceronē fratrez suum
scribit: post adhortationes magnificas ad virtutez
cōcludēs: Id inquit facillime facies si me cui sem
per vni magis q̄; vniuersis placere uoluisti tecum
semper esse putabis: ⁊ omnibus his rebus q̄s di
ces ⁊ facies interesse. Multum haud dubie confi
debat ueram p̄sentiam pfuturā esse germano: qui
memoriam sui solā efficacem adeo virtutis ad stu
B dium extimaret. Secutus hos Seneca: sed nō au
sus tantum sibi tribuere: Luciliuz suum monet ut
alicui⁹ clarioris viri p̄sentiam sibi fingat. Ait eniz:
Prodest sine dubio custodez sibi imposuisse ⁊ ha
bere quem respicias: quem interesse tuis cogitatio
nibus iudices. Nec multo post: Sic facies inquit
quecūq; facies tanq̄; spectet aliqs. Et post pauca:
Aliquorum te inquit auctoritate custodi: aut Ca
to ille sit: aut Scipio: aut Lelius: aut cuius inter
uentu pditi quoq; homines vitia supprimerēt. Et
ut intelligas hāc etiam esse Epicuream doctrinaz:
Seneca idē alibi: Aliqs inqt vir bonus nobis eli
gēdus est ac semp ante oculos habēdus: ut sic tan
q̄; illo spectāte viuamus: ⁊ omnia tanq̄; illo viden
te faciamus: hoc mi Lucili Epicurus p̄cepit custo
dem nobis ⁊ pedagogum dedit. Deinde quibus
dam iterpositis quibus hoc cōsilium annumerat:
adiecit: Et elige itaq; Catonem ait: Si hic tibi ni
mis videtur rigidus: elige remissioris animi viruz
Lelium: Elige eum cuius tibi placuit ⁊ vita ⁊ ora
tio: ⁊ ipse animum ante se ferēs vultus. Uides ut
aliquot enumeratis: utrobiq; nobis liberum linqt
eligere quem uelimus: modo aliquem eligam⁹: cu
ius nobis nō genus: nō potentia: non opes: sed vir
tus ⁊ conuersatio ⁊ testis animi frons ⁊ motura
C animum uerba placuerint. Et hoc quidem de ima
ginario teste vite philosophicum cōsilium: inter su
os nō inutile: nobis nō necessarium: hūc in his lit
terulis obtineat locum: ut qd̄ dixim⁹ appareat tali
teste christianum hominem nō egere: Cui nō Epi
curus aut Cicero: nō Cato: nō Scipio: nō Lelius
imaginatione fingēdus: sed angelus bonus vite cu
stos: comesq; datus homini: quo spectāte siqs est
pudor: audere nō debet: qd̄ coram homine nō au
deret. Et qd̄ summū ⁊ terribile dixerim: Christus
ipse locis omnibus atq; tēporibus est presens: nō
actuum: sed ⁊ cogitatuum omnium uerus testis:
quos ⁊ si uere afforet testis Epicureus non vide
ret. Figere hic animum libet ⁊ cogitare: Quis tā
impudēti rabie fuit vnq̄; tātaq; scelerum licentia:
qui nō dicam christum: sed amicorum christi ali
quem coram cernens non raptāti se p̄cipitātiq; li
bidini frena substringeret? Atqui christum ipsuz in
abditis etiaz anime penetrabilibus semper assiste
re: ⁊ quid illis geraẗ introspicere ⁊ aperta omnia
videre: nemo usq̄; christianus est quis dubitet:
nec ab omni dedecore tāti testis metu saltē ⁊ uene
ratione desistiẗ. Quod hic prestygij est: nisi q: quē
presentem corde credimus: oculis nō videmus: eo
q; relabimur in quo ueteres Cicero qui christum
certe nō nouerat: arguebat: ubi ait: Nihil animo vi
dere poterāt: ad oculos omnia referebant? Quod D
si ⁊ nobis accidit ⁊ cōsilium optamus: idem no
bis audiēdus est Cicero: nō q alij precipue ex no
stris desint: cuz Augustinus ex hoc maxime librū
uere religionis mihi texuisse videaẗ: sed iuuat in re
nostra peregrinum: ut ita dixerim: hominem audi
re: presertim cum vnus idemq; locus sit: ubi ⁊ vul
nus aperuit ⁊ medicamēta composuit. Ait enim:
Magni autem est ingenij reuocare mētem a sensi
bus ⁊ cogitationem a cōsuetudine abducere. In
hoc ergo summis ⁊ nos viribus enitamur: ut sen
sibus domitis ⁊ victa cōsuetudine aliquid animo
videamus: Aperiamus iam tādem atq; purgem⁹
oculos illos intrinsecos quibus inuisibilia cernen
tur: christum adesse videbimus. Et si de Marco
Catone scriptum est: quod puduit gementem illo
teste mori: q̄;tomagis pudebit christo spectāte ma
le viuere: male mori: aut omnino facinorosum aut
turpe aliquid tāto sub teste committere. Sane no
ster hic testis infallibilis atq; perpetuus: ut ad pro
positum sermo redeat: ⁊ si ubiq; presens sit: nusq̄;
tamē esse presentior: nusquāq; familiarius nos au
dire ⁊ nobiscum colloqui q̄; in solitudine dignaẗ.
Nimirum: Nam ⁊ nullus interstrepit: ⁊ qd̄ ab in E
tētiōe mētem distrahat nō est. Sic humanus ani
mus assuescit celestibus frequētiq; colloquio fidu
ciam salutarem concipit: ⁊ ex hospite atq; aduena
fit domesticus dei. Magno enim ex amore conti
nuoq; ⁊ fideli cultu inter deum ⁊ hominem fami
liaritas tāta est: q̄;ta inter hominem ⁊ hominē nō
est. Q; obrem ut laboriosos homines ⁊ mortalib⁹
semper rebus implicitos ac terrenis occupationi
bus tota intētione demersos: iam nunc occupatio
num immortalium ⁊ inferni laboris habere pri
mitias crediderim: sic simillimum ueri putem soli
tarios dei amicos: pijs assuetos curis: iaz hic eter
ne vite presentire delitias: Nec incredibile dixeriz
posse aliquem ex hoc numero cui secularis ceni ue
stigium nullum extet ad eum graduz misericordia
subleuante cōsurgere: ut adhuc terris inclusus: cō
cinentes in celis angelorum choros audiat: ⁊ vi
deat in excessu mētis: qd̄ ad se rediēs non possit ex
primere. Sed qd horuz omniū scire: qd ue de his
loq possuz peccator ifelix: ⁊ peccati mei pōdus ac

vincula circūferēs:qui uel amore litterarū amicuʒ ocio: ⁊ litteris locū amo:uel foꝛtaſſe odio quodam ex diſſimilitudine morū oꝛto:populuʒ fugio: ⁊ foꝛtaſſe cōſcientia vite mee multiloquum teſtem vito.

¶De Libertate ſolitarij: ⁊ ſtudio mētali. Cap.IX.

A b Js igitur p̄termiſſis:q̄ꝗ bone Jeſu ad hūc finem creati abs te ut in te requieſcamus:ad hoc nam ⁊ ſine hoc inutiliter atꝗ infeliciter nati ſumus.Quāti tādem pater eſtimeſ illa cōia:viuere ut uelis:ire quo uelis:ſtare ubi uelis:Uere iter purpureos florū thoros:Autumno caducarū inter frōdium aceruos acqeſcere:Apricatiōe hyemē:vmbꝛis eſtatem fallere:neutraʒ ſentire niſi quam uelis?Jn utraꝗ tuum eſſe: ⁊ ubicūꝗ fueris eſſe tecum:ꝓcul a malis:ꝓcul ab exēplis ſcelerum:nō impelli:nō collidi:nō affici:nō urgeri nōdum eſurire malis in cōuiuium trahi: dum tacere cupias ad loquēdum cogi:nō impoꝛtune ſalutari attrectariꝗ ac detineri in cōpitis ⁊ urbanitate incōdita ⁊ iſulſa:totos dies in eculeo pendere: obſeruare p̄tereūtes:Quis te ut mōſtrum aliqđ intueat̄ admirāſ:qs pedem figat occurſu:qs flex⁹ in tergum hereat: ⁊ aut neſcio qd raucum in aurē comitis inſuſurret:aut de te obuium iterroget:qs in turba uel moleſte urgeat:uel aliq̄ꝫto moleſti⁹loco cedat:qs manum poꝛrigat:qs ad caput illam referat:qs multa in anguſtijs loq paret:qs tacit⁹oculo ſignum det ⁊ ſtricto trāſeat labello: Demuʒ nō

B iter tedere ſeneſcere:iterꝗ ſaltātium greges ꝑmere ſemp ⁊ ꝑmi:Artari ſpiritum meſtiſꝗ uapoꝛib⁹ afflatum hyeme licet media ſudare:nō humanitatem iter homines dediſcere: affectumꝗ faſtidijs odiſſe res:odiſſe hoies:odiſſe negocia:odiſſe quoſ diligas:odiſſe teipſum:nō obliuiſci tuarum reruʒ: ut multis igratis uaceſ:Sine p̄iudicio tādem apoſtolice ſententie ad Romanos que eſt:ꝙ nemo noſtrum ſibi viuit: ⁊ nemo ſibi morit̄:Siue enim viuim⁹:dn̄o viuim⁹: ⁊ ſiue morimur:dn̄o morimur: Jta tibi viuere ⁊ mori:ut nō alijs q̄ꝫ dn̄o viuas ⁊ moriaris.Stare iterim uelut in ſpecula:res curaſꝗ hominum ſub pedibus ituētem:videre oia teꝗ ip̄ꝛimis:cū vniuerſitate trāſire:nec ſenectutem tacite ſubrepētem pri⁹moleſtam pati q̄ꝫ ꝓximam ſuſpicari:Qđ omnib⁹ ꝓpemodum occupatis accidit:Sed eam multo ante ꝓſpicere ⁊ p̄parare illi itegrum coꝛp⁹:equum animum:noſſe vite vmbꝛaʒ hāc nō vitam:diuerſorium nō domum: viam eſſe nō patriam:nō cubiculum ſʒ paleſtram:nō amare que fugiūt:optare que ꝑmanēt:hec ipſa duʒ aſſūt:

C ferre pacifice:Semp te meminiſſe moꝛtalem: ſed cui ſit imoꝛtalitas repꝛomiſſa:mittere retro memoriam:perꝗ oia ſecula ⁊ per oēs terras animo uagari:uerſari paſſim ⁊ colloq cum omnib⁹ qui fuerūt glorioſi viri:atꝗ ita p̄ſentes malorum omniuʒ opifices obliuiſci:nonnunq̄ꝫ ⁊ teipſum: ⁊ ſupꝛa ſe eleuatum animum iferre reb⁹ ethereis: meditari qd illic agit̄: ⁊ meditatiōe deſiderium inflāmare: teꝗ viciſſim cohoꝛtari: ⁊ ardētium q̄ſi verborum faculas calidis admonere p̄coꝛdijs: Qui qđ inexperti nō itelligūt:nō vltim⁹ſolitarie vite fruct⁹eſt. Jnter hec ut notiora nō ſileam: ⁊ lectiōi dare operam ⁊ ſcripture: ⁊ alternum laborem alterno ſolatio lenire:legere quod ſcripſerūt pꝛimi:ſcribere qđ legāt ultimi: ⁊ beneficij litterarū a maiorib⁹ accepti qua in illos nō poſſum⁹:in poſteros ſaltem gratum ac memorem animum habere: Jn eos quoꝗ qua poſſum⁹:nō igratū:ſʒ noia illorum uel ignota vulgare uel obſolefacta renouare:uel ſenio obruta eruere ⁊ ad ꝓnepotum populos uenerāda tranſmittere.Jllos ſub pectore: illos ut dulce aliqd in ore geſtare:Deniꝗ modis omnib⁹amādo:memorādo:celebꝛādo:ſi non parem:certe debitam meritis referre gratiam.

¶Quomodo quarundam artium inuētoribus diuini honores attributi ſint. Cap.X.

i Auctores artium q̄rundam poſt moꝛtem diuinitatis honore cultos audiuim⁹:grate qdem potius q̄ꝫ pie. Nulla eſt enim pietaſ hominis qua deus offendit̄:ſʒ erga memoriam de humano genere bene meritoruʒ incōſulta gratitudo moꝛtalium humanis honoꝛib⁹ nō cōtēta:uſꝗ ad ſacrilegas proceſſit ineptias:Hinc Apollinem cithara:hinc eundem ipſum atꝗ Eſculapiū medicina:Saturnum Liberūꝗ ⁊ Cererem agricultura:Uulcanum fabꝛica deos fecit:Hinc Egyptus: Oſirim:Athene docta urbs Mineruam coluere: ꝙ ille lini:hec olei uſum artemꝗ lanificij reperiſſe fert̄.Longum eſt ſingula ꝓſequi:qđ apud ueteres huiuſcemodi uanitatū nullus eſt modus:quas palam dānare nō auſus ille poetarum maxim⁹ atꝗ cautiſſimus: ut qui ꝟo paratum foꝛte ſupplicium uerebat̄:latēter utiꝗ nec min⁹elegāter irridere nō metuit:q̄nquidē animas eorum iuctas qui vitam excoluere per artes:quorum noia vulgus mendax ⁊ omnium fons errorum in celum:celi dn̄o idignāte locauerat:apud inferos ponit. Noiatim iſup ipſum medicine reptorem omnipotētis dei fulmine detractum:ad ſtygias vndas canit.Uerū hec queſtio iter eos maneat:Apud nos enim nulla de dijs eſt queſtio. Nec ꝟo mirari vnq̄ꝫ ſatis poſſum:viros in ceteris omnib⁹ tam ꝑfectos:in ſolis ſupſtitionibus tam delyros: ⁊ quaſi uelociſſimos curſores euntes in diuerſum ⁊ ante oculos metham poſitam nō vidētes:ut quorum ꝑnicitatem miroꝛ:miſerear cecitatem.Sane ſi talium rerum pꝛimis auctoribus honoꝛ aliquis debetur: quem deberi magnum modo humanum modeſtūꝗ nō inficioꝛ:qđ non litterarum artiumꝗ nobilium repertorib⁹ debeatur:qui nō uomerem ſulcis:nō telam lateri: nō fidium tinnitum auribus:nō oleuʒ aut vinum gutturi:q̄ꝫuis ⁊ auribus ⁊ gutturi ſuos ſonos ſuaſꝗ delitias:ſed feliciora quedam inſtrumenta ad cibum ⁊ oꝛnatum cultumꝗ ⁊ medelam animi peperere?Enimuero id debitum ubi queſo potiſſimum perſoluat̄:aut quis eſt qui dubitet hoc ipſuʒ litterarum negocium quo uel noſtrum uel alienuʒ cōſecremus nomen:quo multo pennius q̄ꝫ ere uel marmore virorum illuſtriuʒ imagines excidam⁹? Nuſꝗ̄ꝫ omnino melius:nuſq̄ꝫ liberius:q̄ꝫ in ſolitudine poſſe tractari:exptus hoc ſaltem loquoꝛ:Sētio quoſ animo ſtimulos:quas alas igenio:qđ illa operi uacuum tempus accommodat:que oia pꝛeter illam ubi q̄ram neſcio.Uacuitatem ꝟo ſeu uacationem dici inanis litterarum atꝗ artium fontem eſſe:ſi mihi foꝛte non credis: Ariſtoteli crede: qui pꝛimo metaphyſice ſue libꝛo:circa egyptuʒ cōſtitutas methematicas artes ait:rōnem aſſerēs:ꝙ ibi gēs ſacerdotum uacare dimiſſa eſt.Quod nec Plato ipſe tacuerat de eiſdem loquens in Timeo ; quod ſacerdotijs pꝛediti ſeparatim a cetero

populo manēt:ne cōtagione aliq̄ ꝓphana castitas polluat. De quoꝝ vita ut vnus e sacerdotibus nostris ait Cheremon Stoicus vir eloquētissim⁹ narrat:ꝙ oībus mūdi negocijs curisq̧ postpositis:sēper in tēplo fuerint:ꝛ rerum nāā causas ac rōnes syderum ɔtēplati sint:nunq̄ꝫ mulieribus se cōmiscuerint:nunq̄ꝫ agnatos nec ꝓpinquos nec liberos quidem viderint:ex eo tpe quo cepissent diuino cultui deseruire carnibus ꝛ vino se semp abstinuerit. Addit ad hec ꝙ biduana ac triduana iedia humores corꝑis ex ocio atq̧ imobilitate nascētes acerrime cōprimere ꝛ castigare sint soliti: Multa quoq̧ de cibo de potu de accubitu:qbus moribus diuinam ingenij ubertatem facile crediderim contigisse.

¶ Tractatus quintus: De vite solitarie impugnatoribus: quibusdāq̧ doctrinis ac consolationibus solitariorum.

¶ De rationibus quibus aliqui vitam solitariam reprehendunt. Cap. I.

A Nec sum nescius:ut hoc loco mihi violenter occurrit ab his qbus solitudo ꝛ lrīs inimica videt ꝛ ṽtutibus. Dicūt eniꝫ in primis carere solitudinem magrīs quibusdam q̄si lrarum dispēsatorib⁹:atq̧:ut ita dixerim:teneroꝝ altoribus aioꝝ:sine quoꝝ ope ɔtinua ꝑfecto rara nūq̄ꝫ igenia surrexere. Ita vō hoc dicūt:quasi ego pueris loq̄r:ꝛ nō his qui domiferulam pedagogūq̧ dimiserint. Instāt tñ acri⁹ ꝛ eruditis etiam viris distrahi ingenium huc illuc ꝓspectu uago ꝛ celo liberiore cōfirmāt. Quō qdem ubi grāde aliqd moliē rapidi more cornipedis:magno quem saltui ꝑpares frenādū colligēdūq̧:doctus nemo negauerit. Huius sentētie patronum Quintilianum hñt:qui libro oratoriarum institutionum nisi fallor nono:cum secretum ꝛ liberum arbitris locum:ꝛ q̄ꝫ altissimum silētium scribētibus maxime cōuenire:deq̧ hoc neminem dubitare dixisset:ꝓculdubio hac in pte mecum sentiēs:mox adiecit vñ dissentiēs videret: Et nō tñ inqt ɔtinuo audiēdi qui credūt aptissima in hoc nemora siluasq̧:ꝙ illa celi libertas locorūq̧ amenitas sublimē aium ꝛ beatiorem spūm parēt:mihi certe iucundus hic magis q̄ꝫ studioꝝ hortator videt eē secessus. Nāq̧ illa ipsa que delectāt necesse est auocēt ab itētione opis destinati. Neq̧ enim se bona fide in multa simul intēdere aius totum pōt:ꝛ quocūq̧ ipse respexit desinit intueri qō ꝓpositum erat. Satis utiq̧ dixerat:ꝛ tñ ut penitus ita sibi ꝑsuasum scias insistit ac repetit: Quare inqt siluarum amenitas ꝛ ꝑter labētia flumina:ꝛ inspirātes ramis arboꝝ aure:uolucrūq̧ cantus:ꝛ ipsa late circūspiciēdi libertas ad se trahūt:ut mihi remittere poti⁹ uoluptas ista videat cogitationem q̄ꝫ intēdere. Ecce igit ut aduersum me nō spernēdus testis in iudicium uenit:qui uelut auctoritati ꝓprie parum fisus Demosthenis haud vulgaris eqdē note viri:sꝫ absq̧ emulo graie facūdie pncipis factum ꝓfert opinioni sue consentaneum. Et Demosthenes qdem inqt: Melius qui se in locum ex quo nulla audiri uox ꝛ ex q̄ nihil ꝓspici posset recōdebat:ne aliud agere mēteꝫ cogerēt oculi: Habes o studiose siluarum sectator miratorq̧: Dicat aliqs qui siluas ꝛ colles ꝛ secessus auios:nō tātum inutiles studijs opinet sed dānosos: Quid hic dicam? Negem aut locutuꝫ uera Quintilianum:aut recte fecisse Demosthenem:immo vō uel in sñiam hoꝝ ibo:uel hos in sñiam meā traham? Cōuenire securius:q̄ꝫ luctari:poterā. nēpe ꝑfacile hos incursus auertere:ꝙ oratores ambo:hic qdem clarus:ille clarissimus: Nec dubium nulli studiosoꝝ gñi minus siluas ꝛ ea de qbus hic loquit atq̧ oīno solitudinem ɔuenire:qō expssius dicam cum ad exēpla puenero. Sed non hinc euadere est aīus:nec fuga nec bellum placet:ɔcordiaꝫ quero. Itaq̧ q̄uis ego nusq̄ꝫ felicius q̄ꝫ in siluis ac mōtibus ingenium expiar:nusq̄ꝫ mihi paratius ꝛ magnifici sensus occurrāt:sicubi tñ magnificū aliquid occurrit ꝛ equa cōceptibus vōa rñdeant:nolim tñ:qō mihi forsan singulare est: ad vniuersos trahēs dictum factūue tātoꝝ hoium dānare:quin utrūq̧ potius amplector ꝛ ꝓbo:neutrum nrō proposito aduersum. Neq̧ enim studiosis impo:ut in siluis aut mōtibus libros scribāt:sed pmitto ut tali spectaculo recreatum aium in angustias cogant tacitas atq̧ recōditas: quas tñ nullo loco aptius q̄ꝫ in solitudie posse cōtingere:quis est qui nō quālibet urbium amicus itelligat? Fuscum igit ac silētem locum qui ad scribēdum uenit eligat. Hoc eni iubētibus nō obsisto. Quō diurno scriptori dictuꝫ: nocturnus nō respuat lucubrator. Qua in re ipsius Quintiliani cōsilium nō inefficax exptus:tecū studiosissime pū:ꝛ cum lectore coico. Ille eniꝫ laudās Demosthenis hūc morem:ad extremum ait: Ideo lucubrātes silētium noctis ꝛ clausum cubiculum ꝛ lumē vnum uelut rectos teneat: Nihil horum ut arbitror solitudini obstare:sed fauere cuncta fateberis. Itaq̧ si iter tātas uoces audior:ɔsiliūq̧ nouum nō despicit:ꝛ hos sequor ꝛ lōgi⁹ euectus si loci optio integra est:scripturum noui aliqd admoneo:quotiēs se exēplo Demosthenis icludet

¶ Quod siluae:loca virentia ꝛ amnes plurimum conferunt solitarijs. Cap. II.

A Illud añ ꝓuisum sit:ut post secūdos ingenij successus egressu facili in siluas ꝛ loca virētia:quoq̧ nihil est musis amicius que ruli amnis in ripam grauedinem possit fatigationēq̧ deponere. Nec ideo minus in aruum ingenij rerum semina iacere:ꝛ inter ipsum quietis reparādiq̧ animi tēpus uecturo labori māni ꝑparare:utile simul ꝛ iucūdum opus ꝛ actuosa requies ꝛ quietus labor:ut cuꝫ ad angustam illam Demosthenis ac secretam aream reditum fuerit:sentētiarum sementem inutilibus excussis:uotiua uerborum messis equipareat:atq̧ ita nullum studio tēpus iners aut inane ꝑterfluat. Quō his p̄cipue dictum sit qui orōnes texunt aut historias: Nam qui phiam:ac maxime qui poeticam meditant:qbus acuta potius ꝛ arguta q̄ꝫ multa congrere mēs est:eos libertati ꝓprie relinquēdos cēseo:ipetum igenij sequātur: Confidant ubicūq̧ est aius:ubi locus tēpusq̧ suaserint:aut ubi se stimulis maioribus adigi senserint:seu celo aperto:seu clause tecto domus: seu solide rupis obtētu:seu patule pinus vmbraculo: Nō multoꝝ euolutione uoluminum est opus. Illis iam añ plectis in aio legūt: sepe etiaꝫ in animo scribūt lectione ꝑterita:sed pñti ingenio sese attollūt: Nepe supra humanum modum rapiant oportet si supra hoiem loqui uolūt. Id sane locis aptis-

simis expeditius fieri iterdum ⁊ alacrius aīaduerti. Uñ sepe mōtanum carmē q̄si hedum e toto grege letissimum atqꝫ lectissimum vidi: ⁊ nitore insito admonitus originis: dixi mecum: Hramen alpinum sapis: ex alto uenis. Eqdem ut huic tādeꝫ
B articulo finem faciam: ⁊ Marcus Tullius ⁊ Uirgilius Maro: quos eloquentie p̄ncipes latine nemo eloquēs negabit: huic cōsilio herebant: dum alter cum sepe alias: tñ p̄sertim ad tractatum legum ciuilium accessurus frondosas quercus ⁊ delectabiles secessus: quodqꝫ ibi scriptum memini: ripam ⁊ vmbram: ⁊ ꝓcerissimas populos: ⁊ cōcētum auium: ⁊ strepitum fluuiorum: atqꝫ equas in ptes scissi amnis in medio insulam puam ⁊ huic nr̄e simillimam quereret. Alter aūt suum alexim qsqs is est pastorio carmine laudaturus: Inter dēsas vmbrosa cacumina fagos assidue ueniēs: solus in montibus ⁊ siluis id faceret. Platonem secuti ambo: qui inter ociosa cupressera ⁊ spatia siluestria: de istitutis rerum publicarum deqꝫ optimis legibuſ dispu
C tarat. Nota nimirum ⁊ vulgata cōmemoro. Multum tp̄e posterior Cyp̄anus: fide aūt p̄or ⁊ martyrio clarus nec obscurus eloqo: tale qddam ⁊ sensisse videṫ ⁊ scripsisse: qđ vnum ex multis ingēs mirator eius Augustinus in libris suis q̄si illius ingenij expimētum ⁊ eloquētie gustum ponit: que in eo quāta eē potuerit: nisi grauitati rerum deditus v̄boꝝ neglexisset ornatum loci illius cōmemoratione notum nobis eē uoluit: Ubi ingenium exercēs: nō ait: hūc thalamum loco abditum: cinctum muris: cōmunitum seris: marmorea opacuꝫ celatūqꝫ testudine: aut tale aliqd: sed: Quid petamus inqt hāc sedem: dāt secessum vicina secreta: ubi dum erratici palmitum lapsus pēdulis nexibus: per arundines baiulas repunt: viteam porticum frōdea tecta fecerūt. Ecce quam porticum ⁊ quam sedē vir sanctus ⁊ eloquēs appetebat: vites palmites: frōdes arūdines: ⁊ inter hec studiosis semp amabile secretum: qđ utiqꝫ nō optaret si p̄ter muros ac tectum nullis bñ secessibus ingenium crederet. Possem nūc apud alios hocipsum querere: ⁊ plurium testimonio rem firmare ni uererer ne aut fidei minus habuisse tātis testibus: aut cure amplius suscepisse dicerer q̄ꝫ oportet: Hactenus ea lege disserui qd sentirem: ut nullam ingenijs legem imposuisse me sentiāt que hec legēt: Siqs adeo abūdans ocio erit ut ocium nr̄m legat: Singula igiṫ examinent de ueritate rerum: non tam mihi uel alijs q̄ꝫ experientie credituri.

¶ De interp̄tatione uerborum Senece: quibus solitudinem impugnare videtur. Cap̄. III.

A Iam v̄o qui solitudinem v̄tutibus inimicaꝫ uolūt: astipulatorem videnṫ inter ceteros Anneum Senecam hēre: qui ep̄larum suarum quodam loco: oīa nobis mala solitudinem p̄suadere. Et rursus alio loco: Mala ibi cōsilia agitari: cupiditates improbas ordinari: audaciā acui libidinem irritari: iracūdiam instigari: ait. Que si indefinite aut ulr̄ter dicerenṫ: haud dubie uel Senece resistēdum uel solitudinis patrocinium deserēdum erat. Sed nō ita est. Ea enim nō nisi de stultis ⁊ qui passionibus vincunṫ dicta eē: luce clarius in ipsis Senece v̄bis appet. Lugētem inqt timentēqꝫ custodire solemus ne solitudine male utatur. Audis aliquem solitudine ꝓhiberi: Sed aduerte cām: luctum scilicet ⁊ timorem: acerrimas animi passiones. Qđ ipsum latius extēdēs: Nemo est inquit ex imprudētibus qui relinqui sibi debeat. Id utiqꝫ uerum eē qs nō videt? Qui enim impos sui est: mox ut sibi relinquiṫ oportet ut ruat. Talibus qdem ego nō inimicam mō solitudinē: sed nec amicam urbem iudico: eo tñ amiciorem ꝙ illa ut criminum ministros: sic ⁊ scrutatores hēt ⁊ vindices: hec impunitatis ⁊ latebrarum spe reijcit leguꝫ metum ⁊ reuerētiam honestatis. Ceteruꝫ altera libertatem impudētiāqꝫ peccādi: altera fautores scelerum atqꝫ instr̄a suppeditat: utrūqꝫ pestiferuꝫ: uerū ea nāe puersitas: non solitudinis culpa est. Qđ ut ꝓrsus ita eē nec aliud Senecam uoluisse puideas: B
eadem ep̄la illam ipsam solitudinē mestis ac pauidis ⁊ iprudētib⁹ iterdictam: Lucillo suo nō mō p̄mittit: sed suadet ac p̄cipit. Sic est inqt: non muto sn̄iam: Fuge multitudinē: fuge paucitatē: fuge etiam vnū: nō hēo cum quo te coicatuꝫ uelim: ⁊ vide qđ iudiciū hēo: audeo te tibi credē. Duruꝫ nisi fallor ac p̄cisuꝫ dogma. Fuge inqt multitudinē: libenter id qdeꝫ. Fuge paucitatē: patior nō moleste. Fuge etiam vnū: nil est quo me ulteri⁹ trudas: ad extremam solitudinē coartasti. Quid iam restat nisi C
ut meip̄m fugiā? Sed ⁊ tūc tñ vnū fugero: nō hēo cum quo te coicatū uelim: Mirū: Ego v̄o hēo cum quo te: ⁊ fortasse plures: sed ꝑfecto vnum hēo. O si nūc tale aliqd amico ꝯsulam: Exclamabūt vndiqꝫ solitudinis ac v̄tutis aduersarij: meqꝫ saxeuꝫ ⁊ ihumanū dicēt. Atq Seneca tātus vir charissimo oium amico p̄cipit etiam vnum fugē: ac pfecto ꝯsumatoqꝫ viro loquiṫ. Hoc siqs dixerit cum bona uenia negabo: Proficiētiuꝫ potius q̄ꝫ pfectoꝝ ex numero fuisse Lucillū iurat⁹ testis Seneca ipse fatebiṫ: quē ⁊ si frequēter laudet: qui amātiū mos est: si pfectū tñ nosset: nec totiēs hortareṫ nec aliqñ reprehēderet. At si studijs saltem v̄tutiqꝫ dedito: dicat aliqs hic: fatebor: sed eo plane reuertimur quo uolebā. Neqꝫ enim ego alijs q̄ꝫ lr̄arū ⁊ v̄tutuꝫ studiosis loquor: reliqs salubre ꝯsiliuꝫ nullū hēo nisi ut ante oia vitam mutēt: tuꝫ de loci opportunitate videbimus.

¶ Q̄ ijs qbus opportuna est solitudo nō sit suadendum ut amicitie iura contemnant: ⁊ ꝙ turbas nō amicos fugiant. Cap̄. IIII.

C Eterū his ipsis qb⁹ solitudinē opportunaꝫ dixi: nunq̄ꝫ suasi ut studio solitudinis amicitie iura ꝯtēnerēt: Turbas nō amicos fugiendos dico. Q̄ siqs eē sibi amicoꝝ turbas estimat: p̄mum videat ne fallaṫ. Id v̄o maxime deteget repētina necessitas mutatioqꝫ fortune: que sicut optāda nō est expiēdi cupidine: sic si accidat experiētie ⁊ discutiēdis errorib⁹ multū ꝓfert. Deide si ut reliq̄rum reruꝫ: sic amicitiarū alter altero ditior fuerit nō mouebor: Nec tam amicos fugē solitarium monebo: q̄ꝫ optare: ut ad se visenduꝫ singulatim potius q̄ꝫ cateruatim ueniāt: nō ocio tediuꝫ sed solamen ⁊ auxilium laturi. Sit ocium modestum ⁊ suaue non insolens: Sit solitudo trāquilla non ferox: Sit deniqꝫ solitudo nō immanitas: In quam qui uenerit miretur humanitateꝫ que ab urbibus exulat: siluas incolere: seqꝫ ursos in populiſ ac leones: in solitudine angelicum hominem inuenisse. Ita plane sentio: atqꝫ hunc medium inter extrema callem teneo: Alter non nisi inter turbas A

gaudet:huic misericordia magis q̃ʒ redargutio de
betur. Alter autem inqt :fuge etiam vnum:huic ne
B scio quid dicam. Tangis fateor Seneca ⁊ aucto
ritate p̄mis tua:inclinaturus forsitan nisi alter ob
sisteret nō te minor: ⁊ si maiorem dixero:credo nō
indignabere. Marcus Cicero amicitie legem tra
ctans non hos tm̄ quibus amicitia post virtutem
iucundissima rerum est : sed asperos etiam ⁊ im
manes humanāqꝫ societatem atqꝫ congressum fu
giētes : quorum vix vnicum exemplum toto orbe
reperit:pati non posse ait:nisi acquirant aliquem:
non dixit amicum:natura enim obstabat:sed apud
quē euomant virus sue acerbitatis:sumptaqꝫ hinc
occasiōe : Tarentini Archyte dictum refert:cuius
ea sententia est: Neminem non modo in terris: q̃ʒ
talibet rerum affluentia:sed ne in celo quidem pre
senti syderum conspectu mūdiqꝫ notitia felicē esse
posse nisi habeat cum quo illa participet:sic natu
ram nihil omnino solitarium amare. Idem famo
siore alio quodā loco:Si omnia nobis inquit que
ad victum cultūqꝫ pertinent quasi virgula diuina:
ut aiunt:suppeditarentur:tamen optimo quisqꝫ in
genio negocijs omnibus omissis totum se in cogni
tione ⁊ in scientia collocaret. Deinde ut ironice lo
C cutum scires:aperte ait: Non est ita:nam ⁊ solitu
dinem fugeret. Ecce q̃ʒ paucis uerbis: quecūqꝫ de
solitudīe loquimur damnasse videtur ⁊ fecerat ni
si ulterius processisset:ut non tam Ciceronis dictū
exponendum nobis:q̃ʒ oratoris testimonium:licet
in philosophie libris scriptum seu suspectū ab hoc
iudicio repellendum esset. Sed ut liqueat de extre
ma ⁊ inhumana tm̄ solitudine illum loqui : quam
qui fugit:profecto vnum etiam non fugit:atqꝫ ita
non nostram:sed diuersam potius damnare sentē
tiam:nec fuga solitudinis in turbaʒ iri uelle: sed id
solum ne amore solitudinis humanitas fugiatur.
Uide quid addidit:cum enim dixisset: ⁊ solitudi
nem fugeret:non dixit ⁊ socios: sed ⁊ socium ait
studij quereret : tum docere uellet : tum audire :
tum discere. ¶ Cum igitur tantis bonis ornata so
litudo si participe careat intolerabilis etiam fero
cibus animis humanumqꝫ perosis commercium
videatur : quid mitibus ⁊ humanitate preditis vi
deri debet? Quod si amicitie ignaris collocutor vnus
tm̄ solatij afferre creditur:quid veris amicitie cul
toribus fidelis amici conuersatio allatura sit: in
quo sese videant:ex quo uerum audiant : cuʒ quo
ut Cicero idem ait:sic omnia loqui audeant:ut se
cum de quo nulla suspitio:sub quo nulla fraus:pro
quo nullus labor non suauis:sine quo nulla sit dul
cis quies:a quo demū ⁊ aduerse p̄sidia ⁊ ꝓsperio
D ris fortune ꝓueniāt ornamenta? Hunc ego si a soli
tudine secludendum arbitrer:durus sim: Nec ꝓ o
vnq̃ʒ mihi amici presentia interrumpi solitudo vi
debitur sed ornari. Ad postremum si alterutro ca
rendū sit:solitudine ipsa priuari maluerim q̃ʒ ami
co. Sic itaqꝫ solitudinem amplector : ut amicitiaʒ
non repellam:neqꝫ fugiam etiam vnum:nisi forsan
is ipse sit cuius mores etiam in urbibus fugiēdos
vite tranquillitas non negligenda suadeat . Tota
res igitur ad hoc redit:ut sicut cetera omnia:sic ip
sam solitudinem cum amicis partiar:nullius boni
sine socio iucundaʒ possessionem humanius ab eo
dem Seneca dictum credens:solitudineʒ ꝓ o ma
gnum ⁊ dulce bonum esse non dubitans:ab ea au

tem non scelestos modo sed inertes ⁊ ignauos ar
ceaʒ. Ut enim Tiberij solitudo odiosa est:qua Ca E
preas insulam immeritam:perpetua cōmaculauit
infamia:ubi seuitie ac libidinis officinam instituit
ferus ⁊ fedus senex:Sic Seruilij Vatie solitudo
ridicula est : qui non procul inde Neapolitano in
littore prope Campanie cunias latens senuit ocio
famosus inutili: ⁊ intra villule sue septum nō tam
habitans q̃ʒ sepultus:Et q̃ʒ multos esse credimus
ubiqꝫ Seruilios. Sed hic ante alios occurrit quē
irrisor nobilis notum fecit ⁊ prestitit ne inferre co
etaneis nostris ueritatis iniuriam exempliqꝫ mo
lestiam cogeremur. Iam intelligis ad quos quecū
qꝫ de solitudine dicta seu dicēda sunt referam:Ue
rum quia non omnibus est datum uel sanctitate uł
litteris excellere preclaroqꝫ ocio posteritatis amo
rem ac notitiam promereri:ut nec presens gloria:
nec sequentis eui fama sollicitet:pro qua multi vi
tā uoluntarie profuderunt: ⁊ ob idipsum clari sūt
habiti. Quanti facies ut iam tandē ad propositum re
uertar:hoc q̃ʒtulūcūqꝫ vite tempus:cuius cum se
mel effluxerit recolligendi reparandiqꝫ spes nulla
relinquetur tuum esse? Quodqꝫ nulli mediocriter
erudito uetitum est cogitando saltem legendoqꝫ
placidis fotum thuris: ⁊ rerum vinculis explicitū
animum habere deo ⁊ rationi subditum:cetera li
berum: Corpus quoqꝫ graui iugo eductuʒ:animo
qꝫ soli seruiens: Et si quando per insolentiam re
bellarit:mox imperata facturum:ereptum mille la
boribus:mille periculis: mille ludibrijs : posse ire
pro libito:sedere:cōsistere:loqui:cōticescere:medi
tari nō interpellantibus negociosis atqꝫ sollicitis:
quibus miseris esse nō sufficit nisi ad miserie cumu
lum alienisqꝫ miserijs abutantur.

¶ De singulari gaudio solitariorum in dimissione
temporalium. Cap.V.

Quid de preterito gaudium dicam qd̄ ue A
lut a tergo uenit? Et quidem illud Uirgi
lij notissimum Forsan ⁊ hec olim meminis
se iuuabit. Nec illud ignotum: Iuuat euasisse tot
urbes Argolicas:mediosqꝫ fugam tenuisse per ho
stes. Apud eundem poetam duo hec diuersa uer
borum sono:sed eodem spectātia:vnus idemqꝫ lo
quitur Eneas. Audis ut proprie inter labores fu
turi temporis uerbo usus:illis exactis presenti uti
tur: ⁊ ubi dixerat: Iuuabit meminisse:iuuat inquit
euasisse. Sic est enim: dulce nonnunq̃ʒ est amara
recordari demulcentqꝫ animum transmissa pericu
la q̃ʒlibet in partem:habet enim ⁊ prosperitas pe
ricula sua:nec pauciora certe:nec leuiora ⁊ profe
cto fallaciora q̃ʒ aduersitas. Quod metui nequid li
bye tibi regna nocerent: Apud ipsum Uirgilium
anxius pater ait. Quanta ergo delectatio: q̃ʒta securi
tas solitudinis metuēda quelibet emense ⁊ a ter
go procul sua mala numerantis. Quam delectat ille
sum transisse pestifera: ⁊ in biuio ubi ad leuā mors B
erat:dextrorsum tenuisse:eoqꝫ magis quo in par
tem alteram deliberatio pronior fuit. Habet enim
hoc natura:ut ibi maius presentiusqꝫ discrimē fuis
se recolit:ibi de preterito plus gaudij fit. Quod ita
esse nunq̃ʒ clarius q̃ʒ post ancipites egritudines:
post horrēda naufragia:post hostilem carcerē for
midataqꝫ bella ꝑpēditur. Itaqꝫ sanitati redditos:
portūqꝫ tenētes: ⁊ ex insperato vīculis elapsos aut
victores crebro audias ꝑiculorum historias suo

rum cum gaudio renarrantes. Q̄ꝫ vͦo ſuauiter in
aīum redeūt:uel ſpꝛete mundi blādítie: uel ꝯtēpti
honores:uel bene ſparſe diuitie:uel deſpecte uolu
ptates:neglecteqꝫ mine uel alto aīo calcata cala-
mitas:uel quicqd oīno fallere potuit nec fefellit.
Sed tamen potiſſimum hec delectāt:cuꝫ pꝛoꝛſus
euaſeris:ut nullus iam periculi metus ſit.

⁋ Tractatus ſextus:De ignorantia:erroribus ⁊ ſtultitia habitatorum urbium: ac pꝛeſeruatione ſolitarioruꝫ ab iſtis: eorūdemqꝫ libertate.

⁋ De tedio ac ſtultitia occupatorum ⁊ urbium ha-
bitatorum. Cap.I.

A (e)T ut minima ēt que vidētur attingam:
parum ne tibi videtur q̄tidiano illo te-
dio caruiſſe:quo vix hitatoꝛ urbiū vnq̄ꝫ
caret: ꝙ ſcilicet non tm̄ homini homo:
ſed ſibi ēt egra mēs parit ſecū ipa diſcoꝛdās? Oc-
currēt tibi paſſim in plateis urbium ſtultoruꝫ gre
ges q̄bus nihil ſit in ore frequētiuſ q̄ꝫ v̄ba illa grā
maticorum:Piget:tedet ac penitet:Et illud Terē
tij:Nec qd agā ſcio:Credo ſingula:p̄cipueqꝫ no-
uiſſimum:nā ſi qd agerēt ſcirēt:ꝯfeſtim q̄rele oēs
ꝯquieſcerēt. Cuius eniꝫ rei tedet:oro te:niſi igno
rātie ſtultitieqꝫ ꝑpꝛie? Senece v̄bum eſt:Oīs ſtul
titia laborat faſtidio ſui. Nō placet eis vita: Nec
īmerito:Nihil enī habēt ſtabiliti ꝯſilij:nihil firmi:
nihil ad extremū placiti:qm̄ ut ibidē:ait idē niſi ſa
piēti ſua non placēt. Neſciūt qd agāt ſeqꝫ id neſci
re non neſciūt neqꝫ diſſimulāt:Cōſequēs eſt ut ad
qd viuāt neſciāt. Quomodo igiť ament:quod cui
uſui ſit ignorāt? Pleriqꝫ ita viuūt q̄ſi ad nihil ali-
ud q̄ꝫ ad ꝓuiendum gule ac uētri ſeſe natos putēt:
B ꝑſus īfauſta mācipia tā turpibus dn̄is addicta.
Quod ita ſe hr̄e ne qua dubitatio ſit: q̄ri iter eos
ſolet:ſi qua natura parētis īdulgētia homini vitā
daret:non ſōni neqꝫ ꝯcubitus:nō cibi neqꝫ potus
īdigētia:ſed cui abſqꝫ his adeſſet ⁊ q̄es ⁊ ſoboles
⁊ ſobꝛia iugiſqꝫ ſatietaſ:An optabilioꝛ ea vita eēt:
an hec nr̄a que neceſſitatibus tam multis obiecta
ſemꝑ atqꝫ ſubiecta eſt. Et quotiēs caſu aliquo his
diſceptatiōibus īterfui: ⁊ in finem tacitus ītēdēs:
raro aliquē ex his audiui qui non hāc nr̄am miſe-
riam illi beatitudini p̄ferēdam ītrepide diffiniret:
Quin illud īſania exultātes dicere ſoliti ſunt:Nā
qd ſi ſōnum:ſi ꝯcubitū:ſi cibum potūqꝫ ſubtraxe-
ris acturi ſumus? Aut que nam vita futura eſt:vi-
te munerib⁹ ⁊ officijs ſpoliata? ut penitus pꝛe ſe
ferāt ⁊ īpudētiſſime fateantur ad nil ſe aliud viue-
re:q̄ꝫ ad ea que coīa bꝛutis aīantibus ſūt nobiſcū.
Quaſi vͦo non ꝑditum illud tp̄us:quo bꝛeuiſſimā
hāc vitam cum ſomno ⁊ uoluptate patimur:in me
lioribus curis: ⁊ uel in ꝯtēplatiōe dei uel in cogni
tiōe reruꝫ uel in exercitio virtutum poſſit expēdi:
Quoqꝫ grauius ſtomacheris: omni fere ſanioris
conſilij ſpe ſublata:deum memoriāqꝫ meā teſtoꝛ:
hec me ſepius ex ore ſenum audiſſe q̄ꝫ iuuenum.

⁋ De errore quorundam ſenum occupatorum ⁊ ur
bium habitatorum. Cap.II.

A (e)T nr̄orum ſenū grauitas atqꝫ maturitas
eſt:ut a uoluptate diuelli miſerum ducāt:
moꝛtem ante oculos habētes:mox e putri
ruinoſoqꝫ mēbꝛorum hitaculo miſeros auulſuraꝫ
adeo uoluptatis nomē ab adoleſcētia dilectū uſqꝫ
in ſenium dulce eſt:ut ſi uoluptaſ deſit:uoluptatiſ
effectuꝫ ſpernāt:nec niſi fedo ⁊ cenoſo tramite ue
lint quo cupiūt ꝑueniſſe pꝛoꝛſus infelices ⁊ erro-
nei viatores:qui terminum oderint: viam ament
iam termino ꝓpinquātes. Quorum ſiqs ad faten
dum talia tardioꝛ appareat:ita tamen dubitātem:
ita diſputātem audias: ut intelligi detur pudore
eum a falſo magis retrahi q̄ꝫ animi iudicio ueruꝫ
ſequi. De his in libꝛo uere religiōis Auguſtinus:
Quibus inq̄t vilis eſt coꝛporis ſalus malunt ue- B
ſti q̄ꝫ ſatiari: ⁊ malūt frui genitalibus mēbꝛis q̄ꝫ
nullam talem cōmotionem pati. Inueniūtur etiaꝫ
qui malint doꝛmire:q̄ꝫ non doꝛmire:cuꝫ oīs illius
uoluptatis finis ſit non eſurire ac ſitire ⁊ non deſi
derare cōcubitum: ⁊ non eſſe fatigato coꝛꝑe. Nec
longe poſt:Qui ſitire inq̄t ⁊ eſurire uolūt ⁊ in li-
bidinem ardeſcere ⁊ defaſtigari ut libēter edant
⁊ bibāt ⁊ cōcubāt ⁊ doꝛmiāt:nō dixit amāt miſe
riam ⁊ dolorem: Nemo eſt enim tam auerſus a ſa
lute ut doloris ⁊ miſerie nomē amet: ſed amāt in
quit indigētiam:que eſt initium ſummoꝝ dolorū.
Cōſtat autem:ſicut effectus in cauſis:ſic in amore
cauſarum amorem effectuum ꝯtineri. Itaqꝫ ꝯclu-
dēs terribiliter:Perficietur ergo inq̄t in eis quod
amāt:ut eis ibi ſit ploratus ⁊ ſtridoꝛ dētiū. Uides
ut ex cauſa effectum elicit:qꝛ amarūt īdigētiaꝫ mi
ſeriā ꝯſequētur. Multa ibi p̄terea diuine in hanc
ſn̄iam diſſeruit. Res eſt auteꝫ vulgi ipſius ꝯfeſſio
ne notiſſima. Itaqꝫ ꝙ ait:Inueniri qui hoc malint
dicere poſſumus: inueniri iam paucos qui aliud
uelint:ꝙ ⁊ ſi oculos paulo altius attollere nitun-
tur:vulgari fumo ac puluere excecati nequeūt:ne
ue ad meliora uocātib⁹ aurē p̄ſtēt: ſtrepitus ac po
pulariuꝫ errorum fragoꝛ īpedit. Ita pars magna
moꝛtaliū ſe uolēs ſeu coacta beluarū moribuſ pꝛo
curua in terram ⁊ coꝛꝑi obſequēs:animi negligēſ:
ſine virtutis illecebꝛa:ſine ulla notitia ſuimet ſpi-
ritum trahit īglorium atqꝫ anxiū: Quāuis enim
natura melioꝛ īterdum purgat ac uellicet ⁊ admo
neat ſui:obſtāt tamen īpedimēta que dixi: Hic vi-
te odiuꝫ:hinc tedij radix:hinc illa īquetudo animi
qua nil peius patitur moꝛtalis homo dum viuit.
Quid igitur miri eſt ſi horum actus ⁊ cōſilia flu
ctuāt:ſi q̄cqd īceperint non delectat? Non eſt eniꝫ C
quod uolebāt cum nil penitus certi uelint. Certū
⁊ ſemper vnum uelle ſapiētis eſt ſignū:Uotorum
īcōſtātia ſūmum ſtultitie argumētum eſt. Nō de-
ſinā tibi Senecam īculcare id orāti: queꝫ poꝛtum
petat:nullus ſuus uētus eſt. Itaqꝫ ſimul eunt:re-
deūt: ⁊ utrūqꝫ cum tedio. Uidiſti aliquādo ut ſe
raptim loco moueāt:ut gregatim ꝓdeāt:ut repēte
diſſentiāt. Cū vnus hac ire cupiat:alius illac:quo
modo enim iter multos cōueniāt:cum ſecum quiſ
qꝫ diſſideat uſqꝫ adeo: Libet enim īmorari:ut quē
pauloante videris nō agnoſcas: ⁊ quem nūc noſſe
videare:poſt paululum percōtari opoꝛteat cuias
ſit. Ita nūc leti:nūc triſtes ſunt:nūc humiles:nunc
elati:nūc ſenio graues ſūt ⁊ īmobiles:nūc puerili
leuitate uolubiles:ut illa iam parium colluſio ⁊ te
meraria ire collectio:poſitioqꝫ ⁊ mutatio in horaſ:
que infantibus Flaccus attribuit:pꝛopꝛia ⁊ pecu-
liaria ſenum ſint: Quorum inſtabilitaſ eo damno
ſioꝛ:quo liberioꝛ ⁊ monitores aſpernatur ⁊ aucto
ritate ſe cōtegit ⁊ exēplo nocet. Et ſi enim cuiuſqꝫ

natura suis vitijs abūdet: magna tamen pars ma
lorum ex emulatione quadā imitādiqꝫ libidine na
ta est: Nam quis vnq̄ imitator sui ducis errore cō
tentus fuit? Trāscēdere delectamur ⁊ cōspici: ⁊
D quos seq̄bamur post terga relinquere. Dedit hoc
ꝑceptum (fateor) eloquentie studiosis Quintilia-
nus: ut imitator quisqꝫ contendere q̄ sequi malit:
ea scilicet rōne: q: forsitan quem trāsire nititur: ⁊
si non trāsierit equabit. Eum vō inquit nemo pōt
equare: cuius uestigijs sibi utiqꝫ isistēdum putat:
Necesse est eniꝫ semper sit posterior qui sequitur:
Ad hoc quod plerūqꝫ facilius est inquit plus face
re q̄ idem. Alias quoqꝫ causas affert dicti huius:
que ut illic cognitu pulcherrime: ita hic relata su-
peruacue sint. Ceterum quod utiliter in oratoria:
hoc est bene ornateqꝫ loquendi arte precipitur: ad
artem male turpiterqꝫ viuendi damnabiliter est
translatum: ⁊ quod ille iussit impleuimus: contēdi
mus equauimus vicimus: Iaꝫ de sequacibus du
ces sumus: Uenient qui nos sequant̄ ⁊ supent: ut
vna eademqꝫ res uarie sit proposita: erat imitatio:
dicta ꝯtētio. In utraqꝫ tibi Quintiliane paruimꝰ:
ueꝝ alio fine ꝓposito. Tu vboꝝ claritatē imitādaꝫ
dicis: nos actuum tenebras imitamur: Inqꝫ hoc
vnuꝫ studiū: ⁊ feruēs ille conatꝰ noster ipēdit: atqꝫ
utinā tam cito boni imitatores (si qui sunt) duces
suos equēt: q̄ cito mali vicūt suos. Quod ad nos
attinet: datum de ōronis virtute ꝯsiliū pessimo ar
tis additamēto: morum vitijs applicātes: relicta
nobis a prībus magno cum fenore ad posteros er
rorum exēpla trāsmittimus. Et miramur auctum
isanie cumulum: cui oēs adijciūt: detrahit nemo.
Potius mirer siqd iam ad amētie sūmaꝫ desit: tot
in vnū vndiqꝫ coeūtibꝰ igenijs: tātoqꝫ studio ma-
gistrorū. Et q̄uis actuuꝫ viteqꝫ ꝑiculosior sit imi
tatio ubi maxima scilicet res agitur: tamen etiam
in minimis furor iste uersatur.

¶ De uoluptuosa imitatione vulgarium ⁊ uarieta
te habituum eoꝝ qui urbes ihabitāt. Cap. III.

A Unde enim hec habituꝫ atqꝫ icessuum idies
mira simul ac ridēda uarietas: ⁊ nunc pe
des contegēs: nūc pudēda nudās uestis:
nūc terram tergētes: nūc cubituꝫ artātes manice:
nūc mamillas ꝯterēs: nūc sub iguina fluēs zona?
Unde illa musici modulaminis non sine graui dis
crimine rerum publicarum: ut Platoni videtur?
Postremo vnde ista uel stili uel quotidiani etiam
sermonis tam crebra mutatio? Nimirū has odio
sas ⁊ iamenas nugas: nihil magis q̄ ꝑceps ⁊ ipor
tuna nec suis vnq̄ ꝯtēta finibꝰ iuerit imitatio: iue
ctasqꝫ aluit auxitqꝫ. Quō eni fieri pōt ut viuēdi
tenor idē maneat his qui nō se virtuti: nō suo iudi
cio: nō amicoꝝ ꝯsilijs regēdos: sed emulatiōi: sed
aliene demētie stultorūqꝫ furoribus se uoluēdos
tradūt. Deniqꝫ qui nām ꝓpriam sic exuūt: patrios
mores abijciūt: nihil nisi ꝑegrinū atqꝫ aducticiuꝫ
uenerātur: totiēs mutētur oportet: quotiēs aliqd
occurrerit quod mirentur. Nullus itaqꝫ mutādi:
q: nullus imitādi modus. Cūcta illis aliēa placēt:
sua oīa displicēt: qdlibet esse malint q̄ quod sunt:
Idqꝫ vnum hercle nō imerito: si non animi leuita
te sed graui aliqua suarum rerum estimatiōe con
tingeret: vnus apud Senecam imitator Salustij
Arūcius ridetur: Sed mihi crede: vicus oīs Arū-
cium suum: imo vō arūcios mltos hēt: non vborū
modo: sed rerum simias. Quo habitu: quo sermone
quo aīo deniqꝫ queꝫ se esse uelit nemo determiat:
⁊ ob eam cām qsqꝫ dissimilis sui est: uestigijs senū
delirātium igressa: nimium docilis iuuētus: ma-
gno spiritu ad sūmum stultitie acumē euasit: pri-
mos secūdis: ac secūdos tertijs: atqꝫ ita deinceps
facile vincētibus. Sic per manus traditus ⁊ iter
manus auctus furor: q̄tus ad nouissimos puētu-
rus sit: metiri aīo difficile est: Quāuis ⁊ illud for
san est uerum: iam ad extrema puētuꝫ esse: ⁊ in no
bis esse cōpletum: quod ante tot secula dictū erat:
Omne in ꝑcipiti vitiū stetit: ut sine ruina nullus ul
terior sit ꝓgressus. Et forte licētiꝰ istitisse videar hu B
ic loco q̄ sat est: Qō si cui nota sit molestiaꝝ mea
rū ꝑma ⁊ maxia ex hūani gnīs: atqꝫ iprimis Ita-
lie cōmiseratiōe ꝓueniēs: vnde olim vtutum exē-
plaria petebātur: quā heu nūc video ꝑegrinorum
rituū imitatiōe corruptam: ⁊ domitarum a se gen
tium: ut quōdam spolijs: sic nūc erroribus exūdā
tem: fortasse mirabitur tm̄ me dolorē tā breuibus
absorbuisse gemitibus: Nam qs tacitum ferat hoc
nescio vnde oriēs rerum nr̄arum idignū ⁊ turpe
fastidiū: vnde turpior admiratio ⁊ cuius idignior
nascitur externarum? At nō sic maiores nr̄i: quo-
rum dici utinam posteri mereremur sua illis place
re poterāt ⁊ placebāt. Non rheni uallem: non da-
nubij fluēta lustrabāt ad congrendas has isanias
qbus Italicum decus in obscenam barbariē: de-
generare cōpellerēt: sed iperij dilatādi studio q̄rē-
deqꝫ glorie peregrinabantur: signis erectis ⁊ ar-
matis exercitibus: non deformitatem patrij habi-
tus: sed triumphos ⁊ clara cognomina relaturi.
Nec tamen usqꝫ adeo suis delectabantur ut cun-
cta passim aliena contemnerent: Amabant quic-
qd usq̄ uera laude dignum erat eque apō hostes
atqꝫ amicos: eque apud alienigenas ac vicinos:
Sicubi virtus: sicubi morum splendor: sicubi bel-
li: sicubi pacis artes: sicubi lingue uel ingenij sup-
pellex ornatior aut opulentior doctrina: cupide su
am in domum conuehebant: nulla omnium spolia
opimiora cēsentes. Nec vō fallebat estimatio: nul C
le enim ꝑfecto diuitie certiores q̄ que animo pos
sidentur. Sicubi autem turpe aliquid: uel castiga
re uel spernere studium erat. Nostra vō glorio-
sa posteritas magnum se aliquid assecutam credit:
siquis adolescens ⁊ quod magis stomator: siquis
senex: uel ignoti aduene turpe sagum: uel stipēdia
rij militis ridiculam togam sumpsit: aut eo profe-
ctus est vnde pubetenus abscissa ueste domum re
deat: seu insigni aliquo ludibrio deformatus: ⁊ ta
le aliquid passus liber: quale Dauid in suis seruis
ultus est: tam grauiter ⁊ quale nunc esset si resur-
gat insani auus imitatoris ⁊ misereatur ⁊ stupe-
at in nepote. Que quidem omnia non aliter q̄ si
ad me dedecoris aut glorie summa pertineat: iam
pridez nescio cur mestos intueor: Et postq̄ obser
uare primum cepi: mirum in modū fateor: animo
suspensus expecto quis nam uarietatum modus:
aut ubi res desinat: hic sum ⁊ mallem etate quali
bet natus esse. Et si enim nulli euo querelarū cau-
sa defuerit: ⁊ si tempus talium inuentor ⁊ coope-
rator non bonus ut ait Aristoteles: sed malus iam
dudum hec portenta decoxerit: nondum tamen

D ea consumator pessimus tempus excuderat. Certe primi illi quod omnes audiuimus maiores nostri virtutem ꝛ gloriam mercabantur: que reposita est illis in memoria hominū sempiterna: Nos quod omnes videmus obprobrium immortale: ꝛ meras ineptias nundinamur: quod sepe: nam nemini ꝛ uerbo ꝛ litteris questus sum ne quicq̃: tamen incubuit nobis ira dei ꝛ iusta nos ultio persequitur: sic se Iesus omnipotens: sic se dominus orbis ulciscitur. Ille de ingratis seruis: iste de superbis dominis supplicium sumit: Exclamare: quo ꝑgitis ab miseri quo uos ultima rapit insania? Cohibete gradum: subsistite ꝛ videte quo ruitis: deseruistis patrum uestigia ut ambuletis vias hostium: ꝛ quos armis vicistis: eorum erroribus victi estis. Repetite mores patrum: alienos finite: non ut honestius tm̄ sed ut letius viuatis: ꝛ aliquādo discatis vnum uelle de quo non quorūcunq; libidini: sed rationi insite iudicium tribuatis. Hec dicerem ꝛ quicquid in rem presentē indignatio dolorq; dictarent nisi obtorpuisse animos actumq; de rebus nostris crederem.

¶De quibusdam causis errorum ꝛ temporis amissione habitatorū urbium. Cap. IIII.

A N Empe qui alijs iter rectum ostendere solebamus: nunc quod exitio proximum est ceci cecis ducibus per abrupta rapimur alienoq; circumuoluimur exemplo quid uelimus nescij: Nam ut ceptum exequar: totum hoc malum seu nostrum proprium: seu potius omnium gentium commune ignoratio finis facit. Nesciunt incōsulti homines quid agant: Ideo quicquid agūt mox ut ceperint uergit in nauseam. Non agenda enim agunt: sed quid agant querunt: ꝛ in densissimis fruticetis difficultatum causas ac negocia aucupantur. Hinc ille discursus sine termino: hinc medio calle discordie ꝛ ante exitum damnata ꝑncipia ꝛ expleti nihil. Querunt quomodo dies fallant: ꝛ quasi parum sol ad occasum properet ingenio cursum iuuant: Et q̄ cōmunis illa vox talium pellamus hanc diem agamus aliquid ut interim dies hec transeat. Atqui frenanda dies erat nō urgenda:
B Sed longa nimiū illis dies multūq; nox longior. Postremo longa ad fastidium vita est nec tantum hyeme estatem: estate hyemem: sed mane uesperam: sero autem auroram exposcunt uotis utranq; cū uenerit contempturi: Impletur in eis ad litteram: quod scriptum est: Sicut ceruus desiderat vmbram: ꝛ sicut mercenarius prestolatur finem operis sui: sic ꝛ ego habui menses uacuos: ꝛ noctes laboriosas enumeraui mihi: Si dormiero dicam: quando consurgā: ꝛ rursus expectabo uesperam ꝛ replebor doloribus usq; ad tenebras. Quod inops afflictusq; Iob dicebat: hoc ualitudine prospera: diuites nostri dicunt: queruntur repleturq; doloribus expectando: ꝛ cum rerū natura perpetuo litigantes: segnes horas increpitāt: pigra momenta precipitant: cum ut diri freno nō calcaribus res egeat: si modo frenum ulla arte rapidissimū tempus exciperet. Isti autem puto mortem quam pre omnibus timent iam adesse: vitāq; quam pre omnibus optant abijsse iam uellent: tanto nisu fugam temporis impellunt: quam exitij multis causam fuisse certissimum est: qui futurorū anxij ꝛ presentia semper exosi viuendi tedio manu mortem arcessere sunt coacti.

¶Quomodo iucunditas vite solitarie preseruet ab istis malis ꝛ tedijs. Cap. V.

Q Uid autem hec tam multa ad id vnum de quo agimus forsan iterroges: Nempe ab A
his malis ꝛ ab huiuscemodi tedio preseruat solitarie vite iucūditas: Lete presentibus utitur futura eq̄nimiter expectat: nō pēdet in crastinum: nihil in posterum diē differt quod hodie fieri possit aut debeat. Nec immerito. Quid enim stultius q̄ futuri desiderio: aut spe quod alienū est ꝛ mille casibus subiacet: presens: quod vnum tuum est certumq; negligere? Nunq̄ pendere desinet qui in crastinum pendebit: Nullus enim dies preter ultimum crastino carebit: nullus preter primū nō alicuius diei crastinus fuit. Que res vite nr̄e malum: quo vix ullū maius intulit viuēdi spe nunq̄ viuere: ꝛ more canis ociorem se leporem insequētis semper inanes auras morsibus captare: nunq̄ apprehendere quod intendas. Si quidem dies crastinus ubi aduenerit: iā crastinus esse desierit: Ecce iam uel crastinus alter apparet: uel idem ille clam progressus: ꝛ si enim dies alter est: uterq; tamen est crastinus. Illum sequimur: ille semper iuxta: semper tamen ante est ꝛ vicinitate nos fallit: ꝛ cum ad eum uenerimus: iprouisus elabitur: sic iterum atq; iterum e faucibus nostris ereptus ꝛ semper ante nos fugiens: nunq̄ consecuturos ad sequendum incitat: Ita interim nihil fit eorū que hodie fieri possent: Solitario cui quid agere uelit B
iam prouisum est: cui non modo de partibus sed de tota etate semel est constitutum: non dies aut nox longior: sepe vo breuior est q̄ uellet: dum honestis in rebus occupatum deserit: ꝛ ante suscepti finem operis lux finitur. Nouit tamen ꝛ diei noctem ꝛ nocti diem addere: ꝛ ubi res exegerit utrāq; miscere: Alioquin utriusq; partitus officia: ꝛ id omnibus modis agens: ne datum tempus cui neq; stimulos addere vult neq; frenū potest: inutiliter effluat. In hoc omne consilium: omne studiū ponit: hic se totis animi viribus excitat. Demū hec illi curarum omnium summa est: omnem malitiam: omnem molestiam: omnem tedij sensum demens: hodiernum diem hodie viuit: crastinum si dabitur cras victurus. Illius interea spe suam rē agere non omittit: sciens illum multos fallere solitum ꝛ multa mentiri: huic potius fidem habet: qđ enim ille pollicetur: hic prestat. Et tanta est cecitas mortalium: ut spem q̄ rem ipsam. cupidius amplectant. Nouit preterea quis habitus: quis sermo: qui mores iuuentam: qui seuectam deceant. His C
animum coaptat: nulla mutatio est nisi quam etas ipsa suaserit: Quippe non assunt quos imitari uelit: quibusue ducibus insaniat. Ad naturam respicit: hanc ut ducem: ut parentem sequitur: A qua non uerisimile est: ut ait Cicero: cum cetere partes etatis bene descripte sint: extremum actum tanq̄ ab inerti poeta esse neglectū. Scio hominem: nō dicam ut Paulus: sed hominem in corpore uerū ꝛ in solitudine constitutum: agresti victu ꝛ studijs contentum suis cui ꝛ si multa desint ad felicē vitam: hoc non exiguum solitudinis munus adest: q; sine concursu hominum ꝛ sine tedio: sine ullis

angoribus : totus illi annus lete ac tranqlle quasi vnus dies agit̄: Cū isti interiꝫ delicati urbani iter vina ⁊ epulas: inter rosas ⁊ vnguēta: iter cantus ⁊ spectacula: baccho madidi: somno marcidi: rerū fessi: vndiqꝫ tedio simul ⁊ uoluptatibꝰ defluentes diē vnū anno iudicent esse lōgiorē: ⁊ vix paucas horas possint sine murmure fastidioqꝫ traducere.

¶ Q̄ solitarius debeat regere animum sicut boni reges regna. Cap. VI.

A Actenus hec que pro tempore cuius mihi
b ingens penuria est: partim visa uel audita cōmemini: partim ex visis auditisqꝫ conijcio: ⁊ de altioribus quideꝫ ut peccator trepide: de cōmunibꝰ ut expertus audacius: Quod mihi cōuersatio hec ⁊ libertatis studiū notusqꝫ litterarum ac solitudinis amor prestant: Quibus iam tādem finis esto si vnū addidero: solere prouinciarū presides rectoresqꝫ urbium: ubi primum fines sue ditionis ingressi sunt: edicto denūciare maleficis ut absistant. Qui mos adolescente me per Italiā frequens erat: an sit adhuc nescio: Nam ⁊ inde nunc absum: ⁊ ubiqꝫ terrarum cuncta paulatim in deterius cedunt: omnes boni mores breuis eui sunt: mali autē imortales. Uidebamꝰ passim sub presidibus nouis: manifestā ex urbibus circūscriptorū furū ⁊ lenonū fugam: Q̄ꝙ si ad antiqua respicimus aliquāto uetustior illa ꝯsuetudo est: q̄ oppor tune admoduꝫ usus fertur clarissimus ille dux in exercitu Numantino: quē superiorū ducum secordia licentiaqꝫ militū corruptuꝫ: acerrimo correxit imperio: quādo ex castris coquos ⁊ lenones: ⁊ institorum magnam aciē: ceteraqꝫ id genus fomenta libidinū: cū duobꝰ scortoruꝫ milibus que luxuriari ⁊ fugere solitū exercitū sequebantur: eodem illo die quo primū castra contigerat vna preconis denunciatione submouit: Que res multū preclare illi ⁊ quasi iam desperate victorie contulisse creditur.

B Secuti sunt alij clari duces: sed clarissimuꝫ nominasse suffecerit: Nobis ut ad rem ueniaꝫ: qui non urbes: non regna: non exercitus: sed nostri pectoris statū regendū corrigendūqꝫ suscepimꝰ: par ua quedā videatur obuenisse prouincia. Uerum ubi ad comprimendos motus rebellantis animi rationis imperiū accesserit: tum primū intelligit q̄ꝫ graue bellū difficilisqꝫ prouincia est seipsuꝫ regere. Quid igitur hic agendum? Nempe si me roges ꝙ presides ducesqꝫ solitos diri: manus illis forte negocium numero quidē fatear: Illis enim magnorum populoruꝫ aut exercituum: nobis vni us anime cura cōmissa est: periculo autem negeꝫ: Quid est periculosius q̄ꝫ perire: q̄ꝫuis solus pereas: cum quibusdam potius mali solatium videri soleat perijsse cum multis? Itaqꝫ nobis quoqꝫ pellenda flagitia: nostris e finibus fugande libidines comprimenda licentia: castiganda mollities: erigē dus ad meliora animꝰ: Et quod eleganter ait Flaccus: Scelerū si bene penitet: eradenda cupidinis praue sunt elementa: ⁊ tenere nimis mentes a superioribus formande studijs. Alij regant urbem populi: alij militū exercitum: ⁊ nobis urbs animi nostri est nostrarū exercitus curarū: bellis ciuilibꝰ

C ⁊ externis quatimur: An putamus ullam inquietiorem esse rēpublicā q̄ꝫ humani status animi est? An credimꝰ leuiores nobis hic hostes esse q̄ꝫ apō Numantiā Scipioni? Ille vnam urbem ⁊ vnum populum oppugnabat: nos aduersus mūduꝫ: carnem ac demonia certamus. Quales hi tibi videntur hostes q̄ꝫ cōcordes: q̄ꝫ solliciti: q̄ꝫ feroces? Uenit ille dux: ut dictum est: ad exercitū corruptum: victis fugatisqꝫ ducibus successit: Quid nos: nūquid non satis in languidum corruptumqꝫ urbem uenimus: ⁊ exemplis ignauie refertū: non aliene tm̄: sed ⁊ nostre? Quot cadētes audiuimꝰ? quot prostratos vidimus? quotiens ipsi cecidimꝰ? quot cadendi periculis subiacemus? Omnia circū plena terroribus: nostri molles ⁊ eneruati affectꝰ: hostes multi ⁊ indomiti: ingens paratūqꝫ discrimen nullus somno locus aut inertie. Si salutem: si victoriam optamus: utamur exemplo victoriosi ducis: quando ⁊ nos rerū nostrarū duces sumus: ⁊ periculi paritas parē exigit cautionem. Quid loquor: imo quidem ⁊ periculū nobis maius ⁊ premium. Illi enim aliena tantum vitia: nobis propositū est ⁊ nostra corrigere. Ille mortalis aliquā doqꝫ periture patrie statū sibi vō temporaleꝫ gloriam procurabat: nos imortalis anime salutem ⁊ eternā vitā. Q̄obrē si maiora minoribus: ⁊ si alienis nostra preponimus: sūma diligētia quecunqꝫ officiūt huic proposito propellamꝰ. Et quomodo iquies hoc fiet? Tu ne vitia in exiliū pelles: quod nec leges vnq̄ꝫ potuere nec reges? Tu ne nouis artibus res inenodabiles ut absoluas desperatū ad hoc tempus iter aggrediere: luxū diuitibꝰ: furta seruis: lamēta pauperibus: iuidiā plebi: nobilitati superbiā: fraudē curie: uoluptateꝫ foro: discordiā multitudini: auaritiā fere oībus extorquere? Uel lē posse: sed non spero: ⁊ facilius fateor omne sulphur ex etne viscéribꝰ: omne cenū e cunctis paludibus egeri posse: q̄ꝫ mala hec: hos sceleruꝫ ardores: has moruꝫ sordes ex urbium sentina: ubi talium pessima merciū sedes est: Inter quas infeliciter felix: licet ingenium coalescat: ⁊ vnde felicius sit abesse. Quid ergo? Ad meuꝫ illud familare cōsilium recurro: ut pestes quas fugare non possumus fugiamus: In quā rē vnicū solitarie vite portum ac profugium scio: de quo tam multa diserui: ut iam uerear ne fastidio tibi sim: neue ipsis urbibus solitudo tibi loquatior videatur.

¶ Francisci Petrarche Clarissimi Poete Laureati De vita solitaria Liber primus explicit.

¶ Tractatuū ac capitulorum secundi libri eiusdem Francisci Petrarche: de vita solitaria collecta: ordiata enumeratiua Annotatio.

Finis

Francisci Petrarche Clarissimi poete Laureati: De vita solitaria ad Philippuz Cavallicensem episcopuz: Liber secundus multis ac varijs exemplis vitam solitariorum approbās ⁊ extollens: atqꝫ ad illam capessendam suadens ⁊ exhortās.

Tractatus primus vnicum continens capitulum: succincta enumeratione preteriens notissima exēpla sanctorum atqꝫ clarorum virorum qui sua presentia solitudinem illustrarunt.

A Entio tamen adhuc aliquid deesse ⁊ video nūc etiam quid expectes: rem suapte nature validā: exemplis armari longa est historia quī philosophi aut poete quo sese altius attollerent: primum pedem in solitudine posuerunt: Nā de sanctis ⁊ vulgatior ⁊ notior ⁊ longior qui urbes spontaneo dānātes exilio sacra sui presentia solitudinem illustrarunt: De quibꝰ si exactius loqui velim: non possum non inculcare notissima. Etenim hac in parte quid icognitum est tibi: illud ne expectaveris: ut transcribam tibi: quas vocant patrū vitas: Quē libri titulum sumpsisse nostros a Marco Varrone arbitror qui ⁊ ipse de vitis patrū scripserat: sed alio quodā modo nō tam iflāmandis devotione animis q̄ꝫ noticie rerū studens: Non dicā qua in spelunca sexagita annos latuit Dorotheus: Ut pater Amon cōiuge dimissa: que secū cōtinētia virginali diu vixerat: solus reliquum vite tempus in deserto Nitrie mōtis habitans novissime felicē deo animā reddidit: quā comitantibus ⁊ gaudētibus angelis ad celum euntē tredecim inde spatio dierū semotus
B Antoniꝰ vidit. Non referā qualē eodē in mōte vitam duxerit: aut Pambo ille qui cautis in responsionibus a nōnullis scriptoribꝰ: ipsi quoqꝫ nō tm̄ Antonio comparatur: sed prefert: Aut discipulus eius vnus ex multis Amonius: quē dū studiuz ac notitia litterarū sacrarū clarū faceret: proptereaqꝫ per vim in episcopū peterēt: fugere aliter non valens captūqꝫ se cernēs ne solitudine privaretur aurē sibi presecuit: sic saltē pontificio futurꝰ inhabilis cū nec ea q̄dem arte proficeret: minatus urgentibꝰ si perstarent: linguā se propter quā ea sibi importunitas fieret absscissurū. Non loquar felices solitudines utriusqꝫ Macharij: in quibus mirabilium patratores operꝫ: alter ad nonagesimū: alter ad cētesimū vite annū venit. Non attingā q̄liter Moyses quidam ethiops de latrone factus est presbyter solitarius christi servus. Qualiter Arsenius e senatore glorioso: maximus ⁊ christi amator ⁊ suimet contemptor evaserit: Ad quem est illa vox celestis: Fuge homines ⁊ salvaberis. Et illa: Arseni fuge: tace: ⁊ quiesce. Qualiter Paulus simplex: cognomē nactus ex moribus: dum convictum fugiens uxoris adultere: solitudinē petijsset in tantā familiaritatē christiqꝫ gratiam venit: ut spirituuz principē impurorū quem a se pelli non posse Antonius fateret: ille de obsesso pectore purissima q̄dē
C ⁊ efficacissima prece depelleret. Nō exponā quas tentationes corporis atqꝫ animi solitarij senes vicerint Pachomius ac Stephanus. Non inquiram quo cōsilio Paphnucius tres dei amicos ex urbibus ad deserta perduxit quasi ad tutiorem ⁊ deo propinquiorem locū. Qua virtutis admiratione monachorū turmas in solitudinē traxit Helpidius. Qua charitate Serapion bis se hominuz servū fecit: ut dn̄os suos peccati servitio liberaret. Non narrabo pietatē diaconi Effren: Pioris constantiā: sudores Adolij: misericordē Innocentij severitatē: Evagrij industriā ac labores. Nō scrutabor qua in solitudine Malchus immitis dn̄i gregem pavit: Quo in specu simulata cū coniuge latuit: ⁊ leena pro trepidis decertante furorem heri persequētis evasit. Non ostendam qua Joannes D
egyptius virtute claruit q̄ꝫtaqꝫ prescientia futurorum: A quo tā longe posito Theodosius imperator anceps animi respōsa deposceret: ⁊ consilio solitarij pauperis armatus pia sed maxima ⁊ incredibilia bella conficeret: A quo alter quoqꝫ licet inferior dux Romanus gravi ethiopū incursu infinitaqꝫ multitudine atqꝫ aliquot infaustis congressibus exterritus cum preliū decertaret ⁊ in eo statu nō per internuncios: sed presens ipse viruz dei pro cōsilio adijsset: ad spez certe victorie erectꝰ: prefixa etiam pugne die: quodqꝫ ⁊ victor hostiles predas ageret: ⁊ suorū res prereptas ab hoste reveheret ⁊ imperatoris sui gratiā mereretur: Ivit iaz securus pugnavit: stravit hostē: spolia retulit: grãz est adeptus. Cui viro tā sancto: tanqꝫ futuri p̄scio: si quid de p̄ntibus ⁊ expertis creditur: accipe q̄d hic idē de solitudine senserit: Nequid eniz me proposito favētem immutasse quisq̄ꝫ credat: ipsa eius verba subscripsi: ab his relata qui ex ore loquētis acceperāt: Multū inq̄t ꝓdest secretior habitatio ⁊ solitaria cōversatio. Et iterū: Ad effugienda pericula inquit vel lapsuz ⁊ cōquirēdā dei gratiā atqꝫ ipsius divinitatis evidentiorē notitiā capiendaz: plurimū ꝓdest secretior cōversatio ⁊ heremi interioris habitatio: utqꝫ qd̄ verbo docebat: facto probasse eum scias. Ipse Hieronymus horꝫ que inserui verborꝫ scriptor: hunc Joannē inquit vidimus in Thebaidis partibus in heremo: que adiacet civitati Ligo: in rupe quadam mōtis ardui cōmanētē. Ascensus ad eū difficilis: aditus monasterij eiꝰ obstructꝰ ⁊ clausus ita ut a q̈dragesimo etatis anno usqꝫ ad nonagesimū quē tūc gerebat: cum eum vidimus: monasteriū eius nullus intraverit: Advenientibus v̄o per fenestram se videndum p̄bebat.
Non describam habitaculuz Helie monachi ꝓpe E
cunctis mirabilius: ut desertū horrendū: ut solitudo vastissima ⁊ nullis equāda sermonibus: ut spelunca scrupea: ut asper ad illā ⁊ angustus trames quiqꝫ vel suspensos pedes lederet: vel itētos adeūtiuz oculos frustraretur: ut illic corpore tremulus: sed animo constans: senex ex centum ac decem annis quos habebat etatis: totos septuaginta transegerat. Cogitabis autem per teipsum q̄ꝫtus ⁊ hic solitarie vite magister esse potuerit: qui tantum in eo studio tanqꝫ continuum tempus exigisset: cum nostri homines ambitionem ⁊ avaritie studium: ne dicam popinas urbium ac tabernas ⁊ lupanaria reliquisse vel triduo grande supplicium opinētur. Non in medium traham Eutythianum illum circa Olympum bithynie degentem ⁊ celesti gratia ⁊ terrenum principis amicitie insignē. Nō Theo

nem mitem ac modeſtū hominē ⁊ iuramēti exper tem ⁊ mendacij inſciuꝫ : ⁊ triginta annorum iugi ſilentio in ſumma omniū fere litterarū eruditione mirabilē. Non thebaidis icolā Apollinē: qui quadraginta annis in intima ſolitudine abditus : nec ſic latuit miraculorū fulgore tandem ꝓdit⁹. Non Beniamin ſenem hydropicū morbo clarum: ⁊ cuꝫ interim egrotantes ſibi adductos eximie curaret de ſua enormi licet egritudine non curantē: ſolantēqꝫ alios atqꝫ orantem: ut pro anima orarent ſua nō pro corpore: addito ṽbo illo memorabili: Corpus eniꝫ hoc aiebat: ⁊ dū ſanū eſſet nihil mihi profuit. Non Epiphaniū quem famoſum prius heremicolā ſolitudo epiſcopum Cypro dedit. Nō ſeu Aphratē inopem ac pānoſum ſeniculū: quē pietas fideiqꝫ zelus e ſpeluncis in urbes medias eduxit : imperatori impio reſponſurū premordaciter atqꝫ acriter. Seu Iſaac monachū: illius impietatē diuini cōminatione iudicij retundētē. Seu Macedoniū iugi ſilueſtris habitatorē: viruꝫ infinite ſimplicitatis atqꝫ cōſtantie ad frenandū pij quidē ſed irati principis impetū: montis e uertice deſcendētē. Nō Accepſenā ſexaginta annis in cella reconditū: ſemper tacitū: nulli viſum. Nō Ceumatium aut Didymū ambos cecos illuſtres: ⁊ videntium ac piorū omne munus implētes. Alterū ṽo inſup ⁊ litteris clarum. Non deniqꝫ inumerabiles alioſ quoꝝ uel nomia nō capiūt libri. Poſtremo ut ſumma etiā qa peruulgata erant omiſiſſe me noueris: nō inſiſtam eloqui ut adhuc inhoſpitā ac pene ſolis heremum notam feris: orientalium atqꝫ orientiuꝫ monachoꝝ princeps Antonius penetrauit: ut crebreſcente fama nominis ⁊ ad gratiam ſanitatū turbis egrorum confluentibus tedio affect⁹: ⁊ metuens ne tāta illa celebritas: aut ſibi inanis glorie aut alicui erroris ⁊ falſe cuiuſpiaꝫ de ſe opinionis materia eſſe poſſet: dū paucis panibus pro viatico aſſumptis: ad ripā fluminis ſederet fugā cogitās: uox ad eū de celo fctā eſt. Que nā ṽo uox. Illa forſitan: Fuge ſolitudinē: urbes cole : locus hic tedij. Ille gaudij locus ⁊ getis: Alexādriā pete. In patriam tuam redi: ⁊ non potius illa uox fuit: Si geſcere cupis Antoni: uade nūc ad interi⁹ deſertuꝫ? Cui mox obtemperās oblato diuinitus viaruꝫ duce ꝓfectus eſt: ut in deſerto manēs ⁊ ſemꝑ in acie armatus omnes demonū vicit inſultus: ut philoſophia mūdiqꝫ ſapiētia tumidū nomē ab humili ⁊ il litterato ſeniculo ualidiſſimiſ atqꝫ clariſſimis rōnibus confutata atqꝫ cōculcata eſt : Ut eū Romani imperatores miraculo fame eius illecti familiaribus ad illū epiſtolis quaſi patrē uenerati: ⁊ ꝙ reſponſo dignati eſſent uehemētiſſime ſunt gauiſi: ut tot iam ſpiritalibus bellis victor: tot iuiſibiliū hoſtiū exercitibus triūphatis: Cū ad nonageſimū vite annū ꝑueniſſet ⁊ nullo uſpiam apparēte hoiuꝫ: ſe iam ſolū heremicolā cogitaret: multo uetuſtiorē atqꝫ remotiorē ſolitudinis incolā alterius: Paulū Thebeum querere admonit⁹ reuelatione nocturna claruit: queſiuit: iuenit horrificis in itinere primū monſtris inuētis: ut congreſſis tandem ⁊ poſt longū ſilentium collocutis: ad ripaꝫ fontis exigui ⁊ ueteriſ vmbrā palme ſecretiſſima in ſpelūca miſſus e celo panis vnus : duobus chriſti fortiſſimis ueteranis: multo ieiunio exhauſtis abunde ſufficerit. Deniqꝫ ut paucis poſt diebus meſtus animi multiſqꝫ cum fletibus hoſpes Paulūꝫ ſepeliuit in effodienda humo leonum vnguibuſ inſueto pietatis officio adiutus. Ad ſummā: qualiter in deſertis latitans ⁊ intantum omnis glorie fugitans: ut ſepulturā quoqꝫ ſuam uellet abſconditam: ne qua uel gelidū cinerē mundani fauoris aura cōtingeret: adeo nobilitatus ⁊ glorioſus effect⁹ eſt ut chriſtus homūculum ſuum egyptiace ſolitudinis latebris abditum: ⁊ ut ipſius Athanaſij heredis atqꝫ hiſtorici ſui ṽbis utar: alio pene orbe cellatū Africe: Hiſpanie: Gallie: Italie: Illyrico: Ipſi etiā que urbiū caput eſt Rome: ut in exordio ꝓmiſerat: demonſtrarit. Nō exequar ut in ſolitudinē quoqꝫ fugit Hilarion Antonij virtutū nobiliſ emuluſ fama viri primū mox bimēſtri obſeruatione vite ei⁹ ac monitis preſentiqꝫ ꝯcitus exemplo: ubi ab adoleſcentia in ſeniū perſeuerās: brume primū ⁊ eſtatis intēperiem anguſto tuguriolo: poſt aūt cella nihil anguſtiore: neqꝫ tam domus q̄ꝫ ſepulchri ſpeciem habente ſubmouit: ut inde dū ad viri nomē turbis coeuntibus: ⁊ ſolitudine vna: multarū urbiū ingeſta negocijs fugam meditaretur: re cognita decem ⁊ eo amplius hominum milia iter eius impedire. Quo dolore cū inedia cōſumptus pene eēt: populo patiente ſed dolente ⁊ proſequente: tandem abijt in ꝓfundiſſimas ſolitudines ⁊ ad Antonij locum qui pauloante tanto uacuuſ habitatore remāſerat: ꝑueniens: atqꝫ ibi diſcipulis eius inuentis : auditu flebile: piū dictu auidiſſime cūcta pergrēs hortulū eius ⁊ lectulū vnde ad celū felix ille ꝯdeſcenderat inuiſit: Atqꝫ in eo dulci q̄dam tanti viri memoria procubuit: ipſuꝫ recēti uelut Antonij accubitu calentē ſepe complectēs atqꝫ deoſculans : quodqꝫ non tam lectione q̄ꝫ opinione fretus addiderim: alienū ſtratum ſuis lachrymis rigās: ut inde alias atqꝫ alias ſolitudines petēs ꝙ exoptatā ſibi inuidēs quietē: ſemper eū ſua fama precurreret. Interdum etiam ad barbaras nationes clam decreuerit proficiſci: ubi nec intellectus nec cognitus reſpiraret: ut eadē fama nominis eū perſequēte: primo quidē in Siciliā nauigarit: Inde in Dalmaciā: Poſtremo autem in Cyprū inſulā ſuis moribus longe diſſimilem: cuius tamē vna rupes duro viri ꝓpoſito cōueniret ubi locum nactus terribilem ualde: ut ſcriptoris preconiſqꝫ ſui Hieronymi uerbum ponā: ac ſemotum ſubſtitit. Et ut cunctis eum ne furtim dilabereť obſeruantib⁹ ꝙ vno in loco diu illum nō poſſe ſubſiſtere: publice ꝑſuaſum erat ibidē laborū vite finē habuit: queꝫ in terris imitatus fuerat ad celos ſecutus Antonium.

¶ Tractatus ſecundus: De quibuſdā exēplis minus tritis patrum ueteris teſtamēti: qui ſolitudinem coluerunt.

¶ De tranſitu per epilogationem preteritorum exēplorū ad exempla minus trita. Cap. I.

Is igitur breui admodum ⁊ ſuccincta commemoratiōe preteritiſ: ut ſic dicam: atqꝫ ſepoſitis ⁊ reliquis ſilentio obrutis : quotquot ſunt id genus q̄bus ſola heremus celum fuit in ter

ris:q̄ copiosa tamen a τ uaria τ penetrabilis atqꝫ ignea lectio est: τ que preciose materie filum habens ac magnis texta ingenijs natura pariter atqꝫ arte delectet: aliquot exempla minus trita per secretiores scripturarum recessus sparsa recolligaꝫ.

¶De solitudine parentis humani generis Adam. Cap.II.

A e Et ut a primis ordiar: Adam publicus ille parens generis humani: q̄ꝫdiu solus fuit nemo felicior: mox ut comitatus: nemo miserior. Solus stetit: comitatus ruit. Solus beate ciuis patrie: comitatus infelicis exilij peregrinus Solus in requie τ gaudio: comitatus in laboribꝰ τ doloribus multis. Deniqꝫ solus immortalis fuerat: iunge sociam: mortalis efficitur. Jam tūc clarum τ insigne presagium quid de societate feminea sperare posteritas deberet.

¶De Cultu solitudinis Abrahe. Cap.III.

A f Sed ne in limine hereā: magnus ille multarumqꝫ gentium pater Abraham non in palatijs iterqꝫ delitias urbanas: sed in tabernaculis inqꝫ conuallibus collocutorem deum meruit: τ ꝓmissa illa magnifica: que iugiter in nobis extremis utinamqꝫ non pessimis hominum implētur. Idem non in aula cortinis obsita τ villis istrata crispantibus: sed in solo herbido τ agresti: utqꝫ Geneseos textus habet: in conualle ut Josephus: ad ilicem mambre sedebat: quando dignus est habitus dei angelos habere conuiuas. Ne ue quid forte aliud q̄ꝫ quod uerba sonant suspicemur: non equidem sub auratis laquearibus tectorum sed sub quercus vmbra glandifere: rurale conuiuium

B celebratum est. Et ille certe sanctissimus atqꝫ omni diuino fauore dignissimus vir: fuit tāte obediētie: ut dum dei iussis obsequitur vnigenito filio nō parceret: ut reliqua laudum eius sileam: de qbꝰ dicēdi tempus forte aliud: alterqꝫ locus opportunior dabitur. Ex quibus omnibus minime mirū sit: si talem virum artius est amplexa diuinitas. Illō magnum q̄ꝫ suo merito ancilla eius egyptia fugiens ab angelo reuocata: τ iterum in extremis posita atqꝫ desperans rursus ab angelo recreata est. Et ut ad propositum spectet: alterum iuxta fonteꝫ aque: alterum subter vnam arborem: utrunqꝫ certe in solitudine gestum est: ut ne id mirum sit ifantem suum quem fuge comitem gestabat: in solitudine seruatum celestisqꝫ beneficij memorem: τ ipsum post solitarium euasisse.

¶De solitudine Isaac. Cap.IIII.

A q Quid hoc patre satus Isaac: qū sibi de terra longinqua fecunda uxor aduecta est: qd putas agebat? Erat forsan in foro: perorabat causas: exercebat iudicia: emebat aliquid: aut uendebat: dabat mutuū uel poscebat uel datū exigebat acceptūqꝫ soluebat? Nihil horum omnino. Quid igitur? Deambulabat inquit eo tēpore per viam que ducit ad puteū: cuius nomen est viuentis τ videntis. Uere autem viuens τ videns: hoc est in eternum viuens τ videns omnia. Nō sol ut Ouidius τ Apuleius dixerunt: sed creator solis τ syderum rerumqꝫ omnium omnipotens deus: apud quem puteus: siue ut psalmista loquit. Fōs vite est: quo nō dormiendo nec per inuia gradiēdo sed per viam deambulando peruenitur. Et sequitur: Habitabat enim in terra australi: τ egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die: Ubi similiter nihil est quod mysterio uacare putem. Habitabat enim in terra australi terra humili τ deuexa τ clara τ etherei solis vicinitate preferuida. Et egressuꝫ erat: Unde reriꝫ nisi extra corporis sui domū? egressus inqꝫ extra seipsum: τ miserie mortalis ergastuluꝫ: nō ad infame ocium sed ad meditandum. Nam que oro alia hominis vita est: aut quid aliud agēs ab animalibus brutis differt? Preclare Cicero docto viro iquit viuere: est cogitare. In hanc rem: non urbem aliquā: non theatrum: sed agrum locum prorsus idoneum: insup τ inclinate diei cōmodissimum tempus elegerat. Nullus enim locus: nulla pars etatiꝫ aptior meditanti q̄ꝫ τ agrestis solitudo: τ iuuenili feruore preterito relictisqꝫ: ut ita dixerim: meridianis horis a tergo placatioris vite tranqllitas iaꝫ uergētis ad uesperam.

¶De Solitudine Jacob. Cap.V.

q Quid huius etiam natus magniqꝫ nepos Abrae patriarcharum maximus Jacob: quando scalam illam celotenus erectam: ascendentes descendentesqꝫ angelos τ innixū scale dominum vidit? Ubi fuisse illum opinamur: q̄ꝫ magna in urbe q̄ꝫ pulchra i domo: q̄ꝫ locuplete cubiculo? Erat ille non modo procul ab urbibus: sed etiam procul domo: Ut enim ipsius Josephi uerba non muteꝫ: propter odium prouincialiuꝫ apud nullum quidem succedere uoluit: sed sub diuo iacebat: caput suum lapidibus subditis supponens. Eidem gemina coniuge: τ natorum turba seruisqꝫ τ ancillis: omnigenumqꝫ greguꝫ possessione aucto: in patriam remeanti occursus affuit angelorum. Sed ubi nam queso? Nunquid in urbibus quiescenti? Non uerum cepto itinere abeunti: quo nondum peracto eideꝫ luctator ille nocturnus nomen vnde nouum sibi inditum clarum mansit in posteris: non in urbis amphitheatro: neqꝫ inter turbas hominum: sed cuꝫ remansisset solus in trāsitu torrentis apparuit.

¶De solitudine Moysi. Cap.VI.

v Ubi erat ille familiarissimus deo vir Moyses: quando legem colloquiūqꝫ dei: quando salutem populi memorabilemqꝫ victoriam: absens solus τ solis precum armis obtinuit? Nempe non in aliqua ciuitatuꝫ Syrie uel egypti; sed in siluis τ altissimi montis in uertice. In

solitudine erat dum aquas amarissimas coegit li gni vnius immissione dulcescere: dum prodigia il la fecit que vix perlegere ne dicam recensere suffi- cimus. Idem certe immenso exercitui in quo tam multi iniusti atq; in deum ⁊ in homines ingrati erant non de solio aureo: sed de solitudine horri- da prouidit: ⁊ in summa inopia miram necessaria rum rerum abundantiam procurauit: quādo in ca stris conturnices ortigias affatim celo lapsas po- pulus legit esuriens: ⁊ de rupe pcussa dulcis aque copiam sitiens bibit: quando diuinum illum atq; incredibilem: ⁊ neq; cupiditati neq; parsimonie subiacentem cibum: non quidem in urbibus nec e foro cupidinario petitum: sed celitus destinatum
B quadraginta annis habuit in deserto. Uides ut so litudo diuinis beneficijs atq; colloquijs ⁊ angeli cis sit amica congressibus. Quo minus miror ut preclare vite viri illius: sic ⁊ gloriose morti solitu dinem deputatam: duz ex hominibus migraturo: quod fratri eius iam antea acciderat: loquens de us: non in hanc aut illaz urbem: sed ascende in mō tem inquit ⁊ morere. Quō nobis in omni vite mor tisq; cōsilio nisi fallor summopere trutinandū est.

De solitudine Helie. Cap.VII.

A Quid singula replicem? Plena exemplorū sunt omnia. Ubi erat Helias quando cla- rioribus portentis emicuit? quando popu lis intra urbes fame pereuntibus illum iussu dei in solitudine latitantē corui pauere solliciti? Quā do e summo carmeli montis pronus humi trien- nem siccitatem terras ac populos affligentem in- sperato imbre leniuit? Quando octingētos ⁊ qn- quaginta falsos prophetas in eodem monte car- meli: deo iudice: sacrificio teste: superatos in torrē te Cyson populo fauente mactauit: Quam ob cau sam irate regine minis ac furori cedens: cū deser ti latebram petijsset sub vmbra iuniperi consopitū excitauit angelus ⁊ ut manducaret admonuit: nō magni precij cibum: sed tante virtutis ut in fortitu dine illius quadraginta dierum iter ac totidez no ctium ieiunando perficeret. Quo peracto inde ut in spelunca manens dominico visitatus alloquio reges inungere mittitur ac prophetas: ut in cacu mine montis sedens imperat inopinabili fiducia ut ignis e celo descendat super quinquagenarios regios ⁊ paretur statim: ut scisso amne tactu pallij iordanem sicco pede pertransit solitarium sanctū virum uenerantibus elementis. Ubi inq; erat He
B lias duz hec ageret? Profecto in solitudine: vnde tandem ad celum flammante uehiculo raptus est. Ubi erat Heliseus quando geminum rapti ducis consecutus est spiritum? quando ferruz contra na turam ⁊ consuetudinem suam natans flenti resti- tuit amico? quando tribus regibus: totidemq; re gijs exercitibus ne periret siti repleto sine ullis im- bribus torrente subuenit? Priora quidem ad ior- danis ripam: tertiuz in deserto idumee cōtigit. Il lud quesisse superuacuum: ubi erat duz pallio ma- gistri diuisis aquis per arentem iordanis alueum solus transijt qui transierat comitatus? Ubi erant deniq; tot prophete: quando tam certis: ⁊ tā pre- sagis visionibus illustrati sunt? De quibus singil- latim nunc agere longum est. Neq; soli prophete: sed filij etiam prophetarum: quos monachos ut Hieronymus ait in ueteri legimus testamēto edi ficabant sibi casulas prope fluenta iordanis: ⁊ tur bis ⁊ urbibus derelictis polenta ⁊ herbis agre- stibus victitabant.

De solitudine Hieremie. Cap.VIII.

Ipse quidem Hieremias silentio supprimē dus non videtur: qui uerbo etiam huic vi te testimonium manifestum prebuit: ubi ait: Bonum est cum silentio prestolari salutare do mini. Bonum est viro cū portauerit iugum ab ado lescentia sua. Et quasi hec nisi in solitudine fieri nō posse diffiniens: cum hec dixisset: adiecit: Sede- bit solitarius ⁊ tacebit: quia leuauit se super se. En audio felicem patientiam expectantis: audio liber tate qualibet meliorem dominici iugi tolerantiā: audio eleuationem animi: audio quietem sessionis ⁊ non semel sed in principio positum ⁊ in fine silē tium: cuncta tamen audio intra vnam solitudinez contineri. A

De cōmendatione vite solitarie: icidēs Cap.IX.

Uere vita pacifica celestiq; simillima. O vita melior super vitas: vita laborum ua- cua bonorumq; tantorum capax: ubi expe ctatur salus: suaue iugum domini portatur: tace- tur ⁊ sedetur ⁊ sedendo consurgitur. Uita saluta ris: hominibus formidabilis: ⁊ inuisa demonibus: quod nisi ita esset: haud q̄q; id vite genus ingres- sos tam multis ⁊ tam uarijs temptationum gene ribus infestarent. Uita reformatrix anime: repara trix morum: innouatrix affectuū: lotrix sordium: purgatrix scelerum: conciliatrix dei ⁊ hominum: ruinarum innumerabilium instauratrix. Uita con temptrix corporum: cultrix ingeniorum: modera- trix precipitum: torpentium excitatrix appetituū: genitrix nobilium: alma virtutum nutrix: vitioruz domitrix peremptrixq;: palestra luctantium: are- na currentium: campus pugnantiuz: arcus trium phantium: bibliotheca legentium: cella meditan- tium: penetrale orantium: mons contemplantiuz: Et quid dicam nisi simul omnia: vita felix ⁊ ad om ne bonum opus aptissima: vita philosophica: poe- tica: sancta: prophetica: Uita non immerito singu laris dicta: ⁊ si dicere audeaz: quod sentio: vita tā singularis ut ea sola uera vita sit: reliquis omnibus conueniat quod ait Cicero: ⁊ Ciceronem secutus Augustinus: quod hec nostra que dicitur vita mors est. Uita demum nisi expertis incognita: ⁊ ut ha- B benti peramabilis: sic superoptabilis non haben- ti. Quod non ignorabat Hieremias idez: quo du ce ad hec eiusdez vite preconia premissis accumu landa peruenimus: dum in illa calamitate publi- ca: pias simul lachrymas: ⁊ lachrymis opportunā solitudinem exoptabat: Quis dabit inquit capiti meo aquam: ⁊ oculis meis fontem lachrymaruz? Sciensq; fontē hunc non in urbibus aut in turbis nitidum scaturire: subsecutus adiunxit: Quis da bit mihi in solitudine diuersorium viatorum? Cogitatu

pfacile est qd nobis expediat qn̄ vir ubilibet deo
proximus:deo plenus:ad honestum illud seqꝫ di
gnū officiū:hoc est ad lugēdum interfectos popu
li sui quasi vnam sine altera non speraret: simul
utranqꝫ poscebat solitudinem ⁊ pietatem. Ubi il-
lud minime negligendum rear: ꝙ cum in solitudi
ne diuersorium optasset: addidit: Et derelinquaꝫ
inquit populum meum ⁊ recedam ab eis: quia om
nes adulteri sunt: cetus preuaricatorum: ⁊ reliqua
deinceps: que cogitare ne dicam loqui horret ani
mus: tam proprie nostris hodie conueniunt popu
lis: tam parum immo vͦo tam nihil est fidei: nihil
ueri uspiam: nihil tuti: nihil deniqꝫ uel hūani hi cū
dicantur homines ⁊ effigie sint humana: ut ea mi
hi uel sola certe uel maxima atqꝫ iustissima pcolen
de solitudinis ⁊ declinandarum urbium causa sit.

¶ Tractatus tertius: De exemplis multorum sanctorum patrum Noui testamenti: vitam solitariam agentiū.

¶ De Solitudine sancti Siluestri pape. Cap. I.

A n E forte autem uetustatis reuerentia
uel immemor recentium uel contem
ptor appareā: latuit in Soractis mō
te: Siluester diuitum primus ille pō
tificum ⁊ locum moribus ⁊ loco consonum nomē
habens: Atqui nisi audire uerum pudet e solitudi
ne humili ⁊ inculta opes iste: bone utinam quas
modo vix urbes capiunt fluxere: Hinc calceus au
ratus: hinc eburneus scipio pastoralis in morem
baculi recuruꝰ: suburbano cultu rustice memor
originis: hinc chlamys coloribus inardescēs: hic
stellatum diadema carbunculis: hinc niueus soni
pes: thronus aureus purpureumqꝫ uerendi capi
tis vmbraculum: hinc deniqꝫ totus habitus tri-
umphalis: totus hic ut dicitur militantis: sed ⁊ la
te iam regnantis ecclesie status: queꝫ e siluis egres-
sum stupent reges: ⁊ quem qui diligenter inspexe
rit: nescio an solitudinem tante uenerationis initi
um uenerabilem negaturus sit. Sed progredior.

¶ De Solitudine sancti Ambrosij. Cap. II.

A a Mbrosius apud Mediolanum magni po
puli curam deo uolente ac cogente sorti-
tus: ⁊ si tam necessarij debiti tantiqꝫ sibi
conscius officij: continue solitariam vitam degere
non auderet: quotiens tamen ⁊ quibus potuit mo
dis quid optaret ostendit: Habitauit ut nunc est
ambitus murorum: in extremo ciuitatis angulo:
ubi adhuc sacrum corpus habitat: ⁊ ab eodem
fundata sacra domus stat summa deuotione per-
celebris: ⁊ magnis populi frequentata concursi-
bus: tunc q̄ꝫtum certis indicijs intelligi datur lon
ge semotus penitusqꝫ solitarius locus erat. Ad
hec quotiens episcopalibꝰ curis liber ac laboribꝰ
relaxatus: quos impellendis Arrianis ab ecclesia
graues diuturnosqꝫ pertulit: aliq̄ꝫtisper se negoci
is subtrahere furariqꝫ poterat: in secretiorem so-
litudinem se conferre sanctissimus vir solebat: Sil
ua erat q̄ꝫuis proxima cōtemplationi tamen ido
nea: In medio parua domus: ingentis certe sed
humilis viri capax: que multo dignius q̄ꝫ domus
olim Metapontina Pythagore in templi licet exi
gui speciem uersa est. Nunc silua conuulsa est mu
tatoqꝫ loci habitu manet nomen Ambrosij: nemꝰ
vulgo dicitur sinistrorsus ad orthoum latus. Quō
amnis hic vndiqꝫ magnis motibus ⁊ multa rerū B
collisione memorabilis intra urbem ipsam: ⁊ ex-
trema rapto molimine aucti ambitus septa con-
clusit. Illic ut audio ⁊ ut auguror librorum melli
fluos flores sparsit: quorum hodie per omnes tra
ctus ecclesie gustus suauissimꝰ ⁊ fragrātissimꝰ est
odor. Ut vͦo non actuū modo sed uerborꝫ vnū qdē
ex omnibus testimonium viri huius proferam.
In epistola quadam ad Sabinum: Pergaꝫ iquit
frequentius te in meis scriptis ⁊ cum sim solus al
loqui. Deinde suum faciens Scipionis uerbum:
de quo post dicam: Nunq̄ꝫ enim inquit minus so-
lus sum: q̄ꝫ cum solus esse videor: nec minus ocio-
sus: q̄ꝫ cū ociosus. Certe pro arbitrio arcesso quos
uolo atqꝫ adiūgo mihi quos magis diligo ⁊ quos
aptiores arbitror. Nemo interpellat: nemo inter-
polat. Tunc ergo te magis teneo ⁊ de scripturis
confero ⁊ proliriorem simul sermonem cedimus.
Sola erat Maria ⁊ loquebatur cum angelo. So
la erat quando superuenit in eam spiritus sanctꝰ:
⁊ virtus altissimi obumbrauit eam. Sola erat ⁊
operata est mundi salutem ⁊ concepit redempto-
rem vniuersorū. Solus erat Petrus: ⁊ totū per
orbem consecrandarum gentium cognouit myste-
ria. Solus erat Adam ⁊ non est preuaricatus: qr
mens eius adherebat deo: Postq̄ꝫ vͦo ei mulier ad
iuncta est: non potuit adherere mādatis celestibꝰ.

¶ Quod nullum virus adeo pestiferum ⁊ vite solitarie ꝯtriū sit sicut muliebre cōsortiū: icidēs. Cap. III.

v Si ut me Ambrosij dicto parūper imisce- A
am: illud non siluerim: quod omnibus no-
tum multi dissimulant: Nullū virus adeo
pestiferuꝫ vitam hanc sectantibus ut muliebre cō
sortium. Femineus enim decor: eo formidolosior
funestiorqꝫ quo blandior: Ut sileam mores qui-
bus omnino nihil instabilius: nihil studio quietis
infestius. Quisquis requiem queris feminā caue:
perpetuam officinam litium ac laborū. Raro sub
eodem tecto habitant quies ⁊ mulier. Satyrici
uerbum est: Semper habet lites alternaqꝫ iurgia
lectus: In quo nupta iacet minimū dormit in illo:
Nisi forte tranquillor est concubine accubitus: cu
ius ⁊ fides minor ⁊ maior infamia litigium par.
Scitum est ⁊ illud clari oratoris dictum: Qui nō
litigat celebs est: Quid vͦo melius q̄ꝫ nō litigare?
Aut quid per Jesum christum oro te: quid inq̄ꝫ so
litudine presertim nocturna ac silentio ⁊ quiete: ⁊
lectuli libertate felicius? Nil ergo felicius celiba-
tu. nil vͦo celibatui aptius q̄ꝫ solitudo. Quisqs er-
go litem fugis: ⁊ feminam fuge: vix alteram sine
altera effugies. Femine ⁊ si quod rarum est: mitis
simi mores sint: ipsa pn̄tia: utqꝫ ita dixeriꝫ: vmbra
nocēs est. Cuiꝰ siqdeꝫ fidei mereor: vultꝰ ac vͦba cū
ctis qui solitariā pacē q̄rūt: nō aliter vitandi sunt:
nō dico q̄ꝫ coluber: sed q̄ꝫ basilisci ꝯspectꝰ ac sibila.
Nam nec aliter oculis q̄ꝫ basiliscꝰ iterficit: ⁊ ante

B contactum inficit. De quibus autem potius quam de nobis dici estimes: quod in longinqua materia uere ne magis an proprie ait Maro: Carpit enim vires paulatim uritque videndo Femina: nec nemorum patitur meminisse nec herbe. Sane quod visu solo corporis atque animi vires carpantur uranturque: tangere poterat vniuersos quos ea pestis extenuat et accendit. At quod nemorum herbeque memoriam eadem pestis eripiat: si ut de equis ac bobus dixit: sic de hominibus dixisset: quos alios quam nos intellexisse videretur: quibus precipua nemorum et herbarum oblectatio est. Proinde muliebres illecebras: tum omnibus quibus suum uas sancte et honorifice custodire propositum est: tum nobis maxime fugiendas vitandasque denuncio. Quod qui neglexerit: norit se non aliam ob causam e paradiso solitudinis pellendum: quam e paradiso
C uoluptatis primus hominum pulsus fuit. Hec interfatus ad ambrosium reuertor: qui illam ad Sabinum epistolam concludens: Liquet inquit ex his: quia soli cum sumus tunc nos offerimus deo: tunc mentem ei nostram aperimus: tunc amictum fraudis exuimus. Quibus dictis primo iterum parente ad memoriam reuerso: Solus inquit erat Adam quando in paradiso est constitutus: sed non erat solus quando de paradiso eiectus est. Solus erat dominus iesus quando mundum redemit: non enim legatus neque nuncius: sed ipse dominus saluum fecit populum suum: Et si nunquam solus est: in quo pater est semper? Ad postremum cum consilio clausurus epistolam: Unde et nos inquit soli sumus ut dominus nobiscum sit. Quod consilium ne soli Sabino datum sit: ut ad nos trahamus nostrumque faciamus obsecro.

De solitudine sancti Martini. Cap. IIII.

A Hunc solitarie vite statum et ab infantia quodammodo concupisse Martinum: et cum primum per etatem perque necessarie militie occupationem licuit apprehendisse nouimus tanto ardore animi: ut in vita priuata ceptum morem nec presul factus omitteret: Auctor est Seuerus qui res eius quibus interfuit viteque seriem scripsit. Quo tempore queri solitum accepimus: ante episcopalem curam se maioris fuisse virtutis: Mirum: quamuis enim nihil illi viro nisi summum semper atque perfectum fuisse credendum sit: tamen pontificali fasce curuatus nescio quid in se dum esset expeditior altius atque perfectius recolebat: temporis illius memor quo liberius solus erat: ne quis forte miretur eundem antea liberum frequentasse solitudines quas et duri seruus officii dum licuit frequentauit. Ne enim cuncta uestigem: quod longum atque difficile est: In ipsa prius urbe Mediolano: ubi quod constat primum ex multis: que
B diuersis in locis ab eo fundata sunt: monasterium extruxit: aliquantum tempus exegisse fertur: vicino quodam Ambrosiane domui: ac menibus urbis habitaculo loco etiam nunc solitario ac reposito. Ad quem iam presul Ambrosius tanto letus hospite: clam solus exire consueuerat: secumque dum posset auidius immorari. Bone Jesu quale hominum par: que suspiria: qui sermones? Quicquid principes imperant: quicquid consules deliberant: quicquid pretores edicunt: quicquid statuunt legiferi: quicquid fabulantur populi: quicquid philosophi disputant: quicquid rhetores declamant: quicquid sophiste cauillantur: sacro illi tranquilloque colloquio admotum: meras nugas dixisse non uerear. Sinuesse quidem erat Horatius poeta: dum sibi Plotius et Uarrus et Uirgilius occurrerunt: pulchra nempe societas doctissimorum hominum: inuicemque familiarium amicorum. Itaque ait: O qui complexus et gaudia quanta fuerunt. Credo edepol et multa ibi pro tempore facetissime inter tales viros ac disertissime dicta non dubitem: Sed dulciores amplexus et sanctius gaudium fuisse crediderim Mediolani inter Ambrosium et Martinum: locus ostenditur: ubi congredi et colloqui solitos fama est. Quibus ego congressibus atque colloquiis: si datum esset: interfuisse maluerim: quam regum omnium consiliis: quecunque vino uel auaritia uel feritate ebrii: cum purpuratis suis agitant. Felix ergo et quamquam minus adusta: minus horrida: non minus forte gloriosa: quam Thebaidis solitudo que tales duos accolas vno tempore meruisti.

De solitudine sancti Augustini. Cap. V.

A Mondum nos Mediolano egredi: magnus alter eiusdem urbis habitator sinit Augustinus quem de Ambrosio maliis erroribus ifectum: quasi egrotum filium docto medico pius pater dedit: ut is eum vndis salubribus ablutum curatumque deo redderet. Ille ergo cum ignarus diu que erga se clam diuina pietas ageret: Mediolanum ueniens ubi tunc sacer florebat Ambrosius: vitam tandem mutare decreuisset: ciuitate relicta: solitudinem ruris appetiit: ut qui cum multis insanierat: solus resipisceret: Caseatum uocat ipse et id manet hactenus ruri nomen: Quinetiam ipso die quo primum hoc sancto desiderio exarsit in ciuitate positus inter illas fluctuantis animi procellas per quas consilii nauigium regente deo ad terram viuentium: et ad portum salutis applicuit: quid egerit qualiterue se gesserit: eodem ipso narrante cognouimus. Certe non processit in publicum: neque populi concionem classico aduocans quid acturus esset exposuit: sed dimisso socio fidissimo: consurgens: eo quod ut ipse ait: solitudo sibi ad negocium flendi aptior suggereretur: et secedens remotius quam ut posset ei onerosa esse etiam talis amici presentia: quod vnum loci qualitas ac temporis permittebat: secretum horti angulum pro solitudine habuit: Ubi amarissime secum loquens inter singultus et lachrymas: inter vulsum capillum percussamque frontem et consertis digitis amplexum genu et quecunque magnus ac sanctus dolor elicit: tandem semel de se statuit vnde in perpetuum exultaret: Denique per omnem vitam solitariis et quietis locis atque inter cetera Pisani montis ocio delectatus: et illic heremitico habitu traxisse moras creditur: et ad loci illius heremitas liber suo quidem prescriptus est nomine. Ceterum
B de hac re quia non uacat infinita nunc hominis illius scripta reuoluere vnico eius quod occurrit breui utique sed aperto testimonio contentus ero. Is ergo euangelium Joannis exponens. Difficile est inquit in turba videre Jesum: solitudo quedam necessaria est menti nostre: quadam solitudine intentionis videtur deus: turba strepitum

habet:visio ista secretum desiderat. Audis ut caute videndo deo necessariam: non q;libet sed solitudinem dixit intentionis: intelligi uolens dum suas intus turbas tumultusq; suos humana mens habeat: acuendis ad tantum lumen: purgandisq; oculis solitudinem corpoream nil prodesse. Jam v̄o proximis tribus explicitis: non Mediolano tm̄: sed Jtalia digredi stiluz finam.

¶ De sancto Hieronymo: mirifico solitudinis ueneratore. Cap. VI.

A s Ileo nūc preconem vite huius Basilium: Sileo magnū virum Gregorium naçiançenuz: Preclarum huius viri discipulum non silebo: Hieronymus urbe romana dimissa romanisq; opibus contemptis: eterne patrie spe ac desiderio illectus: ⁊ ut ipse fatetur: ob gehēne metum. Jn illam primo uastam solitudinē horridum monachis habitaculum prestantem: quam de virginitate ad Eustochium scribēs: Salustiano uerbo usus: solis ab ardoribus exustā dicit sese abdidit: Ubi aliquot annis aduersus indomite carnis insultus: ⁊ conspirantis anime consensuz: laboriosa militia exactis: q;uis victor non ex acie Romā quasi iam securus ad triūphū redijt: sed in Bethleemiticas letebras festinabundus aufugit.

¶ De sancta Paula q̄busdamq; alijs matronis deuotissimis solitarie vite cultricibus. Cap. VII.

A l Atuit ibidem Paula sancta ⁊ pia ⁊ illustris: ⁊ ut multa breuiter dicam: uere Romana mulier: summumq; suis temporib[9] feminee specimen virtutis: ⁊ ut ad presepe dominicum mori posset: ubi ⁊ qualiter orta esset: oblita est. Cuius etiam preclaram vitam ⁊ felicem exitum Hieronymus ipse tam fulgido pinxit epigrāmate: ut post eum mihi modesti[9] sit tacere. Quid enim dignum sim dicturus in transitu: inq; angusta opusculi mei parte clausurus: ubi ille tanto vir ingenio hesit: ⁊ amore ac dolore dictantibus modum iusti uoluminis impleuit? Q;uis non defuisse sciā quod Hieronymus ipe nec ignorat nec dissimlat: qui utriusq; ociuz liuido dente momorderint: nec morsuz scriptis mādare timuerit. Jta vix ulla virtus uel alta uel abdita est ut inuidie iaculis nō tangat: sed solidā ueritatē vulgaris aura nō cōcutit. Sane q̄cq̄d de sua alijs visum sit: solitudinem sapiētis: idez ipse Hieronymus ꝯtra Jouinianum scribēs cōmendat his v̄bis: Sapiens nunq̄ solus esse pōt: habet enim secum omnes qui sunt: ⁊ qui fuerunt boni: ⁊ animum liberum quocunq; vult profert ⁊ transfert: ⁊ quod corpore non potest: cogitatione complectitur. Et si hominum inopia fuerit: loquimur cū deo: nunq̄ minus solus. Quo nam v̄o nunc uertar: Confundor multitudine ⁊ acie occurrentiū in diuersum uocor: sed Paule nomen admonuit: ut ante omnia eidem ⁊ genti ⁊ sexui solitarie glorie partem darem: Pauca igitur ex multis excerpaz: nec uerebor ne Romanarum in laudibus matronarum nimius dicar: quibus par esse non spero.

B Pretereo Eustochiū Paule filiam: precone Hieronymo insignem ⁊ Marcellam ⁊ Asellaz ⁊ Fabiolā ⁊ Blesillam: aliasq; clari nominis virgines aut viduas. Quid aūt de te dicam feminarum optima ⁊ gloriosa Melania? Non ego tantas concines ac vicinas: quas etas: patria: christi fides: animi pietas virtusq; coniungunt: stilo segregez: iuxta Paulā sedebis. Tu quidem Romani filia cōsulis: Romani pretoris mater: genus: opes ⁊ paternum decus virtutibus supergressa: viduitatis statū tanto pudicitie studio tātisq; misericordie operibus honestati: ut virginitatis laudem ꝑpe transcenderes: oblita sanguinis: oblita pignoꝝ: oblita potētie soliusq; memor christi: utq; illū indueres: exuta soli natalis affectum: exuta nataliū respectum ⁊ amorē tuoꝝ ⁊ corpis tui curam exosa. Deniq; christi ꝯsilio aiam tuaz in hoc mūdo: ut in vitam eternam custodires eā: mira sollicitudine sanctos patres in desertis solitudinibus q̄siuisti: eosq; ēt ad exiliuz ꝑsecuta: de labore tuo sanctū illis obsequiū: de facultatibus piam alimoniā ꝓbuisti. Honoratrix sanctoꝝ: reuocatrix errātiū: ꝑegrinorum mater: tuoꝝ in christo tutrix atq; ꝯsultrix. Cum igētes enim opes īmensūq; patrimoniū in egētiuz alimenta felicissima libertate dispergeres: ⁊ q̄si q̄dam īexhaustus fons bonorum nulla largitionū exundatione deficeres: inq; aliō nihil intēta: septē ⁊ triginta annos īdeficiēte rerū facultate ⁊ indefessa charitate animi peregisses: Jam sexagenariā tuoꝝ reuisendorum: non carnale sed diuinū ⁊ spiritale desideriū cepit. Jtaq; Romā rediēs natum: nuꝝ: neptem: ut noīs heredē: sic animi ꝓpositiq; tui: Ac ne longum faciā: tuos oēs tua per uestigia: distractis pr̄imonijs in viam chr̄i ⁊ amorē vite solitarie direxisti. Stupor est meminisse: qd̄ aurum qd̄ ue argētum: q̄s sericas uestes: quātas pecuniarum sūmas tua illa quoq; neptis egregia ⁊ sedula tuaꝝ viaꝝ obseruatrix: ecclesijs ac religiosis egētibus toto orbe diffuderit: qd̄ pro christi seruitio: suoꝝ milia seruorū libertate donauerit: q̄s possessiones nō modo Rome sed in Aquitania ēt ⁊ Gallijs Hispanijsq; uēdiderit: precio in misericordiam uerso: ⁊ his tm̄ agris quos intra Cāpaniam: Siciliā atq; aphricaz possidebat: tam late se fortuna muliebris extēderat: nō ad aliud q̄z ad usum pauperū ⁊ inge pietatis exercitiuz reseruatis. Qua preterea etate hec ageret: cum vigesimo scilicet etatis anno: tuis accensa monitis ⁊ exemplo seculoq; renuncians: ipsum (ut ita dicam) purpureū vite florem ⁊ ꝑclarum coniugium: ⁊ tātas diuitias ac delitias neglexisset. Quarum sanctas intentiones adiutus celitus uel hinc patet: q illa iunior Melania: ita illud ingēs ꝑcium e tātis possessionibus redactum thesaurūq; suum omnez opportuno tempore dispersit deditq; pauperib[9]: ut si paululum distulisset: ad Alarici manus ilico Romam italiāq; uastātis uentuꝝ omnē fuerit: qd̄ illa iam tunc in meliores usus magnis opum pōderibus expedita ꝯuerterat: quasi teipsam suasq; res prereptas lupi faucibus: christo libēs sub multiplici fenore largiretur: Tu autem felix anus omnibus tandem que iter ad celum pandunt: non feminea leuitate transactis ⁊ q̄si iam temporis tui cursu ac laborum agone plausibiliter cōsūmato: nil in terris agendū supesset: ante duos mēses ex quo Hierosolymā redieras: relicto sibi mōasterio finē reꝝ trāseūtiū ⁊ beatū vite laudabilis exitū inuenisti: Eumq; tibi honorē christus exhibuit: ut ꝓpter feminā vnaz tot viroꝝ ac feminaꝝ milibus pepercisse: ⁊ decretū seu ꝓmissum suppliciū distu

lisse videretur. Siquidem mox ut patria ⁊ rebus humanis excesseras: urbem Romam irruptio illa barbarica ⁊ horrenda uastatio cōsecuta est. O ingens ⁊ pia mulier insignis exilio: ⁊ nescio quidem an tali vita an morte felicior: Multo certe clarior iaces solitario in puluē: q̃ si Rome carēs his meritis: ianib⁹ titulis: in sculpto sepulchro marmoreo iacuisses: multoq; ibi gloriosius edes christi tuis manibus fundata conspicitur pauperibus seruitura: q̃ Rome palatium auitum: aut barbaricis flāmis arsurum: aut senio ruiturum. Sed diu fateor me tue virtutis admiratio in hoc sermone detinuit. Etiam satis multa de feminis deq; transmarinis rebus: ad viros ⁊ ad patriam redeat stilus.

A

De sancto Gregorio papa magno solitudinis amatore. Cap. VIII.

q Uid ergo Gregorius hic noster Romane sedis magnus antistes? Nonne magnificas ac frequentes domos in solitaria templa conuertit: antiquasq; possessiones sibi preripiens: christo dedit? Ita sibi q̃tum licuit in maxima plenissimaq; omnium urbe solitudinē fecit: ut ubi auos attauosq; suos creber obsequētis populi cōcursus ornauerat: illic ipse suo domino solus obsequeretur: ⁊ si fame illum splendor eductum latebris magno curarum in pelago supremaq; tandem dignitatis arce locauerit: Quem suum ascensum: cum sepe alibi: tum super Ezechielem scribēs: mesta commemoratione conqueritur. Et quidem inquit in monasterio positus ualebam: ⁊ ab ociosis linguam restringere: ⁊ in intentione orationis pene continue mentem tenere: At postq̃ cordis humerum sarcine pontificali supposui: colligere se ad semetipsum assidue nō potest animus: qui ad multa spargitur. Alia ibi deinceps contra se presentē q; tunc statum suum loquitur. Sed multo plura in prohemio dialogi: quem librum incepturus: secretum locum amicum merori se petijsse testatur: ubi uel modicum a rerum secularium tempestate quiesceret. Illic ergo dilectissimo filio ⁊ familiarissimo amico respondens: Infelix inquit animus meus: occupationis sue pulsatus vulnere meminit qualis aliquādo in monasterio fuit: quomodo ei labētia cuncta subtererant: q̃tum rebus omnibus que uoluuntur eminebat: ꝙ nulla nisi celestia cogitare consueuerat: ꝙ etiam retentus corpore: ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat: ꝙ mortem quoq; que pene cunctis pena est: videlicet ut ingressum vite ⁊ laboris sui premiū amabat. Quibus commemoratis: ad contraria tristior se conuertens: At nunc inquit ex occasione cure pastoralis sclariū hoīum negocia patitur: ⁊ post tam pulchram quietis sue speciem: terreni actus puluere fedatur. Que sequuntur: attexere longum est: ⁊ minime necessarium: Finis est: ut ⁊ se recordatione vite preterite torqueri acrius: ⁊ in comparatione quiete viuentium miserum fateatur: quorum plurimos in hac de qua loquimur vita secretiore placuisse diffinit. Nec minus ⁊ illa superuacuum sequi: que in eo libro scripsit: ubi Job afflictum afflictus exposuit: Propterea ꝙ ⁊ uterq; peruulgatus est liber: ⁊ hec in utriusq; uestibulo scripta sunt: mitto alia prope flebiliora: ubi ob hunc ipsum suum ascensum ⁊ incessanter se ait flere: ⁊ amicos orat ut si eum diligant secum fleant: ac pro se deum

B

rogēt: ut intelligas suū illum intellexisse periculū: qui quasi genus mortis existimās solitarie viuere desijsse: amicorum auxiliū in eo statu tam suppliciter imploraret. In epistola autem ad Narsetem Patritiū de hocipso loquēs: tanto se merore percussum dicit: ut vix loqui sufficiat. Ex quibus apparet: ⁊ pontificatus ꝑmolestā illi sarcinā: sicut est omnibus profecto qui illesam immaculatamq; custodiunt: ⁊ solitarie vite dulcem fuisse memoriam: nisi collatione disparium mutati status amaritudinem acerbasset.

De sancto Benedicto singulari ac deuotissimo solitudinis habitatore. Cap. IX.

f Ed ubi iam dux occidentalium monachorum Benedictus remanet? At quis eum christi fidelium non nouit: quis sanctum iuuenile consiliū nō audiuit? Qui q̃uis a prima etate virtutū hospes: uoluptatū hostis: arduam celi viam esset ingressus: ut compendiosius tamen ac tutius pergeret Romam Nursiamq; dimisit: quarum in altera educatus: ortus ex altera: utriusq; amorem usu ac natura contraxerat. Uicit tamen carnales affectus anime cura: petijtq; felix puer nō modo solitudinem: sed desertum ⁊ illud imane: sed deuotum specus: quod qui viderunt: vidisse quodammodo paradisi limē credunt: Ubi qualiter vixerit sciens sileo: cum ⁊ cuncta nobilium scriptorum fides lateq; loquax fama vulgauerit: ⁊ iacta illic ingentia preclarissime religionis fundamenta testentur. Id nunc mihi suffecerit: ⁊ solitudines nostras honestasse commemoratione tanti incole: ⁊ propositum meum presens tali teste firmasse. Lōgum est enumerare: qui deinceps viri: ⁊ quales huius uestigia secuti: ⁊ uel claritate ducis ⁊ exempli stimulis: uel inclinatione nature: uel diuinis oraculis admoniti: Religionum uenerabilium fundatores: uarias solitudines petiere: Indicio nunc etiā sunt sacra cenobia ⁊ inter spelea siluestria deuotissime domus christi: Cistertium: Maiella: Cartusia: Uallis vmbrosa: Camaldulum: innumerabilesq; alie. Quarum religionum riui: ⁊ si celesti deuotionis augmento postmodum longe lateq; diffusi sint: ⁊ plana compleuerint: si tamen ut magnorum fluminum fontes: sic harum queris origines ex asperrimis montibus emanasse cōperies. Clarum quidem ex omnibus ⁊ famosum Benedicti nomen: Cuius historiam viteq; modum quisquis nosse cupit: non scrutari abdita iubeo: Gregoriani dialogi cuius supra mentio est habita: secundum librum perlegat: qui ex illius actib⁹ est totus: ⁊ ubi rerum claritas stilo etiam illustratur.

A

B

De solitudine sancti Florentij. Cap. X.

o In oculus serie rerum ductus: intra libri tertij methas excesserit: videbit illa solitudinis italie congesta miracula. Occurret ei Florentius: qui in monasterio solus agens: dum a deo cui cum iugis oratio ⁊ multa simplicitas familiarissimum fecerant: aliquod solitarie vite solatium postulasset: protinus eidem ursus astitit: quo deinde feritate deposita ceu pastore aliquo paucarum ad custodiā pecudū usus est: deq; eiusdem ultione: quē quorūdam fratrū liuor occiderat imprecatio irati: dicto citi⁹ ad celū uenit: ut illis mox horrēdo supplicio affectis: obstupuerit: seq; perpetuo sontē uocās: ⁊ tā celerit̃ exauditū gemēs: oīa reliq̃

A

vita sine lamentis ⁊ dolore non fuerit. Rogo que
legiones aut qui reges ad hanc potētiam laborā
do perueniunt: ad quā solitaria humilitas quie-
scēdo? Occurret idē Martinus ille Marsici mō
tis accola: cui de rupe solida fluens pennis aque
tenuis stilla: dure rupis stillantis olim in deserto
prodigium renouauit: Quiqꝫ cum serpente terri
fico: sub cuius specie uetus serpens terribilior la
tebat: vno eodemqꝫ specu cōtinue sine offensa to-
to triennio uersatus: Illo demum mira patientia
procul pulso ipse victor solus substitit. Occurreret
alter sine nomine: sed cuius nomen in celo est: Ar-
gentarij montis inhabitator: qui cum defuncti fa
ciem puluere fricuisset: incredibile ac stupendum:
nisi quia credenti nihil impossibile est: exangue ca
dauer ⁊ mox futurum puluerem puluere suscita-
uit. Occurret solitarius Menas: tante vir innocē
tie tanteqꝫ fiducie: ut non solum barbaros tunc vi
cinia uexantes reuerentia sui nominis famaqꝫ cō
pesceret: sed maximos atqꝫ immanes ursos e sil-
ua proxima sancti viri aluearibus insultantes: fe-
rula quam de more gestabat quasi domesticos ca
tulos castigaret trepidantesqꝫ depelleret.

¶De solitudine sancti Frācisci. Cap. XI.

A Perosum fateor cuncta complecti: nec ea
o mihi nunc cura est: neqꝫ enim scriptur⁹ hi-
storiam: ad calamum ueni: sed vndiqꝫ de-
cerpturus illustria: nec ea quidem omnia: sed que
cepti operis seruato calle preteriens possem: an vo
uel horum aliquem in patria sua uel Benedictum
Nursie vnqꝫ ad id glorie uenturū: uel Franciscū
seu uolucrum audientiam: seu seraphicum rapte
mentis ardorem: stupendumqꝫ illud insigne sacro
rum christi stigmatum ⁊ vulnus animi membra
testantia tantumqꝫ tam breui de paupertatis con
iugio genite sobolis incrementum habiturum cre
dimus si mansisset Assisij. Qui licet: ut aiunt: diui
nitate consulta ⁊ reuelatione celitus accepta: pro
salute multorum inter vite hominum bella: pericu
losas non tam sibi ꝙ militibus suis excubias ele-
gisset: ipse tamen magnus amator solitudinis he-
remiqꝫ sectator fuit.

¶De triplici solitudine: Capitulum incidens: Et de
solitudine blasij ⁊ aliorum. XII.

A Ripler nempe si rite complector solitudo
t est: Loci scilicet de qua maxime mihi nūc
sermo susceptus est. Temporis: qualis est
noctium quando etiam in rostris solitudo silentiū
ꝙ est. Animi: qualis est eorum qui in profundissi-
me contemplationis abstracti luce media ⁊ fre-
quenti foro qnid illic geratur nesciunt: qui quotiēs
⁊ ubicunqꝫ uoluerint soli sunt. Has quidē simul
omnes solitudinū species: nulli ꝙ Francisco ma
gis frequentatas video. Lustrabat heremos in tē
plis sepe semirutis pernoctabat. Sepe per diem
inter turbas a presentium rerum sensu rapiebat:
Et pulso huc illuc corpusculo collisione hominū:
celestibus mens affixa erat. Hinc illa securitas in
ꝙtalibet hominum frequentia: quam sibi feruen-
tissimus christi amor: ⁊ caro mirum in modū spi
ritui subiecta prestabat: vnde arbitror effectum: ut
sibi ⁊ suis stationem in populis acceptaret: ratus
facile futurum omnibus quod possibile sibi esset:
quia enim anima illa sese deijciendo sublimis ⁊ il
limis: ac defecata ab omni colluuione terrestriū:
nullis tumultibus a christo separi poterat: quod
in se experiebatur: id uel multo facilius in alijs ꝑ-
sumebat: sic illū in iudicio ceterorum propria fal
lebat humilitas. Quod ut sic opiner: opinio illa
me cogit quam de se vir sanctus habuit: peccato-
rem se maximum ex omnibus: quod cuidam e fra
tribus percontanti: quid de se ille sentiret: respon-
disse legitur. Et ꝙuis hec ita sint: sepe tamen au-
diui religione scientiaqꝫ preditos successores su-
os si patris scita permitterent solitariā vitam exi
mijs precordijs suspirantes. Ipse etiam ut diri:
ꝙtum solitudinem semper amauerit: testis est vi-
ta eius litteris edita: testis vite regula: quam sibi
primum ⁊ posteris in monte dictauit: mox perdi-
tam: non nisi in solitudine reformauit. Testis de-
mum sua peculiaris habitatio. Nam ut Benedi-
cti: sic huius quoqꝫ locus ostenditur vnus ex mul
tis: quo non alius fere uspiam remotior Aluerna
loco nomen. Utriqꝫ igitur solitudo calcar incus-
sit acutissimum ⁊ ad alta dispositos sollicitauit
animos: Itaqꝫ dum latitant: mundiqꝫ gloriam
spernunt: toto illos orbe notissimos atqꝫ clarissi-
mos fecit. Inter eos sane quos nobilitauit here- B
mus nec silendus est Blasius martyr quem spe-
luncis abditum: ⁊ visitatū a feris ⁊ ab auibus pa
stum ferunt. Nec Leonardus ⁊ Liffardus fra-
tres: ambo monachi: ambo solitarij. Nec Ueridi
mius heremita clarissimus: Nec comes eius pre
tereundus Egidius qui Athenis regio genere or
tus: ut perhibent: ⁊ genus ⁊ patriam: ⁊ opes ⁊
litteras grecas quibus abunde pollebat: gallica
ne post habuit paupertati: studio solitudinis vni-
uersa contemnens: ubi ⁊ miraculis emicuit: ⁊ in
ter cetera blandientis cerue lacte nutritus: alum-
nam suam uenatorum canibus inuiolabilem pre-
stitit: Ita ut miraculo rei tactus galliarum Rex ad
speluncam viri sentibus obsitam penetraret: non
sine multo militum labore: ferro aditum pandē-
tium. Ueneranda deniqꝫ visi senis effigie: ⁊ iux-
ta senem accubantis spectaculo permotus altri-
cis: submotis omnibus ad eum solo quodam cū
presule Rex accessit: ⁊ talem virum repperit: ut
magnis ei muneribus oblatis magnificeqꝫ con-
temptis inqꝫ usus alios uerti iussit: tandem ⁊ ce-
nobium consilio eius extrueret illis in locis usqꝫ
nunc celebre: ⁊ deinceps ad eum visitandum se-
pe submisso fastu regio ueniret: quem sibi homi-
nem nō originis splendor ac paritas: sed solitarie
vite decor ac sanctitas peperere.

¶De solitudine sancti Remigij. Cap. XIII.

A Uid Remigium loquar? qui ad illam fa-
q me claritatem que immaturo eui pontifi-
cale pondus imposuit: quod amplius ꝙ
septuaginta annos summa virtute ⁊ industria ges
sisse traditur: Qua francorum ⁊ regem ⁊ gentē
ad christi fidem primus iste conuertit: ⁊ celit⁹: ut
aiunt misso chrismate regē vnxit: vnde in vngen-
dorum illic regum nata solennitas in seculum no
strum durat. Ad hec inꝙ: ⁊ ad hanc altitudinem:
vnde oro: nisi ab ipsis humilibus vite solitarie ru-
dimentis ascenderat? Quid Narcissum Hieroso- B
lymorū epꝫ virū clarū atqꝫ mirabilē: quē ⁊ psecutio
nis idignitas: ⁊ secrete vite desideriū in solitudi-
nē egere ubi mltos annos desertis in locis degēs

non modo ꝑsecutoꝝ calūnias declinauit: sed ueri philosophi summū munus impleuit? Quid Guilhelmum deniq̧ viruȝ fortem: ꝛ uetuste prosapie: qui etatis florem ipsum cum terrene militie dedicasset: in deserto senescere maluit: ꝛ mori ultimis vite fructibus celesti militie consecratis? Quid alium eiusdem ꝛ propositi ꝛ status ꝛ nominis Guilhelmum: seculari primum fastu: post autem monastica humilitate conspicuum: qui derelicto spretoq̧ opulento opido: solitudinem: paupertatē ꝛ silentiuȝ exoptauit? Montis eniȝ pessulani dominus cum esset: grandis silue monachus factus est: Inq̧ illo cenobio tanq̄ portu iecit ancoraȝ: vite tempestatibus ereptus vir magnificus in seculo: ut uere de illo qdā scribit: sed magnificētior in seculi fuga.

¶ De solitudine beati Bernardi. Cap̄.XIIII.

Quid Bernardum cuius ꝛ recētiora ꝛ notiora sūt omnia: qui ꝛ forma corporis clarus ꝛ genere: in ipso adolescētie flore: fructum anime sue cogitans: solitudineȝ adijt: sed nō solus: Siquidem quinq̧ germanos in eiusdē propositi viam traxit: ubi illa relatu digna narrantur: Nam ꝛ cum Gerardus vnus fratrum: sed armate studio militie: a fraternis consilijs abhorrens: melioribus ceptis ꝛ illuderet ꝛ obstaret: Ille celesti zelo concitus predixit fore: ut post non longū tempus predurum illud ꝛ diuinis monitis inperuium latus hostilis hasta perstringeret: admoto insuper ad locum digito ubi vulnus instaret: hic hic inquiens herieris: ꝛ cum dolore saltem corporis subintrabit salus aīe. Qđ ut uaticinat⁹ est accidit: ꝛ intellectu malis exercito: militaris asperitas in monachaleȝ māsuetudinē flexa est: ut mox ultro qđ antea irridebat appeteret. Et fratrū alter natu minimus: cū fratres oēs in solitudinē pergētes cerneret: forte tunc puerilibus intētus ludis: eiq̧ ꝑmogenit⁹ ualefaciēs iter blāditias diceret: Ad te lunarde frater: Id enim erat puero nomen: totius terre que oium fuerat puētura possessio est. Ille supra etatē: Mime inqt: equa diuisio: uos celuȝ habebitis oēs ego terraȝ? Qđ respōsum breui rebus ipsis īpleuit: ꝛ ipse nouissimus fratrum iter gradiens ꝛ tellure dimissa per solitudinē celum petēs: Ita nullus oium penitus terris hesit. Quorum ꝑfectuī pia mater haud dubie pticeps videri debet: que ab infātia sic natos instituit: ut victu tenuissimo ꝯtētos ꝛ solitarie religioseq̧ vite: quam urbanis uoluptatibus aptiores virilis etas exciperet: His moribus: his domesticis istitutis creuit simillima mr̄i ꝑles: uere nobilis ac sancta familia: ꝛ fecūde vitis generosi palmites: ēt si alibi q̄ iter Allobroges germinassent. Sane cum omnes feruidi promptiq̧ omnes ad ꝑīe celestis ascēsū: vnus tamen omniū dux Bernardus: qui nascēdi ordine tertius in renascēdi ꝓposito prim⁹ fuit: ad postremum ꝛ annosum patrē ꝛ sororeȝ vnicam post se trahens. Huius ego facūdie abstinentieq̧ omissis laudibus: qm̄ omibus note sunt: Illud egregium ac preclarum dictum ꝛ his que inter manus habeo ualde ꝯsentaneū nō silebo. Solebat enim dicere: oēs se quas sciret litteras: quarum nescio an alius sua etate copiosior fuerit: in siluis ꝛ in agris didicisse: nō hominum disciplinis: sed meditādo ꝛ orādo: nec se ullos vnq̄ magistros habuisse p̄ter quercus ꝛ fagos. Qđ ideo libenter refero: qa si qd ꝛ mihi nosse datum esset: ideȝ de me uere dicere uellē: ꝛ nisi fallor possem. Iure: vt arbitror: hūc locum occupauerit Arnulphus territorij Metensis: heremicola nobilis atq̧ eiusdeȝ urbis episcopus: Nec min⁹ Eucherus qui ꝑmum claritate sanguinis ꝛ senatorij ordinis dignitate ꝯspicuus: multuȝ postea religione ac solitudine clarior: spelūce horride ꝑseuerātissim⁹ incola fuit in territorio Lugdunēsi: Ad cuius urbis episcopatum ꝛ hic demum non suo ambitu neq̧ humano suffragio: sed cogentibus meritis ꝛ angelica gloriose admodum reuelatiōe cōscēdit: Utq̧ ueracem sanctarum solitudinum terram scias: ijsdem in finibus ꝛ Romanus ꝛ Domitianus primum solitarij heremite post abbates celeberrimi clarūe: atq̧ ut trāsmarinas solitudies trāsalpinis misceam: Ursacius seculari ꝑmū cognit⁹ militia: illa post reiecta: notior Christi miles apđ Nicheam bithynie solitariam vitam: non sanctitate tantū: sȝ miraculis claraȝ egit. Sȝ iā satis exteras solitudines circūiuimus: ad Italicas redeūduȝ est. B C

¶ De Solitudine Carlomani. Cap̄.XV.

Quis non eius quem magnum uocāt Caroli patruū Carlomanū memoret? qui cū Pipino fratre regni particeps: ꝛ regno simul ꝛ regijs curis cedens: Romam adijt ociandi ꝓposito: Atq̧ ibi monastico habitu assumpto: Siluestri latibulum Soractis mōtem petijt: ubi cum uotiua requie biennium exegisset: Tandem quia crebro ꝛ nimis honorifico peregrinoruȝ sue patrie concursu: locus is ut qui Romam petentibus secus iter longeq̧ notus atq̧ conspectus est: minus indies solitarius uotoq̧ suo conueniens visus erat: ad secretiorem atq̧ semotiorem Benedicti domum Cassinense cenobium commigrauit Ibiq̧ quod optabat ꝛ querebat: fratre iterim ac nepote pro caduca sede laborātibus: ꝛ quietas latebras ꝛ tranquillum vite finem habuit. A

¶ De Solitudine Romualdi. Cap̄.XVI.

Sequitur hunc alius etate posterior: merito autem prior Romualdus Rauennatium urbis nobilissimus incola: ꝛ illustri ducum stirpe progenitus. Hic ab adolescentia q̄uis opum ꝛ etatis ꝛ generis insolentia tumidus ꝛ deuinctus illecebris: animo tamen assurgens: inter illius temporis uoluptates: ꝛ iuuenilia studia: sanctam semper solitudineȝ suspirabat. Itaq̧ dum uenanti sepe taciti nemorum recessus occurrerent: celesti mox desiderio percussus herebat: atque ad se uersus aiebat: O q̄ delectabilis: q̄ tranquillus: ꝛ q̄ deo seruire uolentibus opportunus locus: q̄to melius hic amici dei q̄ in urbibus habitarent. Itaq̧ generose indolis adolescens ad captandas feras profectus in siluam: captādarū ꝯbro negociū aiarum: iam floreti necdū matura pietate cogitabat: neq̧ vo diu inefficax cogitat⁹ esse potuit: ut quē sp̄us sanct⁹ aleret: assidue ꝛ augeret. In ipso igit̄ etatis flore: q̄liam: A

uoluptates opes:patrem:patriam:mūdum deni-
ꝙ ⁊ seipsum talem fugiēs:ut se alium iueniret to-
tum ad heremitice solitarieꝙ vite studium se con
uertit. Et primus illi qdem e seculo exeūti: haud
ꝓcul a patrie menibus ad Classense cenobiū sal
B tus fuit. Inde aūt exacto ferme triennio: fratrū vi
tijs offensus abscessit: ⁊ ad marinum quēdam so-
litarium degētem in regione Uenetorū: sanctū
utiꝙ simplicēꝙ hoiem quē per famam nouerat:
deuotissima raptim hūilitate prexit:eūꝙ p̄cepto-
rem ac magistrum fidelem potius ꝙ̃ discretum pa
tientissime ꝑtulit:eiusꝙ non solum v̓ba:sed v̓bera
tam eq̃nimis ac submissis excepit:ut eūipsum me
ritum in stuporem cogeret:qui deinde secum ma-
gnis ⁊ honestis ex causis pro salute aīe scilicet Pe
tri ursioli Uenetorum ducis: ⁊ ducatum ⁊ seculū
his comitibus relinquētis:trāsgressus in gallias:
breuiꝙ post tp̄e in Romualdo spiritaliū virtutū
incrementa cōspiciēs:discipuli tādem sui discipu-
lus fieri nō erubuit: ⁊ cui pauloante p̄ceperat obe
dire. Inde aūt multo cum dolore gētium illarum
īter quas aliq̃tum tp̄s exegerat: usꝙ adeo:ut de
eius etiam cede cogitarēt:quatenus quem viuen
tem tenere non poterāt:mortui saltem corpus the
sauri instar ingētis ad p̄sidium sue patrie retine-
rēt:simulata demētia elapsus: ⁊ sic in Italiam nō
minus iustis reuersus ex causis:ꝙ̃ abierat:sed ali
q̃to etiam iustioribus: ut videlicet patrem suum
Sergium iminenti aīe piculo:tempestiuus eripe
ret. Ipsum qdem qui in monasterio sancti Seueri
prope Rauēnam susceptus in monachum fuerat:
religioso iugo colla subducere meditātem: ut nū-
ciatum illi erat: ⁊ ad seculum redire ꝓperātem rep
perit:cūꝙ nil uerbis ac p̄cibus ageretur: non pa-
trem cui subesset:sed monachum cui spiritali pre-
esset auctoritate ↄsiderās: salubribus vinculis pe
stiferum coercuit appetitum:pie seuerus in parē-
tem:vt eum patris eterni seueritate liberaret suc-
cessitꝙ feliciter. Nā Sergius malis admonitus:
ad cor redijt: ⁊ castigationem non ut filij:sed ut pa
tris amplexus mira cōpunctiōe ꝓpositum imuta-
uit:atꝙ ita in virum alterum uersus est:ut mox ⁊
lachrymis peccata dilueret ⁊ beatifica visione re-
creatus:amatum simul pondus corporis: ⁊ opta-
C tos mundi laqueos uotiua morte desereret. Lon
gum est deinceps laboriosam viri militiā sub ser-
uitio Iesu christi deuotosꝙ discursus:nō italicos
modo uel trāsalpinos:sed etiam trāsmarinos uer
bis amplecti:qui tam crebri ac difficiles fuerunt:
ut ab illo qui vitam eius descripsit: meruerint ex-
cusari:q2 scilicet ad hunc virum ne quicq̃ latitare
cupientem:ubicunꝙ terrarū esset:innumerabilis
deo seruire cupientium turba conflueret:nō humi
lium modo:sed illustrium:ut quotiens locum vnū
suis monitis Christo quesita familia implesset:re-
ctore illis imposito:necesse haberet:oīs expers de
sidie: ⁊ quietis inscius:in locum alterum cōmigra
re:sanctissimus animarū pastor:nouum dn̄o suo
gregem nouis in pascuis quesiturus. Lōgum pre
terea nominatim exequi:quot q̃ claros christo ser
uos sibi discipulos ambiendo quesierit:in quibus
⁊ duces ⁊ comites ⁊ filij comitum fuerunt: quin
⁊ ipse Romanus imperator Ottho:licet is diffe-
rens atꝙ ꝓcrastinans:uotū in sancti manibus vi-
ri factū:implere preuētus morte nequiuerit. Lō

gum deniꝙ quibus locis habitauerit: quas here D
mos discipulis sanctis impleuerit:que deserta fre
quentauerit:que templa cōstruxerit:in qbus p̄cla
rissimum nomen habet heremus Camaldulensis
Aretinis in finibus:cuius ille ⁊ loci ⁊ ordinis in-
stitutor ac princeps fuit:tanta deuotiōe singula fa
ciens:tātis ieiunijs:tantaꝙ cibi lautioris abstinē
tia ipse gule sue illudens:tātis suspirijs tātisꝙ cū
lachrymis:eoꝙ impetu ⁊ ardore animi:quem nul
lus vnq̃ stilus equauerit. Ea demum sollicitudi-
ne tam iugi tāꝙ anxia ⁊ usꝙ ad ultimū indefessa:
ut more Cesareo sed intentione alia:nil actum cre
dens:dum qd superesset agēdū:his sacris edificijs
ad exitum vix ꝑductis:semper incipiens ac festi-
nans noua iaceret fundamenta: Prorsus quasi to
tum orbē vnam heremum:oēs hoies monachos
facere decreuisset: Et hec inter quas ꝑsecutionū
molestias:non demonum modo sed hoium: ⁊ pre
sertim suoꝝ q̃ patiēter tulit ac fortiter. Quāta illi
in aduersis alacritas atꝙ letitia:magnum solide
mentis indiciū ⁊ in statu quolibet frons vna per-
petua serenitate notabilis:qd̓ imprimis Socrati
Lelioꝙ tribuitur:quibus hic sanctus de quo loq
mur:vniformitate par fuit:pietate aūt ac religiōe
superior. Quāta v̓o huic oris hilaritate iuncta eēt E
auctoritas: ⁊ nescio quid diuinū in illius vultu ue
nerabile pariter ac tremēdū:quo ⁊ boni illū cole-
rēt ⁊ timerent mali:magni licet ac potētes ⁊ tan-
q̃ coram deo positi contremiscerēt: usꝙ adeo ut
⁊ impator Romanus Ottho iunior eum familia
riter ac reuerenter inuiseret:inꝙ illius lectulo per
noctē conquiesceret: Et impator alter Henricus
cum vir sanctus ad eum ⁊ illius ⁊ discipuloꝝ suo
rum p̄cibus expugnatus:vix uenisset:sibi letus ac
uenerabundus assurgens:pio suspirio in hec v̓ba
ꝓrūperet: O utinam esset aīa mea in corpore tuo:
⁊ impialium comitum viro dei circūfusa acies at
ꝙ humiliter accliuis:pellicie qua tūc ille erat idu
tus:villos pro charis ac sanctis reliquijs in patri-
am relatura:non sine ipsius graui merore:deuota
vndiꝙ certatim iportunitate decerperet: opinatis
sima sanctitate barbaricos etiam sp̄us molliente.
Ad hec ⁊ Raynerius Tuscie Marchio:neꝙ ipe F
ratoris neꝙ cuiusq̃ mortalium:q̃tum Romual-
di solius aspectum se metuere fateretur: neꝙ illo
p̄nte sibi oīno linguam aut ingeniū ↄstare. Postre
mo que per illum seu viuētem seu defunctum diui
nitus sint gesta miracula: que p̄ntis dei potentia
ac virtute geri multis ⁊ claris inotuit argumētis:
Illis duobus inter plurima:ꝙ ⁊ Gregorij cuius-
dam fratris intolerabilem capitis dolorē solo sa
nauit anhelitu: Et alterius non dolorem: sed insa-
niam vno pepulit osculo:qui curatus se mox qdē:
vt sacra viri labia contigisset:uehementioris aure
sp̄ūm sensisse:illius ex ore ꝓdeūtem asserebat:quo
afflatus subito salutem pristinam recepisset. Id sa
ne quid aliud fuisse crediderim:q̃ spiritum illum
qui vbi vult spirat:quo profecto vir deo acceptis-
simus plenus erat. Longa inq̃ hec relatu ⁊ mi- G
nime necessaria:cū ab illo ipso quem prediximus
eius historico contemporaneo ⁊ conciue suo san-
ctitate ac scientia viro insigni: ⁊ ipso quoꝙ solita-
rio:de quo sine medio post hunc dicā:de his edi
tus liber extet: Summa igitur rem comprehēdat:
Siquidem centū viginti annis quos habuit vite:

viginti primi in seculo acti sunt:tres in monasterio
cuius regimen coactus accepit uolensq; deposuit:
Reliquis omnibus septem ꝛ nonaginta heremiti
cam vitaȝ duxit semper vigilantissimus nunq; ces
sans:ubiq; fructificans: ꝛ ut de illo scribitur:steri
litatis impatiens:ac propterea omnibus locis ꝛ
tēporib⁹ toto corpore totaq; anima ad nihil aliud
h q̄ ad lucrum sollicitus animarum. Ad extremum
ꝟo morbo victus ac senio:ad Italie notā partem
uel Piceni uel Umbrie regionem: ꝛ ad monaste
rium uallis que de castro dicitur qđ ipse constru
xerat: ꝛ ubi ante viginti annos moriturum se pre
dixerat:ceu ad hospitium fessus viator ad uespe
ram properauit: Atq; ibi tandem post longissimos
labores exactos:feliciter requieuit: ꝛ qđ nescio an
de alio q̄ de paulo primo heremita legerim:solita
riam vitam solitario fine cōclusit. Ultimam enim
ꝛ diei illius ꝛ vite sue horam sentiens adesse:fra
tribus qui aderāt egredi iussis: ꝛ mane primo re
uerti: pia illos fraude decipiens:ut qui solitarie
Christo seruierat:solitarius ad Christum ꝛ merce
dem sui seruitij reposcendam iret:sese ꝛ beatū spi
ritum languidūq; corpusculum recollegit:atq; ita
incomitatus hominibus:comitatus angelis hinc
abijt ad eternam vitam.

¶ De solitudine Petri Damiani. Cap. XVII.

A P Etrus nunc occurrit ille qui Damiani co
gnomē habet:q̄uis ꝛ de hoc ipso ꝛ de vi
ta rebusq; viri huius agentium discordia
multa sit:q eum alij e solitudinis ocio ad ecclesia
stici negocij curas: Cōtra alij ex ipsa curarū area
strepituq; negociorū:ad ociosi silentij pacē tra
hūt: Utraq; vite huius cōmendatio:seu tanto illū
officio dignū fecit:seu ipsa digna visa est que tā
to fastigio preferretur. Alij rem permiscent: Nam
cum exactius uerū querens:usq; ad cenobiū ubi
is floruit misissē qui mihi cōperta oia reportarēt
religiosorum loci illius assertione didici:fuisse euȝ
primo qdem solitariū:inde altius euectū:demum
ultro ad solitudinē redijsse. Qđ si ita est: ꝛ indi
cium eius extremū patet: ꝛ in vnū exemplū so
B litudinis geminum decus coit:que tales viros se
culo cōmodat eosdemq; sic recipit. Ita ꝟo esse ut
credam:epistole quedam eius hortanť:quas nūc
maxime bis auditis ad memoriam reuoco:diuer
sis ille quidem temporibus ꝛ alio atq; alio vite
statu adite:quarum in alijs:ut mihi videtur occu
patus amissi ocij requiē suspirat:in alijs ociosus
transacti negocij inquietudinem recordatur. Hu
ius mihi nunc certior memoria est. Ceteris igitur
extra propositum sunt omissis:utiq; inq̄ Petrus
hic:q̄tum ex nouissimis eius scriptis elicio: Ro
manū cardinē non sine laude possederat:vir haud
dignitate clarior q̄ lingua: Quid tamē ꝛ hic con
silij ceperit iam audies: Siquidem statum illum
pompasq; seculi contribulibus suis linquens:ipse
Italie medio ad sinistrum Apenini latus:quietissi
mam solitudinem:de qua multa conscripsit: ꝛ que
uetus adhuc fontis auellane nomen seruat:peritu
ris honoribus preferendam duxit:ubi non minus
gloriose postmodum latuit:q̄ innotuerat primū
Rome:nec dedecori illi fuit alti uerticis rutilum
decus:squalenti cilicio permutasse.

¶ De solitudine Celestini pape qui Petrus ante pa
patum dictus fuit. Cap. XVIII.

Uius Petri clarissimū facceret raritas ip A
b sa contemptum:nisi eum Petri alterius
Romani pontificis:quem Celestinum di
xerūt:recentior contemptus ꝛ clarior obscurasset:
qui pontificatu maximo uelut mortifero fasce de
posito:in antiquā solitudinē tā cupide repedauit:
ut hostili compede liberatum crederes. Qđ factū
solitarij sanctiq; patris vilitati animi quisquis uo
let attribuat: Licet enim in eadem re pro uarieta
te ingeniorum:non diuersa tantū:sed aduersa sen
tire: Ego imprimis ꝛ sibi utile arbitror ꝛ mundo:
utriq; enim propter inexperientiam rerum huma
narum:quas multa diuinarum contemplatiōe ne
glexerat:longumq; solitudinis amorem:periculo
sa esse:anceps ꝛ turbida poterat altitudo. Nā qd
christo visum sit miraculū:qđ per eum deus ostē
dit die qui post renunciationem primus illuxit in
dicio est:qđ profecto non fieret:si qđ gestum erat
diuinitas non probaret. Ego prorsus altissimi cuius
dam ꝛ liberrimi ꝛ iugum nescientis uereq; cele
stis animi factum reor:atq; ita sentio non potuisse
id ab homine fieri:nisi qui res humanas iusto pre
cio estimasset:quiq; tumidum fortune caput pedi B
bus subiecisset. Ambrosij patrocinio locus eget:
ex eo presertim libro:quo ad uere humilitatis ob
seruantiam sacram virginem Demetriadē cohor
tatur: Non ut dilectores inquit huius seculi pu
tāt pui cordis aut segnis est animi:terrenas opes
spernere:honores occiduos fastidire:nec ibi glo
riam querere ubi laudatur peccator in desiderijs
anime sue: ꝛ qui iniqua gerit benedicitur. Unde si
uere intelligatur contemptus iste rerum presentiū
ad que tendat: ꝛ qualia cōcupiscat:nihil huiusmo
di mētibus rectius:nihil inuenietur erectius:que
sacratissimis desiderijs vniuersa transcendunt:ne
q; ad ullam creaturam:q̄uis potentem atq; mira
bilem:sed ad ipsum omnium visibilium atq; inuisi
bilium ambiunt creatorem:cui appropinquare cla
rescere est:quem timere gaudere est:cui seruire re
gnare est. Huius preconio laudis quis usqnā que
so:seu quis vnq̄ dignior Celestino? Relique
rūt alij nauiculas suas ac retia:alij possessiūculas:
alij teloneum:alij etiam regna uel regnorum speȝ:
secutiq; Christum dominum:facti sunt apostoli:fa
cti sunt sancti ꝛ amici dei: Papatum ꝟo quo ni
hil est altius:rem tam exoptatam tamq; mirabi
lem:ut ab admiratione ac stupore dictum ferant:
Quis ulla etate:presertim ex quo tanto in precio
esse cepit:tam mirabili ꝛ excelso animo contēpsit:
q̄ Celestinus iste:pristinum ꝛ nomen ꝛ locum ꝛ
amicam bonis moribus egestatem appetens:atq;
dum celum suspicit:terre immemor? Quē in sta
tu quolibet eque deo placitum:quis non videt qui
mira eius opera:sed alio digna stilo:trifariam di
stincta perlegerit:que gessit:aut anteq̄ ascende
ret:aut postq̄ descendit:aut dum sedit? Quid mi
ri autem:si virtus operum non defuit:cui⁹ ꝛ ani
mi tenor vn⁹: ꝛ qua licuit vite mutatio nulla fuit?
Siquidem in supremo rerum culmine: ꝛ intra au
gustissimum ac papalem thalamum:angustam si
bi heremiticāq; cauernulam meditatus: In alto C
humilis:inter turbas solitarius:inter diuitias pau
per vixit. Adde qđ ꝛ statim ab initio tentauit fu
gam cum discipulo quodam suo Roberto Salen
tino tūc iuuene:sȝ inopinata ꝛ subita populi mul

titudine circūuentus:cum euadendi nulla ſpes eſ-
ſet:in diſcipulum uerſus queſiuit:an ſe ad excelſa
tractum ⁊ coactum ſequi uellet? Ille autem qui a
magiſtro didiciſſet mundū ſpernere:Chriſtū v̾o
⁊ quibus ad Chriſtum itur virtutem:pacem:ſilē-
tium ⁊ ſolitudinem amare : queſo ait:ut ⁊ labori
⁊ periculo meo parcas:neq̄ʒ potius celle inopis
⁊ tuti ocij ſucceſſorē:q̄ʒ diuitis ac ſollicite glorie
participem uelis:quod ⁊ factū eſt.Subſtitit enī
patre Romam abeunte:cuius non multo poſt ani-
mam e carcere gemino ad ſydereas ſcandentē ſe-
des conſpexiſſe dicitur:ignarus rerum ⁊ miracu-
lo ſtupens atq̄ʒ interrogās:an ſe tunc etiam ſequi:
an quid aliud agere iuberet.Quē ille ut in ſolitu
dine perſtaret admonuit:⁊ ſic celum petens inter
uerba diſparuit.Diſcipulus autem ille conſilij me
mor:uſq̄ʒ ad tempora noſtra perueniens:⁊ dierū
plenus ante hos paucos annos:poſt magiſtrum
abijt:magna quidē apud ſuos ſanctitatis opinio
D ne ⁊ mirabiliumfama operū relicta.Sed ad Ce
leſtinum redeo:cuius aſcenſus q̄ʒ meſtus:q̄ʒq̄ʒ cō
tra animū ſuū eſſet:deſcenſus letus ⁊ ſpontaneus
declarauit:Audiui narrātes qui viderūt tāto illū
fugiſſe cū gaudio:eaq̄ʒ ſigna letitie ſpiritalis ocu-
lis ac frōte geſtantem:dū a conſpectu concilij:iā
tandem ſibi redditus ac liber abſcederet:quaſi nō
humerū blando oneri:ſed collū diris ſecurib⁹ ſub
duxiſſet:utq̄ʒ eius in vultu neſcio quid angelicum
reluceret.Nec immerito:Norat enim quid repe-
teret:nec quid dimitteret ignorabat.Certe a labo-
ribus ad requiē:ab inſanis diſceptationibus ad di
uina colloquia remeabat:Linquebat urbem:ibat
animo:⁊ niſi ſucceſſoris faſtus obſtaret:pedibus
ibat in montem hiſpidum fateor ac preruptum:ſʒ
vnde ſibi planum iter eſſet ad ſupos:Cum quo uti
nā viximemus.Quod idcirco p̄cipue de hoc vno
inter tot ſolitarios optauerim:quia nuſq̄ʒ rei opta
te propinquius uotū erat.Neq̄ʒ enim magno diſ-
iungimur interuallo:modicūq̄ʒ uel cūctandū illis:
uel nobis accelerandum fuit:ut iter hoc vite pari-
ter ageremus:qđ ille cū patribus noſtris egit.Et
q̄ʒ breui ſpatio temporis:per omnē Italie tractum
uſq̄ʒ ad Alpes quot ab eodem inſtituti ordinis cō-
uentus ſacri:Iamq̄ʒ ut audio Alpes ipſas deuo-
tio propagata tranſcēdit:durat religioſa ſucceſſio:
durabitq̄ʒ:⁊ quos in ſolitudine genuit viuūt nati
cum in palatio geniti quoſq̄ʒ uel ad eccleſie cardi-
nem uel ad alios gradus extulit iam pridem om-
nes obierunt:tāto ſtabiliora ſunt ſacre ſolitudinis
fundamenta q̄ʒ ſeculi.Irrideant licet igitur qui vi
derunt:quibus pre fulgore auri ⁊ purpure ſquali-
dus opum ſpretor ⁊ paupertas ſancta ſordebat:
Nos hominem hunc miremur:interq̄ʒ rariſſimos
numeremus:damnūq̄ʒ uocemus non vidiſſe:cui⁹
viſio lucrum ingens:exemplumq̄ʒ clariſſimū pre
ſtare poterat:altioris vite confragoſa tentantib⁹.
Ceterum preſens fama conſecratūq̄ʒ viri nomē:⁊
laudatoribus ſuis fauent ⁊ arguunt inſultantes.
Gratias autē deo:tam magnanimes facti ſumus:
ut hos duos petros emulis carituros:⁊ puſillani
mitatem huiuſcemodi ſine exemplo noſtri tempo-
ris futuram ſperemus.

Tractatus quartus digreſſiuus querulans ⁊ deflens amiſſionem terre ſancte:negligentiamq̄ʒ torporem ⁊ ignauiā p̄ncipū atq̄ʒ pontificum noſtrorum.

De petro heremita precipuo ſolitudinis cultore:
occaſione cuius commemorate querele introdu-
cuntur. Cap.I.

Ed ecce qđ non putabam:rurſum uo A
cor in Gallias:dumq̄ʒ inter ſolitarios
claros viros tranſeo:tertium quendā
Petrum ſe preteriri nō debere:uelut
a tergo uociferantem eminus audire
mihi videor:cogorq̄ʒ ſubſiſtere.Is eſt Petrus he-
remita:qui olim in territorio Ambianēſi ſolitariā
vitam duxit:qualē ſane non latuit:dum enim indi-
gnari ⁊ iraſci iam Chriſtus inciperet:hereditatē
propriam tamdiu ſuis ⁊ noſtris ab hoſtibus con-
culcari:non ulli regum chriſtianorū pingues ſom-
no in plumis purpuraq̄ʒ captantium:non Roma-
no pontifici Urbano : graui licet ornatoq̄ʒ viro:
occupato tamen:ſed Petro inopi ocioſo ſolitario
⁊ humiliore grabatulo quieſcenti:quid fieri uellet
aperuit.Primo quidem inſpirans:ut tranſmarine
peregrinationi ſe feſtinus accingeret preſenti miſe
riarum ſpectaculo pio ꝓmptior negocio futurus:
deinde dum quo iuſſus fuerat perueniſſet:⁊ Sy-
meonis qui tunc patriarcha Hieroſolymitan⁹ erat
ceterorūq̄ʒ fidelium miſerando ſeruitio:ac ſacrorū
triſti ludibrio locorū:concuſſus ac gemens:⁊ ora
tiones vigiliaſq̄ʒ nocturnas agens : tandem ſupra
nudum eccleſie pauimentum ſomno ſuccubuiſſet:
conſopito iterum Chriſtus apparuit:iubens ut ad
vindictā ſui nominis paſtores ac principes catho B
licos excitaret.Tantam v̾o legationē tanq̄ʒ ſupra
vires ſuaſ:q̄ʒ deuote ſuſceperit:q̄ʒ ipigre:q̄ʒq̄ʒ fide
liter execut⁹ ſit:Chriſtoq̄ʒ pijs conatib⁹ aſpirate q̄ʒ
uotiue ſucceſſerit:non eſt huius temporibus expo
nere : preſertim cum ⁊ ſtilo tolerabili ⁊ ſermo-
ne vulgari duobus non paruis uoluminibus ea
res in populis etiā nota ſit.Et ſi de hoc quoq̄ʒ ſcri
bentium uarie affectos animos videā:ſed ſequor
in dubijs quibus potius credendū cenſeo:⁊ quos
rerum non hoīum ſtudio agi reor:Atq̄ʒ utinā qua
lis exitus:talis euentus:⁊ ut felix Chriſti ultio ſic
perpetua fuiſſet:neq̄ʒ peccatis hominum e tanto
victorie ſucceſſu ad antiquas miſerias reditū eēt:
eo fedius:quo iterum amiſiſſe qđ noſtrum erat:q̄ʒ
non recuperaſſe deformius nobis hoſtibuſq̄ʒ for-
moſius:⁊ nobis ſpei minoris illiſq̄ʒ maioris aduer
ſum nos uel cuſtodie in poſterum uel crudelitatis
occaſio eſt.Nunc v̾o quid deficam:aut quid que-
rar preſepe:caluariam:buſti ſaxum:oliueti montē:
uallēq̄ʒ iudicij:⁊ reliqua dilecta ſingulariter chri-
ſti loca:ubi homo factus eſt ⁊ in lucē editus:ubi
natus uagijt : ubi infans reptauit:ubi puer luſit:
ubi vir docuit:ubi viuificum nobis ſpiritum exha
lauit:ubi exanimis iacuit ſurrexitq̄ʒ:vnde ad infe-
ros deſcēdit:vnde cōſcēdit ad ſuperos:ubi poſtre
mo viuoſ ac mortuoſ irretractabili ſnīa iudicabit:
Terrā maiorib⁹ noſtris ꝓmiſſam:nobis ereptā:
nobis debitam ſi viri eſſemus:ſpei noſtre ſedē:ar-
rā patrie eterne nunc egyptiacuſ canis tenet.Heu
quid preter gemitum ⁊ querelas relictum eſt mi-
ſero:quando ⁊ noſtri reges nil niſi delitias:⁊ no-
ſtri pontifices nil niſi diuitias amant:Populi v̾o
uel ſerui flent:uel inſaniūt liberi:⁊ omnes que ſua

sunt querunt:que Christi autem nullus:cuius peculiare patrimonium nobis spectantibus ociosisq sedentibus laceratur? Quid loquor:aut quid omnium occupatissimos ociosos voco: Immo vo dū fremimus ⁊ meditamur inania:dum ceno voluimur ac libidinibus exercemur ⁊ nitimur pfugas retinere:duz nūmos pauperum numeramus atq abdimus:dum superuacuas ⁊ ineptas turres in nouissima Babylone cōstruimus ut celotenus scādat ruitura superbia:humillimam Christi sedem non est qui tueat aut vindicet? Deniq dum fratribus nostris insidiamur:impijs hostibus incustoditum ⁊ inerme latus obtulimus aditūq prebuim9 in thalamum regis nostri:crimen ingens ⁊ nostrarum frontium pudor eternus:quibus Christi vexillū impudenter affigimus:ut tā magnifice Christi iniurias ulciscamur:quas ipse nutu qdez posset ulcisci: ⁊ fortassis ulciscit secretiore iustitia:ex alto tamen interea prospiciens fidem nostram.

¶ De reprehensione regum ⁊ principum nostroruz: qui somno:voluptatibus:turpibus lucris:subditorum spoliationibus ac ceteris vitijs incumbunt: ⁊ nullus eorum terre sancte dispendio mouetur. Cap.II.

A Nos aūt ul' torpemus uel ardemus animorum estibus:ecce nunc ut inexpleta cupidine ⁊ flāmante odio:de prophane seu barbarice telluris angustijs altercantur reges ⁊ pncipes terre: ⁊ esto conueniant in vnuz:quid inde publicum bonum speres? Nunq Herodes ⁊ Pilatus:nisi aduersus dominum ⁊ aduersus Christuz eius atq illius iussu conuenient: Quiescent forte somnoq ⁊ voluptatibus incumbent:turpia lucra captabunt: ⁊ subiectos quos armati spoliāt:togati spoliabunt:dumq necessitas belli est licentia pacis erit. Coniugem ac sobolem omnes diligent:deum nullus ac proximum:par corporum cura erit ⁊ incuriositas animarum. Aurum:gemmas preciosamq supellectilem aggregabunt:virtutuz ornamenta despicient:amabunt proprios agellos: pro his pugnare ⁊ digladiari ⁊ perire nō metuēt: nemo erit qui terre sancte vniuersali dispendio moueatur: Cur queso nisi quia verissimuz est qd dixi: hec singulorum videntur esse:illa autem Christi? Ita creatoris ac liberatoris nostri gloriam spernētes:nostram querimus. Hec redit in mentem:his olim moribus celo cecidisse Luciferum:qbus nos celum hodie speramus ascendere. Qd si ad credēduz verbis es tardior:utiq rebus credes:que mētiri ut dicitur non solent: Circumspice oro ⁊ pcurre prouincias: ⁊ quere qd agatur apud nos: Gal-
B lus ⁊ Britannus litigant. Quinq iam lustra voluūtur:ex quo non Christus ⁊ Maria:sed Mars ⁊ Bellona inter illos reges regnant: Cunq iam ferrum utrinq lentescat:nihil ferrei animi molliūtur:necdum imber sanguineus tantas iraruz lenit ardores. Itaq tametsi qd inopinabile apud nos: apud auos ac proauos inauditum erat:hunc modo longe nostrorum regum maximum multo impar hostis in vincula traxerit:nec fortuna amplius tanti regni pondus ferri potuerit: Nullus tamen ideo rerum finis primogenito capti regis arma retentante. Unde ut vides nunc maxime bellum tonat:nunc ex integro regij coeūt exercitus: ⁊ Christo refundendus sanguis inuidie consecratur. Hispanus ille maior heres: ⁊ per ignauiam sinit itra suos fines fratres prohpudor angusto in scopulo maiestatem Christi nefarie blasphemari. Hic vo qui littora nostri maris incolit:nil preter aurū Uenetorum:ac sanguinem Ianuensiuz sitit ⁊ cogitat Auaritie imperio illorum satelles:horum hostis. Ab illis auro vinctus:ab his ferro victus. Ille autem extremus regū sonoris ac refluis Oceani fluctibus obsorduit:ut de tam longinquo suspiria nostra non audiat: ⁊ in occidēte ultimo sepultus:qd agat oriens non curat.

¶ De romanorum Cesaris ⁊ pontificis accusatiōe: germanos ⁊ grecos adijciendo. Cap.III.

A Cesar hic noster:rapto diademate:in Germaniam abijt:patrijs latebris ⁊ nomine cōtentus imperij:cuius extrema membra complectitur:caput spernens:quem recuperaturū perdita sperabamus:suum seruare non audet:nulloq fugiens persequente:sponse sacros amplexus ⁊ pulchre faciē horret Italie:tanq sub celo aliqd sit pulchrius. Arguit eum:fateor:illa callens ⁊ temeraria fides mea:que summa etiam perflare nō metuit: Excusat se ⁊ ecclesie iurasse:se iurat ne amplius q vnum diem Rome ageret: O infamē diē: O pudendum fedus: O superi: En iusiurandum. En religio: En pietas: Romanus pontifex ita Romam suam deseruit:ut eam nolit ab alio frequentari: ⁊ de hoc cum Romano imperatore paciscitur. Quid hic loquar:nescio: ⁊ si scirem:tacere consilium est: Unum est qd me tacito res loquat: Quoniam qui habitatorem urbi eripit:aratorem si pos-
B set induceret:qd q iuste uelit viderit. Germania nil aliud studet q stipendiarios latrones in reipublice exitium armare: ⁊ e suis nubibus in nostras terras ingem ferreum imbrem pluit:dignum non inficior:quia volentibus accidit. Italia suis ipsa se iuribus conficit: ⁊ si quando respirat:auri amor: Christi amore potentior animos occupat: ⁊ per omnes terras ac maria distrahit. Grecia uel suis erroribus uel nostris auersa superbijs:ouile pristinum ⁊ pascua nostra contemnit.

¶ Qualiter fides catholica fuerit olim quasi per vniuersum mundum dilatata:sed nunc negligentia superiorum multum minorata. Cap.IIII.

A Iam de regibus alijs ac terrarū dominis: deq pontificibus nostris loqui:superuacuus labor:vulgata sunt omnia. Et hic quidem Europe status:piget hinc longius proficisci: Sed attingēda sunt vulnera:que qq procul a capite ⁊ vitalibus membris:situ tamen ⁊ longa segnitie putruerunt. Augustinus quidem oriundus ex Aphrica:in confessionibus suis: Homeri libruz sibi difficilem dicit:qd externis Uirgilij facilem: qd suis hoc est latinis litteris scriptus est: Atq nūc Aphricam metire: ⁊ a Nili alueo:ad Atlanticum oceanum:volucri meditatione perambula: Puto nullum ibi reperies:qui litteras nostras norit aut diligat:nisi peregrinus forte uel mercator uel captiu9 sit. Hieronymus ad Euandruz scribēs:post Gallias atq Britannias prouincias nostri orbis Aphricam ⁊ Persidem ⁊ orientem ⁊ Indiā:omneq barbariem vnum Christum adorare confirmat:vnam seruare regulam veritatis: Id q veruz hodie sit:ne dici quidem expedit. Sed ut recenti9 testimonium nostri dedecoris attingam: Nonne

Gregorius quodam loco gratulatur ⁊ exultat:ꝙ
sua etate Asia tota iam crederet? Nunc heu ut a le
ua Tanais usqꝫ ad dexteram Nili ripam:per Eoi
littoris amplissimos flexus ambiendo peruenias:
⁊ quicquid illos longe distantes mundi terminos
nostriqꝫ maris equor interiacet:siue terrarum siue
hominum excutias:q̃uis adhuc forte ibi aliquis
sit qui Christi nomen in ore habeat:qui tamen ue-
ram Christi fidem habeat in corde:nisi ex eodem
genere qui peregrinatiõe:merce uel carcere teneã
tur:nullus ut arbitror est ibi. Sed ut notissime ue-
B ritati quartus nunc etiam testis accedat:Certe in
hanc ueram Christi religionem suis temporibus
concordasse omnes ecclesias:non solum in Hispa-
nia ⁊ Britannia:ut incipiamus ab ultimis:necnõ
Gallijs:Italia : Sardina : Cypro:Creta ⁊ Dal-
macijs cõstitutas:sed in Cappadocia etiã ⁊ My-
sia ⁊ Macedonia:⁊ vniuersa simul Helladia:In
super ⁊ vniuersa Aphrica:Pãphylia:Lycia:Isau
ria:⁊ in omni Egypto:⁊ Libya ⁊ Ponto:totoqꝫ
oriente:preter paucos Arrij sectatores ad Ioui-
nianum Augustum missa:fidelis Athanasij testa-
tur epistola:non famam sequẽtis:sed comperta re-
ferentis:⁊ ut ipse ait:experimento sententiam om
nium cognoscentis:⁊ litterarum pignus hominũ
q̃ notitiam habentis. Sin forte pluribus testib᷒
res eget:Ambrosius secundo Uocationis omniũ
A gentium libro:⁊ post euz Augustinus ipse in psal-
mo quito ⁊ nonagesimo:Christiane fidei latiores
q̃ Romani imperij fines ponũt:nec peruenire po
tuisse iugum populi ferro regnantis:quo regnan-
tis a ligno peruenerit fides Christi. Id si de uero im
perio loqui eos constat:non de isto q̃d iam nõ im-
perium:sed imago quedam ⁊ imperij vmbra est:
utinam nostris quoqꝫ temporibus uerũ esset:Pro
C fecto non tota insaniret Aphrica:non Persis:non
Syria:non Egyptus:non Asia fere omnis:nõ de-
niqꝫ q̃d est grauius maxima pars Europe. Roma
no enim imperio illi antiquo:ut preclari testantur
auctores:nihil omnium defuit nisi modicum oriẽ-
tis:Nobis heu prope omnia desunt:nisi modicuz
occidentis:Quibus cuz per se singulis:tum simul
omnibus in hac ipsa querimonia:q̃ta insit aucto-
ritas ac fides:neminem tam infidelem tanqꝫ hebe
tem puto esse qui non sentiat. Quicquid tñ hi om-
nes dicunt:⁊ plus aliquid paucissimis uerbis am
plectitur Augustinus libro Uere religionis:haud
procul a principio:Per omnes inquit terrarũ par-
tes quas homines incolunt:sacra christiana tradũ
tur. Dictum breue:sed flebile nobis:⁊ quo facile
damni toti᷒ cumulum metiare:Dñq̃ quid testimo
nijs singulorum nitor:ecclesiastice relegantur hi-
storie:quot ibi ante annos mille catholicorum no-
mina presulum:a septentrione ultimo uel oriente
uel austro:ad roborandum vulgandumqꝫ sacrum
Christi dogma coeuntiuz occurrent:ubi hodie nõ
dicam nullus episcopus:sed ne christianus quidẽ
vir inhabitat. Et ut leuiora preterea͂ sileãqꝫ alias:
D quibus idem principium par exitus ipsa uenerabi
lis urbs Nicea:ubi apostolicum fidei fundamen-
tum ab illis ueri opificibus tot taz sacris senib᷒ tan
ta rationum calce compactum atqꝫ uallatum est:
simul ⁊ tota Bithynia:cuius illa pars est:ab hosti
bus fidei possidentur. Ita regimur:ea nostris prin
cipibus reipublice cura est:sic aliena concupiscim᷒
ut nostra perdamus. Sed in alijs quidẽ facile me
ipsum silentio aut obliuione consoler:tibi quid di-
cam prodita ac deserta hierusalem:hoc vuln᷒ assi
due recens in oculis ⁊ in fronte gestamus:hoc te-
gi dissimulariqꝫ nullatenus potest:aliquantoqꝫ fa-
cilius damni sarcinam ferimus q̃ pudoris. Cete-
rum hec salutis spes:hoc studium glorie:sic calcã-
tur sacra:membrisqꝫ languentibus nostrum caput
impune nunc ab Egyptiaco cane discerpitur:⁊ in-
sultant pedes impij sanctuario Iesu Christi:eodẽ
ipso ꝓpter nostrũ dedecus:uel suas iniurias:patiẽ
te:uel ut dictũ est forsan occultius vindicante. Et
est in tot tam publicis malis quisq̃ qui ueterũ Ro
manorum glorie detrahere : talibusqꝫ mendacijs
suum os inquinare audeat . O nos prorsus indi-
gnos quibus tanto celi fauore tam nullis omnino
meritis sit consultum:O uere gratuita dei dona:
Dic enim quando ⁊ estu doloris ⁊ feruore animi
rapior:⁊ audax dolor:⁊ indignatio loquax est:⁊
opima materia querularum incidit.

¶ De excellenti virtute antiquorum Romanorum
in comparatione regum modernorũ. Cap.V.

d Ic pater:libet equidem percunctari:si ho- A
die Iulius Cesar ab inferis remearet:ani-
mum illum potentiamqꝫ suam referens:⁊
Rome:hoc est in patria sua viuens:ut haud dubie
faceret:Christi nomen agnosceret:diutius ne pas-
surum credimus ꝙ Egyptius latro:⁊ Pelusiaci
tam mollis turba canopi:ut ait ille:non dicã Hie-
rosolymam ⁊ Iudeam ⁊ Syriam:sed ipsam Egy
ptum atqꝫ Alexandriam possideret:dum meminis
set olim se:non tyrãno impio:sed legitimo quidem
regi:regnum simul ⁊ coniugem ⁊ vitam abstulis-
set:terrasqꝫ illas ut Cleopatre dono daret:suo pe
riculo domuisse. Non quero q̃ id iuste egerit:sed B
animi vim ⁊ acrimoniã illã miror ac necessariã tẽ
poribus nostris dico:q̃ facile enim fidelis effect᷒:
Christo suum restitueret:a quo se spiritum accepis
se ⁊ eternam gloriam accepturum crederet:qui il
lud adulterij precium donauerat concubine. An si
Cesar Augustus:si uterqꝫ Scipio Aphricanus:si
magnus Pompeius:ut mille alios taceam:eiusdẽ
christiane fidei sacris initiati:⁊ in eadem urbe re-
uiuiscerent:pati possent:aut primus in Hispania:
quam multis ante seculis fluctuantez:nominis sui
maiestate composuit:aut secũdus in Aphrica:quã
tributariaz alter fecit:alter euertit:aut tertius sub
arcto ⁊ per orientem:ubi tot colla regum vinculis
innexuit:Christi sui nomen esse conceptui? Si eni
pro terrena patria uere fidei luce carẽtes tanta sũt
ausi:quid non ausuros Christo duce feliciter cre-
diderim pro eterna?

¶ Qualiter nostri principis comparantur Mabo-
metho. Cap.VI.

n Ostri autem principes ac duces elatissimi A
hominum:in thalamo leonibus fortiores:
in cãpo ceruis timidiores:ora virilia mu-
liebrib᷒ animis dehonestãt:ad nocturna bella ꝓm
ptissimi:imbelles ad reliqua:⁊ ad nil aliud animo
si q̃ ad luxurie studium virtutisqꝫ odiũ:quos imi-
tari nequiunt quosqꝫ uel uenerari uel mirari saltez
taciti debuerant:insectantur ac spernũt. Nihil au-
tem insoliti est:si virtutis exempla virtutis hosti-
bus sunt molesta:Aut si Mahomethi fautores:ut
in multis in hoc quoqꝫ secum sentiunt. Ille quidez

ut scriptum teneo: Mecham ex urbibus ac Hiero
solymam benedicens: Romam & Antiochiam ma
ledixit. Et quoniam iuuat impietatum suarum co
gitando causas querere. In Mecha equidem &
Roma nihil est quo mouear. Quid enim noui est:
si Mecham urbem: mechus & impurus homo di
lexit: prophanum omnis impietatis habitacu-
lum: dignumqꝫ commaculati & incesti sui corporis
hospitium: Ibi enim sceleratius & infamis predo
sepultus est: luporum coruorumqꝫ visceribus di
gnior: Et iacet ille carnifex in medio gentis sue: sũ
mo cultu ac reuerentia prorsus indigna: cum tamẽ
heu dolor: Christi tumulus irreuerenter ab hoste
possessus: non sine graui periculo & infami pensita
tione tributi: raro furtiz a fidelibus adeatur. Rur
B sum vero quid miri est si nefande superstitionis arti
fex: suis artibus infestam almam urbem aspersam
sacro sanguine martyrum: eminentissimamqꝫ arcẽ
religionis ac fidei oderit: precipue metuens vnde
potissimum uenato dogmati suo posse uerisimili-
ter excidium prouenire: simul id recolens tot inde
ruinas & graues casus: diuersis iam temporibus
Persis: Medis: Egyptijs & Chaldeis: ac maiori
bus suis Arabibus prouenisse iustum pene odiuz
sibi conflauerant metus & dolor: Miror magis si
non & Niliacas solitudines odio habuit: in quib⁹
audierat Antonios atqꝫ Macharios tot miracu-
la: tot virtutes: solo Christi nomine peregisse. Nec
dubito & illas odisse eum: magistrum uoluptatuz:
& totius obscene libidinis incentorem. Illud ani-
mum tangit: vnde uel amor Hierosolyme uel An-
tiochie odium. Sed inducor ut suspicer ciuitatem
ubi aduersarium eius Christum: aduersarium pla
ne: quis forte de ipso propter maiestatem & glori
am nominis eius palam obloqui non auderet: tot
contumelias: tot flagella: tam crudelem mortẽ per
tulisse meminerat: & gaudebat amasse illum quasi
locum odij sui in Christum inuidieqꝫ participem:
& si amorem quez ferino in corde pepererat: Chri
C sti mors: eiusdem resurrectio extinxisse debuerit:
Sed illam homo insensatus & impius & cecus re
gnandi cupidine nõ videbat. Antiochiam vero odis
se: qꝫ illic primo cognomen christianitatis exortuz
esset: qd apostolorũ actus indicãt: & Petrus apo-
stolus Christi amic⁹: & christiane dux ac signifer
cohortis: illic primam pontificij cathedram cõscẽ
disset: quasi harum altera qꝫtũ in ea fuit & Christũ
& chri nomẽ oppressit: altera Christi & nomẽ & vi
carium celebri ueneratione sustulerit. Nullum sa
ne locum odiosiorem illi qꝫ Bethleem fuisse con-
iecto: Tacuisse autem nomen illud hominem licet
indoctum: natiua tamen ingenij calliditate uersu
tum: ne nimis apertas odiorum causas exprimere
uideretur. Hactenus gratum mihi & lectori nõ in
gratum puto diuerticulum prebuerim.

¶ De detestatione catholicorum principũ eo qꝫ pre
A cipuam curam patrie negligant. Cap. VII.

Tempus est ut vnde discessimus reuerta-
mur. Ego itaqꝫ mestitie stimulis impulsus
qd solum potui candenti & ignita littera-
rum acie: indelibilez hanc infamie notam populis
atqꝫ principibus nostris incusserim: qui tot inutili
bus: immo damnosis & impijs curis impliciti: ho
nestam hanc & debitam precipuamqꝫ curaz patrie
negligunt: patrie inqꝫ eterne nostreqꝫ Hierusalez:
non huius que in terris: sed que sursum est in celis
matris nostre: vnde nunc exulamus: cuius imagi-
nem hec importat: que si per seipsam extimet: nec
patria est nostra: & meritum casum passa & grauio
re odio digna est: quippe que deum suum qui sub
ueste humili eam saluare descenderat: multis licet
& magnis de nube carnis miraculorum fulgorib⁹
coruscantem: ausu sacrilego & cõsensu nefario cru
cifixit. Ea qꝫuis impietas sibi pestilens: mũdo uti
lis foret: dum in crucem actum quasi de loco alto
ri adorandum gentibus demonstrauit.

¶ Qꝫ non pro omni sed pro qua patria sit merito pu
gnandum. Cap. VIII.

Non pro patria qualibet audenda sunt om
nia: qꝫqꝫ qui ausi sunt: multis ad celuz lau- A
dibus efferatur. Laudatur ex nostris Bru
tus: laudatur Mutius: laudatur Curtius: laudan
tur Decij: Fabij: Cornelij: qꝫ sanguinẽ suuz pro pa
tria effuderint. Laudantur & exteri. Similis eniz
virtus: non dissimilẽ laudẽ meret. Codrũ ac The-
mistoclen Athene laudant. Lacedemon Leonidẽ:
Epaminũdã Thebe: Carthago Philenos fratres
Alieqꝫ urbes ciues alios: de quibus omnib⁹ si qd
sentiã queris. Celestis amanda respublica est: quã
non tumultus tribunitij: non cessiones plebis: non
senatus insolentia: non inuidia simultatum: nõ bel
la ciuilia: non externa perturbant: pro qua qsquis
sanguinem suuz dedit: bonus ciuis & premij cert⁹
est. Non qꝫ ideo temporalem hanc terrenamqꝫ pa
triam deserendam rear: pro qua si res exigat pu
gnare etiam iubemur: Sed ita demum: si iustitia
regitur & legibus equis viuit: qualem aliquo tem
pore fuisse rempublicam Romanorum: Salusti⁹
ac Liuius multiqꝫ alij scripsere. De quo in primis
acrit copioseqꝫ disputat Cicero in his libris quos
de re publica scripsit: quibus facile consentirem:
ut tunc etiam dum toti orbi vim faceret: & violen-
tissima videretur iusta esset: qd his ipsis qui coge-
bantur expediret cogi: & vnum idqꝫ non nisi opti-
mum & excellens rerum caput esse mũdo: licet gu
stu asperum certe necessarium foret: nisi qd dicaz
huic sententie uehementer obstaret: qꝫ scilicet &
si inter homines iustitiam seruarent: cuiqꝫ ius su-
um tribuendo: & illis Romanis artibus a poeta
descriptis: paci morẽ imponẽdo: pcẽdo subiectis
& superbos debellando: qꝫuis ut preclare ait Cice
ro idem alibi: Imperium populi Romani benefi-
cijs teneretur: nõ iniurijs: bella aut pro socijs: aut
de imperio gererent: exitus bellorũ essent: aut mi-
tes aut necessarij regum: populorum: nationũ: por
tus esset & refugium senatus. Nostri autem magi
strat⁹ Imperatoresqꝫ ex hac vna re maximã lau B
dem capere studerent: si prouincias: si socios equi
tate & fide defendissent: essetqꝫ uerissimũ qd illud
patrocinium orbis terre uerius qꝫ imperium pote
rat nominari: quis hec inquam sic erga homines
summa iustitia & innocentia Romanorum illi⁹ tẽ
poris acta consenserim: iniustos tamen in deũ fuis
se non ambigitur: cui non leue aliquid: sed seipsos
abstulerant fugitiuorum more seruorum sui furtũ
domino facientes: quodqꝫ grauissimum furti ge-
nus cultum illi debitum eius hostibus exhibetes
que nimirum iniustitia multo est maior: qꝫ si vici
no fundus auitus aut mancipium raperetur. Qui
loc⁹ ab Augustino in sue celestis reipublice libro

excussus curioseqꝫ tractatus est. Quid ꝟo siquis nascendo patriam nactus iniustam malis morib⁹ quales fere nūc omnes vides: num pro tali sanguinem fudisse laudabitur? Nihil minus quippe qui malis viris: improbis ciuibus impunitatem publicam facinorum: propria morte quesierit: Hunc tu mihi laude dignum ac memoria ꝙ̄ multis ob hāc causam contigisse quidem legimus: hunc tu mihi per gloriam viuere dixeris: Ego ⁊ vite prodigum ⁊ bis mortuum dicam: qui simul corpus atqꝫ animam: simul hanc vitam proiecerit ⁊ eternam. Cō-
C tra autem ne longius uager: pro celesti hierusalez pro patria illa perpetua que beatum nobis spōdet habitaculum sine fine: sine labore: sine sollicitudine: sine metu: sine ulla deniqꝫ molestia: In qua nil turpe: nil impium: nil iniustum habitat: quid non uel audere uel aggredi iustuz esset: si quid pietatis aut iustitie esset in nobis? Iaz uere ut Petrus a patria: sic ego longius ab incepto peregrinatus sum: hosqꝫ mihi animos vnius solitarij senis occursus dedit: ut orientale nostrum obprobrium: occidentis principibus ac populis exprobrarem. Qua in re tam efficax utinam dextera mea sit ꝙ̄ illius lingua fuit: qđ frustra me optare certe nescio: uereor magis ne importune nimium ⁊ audacter hec locutus videar inter illos quibus libertas animi temeritas: ⁊ ueritas furor: ⁊ admonitio omnis iniuria est: Utcunqꝫ res accepta erit: ego his uerbis ⁊ digressione hac leuatus graui ⁊ molesto fasce querelarum ad suscepte narrationis iter alacrior redeo.

Tractatus quint⁹ regressiuus ad alia altioraqꝫ soltiariorum exempla.

De solitudine sanctissimi Joannis baptiste: atqꝫ beate Marir magdalene: que ex hoc sorori prefertur. Cap.I.

A Quid ꝟo nunc minoribus immorer: Ille inter natos mulierū maximus Joannes: sanctus ab utero: quem e summo celi fastigio uenturus ad terraz Christus: ut rex nuncium: ut preconez iudex: auroram dies ⁊ luciferū sol premisit: non se tutum credidit nisi deserti antra tenera etate subijsset. Fecit idem Maria post peccatū:
B non in populis longum conspici aut habitare in palatijs elegit: sed patriam fugiens in has terras uelut in orbem alterum delata: perseueranter latuit hic in finem: ⁊ pro domo habuit nudam ⁊ concauam illam rupem quam vidisse te arbitror: Neqꝫ enim procul hinc abest ⁊ locus est sacer quodam horrore uenerabilis: ac visitari de longinquo etiā non indignus: ubi ⁊ sepe me fuisse ⁊ tres olim noctes totidemqꝫ dies non sine uoluptate alia ꝙ̄ que in urbibus capi solet: exegisse memini. Illic dulcis ac felix Christi hospita: non ornaticū seruitio puellarum: sed obsequentium ministerio angelorum viuens ac moriens usa est. At nil tale fecit Martha soror: dicat aliquis: ⁊ tamen sancta est? Non inficior id quidem: sed certe multo sanctior Maria que id fecit: Jure igitur ab illo summo ⁊ infallibili rerum extimatore de optime partis electione laudata est: ut si uerum est quod doctorum hominuz habet assertio: sub duarum sororum integumēto: preter historie ueritatem duplicis etiam vite mysterium contineri: nullus dubio relinquatur locus quin contemplatiua sollicite actuoseqꝫ vite ⁊ christi iudicio prelata sit: ⁊ electione presertim Christi fidelium preferenda.

De solitudine Jesu Christi domini ⁊ saluatoris nostri. Cap.II.

Quis ergo miretur si peccator tot circūsessus ab hostibus: tutas cupide fugit in latebras: ⁊ imbecillitatis sue memor: ⁊ tot exēplis admonituſ nō humanis tātū: sed diuinis? Cū enī ualida oia: tū illđ īexpugnabile qđ ip̄e saluatō fons oium salutariū exēplorū: q̄; ꝙ̄ nec egēs solitudinis: nec frequentie metuens: ut doctrinam tamē suam factis astrueret: in montem oraturus ascendit: solus orauit. In solitudine ieiunauit. In solitudine tētātē vicit aduersariuz: Post in multitudine lz uolēs ab aduersarijs perimēdus. In solitudine bis paruo conuiuio ⁊ pauculis panibus paucioribusqꝫ pisciculis inextimabilem ac famelicam turbam pauit: cuz saturitate mirabili: tum ingenti miraculo fragmentorum. In solitudinem tanq̄; locū cōsolationis ⁊ pacis: audita Joannis morte se cōtulit. Deniqꝫ in loco cāpestri turbas docuit: In excelso monte transfiguratus est: ubi supra eum uox eterni patris intonuit. In monte etiam pernoctauit orans. Et rursus in montem oraturus ac moriturus ascendit: non contentus nisi parumper auulsus a suis: orationi prope nouissime magis magisqꝫ solitarium locum quereret: facto docens ut ⁊ nos artis in rebus solitudinem quereremus. Idez
B ⁊ offerendum regni pondus respuēs: solus in mōtem fugit: etiam nondum tempestiue mortis periculum in solitudinem declinauit: ut nos ⁊ fortune blanditias ⁊ minas in solitudinem fugere ⁊ ex alto contēnere doceremur. Que si uera omnia: si testimonijs euāgelicis nota sunt: dubitamus adhuc christiani homines quid nobiſ de solitudine sentiendum sit: de qua ita sensisse magistrum ⁊ ducem ⁊ dominum nostrum scimus? Cuius ut dictuz est precursor ab ipso p̄mordio in solitudine vitā egit: Cuius tot amici idem vite genus ⁊ prius elegerāt ⁊ postmodum elegerunt: Cuius postremo mater virgo: deo grauida: confestim in montana prexit: in solitudinem anteqꝫ nasceretur: sacri uteri beatissimum pondus ferens: cui profectioni spiritūsanctum ducem fuisse fidelium nullus hesitauerit.

Ex epilogatione dictorum vitam solitariam commendans. Cap.III.

A His autem ⁊ si qua sunt eiusmodi: nā neqꝫ cuncta cōcludere uel necessarium fuit uel tam parua licuit papyro: ingens ⁊ solitudinis laus est: ⁊ ad imitandum stimulus exemplum qꝫ. Profecto enim quisqꝫ hec audiet: si eadem aspirat idem faciet: nec ad vnum terminum diuersa feretur via: presertim cum neqꝫ rectior neqꝫ compendiosior ulla sit. Et nimiruz a populis ꝓposito atqꝫ opione distantes: haud absonuz videri debet: si ut studiorum: sic locorum quoqꝫ distantia uel dissimi

litudine separemur: diuersos animos diuersi habitus decent distincteq; mansiones: plerūq; contraria infeliciter miscentur: amanda nobis & in familiaritatem admittenda solitudo est. Idq; non honestatis tantum: sed securitatis causa: Ut enim rarus luxus in siluis: sic in urbibꝰ perrara modestia

B est. Quisnam vero rationi aut virtuti locus esse potest: ubi & exemplis & consilijs malis est imperiū: ubi opinionibus falsis occupata omnia: & consuetudini datum regnum ac prescriptus error: quasi quicquid delectat & deceat? Ubi non queritur qd in re sit: sed quid agi soleat aut quid plurimis videatur: quo fallacius testimonium nullū est: Crede igitur mihi qsqs aut virtutē sequeris: aut vitium fugis: ut hanc teneas: neue ab illo tenearis: anceps tibi in populis est mora. Quid enim ibi vides nisi contentiones: adulteria: fraudes: iniurias: furta: rapinas: homicidia? He te artes excipient primo urbis in limine: he rerum imagines circūuolabūt: hec exempla circumstrepent: difficillimū erit quin & si alius fueris quales cunctos inuenerís: talis fias.

C De Dauid rege quibusdamq; patriarchis solitarie vite cultoribus. Cap. IIII.

A Eu tibi nunc forte spes melior blandiatur: quasi uel aliud auditurus visurusue uel inter lubrica constantiore uestigio mansurus sis: innocentioris eui & altioris viri exemplo disce quid speres. Dauid certe rex erat & sanctus & sapiens & propheta: & tamen contristatus & conturbatꝰ & formidine mortis & timore ac tremore obrutus tenebrisq; contectus: qd aliud vidit nisi iniquitatem & contradictionē in ciuitate: ut suis utar uerbis: & super muros eius iniquitatem & laborē in medio eius & iniustitiam: & non deficientes de plateis eius usuras & dolū? Propter qd ipse quoq; tātorū rector ac debitor populorum: pro salute ꝓpria elōgauit fugiēs & māsit in solitudine: expectās dn̄m qui eū a tēpestate animi saluū fecit. Nēpe meminerat sibi in solitudine diuinitus oblatū regnū: seq; nō fratribꝰ tātū suis qui in ciuitate erāt maioribus natu: sed regi etiam Israel qui erat in regia diuino iudicio prelatum: eumq; ipsum regē sibi implacabiliter aduersantē: in solitudine ac speluncis bis in manus suas traditum ac dimissum: tā manifestis indicijs innocentie sue ut ora chlamydis hastaq; regia procul ostensis: immitē licet animum beneficio victum flere compelleret: Re-

B putabat tamen inde secum ut bis in solitudine magni hostis: & qua nulla clarior victoria bis animi sui victor: in Hierusalem vero victus libidine: indignum maiestate regis scelus: turpi adulterio degenerem fraudem & homicidium crudele coniunxerat. Conferebat cū Isaac solitudine: fortē suā urbanam cogitans: ut illi post diei medium meditandi gratia in agrum egresso & per viam deambulanti: felix castūq; coniugium: sic sibi post meridianum somnum uoluptuose deambulanti in solario regie domus: aliena coniugia fedandi uoluntatem impiam ac superbam & occasionem penitendam ac miseram contigisse. Iure ergo periculosā & infaustam urbem fugiens: tutam ac felicē in solitudinem ꝓperabat. Quod si de christo dictum accipimus: ut quidam uolunt: eo maius ad id de quo agitur argumentum est: quo non modo Dauid: sed omnium maior est christus. Non sine cau-

C sa equidem ut sermonis illius extrema cū primis iungam: de ipso Abraham scriptum opinari licet: ꝙ eduxit eum dominus foras: & ait illi: Suspice celum: Meo nanq; iudicio qui celum vult suspicere: quiq; celestia contemplari: educēdus est foras: eo ꝙ in urbibus obiectu multarū & malarum rerum mortalis obtunditur ac prepeditur obtuitus. Ita dico educendus foras: sed educēdus a domino: alioquin nusq̄ tutus piaculis nostris in media nos deserta sequentibus & maria alta tranantibꝰ: Unde est ꝙ non ducem deū sed concupiscentias suas secuti qdā in solitudine corruerūt. Nec ignotum habeo ut Loth iustus in Sodomis in monte peccauit: q̄q̄ enim qd fecerit ignorauit: ut ait Hieronymus: Et q̄q̄ uoluntas non sit in crimine: tamen error in culpa est: Hoc est ergo in quo excusari vir in ceteris iustus & integer non possit: ꝙ ita se vino obrui passus est: ut uel ignorans probrum illud admitteret: quod cogitare sciēs ac sobrius horruisset: Leuo pede igitur ascendit in montem: melius forte mansurus in Segor quam imbecillitati sue sedē sponte delegerat. Sane clarior testatior ꝙ res est: q̄ ut tot opem exemplorum flagitet: eos qui celo inhiant: non sonores urbium conuentus: sed tacitas ac tranquillas solitudines optare: ubi deus illis assidue supra uerticē est: mundus atq; humana sub pedibus.

C Tractatus sextus: De exemplis quorūdam a christiana religione alienorū: qui vitam solitariam sectati sunt.

C De vita: moribus ac ritu Brachmanarū: & solitudine famosi viri Calani. Cap. I.

A Empus erat ut finem facerem: Nam & destinatꝰ operi modus exceditur: & me alie uocant cure. Tu vero iam nimium sermone hoc: ab officij maioris intentione distraheris: Sed temperare mihi nequeo: quo minꝰ aliquot exempla ex alio genere hominum attingam: eorū qui aliquam rarioris fame materiam ingenio moliuntur. Sileo autem Gymnosophistas quos per ultimas & vmbrosas Indie solitudines nudos: quod ipsum nomen indicat: ac uagos philosophari solitos ferunt. Preterea Brachmanas: de quibus Ambrosij nomine prenotatus liber a nonnullis ostenditur: qui trans Gangen in orientis extremo: saluberrimis auris & solitaria regione habitant: que q̄tum opinione assequor haud longe semota ab illis est locis ubi terrestris paradisus esse creditur: & ipsi per siluas uagi & nudi: quos dicerem a Gymnosophistis nec secta nec moribus differentes nec re ulla nisi loco forsan aut nomine: ni-

B si Bardasanes vir Babylonius: & ob id saltem vi-

cinitate plagarum fidem meritus: Gymnosophi-
stas apud Indos in duo dogmata diuisisset: quo-
rum vnum appellat Brachmanas: alterum Sa-
maricos. Cuius contra Jouinianuꝫ meminit Hie
ronymus: ut appareat generis nomen esse Gym-
nosophistas: Brachmanas speciei: q̃uis non me
lateat ex his que in prohemio diuinarum scriptu-
rarum Hieronymus idem narrat: longe aliam sen
tentiam nasci posse. Sed ne hic scrupulus ceptum
opus impediat: p̄teruehar ⁊ id potius sequar qđ
B institui. Est itaqꝫ Brachmanarum gens: ut aiunt:
⁊ continentia ⁊ puritate mentis eximia ⁊ contem
ptu diuitiarū ⁊ graui multū uenerāda silētio: In
quo illis nō in fabellis anilibꝰ: ut multis: summa
auriuꝫ uoluptas: id nō boium clamor: aut Sym-
phoniacū carmē obrūpit: sꝫ uel cantꝰ auiū uel hym
noruꝫ sonus: qđ vnū lingue exercitium habēt: om
ne illis desiderium: omnis spes non nisi in futuri
seculi vita est: Cibus ex herbis aut arborum bac-
cis: uestis ex frondibꝰ si qua tamen est uestis: Po
stremo tectum ex ramis: lectus ex floribus: potus
ex fontibus: Horuꝫ vnus Calanus ille fuit cuius
ad Alexandrum Macedonem fertur epistola: cui
etiam instantem vite exitum iocando predixit: cuꝫ
ipse succensa lignorum strue more gentis ad uolū
tariam morteꝫ iret: Cuius ⁊ greci ⁊ nostri scripto
res meminerunt. Uir apud nos famosus: infamis
inter suos: qđ quasi discipline seuerioris ⁊ moris
patrij desertor: ad uerbosam grecie philosophiam
⁊ delitiosam molliciē transfugisset: In quem acri-
ter quidem omnes: sed acrius cunctis inuehitur il
le uenerabilior nudus senex Dādamus coetaneus
suus: sed nec externis moribus nec dogmatibꝰ pe-
regrinis infectus: Cuius quoqꝫ epistolā nescio ani
mosam magis an uerbosam: ad eundem regem in
aliorum scriptis inuenio. Nam Calani epistolam
quaꝫ dixi: ne quis dubitet: ipse Ambrosius episto-
lis suis immiscuit: huius vero nō epistola: sed cum
ipso rege colloquium extat. Longum quidem ⁊
ab omni parte liberrimum: in eo libro quē de Bra
chmanarum vita suo nomine scriptum: supra retu
li: qui licet non plene mihi redoleat Ambrosij sti-
lum: inter Ambrosij tn̄ libros medius est: ingenti
quodam ⁊ uenerabili ⁊ uetusto uolumine librorū
eius: qđ in Archiuo Ambrosiane Mediolanēsis
ecclesie custoditur. Optum sane haud fortuitis su-
spitionibus auguror: non Ambrosij: sed Palladij
B liber est. Quisquis autem sit Auctor: narrat certe
qđ auditu forsitan non fuerit iniucundum: detulis
se illi regem munera: aurum: argentum: uestes: pa
nes: oleum. Illum omnia preter ultimum contem
psisse: ꝙ aurum ⁊ argentum diceret: usqꝫ adeo nul
lius esse momenti: ut nedum viri animum capere:
sed nec ullam quālibet circūuolitantium auicula-
rum ad canendum dulcius possent inducere. Ue-
stes nō ut superuacuas modo respueret: sed ut im
pedimentum libertatis ac vinculum abhorreret.
Panem ignis quasdam quasi reliquias irrideret.
Sed ne ad vnum regalium munerum contēptor
existeret: sumpsisse oleum refert: ⁊ mox magna li-
gnoruꝫ congerie succensa: superfudisse: flammaqꝫ
clarissima erumpente: perbreuiter quidē ut in om-
nibus omnipotenti deo gratias egisse: quasi hoc
illi sacrificij genus esset. Et de hoc quidem soli-
C tario sene hactenus: de quo rursum deqꝫ omni ri-
tu gentis illius: quid in totum pronunciem igno-
ro. Nuditas nanqꝫ illa non placet: q̃ꝫ talibet elemē
toruꝫ clementia: Neqꝫ enim tantū frigoribus: sed
pudori modesti amictus honestate consulit: Quā
uis ut scriptum est: Genitalia uelare soleant: cete-
ra nudi: Non placet icuriositas beluina: somni ci-
biqꝫ ne dum extremuꝫ curiose vite fugimus: in cō
trarium relabamur: Placet hac in re ut in multis
Ciceroniana temperies: Adhibenda inquit est mū
dicia non odiosa: neqꝫ exquisita nimis: tantūqꝫ fu-
giat agrestem ⁊ inhumanam negligentiam: Eadē
ratio est habenda uestitus: in quo sicut in plerisqꝫ
rebus: mediocritas est optima: Hinc inquam mi-
hi vite modus placet: Sit somnus breuis: cibus le
uis: potus facilis: humilis toga: modo aliquid in-
ter habitum ac thorum mensamqꝫ hominis ⁊ pe-
cudis intersit. Non quero tectoruꝫ diuites casus:
atqꝫ aureas ruinas: non q̄ro celato argento ⁊ estu
antibus epulis graues mensas. Nō imemor adeo
mei sum: sed in omnibus modum quero: non prohi
beo interdum humi discūbere aut sopiri: ne fami-
liarem meum improbasse videar: qui ait in episto-
lis: Cena breuis iuuat ⁊ prope riuum somnus in
herba. Totū vero sub diuo tēpus agere: nō tā homi
nū q̃ꝫ ursorū iudico: q̃ꝫuis ille se celū pro tecto ter-
rā totā pro lecto habere glorietur: uerū hec in cō-
paratiōe grauiorū leuissima dixeris. Ille puersus
mos mortis anticipāde: ut q̄si vita eorū nō ab alio
q̃ꝫ ab eis sit: e statione corporis iniussu dei abire
liceat: cum uelint qđ non solum fides christi dete-
statur: sed philosophoruꝫ quoqꝫ clarissimi. Ut vero
dementie hoc: sic illud importune superbie est: qđ
se peccatum non habere confirmant: seducentes se
⁊ mendacem facientes spiritūsanctum: qui per os
Joannis apostoli insolentiam hanc retūdit: ad cō-
fessionem ⁊ penitētiaꝫ nos inuitās. Hec sunt que D
me ostendunt in hac secta. Et si nescius non sim: se
nem ipsum qui Alexandro in frontem multa cū li-
bertate restiterit: ⁊ mihi si adsit pro sua heresi ma
gnifice responsurum. Ex diuerso autem placet ille
contēptus mundi: qui iusto maior esse nō pōt: pla
cet solitudo: placet libertas que nulli gētiū tāta est
placet silētiū: placet ociū: placet qes placet itēta co
gitatio placet itegritas atqꝫ securitas: mō temeri
tas absit. placet animorū equabilitas vnaqꝫ semp
frons ⁊ nullius rei timor aut cupiditas: placet sil-
uestris habitatio fontisqꝫ vicinitas: quem ut in eo
libro scriptum est: quasi uber terre matris incorru
ptum atqꝫ integrum in os suum mulgere consueue
rat. Mouetqꝫ me fateor collocutio illa grauissima
cum Brachmanorum omnium: tum precipue Dā
dami: de qua pauloante dicebam: cum Alexādro
habita: In qua non illi vni: sed vniuerso propemo
dum generi humano exprobrantur scelerum innu
merabilium aceruí: nominatim inexplebilis auri
sitis: inhumana feritas: odium omnium contēptusqꝫ
dei: puerilis diuitiarum admiratio: femineusqꝫ
marium ornatus: tumor animi: tremor mortis: in
consultus appetitus glorie: ad hec lingue lapsus:
multiloquium inane: ⁊ loquenti sepe noxium: phi
losophia omnis in uerbis: sensus in labijs: vite ser
mo contrarius: inconsideratio actionum penitētie
proxima: infinita rerum indigentia per auaritiam
inuecta: affectuum intestina discordia: ⁊ exterior
membrorum multa rebellio: multa moruꝫ peruer-

sitas: atqꝫ ante alia cedis amor ac bellorum studium: domestici quoqꝫ victus enormitas: preceps ebrietas: ⁊ gula sui hostis ac pernities aluni: ridicula ciborum conquisitio: ⁊ in primis esus carniū: ubi premordaciter nos non bobus equisqꝫ uel ceruis: sed lupis ac leonibus pares dicit: atqꝫ ardentiore conuitio mortuorum etiam corporum sepulchra viuentia. In hoc quoqꝫ te sermonis diuersorium chare animo meo pater non inuitus adduxerim: qm̄ licet ut audisti: nō omnes Brachmanicos mores probem: solitudinem tamen ac solitariam vitā probo: de qua scribens: pretereundos non credidi quos hac vita singulariter preqꝫ omnibus gloriari solitos accepissem: Trāsco tamen hinc uelut e regione suspecta: ne diutius insistens tam longinqs in rebus ueris forte falsa permisceam.

¶ De quodam solitario apud Indos. Cap. II.

A Quamuis nunc etiam dum hec scribo: non desint aliqui ex nostris: quib9 nulla natio orbem lustrare curiosior: qui afferāt apud Indos esse hominem his moribus incredibili innocentia ac doctrina: ad quem visendū populi ac reges Indorum plus q̄ dici possit humiliter atqꝫ suppliciter accedant: Intercessionē eius apud deū ⁊ responsa in dubijs ac vite consilia poscentes: ⁊ quem per omnia prope diuinis uenerentur honoribus. Cum ille grādeuus: nudus: humi recubās: nec ipsis assurgens regibus: vix motis labijs pauca respondeat: Cuius uoces pro oraculis excepte magnum omnis casus sint solamen: ⁊ longissimarum refrigerium viarum. B Reges ipsos perhibēt quod cum his que fecisse Alexādrum legimus satis conuenit cum ad eam quā is inhabitat siluam uenerit: solitos ex equis desilire: purpuream chlamydem exuere: diademata ⁊ anulos ⁊ armillas ⁊ sceptra depōere: dimissisqꝫ satellitib9: solos aut cum paucissimis electis viris ad eum: non sine stupore quodam ingredi: atqꝫ ad pedes eius procubuisse uel semel colloquioqꝫ dignatum esse: eterne glorie haberi: Qd penit9 fabulosum suspicari possem: nisi Bardasenes ille cuius paulo supra memini: Hieronymusqꝫ post eum dicerent: qd ab his nisi quia dicitur breuius non abhorret esse ibi hosce homines: ad quos cum rex uenerit adorare illos solitus sit: pacemqꝫ prouincie in illorum precibus arbitratur sitam. Qui si olim plures fuerant: qd uetat vnum esse hodie? Multa preterea de his dici poterant: que persequi longum est.

¶ De solitarijs trans aquilonem montesqꝫ Rhipheos ac gentem Hyperboreā ⁊ ceteras insulas existentes. Cap. III.

A Sed qm̄ iuuat inter singulares solitudinis amicos: solitarias etiam: ut ita dicam: gentes attingere: longe alio mundi tractu trās Aquilonem montesqꝫ Rhipheos: ubi exigēte celi ratione: non nisi vnam toto anno diem atqꝫ vnam noctem ferunt: ⁊ utranqꝫ semestrem: Hyperboreā gentem esse: ijsdem prope morib9 fama est: nisi qd de nuditate nihil credo propter immitius celum: Eadem tamen uoluntarie mortis cōsuetudine pessima: sed alio genere moriendi. Sicut enim Indi in flammas eunt: sic hi ubi: ut aiunt: non tedium: sed satietas vite ⁊ desiderium mortis incesserit: sertis ornati: letum uelut ad festum ac solenne pergentes se in proximos fluct9 maris ab altissima rupe precipitāt: Hic percelebris vite finis: hoc sepulchri genus eximium. Gentem sane in reliquis certe innocentissimam esse iustissimamqꝫ mortalium: ⁊ longioris ⁊ beatioris vite bellorum expertē: ac nesciam iurgiorum: ocioqꝫ semper pacifico fruentem: ⁊ inter lucos ac solitudines habitantem: Cuius gentis ⁊ Pomponi9 Melas in Cosmographie libris: ⁊ multi alij meminere. Addunt Plinius secūdus ⁊ Solinus curiosissimi talium scrutatores: gentis alterius: sed vicine ⁊ huic persimilis mentionem: B Arimpheos uocant: quibus sedes nemora: alimēta sint bacce: Eam gentem seriam ⁊ clementem dicunt: habitare autem ubi Rhipheorum montium iuga deficiunt: gentem sacram haberi: cuius auctoritas tanta sit: ut inter tot ferocissimas nationes: non ipsi solum: sed quicunqꝫ ad eos confugerint: quasi ad templū aliqd salui inuiolatiqꝫ sint: Apud hos coma probrum: sexus uterqꝫ tondetur. Hinc ad occasum uersus transeo philosophos Gallorum: quorum inter scriptores crebra mentio druydas dixere: solitos in specubus ac remotis in saltibus docere nobilissimos gentis sapientiam atqꝫ facundiam ⁊ naturas rerum ⁊ syderum motus ⁊ deorum arcana: ⁊ immortalitatem animarum ⁊ alterius vite statum. Transeo Thilen ⁊ Hybernē: quarum altera scribentium uarietate famosissima sed ignota est: altera xp̄o notissima. Cuius gentem: opum rerūqꝫ ciuilium contemptricem: Insuper ⁊ agriculture negligentem: pascua ⁊ siluas incolere compertum habeo. Cui pro delitijs ociū: pro summis opibus sit libertas. Felicem gentem dicerē: nisi alia si modo uera est infamia ⁊ morum malignitate retraberer. C Pretereo fortunatas insulas: que extremo sub occidēte: ut nobis ⁊ viciniores ⁊ notiores: sic q̄ longissime uel ab Indis absunt uel ab arcto terra multorum: sed in primis Flacci lyrico carmine Nobilis cuius peruetusta fama est ⁊ recens: Eo siquidem ⁊ patrum memoria Ianuensium armata classis penetrauit: Et nuper Clemens sextus illi patrie principem dedit: quem vidimus Hispanorum ⁊ Gallorum regum mixto sanguine: generosum quendam virum: Qui meministi enim dum eo die corona ac sceptro per urbem spectādus incederet: repente tantus celo imber effluxit: atqꝫ ita domum madidus redijt: ut omen esset incubuisse illi uere pluuialis ⁊ aquose patrie principatum. Cui quidem in dominio extra orbem sito: qualiter successerit non noui: Scio tamen q̄ multa scribunt ⁊ feruntur propter que non plene fortunatarum cognomini terrarum fortuna conueniat. Ceterum gētem illam pre cunctis ferme mortalibus solitudine gaudere: moribus tamen incultam: adeoqꝫ nō absimilem beluis: ut nature magis instinctu: q̄ electione sic agentem: non tam solitarie viuere: q̄ in solitudinibus errare: seu cum feris seu cum gregibus suis dicas. Sed iam satis curiositate hac longe lateqꝫ disiūctos mundi angulos peruagatus sum: Quorum omnium non apud me: qui lecta uel audita refero: sed apud auctores rerum primarios fides erit. Ego autem his decursis ad clariora ⁊ nobis notiora progredior.

Tractatus septimus: de exemplis philosophorum ac poetarum: quibus vita solitaria placuit.

De quibus philosophis τ poetis auctor dicere uelit: cum commemoratione clarorum philosophorum ad solitudinem cõfugientium. Cap. I.

A q Uid ergo philosophi: qd poete? Philosophos autem dico: nõ istos quos qui cathedrarios primum dixit: ille mihi ꝓprium rei nomen iposuisse visus est. In cathedris eni philosophãtur: in actionib⁹ insaniũt: precipiunt alijs: preceptisqꝫ suis primi obstant: primi legibus a se latis derogant: τ signiferos se ꝓfessi: primi ordines deserũt: primi virtutis imperio rebellãt: Non hos igit̃ dico: sed illos ueros: qui semper pauci: nũc nescio an penitus nulli sint: qui qđ ꝓfitentur exhibeant amorem studiumqꝫ sapientie. Rursum τ poetas intelligo: nõ hos quibus cõtexere uersus sit satis: τ ut ait Flaccus: Uersus inopes rerum nugasqꝫ canoras: quibus usqꝫ ad fastidiuz abũdamus: sed eos: qui: si quid Ciceroni credimus: fuerũt semper ipsis quoqꝫ philosophis rariores. Poetas inquã ueros quibus ingenium sit: ut Flaccus idez ait: τ mens diuinior atqꝫ os magna sonaturum: τ qbus ex merito huius honor nominis debeatur. Hi tales uel philosophi uel poete: qualem nec vnuz digito mõstrare: τ si multos possiz cogitatione mihi fingere: Si quos tamen uel nostra habet etas uel posteritas habitura est: nõne τ urbes fugient: τ solitudines sectabunt̃? De his eniz qui fuerũt: cõstat. B Platonem interroga: credo Academiam suam multuz laudatis preferet Athenis. Interroga Plotinum inter philosophie ꝓfessores: Cum Platone principem: ut Macrobius ait: respondebit Campanum sibi ocium de toto orbe sufficere: Cuius τ si miserabilis finis: tñ electio gloriosa est. Percunctare Pythagoram: dicet se non modo solitudines amenas: sed uastas etiam τ horrẽdas τ sepe laboriosissimas peregrinatiões: desertis regionib⁹: uestigãde ueritatis studio q̃siuisse: Naz doctrine eius ac nois successores Pythagoreos: uoluptatũ procellis expositam frequẽtiam declinãtes: in solitudine desertisqꝫ locis habitare solitos: teste quoqꝫ C Hieronymo certum est. Quere a Democrito: fatebitur se sibi oculos eruisse: ut τ videret uerum: τ ueri hostem populum nõ videret. Sciscitare Parmenidem τ Atlanta: inuenies eos noia ꝓpria his in qb⁹ habitarũt mõtib⁹ reliq̃sse. Ipse Prometheus si ueritas reqritur: nõ negabit hinc fuisse locuz fabule: qua in Caucaso religat⁹ edacissimo vulturi rodẽdus exponit̃: ꝙ magna cum intẽtiõe animi incũbẽs: tot⁹ indagini reruz archanarum: que haud dubie studiosum extenuat: mõtis illius solitudinẽ usurpasset: Sepe locus igenio stimulos admouet: Ideo aptus τ liber optãdus est his qui animũ rebus altis applicuere: quem in populis inumere uanitatum forme deprimũt atqꝫ discerpunt: τ mille vias per fenestras igressura mors iuenit. Quibus ratiõibus inuitatos multos philosophorum: non modo frequẽtias urbium reliq̃sse: apud Hieronymum ipsum lego: q̃si p̃mas ingetudinis ac laborũ sedes: sed hortulos etiam suburbanos quos suspectos scilicet uel eorũ nimis culta mollities uel tumultuosarũ urbiuz vicinitas faciebat. D Quãobrez idez quoqꝫ de Socrate deqꝫ Aristotele atqꝫ alijs ut opiner multa me iducũt: nisi q̃ tñ forte uel discipulorũ maiestas τ iperium: uel rerũ publicarum iussus aut necessitas uel casus aliquis solitarijs utcunqꝫ uotis obstitit. Iũgam tot ueterib⁹ recẽtiorẽ vnum: nec ualde semotũ ab etate nr̃a: q̃ recte nescio: sz apud quosdã ut audio suspecte fidei at ꝓfecto nõ humilis igenij: Petrũ illum cui Abaelardi cognomẽ est: qui ut in historia suaruz calamitatuz longa narratiõe idẽ ipse meminit: Inuidie cedẽs: solitudinis Trecẽsis abdita penetrauit: τ si nõ sine magno vndiqꝫ studiosorũ cõuentu: quos e multis urbib⁹ illi solitario discipulos doctrine celebris fama cõtraxerat: sine rege tñ optata: quã sibi radicitus tenax liuor odiũqꝫ cõuulserãt. Hinc ad antiquiora rerũ studiorũqꝫ genus aliud redeũdũ: quibus idipsum quoqꝫ quod intendimus roboretur.

De antiquioribus poetis solitudinem eligentib⁹: cum reprehensiua exceptione Ouidij Nasonis τ eorũ quos uel ipse aut quẽ illi sequũtur. Cap. II.

A q Uid loquar Homerũ poetarũ patrẽ: quãdo supiorũ Orphei scilicet τ Lini τ Musei: siue hos poetas: siue musicos: siue propter artiũ cognationẽ: qđ qbusdam placet: τ musicos credim⁹ τ poetas: ad nos vix noia nuda peruenerũt: Hic ꝟo non tñ grecas solitudines: sz Italicas sic descripsit: ut que ipe nõ viderit: sicut ait Cicero: cecus eni tradit̃ fuisse: nos ut viderem⁹ effecerit: utqꝫ illius igenij nõ poesiz: sz picturã quodãmodo videam⁹. An putam⁹ id euz facere potuisse: nisi eadẽ loca sollicite ante cecitatẽ: ac memoriter obseruasset? Quid Uirgiliũ nostrũ loquar: qui fugiẽs urbẽ Romã: ubi τ igenij laude τ toto urbe regnãtis p̃ncipis amicitia florebat: ac solitariaz libertatẽ petẽs: mortẽ qdẽ imaturaz obuiã habuit: que omnib⁹ eũ talib⁹ curis absolueret? Ille tñ sic cẽsebat ope solitudinis opus esse: ut diuinũ illđ suuz opus posset absolui: latinis igenijs mors iuuidit: nocitura ãplius nisi pietas metissimi τ litterarum B amãtissimi p̃ncipis obstitisset. Horati⁹ Flaccus nõ iã sibi regiã Romã placere palã p̃dicat: sz uacuuz Tybur: aut imbelle Tarẽtũ: qb⁹ in ꝟbis qd itelligi vult aliud q̃ solitudinẽ τ qetẽ: utriusqꝫ ꝯriũ expt⁹ Rome: cui⁹ urbis tedia ex populi cõcursatiõe nascẽtia: sic diligẽter enumerat: ut facile videas affectũ loq: Epistolarũ eius ultĩa est ad Florũ scripta: quẽ nõ semel iterrogat de re certa ut expssior fiat. Ait eni: Rome ne poemata censes Scribere posse iter tot curas atqꝫ labores. Deinde aũt elegãti tediorũ narratiõe iterposita: Ironice cõcludẽs ait: I nũc τ ꝟsus tecũ meditare canoros. Neqꝫ his cõtẽt⁹: iterũ q̃rit: Tu me iter strepit⁹ nocturnos atqꝫ diurnos Uis canere: τ cõtacta seq uestigia uatũ. Necdũ satis est nisi rursus iterroget: Hic ego rex fluctib⁹ in medijs τ tẽpestatib⁹ urbis: Uerba lyre motura sonũ cõnectere digner. Ne ꝟo iratis ꝑcõtatiõib⁹ ironicisqꝫ sentẽtijs: ꝯtẽtũ credas: clare de populo nihil loq: breuẽ qdẽ sz vniuersalez tibi dat regulã: que est ꝙ Scriptorꝝ chor⁹ ois amat nem⁹ τ fugit urbes. Quẽ secut⁹ ego i ep̃la q̃dã: eadẽqꝫ restrigẽs ad poetas dixi: Silua placet musis: urbs est inimica poetis. Idẽ Flaccus τ Baiani sinus tepore captus τ siluas suas atqꝫ agellũ quoqꝫ focis habitatum: multis laudibus accumulans: amati-

qꝫ ruris aspectum iter grauia ⁊ inuisa negocia spi
rās:urbanam ꝑfecto damnat ac despicit statione̅.
De hoc cum amico:de hoc ita cum villico seruoqꝫ
suo litigat:ut ex omnib⁹ his nulli sit dubium quid
sentiret. In quodaꝫ v̊o sermone sui domestici ocij
mentione facta. Hec est inquit Uita solutorum:mi
sera ambitione grauiqꝫ. Quam quanti faceret: in
epistolis expressit. Hec enim inquit Ocia diuitijs
Arabum liberrima muto. Laudat igit̄ solitudineꝫ
ocium p̄fert magnis opibus:Atqꝫ ⁊ ocij eius opa
extāt: ⁊ solitudinis memoriam locus seruat:Cam
C pus Horatij dicit̄: ⁊ tot possessoribus mutatis:ad
huc famosioris domini nomen tenet. Cui quidem
hoc in genere vir quempiam aduersantem inueni-
re posse arbitror. Quippe cum fere nullis homini-
bus taꝫ uel necessaria uel amica solitudo sit:preter
vnum Ouidium Nasonem:seu qui forte illum se-
quunt̄:uel quos ille sequit̄. Ille mihi q̄dem magni
vir ingenij videt̄:sed lasciui ⁊ lubrici ⁊ ꝓrsus mu
lierosi animi fuisse:quem ꝯuētus feminei delecta-
rēt:usqꝫ adeo:ut in illis felicitatis sue apicem sum
mamqꝫ reponeret. Itaqꝫ amatoriam arteꝫ scribēs
insanum opus ⁊ meritam:nisi fallor:exilij sui cau-
sam:nō mō urbem Romam ceu matronaruꝫ puel
larumqꝫ prefertilem querēdam docet: ab his qui
ad illam insaniam preter naturalem stimulum:ar-
tis quoqꝫ cuiusdam calcar adijciūt:sed loca etiam
urbis ⁊ festa distinguit:q̄bus uberior materia sit
furori:ut sileam uotum illud īfame ⁊ relatu etiam
fedum: ex ore licet desperati cuiuslibet perditiqꝫ
hoīs qḋ eum stilo quoqꝫ nō puduit:ad oīs eui no-
titiam preferre:quo.s.in actu uenereo resolutuꝫ fe
licem diffinire: ⁊ in eo statu morteꝫ laudare ausus
in quo maxime turpis ⁊ inutilis vita est:hanc ean
dem sibi a dijs optat leti causaꝫ: ⁊ hoc utiqꝫ ut idē
ait:sibi sueqꝫ vite conueniens:in se v̊o miserrimum
genus mortis ⁊ ip̄a ꝓculdubio peius morte. Qui
nisi his moribus ⁊ hoc animo fuisset: ⁊ clarius no
men haberet apud graues viros: ⁊ Ponticum il-
lud exilium atqꝫ Istri solitudines uel non adijsset
uel equanimius tolerasset. Sed ad rigidioris inge
nij exemplum transeo.

Tractatus octauus: De exemplis Oratorum vitam solitariam amantium.

De solitudine Senece Cordubensis ciuis ac senatoris romani. Cap. I.

A Seneca ex ciue Cordubēsi Roman⁹ iā
ciuis ac senator: ⁊ rome clarior q̄ꝫ sa-
lutis rō latēdiqꝫ securitas postulabat
in q̄dā tragedia cū animi nō ꝑua dul
cedine solitudinē Corsicā recordat̄: ⁊
illā ociosi exilij ignominiam p̄nti occupate gl'ie ha
ud imerito an̄ponit. Lege locū illum: itelliges ex
ꝯrioꝝ collatione q̄d tu quoqꝫ p̄ferēdū censeas. De
hoc p̄terea:q̄d eidē videret̄:sat cōsilium illud Lu-
cillo datū indicat:cuius supra memini. In hanc oī
no s̄niam tam p̄ceps ut mihi etiā cui solitudo semꝑ
B placuit:solitudinis ꝯsiliū nō placeret. Et q̄ꝫq̄ꝫ viri
huius exitus in re dubiū eē nō sinat: hēt t̄n is quē
dixi locus tragicus etiā stuporē:ꝙ ille cui deserta
in solitudine libertas integra: ⁊ imꝑturbatū phie
studiū:in urbe aūt regia:ne vita q̄dē ab inclemētia
hoīum salua fuit:casum ipse suū ⁊ ruinā grauē tā-
to an̄ ꝓuiderit litterisqꝫ mandauerit.

De solitudine Tullij Ciceronis. Cap. II.

Num hoc in gn̄e Ciceroneꝫ video:non sat A
V equo aīo ferre solitudinē:qḋ cōtigisse arbi
tror:nō tam ideo q: rē ipsam quā q: rei cāꝫ
odisset:legū ac iustitie interitū:qḋ ipse querelaruꝫ
suarū tenor indicat:accedit ꝙ p̄ter ph̄iam oratorū
maximus:q̄dqꝫ nec ipse dissimulat:de hac studio-
rū ꝑte p̄cipue gl'iam querēs:nusq̄ꝫ ꝑfecto illam ni
si in turbis ⁊ magno in populo videbat. Itaqꝫ co-
rā Julio Cesare Deiotarū regē defensurus:querit̄
ꝙ itra domesticos parietes ⁊ nō corā populo Ro
mano cām illam agat. Est illud oratorib⁹ singula-
re ⁊ ꝓpriū:ut pro magnitudine igenij:magnis ur
bib⁹ ac populoꝝ frequentia delectent̄:solitudines
execrent̄:iudiciorūqꝫ silētiū auersent̄ atqꝫ oderint
Ut ergo minores alij suā q̄sqꝫ:sic Cicero urbē Ro
mam:nō solū ut suā p̄riam:eo sibi chariorē:quo in
eam ꝯseruādā atqꝫ ornādā cure plus ac laboris i-
pēderat:sed ut patriā ingenio suo parē exoptabat.
In quo q̄dē teste Seneca uterer:qui solam Cicero
nis uocē uere viuā dicere:q̄ꝫq̄ꝫ id errore sermonis
publici multis attribuat̄:solū Ciceronis ingeniuꝫ
romani populi impio par affirmare nō timuit: nisi
quolibet teste uerācior:euidētissima rerū fides oñ-
deret fuisse:ut populo Romano impij ⁊ glorie:sic
Ciceroni igenij ⁊ eloquētie monarchiā. Ceterum B
q̄d eidē lꝫ iuito Ciceroni solitudo illa cōtulerit no-
tum est. Fecit enim magnū de sūmo oratore philo-
sophū:ex quo quātū studijs latinis accreuerit: ne
mo studiosus est qui nesciat. Certe idē de se loq̄ns
cū dixisset: Nā ⁊ a republica forēsibusqꝫ negocijs
armis ipijs viqꝫ ꝓhibiti:ociū ꝑseq̄mur: ⁊ ob eam
cām urbe relicta:rura ꝑagrantes:sepe soli sumus.
Querelā suā tali fine solat⁹ est:Plura eni inq̄t bre
ui tp̄e euersa:q̄ꝫ multis annis stante republica scri
psim⁹. Eq̄dē nec fefellit: Nā q̄s p̄clara ocia viri hu
ius: ⁊ solitudines gl'iosas explicet atqꝫ estimet:Ar
pinatē:Cumanā:Pōpeianā:Formianā:Tuscula-
nā? Ibi fundauit leges:ibi fallauit Academiaꝫ:ibi
armauit oratorē:ibi descripsit officia:ibi deoꝝ for
mas ac nāās pinxit:ibi diuiationē radicē erroꝝ mul
tiplicium cōuulsit:ibi bonoꝝ ac maloꝝ fines statuit:
ibi ad ph̄iam magnificētissime cohortat⁹ est:Quē
librū ad vite imitationē ⁊ ad studiū ueri ducē fuis
se sibi tāt⁹ fidei nr̄e pugil Augustin⁹ igenue ꝓfitet̄.
Postremo ne de multis agēs:post vnū amore ca- C
pt⁹ aberrasse videar. Ibidē mortē spernē:dolorem
corꝑis patiētia vincē:egritudinē mestitiāqꝫ animi
rōne depellē:extirpare morbos ⁊ morboꝝ cās: ⁊
qḋ maxime ph̄iam totā:ut v̊bo ei⁹ utar:illustrat:v̊-
tutē ad bn̄ beateqꝫ viuēdū nullis adminiculis egē
sed sese eē ꝯtētā:docuit ꝯtra s̄niaꝫ maximoꝝ hoīuꝫ
Et qḋ alij aride ieiuneqꝫ garriūt:id ille copiosissi-
me florētissimeqꝫ disseruit:ut ⁊ utilitati delectatio
⁊ maiestati rerū:v̊boꝝ splēdor ac dignitas nō dees
sent. Accēdit ergo viri illi⁹ igeniū solitudo: ⁊ qḋ mi
raberis odiosa: Quid putas factura eēt optata:aut
quātū putas optāda est:que uel nolētibus tantum
ꝓdest? Quodlibet t̄n ipse sibi vite genus optaret.
Certe q̄d ph̄is sit optādū in eo libro quo oīs gn̄is
hoīum officia explicat:exequit̄. Ait eniꝫ: Multos
tranq̄llitatem appetētes:dimissis publicis negoci
is ad ociū ꝓfugisse: ⁊ in his fuisse nobilissimos phi
losophoꝝ lōgeqꝫ principes:necnō ⁊ quosdā homi
nes seueros ⁊ graues:ferre populi mores ac prin-

cipum non ualentes:quorum aliquos in agris vixisse ait:sua re familiari delectatus:atq; vnu3 idēq; propositum habuisse quod reges: licet non iisdem artibus:ne cuius rei egentes:ne cui hominu3 subiecti in libertate viuerent. Deinde collatione facta: ꝛ si actuosam vitam reipublice fructuosiorem dicat:quod nos in parte etiam non negamus:ocio
D sam tamen ꝛ faciliorem ꝛ tutiorem ꝛ minus alijs grauem aut molestam confitetur. Unde ꝛ eam cū omnibus quib9 aliqua iusta causa est:tu3 his precipue permittit qui excellunt ingenio ꝛ doctrina. Quis Cicero idem primo vite huius impatiens ut dixi: eandem multis tandem doloribus: ꝛ in primis amantissime filie morte deiectus optauerit ꝛ sibi Attico suo scribens. Nunc inquit omnia respuo:nec quicq; habeo tolerabilius q̄ solitudinē. Et iteru3. Mihi inquit solitudo ꝛ recessus prouincia est:ualde urbem fugio:multas ob causas. Ite3 nec enim esse in turba possu3. Et rursus: Nihil hac solitudine iucundius:in qua inquit careo omnium colloquio cumq; mane in siluam me obstrusi densam ꝛ asperam non exeo inde ante uesperum. Quod uerbum quotiens lego:sic assentior ut a meipso nō ab alio dictum putem:ita mihi sepe idem accidit. Demu3 ut iam Ciceroni ualedicā. Idem ipse mox dulci blandiens amico. Secundum te ait:nihil est mihi amiciu3 solitudine. Et adiecit: In ea mihi omnis sermo est cu3 litteris. Non colligo singula. Ex his enim vides ut amator ille urbis ꝛ fori: ꝛ amata oderit: ꝛ litteratam solitudinem rebus omnibus anteponat.

De Solitudine Demosthenis. Cap.III.

A Qua in re vnanimē cum Cicerone Demosthenem fuisse auguror: ꝛ nisi forte aliqua mutandi quoq; ɔsilij ratio incesserit:quod non legi:idem sensisse illum semper quod hic noster aliquando senserit. Nam ꝛ professio eadem amborum: ꝛ est ille leuiculus:quod Cicero idem ait:qui delectaretur illo muliercularum susurro ut sit a tergo insibilantiū. Hic est ille Demosthenes ꝛ si constet eum oratoriam illam vim quam in urbibus tam potenter exercuit: maxime in solitudine didicisse. De quo Quintilianus. Idem inquit ille tantus amator secreti Demosthenes in littore in quo se marimo cum sono fluctus illideret: meditans consuescebat concionum fremitus non expauescere. Nec te moueat quod supra dictu3 est:hūc
B ipsum Demosthenem locum tacitum atq; vndiq; abditum eligere solitum:hic vndisonum patentem q;: Ibi enim ingenium acuebat:hic uocem exercebat:utrunq; tamen in solitudine faciebat. Discebāt soli quod in populis uenderent: meditabantur in siluis:quod in urbibus ostentarent: excusabatq; professio:quibus intentio vna esset uel loquendo uel tacendo rem augere:quod de Cicerone nō memini: Demosthenem constat:q; in noctibus atticis scriptu3 est:precium quoq; silentij pepigisse:nobis quibus uenale nihil penitus:nihil ostentui esse debet:sed omnia ad salutem viteq; legem temporalis: ꝛ eterne spem in solitudine discendu3 est:quod restat in solitudine exercendum:in solitudine viuēdum:in solitudine moriendum. Quod cupio quidem ualde: ꝛ si deus pie nos aspicit spero etiam.

De Anaxagora alijsq; clarissimis viris vitam solitariam amantibus. Cap.IIII.

A Ut tamen ab oratoribus diuersum semper sensisse philosophos credam: ꝛ diuersitas morum facit: ꝛ omnino alius intentionum finis. Illis enim plausum populi captare animus: horum labor:ni falsa professio est:circa notitia3 sui reflectendumq; ad se animum: ꝛ circa contēptum inanis glorie uersatur. Nam qualem fuisse arbitramur Anaxagoram:uel qualem constantia illa abstinentiaq; sua Xenocratem seuerissimum philosophorum:ut ait Cicero: uel zenonem Stoicorum patrem:uel laboriosissimum ex omnibus Carneadem? Cuius exactissimam illam studiose mentis intentionem que ut legimus discumbētem sepe tibi fecit immemorem. An putamus usq; post nonagesimum vite annum:tam fixam tanq; continuam inter tumultus ꝛ tedia hominum peruenturam fuisse: ꝛ non potius in solitudine ubi animum a ꝑposito nullus auerteret? Mihi quidem haud facile persuaderetur: ꝛ si preter coniecturas nihil ha-
E beam:aut horum cuiuspiam: aut Chrysippi domum:aut dolium Diogenis in plateis urbium fuisse:cum ꝛ illum salutatio hominum: ꝛ hunc vmbra etiam summi regis offenderet:nisi Hieronymus illorum propinquior etati:habitasse Diogenem diceret in portarum uestibulis ꝛ porticibus ciuitatum. Quod non cuilibet crediturus:ut credam sibi ꝛ sua cogit auctoritas:ac uaria ꝛ multiplex lectio. Tale enim aliquid profecto non scriberet:nisi apud idoneum legisset auctorem. Et de his quidē satis est dictum. Ipse autem Solon cuius inter illos septem grecie sapientes preclarissimum est nomen: ꝛ si primum legifer sueq; rei publice dux moderatorq; etate:tamen ultima:ut Timeus indicat Platonis: ꝛ alijs se studijs dedit: ꝛ inter solitarios deputandus est:quando ꝛ patriam liquit legibus ornatam suis: ꝛ cupiditate descendi ignotas terras adijt peregrinatione delectatus egyptiaca.

Tractatus nonus:De exemplis Imperatorum ac belloru3 ducibus:quibus solitudines placuerunt.

De Julio atq; Augusto cesaribus:qui solitudine3 optabant ꝛ amabant. Cap.I.

A Quis nam vo mirabitur studiosis hominibus solitudine3 placuisse:que q̄d admiratione non uacat: Imperatoribus ac bellorum ducibus placuerūt? Transeo Julium Cesarem: qui licet admodum iuuenis dum e procellis forensibus in ocium Rhodium secedere decreuisset:atq; ibi litteris operam dare:prohibitus tamen tunc incursibus piratarum: ꝛ postea hinc ciuilium:hinc externoꝝ estibus bellorum:implere non potuit q̄d optabat. Augustū Cesarē penes quē potētie mortalis ꝛ humani fastigij summa est: ꝛ si interdum habitantem rure atq; in siluis spatiari solitum inueniā3 quia raram tamen:ut auguror:priuati ocij licentiam publici negocij moles dabat:ut solitarijs inseruisse non ausim:sic solitarie vite miratoribus an-

numerare non uerear: Huius enim vite requiem semper optauit. Quicquid cogitabat: quicquid loquebatur: in ocium desinebat: hoc solamen presentium laborum: hec preteritorum merces: hec uenturi temporis spes erat: Omnis huic statui collatus diuitiarum honos: omne onus imperij seu graue sibi aliquid ac vile sordebat. Deniq; in summa
B omnium que fortunatissimo homini cõtingere possunt: bonorum copia defessus: in solo huius vite nomine respirabat. Cuius rei et scriptores aliqui meminere: et que in manus meas uenit quedam eius ad senatum epistola est testis. Quanta cum uoluptate igitur eo peruenturum fuisse estimamus: quo tam dulciter oculos mentis intenderat: Nec vero senatum modo per litteras orauit: ut sibi iam tãdem viuere patiente republica priuatamq; senectutem agere liceret: sed aliquando etiam presens senatu et magistratibus domum accitis rationarium imperij tradidit: ut Tranquillus ait: Siue autem reputans et se priuatum non sine periculo fore et rempublicam plurium arbitrio temere committi in retinenda perseuerauit: ut eidem placet historico: atq; ita proprie simul et publice saluti modestissima uota habuit: Siue ut opinari licet: senatus ac populi precibus id tribuit: quorum quod constat nemo principum fuit amantior: siue nullis omnino precibus motum: nullo publico priuatoq; metu ipsa eum rerum natura turbabat: Ab altissimo enim fortune culmine cui mundi dominus ac rector insederat: ad illud humile submissumq; desiderium preruptus: forte cogitanti animo descensus videbatur: et ut dici solet quedam cerebri uertigo altitudinem tãtam metientis incesserat. Itaq; et deliberans et circunspiciẽs herebat: nec vnq̃ nisi morte descẽdit. Quocirca licet ut dictum est: inter solitarios atq; ocio fruentes: nullus huic occupato magnoq; principi locus esset: quia tamen boni huius quanta dulcedo est: non alio clarius teste cognoscitur: non fuit ista tractantibus pretermittendus Cesar: Qui cum oia dare posset: hoc sibi vnum dari optabat: Cũq; omnibus precesset: solum hoc solio suo altius videbat.

¶ De Diocletiano atq; Antonio Pio vitam solitariam colentibus. Cap. II.

A Et quod Augustus optauerat: Diocletianus impleuit. Ille qui primus ex nostris imperatoribus adorari se ut deum iusserat. Quiq; calciamentis ac uestibus inserens margaritas: et onustus gemmis incedens: habitum Cesareum ex romano atq; humano Persicum seu diuinum fecisse videbatur: qui captiuis insignibus ante currum actis: prelataq; Parthorum preda: paulo ante triumphabat: Postq̃ frementis aule precio seq; sarcine ac satellitum aciei et seruitutis publice pertesum est: mutauit repente animum: ut solus et pauper et liber esse concupisceret: interq; fluctus imperialium curarum: in portum vite humilioris: quasi gubernator nudus e magno naufragio enataret. Et miramur Celestinum: cum tamen quod propter eternam sanctus ille vir fecit: tantus ille peccator propter breuissimas et incertas senectutis reliquias iam fecisset: Qui quietis extreme desiderio priuate fortune redditus: non sibi mutate sedẽ vite Romam statuit ne quis nouam requiem dimissi funus aut odor imperij turbaret: sed anteq̃ patriam Salonas Dalmatie repetijt: Illic quoq; nõ intra: sed prope muros patrios in villa propa moriens: quam idipsum precogitans forte construxerat: ut multum tranquillitatis senio additum: sic supremis honoribus nil detractum: per solitariam atq; humilem vitam sensit: Solus omnium priuatus Eutropio atq; Eusebio testibus: relatus in numerum deorum. Sane quod post imperium Diocletianus fecit: id ante imperium Antonius Pius fecerat: quem Julius Capitolinus historicus omni priuata vita in agris frequẽtissime vixisse: clarũq; locis omnibus fuisse commemorat. B

¶ De solitudine Nume Pompilij secundi imperatoris romani. Cap. III.

Sed nimium propero: retrocedendum est: omitto autem Quintios Curios Fabricios Serranos: aliosq; quorum magna pars vite in agris acta est. Hanc ego vitam iam inde ab initio et ante initium Romane reipublice prudentissimo ac optimo regum placuisse monstrabo. Numa Pompilius illius ordinis: si attendas numerum secundus: si iustitiam primus peregrinus insperatum ad imperium accitus: cum ad ciuilium ac sacrarum curam legum totum intendisset animum ut ardentem et ferocia primi regis imbutum populum ingenio regeret leniretq;: pro re sepe solitariũ et opacum locum: quem his oculis ipse cõspexi: quindecim aut non multo amplius milibus passuum ab urbe distantem: fertur petere solitus. Est illic aricino sub colle cauus et vmbrosus lapis: vnde perpetuus fons emanat: circũmigrantibus ilicibus: dẽsum nemus altumq; silentium. Ibi ergo leges hominum ac cerimonias deorum: rex ea tempestate doctissimus inuenire: seu alibi forsan inuentis auctoritatem dare: artem fecerat. Ibi diu tacitus solus sedens: atq; inde post longum tempus solus ac meditabundus egrediẽs: scriptas leges efferebat quibus adhuc rudis et insolens sed mox futurus dominator gentium populus teneretur: q̃uis ut nouos et idomitos animos religionis laqueo quodam et freno metus obstringeret: imitatus: ut aiũt Minois Cretensium regis exemplum: et calidissimo commento nocturnis se deorum congressibus alloquioq; frui simulans consilio fidem quereret. Quam fictionem vna cum sacris a se reptis in morte dãnauit: libris grecis latinisq; editis: per quos utriusq; lingue doctoribus ut poterat indicaret: se pro tempore ad auxilium ueri uel patrocinio falsitatis usum esse. Cum vero iam fundamentis suis legum a se latarum auctoritas staret: non placere ut populus superuacuis implicaretur erroribus: licet nescio an quia libros uere religionis aduersus crederet: quam facto causam pretendisse dicitur: an in quod pronior sum: quesito colore: hoc uere autẽ ne populus metu liber: iugum nobilitatis excuteret: multis post seculis iuxta sepulchrum regis inuentos libros exurendos pretor romanus senatu consentiente decreuerit: Quanta uel uanitate uel impietate pretereo: Illud enim nunc innotuisse suffecerit: multarum optimarum rerum solitudinem fontem esse: ex qua romanarum quoq; legum fluxere primordia.

¶ De romulo: achille atqꝫ hercule: qui ſolitudinē diligebant. Cap. IIII.

A a Rdentior atqꝫ acrior ſucceſſore ſuo romulus: ⁊ ipſe tamen in ſiluis inqꝫ paſtorali caſa tantis aſſueſecit animum rebus: ut ſummi imperij fundamento non niſi ſolitarius architector idoneus haberetur. Cogitatu arduum: ſolitudo omnium aſperrima: Regine urbium ⁊ materiam ⁊ nomen ⁊ aream prebuit ⁊ auctorem. Achillem in ſolitudine didiciſſe legimus: quod eū mox ⁊ urbibus aſie terribilem ⁊ grecie clarū fecit. B Ipſe hercules in ſolitudine ſanum illud cōſilium vite cepit: cuius libro priore mentionem feci: quando uelut in biuio diu multumqꝫ heſitans: ad poſtremū ſpreta uoluptatis via: ſemitam virtutis arripuit: quam indefeſſe gradiens: non ad humane mō glorie uerticem: ſed ad opinionem diuinitatis euect⁹ eſt: quamlibet alte lateqꝫ ramos porrigat viri fama ſi radicem queras ad ſolitudinē erit animo recurrendum.

¶ De ſcipionibus africanis ſingularibus ſolitudinis amatoribus: tractationeqꝫ illius uerbiqꝫ magnifici ab altero eorum prolati: nunq̄ ſe minus ocioſum q̄ cum ocioſus: nec minus ſolū q̄ cum ſolus eſſet: cum reprehenſione Ambroſij: dictū illud ad prophetas transferentis. Cap. V.

A d Uos autem illos longe ducum maximos ubi dimittimus africanos? Uere duo fulmina belli: ut Maro ait: quod a quibuſdā de alijs intellectum miror. Quorū primus ex quo virilem togam ſumpſit: ut eſt apud Liuium: nullo die prius ullam publicam priuatamqꝫ rem egit q̄ in capitolium iret. Ingreſſuſqꝫ edem conſederet: ⁊ plerūqꝫ tempus ſolus in ſecretum ibi tereret: Hic mos per omnem vitam ſeruabatur. Ita vir ille vnicus: neqꝫ grecorū fabulis ac ſuperſtitionibus ſed romanis iudicijs celebratus: ⁊ ipſe quoqꝫ virtutis admiratione diuine ſtirpis opinionē cōſecutus: pͥncipia gerendarum rerum a religione poſcebat: religioni ſedem optimam ſolitudinem deputabat. Inde quicquid id eſſet aggredi conſuetus: pluſq̄ humana fiducia ⁊ proſperrimos ſibi ac ſuis ceptorū exitus polliceri: ita ut nunq̄ falleret. Ceterum ne tam iunctos ⁊ tam pares ſeparem: hos eoſdē duos ſuis quiqꝫ temporibus: ut virtutis: ſic ſolitudinis amatores fuiſſe nota res eſt. Et poſt ſudores bellicos: poſt victorias: poſt triumphos uel Liternum uel Formias uel Caietam ſolitos commigrare: ibiqꝫ cum ſingulis amicis ſolos cōquieſcere. O B preclarum ſpectaculum: quodqꝫ omnium regū pōpas ⁊ ſceptra tranſcēderet: cernere tales viros ſeruatores reipublice: liberatores ciuiū: defenſores Italie: domitores gentium: feliciter rebus geſtis dimiſſo in libertate ⁊ letitia populo victore: relictis rome ſtipatoribus laterum ſuorum: depoſito habitu triumphali: ac precupide reſtitutis inſignibus dignitatum: ſolos: ocioſos ⁊ humilium neſcios curarum: per colles ⁊ littora uagari ⁊ ſepe conchulas littoreoſqꝫ lapillos inter legere uarios: cādidulos ac nigellos. Deniqꝫ quod uerecunde admodum reuerenterqꝫ ſcriptum apud Ciceronē video. incredibiliter repueriſcere ſolitos: cum rus ab urbe tanq̄ e vinculis euolaſſent. Sed illam profecto ſolitudinem cogitationes pulcherrime ſequebātur: ⁊ in illo ocio ſemper grande aliquid gerebatur. Itaqꝫ Cicero ipſe: ubi ſuam luget: ibidē africani ſuperioris ſolitudinē admiratur: uocemqꝫ illius: ut ipſe ait: magnificam: ⁊ magno ac ſapiente viro dignā ponit: Catone coetaneo illius atqꝫ emulo teſte fretus: Nunq̄ ſe minus ocioſū q̄ cū ocioſus: nec minus ſolum q̄ cum ſolus eſſet. Cuius rei gloriam Ambroſius: mirum dictu: conciuiqꝫ ſuo tētat eripere: nec ubi vnq̄ romanum genus ciuilibus bellis uacet: ipſis in libris pugnant. Ecce enī Cicero officiorum tertio hanc africano laudem tribuit: Ambroſius in officijs ſuis: ubi cum in multis tum in nomine ac numero librorum Ciceronem ſequitur: ut aperte obuiet eodem libro eademqꝫ libri parte: hoc eſt in ipſo principio libri tertij: eam laudem Scipioni africano ereptā: ad prophetas domini Moyſen ⁊ Heliam atqꝫ Heliſeum: operoſa nititur diſputatione transferre: quos fuiſſe vult ante Africanum diu: ⁊ in ocio negocioſos: ⁊ in ſolitudine comitatos. Non oblucto Ambroſio: Nā ⁊ uera loqui illum ſcio: ⁊ ſi neſcirem: multo ille potentius q̄ Ciceronem Plato ipſa auctoritate me frangeret. Magna eſt enim apud me: nec immerito eius auctoritas: cuius ore loqui ſpiritum ſanctū credo. Quomodo ego Moyſen vnq̄ fuiſſe ſolum ſuſpicari auſim: qui non ipſe ſecum tm̄ quod ipſū ſapiētis doctiqꝫ viri eſt: ſed cum quo deus facie ad faciem loquebatur quaſi amicus cū amico? Quomodo ocioſum: qui tacitus ⁊ inermis ſedens ⁊ clamabat ad dominum: ⁊ uſqꝫ in celum audiebatur: alteriuſqꝫ vix auxilio feſſas manus attollēs vnus tot preualidas manus hoſtium vincebat: quod ſine eo armate non poterat legiones? Quomodo ſolum putem Heliam cum quo deus itidem ⁊ angeli loquebantur? Aut quomodo ocioſum: qui pluuie imperat: ⁊ mulieri hoſpite famis interitum metuenti indeficientem farine hydriam ⁊ inexhauſtū olei uaſculum uerbo facit: ingentiqꝫ niſu fidei defūctum illi filium viuum reddit? Quomodo ſolū dicam diſcipulum eius Heliſeum: qui pauenti hoſtē puero miniſtro inuiſibiles alijs auxiliares currus ⁊ equos atqꝫ acies oſtendit angelicas? Quomodo ocioſum qui filium hoſpite ſunamiti ex marito ſene pollicitus ⁊ dedit ⁊ reddidit: natum ſcilicet ⁊ primis annis extinctum ſuſcitans: ut puer vnus prophetice uel fidei uel potentie argumentum eēt? Quid magni autem ſi viuens ſuſcitat: qui ſolo contactu ſacri corporis mortu⁹ mortuos ſuſcitaſſe noſcitur? Quis preterea hūc eſtimet ocioſum: qui in ipſo ſedens ocio: conatus omnes abſentium ⁊ cogitatus atqꝫ conſilia hoſtium: quaſi preſens nouerat: ſuis cuncta denuncians? Quo cognito iuſſu regis Syrie toto circumuallatus exercitu: legiones obſidentium ſe lingue ſolius imperio in cecitatem captiuitatemqꝫ perductas: uerbo etiam liberauit. Imperioſi ocij ſunt hec ⁊ ſolitudinis prepotentis. Sed ſit ſane penes prophetas antiquior rerum gloria: quos uel etate uel merito primos conſtat: An ideo minor africani laus eſt q͂ eum aliquis eodem in genere laudis anteceſſerit: preſertim cum ut mihi certus video: nulla prorſus interueniente notitia: omnis ceſſet imitatio quam de rebus humanis laudū fameqꝫ particulam delibare atqꝫ decerpere ſolitam non nego. Profecto autem quiſquis in partem rerū uenerit: dictū illud vnde poſt tātum interuallū ad hec prophe-

tarum nomina redij: quod ipse mihi nõ neget Ambrosius unius est primum ac proprium Africani.

¶ Ex sententia dicti superioris Africani declarans de quali solitudine quoue ocio auctor loqui intendat. Cap.VI.

Uius dicti sentẽtia: quid tot uelim uerbis admonet: Uolo solitudinem non solam ocium: non iners nec inutile: sed quod e solitudine prosit multis. Qui enim ociosi prorsus lãguidi ⁊ segnes ⁊ soli sunt: eos mestos semper miserosq; consentio: Quibus nec honesti actus exercitiũ nec nobilium studiorum illustriumq; nominũ possit esse commercium. Hec igitur summa est. Admitto ad ocium: non hec uento mobiliora sed mansura negocia: quorum finis est non labor: non questus ⁊ dedecus sed delectatio ⁊ virtus ⁊ gloria. Corpori non animo ferias indico: ueto in ocio ingenium quiescere: nisi ut assurgat ⁊ intermissione fecundius fiat: Solet enim ut aruis: sic ingenijs intermissio prodesse. Rursus ⁊ generosas curas in solitudinem non tantum recipio sed arcesso: quarum comitatu nullus omnino facilior: nullus amenior fingi potest: ⁊ sine quo misera vita est eque uel in urbibus uel in siluis. Libros preterea diuersi generis ⁊ simul per quos aut de quibus scripti sunt comites gratos ⁊ assiduos ⁊ promptos uel in publicum prodire uel ad arculam redire cum iusseris paratosq; semper uel tacere uel loqui: ⁊ esse domi ⁊ communicari in nemora ⁊ peregrinari ⁊ rusticari ⁊ confabulari ⁊ iocari ⁊ hortari ⁊ solare ⁊ monere ⁊ arguere ⁊ consulere ⁊ docere secreta rerũ monimenta gestorum: vite regulam mortisq; cõtẽptum: modestiam in prosperis: fortitudinẽ in aduersis: equabilitatem in actionibus atq; constantiã. Comites letos: doctos: humiles ac facundos: sine tedio: sine impendio: sine querela: sine murmure: sine inuidia: sine dolo: Inter que tot commoda: nullo cibo interim: nullo potu ⁊ ueste inopi ⁊ angusta domus parte contentos: cum ipsi potius hostibus suis inestimabiles animi diuitias: amplas domos: fulgidas uestes: ⁊ iocũda conuiuia ac suauissimos cibos parent. Admitto ⁊ in solitudinem amicos: dulce genus: de quo multa premisimus: sine quibus truncam ac debilitatam vitam ⁊ quasi luminibus captam puto. Quotiensq; sub noctem: ut assolet: fores nostras amica manus impulit: Ac mihi seu longum post tempus uenerit hospes: Siue opum uacuo gratus ꝯuiua per imbrem (Quos mihi uersiculos e profunda grati conuictus experientia: ⁊ ex ipso nature gremio videtur Flaccus elicuisse) Quotiens ergo tale aliquid ⁊ mihi accidit hospes: sed post longum tempus gratus conuiua: sed uacuo operum: ne me forte uel frequẽtibus conuiuijs uel impedimentis operum delectari credas: tunc ego non alium inuenisse: sed meipm̃ quodammodo geminatum censeo: Non penitus duo sunt quorum vnus est animus. Nouit amor e duobus vnum facere: Alioquin impossibilem rem iuberet Pythagoras: ut in amicitia scilicet vnus fiat ex pluribus. Quod cum ita sit: sequitur ut quisqs vnius: idem ⁊ duorum capax amicorum locus sit. Nulla igitur solitudo tam profunda: nulla tã parua domus: nullum tam obstrusum limen: ut nõ pateat amico.

¶ Tractatus decimus: Exhortatiuus eius ad quem auctor scribit: ut vitam solitariã amplectetur remouensq; impedimenta ac repellens argumenta eorum qui huic vite aduersantur: cum preclara solitudinis commendatione.

¶ Tam ob virtutes eius ad quem scribit: q̃ ob comites quos illi ad solitarie vite solatium sors dedit: ad solitudinem suadens. Cap.I.

Ibi pater: si teipsum: si tua bona nõ ueris: nihil deest quod gratam solitudinem ⁊ dulce ocium possit efficere. Adest animus bonus ⁊ adeo bene institutus etate: non negligenter excultus multarumq; artiũ ac rerum notitia instructus: animus humanorũ actuum dux ac rector: totiusq; vite nostre gubernaculũ tenens: ut iam tali gubernatione nauigatio nisi felix esse non debeat: viros claros ⁊ insignes qui fuerunt nosti: uellem dicere posse qui sunt: sed ut res eunt vides. Si qui tamen uspiam supersunt: haud ignoti nunc etiam sunt tibi: cum quibus non potes aliter animo uersare quod genus tibi nõ maria nec montes eripient: cũ quibus potes ⁊ corpore abũdas pluribus fortasse: q̃q̃ huiuscemodi rei nunq̃ magna copia fuit: nunc inopia summa est: sed vnũ nomen honoris causa huic loco inserendum credidi: Eorum quos tibi ad solitarie vite solatiũ sors dedit: Pontius Samsonis est: q̃d a te sc̃dm ornamentum habet ecclesia tua. De hoc enim ut quem a prima etate familiarissime cognitum: nũc quoq; certius nosse mihi videar: fidentius loquar. Huic ego non temere: sed e re natum Samsonis cognomen obtigisse crediderim: ꝙ quantus hebreus ille corporeis: tantus iste sit animi viribus: humanitate: prudentia: Ad hec ⁊ litterarum nõ mediocri notitia: eaq; morum suauitate: que facile si quid habet solitudo asperum lenire queat. Illum ut facis: tota mente complectere: Illum in ocij solitarij partem uoca: Nisi enim fallor augurio sequetur uolẽs ⁊ fessus urbanarum rerum: fugam urbium nõ horrebit. Sed o ubi Socratem nostrum linquo? Fallor ne? Hunc linquo eqdem: Nam cum reliqui comites: ille pars nostri est. Itaq; cum ceteri euocandi sint: hunc nobis inseparabilem amor p̃stat. Nosti hominem quem ⁊ stabilis amicitie fides earum ⁊ musarum multa familiaritas clarum facit: Cum quo ita gaudium viteq; iucũditas aderit: ut consiliũ non absit: Ita ut vis ingenij vigorq; animi: ut qui his nonnunq̃ iungi solet: mestitie nulla nubes interueniat: sed ea semper lete frõtis vniformitas: quam in Socrate illo sene ⁊ mirari solemus ⁊ laudare: In hoc ⁊ conspicimus ⁊ amamus. Proinde nec nostrũ sileo Guidonem: cuius animo nihil est purius nihilq; candidius: nihil ingenio acrius: nihil iudicio grauius: nihil conuersatione suauius: Qui si nõ septimus ut cognomẽ eius spõdet: sed quartus accesserit: nõ itelligo qd h̃ dulcius comitatu. Oĩq; nec alij qdẽ desint ⁊ uoto pares ⁊ studio: nisi illos

nobis aut ſtat⁹ imparitas aut omnino difficultas
quedam: ⁊ inenodabilis humanarum rerum per-
C plexitas inuideret. Sed ⁊ hi ſatis multi ſunt ⁊ il-
lis animo frui nec ipſa uetuerit foꝛtuna. Hi igitur
tales viri aderunt: ut neqꝫ ualitudo aſpera neqꝫ ur
gens occupatio neqꝫ commigrandi incidens ne-
ceſſitas ita nos diſtrahat: quin vnius noſtrum aſſi
due tecum ſit. Et quid ſingula enumerem? Nihil
deerit omnium uoluntas vna non deſit. Aſſunt q̄-
dem minime graues: ſed agiles expediteqꝫ diui-
tie. Siue ut aliter idem dicam: Adeſt paupꝫtas non
meſta nec ſoꝛdida: ſed honeſta ⁊ leta: etſi uerū fa-
teri uolumus multis inuidioſa: Adeſt libꝛoꝛū bo
na copia legendi dulcis ardoꝛ intelligendi memo-
randiqꝫ facultas data celitus ⁊ ſtudio aucta per-
uigili. Quod ſequitur ſiluiſſem (Sic enim pudoꝛ
hoꝛtabatur ni ſcirem pꝛo utentis affectu pꝛecium
rebus accedere) Et ipſe igitur adero: ⁊ mea quam
diligis nunq̄ꝫ aberit papyrus: noui aliquid afferēs
indies: cuius eſtimationem tu mihi fateoꝛ ante ali
os inexplebili illo tuo legendi deſiderio geminaſ-
ſes: niſi quod a pꝛincipio dixeram ⁊ uetus eſt uer-
bum: Judicio fauoꝛ officeret. Repeto enim quoti-
ens illam: ne dicam alijs: ſed certe Platonicis ac
D Ciceronianis codicibus pꝛetuliſti: dum tibi biblio
thece mee limen ingreſſoꝛ qui ſepe non ut epiſcop⁹:
ſed ut amicus facis legendiqꝫ auido: que nunq̄ꝫ in
te ſitis extinguitur. Ego diuina illa opera celeſtiū
ingeniorum obtuliſſem: Tu autem manu obiecta
frontem auertens tātum noſtra depoſceres. In q̄ꝺ
ne quid tuum ratione careat: inclinaſſe te potuit: ul'
ueterum perfecta cognitio repetite lectionis iā nō
egens: uel hinc noſtrorum amoꝛ: hinc nouitas: ⁊ ſi
enim in ſcriptis uetuſtatis auctoritas maioꝛ: ⁊ il-
lud Flacci uerum ſit: ꝙ meliora dies ut vina poe-
mata reddit: habet tamen ⁊ nouitas gratiam ſuā
⁊ foꝛte iuuat experiri quantum viuendo pꝛofece-
rim: Nil enim impigrius: nil experientius eſt amā
te. Quicquid autem cauſe eſt: tuum fateoꝛ: hūc ar-
dorem ipſe coram ſepe miratus ſum: ſepe abſens
villici mei uerbis agnoui qui aſſidue redeūtē his
me lamentis aggreditur: Cur neſcio quam papy-
rum: quam tu hanc inuiſeris domū ſolam petere
ſoleas: abſtulerim. Rideo ⁊ miroꝛ uel patris affe-
ctionem uel cuſtodis fidem: uel villici puritatem.
Itaqꝫ aliquando abiens: ⁊ cum ſene meo ludens:
papyrum illi uacuam dedi: quaſi illa eſſet quā que
ſiſſes. Quo facto ſe illuſum reuertenti: iterum gra
uiter queſtus totaqꝫ demum res in iocos ⁊ in ri-
ſum deſijt.

De illis que ſolitarius debeat ſemper deſiderare: ⁊ de loco habitationis eiuſdem. Cap. II.

A S Ed redeo ad oꝛdinem. Adeſt ergo tibi pꝛe
B terea ſine quo vita: ne dicam felix: ſed ne vi
ta q̄dem eſt: malarum rerum naturale odi-
um ⁊ bonarum amoꝛ: virtutum cultus: bone fame
pulchꝛa cupiditas: honeſti ſtudium: contēptus ſu-
peruacui. Q̄ꝺ ſi vnum e ſolitarie vite fundamētis
dixero: uerum dixiſſe me dicam. Adeſt coꝛpus la-
boribus obeūdis idoneum: nōdum fragile iā ma-
turum. Adeſt etas adhuc virēs: ſed iam adoleſcen
tie malis explicita: que optima vite pars: nec exps
actuum: nec cōſilij inops eſt: ⁊ ad magnas res au-
dēdas aggrediēdaſqꝫ ſufficiens. Adeſt deniqꝫ pa-
tria: ubi ciuis ac ꝑſul hinc amoris in populo: hinc
reuerētie arcem tenes. Illud tibi natura ꝑſtat: hoc
dignitas: utrūqꝫ virtus ac meritū. Eam quoqꝫ ſoꝛ
titus es patriam: quam lꝫ epiſcopatus tuus ciuita
tis appellatione nobilitet: ea tamen pꝛeter uetuſta-
tem ⁊ nomen de ciuitate nihil habet: non luxū: nō
frequētiam: non tumultum: ſingula ad eam vitam
de qua loquoꝛ aptiſſima. Cuius ego ſi rite cōputo
annis circiter q̄nquaginta ante dn̄i aduentum Ju
lio Ceſare Bꝛitāniam oppugnāte in autēticis ſcri-
ptis: inter antiquas iam tunc urbes memoriam in
uenio. Aſpectus loci talis eſt: ut non inelegāter idē
ipſe Socrates noſter: quotiēs illic ad te viſendum
conuenimus dicere ſoleat: En ciuitas illa parua q̄
dem ſed honeſta: quam Abagarus rex Jeſu ſalua-
tori obtuliſſe legitur in eccleſiaſticis hiſtorijs. Illi
us in medio tibi ſolitudinem facere ſi uelis potes:
non eges ad hanc rem peregrinatione longinqua:
ad quam multi eorum confugerunt quos ſupꝛa cō
memoraui: ea locorum cōditio eſt: ut in patria tua
inqꝫ tuorū gremio ſolitarius eſſe poſſis: haud ſper
nenda quidem oppoꝛtunitas: domi habes q̄ꝺ mul
ti trans maria queſiere. Sin autem tibi nidus tuus
ſoꝛdet: aut quid foꝛte liberius petis: euolare licet
in pꝛopinquum ramum: ⁊ ſupꝛa vicinū fontē ame
niſſima ⁊ quietiſſima ſtatione conſiſtere. Adeſt ti-
bi tuus Soꝛgia rex fontiū: ad cuius tibi murmur
hec ſcribo. Adeſt liberrimum gratiſſimūqꝫ perfu-
gium clauſe uallis. Sic enim uocant incole: ſic uo-
cari uoluit natura: quando illam circūductis colli
bus abdidit extra omne iter: omnemqꝫ concurſū:
videriqꝫ niſi ab incolis non permiſit. Hic tu quoqꝫ
quod rarum ⁊ liber ⁊ dominus ⁊ pꝛeſul ⁊ ſolita-
rius eſſe potes. Poteris ne tuum locum ſpernere:
qui aduenis ⁊ reuerentiam inijcit ⁊ ſtuporem? Si
quis ſpecus inquit Seneca ſaxis penitus exeſis
montem ſuſpenderit: non manu factis ſed natura-
libus cauſis in tantam laxitatem excauatus: aiūm
tuum quadam religionis ſuſpitione percutiet. Si
hoc uerū eſt: ubi queſo religioſioꝛ uſq̄ꝫ ſpecus? Et
ſi quod ſequitur eſt uerum: Magnorum enim in-
quit fluminum capita ueneramur: ubi maioꝛ uene-
ratio? Flumina quidem maiora longe vie ſpatio ⁊
congeſtu aquarum multarum nouimus: fontē nul
lum. Rurſus ſi tertium eſt uerum: ſubita inquit ex
abdito uaſti amnis eruptio aras habet: ubi oro di
gnius are fuerint? Quas ego iam pꝛidem Chꝛiſtū
teſtoꝛ: ſi qua uoto facultas affulſerit: illic in hoꝛtu-
lo meo qui fontibus imminet ac rupibus ſubiacet:
erigere meditoꝛ: non nymphis: ut Seneca ſentie-
bat: neqꝫ ullis fontiū fluminumqꝫ numinibus: ſed
Marie cuius partus ineffabilis ⁊ fecunda virgi-
nitas: omneſqꝫ deorum aras ac templa ſubuertit.
Aderit ipſa foꝛtaſſis: ut quod diu iam ⁊ niſi falloꝛ
pie cupio: aliquando perficiam. Nunc ceptum ſe-
quoꝛ: Poteris ne igitur tuum locum ſpernere quē
alienigene uenerantur? Locum libertati ⁊ quieti
⁊ ocio ⁊ ſcientie ⁊ virtuti: ac ne in ſingulis immo-
rer: ad ſummam omnibus quibus ſtudes amiciſſi-
mum locum: ut cetera ſileam: tanto olim ⁊ tibi tā
culto habitatore dignatū. Scis ꝙ ueranus tuus
Chꝛiſti ꝯfeſſoꝛ eximius: qui ſedē tuā nūc ſolito du
riorē: neſcio quotus an̄ te tenuit: querēs locū pacis
hic demum ſubſtitit pulſoqꝫ hinc dꝛacone terribili

sanctam ac solitariam vitam his duxit in locis. Cuius nomen inter famose solitudinis amicos:nō preteritum sed dilatum est:ut in extremo positum tenacius hereret memorie:non tam tue:vnde illud auelli cōmemoratio quotidiana nō sinit: ꝛ p̄sens semꝑ uana sub oculis fidei tue testis in quā p̄ciosis sancti viri reliquijs exequēdā:oē tum studiū:oēs opes ut dici solet uētre fraudato:oē deniq; qḋ tibi usq; erat argētum atq; aurum virū optime ꝯtulisti q̄ ceteroꝝ qui fortassis hec legēt. Hic eqdē habitauit ille dum vixit ꝑusq; ad statum cure pōtificalis inuitum spectata virtus attolleret:hic uelut in terra hostili:sed a se ꝑdomita ac pacata ꝛ cultui hominum acqsita Christo cuius auspicijs signoq; vicerat:Tropheum erexit titulo virginis genitricis insigne tēplum exiguum:sed decorum ꝛ ualiduz. Hūc ipse mōtem ꝑuium fecit: ꝛ hāc montanam ꝑ duraq; silicem ꝑforauit suis:ut aiūt:manib⁹:opus feruoris atq; ocij ingētis:hic in ripa cellam habuit:Christo diues atq; hortulo cōtētus ꝛ flumine. Postremo ꝑcul hinc moriēs:huc referri:atq; hic sepeliri uoluit:ut nosti:tam claro stupendoq; miraculo:ut qḋ oliz in trāsitu maris rubri vinctis moyseos virga potuerat:hoc si qua fides in transitu fluminum ueram pallium posset extincti. Hec hactenus: Nam de religs ruris tui laudibus multa dici possunt:sed ꝛ multa sepe diximus: ꝛ hodierno colloquio dandus est finis.

¶ Q; qui deo seruire uelit:siue artibus bonis ingenium excolere:siue aliqd aliud boni facere:fugiat ne dum opem ferre alijs videat̄ ipse obruat̄:Et qḋ in alio reprehendat ipse ne committat. Cap.III.

s Iue itaq; deo seruire uolumus:que vna libertas est atq; vna felicitas:siue artib⁹ bonis ingenium excolere:qui ꝓximus egregius labor est:siue aliqd meditādo ꝛ scribēdo nr̄i memoriam posteris relinquere:atq; ita dierum fugam sistere ꝛ hoc breuissimum qdem vite tempus extēdere:siue simul hec oīa p̄stare ꝓpositū est nobis:fugiamus oro iam tādem ꝛ id quātulūcunq; qḋ supest in solitudine trāsigam⁹: omni studio cauētes nedum opem ferre naufragis videmur: ipsi rerum humanarū fluctibus obruamur:rerum humanaruz scopulis allidamur. Deniq; qḋ ꝓbamus id agamus:ne qui morbus est publicus:quodq; in alijs sepe rep̄hēdimus:cōmittamus: ꝛ iudicia sermonesq; nr̄i ab actionibus discrepent.

¶ Q; non debeamus amplas opes expetere:nō eniz adiuuant sed impediunt. Cap.IIII.

n Emo v̄o nos fallat: nemo nobis p̄suadeat in hoc amplas opes expetēdas: Nō adiuuāt sed impediūt:premūtq;:nō subleuant. Ad hāc vitam ascēsus est: Nemo in altum ascensurus supuacuis sp̄ōte pōderibus aut laqueis implicat̄: Nihil auro grauı⁹ nihilq; tenacius:id nisi quo ad necessitati subuenit:nec optādum nec amādum qdem. Ubi enim auaritie obsequit̄:nihil est qḋ ferētem magis incuruet ac deijciat ꝛ in terraz cogat Neq; id mirum:si a terra ortum ad eādem suo pōdere fert̄. Non cōuenit aīam celestis originis terrestrium cauernularum sarcinis obrui:fecibus ingnari. Prefert qdem splēdorem ꝛ lenitatem sensib⁹ illudētem:animo aut affert tenebras ꝛ spinas ꝛ tribulos curarum tristium ac pungētium: ꝛ quo purgatius videt̄:eo abditis malis infecti⁹ est. Nunq̄ sole uenīūt diuitie:multa ꝛ uaria mala secū uehūt ꝛ innumeros labores causasq; discriminū. Si mihi nō satis est fidei:quere ab his quos felices uocāt: ꝛ adiura ut ueri nihil occultēt:inuenies eoruz vitam supplicijs plenam suis:ut quam mirabaris exhorreas aut contēnas: ꝛ intelligas huic vite ad quam te hortor:magnas diuitias nil ꝑdesse: sepe aūt obesse q̄plurimum:ut nedum nō tanto studio cōquirēde sint:sed abijciēde potius si ultro adeēnt donec ad eum quem natura ꝛ virtus statuunt modum:more nautarum graui tēpestate laborantiū: iactu dānoq; rerum salua puppe:ꝑuētum eēt. Mira res nūc aīum subit:ut te pater meq; tecum rogē ꝛ obtester:ut vnius pueri cōsilium vni datuz seni duobus eē utile patiamur. Is puer Alcibiades fuit postea vir ꝛ forma notus ꝛ ingenio alternantis q; fortune clarissimum exēplum: Huic auunculus Pericles fuit:vir ꝛ ipse raris annumerandus: In ꝑmis eloqo potēs: ꝛ cui ad magnum impium fuerat lingua pro gladio: Ad hūc ergo cum puer Alcibiades ex more ueniēs:senem solito tristiorem offendisset:motus q; nō solitis forte blāditijs exceptus eēt:ꝑconatus fert̄ que causa tristitie seu qd icidisset noui: ꝛ cum senex puerili reor ingenio delectatus:ueram rei cām nō celasset:dixissetq; se immēsam pecuniam expēdisse in usus reipublice: cuius impēse rōnem qualiter redderet nō posset apō se cogitādo repire: Tum puer supra etatem: Tu v̄o ingt cogita potius q̄liter nō reddas. Callidum nē pe cōsilium:uel si a sene datum eēt magnūq; ꝛ euidēs plenum p̄sagium etatis. Quo fretus auunculus:cōcitatoq; externo bello ciuilem difficultatem reddēde rōnis euasit. Sed ad cōsilium reuertor:in quo laudare soleo:nō facti iniustitiaz: sed acumen ingenij ꝛ celeritatem:hoc est illud pueri senile cōsilium:qḋ in usos nr̄os uertere moneo: sed in alios terminos aīi uersum. Ecce enim ueniēt qui viā nobis ad magnas diuitias ostēdāt:qḋ nihil est aliud q̄ auaritiam docere: Pestilēs sane schola ꝛ oposa admodum difficilisq; doctrina multo vigiliarū ac laboꝝ impēdio discēda: ꝛ uel effectu caritura uel nocitura successibus. In his cogitationibus occupato aīo dicamus: Cogita potius qualiter ista nō cupias: Ea enim utilior ꝛ certe facilior ars est:ad quam si adhuc lentus ꝛ indocilis est aīus additis urgēdus est stimulis: Ostēdamus ei p̄ter mala diuitiarum de qbus ꝛ a nobis modo aliqd: ꝛ multa quotidie dicunt̄ a multis:esse artem hāc in manibus nr̄is:illam alteram in arbitrio fortune. Spernere opes pōt qsq;:cōsequi nō ita:scitūq; est illud amici: Quare ingt potius a fortuna impetrem: ut det q̄ a me ne petam? Itaq; rem difficilem ꝛ euētus ambigui:puto p̄stat intētatam linquere:que ꝛ si certe utilis foret:esset tn̄ intēpestiua ꝛ sera. Ecce enim sudabimus:anhelabimus: torquebimur ne desint vite breuis ac fragilis alimēta:que ut dixi: iam pridem cumulate ꝛ usq; ad inuidiam ac delitias assunt: Uerum esto:desit aliqd: Quis est eniz regum cui non aliqd desit? Hic magno nisu assurgendum dicet aliquis:ut omnem prorsus indigentiam futuri dijs similes: ꝑpellamus:que nec penitus pelli potest: ꝛ ad tēpus pulsa redit acrior.

¶ Q; anxia vita que in crastinum prominens non est vita:sed vite meditatio: Et q; auaritia sit vincēda: ꝛ iter ad ueras diuitias cōdiscenda. Cap.V.

B

C

D

A Icero qdem ad Germanum scribens: Quod
c me inqt sicut sepe antea cohortaris ad am-
bitionem et laborem: faciam eqdez sed qñ
viuemus. O breuis questio: sed efficax: Hic vo qs
quis erit hortatori nro apte ne satis et grauius re-
spõderi põt: Placet amice qd suggeris si mõ possi
bile est: sed quãdo viuere icipiemus. Oro te quos
scilicet nõ modo viuere sed vixisse iaz deceat? Nã
hec semp anxia atqz in crastinum pminẽs: non est
vita: sed vite meditatio nunqz forte uenture: et qd
cõstat ambigue. Inter multa qdem hoc a plebeio
poeta nõ ignorabiliter dictum tenes: Crede mihi
nõ est sapiẽtis dicere: Uiuam: Sera nimis vita est
crastina: viue hodie. Est vo cõsilium illud Alcibia
dis late patẽs et ad multa vsabile: Ultio stimulat:
gula sollicitat: suspẽdit ambitio: incẽdit amor dif-
ficillima exequẽdo cõtenẽdoqz facillima. Hec ani
mum doceamus: ut anceps et piculosa ad nocẽdũ
via: itaqz sepe dum ulcisci uolẽs iniuriam acerua-
bis: ut vilis gule seruitus et solliciti apparatus tur
pissimus exitus: ut uẽtosa semp ambitio supplicã-
dum populo: quo nihil est durius: ut improbus su
perbusqz amor seruiẽdum mulierculis: quo nihil i
dignius viro forti: ridẽdum inaniter lugẽdũqz: et
sepe nõ minus letis qz mestis euẽtibus: tãta uani
B tas rei est: hoz oium vna est regula. Siqdem his
implẽdis cogitatio impedit: nunqz deerunt mesti-
tie mortales et maloz cause: ut euadas hinc et ut le
tus ac liber sis: contemptus ipse pstabit. Hoc poti
us cogitãdum est igit qualiter difficultates has ef
fugias: qz qualiter explices: Uide in qz viriles sen-
tẽtiam: puerile dictum trahi põt. Sed omissis ali-
is: qd nũc vnum agit auaritiam hoc artificio vin-
camus: necessarias nobis ad hoc ocium magnas
opes ostẽtãtem: et spernẽdo mortalia frenandoqz
cupidines: et nature modestiam estimãdo: compẽ
diarium iter ad ueras diuitias condiscamus. Re
enim uera cum oibus ad virtutem nitẽtibus: tum
uel maxime pposito nostro inimica cupiditas est.
Nam nec finem habet ullum: et cumulãdo supua-
cua: impedimẽtum querit huic vite: cui psidiũ pol
C licet: quam nõ onustam sed expeditam atqz agilez
esse oportet. Nempe cum cõstat multis qui omnia
posse videbant: ne hoc vnum possent: opum poten
tieqz magnitudinem obstitisse. Tibi nil obstat nisi
qd minime suspicor: ipse tibi obstes: potes eqdez:
potes modo nõ singulos nodos soluere: qz simul
oẽs amputare malueris: Aduersus hydraz res est
nobis: nullus erit finis nisi repullulãtia capita in-
genio pcidamus herculeo. Ego solus eẽ non tãtuz
possum: sed iam cepi facile pseueraturus: si tantus
mihi vie solitarie dux et comes accesserit. Nõ mo-
do enim mee qetis adiutor: sed ut qd in animo est
quomõlibet enũciem: Ipse qes mea: nec tm̃ solitu-
dinis solamen: sed ipse quodãmodo solitudo mea
eris: tũc uere plerũqz solitarius videbor dum tecũ
ero. Precessi ego te: tẽtauiqz uadum: sequere saltẽ
qui pcedere debuisti. En quasi dubio torrente trãs
misso ripa clamãs ad aduersa ut intrepide trãseas
edico: Nihil oino piculi est: et ubi primo pedes te
nui strupea oia atqz suspecta: hic amena oia et secu
ra denũcio. Si dubitas: si cũctaris ipse retranseo
et uestigia retro obseruata sequor: ut Uirgilius ait:
ut scilicet manu prehẽsum ad hec te loca pducam:
qbus cum assueueris: regum thalamos põtificũqz
aulas carceres et molestos laqueos ducas.

¶ De remedijs cõ pigrũ pgressũ ad solitudinẽ. C. VI

Uod si forte oia que aios tenent abdicare A
q nõdum possumus. Id enim vnũ est ex eoz
qñe que prius incipiũt hoies docere qz di
scere: at saltem amicam nobis solitudinẽ faciamus
qd nullo uetãte pmittimus: inqz illam cum oibus
fortunarum nrarum sarcinulis cõmigremus: qbus
cum fortiter carere posse cepimus: tũ demum ple-
na libertas erit et securum gaudiũ. Interea ut res
sunt: nusqz certe qetius victuri sumus: Neqz enim
uel qr diffidam tam obnixe ago uel tãto uerboruz
nisu qcqz tibi durum aut graue suadeo: cum et alti
tudinem animi tui norim: et siue huius siue artio-
ris vie clarissimi tibiqz notissimi duces sint. Nam
et Martinus cui multum fidis: et cui qd pegrinati
ones sermonesqz tui indicãt: inter Christi amicos
amicissimũ te notaui: hũc vite modũ: ut ex supiori
bus liquet ipleuit: simul et solitarij regem amplexus
et episcopi dignitatẽ retinẽs: ut iure suo Genadius B
et monachũ et epm illum uocet. Nẽpe qui pus añ
baptismuz: qd difficilius est iplesset in adolescẽtia:
inqz ipsa militia utraqz religiosis aduersa cõsilijs
sic viuẽs: ut iam tũc sicut in vita eius scriptum est:
nõ miles sed monachus putaret. Et alter Menas
cui natalis idem qui Martino est: terrenaz celesti
militia: nõ in urbe sed i heremo pmutauit. Et huc
quoqz de idustria dilatus Gregorius nazianzenus:
ut Hieronymus testat: Immo se epm in loco suo or
dinãs ruri vitã monachi exercuit: Cuius vite quã
tus illi semp amor fuerit: hinc elicis: qr iam añ sub
recẽtem ex atheniẽsi auditorio digressum: Basiliũ
Cesariẽsem famosum cõpatriotã et collegam: atqz
ut famaz secutus: Augustinus ait: etiã carne germa
num suũ e cathedra magisterij detractum: ubi ille
rhetoricam florẽtissime docebat: iniecta manu ad
solitudinẽ et ad meliora studia insigni quadã amo
ris fiducia et auctoritate deduxerat.

¶ De repulsione argumentoz illorum qui vite solita
rie aduersantur. Cap. VII.

Udio aũt e trãsuerso qd aduersus hec rur- A
a sum obstrepi soleat. Nam pmo de scriptu-
ris sacris nobis facẽ nitunt inuidiã. Ue so
li qr cum ceciderit nõ habet subleuãtem se. Et me-
lius est duos simul eẽ qz vnum: hñt enim emolimẽ
tum societatis sue. Et que sunt id genus plurima.
Quod oino nõ dicerẽt si qd ego sentiã et qd loqr attẽ
derẽt. Deinde Aristotelicũ illud obijciunt: ubi ait:
uel qz naliter sociale aial est hõ: uel qz qui alijs non
coicat: aut bestia est aut deus: qsi ego uel odiũ idi-
cam uel societatẽ oium hoium interdicam: uel an-
ceps sit electio qd eẽ malim: an bestia an deus: hoc
est bestialis hõ an diuinus vir. Ciceronianuz pte-
rea illud nobis imurmurãt: ubi nõ a necessitate qd
qbusdam visum eẽt: sed a nã pfectam hoium socie
tatem: nõ semel deseruisse ptẽtus: rei huius argu-
mẽtum attulit optimum: quẽqz lz oibus copijs suf
fultum et ois necessitatis exptem: tñ et solitudinez
fugiturum et socium studij quesiturum. Quibus sa-
tis ut arbitror libro supiore rñsum est: Nã nec ego
nisi in hoc mihi plene cum Tullio conueniret: solitu-
dinis ac studij socium: immo uel socios et queren-
dos dicerem et colẽdos. Et hec igit et que ad obui
andum nobis similia trahi solent teneo: et deserta
solitudine Aphraten cuius supra meminimus: et

Julianum illum famosissimū heremitā antiochiā: ꝛ famosiorem Antonium Alexādriam urbesq̄ȝ alias petijsse nō sum nescius: uerum id non motu proprio seu leui qualibet ex causa: sed pro graui necessitate summoq̄ȝ fidei discrimine gestum noui. Sic enim scriptum est: Sciebāt illi sacratissimi viri qd tempori vnicuiq̄ȝ cōgrueret: ꝛ quando esset opus frui qete: ꝛ quādo necessarium solitudini p̄ponere ciuitates. Jam id ꝑpe ridiculum qđ p̄missis accumulāt: quodq̄ȝ p̄senti mihi sepius obiectum scio. Quid eniȝ fiet inqunt: si passim oibus persuadere potueris qđ intendis? aut quis tādem in urbibus residebit? Uide ergo ne cōtra rempublicam loquaris. Quibus plane res ipsa respōdeat. Siquidem omnes inde migrauerint: certam esse mutande sententie rōnem solitudines deserendas: que iam solitudines non erunt: eoq̄ȝ ꝑtinus redeūdum: vnde omnis tedij pater inges popellus abscesserit. Sed bene habet: non hi sunt hoium mores: neq̄ȝ taȝ patulas vulgus aut tam faciles honestis consilijs aures prebet: paucis utinam p̄suaserim. Nec ꝟo par est omnibus vnam vitam ꝛ p̄sertim solitariam suadere: nec ego loquor omnibus: sed tibi: sed mihi: ꝛ his paucis qbus hec rara conueniunt. Nobis certe si nō vulgi uoces: sed naturaȝ nostram seqmur: nihil est aptius.

De hortatione ad solitudinem: Et q̄ urbes relinquendi sint occupatis in seculo. Cap. VIII.

l Linquamus urbem non redeūdi animo: ne posita ad aratrum manu respiciamus retro: sed p̄cemur potius: ne vnq̄ȝ ad ingratū deq̄ȝ omnibus bonis male merituȝ populuȝ reuertamur. Qđ fecisse Lentulus tradit: is qui sub obtentu ꝑfectionis honeste: eternum exilium elegit: quem ut imitari uellemus: ꝛ si non qetis amor ac saltem turbe odium p̄suasisse debuerat. Quāq̄ȝ non desit exēplum minus notum sed deuotum magis Chronij phenicis monachi: qui solitudinem ingressus orauit ne vnq̄ȝ inde discederet: multaq̄ȝ p̄seuerantia sibi p̄stitit ne irrite preces eēnt. Extirpande sollicitudinum cāe sunt: frangēdiq̄ȝ qui nos tenent vnci: rūpēdusq̄ȝ pons a tergo ne qua fuge uel reditus spes supsit. Dicam enim tibi: nō qđ Palladius exēplorum talium historicus dixisse sibi Joānem scribit egyptium heremitam illum cuius supra mētio est habita: Episcopus enim inqt es futurus: plurimūq̄ȝ tribulationum habiturus es ac laboruȝ. Si igit ista vis fugere: noli relinquere solitudines nostras: Nullus enim te in desertis degētē locis episcopum faciet. Hec Palladio Joānes. Ego aūt tibi de ep̄atu nihil. Jam enim es qui ille cauēduȝ p̄monebat: nec iam tibi possibile est episcopū nō fuisse: ad quem statum añ annos matura te virtus erexit. Sed qd huic ꝑximum est dicam: Ep̄atus eniȝ tuus talis est: in quo ꝛ honore summis: in libertate mediocribus atq̄ȝ infimis par sis. Qđ si maioris episcopij pōdus times: solitudines nr̄as ama: Et si laborum imortalium nexibus vis absolui: hanc regem quere: Ut enim a militie labore rediens: ait Romanus ille Cēturio: hic optime manebimus: qđ si fortuitu ꝓlatum: ad oēm tāti impij tractuȝ est: ex ꝓposito dictum nō spernat. Surge: ueni: propera linquamus urbem mercatoribus: aduocatis: p̄senetis: feneratoribus: publicanis: tabellionibus: medicis: vnguētarijs: lanionibus: cocis: pistoribus atq̄ȝ sartoribus: alchimistis: fullonibus: fabris: textoribus: architectis: statuarijs: pictoribus: mimis: saltatoribus: citharedis: circulatoribus: lenonibus: furibus: maleficis: adulteris: parasitis: hospitibus: circūscriptoribus ac scurris: edacibus odorem fori vigili nare captātibus: qbus ea felicitas vna est: illi inhiāt: Nullus aūt nidor in mōtibus ꝛ solitis ac placitis caruisse supplicium. Sine illos: non sunt nr̄i generis: Permitte diuitibus nūmos suos numerare: ꝛ in hoc arithmetice p̄sidio uti: nos diuitias nr̄as: sine studio: sine arte numerabimus. Nihil est qđ illis inuideamus: nisi nūc etiam: qđ absit: pueri simus: quos ficta adūbrata suspēdāt. Demi phaleras eqs uenalibus uetus est cautela. Nemo sanus puellam deformem q̄ bñ uestita esset in cōiugiuȝ optauit. Nos si phaleras: immo laruas his purpuratis felicibus detrahamus: clare videbimus esse miserrimos: Suas sibi diuitias habeāt: suos mores: suas uoluptates. Nēpe quas eternas uellēt diuitie abibūt: ꝛ quas manu retrahūt uoluptates fugiēt: At qbus caruisse cupiēt mores stabūt ꝛ comitabunt inuitos. Cūcta hec que illos vulgo mirabiles ostēdūt: momēto tp̄is euanescēt. Sub imperio fortune viuūt: si illa pepcerit: morȝ nō parcet. Qui p̄ciosissima rerum habēt: si tñ dicēdi sunt habere qbus seruiūt: ipsi mox a vilissimis habebunt. Et a qbus inqes habebit diuitias ingratus heres ꝛ forsan hostis inuisus? Corpa uermes ꝛ upupe: Tartarus aias: Nomē: obliuio sempiterna. Cōtra q̄uis pauper hic fuerit: Jn memoria eterna erit iustus. Non nos igit ad emulationem ꝓuocet falsa ꝓspe- C
ritas uera miseria: sequestrentur a nobis molles ꝛ eneruati diuites. Jllis therme: fornices: atria: popine: nobis silue: mōtes: prata: fontes placeāt. Jlli carnis desideria ꝛ lucrum vndecūq̄ȝ ueniens: nos studia liberalia ꝛ honesta sectemur: ꝛ siqd mechanicum miscere iuuat: sit agricultura uenatioq̄ȝ: Cui q̄uis inesse clamosum aliqd ꝛ nr̄o ꝓposito dissonum videat: de uenatione uetusq̄ȝ sit uerbū: Jn uenādo multam uerborum esse iacturam: uenationeȝ tñ ꝛ meditationi ꝛ studijs opportunam: magnis qbusdam ingenijs visam scio: ꝓpter solitudinem scilicet ꝛ nemorum latebras silētiūq̄ȝ retia ipsa seruātium. Qđ tum maxime uerum fiet: dum p̄ter numerum: hoc est nō uenator sed spectator in siluam eas abiturus ex cōmodo sine ullo uenātium commeatu: ea forte uel clericis p̄cipue inter siluas agētibus p̄missa licētia est: nec huius gñis interdicta uenatio: rara qdem ꝛ modesta ꝛ exercitio corpis indulta nō luxui: queq̄ȝ illi cognate sunt piscatio aucupiūq̄ȝ: he sunt ruris artes. Deniq̄ȝ illi semp pēdeant ac uoluant: nos ad petram pressis uestigijs insistamus. Jlli semp hereāt: nos aliqñ ꝓgrediamur Jlli semp dubij cōsultēt: nos iam tandem salutare cōsilium exequamur. Postremo illi mūdum fugiētem amplexētur teneātq̄ȝ si possint: nos dñȝ ꝛ queramus dum inueniri pōt: ꝛ inuocemus dum ꝓpe est: qn ꝛ duȝ corpora nr̄a peregrinant ab urbibus: peregrinent a corporibus animi: p̄mittamus illos ad celum cum tēpus aduenerit (qđ philosophi nō sperarunt) ꝛ corporibus secuturi.

De preclara solitudinis commēdatione. Cap. IX.

e Nquo impetus calamuȝ tulit: q̄ȝ multa diximus de re parua: ut vulgus existimat: ut ego sentio p̄maxima: ꝛ mihi eqdem tam iu A

cũda:ut cum in hoc corporeo carcere diu vinctum me fuisse meminerim:vixisse nõ amplius mihi videar nisi q̃diu solus τ ociosus vixi.Quinimmo si usurpare audeam p̄clarum illud singularis τ egregij ducis dictum:ne importune detur insolentie gloriandi par in tanta imparitate licentia: Ego quoq3 non modo nunq̃ minus ociosus q̃ cum ociosus: minus ue solus q̃ cu3 solus:sed semper ociosus nisi dum ociosus:semper solus nisi du3 solus fui.Et si non sim dubius:quod sepe iam dixi:magno strepitu populum his omnibus occursurum:Sed ueritas intrepida τ inuicta est: Nec nanos horret strepitus : ut descriptor generosi cornipedis Maro ait:Illi ardua ceruix argutumq3 caput : Cuius quidem non assertor:adhuc magis audax q̃ sollicitus inquisitor sum.Ad quam l3 enim studio semper aspirem:ueteor tamen nequando mihi uel illius latebre uel mee cure uel tarditas quedam obstet ingenij:ut sepe res querens opinionibus implicer.

B Hec ergo non diffinitor sed scrutator uestigatorq3 tractauerim:Nam τ diffinire sapientis est proprium:τ ego nec sapiens nec proximus sapiẽti:sed ut Ciceronis uerbo utar:magnus sum opinator.Cõtra autem paucos quibus loquor:affuturos scio p̄ter numerum superiores rebus omnibus atq3 victores:Ego iam hinc iudicij tui arram teneo:satis est quid alij iudicent:pro se quisq3 viderit dum uagas fluctuãtesq3 sententias nulla necessitas ad uerum cogit.Certe cu3 euenerit ineuitabilis dies: τ urgere animam hinc ceperit ineluctabilis mortis hora:quando non in porticibus aut compitis populi digito monstratum esse:non regem aut pontificem fuisse:non pecunia:non gratia:nõ delitijs affluxisse:sed caste:sed pie:sed innocenter vixisse profuerit:Tunc ut spero fatebitur qui nunc negat trãquillum hoc saltem fuisse consilium.

C Itaq3 tantus ardor:tantus materie amor est:ut cum multa dixerim plura se offerant:sed studio consulendum est. Putabam enim epistolam scribere:librum scripsi quem diuisurus non fueram : quo scilicet solitarie vite solitarius liber esset:nisi quia in mentem rediit eam me solitudinem laudasse:non que vnum etiam:sed que turbas fugit:Simul illa me cogitatio proposito emouit:ut onustum fessumq3 vie medio lectorem partitio releuaret:Unum igitur in duos secui.Dulce autem mihi fuit preter morem ueterũ quos in multis sequi soleo his qualibuscũq3 litterulis meis sepe sacrum τ gloriosum Christi nomẽ inserere:quod si fecissent prisci illi nostrorum ingeniorum duces: τ eloquio humano vim scintillarũ celestium miscuissent:Delectant fateor:sed multo amplius delectarent:Nunc mulcet eloquentie prima frons clara uerboꝝ luce:sed sentẽtiarum ueris orba luminibus:cum diu aures delinierit neq3 getat animum nec perducit ad illam supremam stabilẽq3 dulcedinem ac pacem intellectus:Ad quã qđ insensati τ superbi hoies contẽnunt:nisi per ipsam Christi humilitatem,nõ est aditus.Hec tibi autem sic affecto animo dictaui:ut omnis impulsaru3 uẽto frondium fragor: τ ois circa nascẽtium sonitus aquarum hoc vnu3 dicere viderent:Bene suades Recte consulis:Uerum dicis.

¶ Francisci Petrarche poete laureati:de vita solitaria:Secundus liber explicit.

¶ Insignis ac plurimum cõsolatiui opis Frãcisci Petrarche poete atq; oratoris Clarissimi: de remedijs utriusq; fortune ad Azonē: duos libros dialogis ducentis quinquagintaquor distinctos cõtinētis: Dialogorum libri primi de remedijs prospere fortune: collecta: ordiata: enumerataq; annotatio

Finis.

¶ Francisci Petrarche poete oratorisqꝫ clarissimi:in operis sui de remedijs utriusqꝫ fortune librum primum:quo de ꝓspera disputat fortuna:Epistolaris prefatio.

A Um res fortunasqꝫ hoium cogito: incertosqꝫ ⁊ subitos rerum motus: nihil ferme fragilius mortalium vita:nihil ingetius inuenio. Ita cūctis c aiantibus naturam miro remedij genere cōsuluisse video:ignorantia quadam sui:nobis solis memoriam:intellectuꝫ:ꝓuidētiaꝫ:diuinas ac ꝓclaras animi nostri dotes in pnitiem ⁊ laborem uersas. Tam supuacuis enim semper nec iutilibus modo:sed dānosis atqꝫ pestiferis curis obnoxij ⁊ ꝓsenti torquemur ⁊ ꝓterito futuroqꝫ angimur : ut nil magis metuē videamur q̄ȝ ne quādo forte parum miseri simus: Tanto studio miseriarum causas ⁊ doloꝝ alimenta conquirimus:quibus vitam:que si rite agereť felicissima prorsus ac iucūdissima rerum erat:miserādum ac triste negocium efficimus:cuius initium cecitas ⁊ obliuio possidet:ꝓgressum labor:dolor exitum:error omnia. Q ð ita esse qsquis vite sue cursum acri iudicio remetieť : intelliget. Quem getum queso: quem trangllum:quem non laboriosum magis atqꝫ anxium diem egimus? Q ð vnqꝫ tam securum: aut tam letum mane vidimus:ut nō ante crepusculum sollicitudo meroꝛqꝫ surripet? Cuius mali ⁊ si ipsis in rebus multa insit occasio:nisi tñ nos fallat amor:nri causa maior:siue ut igenue fateamur:culpa omnis in nobis est. Ut vo sileam reliqua quib⁹ vndiqꝫ trudimur:qð illud est bellum q̄ȝ ꝑpetuū qð cuꝫ fortuna gerimus:cuius nos facere poterat

B virtus sola victores: Nos ab illa uolētes sciētesqꝫ desiuimuſ. Soli igiť imbecilles exarmati nō equo marte cum implacabili hoste cōgredimur:quos illa vicissim ceu leue aliqd attollit ac deijcit ⁊ in gyrum rotat:ac de nobis ludit:vinci tolerabilius foret:nunc ludibrio etiam habemur. Id vo qd aliud q̄ȝ leuitas ac mollities nra fecit: Idonei visi sumuſ qui pile in morem huc illuc tam facile iactaremur: aialia cui breuissimi:sollicitudinis infinite:quibus inscijs:cui puppim littori:cui aium cōsilio applicemus:pro cōsilio interim sit pēdere:ac ꝓter presens malum ⁊ a tergo qð doleat ⁊ ante oculos semper habere qð terreat: Q ð ꝓter hoiem aiantium nulli accidit:qbus pñtia euasisse plenissimam securitatē tribuit: Nobis ob ingenium ⁊ acumen animi semper quasi cum Cerbero tricipiti hoste luctāduꝫ est: ut rōne caruisse ꝓpe melius in nosmetipsos:etherea nature ꝓstantioris arma uertētibus huic malo obstare subdifficile est:uetustate iam ⁊ cōsuetudine radicato. Enitēdum tamē in quam rem ꝓter generosi animi conatum:cui nihil est arduum:nihil inexpugnabile: ⁊ sapiētum hoium crebra colloquia: q̄ȝuis id genus iam rarescat: ⁊ multo maxime iugis lectio ac puigil scriptorūqꝫ nobilium monumēta ꝓfuerūt:modo salubribus monitis ꝯsensus animi nō desit:quem vnum in terris sani cōsilij viuuꝫ

C fontem asseuerare nō uerear. Q̄obrem si uel plebeis scriptoribus pro affectu nudo grām aliquando habitam scimus:siue pro eo q̄ iter aperuisse sequētibus visi erāt:quāta:oro te:gratia claris ac probatis scriptoribus est habenda:qui multis ante nos seculis in terraꝫ uersi:diuinis ingenijs institutisqꝫ sanctissimis nobiscum viuūt:cohabitant:colloquūtur: Interqꝫ ꝑpetuos animorum fluctus:ceu totidem lucida sydera ⁊ firmamento ueritatis affixa: ceu totidem suaues ac felices aure:totidem industres ac experti naute ⁊ portum nobis quietis ostendunt: ⁊ eo uolūtatum nostraruꝫ lenta carbasa promouent: ⁊ fluitantis anime gubernaculum regunt quoad tantis procellis agitata consilia tandem sistat ac temperet? Hec est enim uera philosophia: non que fallacibus alis attollitur ⁊ sterilium disputationum uentosa iactantia per inane circūuoluiť: sed que certis ⁊ modestis gradibus compēdio ad salutem pergit. In hoc te studium hortari:amicuꝫ forte:sed profecto necessariuꝫ nō est. Natura te uarie lectionis multiplicisqꝫ notitie auidum fecerat: fortuna que:ut aiunt:magne rerum partis imperium tenet:turbido quodam ac profundo negociorū ⁊ curarum pelago iactandum dedit. Ceterum nō D ut legendi ocium:sic noscendi desiderium eripuit: quo minus semp litteratoꝝ hoiuꝫ delectatus amicitia ⁊ cōuictu: ⁊ occupatissimis diebus ociosas horas quotiens licuit furatus:quotidie instructior quotidie rerum memorabiliū doctior fieri uelles: Ubi illa qua nulli cedis memoria:sepe te ꝓ libris uti solitum:ipse tibi sum testis. In quod si ab ineunte etate pronus eras:eo nunc putandus est pronior:quo serotinus matutino viatore feruentior atqꝫ animo saltem ꝓmptior esse solet:quandoqdeꝫ hec vulgaris est querela: Crescere iter dieqꝫ decrescere: Quod utiqꝫ nobis in hoc vite tramite accidit: ad uesperam propinquantibus: ⁊ vie multum supesse cernentibus. Non mihi igitur es hortandus ut facias quod semper auidissime fecisti:admonuisse suffecerit:ut intendas animum ne qua te hinc humanarum rerum cura dimoueat : que plerosqꝫ mortalium post egregios labores in ipsa consummatione maximorum operuꝫ auertit: Hoc adiecto:ut quia simul omnia uel legere uel audire ⁊ meminisse non potes:utilissimis quidem: ⁊ quoniam breuitas est amica memorie:breuissimis quoqꝫ te fulcias. Non q̄ ego suadeam operosiora illa ⁊ maiora sapientie consulta negligere ; quibus te in ordinario:ut ita dicam:fortune certamine tueare : sed ut his interim breuibus ac precisis sententijs quasi quibusdam expeditis atqꝫ continuis armis:cōtra omnes insultus omnemqꝫ repētinum impetū hinc E illinc iugiter sis instructus. Duplex enim nobis est duellum cum fortuna : ⁊ utrobiqꝫ quodammodo par discrimen: Cuius non nisi partem vnicam vulgus nouit:eā scilicet que uocatur aduersitas: Philosophi ⁊ si utrāqꝫ nouerint:hanc tamen ipsam difficiliorem arbitrantur. Itaqꝫ notum illud Aristotelis in ethicis suo iure diffinientis: Difficilius eē tristia sustinere:q̄ȝ delectabilibus abstinere . Quem secutus Seneca ad Lucilluꝫ scribens: Maius est ingt difficilia perstringere:q̄ȝ leta moderari. Quid dicam? Ausim ne tantos inter viros discere? Duruꝫ quidem ⁊ temeritatis parata suspitio nouo homini uetusta tangenti. Hinc auctoritate igiť : hinc etate permoueor : Sed alterius magni cuiusdam ⁊ antiqui viri succurrit auctoritas: Neqꝫ enim impetrari potest:quin quale quidqꝫ videatur ei taleꝫ quisqꝫ de illo opinioneꝫ habeat: Marci Bruti uer

ba sunt scribentis ad Atticum:quibus vix aliquid uerius dici reor. Quid enim de re qualibet iudicare possum nisi quod sentio? Nisi forte compellar ut iudicio iudicem alieno:quod qui facit:iam non ipse
F iudicat sed iudicata commemorat. Ego itaq; reuerenter tantorum hominum omniumq; sic sentientium iudicia preteruectus:si de proprio loqui uelim: Scio quidem al's uarie de virtutibus disputatum:neq; semper difficilioribus principatuȝ dari:neq; fortuito ultimum inter virtutes locum obtinuisse modestiam:siue eam temperantiam dici malis: Quantum tamen ad id de quo agitur attinet: difficilius prospere fortune regimē existimo q̄ aduerse:aliquantoq; fateor apud me formidolosior: et quod constat insidiosior est fortuna blāda q̄ minax. Quod ut sic opiner:non me scribentiuȝ fama: non uerborum laquei nodiq; sophismatum:sed rerum experimenta viteq; huius adigunt exempla: et magnum difficultatis argumentuȝ raritas: Nā qui damna:qui pauperiem:qui exilium:qui carcerem:qui supplicium:qui mortem et peiores morte graues morbos equo animo tulerint:multos vidi qui diuitias:qui honores:qui potentiam:nullum. Ita sepenumero me spectante contra omnem aduerse fortune violentiam inuictos ludo facili prosperior strauit:humaniq; robur animi quod mine non fregerāt:inflexere blanditie. Nescio eniȝ quomō mox ut mitior ceperit esse fortuna:incipit mēs emollita tumidior fieri et sue sortis obliuionem adiuncta prosperitate concipere. Neq; de nihilo dictum est:iamq; apud nostros homines in prouerbium uenit: Magni laboris esse:ferre prosperitatem. Neq; casu Flaccus ait: Bene ferre magnam
G disce fortunam: Difficilem nempe censebat artem que nisi studio adhibito nesciretur. Ceterum Seneca ipse fortune partem illam que sibi difficilior visa erat: et est haud dubie prima fronte rigidior: breui admodum sermone perstrinxerat. Is libellus passim in manibus est vulgi: Cui ego nil addere nil detrahere meditor:quod et magno ingenio conflatum opus nostram dedignatur limam: et mihi meis rebus intento nec comere aliena nec carpere est animus. Sed quoniam et virtus et ueritas publice sunt:neq; studium antiquitatis obesse debet posteritatis industrie:cui excitande atq; adiuuande noscitur institutum. De hocipso loqui tecuȝ aliquid:quodq; ille tunc Gallioni suo prestitit: id Azoni meo nunc quantum hoc defesso iam et occupato semper ingenio dabitur prestare propositum est mihi: Insuper et partem alteraȝ ab illo seu obliuione seu iudicio pretermissam attingere. Utriq; autem sciens pauca permiscui:non fortune cuiuspiam:sed virtutis aut vitij excellentie aut defectus: Quod et si extra propositum ipsa quidem effectu tamen haud dissimili: et letos quoq; mestosq; animos factura viderētur: Quibus in rebus quo me gesserim ingenio:tu censebis:occupationū memor ac temporis:qui paucissimis diebus ceptum perfectumq; opus admirās videris. Ego solius fidei iudex sum: Studui hercle non ut vnumquodq; mihi speciosius:sed ut tibi atq; alijs:si tamē alius q̄s
q̄ hec attigerit:utilius visum est conquirere. Deni
) q; finis meus is qui semper in hoc genere studioꝝ fuit:non tam scribentis laus q̄ legentis utilitas:si qua ex me percipi aut sperari potest:ad id maxime respexi:ne armariuȝ euoluere ad omnem hostis suspitioneȝ ac strepitum sit necesse:quin mali omnis et nocentis boni:atq; utriusq; fortune remediū breue:sed amica confectuȝ manu:quasi duplicis morbi:ut non inefficax antidotum in exigua pixide oibus locis atq; temporibus ad manum:ut aiunt: et in promptu habeas. Nam ut dixi utraq; fortune facies metuenda:uerūtamen utraq; toleranda est: et hec quidem freno indiget:illa solatio: hic animi elatio reprimenda:illic refouenda ac subleuāda fa
tigatio. Hanc ergo uarietatem cogitanti mihi:non modo cuȝ de hoc uellem aliquid scribere:tu occurrebas dignus eo munere:quo uterq; nostrum communiter uteretur:ut ait Cicero:sed etiam tu me solus ut scriberem excitabas:non quidem uerbo: ut qui ceptorum mihi conscius sis tantorum: sed rebus ipsis: et in utrāq; partem abundante materia multos in eculeo fortune habitos:multos in delitijs scimus:multos magno impetu rotatos:nec scādentium desunt exempla:nec ruentium:nec suȝ nescius quosdaȝ ex altiore fastigio prolapsos. Quot Romani imperatores:quot externi reges uel hostium uel suorum manibus e summo solio detracti:vitam simul et imperiuȝ amisere? An ne omnia a uetustate mutuemur: et exules nuper et captiuos et in acie cesos et domi capite truncos:quodq; durissimum relatu est: et laqueo enectos fedeq; laniatos reges nouimus? Tibi cui cor regiuȝ natura dederat:nec dedit regnum fortuna:nec abstulit. At quem in ceteris illa tam uarie egerit:vix quod sciam nostra etas inueniet. Iam in primis ualitudine prosperrima et corporis viribus dudū fretus:usq; ad stuporem omnium qui te norant:intra non multos annos ter desperatus a medicis:ter vitaȝ ac salutem tuam in solo medici celestis auxilio posuisti: Sic ab illo tandem sanitati redditus:ut penitus tuum illud pristinum robur amiseris: non inferiore miraculo dexteritatis eximie atq; insolite grauitatis:ut qui olim pene eripes fueris:nūc accliuis aut seruorum manibus equi tergo impositus:aut humeris nixus lentis terram passibus metiaris. Patria tua vno prope tempore te dominuȝ vidit atq; exulem: Ita tamen ut nihil obscurior exilio videre
re. Nulli fere nostrorum hominum par principum fauor:nulli par fuit iniuria:ut cum pauloante certatim in amicitiam tuam niterentur. Ideȝ ipsi de nulla alia re concordes in tuum mox exitium quasi cōmunicato consilio conspirarent. Et pars quideȝ tuum caput insidijs peteret:auro prius ac gēmis largifluisq; muneribus tot per annos propitie ac fauentis fortune: et que his omnibus grauior iactura est:amicis atq; cliētibus:vniuersaq; familia duris quidem sed diuersis tormentorum ac mortiuȝ generibus spoliatum. Pars que clementior fuit:illud ingens patrimoniuȝ:terras:homines:domos oppida inuaderet:ut qui modo te viderant:mox e summis opibus ad inopiam redactum: ceu aliqd fortune prodigium mirarentur. Amicorum:ut dixi:pars perijt. In superstitib' perijt fides:fugitq;: quod assolet:cum prosperitate fauor hominum:ut dubitare posses an amicorum prius an fidei fleres interitum. Accessit in medio rerum estu egritudo
pene ultima: et tam morti proxima:ut quem viuere amplius non posse persuasum esset:extinctuȝ fama vulgaret. Et hic morbus:hec paupertas:hic la

borum cumulus: pulsum patria: procul domo: in alienis terris ac laribus circumtonante bello semi obsessum oppresserant: ne quid omnino interim tibi cum his amicis si quos aut virtus fecerat: aut fortuna dimiserat: seu colloquij: seu litterarum posset esse commercium. Nihil omnium preter carcerem defuit ac mortem: quamuis nec carcer defuerit: dum fidissima coniunx: et pars tuorum viscerum nati omnes nateque ab hostibus capti essent: nullo prorsus tibi relicto solatio tante prolis. Nec mors quidem: dum et tu secum assidue luctareris: et vnus ex filijs iam tunc teneram et insontem animam in carcere posuisset. Quid multa? Impletum in te vno vidimus: quod de duobus summis viris Caio Mario: magnoque Pompeio legimus: quid boni scilicet et quid mali possit: haud vnquam leta tristibus miscentem in te tuisque pignoribus secretim explicuisse fortunam: Cuius olim cum blanditias non tam insolenter ut plerique felicium: tum vero minas nuper atque impetum: tam forti: tamque inuicto animo tulisti ut uel ob hoc vnum multis qui antea tuum nomen oderant: te amandum mirandumque prebueris. Habet enim hoc proprium virtus: ut in amorem sui bonos erigat: in stuporem malos. Idque cum omnis virtus habeat: tum precipue fortitudo: cuius inter fortune turbines ac tenebras rerum terribilium: et tranquillitas gratior: et lux ipsa conspectior est. Mihi
M vero non solum ad antiquum tui amorem: quod impossibile factu rebar: multum noue beniuolentie adieceris: sed alio festinantem calamum ad hec non suo tempore scribenda deflexeris: ut et in scriptis meis animi tui vultum tuum uelut in speculo contempleris: Et siquid ibi minus excultum apparuerit: quod bona fide displiceat: ad hunc modum formes: atque ita te instituas: ut seu solitis: seu nouis artibus: que innumerabiles ei sunt tecum posthac fortuna uariauerit: nulla te species rerum turbet: sed paratus ad omnia: promptus ad singula: dulcia pariter et amara despicias: Fidentissime ab aduerso Maronianum illud exclamans: Non ulla laborum O virgo noua mi facies inopina ue surgit: Omnia percepi: atque animo mecum ante peregi. Nec me fallit: ut in corporibus hominum: sic in animis multiplici passione affectis: medicamenta uerborum multis inefficacia visum iri. Sed nec illud quoque me preterit: ut inuisibiles animorum morbos: sic inuisibilia esse remedia falsis opinionibus circumuenti: ueris sententijs liberandi sunt: ut qui audiendo ceciderant: audiendo consurgant. Ad hec qui quod habuit egenti libens obtulit amico: quantulumcunque est pleno amicitie functus est munere: Animum enim spectat amicitia non rem que
N parua licet magni amoris inditium esse potest. Ego quidem: ut magnificum quodque tibi opto: sic quid aptius hoc tempore largiar: non habeo. Quod si ualidum senseris: ipsa que precium rebus facit utilitas commendabit. Sin inualidum: excusabit amor nostri. Sic autem ad legendum uenies: quasi quatuor ille famosiores et consanguinee passiones animi: Spes seu cupiditas et gaudium: metus et dolor: quas due sorores equis partibus prosperitas et aduersitas peperere: hinc illinc humano animo insultent: Que vero arci presidet ratio: his omnibus vna respondeat: clypeoque et galea: suisque artibus et propria vi: sed celesti magis auxilio circumfrementia hostium tela discutiat: Ea mihi de tuo ingenio spes est: ut vnde victoria stet facile iudices. Non te diutius traham: sed ut propositum meum noscas: index operis epistola premittenda erat: Quam si ascribendam duxeris: utrunque metiens videto: ne longior prefatio libellum breuem non aliter quam pregrande caput exiguum corpus premat: Nihil est enim sine mensura ac partium proportione formosum.

¶ Explicit Epistolaris prefatio.

¶ Francisci Petrarche Poete oratorisq̃ Clarissimi: ꝯsolatini operis sui ad Azonem de Remedijs utriusqꝫ fortune liber primus de Fortuna prospera disputans: feliciter incipit.

¶ De etate florida ⁊ spe vite longioris. Dialogus primus. ¶ Gaudium: Spes: ⁊ Ratio.

Etas florida est: multum superest vite. ¶ Rō. En prima mortaliuꝫ uana spes que multa hominum milia ⁊ fefellit: ⁊ fallet. ¶ Gaudium ⁊ Spes. Florida est etas. ¶ Ratio. Inane gaudium ⁊ breue: flos iste dum loquimur arescit. ¶ Gaudium ⁊ Spes. Etas integra est. ¶ Rō. Quis integrum uocet cui multum deest ⁊ quantulum sit qd̄ restat incertuꝫ est. ¶ Gau. ⁊ Spes. Atqui lex est certa viuendi. ¶ Ratio. Quis hanc legem tulit: aut quod istud legitimuꝫ tempus est vite. Iniquissima v̄o lex: que nō omnibus vna est: Immo tam uaria ut nihil incertius in hominū vita: q̃ȝ ipsius vite modus sit. ¶ Gau. ⁊ Spes. Est tamen ⁊ modus aliquis ⁊ vite metha quam sapientes statuerunt viri. ¶ Rō. Metham vite statuere: non qui accipit: sed qui dat illam deus potest. Intelligo autem septuagesimum: aut si natura potentior est: octogesimum cogitatis annum: atqꝫ ibi metham figitis: quo ꝓuectos maneat labor ⁊ dolor: nisi forte lōgius spem ꝓmouit is qui ait: Numerus dieꝝ hominum ut multum centū anni: Quo q̃ȝ rari ueniāt: videmus: Sed ut sit diuꝫ qd̄ paucoꝝ est: quātulum tn̄ nunc etiam si id est? ¶ Gau. ⁊ Spes. Multum sane: Est eniꝫ iuuenum vita securior: ⁊ a senectute remotior ⁊ a morte. ¶ Rō. Falleris. Et si nil tutum hoi: illa tn̄ periculosior vite ps: quaꝫ securitas nimia reddit icautā. Nil est alteri vicinius q̃ȝ mors vite: Cuꝫ distātissime videant̄: cōtigue sunt. Semper illa p̄terlabit̄: Semp hec instat. Quocunqꝫ fugieritis p̄sto est ⁊ ceruicibus iminet. ¶ Gau. ⁊ Spes. Iuuēta nunc saltēꝫ p̄ns est ⁊ senectus absens. ¶ Rō. Nihil mobilius iuuēta: nihil insidiosius senectute. Illa non stat mulcēdoqꝫ fugiēs abit: ista per tenebras atqꝫ silētium pedetētim subiēs improuidos ferit: ⁊ duꝫ longinqua fingit̄: in foribus est. ¶ Gau. ⁊ Spes. Etas in ascēsu est. ¶ Rō. Insidiosissime rei fidis. Ascēsus iste descēsus est: vita breuis: tēpus instabile: furtim nullo pedum strepitu inter somnuꝫ ⁊ iocos effluit: Et o si hec tēpoꝝ celeritas viteqꝫ breuitas: ut in fine: sic in principio nota eēt: Nūc intrantibus infinitum qddam: exeūtibus nihil ⁊ quot secula videbant̄: vix totidem sunt momēta. Sic tuꝫ demum fraus noscit̄ dum vitari neqt. Vn̄ est: ꝙ sepe frustra huic cōsulit̄ etati: incredula simul ⁊ iexperta est: ⁊ cōtēptrix alieni cōsilij: inops sui. Itaqꝫ iuueniles errores lꝫ innumerabiles ⁊ imēsos his ipsis tn̄ occultos ⁊ incognitos quoꝝ sunt: nil melius q̃ȝ senectus detegit: ⁊ dissimulātium cōniuentiumqꝫ luminibus ingerit: nec p̄us qd̄ esse debuistis aduertitis: q̃ȝ qd̄ eē uoluistis effecti estis fieriqꝫ iā aliud nō potestis. Qd̄ siqs in tp̄e aut per semetipsum intelligere posset aut docēti credere: ille mihi vnus ex milib⁹ p̄clarus ac felix surgeret adolescēs nec tam multis anfractibus ageret vitā: cuius vnica: tuta ⁊ recta per virtutē via est. ¶ Gau. ⁊ Spes. Etas indecerpta est. ¶ Rō. Quomō idecerpta est que ex quo eē cepit: assidue carpit̄: ⁊ que minutissimis porticūculis dum dat̄ eripit̄? Siqdem motu ꝑpetuo celum rotat: momēta horas: hore diem rapiunt: Is alium diem trudit: isqꝫ alium: ⁊ nunq̃ȝ qes. Sic mēses p̄tereūt: sic anni: sic ⁊ etas currit ⁊ ꝓperat: ⁊ ut Cicero ait: uolat. Quodqꝫ ait Maro: Celeres neqꝫ cōmouet alas. Ita ceu naui iter agentibus nec sentiētibus qui uehunt̄: sepe nec cogitantibus finis adest. ¶ Gau. ⁊ Spes. Etas incipiēs ab extremo ꝓcul abest. ¶ Rō. Intra breuis vite spatium nihil est ꝓcul. ¶ Gau. ⁊ Spes. At nulla ps a fine distātior q̃ȝ p̄ncipium. ¶ Rō. Nulla qdem. Sed tūc recte diceret̄: qn̄ oēs eqs spatijs viuerēt: nūc pluribus vijs ⁊ sepius p̄ma etas in morteꝫ incidit: Quo fit ut plerunqꝫ vicinior sit extremo: qui remotior videbat̄. ¶ Gau. ⁊ Spes. Certe florentissima est etas. ¶ Rō. Et si ad hoc pauci aium aduertāt: tn̄ ex quo loqui cepimus: mutatio aliq̄lis icessit: ⁊ modo per singulos sillabarum tractus vite aliqd excidit: aliqd de caduco etatis flore subtrahit̄. Quid aūt queso plus habet hic mollis ⁊ nitidus adolescēs: q̃ȝ ille durus ⁊ squamosus senex: ꝓter hūc quem loqmur etatis breuem ⁊ caducum: īmo assidue cadētem florem? Ubi qd tam dulce: tā iucūdum nō intelligo: cuꝫ sciat dicto citius se futurum qd̄ ille nūc est: uel si nescit insaniat: Nisi forte e duobus capitali simul supplicio addictis: ille felicior est hn̄dus qui nouissime iussus est dare colla securibus: qui mihi quodāmō ipsa dilatione miserior videat̄: q̃ȝ q̃ȝ nō est par hoꝝ cōditio ⁊ illoꝝ: huic enim interuenire aliqd pōt vn̄ college suppliciū euadat ⁊ viuat. Iuueneꝫ senio eripe sola mors potest. Ad sūmaꝫ paruo tp̄is in spatio nō stat magna felicitas: ⁊ ingētibus aīs breue nihil optabile est. Exꝑgiscimini cōsopiti: tempus est: caligātesqꝫ oculos apite. Assuescite iam tādem eterna cogitare ⁊ amare ⁊ optare: simul aūt pitura cōtēnere. Condiscite ab his spōte discedere que uobiscum diu esse nō pn̄t: ⁊ aio illa relinquere anteq̃ȝ relinquamini. ¶ Gau. ⁊ Spes. Etas est stabilis virēsqꝫ. ¶ Rō. Mētiunt̄ qui nescio quam etatem stabilem dicūt: Nil uolubilius tp̄e: tēpus v̄o uehiculum est etatuꝫ oium: hoc stabile fingitis? O uanitas: nihil est stabile: nunc maxime raperis.

¶ De forma corporis eximia. Dia.II. ¶ Gau.

Forma corpis eximia est. ¶ Rō. Nihilo firmior est illa q̃ȝ tēpus: cum eo ueniēs cuꝫ eodem fugit. Siste si potes tēpus: poterit forsan ⁊ forma cōsistere. ¶ Gau. Forma corporis egregia est. ¶ Rō. Fragili niteris fūdamēto. Corpus ipsum vmbre in morem p̄terit: tu momētaneū corpis accidēs tibi mā surum spōdes? Ruere que unt accidētia stāte subiecto: nequeūt illo ruēte non ruere. Atqui cūctis ex q̄litatibus que mortali cuꝫ corpe fugiūt: nulla uelocior q̃ȝ forma: que mox ut amenum flosculum ostēderit: ipsos iter oculos mirātium atqꝫ laudātium euanescit: breuis hūc pruina pusserit: leuis hūc aura decusserit: subito ul' inimice manus vngue decerpit̄: uel p̄tereūtis morbi calce deprimit̄. Deniqꝫ gl'iare ⁊ exulta ut libet: uenit certe magnis passibus que te uelo tenui latēteꝫ detegat: Quāti eēt forma viui hois mors ostēdit:

nec mors sola sed senectus ⁊ paucorꝝ spatium annorꝝ:immo uel vnius lucis repētina febricula. Po stremo ut nihil externum incidat:per sese stādo durādoqꝫ cōsumit ⁊ in nihilum redit:neqꝫ tātū gaudij ueniēs tulit:quātum fugiēs fert doloris. Hec ni fallor expertus erat aliqñ formosus ille Romanus pnceps Domitianus qui amico scribēs:Scias inquit nec gratius qcqꝫ decore nec breuius:q̄uis etiam si durabile ppetuūqꝫ nāe donum eēt:nō intelligo qd tātope expetēdum hēat iste non solidus nec in ipso hoie nisi supficietenus fulgens decor:multaqꝫ feda cōtegēs ⁊ horrēda leuissimoqꝫ cutis obtētu sensibus blādiēs ⁊ illudēs. Ueris igit ac mā

B suris bonis delectari puenit: nō falsis atqꝫ labētibus. ℭ Gau. Forma corpis elegātissima est. ℭ Rō. Habes uelum oculis:laqueum pedibus:alis viscū: haud facile seu uera discernere:seu vtutem seq po teris:seu in altum euolare aio:multos eni ad honesta pgētes forma detinuit detorsitqꝫ ptrariam in ptē. ℭ Gau. Forma corpis mira est. ℭ Rō. Bñ ais mira. Nam qd hac uanitate mirabilius? Quot delectabilibus abstinent formosi iuuenes. Quos suscipiūt labores. Quāta sibi iferūt supplicia ut formosiores nō sint qdem sed apparcāt:vnius forme studio ⁊ ualitudis ⁊ uoluptatis imemores? Q̄tum vo inter cōmodum tēpus effundit:quot honesta iterim:quot utilia:quot postremo necessaria negligunt. Tuum igit breue caducūqꝫ bonum ⁊ inane gaudium:sine iuidia tibi habeto. Habes hostem tuum domi:qꝺqꝫ est peius delectabilem ac blandum:habes raptorem getis ac tēporis ppetuūqꝫ tortorem: habes ⁊ materiam laboris uberrimam:discriminum cās:formēta libidinum: nec minorem querendi odij q̄ amoris aditum. Fies mulierculis forsā amabilis: odiosus viris aut forma corpea cōiugalis çelus accēdit. Nulla eni res ardēti⁹ appetit q̄ forma: Nulla animum mouere

C potētior:atqꝫ ideo nulla suspectior. ℭ Gau. Forma corporis magna est. ℭ Rō. Solet hec stultos adolescētes quo nō expedit urgere:dum bono suo ut libitum:sic licitum frui putāt:neqꝫ qd deceat attēdūt:que sepe iam multis acerbi ac turpis iterit⁹ causa fuit. ℭ Gau. Forma corpis rara est. ℭ Rō. At breuissimum tēpus erit qñ oris habit⁹ hic coloqꝫ mutabit. Cadet flaua cesaries: relīqe albescēt:teneras genas ⁊ serenam frōtē squallētes arabūt ruge:letas oclorꝝ faces ⁊ lucida sydera mesta teget nubes:leue dētium ebur ac cādidum scaber situs obducet atqꝫ atteret ut nō colore tm̄:sed tenore alio sint:recta ceruix atqꝫ agiles humeri curuescēt:guttur lene crispabit:aridas man⁹ ⁊ recurnos pedes suspiceris tuos non fuisse. Quid multa? Ueniet dies quo te in speculo nō agnoscas: ⁊ hec oīa que obesse multum extimas:ne qd impro uisis mōstris attonit⁹:nō pdictum dicas:hic iam tibi si viuis dicto citi⁹ euētura denūcio: q si mihi nūc credis:tūc te parti⁹ miraberis trāsformatum. ℭ Gau. Forma iterim clara est. ℭ Rō. Quid hic

D dicā breuius q̄ illō Apuleij madaurēsi. Expecta paulisp ⁊ nō erit. ℭ Gau. Forma corpis hactenus excellēs est. ℭ Rō. Q̄ mallem formā aie excellentem. Est enim ⁊ sua aie pulchritudo mlto suauior certiorqꝫ q̄ corpis: ⁊ ipsa quoqꝫ suis legib⁹ decore ordinis atqꝫ apta suarum ptium dispōne subsistēs Illam optare:illi opam ipēdere dignum erat:quā nec dies lōga deterreret:nec morbus extingueret: nec mors ipsa: Nūc caduca miramini. ℭ Gau. Certe nūc saltem isolita forma est. ℭ Rō. In hac ut in alijs multis optāda mediocritas: Sin hac tali forma nec tibi placueris:nec nisi qua decet alijs placē curaueris:usuqꝫ fueris caste:sobrie:modeste:non exigua tue laudis accessio est futura. ℭ Gaudius.

Preclara facies animum honestat. ℭ Rō. Immo E
qdem exprobrat: ⁊ sepi⁹ in piculum trahit. Quid vo attinet gloriari eo qꝺ neqꝫ tuum sit neqꝫ diutius seruare possis:qꝺ habuisse nulli: pieisse multis gloriosum fuit. Mitto alios:spurinā non naturalis forma nobilitat: sed accersita deformitas. ℭ Gau. Ut virt⁹ animi:corpis forme iūcta sit studeo. ℭ Rō. Si id effeceris:tum demum ꝓ e mihi tūc vndiqꝫ fortunat⁹ fueris formaqꝫ clarior uidebit ⁊ virt⁹ gratior. Q̄uis eni errare sibi visum eē: qui ait Gratior est pulchro ueniēs e corpe virt⁹: scribat Seneca:mihi tñ iure reprehēsus uideret si dixisset maior aut pfectior aut altior: nūc quia dicēdo gratior nō rem ipsaꝫ sed spectātiū iudicia respicit: nō mihi visus est errare Uirgili⁹ q hoc ait: Et ad sūmam ut nihil in se solidum habet forme gra:nihil optabile:sic si ultro obuenerit ꝓ tuti ad dita neqꝫ utriusqꝫ de precio error sit:hāc illius ornamētum dici patiar non inanemum visui breue tamen ac fragile:solaꝫ vo pondus anime dixerim atqꝫ infaustum tristis insigne ludibrij.

ℭ De Ualitudine prospera. Dia.III. ℭ Gau.

Uid q̄ ualitudo prospa est. ℭ Rō. Quic A
qd de forma mō diximus:repetitum puta.
ℭ Gau. Ualitudo corpis firma ē. ℭ Rō. En senect⁹ ab aduerso mille morborum armata gene rib⁹: ptra ualitudinem iterea uoluptas militat: familiare certamē. ℭ Gau. Ualitudo corpis leta est. ℭ Rō. Incōsulta iucūditas queqꝫ negligētes ⁊ incautos facere soleat possessores suos: ⁊ sepe morbos arcessere quos ualitudini proprie diffidē tis intentio declinasset. ℭ Gau. Ualitudo corpis

bona est. ℭ Rō. Bene utere:alioqui leue bonum: B
quin ⁊ graue malum si ut solita est culpe cuiuspiaꝫ cā sit: Multis periculosa ⁊ pestilēs sanitas fuit:q tutius egrotasset. ℭ Gau. Ualitudo corpis optia est. ℭ Rō. Res pgrata multumqꝫ utilis seu corpe qd agēdum seu animo est: Sed ut quarundam radicib⁹ herbarum inest vis ueneni:que dū aliarum rerum imixtione purgata est: salubre poculum e plurib⁹ fit qꝺ ex vno pestiferum fuisset: sic corpea sanitas ne noxia sit habēti nō aliter q̄ adiūcta animi psperā ualitudine temptāda est. Nusq̄ peius sano in corpore eger animus habitat.

ℭ De sanitate restituta. Dialogus.IIII. ℭ Gau.

Onga egritudine liberat⁹ gaudeo. ℭ Rō. A
Gratiorem fateor sanitatem redditam q̄ retētam. Ingratissimi mortales bona uestra vix aliter q̄ pdēdo cognoscitis: ⁊ pdita ergo uos cruciāt ⁊ recupata letificāt. ℭ Gau. Grauissima febris me destituit. ℭ Rō. Grauissimas febres medici dicūt:que ipsis in ossib⁹ ⁊ medullis estuāt: quāto ille sūt grauiores que in aia int⁹ latēt:his te

marie libatū uelis. ℭ Gau. Egritudo abijt. ℭ Rō B
Egritudo pñs sepe pfuit:dū debilitatis virib⁹ corporis aie sanitateꝫ pepit: Cōtra igit ⁊ digressa nocuit ⁊ aie lumē iminuit: ⁊ corpis auxit isolētiam: Q̄uis mala: q̄uis pessima egritudo uideat: opta-

bile malum tamē qđ mali remedium sit maioris.
¶ Gau. Eadem egritudo lōgior finē hēt. ¶ Rō.
O stultissime sic tu reris mortē effugisse: ad quam
curris assidue: Nūc ꝓpingor morti es q̄ dum illi
ꝯtiguus videbaris. Irremeabile uobis est iter ne-
q̄ ulla eius in parte subsistit: neq̄ diuersoriū: ne
q̄ lētior usq̄ gressus: ⁊ somnus: ⁊ vigilia: ⁊ labor
⁊ reges: ⁊ morbꝰ: ⁊ sanitas eq̄ sūt gradus ad mor
tem. ¶ Gau. Ancipiti egritudine absolutus sum.
¶ Rō. Creditricem habes infallibilem: dilata di
es solutionis est: sed non cassa ratio: Habes egro-
tari iterum ⁊ mori.

A ¶ De Viribus Corporis. Dialogus.V. ¶ Gau.
Irium satis imo multum contigit. ¶ Rō.
n Que de forma ac ualitudie dicta sūt rele-
ge: Similiū similis disciplina est. ¶ Gau.
Multum est virium. ¶ Rō. Uide neq̄d aggredia
re virium fiducia quo ibecillis appareas. ¶ Gau.
Abūde est viriū. ¶ Rō. Taurina glīa est. ¶ Gau.
Plurimum est viriū. ¶ Rō. Plusculū elephāti.
¶ Gau. Uirium nimiū est. ¶ Rō. Facile credide
rim id q̄dē: supexcessus āt in vitiū uergit seu ipm
est vitiū. ¶ Gau. Nimis est viriū. ¶ Rō. Nimie
tas hec si ad mediocritatem redeat bene erit: quid
si ad defectū trāseat: q̄d si hoc robur fragilitas isi
gnis excipiat: Crede mihi nulle tāte usq̄ corpoꝝ
vires que uel labore in modico uel morbo acri uel
cūcta vicēte senio nō frāgant: ifatigabili ⁊ iuicta
vis ai est. ¶ Gau. Ingēs robur corpis est. ¶ Rō.
Nemo Milōe robustior: clariores multi. ¶ Gau.
Uastū ⁊ ꝑualidū corpꝰ est. ¶ Rō. Prestātissima
rerū vtꝰ mole corpea nō eget in ais bitās. ¶ Gau.
Nihil his viribꝰ difficile. ¶ Rō. Immo ipossibilia
ꝑmulta atq̄ illđ i primis: ut q in corpe spē posuit:
B in altū scādat. ¶ Gau. Jam supra hoiē vires sūt.
¶ Rō. Hac in re qui supior cūctis hoibꝰ euaserit:
tñ aiantibꝰ iferior erit. ¶ Gau. Nihil his viribus
metuēdū. ¶ Rō. Immo nūc maxie. In magnam
eni viriū fiduciā magnis viribꝰ accigit fortuna: ⁊
iterdū ex eq̄ cōgredi idignās ut oñdat q̄ fragile
aial est hō: dū sibi ēt robustissimꝰ videt: gigāteos
viros leni ꝑlio ꝯfecit: Herculē ab oibꝰ inuictū vis
latētis mali vicit: Milonē ipē cūctis celebratū ⁊
cognitū palestris: arbor vna detinuit lacerandūq̄
feris obtulit: Sic robur illđ eximiū corpis sine ex
emplo nisi quercꝰ robori ipar iuētū est: Tu viribꝰ
tuis fidis. ¶ Gau. Uires imēse suppetūt. ¶ Rō.
Oē imensum laborat mole sui. ¶ Gau. Uires in
C augmēto sūt. ¶ Rō. Natura ferme rerū oiū hec
est: ut cū ad sūmam peruenerit descēdāt: Idq̄ nō
equo gressu: Ascēsus eni lētior ꝑceps. He quoq̄ vi
res cum crescere desierit nō ꝯsistēt: ⁊ ꝑmo q̄dem
clāculū: post aptiꝰ tādē ruēt. Oēs res mortaliū ꝑ
ter aiū solū eque fugiūt: sed nō eque oiū fuge ue
stigia appent: nisi forte minꝰ eūt aialia que ul' tene
bris ul' tacito repūt nisu ul' q̄m id quoq̄ tradit iti
D neris idiciū caudis ꝑmūt. ¶ Gau. Corpis mei vi
ribꝰ glior. ¶ Rō. Quid faceres tuis? Cogita vō
quātarū ipse sis viriū: Iste eni nō tue sūt sed hos-
pitij: imo carceris tui vires: Uanū est aūt cum ipe
sis fragilis forti habitaculo: dicā melius: forti ad
uersario gliari. ¶ Gau. Uiribꝰ meis letor. ¶ Rō.
Quid hic dicā nisi Poeticum illud: Nō longum
letabere inque letitie locū ueniēt querele. Memi
nisti ut is ipse tam ualidus quē his mō memora-

ni de suis viribus in senectute conqueritur.
¶ De Uelocitate corporea. Dialogus.VI. ¶ Gau. A
Ed ꝑnicitas multa est. ¶ Rō. refert quo
f nam cursus intēdat: multos sua uelocitas
in exitiū tulit. ¶ Gau. Pernicitas mira ē.
¶ Rō. Currite mortales ut libet: celi uelocitas
uos ꝑcurrit ⁊ ad seniū ⁊ ad mortē applicat. Illđ
uobis cursum eripiet: motū illa. ¶ Gau. Pernici-
citas sūma ē. ¶ Rō. Eo tēdit ubi desinat. ¶ Gau.
Pernicitas inaudita est. ¶ Rō. Illo ꝓperat ubi
tarditas multa erit. ¶ Gau. Pernicitas ifinita est. B
¶ Rō. Sit quāta libet ubi se exerceat nō habebit
siq̄dem pūcti vicem terra omnis obtinuit. ¶ Gau
diū. Pernicitas inextimabilis est. ¶ Rō. Hec in
genij laus est: cui maria ⁊ celum ⁊ eternitas ⁊ na
ture spatia recessusq̄ ⁊ arcana rerū oium patent.
Corpꝰ pūcti momētiq̄ ambitu circūscriptū: quo
sua ꝑnicitas latura atq̄ ubi depositura est. None
enī ut latissime pateat hoc spatium seu tēpoꝝ seu
locoꝝ: nihilominus quocūq̄ sese flexerit ad sepul-
chrū currit? Ille saltē angustie sine ullis aut astro
logicis cōiecturis aut geometricis demōstrationi
bus note sunt: ita eo currit ubi ꝑfecto nō curritur.
¶ Gau. Incredibilis mō mihi ꝑnicitas est. ¶ Rō
Cum oēs hoies excesseris: lepusculum nō eq̄bis.
¶ Gau. Pernicitas stupenda est. ¶ Rō. Hec ple- C
rosq̄ pendētibus ⁊ ꝑruptis locis comitata plano
calle destituit: quosdam per ꝓpugnacula turrium:
per antēnas nauium: per cōfraga mōtium inocue
uolitātes: post leui pedis offendiculo in via publi-
ca ꝓlapsos extinctosq̄ nouit etas nr̄a: Anceps est
cōtraq̄ nām insueta grauium corpoꝝ hec leuitas
uolucrēq̄ hoiem nō diu factura: Nam ⁊ si ioffen-
sa ꝓcesserit: fessa tñ cito desinet: breue robur hois:
breuior ꝑnicitas. ¶ Gaud. Ualde nūc agilis sum.
¶ Rō. Et asellus agilis iuuēta: ⁊ senio piger par-
dus. Spatio leuitas igrauescit. Prima etas stimu
los habet: frenos ultima: q̄cq̄d es nō eris diu: ⁊ si
esse cupis cura ut sis bonus: senium virtus sola nō
metuit.

¶ De ingenio. Dia.VII. ¶ Gau.
T ingenium uelox est. ¶ Rō. Ad virtutes A
a utinam: alioq̄n quo uelocius eo ꝓpius rui
ne. ¶ Gau. Ingenium expeditū est. ¶ Rō
Si ⁊ bonis artibꝰ applicabile ꝑciosa animi supel-
lex: si minus onerosa: ꝑiculosa: laboriosa. ¶ Gaud.
Ingenium ꝑacutum est. ¶ Rō. Ingenij nō acumē
sed eq̄bilitas atq̄ ꝯstātia ueram laudem atq̄ ꝑpe-
tuam merent: quorūdam acumē tenui cuspide frā-
git ꝑmoq̄ molimine deficiet: ualidissima etiā si ad
ultimum extenuent ifirma sunt: sic robur oē tenui-
tas atterit. ¶ Gau. Acutissimum ingenium est mi-
hi. ¶ Rō. Nihil sapie odiosius acumine nimio: ni B
hil vō philosophāti molestius q̄ sophista: Ideo in
uisam Palladi finxere ueteres araneam: cuius sb-
tile opꝰ ac tenues tele sunt sed fragiles nulliq̄ usui
Ut mucronis ergo: sic igenij acies sit: nō penetret
mō sed subsistat. ¶ Gau. Prōptum ac vsabile ige-
nium est. ¶ Rō. Hoc Marco Catoni cēsorio tribu
tum est: q lr̄is simul atq̄ armis belliciscq̄ oibus ⁊
urbanis ac rusticis artibus eque foret idoneus: qđ
ex ꝑte greci suo tribuūt Epaminūde: Perse autē
Cyro: Tuum hoc vsabile quo nam vgat neu uersu
tum sit: neue aliq̄d nō agile sed leue potius ⁊ incō-
stās hēat caueto. Aliud est enim nō posse cōsistere

C alíud facile ire posse quo uelis. ¶ Gau. Ingenium est excellens. ¶ Rõ. Multum refert quo in genere excellas: Huius enim quoq; uerbi significatio uaga est: uertitq; est: ubi intenderis ingenium ualere. Malo igit igeniũ bonũ q; excellẽs: qd̄ illõ in malum flecti neqt: hoc in diuersa uolubile est: Nam ⁊ Crispus Luciũ Catilinã magna vi animi fuisse ait: sed igenio malo prauoq;. ¶ Gau. Ingeniũ magnũ est. ¶ Rõ. Bonũ cupio ⁊ modestũ: magnitudo sola suspecta est. Sepe magnũ igeniũ magnoꝝ initium maloꝝ fuit: Raro aũt magni errores nisi ex magnis ingenijs prodiere.

¶ De Memoria. Dialogus. VIII. ¶ Gau.

A M Emoria igẽs data est. ¶ Rõ. Ampla ergo

al'.fõ dom⁹ tedij ⁊ atriũ fumosaꝝ imaginuz: ubi

mosa multa displiceant. ¶ Gau. Memoria est

rum multarum rerum. ¶ Rõ. Multis in rebus pauca delectãt: plurima cruciãt: ⁊ sepe delectabiliũ mesta recordatio est. ¶ Gau. Rerum adest uariarum memoria. ¶ Rõ. Si bonarum: bñ. Si malarũ: qd hinc gaudes? Parum ne triste est uel tulisse mala uel vidisse: nisi uel quotidie recursent uel sub oculis sint semp? ¶ Gau. Memoria diuersarũ rerum suppetit. ¶ Rõ. Et culparum ⁊ delictoꝝ ⁊ scelerũ ⁊ ignominiarũ ⁊ repulsarum ⁊ doloꝝ ⁊ laboꝝ atq; discriminum: q̃uis huic ultime uoluptas qdaz ut aiũt: sit adiũcta memorie: In quo tñ itelligit nõ tam p̃teritoꝝ maloꝝ cogitatio: q; p̃ñtis boni delectatio iucũda ee. Itaq; neminem laboris ac piculi meminisse iuuat: nisi qetum aut securum: Paupertatem lete meminit sed diues: morbum sed icolumis seruitutem sed liber: carcerem sed solutus: exiliuz sed reuersus: sola ignominie memoria in medijs lz honorib⁹ tristis est: adeo nihil delicatius uel icurabilius est q; fama. ¶ Gau. Memoria multiformis

B est ⁊ multoꝝ tẽpoꝝ. ¶ Rõ. In recordatione multiplici multiplex molestia: Quedam nẽpe consciam uellicãt: quedam pũgũt: quedam vulnerãt: Alia cõfundũt: alia exterrẽt: alia deijciũt: Uñ fit ut memorãtium ora: rubor palorq; vicissim in silẽtio occupẽt: qd̄ pessimis hoium plerũq; accidũt: incessusq; fit uarius: uox incerta: ⁊ que sunt eiusmodi animi memoria laborãtis idicia. ¶ Gau. Memoria ꝓmpta est. ¶ Rõ. Mallem uolũtas pia: castũq; desiderium: ⁊ honesta ꝯsilia ⁊ act⁹ inocui: ⁊ vita ꝓbri nescia. ¶ Gau. Memoria apprime tenax est. ¶ Rõ Uñ hec igit obliuio celestium p̃ceptoꝝ: que tã pauca sũt numero: vñ obliuio dei vnius: vñ obliuio sui

C met? ¶ Gau. Memoria admodũ tenax est. ¶ Rõ Terrenarum ⁊ iutilium rerum credo: Quo nã ṽo ⁊ quo uaga hec uolatilisq; memoria: que cuz celũ terrãq; pagrauerit: in seipsam nesciens reuerti: qd̄ vnum necessarium ac salubre erat obliuiscit? In q̃ ⁊ si forte aliqd delectationis interdum: sepe tñ anxietatis est plurimuz. Nec imerito Themistocles cum ei qdam memorãdi artem a Simonide tũc iuẽtam polliceret: Malle se ait obliuionis artem q; memorie discere. Et lz hoc ille suo quodam iure respõdisse videat: ut qui nãe dono illo supra fidez excelleret: cuiusq; memoriam inumere quidem rerũ atq; uerboꝝ imagines p̃grauarẽt: fere tum oibus cõuenit. Ita oẽs ⁊ dediscẽda discitis ⁊ discẽda dediscitis. In his tñ quoꝝ utilis eẽt obliuio memoriam exercẽtes: inq; id nãe finibus nõ ꝯtẽti: isaniam arte laxatis. ¶ Gaud. Memoria oipotens est. ¶ Rõ. Titulus hic vni suus est deo: multipotens dicẽ uoluisti: si qua tñ isignis memorie vis est: qd̄ oi curiositate melius fuerit dãnosa reijciat: strigat utilia: neq; tã sedulo que delectẽt aggreget q; que ꝓsint. ¶ Gau. Memoria optima est. ¶ Rõ. Optimo nihil est melius: Q; si fidem dicto queris: ut in optimis te memorem p̃beas oportet: memẽto peccati tui ut doleas: memẽto mortis ut desinas: memẽto diuine iustitie ut timeas: memento misericordie ne desperes.

¶ De eloquentia. Dia. IX. ¶ Gau.

a T p̃clarum est eloqum. ¶ Rõ. Magnum fateor instr̃z gl'ie: sed anceps cuspide gemina: ⁊ hoc quoq; q̃liter uti scias: refert plurimum. ¶ Gau. Eloqum torrẽs est ⁊ rapidũ. ¶ Rõ. Haud inepte qdam: stulti atq; iprobi eloquentiam furiosi gladio equipant: utrũq; enim publice expedit inermẽ eẽ. ¶ Gau. Eloqum clarum est. ¶ Rõ. Clarum aliqd uarie dicit: clarus sol: clarum icẽdium. ¶ Gau. Prefulgidum eloqum est. ¶ Rõ. Et lugubres comete ⁊ infesti gladij ⁊ hostiles galee fulgẽt: ut fulgor eloquẽtie gl'iosus sit: sanctitate ⁊ sapiẽtia tẽperet. ¶ Gau. Copia eloquij ingens est ¶ Rõ. Siqdem iũcta modestie magnum aliqd supraq; cõem hoiuz mẽsuram nõ inficior: alioqn multum eẽ p̃stabat. ¶ Gau. Eloquẽtie satis est. ¶ Rõ B Satis eloquẽtie parum sapiẽtie fuisse in hoie illo scelestissimo apud Crispum legis: neq; is qdẽ gl'iam eloquentie quesiuit ullam: q; q; altiore iudicio nõ eloquẽtia sed loquacitas illa fuit. Uerus enim orator: hoc est eloquẽtie magister: nisi vir bonus esse nõ põt. Q; si bonus ⁊ sapiẽs putabas ad oratorias laudes p̃fectũq; munus eloquẽtie: hũc uerborum impetum qui sepe ꝓcacibus atq; inuerecũdis uberior est: siue hãc ipsam dicẽdi peritiam satis esse: fallebaris: lingue uolubilitas ⁊ ṽborum copia atq; etiam ars quedam sceleratis pijsq; cõmunia esse possunt. Id quod queris: bonorum est: nõ omnium quidem sed paucissimorum: ita ut mali omnes huius laudis exortes sint: ad quaz scilicet animi bona quibus carent virtus ac sapientia requiruntur. Quod ut sic esse nõ intelligas dicam: Sed memineris duarum de quibus loquor rerum diffinitiones in mentem redeant: quarum altera Catonis: Ciceronis est altera. Ille ait: Orator est vir bonus dicendi peritus. Iste autem: Nihil est inquit aliud eloquentia nisi copiose loquens sapiẽtia. Ex his vides ad oratoris atq; eloquentie essentiam ⁊ bonitatem ⁊ sapientiam exigi: nec tamen sufficere nisi ⁊ peritia adsit ⁊ copia: Ita ut prime ille due virum bonum sapientemq; dũtaxat: he autem sole nec bonum nec sapientem nec eloquentem quidem efficiant sed loquacem: omnes ṽo coniuncte perficiant oratoremq; eiusq; artificium: quod profecto rarius atq; altius est q; putent qui in multiloquio situm sperant: Tu ergo si oratoris nomen ⁊ eloquentie ueram laudem queris: virtuti ⁊ sapientie primum stude. ¶ Gau. Eloquentia plena atq; per C fecta est. ¶ Ratio. Pleno atq; perfecto nihil deest deerit autem multum si premissa defuerint. Ante igitur q; de vniuerso pronuncies hoc vnum tacitus tecum uolue. ¶ Gaudiuz. Eloquentia summa est. ¶ Ratio. Supra summum nihil est: His ergo cessantibus iam summa non erit: sed caducum qd

dam ⁊ informe:cui fundamentum fastigiumqꝫ detraxeris. ℭ Gau. Eloquentia dulcis ⁊ ornata est. ℭ Rõ. Dulcedo ⁊ ornatus iste nescio quid blandum seu dolosum:non virile nec sincerum preferet sed nõ pluris est apud rectos iudices suauis ⁊ cõpta viri fallacis oratio:q̃ vel meretricis fucus vel mellitum virus vel phrenetici robur vel auari aurum:quicquid est q̃uis appareat ac mulceat si precipuum essentiale defuerit:nihil penitus aut nihilo proximum videri debet. ℭ Gau. Eloquentie fiducia magna est. ℭ Rõ. Magna sepe fiducia magnis periculis viam fecit:ut animum attollat atqꝫ adiuuet frenum accipiat:sese norit qd̃ agendum instat:examinet:absit insolentia pariter ⁊ cõtẽptus: Sin progressa liberius virium obliuisci ceperit:nõ iam fiducia sed temeritas ⁊ audacia est:quo nihil est a sapiente remotius. Hec in reb⁹ oĩb⁹ agẽdis ut aspectu speciosior:sic effectu periculosior ignauia est. Illa enim domi pigros ⁊ inglorios tenet: hec impellit ardentes: ⁊ quos estimabatur promotura precipitat:hec sepe bellacissimos viros ostẽdit imbelles:cautissimos probauit incautos: utqꝫ ad te redeam qui disertissimi videbant̃ infantissimos patefecit. ℭ Gau. Eloquentia ingẽs est. ℭ Rõ. Ut sit fides historico:inter vitia infinita eloquentiam habitasse:veriqꝫ locũ teneat auctoritas: Neqꝫ dubium sit qd̃ eloquentie princeps in rhetoricis scribit: Eloquentiam sine sapientia esse posse:que ut liquet superioribus aduersantur: Ista tamen quolibet modo sumpta eloquentia:certe quo maior eo damnosior funestiorqꝫ si sola est. ℭ Gau. Eloquẽtia singularis est. ℭ Rõ. Hec est que singulares viros ⁊ grecorum ⁊ nostros in pernitiem traxit:qd̃ ita esse Demosthenes ⁊ Cicero ⁊ Antonius non negabũt. ℭ Gau. Eloquẽtia plausibilis est. ℭ Rõ. Si innocenter ⁊ absqꝫ iactantia utare:vix ulla recitius multitudinis amorem tibi concilies ⁊ gloriam queras:si quo nisi mere virtutis artificio queri potest: Sin arroganter atqꝫ improbe:perfacile tibi discrimen ⁊ multorum odia conflaueris. Sapientis dictum est cuiusdam: Mors ⁊ vita in manu lingue. Nõ vnius ꝓfecto tãtũ hominis ſ; multorũ quorũdã lingue totas euertere respublicas euertẽtqꝫ:pessimum nocentissimumqꝫ mali hominis mẽbrũ lingua est: nil hac molli⁹:nil hac durius. ℭ Gau. Eloquentia sonora est. ℭ Rõ. Et sonorum fulmẽ. ℭ Gau. Eloquentia florida est. ℭ Rõ. Et floridum attonitum: Deniqꝫ versa ut libet ⁊ reuersa: ⁊ glorie viam habes arduam ⁊ inuidie pronam valde.

ℭ De virtute. Dialogus. X. ℭ Gau.

Nunquid nõ saltẽ de virtute licet gloriari? ℭ Rõ. Ut liceat:in illo tãtũ licet qui virtutis ⁊ omnis bõi auctor solus atqꝫ largitor est. ℭ Gau. Magna est animi virtus. ℭ Rõ. Uide autem ne quo maior credit̃:minor sit. ℭ Gau. Spectata virtus in rebus dubijs est. ℭ Rõ. Proprium est virtutis non quid actum sed quid agendum sit: nec quid adsit sibi sed quid desit attendere: Unde est ut sepe illam non de quesito gloriantem:sed de querendo sollicitam videamus. Dicerem si liceret: auaram aut certe auaritie similẽ esse virtutem: Iugiter sitit:quotidie inardescit:quo plus quesierit: eo sibi pauperior videtur ⁊ plus appetit: Nullus illi desiderij modus est:nullus sat magnus cumulus meritorum. ℭ Gau. Uirtus supra humanum morem est. ℭ Rõ. Uereor ne superbie sit ista professio non virtutis. ℭ Gau. Uirtus longe clarissima est. ℭ Rõ. Fundamentum vere virtutis humilitas:nec tanta claritas ulla est quam elatio nõ obscuret. Scit ille qui clarissimus creatus seqꝫ ipsum efferens:non obscurus tãtũ:sed princeps fieri meruit tenebrarum: Quod si illi accidit:quid alij de se sperent? ℭ Gau. Uirtus eximia est. ℭ Rõ. Nõ solet virtus esse iactatrix aut miratrix sui:sed imitatrix alieni. Itaqꝫ semper anhelans semperqꝫ altius aspirans dum se cõparat paruipẽdit. ℭ Gau. Uirtus consumata est. ℭ Rõ. Nunq̃ hoc virtus de se iudicat:non confidit:nihil arrogat: Scit hoc tempus esse militie:non triũphi: atqꝫ ideo nunq̃ torpet ⁊ semper in actu est: Semper quasi nunc incipiens accingitur:que omnia perfecisse seqꝫ vndiqꝫ consumatam credit. Crede mihi:non est virtus error est virtuti obuius atqꝫ aduersus. Quisquis ad summam peruenisse se credit:in hoc primum fallitur q̃ ubi credit esse non est: Deinde q̃ illuc ferẽtem viam aberrando deseruit:dumqꝫ quod nõ habet anticipat:quod habere potuisset sponte sua negligit. Si quidem nil tam profectui aduersum q̃ perfectiõis opinio. Nemo studet agere quod peregisse se putat. Error hic sepe magna parantibus obsistit tamqꝫ alta pensantibus. ℭ Gau. Uirt⁹ pro humana capacitate plena est. ℭ Rõ. Si omnem vitam ante oculos ponis:perqꝫ dies singulos actuum ac verborum ⁊ cogitatuum rationem a teipso exigis incorruptus rerum arbiter tuarum: videbis quantum vacui in anima sit:quantum vitia occupent. ℭ Gau. At saltem communis ⁊ mediocris est virtus. ℭ Rõ. In rebus altissimis vix mediocritas locum habet. Uerum habeat:nõ tamen hec gaudij materia sed laboris ac studij est: Nã quod ad summam disponitur donec eo perueniatur non quiescet. ℭ Gau. Aliqua est virtus. ℭ Rõ. Huius quoqꝫ iudicium linque alijs. Et si qua est virtus: non ibi finis gaudij:sed in illo ad quem vera per arduum virtus ducit. Eam nempe philosophiam profitemur que non fruendum virtutibus sed utendũ docet. Nondum plene igitur gaudendi tẽpus est: tot nunc etiam vite periculis circũfusis sed optandi potius sperandiqꝫ. Gauisurum te sperare potes: sic tamen ut metuas doliturum. ℭ Gau. Si quid boni est sentio vnde sit ⁊ in illo gaudeo:quicquid autem deest scio vnde poscendum sit ⁊ de illo spero. ℭ Rõ. Hec est virtus ⁊ iam tutum iter ad verum gaudium inuenisti.

ℭ De virtutis opinione. Dialogus. XI. ℭ Gau.

Quisquis ego sum:opinio de me hominum bona est. ℭ Rõ. Opinio rem non mutat. ℭ Gau. Bonum me cõmunis habet opinio. ℭ Rõ. Quid si malus tu:nonne opinio falsa est? Scientem certe falso gaudere: dementia est. ℭ Gau. Opiniõe vulgari bonus dicor. ℭ Rõ. Nihil est qd̃ non sibi fingere possit opinio: Bonum autem seu malum quod in animis habitat:neqꝫ diuersis opinionibus:neqꝫ sermunculis variatur. Non si cũcti igit̃ te mortales bonũ dixerint:bonus fies. ℭ Gau. Bonũ mihi saltem est nomen. ℭ Rõ. Melius esse nomẽ bonũ q̃ diuitias multas: Hebreorũ sapiẽs ait. Idẽqꝫ alibi: Melius est nomẽ bonũ q̃

vnguenta preciosa: Et ualorem boni nominis: ⁊
odorem fame his uerbis expressit comparatione
scilicet auri ⁊ vnguẽti: Quomodo autẽ seu nomẽ
seu aliud quicq̃ esse potest bonũ si sit falsuꝫ? Qua
lecũqꝫ igitur sit nomen impij: nõ fit ideo minor im
pietas. Non inani igitur nomine glorieẽ: sed illud
eiusdem Sapientis audiat: Nomen inquit impio
ruꝫ putrescet. Et illud alterius: Gloria nostra hec
est: testimonium conscientie nostre. Illa si intus ti
bi obstrepit: quid tibi proderunt adulantium susur
ri? quid blanditijs aut fictionibus partũ nomen? E
radice mala nihil boni oritur. Neqꝫ hinc igiẽ ortũ
nomen bonum dixeris cum uerum dicere nõ pos-
B sis. ¶ Hau. Bene de me sentiũt ciues mei. ¶ Rõ.
Non refert qd de te alij sentiãt: sed qd tu. ¶ Hau.
Bene de me loquuntur ciues. ¶ Rõ. Noli crede-
re: quid loquantur nesciunt: ⁊ cupide mentiuntur:
pruritu quodam lingue in utrãqꝫ partem nimio ⁊
consuetudine in naturam uersa. ¶ Hau. Bene de
me plurimi loquuntur. ¶ Rõ. Ignorantibus cre-
dere quid est aliud q̃ uolentem falli? ¶ Hau. Be-
ne de me loquitur vicinia. ¶ Rõ. Dulciloquio for
san aut muneribus delinita: aut de te aliquid spe-
rans: Nunq̃ uel amanti credideris uel speranti.
¶ Hau. Uicini mei nomen meũ celebrant. ¶ Rõ.
Alter alteꝝ decipit: omnes te. ¶ Hau. Bonũ mihi
testimoniũ ciues dant. ¶ Rõ. Est intus in anima
testis incorruptior certiorqꝫ. Conscientiam tuã in-
terroga: illi crede. ¶ Hau. Bene de me homines
opinantur. ¶ Rõ. Opinio ambigue nomen est rei:
certissima res est virt⁹. ¶ Hau. Ego ipse mihi vir
bonus videor. ¶ Rõ. Ergo es malus. Boni enim
C sibi displicent: seqꝫ accusant. ¶ Hau. Et mihi vide
or ⁊ alijs bonus. ¶ Rõ. Quid si tu malus: illi au
tẽ stulti? ¶ Hau. Bene de me sperãt ciues. ¶ Rõ.
Cura ne spes ciuium falsa sit. Turpe est de se spe-
rantes cum possis aliud frustrari. ¶ Hau. Credo
sim de quo non frustra sperent multi. ¶ Rõ. Si id
esses id non crederes. Malum est alios: pessimuꝫ
autem seipsum fallere. ¶ Hau. Omnes me virum
bonum putant. ¶ Rõ. Quid si tu contrariuꝫ scis?
¶ Hau. Omnes me virum bonuꝫ dicunt. ¶ Rõ.
Et tu credis omnibus? Nũ te autẽ dicit pudet qd
non es? sed est hoc nobis insitum inter cũcta mira
bile: de uobis uestrisqꝫ de reb⁹ q̃uis occultis plus
cuicunqꝫ q̃ uobis credere: Iuxtaqꝫ Flacci senten
tiam: ⁊ mendacem timere infamiam ⁊ falsa glo-
ria delectari. ¶ Hau. Totuꝫ vulgus vna uoce me
laudat. ¶ Rõ. Nulla pronior ad errorem atqꝫ ad
precipitium via est q̃ per vulgi uestigia. Quicqd
pene vulgus laudat: vituperio dignũ est. ¶ Hau.
Cunctis hominibus placeo. ¶ Rõ. Placẽtes ho-
minibus deus spernit: ⁊ placere hominib⁹ displi-
cere est deo: contraria cõtrarijs gaudent. ¶ Hau.
D Uiri boni nomen habeo. ¶ Rõ. Uite constantia
⁊ honestate seruandum est: Alioquin facile euane
scet: uentus est enim. ¶ Hau. Multe sunt in popu
lo laudes mee. ¶ Rõ. Seuisti in agro arido arbo
res caducas. ¶ Hau. Magne inter doctos etiam
laudes mee sunt. ¶ Rõ. Si uere: durabunt: Et ut
ait Cicero: radices agent ⁊ propagabuntur. At si
ficte: celeriter tanq̃ flosculi decident. ¶ Hau. Om
nes vno ore meam predicant virtutẽ. ¶ Rõ. Nõ
in hominum flatu neqꝫ in propria virtute q̃uis ue
ra: sed in ipso virtutum omnium auctore glorian-
dum. Qui contrarium facit: non modo nõ assequi
tur assertione hominum qd non habet: sed idipsuꝫ
quod habet uł imminuit: uel amittit. ¶ Hau. Uul
gus omne me predicat. ¶ Rõ. Dixi ⁊ repeto: quic
quid vulgus cogitat uanum est: quicquid loquitur
falsum est: quicquid improbat bonuꝫ est: quicquid
approbat malum est: quicquid p̃dicat infame est:
quicquid agit stultum est: I nunc insanoruꝫ sermũ
culis gloriare.

¶ De sapientia. Dialogus. XII. ¶ Hau.

s Apientiam consecutus sum. ¶ Rõ. Rem
magnam: si uera esset: ⁊ inseparabilẽ a vir-
tute. Si illam igitur approbasses: hec pro
bata esset: sed utraqꝫ opinione aliquãto facilior est
q̃ re. ¶ Hau. Sapiens sum. ¶ Rõ. Crede autem
mihi: nunq̃ si uere esses hoc diceres: Sapiẽs eniꝫ
quantum est quod sibi desit: intelligit: non gloriaẽ
itaqꝫ sed suspirat. ¶ Hau. Sapientẽ me profiteor
¶ Rõ. Bene irent res si tot essent sapientes quot
sapientie professores: Nunc illud perdifficile est:
hoc ꝟo facillimum. ¶ Hau. Sum sapiẽs. ¶ Rõ.
Si uere sapiens eẽ vis: noli id quidẽ opinari. Cre
dere se sapientem primus ad stultitiaꝫ gradus est:
proximus profiteri. ¶ Hau. Studio ad sapienti-
am perueni. ¶ Rõ. Utiqꝫ sic ad illam peruenitur:
sed an tu pueneris recogita: Non est enim res stu-
dij breuis egens aliquot annoruꝫ ut relique artes:
tota uel longissima opus est vita. Siquis: ut aiũt:
tota die currens peruenit ad uesperã satis est: No
tum est illud Platõis: ut alia multa: preclarissimũ
quod Ciceroni placet ⁊ mihi: Beatum cui etiã in
senectute contigerit ut sapientiam uerasqꝫ opinio-
nes assequi possit. Has tu an calle medio obuias
habueris an nescio quo pennato equo uectes ante
tempus attigeris: incertum: tam cito sapiens eua-
sisti. ¶ Hau. Sapientie perfectionem celitus acce
pi. ¶ Rõ. Est fateor celeste donũ sapientia: sed ma
gnus certe vir erat ⁊ celi amicus qui dicebat: Nõ
ꝙ iam acceperim aut perfectus sim. ¶ Hau. Sa- E
pientiam cupida mente comprehendi. ¶ Rõ. Ut
pecunie rerumqꝫ multarum mala: sic sapientie cu-
piditas bona est: Sed an tu tante rei capax sis vi-
deto. Certe ille idem: Ego me inquit non arbitror
cõprehendisse. Et ille quoqꝫ permagnus erat qui
cum deo de seipso loquens sic aiebat: Imperfectũ
meum viderunt oculi tui. Hoc est proprium sapiẽ-
tis: imperfectionem suam nosse ac fateri. ¶ Hau.
Sapiens dicor. ¶ Rõ. Non te tue neqꝫ aliene vn
q̃ uoces sapientem fecerunt sed res ipsa. ¶ Hau.
Sapiens vulgo dicor. ¶ Rõ. Uulgus insanos sa
pientes dicere ⁊ sapientes insanos iure suo didi-
cit: qd est ut falsa pro ueris ueraqꝫ pro falsis habe
at. Nihil est a virtute uel a ueritate remoti⁹ q̃ vul
garis opinio. ¶ Hau. Omnes predicant me sapiẽ-
tem. ¶ Rõ. Ad famam fortasse aliquid: ad sapien-
tiam nihil omnino. Sentio autem superscriptioni
bus inniteris litterarũ: quibus nihil est liberalius:
non satis est facere sapientes qui nõ sunt: sed egre-
gios ⁊ insignes faciunt ac uerecundos: serenissi-
mos insuper ⁊ illustres: ut iam simplex sapiẽtie ti
tulus sit pudori: qui q̃ paucis cõueniat stupor est:
obsoleuit tamen inter titulos clariores quos qui
scribẽdo sic accumulãt: sciũt se mẽtiri: sꝫ urbani uel

mendacio fieri uolunt: Uos qui legitis non ueros modo: sed citra uerum sistere illos rati: publico errore fallimini. Nemo est qui de suis rebus interroget: Omnes alijs de se credunt. Uis autem noscere q̄ sis sapiens: uerte oculos retro: recordare quotiens in hoc vite cursu cespitaueris: quotiens oberraueris: quotiēs offenso pede cecideris: quot pudenda: quot dolenda: quot penitenda commiseris: tunc si audes: te dicito sapientem: credo autem non audebis. ¶ Gau. Scio me sapientem. ¶ Rō. Litteratum forsan vis dicere: Sūt enim plane litterati aliqui uere licet pauci: Sapientes autem pene nulli. Aliud est sapienter loqui: aliud sapienter viuere: aliud dici: aliud esse sapientem. Fuere qui dicerent sapientem nullum: Id q̄ uerū falsum ue sit non disputo: Certe nimis prerupta sententia est & ad desperationem prona & studio aduersa sapientie. Hebrei sapientē Solomonē suum predicāt: qui q̄ sapiens esset: turba coniugum pellicūq; testatur: multoq; maxime dijs alienis cultus exhibitus. Romani sapientem Leliū & Catonem. Grecia ipsa dum floruit septem habuisse dicitur sapientes: Hi quoq; hoc titulo indigni sequentibus visi erant: Qui excusant: dicunt non eos illum sibi titulum assumpsisse: sed ab errantibus populis traditum possedisse. Unus tantum fuit sua professione suoq; sapiens iudicio: stultissimus omnium Epicurus. Quem titulū cum Metrodoro pticipare uoluit nec honorificū amici donum ille respuit: seq; etiam sapientem dici equanimiter tulit: ut sua illa qualis gloria: error esset alterius. Unus quoq; sapiens Socrates oraculo dictus Apollinis: forsan ideo ut virum illum sapienti proximum: falso testimonio falsus deus ad amentiam atq; insolentiam irritaret. Hec de antiquis sapientibus dixeris. Felicior etas nostra: que non vnū duos ue uel septē: sed in singulis urbibus ceu pecudum greges numerat sapientum. Nec mirū sane multos esse: qui tam facile fiant. Uenit iuuenis stultus ad templū: preceptores illū sui predicant: celebrant seu amore seu errore: tumet ille: vulgus stupet: plaudūt affines & amici. Ipse iussus in cathedram scandit: cūcta iam ex alto despiciens: & nescio quid confusū murmurans: Tunc maiores certatim ceu diuina locutum: laudibus ad celum tollunt: tinniunt interim campane: strepunt tube: uolant anuli: figuntur oscula: uertici rotundus & niger pannus imprimitur. His peractis descendit sapiēs qui stultus ascēderat: Mira prsus transformatio: nec Nasoni cognita. Sic fiunt hodie sapientes: Uerus sapiēs fit aliter. ¶ Gau. Sapiens sum. ¶ Rō. Solēt qui de se magnifice sentiunt presidenter maiora viribus ea aggredi: inq; nisu medio prolapsi suo uel periculo uel pudore condiscere: q̄ iusti rerum estimatores fuerint suarum. Prestat igitur (mihi crede) falsas opiniones abijcere: insolentiam deponere: insipientiam circūspicere & optare: ne qua experiende sapientie necessitas incidat: que declaret te de nihilo gloriatum. Hec rectior tutiorq; querende sapientie via est. ¶ Gau. Credo ego ad sapientiam peruenisse. ¶ Rō. At si mihi obsequeris: ad illam potius assurgendo nitendoq; peruenies q̄ credendo: Nihil altius ascendit q̄ humilitas operosa.

¶ De religione. Dialogus. XIII. ¶ Gau.

r Religione glorior perfecta. ¶ Rō. Religio optima ac pfecta vna est: supra Christi nomen: supraq; petram firmissimam fundata: Relique omnes superstitiones uane & deuia & errores sunt: quibus est iter ad tartarum atq; ad mortem: non hanc momentaneam sed eternaꝫ. Et quot putas quantiq; viri huius uere religiōis inopiam miserabilem passi sunt: cunctis in rebus alijs altiores? Habent illi qd eternum gemāt: habes tu vnde glorieris & gaudeas: non in te quidē sed in eo qui te summa in re tanto maioribus preferre dignatus est: qua nil maius: nil melius tibi tribui poterat in hac vita. De qua loqui aliquid uberius nō grauarer: ni res ipsa celesti lumine pene iam omnibus nota esset. ¶ Gau. Pijs sacris initiatus sum. ¶ Rō. Pia sacra religionis huius sunt tantūmodo: reliquarum omnium sunt furores ritusq; sacrilegi. Neq; tamen initiatū esse sufficit: Maius est forte q̄ putas deuoto licet animo dulce negociū. Non enim deum nosse satis est: quod & demones faciunt qui oderunt: Amor & cultus exigitur: his ex rebus constans: que utinam tam bene implerentur ab hominibus q̄ sciūtur. ¶ Gau. De uera religione mihi placeo. ¶ Rō. Placere sibi superbire est. Hec autem uera religio: que te deo & deum tibi religat: humilitatem pijs mentibus inserit: insolentiam extirpat. Sic tibi igitur gaudere pmissū: ut quanto letior quantoq; religiosior: tanto sis humilior & operibus bonis affluentior: Illi gratias agens: qui tibi ex hac mortalitate rectum iter ostēdit ad eternam vitam. ¶ Gau. Ueram religionē (deo gratia) sū adept9. ¶ Rō. Bene ais: deo gratias. Custodi autem illam bene ab erroribus: a negligentia: a peccatis: & sic habe si hanc assecut9 es: & in ea te exerceas ut dignum est: cessare cōtrouersiam: de qua modo litigauimus: cum sit scriptū sacris in litteris: Pietas est sapientia: Et per alium: Initium sapientie est timor domini. Neq; idipsū tacitum in prophanis: Cuius rei Lactantius meminit: Institutionum secundo. Affirmat inqt Hermes eos qui cognouerunt deum: non tātum ab incursibus demonum tutos esse: uerumetiam ne fato quidem teneri. Una inquit custodia pietas: Etenim pius homo neq; demoni pessimo: neq; fato subiacet. Deus enim liberat pium ab omni malo: Nā q̄ vnicum atq; solum bonum est hominibus pietas. Quid sit autem pietas: ostendit alio loco his uerbis: Pietas enim scientia est dei. Eandēq; sententiam Asclepium in sermone quodam regio latins explicasse confirmat. Uides ut obstinatissimi duo pagani nostram circumuelant ueritateꝫ. Tanta est ueri vis: ut linguas sepe hostium ad se trahat.

A B C

¶ De libertate. Dialogus. XIIII. ¶ Gau.

i In libertate natus sum. ¶ Rō. Non qui nascitur liber: sed qui morit liber est. Multum fortune licet in nascentem: in extinctū nihil. Expugnat urbes mūitissimas: Armatos fundit exercitus: Potentissima regna subuertit. Inexpugnabilis arx sepulchrum. Illic regnum uermibus: nō fortune. Itaq; limen illud ingressi soli mortaliū vite huius ab insultibus tuti sunt. Tu te liberum iactas & ignoras: nō dico ad supulchrū: sed

A

an liber hodie in cubiculum sis iturus. Libertas uestra tenuissimo nitens filo: sicut alia qbus fiditis omnia: tremula semp ⁊ caduca est. ¶ Sau. Liber
B sum. ¶ Rō. Idcirco te: ut reor: liberuꝫ dicis: quia dominum nullum habes: sed Anneuꝫ audi Senecā: Bona inquit etas est: forsitan habebis: Nescis qua etate Hecuba seruire cepit: qua Cresus: qua Darij mater: qua Plato: qua Diogenes? His ille te admonet exēplis. Multa sūt alia uel tacita Senece uel ignota. Nūquid non Attilium Regulum meministi: indignum prorsus hoc ludibrio: passuꝫ tamen? Nūquid tibi recentior annis Ualerianus excidit? Quorum ille modo dux: hic autem princeps populi Romani: morqꝫ ille Carthaginensiū: hic persarum seruus: Ille truci supplicio perēptꝰ: hic longa ⁊ misera cōtabuit seruitute. Quid Macedonie Numidieqꝫ reges: Hinc persen: hinc Syphacē memorem atqꝫ Iugurtham: regni omnes e culmine Romana lapsos in vincula? Mitto ueteres regnum casus: Etas tua quosdam regia trusit in carcerem: eundēqꝫ vna hora: ⁊ primum regem ⁊ ultimum seruum vidit. Siquidem eo quisqꝫ miserior seruus est: quo felicior liber fuit. Noli igitur libertate tumescere: quoniam non ex liberis modo sed ex regibus tam subito serui fiunt. Nec miraberis: cum ſm Platonis sententiam: non minus ex seruis etiam reges fiant. Mutantur assidue res humane: Nihil sub celo stabile. Quis in tanta uertigine firmum aliquid ac mansurum speret? Neqꝫ ꝟo te liberum hinc dixeris: ꝙ esse dominū tibi nō vides: qꝫ parētibus ortus ingenuis: nec in acie captus: nec uenundatus sis: Sūt uobis inuisibiles animorum domini: ⁊ in ipsa hominum origine latens pestis est. Nascendi genus obnoxium peccato: qua nulla grauior seruitus figi potest: Sūt occulti hostes ⁊ bella clandestina: Sunt que miseras animas nūdinentur: quas: heu: vili precio uenditis uoluptates fedissime dominarū: que uos inenodabili laqueo vinctos tenent. Ite nūc ⁊ libertate gloriamini. Sed uos ceci: nihil nisi corporeum videtis. Unde euꝫ qui vni mortali subest domino: seruum dicitis: Illum ꝟo qui mille immortalibus tyrannis opprimitur liberum iudicatis: eleganter ut reliqua. Profecto autem liberum nō facit fortu
C na sed virtus. ¶ Sau. Liber sum. ¶ Rō. Plane si prudens es: si iustus: si fortis: si modestus: si innocens: si pius. Horum si qd absuerit: pro ea te parte seruum scito. ¶ Sau. In libera patria natus sum. ¶ Rō. Urbes quoqꝫ tu liberas tua etate pro exiguo flexu rerum: post paululum seruas nosti. Q si uel notiora uel clariora sunt uetera: Lacedemō ⁊ Athene liberrime urbes ciuile primum: mox externum passe sunt iugum. Hierosolyma sancta urbs ⁊ libertatis eterne mater: temporaliter ⁊ Romanis seruiuit ⁊ Assyrijs: nunc seruit Egyptijs: Roma ipsa non solum libera: sed domina gentiuꝫ: suorum primum ciuium: post etiam vilissimorum hominū serua fuit: ut nemo vnqꝫ libertati: nemo uel imperio suo fidat.

A ¶ De patria gloriosa. Dialogus. XV. ¶ Sau.
Loriosa in patria natus suꝫ. ¶ Rō. Plus
G negocij habes ut in luceꝫ uenias. Fulgent minutiora etiam astra per nocteꝫ: ⁊ Bootes ad solis radios hebet ⁊ lucifer. ¶ Sau. Clarissime patrie ciuis sum. ¶ Rō. Bene si virtutū hospes: vitiorum hostis. Fortune enim est illud: hoc tuum est. ¶ Sau. Patria mihi felix ac nobilis est. ¶ Rō. Refert qua nobilitate: Hanc numerus incolarum: hanc insignis opum magnitudo: hāc spectata fertilitas: hāc situs ipse nobilitat: Salubris aer: clari fontes: mare proximū: tuti portꝰ: opportuni amnes: Nobilis patria vulgo dicitur vini ferax: olei: frumenti: frequens armētis ac gregibus: auri scatebris ⁊ argenti: Bonā terram dicitis ubi fortes equi: ubi pigues boues: ubi teneri hedi: ubi dulcia demum poma nascuntur: Ubi autē boni viri: id nec queritis quidem: nec quesitu dignum ducitis estimatores egregij. Atq summa patrie laus: sola virtus est ciuium. Recte ergo Uirgilius gloriam ac felicitatem cum describeret Romanam: nihil horum ad que sola respicitis dignatus attingere: vnam urbis ⁊ imperij magnitudinem atqꝫ altitudinem attigit animorum. Felicem deniqꝫ prole virum dixit: Ea est enim uera urbium felicitas: uera nobilitas. ¶ Sau. Preclara ciuibus bonis pa- B
tria est. ¶ Rō. Quid si tu obscurus. Quid si claritas ipsa te prodet: eque latebris eruet ⁊ in apertū trahet: promptius in luce notaberis. ¶ Sau. Famosissima est patria. ¶ Rō. Nō tam infamis esset Catilina: nisi tam famosa in patria natꝰ esset. Caio etiam ⁊ Neroni alter infamie aceruus imperium accessit: ⁊ mundi natos in uertice fortune fauor extulit: quo latius noscerentur. ¶ Sau. Nobilissima in patria viuo. ¶ Rō. Multorum aut contemptui patēs: aut inuidie. Sine altero in magna urbe vix viuitur. Illud tutius: hoc clarius maluꝫ: Utriusqꝫ autem hec ipsa quam predicas natalis soli nobilitas causa est: Tot inter oculos mille sunt latebre. ¶ Sau. Notissima ex patria sum. ¶ Rō. Malim per te patria qꝫ tu propter patriam notus sis. Nisi ꝟo per te fulseris: quid tibi lux patrie preter tenebras allatura est: Multos habuit claritas magne urbis obscuros: quos abunde claros parui ruris obscuritas habuisset. ¶ Sau. Inclyta mihi patria est. ¶ Rō. Est que suas sibi laudes habeat tuasqꝫ participet: quicquid bene gesseris: prima quodam modo patrie laus erit. Fuit qui Themistoclis gloriam Athenis ascribere niteretur: qui plane ꝑgrauiter ⁊ ut talē virum decuit: rñdit: Cum enim sibi Seriphi anguste ⁊ ignobilis insule quidam incola inter iurgia obiecisset: nō eum sua sed patrie gloria clarum esse: Neqꝫ Hercle ait: aut ego obscurus si Seriphiꝰ: aut tu si Atheniēsis clarus esses: Nō splendori patrie: sed virtuti proprie fidebat. Uirilius plane qꝫ Plato: maior licet ille philosophus. Sed existunt interdum in magnis etiam ingenijs magni ⁊ mirabiles errores. Is ergo inter cetera magne sue felicitati claritatem patrie ascribebat. Ut enim totum noris hac in parte excellentis viri animum: Aiebat Plato: se pro multis gratias agere. Recte id quidem modo intelligat: cui quibusue pro donis gratie sint agende. Ille ꝟo nature gratias agebat: Primum ꝙ hominem eum ⁊ nō mutum animal: ꝙ marem ⁊ non feminam: ꝙ Grecuꝫ ⁊ non Barbarum: ꝙ Atheniensem ⁊ non Thebanū. Deniqꝫ ꝙ etate Socratis nō alio tpe genuisset ut scilicet esset a quo doceri posset atqꝫ instrui. Uides iter gratulādi gloriādiqꝫ causas: ut Atheniēsē quoqꝫ pōat originē. Quid hic dicā: forsan expectas. Ego ꝟo ⁊ si de hoc vno ſmo sit istitutus qñ

tamen tanti viri mentio incidit:quid de hoc toto il
lius sermone ⁊ alijs sit visum: ⁊ mihi etiã videat:
dicam simul.Scio quosdam claros ac disertos vi-
ros incunctanter asserere:nihil vnq̃ ab aliquo esse
dictum delyrius:quorum in sententiam : quin : ut
dici solet : eam pedibus parum abest . Nam quid
queso attinet his gaudere.Quero eni quid si bar-
barus:quid si mulier natus esset.An nõ multi bar
bari multis grecis ⁊ virtute ⁊ igenio meliores ex
titerunt.An non femine alique: ⁊ rerum gloria : ⁊
inuentione artium quibusdam viris optabiliores.
Quid deniqꝫ si bos : quid si asinus nasceretur .
Quid ad hunc ipsum de quo loquimur Platonẽ:
qui iam non Plato esset:sed id potius quod natu-
ra parens edidisset.Nisi forte Pythagorice crede
bat insanie:e corpore in corpus animas cõmigra-
re:quo nihil vnq̃ certe stultius:nihil impudenti-
us:non dicam a philosopho:sed ab homine dictũ
fuit:nihil magis ueritati dissonum ac pietati:nihil
demum a quo religiose aures magis abhorreant.
Quid deinde:an Atheniẽsem nasci clarum adeo:
ut nõ eque clarum esse posset alibi Thebis etiam
natum esse?An nõ Homerus ⁊ Pythagoras ipse
⁊ Democrit⁹ ⁊ Anaxagoras ⁊ Aristoteles ⁊ mil
le alij alibi q̃ Athenis nati clariqꝫ habiti:nõ min⁹
q̃ qui nati sunt Athenis?Ac ne a Thebis abeam:
quas spernere Graij solent:An nõ si ingenium que
ratur:Thebis nat⁹ est Pindarus:quẽ imitatione
ꝓrsus inaccessibilẽ Flaccus ait?Si reruꝫ claritas
gestarum:Liberpater atqꝫ Hercules tã famosi:ut
Alexãder Macedo cõtẽptor omnium ferme mor
talium:illos duos ut altissimum atqꝫ ultimum si-
gnum glorie sibi ꝓponeret imitãdos.Sin utrũqꝫ:
Nonne recenti memoria ⁊ pene ante oculos erat
Thebanus Epaminũdas summus philosophus:
summus dux:grecorũqꝫ omnium recto sub iudice
omniꝫ eui ꝑnceps?Hic est qui Lacedemones pe-
ne funditꝫ euertit: ⁊ Atheniẽses Platonis sic ex
terruit ut eo mortuo q̃si summo terrore liberati:ili
co se in luxum ignauiãqꝫ resoluerent.Quo adhuc
etiaꝫ apud Thebas florẽte:quot Athenis inertiũ
⁊ stultorum millia fuerint:qs facile aio metiatur?
Nõ igit̃ ꝙ Athenis sed ꝙ talis nat⁹ esset ac geni-
tus:hoc est tali ingenio:taliqꝫ aio:tali deniqꝫ ⁊ pa
rẽtum indulgẽtia ⁊ rerum temporaliuꝫ facultate
ut erudiri posset ⁊ ad omne bonum opus institui:
gratias agere decuit tã anxie doctũ viruꝫ:illi deo
qui hec ei dederat:Nõ Socrateꝫ:nõ Athene:cui⁹
in schola ⁊ in qua urbe quot ⁊ iniqui fuerint ⁊ in-
docti:opinari ꝓmptius sit q̃ noscere.Et ut urbem
sileam:habuit schola illa iter multos Alcibiadeꝫ
⁊ Critiam:illum patrie hostem:hũc seuissimũ ty-
rannorum:qbus qd ꝑceptor Socrates cõtulerit:
Plato ipse respõdeat:uel sic itelligẽs:q̃ inane est
quod terreni doctrina ꝑceptoris discipulorum au
ribus istrepit:nisi gratia magistri celestis aspiret:
sine qua nihil omnino Socratẽ potuisse:q̃q̃ dei
mẽdacis oraculo:ut ꝑdictum est:sapiẽtissimuꝫ iu-
dicatum:inter duas tñ simul uxores ꝓcacissimas
anus:ipse uel alius quãtumlibet eum excuset ine-
ptissime cõuersatuꝫ.Sed hec ⁊ reliqua incidẽter:
preter vnum illud:quo Platonem talem virũ hac
eadem uanitate gloriose patrie implicitum fuisse
cognosceres:non ut magni comitis clypeo tuum
tegas errorem:sed ut accuratius illũ vites:cui suc
cubuisse summa etiam cernis ingenia.C Gau.Am D
pla in patria vitaꝫ ago.C Rõ.Multa sunt ample
urbis incommoda:Distat tẽplũ:distat forũ.Illud
animo nocet:hoc corpori.Distãt opifices atqꝫ ami
ci:qua qdeꝫ nulla durior distãtia:quos laboriosuꝫ
visere:negligere inhumanũ.Audis ut de hoc que
ritur Flaccus:Cubat hic in colle quirini:hic extre
mo in auẽtino:visendus uterqꝫ.Quocunqꝫ ire de
creueris:ceu peregre ꝓfecturus domui tue dispo
ne:quãdo: ⁊ an redeas incertuꝫ: ⁊ ipse reditus cũ
labore est.Sepe etiaꝫ cum errore:ferro ac magne
te iter agit̃:hac cas facilius:hac rectius:hac curiã
hac theatrum vites:hac balneuꝫ effugias:hac ma
celluꝫ.Hi ⁊ mille alij sunt urbiũ scopuli:iter quos
nauigans domum tuam q̃si alterum orbem petis:
vix te ad illam ꝑuenturum sperans.Et hoc quoqꝫ
apud ipsum Flaccũ legis:Ut Philippus orator:
Domum dum redit foro nimium distare carinas.
Iaꝫ grandis natu queritur.He paruo in oppido
molestie cessant omnes:Quicqd q̃ritur iuxta est.
C Gau.E paruo oppido in immẽsam urbem cõmi E
graui.C Rõ.E trãquillo portu ꝓcellosum sponte
pelagus igredi temeritas est:Nec minor:ideo q̃
loci euẽtus.Fecit hoc tñ ⁊ gẽs Claudia e Sabi-
nis Romam petens:e Tusculo Marcus Cato:ex
Arpino Mari⁹ ac Cicero successitqꝫ feliciter.Sed
ubi nam tales viri?Nõ tuto qdem in exemplũ tra
hitur quicquid raris ⁊ summis ingenijs attempta
tum est.Postq̃ tñ soluisti funem omni studio:iter
difficultates enitere:Inter alta cõsurge:cõsilio ce-
ptum regẽs:quod hic boni dixerim:plures erunt
ad virtutes stimuli.Erunt forte quos ad gloriam
sequi uelis:Erit ubi te exerceas:ubi cum paribus
possis de laude cõtendere:pudebitqꝫ testium tan
torum.Multis sepe quod vis animi nõ dabat:cõ-
tulit vis pudoris: ⁊ ad ignauiam profligãdã sepe
plus spectator ualuit q̃ virtus?Et hi hercle quo-
rum proxime memini: ⁊ accitus curribus Numa
Pompilius:Corduba profectus Seneca:Lepti-
qꝫ ueniẽs Seuerus:multiqꝫ alij ex alijs locis:ubi
qꝫ futuri magni viri:ut aliquanto maiores Rome
essent:emulatio virtutis ⁊ illustriuꝫ copia exẽplo
rum prestitit.Stude ergo qđ vnicum bonuꝫ est in
hac tua commigratione ne pereat:neu nil aliud mi
grando quesieris:q̃ ut te coraꝫ pluribus noue pa-
trie fulgor nudet.

C De origine generosa.Dialogus.XVI. C Gau.
Rigo generosa est.C Rõ.Rursuꝫ mihi rẽ A
o dis ad ineptias:qd ad te.C Gau.Propa-
go uetus ⁊ gloriosa est.C Rõ.Alieno glo
riari ridiculosa iactãtia:Auorum merita nepotuꝫ
degenerantium note sunt:nec aliud magis poste-
rorum maculas aperit:q̃ maiorum splẽdor ac glo
ria.Sepe alteri cõmodum virtus alterius tulit:
Ueram laudem nisi de proprio sumpseris:ab alio
nõ expectes.C Gau.Magna est nobilitas ãtiquo
rum meorum.C Rõ.Mallem per te alij q̃ tu per
alios noscereris.Ueruꝫ age aliquid ⁊ tu vnde sis
nobilis:Nã ⁊ illi nisi aliqd egissent laude dignuꝫ:
nunq̃ nobiles fuissent.C Gau.Multa sanguinis
est claritas.C Rõ.Omnis ꝓpemodũ sanguis est
ꝯcolor:Sicubi forte alter altero clarior inuẽctus sit
non id nobilitas efficit ſꝫ sanitas.C Gau.Magna
est claritaꝫ parẽtũ.C Rõ.Quid si maior obscuri-
tas tua est?Corp⁹ semꝑ: ⁊ patrimoniũ sepe a parẽ- B

tibus accipitis: claritatem ⁊ qui habet raro in filium transfert: ⁊ qui non habet: aliquotiens in filio illam videt. Quantum patre clarior Cesar? Quantuz obscurior Africani filius? qui si per manus tradi claritas posset: q; clarus futurus esset: itelligis. Sed amare illuz potuit pater: illustrare nō potuit. Infinitaz sue lucis eclypsim passus in filio: Sic qđ preciosissimum habet hereditas: iudicio testantis eximitur: nec nisi de vilissimis rerum est tanta illa solennitas testamēti. Mille ego nūc tales clarissimorum hominum obscurissimos heredes enumerem: si uacet ⁊ si expediat: summā tenes. ¶ Gau. Ingens claritas gentis est. ¶ Rō. Nil tibi amplius

C ea claritas prestabit: q; ut latere nequeas si uelis. Ita in primis iucūdissimum tibi vite latibulū ⁊ secretus reruz trames eripitur: Quicquid ages erit vulgi fabula: Qualiter domi viuas: ⁊ quid cenes nosse vicinoruz studiuz: ⁊ ueluti exploratores ad te pater auusq; remiserint: sic totum rei familiaris arcanum ⁊ quotidiani victus ratio: Quid cum filijs: quid cum seruis: quid deniq; cum uxore: ⁊ ad vnum actus omnes: ac uerba de rebus licet minimis inquirentur quoq; altius stomacheris ab his maxime quorū nihilo intererit. Hic igit tue claritatis est fructus: utq; si uel modicum aberres: dedecus gentis ⁊ monstrati desertor itineris longe inexcusabilis habeare: Hoc est enim suum ac perpetuum gētilitie claritatis: reliqua illa communia vndecunq; partum decus infestant: quoniam diffi

D cile est clara recōdere. ¶ Gau. Clarissime natus suz. ¶ Rō. Sulte: claritas nō nascendo querit: sed viuēdo: sepe etiā quod miraberis moriēdo. ¶ Gau. In multa luce natus sum. ¶ Rō. Turpitudinē caue que obiectu lucis insignior fit atq; cōspectior. Id ni feceris: in tenebris natū fuisse melius foret. Adulteri ⁊ fures ⁊ omnis turpiū cohors tenebras querunt: sola lucem non refugit feda hec ⁊ falsa nobilitas cognoscicq; appetit: cui vnum vitāde infamie cōsilium sit nesciri. ¶ Gau. Antiqua nobilitas est generis. ¶ Rō. Antiqua igit virtus fuit: sine qua uera nobilitas nō est. ¶ Gau. Peruetusta nobilitas est. ¶ Rō. Uetustas nimia claritatem rebus eripit ⁊ parit obliuionez. Quot fuerūt nobiles familie: quarum hodie memoria nulla est? Quot tu ipse florentissimas vidisti: que paucis annis ferme ad nihilum rediere? Unde p̄sagium facias de his modo florētibus: deq; his nūc primum erumpētibus caputq; tollētibus. Omnia tempus imminuit cōsumitq;. Senescunt nō modo familie sed urbes mundus ipse: nisi fallimur: ad extremū uergit. Tu qui uetustate gloriaris: vide ne gloriam ipsam uetustas extinxerit: neu iam radix aruerit: cuius floribus vis ornari. Omne quod in tempore orit: cum tempore occidit: Uestra quoq; nobilitas tempore incipit: tēpore desinit: Et quam longa dies peperit longiorq; auxerit: longissima subruit. Fieri potest: ut quo te nobilē fingis esse desieris: esses forte nobilior si seruus incepisses. ¶ Gau. Inueterata nobi

E litas est. ¶ Rō. Inanis ambitio: nec suo merito: sed aliorum obliuiōe subnixa. Cōfusa nempe sunt omnia ⁊ perplexa successionū series: hec inter tibi accidit nō nobilior ut esses sed ignotior. Origo cūctoruz vna est: Unus parēs humani generis: vnus fons vniuersorū: qui vicissim modo turbidus: modo nitidus ad vnumquēq; uestrum puenit: Ea lege: ut quod paulo āte clarum erat: mox obscurum fiat: ⁊ quod obscurum: clarum. Ita nō de fonte dubitatio est: sed qbus alueolis hec clari sanguinis: ut dicitis: ad uos vnda pfluxerit. Hinc est: ut qui heri arabat hodie militet: ⁊ qui per urbes medias ardētem cornipedem aureis habenis regere solitus superbus incesserat: per squallētez campum pigros boues humili pugione sollicitet: Uerumq; Platonicum illud: Libet opinari neminem regem nō ex seruis oriundum: neminem seruum non ex regibus. Ita vero vicissitudo hec ⁊ conditio statuum humanorum uariabilis atq; incōstans est: Ut iterabilis quoq; sit semel ⁊ pluries: ne mireris: si uel arator ad militiam: uel miles redeat ad aratrum. Ingēs rerum mortalium rota est: Et quia tractus est longior: breuis hunc vita non percipit: Quod nisi sic esset ⁊ ligones regum ⁊ agrestium diademata cernerentur: Nunc hominum memoriam occupatam intentamq; alijs tempus fallit. Et hec est illa tota uestra nobilitas: qua tumidi elatiq; iceditis uanū genus. ¶ Gau. Auoruz clara prosapia est. ¶ Rō. Quousq; uagaberis: de te agitur. Tu mihi nescio quos in tuum locum substituere niteris: qui pro se forte aliquid: pro te nihil: nisi ipse tuis testibus causam instruxeris respōsuri sint. Proinde aui isti uel proaui clari fuerint: tum scilicet dum e vulgari acie virtutum sese alis attollere ceperant: Ea nobilitas radix ultima: Sed perge altius: exgre acrius: pro auorū attauos obscuros inuenies ⁊ ignotos. Ad summam hec nominum atq; imaginum claritas ⁊ perbreuis est: ⁊ quātulacunq; est: tua certe nō est. Desine igitur tuum nomen alienis obumbrare virtutibus: ne vnoquoq; suum reposcente: nudus ipse de proprio rideare. ¶ Gau. Nobilis sum. ¶ Rō. Quantum sit nobilior rusticus vir fortis q; ignauus nobilis: scies cum libraueris. Quanto sit melius nobilitatem fundare q; euertere: si exemplis eges: domi militieq; affluunt passimq; legentibus occurrunt: ut per teipsum mensor censorq; reliquorum fias: Ex omnibus duo paria hominum expēdisse suffecerit. Altera igitur in lāce Mariū ⁊ Tullium: In altera horum aduersarios: Auluz ⁊ Clodium constitue: quo examen uergat ⁊ quantū Roma cedat Arpino: quis tam cecus ut non videat? ¶ Gau. Nobilis natus sum. ¶ Rō. Jam dixi: Uerus nobilis non nascitur: sed fit. ¶ Gau. Insignis nobilitas saltez ista vulgaris a parentibus est relicta. ¶ Rō. Ipsa claritas non nascendo querit sed viuendo. Unum hic quoq; bonum video: Familiaria virtutum exempla non deerūt ⁊ domestici duces: quorum pudeat deseruisse uestigia. Id si labi finis: quid nisi famosum ⁊ difficile malum est nobilitas? Nescio autem quomodo difficilior est suorum imitatio q; exterorum: Forte ne videatur hereditarium bonū virtus: Non libens dico: sed res ipsa loquitur: Raro excellentis viri filius excellēs fuit.

¶ De origine fortunata. Dialogus. XVII. ¶ Gau.

I N magna genitus suz fortuna. ¶ Rō. Uitam ab inquietudine auspicatus es: Haud eqdem improprie tempestatem fortunam uocant naute. Magna ergo fortuna magna est tēpestas: magna vero tempestas ⁊ consilijs magnis eget ⁊ viribus. Habes nō letitie materiā sz curaz. ¶ Gau. In amplissima fortūa natus sū. ¶ Rō. Tuc

forte felicius cēses magno in mari q̄ exiguo in flu
mine natum esse. Quod si nemo sanus dixerit: qd
perinde facilius habet nasci in palatio q̄ in casa?
Ubiq; ortos terra parens excipit. ¶ Gau. In ma
gna fortuna nat⁹ sum. ¶ Rō. Aduerso sydere sol/
uisti funē: q̄ si in tēpestate dies acta est cura ut nox
te inueniat in portu. ¶ Gau. In alto natus sum.
¶ Rō. Turbinibus rerum pates: latitādi spe pre
repta. Scitum est illud Lyrici poete: Sepius uen
tis agitat ingens pinus. Et celse grauiore casu de
cidūt turres. Feriūtq; summos fulgura montes.
Ut clarum fatear: in alto nasci nec trāquillum cer
te nec tutum est. Altitudo quātalibet humana per
seipsam inquieta est ꝑpetuoq; fremēs tonitru. Un
de miror quid ita displiceat. Senece Mecenatis
illud: Ipsa enim altitudo attonat summa: Nā; cū
alij hoc uerbo usi sint: cur solus ille reprehēditur?
Nil preterea tam altū quod non ⁊ sollicitudini ⁊
labori ⁊ inuidie ⁊ pauori ⁊ merori ⁊ in finē; mor
ti peruium sit: Et sane omnem fastum eminētiāq;
mortalium sola mors in planum redigit. ¶ Gau.
Alto ⁊ magno in statu natus sum. ¶ Rō. Iampri
mum ex alto graues lapsus ⁊ magno rara quies
in pelago est: Nec in imo precipitium metuas: nec
naufragium in sicco. ¶ Gau. Principium fortuna
tum fuit. ¶ Rō. Finem respice: ut reliqs: sic fortu
ne suo multum licet in regno. Quo fortunati⁹ ꝓn
cipium: eo finis est incertior. Nonne vides ut res
hominum turbinis more uoluūtur? Ut quietū ma
re: tēpestas turbida: lucidū mane: nubilius uesper
insequit: ut iter initia planum iter in confragosum
desinit: sic ꝓsperitatis insolētiam improuisa cala
mitas: ⁊ letissime cursu; vite mesta mors claudit:
⁊ sepe ꝓmordio dissimillimu; finis est. ¶ Gau. In
alto cepi. ¶ Rō. Uide ubi desinas. Uita omnis a
fine describit: ⁊ finem plane senties qui ꝓncipium
nō sensisti. ¶ Gau. In summa fortuna editus sum.
¶ Rō. Et seruorū filios in solio vidimus: ⁊ filios
regum in ergastulis.

a ¶ De Lauto Uictu. Dialogus. XVIII. ¶ Gau.
i N lautissima educor familia. ¶ Rō. Mul
tum tibi hoc videt? Paru; est: Eritq; mox
nihil. An ideo magis tibi q̄ duro agricole
uermes parcēt: an cibo molliore uescentur auidi⁹?
Nō iocor tecum nec te terreo: Scis. Et si forte dis
simules te illi cōuiuio ꝓparatam escam: ⁊ forte iā
cene tēpus instare: certe autem longius abesse ia;
nō posse: Nam ⁊ breuis est lux: famelicīq; cōuiue
⁊ que mēsam istruit mors impigra: qd tibi nūc lau
b ticie iste ꝓfuture sint videris. ¶ Gau. Lautissime
ab infantia educat⁹ sum. ¶ Rō. O pessima pueri
tie rudimēta: neglectis bonis artib⁹: exqsitis cibis
⁊ peregrinis poculis assuefact⁹ a puero ꝓclarissi
mā in spe; adoleuisti: Sapores atq; odores nosse
mirariq; doctus eximie: opiparas mensas ⁊ uasa
aurea uenerari: neq; sero: ut virorum fortiu; mos
fuit: fame; sitimq; cōmunibus lenire: sed ambitio
sa semp nausea: ⁊ dānosis stomachi sarcinis mane
illis occurrere: cum tot in heremo sancti viri esurie
rint: tot in castris gloriosi duces parce: sobrie atq;
aspere vixerint. An si tibi gēmis atq; epulis obses
so: hinc Curius Fabritius Coruncanius: lecta suis
manibus olera cenantes fictilibus: atq; arātes ad
uesperam ieiuni: Quintius ac Seranus: aut post
hos Cato Censorius cōsul in Hispaniam nauigās

vnde triūphator rediit: nō alio q̄ quo remiges vi
no usus: omnes notissimi hostes uoluptatis occur
rerēt: Illinc Paulus atq; Antoni⁹ fontis ad ripā
missum celitus ꝑtientes panem: nō uerecundia ac
dolore faucibus hereret iners cib⁹: ⁊ attoniti gu
stus titillatio illa lētesceret: cogitares ab his viris
victu tam tenui tamq; humili: labore gaudentib⁹:
⁊ seruatam patria;: subactosq; nobilissimos reges
ac populos: ⁊ que victoriarū difficillima est: car
nem propriam ac mundū: ⁊ inuisibiles hostes ani
me debellatos: te inter amplas dapes ac superba;
requiem vili ꝑdomitum uoluptate? ¶ Gau. Lau
tissimus victus est. ¶ Rō. Sētio: omne studiu; in C
eo est ut ad fundum miserie curiositas feda perue
niat: Nihil est actum cibi ac pot⁹ elegātia: nisi acce
dat ⁊ copia: immo ꝓ redundantia atq; fastidi
u;. Nec succurrit: ut Augustus Cesar: qui fortassis
paululum te lautior esse potuerat: Cibi: sic eni; de
illo tradit: minimi fuit: ⁊ vulgaris fere. Sileo qui
bus uesci solitus: ne quasi rusticanus paterfamili
as contēptui tibi sit: iterq; fasianos ⁊ ficedulas ac
pauones tuos illius ꝓncipis secundinus panis ⁊
caseus bubalus ⁊ minuti pisciculi rideant. At quā
to melius fasiani isti uestri ⁊ mēsarum decus exi
mium: ⁊ gule summa felicitas: apud Colchon sem
per ⁊ Phasidem latuissent: q̄ huc ad corrumpen
dum orbem nostrum: ⁊ irritādas illecebras aduo
lassent. Quāto fuit honestior etas illa: de qua Na
so ait: Piscis adhuc illis populis sine fraude nata
bat: Ostreaq; in cōchis tuta fuere suis. Nec La
tium norat quam ꝑbet ionia diues. Nec que pyg
meo sanguine gaudet auis. ¶ Gau. Uino fruor ele
ctissimo. ¶ Rō. Male: sed ꝓprie ais fruor: hic eni D
est finis uester: ad hoc nati estis. Q̄to autē tutius
sitim uestram vinum debile: uel lymphis debilita
tum: siue purus etiam riuus extingueret. Certe ꝓn
ceps ille de quo nūc loqbar: vini quoq; parcissim⁹:
Nam ⁊ id scribitur: Fuit ter non amplius sup ce
nam bibens du; in castris esset: uos ter decies an
te cenam bibitis: ⁊ in cena cēties: nec numero quā
titas cedit: ⁊ castra ipsis vinosiora sunt urbibus:
Nulla nisi ab ebrijs uel expeditio uel certamen.
Non bibebat ille inter diurnos diebus ⁊ noctib⁹
non cessatis. Ille si sitis urgeret: pro potione per
fusum aqua frigida panem uel lactucule tirsum: uel
succosi pomi morsum: uel frustum cucumeris ca
piebat: at uos sitim omni lenocinio aucupātes: illā
vinis ardentibus ⁊ bibendo aliam sitim parituris
extinguitis: dicam uerius: accenditis. Nec in ani
mum uenit bibere: uos sanguinem terre ac uenenū
cicute dum sic vinum bibitis: Ut Alexandro Ma
cedoni scripsit Androcides. Quibus si ille prece
ptis obtemperauisset: profecto amicos in temulen
tia non interemisset: ut ait Plinius: nec ipse insu
per tādem in temulentia perijsset. Nec eadem cibi
indifferentis ac potus parcitas: in cunctis fere cla
ris ducibus atq; principibus fuit: ⁊ in Julio Ce
sare singularis. Que quantum uestre sit preferen
da libidini: somnus uester illorū industrie ⁊ gesta
rum rerū glorie collatus indicio est. ¶ Gau. Lau
tissimo fruor victu. ¶ Rō. Si honestis etiam re E
bus frui uetitum: quantomagis inhonestis ac tur
pibus. Nec te pudet in eo qd ad caduci corporis
seruitium spectat: immortalis anime fructum po
nis Epicureum dogma: sed infame oli; reiectūq;:

deniqꝫ cunctis ex uoluptatibus que coꝛporeis sen
sibus obrepūt anime illas esse fedissimas diffinitū
est:que tactu gustuqꝫ sese ingerūt:qd̓ ille maxime
nobis cuꝫ beluis sint cōmunes: ⁊ in beluinos mo
F res ratiōale aial incuruēt:quo nihil abiectius hu-
mana foꝛs patif. ¶ Gau. Lautis ⁊ uarijs cibis de
lectoꝛ. ¶ Rō. Et delectare ⁊ fruere:si nil melius
nosti:si nil peiꝰ:pudeat more pecudis pabulo gau
dere:aut recōditorum ferculorum fieri ⁊ suuꝫ do
lio munus eripere. Deniqꝫ sic habeto non posse te
hāc quā pꝛobas vitam diu pati:fastidio est vicina
satietas:ieiunium cibos cōdit. Nil nisi dulce ac sa
pidum gustat fames: Nil tam lautum qd̓ nō nau-
sea reddat insipidū ac foꝛdidum. Ipsi etiaꝫ qui de
lectationi huic intendūt:appetitu ⁊ raritate illam
acui fatenf:ut reliquas copia frequētiaqꝫ cōtundi
⁊ in nihilum sepe ⁊ cōtrarium uerti. Ipse demuꝫ
ꝓfessoꝛ uoluptatis Epicurus:tenuem victum q̈si
vnicum sue ꝓfessiōis auxiliū ⁊ laudauit ⁊ coluit:
Q̄ dqꝫ sobꝛietati ac modestie tribuūt honesti viri:
hoc ille tribuit uoluptati. Ut quālibet viuēdi viaꝫ
eligas:diuersis finibꝰ vnum callē cōuenire noue-
ris:vno victu utendum tenui semꝑ ac modico:nisi
quē honestis ex causis rata foꝛte licētia ſꝫ illesa so-
bꝛietate laxauerit. Victus hic siccos ⁊ ualidos ⁊
aspectu placidos facit: ⁊ odore coꝛpis nec sibi nec
alijs molesto: Cōfer his madidos estuātesꝫ tremu
los olētes: ⁊ ut Ciceronis utar uerbis:cōfer ⁊ su-
dātes ⁊ ructātes:tūc videbis qd inter frugalitatē
intersit ⁊ crapulam. Et si nō virtus:aspectus ipse
mōstrabit:recta quonam uergat electio: ut vix sit
quispiam tam gule seruus: qui acriter re discussa
nō sobꝛietatem longe illi pꝛeferēdam fateatur. Si
hec spernis ut leuia:nunqd ⁊ moꝛbos etiam hinc
nascētes moꝛtēqꝫ contēnes? Que licet per seipsaꝫ
magnis animis cōtēnenda sit naturaliter atqꝫ ho-
neste seu certe nō turpiter inuecta:sic turpibus cau
sis accersita moꝛte nil fedius nilqꝫ foꝛmidabilius.
An ꝟo nō audis Ecclesiasticum cōsultorem: Noli
auidus esse inquit in omni epulatiōe: ⁊ nō te effun
das suꝑ omnem escam. In multis enim escis erit
īfirmitas: ⁊ auiditas appꝛopinquabit usqꝫ ad cho
leram. Propter crapulam multi perierūt: Qui au
G tem abstinēs est:adijciet vitaꝫ. ¶ Gau. Lautis ⁊
multiplicibus utoꝛ cibis. ¶ Rō. Asellum tuum si
nimis ꝑsseris oppꝛimes:si molliꝰ paueris:calcitra
bit: Venter ꝟo depositarius male fidei est:non in
efficax consilium videf ad oēs: ⁊ ꝑsertim gule ille
cebꝛas compꝛimendas exitum contemplari.

A ¶ De conuiuijs. Dialogus. XIX. ¶ Gau.

Conuiuijs glorioꝛ. ¶ Rō. Lautus victus
c uoluptatis:ꝯuiuia sunt furoris. Quid eni
nisi pōpaticus furoꝛ est? Multos diuites
a negocijs honestioribus foꝛtassis abstractos:ho-
norifico tedio vnum in locuꝫ cogere: ⁊ multos uē-
tres āut uacuos melius māsuros:aut suo gratius
implendos arbitrio:exquisitis ⁊ nociuis cibis in-
fartire:ubi ut vni moreꝫ gesseris palato:multis te-
dio fueris atqꝫ fastidio. Raro enim inter cōuiuas
consensus conuenit:uerumqꝫ depꝛehēditur qd̓ ait
ille: Tres mihi conuiue pꝛope dissentire videntur:
Poscētes uario multa diuersa palato: Quid dem
quid nō dem:quid des Flacce? Seu qd facias:ni
si ut penitus nihil des: Et hāc curā illis linquas:
quibus nulla cura altioꝛ est. Agāt qd libet:qui age
re nisi aliud sciunt. Nam si tres discoꝛdāt:qd cen-
tum faciēt aut mille? Vix sine tacitis saltem abeūt
lamētis: Hoc male sapuit:illud male oluit:hoc pꝛe
ferendum fuit:illud gelidum: illud intempestiuū:
hoc mesto oblatum:hoc irato vultu: Crudū illud:
hoc lacerum: Ille famulus segnis:hic pꝛeceps:hic
surdaster:hic contumax:hic clamore offendit:hic
silentio:ille illotis uasis aquam tepidam:hic vinū
molle poꝛrexit. His querelis nō tam aule q̄ꝫ vie re
sonant ⁊ platee. Nec immerito:nam qd attinet iu
cundius domui sue pꝛansuros pꝛecibus fatigare:
aut quoꝛsuꝫ ⁊ sumptus inutilis ⁊ superuacuus la
boratqꝫ vnum in atrium turba cōueniens: nisi ut
te vicinie ostentes: ⁊ quasi de conuiuijs tuis pede
ster agas uoluptariū triumphum: Sic tubis cym-
bala concrepant:utqꝫ appareat pompe omnia tri-
bui:charitati nihil. Finge postridie vnum aliqueꝫ
cōuiuarum tātulo egere quanti sua cōstitit parap-
sis:nunq̄ꝫ id a cōuiuij domino impetrabit:nempe
nō id illi pꝛestitum:sed sibi. Que q̄ꝫuis ita esse nō
sit dubium:solent tamen ubi ad mensam ebꝛij de-
ierant affirmātqꝫ aliquid:percussis epulis:his fer
me uerbis uti: Per hāc inquiunt quam simul faci-
mus charitatem. Quibus rite respōdeaf: Immo
ꝟo per hanc ebꝛietatem ⁊ hanc crapulam. Uera
enim charitas demum esset:si ieiuni ⁊ sicci:que in
uestram pernitiem effunditis:in usum pauperum
uerteretis:tunc charitatē nō impꝛopꝛie iuraretis:
Nunc ad uestra cōuiuia fastidiosi diuites cogun-
tur: famelici pauperes excluduntur:uobis scilicet
estimātibus gloriosum claris hospitibus abunda-
re. Nec deest pꝛeter vulgus fonteꝫ omnis erroris
auctoꝛ insignis. Est enim ut mihi videtur:ait Cice
ro:ualde decorum patere domos hominū illustri-
um hospitibus illustribus. Plane vir egregie:qui
referre vicem ualeant:sed egentibus clausas esse.
Qua in re haud indigne foꝛsitan notatuꝫ a Lactā
tio Ciceroneꝫ nouimus:qui pꝛofecto illud melius
alibi:sed eodem libꝛo: Hoc maxime inquit officiū
est:ut quisqꝫ maxime opis indigeat:ita ei potissi-
mum opitulari. Qd̓ cōtra fit a plerisqꝫ: A quo eni
plurimum sperāt:etiam si ille his nō eget:tamē ei
potissimum inseruiūt. Bene nunc ais Cicero ⁊ ue
re:nam ⁊ ita fieri debet: ⁊ a plurimis cōtrafit. Sꝫ
ut ad rem redeam:si querelis ac fastidio cōuiuarū
vis carere:cōuiuijs abstine. Habent utcūqꝫ foꝛtas
sis qui conuiuio interfuere ꝙ arguāt:ꝙ grauētur:
qui hoc ipsum arguit ꝙ cōuiuio nō intersit:nō iaꝫ
ille conuiua est: sed impudētissimus parasitus:cu
ius lingua nō pluris extimanda q̄ꝫ gula est: Que
non modo non metuenda est sed optāda:nōnunq̄ꝫ
dicente Satyrico: Nam que comedia mimus:qs
melioꝛ plorāte gula? Tales aliqui apud Comicos
describuntur:letiqꝫ risum excitāt:quid nisi coram
auditi queāt facere? Hec deniqꝫ summa est: conui
ualē cēsuram nō conuiuando euaseris:parasiticos
moꝛsus ac rabiem ridēdo ⁊ cōtemnendo fugaue-
ris:nō est alia ad quietē via. ¶ Gau. Cōuiuijs ua- B
co. ¶ Rō. Pulchꝛum tibi studium elegisti. Quid
huic gustui cōueniat:qd illi:qbus aut cōpescenda
fames ferculis:aut irritāda salsamētis: En ꝑclarā
utilēqꝫ philosophie ꝑtē:qs ꝑmꝰ:qs secūdus ⁊ qs
tertius ingratū stomachum cibus pꝛemat:qs vini
fumꝰ cerebꝛo gratiores nebulas effundat. ¶ Gau.
Cōuiuijs delectoꝛ. ¶ Rō. Sic accipiaf:ut vbū so-

nat: ⁊ ut senserunt maiores nostri:nominis huius auctores nō modo non arguā sed laudabo. Dulce est enim ⁊ optabile ⁊ honestum amicis conuiuere:sed comesationem conuiuiū appellatis turpissimeq; rei pulcherrimum nomē imponitis:qua si vero non possit cum amicis viui aliter q̄ comedendo ⁊ bibendo: ⁊ non melius cogitādo ⁊ loquēdo:cū ⁊ docto homini ⁊ erudito:ut ait Cicero ipse:viuere sit cogitare: ⁊ nil profecto sit dulcius noto ac fido colloquio amicorum. Nolite ergo rē fedam pulchro uelo tegere:Trāslucet enim ⁊ quod cōuiuium dicitur:comesatio esse cognoscitur. Audite potius apostolum Paulū clara uoce a malis uos inter cetera a comesationibus ⁊ ebrietatibus dehortantem: ⁊ videte ne ad turpia nominū splendore rapiamini. ¶ Gau. Conuiuia me delectant. ¶ Rō. Dic q̄ est:comestiones:potationes:epulationes:viscerationes. Hec si delectat accipere vilis tu:vilis rei debitor. At si dare:stultus tu:stulte sollicitudinis seruus es. ¶ Gau. Cōuiuijs gloriā quero. ¶ Rō. Mos est uester querere ibi: ubi qd̄ queritis nō est. ¶ Gau. Spero gloriā conuiuiis. ¶ Rō. Falsa est gloria:uerus error. Alexandrum macedonē cōuiuijs indulsisse usq; ad funestā ebrietatem legimus: Luciū uerū usq; ad pfluuiū amētis impēse flebileq; imperij iacturā. Quero alios duos: Quē mihi sanū principē:quē sobriū regem his intentum dabis? Nā philosophos ac poetas egregios memorare necessariū nō est:multoq; minus sanctos viros: ⁊ omnino omnes grande aliquid piūue animo agitātes:qbus omnibus haud dubie tota ea res infamis ⁊ iuisa est. ¶ Gau. Gloria mihi apud vulgus ⁊ multorum gratia ex cōuiuijs parta est. ¶ Rō. Uilissime mercis ingēs precium:coquum fieri ut gule cōplaceas aliene. Credo autem:sunt quos gula urget:frenat inopia:his nihil est gratius:q̄ aliena cura ⁊ impensa freno illo absolui:quodq; per se nequeunt:per alios adipisci. Qui hoc eis prestant:clari apud illos dū id faciāt ⁊ famosi sunt. Finge desinere:simul desinēt clari esse. Tandē ut ego quoq; iā desinā:hec sūma est: Conuiuarū cōditio delicata est ⁊ q̄rula lōgeq; difficilis: De parasitis breuē accipe regulā:dū illos affatim paueris rodent:arridebunt:plaudent manibus:laudabunt virum optimū:liberalē deniq; patrie patrē dicent: Nihil ad ultimū graie adulationis omiserint:de qua Satyricus loquēs adulandi gentem prudentissimā ⁊ comedā nationē asseruit: ⁊ reliqua pueris quoq; notissima. Sin aliquando cessaueris:siquidē sponte auarum: sordidū miserū diffamabunt. Sin inopia homunculū non malū certe sed stolidum ⁊ ineptū: teq; tuāq; domum fugient ut scopulū: Tūc itelliges illud Flacci: Diffugiunt cadis cū fece siccatis amici: De his quidem loquitur amicis. Ueri eniz maxime in aduersis herent: ⁊ illas domos auidius frequentāt quas fortuna deseruit. His ineptijs hisq; difficultatibus ut occurras in tempore ⁊ conuiuas tumidos ⁊ scurras arridos horūq; omnium uoces ⁊ sententias disce contemnere: ⁊ sic habeto nihil loci recto esse iudicio ubi totum uoluptati tribuit nil virtuti. Caducum deniq; malis artibus partum nomen:eamq; vulgo que gloria dicitur:apud doctos infamiam esse non gloriam.

¶ De uestitu cultuq; corporis. Dial'. XX. ¶ Gau.

A T egregie uestior. ¶ Rō. que pura sūt:nu
a da videri amant. Mos est:feda coloribus abdē. ¶ Gau. Exqsitissime iduor. ¶ Rō. Pudebit cultus exterioris: quotiēs quid eo tegatur cogitabis. Insana enim ambitio est fimum tegē purpura. ¶ Gau. Mūdissime uestior. ¶ Rō. Nō audisti qd ille vir fortissimus apud Crispum dicat. Mūditias mulierib⁹: laborē viris cōuenire. ¶ Gau. Uestitus isignis ac mollis est. ¶ Rō. Superbie uexillū:nidusq; luxurie. ¶ Gau. Uestis sin
B gularis ac insolita est. ¶ Rō. Nō obijciam tibi sacros pauperes seminudos ⁊ rigidis atq; hirsutis togis hibernū frigus arcentes: Scio quidē q̄ peccatrix opulentia sanctam spernit inopiam: Ille idē ditissimus hominū: cuius altercatione retro tertia memini:ueste nō temere alia q̄ domestica usus est ab uxore ⁊ sorore ⁊ filia neptibusq; confecta: Nā ⁊ hoc quoq; de illo scriptū est: Sic ille cūctorū dn̄s:paucas quidē sibiq; iunctissimas feminas fatigabat: Tu fortassis aliorū seru⁹ disiūctissimas fatigas gentes. Tibi nent:tibi pectunt:tibi texunt Belge:tibi Perse:tibi Seres:tibi Indi:tibi Tyri⁹ murex natat: tibi fragrans bacca hispidis pendet arbusculis:tibi oues albicant Britānice: tibi Indica sandix rubet: uterq; tibi sudat oceanus: Augusto aūt uxor ⁊ filia sororq; cū neptibus: Eousq; decreuit virtus creuitq; superbia: Sic contrario delectatis:exempla modestie viluerunt. In victu igitur ac uestitu multi optimo principum contempto:post pessimos abiere: Gaium dico ⁊ reliquos quorum neutri a tergo nec ciuilis vnq̄ nec virilis nec Romanus certe nec humanus: sed insanus ⁊ nūc femineus nunc diuin⁹:ab omni autē parte profusus atq; monstrificus cultus fuit. ¶ Gau. Exqsi
C tissime induor. ¶ Rō. Operosior ornatus ⁊ suspitione cure ingenris: formosis forme gratiā imminuit: ⁊ fulgore suo deformium mendax pdit:oculosq; pretereuntiū ad spectandū excitat. Itaq; nulla re peius sibi consulit deformis homo:q̄ dū formosus vult videri. Uestis isignior cultusq; corporis qui ad formā querit:risus mouet. ¶ Gau. Electissimis coloribus exornor. ¶ Rō. Natura rerū humana arte nō vincitur: Sepe etiam quasi indignans se tentari: quo maiore nisu presumitur tegiturq;:eo magis ac magis attollitur eminetq;:natiuā mortalis corpusculi feditatē nec colores alterant nec odores: quin aut magis conspectam efficiunt aut suspectam. ¶ Gau. Preciosis ac uarijs ornamentis ambior. ¶ Rō. Pone in pheretro aureo pallidū cadauer:gēmis illud ostroq; circunda quo plus ornat⁹: ⁊ plus erit horroris. Neu quod loquor ad iniuriā trahas: origo nominis ingrēda est. Si quidem a cadendo dicitur cadauer:cur nō ut mortui:sic viuentis recte dicitur? Nempe illud cecidit:hoc casurū est caditq; cōtinue. ¶ Gau. Nouus ⁊ insolitus cultus est mihi. ¶ Rō. Nō est locus ut defleam utq; exercer ludibria hec habituū externorū quos uobis ab extremis mūdi finibus furibūda presens etas intulit: Sed dij hominesq; male oderint has beluas humana effigie: ferino animo:lingua latina barbaricoue habitu compto femineā ad mollitiē capillo:moribus ad aprinam duriciē horridis atq; incultis:hinc obscena corporum impudentissime detegentes: Illinc mentium leuitatem uano uertice uolucrū plumis extantib⁹

apertissime designantes. An vo tam vigiles magi
stri: an tã dociles discipuli plus odij mereantur i
dubio est: quorũ ingenijs effectum vides: ut inter
mimos ducesqꝫ: inter scorta ⁊ matronas ꝑpe iaꝫ
nil intersit aspectu: Nec dũ sistit: sed indies serpẽs
crescit ⁊ uariatur insania.

¶ De ocio ⁊ quiete. Dial'. XXI. ¶ Gau.

A Ciũ quiesue a laboribus obtigit. ¶ Rõ.
O Duo humane vite bona gratissima nisi
usus imodicus mala illa grauissima fece-
rit qd multis fecit: ⁊ totidem corporis atqꝫ animi
pestes: tumorẽ corpori parientes animoqꝫ rubigi
nẽ. ¶ Gau. Ocio fruor iucũdissimo. ¶ Rõ. Utor
dic. Nulla hic re fruendum: sed utendũ multis ha
bet doctrina salubrior. ¶ Gau. Delectabile ocium
est mihi. ¶ Rõ. Refert multũ hoc ipsum ociũ q̃le
sit. Duas nẽpe species ocij diffiniunt. Operosi al-
teram atqꝫ ipsa in requie laborantis ac circa hone
sta studia solliciti: quo nil est dulcius. Alteraꝫ iner
tis ⁊ languidi ⁊ solam requiem complexi: quo nil
fedius: nil similius est sepulchro. De primo igit̃ se
pe magna quedaꝫ opera ⁊ mũdo utilia ⁊ suis au
ctoribus gloriosa ꝑueniunt. De secũdo autem ni-
hil vñqꝫ nisi inglorius torpor ac marcidus. Pri-
mum illud rite philosophantibus: hoc secunduꝫ
pigris uẽtri somnoqꝫ deditis peropportunuꝫ ubi
nullo interpellante edant licenter ac dormiant.
B ¶ Gau. Optata perfruor quiete. ¶ Rõ. Quies
illa qua perfruendum erit nullum finem habitu-
ra: non est hic. Uide ergo qua gaudeas quiete.
¶ Gau. Quietem optataꝫ repperi. ¶ Rõ. Quie
tem dicis: an accubitum vis dicere: an somnum
quem mortis consanguineum poete quidam: alij
mortis imagineꝫ dixere: utriqꝫ ꝓprie. ¶ Gau.
Dormio ⁊ quiesco. ¶ Ratio. Atqui ⁊ euntes se-
pe animo quiescunt: ⁊ sedentes iacentesqꝫ ani-
mo laborant. Et somnus ipse animalium quies di
ctus: suos habet abditos dolores visionumqꝫ ac
phantasmatum turbidos tumultus atqꝫ horribi
les: de quo deum familiariter alloquens sanctus
⁊ afflictus vir ille queritur. ¶ Gau. Ociosus in
thalamo requiesco. ¶ Rõ. Uter queso putas dul
cius quiesceret: an Uacia suo in rure dormiens:
an Scipio in Africa cum hostibus pugnans: Ca-
to cum anguibus: Regulus cum utrisqꝫ? Nec qui
es sine gaudio: nec sine virtute uerum gaudium
esse potest. ¶ Gau. Reiectis laboribus grato re-
creor sopore. ¶ Rõ. Labor est materia virtutis ⁊
glorie: hunc qui reijcit illas reijcit. Cõtra: vitij: ⁊
infamie materie sopor est nimius: qui multos ad
perpetuũ soporẽ urget atqꝫ precipitat: Fouet ille
libidinẽ: corpora pregrauat: eneruat animos: fu-
scat ingenia: scientiaꝫ minuit: memoriaꝫ extinguit
parit obliuionem. Non sine causa insomnes indu
strijqꝫ laudantur: Somno nõ laudatos cernimus
sed inflatos. Proinde: ut somnum quidam mortẽ
dicunt: sic vitam alij dixere vigiliam. Inter mor-
tẽ vo ⁊ vitam: vide quid eligas: vigilandum certe
quod sapientibus placet ad hoc saltem ut longior
vita sit. ¶ Gau. Longo ⁊ minime iterrupto fruor
D somno. ¶ Rõ. Bene si non curis mordacibus: aua
ritia: ambitione: metu: merore aut amore impio.
Male autẽ si non honesti studij cura cuiuspiaꝫ so
por abrũpitur. Profecto populis stertẽtibus vigi
lant reges: sopitoqꝫ duces vigilant exercitu: quod
⁊ res docet: ⁊ ilias probat Homerica. Nobiliori
bus animis cure vigiles impendent: sed sobrie ac
salubres. Augustũ Cesarem principum maximuꝫ
atqꝫ optimũ somni breuis accepimus: eiusqꝫ etiaꝫ
crebrius iterrupti: Tu ꝯrio gloriaris? ¶ Gau. Pro
funde dormio. ¶ Rõ. Et gulosi ⁊ libidinosi ⁊ ira-
cundi: brutis animantibus viuis tamẽ: somnolẽti
ac sopiti dumtaxat mortuis comparantur: Et qd
ad illã partem tẽporis attinet nihil differre felices
a miseris philosophicã scis esse sententiam. Iure
igitur ut pars illa pro viribus euitanda: que solaꝫ
inter homines differentiam somnoruꝫ linquit: sic
sectanda cõtraria est nil difficultatis allatura uo-
lentibus. Si pro leui eniꝫ gloria aut lucro exiguo
⁊ bellatores ⁊ mercatores ⁊ naute totis sub di-
uo noctibus peruigilant: Illi quidem inter hostiuꝫ
insidias: hi quolibet hoste peiores inter fluctus ac
scopulos: Tu propter uerã gloriã lucrũqꝫ ingens
inter dei laudes ac libellos tuos partem noctium
vigilare nõ poteris? ¶ Gau. Uigilijs defessus sõ-
no totus icubui. ¶ Rõ sic est. Non mutatis stiluꝫ:
Cũcta fere vno modo agitis: ⁊ que deus ipse uel
natura: uel ars aliqua uobis ad obsequium dedit:
in uestrum dedecus damnũqꝫ ꝯuertitis: potum ci
bumqꝫ ad ebrietatẽ ⁊ crapulam: ocium ⁊ quieteꝫ
ad somnolentiam ⁊ marcorẽ: ualitudinẽ ad uolu-
ptates: formã corporis ad libidinem: robur ad in-
iurias: ingeniuꝫ ad fraudes: scientiã ad superbiã:
eloquentiã ad discrimẽ: domiciliũ ac uestitum ad
pompã inanẽqꝫ iactantiam: Opes ad auaritiam ⁊
luxum: prolẽ ⁊ coniugiũ ad metũ ⁊ sollicitudinẽ
immortalẽ. Ite nunc stupete ⁊ querimini de for-
tuna: ⁊ malis uestris ingemiscite: de bonis mala
facitis: deqꝫ celestibus donis cõpedes uobis ac
laqueos ⁊ vincula anime conflatis. ¶ Gau. Sõ-
no placido delector. ¶ Rõ. At non modo reges ⁊
duces ⁊ principes ⁊ philosophi ⁊ poete: Insup
⁊ familiarum patres vigilant ac nocte consurgũt
quod ad sanitatẽ atqꝫ economiam ⁊ philosophiã
utile ait Aristoteles: sed fures etiaꝫ ⁊ insidiatores
quodqꝫ est mirabilius: insani etiã amatores: quos
suarũ muliercularum memoria ⁊ desideriũ exci-
tat: Tu vo non virtutis amore somnũ oderis viti-
is amicũ: utqꝫ eleganter ait Flaccus: Ut iugulent
homines surgũt de nocte latrones: ut teipsum ser
ues non expergisceris? Pudeat semper tñ in uo-
bis posse turpes causas ⁊ nil posse pulcherrimas.
¶ Gau. Nullo usqꝫ interpellante totis noctibus
quiesco. ¶ Rõ. Uidetur quidem Aristoteles: qd
superius attigi: ita vitam hominis partiri: ut dimi
diam partem somno tribuat dimidiãqꝫ vigilie: dũ
pro parte dimidia nõ differre studiosi vitam ait a
stulti vita: Et siquidẽ pro somno noctẽ pro vigilia
dieꝫ vult intelligi: Recta fateor ac uera est diuisio
equis enim partibus tempus inter sese diuidunt.
At si sic accipitur: equas spatio inter partes: diffe
rentia certe alia ingens est. Nulla enim acrior: nul
la altior cogitatio q̃ nocturna: nulla pars tempo-
ris studentibus aptior. Si autem somnũ ipsuꝫ di
midiã temporis partẽ dicit: mirabile dictũ est: ex
ore tam studiosi ⁊ tam docti hominis. Absit eniꝫ
ab anima bene instituta ⁊ studijs intẽta: dimidiũ
temporis dormire: cum quartuꝫ suffecerit quibus
dam: ⁊ tertium uoluptuosis quoqꝫ sufficiat. No-
ctu quidem surgere qualibet anni parte ꝯsiliũ est.

Absit ut noctem nō hibernam modo: sed estiuā to tam dormiant: qui grande aliquid molliuntur. Ce terum semel illam fregisse sufficiet fortassis: quodq; vigiliarum anticipatum erit: breui si res poscat meridiana vicissitudine restaurari potest: Ac brumalis hore noctis sepius rumpende: psallendum: studendum: legendum: scribendum: cogitandum: contemplandum: querendum: ingenio noui aliqd semper: & quod studio quesitum fuerit memoria repetendum. Audiendus quoq; est Hieronymus ad Eustochium scribēs: Noctibus bis terq; surgēdum inquit: reuoluenda de scripturis que memoriter retinem⁹. Deniq; his studijs fatigati oculi alterno sopore recreādi: & breui quiete recreati alterno exercitio fatigandi erunt: ne totis noctib⁹ dormiendo culcitre incūbendo: sepulta cadauera videamini: motu crebro atq; honesto uos viuos & virtuti deditos comprobate.

A ¶ De suaui odore. Dialogus. XXII. ¶ Gau. Uauibus delector odoribus. ¶ Rō. Hi uel victui uel uestitui subseruiunt: de qbus quid sentiam audiuisti. ¶ Gau. Odorib⁹ studeo. ¶ Rō. Odorum alij gulam: alij libidinez irritant: Horum appetitus incontinentie notaz subit: & presertim uehemens. Alij propter seipsos expetuntur: Horū studium non turpitudinis nempe sed uanitatis arguitur. Unde est ut muliebriū vnguentorum odor aut dapium: q̄ florū turpior aut pomorum sit: eadem ratio est earum delectationum que auribus oculisq; percipiuntur: Si vnq̄ ethicis applicuisti animum nosti hec: neq; te nunc doceo: sed note ueritatis ad memoriaz retrabo: ut huius generis oblectamenta videas uel feda esse uel leuia. ¶ Gau. Odoribus operam do. ¶ Rō.

B Bone utinam fame: cuius odor bonus quoq; dicitur: malusq; maior multo latiusq; sensibilis q̄ aromatū si terantur: aut sulphurū si cremētur. De his odoribus nō nares sed mens iudicat. ¶ Gau. Bonis odoribus delector. ¶ Rō. Si sensui pares & uoluptati inhias: ut dictum est: aut obscenum aut inane. Si ualitudinis curam geris: excusabile modo condimentū rerum omniū modus adsit. Cōfortat enim tabescentem spiritū odor leuis: Sed ad omnia ualet illud comicum: Ne quid nimis. Est autem ut in multis in hoc quoq; naturarum uarietas infinita non solum inter hominem atq; hoiem sed inter gentē etiam ac gentez. Siquidez uera fama est quāq; magni non respuunt auctores: gens que gangis fontem accolit omnis cibi expers solo mali siluestris odore alitur: peregre profecturi nil nisi bonum illud malum ac vitale circūferunt: tam fetoris impatientes: ut sicut eos purus nutrit sic infectus odor interimat. Delicata cōplexio: que sic viuat & pereat. Hinc gens omnis ad ortū solis obuersa celiq; molitie delinita: ut ciborum negligentior: sic egentior atq; appetētior est odorꝫ: & inde nimirū hec primū curiositas uos inuasit. Assyrij: Arabes & Sabei uestris armis edomiti suis uos odoribus domuere: quib⁹ aliq̄diu rigida patrum & inuicta sobrietas obstitit: usq; adeo ut qngentesimo & sexagesimoquinto anno urbis cōdite graui edicto a censoribus caueretur: neqs in urbē ipsam vnguenta externa conueheret: Non multo aut post modernoꝝ vitijs ut assolet: ueteꝝ scita rūpentib⁹ in senatuz ipsum edicti talis auctorem vi- etrix lasciuia penetrauit. ¶ Gau. Libēter bn̄ oleo.

C ¶ Rō. Peregrini odores atq; omne artificiū bene olendi proprij naturalis nō boni odoris argumenta & latentium sunt signa defectuum: Ob hoc ipsum atq; ob illam: nedū viro: sed ne honesta quidem femina dignam curam solita sensum viri fortis offendere. Meministi adolescentis illius: qui dum ut erat vnguento illitus pro collata prefectura Uespasiano principi gratias acturus ante eum staret: ille hausto mox odore substomachans acri supercilio: uoce aspera: Mallem inquit alium oboleuisses: sic increpitū sine honore: inhibitis seu rescissis iam concesse gratie litteris bene olidū dimisit. Ita cum semper dedecori sint odores huiusmodi: interdum etiam damno sunt: maxime ubi morum grauis ac masculus censor sit. Q̄q; quibusdā fuere periculo: Nam & illud nosti: Ut Plātius senatorij vir ordinis triumuirali proscriptione metu mortis Salernitanis latebris abditus: vnguenti proditus odore: sibi quidem pernitiem: pscriptoribus aūt suis excusationē seuitie quesiuit. Nā qs nō iure cesum diceret eū: qui eo tempore rei. p. tātoq; in suo priuato discrimine vnguēta etiam nūc oleret? ¶ Gau. Artificiosis odorib⁹ assueui. ¶ Rō

D Desuesce si consiliū meum vis: Turpius est enim artificiosis q̄ simplicibus assueuisse. Omne quod turpe est: quo artificiosius: eo fit turpius. Honestatis ornamētū ars: inhonestatis est cumulus: Adde qd & fedius hodie q̄ olim: Quis enim Roma ut dixi: & quā grecorū Romā prope dixerim: Lacedemon: huic pesti ex Asia uenienti: quasi armate hostium legioni ferreis moribus atq; edictis obstiterint: ad extremum tamen mollis vnguentorum simulq; vitiorū acies fefellit: excubias in Europam transijt & fortissimas gentes vicit. Et quoniam singula prosequi longum est: ex vnius asperrimi atq; laboriosissimi viri mollita duritie de reliquis coniecturaz facito. Siquidem in medio bellorum estu: Ille inuictus ac barbarus cruento cuz exercitu vnctus est Hannibal: penetrabilia vnguēta: sed penetrabiliora sunt vitia. Itaq; eneruati ducis ac militum quorum tam stupenda primordia fuerant: qualem decuit exitus fuit: Quo effectuz est: ut cum multum Africani semper uirtutib⁹ Hānibalis tamen vnguentis aliquid deberetis: expediebat illis ut sicci essent: uobis ut vngerentur. Ex illo sane multis seculis sic iste mos inualuit: ut labor stuporq; sit legere que de hac re in utrisq; litteris scripta sunt. Et quid pluribus morer? Usq; ad illius pedes: quo nil altius vnguentuz uenit q̄ ipse qui omnem molliciem animorum atq; omnes illecebras uoluptatum extincturus aduenerat passus est: non vnguento quidem sed pietate delectatus ac lachrymis offerentis. Iā vo pedetētiz usus hic abijt: ut cū in multis etas uestra maiorū glorie ipar sit: in hoc excellere uideat̄ q̄ vnguentaria nō est: & qui his capit̄ non cōmuni temporū sed proprio quodam animi vitio laborat. ¶ Gau. Bonis odorib⁹ illicior & delector. ¶ Rō. Fieri nō potest

E quin que delectabilia sunt natura & illiciant dum presentia sint delectent. Sapiētis Hebrei dictum est: Unguento & uarijs odoribus delectat̄ cor: q̄s uis vnguento quidē nō tam mihi delectatio videatur inesse q̄ fastidium. Sed ut insit odorib⁹: meo certe consilio: ab sentibus resistendum contēptu &

oblivione:presentibus utendū modice:neq; ullū his studium impendendum : ne te uel tacitus ultimarum viliumq; rerum mancipiū fateare: Ne uero hunc articulum longius traham inhonestis odoribus:ut rebus omnibus virilem effeminantibꝰ animū uetitis ac seclusis: In religꝰ Augustini sniam amplector:de illecebra odoꝝ inqt:nō satago nimis cū absunt nō requiro:cū adsunt nō respuo:paratꝰ eis semp carere. Idem fac:ne qui bonis odoribus male oleas:aut odiosis mūditijs odiosus fis.

¶De Cantu ⁊ Dulcedine a Musica. Dial'. XXIII.

¶Gau.

A c Antu delector ac fidibus. ¶Rō. Ah quāto melius lachrymis atq; suspirijs. Prestat enim flendo ad gaudium q̃ gaudēdo ad gemitum ꝑuenire. ¶Gau. Cātibus sonisq; permulceor. ¶Rō. Et fere cantu fallūtur ⁊ uolucres illud mirabiliꝰ:musica quoq; dulcedine pisces tāgi: Nota tibi Arionis ac delphinis est fabella:tam pro uero habita ut ipsis annalibꝰ sit iserta. Multi quidē scriptorū illustriū meminere miraculi:elegātius nemo q̃ Herodotꝰ graie pater historie. Astipulantur imagines enee illic ubi e tāto periculo incolumis primū terris appulsus est natātis piscis tergo insidens fidicen: Ad hec sirenes cantu fallere creditū. Illud vero non creditum sed compertum ut quotidie blandis uerbis homo hominē fallit: ⁊ ad summā nihil ad fallendū uoce aptius. ¶Gau. Musica suauitate dilinior. ¶Rō. Et aranea : ut aiunt:anteq̃ mordeat. ⁊ medicus linit anteq̃ feriat: ⁊ auceps: ⁊ mulier quē fallere vult delinit: ⁊ predo quem perimit: ⁊ polypus quē demergit amplectitur. Et quidā pessimi hominū nunq̃ terribiliores sunt q̃ dū se gestu ⁊ uoce leuissimos ostendunt:quod i primis de Domitiano principe lectū

B est. Uix ulla est sine suspitione delinitio. ¶Gau. Cantu gaudeo ⁊ exaltor. ¶Rō. Caue:nam scriptū est: Extrema gaudij luctus occupat. Et rursus:ante ruinā exaltabit spiritus. ¶Gau. Cano dulciter. ¶Rō. Nescis an ultimum. Ipse predulciter morti proximus olor canit. Plures enim gaudio q̃ tristitia periere: Solito dulcius canentem inter ipsa soni suspiria expirasse recens fama est. ¶Gau. Cātu ac tibijs delector. ¶Rō. Nō imerito quidem Singuli enim dies te ⁊ hore ⁊ momēta ad sepulchrū uehunt:quo cum cantu ferri uester etiam nūc mos est: Antiqui ⁊ tibijs efferebantur: Unde illō Statij pampinij: Tibia cui teneros suetū ꝑducere manes: Tibi utraq; funeris pōpa placet : Illuc te licet ire non sentias absq; ulla requie ꝓperanti.

C ¶Gau. Cantu moueor. ¶Rō. At quid refert. Est haud dubie in animis hominū generosis maxime potentissima musica: Sed effectus supra fidē uarij: Ut tq; omittā qbus res nō eget:hos ad letitiam inanē:hos ad sanctū ⁊ deuotū gaudiū piasq; nō nunq̃ lachrymas mouet. Que uarietas in diuersas sententias magna traxit ingenia: Nēpe Athanasius uanitates fugitans:canēdi usū in ecclesijs iterdixit: Ambrosius pietatis exercitiū appetens ut caneret instituit: Augustinus utrūq; se passū ⁊

D difficile hinc sibi negociū dubietatis exortum iter cōfessiones suas pie meminit. ¶Gau. Delectat canere. ¶Rō. Graia olim delectatio : nūc ⁊ uestra. Apud illos quidē cantus ac fidium ignarus qsqs esset indoctus habebat:quod Themistocli Attico

grecoꝝ clarissimo eo ꝙ lyram in epulis recusasset accidisse. Epaminundā vero Thebanū hāc fortassis infamiam declinātē:preclare fidibus cecinisse:auctor est Cicero. Mirū ⁊ Socrates talis senex fidibus operā dedit. Ne miremur Alcibiadem ab auunculo Pericle tibie studio traditū apud illos honestissimo : ut inter liberales artes hanc quoq; condisceret. Sed uerecundū pueri laudemus ingeniū:qui cū ab insigni tibicine ad idipsum accito oblatas tibias ori applicuisset : ⁊ collecto spiritu genas inflasset : animaduersa deformitate vultus erubuit:atq; obiectas tibias aspernatus fregit:meruitq; licet tenera etas exēplo esse:ut totius populi consensu ex tunc Athenis tibiarū usus obsolesceret: Ad uos si non illud ardens musice studiū ꝑuenerit:omnium principum mētes occupatuꝝ:occupauit tamen aliquoꝝ animos pessimorū maxime. Gaius qppe cātādi studiosissimus saltandiq; fuit. Nero q̃tum cythare studio deditus fuerit: ⁊ quā tam curam uocis habuerit : incredibile dictu est: Id enim uere stultū penitusq; ridiculū ꝙ nocte illa que sibi vite ultima : mundo aūt respirandi uel modicū prima fuit inter q̄relas quas vicina mors ⁊ presens metus dolorq; dictabant : illud crebriꝰ atq; miserabilius defleuit:non ꝙ tantus princeps sed ꝙ tantꝰ musicus periret. Mitto alios:ad hāc uestrā que nūc agitur etatē:licet parcior:uenit tamen auriū uoluptas : qua caste ac sobrie delectari humanitas quedā:capi aūt ⁊ molliter iuiscari uanitas multa est. ¶Gau. Suauibus uocum modis cū delectatione detineor. ¶Rō. O si audires sanctorū suspiria: O si hinc aures tuas dānatorū gemitus ⁊ lamenta precellerent : Hinc beatorum iubilus ⁊ cantus angelici atq; illa celestis harmonia quam Pythagoras ponit: Aristoteles euertit Cicero noster istaurat:tibi autē pietas fidesq; suggerit:esse ibi ꝑpetuas ac predulces uoces: ⁊ si nō celorum ac celestium incolarū primā illam ⁊ eternam causam sine fine laudantium: Si hec inq̃ omnia tuis auribus inferrentur: q̃ clare discerneres quis concentus dulcior:quis ue salubrior? Nunc surdo sensui soni iudiciū cōmittis:de quo hactenꝰ parua quidem res nōnullis forte videbit:magnos tamē viros exercuit. Nec sine causa diuini Plato vir ingenij:musicam arbitratus est ad statum siue correctionem morum reipublice pertinere.

¶De Choreis. Dial'. XXIIII. ¶Gau.

c Horeis gaudeo. ¶Rō. Mirabar nisi fidium cantꝰ ⁊ tibie choreas suscitarent: ⁊ prescripto de more uanitatē : uanitas sequeretur:uerū maior multoq; deformior. Ex cātu enim dulcedo aliqua ⁊ sepe utilis ac sancta percipitur. Ex choreis nihil vnq̃ nisi libidinosū ac inane spectaculū : honestis inuisum oculis viro indignum. ¶Gau. Choreis cupide intersum. ¶Rō. Corpus animū tegit ac detegit manuū iactatio:pes mobilis:oculus uagus ac petulans tale aliquid arguūt in animo esse qui nō cernit. Itaq; caueudū ualde est modestie cultoribus:nequid effeminatū agāt aut loquant. Occulti enim affectus ⁊ pectorum latebre:sepe paruis indicijs patescūt. Motus:sessio accubitus:gestus:risus:incessus:sermo signa sunt animi. ¶Gau. Dulcedinem quandam ex choreis capio. ¶Rō. O dulcedo ridicula: Finge enim te choream cernere neq; tibicinē audire atq; ita stul

tas mulierculas ꝛ viros mulierculis molliores in silentio circumferri:redire:ineptire: quid queso vnq̄ꝫ absurdius aut delyrantius vidisti? Nūc motus inconditos lyre sonus aut tibie:hoc est amentia vna aliam tegit. ¶ Gaud. Choreis delector. ¶ Rō. Non tam ibi delectatio presens est q̄ꝫ sperate delectationis auspicium. Ueneris preludiuꝫ illud quidem sono stupidas ac misellas circunducere atqꝫ urgere ꝛ stringere ac specie urbanitatis atterere:libere ibi manus liberi oculi:libere uolāt uoces:pedum strepitus: ꝛ multorū cātus dissoni: ꝛ tubarum clangor:concursatio ꝛ puluis : ꝛ que sepe ludis additur:hostis pudicitie ꝛ amica scelerum:nox ipsa. Hec sunt que timorem ac pudorem pellunt:hi sunt libidinum:hec laxamenta licentie. Et hec est ne me falli facileꝫ putes:illa delectatio: quā simpliciter ꝛ uelut inocue choreaꝝ appellatione profitemini ꝛ ludi tegmine crimen obnubitis. Et si enim solos inter viros : seu solas inter feminas hec nonnunq̄ꝫ fiant:illic tamen separatim exercentur:quid ue congressi iteruꝫ acturi sint simul discunt:ceu discipuli qui magistro absente : qd eo reuerso loqui debeant meditantur. Tolle radicitꝰ hanc speciē ingeniosam atqꝫ improbā:tolle libidinem:sustuleris ꝛ choream. Crede mihi cum Dauid rege:nemo ante dominū saltabit:ne quem forte sua uxor irrideat:cū tamē nullus irrideatur ante dominū saltans siue etiā panduriçans. ¶ Gau. Delectabiles sunt choree. ¶ Rō. Sententiā meā tenes si delectāt propter aliud delectāt:per se eniꝫ tota quidē insulsa res est : ꝛ plus tedij allatura q̄ꝫ gaudij. Nā quid omnino est aliud in gyruꝫ uolui: q̄ꝫ excire uertiginem: ꝛ sine termino viam ire inter locales septē motus:quos Plato dinumerat:hos s. añ retro dextrorsuꝫ:sinistrosuꝫ:sursuꝫ:deorsuꝫ ac circuitū? Solus septimus infinitus est:atqꝫ hunc ideo que perpetua sunt:hoc est celū seruat ꝛ sydera:hunc in terris perpetuus hominum agit furor in cunctis fere actibus atqꝫ ꝯsilijs: Nec ullus Orpheus Ixioniam rotā sistit :sed visibilibus in choreis ubi animorū uolubilitas corpora secum uoluit: Et idcirco cū de omnibꝰ dici possit:de his perproprie dicitur quod scriptum est: In circuitu ipij ambulant. Hic ludus multorum dedecoruꝫ causa fuit. Sepe ibi matrona diu seruatum decus pdidit:sepe infelix virguncula ipso nuptiali die didicit:quod melius ignorasset. ¶ Gau. Honesto tripudio libenter exerceor. ¶ Rō. Uellem aliud genus exercitij delegisses. Sed quo pergas ꝛ quid uelis video:interdictum tolli:ueniam dari normā qꝫ prescribi. Quando igitur sic affectus es:seu is morbus:seu consuetudo est:qua mala nihil peius bona nihil est melius : ea tibi in his omnibus lex erit:ut quibus carere penitus non potes modestissime utaris ac rarissime:neqꝫ ulla in re molle uel femineum agas:sed ubiqꝫ non suis etiam in finibꝰ virilis rigor emineat : sitqꝫ tripudium uel quisquis erit is ludus fatigati animi relaxatio ꝛ exercitium corporis:non uoluptas eneruatrix mentium. Exemplo libentius abstinuissem: Summorum virorum imitatio non omnibus tuta est. Nō enim omne pennatū animal aquilam sequi potest. Imitatorum alij contrarium faciunt:alij vō aliud: nōnulli idem aliter:pauci ad plenum quod imitātur effingunt. Cato hic ultimus reipub. curis pressum animum vino leuare solitus fertur. Fecit ideꝫ apud grecos Solon. Hos aliquis sequi uolens : vnum semper officiū aget:bibet:quodqꝫ illis modicum ac rarum:huic immēsum ꝛ cōtinuuꝫ:quod illis remedium:huic erit ebrietas. Facile idem in rebus alijs posset ostēdi:sed hoc vno intelligis qd est quod nunc tecū uerear. Ex quo tamen damnate rei patrociniū:ut susciperē coegisti : summi viri exemplum quod uel non sequaris uel non mutes accipe his ipsis quibus apud Senecā est uerbis in eo libro quo tranqllitatem animi stilo inquirit. Scipio inquit triumphale illud ꝛ militare corpꝰ mouet ad numeros:non molliter se infringens:ut nunc mos est:etiam incessu ipso ultra muliebrem molliciem fluētibus:sed ut antiqui illi viri solebāt inter lusum ac festa tempora:virilem in modū tripudiare non facturi detrimentū etiam si ab hostibus suis spectarentur. Quibus in uerbis quid de sua iam tunc etate sentiret perspicis: Felix qui nō vidit tuā. Quis autē ille ꝛ tripudij ꝛ vini remissionē probet:ueniendūqꝫ nōnūq̄ꝫ usqꝫ ad ebrietatem dicat:quod a tam rigido ingenio dictum miror. Si fideli consilio uti vis vino parce utere:tripudio abstine: Alia sunt honestiora remissionum genera:quibus fastidienti fessoqꝫ animo medeare. In omnibus tamē optimum fuerit qd hic ultimum dixit attendere: ꝛ quecunqꝫ ages ita agere tanq̄ꝫ te hostes tui videant atqꝫ obseruent. Multo quidē est satius sic viuere ut abstinentiam ꝛ grauitatē tuā inimici stupeant : q̄ꝫ ut lasciuiam amici excusent. Clarior fama est : cui nec uerum crimen obijcere quisq̄ꝫ potest nec falsum audet: q̄ꝫ cui obijcitur sed purgatur. Accusatoreꝫ perfecta virtꝰ exterret:mediocris irritat quod ad sobrietatem attinet. Malim te Cesari similem:quem vini parcissimū ne inimici quidē negauerint:ut tranqllus ait: q̄ꝫ Catoni nō Censoriū illū senē loquor:de cuiꝰ sobrietate iam diximus:sed hunc ultimum cui obiectam ebrietatē Seneca sic refellit:ut dicat faciliuſ effecturum quisqꝫ obiecit crimen honestū: q̄ꝫ turpem Catonē. Quod ad id vō de quo agitur nullo modo tripudies malim: q̄ꝫ ut Scipio. Quod si te illuc urget animus:quo nolim:his te saltē ducibus uti uelim:ut si penitus tibi insedit illud lyricum : Nunc est bibendum:nunc pede libero pulsanda tellus. Sic vinum bibas ut Cato:sic terram pede pulses ut Scipio.

¶ De pile ludo. Dialogus. XXV. ¶ Gau.

Te delectat pile ludus. ¶ Rō. En aliō clamandi ludibriū saltādiqꝫ. ¶ Gau. Libenter pila lusito. ¶ Rō. Odiosa uobis ut videtur est requies:vndiqꝫ labores aucupamini:decoros utinā. Nā si exercitio ludus hic querit:utꝝ precor honestiorē fatigationē furibunda iactatio: in qua nihil animo geri potest:an ambulatio tranqlla prestaret:ubi ꝛ membrorū motus utilis ꝛ ingenij agitatio honesta est? Quē morē philosophorū quidā sic fecerūt suū:ut hinc secta famosissima nomē sumpserit. An tu vō Dionysiū Syracusium q̄ꝫ Stragyritē Aristotelem sequi mauis:quādo ut studiosa deambulatione philosophum:sic tyrānuꝫ ludo hoc turbido delectari solitū accepimꝰ: q̄ꝫuis ꝛ modestos iterdū animos uoluptas hec ceperit? Itaqꝫ ꝛ Quintꝰ Mutius Scenola ille augur eleganttissime hoc ipsuꝫ fecit: ꝛ diuus Augustus post

finē ciuiliū bellorū ab exercitijs cāpestribus ad pi
lam trāsijt: ⁊ Marcus Aurelius Antonius: ut de
eo scribit: pila lusit apprime. Nec tamē uel qa ille
diuini atqꝫ humani iuris peritissimꝰ: uel hi doctis-
simi atqꝫ optimi principes fuerāt: ideo ludus pre-
ceps ⁊ clamosus placet. Sigdē motus oīs uehe-
mentior: presertim si clamore permixtus sit hone-
stum dedecet ingenium.

¶ De ludo Alee ⁊ Calculorū. Dial'. XXVI. ¶ Gau.

A Lee ludus ⁊ calculoꝝ placet. ¶ Rō. Dā-
a nosum illud: hoc inane: utroqꝫ tamē idem
ille Sceuola: quodqꝫ est altius Augustus
Cesar altero uti solitus fertur. Neqꝫ rursus ideo
ꝙ ille a cerimonijs deorū atqꝫ hominū legibꝰ q̈s
excellentissime calluit: iste a curis summi imperij
quod diutissime: atqꝫ optime rexit: tale sibi iterdū
laboris diuerticulū elegisset hoc in te probaueris.
Sunt enim ⁊ doctis ac magnis viris appetitus
quidā peregrini ⁊ sui: quorū si ut in doctrinis: sic
in moribus imitator fueris: facile labi queas: neqꝫ
enim omnium qui laudātur: laude digna sunt oīa.
¶ Gau. Alee ludo delector. ¶ Rō. Quis non de
lectetur super pictā tabulam cōsignatas numeris
ossiū quadraturas crispanti cubito iactare: quaqꝫ
ille direxerit trepidantibꝰ digitis rotūdas in aciē
tabellas mittere? Gloriosum exercitiū ⁊ preclarū
nomē ⁊ currus ⁊ laureas meriturum. ¶ Gaud.
B Calculis libens ludo. ¶ Rō. O puerile studiū. O
perditū tp̄s: O cure superuacue: O ineptissimi cla
mores: stulta gaudia: ireqꝫ ridicule: deliros senes
impēdere alueo ⁊ pauculis lignis uagis ac furtiꝫ
insidiantibus atqꝫ latrocinantibus: Unde latrun-
cularius ludus apud ueteres dicebatur: Quo lu-
sisse simiam auctor est Plinius. Miraris: Atqui
proprie ludus est simie miscere calculos ac trāsfer
re: ⁊ post illidere: raptim iactare manus ac retra-
here: insultare aduersario ⁊ colisis dētibus mina
ri: irasci: altercari: fremere vicissimqꝫ iteriꝫ: ut Flac
ci uerbo utar: caput scalpere: vngues rodere: ⁊ ad
summā omnia facere: que pretereūtibus risum ex-
cutiant. Nūquid enim horum aliquid aut ullū pe-
nitus amentie genus omittitis? Nōne ita torque-
mini: q̈si uel uestra uel publica salus in dubio sit?
Multi credo prelio vicissent: si quam ligneis aut
eburneis impenderunt curam: ueris militibꝰ īpen
dissent: Uix rei ullius tam intensum: tanqꝫ ineptū
studium inuenias. Sed hoc est in regno stultitie
cōmune: ut q̄rū rēꝝ minor est fructꝰ: ⁊ cupiditas ⁊
C delectatio maior sit. ¶ Ga. Alea delector. ¶ Rō.
Ostendā tibi si cōsilio uti uoles: generosam atqꝫ
honestā aleam: qua olim Athenis docti homines
usi sunt: ut festis scilicet diebus in cōsilio amicorū
quisqꝫ de l̄ris aliqd in mediū pferat: nō sophisma
lubricū ut illi: sed solidū pro ingenio proferētis ad
virtutē aut beatā vitā ptinens. Dehinc collatione
facta: sine inuidia: sine ira: qui iferiores doctioruꝫ
iudicio visi erunt: facili qdem mulctētur pecunia:
Hec in philosophicas uertant̄ cenas. Sic res vna
ꝯuiuio: sumptū exercitiū studio: calcar ingenio mi
nistrabit: quod hinc victos excitet: hinc victores.
Hoc alee genere quo antiq saturnalia: uos pia fe-
sta: ⁊ quo illi Athicas: uos Romanas noctes in-
struite. Habes luduꝫ quo ⁊ ludere iuuet ⁊ lusisse
non pudeat.

¶ De Ludo Taxilloꝝ pspero. Dia. XXVII. ¶ Ga.

Uuat ad taxillos ludere. ¶ Rō. O uora
i go ingens inexplebilis: O patrimonioruꝫ
fluxus tristis ac subitus: O animi tempe-
stas ⁊ fame nubes ⁊ scelerū stimulus ⁊ ad despe
rādū via. Superiores utcunqꝫ ludi sunt: hic merꝰ
est dolor. ¶ Gau. At mihi psper ludi huius euen
tus fuit. ¶ Rō. Taxillorū nullus euentus prosp:
mali oēs ⁊ miseri: Nā ⁊ qui perdit affligit̄: ⁊ qui
vincit illicit̄: inqꝫ insidias ptrahit̄. ¶ Gau. Pro-
spere lusi. ¶ Rō. Presens sepe prosperitas future
calamitatis auspicium fuit. Et suas hec pestis ha
bet illecebras: Si qui tales ludunt oēs perderent:
nemo vnq̄ꝫ luderet: nūc lucrant̄ aliq: sed lucꝝ illud
arra est dāni. ¶ Gau. Lusi ⁊ vici. ¶ Rō. Bene ni
si in campū redis: Aliogn nullus cāpus planior:
nullo in campo uolubilior est fortuna. ¶ Gau. Lu
si ⁊ vici. ¶ Rō. Ludes iterū ⁊ perdes. Qꝺ vici-
sti aūt hinc atqꝫ illinc mille diripiēt: qꝺ perdideris
nemo restituet. Adde quod siqd est iustitie: quod
vincis non fit tuuꝫ: at qꝺ perdis etsi nō fiat alteriꝰ
tuū tamen esse desinit. Multa sunt vndiqꝫ que ab
hac insania bonā mentē dehortent̄ ac retrahant:
nisi uos impetꝰ quidam auaritia pulsus urgeret.
¶ Gau. Uici in ludo taxilloꝝ. ¶ Rō. Scito auteꝫ
te ab exactore impio fenus cētesimuꝫ accepisse: re
stitues qꝺ vicisti: ⁊ de tuo adijcies ut nō sit qui re
petat: per seipsum euanuerit: tuqꝫ in somnis felix
esse desieris. ¶ Ga. Uici ⁊ ditior factꝰ suꝫ. ¶ Rō.
Cū nulla sit stabilis pecunia: sed sua potius rotun
ditate uersatilis: tuꝫ precipue que taxillis querit̄:
Taxillorū ludus nihil ulli donat: eoꝝ maxime qui
familiariꝰ illū colūt. sed mutuat aliquid: ⁊ extor-
quet: eo semp imitior: quo blādior visus erat: nul-
la enim amarior est iactura q̄ꝫ lucri dulcedinē de-
gustare orso. ¶ Gau. Lusi ⁊ lucratus sum. ¶ Rō
Gaudere lucro taxillorū tale est: ac si dulci gaude
as ueneno. Utrūqꝫ mox per uenas erūpet. ¶ Ga.
Ludo psperο delectatus suꝫ. ¶ Rō. Peior est de
lectatio peccati q̄ꝫ pctūm ip̄m. Sunt qui mala cō-
suetudine pene coacti peccāt: neqꝫ post pctūꝫ gau
dent sed tristant̄: ⁊ si fieri possit: nō peccasse malue
rint. Quosdā vidimꝰ iter ipsas libidinū flammas:
quādā uelut glaciē doloris ac penitētie sentire: ⁊
si dici liceat: uelle simul ac nolle: peiorē licet in par
tē mali usus q̈dā vi detortos: quos haud iprobe
quis speret usu excusso ad meliorē semitā posse cō
uerti: At q de pctō exultant: qd de his oro reliquū
spei est? ¶ Gaud. Delector taxilloꝝ ludo. ¶ Rō.
Spero fore ne semper neu diu etiā delecteris: uol
uitur assidue fundataꝝ status urbiuꝫ. Tu stabiles
taxillos putas: Crede mihi uoluentur: ⁊ secū in la
chrymas gaudiū tuū uoluēt: Neqꝫ eniꝫ sic uoluē
tur ut vidisti: tūc inane tibi gaudiū: nūc ueros ge-
mitus parabunt. ¶ Gau. Delectat ludere. ¶ Rō.
Delectatio funesta ⁊ turpis corruptiqꝫ animi: ira
enim ⁊ ꝯuitio dignus es. Nāqꝫ q̄so ingenuꝰ: seu
quis hō ⁊ nō potiꝰ trux belua delectari queat lu-
di nomine abūdāte neqtia atqꝫ impietate fedissi-
ma? Ubi preter hominū vultꝰ nil humanū sit: vul-
tusqꝫ ipsi iracūdia ac merore obsiti confusisqꝫ cla-
moribꝰ efferati: nec iam sint humani: Ubi non de-
cor morū: nō modestia sit uerborū: nec amor erga
homines: nō erga deū reuerētia: sed iurgia: ⁊ ran-
cores ⁊ doli: ⁊ periuria: ⁊ rapine vulnera ad ex-
tremū ⁊ homicidia. quoqꝫ nil in deū seuiꝰ pōt hu-

mana temeritas diuini nominis blasphemie qbus añ oēs scelerū officinas ille ludus infelix scatet: Ubi si quos forte tacitos pudor tenet: crebro tamē suspectātes: quid labijs cordis agant: sciunt ipsi. Quis hūc ludū uerus homo: nō dicā tractare manibus: sed spectare oculis possit & non angi ꝑsus fugariqꝫ scelesti spectaculi feditate. ℭ Gau. Delector tamen hoc ludo. ℭ Rō. Uide ne Cretensium imprecatio in tuū caput inciderit: Mala consuetudine delectari: quo nil dictu leuius: nil euentu grauius propiusqꝫ exitio est. ℭ Gau. Delector taxillorū ludo. ℭ Rō. Abijcienda est delectatio inhonesta: & si non virtutis: at saltem fame studio & pudoris cura: Nam vix aliud in actibus hominū inuenias: ubi tam clare mores ac vitia detegant̄. Uidi sti alacriter in prelīū descensuros: in hoc ludo tremere atqꝫ orare flebiliter & suū numerū inuocare. Quosdā alibi magnanimos ac trāquillos: illic pro parua pecunia & precari & irasci & in finē furere. Q̄ multa pro paucis nummis sepe ibi fecerūt viri fortes: que pro ingenti thesauro alibi nō fecissent. Ibi enim vitiorū oīum: sed in primis ire atqꝫ auaritie regnū est. Meministi ut Naso in eo libro quo inhonestam qdem ac superuacuā artē docet: utile tamē interdum aliqd interserit: Amatrices monet ut ob animi vitia celāda: ludo hoc aut simili abstineāt: ne cōspecte ira tumide: aut auaritia exhauste amatoribus displiceant suis: Quanto id viris dignius precipit: ne nō modo hominū sed dei oculos oīa videntis & bonos animos moresqꝫ igenuos amātis offendāt. ℭ Gaud. Lusi vici: gaudeo. ℭ Rō. Ludus turpis: dānosa victoria: gaudium inane. ℭ Ga. Uici: gaudeo. ℭ Rō. Omne de suo malo gaudiū stultū est. Proinde tartareus qspiā ludi huius inuētor fuit: Cuius inscij ludibrio ac noxe: scientes vo miraculo subiaceāt ac stupori. Nā quid mirabilius q̄ꝫ ꝙ ueteri prouerbio vulgatum uerūqꝫ iugi experientia deprehenditur: Oēs huiusce ludi magros nudos eē atqꝫ inopes & egenos.

ℭ De Histrionū iocis. Dialo.XXVIII. ℭ Ga.

D Elector histrionū iocis. ℭ Rō. Nobilior multo delectatio illa est que de modulatione musica: liberali. s. quadā arte percipit̄: hec solius uanitatis & īpudentie plena est. ℭ Ga. Histrionib⁹ delector. ℭ Rō. Malis pauperib⁹ malis amicis humilib⁹ malis: tādē solitudine delecteris. ℭ Gau. Histriones mihi risū mouēt. ℭ Rō. Quid tu illis? quotiens de se dñm ridentē risit histrio. quotiens se mirantis amentiā admirat⁹ finxit aliqd: quo falso illū ve se aūt delectaret. ℭ Ga. Histriones doctos habeo. ℭ Rō. Habes de qb⁹ rideas: quiqꝫ te rideant & te rodant. Pestis diuitū peruetusta: que ab Ethruscis orta Rome creuit: adeo eoqꝫ fiducie est euecta: ut Esopus hinc questū patrimoniū incredibile atqꝫ imēsum filio dimiserit: & Roscius uagam sparsamqꝫ rē arte collegerit: de histrionica librū scribens: in quo artem sue oratorie: seqꝫ perinde Ciceroni equare nō erubuit eā scilꝫ ob causā ꝙ affect⁹ animi cōceptusqꝫ abditos: quos Cicero uerbis ornatis uarie ꝓnūciaret: ipse alio modo sed effectu pari gestibus aptis exprimeret. Et sane fuit ille mir⁹ artifex: nec scio qd tam durū esse uel tā triste potuerit: quod nō facile lenisset nō dico qui facillimi atqꝫ mitissimi Ciceronis amicitiā igenio meruit: dignusqꝫ pro quo tantus orator uerba faceret: & de quo scriptū op⁹ memorie posterorū traderet: est habitus: sed qui tetricum ac superbū Sylle animū inflexit: & ab illo omniū contēptore admissus in gratiā: anuloqꝫ aureo donatus est: qui tot graues ac seueros senes senatūqꝫ illū per quē frena orbis agebant̄: quoticꝫ uoluit ad risum ac letitiā coegit. Qui populū Romanū tantū & tam uariū sic illexit: ut diurnū salariū de publico mille denarios sine gregalibus ac ministris solus ipse perciperet: Magna merces: q̄uis exigua fingat̄ moneta: non sine mira quadā & insolita agilitate animi hoc fieri posse consenserim ut siquis usqꝫ Roscius affuerit non tibi forte sit uetitū qđ Ciceroni licitū fuit: non solū ludis interdū sed familiaritate eius & ingenio uti. Est enim ingenijs inter se q̄ꝫq̄ꝫ studio & ꝓfessione distantibus multa cognatio: ubi vo hunc q̄rimus: multum breui tempore nobilissime artiū retro cessere: ne dicā histrioniā: que eo redijt ut nūc illi deditos corrupto gustu falsoqꝫ iudicio esse nō sit dubiū. Profecto enim ꝯsequens est: ut qbus mala bñ sapiunt bona illis ignota sint: & curis nobilibus insuetos esse: qui vilib⁹ delectant̄. ℭ Gau. Multi quotidie me frequētāt histriones. ℭ Rō. Frequētare te desinent: cum tu diues aut largus: dicā rectius: cum tu stultus & prodigus esse desieris. ℭ Gau. Magna mihi acies histrionū est. ℭ Rō. Immo muscarum que te vnctum comitent̄ siccūqꝫ destituāt: nec destituisse suffecerit nisi hunc plausum par sequat̄ infamia. Sunt lingue quibus quies ac silentiū pena est: nunq̄ꝫ vo nisi de alijs loqui iuuat aut falso laudant: aut liuide detrahunt. Et quorū nequeūt mordere diuitias: famā mordēt. Una est histrionū atqꝫ parasitorū lex: utriqꝫ blāditijs armati post fortunā eunt. Uerum illis uentrem implesse satis est: his alia fames cibi mētio iniurie genus est implenda cupiditas fundo carēs.

ℭ De ludis palestricis. Dial.XXIX. ℭ Gau.

P Alestricis delector ludis. ℭ Rō. Si spectator uanus: si luctator insanus. ℭ Gau. Palestris exercitijs uaco. ℭ Rō. In singulis uerbis cuius dñi mancipiū sis apparet. Nēpe hec ut superiora corpori seruiūt: quod ut paulo ante cōmemini & aliquāto honestius sine impetu & sine strepitu fieri potest. Et est agitatio quedam animi nobilior: quā si nosces hos corporeos conatus & spneres & odisses: sed uos animū quasi hospitē degenerem atqꝫ inuisum: corpus ut dñm generosum ac dilectū colitis: illi seritis: illi metitis: illi aratis. Iure id quidē: illud iniustus qđ eo omnia refertis: curaqꝫ animi posthabita noctes illi insomnes agitis illi suspiratis: uota illi facitis ingenuasqꝫ artes illi discitis: illi demū obsequimini ac seruitis sumptuosissimo dñorum oīum atqꝫ ingratissimo: cui nec vnq̄ꝫ satis aliqd: nec siqd aliqñ defuerit: ulla vnq̄ꝫ memoria sit accepti: huic tamen tali dño quicquid iusserit paretis: atqꝫ esuriente animo huic vni non tm̄ necessaria: sed superuacua vndiqꝫ ac nocitura conuehitis: Neqꝫ ea solū que ad victum pertinēt ac uestitum: de quibus suo egimus loco: sed que ad ludos etiam uariamqꝫ libidinem: non videntes q̄ꝫ uestris aduersa cōsilijs ipsa sit ueritas: que disertissimo Ciceronis ore loqtur: vnde appeat: ꝙ qui corpus negligit: nō se ille: sed fragile caducūqꝫ domiciliū: atqui animū: ille sese

nere negligit: Neqꝫ enim ait: Tu is es quez fortu-
na iſta declarat: ſed mens cuiuſqꝫ is eſt quiſqꝫ non
ea figura que digito demōſtrari pōt. ¶ Gau. Pa
B leſtre delector exercitio. ¶ Rō. Quadrigarū fer-
uor: ⁊ equorū ſtrepit⁹: ⁊ ardētes rote p anguſtias
inoffenſe ⁊ luctantiū plauſus atqꝫ colliſio: oleum:
ſudor: puluis mirabilis: ſeu illa quidē oculoꝝ ſeu
auriū ſeu nariū uoluptas hebetatiqꝫ ſenſus: indici
um ingens: qui ſi ſanus integerqꝫ eſſet: non clamo
rum atqꝫ tumultuū officine quas paleſtras uocāt
ſed obſeruatio diligēs paleſtre huius: quā naſcen
tes ingrediuntur: quā viuētes atterūt: vnde digre
diunt̃ obeūtes atqꝫ utilior quedā honeſtiorqꝫ ſua-
C uitas delectaret. ¶ Gau. Studio deditus ſum pa
leſtrico. ¶ Rō. Fuit hec quidem apud ueteres nō
ultima gloria: ſed tam magna ut ſeni illi Rhodio
Diagore: qui ⁊ ipſe paleſtrita inſignis fuerat: cuz
duos vno die filios paleſtricis inſignitos victori-
is cōſpexiſſet: quaſi nihil clarius iam reſtaret quo
aſpirare poſſet in vita: Amicus alter Lacedemoni
us ſenex diceret: morere Diagora. Nō enim in ce
lum aſcēſurus es: Tā magnū tanqꝫ altū cenſebat:
tres ſimul vnius familie paleſtritas eſſe. Leuicu-
la prorſus ⁊ grecula ve laudis extimatio: ſed com
munis adeo ut magna etiam turbaret ingenia.
Unde ⁊ Plato tantus philoſophus Olympio-
nices clarus fuit: inqꝫ hac parte multis notus euē
tib⁹: adoleſcens tamē. Amplitudo quidē: vnū Pla-
tonis nomē ortū putant: roburqꝫ corporis ⁊ eta-
tis feruor: iuuenilem animū impulerant ad experi
mentū virium ubi cum ſummis quoqꝫ par eēt: ac-
ceſſu temporis cognito quid ageret ad meliora ſe
tranſtulit Socratiqꝫ ſimilis fieri maluit: q̄ꝫ Milo
ni: Et ſane multa etas excuſat. Facile teneris an-
nis ignoſcitur: uanitatis excuſatio nulla eſt viro.
¶ Gau. Paleſtre ſtudiū delectat. ¶ Rō. In hoc ſe
D pe viliſſimus omniū ſuperior fuit: ⁊ corporea mo
le animi virtus eſt oppreſſa. Quem tu mihi ducū
uel heroum proferes: quem Milo ille nō ſuperet:
qui ad ſtadium bouem viuū geſtans humeris cu-
currit: eūdemqꝫ nude ictu manus occiſuz vno die
ſolus haud grauatus integrū comedit. Mira res
dictu: ſed apud hiſtoricos vulgata. Quis huic igi
tur in paleſtre ſue regno par occurrerit. Atq nihil
indigni⁹ q̄ꝫ generoſos ſpiritus tali belue ſuccūbē-
tes cernere: ⁊ idcirco nobilibus animis bene ſibi
fidentibus ſummopere ꝓuidendū eſt ne ſua ſpon-
te deſcēdāt ubi ab ignauiſſimis vici queant: Qui
tu ſi cōtentionibus gaudeas: id tibi ſume certamē
in quo ſemper fere ſuperior qui melior: non de cor
porū viribus aut omnino de re ulla ubi peior idez
eſſe poſſit ⁊ victor: Nō de opibus ergo: nō de di-
gnitate: non de potentia: ſed de ſcientia ac virtute
ꝯtende: Idqꝫ eo animo: nō ut cuiuſq̄ꝫ fame obſtre
pas: ſed ut aliene laudis emulatio tibi ſit calcar ad
gloriam: Nulle ibi ſint penitus partes īuidie: ſed
uirtutis. Habes ⁊ hic exemplum Catonis huius
ultimi de quo Criſpus: Non diuitijs inquit cū di-
vite: neqꝫ factione cum factioſo: ſed cū ſtrenuo vir
tute: cum modeſto pudore: cum innocente abſtinē
tia certabat. Honeſtiſſimū hoc paleſtre genus quo
te exerceas: nō tantū olympie ſed ubiqꝫ: non min⁹
in thalamo q̄ꝫ in foro: nec minus in ocio q̄ꝫ in actu
neqꝫ cum preſentibus modo ſed cum abſentibus
quoqꝫ cūqꝫ etatum omnium ac terrarum viris illu
ſtrib⁹. Semp eniz memorabile ac magnificū illud
Scipionis apud Liuiuz iudicaui: Maximo inqt
cuiqꝫ id accidere aio certū habeo: ut ſe nō cū pſen-
tibus modo: ſed cum omnis eui claris viris cōpa-
ret. Tu quoqꝫ uel de grege preſentium ſi occurrat
qd vix ſpero: uel ex oī memoria uetuſtatis quēlibz
tibi parez delige: cū quo nō ulnis aut ceſtibus: ſed
igenio ac virture luctabere ſine metu periculi: ſed
immarceſſibilis ſpe corone. Hoc de paleſtris con-
ſilium: hec ſententia mea eſt.

¶ De uarijs Spectaculis. Dial. XXX. ¶ Gau.

Elector uarijs ſpectaculis. ¶ Rō. Circo
d forſan ac theatro: que duo loca bonis ſem
per aduerſa moribus fuiſſe notiſſimū: quo
quiſquis malus ierit: redibit peſſimus. Nā bonis
iter illud ignotū eſt: qui ſi cāu aliquo ignari adeāt
ꝯtagio nō carebūt. ¶ Gau. Circo delector atqꝫ ha
rena. ¶ Rō. Atq delectationes alie: uanū ſeu libi
dinoſuz aliquid habuere: hec utrumqꝫ ſuperaddi
tamqꝫ ſeuitiam ⁊ inhumanitatez habet bonis ani
mis rem indignam. Neqꝫ excuſat ꝙ hiſipſis Ro-
mani olim: flos hominum delectati ſunt: Recto
namqꝫ iudicio urbs illa alioquin abundantiſſima
bonorum omnium atqꝫ illuſtrium exemplorum:
nihil omnino reprehenſibilius habuit reliquiſqꝫ
deformius ſibiqꝫ inuicem: q̄ꝫ hinc diſcordiarum
ciuiliū: hinc ludoꝝ ſtudiū imodicū: quaſi nō ſuffi-
ceret belloꝝ cruor: domi militieqꝫ: niſi cruenta pax
eſſet crueteqꝫ ēt uoluptates: Niſi circo fortaſſis
honeſtius quis theatrū dixerit cui pariter inhian
tes videas nō mō ppl'm ſed ſenatū atqꝫ ipſos mū
di dños iperatores romanoꝝ: ſic ſpectaculis capie
bant̃ illi etiā qui humano generi ſpectaculū facti
erant. Rē mirabilē dicā: ſed cognitā vulgatamqꝫ.
Sic cunctorum animos theatralis furor ille per-
uaſerat: ut non modo cōiuges Ceſaruz aut filias:
ſed virgines quoqꝫ ueſtales in publicum atqꝫ in
turbas educeret: quarum pudicitia nihil exactius
nihil fama tenerius: nihil cōuerſatione ſecretius:
uſqꝫ adeo ut in eis omnis motus: omnis cultus:
omnis ſermo laſciuior nota digni⁹ ac ſupplicio ha-
beretur: ⁊ tamē hiſipſis in theatro locū aſſignaſſe
legitur: non quicūqꝫ ſed ſummus atqꝫ optimus pn
cipum Auguſtus Ceſar. Neqꝫ minor eſt ideo er-
roris quo magni errant: ſed maior potius atqꝫ cō-
ſpectior. ¶ Gau. Libēter ſcenicos ludos ſpecto.
¶ Rō. Rez que nec honeſte gerit̃ nec honeſte cer-
nitur: nec facile dictu eſt an luſor infamior: an ſpe-
ctator: ⁊ an ſcena ſit turpior: an orcheſtra: niſi ꝙ
in illam ſepe quidem paupertas: in hanc vo ſem-
per uanitas trahit. In omni ſane delicto plurimuz
intereſt: utrum inopia an libidine ſeu ſuperbia qs
delinquat. ¶ Gaudiū. Amphitheatri ſpectaculis
oblector. ¶ Ratio. Damnoſa vndiqꝫ ⁊ publice
priuatimqꝫ nocens delectatio: Quod facile colli-
ges ſi in animum redeat ex hiſtorijs rei huius
initium progreſſuſqꝫ. Quanto publici cenſus im-
pendio: quantaqꝫ inſanie proxima ducum cura:
quāto demuz populi ſtudio ac labore conſtiterit:
Equidem ⁊ tot uana dinumerare difficile eſt: ⁊
tam vulgata: ſuperfluum: mille ſimul gladiatoruz
patria non ludo tm̄ ſatis multa ſed prelio elephan
torum Tigridumqꝫ ⁊ leonum ac pardorum gre-
ges: onagrorum quoqꝫ equoruz ferociuz atqꝫ ani

malium diuersissimi generis e toto orbe transmis-
sos: omniũ terrarum siluis oiumq; gentiũ uenati
bus romano famulãtib⁹ theatro: Adde illã edifi-
candi luxuriẽ exẽplo carẽtem: non imitatione cari
turam: conuectas terra pelagoq; marmoreas co-
lumnas in ludorum usum: ⁊ artificum summis in
genij expolitas ⁊ uerticibus superbas: auro ruti-
lante frondentibus: Cuius princeps insanie nomi
nandus est Scaurus: is qui edilis in theatri sce-
nam opus dierum paucorũ: ⁊ quod paucis lignis
ac funibus attolli poterat: suffecturum oculis po
puli talibus gaudentis trecentarum sexaginta ta
lium columnarum monstra intulit: Fecitq; opus:
ut scriptum tenes: maximum omniũ que unq̃ fue
re humana manufacta: non temporanea mora: ue
rumetiã eternitatis destinatione: quo promeruit
ut uerissime diceretur: proscriptione primum gra
ui ciues idem post edilitate leuissima mores bo-
nos in exilium pepulisse: ut qui multi perditi tem-
poris inani plebecule multarumq; inutilium im-
pensarum reipu. auctor ⁊ exemplum fuit. Sed o
mirum dictu: mox furorem hunc vicere sequentiũ
furores: quibus effectum est: ut miraculo operum
ac numero fateri oporteat: preter Romam nihil
mirandum fuisse in toto orbe terrarum. Nam ⁊
hoc itidem scriptum vides: Penetrata terre inti-
ma: perfosse silices: egeste rupes abdite: auersi am
nes ⁊ in fistulas coacti: inclusum aut exclusũ mo
libus iratum equor: suspensa iuga montium: tem-
ptatiq; marium recessus: Deniq; stratũ late signa
tumq; nepotibus iter insaniendi: ⁊ impleta in uo-
bis spes auorum: nunq̃ scilicet defuturam esse lu-
xuriam. Et ut cumulatius malum sit publicis dã-
nis: accedit calamitas priuatorum: qui spectandi
cupidine compediti: ⁊ quotidiani interim questus
immemores: neq; diem labi sentiunt: neq; armatã
tergoq; instantem respiciunt egestatem: Sic vicis-
sim ⁊ priuata in publicam: ⁊ publica pernities in
priuatam uertitur. Neq; vo patrimoniorum iactu
ra grauior: q̃ morum: ubi libido discitur: humani
tasq; dediscitur. Proinde quid de spectaculis spe
raretis: iam inde ab exordio primus regũ uestro-
rum Romulus omen fuit: qui in his rigidam te-
tricamq; illam Sabinarũ pudicitiã circumuenit.
Et si utcunq; matrimonij honor texit iniuriam: at
q̃ multis hoc postmodum non ad coniugium sed
ad stuprum uagamq; licentiam fuit via? Ad sum-
mam enim hoc teneas uelim: Pudicitiam specta-
culis sepe stratam: semper impulsam vidimus. Et
ut sileam viros: quibus is scelerum furor est: ut pe
ne iam adulterio glorientur: Multarum ibi fama
perijt pudorq;: multe inde domum impudice: plu
res ambigue rediere: castior autem nulla. Jam vo
que corporum clades: ne quid prorsus desit infor
tunij: que ue non singulorum modo: sed populoꝝ
strages inditio sunt: ⁊ risus subito uersus in gemi
tum elataq; funera e theatris ⁊ plaudentium cho
ris mixte lugentium cohortes. Audisti ut Curio
is qui ciuili bello pro Cesaris partibus in Africa
occubuit: ut Scaurum quem opibus equare non
poterat: ingenio superaret: non marmoreum: ut il-
le: sed ligneũ theatrum: duplex tamen ac pensile
meditatus: populum victorem gentium ludis vi-
ctum: ⁊ periculis plaudentẽ suis: mira arte suspẽ
dit: ut ridentes interius stupentesq; ipsi exterius:
spectatoribus risu fierent ac stupori: Et miramur
imperij spe obiecta vnius licet magni exulis ani-
mum flectere potuisse: qui oculorum leui breuiq;
uoluptate proposita tot milia ciuium uolubili spe-
ctaculo circumuoluit. At nemo ibi perijt: dicet ali
quis: sed perire potuere: ⁊ perire alibi innumeri.
Neue attingã nouas simul ac ueteres ruinas qui
bus sepe multi mortem simul ac tumulum inuene
re: sub Tyberio principe celebri spectaculo apud
Fidenam urbem: amphitheatri lapsu oppressa vi-
ginti hominum milia meministi. Hic spectaculo-
rum fructus: hi sunt exitus. ¶ Gau. Spectaculis E
cum uoluptate detineor. ¶ Ratio. Aut fictis amo
ribus: aut ueris odijs. Primum equidem non est
viri: secundũ vo nec hois spectare. Quis ferrũ iu-
gulo letus exceperit? Quis feruido vulnere plus
cruoris effuderit? Quis minus ꝯspecta morte pal
luerit? Quid crudelitatis ad scholã ire iuuat? Nõ
egetis ꝑceptorib⁹: nimis dociles maloꝝ estis. Plu
ra per uos domi discitis q̃ necesse est. Quid tam
ꝓmptis igenijs artifices sceleꝝ ac magistrã erroꝝ
plebs accesserint. Multos quos natura mites fe-
cerat seuitiã spectacula docuere. Mẽs hois in vi-
tiũ prona: nõ urgẽda utiq; sed frenãda est. Si sibi
linquit̃ egre stabit: si ipellit̃ ꝑceps ruet. Multũ ma
li aurib⁹ iuehit̃: sed multo oculis: Illis q̃si fenestris
bipatẽtib⁹ in aiam mors irrũpit: nil potẽtius in me
moriã descẽdit: q̃ qd visu subit: facile audita pre-
teruolant: conspectarum imagines rerum herent
etiam inuitis: nec se tamen nisi uolentibus ingerũt
nisi perraro atq; ocius abiture. Quo ꝑgis igitur.
Quis te rapit impetus: ut ad horam gaudeas vn
de semper doleas: ut videas semel qd vidisse mil-
lies peniteat. Jugulari ferro hominẽ: aut ferarũ
dentibus vnguibusq; discerpi: aut tale aliquid qd
⁊ vigilem turbet ⁊ sopitum terreat: nescio qd hic
dulce seu quid non potius amarum ac triste senti-
tis: nec ullum in uobis maius insanie argumentũ
video q̃ quod quotidie uos ad mortẽ miseris de-
linimẽtis illectos: ⁊ uelut stygio sopore dimersos:
dulcedo amara: ⁊ delectatio in amena precipitat.
Una est enim uobis lex rerũ ferme omniũ: Quic
quid cupitis: quicquid molimini: quicquid agitis
contra uos est.

¶ De equis. Dia. XXXI. ¶ Gau.

Quo agili delector. ¶ Ratio. Ferocissi- A
e mo ⁊ inquietissimo animante insomniq; ⁊
in expleta uoragine. ¶ Gau. Equo libens
circumuector. ¶ Ratio. Non multo est peius ma
ri turbido q̃ frementi equo rapi. Nullum animal
insolentius domino suo est: Nec inepte iam equo
rum domitoribus in prouerbium uenit: bis equũ
male facere: q̃uis hinc humile: hinc superbum sit:
qui illis virib⁹ eaq; ꝑnicitate: pro vili cibo fieri alte
rius domariq;: duris stringi fascijs: nodosq; fune
vinciri: freno frenari: ferro calcari: ꝑtusa clauis vn
gula ferro urgeri: ferratũ ferre uectorẽ: turpẽ car-
cerẽ ac graue seruitiũ pati possit. Inde autẽ quasi
indomitus: non tantũ pro libero sese gerat: sed ut
domini sui hostis agit oia: Si currendũ est stimu-
los nõ audit: si subsistendũ frena mordicus rapit:
si fremendum torpet: si latendum fremit: Obse
quiosum illud ut perhibẽt fidumq; animal de quo

tam multe iactentur fabule: animal nobile: regiũ: optabile: colendumq; dignum quod enormi precio comparetur: anxia nutriatur cura: Immo vero animal: q; si conferantur cum obsequijs tedia nemo sapiens emat: nemo diligẽs pascat: Animal & ocij impatiens & laboris: Illo tumidum: hoc deiectum: nunc impetuosum animal: nunc ignauũ: nũc audax: nunc trepidum: nunc uolatile: nunc caducum: hinc culicum metuens atq; vmbrarum: hinc dominum suum spernens: diuersisq; illum vijs in discrimen trahens. Quis contumaciã: quis morsus aut calces explicet? Quis hinnitus: & ascensioris impatientiã ac sessoris? Equidem quot equorum mores: totidem equitum cõstat esse pericula.

B ℂ Gau. Equorum studio detineor. ℂ Ratio. Mirarer nisi ingentes viros usq; ad ludibrium captos hoc studio meminissem. Quis Alexandrum Macedonem non audiuit: amato equo tumulum erexisse: urbemq; de equi nomine appellatam? Sed nihil in illo mirabile viuente impetus & animi feruor fecit: Mirabilior in augusto q̃uis minor ineptia: neq; enim urbem equo ille suo instituit: sed sepulchrum: Idq; ipsum illi grauitati atq; ingenio impar fuit: Nam diui Julij monstrosus sonipes: an ab ipso: an ab alio ante edem Ueneris marmorea sit consecratus effigie dubitari potest: Minor multo uel etate uel gloria: uerum opibus ac Cesareo nomine pene equalis Antonius uerus: ut sileam quem victum quemue amictum equo quem immodice amabat exhibuit: certe & viuenti simulachrum aureũ fieri fecit: & mortuo sepulturam: quo grauius stomachemur: in uaticano extrui: tot iter sacra ossa ibi condita & condenda: Uix credibilia loquimur: uera tamen: horum similiumq; conscius uates heroũ animas apud inferos quoq; equorum studio deditas facit: nec minor ideo: sed maior est uanitas que tam magnos ad se animos trahere potens est. Ne ue quis priscam tm̃ non modernam amentiam suspicetur: redeat ad memoriam: nec longe seu loco seu tempore requirendus: Adhuc enim viuit nec dum senuit: & in terra italica uobiscum degitis quem nominare nõ est necesse: Fortune utiq; vir ingentis: nec parui ingenij cõsilijq; vir: alioquin magni animi nec insulsi ubi qd serio agendum incidit: qui tamen egrotanti equo quem amabat aureum puluinar ac sericum cubile substrauit. Cũq; ipse interim podagra vinctus atq; immobilis medicorũ legibus regeretur: nihilo minus tamen aut seruorum uectus manibus aut equo altero vix iniectus & suos medicos secum ducens: equum egrum suum bis terq; quotidie visitabat: illi suspirans atq; anxius assidebat: illum leniter manu tractans blando murmure solabat. Quid multa? Nullum medicine genus intemptatum: nil languenti amico debitum pretermissum fuit. Fabulam fortasse posteritas uocet: uera res & magno in populo nota est. Sic vir fortis curam equi gessit ut propriam: sic extinctum luxit ut filium. ℂ Gau. Delectat eqtare. ℂ Ratio. Est id quidem utile interdum & celeritati adminiculum & fa-

C tigationi remedium & nobilitatis insigne: Nec inficior gloriosum vulgo extantem: insigni equo uehi: & cunctis excellere: nec uertice solo sed humeris: & toto pene corpore supra esse. Contra vero laboriosissimus & sepe domino suo pestifer imitis equus: Optes iter pedibus agere: tam nulla est suspirandi uel minimum facultas equestre periculum pedestri luto seu puluere permutatum uelis. Proinde multos media de morte rapuerunt equi: multos in mortem impulerunt aut alliserunt aut corporibus oppresserunt. Quid q; non ultimum belli semen equi sunt? Tolle equos peregrinos terris: incursus partemq; permaximam bellice cladis abstuleris: Ut quod de uentis in natura: quodq; de Julio Cesare in historia est quesitum: expediens ne fuerit aut flare uentos aut Cesarem nasci? Et de eqs similiter queri possit: tam multa sunt utrinq; contraria. Nec immerito Thessalia que prima equos repperit domuitq;: prima aureum argenteumq; nummum cudit: prima pelagus rate temptauit: Martis seminariũ visa est: quod nõ semel: tot post seculis m'lto claroq; sanguine patuit. ℂ Gau. Q; me putas iuuet poeta noster ubi nobilis equi spiritum moresq; descripsit? ℂ Ratio. Nec te terret Hebreorum uates ubi ait: Ab increpatione tua deus Jacob dormitauerũt qui ascenderũt equos. Excute singula non tam illud leue q̃; hoc asperũ.

ℂ De uenatu & aucupio. Dia. XXXII. ℂ Gau.

a Et canibus gaudeo. ℂ Ratio. Nunc intelligo adolescentis imberbis gaudium: de quo Flaccus: Gaudet equis: canib' & aprici gramine campi. Uide autem ne & quod sequitur: Cereus in vitium flecti monitoribus asper. Utilium tardus prouisor: prodigus eris. Sublimis cupidus: & amata relinquere pernix. Nunc te enim esse metuo: qui gaudium tuum in fugacissimis rebus loces. ℂ Gau. Canibus ac uolucribus delector. ℂ Ratio. Hoc isanie deerat: non satis est currere ac uagari: uolare etiam instituis. ℂ Gau. Rides me: non uolabo equidem: sed uolantibus delector. ℂ Ratio. At ille delectationem tuam despicient abeuntes: nec te noscent: & ingrate se uocanti surdas exhibebũt: quid implumis facies: alata uoluptas tua est. Finge redeant: dãnosa redit occupatio: iterum clamabis & oblitus melioris negocij diem perdes: Iterum retro accliuis & oculos fixus in nubem post auiculam tuam flebis: quasi nil necessarij operis vita ferat: ex commodo ociosi & lenti: uos uolucrum seruos esse gloriamini. Natura uobis duas manus fecerat: uos hanc freno curuis: hãc vnguibus occupatis. Sic inutiles vndiq; & uolandi studio manci effecti: ne nihil agere uideamini: multo cum strepitu ante diem surgitis: & quasi sint hostes in limine precipitanter erumpitis: tota dehinc luce iactamini stagnis: siluis ac uepribus: implentes cuncta clamoribus dissonis & incondito ululatu: Inq; hoc spiritum nulli maiori rei habilem effundentes: spiritum quo maiores uestri bello terrebant hostes: pace iustitiam defendebant. Sero autem re ueluti bene gesta: domi sedentis alternãtes q̃; bene uel auis hec uolauerit uel illa digesserit: quot sint caude: quot alarum plume superstites quot emisse. Nonne hec ois sciẽtia uestra est: hic amor: hec felicitas: & hoc totum qd creatori deo: quod altrici patrie: quod parentib': qd amicis redditis: accipitres: aut herodios uestros sonãtes in nubib': & laniate prede paululũ:

⁊ ſudorem: ⁊ puluerem: ⁊ nocturnā perdite lucis
hiſtoriā. In hac enim indefeſſi ſemꝑ ⁊ ualidi: De
licati aūt ⁊ imbecilles ad ſeria Liuij Hiſtorias: ⁊
Ciceronis orationes ſacraſqꝫ nec pudet līas ꝓlixi
tatiſ arguitis. Quis hec inoffenſis auribꝰ audiat.
Quis uos ferat ad aliud natos in his viuē: ſi mo
do viuitis hec agentes. ℂ Hau. Canibus atqꝫ aui
bus delectoꝛ. ℂ Ratio. Atqui ducū ⁊ illuſtrium
multos equis: quoſdam canibus delectari ſolitos
audiuimus: eouſqꝫ ut Hadrianus imperatoꝛ: non
equis ſolum: ſicut hi quos ſupꝛa memoraui: ſed ca
nibus quoqꝫ buſta conſtruxerit: oppidūqꝫ iſuꝑ eo
loci ubi urſam pꝛoſpera uenatione peremerat ma-
nu ſua ſepe ⁊ mactare ſolitus ⁊ leonem: auibꝰ nul
lum fere: vnde ⁊ irriſum ferunt a Uirgilio Mar-
cellinum Auguſti nepotē: ꝙ dare his operā ado
leſcentulus videretur. ℂ Hau. Uenatu libēter ex-
erceoꝛ. ℂ Ratio. Fuit hec quondam latinoꝝ: nūc
gallorum ars pꝛopꝛia eſt: quod ⁊ res pꝛobat: ⁊ il-
lorum ſcriptores aliqui gloriant̄. Itaqꝫ ut ſileam
reges quorū tota vita uenatio eſt: Sūmus apud
illos regum quantū ab armis ocij fuit: uenatu ut
vides aſſiduo ſemper exercitus: ad extremū moꝛ
ti pꝛoximus: uenatu etiā laſſitudinem ſenectutis
atqꝫ incōmoda refouet: Mirum dictu: in rege pꝛe
ſertim litterato: nec a ſtudijs melioribus abhoꝛrē
te: ſed gentiliciū hoc illi erat: ut perhibent: ſitqꝫ gē
tilicium: ſinite. Neqꝫ hanc gloriam gallis itali eri
piant: neqꝫ uelit de uanitate contendere. Nam ⁊ ſi
errore ſepoſito in rē ipſā figis oculoſ: ſeminobiliū
ultimi oꝛdinis exercitium hoc videbis: quos a re
bus arduis toꝛpoꝛ quidam ⁊ ignauie comes diffi
dentia: ab humilibꝰ aūt pudoꝛ ac ſuperbia dehoꝛ
tantur ac retrahunt. Ad honeſtū igitur nihil ido-
nei ſiluas colunt: non vitam ſolitariam acturi: cui
nō minus q̄ꝫ politice ſe ineptos ſciunt: ſed feris ac
canibus ⁊ uolucribus conuicturi: quod non face-
rent niſi illis ſimilitudine aliqua iuncti eſſent: qui
ſi ex hoc uoluptatem quandam ſeu ſolam tempo-
ris fugā querunt: utrūqꝫ ſtulti uoti compotes foꝛ-
ſan euaſerint: Sin: neſcio quā ſeu ingenij ſeu ma-
gnificentie gloriam aucupātur: errāt. Quenā que
ſo non pꝛincipibus modo ſed ingenuis eſt gloria
mechanicis: imo ⁊ ſeruilibus delectari atqꝫ nego
cijs. Una horum excuſatio: Nam qui liberalibus
ſtudijs: que maiores coluerūt ſui: atqꝫ oīno litte-
ris indixerunt bellū: quo nam potius q̄ꝫ ad hoſti-
lia caſtra tranſfugerent? Sed pudebit foꝛſitā ſi ad
antiquā reſpiciant ſeqꝫ cum maioribus metiantur
ac comparent. Sepe quidem legere potuerunt ⁊
Platonem philoſophantem: ⁊ Homerum poetan
tem: ⁊ Tullium orantem: ⁊ Ceſarem triumphan
tem: uenantem puto non legerint.

ℂ De numeroſo famulatu. Dia. XXXIIII.

ℂ Hau.
A Agno circūuehoꝛ famulatu. ℂ Rō. Obſi
m deoꝛ dicere uoluiſti. ℂ Hau. Magnus cir
cūſtat oꝛdo famulorum. ℂ Ratio. Dic ꝙ
eſt hoſtiū: a quibus quo nihil eſt durius: nequeas
cauere: qui latebꝛas domꝰ itroſpiciāt: ꝓdantqꝫ ꝯſi
lia: que nouerint ut effundāt: quiqꝫ p̄ter futura cō
tinua: qđ nulli vnq̄ꝫ accidit obſeſſo: ueſtiēdi tibi in
terim paſcēdiqꝫ ſint: inqꝫ ipſis penetralibꝰ habēdi
Durū ac dubium belli genus: pace carēs ⁊ indu-
cijs: ubi ſub tuis ſignis hoſtilis muros habet ex-
ercitus. ℂ Hau. Serui mihi multi ſunt. ℂ Ratio.
Multi ſerui: multe lites: multeqꝫ diſcoꝛdie: multa
deniqꝫ bella domeſtica: quoꝝ uel ſpectatoꝛ fedus
ul' laborioſuſ cōpoſitoꝛ ſis opoꝛtet: Interqꝫ reoſ ⁊
accuſatores medius ſeruis tuis ſeruias: iudex fa
ctus ex dn̄o. ℂ Hau. Multos ſuos habeo. ℂ Ra B
tio. Curioſiſſimum aīal ſeruus ad ingrēdum: negli
gētiſſimum ad obſequēdū. Quid agas ⁊ qđ cogi
tes noſce vult: qđ iubeas ignorare. ℂ Hau. Ser-
uos multos habeo. ℂ Rō. Melius pauci ſeruiūt
q̄ꝫ multi: ſiue ideo ꝙ gratū obſequiū turbā vitat:
ſiue ꝙ ubi multi ſunt: alter alterius aſpiciēs manꝰ
quieſcit: laborē fugere ut induſtrijs pudoꝛ: ſic iner
tibus gloria eſt: qđ ita eſſe norunt oēs: nullus ꝯſu
lit: Nemo eſt qui nō multitudīe delectet̄. ℂ Hau.
Mihi multi ſerui domi ſūt. ℂ Rō. Ubi ſerui mul
ti: multus ſtrepitꝰ: pauca ſeruitia: ⁊ ſecretū nullū.
Quot ſeruoꝝ lingue: tot p̄conum tube: Quot ſer
uoꝝ aures atqꝫ oculi: tot domoꝝ rimule: qbus illa
etiam que in fundo ſunt facile dilabunt̄. Pertuſū
uas ac futile: ſeruilis animus: nihil ꝯtinet qcqđ in
fuderis mox effluet. ℂ Hau. Multos ſeruos do- C
mi habeo. ℂ Rō. Multos ſibilos: linguas vipe-
reas domeſticeqꝫ pacis virus abditū: mltos quo
qꝫ ꝓfundos ⁊ capaces uentres ac lubꝛica guttura:
ꝓcellam aule: thalamo dedecus: peſtē penu uora
ginēqꝫ perpetuam. Paucos ſeruos bene regere
difficile eſt: multos ipoſſibile. ℂ Hau. Multi mi-
hi ſerui domi ſunt. ℂ Rō. Melius ſolitudo tibi
eſſet: Nihil eſt peius q̄ꝫ dum maloꝝ q̄litatem rerū
quātitas adiuuat aut numerus: Pauci ſerui mali:
multi aūt peſſimi. ℂ Hau. Multi mihi ſeruiunt. D
ℂ Rō. Recte qdem ſi ꝓmiſſio ⁊ res ipſa que ꝓmit
titur vnū eſſent. Nūc inter utrāqꝫ qđ interſit: ſenti
unt expti. Pꝛomittūt fateoꝛ: ꝓmiſſiqꝫ deos teſteſ
uocāt: ne ſoli ſcilicet ſolos fallāt. Exige aūt ꝓmiſ-
ſi fidem: nulla erit. Multū eſſet ⁊ abūde fidei ſatiſ
factum: mō ne violarent̄: neue afficerent̄ iniurijs:
qbus eſt obſequiū ꝓmiſſum: Nūc ꝓmiſiſſe ſat eſt:
qđ qđ p̄ter ſeruiēdi uotū oīum quoqꝫ notitiā ꝓfi-
tent̄: ubi ad expientiā uentū eſt norūt pauciſſima:
uolūt nihil niſi qđ uēter ſopoꝛqꝫ ſuaſerit ac libido.
Nil humilius nilqꝫ abiectiꝰ hoꝝ ingreſſu: nil inſo-
lētius nilqꝫ inſidius ꝓgreſſu: nil inimicitius demū
nil odioſius eoꝝ egreſſu. Duꝝ eſt cogitare ne dicā
pati: ut per dn̄oruꝫ domos iſlati elatiqꝫ ambulāt:
ſeruitiūqꝫ polliciti dn̄iū uſurpāt exercētqꝫ tyrāni
dē: ⁊ q̄ſi ad uaſtādū ꝯducti: non tm̄ deuorat vni
uerſa: ſed ſpargūt gulāqꝫ largitionibꝰ adiuuāt: de
alieno ꝓdigi: auariſſimi ad rapinā. Quos ſi qn̄ ad
ſe pudoꝛ aut neceſſitas reflectit: ut ſe ſuos eſſe me
minerint: q̄ꝫ ſupbe q̄ꝫ q̄rule quātoqꝫ cū murmure
ſeruiāt: qs ignorat: ut merito poſſit nō p̄cio emptū
modo: ſed gratuitū quoqꝫ ſeruitiū hmōi faſtidiri.
Ad extremū qui clādeſtinas domi agebāt: ubi li-
men exceſſerint cū inuiſis dn̄is aptas imimicitias
linguis agūt: armis ſi liceat acturi. Et ſiqs horū
foꝛtaſſe conuitijs abſtinet: nō id pꝛioris amoꝛ dn̄i:
ſed ſequent̄ timoꝛ efficit: cui ob hoc viliſ ſuſpectuſ
qꝫ fieri metuit de ſe ſimilia coniectanti: Quibus
ex rebus niſi oculos timoꝛ obſtrueret: ſole clarius
cerneretis quanto ſit ſatius omni tali ſeruitio ca-
ruiſſe. ℂ Hau. Utrunqꝫ mihi latus ſerui ambiūt. E
ℂ Rō. Serui noīe: re ut dixi hoſteſ acerrimi atqꝫ
impij: ⁊ abſqꝫ his viuere ſuperbia ueſtra non po-
teſt: Inqꝫ hoc ut in multis malo ūro miſeri gaude

tis: In hoc maxime diuitias optatis. In hoc terras et maria pererratis: In hoc aurum et cumulatis et spargitis: ut acies hostium uestrorum densior sit indies atque munitior. An fortasse non ita est? an aliud concors diuitum habet opinio? Nulla fere alia re mediocris fortune bene institutam domum opulentissime Persarum aut Lydorum regie cedere: cum in multis excedat: quam quod illa plures pascit et
F lautius. Gau. Seruorum me circumfusa tegit cohors. Ratio. Immo sub obtentu seruitij urget et comprimit sonorisque compedibus vinctum trahit: ut et tibi iure optimo dici possit: Quid fecisti miser: vt tot custodibus indigeres. Gau. Serui me vndique circumuallant. Ratio. Nulla fuge nulla spes igitur est salutis. Malo quidem suo pertinaciter delectari: desperate dementie est. At qui ob hoc vnum et optanda paupertas: et amanda erat: ut cum certis opum malis nexibus tum uel maxime te seruorum dolis ac fastidio liberaret.

De magnificentia edium. Dia. XXXIIII.

Gau.
A Magnificentissime mihi sunt edes. Ratio Quid hic dicam nisi Tullianum illud: Ornanda est dignitas domo: non ex domo tota querenda: nec domo dominus: sed domino domus honestanda. Gau. Ornatissime edes sunt. Ratio. Quid hic times. Architecti laus est non tua. Gau. Edibus amplissimis habito. Ratio. Ubi fures latitent: tu uageris: serui luxurient: vulgus hereat: liguriant parasiti: multiplicis tedij capax locus. Gau. Maximis edibus habito. Ratio. Una est urbium et domorum lex: Non statim melius habitat qui latius: neque enim quam late habites: sed quam lete requiritur ad beatam vitam. Sepe uel in palatijs regum labor dolorque habitant: uel in tugurijs inopum quies et gaudium: quod si amplitudo domus aut forma prestaret: nobilissima artium esset architectura. Gau. Regijs edibus habito.
B Ratio. Quasi vero curas morbosque locus arceat: siue ad prehendenda turrium fastigia mors egeat scalis. Nonne in regia Tullus hostilius habitabat quando ictus est flumine? In regia quoque Tarquinius Priscus quando percussus est ferro? In regia denique superbus: quando pulsus est regno? Nullus locus periculis inaccessus: nullum limen morti clausum. Gau. Habitatio mihi propria atque perpetua est. Ratio. Immo vero parui temporis incolatus: Instat dies commigrandi: Ciuem fingis:
C aduena es: conductoque habitas: Ueniet qui te nudum laribus his exturbet. Gau. Clara quidem et angusta domus est. Ratio. Hinc digresso fusca erit et angusta: Sed et nunc si uere domum tuam respicis: obscura et arta illa prorsus et caduca est: queque indies tantis adminiculis vix fulta subsistat: assidue fatiscens casusque sui nuncia: et que certe nec a ruina ultima longe sit: nec interim generosum incolam delectet ut domus: sed angat ut carcer: ubi moras oderit: vnde optet absolui. I nunc ergo uel alienis edibus: uel tuo carcere gloriare.

De arcibus ualidis et munitis. Dia. XXXV.

Gau.
A Munitissimis arcibus habito. Ro. In edibus aliquid boni est: In arcibus mali multum. Ille protegunt ab estibus: a uentis: ab im-

bribus: hee animum possidentis sollicitudinum procellis obijciunt et securitati polytice curas afferunt et pauores. Arx mihi preualidis menibus cincta est. Ratio. An excidit illud, Spartani dictum: qui amico patrie muros ostentanti: Si hos inquit feminis extruxistis: recte quidem: at si viris turpiter. Arcem habeo fortissimam. Ro. Quid nisi impatientia et superbia et auaritia uestra fecit ut arcibus opus esset. Quanto esset honestius equo iure cum hominibus viuere: et in plano cultisque in agellis habitare quietos carpentem somnos: quam te rupibus hispidis inclusisse: nocturnis excubijs ululantem: teque tua miseria suspectum et inuidiosum omnibus reddidisse. An et publicole factum excidit: qui quamuis inter primos urbem Romam seruitio regio liberasset: sentiens tamen se situ edium suspectum plebi: ut seipsum licet indigna suspitione liberaret: domum suam de monte deposuit. Gau. Arx inexpugnabilis est mihi. Ro. An illud uetus prouerbium non audisti: Nullum inexpugnabilem locum esse: in quem asellus onustus auro possit ascendere. Trahit oppugnationem arx munita non impedit. Restitit aliquantulum Senonum insultibus arx Tarpeia: Penorum Tarentina: donec utrique opportuno remedio succursum est. Illi Camillus affuit: huic Fabius. Sed an gemina arx Locrensis ab ipso defendi quiuit Hanibale. Profecto nec Ilion ipsum: nec Byrsa defendi potuit: nec Corinthus: que vna pe uetustam inexpugnabilis famam habuerat: sed hanc sibi Mumius victor eripuit. Nonne ante hos septuaginta annos Prenestina arx: qua nescio an ulla usque fortior esset atque munitior: ab illo magno hoste: quia armis non poterat: blanditijs ac promissis fallacibus capta fuit ac diruta: et vir tandem uelut e longeua febre fragilior resurrexit. Ad summam nil inexpugnabile: tutum nihil ab humanis fraudibus est. Gau. Arce subnixus munitissima nil timeo. Ro. Arces pestiferam multis confidentiam prebuere. Multi qui tuti sine arcibus in pace vixissent: arcium fiducia ausi sunt: vnde ipsis in arcibus periere: ut illic potissimum audacia domaretur vnde orta erat Non sunt ad audendum irritandi animi sed frenandi. Omnis magna securitas: nisi que de deo oritur: stulta est. Gau. Habito in arce munitissima. Ro. Ut sit aliquid arx hec tua: quid est aliud queso quam refugium quoddam: et degeneres latebre ad perferendam obsidionem: quod ut ait Liuius: Miserrimum est in bello. Quando vnquam audiuisti: ubi vnquam legisti Julium Cesarem: utrumque Africanum: magnum Pompeium: Marium: Alexandrum Pyrrhum: Hannibalem: aliosque viros magni nominis sese arcibus continentes: et non potius arcibus insultantes. Arces scito non receptacula fortium sed inertium esse latibula. Certe hac etate Stephanus Columnensis cui omnis illustribus viris par: cum in eius auxilium ad famam sui nominis uenisset nobilis quidam vir externus et incognitus: essentque die quadam graui et ancipiti prelio et ingenti turba hostium circumuenti. Ille periculum videns accessit propius: et vbi inquit O Stephane arx tua est. Ille subridens: ut qui nec domum propriam quidem Rome haberet: manu ad pectus apposita: Hec quidem inquit arx mea est. Uocem suo auctore dignissimam. Sic est autem: Sancti et deuoti viri omnes spem in deo habent: Justi ac politici in virtute: Fortes et bellicosi in armis tumidi et ignaui in muris atque artibus.

De Supellectili p̄ciosa. Dia.XXXVI. Gau.

i N ampla domo supellex eximia est. Ratio. Superuacuo in spatio pōdus inutile. Illa furibꝰ latebꝛas dabit: hec p̄dã: Utraqꝫ periculum tibi: alimentum incendio atqꝫ liuori. Gaudiũ. In domo speciosa supellex copiosa est. Ratio. Illa cum te loco moueris deferenda est: hec si uti uolueris sepissime trãsferẽda est. ⁊ plus difficultatis allatura q̃ꝫ uoluptatis: ⁊ plus oneris q̃ꝫ honoriſ. Gau. Multa mihi uarij gñiſ supellex domi est. Ratio. Inge bellum: non cũ furibus modo: sed cum muribus tineisqꝫ ⁊ aranee: ⁊ rubigo fumusqꝫ ⁊ puluis ⁊ imber in uos dimicant: O diuites delicati quibus armis hos hostes arcebitis? Gau. Pꝛeciosissima est supellex. Ratio. Non rei pꝛecium sed contemptꝰ diuitem facit: Alioquin ⁊ querendo cupiditas crescit ⁊ paupertas cupiendo: Ita fit ut nihil magis inopem faciat q̃ꝫ auari opes: quarum si estimatio exacta uerique iudicij sequax contemptus accesserit: ea demuz ueris diuitijs uera est via. Ego te diuitem dum uana miraberis non putabo: q̃ꝫuis aurea stellantiqꝫ gemmis ardentibus tectum omne supellectili opertũ refertũqꝫ tibi videaz. Gau. Inuidiosa supellex ⁊ pꝛefulgida est. Rō. Pꝛo captu oculorum seu foꝛsitan animorum: uere autem onerosa reꝝ colluuies ac turbida: Sed auaritia nihil usq̃ꝫ ieiunius: nihilqꝫ miserius: cuius famẽ ⁊ querenda excitant ⁊ quesita nō sapiunt: dũ que sperata fulgebãt: possessa foꝛdescũt: Itaqꝫ sepe diuitias duz quesisse putaueris: sollicitudinẽ ⁊ nauseam quesiuisti. He nunc tibi chare sarcine: si uel chariores alie se ostenderint uel stuporem assiduitas dempserit: viles erunt. Esto autem chare sint ⁊ maneat stupoꝛ: nonne etiam erroꝛ manet: isqꝫ difficilis atqꝫ perpetuus? Siquidem querendi studiũ vnũ fuit: seruandi laboꝛ est multiplex: Nũq̃ꝫ deerit quod reuisas: quod numeres: quod complices: quod excutias: quod abstergas: quod oculos simul ⁊ mulceat ⁊ offendat. Gau. Supellex imensa est. Ratio. O hominem qui impedimentorum suorum magnitudine delectatur.

De gēmis ⁊ margaritis. Dialogus. XXXVII. Gau.

g Emmaruz fulgoꝛ ⁊ spēs delectant. Ratio. Rerum fateoꝛ terrestrium ⁊ moꝛtalium uanitatis pars non ultima: exiguo in lapillo patrimonia magna claudentiuz: cuius pꝛecium instabile ⁊ incertum quotidieqꝫ uarium: q̃ꝺ ⁊ sola mercãtiũ fama ⁊ diuitũ insanoꝝ credulitate depẽdeat: vñ diu spꝛete inopiniſ pꝛecijs attollũtur: ⁊ gemmarum famosissime subita pꝛemuntur infamia: Nescio quibus notis erumpentibus: non tam ipsis de quibus agitur in rebus: q̃ꝫ in opinione hominum ista callentium. Pꝛeclara quidem illa pꝛudentia: que neglecto cultu dei atqꝫ animi: ⁊ utriusqꝫ notitia inter noscendis lapidum uenis inuigilat. Sed sic est mos. Neqꝫ nunc pꝛimum in precium sunt: quibus pꝛecia uafre fingunt: Uera enim pꝛecia uel nulla sunt penitus uel ignota. Q̃ꝫ vo periculosa uanitas: q̃ꝫ tremulum: q̃ꝫqꝫ anceps iudicium: ipsos inter artifices facile est iudicium: memoria repetentis id quod nuper accidit: ut per

bꝛeuem gemmam: Carbunculus is erat: decez milibus aureorũ ille vir foꝛtune maioris q̃ꝫ ingenij: cum emisset: diu se cunctatuz fuisse iactabat ꝙ naturalem ⁊ communem modum fulgoꝛ excedens suspitionẽ faceret: eius artificij peritissimo cuidã cuius consilio utebatur: non ueram gemmaz esse: sed vitrum aliquod seu quiduis aliud in eam speciem: non natura genitum: sed nescio qua supernaturali ⁊ mira quadam arte conflatum. Que quidẽ hesitatio: quid nisi confessio quedam erat vitrum tale visui pulchꝛius esse q̃ꝫ gemmam: q̃ꝫuis foꝛsan illa solidioꝛ sit? De hoc tamen ipsi iudicẽt: qui uel in hoc questu pecunias alio uertendas honestiꝰ: uel in hoc cognitu melioribus debitũ tempus perdunt. Q̃ꝫ si dicta cunctatio iusta fuerit: quid hinc sequitur: quis non videt: que nam scilicet ambitio: ⁊ quanta sit cecitas non rei foꝛmam ac substantiam: sed nudum nomen tanta mercede captantiuz? Gau. Nil mihi gēmis est chariꝰ. Ratio. Credo hercle: non virtus: non fama: non patria: non vita ipsa: Utqꝫ illa duo sileaz quibus uobis nihil est vilius: Duo hec ultima: cunqꝫ his diuitias ingẽtes ⁊ quicquid pꝛeciosissimum iudicatis: vniꝰ gẽme pꝛecio atqꝫ amori succubuisse monstrabo ⁊ exilio illam ⁊ inopia: ⁊ si ita tulisset moꝛte seruatam. B
Cui enim queso non est notum Nonij consilium? Romanus hic senatoꝛ fuit: vir locupletissimus: gẽmamqꝫ habuit viginti milibus estimataz: gemme nomen Opalus. Mittit hunc India: colorem pene omnium uarietate pꝛefulgidum. Huius fama excitatus accensusqꝫ cupidine Antoniuſ triumuir homo omnium superbissimus atqꝫ auarissimus: ⁊ cui quicquid natura libitum: foꝛtuna licitum fecisset: cum iniusto gemme desiderio: ut fit: crudele possessoris odiũ concepit: hinc in illo publico pꝛoscriptionis incẽdio: quo tot patrie lumina periere: Nonij nomen arsurum cum reliquis: ob hoc vnũ crimen: ꝙ foꝛmose tyrannoqꝫ placite dominus rei esset: insertum est: Ille autem cui ponticus saltem fiber exemplo esset: ut perniciose iactura sarcinule libertatem redimeret: ac salutem illã ipsam sibi ut auguroꝛ pꝛesenti discrimine chariorem sic amplexus aufugit: ut ea salua nulla sibi uel patrimonij uel patrie cura esset: cũ illa paratus exulare ⁊ mẽdicare ⁊ ad extremũ mori: Quis non magni estimet ad quaz vir senatorius sic affectus sit? Et pꝛofecto fatendum alterum: aut magni pꝛecij eam fuisse: aut parui animi possessorem. Sed quid horũ uerius: ut diffiniam non expectas. Et si autem huius ac reliquorum simile iudicium seu contagium animorum late serpens vulgi mores infecerit: magna tamen ingenia nec nummis delectari: nec omnino alia q̃ꝫ virtutis pulchꝛitudine tangi decet: nisi ut per hec bꝛeuia que delectant oculoſ: exprecta mens in amorem ac desiderium eterne pulchꝛitudinis rapiatur: quo de fonte quicquid est pulchꝛũ pꝛodit. Gau. Excellẽtibꝰ gēmis allicioꝛ. Ratio. Hanc excellentiam nō natura fecit: sed opinioꝛ L
que apud quosdam Carbunculo palmam dedit: apud alios Adamanti. Illa vulgo ac plerisqꝫ gemmarijs eui huius estimatio: Ista ueteribuſ quibusdam rerum scriptoribus pꝛobatur: s̄m quos non modo gemmarum sed rerum omnium terrenaruz pꝛeciosissimus Adamas: regum olim atqꝫ non omnium sed pꝛecellentium gemma fuit: hodie q̃ꝫ

nullius rei tm̄ ⁊ tam uelox q̄ꝫ luxurie ac superbie
incrementum est:multorum non regum etiam esse
cepit: ⁊ iam plebis in digitos sessum uenit. Huic
proximam indicam atq; Aphricam Margaritaꝫ
locant: ⁊ huic itidem Smaragdum:nescio quidē
qua ordinis iniuria: Nam si illorum rubor pallor
q; gratus est:cur non eque horum candor viror q;
oculis blandiatur:iustiorq; nunc etiam Sapphi
ri querela: quo vix aliud terra parit celo similius
sereno. Uerum:ut dixi:furor hic hominuꝫ non na
tura nobilitat:diuitum nuges inanes:atq; ocioso
rum fabule:qui facile ista contemnerent:si quo vn
q̄ꝫ honestiore pacis aut belli negocio tenerentur.
¶ Gau. Fulgide animum mouent gemme ⁊ suaui
ter candide margarite. ¶ Ratio. Mouent ais:im
mo sternunt:calcant:molliunt: ⁊ eneruant. Qua
de re:si pergam virorum atq; mulierum exempla
congerere:non te doceam sed obtundam. Unum
ex omnibus ⁊ id maximum attingam: ut intelli-
gas q̄ꝫ periculosus iste furor sit infirmioribus ani
mis:qui eminentissimos fortissimosq; peruaserit.
Magnus Pompeius cōtinentissimus romanoꝝ
ducum:horum dico nouissimorum qui quantum
magnitudine gestarum rerum ceteris antecellūt:
tantum modestia viroꝝ viteq; frugalitate maiori
bus cedunt suis:victor ab hispania pacato rediēs
occidente:compressisq; predonibus ⁊ in vnuꝫ co
actis locum:cui conuenarum nomen ob hoc indi
tum in seculuꝫ id durat. Illic pyreneis in montibꝰ
locorum forsan asperitate modestia adiuuante at
q; etatis victorieq; superbiam compescente: ma-
sculum tropheum puramq; ⁊ rigidaꝫ sui oris ima
ginem erexit uere tunc magnus atq; magnificus:
q̄ꝫuis adolescens annis:moribꝰ senex maturiusq;
animi. Idemq; postea captis piratis: ⁊ oriēte per-
domito:quasi cuꝫ loco mutatus ac tempore eque
alia parte orbis ipse alius reuersus: non militarē
sed femineū se diuinū potius in moreꝫ vultus su
os iam viriles ac solito molliores: non ere fictos
aut marmore:sed isuetis atq; exquisitissimis mar
garitis in triumpho tulit. Exprobratio non leuis:
eoi fastus vnum in caput expositi:non sine insulta
tione quadam victoris omnium populi atq; ex-
cusatione principum sequentium. Quid non enim
a tyrannis Roma iam serua pateretur:que libera
ciuis amantissimi talem hanc insolentiam asperif
set? Neq; reliqua triumphi illius humilia magis
aut sobria: non arma ⁊ equi domitarum gentiuꝫ:
ut mos erat:non captiui memorantur aut currus
aut phalere:quod vilissimum in eo legimus:aurū
fuit:gemme omnia ⁊ margarite. Inter multa al-
ueus ingens ibi: ⁊ ingentium thesaurorum ordo
bicolor:ita ut singule gemmis e singulis consta-
rent: ⁊ uasa aurea ⁊ uestes ⁊ statue: quin ⁊ luna
q̄dam solido ex auro immensi ponderis lectiq; au
rei ⁊ corone plurime magnis ⁊ candidis marga
ritis intexte. Deniq; mōs aureus illic fuit forme
ille mirabiles in quadrum ducte:ceruis ac leoni-
bus ⁊ figuris uariis animantium frequens: nec-
non arboribus atq; omni pomorum genere consi
tus ramos aureos tegentibus margaritis montis
in uertice:hisdem ex rebus horologium artificio
ubiq; vincente materiam uoluebat:mirabile pro
sus ostentum his qui mirari inania didicerunt.
¶ Gau. At his rebꝰ maxime delector. ¶ Ratio.
Credo id quidem: teq; hunc triumphum ⁊ cupi-
de spectaturum reor: ⁊ cupidius ducturum: ⁊ cu-
pidissime possessurum:id tibi passionati status ani
mi suadet: Crede autem ⁊ tu mihi:hec que visum
usq; adeo delectant:semper animi ⁊ sepe corpori
nocuerunt. Illius certe queꝫ loquimur triumphā
tis glorie nil vnq̄ꝫ magis obfuit:non Thessalicus
dies:non Egyptia calamitas. Ibi enim fortune
succubuit nō totus:hic vitio totus. Ibi aliena vis:
aliena perfidia:hic sua fragilitas sua fuit ambitio.
Illic ergo potentiam ⁊ vitam:hic animi popula-
ris modestieq; insignis famam magnisq; labori-
bus partum magni nomen imminuit. Mirum di-
ctu tanto victoriosior contra hispanos bellicosam
gentem: q̄ꝫ contra imbelles ⁊ inermes Asiaticos
apparuit:eoq; mirabilius ꝙ in ipsa quoq; Asia ali
quandiu integer atq; inuictus: cum se in templo
Hierosolyme omnium opulentissimo uere erectū
atq; abstinentissimum prebuisset. Ad ultimum ur
genti vitio non restitit:neq; iam amplius vir sin-
gularis atq; vnicus:ut semp fuerat: sed quasi vnꝰ
ex multis captus deiectusq; est. Is gemmarū ful
gor:ea vis margaritarum: Idq; auri pondus fuit.
Uicerat iam ante pari prelio Alexandrum Asia:
sed parum est vitiis victum suis vincere: Illud
magnum vicisse victorem sui. Post quem nullus
ferme ducum stetit inter Asie delitias:que in or
bem Latium transuecte:uestra uos in patria vi-
cerunt. Nempe si fateri uerum vultis: ubiq; gen-
tium victores: Asiatica victoria victi estis. I nūc
⁊ amicas oculorum:animorum hostes ⁊ victri-
ces virorum fortium gemmas cole. ¶ Gau. Gem
mis delector ardentibus. ¶ Ratio. At hic uariis:
ille pallentibus:multiplex appetitꝰ: vna uanitas.
Audisti ut Pyrrho illi qui cum Romanis bellum
gessit: Achates fuit lapis olim preciosissimus ho-
minum iudicio:nunc eodem quo precia rebus fi-
unt uariante vilissimus: In quo quideꝫ species re
rum diuersaruꝫ representari solere oculis fama est
hominum:iumentorum:fluminum:nemorum:uo-
lucrum:ferarumq;: nulla penitus manu artificis
sed nature. In illo sane regio:ut Solini vbo utar:
non impressis sed ingenitis figuris muse nouem:
⁊ Apollo erat choree nobilis citharista: sparsis
ita nexisq; inuicem gemme notis:ut tot imaginū
in tam paruo spatio vnaqueq; suis discerneretur
insignibus preclaris ut res erant anulus:addidit
q; gratie regis nomen: Pluris enim fiunt res illu
strium. Sed quid oro illi contulit Achates suus:
an bello inuictum:an non dicam morti:non hosti-
li gladio:sed saxo quod feminea etiam torsit ma-
nus:exemptum fecit? Quid inq̄ꝫ uel hunc Pyr-
rho profuit habuisse:uel hoc nocuit caruisse Fabri
cio Curioq;:quibus ille victus atq; italia pulsus
est ducibus? Affirmare ausim neutri horum vnq̄ꝫ
sessurum animo fuisse: ut horrentem galeam rigi-
dumq;:nec auro nec gēmis insignem gladiuꝫ anu
lo regio permutaret: Sic mollia queq; despiciunt
viri fortes. Quomodo vo anulum regis ambirēt:
qui sola virtutis fiducia regē ipsū: ⁊ regias opes
regnumq; contempserant? Contra autem uos ani
morum diffidentia cuncta miramini: ⁊ quasi bea
tos factura cōcupiscitis:virtus sola contemnitur:
Est ⁊ gemme alterius fama uetustior: quam Sa-
miorum tyrannus Polycrates habuit:ferūt fuisse

Sardonicem. Is lapillus inter multa preciosa di tissimi hominis preciosissimus habitus: q̄obrem qui nihil nunq̄ sensisset aduersi: palā obsequentis et clanculum insidiantis fortuna inuidiam placaturus: nauigio in altum prodijt: anulūq̄ ipsum in quo gēma erat: manu propria demersit: uel sic saltem semel doliturus in vita visus sibi callide trāsegisse cū fortuna: si tot letis hoc vnū triste pēsaret. Illa vō nec falli facilis nec mulceri: mala bonis equa lāce cōponēs: plusculū exigebat pro diuturno fauore breue quidem sed p̄durū: ut qui per omnē vitā felicissimus sibi atq̄ alijs visus eēt: in morte miserrimus videret essetq̄ miserrimus: hinc vitijs: hinc supplicijs omnibus vnum caput urgentibus. Itaq̄ uelut oblatum respuens: O fortune ludos: pisce quodam internuncio qui tunc ore anulum excipiens captusq̄ ilico menseq̄ eius appositus fuerat: anulum illi suum: nō sine quodam spectantium stupore restituit. Eam gemmam multis post seculis Augustus Cesar et precio tactus et miraculo: insertam auree corone ad edē cōcordie dedicasse fertur. Hic rursus interrogo: quid hoc uel tyranno profuit habuisse patriā affligenti: uel Pythagore obfuit caruisse cōmunem sibi cum illo patriam et domū p̄priam: et amicos morū eius odio relinquenti? Nempe tyrānus ille patibulo affixus omnium iudicio: cum summū supplicium pateret: maiore etiam dignus erat. Iste philosophus in pace obiens pro deo cultus: domus eius pro templo habita est. Tantum inter illius gēmam atq̄ hui pallium interfuit. Neq̄ vō seu Policrati tūc Sardonix ille ne morsu uolucrū semesus in cruce marcesceret: Seu mō Ioāni Gallinarum regi: ne acie victus in manus hostiū pueniret: suus ualuit p̄stare Carbūculus: quē die illa in digito ei inuētum erepturq̄ sibi: et post annos ab amico quodā orbe alio redēptum remissūq̄ cernere fuit ac tāgere rē precij infiniti. Sed nullius efficacie nulliusq̄ opere: nisi cuius et reliqne id genus. Gemmas enim lucidas nō nego ne sensui ꝯtradicam. Nego utiles: nego ullam vim habere: nisi illā que vulgo etiā fert: Possunt feras auarorum quoq̄ diuitū confringere atq̄ arculas exhaurire. ¶ Gau. Utcūq̄ in precio

G sunt gemme: heq̄ animū delectant. ¶ Rō. Atqui dementie sūme est multam curam rebus īpendere: que et si aliquid videātur: in se nihil sunt. Hoc est enim errore oculorum ac p̄stigio delectari. Quid in his laboras: que non dico felicitati non conferunt: sed nec miserie detrahunt p̄sentes neq̄ contrario abeuntes. Et si multa equidē hic a multis et mirabilia scripta sint: non ueritati rerum neq̄ utilitati legentium: sed stupori operam dātibus: precipueq̄ a magis qui his nugis libros integros implere: tantū erat ocij: potuerūt. Mihi tamē hac in parte cum Plinio secūdo plane conuenit et scripsisse eos: Ego quoq̄ non sine ꝯtemptu et risu generis humani: arbitror: ut et stultam credulitatē uanis opinionibus implicarent et seipsos nostris in

H eptijs oblectarēt. ¶ Gau. Delector gēmis quibus credibile est aliquam vim inesse. ¶ Ratio. Quenam illa sit audisti: ut si alia: quantula tamen illa: est mercatorum ac scriptorum collata mendacijs: non graia tm̄ arte confictis: sed uestra etiam assensione auctis atq̄ firmatis: que multo est satius uel prudenter arguere uel magnifice ꝯtemnere: q̄ calere omnia gemmarum precia virtutesq̄ et vitia. Hic enim a Plinio: cuius multa placent: ualde dissentio. Ille quidē falsas deprehendendi artes seu notitiam quandam pollicetur: quando inquit etiam luxuriā aduersus fraudē muniri decet: Mea vō sententia non munienda neq̄ armanda luxuria est: sed inermis et sola circulatorum inter armatas acies deserenda: ut circūuenta sepius et illusa: quando aliter non potest saltem damnis et fraudibus castigetur.

¶ De gēmarum poculis. Dial. XXXVIII. ¶ Gau.

A Iuuat gemmis bibere. ¶ Rō. Lauari gēmas ad pocula: luxuria uetus est: Non vitrum modo rem fragilē ac profecto pulcherrimam mundissimamq̄ despiciens sed argentum ipsumq̄ aurum humane olim cupiditatis ultimam metham: Inuentūq̄ aliquid quo auaritiam luxus excederet: non sat digna magni mali causa. Uidit hoc poeta: dum diceret: Hic petit excidijs urbem miserosq̄ penates. Malum ingens nec iustitie tm̄ sed humanitati obuium. Et ut scires vnde ortum: addidit: ut gemma bibat. En ciuiliū par furorum causa: ut cum calix argenteus diuino cultu satis esset: aureus humano visui parum sit: nisi precium faciente periculo: gemme etiam peregrino artificio excauentur: quibus bibat infelix homuntio: et polluta mendacijs atq̄ spurcitijs labra iucūdius applicet: res et potui incōmoda uoluptate interpellante metu et apparatui operosa: et custodie difficilis et saluti anceps et uenenis aptissima. Uerum nanq̄ est illud alterius poete: Nulla aconita bibuntur fictilibus. Tunc illa time cum pocula sumes gēmata. ¶ Gau. Gēma bibere gloriosū reor.

B ¶ Rō. Supbia dum se attollat: nec descensum cogitat nec ruinā. Chare libētius bibitis q̄ secure: ambitiose q̄ sapide. Sic vitia vitijs vincuntur: et gulā parcius aliquāto sollicitat vini sapor: q̄ insolētiam cyphi color. Obstupescitis ad gēmarum radios: hunc stuporem nullo non precio estimandum arbitramini: non tm̄ pecunie sed virtutis. Nonne enim ille Uirgilianus euersor patrie: hocipso de quo loquor precio gemmam querit. Iustitia scilicet et pietate properans his amissis illam adipisci: et ut gemma bibat ciuem atq̄ hominem obliuisci?

C ¶ Gau. Libēter gemmatis utor poculis. ¶ Rō. Est fortasse alia desiderij tam intensi radix: neq̄ solus fulgor allicit sed aliqua latens virtus. Nā quis omnes gemmarum vires atq̄ virtutes explicet? Ita dico si omnium que de his dicuntur aut scribuntur: pars septima uera esset: sed nec septuagesima uera est: neq̄ profecto centesima. Quod si ut Plinius ait: nulla fraus vite lucrosior: quis miretur si et nulla uumerosior? Non q̄ gemmarum q̄ ceterarum rerum crebrior sit contractus: quippe quas raritas preciosas facit: sed q̄ nusq̄ rarior est ueritas: neq̄ enim alicubi uel experiendi minor copia: uel maior licentia mentiendi: uel mendacij fruct uberior: uel impudentia liberior: uel consuetudo frequentior. Quod si quid prorsus ex omnib uerum est: an illud forsitan uerum erit: quod et magorū auctoritas: et super illā fūdata vulgi habet opinio: Ebrietati resistere Amethistos? Parū ne igit causę sit: cur ebriosorum poculis hec gemma deseruiat? Ludo tecum. Sepe ira iocos parit: Nempe ut hoc vni tribuant: quid alie meruere: nisi q̄

uoluptatis ingeniũ fuit: ut cũ gustu bibentis de-
lectetur visus: atq; hinc illinc sensib⁹ delinitis am
bitiosior letiorq; sit ebrietas. Hec ni fallor τ ueri-
or rei huius τ certior causa est: cum in reliq̃s: tuz
in hac ipsa que aduersus ebrietatem q̃si belli dux
eligitur: de qua triumphare sobrietas sola potest:
Uti vino modico: iuxta illi⁹ ꝯsultoris optimi sen-
tentiam: eoq; ipso non ad uoluptatem sed ad utili
tatem τ stomachi egritudines depellendas: Ui-
no inq̃; exiguo τ fragili lymphisq; ꝑdomito: Me
ri aũt potẽtis icẽdiũ atq; ipetũ: seu fuga euadere:
seu aquaꝝ diluuio extinguere ac frenare: Scire τ
meminisse in vno magno ac feruido potuq; cre-
bro τ nimio: multam pudoris ac doloris peniten
tieq; materiam inesse: eaz quocũq; te uerteris ocu
lis ingeri: neq; a quoq̃; sane mẽtis posse dissimu-
lari. Hec sunt arma contra mõstrum illud utilia.
Quis hic Amethisto seu gemmis omnino ullus
est locus? Mentiti sunt id magi: fueruntq; qui cre
derent: ut hoc spõsore sobrietatis intrepidi bibe-
rent. Perfide quidem magi atq; ipudenter ut plu
rima: stulte credulum vulgus ut oia. Sũma igit̃
rerum est: nihil aliud uobis hanc reliquasq; con-
ciliat: q̃; uoluptas difficultatibus excita τ incẽsa:
sed multo maxime superbia τ conditionis obli-
uio: timorq; animi letifer: quo cuz nil peius sit ho
minum vite: miror q̃d ita nil gratius: non dico vir
tus bonum ingens uestro vili iudicio: sed nec vita
ipsa nec salus: non securitas: nõ opes: non deniq;
uoluptates: ijsdem uobis extimatoribus sũmum
bonũ. Cuncta hec vni cessere superbie: Hec preter
cetera uos gẽmarum cupidos fecit: que semꝑ in-
utiles: sepe damnose sũt: necessarie vo nunq̃;. Hac
hortante igitur effectuz est: ut occupati semper ac
trepidi sed exculti domorum mẽsas tẽploꝝ instar
altariuz habeatis aureas atq; gẽmatas: hostie ip
se purpuree ac vitiate: auaritie luxurieq; ambitio
nis atq; superbie cultus exposite: que in uos om-
nes ac singule seuiũt: primas sibi partes: ut est di
ctuz: uendicante superbia. Auaritia quippe quod
nomẽ sonat: utcũq; fortassis auro cõtenta quiesce-
ret: Luxuria epulis τ uoluptatibus suis: Sola su
perbia non quiescit q̃; diu aliquid supra se videt:
ut que ab initio reruz deo par esse tentauit hec ea
demq; uos cogit laboriose gẽmas q̃rere studiose
q; uel nectere uel cauare: ut prodeũtes sedentesq;
in foro inq; cõuiuio radiantes ac stellati: celo sem-
per inuidiam faciatis. Hac duce igitur: ut ad rem
redeã: in habitaculo τ in ueste ciboq; τ potu: τ
rebus omnibus que humane necessitati seu iucũ-
ditati inuẽte erant: speciosum aliquod fulgidũq;
periculũ miscuistis: eoq; crescendo malũ ꝓdijt: ut
ex gẽmis: nõ modo iam pocula: sed pelues ac lebe
tes τ mortaria τ ahena cõspiciam⁹: Uictrix plau-
de superbia: gẽmea pocula requirebas: Omne ti-
bi ex eadem materia uasoruz genus tui offerũt mi
nistri. Neq; iam minus est cõmune: gẽmam hos
in usus q̃; in usum fruguz terrã fodere: sic consue
tudo facta est uobis: que luxuria maiorib⁹ uestris
fuit. ¶ Gau. Crystallinis poculis libẽs utor. ¶ Ra
tio. Parco iam gẽmis: cõcreta illas glacies excu-
sat. Nescio q̃d plus vitro habẽs: eque enim frãgi-
tur τ sartiri neq̃t: nisi ꝙ q̃situ difficilior: τ uel de
longinquo ueniẽs: uel que ꝓpinqua est inter alpi-
um scopulos rupesq; inuias τ algentes tenui fu-
ne pendẽtibus eruẽda: ob eãq; rẽ charior uestras
cupiditates irritare potẽtior. Itaq; Neronẽ legis
in felici ꝑcituz rumore: seu dãnis ex oibus crystal
linos duos calices forte elisos grauissime doluis-
se: seu ꝙ alter puta uerior historic sensus habet:
ira feruidũ ꝑcipiti: τ etati sue infensum τ posteris
inuidẽtem: ne q̃s vnq̃; ex his biberet: manu ꝓpria
collisisse. En fortune durioris expiatio: nil inuẽtũ
in quo grauius seuitie magister iracũdiam exerce
ret: in crystallũ seuit: qua nulle tũc sibi delitie cha-
riores. Excusatio minoꝝ: dicat aliq̃s imitari ꝑnci-
pem: Sed Neronẽ sequi nemo bonus optauerit.
¶ Gau. Crystallinis gaudeo. ¶ Ratio. Nec attẽ
dis q̃; caduca q̃; fragilis delectatio tua sit: Sed
hic mos est uester: nature ꝓprie similia exoptatis
cum τ ibecillitas uestra firmum aliquid cui here
ret τ uestri melior pars celestis altum aliquid q̃d
spectaret τ optare τ querere debuisset: utriq; de
bilia atq; ima queritis: Bene aũt habet ꝙ murina
hodie lauticijs excessere: Ueteꝝ furor icredibilis:
eadem illa victoria que peregrina multa uobis
intulit: Ipso de quo dixim⁹: triumphãte Põpeio
in italia: inq; urbem Romã trãsuectus: ex Asia se
men inutile: sed terre creditũ ꝑfertili colonisq; im-
pigris. Itaq; in breui auctuz usq; adeo ut murini
vnius ꝑcium septuaginta videas talẽta: calicisq;
illius ab amãte quodam cupide cõuulsum dẽtib⁹
labrum: τ miri amoris mirabiliorẽ exitum: ut cica
trix illa nobilitãs uasculum: τ fame eius: τ precij
esset augmẽtuz. Nõ igit̃ hac in parte luxuria: qua
nulli ceditis etati: neq; suꝑbia minor est uestra q̃;
maioruz: Sed utriusq; subducta materia est muri
nis: nõ solũ usui uestro deficientibus: sed ignotis
pro quib⁹ noua luxurie spẽs inuasit. Auellane ra-
dix ad pocula generosum lignũ: ipsum quoq; cica
tricibus honestandũ: furor nunc precipuus gallia
rum: uenerũt hos in usus nuper arbores alie pe-
regrinis noib⁹ aduenis τ notis: alijs atq; alijs: sed
eadem uanitate uenientq;: nec ullus erit nouitatũ
modus: donec uestris poculis murinoꝝ iactantia
victa sit. In vno plane fateor auoruz cessistis insa
nie: ꝙ illi sucinos nullo usu sola: sed habendi libi-
dine mirabantur: uterq; delitias numerabãt. Un
de τ Nero ipse non principum modo: sed hoium
seuissimus male dilecte τ peius occise coniugis:
flauos crines hoc sub nomine ceu titulũ meditatas
eximium adoptasse legitur carmine edito. Fuit at
q; quod stupeas trux illud ingenium amicum mu
sis: in quo illos ꝙ aurei viderentur sucinos suos
dixit. O feroces atq; infauste blanditie decorum
q; τ laudatum caput calce impia ad inferos de-
trudenduz. At uos sucinos τ habetis τ spernitis
aut certe modestius colitis τ parcius estimatis.

¶ De Gemmarum signis. Dial'. XXXIX. ¶ Gau.

Ignis gemma expressis mulceor. ¶ Rõ.
Accessit: non inficior ad nature decus qui
dam artis ornatus τ minutos in vultus
inq; signorum usum gemmas sculpi: subtiliora q̃-
dem inter ingenij opera numeratum: ubi τ Ame
thistus inter lapides uel ipressioni facilis uel suc-
cessu prosper: ut perhibent: τ inter artifices primũ
sibi Pyrgoteles sumpsit nomen: eo ꝙ vnus e cun
ctis sui generis idoneus Alexãdro visus est scul-
pende sui oris imagini: qua postmodũ diu⁹ Augu
st⁹ usus est: cũ gẽma illa qua erat uti solit⁹ in iocos

boium abijſſet ut ſphinx enigmatica diceret: ita ut preter exactionū difficultates ipſa quoqꝫ ſigni perplexitas uerecūdiſſimo principi parere uideret inuidiā. Huic primus uel ingenio uel etate Apollonides fuit ⁊ Cronius. Poſt hos magni nominis in hac arte Diſcores fuit: cuius cum opus exprimeret: nomē ſiluiſſe Plinius miror. Hic eſt enim qui ipſius diui Auguſti ſculpſit effigiez: qua ad extremū ⁊ ipſe dum vixit ⁊ poſt eū multi principuz uſi ſunt: ea uel Ceſarei oris ueneratio uel admiratio fuit artificis. Et nunc ego tanto de gemmis habito ſermone: quas ſeu natura ītegras ſolidaſqꝫ uoluptatibus ueſtris exhibet: ſeu ars cauſas: Quero ex te quāto amplius delectare animū deberet ſine precio aut labore parabilis ſplendor ethereus: Immo ne is equidē ſed qui huius ⁊ illius fons ac principiū lucis eſt? Rutili Carbūculi: virides Smaragdi: ſereni Saphyri: candide Margarite ſic alliciunt: nec ſolis fulgor aut ſyderum: nec terre viror aut arborū: nec ſerenitas aeris: nec cādor nitidus tangit aurore? Stupetis facies manu hominū gēmis inſculptas nec artificis ſtupetis ingeniū: imo vero neqꝫ illū ueneramini totqꝫ tā claris ad uerū viſis agnoſcitis qui gēmas ipſas: quiqꝫ ingeniuz: qui manus: quiqꝫ oculos fecit quibus hec cernerētur atqꝫ intelligerentur ⁊ fierent. O ſemper viliū imitatores rerum: ſemperqꝫ nobiliuz contemptores.

¶ De Tabulis pictis. Dialogus. XL. ¶ Gau.

p Ictis tabulis delector. ¶ Rō. Inanis delectatio: nec minor uanitas qꝫ magnorum hominū ſepe fuit: nec tolerabilior qꝫ antiqua. Si quidē omne malū exempluz tunc fit peſſimum: quando illi uel auctorū pōdus adiūgitur uel annorū: Undecunqꝫ orte conſuetudinis robur ingens cōſenuerit: ⁊ ut bona in melius: ſic mala in peius etas prouehit. Sed o utinā qui maiores ueſtros uanis in rebus facile vincitis: eoſdē in ſerijs equetis virtuteqꝫ cū illis ⁊ gloriā mirareminī cū quibus pictas tabulas ſine fine miramini ¶ Gaudium. Ualde utiqꝫ pictas tabulas miror. ¶ Rō. O mirꝰ humani furor animi oīa mirātis niſi ſe: quo inter cuncta non ſolū artis ſed nature opera nullū mirabilius. ¶ Gau. Picte delectant tabule. ¶ Rō. Quid de hoc ſentiam ex iaz dictis intelligere potuiſti. Omnis qdez terrena delectatio ſi conſilio regeret: ad amorē celeſtis erigeret ⁊ originis admoneret. Nam qs vnqꝫ queſo riui appetēs fontem odit? At uos graues humi accliues affixiqꝫ celū ſuſpicere non audetis: ⁊ obliti opificem illum ſolis ac lune tanta cū uoluptate tenuiſſimaſ picturas aſpicitis: atqꝫ vnde tranſituſ erat ad alta diſponitis: illic methā figitis intellectus. ¶ Gau. Pictis tabulis delector vnice. ¶ Rō. Pennicello ⁊ coloribus delectaris in quibus ⁊ precium ⁊ ars placet ac uarietas ⁊ curioſa diſperſio: Sic exāguiū viui geſtus atqꝫ imobiliū motus imaginum: ⁊ poſtibus erumpentes effigies ac vultuū ſpirantiū liniamēta ſuſpendunt: ut hinc erupturas paulominus preſtoleris uoces: ⁊ eſt hac in re periculū qꝫ his magna maxime capiuntur ingenia. Itaqꝫ ubi agreſtis leto ⁊ breui ſtupore pretereat: illic ingenioſus ſuſpirans ac uenerādus inhereat. Operoſum ſane neqꝫ tamē huius eſt operiſ ab initio artis originem atqꝫ incrementa retexere: ⁊ miracula operum ⁊ artificū induſtrias: ⁊ principū inſanias: ⁊ enormia precia: quibꝰ hec trans maria mercati: Rome in tēplis deorꝫ: aut Ceſarū in thalamis: inqꝫ publicis plateis ac porticibꝰ ꝯſecrarūt. Necqꝫ id ſatis niſi ipſi huic arti dextras atqꝫ animo maiori exercitio debitos applicarēt: quod iā ante nobiliſſimi philoſophorū grecie fecerāt: Unde effectuz ut pictura diu quidē apud uos ut nature coniunctior: ante omnes mechanicas in precio eſſet: apud graios vero: ſi quid Plinio creditis in primo gradu liberaliū haberetur. Mitto hec quoniā ⁊ intēte breuitati ⁊ preſenti propoſito quodāmodo ſunt aduerſa: Uideri enim poſſit morbū ipſum cuius remediū pollicebar alere: ⁊ reruz claritas ſtupentis amentiā excuſare. Sed iaz dixi: nihil errori detrahit errantiū magnitudo: Immo hec quidē ideo attigerim: ut liqueret mali huius quanta vis eſſet: ad quam tot tantiſqꝫ ſit ingenijs cōſpiratum cui ⁊ vulgus errorum princeps ⁊ conſuetudinū genitrix longa dies cumuluſqꝫ ingēs omnium malorū ſemper auctoritas acceſſerint: ut uoluptas ſtuporqꝫ animos ab altiore furtim cōtemplatione dimoueat diſtrahatqꝫ. Tu aūt ſi hec ficta ⁊ adūbrata fucis inanibus uſqꝫ adeo delectāt: attolle oculos ad illū qui os humanū ſenſibus: animā intellectu: celum aſtris: floribus terrā pinxit: ſpernes quos mirabaris artifices.

¶ De Statuis. Dial. XLI. ¶ Gau.

a T delector ſtatuis. ¶ Rō. Artes uarie: furor idē: ipſarumqꝫ fons vnus artiū: vnus finis: diuerſa materia. ¶ Ga. Delectāt ſtatue. ¶ Rō. Accedūt hec quidē ad naturaz propius qꝫ picture. Ille enim videntur tm̄: he autem ⁊ tanguntur: integrumqꝫ ac ſolidū: eoqꝫ perennius corpus habent: Quam ob cauſam picture ueterū nulle uſqꝫ: cū adhuc innumerabiles ſuperſint ſtatue. Unde hec etas in multis erronea picture inuētrix vult videri ſiue qꝫ inuentioni primū elegātiſſima cōſumatrix: limatrixqꝫ: cū in gn̄e quolibet ſculpture: cunqꝫ in oībꝰ ſignis ac ſtatuis lōge imparē ſe negare temerararia impudēſqꝫ nō audeat. Cū preterea pene ars vna uel ſi pluresſ: vnus ut diximꝰ fonſ artiū graphidē dico: atqꝫ ipſe proculdubio ſint coeue pariterqꝫ floruerint: Siquidē vna etas ⁊ apellen: ⁊ Pyrgotelez: ⁊ Lyſippū habuit: quod hinc patet: quia hos ſimul ex omnibus Alexandri magni tumor maximus delegit: quorum primus cuz pingeret: ſecundus ſculperet: tertius fingeret atqꝫ in ſtatuam excuderet: edicto uetitis vniuerſiſ quālibet ingenij artiſqꝫ fiducia faciez regis attingere: Nec minor hic ideo furor qꝫ reliqui: Immo vero omnis morbꝰ eo funeſtior: quo ſtabiliore materia ſubnixus. ¶ Gau. At me ſtatue delectant. ¶ Rō. Nō te ſolum aut plebeis comitibus errantem putes: quanta olim dignitas ſtatuarum: qꝫtum ue apud antiquos clariſſimoſqꝫ hominū ſtudium deſideriumqꝫ rei huius fuerit ⁊ Auguſti ⁊ Ueſpaſiani: ac reliquorum: de quibus dicere nunc longū eſſet ⁊ impertinens: Ceſarū ac regū virorumqꝫ ſecūdi ordinis illuſtrium ſolers inquiſitio ⁊ repertaruz cultus ⁊ cuſtodia ⁊ conſecratio iudicio ſunt: Accedit artificum fama ingens: nō vulgo aut mutis duntaxat operibus: ſed late ſonantibus ſcriptorum litteris celebrata: que tā magna utiqꝫ parua de radice naſci poſſe nō videtur. Nō fit de nihilo magnuz eſſe uel videri oportet de quo ſerio magni tractāt.

A

B

Sed his omnibus supra responsum est: Eo autem spectant ut intelligas q̃to nisu obstandū tam uetusto ⁊ tam ualido sit errori. ¶ Gau. Uarijs delector statuis. ¶ Ratio. Harum quippe artium manu naturam imitantium vna est quā plasticē dixere: Hec gypso ⁊ ceris operaꝛ ac tenaci argilla: que cognatis licet artibus cunctis amicitior sit virtuti aut certe minus inimica modestie in primis ⁊ frugalitati: que magis fictiles q̃z aureas deoruz atq; hominum formas probant: quid hic tamen delectabile: quid quo cereos aut terreos vultus ames nō intelligo. ¶ Gau. Nobilibus statuis delector.

C ¶ Ratio. Auaritie consiliū agnosco: preciū ut auguror nō ars placet. Unā tu aureā artificij mediocris multis eneis atq; marmoreis multoq; maxime plasticis preferendā duxeris: haud insulse quidez ut se habet existimatio rerum presens: hoc est autē aurū amare non statuam: que ut ex vili materia nobilis sic puro rudis ex auro fieri pōt. Quanti v̓o tu statuam extimares: siue illam regis Assyrij ex auro sexaginta cubitoꝝ: quā nō adorasse capitale fuit: quāq; hodie multo ultro suam: ut facerent adorarent: siue illam cubitorum quatuor quā ex ingenti topaçio: mirum dictu: regine egyptie factam legis: puto non anxie quereres cuius eēt artificis contentus de materia quesiuisse. ¶ Gau. Artificiose oculos delectant statue.

D ¶ Ratio. Fuere aliquando statue insignia virtutum: nunc sunt illecebre oculorum. Ponebantur his qui magna gessissent: aut mortem pro republica obijssent: Quales decrete sunt legatis a rege Uehientium interfectis: Quales liberatori Italie Africano: quas illius magnitudo animi ac spectata modestia nō recepit: quasq; post obitum recusare nō potuit. Ponebanꝛ ingeniosis ac doctis viris: qualem positaz legimus Uictorino: Nunc ponuntur diuitib⁹ magno precio marmora peregrina mercātib⁹. ¶ Ga. Artificiose placent statue. ¶ Rō. Artificium fere oīs recipit materia: Sentio aūt ut tua hec delectatio plena sit ingenij materieq; nobilitaꝛ iuncta perficiet: Neq; hic tamen auruz q̃uis Phidiasq; conuenerit uera delectatio ulla est aut uera nobilitas fex terre licet rutila: incus: mallei: forcipes: carbones: ingeniū laborq; mechanici: quid hinc viro optabile uereq; magnificuz fieri possit cogita. ¶ Ga.

E Non delectari statuis non possum. ¶ Ratio. Delectari hominum ingenijs si modeste fiat tolerabile: his presertim qui ingenio excellunt: Nisi enim obstet liuor: facile quisq; quod in se amat in alio ueneratur. Delectari quoq; sacris imaginib⁹: que spectantes beneficij celestis admoneant: piuz sepe excitandisq; animis utile: prophane autem ⁊ si interdum moueant atq; erigant ad virtutem: dū tepentes animi rerum nobiliuz memoria recalescūt amande tamē aut colende equo amplius nō sunt ne aut stulticie testes: aut auaritie ministre: aut fidei sint rebelles: ac religioni uere ⁊ precepto illi famosissimo: Custodite uos a simulachris: profecto autē si hic quoq; illum aspicis qui solidam terram fretum mobile: uolubile celum fecit: quiq; non fictos sed ueros viuosq; homines ⁊ quadrupedes terre: pisces mari: celo uolucres dedit: puto ut protogenem atq; Appellen: sic etiam Polycletū spernes ⁊ Phidiam.

¶ De Uasis Corynthijs. Dial. XLII. ¶ Gau.

q Uem non moueāt uasa corynthia? ¶ Rō. Assuetū celestibus: terrena non quatiunt: sic collata illis modicū: sic nihil: sic deniq; tedium atq; fastidium graue sunt. Quomō autez animus memor originis: cauernis terrestribus inhiet: aut magnifaciat quod ex illis effoditur: dum celum solemq; ac stellas ⁊ seipsum videt: supmūq; horum omnium artificem contemplaꝛ? ¶ Ga. Corynthijs delector. ¶ Rō. Nescis te nō gelido tantum ⁊ examini terre partu: sed officine nigrantis ac squalentis fabri opere: ad postremū Romane prede reliquijs delectari? Ad historias redi: Mummius dum Corynthū armis captam direptamq; flāmis absumeret: aureis simulq; argēteis atq; eneis quecunq; victorum forte manus euaserant: statuis: quarū abūdantissima oliz illa urbs fuit pari incendio liquefactis: omnium metallorū uene ibi vno torrente fluxerunt: vnoq; ex omnib⁹ iam nobiliore metallo ⁊ preciosioribus uasis exordium: ⁊ a clade urbis nomen luxurie partū fuit non ꝙ is furor in ea urbe consurgeret que ruebat sed uenturo furori materia parabaꝛ. Ad hunc modum tunc Corynthus huius fons fuit insanie: nūc Damascus: Inde hodie uasa mittuntur urōs captura oculos animosq;. ¶ Gau. Uasis corynthijs delector. ¶ Rō. Mirarer magis: nisi Augustum modestissimū licet atq; grauissimum principez: lectum esset apud egregios scriptores: delectatione hac usq; adeo correptū precipitemq; actū: ut proscriptione Triumuirali condemnasse aliquos: nullam aliā ob causam nisi huiusmodi uasorū desiderio putareꝛ: atq; eius ad statuam famoso epygrāmate apposito ad eternam laudati ducis infamiā Corynthiarius diceretur: Quod si credimus: inter hunc optimum pessimūq; oīum Antoniū hac in parte quid intersit: nisi ꝙ hunc ad iniuriā causa mouit humilior: Et est omne peccatū eo mai⁹ quo ⁊ maior qui peccat ⁊ minor causa peccandi: Nec peccantis magnitudo atq; imperiū lingue uel calami vulnus euadunt iudicijsq; hominū eximunꝛ: illos magis in se acuunt atq; irritant. Non parcit regū maculis vulgus loquax: ⁊ si palā metuit: clā libertate utitur: in cauernis sibilat: gānit: in tenebris dubias uoces in nubibus: acres uersus in triuijs ferit: subscribit statuis: nutu loquiꝛ: silentio exclamat: minaturq; oculis: lingua ferit. Sic sepe leuibus ex causis graues contrahunꝛ infamie ⁊ claris quoq; nominib⁹ obscura cognomina. Idq; si principū maximo euenire potuit: quid priuati sperent: quibus esse debeat amica mediocritas: inimica luxuria? ¶ Gaud. Corynthijs delector. ¶ Rō. At si pectus erroribus oculiq; fulgoribus clauderenꝛ: liquido appareret q̃tum fictilia preferenda corinthijs: q̃tum uel paratu faciliora uel iucundiora usu uel securiora seruatu uel diuinis humanisq; cultibus aptiora. Certe quod ad securitatem attinet: si uera hec Cesaris nota est proscripti illi securius vixissent si corinthijs caruissent. Ad quod ad diuinum cultum: tum propitiam magis hominib⁹ fuisse diuinitatez: dum fictilibus coleret: nec mihi dubium nec Senece. Quod v̓o ad humanū usuz fictilia Tuberonis q̃uis ut probrum graue apud populum cecis domino nocuisse suffragijs certuz sit: ⁊ preture repulsam peperisse: maximoq; Ualerio factum populi populariter excusanti idigna fu

isse publico munere videantur: Ego tamen hic quoqꝫ cum Seneca sentio, apud quem illa multis laudibus efferuntur: Sunt enim parsimonie antique et Romanis aptissime moribus: quib⁹ ut modesti patrisfamilias priuata domus: sic bñ institute urbis honesta respublica regi debet: ut frenato gressu metham teneat eius qui in terris est compositi atqꝫ tranqlli status. Itaqꝫ si Helius Tubero fictilibus suis ante cellaꝫ Iouis expositis quibus ille frugalitatē atqꝫ sobrietatē: utqꝫ ait Seneca: paupertatem in capitolio consecrabat: oculos populi iam lasciuientis offendit: non est ciuis egregij culpa sed temporum: Iam tunc res ab illa prisca seueritate ad hanc mollitiem inclinabat: que primū pateras cyphosqꝫ aureos gemmatos: discum argenteum corymbiatū: lancē pampinatā: paterā hederatam mirari cepit: et reliqua que Galienus Imperator Claudio misit imperatori post futuro. Deinde alias atqꝫ alias furoruꝫ species: que magnificētie tribuuntur. Nouissime autē his diebus nō hederas modo uel pampinos uel corymbos: sed ipsas cum incolis suis siluas omne genus arborum ac ferarum et uolucrum et hominum vult⁹: et quecunqꝫ uel oculus vidit audiuitqꝫ auris: uel mens finxit in auro expressa uel argento longa iam consuetudine non miratur gemmis inhians: de quib⁹ pauloante tractauimus. Quid multa? Ipsum iaꝫ vilescit aurum crescente superbia. Pridem vō que laudas corinthia viluerunt: contemptusqꝫ de uera rerum viliuꝫ extimatione laudabilis futur⁹: de falsa nobilium admiratione damnabilis fact⁹ est.

¶ Gau. Ego vō corinthia nunc etiā miror. ¶ Ro. Corinthus uestris usta facibus: suo uos ussit incēdio: et murorum excidium suorum in uestros animos ulta est. Necqꝫ id nouum: sepenumero victores bellorum externorum simul externis vitijs victi estis. Sic uos Scipio Asiaticus et Manilius Uolsco Asie victores Asiaticis delitijs lectisqꝫ purpureis atqꝫ aureis uestibus exquisiteqꝫ supellectili: quodqꝫ vilissimum epulis cocisqꝫ perfundedit: Sic Pompeius gēmis ac margaritis: sic uos Mummius tabulis pictis atqꝫ corinthijs subiugauit: ut dum de hostibus duces uestri: et de uobis uestrisqꝫ de morib⁹ hostilia triūpharēt. ¶ Ga. Cupide corinthijs uasis utor. ¶ Ro. Necqꝫ uasa corithia: necqꝫ aurea meliorem cibū faciūt: neqꝫ famia peiorē: neqꝫ oio qualitate rerū: sꝫ ex morbo ai hec ura cupiditas orta est seu ipa potius morb⁹ est animi: Cui ut consulens conualescas: pro inutiliuꝫ tot uasorum curis: vnam arripe utilem ac salubrē ut scias ipse tuum uas in sanctificatione et honore: sicut scriptum est: nō in passione desiderij possidē.

¶ De librorum copia. Dial. XLIII. Gau.

Libroruꝫ copia magna est. ¶ Ro. Opportune admodū de his sermo oritur. Nā ut quidā discipline: sic alij uoluptati et iactantie libros querunt. Sunt qui hac parte supellectilis exornent thalamos: que animos exornādis inuenta est: neqꝫ aliter his utantur q̄ corinthijs uasis aut tabulis pictis ac statuis ceterisqꝫ de qbus proxime disputatum est. Sunt qui obtentu librorum auaritie inseruiant: pessimi omnium nō librorum uera precia: sed quasi mercium estimātes. Pestis mala sed recens: et que nuper diuitum studijs obrepsisse videatur: qua vnum concupiscentie instrumentum atqꝫ vna ars accesserit. ¶ Ga. Librorum larga copia est. ¶ Ro. Operosa: sed delectabilis sarcina et animi iucunda distractio. ¶ Gau. Ingens est copia librorum. ¶ Ro. Ingens simul et laboris copia et quietis inopia: huc illuc circum agendū ingenium: his atqꝫ illis pregrauanda memoria. Quid vis dicam? Libri quosdam ad scientiam: quosdam ad insaniaꝫ deduxere: dū plus hauriunt q̄ digerunt: ut stomachis: sic ingenijs nausea sepius nocuit q̄ fames: Atqꝫ ut ciborum: sic librorum usus pro utentis qualitate limitādus est. In rebus omnibus quod huic parū: illi est nimiū. Itaqꝫ sapiens non copiam sed sufficientiam reruꝫ vult. Illa enim sepe pestilens: hec semp est utilis. ¶ Gau. Immensa copia librorum est. ¶ Ro. Immensum dicimus quod mēsura caret: sine qua humanis: quid in rebus rectum sibiqꝫ conueniens metire. Est in his etiam que optima iudicant: immensitas atqꝫ immoderatio fugienda: semperqꝫ pre oculis habendum illud Comicū: Nequid nimis. ¶ Gau. Libroꝝ inestimabilis multitudo est. ¶ Ro. Maior ne tibi q̄ Ptolemeo Philadelpho regi egypti: quē alexandrine bibliothece quadraginta librorum milia coaceruasse compertum est: qui tamen diuersis ex locis diu magno studio quesiti: simul omnes arserunt: Quod elegantie regum cureqꝫ opus egregium fuisse ait Liuius quem Senece reprehendit: non id elegantie cureqꝫ regie opus dicēs: sed studiose luxurie: immo ne id quidem: sed seipsam conquisitis spectaculis inaniter ostentantis. Et Liuij tamen dictum: et Ptolemei factum: utrunqꝫ forsitan regie opes excusēt et in longum publicis usibus prospiciens: regis intētio in hoc certe laudabilis q̄ sacras litteras mūdo non utiles modo sed necessarias summa diligētia atqꝫ impensa per electos ad tantū opus viros in grecam linguam ex hebraico fonte transfudit. At quid facias priuatis nō equantibus sed superātibus apparatus regios? Sereno equidem Sammonico: doctrine viro ingentis: sed maioris cure plurimarum litteraruꝫ: sed plurium uoluminum: duo et sexaginta milia libroruꝫ fuisse legim⁹: quos omnes Gordiano iuniori cuius patri fuisset amicissimus ille moriens reliquit magna prorsus hereditas et multis suffectura ingenijs: num vō qs dubitet oppressura? Quid hic autē queso si nil aliud egisset in vita: nullū illi uel scribendi studium fuisset: uel querendi labor: nihil omniuꝫ tot uoluminibus comprehensorum legere atqꝫ intelligere laborasset? At non satis habuit negocij libros ipsos ac librorum titulos et auctorum nomina et librorum formas numerumqꝫ cognoscere? Pulchra vō ars: que de philosopho librariū facit. Crede mihi non est hoc nutrire scriptis ingenium: sed necare mole rerum atqꝫ obruere: uel fortasse medijs in vndis more Tantaleo siti animam torquere rebus attonitam degustantē nihil atqꝫ omnibus inhiantem. ¶ Gau. Libri inumerabiles sunt mihi. ¶ Ro. Et errores innumeri: quidam ab impijs: alij ab indoctis editi. Illi quidē religioni ac pietati et diuinis litteris: hi nature ac iustitie moribusqꝫ et liberalibus disciplinis seu historie rerumqꝫ gestaꝝ fidei: omnes autem vō aduersi: inqꝫ omnibus et presertim primis ubi maioribus agitur de rebus et uera

B C D

falsis immixta sunt: perdifficilis ac periculosa di-
scretio est. Ut ad plenū auctorū constet integritas
quis scriptorū inscitie inertieqꝫ medebitur corrū-
penti omnia miscentiqꝫ? cuius metu multa iā: ut
auguror: a magnis operibus clara ingenia reflexe
runt: meritoqꝫ id patitꝫ ignauissima etas hec: culi-
ne sollicita: litterarū negligēs: ⁊ coquos examinās
nō scriptores. Quisquis itaqꝫ pingere aliqd in mē
branis manuqꝫ calamū uersare didicerit: scriptor
habebitur doctrine oīs ignarus: expers ingenij: ar
tis egens. Nō quero iam nec queror orthographi
am: que pridem interijt: qualitercūqꝫ vtinam scri-
berent qd iubentꝫ appareret scriptoris infantia: re
rum substantia non lateret: Nunc confusis exēpla
ribus ⁊ exemplis vnum scribere polliciti: sic aliō
scribunt: ut quod ipse dictaueris nō agnoscas. An
si redeat Cicero aut Liuius multiqꝫ alij ueterū il-
lustrium: ante omnes Plinius secūdus sua scripta
relegentes: intelligent ⁊ non passim hesitantes: nūc
aliena credent esse: nunc barbara. Inter humanarū
inuentionū tot ruinas littere sacre stant: cuius maio
re hominum studio: tū uel maxime protegente sua
sancta poemata: suas sanctas historias diuinasqꝫ
suas leges: auctore illarum deo suamqꝫ perennita
tem suis inuentionibus largiente: reliquarū nobi-
lissime pereunt ⁊ iam magna ex parte periere: sic
ingentis damni nullū est remediū: quia nullus est
sensus: neqꝫ id nouū hac in re: ⁊ virtutū ⁊ morum
damna ingentia negliguntur: cū tanto studio mi-
noribus occurratur: litterarū iacturam inter mini
mas nnmeratis: Sunt qui numerent inter lucra.
Fuit nuper non in agris aut in siluis sed in maxi-
ma florentissimaqꝫ: ⁊ quod stupeas urbe Italie:
neqꝫ is pastor arator ue: sed vir nobilis magniqꝫ
apud suos ciues loci: qui iuraret se magno precio
empturū: ne quis vnqꝫ suam patriam litterat⁹ in-
coleret aut intraret: O uox saxei pectoris. Fertꝫ ta
le aliquid sensisse Licinius infestus litteris: ut scri
ptum est: quas virus ac pestē publicā nominabat.
Sed origo illū rustica forsan excuset: Et si enim us-
qꝫ ad Cesareū nomē ascendisset naturā tamen non
exuerat. Uerum est enim illud Flacci: Fortuna nō
mutat genus. Sed quid de nobilibus uestris di-
cam: qui nō modo perire litteras patiunt̄: sed exo
ptant uotis. Equidē hic rei pulcherrime cōtempt⁹
atqꝫ odiū: breui uos in profundū ignorātie demer
serint. Accedent: ne a proposito deerremus: ⁊ scri-
ptores nulla frenati lege: nullo probati examine:
nullo iudicio electi: Non fabris: non agricolis: nō
textoribus: nō ulli fere artiū tanta licentia est: cū
sit in alijs leue periculū: in hac graue: sine delectu
tamen ad scribendū ruunt oēs ⁊ cuncta uastanti-
bus certa sunt precia. Nec vō hec scriptorū magis
humano more lucra captantium ꝙ̄ studiosorum
publicisqꝫ rebus presidentiū culpa est: quibus nul
la vnqꝫ rei huius cura fuit: oblitis quid Eusebio
Palestine Constantinus iniūxerit: ut libri scilicet
non nisi ab artificibus ijsqꝫ antiquarijs ⁊ perfecte
E artem scientibus scriberentur. ¶ Gau. Librorū bo
na copia est. ¶ Rō. Quid si capax animus nō est.
Meministi Sabinū illū apd Senecā: seruorū suo
rum scientia gloriantem: Quid inter te atqꝫ illum
interest: nisi qd aliquanto tu stultior: uterqꝫ eodē
alieno: uerū ille suorū ⁊ certe suorū: ac tu librorū nil
ad te pertinentium ingenio gloriaris? Sunt qui
quicquid in libris scriptū domi habēt: nosse sibi vi
deantur: Cumqꝫ ulla de re mentio incidit: hic liber
inquit in armario meo est: hoc tantū idqꝫ sufficere
opinantes: quasi simul in pectore: sit elato superci-
lio conticescūt: ridiculū genus. ¶ Gau. Libris af-
fluo. ¶ Rō. Qꝫ mallē ingenio ⁊ eloquentia ⁊ do-
ctrina: multoqꝫ maxime innocētia ⁊ virtute. Sed
hec uenalia non habentur: ut libri: ⁊ si haberētur
nescio an emptores totidē reperturi: quot libri. Il-
li enim muros uestiunt: hec animos: qui quando
oculis non uidentur ab hominibus negliguntur.
At profecto si librorū copia doctos faceret aut bo
nos doctissimi oium atqꝫ optimi sepe esse possent
qui ditissimi cui⁹ sepe contrariū videmus. ¶ Ga.
Adminicula ad discendnm libros habeo. ¶ Rō.
Uide autē ne impedimenta sint potius: ut nonnul
lis ad vincendum multitudo bellatorū: sic librorū
multitudo multis ad discendū nocuit: ⁊ ex copia:
ut fit inopia orta est: qui si ultro adsint: nō abijcien
di equidem sed sequestrandi erunt: utendumqꝫ me
lioribus: ⁊ cauendum ne qui forsan in tēpore pro-
futuri essent intempestiui obsint. ¶ Gau. Multi ⁊
uarij mihi sunt libri. ¶ Rō. Fallit sepe viarū mul
tiplicitas viatorem: ⁊ qui vno calle certus ibat: he
sit in biuio: multoqꝫ maior est triuij error aut qua-
driuij: Sic sepe qui librum vnum efficaciter elegis
set: inutiliter multos aperuit euoluitqꝫ. Multa sūt
onerosa discentibus: doctis pauca sufficiūt: nimia
utrisqꝫ sunt importuna: sed fortioribus humeris
subuectant̄ agilius. ¶ Gau. Librorum nobilium
magnum numerum contraxi. ¶ Ratio. Librorū
numero nemo qui nūc occurrat: preter regem illū
egyptium nobilitatus est: neqꝫ id sibi tam numer⁹
dedit ꝙ̄ famosa translatio. Haud dubie mirū op⁹
tot ingeniorum: nisi vnius post ingenij miraculum
maius esset: Calle alio niti oportet: ut ex libris glo
riam queras non habendi sed noscēdi: neqꝫ biblio
thece sed memorie cōmittendi cerebroqꝫ nō arma
rio concludendi sunt: alioquin uel librario publico
uel armario ipso gloriosior nemo erit. ¶ Ga. Egre
gios multos libros seruo. ¶ Rō. Multos in vincu
lis tenes: qui si forsan erumperent ⁊ loqui possent:
ad iudiciū te priuati carceris euocarent. Nūc flēt
taciti: multa quidem nominatim illud quod perse-
pe vnus iners affluit auarus: quibus multi egeāt
studiosi.

¶ De Scriptorum fama. Dial. XLIIII. ¶ Ga.

Q Uid ꝙ ipse libros scribo. ¶ Rō. Morbus
publicus: contagiosus: insanabilis. Om-
nes sibi usurpant scribendi officium: quod
paucorum est: vnus hoc correptus malo: multos
inficit. Emulari enim pronum: imitari arduum: vn
de indies crescit egrotantiū numerus simulqꝫ vis
egritudinis ingrauescit: quotidie plures: quotidie
peius scribūt: quoniam sequi facilius ꝙ̄ asseq. Sci
tum neqꝫ compertum ⁊ cum tempore clarius est il
lud sapientis Hebreorū: Faciendi plures libros
nullus est finis. ¶ Gau. Scribo. ¶ Rō. Suis uti
nam se finib⁹ tenerent hoies rerumqꝫ ordo consta-
ret qui mortaliū temeritate confunditur: Scribe-
rent qui sciūt ⁊ qui possunt: alij legerent uel au-
dirent. Ita ne parua enim animi uoluptas intelli-
gere est: nisi manus ad calamū presumptuosa festi

net: ꝛ quisquis libri particulā intellexit seu intellē xisse visus est sibi: ilico libros scribere videat̄ idoneus? Mereret utinam memorie vnum Ciceronis nostri dictum in Tusculani sui uestibulo: ne quem lateat claro scilicet ac patenti loco positum: Fieri enim inquit potest ut recte quis sentiat: ꝛ id quod sentit eloqui polite non possit. Et sequit̄: Sed mādare quenꝗ cogitatiōes suas litteris: qui eas nec disponere nec illustrare possit nec delectatione aliqua allicere lectorē: hominis est intēperanter abutentis ꝛ ocio ꝛ litteris. Sunt quidem Ciceroniana ista uerissima: sed ea iā usꝗ adeo vulgaris abusio est: ut nemo non sibi vni dictum putet: quod illi olim sacratissimo exuli: qui non de arescentibus riuulis sed de ipso ueri fonte potauerat que scribebat: dictum est ꝛ sepius repetitum scribe. Cui precepto contemptores preceptorum omnium: omnes obediunt: oēs scribunt: Qd si in his qui alienos scribunt libros magni diximus esse periculi: quanti putas in his qui proprios recentesꝗ: qbus dubias atꝗ damnatas mūdo inuehunt disciplinas seu quod in his malum est leuissimū: stilo obtundunt incondito ꝛ agresti: sic ut cui vis desit ingenij: iactura saltem temporis laborꝗ aurium tediumꝗ non deerit? Hic uestrarū hodie non alius fructus inuentionū: aut inficere: aut afficere: reficere aūt aut nunꝗ aut perraro. Omnes tamen assidue libros scribunt: nec ulli etati tanta uel scribentium uel differentium copia: tanta scientium atꝗ eloquentium fuit inopia. Horum de libris accidit quod ibidem Cicero idem ait: Itaꝗ suos libros inquit ipsi legunt cum suis nec quisꝗ attingit preter eos qui eandē scribendi licentiam sibi permitti uolunt. Quod quidem Ciceronis etate rarū fuit: nunc cōmune est. Omnes igitur attingunt: quia scilicet eandē licentiā uolūt omnes: Sic se mutuo cohortantur: impellunꝗ scribentes inania ꝛ laudantes: laudemꝗ similiū falsis de laudibus aucupantes. Hinc illa igitur scribentiū audacia rerūꝗ confusio: ne tu ualde tibi placeas libros scribens. ¶ Gaud. Scribo libros. ¶ Ratio. Melius fortassis illos legeres optime aūt in vite regulam lecta conuerteres. Tunc enim est utilis notitia litterarū dum in actum transit: seꝗ ipsam rebus approbat non uerbis: alioquin uerum sepe deprehendit̄ qd scriptum est scientiam inflare. Clare velociterꝗ intelligere: multa simul ꝛ grandia: eadēꝗ tenaciter meminisse ꝛ ornate eloqui ꝛ artificiose scribere ꝛ pronunciare suauiter. Hec omnia nisi ad vitā referantur: quid sunt aliud ꝗ inanis instrumēta iactātie: inutilisꝗ labor ac strepitus. ¶ Ga. Libros scribo. ¶ Ratio. Forsan utilius arares campū: gregē pasceres: telam texeres: maria nauigares. Multi quos natura mechanicos fecerat: illa inuita atꝗ obluctante philosophantur. Contra aliquos philosophie aptos: natos in aruis: aut pascuis: in scānis opificum: aut nautarū transtris fortuna detinuit. Unde effectum ꝙ mirentur causarum inscij: ut in mari medio aut rure: in siluis: inꝗ officinis acria ꝛ erecta reperiantur ingenia: cum in scholis exanguia ac deiecta sint: Difficile enī vincitur natura si vincitur. ¶ Gau. Scribo ardenter. ¶ Rō. Q̄to ardentius olim multi quorū ardor sic extinctus est: ut scripsisse illos nisi id alij scriberent nesciretur? Nullum opus humanum semper durat ꝛ mortalis labor nihil efficit imortale. ¶ Gaudi. Scribo multa. ¶ Rō. Quanto plura alij. Quis Ciceronis libros aut Uaronis enumeret. Quis Titi Liuij: aut Plinij opera metiat̄. grecorū vnus sex milia librorum edidisse traditur. O ardentem spiritum si uera res est: O longum ocium ac tranquillū. Certe si vnū duos ue aut omnino paucos libros bene scribere multi negocium est laboris: tot vnū milia scripsisse nō tam facile est credere ꝗ mirari. Sūmi tamē attestantur auctores quibꝰ nō credere durum sit: quiꝗ hunc numerū non auditu sibi: nec visu solo sed eorū librorū lectione cōpertū dicant: Quos si vnū omnes legere potuisse mirabile: quāto mirabiliꝰ est scripsisse. Lōgū est enumerare: qui viri apd nos: qd apd grecos: ꝛ que scripserit quorū nullus ad plenū studiorū fortunatꝰ fuit: sed horū aliqua: illorū aut magna pars: quorundam omnia periere: Tu de tuis quid presagias video. ¶ Gau. Scribo: ꝛ ea mihi interim uoluptas vnica. ¶ Ratio. Si ut ingenium exerceas scribendoꝗ alijs te doceas: si ut obliuiscaris temporum preteritiꝗ memoria presens tedium effugias excuso: si ut scribendi morbo quidem occulto ꝛ insanabili medeare: misereor. Sunt nanꝗ: si nescis: qui non scribunt nisi quia nequeunt desinere: ꝛ uelut ex precipiti decurrentes nolētesꝗ subsistere rapiuntur. ¶ Gau. Scribendi impetꝰ igēs est. ¶ Rō. Melancholie species infinitas ferunt. Alij lapides iactant: alij libros scribunt: huic scribere furoris initium est: huic exitus. ¶ Ga. Scripsi multa ꝛ scribo. ¶ Rō. Si posteris profuturū nihil satius: si tibi nudū nomē quesiturus: nihil uanius. ¶ Gaud. Multa scripsi. ¶ Rō. O preclarā insaniā: ꝛ miramur si membrane solito chariores sint. ¶ Gau. Scribo: ꝛ hinc famā spero. ¶ Rō. Dixi iam melius forsitan arares aut foderes messem sperans: Humi enim tutius ꝗ in uento serit̄. At qui fame studium ꝛ pertinax scribendi opera: ut quosdā claros: sic innumerabiles stultos atꝗ inopes in senium misit: nudosꝗ ꝛ loquaces spectaculum vulgo fecit. Ecce dum scribitis: melioribū curis idoneum tempus elabit̄: Extra uos rapti sopitiꝗ nō aduertitis donec sero uos senectus excitet ac paupertas. ¶ Gau. Scribo tamen fame cupidus. ¶ Rō. Mirum studium de labore uentū querere: Certe ego uētos optare nauticū putabā.

¶ De Magisterio. Dialogus. XLV.

¶ Gau. I magisterio insignitꝰ sū. ¶ Rō. Mallē fateor disciplina: magisterio enim indisciplinato ꝛ rudi nihil est turpiꝰ. ¶ Ga. Magister ex merito factus sū. ¶ Rō. Ut magister digne sis: non nisi discipulus meruisti: obsequētē atꝗ humilem te docilemꝗ prebueris oportet: alioquin aberrasti in via que ad magisteriū ducebat. Et si non ignorem quosdam sine magistro ad scientie gradum altissimū conscendisse: idꝗ de seipsis viros magni nominis predicasse litterisꝗ mādasse: Sed his labor ꝛ ingeniū: ꝛ discendi ardor: ꝛ intentio ꝛ assiduitas: ꝛ perseuerantia pro magro fuit: nec internus in silētio magister defuit. At nūc mihi de cōmunibꝰ sermo est. ¶ Ga. Magister dicor. ¶ Rō. Multis ne magistri ueri eēnt: magisterij falsum nomen obstitit: dumꝗ de se plus omnibus ꝗ sibi dumꝗ quod dicebantur sed non erant esse crediderunt: quod esse poterant non fuerunt.

¶Haud. Magisterio clarus sum. ¶Rō. Uidisti
vini acidi tabernam picturis aut floribus uernis
insignē: ubi sitiens viator falli possit. Sed nūquid
⁊ caupo suis fallit̄ artibus? Sunt certe aliqui sic
fallacijs assuefacti: ut longo usu fallendi alios ad
extremum ⁊ se fallere incipiant: quodqꝫ diu suase
re alijs: aliquando persuadeant sibi: ⁊ quod falsū
sciuerint uerū credāt: Tu ut libet magisterio glo-
riare: quod si digno obtigit nihil noui: Sin indi-
gno: duo hec mala secum attulit: ut ⁊ discere pu-
deat ⁊ notior ignorantia tua sit.

¶De uarijs titulis studiorum. Dia. XLVI.

¶Hau.
A Itulis multis ac uarijs exornor. ¶Rō.
t Fecūda frondiū est: uanitas: sed inanis fru
ctuū. ¶Ha. Titulis multis abūdo. ¶Rō
Si vis grauis sarcina: Sin falsis: ⁊ feda ⁊ pudē-
da. Quid opus est ⁊ titulis quibꝰ aut lassior insit
ad dedecus? Uirtus vno seu potius nullo titulo
contenta sibi est titulus. ¶Hau. Theologie titulū
sum adeptus. ¶Rō. Erant olim huiꝰ scientie pro-
fessores hodie: quod indignans dico: sacrū nomē
prophani ⁊ loquaces dialectici dehonestāt: quod
nisi sic esset: non hec tāta tā subito pullulasset seges
B inutiliū magistrorū. ¶Hau. Philosophie magiste
riū merui. ¶Rō. Philosophia non sapientiā: sed
amorē sapientie pollicetur: Quisquis hanc igitur
vult amando consequitur. Non est ut quidam pu-
tant: operosus aut difficilis hic titulus: modo ue-
rus amor sit: ⁊ uera quam ames sapientia: philo-
sophus uerus eris. Ueram sane sapientiam nō ni
si purgate pieqꝫ anime uel intelligere possunt uel
amare. Ad id ergo res redit: quod est scriptū. Pie
tas est sapientia. Philosophi autē uestri huius sen
tentie contēptores aut ignari: ut de theologis nūc
dicebam: ad uerbosam nudamqꝫ dialecticā sunt
redacti. Itaqꝫ de deo illi: hi autē de natura teme-
rarie fabulantes. Illi omnipotentissimam maiesta
tem uentosis sophismatibus circumscribūt: ⁊ sub-
sananti ridentiqꝫ deo sue insolentis inscitie leges
ponunt: Isti vero de nature arcanis: ita disputant:
quasi e celo ueniant consilioqꝫ dei omnipotētis in
terfuerint: obliti quod scriptū est: Sensum dn̄i qs
nouit: aut quis consiliarius eius fuit? Neqꝫ nostrū
audientes Ambrosium qui sepe id multis ac uali-
dis argumentis. Eo autē libro in quo fratris obi
tum luget precise admodum breuiterqꝫ: Philoso-
phi inquit de celo disputantes: quid loquant̄ igno
C rant. ¶Hau. Artes profiteor multas. ¶Rō. Fa-
cillimum id quidem: multas nosse difficilius: me-
lior sane tutiorqꝫ cōfessio q̄ professio est: Illa enī
humilitatis ⁊ penitentie: hec leuitatis ⁊ insolentie
plena est. Multo certe facilius indulgentiā cōfessi
querunt q̄ scientiam professi. ¶Ha. Diuine atqꝫ
humane sapientie titulū consecutus sum. ¶Rō.
Sapientia titulis non eget: per seipsam clara est.
Quis lucernā queso vnq̄ soli ut videret̄ adhibuit
Multi ⁊ cum his titulis obscuri: ⁊ absqꝫ his cla-
rissimi euasere. Sepe nullum bonis: clarum malis
mercibus signum fuit. ¶Haud. Quid qꝫ poetica
laurea comā strinxi. ¶Rō. Superior vnus est la-
bor: uerū querere: sed hic duplex: querere ⁊ orna-
re: atqꝫ ad aurium oblectationem fingere magna
res est: ardua difficilis: eoqꝫ rarissima. Ueri nem-
pe poete utriqꝫ operam dant communes vero pri-
D mum uegulgum cōtenti phaleris. ¶Hau. Rarū
lauree partum decus. ¶Rō. Quesitum vn̄ rem-
publicam remqꝫ familiarem vni posthabeas cure
quesitum iter ad inopiam: ni sedēti ultro prodiga
tibi opes conuehat fortuna: quesitum vnde alijs
amens: alijs insolens videare. ¶Hau. Mihi ipse
lauream decerpsi. ¶Rō. Uirentissima arbor si de
cerpitur: confestim nisi ingenio uberi vigiliqꝫ stu-
dio rigetur aruerit. ¶Haudi. Parta mihi laurea.
¶Rō. Partus labor: partus liuor seu illa studio
rum seu armorum merces est. Tener ille ramulus
animo tuo nihil omnino signū uertici prebuit ina-
ne ostendensqꝫ te multis quos melius latuisses.
Quid aliud q̄ te morsibus obiecit inuidie? Pace
belloqꝫ multis insignia nocuere. ¶Hau. Artē ora
toriam sum professus. ¶Rō. Mirum audio. Ea
nempe in desuetudinem abijsse iampridē visa erat
ut que immensis ⁊ innumerabilibus rebus cōstat
vnde fit ut oratores ipsis etiam uatibus rariores
semper fuerint. Proinde fuere qui dicerent. Ora-
toris propriū de omni re copiose ornateqꝫ posse di
cere. Q̄uis ea sententia uelut arrogantissima sit
reiecta: q̄tis sane de rebus: ⁊ si non de omnibꝰ di-
cere habeat orator: adhibita in singulis artificiosa
⁊ dulci quadā eloquentia: que per seipsā magna
res est: equa si lāce libraueris obstupesces: teqꝫ for
tasse professionis temerarie penitebit: ut caueas ne
dum scire: uel infinita uel omnia vis videri: nihil
scire videaris: ⁊ quod sepe accidit sub scientie pro
fessione multiplicis: ignorantia delitescens neces-
sario in apertum exeat. ¶Hau. Liberalium sum
professor artium. ¶Rō. Sepe etiam plus habet
ea res audacie q̄ doctrine. Ad vnāquāqꝫ artium
breuis est vita: vnus tu sufficis omnibus? Una ars
vni ingenio satis est ut ad summū estuādo ⁊ anhe
lando perueniat. Multas degustasse quantum ce
pti necessitas exposcit: Idqꝫ ipsum nosse q̄ profes
sum esse modestius. Addam quod doctissimis vi-
sum est vnam ipsam omni ex parte cognoscere: nul
li etiam illustriū contigisse. De sola nempe rheto-
rica notū illud Senece: Magna inquit ⁊ uaria res
est eloquētia nec adhuc ulli sic indulsit ut tota con
tigerit. Satis felix est qui in aliquā eius partē re
ceptus est. Id sane quibus viris ⁊ quantis testibꝰ
uerū probet audisti. Quod cū ita sit: quid agāt ⁊ qd
audeant: cogitent agmina professorū pene iā vul-
gus equātia tam ruditate q̄ numero: que nō vna
quidem parte sed nec vna arte cōtenta: ex equo oēs
inuadunt. O fiducia ingens sed iā publica. ¶Ha.
Quid de medicine tandem iuriūqꝫ professione di
ctura es? ¶Rō. Ad hoc egri tui clientesqꝫ respon
deant. Quid illis vnq̄ ad salutem corporis victo
riamqꝫ causarū titulus iste profuerit: tibi ad lucrū
forsitan sepe profuit: In hoc artes siue artium nomi
na queritis: ⁊ quod scientie defuerit: supplet̄ titulis
atqꝫ habitu. Uerūqꝫ fit illud satyrici Purpura uē
dit causidicum: uendunt amethistina. Nec id mi-
nus: Ut redeant ueteres: Ciceroni nemo ducētos
Nunc dederit nummos nisi fulserit anulus igēs.
Postremo hec tibi horum oīum summa erit esse
quosdam raros quorum solida ⁊ honesta sint stu-
dia: horū finis est ueritas ac virtus. Hec est rerum
notitia morumqꝫ correctio: ⁊ uel vite mortalis or
namentum uel eterne aditus. Reliquorum vero que
ingens turba est: pars gloriam petit: premium ina
ne sed fulgidum: Maiori autem parti vnus fulgor

pecunie finis est:premiuz non exiguum modo sed sordidũ ⁊ labori impar: nec ingenuo dignum nisi:hisq; omnibus titulus ⁊ ut diri habitus non spernendus quidem:ad id enim quod intẽdunt ua let mortalium: ⁊ presertim vulgi horum ope egen tis animus iudiciumq; vmbris eluditur. Magna pars reruz opinionibus agitur:At virtuti deditos titulis gloriari alienum prorsus atq; obsonum:im mo võ ne possibile quidem reor. C Gau. Multa profiteor. C Rõ. Prestat vnum benefacere q̃ mul ta promittere. Bene irent autez res humane:si qõ profitentur homines id essent.

C De titulis Negociorum. Dial'. XLVII. C Ga.

P Rocurator regis sum. C Rõ. Ergo hostis populi. C Ga. Procurator fisci suz. C Rõ Et reipublice inimicus. C Ga. Negocioꝝ gestor regius sum. C Rõ. Sua negocia gerere laboriosum est:quid censeas aliena:precipueq; potẽ tium:quibus placuisse perpetua seruitus: displicuisse discrimen:supercilium graue paratumq; pro leui etiam offensione supplicium? C Gau. Negocia regis ago. C Rõ. Rationẽ duro sub iudice red diturus:nisi omnium spolijs tuoq; odio ⁊ crimine vix implendam. C Gau. Regis negocia procuro. C Rõ. Uide ne cũ procuratio ipsa difficilis:tũ difficilior sit ratio tanq; inextricabilis:ut quod de multis vidimus:patrimoniũ:famam: tuumq; ca-
B put implicet. C Gau. Regi⁹ ꝓcurator suz. C Rõ. Displicendum multis:ad extremũ domino:quodq; periculosius deo:proq; leui regis emolimento grauia regni mala ⁊ ingentia damna populorum uel dissimulanda uel perpetranda. C Ga. Procurator regius factus sum. C Rõ. Quo primum die inuisum hoc officiuz domus tue limen attigit: tibi viuere desijsti:libertas inde ⁊ quies ⁊ iucunditas abiere. Pro his seruitus:labor:occupatio:metus: dolor afflictio ⁊ mordaces subierunt cure:iam nõ viuis ⁊ si spires:occupatorum enim vita mors est qui cum miseri omnes sint:illi sunt omnium miserrimi:qui pro alijs maximeq; pro regibus aut tyrã
C nis seu quibuscunq; potentibus occupanť. C Ga. At sum iudex. C Ratio. Sic iudica quasi mox ab alio iudicandus. Unus est omnium iudex:vnum tribunal incorruptum. Ante illud stabitis mortales:quid falsi corio iudicis selle iudiciarie impressor ⁊ barbarica admonitione iustitie opus est? Ea in sella quisquis iudicum sedet:ubi si iniuste iudicabitur:nec pecunia nec gratia nec falsi testes nec indigne preces nec inanes mine nec diserti proderũt proni. C Ga. Cõsul patrie mee sũ. C Rõ. Difficillima gl'ia. Rarũ est qd̃ sic ꝯsulere ut prosis ⁊ placeas:Ut sit eniz in v̓bo v̓itas:in ꝯsilio fides: in cõmisso silentiũ:in oratione suauitas:euentum fortu
D na moderabitur:is consilio precium dabit. C Ga. Prefectus urbis sum. C Ratio. Beluam indomitam:utq; ait Flaccus:capita multorum tenui frenas loro:atq; immensam solus agitatam magnis fluctibus puppim regis. Parua domus egre regitur:magne urbis q̃ difficile sit regimen videtor Parum ne tibi curarum domi erat qui publicas adoptasti? Quid qõ non difficile modo iam officium:sed vile est:prefectum urbis villicuz Satyricus uocat:statum notans temporum illorum: qui si tunc villicus:quid nisi nunc siluicus seu siluan⁹ sit. Ceperat ea etate villa esse Roma iam silua est.
C Gau. Sum preses prouincie. C Rõ. Honorato E
exilio damnatus ocium domesticum externa sollicitudine permutasti:Dulce nihil aut tranquillum speres:amara ⁊ turbida presidẽtiũ fores:festis diebus ludisq; ⁊ conuiuijs arcentur muneribus clausum limen ⁊ apertum litibus:tectum iocis uacuũ plenum querimonijs ac iurgijs. Quicquid langui dum:quicquid egrum:qcqd marcidum in prouincie visceribus latet:totum tibi tractandum curandumq; obtigit:duruz opus quanti nempe negocij sit multos corrigere: hinc patet q; sese corrigunt paucissimi.

C De titulis bellorum: Militia ⁊ Ducatu. Dial'. XLVIII. C Gau.

M Ilitari cingulo exornatus sum. C Ratio.
Pauca ne tibi vite mala visa erant:nisi mi A
litiam addidisses:qua uel inquietus semp uel inglorius uel periculo expositus uel ꝯtemptui sis oportet. C Gau. Militiã sum professus. C Ratio. Hanc nascendo profitemini: quid professione alia opus erat? Hic ferro corpus:hic animum dolis:hic argutijs linguam armat. Nemo uestrũ est inermis:hic ferit:hic edificat:hic declamat:ille causas orat:hic pedibus:ille equo seu carpento uehitur:hic currit:hic nauigat:hic paret: ille imperat. Nemo uestrum ociosus: Quenam hec noua militia est? Hic in castris:hic in rostris: hic in scholis: hic in nemore:hic in agro:hic in pelago:hic in palatio:hic domi:hic peregre vitam agit: Omnes militant:neq; homines modo:sed militare in siluis catulum Flaccus ait. Et militantium quidem multa sunt genera: Militia vna est:vita hominis sup terram:quam qui militiã diffiniuit:ille mihi demum uero ⁊ acri iudicio rem librauit:modo militie pre
lium addidisset. C Gau. Armate militie sum ascri
ptus. C Ratio. Quid armaris exterius. Intus in B
anima bellum est:illam vitia obsident atq; oppugnant. Quis hic ferro locus:nisi illud ad ornatum corporis:non ad anime tutelaz induitur. Sũt eniz qui dicant nihil pulchrius viro armato: Ego:quid pectus ⁊ quid caput ferreuz pulchrius habeat q̃ pacificum ⁊ inerme:non video. Quãdo autẽ hec uoluptas tibi est:age:ferro membra constringito: imbrem solemq; galea excipiens ferro indut⁹ clypeo operire:humi dormiẽs classico excitabere:adeptus tibi magnum aliquid videbare: sed errabas: anceps ⁊ cruentũ officiuz elegisti. Multe sunt autem fraudes spei:multe sunt fateor catene:que animos boni illius quod omnia appetunt inconsulte auidos in exitium trahunt. Neq; inficior quosdã militia ad amplissimas opes siue etiaz ad summũ imperium peruenisse. Crede autẽ mihi:plures ad inopiam:ad carcerem ad seruitutem:ad violentiã subitamq; mortem eodez tramite peruenerũt: Tu exquo militiam profiteri animus fuit:nisi debone stare artificium tuum vis:semper animaz in numerato habeas oportet: semperq; ad res tuas Cesarea uox illa circumtonet: Disce ferire: Disce mori. Syllaba vna breuis:aut longior tua facta uariabit:uel occides:ad utrumlibet horis locisq; omnibus te paratum exhibe. He artes delitie tue erunt Sine vo Satyricuz loqui premia militie numeran

tem innumerabilia equidem prefatus vir paucissi ma colligit: in quibus prima ⁊ summa licentia est peccandi. Premium hercle non tã iustis viris op tabile ꝗ̃ armatis legibus: ut aiunt: inter arma silẽ
C tibus. ¶ Gau. Militie filium ascripsi. ¶ Rõ. Est id ferme usitatum: ut militis filius miles sit. Non potest enim nisi quam habet hereditatẽ filio pater dare: Arcum: scutum: gladium ⁊ bellum: ⁊ quod ludum conficit auro tincta calcaria. Sed quod pa tri diximus: sibi filius dictum sciat. ¶ Gau. Belli dux victorijs clarus sum. ¶ Rõ. Q̃to melius pa cis dux virtutibus clarus esses. ¶ Gaud. Multa bella confeci. ¶ Rõ. Quietẽ tibi atq; alijs abstuli sti: clarum opus? ¶ Ga. Victorijs ac triũphis no tus sum. ¶ Ratio. Sepe malum bono notius: ⁊ atra tempestas serenitate famosior. Deniq; para sti busto titulos: vulgo fabulam: tibi nihil.

¶ De Amicitijs regum. Dialogus.XLIX. ¶ Ga.

Uesiui mihi regum amicitias. ¶ Rõ. Ho
A q minum uera amicitia rara est: ut tibi regũ fingis amicitias quos fortune splendor tu morq; animi omniũ impariũ contemptores facit. ¶ Gau. Regibus charus sum. ¶ Rõ. Uilis ergo tibi est anima: virtus: fama: quies: ociũ: securitas: Notus est mos regũ: vix diligunt nisi qui his om nibus neglectis ⁊ abiectis illorum se seuitie ac li bidinis ⁊ auaritie seruum fecit. Si ergo char⁹ es regibus: non est quod amplius de te queram: vilis es tibi. ¶ Gau. Ego autẽ bonitate ac virtute sum charus regibus. ¶ Ratio. Quid respondes Cris po? Nã regibus inquit boni ꝗ̃ mali suspectiores sunt: semperq; his aliena virtus formidolosa est. ¶ Gau. Regi meo bonis artib⁹ sum char⁹. ¶ Ra tio. Quibus queso: aucupio an uenatu? Hoꝝ enim studiosum in precedenti quodam colloquio te no taui. An vero militia: de qua proxime disputatũ est: que nisi largo sanguine magnisq; periculis hone stetur: non militie sed militaris ignauie nomen te net: non regum modo iudicio: sed vulgi. ¶ Gau.
B Bonis artibus regi charus sum. ¶ Rõ. Uanita te an periculo: an criminibus fortassis: homicidio: uenefico: lenocinio: proditione: blanditijs atq; mẽ dacijs: mala peste: sed publica: quamq; usus excu set ⁊ cõmendet urbanitas. He sunt quidem artes pro merendis regibus aptiores: quib⁹ inimicitius nihil est ꝗ̃ virt⁹ ⁊ littere. In his igitur nulla spes ad amicitias regũ: odij potius causa sunt: Sic in ter sapientiam ac fortunã rara est pax. ¶ Ga. Ma gnus apud regem sum. ¶ Rõ. Maior ne ꝗ̃ apud Alexandrum Lysimachus: apud Tiberiũ Seia nus. Utriusq; magnitudinẽ ⁊ ruinã nosti. Et si de primo uarient scriptores: linquo alios longa est hi storia. ¶ Gau. Charus sum regi meo. ¶ Rõ. Me lius esses incognitus: melius forsitan odiosus: fu geres enim qd̉ nunc sequeris discrimẽ. Peior est quib⁹ inuitantis aucupis blanda modulatio: ꝗ̃ vil
C lici sonitus deterrentis. ¶ Gau. Meo sum charus regi. ¶ Ratio. Sunt quorum dubites periculosi or ne sit charitas an odium: sed peiores serpẽtib⁹ quib⁹ insunt ueneni mixta remedia: his vero nil nisi pestilens ac nociuũ inest: seu oderint seu diligant prope par malũ: nisi ꝙ odiũ fugat: amor detinet: Et ad summã: regũ amicitijs preter regna ipsa nil usq; ingetius nilq; periculosius: Et si hoc pericu lum non ignorem: frustra sepe multis optatum se pe magnis emptum quesitumq; periculis: Sic est usus hoĩum: sic periculis emi ꝑiculũ vnũ magnis maximũ. Mira res: bonũ ingẽs spernitur gratui tum: magnis malis maius malũ querit. ¶ Gau. Spero me regi meo charũ. ¶ Rõ. Id de quo spe ras: quale sit cogita fundamentũ fragile: tremulũ: caducũ: crebre noteq; regum indicãt ruine: uertex nubilosus: turbidus: iquietus: quod sic esse vita re gũ ꝓbat tristis occupata: difficilis. Uide ergo ubi struxeris: ut fortuna: sic uoluntas regũ uaria ⁊ in constans ac semper incerta: ꝗ̃q̃ nec stãtibus illis boni aliquid ista res habeat: mali multũ. ¶ Gau. Amicitiam regis mei multis periculis ac sudore promerui. ¶ Rõ. Heu quanto tutius quantoq; fa cilius regis omnium amicitiam meruisses.

¶ De Amicorum abundantia. Dial.L. ¶ Ga.

Micitijs abundo. ¶ Ratio. Mirum tibi
a vnĩ rei huius abundantiam esse: cuius qui dem cunctis hominibus penuria tãta sit: ut ex omnibus seculis uix paucissima memorẽtur amicorum paria. ¶ Gaudiũ. Mihi amicitie mul te sunt. ¶ Ratio. Fucate igitur: uere enim amici tie rarum bonum usq; adeo: ut qui vnam longa li cet in etate quesierit: negociator rerum talium sat industrius habeatur. ¶ Gaudiũ. Amicitijs felix sum. ¶ Ratio. Hoc scire non potes: nisi reb⁹ alijs sis infelix. Uerũ enim est illud: Felix se nescit ama ri. ¶ Gaudium. Amicitie certe sunt. ¶ Ratio. Er go ⁊ aduersitas certa est. Uerũ est enim illud quo q;: Amicus certus in re incerta cernitur. ¶ Gaud. Amicitie multe sunt. ¶ Ratio. Huius rei iudiciũ experientie committe: non fame multa mentiri so lite: Pauciores erunt fortassis ꝗ̃ reris. ¶ Gaudi um. Amicitiarum nimis magna copia est. ¶ Rõ. Mitte superuacua: in rebus omnibus qui quod sa tis est habet: amplius non requirat. ¶ Gaudiũ. Amicorũ satis magna copia est. ¶ Ratio. Ad id ipsum neq; populo Romano tum dum maxime floreret: neq; ulli mortalium contigisse apud illu strem legis historicum. ¶ Gaudiũ. Amicitie mul te sunt. ¶ Ratio. Dixi iam: ficte igitur aut equidẽ imperfecte: ut philosophus placet: quoniam fieri põt ut vno tpe cũ altero amicorũ sit gaudendũ flẽ dũq; cũ altero: aut iter illos orto odio: uel hic fidẽ uel illinc uel utrinq; deserẽ sit necesse. ¶ Gau. Co pia est utiliũ ac delectabiliũ amicoꝝ. ¶ Rõ. Sen tio ad vulgares amicitias descẽdis: q̃ tñ ipẽ simul plures esse vix possunt: qd̉ mltis retribuẽ familia riterq; ↄuiuẽ opositissimũ sit: aĩo ꝑsertim in execu tiõe cuiuspiã difficilis atq; igenij opis occupato. ¶ Gau. Amicos qui ꝓsint ⁊ delectẽt hẽo. ¶ Rõ. Caduce amicitie quaꝝ delectatio uel utilitas fun damentum est. Nam ⁊ stantibus illis tremunt: ⁊ cedentibus ruunt: Id non possibile tantum sed perfacile: immo uero prope necessariumq; hec plerunq; uel fortunam sequuntur uel etatem for meq; gratiam: quibus nihil incertius. At que in virtute fundantur immortales sunt: eo ꝙ virtus ipsa quiddam stabile firmũq; sit: ⁊ ut uerbo utar Aristotelis: mansurũq; qm̃ mori negt. Ideo quos propter honestũ dilexim⁹: diligim⁹ uel extinctos. ¶ Gau. Amicos ni fallor fidos hẽo. ¶ Rõ. Uide aũt ne fallaris: ne ue experiri cupias. Nã sepe cui⁹ rei fuerat dulcis opinio: amaꝝ fuit experimentũ. ¶ Gaudium. Amicos puto bonos habeo. ¶ Rõ.

Unde id putes etiam atqꝫ etiam examina: atqꝫ il-
lud in primis q̃ꝫ tũ ipse ames. Sunt enim qui non
amant ⁊ amari putãt: quo nihil est stultius: Isqꝫ
cõmunis error est diuitum: amorem precio emi cre
dunt qui mutuo queritur amore. Generosissima
res est bonus animus: non herbis neqꝫ carminibꝰ
magicis mouetur: non auro aut gemmis: non ad
extremum ferro flectitur: amando vincitur colen-
doqꝫ. Estqꝫ hec Ecatonis greci philosophi amato
rum notissimum: quod Senece placuit ⁊ mihi. Si
vis amari ama: q̃ꝫ q̃ꝫ ⁊ hoc ipsum sepe frustra est:
Tam multe tamqꝫ imperscrutabiles ac profunde
sunt pectorum cauerne: tam uenenosi atqꝫ inhuma
ni ⁊ implacabiles quorundam animi: ut ⁊ cultui
spernant ⁊ amati oderint: nec contenti nullam pio
affectui vicem reddere: quod nec beluis quidem
nisi atrocissimis accidit: exasperant̃ obsequio: ⁊ si
credi potest: amore ad odiũ irritãtur: quod pericu
losissimum ⁊ inter vite mala grauissimum huma-
na simplicitas experitur. ¶ Gau. Credo amicos
optimos habere. ¶ Rõ. Est hoc quidem amicitie
perpetuũ epitheton: quod ⁊ si lingue absit: adest
ĩtellectui. Idqꝫ breuius loqui potes: Dic amicos:
vna optimos dixeris. ¶ Gau. Habere amicos cre
do. ¶ Ratio. Caue ne falsum credas: ne quando
te aliter credere ipsa res cogat. Abyssum animi me
tiri non est hominis: nunc amicos uobis vina con-
ciliant: lachryme aũt probant: ⁊ quod debuit pri-
mum esse nouissimum est. ¶ Gau. Amici in hoc sta
tu rerum multi sunt. ¶ Rõ. Rerum credo felicium.
Ita enim ferme accidit ut ⁊ si fortuna omnis ami
citijs egeat: illi tamen amicorum copia maior sit:
cui rerum ceterarum indigentia minor est: Sic inopiam
semp inopia: copiãqꝫ comitetur copia. Crescat si-
ue adueniat egestas: decrescit seu abibũt seu uerius
detegent̃ amicitie. Qui amici tui fuerũt: qui fortu
ne: illa videbitur abeunte. Te tui sequent̃: illã sui.
Hec melior illa dẽsior caterua. Nec est qḋ mirari
debeas: uase exhausto illos abscedere qui solam vi
ni dulcedinem sequebant̃: aduersitas simulatorem
abigit: fex potorem. ¶ Gau. Innumerabiles habe
re videor amicos. ¶ Ratio. Bene ais videor. Un
de tibi aũt hec opinio: cum oĩum uere amicitie ra-
re sint: innumerabiles tuas esse? Persuasum autẽ
debet esse imprimis: nisi inter bonos amicitias nõ
constare: hinc iam certius estimabis: quot non di-
cam tibi: sed humano generi amicitie pure sint: cũ
numerare ceperis: quot sint boni: ¶ Gau. Amicos
habeo cõplures. ¶ Rõ. Notos dic: Idqꝫ q̃ꝫ uera
citer sis dicturus in dubio est. Nullum enim aĩal:
nulla merx difficilior cognitu q̃ꝫ homo. ¶ Gau.
Amici multi sunt mihi. ¶ Ratio. Contubernales
forsan aut cõuiue. Hi enim nisi epule defuerint nõ
deerunt: Amici aũt pauci semp pauci: sepe nulli: se
pe qḋ iniquissimum est amici nomen domesticus
hostis tenet: ⁊ sub uelo ficte beniuolentie familia-
res insidie delitescunt. ¶ Gaudiũ. Supra necessi-
tatem sunt amici. ¶ Rõ. Apprime necessarius fere
oĩbus maximeqꝫ potẽtibus deest semp qui scilicet
inter tot assentatorum mẽdacia uerum loqui audeat
⁊ uelit: qua in re multis amico utilior hostis fuit.
¶ Gau. Multos habeo amicos. ¶ Rõ. Crede mi
hi pluribus indiges: sanctiorqꝫ esset orbis terrarũ
⁊ quietior si tot essent amicitie quot ferunt̃. ¶ Ga.
Amicum habeo. ¶ Ratio. Multum est. Nil ami-
co charius: nil rarius.

¶ De amicis icognitꝭ nisi ꝑ famã. Dia. LI. ¶ Ga. A
Ama presens absentes mihi peperit ami-
f cos. ¶ Rõ. Est id quidem aliquando visum
ut non solum incognitos sed hostes quoqꝫ
fama faciat amicos. Fecit Masanissam Scipioni
ut qui in omni carthaginensium equitatu primus
esse consueuerat: in omni romanorum equitatu
aduersus Carthaginem primus esset: neqꝫ hostes
tm̃ proprios: sed predones qui publici omniũ mor
talium hostes sunt. Eidem illi fame splendor attra
xit: qui Linterni ad eum in exilio habitantem: fa
cto agmine uenientes: sic ut primo aspectu terribi
les viderentur: ubi se suspectos intellexerunt: posi
tis minis atqꝫ armis: ⁊ dimissis satellitibus insue
tam mansuetudinem induti: soli predonum princi
pes accesserunt: eumqꝫ ceu numen aliquod domũ
qꝫ eius ut templum deuotissimũ uenerati: dextra
illa victoriosa mltis osculis fatigata: affixisqꝫ mu
neribus domus in limine: qualia deorum aris af-
figi mos tunc erat: quasi ingenti lucro aucti ꝙ vi-
rum illum conspexissent: ⁊ tanq̃ꝫ celesti visione ala
cres abierunt. Hoc illi vni contigit: quere alium
ubi eum queso reperies? Ut tamen alijs accidat:
⁊ nois claritas absentem conciliet amicum: Mul
tum enim in rebus: non inficior: potest fama. Nun
quid tamen nõ uerendum erit: ne quod ait quidã:
Minuit presentia famam? Qꝫ multi quos absen-
tes stupuerant: coram positos contempserunt. Te
nera res est iudicium humanum: facile flectitur.
¶ Gaudium. Fama mihi amicos trans alpes ⁊ B
transmaria quesiuit. ¶ Ratio. Uestra fere omnia
friuola eque ⁊ inania sunt. Nam quis usus: aut
quis fructus fuerit illius: a quo nec visus nec vi-
dendus: quem ue nec videris nec visurus vnq̃ꝫ sis.
Uitia uestra presentes quoqꝫ amicitias iutiles fa
ciunt ⁊ infidas: q̃ꝫuis non sint ille quidem sed di-
cantur amicitie: Quid nũc igitur de his tuis ami
citijs speres. Uide: Obsequium amicos parere:
ait Comius: immo hercle ueri amici vix multis ob
sequijs pariuntur: tu credis amicum paucis: forte
⁊ ne tuis quidem uerbis quesiuisse bone spei es.
¶ Gaudium. Fama ab extremo terre mihi attulit
amicum. ¶ Ratio. Fama contraria illum tibi au- C
feret: eoqꝫ facilius quo patẽtiores malis q̃ꝫ bonis
relatibus aures sunt. ¶ Gaudium. Fama mihi bo
num peperit amicum. ¶ Ratio. Unde scis q̃ꝫ bo-
nus sit quẽ nunq̃ꝫ videris: rogo: cum illi ipsi quos
quotidie vides atqꝫ alloqueris: quales sint tãto in
tempore nondum scias. Sepe uos credulitas ue
stra circumuenit: libenter creditis quod optatis.
Multum fidei fame tributis mendaci. Speras
eius animum videre: cuius nunq̃ꝫ frontẽ videris:
cum sint inter notissimos quoqꝫ tot pectorum di-
uersoria: tot latebre. Difficile est enim amicum nisi
in magna aduersitate cognoscere: operosius est il
lum noscere q̃ꝫ querere. Una sepe hora paucis uer
bis queritur: qui vix multis annis atqꝫ experimẽ-
tis agnoscitur. Uoco autem amicum ut vulgus: ue
rus enim non ante queritur q̃ꝫ probetur. Nec ami
cum probant aliorum uerba: certe nec propria sed
experta charitas fides. ¶ Gau. Amicum mihi de
longinquo fecit fama. ¶ Rõ. De te aliquid menti
endo gꝓpiam tibi amicũ dedit: de te uera loquẽdo
uel forsitã mẽtiẽdo itidẽ tibi hũc ipsũ alter eripiet

Quibꝰ vijs fiunt creſcuntqꝫ oia: eiſdem facile reſoluunť. Et natura vult: ut cito aucta cito deſinant.

¶ De amico vnico ⁊ fideli. Dia.LII. ¶ Gau.

A Micum vnum fidum ⁊ expertum habeo.
a ¶ Rō. Sepe in experiendo veſtrum errat acumen: ⁊ dum uoſipſos peritiſſimos iudicatis: in hocipſo ac perinde certerarum reruꝫ in eſtimatione fallimini. ¶ Gaudiuꝫ. Scio ego: non eſtimo amicum mihi eſſe fideliſſimum. ¶ Ratio. Et quot putas idem credentes: immo ut ſibi videbantur ⁊ ſcientes cum ad artiſſimuꝫ uentum eſſet examen: ſeſe luſos inuenerunt? Unde v̇o tot quotidie de amicis pꝛodeunt querele: niſi quia quos fidiſſimos habebatis inueniſtis infidos? Nullus rei tam difficilis q̃ꝫ humani animi coniectura extimatioqꝫ eſt. ¶ Gaudium. Nihil conijcio: nihil extimo ut dixi: ſed ſcio amicum ueriſſimuꝫ me habere. ¶ Ratio. Habes rem aut optimaꝫ aut peſſimū
B errorem. ¶ Gaudium. Nulluꝫ rei huius errorem habeo: ſed amicum multis ac magnis expertū caſibus. ¶ Ratio. Habes ergo rem dulciſſimā ſanctiſſimamqꝫ: qua vna poſt virtuteꝫ ſolam nihil homini melius in hac vita ſeu natura ſeu caſus aliqs ſeu laboꝛ ac ſtudium dedit. Dulces fateoꝛ parentes: dulces filij: dulces fratres: poſſunt tamē amareſcere: nec parentes ideo nec fratres quidem deſierunt eſſe nec filij cū dulces eſſe deſierint: at amicus ſolus duꝫ ſit uerus: dulcis ⁊ charus eſſe nō deſinit. ¶ Chari inqꝫ̃ ſunt parentes: Nōne autē Juppiter Saturnum regno patrem expulit? Nicomedes Pꝛuſiam bithynie regem: ſuum patrem conſilia licet necandi filij agitantem vita pꝛiuauit? Et Ptolemeus hinc philopater dictus: patre ac matre inſuper ⁊ fratre occiſis: ad ultimum ⁊ uxore Eurydice interfecta: regnum egypti ſcoꝛtoruꝫ ſic rexit arbitrio: ut nihil in regno pꝛopꝛium haberet pꝛeter nudum ⁊ inane regiſ nomen. Nonne ⁊ Oreſtes Clitemneſtram matrem: Agrippinam Nero: Antipꝛ Theſſalonicē iterfecit? ¶ Chari filij: Nōne Theſeus Hippolytum caſtiſſimuꝫ: Philippus rex macedonie Demetrium filium adoleſcentem optimuꝫ iuſſit occidi? Nonne ⁊ Ptolemeus alter aduerſum pietati nomen ⁊ ipſe quoqꝫ fidiſſimus rex egypti duos? Et Herodes rex iudee vnuꝫ: Et Conſtantinus romanorum imperatoꝛ vnum quoque Criſpum filium interemit. Nonne Maleus dux carthaginenſium Carthalonem filium crucifixit? Quin ⁊ matres quarum amoꝛ hinc intenſioꝛ: hinc mitioꝛ ſexus: in filios ſeuierunt. Nota omnibus Medea. Quid Laodice cappadocieqꝫ regina: que regnandi cupidine filioſ quinqꝫ mactauit. ¶ Chari inqꝫ̃ parenteſ: repeto eni: chari filij: chari fratres. At ut vno exemplo omnis claudatur impietas: Phꝛates rex parthorum omnium regum ſceleſtiſſimus: omniumqꝫ moꝛtalium regnandi nō cupiditate ſed rabie furijſqꝫ actus Orodeꝫ ſenem ⁊ afflictum patrem: ad hec ⁊ triginta fratres ſuos dicti regis filios: ſuumqꝫ inſuper filiuꝫ occidit: ne quis ſupereſſet in Parthia qui regnaret. Sed uetuſta hec: Nunquid non ⁊ recentiore memoria inter patrem ⁊ filium de regno in bꝛitannia certatum audiuimus: ⁊ nudiuſtertius inter fratres in Hiſpania decertari vidimus. Quꝫ̃ talium odiorū

⁊ maxime fraternorum crebꝛa adeo ⁊ noua ⁊ uetera ſint exempla: ut pene laborioſius ſit exquirere qui amici fratres fuerint: q̃ꝫ qui hoſtes. Utrunqꝫ poſtponimus: Remedia enim nunc non exempla colligimus. Quid pꝛeterea: an non chari coniuges: chare uxoreſ? Sed interrogabis Agamemnonem ac Deiphobum: ⁊ de ueſtris Claudiū Ceſarem ac minorem percunctaberis Africanuꝫ. Hi tibi q̃ꝫ chari fuerint uxoribus ſuis dicent. Contra v̇o Octauiam ſciſcitare ⁊ Arſinoen: quid illa de Nerone ſuo: hec de ſuo ſentiat Ptolemeo. Illa de adoptiuo: hec de naturali fratre: utraqꝫ de marito Illa quidem in ſeipſa: hec in filijs experta teſtabitur. Eminētia ut vides ⁊ clarā decerpimꝰ: vulgus ⁊ urbes ⁊ communem vitam hominum his plenam querimonijs pꝛeterimus. Quibus ita ſe habentibus: cum in omni genere illorum qui chariſſimi videantur: odijs ſepe latentibus: ſepe etiam manifeſtis multa iſit amaritudo: ſola amicitia odiis uacat: nemo vnqꝫ̃ non dicam occidit aut perdidit amicum: ſed ne leſit quidem uolens. Quobrem ſi amicum uerum qualem pꝛedicas inueniſti: magnas te diuitias inueniſſe credito. Illud vide ne: ut magna pars hominuꝫ rebus dedita vilibus nobiliumqꝫ contemptrix ⁊ agris aut mercibꝰ q̃ꝫ amicitijs ac virtutibus colendis intentioꝛ: quod optimum nactus es negligas. Si tantam curam impēditis cuſtodie auri ⁊ argenti atqꝫ orientalium lapillorum: que ſunt terre feces ⁊ pelagi purgamenta: quanta diligentia amici cultui impendenda eſt rei pꝛecioſiſſime ac diuine. Ne qua vnqꝫ̃ re offenſus: ne quo vnqꝫ̃ uerbo alienatus effugiat: ſerumqꝫ audias illud eccleſiaſticum: Sicut qui dimittit auem de manu ſua: ſic reliquiſti pꝛoximum tuuꝫ ⁊ non eum capies. Non illum ſequeris: quoniam lōge abeſt. Effugit enim ſicut capꝛea de laqueo: quoniam vulnerata eſt anima eius: ultra eum non poteris colligare. Pꝛoinde ingens bonum habes ac ſuaue operoſum tamē ac difficile: queſitu inqꝫ̃ operoſum ⁊ cuſtodia. Magnus theſaurus eſt amicꝰ: ſed magna ſeruandus cura: magno ſi pereat lugendus fletu.

¶ De diuitiarum copia. Dia.LIII. ¶ Gau.

S Ed abundo opibus. ¶ Ratio. Jā non mi-
f roꝛ ſi ⁊ amicitijs abūdare viſus eras. Nō eſt nouum neqꝫ inſolitum: locupletum limina vulgaribus amicitijs ⁊ ſimulatis obſequijs frequentari. ¶ Gaudium. Opum magna vis eſt mihi. ¶ Ratio. Anceps ⁊ oneroſa felicitas: ⁊ que plus inuidie ſit habitura: q̃ꝫ gaudij. ¶ Gaudium. Diuitie exundantes ſunt. ¶ Ratio. Non ſtatim ideo exūdans quies exundanſqꝫ iucunditas: Uix diuitem inuenias qui non ſibi melius fuiſſe in mediocritate uel honeſta etiam paupertate fateatur. ¶ Gaudiuꝫ. Multi mihi accreuere diuitie. ¶ Ratio. Securitas: gaudium: tranquillitaſ decreuere: que ſi cum illis creſcerent: non amari tm̄ diuitias paterer ſed hoꝛtarer. ¶ Gaudium. Opes multas habeo. ¶ Ratio. Habes rem queſitu difficilem: cuſtoditu anxiam: amiſſu flebilem. ¶ Gaudium. Magne mihi diuitie ſunt. ¶ Ratio. Sparſe ſi fuerint decreſcent: ſeruate non te diuitem ſed occupatum: non dominū facient ſed cuſtodē. ¶ Gau. Diuitias habeo ingenteſ. ¶ Ratio. Uide ne potius

habeare: hoc est ne non diuitie tue sint sed tu illarum: neq; ille tibi seruiant sed tu ipsis. Nam si nescis: plures multo sunt qui habentur q̄ qui habēt: multoq; crebriores: quos propheticus sermo notat: Uiri diuitiarum q̄ diuitie virorum. Sic uos uestra cupiditas vilitasq; animi de dominis seruos facit. Usus quidem pecunie notus est: ut nature necessaria comparentur: Pauca simul ⁊ exigua longeq; facilia: quicquid excesserit graue est: nec iam diuitie sed vincula: sed compedes: nec iā corporis ornamenta: sed impedimēta animi ⁊ sollicitudinum atq; formidinum acerui. ¶ Gaudiū. Diuitijs plenus sum. ¶ Ratio. Caue ne te rumpāt Omnis enim plenitudo querit exitū. Multis mortem attulere diuitie requiem fere omnibus abstulere. ¶ Gaudium. Opes habeo immensas. ¶ Ratio. Bonis moribus rem aduersam. Nimie opes non modo singulorum hominum: sed populi romani corruperūt mores miramq; illam ⁊ eximiā fregere virtutem: qui tādiu clarus ⁊ tādiu iustus atq; integer: q̄diu pauper fuit. In egestate victor gentium: ⁊ quod est gloriosius: victor sui domitorq; vitiorum: a diuitijs vict⁹ est atq; pessundat⁹: Nota loquor: Quid nunc tibi diuitijs sit sperandum vides. ¶ Gau. Diuitijs affluo. ¶ Ratio. Optū mallem virtutibus abundares. ¶ Gau. In diuitijs requiesco. ¶ Ratio. Consopiti estis in uepribus miseri. Grauis sopor qui non sentit aculeos. Uenit ecce que uos excitet: ⁊ exponat luce clarius id quod scriptum est: Dormierunt somnum suum ⁊ nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

¶ De inuentione aurifodine. Dia. LIIII. ¶ Gau.

a Urifodinam inueni. ¶ Ratio. Hec spes opum: multis inopie: nonnullis exitij causa fuit: dum neglectis omnibus alijs curis huic vni deditis ⁊ laboris plurimum ⁊ lucri modicum res habuit: dum ad hanc auri cupidinem celo ⁊ sole derelicto in tenebris euum agere didicerunt: ceco ⁊ noxio ante tempus uapore cōsumpti. ¶ Gaudium. Aurifodinam casus obtulit. ¶ Rō. Ut auersus a contemplatione celestium terrestribus inhies: neq; tantummodo humi accliuis sed sub terra mersus infelici⁹ viuas ⁊ breui⁹. ¶ Gau. Aurifodinam ingredior. ¶ Ratio. Nero Cesar suprema illa sua nocte terribili ⁊ misera: sed sibi debita: ut quoddam specus ingrediens ignominiosam mortem ⁊ ludibria populi persequentis euaderet: a suis admonitus negauit viuum sub terrā se iturum. Tu nullo metu impellente sed auaritia rapiente viuus is sub terram: neq; te hinc almum celi lumen retinet: illinc ante telluris horrore xcludit. Quid mirum si per omnes terras querēde diuitie homines fatigantur: quando ⁊ sub terra que site ⁊ effosse tartareos exagitant manes? Utq; ait Naso: Itum est in viscera terre: Quasq; recondiderat stygijsq; admouerat vmbris: Effodiuntur opes irritamenta malorum. ¶ Gaudium. Aurifodinam inueni. ¶ Ratio. Uetus est uerbum: Sepe vnus leporem mouet: alter capit. Inuenisti predā quam plurimi concupiscant: vnus rapiat: ⁊ tu ille forsitan vnus non sis. Circum optabilia fit concursus ⁊ periculum est inuenisse vnum: quod cupiāt multi: nullus partiri uelit. Hec est causa cur cū italia: ut ait Plinius: metallorum omnium fertilitate nullis cedat terris: interdictum id uetere cōsulto patrum atq; occultatum est ut italie parceretur. ¶ Gau. Auriferam terrā fodio. ¶ Ratio. Labor certus euentus ambiguus. Quid si multum fodias: nihil inuenias? Quid si multum inuenias sed non tibi? Quid si tibi inuenisse peius sit: ⁊ nihil inuenisse erat melius? Humano sepe gaudio meror est proximus. ¶ Gaudium. In aurifodinam descendi. ¶ Ratio. Inter homines queri solet quod inuentum mergat in tartara: Tu apud tartarū queris ꝙ te tollat ad superos? ¶ Gaudium. Aurifodinam reperi. ¶ Ratio. Pronum iter ad inferos inuenisti.

¶ De inuentione thesauri. Dia. LV. ¶ Gau.

Hesaurum repperi. ¶ Ratio. Caue dolos A
t ⁊ insidias fortune. Hamis esca pretenditur: viscus ⁊ laquei blandum aliquid prae se ferunt. ¶ Gau. Thesaurum inueni. ¶ Ratio. Multis thesauris mors fuit: Ut nullū corpori periculum sit: discrimen est ingens anime. Non satiant opes desiderium: immo nec mitigant sed accēdunt: humana cupiditas successibus inardescit: ⁊ crescente auro crescit auri sitis ⁊ querendi studium: minuiturq; virtus: que vna mors anime est. ¶ Gau. Thesaurum mihi sors obtulit. ¶ Ratio. B
Pondus infestum contrariumq; modestie. Nil sibi nō arrogat que repēs fortuna beauerit. ¶ Gaudium. Inscius in thesaurum incidi. ¶ Ratio. Tutius forsan in colubrum incidisses. Cum enim diuitie auri ⁊ argenti virtutum inopiam afferre soleant: idq; sit omnibus proprium: tum precipue repentinis: ꝙ alie si sensim nocent: dum ⁊ ꝟo aliquid detrahunt indies: ⁊ opinionibus falsis robur adijciunt: he subitum pariunt stuporem: improuisoq; impetu mentem turbant. ¶ Gau. Thesaurum inuentum domi abdidi. ¶ Ratio. Quod in hac tua letitia summum est: inuenisti grauem ⁊ inutilem terre fecem: pudeat celestis nature animum his attolli. ¶ Gau. Thesaurus insperatus obtigit repēte. ¶ Ratio. Hunc māsurum credis ⁊ repente desinet: Quecunq; fere cito crescunt cito occidunt. Subite opes quasi felicitas somniantis.

¶ De fenore. Dia. LVI. ¶ Gau.

Ecuniam in tuto fenore posui. ¶ Ratio. A
p Est ⁊ qui bene inuentis male utitur: ⁊ qui male inuentis peius ⁊ pessime. Tu pecuniam inuenisti non ut diues fieres sed ut malus: non tam malus ut auguror: futurus ni pecuniam inuenisses. Sunt enim qui successibus nequiores fiunt: non dei munus agnoscentes: neq; illi saltem similes: de quo scriptum est: Confitebitur tibi cum benefeceris ei: sed apertam sibi celitus nequitie semitam extimantes. Inuenisti ergo pecuniam qua dedecus mercareris: ⁊ examine metallum anime tue sarcinam faceres infelix. ¶ Gau. Fenus bene posui. ¶ Ratio. Malū non bene poni dixeris sed deponi. Siquidem malum pondus excusseris bene erit: alioquin ubicunq; posueris: dum ad te pertineat: malum esse non desinet. ¶ Gau. Fenus optimū bene collocaui. ¶ Rō. Quomō bū collocetᷣ malū videris. Sane quāto opimius malum tāto ⁊ pei⁹. Notū illud Dauidicū: Prodijt q̄si ex adipe iniqtas corū. Quāto ergo ditior fenerator: tāto ⁊ neqtior: tāto maior auaritia: maior ipietas. ¶ Ga. B
Fenori studeo. ¶ Ratio. An nulla artium erat cui

melius ſtudereſ? An erant multe: ſed huic aptius
erat ingenium? An quid rei eſt ut huic vni ſtudio
animum applicares: quo neſcio an aliud uſq̄ꝫ ſedi
us iuenire potueris aut vilius: aut tā miſeri pror
ſus ⁊ deiecti animi tamqꝫ inertis indicium? Tot
vndiqꝫ patent artes: tot viuendi vie: peſſimaꝫ om
nium elegiſti: ꝙ quietior viſa eſt: ſedere ſcilicet ⁊
numerare dies ac uelociſſimi finem menſis expe-
ctare: non intelligēs tibi quoqꝫ horas dieſqꝫ ⁊ mē
ſes ⁊ annos currere: ⁊ ut nexis tuis: ſic ⁊ tibi ter
minum inſtare: ſicut inq̄ꝫ illis ut tibi: ſic tibi ut na-
ture debitum ſoluas: turpiter parta deſtituens ⁊
incertus. Extorques ergo a pauperibus quo igno
tos dites: ⁊ futuri ſemper metuens iudicij: ⁊ ob-
ſcene interim non dominus ſed cuſtos pauidus ra
pine: fame preſſus ⁊ infamia. Mirarer in urbibꝰ
politicis huic flagitio locum eſſe: niſi eſſet ⁊ reliqs
Itaqꝫ cum pauloante hoc tempus feneratores ut
leproſi a conſortio hominum ſegregati agerent:
nec tñ ad eos nullus accederet niſi egenus: ſed ēt
ut male olentes atqꝫ contagioſi ab obuijs vitarē-
tur: nunc iam non modo cum populo: ſed cuꝫ prin
cipibus conuerſantur ⁊ matrimonia contrahunt
⁊ dignitates adipiſcuntur. Tanta eſt vis auri: im
mo quidem quod pro monſtro audias: ipſi: quos
deus omnipotens male perdat: principes feneran
tur: tam leuis anime fameqꝫ iactura: tā ſuauis vn
C decunqꝫ queſite pecunie odor eſt. ¶ Gau. Fenera
ri iuuat. ¶ Ratio. Turpis delectatio ⁊ miſera.
¶ Gau. Fenerari ſolitus ſum. ¶ Ratio. Si cato-
ni credimus: hominem occidiſti. ¶ Gau. Fenera
tor ſum: artificium aliud non didici. ¶ Ratio. Hic
auaritie clipeus: hec cauſa pretenditur: ꝙ ſi diſce-
re uolenti quoqꝫ difficile eſt: quid diſcat inuitus.
¶ Gau. Semper fenerabor. ¶ Ratio. Semp igi
tur miſer eris: ſemper cupidus: ſemper inops.

A ¶ De agro fertili ⁊ exculto. Dia. LVII. ¶ Gau.

Ertilis ager eſt mihi. ¶ Ratio. Uim fecū
f datoris intellige: doniſqꝫ celeſtibꝰ ſic ute
re ne diſpliceas largienti: quod ita demuꝫ
rite facies: ſi ⁊ ſobrietatem ⁊ modeſtiam fertilitas
non excludet: ⁊ ubertas in partem egeni ueniet at
qꝫ amici: Nil ſoli dulce: nil ſapiduꝫ. ¶ Gau. Agrū
fertilem exquiſitiſſime colo. ¶ Ratio. Nō homo
terre: ſed terre homini ſeruire debuerat: hominuꝫ
culpis effectuꝫ eſt: ne terra poſſeſſori ſuo ſine labo
re reſpondeat. Inculta meſſem horridam: lappas
⁊ tribulos paritura. Hanc ferro ſollicitare miriſ-
qꝫ blanditijs mollire: mortalis coegit indigentia.
Hinc agriculture fluxit initium ſanctiſſime ⁊ inno
centiſſime quondam vite: nunc vni ex multis ⁊ pri
ſco labori ⁊ nouis vitijs obnoxie: poſtq̄ꝫ nihil in-
uidie atqꝫ auaritie: inacceſſum ruſticas etiā caſas
urbana piacula peruaſere. Certe ultimos hominū
ruſticos malos fuiſſe conuenit: Unde illud poeti-
cum: Extrema per illos iuſtitia excedens terris ue
ſtigia fecit. Sed uerendum ne qui mali fuerāt no
uiſſimi: primi ſint: ut ſi vnq̄ꝫ forte eſſet ad virtuteꝫ
reditus ⁊ ad priſcos mores: in hoc quoqꝫ ſint ul-
timi. Nunc ad ipſam agriculture arteꝫ redeo: que
magnis olim tractata viris atqꝫ ingenijs in precio
fuit: In qua ut multis in rebus altum locum Ca-
to cenſorius tenet: de quo cum ueriſſime ſcriptum
ſit: Optimus ſenator: optimus orator: optimꝰ im-
perator. Tandem laudis ad cumulum illud eſt ad-
ditum: ſine emulo: ſiue ſine exemplo ſui temporis
agricola. Quem puderet igitur cum Catone ter-
ram colere. Quis omnino ſibi turpe aliquid du-
ceret: quod pulchrum ille ſibi duxiſſet: qui preter
corporis atqꝫ animi virtutes rerūqꝫ geſtaruꝫ glo
riam etiam de hiſpania triumphaſſet? Quis ſolli-
citare atqꝫ hortari boues erubeſceret: quos in ſul
cum urgeret illa uox: que tot magnos exercitus in
prelium accendiſſet: tot ancipites cauſas diſertiſ-
ſime peroraſſet? Quis raſtrum atqꝫ aratrum faſti
diret: quod illa triūphalis ac philoſophica manus
attingeret: que inſignes de tot hoſtibus victorias
peperiſſet: tot de rebus optimis preclaros libros
ſcripſiſſet: ſiue ad philoſophiam: ſiue ad hiſtoriā:
ſiue ad uſum vite ſpectantibus: quales ſunt quos
de hoc ipſo quod nunc loquimur ſcripſit. Primꝰ
equidem apud uos colendi arui precepta collegit
in formam artis ac redegit in litteras. Secutiqꝫ il
lum multi alij: quoruꝫ quidam humile illud ac de
preſſum artificiuꝫ nobiliſſimis atqꝫ altiſſimis uer
ſibus extulerunt: quos nūc memorans nec huma
ne immemor neceſſitatis agriculturam certe non
improbo. Nunq̄ꝫ tamen aut ſcriptorum claritas
aut inopie metus coget: ut liberalibus ⁊ honeſtis
artibus preferendam cenſeam nec equandam qui
dem: q̄uis enim eoſdem duces ſimul illuſtres ⁊
agricolas primum illud imperij tempus habuerit
mutata iam ſpatio res eſt. Neqꝫ ut fragilior nunc
natura eſt: ad res tam uarias ingenia ueſtra ſuffi-
ciunt: Hac etate igit̃ excellētibꝰ viris agriculture
opaꝫ dare: nō pro arte uel negocio: ſed pro ocio ⁊
curaꝝ alternatiōe ꝑmiſerim: utqꝫ interdū teneros
ramos pubeſcentibꝰ gēmis inſerē: luxuriātia folia
curua falce cōpeſcere: laſciuos palmites ꝓlis in
ſpem ſcrobibus cauis infodere: ſitientibus pratis
querulos riuos prono calle diuertere: Illos ſi nā
ſic fodere pertinaciter atqꝫ arare: totoqꝫ animo in
cumbere terris niſi neceſſitas cogat: indecoruꝫ at
qꝫ indecens docto fortiqꝫ viro arbitror: cui nobi-
lioris exercitij deeſſe materia vix poſſit. Natura
parens optima: duꝫ multas mortalibus artes da
ret: ipſa etiam diſtinxit ingenia: ut cui quiſqꝫ erit
aptiſſimus: illi inſiſtat. Uidebis aliquem qui me-
diocri ingenio taꝫ ſolerter aut arua ſulcet aut ma
ria: ut hac in re cuiuſuis acumen philoſophi nulla
ſibi conferri poſſit induſtria: ſtultum ⁊ inglorium
fuerit cum alio: non in tua ſed illius arte contende
re: ubi toto maior v̉tice minor appareas: ⁊ victor
in maximis multis ac paruis in rebus facile vinci
queas. ¶ Gau. Ager hac mihi eſtate prefertilis
fuit. ¶ Ratio. Proximam operire: preſens ſepe
fertilitas uenture ſterilitatis arra eſt. Rara quidē
ſine intermiſſione proſperitas. ¶ Gau. Diligēter
agrū colui. ¶ Rō. Bene: ſi nil melius qͦd faceres
fuit. ¶ Gau. Colui vineā exq̄ſite. ¶ Rō. Cerā cū
illa forte vindemiā pactꝰ: an ⁊ cū pruina aut etiā
cū grādine pepigiſti. ¶ Gau. Solito largius ar-
uum ſeui. ¶ Rō. Plures paſces grues rure: plu-
res domi mures: uolucrū hoſpes ac uermiū: lolij
excuſſor: aree cōpactor: horrei architectus: meten
tiū ſeruus ac Terētiū. ¶ Gau. Seui agrum largi
ter. ¶ Ratio. Eſto in ſpe bona: metes quod ſerui-
ſti triticum atqꝫ ſollicitudinem: niſi illud eſt uerꝰ
ꝙ triticum plurimorum: ſed anxietas tua eſt: ⁊ ut
proprie dixerim: ager ipſe eſt animus: cultus intē-

tio:semen cura:messis labor: hanc uberrimaȝ pcipies. ℭ Gau. Rus.optime colui. ℭ Ratio. Dicaȝ quod mireris. Illi ipsi antiqui agricole: viri fortes quibus glorie fuit agricultura:colenduȝ bene censuerunt:sed nō optime: Incredibile primo forsan auditu:at experientie cōprobatiōe uerissimū: vix enim fertilitas sumptū equat:estqꝫ apd ipsos ueteres:hominiſ atqꝫ agri comparatio nō inepta: ut uterqꝫ si sumptuosus fuerit:q̄uiſ ⁊ questuosuſ: reliqui nihil aut modicum sit:neutrum magni igitur existimandum. ℭ Gau. Summo studio terrā colo. ℭ Ratio. Tete mallem coleres:sed terrestre animal terram amas:nec multum cum tu illā quā nunc percolis impinguabis. Cole agrorū atqꝫ arborum q̄tum vis:neqꝫ multos terre pedes ad ultimum occupabis:neqꝫ ut ait Flaccus: harum quas colis arboruȝ te preter inuisas cupressos ulla breuem dominum sequetur.

ℭ De viridarijs. Dialogus.LVIII. ℭ Gau.

Amena mihi sunt viridaria. ℭ Ratio. Ha-

a bent hec interdum fateor honeste aliquid uoluptatis:nōnunq̄ etiā inhoneste. Eque igitur studiosos ac uoluptuosos videas vmbrosiſ secessibus delectari: Nam ⁊ ingenium locus excitat ⁊ ad penitentiam quosdā:alios ad incōtinētiam ⁊ lasciuiam exhortatur. Nec de nihilo est ꝙ summus orator dum infesto reo adulteriū obijceret: amena in quibus id commissum esset loca descripsit quasi ad flagitium stimulos: Non locis ergo sed animo gaudendum est:si talis obtigit qui bene locis omnibus uti norit. ℭ Gau. Secretis viretis affluo. ℭ Ratio. Secretum Tiberij viretuȝ: ⁊ secessum capree quis ignorat? Pudet pigetqꝫ exequi que itidē oib⁹ nota sūt. Ille senex hircin⁹ loca ipsa seposita:qb⁹ ꝓbris īfecerit. Quāto autem gloriosius arido in rure exul Scipio africanus vixerat:q̄ suis in uoluptatibus princeps ille romanus? Repeto igitur:non in locis:neqꝫ ullis preter animum in rebus habitat omnis uestra felicitas. Unde ⁊ qui solitariam vitam recessusqꝫ abditos laudauerunt:sic intelligi uoluerunt:si his animuſ uti sciret ⁊ nō aliter. Proinde quem tu de viretis tuis fructum colliges expectandum erit:at tū demum quid pronunciē videto: Nam si locis tm̄ gloriaris:que tua nudius tertius non erant ⁊ tua forsitan cras non erunt:ac si rite consideres:tua etiaȝ nunc nō sunt:alieno proculdubio gloriaris. Quiſ hic glorie tue locus? Quid ad te si gelide per estatem alpes:si olympus nubibus altior:si ramosus ac frondifer apennius? Quid si lucidus Ticinuſ: si amenus Athesis:si sonorus sorga? He si laudeſ sunt:certe non sunt hominum sed locorum: tuum sit:expedit quo lauderis. ℭ Gau. Decoris spatior viretis. ℭ Ratio. Refert que nam cure interiȝ tuo in pectore spatientur. Nam quid iuuat arcula in eburnea vnguenta olida condidisse? Quid pulchris in locis turpem animum? Quot in rupibus horridis sanctissimi floruerunt viri? Quot in pratis virentibus turpeſ adulteri marcuerunt? Adde ꝙ non animis solum:sed corporibus viteqꝫ hominum interdum loca huiusmodi nocuisse comptuȝ est:non tm̄ haustu aeris immodico:sed ferro etiaȝ occultoqꝫ impetu. Quis non legit apud Curtiuȝ: amenissimos nemorum recessus ⁊ vireta illa Medorum manu consita:regum ac satraparum curaȝ

⁊ precipuam:ut perhibent:uoluptatem. Atqui in illis iussu ebrij ac uesani regis adolescentis:interfectus est Parmenio claruſ senex: ⁊ ni fallor: Macedonum primus ducum. Quis non nouit Caietam littoris flexum illum quo nullus sub celo pulchrior:nullus amenior:illic iussu temulenti ⁊ crudelis Antonij occisus est Cicero. Et poterat utcūqꝫ tanto viro locus conuenire:ut postq̄ scilicet rome mori fato uetitum erat:florido in rure moreretur florentissimus oratorum virqꝫ optimus:sed ⁊ modus ⁊ auctor mortis prorsus indign⁹ fuit. Spatiabatur illis forte tūc in locis Cicero urbanas fugiens procellas: ⁊ uel ad philosophiaȝ viteqꝫ cultum suo more noui aliquid cogitabat:uel rempublicam miseratus de statu patrie conceptum dolorem animi:oculoruȝ oblectatione leniebat: quādo ab illo omnis hoste virtutis immissi carnifices talem virum abstulerunt mundo:qualem:ut auguror:secula nulla restituent. Sic est igitur:loca delectabilia sepe insidijs opportuna sunt:duȝ licentius ibi laxiusqꝫ degitur: auersisqꝫ magis sensib⁹ a circumspectione periculi: Naȝ ⁊ laqueo densis in siluis fere: ⁊ visco uolucres facilius in ramis viridibus capiunt. ℭ Gau. Letus in viridarijs ⁊ curaruȝ uacuus dego. ℭ Ratio. Letitia curarumqꝫ uacuitas cautioni semper aduersa est. Dū sua nēpe quisqꝫ picula:duȝ cōem humani generis statū omnes acriter cogitant:vix aut letus ualde aut curarum uacuus quisq̄ viuet:neqꝫ locorum specieſ: neqꝫ opum spes obliuionem attulerit impendentium malorum. ℭ Gau. Libenter in viridarijs meis uersor. ℭ Rō. Non hercle libentius q̄ apri ⁊ ursi. Non refert autem ubi sis: sed quid ibi agas. Nunq̄ te locus nobilitauerit sed tu locuȝ:neqꝫ id aliter q̄ preclarum ibi ⁊ insigne aliqd moliendo. C

ℭ De gregibus ⁊ armentis. Dia.LIX. ℭ Gau.

Audeo gregib⁹ ⁊ armētis. ℭ Ratio. Bru- A

g tinum gaudium. ℭ Gaudium. Armentis ac gregib⁹ abundo. ℭ Ratio. Beluina prosperitas quam belue peperere. ℭ Gaudiuȝ. Amo greges ⁊ armenta. ℭ Ratio. In omni amore amātis ⁊ amati similitudo suspecta est. ℭ Gaudium. Armēta gregesqꝫ amo. ℭ Ratio. Amatis omnia: nisi uos inuicem ac virtutem:que in primis erant amanda negligitis: ⁊ que negligenda diligitis. ℭ Gaudium. Amo armenta gregesqꝫ. ℭ Ratio. O miseri rerum vilium amatores osoresqꝫ nobilium:amatis que nec se amari sentiunt:nec amantibus inuicem reddunt. Cum interea nec uos viceȝ reddatis amantibus:totumqꝫ hoc malū facit auaritia:ut non modo seruum ingenuo sed pecus homini preferendum existimetis. ℭ Gau. Armento B rum gregumqꝫ ingens copia est. ℭ Ratio. Si per teipsum illos paueris:quid nisi occupatissimuſ pastor eris. Officium vile:laudatum licet a multis: ante alios a Catullo ueronensi. Sin per alios:nō tu pastor sed pastorum seruus pastorumqꝫ dolis expositus. Nunc vicinus obfuerit:nunc precipitium nūc morbus:nunc abactor:quotidie demū aliquid fingendum:vnde dānū tibi dolorqꝫ ⁊ illusio: Magna vō parſ mali fuerit illusor rudiſ. ℭ Gau. Armentis ac gregib⁹ diues sum. ℭ Rō. Laudate diuitie sed incerte ⁊ casibus multis obnoxie:fraudibus: rapinis: pestibus:que tam crebre tamqꝫ ualide sunt ut sepe totos greges totaqꝫ lacerent

armenta. Nota pestis: quam Lucretius: q̃q3 illum sequens Maro descripsit. Et q̃3 multas putas famosas minus scriptorum penuria sed dānosas C eque? ¶ Gau. Diues sum gregibus ⁊ armentis. ¶ Ratio. Uage patentesq3 diuitie: que non dicā: arcula: ut aurum: ut gemme: sed ne domo licet amplissima claudi possint: iam nec a seruis: nec a furibus: nec a feris atrocioribus tutus es: omnibus in tuas diuitias datu3 ius. ¶ Gau. Gregib⁹ ⁊ armentis gaudeo. ¶ Rō. Gaudes semel: doliturus millies: Nullus dies sine rumorib⁹ mestus ibit: nūc irruerint Sabei tulerintq3 omnia: necnō pueros gladio percusserint: ut pecuoso illi quōdā nunciatum seni est: Nunc bos cornu fregerit: nūc crus equus: nunc uagantem lupus agnum: nūc infectum gregem mors inuaserit. Non sat miseri uestris malis ⁊ mortalitate ꝓpria uisi estis: nisi mortes quoq3 brutorum animalium lugeretis.

¶ De elephantibus ⁊ camelis. Dia.LX. ¶ Gau.

A Unt mihi elephantes. ¶ Ratio. Cui queso usui: pacis ne an belli? His duo illi notissimi hostes italie Pyrrhus ⁊ Hannibal quibus romanas dum turbare acies sperāt: suas turbauere: Animal graue prorsus ⁊ enorme: quodq3: ut ex historijs nosti: sepe suis exitio fuit: Aspectu mirum ⁊ mole ⁊ specie ⁊ odore ⁊ stridore terribile: effectu autem inutile: procuratione difficile. ¶ Gau. Est mihi ingens elephas. ¶ Ratio. Fuerunt olim in italia elephantes: non uenatu quesiti illi quidem: sed ab hostib⁹ capti ⁊ in triumpho ducti: quiq3 prima fronte terruerant equos italos victores in capitoliu3 secuti: erepti autem Pyrrho: Carthaginensib⁹ vō non erepti tm̄ sed ēt interdicti. Sic enim in conditionibus pacis: quam victi petierant nominatim cautum: ut ⁊ quos haberent domitos traderent ⁊ alios non domarent: ita sensim obsolcuit usus elephantium: non solum in italia ubi longe aduene viq3 aduecti erant: sed in Africa etiam ⁊ egypto: que illoru3 sunt viciniores origini. Itaq3 ⁊ in italia auorum memoria vnicū Frederico romanorum principi fuisse: ⁊ nunc egyptio tyranno non nisi vnicum esse fama est. Utrūq3 vō ad spectaculum potius q̃3 ad usum: Sic in india atq3 ethiopia exterarum tedio gentiu3 liberati: siluas patrias incolunt elephantes. Tu quis es: qui elephante gloriari videris? Alter ne Hannibal: qui vno uectus elephante: vnoq3 fret⁹ oculo italiam fatigauit? Ego hanc beluam ⁊ si humani emulam intellectus ab auctorib⁹ proditam: ⁊ moribus miris insignem habendo tamen inutilem ⁊ inepta3: ⁊ regie potius luxurie q̃3 priuate fortune habilem dico: que domum impleat: horreum exhauriat. ¶ Gau. At Camelos habeo. ¶ Rō. Una

B est pene ratio utrorunq3: nisi ꝙ elephas turrib⁹: camelus sarcinis ferendis idone⁹: eoq3 utilior aptiorq3 si consiliu3 petis utere beluis: quas his ubi vitam agis mundi partibus genuit natura parens prudentissima: que ⁊ beluas ⁊ alia suis queq3 climatib⁹ aptiora distribuit. ¶ Gau. Camelū habeo. ¶ Ratio. Tria milia habuit ⁊ amisit Iob: ⁊ morbi ⁊ raptores ⁊ infecta pascua ⁊ ruine ⁊ mille casus uestra vndiq3 armenta circumsident: Campi ⁊ colles ⁊ menia perduntur assidue: quid his facias que nō stant? Bona uestra fere omnia in perpetuo motu sunt: ⁊ quā insita virtute animi deberetis famam querere: peregrinorum animantium nouitate sectamini.

¶ De simijs ⁊ ludicribus animalibus. Dia.LXI.

¶ Gau.

Imia delectabilis est mihi. ¶ Ratio. Fedum animal aspectu: triste animal effectu: de quo quid aliud q̃3 tediu3 speres? Quicquid domi reperit aut corrumpet aut sparget. Si his atq3 huiusmodi delectaris: utiq3 delectabilis simia tua est. Monstrosam beluam uocat Cicero: nec minus aliquid mirum dicit q̃3 urnam fortiu3 euertisse: idq3 pro ostento grecorū in historijs scriptum esse iure optimo doctissimus vir irridet: cu3 uere mirū potius videri debeat: si non omnia uertat ac dissipet. ¶ Gau. Ludricis animantib⁹ abundo. ¶ Ratio. Turpe simul ⁊ ludicrum esse aliquid non potest. Quis enim in turpitudine ludus est? Quinimo ab omni quod oculosauresq3 ⁊ nares ⁊ animum afficiat fugiendum est: corrupti gustus est amara diligere. Sed hic uester est mos turpibus delectari: neq3 vō turpia ⁊ inepta tm̄ animalia: sed quo nihil est fedius: obscenos etiam homines linguaq3 ⁊ moribus odiosos in delitijs habetis: Et ad summam: quanto quicq3 deformius: tāto uobis acceptius chariusq3: hec in reb⁹ oib⁹ vniformis est regula: hic amor: hec indoles: hoc studium: hec uestri iudicij laus est.

¶ De pauonib⁹: pullis: gallinis: apibus ⁊ colūbis. Dialogus.LXII. ¶ Gau.

Auonibus affluo. ¶ Ratio. Ex illorū caudis argi oculos reperisse consilium fuerit: ne pedibus noceat notissima tegularu3 pestis. ¶ Gau. Pauones multos habeo. ¶ Ratio. Auem visu pulchram non inficior atq3 amenam: sed hec uoluptas oculorū multo aurīū tedio pensanda est: quibus contra illum tartaree uocis horrorem uel fuge uel Ulyxee picis auxilio opus sit: ut sileam omni peius tedio vicinorum odiū ac lamenta: uos vō dum imperiose: ⁊ nihil intemptatum relinquenti gule parcatis: nec aliena nec uestra incommoda cogitatis: obliti hanc viris olim fortissimis sollicitudinem non fuisse: quando intacti pisces ⁊ fere ⁊ uolucres tute erāt: ⁊ preter pēnas nil in pauone placeat: ut Naso ait. Neq3 nūc sane quid in hac aue tantopere placeat īuenio preter nobilitatem carnium: que non putrescere dicūtur longum etiam in tempus si seruentur: quod ⁊ tibi licitum experiri ⁊ expertum se asserit Augustinus: Ita uestram famem nisi adsit ambitio nec cibus satiat nec uoluptas. Pauonem certe cibi gratia rome primus occidisse fertur Hortensius orator: vir eloquio clarus: moribus delicat⁹ ⁊ mollis ut femina: Sed qui morum plurimos: eloquij autem raros habet imitatores. ¶ Gaudiu3. Pullos nutrio. ¶ Ratio. Impedimentum domui: escam vulpibus: aree suffossores: quoꝝ vngulis ⁊ puluereū solū semꝑ ⁊ nunq̃3 superficies equa sit. ¶ Gau. Gallinarū magnus est numerus. ¶ Ratio Ut cessent tedia pene par fructus ⁊ impensa erit: magno precio longisq3 clangoribus exiguum ouum constat. ¶ Gaudium. Sed abundo apibus. ¶ Ratio Non mortalis modo: sed uolatilis ⁊ fugitiua felicitas tua est. ¶ Gaudiu3. Aluearia multa sunt mihi. ¶ Ratio. Non min⁹ in quolibet q̃3 uel in magna urbe negocij uel in castris strepitus est. Nūc

examina fugient: nunc pugnabunt reges: nunc tinnitu eris: nunc iactu pulueris res egebit ut salua sit. Sepe omnia expertus nil profeceris: qui cum ditior esse credideris: nudus sis: proinde si seruandi studium cum melle contuleris: mel amarum uoces. ℂ Gau. Sed columbis affluo. ℂ Rõ. Atqui apum in thalamis siletur per noctem: ut Uirgilius ait: in columbario autem nunq̃: vix est animal inquietius columbo. ℂ Gau. plena mihi sunt: columbaria. ℂ Rõ. Sunt qui litigent et qui gemant: qui diebus domum fedent: noctibus somnum frangant: En magni gaudij materia.

ℂ De Piscinis. Dialogus.LXIII.

p Iscinas mihi extruxisse gaudeo. ℂ Rõ. Non puto felicius extruxeris q̃ Salomon. Cum te ergo conuerteris ad vniuersa opera que fecerint manus tue et ad labores in quibus frustra sudaueris: videbis in omnibus uanitatem et afflictionem animi: ut vnde gauisus fueris fortasse doleas: iacturam existimans et temporis et ipense. ℂ Gau. Feci mihi piscinas. ℂ Rõ. Non satis est gule omnes terras lustrare: aque etiam temptantur: et in regno suo piscibus carcer erigitur. ℂ Gau. Piscinas impleui. ℂ Rõ. Libertatem piscibus abstulisti ac nature domum quos q̃ illa sanos fecerat egrotare docuisti. ℂ Gau. Coegi aquas in piscinam. ℂ Rõ. Uim aquis intulisse in Julio Cesare tanto illo quidem viro notatum et superbie datum vides: Quid te igitur speres. ℂ Gau. Pisces in viuario conclusi. ℂ Rõ. Pennatas uolucres vinculis et imperio coercetis: quid mirum si pigris quoq̃ piscibus imperatis? Omnia prorsus in uestra potestate et uestris subiecta sunt pedibus: laboriosi et cupidi mortales: preter vnum animum quem regere et frenare uel non potestis: uel quod est uerius: non curatis. Itaq̃ uagus et indomitus ille uos agitat: et in omne uanitatum genus ac scelerum impellit: qui si uobis: immo si rationi subditus atq̃ obediens esset: ad meliorem finem rectiori calle uos duceret: prestaret q̃ ut multa que cupitis sperneretis. ℂ Gau. Pisces inclusos in piscinis habeo. ℂ Rõ. Cum omnia subdita sint uobis: vide q̃ decorum sit esse uos subditos uoluptati: rei omnium vilissime: rerum nobilissimos omnium: que sub celo sunt. Sed sic est: omnibus imperare vultis: ut libidini seruiatis. Neq̃ uero nouus hic error nec plebeius: sed antiquus et illustrium: piscinas ac viuaria ostrearum primus instituit Sergius Orata baiano in littore: Sub idem tempus reliquorum piscium viuaria incepit Licinius Murena: uterq̃ cognomen seu illud agnomen a pisce sortitus. En preclare agnominum cause: q̃ ille scilicet oratam appetijt: hic murenam. En qui Africani et Macedonici titulos mereantur: et forsitan non curarum minus hi suis in piscibus capiendis et condiendis inq̃ suis viuarijs extruendis susceperant: q̃ Scipio et Paulus in liberanda atq̃ ornanda patria suisq̃ victorijs ac triumphis. Ita penitus uerum fit: quod quidam dicunt: quantitate curas hominum pene pares: qualitate vero longe impares. Atq̃ ut mala semper exempla imitatorum turbis affluunt: secuti sunt Licinium hunc nobiles viri Philippus: Hortẽsius: ac Lucullus vir alioquin memorabilis: qui viuario simplici non ꝯtentus illic prope Neapolim montem scindi fecit: non minori sumptu q̃ quo sibi villam erexerat: requiem captis piscibus meditatus: fluctu equoreo scisse rupis claustris: instar tranquilli portus immisso. Quobrem magnus Pompeius: ut qui non viuaria: sed imperia cogitaret: haud illepide hũc Lucullum Xerxen togatum: hoc est montium effossorem nuncupabat. Quid de alijs? Murenarum viuaria primus fecit Curus quidam: nescio quis: Nã cũ oĩbus murenis fuis adhuc male noscitur: quarum illa copia tanta fuit: ut earum sex millibus triũphalem cenam Julij Cesaris adornaret. Ut hic quoq̃ suos imitatores habuit: nominatim Hortensium oratorem: de quo supra diximus: virum qui nunq̃ molli defuit exemplo: Ita uestre littere sepe nihil detrahunt insanie: Nonnunq̃ vero: quod mireris adijciunt: dũ licere sibi omnia existimant qui litteras didicerũt: et multa sibi arrogãt: que sine litteris nõ auderẽt: Et hic ergo viuariũ habuisse dicit baiani tractus in littore: ibiq̃ inter ceteros pisces sic murenam vnã dilexisse: ut extinctam luxerit. En amor egregius: en docto grauiq̃ viro dignus fletus: qui nec sui temporis bella domestica: neq̃ ꝓscriptiones ac ciuium mortes fleuisse legitur: nec Cannensem: si suum in tempus incidisset fleturus fuerit ruinã: murene obitũ fleuit? Tanta hec leuitas facit: ut iunioris uenia debeat. Antonie etas ac sexus excusabiliorem reddit ineptiam: que murenam suam: tamẽ non defunctam gemuisse: sed viuentem aureis in auribus coluisse traditur: Sic ut Baulos: id erat vil le nomen: ipsis baianis in finibus multos spectaculi nouitate contraheret. Fuerunt et viuaria cochlearum et alie pisciũ uanitates: atq̃ i primis lupus tyberinus: inter duos ꝓcipue pontes captus. Sed satis multa de alienis erroribus: Tu quo plures his implicitos vides: eo diligentius caue ne similibus ĩplicerís: neq̃ tibi nũc usum pisciũ: sed nimis magnã curã rerum ignobilium interdico.

ℂ De auiarijs auibusq̃ loquacibus et canoris. Dialogus.LXIIII. ℂ Gau.

a Ues uarias in auiario conclusi. ℂ Ratio. Jam piscium minus mirer ergastula. Sũt et uolucrũ quibus latior ac liberior patria celum erat: inuenit gula uenationem: inuenit piscationem: inuenit aucupium: nec cepisse satis est: quas liberas natura creauerat: nisi etiam asseruentur. At quanto erat honestius gulam cogere parabilibus atq̃ facilibus contentari: et siluas feris: maria piscibus: aeremq̃ uolucribus linquere: q̃ in his tm̃ studij ponere: q̃tum si captandis in virtutibus poneretur: illas pridem: nam minime sunt fugaces: optimo studio quesitas: intra animi habitum clausissetis: vnde nec effugere possent nec auferri. ℂ Gau. Auibus auiarium impleui. ℂ Ratio. Rem nequaq̃ necessariam: et quesitu nec minus custodia difficilem peruetustam tamen: cuius ante mille quadringentos annos Rome auctor fuit Lelius quidem cognomento strabo vir equester: Non ille quidem Lelius sapiens habitus: qui si auiaria repperisset: nomen sapientie perdidisset. Quedam sunt inuentu: ut videntur utilia ac iucunda: que tamen ingenia alta dedeceant. Qui piscinas: qui auiaria inuenerunt: quid aliud q̃ gule studium habuerunt: quod virtutis cultoribus alienũ est. ℂ Gaudiũ. Inclusi pingues turdos et

turtures. ¶ Rō. Sed non tardos tortores: tot il lecebris irritata gula: supplicia exigit stomachi laborātis. An nō Satyricū illud audisti. Pena tamē presens cum tu deponis amictus. Turgidus τ crudum pauonem in balnea portas. De Pauone loquit: Formosa etenim τ famosa est auis: sed non sola que precipitem gulam plectat. Gule quidem oblectatio: gustus breuis: ipse quoq₃ mox in nauseam uersurus: ni cohereeas: Pena aūt lōga: cruditas indigestibilis morbi: sepe etiam τ mors. I nunc turdis pinguibus ac turturibus gloriare.
D ¶ Gau. Habeo loq̄ces coruos ac picas τ psitacos ¶ Rō. Letatus is Augustus Cesar eos magnis emit precijs: qui victorē ac triūphatorē Cesarē salutarēt. Cūq₃ subinde alij atq₃ alij igererent: satis se salutato℞ talium domi habere respondit: ponēs illi metham uanitati: nisi coruus ipse nouissim⁹ loco illo mirabili pluris se q̄₃ ceteros redimi coegisset. Et hec quidē in Saturnalibus legunt. Quid in naturali vicini nostri Ueronensis historia: Coruus ille tam docilis esutrina ubi impense alebat: in publicū euolare solitus: τ Tiberium Cesarem: Drusumq₃ τ Germanicū nominatim: totū deniq₃ Romanu₃ populu₃ salutare: tanta plebis gratia: tantoq₃ omniū fauore: ut cū eum vicinus uel inuidia uel ira percitus occidisset: ingenti omniu₃ merore occisor ipse ex ea vicinia pulsus primum: deinde etiam a populo interfectus sit. Coruus aute₃ operosis exequijs τ solenni funere elatus ac traditus sepulture. O ineffabilis populoru₃ semper insania: in illa urbe fletum τ sepultum coruum: τ eius interfectorem romanum ciue₃ morte mulctatum: in qua nec Africanus maior sepulchrum habuit: nec minor ultorem: quia si dijs placet coruus hic populum salutabat ut diximus: Illi aūt nō salutabant sed salute₃ populo gloriamq₃ cōtulerāt: adeo gratior uox coruo℞ q̄₃ viro℞ virtus illustrium. Neget nūc aliquis tutū sese populi cōsensisse iudicio: q̄₃q̄₃ ueris estimatoribus nō sit mirus publicus hic virorum fortiū contemptus: cu₃ ab his coruorum uolucrūq₃ loquaciū miratoribus τ diuine voces τ celestia spernātur oracula. ¶ Gau.
E Formosus est mihi psitacus. ¶ Rō. Solus nēpe omnium torque aureo insignis: nisi Phenix τ ipse etiam auium torquatus: τ preterea sue vnicus speciei. Uerum psitacus salutator magnus: τ p̄sertim principū: plane quasi adulatorē illū fecerit natura. Unde Disticon illud innotuit: Psitacus a uobis aliorum nomina discā: Hoc didici per me dicere Cesar aue. ¶ Gau. Est mihi pica disertissima. ¶ Rō. Cum perrari sint hoies diserti: tibi disertissima pica est? Loquax fateor τ salutatrix est sedula. Uñ τ illud: Pica loquax certa dominum te uoce saluto: Si me nō videas esse negabis auē. Certe de huius auis intentione discendiq₃ studio mira nescio an uera narrātur. Illud in primis vix credibile: propositum ei uerbum si oblita sit: angi illam grauiter τ affligi: molestiamq₃ animi tacita meditatione testari: si ipsum ei uerbum ad memoria₃ reducatur: miris modis hilarescere. At si prorsus seu uerbi difficultate seu memorie imbecillitate vincatur: pre dolore etiam interdum mori: ut iam minus mira Homeri mors poete sit habenda: si tamen illa etiam uera est. Neq₃ uero picis omnibus hec docilitas datur: sed his tantum: τ que glande cibum nomenq₃ percipiunt: τ apud uos vulgo glandarie uocitantur. Picarum species τ forma insignis τ ingenio. ¶ Gaudiu₃. Dulcisonam canoramq₃ lusciniam nactus sum. ¶ Rō. Et hanc quoq₃ τ sturnum greci latiniq₃ sermonis dociles inueniri: τ turdu₃ insuper sua etate sermones humanos imitantem Rome fuisse auctor est Plinius secundus: Quod de sturno nuper publice notum fuit: quem seriatim plurima uerba proferentem humanis accentibus: sepe in ipsius Plinij patria τ audire tibi contigit τ mirari. Nam de psitaco tam trita res est: ut mirabilis iam esse desierit. Quotiens hunc audisti cibos vnum atq₃ alterum clara uoce poscentem? Quotiens nutritorem suum proprio nomine uocantem: atq₃ ut persuaderet multa illi gestuum ac uerborum dulcedine blandientem. Quotiens sic ridentem: ut astantes in risum cogeret: nec omnino alitis sed ueri risus hominis crederetur. Que q̄uis ita sint: tamē hi omnes: luscinie presertim multo melius: mihi credite: suis in ramis canerent: q̄₃ uestris in caueis: nisi quia uestra cupiditas nihil extimat: nisi q̄d sibi proprium fecit. Cum natura fecerit cuncta cōmunia: sic ultra suos fines atq₃ ultra suum nomē tendit auaritia. ¶ Gau. Aues innumeras congregaui. ¶ Rō. Ut multas siue ut omnes habeas: phenix puto deerit: siue vnus: siue est nullus: siue illud in fidem recepimus quod quidam tradidere anno urbis octingentesimo auem hanc ex Arabia in Egyptum euolasse: captamq₃ ibi τ Romam delatam atq₃ in Comitio spectaculo populi expositam: supremam tandem ut credibile est mortem obijsse: quod ultimum falsum esse non dubitant: qui de primis magni dubitant auctores. Ita cum omnes aues habueris: mirabilē pulcherrimamq₃ omnium non habebis. Dolens τ indignās iocor: Ut quid enim semper pueri inanibus gaudijs exultatis. Utq₃ ait Salomon: Usq₃ quo paruuli diligitis infantiam. Quin aliquando conuertimini ad correctionem meam: ut idem ait. Siquidem ipsa eadem sunt que loquor: Sinite o ceci aues in siluis agere: nidificare τ pasci τ canere τ errare: Uos inertis plumas animi ad celum pandite: atq₃ humo uos attollite: enitimini non uolucres captare sed uolucres fieri. Cuq₃ his omissis: de quibus loqui pudet: si quid habes quo letari virum deceat profer.

¶ De Coniugij claritate: Dialog⁹. LXV. ¶ Gau.

u Xorem duxi nobilem. ¶ Rō. Mallem tibi non tantum picas ac psitacos sed bubones strigesq₃ domi esse. Illi canerent: ista iurgabitur. Illi aliquid nunciarent: hec peraget. Illos excludere liceret: hanc nō licet. ¶ Gau. Claro coniugio ornatus sum. ¶ Rō. Speciosa vinct⁹ es catena: vnde te sola mors liberet. ¶ Gau. Claro coniugio felix sum. ¶ Rō. Casto felicior: felicissimus celibatu. ¶ Gau. Pulchro cōiugio illustratus sum. ¶ Rō. Anceps uxoris electio: deformis facile fastiditur: formosa difficile custoditur: ea lege qua inter formam corporis atq₃ animi castitatem lis prope perpetua est. Sed ut quod rarissimum est contingat τ forme pudicitia iūcta sit uberius tecum agam. Accedant τ feminee dotes alie: nobilitas: sensus opulentia: fecunditas atq₃ facundia: fame integritas: mo℞ candor: Scito tuum li-

B men his immixtaȝ subintrasse superbiam: ut iure
Satyricus videatur: malle Uenusinam q̄ȝ corne-
liam Graccorꝫ matrē Africani filiā paterniſ trium
phis ac gloria insolētem. ⸿ Gau. Nobile coniu-
gium ⁊ honestū obtigit. ⸿ Ratio. Quid de fastu
fastidioq́ȝ ais? Parum ne feminei mores noti? Di
sce seruire: disce pati: disce charos perdere: vni cō
iugio uacandum est: amicitiaꝝ scopulus uxor ipe-
riosa ⁊ viri affectuum moderatrix. ⸿ Gau. Ge-
nerosa mihi uxor obuenit. ⸿ Rō. Grauis sarcina:
dure compedes: liberos humeros atq́ȝ olim libe-
ros pedes prement. Durum dictu: durius cogita
tu: durissimumq́ȝ perpessu: non vnius lucis: sed to
tius vite hospes: forsitanq́ȝ hostis uacuam presi-
dijs inuasit domum. Unde illam: ut dixi: ueteris
repudij spe sublata: sola scilicet mors excludat.
⸿ Gau. Cōiugem gratam duxi. ⸿ Ratio. Erraſ:
Illa te duxit: diu nimium fueras tuus: accessit spō
sa domina: carnifex preuignis: emula socrui: fami
lie iugum: coquine labor: onus penui: sumptus ar
cule: ornamentum aule: diurnum spectaculum fe-
C nestre: lux nocturna cubiculo. ⸿ Gau. Uxor mihi
uenit amantissima. ⸿ Ratio. Cuȝ amore si nescis
zelus ⁊ suspitiones ⁊ querele subeūt: imortale du
ellum domi habes: ipsis ex uoluptatibꝰ ⁊ iociſ ini
micitie erumpent: nec ad mensam: nec in thalamo
tutus eris: nullum tempus litigio uacabit: media
nocte pugnabitur. ⸿ Gau. Exoptatas nuptias cō
traxi. ⸿ Ratio. Cum coniuge nuptias: cum pace
diuortium. ⸿ Gau. Uxor contigit cui vnice pla-
ceo. ⸿ Ratio. Melius forsitan displiceres: non te
amando premeret atq́ȝ attereret: ⁊ cogitare ⁊ res
tuas agere ⁊ somnum carpere sineret: nunc uxori
placens: nil quod tibi placeat preter illam speres:
totuȝ sibi te uendicat: nec sufficies totus. Si quo
forte ire uelis: fugere te fugeq́ȝ causaſ fingē: siqd
agas oblitum sui: si quid cogites iratum sibi: si ci-
bo abstineas fordere res suas tibi: si somno cesse-
ris externa te uenere fessum dicet. Deniq́ȝ ut uxo
ri placidus: tibi atq́ȝ alijs inutilis sis oportet.
D ⸿ Gau. Uxorē hēo que me ardēter amat. ⸿ Rō.
⸿ Melius amaret caste: pie ⁊ sobrie ac uerecūde:
Ardens enim amor quid nisi incendiuȝ est anime:
qua ardente quisnam ibi modestie: qs reuerētie
coniugali: quis tranquillitati locus aut quieti? Ar
denter re amat uxor: nisi vicissim se amari senserit
tepescet: amorēq́ȝ odio mutabit: Sin equandus
tibi est amor: ⁊ tu ardeas necesse est: vniq́ȝ deditꝰ
sis amanti: zelotipe coniugis vir insomnis: nunc
blanditijs: nunc querelis fictisq́ȝ criminibꝰ excitan
dus exercendusq́ȝ per noctem: Seu licentius ocu
lum deflexeris: seu ridenti lentius arriseris: seu vi
cinam salutaueris: seu formam alterius laudaue-
ris: seu domum seriuſ redieris: Postremo aliquid
feceris aut dixeriſ quo suspectꝰ lesiq́ȝ reuſ sis amo
ris: que si vita dici debet: que nam morſ dicēda sit
nescio. Et hec quidē de ardēti tuo amore sentētia
nostra est. ⸿ Gau. Est mihi perpetua thori consors.
⸿ Ratio. Et somni perpetuū exilium. Maritalis
lecti rarus ac tenuis sopor est: hinc uoluptas: hinc
iurgia: quies nusq̄ȝ. ⸿ Gau. Habeo uxorem fide-
lissimaȝ. ⸿ Ratio. Fuisse fideles aliquas nō nego
usq́ȝ etiā ad mortem. Et profecto homini qui hoc
vite genus elegerit: magne diuitie cōiunx bona ⁊
fidelis: maior tamē est acies aduersa: Nempe etiā
illustrium multi dolo coniugū periere. Sileo Da
nai truces ⁊ cruentas nuptias ⁊ infamē noctem
miseramq́ȝ tot simul iuuenum stragem. Non hoc
illi quorum supra meminimus grauis Agamem-
nō: nō Phrix Deiphobꝰ neget: nō ex uestris Afri-
canus minor: nō postremo recentior Alboinꝰ rex:
cuiꝰ ab impudica ⁊ senafusus coniuge nitidi Athe
sis rippam sanguis infecit: ⸿ Gau. Uxorem nobi
lem: castam: mansuetam: humilem ⁊ obsequiosaȝ:
piam fidaȝ repperi. ⸿ Ratio. Mirus auceps: cor
nicem candidaȝ inuenisti. Uix est tamen qui inue
nisse se fuscam putet.

⸿ De uxore formosa. Dia. LXVI. ⸿ Gau.
Ormosa mihi uxor obuenit. ⸿ Ratio. dif A
f ficilem prouinciam nactꝰ es: vigila: dixi iā
durum custodire quod a multis appetit.
⸿ Gaudium. Forma est uxoris excellens. ⸿ Ra
tio. Solet forma corporis ut multa alia paritate
gaudere: imparitatem ac dissimilitudinē asperna-
ri. Si par igitur tibi forma est exerceberis: aliogn
contemneris: utrūq́ȝ laboriosum. ⸿ Gaudiū. For
ma coniugis magna est. ⸿ Ratio. Et magna supꝑ-
bia: Uix est aliquid quod eque animum tumefaci-
at ⁊ extollat. ⸿ Gau. Forma uxoris est maxima.
⸿ Rō. Uide ne castitas parua sit. Scitū est illud
Satyricum: Rara adeo est concordia forme atq́ȝ
pudicitie ut hec constet: morum insolentiam quis
ferat ⁊ quotidiana fastidia? ⸿ Gaudiuȝ. Formo
sissima est uxor. ⸿ Ratio. ⸿ Habes domi idoluȝ
sumptuosum: operosum: videbis indies peregri-
nos nouosq́ȝ habitꝰ: lauda hinc corporis habitu-
dinem quam oīa deceāt: hinc ingenium inuentri-
cis ad cuncta uersatile: tum iacturam pꝛimonij lu
crum uoca. ⸿ Gau. Habeo uxorem formosissi- B
mam. ⸿ Ratio. Habes idolum litigiosuȝ insolēs:
quod affusus colas: qd̄ extra te raptꝰ stupeas: qd̄
adores: vnde totꝰ pendeas. Submitte collum iu-
go ⁊ contentꝰ forma coniugis: curasq́ȝ alias ⁊ pro
priam libertatem procul abijcere. Dicebaȝ modo:
caue nequando aliam preter illam laudes: ne quā
do oculos ab illius fronte diuerteris: ne solito par
citus blādiaris: solito minꝰ insanias quicquid re-
spueris capitale erit: omniſ sanitas defectio. Uiue
deniq́ȝ ad uxoris edictū: ⁊ nutū domine suspēsus
obserua mancipium non maritꝰ: Hec facito: si tan
ti existimas aliq̄ȝdiu formosam thori sociā ample
cti: leniq́ȝ ad tempus cute gaudere: ⁊ candido na-
tos ex utero tanq̄ȝ poma nobiliora pulchro de ua
se suscipere. ⸿ Gau. Uxorem habeo formosam.
⸿ Rō. Uenenū dulce: compedes aureas: splendi
dam seruitutem. ⸿ Gau. Forma delector uxoris.
⸿ Ratio. Uana breuisq́ȝ delectatio. Nil forma fu
gacius ⁊ presertim femina. Qui uxorem propter
formam diligit: cito illam oderit.

⸿ De uxore fecūda ⁊ facūda. Dia. LXVII. ⸿ Gau.
Ecunda mihi uxor est. ⸿ Rō. Multas ti- A
f bi curas: multos pariet labores uxor ste-
rilis vnica tm̄: at fecunda quidem sarcina
domꝰ est multiplex. Notum est illud Comicum:
Uxorē duxi: quam non ibiꝰ miseriā vidi: nati filij
alia cura. ⸿ Gau. Non fecunda tm̄ uxor sed facū-
da est. ⸿ Rō. Hinc filij ⁊ nutrices aderunt: hinc sa
les ⁊ uerba non deerunt. Habes cum qua dispu-
tes ac declames: ⁊ Satyricuȝ non audisti ubi ait:
Nō habeat matrona tibi que iuncta recumbit: Di

cēdi genus:nec curtum ſmone rotato Torqueat
enthymema:nec hiſtorias ſciat omēs. Coniugem
querebas magiſtrā inueniſti:iamq̃ aliq̄d impoli
tum cōe aliquid loqui:ſine ꝯiugis cēſura ⁊ irriſio
ne non poteris:fruſtraq̃ eiuſdem Satyricū illud
optaueris:Solecíſmū liceat feciſſe marito. Inter
mundi tedia:nullum importunius procaci femina
⁊ tacere neſcia.

¶ De opima dote. Dia.LXVIII. ¶ Gau.

A Dote auctꝰ ſum opima. ¶ Rō. Et opima ty
d rannide:malū malo additū. Suꝑbie cōiu
galis duo ſtimuli: dos ⁊ forma. ¶ Gau.
Multū dotata uxor eſt mihi. ¶ Ratio. Multum
dotata uxore nihil eſt iportuniꝰ:nihil intractabili-
us:nil ſibi nō licitum arbitraſ:que ſuas opes ma
riti cōparat egeſtati:que viꝝ paſcit: dn̄az ſe putat
eſſe nō ſociam. ¶ Gau. Magna dos meū ſubijt li
mē. ¶ Ratio. Unde dos ingreditur:īde libertas
egrediſ: Qđ bñ ꝓuiderat Lycurgus: cuius lege
cautum fuit:ut indotate nuberēt:Et adiecta ratio:
ut uxores eligerenſ:nō pecunie:ſeueriuſq̃ matri-
monia ſua viri cohercerēt:cum nullis frenis dotiſ
tenerenſ. Utrūq̃ ſapiēter:Nam ⁊ uere multis in
domibꝰ non viro uxor ſed pecunia nubit auaritie:
⁊ eſt utiq̃ magna dos licētia ꝯiugis frenum viri.
¶ Gau. Ingens cum uxore dos obuenit. ¶ Rō
Muta ordinē:imo enim cum ingenti dote uxor ſu
bijt:quā libētius excluſiſſes ſi ſola poſſet excludi.
Plane ꝯiugiū obſcenum:ubi nō ſpe prolis ad cu
biculum viri virgo:ſed ad arculam auaritie ipul-
ſu dos ꝯcupita deduciſ. ¶ Gau. Magnā mihi do
B tem uxor attulit. ¶ Ratio. Dic ueriꝰ:magnū pre-
cium libertatis tue:que ſi tibi chara eſſet:ut decu-
it:nullo eam ꝑcio uendidiſſes. ¶ Gau. Ditiſſima
mihi uxor obtigit. ¶ Rō. De moribꝰ nihil narras:
Nempe nihil ut reor de moribꝰ cogitaſti:deq̃ op
timis femine dotibꝰ fide:uerecūdia:caſtitate:mo-
deſtia. Sunt uobis iſta cōtemptui: ⁊ ſolum in nu
ptijs ueſtris attendiſ dos ⁊ forma:hec eſt auari-
tia ⁊ libido:pronube matrimonijs his condigne.
¶ Gau. Pecunioſiſſima eſt cōiunx. ¶ Rō. Uide
an non Themiſtocleū illud conſiliū quo diffinit:
Malle ſe viruꝫ pecunia:q̄ȝ pecuniam viro indigē
tem:recte etiam ad feminas trahi poſſit. ¶ Gau.
C Uxor mihi ꝑdiues eſt. ¶ Rō. Quanto meliꝰ erat
cum inopi requieſcere: q̄ȝ laborare cum ſuꝑba:
melius eſurire cum pauꝑcula humili:q̄ȝ cū inſolē
ti diuite litigare. ¶ Gau. Cōiugis dos imēſa eſt.
¶ Ratio. Cōſequēs eſt ut elatio animi ſit imenſa:
timor aūt viri nullus. Nō audebis vitia repreben
dere dum reſpicies dotē:nō preſumes humiliare
illam per quam te memineris ſuꝑbire:nec faſtidia
dūtaxat ac tedia:ſed ꝓbra etiam ⁊ iniurias tole-
rabis. An forte nō Aurelij Antonij principis me-
miniſti:illius qui philoſophi cognomē ob iperiuꝫ
nō omiſit:qui cū uxoris noſceret adulteria: ⁊ ami
ci ut eā uel occideret uel ſaltem dimitteret horta-
rentur:reſpōdebat:Si uxorē dimittimꝰ reddamꝰ
⁊ dotē:dos aūt erat iperiū. Uides ut ingētis viri
aium dos frenabat: tuum forſitan non frenabit?
D ¶ Gau. Dos ꝑmaxima infinita inextimabilis eſt.
¶ Ratio. Dos mr̄imonij oneribꝰ ſupportādis:nō
auaritie eſtibꝰ irritādis inuēta eſt. Itaq̃ quo ma-
gis illaꝫ exaggeras:magis infamas:ut que utrin
q̃ mole ſua noceat: ⁊ hinc dātis ipudētiam: hinc

cōcupiſcētiam accipiētis auctura ſit. ¶ Gau. Eſt
mihi maxima dos uxoris. ¶ Rō. Nō quanta ſit
dos:ſed qualis ſit uxor refert: ⁊ in dote ipſa non
quantitas certe ſed qualitas exiſtimāda eſt:vnde
ſcilicet ꝑfecta:quibus parta modis:multe magne
dotes malis artibꝰ ſunt queſite. Heliopolitanū ⁊
punicum morem noſti:quorum nuptijs non pie-
tate patria ſed ſtupris ac dedecore dos cōſtabat.

¶ De gratis amoribus. Dia.LXIX ¶ Gau.

Ratis fruor amoribus. ¶ Ratio. Gratis
g inſidijs opprimendus. ¶ Gaudium. Gra
tis uror amoribuſ. ¶ Rō. Bene ais uror.
Eſt enim amor latēs ignis:gratū vulnus:ſapiduꝫ
uenenū:dulcis amaritudo:delectabilis morbꝰ:iu
cundum ſuppliciū:blāda mors. ¶ Gau. Amo ⁊ vi
ciſſim amor. ¶ Rō. Primū noſſe poteſt:ſecūdum
in ambiguo eſt:niſi forte nocturnū muliercule tue
murmur in teſtimoniū trahis. ¶ Gaudiuꝫ. Amor
haud dubie. ¶ Ratio. Perſuaſit ut video:nec ma
gnū ꝑſuadere uolētibus omnis amās cecus ⁊ cre
dulus. Qđ ſi fidem iuramēto amatorio vis ineſſe
ſcriptum ab amante chirographum tenera in gla
cie:teſtibuſ auſtris in mediū profer. Sed o inſane
nihil vnq̄ȝ ipudice preſertim credas femine:ſexus
ardor:leuitas cōſuetudo mētiendi: fallēdi ſtudiū
fructuſq̃ fallacie:hec ſingula mltoq̃ maxime hec
omnia:quicquid illius ore prodierit ſuſpectū faci
unt. ¶ Gau. Amo qđ iure animū delectet ⁊ dulci
ter ardeo. ¶ Ratio. Credis ex me audire qđ ille
magiſter amoꝝ ait:ut feliciter ardens gaudeas ⁊
uento tuo nauiges uoluptatis: Id quidē nō cōſi-
lij eſt:Ego vō:quo ſuauiꝰ arſeris:eo cautius ex in
cendio fugiendum conſulo. Tunc ſunt mala peri-
culoſiſſima cū delectāt:Sepe ſuauitatē hanc du-
riſſimus finis exaſperat. ¶ Gau. Amo amorq̃.
¶ Ratio. Ut ſit ita:q̄d niſi duplex nodus: nexus
artior:graue diſcrimen? melius de te ſperarem ſi
amares tm̄:non etiam amareris:Et ſi enim facili-
tatē amoris atq̃ difficultatem eque nociuā q̄dam
dicāt:ꝙ facilitate animus capiatur cuꝫ difficulta
te contendat. Ego tamen ita ſentio:nihil ad aman
dū efficacius q̄ȝ amari:contraq̃ nihil eſſe qđ ma-
gis ab amādo deterreat q̄ȝ ſcire ſe non amari: nec
amatum iri credere:q̄ȝuis id nō facile creditura ſit
ceca ⁊ cupida mens amātis: qui vnus eſt ex illo
grege de quo ſcribitur:ꝙ qui amant ipſi ſibi ſom-
nia fingunt. ¶ Gau. Amo ego cū gaudio. ¶ Rō.
Qui q̄ȝ male ſibi eſt non ſentit obtorpuit: qui ma-
lo ſuo gaudet inſanit. ¶ Gau. Apud me fateor de
lectabile eſt amare. ¶ Rō. Odioſum mallē ac mo
leſtum:quo ⁊ fuga mali promptior foret ⁊ ꝓpin-
quior ſpes ſalutis: nunc delectatio morbum alit:
ſanus enim fieri reſpuit quem delectat egrotare.
¶ Gau. Ut libet apud me quidem ingenium eſt
amare. ¶ Ratio. Ut q̄ſq̃ ſapit ⁊ loquiſ: apđ me
vō ſuile prorſus ⁊ languidū: ⁊ ꝙ fortiſſimos ēt
viros emolliat eneruetq̃:dicā ꝙ nemo eſt qui ne-
ſciat:nemo erit qui audiens nō mireſ:ſi magnarū
rerum recordatio:uel ſciētibꝰ admirāda eſt. Ne-
ue oīa ſequar:qđ nec neceſſariū puto nec poſſibile:
duaꝝ toto orbe clariſſimaꝝ gētium duos lōge pre
ſtātiſſimos duces ad memoriā reuoca. Juliuſ Ce
ſar victor in gallijs:in germania:in britānia:in hi-
ſpanijs:in italia:in Theſſalia: in egypto: Idemq̃
mox in armēia:in pōto:in africa: ⁊ rurſus in hiſpa

nia supremo marte victurus: In medio tantarum victoriarum ab amore regio: interim apud Alexādriā vict⁹ est. Hānibal apud Ticinū: apō Trebiā: apō Trasimenū: apō Cānas victor: ac demū i patria vincendus sua: prius apud Salapiam apulie oppidum: quo inexcusabilior sit meretricio amore subactus est: Quanta tibi videtur mali vis que tā duros animos: tam rigida pectora leui frangat incursu: tam rapidos pedes: tam fortia brachia fragilibus vinculis liget. Linquo fabulosa ⁊ uetera nimis: In beluas transformatum Iouem ridiculis: Martem vinculis implicitum duris: nentem pensa digitis Herculem: ad hec ⁊ Leandrum fluctib⁹: Biblida lachrymis: Procbryni telis viri: propria cuspide Pyramum: Hyphin laqueo pereuntem: quodqȝ est certius atqȝ sonātius: ⁊ grecorū duces de amore certantes: ⁊ notis Troiam flammis ardētem: absqȝ his oibus ⁊ mille similibus: satis duo illi quos premisimus ad ꝓbandū de quo agitur: uel magnitudine nominū: uel historie fide sufficiūt. ℭ Gau. Amo: quid de odio dices: si amorem dānas? ℭ Rō. Ut tu accipis: utrunqȝ damnabo: neqȝ ideo bonū aliqd dicam: quod aduersum malo sit. Duo enim extrema sibi inuicem aduersa pariterqȝ a medio: hoc est a virtute distantia: pariter mala sūt. ℭ Gau. Ergo malū est amare. ℭ Rō Hoc ego fateor. ℭ Gau. Malo hoc nihil melius inuenio. ℭ Rō. Credo hercle ut est anim⁹: sed tua opinio rē mutat. ℭ Gau. Oderint quos delectat ego amabo. ℭ Rō. Odiū atqȝ amorem in differētia dixerim: Nam ut odisse vitium: ⁊ amare virtutem eque laudabile est: sic seu virtutis odiū seu vitij amor eque dānabile. Et ad sūmam: vix inuenies qd per seipsum sic laude uel infamia dignum sit: quin paucis additis: laus ac vituperatio altera locū sumat alterius: Tu qd ames videris. ℭ Gau. Quid amem nisi qd ceteri? ℭ Rō. Non oēs idē amant. Fuerunt qui amarēt deum tā enixe: ut pro amore hec oia quidem ⁊ seipsos vitāqȝ suā ꝑiecisse lucrū ducerēt. Fuerūt qui nō altius aspirantes pro nuda virtute aut pro patria idem facerēt. Numerarem nisi innumerabiles essent. ℭ Gau. Ego nec in celo fui vnqȝ: nec virtutes vidi: amo que cerni possunt. ℭ Rō. Si nihil amas nisi qd cerni pōt: nihil igit magnū amas: qd ꝙ directe obuias ꝑcepto illi vulgatissimo: Nolite amare que vident sed que nō vident: que eni vident tpalia sunt: que aūt nō vident eterna. Uos autē ceci aio deditiqȝ oculis: eternū nihil nō dicā amare sed nec itelligē nec cogitare quidem idonei: uobiscum peritura sectamini: ⁊ pudendos affectus honesto tegētes uelo libidinem dicitis amorē: Illum colitis: illū fandi licentia deum facitis: ut probra uestra: que vix celum tegit excuset. Quid enim deo auctore fit perperam? Ite iā erigite deo uestro aras ac thura porrigite: ille uos ad celum euehet: Immo vō celi deus illum ⁊ uos trudet in tartarum. ℭ Gau. Iuueniles ludos in calūniam trahis: amo: da ueniam. ℭ Rō. Si ab offenso poscenda est uenia: ipse tibi ignosce: neqȝ enī aliū ꝙ te ledis: ⁊ ab miser quos inter scopulos fragilem cymbā agis? ℭ Gau. Iuuat ita viuere: nec itelligo qd nā uetet. ℭ Rō. Miserum est peccare: miserius delectari: miserrimū excusare atqȝ amare peccatum: ⁊ tum demū consumata materia est: cum ad studium uoluptatis opinio quedā honestatis accesserit. ℭ Gau. Amo nec possū aliter nec uolo. ℭ Rō. Posses nempe si uelles ⁊ forsan adhuc uoluentibus annis uoles. Siquidem cū in multis: tunc precipue in hoc morbo euenit ut sepe virtuti temptatū frustra remedium ultro dies longior afferat. ℭ Gau. Nulla me G
dies non amantem viderit. ℭ Rō. Age igitur: lude: insani somno letare: experrect⁹ flebis. ℭ Gau. Ego vō non flebo sed canā: meqȝ ipsū more amātium carminibus cōsolabor. ℭ Ratio. Est hoc quidem de quo multa dici possūt: ⁊ quando huc me trahis insistā. Inter multas fateor mira hec amātium amētia: non solum apud vulgus ubi consuetudine in naturā uersa furor oīs excusabilis: sed apud utriusqȝ lingue doctissimos. Nam ⁊ poetas graiorū ⁊ uestros quedam de alienis multa de suis amorib⁹ plausibiliter conscripsisse cōpertū est: atqȝ vnde morum infamiam merebant: eloquētie gloriam cōsecutos: Tolerabilior apud illos Sappho: etas: sexus: animi leuitas: puellam excusant. Sed quid Anacreonti facias: quid Alceo: quorū uterqȝ non poeta modo insignis: sed vir fortis ⁊ rebus gestis in sua republica clar⁹ fuit: Seu quid ⁊ ex uestris Ouidio: Catullo: Propertio: Tibullo: quorum nullum ferme nisi amatorium est poema: ꝙ ꝙ quid poetas: quibus nescio: vnde maior licētia data est: ⁊ nō potius vite duces arguam philosophos: Ubi hercle gaudeas: grauitatis multo plus uestris fuisse ꝙ grecis: vix enim occurret horum aliquis tam ꝑditus: qui non dicam: tale aliqd fecerit: sed nō libere: totum hoc uanitatis gen⁹ irriserit atqȝ damnauerit: Apud illos tamē non cōes quosqȝ sed seuerissimos philosophorū stoicos: ipsumqȝ: qd miraberis: platonē: in hoc errore uersatos scimus. Amaturū qdem sapiētem uolunt stoici: ⁊ sane si de amore conueniat non fallunt. Amabit enim deum sapiens: ut dixi: amabit ⁊ primū: amabit virtutem: sapientiam: patriam: parentes: filios: fratres ⁊ amicos: ⁊ si uerus sapiens fuerit: ēt inimicos amabit: non ꝑpter illos: fateor: sed ꝑpter eum qui hoc iubet. In his oibus: oro te: quis loc⁹ est pulchritudini. Sic enim Ciceronis Tusculano diffinitum legimus: amorem ipsum conatum esse amicitie faciende ex pulchritudinis specie. Quis tā cecus: ut non videat: quid sibi uelit hec pulchritudo. Recte ergo querit illic Cicero: Quis est eni inquit iste amor amicitie? Cur nō deformē adolescentē quisqȝ amat neqȝ formosam anū: nimirum etas ⁊ forma cum delinimentis suis sunt hui⁹ amicitie fundamēta: que honestius sic dicit: ꝙ libido: quid si tamē aptis sanisqȝ oculis facile cernit. Itaqȝ tota res eo redeat: ut si sit amor quisqȝ in rerū natura sine sollicitudine turpiqȝ desiderio: sine suspirio ⁊ ardenti cura: sit hic sane ꝑmissus sapienti: Uacat enim omni libidine: ut Cicero idem ait: omniqȝ tumultu atqȝ angore animi: que maxime vitanda sunt sapientibus. Ceterū non ut fando rerū facies uelari: sic mutari ueritas rerum potest: Sermo aūt nobis nunc non nisi de libidinoso amore susceptus est: qui his multisqȝ alijs magnis malis uacare nullo pōt modo: Et hec qdē stoicis. Ad Platonē uenio: qui philosophorū ꝑnceps: imo: ut aiūt: philosophorū deus: Et si in hoc multi litigēt: in omni aūt questione: non plurium sed maiorum meliorunqȝ iudicio standum est. Plato inqȝ utiqȝ sum-

mus vir de amorib⁹ suis etiã turpib⁹: q̃ꝙ̃ vo phi losopho nulla libido non turpis ⁊ inconcessa sit: pace tanti viri dixerim: multa licentius scripsit: q̃ꝫ quibus Platonicum nomen scribendũ esset: Scripsit tamen: ⁊ quod nollem: scripta extant: neqꝫ tã celebris fame notam: neqꝫ iudicium posteritatis erubuit: curam hanc metumqꝫ omnem vincentem impetu passionis animum urgentis stiliqꝫ dulcedine calamum excitantis: que uel in turpi pudendaqꝫ materia tãta illi est: ut Epicureis magis q̃ꝫ Platonicis in rebus: quasi solis in luto Platonici radios cernas ingenij: ⁊ hanc ipsam post Platonem multis video causam fuisse ut scripta relinquerẽt: que uel honestius non scripsissent: uel consultius deleuissent: multis ut idem faciant futuram esse cõijcio sed famosiorem attigi. Proinde quod ad reprehensionem attinet insanie talis ⁊ aliqua diximus: ac multa ⁊ uaria dici possunt: quod ad remedium uero non pauca: Nam ad illam quam dicis consolationem mali huius: quam tibi de carminibus prouenturam fingis: breuissimum Flacci carmen ac percunctatio illa pro responso sit: Discine vsiculis speras tibi posse dolores: Atqꝫ estus curasqꝫ graues e pectore pelli: Loquendo: canendo qꝫ amor alitur: accenditurqꝫ: non extinguitur nec lenitur: ut quos memoras cantus ⁊ carmina: tuorum non fomenta sed irritamenta sint vulnerum.

M ¶ Gau. Credere iam tandem admonitus ⁊ expertus icipio: quamobrem si libet omissis alijs: ad remedia stilum uerte. ¶ Rõ. Multi olim ista conquirere nisi sunt: in quibus Naso mirus medicus morbi amantior q̃ꝫ salutis: cuius quedam leuia: quedam feda uel inefficacia: tamen est aduertere. Scripsere alij: inter quos Cicero breuiter potenterqꝫ: ad summam pauca hec sunt que de multis electa probaueriꝫ: loci mutatio: que ut corpori: sic animo egrotanti salubris interdum est: Euitatio omnium fugaqꝫ diligens quibus amati vultus in memoriam retrahaꝛis: occupatio quoqꝫ traductioqꝫ animi ad alias curas nouasqꝫ sollicitudines: qbus morbi ueteris uestigia deleantur: Cogitatio uehemens ⁊ assidua: q̃ꝫ turpe: q̃ꝫ triste: q̃ꝫ miseruꝫ: Postremo q̃ꝫ breue: q̃ꝫ labile: q̃ꝫ nihil sit omnino quod difficultatibus tantis appetitur: q̃ꝫ facile: q̃ꝫ toqꝫ melius: uel impleri aliter alijsqꝫ vijs uel contemni penitus possit atqꝫ abijci: interqꝫ rerum vilissima deputari. Multos preterea curauit pudor: quod maxime generosis animis accidit: dum obuersatur infamia irrisioqꝫ: dumqꝫ se digito signari vulgiqꝫ fabulam fieri dolent: dum sub oculos redit rei feditas: fructu uacua: plena dedecore: plena periculis: plena doloribus ac penitẽtie causis. Ad extremum proderit excusationibus ac falsis opinionibus reiectis: ueras inducere: Nihil hic naturam: nihil fatum: nihil stellas agere: nihil deniqꝫ nisi solam animi leuitatem atqꝫ liberum iudiciuꝫ Etenim in egrotantis arbitrio: ut sanus fiat: mox ut bona fide uelle ceperit: ⁊ blande consuetudinis nexus dulces abruperit: laboriosum certe sed uolenti possibile. Et quidem ut grauissime ait Cicero: illũ quod in omni perturbatione dicitur demõstrandum: nullam esse qui nisi opinabilem: nisi iudicio susceptam: nisi uoluntariam: Etenim si amor naturalis esset: ⁊ amarent omnes: ⁊ semper amarent: ⁊ idem amarent: neqꝫ alium pudor: alium

cogitatio: alium satietas deterreret. Nempe hoc ultimum satietas a quibusdam inter remedia ponitur: ab alijs auteꝫ amor nouus: quo ut censent: uetus amor quasi clauo clauus pellitur: Quod q̃ꝫ uis Artaxerxi Persarum regi: quem Assuerum sacre uocant littere: ⁊ suggestum ab amicis: ⁊ effectum utile deprehensum: auctor expressior sit Josephus: de euentu quidem non litigo: de electione pronuncio. Itaqꝫ duo hec utilia fortassis interdũ: semper certe periculosa crediderim: si neqꝫ horuꝫ aliquo neqꝫ omnibus conualescas: ad morbi causas animo recurrenduꝫ erit. He uero: ni fallor: prime omnium ac maxime sunt ualitudo ⁊ forma elegans: opes: ocium: iuuenta. Ut corporis ergo: sic animi morbis contraria optime medebuntur egritudo: deformitas: inopia: graue negocium: senect⁹ errorum iuuenilium castigatrix eximia: Hec mihi sũt ultima dura quidem: sed pro magnitudine pestis optanda remedia.

¶ De Ortu Filiorum. Dialogus. LXX.

¶ Gau. n Ati mihi sunt filij. ¶ Rõ. Geminatuꝫ malum pondusqꝫ domesticum. ¶ Gaud. Filij mihi sunt nati. ¶ Rõ. Laboriosa uxor: Laboriosior amita: laboriosissima demuꝫ proles. ¶ Gaud. Nati filij. ¶ Rõ. Dulcedo amarissima ⁊ fel melle circumlitum. ¶ Gau. Nata mihi dulcis est soboles. ¶ Rõ. Fontem tibi grauium curarum domi natum credito. Nunq̃ꝫ sine metu atqꝫ angoribus vitam ages. ¶ Gaudium. Filios genui. ¶ Ratio. Nec timere nec sperare nec uota facere noueras: En disces tuo periculo: disces ⁊ parentes orbos miserari: disces ⁊ in breui vita longas curas texere teqꝫ longiora negocia ordiri: disces his qui nihil ad te pertineant torqueri: que visurus nunq̃ꝫ sis disponere: Ad postremum disces amare plus aliuꝫ q̃ꝫ te: disces ardẽtissime diligere: tepidissime diligi: duras artes. ¶ Gaudium. Filios habeo. ¶ Rõ. Nũc p̃mũ intelligere icipis qd ipse debeas parẽtib⁹ tuis. ¶ Gau. Filios ꝓcreaui. ¶ Rõ. Seuisti arborẽ iexhausto ꝑcolẽdã studio: que te dũ viuas exerceat cui⁹ nullos forsitan aut seros ⁊ fortasse post obitũ fruct⁹ legas. ¶ Gau. Filij mihi sũt. ¶ Rõ. Si boni iugis timor: sin mali sẽpitern⁹ dolor: Interim solamẽ ambiguũ: certa cura. ¶ Gau. Hẽo filios. ¶ Rõ. Habes vnde viuus doleas: mortu⁹ agnoscaris: habes ⁊ vnde sepius mori possis. ¶ Gau. Pater filioꝝ suꝫ bonoruꝫ. ¶ Rõ. Quãto meliores filij: tãto ꝑiculosior ꝯditio tua est. Nescis quã dolẽdi mãm gignẽdo q̃sieris: quos lachrymis adit⁹ in tuaꝫ domũ patefeceris: q̃ꝫ tuꝫ in te ius morti miserieqꝫ p̃bueris? O matres misere: ait Horati⁹: O patres miseri dico ego. ¶ Gau. Optimoꝝ pater filioꝝ suꝫ. ¶ Rõ. Optanda mors tibi itegro est: ne forte viuus esse desinas qd delectat: ⁊ aliquãdo cũ Nestore a socijs q̃ras cur tamdiu vixeris. ¶ Gau. Uotiua felix letusqꝫ suꝫ sobole. ¶ Rõ. Felicitas anxia: sollicitũ gaudium: ⁊ sepe mestũ gaudiũ felicitas misera. Posseꝫ multos illustrium ꝓferre: quoꝝ felicitati nihil magis obstitit: q̃ꝫ ꝙ filios habuerunt.

¶ De Filio infante festiuo. Dial'. LXXI.

¶ Gau. i Nfans fili⁹ festiuus est mihi. ¶ Rõ. Modo ne ista festiuitas in dolorem desinat: ⁊ quo presens tibi letior infans tuus fuerit: eo mestior sit digressus. ¶ Gaudium. Infans est

Caduca ante alias etas illa:sepe in ipso flore preci
dit.Utqȝ nil dulcius:sic fere nil amari⁹. ¶ Gau.
Infans est mihi blandissimus atqȝ multiloquus.
¶ Rō. O ne iste blanditie uertant in lachrymas.
Res est dulcissima fateor:infantilis aspect⁹ ⁊ allo-
quiū:Utqȝ est apd Statiū Papiniū sydereivult⁹
⁊ uerba ligatis interrupta modis:que dum audi-
untur mulcēt:dum audiri amplius nō possunt cru
ciant:nec sine sensu doloris ad memoriā reuertun
tur:sic humanis in rebus:sed in nulla magis dul-
cedini opposita semp amaritudo est. ¶ Gau. Dele
ctor filio infante iucundissimo. ¶ Rō. Non prohi
beo delectari ne nature obstem:sed in omnib⁹ mo-
duȝ quero:sine quo nihil bene agitur. Uolo te par
tius gaudere:ut si dolendum fuerit:possis ⁊ parti
us dolere. Et moneo cogitare:facile fieri posse:ut
arundineo baculo insistas:uel in caducū te parietē
inclinaueris:qd sepe dixisse fertur Hadrianus pn
ceps cum Elium uerum:puerum pulchrū sed fra-
gilem adoptasset: ⁊ secum canere possis Marone
um illud: Ostendent terris hunc tm̄ fata:neqȝ ul-
tra esse sinent. ¶ Gau. Gaudeo de infante meo.
¶ Ratio. Sic gaudet ut doliturus:siue ille:ut di-
xi:acerba morte defungitur:siue qd est multo gra
uius:quodqȝ sepissime accidit:e gratissimo infan
te fit ingratus ⁊ inobediens adolescens. ¶ Gau.
Multuȝ gaudeo de infante filio. ¶ Rō. Nemo tā
stultus agricola est qui de flore multum gaudeat:
fructus est expectandus:tunc gaudendum modi-
ce. Interim tēpestates:grandines ⁊ uredines me
tuende sunt:frenandumqȝ metu gaudium.

¶ De insigni natoꝝ forma. Dia.LXXII. ¶ Gau.

Nsignis est natoꝝ forma. ¶ Rō. Si tuaȝ
i tibi formam contemnendaȝ me docēte di
dicisti:quanti alienam sis facturus intelli-
gis. ¶ Gau. Forma filioꝝ magna est. ¶ Rō. Ma
gnum maribus discrimē feminisqȝ pmaximum.
Iamprimum pulchritudo ⁊ castitas raro cohabi
tant: Nam nec uolunt uirqȝ si uelint liceat:cuȝ hu
mana omnia:tum in primis pudicitia hodie ma-
le tuta est:presertim ubi forme egregie iuncta est.
Sunt quibus inuidet:sed intra suos fines sese te-
net inuidia:dolet:irascitur:nihil ultra:quidam ille
si inter multorum odia senuere:quidam perpetua
⁊ ad ultimum icōcussa uiguere tyrānide: Quot
assidue placato mari naute: quot per siluas saluis
mercibus pretereunt mercatores: nec pirata il-
lis nec his predo obuius: quam tu mihi formo
sam intemptatam dabis? Casta licet: obsidebi-
tur: oppugnabitur. Quis animus muliebris cor
ruptoribus tot resistet? Admouentur muris sca-
le blanditiarum:machineqȝ munerum ⁊ latentes
sub terra fraudum cuniculi: Si his artib⁹ non pro
ficitur:manu improba vis affertur: Si fidem que-
ris:famosissimos raptus ad memoriaȝ refer. For-
ma multos temptauit:ac tēptandos prebuit:quos
dam strauit: ⁊ uel in crimen impulit uel in morteȝ.
Fuit apud Hebreos exēplū tēptationis acerrime
Ioseph:sed discrimē:prouidentia celestis in gl'iaȝ
uertit. Apud graios Hippolytus ⁊ Bellerophon
tes apud uos Spuria ne temptaretur proprijs se
manibus deformauit. Non apud primos virgo
Thamar:non apd secundos Graia Penelope:nō
apud tertios romana Lucretia tuta fuit:nō apud
omnes plurime uel temptate passim uel oppresse.

Hi sunt forme labilis ⁊ caduce fructus:qui psepe
non opulentas tantum domos:sed ingētes urbes
⁊ magna nōnunqȝ iperia euerterūt. Note sunt hi
storie. Certe nisi formosa adeo esset Helena: Tro-
ia māsisset icolumis: Nisi tam formosa Lucretia:
Romanum regnum non tam uelociter corruisset:
Nisi taȝ pulchra Uirginea:nec tam cito decemui
rale illud imperium defecisset:nec Appius Clau-
dius tantus legifer Romanus libidine victus:fa
mam in rostris:vitam in vinculis finisset. Deniqȝ si
formose minus inumerabiles alie fuissēt: non tot
rapte aut decepte:in tot pbra tantasqȝ anime rui-
nas ex arce pudicitie cecidissent: Quare effectus
forme bonos quos inueneris:renūcia:ut cum ↄtra
rijs cōparentur. ¶ Gau. Formosissimus filius est B
mihi. ¶ Rō. Forma hec Messaline cuiuspiā cuȝ
libidinem excitarit: elige utrum vis: aut neget ⁊
amātis impio occūbēdum aut annuat: ⁊ Claudij
gladio pereundum erit. Castitate igit mortem:ad
ulterio aūt nihil preter exiguam leti morulaȝ que
fierit: ⁊ hoc sibi illa inclyta ⁊ excellēs forma con-
tulerit. In hoc ergo ut in reliquis mediocritas bo
na:si extremoꝝ alterum eligēdum eēt:forma gra-
tior:ſȝ gibb⁹ est tutior. ¶ Gau. Est mihi nata pul-
cherrima. ¶ Rō. Circumspice insidias: vim caue
to: Iasonem putas aut Theseum aut Paridem
vnum esse: Mille sunt. Filiam habere sollicitudo
est laborqȝ:formaȝ adijce:metus fit:queȝ nisi mor
te aut senectute nō fugias:nuptijs nanqȝ alterius
in domum metum trāsferes:nō extingues. ¶ Gau. C
Preclara natorū forma glorior ⁊ exulto. ¶ Rō.
Gloriari ⁊ letari forma sua iuuenes:uanum utiqȝ
sed vulgare est: Gaudere aūt senem forma iuuenū
suoꝝ:quam uanitate plenam:ni desipiat: obiectā-
qȝ periculis videt:stultum prorsus ⁊ insanie proxi
mum. ¶ Gau. Celestis filij forma est. ¶ Rō. Legi
sti reor Iliados Homerice librū quartum ⁊ vigesi
mū:vbi Priamus de Hectore suo loquens. Non
inquit apparebat viri mortalis filius sed dei:dixit
hoc ille:sed Achilles ei ostendit hois illum morta
lis filium esse non dei: Et tui nunc filij celestis for-
ma quā memoras:memēto:eripi fedariqȝ potest:
⁊ dū durat:quanti precij sit extimatio prupta est.
Hos errores tamē ⁊ has nugas paternus amor
immodicus ⁊ recti iudicij hostis parit. ¶ Gau.
Formosissima mihi filia est. ¶ Ratio. Ut nil aliō
sumptuosissima domus erit.

¶ De filij fortitudine ac magnitudine. Dia.LXXIII.
¶ Gau.

St mihi filius vir fortis. ¶ Rō. Quanto
e ille est fortior:tāto tu timidior sis oportet.
In nullos eni hoies plura pericula qȝ in sui
contemptores:hoc est viros fortes cōgerit fortu-
na. Nec immerito: Ceteri enim sese abdunt: euitant
qȝ impetū:illi se obijciunt fulminanti. Recurre me
moria preteritum tempus: Fortissimos fore om-
nes violenta morte consumptos inuenies. ¶ Gau.
Fortitudo filij igēs est. ¶ Rō. Fortitudo pulcher
rima virtus est:sed comitata casibus:uarijs para-
tas lachrymas ⁊ instructū feretrum habeto. Om
nib⁹ mors vicina: viris fortib⁹ ↄtigua est. ¶ Gau.
Uir fortissimus est filius. ¶ Rō. Est qui patrie li-
bertatem:forsitan strageȝ hostib⁹:sibi dec⁹:tibi fle
tum aliqñ metum semp afferat. ¶ Gau. Nat⁹ mi-
hi fortis ac magnanimus est. ¶ Rō. At quid aliō D

interfecto in filio Creon gemit: nisi magnanimuz
bellice laudis ardorem? Quid Euander in Pal
lante suo: nisi nouam gloriam armorum ⁊ pre-
dulce decus primi certaminis? Quid aliud Pria
mus Hectorem pauenus monet: nisi ne Achil-
lem solus expectet? Quid ne aliud hunc ipsū ma
ter anxia precatur: nisi ut fugiat bellicosum virū?
Quid deniq̄ aliud uxor Hectoris post viri mor
tem fati ignara timere se dicit: nisi probitatem viri
miseram ⁊ feruorem animi non se in acie continē
tem bellatorum sed ceteros precurrentem: quod
ipsum iam ante ab initio formidabat: ubi euntem
ad bellum his uerbis alloquitur: demonice corrū
pet te tua vis: neq̄ miseris filij pueri ⁊ mei misere
mr̄is que cito vidua tui ero? Quid postrēo Achil
lis genitrix pro nato timida dum diceret: Jam pe
lago terrisq̄ meus queretur Achilles. Et uolet ip
se sequi: dumq̄ illum frustra iā feruentis belli mo
tibus ereptum ⁊ imbecillem tranquilli senis in re
giam inuectuz virgineis latebris occultaret? Om
nes hos quidem fletus ⁊ hos metus nihil aliud
q̄ martia vis ⁊ virt⁹ animosa pepererat. ℂ Gau.
C Ualde mihi magnanimus est filius. ℂ Rō. Ma-
gnus animus sine magna potētia stultitia magna
est. Magnanimitas recta hominum est paucorū:
q̄uis ⁊ qui potentissimi videntur q̄ sint fragiles:
multa etiaz preter mortem: sed precipue mors de
clarat: ut breuiter uereq̄ dici possit. Nihil ībecil-
lius homine nilq̄ superbius. ℂ Gau. Fili⁹ est mi-
hi magnanimus. ℂ Ratio. Gaude ergo: habebis
magnorum conatuuz plenam domum: ocij uacuā
⁊ quietis. Et sepe optabis non tam magnanimuz
filium habuisse. Ad summam: clara est fortitudo:
magnanimitas speciosa: utraq̄ v̄o laboriosa ⁊ tur
bida: tuta modestia ⁊ tranquilla.

ℂ De Filie castitate. Dia.LXXIIII. ℂ Gau.

A c Asta mihi est filia. ℂ Rō. Jucūditas ma-
gna sed sollicita. Quāto eniz castitas ma
ior: tāto in eaz vigilantior libido. Nihil tā
ardenter inuaditur q̄ quod castis excubijs ⁊ femi
neo pudore uallatuz est. Concesso calle corruptor
it segnius: ⁊ permissa tepentius appetuntur: Mul
tū ꝯcupite rei difficilis solet eē custodia. ℂ Gau.
Insignis nate pudicitia est. ℂ Ratio. Est ubi res
optima rei pessime materiam prebet: Magna Lu
cretie forma fuit: sed nil eque hac spectata: matro
ne nobilis castitas uesanum iuuenem in adulteri-
um violentum stimulis egit ardentibus: Sic bo-
norū donis abutitur nequitia reproboꝝ. ℂ Gau.
B Castitas filie nota est. ℂ Ratio. Opta ut perpe-
tua sit. Apud poetam legis: Uarium ⁊ mutabile
semper femina: Quod si Maro non diceret: nun-
quid minus ideo certum esset? Quot adolescentu
las pudicas primum: post lasciuas anus vidim⁹?
⁊ ita presentibus vitijs cum preterita castitate cer
tantes: ut pudice acti quasi perditi temporis peni
tuisse videretur quo nullum fedius illo in sexu at-
q̄ etate ludibrium. ℂ Gau. Castissima mihi est fi
lia. ℂ Ratio. Si seipsam cognouerit sciueritq̄ cu
ius est donum castitas: ⁊ illi gratias agens ad cu
stodiam boni sui totum animuz intenderit: atq̄ in
tutuz intemerata peruenerit: erit: fateor: vnde ⁊ se
cum deo gratias agas ⁊ gaudeas: magis q̄ si il-
lam regijs nuptijs illustrasses: Et tamē interiz: mi
hi crede: quod timeas. Cum sit enim in omnibus

rara constantia: tum in feminis nulla est.

ℂ De optimo genero. Dia.LXXV. ℂ Gau.

o Ptimus gener est mihi. ℂ Ratio. Debet
esse uel filio charior: siquidem filiuz casus
affert: generum electio. Acceptuz igitur fi
lie fer que nepotum debitrix: filium iam nunc de-
dit. ℂ Gau. Generꝝ optimum sors tribuit. ℂ Rō.
Sunt hoc in genere ⁊ fidei insignis ⁊ perfidie ex
empla. Raro uel nunq̄ tam fidelis patri filius fu
it q̄ Augusto Cesari Marcus Agrippa: q̄ Anto-
nio pio Marcus Aurelius: erga quem usq̄ ad il-
lius vite finez: tribus ac viginti annis ita se gessit:
ut non modo amorem eius ac filiam: sed imperij
quoq̄ successionem ut filius fide perpetua ac sedu
litate meruerit. At non talis erga Claudium fuit
Nero: licet is quoq̄ non suis meritis sed matris
ingenio principis filiā nactus ⁊ imperiū. ℂ Gau.
Unanimem ⁊ concordem generuz inueni. ℂ Rō.
Uide ne spes successionis aut honorum competi-
tio: concordiam hanc infringat. Quis enim nō vi
uere illum optet: cuius sibi utilem vitā videt? Sin
autez vita obstare aliquo forsitan aspiranti aut uti
lior mors esse ceperit: seu videri: mutantur habi-
tus atq̄ affectus animoruz: occultumq̄ mox odi
um erumpit. Quante sane inter socerum ac gene-
rum possint esse discordie: ut sileam antiquam Da
nai fabellam: ⁊ Nummianum Aprimi soceri sui
dolo nefario interemptum: Insuper Stiliconem
cupiditate imperij ⁊ defuncti soceri ⁊ generi viuē
tis oblitum: abunde Cesaris atq̄ Pompeij notis-
simum est exemplum.

ℂ e secundis nuptijs. Dia.LXXVI. ℂ Gau.

f Ecundas nuptias celebrabo. ℂ Rō. Si
noscees ad liquidum quid est femina quid
ue de illa magni scribant viri: nec primas
quidem nuptias celebrasses. ℂ Gau. Secundas
nuptias celebrare est animus. ℂ Rō. Si nō te pri
me nuptie domuerunt: iam secundas celebra: si te
nec ille domuerint celebrabis ⁊ tertias. ℂ Gau.
Secundis nuptijs intendo. ℂ Rō. Qui ex primo
coniugio prolem habens nouercam superinducit:
suis manibus in suam domum mittit incendium.
Si inuēta urget: aut libidinosa uellicat senectus:
qua nihil est turpius: posset forsan: ut ciuiliter hoc
potius q̄ honeste dicam: posset inq̄ fortassis utili
us nisi uel peccati materia: uel diuina lege uetitū
esset: concubinali obsequio subueniri: q̄ nouercali
bus odijs domus tranquilla turbari: quod Tito
ac Domitiano susceptis filijs Uespasianus prudē
tissimus princeps fecit: ⁊ etate hac Stephanus
Columneñ. haud imerito inter principes memo-
randus. ℂ Gau. Ad secundas nuptias intendo.
ℂ Rō. Potes id q̄dem ſm leges humanas: diui-
nis quidem legib⁹ patientibus magis q̄ laudanti
bus: nota oib⁹ que de hac re Paulus tractat apo
stolus Certe etiaz apud gentiles ipsos: quibus la-
xior talium libertas permissam rem potius q̄ pro
batam intelligere est. Siquidē multoꝝ mr̄imonio
rum experientiā q̄si legitime cuiusdaz intemperā
tie signum esse uestri maiores crediderūt: que am
plexus Hieronymus q̄ multa cōtra secundas nu
ptias: q̄q̄ acriter scribat: non est promisse breuita
tis inserere: que q̄uis in feminas non in viros eti
am dici omnia videantur: ⁊ haud dubie: sexus il-
le maioris sit debitor castitatis ac pudoris: plus

tamen prudentia ac ꝯstantie debent viri. ¶Gau.
C Secundis mihi nuptijs est opus. ¶Rō. Mira-
rer:nisi mores uestros nouerim:non tm̄ superua-
cua:sed damnosa etiaꝫ uobis necessaria effecistis:
Tu vō durissimi oris sis:si ad te frenandum uxo-
re opus est altera. ¶Gau. Ad secundas nuptias
festino. ¶Ratio. Age age dum feruor durat:cum
refrixerit dolebis:Nō notasti ꝗ̄ dulcis est sopor
in uacuo cubili? Solum illum fedum ꝛ miserum
actum cogitas:qui transit ꝛ vulnerat.

¶De Natorꝫ cōiugio. Dia.LXXVII.

¶Gau.
A Atorum nuptijs sobolez ꝓpagaui. ¶Rō.
n Honestior aliquanto hec quidem cura ꝗ̄
superior: ꝛ tamen sepe vitium propago ꝗ̄
sobolis utilior fuit. Illa dulci mero doliū:hec ama
ris curis animum impleuit. ¶Gau. Nuptui natā
dedi. ¶Ratio. Si proinde sicqꝫ feliciter ꝛ filiā ser
uasti: ꝛ filium:ut modo dicebam : uel filio melius
inuenisti:Si minus ꝛ illam perdidisti: ꝛ tibi ho-
stem tyrannum filie quesiuisti. ¶Gau. Uiro filiaꝫ
collocaui. ¶Ratio. Si bonā:dulce pignus ac sua
ue tibi ereptum alienis laribus inuexisti. At si ma
lam:graui fasce quo alium premeres te leuasti.
B ¶Gau. Filiam viro dedi. ¶Ratio. Noli nimiuꝫ
hinc gaudere. Multis anxie ꝛ infelicis vite prin-
cipiū fuerunt nuptie:ut lete omnia succedant:ope
rosa res est coniunx:in laboriosam coloniam du-
rumqꝫ negocium:quam amabas misisti. Nascen-
tur filij domi illi suus scaturiet fons curaruꝫ. Fin
ge non nasci: ꝛ idipsum miseruꝫ molestumqꝫ. Sic
fecunditas onerosam:sterilitas odiosaꝫ faciet:mā
sisse tecum forsan optabit pietatemqꝫ tuā hāc ode
rit. ¶Gau. Filie virum dedi. ¶Ratio. Ociose fi
nem vite principium actuose:rei sarcinam familia
ris grauem:mundi notitiam:experientiam suiipsi
us. ¶Gau. Filia viruꝫ habet. ¶Rō. At perdidit
libertatem:virginitatem:requiem:non equa ꝑmu
C tatio. ¶Gau. Dedi filio uxorem. ¶Ratio. Graui
or est immissa nurus ꝗ̄ emissa filia:Semper inte-
stinum malum periculosius externo est. Patefeci
sti arcem hosti forsitan aut profecto participi:iam
non solus dominus rex tuarum:refert qualis itra
uerit. ¶Gau. Generosam filio coniugē:quesiui ꝛ
diuitem ꝛ formosam. ¶Rō. Cur quod sequitur
supprimis: ꝛ superbam ꝛ importunam: ꝛ cōiugi
viteqꝫ tue emulam? Inter socrum ꝛ nurum uetus
est bellum : nec soceri maior est gratia sed metus:
vna est amborum ratio. Nullum animal tam pri-
mi loci appetens ꝗ̄ femina. Illum sibi saluis uo-
bis interdictum videns:quid nunc aio uoluat : ꝛ
quid oret:haud difficilis coniectura est. ¶Gau.
D Uxorem filio dedi. ¶Ratio. Quid scis an imor
tale illi tedium tibiqꝫ dederis:an utriqꝫ clandesti-
num forte discrimen? Multe viros socerosqꝫ per-
enni confecere fastidio:quedā uenena ferroqꝫ alie
premere. Quot habebat filios Egisthus si nurum
nullam habuisset? Inuenta est que precipiti libidi
ne dominandi: ꝛ secunde sortis impatientia : quo
maturius virum seqꝫ regnātem cerneret:genitori
proprio causa mortis cum fuisset : supra cesi corpꝰ
currum ageret. Si hec patrum merces:quid spe-
rare debent soceri? ¶Gau. Nuptijs filie celebra-
tis gaudeo. ¶Rō. Quotiens hāc celebritatē dis-
par fedat euentus: ꝛ cantus ꝛ epulas ꝛ choreas
luctus sequūtur ꝛ lachryme ꝛ tumultus? Ineptū
omne gaudium immodicum:ex his presertim re-
bus quibus dolor oriri possit ꝛ soleat. ¶Gaudi-
um. Uxorem filio simul ꝛ filie virum dedi. ¶Rō.
Sarcinas permutasti:alienam tuis:alienis tuam
humeris curam fers.

¶De nepotibus. Dia.LXXVIII.

¶Gau.
Epos ex filio natꝰ est mihi. ¶Rō. Ingēs A
n amor filiorum:iugis cura:habet tamen ꝛ
finem ꝛ metham aliquaꝫ:Si ultra progre
ditur:nullus sollicitudinum modus est: ꝛ ex filio
natus ꝛ qui ex illo nascitur : omnes deniqꝫ tuam
nascuntur in penam:quorum numerus quorsū per
gat seu pergere possit intelligis. Ille quideꝫ Israe
litici parens populi : si sic affectus ut tu es primo-
rum patrum vite tempus impleSSet:quanta queso
curarū sarcina humeris fessi senis incūberet? Pre
ter enim feminas puerosqꝫ ꝛ sacerdotes atqꝫ inha
biles suo de sanguine paucis seculis sexcēta: ꝛ eo
amplius virorū bellantium millia prodiere. I nūc
ꝛ nepotum exercitibus gloriare:in quibꝰ ꝛ si forte
aliqui sint felices:innumerabiles miseri sint opor-
tet. Quid ergo? Amandi sunt non tm̄ filij ac nepo-
tes:sed oēs oino hoies. Amādi inqꝫ in illo in quo
fratres estis omnes:nec curis tamen nec imodico
gaudio indulgendum:ne ꝛ in presens contrarijs
crucieris affectibꝰ: ꝛ aliquādo te gauisum esse pe
niteat pudeatqꝫ quē ut ifantulū ualde dilexeris:vi
rum ualde oderis:quod persepe accidit. ¶Gau.
Natꝰ est nepos mihi. ¶Rō. Quid ꝙ hunc queꝫ B
faustum putas:uel nepotis turpitudine:uel vi for-
sitan fortune infaustuꝫ quādoqꝫ dicturus es diē?
Quid ꝙ tibi natꝰ mox forsitan moriturus: ꝛ plus
tristitie allaturus est ꝗ̄ attulerit letitie? Multi sūt
uarij:subditi ꝛ inopi hominum casus:sed infantiū
innumeri. Si omnes viuerent qui nascuntur:hu-
manuꝫ genus terra non caperet:viuerent dico nō
semper:nam si id facerent homines non essent sed
usqꝫ in senium:usqꝫ saltem ad legitimam etatem:
Stultum est magnum gaudium de re breui utiqꝫ
ꝛ incerta quo nam euasura sit. Qđ ꝛ in filijs ꝛ in
nepotibꝰ uerum est:sed eo magis in nepotibꝰ ma-
gisqꝫ etiā nunc in pronepotibus quo a radice ab-
sunt longius. ¶Gau. Nati sunt mihi nepotes ex
fratre:ex filia:ex sorore. ¶Rō. Hi iam minus ad
te pertinent:hoc gaudium ꝛ hāc patribus curā ce
de. ¶Gaudium. Natus est mihi nepos ex fratre.
¶Rō. Et Anneo Senece Lucanus non exigua C
pars hispane facūdie: ꝛ Mycipse Numidarū regi
Jugurtha nō ultimū exemplū Lybice ꝑfidie ne-
pos fuit regni euersor:fratrum iterfector. ¶Gau.
Natꝰ est mihi nepos ex sorore. ¶Rō. Et Plato-
ni Pseusippus ex sorore nepos ac philosophie ue
lut heres fuit: ꝛ Pericli talis nepos Alcibiades:
turbator pāie ꝛ bellorū grecie ꝯcitator: ꝛ Tarqui
nio superbo Brutꝰ:qui regia illum sede deiecit: ꝛ
vir magnus ꝛ pāie utilis sed aduersus auunculo.
¶Gau. Natus est nepos ex filia. ¶Rō. Ennior D
Pacuuiꝰ uerecūdus ac grauis vir nepos ex filia
ꝛ poetice successor fuit:Antonino aūt pio Cōmo
dus ipudētissimꝰ leuissimusqꝫ hoiuꝫ. ¶Gau. Est
mihi ex filia natꝰ nepos. ¶Ratio. Romulus Re-
musqꝫ Numitoris ex filia nepotes:auū maternuꝫ
in albanū regnū restituerūt:Ancus Martius ex fi
lia Nume nepos:auitū regnū rome tenuit magna
cū gloria:Cyrus autē Astyagis nepos ex filia:ma

ternũ regno auũ expulit Medoruȝ. Que historie eo tendũt: ut de hoc nepotum ortu quantuȝ sperari põt: tantũ possit ⁊ metui.

De filijs adoptiuis ⁊ ꝓuignis. Dia.LXXIX.

Gau.

A a Doptaui mihi filiũ. Rõ. Adoptio pedissequa est nãe: ⁊ cũ sit illa nobilior hec cautior: qȯ ꝙ illa sine ꝯsilio gignẽtis casu quodã: hec adoptãtis certo iudicio opaꝛ. Ga. Adoptõe bonũ filiũ q̃siui. Rõ. Debuisti id qdẽ: si neglectũ: nõ vt genitura sic electio excusabilis: Nihil hẽs in ꝯiugẽ: nihil in fortunã qȯ retorq̃as. Ga.
B Filiũ adoptaui. Rõ. Opportunũ hoc nãe subsidiũ ciuili reptũ iure: multis utile: multisq; fuisse pestifeꝝ ꝯstat. Bonuȝ filiũ adoptauit Nerua: sed Traianũ in sua adoptiõe deceptũ: qbusdã scriptoribus visũ scio. Nã Augustũ in Agrippe nepotis adoptione circũuẽtũ: mox secuta testaꝛ abdicatio In Tiberij aũt uel adoptione uel successione non deceptũ: sed suoꝝ moribꝰ pene coactũ video qȯ ⁊ ꝑmo eiꝰ idicat: ⁊ ꝓfatio testamẽti. At Mycipsa ille cuius pauloante memini ꝓrsus infelix adoptator fuit: qui nõ filiũ sed funestũ draconẽ regie filijsq; suis imiserit: quos ⁊ si moriens hortaꝛ ita viuere: ne ipse meliores filios adoptasse videaꝛ q̃ genuisse: sepe tñ meliores adoptanꝛ q̃ gignunꝛ: Neq; id miꝝ: cũ illȯ expientia ⁊ ꝯsilio muniaꝛ: hoc neutro. Sepe aũt cõtra: nõ peiores mȯ sed pessimi oium adoptanꝛ. Fusca enim ⁊ ambigua merx est homo.
C Gau. Preuignũ bonum hẽo. Rõ. Rarus est ꝓuignus bonus: rarior est vitricus. Gau. bonꝰ est ꝓuignus mihi. Rõ. Ut sit bonus qd ad te: nisi forsan ut cõiugis ꝓcurator gaudeȝ. Tibi eniȝ qd virtꝰ aliena cõtulerit: nisi ut tuoꝝ si quos genueris pãdaꝛ ignauia. Gau. Preuignꝰ est mihi optimꝰ atq; fidissimꝰ ⁊ nulli filio secũdus. Rõ. Fieri id quideȝ potest. Talis Augusto fuit Drusus: sed nõ Claudio talis Nero.

De excellẽti ꝓceptore. Dia.LXXX. Gau.

A e Xcellenti ꝓceptore glorior. Rõ. Alieno necdũ desinis gloriari. Quid ad te eni excellẽtia ꝓceptoris tui? Crede mihi: qȯ sepe itero: itra te sit oportet quod te faciat gloriosum. Gau. Preceptore glorior excellẽti. Rõ. Sine illũ iterim rebꝰ suis ut videꝛ uti ⁊ si libet ẽt gloriari: q̃uis ⁊ si excellẽs uere est: minime id facturꝰ sit: de te aũt post viderimꝰ. Gau. Est mihi ꝓceptor insignis. Rõ. Qualis tu discipulus sis expecto. Ante eni qd ꝓnũciẽ nõ hẽo. Quã multos stultos atq; hebetes habuisse putas scholã Socratis ac Platonis? Quã mltos absq; ꝓceptore ullo: per se ipsos in altũ euolasse: ut ꝓceptoreȝ fierẽt alioꝝ: qui ꝓceptoribꝰ caruissent? Nullũ Uirgilio ꝓceptorẽ legimꝰ. Horatiꝰ Flaccꝰ de suo nihil nisi ꝙ plagosum dixit: vbeꝝ puerilium credo meminerat. Cicero aũt suũ laudibꝰ amplissimis celebrare noluit nec ualuit. Cõtra huiꝰ filiꝰ: quãtis ꝓceptoribꝰ pȓe scilicet ⁊ Cratippo illiꝰ etatis phoꝝ ꝓncipe: si qd ipsi credimus Ciceroni: quãtꝰ nebulo q̃q; famose ebrietatꝭ euaserit notũ est: qui solo pȓis uel tacẽtis aspectu doctꝰ ac sobriꝰ euasisse debuerit. Plato ipse ⁊ si ut supra memini: Socratis magisterio glorieꝛ: maior tñ est glia Socrateȝ excessisse q̃ sub Socrate
B didicisse. Gau. Sciẽtificus preceptor est mihi.

Rõ. Sciẽtia ꝓceptoris discipulo utilis esse potest: gl'iosa esse non põt: qnetiã qȯ mireris: est qui tibi famã minuat: ignauiã exaggeret iactantie excusationibusq; aditũ preclusisti: Quicquid sciueris preceptori dabiꝛ: quicquid ignoraueris tuum erit. Est ergo nõ vnde glorieris: sed vnde aspires ad gloriam. Habes ⁊ quẽ sequi uelis atq; assequi: non quẽ te esse puteȝ ꝙ discipulus eius sis. Est deniq; nõ quod habeas: sed quod habere cupias ⁊ quod speres: idq; nõ sine ingẽti tuo studio ac labore. Gau. Est mihi ꝓceptor assiduus vir clarus. C
Rõ. At illi de quo diximꝰ Ciceronis filio: duo erãt sũmi viri: quorũ alter libris eminus: alter uerbis cominus in eum incubuerat: ⁊ quid ꝓfecerit audisti. Quã multos vȯ e filijs principũ preceptores simul cõplurimos habuisse cõperimus: sed quid refert esse qui doceant si qui discat nemo sit? Patiente idisposito frustra nitiꝛ vis agẽtis. Certe si doctos viros propius spectare uel alloqui: doctos faceret spectatores: ⁊ si paucos virtutis aut doctrine cupidos videamuȝ: magna circa eos esset tamẽ ⁊ importuna frequentia.

De insigni discipulo. Dia.LXXXI. Gau.

i Nsignem discipulum pene filio chanoreȝ casus obtulit. Rõ. Importunum negocium puerilis ingenij nõ equis gressibꝰ ingenium coaptare: ⁊ in vnũ semp infantem defixos oculos atq; animũ habere: ad illius tolerãtiam intellectũ tuũ uocemq; submittere. Quod si discipuli plures sunt: cumulatior fit congeries laborũ: uerti ꝯtinue huc illuc: utq; ait Satyricus: tot puerorum obseruare manus oculosq; in fine trementes. Gau. Unus isq; clarissimus est mihi discipulus. Rõ. Pro vno discipulo claro: multis obscuris iudicijs te obijcis: Quicquid ille deliquit: in tuum caput redundabit. En doctrinã inquient: en facũdiam: en mores: In hoc hoc magistrum inspice: nulla q̃ ingenioruȝ certior effigies. Gau. Discipulum sum nactus illustrem. Rõ. Age ergo magna spes est glorie: ꝓfectus igenio illiꝰ: defectus culpe tue dabitur. Cũ ut Plutarchus philosophus ad Traianum principem discipulum suum scribit: Sermo publicus: delicta discipuloruȝ refundere soleat preceptores: Quod multi legimus passi sunt: Inter quos Quintilianus ⁊ Seneca ⁊ ipse philosophoꝝ pater Socrates. Gau. B
Preclari discipuli sũt mihi. Rõ. Melius si modesti: q̃q̃ uera claritas sine virtutis radio nulla est. Gau. Magni discipuli curam gero. Rõ. Triformi cõgrederis Chimere: hic ut puero prosis: hinc ut parentibus placeas: illinc autem ut rei pu. rationeȝ reddas: quã de tuis manibus exiget: rudẽq; illũ tibi creditũ: eruditũ repetet. Gau. Pueri nobilis mihi cura commissa est. Ratio. Suspecta est etas ⁊ suspecta nobilitas. Illa spondet immemoreȝ: hec superbũ. Gau. Puer mihi creditus me ueretur. Rõ. Quid dices dũ te despiciet adolescẽs: vir fortasse vix nouerit? Nota fides pueri: nota constantia est. Gau. Puer mihi creditꝰ me amat. Rõ. Inexpleto parieti imaginem impressisti: illo crescẽte delebiꝛ: Firmꝰ amor solidam poscit etatem. Gau. Clarus puer edocẽdus in sortẽ uenit. Rõ. Inquieta sors euentꝰ ambigui: quedam ingenia nullo studio eriguntur.

Est ubi pater ipensam:preceptor operaz:puer tēpꝰ amittit. Docilē doce:idocilē ne fatiges:neue illum teq; simul frustra atteras:egere vincit ars naturā. ℭ Gaudiū. Discipulus tener nec idocilis obtigit. ℭ Ratio. Et si in lubrico stas atq; in fluxo struis: age tamen fideliter cōmissum. Si plena etas accesserit poterit meminisse:alioquin sua erit obliuio:fides tua:magnū satis ipsa sibi virtus est premiuz. Conscientia bonorū operū nihil est dulcius: non te retrahat ab honesto desperatio premiorū: quia nullū etiā in hac vita recte factū premio caret:cuiꝰ ut sapiētibus placet fructus uberrimus est fecisse atq; in silentio meminisse. ℭ Gau. Inueni discipulū magne spei. ℭ Rō. Et magne sollicitudinis: et profecto si bonus fiat filiuz tibi cor genuerit:lingua pepererit: Sin malus:hostē qui te diū timuisse recordabiť oderit. ℭ Gau. Discipuli claritas ingēs est qua illustrari spero. ℭ Rō. Moderata claritas oculos delectat:imoderata perstringit. Preterea nullus te nisi tu luceas illustrabit: et si detegat:uerū lumē ab intra esse. ℭ Ga. Magnus est mihi discipulus. ℭ Rō. Nō maior puto q; Senece:preceptorum alios protexit:alios oppressit:discipuli magnitudo his portus fuit:his scopulus.

ℭ De patre bono. Dialˀ.LXXXII. ℭ Gau.

b Abeo patrē bonū. ℭ Rō. Bonū nosse tuū breue est. ℭ Gau. Patrē habeo optimuz. ℭ Rō. Aut ille tibi luctū pariet aut tu sibi. ℭ Ga. Indulgētissimus est mihi pater. ℭ Rō. Si nature ordo seruať:magni fletus hereditas te manet illuq; si peruertiť. ℭ Gau. Patrē adhuc habeo. ℭ Rō. Utere sedulo fugitiua iocūditas pr̄ senex. ℭ Ga. Patrē habeo grādeuū. ℭ Rō. Nō est locus inertie: Festina carpere fructꝰ extremos tam q; ex arbore ruinosa. Charo lateri inhere q̄ztū potes:cupide illū vide ceu cōfestim habiturū: cupidiusq; audi: et extremos monitus memori mente recōdito:desertūq; uelut iter acturus necessarijs permunito. Egebis illo cōsultore:queresq; eū nec inuenies domi. ℭ Gau. Patrē habeo decrepitū. ℭ Rō. Propera nouissima pietatis officia in illū cōgerere dū licet:si qd nūc omiseris:dolebis semper. ℭ Ga. Patrē piū habeo. ℭ Rō. Habes qui ante te mori cupiat: post te viuere metuat. ℭ Ga. Habeo patrē optimū. ℭ Rō. Habes quē priusq; habere desieris vix agnoscas:habes et quē perditum suspires.

ℭ De matre amātissima. Dialˀ.LXXXIII. ℭ Ga.

a Mātissima mihi est mater. ℭ Rō. At tu illi iugis pauor desideriumq; perpetuum. ℭ Ga. Mater est mihi amātissima. ℭ Rō Maximus p̄ris amor:matris uehemētissimꝰ:uterq; talis tātusq; ut vix eū nisi rara admodū filij pietas equauerit. Pulchrū tn̄ honestūq; est inter parētes et filios de amore ac pietate certamē:vincāt qbus largiꝰ charitatis fons celestis affluxerit: At nūc usq; vincere soliti sunt parentes:nec dū adolescentiū ea est pietas:aut maiorū reuerētia que sperare aliud cogat: qd si forte preter spem euenerit: nullū in terris celo gratiꝰ spectaculuz fingi queat. ℭ Ga. Est mihi mater optima. ℭ Rō. Esto illi saltē bonꝰ filius: Scito te illi primū pōdus ac tediuz fuisse:dehinc acerrimū dolorē:post cōtinuū laborē trepidāq; sollicitudinē: Memēto uteri alitriciūq; uberū. Quot illi somnos:quotq; seu cibos seu iocos tuis fletibus abruperis? Quot aut metus aut dolores tuis casibus pepereris: et fortasse nōnunq; periculosa quoq; gaudia? Sepe eniz ut dolor filiorū mortis:sic gaudiū vite miseras matres mori cōpulit. Patuit hoc ultimum eo clarius die quo reliquie cladis ad Thrasumenū accepte Romani sparso agmine repetebant:due matres filijs quos in acie cecidisse referētibꝰ crediderāt: cōspectis insperati gaudij nō capaces efflarūt spiritus: his atq; alijs effectum ut nulla inter homines maior esset ingratitudo:q; que in matrez admittitur. ℭ Gaud. Adhuc annosa superest genitrix. ℭ Rō. C
Quotiens hanc aspicis simul terram intuēs:cogita vnde uenias et quo pergas:q; te angustuz habitaculū emiserit:q; angustū excipiet. De uētre matris proprie in uterum terre matris omnium festinans. Inter utrunq; ergo laxantibus animū atq; raptātibus:superbie atq; auaritie frenū stringe.

ℭ De fratribus bonis pijsq; sororibus ac formosis. Dia.LXXXIIII. ℭ Gau.

p Ios fratres habeo. ℭ Rō. Rarum:nā parentes fere semper amant:fratres sepe inuident sepe despiciunt: Raramq; ideo fratrum gratiam Nasonis ore ueritas clāmat:ubi et fratrum et filiorum et omnium pene:nisi parentuz notatur impietas. ℭ Ga. Fratres mihi sunt optimi. ℭ Ratio. Miror plane bonos esse sat est:sepe enim mali sunt:aliqn̄ et pessimi:eoq; peiores hostibus:quo minus cōtra domesticas insidias est cautele. Q̄ztus aūt sit amor fratrum:ne latentes eruaz neu p̄sentes ledā:satis notissima paria: Mycenei Thebaniq; fratres ac romani indicāt: Que qdez infamia:cur vnius urbis potius q̄z totius orbis sit nō video. Primos mundi fratres aspice: Alter alterius oppetijt manu: Nec dū relatu horridum scelus audis. Siquidē Phraates rex Partorum cuiꝰ supra mētio est habita:preter parricidia in patrē simul ac filiū admissa.xxx.insuper proprios fratres trucidasse legiť nō ueritꝰ tāto ac tali sanguine et regnū male partū stabilire: et metū omnē inuisi consortis extinguere. ℭ Gau. Fratres boni sunt. B
ℭ Rō. Nondū puto patrimoniū diuisistis tūc erū pet iniqtas. Igne aurū:auro animus probari solet. Magna sepe que videť par: pauxillum auri si adhibeas lis erit. ℭ Ga. Pij sunt fratres. ℭ Rō. Celibatꝰ forsan tuus aut orbitas illos tibi cōciliat. Cōiugio detegenť tuo:sed prole melius:spe successionis amissa:que impatiētissimos quoq; multa pati docuit. ℭ Gaud. Amātissimos mei fratres hēo. ℭ Rō. Debet id qdē ita esse nisi liuor obstet aut timor aut cupiditas: et habendi sitis:diuini ois humaniq; iuris dū expleri studet imemor. Inter parētes enim filiosq; q̄ztūlibet sit amoris:cōuersatio tn̄ dispar diuersiq; mores sunt filij: et si cito p̄res videāt:sero agnoscunt. P̄res et si filios statiz amēt sero illos:sepe ēt in senectute suscipiūt. Fr̄es āteq; nascanť et postq; nati sunt in eodē domicilio eisdēq; in cunabulis euo pares v̄sanť ac moribꝰ: ilicet in lucē editi:se vicissim cernūt:vno cibo aliti:ijsdez parentibus:ijsdem socijs:ijsdem ludis:ijsdez scholis:ijsdē preceptoribus ac nutritoribus assuefacti pariter pubescūt:pariter adolescūt. Undiq; paritas multisq; et ualidis nexibꝰ iūctꝰ amor:nisi hos aduētitie soluāt cause:dureq; mētis asperitas frāgat:quod

cõe est adeo ut nesciaꝫ an fraterno ullus amor ma ior esse debeat: an ullũ odium maius sit an idigna tio ulla profundior: tam turbida semp equalitas:
C tã paris ipatiẽs mẽs humana. ¶ Gau. Equos pi osq̃ fratres habeo. ¶ Rõ. Serua illos eqtate mu tua ac pietate. Delicatissima res est amor: serua il lam: difficile querit: facile pditur. ¶ Ga. Sed so rores habeo bonas. ¶ Rõ. Graue põdus sed iu cũdũ: ac fere adolescẽtiũ pm⁹ labor: quo se effecti sui iuris exerceãt: vñ primã pietatis atq̃ indolis famã querant. ¶ Gaudiũ. Bonas habeo sorores. ¶ Ratio. Cura ut ille bonũ fratrẽ habeãt teq̃ su perstitẽ: ꝛ si cõis pater obierit orbitatẽ nõ sẽtiãt. ¶ Ga. Pulcherrime sunt sorores. ¶ Rõ. Custos rei labilis: vigilantib⁹ oculis dolos caue: circũfusa te procorũ cohors excitet: difficilis est vni⁹ forme custodia: qd multarũ reris? tãto exactiorẽ pudici tie q̃ auri curã esse decet: q̃to ꝛ preciosior ꝛ irre cuperabilior illa est. Sane virgineã castitatẽ nul la arte meli⁹ q̃ maturo ꝯiugio ꝑseruabis. ¶ Ga. Formose mihi sorores domi sunt. ¶ Rõ. Ne diu tius tibi sint ꝓuide: multas apti⁹ ornabũt domos.

¶ De bono dño. Dia.LXXXV. ¶ Gaud.

A Ominũ bonũ habeo. ¶ Ratio. An bẽas an uer⁹ habearis cogita: sed loquẽdi mos est: sic dominũ habetis: ut scabiem siue ut tussim. Multa sunt que habent̃ inuitis possessori bus moleste opus quib⁹ nõ liceat caruisse. ¶ Ga. Bonũ dñm habeo. ¶ Rõ. Libertatẽ igit̃ amisisti hũc ꝛ illã vno tẽpore nemo habet. Iã neq̃ sorores de quib⁹ modo agebas: neq̃ filie neq̃ nurus: neq̃ coniunx demũ ipsa: neq̃ patrimoniũ: neq̃ vita in tuto sunt ꝓpter vnũ quẽ habes dñꝫ: habere simul cia desijsti. ¶ Gaudiuꝫ. Bonũ mihi ꝛ patrie dñꝫ sors dedit. ¶ Rõ. Incompassibilia penitusq̃ con traria: Nã si bonus nõ dñs: si dñs nõ bonus: ꝑser tim: si se dñm dici uelit. ¶ Gaud. Bonus est dñs. ¶ Rõ. Boni sunt parentes: boni fratres ac filij eẽ possunt: Amici aũt semper boni alioqn nec amici sunt: dñm bonũ dici blandũ mendaciũ atq̃ adula
B tio nota est. ¶ Ga. Optimũ dñm habem⁹. ¶ Rõ. Rectorẽ populi fortassis ꝛ reipublice defensoreꝫ quo nil actuũ humanorũ acceptius deo ferũt. Iu liũ võ nõ dicã optimũ: sed bonũ: ꝛ nõ potius pessi mũ quis dixerit: qui quod habẽt optimũ: libertatẽ summũ ac precipuũ vite bonuꝫ: suis ciuib⁹ eripit: proq̃ vnius explenda uoragine que expleri neqt tot milia miserorũ siccis oculis intueri põt. Neq̃ eũ ꝛ si non iustitia aut misericordia: saltem pudor a tam mesto retrahit spectaculo: sit licet affabilis: sit blandiloquens: sit postremo munificus in pau cos de multorũ spolijs. Desunt autẽ artes tyran norũ quos vulgus dños uocat carnifices experit̃ hec prestigia attonitis ingerunt luminib⁹: hãc ha mis ꝛ laqueis pretendunt escam: sic credulos au
C cupant̃. ¶ Gau. Dñꝫ habeo prepotẽtẽ. ¶ Rõ. Is in celo vnus est: qui se iure suo dñꝫ dixit ꝛ dici uo luit: Nã terre dñs Augustus Cesar edicto uetuit se dñm dici. Ille deorꝫ deus: iste hominũ Impera tor. Ille maiestatẽ tenuit: iste modestiã. Deniq̃ ꝛ super hoc populũ romanuꝫ grauissime corripuit: Sic enim de ipso scriptum est: Et dñi appellatio nẽ ut maledictũ ꝛ obprobriũ semper exhorruit. Quod successorẽ quoq̃ lõge rebus oĩbus impa rẽ: tamẽ obseruasse copertũ est: qui licet dñandi

auidus: titulo tñ dñationis abstinuit: atq̃ ita se in ter ambitionẽ ꝛ uerecũdiã mediũ tenẽs: esse dñs uoluit: dici aũt noluit: ut qui sciret iniustuꝫ esse qd cuperet: saltẽ exprobrationis iniuriã vitaret. Duꝝ enim superbũq̃ ꝛ graue nomẽ est dñs: illic maxi me ubi amor libertatis ac seruitij pudor est. Secu tus horũ uestigia Alexander hic romanus prin ceps ut priuato sibi nõ altius scribi uoluit: Nã ille alter macedo: non dñs mõ: sꝫ de⁹ dici uoluit: Quẽ secuti aĩo huius tpis latrunculi: vna urbe uel alte ra vix insidijs oppressa: nõ tantũ dici uolũt: sed di ci hoĩes erubescũt atq̃ ad iniuriã trahũt. ¶ Gau. Dominũ habeo uere optimũ. ¶ Rõ. Uere vn⁹ est dñs: quẽ si hẽs bonestissima regnisq̃ felicior serui tus tua est. ¶ Ga. Iustũ dñꝫ regẽq̃ optimũ habe mus. ¶ Rõ. Inter regẽ ꝛ tyrannũ nõ discernunt Graij ꝑm q̃ poeta nr̃ de rege loquens ait: Pars mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrãni: Apud uos aũt ut intersit nõ nisi propositũ viteq̃ series facit: Qui iustitia regit ac regit̃: ille demuꝫ uer⁹ est rex. Atqui ex altiore fastigio nõ salutis publice specu lator sed priuate libidinis ꝓcurator: uel rapinam cogitãs uel vindictã cupiditati aut iracundie sue paret ꝛ rapidis atq̃ effrenis animi motibus cedit is malorũ dñorũ seruus: ꝛ si altior cũctis appare at: sceptroq̃ aureo ac ueste purpurea superbus in cedat utiq̃ rex nõ est: sed ꝓpter exercitiũ aut sup pliciũ populi promotus predo: eoq̃ loci posit⁹ vn de liberiori seuiens flagello: atq̃ hos ꝓbãs: illos puniens: cunctos uexans ꝛ agitãs: ignarus quidẽ ac passioni obsequẽs: nutu tamẽ illi⁹ qui mala bo nos uertit in usus: iustũ dei iudiciuꝫ iniustis licet ac scelestis manibus exequat̃: quasi equã pij iudi cis sentẽtiã tortor seuis. ¶ Gau. Iustũ piũq̃ regẽ habet patria. ¶ Rõ. Rarũ bonũ ꝛ reipublice feli cissimus status: nisi presens gaudiũ futuri metus reꝝ feliciũ: semp suspecta breuitas minueret: amis siq̃ desideriũ mox uẽturas cumulatur⁹ miserias obseruaret̃ animis humana nascentiũ: uolubilẽq̃ fortune rotã: que nil prosperũ longũ finit: linit qui dẽ mali sensum consuetudo: insueta deijciũt: vnde optimũ quidã semp ꝓspero caruisse diffiniũt: qd nõ dicerent si ꝓsperitas duraret. ¶ Gaudiũ. Iu stũ ꝛ clementẽ regeꝫ. ¶ Rõ. Illo superstite mori opta ne mutatã regni sortẽ lugeas. Bonus enim bonũ raro sequit̃: malũ peior: sepe peiorẽ pessim⁹.

¶ De serenitate aeris. Dia.LXXXVI. ¶ Gau.

F Erenus est aer ac iucũdus. ¶ Rõ. Iã qs arguat celestẽ humi animũ herere: In ae re illũ appenditis: ꝛ amorẽ uestrũ in eo po nitis elemẽto quo nullũ instabilius. ¶ Gau. Aer serenus atq̃ trãquillus est. ¶ Ratio. Expecta: di cto citius nubilosus erit ac turbidus: alio te sub ce lo positũ credas. ¶ Gaud. Serenus ac tranqllus est aer. ¶ Rõ. Quanto mallem serenus ac trangl lus esset animus tuus: Utilis quidem illa sereni tas stabilisq̃ tranqllitas: quaꝫ nec nubes occupẽt nec quatiant uenti. ¶ Gau. Seren⁹ est aer. ¶ Ra tio. Non serenum omne statim optimum. Immo võ prouincias nubilosas serenis esse salubriores ꝛ in hoc occidentem prelatum legimus orienti. ¶ Gaudium. Aer hic lucidus me delectat. ¶ Ra tio. Delectari in operibus ac factura dei minime uetitum: modo in deum uelut omnis boni fon tem tota animi delectatio reflectat̃: ꝛ in reb⁹ tem

poralibus eternus rerum conditoꝛ laudetur: Alio quin attende quod scriptum est: Si vidi solē cum fulgeret: iquit Iob: ⁊ lunā incedētē clare: ⁊ letatū est coꝛ meū in abscōdito: ⁊ osculat⁹ suз manū meā ore meo: que est inıqtas maxima ⁊ negatio contra deū altissimū? ℭ Gau. Serenissimus est aer: talis utinā semp sit. ℭ Rō. Nō semp modo sed diu talē ferre nō possis. Tempoꝝ vicissitudo peroptima iu re a multis sed pꝛecipue a Cicerone laudata est. ℭ Ga. Serenissimus est aer: atq3 utinā nō mutet. ℭ Rō. Nescis q̃ cito sui tediū hec serenitas allatura sit. Nil tā delectabile q̃ nō idētitas inamenū reddat. Nullum efficacius remediū ꝯtra vite fasti dia: q̃ tēporū locorūq3 varietas. Hac fouet ⁊ pascit mens humana: Et ut ait Augustinus: qui qualitate reꝝ nō potest: saltē uarietate satiatur.

ℭ De pꝛospera nauigatione. Dia. LXXXVII. ℭ Ga.

n Nauigatione utoꝛ pꝛospera. ℭ Rō. Sentio Neptunus tibi laqueos tendit. ℭ Gaud. Trāquillū se mihi pꝛebet mare. ℭ Rō. Insidiosa tranqllitas: atq3 ita dixerim: esca naufragij. Si semp turbidū esset mare: nullus hominū nauigaret. ℭ Gau. Mare mihi blandum ⁊ suaue est. ℭ Rō. Suspecta suauitas pꝛedonū: blanditie: mine sunt. Hec facies maris repēte mutabit: cē aliud putes monstroq3 gelidus queras: ubi est equoꝛ illud quod laudabam: vnde vo hi tam multi tamq3 hoꝛribiles aquarū mōtes: vnde hic pendētium fremitus ꝓcellarum: ⁊ minacibus spumis surgētes fluctus in nubila? Nesciunt nisi experti quid est mare ⁊ q̃ feroх belua: quid ue illi a poeta mōstri nomē impositum. Nihil enim monstruosius in reruз natura: nihil cui sit minus fidei: minusue cōstātie: Nullius rei transfoꝛmatio tā crebꝛa tā periculosa tā subita: Nihil deniq3 seu mollius dum iacet: seu dum surgit imitius. ℭ Gau. Placidū nunc equoꝛ immotumq3 est. ℭ Rō. Terre ipse subsidūt dehi scuntq3: tu pelago tribuis ut consistat: simulat⁹ toꝛ poꝛ: Noli fidere sepe foꝛtunā retentare dementia est. ℭ Gau. Nunc saltē placide nauigaui. ℭ Rō. Nullum ferū animal sic in laqueos ruit: ut nō aliqd dulce pꝛesentiat. ℭ Gau. Pꝛospere nauigaui. ℭ Rō. Et sacrilegi ꝓspere nauigant: ⁊ viri sanctissimi naufragant. ℭ Ga. Nauigaui felicit. ℭ Rō. Crede mihi si pergis infeliciter nauigabis.

ℭ De Uotiua poꝛt⁹ appꝛehēsiōe. Dia. LXXXVIII. ℭ Gau.

i Iam poꝛtū attigi iā in littore sedeo. ℭ Rō. Multi in poꝛtu pereūt: plures in littore ꝑmutasti periculū nō fugisti. ℭ Gau. Terrā attigi. ℭ Rō. Ita hoc dicis quasi terre discrimina uel minora uel pauciora q̃ pelagi q̃uis occultioꝛa sint. Nonne hoc in equo posuit is qui utrobiq3 multa ⁊ grauiora pericula per uarietatē ꝑtulerat. Neq3 vo sine causa pauper ille scrutatoꝛ aquaruз apud Statium moriens: hyemes: notosq3 laudat: ⁊ experti meliora pericula ponti. ℭ Gau. In terra sum. ℭ Rō. Casibus eo pluri⁹ patēs quo plus hominū terras icolit q̃ maria. Si quidē maxima pars maloꝛū homo homini est. Sic ide moꝛs per uenit: vnde auxiliū debebat: ut sileam pestiferas animantiū species: quibus ea pars rerum scatet. ℭ Gau. Terra sub pedibus saltē stabit. ℭ Rō. At qui sepe nō stetit: atq3 antiqua preterea Achaiāq3 ⁊ reliquā Greciam ⁊ Syriam atq3 alias ubi ⁊ urbes hauste olim funditus ⁊ collapsi mōtes ⁊ demerse insule: ut omittam ueteres uestrorum montiū casus Etne ac Uesevi: apud uos nuper ipsa urbiū caput roma contremuit: quodq3 ciuilis belli tēporibus pꝛo monstro habitū. Alpes hac etate grauissime tremuerunt: ⁊ cōuulse rupes altissime solis radijs insuetum a seculis pꝛebuere iter: Hispanie ⁊ Germanie bona pars corruit. Uidisti modo stātes urbes: vidisti solidas arces atq3 oppida: paucis post dieb⁹ miserabile spectaculū atq3 terrificuз humi passim strata omnia: quin ⁊ solito mestiorē rhenum ipsum quasi flentē labi defoꝛmatā ruinis utramq3 ripā: eamq3 pꝛecipue que edificijs oꝛnatioꝛ fuerat q̃rulis abluentē uoꝛticib⁹. Desine iaз securꝰ eē ubi securitas nulla est. ℭ Gau. Sub pedib⁹ terra est. ℭ Rō. Nō tam certa sedes domicilij q̃ sepulchꝛi. ℭ Gau. Ad terram peruenisse gaudeo. ℭ Rō. Similia similibus gaudent: ⁊ tu terra es. ℭ Gau. In terrā redij. ℭ Rō. Nondū quidē: sed redibis cito.

ℭ De carceris exitu. Dia. LXXXIX. ℭ Gau.

i Iuuat carcerē euasisse. ℭ Rō. Est ⁊ hec: fateoꝛ: intermissa gratioꝛ libertas ac reddita q̃ seruata: sed nō oīa que delectāt ꝓsunt: a sepe nociua sunt dulcia: ⁊ amara salubꝛia. Sepe nō carcer modo sed moꝛs utilis fuit: sepe vita ⁊ libertas inutilis. ℭ Gau. Carcerē euasisse gaudeo. ℭ Rō. At qui modo gaudebas poꝛtū appꝛehēdisse nūc gaudes poꝛtū euasisse. Carcer multis poꝛt⁹ multis refugiū ⁊ arx fuit: ⁊ in libertate perituros seruauit: In vinculis ligata ⁊ clausa diligētius asseruant. Nesciūt moꝛtales ceci quid expediat: ⁊ idcirco mala sua cōcupiscūt ⁊ assecuti gaudent vnde moꝛ doleant. Ne ue longius exemplū queras: vidisti nuper virū illū animosi ⁊ magni potius q̃ constantis incepti: qui aduerso tempore se patronū romane reipublice pꝛofiteri ausus: ipse sibi tribuni nomē assumpserat: Dehinc uariante foꝛtuna urbe depulsus: romaniq3 pꝛimū pꝛincipis: post pōtificis lapsus in carcerē: utrobiq3 bene habitus atq3 honeste: tandem leua alite emissus: gladijsq3 hostiū nō occisus tantūmodo sed discerpt⁹: puto moriēs carcerē suspirauit. ℭ Gau. E carcere let⁹ erupi. ℭ Ratio. Ibis per rostra turbida litibus: per B plateas urbiū tumultusq3 negocioꝝ: ⁊ tempestatē libertatem putans gratulaberis: dum quem clauis vna concluserat mille stringent laquei: Cunq3 leti omnes e pꝛocellis poꝛtuз petant: vnus tu nauta mirabilis: e poꝛtu letus in pꝛocellas redis. ℭ Gaudiū. E carcere digressus gaudeo. ℭ Ratio. Bonum in hoc ut in reliquis consilium erat: neq3 nimium gaudere neq3 nimium dolere: sed equanimitatem omni in statu ceu vite gubernaculum tenere: in tanta pꝛesertim caligine futurorum: neq3 tam miserum est: ut fertur intrasse: neq3 tam faustum carcerem exiuisse. Quotiens carcer libertati hostis: pꝛopitius est saluti: quotiens optata uotis omnibus libertas in perniciem ⁊ in moꝛtē uersa est. ℭ Gaudium. Exiui ex carcere. ℭ Ratio. Latioꝛi de carcere multi hominem casus eripiunt ex angustioꝛi autem sola moꝛs eruit. ℭ Gaudiuз. Molesto de carcere discessi. ℭ Ratio. Potes in hunc carcerem reuerti: in illum alterum cuз semel exieris non redibis hoc in tempore.

ℭ De tranquillo statu. Dial. XC. ℭ Gau.

A r Ebus rite cōpositis trāquillus ago. ℂ Ra
tio. Scilicet ut tua nauis fluctibꝰ maris: sic
animꝰ vite curis explicitus: portū attigit la
boꝝ ac terroꝝ: Sed nō ita est: nūcnūc maxime me
tuendū: nescis ꝙ res hoīum nō stant: qui uolubili
in rota sedet altioꝛ: is proximus est ruine. ℂ Gau.
Optato cūt oīa. ℂ Rō. Bn̄ ais: eūt oīa: nihil eniꝫ
manet. Ante ergo q̄ꝫ felix videare: spei forte aliqs
post locus est metui: ad extremū luctui: gaudio au
tem nunq̄ꝫ: gaudiū loquor uerū: donec ad uera ⁊
stabiliora bona peruentū sit. ℂ Gau. Rebus ꝓui-
sis humanitꝰ ꝯquiesco. ℂ Rō. Sūma rerū huma-
narū labor ⁊ meror: In his igiẗ regescis? Durū ca
put: ⁊ lodice ferrea: ⁊ spinoso recubās puluinari.
B ℂ Ga. Opipare prouisa sunt oīa. ℂ Rō. Expecta
ta puto mercium nauis applicuit: periculū euasisti:
extruxisti domū: exarasti aruū: potasti vineā: riga
sti prata: compegisti aream: inseuisti arbores: effo
disti riuos: texuisti sepem: colūbariū erexisti: misi-
sti greges in pascua: apes in aluearia: semētē in sul
cos: nouas merces in maria: tuto loco collocatum
fenus: plena arcula: diues aula: cultus thalamus:
referta horrea: spumās penu: prouisa dos filie: con
iugiū nato: empta populi gr̄a blādo ambitu: parta
suffragia: proniū ad te opibus summis atqꝫ hono-
ribus stratū iter: O feliceꝫ te: Restat ut gaudeas.
Hec ni fallor conclusio tua est: mea v̉o lōge alia re
stat ut moriare. Rarū ualde inter hoīes: ut multo
studio q̄sitis: multo fruanẗ tp̄e: lōgus labor: usus
C breuis. ℂ Gau. Prospere rebꝰ eūtibꝰ stabili in sta-
tu sum. ℂ Rō. Quo autē rebꝰ euntibꝰ tu stes vide
ris: ego nēpe nō video. ℂ Gau. Rebꝰ ad uota fluē
tibus letus sum. ℂ Rō. Nunc igiẗ tp̄s est morien
di: speras ne hic diu aliquē letū esse? Morere dum
letus es: anteq̄ꝫ esse mestus incipias. Quod iā di-
xi repetā: Est enim minime tediosa reꝝ utiliuꝫ sed
iucunda repetitio. Meministi ergo quid apud Ci
ceroneꝫ: Lacon ille ait seni Rhodio Diagore leto
tūc ualde leuibus licet ex causis quas audisti su-
pra cuꝫ de palestricis agoremꝰ: Morere Diagora
inquit. Non enim celū ascensurus es. Grauiter id
quidē: Nam qd amplius expectet aius letꝰ in hac
rerum tāta uertigine: nisi ut letus esse desinat esse
tristis icipiat. Itaqꝫ opportūe admodū Diagoras
ꝯsilio paruit amici: spectante quidē ⁊ plaudēte po-
pulo: inter victoꝝ filioꝝ amplexus ⁊ oscula expira
uit. Scriptū est in libro noctiū atticarū: Et ad sum
mā plures gaudio q̄ꝫ tristicia periere. Oibus ergo
qui sapiūt: sed maxime gaudentibus mors optan-
da: de hac semꝑ ⁊ presertim in tēpore ꝓspero cogi
tandū: illa cogitatio reliquas frenet. ℂ Gau. La-
boraui en quiesco. ℂ Rō. Omnes quidē id spera-
tis: sed erratis in hoc oēs. Stilus enim vite alius
multumqꝫ finis a proposito diuersus. Hec tua re-
quies aut breuis aut falsa est: aut quod est uerius
utrunqꝫ: quid hic requieꝫ somniatis? Sic catenis
vinctus libertatē: eger sanitatē somniat: sic sopitus
esuriens opimas dapes: sed en dies ultimus ade-
rit isqꝫ confestim discussurꝰ hec somnia. Nolite aūt
falli somnijs atqꝫ opinionibꝰ falsis: quibꝰ est plena
vita mortalis: Nolite uobis hic requiem spōdere:
Credite mihi tota quies hoīum post laborē mors.
ℂ Gau. Oia que in rē visa sunt suppetunt. ℂ Rō.
Superuacua in rebꝰ plura sunt q̄ꝫ necessaria: sed
hic humani animi mos est: ut professus ascensū ce

li tanto studio se oneret: quanto vix exonerare de-
buerat: Itaqꝫ peregrino fasce curuatus: dū in altū
niti vult ruit ⁊ pro celo illi terra est. ℂ Ga. Cumu
lata sunt omnia iam in portu sunt. ℂ Rō. Nauiga
tionis in fine igiẗ. Est enim presens vita simillima
procelloso mari. Illius finis in littore: huiꝰ in mor
te: uterqꝫ portꝰ recte dī. Profecto aūt magna pars
mortaliū aceruandis vite adminiculis anxia iter
ipsos apparatus rerum moritur: nilqꝫ iam usitati-
us q̄ꝫ ut vite studium mors preuertat: paucis acci
dit ut ad optata perueniant: hisqꝫ ipsis tā cito diu
turni questus usus eripiẗ: ut gaudij breuitas que-
dā uelut accessio sit doloris de quo multos in mor
te queri solitos notū est. ℂ Gau. Iam peractis la-
boribus securus viuo. ℂ Rō. Et inter viscū ac la-
queos secura auis uolitat: piscis inter hamos lu-
dit: inter plagas fera. Sepe ubi periculi plus est ⁊
pauoris minus: ars fortune est ut licentius feriat:
metū demit. ℂ Gau. Per omnē vitam laboraui ut
in finem quiescerem securus. ℂ Rō. Securitatē ⁊
quietē tuā in precipiti collocasti: ⁊ vixisti mestus
vt letus morereris: non insulsum vite mortisqꝫ con
silium: mndo de securitatis ⁊ quietis ⁊ tristitie ⁊
gaudij qualitate conueniat. ℂ Gau. Omnia vndi-
qꝫ conquisiui: quibus instructior vita esset. ℂ Rō.
Immo uero quibus mors molestior: Egisti plane
negocium medicorū: iam frequentes aderunt stra
tumqꝫ circumstrepent: Aderunt captatores testa-
mentarij: Erunt ⁊ qui gaudium premant: ⁊ qui fle
tum simulent: ⁊ qui tenacem spiritum: feram mor-
tem taciti increpent ⁊ qui crisim seruent: ⁊ qui pro
nosticis inhient: ⁊ qui cadauer aureum prestolen-
tur: tot hec tibi conquisita: vndiqꝫ vite conferūt in
strumēta: nō ut meliꝰ viuas: sꝫ ut comitatior moria
ris. Non penitus operam perdidisti: Iam ⁊ comi
tes languenti: ⁊ libidine sumptus: ⁊ funeris pom
pa non deerunt. ℂ Gau. Conquisita sunt omnia:
quiescendum est. ℂ Rō. Iam dixi: vite requiem
⁊ solatiū querebas: laborem mortis ac tedium in-
uenisti. ℂ Gaudiuꝫ. Cuncta disposui: prosperitas
parta est. ℂ Rō. Cōgessisti fallacissime ac fugacis
sime spei nidū: que ubi primum adoleuerit euolet:
mestum ⁊ uacuum cor relinquens sepe uel in plu-
mis pereat. ℂ Gau. Longo succedit quies labori.
ℂ Rō. Breuis ipsa adeo fortassis ut nulla potiꝰ di
ci possit. Multorum sepe studiuꝫ annorum in mo-
mento excidit: immo cuꝫ semper fere gradarij sint
progressus: raro non repentini exitus reruꝫ sunt.
ℂ Gaudium. Per longas curas ad securitatis ini-
tia uentum est. ℂ Ratio. Sollicita multuꝫ de prin
cipijs humana curiositas: fineꝫ ceca nō prospicit.
Densa uenturi caligo temporis mortalis acieꝫ fru
strauit obtuitus: deliberatio utiqꝫ nostra sit consu
matio fortune: Dicam melius: dei est: cuius in ma
nibus sortes sunt hominum: non quas ipsi uobis
opinione uestra speqꝫ improba fingitis sed quas il
lale prescientia sua videt. Eius est autem illa uox:
Stulte: hac nocte animam tuaꝫ repetunt a te: que
autem parasti cuius erunt? Comminatio horren-
da: que nisi spes somnosqꝫ mortaliū interrūpat: ob
surduistis haud dubie.

ℂ De Potentia. Dial.XCI. ℂ Gau.

P Otentia magna sum. ℂ Ratio. Ergo ⁊ in
uidia. ℂ Gau. Potētia multa suꝫ. ℂ Rō.
Et in periculis multis. ℂ Gau. Potentia

sum ingenti. ℭ Rō. Et laboribus infinitis ⁊ inextricabilibus curis. ℭ Gau. Multa possum. ℭ Rō. Quo plus in alios potes: ⁊ plus alij in te. ℭ Ga. Potentie est plurimum. ℭ Rō. Quo potētie magis: eo maius in illā imperium fortune tepide se exercet in paruis: uberem eligit materiā. In magna lignorū mole: crepitantius seuit incēdiū: magna prosperitas: magne uiā facit aduersitati. Nec quenqȝ facile plane miserum videbis: qui non ualde felix habitus fuerit. Non potest ignoti homi(n)is nota esse calamitas. ℭ Gau. Quod uolo ⁊ possum. ℭ Rō. Cura ergo ne quid mali uelis: ⁊ scito quo potētie plus: eo plus esse negocij min⁹ uel licētie. ℭ Gau. Potētia ingens sum. ℭ Ratio. Quid scis an diuturna. Piget exequi potentes breui ad impotentiam: seu qui reges ad infamie seruitium sunt redacti. Uepricosi ⁊ lubrici sunt humanorum gradus ascensuū: tremulus uertex: precipitiū horrendum egre conscenditur ad eminentē statū: anxie ibi consistitur: grauiter inde ⁊ repente descenditur: Id sic esse non singuli tm̄ reges aut populi: sed maxima etiam testantur imperia. ℭ Ga. Armis atqȝ opib⁹ potens sum. ℭ Rō. Uera ⁊ firma potentia in virtute fundata est: Fundamētum si detraxeris: quo maior: eo periculosior structura. Quid iplere opibus domos iuuat: arua ligonib⁹: maria classibus: si intus interea domestici hostes animū oppugnāt atqȝ expugnant? Uis ut te potentem fatear: illos doma finibusqȝ tuis pelle: vince iram: vince cupiditatem: vince libidinem: vince teipsum fame atqȝ anime hostē tue. Quenā ista potētia est: vincere alios passionibus suis vinci. ℭ Gau. Fundata in solido potentia est. ℭ Rō. Quo pacto cū vita ipsa mutetur assidue. O quid tumes imbecillum animal: de potētia disputas: de anima interim periclitaris: quā dicto citi⁹ uel nature vis occultior: uel exigui morsus animalis: uel extremi contemptissimiqȝ hoies sepe potentissimis abstulere. ℭ Gau. Potētia egregie stabilita est. ℭ Rō. Ubi q̄so? In harenis ac fluctibus: an in uento: an in ipsa: ut perhibēt: fortune rota: quin tu amice: male susceptā pone fiduciam. Nulla hic stabilis potentia: utqȝ uel improprie exprimam quod sentio nulla potentia potēs est.

ℭ De gloria. Dial. XCII. ℭ Gau.

Sed inueni magnam gloriam. ℭ Rō. Magna in exiguo qualiter explicentur non intelligo. Si temporum: si locorū angustias metiare: magnam hic gloriam non esse fateberis. Non ingeram tibi ut terra omnis punctus est: cui⁹ ipsius partem maximam natura fecit inhabitabilē atqȝ inaccessibilem fortuna: ut tempus presens pūcto minus: idqȝ ipsum semper instabile fugeqȝ tam rapide: ut vix illam aio sequi possis. Due relique temporis partes semp absentes: ita ut altera nos lubrica memoria: altera expectatiōe anxia fatiget ut omne simul tēpus: aut diluuijs: aut estu nimio: aut peste aliqua: aut celi inclemētia uel terrarū aut deniqȝ per seipsum lapsu proprio ita discerptū atqȝ cōfusum sit ut vna sepe etas prope nil habeat commune cum altera: Neqȝ minus in tpibus q̄ȝ in locis videas exiguo iteruallo notissimū nō agnosci. Hec inq̄ȝ ⁊ que sunt id gen⁹ plurima trāseo. Uulgata sunt oia: qbus ligdo ceı nir que nā hec mortalis ac terrena glorie magnitudo est. ℭ Gau. Quā ꝯditio mea fert gloriā sum adept⁹. ℭ Rō. Si indi

gnā: breuem hercle: At si dignam gaude: non ꝙ habeas sed quod meritus sis. ℭ Ga. Gloriā quesiui. ℭ Rō. Gloria uera nisi bonis artibus non querit: Unde tibi partum nomē vide: sic intelliges an glīa uera sit: famam si casus dedit: eripiet. ℭ Ga. Multum est glorie. ℭ Rō. Caue ne quā gloriam ueram putas: imago falsa sit glorie. In rebus hominum multa regnat illusio. ℭ Gau. Plurimū est glorie. ℭ Rō. Ut nemo pauper magne pecunie famā querit nisi ut fallat: Sic nemo ignauus magne virtutis opinionē: Uterqȝ tamē sibi conscius quicquid de se alij loquant: q̄ȝtum uel pecunie in arcula: uel virtutis in animo sit. ℭ Gau. Insignis est gloria. ℭ Rō. Si ex merito: modeste utere ne superbie illi notā applicueris: Si minus: fac ne diu populum fallas. ℭ Gau. Prefulgens est gloria. ℭ Rō. Uel mereri stude: uel graue non tuū indumētum exue Inglorium esse prestiterit: q̄ȝ mendacio gloriosum. Uera etiam gloria cum labore seruatur: qd de falsa speres. Cum omnis fictio difficilis sit: tum difficillima est quā multi vndiqȝ obseruant. Rari nempe sunt gloriosi: hos ꝓpter dissimilitudinē obscurum atqȝ inuidum vulgus odit. Graue est inter tot hostium insidias latere: prestringere omnium oculos non potes in te tanto studio defixos. ℭ Gau. Gloriosus appareo. ℭ Rō. Melius forsitan lateres ⁊ certe tutius. Hoc grauiter dixit is qui multa leuiter: Bene qui latuit: bene vixit. ℭ Gau. Clarus lateqȝ notus sum: longeqȝ conspicuus. ℭ Rō. Liuor abdita penetrat rimaturqȝ: putas cōspecta pretereat? Quid quod pauci sunt quibus expediat apparere ⁊ conspici: pauci quorum fame nō noceat ad plenū nosci? Notissimū claudiani dictum Minuit presentia famā: Quanto magis illam minuit notitia. Raro sunt hoies qd̄ videntur. ℭ Ga. Gloriosus videor. ℭ Rō. Caua nube circūdat⁹ delitescis: Si parumper emerseris: quo plus glorie false fuit: eo uere plus erit infamie. ℭ Gau. At gloria uera est. ℭ Rō. Id nemo te melius nouit: Ita demum si externi iudicis incorruptū animum tuis in rebus assumpseris: gloria quidē ut sapiētib⁹ placet: quasi q̄dam vmbra virtutis est: Illam comitatur: illam sequitur: quādoqȝ etiā antecedit: Quod in adolescentibus clare indolis videmus quos ante perfectam virtutē ꝯcepta de illis spes hominū claros facit: que quibusdā uelut stimulis generosos modestosqȝ animos excitat atqȝ erigit ⁊ impellit ad equādā spem ciuiū suorꝫ: stultos aūt tumidosqȝ ꝑcipitat. Hinc trāsformatio illa ridicula clarorū adolescentiū in obscuros senes. Laus qdē sapienti utilis: stulto nocet. Ex his vides vmbrā per seipsam esse non posse: rei cuiuspiā sit oportet. Uis ne igitur gloriam ueram esse: fac ut uera ⁊ solida virtus sit.

ℭ De bñficijs i multos collatis. Dia.XCIII. ℭ Ga.

Beneficia in multos ꝯtulisse gaudeo. ℭ Ratio. Multos ingratos experiens dolebis. ℭ Gau. Beneficia in multos effudi. ℭ Ratio. Recte ais: Nā si accipientium animos intueare: beneficiorum magna pars perditur. ℭ Gaudiū. Multi meis beneficijs sunt obstricti. ℭ Ratio. Quidam se obliuione relaxabunt: alij forsan iniurijs beneficia pensabunt: ut cessent iniurie: non cessabunt querimonie: q̄ȝ multi de benefactorib⁹ que-

runtur suis: Iniquum fateor: sed cõmune adeo: ut non tam crebre de hostibus sint querele. Audisti apud Lucanum de Pompeio querentem Photinum: apud Senecam vero Sabinum de Augusto. Quid uero te ad litteras aut antiquitatem uoco. Urbes medias contemplare: Uici omnes lamentis talibus pleni sunt. Omnis autem ingratitudinis triplex: nisi fallor: causa est: inuidia scilicet que dum impẽsa alijs beneficia suas ducit iniurias in se collata non aspicit. Superbia que uel se maioribus dignam censet: uel preferri sibi aliquem indignatur. Cupiditas que muneribus nõ lenitur sed accenditur: et dum querendis inhiat quesita nõ meminit. Possem breuius: totius mali causam stultitiam dicere: Ea vero non huius tantũ: sed malorum omnium causa est ignorantia ueri boni opinionũque peruersitas. Hinc nimirum pestes animi prodeũt superbia in primis et cupiditas: quibus nullum obsequium non contumax: nulla largitas non angusta est. ¶Gaud. Beneficus fui in multos. ¶Rõ.

B Aristotelica quedam magnanimitas fertur meminisse collati: accepti aũt beneficij obliuisci que sententia et si colore non careat: apud me tamen uerus magnanimus contemptor mediocrium atque humiliũ est rerũ: atque ideo quecũque egerit: magna quamuis iudicio plurimorũ: parua sunt animo maiora quedã et rariora uoluenti: Contra si quid acceperit quo alteri fiat obnoxius: quamuis exiguum graue est libertatem amanti atque ad excellentiã aspiranti quoue quamprimum solui leuarique uelit. De hac igitur re Annei Senece dictum probo: Beneficiũ inquit qui dedit taceat: narret qui accepit. Eleganter nempe duo beneficientie seu uenena seu vulnera sunt. Hinc exprobratio largientis: hinc recipiẽtis obliuio utraque mater ingratitudinis ac beneficij nouerca. Illa ingratitudinẽ parit in altero: hec in se. Illa quoque beneficium in se extinguit: hec in altero. His tot malis aptissime illo Senece consilio medeare. ¶Gau. Multis benefeci. ¶Rõ. At

C pluribus non fecisti: qui se spretos et contemptos dolent. Est aũt: nescio quidem vnde firmior offensarum quam beneficiorum tenaciorque memoria. Sepe singulis beneficijs aut nullos aut singulos amicos obliuiosos et tepidos: hostes aũt tibi multos feceris memores ac feruentes. ¶Gaud. Multis multa ac magna contuli. ¶Rõ. Sunt multi quibus profuisse periculũ sit: quidã paruo amicũ: magno hostem beneficio quesiere: quod et exigui debitum leue retributio prona est: magna autẽ et debere pudet et piget reddere: et nihil est tertium nisi ut desinat esse cui debeat qui inuitus debet. Ita dum debentem pudor beneficij expertos dolor agitat inter Scillã et Charibdim fertur cymba benefici effectumque ut multos qui parce atque illiberaliter tuti vixissent liberalitas insignis in discrimen traxerit. Siquidẽ inter malos impune bonum esse non licet: durũ dictu: sed dicendũ tamẽ. Animal ingratius homine nullũ est. ¶Gau. Late me beneficũ

D prebui. ¶Rõ. Quidam sunt benefici: nec tamen beniuoli quos magnitudo hominũ necessitas multa largiri cogit: His etiam quos non modo nõ diligunt sed nec noscunt quidem: quibus si se ob beneficia charos sperant: ualde eos fallit opinio. Nemo facile non amantẽ amat. Mutuus nexus animorum ac reciprocus est amor. Munera sepe necessitati: amor vero iudicio tribuitur. Ut ergo beneficia bene collata: et leta fronte pioque animo dignis exhibita nunquam gloriosa negauerim: sic multa: immo vero partem maximã seu hec dantium seu accipientium culpa est perdi ac proijci: nemo usque est qui dubitet. Et est facilior breuiorque ac rectior: quam supra tibi ostendimus: amando scilicet ad amorem via qua pergenti uerum quoque si benefici nomẽ accesserit: clarũ te supraque fidẽ multis amabilem efficiet. ¶Gau. Multa et magna contuli. ¶Rõ. In rebus nõ quid sed qualiter quoue animo fiat: refert apud deũ atque homines: et magna sepe inuisa et modica grata sunt: nudũ pre omnibus cor attendi: et sacrificio pauperis probatur et munere.

¶De Amore populi. Dial. XCIIII.

P Opulus me amat. ¶Rõ. Subsiste paululum mox oderit. ¶Gau. Populus me diligit. ¶Rõ. Ne propera: nondum finis: ut dies vnus sic vita omnis a fine describitur. ¶Gau. Populo charus sum. ¶Rõ. Quis illi Scipionibus charior: quis Camillo: Quis rutilio ac Metello? Quid Themistoclem loquar aut Milciadẽ quid hoc genitum Cimonem aut Aristidem: quid Thesea: quid Solonem: quid Hannibalem: quid Lycurgum: qui ciues oro te: quam quisque quam breuiter populo suo charus omnium notus finis: et uel in cõtemptum: uel in odiũ uersus amor atque indigna rebus premia: fori labor: accusatio: mors: exiliũ: catene. ¶Gau. Multis in populo charus sum. ¶Rõ. Malis igitur pauci enim boni: atque malorum malis artibus queri amorẽ cõstat. Si vero similitudo quedã parit amicitias: ut prudẽtibus placet: qui sis estima: qui multis in populo charus sis. ¶Ga. Populus me amat ¶Rõ. Serenũ hybernũ: aura estiua: quies maris: lune status: amor populi: paria hec si conferantur mobilitatis ultimo palmã do. ¶Gaud. Populus me honorat. ¶Rõ. Labijs credo: cor aũt eorũ longe est a te: nõ est enim tibi fidelior quam deo: raro quicquam ex animo facit vulgus nisi tumultuari et furere et seuire. ¶Ga. Populus me veneratur. ¶Rõ. Nõ faciet diu: facile enim ruit: quod nõ certo iudicio stabilitũ est. ¶Gau. Ardens in me populi fauor est. ¶Rõ. Ardẽti principio sepe mediũ tepẽs: finis algidus fuit: quod aut crebrius ulla in re quam in studijs populorum cernas. ¶Ga. Populus me laudat. ¶Rõ. Stultorum laus apud doctos infamia est. ¶Ga. Populus me suspicit. ¶Rõ. Leui rerum alternatione despiciet: semper enim alterum extremorum tenet medium vero nunquam: ut qui habitantẽ ibi hostẽ metuat. ¶Ga. Populus me colit. ¶Rõ. Mirabor si tã inculto cultore fructifices. ¶Gau. Populus bñ de me sentit. ¶Rõ. Sine ullo delectu iudicare solitus utrãque in partẽ: Itaque vulgi sententia vos inter iudices contrarij argumẽtũ est. ¶Ga. Populus bñ de me estimat. ¶Rõ. Suspecta sanis ingenijs estimatio insanorum. Mallẽ te populo incognitum quam probatũ. ¶Gau. Populus multa de me loquitur: ¶Rõ. Et tu ergo popularibus auribus fidis atque ageris quod licet magnis olim viris euenisse noueris: non minor tamen est uanitas gaudere flatu tenui et incerto. ¶Ga. Populus me miratur. ¶Rõ. Et ego te miror qui hoc in gloriã tuã trahas. ¶Gau. Populus me amat. ¶Rõ. Nõ hec laus sed fortuna est tua populi mos est ut sepe amet indignos: sed a quibus indigni amoris sepe dignissimã fert mercedem.

¶De occupata tyrannide. Dial. XCV.

¶Gau.

Nuasi tyrannidem in ciues meos. ¶ Rō.
i Rependisti dignam vicem stultis amanti
bus. Illi te equo altius extulerunt: illos tu
iniquo iugo seruitij depressisti. ¶ Ga. Tyrannidē
arripui. ¶ Rō. Abstulisti libertatē alijs: securitatē
tibi: regem utrisq;. ¶ Ga. Tyrannidē consecutus
sum. ¶ Ratio. Statum certi laboris euentus am
bigui: sed ut plurimum infelicis. Non te ad histo-
rias ueteres atq; externas mittā: Quis Pherei
Alexandri exitus? Quis Dionysij Syracusij?
Quis Agrigentini Phalaridis? Quis Annonis
peni. Quis Elearchi Heracleensis? Quis Ephi
rensis Aristotini? Quis Lacedemonij Nabidis.
Quis Hipparchi deniq; Atheniēsis: quē occidis-
se immortalis gloria interfectoribus fuit. Nō ad
recentiores atq; domesticas: Cassium Meliumq;
⁊ Manliū Romanos ciues: Catilinam quoq; ⁊
gracchos: ⁊ Apuleum: non tyrannos quidem: sed
tyrannidē affectantes: inq; impijs conatib⁹ depre
hensos: ceptoq; prohibitos atq; oppressos. Non
postremo ad illos qui maiores non meliores iusti
uelo iperij trucē texere tyrannidē atq; iniustā Ca
ium scilicet ac Neronem: Domitianum ⁊ Commo
dum ac Bassianum reliquosq; eius ordinis: solo
nomine principes: quorum mens tyrannica ac ty-
rannicus finis fuit: Sed ad alios quos auorū pa
trumq; memoria: seu etiā quos etas ac regio pre
sens vidit: Hos ego ne distantibus te fatigem: cir
cumspicere ⁊ contemplari iubeo: videbis usitatū:
⁊ cōmunē tyrannorum exitum: aut gladium: aut
uenenum: uereq; illud a Satyrico dictum dices:
Ad generum cereris sine cede ⁊ vulnere pauci de
scendunt reges ⁊ sicca morte tyranni. ¶ Gau. Ty
rannidem in ciues exerceo. ¶ Rō. Predam atq;
carnificinam auro implendus ⁊ sanguine auri si-
tiens monedula tenaxq;: nec missura cutē nisi ple
na cruoris hirudo. Sed qua fronte: quoue animo
seu sanguinē illum fundis: pro quo seruando si ho
mo esses: sanguis tuus ultro tibi fundendus erat:
seu ciuibus tuis aurum rapis: quod diris predo-
nibus largiaris: spolians qui tuis pascendi opib⁹
fuissent ditansq; a quibus omni ingenio extorquē
dum legis: sic maiorum uel exempla: uel monita
viluerunt. Sed hoc pessimum habet tyrannorum
vita: ut quibus fidendū est metuant semper: fidant
q; quibus fidei nihil est: totumq; hoc malum: hinc
immeritis irrogate iniurie faciunt: hinc indignis
erogata beneficia: ⁊ ambitione turbatus ordo rerū
amici ex hostibus: hostes ex ciuibus. ¶ Gau. Ty
rannus patrie mee sum. ¶ Rō. Nunqd id esses si
illam tuam esse patriam meminisses? Si obserua-
retur animo publice matris effigies: nūq̄ fratres
lacerares tuos: cum quib⁹ equam pueritiam atq;
adolescentiam egisses: eodem celo usus: ijsdē aqs
ijsdem atq; sacris: ijsdem ludis ⁊ luctib⁹: qua nūc
mēte de illorū tergo potes ludere: atq; illis flenti-
bus gaudere: qua postremo impudētia in ea urbe
viuis in qua vitam tuā oībus scis inuisam: mortē
cunctis optabilē: ubi esse neminē certus es qui nō
male pditū te uelit lupū mitti de grege seuissimū
¶ Ga. Tyrannidē accepi. ¶ Rō. Si preterito pre
sens tempus confers: duram te ac miseram subijs
se sarcinam intelliges: Tutam agebas ⁊ quietam
vitam: dehinc nisi sceleri iungis amentiā: Nulla
tibi sine metu ac tumultu animi dies: nulla nox

ibit: nullus non suspectus cibus: nullus sopor im-
perterritus: dum ubiq; ceruicibus impendentem
videris mucronē: quem amico opes fortunasq; su
as miranti: nō inepte monstrasse tradit Dionysius
tyrannus quidē: sed tyrannidis estimator acutissi
mus. ¶ Ga. Ferro mihi tyrānidē acqsiui. ¶ Rō. E
ferro quesitam: ferro etiam seruaturus: ferro forsi
tan amissurus. Preclaras plane diuitias compa-
rasti esse omnib⁹ odiosum atq; terrificum: quodq;
hinc sequitur tibi te ppetuo graue metu. Ut enī
periculi nihil sit: quod in quibusdam urbibus na-
tura ciuiū prestat apta seruitio: quando tamen pa-
uor aberit animo recolēti: quid ille hui⁹ q legiti-
mi nomē habet imperij metator ac fundator p̄m⁹
audiuit a laberio romano equite: necesse est inquit
multos timeat quem multi timent. Cuius dicti ra
tio illa est: quā posuit Naso: Quia quē metuit qs
q; perire cupit: Positam prius ab Enneo: ubi ait.
Quē metuunt oderunt: quē quisq; odit perisse ex
petit. Ut tamen ⁊ periculum ⁊ metus etiā omnis
cesset: quod nonnullos tyrannorū uel nutrita publi
cis malis audacia: uel nota ciuium spondet igna-
uia: An nō saltem ullus est pudor his preesse qui-
bus te subesse sit dignius: preter iniustam vim re-
bus omnib⁹ imparē. ¶ Gau. Tyrannidem indui. F
¶ Rō. Humanitatē ergo ⁊ iustitiam exuisti: simul
procellosam vitam ⁊ cruentam aut certe dubiam
mortem elegisti. Infelix de quo sola patria que te
genuit atq; aluit mortē speret. An vo nō ille sat mi
ser est quem miserum uolunt omnes. At nō ille mi
serrimus: qui tam miser esse non possit: quin sit di-
gnus esse miserior. ¶ Gau. Habeo summum inter
ciues locum. ¶ Rō. Habes in ciuibus tyrannidē
in arenis domum: in uepribus stratum: in prupto
sedē: in rapinis inopiā: in miserijs inuidiam.

¶ De regno ⁊ imperio. Dial.XCVI. ¶ Gau.
Ecce autem iure rex sum. ¶ Rō. Id enim A
vo occultum diu esse non poterit: quid in-
e tersit inter regem tyrannūq; iam diximus.
Quid autem iuuat dici regem si tyrānus
es. Nō in specioso cognomine sed in uera iustitia
regis regniq; salus sita est. Min⁹ mali reor in que
situm dominiū reformare: teq; de reliquo sic age
re ut rex uerus appareas: q̄ regnum iure partum
in quo iuste successeris parenti tyrannica uexatio-
ne diripere: Plus enī uere laudis in progressu ac
fine q̄ in pncipio rex est. ¶ Gau. Rex sum. ¶ Rō.
melius sub iusto rege ageres atq; tranquillius q̄
rex ipse. ¶ Ga. Regni soliū ascendi. ¶ Rō. Lo-
cum late conspectum patentemq; omniū indicijs:
eoq; periculosum ignauie: laboriosum vo difficilē
q; virtuti. Bon⁹ enim rex seru⁹ est public⁹. ¶ Gau. B
regni solio euectus sum. ¶ Rō. Ut meritus videa
re: tuas res teq; ipsum obliuiscere: populū tuū ⁊
rēpublicā cogita: Quo die primum rex fuisti: tibi
moriēs: alijs viuere icepisti: qōq; durissimū est in-
gratis ⁊ iniqs estimatorib⁹ laboris tui. ¶ Ga. In
regiā ueni. ¶ Rō. Aliqd ibi forsan periture glie re
pertur⁹: sed getis nihil. ¶ Ga. Iuste regno. ¶ Rō.
Bn̄ agis gratissimāq; rē deo. Scito aūt fuire te q̄
rulis ⁊ vix tibi ante obitum gratiā relaturis: ra-
ro tā iustus quisq; regū fuit: ut non ebr[illegible]ior popu
lo successor foret. Is cum uenerit alter optabitur.
Hi sunt vulgi mores: odisse presentia: uentura cu-
pere: preterita celebrare. Quando ergo defuerint

querele: si omne presens bonū sordet: nilqȝ omniū placet nisi qđ cruciat seu pditū seu speratū. ℭ Ga.
C Sceptrum ⁊ diadema sortitus sum. ℭ Rō. Fulgidas compedes: claramqȝ miseriam: que si plene omnibus nota esset: crede mihi non totiens vno de solio litigarent duo: sed plura essent regna q̄ reges. ℭ Gau. purpurā indutus sum. ℭ Rō. Non cultus exterior: sed internus habitus ⁊ mens regia regē facit. Alexandri romani principis dictuȝ fuit: Imperium in virtute non in decore cōsistere. ℭ Gau. Ad regnū puchor. ℭ Rō. Nūc in dubio uertitur subiectorū status an felices ea que hic fingitur felicitas an miseri sint. Nempe mortalis regni felicitas rex bonus: te in dubio labor manet ⁊ graue negociū. ℭ Gau. Rex sum: nil nō licet regi. ℭ Rō. Nulli minus: Immo vō quod oliȝ licuit iā nō licet. Et forte si de regno licentiā aucuparis: nō te regem noueris sed tyrannū. ℭ Gaud. Rex sum atqȝ omnia possum. ℭ Rō. Immo nihil nisi quod decet regem: cuius: ut dixi: minor licentia q̄ priuati est. Sin hoc calle uoluptatē petis: falleris: ⁊ tota: ut aiunt: erras via. Uoluptas a tergo longe est:
D hac ad laborē itur ⁊ ad gloriam. ℭ Gau. Rex suȝ eritqȝ mihi iam certa tranquillitas. ℭ Rō. Immo si qua olim fuit perijt: Stultus nauta qui relicto portu in altum uela facit: tranquillitatem querens. ℭ Gau. At romanus Imperator fact⁹ suȝ. ℭ Rō. Clarissimū nomē: sed durissimū offiñ. Magna seruare difficile est: quid collapsa erigere: sparsa colligere: recuperare perdita: deformia reformare: ⁊ deserti culturam ruris multisqȝ diu neglectam suscepisti: multis egent dura arua legionibus multis prata riuis arentia: estuandū algendūqȝ tibi est si successerit: Tu hinc laudem: reliqua successor tuus metet: Illi seueris: fera est messis: multas poscit estates. ℭ Gau. Ascendi ad imperium: iā quie
E scam ⁊ securus viuam. ℭ Rō. Falsa te habet opinio: nunq̄ minus: tu ne in excelsum montem ut uentos ⁊ fulmina euaderes ascendisti? Non legisti Horatianum illud: Sepius uentis agitatur ingens pinus: Et excelse grauiore casu decidunt turres: feriuntqȝ summos fulgura montes? Et quanto aliter de hac status eminentia sentiebant experti pncipes: Augustus ⁊ Diocletianus quorum alter: ut legimus: de dimittendo imperio cogitauit: alter autem dimisit imperium: nec reuocatus assensum dedit. Quanto aliter Marcus Aurelius ⁊ Pertinax: quoruȝ primus adoptione ad spē imperij euocatus: solito tristior: effectus mirantibus amicis: multa de malis imperij disputasse: alter iperator effectus semper imperium horruisse memoratur. Magnus est ad imperium ascensus: magni in imperio labores: magni quoqȝ cū ascenderis ex alto casus. Si mihi non credis: Julium Cesarem interroga: Caium quoqȝ calliculam: ⁊ Claudiū ⁊ Neronē: ⁊ Galbā: Othonē: Uitelliū: Domitianū: Cōmodū: Pertinacē de quo proxime dictuȝ est: Bassianū preterea ⁊ Macrinū cū filio Diadumeno: fedissimūqȝ omniū Heliogabalum: longeqȝ dissimilē moribus Alexandrū: utriusqȝ etiam quod mireris cū filio matreȝ: Maximos quoqȝ ⁊ Maximianos: ⁊ Maximos: ⁊ Gordianos. Preterea ⁊ philippos: ⁊ Deciū: Gallūqȝ: ⁊ Uolusianū: ⁊ Ualerianū insigni calamitate notabilē: ⁊ contemptoreȝ paterne miserie Galienū: Aurelianū deniqȝ ⁊ Probū: Julianum: ⁊ Liciniū: ⁊ Constantinum: ⁊ Ualentē: ⁊ gratianū: Ualentinianū: Ac: ne ad fastidiū cuncta complectar: totā illam tyrannoruȝ simul ⁊ principum seriem percunctare: vno tibi ore omnes responsum dabūt: Eodē se calle ad ruinaȝ atqȝ imperium ascendisse: ⁊ tu illic tibi requiē fingis ad securam vitam: ubi omnes periculū ⁊ laborem multi miserabilē vite exitum inuenere? Non hoc sibi fingebant illi quatuor: quos ab initio nominaui: Non Antonij pij principis maternus auus Arius Antonius homo sanctus: ut historie loquunt: ut ego fateor: vir prudens Neruā miseratus q̄ imperium accepisset. Uere enim frustra principes pmit inuidia: cum illis potius miseratio debeat. ℭ Ga. Sum imperator ⁊ ulcisci possum. ℭ Rō. In hostes publicos forsitan non in tuos. Illis enim si uerus es princeps: hoc tuo ascensu securitas parata est: priuatis affectibus pietas publica frenuȝ stringet. Non potes huius autem illius hostis esse: ex quo pater omnium esse meruisti. Jd in ciues princi iuris est: quod in filios patri. Justus pnceps pater patrie est: Nullum ex omnibus titulis hoc gratius summus ille principū Augustus accepit: vt qui compresso adolescētie impetu: patris nomē implere decreuerat: Tibi ergo qui hostes fuerant iam filij sunt. ℭ Gau. Imperator sum ulcisci potero. ℭ Rō. Uti hac potentia non debebis: ⁊ sic habe: summi imperij potestatē excellentibus ⁊ fortune paribus animis esse uenie materiā nō vindicte cuius eo auidior quisqȝ: quo vilior infirmiorqȝ animi ac viriū est: Qua in re meminisse pfuerit illud Hadriani principis: qui ut scriptum est: vni quem capitalem habuerat: factus imperator dixit: Euasisti generosum plane uerbū ac magnificuȝ uereqȝ Cesareū. ℭ Gau. Imperator sum eritqȝ iaȝ thesaurus par impense. ℭ Rō. Ad rapinam uox hec spectat: est ut aliarum rerum: si sumptuū fluxus gdaȝ ac uorago: cui nihil est satis: Longū est mortaliuȝ hac in parte sed in primis romanoꝝ principum furores stilo equare: paucos tamen ex omnibus eorumqȝ ipsoꝝ pauca de multis attingā. Conspectissimus ille quidem Caij furor: baias atqȝ puteolos ponte iungentis atqȝ illum tumidi maris sinū primum equis: mox quadrigis triūphaliter pmeantis: quid aceto liquefactas memorem margaritas precij ingentis: appositosqȝ conuiuijs panes aureos atqȝ aureas dapes quibus non famē cōpescere conuiuarū: ut mos est ppositū illi esset: sed imperij opes spargere atqȝ illorum auaritiam irritare. Adde effusos in plebem nūmos turbidosqȝ ⁊ profundo mari iactas moles: durissimas rupes scissas: cāpos equatos mōtibus: ⁊ campis iuga montium: terra illic addita: hinc detracta: tā subito: ut nature miraculū vim passe cuȝ celeritate certaret: Nempe cum dilati preciū operis mors esset: qbus predecessoris sui Tiberij thesauro ingenti diuitijs qȝ omnibus imperij intra anni spatium exhaustis ad inopiā fedissimasqȝ rapinas est compulsus. Illud inter ista nō numero: q̄ Corinthium montem Isthmum perfodi animo destinarat: ⁊ si sumptuosissimum opus tamen vt perhibent nauigantibus utile: quo duo maria iungerentur: ⁊ a Brundusio Athenas aut Chalcidē Byzantiū petentib⁹ flexus ingēs remitteretur Achaie. Huius comes ac victor amentie sequitur Nero: cuius enormiū impensaꝝ

nullus est modus:in edificando presertim:in quo
omnes prodigos ⁊ seipsum vicit. Nulla alia in re
damnosior:ut de illo scribitur:Unus ex mille furo
ribus attingendus est:domus a palatino ad esqli-
num collem porrecta ⁊ magnam partem urbis
occupans:ut non immerito inter conuitia:quibus li
berrima plebis indignatiōe proscissus est:illō quo
qꝫ iactatum sit: Roma domus fiet:uebios migra-
te quirites : si non ⁊ uebios occupat ista domus.
Hanc auream dici uoluit:non inepte quidē signās
nomine precium:auro enim ⁊ gemmis crustata ac
stellata domus fuit:tante altitudinis ut in uestibu
lo collossus centū viginti pedum staret. Intus por
ticus atqꝫ aule laquearibus aureis atqꝫ eburneis
tabulatis: ⁊ conuexa domorū celi instar vi ꝓpria
sese sensim diebus ac noctibus sine intermissione
uoluentia. Stagnum quoqꝫ maris emulū edificijs
qꝫ circūdatū littore urbis in morē: Rura preterea
⁊ pascua ⁊ vineta ⁊ silue omniū generibus anima
lium referte. In hac domo quantū coniecturis ad
uerū via est:illud quod colosseū vulgo dicitur me
dium fuit:cuius nunc etiam ruine stuporez spectā-
tibus afferunt: ⁊ hec omnia:dum quod miraculuz
rei auget: Rome medio consumasset. Ita non di-
cam excessisse:sed nec implesse quidem imperato-
rie domus modum visus est sibi : ut dedicans do-
mum ipsam non amplius miraret̃ q̃ȝ ut hoc solum
diceret: Jam tandez quasi homo habitare incipio.
Mitto illa leuia:ꝙ uestē nullā bis induit:nullum
iter minus mille carucis egit : calceatis argēto usus
mulis:aureo rete piscatus est: Purpureis atqꝫ coc-
cineis funibus ac reliqua fidem excedentia simul
⁊ tediū paritura. Sed quis illa non stupens legit:
stupētiorqꝫ aspicit? Uestigia enim extāt:piscinam
illam ceptā a Miseno mōte : uenturamqꝫ usqꝫ ad
auernum lacuz miris circūseptā contectamqꝫ por-
ticibus:fossamqꝫ illā ab auerno usqꝫ hostiam : per
tantū vie spatiū:totqꝫ obuios montes:ut inducto
mari sine maritimis casibus nauigans ⁊ terre la-
borē ⁊ pelagi fastidiū declinaret: Longitudo qui-
dem:ut nunc incole metiunt̃:nota omnibus:ut Trā-
quillus numerat:millia passuum centum sexagin-
ta. Latitudo aūt duarū capax quinqꝫ remium ex
aduerso iter agentiū neqꝫ se impedientiū cōcursu :
Quod opus si explesset: Italiam omnemqꝫ rēpu-
blicā exhausisset:tātis autē mūdi malis mors sola
cōsuluit. Hūc sequit̃ Aurelius uerus:qui:ut omit
tā cetera:cenā illā fecit:cui si par prādiū facere uo
luisset:nescio an Romana res sufficere potuisset:
Quo audito frater eius Marcus Aurelius : tam
modestie amicus q̃ȝ hic hostis ingemuisse fert̃:rei
publice misertus ⁊ iperio collabenti. Linquo alios
Nimis multi sunt enim:nec me fallit posse ex uo-
bis longiuscula hec videri remedia breuiora polli
citis: Sed delectat interdum doctū seu doctrine
deditum frugiqꝫ hominē stultorū insanias audi-
re:que illi quasi pro contrario signo sint:vnde sibi:
ut aiunt:remis ueloqꝫ fugiendū sciat. Hec autē eo
spectant ut recogites quid est quod thesaurū ipen
se parem speras : Ut enim frugalitati ⁊ modestie
haud sane magnis thesauris est opus:sic prodiga
litati ⁊ luxurie neqꝫ thesauri neqꝫ imperia ipa suf
ficiunt. Et hec causa:non tantū mediocris fortune
homines:sed principes quoqꝫ pene omnes:eos di
co:qui nepotino victui operā dedere:necessario in
rapinas ⁊ predā misit:que multis festinate mise-
reqꝫ mortis occasio fuit. ℭ Gaud. Nunqd vnius ho
minis impense:tot urbes non sufficiēt? ℭ Rō. Hi H
tibi respondeant:de quibus multa diximus:innu
merabilesqꝫ alij:quos par pestis pari dedit exitio
Ad summā uero profundissimum hoc sumptuum:ut
sic dicā:specus:quasi illud olim Curtij non opibus
expleri ullis:sed virtutibus an̄ alias modestia co-
hiberi constringiqꝫ potest. In quod maxime ꝓde-
rit meminisse:alienum esse quod prodigis : ⁊ hic
quoqꝫ vnū aliud Hadriani uerbum sepe ad memo
riam reuocasse:quod sepe ille ⁊ in concione ⁊ in se
natu legitur dixisse. Ita se rempublicā gesturuz:ut
sciret populi rem esse nō propriam optimo princi-
pe dignū uerbū. ℭ Gaud. Regno ⁊ ultio mea est.
ℭ Rō. Tua quidem minime:neqꝫ enim mentit̃ is
qui ait: Mea est ultio. Profecto aūt si uerus es rex:
nihil tuū minus est q̃ȝ ultio: nihil maius q̃ȝ clemē-
tia. Natura utinam:ut apum:sic hominum reges
aculeo exarmasset: Nunc libero animali exemplū
dedit:non eripuit libertatē: Meū est:quod illa nō
cogit hortari. Respice paruum illud sed diuinum
animal:pone ⁊ tu non in vulnere sed ante vulnus
aculeū. Plebeiū eniz illud:hoc regiū: Alioquin ut
sine iustitia:sic sine clementia rex non eris ac ne ho
mo quidē:sed quod in fabulis dici solet coronatus
leo. ℭ Gau. Imperator sum romanus. ℭ Rō. Ha I
bes Augustū:habes ⁊ Neronem ⁊ Uitelliū quez
sequaris. Ad hos tres tota non modo omniū prin
cipū sed hominum turba restringitur. Hinc ergo
tibi ducē elige. Si recētioribus delectaris:habes
eiusdē ordinis Traianū:Deciū:Galienū. ℭ Gau.
Sū Romanus Imperator mūdi dn̄s. ℭ Rō. Fu
it quando id dici ꝓpe ueraciter poterat : quorsum
uero redierint res vides:ut intelligi detur q̃ȝ sit tu
tum stultis ⁊ ignauis magna cōmittere : quanta
prouidentia:quantū in furorē:quantus labor:quā
taqꝫ diligentia:quantū in torporē incidit. Non est K
amplius gaudij materia Romanū imperiū sed hu
mane fragilitatis ⁊ fortune uariantis indicium.
ℭ Gau. Imperio clarus sum. ℭ Rō. Clara nomi-
na:res obscure:mundi fraudes : humana creduli-
tas:hi sunt vnci quibus huc illuc faciles animi tra
huntur. Pulchrum imperij:pulchrū regni nomen:
sed imperiū ⁊ regnū difficillima oium officia si ri-
te gerantur. Alioquin ⁊ periculosa prorsus ⁊ mor
tifera:neqꝫ de nihilo dictum illud regiū laudatur:
Diadema nobilē potius q̃ȝ felicē pannum:plenum
curis periculisqꝫ ⁊ miserijs multis : quem cogno-
scens nemo nō ambiat modo aut parto gaudeat:
sed nec oblatū ultro recipiat:aut abiectū humo le-
uet. Proinde expergiscimini aliqn̄ mortales:ape-
rite oculos:neue semper falsis caligate fulgoribus
uestra metimini atqꝫ estimate corpuscula:circūspi
cite quibus septi estis angustijs : nolite geometras ac
philosophos contemnere terra omnis punctus est
uos caduci ac fragilis ⁊ incerti exitus : ⁊ cum iu-
uenes ⁊ cum sani estis cum morte luctamini: ⁊ cū
ascēdere creditis:descenditis: ⁊ cū stare videmini
tū maxime ruitis:nec ullū aial magis suarū viriuz
obliuiscitur ac sepius uermes semimortui regna ⁊
imperia somniatis : Memētote uos punctū per-
exiguū:seu uerius punctum:ut sic dixerim:puncti
breuis imo ne millesimā qdē pūcti partez posside-
re. Hāc supbi incole ꝑmitis:mox ꝑmēdi : neqꝫ am

plius ex vniuerso possessuri:q̄ꝫ qꝛ frigentibus mē
bꝛis ac pallidis occupatis. Itē nūc ceci ꝛ insani ela
toqꝫ vultu tumidi:qđ natura angustat laxate ais:
ꝛ vincti imēsa ꝛ moribūdi immoꝛtalia cogitate:
inqꝫ hoc nihilo ridiculosas ꝛ insanas insolentia ad
momētū rapidi tpis:hic rapinas:hic iniurias:hic
vīdictas:hic spes anxias:hic honores uarios:hic
cupiditates inexpletas:hic furores demū uestros
hic regna:principat⁹ ꝛ iperia:hic classes:hic acies:
hic bella molimini. Cū multū insanieritis:siue ipe
ratores fueritis: siue aratores:seu diuites:seu mē
dici:coꝛpus uestrū putris terra: vita uestra fum⁹
leuis:magno flatu pulsus fuerit: ꝛ vix tandē sero
quidē cognoscetis viam hanc fuisse non patriam:
totūqꝫ hoc regni ꝛ imperij falsū nomē. ℭ Gaudi.
L Imperatoꝛ factus sum. ℭ Rō. Stulti cū impera-
tores fiunt:homines se esse non recolūt aut fuisse:
Quale est illud Tiberij Cesaris:qui amicū uolen
tē cū cōmemoratione quorundā actuū in memo-
riā pꝛistine familiaritatis adducere:cū vix aperto
ore:hoc vnum uerbū emisisset:meministi:pueniēs
interrupit:nec passus est explere qđ ceperat:sed re
pente ait:Quid fuerim nō memini:uocē impꝛobā
ac superbā: nec amicitiaꝝ modo sed totius huma
nitatis immemorē. ℭ Gau. Ad romanū imperiuꝫ
ascendi. ℭ Rō. Quid hinc gaudes ꝛ in eculeum
ascenditur ꝛ in crucem. Contra ꝟoꝛ in lectuluꝫ ꝛ
in sedile descendit: ꝛ sepius in imo quies habitat.
Nōnullis obpꝛobꝛiū:multis suppliciū:omnib⁹ la-
boꝛ est scandere.

ℭ De Exercitu armato. Dial'. XCVII. ℭ Gau.

Exercitū armatuꝫ habeo. ℭ Rō. Mirabar
A nisi regnū atqꝫ imperiuꝫ exercitus:hoc est
miseria miseriaꝫ sequeret. Atqui Seneca
Scipionē Africanū celoten⁹ attollit:nō quia ma-
gnos duxit exercit⁹: quos ꝛ furiosi nocētesqꝫ du-
xerūt:sed ob egregiā moderationē: quā nunq̄ꝫ cer
te dat exercitus:sepe eripit:sepe minuit: Que eniꝫ
tā solida virt⁹ est:q̄ꝫ tot sceleratoꝝ:totqꝫ carnificuꝫ
cruentoꝝ ꝯuersatio exēpluqꝫ nō deterreat. ℭ Ga.
Magnū hēo exercitū. ℭ Rō. Hēs vn̄ in cāpis vi-
tā agas. Neqꝫ eniꝫ aut urbes exercitui sunt capa-
ces:aut bene ciues togati militesqꝫ cohabitant ar-
B mati. ℭ Gau. Foꝛtissimū habeo exercituꝫ. ℭ Rō.
Habes belli materiā:pacis excidiū:Si hinc gau-
des:ad celestē certe nō ptines ciuitatē. ℭ Ga. Ha
beo exercitū ingētē. ℭ Rō. Hēs utrūqꝫ ad lat⁹ ho
stes armatos:quos nec murus a te separat nec ual
lū:anceps pꝛofecto negociū ꝛ graue. ℭ Gau. Mi
hi multe sunt ꝛ ualide legiones. ℭ Rō. Haruꝫ te
dia nemo facile atqꝫ molestias isolētiasqꝫ dinume
ret:sed tu oīa experiēdo cōdisces: Et quanto sit sa
tius solū viuere q̄ꝫ cū multis legionib⁹ pfecto nul
le iniurie:nulla pfidia:nulla crudelitas castrensiū
moribus cōparāde sunt. Intelliges per teipsuꝫ q̄ꝫ
sit uerus pueris quoqꝫ notissim⁹ ille ꝟsiculuſ: Nul
la fides pietasqꝫ viris qui castra sequunt. ℭ Gau.
C Magni dn̄s ac rectoꝛ exercitus sum. ℭ Rō. Tu-
tius pastoꝛ tigridum foꝛsitan ac ursoꝛū esses. Pos
sunt mansuefieri coꝛda ferarū:at quorundā homi
nū nō pn̄t. Et minant añq̄ꝫ feriāt fere. Odia homi
nū impꝛouiso erumpūt:hi quos tuos reris:qui te
dn̄m uocāt heu q̄ꝫ paruo pꝛecio uenale genus ꝛ in
stabile:q̄ꝫ leuibus ex causis mutabunt: ꝛ ex mili-
tibus hostes fient. Blādi vult⁹ in hoꝛrorē dateqꝫ
tibi dextre:tuā foꝛsitan in pernitiem cōuertent:ne
qꝫ si fiat nouū erit aut insolitū. Ad Placentiā fuit
motus ille terribilis:qn̄ aduersus Julium Cesarē
suus exercitus insurrexit:de quo dictum est: Quē
non ille ducē potuit terrere tumultus: Cesar autē
illa icredibili sua ꝯstantia ac virtute motū omnem
cōpꝛessit ꝛ punitis auctoribus quietauit exercitū
atqꝫ ad obsequiū reduxit. Fecit idē ad anthiochiā
Alexander ille Romanus pꝛinceps successitqꝫ ma
gnifice. Sed ꝓcede paululū:bꝛeui ideꝫ nō ab alio
q̄ꝫ a suis militib⁹ interfect⁹ est. Eodē modo iā perti
nax ante perierat: Sic duo postmodum Maximi
pater ꝛ filius: Sic Balbinus ꝛ Maxim⁹: sic Pꝛo
bus dux clarissimus: sic Gratianus ꝛ Ualētinian⁹
iunioꝛ optimi fratres. Ille a suis legionibus:hic a
suo comite pꝛoditus: Sic inumerabiles alij a suis
hostibus inuicti:suis exercitibus periere: ꝛ quos
milites appellabāt:iuenere carnifices. Uide ergo
quo gaudeas: Tu⁹ hic exercit⁹ trux imitis:utqꝫ ait
ille:belua multoꝝ ē capitū:nihil nō ausura:ira illā
uel inopia uel auaritia irritante. ℭ Ga. Mihi exer
cit⁹ ingēs est. ℭ Rō. Pōpeio qdē Thessalico ꝓlio
ut ait Flor⁹:nihil maius exitio fuit q̄ꝫ ipa exercit⁹
magnitudo: ꝛ ferme in oib⁹ bellis maioꝛ semp exer
citus succubuit minoꝛ vicit.

ℭ De classe instructa. Dial'. XCVIII. ℭ Gau.

Classē hēo istructā. ℭ Rō. Et istructoſ aer
c uētos istructos equoꝛ fluct⁹ ꝛ istructos sco
pulos:terrestre aīal quid tibi cum pelago.
ℭ Ga. Instructa est classis. ℭ Rō. Instructe tēpe-
states:istructa naufragia:periculis tuis gaudes ꝛ
laborib⁹ ꝛ īpēsis:quarū nullus est moduſ. Uestra
rū oiuꝫ isaniarū sūptuosissima est classis. ℭ Gau.
Classis instructa est. ℭ Rō. Hāc celi ꝛ maris ira
disijciet: ꝛ quālibet istructā sparget ac destruet in
opina tēpestaſ:de qua nō cogitare dū nauigeſ stul
ti est. ℭ Ga. Classē hēo in mari. ℭ Rō. Paruꝫ ne
terra uobis discriminū attulerat:nisi maria ēt ue-
xarent: Nō satis est terras vnde nocēs ferrū: qđ
Naso ait:ferroqꝫ nocēti⁹ aurū eruaꝛ effodere. Ipa
quoqꝫ hoꝛrida ꝛ que pⁱmi hoīes tantūmodo mira
bant maria penetrastis:ubiqꝫ laborē:ubiqꝫ pericu
lū cōquirētes: Inqꝫ hoc vnū vigiles atqꝫ folliciti:
segnes ad reliq. ℭ Ga. Magna cū classe maria suꝫ
igressus. ℭ Rō. De regressu cogita:ingredi nēpe
pfacile est. Solet equoꝛ itrātib⁹ planū esse: pgres
sis sepe mōstruosū ac difficile: tū inter hoīes nat⁹
inter delphines ac tritoneſ vitā age:mira uasti ani
mi uoluptas. ℭ Ga. Magna mihi classis ꝛ ualida
est. ℭ Rō. At foꝛtassis utilius tutiusqꝫ uel bꝛeui in
scalino uel sicco de littore insidias piscib⁹ tetēdis-
ses:q̄ꝫ classe armata vim gētib⁹ intulisses. Multis
quidē classis eximia noxiā dedit audaciā:eoqꝫ im
pulit ubi optarēt domi esse. Hoc ꝛ Graij Troia re
duces Caphareū ad montē:noiatim ꝟo Lacede-
mones Arginusis: Syracusio Athenienses in lit-
tore: ꝛ Carthaginēses ad Egates insulas didice-
re. Multa sunt classibuſ pericula:nō ab hostib⁹ tm̄
ſꝫ ab ipso mari. Deniqꝫ cū moriēdi gn̄a plura eēnt
h̄ vnū gen⁹ est aditū. O ceci viteqꝫ q̄ꝫ maxime dīli
giti pdigi moꝛtē vndiqꝫ q̄ꝫ sup oīa timetꝫ arcessitꝫ.

ℭ De Machinis ꝛ Balistis. Dia. XCIX. ℭ Gaud.

Omnis generis machinas hēo. ℭ Rō. Et
o hic quoqꝫ furoꝛ regi⁹ hēre vn̄ multis noce-
as cū uelis quos bn̄ficētissimos hoiuꝫ esse

oportuit. Et ob hoc vnũ regnis impositi ⁊ reges di cti sunt ut regãt hoies atq; ab eis ceu parẽtes co-lanť amenturq;. Quidã ẽt patres patrie appellati cũcta in ꝯtriũ agũt:ut ceu tortores ac p̃dones pu-blici cũctis formidabiles atq; inuisi sint. ¶ Gau. Abũdo machinis ad euertendas urbes idoneis. ¶ Rõ. Quãto meli⁹ extruẽdas fũdãdasq;. Tu for-tasse gloriosius putas euertere: ⁊ videri manif tui tpis policertes: sed nõ semp urbes machinis euer-tunť. Cesar quidẽ bello gallico cum aduersus ha-driaticos turres maximas erexisset: primũ contẽ-ptui hostib⁹ fuit: quasi rez impossibilẽ humanis vi rib⁹ molireť: ubi aũt moueri ⁊ menib⁹ applicari il-las videre: e cõtẽptu in stuporẽ ac pauorem uersi: omissa defensione ad deditionẽ ꝯfugere. Ac ciuili bello ipsius Cesaris dux Brut⁹ ad Massiliã eque erectis atq; admotis parẽ stuporẽ obsessis iniece-rat: s; nõ parẽ metũ: itaq; noctu egressi turres ⁊ ma chinas incẽderũt. ¶ Gau. Abũdo machinis ⁊ ba listis. ¶ Rõ. Oia fere quib⁹ gloriaris ad iniurias alienã poti⁹ q̃ȝ ad tuũ decus spectãt. Quãto erat honestius atq; homie dignius abũdare misericor die instrumẽtis q̃ȝ seuitie: habere qb⁹ hospitalis ⁊ amicis ⁊ egẽtib⁹ esse posses: q̃ȝ qbus urbes imme-ritas oppugnãdo quietẽ publicam perturbares. ¶ Gau. Habeo machinas ingẽtia saxa torquẽtes. ¶ Rõ. Saxa torquere furiosum est. ¶ Gau. Ha-beo machinas ⁊ balistas innumeras. ¶ Rõ. Mi rũ nisi ⁊ glandes eneas: que flammis iniectis hor risono tonitru iaciũtur: Nõ erat satis de celo tonã tis ira dei imortalis homũcio. O crudelitas iun-cta supbie. De terra etiã tonuisset nõ imitabile ful-mẽ: ut Maro ait: humana rabies imitata est: ⁊ qđ e nubibus mitti solet ligneo qdez: sed tartareo mit tiť instrumẽto: qđ ab archimede inuẽtũ quidã pu-tant: eo tpe quo Marcellus Syracusas obsidebat Uerũ ille hoc ut suoꝝ ciuiũ libertatẽ tuereť exco-gitauit: patrieq; excidiũ uel auerteret uel differret quo uos ut liberos populos uel iugo uel excidio p̃matis utimini. Erat hec pestis nuper rara: ut cũ ingẽti miraculo cerneretur: nũc ut reꝝ pessimaruȝ dociles sunt animi: ita cõmunis est ut vnũ quodli bet gen⁹ armorũ. ¶ Ga. Balistis affluo. ¶ Ratio. Melius belli odio ⁊ studio pacis affluere. Cum cetera quidẽ arma ingẽti animi ⁊ degeneris signa sunt: nec pacificis quidẽ grata: ⁊ bellatoribus in-uisa magnanimis. Deniq; sic habeto: Qui balistã primus inuenit ille aut pauidus fuit aut ꝓditor ⁊ nocendi auidus ⁊ metuẽs hostes itaq; cogita-uit: qđ Lucan⁹ ait: Longe tenere neruos. Et quo ferre uelint cõmittere vulnera uẽtis. Idq; de om-ni genere missiliũ puta. Fortis bellator ꝯgressũȝ hostis exoptat: quẽ sagittarius vitat.

¶ De Thesauro reposito. Dial'. C. ¶ Gau.

t Hesaurũ in bella reposui. ¶ Rõ. Res ma lam in usus pessimos. Quãto tibi ⁊ alijs erat utili⁹ hũc ⁊ amicoꝝ ⁊ patrie usibus aceruasse: mariq; necessitatib⁹ idigẽtiuȝ. Ille de mum thesaurus uerus eẽt: ⁊ thesauri p̃cium cele stis: nũc p̃cium est iferni. ¶ Gau. Thesaurus sup petit in usũȝ belli. ¶ Rõ. Thesaurus animi vires extenuat: bellum viros: utrũq; pestiferuȝ. ¶ Gau. Magno thesauro subnixus in belluȝ sum. ¶ Rõ. Solet iste thesaurus possessori suo ꝓdẽdi metum afferre: hostibus lucri spem ⁊ bellãdi simul auda ciã: Quis nõ alacer id in bellum eat: quo q̃rere multuȝ possit nihil amittere: pugnasse quidem fer uide iopem ac vicisse: eũdẽq; mox diuitem refri-xisse: apđ Flaccuȝ legis: Et ꝑfecto si ad clarissima rerũ exẽpla iflecteris: videbis Romanos duȝ fue re pauperes oim gẽtiũ fuisse victores: tum vici ce pisse dum diuites facti sũt: ita ad aductuȝ diuitia-rum discessere victorie ac virtutes: simulq; opuȝ comites delitie ac libidines subiere: ut nõ imeri to scriptores qdem tẽpoꝝ illoꝝ Romane pauper tatis iteritũ q̃sti sint. Uirtutum nutrix optima est pauptas: opulẽtia vitioꝝ. Uictoriam de thesauro tuo speras: hic potius metuẽduȝ: multos pauidos ⁊ ibelles: oẽs tumidos ac supbos: nullum penit⁹ virũ fortẽ fecere diuitie. ¶ Gau. Magnum mihi thesaurum aggregaui. ¶ Rõ. Tibi curas ⁊ iuidi aȝ: hostib⁹ stimulos: furib⁹ sollicitudinẽ addidisti.

¶ De vindicta. Dialogus. CI. ¶ Gau.

A

b Ostis in man⁹ uenit: ultiõis oblata est fa-cultas. ¶ Rõ. Immo expimẽtum tui: an ire mãcipiũ: an clemẽtie sis amicus: Qđ nisi ad utrãq; ferri posses: icertũ eẽt. Multi enim esse credũt quod nõ sũt: expti aũt quid sint: sciunt ¶ Gau. Est mihi hostis in manibus: ulcisci possũ. ¶ Rõ. Alij potẽtie fines sũt: decoris alij: non qđ possis: sed qđ deceat estimãdũ est: ne si quãtũ po-tes uelis: nil posse sit meli⁹. ¶ Gau. Ulcisci possuȝ nil dulcius est vindicta. ¶ Rõ. Ira nihil amarius quã cur qdaȝ dulcẽ dixerit mirari soleo: sin dulce aliqđ inesse ꝯsenseris: dulcedo effera viro indigna ac ꝑpria beluaꝝ: earũq; nõ omniuȝ: sed p̃mordaciuȝ atq; ferociuȝ: Nil humanũ min⁹ q̃ȝ seuitia ⁊ feritas: Cõtraq; nil homini suuȝ magis q̃ȝ miseri-cordia ⁊ lenitas: qb⁹ nihil tã ꝯtrariũ q̃ȝ vidicta est: ⁊ qcqđ animi impetu hõ in hoieȝ cõmittit asperi⁹. Qꝫ si oio vindicte nomẽ dulce est ostendã tibi quo multa cũ gloria uti possis. Nobilissimuȝ vindicte genus est parcere. ¶ Gau. Ulcisci licet. ¶ Ratio. B
multo est satius: multoq; formosius obliuisci iniu riã q̃ȝ ulcisci: Generosior nulla est obliuio: q̃ȝ offẽ se: hanc summus orator summo duci summe laudi tribuit q̃ꝫ scilicet nil soleret nisi iniurias obliuisci. Nihil aũt ꝓhibet vnius laudẽ illi nõ ereptam ad plurimos peruenire. Hoc inter multa p̃cipuũ pre cunctis opib⁹ habẽt animi bona: nõ decrescũt spar sa: nec pereũt. Sume igiť ⁊ tu tibi nobilissimã hãc opinionẽ Cesareã: que te multo faciet clarioreȝ q̃ȝ cyneã tarmadãq; memoria sua. Illa enim nature fuerit hec virtutis. ¶ Gaud. Ulcisci iuuat. ¶ Rõ. Ultionis momẽtanea delectatio est: misericordie sempiterna. Duoꝝ nẽpe delectabiliũ: illud p̃feren-dũ qđ diutius delectat. Fac tu hodie quo perpe-tuo delecteris. Nulla võ maior: nulla firmior dele ctatio est q̃ȝ que de puritate cõsciẽtie: ⁊ reꝝ bene gestarũ recordatione oriť. ¶ Gau. Honestũ est ul- C
cisci. ¶ Rõ. Honesti⁹ misereri. Multos clemẽtia honestauit: nullũ ultio: Nihil tam necessariũ inter mortales: nihil tã cõe q̃ȝ uenia: Nemo est eniȝ qui nõ peccet: Nemo cui nõ misericordia opus sit: qua negata: quis tã multos criminũ ⁊ culparũ extrica bit nodos: aut dissutũ diruptũq; societatis huma ne fedus sartiet? Semp inter sese hoies: sempq; in illos decertabit ira dei: Nullus erit aut litiuȝ aut penaꝝ finis: nec cessabunt arma nec fulmina. Par ce igiť miserere ⁊ cõpesce animum. Fac tu homini

qđ tibi ab hoie fieri uelles:qđ a deo vis. Jmpudē
ter a dño ueniā petit:qui ꝯſeruo illā ſuo negat. Ec
cleſiaſticus doctoꝛ clamat indignans. Hō hoi irā
ſeruat: ⁊ a deo querit medelā? Jn hoiem ſibi ſimi
lem nō habet miſericoꝛdiā: ⁊ de peccatis ſuis de-
pꝛecatur. ¶ Gau. Non infero iniuriaꝫ ſed ulciſcoꝛ
¶ Rō. Quid refert:pꝛimus pecces:an ultimus?
Nō eſt equū ut quod in alio impꝛobas:in te ꝓbeſ.
Uis ne ſeuitiam in hoſte dānatam ſequi: fieriq̄ꝫ il-
li ſimilis moribus:cui diſſimilis animo ſis:quod-
q̄ꝫ ille peſſimū habet: tuū facere? ¶ Ga. Uolo qui
D dē ⁊ licitū eſt ulciſci. ¶ Rō. Nec debes uelle:nec
ulla id licitū lege eſt:ut defenſio licita ſit:ultio ue-
tita: Scriptū eſt: Qui vindicari vult:a deo iueniet
vindictam. Et rurſus:ut pauloante dixi: Mea eſt
ultio: ⁊ ego retribuam eis in tp̄e dixit dñs. Jllud
tempus expecta:ſine:ille te vindicet qui ⁊ offen-
dentis eſt dñs: ⁊ offenſi: Solet iter ſeruos dñi cō
munis eſſe cognitio: Si qd ingenui habes: ſi qua
tibi ꝑfectionis habitus cura eſt: opta potius atq̄ꝫ
ora ne ille quidē vindicet. Sic hoſtis crimē in tuā
uerteris ſalutē. ¶ Ga. Ulciſci eſt animus. ¶ Rō.
Da ire ſpatium:da cōſilio tp̄s:frena impetū differ
aut deſinet aut lēteſcet. Bꝛeuis hora ſedat iratum
E equoꝛ. ¶ Gau. Ulciſcar. ¶ Ratio. Uno actu mul-
tos offendes:vna iniuria ſepe innumerabiles ho-
ſtes fecit. ¶ Gau. Ulciſcar. ¶ Rō. Plus teipſuꝫ
leſeris q̄ꝫ hoſtem. Jlli coꝛpus foꝛſitan aut opes:ti
bi animā famamq̄ꝫ coꝛruperis. ¶ Gau. Ulciſcar.
¶ Rō. Quotiēs ulciſcēdi ſtudio iniuria gemiata
eſt:leſo ſepe vnicuꝫ diſſimulaſſe remediū:ſepe uel
queſtū eſſe:uel nutu tacito ſenſum iniurie pꝛetēdiſ
ſe periculum fuit. ¶ Gau. Perdere hoſteꝫ poſſuꝫ.
¶ Rō. Melius eſt amicū querere q̄ꝫ hoſtē tollere
ſꝫ utrūq̄ꝫ ſimul optimū:ꝙ nulla arte meliuſ q̄ꝫ par
cēdo fit cū ulciſci poſſis: Aptiſſimū tollendis hoſti
bus inſtrumētū eſt lenitas: Jn quo ſi creditū eſſet:
Herēnio ſeni ſapiētiſſimo:nec Samnitū exercitus
modo victoꝛ collo iugū romanū:nec iugū ꝑmo cū
religs mox ſecurim ſolus Jmperatoꝛ Pōtius per
F tuliſſet. ¶ Gau. Ulciſcendi pūgoꝛ aculeis. ¶ Rō.
Reſiſte cogitationibꝰ pijs exēpliſq̄ꝫ oibus que le-
niorē in partē inclinare animū poſſunt: ⁊ in ꝑmis
memoria vite bꝛeuis ⁊ ambigue. Hec enim Sene
ce cui aſſentioꝛ efficaciſſima videt̃ de iracundia le
nienda. Cui is ipſe quē memoraui doctoꝛ accedit.
Naꝫ quid aliud ſentiebat:ubi ait: Memēto nouiſ
ſimorū ⁊ deſine inimicari. Sic eſt enim nilq̄ꝫ ini-
micitias magis alit q̄ꝫ ꝯditionis obliuio. Siqdeꝫ
iſte cuius moꝛtē ſitis:ne dubita moriturꝰ haud du
bie eſt: ⁊ idipſum cito:foꝛtaſſe hodie:tuq̄ꝫ illū foꝛſi
tan qđ nō cogitas pꝛecurſurus. Expecta paululū:
ſubſiſte:fiet qđ fieri optas: ⁊ quod metuis fiet. Ce
terū moꝛs q̄ꝫ hoſti paras:ſine tuo illi ſcelere pꝛepa
rata eſt. Quid iuuat fati curſum pꝛoperātis ipelle
re: ⁊ morituri ſanguine morituras manꝰ inficere:
nō ſceleſtum modo:ſed ſuperuacuū eſt impietate
tua pꝛoximū:ac feſtinans tempus arceſſere quod
ſi ualde uelis:nulla poſſiſ pietate repellere aut dif
ferre:quāto trāquillius atq̄ꝫ honeſtius ille integer
⁊ illeſus:tu ſiccus ⁊ innocens:q̄ꝫ uterq̄ꝫ cruentus
⁊ tu noxius hinc abibis. ¶ Gau. Urgeoꝛ ulciſcen
G di ſtimulis. ¶ Rō. Caue ne ceſſeris: ſed oppone
eis memoriā eorum:qui nō tantū mites hoſtibuſ:
ſed fauentes ac benefici fuere: Contraq̄ꝫ illos tibi
pꝛopone:qui membꝛatim ceſis hoſtibus adhuc ra
biem ſpirantes:nec quicq̄ꝫ in nō ſenſura cadauera
ſeuierunt. Dehinc tecū elige: quoꝝ ſimilis eſſe ma
lis:neq̄ꝫ actus ſolos ſed ⁊ uerba cōfer. Pars eniꝫ
nō parua crudelitatis in uerbis eſt. Crudelis pes:
crudelioꝛ manꝰ:crudeliſſima lingua eſt. Sepe ani
mi ſeuitiā quā manus nō equauerat:lingua tran-
ſcendit. Jlla ꝟo optima:ut crudelitatis ſic clemen-
tie teſtis eſt. Sonet igitur ad aurē tibi illa:cuiꝰ nō
multo ante meminimus Hadriani uox:ſimulq̄ꝫ il-
la Tyberij:de quo ſcriptū eſt:ꝙ cū audiſſet:vnuꝫ
e reis Carmiliū nomine anticipaſſe moꝛteꝫ: excla-
mauit Carmilius me euaſit. O uox ferox: ⁊ ſi dici
poteſt ip̄o uocis auctore ferocioꝛ:quid uſitati ſup
plicij cogitabat:quē ſe in vinculis manu ſua peri-
mēs euaſiſſet? Ecce duo igitur vnius ſtatꝰ ſed mē-
tiū diuerſarū:vno ⁊ eodē uerbo q̄ꝫ uarie uſi ſunt.
Jlle ad pꝛeſentē hoſtē euaſiſti ait: hic de abſente:
euaſiſti inquit. Jlle ſuo hoſti vitā donauit:hic inui
dit moꝛtē. Elige quid horū potius a te dictuꝫ ue-
lis dici:an tranqllū illud uere pꝛincipis an illud al
terū immane carnificis. Nec ignoro q̄ꝫ ſit ꝓmptiꝰ
iubere iſta q̄ꝫ facere: ⁊ quid obijci poſſit intelligo:
Difficilius in ſuis q̄ꝫ in alienis iniurijs mitē eē:dif
ficile fateoꝛ:ſed bonum. De bono autem ac diffici-
li omnem eſſe virtutē:nec tu neges. Uirtutis ama
toribus ſunt cuncta facilia. ¶ Gau. Fixum eſt ul-
ciſci. ¶ Rō. Uincit pars deterioꝛ:obſta illi duꝫ ad
huc potes:victoriāq̄ꝫ illi pꝛiuſq̄ꝫ ea uti ceperit eri-
pe ſtratamq̄ꝫ māſuetudinē attolle. Memēto te ho
minē:multos quidē vindicaſſe penituit: neminem
peperciſſe. ¶ Gau. Ultus ſuꝫ. ¶ Rō. Uinci ab ho
ſte pꝛeſtabat:hoſtis victorem vicit ira.

¶ De Spe vincendi. Dial'. CII. ¶ Gau.

Ello victoriaꝫ ſpero. ¶ Rō. Cū fallax ubi-
b libet:tum in bello fallaciſſima ſpes eſt. Ni
hil ex ꝑmeditato agit̃: Jnopine erūt oia.
Pꝛudētiſſimus atq̄ꝫ exercitatiſſimus militariū re
rū fuit:qui dixiſſe fertur:nuſq̄ꝫ minꝰ q̄ꝫ in bello euē
tus reſpōdere. ¶ Ga. Uictoriā ſpero. ¶ Rō. Pa
cē haberes utilius:eiuſdē ducis uerbuꝫ memora
bile traditur. Melioꝛ tutioꝛq̄ꝫ eſt certa pax: q̄ꝫ ſpe-
rata victoria. ¶ Gau. Bello victoꝛ ero. ¶ Ratio.
Quid ſi victus? Hec ſpes multos in exitiū egit ſi-
ne victorie ſpe: Nemo uolens in aciem deſcendit.
¶ Gaud. Bello ſuperioꝛ euadā. ¶ Ratio. Futuri
uerbū temporis. Omnis enim de futuro ſpes: ⁊
futura oia ſemper ambigua. ¶ Gau. Bello victoꝛ
remeabo. ¶ Rō. O ſpes hominū inanes: nec vi-
ctoꝛ foꝛtaſſe:nec victus remeabis:ſic tibi reditum
ſpōdes:apertūq̄ꝫ inter gladios iter acri deuotum
claſſico Marti caput. ¶ Gaud. Eſſe victoꝛ ſpero.
¶ Rō. Eſt qui ꝯtrariū ſperet:uel falli uel utrunq̄ꝫ
uel alterutrū ſit neceſſe. Poteſt uel alter uel uterq̄ꝫ
dux partium:ſeu alter ſeu mutuis vulneribꝰ ſimul
occumbere:quod ⁊ ſepe credo alibi: Et quod nūc
meminerim: Thebis ultimo inter fratres impios
congreſſu: ⁊ rome pꝛimo poſt exactos reges acci-
diſſe pꝛoditū eſt bello:ut Superbi regis filiū Bꝛu
tus conſul ad inferos ꝓſecutus eſt: Amiſſo aūt ſpi
ritu iam victoria nulla eſt:quo ſeruato:ſepe tamen
acie pari marte diſceſſuꝫ tenes. Utrobiq̄ꝫ igit̃ am-
bos duces ſue victorie fraudatos conſtat. Unū nē
pe fraudari tam cōmune:tamq̄ꝫ quotidianū eſt q̄ꝫ
in aciem pꝛoficiſci: Quid ſcis autē:an vnus ille tu

sis: hac qua tibi blādiris victorie spe fraudādus. ¶ Gau. Bello vincam. ¶ Rō. Ut anceps semper sic sepe tristis & sanguinolenta victoria est. Nō habetur gratis: quod vite discrimine queritur: chare emitur: cuius sanguis est precium: charius cuius mors fieri potest: ut pax victrix ducem perdat: ita tuis vincētibus vinci potes. Quid de victorie sceleribus dicā? Nō sunt tot victi miserie: quot sunt peccata victoris. Or si peccato miserius nihil est: nec victus eo q̄ vincitur victore miserior: sed eo minus miser quo minorū rerū damnis afficitur. ¶ Gau. Uincam. ¶ Rō. Ut ad summam redigaʒ & an vincas: & an meliuſ sit vicisse: si viceris in dubio est.

¶ De victoria. Dial. CIII. ¶ Ga.

a Uici. ¶ Rō. Caue ne te vincat ira: superbia: crudelitas: furor: rabies: Hi sunt enim victorie comites & victorū hostes inuisibiles & horrendi a qbus sepe clarissimi victores turpissime victi sunt. Nondū te uocat ad calculū fortuna lōga & perplexa rationū series: creditrix violenta & pertinax: cuʒ qua tibi nunc quoq̃ negocij multū restat: mutuū reposcere solita est magno cū fenore. ¶ Gaud. Magno prelio vici. ¶ Rō. Uictor prelio: sepe victus est bello. ¶ Gau. Uici autē ¶ Rō. Quotiens vicere Carthaginēses: quotiēs Galli: gētesq̃ alie: quotiēs aūt victi sunt Romani sed spectādus est rerū finis earū maxime que voluuntur & stare nesciunt. ¶ Ga. Uici certe. ¶ Rō. Et si cert[9] belli exitus: adhuc euētus est dubius: & de letis tristitia & leta de tristibus erūpūt. ¶ Ga. Magnā victoriam quesiui. ¶ Rō. Nil tā magnū ut nō nimio queri possit. Est ubi plus vulneruʒ ac funerū victoriosa pars cōputat. Si nō credis: Xerxem atq̃ Thermopylas interroga. ¶ Gau. Magne victorie sors fuit. ¶ Rō. Uix potest magna victoria paruo precio cōstare. De bello omniū maximo: omniū maximus historicus dū ageret: Adeo inquit uaria fortuna ancepsq̃ mars fuit: ut ꝓpius periculo fuerint: qui vicerūt. ¶ Gaud. Plene vici. ¶ Rō. Nō est plena victoria ubi armatus hostis superest: q̄ꝗ̄ & si hunc oppresseris alij renascenť: quasdā nēpe victorias ceu sementē dicas esse bellorū sic odia ferro trunca repullulāt desanturq̃ & rediuiui in aciē redeūt bellatores: non ut fortassis imaginatio uehemens olim Cassio a se cesi hostis imaginē supmo illo suo die obuiā dedit: tā tremēdo aspectu ut audacissimū virū: qui viuentē illum nō timuerat: defuncti species in fugā uerteret: sed ita ut pro vno multi redditi ueris manibus uerum ferrū moueant in illos q vicisse videbanť. ¶ Gau. Uici: iam securus sine hoste sum. ¶ Rō. Stulte: dum erūt hoīes nō deerūt hostes: Tu romane urbi post innumeros triumphos edomitūq̃ orbem: nō defuisse hostē legis: & tibi defuturū speras? gescēti forsan hostiſ deerit: at pugnāti nunq̃. ¶ Ga. Uictor sum. ¶ Rō. Caue ne sis frustra: uti scientibus victoria fructuosa est: uti aūt dico: nō eo modo: quo Maharbal Hānibali: sed quo Hanno vir sue reipublice consuluerat: Nam ꝑfecto usus fructusq̃ victorie optimus pax est: neq̃ ad alium q̄ ad pacis finē iusta bella suscipiunť. ¶ Gau. Uictoria mecū est. ¶ Rō. Uide ne euolet: allata est.

¶ De inimici morte. Dial. CIIII. ¶ Ga.

d E inimici morte letus sū. ¶ Rō. Sperare de inimici morte aliquid seu cuiuspiā hoīs uel gaudere illi forsitan sit permissum siqs usq̃ esset imortalis: Sperare autē alterius morte que tibi possit ante cōtingere: uel gaudere id hosti euenisse qd̄ tibi necessario euenturū sit: stulta spes inane gaudiū. ¶ Gau. Gaudeo de inimici morte. ¶ Rō. De tua alius mox gaudebit. ¶ Ga. De inimici morte gaudeo. ¶ Rō. Si quā uestre cōditionis memoriā haberetis: nūq̃ homo de morte hominis gauderet. Quū enim queso duorū qui simul ad suppliciū ducerenť: alter alteriuſ de morte gaudiū cepit: sciens sibi idē supplicij genus instare: & nō potius in illius morte suā cogitans ingemuit? ¶ Ga. De inimici morte gaudiū sēsi. ¶ Rō. Quotiens putas optata mors hominū uoti compotes torserit: & optare vitā frustra ceperint: qui nō frustra mortē pri[9] optauerit: dū itelligē icipiūt in suā se pernitiem optasse? Sed precipites sunt effectus uestri: quicquid vultis ualde vultis: qd̄ de Marco Bruto dixisse Julius Cesar: ferť: Jmmo v̄o nimiū vultis nec feruēs desideriū moras fert. Itaq̃ qcqd vultis stati vult: hinc nō mō uota ipia ꝫ uenena sed cedes: & qcqd hō in hominē struit nocentissimū animal in suaʒ speciem. Multa v̄o optatis que si in cōsiliū ratio esset: admissa timeretis: & uarietas uotorū male electionis argumētum est: nec prius ad rectum redit impetus q̄ inconsulti affectus infaustis castigentur effectibus. ¶ Gau. De morte hostis gaudeo. ¶ Rō. Si est hostis inglorius: de ipsius morte gaudere turpe est: & dolere superfluū: Sin illustris honestus piusq̃ est dolor: & si nō ꝓpter hominē: at ꝓpter virtuteʒ que idies rariora habet hospitia: Sic Metellus Macedonicus Africani iunioris: sic Cesar Pōpeij: sic Alexander Darij mortē fleuit. ¶ Gau. Gaudeo de inimici morte. ¶ Rō. Qūo de illi[9] morte gaudeas: quē diligere iubearis: nō ut hostē sed ut proximuʒ eiusdē op[9] opificis? ¶ Gau. De inimici morte gaudeo. ¶ Rō. Nō audis forsitan an contēnis consiliū notissimū Sapientis: noli iquit de inimico tuo mortuo gaudere: sciens quoniā omnes morimur: & in gaudiū uolumus uenire? Sanuʒ prorsus seu consilium seu preceptum.

De spe pacis. Dial. CV. ¶ Spes.

f Pero pacem. ¶ Rō. Meli[9] est pacē seruare q̄ sperare. Stulti enim est fastidire res certaſ: ambiguas spes amplecti. ¶ Spes. Pacē spero. ¶ Rō. Tenuisses eā artius: nec abire sineres q̄ sperares. Quid enim si ad hāc speʒ ipatientia te duxit tua: ut sperādo angi eligeres: quo gaudendo uti poteras? ¶ Spes. Pacem spero. ¶ Rō. Spes pacis multos perdidit: speratēq̃ paci succedens insperata calamitas incautos obruit sopitosq̃: quos expertos iueniēſ nō lesisset. ¶ Spes Spero paceʒ. ¶ Rō. Quid tādiu speras qd̄ mox assequi in tua sitū manu est? Rari sunt qui pacē nō inueniāt: si bona fide uelle ceperit: Sed hi ipsi quibus dulce nomē pacis: pax amara est. Pacē itaq̃ petētes paci obstant. Quatuor uobiscū habitant pacis hostes: Auaritia: Inuidia: Ira: Superbia: Has in externum exilium pellite: pax eterna erit. ¶ Spes. Spes pacis haud dubia est. ¶ Ratio. Inter spem pacis & pacem multa incidunt: leue uerbum: gestus facilis: cōpositā sepe turbauit pa

cē. Ipsi tractatꝰ pacificiq; sermones ferro sepe frā
gunẽ aīosq; acuit: bellum atq; asperat pacis spes:
Sic amicitie mentionē irritam quasi cotē dixeris
odioꝝ. ¶ Spes. De pace agiẽ: pax erit. ¶ Rō. De
pace crebro nec quicq̃ agiẽ: nonnunq̃ vͦo pericu-
lose de pace agebāt atq; egerant: ⁊ Gallorū ⁊ Pe
norū duces: qm̄ illos Camillus oppressit hos Sci
C pio. ¶ Spes. Post belli finē pax firmabiẽ. ¶ Rō.
Quanto firmata esset utilius ante belli principiū
Quot damnis ac mortibus tēpestiua pace esset oc
cursum? Sed uos pueri cōtumaces ac discoli: si-
ne uerberibus nō sapitis: in pace bellū in bello pa-
cē queritis: neq; vnq̃ nisi bello afflicti pacē uel no
scere incipitis uel amare eāq; ut perditam fletis:
sic mox redditā pari leuitate cōtēnitis: donec uos
iteꝝ atq; iterū amissa perdoceat bona uestra non
spernere: mala uestra nō cupere: deniq; nō inepti-
re: nō furere: qd̓ anteq̃ assequamini pudeat. Se-
pissime idē uobis audiendū: nec audisse sat est: se-
pissime videndū ⁊ experiendū dicā ꝓprie: ut di-
D scatis aliquid sepissime uapulandū est. ¶ Spes.
Bellū pax sequeẽ. ¶ Rō. Melius precessisset bel-
lo iter obstructura: nihil isanius q̃ spe remedij ul-
tro vulneri sese offerre: auxiliū nō causam dāt fo-
mēta vulneribus: egro salutē optare natura est: sa-
no egritudinē spe salutis isania. ¶ Spes. Pax fu
tura est. ¶ Rō. Solet pax urbibus mutationē re-
rū afferre pestiferā: optima qdē ipsa: sed pessimis
circūuoluta comitibus iniqs legibus: fluxis mori
bus occultis odijs: aperta tyrannide. Recordare
quid ciuili olim bello presagus ille dixit nec fefel-
lit: Superos quid prodest poscere pacē? Cū dn̄o
pax ista uenit. Melior est aūt bellicosa libertas vi
ris fortibus q̃ pacifica seruitus. ¶ Spes. Pacē
habeo. ¶ Rō. Interim bellum habes.

¶ De pace ⁊ inducijs. Dial. CVI. ¶ Ga.

A P Acem habeo. ¶ Ratio. Bonū ingēs si sin-
cerū esset atq; perpetuum: neutrū sane est
Nā neq; nouum est sed cōe nimisq; quoti
dianū est: ut sub vmbra pacis bellū lateat: neq; la-
teat neq; pacis bellū lateat: neq; pacē q̃uis purā
diurnā finit animorū instabilitas: secū assidue non
minus q̃ cū hoste pugnantiū. ¶ Gau. Pax quesi-
ta est. ¶ Rō. Sed amissa est cautio ⁊ disciplina mi
litaris: fida urbiū tutela: quesita aūt lēta segnicies
⁊ semper periculosa securitas cū in multis nempe
fit melior bello pax: in hoc vno bellū meliꝰ q̃ cau
tius atq; experientius. Nunq̃ romana virtꝰ abijs
set si bellū Carthaginēse mansisset. Pax punica ro
mane urbis excidiū fuit: urbibusq; alijs documē-
tū sempiternū: nō semꝑ populis atq; imperijs op-
timā pacē esse: Idq; vir optimus Nasica male nō
sibi creditū iurabit: ⁊ uera locutū docti oēs fatebū
B tur. ¶ Gau. Pacē habeo. ¶ Rō. Modeste utere.
Bello quolibet funestior pax superba ⁊ negligēs.
Sepe armati inter gladios tuti: mox togati in gla
dios inciderunt: ⁊ seris uotis optauere bellum.
Quid ruinā morū atq; ipsius humanitatis interi-
tū loquar? Quot iā bello viri optimi: pace pessimi
euasere: quasi cum armis oēm penitꝰ exuti virtutē
mox cū toga vitia oia induissent? Sic interior ha-
bitus cū exteriore mutatꝰ est. Cuius quidē rei: ⁊ si
multa milia hominū in testimoniū trahi possūt: ta-
mē abūde suffecerint testes duo: Sylla ⁊ Marius
quorū primū: ut de illo scribiẽ: neq; laudare: neq;
vituperare quisq̃ satis digne potest: quia dū que-
rit victorias: Scipionē se populo romano dū exer
cet seuitiā: Hannibalē representauit. Secūdus ue
ro vir fuit ut de illo itidē scriptū est: cuius si exami
nenẽ cū virtutibus vitia haud facile sit dictu utrū
bello melior an pace pniciosior fuerit: adeo q̃ rem
publicā armatꝰ seruauit eā ꝑmo togatꝰ omni gn̄e
fraudis: postremo armis hostiliter euertit. ¶ Ga.
Pacē patrie partā letor. ¶ Rō. Quid si pax inter
dū qd̓ in hoie optimū est extinguit nutritq; qd̓ est
pessimū? Notū est illud Satyrici: qui cū de causis
prisce illius romane virtutis multa dixisset: inter
quas est: ⁊ proximus urbi Hānibal: ad extremū
intulit: Nūc patimur lōge pacis mala. Seuior ar-
mis luxuria incubuit victūq; ulciscitur urbē. Est
ne autem oro te: ulla pax tāti: ut nō odiosa sit viris
egregijs comitāte luxuria? Certe altius cogitanti
depositis licet armis pax videri nequit: ubi bello
domestico vitioꝝ insidiosissimo ⁊ carēte inducijs
oppugnanẽ animi: boni mores in exiliū pelluntur:
uoluptates imperāt virtus opprimiẽ. ¶ Gaudiū.
Pax firma est. ¶ Rō. Et pacis comites licētia ac
libido: ⁊ ut discrimina nec pauciora nec miora q̃
belli. Illa eniꝫ corporibus: hec animis pestē ferūt:
sepe etiā corporibꝰ. Itaq; multis lorica felicior q̃
toga cāpusq; securior q̃ thalamus: tuba q̃ tibieā
sol q̃ vmbra. Sunt quibꝰ nil tutius bello sit: quod
Iuliū cesarē predicantē de se suisq; militibus au-
disti pacem vͦo si sine vitijs ueniret: ⁊ celeste munꝰ
⁊ secūdū nulli bonū fateor: raro aūt sine vitijs ue
nit. ¶ Ga. Sed feci inducias. ¶ Rō. Dedisti hosti
spatiū ad colligēdas vires quibꝰ fortius te feriret.
¶ Gau. Inducias habeo. ¶ Rō. Cognate induci
is insidie sunt. Multa per insidias hostiliter fieri
vides: plura etiā facta legis: ut nil aliud belli consi
lia licētius agitanẽ liberius cōtrahuntur auxilia:
quosdā bello inuictos inducie cōfecere. ¶ Gaud.
Sūt mihi cū hostibus inducie. ¶ Rō. Ignauum
tp̄s: nec pace letū: nec bellis exercitū: sed dubijs
inter utrūq; pulsum fluctibus: ubi ⁊ tumor paci ob
stat ⁊ timor bello: nescio an sit grauius pendere q̃
ruere respirādi tēpus optare fatigati est: miseri au
tem ⁊ insani est nec pacē pati posse nec bellum.

¶ De pontificatu. Dial. CVII.

¶ Gau.

P Ontificatū ueni. ¶ Rō. E tēpestate in
portum fugi solet: tu e portu in tēpestatem
spōte fugis: tu mirus nauta. ¶ Gau. Pon-
tificiū sum adeptus. ¶ Rō. Parū ne difficilis: pa
rū grauis vnius onime tibi cura videbaẽ: nisi om-
niū curas in te vnū atq; oium sarcinas trāstulisses
Fortes humeri: an fortis ambitio eo animos co-
gēs ubi male sibi futurū sciunt. ¶ Gau. Ad ponti
ficiū ascēdi. ¶ Rō. Quo tramite videris. Duplex
est enim via: utraq; ad laborem: altera vͦo etiā ad
miseriā ducit: quacūq; perrexeris uel te miserum
uel ut optime cesserit ex libero ꝑuū scito: Sic qui
ascēdisse diceris: descēdisti: vnus iam illorū: qui-
bꝰ caniẽ ꝓpheticū illud: Qui descendunt in mare
nauibꝰ faciētes operationē in aquis multis. Qui
ascendunt usq; ad celos ⁊ descendūt usq; ad abys
sos quorū aīa in eis tabescēte: ꝓpter negociorum
multipliciū ꝓcellā: Turbati sunt ⁊ moti sunt sicut
ebrius ⁊ ois sapiētia eoꝝ deuorata est. ¶ Gaud.
Sūmi soliū pōtificatꝰ ascēdi. ¶ Rō. Quo mare al

tius et uēti plures et periculosior tēpestas. ¶ Ga. Romanus pontifex factus sum. ¶ Rō. Quo ma ior urbibus roma est: eo maior te laborum moles manet: Erūt qui te colāt: qui adorēt: qui obsideāt ac circunstent: qui tibi serico terrā sternāt: auro niueos frenent equos: qui vina dapesqꝫ instruāt ac pclambāt: priscis pōtificib⁹ inauditū obsequij genus ex diuerso erūt: qui omissis pprijs reb⁹ in te figant oculos: te notēt: de te iudicent: et q̄ iuste de us viderit: qui deniqꝫ mores tuos arguant: uerba distorqueāt: famā lacerēt: vitā carpant: quicqd usq̄ mali erit: quasi e fonte vnico maloꝝ ex te prodijsse dicēt populi discordiarūqꝫ scelerūqꝫ oiū vn⁹ tu causa uocaberis: quō inquiēt sanuz erit ecclesie corp⁹ cū egrū ac languidū sit caput? Est ne oro te tanti uel aureū poculū uel cubile purpureū uel gēmatus uertex: ut quietis et fame precio queri uelit? ¶ Gau. In summū pontificē suz elect⁹. ¶ Rō. Uersa ut libet hac in re tā expetita hodie: qd̄ est totū uel inane uel durū est: ut nō imerito quidā summi pōtifices tedio rerū victi: nō suppliciū aliud q̄ felicitatē illā hostibus suis optauerint. Nā ut paucis expediā: summus pōtificat⁹ si rite gerit: summus est honor: sūmū onus: sūma seruit⁹: sūm⁹ labor. At si male: summū anime periculū: summū maluz: summa miseria: summus pudor: anceps ex omni parte negociū. ¶ Gaudiuz. Sūmi pōtificat⁹ sedē teneo. ¶ Rō. Non tenebis diu. Breuis est hoium vita: regū breuior: pōtificum breuissima: eo qd̄ propter podus uastatricū curarum: etas ipsa pontificis romani tempus angustat: que ad hoc culmen nisi ad modū fessa vix peruenit. ¶ Gau. Sūmi pontificatus in uertice sedeo. ¶ Rō. Quo sublimior sedes eo grauior casus: vix ex alto sine periculo aut labore descēdit. Cura ut descēdas sobrie: ne in illo grege reperiaris: de quo dictū est: Tollunt in altū ut lapsu grauiore ruant. Ex omni quidē mortali fastigio descendendum nemo dubitat: sed hoc interest q̄ iustorū ac sapientū descēsus: reliquoruz vo precipitiū ac ruina est. Ideoqꝫ penus ille dux morieꝫ qui dixisse fert: Finis ad alta leuatis est ruere: nō improprie ait ut iniustus. ¶ Gau. Sūmi pōtificatus arcē rego. ¶ Rō. Solebāt primi ex hoc statu ad martyriū peti: nūc ad delitias uocari credunt: ideoqꝫ certatiz hic locus appetitur: et huc oiuz ferme mortaliū uota suspirāt: Quis aūt uel romanū uel quēcūqꝫ pontificatū aliā cupit ob causam: nisi quo potētior ac ditior sit? Cōtra iustitie preceptuz preesse querit nō pdesse: quodqꝫ sacrilegiū pudēdūqꝫ uel dictu est: magnis sepe muneribus: quin et pactis et sponsionibus spes emitur sacerdotij pinguioris. O uertigo morū pessima: ad quod oliz cōsueuerāt et deberēt cogi homines: inde nūc retrahi nō possunt: et tam preceps feruet ambitio: ut nō christianus pudor ac modestia videat: sed ardor et peruicacia paganorū: quā in huiusmodi petitionibus tantā fuisse didicimus: ut de Iulio Cesare lectū sit: q pontificatū maximū petijt nō sine pfusissima largitione: in qua reputas magnitudinem eris alieni: cū mane ad comitia descēderet predixisse matri osculanti fertur: Domū se nisi pōtificez nō reuersurū: Nec fefellit: Pontifex est reuersus. Liquet aūt quo impetu illud ambierit: quo nō impetrato: uel moriēdū sibi certe uel exulandū eē decreuisset: Hoc illi aūt utrūqꝫ licuerit: cui a pma eta te propositum sit regnare: Ita ut iniuriā suā putet si qua est: hoc orbe potestas altera q̄ Cesar: si tellus ulla duoꝝ est. At christiano homini cui pposi tū sit seruire: dñiqꝫ sui iugum ferre: pontificatum quō liceat ambire nō video: non modo largitione profusissima: sed qd̄ nō multo minus est turpe blādicijs atqꝫ mēdacijs indignis viro artibus: sed cōmunib⁹ adeo ut hec fere iaz vnica sit in altum via. ¶ Gau. Roman⁹ pontifex sum. ¶ Ratio. Seruorū seruus diceris: Caue ne dñorū dñs fieri uelis. Memēto pfessionis: memēto debiti: memēto dñi qui merito nulli magis q̄ vicario Iesus irascitur.

¶ De felicitate. Dial'. CVIII. ¶ Gau.

A Fum felix. ¶ Rō. Pōtificatu forsan aut imperio aut omnino potētia atqꝫ opibus felicē fieri credis: Falleris: Nō felicē faciunt ista uel miserū: sed detegūt atqꝫ ostēdūt: et si qd facerēt miserū potius q̄ felicē facerent: sunt eniz plena periculis quib⁹ humanaꝝ est affixa miseriaꝝ radix. ¶ Gau. Felix sum. ¶ Rō. O miser qui in tot malis te felicē speres. ¶ Gau. Sū felix. ¶ Ratio. Opinione fortassis tua: que qm̄ falsa est: felicitati nihil addiderit: sed miserie multū. Siquidem propriā nō nosse miseriā: miseria sūma est. ¶ Gau. Felix suz. ¶ Rō. Hoc inter carnificū gladios magn⁹ ille Pompeius de se predicat: qd̄ tamē si pfūdius uerū fodis: nunq̄ fuerat: ne tū quidē dū florentissimo in statu felicissimus videref. ¶ Gau. Sum felix. ¶ Rō. Felix es et vnus viator insolitus: mir⁹ cursor: qui in hoc scrupeo et difficili calle sis felix inter mille pericula raptat⁹ iugiter: et ignorās: quos si qdē hic es felix: quod nemo vnq̄ fuit: nemo erit: ut auguror: Nā quis queso hominū felix in miseriis? Nemo igit felix priusq̄ ex hac miseriaꝝ ualle migrauerit. Duos quidē e cunctis mortalibus colligūt felices: in quib⁹ opinatissimus est Quintus Metellus: et apud scriptores rerū et vulgo etiam felix. Sed huic tamē q̄uis late iactatuz felicitatis nomē in quibusdā exactioribus scriptis ereptum scio iniurijs aliquando grauissimis: et quod dolorē ingeminat: vili ab auctore susceptis. Iā reliquorū falsa felicitas in aperto est. Sylla felix tantū dictus est: infelicem tamē vite illū ac mortis atrocitas pbat. Alexādri Macedonis: ac Iulij Cesaris et si fortuna prosperrima: vita tamē inquieta semper ac turbida: atqꝫ ideo nunq̄ felix: Utriusqꝫ mors rapida. Ille in medio bellorū cursu hic post victoriā repēte. Ille ueneno perijt: hic ferro. Scipionū bellicā felicitatē: alteriuꝫ indignuz exiliū: indigna quoqꝫ alterius et inulta mors minuit. Longū est euoluere singulorū fortunas: Ad supremuz uenio. Unus omniū fere oibus felix visus est Augustus Cesar Monarchia omniuz altissima: diuturna pace: vite spatio ac fine suauissimo: quodqꝫ oia superat: morū atqꝫ animi tranquillitate perpetua: Quis hunc felicissimū negauerit? Sed felicē negāt: quib⁹ hec scrutandi studiū fuit. Obstat eniz extrinsecis fulgoribus interioris ac domestice vite status: et fortuna longe alia naturalis ac virilis sobolis defectus: adoptiuorū ac nepotū immature mortes: et quorundā morte peior contumacia. Ad hec et vilissimorū quoqꝫ hoium insidie: et suorū in se crebre conspirationes: et dilectissime atqꝫ vnice filie ac nepꝫ adulteria crebriora: deniqꝫ nō

suus heres:successorq; non placitus & necessitate
magis q̃ iudicio elect⁹:nec oĩno se dign⁹ nec impe
rio. Si horũ ergo nemo felix:uel felicẽ aliũ da mi
hi cũ quo felix sis uel sine cõsorte felix esto:uel iaʒ
tandem ueriori sententie aurem ꝑbe:ꝯm quam di
C co iterũ: Ante mortem nemo hominũ felix. ❡ Ha.
Ego animo felix sum. ❡ Rõ. Sentio quã felicita-
tẽ dicis:aut felix igitᷣ errore tuo es:ut ait ille : que
felicitas:ut dixi:miſia est:aut virtute animi felix:
que nec ipsa felicitas plena est:q̃uis sit ad felicita-
tẽ via. Ad postremũ cuncta discutiens:me mirari
nõ dissimulo:quam mihi felicitatem quidaʒ som-
niãt promittũtq; alijs:acutissimi homines in mul-
tis hac in parte cecissimi : Nam siue omniũ cumu
lus honorũ ad felicitatẽ isq; indeficiẽs ac stabilis
requiritur: & q̃ multa desint homini vite studium
hoc agenti:pro se quisq; sentit : & hec ipsa que ad-
sunt q̃ incerta q̃q; labilia sint agnoscit:siue quod
alijs videtur:sola virtus hoc prestat certe ipsi:qui
ꝯm virtutem vitam agunt : quos diffiniunt felices
quosq; felicitati proximos nõ nego:vitaʒ ipsã per
petuis tentationum prelijs patiuntur infestam:pe
riculis semper multis & grauibus expositi:nec vn
q̃ ante exitum securi:qd̓ siue nesciunt siue sciunt :
eque miseri sunt habẽdi. Nulla eniʒ cũ errore:nul
D la sine securitate felicitas. ❡ Hau. Felix mihi ipse
videor. ❡ Rõ. Jam responsum habes: Si felicem
error faceret:paucissimi nõ felices essent: Falsa er-
go felicitas tua est & ea ipsa perbreuis. Nulli erro
re diu cõtigit gaudere: Sola quidẽ ueritas solida
est. Error tenue quiddam & inane:quod inter am-
plectentiũ manus quasi fumus aut vmbra dissili-
at. Ueniet que vmbras ambigat : falsaq; gaudia i
apertũ protrahat:que felicitati humane uerũ pre-
ciũ somnijs ponat. Quere interim ab hisipsis quo
rũ proxime mẽtio est habita:quere ab oĩbus qui fe
lices uel sibi uel alijs visi sunt: Ubi nã gentiũ:quo
ue nunc in statu sint:de sua illa breui felicitate : qd
sentiant: Tacebũt ipsi : sed loquetᷣ ueritas testabi-
turq; habitos felices fuisse miserrimos.

❡ De Spe bona. Dial'. CIX. ❡ Spes.

A Uicquid in re sit:speʒ mihi nullus eripiat.
q Hanc auferre potest nemo:ipsa sese sensim
eripit: & inopinis euẽtibus sepe lusa consu
mitᷣ. ❡ Spes. Spero multa. ❡ Rõ. Et multa me
tuas oportet. Sine metu enim spes non habitat.
❡ Spes. Spero bona. ❡ Rõ. Mala igitᷣ times:
ut eniʒ opposita spes timori est:sic aduerso de fon
te oritur: & necesse est quod sperare ceperis:ei⁹ cõ-
trariũ ut formides. ❡ Spes. Spero leta. ❡ Rõ.
Sed incerta:quorũ studio certa negligere demen
tia certa est: Qui equidem quod nõ habet sperat:
B quod habet obliuiscitᷣ. ❡ Spes. Sperare meliora
non prohibeor. ❡ Ratio. Quid si difficilia:quid si
impossibilia:uẽturaq; nunq̃? quid si peiora:si pes-
sima sunt q̃ speras: & meliora tibi fingis? ❡ Spes
Juuat in spe viuere. ❡ Rõ. Dic uerius in spe mo-
ri. Nam & futura cogitantibus presentia dilabũ-
tur: & qui lõginqua prospiciũt:que sub oculis sunt
non vident: & qui cras viuere destinant : hodie nõ
viuunt. Nondum est cuius initium speratur : Ita
cũ spes oĩs boni absentis expectatio sit consequẽs
est sperantẽ pro ea salteʒ parte qua sperat:mali ali-
quid pati. ❡ Spes. Dulce est sperare. ❡ Rõ. Au-
dio quidem multos hoc dicere:sed hanc ego dul-
cedinem nõ agnosco : Nam si sperare & optato car
cere ẽt dulce est qd̓ q dixerit haud dubie gustu ca
ret. ❡ Spes. Sperare delectabile ẽ. ❡ Rõ. Ergo
& pẽdẽ & affici: & torq̃ri:spes ẽ: & lõgi supplicij lõ
ga spes est:nil sic aĩuʒ fatigat:nil sic seniũ ꝑcipitat:
Itaq; sepe vir sapiẽs speʒ ꝑditã:lucrũ uocat : seq;
infinita cupidine liberatũ ab expectationibus ua
nis ad gaudẽdũ bonis suis cogi gaudet. ❡ Spes.
De euentu sors viderit:ego in spe gaudeo. ❡ Rõ.
Uide autem ne quando forsan in re doleas: & op-
tasse & sperasse & sperata consecutuʒ esse peniteat.
Multos quos suspensa diu torserat ad exitũ spes
ducta pessundedit: Multi uotiuis & ualde licet nõ
sat seris longe spei periere successibus. ❡ Spes.
Nemo mihi tollat spem. ❡ Rõ. Nemo tibi tollat
tediũ ac laborẽ animi. Audisti uetere dici solitum
prouerbio. Magnus labor expectare. ❡ Spes.
Rei bone expectatio blãda est. ❡ Rõ. Sed & fal-
lax & anceps & anxia. Si hoc negas:nunq̃ aliqd
expectasti:sed se fallentiũ inextimabilis turba est:
qbus ad id qd̓ agũt nihil prorsus inefficax sese of-
fert:nihil respuit:nulli se negat:flecti facilis & falli
prona crudelitas. Argumẽtuʒ ṽo leuitatis ingens
atq; amentie dixerim:passim obuias spes ample-
cti: & his ilico certis ut bonis pasci:ad quas docti
omnes & experti rerũ tardi sunt. ❡ Spes. Bonã
iteri speʒ hẽo. ❡ Rõ. Interi dicis. Credo dũ te il
lã fefellerit:hic est enim mos inuiti speʒ deponitis
nunq̃ illã relicturi nisi uos illa relinqueret: qn cuʒ
uos sepe reliq̃rit:mirũ dictu:iterũ atq; iteꝝ redeũ
tẽ cupide semper excipitis ꝓgressiq; obuiã q̃si obli
ti ueterũ nouis armatã dolis inclusi totiẽs cordis
arce reponitis. ❡ Spes. Spem bonã usq; ad ulti
mũ nõ deseram. ❡ Rõ. Quid si diu añ illa te dese
ruit? An ne illã retrahes:an sequaris : an expecta-
bis ut redeat? Age aũt spera:quãdo nihil est dul-
cius q̃ falli. Nõ ego tibi spem quam mordicus te
nes eripiam:tm̃ illud admoneo:non esse spem bo-
nam quam tu reris: Non est spes bona que bonuʒ
sibi ꝓposuit sed que bene. Bonum quidem spera-
re scelestissimi quoq; homines possunt:immo & so-
lent: Uere itaq; bona spes est que de uero bono ri-
te cõcepta ẽ. Hanc qui habet stringat:teneat : neq;
abire eã uel in ultimis sinat:sororesq; illi suas iun
gat charitatẽ:fidem. Hec spes leta : dulcis uerax:
felix est:queq; nec sperantem fallit:nec cõfundit:
sed ad optimũ ꝓuehit: animũq; interiʒ sperati bo
ni anticipatione letificat. At uos seu ueꝝ bonũ ma
le meriti speratis:seu malis ueris falsũ boni nomẽ
imponitis: Jure igitur uestra expectatio anteq̃ ue
niat mesta est mestiorq; cũ uenerit. ❡ Spes. Hu-
manum sapio : & de his loquor que hoĩes uocant
bona. ❡ Rõ. Hui⁹ nominis doctos olim inter ho-
mines longa lis fuit:que adhuc pendet pendebit-
q; euum in omne:his vnum in rebus:contra autẽ
illis bona multa ponentibus. ❡ Spes. Linqua-
mus ista philosophis:ego que vulgus dicit bona
spero. ❡ Ratio. Malũ igitᷣ tuum speras:quod uel
dilatione te cruciet uel fasce opprimat exoptato.
Fac succedat enim quod ad corpus attinet:hostia
arma paraueris:quod ad fortunã:uarie & immi-
tis domine subieris iugũ:quod ad animũ ṽo ipm
magna etiam pars in cladem ac pernitiẽ ṽti queat
qm̃ que delectant animũ:sepe & ledunt. ❡ Spes.
Jeci ego spei bone anchoraʒ nec mouebo. ❡ Rõ.

Atqui solēt naute tempestate orta nauis anchoraꝫ
p̄cidere si diuelli nequit: relictaqꝫ illa fugā capere:
non enim qđ trāquillo mari apud poetā: Dēte te-
naci anchora fundabat naues: In magnis quoqꝫ
pelagi motibꝰ accidit: ubi nō naues fundat illa sed
alligat: ⁊ naufragio vinctas tradit: Nec hercle
aliter inter ꝓcellas humanaꝝ rerum spes affixa ⁊
tenax multos in exitiuꝫ traxit: qui abscissa utiqꝫ ⁊
abiecta spe incolumes euasissent. Sepe igit̄ sub-
trahēda spei anchora: uel si hereat euellenda. Si
ne id qđē liceat: abscindēda rerūqꝫ sub fluctibꝰ re-
linquēda est: ut liberam vite ꝓram gubernaculo
ꝓuidētie dirigas ad saluū portū. ℭSpes. Bene
spero. ℭRō. Bene sperando ⁊ male habendo trā
sit vita mortalium.

a ℭDe hēditatis expectatione. Dia.CX. ℭSpes.
Ereditatē orbi senis expecto. ℭRō. Mo
b do te trāquillū p̄dicabas: ipse tibi ne con-
trarius sis attēde: nunq̄ꝫ expectatio tran-
quillitasqꝫ cohabitāt: vix ullū vite tediū expecta-
tione molestius. ℭSpes. Expecto senis hēdita-
tem. ℭRō. Nescis qđ ille forsan expectet. Est ea
qđē īter hoīes vulgaris insania: ut fere oēs nō co-
euis tm̄: sed iunioribus quoqꝫ diutius se victuros
sperēt. Inuiti sua de morte cogitant mortales: de
aliena autē libenter: cū tamē ꝯrium agere esset uti
lius. ℭSpes. Senis hereditatem spero. ℭRō.
Quid si ille interim tuā sperat? Falli alterutrū est
necesse. Quot aūt senes inuenias mortē iuuenuꝫ
expectātes? Et sane nemo tā senex qui non possit
annuꝫ viuere: Nemo tam iuuenis qui non possit
hodie mori. ℭSpes. Hereditatē orbi senis spe-
ro. ℭRō. Iustius hāc sperabat filius. Iuniorem
B iustior spes elusit. ℭSpes. Hereditas orbi senis
ad me uenit. ℭRō. Quid scis: an ad illū tua? Ga
io Claudius: Neroni Galba: Domitiano Nerua:
Cōmodo Pertinax successit: ⁊ successionum tali-
um plena est hoīum vita. ℭSpes. Orbi senis he
reditas me manet. ℭRō. Que nō fallē possit uo-
lens: qui quē noluit fefellit: cui superuiuere neque
at qui filio sup̄uixit. ℭSpes. Orbi iam senis elo-
gio scriptus heres sum. ℭRō. An tabellis forsan
adamātinis: vnde nō facile delearis? An ignoras
q̄ꝫ leuibus causis testamēta mutāt senes? Multis
in ipso vite exitu: qđ per oēm vitā uoluere displi-
cuit. ℭSpes. Heredē me vult orbꝰ senex. ℭRō.
At qui pōt nolle. Nihil est aūt indignātius orbo
sene ac diuite: ubi sua diligi seqꝫ sperni senserit:
C actum est. ℭSpes. Hereditas orbi senis ꝓmissa
est. ℭRō. Ea utinā innocētia atqꝫ ea mortalibus
fides esset: ut ⁊ nunq̄ꝫ nisi honesta promitterēt: ⁊
semꝑ promissa s̄uarēt: Nūc nec ꝓmittēdi moduſ:
nec ꝓmissa frāgendi pudor ullus: qđ in hereditate
potissimū licere sibi hoīes putāt. Itaqꝫ uolūtateꝫ
testatoris ambulatoriā leges uocāt. Nō te exem-
plis p̄mā: nota res est. Legisti: credo: q̄bus hoc
accidit: nō soluꝫ ut viuētis ꝓmitteretur hereditaſ:
sed supremo etiā morietis amplexu ⁊ osculo anu-
lisqꝫ aureis donarentur: quod apud illos indubie
successionis inditiū erat: cū interiꝫ ⁊ heredes alij:
⁊ eoꝝ mentio penitus nulla esset in tabulis testa-
menti: tm̄ media de morte perfidia ausa est. Te ne
igit̄ viuorum fraudibꝰ imunem reris: cū dolis mo
rietium circūuētos legas sūmos etiam ⁊ illustres
viros? Nam ne singulis imorer: genꝰ hoc ludibrij

passus est Lucius Lucullus vir amplissimus: qđ
qꝫ est altius: Augustus Cesar: horrēda lōgeqꝫ mi
rabiliſ libido fallendi: que nefarias animas nec in
morte destituat: sed sic est mos ⁊ tu ꝓmissa in he-
reditate speꝫ defigis quā frustrari possit: ⁊ vita lō
gior testātis ⁊ breuior fides: q̄ꝫ q̄ꝫ hic cessantibus:
mutādi cā ꝓpositi possit eē iustissima: suus heres:
noua seni oriēs ꝓgenies. Siqđē octogenario ma-
ior Cato filiū genuit: nonagenario iā ꝓpior Ma-
sanissa. Idqꝫ hac ēt nūc etate uestris senibꝰ euenit:
qui utinā p̄scis illis: ut gignēdi vi: sic vigore animi
pares eēnt. Que cū ita sint: heres certe legitimus
captatori obstat atqꝫ improbā spem p̄cidit. ℭSpeſ
Iam testō senis heres sū. ℭRō. Sed viuētis for
sitā ⁊ victuri. Testamēta aūt in vita fiūt: in morte
firmātur: funus ⁊ cadauer cogitas: lupus qđē ex- D
pectatione lassandus ⁊ inedia. ℭSpes. ℭHere-
ditas ad me recto calle uentura est. ℭRō. Quid
ꝙ ut testator: sic hereditas casibꝰ subiacet: ut neqꝫ
semꝑ quē uelis hēas heredē: ⁊ sepe nil aliđ q̄ꝫ ina
ne nomē sit hereditas? Quid ꝙ iterim uasto p̄cio
parua res emit̄: dū credulū senem ⁊ obsequiū sub
missū: ⁊ indigne viro blāditie ꝓmerent̄? Nulla est
tāta utilitas que decoris impendio estimanda sit.
ℭSpes. Nullo leguꝫ aut fortune obice hēditas
ad me uenit. ℭRō. Unde id nosti: cū sit scitū illđ
Marci Catonis sapiētissimi senis dictū. Sepe in
quit audiui iter os atqꝫ offam mlta iteruenire pos
se. Esto aūt nihil iteruenniat: sed ad te spata ꝓueni-
at hēditas: nō manebit tecū sed a te rursus ad ali-
os migrabit. Uolubilia sūt bona mortaliū: rotun-
dā nūmi p̄cipue formā dicūt: ut perpetuo rotetur
motu. Quesiuisti hereditatē successori tuo: mestꝰ
forsitā gauisuro: sollicituſ ocioso ⁊ sperasti de alio:
propter quod idem alij de te sperent.

ℭDe alchimia. Dia.CXI. ℭSpes. A
Pero alchimie ꝓsperos exitꝰ. ℭRō. Mi
f rum vnde id speres qđ nec tibi vnq̄ꝫ uere
accidit: nec cuiq̄ꝫ ⁊ si accidisse nōnullis fa
ma fuerit: ab his ficta quibus id credi expediret.
ℭSpeſ. Spero alchimie successū. ℭRō. Et quē
q̄so p̄ter fumū: cinerē: sudorē: suspiria: ūba: dolos:
ignominiā? Hi sūt enim alchimie successus: q̄bus
inopē nunq̄ꝫ ad diuitias euectū: mltos a diuitijs
ad inopiā redactos sepe vidimꝰ. Nō tm̄ illđ atten
ditis: tā blādū est sperare ⁊ falli: huc agit uos aua
ritie stimulus ipulsa demētia: ut ueꝝ opinioni qđ
optatis: falsumqꝫ qđ cernitis. Notasti ne aliquos
prudētes in relig̃s hac insania laborare: quosdam
opulētissimos hac uanitate cōsumptos: dūqꝫ opu
lētiores fieri studēt ⁊ fedo q̄stui inhiant: bene par
ta prodigere censuqꝫ omni in sup̄uacuis effuso: tā-
dē necessarijs etiā destitutos: alios ciuilitate de-
posita mestos semꝑ atqꝫ anxios: dū nec cogitare
aliđ q̄ꝫ folles ⁊ forcipes ⁊ carbones: nec alijs q̄ꝫ
sue hēsis ꝯuiuē didicerūt: in siluestres pene hoīes
euasisse: Nōnullos deniqꝫ amissis p̄mū animi lu-
minibus in hoc exercitio corporeos: īsuꝑ oculos
amisisse. ℭSpes. Promissū ab artifice auruꝫ spe
ro. ℭRō. Refert cuius artis artifex quid promit B
tat. Sunt quibus promittentibus nihil credi pos-
sit: eoqꝫ minus si promissuꝫ iusiurādi religione fir
mauerint. Sed o ceci: parum ne erat ueris in me-
tallis que terra fert furere: nisi uos mendacio de-

fossa toꝛquerent? Parum ne a virtutibus aberrasse:nisi errori damnum:damno laboꝛ: ⁊ labori pu-
doꝛ accresceret? Hic qui tibi aurum suū spondet
cum tuo auro ipꝛouisus aufugiet. Noui nihil nar
ro:mos est publicus: ⁊ q̃uis igne commissa fraus
sepe igne purgeť : nihilominꝰ delusus deceptoris
tui supplicio:non indēnioꝛ sed notioꝛ remanebis
digitoq̃ monstraberis auarus ac stolidus flando
exhaustus flammis afflatus aspersusq̃ fuligine.
¶ Spes. Magna mihi ꝓmittit alchimista. ¶ Rō
Dic ut ea sibi pꝛestet que pꝛomittit alijs : pꝛimum
q̃ suam pellat inopiam. Est enim fere mendicum
genus hominum:cunq̃ se pauperes fateantur:di
tare alios uolunt:quasi aliena illis q̃ pꝛopꝛia mo
lestioꝛ sit paupertas:Sic ut miseri se alios misera
ri dicere soleant impudēter: ⁊ ignotis etiam inter
dum magna pꝛomittere : O turpis pꝛomissio ⁊ o
stulta credulitas. ¶ Spes. Alchimie artem didi-
C ci:diues fiam . ¶ Ratio. Immo quidem si fuisti:
esse desines:Ars nempe quam memoras nullam
esse nisi mentiendi artē dicimus ac fallendi. Age
autem quando ita fert animus ⁊ icumbe:pꝛedico
autem tibi quod te lucrū ex hac arte maneat. Do
mus tua miris hospitibus ac miris erit impedimē
tis plena. Erunt ibi esores ⁊ potores : idq̃ haud
immerito:quos ignis exiccat ⁊ cupiditas. Erunt
sufflatores:deceptores:derisores:omnis angulus
habebit pelues ⁊ lebetes ⁊ phialas olentiū aqua
rum. Herbas pꝛeterea peregrinas ⁊ externos sa-
les ⁊ sulphur ⁊ distillatoria ⁊ caminos:Deq̃ his
omnibus tibi in finem curas inutiles: ⁊ stultitiam
coꝛdis:oris obscenitatem ⁊ squalorem ⁊ caliginē
oculorum ac sollicitam conflaueris paupertatem:
quodq̃ his omnibus pene peius dixerim:circula
toris nomē: ⁊ nocturnis in tenebꝛis atq̃ infames
D inter latebꝛas furū vitā. ¶ Spes. Spero effectū
pꝛopositi uotiuū. ¶ Rō. Sperare hinc foꝛsitan ⁊
gestire dabiť non gaudere. ¶ Spes. Ad ꝓpositi
terminum pꝛopinquo. ¶ Rō. An mercurium con
gelasti? An quid aliud uanitatis ? Nunc maxime
a pꝛoposito longe es:semper rebus aliquid defue
rit:dolis nihil.

¶ De ꝓmissis aruspicum. Dia.CXII. ¶ Spes.
Aruspices mihi multa polliceнť . ¶ Rō.
A Inuenisti ecce aliud genus hominum:cui
si credas semꝑ pēdeas:semꝑ speres: Nā
neq̃ res vnq̃ aderūt ꝓmisse:neq̃ enim vnq̃ de-
erūt ꝓmissores:sic res hinc ꝓfugas captans:hinc
ꝓmissis impulsus Ixionio semꝑ more rotaberis.
¶ Spes. Spem bonam mihi tribuūt aruspices.
¶ Rō. Nō maius spem est credulo q̃ metū paui
do inferre:ꝯstantes animi neutrā in partē facile in
clināt. ¶ Spes. Multa vndiq̃ mihi ꝓmittūt ma-
thematici. ¶ Rō. Nihil pꝛomptius q̃ ꝓmissis af
fluē ijs qui careāt pudore:quos mētiri aūt pudet:
ad ꝓmittēdum tardi sunt. ¶ Spes. Leta spondēt
mathematici. ¶ Rō. Spōsores q̄re alios seu pi-
gnus:ꝓmissi fragile genus est:nudo v̄bo male cre
diť. ¶ Spes. Multa ꝓmittūt mathematici. ¶ Ra
tio. Quare qui ꝓmissum ipleat:Satis est spē de
disse:non pōtvnus dare oia. ¶ Spes. Pꝛomissis
aruspicū experrectꝰ sum. ¶ Rō. Consopieris euē-
tibus:nihil eueniet ꝓmissoꝝ. ¶ Spes. Magna iu
beoꝛ sperare. ¶ Rō. Mirū ut animꝰ hois qui vir-
tuti cōtumax est:uanitati v̄o nimis obediēs. Unū
aliqd idq̃ optimū iubeat illa:contēniť:qcqd hec
iusserit difficile licet ac pessimū pareť. ¶ Spes.
B Mathematici leta ꝓnunciāt. ¶ Rō. Miri hoies:
futura sola qui nouerint p̄teritoꝝ atq̃ p̄ntiū igna
ri: ⁊ que in celo fiūt ita nunciēt q̄si ꝯsilio celestiū in
terfuerint recētiq̃ nunc inde ueniāt memoria:cū
tn̄ interim qd in terris : qd in patria:qd in domo:
qd in thalamo suo fiat nesciāt: Sic penitus uerū
est qđ apud Tullium legis:qđ est ante pedes ne-
mo spectat:celi scrutantur plagas. ¶ Spes. Ma-
gna nūciat mathematicus insignis ⁊ uerax. ¶ Ra
tio. Quo diuinus isignioꝛ: ⁊ mētiēdi libertas ma
ioꝛ: ⁊ fides ꝓnioꝛ mēdacio est. Sepe qdem mirari
soleo:nosterq̃ nō imerito miratꝰ est Cicero : quid
hoc in genere nouum insuetūq̃ accidit:ut cum in
cūctis hoibus multa uera memorabili vno mēda
cio obscurenť: ⁊ suspecta fides in posterū loquen-
tis fiat:in his cōtra grauibus mille mēdacijs vna
leuis ac foꝛtuita ueritas:uelum quoddā ⁊ menda
ci publico fidem q̄rit:si qn̄ uel semel:quoniam ne-
mo tā mendax vnq̃ fuit:qn qn̄q̃ uerū diceret:no-
lens etiā aut ignarus:vni horum ueri foꝛte aliqd
effluxerit:actū est:si casura hodie de celo astra de
nūciet:credeť. Deniq̃ sine ulla suspitione mēdacij
mētiri potest oia : qsquis semel potuit non mētiri.
Unū enim illud memorat p̄ceps in futurū ꝓmi-
nens: ⁊ p̄teriti sic oblita credulitas ac deceptori-
C bus suis fauens. ¶ Spes. Diuinis leta nuncian-
tibus credo. ¶ Rō. Furētibus credere furoꝛ est.
Certe q̃uis hic Cicero videať sensisse aliter:cōue
nientius huic rei nomē a grecis inditū q̃ a uestris
iudico. Latini enim a diuis seu a diuinitate diui-
nationē:Illi aūt qđ est manticē a furore dixerint.
Uos foꝛtassis oꝛnatiꝰ:at illi ueriꝰ. Hāc sacri docto
res vno omnes ore condēnant:Ambꝛosius:Augu
stinꝰ: ceteriq̃ qui si foꝛte qn̄ iter multos hic quoq̃
mos pestifer inualuit:ut iter hos garrulos in que
stione ueri ob ip̄m ꝓfessionis sue nomē suspecti ha
beanť:uere fidei ꝓfessores auditi nō erūt : cū oibꝰ
idem sentiētibus:qui sunt inumeri:Et q̃uis diui-
nationem ipꝛobent diuini viri:qd tādē cause est:
qd ue suspitionis:ut nō audiēdus vnus: ⁊ in mul-
tis p̄mus:ac maximus illoꝝ Cicero videať ? Cer-
te is totū hoc illusionū ac fallaciaꝝ genus dānat:
ridet ac despicit. Et ad sūmā:omissis que locꝰ iste
non capit:ois non tm̄ pia religio : sed uera quoq̃
philosophia: ⁊ que illā calle suo sequiť poesis:nec
sancti modo sed ēt docti oēs hāc respuūt uanitatē
p̄ter illos solos qui uel hinc viuūt:uel ab his se-
ducti in eoꝝ tēdiculas lapsi sūt : quoꝝ dānis atq̃
erroribꝰ lucrū sibi atq̃ artē faciūt:in qua illđ sum
mū ac p̄cipuū obscuritate fraudē tegere: ⁊ sic bi-
ceps ambiguūq̃ rñsum dare:ut p̄dictū videri pos
sit qcqd euenerit:qđ oibus futuri notitiā ꝓfessis
in cōe ꝓuisum est:qua in re non ars ipsa:que nul-
la est:nō ingenium:qđ sine lr̄is rerūq̃ notitia nu-
dum est:sed illorum calliditas ⁊ audacia ⁊ impu
dētia ipsa mirabilis:Unde quod festiue admodū
ait Cato ille rigidus:mirari se q̃ non rideret aru-
spex aruspicē cū vidisset:Id ad oēs eque augures
aruspices:soꝛtilegos:cōiectores chaldeosq̃ ⁊ ma
thematicos:ac totam quā dixi manticē trahi po-
test:tā incertū est an illoꝝ fraus turpioꝛ an ridicu-
losioꝛ uestra dementia:Illoꝝ tn̄ argutijs atq̃ rati
unculis respōdere facile:sed ꝓlixum est notumq̃

adeo tanq̄ a notis ac illustribus agitatū: ut nō su-
peruacua tm̄ repetitio: sed temeraria videat̄. Ue-
stre autē ineptissime uanitati: quid aliud dici pōt:
nisi dignos uos qui ab homūculis nō terrestrib⁹
modo sed luteis ꝛ nullius nisi qua stultos ludant
notitiam artis habentibus scientie insignis ob-
tentu: ꝛ celo insuper auctore fallamini. ¶ Spes.
D Persuasū est mihi ꝓspera īstare: quoꝝ expectatio
dulcis: leta ꝛ tranq̄lla est. ¶ Rō. Jmmo q̄dē ama
ra: tristis: turbida: sed uos sensu ꝑdito de obiecto
sensuū iudicatis. Persuasum sane nullo negocio
crediderim. Prōptum est ꝑsuadere uolētib⁹: qui-
busdam ꝑsuasoꝛ necessari⁹ nō est: Jpsi sibi sunt ua-
tes ꝛ occursus animātiū uolatusq̄ auiū ꝛ garrit⁹
letū in auguriū dicūt. At si quotiēs te ista fefelle-
rint recogitas: si de hac re vicinos interrogas: nisi
uel tu ultro te fallis: uel illi participes erroris que
rūt: facile dep̄hēdes: quorsū his ꝑstygijs credē
dū sit nisi tres illi sūmi hoiū rerūq̄ moderatores
Pōpeius: Crassus ꝛ Cesar iurati forte ↄ̄rium di-
cturi sint: q̄bus qd̄ ↄstat magno q̄dem oiumq̄ fa-
miliarissimo teste Marco Tullio: Chaldei om-
nes aruspicesq̄ ꝓmiserāt: q̄ p̄claro fine oēs beati
senes in patria morerent̄: Jdq̄ q̄̄ uerū fuerit non
expectas audire: ferro oēs: duo miserabili⁹ q̄̄ lon
gissime ab italico romanoq̄ orbe sectis fedoq̄ lu-
dibrio reconditis: ueneratis illis totoq̄ diu formi
datis orbe capitib⁹: reliqua inhumata ferarūq̄ ꝛ
pisciū morsibus ac uolucrū rostris expositi: cesi ꝛ
laceri: miserandū fortune spectaculum iacuere. J
nunc diuinosq̄ uates nega: qui tā certa ꝓnūciant.
E ¶ Spes. Gratū auguriū notaui. ¶ Rō. O amen
tiam importunā: miser hō successuum notitiā suo-
rū: que sibi nulla est a uolucrib⁹ sperat: Quid hoc
stultius fieri pōt? Quia si dijs placet ꝛ Deiotarū
regē visa aquila impendēti p̄ripuit ruine: ꝛ Agrip
pe hebreo instare carceris exitū: fineq̄ miserie ac
ꝓsperitatis initiū nūciauit supra uerticem sedens
bubo auis: alioq̄n infamis cuiusq̄ Uirgilij carmi
ne carmen ferale describit̄. ¶ Spes. Letū omen
incidit. ¶ Rō. Omen ab hoie dictū nomē huma-
ne demētie argumētum est: quo aliq̄d semper non
externaꝝ modo rerū sed eaꝝ quoq̄ que in uobis
sunt aīos in errorē trahat: ne deliramētis anilib⁹
ulla pars reꝝ uacet: Jtaq̄ ꝛ sternutamēta seruorū
ꝛ natorum fortuito lapsas uoces eo trahitis: non
quo vis illaꝝ sed quo uestra cupiditas uocat: scili
cet quia Cēturio ille dixit: Hic optime manebim⁹:
ne mundi caput transferret̄: causa fuit: Aut q̄ꝛ Per
sam perijsse flens infantula ꝓfecturo in bellū nun-
ciauit patri vinci Macedonum regē cōsequēs iu-
dicatū est: O humana mēs ebria ꝛ mirabūda: q̄̄
facili impulsu erroris in foueā ruis? ¶ Spes. Le
ta aderant consopito. ¶ Rō. Mesta aderūt exper
recto. ¶ Spes. Leta dormiens videbam. ¶ Rō.
Mesta vigilans videbis. ¶ Spes. Felix erā per
quietem. ¶ Rō. Miser eris per laborē. Sepe ni-
hil somnia denūciant ꝛ sepe contrariū. ¶ Spes.
Sepe uera videntur in somnijs. ¶ Rō. Quanto
sepius falsa. Par est aūt huius ꝛ reliquarū hmōi
uanitatū ratio: vnū casu incidēs ueꝝ: innumeris
falsis astipulat̄: uenturoq̄ inhians p̄teritū mens
nō videt. ¶ Spes. Multa nunciāt diuini. ¶ Rō.
Jmpostores ego hos non miror: qui de more suo
pascunt̄ artificio: sed uos stupeo qui illorum uētri
aias ꝛ ingenia uestra submittitis: ꝓinde quid tu
teneas videris: si me sequi uoles expectabis equa
nimis ꝛ tranq̄llus: non q̄d astra de te sed q̄d astro-
rum creator ac regnator sanxerit: agēs aliq̄d idies
ardētius quo illius amore fias dignior. De euētu
non tibi ueniat in aium sollicitare istos q̄bus igno
tior est ueritas q̄̄ tibi: Deniq̄ sic habebis: futura
nosse durum homini: nec licere si expediat: nec ex-
pedire si liceat.

¶ De leto rumore. Dia.CXIII. ¶ Spes.

Etus rumor īsonuit. ¶ Rō. Noli fame cre A
l dere: mēdax est. ¶ Spes. Multi letos nū
ciant rumores. ¶ Rō. Sepe tuti⁹ vni cre-
dit̄ q̄̄ multis. ¶ Spes. Quod tot nūcijs affertur
falsum penitus esse nō potest. ¶ Rō. Mos fame
vulgaris notus est: ueris falsa miscere. Paucis ue
ris multa mēdacia ↄdiunt̄. Oia mētienti nihil cre
dit̄. ¶ Spes. Rumoris auctor primus uerax est.
¶ Rō. At nemo quantū audierit aut viderit refer
re cōtentus est: nihil est actū nisi pro se q̄sq̄ aliq̄d
auditis adiecerit aut visis: qd̄ cum multi fecerint:
auctū breui mēdacioꝝ videas aceruū: sic per ma
nus: ut aiunt: traditū inter man⁹ etiā crescit malū:
quodq̄ ait eximius Poeta: Mobilitate viget: vi-
resq̄ acqrit eundo. ¶ Spes. Hactenus letissima B
fama est. ¶ Rō. Quid si mulcet ut feriat? Sepe
letum rumorē mesta clades sequit̄: creber hic for-
tune stilus: ut ꝓfundius vulneret: spē ꝓmittit cu-
spidēq̄ vulnificā leti cuiuspiā rumoris illitā dulce
dine iugulo gaudētis īfligit: Qd̄ vir doctus ītelli
gēs: letis nūcijs nō quatit̄: heretq̄ imobilis: secū
uoluēs uel ↄ̄rium esse: uel idipsum qd̄ tā faustum
videat̄ in ↄ̄rium v̓ti posse. ¶ Spes. Leto rumore
moueor. ¶ Rō. Expecta saltem dū ꝛ certus sit:
tunc quoq̄ virilē aium rumusculis agi turpe est li
cet ueris: falsis v̓o turpissimū. Multos gauisos eē
puduit: uerumq̄ merorem auxit falsi gaudij me-
moria.

¶ De expectatione filij uel amici uel illici uel uxoris.
Dialogus .CXIIII. ¶ Spes.

Pero filij reditū. ¶ Rō. Speras gaudiū A
s sollicitū ꝛ ꝓpinquū metū. ¶ Spes. Spe
ro amicū reuidere. ¶ Rō. Rem p̄dulcem
speras sed fallacē: fragili res hoium statu tremūt:
forsitan quē expectas iā nūc obijt: potes hoc pro
basse se vixisti. Jmpedimentorum mille sunt gene
ra: vnū cōe oibus mors. ¶ Spes. Amici conspe-
ctum exoptatum spero. ¶ Rō. Sunt hec fere con-
iuncta optare: ꝛ sperare: sed multis assidue casib⁹
disiunguntur: Q̄ꝝ multos credimus fuisse rome: q̄̄
cupidis animis Marci Marcelli huius ultimi re
ditum expectantes? Cōtra autem vie medio ho-
stis illum crudelissimus expectabat: cuius poten-
tior fuit imanitas q̄̄ victoris clementia aduersari
um ab exilio reuocantis. Potuit igitur Cesar pre
cibus senatus Marcello ueniam dare: Non potu
it Marcelli cliens graue maius pati: ut is Cesaris
beneficio uteretur. ¶ Spes. Spero amicum ꝛ ex B
pecto hoste quolibet carentē. ¶ Rō. Quis est hic
hoium hoste carens: ut sit aliq̄s priuatoꝝ expers:
an publicis inimicitijs quisq̄̄ uacat: sicariorū di
co ꝛ predonum: qui auaritia duce bellum huma-
no generi indixere. Finge aliquod tam benignum
sydus: ut hec pestis terris exulet: al's q̄s arcebit
uehiculoꝝ ꝛ equoꝝ lapsus: fluuioꝝ ac torrētiū in-

sultus: ⁊ ruinas pōtiū ac tectoꝝ: equoreasq̄ ⁊ ae-
reas tēpestates? Adde ferociū incursus aīalium:
qbus nō singulos tm̄ hoīes: Dicearchus curiosis-
simus indagatoꝛ reꝝ talium: sed q̄dā hoīum gn̄a
docet occubuisse. Et ad summā: quot sūt casus hu
manaꝝ reꝝ: quoꝝ nullus est numerus: tot sunt ho
minū hostes: qui spem tuā: nō dicā retardare pos-
sint sed extīguere. Ut nihil iteruenit: Mors quā
C dixi ⁊ eūtibus ⁊ stātib⁹ ubiq̄ cōtigua est: nisi iti-
nerantib⁹ eo fortasse vicinioꝛ: ⁊ quo iter ⁊ uectatio
⁊ locoꝝ cōmutatio plurib⁹ casuum gn̄ibus videt̄
exposita. ¶ Spes. Spero amicū ꝓspero exacto
negocio reuersuꝝ. ¶ Rō. Oꝝ gloriose q̄ꝫ ꝓspere
res gesserat Drusus Nero diui Augusti puignus:
ut oībus etiā hostibus domitis charus esset: ita ut
eū paulomin⁹ adorarēt: quoꝝ mirificos affect⁹ er-
ga illius memoriā usq̄ ad hec tpa: si vnq̄ꝫ Herma
norum iter ꝑceres fuisti: te sentire arbitroꝛ potuis-
se. Certe illa gesserat qbus uere gloriaret̄: qd ro-
manis in saxis ꝑmis aliquot sillabis casu aliquo
deiectis: nūc ēt sculptum viget his ṽsiculis. Ad di
uortia Rheni ꝑuasi hostiles depopulatus agros:
Dū tibi Roma decus eternaq̄ sudo trophea. Mi-
ster pacat̄ leuioꝛ ibit aqs. Talem hūc iuuenē q̄li-
ter expectabat mūdi dn̄s August⁹: qui eū sibi fili
um fecerat amādo. Qualiter Liuia Augusta: cui
natura illū charum fecerat: chariorem virt⁹: cha-
rissimū reoꝛ fratris ignauia: Qualiter deinde fra-
ter ipse: q̄liscūq̄ erga alios tāti certe fratris aman
tissimus. Ad postremū q̄liter Roma ipsa atq̄ vni
uersa respublica que de nullo tūc hoīum sic pēde-
bat? Quid ergo? Quis tā multiplicis spei finis:
expectatum Drusum: inexpectata mors abstulit:
morbo qd ꝯstat rapt⁹: ⁊ qd magni sūt auctores ex
fractura cruris equo suplabēte suscepta: qui viuus
victoꝛ reuersurus sperabat̄ in patriā exāimis est
reuect⁹? Quid filium huius loquoꝛ Hermanicū?
Nullius credo vnq̄ꝫ hoīs expectatio maioꝛ fuit:
Nō hunc pater: nō Augustus: ambo iam defūcti:
sed Roma oīs expectabat tāto desiderio: q̄si toti-
us urbis vnus animus: isq̄ ⁊ vidue: ⁊ nō nisi vni
cum habētis filiū mr̄is esset. Itaq̄ ad ꝑmū egri
tudinis sue nunciū attonita penit⁹ ac deiecta ciui-
tas vultusq̄ oīum atq̄ habit⁹ mutati ⁊ mestū to-
ta urbe silentiū fuit. Ubi aūt letioꝛ fama incertis
licet auctorib⁹ superuenit: ꝯualuisse illū ⁊ viuere: su
bitus clamoꝛ atq̄ felicissimus vndiq̄ sublat⁹: ip̄ꝫ
quoq̄ Tiberiū excitauit: ꝯcursusq̄ in capitolium
ingens fact⁹: ⁊ pene ꝯuulse temploꝝ fores ad per
soluenda uota agendasq̄ diis gratias: victa no-
cte luminibus: fractoq̄ uocibus silentio gratulā-
do canentium: Salua Roma: salua patria: saluus
est Hermanicus. Quis ṽo tandem rei exitus? Is
nēpe qui humanis in reb⁹ est creberrim⁹: uenit nū
cius certioꝛ obiisse Hermanicū: hinc publicus do
loꝛ ac gemit⁹: nō edictis aut diebus festis: aut ul-
lis oīno cōsolationibus coerceri quit. Nota est hi
storia libro Cesaꝝ. iiii. ¶ Spes. Spo iuuenē filiū
D reuersuꝝ. ¶ Rō. An hi paꝝ iuuenes de qbus di-
xi: accipe iuniorē: Marcellinus eiusdem diui Au
gusti nepos ex sorore: quantū putas expectaretur
ab auunculo: qui eū sic dilexit: ut Uirgilianū illō
carmē nobilissimū: quo summ⁹ uates adolescētis il
lius pene pueri memoriā honestauit: sine lachry-
mis audire nō posset: ⁊ auctori silētium imparet.
Quō mater Octauia que illū sic amauit: ut usq̄
ad ultimū vite sue finē q̄si tunc extinctū continuo
deploraret: oēmq̄ ꝯsolatorē non tm̄ ꝯtēneret sed
odisset. Quid hec aūt ⁊ qd putas nisi qd ceteri: nō
rediit sed relatus est: ⁊ Drusū qdem nō q̄lem acce
perat Germania rome. Antiochia Germanicum:
Marcellinū Baiana restituit: uestraꝝ expectatio-
nū sors cois: tu tibi nūc aliā fingis: ⁊ sors ueniet
quē expectas: qui cū uenerit fortassis ut abeat ⁊
sperare incipiēs ⁊ optare. ¶ Spes. Amici absētis E
aduentū spero. ¶ Rō. Quis miret̄ expectari vi-
uos: cum mortui expectent̄ ut ꝑhibēt? qd nisi iter
fatuos ueri faciē nō habet: Arthusiū Britones ex
pectare fama est: Nerone ꝑncipeꝫ mundi sub fine
rediturū qdam somniāt. Uita uestra ab initio ad
extremū nō mō uanis expectationib⁹ plena: sed ip
sa expectatio vana est. Id sic esse si non vides: aut
modicum vixisti aut nimiū: qd hic agit̄ neglexisti.
¶ Spes. Expecto villicū rure uentuꝝ. ¶ Ratio.
Aut domus arserit: aut messis euanuerit: aut pra
tū exaruerit: aut bos obierit: aut vites grādo per
cusserit: arbores turbo cōuulserit: arua torrētibus
inundarint: aut apes auolauerint: locuste satis isul
tauerint colūbos corui ⁊ mures: pullos vulpecu
la: agnos lupus inuaserit. Hi fere rustici sunt ru-
mores. ¶ Spes. Uxoris aduentū spero. ¶ Rō.
Si hoc speras: qd iam metuas ignoro. Sic est ta-
men: Sunt ⁊ qui expectent coniugē: ⁊ qui febrē.

¶ De expectatione meliorū tēporū. Dia. CXV.

¶ Spes.

F Pero tpa meliora. ¶ Rō. Oīa fere tpa
eque bona sunt: q2 creatoꝛ temporuꝫ eque
bonus est semꝑ: sed uos tpibus bonis ma
le semꝑ utimini: Inq̄ hoc ut in aliis culpas u͞ras
rebus ascribitis. Fac ut homines boni sint ⁊ tpa
bona erunt. ¶ Spes. Tempora hec stare neque-
unt: letiora succedent. ¶ Rō. Nulluꝫ tempus stat
cuncta ꝑtereūt: cūq̄ trāsierint: nō redeūt: virtute
⁊ industria bonarumq̄ artiū studiis frenari pos-
sunt: nō quin fugiāt: sed ne pereāt: nihil est autem
dulcius bene impēsi tpis memoria. Sed uos nul
la re uti scientes: ut opoꝛtet: ubi oēm vitam: uel in
somnū ac desidiā: uel in sollicitudinem atq̄ usus
pessimos effudistis: tp̄s innoxiuꝫ accusatis. Nun
qd mētioꝛ: isfantiā ac pueritiā in uanos ludos: ado
lescētiam ac iuuentā in libidinem atq̄ auaritiā: se
nectam ⁊ senium in querelas ac lamenta consumi
tis? Que naꝫ hec tēporum culpa est? Fluunt illa:
fateoꝛ: hec natura est: Uos illa dum dat̄ occupa-
re negligitis: nō est natura ista sed culpa. Uos na-
turam culpatis: culpam excusatis: res non noua.
¶ Spes. Spero letiora tempora. ¶ Rō. Letitia
seu tristitia temporum: ut dixi non in tpib⁹ sed in
uobis est. Eo aūt: quo intelligis non mō letiora ti
bi sperāda esse sed tristiora perpēdes si ad etatem
ipse tuā respicis: que indies tristioꝛ: ut a poeta de-
scribit̄: ⁊ plerisq̄ in senib⁹ iuenit̄: ⁊ sane si oculos
in terga reflexeris ⁊ numerare atq̄ estimare an-
nos tuos cepis: simul icipies despare qd speras.
Nō est cur mutari cursū reꝝ speres: nō meliora in
stāt tpa: uereoꝛ poti⁹ ne peiora. Cur queso: nisi q2
peiores erunt hoīes: quod ⁊ magni diuinarūt viri
⁊ aptis iditiis res declarat: nisi uos mortales ho
ne semꝑ spei magnū aliqd de uestra nobili ac mo
desta iuuētute cōcipitis: a qua ego qdē opione lon

ge absum:nihil enim boni penit⁹ mēs psagit: sic in vitiū ac ruinā pna sūt oia. ℂ Spes. Mala sūt tpa: meliora ueniēt. ℂ Rō. Oēm etatē de morib⁹ suis q̄stā inqt Seneca. Addo ego oēs habuisse qd̄ q̄re retur: habiturāq; oēm cunctis seculis qd̄ q̄ratur. ℂ Spes. Spero letiora tpa. ℂ Rō. Una est ad hoc via qui letiora si hēas nō expectes: Fac ipē ti bi letiorē aīum: qd̄ sine v̄tute fieri nequit: ubi hoc feceris: leta erūt oia: triste nihil. ℂ Spes. Melio ra tpa expecto. ℂ Rō. Ut ueniāt: qd̄ est dubium: certe illis uenientib⁹ tu recedis. Quāto est tutius rite uti p̄ntibus: q̄ anxie expectare que uel forte non ueniant: uel minime sis visurus.

ℂ De sperato pncipis aduētu. Dia.CXVI.

ℂ Spes.

Principis aduētu3 spero. ℂ Rō. Ut multa timent que optāda: sic m̄lta sperant que ti mēda sūt: Utraq; in partē penuria iudicij m̄lta ē. ℂ Spes. Spero pncipis aduētū. ℂ Rō. Quanto sperares honesti⁹ libertate3. Nā pfecto qui dn̄m sperat: s̄uitute3 sperat. ℂ Spes. Spero pncipē uentu℞. ℂ Rō. Et illius cōe oium malum speras. Fuit eni qn̄ 7 pncipes iperiū 7 pncipē po puli poterāt sperare: nūc imperiū pncipi labor est: pnceps populi pnities. ℂ Spes. Principē uētu℞ ego 7 reipublice speramus. ℂ Rō. Tu v̄o qd pri uati3 speres videris: in quo ipso facile falli potes: spes hec reipublice stulta est. Quis eni nisi amens speret: aut cupiat: qd̄ pestife℞ totiēs sit expertus. ℂ Spes. Spero pncipem uētu℞. ℂ Rō. Et secū simul mot⁹ re℞ uarios: mutationes urbiū: norias nouitates: famē: pestem: bella: discordias: hec uel vniuersa uel singula modernis cū pncipib⁹ uenire sunt solita. Si hec placēt: Principe3 spera: Ut nil ho℞ formidabile sit: ip3 certe inane iā iperij nomē est plenū fame 7 rumo℞. Boni aūt: ois effectū 7 so lius vmbre uetustatis inirū. ℂ Spes. Spero uē turum pncipē. ℂ Rō. Ego te v̄o munitū uelim: ut quotiēs aduētātē audieris: credas te tonitruū ali quod pambulū fulminis audire: nec sperare icipi as sed timere pot⁹ si ēt alte℞ labi oportet. Time re enim aduersa 7 si 3riū sit v̄tuti: psentaneū est na ture: Sperare aūt mala: 7 nāe est oppositū 7 v̄tu ti. ℂ Spes. Spero. mox pncipē affutu℞. ℂ Rō. Cū p̄ntē videris: scito te ifaustū reipublice sydus aspicere: uel memoriā ipse tuā: uel parētes iterro ga tuosq; auos 7 pauos: ita esse repies: ut dico: id q̄ tu filijs 7 nepotibus tuis annuncia: ne ipsi quo q; aduētū pncipis stulti sperēt. Dic eni q̄so qn̄ vn q̄ uel minute leonis aduentū fere: uel affuturā aq la3 auicule sperauerit? Liceat ue℞ loq: stultissimū 7 mali sui semper auidissimum animal est hō: ce teris capiendis esca opus est: homo solis fame si bilis capitur.

ℂ De spe fame post obitū. Dia.CXVII. ℂ Spes.

Eritis post obitū famā spero. ℂ Rō. Mul ti famā se mereri sperāt cū ifamiā merean tur: 7 ceuiatores erronei dū accedere esti māt retrocedūt. ℂ Spes. Famosus sum in vita: famosiorq; post mortē ero. ℂ Rō. Est hoc fateor in nōnullis ue℞: vnde 7 Anneus Seneca in ep̄la q̄dam: habiturū se g̃ram apd̄ posteros uaticinat: Et Stati⁹ Papini⁹ p̄ntem famā: benignū iter suo opi ad futuros strauisse ait. Et Ouidi⁹ Naso: sibi nomē idelebile futu℞: seq; ore populi legēdu3: per que oia secl'a fama victu℞ psagit: Neq; hercle ul lus ho℞ fallit. Sed q̄ multos putas idē sperātes suā fefellisse spem. Multi hoc idē de seipsis credi derūt forsitā 7 scripserūt: nec qd̄ sibi pmiserāt im pleuerunt. ℂ Spes. Si famosus sum dum viuo: cur nō famosior sū post mortē. ℂ Rō. Quia hoc quotidianū 7 vulgare est: ut m̄lti in vita famosi 7 clari: post obitū sint incogniti 7 obscuri. Miraris. Causa rei hui⁹ in pmptu est affabilitas q̄dā: s̄mo compt⁹ ac lepidus: blādū supciliū: clara frons: be nigna salutatio b̄nficia in vicinos: ptectio i clien tes: hospitalitas in externos: in cūctos urbanitas. Hec 7 his sil'ia viuētib⁹ famā q̄rūt: ea v̄o mox ut hinc abierint nō durāt: nisi forsitā q̄diu qui illos nouerāt supsūt: qd̄ ip3 q̄ breue sit cōspicis. Quō aūt duraret nō in solido radicata: nāle est ut fūda ta debiliter leniterq; aucta breuiter dilabant: Ut sit fama durabilis aut vite sanctitas aut gesto℞ claritas aut isignis scripto℞ pstabit elegātia. Ra℞ dec⁹: loq̄ces isti 7 urbani qui togati ac gēmati po pulo℞ digit℞ ondunt: nō nisi q̄tū loq poterūt: aut paulo āplius cognoscent. Du℞ hos apparat⁹ tā ce leriter 7 has popas: hāc scie nubē: hec v̄bo℞ toni trua in tenuē fumū euanescē: durum fateor: sed sic est: nā nec ipsi de se testimoniū p̄buerūt ambitioni aut lucro aut sōno dediti: nec qui p̄beat meruerūt ℂ Spes. Famā iueniā post mortē. ℂ Rō. Fama nihil vnq̄ mortuis pfuit: viuis sepe etiam nocuit. Quid eni pnitiē ac mortē Ciceroni ac Demosthe ni: nisi isignis l̄ra℞ fama pseruit. Idē de Socrate ac Zenone: 7 mille alijs dici pōt: Noti oēs. Quid v̄o nisi fama scie 7 igenij dedit cām filio Minosij re gis Androgeo ut ab atheniēsib⁹ mactaret. Quid Dete Colcho℞ regi Argonautas attulit delectos: ut aiūt: viros: uere aūt p̄dones nisi fama diuitia℞. Nā qd significasse aliō credim⁹ famosū illō aure um uellus arietis: nisi opes m̄ltas lateq; vulgatas qbus diuites bestiales opūq; inopes uera℞ uelut arietes uellerib⁹ uestiunt. ℂ Spes. Famosus ero. ℂ Rō. Ut sit ita: qd hinc magnū cōcipis: eēt aliqd forte fama: si notitia comes esset: ut plerunq; acci dit inviuis: Nunqd laudari pderit ab his qui te si videāt nō agnoscāt. Dic eni q̄so si Home℞ videas 7 Achillē: si Uirgiliū 7 Augustū: nunqd nō ignoti abibūt: cū tā nota 7 tā clara sint noia. Crede mihi: spes n̄re magna ex pte dupliciter uane sūt: q̄ nec sperata pueniunt: nec ut pueniant afferunt qd̄ pro mittūt. Fere eni3 plus in spe sunt humana omnia q̄ in re. Mittite igitur spes inanes 7 uana deside ria: contemptisq; terrestribus iam tandem 7 opta re discite 7 sperare celestia.

ℂ De gloria ex edificijs sperata. Dia.CXVIII.

ℂ Spes.

Ex edificijs gloriā spero. ℂ Rō. Nesciebā calce 7 harena 7 lignis 7 lapidibus glo riam queri: credebamq; q̄ rebus gestis 7 virtutibus quereretur. ℂ Spes. Edificādo mi hi gloriam paro. ℂ Ratio. Sed fragilem ac cadu cam. Omnia que manu hominum facta sunt: uel manu hoiu3 euertunt: uel stādo 7 durādo defici unt. Habet eni man⁹ lōge pualidas: longa dies: e cunctis uestris opib⁹ nullu3 senio resistit. Cuctib⁹ ergo sup qbus hec tua gl'ia fundata est: ipsa3 quo q; corruere est necesse. Si forte nō credis: respice ad antiqua que ignota tibi qdem esse nō possunt:

Ubi est nũc Troianũ illud Iliõ supbũ? Ubi Byrsa Carthaginis: ubi turris ⁊ menia babylõis. Beluarum nũc habitatio ⁊ serpentũ. De babylone loquor antiqua. Altera nẽpe ꝓpinquior atq̃ recẽtior adhuc stat: cito itidem casura. Si effetis viri: Ubi sunt deniq̃ septem illa opera grecis scriptoribus celebrata? Atq̃ ut ad ꝓpinquiora ueniamus: ubi est q̃so illa Neronis domus aurea: que quãtũ fatigauerit: Architectos cogita: lectores ẽt nũc fatigat: que quidem domus vna cũ alijs edificãdi furoribus: qbus oẽs excessit ad iopiam illum cõpulit ⁊ rapinas? Ubi sunt therme Diocletiane: ⁊ balneũ Antonianũ: ⁊ cymbrũ Marij: ⁊ septiçonium Seueri: ⁊ eiusdẽ therme Seueriane? Demum ut sũmaз rerꝫ attingã: ubi est Augusti forum: ⁊ edes Martis ultoris: ubi edes tonãtis Iouis in capitolio: ⁊ Apollinis tẽplũ in palatio: ubi eiusdẽ porticus ac bibliotheca greca pariter ⁊ latina: ubi porticus altera ⁊ basilica Gaij Luciiq̃ nepotum sub noĩe dedicata ⁊ extructa: ⁊ porticus tertia Liuie coniugis ⁊ sororis Octauie theatrũq̃ Marcelli? Ubi tot opa per illustres viros iussu eiusdẽ pñcipis ⁊ hortatu: multis urbis in locis tanto labore: tantis impensis edificata? Martij Philippi edes Herculis ⁊ musarum: Lucij Cornificij edes Diane: Asinij Pollionis atrium libertatis: Munacij Plancij edes saturini: Theatrũ Balbi Cornelij: amphitheatrum Statilij Tauri? Innumerabilia ꝑter hec opa Marci Agrippe. Neue eã per singulos: ubi sunt tot luxuriosa pñcipum palatia? Que in libris inuenies noia: Quere urbẽ totam aut nihil iuenies: aut perigua tantorum operꝫ uestigia: Tu de tuis qd speres videris. Certe August⁹ diuus supremus: nisi aliud q̃ edificia reliqsset: iampridẽ ois eius gl'ia corruisset: Nec ꝟo solũ tẽpla deorũ que parauerat in ipsos edificãtes ruere: sed pia ẽt loca hac ipsa etate in eadẽ urbe alia ceciderũt: alia tremuerũt: ⁊ nũc vix põderibus suis stant: preter vnũ Pantheõ Agrippe: qd dijs erectũ sancti possidẽt ⁊ Maria: que antiqssimã illã domũ sui nois ꝟtute sustẽtat. Crede mihi alijs q̃ lapideis funda
B mentis eget gl'ia ut mãsura sit. ℭ Spes. Ex edificijs gl'iam q̃ro. ℭ Rõ. Quere illã igiꝛ ubi est: nihil vnq̃ inuenies ubi nõ est: Uera qdem gl'ia non est in menib⁹ neq̃ in saxis: Sunt fateor rerꝫ vulgo iudices: qui dicãt trib⁹ modis gl'iam q̃ri: gerendo magnũ aliqd qd de te scribãt auctores idonei: uel scribẽdo aliqd qd mirenꝛ ⁊ legãt posteri: uel insigne aliqd opus extruẽdo: ut sit ita: ultimũ tñ hoc oium ⁊ minimum ac caducum. ℭ Spes. Reliquo opa edificiorꝫ: qbus moriẽs ipse mecũ glorior ⁊ a posteris gl'iaз spero. ℭ Rõ. Gloriat⁹ est Augustus ipse de quo dixi: q urbeз marmoreã relinqueret: quã latericiã accepisset: que tñ gloria nisi alijs rebus adiuta esset. quonã fuerit ꝑuentura cõspicim⁹ ꝓinde cum meliorib⁹ curis morere stabilesq̃ spes amplectere. Ista etenim qbus fidis: ⁊ nullius ꝓcij sunt: ⁊ te ilico consequenꝛ inq̃ ipam vnde sumpta terrã reuertenꝛ. ℭ Spes. Edificaui domos vnde laudem spero. ℭ Rõ. Laudabũt forsitan qui illas inhabitabũt. Breuis laus ⁊ angusta: qui post ueniunt: uel illas non inuenient: uel a paganis: ut vulgo dicitur: factas dicẽt: tuum nomẽ ignotũ erit.

ℭ De sperata gloria ex conuictu. Dia.CXIX.
ℭ Gau.

f Pero gl'iaз ex ꝯuictu. ℭ Rõ. Refert multum qbus cõuiuas: sunt: qdaз utinã q̃ nõ pl'imi quorꝫ ꝯuersatio sit ifamis. ℭ Spes. Scio nisi bonis artib⁹ aut bonorꝫ cõtubernio gloriam nõ q̃ri: Ego hoc ultimo subnixus spero: uel bonorꝫ exẽplo bonus fieri: uel si nihil aliud horuз uel familiaritatis solam gl'iam mihi fore. ℭ Rõ. Est id qdem in adolescẽte ꝑcipue signum optimũ: qui nisi bonum aiuз hẽret nequaq̃ iugi bonis optaret. Est enim amicitiarꝫ ac familiaritatũ fere omnium cã nexusq̃ silitudo q̃dam. Age ergo si quos imitaris eq̃ris bene erit. Si minus: mõ qd in te est nihil omiseris: ipsa uoluntas bona laudis ⁊ gl'ie ꝑmio nõ carebit. Prima eniз ⁊ maxima pars virtutis: est bonũ uelle: qd nisi ꝑcesserit nõ sequeꝛ virt⁹. ℭ Spes. Familiaritate bonorum glorior. ℭ Rõ. Laudo id qdem mõ: nec te lucri cuiuspiaз nec alia spes iducat: eoq̃ tua tñ pergat intẽtio ut similis illis fias. Aliogn quod ꝓpter gloriam solam fit: uerã gl'iam nõ mereꝛ. ℭ Spes. Ex bonorum ꝯuictu gl'iaз spero. ℭ Rõ. Spes qdẽ magna nec iproba [illegible] ⁊ in scia ⁊ in eloquẽtia ⁊ bellicisq̃ artib⁹ obseruãdo ⁊ imitãdo fit. Multi olim illustres ex ꝯuictu illustrium euasere. Illud vide: ne aut tibi pro bonis ducib⁹ malos elegeris errore aliquo: aut bonorꝫ flebili raritate ⁊ ꝟtutuз hui⁹ etatis inopia prorsus assequi nequeas quod intendis.

ℭ De multiplici spe. Dia.CXX. ℭ Gau.

m Ulta spero. ℭ Rõ. Multa in spe mlta est uanitas multusq̃ fallẽdi aditus fortune. ℭ Spes. Spero mlta. ℭ Rõ. Speз multiplicẽ: mlta destituit. Qui modicũ sperat iter casib⁹ artauit atq̃ nihil obstruxit. ℭ Spes. Ualitudinẽ bonã spero. ℭ Rõ. Mortalitatis obliuionẽ. ℭ Spes. Spero lõgã vitã. ℭ Rõ. Diuturnũ carcerem: ubi multa feras: multa videas que nolis. ℭ Spes. Mẽbra viuacia. ℭ Rõ. Uincula tenacia: grata tñ vnde metuas absolui. ℭ Spes. Formã corpis elegãteз. ℭ Rõ. Uoluptatũ stimulos. ℭ Spes. Annorꝫ ꝓsperos exit⁹. ℭ Rõ. Pudẽdi materiã dolẽdiq̃. ℭ Spes. Amice ꝯuentã mortẽ. ℭ Rõ. Breue fedũq̃ nescio quid. ℭ Spes. Peccãdi licẽtiã. ℭ Rõ. Infelix gaudiũ: penitẽtiã longeuã. ℭ Spes. Ultionis occasionẽ. ℭ Rõ. Aditũ seuitie. ℭ Spes. Agile corp⁹ ac ualidũ. ℭ Rõ. Mãcipium ꝯtumax ⁊ rebelle. ℭ Spes. Diuitias multas. ℭ Rõ. Graue sarcinã ex lappis ⁊ tribulis. ℭ Spes. E diuersis equorib⁹ ucturas naues. ℭ Rõ. Late dispsam forte intra mõstra maris ac scopulos agitatã fluctibus: tractã funib⁹: pulsam uẽtis. ℭ Spes. Lucrum de conceptis mercibus. ℭ Rõ. Escaз que te perpetua sollicitudine capiat lucroq̃ vnico in multa credulũ dãna ꝑcipitet: mercator nou⁹ est facilis ad credẽdũ: exptus mlta circũspicit. ℭ Spes. Honestas filie nuptias filio ue. ℭ Rõ. Nulla ferme res tã crebro fallit ⁊ tã grauiter. ℭ Spes. Magnã potentiam. ℭ Rõ. Inuidiosam miseriã: opulẽtam inopiã: pauidam superbiã. ℭ Spes. Regnum ⁊ imperiũ. ℭ Rõ. Precipitiũ ⁊ procellas ⁊ sub stellanti diademate fuscum supciliũ: cor anxiũ: infelicẽ vitã. ℭ Spes. Honores fori. ℭ Rõ. Puluerem ac strepitum. ℭ Spes. Cõiugiũ ⁊ natos. ℭ Rõ. Litigiũ ⁊ curas. ℭ Spes. Mihi militiã: ⁊ uxorẽ filio. ℭ Rõ. Tibi laborem ac dilecto penam. ℭ Spes. Uetule obitũ uxoris:

et coniugem iuniorem. ℂ Rõ. Attrito laqueo dissolui: ut nouo et ualido vinciaris. ℂ Spes. Ingeniũ: linguã literasque. ℂ Rõ. Incudem: malleũ et massam: quibus tibi atque alijs somnũ frãgas. ℂ Spes. Laudationem funeri. ℂ Ratio. Philomenam surdo. ℂ Spes. Aureã pyramidẽ. ℂ Rõ. Domum pictã ceco. ℂ Spes. Gloriam post mortem. ℂ Rõ. Leues auras post naufragium. ℂ Spes. Nomẽ apud posteros. ℂ Rõ. Testimoniũ ab ignotis. ℂ Spes. Heredem meum. ℂ Rõ. Patrimonio amicum tuo: et tibi ne redeas.

ℂ De pace animi sperata. Dia.CXXI. ℂ Gau.

a Animi pacem spero. ℂ Rõ. Quid sperare mauis quam hẽre pacẽ? Hanc mox ut bona fide uelle ceperis: inuenies. ℂ Spes. Spero pacẽ animi. ℂ Rõ. Pacem sperare bellãtis est. Quis aio tuo bellum infert: nisi vnus tu? quod ipse tibi abstuleris impudenter: ab altero postules aut speres. ℂ Spes. Spero animi pacem. ℂ Rõ. Unde precor: aut quando speres quod ipse tibi nunc potes dare? Sic ut illam tibi nemo alius quam tu possit eripere? Pone arma cupidinum atque irarum: plenã aio quesieris pacem. ℂ Spes. Spero pacem et quietem animi. ℂ Rõ. Quid igitur quod agis aduersum paci est: contraque tuam spem tantope niteris? Uix tãtũ deberẽt niti homines ut salui essent: quantũ nituntur ut pereant. Pluris pene bellũ iuge animi laborque emitur: quam emenda pax eẽt ac requies. Sic pugnant spes mortalium ac uota cum studijs: ut non vnius hominis vnum pectus sed multorum: eorumque de omnibus dissidentiũ videatur. ℂ Spes. Quietẽ spero. ℂ Rõ. Mirum: vnde uobis hec libido sperandi semper: O mortale genus. Siquidem quod speratis adepti estis: rursus spem in lõginqua trãsmittitis: et inde rursus alio: ita ne crastinus dies hodierno sit clarior: et meliora semper futura presentibus. Sunt nempe quibus nil sit gratius quam sperare: qui spem ipsam speratarum rerum nullis euẽtibus permutatam uelint: quibus ego quid optauerim: nisi ut procrastinãtes omnia: bonisque se suis interim spoliantes: iter irritas spes senescant: quo uel sic intelligãt inaniter se sperasse: et in tergũ uersi videant frustra se alibi quesiuisse quod secum erat. ℂ Spes. Spero pacẽ requiemque animi. ℂ Rõ. Magna pars rerum humanarum vmbra est: magna pars mortalium uẽto pascitur et insomnijs gaudet. O quam multi cum hac spe ad eternos labores et bella descendunt.

ℂ De spe vite eterne. Dia.CXXII. ℂ Gau.

f Spero eternã vitam. ℂ Rõ. Nulla maior: nulla pulchrior: nulla sanctior spes: modo nõ ceca preceps ue sit. Sũt enim qui semper male agẽdo bonũ sperẽt: quo nihil est stultius. ℂ Spes. Eternã vitam spero. ℂ Rõ. Ea est virtutum consanguinitas atque conexio: sicut a philosophis disputatum est: ut necesse sit eũ qui vnã habet oẽs habere virtutes: cui illud est cõsequẽs: vna virtutũ carentem cũctis carere virtutibus: quod si de moralibus uerum est: quid de theologicis opinemur? Itaque si spem habes: charitatem simul hẽas oportet ac fidem. Si qua harum desit: nõ iam spes ulla sed presumptio incõsulta est. ℂ Spes. Uitã spero eternã. ℂ Rõ. Rem bonã: imo optimã speras: Illud vide: ut quod bonũ agis: agas bene. Sunt et qui bona male agãt: nec minus ifallibilis estimator qui qualiter quam quid fiat aspicit: nec minus aduerbia quam verba librat ac nomina.

ℂ Spes. Spero vitam eternã. ℂ Rõ. Non celestes tantum sed terrestres domini de se separari amãt: sed a quibus perfecto ab his quibus se charos ac dilectos sciunt: aut qui si quando forsitan odiosi fuerint ac rebelles: redire in gratiam optãtes ad misericordiam cõfugerunt. ℂ Spes. Uitã eternam spero. ℂ Rõ. Uitam temporalem corrige: hac ad illam pergitur. ℂ Spes. Spero vitã eternã. ℂ Rõ. Una omnium spes est: que si rite illam cõcipis et felicem te faciet et iam facit. ℂ Spes. Eternam vitam spero. ℂ Rõ. Primum est: ut misericordiam: dehinc vitã speres: utranque sobrie ac modeste. ℂ Spes. Spero eternam vitã. ℂ Ratio. O felix nisi te spes ista fefellerit.

ℂ Francisci Petrarche poete oratorisque Clarissimi liber primus: in quo de prospera fortuna disputauit: feliciter explicit.

ℂ Insignis ac plurimũ cõsolatiui opis Frãcisci Petrarche poete atque oratoris Clarissimi: de remedijs utriusque fortune ad azonẽ: duos libros dialogis ducẽtis quinquagintaquattuor distinctos continentis. Dialogorum libri secundi de remedijs aduerse fortune collecta: ordinata: enumeratiuaque annotatio.

B

Finis annotationum secundi libri.

ℭ Francisci petrarche poete oratorisqꝫ Clarissimi: in operis sui de Remedijs utriusqꝫ fortune librum secunduꝫ: quo de adversa disputatꝰ fortuna: Epistolaris prefatio.

A X oibꝰ que mihi lecta placuerint uel
audita: nihil pene uel isedit altius uel
e tenacius inhesit uel crebrius ad me-
moriā redijt: q̄ꝫ illud Heracliti: Om-
nia ſm litem fieri. Sic est enim: Et
sic esse propemodū vniuersa testanꝰ. Rapido stelle
obuiāt firmamēto: Cōtraria inuicē elemēta cōfli-
gunt: Terre tremūt: Maria fluctuant: Aer quatiꝰ:
Crepāt flamme: Bellū immortale gerūt uēti: Tē-
pora tēporibus cōcertant: secū singula: nobiscum
oia. Uer humidū: Estas arida: Mollis autūnus:
Hyems hispida: Et que vicissitudo dicitur: pugna
est. Hec ipsa igitur q̄bus insistimus: quibꝰ circūfo-
uemur ꝛ viuimus: que tot illecebris blandiuntur:
q̄ꝫqꝫ si irasci ceperint sint horrēda: indicāt terremo
tus ꝛ concitatissimi turbines indicāt naufragia at
qꝫ incendia seu celo seu terris seuientia. Quis in-
sultꝰ grādinis? Quenā illi vis imbriū: qui fremi-
tus tonitruū: qui fulminis impetꝰ: que rabies pro
cellarū: qui feruor: qui mugitꝰ pelagi: qui torrentiū
fragor: qui fluminū excursus: qui nubiuꝫ cursus ꝛ
recursus ꝛ cōcursus? Mare ipsum preter apertaꝫ
ac rapidā vim uētorū atqꝫ abditos fluctuū tumo-
res incertis vicibus alternātes: certos statutosqꝫ
fluxus ac refluxus habet: cū multis in locis: tum
conspectius in occasu: que res dū manifesti motus
latēs causa queriꝰ: non minorē philosophorum in
scholis: q̄ꝫ fluctuū ipso in pelago litē mouit. Quid
B ꝙ nulluꝫ aial bellis uacat? Pisces: fere: uolucres:
serpētes: hoies: vna spēs aliā exagitat: nulli oium
quies data: leo lupū: lupus canē: canis leporē inse
quitur. Est ꝛ canū stirps audentior: nō lupis mo-
do resistere: sed leones: pardos: apros: ursos inse-
ctari solita atqꝫ aggredi. Quorundā vͦo tam gene
rosa ferocia ꝛ tā nobilis ferꝰ elatio: ut ursos apros
qꝫ fastidiant: inqꝫ solos elephantes aut leones di-
gnenꝰ irruere: qualē vnū Alexandro regi missū cō
temptuqꝫ tali male cognito cōtemptū occidiqꝫ ius
sum legimus: missumqꝫ inde alterū ꝓbatūqꝫ qua
decuit: dilectūqꝫ regi vnice atqꝫ in delitijs habitū
Nā ipsius canis erga hoiem: cui ferꝰ amicissimus
quāta sit charitas: nisi quā cōciliat spes cibi: p̄ter
morsus ꝛ latratus implacabiles: nō tm̄ Acteonis
fabula: sed discerptus uere ꝓbat Euripides Uul
C pina fallacia vna quidē ex multis audita est: Pi-
scatores cū ad urbē pisces deferrēt: qd̄ estate libē-
ter noctu faciūt: aliquādo vulpeculā ceu exanimē
calle medio trāsuersam habuisse: quā arreptaꝫ de-
coriaturi ex cōmodo: cū supra sarcinā ꝓiecissent il
lā ubi se piscibus affatim iplesset subito prosiluisse:
mirantibusqꝫ illis atqꝫ indignantibꝰ effugisse. Iaꝫ
qui oro alij vulpiū doli: qui luporū ullulatꝰ: quod
murmur ad caulas que coruoruꝫ miluorūqꝫ circa
colūbarū domos ac pullorū nidos vigilātia: qd̄ iter
se: ut ꝓhibēt naturale eternū atqꝫ odiū? Alter alte
rius inuadit nidum effractisqꝫ ouis spem ꝓlis in-
terimit. Nā cucullo nō vnus quidē alterqꝫ est ho-
stis omnes fere auicule illi insultant ꝓfugo semꝑ ꝛ
querulo. Quenā p̄terea ꝛ q̄les mustelarū contra
aspides isidie? Quod circa diuitū thalamos acu-
mē furū? Quenaꝫ ex diuerso cuiusqꝫ pro se suo in
genere excubie: quātaqꝫ q̄ꝫqꝫ vigil repugnātia est?
Quis uenatorū: quis ue aucupū artes ac laqueos D
quis piscatorū hamos ac retia: horūqꝫ oium labo
res vigiliasqꝫ explicet? aut hec cōtra: ferarū: auiū:
pisciū ingenia? Que cūcta quid sint aliud q̄ꝫ litiuꝫ
istrumēta? Age qui nā asylorū aculei uesparumqꝫ
hisqꝫ cū pestibus? que boum prelia: qui sudores?
Nec maior canū equorūqꝫ aut reliquorū quadru-
pedū pax quiesue. Que muscarū estiua tedia: que
niuium quas muscas albas ludo dicunt hiberne
molestie? Que soricū pennis ingetudo: que puli-
cū pernox obsidio: que culicum lis diurna: que an
guiū ranarūqꝫ cū ciconijs: que pygmeorū bella cuꝫ
gruibꝰ? quas inter Arimaspos ꝛ gryphes pugnas
excitat auri sitis? ut quorū maior iprobitas haud
facile iudicē: nisi ꝙ illi rapinā: hi custodiā moliun
tur: Illos auaritia stimulat: hos natura. Idē ꝛ cu-
stodie studiū ꝛ prede distantissimo mundi tractu
apud Indos inuenio: Illic quoqꝫ suū aurū contra
parē gētis auaritiā formicis q̄busdā icredibili mo
le ꝛ mira feritate tuētibus. Basiliscus angues re-
liquos sibilo territat: aduentu fugat: visu perimit.
Elephātem draco spiris implicat seu perosis: Est E
enim incertū. Unde nōnullis aiantibus inter se na
turale odiū: seu estate algidū sitiens cruorē: quod
ꝛ quidaꝫ tradidere: ꝛ pugne exitus facit ut credi
possit: Si uerū est: alterū exanguem exiccatumqꝫ
emori: alterum vͦo fusi hostis hausto sanguine: ceu
bello victorē: victūqꝫ delitijs ꝛ nimio potu ruptū
cōmortuūqꝫ ꝓcūbere. Multa preterea genus hoc
atqꝫ in primis acerrimus epote dolor hirundis ꝛ
visi uel auditi muris fastidia offendunt: Mirū di-
ctu tātū animal ꝛ tātarū viriū tā pusilli hostis hor
rere conspectū. Sed sic sine lite atqꝫ offensione nil
genuit natura parēs: Leo ipse generosum ac secu-
rū animal: pro defensione fetuū ferrū spernēs: neu
forte visū terreat: nec aspiciēs quidē rotarū strepitū
uacuos currus agētiū: ꝛ gallinaceorū cristas: quis
nō stupeat: si uera fama est: magisqꝫ etiam cantus
super oia vͦo flammas metuere crepitātes tradi-
tur. Ea ergo huic generi lis ꝓpria est: preter illam
cōem feris oibꝰ uenationē. Est ꝛ sua lis tigribꝰ: ra
pte ꝓlis ꝛ ꝓfugi hostis ludificātis instātē atqꝫ in
genio retardātis. Lupo vna semꝑ cū fame perpe-
tua rusticisqꝫ ac pauoribus lis manet. Uenenosa
loquor ꝛ ferocia. Quenā vͦo mansuetis gregibus
est quies? Quātis nisibus: quātisqꝫ odijs confli- F
gūt sues? quātis armētorū duces? quenā inter il-
los certamina? quenā fuge? que victoris insolētia?
q̄s victi dolor? que iniuriarū recordatio? qui redi-
tus ad vindictam: quis nō legēdo ꝑpendit: ut poe
tarū ingenia: ꝛ bellaces exercent tauri: ꝛ inter se
aduersis luctātes cornibus hedi: quid de alijs: lis
omnibus vna est: Nilqꝫ nō ſm litē fit: quando no-
uum ad presepe hospes equus: q̄ꝫ pullus aduena
quietū cibū inter pares sumpsit? Quis nō illōd ad
uertit gallinis fetātibus pro imbecilli familia: quā
tus ardor: impatiētia quāta sit: q̄ꝫq̄ꝫ est id quidem
cōe oium? Nulluꝫ tā mite animal qd̄ nō amor so-
bolis ac metꝰ exasperet. Galli se calcaribus impe-
tunt ꝛ natura ꝛ cruore rutilas cristas inter vulne G
ra detinent: totis corporibus obnixi: tantūqꝫ suꝑ-

bie paruo regnat in pectore:tanta vincendi cupidi
tas:tantus cedēdi pudoꝛ eſt. Anatū atqꝫ anſerum
ptinaciam quis nō vidit:ut pectoribꝰ ſe perurgent
clangoribus increpitant:alis diuerberant:roſtris
berent? Et quidē in ferocibus minus miri uſitatū
enim ⁊ cōe eſt:ut animalia maiora minorū perni
ties ac ſepulchrū ſint. Fera feram:auis auē:piſcis
piſcē:uermē uermis rodit: Quin ⁊ littoree uolu-
cres:aquaticeqꝫ quadrupedes:equoꝛ ſtagna: lacꝰ
⁊ flumina rimant̄:exbauriūt: ⁊ infeſtant : ut mibi
oīum inquietiſſima pars rerū aqua videat̄ ⁊ ſuis
motibus ⁊ incolarū ꝑpetuis acta tumultibus:qp-
pe que nouorū animantiū ac mōſtrorū feraciſſima
eſſe nō ambigit̄ :uſqꝫ adeo:ut vulgi opinionem:ne
docti quidē reſpuāt:oēs pꝛope quas terra uel aer
aīantiū foꝛmas bꝫ eē in aqs cū innumerabiles ibi
ſint q̈s ⁊ aer ⁊ terra nō bn̄t: Et in bis qdē ferme oī
bꝰꝑda uel odiū litē parit. Quid ꝙ bis ceſſātibꝰ liſ
M nō ceſſat? Age enim in amore quātus çelus:quan-
ta in coniugio diſſonātia:quot querele:quāte ſuſpi
tiones amantiū:que ſuſpiria:qui dolores:quanta
non dicā dn̄orum ac ſeruoruꝫ:qui nō ideo minus
infeſti:quia domeſtici boſtes ſunt:cum quibꝰ nulla
vnq̄ꝫ par ſperanda:niſi quam uel moꝛs fecerit uel
paupertas. Nō dicam fratrum:quorū gratiā rarā
ipſa ueritas ore Naſonis teſtata eſt. Nō filiorum
in parētes:qd̓ eiuſdē poete carmē canit:ſed paren
tū quorū opinatiſſimꝰ eſt amoꝛ: Quāta indignatio
in filios:quos dū bonos cupiūt:malos lugēt : At-
qꝫ ita quodāmodo dum ualde diligūt:oderūt. Et
fraternū quidē paternūqꝫ vincli nomē artiſſimi:ſe
I pe ſine amore:interdūqꝫ cū odio videmus. ¶ Ue-
niā ad amicitie ſanctū nomē:quod ab amando di-
ctum:abſqꝫ amore nec eſſe certe nec intelligi pōt.
Quāta vͦo in amicis q̄ꝫuis finiū ꝯcoꝛdia:vie tamē
actuūqꝫ diſcoꝛdia:quāta opinionū atqꝫ cōſilioruꝫ
conflictatio eſt:ut vix Ciceroniana diffinitio ſtare
queat. Sit enim licet inter amicos beniuolentia ⁊
charitas:deeſt tamē illa oīum diuinarū bumana-
rūqꝫ rerū ꝯſenſio:ex qua ille diffinitioneꝫ conficit.
Quid in odio ſperes igit̄? Eſt ⁊ in amore odium :
⁊ in pace bellū: ⁊ in cōſenſione diſſenſio. Oſtēdā
tibi ſic eē ex biſipſis que aſſidue in oculis ſunt. Fe
ras aſpice:quas ferro indomitas : oīpotens amoꝛ
domat intende animū:leene tigres:urſe quanto cū
murmure ueniūt ad id qd̓ cupidiſſime faciunt? nō
cupidas ſed coactas putes. Ferarū alie dū coeūt
magnis ſtridoribus:alie rapidis vnguibus ingēte
ſunt. Iaꝫ ſi credimuſ qd̓ de natura viperea magni
ſcribūt viri: Quāta rerū cōtrarietas:quantūqꝫ liti
giū: Maris caput ſua quadā naturali ſed effrena-
ta dulcedine in os vipere inſertū:illa pꝛecipiti fer-
uore libidinis amputat. Inde iā pꝛegnans vidua
cū pariendi tēpus aduenerit:fetu multiplici ꝑgra-
uante: ⁊ uelut in ultionē patris vno quoqꝫ q̄ꝫꝑmū
erūpere feſtināte diſcerpit̄: Ita duo aīantiū pꝛima
uota ꝓles ⁊ coitus buic generi infauſta penituſqꝫ
moꝛtifera depꝛebendūtur:dū marē coitus:matrē
partus interimit. Apū aluearia contēplare que il-
la cōcurſatio:qui ſtrepitꝰ:que nā nō mō bella cum
pꝛoximis:ſed ciuiles:ut ita dixerim : diſcoꝛdie ac
bella domeſtica. Colūbarū nidos intuere : Sim-
pliciſſimū animal: ⁊ ut memorāt felle carēs:quan
tis queſo cū pꝛelijs quantiſqꝫ clamoribꝰ vitam du
cit : Indiſciplinatis in caſtris ac barbaris eſſe vi-
deare:adeo nec luce pacati aliqd nec nocte quidē
videas. Mitto aūt inſultus in alterutrū: Ipſuꝫ in
ſe vinclo mutue uoluptatis aſtrictuꝫ par:eāqꝫ ob-
cauſam ueneri ſacruꝫ quantis querimonijs ad op-
tatū fert̄:ut ſepe columbam circumit:ſepe alis ro- K
ſtroqꝫ ꝑſequit̄ ſuus amāſ. ¶ Ad minutiſſima te re
mittā:que nō ut minoꝛ:ſic ⁊ minus ſpectabilis mi
nus ue laborioſa materia eſt. Quenā ergo aranea
rū inſidie ⁊ q̄ꝫ vigil intētio:que captādis infirmio
ribus telarū ſcena:qui retiū obtētus fallacijs ac ra
pinis? Quid pānis tinee:qd caries tignis:noctur-
niqꝫ uermiculi non ſine tedio ⁊ obtuſo quodā ſub
ſtrepitu trabiū viſcera fodiētes? Illarum maxime
quibꝰ cedēdis lune ac mēſiū obſeruatio diligēs ſit
neglecta: Que latēs peſtis ut fumoſis tectis agre
ſtiū:ſic auratis regū laquearibꝰ inſultat:tēplis quo
qꝫ ſacratis ⁊ altaribꝰ ſacriſqꝫ opibꝰ philoſophātiū
nō parcit:quin ⁊ libꝛorū poſtes ⁊ mēbꝛanas ⁊ litte
raſ:addā ꝙ niſi pice liqda leuiqꝫ icēdio ſit occurſū
nōnunq̄ꝫ periculi uel naufragij etiā cauſa eſt: ⁊ ma
ria ingredi ⁊ carinas nauium terebꝛare auſa:ſepe
bellū graue neſcientibus intulit. Pꝛeterea qd bꝛu-
chus oleribꝰ:quid ſegetibꝰ locuſta : qd meſſibꝰ ſeu
anſer aduena:ſeu paſſer indigena:ſeu grus domi-
cilij tranſlatrix:uolucreſqꝫ alie impoꝛtunū genus?
Unde illud Geoꝛgicū Uirgilij:qd̓ mirari ſoleo:iā
nō miroꝛ ut aues ſonitu terreant̄. Rure enim nūc L
Italico babitanti:vnū boc ex multis eſtiuis tedijſ
eſſe ceperit. Sic mibi ad ueſperā ⁊ inſultus uolu-
crū: ⁊ lapidum colliſio: ⁊ villici clamoꝛ durat. Ad
bec quid ericius vindemie : quid berugo berbis :
berucba frondibus:talpa radicibuſ? Quid poſtre
mo areis boꝛreiſqꝫ gurgulio : atqꝫ in opi metuens
foꝛmica ſenecte:ut ait ille:quis feruoꝛ ⁊ perexigui
animantis inquietudo:ut duꝫ bꝛume ſue conſulit
noſtrā turbat eſtatē? Tardus eſſem ad credenduꝫ
alijs: Expertus ſcio quāto nō ſolum tedio ſed ⁊ dā
no ſit puluerulētū illud:ac trepida ſemper expedi
tione feſtinū agmē:ut non tātū agros ſed arcas ⁊
thalamos ⁊ pꝛomptuaria populent̄: Iam credere
incipiā Piſanis in finibꝰ caſtrū qd̓ aut lōge a naui
gantibꝰ oſtēdit̄:foꝛmicarū ſcatebꝛis ac diluuio de-
ſertū. Tale aliqd Uincētinis quoqꝫ memorant in
finibꝰ. Et ego uel utrobiqꝫ:uel ubiqꝫ fieri poſſe cre
diderim: Sic me nuꝑ nō agreſti quidē ſed urbana
paulominus pepulerūt domo:ut ignis ⁊ calcis ad
extremū fuge rerū remedio opus eſſet: Apuleioqꝫ
fidē babeā:cōſumptū ab bis boīem ⁊ ſi deſit mel.
Mirariqꝫ me nō negē:quid eſt ꝙ quidaꝫ ſollicitu-
dinis exemplū ꝓpoſuere foꝛmicam:alij de bac lō-
gos teruere ſermones:parſimoniā atqꝫ induſtriā
pꝛedicātes? Bene bercle:ſi omnis ſollicitudo lau-
dabilis eſſet: Exemplū foꝛtaſſe igit̄ pꝛedonibꝰ ido-
neū:nō bis quibus de ſuo viuere ſiue cuiuſq̄ꝫ iniu
ria mēs eſt. At ſollicitū animal:quis neſcit:ſed im-
pꝛobū:ſed iniuſtū rapto viuens: nullius induſtrie
niſi in malū:nulliꝰ uſus:ac incōmodi tedijqꝫ multi
plicis: Cur igitur boc exēplū dederint:cur boc ani
mal laudauerint:dico iterū miroꝛ : ꝑcipue cū adeſ
ſet apis induſtriū ꝓuidentiſſimumqꝫ aīal:nulli no
xiū multis utile:ſibiqꝫ ⁊ alijs arte quadā naturali
ter inſita ⁊ ſuo illo nobili labore ſubueniēs. Quid
nūc ego dānoſam eloquar ubertatē ⁊ excreſcētiuꝫ
luxuriem filiorū:contra quam peruigil excubat: ⁊
pꝛe duris vnguibꝰ armatus agricola ⁊ ultrici ſuc-

cinct⁹ falce frõdatoꝛ? Quid lappas ꝛ tribulos atqꝫ
annuā tēpestatē renascētiū stirpiū ac radicū litiū ac
laborū materiā imortalē? Quid imbꝛiū bella furē
tiū ꝛ molles niuiū ꝛ uredinē pꝛuinarū: ꝛ asperita
tē ꝛ violētiā glaciei: ꝛ toꝛrentiū repentinos impe
tus: ꝛ uaga fluminum incremēta: totas sepe regio
nes ꝛ magnos populos: sed in pꝛimis rusticorū se
pta quassantiū: quorū in tot malis vix terrestris ꝛ
i terrā semp acclinis agitur vita? Atqꝫ ut delicato
rū ac diuitū de tedijs aliqd dicā: Quis nocturna
auriū bella nō pertulit? Bubones strigesqꝫ ꝛ obla
trantiū limine canū supuacuas excubias: ꝛ catas
in tegulis nundinantes ac tranqlla silētia hoꝛren
dis occētibus ꝛ clamore tartareo infestātes: ꝛ me
sti soricum occētus: ꝛ quicqd inter tenebras ipoꝛ
tunū strepit? His accedūt ꝛ nocturna ranarū coa
xatio: ꝛ matutini planctus hirūdinū ac mine: ades
se Ityn putes ac Tereū. Nā diurnā auriū quietē
ꝛ cicade stridule: ꝛ ꝓraces coꝛui: ꝛ rudentes im
pediunt aselli: ꝛ balatus pecudū: ꝛ mugit⁹ boum
ꝛ magno pꝛecio parua oua uendētiū gallinarū cō
cētus incōditus fine carēs. Super oīa vō uel suil
lus stridoꝛ: uel vulgaris clamoꝛ ꝛ stultorū risus:
quo inepto res ineptioꝛ nulla est: ut Catullus ait:
Et ebꝛiorū cāt⁹ ac gaudia quib⁹ nihil est tristius: ꝛ
litigantiū querele: ꝛ anile ꝯuitiū seu garritus: Et
puerorū nūc pꝛelia: nūc lamēta: ꝛ nuptiarū uel cō
uiuia turbida uel choꝛee: ꝛ uxorū viros arte lugē
tiū leti fletus: Et parētū ueri natorū in moꝛtib⁹ eiu
latus: Adde his fori turbas ac strepitū altercatio
nesqꝫ mercātiū ꝛ ementiū: hinc cōtēptus: hic uē
dētiū iuramēta. Adde hinc artificū laborem uoce
mulcentiū mestos cātus: Hinc fidib⁹ lanas ac uel
lera cōglobata pulsantiū: iniucūdā musicam: ꝛ te
las pectinis pererrātis: Hic folliū fabriliū raucos
flatus: ꝛ acutos sonitus malleorū: quib⁹ scissa eqs
partibus hiberna nox addit: ut nullū uel quieti da
tū tps litibus sit imune. Ut vō insensibiliū reꝝ ge
nus attingam: Quid uel cū ferro magnes habet
uel cū magnete adamas: quorū ꝛ si causa litis oc
cultioꝛ: lis aperta est. Magnes siquidē ferrum tra
hit: adhibe adamantē: trahere desinet remittetqꝫ
si traxerit. Utrobiqꝫ vis mirabilis: seu ꝙ pigro ꝛ
infoꝛmi lapidi natura quasi manus atqꝫ vncos de
derit aduersus rigidū ac pꝛeualidum metallū: seu
ꝙ illos sibi de lapide altero astāte surripuerit: que
non pꝛime litis finis sed noua lis est. Et si hoc ulti
mū multi negēt: Mihi enim experiendi hactenus
uel occasio defuit uel uolūtas: Itaqꝫ nihil affirmo
Pꝛimū vō notū adeo ut ne affirmari quidem sit ne
cesse. Uerū ego bꝛeui nimis in tpe ꝛ angusto in spa
tio opus ingēs magno impetu aggressus: iaꝫ hinc
video ad hanc rē plus mihi animi esse ꝙ̄ virium.
Nec mihi nec cuiqꝫ sane vnū hoc agēti ex cōmodo
facile futurū singula ꝑsequi: ex quib⁹ appareat oīa
ſm liteꝫ fieri: que seu magna: seu parua magno mi
raculo fiant: licet nondū tamē illud maximum stu
pendumqꝫ inter sūma ꝛ extrema nature pꝛodigia
numeratū attigi: sed attingā paucis. Echineis se
mipedalis pisciculus nauim ꝙ̄uis imēsam uētis:
vndis: remis: uelis actā: retinet: solus elemētoruꝫ
atqꝫ hoium vim retūdēs: nullo quidē actu alio ꝙ̄
nauigij postibus adherēdo: nullo demū conamine
sed natura ipsa. Quod ꝛ si scriptis illustribus in
situꝫ: e numero tamē incredibiliū haberet si de Oc
ceano: indico foꝛtassis aut Scythico scriptū eēt: ꝛ
nō potius in nostro mari mōstrū hoc romanis im
peratoribus accidisset. Aduersa enim more cau
sa: ꝙ tota classe ꝓdeūte nauis vna uelut in ancho
ris staret: neqꝫ pꝛoꝛsus loco moueret: dimissis pe
lagi expertis: manu: ut dicitur: cōperta ueritas: ꝛ
limacis instar piscis clauo insidens: inuctus atqꝫ
ostēsus est principi indignāti tm̄ in se potuisse tan
tillū aial: idqꝫ vnū pꝛecipuū admiranti: qd in naui
giū recept⁹: tantā illā exterius inherendi efficaciā
amisisset. Nā illud alterū monstri genus nō siluis Q
se equidē ꝙ̄ affirmasse malucrim: cui⁹ apd nos ne
scio ꝙ̄ uerax sed noua utiqꝫ: ꝛ ob id ipsuꝫ suspecta
mihi est fama. Esse circa mare indicū inaudite ma
gnitudinis auē quandā: quā Rochū nostri uocant
que nō modo singulos homines: sed tota insup ro
stro pꝛehensa nauigia secū tollat in nubila: ꝛ pēdē
tes in aere miseros nauigantes aduolatu ipso ter
ribilē moꝛtē ferat. Quāta vō vis auaritie est: que
neqꝫ alijs multis: neqꝫ hoc vno tā imani periculo
a nauigatione deterritos sequaces suos pꝛede aui
dos pꝛedam facit? ¶ Iam vō ut de inuisibilib⁹ ali R
qd ad inceptū trahā: Quāta cōmixtione cōtrario
rum fit uotiua tēperies: inter quas contrarietates
aduersantiū extremorū ad mediū virtutis: per ꝙ̄s
differentias quātāqꝫ discoꝛdiā uocū ad musicā cō
coꝛdiā peruenit? Deniqꝫ quecūqꝫ sunt excute: ꝛ ꝑ
curre aio celū: terras: maria: eque in summo ethe
re ꝛ in fundo pelagi: Inqꝫ imis terre certatur hia
tib⁹: eque in siluis ꝛ in agris: eque in desertis are
narū ꝛ in plateis urbiū lis eterna est. Ne eniꝫ ua S
rietate reꝝ ab incepto deuiē: taceo ꝙ iā inde ab ip
so mūdi pꝛimoꝛdio inter ethereos spūs: in ipa celi
arce pugnatum est: hodieqꝫ in hoc tractu caligino
si aeris pugnari credit: Taceo ꝙ in illo celesti cō
gressu victi angeli victoribusqꝫ iā suis facti impa
res: dū i nos moꝛtales terre accolas ulcisci: studēt
imoꝛtale nobis bellū tēptationū uariaruꝫ durūqꝫ
negociū atqꝫ ambiguū pepererē: Taceo ꝙ: ut oīa:
ꝛ que sensu carēt: ꝛ que sentiunt in vnū cogā: a su
pꝛemo celi uertice: ut dixi: usqꝫ ad infimū terre cen
trū: ꝛ a principe angelo: usqꝫ ad minimū ꝛ extre
mū uermē iugis ꝛ implacabilis pugna est. Hō ip
se terrestriū dux ꝛ rectoꝛ aiantiuꝫ: qui rationis gu
bernaculo solus hoc iter vite ꝛ hoc mare tumidū
turbidūqꝫ tranqlle agere posse videret: ꝙ̄ cōtinua
lite agit: nō mō cū alijs sed secū de quo mox dicā.
Nūc de pꝛimo agendū: Siquidē nihil mali est qd
non hō in hoiem machinet: ut cetera hoium mala
vndecunqꝫ uenientia: seu a natura: seu a foꝛtuna:
huic vna collata leuia quedā incōmoda videant.
Id eniꝫ vō si ad plenum aperire uoluero: id quod
nolim: quodqꝫ a ꝓposito longe est: ꝛ oīs humano
rū actuū scena retegēda: ꝛ oīs cui historia retexē
da erit: hoc vnū dixisse satis sit. Quia si nulla vn T
ꝙ̄ alia ꝙ̄ romanorū bella toto fuissent oꝛbe terra
rū abūde bellorū esset ꝛ litiū. ¶ Adde sententiarū
dissonantiā ꝛ inenodabiles rerū nodos: Quis se
ctarū uarietates aut philosophorū bella dinume
ret? Populorū ꝛ regū pꝛelia quieuere: philosophi
nō quiescūt: ꝛ pugnāt illi de eo qd cū huius eē ce
perit esse desinit illius. Hi de ueritate litigāt: que
vna simul oium esse pōt: neqꝫ hanc litē aut quesite
ueritatis splēdoꝛ: aut Achademicus vnqꝫ ualuit fi
nire Carneades philosophice sequester pacis an

rius sed irritus:ut nō inclegāter mihi quidem di
xisse videat̄ Anneus Seneca:ubi horologia philo
sophis confert:q̄ scilicet par utrisq̄ discordia est.
Idq̄ q̄ ueꝝ sit:quisq̄s ꝛ philosophis animū ꝛ ho
rologijs aurē dedit:itelligere potuit. Nec vero alio-
rū doctrina tranqllior. Que grāmaticorū adhuc
u sub iudice lis existens? qui cōflictus rhetorū? que
dialecticorū altercationes? que deniq̄ artiū oium
discordie? qui clamores inter causidicos? q̄ bn̄ cō
ueniat ipsarū causarū immortalitas ꝓbat. De con
cordia medicorū testimoniū sit egrorū. Uitā certe
quā breuē dixere:sepe suis litibus fecere breuissi-
mā. Quāta est p̄terea de sacris ꝛ de religione dif
formitas aīorū. Nō tam litteratorū uerbis homi
nū q̄ populorū armis: ꝛ cāpo sepius commissa q̄
schole. Ita cū vna sit ueritas:vnūq̄ sit in reb⁹ ueꝝ
Cui ut ait Aristoteles oia ꝯsonāt:de hoc tā dissone
pugnātesq̄ sententie ipsos ueri agitant ꝓfessores.
Quid de cōi vita deq̄ actibus mortaliū loquar?
vix duos in magna urbe cōcordes:cū multa:tum
maxima edificioꝝ habituūq̄ uarietas arguit. Nā
quis vnq̄ tā locupletis delicatiq̄ patrisfamilias
nact⁹ est domū:ut non ibi multa mutauerit: ut qd̄
vni studiū fuit extruere:alteri sit uoluptas euerte-
re. Testant̄ mutate sepius fenestre:obstrusa ostia:
passimq̄ uetustis in parietib⁹ noue indicāt cicatri-
ces. Neq̄ in alienis id tm̄:sed in nostris patimur:
sua dū cuiusq̄ sententia secū pugnās:qd̄ ait Flac-
cus:Diruit:edificat:mutat quadrata rotūdis:quo
luce clari⁹ fiat:q̄s nr̄m:quisq̄ cū alijs:quis ue secū
sit. Iā qui uestiū modus:quiue habitus:triduum
totū nostris durat in urbib⁹: que municipiorū sci-
ta nō ut lōgeua essent cū suis latorib⁹ desierūt. Ad
x hec quenā ducū inordināda acie:que nā magistra
tuū in ferendis legibus:que nā nautarū in capien
do consilio disparitas que ue discordia est? Didici
hoc ego ultimū magnis sepe periculis meis:dum
mari celoq̄ mortem minitantib⁹ nocte simul ac nu
bibus cuncta terrarū ac stellarū signa tegētibus:
puppe iā fatiscente ꝛ semioppleta fluctib⁹: naute
de sūma rerū media in morte ꝯtrarijs studijs atq̄
opinionibus obstinatissime litigarēt. Adde in qui-
b⁹ sine aduersario lis est: Que scriptorū prelia cū
mēbranis cū attramēto:cū calamis:cum papyro?
Que fabrorū cū malleis cū forpicib⁹: cū incude?
Que aratorū cū stiua:cū uomere:ipsisq̄ cū glebis
ꝛ cū bobus? Que militū:nō dico:cum hoste: sed
cū equis atq̄ armis ꝓprijs:dū ꝛ illi rebellāt ꝛ pre
grauāt aut cōprimūt? Quid dictātibus scribenti-
busq̄ negocij est:dū hos inexpletū loqui multa co
git intētio: Illos uel expleta percipere uetat:hinc
inscitia:hinc uolatilis ꝛ incōstans anim⁹ semperq̄
aliud cogitās q̄ qd̄ agit? Sed qd singillatī ago?
y Nulla mechanicarū difficultatib⁹ suis uacat. Re-
lique vero ut qddā note dulcedinis:sic latētis ama-
ritudinis multū habēt:nilq̄ eoꝝ etiā que delectāt
sine lite agit̄. Iam que infātiū bella cū lapsib⁹:que
puerorū rixa cū litteris amarissime serētiū:qd̄ pre
dulciter metāt? Quenā insup adolescētiū lis cum
uoluptatib⁹ dicā uerius:imo quāta secum lis affe
ctuūq̄ collisio? Cū uoluptatibus est nulla lis peni
tus:sed cōsensus est oi lite funestior. Credo exper-
tus:nulli hoīum generi:nulli etati plus litigij esse:
plus inextricabilis laboriosiq̄ negocij:nullos ho-
minū tā letos videri: nullos esse tam miseros aut
tam mestos. Postremo quenā feminis puerperij
difficultas:quantūq̄ discrimē? Quenā viris cum
paupertate atq̄ ambitione luctamina? Quāta vi-
te plura q̄ expedit satagētis anxietas? qd̄ deniq̄
illud senū cū etate ac morib⁹ ꝓpinquāte morte:qd̄
oium ipsa cū morte:quodq̄ ipsa quoq̄ est morte
molestius:cū ꝑpetuo mortis terrore certamē? Pos
sem hunc sermonem mille rerum argumentis extē
dere:Sed si ut libro superiore uoluisti sic epistolā
quoq̄ hanc prologi locum obtinere: ꝛ libri huius
partem esse uolueris: Iam hinc video quantū hec
ipsa prefatio libri modum excedat. Itaq̄ frenāda
curiositas ꝛ cohibendus est stilus. Ad summā er- z
go omnia:sed in primis omnis hominum vita lis
quedā est. Uerum hac externa lite interim omissa
de q̄ pauloāte dixim⁹: ꝛ que minor utinā: ꝛ ob id
minus omnib⁹ nota eēt: Lis interior quāta est:de
neq̄ enim solum contra aliā:sed cōtra suā: ut dixi
spēm:neq̄ contra aliud indiuiduū:sed cōtra semet
ipsum: Idq̄ ꝛ in superficie ista corporea que no-
stri pars vilissima atq̄ ultima est: ꝛ in intimis ani-
me penetralibus quisq̄ secum se assidue bellū ha-
bet. Nam ꝛ corpus hoc q̄ contrarijs estuet ac tur
betur humorib⁹:ab his quos physicos dicūt q̄re:
Alius:q̄ diuersis q̄q̄ aduersis secū pugnet affe-
ctib⁹ vnusq̄sq̄ nō aliū q̄ sese interroget:sibiq̄ re-
spondeat:q̄ uario q̄q̄ reciproco mentis impulsu
modo huc rapitur:modo illuc:nusq̄ totus: nusq̄
hā vn⁹ secū ipse dissentiēs:se discerpens. Nā ut
sileā reliquos mot⁹:uelle:nolle:amare:odisse:blan
diri:minari:irridere:fallere:fingere: iocari:flere:
misereri:parcere:irasci:placari:labi:deijci: attolli:
titubare:subsistere:progredi:retrouerti:inchoari:
desinere:dubitare:errare:falli:nescire:discē: obli-
uisci:meminisse:inuidere:contemnere mirari:fasti
dire:despicere simulq̄ suspicere: ꝛ que sunt eius-
modi:quibus utiq̄ nihil incertius fingi potest:qui
busue sine ulla requie ab ingressu usq̄ ad exitū flu
ctuat vita mortalis. Quenam tandem illa passio-
num quatuor tempestas ac rabies: Sperare seu
cupere ꝛ gaudere:metuere ꝛ dolere: que rerum
inter scopulos procul a portu miserum alternis fla
tibus animum exagitant:quas alij fortasse immo
certe aliter:sub vno ne integro quidem uersiculo:
ꝛ ut Augustino placet:notissima ueritate Uirgili⁹
strinxit de quibus ad utranq̄ partē ꝛ plura quidē
ꝛ pauciora dici posse scio. Uerum ego ne breuita-
ti admodum studui nec copie:sed que de cōmuni
vita hominum:quo se obtulerunt ordine scriptis
inserui ne legētē uel inopia uel fastidio fatigarem.
Neq̄ vero te moueat fortune nomē:non tantū in ip-
sis inscriptionibus:sed in opere repetitum. Sepe
quidē ex me quid de fortuna sentiam audisti. Sed
cum his maxime qui doctrina minus fulti essent
hec necessaria preuiderem:noto illis ꝛ cōi uocabu
lo usus sum:non inscius quid de hac re late alij:
breuissimeq̄ Hieronymus ubi ait: Nec fatū:nec
fortuna:cōis ergo acies:suum hic loquēdi morem
recognoscet: Docti autem qui perrari sunt:quid in
tendam scient:nec vulgari cognomine turbabun-
tur. Bipartiti sane operis passionū ac fortune de
parte altera que visa sunt diximus: de altera que
dehinc visa fuerint:dicemus.

Explicit Epistolaris Prefatio.

Fräcisci Petrarche poete Oratorisq Clarissimi: consolatiui operis sui ad Azonem de Remedijs utriusq fortune: Liber secūdus de Aduersa fortuna disputans: feliciter incipit.

De deformitate corporis. Dia.I. Do.

Bisse mecū nimis illiberaliter naturā queror: que deformē genuit. Rō. O quot faces extinxit: quod occurrit incēdijs. Do. Deformē genuit natura. Rō. Nō dedit quod delectet si quod prosit dedit: satis est: mitte qrelas. Do. Nō dedit forme gratiā natura. Rō. Dare noluit quod egritudo corrūperet: quod senectus eriperet: Dedit forte quod nec mors ipsa cōtingere audeat. Do. Formā corpis natura negauit. Rō Si formam animi largita est: maximi debitor: exigui repulsam alta mente despicito: et offensā speculi ɔscientia solare. Do. Inuidit natura formā corporis. Rō. Non inuidit sed erubuit dare qd quotidie minuat et pereat. Uera liberalitas mansuro munere noscitur. Putria et caduca auari etiā donāt: Forma fugax et fragile nature donum paucis ad utilitatē: multis ad pernitiem: nulli ad salutē ueramq gloriā data est. Do. Forma mihi corporis negata est. Rō. Raro admodū forma insignis honestasq vno sub lare habitāt: Bene tibi accidit si peiori exclusa: hospes melior tecum est. Do. Nullū forme decus obtigit. Rō. Quid hinc doles: aut quid penitus sanctū piumq animo uoluis? In quod tibi necessariā aut oino usui et nō potius impedimento esse corporis formā putes? Multos forma fecit adulteros: castū nullū. Multos per lubrica uoluptatum duxit ad infamē mortē qui deformes sine dedecore periculoq vixissēt Et quid multos dixi? Innumerabiles in discrimē fere omnes in crimē trahit. Do. Cur me deformem genuit natura? Rō. Ut ipse te ornares ac formosum faceres ea forma que tecū esset in senio in grabatulo: in feretro: in sepulchro: essetq tua nō nature laus aut parentū. Pulchrius est pulchrū fieri q̄ nasci. Illud enim casus hoc studij ē. Do. Corporis multa deformitas me premit. Ratio. Deformitas quidē hec apud quosdā infelicitatis quedā portio est. Tu crede dicētibus: nō deformitate corporis fedari animū: sed pulchritudine animi corpus ornari. Non te hoc igit inhonestat aut premit: sed honestandi animi materiam assurgēdi q aditū per virtutes aperit. Do. Deformē natura parens genuit. Rō. Si deformē Helenam genuisset: uel: ut viros loq̄r: si deformē Paridem fortasse Ilion adhuc staret. Do. Deformis i lucē editus queror. Rō. Pauci boni formam corporis amarunt: nullus optauit: quidā etiā ꝑiecerunt: Quod fecisse laudatur ille Thuscus adolescens qui preclari vultus eximiā speciē: quā suspectam multis aduersamq fame sue senserat et pudicitie aliene illatis sibi sponte vulneribus deformauit: q̄ tibi dissimilis qui id optes quod ille sibi abstulit: et quo rari nunq̄ inocue usi sint. Do. Forma careo. Rō. Tutius est caruisse quo in experimentū tui anceps ac laboriosum sepe uenturus sis Multis forma nocuit: cunctos exercuit: quosdā post insultus uarios molliuit et vinci faciles dedit atq ab honestate transuersos in culpam trusit. Do. Deformis et breuis nimiū statura ē. Rō. Non est ut reris prosequendū querelis icōmodū lōge conspectior est statura: breuis expeditior agiliorq. Do. Statura perbreuis ē. Rō. Quid uetat: ut in parua domo magnū virū: sic in paruo corpore magnū animū habitare? Do. Corpus exiguū est. Rō. Id scilicet lamētaris qd teipso nō es ornatus sed leuis et facilis et ad cūcta uersatilis. Do. Perexiguū est corpus. Rō. Quis vn q̄ de exigua conquestus est sarcina? Justa hercle dolendi causa q non pressus mole corporea sed indutus: neq ipse tibi tedio sed usui sis. Do. Contemptibili sum statura. Ratio. Ut gloriosum nihil nisi virtus: sic contemptibile nihil nisi vitium Nullam virtus respuit staturam. Dolor. Exigua corporis statura est. Rō. Nō staturā corporis virtus exigit sed animi. Hec si lōga: si recta: si ampla: si magnifica: si decora est: sit illa altera qualiscunq: nihil ad rē: Non solū domi sed ne militie quidē nisi magis obesse videret. Nosti vt Marius summus dux: non longos sed torosos et ualidos milites eligebat. Id q̄ feliciter: q̄ cōsulto faceret: crebre et ingentes indicāt victorie. Habet corporum ꝑceritas maiestatis plusculū non vigoris. Do. Breuis est statura. Rō. Hec non impedit quin vir bonus et magnus esse possis. Insuper et rex si fors tulerit et imperator. Et si enim Africanus Scipio celsus corpe: Julius Cesar statura fuerit excelsa breui tn̄ Alexāder macedo et Augustus Cesar nec eorū magnitudini breuitas obfuit: nec detraxit fame Do. Uellē eē altior et maior. Rō. Assurge aio cresce virtutibus: maior eris atq altior. Hoc utilius hoc facilius incremētū. Do. Cupere esse formosus. Ratio. Disce amare atq optare meliora. Stultū est amare periculū suū: Stultū optare qd nullo studio queri pōt. Nēpe si cōtra naturam formosus fieri studeas: nil ultra proficies q̄ ut deformior videare. Do. Formosus eē ne quicq̄ nitor Rō. Nitere aūt bonus esse: Id nō frustra enim facies. Hoc inter multa precipuū virtus habet: queri potest: eripi nō potest. Cū reliqua i arbitrio sint fortune: nec obstāte illa queri ualeant nec seruari: Sola virtus fortune legibus libera est atq illa obluctante clarius nitet.

De imbecillitate. Dial. II. Dolor.

Natura me genuit imbecillē. Rō. Ut i putri uagina ensis ferreus: sic in fragili corpore fortis sepe animus latet. Do. Imbecillis natus sū. Rō. Nō eris idoneus uectādis oneribus aut aruo fodiēdo: ſ3 honestis studijs ſ3 iustis imperijs. Sic i naui robustior qsq remū agit: at prudētior clauum regit. Uita quasi nauis rerum fluctibus et mūdi pelago iactata suos remos habet suūq gubernaculū: A vilioribus repulsus officijs ad nobiliora conuertere. Do. Imbecillē genuit natura. Rō. Quid si robustissimum genuisset? An ꝑpetuū robur erat: an nō robustior egritudo? Ut sileam casus innumeros qui repēte totū hominē debilitant atq eneruant: Animi robur optabile est: qd nec dies minuit nec fortuna. Do. Corpore imbecillis sum. Ratio. Animum foue atq exerce suis artibus quas meliores esse diuturnio

resqꝫ non ambigis: Laborem corporis linque ruricolis: nautis: fabris. ¶ Do. Nulle mihi ab origine fuere vires. ¶ Rō. At idipsum nō hūisse: q̄ꝫ ꝑdidisse tolerabilius est. Nempe si fuissent nō mansissent: Nam ⁊ Milonis senuerūt vires: ⁊ Herculis senuissent. Non sic Socratis: nō Solonis: nō nestoris: nō Catonis. Melioribus utere: Nil pōt delectare magnū aiūꝫ quod nō duret. ¶ Do. Corpusculum imbecille est. ¶ Rō. Si organū inhabitanti aīo sufficiens fuerit satis est viriū. Corpꝰ nanqꝫ ꝓpter animi seruitiū fecisse naturā: Nemo taꝫ corporis seruus est qui nesciat id si proprio munere fūgitur: Quid accusas seu quid amplius requiris? Nam qui ingenio fragiles: corpore preualēt hi beluis proxime accedūt: ⁊ sepe qͦd miserū ē: alijs seruiunt. Sepe v̄o qͦd miserrimum: atqꝫ ubi humane miserie summa est: animū ipsi suū seruire corpori suo cogunt seruitute fedissima. ¶ Do. Corpus inualidū est mihi. ¶ Rō. Uera ⁊ generosa vis hoīs in animo est. Corpus est quasi quedā domus animi q̄ꝫ robusta: q̄ꝫ fragilis: nihil ad hospitē: paucorū precipue dierū: modo ne corruat: tunc migrandi necessitas in aliud: idqꝫ ꝑpetuū domiciliū hinc exclusos transfert. Plus dicerē si plus capere posses nec vulgari strepitu prorsus obsurduisses: Corpus ipsū nō animi domū esse sed carcerē: nec amicū certe sed domesticū hostē: cuius tibi fragilitas sit optāda q̄ͦ tu liber maturiꝰ sis ac victor. ¶ Do. Nulle sunt mihi vires. ¶ Rō. Nulle penitus duꝫ ualeas: nō sunt: ꝙ si nō uales: alia est querela. Nō ergo nullas vis dicere: sed paruas vires. Non es robustus: ut ille coetaneus tuꝰ: neqꝫ is: ut ille aliꝰ neqꝫ ille ut bos utqꝫ elephas: Suus cuiqꝫ virium modus est: cuiqꝫ qͦd sat esset indulgētior natura distribuit parens optima: ⁊ suorū fetuuꝫ amātior q̄ꝫ quisqꝫ sui. Nō potestis de defectu queri de imparitate querimini. Turbidū genus ⁊ querulū: qua sublata mūdi decor intereat necesse est: sic qͦd optimū est in rebus id fertis egerrime.

¶ De aduersa ualitudine. Dial'. III. ¶ Do.

A Ł aduersa ualitudo est. ¶ Rō. Quod ex-
a pectabam audio: cognate etenim sunt querele. At si caro spiritui hostis ē vicissimqꝫ contra se militāt: Quod in se expertus ille magnꝰ ueri amicus: in omnibus uerū dixit: cōsequens est ut quod alteri obest: prosit alteri. Qꝫ si spiritꝰ carne nobilior meliorqꝫ est: cui maxime sit fauendum vides ac fortassis intelligis ualitudinē: quam aduersam dicis esse prosperrimā. ¶ Do. Inualida ualitudo ē. ¶ Rō. At est ualida hortatrix parsimonie dehortatrixqꝫ libidinū: ⁊ magr̄a modestie. ¶ Do. Mala est ualitudo corporis. ¶ Rō. Si ualitudo animi bona est: pone sollicitudinē: quicquid corpo-
B ri euenerit: saluus es. ¶ Do. Corpus egrum infirmūqꝫ est. ¶ Rō. Multis ad salutē anime profuit corporis egritudo. Ille vir altus ex humili: ex aqs uectus ad sydera: celiqꝫ clauiger effectus: cuiꝰ vmbra sola morbos corporū molestiasqꝫ pellebat: Interrogatus aliquando cur filiam ipse suam graui morbo pressam sineret: respondit: Sic expedit ei. Tu quid scis: an ⁊ tibi sic expediat? ¶ Do. Diu corpore sic affectus sū. ¶ Rō. Ille idē de quo loquor filiā mox ut tuto sanam fieri posse cognouit ⁊ sanauit: ⁊ sanādis alijs habilem fecit. Et tu facito ut se cura tibi sanitas tua sit: fortasse sanabere. Deniqꝫ

quod tuū est: animū cura celestiqꝫ medico curādū offer. De reliquo vnū hoc intrepide dixeriꝫ: ⁊ si nō quod iuuat: at ꝓfecto qͦd expedit spera. ¶ Do. Ualitudo anxia est. ¶ Rō. Est que obliuionē somniqꝫ discutiat ⁊ torporem abigat. ¶ Do. Ualitudo infirma est. ¶ Rō. In īfirmitatibus gloriare ⁊ virtutem perfice: Duo hec vnius magistri ore didicisti. ¶ Do. Ualitudo misera est. ¶ Rō. Comes iniucunda: sed fidelis que te crebro uellicet: iter signet: ⁊ cōditionis admoneat: optimū in periculis monitor fidus. ¶ Do. Ualitudo corporis extrema sine remedio est. ¶ Rō. Sile ⁊ gaude ruinoso carcē vinctum te egrediere facilius ac citius.

¶ De ignobili Patria. Dial'. IIII. ¶ Do.

Ignobilis patrie ciuis sum. ¶ Rō. Esto tu
i nobilis: Naꝫ nil uetat: nihil cū patrie nobilitate tua nobilitas mixtum habet. ¶ Do. Parue urbis incola sum. ¶ Rō. Et magne urbes paruos ciues habēt: Immo fere ex his cōstant: ⁊ parue magnos quosdam habuere. Quin in siluis abiectus ac nutritus Romulus: omniū urbiū reginā urbem romā cōdidit: quā euertere uoluit in maxima urbe genitus Catilina. ¶ Do. In exigua patria natus sum. ¶ Rō. Magnificare illam stude. Nihil eque ciuitates amplificat ut ciuiū virtus ac gloria. Qui hoc edificijs aut fertilitate melius atqꝫ opibus fieri putat: fallit: ut singulos viros: sic ⁊ urbes ⁊ regna ⁊ imperia: non uetustas: nō turres ac menia: non platee: non palatia ac tēpla marmorea non statue: nō picture: nō aurū nō gēme: nō campi legionū ⁊ classium pleni portus: non peregrinis referta mercibus emporia: ⁊ lucri amore equor oē sulcatū: nō postremo ciuiū forma uel numerus: nō rerū copia exūdansqꝫ cibis forū: nō purpuree chlamydes virorū: onusteqꝫ miris cultibꝰ: nō fastꝰ: nō delitie: nō uoluptates: sed virtus sola nobilitat: gestarumqꝫ rerū fama quam viri pariunt: non muri. ¶ Do. Parui municipij ciuis sum. ¶ Rō. Nescis Biātē Pirenneū fuisse: Pythagorā Samiū: Anacharsim Scythaꝫ: Democritū Abderitē: Aristotelem Stragyritē: Theophrastū Lesbium: Tulliūꝫ Arpinatē. Chous Egei maris breuis insula: ⁊ poetā non ignobilē Philitē tulit: ⁊ medicorū patrē ⁊ sculptorū ac pictorū principes: Hippocratem scilicet ⁊ Phidiam ⁊ Apellem: ut intelligi possit ingeniorū magnitudini locorū angustias non obstare. ¶ Co. Ignobilis est patria. ¶ Rō. Nobilitare tu illam pro virili parte si uelis: potes cuꝫ te illa facere non possit ignobilem. Nec Nume quidē Pompilio ad romanū regnum: nec Septimio Seuero ad imperiū obstitit soli natalis humilitas. Summo hominū Augusto: ⁊ si recēs romana: quia ipē scilicet in palatio natus sit: origo tamē gentis antiquior Ueliterna est. Gaio Anthias: Uespasiano autē vici incogniti reatini. Contra v̄o Larisseā famā vulgauit Eacides: ⁊ Peleum a seculis fuscum nomē atqꝫ humile: quod Philippus erexerat: Alexander ad celū tulit. Non satis est ciuibus obscuritatē patrie nō nocere: nisi ciuium claritas patrie prosit. Asylum ignobile atqꝫ opus pastorium roma fuit: que non ante clarescceret q̄ꝫ res illā geste ⁊ suorū virtus excellens ciuium illustrasset. ¶ Do. Obscure patrie suꝫ addictus. ¶ Rō. Lumē virtutis accende: quo inter tenebras enitescas: in quibꝰ boc saltem boni erit: ut uel parua luce clarissimꝰ vi

deare: sic uel illa te clarū faciet: uel tu illa. ℂ Do. Humilis patrie habitator sum. ℂ Ro. Esto ⁊ tu humilis habitator: q̄ tui animus humilis sit. Habes publice matris exemplū: ne te nido latius extēdas nisi his tantū quas tibi virtus alas fecerit. His enim uti licitū: usq; feliciter cōplures modo diximus. Proinde mortalis hoc saltē isolentie frenū tene. Quidam de sola patrie nobilitate superbiunt: Stultum genus.

ℂ De originis obscuritate. Dial. V. ℂ Do.

Obscuris parentibus natus sum. ℂ Ratio. Non est forsan ut tu reris odiosa cōditio: nescio an ⁊ optabilis ignobilē nasci: utrā uis vite viā spectes. Nam seu uoluptatibus obsequi: vulgiq; uestigiis tritū iter sequi statuis excusabilior fiet ueri ducibus domesticis carens error: cessabitq; improperiū illud acerrimū degenerantiū a parentibus claris: eo q̄ nulla tibi domi sit claritas quā obscures: Sin virtutis semitā raro pede signatā eligis: eo clarior fies: quo maiorib' tenebris pressus ac circūuētus emerseris: tota claritas tua erit rerū particeps tuarū ullus occurret. Nullā partem glorie decerptura erit imitatio. Nihil tibi parētes eripient: nihil aui, pauiq;: nihil ꝯsiliarii ac magistri: Quicquid bene gesseris: solus inde famam metes: solus inde laudaberis: solus auctor generis fundatorq; uocaberis: quod non fieret si nobilis natus esses. Uides ne igitur quāta tibi noue laudis occasio data est: Nobilem per te fieri: ⁊ nobilitatē dare non accipere. Dabis hoc posteris tuis ut nobiles nascantur: quod parentes tibi non dederunt tui. Plus est multo nobilitatē fundare q̄ fundatā ab aliis inuenisse. ℂ Do. Noua ⁊ rudis origo ē. ℂ Ro. Atqui clarior est habitus ille pastoris urbis rome conditor: q̄ in siluis arcē posuit: ⁊ facili culmo exiguam ac squallentē regiā texit: q̄ tot postea principes qui ingentia menia testudinesq; marmoreas atq; aureas erexere: tāta semp nouitatis egregie ac magni principii laus est. ℂ Do. Ignobili primordio genit' sum. ℂ Ro. Stude ut fine sis nobili. De pncipiis eni labor: de fine fruct' qui si imaturus carpit: lōgeuus eē nō pōt. ℂ Do. Radicē glorie pcidit ignobilitas. ℂ Ro. Nō precidit quidē: sed infodit altius ut ualidior licet serior surgat. Ceterū nō ignobiles modo sed ignotos ex omni genere hominū dabo: qui virtute atq; industria euasere notissimi. Et sane si uerū nobilē virt' facit: nō intelligo quid quēq; uolentē fieri nobilē impediat: aut quid ita facilius sit nobilitare alios
C q̄ seipsum. ℂ Do. Ex ignobilibus parētib' descendo. ℂ Ratio. Quid Socrates: Euripides: Demosthenes: quorū pmus marmorariū patrem habuit: obstetricē matrē: secūdus matre patreq;: ultim' nō solū humilibus sed incertis. Uester ille Uirgilius rusticanis parētibus fuit: Nec se libertino ac precone patre natū Flaccus erubuit: Ambo tamē ad insignē gloriam ⁊ summi principis gratiā peruenere: usq; adeo ut cui reges oēs colla submiserāt: cuius e manib' magna oīa poscebātur: atq; vnū oīum ferme mortaliū precipueq; nobiliū spes pendebant: cuius demū familiarē promeruisse notitiā summis licet hominib' summū erat: Ipse horum duorū ignobiliū: quos romā. s. Mantuanū Uenusinūq; rus miserat amicitiā ⁊ conuictū ceu grāde aliquid blandis ac dulcibus epistolis flagitaret: ⁊

q̄ multos tunc in palatio nobiles ut sepe sunt inutiles atq; indoctos credimus fuisse: quib' horū nobilis ignobilitas atq; inuidiosa: nec imerito uideretur. ℂ Do. Parentibus sum obscuris. ℂ Ratio Nō mouent animū hec exempla: Altioribus agā. Marcus Cicero: ut de illo scriptū est: ex ordine natus equestri de radice humili per egregias artes perq; honestos gradus ad cōsulatū uenit: quo nescio an alter vnq̄ salubrior rei publice consulatus fuerit. ℂ Do. Rustica ⁊ ignota patrū series est mi
bi. ℂ Ro. Sordent hec ut video: Altius etiā nunc aspiras. Certe ⁊ Marius rusticanus vir: sed uere vir ut cōciuis suus ait Cicero: diu arator apud Marsos fuerat: rome septies consul fuit: Tāta gloria: ut bis Italiā obsidione ⁊ metu seruitutis liberasse eū compatriota licet idem suus uere dixerit: ⁊ Marcus Cato plebeie vir originis paruiq; opidi diu quidē obscurus icola: post in maxima urbe clarissimus aduena: mox ciuis eximius ⁊ cōsul ⁊ cēsor fuit. Sine id quidē satis est ⁊ fortasse regnū cogitas: profecto neq; illud sperare suffragio meritorū humilitas uetat originis: Tertiū ⁊ quintū ⁊ sextum romanorū regū ad memoriā refert Tullus Hostilius: ut probati perhibent auctores: ⁊ si apud alios de illo tale nihil scriptū sit: ifās in agresti tugurio educatus: in adolescentia pastor fuit. Tarquinius priscus patre negociatore aduena: nec Italice insuper originis. Seruius Tullus: serua: q̄uis: ut alii uolunt: captiua quidē: alioqn vō nobili matre natus: vtute regnū rome meruit. Nec miraberis si Platonicū illud tenes: Neminē regē nō ex seruis: neminē seruū nō ex regibus descendere Sic res hominū: longa etas ac fortuna permiscuit. Sileo ceterarū reges gentiū: e pecudū gregib' vilissimarūq; artiū tabernis ad inopinū subito diadema subuectos. Alexander Macedo hortulanū in Asia regem fecit. Et fuit ex illis actibus laudatis iste nō ultimus. Contraq; alios sileo: e regni fastigio ad seruitium usq; prolapsos. Sic suas res fortuna moderatur: tamē plurimū potest virtus. Per illā tuto conscenditur ad supremos gradus cuius calle deserto: sciant reges se in tremulo stare neq; descensum modo instare sed ruinam. Que nam igitur: ut ad te redeā: ista calamitas nascendi cui nec spes regnandi eripit nec successus? ℂ Do. Obscura de radice prodeo. ℂ Ro. Omnis radix obscura ⁊ squalida est: vnde tamē ⁊ floridi ⁊ frondentes rami prodeunt. Nō vnde quicq̄ prodierit sed quale sit queritur. ℂ Do. Parētib' ifimis nat' sum. ℂ Ro. Sentio summū ad imperiū stilū uocas. Septimi' Seuerus de quo supra dixim': eqstris ⁊ ipse ordinis. Heli' pertinax ⁊ ipse libertini filius ⁊ lignorū vilis utiq; negociator mercis: uterq; romano prefuit Imperio: cui ⁊ Philipp' pater ac filius Arabes humillimi generis: ⁊ Maximin' ⁊ Maximus prefuere. Obscurissimis ille parētibus ac barbaris: quorūq; cū arepto imperio: puderet: hic ferrario an lignario patre genit' icertū Certe Uespasian' inter bonos principes numeratus: e nō clara stirpe clarissimus ⁊ rempublicā gessit eximie: ⁊ duos ex ordine filios successores imperii virtutis vnū habuit: Q̄q; qd minora ꝓsequimur: cū super ipsius Augusti cesaris origine ambiguitas multa sit? Summa est humane cursum sortis origine nō preuerti: Undecūq; licet assurgere:

ſeu foꝛtuna manū poꝛrigat ſeu virtus. ¶ Do. Hu-
F mile nimis atqꝫ īfimū genꝰ eſt. ¶ Rō. Qđ ad hu
mane potētie gradū ſpectat exēpla poſuimꝰ qbꝰ iā
iri altiꝰ nō poſſit: vnū reſtat: nō īperio aut regno ſꝫ
ſuapte alia qdā maieſtate memorabile: Uētidius
baſſus eſculanus mr̄e humili: pr̄e ignoto: capta pr̄ia
iā pubes in triūpho Gnei Pōpeij Strabonis: q
pōpeij magni genitoꝛ fuit: īter captiuos alios du
ctꝰ. Idē poſtea uariāte foꝛtuna dux ppl'i Romani
ꝯtra Parthoꝝ regē ⁊ antiq̄ potētia ⁊ recēti victo
ria īſolētē: feliciſſimo pugnauit euētu: ⁊ filio regiſ
īterfecto: ceſiſqꝫ hoſtiū legionibꝰ: qđ ad eū diē nul
li romanorū ducū fata ꝓmiſerāt: īſignē illā roma-
noruꝫ ſtragē: ⁊ Craſſorū moꝛtē magnificentiſſime
ultus: ipm in quo victꝰ alienos currus oꝛnauerat:
ac carcerē vinctꝰ ītrauerat: victoꝛ ac triūphās capi
toliū ꝓpꝛijs curribus honeſtauit: ⁊ Romanum
carcerē acie captiuorū hoſtiū īpleuit. Et quo gra-
tius ſpectaculū eſſet mirabilioꝛqꝫ victoria: eodē ip
ſo die parta erat reuolutis annis: quo clades illa
terribilis apud Carras accepta fuerat. Quis am-
bitioſus adeo tāqꝫ auidus regni eſt: ut non hanc
gloriā ſine regno q̄ȝ inglioriū regnum malit? Et qd
oro nocuit Uentidio ad felicitatē ⁊ ad ſummū de
cus: ꝙ humiliter natus eſſet: ⁊ prima etate foꝛtu-
na humili uſuſ ac miſa? Certe vix eſculi deſpectū
Roma ſuſpexit: ⁊ claris ſuorū ciuiū nominibus illō
peregrini fuſcū nomē inſeruit. He ſunt ad aſcenſuꝫ
ſcale: hi virtutū gradus: qbus nō ad gloriā modo
altiorēqꝫ foꝛtunā nitēdo: ſperādo: vigilādo: ſed ad
celū uſqꝫ peruenias. Pꝛoinde ⁊ tu natus humili-
ter: ut conſcendas enitere: primū ⁊ ultimū virtu-
tis in ueſtigio pedē figens: nec declinans alicubi:
G nec ſubſiſtēs. ¶ Do. Humile pꝛīcipiū fuit. ¶ Rō.
Illud preterijt: que ſequūtur cogita: Nec me latet
ut pꝛimus ⁊ ultimus vite dies quibuſdā viſi ſunt
humane cōditionis ſtatū maxime moderari: ſiue:
ut ipſi dicunt: cōtinere: De ultimo nēpe cōſenſeriꝫ
de pꝛimo aūt nō ita. Et ſi enim ut ipſi uolūt: pluri-
mū interſit: quibus auſpicijs inchoet̄: Et ſi cū his
ſentiens Satyricus: ubi de ipſo loquitur Uētidio
ita ſcripſerit. Diſcas enim que ſydera te excipiant:
modo pꝛimos incipientē edere uagitus ⁊ adhuc a
matre rubenteꝫ: Nos tamē iſta reſpuimus: ⁊ hec
auſpicia: ⁊ hanc tantā ſyderū vim negamus: cōdi
tori almo ſyderū oīa relinquētes: a quo creatū nul
lū penitus ab hoc virtutis ⁊ felicitatis ⁊ glorie cal
le ſecludimꝰ. ¶ Do. Humilitas generis multa eſt.
¶ Rō. Quid tu aūt? Multā ne ſupbiā eē malles?
Aut quid hinc tibi nūc deeſſe ſentis: niſi ne fumo-
ſis imaginibus atriū trunciſqꝫ ſtatuis buſtūqꝫ fa-
milie ſemeſis plenū titulis ſpectaculo pꝛetereunti
bus: tibi inſanie ſit: qua in triuijs de his quos nō
noueris elato ſupercilio fabuleris? ¶ Do. Ignobi
lis natus ſum. ¶ Rō. Ignobilē nō naſci tātum ſed
⁊ viuē quibuſdā felicitas viſa eſt. An in Tuſcula-
no faltē a Cicerōe poſitū nō legiſti illō potētiſſimi
regis anapeſtū: qui laudat ſenē ⁊ foꝛtūatū eē dicit
ꝙ inglioriꝰ ſit: atqꝫ ig̃bilis ad ſupmū diē ꝑductꝰ.

A ¶ De obſcena Origine. Dial'. VI. ¶ Do.
Rigo nō tantum humilis ſed obſcena eſt.
o ¶ Ratio. Uera ⁊ ſumma obſcenitas vna
eſt animi: Illam ſi dempſeris pulchꝛa ſunt
omnia. ¶ Do. Male natuſ ſum. ¶ Rō. Qui bene
viuit bene naſcitur: bene morit̄. At qui male vixe-
rit bene natus eſſe nō pōt. Nā quid refert q̄ȝ fulgi
do tramite cecus inceſſerit: aut quid refert vñ ue-
nias: ſi in miſeriā ⁊ in culpā uenis? ¶ Do. In pec-
cato genitus ſum. ¶ Rō. Defiet hoc quidem ille
vir maximus. Et pꝛofecto nemo nō in peccato na-
ſcitur. Cauete autē grauiora ſuperaddere: q̄ȝ q̄ȝ ne
his quoqꝫ purgatio ſua deſit: ſed pꝛima illa defoꝛ-
mitas in ipſo ſepe vite limine ſacris vndis abluit̄
niueuſqꝫ aīam candoꝛ ſubit. ¶ Do. Male me pa-
rētes genuere. ¶ Rō. Quid ad te quiſqs male ge
nuerit: tu bene genitus fuiſti niſi alieno flagitio tu
um iungis ¶ Do. Fede pudet originis. ¶ Ratio.
Iā ꝙ alieno tumeſcitis non miroꝛ: ⁊ alieno ſimul
erubeſcitis: Et omnino ubiqꝫ potius q̄ȝ in uobis ⁊
bona ⁊ mala ueſtra reponitis: que alibi tamē q̄ȝ in
uobis eſſe non poſſunt. Oꝛ niſi pudendum ipſe ali-
quid penitendum ue egeris: quod tuuꝫ crimē: aut
quis pudoꝛ impudicus pater? tu modo ne pater-
ni dedecoris hereditatē adeas caue: atqꝫ illi diſſi-
millimus hac in parte fieri ſtude. Qui te ignarum
genuit: inuito tibi ſuas maculas impꝛeſſiſſe nō po
tuit. In te ſit ⁊ ex te ꝓdeat neceſſe eſt vnde obſcu-
rus aut clarus fias. ¶ Do. Inhoneſtis parentibuſ
in lucē ueni. ¶ Rō. Omnis parens honeſtus filio
videri debet: ſed non ut uerendus: ſic ſequendus:
omnis filio parens: Eſt ubi deſeruiſſe conſiliuꝫ ſit.
Eia igitur in diuerſum abi: ſi uerus eſt parens de-
ſeri uolet: ſeqꝫ nō ſuū vitiū amari optabit. Unus
hic inuētꝰ eſt modus: quo parētū nomē pꝛemere ⁊
calcare gl'ioſuꝫ filijs ac decorū ſit viuēdo aliter: ca
ſtiꝰ ſcilꝫ ac ſanctiꝰ. De parētibꝰ īhoneſtiſ līgua filij
taceat diſſimilitudo vite: morum: actuuꝫ nō taceat
Pulchꝛa laus filij: cui a tergo dicitur: O quātum
ſene ſuo modeſtioꝛ adoleſcēſ: Cōtraqꝫ nulla graui
oꝛ ſenilis nota laſciuie: q̄ȝ admota illi pudicitia iu
uenilis: Equidem ſi parētum gloria filijs male vi-
uentibus oneroſa eſt: quanto faſce uerecūdie filio
rum laus patrum male viuentium pꝛemit infami-
am. ¶ Do. Damnata de uenere pꝛocreatus ſum.
¶ Rō. Atqui malle debes impudici patris hone-
ſtus filius eſſe ⁊ dici: q̄ȝ honeſti impudicuſ. In om
ni enim ſeu laude ſeu vituperatione illa pꝛecipue
eſtimanda ſunt que cuiuſqꝫ ſūt pꝛopꝛia. De alieno
nemo iuſte repꝛehēditur ſeu laudatur: Et ſi ut dixi
ueſtrum quicquid id eſt: cōſpectius fiat ſuo cōtra-
rio admotum. Ceterum ut cuiuſqꝫ ꝓpꝛia laus aut
infamia eſt: ſic laudiſ aut infamie pꝛopꝛia cauſa ſit
opoꝛtet. Neqꝫ vō ut vnius gladio alter perit: ut-
qꝫ vnius flammis res alterius uritur: ſic vnius cul
pa etiam fama perit alterius: eo ꝙ animi bona ſo-
lidiora ſunt q̄ȝ coꝛpis aut foꝛtune: ut inuito neque
ant poſſeſſore violari. ¶ Do. Cōtra fas cōtraqꝫ le-
ges genitꝰ ſum. ¶ Rō. Nil tu cōtra leges ſed parē
tes tui egerūt: tu ſc'dm leges age oīa. In hoc qdē nul
lū penitꝰ tuū crimē fuit: de oꝛtu tuo alij tu de mori
bꝰ tuis rōnē reddes. Et q̄ȝuis odio uage libidinis
in imerētes filios ultio legū ciuiliū extēdat̄: deꝰ tm̄
quenq̄ȝ ſuis finibus metitur: nec filij iniquitatem
patri imputat: nec filio patris. Ipſam quoqꝫ philo
ſophiam iudicare aliter ſolitam: q̄ȝ leges ab ipſis
philoſophis accepiſti. Legibꝰ ergo oppꝛſſus diui-
no ſimul ac philoſophico iudicio releuatꝰ: habes
aīuꝫ vnde ſoleris: Neqꝫ enī tibi ut ꝑuati patrīonij
ſic publice v̇tutis hereditas īterdicta eſt. Illa eniꝫ
īſtitutis hoīuꝫ: hec meritis dat̄: ⁊ anteq̄ȝ naſcēris:
ut nil gl'ie: ſic ꝑfecto nihil īfamie meruiſti. ¶ Do.
Origo illicita ⁊ īceſta eſt. ¶ Rō. Quid de īceſtu:

qdue de adulterio nasci q̃at: idicio sũt Romulus
⁊ Alcides. Perses Macedõie: Jugurtha Numi
die rex fuit: uterq; legitimis fratrib⁹ regno exclu-
sis: malo qdẽ more pessimisq; artibus sed exclusis
tamen Alexander Macedo Philippi dictus: cu-
ius uere sit creditus audisti. Deniq; Philippum
extremo vite Alexãdrum nõ suũ filiũ p̃dicare soli
tũ: Jdq; sibi ultro confessam Olympiadem: hanc
q; ob causam repudio dimissam scriptores rerum
p̃didere. Constãtinus ipse ex concubina genitus
licet isigni p̃e legitimis fratrib⁹ ad imperiũ uenit
Adde ei em his Artuꝝ regem nisi q̃ historijs misce
re fabulas nihil est aliud q̃ȝ mendacio ueri fidẽ im
minuere. Ad sũmã ṽo: nõ est qd̃ te deijciat origo:
Undecũq; ortos virtus extulerit satis est glorie.
¶ Do. Male natus sum. ¶ Rõ. bene viue: bene
morere: qualiter natus sis: nec tuuȝ est: nec memi-
nisse quidem potes: nec magnopere inquiras: qd̃
ad te non pertinet: nisi forte ut humilior mitiorq;:
non ut mestior sis. ¶ Do. Turpiter natus sum.
¶ Rõ. Moꝝ candor ⁊ claritas vite: nõ maculas
modo: sed memoriã oẽm fede originis delebunt.
Hoc remedium dũ licet arripe: aliud mihi crede
nullũ est. ¶ Do. Pudet ifamiũ parẽtũ. ¶ Rõ. Po
ne hũc pudorẽ: Un⁹ oiuȝ p̃r de⁹: vna oiuȝ m̃r terra

¶ De seruitute. Dia. VII. ¶ Do.

s Eruus in hanc vitã intraui. ¶ Rõ. Ne do
leas: liber egrediere uelis mõ: sicut multi
qui ex aduerso intrarũt liberi: serui exibũt:
¶ Do. Seruiliter natus sum. ¶ Rõ. Liberaliter
viue: meliore tui parte liberuȝ esse nil p̃hibet: vna
est peccati seruitus grauissima: sed que p̃mere ne-
scit inuitos: Jllaȝ excute liber eris. ¶ Do. Seruũ
fieri uoluit fortuna. ¶ Rõ. Põt uelle ꝯrium: Et si
moribus suis utit̃: scis quid speres. Nosti mõstrũ
illud: nosti ludos ⁊ prestygia: non liber modo: sed
dñi tui dñs fieri potes: q̃ȝ q; quid uelit aut qd no-
lit: nihil ad rem: ut sit inexorabilis: qd̃ interdũ est:
nullũ illa tamen in aium ius habet. Jn oi aũt ad-
uersus illam certamine ab illi⁹ hoste poscẽdũ auxi
lium. Sepe quẽ fortuna seruũ: liberũ virtus fecit.
¶ Do. Seruitio premor graui. ¶ Rõ. Juguȝ qui
fert uolẽs leue efficit. Ostẽdam tibi leuimẽ vnicũ
ac peculiũ imortale: dñiq; tui q̃ȝuis potentis arbi
trio exemptũ: qd̃ te liberꝝ atq; ipso dño ditiorẽ fa-
ciet: Sapiẽtie studio incũbe: Jlla te in libertatem
asseret. Dictuȝ Catonis est a Cicerone firmatum.
Solus sapiẽs liber est: ea scilicet libertate qua cer
tior nulla est. ¶ Do. Sub durissimis dñis vitã tra
ho. ¶ Rõ. Nulla re meli⁹ q̃ȝ fide ⁊ obsequio mol
lient: ⁊ fortassis adeo ut qd̃ multis accidit: inde ti
bi uẽtura sit libertas: vnde te seruũ luges: forsan ⁊
aliunde. Hũc siqdem tp̃alis dñs liberat: hũc eter-
nus. Scis quãto periculo Malchus minas heri
p̃sequẽtis euaserit: sed euasit tñ. Jnterim de dño
sic cogita: hic te nutrit tuiq; curã oẽm in se trãstu-
lit: Cum libertate sollicitudinẽ amisisse: qd nisi uti
le dãnũ uoces? Multis serua libertas: multis est
libera seruitus. Nõ tam graue iugũ hoiuȝ q̃ȝ cura
rũ est: qui hoc excusserit: illud ferat eq̃nimis. Hu-
ic tu seruus: huic vni es deditus: imo hic tibi: hic
tuus est dominus: imo procurator est tuus. Non
habebis honores eqdem: nec labores publicos:
non simulatum studijs: non forẽsibus procellis: ⁊
consiliorum uolubilitate rotaberis: nõ nauigij tar
ditas: non agri sterilitas aut annone caritas te tor

quebit. Has molestias dño tuo linquens: sepe illo
dormies vigilante. ¶ Do. Difficilis ⁊ imperiosus
est dñs. ¶ Ratio. Nõ sine causa illi in sortẽ obue- C
nisse in animo tuo pone. Quicquid igitur iustum
iubet: deum ipsum iubere credito. Sin iniustũ ali
quid: maioris domini meminisse conueniet: qui ut
te ad honesta q̃ȝuis difficilia seruuȝ patitur: sic ad
inhonesta vult liberꝝ. Sic intelligo q̃ gloriosoruȝ
terre uereq; fidei p̃ncipum: alter seruos dñis car
nalibus obedire per oia: alter ṽo subditos esse in
omni timore dñis p̃cipit: Jllud adijciens: ut hoc
non tñ bonis ⁊ modestis exhibeant: sed etiam di
scolis: neq; enim de domino iudicare seruũ decet:
sed mores eius qualescunq; p̃ferre. Quo eniȝ im
mitior dñs: eo clarior patiẽtia serui est. Et hec est
gratia cuius apud horum alterum fit mẽtio: nec ta
men ut mores pati: sic ⁊ iperia exequi semp opor-
tet. Sunt enim que iustissime recusentur: si impio
dñi superioris aduersa sint: Cui si cõferatur hic tu
us dñs: non dñs sed conseruus habebitur. Sic er
go per omnia dñis obediant serui: si iusta p̃cipiũt:
non difficultas retrahat: non labor: non obsequia
uel negata premia: uel quod est in rebus amarissi-
mum: irrogata supplicia: Jn oibus obediant: mo-
do iniustitia atq; ihonestas absuerit: Alioquin cõ
tumacia ⁊ libertas: atq; ipȝ pectus ⁊ iugulus ini
quis preceptis ac turpibus opponẽdus est: seruã-
dũq; memoriter: qd̃ premissorum alter ait: qui cũ
seruos obedire per oia dñs p̃cepisset: addidit: Nõ
ad oculum seruientes quasi hominibus placẽtes:
sed in simplicitate cordis timẽtes dñm. Ex his vi
des status tui conditio que nam sit: Non totus est
seruus qui ad indigna iperia cogi nequit. ¶ Do.
Superbo dño. seruio. ¶ Rõ. Quid scis an ille su D
periori domino seruiat? Forsan uxori: forsan mere
tricule: forsan his ipsis quib⁹ imperat: Quot suo-
rum seruoꝝ seruos vndiq; cernimus? Postremo
que durissima oium est seruitus: forsan ⁊ ipse sibi:
hoc est vitijs ⁊ passionib⁹ ac violentis affectib⁹ su
is seruit? Quid vis dicam? Pauci in ueritate sũt
liberi: ⁊ si qui sunt: eo illis laboriosior vita est quo
altior. Multo eniȝ citius multoq; facilius fidelis
serui q̃ȝ iusti regis implentur officia. Diocletiani
iam priuati ⁊ de p̃terito iudicãtis: ⁊ expientia edo
cti dictum memorabile est. Nihil difficilius q̃ȝ be
ne imperare: Propter qd̃ videri põt ipm quidem
imperiũ dimisisse. Tu igitur sortẽ tuã letus ample
ctere: fuscam fateor atq; humilem: sed facilem ac
tranquillam: nisi forte feliciorem reris in spectacu
lo anhelantẽ q̃ȝ in cubiculo quiescentẽ. ¶ Do. Jn
seruitiũ mea me sors impulit. ¶ Rõ. Libẽs faci- E
to quod oportet: Est ⁊ illud quoq; notissimum: ac
necessitatibus humanis aptissimũ consiliũ. Cupi-
as quodcunqȝ necesse est: sic vim ipsam necessitatẽ
eluseris. Fer fortune sarcinam patienter: quã qui
dam etiam sponte subiere. Utqȝ alios seruitio li-
beraret: sibi seruitiũ delegere. Jn qbus est claris-
simuȝ Paulini nomen Nolani presulis: cuius spõ
tanee seruitutis exitus felix: ut debuit fuit. Qui-
dam paruo se precio uendidere: ut serui effecti su-
os dños peccati vinculis absoluerẽt: atqȝ ad uerã
reducerent libertateȝ: in quibus Serapion quidã
egyptius heremicola nobilitatus est. Hec tibi ma
gis exempla profuerint q̃ȝ lamenta. Experire ⁊ tu
tale aliquid: quo uel utilis alteri: uel facilis tibi
saltem seruitus tua sit. Nõ id qdem quod non ha

beas optare:sed eo quod habeas bene uti sapiētis
est. Illud omnibus contingit: hoc paucis. ¶ Do.
F Mortali dño mortalis seruio. ¶ Rō. Immortali
fuire incipe: Ille tibi ꝛ libertatē spōdet ꝛ regnū:
q̄uis ꝛ in hoc statu nec honestis artibꝰ opam da-
re:nec sperare meliora sit uetitū. Et Terentius ser
uus fuit ꝛ didicit:haud seruili quidem ingenio ꝛ
comedias scripsit:haud seruili stilo quo ꝛ liberta
tem ꝛ inter poetaꝝ duces meruit locū. Quō ergo
ꝟtutem solidū aie bonū seruitus īpediet:que nec
aduentitia studia:nec externam gloriā impedire
pōt? Plato ipse in seruitium delatus:tñ ut scriptū
est:qr philosophus maior emēte se fuit: Generosa
professio:que maiorē dño seruum facit. Et est ha-
ud dubie seruus eruditꝰ eo maior idocto dño quo
fortuna q̄libet maior est aius: ꝛ in libero corpe ser
ua mens habitat: ꝛ in seruo libera. Obstare ser-
uitus pōt fori actibus:nō animi. Curia seruū re-
spuit:at nō virtus:non industria:non fides. Titon
Ciceronis seruus fuit:sed his artibꝰ libertatē ade
ptus:elegantem de patroni iocis librū posteris li-
quit. Nō pōt seruus impator exercitus aut Sena
tor esse:at philosophus : at orator:at vir bonꝰ pōt:
Aliqñ etiam discusso seruitio impator ꝛ rex quoq;
Neq; ad regnū modo ꝛ impiū ab hoc gradu per
uenisse aliquos nouimus:sed ad celū ipm. Nō po
test seruus militare hoi:deo pōt:eiusq; militie sti-
pendium est regnare. Dei seruus rex est oium:so-
cius angeloꝝ:horror demonum. Dei aūt seruus ꝛ
seruus hois esse pōt:atq; ita celesti felicitati terre
na seruitus nihil nocet. ¶ Do. Seruus sū. ¶ Rō.
Si semp fuisti:cōsuetudo luctū leniat. Si minus
spera posse te iteꝝ nō esse qd quandoq; nō fueris.
G ¶ Do. Seruus sum. ¶ Rō. Si speras mali finē
minuat spes dolorē. Si desperas:patientia : neq;
malum malo cumules:neq; te angas supuacue sci
ens uolensq;:que totiꝰ humane demētie sūma est.
Sed certe nihil est desperādū :si cūcta defuerint:
mors aderit que te inuito dño dissoluat ac liberet.

¶ De paupertate. Dia. VIII. ¶ Do.

A Auptate psssus sū:assurgere nequeo. ¶ Ra
p tio. Sepe qdem pauptas modestiā psuasit
reluctāti animo:quodq; nequaq̄ philoso-
phia tēptauerat:hec ipleuit. ¶ Do. Paupertas me
um limē obsidet. ¶ Rō. Nō obsidet sed custodit:
neq; hoc illi nouū aut insolitum:ut que urbē Ro-
mā multis olim seculis custodiuit. Inter tentoria
eqdem pauptatis sobrie atq; sollicite:luxus iners:
sopor marcidus ac vitia languida ꝛ eneruata non
subeunt. ¶ Do. Domum meā paupertas inuasit:
¶ Rō. Ultro illi ut occurras cōsulto. Uenietē le
to aio bipatētibus ualuis excipies atq; amplectes:
prima enim frōte rigida ac subtristis : nec imerito
viatori ac viro armato exeq̄ta:eo ꝙ celer minax-
q; sit aduētus eius: At cū in familiaritatē admissa
fuerit ꝛ minime sumptuosa ꝛ secura ac facilis ho-
B spes erit. ¶ Do. Foribus meis pauptas insultat.
¶ Rō. Aperi ocius anteq̄ uectes subita vi cōfrin
gat:atq; ostij vulsis a cardine victrix introeat : ut
enim resistētibus pmolesta:sic cedētibus piucūda
est. ¶ Do. Domū meā pauptas irrupit. ¶ Ratio.
Aduersus fures ꝛ peiores furibꝰ uoluptates per-
uigil excubitrix: Aduersus vulgi morsus ꝛ insulsa
iudicia atq; auaritie seu pdigalitatꝭ infamiā : que
raro alibi q̄ locupletū sedet in limine. Ab his ma
lis nullo melius ingenio custodiri potuit domus
tua q̄ illam custodiret pauptas. Ut diues ꝛ si lar
gus sit si qd tñ sibi reseruat:auarꝰ vulgo dici solet:
sic pauper cupidus quoq; largus habebit. Inui-
det opibꝰ vicinia:paupiem miserat. Illas cupit ac
vitupat:hāc horret ꝛ laudat. ¶ Do. Domū meā
occupat pauptas. ¶ Rō. Iam nullus tibi supbie
locus erit:nec inuidie:nec dānis insignibꝰ:nec dā
noꝝ metui:nec suspitionibꝰ mille:nec insidijs : nec
nausee:nec podagre diuitū hospitibꝰ: Quibus ex
clusis habitatura latius tecū quies ꝛ trāquillitas
ꝛ virtus: Cui eo plus loci erit:quo fortune minꝰ.
¶ Do. Lares meos dura subijt pauptas. ¶ Rō.
Quid queraris scio: Mollius diuitie subijssent:
sed pauptas tutiꝰ. Nulle aūt opes sūt:qbꝰ nō sit an
teponēda securitas. Cū ad felicitatē eni oia q̄cūq;
agunt cupiūtue hoies disponant:esse illa sine opi
bus qdem pōt:sine securitate nō pōt. ¶ Do. Pau
pertate iportuna diu pmor. ¶ Rō. Ut nihil ipor-
tabile diu fert:sic nihil breue difficile. Sed hoc di
cis grauius: Excute aūt illā cū diuitijs anplus au
ro tribuis q̄ ꝟtuti? An ꝛ hoc in paradoxis stoicis
nō legisti:ꝙ solus sapiēs diues est: An legisti forsi
tan sed spreuisti? qd pleriq; faciūt legētes:ut fabu
lentur ornatius:non ut melius viuant:nihil ad ho
nestatem:omnia ad scientiam atq; eloquentiā re
ferentes:quo nihil est uanius.

¶ De damno passo. Dia. IX. ¶ Do.

Pes cūctas trux fortuna preripuit. ¶ Rō
o Nō tibi fecit iniuriā:suū tulit:sed uetus ꝛ
nota hec ingratitudo est : dati imemores:
meministis ablati. Itaq; rare ac tepentes grē:cre-
bre ac feruide sunt q̄rele. ¶ Do. Fortuna ferox:vi
te quoq; necessaria subtrahit. ¶ Rō. Necessaria
subtrahere pōt nemo:quādoquidē uere necessari-
um est nihil sine quo bñ viuitur. Dico aūt bene:nō
uoluptuose:nō insolēter aut splēdide:sed pruden-
ter:sed sobrie:sed honeste. In qbus nullū sibi ius
esse q̄uis isolēs fortuna fatebit. Et certe cū nec to
to qd est usq̄ auro:neq; oi gēmaꝝ pōpa atq; om-
nigenū reꝝ copia:cupiditas expleat:paucis ad-
modū: ꝛ si desint:leui lingue uel manꝰ artificio cō
parādis tollit aut lenit necessitas nālis:sic virtuti
modicū:vitio nil sufficit. ¶ Do. Uictū uestitumq;
necessarium auara fors negat. ¶ Rō. Aliūde petē
dum. Uirtus liberalior q̄ fortuna est:nihil negat
nisi qd ꝛ permissum noceat ꝛ negatū prosit:nihil
eripit nisi qd habuisse damnosū amisisse utile sit:
Nō differt:non imperat:nō retrahit manū:nō ru-
gat frōtē:nō attollit supciliū:nullū despicit:nullū
destituit:nullū fallit:nō seuit:nō irascit :nō mutat:
vna semp ꝛ ubiq; est:nisi ꝙ magis magisq; degu-
stata dulcior idies: ꝛ ppius ɔspecta fit pulchrior.
Ut sis igit uerꝰ diues:ab hac poste nō te fastidiet
nec repellet:q̄uis exerceat:difficiles habet aditꝰ
primos:cetera prona:iucunda:facilia. Semel ꝟo
ubi ad illam perueneris:non senties pauptatem.
¶ Do. Spoliauit ne bonis meis oibus fortuna.
¶ Rō. Fallit te opinio:malū cōe mortalium. Nā
profecto non bonis: ꝛ ut bona pmiserim:nō tuis:
sed que tua forsitan vulgi more credideras. Mi-
rorq; si nondū intelligis aliena. ¶ Do. Fortuna
me nudū liqt atq; inopē. ¶ Rō. Uirtꝰ te uestiet:
ni respuis ac ditabit:nisi forte pluris aurū ꝛ pur-
purā q̄ decoꝝ generose mētis habitū facis: Qd

ſi faceres:tūc uere inopē nudūqꝫ te dicerē. ¶Do.
Cōtra fortune ipetū ⁊ inopie moleſtias nullo ſatiſ
artificio tutꝰ ſum. ¶Rō. Quid miraris:artificiuꝫ
tuū oē ⁊ arma qbus te tueri cogitas in manibꝰ ho
ſtis ſūt. Illa capulū tenet:in te cuſpis obuerſa eſt.
Si ꝯſiliū qris:his omiſſis age aliud : artibuſqꝫ il
lis ingeniū applica in qbꝰ fortuna ius non habet.
Nō diuitijs virtꝰ:ſed vtute diuitie qrunt. Uirtus
vna cōtra fortunā oēm cōtraqꝫ pauperiē ars opti
ma. Legiſti ut ad littus Rhodiū naufragio eiectꝰ
Ariſtippus: ⁊ ipſe nudus inopſqꝫ rex oium:quas
dare pōt fortuna uel auferre:dū locoꝝ nouitate ca
ptus:ut fit:oculoſqꝫ circūferēs:forte illos in qſdaꝫ
deſcriptiōes geometricas defixiſſet:exclamās ꝯſo
latꝰ eſt comites: ⁊ bono aīo iuſſit eē:neqꝫ eni deſer
tis locis applicuiſſe:cernere ſe hoīum ueſtigia: In
de oppidū introgreſſus ad gymnaſium lraꝝ recto
calle cōtendit: Atqꝫ ibi philoſophicis diſputatio-
nibus admirationē pmo:dehinc amicitias optima
tum ⁊ munera meruit:qbus nō tm̄ ſibi ſed etiā ſo
cijs victum ac ueſtitū ⁊ ꝑfectioni neceſſaria mini-
ſtraret. Cūqꝫ digreſſuri qrerēt:qd ille nūciari do-
mi uellet:hoc vnū iuſſit:nunciarent eas opes filijs
parādas que naufragio nō perirēt:qs nec mariti-
ma nec urbana nec bellica tempeſtas eriperet pre-
clare. ¶Do. Reꝝ atqꝫ animi inops ſum. ¶Rō.
Primū te expeditū:ſecundū plane inopem facit ⁊
miſeꝝ. Sed ut Ariſtippi cōſiliū:ſic ⁊ Theophra-
ſti dictum te legiſſe arbitror : Quid vo lectio ſola
profuerit ⁊ meminiſſe oportet ⁊ in uſus tuos lecta
cōuertere. ¶Do. Domo:familia:neceſſarijs atqꝫ
ornamētis oibus ſpoliatꝰ:qd agā:quo me uertaꝫ?
¶Rō. Ad eas opes qbus ſpoliari nequeas : que
te vndiqꝫ comitatū diuitē ⁊ ornatū pſtent: Et qm̄
ut video:excitanda memoria eſt: Theophraſti qd
memorabam dictū ad hunc ſe habet modum: Do-
ctum ex oibꝰ ſoluꝫ : neqꝫ in alienis ꝑegrinum:neqꝫ
amiſſis familiaribꝰ ⁊ neceſſarijs inopē amicoruꝫ:
ſed in omni ciuitate eſſe ciuē:difficileqꝫ fortune ſi-
ne timore poſſe deſpicere caſus: At qui nō doctri-
naꝝ ſed felicitatis pſidijs putaret ſe eſſe uallatum
labidis itineribꝰ uadētem:nō ſtabili ſed infirma cō
flictari vita. ¶Do. Pr̄imoniū paternū habui:per-
didi:qd ꝯſilij capiam? ¶Rō. Pr̄imonium pater-
num duplex: Alteꝝ ex rebus pereuntibus:qd for
tuna moderat̄:ex virtutibus ⁊ doctrinis alteꝝ:qd
extra fortune regnū ꝓcul in tuto poſituꝫ ledi neqt.
Hoc eſt illd qd in pmis amātiſſimi pr̄es filijs tra
dūt:qd niſi repudiet̄:eos in finē ⁊ poſt finē viteqꝫ
exitū:exornat poſſeſſoribꝰ ſuis : nō equeuū modo:
ſed viuacius multoqꝫ perennius. Idqꝫ attēdēs il-
la nobilis moꝝ ⁊ eloquētie ⁊ legū parēs Athena
rum ciuitas: Cū grecaꝝ oium leges urbiū indiſtin
cte filios ad pſtāda parētibus alimenta compelle-
rent:eos ſolos ſtatuit ali oportere:qui liberos eru
diſſent:ꝙ hi ſoli pr̄imonium certū ſuis ſtabile reli
cturi eſſent. ¶Do. Multa mihi ad vitam deſunt.
¶Rō. Cui pauca ſufficiūt:quō deſint multa nō vi
deo. Sed deeſſe vite dicitis qd auaritie deeſt: Ita
fit:ut nō multa tm̄ ſꝫ oia uobis deſint: ⁊ que habe
tis ⁊ que cupitis:ꝙ ⁊ illa tāgere nō audetis: ⁊ hec
aſſequi nō ualet̄:utrobiqꝫ par uel miſeria uel ege-
ſtas. ¶Do. Nimiū pauper dego. ¶Rō. Solare
aīum comitibꝰ magnis ⁊ illuſtribꝰ: Ualerius Pu-
blicola vnus e romane libertat̄ auctoribꝰ : Mene
nius Agrippa romane ſequeſter pacis:vnde ſepe-
lirent̄ qr de ꝓprio nō erat:de publico habuē. Pau
lus Emilius Macedonū regū victor finitorqꝫ re-
gni famoſiſſimi ⁊ antiqui:tā diues glie:tam pecu
nie inops fuit:ut niſi agello tanti viri uēdito : reſti-
tui cōiugi dos nō poſſet. Attilꝰ Regulus: Cneus
Scipio: Quintꝰ Cincinatꝰ romani imperij defen-
ſores:tāta rei familiaris inopia fuere:ut pmus in
Africa maximas res gerēs:ſecūdis in Hiſpania.
Ille ꝓpter villici mortē:hic ꝓpter filie dotē miſſio
nem a ſenatu petere cogerent̄ : ⁊ obtinuiſſent niſi
ſenatus reipublice cōſulens optimoꝝ ciuiū ſuccur
riſſet inopie. Quintio aūt qterna agri iugera arā-
ti:ſenatꝰ ⁊ populi conſenſu rebus in extremis ſum
mū iperiū deferret̄. His accedant Curius hortulo
diues ⁊ Fabricius paruo potēs:qui oblatas con-
tempſere diuitias: ⁊ nihil preter ferruꝫ dextraſqꝫ
⁊ aīum habētes ditiſſimū:grecie regē ac potētiſſi-
mū italie populuꝫ domuere. Auro ipſi eque ac fer-
ro inexpugnabiles ⁊ inuicti. Et qd loqmur ciues:
cū ⁊ ipſe populus romanus ois eximie fons atqꝫ
exēplar hiſtorie tādiu bonus fuerit:ut dicere cepe
ram:qꝫdiu pauper fuit. At libidinibꝰ ꝓbriſqꝫ Ne-
ro obrutꝰ:opes ſuas metiri ac dinumerare nō po-
terat. At Uarꝰ Heliogabalus effeminatiſſimꝰ tur-
piſſimuſqꝫ hoīuꝫ at ueſtri pudor iperij:uētris onꝰ:
dictu fedū ⁊ auditu:ſed pro feda cupiditate morta
lium forſitan non ſilendum : non niſi auro excipi
dignabatur:cum non ſuperiorum mō talium viro
rū cenas ſed deoꝝ ſacra fictilibꝰ agi ſolē meminiſ-
ſet. O urbs miſera ad tā turpes manꝰ fat̄ lapſa uol
uētibꝰ: Sed o auꝝ auaritie uotū igēs: O ſpes ulti
ma ⁊ laboꝝ terminꝰ humanoꝝ:in quos uſus ocu-
loꝝ ſtupor ac mētiuꝫ uertebaris. Laudarē factuꝫ:
aut certe nō arguerē:ꝙ errori hoīum tam obſceno
nulla aptior eſſet irriſio:ſi ab hoīe ſane mētis id fie
ret: Nūc pclaras optādaſqꝫ diuitias:quis negare
audeat : que ſi ferro ac ſcelere peti uelint:dum ſic
ſpretis optimis:ſic peſſimis affluūt?. ¶Do. Pau
perem in laboribꝰ vitā duco. ¶Rō. Cleātes hau
riēde aque ⁊ rigādis oleribꝰ. Plautꝰ ſarcinas mo
le manuarie locare opas urgēte inopia coactꝰ eſt.
Quātꝰ ille philoſophus:hic poeta:ſimulqꝫ qꝫ pau
per ille hortulanꝰ:hic piſtor reliqas tēpoꝝ neceſſa
rie debitas qeti:tāta aī vis erat:philoſophicis ille
vigilijs dedicās:hic ſcribēdis qs uēderet Come-
dijs Lactātius Firmianꝰ vir doctrine mltiplicis:
rariqꝫ iter ſuos eloquij:filij quoqꝫ ſūmi principis
magiſter. Ideꝫ ſūma reꝝ oium:et cōium egeſtate
vitā egit. Pauper natꝰ eſt Flaccꝰ: Inops vixit Pa
cuuius: Inops Statius. Uterqꝫ victꝰ cā:fabulas
uēdicauit. Inops demū aliqn̄ Uirgilꝰ:donec pre
ter ſuū morē:opes igenio acceſſere. Multa ſūt ta-
lia quolibet hoīum in ſtatu: Et omitto illos qm̄ ni
mis mlti ſūt:qui celeſtiū opū deſiderio : nō inopiā
mō ſed famē:ſitim:nuditatē ⁊ extrema oia in ter-
ris:nō eqs tm̄ ſed letis atqꝫ exultātibꝰ animis ele-
gerūt. Si his qſi exēplis humilibꝰ atqꝫ terreſtribꝰ
nō moueris: Ipſe celi dn̄s hic pauper fuit:ut exē-
plo doceret hanc inopie viā eſſe:qua tamen ad ue-
ras diuitias pergeretur. Ipſe inqꝫ per queꝫ reges
regnant:pauper natꝰ:pauper vixit : nudus obijt:
cui cūcta interim obſequebant̄ elemēta: Tu homū
cio domini tui ſortem fers moleſte:nec inepte pu-
det inſolentie. Certe qſqs illū cogitans ſe virtute

uallauerit:in ipsa paupertate ditissimus nulliusqꝫ
H egens rei:opes regias non requiret.¶Do. Nul-
la mihi opū copia est.¶Rō.Ut aio inopi ac deie
cto nulle sufficiūt opes:Sic diuiti atqꝫ erecto nul
la non sufficit paupertas:Nēpe ille alieno nititur:
hic ꝓprio fidit:Edificare in alieno iactura est:que
stus in ꝓprio.¶Do.Pauperrimꝰ sum.¶Rō. Si
necessitatibꝰ obsequeris:pauper nunq̄ esse potes:
Si cupiditatibꝰ:nunq̄ diues.¶Do.Hactenꝰ pau
per:imo mēdicus sum.¶Rō.Fortuna hoīuꝫ non
stat: ⁊ ut sūmis ex opibus ad inopiā extremā : sic
a pauptate ultima ad diuitias magnas creber est
trāsitus.Legisti reor apud Quintū Curtiū histo-
ricum:ut Abdolominus qdam Alexādri iussu seu
ꝑmissu:ex hortulano inopi Sidonis rex: ⁊ ɔtēptu
regni maior est habitꝰ q̄ regno.Certe qᵭ nō legis
se non potes:Et Romulus e pastorali tugurio tā-
te urbis cōditor romanum primus diadema susce
pit:Et regum sextꝰ ex humillima : utqꝫ aliqui cre-
didere:e seruili fortuna ad ipsum regni culmē ascē
dit:nec Alexādri Priamide:nec Cyri illius inter
Persaꝝ reges famosissimi inter opulētiora ꝓmor
dia:aut alia fere sunt rudimēta q̄ Romuli Gaius
Marius qui fuisset ⁊ futurꝰ sepe esset Rome ɔsul:
⁊ anteq̄ honoꝝ gradus ullos anttingeret:mercē-
narius arator ꝓmos in aruis vite annos egerat: ⁊
deinde post tot victorias ac triūphos:iterqꝫ illos
suos septē cōsulatꝰ:ꝑter latebras palustres ac car
cerē exiguū quoqꝫ mēdicauit panē.Julius Cesar
futurꝰ mūdi dn̄s: ⁊ testamēto dn̄os mūdi relictu-
rus adolescēs pauper fuit.Tu hac taliū comitiua
I nō potes aut spare opes aut ɔtēnere.¶Do.Soli
to paupior sum.¶Rō. Bene habet ⁊ solito eris
humilior:expeditior:liberior.Uacui amāt incede
re qui arduū iter agūt.Carebis solitis opibus:si-
mulqꝫ solitis muribꝰ ac furibꝰ ⁊ ꝓteruis seruis :his
qꝫ quibus solēt abūdare diuitie:fictis amicitijs:se
quacibꝰ atqꝫ tenacibus parasitis:totoqꝫ illo grege
domestico arridētiū tibi teqꝫ ridētiū atqꝫ rodenti
um.Deniqꝫ si amissas opes cū amissis tedijs cōfe
ras:lucrū uoces.Certe ut securitatē sileā:humili-
tatē:sobrietatem:requiē:modestiam pauptatis co
mites:si nihil boni aliud illa secū afferret q̄ ꝙ ⁊
fallaciū gregibꝰ adulantium ⁊ seruoꝝ tyrānide su
perboꝝ liberat:abūde erat cause ut nō ferēda mo
do eēt sed optāda : imo etiā arcessenda paupies.
Sed iam satis sit : Maior enim q̄ pro re querela
est:quā in te mirarer:nisi olim ferme in oibus no-
tassem nullū grauius:nullū crebrius lamētū:adeo
nihil iter homines pauptate meliꝰ nihil odiosius.
¶Do.Pauperior sum in vita.¶Rō. Eris letior
in morte. Nemo tam pauper vixit:ut moriēs nol-
let vixisse pauperior.

A ¶De tenui victu. Dia.X. ¶Do.
Enuis victꝰ est mihi.¶Rō.Et tenuis uo-
t luptas ⁊ mūda sobrietas.An tu gule studio
ɔriū malles?¶Do.Asper est victꝰ.¶Rō
Eq̄nimis fer gule illecebris caruisse:cū ad manuꝫ
sint alie dulciores ⁊ q̄ri faciliores ⁊ ꝑuari. Habet
⁊ suas virtꝰ illecebras:Ciceronis utor v̄bo:has gu
stare ⁊ ruminare cū cepis:illas magnopere nō re
quires. ¶Do. Durus est victꝰ . ¶Rō.Duricies
amica v̄tutibꝰ:mollicies uoluptati.Quot aūt ma
gni viri ultro se uoluptatibꝰ abdicātes:hūc quē tu
refugis victū elegere:quoꝝ aliqui cū possent laute
uesci:panē ⁊ aquā in delitijs habuere?An vo uo-
luptati quenq̄ sic obnoxiū opīnemur:ut non illaꝫ
ualde oderit si adiūctū illi dedecꝰ itueri oculis pos
sit?Sed funesta suauitas:v̄tutū hostis acerrima ⁊
titillatio bestialis:quā qui sequit̄:homo qdē vide
ri pōt:uere aūt aial brutū est. Ad hec ⁊ familiari-
tas ɔcta cū vitijs ⁊ ɔsuetudo reꝝ pessima:mortalē
ꝑstringit obtuitū:ut discerni nequeat:q̄ decorū sit
qᵭ torqueat fedūqꝫ qᵭ mulceat.¶Do.Nimis an
gustꝰ est victꝰ.¶Rō.Immo nimis ampla:nimiū
qꝫ capax gula est.Unū visu angustū:re aūt vnū oi
bꝰ in aiaꝫ irruētibꝰ vitijs patēs iter.Hac flāma libi
dinū:hac torpor igenij:hac iraꝝ ⁊ iurgioꝝ feruor
igredit̄:hac iperiosa cupiditas oia pati iubēs:at-
qꝫ facere dū necessaria creditis:que dānosa sūt ⁊
munimē vite dicit̄:qᵭ ruina est.Hac iuidie faces
⁊ emulatio iplacata idignātibꝰ animis:tā gule ali
um obsequētē q̄ uos esse gloriamini:ide laudē spe
rātes:vnde pudor metuēdus erat.Hac postremo
supbia dum iflatꝰ nec se capiēs uēter:aio suū affri
cat tumorē: ⁊ ꝑsuadet illi esse se hoīe aliqd maius:
ꝙ ambrosia ⁊ nectare pastꝰ sit:vides ut vitiū vnū
ex oibꝰ aditꝰ:neqꝫ hūc si aliter neqt inopie uectibꝰ
clausū cupis. O pauptas amabilis:que ɔtinētie
tibi sumis officiū.Utile est cogi ad id qᵭ facē tua
sponte debueris.¶Do.Tenuis me victꝰ extenu-
at.¶Rō.Malles ne igitur tumefieri?Hec tenui
tas podogrā tuis pellet e finibꝰ:dolorē capitis au
feret:cerebriqꝫ uertiginē uomitūqꝫ ⁊ ructū ⁊ nau-
seā ⁊ sudorē tediūq̄ ⁊ fastidiū tuiipsius:pallorē al
ternū ac ruborē:odorē quoqꝫ ⁊ oris ⁊ corpis tibi
atqꝫ alijs iportunū sistet.Preterea pedes instabi-
les:manꝰ tremulas:nutās caput:quodqꝫ est opti-
mū:aiuꝫ ipm moderabit̄ frenabitqꝫ. Et qd igit̄ tā
mlta corpis atqꝫ ai bona paruo cibi desiderio ac
momētaneo gustꝰ icōmodo tibi parta cōquereris
dignꝰ his ꝑditis gustui deseruire?¶Do. Tenuis
victꝰ me fatigat.¶Rō.Cōtrariꝰ fatigaret:nisi for
te onus requiē uocas. Nū legisti lautioris vite te
dia magna esse:ita ut gnqꝫ diebꝰ ɔtinuis nō possit
sine fastidio tolerari ab hoībꝰ tēperatis ⁊ altiora
spectātibꝰ q̄ palatū ⁊ uētrē?¶Do.Supra modū
victꝰ est tenuis.¶Rō.Fuit etas:qn̄ hic fuisset ⁊ est
adhuc gēs aliq̄ ubi eēt victꝰ amplissimꝰ:Ueꝝ mū-
do in deteriꝰ lapso:uos deterrimi oiuꝫ esse nitimi-
ni publice semp ꝓncipes ruine:ut qui optimi oiuꝫ
fuistis:uersis usqꝫquaqꝫ uestigijs sitis oium pessi
mi: ⁊ in tēpoꝝ vitijs ac locoꝝ ꝓcipuū teneatis gra
dū.¶Do.Uictꝰ tenuis mihi nō placet.¶Rō.Ui
ctū tenuē ⁊ v̄tutis ⁊ uoluptatis amatores ac pa-
troni laudāt:Tu quā hēsim sis amplexus nescio.
Plato Syracusias mēses dānat:nec ullo mō sibi
placē ait:bis in die satuꝝ fieri.Epicurus in oleri-
bus suis uoluptatē ac delitias ponit: ⁊ hūc quē tu
fugis victū rebꝰ ac v̄bis ꝓbat.Deniqꝫ ut ait Cice-
ro: Nemo de tenui victu plura dixit:Tu duaꝝ no
tissimos si viaꝝ duces spnis:qd est reliquū:nisi ut
ipetu tui erroris ⁊ v̄tutis hostē:nec amicā uolupta
tis onerosā seq̄ris igluuiē:fedū finē nec tā hois q̄
iumēti:qᵭqꝫ idignāter ac dolēter dixerim:iumen
ta mltū qdē sed pro captu suo uētri ingerūt : Soli
uos aiantiū dn̄i mēsurā uestrā ⁊ nescitis ⁊ frāgit̄:
Neqꝫ de nihilo est qᵭ multi mirantur:qr patrum
⁊ auorum memoria:vinee multo pauciores eēnt:
hoies aūt totidē aut plures : vina tn̄ viliora erāt:

Sic indies creuit ebriorum sitis. ℭ Do. De lauto victu ad tenuē sum redactus. ℭ Rō. Bene habet: qđ modestia neglexit: iplet inopia. Optimum est sponte agere qđ debeas: primum uel coacte.

ℭ De originali inopia. Dia.XI. ℭ Do.

N paupertate etiā nat⁹ sum. ℭ Rō. Quis
i non nudus utero matris egredit? Nil hic precipuū habent reges. ℭ Do. Anteq̃ nasceret pauper fui. ℭ Rō. Bone memorie es si meministi: delicatissim⁹ si sensisti. ℭ Do. In pauptate sum genit⁹. ℭ Rō. An tue tibi q̃rimonie paruū sūt? Hec non tua qdem sed parentū fuerit. ℭ Do. In paupertate natus sum. ℭ Rō. In paupertate moriturus: Similis principio finis manet: nisi forte morientis langoribus mederi auruȝ censes qđ in arcule fundo est. ℭ Do. In pauptate vite mihi pncipium fuit. ℭ Rō. Medium falsē sepe diuitie: at pncipium ꝛ finem uera paupertas tenet: nudum nasci: nuduȝ mori: humana uere conditio est. Nā quid queso purpureum cubile: qd funeralis lectus aureus: ꝛ quecūq̃ sub ipsum vite finem mortalis ambitio meditata est: qd ad febrem: quid ad mortem ipsamq̃ de qua loquimur morietium nuditateȝ? An ut equū phalere: sic parietē aule delectāt? Mulcere ista oculos possunt intuentium. Sensu carentibus delectabile aliquid inesse pōt: delectatio aūt nulla. ℭ Do. Nudus iops nat⁹ suȝ. ℭ Rō. Humanas res pene omnes alterna sors uariat: Ea deȝ quasdam equat quo reliquarum soletur imparitatem: harum prima ꝛ maxima est ipsa hec originis ac mortis equalitas. Multi ꝛ uarij viuentiuȝ sunt amictus: nuditas vna nascentium atq̃ morientium: nisi q̄ illi multa reperiunt ignari: hi omnia deserunt scientes: ut exigui damni sensum debeat ipsa reruȝ pereuntium lenire cognitio. ℭ Do. Nudus in hanc miseram vitam ueni. ℭ Rō. Id recolens animo equiore abibis nudus.

ℭ De numerosa ꝓle grauis sarcina. Dia.XII.

ℭ Dolor.

Umerosa ꝓle p̄grauat⁹ sum. ℭ Rō. Au
n ro ēt atq̃ opibus ibeciles humeri pmi possunt: nemo tn̄ id querit: sed sic p̄mi gaudet. At qui prima inter ueſtre felicitatis dona numerantur filij. His ne te igit̄ p̄grauatū ꝛ non potius subleuatum dicis? ℭ Do. Multos inter filios inops suȝ. ℭ Ratio. Immo vo filij diuitie tue sūt: Quomodo inter diuitias sis pauper videris. Id enim non nisi auaris ꝛ bonoꝝ suorum ingratis accidit. ℭ Do. Filioꝝ in turba egestate sordida laboro. ℭ Rō. Filij non labor sed requies sunt parētū: lenimen laborum: atq̃ ois solatium fortune si boni sunt: aliogn non de numero sed de moribus est querela. ℭ Do. Filioꝝ acie coartatus sum. ℭ Rō. Cur non potius comitat⁹ ꝛ uallatus ꝛ ornat⁹? Certe non tn̄ patres: sed ꝛ matres ornamēta sua filios uocant. Non audisti: ut Cornelia Africani magni filia: dum pdiues mulier Cāpana: que forte in domū eius hospitij iure diuerterat: muliebriter gloriabunda: sua illi longe preciosissima ostentasset ornamenta: generosam uelut ad emulationem prouocata: colloquiū de industria produxit: donec a scholis filij ei⁹ remanerēt: parui tūc pueri qui magni post fuere viri. Quibus illa cōspectis uersa in hospitam: Ornamēta mea ingt hec sunt. Preclare qdem ꝛ ut tāti patris filiaȝ decebat. Tu aūt ornamenta hec tua uocas ipedimēta. ℭ Do. Quis tot B
pascet filios? ℭ Rō. Is qui te a iuuentute tua pascit in senium: qui nō solū hoies: sed pisces ꝛ quadrupedes pascit ꝛ uolucres. ℭ Do. Quis tot natorū corpa uestiet? ℭ Rō. Is qui nō tm̄ aiantia sed agros herbis ac florib⁹ ꝛ frōdibus siluas uestit. Et qd scimus adhuc forsan hi filij te non modo pascēt ac uestiēt: sed ēt tuebuntur: sed etiam honestabūt. Humanaꝝ reruȝ ut a uoluptate alie incipiūt: in laboreȝ ac dolorē desinunt: sic econtra alie amaro pncipio incepte dulci fine claudunt. Qualis est sors virtuosaꝝ oium fere actionū: que igressos cruciant ac ꝓgressos mulceant. ℭ Do. Pauper cuȝ filijs multis sum. ℭ Rō. Miraris q̄si fecundam virorum non legeris paupertatē. Diuersa sunt operum genera ꝛ uaria dona fortune. Nulli oia cōtingunt: alijs uage merces: alijs rigēs tellus: exāgue alijs metallū: viue tibi diuitie obtigere filij: an vo boues ꝛ pecudes ꝛ asini: cameli ꝛ ꝓfuge apes ꝛ colūbe ꝛ pulli ꝛ pauones: serui deniq̃ ꝛ ancille in diuitijs habebunt: soli filij excludent? ℭ Do. O q̄ multi mihi sunt filij. ℭ Rō. O q̄plures alijs. C
Quinquaginta fuere Priamo: Triginta Orodi Parthoꝝ regi: Cētuȝ qndecim regi persarū Artaxerxi. Septingēti aūt Erothinio regi arabū: quorum fiducia fines hostiū alternis aggressus incursibus: egyptū: syriāq̃ uastauit. Et est sane potētie genus quoddā multos filios habere. Scio auteȝ qd dicturus sis. Hi quos memoras magni oēs reges fuerāt: Mihi lōge alia sors est. Nunqd vo rex fuit Appius Claudi⁹? Profecto ne diues qdē prisco illo seculo: videlicet quo ꝓbrum diuitie habebantur: ꝛ pauptati cecitas accesserat ac senect⁹: ꝛ tn̄ de eo scribens Cicero: Quatuor ingt robustos filios ꝛ quinque filias: tātā domū: tātas clietelas Appius regebat ꝛ cecus ꝛ senex. Neq̃ id mirari est q̄ priuata bene regeret: cū tot obsessus incommodis: ipsam quoq̃ rempublicā gubernaret. Humanoꝝ defectuū magna pars in morib⁹ nō in reb⁹ est. Nō erat Appio sors regia: sed nec optabat: sua sorte contētus: exiguos nō lauticijs sed virtutib⁹ adornabat lares: ꝛ victu tenui amplam familiam nutriebat. Quodq̃ multi reges mesti faciūt ꝛ querali: letus ille ꝛ equanimis faciebat. Nō eniȝ fortunaȝ appetituī: sed fortune equauerat appetitū. Nō erat Appio sors Cresi regis: nec ꝯciuis qdeȝ sui Crassi: sed felicior q̄dā alia: q̄uis angustior sua sors: nec ad alienā sortē: sed sicut boni oēs faciunt: ad suā ꝓpriā se formabat: ac suos. Certe nec ego exigo: ut tu forte alia q̄ tua in tuis utaris ꝛ in te: neq̃ ut cibo aut amictu regio tuos pascas aut uestias. Uescunt lauti⁹ regij iuuenes ꝛ uestiunt insignius: sed nō viuūt meli⁹ nec diuti⁹ nec leti⁹: ꝛ qđ ꝓstat: nec securius nec honestius certe nec sancti⁹. Pro his oibus vnū habent quo excellant: pōposius: hoc est stultius viuunt. Suus cuiq̃ viuēdi modus: sua est mensura: Nec idcirco melior: quo maior: Unde fit ut in tugurio sepe letos videas: mestos in regia. Nō est oiuȝ vna capacitas: sed vnus est fons gratie: Unus ille cui dicit: Aperis tu manū tuā ꝛ imples omne animal bn̄dictione. Quid ad rem uasorum seu magnitudo seu paruitas: ubi par est oium plenitudo? Sed multa desunt pauperibus: quanto plura desunt regibus: cum sit illud Flacci uerissimū expertumq̃: Oꝫ multa petentib⁹

D desunt multa. ¶ Do. Laboriosum negocium mul
tos filios genuisse. ¶ Rō. Quid sub celo mihi nō
laboriosum dabis preter vnam: ut creditur: uolu
ptatem: qua tamen nihil est in fine laboriosius: ni
hil quod tot in animis linquat aculeos? An non le
gis apud Flaccū: ut nil sine magno vite labore de
dit moꝛtalibus? At non audis: q̄d poeta alius nō
ineleganter: hac in parte luserit: Cum enim bona
oīa gratis nobis donata esse diuinitꝰ: pij oēs vno
ore fateantur: non donata dicit ille: sed uendita ⁊
p̄cium statuit labores. Sic enim ait: laboribus uē
dunt dei nobis oīa bona. ¶ Do. Molesta est tāto
rum sollicitudo filioꝝ. ¶ Rō. An non inter ueras
sententias illa est: Non posse inueniri vitam homi
nis carentem molestia? Nec minus illam: Omnē
vitam esse toꝛmentū: Quid filij meruere qui si de
sint: cure alie subibunt? Crede mihi: quocunqꝫ te
uertas: quelibet foꝛtune gradum arripias: ⁊ labo
res ⁊ molestie ⁊ difficultates vite aderunt. Quid
lamentis inanibus opus est? ¶ Do. Filijs multis
E pꝛemoꝛ. ¶ Rō. Sic dicis quasi felicitate depꝛi
maris tua: ⁊ nota pꝛima moꝛtalium tibi cumulati
us obuenisse fers grauiter: mirū genus impatien
tie. ¶ Do. Quid vō tot faciam filiabꝰ? Quis tot
dotes expedict? ¶ Rō. Unus est ⁊ feminaꝝ deus
⁊ marium. Is ⁊ filios tibi pascet ⁊ filias. Utqꝫ il
lis ingenium ⁊ viuendi artes: sic is suas dotes da
bit. Itaqꝫ sic scriptum est: Spera in eo ⁊ ipse faci
et. Quod in te est: optimū dotis genus fuerit: sic fi
lias foꝛmare: ut uel absqꝫ dote recto iudicio place
re ualeant atqꝫ amari. Dotem habuit romanū im
perium Faustina: Et quot reris idotate: castiores:
eaqꝫ feliciores fuerint? Non facit faustū coniugi
um dos sed virtus. Fac si potes: ut tuaꝝ nō pecu
nia optabilis sit: sed pudoꝛ: sed modestia: sed inte
gritas: patientia: fides: humilitas: His oꝛnate ge
nus filie tue: hoc onuste auro: his ancillis comita
te: limen adeant cōiugum: nō diuitum sed ꝓborū:
ubi tutioꝛ sepius pudicitia vitaqꝫ dulcioꝛ q̄ꝫ in tha
lamis atqꝫ atrijs regum fuit.

¶ De amissa pecunia. Dia.XIII. ¶ Do.

A P Ecuniam amisi. ¶ Ratio. Et cū illa curas
multas: periculūqꝫ perpetuū. ¶ Do. Per
didi pecuniā. ¶ Rō. Et laborē custodie ⁊
perdendi metum. Sic perdendo pecuniā: duo bo
na: vnūquodqꝫ ⁊ pꝛestantius amisso securitatem
⁊ requiem inuenisti. ¶ Do. Pecuniam perdidi.
¶ Rō. Bene si te illa non perdidit qd̄ iam multis
possessoribus suis fecit. Noxia enim pecunie foꝛ
ma est: uenenosus fulgoꝛ ac pestifer: Itaqꝫ uelut
serpēs squamis aureis placens: mulcēdo oculos:
aīam ferit. Pꝛoinde si hinc saluus es: gaude tibi
ablatū vnde infici posses teqꝫ illesum inter pericu
la transiuisse: letꝰ stupensqꝫ recogita. Sin infectꝰ:
extirpatam mali causam scito: quo facilioꝛ ad salu
tem reditus sit. ¶ Do. Amisi auꝝ atqꝫ argentum.
¶ Rō. Quid celesti aīo cū terrestribus purgamē
tis? Qui virilius philosophant̄ argentū atqꝫ auꝝ
inter bona non numerant: qui mollius: bona dicūt:
sed non animi: Horum q̄cquid elegeris siue nō bo
num siue non tuū fuit: eque nulla tibi est materia
querelaꝝ. Nam ut oīno bonuꝫ dici uelis: qd̄ mul
ti magniqꝫ negant viri: nō tuum certe sed foꝛtune
bonum uel inuitus dices. Ita nec tu de tuo aliq̄d:
nec de suo illa q̄deꝫ perdidit sed transtulit. ¶ Do.
Amisi pecuniam. ¶ Rō. Ut non amisisses si tua
esset: sic si tua non erat amittere nequiuisti: uere au
tem non tua sed illius erat quē secuta est: imo ne il
lius quidem sed foꝛtune: ut dixi: que eā cui visum
fuerit: bꝛeuē ad usum magno sub fenore mutuat̄:
Disce iā tandem a ꝓpꝛijs aliena secernere. ¶ Do.
Pecuniam amisi. ¶ Rō. Si te adeo nō tue quoqꝫ
cruciant iacture: tibiqꝫ uel alienū aliq̄d demi dole
as: disce illa cōquirere que tua sint ꝓpꝛia atqꝫ per
petua: quoꝝ ⁊ acq̄sitio facilioꝛ ⁊ possessio nobilioꝛ
certioꝛqꝫ. Uirtuteꝫ si q̄sieris nō amittes: Uos au
tem sapientie cōtemptores: cultoresqꝫ ⁊ amatores
pecunie facti estis: Obsoꝛduisse videmini salubꝛi
bus consilijs ac monitis: quecūqꝫ per sanctos at
qꝫ eruditos viros ꝯtra hanc p̄sertim humane par
tem insanie dicta sunt. Audistis Satyricū uestruꝫ
ꝓtestātē: Nā diues qui fieri vult: ⁊ cito vult fieri:
atqꝫ his dictis addentē: Sed que reuerētia legū
quis metus aut pudoꝛ est vnq̄ꝫ pꝛoperātis auari?
Hāc sentētiam Hebꝛeoꝝ Sapiēs q̄ꝫ paucis absol
uerat: Qui festinat ditari inq̄t nō erit innocēs. Au
distis aliuꝫ ex uestris: seu Satyricꝰ sit ille seu Ly
ricus dicentem: Nō domus aut fundus non eris
aceruus ⁊ auri: Egroto dn̄i deduxit coꝛpe febꝛes:
Non aīo curas. Dixerat hoc externus sapiēs ille
bꝛeuissime: Non ꝓderunt diuitie in die ultionis.
Et addiderat qd̄ ꝓdesset: Iustitia enim inq̄t libera
bit a moꝛte. Cum ergo pecunia quam amissam lu
ges in necessitatibꝰ sūmis: nec coꝛpori possit opem
ferre: nec aīo miꝝ: cur tātopere uel optari absens
ualeat: uel amari pꝛesens? His atqꝫ alijs motꝰ ora
toꝛ uester: Nihil est inquit taꝫ angusti animi: tāqꝫ
parui q̄ꝫ amare diuitias. At oratoꝛ ecclesiasticus:
Auaro inq̄t nihil est sceleстius: Nihil est iniquius
q̄ꝫ amare pecuniam. Et q̄ꝫ multoꝝ in hoc vnū con
sentit: imo q̄ꝫ nullius dissentit auctoritas: Frustra
q̄dem p̄ualuit Sapientum sentētijs vulgi furoꝛ.
Itaqꝫ ut nullū iniq̄us: sic nullum ardētius uotum
q̄ꝫ pecunie est: ut ex qua pēdere oīa que optantur
persuasum sit. Clamāt ab aduerso doctissimoꝝ uo
ces hoīuꝫ: clamat expientia ⁊ ueritas: clamat ue
tus ⁊ recēs exēplorum turba. Magnā pecuniam
nulli utilem: multis fuisse pestiferam: cum peccato
ac labore q̄rendā: cū sollicitudine ac pauore seruā
daꝫ: cū q̄relis ac merore ꝑdendā. Dicant pecunie
amatores: q̄d uel in his uerbis falsi: uel in suis opi
bus boni sit. Et ut uera sit estimatio tam laudate
rei: q̄d de hoc q̄sqꝫ viderit aut legerit integrum ac
sincerum: spꝛetis vulgi clamoribus sepositisqꝫ ful
goribus metalloꝝ ad memoriā reuertat̄. Quia vō
non oībus videndi expiendiqꝫ soꝛs eadē fuit: illa
animū subeant que famosis ab auctoribꝰ scripta
nulli vnq̄ꝫ docto legendi audiendiqꝫ defuit facul
tas. Nonne ergo pecuniā peregrinos mores intu
lisse: ⁊ molles diuitias turpi luxu: secula pꝛius in
tegerrima fregisse? Nonne ipsas quoqꝫ diuitias:
auaritiam ⁊ abundātes uoluptates: desiderium
per luxū atqꝫ libidinē pereundi perdēdiqꝫ oīa in
uexisse: ⁊ scriptū ⁊ re ipsa sepe cōpertū est? Nōne
auarū semꝑ egere? Nōne nocēs ferrū ferroqꝫ no
centiꝰ aurū sacrāqꝫ auri famē: nil nō moꝛtalia pe
ctora cogere: pecunieqꝫ aspectu debilitatos spūs?
Nōne auꝝ per medios ire satellites: ⁊ perrūpere
saxa potētiꝰ ictu fulmineo: atqꝫ pudicitie simul ac
vite insidias pꝛouenire? Imbꝛe aureo Danaes ex

pugnata virginitas:ac uatis Amphiarei argolici
caſus ꝓbat:Auareqꝫ ſimul coniugis vna ſiquidē
ruine duplicis cauſa fuit:aurum fatale:quod bene
ſpꝛetum Argie Eriphile male optatum:male par-
tum illius penates irrupit:ſcelerumqꝫ ingentia ſe
mina nouit. Nonne opes falſas ⁊ caducas neqꝫ
pꝛeſtare poſſe qđ ſpondeant:neqꝫ lenire animi ſi-
tum ſed accēdere:neqꝫ curas fugare ſed arceſſere:
neqꝫ neceſſitates tollere ſed augere:ueriſſimeqꝫ ⁊
pꝛopꝛie dictū:Creſcit amoꝛ nūmi:q̄tum ipſa pe-
cunia creſcit?Et illud Neminem pecunia diuitem
facit:Immo cōtra:Nulli non maiorem ſui cupidi
nem incuſſit. Neqꝫ illud minus:Creſcentem ſequi
tur cura pecuniā maioꝛqꝫ fames. Atqꝫ illud:Mul
ta petentibus:deſunt multa:Et ꝑmultis eos indi-
gere:qui permulta poſſideāt.Deniqꝫ quicqđ ſint:
non eſſe perpetuum nec lōgeuum qđem:ut qđ po
ſitum ſit in manibus foꝛtune:ſine intermiſſione uo
lubilibus ſubiectum caſibus ⁊ ſaltem moꝛte perdē
dum.Diues enim cū doꝛmierit nihil ſecum aufe-
ret.Aperiet oculos ſuos ⁊ nihil inueniet: Neqꝫ id
ipſum ſuum nihil in quem uolet transferet:quia in
imagine pertranſit homo:ſed ⁊ fruſtra ꝯturbatur:
theſaurizat:⁊ ignorat cui congregabit ea. His ac
mille ſimilibus circunquaqꝫ ſonātibus doctoꝝ uo
cibus hoīum obſtruxit aures infinita cupiditas:
ut iam fruſtra diuitibus huius ſeculi pꝛecipiatur:
non ſublime ſapere nec ſperare in incerto diuitia-
rum:ſed in deo viuo:qui p̄ſtat nobis omnia abun-
de ad fruendū:bene agere:diuites fieri in operibꝰ
bonis. Nam qui uolunt diuites fieri harū ſcilicet
que vulgo optātur diuitiarum:incidūt in tēptatio
nem ⁊ laqueum diaboli ⁊ deſideria multa ⁊ inuti
lia ⁊ nociua:que mergūt hoīes in interitum ⁊ per
ditionem. Radix enim oīum maloꝝ eſt cupiditas.
Nō magis hūc audiūt ꝯſultorē:q̄ qui ait. Nolite
ſpare in iniq̄tate ⁊ rapinas nolite cōcupiſcere.Di-
uitie ſi affluāt:nolite coꝛ apponere. Neqꝫ hūc ma
gis q̄ ipſius filiū dicentē:Qui confidit in diuitijs
ſuis coꝛruet. Neqꝫ rurſus his oībꝰ magis illū qui
ſuper oēs eſt:cuius doctrina celeſtis: niſi ab inſa-
nis planeqꝫ furētibus cōtēni nequit:qui ꝓfecto di
uitias ⁊ diuitiarum comites:uoluptates atqꝫ ſol-
licitudines ſpinas dixit:ſemē v̓boꝝ ſalubꝛiū ſuffo-
cātes.Dixit hoc cuiꝰ in oꝛe nō eſt īuentū mēdaciū.
Uiua inq̄ hoc dixit ueritas :Ueruntamen putas
inuenerit fidē in terra? Nullam pꝛoꝛſus aut ratā.
Quas igit̄ ille ſpinas:ſuauitatē vnicā atqꝫ dulce
dinem mundus uocat.Et qđ ait qđā:gēmas ⁊ lapi
des:aurum ⁊ inutile ſūmi materiā mali:ſūmi oīs
materiā boni putāt:certatimqꝫ oēs ut ſummū bo
num pꝛeqꝫ oībus appetūt. Iamqꝫ in urbiū plateis
haud ironice ꝓclamat̄:O ciues ciues q̄rēda pecu
nia ꝑmum eſt.Uirtus poſt nūmos. Atqꝫ illđ alte-
rius.Uēde aīam lucro mercare:atqꝫ excute ſolers
oē latus mūdi.Sic nōdum intellectū dei munus:
ſed magnū dei pauperies obpꝛobꝛiū iubet:qđ vis
⁊ facere ⁊ pati.Uerūqꝫ quotidie cernitur qđ ab
alio dictū eſt. Pars viliſſima rerum certamē mo-
uiſtis opes.Quis enim q̄ſo nō hodie ſceleris inſi
gni ꝑmio ⁊ occaſione ꝓpoſita fas oē abrūpit:Po
lydoꝝ obtrūcat ⁊ auro vi potit̄? Pone fidos fr̄es:
pone vnanimes amicos in ꝯſilio:in ꝯuiuio:in cho
rea:dehinc modicū inter illos:nō dicā pomū aure
um: ſed pomi fruſtū iaciat diſcoꝛdia. His olim ar-
mis uti ſolita gladijs ſeria iociqꝫ frangent̄. Sicut
aūt auro nihil ſceleſtius q̄rit̄:ſic ut ad rē redeā:nil
meſtius ꝑdit̄. Peccatū nēpe ingēs aīe iactura con
temnit̄:ꝓrimūqꝫ illi fame dānum ſpernit̄: ⁊ amiſ
ſum tp̄s iter leuia numerat̄. Lēte flent̄ fratres per
diti: lētius parētes:lētiſſime ꝯiuges:ſepe v̓o letiſſi
me:Sole opes flent̄ acriter. Ueriſſimūqꝫ eſt illđ:
Ploꝛat̄ lachꝛymis amiſſa pecunia ueris. Sed mul
ta iam diximus:de quo nunq̄ ſatis:nunq̄ paruū:
ſempminus dicit̄:q2 pecunie ad amorē obſtinatis
animis:nil dicēdo aliđ q̄rit̄ niſi odiū aut ꝯtēptus:
qcqđ vulgatis obſtat erroribꝰ:uel ſimulatū credit̄
uel inſanū. ℭ Do. Perdidi pecuniā. ℭ Rō. Exper C
rectus es:te diuitē ſōniabas. ℭ Do. Pecunia quā
amabā perijt. ℭ Rō. Pecunie neqꝫ amorē neqꝫ
odiū:ſed frugalitatis ſtudiū auaritieqꝫ fugā lau-
do.Ut amare enim puſilli animi: ſic pati nō poſſe
auꝝ infirmi eſt parūqꝫ ſibi fidētis atqꝫ auro ſuccū
bere metuētis. Magnus ille eſt:inq̄t Anneus:qui
fictilibus ſic utit̄ queadmodū argēto. Nec ille mi
noꝛ eſt qui ſic argēto utit̄ quēadmodū fictilibꝰ: ut
intelligas ſeu vitiū ſeu virtutē nō in rebꝰ eſſe ſed in
animis. Nec amatorē pecunie nec oſorem:ſed ab
ſentis cōtemptorem:p̄ſentiſqꝫ diſpēſatorē egregi
um magnū putes. Hanc ſententiā me dictāte ſcri-
pſit Cicero:Cū amorē enim diuitiaꝝ Auguſti par
uiqꝫ animi dixiſſet:adiunxit:Et nihil inquit hone
ſtius magnificētiuſqꝫ q̄ pecuniā ꝯtemnere ſi non
habeas: ⁊ ſi habeas ad beneficētiā liberalitatēqꝫ
conferre.Utoꝛ in re certa claris teſtibꝰ:Et O uti-
nam mihi ſimulqꝫ illis oībꝰ fides eſſet: Nuſq̄ enī
humanū genus tam incredulū: ſeu tā ſurdū eſſet.
Inexhauſtus laboꝛ hoīum querendiqꝫ ardoꝛ ter-
raſqꝫ ⁊ maria uerſans:ꝓbat auaritia:atqꝫ amore
cultuqꝫ diuitiaꝝ non modo virtutibꝰ ſed vite odiū D
indictū. ℭ Do. Pecuniam magnam amiſi. ℭ Rō.
Magnū pōdus ⁊ duꝝ ⁊ graue:ſimul cuſtodis of
ficiū:ut incipiēs dixi: Nēpe de dominis uos cuſto
des iperioſa cupiditas fecit:oīa facere atqꝫ oīa pa
ti iubēs:ſola ut pecunia cumuletur ac ſeruet̄. Ita
que in oppoꝛtunitates uſuſqꝫ hoīū inuenta erat:
in metū ac ſollicitudinem uerſa eſt. Timere ⁊ an-
gi ⁊ circūſpicere domoꝝ incēdia:furū inſidias ⁊
ſeruoꝝ fugā:neqꝫ alijs pꝛodeſſe neqꝫ ſibi:ſed exa-
nime tm̄ ⁊ inutile aurū incubare:he diuitie ueſtre
ſunt. ℭ Do. Pecuniā domi dimiſſam abſtulit ne-
ſcio quis. ℭ Rō. Uile ⁊ caducū eſt ⁊ certe nō pꝛo
pꝛiū qđ furto uel vi eripi pōt. ℭ Do. Pecuniā in E
loculis conſignatā non inuenio. ℭ Rō. Dicā tibi
non antiquam rem. Fuit nuper apud italos nobi-
lis ⁊ egregius qđam vir:poſſeſſionū antiquarum
diues ſatis:ditioꝛ v̓tutū:ſed pecunie nō:ita ut cu-
ius nō cuſtos ſed diſpēſatoꝛ ac dn̄s eſſe didiciſſet.
Erat illi filius ꝑmogenitꝰ:foꝛi negocijs appꝛime in
duſtris:qui vigili cura ⁊ parſimonia ingenti ma-
gnas opes multūqꝫ auri queſierat:Et erat miꝝ vi
ſu:in patre ſene iuuenilis largitas: in iuuene filio
ſenilis tenacitas. Sepe illum pater hoꝛtabat̄ ne
ſuū ingeniū fraudaret:ne pietatis obliuiſceret̄ ac
fame:neue in cōparationē auari ⁊ decꝰ ⁊ debitū
⁊ naturalia ſibi iura vileſcerēt. Deniqꝫ ut ſibimet
⁊ annoſe matri: ⁊ fratribꝰ paruis: ⁊ ꝯſāguineis: ⁊
amicis: ⁊ egētibus pꝛodeſſe aliquādo diuitias ſu
as uellet. In hos enī viſus non in cuſtodiā tm̄ ac
ſupplicium partas eſſe dicebat: hoc pater. Sed

frustra uel surdo canitur uel auaro. Cōtigit tandē pro republica filium abesse: ⁊ cum electis viris ad Romanum pontificem proficisci. Quo digresso: statim pater occasione arrepta: nouis thalami arculeqꝫ clauibus introgressus: thesaurum nulli utile e latebris eruit: seqꝫ ⁊ coniugem ⁊ filios familiamqꝫ omnem exquisitissime induit. Emit equos ornatissimos: uasa argentea: supellectilem speciosam: Ultimo domum amplam: sed minime cultā: nouis auxit edificijs: ⁊ picturis insignibus adornauit muniuitqꝫ rebus omnibus: quas liberalis ⁊ lauta ⁊ abundans vita exigit: Multa ꝑterea pauperibus dedit. Sacculos vero in quibus aurum illud filij fuerat: harena lapillisqꝫ flumineis plenos obstructosqꝫ ⁊ obserrata omnia quoqꝫ prius in statu fuerant dimisit. Que cuncta breuissimo tempore gesta sunt: quod ⁊ uoluntas egregij senis ⁊ pecunia prompta esset. Redeūti dehinc filio: fratres obuij fuere: Quorum ille occursu hesit: indumenta atqꝫ habituz miratus qualē antea non vidisset: quesiuitqꝫ cuius essent equi: vnde ille uestes: leti atqꝫ omnium ignari simplicitate puerili: domini patris esse: multosqꝫ alios domi in stabulo substitisse dixerunt: utrunqꝫ etiam parentem multiplici ac regio esse uestitu. Magis ille magisqꝫ singula cepit mirari. Inde ubi paterne domus limen attigit: vix parentes: vixqꝫ ipsos parietes recognoscēs nec admiratione iam simplici sed stupore plenus atqꝫ extasi thalamum atqꝫ arculam festiuus adijt: ubi cum exterius nil mutatuz cerneret: parumper animo conquieuit. Et quoniam collegarum ꝓsentia ac festinatio amplius non sinebant: raptim arculam aperuit sacculisqꝫ cōspectis solito more turgentibus atqꝫ obstrusis iam securus abijt: mox negocio publico expedito: domum rediens: in thalamo se inclusit: arculaz aperuit: sacculos itrospexit: aurumqꝫ in harenam uersum reperiens exclamauit. Accurrit pater: ⁊ quid inquit rei est fili: qd quereris aut quid fles? Amisi inquit ille pecuniā quā multis quesitam vigilijs: multisqꝫ laboribus in his sacculis dimiseraz: spoliatus tua sum in domo pater. Ad hec genitor: quomodo ait spoliatus es: nōne sacculos omnes plenos video? Ille autem gemens: Harena inqt pater: non pecunia est. Simul hec dicens: apertos patri sacculos ostentabat. Tū senex fronte nihil mota: qd inquit refert fili apud te harena ne an pecunia pleni sint? Memorabile dictum: preclareqꝫ sententie. Siquidem apud multos ociosa pecunia est: nilqꝫ agit aliud nisi ꝙ locū occupat atqꝫ animum: apud plures male atqꝫ improbe operosa: apud paucos demū fructuosa est.

F ¶Do. Amisi pecuniā quaz amabā. ¶Rō. Turpi amore relaxatus es. Nā amor pecunie auaritia est. Minus hāc amabis: minus hāc optabis. Nā ⁊ illud Satyricū experimento cognituz: ꝙ minus hanc optat qui non habet: Optanda autē amissio est: Magni etiam boni: cui inseparabiliter malum maius adiunctum sit. ¶Do. Amisi dulce vite presidium. ¶Rō. Quid scis an amarum potius excidium. Plures multo propter opes q̄ꝫ propter inopiam periere.

¶De uadimonio. Dia.XIIII. ¶Do.

A v Adimonio exagitor. ¶Rō. Amissam pecuniaz querebare: iam porrectā quereris. Nonne ultro te obligans pecuniam proiecisti: vulgaris insania plurimoruz: qua perfacile ⁊ pecuniam perdideris ⁊ amicum? ¶Do. Pro altero fidem obstrinxi meam. ¶Rō. Pro teipso eam solues: ⁊ nil debere ac sine compedibus agere q̄ꝫ iucundum sit: tuo disces incommodo. ¶Do. Uadem pro amico dedi me. ¶Rō. Da posthac amicis egentibus: Aurum: argentum: vinum: oleum: frumentum: uestes: domos: predia: consilium: solatium: cum amicis demum omnia partire: vnum tibi habe nulliqꝫ vnq̄ꝫ tuam dederis libertatem. ¶Do. Promisi pro altero: En soluēdi dies adest. ¶Rō. An tu affuturam ignorabas: an te victurū non sperabas: an non heredem saltem tuum cogitabas: quem spontaneis vinculis inuolueres? Bene autem habet ꝙ in caput errantis pena redūdat erroris. Sentio autem dilatio te fefellit. Media promissionis inter ac solutionis diem spatia uana mente metimini: que ut reliqua tempora longa videntur: duz spectes: dū preteriere breuissima. Uolant enim hore: dies: noctes: hebdomade: menses: anni: lustra: secula: ⁊ que distantissima iudicantur in foribus sunt. Itaqꝫ quod in paucorum interstitio mensiuz nunc stupetis: si aperti essent oculi: clare quidem multis in seculis videretis: Sed uos quasi tempus desiderio uestro pareat: non nature sue: non euenturuz uobis terminum: nec ituros dies fingitis: atqꝫ hac spe uelut oculis clausis precipitium preteruecti uerbo placidi uobis esse videmini ⁊ urbani: pro alio promittentes: quasi non uerba hec ⁊ promissa clandestina mox in publicū eruptura: tumultusqꝫ rerum maximos allatura sint. ¶Dolor. Despondi pro meo amico. ¶Rō. Amicorum indigentijs sis presenti: si quod adest remedio succurrendum. Non te illaqueas utqꝫ in crastinum nil promittas. Quod non dicerem si succurri aliter q̄ꝫ promittendo non posset: nunc quid attinet promittere: quod si implere nō possis: stulte facias: at si possis superuacue? Sed uos rerum auarissimi estis ⁊ prodigi promissorum: quasi vero res ipsas promissa illa non exigant. Quod si dicas defuisse in tempore ferende opis facultatem: fuisse autē de futuro spem: qua postmodum destitutus sis: Nondum ergo didiceras: ut fallacissima rerū omnium spes est. Nihil inuenias ꝙ tam crebro uos fallat. Nihil est tamen cui tam cupide credatis: tā subdola ⁊ tam blanda est: ita se dulciter ac latēter insinuat: sic inuita diuellitur. ¶Do. Uadimonio me addixi. ¶Rō. Credo oblitus illud Thaletis Milesij celebre documentum: Uadimonio adesse noxam. Et quid de hoc ille vir sapiens dixerit: quod memorasse non inutile crediderim: quodqꝫ in latinū uersum ab Ausonio: ad hūc modū sonat. Spōde inqt: noxa ꝑsto tibi est. Per mille possem currere excēpla: ut probē pedes uadesqꝫ penitudinis reos: sed nolo nosatim queq̄ꝫ dicere. Sibi quisqꝫ uerum dicat ⁊ secū putet: spōdere quātis dāno fuerit ⁊ malo. ¶Dolor. Memetipsuz sponte obligās erraui. ¶Rō. Error hic purgatorio igne post obitum nō egebit: ubi admissus est purgabitur. De illorum enim genere est: que suum supplicium secū ferunt. ¶Dolor. Promissione me obstrinxi. ¶Rō. Solutione te libera: ⁊ quem lingua vinculis innexuit: manus soluat: proderit vinctum fuisse cū euaseris: laqueos semper horrebis.

¶De amissione temporis. Dial. XV. ¶Do.

Emporis amissionem fleo. ℭ Ratio. Esset
t hec eo iustior ꝙ̃ superior querela: quo leui
or est pecunie iactura ꝙ̃ tẽporis: ꝙ nec ne
cessaria ad bene viuẽdum est pecunia ⁊ amissa re
staurari põt: tp̃s ⁊ necessariũ ⁊ prorsus irreparabi
le est: nisi q2 nolẽti pecunia: uolẽti aũt tp̃s eripit: ꝙ̃
uis illud fatear grauiora damna esse que culpa
patientis exaggerat: Iustã tamẽ querele causã ne
go: ubi qui patitur: uolens patitur. ℭ Dolor. No
lens ego tp̃s amitto. ℭ Ratio. Quis nolentem co
git nisi cupiditas occupationum mater? Solum
hoc vnum vitium: ait Comicus: affert senect⁹ ho
minib⁹: Attentiores sumus ad rẽ omnes ꝙ̃ sat est.
Senes hic quidem notat. Omnes v̾o iam senes in
hac attentione facti sunt. Omnem etatem: omnem
statũ: omnem sexũ inuasit auaritia: hec temp⁹ mise
ris ⁊ respectum vite breuis hominibus eripit. In
hanc vnã rẽ solliciti: euum omne cõsumitis uestri:
⁊ uestrarũ pene iam immemores uoluptatũ: que
pestis si nolentes inuaderet: posset ⁊ nolenti tem
pus eripi: ⁊ iusta esset super preciosissime rei amis
sione querimonia. ℭ Dolor. Non mihi cupiditas
tempus extorquet sed necessitas. ℭ Rõ. Quenam
queso necessitas ista est: qui tibi preripiat qd̾ vnum
ex omnibus tuum est? Ita dico diuitias: honores:
potẽtiã: clientelas: imperia: ⁊ que sunt huiusmodi
suo iure dat atq; eripit fortuna: tempus inuito nõ
eripitur: sed ipsum per se sensim defluit: non utenti
paulatimq; consumitur. Nec ante perpenditis ꝙ̃
consumptũ est: tũ querele sonãt sere ⁊ inutiles: fle
tur temporis amissio sed siletur culpa. ℭ Do. Me
necessitas sola cogit tp̃s amittere. ℭ Ratio. Que
ro iterum: quenam hec tam violenta necessitas: nisi
forte dñorũ negocijs implicitus tua negligis: qua
si v̾o non ad hec te sola cupiditas ⁊ inexplebilis lu
cri spes impellat? Pone cupiditates proprias:
dominorũ cupiditatibus nõ parebis. Sed hoc vi
rus imedicabile uenis infusum: ⁊ pererrans visce
ra: sensum hebetat: Et nõ solum tp̃s sed libertatem
vitamq; ipsam non sentientibus eripit. Qz si forte
nec tuis nec alienis cupiditatibus: sed curis hone
stioribus tue reipublice tp̃s impenditur: non hec
temporis amissio: sed laudabilis est impẽsa: rẽ ca
ram rei omniũ carissime que in terris sunt largit⁹
⁊ viri boni ⁊ ciuis egregij functus officio es: ꝙ̃
uis non ignorẽ homines: quicquid preter auaritie
studium agitur: vulgo tp̃s perditum uocare: cum
id demum maxime uereq; sit perditum quod illi
studio tribuitur: Et quid scimus an tu quoq; popu
lariter perditũ tempus uoces? Quod si crederem:
omissa incurabilis morbi cura: non iam temp⁹ sed
teipsũ male perditũ faterer. Nam si tempus quod
maluerim: deo tuo: non dicam donas sed restituis:
quod sine uera nõ geritur pietate: ingens atq; inex
timabile lucrũ scito. Pro paruo enim temporis im
pẽdio: eternitatẽ queris: Quis vnq̃ mercator per
mutatione tam prospera usus est? ℭ Do. Prorsus
alia mihi perdẽdi tpis causa est. ℭ Rõ. Nõ intelli
go quã tu mihi causam dicas: Nã si ꝑpter irã: pro
pter mestitiam: ꝑpter amorẽ seu aliam animi pas
sionẽ cogi credis: Falleris. Omniũ eadẽ est ratio:
quam auaritie diximus: omnes uolũtarie: nulla est
violenta. Quod ⁊ sano patet intellectui: ⁊ a Cice
rone multis in locis disputatũ ⁊ creberrime repe
titum est. Si nil horum est in causa: quod alid est
ꝙ̃ torpor ⁊ ignauia? Sic ad id reuertimur qd̾ ait
Seneca: Turpissima est iactura que per negligen
tiã uenit. ℭ Do. Ut amittam tempus mesta neces D
sitas me cogit. ℭ Rõ. Nondum capio quid rei sit:
Nam si te hostis in vinculis habeat: si mors instet
possunt: fateor: actus bonos impedire: sed nõ pios
sanctosq; cogitatus: qui maxime in eo statu emi
nent atq; effulgent. Quibus enim curis temp⁹ cer
te non perditur: nec scio an alibi usq̃ minus: Que
ꝑfecto ⁊ in doliũ Reguli: ⁊ in taurum Phalari
dis itroire possũt: ⁊ in crucẽ Theodori Cyrenei
ascẽdere. Sic quocũq; te uerteris: in te vnũ omissi
tpis culpa reflectitur. At uos ex more naturam ac
cusantes: que uolubile tp̃s fecit: cũ hic nõ eẽt eter
nitas: in omnibus uosmetipsos absoluitis cum rei
omnium soli sitis. Omne enim fere tempus perdi
tis: immo proijcitis: ⁊ quasi rem vilem abiectãq;
contemnitis: quod utinam in virtute saltẽ aut glo
ria poneretis: non in summa semper infamia inex
piabiliq; dedecore: ꝙ̃ꝙ̃ uere: qcq̃d nõ in eos usus
uertit̾ in quos datũ est: ꝑditum dici possit. Ad hoc
sane nasci hoiem: ad hoc tp̃s dari ꝯstat: ut creatorẽ
suum colat: amet: cogitet: quicquid hinc excidit:
perditur haud dubie. Uidete igitur quantũ perdi
ti tẽporis: quantũq; nõ perditi.

ℭ De aduerso ludo taxillorum. Dia.XVI. ℭ Do.

Axillorum in ludo perdidi. ℭ Ratio. Nõ A
t ne tibi dixeram dum vinceres fenus id esse
nõ lucrũ? ℭ Do. Ludo exhaust⁹ sũ. ℭ Rõ.
hic est ludo illi mos: qui medicis peretiguo igesto
plurimũ exhaurire: Crede aũt mihi nũc poti⁹ gau
dendũ ꝙ̃ dum falso gaudio exultabas. Melior est
acris castigatio ꝙ̃ blanda fallacia. Illud te lucellũ
ad ludi uoraginem uocabat: hoc te damnũ idem re
trahet. Satius est turpi freno rectũ iter agere: ꝙ̃
habenis aureis preceps in deuiũ agi. ℭ Do. Ami
si in ludo taxillorum. ℭ Ratio. Uicisti in ludo mo
rum: si quid egeris profundius attendisti: Alioqn
morbo insanabili frustra remedia cogerentur: si ab
hoc baratro nec te damnũ reuocat nec pudor: ubi
rebus nil proficitur: nec quicq̃ v̾bis aggrediare.

ℭ De sponsa alteri adiudicata. Dia.XVII. ℭ Do.

Ponsam mihi sententia iudicialis eripuit. A
s ℭ Ratio. Alijs fraus: alijs vis aperta.
ℭ Do. Iudiciali sententia sponsam amisi.
ℭ Rõ. Quidam dolis: ferro alij: quidam quod fe
dissimũ genus: auro ipsas coniuges amisere: Ni
hil proprium est homini: hinc furta ⁊ insidie: hinc
rapine: hinc preces: hinc precia: hinc ultima rerum
mors. Per hanc rotam temporalium bonorũ dñia
uoluuntur: quodq; est vnius fit alterius: mox ad
alios trãsiturũ. Quod si in rebus utilibus ferẽdũ
in damnosis ac grauib⁹ plaudendũ est. Quid mi
ri autem uolui humana? Homo ipse uoluitur ⁊ nõ
stat: sed ut scriptũ est: ꝙ̃si flos egredit̾ ⁊ conteritur
⁊ fugit uelut vmbra ⁊ nunq̃ in eodẽ statu perma
net: Tu sponsam quereris amisisse: qui fugiendo ⁊
in horas decrescẽdo assidue te amittis. ℭ Dolor.
Sponsam in iudicio amisi. ℭ Rõ. In cãpo alij: Tu
tius est iure congredi ꝙ̃ bello: legibus decertare
ꝙ̃ gladijs. Legisti apud Uirgiliũ inter illos La
uinie competitores quanta lis: ⁊ quis belli finis.
Uictorem sponsa sequitur: victum mors: tibi spon
sa perdita: salua est vita. ℭ Do. Iudex me ꝑuauit B
sponsa. ℭ Rõ. Adulter aut raptor forsitan te pri

nasset. Leuius est sponsam amisisse q̃ꝫ cõiugẽ. In
illa enim spes perditur: in hac res. Minoꝛ est aũt
sperate q̃ꝫ possesse rei: siue ut aliter idẽ: leuioꝛ spei
iactura q̃ꝫ rei. ¶ Doloꝛ. Amisi sponsam in iudicio.
¶ Rõ. Nõ amisisti: sed tuã nõ eẽ didicisti. ¶ Do.
Amisi sponsam. ¶ Ratio. Qui amittit coniugem
multiplici egritudie liberatur: At qui sponsã: pꝛe-
seruat: utrunqꝫ bonũ: sed secũdũ melius. Quid ni
aũt sit melius: nullum pati vulnus q̃ꝫ inflicto vul-
neri remediũ inuenisse? Sed uos animorũ impul-
su: ut Satyricus ait: ⁊ magna cecaqꝫ cupidine du-
cti coniugium optatis: qͦd adepti perpetuis tedijs
⁊ immoꝛtalibꝰ agitetis querimonijs: ⁊ tuꝫ facti pe-
niteat: cũ nõ factum esse nõ põt: cunqꝫ inefficax pe-
niẽtia ⁊ inanis est. ¶ Do. Sponsam ⁊ spẽ pꝛolis
C amisi. ¶ Rõ. Noli lamẽta miscere. Illa eniꝫ pars
est altera pꝛecipitis moꝛtaliũ uoti. Sic eniꝫ ait: cõ-
iugiũ optatis: partũqꝫ uxoris. At nõ semper placi-
tura sed pꝛofutura dant superi. Tenes apud Apu-
leium Madaurensem: ut latronũ lapsa in manꝰ mi-
sella illa virguncula: vnam triuij in partẽ ubi peri-
culi plurimũ loro flectit eũ cui insederat aselluꝫ: il-
le in aduersum nititur: qua securũ iter erat: ⁊ icau-
tam puellaꝫ in sua damna tendẽtẽ tacitus arguit.
Quibꝰ ita luctantibus: latrones quos euasisse vi-
debantur interueniũt: a quibus in captiuitatis mi-
serias virgo in suam pernitiẽ studiosa retrahitur:
Haud absimilis inter diuinã ꝓuidentiã ⁊ huma-
nã stultitiam de itinere vite huius est questio. Illa
futuri pꝛescia eo uos agit: ubi dulcia ⁊ secura sunt
omnia: Hec obnititur ceca qdẽ ⁊ miserijs suis fa-
uens: Inter moras sepe que vitari poterant obse-
quendo ⁊ credendo inopina uos mala coꝛripiunt.
¶ Do. Succubui in iudicio ⁊ amisi spõsã. ¶ Rõ.
Dignus es vicisse: Nam duobus de vna muliere
certantibus: qui mulierẽ habet is perdidit: qui vi-
cit is est victus: qui vincitur is est victoꝛ ac liber.

¶ De Uxoris amissione. Dial. XVIII. ¶ Do.

A Xorem heu perdidi. ¶ Rõ. O pꝛeposterũ
V ingenium stupendũqꝫ hominẽ qui uxoris
in funere lugeat: saltet in nuptijs. ¶ Doloꝛ
Uxorẽ perdidi. ¶ Rõ. O demens: Hymeneũ ca-
ne. Nunc est tempus coronatũ vinctũ vidimus di-
gnioribus iam sertis accingere. Magno pꝛelio vi-
cisti ⁊ longa obsidione liberatus es. ¶ Do. Uxo-
rẽ ꝑdidi. ¶ Rõ. Sic dicis perdidi: quasi qui febꝛẽ
perdit aut scabiem. Interdũ lucri species est ꝑde-
re. ¶ Do. Uxorẽ perdidi. ¶ Rõ. Nunq̃ꝫ tibi foꝛ-
tassis opimiorẽ questũ vna lux attulit: Quãtis cõ-
pedibus elapsus es: quanto naufragio enatasti.
¶ Do. Sed uxorem bonam perdidi. ¶ Rõ. So-
lent id quidẽ omnes dicere: ⁊ qui ꝯtrariuꝫ sciunt:
Ego aũt ⁊ si bona uxoꝛ uel omnino mulier bona:
rarũ mirumqꝫ animal sit in terris: vitande tamẽ al-
tercationis causa permiserim uxorẽ tibi qualẽ di-
cis amissam: Neqꝫ ideo respondebo quod oliꝫ dũ
hec eadẽ questio agereẗ apud Senecam: respõdi:
posse te aliam bonã: uel si feceras facere: uel si iue-
neras inuenire. Muto sentẽtiam: Nolo te sepiꝰ reꝫ
periculosissimã retẽtare: quod ⁊ si semel bene ces-
serit stulte repetitur. Citius centũ sui similes mu-
lier mala q̃ꝫ vnã bonã reperiet. Quobrẽ qui malam
habuit: similẽ timeat. At qui bonã similẽ ne speret
Sed uterqꝫ pariter: ille aduersitatẽ cumulare: hic
ꝓsperitatẽ suam defoꝛmare caueat. Sic in oẽm ca-

sum secũdo ꝯiugio abstinendũ. Tu nunc ergo si ut
ais bonã cõiugẽ amisisti: ꝑterito potius gratulare
q̃ꝫ futuri spem cõcipias: Neqꝫ ꝙ puppe itegra lit-
tꝰ attigeris crebꝛo nauiculã uentis credas. ¶ Do.
Coniugij vinculum quo tenebar moꝛs dissoluit.
¶ Rõ. Noli te rursus innectere: cogita q̃ꝫ optabi-
lis: q̃ꝫqꝫ incõparabilis sit libertas: Et cõsiliũ Cice-
ronis amplectere: Qui uxorẽ viuacissimã ⁊ aduer-
sus quã frustra moꝛtis auxiliũ expectãdũ esset: dũ
repudio dimisisset: hoꝛtantibꝰ amicis ut aliã duce-
ret: non posse simul se uxori ⁊ sapientie studio da-
re operam respondit. ¶ Do. Uxorẽ bonã perdidi
¶ Rõ. Quid si hoc etiã nõ iactura sed lucrum: ⁊
magni fuga periculi est: Ut eniꝫ sit bonã reperire:
cõstantem ubi queremus? Notũ illud summi uatꝭ:
Uariũ ⁊ mutabile semper femina. ¶ Do. Uxorẽ
bonã ac iuuenili euo floridã amisi. ¶ Rõ. Paruꝫ
ne igiẗ noti feminei mores sunt? Quã multas pu-
dicissimas adolescentulas: impudicas ac lasciuas
anus vidimꝰ? Ardoꝛ nẽpe libidinis q̊tiens uetule
ossibus incubuit: quasi ignis in ligno arido violẽ-
tius estuat. Uel instantẽ ergo vite mutationeꝫ: uel
ut inde periculũ nõ esset: uẽture utiqꝫ senectutꝭ põ-
dus ac fastidiũ declinasti. Graue iuuenibꝰ cõiugij
iugũ senibꝰ grauissimũ: durũ: impoꝛtabile. ¶ Do.
Amisi iuuenem uxorẽ. ¶ Rõ. Seu pꝛoles ex con-
iugio queritur: seu uoluptas: quorũ alterũ mariti
est alterũ adulteri: ad utrumlibet aptioꝛ iuuentus
Siue his aũt ab uxore perceptis: siue horum alte-
ro: eo illã ꝑuenire optabas: ubi inhabilis ad utrũ-
qꝫ esset: siue ad hec natura inhabilẽ senio fieri pos-
se habilem sperabas: quid nisi uotum superuacu-
um: spes insulsa est? ¶ Doloꝛ. Amissa dulci coniu-
ge solus sum. ¶ Ratio. Inuidiosa ṽo solitudo est:
magis caruisse comitibꝰ. Uacuo nihil mollius est
cubili: nihil durius: occupato: animis dulces som-
nos ⁊ vigilias honestas amantibus honestumqꝫ
aliquid altumqꝫ uersantibus: Nil egregijs ce-
ptis infestius muliebꝛi consoꝛtio. Nec me fugit
quid aduersus hec dici soleat ab his quos mise-
rie delectãt sue: Matrimoniorũ inquit expertes
matrimonia condẽnãt: Et ut est in ꝓuerbio vulga-
ri: Uxorem uerberat qui nõ habet: Ego cõtra nul-
los de coniugio queri solitos audiui: nisi qui sarci-
nam cõiugij pertulissent. ¶ Do. Cõiugẽ amisi opti-
mã. ¶ Rõ. Et que optime queqꝫ virorũ amantissi-
me videnẗ çelo ac suspitionibꝰ aliq̃ꝫto ceteris acri-
us inardescũt: quo incẽdio cõflagrare pacẽ dome-
sticã est necesse. Quoꝛsum igiẗ querele? Perdidi-
sti uxorem: inuenisti libertatẽ: celibatũ: pacẽ: som-
nũ requiem. Iam tranqllã sine litigio noctẽ ages.
¶ Do. Sine uxore suꝫ. ¶ Rõ. Et sine aduersario
iam tui rerumqꝫ dñs tuarũ esse incipis. Ante lucẽ
lectulo matutinus domo egredi: uespertinus regre-
di: solus aut cũ quibꝰ uoles totos dies agere: nul-
lo rationũ exactore permitteris. ¶ Do. Uxorẽ per-
didi. ¶ Rõ. Perdita dudũ ac repudiata requies
in cubiculũ reuocãda erit. Illa tibi uxore qualibet
utilioꝛ comes. ¶ Do. Uxoreꝫ bonã ac decorã per-
didi. ¶ Rõ. Stulti ẽ cõpedes suas q̃ꝫuis aureas
amare.

¶ De impoꝛtuna uxore. Dia. XIX. ¶ Do.

Xorem patioꝛ molestã. ¶ Rõ. Feliciꝰ ami-
V sisses: At qui mõ perditã q̃rebare. ¶ Do.
Uxorem patioꝛ inquietaꝫ. ¶ Rõ. Pꝛimo

labori uenia forsan aut miseratio: secundo nõ nisi odiũ debetur. τ quẽ vna uxor nõ castigat: dignus est plurib⁹. ℂ Dolor. Infestã patior uxorẽ. ℂ Ratio. In alijs utcunqꝫ fortunã culpes: In uxore aũt τ presertim altera non aliuꝫ q̃ teipm: hoc tibi malum tu fecisti. ℂ Do. Uxorẽ patior ꝑcacẽ. ℂ Rõ. Uadas succẽde paleas: tegulas frange: de reliquo tibi prouisum est: Ita vo cumulate que te domo pellãt aderũt: fumus: stillicidiũ atqꝫ uxor. ℂ Do. Perfidam patior uxorẽ. ℂ Rõ. Iã ꝑiculo res nõ uxor Agamemnonem: uxor Africanũ morti dedit ut Amphiareũ: ut deiphobuꝫ: ut Sansonẽ sileam aliosqꝫ q̃s numerare lõgũ ẽ. Illi q̃dẽ ꝓrsus inumerabiles: quos uxores nec mori cogũt: nec viuẽ patiuntur. ℂ Do. Mala mihi nouissima explicas: remediũ q̃ro. ℂ Rõ. Erũt qui suadeãt ut castigeſ τ prauos mores ad rectũ reuoces: totũ te huic vni negocio impẽdas: Ego aũt quid: castigãdã uxorẽ si castigando proficias: nõ nego: Si id frustra est: sola restat patientia. Hanc amare: quodqꝫ inuitus faceres: uolẽs fac. Est Uarronis Satyra: Menippeaꝫ uocãt: de officio mariti. Ibi de hac re illi⁹ docti viri consilium breue sed efficax his uerbis expſſum leges: Uitiũ uxoris aut tollendũ: idest corrigendũ: aut ferẽduꝫ est. Et dicti ratio breuis quoqꝫ sed elegans hec affertur. Qui tollit vitiuꝫ inquit: uxorem cõmodiorẽ prestat: qui fert sese meliorẽ facit. Quod dictũ scriptores alij sic interpretati sũt. Eiusmodi vitiũ uxoris: si corrigi nõ possit: ferẽdũ esse: quod fieri a viro salua possit honestate: ꝙ vitia nẽpe flagitijs leuiora sint: eãqꝫ nõ aliam sniam fuisse Uarronis. ℂ Do. Procax τ morosa est uxor ℂ Rõ. Fer mores: si imutari nequeũt: τ q̃liter foris viuas domi disce cũ Socrate. Et si ille duas simul pertulit: alij plures: vni ne succumbas sarcine? ℂ Do. Molestã uxorẽ habeo. ℂ Rõ. Cui vo non possit uxor molesta cõtingere: nisi qui se nuptijs cõstãter abstineat: cũ τ Hadriano principi τ quo nil altius nil mitius Augusto: Sabina illi huic scribonia: utraqꝫ cõiunx dura ac peruersa moribusqꝫ asperis digna repudio: Et Catoni Censorio taꝫ rigidi tanqꝫ inuicti viro animi: cũ Paula quedã violenta uxor ac superba contigerit: quod mireris: humili etiã orta progenie: ne quis hoiuꝫ speret ignobilitate uel inopia uel oio aliter q̃ ꝑpetuo celibatu ꝯiugij subterfugisse molestias: Sed q̃s fuga nõ euaserit: patiẽtia perferẽdas sciat nec luctãdo nec calcitrando se torqueat ac iugũ sponte susceptũ iactabũdus exasperet. ℂ Do. Importunã prorsuſ τ indomitã fero uxorẽ. ℂ Ratio. Bñ agis: ferẽdũ ẽ eteni q̃d deponi neq̃t τ si ꝑmat. ℂ Do. Molestissimã hẽo uxorẽ. ℂ Rõ. Hẽs vñ patiẽtie laudeꝫ queras: vnde discas requiẽ optare: vnde peregrinari ameſ reditũqꝫ oderiſ ubi uocẽ exerceaſ ac bacillũ

ℂ De raptu coniugis. Dial'. XX. ℂ Do.

Uxor mihi preripitur. ℂ Rõ. Uiolentuꝫ oẽ molestũ patiẽti fateor: At res ipsa si per te illã estimes: quaꝫ queso tante molestie causam habet: cum profecto si inportuna est uxor: ei⁹ amissio magni oneris sit leuamen? ℂ Do. Rapta est coniunx. ℂ Rõ. Si incõmodũ corporis curãti premiũ debetur: quid non leuanti animi anguoreſ ac molestias debeatur? Siquis tibi medicus tertianã febreꝫ abstulisset: τ gratiã illi haberes τ precium dares: quid nunc facies continuam auferenti? ℂ Do. Rapta est uxor. ℂ Rõ. Nescis quid raptori debeas: cura ingẽs indecisumqꝫ litigiũ vna cũ coniuge forsitan τ graue periculuꝫ tue domus limẽ excesserit. Multi perierũt qui vixissent si uel raptu uel aliter coniugibus caruissent. Inter vite mala nihil peius q̃ intestina discrimina. ℂ Do. Rapta uxor abijt. ℂ Ratio. Si coacta iuit ignoscito: At si uolens: vno actu duplex tibi queriť vindicta. Nã τ adultera suum ad raptorem abijt: τ ille tuum virus suam transtulit in domũ. Qualem enim mecho speret que talis fuerit marito? ℂ Do. Uxor cum raptore libens abijt. ℂ Rõ. Sine paululum: Alteri quidẽ alterius fastidium non longa dies attulerit. Si ante flagitium cogitarent homines: nõ eousqꝫ precipites ad peccãdũ essent nũc feruidos appetitus sera damnat penitentia. Nil nisi post factũ cernitis: a tergo oculos hẽtis: ceca frõs est. ℂ Do. Rapta est uxor mihi. ℂ Rõ. Hoc genuſ iniurie nec regeſ euadere potuere: Et Syphaci Masanissa: Philippo Herodes suam abstulit. ℂ Do. Rapta est mihi coniunx. ℂ Ratio. Quod semel tibi: bis accidit Menelao.

ℂ De impudica uxore. Dial'. XXI. ℂ Do.

Impudica uxor domi ẽ mihi. ℂ Rõ. Mallẽ rapta esset aut etiã importuna: moribusqꝫ asperis poti⁹ q̃ lasciuis ac turpibus. Ferẽda tñ omnia ingenti nisu ingentiqꝫ animo: τ rerum mortalium contemptore. Innumerabiles sunt hominum miserie quib⁹ omnibus vna virtus obijcitur. ℂ Do. Impudica mihi est uxor. ℂ Rõ. Pudicitia isignis imperiosas efficit matronas. Nihil metuit que sibi nihil est conscia. Huic malo igitur hoc saltẽ boni inest: esse iã molesta minus icipiet minusqꝫ insolẽs. Lesa enim cõsciẽtia femineũ ꝑmit animi tumoreꝫ: τ sepe obsequẽtior in reliq̃s viro est: que se meminit impudicam. ℂ Do. Lasciua est uxor. ℂ Rõ. Non mirandũ si formosa: non curãdũ si deformis. ℂ Do. Uxor ipudica est. ℂ Rõ. Pulchra dum limẽ uxor subit: subire debe: animũ illõ Satyrici: Rara est adeo ꝯcordia forme atqꝫ pudicitie Nam si turpis insaniat: prope gaudendũ est causã adesse diuortij. ℂ Do. Adultera uxor est. ℂ Rõ. Adulterium sepe quidem eque ardentius expetiti coniugij: sepe vnũ alterius adulterij pena est: eoqꝫ iustior si multoꝝ. Cogita tu vnq̃ alij feceris: vnde hoc tibi fieri ab alio nunc dignuꝫ sit. Iniusta enim atqꝫ impudens est querela: pati ꝙ feceris indignãtis: Et ab alio expectare: alteri quod feceris. Lex moralis iubet: Et facere alijs: quod tibi ab alijs fieri uelis: sane adeo digna est: ut illud prophani etiã cogente sententie grauitate atqꝫ equitate laudauerint. Sed mortalis petulantie licentia: legum salubrium abrogatrix: omne fas nefasqꝫ confundit. Itaqꝫ passim adulteri occursant: qui cũ thalamos vicinorũ cõiugiaqꝫ fedauerint: suas interim coniuges uel in publico cerni nolint: Et siqs in illas oculum deflexerit insaniãt. Sic seuerus alijs: sic indulgens sibi: sic iniquus rex arbiter quisqꝫ est. ℂ Do. Coniugalis mihi fides frangiť. ℂ Rõ. Uide ne tu hanc alijs non maritis tñ sed uxori tue fregeris. Nam sunt qui ab uxore exigunt q̃d non prestant. Qui lasciuiam suam titulo urbanitatis excusent: alienaꝫ ut grauissimũ scelus seuerissime puniẽtes qui cuncta sibi permiserint: cuncta negent. Iniquissimi iudices qui de pudicitia iudicent ipudici: im-

pūne paſſim agūt oīa: ⁊ ceu ſoluti legibus: uaga libidine rapiuntur. Uxor oculū parūper inflexerit adulterij rea fit: quaſi vō dñi nō mariti ipſi quidē Ille aūt nō uxores diuine atqꝫ humane domū ſocie ſed capte ex hoſtibus aut empte p̄cio ſint ancille: cū ⁊ ſi obſequij pluſculū fidei nihil plus tua tibi coniunx debeat q̄ꝫ tu ſibi: Par debitū: equus amor: mutua cōiugij fides eſt. Nō excuſo uxores: viros arguo: primamqꝫ illius culpe partē tribuo. Perſepe eniꝫ uxori dux atqꝫ exemplū laſciuie vir fuit ⁊ inde mali proceſſit initiū: vnde remediū debebat: q̄ꝫuis aūt pudor femine proprius: viro certe prudentia atqꝫ ꝯſtātia ſua eſſe debet. Itaqꝫ oīs in viro q̄ꝫ in muliere demētia animi leuitas: eo eſt fedior: quo viro debita magis eſt grauitas. ¶ Do.

D Coniugis adulterio meſtus ſum. ¶ Rō. Uſitat⁹ dolor: uet⁹ iniuria: nec minus crebra. Vix crebrior coniugij q̄ꝫ adulterij uſus eſt. Deniqꝫ hoc eſt: qđ ut ait quidā nec permitti: nec ꝓhiberi pōt: quia ſcilicet alterū honeſtas: libido alterū fieri uetat. Tu ne tibi ergo feminā vnā tuā totā atqꝫ integrā uoluiſſes: quod nec ferociſſimis tyrannorū: nec regum maximis potuit tua etate cōtingere nec priore potuerat? Mitto recentia: ne quos forte p̄ſītium offēdam: Tutius eſt Herculē ferire q̄ꝫ villicū. Nec vō cunctaueterū attingam: Formidatiſſimorū ſummorūqꝫ hominū fame parcaꝫ. Noſti aūt hiſqꝫ uel in ſilentio gemitū tuū frena: alioqn urbē luſtra ſcrutare viciniā: dextera leuaqꝫ aderunt qui uel neglectū geniū calcatāqꝫ thori fidē lugeant uel ignari ſoli vulgo noti decoris rideant. Crebriora illa quidē nunq̄ꝫqꝫ non auribus modo ſed oculis: quocunqꝫ terrarū perrexeris defutura. At maioribus maior ineſt cōſolatio. Reges cogita quos vidiſti ac terrarū dominos: dehinc ſcriptis famaqꝫ cognitos recordare. Reſpice ⁊ Arthuri fabulam ⁊ hiſtorias reliquorū: In mentē redeat Olympias Philippi: Cleopatra Ptolemei: Agamēnonis Clytemneſtra Menelai Helena: Paſyphe Minois: Phedra Theſei: ne ue ipſaꝫ urbē romā oliꝫ quoqꝫ diū quodā quaſi pudicitie templū eſſet mali huius exorteꝫ credas. Redeat ad memoriā Metella uxor Sylle: illius qui ſe eius noſcet adulteria: nō tantū rome: perqꝫ omnē Italiaꝫ vulgata: ſed que Athenis etiam per greciam cantabant: minime ut arbitror felicis nomē ſibi prorſus idebitū uſurpaſſet. Poſt hanc Julia Agrippe: quam hinc a flagitio viri virtus: hinc maieſtas p̄ris abſterſiſſe debuerat: ſimulqꝫ huius filia ⁊ nomine ⁊ laſciuia matri par: harūqꝫ ſeu vite ſeu fortune ueſtigijs herens Julia Seueri: non ſat pudicitie fauſtū nomē. Quid Domitiani coniugem Domitiam? Quid Herculanillaꝫ Claudij: ſeu quādo hic adulterarū fortunat⁹ cōiugū princeps fuit: eiuſdē Meſſalinā ſummū imperij probrū loquar: que ſecordem virum ac ceſareū deſerens cubile: noctu lupanaria circuibat: illa faciens que referri etiā pudor prohibet? Quid has ego: quidue alias ſtringā: ſeu quis fornix anguſtis meretricibus nō anguſtus ſit quaruꝫ cōmemoratio fateor: nec honeſta eſt: nec ulla ex parte adulterij crimē leuat: quin potius grauat? Habet tamen haud ſpernendā conſolationis efficaciam ſimilitudo conſpecta miſerie ac paritas erūnarū: nō quod alieno quiſq̄ꝫ niſi maliuolus delectetur malo: ſed q̄ꝫ humilioris fortune hominē idignāter pati que totiens mundi dños paſſos nouit: uel nō ferenda mollities: uel ſuperbia videatur. Toleranda cuiqꝫ ſua ſors. Illa equius: quā cōmunē paruis conſtat ac maximis inuidioſiſſimiſqꝫ mortaliuꝫ. Proinde non hominibus tm̄ nuptas: ſed deo etiam deſponſatas: ī hec flagitia labi ſolitas vides: Ac ꝓh pudor nec tanti ſponſi reuerētia: infelicem p̄cipitēqꝫ aiam frenat. Cui autem parcet effrenis ac rabida libido: que nec celo parcit nec celeſtem metuit vindictam ſeu quib⁹ abſtineat: que nec deō ſacris corporibus abſtinendū cenſet? Nec vō tantū hac etate monſtra hec tam feda libidinū cernuntur q̄ꝫuis nulla vnq̄ꝫ recto iudicio fediora eſſe potuerint leſiqꝫ maioris irā merita: Sed euo illo quo ita prodigū ſcelus erat: ut nunc virtus viſa equidē ac punita noſcuntur. Uirgines ipſe ueſtales quaꝝ exactiſſime caſtitati tribunitiaꝫ ac cenſoriam poteſtatē ceſſiſſe non puduit quas ſuorū triumphantium curibus inſediſſe: ne quoq̄ꝫ forte triumphus impedirent quas poſtremo noxios caſu obuios a ſupplicio retraxiſſe: legumqꝫ ⁊ capitalis ſentētie vim fregiſſe ſola virginitatis maieſtate cōperimus: quaꝝ p̄terea ex diuerſo non facinus tm̄ turpe: ſed habitus aut ſermo liberior: pena graui atqꝫ infamia nō carebat: ⁊ honoris tm̄ ⁊ decoris immemores: ⁊ terroris inceſti ue dānateqꝫ ⁊ defoſſe ſub terrā viue per hiſtorias occurſabūt. I nūc tot exemplis ⁊ tā claris ⁊ tā ſacris obrutus in tanta pudicitie ruina: tot probris illuſtriū concuſſam paululū humilioris cubiculi fidē defle. ¶ Do. Uxor adultera eſt. ¶ Rō. Id nonnullis mutande in melius vite cauſa fuit: qui maritali cōpede liberati: reiectoqꝫ graui faſce ire altius ceperūt. Quid te uetat cōiugis feditatē primū quoqꝫ tibi gradū facē ad vite liberioris aſcenſum? Sepe ⁊ pondus: ſepe ⁊ comes pedes expeditiſſimos retardauit. Ibis oci⁹ quocūqꝫ decreueris ſolus ac uacuus. ¶ Do. Turpitudine uxoris infamor. ¶ Rō. Ex alieno peccato dānū dolorqꝫ naſci poteſt: nō infamia: ſicut ex aliena virtute gaudium: non gloria: tua te virtus aut vitium glorioſum efficiet aut infamē. ¶ Do. Coniugis uxor infamia. ¶ Rō. Uel ſile: uel fuge: uel ulciſcere. Mediū fecit ille vir ſanctus nactus de ſimplicitate cognomē: ⁊ profecto primū molle nimis: tertiū p̄edurū: mediū honeſti humaniqꝫ conſilij videatur: his ꝑſertiꝫ quoꝝ media itidē eſt fortuna Nā ſupbis potētib⁹ fruſtra lex ponit. Uolūtas: libido: ira: impetus: hec potētis inſolentie leges ſūt. Omne vulnus ferro reſcindēdū putāt: multa ſunt aūt que nō ferro egeant ſed fomētis. ¶ Do. Impudica eſt uxor. ¶ Rō. Si pati eligis: etas fortaſſis illā franget: ⁊ labor: ⁊ filij: ⁊ morbi: ⁊ reifamiliaris anguſtia qbuſdā frenū utile pudor fuit. ¶ Do. Uxor ifamis abijt. ¶ Rō. Opta ne redeat: ne abierit ſerū uotū. ¶ Do. Uxor adulterum eſt ſecuta. ¶ Rō. Malles ne tuū in cubiculū adulterū induxiſſet? Hic ſaltē pudor ipudice fuit turpē vitā procul agere: pepcit oculis erubuitqꝫ p̄ſentiaꝫ tuaꝫ. Impudicitiā potes accuſare: nō fugā. ¶ Do. Feda uxor abijt. ¶ Rō. Si de hoc doles: dignus es ut māſerit: dignus ut redeat.

¶ De uxore ſterili. Dial. XXII.

¶ Do. S Terilis uxor eſt mihi. ¶ Rō. Unū coniugalis incōmodi remedium ſterilitas obſe-

quiosas facit atq̧ humiles. Que plurimos parit: iã nõ uxorẽ se credit esse sed dñam: sterilis aũt flet τ tacet. Annam Helcane meministi. ℂDo. Uxor mihi sterilis obtigit. ℂRõ. Modo de cõiugis impudicitia q̃rebaris: nunc de sterilitate ꝯquereris. Atqui si ea q̃rimonia iusta fuit: hec iniusta est. Expedit impudico viro ut sterilis uxor sit: nõ pascet filios alienos: quod est in omni uxoris iniuria ac feditate durissimũ: si miserũ uxor adultera: miserrimũ τ fecunda. ℂDo. Uxor est sterilis? ℂRõ.
b Quid ergo: tu puerperã eiulãtẽ audire τ nutrices litigãtes τ uagiẽtes infantulos maluisses? Sterilitas oĩa tedia hec submouit. ℂDo. Sterilis uxor est. ℂRõ. Uide ne: quod multi faciunt: vitiũ tuũ alteri obijcias. Multe vni viro nuper vise steriles nupte post alijs peperere. ℂDo. Sterilis ẽ uxor. ℂRõ. Quid scis qualem tibi filiũ pareret si fecũda esset? Quarundam partus fecunditatẽ odiosaꝫ τ sterilitatẽ fecit optabilẽ. Nõ tulisset imperiũ romanũ portẽta illa feralia: Caium: Caligulã: Nerone: Cõmodũ: Bassianũ: si Germanicus: si Domiti⁹ si Marcus Antoninus: si Septim⁹ Seuerus aut nullas uxores aut steriles habuissent.

ℂDe Filia impudica. Dia.XXIII. ℂDo.

a Delicata nimis est filia. ℂRõ. Duas se habere filias delicatas: sed ferẽdas tamẽ: rẽpublicã scilicet τ Iuliã dicere solit⁹ fertur Augustus Cesar: Julieq̧ animũ letũ quideꝫ usq̧ ad speciẽ ꝓcacitatis sed reatu liberũ. In utraq̧ tñ ita sentiens princeps sapientissimus fallebat̃: Nã τ respublica iã pridẽ ab illa sua prisca virtute fornicari ceperat: τ filia nõ tã delicata q̃ probris solũ patrẽ latẽtibus deformata erat: qua tandẽ sero licet erupere: Secũdũ tamẽ hãc sententiã delicata potest esse filia sed pudica. Quod ut permiseris: negari illud certe nõ põt: Pronũ τ breue iter ad impudicitiã esse delitias. ℂDo. Filia lasciuire incipit. ℂRõ. Occurre principijs: dura ferro: tenera digitis conuelluntur. Qui sibi uel alteri habitum querit: a teneris annis incipiat. Facile τ tractãtur mollia τ flectuntur. ℂDo. Lasciuire incipit filia.
b ℂRõ. Lautas dapes τ uestes illi molles ac fulgidas: anulosq̧ τ armillas detrahe: τ quicquid est aliud quo τ ipsa sibi placeat τ placere alijs studeat. Obijce illi domesticas curas: pensa: acus τ colos: τ si q̃d est operis q̃d suaues ac molles manus in callum duret. Seduc eam a spectaculis: a ꝯcursu populi. Festis etiã diebus illam domi contine: Nullũ uagis ac discolis cogitatibus tp̃s linque. Occupatio τ labor τ incultior habitus τ vict⁹ asperior τ secessus: inq̧ vnũ aliquid iugis intentio: Ad hec testis charus ac uerendus freques admonitio: dulces mine: τ si quando res exigat aspere: He sunt castitatis aduersus impudicitiã fere ac uectes: qui τ insultãtes ocioso animo passiones arceant τ ingressas eijciant. ℂDo. Filia impudica est.
c ℂRõ. Ecclesiasticũ consilium: Super filiam luxuriosam confirma custodiã: ne q̃n faciat te in obprobriũ uenire. Et si aũt nihil pene tristius pati possis modo tamẽ paterni officij nihil omiseris: Est vnde mestum te soleris. Tuus enim põt esse dolor: sed nõ pudor quidẽ nec crimẽ: Nã precipiteꝫ in libidines animũ frenare difficile est ualde: τ nisi de⁹ ipse manum adhibeat: impossibile homini. Tant⁹ est enim impetus tanq̧ effrenis: ut contra eũ frustra sepenumero parẽtes: frustra τ fratres: frustra etiã ipse vir laboret. Neq̧ id mirũ cũ sit scriptũ: Aliter non possum esse cõtinẽs nisi deus det. Neue hinc pudicitie excusatio ulla sit: dat hoc deus pia fide poscentibus: quodq̧ in se est annitentibus ac sciẽtibus cuius sit donũ: riteq̧ τ ipsum estimãtibus τ auctorem. ℂDo. Filia adultera est. ℂRõ. Si nupta: habes participẽ generũ doloris: Habes τ ipsum Cesarẽ Augustuꝫ τ iniurie comitẽ τ ultionis exemplũ.

ℂDe aduentitio dedecore. Dia.XXIIII. ℂDo.

a Alieno crimine infamor. ℂRõ. Dicebam modo τ sic est: Alieni te criminis dolor attingere potest: nõ infamia. Ueruꝫ loquor. Falsa eniꝫ ut sit dura: durabilis nõ erit: τ infamiã τ gloriã ut longeua sit: tuo tu quidẽ ex agello animi propria vitẽ falce messueris. ℂDo. Alieno crimine mestus sum. ℂRõ. Credo hercle. Esto autẽ tua letus innocẽtia: nisi magis alieno tangeris q̃ tuo: nõ ut patrimonij hereditas sic τ fame est: τ si esset repudiari posset. Onerosam τ infamẽ hereditatẽ adire nemo cogit̃: Nũc ut dixi: nominũ successio nulla est. Nulli agnationũ aut cognationũ gradus hac in re: seu tu clarum tibi: seu tu fuscũ nomẽ optaueris: a te illud nõ ab alio petendum erit: tuis opus est meritis: Est q̃n quidem alienis nec fedari potes nec ornari. Quid tabellionẽ aspicis: quid te stantẽ: quid amãtissimo clarissimoq̧ seni tuo fidis seu quid horres obscurũ: nec uerũ decus inde nec dedecus? Nõ legat̃ fama sed querit̃. ℂDo. Meorũ grauor infamia. ℂRõ. Immo quidẽ tua te premit opinio humane miserie radix ingẽs. Pone illã falso fasce leuaberis. ℂDo. Meorũ criminib⁹ infamor. ℂRõ. Nego id quidẽ fieri posse: sed ut fatear: prestat tamẽ alienis te flagitijs infamẽ esse q̃ alios tuis. Multo est enim grauius peccati pondus q̃ infamie: ubi peccatuꝫ illic miseria uera est. Contra aũt: falsa infamia uere miserie nihil habet falsa gl'ia: plebeios licet aĩos: Illa pũgat: hec mulceat. ℂDo. Meorũ ifamia nõ tãgi nequeo. ℂRõ Tãgi piũ: sterni miserũ. Proinde dũ reliquie spei sunt fũmo studio tuoꝝ fame atq̧ inde suscepte perturbationi tue ꝯsule. Si spes oĩs abierit: illis omissis sollicitudinẽ atq̧ angores deponẽdos censeo: Nã τ incassũ niti τ tristitie materiã aucupari par demẽtia est. ℂDo. Seruilib⁹ ꝓbris notor. ℂRõ. Meritã patiẽtie penã luis: cũ diluere notã possis scelerũ pulsis auctorib⁹. ℂDo. At meorũ qui tam facile pelli nequeunt uxor probris. ℂRõ. Quorũ queso? Iã parẽtũ castigatio: filijs nullo iure ꝑmissa est. Inde tibi igit̃ nihil infamie: quin potius recto iudicio quasi quidã fulgor ex tenebris nasci potest: Nã cũ virtutis ꝓprium difficultas sit: multo difficilius est obscuris q̃ claris ducib⁹ rectum iter tenuisse. Sin uxoris: q̃d hic vo te agere oporteat: τ quorũ pro remedio meminisse: paulo supra monui. Si natorũ: respice qui viri quos filios habuere. Fabius Maximus ac Scipio African⁹ τ Põpeius magnus: (Nõ enim imperij atq̧ opũ: sꝫ etatis τ glorie sequor ordinẽ): Quẽ aut Uespasian⁹ ultimũ: aut Aurelius Antonius vnicũ: aut Seuerus primũ: Quos in genere alio Hortẽsius ac Cicero: Quã postremo filiã August⁹ Cesar: Aut quẽ filiũ Germanic⁹: magna de luce magnas tenebras videbis τ intelliges hoc ꝓlis infortunium: nescio

quidē vnde sed in maximā quanqꝫ familiā suo iu-
re familiarius scādere: ⁊ cuiqꝫ suas comicas do-
mi esse uel ignotas vicinie uel neglectas. Nec fra-
trum nepotūqꝫ deerāt exēpla. Illa posui quoꝝ pro
pior ⁊ grauior videri pudor solet. Omniū vna est
regula. Alteriꝰ quisquis ille sit: maculas inuito al
teri nec affigi posse nec herere.

¶De iufamia. Dial'. XXV. ¶Do.

A Ea premor infamia. ¶Rō. Timui tua ne
m conſciētia premereris. ¶Do. Infamia pre
mor graui. ¶Rō. Si iustā nō īfamiā sed
infamie causam defle. Sin iniusta: errores hoium
alto aio proculcās: tua te cōscientia solare. ¶Do.
Graui infamia laboro. ¶Rō. Uentoso fasce suspi
ras: sic suapte natura leuem sarcinā ferētis imbe-
cillitas grauē facit. ¶Do. Grauis in meū nomen
surgit infamia. ¶Rō. Refert qbus orta radicibꝰ
si ueri viuet: augebitur: aliogn mox arescet ac de-
fluet. ¶Dolor. Magna mihi infamia cōflata est.
¶Rō. Bene ais. Flatus est enim fama: Sepe ēt
impuri oris qui uos adeo quatit ac territat. Atq
magna infamia: magne fame pncipiū multis fuit.
Puduit vulgus: ⁊ ut iure suo errori adheret erro
rē rebusqꝫ moduz cunctū excluderet: modicā infa
miā īmodicis laudibus tandē vicit. ¶Do. Mul-
ta vndiqꝫ pulsor infamia. ¶Rō. Circūflantibꝰ uē
tis in portū redi: ⁊ ab auriū pcellis in cubiculum
cordis ingredere cui si tranqllitas sua est: habes
ubi iurgiorū fessus requiescas: ⁊ ut dici solet: in si
B nu gaudeas. ¶Do. Fusca fama: conscientia clara
sum. ¶Rō. Tu ne igit̄ fama eē clarissima: cōscien
tia turpi cuperes atqꝫ obscura? Ita ne penitꝰ uerū
est illud Flacci: Falsus honor iuuat: ⁊ mēdax ifa
mia terret? O rem uanaz: uera quidē ⁊ iuuare pos
sunt ⁊ terrere: vmbras metuere non est viri. ¶Do
lor. Infamie sarcina ingens est. ¶Ratio. Si fla-
gitio collecta: grauis fateor: si casu facilis: si ho-
nesti studio gloriosa. Siquidē bonis artibus que-
sita infamia laus est. Insultent fatui: tu exulta lu-
cro nobili: virtutē nēpe rarissimā mercē: magno li-
cet ⁊ quo nullū maius fame precio cōparasti. Is
virtutis cultor uerus est qui in illa nihil penitus
pter illā cogitat. Sed cū reliquorū clarus: tū cla-
rissimus est ꝯtēptus fame virtutis studio susceptꝰ
cū profecto fama viris fortibus: nō auro tantū sed
vita etiaz sit charior. Qui amore virtutis hāc spre
uerit: is spreturus oia credi debet: qꝺ preclaꝝ sed
perrarū: scito quādoqdē magna pars eorū qui vi-
deri uolūt virtuti operā dare: fama eius appben-
sa: sic confestiz in actione lentescant: ut intelligi det̄
vnū hoc illos qꝺ apprehenderint itēdisse. ¶Do.
C Multi grauiter me infamant. ¶Rō. Plures oliz
Fabiū: ⁊ grauius plures etiā Africanū: que res il
lis eximiā in gloriā uersa est. Cōmunē cū talibus
sortē queri desine: paucissimis accidit: omni semp
īfamia caruisse. Delicatissima res est fama hois: ⁊
que sepe rubiginē leuibus contrahit ex causis. Et
ad summā: ut nil clarius fama est: sic nil obscurari
pronius: nilqꝫ peregrinarū ut sic dixeri: capaciꝰ im
pressionū. ¶Do. Graui uror infamia. ¶Rō. Pe-
stis hec uerēdis maxime infesta nominibus: viris
quoqꝫ sanctissimis non pepercit: quoruz princeps
ois expers culpe: ⁊ ipse tamē ab impijs infamatus
ostendit mali huius immunitatē: que nec deo obti
gisset: hominibꝰ nō sperandā. ¶Do. Dura atteror
infamia. ¶Rō. Uirtutē iuidia nō tēptari vix pos-
sibile dixerim: sufficiat nō cōuelli: siue gloriā cum
obtrectatione collidi: si pura si solida est: splende-
scet attritu. ¶Do. Acri uexor ifamia. ¶Rō. Uul-
garis aura cecis ignorantie pulsa turbinibus sum
ma reruz cacumina uerberat: sed non quatit: uel si
quatiat: non euertit. Excellētie tibi cuiuspiā signū
sit: in vulgi linguas quas scopulos icidisse. Humi
lia enim ⁊ circa terram depressa nomina nec pcla-
re laudis lumē excipiūt: nec magne infamie tēpe-
statē: Sepe quod spernitur ⁊ quiescit. ¶Do. Ma
le de me vulgus loquit̄. ¶Rō. Bene ꝙ i linguas
Nō in calamos incurristi: Uehemēs sermo vulgi
est at minime diuturnus: Leuibus aut falsis orta
causis breuia sint oportet: tacebūt cū multa latra-
uerint. Fatigari citius solēt qui cepere feruentius.
¶Do. Uulgi liguis exagitor. ¶Rō. Quid si ora
toris aut poete insignis in stilū ipegisses? ut multi
oliz quos infames posteritati traditos inimici elo-
quentia videmus ut sicut nobile mihi suspiriū Ale
xandri regis: Homerū Eacidē inuidētis: sic metꝰ
nobilis Alexandri principis videat̄ litteratos di-
sertosqꝫ viros ne qd de se asperū scriberēt formidā
tis: q̄ꝫqꝫ nec lr̄atis obtrectationibꝰ succūbēdū: sed
uel pari stilo refellēda calumnia: Qꝺ Tulliꝰ Cris-
po: qꝺ Demosthenes Eschini: qꝺ innumerabilibꝰ
fecit Cato: uel insigni fiducia ⁊ oē theatrū superā
te animi testimonio resistendū esset: dicendūqꝫ qꝺ
Caluo Uatinius perorante: Nō quia ipse disertꝰ
idcirco ego dānandus suz: At nūc periculi nihil est
Siquidē vulgus ut multū strepat q̄ꝫdiu tamen id
faciet: cito uel uolens uel coactum desinet. Ueniet
dies que strepidulis his cicadis loquacibusqꝫ silē
tiuz pacis ponat. ¶Do. Malā famā apꝺ vulgus
habeo. ¶Rō. Ut apud teipsuz: utqꝫ apud bonos
bonam ac perpetuā uerāqꝫ hēas enitere. Nempe
ista quam quereris euanescet. Inane genꝰ ac trepi
dū mortales: qd ad uos uel adulantiū uel detrahē
tiū breue istud ⁊ obscurum murmur? Ueniēt qui
liberius iudicent atqꝫ equius. Et qui sunt inquies
hi iudices? Nosce illos nō potestis: sed ab illis no
sci. Illos dico qui post uos nascētur: quos nec ue-
stri odiū nec liuor: sꝫ nec amor nec spes torserit aut
metus. Si uestrarū estimationē rerū ac sententiaz
īcorruptā vultis: hos iudices expectate breuis est
mora: properāt ecce moxqꝫ aderunt. ¶Do. Infa
miam factis egregijs ⁊ virtute ꝯtraxi. ¶Rō. Est
ubi amor damnis alit̄: crescitqꝫ laboribꝰ: inqꝫ ama
ro: dictu mirū: ⁊ maligno solo radices agit altius:
vnde fit ut factionū amātissimos sepe illos videas
qui multa ⁊ grauia pro factionibus passi sunt: No
ta quidē ⁊ nimiū trita res uestris in urbibꝰ. Pro-
inde nemo uel iustitie uel ueritatis amātior: q̄ꝫ qui
pro hac flagellis sese obtulit ac morti. Et tu igitur
virtutē ama: magisqꝫ ac magis illam cole: pro qua
famā rē pulcherrimā atqꝫ charissimā amisisti: pro
qua nō leue suppliciū fers īfamiā: perditisqꝫ ⁊ spre
tis oibꝰ: eāipsā quā tibi nemo vnq̄ꝫ eripiet virtutē
solā solus amplectere: atqꝫ illi dicito: Hec quidem
O regina pro te uolēs patior: tu me in integrū re-
stitues aut certe vna mihi pro oibus satis es: Tu
me sola sinu pio refoue: sic non fame tantū sed vite
quoqꝫ damna non sentiā. ¶Do. Uulgo passim in
triuijs laceror. ¶Rō. Boni consule. Notū te vul-
gus faciet: clarū virtus: conscientia securū.

De quesito ex indignis laudibus pudore. Dia.XXVI. Do.

a Laudasse arguor indignū. Rō. Malum quidem e bona sepe orit radice. Boni enim et innocui quales ipsi sunt: tales alios opinant. Hinc ad laudandū equo etiā proniores sunt Et quis indignū laudare malū fatear: vituperare tñ immeritū multo est peius. Do. Laudaui idignū. Rō. Si id sciēs: reprehēsibilis. At si ignorās excusabilis. Minus est malum falli q̄ fallere: Falli enim alienum: fallere autē ꝓprium fallentis est crimen. Do. Aliena laus in meā uergit infamiā. Rō. Immo quidē tua: uel culpa: uel ignorātia. Ex alieno enim ut laus: sic infamia nulla est. Do. Laudasse indignum ualde doleo. Rō. Uide ergo ne idipsum sepe doleas. Caue ne temere ad laudandū vituperandūq̄ prosilias. Est enim utriusq̄ rei libido: et ut dicā ꝓprie: morbus ac pruritus quidam lingue mobilis et quietis inscie: Cuius frenū ac custodia inter opera perfectionis eximie numerant: dicente scriptura: Siquis in uerbo nō offendit: hic perfectus est vir. Qua in re nimis sepe fallimini. Et heu nimis illud eiusdē Apostoli uerum fit: q̄ linguā nullus hominū domare pōt: inquietū malū. Ad mentiēdū ergo quotidie uos illa precipitat: quos hinc suus urget impetus: inde falsa rerū species trahit. Sūt enim qui aspectu uel eloquio vitia morū tegūt: Quod de Alcibiade accepimus: de multis vidimus. Sūt qui virtutes uelo occultant ꝯtrario: seu id natura vultus scilicet aut sermonis austeritate insita: seu etiā arte quadam studioq̄ aduersus id q̄d vulgo cōcupiscit adhibito. Nam ut multi qui se bonos: sic aliqui qui se malos fingerēt sunt reperti quo uel humani fauoris pestilentē auram: uel inuisam honorū tēporaliū sarcinā declinarēt: Quod de Ambrosio lectum est: Accedit amor atq̄ odiū: accedit ira et inuidia: spes et metus affectusq̄ animi uarij et occulti: hisq̄ ipsis iterdū quorum sunt incogniti: semꝑ aūt iudicij ueri hostes. Accedit q̄ viuentis laus diuino eloquio ꝓpter vite mortalis incōstantiā ꝓhibet: quāto igit magis vituperatio. Deinceps itaq̄ ad laudandū tardus: ad vituperandū tardior ueni: cū uterq̄ enim: ut dixi: malus error sit: peior est ultimus. Do. Laudādo immeritū erraui. Rō. Errādo dicis: et sepe error vnus multis obstat erroribus: dūq̄ errasse semel pudet: ne similis iterum error obrepat occurrit. Laudasti incaute: linguā frena: Hoc boni saltē illi insit malo. Do. Indignum laudasse pudet ac penitet. Rō. Pudor et penitentia et dolor scale sunt et gradus quidā ad resipiscentiam et salutem. Pauci sunt qui ad rectum iter nisi per deuia multa cespitando pueniāt: multosq̄ ideo uoluptatis seruos in iuuentute vidimus: qui vtutis amici in senio euaserunt.

De amicis infidelibus. Dia.XXVII. Do.

a De amicis queror. Ratio. Quid hic hostibus faciat qui de amicis querimoniā instituit? Do. Amicos experior īfideles. Rō. Impossibilem rem narras. Ne forte autem amicos credideris qui nō erant: nempe id nō modo possibile sed cōe est. Do. Infideles sunt amici. Rō. His querelis plenus est orbis terre: Uerum amicitia infidelitasq̄ nō coeunt. Qui infidelis esse incipit: desinit eē amicus: seu quod potius ut crediderim: nunq̄ fuit. Cūq̄ omnis virtus immortalis sit: omnis fictio eui breuis: nō fides est sublata sed fictio. Dolor. Infidos experior amicos. Rō. Amici falso habiti: si nūc primum infidelis animi latebras pādunt: erroris tui finē letus aspice: et caueto interim ne morbi cōtagia in te serpāt: Sed quicūq̄ illi fuerint: tu amicitie fidē serua: et si nō ꝓpter imeritos: at propter te meritū aliena peste nō infici: quod libentius facies: si quātū tibi displiceat illorū perfidia: ipse tecū acriter excusseris. b Sepe vitij odiū: calcar ad virtutē fuit. Do. Immeritus amicorum odia ꝯtraxi. Rō. Odiosi ciues: odiosi socij: odiosi cognati: odiosi coniuges: odiosi fratres: odiosus demū patri filius et filio pater. Et ad summā: nulla necessitudo est que nō odiis esse possit infecta. Sola quidem amicitia sincera mali huius ignara est. Interq̄ hāc et reliquas hoc interesse diffiniunt: q̄ ille omnes adiūcto odio durant nomēq̄ suum retinēt: huic vni nō modo si odium accesserit: sed si amor abscesserit: amicitia iam nō est: neq̄ vō magis odiosus amicus esse potest q̄ amor etiā odiosus. Do. Perfidos patior amicos. c Rō. Si quid spei reliquū perfer: dū in fidē redeant et ardēter ama. Multi enim tepido amore amicitias extinxerūt: aut parū fidēdo ꝑfidiā docuere. Si nec ita proficis: spesq̄ omnis interijt: utere ꝯsilio Catonis: qui amicitias que nō placēt: sensim diffuendas censuit: nō subito discindendas ne geminum graue damnū simulq̄ et amici perditi videant et quesiti hostes: nisi forte acrior casus ac more impatiens maturo consilio uti uetet: qui si incidat: inter erumnas amicitiarū ultimas numerandus erit ferendus tamē alto aio: ut reliqua cedēdū q̄ necessitati et parēdū tempori: Sed hic casus uere vix amicitie tūc notus est.

De ingratis. Dia.XXVIII. Do.

a m Ultos expior igratos graue vitiū. Rō. Ingratitudinē vituperare supuacuū: oīum nēpe mortaliū hāc sermo ꝯdēnat. Nō ē laborādū ut suadeas: q̄d oibus ꝑsuasū est et inextirpabiliter isitū. Est qui sūmū: est qui solum in vtute bonū locet: est qui neutrū sed in uoluptate virtutū hoste ponat oia. Sūt qui castitatē pulcherrimū ornamētū vite dicāt. Sūt qui hāc ipsam in se ꝯspnāt: In alijs vō uel ridiculā uel difficilē certe lōgeq̄ laboriosā putēt: Q̄d Augustinus tātus vir futurus in se sensit ubi Ambrosij celibatū laboriosū sibi visum ait: qui alijs nō laboriosus mō: sed dānabilis vite status visus erat. Ūn illud Platonis: Qui cū celibē castāq̄ vitā diu tenuisset: ad extremum sacrificasse legit nature: ut sibi illā placaret: quam sic viuēdo violasse et in quā grauiter peccasse videret. Mirū id tā docto homini videri potuisse: sed visū eē non est dubiū. Erūt quoq̄ qui fortitudinem eminētissimā clarissimāq̄ virtutē ducāt: Uulnera aduersis excepisse pectoribus: cāpū rutilo sanguine cruētasse itrepidisq̄ demū animis mortem oppetijsse. Erūt b qui hec oia sūme tribuant isanie: et nil melius securo atq̄ ibelli ducāt ocio. Ueniēt deniq̄ qui iustitiam gubernatricē rerū humanarū et virtutū mrem censeāt: qui religionē iter ad eternā vitam credāt et ad celū scalā. Ueniēt ꝯ qui iustitiā ignauie: religionē amētie ac supstitioni ascribāt: Hi sunt de qbus scriptū est: q̄d vis habēt in viribus: qui oia virorum fortiū esse ꝯfirmēt. Neq̄ solū ex hoc genere violentorum

hominū raptorumqꝫ:sed ex ipsa doctorū acie:quā
tos oppugnatores habeat iustitia facile ē in libris
reipublice Ciceronis aduertere. Sunt qui fidē ⁊
promissorū obseruantiā magnis ⁊ meritis laudi-
bus efferant. Sunt qui fidē frangere nō fallere di-
cant esse:sed plus scire ⁊ esse ingenij. Que lȝ vulgo
multorū hodie sit opinio ⁊ multorū uox:apud La
ctantiū nominatiȝ Mercurio tribuit̃ dicenti: sicut
ille ait: Nō fraudis eē decipere sed astutie. Pul-
B cher enim ingenij deus ⁊ eloquij. Et ad summam
nulla virtus taȝ laudata est quin vituperatores in
ueniat: Gratitudinē nulla barbaries gentium:nul
la morū immanitas nō laudabit:nemo usqꝫ nō vi-
tuperabit ingratitudinē: Sit fur:sit sicarius:sit ꝓ-
ditor sit ingratus:vitiū suū excusare non audebit
sed negare. Que q̃uis ita sint nihilominus tamē
inumerabiles sunt ingrati. Nec est fere vitiū aliud
quod tā multis uerbo dānatuȝ:tā multi rebꝰ ipsis
amplectantur ac teneant. Quid ꝯcludā? Dānan-
dū utiqꝫ nō solū uerbo sed animo maxime atqꝫ iu
dicio ⁊ in se:cuiqꝫ bono fugiendū ac vitandū:in al
tero tolerandū:sicut cetera quibꝰ humanum scatet
genus:quibus mali abundant: boni exercentur.
Perfer igitur ⁊ gaude potius ingratum ferre q̃
C igratꝰ fieri. ¶ Do. Ingratos multos iuenio. ¶ Rō
Uide nequid in te culpe sit. Multi enim dū benefi
ci dici uolunt iactatores sunt atqꝫ exprobratores.
Onerosum genus quorum beneficia plus offēse
preferūt q̃ gratie. Idqꝫ nihil est aliud: q̃ ꝓcio odi
um parere: Mercimoniū insanū. ¶ Do. Bene me-
ritus multos male memores ⁊ ingratos patior.
¶ Rō. Tu ne hoc illis inuides:tuamqꝫ cū illorum
forte cōmutatā cupis? Noli obsecro cuiuscūqꝫ sit
vitiū:virtus tuaȝ ueniat in partē. ¶ Do. Multos
habeo ingratos. ¶ Rō. Quid expectas audire be
nefacere ut desinas:deqꝫ alterius culpa tuū ipe dā
nū facias? Quin tu potius contrarium fac: ⁊ qui
multos habes:cura nunc etiam ut habeas plures
Habebis aūt si multis bn̄feceris. Multi enim sem
per ingrati:sed plures hodie:uereorqꝫ ne cōfestim
gratuȝ esse portentum sit: Ita indies retro eūt om-
nia. Ea petentium improbitas: ⁊ ea debentium
obliuio atqꝫ superbia est:neqꝫ ideo desistēdū neqꝫ
cecorū emulatione eruendi oculi quos potius fa-
cere debet aliena cecitas chariores. ¶ Do. Mihi
multi sunt ingrati. ¶ Rō. An tu multis idē fueris
recordare. Una eniȝ igratitudo aliā punit: sicut in
reliquis vnū sepe peccatū alterius pena est. ¶ Do.
D Multis ingratis ꝓfui. ¶ Rō. Multꝭ idignis ꝓfu
isse satiꝰ q̃ vni digno defuisse. Proinde ꝑge neu ma
lorū odio bonos mores exuas:nec ꝓdesse alijs ces
ses qd ab alijs male sit cognitū. Cognoscēt hi for
tasse melius:si ne id qdē:nosse deū:nosse te satis ē
Nō est uera virtꝰ cui conscientie premiū nō sufficit
¶ Do. Profuisse multꝭ ifelicit̃ cessit. ¶ Rō. Caue
ne vnius crimē obsit alteri:quodqꝫ est grauius ti-
bi. Experire alios cedet forte felicius. Quidā pre
terea diu ingrati urgēte aium pudore:tandē fuere
gratissimi magnoqꝫ cū fenore spes amissa redijt.
Ad hec sepe quod requisitꝰ debitor negauit ultro
nō debitor obtulit: Nullū bonum opꝰ vnq̃ perijt.
Qui bene agit ante alios se cogitet. Una quidem
virtus multis ꝓdest sed prima ⁊ maxima ps vir
tutis in agētē redit. Itaqꝫ ut mali omnes ⁊ ingra
ti sint:nō idcirco vir bonus beneficio cessabit: Nā
que in multos spargit:in se cumulat:sibi ipse bene
ficus vni saltē nō igrato. ¶ Do. Proieci beneficia
in ingratos. ¶ Rō. Atqui gratis dare nec auarus
metuat: Eo autem liberalitas maior:quo spes pre
mij minor est.

¶ De seruis malis. Dia. XXIX.

¶ Do. m Alis ꝓuis obsideor. ¶ Rō. Nūc recte ais
obsideor oli tibi circūfultꝰ videbare:sȝ ob-
sessus eras nō familiari solū exercitu:sȝ ho
stili. ¶ Do. Indomitꝭ ꝓuis ꝑmor. ¶ Rō. Tue acies
ꝯ te militāt:isuaue negociū. ¶ Do. Supbis ꝓuis
obsessus sū. ¶ Rō. Eosqꝫ qui te obsidēt pascē coge
ris inamena necessitas. ¶ Dolor. Seruis obsideor
pessimis uoracibꝰ:huribꝰ:mēdacibus: impudicis.
¶ Rō. Quid ꝓuoꝝ epithetꝭ affluē ē opꝰ? Seruos
dic:oīa dixeris. ¶ Do. Seruis obsideor qd ꝯsulis
¶ Rō. Quid ꝯsulā:seu qd dicā nisi Terētianū il-
lud: Que res in se neqꝫ modū neqꝫ ꝯsiliū hȝ ulluȝ:
eā ꝯsilio regē nō potes. Nota sūt tn̄ hac i re Sene
ce ꝯsilia: Uiuēdū cū ꝓuis familiariter:comiter:cle
mēter:familiarē eē iubet. At qbꝰ? Nēpe his quoꝝ
familiaritas ꝯtēptꝰ ē genitrix. Addit. Nō ṽberuȝ
sȝ ṽboꝝ castigatiōe utēdū:erga surdos scilȝ torpē-
tes dn̄icāqꝫ māsuetudinē duro pede calcātes. Ad
mittēdos ꝑterea in ꝓmonē:in cōsiliū:in ꝯuictū. Et
q̊s q̃so? Utiqꝫ ꝓcaces:stultos:ebrios:ꝑfidos: isolē
tes n̄ neqꝫ ꝓmonē teneāt neqꝫ ꝯsiliū hēant ⁊ ꝯuictū
fedēt salutis vitecꝫ dn̄i ⁊ pximonij ⁊ fame segnes
gule aūt ꝓpe atqꝫ libidinis vigilātissimi curatores
Uerū ille iō fortassis h̄ ꝯsuluit:qa i ꝓuo ueꝝ opina
tur:qd iā an̄ de amico dixerat: Fidelē si credideris
facies. Credo non cogitas ex optimo gn̄e hoium
amicos eē solitos:ꝓuos ex pessimo. Eqdē nō si mil
le ānis lupū agnū credideris:agnꝰ fiet. ¶ Do. Ob
sideor ⁊ ꝓuis qd ꝯsilij affers? ¶ Rō. Nunq̃ aliū-
de q̃sieris qd in te ē:nō obsideberis nisi dū uoles
neqꝫ ṽo nūc obsiderēt nisi q in urbibꝰ male paca-
tis accidit vna ps ai q̄si factio seditiosoꝝ ciuiū ob
sidētibꝰ faueret. Uis hoc malo liberari:purga ani-
mi tui statū. Seruos enim castigare:neqꝫ his Se
nece ꝯsilijs:neqꝫ alijs potes te si uelis cōponere:
Nemo uetuerit: Pōpas abige:pelle superbiā. Ita
enī uel fugabis ꝓuoꝝ inimicā aciē uel imminues.
¶ Do. Multꝭ ꝓuis obsideor. ¶ Rō. Bn̄ si strepitꝰ
vl' inanis q̃rit̃ iactātia:sin obsequiū aut iucūditas
nil peiꝰ. Serui ⁊ si boni sint:qd iter ꝓdigia nume-
rē nūq̃ tn̄ multi bn̄ ꝓuiūt. Int̃ se enī dissidēt:mur
murāt:altercātur:alter ad alteriꝰ respiciēs manus
ipe iteri ociosus cōplosisqꝫ suis sedēs manibꝰ:dn̄i
habitū induisse:suū decus existimat: ⁊ nil cēset ho
nestiꝰ q̃ nihil agere:cuncta pollicitꝰ. De his nāqꝫ
nūc loqmur:qui falsa ꝓfessione uētris ignaui nego
ciū agētes: ꝓuitio humili:non tm̄ uolūtarie sed im
portune sese offerunt. Innumerabilis turba sed vi
lis:q cū tot pateāt artes abiectissima elegerūt:alie
no viuē: ⁊ idipȝ nulla alia re mereri q̃ titulo famu
latus: Nēpe illoꝝ q̊s nō uolūtas ꝓpa sȝ aliena vis
⁊ sua sors ⁊ seruitiū traxit ut numerꝰ rarior:ita cre
brior ṽtus ⁊ notior fides. Nimirū:aliud est seruire
uelle:aliud cogi. Hi ergo fortune memores:ut eos
dē se in oi statu ꝑbeāt:neu virtutē cū libertate per-
diderit:qd iuiti faciūt aliqn̄ fideliť faciūt: cū id ne
queāt q̊s uolētes somnus:uēter:gula: cui cupiditas
mali duces in seruitium deduxere: In quo mirum
non est si ducibus suis student:atqꝫ id agūt quod

secuti falsum simul atq₃ humilem titulum seruitutis assumpserant. Cõtra: hi qui tale nihil qđ sequerentur habuere: naturam secuti ac fortunam: sepe qđ liberi fuerant serui ostendunt. Et si fortasse de talibus intellexerit: possũ inoffensis auribus Senecam audire. ¶ Do. Multi domum serui occupãt. ¶ Rõ. Multe igit̃ lites: multa bella: de re qualibet pugna erit. Noua quotidie crimina ꝑferantur ac purgent̃: ⁊ tu medius iter partes sedeas oportet. Judex factus ex domino: nõ potes litigiũ domo expellere: litigãtes potes. ¶ Do. Obsideor famulis sine qbus viuere nequeo: qd agam? ¶ Rõ. Si eousq₃ peruẽtum est: ut sine hostibus tuis esse nõ audeas: paucitate illoꝝ ac vilitate tibi consule: Pelle formosos: pelle comptos ac callidos: pelle uel facie sibi placẽtes uel ingenio: uel genere. Inter paucos eosq₃ hebetes atq₃ icultos tuti⁹ ages: nõ q̃ meliores: sed q̃ minus ausuri: quos uelut hyeme serpẽtes coacta vis ueneni atq₃ vilis inertie torpor obstrinxerit. Deniq₃ hec summa est: ut in seruo sola qdem aut certe prima fides estimanda sit. Si qd hac in parte ꝑtuleris: crede mihi: magno cum fenore vitiorum qualiscũq₃ illa breuis tibi ueniet uoluptas: Quia sane perrara est fides: ꝓximum remedij genus: ipsa quã dixi paucitas vilitasq₃ nõ plus habẽs boni sed minus audacie.

¶ De Seruis fugitiuis. Dia. XXX. ¶ Do

D Iscesserũt serui. ¶ Rõ. Quorum molesta ꝑsentia erat: gratus debet esse discessus. Nihil ferme displicet cuius cõtrarium nõ delectet. ¶ Do. Abierunt serui. ¶ Rõ. O si redeant videasq₃ oculis qđ animo iam vidisti: quot illos vitia circũstẽt: quot neqtie: quot doli: quot mẽdacioꝝ artes: quot scelerũ ĩpecies: quot furtorũ? Quid ni horreas comitatũ: limenq₃ redeuntib⁹ obstruas: meritoq₃ gaudeas tuam domum malis exhaustam leuatamq₃ põderib⁹? ¶ Do. Serui simul omnes abiere. ¶ Rõ. Simulq₃ cum illis cure graues molesteq₃ sollicitudines metusq₃ ꝑpetui. Cogita quot iplẽdi uentres: quot tegendi humeri: quot armandi stringẽdiq₃ pedes uagi: quot acuti vngues obseruandi? Duro te negocio liberatum dices. ¶ Do. Fugierunt serui. ¶ Rõ. Et cum his odia in dñ̃: ⁊ cõtẽpt⁹: ⁊ murmura: ⁊ querele: qn ⁊ execrationes taciteq₃ deuotiones imeriti capitis: qbus immerito seruitio caruisse qs tam am-
B bitiosus ut nesciat ascribẽdum lucro? ¶ Do. Diffugierũt serui. ¶ Rõ. Quis vnq̃ de fuga hostiũ q̃stus est? Julio Cesari tribuit̃ superbie: q̄ hostẽ quẽ intercipe cogitabat fugientẽ mest⁹ aspexerit: At modestis victorib⁹ terga hostium vidisse satis est: qn ⁊ idẽ ipse alibi fugiẽtib⁹ parci iube: sola hostium cõtentus fuga. Idem facito. Et si tui hostes grauiore supplicio digni essent: fugisse sufficiat: atq₃ illoꝝ fuga tuã metire victoriã: ablatãq₃ tibi necessitatẽ vindicte seuerioris itellige. ¶ Do. Serui fugiere. ¶ Rõ. Spõte igit̃ fecere qđ cogẽdi erãt: grãm habeto: depellẽdi imanes beluas tibi demptus est labor: hinc quereris: fugierũt: qui nisi fugissent tu fugere debuisses. Fugierũt qui aut fugiendi erãt aut fugãdi: Nũc tu liber: nũc secur⁹: nũc
C domus tue dñ̃s remãsisti. ¶ Do. Fugierũt serui. ¶ Rõ. Fugitiuos iudicãdi ius est dño: tu te dñ̃m

dissimula: ne ue hoc iure utere. Si boni essent non fugissent: malos amisisse nõ iactura sed quest⁹ est. Uenenosa aialia tutius est vitare q̃ cape. ¶ Do. Serui me solũ reliquerũt. ¶ Rõ. Uere solũ: vereq₃ inopẽ: si ne solus sis seruili egeas comitatu: ita nec amicus habes: nec teipm̃. Quid autẽ serui ne igitur tui sine te esse cupiũt: tu sine illis esse nõ potes? Uide ne hoc ipso seruis tuis ipe miserior sis. Q̃ si forte non seruos cogitas: sed precium nõ desiderium inane: sed turpis auaritia castiganda est: de quo satius est dictum: dum de amissa pecunia loqueremur.

¶ De vicinis importunis. Dia. XXXI. ¶ Do.

V Icini iportuni sũt mihi. ¶ Rõ. Uide ne tu illis iportunior. ¶ Do. Graues vicinos ꝑfero. ¶ Rõ. Multũ cũctꝭ in reb⁹ ualet opio: leues finge aio: leues erũt. ¶ Do. Uicinos malos hẽo. ¶ Rõ. Mlti suã culpã ꝓximis iputãt. Acutius aliena cernunt̃: discutiunt̃ exacti⁹: seueri⁹ iudicant̃: suaꝝ reꝝ nemo nõ ⁊ mitis arbiter ⁊ pi⁹ est iudex. ¶ Do. Acres amarosq₃ patior vicinos. ¶ Rõ Ne fortassis in gustu sit vitiũ nõ in re: fastidiosis ẽt dulcia amarescũt. ¶ Do. Uicinos duros ac supbos q̃ror. ¶ Rõ. Mltũ sibi qsq₃ ꝑmittit nihil alteri: hinc in iudicio reꝝ mltiplex obligtas ⁊ iuges offensionũ cãe. Et sepe vnde culpa est: ide ꝑmũ orit̃ q̃rela. Quid nũc scim⁹: an tu illis qui tã duri tibi vident̃: dur⁹ ⁊ tetric⁹ ⁊ itractabilis videare. ¶ Do. Asperos patior vicinos. ¶ Rõ. Duplex est remediũ Patiẽtia ⁊ fuga. Primũ ꝓbo: ferẽdi artificio ois mitescit aspitas. ¶ Do. Uicinos pessimos ferre nõ ualeo. ¶ Rõ. Si nec ita ꝓficis: qs te tenet? migra ilico: nõ ut ꝓcaces: ita ⁊ seq̃ces erũt: qđ ferre non potes põdus excute: ⁊ quẽ pugnãdo hostẽ pati nequis: fugiẽdo euade: qd refert quo te tramite in tutũ eripias? Nullũ iter ad tranqllitatem ai difficile iudicandum est. Q̃ si sepe idem feceris nec ꝓfeceris: scito culpã tuam esse: nec minus forsitan alienã. Magna pars litium vulgariũ duos fontes: ⁊ si forte nocẽtiorẽ alterum: nullũ habet innoxium. Q̃uis nẽpe politicũ ⁊ sociale animal dicat̃ homo: si ueꝝ tamẽ inspicit̃ nullũ minus: Uerũq₃ est illud Satyricũ: Maiorem esse serpẽtũ ferarũq₃ concordiam q̃ hoium. Siqdem ursi: apri: tigres ac leones: deniq₃ vipere: aspides: crocodili: ⁊ ad sũmã omne aial ꝑter hoiem: utcũq₃ in sua specie quiescit interdũ homo autem nunq̃. Homo hoiem ꝑmit semp atq₃ atterit: perpetuis bellis ac litib⁹ inquietam vitã sibi prestat ac proximo. Sic enim se res habet: ut ubi maior est locoꝝ vicinitas: ibi videas maiorẽ distantiam animorum. Rara sine iurgijs ac rancore vicinia est. Nemo uestrum: nisi fallor: Arabum aut Indorũ regibus inuidet: Lippus est liuor: longinqua nõ aspicit. ¶ Do. Uicinis obsideor ifestis. ¶ Rõ. Si penitus ab hac peste vis absolui in solitudinem te reconde.

¶ De inimicis. Dia. XXXII. ¶ Do.

I Nimicitias habeo. ¶ Ratio. Fac ut iustitie sis amicus: nullum certius presidium. Uera ṽtus fortune minas calcat ac despicit. ¶ Do. Inimicitie mihi sunt. ¶ Ratio. Et cau-

Margin letters, right column: A (beside "illis iportunior", Dia. XXXI); B (beside "Asperos patior vicinos"); A (beside "Inimicitias habeo", Dia. XXXII).

tior eris ꝛ notior. Multos inimicitie illustrarunt qui obscuri mansissent si hostib⁹ caruissent. ¶ Do. Hostes vndiqꝫ mihi sũt. ¶ Rõ. Obstabũt ne inuisibiles aiorꝫ hostes subeãt uoluptates. Nõ tã hostes tibi sors obtulit ꝙ̃ custodes: malo malũ mai⁹ arcebitur. ¶ Dolor. Hinc illinc hostibus premor. ¶ Rõ. Illi quoqꝫ suis premuntur affectibus: Est ꝙ apud illos ultor tuus: isqꝫ nõ vnus: pro te ptes faciunt ira: metus: odium: inquietudo: nec dum p acti penam criminis exigũt: sic interdum ultio preit offensam: ꝛ fortasse nõ secuturam: Armabunt laborabũt: sudabũt: estuabũt: anhelabũt: trepidabũt: ꝛ fortassis horum nihil ad te. Multi sepe grauibus odijs sibi nõ alijs nocuere. ¶ Do. Est mihi
B pugna cum hostibus. ¶ Rõ. Et illis secum: ꝛ tutius aliquãdo cum hostibus ꝙ̃ cum vitijs pugnatur. Quisquis alium odit: primum aie sue vulnus infligit: primum nõnunꝙ̃ suo corpori. Nimia nempe cupiditas feriendi nocediqꝫ multos incautos nũdatosqꝫ dedit hostibus: sic semper prima pars malorꝫ in suum auctorem uertit: interdũqꝫ nouissima: cum sepe interim sit illesus in quem pernities parabatur. ¶ Do. Undiqꝫ mihi bella cõsurgunt. ¶ Rõ. Nunꝙ̃ clarior sanctiorqꝫ fuit populus Romanus ꝙ̃ dum multis ac grauibus bellis occupabat. Pax initium mali fuit: secuꝫ namqꝫ subijt libido blãda hostis ac pestilens. ¶ Do. Graues inimicitie mihi sunt. ¶ Rõ. Magne inimicitie plerũqꝫ magnarum amicitiarũ fuere principium. ¶ Do.
C Habeo inimicos. ¶ Rõ. Habeto ꝛ fidem simul ꝛ clemẽtiam: de reliquo gcqd euenerit: cura saltẽ ut humanitate sis ac ṽtute supior. Sũt ꝛ sua iura cum hostibus: cum qbus ita rem gere ut amicos fieri posse nõ dubites. Atqꝫ hoc sanius cõsiliuꝫ scito ꝙ̃ Biãtis: qui sic amicos diligi iubet: ut inimicos fieri posse memineris: Qd dictum ꝙ̃uis ab alijs laudatuꝫ: nec mihi certe nec Tullio probat. Est enim uerum amicitie uenenum. In odio ergo cogitãdus amor: nõ odiuꝫ in amore: Lõgeqꝫ Aristotelicum illud in rhetoricis Bianteo cõsilio preferẽdum: Nõ oportet: ut aiũt: amare tanꝙ̃ oditurum: sed magis odire tanꝙ̃ amaturum. Qd ꝓfecto scribẽs Aristoteles: Biantem ipsum callidam ꝙ eius ꝛ maliuolam sentẽtiaꝫ notabat. ¶ Do. Inimicitias habeo. ¶ Rõ. Sed inuitus habe: ꝛ armato semꝑ in pectore corꝫ amicum pacis habitet: atqꝫ ita bellum exerceas ut coactus videare: neu forte odio succũbat hũanitas: neu tam vindicte studeas ꝙ̃ glorie aut saluti. Scis ut Romanis inuisior est Hannibal ꝙ̃ Pyrrhus: cũ uterqꝫ hostis: ꝛ prior Pyrrhus Italiam iuaserit: at nõ delendi aio ut Hannibal: sed vincẽdi. Oibus enitẽdum modis: ut in actu quolibet uera virtus emineat: sic ut nihil bello queri aliud ꝙ̃ pax honesta videatur.

¶ De prerepta facultate vindicte. Dia. XXXIII.

¶ Dolor.

A Ptate faclˀtas eripit ultionis. ¶ Rõ. Cui peccatũ eripit: nihil eripit multũqꝫ tribuitur: quedã habẽtib⁹ eripi lucruꝫ est: ea ne habeant obstare lucrũ maius. ¶ Do. Facultatem ultionis pdidi. ¶ Ratio. Felix iactura qd noceat amisisse. ¶ Do. an optata ꝛ sperata ultione ꝓhibeor. ¶ Rõ. Primũ erat nolle male agere: primum prohiberi. ¶ Do. Necesse est occasionem ultionis omittere. ¶ Rõ. Si pulcherrimũ vindicte genus est nolle ulcisci: pulcherrima est necessitas nõ sini. Ultro virtutẽ amplecti optimũ: primũ est cõpelli. ¶ Do. Ereptã mihi vindictã doleo. ¶ Rõ. Ueniet tps cito forte quo gaudeas: neqꝫ aliter accidisse ullo uelis modo. Quidã ad que coacti ueniunt uelle incipiunt ꝛ amare: ꝛ de necessitate cõsensus orit: dũqꝫ uolũtas fieri incipit: desinit esse necessitas. ¶ Do. Uidebar ulcisci posse nec potui. ¶ Ratio. Nõ posse malũ agere potẽtia magna est: nẽpe que oipotẽtis est ꝓpria. ¶ Do. Uindicta mihi presens excidit. ¶ Rõ. Colubrũ tibi e manib⁹ excidisse credito: vide ne iterꝫ surrepat. Nil homini tã contrariũ ꝙ̃ inhumanitas. Per hãc eni homo esse desinit: idqꝫ sic esse ipsum nomẽ indicio est. Nullus morb⁹ tam ꝑrius: nec mors qdem. Illa ẜm naturã accidit: hec aũt contra. Seuire in hoieꝫ inhumanũ est: ꝙ̃uis meritũ: nõ oportet exulcerati animi motũ sequi: ꝛ ꝓuati memoria doloris nature cõis obliuisci. ¶ Do. Me ulcisci uetitũ in perpetuum doleo. ¶ Rõ. Forsan in perpetuũ gaudebis: Quotiens putas post inimicitias depositas ꝛ in gratiam reditũ corruisse aliquos amicorum in amplexib⁹: cogitãtes: hũc ego perditũ uolui: ꝛ interduꝫ a successu impio parꝫ abfui? O sors optima in ꝙ̃ piã partẽ ꝯsilium crudele uertisti. ¶ Do. Iustã iram exequi nõ sinor. ¶ Rõ. Iustam iram vir inuenias: Cuꝫ sit scriptũ. Ira viri iustitiã dei nõ operat. Et rursus ab altero: Ira furor breuis est. Optimũ igit non irasci: primũ nõ ulcisci: sed frenare iram ne aium rapiat quo nõ decet: tertiũ est ulcisci nõ posse etiã si uelis. ¶ Do. Pulchra mihi ꝑripit vindicta. ¶ Rõ. Pulchrior uenia relinquit: ꝛ pulcherrima oium obliuio. Hec iter oẽs ꝓncipes Iuliũ cesarem illustrauit: Innumere ꝛ ingentes viri huius victorie gloriosissimi sunt triumphi incomparabilis rei militaris excellẽtia: altissimũ ingenium: ꝓclara eloquẽtia: nobilitas generis: forma corporis ꝛ inuicti animi magnitudo: Cũ cũcta collegeris: nil in eo clarius clemẽtia ꝛ offensarꝫ obliuione reperies: Que ꝙ̃ꝙ̃ sibi materiã mortis attulerit: ut iure Pacuuianum illud in funere caneret: omen seruasse ut essent qui me perderent: Ex quo tamẽ necessario moriẽdũ erat: pot quodãmodo tali ex causa optabilis mors videri.

¶ De odio populari. Dia. XXXIIII. ¶ Do.

P Opulus me odit. ¶ Rõ. Habes quẽ ꝑdiderã popularis finẽ grẽ: pro dilectione odium. ¶ Do. Populus grat odit me. ¶ Rõ. Miraris ꝙ sine cã odit: qui sine discretione dilexerat: ꝯsequẽs hoc illi⁹: vnde modestia exulat: ibi regnare ipetũ est necesse. ¶ Do. Odit me populus ¶ Rõ. Hec belua iniurie prompta est: segnis officio: Uulgi amor leuis: odiũ graue. ¶ Do. Populus mihi succenset. ¶ Rõ. Ab amãte plausus: ab irato populo pnities: ipar piculuꝫ ac spes. ¶ Do. Populo odiosus sum. ¶ Rõ. Nihil impetuosius stultorꝫ turbis: ubi insaniã singulorꝫ public⁹ furor: ꝛ furorẽ publicuꝫ singulorꝫ rabies ipellit: alterqꝫ alterꝫ trudit: Nihilqꝫ piculosius ꝙ̃ incidere in illorꝫ man⁹: qb⁹ pro iustitia sit uoluntas: pro maturitate ꝑcipitatio. ¶ Do. Odit me populus. ¶ Rõ. Non amasset utinã: ne nouisset qdẽ. Amor malorꝫ odio finitur. Utrunqꝫ anceps: sola ignorantia tuta est. ¶ Do. Populo sum inuisus. ¶ Ratio. Populus odiosus leniendus aut linquẽdus.

¶De inuidia passiue. Dia.XXXV. ¶Do.
Nuidet̃ mihi a multis.¶Rõ. Prestat in
i uidiosũ esse q̃ miserabilẽ. ¶Do. Jnuidia
exerceor emuloꝝ.¶Rõ.Et qs vnq̃ v̓tuꝭ
amic⁹ exercitio hoc caruit? Percurre aio oẽs ter-
ras: oia secula: cũctas historias euolue: vix insignẽ
viꝝ hac imunẽ peste repies. Nolo nũc narrationẽ
ingredi: que nos lõge nimis a ꝓposito distrahat:
sed si aliqd meministi oĩuz que legisti: non possunt
ignoto tibi esse q̃ plurimi quoruz comitatu nõ tm̃
cõsoleris: sed etiã glorieris. ¶Do. Jnuidet̃ mihi.
¶Rõ. Linque honores ⁊ officia publica: Desine
incessu elato ⁊ supbo comitatu per ora ciuiũ uoli-
tare. Sequestra teipsum quãtum potes ab oculis
multoꝝ iuidoꝝ: nec vultu: nec v̓bo: nec habitu: di-
gito te notãdum p̄beas. Uulgus ⁊ liuor in plateis
habitãt: sicut ⁊ mala ferme oia. Quidã hostes nul
lo melius mõ: q̃ fuga vincunt̃ ac latebris. ¶Do.
Et profugum ⁊ latẽtẽ liuor insequit̃. ¶Rõ. Tol-
le mali mãz: malũ oẽ sustuleris. Nimijs opib⁹ mo
duz pone: qcqd eximia specie inflãmare aios põt:
uel abijce uel abscõde. Si qd est quo carere nolis
aut nequeas: modeste utere: inuidiã quã insolẽtia
exasperat: humilitas lenit. Sũt que illã extinguãt
efficacia qdẽ: sed morbo ipso peiora remedia: mise
ria scilicet ⁊ infamis vita. De quoꝝ altero dictum
est: miseriã solã inuidia carere. De altero Socrati
cum illud. Jnterrogãti eniz Alcibiadi: qb⁹ modis
inuidiã declinaret: Rñdit Socrates. Et viue inqt
ut Thersites: cui⁹ vitã si nescires in homerica leges
Jliade. Jronicũ planeq̃ Socraticũ rñsum: Non
est eniz ꝯsiliũ ut inuidiã vites: vitare v̓tutez: satius
q̃ est Achillẽ esse cũ iuidia q̃ Thersitẽ sine: q̃uis
illud cõstet: magnos interdũ viros ut securi viue-
rent: ⁊ v̓tutẽ ad tp̃s ⁊ ingeniuz occultasse. ¶Do.
Jnuidẽt mihi multi. ¶Rõ. Jnuidiã nisi uel igna-
uia uel miseria vix euades: quã si sic euaseris: in cõ
tẽptũ incides: utroq̃ caruisse difficillimũ. ¶Do.
Jnuidia multoꝝ p̄mor. ¶Rõ. Est ut perhibẽt cal
cande aliud iter inuidie per excellentẽ gloriaz: sed
perraro uestigo signatũ: ita ut plures hoc calle gra
dientiũ in id quod fugiunt relabunt̃.

¶De contemptu. Dia.XXXVI. ¶Do.
Ed contẽnor. ¶Rõ. Si iniuste qdem est:
s nõ ificior qd̓ doleas: feras tñ: alioquin est
qd̓ rideas. Nihil est enim ridiculosius: sed
nil crebrius q̃ contẽni sapiẽtez ab insanis. ¶Do.
Spernor. ¶Rõ. Circa hoc v̓bũ: vnũ q̃tuor bona
esse dixere aliqui: Spnere mundũ: spernẽ nulluz:
spernẽ sese: se sperni: hoc tibi ultimo op⁹ est. ¶Do.
Spernor a multis. ¶Rõ. Si a maiorib⁹ fer: si a
parib⁹ patere. Jlli suo iure utunt̃. Fere nãq̃ contẽ
ptui sunt minora maiorib⁹. Hi se cõtẽptui offerũt:
⁊ maiores fieri qñ aliter nõ possunt: hac temptant
via: Sine minorib⁹: sine illos insanire: neq̃ magni
facias cõtẽptuz: qui illis ifamie sit: tibi glĩe. Spre
uit Achillẽ Thersites: de qb⁹ mõ diximus: Homeꝝ
Zoilus: Augustũ Antonius: Uirgiliũ Euãgelus:
Ciceronẽ Caluus. Et qd̓ ex euãgelio didicimus:
qd̓q̃ est maximũ: Herodes pessim⁹ miserrimusq̃
hoium christũ spreuit. Quid uel ꝯtẽptis hoc no-
cuit: uel contẽptorib⁹ ꝓfuit? ¶Do. Spernor ⁊ irri
deor. ¶Rõ. Jrrisiuũ nescio qd ⁊ histrionũ etiam
esse animis solet: eoq̃ magis quo minorib⁹: quid
minus est opus: Alter alterum ridet. ¶Dolor.
Spernor ab alijs. ¶Rõ. Recordare an tu alios
aut spernas: aut spreueris. Hic est mos human⁹:
spernẽ: ⁊ sperni mutuo nos vicissim odio: mutuo-
q̃ p̄mitis cõtẽptu: ⁊ vultis alijs esse uenerabiles
neminẽ uenerãtes: Placere vultis deo: cui⁹ operũ
nullũ uobis placet eo quo placẽ debet modo: Jn
quo p̄clare qdẽ noster Cicero: si p̄claruz aliqd sub
deoꝝ noie dici posset: Minime inqt conuenit: cum
ipsi inter nos viles neglectiq̃ simus: postulare ut
dijs imortalib⁹ charissim⁹ ⁊ ab his diligamur. Jl-
lud ergo p̄clarius Malachie ꝓphete: Nunqd non
pater vnus oĩuz nostrũ? Nunqd nõ vnus de⁹ crea
uit nos? Quare ergo despicit vnusqsq̃ uestrũ fra
trem suũ. ¶Do. Sperni grauiter fero. ¶Rõ. Et C
si nemo sperni uelit: mlti cupiant timeri: multo tñ
est sperni securi⁹ q̃ metui. Jtaq̃ qd̓ ait Anneus in
epl'a q̃dã: Nõ min⁹ ꝯtẽni q̃ suspici nocet. Nõ ad-
mitto. Jllud ab eodẽ alibi dici rectius estimo: Pe-
riculosius timeri esse q̃ despici. Proinde cũ ueteri
Sapiẽtũ edicto: tria hec vitãda dediceris: de qui-
bus totidẽ cõtinuis tractatib⁹ egimus: ⁊ sint ma-
la oia: haud dubie tñ malũ min⁹ hoc ultimũ q̃uis
ignobilius: nec deest suum cuiq̃ remediũ. Odiũ
obsequio lenit̃: liuor modestia: cõtempt⁹ amicitijs
illustriũ: ⁊ honestis artib⁹ ac v̓tute. Nemo p̄mum
Bruto contẽptior Rome fuit: nemo minus postea
Age ⁊ tu bonum magnumq̃ aliquid: quo contem
ni nequeas.

¶De promissi muneris tarditate. Dia.XXXVII.
¶Dolor.
Ero ꝓmissa cõplent̃. ¶Rõ. Quid singu- A
s lariter de hoc q̃reris qd̓ oib⁹ est cõe? Nul-
la qdez res magis munus ingnat: q̃ dura
frõs ⁊ lẽta dilatio. Sed hic est mos: cito vultis ac
cipe: tarde aũt dare: ad illd̓ alacres: ad hoc mesti:
ad illd̓ p̄cipites: ad hoc segnes. Jngratitudinis du
plex radix: duplex mã q̃relaꝝ: dũ ⁊ illos mora ⁊
celeritas hos cõstringat. ¶Do. Multa mihi pro-
missa sunt: nihil iplet̃. ¶Rõ. Magnis ꝓmissorib⁹
minimũ fidei esse debet. Nota uanitas: note blan-
ditie: nota hoiuz mẽdacia. Multa tibi vnus aliqs
ꝓmisit: sufficit ꝓmisisse: quere aliũ qui ꝓmissũ im
pleat. Non põt vnus oia facere: fecit hoc ꝓmissor
ut eũ interim diligeres. ¶Do. Qd̓ mihi ꝓmittit̃ B
nõ fit. ¶Rõ. Duaꝝ cupiditatũ: potẽtior est que te
net q̃ que poscit. ¶Do. O quot ille pollicitis abũ
dabat. ¶Rõ. Aut irridebat: aut ad tp̃s diligi uo-
lebat: ut dictum est: ⁊ forte dum tibi multa ꝓmit-
teret: vnũ aliquid a te poscebat: qd̓ uel magni pre
cio mendacij bene partuz estimaret: Sepe aũt qui
diuites sunt uerborũ: esse inopes rerũ nosse debue
ras. ¶Do. O q̃ multa mihi promissa sũt. ¶Rõ.
Si mihi credideris: mlta ꝓmittẽtib⁹ nihil credes.

¶De repulsis. Dia.XXXVIII. ¶Do.
Epulsam passus indignor. ¶Rõ. Uis ne A
r igit̃ quecũq̃ poposceris adipisci: ita ut ne
gari tibi nihil possit: vide ne intolerãde su-
perbie sit hoc uelle. Meminisse magni Põpeij de
cuisse: quo nescio an ei⁹ maior vnq̃ fuit: de quo tñ
scriptum est. Queq̃ dari uoluit: sibi posse negari.
Qz mlta Cesarib⁹ supra humanã magnitudinẽ: sũ
mo ẽt iperio gloriosis negata cognouim⁹: ⁊ tu gra
uiter vnã aut alterã fers repulsã? Deniq̃ q̃ multa
quotidie de⁹ poscit ab hoie nulli⁹ rei idigẽs: nec im
petrat. ¶Do. Non possum equo animo repulsam

pati.¶Rō.Cur petendi tibi arrogas licentiam ⁊
negandi alijs carpis libertatē?Quid ꝙ sepe indi
gna petitio dignā repulse ꝓbuit mām?Quid ꝙ se
pe etiam petēti repulsa utilis fuit:cui qđ petierat
ipetrasse dānosū erat.¶Do.Iniustā patior repul
saȝ.¶Rō.si iniusta est repulsa:iusta ergo petitio
gaude cuiuscūq; potiꝰ culpā esse q̃ tuam.¶Do.
Unde nō merui repulsaȝ tuli.¶Rō.Mlti se ma
gna meritos putant:vnde penitꝰ nil merent.Hinc
repulse dolor:hinc q̃rele iste:qbus orbis terre ⁊
B ois vita hoium plena est.¶Do.Pudēdam patior
repulsam.¶Rō.Pudēdū nihil p̄ter culpā.Quē
pudorē tibi inferre potuit qđ tui nō erat arbitrij?
¶Do.Repulsam patior vnde nō credidi.¶Rō.
Credulitas incerta est:certa aūt res:Nō posse qđ
petitur negare:nō est liberi sed serui:Non posse re
pulsam pati nō est ciuis sed tyrāni.¶Do.Optate
sperateq; rei passus sum repulsam.¶Rō.Si qc-
quid sperant cupiūtq; hoies assequerent:dij eēnt
oēs.Tu vo ut indignationes multas ac dolorē fu
gias repulsaꝝ:disce optare possibilia ⁊ honesta:nō
assequi uelle qcqd incōsultus ⁊ inexplebilis appe
titus optauerit:qcqd spes vna suggesserit.¶Do.
Non tm̄ repulsus ego sed indignus mihi antepo-
situs fuit.¶Rō.Et quotiēs indigni dignissimis
preferuntur:⁊ quotiens indignos indignissimi iu
dicāt:alienarum seuerior:suaruȝ qsq; fauorabilis
rerum iudex.Multi se indignos dicūt:pauci cre-
dūt.¶Do.Parue rei patior repulsā.¶Rō.Mul
tis parua negata:magna ultro oblata vidimꝰ.Si
repulsis compensent munera:fortune lāces equa-
bunt:sed uos illas indignatione augetis:hec obli
C uione atq; dissimulatione minuitis.¶Do.Dignꝰ
eram:ut arbitror:non repelli.¶Rō.Ut sit ita:an
tu oia pro dignitate hominū dari existimas ac ne
gari?Utinam ita esset ut ⁊ plures bonos spes pre
mij ⁊ pauciores malos faceret metꝰ pene.Sed
non ita est:Amor:odiū:spes:cupiditas:affectꝰ in-
conditi:cūcta permiscuere.In te vno fortune stilū
publicū vis mutari:⁊ non te potius ad cōem cur-
sum humani moris inflecti.¶Do.Quāto idigni
or mihi anteponit competitor.¶Rō.Et Lucius
Flaminius mox ob indignuȝ facinus iudicādus:
⁊ ordine senatorio amouendus Scipioni Nasice
prelatus fuit:viro oium optimo senatus ⁊ populi
sententijs iudicato.Et Uatinius Catoni:illauda-
tus laudatissimo:non solū populi amicoꝝ simulq;
hostiū iudicio:sed toto etiā Ciceroniano uolumi-
ne:quid hic dicis ut sint grauia:nō sunt noua que
pateris.¶Do.Multū sperabā:modicum nō me-
D reor.¶Rō.Ut multū quoq; merearis:dixi iam:
non oia pro meritis dari.Quid ꝙ semel negatū:
eidē idip̄m mox cōcessum vidimꝰ?Qđ in ipso de
quo loquor Scipione accidit:repulsaꝝ duritiē se-
pe pertinax virtus infregit.Testes sunt Emilius
Paulus:Metellus Macedonicus:Lucius Mu
mius:qui cōsulatꝰ repulsaȝ passi oēs:ijdē speciosis
simis cōsulatibus ac triūphis postmodū honesta
ti:suis ciuibꝰ qbus cōtēptui fuerāt spectaculo fue-
re:nunq̃ ad id ꝑuenturi si repulsas populi lamen
tis potius acerbare q̃ virtutibꝰ supare uoluissent.
Lucius Sylla q̃uis in finē ciuilibꝰ discordijs irri
tatus:famā suā nota crudelitas infecerit:nobilita
te tm̄ ⁊ gloria insignis ciuis:nō cōsulatus sed p̄tu
re:tanto minoris rei repulsam cū tulisset:summaȝ

reipublice post adeptus ⁊ preturas ⁊ cōsulatus
⁊ imperia:nō tm̄ cōsequi potuit:sed donare:Nō
debet repulsa spem auferre sed afferre:sollicitudi-
nem ac virtutē acuere:que nil tam asperum qđ nō
leniat:idq; etiā si qn̄ non fecerit:non tamē ideo de
ferenda est:ne propter seipsam suumq; propriuȝ fi
nem culta videatur.Deniq; hi repulsas suas forti
animo tulere:At Publius Rutiliꝰ repulsa fratris
audita:quam erat passus impetitione cōsulatꝰ:sta
tim morte obijt repentina.Elige utrū seq malis.

¶De iniusto domino. Dia.XXXIX. ¶Do.

Niustum dn̄m patitur respublica.¶Rō.
i Sed fortassis id merita:⁊ id sceleri scelus
est debitum:non solum apud inferos:sed
ubiq; fieri iudices:ubiq; iustitia suum opus exer-
cet:⁊ si sepius cunctetur interdū ꝓperat:Uerum
q; re ipsa fit:qđ scribit:Utiq; est deus iudicās eos
in terra.Demones ex hoibꝰ fieri:qdā opinati sūt:
perpetua criminum licētia peccādiq; libidine:qđ
ut forte tolerabiliter dictum sit:malarum uolunta
tum siīitudo effecit:qua homo malus atq; in ma-
lis obstinatus pene demoneȝ equat.Cui sentētie:
si recipitur:illud fortasse non dissonū fuerit:ut per
missu diuine iustitie demoneȝ demon p̄mat:Qua
in re illud dumtaxat:ut videtur:est miseruȝ ꝙ nō-
nunq̃ sceleratorum supplicijs miscentur innoxij:
⁊ nimis uerum crebrūq; cōprehendit illđ Flacci:
Sepe dies pariter neglectꝰ incesto:addidit inte-
grum:qđ ipsum non sine certa:licet uobis occulta
iustitia dei fieri indubitata fide credit.¶Do.Cru
delem dn̄m perpetimur.¶Rō.Crudelitas mala
qdem ⁊ nature hoium aduersa:sed utile vitijs:⁊
lasciuienti populo:frenum:pauor:vndecunq; ori-
ens:Amare inscijs expedit timere:qcqd id qdē sit.
Nemo tam trux dn̄s ut non truculentior sit uolu-
ptas prosperitatis comes ac filia.Male agenti-
bus nihil peius q̃ securitas ac libertas.Qui ni-
hil metuit:proximus est ruine.¶Dolor.Iniquuȝ
dominum infausta plebs patitur.¶Ratio.Nul-
lus:mihi crede:misera in plebe miserior q̃ tyrānꝰ
Quod si dubitas Dionysium contemplare.Ille
vir improbus nec indoctus:de seipso suaq; tyran-
nide quid sentiret:apertissime pendētis supra ami
ci uerticem gladij cuspide declarauit.Nota est hi
storia.Timet plebs tyrannum:⁊ tyrannus plebē:
Sic reciproco pauore se cruciāt.Hoc refert ꝙ mi
seria plebis apparet:⁊ tyranni latet.Non minus
tamen affligit purpureo uelamine tectum vulnus:
neq; minus auree grauant cōpedes q̃ ferree.Est
⁊ sua:ut in sordibus utq; in fumo:sic lauticijs ac
splendore miseria.Aurea quidē tyranni uestis ex-
trinsecus:obuerte illam:ardentibus intus aculeis
plena est.Ita ut vides non penitus aut impune se
uiunt tyranni:aut inulta plebs premitur.¶Dolor
Inclementissimus nobis est dominus.¶Ratio.
Non tot passiȝ essent domini:nec tam late furerēt:
nisi populi insanirent:⁊ cuiq; ciuium pro se chari
or foret res priuata q̃ publica:uoluptas q̃ gloria
pecunia q̃ libertas:vita q̃ virtus.¶Dolor.Unū
dominum serua fert patria.¶Ratio.At vnuȝ sed
triginta simul illa legum nobilis mater grecieq;
lumen alterum Athene.¶Dolor.Patria domi-
num vnum fert.¶Ratio.Multos autem Roma
quis Caligulas nesciat ac Nerones ⁊ Domitia-
nos at Comodos ⁊ Heliogabalos ⁊ Bassianos

⁊ Galienos:Ac ne singula iperij probra exequar
Maximos ⁊ pietatis hostes Julianos ac Deci-
os?Sardanapalum Assyria pertulit:Cyrum per-
sis:Alexādrū grecia atq; asia reges dictos:Uere
aūt tyrannos acerrimos ⁊ imites tulit:⁊ Dionysi
os Sicilia Phalaridē:Agathoclem Lacedemō:
Cleomenē:Nanideq;:quē Argi quoq; perpessi:
femineaq; uxoris auaritiā:que viro ipō rapacior
in seru suo tyrannidē miris modis exercuit. Sed
quo feror?qs aut ueteres aut nouos numeret tyrā
nos?qui tā multi hodie:tāq; alte:hinc suis opib⁹
ac potētia populoꝝ:illic morib⁹ atq; demētia radi
cati sunt:ut nec numerari iam ualeant:nec cōuelli:
neq; minus apō uos q̄ apud egyptios aut Me-
dos libertate pessundata ac sepulta:uersa seruitus
in nām sit:sic ut pars maior populoꝝ tyrānum si
non hēat:qsitura pcario seu pcio emptura videat:
usq; adeo pñes uestros eē q̄ nati erāt puduit:uos
enim pene oēs in seruitio nati atq; educati:ut do-
loris antiquā:sic nouā querele mām nō habetis.
¶Do.Potētis dñi graui premimur iugo.¶Rō.
Aristophanis poete utilis fabella:que monet non
nutriēdum in urbibus leonem:tñ si nutrit⁹ fuerit:
obsequendū illi esse:Nec tyrānidis nāle malū im-
patiētia cumulandū:quāq; ipse feceris potētiā de
tractandū.Raro eqdem tyrānus absq; culpa ciui
um surrexit in populo.Uet⁹ est aūt uerbū.Ede qd
nutristi.¶Do.Dñm importunū patimur.¶Rō.
Si ois potestas a deo est:seu ad bonoꝝ exercitiū:
seu ad maloꝝ penā:par est ut diuino impio te sub
iectū sentias:nō humano.Cuius si minister imi-
tior videtur:patiētia fortassis efficiet ut mitescat.
Uix est enim ullum tā ferox igenium:ut nō obedi
entia ⁊ obsequio leniat:uel ferēdū deniq;:uel po
nendū est omne qd pmit.Nempe nihil est tertiū pre
ter impatientiā:que ut dixi:molesta nō minuit sed
aceruat. ¶Do. Malus nobis est dñs.¶Ratio.
Oēs uos vnū habetis notū hostē:Unus ille mul
tos habet incognitos:periculosior status. ¶Do.
Dñs nobis est pessimus.¶Rō. Sed nō erit diu:
si bene philosophis visum est:Uiolētum nihil esse
diuturnum.Et sane si uel vnum patria ciuē bonū
habeat:malum dñm diutius non habebit.

¶De indocto preceptore. Dia.XL. ¶Do.

St mihi pceptor indoct⁹.¶Rō.Et si do-
e ctū facere non possit indoct⁹:uerūq; sit cō
mune illud signum:sciētiẽ est posse docere:
sub indocto tñ preceptore doct⁹ aliquis fieri pōt:
uel per seipm:uel qd est uerius:influctia celesti at
q; ispiratione.Et ut Ciceronis utar uerbo:aliquo
afflatu diuino:sine quo nec doctū certe nec bonū
virum fieri posse credēdum est.Hoc enim nō solū
uera religio sentit:sed gentilis quoq; philosophie
consentit auctoritas.¶Do. Jndoctū pceptorē no
lens audio.¶Rō.At celestem pceptorem audi li
bens:qui fecit aures tibi:nō has tñ quas videm⁹:
sed inuisibiles alias intus in aīa.Jllū audi:qui do
cet hoīem sciētiā:sicut scriptū est.Quo insuper ta
cēte:frustra preceptor quicūq; mortalis q̄uis do-
ctissimus laboraret.¶Do.Preceptorē indoctum
egrefero.¶Rō.Uel ab illo fugiēs aliū quere:uel
ad teipsum redi:Et memēto Epicurū sepe a Cice-
rone licet irrisum:visum tñ Senece magnū virū:
non indoctū modo pceptorē habuisse:sed nullū:
ut gloriabūdus idem ipē cōmemorat. Augustinū
do:qd de seipso testat:cui nō oia credē nefas est:
Et aristotelicas cathegorias:que inter difficilli-
ma numerant:⁊ artes liberales quas singulas a
pceptoribus didicisse magnū ducitur:nullo homi
num tradēte:ut idem ait:oēs intellexisse.Nouissi-
mūq; Bernardū viꝝ doctrina ⁊ sāctitate charissi
mū:oēs suas litteras quaꝝ inter cunctos sui tpis
abūdantissimus fuit:in siluis ⁊ in agris didicisse:
non hoīum magisterio:sed meditādo ⁊ orādo:nec
ullos vnq̄ alios:ut de se etiā ipse ait:pceptores ha
buisse q̄ querc⁹ ⁊ fagos.Hec si facta sunt:cur non
iteꝝ fieri possunt?Qd nisi sic esset:qd fecissent pri
mi hoīū:qbus nec preceptor ullus erat:nec repti
aliqui?Mirādo igit:cogitādo:assurgēdo ⁊ ingeni
um acuēdo eaipsa que uos cum oībus pceptorib⁹
uestris vix itelligitis inuenere.Aude ⁊ tu aliquid
teq; magnis inserere ne diffidas:Si mortalis de
fuerit:eternus aderit preceptor:a quo sunt oēs:⁊
oia ille fecit ⁊ ingenia ⁊ scientias ⁊ magistros.

¶De discipulo indocili ac superbo. Dia.XLI.

¶Dolor.

Jscipulum habeo indocilem.¶Rō.Per- A
d dis operā:littus aras:semina proijcis:na-
tura non vincitur.¶Do.Discipulum indo
cilē sors dedit.¶Rō. Terre aride colonus:solue
boues:qd te torques?Jlli parce ⁊ tibi:cū tot sint
labores necessarij ⁊ ineuitabiles:supuacuos que-
rere stultitia est.¶Do.Discipulum habeo littera
rum indocilē.¶Rō. Si docilis est virtutū:illic
insta:meliorib⁹ illum artibus ornaueris.Or si neu
trum capit:uacuū sine:ne ue quid in pertusum uas
effuderis quod neq; ibi subsideat:teq; iugi tedio
exhauriat:Sic habeto eniꝫ:Omnes qui sunt:qui
q; erūt aut fuerunt virtutibus aut doctrinis clari:
non posse vnum ingenium accēdere:nisi alique in-
tus in animo scintille sint:que preceptoris spiritu
excitate ⁊ adiute:generosum discipline fomitē ar
ripiant:Alioquin algidum in cinerē ne quicq̄ fla-
bis.¶Do.Jntractabilem discipulū ac supbū ha- B
beo.¶Rō.Superbia hostis ingenij est:dūq; sub
esse dedignatur:⁊ discere negligit discipulus inso
lens:egre manū ferule subijciet:doctrine animū:
reprehensionibus aurem:collū iugo.¶Do. Ha-
beo prosperitate tumidū discipulū. ¶Rō.Sicut
tumor oculoꝝ visui:ita tumor animi igenio nocet:
ut disciplinis aditus fiat:comprimēda est omnis
elatio.Scis ut Alexāder macedo:cum aliquādo
mathematicis animum applicasset ⁊ geometrica
sibi quedam obscuriuscula traderentur:difficulta
tibus offensus preceptori imperat:ut idipsum cla
rius tradat:Et quid ille respondeat:Hec inquit
eque omnib⁹ difficilia sunt:Ut scilicet omnem illi
speꝫ regij fastus excuteret.Sic est eni hercle:Nul
le sunt fortune partes in ingenij rebus:quisqs do-
ctus ac sapiēs fieri vult:obliuiscatur interim se po
tentem.¶Do.Discipulū rudē elatumq; habeo.
¶Rō.Cōtra uentū aduerso flumine nauigas:cō C
trahe carbasa:terram pete.¶Do. Contumacem
habeo discipulum proteruumq;. ¶Rō. Non ha-
renam tñ fodis:sed serpentem nutris:aconitū ex
colis:hostem doces.¶Do. Dure discipulum cer
uicis instruo.¶Rō.Surdo canis:sed sic est:hos
clamor:hos silentium delectat:Potentissima sem
per in rebus omnibus consuetudo est. Uide ut
piscator tacitus:clamosus uenator:at clamosior

aliquanto schole arbiter q̃ silue. ℂDo. Duricor-
dem discipulum nactus sum. ℂRō. Sepe facili-
us ursi caput mollias q̃ hois: qd vis aũt? Est in
fabulis lupũ ac vulpeculam litteras didicisse: Nā
elephantis studiosi non anilis fabula est: sed natu
ralis historia: Et hic tuus forsitan studio naturam
leniet: Apud me autē: vna fere pastoris ac ꝓcepto-
ris vita est: Mirum nisi uterq; tandez a conuictu
mores traxerit. Ille beluas regit: hic pueros.

ℂDe nouerca. Dia.XLII. ℂDo.

A Ouercā habeo. ℂRō. Ergo ⁊ p̄rem. Sic
n sunt ferme res humane ut tristia letis ⁊
amara dulcib⁹ tēperentur: atq; utinam ex
equo īpermixtũ hic dulce nō habitat. ℂDo. Iniu
sta mihi est nouerca. ℂRō. Nō inepte Uirgilia-
no epitheto uteris: quāto aũt illa iniustior tibi: tā
to in illam ut sis iustior enitere. ℂDo. Nouerca
mihi supbissima est. ℂRō. Et femine ꝓpriũ super
bia: ⁊ nouerce est: Si gemine cause vnũ pariũt ef-
fectum: non est qđ stupeas: est qđ feras: teq; ⁊ pre
B uignũ simul ⁊ filiũ bonum ꝓbes. ℂDo. Supbis-
sima est nouerca. ℂRō. nulla re melius q̃ humi-
litate vincit supbia. ℂDo. Nouercā ferre nequeo
ℂRō. At fer p̄rem: si hũc ualde diligis: facile illā
fers. ℂDo. Nouerca īpia atq; īportuna est mihi.
ℂRō. Esto illi pius ac patiens: pietatē p̄ri debes:
patiētiā femine: reuerētiam nouerce. ℂDo. Inso-
lens est nouerca. ℂRō. Noli pati ut potētior sit
illius insolētia q̃ pietas tua. Nihil durꝝ: nihil ar-
duum est pietati: hec ad deũ hoies erigit: deumq;
ad hoies inclinat: quotiēs nouerca seuierit: nō tu
C illam sed p̄rem cogita. ℂDo. Iniuriosa est nouer-
ca. ℂRō. Muliebres iniurie ꝯtemptu melius q̃
ultione plectunt. ℂDo. Grauē patior nouercam.
ℂRō. Bene ais patior. Succũbere eniz ⁊ mulier
culā pati nō posse non est viri. ℂDo. Odit me no
uerca. ℂRō. Ipsam ama: Nā ⁊ inimicos diligē:
diuinũ est ꝓceptũ: ⁊ amare ut ameris: philosophi
cum est cōsiliũ. ℂDo. Nouerca me odit. ℂRō.
Si p̄rem tuũ amat satis est tibi: odisse p̄ris amatri
cē filio non licet: Sin ⁊ illũ odit: quem nō oderit?
Nā ⁊ si alterum plusq̃ virꝝ amat: tu ille ne fueris.
ℂDo. Nimis odit me nouerca. ℂRō. Min⁹ ma
lum forsitā nouerce odiũ q̃ nimi⁹ amor. Phedriā
nosti ⁊ Hippolytuz. Certe odium qđ ulcisci nefas
leniendum aut fugiendum aut ferendum est: Ni-
hil est quartum: querele sepe odium exaggerant.

ℂDe Duritie paterna. Dia.XLIII. ℂDo.

A Urum patior parētē. ℂRō. Durities pa-
d tris sepe filio salubris: semꝑ dānosa molli
cies: nō lingue tm̃: sed nec virge parcēduz
docti cōsulũt: His duobus aiorꝝ iuueniliuz cōstat
in primis cura: que si frustra sint: grauiorib⁹ mor-
bis grauiora remedia adhibent: abdicatio ⁊ car-
cer: quin ⁊ more ueteri romano: ad extremũ suppli
cia ⁊ mors: qđ nō ꝯsules modo ⁊ duces qbus im
periuz in oēs publici cōsilij ꝓstaret auctoritas: sed
ꝓuatos illos priscos ac seueros p̄res: qb⁹ sola p̄ria
potestas ius in filios daret sepe acerrime obser-
uasse legim⁹: in qbus maxime Cassij ac Fuluij no-
bilitata seueritas. I tu: nimis blādum patrem dic
durum. ℂDolor. Patrem patior durum. ℂRa-
tio. Qualem putas ille te passus est puerum: qua
lemue deinceps adolescentem? Difficile id qui-
dem persuadere his sibi ualde placētib⁹: Sed cre

de mihi: nihil durius q̃ etatis illius inconditos
mores pati. ℂDo. Patior durꝝ patrem. ℂRatio.
Quid si durus es filius? Dura duris efficaci⁹ leni
untur: ⁊ sepe medici mollioris deformior est cica
trix. ℂDo. Patrē durꝝ hēo. ℂRō. Si pater uer⁹
est diligit: ⁊ si diligit non que mulceāt sed que pro
sint cogitat. ℂDolor. Durissime pater est mihi.
ℂRatio. Que tibi durissima: illi forsan utilia vi
dent: cui ⁊ certius iudiciũ ⁊ incorruptior est effe-
ctus. Adolescētia nō nisi que sub oculis sunt meti
tur: etas maturior multa circũspicit. ℂDo. Pater
est mihi durissimus. ℂRō. Uide ne tu illi durior:
ut dũ ille dedecori tuo obstat: tu illius vitā ꝑditis
morib⁹ ingētes. ℂDo. Perdur⁹ p̄r est mihi. ℂRō
Qui salutē filij negligit: ille demũ durus est pater
⁊ si frōte mitissimus: At qui filiũ ad rectũ iter tra-
hit ope cōsilioq; adiuuās ⁊ sepe vborꝝ: sepe rerum
stimulis impellēs: sepe uel tardũ increpitās uel in
uitũ cogēs: q̃uis seuerior sit aspectu: durus est mi
nime. Fructuosior filio seueritas p̄ris solet esse q̃
comitas. ℂDo. Durus est pater. ℂRō. Supcili
um paternum: zelus: dolor: metus: etas excusant.
ℂDo. Duruz p̄rem egre fero. ℂRō. Quid si qđ
mltis sic affectis iure accidit: Ferre duritiē coga-
ris alterius. Quid si ipse ꝯtumacis filij pater esse
īcipias? tũc ītelligēs q̃ suaue p̄ris iugũ ⁊ q̃ iustũ
sit īperiũ: Nũc nō nisi vnũ intelligis qđ delectat:
inq; hoc vno iudiciũ tuũ habet: non delectatione
animi: sed titillatione sensuũ circũuentum. ℂDo.
Durus mihi pater est. ℂRō. Ut sit durus: illũ ti
bi nō te sibi iudicē dat natura: quā secuta lex ciui-
lis: castigatores parētum filios erubescit. Pudeat
te audere qđ ulli filio licere legē puduit: Sine de
te iudicet qui te genuit aluitq;: Tu de illo iudiciũ
linque alijs: patremq; si uere laudis nō est capax:
decoro saltē silētio. ℂDo. Duris pater est mori-
bus. ℂRō. Nō arguēdi mores patrũ: sed ferēdi
sunt. Nihil turpius in Alexādro sonat q̃ ꝙ nō di
cam p̄rez cōuitijs attēptasse: sed paternis laudib⁹
inuidisse visus est: de p̄re uel gl'iose loquēdũ uel ta
cēdũ. ℂDo. Habeo durũ patrem. ℂRō. Habes
ubi amorē: ubi pudorē: ubi patientiā: ubi obedien
tiā tuā probes. Nullum in terris imperiũ iustius
q̃ patris: nulla honestior seruitus q̃ filij. Nil taz
suum cuiq; est q̃ filius patri: nil cuiq; indigni⁹ eri-
pitur. Sed uos ꝓcipiti atq; intēpestiuo desiderio
subesse nati: ꝑesse concupiscitis: sic ⁊ patribus uos
aufertis: ⁊ patrũ ante uobis imperiuz usurpatis:
Duplex indignitas: ita fit ut insolētia iuuenilis vn
diq; rerũ turbet officia. Hinc forte prohibiti de pa
trũ asperitate querimini: uestro digni iudicio qb⁹
oīa liceat ob id vnũ ꝙ nati estis ⁊ placere uobis
ad speculum didicistis: tum demum cũ preesse ce
peritis sensuri q̃ id uobis turpiter ante tēpus opta
tũ esset. ℂDo. Rigidus pater est mihi. ℂRatio
Quid si pius est rigor: pater filio rigidā pietatez:
patri filius obsequium reuerens obedientiāq; hu
milem debet. De Mālio Torquato in historijs: ⁊
apud Marcũ Tullium legisti: ut perindulgens in
patrē: idē acerbe seuer⁹ in filiũ fuit: vulgi forte iu-
dicio reꝑhensus in altero: ab incorruptis estimato
ribus in utroq; laudatissimus: tanta diuersitas re
rum est. ℂDo. Pater durus est mihi. ℂRō. Se
ro bona uestra cognoscitis O mortāles. At cum
nosse cepistis nimis agnoscitis: hinc ⁊ presentia

fastiditis ꝛ amissa lugetis. Alteꝝ supbe nimis: alterū nimis humilr: ꝛ ubi agēde grates: ꝛ ubi habēda patiētia: utrobiqꝫ q̄rimonie: nusqꝫ eqnimitas: sic in deū atqꝫ hoies grati estis? ¶ Do. Dur⁹ est pater mihi. ¶ Rō. Ueniet tps qn̄ hūc ipm patrem suspires: nec rūsurum uoces. Et qui tibi nūc videt saxis durior: plumis mollior videat. ¶ Do. Durum patrem habeo. ¶ Rō. Patrem dum habueris non agnosces.

¶ De contumaci filio. Dia.XLIIII. ¶ Do.

Habeo filiū cōtumacē. ¶ Rō. Equū est ut qui patrem ferre nō poteras: filium feras: utiqꝫ sarcinā grauiorē: magis aium p̄mit pūgitqꝫ acrius supbi filij v̄bum vnū irreuerētius platū: q̄ seueri patris q̄cūqꝫ durities. Ille enim iniuriā facit: hic iure suo utit. ¶ Do. Filiū hēo rebellātem. ¶ Rō. Impudenter de minoꝝ rebellione cōquerit qui maioꝝ iusta contempsit imperia. ¶ Do. Filius ɔtumax est mihi. ¶ Rō. Tandē fortassis intelligis: qd tuus ille tā durus pater visus est tibi. ¶ Do. Filiū patior insolentem. ¶ Rō. Si etatis est: vitiū cum etate trāsibit. Multoꝝ ferox adolescētia progressu tpis ad virtutē mirificis prouectib⁹ flexa est. ¶ Do. Rebellē filium hēo. ¶ Rō Nō solus. Et Dauid: ꝛ Mithridates Pōti rex: ꝛ Seuerus impator roman⁹ rebellātes filios habuere: ꝛ multis post seculis britānici pacē regni: ut fama loquit: turbauit regij adolescētis in pr̄em cōcitata rebellio: sed q̄sq̄s sua defleat incōmoda nullus aliena uel publica. ¶ Do. Impius ac rebellis est fili⁹. ¶ Rō. Magna tibi portio paterne molestie dēpta est: mortem filij timere. ¶ Do. Habeo ignauū ꝛ iertē filiū. ¶ Rō. Nescis ut African⁹ ille vir magn⁹: dissimillimū filiū sibi lōgeqꝫ degenerē amauit vnice. Et pfecto maior non dicā amor: sed miseratio debet ei quē minus adiuuat natura. Nullius rei eget qui virtutū diues est: quaꝝ indigētia uere miseros ac pinde misericordie egētissimos facit: Tu in filio ꝛ si nō virtutē: ama q̄ filius: si ne id qdē: at q̄ hō est: postremo si nihil est quod ames: miserere. Propriū p̄tis: ut seueritas: sic misericordia est. ¶ Do. Perdite fili⁹ est vite. ¶ Rō. Pōdus infaustū: eoqꝫ graui⁹ qd dum ferri pōt: nequit abijci: perfer: ꝛ quā daꝛ corrige. Sic enī aut filiū curaueris aut certe p̄tis officiū egeris. hoc tibi debitū: illd optabile. ¶ Do. Impius: inhumanus: itractabilis est fili⁹. ¶ Rō. Siqdem mollicies ac uoluptas in pfidiā ac scelus eruperint: uenenosum aial exigēdū domo est: neqꝫ ubi: sed qd natū estimādū: ꝛ in siluis ortas auiculas pascitis ꝛ domi natos scorpiones occiditis. ¶ Do. Impius fili⁹ est mihi. ¶ Rō. Periculosa seponē anteq̄ noceāt sapiētis est. Nō te pietatis vmbra decipiat: Nulla ipio debeꝛ ipietas. Est ubi sit crudelitatis species piū esse: sed dū aliqd uel minimū spei est: semp ad misericordiā inclina: memētoqꝫ te patreꝫ esse nō indicē: neqꝫ hic tibi Terētianum illd excidat: Pro peccato magno paulum supplicij satis patri.

¶ De discordi fratre. Dia.XLV. ¶ Do.

Habeo discordē fratrē. ¶ Rō. Quid aūt ille? Ne igit te concordē habet: vnanimitas fraterna que vnū ex duob⁹ facere debuit: in duo nō iam diuersa sed contraria penitusqꝫ pugnātia scissa est: Haud sed antiquū malū qd ꝛ mūdus ꝛ mūdi caput ab initio habuere. Siquidem uet⁹ urbis Rome: sed uetustior orbis infamia est: fraterno sanguine maduisse: Tu qd in singulis patribus fratrū vides ꝛ altero: quinetiā adhuc solo in vno tot milliū qd stupeas nō habes. ¶ Do. Est mihi discors domi frater. ¶ Rō. An ꝛ hoc miraris esse magna in domo: qd in ipsius materni uteri fuit angustijs: ubi olim ꝛ si maioris mysterij uelamētum eēt: certe nō discordes tm̄ fr̄es legim⁹ sed bellātes? Est ne igiꝛ nouū si armati faciūt qd non nati solēt. ¶ Do. Nulla mihi apd fratrē gratia est ¶ Rō. Mlto p⁹us hoc in scholis edoct⁹: q̄ domi expertus esse debueras: promissa vō nec q̄rimur nec miramur. ¶ Do. Odiosū fratrē habeo ac discordem. ¶ Rō. Ut ferme nullus amor equior fraterno: sic nullū ubi incepit iniquius odiū: nulla acrior iuidia. Sic paritas incitat aios atqꝫ incēdit: cū cedēdi pudor ꝛ amor excellētie eo ardētior: quo ieiunabulorum recordatio ꝛ quecūqꝫ beniuolētiam pari tura viderent: ubi semel a recto calle deflexū est: odiū ꝛ contēptum pariūt: hic natura rebellātis ardor animi optime qdem pro obsequio atqꝫ humanitate placabiꝛ. Uix est enim tā imite ullum tāqꝫ aspeꝝ ingeniū: qd nō tandē molliat uera ac iugis humilitas v̄boꝝ ꝛ rerū oium lenis ꝛ nō ficta retractatio. Sin id seꝝ atqꝫ inualidū deprehendas: seu forte huc tu cogere tuū ipse aiū nō potes: quo honeste qdem atqꝫ utiliter coget: tūc anteq̄ in pnitiē res erūpat: ultimo remedio utēdū erit. Extirpanda mali radix: ꝛ discordiaꝝ mater ɔpellēda communio: In quo ita te facilem pbebis: ut q̄tum iuri tuo demptū: tantū virtuti fameqꝫ additū iuenias. Impie ac supbe cupiditatis aculei nulla re meli⁹ q̄ pia ꝛ miti liberalitate frangunꝛ. Bonū aurum: quo pax dom⁹ ꝛ charitas fraterna redimiꝛ. Uet⁹ ualde nec ueꝝ minus est uerbū: Magnam discordiarum bellorumqꝫ materiam: duo hec esse pnomina: meum ꝛ tuum: que si de vita hominum tollerentur: haud dubie tranquillius viueretur.

¶ De amisso patre. Dia.XLVI. ¶ Do.

Patrē amisi. ¶ Rō. Justū est ut quē p̄ntem q̄rebaris: abs̄teꝫ q̄ras nec iuenias. Nihil equiꝰ q̄ fastidita imperia frustra optari. ¶ Do. Piū patrē amisi. ¶ Rō. Piū ille filiū dimiserit: Gratulare aūt seni tuo: illd tandē illi accidit qd semp optauerat: te incolumi reb⁹ humanis abijt. ¶ Do. Piū patrē pdidi. ¶ Rō. Pius filius nullā magis ob causā fortuitos casus timet: q̄ ne qua sibi incidēs calamitas p̄is aiū merore cōficiat: tuo iā tm̄ piculo securior viues: nō erit quē rumores de te ipugnent: quē tua frāgat aduersitas: quē tue debilitet egritudo: queꝫ tua mors pimat. ¶ Do. Patrē amātissimū amisi. ¶ Rō. Incipias de alijs curare: qui de te curet ampli⁹ nō erit. Pietatē ab altero tibi exhibitā repēde alteri: raro illi rependit cui debeꝛ. ¶ Do. Piū patrē miser pdidi ¶ Rō. Si pietatis ratio tibi constat: solare fortunā tuam recordatione preteriti tpis. Coluisti parentem: ꝛ dum licuit pia semper in illū officia con gessisti. Pater obijt: pietas viuit: alioquin est fateor vnde perpetuo mest⁹ sis. ¶ Do. Pater me moriēs destituit. ¶ Rō. Ratio. Fer nature ordinē prior: exijt qui prior intrauerat: nec te ille destituit sed precessit. ¶ Do. Amisi patrem. ¶ Rō. Nescis qd sit patrem amittere nisi filium habuisti.

fratris discordi nulla reconcilia... vera et... sedans.

¶De amissa matre. Dia.XLVII. ¶Do.

A Matrē pdidi.¶Rō. Altera tibi supest ma ter quā non pdes: ꝛ si uelis ex illa uenies in hāc pgis. Illa tibi paucoꝝ mēsium domum dedit:hec multoꝝ dabit annorū. Illa dedit corpus:hec aufert.¶Do.Mater obijt mitissima. ¶Rō.Mater substitit durissima:que te ꝛ matrē quam regris in vno gremio seruabit:cuius in utero tecū erit:te ꝛ illā ut credimus die ultimo paritura.¶Do.Pia me deserit mater. ¶Rō. Deseri metuens festinauit:gratāqꝫ illi suaꝫ mortē fuisse credibile est:tuam non visura amplius:atqꝫ vnde maxime metuebat securitate parta.¶Do.Defuncta est mater optima.¶Rō.Feliciter hec excessit:te sup stite:quo premisso:ut feminei sunt affectus flebiliter abijsset.¶Do.Obijt mater.¶Rō. Obeundum erat:idqꝫ ambob⁹:nec de morte queri potes nec ordine.

¶De amisso filio. Dia.XLVIII. ¶Do.

A Sed amisi filiuꝫ.¶Rō.Melius dic:pmisi: secuturus cito qdē ꝛ fortassis hodie: ꝛ qd scim⁹ an hac ipa hora? Nulla fides vite est cū tāta sit fides morti:Secuturus dixi:sequēs dicere debui:cōtinue sequeris nusqꝫ in vita pedeꝫ figere pmissum hoi vno semp gradu itur ad mortē: miꝝ dictu:seu ille vincet⁹:seu solutus:seu stans:seu ambulās:seu sedens:seu sanus:seu eger: seu vigilās:seu sopitus ad methā fert:atqꝫ illoꝝ more qui uehunt nauib⁹ uel quiescēs pperat. ¶Do.Amissi

C filij desiderio excrutior.¶Rō.Cōpesce aium qm quem cupis inuenies:nulla est mora:Nō posse pati desideriū parui tpis:puerile seu femineū est:Uiro enim nihil breue difficile.Nosti credo quibus uerbis desideria huiusmodi apud Platoneꝫ Socrates:apud Ciceronem Cato ꝛ Lelius cōsolentur.Uirtute q̄uis ꝛ gloria supremi viri : hac spe tamen lōge impares. Nosti pterea qd animi Emilius Paulus:qd Cato ipse:qd Pericles:qd Xenophon ille Socraticus condiscipulus Platonis atqꝫ emulus:qd inumerabile alijs natoꝝ in mortib⁹ habuere:Nec te pterit:ut Propheta idē ꝛ rex filium quē lāguenteꝫ fleuerat:nō fleuit extinctum: cogitās ꝙ irrecuperabilia lugere supuacue demētie uerius q̄ pietatis est.Quib⁹se virilibus exemplis interserit Spartana illa mulier:apud scriptores qdeꝫ innoiata sed nō pariter illaudata:que audito ꝙ filius in plio excidisset: Ideo ait illum genui:ut esset qui mori pro patria non timeret. Par Liuie virtus maiorisqꝫ Cornelie:sed clariora sūt nomina:Quarū prior ingētis nati ꝛ ad summum spectātis iperium:ut terre tradit⁹ fuit : luctū mox deposuit:nunq̄ vo memoriā intermisit. Altera filijs multis:imo oibus amissis:quoꝝ aliquos a populo interfectos inhumatosqꝫ conspexerat:cōmiserantibus ꝛ illius sortē femineo more deplorantibus miserāqꝫ uocātibus:non se miseram sed felicem esse respondit:que tales filios genuisset:Insignis mulier:nec psenti miseria: ꝛ pterito etiam felix:que contra publicā opinionē ꝛ consuetudineꝫ miserorum se felicitate preterita ꝛ leti tpis memoria solaret:grata ꝙ habuisset:ꝙ amisisset eq̄nimis: ob hoc vnū digna uteri prosperiore successu. Et illa qdem mulier tota grauib⁹ fortune vulnerib⁹ inconcussa pmansit. Tu vir vnico deiectus lugeo?

B ¶Do.Amisi filiū.¶Rō.Amisisti simul ꝛ metus multos infinitāqꝫ materiā sollicitudinum ꝛ curaruꝫ:qbus ut careres uel tibi uel filio moriēdū fuit: Securum patrē sola mors facit.¶Do. Filiū amisi.¶Rō.Si piū:nil est qꝺ illi metuas:in tuto est. At si impium:tuoꝝ numeratorē annoꝝ:tue stimulum senectutis extulisti. ¶Do. Filium perdidi. ¶Ratio.Si virtute preditus:gaude ꝙ habueris At si vitio preditum:gaude saltē ꝙ amiseris:utrobiqꝫ nature beneficium agnosce:seu ꝙ talem dedit:seu ꝙ talē abstulit.¶Do.Ante tps mihi filiuꝫ mors rapuit.¶Rō.Non fit ante tēpus qꝺ in omni tpe fieri pōt.In oēm etatē multi sunt adit⁹mortis:in adolescētia infiniti.¶Do.Sine filio remāsi. ¶Rō.Et sine angoribus : ꝛ sine pauorib⁹. Jam nō erit cui noctes isōnes:cui sollicitos dies agas: cui spes longas atqꝫ inextricabiles ordiare:qui canos tuos rugasqꝫ consideret : hereditatē estimet: sumptus arguat:moram mortis incuset : Undiqꝫ tibi securitas ꝛ quies:geminum bonum ingens:titulo licet mortis asperius.¶Do.Acerba filij morte deiectus sum.¶Rō.An nō Anaxagorā audieras?An oblitus eras te genuisse mortalē?An idpotius forsan luges:ꝙ qui sequi debuerat antecessit?Eqdem cū in multis inordinata vita hoiuꝫ sit: nullum penitus mors habet: ꝛ senes decrepiti cūctantur: ꝛ festinant iuuenes: ꝛ pcipitant pueri: ꝛ infantes primo vite de limine retrahunt:Hic tardius licet ille ocius:hic matur⁹:ille acerb⁹:nemo non morit:Hec summa est:ubicunqꝫ vo hoc qualibet etatis parte qs obierit ꝛ si acerb⁹ fuerat morte maturuit.¶Do.Extinctū fleo filiuꝫ.¶Rō.Si fleturus eras morientem ꝛ nascentem flesses : tūc mori ceperat:nunc desijt.Noli autem tuam ꝛ illius sortē optimam lugere:Ille iter ambiguū a tergo habet:tu securum ante oculos non iam amplius aut caro oneri timens : ut Maro ait:aut alteri. ¶Do.Cum filio vite dulcedo omnis extincta est. ¶Rō.Magnum fateor ac dulce solatium patri filius bonus:sed sollicitū ac graue. Et sepe dulcissima offendūt ꝛ charissima ipediunt ꝛ pciosissima reruꝫ premunt.Et fortassis hic filius obstabat altiora animo uolenti:Jaꝫ mestior licet ac liberior factus assurge:bona de malis elicere sapiētis est. ¶Do.Mors me filij mestum fecit. ¶Rō.At qꝺ restat alacer erige : illi vixeras:viue iam tibi.

¶De infantis filij casu misero. Dia.XLIX.¶Do.

I Nfantis filij miserabileꝫ casū fleo.¶Rō. Humanum nihil flendum homini:premeditata omnia esse debent:si non sunt : Nō casum filij:sed inscitiam tuam defle: ꝛ conditionis obliuionem.¶Do.Filij infantis miseram morteꝫ queror.¶Rō.Nulla mors misera:quā mors animae non sequetur:A quo periculo infans tuus immunis est.¶Do. Infans meus precipitio perijt. ¶Rō.Qualiter quis pereat:qd refert : modo nē turpiter pereat: ꝛ perire turpiter non pōt qui sine peccatis perijt.¶Do.Precipitio perijt ifans meus.¶Rō.At Archemorus serpente:alij grandine lacte nutricis:alij morbis:qui pene plures illaꝫ in etatem q̄ in senectutem incidit.¶Do. Perijt infans me⁹pcipitio.¶Rō. Repētina mors innocētibus optāda:nocētib⁹metuēda est. ¶Do.Infans me⁹exalto pceps perijt.¶Rō. Lāguide pereuntibus mors durior sepe ꝛ angustie longiores:dolor omnis eo tolerabilior quo breuior.¶Do.Pe-

rijt precipitio infans meus. ℂ Rō. Precipitari ꝛ ruere illius etatis est propriū. Fecit infans tu⁹ qδ faciūt omnes: ꝛ si non omnes casu pereāt: At tu si ne illū perijsse: pereūdū erat: ꝛ feliciter secuȝ agitˀ plus pereūdo q̄ȝ vite malis iplicaretˀ: Que q̄ȝ mul ta sint: sciūt expti ꝛ intēti: Nemo eniȝ nō expt⁹ est: non intenti autem multi qui quasi somniū vitam agunt cuius reminisci nequeant experrecti. Perijt innocēs infans tuus: qui fortasse si viueret nocē tissimus perisset. Noli illum in tuto positum defle re fortune minas oēs euasit: ꝛ preoccupauit mortē que illū dilata preoccupasset. ℂ Do. Lup⁹ meū deuorauit infantem. ℂ Rō. Ista iam uermiuȝ est querela. ℂ Do. Infantis miseri corpusculū lupus rapuit in cauernam suā. ℂ Rō. Felicis animā infantis in celū angeli rapuere.

ℂ De filio qui alienus inuentus est. Dial'. L. ℂ Do.

Ꝺ (quod morte grauius) qui me⁹ credebatˀ alienus est filius. ℂ Rō. Si ad cōmunem spectaretis patrē: Comici cōsilio: humani nihil a uobis alienū putaretis. ℂ Do. Diu alienū filiū ut meū paui. ℂ Rō. Suū filiū pauisse natura fuerit: alienū charitas: modo post factū nō peniteat sed delectet. ℂ Do. Filius ille meus dict⁹ alien⁹ apparuit. ℂ Rō. Aperta tibi ad magnū ꝛ singula re meritū via est: si hunc ipsum: ut hacten⁹: sic dein ceps quasi tuū paueris. Id illi quidē longe grati⁹ atq̄ȝ acceptius deo erit. Solent enim ingrati filij ceu sibi naturali quodam iure debita patrū alimē ta contēnere: ꝛ preterea scelus est amare filiū qui ex te genitus sit: ꝛ a deo creatū hominē nō amare Ita vndiq̄ȝ apud deum atq̄ȝ homines pietatē eximiam tibi quesieris ex alieno flagitio. ℂ Do. Paui pro filio qui nō erat filius. ℂ Rō. Pauisti ut filium: pasce iā: si non ut filium: at ut fratrem: Diuȝ qui sunt quiq̄ȝ erūt: fuerūt ue: vnus est parēs: vn⁹ rector. Noli te per insolentiā dissimulare: aut per inuidiā atqȝ odiū sacrum nature vinculū rescinde re. Oēs inuicem fratres estis. ℂ Do. Filiū quē putabā meū nō esse audio. ℂ Rō. Uide a quo audias ꝛ cui credas. Multi enim malis stimulis ipulsi falsos rumores studio ꝯfingunt: Alij lingue fluxu quodā effreniq̄ȝ impetu: ꝛ que sciūt ꝛ que nesci unt pari loquuntˀ audacia: Difficilis est aūt de filia tione sententia. ℂ Do. Filium qui meus dicebatˀ alienū esse audio. ℂ Rō. Cur hoc alijs potius q̄ȝ uxori credis: qua hoc vnum saltē nemo certius no uit? Illa tibi certe filium dedit: quem nūc alij nitūtur eripere. Audisti credo ut patrū memoria: Uir illustris fuit cui forma ꝛ genere par uxor obuenerat: sed fama pudicitie ambigua. Ex hac vnicus infans pulcherrimus natus erat: quē cū die quodaȝ in gremio habēs mater: graue curis ꝛ suspirantēȝ virum animaduertisset: quesiuit que tanti causa suspirij. Rursus ille suspirans: Uellem ingt dimidia dñij mei parte pacisci: ut ita mihi cōstaret hūc puerū meū sicut tibi constat esse tuū. Ad hec illa nihil fronte mota uel animo: Enimuero inquit: nequaq̄ȝ tanto precio est opus: Da mihi centū prati iugera ubi greges meos pascā: ꝛ de hoc ipso certū ego te faciam. Cumq̄ȝ ille impossibile prorsus id diceret: Conuocatis qui prope aderāt proceribˀ ꝛ sponsione interposita: natū illa ulnis extulit: Et est ne ingt hic uere meus? Cūq̄ȝ vir annuisset: Illa brachijs porrectis ei puerū porrexit: Et accipe ait: dono eū tibi: Jam haud dubie tuus est. Risu astātiū oborto: pro uxore diffinitū: ꝛ vir oium sentētijs ꝯdem natus est. Crebre nimis inter homines huius generis lites ac lamenta sunt: proni in nuptias: immo lubrici ac ruētes: Uir videre diē creditis quo mariti: hoc est viri sitis: quasi aliter non possitis. Dehinc prefusi in gaudia: seu uerius in furores: cōiugij dies primos in strepitu iter epulas ꝛ choreas agitis: inter epithalamia ꝛ iocos ꝛ cantus ꝛ tympana. Reliquā vitā omnē inter suspitiones ꝛ iurgia. Utrobiq̄ȝ reprehēsibiles: Nā neq̄ȝ rē adeo ancipitē sic amare: neq̄ȝ tam inseparabilē sic horrere: neq̄ȝ tam amabilē sic odisse decuerat coniecturisq̄ȝ fallacibus apud homines sanctissima diuine atq̄ȝ humane domus iura confundere: atq̄ȝ artissima vite huius vincula dissoluere. ℂ Do. Quid q̄ meū uxor nō esse ipsa cōfessa est? ℂ Rō. Singula re uelut aliquid narras: quotidiana sunt hec: Alie viuentes hoc fatentˀ: alie morientes: quarū alique nunciandū viris post obitum reliquerunt. ℂ Dolor. Non esse meum filium ipsa mihi fassa est coniunx. ℂ Ratio. Fassa est idem Olympias philippo magno viro magni filij iacturam: nec fletum: nec suspirium: nec querelam legimus. Nunc fabellam accipe ridiculaȝ sed materie nō ieptaȝ. Circa littus oceani qδ Britanniam ab aduerso ꝯspicit: ante nō multos annos fama est fuisse mulierculam iopem: sed forma appetibili ꝛ isigni lasciuia hec duodecim paruos filios: totidem ex viris genitos habebat: annuis etatum iterstitijs iter se distātes. Instāte aūt mortis hora: uocari ꝑpe viruȝ iubet: Et nō est ingt ampli⁹ ludi tēpus: nullus horum pueroꝝ ad te spectat ꝑter maiorem soluȝ: Primo enim anno nostri cōnubij casta fui. Sedebant tūc forte pueri oēs humi circa ignē: more gētis aliqd māducātes: Stupēte igitˀ viro: atq̄ȝ illis rei nouitate suspēsis: Illa singuloꝝ patres ordine noīat: Qδ audiēs omnium minimum minimus: qui triennis erat: panem quem dextera ꝛ rapam quam habebat in manu altera: in terrā posuit: at tremēs desiderio ꝛ ambabus manibus in altum erectis ad orātis in mortem: Da ingt queso mihi genitrix aliquem patrem bonum. Cūq̄ȝ illa in fine uerboꝝ patrem paruuli nominasset: ꝛ famosum quēdaȝ diuitemq̄ȝ hominem: reassumpto in manibus cibo: Bene habet inquit: Bonus est pater.

ℂ De amisso fratre. Dial'. LI. ℂ Do.

F Ratrē ꝑdidi. ℂ Rō. Nōdū audio ꝑpter quod ualde lugeas. Nimis enim uere ait Naso: Rarā eē fratrū gratiā. ℂ Do. Fratrē amisi. ℂ Rō. Fieri pōt enim ut ꝛ fratrē ꝛ domesticū simul hostē amiseris. En iactura: rē malaȝ boni nominis perdidisse. ℂ Do. Fratrem perdidi. ℂ Rō. Perdidisti forsitan qui te perditū optabat quiq̄ȝ in rebus obstabat tuis. Multis quidem magne laudis aditū fraternus obstruxit liuor. ℂ Do. Amisi fratrē. ℂ Rō. Filiorū fortassis etatule: qδ sepe vidimus graue iugū: vite tue emulum: glorie obicē: id qδ cōstat patrimonij participeȝ amisisti. Fratre impio nullus hostis ifestior. ℂ Do. At amisi pium ꝛ beniuolum. ℂ Rō. Sed mortalē. Nō tutela corporis est virtus: uerum animi ornamētum Illi gloriam immortalē prestat corpusculū mortis imperio non eximit: immo quidem sepe illud ante tempus in mortem trudit; quod si nature sue ling-

tur:eque boni pereunt maliqꝫ quin ⁊ vulgo imbecilles bonos: ⁊ viuaces malos cernim⁹:immortalē nullū. ¶ Do. Bonū ⁊ gloriosū fratrem perdidi. ¶ Rō. Si frater perijt:superstes est gloria: virt⁹: aia:ꝑter quas humana oia pari mors turbine propellit ac dissipat. Has tu igit̄ ceu totidē filios fratris amplectere:atqꝫ his bonis immortalib⁹ mortalia dāna cōpēsa:ꝙ si filij supersūt:alij uera illos pictas tuos facit. ¶ Do. Amisi germanū optimū. ¶ Rō. Auide illo uti debueras:id si lētius egisti: nō mortis iniuria:sed segnities tua est. Illa ius suuꝫ exercuit tuū tu neglexisti. ¶ Do. Morꝭ me lusit nō putabā tā cito moriturū. ¶ Rō. Oia que nolētibus accidūt cito fieri vident̄:que optātib⁹ aūt sero. ¶ Do. Uix illū mori posse crediderā. ¶ Ratio. Cuncta sibi uehemētissimus amor indulget:nilqꝫ sibi nō spondet:amarosqꝫ cogitatus ⁊ quicqd est gustui aduersuꝫ vitat ac refugit. Unde ⁊ qui amāt pene sibi eternas delitias suas fingūt:tu si fratrem natū noueras ⁊ mortalē nosse debueras: ⁊ iccirco si ꝓuisam mortē inopinū uelut aliquid doles:longe erras:si improuisa aūt fuit:errasti. ¶ Do. Sciebā mortalē:sed de morte nō cogitabā. ¶ Rō. Incōsulte:Sed hec dissimulatio uestra est:Uix vnq̄ꝫ mori creditis mortales:cū ⁊ cōtingens mori semper ⁊ aliqn̄ ēt sit necesse:Immo v̇o cū nō mori nūq̄ꝫ:mori aūt semper uestre lex immobilis sit nature: Sed uos assidue morientes sensum a presentib⁹ animū a fine diuertitis:Uulgare malū:qꝺ qd est aliud q̄ꝫ ultro oculos claudere:ne radios solis aspiciant:tanq̄ꝫ luci ut oculis damnū sit illā nō videre:nec minus clarum quod nō videas:nec min⁹ uerum esse qꝺ nescias:Quis tā cecus ut nō videat:quis tam hebes ut nesciat:ueritati rerū nihil detrahit sensuū aut intellectus infirmitas. Uos equidē neqꝫ infirmi neqꝫ obtusi:sed quod excusatione careat dissimulatores eximij ⁊ ad fallendum uosmetipsos ingeniosissimi:qui tāto studio inutilia discitis:necessaria nescire nitimini: ne quicq̄ꝫ tamen clausis nanqꝫ sese oculis ingerūt ⁊ nesciēdi auidū ingeniū irrumpunt: ⁊ obliuiscendi cupidā memoriā interpellāt: ⁊ multa indies fert vita hominuꝫ: que uos cogitare adigāt:quod nolletis: queue dissimulationes uestras aut ꝓprijs:aut externis excitent argumētis:Sed ad plenuꝫ fateor: Figmenta mortaliū sola mors discutit. ¶ Do. Et mortaleꝫ ⁊ moriturū fratrē sciui:mortuū tamē fleo. ¶ Rō. Magna pars humanorū actuū superfluit:qd fles mortuuꝫ aut quid illi:quid tibi:quid ue alij? tuus hic fletus prodest ut sit malū mors:quod docti negant:qꝺ nemo negauerit:mali irreparabilis est fletus inutilis. Et certe si quid preter animi vitiū dici miserū decet:si quid penitus in rebus est flebile flendū potius diū impēdet q̄ꝫ diū transijt:Quod regem profecto illū nō latebat cuius pauloante meminimus. ¶ Do. Optimi fratris morte afficior. ¶ Rō. Nullus affectus intensior q̄ꝫ paternus: q̄ꝫobrē ut que in morte filij dicta sunt:fratris ad interituꝫ transfer: ⁊ que utrobiqꝫ dici solet:amicoꝝ etiam in morte profuerint: que iactura par summis est ferēda:tamen ut reliqua: Uno enim animi robore tolerāda sunt oia que vidētur grauia: ⁊ si creditur oppressura sunt. ¶ Do. Amātissimū fratreꝫ amisi. ¶ Rō. Inuisū amisisse peius fuerat. Illius enim amor:huius aūt ipsa quoqꝫ memoria dulcis est. ¶ Do. Gratissimum ipsis ab incunabulis vite comitē perdidi:solus sum. ¶ Rō. Nō est solus cū quo virtus ⁊ honestas habitant:inter quas affixā precordijs fratris imaginē eē:nec mors ipsa uetuerit:Sic nec frater tuus perditus:nec tu solus.

¶ De morte amici. Dia.LII.

¶ Do. Misi amicū. ¶ Rō. Si tu debes in amico virtutē amasti: illa certe non perditur nec morit̄:Ideo ueras amicitias immortales dicunt ꝙ nullo vnq̄ꝫ dissidio amicorū:nec ipsa demū morte soluunt̄:sic discordiaꝫ vitiūqꝫ omne vincit virtus ipa v̇o nulla re vincit̄. ¶ Do. Amicū amisi. ¶ Rō. Cetera cū amiseris nō habes:amicos caros ue omnes:tū maxime habeas dum videātur amissi:Presentia enim delicata:ne dicā fastidiosa itidē ac supba:minimis rebus offenditur:amicoꝝ recordatio iucūda ⁊ suauis est:nil amarū retinēs nil dulce nō retinēs. ¶ Do. Amicū optimū morte amisi. ¶ Rō. Si cōmoditates perditas quereris: utilitatis mihi tu calculū nō amicitie quidē ponis. Si cōuictū:cogita q̄ꝫ parua pars temporis viuentiū quoqꝫ presentiā exhibet amicorū: quātū cure: quantū morbi occupāt: quātū sopor ac uoluptas: quantū quoqꝫ peregrinātiū discursus: sollicitudinumqꝫ diuersoria: ⁊ secessus:quātū deniqꝫ studia quantū ocia:quantunqꝫ negocia:nūc aliena: nunc propria: ⁊ illa rerū multiformiū iugis atqꝫ iuicta necessitas:cui nulla prosperitas eximit̄: conuictui detrahunt exoptato: quot congressus rari:q̄ꝫ breues solliciteqꝫ more:q̄ꝫ duri digressus:q̄ꝫ reditus seri:qui obices:que nā ipedimēta:qui laquei: His ac similibus vite difficultatibus amicitieqꝫ cōpedibus ad memoriā reductis: intelliges quantulū est quod tibi mors abstulerit: Nā si id in amicitia solū libras:quod vnum illi perpetuū ac stabile fundamētū est:prorsus nihil ibi mors potuit auferre. Audisti apud Tulliū:se solantē Leliū:ut illi Scipio su⁹ viuit:ut in memoria ei⁹ nec extincti amici fama nec virtus extinguitur. Quid Scipionē tuum tibi nunc viuere prohibet? Sed uos quoniā Sciꝑiones ⁊ Lelij nō potestis esse:nec viri quidē esse vultis: ⁊ quia summa nō prehēditis:media desperatis aut spernitis:quasi ut poesim:sic virtutē mediocrē nec dij nec homines sint laturi. ¶ Do. Amicū mihi mors eripuit. ¶ Rō. Amici corpus eripere mors potest:nō amicitiam nec amicum. Sunt eniꝫ ex illoꝝ genere:que nec morti nec fortune subiacēt sed virtuti:que vna humanis in rebus libera ⁊ quecūqꝫ illi subsunt:libertate donare potēs est: Non esset tanti precij amicus si tam facile ꝑdi posset. ¶ Do. Sine amico remāsi. ¶ Rō. Si rite colis amicitias:nec tibi ueteres desunt nec noui vnq̄ꝫ defuerint amici:quin ex hostib⁹ tibi amicos ea quidem reddet opinio. Nihil magis Augustū Cesarem conciliauit Herodi:q̄ꝫ ꝙ is hosti suo amicissimum:seqꝫ per illum inimicissimum se fuisse professus est sua dignum amicitia iudicauit eum: qui tanta fide suiꝫ hostis amcitiam consulisset. Tanta est virtutis ⁊ amicitie pulchritudo: ut etiam in hoste delectet cogatqꝫ illum quoqꝫ amare qui se oderit. ¶ Dolor. Amicus mihi fidissimus obijt. ¶ Ratio. In memoria tibi sepelienduꝭ est tua:ubi clam sepe tecum sit: ⁊ nunq̄ꝫ totus obierit. Qui si tibi forte aliter q̄ꝫ morte perierit:nō tu amicū sed opinionem falsam amicitie perdidisti.

CDe absentia Amicorum. Dia.LIII. CDo.
a Micorum torqueor absentia.C Rō. So
let id quidem euenire: Sed qui amici mor
tem ferre didicerit: aliquanto facilius fe-
ret absentiam:nec frāget habitus quē nō fregerit
obitus.CDo.Abest mihi optatissimus amic⁹: de
xtra manus dexterqꝫ oculus meus abest. C Rō.
Et si irredituri abessent:nihil tn̄ nō ferēdū viro di-
cerē nūc redibūt 7 tua tibi restituetur integritas.
CDo.Abest amicus dimidia mei pars. C Rō.
Dimidiū anime sue Uirgiliū uocat Horatius: qd
a multis postea usurpatū iampridē in ꝓuerbiū ue
nit.Sed si amicus nō naturaliter tm̄: sed ciuiliter
possidetur:quid amicitie nocet absentia:quo min⁹
tecū ubicūqꝫ sit amicus sedeat:ambulet colloquat̄
uel iocosa:uel seria? Et quod presens forte nō face
ret:absens faciat. Nā si nil aliud videretis: nisi q̄
sunt ante oculos: 7 sola uos pn̄tia delectarēt: bre-
uis admodū visio 7 angusta delectatio uestra fo-
ret.CDo.Amici absentis dulci desiderio laboro.
C Rō.Atqui amaris soliti estis laborare nō dulci
bus.Accipe v̇o nūc qd vulgi aures vix capiāt: Di
ci nequit q̄ꝫ tenera q̄ꝫqꝫ fastidiēs pn̄tia sit interdū
etiā amicorū:sepe paruis offendit̄:ut quos ualde
dilexeris:quorū ue pn̄tiā uehementer optaueris:
nō amicos modo sed fratres aut filios:qꝫ forte sol
licitudinis studio:uel occupationibus tuis obstēt:
abesse nonnunq̄ꝫ malis. Jn absentia nil amarū:nil
quod pūgat preter desideriū:quod dulce tamē ne
tu ipse quidē negas.CDo.Dilecti absentia me af-
fligit.C Rō.Est id fateor cōmune mulierum atqꝫ
omniū muliebriter amātiū: quorū delectatio om-
nis in sensibus est. Nihilominus de his ipsis Poe-
ta loquebat̄ ubi ait: Absentē absēs diligit auditqꝫ
videtqꝫ. Jd si ita est:cur non amic⁹ absentē quoqꝫ
amicū audiet 7 videbit:nisi forte purgatiores ad
huiusmodi visionē lasciuie sunt oculi q̄ꝫ virtuti:aut
plus aliquid dignitatis isano q̄ꝫ casto tribuit̄ amo
ri:cui preter honestos ac uolucres cogitatus:quos
pro libito uagari 7 esse ubi uelint: nulla distantia:
nulla vis prohibet:epistolari quoqꝫ remedio con-
sultū est:quo nescio an p̄sentia ulla sit gratior. Ro
me quidē erat Marcus Cicero dū ad Quintum
Ciceronē fratrē suū ꝓconsulatū Asie administran
tē scribēs:Cū tua iquit lego te audire:cū ad te scri
bo tecum loqui videor. Et mox eum ad glorie ex-
cellentiā exhortās:efficacissimū id dicit: Jn dictis
factisqꝫ suis omnibus fraternā sibi aio definxisse
presentiā. Nescio an Athenis an ubi esset Epicur⁹
dū amico scribēs:Sic fac ingt oia tā q̄ꝫ spectet Epi
curus. Certe in Cāpania erat Anneus:dū Lucili-
um suū in Sicilia degentē litteris alloquens:ut se
cū studeat:secū cenet:secū ambulet hortat̄:que fa-
cere ille nō posset:nisi animo fierēt: 7 nō oculorū
neqꝫ auriū:nō manuū neqꝫ pedū ministerio idige
rent.CDo.Oculi mei absentē amicū anxie requi-
runt.C Rō. Nō possum negare quin oculis aliqd
per absentiā detrahatur:aio aūt nihil:imo nec ocu
lis quodāmodo:ut predixi:si tamen amicitia uera
est.Unde 7 illud apud eundē poetā 7 legimus 7
laudamus: Pallas: Euāder: Jn ipsis oia sunt ocu
lis. Et Cicero ipse in epistola quadā: Balbū ami
cum suū in Gallijs sub Cesare militātem:nō solū
in animo habere:sed in oculis ferre se dicit.CDo.
Amicus abest me⁹. C Rō. Jnterdū nō cognoscit̄

amicus:nisi abesse ceperit. Sicut cūctis in rebus:
sic in amicitijs:copia ingēs gustū hebetat:penuria
acuit. Qꝫ si magister amorū itermissionē amātib⁹
utilē dicit:quib⁹ oib⁹ in pn̄tia est uoluptas:cur non
eadē utilis sit amicis:quorū in virtute iucunditas
tota est:que absentie nullū sentit incōmodū:cū ubi
libet presens sit? Noli ergo desiderio succumbere:
sed amicū mente cōplectere:quē tibi nec discessus
eripiat:nec mors ipsa.C Do. Amici dulcis absen-
tiam amare fero.C Ratio. Perfer modo 7 mollio
res partes animi presenti virtute cōsolida. Amari
uscula enī hec quedā defles absentia:forsan in tē-
pore cariorē tibi amicū 7 amici presentiā effecerit
dulciorē.

CDe graui Naufragio. Dia.LIIII. CDo.
g Raui naufragio iactatus sū.C Rō. Ma
ris tu mihi memoras naufragium: animi A
autē siles:quasi v̇o uel grauius uel crebri
us ullum sit. Jbi est tēpestas illa cupidinum 7 affe
ctuum ceu uentorum repugnantia: que uos tēsis
cōcupiscentie speiqꝫ uelis:gubernaculo mētis ex-
cusso constantieqꝫ ancoris in alto perditis per oēs
littorū fluxus:perqꝫ omnia maria circūuolauit: Jl
lud te naufragium in hoc traxit:tolle cupiditatem
nauigationē ipsam aut certe periculū nauigandi
magna ex parte sustuleris: Jlla nō in naues solum
sed in scopulos 7 in mortē cogit miseros. Jtaqꝫ fe
re oēs qui in suis auspicijs in mari pereunt:prius
in aio periere: ṗusqꝫ illos auaritie demersit vnda
q̄ꝫ pelagi. Rara est quidē sine precipitatione cupi-
ditas:quicqd enim vult:cōfestī vult morasqꝫ oēs
7 illarum comites sumpt⁹ odit:ea breuis in exitiū
via: 7 crebri prima naufragij causa est.CDo. Ma
gno naufragio uexatus sum.C Rō. Didicisti deū B
orare uotaqꝫ facere 7 pacisci multa:quorū 7 si me
tus causa fuit:tu tamē agnosce fidē terre redditus
Nō impune de⁹ ludit̄:odit ille fidefragos.CDo.
Fedū naufragiū passus sū.C Rō. De naufragio
nō querit̄ nisi qui euasit. Gaude igitur saluus 7 do
ctior. Trāsacti periculi grata solet esse memoria: si
cut ex diuerso finite ꝓsperitatis amara recordatio
Quāti v̇o olim faceres vidisse tritones equoreos
7 mōtes spumeos aquarū atqꝫ assurgentes fluct⁹
pelagi monstra natātia? Habes vnde brumali no-
cte ante focū fabellas horrificas narres attonitis
trepidulamqꝫ familiā admiratione suspendas: Jā
quid sit poetica tēpestas intelligis: 7 qui male cre-
dulus stupor fuit:iā notitia certa est:quam bene
uel metu mortꝭ uel iactu merciū sis adept⁹.CDo.
Duro naufragio laboraui.C Rō. Sine labore ni- C
hil discit̄:hoc si sapis:perpetuū documētū tibi erit
ne qn̄ amplius credere vitā uētis in aiū inducas.
CDo. Passus sū triste naufragiū.C Rō. Si pri-
mū:caue ne secūdū adeas. Si secūdum sile. Sci-
tū est illō Publij miniographi Jmprobe Neptu
nū accusat qui uerū naufragiū facit.CDo. Terri
bili naufragio vix euasi.C Ratio. Nescio qd terri
bilius adeo sit in aquis mori q̄ꝫ i terris:quādo qui
dem in alterutro moriendum est:seu quid optabi-
lius uermiū cibus esse q̄ꝫ pisciū: Postq̄ꝫ tamē ena
tasti:cura ne iterum fracto vitam remo aut lacere
credas tabelle. Disce terrenum animal terram pa-
ti: 7 celum potius ambire q̄ꝫ pelagus.

CDe incendio. Dialogus.LV. CDo.

A Ex incēdio vix abij. ¶Rō. An ne igitˀ euaſiſſe fortune trahis ad iniuriaꝫ? ſiue queri
e Alcibiadē: qui hoſtili ex incēdio nō euaſit: Quid ꝙ ⁊ ſi terreſtre preuideris: celeſtibꝰ qs iā obſtet icēdijs? Romanꝰ mihi rex Tullus hoſtiliꝰ ⁊ Romanus rñdeat Imperator Charus: quoꝝ p̄mꝰ Rome in regia alter in caſtris ad tigrim amnē: ſi cōibꝰ hiſtorijs eſt fides: igne arſit ethereo. ¶Do. Bonis meis oibus amiſſis nudus ex icēdio euaſi. ¶Rō Nū precor hoc diceret ſeu Bias: ut oēs uolūt: ſeu Stilbon: ut vult Seneca: qui icēſa pr̄ia admonitꝰ ſeu increpitꝰ ꝙ nihil ſuorū bonorū ex incēdio efferret ut ceteri: Bona inqt mea oia mecū porto. Preclare ſiue hoꝝ alter id dixerit: ſiue uterqꝫ: ꝙuis he uoces ex ore primi ſemꝑ auctoris clariꝰ ſonent: ſed omiſſo auctore dicti ueritas utiqꝫ nota eſt. Herēt nēpe precordijs uera bona: viuoqꝫ nihil eripitˀ poſſeſſori: ſed ne mortuo qdē. In anima eniꝫ ſunt: quo nec fortune nec mortis dextra ſe porrigit: Tu ſaluus ⁊ icolumis perijſſe tibi aliqd eorū doles: que ſi tua fuiſſent proculdubio tecū hodie ſalua eſſent. Mihi etenim crede: Uera bona nō pereunt. Non eſt aurū virtute nobilius: ne par quidē qd nō igne
B cōſumitur ſed purgatˀ. ¶Do. Magnū me afflauit incēdiū. ¶Rō. Ceculus neſcio quis famā diuinitatis igne queſiuit. Apud Uirgiliuꝫ: Julij comas flamma corripiens: primā dubie ſpē ſalutis attulit Seruio caput arſiſſe: nō poeticū ſed hiſtoricuꝫ regni omen fuit. Cōſtat ex flāmis Jliacis prodijſſe romani Imperij fundatores. Deniqꝫ ⁊ Heliā icēdio obijſſe: Deūqꝫ ipſum in flāma ignis apparuiſſe: ſacre loquuntˀ hiſtorie: ut nō imerito ueſtris i urbibus iudex hic ſoleat eē letitie: qui tibi materia ē doloris. ¶Do. Domꝰ igne ſubito ꝯflagrauit mea. ¶Ratio. Et exēplū Diane oliꝫ arſit Epheſie: quo nil ſecula illa formoſius viderūt. Arſit ⁊ tēplū celi deo ſacrum Hieroſolymis: ipſis etiā qui illud icēderāt miſerādū hoſtibꝰ: Et etate hac lateranēſis arx illa religionis ac decus eximiū orbis terre bis flāmis exuſta eſt: euidēs ⁊ apertū: ut mihi videtˀ: ire celeſtis indiciū: nō mirabile fateor: ſed tremendū. Ad extremū ut minores taceā: Saguntū: Numantiā ⁊ Corinthū innumeraſqꝫ alias ⁊ ſepe tentauit romā ⁊ nōnunqꝫ pene ad ultimū ⁊ Carthaginē ſemel: ⁊ bis Troiā flāma cōbuſſit. Arſere urbes arſurūqꝫ mūdū ipſum credimus: Tu in tuam domū auſum ignē qui in celū ac terras arſurus eſt quereris? ¶Do. Ex incēdio vix euaſi. ¶Rō. Euaſiſti igitˀ: an id doles: niſi euaſiſſes ſiluiſſes: nūc autē viuus cinis cinerem fles extinctum.

¶De graui negocio ac labore. Dial.LVI. ¶Do.

A Graui negocio defatigor. ¶Rō. Nulla ſine difficultatibus gloria. Nulla nō virtus
g in excelſo habitat haud facile adeunda: cōfragoſum huc durūqꝫ ⁊ ſcrupeū eſt iter. ¶Do. Nimio labore fatigor. ¶Rō. Labor area eſt virtutū requies uoluptatū: Nil ſine labore laudabile: nil excelſum. Proinde laudis herculee fundamentū labor: Nulla re magis Ulyxes ꝙ labore cognoſcitur: quantalibet prudētia fingeretˀ: ſi ocioſa fuiſſet ignota eſſet. Labor romuleos duces: Scipiadas ⁊ Camillū: labor Fabios: labor Curios: labor Fabriciū ⁊ Metellos: labor magnū quoqꝫ Pōpeiuꝫ labor Hannibalē: labor Julium Ceſarem illuſtrauit: Labor Catōibꝰ: labor Mario famā dedit. Papyriū Curſorē ac Poſſeninū Nigrū laborioſa militia claros fecit. Ut Philoſophos: ut Poetas ſileā: quoꝝ vita ois: quid niſi clarus ac delectabilis labor eſt? Quid de artificibus dicā: qbꝰ ipa qualiſcūqꝫ eſt gloria: quo ſtudio querēda ſit noſti: a qbꝰ induſtria ⁊ antilucana vigilia preueniri: Deqꝫ hoc queri ſolitū Demoſthenē accepimus: qui ꝑfecto nō paruus ſtimulus eſſe pōt magna tractātibꝰ: qñ minima: quoqꝫ ſic animoſ acuūt atqꝫ exercēt. Proinde oē genus hominū percurre: ubi fame multuꝫ ⁊ plurimū eſt laboris: ⁊ oino virtutū amatoribuſ amādus eſt labor: ſine quo ad eaꝫ quā amāt ⁊ quā cupiūt gloriā peruenire fas nō eſt. ¶Do. Labore exerceor ꝯtinuo. ¶Rō. Parū profecerit magnus labor niſi ſit iugis: Nam ⁊ ipſa que labore queritˀ gloria: niſi ſit perpetua nec magna videbitˀ. ¶Do. Nimis crebris exagitor laboribꝰ. ¶Rō. Nimiuꝫ ⁊ parum pro uarietate patientiū accipitˀ: Ignauo labor ois eſt nimius: nullus iduſtrio. ¶Do. Multi me cruciāt labores. ¶Rō. Non te cruciāt ſi vir es: ſed acuūt ⁊ exercēt. Uis aūt noſſe quid inter laborem ⁊ delitias interſit: Sardanapalū confer cū Alcide: Sergiū Oratā cū Attilio regulo: Apicium cū Caio Mario. ¶Do. Labor me iugis extenuat. ¶Rō. Multis pro remedio labor fuit: ⁊ quos quies infecerat defecauit deterſitqꝫ: nā curare illū aios cōſtat ⁊ oriētibus vitijs obſtare ⁊ radicata conuellere. Deniqꝫ inter priſce virtutis ac ſeculi exēplaris cauſas hinc labor a ſcriptoribꝰ ponitur: hinc paupertas optabiles corporū moleſtie que medentˀ moleſtijs animorū. ¶Do. Durus eſt labor. ¶Rō. Dura virtus: durus labor: mollis uoluptas: mollis inertia: ſimilia bene cohabitāt: Inter diuerſa diuortiū eſt. ¶Dolor. Nimium laborioſa ſors eſt mea. ¶Ratio. Oneratum te ingrate accipis: Neſcis ut nocte media dū dicate deo virgines ſtratis ſurgunt: algent: vigilant ⁊ diuinis obſequijs exercentur: adultere ſuis interim perfruūtur illecebris: Dum pro defendenda patria miles in caſtris: pro augenda dux in tabernaculo: pro ornanda ſtudioſus inter libros excubat: leno ifamis inter ſuas acies inqꝫ ſuis tentorijs conquieſcit: quibus vo ſit melius diffinire nemo cui uel modicum ingenui ſit pudoris: heſitet. ¶Do. Labore urgeor acerrimo. ¶Ratio. Bene ſpera: cauſa tantum laboris honeſta ſit: honeſtus eſt labor quo ue vno claris aſcribare nominibus: Omnes quidem qui ad gloriam nituntur: laborioſus atqꝫ arduus trames agit: Ad ignauiam deuexa ⁊ facilis via eſt. Deniqꝫ quiſquis naſcitur: ad laboreꝫ naſcitur: nec regum filios excipio. Labor ⁊ virtus ueſtre artes ſunt: non ociuꝫ ⁊ uoluptas: quibus qui ſe applicāt hi demum a natura hominum degenerant atqꝫ in pecudem ſe transformāt. ¶Do. Graui atteror labore. ¶Ratio. Idem cedētibus grauis labor qui nitentibus leuis eſt. Perfer modo forti animo: ⁊ aſſurge: preſentiqꝫ moleſtie finem confer. Multos quidem labor extulit: multos induſtria: ſopor nullum.

¶De duro itinere. Dia.LVII. ¶Do.

Durum iter pedibus meis ago. ¶Ratio.
d Quid tu igitur alienis malles? Atqui neqꝫ alienis manibus operari: neqꝫ ali⁊

nis oculis videre:neqꝫ alienis aurib⁹ audire:neqꝫ
alieno palato degustare:neqꝫ alienis narib⁹ vultis
olfacere:quid hoc vnum singulare habet:ut tantū
pedibus ambulare delectet alienis? ¶ Dolor. Pe
des eo. ¶ Ratio. An uero in hunc mundum intra
sti eques:an exibis:quid per mundū ire nisi eques
doles? O principium humile: ⁊ o finis humilior:
q̃ꝫ supba iter utrunqꝫ sunt media: ⁊ in breui cursu
q̃ta prorsus obliuio terminorum:nec vnde certe:
nec quo pergitis meministis. ¶ Dolor. Iter longū
cogor pedes agere. ¶ Ratio. Cogi quidem duruꝫ
fateor:cogi autem uolens nequit:indignatio ⁊ do-
lor necessitatis pondus exaggerant:patientia ⁊ cō
sensu animi fortune cuspis obtunditur. Uis non
cogi? fac sponte quod cogeris. Uis ut iter longuꝫ
B breue fiat? uolens I. ¶ Dolor. Equitare uelleꝫ:pe
des ambulo. ¶ Ratio. An insanie parum est vnuꝫ
ob quadrupedem cuius usuꝫ nescis: q̃ꝫ diu tibi for
tuna concesserit:nature numeruꝫ obliuisci? Quod
multi faciunt qui vilis atqꝫ intractabilis ⁊ caduci
equi fiducia dediscunt pedibus suis ire:quib⁹ que
so quid aliud q̃ꝫ diuitem cupias podagraꝫ:hoc est
pedes inutiles:equos multos? ¶ Dolor. Longuꝫ
iter pedes ibo. ¶ Ratio. Ibis pro libito: nemo te
transuehet:nemo morabitur:nemo concutiet: ne-
mo deijciet:nemo aget imprecepts:vnus tibi labor
vie:vnum opus ire:nil tibi tuo cum uectore nego-
cij. Non cogeris enim equum frenare:non punge
re:non adaquare:non substernere:non circumdu-
cere:non fricare:non pascere: non aut tergum vn-
gere aut arentem pedis vngulam: ⁊ tractare digi-
tis ancipites clauos:aut nocturnos sudibus arce-
re concursus: ⁊ somno exciri: trepidus semperqꝫ
sollicitus:quid belua peruigil cū vicinis agat: sal-
tem noctibus quiesces : nam qui equitant noctu
etiam laborant. ¶ Dolor. Pedibus longum iter
ago. ¶ Ratio. Calceatus forsitan. Sancti autem
patres nudis pedibus deserta lustrabāt. Nuncij
dei omnipotentis apostoli: mundi climata circui-
bant:hic ad orientē:ille ad occidentem : hic ad ar-
cton:ille ad meridiem:nauigantes interdum: raro
id quidem:neqꝫ aliter q̃ꝫ cogente locorum situ:sed
quem precor equitem legis preter vnum ex omni-
bus Ioannē? Neqꝫ id amplius q̃ꝫ semel:idqꝫ per-
exiguo vie spatio:dum quod Clemens scripsit: ⁊
Ecclesiastica habet historia:ad recuperandā per-
diti adolescentis animam:pia illum festinatio per
urgeret. Quomodo autem equitarēt:quorum do-
minus pedes ibat? Uix asellum semel quidem ille
mox in crucem ascensurus ascendit. Qꝫ si sanctita-
te inaccessibili: hec exempla te pregrauant: At ro-
mane legiones que orbem terrarum subegere:ma
gna ex parte pedestres fuisse noscuntur: In quib⁹
non se solum atqꝫ arma suis pedibus quisqꝫ porta
bat:sed multorum panem ac viaticum dieruꝫ: ual
lum quoqꝫ quo in finibus hostiuꝫ castra indies cir
cum septa nocturnis ab insultibus tegerētur. Un-
de eleganter Cicero noster quodam loco de militi
bus romanis agens:cū fortibus viris ceterarum
gentium arma non impedimentum:sed quasi uesti
mentum esse dixisset:hoc precipuum illis dedit ut
diceret: Romanis solis arma non uestem esse sed
ut humeros ac lacertos. At cū eas quas dicebam
militares sarcinas subijssent tum demum videri si
bi esse uestitos:neu quis moderni sermonis cōsue
tudine labi possit:milituꝫ appellatione pedites ac
cipi eosqꝫ ab equitibus q̃ꝫuis uterqꝫ militet:hoc se
cerni nomine solitos multis Romane historie lo-
cis aduertē est. Proinde magnum tibi lenimen ac
solatium laboris horum recordatio prestare po-
test:non inermi tantum ac uacuo ⁊ duro:licet tuto
tamen calle pergenti:sed amaro etiam atqꝫ onusto
⁊ periculoso tramite peditanti. Siquidem nihil
ad tolerantiam asperarum rerum efficacius: q̃ꝫ co
gitare eadem multos fortibus animis fuisse ꝑpes-
sos. Pudet enim generosum spiritum : non posse
vnum quod innumerabiles potuere que cogitatio
non in laborib⁹ modo qui difficiles:sed in his quo
qꝫ qui miserrimi videntur cruciatibus in dolorib⁹
corporeis maxime in ipsa demuꝫ morte profuerit.
¶ Dolor. Longum ego durumqꝫ iter pedib⁹ me- D
stus ago. ¶ Ratio. Nihil eque duruꝫ iter lenit me
stumqꝫ animum serenat ut nobiles ac suaues cure
que nisi boni ⁊ docti viri pectus incolere viasqꝫ
omnes comitari nesciūt. His si grata societas ami
ci leti ⁊ eloquentis accesserit:non tm̄ leue iter : sed
⁊ breue videbitur. Multos iucūda confabulatio
sic affecit:ut ⁊ vie duriciem non sentirent ⁊ de bre
uitate longi licet itineris quererentur : neqꝫ iuisse
sed uectos esse se crederent. Est ⁊ illud enim inter
mimos publij notissimū : Comes facundus in via
pro uehiculo est.

¶ De sterilitate annua. Dia. LVIII. ¶ Do.

Sterilitate premor annua. ¶ Ratio. Iaꝫ ti- A
bi fertilitas grata erit : optime res omnis
contrarij collatione cognoscitur. ¶ Dolor.
Fefellit ager meam spem. ¶ Ratio. Non te ager
fallit:sed improbitas cupiditasqꝫ animi: Cūcta uo
bis ad nutum successura promittitis insolentes:ue
stro digni iudicio:quibus ipsa rerum pareat natu-
ra:que si suum ius seruare ausa profundam semel
auaritie uestre preruptamqꝫ uoraginem : cui nihil
est satis inexpletam liquerit insolens uobis ⁊ aua-
ra atqꝫ iniuriosa videbitur. Non sunt he auteꝫ iu-
ste nec modeste spes:sed immodici figmēta deside
rij:ea quidem fingitis euētura que cupitis:si quid
deest damnū dicitur. Tuus ager suum morem te-
nuit: ⁊ tu tuum tenes. Terre etenim ubertas ⁊ ste
rilitas alterna : sed cupiditas uestra perpetua est.
Uos iniquissimi omnium interpretes : cum illam
grate ⁊ sobrie : hanc patienter ac fortiter ferre de-
bueritis:illam contemnitis:hanc defletis : illa tu-
midos facit:hec querulos. ¶ Dolor. Ager meliora
pollicitus me fefellit. ¶ Ratio. Terram bobus ac B
rastris:celū uotis ac precibus fatigatis. Uentoruꝫ
spiritus:opportunitas imbrium:germinum decor
agri species:puluis hybernus:lutum uernum:esti
ui soles:maturitas autumnalis:omnia cupidos in
spem trahunt: Ut arentem stupam flamma omnis
incendit:ut inanem puluerem flatus omnis impel
lit : sic auaruꝫ animuꝫ lucrum omne suspendit atqꝫ
erigit:omnisqꝫ non rei modo:sed uel tenuis spei ia
ctura confundit ac deijcit. Sed frenate miseri mo-
tus inconditos:infinitam concupiscentiam coerce-
te: ⁊ spem credulam mille tandem delusam succes
sibus castigate: Quid nunc celum terramqꝫ respi-
citis? Non aliunde fertilitas q̃ꝫ a deo est. Illum
mortales agere finite: ⁊ videte quid agitur: ⁊ lau-

date. Sinite opificem operari: ⁊ vnius artificij perito homini exhibendam reuerentiam non negetis deo. Pudeat terrea uascula celestē figulū arguere sed in omnibus illi uoce atqꝫ animo gratias agite: qui necessitatuꝫ conscius uestrarum neqꝫ cupiditatum nescius illis succurrit: his occurrit: Utrobiqꝫ misericors: utrobiqꝫ terribilis in consilijs super filios hominum ut de illo scriptum est: Sperate iam tandeꝫ non in agris uestris: sed in domino ⁊ facite bonitatē ⁊ inhabitate terraꝫ ⁊ pascimini in diuitijs eius. Delectamini i domino ⁊ dabit uobis petitiones cordis uestri: que ubi ceperitis i domino delectari: auare esse non poterunt neqꝫ iniuste. Reuelate domino viam uestram ⁊ sperate in eo: ⁊ ipse faciet. Jactate super domino curam uestrā ⁊ ipē uos nutriet: Quid celesti manu editi nō nisi terrā cogitatis: terrāqꝫ diligitis? Nolite has sacras uoces ut soletis spernere: Nolite auras pluuiasqꝫ ⁊ tempestates idoneas aucupari aut precari: Nolite in terram spem habere: sed in illo qui respicit terram ⁊ facit eam tremere: qui de saxo durissimo fōtes liquidos elicit: qui te deniqꝫ ab agello tuo falli passus est: ut in illo speꝫ poneres qui nō

C
fallit. ¶ Dolor. Multum solita de copia deptum ē. ¶ Ratio. Id modo subducitur quod plus equo uel dederunt anni precedentes uel sequentes dabunt: Modestie quantulumcunqꝫ sat est: Auaritia lucro crescit: eoqꝫ fit pauperior quo plus habet. Magna vitiorum genitrix: magna nutrix atqꝫ hortatrix est copia. Patere malis tuis demi aliquid: quo minus copie: minus erit insolentie: minusqꝫ libidinis. Adde ꝙ hec tui ruris iniuria apō multos beneficium ac largitas haberetur: tuqꝫ ipē si assueuisses inopie: ubertatem hanc ⁊ copiam iudicares tantum in iudicio rerum semper consuetudo preiudicat: tantamqꝫ vim habet: nunc quid mirum si temperata fastidiunt: qui superuacuis assueuere: qua nulla maior ꝓcella modestie est. ¶ Do. Sterilitas urget insolita. ¶ Ratio. Sepe quidem fortiores viros plaga fert sterilis: fertilior molliores neqꝫ fert modo sꝫ facit: atqꝫ alibi natos durat aut mollit. Sic molliuit Gallos primū: post romanos Asia: Alexandrum Babylon: Hannibalem Capua Contra vō Romanam indolem durauit ⁊ cotis in morem acuit illa arens ⁊ scopulosa pars Lygurū: Te quem copia molliebat duret. Sobrietatem te doceat ager tuus: ⁊ quod libri uberes nequiuere: glebe faciant aridule. Nemo despiciendus est magister discipline utilis: Disce bene viuere: disce uel senex disce: uel nolens: disce deniqꝫ uel idignans.

¶ De villico malo ⁊ superbo. Dia.LIX. ¶ Do.

A
v Illicū insolentē patior. ¶ Rō. Insolentem tantum ⁊ non furē: bene tecū agit. ¶ Do. Uillicus malus est mihi. ¶ Ratio. Malū fer equanimis: villicus nisi pessimus bonus est. ¶ Dolor. Uillicum durꝫ egrefero. ¶ Ratio. Mollem delicatumqꝫ ferres egrius: durities rusticorū epitheton est: duris cum bobus: cum stiua ⁊ uomere: cum ligonibus ⁊ rastris: dura deniqꝫ cū tellure luctantur: quid ni ipsi etiam duri sint: si nil aliō est q̄ꝫ durus: bonus est villicus. ¶ Dolor. Rusticum importunum ferre nequeo. ¶ Ratio. Atqui uel feras villicum: uel ipse villicus sis oportet: uel incultum rus elige: Dura sunt omnia. ¶ Dolor. Rusticus intractabilis: indigestus est mihi. ¶ Ratio. Nil horum impremeditatum tibi esse debuerat: mox ut terram habuisti labores uarios presagire sterilitatem ⁊ villici fastidia debuisti. Dixi dū rure gloriareris exculto rusticos ultimos hominum terris abeuntem iustitiam reliquisse. Si vnqꝫ genus humanum reuiuisceret eosdē illos puto ultimos reperturam: ita quos sequebantur ꝓcesserūt: malorūqꝫ omnium pessimi facti sunt. ¶ Do. Asperrimus villicus est mihi. ¶ Ratio. Ubi ueritas dixit: ꝙ terra homini spinas ⁊ tribulos germinaret subintelligendum fuit: ⁊ rusticos tribulis cunctis asperiores. ¶ Dolor. Uillicus est mihi nequissimus ¶ Ratio. Aut villici nequitiam tolerare condisce: aut famem perpeti. Mutare enim villicū nō proderit: Ad vnum modum ferme omnes facti sunt: nisi ꝙ semper peior est ultimus. ¶ Dolor. Uillicus fur est mihi. ¶ Ratio. Dixisti tandem quod dicturum prestolabar: Ita enim furtis addicti sunt: ut eis aliquanto sit dulcius: id modicum quod furantur: q̄ꝫ quicquid ex omni iusto labore percipiunt: ⁊ hoc ipsum tandem est ferendum: nec queri vnus debet quod omnibus est commune. Profecto autem ⁊ si poeta rusticos ultimos a iustitia derelictos faciat: ut bis dixi: apud uos tamen hominem primum humano semine genitum ⁊ agricolam fuisse constat ⁊ parricidam: ut fuisse semper pessimi videantur: dumqꝫ id recolis non mireris fures. ¶ Do. Uillici culpa rus perditum ac desertum est. ¶ Ratio. Hoc quotidie multis clarioribus Anaxagore accidit: ⁊ Archyte: uterqꝫ credo doluit: neuter excanduit.

¶ De furtis. Dia.LX. ¶ Do.

i D modicum quod superest a furibus vix defendo. ¶ Ratio. Rure te villicus tuus patientiam mali huius edocuit quamqꝫ i urbibus exhiberes. ¶ Dolor. Me fures infestāt. ¶ Ratio. Contra hoc malum nil querelis agitur: supplicijs opus est. Interim custodia proficit vigilanti. Sunt qui nihil custodiant ⁊ accusant fures: cū uetus sit prouerbium: ꝙ occasio furem facit. ¶ Dolor. Limen meum fures obsident. ¶ Ratio. Claude hostium obde seram: aperi oculos atqꝫ intende: si negligis temetipsum culpa. Raro fur intētis obfuit. Illi iustius queruntur quibus non sunt domus: quales sunt quidam populi sub meridieꝫ ⁊ sub arcton: ⁊ ideo apud Scythas ut scriptuꝫ vides: nulllum scelus furto grauius. Et sequitur ratio: Quid enim inter siluas superesset si furari liceret? ¶ Dolor. Fures mihi subtrahunt res meas. ¶ Ratio. Suas fieri uolunt nec tu uetas. Puta ergo negligentiam tuam plecti: rerumqꝫ te tuarum custodiam hoc precio doceri: Utilia non discūtur gratis. ¶ Dolor. Mihi molestissimi fures sunt. ¶ Ratio. Importunū plane genus hominum iure optimo bonis omnibus odiosum: non modo ut pestilens sed ut vile sic enim habe: Non enim aliter q̄ꝫ summa animi vilitate aliquem ad hoc trahi. Haud immerito igitur Aurelius Alexander princeps iuuenis sed bonus: tanto furum odio flagrauit: ut de illo scribat Helius Lampridius: si quem talium vidisset: paratum digitum habuisse ut illi

oculum erueret: tantiq; eũ stomachi fuisse i furtorum infamia laborantes: ut si eos casu aliquo videret commotione animi choleraz euomeret toto vultu inardescente ita ut nihil loqui posset: Nobilis prorsus indignatio generosi animi: uere ingens furum feditas: que viro forti & sublimi sic subito nauseam extorqueret: Quinimmo cum quidam ex honoratis aliquando furti reus ambitiose tandem fauore quorundam amicorũ regum ad militiam aspirasset: & statim in furto deprehensus esset. Uix enim illi vitio assueti desistere vnq; sciunt: Quesiuit Alexander a regibus qui illum promouerant: quid apud eos paterentur fures: cumq; illi respondissent: crucem ilico eum de illorum sententia crucifixit. ¶ Dolor. Furtis infestor. ¶ Ratio. Contra furta bona est vigilantia atq; custodia: sed optima ẽ paupertas. Q̃diu aliquid erit quod furibus dulce sit: eorum uel manus certe uel oculos non euades: Uis fures non metuere: pauper esto.

¶ De rapinis. Dia.LXI. ¶ Do.

a Predonibus spoliatus sum. ¶ Ratio. Omnis ciuili lege: nisi fallor: scriptũ sit q; nullus fur improbior q̃ qui vi rapit: sũt tamen clandestini fures me iudice viliores. Illi enim fraude agunt: hi autem vi. Et ideo iuxta sententiam Ciceronis: Illi vulpeculis: hi leonibus assimilantur. Adde q; fures rebus spoliãt ingeruntq; suspitiones: At predonibus spoliasse fere sat est: suspitionibus nõ relinquũt locum. ¶ Dolor. In predones incidi qui me nuduz reliquerunt. ¶ Ratio. Incidit in predones Cesar: a quibus non spoliatus modo sed captus magno se tandem precio redemit: futurus rerum dominus: q̃uis huic damno solatium ultio mox secuta prebuerit: non exiguum lenimen iniuriarum. Incidit in manus hostium Regulus totiens iã victor: qui magno cum imperij uestri damno atq; discrimine eundem immani supplicio peremerunt. Incidit in hostes quoq; Ualerianus Imperator: qui eum multo cum imperij dedecore fedo senili seruitio confecerant: Tu si nihil ultra q̃ spoliatus es: & fortune tue & predonibus gratiam habe qui tibi libertatem vitamq; reliquere. Non est enim aliud beneficium latronuz q̃ quod Cicero ait i Philippicis: ut commemorare possint his se vitam dedisse quibus nõ ademerunt. Fer tu igitur sortem tuam communem tibi cum magnis his atq; alijs claris viris: & si comparetur: facilem etiam atq; optandam: neq; felicior esse uelis his qui dicũtur felicissimi.

¶ De dolo malo. Dialogus.LXII. ¶ Do.

a Circũscriptorib[9] sum deceptus. ¶ Rõ. Miraris: Mirarer ergo si inter homines cõuersando illesus euaderes. Quis homo enim hominem nõ decipit? Fides exulat regnat fraus: hoc ne nunc nouiter perpendis? Non tanto studio neq; tot laqueis uenatores atq; aucupes feras ac uolucres captant: quot uersuti homines alios quosq; simpliciores. Quod si vnq̃ uerum fuit: uestra etate uerissimum est. Monstrantur digito fraudum magistri: & ille prudentior iudicaf qui peritior est fallendi. Uis ne igitur non decipi? aut morere: aut fuge hominum consortia. ¶ Dolor. Dolo malo vnde non timui circumuentus sum. ¶ Ratio. Si timuisses deceptus forte tam facile non fuisses: & nunc cogita an tu quenq; aliquando fefelleris. Estis, enim fere omnes ad fallendum proni: feres autem facilius ab altero tibi fieri: alteri quod feceris. Sed uos & que facitis alijs non sentitis: & que ab alijs fiunt uobis pati non potestis: rerum omnium iniquissimi iudices. ¶ Dolor. Dolo amici damnum tuli. ¶ Ratio. **B**
Erras ut in multis: Nullus in amicitia dolus est. Sed in hac etiam vulgo erratis: amicos creditis qui non sunt. Amicitiamq; rem inextimabilem atq; sanctissimam facili probatis experimento usq; adeo rerum vilium curiosi: leui comessatione: aut breui confabulatione queritis amicũ: Nec citius q̃ritis q̃ perditis: si tñ qđ nõ habetur perdi potest. Postea ab amicis uos deceptos dicitis: & hanc infamiam amicitie inuritis innocenti. ¶ Dolor. Dolo damnificat[9] sum. ¶ Ratio. Multis profuit fallaciis cautior in reliquis: Quidam parue rei damno maximarum rerum pericula declinarunt. ¶ Dolor. Circumscriptor iniquissimus me fefellit. ¶ Ratio. Immo tuuz exercuit atq; excitauit ingenium docuitq; non fidere nisi expertis & probate fidei. Enumerarem exempla quibus casum tuum solareris: nisi essent innumerabilia. Quis enim viuẽs non decipitur? Quicquid mali mortalibus accidit minus est q̃ quod homo patitur ab homine **C**
Et quoniam sequi omnia nec possibile nec necesse est: Memẽto Caninij: qualiter Syracusis fuit dolo malo quondam a Phitio circumscript[9]: Habet tamen Caninius quo solari queat eques Romanus ab extraneo & viuente deceptus: cũ Augustus Cesar Imperator romanus a romano ciue moriente delusus sit: Nota res est: ut Marius quidam qui ipsius Augusti beneficio ab infimo militie gradu ad summos honores atq; opes ascenderat: semper publice predicare solitus: se illum vnum heredem habiturum eiq; bona sua omnia relicturum: a quo omnia percepisset: idipsum cum pridie q̃ obiret eidem affirmasset: Augusto fraudulentum spiritum emisit tandem nulla Cesarei nominis: uel tenui mentione in testamento habita. Dignus uere cuius cadauer vnco in Tyberim traheretur: qui dominum ac benefactorem suum fallere nec morte dedisceret.

¶ De habitatione angusta. Dia.LXIII. ¶ Do.

A
a Anguste habito. ¶ Rõ. Angusta dom[9] ad multa est habilis: Inter alia ꝯ fures utilis: de quibus paulo ãte querebaris: qui in ea latebras non habent: sicut ex aduerso de magna domo recte dicitur: q; dominum fallit: & prodest furibus: Artã sane uel amplam domum pro numero inhabitantium accipio: tu nunc ut tibi videris anguste habitas. At quanto habitat angustius anima tua q̃toq; fedius inter saniem & cruorem: nec migrare illam

inde si fieri possit vnq̃ uelis. ¶ Dolor. Arta domus est mihi. ¶ Ratio. Domus lutea celestem animum non angustat: Sepe parua domus magne glorie capax fuit: cum magna interim multe infamie plena esset: Non format domus animum: sed ab illo formam accipit: Ut leta igitur atq̃ honesta pauperum tuguria esse possunt: sic infames mesteq̃ regum arces diuitumq̃ palatia.
B Nulla tam parua domus est quam nõ amplificet magnanimus habitator magnoq̃ hospiti prestet idoneam. ¶ Dolor. Parua dom9 mea est. ¶ Ratio. Parua Euandri regia magnũ cepit Alcidem modicis edibus futurus mũdi dominus natus est Cesar: Pastorali casa romulus ac remus tam magne urbis auctores educati. Non amplis atrijs habitauit Cato: Volubili dolio Diogenes: Angusto tugurio Hilarion: Imis terre specubus sancti viri: in exiguis hortulis magni philosophi: Sub diuo modicis ue sub tentorijs summi duces: In stupendis palatijs Caius & Nero: Tu cum quibus habitare malles elige. ¶ Dolor. Angusta est mihi dom9
C & humilis & inculta. ¶ Ratio. Muri fures uentosq̃ submoueant: & utrisq̃ peiora vulgi tedia: tecta: frigus: estum: soles: imbres arceant: turres aeree uolucribus: domus ampla superbie: ornata luxurie: referta cupidini: nullum virtus spernit habitaculum nisi vitijs occupatũ. ¶ Dolor. Perangusté habito. ¶ Ratio. Vis ne tibi domus omnis amplissima videatur: sepulchrũ cogita.

¶ De carcere. Dia. LXIIII. ¶ Do.

A Carcere claudor indigno. ¶ Ratio. Melior est indign9 carcer: q̃ indigna libertas multoq̃ satius immeritum pro iustitia mala pati: q̃ per scelus bonis affluere q̃uis nec mala illa dici debeant: neq̃ hec bona: sed loquor ut vulgus quod dolorem malum ingens: uoluptatem summuz bonum iudicat. ¶ Dolor. Carcere clausus sum. ¶ Ratio. Quis non carcere clauditur: aut quis inde digreditur nisi dũ moritur? Vetus hec tua omniũq̃ sors est: vnde proprie: vnde noue igitur querele. Ita enim scito: ex quo die natus es & anteq̃ nascereris: in carcerem atq̃ in vincula missum te illius imperio cui omnis celi ambitus exigua domus est: Et si quid summo creditur poete: tenebrosum utiq̃ carcerem & cecum. Illius carceris exitum si felicem cupis huius angustias nõ horrebis: sicut nec supplicia: nec mortem: nec humani aliquid: ad quorum patientiam & contemptum nisi preparatus armatusq̃ erit animus in quacunq̃ fortuna calle graditur ancipiti. ¶ Do. Turpi carce
B re claudor atq̃ angusto. ¶ Ratio. Nullus carcer turpior & angustior nullus: q̃ iste corporeus quousq̃ adeo delectaris: atq̃ vnde tantopere solui times. ¶ Dolor. Carcere detineor importuno. ¶ Ratio. Multos periculo instanti atq̃ hostium manibus carcer eripuit. Multis limẽ carceris pro clypeo fuit: & quod intrasse profuerat: exisse nocuit: ut exitu admoniti quod horruerant: utile: quod optauerant miserum faterentur. ¶ Dolor. Carceri mancipatus sum. ¶ Ratio. Quid scis an fortasse non carcer: sed ut dicitur custodia sit? quotiens vinculis explicitos hostilis mucro: siue hoste seuior paupertas inuasit quotiens euasisse penituit: & carcerem que diuturnum queri ceperant: non fuisse perpetuũ questi sunt? Vidimus in carcere quosdam laute viuentes mox inde digressos tenuez ac difficilẽ vitam mesto fine clausisse. ¶ Dolor. Miseram in carcere vitam dego. ¶ Ratio. Quidam libros in carcere texuerunt: tu querelas texis inutiles. Quidam litteras in carcere didicere: tu patientiam dedidicis. ¶ Dolor. Carcerali custodia vinctus teneor. ¶ Ratio. Pleriq̃ cauernis ac speluncis: alij se murorum angustijs inclusere carcerem spontaneuz uel dei amore uel mũdi odio vulgiq̃ fastidio eligentes: Tu si hoc aio non es tuiq̃ carceris finem cupis: expecta: Aut te hinc homo eruet: aut mors que clauem carceris alteram habet. Unus quidem introitus: exit9 multi sunt: Alium misericordia: alium ius eruit: alius innocentia sua: alius custodum negligentia euasit: alius precio: alius igenio: & uel subterraneis cuniculis: uel per tenebras amice noctis elapsus est: quibusdam patrum memoria terremotus & ruina carceris viam fecit: Ad postremum quos nihil emiserit: mors absoluit. Nec minus uarij euadentium euentus. Marium consulatui carcer dedit: Julium Cesarez Piratarum custodia summum misit ad imperium. Hac etate quidaz de limine carceris ad dominium transiuere: & catenam sibi excussam iniecere alijs. Deniq̃ regulum & Socratem multosq̃ alios non tã carcer extinxit: ut visus est: q̃ carceri clarus finis eripuit. Et ad summam: quosdam carcer ad insignem: gloriam: alios ad eximiam fortunã: ad regnum alios: multos ad celum misit: ad sepulchrum omnes: nullum cepit quem non redderet.

¶ De tormentis. Dia. LXV. ¶ Do.

Iniuste torqueor. ¶ Rõ. Quid nũc diceres si iuste? Nullum nempe tormentuz conscientia maius est. Illa incolumi: hec externa despicito: intra te est consolator tuus. ¶ Dolor. Torqueor prorsus indigne. ¶ Ratio. Tortoris miserere tui: ille te grauius torquetur: q̃uis enim mundus obstrepat: minus mali est pati iniuriam q̃ inferre. ¶ Dolor. Torqueor. ¶ Ratio. Nouuz mali ueteris lamẽtum: Nunquid enim non antea torquebaris: inter tormenta vixisti: inter tormenta moriturus: quid nunc noui accidit? Mutantur tormentorũ species: tormẽta nõ desinunt: Excute totum tẽpus etatis: quem sine tormentis diem egeris recordare. Aliqua falsis forsan gaudijs adumbrata reperies: ueris autem plena tormẽtis: quib9 si acriter estimes: nullam vite partem uacare fateberis. Unde non immerito quibusdaz omnis vita suppliciũ visa ẽ: Sed uos nihilominus q̃ he philosophice uoces tangunt: herent quidem aurium uestibulo: mentis claustra non subeunt: hic ad omnem corporis offensiunculam ingemiscitis animi iuge mortiferumq̃ supplicium non sentitis: Illic impatientes: hinc hebetes. ¶ Do

lor. In eculeum leuor. ¶ Ratio. Quid refert in eculeũ an in lectulum torquendus ascenderis? Te carnificis nodus premet: At hunc febris: hũc podagra: hũc uxor: hũc filiꝰ: hũc amica: hũc diuitie: hunc paupertas: hunc medici manus: hunc magistri ferula: hunc nequã seruus: hunc dominus insolens: hunc infinita cupiditas spesq; anhelat: hunc tortore quolibet peior metus: Perquire mortalium status: vix ullum inuenies non in eculeo pendentem. Sed cum mille sint eculei: nisi ligneum non timetis? ¶ Dolor. Torqueo. ¶ Ratio. Aut innocentia in tormentis: aut iustitia teipsum consolare: Nam si iniuste torqueris gaudendum est: experimentũ tibi atq; alijs ⁊ fulgor quidam tue virtutis accesserit: attractati ac sublati fragrantior ac notior fama erit: Ut bene oleant: terũtur aromata: ⁊ pulcherrima rerum ne lateant attolluntur. Sin id iuste pateris acquiesce remedio: ⁊ concrete sordes flammis aut asperitatibus eluuntur: ⁊ magni mali medicina tristior sit oportet. Quem morborum tedet: amara non respuat: quem scelerũ penitet: supplicia non recuset. ¶ Dolor. In eculeum tollor. ¶ Ratio. Si immeritus habes unde ex alto seuitiam alienam despicias. At si meritus: vnde a terra diuulsus ipse tuum clarius aspicias crimen: quodq; commissum doles non doleas plecti. ¶ Dolor. Torqueor. ¶ Ratio. Aut temptatur virtus: aut punitur vitium: alterum sepe utile: alterum semper expediens. Bona exercitatio iusti est: pessima nocentis impunitas. ¶ Dolor. Torqueor. ¶ Ratio. Disce iter ad patientiam ⁊ ad mortem.

¶ De iniusto iudicio. Dia.LXVI. ¶ Do.

Iniusto iudicio damnatus sum. ¶ Ro. Unius iudicis: aut paucorum uoce testium damnatus populi uocibus: aut tacito iudicio: quodq; est melius conscientia ipsa tua: quodq; est optimum diuina sententia absoluendus. Siquidem ad tribunal eternum iudicis iusti prouocatio salua est: Solet is perperam iudicata rescindere. ¶ Dolor. Iniuste iudicor. ¶ Ro. Ut iustitia iniustos: sic iniustitia iustos premit. Ubi igitur iniusta damnatio: ibi iustus est reus: Nemo autem tam demens nisi insaniat ut hec peruerti seq; iniusto iudicio premi uelit. Nemo tam pauidus nisi sit pessimus: ut nõ potius damnari eligat iniusto iudicio q̃ absolui. Tanto enim id satius: quanto est melior oppressa iustitia q̃ imperiosa neqtia: quantoq; est optabilior mẽs bona q̃ propitia fortuna: q̃uis illa laboribus: hec delitijs affluat. Plus dicam: tanto est melius iuste etiam damnari q̃ iniuste absolui: quanto est peius impunitum q̃ punitũ crimen: In hoc enim sceleri iuncta iustitia est: malo quidem magno bonum ingens: In illo autem scelus ⁊ impunitas: que nescio an scelere ipso peior sit: vna certe ⁊ iustitie hostis ⁊ multorum radix est scelerum. ¶ Do. Iudicio grauor iniquissimo. ¶ Ratio. Mens in solido fundata ⁊ bene sibi conscia humeros habet inexpugnabiles: superimpone quantumlibet damni: infamie: supplicij: nullo fasce curuabitur: ⁊ viribus suis ⁊ multo maxime celesti ope consistet. Erũt preterea quorum sese paribus soletur euentibꝰ haud spernendi comites. Rome Furius Camillus ac Liuius Salinator: Athenis Aristides atq; Melciades multiq; alij: Inter quos quidem: qđ mireris: Cicero ⁊ Socrates: an te horum alicui: an Publio Clodio similem fieri malis: atq; horum quisq; ciuis optimus ⁊ in sua urbe clarissimus: sed iudicio dãnatus: ⁊ uel in exilium: uel in carcerem uel in mortem actus. Ille vero scelestissimus: ⁊ inter multa flagitia notissimi quoq; cõuictus adulterij: violentarumq; religionum concordibus omnium iudicum sentẽtijs absolutus est: quisq; ne adeo false metuens infamie est: qui nõ illius absolutioni Ciceronis hostis sui damnationem atq; exiliũ anteponat: Sed humana hec atq; communia. Sin altius aspicis: videbis pressum falso iudicio celi regem familiamq; eius electissimam tanti uestigijs herentem ducis: ⁊ qui hunc postea secuti sunt: tanta innocentia tantisq; virtutibus in hos ipsos iudiciarij turbinis incursus ac scopulos incidisse. ¶ Dolor. Falso iudicio offendor. ¶ Ratio. Est qui te iudicet: Is qui facit iudicium iniuriam patientibus: quiq; ait: Mea est ultio ⁊ ego retribuam eis in tempore. Est ⁊ ubi non cogitas: ipso iudicis aut testis in pectore: magni ibi habitant ultores: nullus belue morsus est acrior q̃ cõscientie. ¶ Dolor. Iniusto iudicio lesus sum. ¶ Ratio. Illatis iniurijs bene uti: ars non ultima est: qua instructo sepe profuit iniquitas aliena: cum sua cuiq; semper noceat: prosit nunq̃. ¶ Dolor. Innocens damnatus sum. ¶ Ratio. Quid igitur nocens malles? Sic enim Xantippe cõiugi Socrates moriens respondet: muliebriter lamẽtanti: quod is innocens moreretur. Atqui ⁊ si aliqui contrarium opinati sint: longe tamen est innocentem condemnari tolerabilius q̃ nocentem. Hic enim solum supplicium graue est: illic ⁊ causa supplicij. ¶ Dolor. Iniusto populi iudicio damnatus sum. ¶ Ratio. Expectas ut populus in te rectũ videat: quod nec in se nec in alio vnq̃ vidit? Magnum tue innocentie argumentum fuerit a nocentibus condemnari. ¶ Dolor. Populus immeritum me condemnat. ¶ Ratio. Idem hercle non immeritum: sed multa ⁊ magna promeritum Camillum: de quo nunc loquebar: ⁊ Liuiũ ipsum: deniq; Scipionem Africanum aliosq; Cornelios tales viros iniustis iudicijs agitatos ad uoluntarium coegit exilium. ¶ Dolor. A rege innocens condemnor. ¶ Ratio. Et regum plerunq; sententie non iustitie sed vindicte sunt: Quisquis liberius uerbum contra licentias regias emiserit: cuicũq; in interitu libertatis frons obductior fuerit: is lese reus erit maiestatis. ¶ Dolor. Sed cõdemnor a iudicibꝰ. ¶ Rõ. Iniquo iudice nullum uenenosius est aial: A serpẽte lesos se dolent quidem hoies non q̃runt: Fecit enim serpẽs qđ suũ erat: q̃uis non qđ placitũ patienti: Certe iudices erant qui eos et de qbus dixi Socratem condemnarunt: Clodium absoluerunt: quorum utrũ esset iniquius dubitari potest. Proinde in populis aut sub regibus atq; iudicibus degenti: propositum animo esse debet: aspera quelibet

⁊ iniuſta patienda ſi ueniant: nõ deflenda cũ uenerint.

¶ De exilio. Dia.LXVII. ¶ Do.

A Xilio pellor iniuſto. ¶ Ratio. Quid tu
e igitur: iuſto pelli malles exilio? Nempe quod ad iniurie cumulum ais: in diuerſum trahitur. Habes enim iniuſti exilij ſolatium comitem iuſtitiam: que iniuſtos ciues deſtituens te ſecuta tecum exulat. ¶ Dolor. Iniuſto exilio pulſus ſum. ¶ Ratio. An te rex expulit: an tyrannus: an populus: an hoſtis: an tuipſe? Nam ſi rex: aut iniuſtum exilium non erit: aut ipſe non iuſtus: atqꝫ ita nec rex quidem. Si tyrannus: ab illo te pulſum gaude: ſub quo boni exulant: fures imperant. Si populus: moribus ille ſuis utitur: bonos odit: ⁊ his quoqꝫ multiceps tyrannus nunqꝫ ſui ſimilem pepuliſſet: Non te igitur patria ſed malorũ cetibus arceri: neqꝫ in exilium ſed in partem bonorum ciuiũ cogi putes. At ſi hoſtis: agnoſce iniurie leuitatẽ: non hoſtiliter ſeuijt: qui omnia cum poſſet patriã abſtulit: ſpẽ reliquit. Sin tuipſe: mores populi peroſus aut tyranni habitum elegiſti: non modo ne doleas: ſed etiam gloriare virtutem patrie pretuliſſe: non tu flebilem ſed honeſtam ⁊ prorſus inuidioſam bonis atqꝫ optabilem: nõ iam exilij ſed abſentie cauſam habes. Sponte Pythagoras Samon liquit: Athenas Solõ: Lycurgus Lacedemona: Romam Scipio.
B ¶ Do. Exilio damnatus ſum. ¶ Ratio. Multos exilium honeſtauit: multos acrior aliqua fortune vis atqꝫ iniuria notos reddidit ⁊ illuſtres. Quid te uetat illis inſeri: qui quaſi ignem de ſilice claram famam colliſionibus queſiere? ¶ Dolor. In exilium agor. ¶ Ratio. Habes in hiſtorijs magnos rei huius ſocios: quorum ſpecioſiſſimus comitatus: non ſenſum modo doloris imminuat ſed obliuionẽ afferat. Non minor in exilio Camillus fuit qꝫ fuiſſet domi: Quantus ciuis: quantus exul: qui victorias ac triumphos non iuſtitia minus qꝫ proſperitate conſpicuos in Capitolium duxit: mox hinc pulſus pro accepta iniuria igrate ſalutem patrie rependit. Non facile aliud tam clari exulis exemplum fateor: Sed Rutilius ⁊ Metellus tam nihil exilio fracti ſunt: ut Rutilius reuocatus ab illo cuius nutui non parere capitale erat: exilium amplexus: reditum contempſerit: ſeu ne ulla in parte ſenatui iniuſtiſqꝫ licet legibus patrie obſtaret: ſeu ne forte exul iterum fieri poſſet. At Metellus eodem quo in exilio profectus erat: vultu atqꝫ animo remearet. His Marcellus accedat: hic ultimus qui in belli ciuilis tempus incidit: pulſus nempe: non ſolitam modo conſtantiam honeſtarumqꝫ artium ſtudium non omiſit: ſed ſtrinxit artius: ⁊ publicis liber curis: vni excolendo animo tã ardenter incubuit: ut ad ſcholas miſſus honeſtiſſimas: non ad exilium videretur. Quod quidem in Cicerone conſpectius operum ſplendor ⁊ litterarum copia maior facit: non exilij modo ſed carceris dulce ſolatium.
C ¶ Dolor. Exilium patior. ¶ Ratio. Exiliũ breue cito te patrie tue reddet. Longum vero aliam tibi patriam dabit: vnde exulent qui te exulem voluere: dediſſetqꝫ nunc ſi ad naturam rerum non ad opiniones hominum aſpiceres. Ualde enim anguſtus eſt animus qui ſic ad vnum terre angulum ſe applicat: ut quicquid extra ſit exilium putet: Multum abeſt exilij deplorator ab illa animi magnitudine: cui totus orbis carcer exiguus videtur. Interrogatus Socrates: cuias eſſet: mundanus inquit ſum. Uere Socraticum reſponſum: Athenienſem ſe alius reſpõdiſſet: Socrati autem patria omnium mundus erat: non hic ſolum quem vulgo mundum dicitis: cum pars ultima mundi ſit: ſed celum ipſum quod hac rectius appellatione comprehenditur. Illi patrie deſtinati eſtis ad quam ſi ſuſpirat animus: qualibet in parte terrarum peregrinum atqꝫ exulem ſe nouerit: Nam quis patriam uocet ubi non habitet niſi ad breue tempus? Illa uere cuiuſqꝫ patria dicẽda eſt: ubi quiſqꝫ perpetuo ſecurus ac tranquillus deget: Quere hãc in terris: puto irrita erit iquiſitio. Ut nature autem lex eſt data mortalibus ac preſcripti fines: dũ hic viuitur terra omnis patria ueſtra eſt: Intra quam qui ſe exulem facit: non tam rei qꝫ animi vitio laborat. Non habemus hic manentem ciuitatem dixit Paulus. Omne ſolum forti patria eſt. Inquit Naſo. Omne homini natale ſolum: ait Statius. His te uocibus armatum uelim: quibus ubiqꝫ vnus ⁊ uel nunqꝫ uel ſemper in patria tua ſis. ¶ Dolor. Ire in exilium iubeor. ¶ Ratio. I ſponte peregrinatio erit non exilium: ⁊ memento quibuſdam exitum: quibuſdã vero reditum pro exilio fore: Sunt quibus nunqꝫ peius qꝫ in patria ſua ſit. ¶ Dolor. In exiliũ cogor. ¶ Ratio. Cupiendo quod cogeris: efficies ne cogaris. Omne violentũ patientia vincitur: ⁊ deſine eſſe violentum quod uolenti fit. ¶ Dolor. Ire in exilium eſt neceſſe. ¶ Ratio. Tu fac uolens quod uel nolens faceres: fac letus omnia nequid meſtus patiaris: Ita omnem vim neceſſitatis: omnes clauos quos adamãtinos illi tribuunt catenaſqꝫ: omne tedium moleſtiamqꝫ diſcuſſeris: Sed uos impoſſibilia cupitis: neceſſaria fugitis: utrunqꝫ ne quicqꝫ. ¶ Dolor. In exilium eo. ¶ Ratio. Immo forſan in requiem: ſub obtentu falſe miſerie uera felicitas: iam ſaltem ab inuidia tutus eris: propera mixtamqꝫ cũ gloria ſecuritatem arripe: Tutis ⁊ honeſtis latebris nihil eſt dulcius: nulle his conferri poſſunt urbium platee. ¶ Dolor. Pellor e patria. ¶ Ratio. Pulſum te peſſimis: optimis inſere: neqꝫ te patria: ſed patriam te indignam rebus proba. Sẽtiat illa quid perdidit: tu nihil perdidiſſe te ſentias: mali ciues tui tedio ſimulqꝫ pñſentis odio ac ſuſpitione careant: boni autem amore abſentis ac deſiderio teneantur ſequanturqꝫ oculis atqꝫ animis abeuntem: Illi ſe ſolos linqui doleant: tu te comitatũ gaudeas proficiſci: neqꝫ in tergum reſpicias neqꝫ reditũ cogites: neqꝫ cũ illis eſſe cupias qui te cupiũt abeſſe: neqꝫ demum qđ a te fieri debuit: ab alio factũ egreferas: Debuiſti cedere ciuium inuidie: utqꝫ illam fugeres ultro in exiliũ ire. Huius ego conſilij dux erã: Nec exempli duces deerãt clariſſimi: Nã in primis tres magnos Scipiadas id feciſſe noueras:

tanqꝫ perseueranter ut patriam sua presentia qua
nil clarius habebat spoliatam indignam quoqꝫ ci-
neribꝰ defunctorum: Quidam insuper famoso di-
gnam epigrāmate iudicarent: Noia sunt imortali
memoria que tibi per famam perqꝫ ois historie fi-
dē ignota esse nō poterāt: Africanꝰ Nasica: Lētu-
lus. ❡ Dolor. Mittor in exiliuz. ❡ Rō. Immo in
experimentum tui: videris quem tu in exilio pre-
beas: si succumbis exul uerus: si ꝯsistis exilio cla-
rus: ut multi olim qui inuicti ⁊ fulgidi per asperi-
tates incesserunt: ut sequentibus rectum iter ostē-
derent. Sine tyrannos seuire: sine populū furere:
sine hostes ac fortunam fremere: Pelli potes: ca-
pi: cedi: perimi: vici aūt nisi manū extuleris nō po
tes: neqꝫ ornamentis tuis spoliari: cum quibꝰ quo
cunqꝫ ieris ⁊ ciuis ⁊ patrie principum vnus eris.
❡ Dolor. Exulatum pergo. ❡ Ratio. Perge ala-
cer: I securus: nescis q̃ longa sint brachia tui re-
gis: Nihil illi longe est: Ubiqꝫ te proteget qui pro
texit in patria.

❡ De obsessa patria. Dia. LXVIII. ❡ Do.

o Bsessa est patria. ❡ Rō. Obsessa fuit Tro
ia: obsessa Tyrus: obsessa Carthago: ob-
sessa Hierosolyma: obsessa Numantia ⁊
Corinthus: euerseqꝫ omnes: quez iam pudeat ob
sideri? Ipsa urbiū caput Roma obsidione tēpta-
ta est. Sed cū iā Roma eē desijsset: qd Capua: qd
Tarentum: quid Syracusas: quid Athenas: quid
Uehios minores ue alias loquar? Sunt ⁊ sua ur
bibꝰ fata: ⁊ pauce fatū obsidionis euasere. Sed
longitudo temporum notitie rerum obstat: ut ip-
sis etiam ciuibus suarum fata urbiuz sint ignota:
Tu presentem sentis obsidionem: nec futuras pre
uides: nec preteritas meministi: Sic est usus qd
te premit defles: Ualde sensibus dediti estis be-
luarum more. ❡ Dolor. In patria sum obsessus.
❡ Ratio. Dicebam te incommodum tuum flere:
iam optabile videri possit exilium: eo ꝙ minus of-
ficiat libertati: neutrum tamen officit: Si libertas
animi uera est: Ille ⁊ inclusus egredi: ⁊ exclusus
regredi ⁊ ubi uoluerit esse potest. ❡ Dolor. Ob-
sessus in patria mea sū. ❡ Ratio. Obsessus ⁊ Pria
mus: non ciuis sed rex in patria sua fuit: cum tota
illa famosa magis q̃ fortunata familia. Obsessus
Argis Antigonus Macedonuz rex: ⁊ Eumenes
Pergami: Obsessus hac etate intra urbem Ianue
rex Sicilie Ropertus: nullo ueterum regum mi-
nor: Si que ueros reges facit uera virtus atten-
ditur: tu homuncio sortem regiā lamentaris? Ob-
sessus Ambrosius: obsessus Augustinus: ambo si
mul intra Mediolani ambitum. Obsessus ad ulti
muz Augustinus idem intra episcopij sui muros:
quo tempore miseratus lachrymas suas deꝰ a ter-
rena illū obsidione ad celeste regnum transtulit.
❡ Do. Obsideor. ❡ Ratio. Et quis oro non obsi-
detur? Hos peccata obsident: illos morbi: hos ini
micitie: illos cure: hos negocia: illos ocia: illos di-
uitie: hos paupertas: illos infamia: hos laboriosa
celebritas. Omnes corpus quod tantopere coli-
tis ⁊ amatis: ille uos carcer artissimus circumcin-
git atqꝫ obsidet obsidiōe perpetua. Ipse orbis ter
re ubi fremitis ⁊ bellis assiduis insanitis: ubi im-
periorum terminos ac regnoruz tanto studio pro-
latatis: qua a uobis incolit: qd est aliud q̃ qd ait
Cicero: q̄si q̄dā parua isula circūfuso illo mari: qd
magnū: qd oceanū: qd atlāticū appellat in terris:
quod tamen tanto nomine q̃ sit paruū vides? Un
diqꝫ obsessi estis omnes: tu te obsessum ut rem no
uam narras: Uide potius si quid in te opis aut cō
silij est quod possis ad tutelā patrie conferre: Hoc
fac potiꝰ ⁊ memento Syracusij Archimedis ope-
rosi senis: Querele enim nec tibi nec patrie profu
erint. ❡ Dolor. Obsideor intra patriam meam. C
❡ Ratio. Quid tu igitur an alibi malles obside-
ri? Posses id fateor malle ⁊ quidem pie: quo scili-
cet te obsesso illa esset immunis. Ceteruz quod ad
te attinet: an solamen exiguum videtur: quicquid
sit in patria tua pati: ut quantuz ledit aduersitas:
tantum leniat locus ipse. ❡ Dolor. Intra muros
patrios coartatus sum. ❡ Ratio. Ita hoc dicis
quasi nulle maiores uobis sint angustie q̃ muro-
rum. Q̃ multi ex his qui in urbibus habitant: sic
assidui in curia atqꝫ in foro sunt: ut vix toto q̃ lon
gus est: anno semel portas urbis aspiciant. Adde
nomen obsidionis: erumpere gestient: ⁊ vincti si-
bi compedibus videbuntur artissimis: non hoc fa
cit obsidio sed opinio: qua nihil est in uestre morta
lis vite fluctuatione potentius. Fabulaz locus po
scit. Decrepitum quendam senez fuisse nuper Are
tij fama est: qui nunq̃ patriuz limen excesserat: id
cum ad aures presidentium peruenisset: ludendi
studio hominem ad se uocant: ⁊ sibi compertum
dicunt illum clam urbem egredi solitum occulta
cum hostibus habere colloquia. Ille autē per san
ctos iurare se non solum tunc presentis belli tem-
pore: sed nec vnq̃ ulla pace per omnem q̃uis lon
gam vitam muros urbis egressum. Contra illi in-
credulitatem fingere ⁊ suspectum eum reipublice
dicere. Quid multa? Graui ni pareat pena impo-
sita: ne egrediatur imperant: Illum ferunt impati-
entia prohibitionis irritatum: die postero: quod
nunq̃ antea visum erat: extra muros patrie depre
hensum. Sic inuetituz semper peruicatia animos
urgente nitimini: ⁊ tu nunc te artatum dicis: ⁊ ti
bi urbs tota non sufficit: cui nisi obsidereris: forte
pars minima domus forsitan vna sufficeret: quod
maxime studiosis euenire solet. Quid ꝙ fere om
nis obsidio breuis est? Adest loci solamen ac tem-
poris equanimitas: sola deest ut lugeatis ⁊ quera
mini non natura rerum sed mollicies uestra est.

❡ De patria euersa. Dia. LXIX. ❡ Do.

q Uid ꝙ euersa funditus est patria. ❡ Ra-
tio. An non fortunas quarundam ex his A
quas pauloante nominabam: ⁊ similes
aliarum innumerabilium audiuisti? Tyrū ⁊ The
bas ⁊ Persepolim Persici regni caput euertit
Alexander macedo: Quod mireris: ad suggestuz
scorti vnius magne urbis tenuis fortuna est. Tro
iam euertit Agamemnō: Saguntū Hānibal: Car
thaginem atqꝫ Numātiā Africanus minor: Hie-
rosolymā Tytus: Aliasqꝫ alij. Romā nullus in to-
tū diruit: sed senectꝰ attriuit: ciuilibꝰ adiuta discor-
dijs. Et qd refert qs euerterit: quā cōstet euersaz?
Ruine mediolanēsis recētior fama est sub Frede-
rico impatore barbaro ⁊ imani: Quid tu ergo tuā
pr̄iaz rebaris excēptā impio fortune: cui urbes ma
xime atqꝫ imperia subessent? An usqꝫ adeo te fefel

lit amor:ut urbem vnam:q̃ tu ibi natus esses:fingeres immortalem:cuz sit mundus ipse mortalis? Celum ruet ac terra:montes ⁊ maria mouebũtur: ⁊ creata de nihilo in nihilũ redigentur: Tu ruisse tuam patriam aut miraris aut quereris:Sunt qd̃ pauloante dicebaz:ut hominibus:sic urbib⁹ mores sue.Non tam crebre ille quidem q̃ ⁊ pauciores urbes ⁊ diuturnioris eui sunt:morti tamẽ obnoxie:non sunt eniz soli homines sed preter aios:

B humana cuncta mortalia. ¶Dolor. Patria ruit. ¶Ratio. Resurget forsitan:Nam ⁊ alique surrexerunt: ⁊ quibusdam cecidisse materia fuit felicius resurgendi. Nempe hodie Saguntum ⁊ Mediolanum sedibus suis stant:At Mediolano proxima laudum Pompeij ultima:ut aiunt: mutauit locum ijsdem barbaricis manibus: ⁊ sub idẽ tempus euersa:Similiter ⁊ Hierosolyma ⁊ Carthago.Spera ergo si spes cecidit: ⁊ de patria actum reris:caue tu succubuisse fortune. Peior est enim animorum deiectio q̃ murorum:Uirilis non feminea:virum decet pietas:q̃uis doleas patriam cecidisse:noli tamen simul occumbere quando tua nil iam ruina reipublice collatura est:quin teipsuz ⁊ si que sunt ciuium reliquie ad feliciora tempora reseruare satage:factis prius non lamentis opus est:ubi sit etiã ipsa fuga laudabilis. Audisti ut Terentio Uarroni cui⁹ culpa ac temeritate pene ruerat imperium romanum:publice ab omnibus gratie acte sunt:q̃ de republica non desperasset quod fecisse collega eius vir clarissimus: ⁊ culpe omnis illius expers videbatur:si aliud nihil est reliqui: At tu saltem cum Biante bona tua tecum portãs: q̃uis nudus:muros patrie tue cadentis egredere: ⁊ ad illam patriam aspira:cuius regni non erit finis. Quo cum tandez deo te uocante conscenderis:non obsidionez metuas:nec ruinam:nec eorũ aliquid que uestris in urbibus metuuntur.

¶De metu perdendi in bello. Dialogus.LXX.
¶Metus.

A b Bello vinci metuo. ¶Rõ. Pacem quere. ¶Metus. Ualde vinci metuo. ¶Ratio. Timor modestus cautionem: uehemens uero desperationem parit:quaruz altera nil in bello melius: altera peius nihil in rebus omnibus. ¶Metus. Magno prelij quatior terrore. ¶Rõ. Quid bellantium timor mali ferat atq̃ ex timore oriens mesticia:Flaminius ad Thrasumenũ:Crassus apud Charras: Pompeius in Thessalia expertus est:quibus in locis ⁊ sepe alibi uerum poeticum illud apparuerit: Pessimus in dubijs augur:timor. ¶Metus. Euentum pugne nimis horreo. ¶Ratio. Differ interim dum spes redit:male pergitur vnde abstinendum mens terrorq̃ denunciant. Solet inesse animis presaga quedã vis: cui obstare fortassis non sit usq̃quaq̃ consilium: Non est exemplorum numerus seu ueterum seu nouorũ:clarissimis tribus uti satis habui. ¶Me-

B tus. Instantis pugne casum metuo. ¶Ratio. Excute res tuas quas te melius nemo est qui nouerit: Uide ne non rei natura uel virium defectus: sed presagium sibi fingat ignauia:cui nihil usq̃ nõ formidolosuz ac difficile est. Hec si libertati igitur si glorie:si saluti tue officit:virtutis auxilio cõprimenda est:excitandusq̃ animus ⁊ monstrandum illi sepe pauciora esse ⁊ leuiora pericula q̃ pauores:obuersari:sepe oculis falsas imagines rerum terribilium:quibus consternati quidam sine ferro paratam sibi victoriam tradidere hosti. Non est enim falsus atq̃ inanis metus ṽo lentior:sed eo sepe uehementior:quo pauentez maiora omnia sibi fingens error quoqz precipitat: Atq̃ ita q̃ poeta idem ait:Male cuncta ministrat impetus. Si nec his attollere iacentez animum potes sed virtutez pauor exuperat:cãpo abstine. Uix bene geritur: qd̃ pauide gerit̃. Sic affect⁹ in aciẽ si descẽdas:te cũ erit qui ꝯtra te dimicet: tui enim ipsius aduersus te melior pars rebellat. Malus semꝑ hospes animi:pessimus in bellum comes metus.

¶De stulto ⁊ temerario Collega. Dialogus.LXXI.
¶Dolor.

f Stultum habeo ac temerarium collegam. ¶Ratio. Est aliquid cause fateor ut timeas:sed ex aduerso aliqd est ut speres:Hoc enim ut quibusdam calamitatis:sic alijs gl'ie ꝓbuit materiaz:Temeritas Terẽtij Uarronis:Emilio Paulo mortem peperit. At. L. Furij ⁊ Minutij temeritas. M. Furio Camillo ⁊. Q. Fabio Maximo singularem gloriam quesiuit: Note sunt historie. ¶Dolor. Est mihi collega preceps ⁊ inconstans. ¶Ratio. Esto tu constans ⁊ modest⁹. Nus q̃ virtus clarior eminet q̃ suo admota contrario. Cur non tu potius illum regas q̃ te ille ꝑcipitet? ¶Dolor. Est insolentissim⁹ collega. ¶Ratio. An tibi excidit:ut ipsi de quo nunc diximus Camillo: tribuni militum consulari potestate quinq̃ simul college imperio pares ultro se submisere. Habet hoc virtus excellens:possessoribus suis auctoritatem:miratoribus reuerentiaz ac pudorem cõfert: Nullo melius modo college insolentiam represseris q̃ industria ac virtute. Sic efficies ut illum tibi parem dici pudeat:sicut puduit Minutium: ⁊ aut se sponte subijciat honestiore suffragio q̃ si eũ tibi populus subiecisset:aut omnes intelligant illũ tibi parem nomine:rebus imparez: ⁊ quicquid bene gesseritis tuum esse:quicqd secus illius. ¶Do. Collega mihi stultus obtigit ac peruersus. ¶Ratio. ¶Quedam per contrarium discuntur. Solẽt magistri tardiusculis discipulis ineptum aliquid proponere:quod cum respuerit: discentis ingenium ad uera facilius retrahatur:Redit ad memoriam obscuri hominis clarum uerbum. Ante non magnum tempus cum Florentia ciuitas statũ mutasset:qd̃ crebro nimis ac libẽter facit:atq̃ ad imã plebẽ frena reipublice peruenissent:vnus ex isolẽti grege qui diu tenuerat illa ⁊ mestus amiserat: vicini inopis mechanici humilitatem spernens: Et tu inquit qui neq̃ litteras noueris: neq̃ vnq̃ patrios fines excesseris: vili semper artificio vitam trahens cum paribus tuis:qualiter hãc tãtã ⁊ tam nobilem urbem reges? Ille aũt nihil mot⁹ Et quid negocij inquit est? Quid uos egeritis nullus ignorat:si per omnia contrarium agimus:aberrare non possumus. O uerbum dignũ docti hominis ex ingenio prodijsse. Tu nunc igitur in collega tuo contrarium tibi statuas exemplar:cui dissimillimus fieri uelis.

¶ De inconsulto ⁊ precipiti magistro militie. Dialogus.LXXII. ¶ Do.

A e St mihi magister militie inconsult⁹ ac preceps. ¶ Rō. Hoc aliquanto periculosius non negem. Legiones uestras interroga iacentes ad Trebiam: ad Trasumenum: ⁊ ad Cannas: multisq; alijs in locis. Si remedium vis dubiam linque militiā. Si forte non datur: at tu fortiter atq; industrie ministerium tuum age: ut inter tui ducis errores tua virtus emineat: nec te ruina opprimat aliena: sed tu potius si qua est via publice humeros subijcias ruine: Rem difficilē: sed neq; impossibilem: neq; insuetam iubeo: Ut enim sepe multis militibus obfuit vnius ducis ignauia: sic interdum vnius viri virtus ⁊ exercitium seruauit ⁊ ducem. Neu sim longior q̃ oportet: Tu res suis in locis queres: mibi nominum ⁊ temporum commemoratio sola sufficiet. Publius Deci⁹ bello Sannitico: Calphurnius Flamina bello punico primo: Africanus minor bello punico tertio: tribuni omnes militū ducumq; ⁊ exercituum seruatores: tanta esse tua virtus ac felicitas pōt: ut aliena infamia eximiam in gloriam tuam uergat. Anceps sane negocium: sed extrema in necessitate vnicum. Proinde utcunq; alios fortuna rotauerit: tu virtutis gubernaculum si mihi obsequi uolueris: nec in pace: nec in bello: nec in vita destitues nec in morte.

¶ De infausto prelio. Dia.LXXIII. ¶ Do.

A a T prelio victus sum. ¶ Rō. Iā timor euanuit: sperare incipies: hec est horum series affectuum: Nam cum spes ⁊ metus de futuro sint: iam ut futurū potest eē quod speres: sic futurū esse desijt: quod timebas. ¶ Do. Magno prelio victus sum. ¶ Rō. Tantū ne animo victus sis: Nempe ille si cecidit actum est. Meministi: ut Marcellus prelio victus die proximo in aciem redijt: victoremq; suum maiore q̃ ab illo pridie victus erat ꝑlio vicit. Et Julius Cesar ad Durachiū īferior: ad Pharsaliam mox ingēti prelio victor fuit. Multi prelio victi: bello fuere victores: Nō cadunt animi virorum fortium vnius lucis euentu: non magnanimi tm̄ sed longanimes sunt: Uict⁹ hodie: cras pugnabis cautius. Ducis artem infausta prelia quasi tristes fidiq; edocēt magistri: atq; ubi sit erratum plagis admonent: Sic agricolam sterilitas: architectum lapsus edium: equitem casus crebri: nautam graues acuunt procelle: errando di-
B scitur. ¶ Do. Uictus sum. ¶ Rō. Non est vict⁹ nisi qui se victum credit: cuius spes obruta ⁊ extincta est: cuius animus amara deposuit. Aspice romanos animos: cum semper: tū ꝑsertim bello punico secundo: non tam defectione sociorum: nō cōspiratione regum ac gentiū: non tot infelicib⁹ prelijs ac ruinis pene ultimis victi sūt: nulla vnq̃ apō illos mētio pacis: nullum diffidētie uestigium: nulla deniq; nisi alta prorsus ⁊ inuicta cōsilia. Hoc sane quid est aliud q̃ virtute animi fortune duritiē mollire: atq; illam in pudorem sui ⁊ amorē tui cogere? Tandē igitur ut dignū erat emersere: ⁊ millies strati surrexere altius: ut non hostes tm̄ suos modo tam formidabiles: sed totū mox ex ordine terrarum orbem virtus illis ac fortuna subijceret.

¶ Dolor. Uictus sū fateor. ¶ Ratio. Nunc demū incipis nosse fortunam: ⁊ hoc saltem boni fugiens inuenisti: Nemo ferme res magnas gratis discit. Multos docet experientia: quos schola nō docuit: ⁊ preceptoribus surdum caput hausit oculis quod auribus non ualebat. Nulla rerum humanarum certior magistra q̃ aduersitas: nulla discutiendis errorib⁹ aptior. ¶ Do. Magno fortune vulnē corrui. ¶ Rō. Surge ne iaceas: Nusq̃ clarius q̃ inter fortune vulnera ꝓminet animi magnitudo. Nūc nosce teipsum quantarumq; sis virium ualde ictus intellige. ¶ Do. Speratam victoriam C amisi. ¶ Rō. Si insperatam: prudentiam quesiuisti: non speranda rerum permutatio videri debet. ¶ Do. Uictus sū bello. ¶ Rō. Bello vict⁹ libertatem retinet ac vitam: vitio autē victus utranq; amittit: quisquis igitur illi succumbit uere vincit. ¶ Do. Uictus sum. ¶ Rō. Quid scis an illō magno Pompeio Thessalico dictum: dicere ⁊ tibi cōueniat? Uincere peius erat: Ut dāni plus: sic peccati minus solet habere qui vincitur. Lucrum ingens quod optantes qdā: nō vinci modo sed mori etiā elegerunt: Et profecto mercanť egregie qui morte corporis querunt anime salutem: sed plerisq; malis suis gaudent bonis aguntur: tanta hominum mentes habet cecitas. ¶ Do. Uict⁹ sum. ¶ Rō. Potest id quidem tibi nō scientie militaris inopia sed fortuito contigisse. Nusq̃ enim fortunatior: ut ita dixerim: fortuna q̃ in ꝑlio: cū multa alibi: illic oia posse illam perbibent. ¶ Do. Prelio D victus excessi. ¶ Rō. At nō cōtinuo nudus. Possunt arma victis auferri: uera autem bona que sūt arma animi etiam qui videntur victi retinent. Ea eni ut ex incendio ac naufragio: sic aduerso ex prelio efferūtur: Nec illa tm̄ que in animis abdita ferro tangi nequeunt: sed illa quoq; que maxime periclitari in prelijs ac ferro exposita videntur. Itaq; non quisquis bello vincitur: bellicis simul spoliať laudibus: licet etiam armis amissis ex acie fugientem: quodq; est maius in acie pereuntem secū ducis eximij nomen ferre: Nam ⁊ ad Thermopylas Leonidam non tam victum q̃ vincendo fatigatū inter ingentes stratorum hostiū cumulos occidisse cum suis grece memorant historie: q̃ Deiphobo famam Maro approbat: ⁊ in cāpis Emathijs si Lucano creditur stetit ordine certo īfelix acies: Et nouissimo prelio quod in Africa cum Hannibale gestum est: nec melius instrui aciem: nec acrius potuisse pugnari: ut de victore victus: sic ⁊ de victo itidem victor ipse confessus est: uterq; ingens rerum talium estimator: Quid amisit autē qui ueram artis sue gloriam: ⁊ bene geste rei conscientiam non amisit?

¶ De bello ciuili. Dia.LXXIIII. ¶ Do.

b Ello q̃timur ciuili. ¶ Ratio. Nomē hoc a ciuibus tractum: ⁊ tu vnus es ciuium: A Uide ergo ne ⁊ tu vnus sis huic malo fomenta prebentiū ⁊ virili parte culpe non careas? Hic enim est mos alter alteꝝ inflāmat: donec singuli furorem publicum exciuerint: tum demū furor publicus singulos urget ac precipitat: nec vnq̃ publicum malum a se incipit: q̄uis accessione auctum totam infecerit: siue etiam euerterit ciuitatē: si primā tamen queris originē singulorum: in

erroribus radicatum est. Hoc est autem quod ca-
uendū moneo: ne tu quoq; vnus fueris ex his qui
uel materia uel flatu ciuile incēdiū aluerint. Mul
ti enim faciunt vnde mox querāt: & q̄si ab altero
inflictū vulnus suis manibus factū lugent. Mul
ti iam suo incendio periere. Quod si tibi nihil es con-
scius: pius est dolor boni ciuis in calamitate publica
sed quem soletur innocentia. Humanis enim ma-
lis nullum flebilius culpa est: immo quidē: ut qui
busdam maximis viris placet: nullū aliud est ma-
B lum. ℂ Do. Ciuili uexamur bello. ℂ Rō. In furo
re ciuium te sequestrum pacis exhibe: si id frustra
est: at tu saltem pro libertate uel solus pro iustitia
partes fac: quod & si patrie fortassis inutile: at tibi
certe laudabile: Utriusq; rei exēplū: vna tibi urbs
dabit: Menenium Agrippam: & Portium Cato-
nem hunc nouissimum. ℂ Do. Implacabile ciuib9
bellum est. ℂ Rō. Si nil opis in te est: ambi alios:
increpa: deprecare: obsta: castiga: obsecra: ingē qui
bus potes publicam ruinam que priuatas in se cō
tinet: & cum nullius propria videatur: est omniū.
Deniq; hinc pietate: hinc terrorib9 aīos placa. Si
nil apud hoīes proficis: deum ora: opta ciuium re
sipiscentiam: & salutem patrie: modisq; omnib9 bo
C ni ciuis officium imple. ℂ Do. Bello ciuili respu-
blica in extremo est. ℂ Rō. Ne quid uel ciuilibus
uel externis bellis inopinum accidat: ne quis ipa-
ratum casus opprimat: semper hoc vnū uolue ani
mo: nō homines modo sed preter animos huma-
na omnia esse mortalia. Et ut hominibus: sic urbi
bus & magnis imperijs suos morbos nunc extrin
secus obrepentes: nunc ipsum intra corpus exor-
tos in quibus sunt secessiones & simultates & dis
cordie & bella ciuilia: Esse omnibus constitutum
terminum qui preteriri non poterit: suum finē cū
ctis que videntur instare: & si paululum differa-
tur: affuturum tamen. Ubi sunt urbes clarissime:
fuisse siluas asperrimas & futuras esse. Stulte de
se sperare urbem aliquam quod assequi regina ur
bium Roma nequiuerit. Hoc inter fata hominum
atq; urbium interesse: q illa propter innumerabi-
lem infinitāq; frequentiam & vite breuitatem quo-
tidie in oculis sunt: Hec propter raritatem atq;
euū longius: vix semel multis in seculis & cum stu
pore cernuntur. Hec te cogitatio firmiorem con-
tra omnes casus tam publicos q̄ priuatos faciet.
hec tibi demum & si non amenā at utcūq; tolera-
bilē viam sternet ad inopiam: ad exilium & ad mor
tem: docebitq; hoc proprium patrie tue malū: qđ
omnibus est cōmune.

ℂ De discordia aī fluctuātis. Dia.LXXV.

A ℂ Do. Animi discordia laboro. ℂ Rō. Nullum
a hoc bellum peius ne ciuile quidem. Illud
enim ciuibus inter se: hoc homini secū est.
Illud inter partes populi in plateis urbium: hoc
itus in anima: interq; ipsas partes anime geritur.
Itaq; cum sit belli quedam species que plus q̄ ci-
uile bellū dicit̄: ubi non solū ciues sed cognati ēt
inter se pugnant: quale inter Cesarē & Pompeiū
fuit: de quo dictum est. Ille locus fratres habuit:
locus ille parentes: quanto hoc bellum iustius no
men id uendicat: ubi non pater contra filium: nec
frater aduersus fratrem: sed homo ipse contra se li
tigat: quo durante litigio nulla quies animo: nulla
potest esse securitas. ℂ Do. Discordat animus: &
diuersis secum pugnat affectibus. ℂ Rō. Diuersi
tatem illam abijce: Unum uelle incipe: tunc cōpo-
sita erit & immota pax animi: cum discordes affe- B
ctus quasi seditiosi ciues in vnam conuenerint uo
luntatem. Alioquin ut cōtrarij & corrupti humo-
res febrem corpor: sic contrarij affectus febrē pa-
riūt aīorum: que tāto est periculosior: quāto & ani-
mus corpe est nobilior: & eterna mors terribilior
tpali: Utrobiq; tm̄ adhibitum tēperamentū & eq̄li
tas quedam ad salutē est via. ℂ Do. Pugnat ani
mus nec qđ uelit eligit. ℂ Rō. Malū simul mali
q; cām stringis: q nempe non eligit ideo pugnat.
Eligat & confestim pugna cessabit. Eligat dico bo
num uelle: Nam si malū magis magisq; certabit:
Uitia enim inter sese pugnant. Semper virtutum
concordia sūma est. ℂ Do. Animus in ptes scissus
dissidet. ℂ Rō. Animū in tres ptes distinxere phi
losophi: quarum p̄mam in arce: hoc est in capite lo
cauere: moderatricem vite humane: celestem: sere
nam: semper deo proximam: ubi tranquille hone-
steq; uoluntates habitant. Duarum reliquarū alte
ram in pectore ubi ire estuant atq; impetus: Alte-
ram subter p̄cordia: ubi concupiscentie atq; libidi-
nes: duplex huius pelagi tempestas: qđ agēdum
igitur tibi sit vides. Fac qđ Menenius ille cuius
pauloāte memini: psuasit plebi ut subesse patricijs
in aīum induceret: quo ipetrato: urbem scissam in
duas: ad vnitatem salubrici ꝯsilio reduxit: Et tu
coge: uel ꝯsilio: uel vi partes ignobiles parere no-
bilibus: tum demum & non aliter animi pacē spe-
ra: qua sublata qđ aliud q̄ uaga semper & ꝓpositi
inscia: & fluctuans & inconstās vita hoīū est & ce
ca prorsus & misera? Multi prius ex hac vita ab- C
eunt q̄ quid uelint sciant. ℂ Do. Fluctuo in consi
lijs nec quid uelī scio. ℂ Rō. Iā dixi: multis hoc
accidere: non vno aliquo tm̄ in tpe sed & in oī vita
& usq; post vite finē. Et profecto ex oibus que di
xisti: dicturus ue es: vix hoc malo peius aliquid
inuenies. ℂ Dolor. Fluctuo & in diuersum agor.
ℂ Ratio. Maximum argumentum male se habē
tis animi fluctuatio est. Ut enim corpus egrum se
pe thoro uoluitur: sic eger animus consilijs agita-
tur: de quo vix ulla mihi spes salutis parūper abest:
quin melius sperem de homine vitijs pertinaciter
inherente: qui si ꝯuersus fuerit ad virtutes: in his
forsitan constans erit: q̄ de homine uario: nullis
se consilijs applicāte qui & si boni aliqđ inceperit:
non consistet neq; perseuerabit: indocilis stare. Et
fieri potest ut de hoc intelligere liceat Senece il-
lud obscurum: Quod tota vita elabitur aliud agē
tibus: modo enim hoc modo illud agentes nunq̄
idem: semper aliud agere sunt dicēdi: q̄uis & ali-
os sensus loc9 ille recipiat. ℂ Do. Inter uarias cu
ras iactor. ℂ Rō. Quasi iter tumidos fluct9 vite
tue puppis ꝯsilij iops & magistro destituta cōcuti
tur naufragio proxima: ni tu illam dum nondum
manu clauus excidit tuto aliquo & salubri sistas in
portu iactisq; ancoris conquiescas prius q̄ te ani
mi tempestas oppresserit. ℂ Dolor. Fluctuo ꝓpo-
siti incertus. ℂ Ratio. Hinc preter anime pericu-
la: que innumerabilia & immensa sunt: ipse quoq;
aris habitus prodit uarius & inconstans: similis-
q; animo a quo vultus fingitur: ut ait Cicero: dū
q; hoc in statu fueris: nunc letus: nunc tristis: nūc
pauidus: nunc securus: nunc celer: nūc tardus in-

cedes insigni uarietate conspicuus:quale aliquid traditur de Lucio Catilina:At ubi te primum cōposueris atq; ad vnum aliquid direxeris: vnum uelle ceperis:quod bonum utiq; sit oportet:quoniā natura maloꝝ semp uaria est:Ubi hoc inq; feceris:preter animi quietem rerum optimam vniformitas quoq; vultus ac tranquillitas consequetur:nec spe ulla:nec metu:nec merore mutāda nec gaudio:res quidem uenerabilis ꝛ paucoꝝ hoīuz: que apud ueteres grecos in Socrate apō uestros in Lelio laudata est. Postremo vō in principibus uestris Marco Antonio ꝛ Aurelio Alexandro.

¶ De ambiguo Statu. Dia.LXXVI. ¶ Do. Ambiguo in statu sū. ¶ Rō. Quid est que
a so de quo ambigis? Moriēdū ne mortalibus:an sperneda que fugiūt ꝛ nullā in prosperis spem habendā:an ineuitabiles casus reruz esse sed tolerabiles:nec flecti gdez sed frangi posse fortunā? At hec oīa certa sunt. ¶ Do. Ambiguo in statu positus gd de me futuꝝ nescio. ¶ Rō. Ubi: qn̄ qliter moriaris ambigere gdez potes:mori autem oportere:nec male mori posse:qui usq; in finē bene vixerit:nec cito mori qbusuis in spatijs vite viri boni munus ipleuit:Uel si id nō licuit:at spez dedit:nec alibi q̄ in patria qui mundus omnem sibi p̄iam fecit:nec alibi q̄ in exilio:qui uerā suspirat ad p̄iam:dubitare ni desipis nullo potes modo. Unde igit̄ iste ambages? de fortuna forsitan: an tibi fidem:quod vix ulli vnq̄ fecit:an suos potius mores seruat tanq̄ pelagus procellosum: nūc ficta tranquillitate fallax: nūc fluctibus altis minax:nūc horrida naufragijs? Ne de hoc quidē ipso:si qua tibi experientia rerū est:dubitatio ulla supererit:q̄uis enim euēt⁹ ambigui:ipsa tn̄ ambiguitas:ipsa ꝛ virt⁹ que te inter incerta certū faciet: certa est:cui cum te totū dederis:pulsa omnia nihil erit ambigui. ¶ Do. Ambiguus status est mihi. ¶ Rō. At non ambiguus deo:id sat est:illi teipsum fidens crede: ꝛ dic ei. In manib⁹ tuis sortes mee. Id cū pie feceris:pone metū:pone ambiguitatem:pone sollicitudinē. Ille scit gd de te actur⁹ sit:nullius rei dubius:parua gdez sed firma in nauicula magnum sulcas mare. Fidus tueq; salutis amantissimus gubernator est:Quid refert an viā uector ignoret si magistro nauigij nota est.

¶ De vulnerib⁹ acceptis. Dia.LXXVII. ¶ Do. Ulneribus crucior grauissimis. ¶ Rō. O
v si aīe tue vulnus aspicias:q̄ tibi hec leuia videant̄:sed uos delicatissima corpa insensibiles pene aīas habetis. Altera uestri pte nihil: altera pati oīa parati:qōq; est funesti⁹ non sentire. ¶ Do. Ulnerib⁹ inflictis afficior. ¶ Rō. Hostilis mucro loricā penetrat:nō aīuz. Ille nisi ultro suis sese armis spoliet inuiolabilis ferro est. Disputatū habes a magno quodā viro:paruo gdez sed argu to uolumine:neminē ledi posse nisi ledat̄ a seipso: Cui sententie:q̄uis ab opinione hoīum uehementer abhorreat: pro veritate subscripserim. ¶ Do. Grauissimis multisq; vulneribus laniatus sum. ¶ Rō. Nullū vulnus grauius esse pōt q̄ ad mortē:talia vō vno in corpe multa esse non possunt. Si vnū ergo grauissimum:reliqua oīa leuia sint oportet. Trib⁹ ꝛ viginti vulneribus cōfixus Cesar:vnū non amplius letale habuit:ut sane fuerint cuncta letalia: plus ne q̄ semel mori potuit? Multa lz ac ꝓfunda sint vulnera:vnus est vulneꝝ effectus: quorum sepe etiā in corpus extinctum inhumana repetitio nō vulnerati penā:sed seuitiā vulnerātis exaggerat. ¶ Do. Ulnerib⁹ debilitat⁹ sū. ¶ Rō. Sic utinā simul debilitata supbia cū sororib⁹ suis: accesserit vulneruz comes humilitas:ne de nihilo scriptū sit:Humiliasti sicut vulneratū supbuz: Bonum vulnus ꝛ utile qō pluriū ac maioꝝ vulneruz medicina est. ¶ Do. Ulneribus deformat⁹ sum. ¶ Rō. An adolescentis illius obliuisceris: cuius mētio bis in hoc sermone incidit: Sero gdē spōte faceres qō ab alio factū gemis. ¶ Do. Trāsuerso vulnē facies exarata est. ¶ Rō. Nō vuln⁹ sed causam vulneris attendo. Iusto cicatrix bello parta miris modis honestat faciem: Uiri fortis speciosum pro iustitia susceptū vulnus multoq; speciosi or est mors. ¶ Do. Ulnere accepto claudus suz. C
¶ Rō. Dictū tenes Horatij Coclitis:qui cū die il lo quo mirabili magis q̄ credibili fortitudie atq; constātia solus Tusci regis exercituz supplicio in ponte sustinuit:testudine suoꝝ manib⁹ a tergo fracta ꝛ collapsa hostibus clausum iter sentiens:utq; erat armatus ꝛ mille hinc atq; illinc missilibus circumuentus: ex alto se in tyberim ꝓiecisset vnoq; cum vulnere vnde claudus mansit inter ruēdū accepto:nando ad suos corpe reliquo incolumis peruenisset. Idq; vitiū sibi post tps ipetitione honoris obijceretur:sic elusit aduersariū: Minime eniz ingt claudico:sed ita dij imortales uoluere:ut per singulos passus meminerim triūphi mei:preclarum plane factisq; par dictum. ¶ Dolor. Manum vulnere perdidi. ¶ Ratio. Si leuam:damnum leuius: At si dextram: Marci Sergij viri fortissimi remedio uti licet:qui hac manu bello punico amissa sibi ferreā fabrefecit:cum qua multis ac trucibus prelijs:nō ociosus bellator interfuit. Id si parum successerit:dextre offm̄ in sinistrā trāsfer. Nosti ut Cesareus miles Attilius bello Massiliensi: cum iniectam puppi hostili dextram amisisset:leua prehensam tenuit donec pelago mergeretur.
¶ Do. Utraq; manus ferro abscissa est. ¶ Ratio. D
Ubi plus licētie fortuna: ibi plus negocij virtus habet:fortune tamen oīs aculeus virtute contūditur:hac armatus ēt sine manibus fortis erit. Memento Cinigeri Atheniensis:qui post Marathoniam pugnam: opus immortale Melciadis hostibus ad naues profugis imminens:obtruncata manu dextra qua vna nauium fuge plenam strinxerat:sinistram mox adhibuit:qua rursus abscissa fere in morez morsu post affixo sic tenuit quos aliter nō ualebat. Nec tibi miles ille Cannēsis exciderit:qui vulneribus usu manuum priuatus contra suis intentum spolijs victores:qō vnū sibi supererat dentibus quidem pro manibus usus est: ceruicemq; eius arreptaz ulnis implicuit nec laxauit prius q̄ auribus truncis ac naribus:os hostis lacerum tuens:seq; ultus moriens iam letior expiraret: Ferocia hec: Illa suauiora mitibusq; animis aptiora remedia:ut semper ceu rem fragilem caducamq; teq; ueļociter deserturaz corpus aspicias:ut cū id euenerit:nec ꝓcidas nec mireris gdē sed exteriore mēbroruz ministerio amisso in ipos aīe sin⁹ itimos te ꝓuertas:ubi iuenies aligd magnifice loquēdū agēdūq;:nec lingua op⁹ esse nec manib⁹. ¶ Do. Ulneribus deformatus suz. ¶ Rō. E

Dixi iam:immo si causa vulnerum pulchra est:ho nestatus ac insignitus viri quidem fortis pro iusti tia magnū aliquid aggressi durumqꝫ aliquid per pessi:non fedis frons sulcata vulnerib⁹videri de bet:sed notis stellata fulgentibus:neqꝫ vō cicatri ces aut vulnera sed virtutis sunt dicenda uestigia ꝛ preclaris affixa frontib⁹signa meritoꝝ. Proin de si Cesareum illū quoqꝫ Centurionē Cesiū Sce uam mire viꝝ fortitudinis sed iustitie nulli⁹:mille laceꝝ ꝓfossumqꝫ vulneribus hostes quoqꝫ uenera ti: ꝛ ꝓpter vnius virtutis admirationē vulnera ip sa deosculantes armorum fragmina ꝛ sagittas ꝛ tepenti cadauere eductas deoꝝ templis ceu sacrū aliquid affigebāt. Quid de fortis iustiqꝫ viri pre ciosis vulneribus sentiendū sic intelligis. ℭDo. Vulneribus multis infirmus ac deformis sum. ℭRō. Curate miseri vulnera: nisi nunc sanentur besura perpetuo. De his enim terra viderit que il la conteget consumetqꝫ:cicatricosaqꝫ corpa excipi ens:plana restituet. ℭDo. Inflicto vulnē hac aut illa parte corporis truncus sum. ℭRō. De parti bus litigas:totum ilico relicturus.

ℭDe rege sine filio. Dia.LXXVIII. ℭDo.

A R Egnum est mihi non filius. ℭRō. Paruꝫ ne tibi igitur sollicitudinum ꝛ curarum regni onus imposuit nisi filij insup pōdus accesserit? Sarcinis uestris delectamini ꝛ dulce est uobis sub fasce succumbere. Nullū publicuꝫ pon dus regno grauius:nulla priuata sarcina grauior ꝙ̄ filius etsi nulla charior. ℭDo. Cui regnum di mittā:nullus est filius? ℭRō. Dimitte ciuibus li bertatem: nil illis gratius: nil te dignius potes. Fuerunt qui viuentes nec successore carentes hoc ipsum facere meditati sunt:Hiero Syracusius ꝛ Augustus Cesar. Quāto vō satius fuerit multis benefacere cum possis:ꝙ̄ optare ut vni malefaci as? Quid est aūt melius:qd dulcius ꝙ̄ in liberta te viuere:quid peius:quid periculosius ꝙ̄ regna re? ℭDo. Non est filius quē heredē regni faciam. ℭRō. Nō est tibi materia perpetuāde tyrānidis: Nam quid sunt aliō regna ꝙ̄ uetuste tyrānides? Non fit bonum tempore qō natura est maluꝫ. Ad de quod persepe qui in regna succedunt a maiorū suorum calle discedunt: Exemplo sunt Hierony mus Siculus tyrannus: ꝛ Jugurtha Numidic⁹: qui romanorum amicitiā tanta fide ab auis tanqꝫ fideliter diu cultam:cuꝫ sua uterqꝫ pnitie:alter in solentia:alter perfidia violarunt. Non habes igi tur successoreꝫ regni:nō habebis tuoꝝ actuū euer sorem:sed habebis populum tui nois amatoreꝫ ꝛ cultorem:tui memorē:libertatis tibi per secula de bitorē. Bene tecū egisse fortunā credito: ꝛ melius multo ꝙ filiuꝫ tibi uel abstulit uel negauit:ꝙ̄ ꝙ re gnum dedit. ℭDo. Sine filio rex sum. ℭRatio.

B Nunc honestius atqꝫ liberius regna: Sepe amor filioꝝ ab amore virtutis aīum deflexit. Legisti ut apud Taprobaneꝫ insulā ingētem:que longe trās indiam in orientali sedet occano:per transuersum diametrum obiecta britannie:rex arbitrio populi consentientis eligitur:vir ex oibus optimus. Ni hil sanguis:nihil opes prosunt: Omne suffragiuꝫ de virtute oritur:ita ut nunꝙ̄ iudicio fauor offici at. Sancta ꝛ felix electio que ad nostros reges uti nam puenisset:neqꝫ malis peiores ꝛ peiorib⁹pessi mi succedētes orbē terraꝝ tradita per manus ne quitia ac superbia corrupissent. Illic tamē quantū libet optimus ac perfectus vir vnanimi sententia oium comprobatus:ad regnum tamē non perue niat nisi ꝛ senex ꝛ filijs carens:ne aut etatis fer uor:aut filij amor transuersuꝫ quo non expedit ani mum agat. Ita qui ꝛ si filium habet:ad regnū nō assumit: ꝛ si post regnuꝫ illi forte fili⁹ natus sit:sta tim regno cecidit. Neqꝫ eniꝫ prudētissimi viri pos sibile opinati sunt ut idem animus simul ꝛ popu lum curet ꝛ filium.

ℭDe regno amisso. Dia.LXXIX. ℭDo.

R Egno excidi. ℭRō. Jam solatij gen⁹est fi liū non habē. ℭDo. Regno excidi. ℭRō Utilis casus:in precipiti sedebas: saluus in plano deposit⁹: ꝛ piculosam altitudinē post ter ga respiciens:videbis te regni solio descēdentem: ad priuate vite requieꝫ ascendisse. Et si nulla est si ne securitate iocūditas:nulla felicitas:aliꝙ̄to iu cundius te:aliquātoqꝫ felicius atqꝫ ita altius esse ꝙ̄ fueras cognosces. ℭDo. Regno depulsus suꝫ. ℭRō. Habeto gratiā depellētiū:duꝝ aurib⁹:aio li quidū qō iubeo. Depulsus enim es vnde erat ab eundū: ꝛ qō sponte debueras coact⁹facis. Optā da vis egdem nō deflenda. Nam qs pudor homi nem natum aut regnuꝫ sup hoies optare:aut se pa rem factū hoibus indignari: si excellere pulchrū atqꝫ optabile:qd ni omniuꝫ pulcherrime rei excel lentie exoptanda sit? Nō supbie igif neqꝫ licentie: sed virtutis:ex qua uera diademata regum nō ex gemmis auroqꝫ fieri: Nemo tā auri cupidus aut gēmarum est qui neget: Quis aūt queso hoiuꝫ nō videt:inter hoies pncipatum humanitati debitū: non opibus que opulentū hoiem faciunt:non hu manum magis atqꝫ ita nec meliorem certe nec ho minibus altiorem? Sed hic vnus ex multis erro ribus uestris est in excellentie appetitu: ꝙ̄ in sua sede ꝓtentā ubi nō est queritis:nō videntes conse quentiam reꝝ uerā ꝛ causaꝝ. Sicut enim inter di uites diuitijs:inter robustos viribus:inter formo sos forma:inter disertos eloquentia: Sic ꝑfecto inter hoies humanitate ꝑcellif. ℭDo. Regia de sede cecidi. ℭRō. Si incolumis perrarum. So lent enim qui sic decidūt perire regnoqꝫ simul at qꝫ aia spoliari:qbus illa relinquif:trāquillior gra tiorqꝫ si sapiunt vita est: Qō illos minime latuit: qui non collapsi aut depulsi:sed ꝛ stātes ꝛ uolen tes:aut imperio cessere:aut pontificatū iam subli miorē regnis ꝛ imperijs reliquere. In qbus Dio cletianus claꝝ nomen habet:qui dimissuꝫ ultro ad imperiū reuocat⁹ spreuit opes turbidas:ancepsqꝫ fastigiū ꝛ quesitū ab alijs querendūqꝫ tātis cedi bus rursus oblatum exptus exhorruit: ꝛ philoso phice grauiterqꝫ cuꝫ amicis iocans:oleribus que in hortulo suo ꝓuatus sibiipse plantauerat:postha bendū censuit. ℭDo. Regia arce detrusus sum. ℭRō. Latentium illa discriminum plena erat:in ter que dudum cecus animi:quibusdam uelut au reis nec minus urgentib⁹:qꝫ fulgidis manicis at qꝫ compedibus:tenebaris:quibus nūc solutus lu mine reddito quod fortuna suis auferre sequaci bus solita est:illius circulatricis instabiles ludos vides. Et quis auarus adeo:ut nō auro visum re dimat:eligatqꝫ inopē magis integritatem nobilis simi sensus:ꝙ̄ diuitem cecitatem? Atqui non mi nus nobilis:sed sine comparatione nobilior animi

visus est q̃ corporis: Illum gaude regni nutantis ipēdio redemisse: rem magnaꝫ paruo precio: neqꝫ rem vnam tātum: non modo enim cecitas cum regno abijt: sed libertas redijt: publico seruitio liberatus es. ℭ Do. Regia exuor maiestate. ℭ Rō. Chlamys regia sceptrūqꝫ ꝛ diadema: crede expertis: pōderosissima rerū sunt: multiplici leuatus fasce queri desine. ℭ Do. Regnū amisi. ℭ Rō. Immo quidē euasisti ꝛ nudus ex ingēti fastigio enatasti: Solēt terre redditi querelas p̄mere uotaqꝫ soluere. ℭ Do. Regni felicitatē ꝑdidi ℭ Rō. Seu felicitatē miseram: seu felicē miseriaꝫ dici mauis: hanc fateor ꝑdidisti: seu utranqꝫ simul falsam felicitatē ueramqꝫ miseriā. ℭ Do. Regnū simul ac potētiam regiasqꝫ opes perdidi. ℭ Rō. Gaudēduꝫ ꝑditis que te perdere potuissent. ℭ Do. Regni potestate careo. ℭ Rō. Et regni curis ꝛ casib⁹ quorum tedio atqꝫ odio quidā solio excedere uoluerunt: quod ut uellet: Augustuꝫ modestia: Neronē met⁹ impulit: Nōnulli etiā excesserūt: ut pauloante memoraui. Id qui uelle nō potest (Sunt enim ꝑuicaces ꝛ indomite uolūtates) necessitati salteꝫ victoriqꝫ suo gratias agat ad eū statū vi redactus queꝫ optasse debuerit. Primuꝫ boni animi uotum esse debet: honesta ꝯsilia libēter amplecti: ꝓximū uel coacte: Quod magnū illuꝫ Syrie regē non p̄terit Antiochū: qui omni que cis taurū est Asia p̄uatus: senatui populoqꝫ romano gratias agebat qd̄ eum magna nimis sollicitudine liberatū ad mediocria redigissent. Facete quidē ille si ficte: sapiēter grauiterqꝫ si uere. ℭ Do. Regni e solio descēdi. ℭ Rō. Dicebā suꝑbie ipudētis: addam ꝛ amētie negligētis esse conditionis oblituꝫ fastidire: qd̄ sis eē uelle qd̄ nequeas: Nō p̄n̄t oēs hoies reges eē sit satis esse homies: quid nō sui regni auidis sua sordet humāitas: Quiescite miseri: bene secuꝫ agi putāt hi qui reges esse desierint. Cum enim dura omniū mortaliū: tum durissima regum sors: quorū ꝛ vita innocēs labori ꝛ scelerata infamie: atqꝫ utraqꝫ periculis exposita: quocūqꝫ se uerterit difficultatum scopulos rerumqꝫ naufragia circa se videt: Hinc erupisse tu miserum ducis: nil vnq̃ tibi felicius accidit q̃ quod miserrimum arbitraris. ℭ Dolor. Regnum meum ad alium translatum doleo. ℭ Ratio. Non tuum certe: sed fortune: que si donare illud tibi potuerat: cur auferre cum uelit ꝛ transferre non possit? Uide autem ne preter trāsferentis uolūtatem: que sola sufficiēs est: alie etiam cause fuerint trāsferendi: Ille scilicet quas qdam sapiēs vir expressit: Regnum inqt a gente in gētem trāsfertur ꝓpter iniustitias ꝛ iniurias ꝛ cōtumelias ꝛ diuersos dolos. ℭ Do. Rex esse desij. ℭ Rō. Hō esse incipis. Ea est enim regnum insolētia: ut qd̄ esse dignatus est dici se hoies dedignētur.

ℭ De Proditione. Dia.LXXX. ℭ Do.

p Roditus suꝫ ab amicis. ℭ Rō. Hostibus credo: Si amici enim essent: nō te ꝓderent ℭ Do. A familiaribus sum ꝓdit⁹. ℭ Rō. Ambiguum est nomē: ꝛ familiaris amicus ꝛ familiaris hostis dicitur: quo periculuꝫ maius vita hominum nō habet. ℭ Do. Proditus sum ab eis quibus ante alios fidebam. ℭ Rō. Uix fallit̃ qui nō fidit. Enimuero quo maior qsqꝫ: eo minus pōtute fidere: eoqꝫ plus fidere ac pluribus est necesse. Unde fit: ut cum commune: tum uel maxime regium sit ꝓdi: neqꝫ omnino ullum genus tam obnoxium huic malo: Proditus a suis: ut fama est: Priamus: Proditus Minos: Nysus: Dethes: Agamemnon: Alexander: ꝛ ante ipsum Darius. Proditi ex nostris Romulus: Tarquinius Priscus: Seruius Tullus: Africanus minor: magnusqꝫ Pōpei⁹ ꝛ Julius Cesar: ꝛ mille alij: uel reges: uel regibus altiores. Et qd proditos loquor: quasi querēdi sint? Quis autem non proditur ꝛ in ꝑuis quotidie ꝛ in magnis: nisi cui nullus est penit⁹ a quo prodi possit? Proditus ad extremum Christus: nec regum peste terrestriū celestis ille rex caruit. ℭ Do. Proditus sum magisqꝫ meorum fraudibus: q̃ ꝓprijs tāgor incommodis. ℭ Rō. Pie id qdem ac magnifice: Nam ꝛ Africanus ille cui⁹ proxime memini sese territum: nō tam mortis metu q̃ insidiarum a suis apud Ciceronem dicit: Uerumtamē neutro nimium tāgi debes: quādo enim ita iacta sors est ut lucruꝫ ac perfidia ꝓditoris: bona fides damnumqꝫ sit ꝓditi: elige utrum mauis. ℭ Do. Proditor me fefellit. ℭ Rō. Plus ille sibi nocuit q̃ tibi: te prodidit: se perdidit: te pupugit: se cōfodit: te dum spoliat se ꝑimit. Tibi enim regnū forte uel opes: sibi aiam: famam: conscientie quietem cōuictumqꝫ hominum eripuit. Nil scelestius proditore: nil turpius sol videt: cuius obscenitas tanta est: ut qui artificio eius egent execrentur artificem: ꝛ qui ceteroꝝ scelerum famam querūt: huius ifamiam reformidēt. ℭ Do. Proditus sum. ℭ Rō. Proderit forsan ne tam facile iterum ꝓdi possis. Multi sepe paruis damnis admoniti: magnis occurrere didicerunt. B

ℭ De amissa Tyrannide. Dia.LXXXI. ℭ Do.

t Yrannidem amisi. ℭ Rō. Si utile damnū est amisisse regnum: quanto est utilius tyrannidem amisisse? Et si enim: ut dixi: cuꝫ de rege sine filio loqueremur: pene oīa regna tyrannides fuerint: tempore tn̄ quesierūt robur: ac obliuione hoīum uelum sibi iustitie texuere: tyrānidis iniustitia simul ac nouitas odiosa est. ℭ Do. Tyrannidem deposui. ℭ Rō. Sarcinaꝫ reipublice grauem: tibi ꝑiculosam: nulli bono utilem: damnosam multis: oībus odiosam. ℭ Do. Tyrannidē exui. ℭ Rō. Ne sis nudus: idue iustitiam: modestiam: parsimoniam: honestatem: pietatem: clemētiam: charitatem: uestes optimas: quibus cōparādis: nullo opus est auro: sed sola animi uolūtate. Uestes paratas bonis oībus: tyrānis uel incognitas uel inuisas: qui margaritis ac purpura obuoluti: humanitate interim ac virtutibus nudi sunt. ℭ Do. Ciues mihi tyrannidem extorserūt. ℭ Rō. Libertatem sibi debitam receperunt: vitam tibi inde debitam reliquerūt: Tu hāc ciuibus tuis debes: qui tibi p̄ter odium nihil debēt: Ita pro gratiarum actione querimoniam instituis. At iaꝫ prideꝫ mos iste percrebruit: ut qui fecit iniuriam queratur: qui passus est sileat. ℭ Do. Longa tyrannide spoliatus sum. ℭ Rō. Seruierūt tibi qbus forsitan te seruire dignius fuit: nūc iniuriam longi ꝛ iusti seruitij finem uocas: cum iustitie principium iniustitie finis sit: ut si multorum calamitates populorum vnius hominis pauisse licentiam turpe fuit: pulchrum sit pascere desijsse: deqꝫ hoc cōqueri impudentie sit extreme. ℭ Do. Longa tyrannide

C sum deiectus. ¶ Rō. Spōte descēdisses melius: optime vō nō ascendisses: Nūc qualitercūqꝫ descē disse: bonū ideo: quia iustum meliorqꝫ coacta iusti tia: q̄ȝ uolūtaria iniustitia est. Audite impiū tyrā nū apud inferos exclamātē: Discite iustitiā moni ti. Audite ꝛ me apud superos exhortantē: Discite iustitiā uel coacti. Hec enim tēpestiua: hic utilisqꝫ ni respuit̄: Illa ibi admonitio utiqꝫ sera ē: Frustra enim discit̄ qđ fieri amplius nō pōt. Ponite vō iā tumētes animos: superbiāqꝫ ꝛ ferox dn̄andi uotū ponite: ꝛ si nō prius saltē post tyrannidē amissam: tyranni esse desinite ꝛ optandi: quod iam assequi nō potestis: finē facite: si nō iustitie saltē uerecun die hoc prestate: ut mutatis moribus ꝛ nouo habi tu mētis assumpto amissione diuitiaꝝ ditiores fa cti quantū fortune detrahitur: tantū animis addi disse videamini. Nunq̄ȝ ne igit̄ aduertistis: ut non solus ille rex regū ꝛ dn̄s dn̄antiū oīpotens a quo omnis potestas est in celo ꝛ in terra: manū mune ribus suis plenā ꝛ extēdit ꝛ retrahit: occultis se pe iustis semper ex causis sed tēporalis quoqꝫ rex regē: tyrannus tyrannū: ꝛ gēs gentem deijcit atqꝫ pessundat. An vō nec prophetā illū querulū audi uistis: Et cōgregabit inquit quasi harenā captiui tatē: ꝛ ipse de regibus triūphabit: ꝛ tyranni ridi culi eius erunt? Coaptate animū fortune: seu diui ne potius uolūtati: ꝛ cauete ridiculū fedūqꝫ illud exemplū Dionysij tyrannoruȝ pessimi: qui patria pulsus in exilio puerilium litterarū scholas tenuisse dicitur: ut quā in ciues non poterat in pueros tyrā nidē exerceret: Trux ingeniū affixūqꝫ ꝓposito ho nestiqꝫ insciū atqꝫ equi iuris impatiēs. ¶ Do. Ty

D rannide amissa ualde doleo. ¶ Rō. Quātū dole res iuste possessionis amissionem: qui tam doleas iniuste: quātū re ꝓpria spoliari: qui sic doleas alie na? ¶ Do. Tyrānide me deiectum grauiter fero. ¶ Rō. Feres leuius si causam libres. Multi qui dē tyrannorū solo nominis odio ceciderunt. Plu res tamē certas cadēdi causas habuisse notissimū est ꝛ quotidie fit notius. Apud Aristotelē quidem legis in politicis: ꝙ ꝓpter uxoruȝ iniurias multe tyrannides perierūt. Id quoquo modo seu actiue seu passiue acceptū fuerit: uerū erit: hoc est seu ꝓ pter iniurias a tyrannis illatas uxoribus alienis seu alijs illatas ab uxoribus tyrannorum. Primi exemplū habes: nō modo tyrannidū: sed regnorū Troiani scilicet ꝛ romani. Secūdi vō Agidē La cedemonū tyrannū: qui cū ipse sibi subditos spoli asset: ad spoliandas eorū uxores amatissimā suaȝ ꝯiugem destinabat: que sibi causa nō ultima eē po tuit maturāde calamitatis q̄ȝuis hic Aristoteli no tus esse nequiuerit: qui etate floruit Alexādri: ne qꝫ tam longeuus fuit ut ad huius etatē peruenire potuisse videat̄: cū tn̄ eisdē in libris nō sine admi ratione quadā Hieronis ac Gelonis nomē iueniā qui qualiter sibi noti esse potuerint: attenta ratio

E ne tēpoꝝ nō satis expedio. ¶ Do. Nec ego alienis iniuriosus uxoribus: nec mea uxor alicui tyranni de: tamē excidi. ¶ Rō. Sepe se nocētissimi inocē tes putāt: sunt tamē ꝛ alie nō minores cause preci pitande tyrannidis: Insolentia scilicet que Julio Cesari apud historicos obijcit̄: Illa presertim ꝙ senatui se honorificētissime adeunti nō assurrexit: que hodie nec causa quideȝ ulla esset. Crudelitas quoqꝫ que Mezentiū apud Uirgiliū ad suppliciū reposcebat: Gaium vō Caligulā: ꝛ Neronē ꝛ Do mitianū ad suppliciū traxit: Et inuidia qua maius tormētū nō inuenisse Siculos tyrannos Flaccus ait neqꝫ uestros hodie maius inuenire res loqui tur: Postremo nulla tyrannoruȝ aut maior pestis aut crebrior auaritia est. Itaqꝫ relique singuloruȝ hec est oīum. Relique singulos ciues afficiūt: he populū vniuersum. Superbia ꝛ inuidia ipsos in ter tyrānos regnāt: Crudelitas inter paucos seuit Auaritia inter oēs. Quiescit illa nonnunq̄ȝ ac mi nuit̄: hec semper crescit ac vigilat. Qui preesse igi tur in populis uolunt: vitare in primis hoc vitium decet oēmqꝫ vitij hui⁹ infamiā oēmqꝫ suspitionē: Nihil est eniȝ quod odiosum eque faciat tyrannū: eque presidentia ac dn̄io indignū. Reliq̄ interduȝ magnanimitatis aut iustitie sese uelo tegunt: hoc vnū vilitatē aī miseriāqꝫ nō exuit: ꝛ ꝯ cōeȝ huma ni moris errorē: ut nil miseri⁹ nil vilius auaritia ē: sic nil quoqꝫ miserius credit̄: nil vili⁹. Ideoqꝫ hoc vitio laborātes indignissimi honore ꝛ imperio iu dicant̄. Indignātur hoīes illi subijci: qui auaritie sit subiectus: atqꝫ illū alienū in corpus ius habere quod suū nō habeat in metallū: Uelle sibi licitum aliorū vitā: ne dicam pecuniā extorquere: suā tan gere nō audēti. Prima quidē igit̄ ad securitateȝ ꝛ quietē via est: non modo tyrannidis appetitū: sed oēm regnādi cupidinē abiecisse: Nā quid stultius quid laboriosius: qđue periculosi⁹: q̄ȝ totius in se vnū populi sarcinas transferre fragilem forsitan suis proprijs perferēdis? Sin eligere meliora: cō suetudo ueri hostis: ꝛ opinionū puersitas nō per mittas. Illud est proximū Aristotelici dogmatis meminisse: ut scilicet nō tyrannū quis se prebeat: sed reipublice curatorē. Introitus inquit ꝛ obla tiones oportet videri colligere dispositionis gra tia: ꝛ si aliquando opportunuȝ fuerit uti ad belli cas opportunitates: Uniuersaliter aūt exhibē se ipsum custodē ꝛ camerariū tanq̄ȝ cōmuniū nō tā q̄ȝ ꝓpriorū: Et iterū preparare inquit oportet ꝛ or nare ciuitatē tanq̄ȝ ꝓcuratorē existētē nō tyrannū Et rursus oportet nō tyrannū: sed economū ꝛ rega lē videri esse subditis: ꝛ nō suimet curantē sed pro curatorē mediocris vite persequi nō excellētias. His quidē horūqꝫ similibus: ut Aristoteli placet ꝛ mihi fit durabilior principatus: Ita tamē talem videri expedit: ut uere etiam talis sit. Simulatio enim tot sub oculis hoīum quos res tangit q̄libet arte uel ingenio longa eē nō pōt. Uide nūc igitur an in parte horū aliqua erraueris: ꝛ queri desine ꝛ mirari: neqꝫ enim tyrannidē his vitijs obnoxiā desinere: sed durare mirabile est. Ad summā ꝛ re ges ꝛ tyrāni oēs: ꝛ quicūqꝫ in potētatu aliquo sūt debēt si regnare diu uolūt: acriter excutere memo riterqꝫ dictū illud Catonis apđ Liuiū: Auaritia ꝛ luxuria oīa magna imperia euerterunt. ¶ Do. Amissa tyrannide priuate redditus sum fortune. ¶ Rō. Hostis ciuiū eras: factus es cōciuis: equā disce ciuilitatē: ꝛ beneficium fortune humilioris agnosce: cū honestius: tū tutius inter ciues bonos q̄ȝ super oēs ciues viuat̄. Iā tibi tranqllior rerum status: iam securior vita erit: sine metu: sine suspi tionibus: sine excubijs: sine ferro quib⁹ in malis: que nam vite suauitas speranda sit nescio. ¶ Do. Tyrannide perdita priuatus dego. ¶ Rō. Elige an lamētis acerbare fortunā malis an equabilita

te lenire: Profecto enim si nō vulgi strepitum: sed
aium ipse tuū ⁊ in silentio preteritiq; memoriam
interroges: multis te explicitū atq; elapsū3 malis
inuenies. Iā tutus viuere siccusq; iam mori pote
ris: nec sanguine madidus nec ueneno.

¶De perditis arcibus. Dia. LXXXII. ¶Do.

A Alidis arcibus spoliatus sum. ¶Ratio.
u Adhuc ergo tyrannidis supererāt semina
que iam tandē amissis arcibus abiecisti.
Non est satis uenenosum stipitem precidisse: ni ra
dicem vulseris: qui arcibus fidit tyrannus eē non
desijt. ¶Do. Montana arce priuatus sū. ¶Rō.
Ubiq; arces sunt compedes libertatis: At in mon
tibus nimbi etiā q̄dam sunt quodāmodo vñ ūra
superbia in subiectos tonet ac fulminet: his puari
nō modo nō flebile: sed optandū est. Sunt eni ali-
qua ex his etiā que bona vulgus appellat: quibus
boni quoq; modestiq; animi tenerent atq; ad illi-
citū urgeantur: quibus motib⁹ si obstare virtutis
ope nō ualeas: quid ni optanda sit amissio eax rex
que hos pariunt motus? ¶Do. Arcē fortissimam
amisi. ¶Rō. Tu fortissimā dicis: fragilē probat
euētus. Amisisti potius rem usu ineptam: difficilē
q̄ custodiat: rem inutilem tibi: vicinis oibus odio
sam. Iā dormire noctib⁹ incipies ⁊ dormire alios
B sines. ¶Do. Tutissima mihi arx diruta est. ¶Rō
Quomō esset tuta que perijt: ipse tecū cogita: ego
aūt tibi ostendā munitissimā tutissimāq; arcem si
ne muris: sine turribus: sine ullo prorsus operoso
rerū apparatu: Si vis tuto viuere bene viue. Nil
virtute securius. Bene aūt viuere nō hoc dico sup
be: laute: pompatice sed iuste: sed sobrie: sed mode
ste. Nullis opus est arcibus: que nō tutū te pstite-
rint sed sollicitū: formidabilē ac molestum. Que
est aūt hec uoluptas metui nec amari? An illd La
berij notissimum nō audisti: Necesse est multos ti
meat quē multi timēt? Hoc ille dixit in Juliū Ce
sarē: Quāto id in alios illo ⁊ minores formidabi-
liores rectius dici potest: nescio quidē: cur tā mul-
ti cupiāt timeri. Nemo enim gratis metuit vna ⁊
metuit: ⁊ periculosi⁹ vni ē multos metuere q̄ mul
tis vnū. Nōne satius multo est q̄ nullus te metu-
at ⁊ tu nullū q̄ q̄ te multi metuant ⁊ tu multos?
Segregari enim ista nequeūt semperq; metu me-
tus querit. Poscis huius dicti cām: Illa profecto
est quā Ouidius Naso ait: Quia quē metuit q̄sq;
perire cupit: dictū pus ē ab Ennio: Quē metuunt
inquit oderūt: quē q̄sq; odit perijsse expetit. Eras
in tua arce metuēdus sed ⁊ metuens. Et quos in-
quies metuebā? Immo vō q̄s nō oēs metuet qui
metui ceperit: sed illos in primis a quib⁹ ipse metu
itur? Nā Cicero Enniū secutus: Qui se inquit me
tui uolēt a quib⁹ metuent: eosdē metuant ipsi neces
se est. Sepe idē repeto: quia ita se res habet: nec ad
uertitis in hoc ceci: ut in reliquis dū supra oēs esse
nitimini infra oēs estis: quid est timore depressius
sic conatus ois uester in aduersum desinit. ¶Do.
C Arcē mihi charissimam amisi. ¶Rō. Fac tibi cha
riorē aliā quā nō pdes: Circūualla animū pijs in-
tētionib⁹: honestis vitā actib⁹: prudētiā ac fortitu-
dinē an̄ fores loca: iustitiā atq; modestiā i ppugna
culis humanitatē ac māsuetudinē vndiq; in muris
spem: fidē: charitatē arcis in medio: pudentiā su-
preme turris in uertice: bonā famā in circuitu dei
atq; hoim: adsit amor: absit metus: dignos cole:
ceteros preteri neq; cultos neq; offensos. Ita nec
te alius: nec tu aliū cōtremisces: ⁊ in domo humili
tutius viues q̄ in arce vixisti: Hāc tibi arcē nemo
usq; inuadet: hāc tibi nemo poterit aut uolet eripe
re: Hac malos in stuporē: bonos in amorē imitan-
diq; studiū excitabis. O q̄ facile erat tranquillā
serenāq; vitā agere ni uos eā inquietā ac turbidā
fecissetis: Dia ferme ⁊ uestrā ⁊ primorū in perni
tiē pquirētes. Ad quid enim arces iste nisi ad ūrā
simul alienāq; molestiā: ut neq; uos vnq̄ scilicet
quiescatis: ⁊ instar aranearū muscas captātiū pre
tereūtibus insultetis: Atq; cūctis animātibus lu-
strātibus lustra sufficiūt ac nidi: solus homuncio
arces querit: quo nullū animal supbius nullumq;
timidius.

¶De senectute. Dia. LXXXIII. ¶Do.

Enui. ¶Rō. Uiuere optabas ⁊ vixisse te A
s penitet: an quid aliud rei est? ¶Do. Se-
nui. ¶Rō. Ibas assidue ⁊ peruenisse te stu
pes: stupēdū potius nisi quo semper ires aliquan-
do peruenires. ¶Do. Senui. ¶Rō. Quid ni viuē
do senueris ⁊ eūdo pcesseris? An tu etatē retrogra
dā expectabas? Ut uelox utq; instabile: sic ⁊ irre-
meabile tps est. ¶Do. Uelocissime senui. ¶Rō.
Dicebā tibi tēpus fugere: iam credere incipis: di-
ci nequit nō modo inter opiniones hominū diuer
sorū: sed vnius eiusdē hominis quid intersit. Iuue
nis ante oculos etatē habēs longissimā opinatur
hāc ipsā senior a tergo respiciēs videt esse breuissi-
mā. Sēper futura pteritis lōgiora videtur: cū uel
eque sint breuia: uel eo ēt breuiora: quo ad finē p-
perātibus nālis mot⁹ solet esse uehemētior. ¶Do.
Senui. ¶Rō. Est vnde gaudeas: si tamē nō inter
vitia senuisti: aut si uel ad ultimū surrexisti: bona
tibi ⁊ utilis est senectus: nec exiguū diuini fauoris
iudiciū. Meministi ut egyptium illum senem Ce-
sar alloquit: nec ingratum deis etatis asserit argu
mento. ¶Do. Senui. ¶Rō. Hac in re saltē vnus B
ex paucis ex tot enim millibus milliū eorū qui na-
scuntur: quota pars illox est qui ad seniū usq; pue
niāt: Ex hisipsis paucissimi sūt quib⁹ iustū senectu
tis spatiū explere datū sit. ¶Dolor. Senui ualde.
¶Rō. Prodigiū ac stupor ualde senis occursus
metiēti aīo: quot ille periculosis passibus huc ue-
nerit. Insignis quidē senū raritas: ingēs casuū vi
te mortalis argumentū est. ¶Do. Senui. ¶Rō.
Durū ac difficile stadiū cucurristi: mirū: nisi iā fes
sus ⁊ quietis appetēs lete proximā methā spectes
¶Dolor. Cito senui. ¶Ratio. Uite cursus nunc
breuis: nūc breuissimus: lōgus nunq̄: durus sem
per asperq; ⁊ ambiguus: huius ultima pars sene
ctus: finis aūt est mors. Quid hic hēs querimonie
singularis? senuisti. Peregisse iam debes vite mu
n⁹: uenisti ad exitū: qesce. Amēs viator ē qui labo-
re vie exhaustus uelit ad initiū remeare. Nihil fes
sis grati⁹ hospitio. ¶Do. Senui. ¶Rō. Multū
tibi placuit vite labor si eū transisse fers grauiter.
¶Do. Senui. ¶Rō. Si viuere delectabat en vi- C
xisti: si oportebat paruisti. Et q̄s sane mētis uel qd
fieri optauerit factū doleat: nisi male se optasse sen
tiat uel qd neq; omitti neq; sine multo labore agi
poterat actū esse nō gaudeat? Undiq; igit gauden
dū tibi est seu uoti cōpos delectabilis: seu necessa
rio ⁊ graui functus officio. ¶Do. Senui ⁊ volu-
ptates corporis fugauit etas. ¶Rō. Utere animi

uoluptatibus que nec minores ⁊ profecto stabilio
res sunt: nec vnq̃ fugiūt nisi cū anima: huic herēt:
hāc sequunt̄: At corpee uoluptates uenientes cul
paȝ ferunt abeūtes penitētiam pudorisq; ⁊ dolo-
ris materiam relinquūt. His te explicitū ac liberū
gaudere debes: ⁊ liberatrici tue gratiam habere
que te manibus tuorum hostiū eduxit tibiq; debi
tū munus sed neglectum dilatūq; suscepit. ¶ Do.
Senui solitisq; uoluptatibus careo. ¶ Rō. No-
uis assuesce: habet ⁊ senectus uoluptates suas: q̃s
gustare ubi ceperis: que nunc doles amissa fastidi
D as ⁊ reuerti nolis. ¶ Do. Senui ⁊ icanui. ¶ Rō.
Boni senis uerenda canicies plus habet: nō mo-
do auctoritatis sed honeste ēt uoluptatis: q̃ȝ fede
oēs iuuenuȝ illecebre. Neq; vo mutati coloris te
peniteat: Nā quis tā corrupto sensu tāq; obliquo
potest esse iudicio: ut nō cādidoꝝ calathos liliorū
q̃ȝ nigrantiū carbonū cistas aspicere: seq; si trans-
formādus sit: cygno similem malit esse q̃ȝ coruo?
¶ Do. Senui ⁊ squalentes arant vultum ruge.
¶ Rō. Et tellus arata fructū fert uberius: ⁊ vite
maturiores fructus bene culta in senectute ꝓue-
niunt. Ruge te offendunt oris: vultū animi cōpo-
ne: Non illū ruge occupāt: nō uariant anni nisi ut
formosior fit indies: Deniq; semꝑ te si nō tu eū ne
glexeris honestabit. ¶ Do. Senui rugisq; ⁊ ifor-
mi situ obsitꝰ vix me ipsum agnosco. ¶ Rō. Hoc
tibi iam ab initio euētuꝝ dixi: minus quidē auide
speculo imminebis: minus tuis forsitā: minꝰ haud
dubie muliercularū oculis placebis: quibꝰ placere
uelle maior ue uanitas an libido sit nescio: At qui
fidem: qui cōstantiā: qui grauitatē: qui prudētiam
querūt: certiꝰ inter has rugas q̃ȝ in planis ac mol-
libus mexillis se quod cupiūt reperturos sperēt.
¶ Do. Senui meliorq; post tergū etas remanet.
¶ Rō. Immo deterior: Nō semꝑ que delectant
magis atq; optantur meliora sunt: Multi malum
suum concupiscūt: qd̓ nō esset nisi quia illud Saty
rici ueruȝ est pauci discernere possunt uera bona.
E ¶ Do. Senui ⁊ letiores abiere dies. ¶ Rō. Om
nium ferme dies temporum inter se simillimi: ani
mi hominum diuersi: quin vnus idēq; animꝰ secuȝ
discors: hinc iuuēte furor: hinc impatiētia senecte:
talibus vitā impleuere iudicijs: ut melius putet
esse qd̓ peius est optimumq; quod pessimū. Cete-
rum dies omnes in se boni: Bonus enim rex est ⁊
cōditor seculorū. Itaq; hic feruidus: hic gelidus:
hic siccus: hic humidus: hic nubilus: hic serenus:
hic turbidus: hic trangllus: si ad vniuersi decoreȝ
natureq; ordinē aspicias boni oēs: Ad uos auteȝ
uestrumq; iudicium relati: ex equo ꝓpe oēs mali
mesti: dubij: solliciti: laboriosi: anxij: amari: queru
li: flebiles: erūnosi. In his tu mihi nescio quos no
minas letos dies: qui dū aderāt: tristes lamētisq;
suis pleni erant: nūc ut leti videantur: nihil est cau
se nisi ꝙ abierūt: quodq; illis preciū desideriū ti-
bi auget irredituri: multaq; secū tibi olim segnius
forsan amata rapientes: Stultus enim nihil pene
amat nisi quod perdidit. ¶ Do. Senui: O si dila-
psa redeat iuuētus. ¶ Rō. O nō minus stultum
q̃ȝ inane uotū ut tu sentis: At si altius aspires: non
inefficax: redibit enim in tempore: ⁊ ut scriptum
vides: Renouabit̄ ut aquile iuuentus tua. ¶ Do.
F Senui ⁊ etas bona retro est. ¶ Rō. Ois etas ut
bona bonis: sic male viuētibus mala: utrisq; autē
breuis: prorsus ⁊ extremo ꝓxima est: ubi uos ma
net hinc bonorum merces: hinc suppliciū malorū
que nā hec igitur etas bona: ubiq; aspera sempq;
fugax: nisi quantū ad eternitatē via est? Alioquin
⁊ si dulce aliqd inesset oēm fuga dulcedinē extin-
ctura videret̄: Quis eniȝ fugiēs degustat? Fugiē
ti Dario fetide atq; obscene potus aque suauissi-
mus fuit. Sitis ut putat Cicero: ut ego sentio: gu-
stū metus extinxerat. Urgebat in tergū Alexāder
victor: Uos a tergo rapidum tempus premit. An
ni celeres precipitesq; dies: hore uolatiles: Ante
oculos aūt mors ē: nec artatis reditus: nec impul
sis mora: nec preuentis est transitus. Uie huiꝰ tot
difficultatibus tantisq; terroribus obsesse: que nā
queso pars bona est? sed intelligo: nempe etatem
probris ac libidinibus aptiorē bonam dicitis. Est
hic quidē fandi mos ut bonum dicatur quod affe
ctui intentis aptissimum est: q̃ȝuis effectus ipse sit
pessimus: Sic catenā predo captis insontibus: sic
tyrannus arcē libertati plebis impositam: sic uene
ficus presentaneum aconitū: sic siccarius pugionē
promptū cedibus bonum uocat: Sic uos igit̄ eta
tē bonā que ad id scilicet qd̓ maxime cupitis apta
est uocatis. Itaq; neminē istorū qui annos irredu
ces deplorāt: Pueritiam quidem uel infantiaȝ vi
deas optari: que profecto optime partes essent si
abesse q̃ȝ longissime a senio bonū eēt: ut memorāt
sed nec adultam ac solidā iuuētutē nec incipienteȝ
nec adhuc vir idē senectā pessimā oēs ⁊ periculo-
sissimā vite partem: adolescentiam requirunt: O
quintū ⁊ vigesimū annū dicūt: ubi te reliquimus:
ne quē lateat q̃ȝ uos preteritarū peniteat feditatū
qui nō nisi tempus apprime illis idoneū exopta-
tis. ¶ Do. Senui: cur non cū Uirgiliano rege su-
spirē: O mihi preteritos referat si Iuppiter ānos. G
¶ Rō. At nil tale suspirantē legimꝰ Socrateȝ nil
Platonē: nil Fabiū: nil Catonē ⁊ fuere senes: Sed
sunt fateor sapientes regibꝰ rariores. Itaq; si rex
Euander fuit sapiēs nō eque sane illud Euandriū
suspiriū iā cōmune nostris senibꝰ vulgatūq;: Sur
dam stulti senes ⁊ ꝓfugam adolescentiā reuocāt
ac suspirant: Nec suspirijs tantū seu tacitis uotis
sed medicaminibus irritis atq; inani artificio na-
ture vis affertur idomite: Qua in re facete admo
dū lusit Hadrianus princeps canescenti cuidam
cui aliquid negauerat: eundē postea ad easdē pre-
ces medicato interim crine redeuntem ita repulit:
Uade inquit hoc iam patri tuo negaui. ¶ Dolor.
Senui: o si mea nūc redeat iuuētꝰ. ¶ Rō. Reuer-
surā modo illā dixi: iam reuersam dico. Si tā faci
le uotorū oium compos fias: nihil incassuȝ uoles:
pauper certe diuitias optare pōt: libertatē seruus:
speciē deformis: sanitatē eger: fessus requiē: exul
redituȝ: At iuuentam optare uerus senex nequit:
Puerile potius uotum est. ¶ Do. Senui: heu cur H
tam cito dulcis me iuuenta deseruit. ¶ Rō. Nun
q̃ȝ nō cito deseruit quod iuuabat: nunq̃ȝ non ꝓpro
pere affuit quod angebat. Uanū autem est optare
quod haberi nequit nocuitq; habitū ⁊ si redeat no
citurum sit: sed iam parce suspirijs: dū hoc animo
fueris cito canꝰ fieri potes: senex nunq̃ȝ desideriuȝ
enim iuuentutis in sene quid est aliud q̃ȝ quedam
pueritia senectutis? ¶ Dolor. Senui icuruatusq;
sum. ¶ Ratio. Iam iam terraȝ aspice: vnde uenis
⁊ quo ꝑgis cogita: hinc egressus: huc redis. Na-

tura te principij simulq; finis admonet. Poteras
aberrare:publicū tibi iter ostendit:sane id quidez
est satis ingredi:uel curuatus intēde: Solent ceci
in via manu retrahi. ¶Do.Subito senui. ¶Rō.
Immo sensim:pedetentim:paulatī:leniter:sed ni
hil cogitantibus omnia subito eueniunt:sicut ecō-
tra cogitantibus omnia nihil est subitum:q; si flen
da tibi fuerat senectus:singuli dies vite flēdi erāt.
Illis eniz passibus ad hunc terminū ibas. ¶Do-
lor. Heu senui. ¶Ratio. O uotorū instabilitas:
huc maxime anhelabas:huc peruenire optabas:
huc nō posse pertingere formidabas: quo cū per-
uētū esset ingemisceres: mōstrum incredibile:ni-
si tam crebrum esset:senes fieri uolūt omnes:senex
esse vult nemo:immo vo senex esse ad miseriam:se
nes dici ad iniuriam trahunt:quasi sit probrum se-
nuisse:qd profecto nullis videri debet nisi quib⁹ de
decus sit vixisse:que ingēs nō inficior turba est:cui
te tamē exemptū esse oportet:ut nostro colloquio
frui possis:Alioquin ut auribus illabantur: sana
cōsilia in animū nō descēdēt. ¶Do. Tandez senui
¶Rō. Et quos ager: & quos equor: & quos bel-
lū: & quos alea decipit:singula detrimēta dinume
rant:tu vnus in finē expergisceris: & tu queri inci-
pis dū iuxta est querelarū finis omnium. ¶Do.
Senui. ¶Rō. Stultū est senectutē non cogitare
nisi cū uenerit: Nā profecto si uenturam: si assidue
uenictē prospexisses:presentez imperturbatus aspi
ceres. ¶Do. Heu mihi iam senex sum. ¶Ratio.
Hoc ne igitur defles:durū ac difficile munus iples-
se dumosumq; iter ac scrupeum transisse atq; ina-
menam hāc fabulā peregisse? Atqui comico more
plaudēdū erat. ¶Do. Senex suz. ¶Rō. An obli
tus es ut nuper tibi perfamiliariter notus vn⁹ mo
dernorū sententiam rei huius ex tempore protulit:
nō modernam sed antiquis parem? Amico enim
dicēti: Compatior tibi:nā ut video iam senescis:es
ses utinam qualis eras quando te primum noui:
Subito ille respōdit: Parū ne tibi ergo amēs vi-
deor nisi ampliorē mihi nūc etiā amētiā imprece-
ris? Noli queso mihi cōpati q; sim senex: sed com
patere q; iuuenis fui. O quantū sensum tegit bre-
uis ista responsio:quod metiri nequit nisi qui eta-
tis huius bona probauerit & illius mala memine
rit. Bono tuo igitur gratulare q̃q̃ illō quoq; uerū
sit q; sepe bona inuitis eueniūt & mala nolētibus:
Uiro aūt bono & virtutū amico & passionū hosti:
pluris est haud dubie dies vnus huius quod accu
sas temporis integer:q̃ illius alterius integer an
nus. ¶Do. Heu mihi nā senui. ¶Rō. Jam si per
stas tibi quoq; cum vulgo iure dicitur nō senuisse
miserū sed vixisse:ita ut hec sub vite finē tam ine-
pte diceres: Parcite aūt iam lamētis querulū ge-
nus: & uolētes ite sub imperium nature nihil flen
dū quod illius immota lex statuit. Quid natura-
le autem magis homini nato q̃ viuētez senescere:
senem mori? At uos cōditionis immemores utrū
q; respuitis:cum uel alterum uel utrunq; necessa-
rio obeundū sit. Quod si neutrum uolebatis: & tertio
abstinendum erat:nascendum mihi credite nō fu-
it. Patimini senescentibus statim membris aios
aliquando senescere:neq; semper in uobis proverbiū
uerum sit: Posse vnū animū corpora multa consu
mere:finite sine murmure corpus:simul atq; aiuz
ad extremū ferri:simul intrauere:simul exeant:ne

q; altero ad metham properante alter retrorsum ni
ti uelit alterūq; retrahere:frustra tergiuersamini:
ire oportet:nec redire licet nec subsistere: Idq; uo
bis facilius debet esse immortalitatē anime & cor
poris instaurationē expectantibus: q̃ ceteris qui
buscunq; quib⁹ uel horum alterū defuit uel utrūq;
Frustra inq̃ obluctamini humanumq; iugum qd
nascēdo subijstis excutitis. ¶Do. Senui & vires L
corporis iminute sunt. ¶Rō. Si aucte vires ani
mi:bene est:feliciter permutasti. Maiora enim ge
sta esse semper & geri posse animi viribus q̃ cor-
poris: Nemo nisi animi inops est qui nesciat: Sin
vires etiam animi ut sepe accidit: per ignauiaz de
creuere:fateor inutiliter vixisti:tuū crimē nō eta-
tis. ¶Do. Senui & res meas agē nequeo. ¶Rō.
Si quid animo sit agendū tanto id a sene melius
fieri constat:quanto & experientie: illi plus est re-
rūq; notitie & passionuz minus ac malis vinculis
expeditior animus: At res alias nō agere senez de
cet:sed egisse cui corpore⁹ labor omnis a tergo est:
Cui si nunc etiam inheret nec auelli vult ridiculū
illud antiquū renouat Romani senis:qui iussus a
principe fori laboribus abstinere quorū ferias im
becillis hinc etas:hinc fortuna opulens merebatur:
sic indoluit ut se quasi mortuū fieret atq; ab omni
familia fieri uellet. Mirus senex qui quietem ceu
speciem mortis horreret:cum nihil seni apti⁹ quie
te nihilq; sit turpius sene laborioso ac sollicito: cu
ius vita omnis tranquillitatis exemplar esse de-
bet. Didicisse & potes a philosophis:quid est illud
quanq; optabile senibus bonis viuere: vita ut me
morant peracta: qua maxima tamen pars morta-
lium inexpleta moritur. ¶Do. Senui & repente
fugit etas mea. ¶Ratio. Forma:ualitudo:ueloci M
tas:vires:uestra fere oia fugiūt:virtus manet nec
cessura senio nec morti. Illi vno bono stabili ab ini
tio insistendum erat:si neglectum fuit difficili⁹ ad
extremū fateor:sed virtutis studiuz nulla etas re-
spuit:immo quo difficilior eo clarior virtus. Mul
ti nosse seipsos ac sapere vix tandē in senio cepere:
serum quidē at intempestiuum minime: & si enim
non iam vite desinenti at instanti saltē morti utile:
Cui hercle vni hore ut sine horrore mestitiaq; trā
sigi posset si non ultimū modo sed totū vite tēpus
impenderetur bene nisi fallor:impensum eēt: Naz
nec frustra nascitur qui bene moritur: nec inutiliter
vixit qui feliciter desijt. ¶Do. Senui iam vicina
mors est. ¶Rō. Mors eque omnib⁹ vicina eē po
test: & sepe ibi quoq; vicinior est ubi videtur ab-
sentior. Nemo taz iuuenis qui nō possit hodie mo
ri: Nemo tam senex qui non possit annū viuere: si
nil aliud q̃ senectus icidat. ¶Do. Prorsus senui. N
¶Rō. Immo maturuisti:an hoc defles:an poma
cum maturuerint querātur? si sensus illis ac sermo
datus sit & non potius gratulentur se ad id perue
nisse ad quod nata erant. Est ut ceterarum rerum
sic etatis maturitas quedam que senectus dicitur:
quod ut ita esse videas & etas & mors iuuenū acer
ba quidem & dicitur & acerba est: Acerbitati autē
obiecta maturitas que cum in pomis ac frugibus
bona sit:quid nisi in homine sit optima:non q; ne-
sciam anteq̃ maturescant multa marcescere: ea
vo non etatis culpa sed peruersitas est nature: nō
quidem omnium sed multorū qui ad bonum nati
magno nisu in aduersum tendunt. Maturuisse igi

tur debes si quid in te succi nobilis fuit:iam messoris tui manum securus expecta. Non mors illa quā metuis sed laborū finis ac principiū vite est: non mors inq̄ʒ sed difficilis vite terminus:ad quē pauci tranquilla nauigatione perueniunt: sed pene omnes nudi flentes ac naufragi:Tu per mediā senectutem leue iter in finem prospero agens uento e multis rerum fluctibus portū subis:Subducenda iam fessa puppis in terram tibi:⁊ quocūqꝫ te flexeris de fine cogitandum:idqꝫ utilius fuerit q̄ʒ etatē bonā:quod stulti solent:⁊ naturam mrēʒ optimam accusare.

De podagra. Dia.LXXXIIII.

Do. t
A Turpi torqueor podagra. Rō. Nesciebas senectutis morē? Incomitata non uenit:magnaʒ sepe morborum aciem ducit. Do. Podagra crucior molesta. Rō. Extrema ⁊ ignobili parte corporis laboras: quid si nobilissimis laborares corde uel capite? Do. Pigra coherceor podagra. Rō. Uaga mēs hominis freno eget:hunc paupertas tenet:illum carcer aut grauior morbus:Ludēs te pedib⁹ alligat fortuna:non podagra:sed pedice sunt:iam disce consistere. Do. Podagra inutilis factus sū. Ratio. Ad cursum credo uel ad saltū:ad choreas: ad palestram:an te autem ad hec natum putas? Ad alia si nescis altiora quedam officia natus es:que si caput non egrotat exequi nil prohibet:Studere licet artibus ingenuis:dare operam pietati:seruare iustitiam ⁊ fidē:fragile corpus ⁊ fugacem mūdum spernere:odisse vitia:amare virtutes: colere amicitias:consilio patriā iuuare:Hec sunt viri boni munimina:quid hic pedibus loci est? Dolor.
B Debilitatus sum podagra. Rō. Pugnare cum hostibus forsitan morbus uetet:nō cū vitijs quod neqꝫ facilius ⁊ certe crebrius est bellū: Et qd scimus an hic ipse dolor corporis cōtra quem dimices tibi ad exercitiū animi datus sit? Do. Pedibus consistere nequeo. Rō. Uide quam de reliquo edificio spem habeas:cuius fundamentū taʒ inualidum sentis. Uigila ne te incautum opp̄mat ruina:Contrahe sarcinulas teqꝫ ad migrandū para. Do. Podagra me ingens habet. Ratio. Solet hic morbus:ut perhibent diuitias comites habere:En tibi remedium aliud:Bene spera:aut languoris amaritudinē opum dulcedo solabitur: aut inopie pellet asperitas:ita uel solatium aderit uel finis. Si hec fallunt ueniet que non fallet:Illa vite malis omnibus finem dabit. Do. Pedum
C premor egritudine. Rō. Si salutem cupis: aut pauper sis oportet:aut ut pauper viuas. Multos hac egritudine liberasse traditur paupertas uera defecatrix corporum:quosdam v̄o frugalitas quā uoluntariā seu fictam ⁊ imaginariam paupertateʒ dixerim. Uidisti aliquos perpetua vini abstinētia curatos. Ita fit:Dolor dolore:clauus clauo pellit ut antiquo dicit̄ puerbio: Uix molestū aliquid sine molestia curatur. Ut preterea cū hoc morbo cū qꝫ alijs multis pacem habeas:nō baccho solū sed ⁊ ueneri bellū indixisse profuerit. Sed quid agimus:animorū remedia promisimus nō corporū? Habes tamē quā puto vnicā morbi huius curam Hāc si p̄bas:utere:Si minus:nō te fallant opifices fomētorū. Patiētia enim in aduersis efficacissimum atqꝫ optimū ⁊ sepe vnicuʒ remedij genus

est. Do. Podagre vitio curuatus sum. Rō. Ad iter inhabilis:minus idoneus ad laborē: non ineptus ad reliqua gerere:nō rei modo familiaris sed reipublice ⁊ summi:si ita sors tulerit:imperij curaʒ potes. Itaqꝫ memorandū ualde Septinij Seueri Romani principis dictum vnuʒ: qui senex ac podagricus:dū cōiurationem nobilium qui se viuo filium eius Augustum dixerant deprehendisset:comprehensis auctorib⁹ seditionis ac filio omnibusqꝫ ante soliū eius affusis metuqꝫ ultimi supplicij tremefactis ac territis: ipse manu ad caput relata:tandē inquit:sentitis caput imperare nō pedes. Do. Podagra me miserū miris modis torquet. Rō. Noli solas asperitates rerū flere:sed memēto si quid dulce aut iucūdū tibi obtigit: quo incōmodū hoc solari possis. Unus ex multis pessimis vulgi mos est:ut in aduersis queruluʒ atqꝫ impatiens obliuiosum in prosperis ⁊ ingratuʒ sit quo nihil iniquius fieri potest: Naʒ quis equis auribus audiat:exempli causa:uel Seuerum ipsum quem diximus de podagra: uel Domitianum de caluicio:quod egerrime dicitur tulisse:uel Augustum senem de sinistri debilitate oculi:uel Julium Cesarem de timore nocturno ⁊ quiete visis turbida: uel postremo alios fortunatissimos viros de vna seu de altera nature:si dici licitum sit:aut fortune iniuria sic querentes ut imperij atqꝫ opum victoriarum ac tantorum ingrati atqꝫ immemores sint honoruʒ dū se hoies meminerint:quos plenā perfectamqꝫ felicitatē hic sperare demētie:sit amara dulcibus tēperare modestie:hoc podagre proprium:hoc morborū oium cōe remediū inuenies saniūqꝫ cōsiliū sanctumqꝫ fateberis:senis illius leta multa adepti:dura multa perpessi:qui bonis de manu dei lete acceptis mala queqꝫ patienter suscipienda censebat:q̄ʒuis mali aliquid dare uel facere manus illa nō nouerit sed humanā respexit opinionem. Do. Podagra me in lectulo nodis insolubilibus pressum tenet. Rō. Tam iacēte:stare animus pōt celūqꝫ ⁊ terras ac maria p̄meare.

De Scabie. Dia.LXXXV. Do.

f Scabie premor importuna. Rō. Jam nō miror si angores meros egreferes: quando id luges cui dulce aliqd imixtū est. Do. Graui uexor scabie. Rō. Sūt qui hāc salubreʒ dicāt:Ego aūt ne tam meste rei letum nomen tribuam arrā potius salutis: siue ad salutem viaʒ dico:Mollis est qui asperitateʒ vie breuem respuit: cuius exitus sit iucūdus. Do. Arida me scabies exercet. Rō. Jam horologio nō egebis: erit tecū que te noctibus excitet teqꝫ honesto cuipiā fortassis officio vigilē reddat:nemo tā piger quē nō scabies sollicitum faciat. Do. Scabie torqueor. Rō. Morbus ignobilis sed nobilis cura est:labor:estas:balnea:p̄uigiliū:dieta. Si nec ista profuerint:ad patientie medicinā recurrēdū erit. Illa oibus morbis utilissima est. Dolor. Scabie crucior tediosa ⁊ feda. Ratio. Neutrum nego: ubi ergo Publius molestum ocium podagrici pedes dixit me sinente potes addere:mestum negocium scabiosi manus:Sed qd dices:si quo fedior morbus:eo pulchrior patientia est? Quid si paruo ex malo bonum ingens elicis? Hec nimirum vna est rerum que contemptum corporis maxime pariūt quo nihil est melius mortali. Dolor. Totuʒ me

scabies occupat. ¶ Ratio. Totū te:uerū est id qui dē metuo:sed plus est forsitā q̄ꝫ ꝙ dicere uoluisti: totū eni corpus intelligis:sed est uobis inuisibilis animorū scabies cupiditas ac libido ⁊ prurit⁹qui dā ulciscendi querendiqꝫ:qui quo magis scalpitur acrius estuat: hūc nec tolli nec leniri poscitis nec sentitis quidem: tanto minor uobis est semper ue stri cura q̄ꝫ corporis.

¶ De vigilia. Dia.LXXXVI. ¶ Do.

d Dormire non possum. ¶ Ratio. Uigila ⁊ gaude vite tibi tps auctū. Inter obdormi re enim atqꝫ emori qd interest nisi ꝙ alter tpalis ꝑpetuus alter est sopor: Itaqꝫ nescio an nō satis ꝓprie ⁊ sonus breuis mors ⁊ mors sonus lō gus siue eternus dici possit. ¶ Do. Sōnū ꝑdidi. ¶ Rō. Nō vi qdē sed blanditijs repetēdus est si incūbas perdis operā:cogi nequit:age aliud: da requiem temporibus tuis:animo curas leues:im prouisus aderit:facile animis uagis ⁊ corporibus fessis obrepit. ¶ Do. Sepe mihi somnus interrū pitur. ¶ Ratio. Fac quod solitus fert Augustus Cesar lectoribus aut fabulatoribus accersitis:in terruptum reintegra:Sin grauioribus curis hoc accidit:pone illas:hūc receperis. De huiusmodi enim loquebat Maro ubi ait:Salubres curas sō

b nos abrumpere. ¶ Dolor. Somni requiē amisi. ¶ Ratio. Et terrorē somniorꝫ nocturnosqꝫ metus q̄ꝫuis enim sapientis meliora fantasmata. Aristo teles opinet: ⁊ uerum sit:tamen ⁊ vir ille ingenio eque magnus ⁊ imperio:Ille autē alter sanctita te ⁊ patientia eque insignis:de quib⁹ pauloante si mul diximus:somniorꝫ graues sensere molestias. Nam quid alij sentiant quisqꝫ nouit in se: ⁊ lectu lum proprium suarum testem habet illusionū atqꝫ ambagū ⁊ formidinū. Certe horū alter tēpore ex tremo per somnium exterreri solebat: sicut de illo scriptum est:Alter ut dixisse dudū uideor dum de ocio ⁊ quiete differerē: iter ceteras vite molestias querit ꝙ terreant eum somnia ⁊ visiones horro re cōcutiant. ¶ Do. Solito minus dormio. ¶ Ra tio. Solito igitur magis viuis: Nempe ꝙ doctis placet:ut mors somnus:sic vita vigilia est. ¶ Do. Somnū morbus expulit. ¶ Ratio. Sanitas re ducet. ¶ Do. Somnū amor exclusit. ¶ Rō. Bis rem vnā dicis:Morbus est enim amor ⁊ morborꝫ maximus. ¶ Do. Somnū metus extinxit. ¶ Rō. Securitas suscitabit. ¶ Do. Somnū senect⁹ eri puit. ¶ Rō. Mors vicina restituet.

¶ De ingetudine somniorꝫ. Dia.LXXXVII. ¶ Do.

a f Somnijs inquietor. ¶ Rō. Si uerū est qđ sapiens quidā ait: Multas curas sequun tur somnia: quod uestri quoqꝫ approbant auctores radicē mali amputa:curas pelle:somnia quoqꝫ pepuleris:Quo enim queso tot curas ⁊ tā nihil profuturas in tam breui vita:de qua iam ab initio promissum est:quid torqueri iuuat ⁊ turbi dam curis vitam ⁊ infestam somnijs quietem ue stra uobis facit amētia? Diuinā ꝓuidentiā uestro vultis superare consilio:neqꝫ sentitis ut ex alto ue stre rident insanie uestreqꝫ deliberationes illo de tempore quod nō solū extra uestrū arbitrium: sed etiam extra notitiā uestrā est. Neqꝫ auditis Flac cū exclamantē: Prudēs uēturi tēporis exitum ca liginosa nocte premit deus: ridetqꝫ si mortalis ul tra fas trepidat. Omne tēpus in uestram trahitis perniciem:de preterito mesti:de presenti anxij: de futuro pauidi trepidiqꝫ:deqꝫ his curis supuacuis dignos metitis manipulos:laborē vigilātes:cōso piti somnia. Sin illud forte uerū est ꝙ uacātē quo qꝫ curis aiam inquietā somnijs esse uel natura ho minis uel peccatū cogit: Nōne cū ex mille sōnijs nec vnū uerū eē uerꝫ sit:postq̄ꝫ alterutro falli opor tet:satius est inquietari somnijs q̄ꝫ mulceri: ⁊ ama ra somniare q̄ꝫ dulcia: mesti enim somnij fallacia leta est:leti autē mesta. ¶ Do. Somnijs fatigor. ¶ Ratio. Sperne totā hanc ineptiā ⁊ quiesces:si id nequis his te solare comitibus qui similia pas si sunt:his duobus nominatim quos modo dice bam dū de vigilia querereris.

¶ De celebritate nois importuna. Dia.LXXXVIII.

¶ Dolor.

c Celebrior sum q̄ꝫ uellē notiorqꝫ. ¶ Ratio. An tu hoc spernis quod maximi expta rūt duces ac principes:philosophi ⁊ poe te? quid enim tot laboribus:quid tantis bellis ac studijs agit:nec aliud isignes artifices moliūtur? a Declarat hoc Phidias in Mineruc statua: quod opus oium que hoium manibus facta sunt:ꝑmuꝫ aut inter prima posuerim:nisi cū aliquid inscribe re uetitus fuisset:vultū suū clypeo statui sic insculꝑsit:ut ⁊ ab oibus nosceretur: ⁊ cōuelli ide nisi to to opere dissoluto nullo posset ingenio:nosci in pre miū sui laboris optabat. Siqs eni nō famā sed pe cuniam cogitare dixerit artifices:in cōibus fortas sis assentiar:in illustrib⁹ negeꝫ. Multa sunt rei hu ius indicia:sic cū iactura tēporis damnoqꝫ etiam sepe operi insistūt:ac ne quid fame excidat lucruꝫ spernūt. Cōprobauit hoc maxime nobilis illa con stantia eorꝫ quatuor artificū qui ad famosissimuꝫ illud opus qđ Artemisia Carie regina dilectissimi cōiugis memorie extrui fecit magno precio acciti: cū ante perfectū opus obijsset regina ipsa vn̄ ope ris preciū sperabat persitterūt tn̄ vnanimiter in fi nē nil iā aliud q̄ꝫ suū decus ⁊ facti memoriā cogi tantes:proinde oēs hoīes claritatē famāqꝫ deside rāt:Solus tu ne paruo illas tedio emptas uelis? ¶ Do. Immo ⁊ ego apud posteros clarus esse cu b piā:inter coetaneos recusem. ¶ Rō. Quid ita cū ꝺ maius eorꝫ difficili⁹ac rari⁹sit obstāte que pre sentiū famā iterpellat inuidia? ¶ Do. Quia inter abūtes mera est glia:nullus obstrepit:nullus ob stat:inter pn̄tes aūt ⁊ ꝯtradictio ⁊ labor:magnus eniꝫ labor est magne custodia fame:ut nō inelegā ter ait qdā. ¶ Rō. Nimis aut delicat⁹ aut segnis es qui sine labore magnū aliqd speres cū pro mi nimis tot se offerāt labores. ¶ Do. Ego vō nō la c bores respuā sed tedia: Nā qs ferat assidue visita ri:obsideri:posci:exagitari: ⁊ sui interim negligē tē totos dies ac magnā breuis vite partē alijs da re:ut tua necessitate posthabita aliene iseruias uo luptati:qđ malū si ab initio icidisset:nunq̄ꝫ ad hāc ipam famā que me cruciat uentū eēt:sed ⁊ nūc pre claros animi conat⁹ ⁊ egregia potēs est ipedire ne gocia iportunū. ¶ Rō. Id qdē ita esse nō nego du rum certe sed tolerabile imo ⁊ iuidiosuꝫ ⁊ optabi le:Ceterū utcūqꝫ tuo iudicio acceptū erit pene in euitabile: Nā que ad euadēdū via:nisi uel supbia uel ignauia? Altera honestum desideriuꝫ te petē tium arcebit:altera etiam extinguet. Si quod est

remedium:urbium fuga eſt : q̃ꝗ ſi claritas ue-
ra ſit:nec fuga ſufficiet:ſeqtur claritas poſſeſſorez
ſuuz quocũq; prexerit: ⁊ ubicunq; cõſtiterit ſecũ
erit:nec rure vnq̃ nec in ſiluis quidez deſinet cla-
rus eẽ qui in urbibꝰ clarus fuit: Nõ põt fame ful-
gor abſcõdi:inter tenebras eminet ⁊ ad ſe oculos
atq; animos trahit. Nunquid nõ audiſti Danda-
num Brachmanorũ ſenẽ ꝑclariſſimũ ab Alexan-
dro Macedone uſq; ad ultimas Indorũ ſolitudi
nes:Cynicũq; Diogenẽ ab eodẽ uſq; ad illud ſuũ
doliũ quo pro uolubili utebaꝛ hoſpitio viſitatos?
Nũquid nõ uſq; ad ſqualidã ac deſertã literni vil
lulã a placatis ſola virtutis ueneratione latronibꝰ
Scipionẽ Africanũ eũdẽq; ab ipſis hoſtiũ ducibꝰ
uſq; trãſmaria? Nũqd nõ Titũ Liuiũ ab ultimis
galliaꝝ extremaq; procul Hiſpania uſq; ad urbez
Romã? Nũquid nõ deniq; ſanctos pres uſq; ad
intimas ⁊ horrẽdas heremi latebras a Romanis
etiã Imperatoribus viſitatos? Et ſileo Salomo-
nẽ: Immo vero quis vnq̃ vir clarus viſitationibꝰ ca
ruerit? Amici ⁊ noti mutuis alloquijs ⁊ ꝯfabula-
tionibus delectanꝛ: Ignoti aũt ſolo recreanꝛ aſpe-
ctu. Habet enim viroꝝ illuſtriũ p̄ſentia dulce ali-
qd:qḋ nõ ſẽtit niſi ipſe qui fruiꝛ: Hoc tu laborioſũ
ne dixeris operoſũ eſt fateor ſed ⁊ glioſũ. ℂ Do.
D Celebritate nois atteror. ℂ Rõ. Si hãc viſ abijce
re:virtus abijciẽda eſt cuius e radice oritur. Id ſi
merito refugis:ferre hãc ſarcinaz equo aio eſt ne-
ceſſe:ad quã multi ne quicq̃ oi ſtudio viteq; ipſiꝰ
ĩpẽdio aſpirãt: ⁊ tu forſitã aſpiraſti. Patere te vi-
deri ab his qui h' niſi te tuũq; nomẽ diligerẽt : nõ
optarẽt. ℂ Do. Multi me vndiq; uſq; ad ĩportuni
tatẽ faſtidiũq; cõcelebrãt. ℂ Rõ. Quid tu igiꝛ:an
ꝯtẽni malles atq; abijci? ℂ Do. Innumerabiles uſ
q; ad tediũ me honorãt. ℂ Rõ. Tu vero dei munus
agnoſcito: Ille te honorat ut te illũ ⁊ honorare de
lectet ⁊ inhonoraſſe peniteat: Ois honor ⁊ omne
quodcũq; hoi ab hoie bonũ fit a deo eſt. ℂ Dolor.
Permoleſta res eſt honor imodicus ⁊ crebra viſi
tatio. ℂ Rõ. Et hec fateor:at ꝑdulces ſũt huiꝰ mo
leſtie radices amor ⁊ ueneratio: His ſi ai guſtũ ap
plicueris:bñ ſapere incipiẽt que moleſtãt : amara
dulcibꝰ tẽpera:nõ in hoc tm̃ ſed in omnibꝰ quecũ-
q; fert pñs vita:in qua non facile reperias mel cui
nõ ſit admixtum fel: ⁊ ſepiꝰ amara prepõderant.
ℂ Do. Celebritate nimia fatigor. ℂ Rõ. Sepe id
quidẽ accidit:de quo queſtũ diuũ Ueſpaſianũ no
uimus triũphantẽ:dũ ſolẽnitate põparũ expecta-
tione ac tedio eſſet affectus increpãtẽ ſeipſum qui
triũphũ nec ſibi nec maioribus ſuis aut debitum
aut ſperatũ taz inaniter in ſenio appetiſſet. Quis
aũt nõ ſit optanda celebritas per ſeipſa:ferẽda eſt
tamẽ ⁊ amanda. Cauſe ipſius virtus ⁊ induſtria
neq; vnq̃ ut illa careas deſerẽde multo glorioſus
F eſt labor optabilior q̃ ignaua reges. ℂ Do. Salu
tatoribꝰ obuijs offendor. ℂ Rõ. Habes huiꝰ quo-
q; tedij participẽ Criſpũ philoſophũ: Immo quez
nõ hẽs preter illos qui ppl'aribꝰ auris ut Maro-
nis utar uerbo gaudẽt ? Ille tñ inſignis q̃ſtus eſt.
Credo ideo ꝙ accutiſſimũ virũ:talis eni tradiꝛ: ⁊
ſuis ſtudijs acerrime deditũ ſalutatio crebra ⁊ im
prouiſa turbabat : utq; idem ipſe ait:ꝑducebat ad
mortẽ. Nihil eſt aũt qḋ queraris:qḋ optabas ac-
cidit notus in ppl'o ut eſſes alioqn tot ſalutatoruz
incurſibus nõ pateres. Poteras latere:poteras ge
ſcere poteras qḋ aiunt in gremio gaudere:qḋ op-
timũ vite genus aliqui diffiniunt: At uos magnis
in urbibꝰ noti ⁊ clari eſſe vultis ⁊ ocioſi ſimul ⁊ li
beri ⁊ tranqlli:quod nihil eſt aliḋ q̃ in magnis pe
lagi tẽpeſtatibꝰ ut imobilis ſis optare: Deniq; ſup
bi fuerit obſequẽtiũ amicorũ uoces pati non poſ-
ſe equo aio:cũ ſint hoſtiũ patiẽda conuitia.

ℂ De dolore ex malis moribꝰ hominũ concepto.
Dia. LXXXIX. ℂ Do.

Malos mores hominũ egrefero. ℂ Rõ. Si
charitate motus laudo: Si ira uel idigna
tione nõ laudo. Quid ad te enim quibus
moribus ſint alij:modo tu ſis bonus: An nunc pri
mũ intelligis vulgi mores : an tibi negocij parum
ſentis vitã tuaz componere niſi inuigiles aliene: ⁊
illud aggrediare qḋ nec ars vnq̃ efficere ualuit
nec natura:vnde nihil vnq̃ ſperes niſi tedia ⁊ labo
res? Fuerũt he tamẽ ⁊ philoſophis cure : quoꝝ al
ter in publicũ egrediẽs ſemp flebat:alter ꝯ mores
hominũ ridebat:neuter ſine cauſa: ſed illud pieta-
ti:hoc ſupbie ꝓpinquabat. ℂ Do. Quis enormes
ac ſubdolos hos habitus ferat? ℂ Rõ. Malo te
per vim dehoneſtari:ferres ſi neceſſe eſſet:qui ſpõ
te ſua alios deformatos pati nequeas:ſine illos i-
dui ut libet:tu ut licet atq; ut decet induere : atq;
ita te ulciſcere:nõ minus laſciuos oculos honeſti
habitus offendunt q̃ modeſtos inhoneſti. Illi igi
tur uoluptatẽ conſilio adhibeant ſuarũ rerum : tu
adhibeas honeſtatẽ. Nuſq̃ alibi q̃ iter tenebras
gratior lux:nuſq̃ alibi q̃ inter vitia virtus eſt cla-
rior: Quid q̄reris? aliena feditas tuo adijciet de-
cori. ℂ Do. Quis hos morbos animorũ atq; hos
perferat iuidos? ℂ Rõ. Linque inuidos ſibi:neq;
illis aliũ cupias tortorẽ:ſatis ipſi ſe torquẽt ⁊ ſuis
malis ⁊ alienis agũtur ac tabeſcũt bonis. Nõ eſt
compatiendũ ſponte languẽtibꝰ:non ſunt aũt con-
tagioſi:ut corporũ ſic animorũ morbi nõ trãſeunt
ad nolẽtes: Immo vero nobilis aius vitiorum odio
ad amorẽ virtutis accẽdiꝛ. ℂ Do. Quis tot ferat
iſolẽtias? ℂ Rõ. Humilitas eo acceptior quo plu
ribꝰ eſt obſeſſa ſupbijs. ℂ Do. Quis tot fraudes
qs tot artes auaritie:qs tot ſpẽs libidinũ? ℂ Rõ.
Que tibi merito diſplicẽt declina: ⁊ q̄ in alijs dã-
nas ne in te dãnẽt alij caueto. ℂ Do. Quis h' gule
regnũ? ℂ Rõ. Maxime iter ebrios ſpecioſa ſobri
etas:ubi eque boni oẽs nullus excellit. ℂ Dolor.
Quis tã multa mẽdacia? ℂ Rõ. Si mẽdacio of-
fẽderis veritati ſtude. ℂ Do. Quis tot ubiq; tyrãni
des? ℂ Rõ. Nõ te hinc arma nec opes expedient
ſola vtꝰ eſt libera. ℂ Do. Totꝰ orbis odio mihi eſt.
ℂ Rõ. Miſerari miſeros magis decet q̃ odiſſe :
niſi ut dixi ſpõte ſint miſeri:qn tu mũdo ſuos mo-
res linque:tuos reformare ſtude : ⁊ ab alijs euer-
ſos in teipſũ oculos reflecte:ſic ⁊ tediũ euaſeris: ⁊
cũ mũdũ nequeas:id qḋ potes ⁊ debes temetipm̃
corriges : non eſt quo te fruſtra natũ credas ſi hoc
feceris.

ℂ De minutis tedijs reꝝ uariaꝝ. Dia. XC. ℂ Do.

Turbidos urbiũ clamores rerum uariaruz
odi. ℂ Rõ. Ruris ſilentiuz ſiluaſq; ama :
que fieri fugariq; nequeunt fugiẽda ſunt.
ℂ Do. Uulgi ꝯtẽtionibꝰ feſſus ſum. ℂ Rõ. Uulgo
aures dũ p̄bueris nõ qeſces. ℂ Do. Uulgi ſtrepi-
tu fatigor. ℂ Ratio. Uulgi uerba deſpicito : pene
eniz qcqd vulgus loquitur aut nihil aut falſuz eſt.

At strepitū illum oēm ⁊ ꝯfusas uoces si vitare ne-
queas: uetitū tm̄ auribꝰ excipe: idq; non aliter ꝙ
mugitus boum aut balatus pecuduȝ aut ursorum
murmur: quid enim nisi beluarum uoces sunt uel
inertium uel ferarum? ¶ Do. Uulgi fragore ptur-
bor. ¶ Rō. Finge aio te aquarum exundātium ac
scopulis illisarum sonitum audire: Persuade tibi
esse uel ad fontem Sorgie ubi ingenti strepitu ex-
horrēdo specu lucidissimꝰ amnis emanat. Uel ubi
Reatini gurgites quos Nar in Tyberim cōuehit
alto de colle descēdunt: Uel ubi ad ea que catadu-
pla noiant̄: ut ait Cicero: Nilus se ex altissimis mō
tibus p̄cipitat: Uel ubi similiter: ut ferunt: Hister
in Euxinū ruit. Deniq; ubi uel ligustice rupes eth
neis fluctibꝰ furenti austro: uel charybdis oblatrā-
ti Scylle Sicanis uorticibꝰ torta respōdet: ꝯsuetu
do p̄stabit: ut quod tediosissimū sentis: quadaȝ cū
uoluptate percipias. ¶ Dolor. Latratibꝰ canuȝ ue
xor. ¶ Rō. Qui vulgi latratus ferre didicit: nul-
los horrebit canes: Nā neq; taȝ multi alij: neq; tā
rabidi aut mordaces. ¶ Do. Immitis equus ac
fremens: infidus seruus ac cōtumax: nō tm̄ tedio
sed periculo etiā mihi sunt. ¶ Rō. De utroq; aiali
quid sentirem dixi olim ⁊ nil nūc muto. Addo ali
quid: ut vitare quidem possis equi tediū si nil aliō
pedes tibi: ut serui aūt manus dare possunt: nec la-
mētis dignum quo carere ualeas cū uelis. ¶ Do.
Muscaruȝ tedio affectus suȝ. ¶ Rō. Uide ne mu
scarum tedio musca fias: ⁊ ab alio ꝙ a deo creatā
muscam credēs in illius qui muscarum p̄nceps di
citur potestatē uenias: Quod affecto cuidā tedijs
similibꝰ accidisse: auctor est Augustinus: p̄ncipiū
illud Joannis famosissimum exponens: Et musca
⁊ pulex: ⁊ bruchus: ⁊ culex: ⁊ cinifex: ⁊ locusta:
ceteraq; hmōi creata non sine certa causa sunt ab
illo qui vidit cūcta que fecerat ⁊ erāt bona ualde:
Et si nulla esset alia: illa sola sufficeret: ut his ar-
mis humana supbia domaret̄. Potuit enim deus
Egyptijs leones tigres uel dracones immitere: mi
nuta ⁊ vilia imisit animātia: quo clarius ⁊ celestis
potentia ⁊ terrena fragilitas nota eēt. ¶ Do. Pu-
licibus inquietor. ¶ Rō. Sanis cogitatibꝰ cōquie
sce: cogita nihil mali preter peccatū homini cōtin-
gere posse: Multis nō hec modo facilia sed que vi
dent̄ grauissima ꝓfuerunt: Quid scis an si pulices
abirēt sopor nimiꝰ aut male libidines subirēt? Cre
de bn̄ in oibꝰ tecū agi bn̄ erit. ¶ Do. Nocturno pu
licū p̄lio victꝰ sū. ¶ Rō. Quid supbis igit̄ vmbra ⁊
cinis: qd erigeris iers lutū a pulicibꝰ victꝰ. Cōtra
deū calcitras: iumētū indomitū ac stolidū? ¶ Do.
Offendor pulicibꝰ. ¶ Rō. Uis ne tu hoies offen
dere a pulicibꝰ te defendē vilissimo ipar aiali nobi
lissimum aggrederis ⁊ pulicū cibus hoies uoras?
¶ Do. Pulicibus agitor. ¶ Rō. Terrena omnia
hois ad obsequiū facta sunt. Pars ut pascat: pars
ut uestiat: pars ut uehat: alia ut defendant: alia ut
exerceant doceantq; ⁊ conditionis admoneāt: que
dam deniq; ut delectent fessumq; rebus aium le-
uent: quedam v̄o ut delectationem noxiam: fre-
nent ac salubribus tedijs cōtemptumq; huius lu-
cis simulq; desideriū vite melioris incutiāt. Quā
tum enim queso mors timeretur: quantum ue si te
dijs uacua eēt placitura mortalibus erat hec vita
cū tedijs plena sic placeat: sic habitus timeat̄. Nec
vite iucunditas viuēti: nec amenitas vie semp est
utilis viatori: expeditq; nōnunꝙ durum aliqd oc
currere quo optabilior finis sit. ¶ Do. Nocturne
aues flebilibꝰ notis infeste sunt. ¶ Rō. Nō ut ar-
bitror philomena: que apud Uirgilium flet noctē:
ramoq; sedens miserabile carmen integrat: ⁊ me-
stis late loca questibus implet: Dulcis enim fletꝰ
⁊ suaue carmen ⁊ delectabiles sunt querele. Me-
stior te forsitan strix offendit: neq; tam proprio ꝙ
poetarum carminibꝰ infamis bubo: qui quibusdaȝ
tamen ꝙ leti fuerit augurij apud Josephuȝ legis:
ꝙuis utrunq; ridiculum: hinc spem scilicet metuȝ
ue concipere. Huius enim ⁊ multoꝝ tristis aspectꝰ
⁊ lugubris cantus at uterq; naturalis: non sic ca-
nunt ut uobis aliquid nūcient: sed qr canere aliter
non norunt. Da illis philomene uocē flebunt dul-
cius: nūc nature parent sue: Uos naturā ipsam su
perstitionibus uestris: ut pareat cogere delirando
nitimini. ¶ Do. Proxima in turre pernox noctua D
importuna mihi est. ¶ Rō. Noctuā inquietas no-
ctes Augusto facere solitam audisti: ⁊ queȝ queso
uerebitur que mundi dn̄m inquietat? ¶ Do. Mu
res thalamum infestant. ¶ Rō. Quid scis an hoc
ipso in thalamo exorti quem tu forsitan peregrinꝰ
inhabitas: de te iustius queri possunt: qui natale il
lis aduena solū turbas. Sed omissis iocis horum
oium ratio vna est. Idcirco equidem his infestam
vitam agitis: ut discatis alterā optare: At illic ani-
mum habeatis: ubi nec mures: nec fures: nec ara-
nee: nec tinee: nec dāna: nec tedia ulla sunt. ¶ Do.
Procaces rane ac strepidule tediū pariūt: cicade.
¶ Rō. Finge solatiū parere: solatiū erit: Opinio
rem quocūq; vult trahit: nō ut ueꝝ mutet: sed ut iu
diciū regat ⁊ sensibꝰ moderet̄. Inuentꝰ est nup qui
rure habitās ad fugandas nocte luscinias: saxis ar
matꝰ sudibusq; cōsurgeret: quo cum parū ꝓficeret
circūfusas arbores iuberet abscindi: ut uel sic pre-
repto frōdēte domicilio abirēt: qbus manētibꝰ abi
re illū oporteret: Jamq; importunis cantibus pul
sus sopor abijsset: is tamen ꝓxime paludis in ripa
nocturnos strepitꝰ ranarum modulatissimā ꝗsi fi-
diū harmoniā icertissimus hauriebat: inhumanuȝ
ferūq; hoiem vixq; iter hoies numerādum ⁊ mori
bus qdem q̈lem audis forsitā ⁊ vidisti: vulgaribus
tm̄ negocijs haud īsanuȝ: qui nūc ideo ad memoriā
redijt ut ꝯstaret ꝙtum in rebꝰ oibus possit opinio.
¶ Do. Ranarū ⁊ cicadaꝝ strepitu offēdor. ¶ Rō. E
Nō ille qdem ut offendant strepunt: sed nāe cōis
bn̄ficio utunt̄. At hoc ip̄m supbam ipatiētiam ue-
stram ledit: sicut reliqua quecūq; aliter fiūt dicunt̄
ue ꝙ exigit oculoꝝ uestroꝝ atq; auriū uoluptas.
Sed ut fabulā uestri erroris ad antiquas fabulas
remittā: cogita nūc uel ranas suā ueterē querelā ⁊
ultricem latonā raucis uocibꝰ: uel cicadas uersuȝ
in suā spēȝ Titonū stridulis plausibꝰ memorare: si
nesq; forsitā suū illas agere negociū ⁊ tu tuū ages.
Cur iniusti nature semp accusatores innocuis ani
mātibus succensetis nec aduertitis quāto maiora
sunt tedia que vicissim ipsi uobis īfligitis? Sileo
raptoresq; urbiū ⁊ mille iniuriādi ledēdiq; artes:
mille violentias: mille dolos: quoꝝ pleni sunt vici
omnes ⁊ compita. Taceo latrūculos toto orbe dis
persos ⁊ itinera interrupta predonibus: quibus
magna pars terrarum hodie inuia est: spectacula
mūdi pulcherrima prerepta mortalibꝰ: dissimula-
tum illud ⁊ miserrima iā consuetudine roboratuȝ:

Quis dignis questibus explicet aut humane pon
dus ignauie uerbis equet: cꝑ pacatis quoqꝫ re-
gionibus passim legitimus predator occurrit: qui
sollicitum viatorem exhaustumqꝫ laboribus ⁊ onu
stum curis ere suo spoliat: iniustissimi nescio cuius
iuris obtētu: quo effectū ut qḋ amenissimū fuisset
orbem terrarū permeare: id alicubi piculosissimum
ubiqꝫ sumptuosum ac tediosum sit. Sic uestri pnci
pes ⁊ pies patrie: imo vo uestra patientia: uestri
mores libertatem publicam paruo precio uendi-
derūt. Quid custodias loquar superuacuas ⁊ ob
strusos passus ac suspitionibus uarijs plena om-
nia: absentieqꝫ solatium vnicum litterarū cōmertiū
interdictū? Qḋ ipm qꝛ mutari iā nō pōt: forti aio
ferēdū est: Uerū ut nature opera ferre nō renuat:
qui tot insolentias: tot imanitates hominum: tot te
dia: tot rapinas pati solitus didicisse debuit: q̄ꝫ ini
que natura parens leuibus ex causis quotidie la-
ceretur: cum tot acerba ⁊ grauia pati homines ab
homine sit necesse. ¶ Dolor. Magno torqueor ca
F lore. ¶ Ratio. Expecta: hyemis tedium hoc pulsu
ra festinat. ¶ Dolor. Frigore crucior importuno.
¶ Rō. Ecce tibi estas accelerat: huius ipsius alla
tura desideriū. ¶ Do. Frigoribus urgeor. ¶ Rō.
Uix incōmodum inuenies: cui non inuenerit natu
ra remedium. Et sepe vnius remedia multa sunt:
Arcent frigus: tectum: uestis: cibꝰ: labor: exercitiū.
Raro qsq̄ꝫ frigore vincit nisi victus inertia. Piget
ignem inter remedia numerare. Magnum morta
lis ignauie argumētum. Nō tam facile vini e do-
lio imixta aqua linteo madēte detrahitur q̄ꝫ e tur-
ba hoium hyeme accenso igne inertes a fortibꝰ se-
gregantur: Omnes eo confugiūt quibus nihil san
guinis neruorūqꝫ animi est: videre licet sed non li-
bet iuuenes nostros ut formosi videant deforma-
tos abscissosqꝫ pubetenꝰ sese ignibꝰ ingerētes: quā-
to erat honestius pudēda cōtegere q̄ꝫ se mustis na
tibus inamenum naribꝰ nidorem respirare? ¶ Do.
Nūc tremo: nūc estuo. ¶ Rō. Credo id facile: mo
res noui: ⁊ te loquēte qḋ occurrit dicam. Recēs
at breuis historia est: Pater in gallijs pro capitali
causa cum adolescente filio comprehēsus: ⁊ fm ri
tum gentis in aenū missus ac decoqui iussus erat.
Cum forte igitur in aquā hyeme gelidam nudi ac
vincti pariter descendissent: cepit adolescēs treme
re: ⁊ frigus magna dentium collisione testari: ubi
subiectis ignibꝰ cepit aqua feruescere: Ille lamētis
ac gemitu impatiētiam caloris exprimere. Contra
imotus ad utrunqꝫ ⁊ toruo illum vultu respiciēs
senex: Uilissime inqt meretricis fili: nec frigus igit
nec calorem pati potes? Uerbū mali forsan sed cō
stantis solidiqꝫ animi dignumqꝫ quo illesus e uase
mortifero prosiliret. Ceterum uestris nūc adolescē
tibus conuenientissimum: qbus nihil effeminatius:
nihil eneruatius est: estate solem execrantibus ut
G athlantes solēt: hyeme ignem adorātibꝰ ut Chal-
dei. ¶ Do. Nix me tedio afficit. ¶ Rō. Delicati
etiam iucūda fastidiūt. Atqui niuem sine uētis de
scēdentem quidam inter pulcherrima ponūt: Por
ro si quid est niue pulchrius: nil certe candidius.
¶ Do. Nūc estibus: nūc frigoribus nimijs: nūc sic
citate: nunc imbribus angimur. ¶ Rō. Impatien-
tissimum caloris Alexādrum ferunt: Nempe qui
⁊ dire ⁊ prospere fuit impatiēs fortune: Cōtra vo
caloris ac frigoris patiētiam parem dant Hanni-
bali: Cur nō tu aliquam tibi uel dissimilis partem
laudis arripias: eque ille utrunqꝫ potuit ferre: tu
neutrum? Hoc uobis primū tribuit uoluptas que
emollit eneruatqꝫ: ⁊ ut uere dicam castrat aios: ut
non hostiles tm̄ gladios aut mortē sed ipressiones
aereas formidetis. Clamo aūt ⁊ sepe frustra qdē:
quoniam surdis clamo: Linquite suū officiū natu
re: nihil sine eternis agit illa cōsilijs. Stulti ⁊ igna
ri: ne vna prorsus aque stillula plus minus ue q̄ꝫ
expedit in terram cadit: ⁊ si non singuloꝝ libidini
at saluti oium consulitur. ¶ Do. Hic luto: hic pul
uere: hic nubibꝰ: hic uētis ac tonitru turbor. ¶ Rō
Atqui terre uarietas: celi uarietatē sequit: Udus
aer lutū parit: siccus puluerē: sic de motu aeris uē
ti de uaporibꝰ nubes: de uētis ac nubibꝰ tempesta-
tes ac fulmina ꝓdeunt. Qui rerū causas nouit ⁊
nature se prebuit: obsequētem cōsequētiam effectu
um nō deflebit. Et de uētis lꝫ apud quosdam ma-
gna sit questio: nōne tamen tibi aer oi carēs uento
pene semianimis videat: ut non inepte quidam uē
tum animam dicant siue spiritum? Puluerem cer
te apud multos viris fortibus dulcem vides: Idqꝫ
ut de luto etiā credi possit diuersoꝝ operum vna
virtus efficiet. Tonitrua vo ⁊ cōcitatiores celi mo
tus: quid nisi cōminationes ⁊ monitus miserātis
dei sunt? qui certe nō minaret nisi amaret hominē
sed feriret: cum multe ⁊ graues nunq̄ꝫ desint feriē
di cause. Ad terrorem vo hec formidinemqꝫ mor-
talium spectare: sed ante alios illoꝝ qui rebellant
deo: nō solū nature gnarus meminit poeta: sed ua-
tes illa etiā diuini cōscia ꝯsilij que ait: Dñm formi
dabūt aduersarij eius ⁊ sup ipsos in celis tonabit.
Formidate uerū tonātem aduersarij: enitimini in
grām redire: ut amici dei effecti: nihil oino nisi eiꝰ
offensionem timeatis. Hoc potius agite ⁊ quere-
las mittite. ¶ Do. Fusco ⁊ nubilo cōtristor aere.
¶ Rō. Nulla tēpestas durat: ⁊ sereno nubes suc-
cedunt: ⁊ serenum nubibus frequēs imo iugis al
ternatio: ⁊ ferendum sine questibus qḋ tā breue
est. ¶ Do. Offendor nubibus. ¶ Rō. Offensio
admonitio quedam est: ut iam hinc tibi ꝓuideas
ne tenebras quas momētaneas egrefers: aliquā-
do ꝑpetuas patiaris. ¶ Do. Igne celesti turbor ⁊
grādine ⁊ ꝓcellis. ¶ Rō. Hec ⁊ his similia ad ti-
morem salutiferum: uel si spernitis ad vindictam
sūt. Audi vnum: Ignis: sulphur ⁊ spiritus ꝓcella
rum pars calicis eoꝝ. Audi alterum: Ignis: gran
do: fames ⁊ mors: hec omnia ad vindictam. ¶ Do.
Tempestatibꝰ turbor equoreis. ¶ Rō. Noli hic
naturam: sed tuam uel stultitiam uel auaritiam ac-
cusare: quis huc te coegit? ¶ Do. Tenebrosis nu-
bibꝰ ⁊ cōtrarijs uētis afficior. ¶ Rō. In tenebris
natus ⁊ in tenebris moriturus inter rerum cōtra
rios uētos viuis: Disce qḋ semp pateris tandem
pati. ¶ Do. Tonitru ac fulmine qtior. ¶ Ratio.
Plus hic aliquid q̄ꝫ tedium est: In primo equidē
metus ingens nisi stultis qbusdam cōtemptoribꝰ
In secundo aūt mors. Itaqꝫ qbusdā visum est de
fulmine nō nisi inexptum qri. At qs oro nisi amēs
hec nō metuat: cum cautū apḋ fortissimos hoium
romanos videat ueteri statuto ut Comitia populi
Ioue tonāte nō teneāt? Ceterū metus hic nisi ad
emēdationē vite spectet iutilis est. Quid ꝓdesse
eni pōt timor ubi nullū est remediū formidate rei
Huc uertēda res igit ut lꝫ nālibꝰ cāis tonet ac ful-

minet: Nihilominus tamē cōmonitoriū existimet illius qui nullis obstructus causis ipse fons oium causarū est. Ille qdem ideo tonat in celis: ut tu in terris bene viuas ⁊ obliuione discussa irascentem dn̄m recognoscas: qđq amore debueras saltē metu facias. Nolite q̄ri: oia eque bona ⁊ mala expedit uobis: mihi credite: ut sepius tonet: ⁊ q̄ꝫ sepe tonuisse memorie traditū est eo anno quo uerus dei aduersari⁹ ac pietatis hostis Domitianus iterijt: non ut exclametis sicut ille feriat iam quem uolet sed ut iram dei pijs lachrymis ac humili prece vincatis. ℂDo. Ebrioꝝ cōgressibus letitiaqꝫ contristor. ℂ Rō. Uinuꝫ letificare cor hois ⁊ bacchum letitie datorem: ⁊ si Dauid Uirgiliusqꝫ nō diceret: notum est. Et q̄uis illud quoqꝫ uerum sit qđ horꝫ non facūdior sed sanctior uates ait: Fluminis impetus letificat ciuitatem dei: plus tn̄ feruidi gaudij seu letitie gestiētis: ut philosophi uocāt: pauca potētis vini dolia: q̄ꝫ multa nitētis aque flumina cōtinent: Fateorqꝫ ebrioꝝ letitia nil tristius: nihil opificibus ⁊ tabernarijs: quos merito ciuitatum facē Cicero uocat: ineptius uel ferēdum tamen uel urbibus abeūdum uel foro saltem ac plateis ⁊ tabernarum scenis tanq̄ꝫ scopulis abstinēdum. ℂDo. Turbis premor frequentiaqꝫ ciuium importuna. ℂ Rō. Crux ⁊ inhumanum uotum est: optare patrie solitudinem quo ipse sis laxior: ob hoc enim illa olim ut nosti forꝫ Appij Claudij mulctata: ⁊ illa innocēs ultimo apud scriptores celebrata est: ut uo illud iniquum ⁊ supplicio dignum: sic vitandi studio fastidij se turbis eripere: ⁊ si res poscat urbi cedere: modestum ac sapientibus usitatum est. ℂDo. Longo ⁊ segni iudicio laboro. ℂ Rō. Ad quid inuenta transactio est nisi ut litem finiat ⁊ tarditatē iudicij antecedat? ℂDo. Mesto ⁊ turbido atteror litigio. ℂ Rō. Pro te aptis epithetis usus es: ubi enim lis: ibi nec gaudium nec tranquillitas esse potest. Tu si litibus vis carere: litiuꝫ comtemne materiam. Auaritia lites parit ⁊ partas alit.

ℂDe terremotu. Dia.CXI. ℂDo.

Terremotuꝫ timeo. ℂ Rō. Magnū fateor nature parētis incōmodum: nec imerito a parētibus segregatum: Nēpe cūctis grauius sed rarius idqꝫ remedij loco fit. Sepe qdem instās tonitru celi facies mesta pnūciat: terremot⁹ psagiū nullū est. Et si eū Pherecydes aqua putei hausta pdixisse feratur: Adde qꝫ aduersus celi minas aliqđ fortasse refugiū subterranee offerūt cauerne: q̄le illđ legit̄ Augusti Cesaris fulgura metuentis: qđ adhuc Rome via cernit̄ flaminia ⁊ nomē seruat auctoris: Contra terremotum nulle sunt latebre: nulla fuga: Quo enim extra terrā fugiat terrenus homūcio: aut qd fiet si ⁊ supra uerticem celum tonat ⁊ sub pedibus terra tremit: nisi forte qs in pelagus fugiēdum dicat: qđ ⁊ celestis ⁊ terrestris uarietatis est particeps: ⁊ suis insuper motibus inquietum? ℂMe. Non tu mihi remedium das ut soles sed periculuꝫ exaggeras. ℂ Rō. Sētiebaꝫ ita tibi visum iri: ⁊ sic haud dubie se res habet. Sunt que dissimulari queunt ⁊ uerbis extenuari: ut que fama terribilia visa erant: re ipsa nūc tolerabilia: nunc ⁊ contēptibilia videant̄: Id sane de quo agitur tale est: ut sua quadā vi humani eloquij argumenta discutiat: vnum est solamen ut dicebam raritas. Uidisti etatem pene integram terremotibus uacanteꝫ: quo in spatio innumerabiles obijsse non est dubium qui in vita solum rei terribilis nomen audierit: nullum res visa terruerit: alioquin queꝫ non conspecta promoueant: uel antiqua illa: uel hec noua: quoꝝ uel in libris uel in animis hominum qui viderunt: memoria recens est: quando ⁊ olim vno eodēqꝫ die motu horrifico ⁊ cōcussa Rhodus ⁊ noue insule profundo maris emerserunt: ⁊ uetuste urbes Asie duodecim corruerunt: nōnulle etiam terre hiatibus hauste sunt: Dehinc eadem pestis in Achaia Macedoniaqꝫ deseuijt: Demuꝫ in Campania illa pulcherrima: non italie tm̄: sed totius etiaꝫ mundi parte circa Senece etatem: qui inter questiones naturales rei huius meminit: quando ⁊ Herculanum ⁊ Pōpeios urbes tractus illius nobilissimas: ipsam quoqꝫ Parthenopem ea peste uexatam legis. An ne cuncta seq̄r que ifinita materia est: nuper alpes aereas que italos a germanis separant: quaruꝫ motus insolitos Maro ait: ⁊ motas ⁊ multis in locis disiectas cernere potuisti. Et confestim postea ipsam urbiuꝫ reginam grauiter agitatam usqꝫ ad ruinam turrium ac temploꝝ aliquotqꝫ alias humi stratas: moxqꝫ uelut perpetuo maloꝝ ordine germanie partem illam que nobilior habet̄: totam scilicet rheni uallē tremuisse atqꝫ in ripis Basileam urbem funditus ⁊ octoginta eoqꝫ amplius castella: vno simul temporis momento corruisse notū est. Horrēdum plane negocium: nisi arcem terribilium mors teneret. Hanc qui timere desierit: nil timebit: utqꝫ eleganter ait Flaccus: Si fractus illabat̄ orbis in pauidum ferient ruine: Nam quid refert an in te lapis exiguus sic descēdat ut perimat: an te ingens obruat Apeninus: seu potius fractus orbis: ut est dictum: si utrobiqꝫ nil amplius est q̄ꝫ mori: nisi quia quibusdam fortasse mors clarior videri potest que maiore infligitur instrumento. Hec tandem nostri consilij summa est quando ⁊ aduersus fulmen aliquid diximus eē remedij: ⁊ utrunqꝫ uel obstando uel cedendo reliquis malis occurritur: contra hoc vnum nec fuga ualet nec ingeniū nec vis ulla: hūc qui vnus horribilia cuncta facit: ponendum ante omnia metum mortis: Aliquanto non inficior factu difficilius q̄ꝫ dictu sed nequaq̄ꝫ ipossibile. Et quoniam ab hac peste: nec tempus ullum nec loc⁹ immunis est omnibus locis atqꝫ temporib⁹ ad omnium que uel naturaliter: uel fortuito euenire possunt: tolerantiam preparandum armandumqꝫ animum: qđ nisi virtutis amor vitijsqꝫ odium accesserit utiqꝫ fieri nequit. Deniqꝫ quando non celū modo quod in contiuo motu est ⁊ elementa vndiqꝫ comminantur: sed ⁊ terra cui insistitis ⁊ que periculorum omnium firmissimum presidium sperabat̄: ipsa quoqꝫ concutitur: incolasqꝫ suos fallit ac territat: ad celū animi uolatibus ascendēdū: Interqꝫ hos rerum mot⁹ atqꝫ hoium omnē in illo spem habendam qui respicit terram ⁊ facit eam tremere: de quo scriptum est. Ego dn̄s ⁊ non mutor. Quisquis in illo uestigia deuote mentis affixerit: iaꝫ in solido ⁊ in tuto erit: neqꝫ amplius aut ipse moueb itur aut ullos metuet terremotus. ℂMetus. Nō possum terremotibus non moueri. ℂ Ratio. Potes autem a terra oēm spem atqꝫ omne desiderium remouere? Hoc fac ut securus viuas eaqꝫ uel

tremente uel ruẽte consistas. Stultum est firmam in re tremula spem habere.

¶ De peste latissime seuiẽte. Dia.XCII. ¶ Met⁹.

A P Estem latissime seuiẽtẽ horreo. ¶ Rõ. Et hic quoq; nil amplius q̃ mortis est met⁹: quo deposito plena securitas parta erit: cũ nõ is magnis animis nõ deposit⁹ modo sed ne ad missus qdem esse debeat: Nã qd minus viri est q̃ horrere cõia? ¶ Me. Pestẽ timeo. ¶ Rõ. At qd aliud tibi si morieris ad usitatũ genus moriẽdi pestis addiderit q̃ ut comitatior moriare? Sin euaseris: ut dulcior vita sit: tot circũfusis erepta periculis si mori piculũ nõ natura est: neq; eni oẽs pestis pimit: Aliogn ex hac peste nouissima cui par a seculis nõ fuit: nullus hoiuz euasisset. Euaserũt multi: qui melius obijssent: hinc ut vides fere solita nũc etiam mundus exuberat: quam nulla vnq̃ pestis: nulla mortis manus exhauriet tam concreta est.

B ¶ Me. Pestẽ metuo. ¶ Rõ. Dic qđ est ueri⁹: mori times: de quo nobis: ut te video in querelas pronũ anteq̃ res desinat disceptãdum reor: pter hoc enim qd est ꝙ pestis nomen exhorreas: cũ potius: ut est dictũ solatij genus sit perire cum plurimis? ¶ Me. Pestẽ horreo. ¶ Rõ. Si ad hoc te humani generis charitas q̃dam trahit: est qđ laudem: Nihil est magis hois q̃ humana incõmoda miserari. Sin tui tm̃: est qđ arguã: Nã qd pestis nocitura mortali: nisi ut facias qđ facturus es: nisi illud iter dãna cõnumeres: nõ lugeri qđ in talibus accidit: ꝛ feliciores censes qui multum fleti ad superos apud Uirgiliũ memoratur.

¶ De tristitia ꝛ miseria. Dia.XCIII. ¶ Do.

A T Ristis suz. ¶ Rõ. Refert qua ex causa tristis sis aut letus. Ista eniz ut alia multa indifferentia dixerim que leui mométo possint esse bona uel mala. Tristitia nẽpe de peccato utilis: modo ne desperationi surrepẽti clãculum manum det: At gaudiũ de virtute deq; memoria bonorum operũ honestũ: modo ne ingerẽti se supbie fores pãdat: Harũ igit passionũ premittent cause: vitupatio illic locum laudis inuaserit: nũc tu ipse qd sis tristis cogita. ¶ Do. Huius vite miseria mestus sum. ¶ Rõ. Felicitas te letificet alteri⁹ vite: Neq; enim tã hec misera ꝛ si ꝑfecto miserrima sit q̃ illa est felix. ¶ Do. Mestus suz. ¶ Rõ. Mali hui⁹ tot radices: quot sunt que vno noie aduersa dicit: de qbus ꝛ multa iã diximus. Et ut te pronũ in q̃relas video: multa nũc etiam sunt dicẽda. Est aũt qñ nulla prorsus apparẽs causa: nõ morbi: nõ dãni: nõ iniurie: nõ ignominie: nõ erroꝝ mores: neq; ullus oino rerũ taliũ ꝛ inopinus rumor: sed dolendi uoluptas quedã que mestã aiaz facit. Pestis eo funestior: quo ignotior: cã atq; ita difficilior cura est. Itaq; in hãc ceu aie scopulũ oi ueloꝝ ut dici solet ac remoꝝ auxilio fugiẽdam cẽset Cicero: Cui in hoc qdem ut in multis assentior. ¶ Do. Presentis me miserie cogitatio mestũ facit. ¶ Rõ. Mise

B riam cõditionis humane magnã multipliceq; nõ nego: quã qdaz integris uoluminib⁹ defleuẽ: Sed si in diuersum aspicias: multa itidẽ que felicẽ vitã ac iucũdam faciãt: videbis. Et si de hoc: nemo hactenus: nisi fallor: scripserit: aggressiq; aliqui destiterint: ꝙ difficilẽ ꝛ ꝯriam scribẽtib⁹: steriliorez lõgeq; iparẽ mãm se sortitos itelligerẽt: eo ꝙ humana miseria nimis ul'ra ꝓrsus euidẽter emineat: felicitas parua ꝛ latẽs stilo altius fodiẽda sit ut ostẽdi possit incredulis. An aũt ut ex multis sũmaz de liberem parua uobis gaudij causa est: Imago illa similitudo dei creatoris: humana intus in aia: ingenium: memoria: ꝓuidẽtia: eloquiũ: tot inuenta: tot artes huic aio famulãtes: huic corpori qbus necessitates uestre oẽs diuino beneficio: cõprehense sũt: tãte quoq; opportunitates: necessitates ꝛ tam uarie rerum spẽs: non necessitati tm̃ uestre: sed oblectationi seruiẽtium miris ꝛ ineffabilib⁹ modis: tãta vis radicũ: tot herbarum suci: tot florum: tam iucũda uarietas: tot odoꝝ ꝛ colorum ꝛ sapoꝝ ꝛ sonoꝝ: ex contrarijs orta cõcordia: tot aialia celo: terris ac pelago: nõ nisi uestris usibus dedita hoisq; solius ad obsequium creata. Nisi enim peccati iugum spõte subijssetis: oiuz que sub celo sunt dñiuz haberetis. Adde collium ꝓspectus: apricationes uallium: vmbrosos saltus: algẽtesq; alpes ꝛ tepẽtia littora. Adde tot salubres scatebras aquarum: tot sulphureos fumãtesq;: tot nitidos ac gelidos fõtes: tot ifusa ꝛ circũfusa terris maria: tot amnes assidue mobiles: ꝛ imobili stabilitate certissimos regnoꝝ fines. Adde lacus maris emulos ꝛ stagna iacẽtia ꝛ riuos inter mõtium cõnexa pcipites ꝛ floreas ripas riparũq; thoros ꝛ prata recentia riuis ut Uirgilius ait. Quid sonoris littorib⁹ spumãtes scopulos antraq; roscida: ꝛ flauescẽtes agros ꝛ vineta gẽmantia ꝛ commoditates urbium ꝛ ruris ocia ꝛ solitudinum libertatem? Quid spectaculorum omnium lucidissimuz ꝛ angustissimum stellãtis celi ambitum incõprehẽsibili celeritate uolubilem? Inq; illo fixas ꝛ errãtes quas dicitis seu uagãtes stellas: Solem in primis ac lunã clarissima mũdi lumina: ut Maro ait: seu lucidũ celi decus: ut Flaccus ait: Hinc terre fruges: hinc vigor animãtium: hinc uarietas tẽpestatuz: hinc nos annũ: hinc mẽses ꝛ dies ꝛ noctes ꝛ momẽta metimur: sine qbus vita fastidio nõ careret. His accedit corpus licet caducum ꝛ fragile impiosum tñ aspectu serenũq; ꝛ erectum aptũq; celestibus cõtemplandis: Accedit imortalitas aie ꝛ ad celũ iter ac pcio exigua merces inextimabilis: ꝛ que in finem sciẽs distuli: q; tam magna erant: ut per me illa non capere nisi fidei magisterio didicissem: ꝛ resurgendi spes ꝛ hocipsum corp⁹ post interitũ: agile qdez lucidumq; ꝛ inuiolabile multa cuz gloria reassumẽdi: Et quod omnem non humanam modo: sed angelicam dignitatem supereminet: ipsa humanitas sic cõiuncta diuinitati ut qui deus erat homo fieret: Ideq; vnus numero perfecte duas in se vniens naturas esse inciperet deus ꝛ homo: ut hominem deũ faceret factus homo: Ineffabilis dei pietas atq; humilitas: sũma hois felicitas ac gloria: altũ vndiq; occultũ mysteriũ: mirũ ꝛ salutare commertiũ: qđ nescio an celestis: sed profecto mortalis lingua non equat. Parum ne tibi autez uel hoc vno nobilitata cõditio humana: partiq; expurgata miseria uidet: seu quid oro altius nõ dicã sperare: sed optare: sed cogitare homo potuit q̃ ut esset deus? Ecce iam deus est: Quid iaz restat oro quo uota uestra suspirent: nedum reperire quidem sed nec fingere maius aliquid relictum? Certe cum ad salutem uestram se diuinitas inclinaret: non aliud cum posset: nisi humanum corpus humanamq; animam assumpsit: nec angelice speciei ascribi uo-

luit sed humane: ut sic quātum te dn̄s tuus amet agnoscas ⁊ gaudeas. Ita eni ut preclare ait Augustinus: demonstrauit carnalibus ⁊ non ualentibus intueri mente ueritatem corporeisq3 sensibus deditis: q3 excelsum locum inter creaturas haberet humana natura. Quid q3 idem ipse uos qui hac sua dignatione tam mirifica angelis quoq3 ptulerat: ipsos uobis angelos custodes adhibuit: ut modis oibus uestram inter creaturas excellētiā demonstraret? Ait nēpe Hieronymus: tantam dignitatem esse aiarum ut vnaqueq3 ab ortu suo habeat angelum sibi ad custodiam deputatum. Paterna uere ⁊ plusq3 paterna de uobis deo cura est: Et ut dictum Satyrici parūper inflectam: Uere charior est illi homo q3 sibi. Quis hec inter tristitie locus aut querele? Nō natura igit̄ uestra: sed culpa mestos uos ⁊ q̄rulos facit. ¶ Do. Mestum me originis vilitas ⁊ nature fragilitas nuditasq3 ⁊ inopia ⁊ fortune aspitas ⁊ vite breuitas ⁊ finis incert⁹ facit. ¶ Rō. Multa studio cōquiris ut mestus sis: cōtrio instandum erat: ut honesto gaudio letus esses: Noui aūt mores: cupide malis uestris incūbitis. Proinde qd̄ ad utilitatē originis attinet: aut corporis feditatē qcquid quorumlibet ingenijs aceruatum est: nō solum admota resurrectione illa quā uera mortalium fides sperat: ⁊ glorificando corporum nobilitate diluit̄: sed presenti etiam decore minuitur: interq3 oia diuine manus opera singulari quadam hoīs maiestate? Nā quid ortus obscenitas humane detrahit dignitati? Nōne feda e radice pcere frondentesq3 arbores: herbosum solum gratis ymbris uestiūt? Nōne fedissimo fimo segetes lete fiūt: nec fastidit̄ origo vilissima rei optime? Uos segetes dei estis: in area iudicij uētilāde: sūmeq3 p̄risfamilias in horreo reponēde: Terrestris fuerit origo: q3q3 nobilis ac celestis ex pte sit: sed fuerit q̄liscunq3 ortus: quantūlibet difficile incrementum: sedes ultima celū sit. Quid illa nuditas imbecillitasq3 corporea multarūq3 rerum grauis indigētia: que humane cōditionis infamie ascribūtur? Uariarum nōne artiū ac multiplici remediorum supplētur auxilio: ut magis ad gloriam hoīs q3 miseriā trahi possit? Or animātib⁹ ceteris ratione carētibus p̄ualidam cutim vnguesq3 ⁊ villos mater natura puiderit: homini vnum reptorem oium cōtulerit intellectum: ut illa scilicet alieno: hic suo quodam pprio ⁊ interno p̄sidio tut⁹ esset: Cetera quātum nascētibus obtigisset: ⁊ nō amplius vnus hic tantū haberet: quātum vincēdo meditando q3 sagaci assequi possit ingenio. Sic seruis dn̄s ac bubulcis si quid forte cibi nobilis largiat̄: suam cuiq3 portiunculam assignat: uxori nihil: aut filio: ut illic hoc tantū: hi pro eoꝝ captu plus minus ue percipiant: Sic illis frenū preponit̄: his libertas: Animantib⁹ igitur que uel senio uel scabie depilata: aut caligantia oculis: aut pede clauda conspicimus: remedij nihil est nisi ab hoīe conferatur: Homo aūt per se nudus ingenio uestit̄ atq3 ornat̄: ⁊ si res poscat armat̄: Claudus atq3 debilitatus equo aut naui fertur aut uehiculo aut auxiliantib⁹ bacillis innitit̄. Deniq3 modis sese oibus adiuuat attollitq3: quin amissis artub⁹: pedes ligneos: man⁹ ferreas: nasos cereos fabricari didicit: ⁊ fortuitis casibus obstare ualitudinē fatiscentē medicaminibus erigit: gustūq3 torpētem saporibus excitat: visum languidum ocularib⁹ refouet: qua in re maiorib⁹ uestris acuti⁹ cogitastis: qui uasculis vitreis aqua plenis: ut Seneca meminit: utebant̄: ppe delectabilis nature ludus: blāda parēs ac benigna: quod hinc filio eripit inde restituit: ⁊ cum tristem fecerit ɔsolatur. Quid q3 equus: bos: elephas: camelus: leo: tigris: pardus ⁊ similia quātarūlibet viriū cum senuerint contēnuntur: cum obierint non sunt: cedunt senio: succūbunt morti: solum hoiem virtute preditum: que hoīs solius est ppria: ⁊ uenerabilē senect⁹ ⁊ mors gloriosum ac felicē facit: trāsferēs non extinguēs: Et ad sūmam: aialia quedam robustiora sunt hoīe: quedam uelociora: qdam sensibus uegetiora: nullum dignitate p̄stantius: nullum cui⁹ par cura creatori fuerit. Dedit sphericā capitis figurā effigiēq3 sydereā: Pronaq3 cū spectēt aialia cetera terram: Os hoī sublime dedit celūq3 videre iussit. Et erectos ad sydera tollē vultus: ut pclare ait Naso: dictum licet pus a Tullio: Dedit oclos: dedit frōtē: in qb⁹ secreta ai relucerēt: dedit rōnem: dedit oīones dedit lachrymas: dedit risum: affectū signa latētium: que q3uis ad argumētum miserie qdam trahāt: q3 flet⁹ precor risus serus sit: Ortus enim statim flet: ante diem q̄dragesimum nō ridet: Id uel maxime prudēs aial arguit: uēturiq3 p̄sciū: nō eqdē finis quē virtutis gubernaculo felicem dicor: sed difficilem q3 ingressus est stadij atq3 instantium laboꝝ: Deniq3 quodcūq3 robur est alijs quecūq3 uelocitas: quecūq3 opportunitas: quecūq3 cōmoditas tota hoī deseruit. Ille indomitos boues ad iugum: ⁊ feroces equos ad frenum cogit: Ursos vnguibus: apros detibus: ceruos cornib⁹ metuendos: decus fecit ille mēsarū: Linces: vulpes ⁊ infinita id genus: quia esui non erant usui pellis ac corij reseruauit: retibus maria: canibus siluas: uolucribus: celum omne lustrauit: Et quibus cum nullum erat homini cōmertium: humanas uoces intelligere ⁊ humanis nutibus obsequi docuit: sic ex omni nature parte partium aliquid. Non est tibi bouis robur: at tibi bos arat. Non est tibi equi celeritas: tibi tamen equus ambulat. Nō est tibi herodij uolatus: sed herodius tibi uolat. Non est tibi elephātis aut cameli moles: sed ille tibi turrē uehit: hic sarcinam. Non est tibi cerui corium: non agni pellis aut vulpecule: sed illi hec tuo noie possidēt. An ne igitur his qui uos inopes taliū dicūt: haud inelegās responsum illud sit romani ducis: habere ista hoiem nolle: sed hec habentibus imperare? Et hec quidem modo breuiter: partim philosophice: partim catholice dixerim. Ad egritudinē v̄o animi: ita enim hanc philosophi appellant: ⁊ de pellendam ⁊ tranquillitatem reuehendam prodērit nosse qd de primo Cicero in Tusculano sub tertia luce disseruit: quid de secundo Seneca in eo libro quem de animi tranquillitate composuit. Festinanti quidem ad alia ⁊ spectanti metham nō uacat vniuersa complecti. Pro tempore igitur alligatum vulnus ostēsq3 medici aiorum quibus si hec nō sufficiūt uti queas: Iā tria illa que ultimo questus es: ne respōso quidem digna credidi: quando ⁊ aspitas fortune ipsa est de qua magna pars huius secūdi colloquij nostri fuit ⁊ futura est: ⁊ asperitatem ipsam breuitas lenire debet ac minuere: ⁊ incertum vite finem statuit natura: ut p̄sens semp aut proximus crederetur.

¶De dentium egritudine. Dia.XCIIII. ¶Do.

A d Entium uero2 egritudine.¶Rõ. Dẽtiũ fidas intestinis vide qñ ipsa te ossa destituunt.¶Do.Tremere dẽtes icipiũt.¶Rõ. Quid mollib⁹ spei est:duri ⁊ solidi nutãt artus? ¶Do.Dẽtib⁹ eger sum.¶Rõ.Inualidũ ⁊ caducum aial est homo:cui etiaz que ꝑualida uidebantur infirma sunt.¶Do.Magnus me dẽtium dolo2 hẽt.¶Rõ.Et que ad decus ꝑcipuũq; oris robur obtigerant:doloris in materiam uerti vides: ut intelligas q̃ mãsura sit hec cui tã secur⁹ insides mo2talis compago domicilij.¶Dolo2.Iam mihi vnus alterq; dẽs cecidit.¶Rõ.Iã ergo uel hinc existima q̃tum deo debeas tot tantisq; munerib⁹ quoꝝ paucissimis ac minimis caruisse supplicium ⁊ flebile damnum ducaſ:digna ingratitudinis pena est.Seruus ut dñi largitatẽ quam pñtem spernit absentem lugeat: ⁊ quã lucris itelligere noluit dãnis intelligat.¶Do.Iam dẽtibus exarmatus sum.¶Rõ. Iam iermis cũ uoluptate luctaberis: minus comedes:partius ridebis:lẽti⁹ mo2debis alienã famam.Loqui parantẽ fracta spes dentiuz frenabit:Et si non castitas saltẽ pudo2 ab illicitis osculis senilẽ petulãtiam cohibebit.¶Do.Iã mi-

B hi senectus dẽtes fregit.¶Rõ.Iure suo illa visa est:Tu nature gr̃as age que tibi hoc suo dono uti ꝑmisit in senium qđ a multis in iuuẽtute repetijt. Qualis fuit apud uos ille mõ regũ maximus qui adhuc virẽti euo pene dẽtibus caruit:Et si iuuenilem hãc iacturã senili postmodũ eximio oculoruz: ut ipẽ aiebat:quodq; ipse tacebat:ingenij atq; animi vigore solabaſ:Exẽplum utile oib⁹ aliquo uel nature uel etatis incõmodo affectis:ne singula defleãt:ne ue oẽm solutũ tepo2ez munificẽtie celestis iniuriam uocẽt:sed seruatis ꝑdita mulceant aspa lenibus : dulcib⁹ acria. ¶Do. Dẽtes mihi rapuit senect⁹.¶Rõ.Hos si illa nõ rapet:raptura mo2s fuerat:plena ossiũ sepulch2a ispice testarum dẽteſ arẽtium:ꝑmum qdem terrifice albicãtes:mox ruptis vulsos radicibus atq; effusos videas:nõ hic numer⁹:nã hic robur deco2q; ualuerit.Filia Mithridatis Põti regis utroq; gemino o2dine dẽtiũ fuisse legiſ.P2usie ṽo Bithynie regis filiuſ p2o superiori o2dine dẽtiũ vnũ inferioribus cunctis parem:hoc est vnũ os ab vna in alteram maxillam: nec inuenuste:nec incõmode po2tẽtũ habuisse.At Zenobia regina oriẽtis iter ceteras fo2me laudeſ: tãto dẽtium nitore describiſ:ut inter loquẽdum ridẽdũq;:non dẽtibus sed cãdidis margaritis plenum os habere videreſ.Horum quoq; nũc busta perquire:singulare nihil inuenies:cũcta ꝑdẽ equa oibus sparsit ⁊ attriuit mo2s.Nimis co2p⁹ amãtis ac mẽb2a mo2talia:nimis animum mo2talẽ ac virtutem spernitis:O ceci semper ⁊ iniqui rerum estimatores.¶Do.Iam sine dẽtibus suz.¶Rõ. Iam ergo dẽtium dolo2 nullus:sed nulluz quoq; ꝑsidium:nullus usus sine dẽtibus cum labore p2emolendus cibus: ⁊ nisi dissimulas:cogitandũ eo tibi inter istare ubi nil editur:atq; ubi solo gaudio cibisq; anime viuitur.

¶De egritudine tibiarũ. Dia.XCV. ¶Do.

A t Ibiarum uero2 egritudine.¶Rõ.In omni edificio ꝑiculosissimum est illud vitium qđ fundamẽtis insidet.Cetera eniz utcunq; co2rigas:hoc ruinã trahit:qua instãte qd est reliquũ nisi ut q̃p2imũ e fatiscẽti migreſ hospitio. ¶Do.Tibiaꝝ egritudine sum affect⁹.¶Rõ.Huius egritudinis ut multarũ causa fere ois nõ aliũde q̃ ex uobisipsis est. Iure igiſ in uos ex uobis o2ta reflectiſ:obliti enim illõ cõsilium Sapiẽtis: Palpeb2e tue ꝑcedãt gressus tuos:Et illud alterius ꝑmum argumẽtum composite mẽtis existimo posse cõsistere ⁊ secum morari:neq; cõsistere potestis:neq; gressus ur̃os attendere:sed ut ceci ꝑcipites hac illac palpitãdo discurritis. Quid miri igitur si nũc ad lapidem:nũc ad lignũ offendiẜ:illud plane mirabile est ꝙ culpas ur̃as insonti tribuitis nature qn ẽt uoluptas mira dementie equoꝝ uos fremẽtium turbis igeritis:vnde sepe ferratoꝝ calcium uestigia repo2taẜ.Nõne tibi videſ qđ apud Ciceronem:vni diciſ pene oibus conuenire?Hec mala ingt stultissime tota ipse tibi addidisti . Sic est hercle:Nolite uos fallere:mala ur̃a magna ex parte uobis ipsi facitis que postea deploretis.Tu si domi ꝑstitisses:hoc est tecũ:neq; hãc fo2san egritudinẽ:neq; harum q̃relarum mãm iuenisses.Uaga vita ⁊ instabilis:ꝙ uarijs afficiaſ incommodis non iniustum est.¶Do.Tibie doloribus agito2. ¶Rõ.Si tu cãm dolorib⁹ ꝑbuisti gaude culpam plecti:si minus exo2tez culpe aium solare.Et si doles molestiã adesse at abesse culpã:gaude.Utcũq; se res habeat doloꝝ cuspidi patiẽtie clypeũ oppone perpetuũ in oi anxietate documentũ:quo nulla vnq̃; medicina salub2io2 repitur.¶Do. Tibie dolorib⁹ ꝑgrauatus sum.¶Rõ.Cõsulent medici ut iaceas:nec te de lecto moueas:haud iepte illi qdẽ ut post dãnum facias qđ ante debueras . Ego aũt de illoꝝ ꝯsilijs nil amplius dicã:sed tu ipse quanti ea sint ꝑcij tuo disces ipendio.Idem tñ ꝯsulaz qđ medici:sed respectu alio.Illi eniz te iacẽtem fomẽtis adhibitis istaurari posse facili⁹ opinanſ:dũ ad locum dolentem nec spũs adeo ꝯfluũt nec humores ut stãti cõfluerent aut eũti.Ego te in tuo lectulo cõpositum qcqd de salute co2pea euẽturum sit: sepositis interea curis oibus:tranqllo tãtisper accubitu mitigatis angorib⁹ de sepulch2o aliqd cogitare : q̃liter ue ibi sis iaciturus : ⁊ pñtis status tui conditionem metiri uelim:mo2tẽq; ipsam anteq̃; ueniat tam familiarez tibi efficere:ut nõ ho2reas uenientem.Mo2s enim sola est que possit mo2tale co2pusculũ ab omni egritudine liberare.

¶De cecitate. Dia.XCVI. ¶Do.

o Culos perdidi.¶Rõ. O quot simul vite fastidia perdidisti:quot feda spectaculorũ ludib2ia nõ videbis.¶Do.Amisi oculos. ¶Rõ.Frõtis fo2tasse nõ pectoris.Hi si supant: bene habet:salua res est.¶Do.Cec⁹ sum. ¶Rõ. Non videbis solem amplius:sed vidisti ⁊ qualis sit animo tenes:aut si non vidisti : ut in parte fo2s durio2:sic desiderium lẽtius ignote rei. ¶Dolo2. Oculis careo.¶Rõ.Celum terrãq; nõ aspicies sed celi terreq; dñz spectãdi facultas nõ eripitur: Multum illa clario2 est visio.¶Do. Cecitate perpetua dãnatus sum.¶Rõ.Non videbis ammodo frõdosas ualles:aereos mõtes:floreos cespites:vmb2osos spec⁹:lucidos fõtes:uaga flumina: p2ata virẽtia:qđq; pulcherrimũ visu dicũt humani oris effigiẽ:Sed nec ceni cumuloſ:nec vndãtes cloacas:nec laniata cadauera: ⁊ quicquid aspectu

fedo stomachum ledit. ¶ Do. Oculorum luce priuatus sum. ¶ Rō. Ut malo huic nihil aliud boni insit q̄ q̄ hos ludos enormiū penitusq̃ deformiū habituū nō spectabis: optāda cecitas: quā z si optabilē fuisse sepe olim fatear: eque vnq̃ nego: q̄nquidem spes fuge nulla est: quocūq̃ terrarū uerteris par insanie regnū par virtutis exiliū: hoc in statu pdidisse oculos fuge z solatij genus est. ¶ Do. Uisum perdidi. ¶ Rō. Et feminei vultus aspectum. Gaude igit: clause vnde mors itrabat sūt fenestre: multisq̃ vitijs obstructū iter: Auaritia: gula: luxuria: pestesq̃ alie suos mistros ac satellites amisere: quātū aie tue hostib⁹ dēptū est: tātū accreuisse tibi credito. ¶ Do. Perdidi ocl'os. ¶ Rō. Perdidisti duces malos qui in pcipitiū te ducebāt. Mir dictu: Sepe qdē lucidissima pars corpis totā aiam in tenebras trahit: iā uocātē ad meliora spūz sequi incipe: z vitati pbe aurē clamanti: Nolite qrere que videnf sed que nō videnf: Que enim videnf tēporalia sunt: que aūt nō videnf eterna. ¶ Do. Luminib⁹ careo. ¶ Rō. Culpis careres plurimis si his perpetuo caruisses: nūc uēturis malis occurrāt virtus ac cecitas: pterita deleāt dolor ac penitentia neu lugeas cecitatē mētis ocl'os aptura: lugendū forsitan q̄ dilata est. ¶ Do. Lumē oculoz pdidi. ¶ Rō. Lumē aie uez fua. Solēt qui alteꝝ oculū amiserūt altero: ut aiūt: acuti⁹ vidē: Id si ita est: qd rear nisi ut duob⁹ pdit̄ dob⁹ alijs acutissime videas z tuū facias illud Tiresie ceci uat̄: sed famosi: Obruit ora de⁹ totāq̃ in pectore lucē Detulit. Infelicē te: uereq̃ cecū z prsus exoculatum si hāc et pdidisti: qd ut suspicer tue si pergis faciēt querele: pdit nēpe flebilius qd vnicū est hñti. ¶ Do. Oculos mei capitis pdidi. ¶ Rō. Purga igit z abster ge quos non pdas: z externis peuntibus ad interna reflectere. Illinc mihi crede non in oculis habitat felicitas illa quā queritis. ¶ Do. Lumē oculis nō video. ¶ Rō. Disce uel in tenebris gaudē. An tibi Antipatri philosophi rñsum excidit lasciuum fortasse sed propriū cuius cecitatē cū amice muliercule deplorarent: iocās: Nulla ne inqt nobis videt uoluptas esse nocturna: Facete ille qdē breui terq̃. Multa enim sūt z in obscuro gaudia: sicut z in luce dolor mult⁹. Ego aūt tibi honesti soli⁹ hortator sum. ¶ Do. Amissos oculos queror. ¶ Rō. Si usurus male: gaudēdū poti⁹ prepta tibi negtie instrā. Sin bene: nec sic qdem est qd doleas: rē de corā visu sed pietati ac sancto pposito minime necessaria amisisti. Nō mēbra sed animum querit deus: Puruz illi totumq̃ ei offer: quē ubi acceperit: quicquid est reliqui acceptū feret: nil sibi retinuit qui animum dedit. ¶ Do. Corporeos amisi oculos. ¶ Rō. Si ad celum niteris cōsolare cum Didymo: quez cecū ab infantia: inq̃ hac cecitate usq̃ ad exitum sūmo virtutum exercitio insignē sacer Antonius senē visens: nihil moueri debere ait: eo q̄ oculos amisisset cōes sibi cū muscis z muribus z lacertis: sed gaudere q̄ oculi cōes illi cum angelis salui essent. Antonianū uere celestisq̃ magistri discipulo dignū uerbum. Sin ad liberaliū studiorum decus aspiras: Homerū ac Democritū contēplare: quoꝝ alter: ut fama est: dum mira illa ac diuina dictaret: oculis non videbat animo lynceus. Alter sibi oculos eruit ne videret multa: que ut ipse arbitrabat ueri visus aciez impedirēt: cuius factū q̄ uel laude uel vituperio dignū fuerit: nō disputo: sed inuenit imitatores. Qz si picturaz forte sculpturam ue: Apellis aut Phidie artē tibi mente delegeras: amisisse te aliqd non negem: nisi hocipsuz lucrum est: ab incepto humili retractū cogi altius. ¶ Do. Cecitate inops z inutilis suz. ¶ Rō. Quid teipsum cece deseris: Naz Tiresias de quo supra diximus: cec⁹ visu uaticinio clarus fuit. Nō Diodorus Stoic⁹: sed familiaritate Ciceronis q̄ secta notior sua: visum pditū auditus solatio leniebat: cum ei: ut Cicero idē ait: libri noctes z dies legerentur qbus in studijs oculis nō egebat: Hic z philosophie simul z fidibus: quodq̃ sine ocl'is fieri posse vix crederes: geometricis quoq̃ descriptionib⁹ opam dabat: z alienis manibus lineas ptrahi iubes suo de illis ingenio differebat. Caius Drusus absq̃ oculis sed iuris ciuilis notitia tāta fuit ut domus eius cōsultorum frequētia quotidie repleret: z videbant illi qua iretur ad forū rectius: qua iretur ad cause victoriam nō videbant: atq̃ ideo ceci ducis patrocinium implorabāt. Sed clarissimus omnium quos famosos cecitas habuit Appius Claudius: z re cecus z noie: qui cecitate pressus ac senio: nō priuatis modo cōsilijs a populo noscebatur quisquis in iure uel in facto scrupulus incidisset: sed auctoritate ac sentētia senatum regebat vniuersamq̃ rēpublicā gubernabat. Tu confestiz vno destitutus sensu: reliquos omnes atq̃ insuper mentē ipam abijcis haud aliter q̄ qui vnius damni leuis impatiētia z vitam z vite instrumēta pijciunt desperatione precipiti. ¶ Do. Cecus sum nec quo pgam video. ¶ Rō. At dux tuus videt: siue is est animus: siue vnus aliqs ex more ceci gressuz dirigēs: cuius ductu nō modo rectum iter inuenias: sed ad cōtemptum vite nobilē: z preclare virtutis act⁹ ultimos ad fastigia sūma peruenias: neq̃ nisi vis animi defuerit generosum facinus lux amissa prepediet. Meministi qd sacris Sanson in litteris: qd ciuili bello apud Lucanum Massylie Tyrrhenus agat in equore: de quo qdem si poetice tube minus est fidei: illud certius atq̃ recenti⁹ recordare: quod etate gestuz tua videre oculis potuisti: Ut Joannes rex bohemus duorum fine medio romanorum principum: alterius filius: alterius pater oculis semper infirmus: multos ad extremum annos cecus: bello hoc quod inter Gallum cui ille fauit ac Britannū regez fex iam lustris agitur: dum pugna illa omniū asperrima: cui ambo reges interérant inclinare fortunam sue partis intelligeret: duces suos clara uoce cōpellans: Dirigite me inquit ocius in eam partē ubi rex hostiū est atq̃ omne robur exercitus sui: quod cuz mesti ac trepidi fecissent: ille equo stimulis adacto eo se precipitem dedit: quo spectare alij cecitq̃ oculis prosequi vix audebant: ubi cum fortissima hostium acie non fortiter modo sed horrifice pugnans: ruit: ipsis mirantibus z laudantibus qui vincebant. Rē narro notam omnibus: sed nisi mādata sit litteris: obliuione perituraz. Et quid oro glorie viri fortis obfuit visu caruisse: nisi ut quem virtus z natura mirabilem fecerant: stupendum cecitas faceret. ¶ Do. Cecus sum. ¶ Rō. Jocari incipiam ni desistas queri: Nam quid aliud si vires attulisse tibi cecitas quit: q̄ q̄ de seipso cecus effect⁹ Asclepiades ait: vno scilicet ut puero comitatior gradiare.

¶De auditu perdito. Dia.XCVII. ¶Do.
A P Erdidi auditū.¶Rō.Iter ecce aliud tedio preclusum est.Multa oculis:multa auribus hauriuntur tedia:multa utroqꝫ calle fastidia in animuz penetrant:quibus euitandis ex equo pene optabiles videātur cecitas surditasqꝫ:habent tamen he suas incommoditates ut reliqua fere cūcta mortalium amarumqꝫ aliquid non nego:sed patientia mollius ac virtuti impar. Ubi que nam sit has inter proportiones incommodorum haud facile dixerim:nisi ꝙ illa periculosior:ista ridiculosior:Nam quodāmodo amētes videri solēt qui surdastri sunt:Ceci vo magis miseri iudicanť. Itaqꝫ surdos risu:cecos miseratione prosequimur:Sapiens utrunqꝫ contemnit:nec qd alijs videatur estimat:sed quid sit.¶Do.Auditum perdidi.¶Rō.Adulātium iam susurros atqꝫ obtrectantiū iurgia euasisti diuersimodum sed par malum:nisi ꝙ aliquanto virilius est iurgijs ꝙ̄ blanditijs adhibere aures.Illis nanqꝫ medicamentuz aliquando his uenenum inest semper. Illud ergo sepe mordendo sanat:hoc mulcendo inquinat:atqꝫ ita peior est falsus amor vo odio. ¶Do.Amisi auditum. ¶Rō. Jam quod ars Ulyxi prestitisse fertur:tibi uel natura prestitit uel casus aliquis:ut si sirenum cantus surda tutus aure pertranseas:felicez te si estimas:quot inde pericula penetrare in animū potuissent:quotqꝫ olim inde mēdacia:quot errores:quot demuz molestie subiere?¶Do.Au-
B ditum amisi.¶Rō.Philomenaz credo:uel citharam tibiasqꝫ non audies:sed nec rudentes itidem asellos:nec grunientes sues:nec ululantes lupos:nec latrantes canes:nec seuientes ursos:nec rugientes audies leones:nec gementes pueros:nec altercantes aniculas:nec postremo his omnib9 grauiores vndiqꝫ personātes stultorum risus ineptissimos ⁊ incōditos fletus ⁊ confusas uoces:quo nullus usqꝫ sonus inamenior. ¶Do. Auditu careo.¶Rō. Multiplicib9 ereptus es fraudibus. Nulla re crebrius falluntur homines ꝙ̄ uerbis.Nihil hinc periculi est surdo.¶Do.Obtorpuere aures mihi.¶Ratio.Periculosa pars corporis:precipueqꝫ pncipibus qui per illā adulatoruz flatib9 tumefacti sepe cuz populoꝝ risu suaqꝫ pernitie crepuere.¶Do.Auditus hebet.¶Rō.Si cuz alijs loqui phibitum est:tecū loquere:Ciceroniani memor illius:Qui secum loqui pōt:sermonem alterius nō regret:ꝙ̄uis ⁊ colloqui surdo quoqꝫ pmissum legēdo scilicet scribēdoqꝫ:cum antiqs nempe loquiť qui legit:⁊ cum posteris qui scribit:ad hec celestis philosophie libros ⁊ qui legit deum audit ⁊ qui orat alloquiť.In hoc quidem gemino colloquio nec lingua nec auribus opus est:sed oculis digitisqꝫ ac deuoto aio.Et hic igiť ut in multis nři cōsilium Ciceronis amplectimur:ut sicut cecus aurium:sic se surdos oculoꝝ subsidio consoletur. Tu pinde si audire homines non potes:scriptos ab hominibus libros lege:⁊ legendos ab hominibus libros scribe. Celum preterea ac terras ⁊ maria respice:horumqꝫ oium auctorem in silētio cōtēplare. Nil ad hoc surditas ista nocuerit:mul-
C tum fortasse profuerit.¶Do.Auditus me destituit.¶Ratio.Quibus tonis aut numeris diapēte cōstet aut diapason:quib9ue pportiones alie que tractanť a musicis nosce uel surdus pōt.Et ꝙ̄uis humane uocis fidiumqꝫ uel organi modos auribus nō audiat:si tamē causas animo tenet:delectationem intellectus haud dubie prefert auriuz uoluptati.Finge aūt ⁊ hos ipsos musicos nūeros surdo ignotos:modo virtutis numeri noti sint:seqꝫ in illis exerceat bene est:nil hic quoqꝫ surditas nocet.Melius enim multo est bonum fieri:ꝙ̄ doctū ⁊ si abūde doctus ac sapiens sit qsquis abūde bonus est:at qui malus idē ⁊ insipiēs ⁊ indoct9 oiuz licet que sub celo sūt eruditissim9 litterarū.¶Do. Auditus elanguit.¶Rō.Bene ꝙ hoc tibi prius non accidit ꝙ̄ fidem que auditu maxime constat acciperes illam habens.Quid quereris:seu quid queris?Si hominum cantus aut uolucrū non percipis:cantib9 cor intende celestibus:iternāqꝫ aurē deo applica.¶Do.Nō audio. ¶Rō. At cogita ⁊ dic tibi:Si non audio:qd seu ad me seu de me homines loquanť:Audiā quid loquatur in me dominus deus.Illi enim sepe bellum:hic loquiť pacem semper.¶Do.Nil penitus audio.¶Ratio. Multi silentium appetētes:longis peregrinationibus fatigati sunt:ut aliqbus abditis ⁊ semotis in locis quod cuperent inuenirent:Tu qd ab alijs operose queritur:ubi libet tecum habes:disce iam bono tuo uti:⁊ trāsacti memor strepit9 ueterūqꝫ tumultuum tandem incipe silentio delectari.

¶De tedio vite. Dia.XCVIII. ¶Do.
V Ite me tediū ingēs tenet.¶Rō.Ex pmissis ortū malum:quo nescio an vix aliud periculosius:quippe molestissimū per se desperationi quoqꝫ cōtiguuz atqꝫ ad illā via est:pro quo noiatim institutum est uestris in templis auxilium implorare felicium aiarum:que terrenis tedijs viculisqꝫ corporeis resolute celestib9 pfruunť gaudijs ac serenitate mētis eterna. ¶Do. Multa me vndiqꝫ vite tedia circūdāt.¶Rō.Propellenda tedia cogitationib9 letis ac spe bona ⁊ amicorum solatio:⁊ libroꝝ ⁊ delectationum honestarum alterna uarietate atqꝫ exercitijs iucundis:⁊ inertie fuga:sed in primis patiētia rerum ⁊ longanimitate inuicta:neqꝫ uel presentiū odio uel futuri desiderio nec metu deniqꝫ nec spe ulla anticipādus vite finis:quod stulti quidam ac miseri fecerunt:qui dum paupertatem viteqꝫ tedia ac labores temporales fugiūt:in eternos incidunt.Sine Ciceronem nostrum loqui:mortem Catonis hui9 ultimi suis in libris officialibus excusantez. Sine loqui Senecam:⁊ hanc ipsam miris laudibus celebrantem:⁊ multis in locis disputantez certis ex causis arcessendā manu mortē:uerior altera multoqꝫ melior Ciceroniana sentētia:qua ⁊ tibi ⁊ pijs oibus retinēdus est animus in custodia corporis:nec nisi iussu ei9 a quo ille uobis est dat9 ex hoium vita migranduz:ne scilicet assignatū munus diffugisse videamini:quin ⁊ illud e celo tibi etiaz dictū crede:nisi te deus is cuius est templum hoc omne quod conspicis istis te corporis custodijs liberauerit:huc tibi adit9 patere nō pōt.Et ad sūmaz caue ne aut ullo vnꝙ̄ vite tedio ita mortē cogites:ut occupare illā tibi licitū putes:aut ullo gaudio ita nō cogites:ut incautū illa aium iprouisa deijciat.

¶De grauitate corporis. Dia.XCIX. ¶Do.
G Rauis sum corpore.¶Ratio.Queri posses si ut uolueris ad uolatum:nō ut vir ad virtutem nat9 esses.¶Do.Graue corpus

⁊ inhabile est. ℂ Rō. Hāc querelā roscio dimitte atq; esopo: Tu si uel per artum circulū flecti: uel per funē aereum labi neqs: quid ad rem: Ito cum viris bonis gressu sobrio: gestus ac saltus histrionū sunt. Sapiētem ut in actibus: utq; in uerbis sic in incessu grauitas decet atq; modestia. ℂ Dolor. Graui corpe sum. ℂ Ratio. Hec grauedo vna comitū senectutis esse solet: ne qui illaz amiserit: hāc excludat: q̄uis interdū non etatis sed nature comes inueniat: Unde fit ut ⁊ iuuenes graues ⁊ seniculos agiles videamus. Ceterum ⁊ si graui sub corpore sepe animus leuis: ⁊ sub leui grauis habitet: corporis tamē atq; animi proportio quedaz parilitasq; si obuenerit: haud spernēda est. ℂ Do. Moles corporis ingens est. ℂ Rō. Nō minor q̄ nis inuisibilis animi moles ⁊ ꝯstātia: hanc illi obijce: nihil graue erit. ℂ Do. Mole corporea demergor. ℂ Rō. Agilitate mētis emerge: ⁊ illam extenuare ac discutere: laborādo stude: circuēūdo res multas ⁊ difficiles agēdo exercitio mētis ⁊ corporis exilio uoluptatum: pelle ocia: aresce negocijs: sperne libidines: odi inertiaz: curas ama: mollicie abijce: sectare duriciē: asperis delectare: cibo: potu: accubitu: sessione: intētione perpetua: sōno breui ac sollicito. ℂ Do. Mole corpea laboro. ℂ Rō. Alius ꝯtrario: alius alio laborat. Nullius sine labore vita agitur: sed quisquis suū nouit: alienū uel despicit uel ignorat. ℂ Do. Multū corporee molis excreuit. ℂ Rō. Si hominis nomē: qd mortale est animal: ab humo ducit: sic maxime hō erit multa humo obsitus: nō pōt tū sic celestē naturaz terrestris obruere quin ⁊ assurgat: nisi se surdam virtuti ⁊ male suadēti credulā prebeat uoluptati. ℂ Do. Graue corpus animū premit. ℂ Rō. Ipm collige animū ⁊ enormē sarcinam magno nisu perfer: ac cogita sepe celestia ingenia ex hoc fasce corporee molis erūpere: ⁊ mirā ad altitudinē peruenire. ℂ Do. Corporis onē pgrauor. ℂ Rō. Et si vinci nequeat natura: omni tamē studio enitere ut in dies ⁊ virib⁹ tuis accedat aliquid ⁊ sarcine detrabatur.

ℂ De grauis ingenij tarditate. Dia. C.

ℂ Do. T graui duroq; sum ingenio. ℂ Rō. Grauedo molestior: sed hec quoq; minuitur si diligēter intēderis. ℂ Do. At pigro obtusoq; sum ingenio. ℂ Rō. Quid tu igit huic morbo indignatione an lamentis succurrendū putas? Lōge alio remedio res eget: nō est idulgēdū somno: nō libidini: nō cibo: nō vino: nō inanibus fabulis: nō captāde excusationū cause: ⁊ reflexa in naturā culpe inertie succūbendū: sed vigilādū: cogitandū: suspirandū: anhelandū: enitēdū: assurgēdū incitāda vis animi: excutiendus torpor: propellēda segnities: abstinendū uoluptatibus: incūbēdū studijs. Nil tā graue qd nō leuet: nil taz durū qd non leniat: nil tā obtusum qd nō acuat: nil tam pigrum qd nō urgeat: nil deniq; tam defossum taq; obstrusum qd nō eruat: tam sopitū qd non excitet intētio. ℂ Do. Ingenio tardo suz. ℂ Rō. Qui uelocitatē ingenij laudē dicūt: tarditatē dicturos infamiā certe scio. Malim tamē ingeniū tardum ac modestū: q̄ uelox ⁊ preruptū: Nā ut inde non insignis glorie nec spes operū magnorū: ita hinc errorū grauiū ⁊ turpis ignominie met⁹ est: Tolerabili⁹ aūt multo est fieri inglorium q̄ infamē. ℂ Do.

Ingenio segni sum. ℂ Rō. Quod eqs segnib⁹ fieri solet stimulos adhibe: nō hinc tibi corporis excusatio sed laboris occasio data est. Sunt qui statim qd nō ultro puenerit deferendū putēt: tu pme insta contēde. Generosum animum difficultas erigit: alit labor: Illic maxime nitit: idq; pluris estimat ubi resistētie plus inuenerit. Factū studio ingeniosum Socratē legis disertūq; Demosthenem ⁊ q̄multis idem accidit: Singulare qdē nomē pauci occupant: rarior est fama q̄ meritū. ℂ Do. Ingenio hebes sū. ℂ Rō. Nō tibi profectus: iō spes erepta: sz idustrie iuenta necessitas. Gloriosi⁹ aūt tanto est studio prouehi q̄ natura: quanto satius pposito boni aliqd agere q̄ casu. ℂ Do. Ingenio tardo prorsus ⁊ inualido sum. ℂ Rō. Si litteris nō potes ad virtuti stude. Nemo nō ad illā satis ingeniosus ubi nō acumen querit sed uolūtas: ad quā quidā litteras nil pdesse: alij obesse ēt opinati sunt: Ideoq; desertis studijs in solitudines abiere: ⁊ eximie illis scientie loco fuit ignorātia litterarū de quoz iudicio pronūciare difficile est. Id de quo ꝯstat extremū accipe. Nemo te fallat: nec te vulgi stupor: nec stultorū uoces moueāt: Maius tutiusq; est virtute q̄ litteris claꝝ fieri. Itaq; semper illud optabile: sepe istud formidabile res ostēdit. Qz si ad virtutē animi litteraruz lux accesserit: tū demū consumatum quiddā atq; perfectum est: ea quidē si qua in rebus humanis potest esse perfectio. B

ℂ De inopi ⁊ infirma memoria. Dia. CI.

ℂ Do. Ed memoria inopi ⁊ infirma sum. ℂ Rō. A Est hec alia senectutis infamia haud uerior q̄ relique: sz ut uera sit: huic quoq; studij ope subuenias. ℂ Dolor. Memoria labascit. ℂ Rō. Adesto ne corruat ⁊ labentē iugi exercitatione sustenta. Fac quod muro ruinā minātī fieri solet: adhibe repagula opportunis locis ⁊ fragilez crebris ac ualidis adminiculis circūualla. ℂ Do. Memoria fluxa est. ℂ Rō. Diligētia ⁊ artificio illā stringe cunctis ingenij memorieq; defectib⁹ occurrit industria. Nil patit industria perire: nil minui. Hec est que philosophos ⁊ poetas senes virētissimo ingenio ac stilo: hec est q decrepitos oratores uoce solida ualidisq; laterib⁹ ac tenaci memoria seruare potest. Quod nisi sic esset: nunq̄ Solon: ⁊ quotidie discens aliquid senesceret: ⁊ supremū agens spiritū ad colloquiū assidētiū amicorū ex ipsa iam quasi morte consurgeret: Nō Chrysippus acutissimuz illud ac profundissimū uolumen ceptū iuuenis in extrema pficeret senectute: Non Homerus illa etate diuinū ⁊ celeste opus excuderet: Nō Simonides octuagesimo vite anno Pieriū in certamen iuuenili feruore animi senili autez maturitate descenderet: Non quarto ⁊ nonagesimo Isocrates ardēs illud opus ac mirabile: ⁊ prope cētesimū Sophocles tragici summū stili decus suam compleret Edipoden: Nō octogenario maior Cato nulla mutatione uocis aut lateruz: nullo memorie lapsu: uel in graui seipsuz accusatione defenderet: uel clarissimos oratores ultro ipse ad iudicium euocaret. ℂ Dolor. Infida memoria est. B ℂ Rō. Noli ergo illi fidere: sepe calculum secum pone: quicquid credideris confestiz exige: ⁊ quod cras facturus fueras nunc facito. Non est tuta dilatio: sic ex malis si quid boni potes elice. Fides

socij desidiã parit:diligentiã pfidia. ¶Do. Me-
moria pene nulla sum. ¶Rõ. Ea est rerũ cõditio
humanaꝝ:ut q pauciora meminerit minor illi fle-
tuũ causa sit ubi nec emẽdatio:nec penitẽtia utilis
locũ habet : qd superest aliud q̃ʒ obliuionis auxi-
lium?

A ¶De eloquentie defectu. Dia.CII. ¶Do.
Loquiũ deest. ¶Ratio. Altero querẽdi
e odij instrumẽto cares: nature beneficium
agnosce:q̃ ut magnũ tibi in ancipites reos
sic in te nõ paruũ fortune ius eripuit: Multi pro-
pter eloquentiã periere:Si hinc dubitas:utriusqʒ
eloquij principes interroga: Nam minoꝝ ob hãc
causam passim pereũtiũ plena sunt omnia. In qui-
bus idẽ ipse periculo qui excellẽtie est ꝑpior ac no
tior fama. Sunt quibꝰ obscurũ nomẽ ꝑpugnacu-
lũ est salutis. Finge aũt abesse periculũ desertis:
nunq̃ʒ abest labor. Nihil est in rebꝰ tam inane:pro
quo tanti labores tanteqʒ vigilie ultro suscipiant
flatus uolatilis sic exercet aium solida quasi ṽtus
in ṽbis sit. ¶Do. Eloquẽtie nihil est mihi. ¶Rõ.
Fortasse multũ securitatis:qδ nõ esset si eloquen-
tie multũ esset multorũ quoqʒ in quibꝰ ꝛ tuta forsi
tan ut vita:sic ꝛ tutior fama erit. ¶Do. Nihil est
eloquẽtie. ¶Rõ. Cura ut sapientie sit aliqd:ut in
nocẽtie:ut virtutis. Illa enim paucorum:hec sunt
oium. Non te insignis poetarũ:nõ te maior orato
rũ raritas trahat: Immo ṽo vide ut subito dictuʒ
mutẽ si te raritas allicit hoc age:hac ad illam itur
via. Indignũ quidẽ ut nihil melius:sic nil tã rariꝰ
virtute. Eloquentia ipsa quã paucorũ dixi: multo
est crebrior q̃ʒ virtꝰ:adeo:ꝙ oẽs possũt:oẽs negli-
gũt:quos pauci possunt oẽs appetunt:oẽs experi
B untur. ¶Do. Uerborũ inops suʒ. ¶Rõ. Rebus
intẽde animũ: In uerbis enim flatus ꝛ labor ꝛ elo
quiũ:i rebus quies:virtus ac felicitas. ¶Do. Lo
qui nescio. ¶Rõ. Multi que minus sciũt magis
agere gestiunt. Equitandi inscium equo impone:
vix illũ inde diuulseris: Te loquẽdi ignarũ saltem
pudor ad tacẽdũ cogat: ꝛ si loqui nescis quod alij
audiãt:disce loquẽtes alios audire. Non est minꝰ
artificiũ tacere q̃ʒ loqui cũ sit tutius atqʒ facilius.
¶Do. Nõ possuʒ exprimere qδ in corde ẽ. ¶Rõ
Si intellectu polles magnisqʒ ꝛ altis qui in aio
sunt sensibus:iucũda uox ꝛ uolubilis lingua non
suppetit:quiesce. Noli qδ infeliciter succedit retẽ
tare. Quid ergo? Bono tuo nõ tantum equanimi
ter sed lete utere:alienũ linque alijs neu linguam
stilũqʒ superuacuo atteras. Sine inq̃ʒ loqui alios
tu intellige:cũ secretior:cũ maior ex ingenio uolu-
ptas q̃ʒ ex eloquio percipit magisqʒ ꝯtinua ꝛ plus
quietis ꝛ inuidie minus habẽs. ¶Do. Corã mul
tis loqui pudor impedit. ¶Rõ. Magnis hoc vi-
ris accidisse notũ est frontis imbecillitate non vi-
tio lingue uel ingenij: Quod si cũ multis refugis:
at cum paucis ꝛ cũ vno loquere:ut clariores fate
ar cõciones dulciora eloquia non negabis: Si ne
id ipsum potes:ad te redi:tecũ loquere:qδ iam su
pra monui tuumqʒ domesticũ collocutor ẽ excita:
Semp ille quidẽ p̃sto est:nõ insidiatur: nõ irridet
nõ inuidet:non fastidit:non exactam atqʒ laborio
sam querit eloquẽtia:ꝯfabulationibus gaudet fa-
miliaribꝰ interruptisqʒ sermũculis. quin ꝛ multa se
pe loquenti silẽtio acquiescit. Disce tu illo teste cõ
tentus esse:qui nõ qualiter sed quid dicas: seu po

tius quid dicere uelis attẽdit. Disce tibi theatrum
honestissimũ medio pectoris extruere. Disce non
hominũ sed ueritatis applausũ optare: ꝛ aliqñ si-
ne strepitu gaudere:contemnatqʒ modestia quam
perfecta nõnunq̃ʒ extinguit eloquentia. Disce de-
niqʒ nõ ad põpã viuere:nõ ad põpã loqui:quo vix
maius malũ vita hoium habet. ¶Do. Blesi oris
sum. ¶Rõ. Fles ne aliquid tibi cõe cũ Moyse ta
li viro ꝛ tã dei amico? Atqui seu antiqua repetis
seu moderna circũspicis:ut multi occurrẽt blesi vi
ri optimi:multiqʒ disertissimi scelerati: sic perrari
quibus utrũqʒ contigerit singularis eloquentia ꝛ
excellens virtus.

¶De amissione lingue ꝛ loquele. Dia.CIII. ¶Do.
Uid ꝙ linguaʒ ac loquelaʒ ꝑdidi. ¶Rõ.
q Quid si securitatẽ ꝛ requiẽ inuenisti? Q̃ʒ
multos manu innoxios lingua pessunde-
dit? Est uoluptas stulta quidẽ sed cõmunis uolen
tiũ videri fecisse que hec faciunt:nec pñt. Mentitꝰ
est qui israeliticũ regẽ filiumqʒ eius occidisse se di
xit: ꝛ facti innocens mendacij penam luit ut peri-
culum cesset: Quantus est labor:loqui: respõde-
re:fabulari:fingere:comere uerba: sentẽtias libra
re cogitare quid ꝛ qualiter dicas:quanqʒ suauiter
aerẽ ṽberes: Ita enim uocem ipsam diffiniũt: qua
liter quoqʒ non linguam modo sed reliquum cor-
pus moueas: Nã ꝛ huc se porrigit ꝑs vna rhetori
ce q̃liter meditabũdus humi frontẽ defigas:quaʒ
quorsũ ue manũ porrigas:quo terrã ferias pede:
an nõ satis hec operosa ꝯcinitaſ ꝛ p̃repta pene mu
sicis opera ut dulciter sones angi:an non uere loq
labor ꝛ silentiũ quies? ¶Do. Nullatenus loqui
possuʒ. ¶Ratio. Que deficiẽte eloquẽtia dicebã
multa dignius perdita repetũtur lingua. Qñ igit
loqui nequis tace: ꝛ quod necessitas iubet uolẽs
facito. Quod ipsi qui loqui possunt sepe utiliꝰ face
rent:sepe dolẽt nõ fecisse. Tace inq̃ʒ neu te dãnum
pati putes:tacens cogita ꝛ quiescens tecuʒ loque
re:que meliora esse q̃ʒ perorare ne diserti quidem
negent. ¶Dolor. Mutus factus sum. ¶Rõ. Si
muti fuissent Cicero ꝛ Demosthenes diutius vi-
xissent ꝛ leuius obijssent. ¶Dolor. Lingue usum
omnem perdidi. ¶Ratio. Et mentiendi consuetu
dinem ꝛ fallendi artes ꝛ inimicitiarum queren-
deqʒ infamie instrumentum: Plures enim lingua
sunt q̃ʒ factis infames. Nulla pars corporis ad
nocendũ promptior:ad frenanduʒ difficilior. Me
rito ergo quasi magnum aliquid ac rarum protu-
lit ille qui dixit: Custodiam vias meas ne delin-
quã in lingua mea. Quod cũ sanctus qdã vir qui
ad discendũ sacras litteras accesserat:audiuisset:
abijsse dicitur:nec amplius audire uoluisse. Cũqʒ
post longum tempus preceptor suus illum admi-
rans sciscitaretur quid tam diu absens ceptũ opꝰ
omisisset: respondisse dicitur: ꝙ primum illud ei
uerbum sat superqʒ negocij attulisset: nec dum il-
lud vnũ oi studio posset implere. Hãc tibi custodi
am ꝛ hoc frenum seu a natura quidem seu a for-
tuna oblatum ne contempseris libensqʒ te regen-
dum prebe: ne ue contra tuam sortem calcitres.
¶Do. Linguam amisi. ¶Ratio. Nunc maxime
quod sapiens iubet:omni custodia serua cor tuum
e duabus custodijs ad vnam redactus: ꝛ dimi-
dia laboris parte liberatus facilius pauca custo-
dies ꝛ preciosa vigilantius. ¶Dolor. Linguam

perdidi. ¶ Ratio. In quibusdam paucis nobile ⁊ argutum membrum: in magna autem parte hominum nocens atqꝫ pestiferum: ⁊ quo multis caruisse sit melius. Sic non solum in seruo uerum cernitur: quod Satyricus ait: Lingua mali pars pessima serui: sed in plerisqꝫ etiam liberis quibus nihil peius dedit natura q̄ linguā. Bella: doli: adulteria: corrupteleqꝫ oēs pene cessarent: nisi lingua malum semen ⁊ spargeret ⁊ foueret. ¶ Do. Linguā perdidi. ¶ Rō. Si malā: lucratus es plurimum. Magne enim diuitie sunt: esse inopem malorum. Hec qui nō habet diues nascitur: at qui perdit diues fit: ⁊ nouo auctus censu perdendo inuenit qd inueniendo perdiderat. Qꝫ si bonam perdidisti: dico iterum: Cor conserua: amisisti quidem quo placeres hominibus: serua quo placeas deo: Cui si lingua non potes: corde loquere. Si enim de malis scriptum est: Labia dolosa in corde ⁊ corde locuti sunt: Cur non piorum in corde pia labia esse ⁊ ipsi corde etiam loqui possunt ubi sint aures dei? Uerumqꝫ sit quod alibi scribit idem: Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto. Nulla enim secretissimarum quoqꝫ cogitationum abscondita est deo: nec tacitos minus q̄ clamātes audit: Immo non est apud illum clamor altior uehemētiorqꝫ q̄ cordis clamor: ille silentio delectatur. Hunc clamorem compressis labijs promebat ille gregis primū: postmodum populi pastor famosissimus: qui audire meruit uocem dei dicentis sibi: Quid clamas ad me? Non loquebatur ⁊ clamabat: immo quidem loquebatur: sed corde. Sicut autem qui deum audit surdus non est: sic queꝫ deus audit non est mutus.

¶ De virtutis inopia. Dia. CIIII. ¶ Do.

a I virtutis inops sum. ¶ Rō. Uerū dānū iustus dolor: nisi ꝙ alie omnes inopie naturales aut fortuite ac violente esse possūt hec vna proculdubio uoluntaria est. Cetere nanqꝫ uel in corpore: uel in ingenio memoriaqꝫ: uel eloquio: seu externis in rebus sunt: que quidem omnia: non qualia exoptantur obueniunt: sed qualia cuiusqꝫ sors tulerit: hec vna aūt in uoluntate consistit quam pro arbitrio sibi quisqꝫ moderatur atqꝫ efficit. Neqꝫ vō alia potest esse homini bona uolūtas nisi quam vult is cuius illa est: qua ⁊ hoc ipm vult ⁊ quecunqꝫ vult alia: Alioquin si ut viriuꝫ utqꝫ ingenij siue eloquij siue opum defectus inuito accidit sic accideret uoluntatis: nec premio digna virtus nec supplicio digna esset iniquitas: Nunc autem non uoluntas uobis hec aut illa: sed huius atqꝫ illius electio ac libertas nascentibus data est que in bonum flexa bonos facit: in aduersum malos uti licet hac ut libet: ⁊ si ut libet bene uti liberat: haud dubie dei donum: ut male autem peruersitas sit uolentis: illud penitus non licet: ut non ⁊ uoluntas bona virtutis ⁊ mala vitij radix sit: atqꝫ ita virtutis inopiam non patitur nisi qui vult: quoniam prima ⁊ maxima pars virtutis est uelle. ¶ Do. Quid ꝙ virtuteꝫ uolo nec assequor. ¶ Ratio. Multi se id putant uelle quod nolunt: id nolle quod uolunt: sic quisqꝫ se fallit: seqꝫ boni auidum: non modo alijs: sed sibi etiam persuadere nititur: nec cuiqꝫ facilius persuadet q̄ delectabilis uera virtus falsa virtutis opinio sic delectat ut ⁊ populum ⁊ amicos fallere ⁊ falli insup dulce sit. ¶ Dolor. Scio me uelle nec posse ideo bonū fieri. ¶ Ratio. Ut sit ita: uelle non sufficit: desiderio opus est: eoqꝫ nō modico: sed uehementi. Uos autem mala uestra feruentissime cupitis: bona vultis tepidissime: vnde fit ut diuites multi sint: boni autem paucissimi. Nam quid miri est si citius ad optatū ardens intentio q̄ uoluntas lēta prouehit? ¶ Dolor. Uellem bonus esse si possem. ¶ Ratio. Stude nam poteris: ⁊ si bona fide vis esse iam incipe: sed segnitiem vita. Si enim minima rerum nō habentur gratis: quid de virtute speres: qua nil in rebus hominum maius est nil altius? Non tu illam quasi diuerticulum curarum. sed ut rectū atqꝫ vnicum iter ad felicitatem cogita: Uaca illi ⁊ insiste summo nisu totoqꝫ animi pondere: neqꝫ vō temporis particulam: ut iucundo quidam exercitio: sed ut ordinario vite officio: quod te beatum ⁊ nullius egentem rei faciet: Uniuersum tempus: omne studium impende: quod rebus sepe vilissimis impendisti: ⁊ ad memoriam refer illud sanuꝫ magisqꝫ efficax q̄ comptuꝫ uerbum Marci Uarronis ex satyrarum eius libro: Si quantū opere sumpsisti: inquit ut tuus pistor bonum faceret panē: eius duodecimam philosophie dedisses ipse bonus iampridem esses factus: quod sic accipias ueliꝫ: nō ut terrene philosophie que ex frequentatis actibus habitum spondet: cuius quanta sit promissi fides experti sciunt: sed celesti sapiētie sospitatrici optime: suisqꝫ cōsilijs atqꝫ auxilijs te virtutis: que ue per hanc queritur salutis debitoreꝫ statuas: sentiasqꝫ pia confessione grato animo quodqꝫ est scriptum: Nemo potest esse continēs nisi deus det: ⁊ hoc ipsum erat sapientie scire cuius esset hoc donum: tibi nominatim dictum credas atqꝫ ad omnem virtutem intelligas referenduꝫ. ¶ Dolor. Ualde quidem esse cupio nec sum bonus. ¶ Ratio. An ualde cupias res docebit. Intense uoluntatis indiciū perseuerantia est. Siue autem gratuitum dei donum virtus: ⁊ profecto eam largitor ille sydereus nisi constanter optantibus instanterqꝫ precantib⁹ vix tribuit: Siue in tanta re ulle sunt partes ingenij humani ⁊ cum intētione feruida res egeat: tuꝫ ⁊ continua eget ⁊ diuturna: Nā quod studio queritur repente non prouenit sic quocunqꝫ te uerteris perseueranti opus est animo. Omissis ergo neglectisqꝫ omnibus hic incumbe: idqꝫ fiet alacrius si memineris semperqꝫ descriptuꝫ ante oculos habueris: ad hoc vnum atqꝫ ad nihil aliud te uenisse in hanc terrenam habitationem: ⁊ hoc a te vnum exigi: ut virtutū gradibus celuꝫ petas: ita ut quicquid agis aliud uel superuacuū uel damnosuꝫ sit.

¶ De auaritia. Dial'. CV. ¶ Do.

a Uaritie stimulis urgeor. ¶ Ratio. Bene ais stimulis: Nam ⁊ querendarum opum cupiditates stimuli quidā: ⁊ quesite opes spine sunt. Ita enim illas uocat qui mentiri nescit Preclare vō diuitie que ⁊ querende torqueant ⁊ quesite. At si corpusculum: si naturam: si vite respicias breuitateꝫ videbis te frustra superuacuis curis angi ⁊ paucorum egentem multa desiderare. Insuperqꝫ dum querendis inhias parta non cernere: atqꝫ ita quodammodo querenda perdere: quo nihil est stultius. ¶ Dolor. Multa querendi

urgeor appetitu. ¶ Ratio. Nec aduertis ꝙ inter querēdū tempus ⁊ vita cui illa querebantur elabitur. Sic mira perplexitas incidit: dum vita abūdare videmini diuitijs indigetis: dumq; indigentia illa preterijt: superuenit altera: ⁊ diuitijs abūdātes indigetis vita. Nō hoc ignorabat ille Sapiēs ubi loquitur de eo parsimoniçante qui dicit: Inueniam requiem mihi ⁊ manducabo nunc de bonis meis solus: ⁊ nescit ꝙ tempus pretereat ⁊ relinquet omnia alijs ⁊ morietur. Et idem alibi: Qui aceruat iniuste: alijs congregat ⁊ in bonis illiꝰ aliꝰ luxuriabitur. O terribile dictum: sed cōmune quotidieq; se oculis ingerens: nec idcirco proficiēs in animis auarorum. Idē rursus: Auaro inquit: nihil est scelestius: ⁊ nihil est iniquius q̄ amare pecunias. Et ut scias quoniam vō omnia consonant ut ait Aristoteles: ecce ut ecclesiastico sapienti consonat secularis: Pecunie inquit Cicero fugiēda cupiditas: Nihil est enim tā angusti animi tanq; parui q̄ amare diuitias.

¶ De inuidia actiue. Dial'.CVI. ¶ Do.

A i Nuideo. ¶ Ratio. Superior affectꝰ ut bene tibi esset optabat: hic ut male sit alijs: tanto hic illo ⁊ auaritia peior liuor. Bene ergo sapiēs idē de quo modo dicebā: Nequaз inquit est oculus liuidi: Insatiabilis oculus cupidi. ¶ Do. Inuidia torqueor. ¶ Rō. Inuidia Siculi nō inuenere tyrāni maius tormentū: Flaccus ait: Idq; ad uestros tyrānos pestilēti austro impellente translatum est. ¶ Do. Inuidia crucior. ¶ Rō. Simul ⁊ peccas ⁊ plecteris expedita iustitia.

B ¶ Do. Felicitas vicini mihi parit inuidiā. ¶ Rō. Credo hercle: nemo uestruз regi Parthorum aut Persarū inuidet: nec illi quidē uobis: fuit qn̄ vicissim inuidebatis: quia vicinitateз faciebat imperij magnitudo. Sed an nō satis est proprijs malis angi que tam multa sunt: nisi ⁊ aliena bona uos crucient: vndiq; miseri ⁊ insani? ¶ Do. Vicinis inuideo. ¶ Rō. Tritus mos: inuidia lippa est: longinqua non videt: vicinitas atq; prosperitas inuidie sunt parentes. ¶ Dolor. Inuideo alienis bonis. ¶ Ratio. Si es inuidus ⁊ pusillanimis sis oportet: omnibꝰ ex vitijs nullū pigrius inuidia: altos in animos nō ascendit: nullū quoq; miserius: Itaq; reliqua omnia bonum aliquod lз falsum presupponunt: hec solis malis pascit̃ ⁊ torquet̃ bonis: ⁊ quod alijs optat iam sibi habet maluз. Alexandri ergo Macedonis dictū placet: Inuidos homīes nil esse aliud q̄ tormēta seu tortores suos ꝓprios leuis adolescentis uerbū graue.

¶ De ira. Dia.CVII. ¶ Do.

A f Ed irascor. ¶ Ratio. Ego aduersus opem polliceor non vitijs: nō fortuita enim illa sed uoluntaria sunt ⁊ in uestra potestate: quis te igitur cogit irasci? ¶ Dolor. Irascor offensus. ¶ Rō. Is fortasse qui offendisse te arguit̃ se offensum absq; te queritur: Non tantum est offēsarum: quantum insolentie. ¶ Dolor. Ira estuo. ¶ Ratio. Furis ergo: Ira furor breuis est: inquit Flaccus: Fit aūt a plerisq; mala cōsuetudine ⁊ impatientia longus furor. Ennius autem iraз initiū dixit insanie: cum plerisq; nimis illam sequētibus finis ⁊ insanie sit ⁊ vite. Siquidē hec etiam pestis ut superior: ⁊ si sepe alios: semper tamē ante alios possessorem suum torquet ⁊ cruciat: ut mirer vnde quibusdam videri potuerit: huic nescio qd mel le dulcius inesse: habet fortasse ultio dulce aliqd efferum inhumanuз: ira nihil nisi amarum habet. ¶ Do. Irascor ob iniurias. ¶ Rō. Vix iracūdus vnq̄; adeo quisq̄; fuit: ut nulla re lacessitus irasceretur: nisi forte Celius senator iracundissimus ille mortalium: qui clienti suo in omnibus sibi consentienti atq; omnia consitenti: irascens exclamauit: Dic aliquid contra ut simus duo: Durū caput qualiter tulisset iniurias qui obsequium non ferebat? ¶ Dolor. Irascor quia offendor. ¶ Ratio. Hac in parte vulgo plurimuз erratur: Queruntur cause finguntur offense: inq; hisipsis que uere sunt cause ire modus exciditur. In omnibus peccatis uelū aliquod excusationis obtenditur: ⁊ est excusatio ipsa peccatum: Tu quia non tibi: ut deo paret̃ irasceris: ⁊ tamē deus ipse quotidie uerbis ac rebus offenditur nec semper irascitur: uos omne uerbulum casu elapsum ad iniuriam capitalem trahitis impatiens genus. ¶ Dolor. Irascor sic meritis. ¶ Ratio. Si de te quidem male: si de republica: modo non ira sed iustitia illa sit optime: Et ad summam mordicus: ut dici solet: Ciceronianū illō est tenendum: Ira procul ut absit cum qua nihil recte fieri: nihil considerate potest. Iure ergo laudatur Archyte Tarentini dictum: ⁊ Platonis amici sui factum: quorum primus duз se studijs debito possessiones suas culpa villici destructas aspiceret: in eum uersus Sumerē inquit ex te deditas penas nisi tibi iratus essem. Alter iratus seruo: non impuneз dimisit ut Archytas: sed amico commisit ut suppliciū exigeret: ueritꝰ ne se ire impetus quo nō deceret impelleret. Hec horumq; similia frenare iram debent: ne sequaces suos ut solita est in infamiam clademq; precipitet.

¶ De Gula. Dia.CVIII. ¶ Do.

g Ula uellicor. ¶ Ratio. Dixi iā his medemur que inuitis accidunt: Nam quis spōte egrotantibus medeatur? ¶ Dolor. Gula sollicitor. ¶ Ratio. Proprie id quidem: Nulla res tam vilis tam sollicitos uos habet: Stupor ⁊ pudor est cogitare q̊ se humanū iclinat igeniū ad maiora creatum: nisi respueret terrarum tractus celiq; ⁊ maris abdita penetratis: Meditati estis retia ⁊ hamos ⁊ viscum ⁊ laqueos ⁊ rapaces uolucres imperio parere ⁊ predari uobis docuistis ad nil aliud nisi ut gule satisfiat: quam non modo explendo sed onerando fatigatis: ⁊ angustū uentrem uaria arte laxatis ac premitis obsequendo: cui aliquanto utilior fames esset: utilissima vō sobrietas ⁊ fedo illi ac misero sacculo simulq; ⁊ siluis ⁊ nubibus ⁊ fluctibus pacem linquens: Ita tamen eunt res: hic est mors nobilium ante alios he sunt artes que liberales fuerant mechanice euasere: ipsiq; qui bellorum duces ac philosophi ac rectores urbium ac patres patrie esse solent: uenatores atq; aucupes facti sunt: utq; intelligas nullaз esse reliquam spem salutis. Nobilitati tribuitur quod est gule: aut ꝓculdubio uanitatis. Hoc ma-

lum nullo meliuſ modo ꝙ generoſa quadam indignatione: ꝛ rei ipſius extimatione contunditur: uel ſenſiꝫ ut Ciceroni placuit: uel repẽte: ut Ariſtoteli viſum eſt. Multum confert cogitatio exitus quod cum omnibus vitijſ ſit cõmune: tamen huic proprium atq̧ luxurie.

¶ De torpore animi. Dia.CIX. ¶ Dolor.

t Torpeo in agendis. ¶ Ratio. Quis miretur ſi poſt gule ſtudium pregrauatum corpuſculum animi torpor obrepat? ¶ Do. Animi aggrauor torpore. ¶ Rõ. Torpor hic ex imperfecta uoluntate oritur: mox ut bonũ uelle ceperis ardor erit atq̧ impetus: qui cum ad multa ſit peſſimus eſt optimus ad virtuteꝫ. ¶ Dolor. Torpeo ꝛ ad bona opera lentus aſſurgo. ¶ Ratio. Eſt torpor quidam animis obſitus: nec minuſ ardor quidam generoſa pars aie: ſed ꝛ hic ardor accendetur ꝛ ille torpor excutitur fuga tẽporis intellecta: que tanta eſt: ut vix metiri eam q̃uis celer animus poſſit: ꝛ ſpecie virtutis adamata: que talis eſt ut ſi corporeis oculis cerni poſſet: quod vult Plato: mirum ſui amorẽ paritura eſſet. Hinc te amor igitur: illinc metus excitet: utraq̧ res in ſomnis: neq̧ qui amat eniꝫ neq̧ qui metuit torpere ſolet: ꝛ tamen hocipſum ne torpor ſoporq̧ uos noxius premat: ad diuinas laudes ſurgentes nocte precamini: non eſt ſomno locus aut inertie: ubi uos hinc mors territat: hic honeſtas allicit. Quis enim inter magna pericula magnaq̧ premia conſopit? Ubi ad iſta reſpexeris: redibit vigor ad animum: fugiet ſomnus ab oculis cogitantis quantũ nunc etiam ſuperet imperfecti: quantum tranſierit ocioſi: quod ga non ſit: lõgas etates inutiles effluxiſſe conſpicimus ꝛ ſenes attonitos ac ſtupẽtes dicere: quid hic in tot annis egimus? Comedimus: bibimus: dormiuimus: ſero tandem experrecti ſumus. Cuiꝰ mali precipua cauſa eſt torpor iſte quẽ quereris abigẽdus in tempore ſtimulis induſtrie freno prouidentie: ne cunctando ad inglorium finem cum multitudine rapiaris.

¶ De luxuria. Dia.CX. ¶ Do.

a e Eſtu quatior libidinum. ¶ Ratio. Atqui libidinem torpor gignit: gula autem illam parit: Quid miri igitur filiam poſt parentes ſequi? Gulam certe ꝛ luxuriaꝫ communes uobis eſſe cum beluis: maximeq̧ beſtialem vitaꝫ ueſtram facere ſapientibus viſum eſt: Itaq̧ cum ſint alia grauiora mala: nullũ villius. ¶ Do. Libidine rapior. ¶ Ratio. Quonam vo niſi ad mortem anime ꝛ corporis ꝛ infamem notam feramq̧ penitentiam ꝛ fortaſſe inutilẽ? I nunc igiẽ ꝛ raptantẽ ſequere: que te tales raptet ad exitus. Cogita auteꝫ innumerabiliuꝫ caſus miſerabiles ac famoſos: nõ modo ſingularium hominum: ſed urbium ꝛ regnorum: qui tibi partim viſu: partim auditu ꝛ maxime lectione debent eſſe notiſſimi: raptãti nequaq̃: ut arbitror: manum dabis. Audi enim gd hinc doctiſſimi viri ſenſerint ac ſcripſerint. Uoluptates ait Cicero blãdiſſime domine maiores partes animi a virtute detorquẽt. In hoc inquit Seneca noſ complectuntur ut ſtrãgulent: non aliter ergo q̃ latrunculi viatoribus inſidiantes eoſq̧ ſeducentes ac perimẽtes declinande ſunt. In quod ualde proderit: ſi illud preclariſſime apud Liuium a Scipione Africano dictum Maſaniſſe dictũ ſibi quiſquis hac peſte laborabit accipiat: Uince iquit animum: caue deformes: Multa bona vno vitio ꝛ tot meritorum gratiam maiore culpa q̃ꝫ cauſa culpe eſt corrũpas. Idq̧ facilius fiet: ſiquis acriter rei vilitatem obſcenitatem: breuitatem: finem cogitet at longum dedecus horeq̧ fugacis forſitan aut monti vnius illecebras multorum annorum penitentia uel eterno fortaſſe ſupplicio puniendas.

¶ De ſuperbia. Dia.CXI. ¶ Do.

f Superbia extollor. ¶ Ratio. Quid ſuperbis autem terra ꝛ cinis? Tu ne tantorum malorum faſce obrutus atq̧ oppreſſus extolleris: qui ſi te omnibus malis explicitus virtutem omnium alis euectus attolleres: hoc vno bona omnia corrupiſſes. Nihil eſt eniꝫ odioſius deo q̃ꝫ ſuperbia: Per hanc eniꝫ ille pulcherrimus creatus raptim corruit per quam tu peccator vis aſcendere. Si ſic illi ob id vnum accidit: quid per hoc alijs culpis adiectum tibi euenturum arbitraris malum ſarcinis tuis cumulum ſuperimpoſuiſti. a
¶ Dolor. Superbia uehor. ¶ Ratio. Cur queſo an non te mortalẽ: an non aſſidue fatiſcentem: an non peccatorem: an non mille caſibus expoſituꝫ: an non morti obnoxium incerte: an non deniq̧ te miſerum meminiſti: ꝛ non famoſiſſimũ illud Homericuꝫ audiuiſti: Nihil miſerius terra nutrit homine? Scire uelim quid te horum potiſſime ad ſuperbiã cohortaẽ an fragilitas membrorum exercituſq̧ morborũ: an vite breuitas: an cecitas animi inter ſpes uaniſſimas metuſq̧ perpetuos fluctuãtis: an preteritorũ obliuio: an ignorãtia futurorũ ac preſentiũ: an hoſtiũ inſidie: an mortes amicorũ an aduerſitas perſeuerans: an fugitiua proſperitas? He nõ alie uobis ſunt ad ſuperbiaꝫ ſcale: his aſcenditis ad ruinam. At qui cetera hominum pericula: ꝛ ſi iniuſtam aliquam: tamen excuſationem ſuperbia ꝛ inuidia nullam habent. ¶ Dolor. Doleo me ſuperbuꝫ. ¶ Ratio. De peccato dolere primus ad ſalutẽ gradus eſt. Et ſicut ſuperbia eſt extollere ſic humilitas eſt dolere ſeq̧ ſubmittere: qꝺ quidẽ facile factu erit mox ut oculos in teipſuꝫ tota intentione reflexeris: quod cum ita ſit: nolo tibi nec oportet librorum partes ſcriptas aduerſus peccata congerere hoc ſatis eſt cuncta arbitrij tui eſſe deſitura ilico ut bona fide uolueris: utq̧ aiunt receptui contineris teq̧ ad tua ſigna conuerteris: quod ad preſens malum attinet. Unum illud adiecerim: Superbiam eſſe egritudinem miſeroruꝫ ac ſtultorum: Tales nempe ſunt haud dubie qui ſuperbiunt: Neq̧ enim aliter ſuperbirent: neq̧ vo ſine cauſa in libro Sapientie ſcriptũ eſt: Omnes inſipientes ꝛ infelices ſupra modũ anime ſue ſuperbi ſunt. Certe anime ſue ſi ſaperẽt modus erat humiliari conditionis imbecillitate cognita. Sic enim eodem libro ſcriptum legis: Rex hodie eſt ꝛ cras morietur. Cum enim moritur homo: hereditabit ſerpentes ꝛ beſtias ꝛ uermes. Initium ſupbie hominis apoſtatare a deo: quoniam ab eo qui fecit illum receſſit: quoniam initium omnis pecca-

ti superbia est. Nota sunt reliqua: quibus acriter circũspectis monstrũ est sṗbus homũcio.

¶ De Febribus. Dia.CXII. ¶ Do.

A Febribus estuo. ¶ Ratio. Estus hic aut tẽpore finiendus aut frigore: utrumuis fecerit bene erit. ¶ Dolor. Febribus urgeor. ¶ Ratio. Omnis hic contra naturaꝫ motus plus habet ĩpetꝰ q̃ diuturnitatis ⁊ sepe duoꝝ facit alterũ aut corpꝰ expurgat: aut aiaꝫ absoluit. ¶ Do. Febribꝰ teneor. ¶ Rõ. Nõ longũ teneberis expecta. Cito te uel sanum oportet esse uel liberum: utrũqꝫ optimum. ¶ Dolor. Febribus laboro. ¶ Ratio. Ilico requiesces: Natura cuꝫ morte confligit: operire exituꝫ duelli: prope est hora uel hinc te morbo uel omnibus exemptura. ¶ Dolor. Febribus ardeo. ¶ Ratio. Minus mali est corpus ardere q̃ animum de quo precedentes tue septem proxime sunt querele: Quid si ardor alterіꝰ salubris est alteri? Quid si hic ardor q̃uis asper optabilis est? Quantum deniqꝫ boni est presentis vite mala breui gustu perennis admonere supplicij ut infinitas amaritudines declinare studeant qui tam grauiter paucis horis amariuscula tolerãt: atqꝫ his angustijs discant illas euadere: quibus nec phisicus nec herba medebitur: nec dies creticus nec mors

B quidem. ¶ Dolor. Febribus uror. ¶ Ratio. Uermiuꝫ cibus excoquitur: Fer te alijs uriꝫ cui totiẽs alia usta sunt ⁊ de supplicio consilium cape ex quibusdam malis remedia conflantur: Sepe paruus dolor ac presens ut uenturis ac grauibus occurreretur admonuit: fitqꝫ vtilis qui molestus erat. Felix incẽdiuꝫ breue quod eterni refrigerij causa est. ¶ Dolor. Febribus exerceor. ¶ Rõ. Eris iam bone ualitudinis estimator idoneus. Uos eniꝫ homines dei dona nisi amissa uel intermissa nõ noscitis ingratum genus. ¶ Dolor. Febre ueror importuna. ¶ Ratio. Diu simul esse nõ potestis. Nemo diu ardet: aut illa te deseret: aut tu illam.

¶ De dolore iliaco atqꝫ extasi. Dia.CXIII. ¶ Do.

A Iliacum patior dolorem. ¶ Ratio. Sperare incipe: quandoquidem quod taꝫ tristius metuas nil est. Sicut autem ad extrema gaudij peruenisse principiũ gaudij sit oportet. Contrariorum hec lex est: Alterum ex alterius fine oritur. ¶ Dolor. Dolore torqueor iliaco. ¶ Ratio. Spes est fateor acerba solatij: nil acerbius pati posse. ¶ Dolor. Iliaco crucior dolore. ¶ Ratio. Qui dolet ac metuit ille miser est: vndiqꝫ tibi pars altera miserie metus eripitur: Nam quid oro metuat qui ipsam que ab omnibus preqꝫ omnibus metuitur mortem sperat? ¶ Dolor. Iliaco dolore discrutior. ¶ Ratio. Disce viuens mori quodqꝫ non nisi semel fit sepius experire: facies securius tandem semel quod tam sepe temptaueris nihil enim noui facies: simillimus dolor iliacus morti ẽ nisi ꝙ mors facilior breuiorqꝫ: ut qui hũc fortiter tulit: nisi metus alter interueniat multo illam fortius sit laturus. ¶ Dolor. Dolore rumpor

B iliaco. ¶ Ratio. Magnitudo ipsa doloris finem spondet: Nemo enim diu moritur. ¶ Do. Quid ꝙ dolor extasim parit? ¶ Ratio. Longos febriũ dolores breui transigi suspirio. ¶ Dolor. Aduentare extasim intelligo. ¶ Ratio. Uix id quideꝫ intelligere est: Nam ⁊ repente aduenit ⁊ presens intellectum viribus suis priuat. ¶ Dolor. Linqui animo incipio. ¶ Ratio. O felix qui rem necessariam: utqꝫ aiunt durissimam sine sensu sis obiturus. ¶ Dolor. Sepe extasiꝫ incurro. ¶ Ratio. Sepe mortuꝰ reuiuiscis. ¶ Dolor. Sepe extasiꝫ mortiferam experior. ¶ Ratio. Hanc plusq̃ semel experiri nequis. Nemo enim plus q̃ semel moritur. Quod autem optimum mortis genus esset inter doctos ac preclaros viros aliquando quesituꝫ est ubi Julius Cesar interfuit summus vir ⁊ imperio ⁊ doctrina: qui ⁊ ipse tempore extremo: ut de illo scriptum est repente linqui animo solebat: quam questionem ille sic absoluit: ut repentinum atqꝫ inopinum interitum commodissimum diffiniret. Que sententia ⁊ si pietati uereqꝫ religioni fortassis asperior videatur: sic tamen ⁊ cuilibet sapienti ⁊ presertim pio uereqꝫ religioso viuendũ est: ut sibi nil repentinum aut subitum esse possit: ⁊ si quid tale incidat animo: celeritas ipsa non noceat ⁊ prosit corpori.

¶ De totius corporis dolore ac languore uario. Dia.CXIII. ¶ Do.

Toto corpore langueo. ¶ Ratio. Si non languet hospes corporis animus bene est quicquid tuguriolo suo eueniat saluus erit. ¶ Dolor. Toto corpore crucior ingens malum. ¶ Ratio. Stoici vnum in rebus omnibꝰ humanis bonum dicunt virtutem. Et q̃uis alij aliter: hec uerior tamen viriliorqꝫ sententia visa est cui cõsequens est: vnũquodqꝫ qd̃ huic bono obijcitur malum esse vitium: quo fit ut dolor corporis molestissimus sit maluꝫ tñ utiqꝫ non sit. ¶ Dolor. Mei mihi misero ego torqueor: tu disputas philosophice fabelle. ¶ Ratio. Iure te miserum dicis: uel hoc ipso ꝙ humane vite regulas fabellas uocas. ¶ Dolor. Sonora hec in scholis famosa per libros: sed nec eculeos nec egrotantium ascensura grabatulos dicuntur scribunturqꝫ facilius q̃ probantur. ¶ Ratio. Immo vo ⁊ ad dolorẽ ⁊ ad egritudinem ⁊ ad mortem prosunt: sed non omnibus quippe que non omnium insedere pectoribus: ⁊ profecto quibus credita non sunt salubria eẽ non possunt. ¶ Dolor. Heu ego crucior tu disputas. ¶ Rõ. Iste tuus dolor necessario aut lentus erit aut intensus: atqꝫ ita uel facilem uel breuem patiẽtiam requirit. ¶ Dolor. Mei mihi summo crucior dolore. ¶ Ratio. Si summus: nempe breuis est dolor: parce gemitibus aut fugiet aut fugiat est necesse: Sit utriusqꝫ libertas in foribus interim forti animo ferre mortalia speciosum ac virile est. ¶ Dolor. Speciosum dictu fateor factu ne possibile quidem reor. ¶ Ratio. Nõ impossibilitas rerum est sed mollicies hominum que virtutis innumeros desertores fecit: ⁊ faciet dum omne difficile tanq̃ impossibile respuitur: virtus perijt cuiꝰ materia difficultas quideꝫ sed honesta est. ¶ Dolor. Sumus homines non dij ⁊ moribunda corpuscula vim doloris ferre non ualent. ¶ Ratio. Fragilia corpora humana non negem usqꝫ adeo qn usqꝫ ad tolerantiã omnis aduersi sat virium habitura

ſint:niſi maioꝛ multo eſſet infirmitas animorum. Illa eſt que viro indignos eiulatus: ⁊ muliebꝛes atq̄ humiles uoces elicit. Quid eſt enim oro te: cur impoſſibile homini cenſeas:quod ſepe olim ⁊ potuiſſe vides hominē ⁊ feciſſe? ℭ Do. Heu mihi rurſus ad hiſtorias uocoꝛ ⁊ in medio doloruȝ eſtu vix pꝛeſentium: vix mei ipſius memoꝛ ad memoriam pꝛotrahoꝛ antiquorum. ℭ Ratio. An non ergo clarorum recoꝛdatio virorum qui ſimilia foꝛtiter paſſi ſunt magnum affert in omni rerum aſperitate ſolatium ⁊ lenimen? ℭ Doloꝛ. Sentio ad imitandum rariſſimos hoꝛtaris:glorioſa conſilia ſed alta nimium ſupꝛaq̄ hominez. ℭ Ratio. Quid ſupꝛa hominem dicis non deorum tibi ſed hominuȝ rationes:hominumq̄ exēpla ꝓponimus. ℭ Doloꝛ. Hominum fateoꝛ ſed paucorum: eſtq̄ ultima ⁊ exacta raritas nullitati pꝛoxima: Non multum inter Phenicem ⁊ Chimeram intereſſe dixerim: Illos ſequoꝛ qui Chimeram nihil eſſe uolūt: apō alios nāq̄ Sicilie mons eſt. ℭ Ratio. Quaſi vō imitandus tibi pꝛoponatur Phenix ⁊ nō acies virorum:que quo rarioꝛ: eo dignioꝛ cui ſimilis fieri uelis:quiſquis raros ſequi negliget rarus eſſe vir non poterit. ℭ Doloꝛ. Uideo vnum ex paucis fieri iubes:vnus ex multis ſuȝ. ℭ Ratio. Pꝛope nullum te maluerim q̄ȝ ex multis vnum: Neſcio enim an non eſſe:an ſtultum eſſe ſit melius: Atqui plurimorum idem ⁊ ſtultorum e numero ſit opoꝛtet. ℭ Do. Ego vō nil peius eſſe q̄ȝ nil eſſe ſcio. ℭ Ratio. Neſcis quid mali ſit eſſe aliquid nec eſſe quod debeas. ℭ Doloꝛ. Ita hoc dicis: quaſi quod vni foꝛte accidit:debitum ſit omnibus:idq̄ ad omneſ trahi uelis. ℭ Ratio. Male ais foꝛte: virtus eniȝ non foꝛtuita ſed deliberatiua pꝛoꝛſus ⁊ electiua eſt non caſu equidez querenda ſed ſtudio. Neq̄ ego quod vni caſus dedit:ad cunctos:ſed quod virtuſ multis tribuit ad vnum traho:ad omnes tractura libentius ſed in vno etiam defatigoꝛ. ℭ Doloꝛ. At non omnia poſſumus omnes. ℭ Ratio. Non poeticum modo ſed paſtorium eſt uerbum: Scio: ſed te poſſe aliquid quod non omnes poſſint imo iam potes uelle cupio. ℭ Doloꝛ. Quid heu miſerum inquietas: nonne ſatis igitur toꝛquet doloꝛ? ℭ Ratio. Quietem potius afferre ⁊ hunc tibi toꝛtorem auferre meditoꝛ:quod niſi tu qui potes manum dederis:ſola non poſſuȝ. ℭ Doloꝛ. Pape:qd hoc eſt quod me poſſe ais:an poſſum dolorem nō ſentire quem ſentio:aut malum negare quod peſſimum experioꝛ? ℭ Ratio. Pꝛimum non requiro: obſtat enim natura:alterum ne impetrem:non natura:non ueritas:erroꝛ ſolus obſtiterit. ℭ Doloꝛ. Pꝛoh ſuperi:quoꝛſum hec inania que philoſophica dicitis ſcio plane dolorem non eſſe animi vitiū ſed coꝛporis. Scio dolorem aliud eſſe q̄ȝ ꝑfidiam dolere aliud q̄ȝ furari: hec me ut noua ne doceas ſatis magnum: ⁊ ſi nil aliud addideris: per ſe doloꝛ malum:cuius ego non noſcendi conſilio ſed ferendi ſeu ꝙ malim depellendi egeo:noui enim noſcemq̄ utinam minus quid eſt doloꝛ. ℭ Rō. Et ego dolorem rem acerbam ſcio:immitem hoꝛridā amaram:triſtem:nature aduerſam:ſenſibus odioſam:ſed que virtutis ope non dico dulceſcere: qō epicurus dixit:ſecum ipſe diſſentiēs:ſed leniri frāgiq̄:foꝛſq̄ etiā ſi uera aīum virtus armauerit aut

ſentiri partius aut quodāmodo nec ſentiri quidez poſſit. ℭ Doloꝛ. Armatus an inermis ego doloreȝ ualde ſentio ⁊ malum grande pꝛofiteoꝛ. ℭ Ratio Pꝛofeſſionem aliam ex te optabam. ℭ Doloꝛ. Si rurſus ad ſpecioſa retrahimur:delectāt aures uerba magnifica:ſed uera animum:quid ſi doloꝛ eniȝ coꝛporiſ animi patiētia maioꝛ ſit? ℭ Ratio. Quid ſi nulle coꝛpis uel illecebꝛe uel moleſtie:nulli angores ſtantis atq̄ obſtantis animi viribus pares ſunt? Quid ſi in omni luctamine modo non uolēs terga dederit:ſed toto niſu ac bona fide reſiſterit: ſemper animus ſuperioꝛ fuit:ſemper abijt victoꝛ? ℭ Doloꝛ. Quid vō ſi doloris intolerantiam moꝛbi feditas grauat ⁊ faſtidium ⁊ pudoꝛ. Quid ſi lepꝛa putre coꝛpus ac miſeruȝ inuaſit? Quid hic mihi ſermo tuus iſte contulerit? ℭ Ratio. Multum ſane ni reſpuis oſtendet tibi te qui cuncta reſpiciens:te non vides:iubebit meminiſſe terreū ⁊ moꝛtale coꝛpuſculum tibi eſſe non aereuȝ neq̄ eternū: nec mirari quidem opoꝛtere nec indignari ſi putredo in terram ſuam: ſi in ſedem fluxerit eſſe hominis:mentem ⁊ ſupꝛema eius ni rebellent ad felicitatem perpetuitatemq̄ diſpoſitam: eiuſdem partes infimas ⁊ moꝛti obnoxias ⁊ omnis miſerie capaces:Seu lepꝛa igitur ſeu epilentia: ſeu qd his turpius aut triſtius inciderit: cogitandū tibi acriter in miſeriarum uaſculum deſcendiſſe:quod ſuū erat deſtinatumq̄ illi figulo ab eterno:contra quē lutea uaſa ne murmurent admonentur: ꝙ illud in honorem:hoc in contumeliam: uerum cuncta fragilia finxerit atq̄ moꝛtalia. ℭ Doloꝛ. Ergo ego:te conſule ſine murmure ⁊ gemitu lepꝛam feram. ℭ Ratio. Plane me cōſule atq̄ auctore:cui ſi oſtēderis murmur aut gemitum utilē tibi leuamenq̄ aliquod mali eſſe uerſis ultro conſilijs utrūq̄ permiſerim ſeu iuſſerim: Q; ſi indignatio ⁊ querele nil aliud q̄ȝ acceſſio mali ſunt: quid moꝛbo coꝛporis addere animi moꝛbum iuuat teq̄ miſeriorem flendo facere ⁊ illum tibi foꝛſan infeſtiorem qui labores hominum ex alto videt:patientiamq̄ conſiderat:quam aut remedio cōpenſet aut p̄mio? An vō aduerſus oēs coꝛporeas peſtes:ſȝ quoniā nominatim vnam defles parum ſolatij:contra hanc ipſam eſt noſſe lepꝛam ſuperficiei vitium uel coloris eſſe non ualitudinis aut integritatiſ ſenſuuȝ atq̄ membꝛorum:ut Auguſtino viſuȝ ſcimus:nec phiſici cōtradicunt:ſed ut cutem penetret artuſq̄ dilacerās in pꝛecoꝛdia ima deſcendat:quod feciſſe legiť Plotino ingenti platonico. In animam certe deſcēdere niſi ipſa conſenſerit non poteſt qua incolumi nō pluris extrinſecus coꝛporis ſui habitus apud illā erit q̄ȝ bene ualentem apud hoſpitē q̄ȝ hoſpitij foꝛte paries extimus uentis ac imbꝛibus ſcaber ſit. Quid ꝙ lepꝛa poſſeſſorem ſuum vulgo eripit conſoꝛtioq̄ hominum ſepe eorum quos ut fugeres recuſandum nihil nulliuſq̄ non auxilium implorandum erat ut ad calculū res redeat:multis illa coꝛpus tedijs implicans:multis animum explicuit. ℭ Doloꝛ. Heu quid credam rerum peſſima laudāti. ℭ Ratio. Rerum peſſima non coꝛporis ſed animi vitia moꝛbiq̄ ſūt:nec idcirco ego lepꝛā ſȝ equanimitatem ⁊ patientiam laudo: nec indignanter nimiumq̄ flebiliter ferre ſuadeo humanarū tuaȝ pꝛopꝛiam rerum ſoꝛtem:cum ſummo tibi p̄ſertim

imperatore ac philosopho Constantino scilicet ac
Plotino de quo modo diximus communem: Po
stremo ante oculos habere celi dominum non le
pꝛam odisse sed vitium: Eumqꝫ ipsum angelorum
iudicem atqꝫ hominum: de quo scriptum est: Ne-
qꝫ habitabit iuxta te malignus neqꝫ permanebūt
iniusti ante oculos tuos: non tamen lepꝛosos hoꝛ-
ruisse seu fugisse: sed illorum domos adijsse atqꝫ
conuiuijs interfuisse. ¶ Doloꝛ. Tu me uerbis su-
peras doloꝛ rebus: ego autē non philosophorū nu
gis hac in re sed sensib⁹ meis credo illi mihi qd re
nuncient scio. ¶ Ratio. Pꝛimum quidem philoso
phorum aliquot ut uere ais: nugis quas nec excu
sare possum nec negare: philosophie totius graui-
tas non perit: que in eo quod nūc agitur: ut in mul
tis laboranti anime vna in terris tuta ꝓculdubio
arx est: Deide nihil absurdius inter mihi amicos
q̄ꝫ sensuum fallaci iudicio uerum queri: ingenio ac
studio ueritas est querenda non sensibus. ¶ Do-
H loꝛ. Heu quid me crucias ꝛ dolori meo addis te-
dium: pꝛoferas remediū: iam nunq̄ꝫ tu: nunq̄ꝫ phi
losophia tecum faciet: ut non sentiam quod sentio.
¶ Ratio. Mos gerendus delicato ac fastidienti
egro permittendumqꝫ aliquid interduꝫ: quod per
se nociuum sed utentis desiderio fit utile. Itaqꝫ fa
cile patiar: ut si languoꝛ: si supplicium: si offensio
afflictioqꝫ coꝛporis mala sunt: que incōmoda stoi
cis dici videntur honestius ipse quoqꝫ doloꝛ hinc
oriens dici videriqꝫ malum: ꝛ si ita vis ingēs pos
sit: sed virtute superabile: Utqꝫ iā litigio uerbi ce-
dam: amicus noster Cicero nos reducet in gratiā.
Non enim dolorē inquit: dolorem esse nego: Cur
enim foꝛtitudo desideraretur? sed euꝫ oppꝛimi di-
co patiētia: si modo est aliquid patiētia: si nihil est:
quid exoꝛnamur philosophia: aut quid eius nomi
ne gloriosi sumus? Hec Cicero. Multa ibi pꝛete-
rea diuine contra hoc seu incommodum seu malū
in Tusculano suo: scilicet secunda luce disseruit qn
qꝫ dierum disputationes pari libꝛoruꝫ numero cō-
plexus: quem signasse tibi locum uolui: ualet enim
miris modis ad id quo nunc eges: maxime patien
tiam roburqꝫ animi: quo eneruato atqꝫ amisso: fal
se vulgi subeunt sententie: ꝛ indigni viro gemitus
I erumpunt. ¶ Doloꝛ. Nunc languori meo ꝓpius
adhibes manum docens ubi illa reperiam que in
hoc statu stoicorum opinionibus inhumanis ac sa
xeis potiora ꝛ mihi oppoꝛtuniora cōfido: q̄ꝫuis ꝛ
confidendo diffidam: quia duꝫ remedij auidus se
pe locum illum repeto ad tolerantiaꝫ doloris: nū
q̄ꝫ mihi per me: nunq̄ꝫ uel Ciceronis ipsius uel cu
iusq̄ꝫ ope virium satis inueni. ¶ Ratio. Ego hanc
diffidentiam non repꝛehendo sed laudo: nemo si-
bi multum fidat: inqꝫ omni difficultate nō ab ho-
mine sed a deo speret auxiliuꝫ: At non ita ut arma
tos uēturos sibi de celo deos credat malis foꝛsan
interdum: nunq̄ꝫ certe diuinitas inertibus fauit:
ut subsidio dignus sis: quod in te est facito: excitā
dus attollendus ꝛ armandus est animus: cōtraqꝫ
suos hostes in aciem educendus. ¶ Doloꝛ. Reli-
K qua: nisi falloꝛ: intelligo: vnum quero: quenā sunt
hec arma animi que memoras? ¶ Ratio. Bñ ha-
bet: Iam cōcipio spem salutis tue. Inter asperita-
tes enim rerum flere muliebꝛe est: consultare autē
niti: obstare implorare consilium atqꝫ auxilium id
virile est ad vincendum efficax. Arma quidem ani
mi ꝛ bellandi artes pꝛo diuersitate hostiuꝫ multe
ꝛ uarie sunt. Nec ullū philosophie munus utilius
aut sanctius q̄ꝫ de his agere: que ut reoꝛ: aliquan
to magis ad nos pertinēt: q̄ꝫ nosse quid agāt astra
quid naturam Iuppiter intuens pꝛomittat: quid
Saturno iunctus Mars minetur: quos Mercu-
rius interpꝛes uagus a patre fratreqꝫ mores capi
at: quos ab obuijs quibusqꝫ: vnde iber ꝛ est⁹: vnde
tremoꝛ terris: qua vi maria alta tumescant: ꝛ non
nosse vnde estus ac tumoꝛ tremoꝛqꝫ ac debilitas
animorum: quibusue remedijs temperetur estus:
compescatur tumoꝛ: tremoꝛ ac debilitas roboren
tur ac firmentur: Quo in studio ꝛ si Socrateꝫ lu-
dat Aristoteles: idem tamen mutato foꝛtasse ani-
mo huic rei non mediocrem operaꝫ dedit: sed hec
passim in philosophorum uoluminibus sparsa sūt
que ignaris ingerere operosum nimis neqꝫ compē
dij huius est: Scienti ꝟo superuacuum: cui non
doceri expediat sed moneri. ¶ Doloꝛ. Scio ita eē
neqꝫ de omnibus querebaꝫ: sed hoc vnum que tu
mihi contra hunc hostem cui nunc congredioꝛ do
lorem arma monstrares. ¶ Ratio. Ad id tibi nec
melius possum nec bꝛeuius respondere q̄ꝫ Cice-
ro. Querit enim ut tu: ꝛ que sunt inqt ista arma?
respondetqꝫ ilico: cōtentio: cōfirmatio: sermoqꝫ in
timus. ¶ Doloꝛ. Edissere oro singula: Legi qui-
dem hoc sepe olim tamen uereoꝛ ne mihi accidat
quod multis solet: qui apud se legentes intellige
re sibi omnia videntur: apud alios locuturi tum de
mū nihil intellexisse se intelligunt. Dic si libet que
nam ista contentio est? ¶ Ratio. Satis id quidem
si parum ultra pꝛogrediare in ipsi⁹ Ciceronis uer-
bis apparet: Sed ne quid me frustra popósceris
dicam ideꝫ aliter. Multa sunt animis coꝛporibus
qꝫ similia: ꝛ ut nullum tantum coꝛporis robur: sic
nullus animi tantus est vigoꝛ qui nō impꝛouiso ꝛ
graui fasce curuescat: Fac pꝛouideant: erigentur:
ne utrunqꝫ sua moles oppꝛimat sed depꝛehendat
intentum: sepe ad subitum magni hostis occursuꝫ
vir foꝛtissimus licet expauit: da spatium colligēdi
sese inqꝫ instans discrimen animuꝫ intendendi: ue
nientem hostem securus excipiet visis cestib⁹ pu-
gnaturi athlete bꝛachia viso onē subituri illuc cer-
uix intenditur: ꝛ illa pugnam firmius obeunt: ꝛ
hoc pondus intenta fert leuius cui negligēs ac re-
missa succumberet. Ad hunc igitur moduꝫ insigni
difficultate conspecta animus contra illam intēdē
dus est quod si ad plenum fiat terribilium omniū
victoꝛ euadet: Alioquin incredibile dictu est: lent⁹
atqꝫ imparatus animus q̄ꝫ pꝛauis sepe deijcitur:
Hec est illa animi Ciceroniana contētio: seu sic di-
ci mauis intentio: que (ad hoc eni duobus his uo
cabulis sensus idem) ꝛ origo: que ut vides apud
illum in pꝛomiscuo usu sunt: deqꝫ vnius uerbi fon-
te descendunt. ¶ Doloꝛ. Uideo teqꝫ libens audio
sed quid est confirmatio? ¶ Ratio. Dicam: est in
ipsis quoqꝫ foꝛtissimis animis nescio quid admix
tum diffidentie ꝛ ueris imbutos falsa circumso-
nant: tantumqꝫ coit errorum popularium ad arcē
mentis expugnandam caterua ut iudiciuꝫ tenere
difficile sit. Subit interdum toꝛpoꝛ quidam: subit
dubitatio: an uera sint que a doctissimis atqꝫ san-
ctissimis viris de virtute patientie: de honesti spe-

cie de splendore glorie dici solent:an id uerius qd
ab alijs disputatum vulgus probat uacuitatē do-
loris optimam: pessimum dolorem uoluptatē bo-
ni finem: τ ille quidem paucorum:he ferme oium
uoces sunt:quaruʒ sepe tantus est sonitus ut pau-
ce ille uoces adhortantium audiri nequeant: τ cu
stodes arcis exterriti omissa defensione fugam co
gitent: In hoc statu dubium nutantemqʒ presidijs
firmare animum oportet:ne de sententia excidat:
ut olim Dionysius Heracleontes:qui cum Zeno-
nis preceptoris sui de dolore sententiaʒ dolore vi
ctus abijceret:a Cleante condiscipulo irrideri me
ruerit: Non inquam excidat sed resistat inqʒ arre-
pto uestigio pedem figat: intelligens quid in reb9
uerum:quid vmbratile:neqʒ laruas horreat:neqʒ
clamorib9 moueaꝛ:cert9 dolore nihil nisi ignauiaʒ
ṽtute aūt τ ignauiā τ dolorē τ mortē τ dura oia vi
ci posse: Inqʒ hac sentētia fixus τ immobilis perse
ueret:promptus pro virtute pati fortiter: qd mul-
tis cogitare terribilest : quodqʒ nunqʒ ab homine
fieri posset:qui non super auri atqʒ gemmarū spe-
ciem:super muliebrem formam τ super omne con
cupiscibile virtutis pulchritudinē adamasset: Hac
confirmatione animi τ false opiniones τ uani me
tus infirmantur τ acies doloris obtunditꝛ. Fitqʒ
quod Cicero idem vult:ut sicut in prelio pauidus
miles abiectisqʒ armis viso hoste diffugiens sepe
ipse sibi periculuʒ fecit ubi impauido periculū nō
fuisset:sic ignauuʒ aiuʒ τ sesib9 obsequētē sola cogi
tatio doloris exanimat:qui virtute firmat9 atqʒ ar
mat9 icolumis ac doloris victor τ ꝓpe nil molesti
sentiens euasisset. Patientia enim non mō animi
vim augeri:sed asperitatem ipsam doloris immi-
nui τ pene ad nihilum redigi:atqʒ hinc eē ut acer
rimo in dolore recti quidam τ immoti : alij etiam
leti sint:quod fieri non posset nisi animus a sensu
doloris auersus:ipsam de qua loquimur firmita-
tem atqʒ constantiam induisset. ℭ Me. Intellige-
re videor:sed perge quid est sermo intimus. ℭ Ra
tio. Et hoc dicam: Generosa mens eque uolupta-
tum dolorumqʒ contemptrix: τ utrisqʒ pariter ce-
dere nescia ubi adesse periculum seqʒ circumuen-
tam hostibus suis videt:arma capit:obuiāqʒ pro-
grediens seqʒ in prelium cohortans:multa secuʒ:
multa cū deo suo loquitur:qʒuis hoc ultimū Cice
ro uel nesciuit uel non rite sciuit:non defectu inge-
nij sed gratie. Tali sane colloquio ad decoris ob-
seruantiam atqʒ ad illa que diximus ad incenden
das vires:ad consumanda consilia nullum effica-
cius: Alijs tamen uerbis contra uoluptatum blan
ditias atqʒ alijs contra dolorum minas esse uten-
dum: τ quibus utrobiqʒ pronum est aduertere sci
enti que naʒ uel ille blanditie uel he mine qʒqʒ im-
pares sint virtuti: Sed quoniam horum de altero
sermo erat exemplo agam vnico sed insigni:quo in
reliquis omnibus instructior fias: Quis est hic in
dolore sermo intimus. Meministi quibus uerbis
Lucanus magnum Pompeium inter carnificum
gladios usum facit: Sed quia hoc pro qlitate per-
sone a poeta fictum: τ secundum ueri similitudinē
animo viri illius in eo statu conuenientibus uer-
bis expressum est: Exemplum ueruʒ recensqʒ alte
rum adijciam:hac ipsa etate superant qui viderūt
adhuc multi: Sannitem illum imperterritum τ in
uictum senem : qui dum iussu illius cuius nomen
suppressisse silentio melius fuerit:curru per ciuita
tem duceretur nudus inter duos carnifices cādē-
tibus forcipibus:hinc illinc membra carpētes:po
pulo ad tam miserum tanqʒ indignum spectaculū
lachrymante siccis ipse oculis graui τ constāti uo
ce sese alloquens dicebat: Quid facimus anime?
Noli oro succumbere:nihil aut irascaris aut me-
tuas:grauia sunt ista sed breuia: τ pro nostra eter-
na ne dubites salute grauiusqʒ supplicium hoc iu
benti fuerit qʒ ferenti: Erige te anime τ depelle for
midinē spera in deo:statiʒ erit finis. Quib9 uerbis
quātaʒ sibi cogitabis certe pectorib9 audientiū in
credibile dictu est quantam cum misericordia fir-
mitatem:constantiam:securitatem:patientiam in-
fuderit τ si artius estimanti: Non ille intimus de
quo agimus sed extimus sermo esset: Nempe qui
ut dixi:a multis exterius audiretur:si hec τ his si
milia τ ab alijs in silētio dici possunt τ ab hoc ip-
so forsitan dicebantur : Uicissim enim nunc tace-
bat:nunc in uoces quas diximus erumpebat. Po
test τ aliter ille idem sermo intimus videri: Unde
non quo prodeat cogitanti τ huius quidem secuʒ
at cum deo loquentis in doloribus inqʒ periculis:
nullum clarius exemplum qʒ Job primi: Theodo
sius secundi. Ille manu dei tactus atqʒ ulceribus
obsitus:quanta deum libertate iurgāti similis cō
pellet seqʒ ardenti τ querula deuotione in deū eri
gebat:hic cum paucis innumerabili ac barbarico
circumuentus exercitu quo feruore quibusue su-
spirijs ceu presentē deū inuocet audiuisti. ℭ Me.
Audiui plane τ memini τ exemplis doceor quid
uelis gratiamqʒ non mediocrem Ciceroni habeo
de cuius tribus exiguis granis tres ingentesqʒ ari
stas messui:ex quibus cultu adhibito messis ube-
rior nasci queat. ℭ Ratio. Ita se res habet:docto-
rum hominum uerba pregnantia sunt:plus conti-
nent sensuum qʒ pretendunt : ut nihil aliud me lo-
quente visus es mihi dolorum τ querelarum tan
tisper oblitus:vnde elicis uehementem quoqʒ co-
gitationem rei cuiuspiam honeste : atqʒ in illam a
rebus alijs quibuscunqʒ animi totius abstractio-
nem multum τ dolori τ molestijs omnibus posse
remedium afferre. ℭ Me. Potest esse ut dicis:sed
mihi nunc etiam multuʒ deest ad salutem illā quā
intendis animi:magnoqʒ suʒ in dubio an his oib9
leniaꝛ seu tollaꝛ dolor an ṽba sint aios occupātia
auresqʒ mulcētia:ad doloreʒ nihil. ℭ Rō. Uerba
corporibus non medentur fateor:nisi forsitan ican
tationes τ anilia carmina fidei aliquid merentur
at medentur morbis animorum : quoruʒ profecto
sanitas corporeuʒ dolorem aut extinguit aut miti
gat. Nunquam si patientia nulla esset:tam multa
de illa viri doctissimi disseruissent : nunquam tot
huiusce rei argumenta animo oculisqʒ τ auribus
hesissent:quot memoria imagines rerum tenes:
qʒ multa vidisti aut legisti:quot historias audisti
quibus non probatum tibi sed demōstratum esse
debeat ita esse ut dico: τ si non doloris omneʒ sen
sum patientia eripi:quod ipsum tū τ fieri posse τ
factuʒ esse cōtendimus:at doloris certe victoriaʒ
ferendiqʒ viriliter vires dari. Quid ṽo te plus ha
buit. G. Marius vir litterarum inops:sed virtutū
diues militarium:an non ipse carneus atqʒ osseus

fuit? Quid plus Mutius Pōpeiusqꝫ? Quid plus habuit Zeno: quid Theodorus: quidue Theodatus: Possidonius: Anaxarchus: innumeriqꝫ alij: quorum quidam seruili conditione: sed animoruz ingenuitate mirabili omne supplicium pertulerūt non modo fortiter sed iucūde? Quid si ad uestros animum memoriamqꝫ reflexeris: inuenies in hoc numero pueros etiaz ac puellas tulisse cum gaudio quod uos viri sine fletu ⁊ questibus non ferretis. Sed iam de re ut aiunt: omnium asperrima: plura q̃ꝫ pro consuetudine diximus: desinendum est: dolorem enim si non lenit virtus: uerba non lenient. ¶ Metus. Heu hinc tu me urges: hinc dolor: ⁊ cui credam nescio. ¶ Ratio. Crede nobiliori: In quod illud quoqꝫ plurimum adiuuerit: meminisse summum illud ⁊ eximium mūdi decus: eū scilicet qui diuinam atqꝫ humanam in se vnijt naturam: tot tantosqꝫ pro te passuz cruciatus: ut que pateris illorum collatione facilia: immo uero dulcia longeqꝫ suauia iudicari possint. Ualidissimum hoc remedij genus scrutantes cuncta philosophi nesciuerunt.

¶ De Furore. Dia.CXV. ¶ Me.

A n Imius dolor ne furorem pariat metuo. ¶ Ratio. Obsta illi cogitationibus bonis ⁊ placidis. Quidam furori viam passionibus faciunt ex multis affectibus non sanis: uera tandem prodit insania: sicut ex contrarijs uera virtus frequentatis actibus queri habitum: philosophicum dogma est. ¶ Me. Furere metuo. ¶ Ratio. Si animi vitio ille tibi armandus: armatura animi virtus est: at si corporis: consulendum succurrendumqꝫ illi est si qua rei huius ars est ipsos apud corporum magistros qui phisici nuncupantur: que si in hoc ut multis alijs: aut nulla est: aut professoribus suis incognita: Ego artem hanc vnam tibi prescripserim abstinentiam ⁊ omnis excessus fugam. Notum illud atqꝫ antiquum. Uiri sancti virtutibus corpus edificant: multum conferunt animo simul ⁊ corpori frena libidinum ac gule. Multos strauit luxuria: multos oppressit crapula: multos somnus: multos ebrietas sepeliuit: multorum vite feruor atqꝫ impetus ⁊ furibūda licentia uerum abijt in furorem. ¶ Metus. Ti-
B meo naturaliter in furorem agi. ¶ Ratio. Quod natura infert durum potest esse non miserum: Culpa enim caret que miserie est radix. Quando autem prouidendi obtigit facultas vnum facito ut te furor si vitari nequit in securo saltem statu anime reperiat. Innocens si furere ceperis aut innocens resipisces aut innocens morieris. Nulla etas nulla sanctitas: nulla custodia sic innocentia cōseruat ut furor: qualem inuenit talem reddit. ¶ Metus. Furere metuo. ¶ Ratio. Heroas comites ac reginas metuis. An fastidis Herculem ⁊ Aiacē: Hecubam ⁊ Cassandram: an ex alio genere Lucretiā spernis ⁊ Empedoclem? ¶ Metus. Furere pertimesco. ¶ Ratio. Multa uaticinari solitos furentes accepimus: sic quo nulluz acumen sani capitis peruenisset: uagus ⁊ rapidus furor uenit: Atqꝫ hinc Graij quam uos diuinationē dicitis a furore mānticen dici uolunt. ¶ Metus. Horreo vim furoris ¶ Ratio. Et sanos mestos ⁊ furentes letos vidimus falsa q̃ꝫuis opinione: Habet ⁊ error uoluptatem suam. ¶ Metus. Furendi pauor animum exagitat. ¶ Ratio. Laborum ferias quidam simulato furore quesiere: uerus furor ferias ueras dabit.

¶ De ueneno. Dia.CXVI. ¶ Me.

v Enenum timeo. ¶ Ratio. Potu abstine ciboqꝫ permiscuo: expertorum fides amicoruz excubet: suspectos limen arceat: vina turbida fusca exulent: pulmēta dapumqꝫ permixtio: cautio adsit ⁊ sobrietas ⁊ tarditas. Precipitatio autem absit que ⁊ alijs ⁊ presertim genere hoc mortis multos perdidit. Sit ad mensam leta manus: oculus celer: animus vigil memorqꝫ discriminis: nec tuis tantum sed tuorū oculis atqꝫ animis obnixus iuigila. Magnis periculis magna obstat intentio: nihil non turbat incautum. ¶ Met⁹. Uenenari metuo. ¶ Ratio. Operosum remediuz audisti: Uis audire facillimum? Pauper esto: ueneni metum periculumqꝫ discusseris. Hoc siquidem mali genus humilior fortuna nō recipit: vna securitatis parens ⁊ terrorum omniū extirpatrix: medicina alia quidem optima atqꝫ promptissima nulliqꝫ hominum negata: multis etiam ingesta nolentibus: neqꝫ vō efficax minus q̃ꝫ parabilis: tuta hercle q̃ꝫuis amariuscula atqꝫ horridula: Comprimit animi tumores: liuores diluit: bilem purgat: curat hydropisim causasqꝫ periculorum omniuz a radice conuellit: Uestre opes plene insidiaruz: plenqꝫ formidinum: non minus cyathos metuūt q̃ꝫ gladios: nec minus parapsides q̃ꝫ sagittas: nō mēsa: non domus: non cubiculum periculis suis uacat. Dubia quelibet atqꝫ suspecta presentemqꝫ viris intentant omnia mortem quod in tempestate: ait Maro: in trāquillo uobis accidit: ⁊ hoc uestre ille tam dilecte uobis afferūt diuitie: Paupertas vō preter immerito apud vulgus infamati nominis notam tuta habet omnia. Et si quando turbe inscie puluis ac strepitus conquiescat optabilia ac suauia penitus ⁊ tranquilla. Tandem ergo fictilibus ⁊ vitreis uasculis terreni homines bibite atqꝫ edite si securi bibere vultis: ac edere aureis uasis ac gemmatis uenena miscentur. Quorsum pgis auaritia? Ipsum quoqꝫ iam uenenuz gēmas amat atqꝫ aurum. Contra hanc pestem neqꝫ pontici regis neqꝫ alterius efficacius antidotum q̃ꝫ paupertas. ¶ Dolor. Uenenuz hausi mors precordijs innatat. ¶ Ratio. Ubi semel moriendum esse decreueris: quod decretum esse debet omnibus qui se meminerint mortales: quid refert an id sitiēdo facias an bibendo? Et rursus an tuo sanguine madidus an vino? Magnos compotores factiqꝫ huius habes comites: Alexandrum: Hannibalem: Philippomenem: Mithridatem ipsuz Claudiuz: Theramenem: Socratem.

¶ De metu mortis. Dia.CXVII.

¶ Metus.

m Ori timeo. ¶ Ratio. Hic non

timor sed cogitatus esse debet: qui si nouus incipit nec a prima etate tecum creuit: si per interualla rediens non assiduus fuit: improuide vixisti: In hesisse medullitus utilium illud Flacci carmen debuit inter spem curamqꝫ timores inter ꝛ iras omnem crede diē tibi diluxisse supremum: ut is esses: de quo idem alibi: Ille potēs sui letusqꝫ deget: cui licet indies dixisse vixi: cras uel atra nube polum pater occupato uel sole puro: hoc est nempe illud a philosophis laudatum: sed perpaucis datum viuere vita peracta. ¶ Metus. Mori timeo. ¶ Ratio. Et nasci timuisses ꝛ viuere. Uite limen initiū mortis est: vita ipsa cursus ad mortē: seu uerius mors quedā: viuendo uel ad moriendū ibas: uel qḋ sapiētib' visū est: in horas certe moriebaris. Quid nunc igitur times si mors vitam uel comitabatur assidue: uel necessario sequebatur? Illud quidem docti tm̄: hoc etiam vulgus intelligit: quicquid est natū moritur: quicqd moritur natum erat. ¶ Me
B tus. Timeo mori. ¶ Rō. Mori times animal rationale mortale. At qui si primum uere esses secundum ut arbitror non timeres: Humanam quippe naturam duo hec in vnū iuncta perficiunt: Ratio tio scilicet ꝛ mors. Illa animam concernit: hec corpus: sed inopia rationis metum mortis induxit. ¶ Metus. Mortē metuo. ¶ Ratio. Nihil est metuendum quod affert necessitas nature. Qui naturalia enim odit aut metuit: naturam ipsam oderit oportet aut metuat: nisi forte partem eius alteram amplecti licitum ꝛ laudare: respuere alterā ac dānare: quo nihil est insolentius: non solum homini cum deo sed hominib' inter se. Itaqꝫ uel totum recipis uel totum reijcis amicum: ne si tantum grata decerpseris: non equus amicitie cultor atqꝫ arbiter videare. ¶ Metus. Mortem horreo. ¶ Ratio. Siquid in morte mali est: idipsum metus mortis exasperat. At si nihil: magnum ipse metus malum est: Stultitia est malum suum uel augere uel facere. ¶ Metus. Nomen ipsū mortis exhorreo. ¶ Ratio. Nomen mortis infame mortalium fecit infirmitas. Siquid animi viriū inesset nihilo plus terroris esset in morte q̄ꝫ in ceteris que per naturā fiunt. Quid enī magis mori timeas q̄ꝫ nasci: adolescere: senescere: esurire: sitire: vigilare: consopiri? quod ultimū plane simillimū morti est: atqꝫ ideo somnum: alij consanguineum: alij v̄o mortis imaginem dixere. Neue seu poeticus lepos estimetur: seu philosophicū acumen: ipsa ueritas amici mortem somnū dixit: ꝛ semel facere metuis quo quotidie delectaris: Inconstantiam quidem hanc docti mirantur atqꝫ arguunt. ¶ Metus. Trita hec
C apud philosophos ac vulgata sunt: delectantqꝫ dū resonant: Interpone silentium timor redit. ¶ Ratio. Immo equidem manet: nam si abijsset non rediret: ꝛ est non inficior vulgi precordijs timor mortis innatus: Sed eruditum virū vulgaria sapere deforme est: quem deceat ut modo dicebam: nem turbe uestigia sed paucorum sequi: Nam quod de philosophis dicis: miror quid ita: cum a nautis nauigandi: ab agricolis serendi: a ducibus bellandi consilium capiatis: viuendi consilia a philosophis sumpta contemnitis: ꝛ pro corporis cura medicos euocatis: pro cura animi philosophos non aditis: qui si philosophi ueri sunt: utiqꝫ ꝛ animorum medici ꝛ artifices sunt viuendi. Nam si falsi ꝛ solo philosophie nomine tumidi: non modo non consulendi sed vitandi sunt: quibus nihil est importunius: nihil insulsius: quorum abundantior est q̄ꝫ uellem etas hec: cum egentissima sit virorum: Et quoniā a presentibus preter meras nugas nihil est qḋ speres: si ad priscos reditum inuenerisqꝫ aliquid apḋ illos fuerit quod egritudinem tuā leuet: noli spernere ꝛ dicere quod indocti dicunt: a philosophis ista sumis: Respondebo enim tibi cum Cicerone: Metuebam ne a lenonibus diceres: ꝛ reuera: ubi nā piscari uenariqꝫ: nisi ubi pisces fereqꝫ habitāt in aquis atqꝫ nemorib'? Ubi fodi aurū: ubi gēmas legi: nisi ubi hoc nascitur? Ille scatēt in terre uenis marisqꝫ littoribus: Unde nisi a mercatoribus merces: vnde statuas ac tabulas pictas nisi a statuarijs atqꝫ pictoribus? Unde demum philosophica nisi a philosophis peti iubes? Que ꝛ si apud illos pro thesauris abdita atqꝫ ab illis inuenta sint: eadem tamen ab alijs in apertum erui ꝛ uel aceruatius uel clarius atqꝫ expressius uel breuius. Postremo uel aliter dici possunt audiendi similia omnibus spem datura successum paucis: Ea est vis ordinis ac iuncture: quod ꝛ in poeticis elegātissime Flaccus docet: ꝛ sepe aliter atqꝫ aliter ꝛ aliqū potentius affectura animos tanta est gratia: uel notissima re narrantis: tāta uetustis nouitas: tanta lux fulgidis: tantus formosis decor additur: quod nō hic ideo dixerim: quia alibi nō possem: sed quia tu hic materiam obtulisti. Nolo enim quia ignare superbie mos est: semel audita nec forte itellecta dū repetuntur quasi trita ꝛ vulgata fastidias. ¶ Metus. Acquiesco recte quidem in his monitis te uer- D
satum video: ꝛ si ab incepto procul: adhuc enim mortem nihilominus horreo. ¶ Ratio. Sunt quedam nomine ꝛ opinione hominum maiora q̄ꝫ re: multa horrori eminus fuerāt que vicina sunt risui: temere creditur inexpertis: Nemo ex his mortis infamatoribus compti aliquid loqui potest: nihil ipse expertus: nihil ab experto didicit. Mortuum quēuis interroga silebit: is cui iam rei ueritas nota est: garrient quibus incognita ꝛ uanis augurijs astruent quod ignorant: hinc apertissima: hinc occultissima rerum mors arcanum ꝛ coniecturale negocium suspitionibus agitur: in dubio bonis opinionibus inherendum tenendumqꝫ potius quod iucundum faciat q̄ꝫ quod mestum animū. ¶ Metus. Animus mortem timet. ¶ Ratio. Si sibi superuacuus timor: immortalis est enim ipse: si corpori sui hostis curā gerere pietas indebita: Sin dissolui metuit: nimis carcerem ꝛ compedes suas amat stultus amor. ¶ Metus. Timore mortis exagitor. ¶ Ratio. Stulti omnes mori metuunt: neqꝫ id miror quibus felicitas omnis in corpore est: quod extingui morte non est dubium. Iure igitur boni sui finem pauidi cogitant: mesti vident: Natura enim hominis hec est: ut infelix esse nolle neque at virum doctum cui nō alia corpis q̄ꝫ vilis mancipij cura est: cui in cultu animi omne studiū semp fuit: oīs amor: omne desideriū: omnis spes mortē corporis non aliter q̄ꝫ digressum matutinum e nocturno quodam inameno ꝛ incōmodo prorsus ho-

ſpitio ſpectare decet. ¶ Metus. Mortem non timere non poſſū. ¶ Rō. Poſſes vite huius exitū nō timere: ſi alterius ingreſſū ſperare poſſes aut optare: Tuus hic timor inde oritur. Quis enī formidati vulgo exitus multe tradātur cauſe: omnes tamen vite illius ſpe propoſita euaneſcūt. ¶ Me.

E Mortem metuo. ¶ Ratio. Metū hunc parit impremeditatio maxime ⁊ inopina neceſſitas moriendi: in viro docto ac ſapiente turpiſſima: ⁊ preſertim ſene: cuius ſi rite doctus uereq; eſt ſapiens: vita omnis meditatio mortis eſt. Quod ſi philoſophie viſum fuit antique: qd nunc noue pietati que ſumma philoſophia ⁊ uera eſt ſapientia videatur? Aſpice ut qui alieno imperio parent ſubito: longū iter iuſſi agere ſolliciti ⁊ triſtes raptim complicandis ſarcinulis inhiant: ut queruli quod predictum eis ante nō fuerit indignanteſq; abeunt ut ſepe in tergum uerſi: ⁊ nūc quoq; hoc: nūc illō obliti murmurent. Atqui nulla via eſt longior q̃ mori: nulla durior ut perhibent infeſtiorq; latrunculis: nulla deniq; obſcurior: ſuſpectior ⁊ incertior: que ut cuncta ceſſarent certe irremeabilis via eſt quo attentius prouidendum: ne quid obliuiſcamini: quoniam: hinc digreſſis non licebit quod viantibus ceteris atq; aliud quodcunq; iter agentibus: litteris ſcilicet aut amicis oblita committere: que ad ſuos perferāt nec remandare aliquid nec ſubſiſtere quidem nec diuertere licitum nec reuerti: Iter neceſſarium impoſſibilis reditus: Ire illo neceſſe eſt milites: vnde redire non eſt neceſſe. Hoc militibus ſuis dux Romanus apud Senecam: hoc dux uobis ueſter edicit: Itaq; cū oporteat ire nec liceat redire: cunq; itineris ſit certa neceſſitas: hora autem mortis incerta: vnum eſt remedium: ut parati animo ſitis ſemper ⁊ uocati reſpondere ⁊ iuſſi obtēperare: compoſitiſq; omnibus ad primum ducis imperium iter illud alacriter agere: quod utiq; uobis aut letis aut triſtibus peragendum eſt: Ea res maxime ⁊ metum mortis imminuet ⁊ dolorem: Nec ſecuros modo ſed cupidos hinc abire uos faciet: Alioquin improuiſis ⁊ incautis eueniet quod Bruto ſuo in epiſtolis uere olim uaticinatꝰ eſt Cicero: Opprimemini mihi crede Brute inquit niſi prouideritis: ſic eſt inq̃: ſic illi accidit: ſic omnibus qui uentura non prouident. Sed cū cunctis in rebus prouidentia neceſſaria ſit: tum in his maxime que amplius q̃ ſemel fieri nequeunt: in quibus error vnꝰ ſufficit ubicūq; pes lapſus fuerit actū eſt. ¶ Met. Ualde nunc etiam mortem horreo. ¶ Ratio. Alte radicata non facile diuelluntur. Scio ut dixi metum mortis ſenſibus inſitum precipueq; vulgarium: philoſophi ꝟo mortem: neq; malum neq; bonum: eo ꝙ per ſeipſam nec timendam diffiniunt nec optandam: inter indifferentia numerantes: que pro qualitate fruentium: nunc mala nunc bona fieri uolunt: Quod ille etiā ex ueſtris video probari: qui peccatorum peſſimam: precioſam uero

F ſanctorum mortem ait. ¶ Metus. Mortē metuo: mortem odi. ¶ Ratio. Equidē vnde hic mortalibus metus mortis: vnde hoc odium miror: niſi mollicies animorum nota ſit: qua hunc ſcilicet alioſq; degeneres augetis atq; alitis pauores: An non vides ut magna pars mortalium ipſum nomē mortis exhorreat? quod quid eſt aliud q̃ naturā propriam horrere: atq; id odiſſe ꝙ natus ſis: quo nihil inter homines ſtultius: nihil ingratius in deum. Qm̃ multi autem nomen illud egre audiunt: qd̄ ſemper internam aurem pulſare debuerat. Nempe ſine quo nō eſt qui ſeipſū cogitare poſſit: Quid nanq; ſe cogitet: niſi qd̄ eſt animal mortale? Quotiens in ſe quiſq; reflectitur: nonne ſibi ilico nomē mortis occurrit? Sz refugitis: q̃ſi per aurem mors irrumpat: ⁊ auertitis animum atq; id cogitis obliuiſci: quod mox ſui memoriam uel inuitis igeret. Recuſatis ecce mortem cogitare quam confeſtim ⁊ cogitare oportebit ⁊ pati: cuius paſſio facilius ſequeretur ſi cogitatio preceſſiſſet: Nunc ſimul in anguſtijs altera alteram exaſperat. Omne enī inopinum ac ſubitum animam quatit. Eque ſtultum eſt uel appetere aliqd fruſtra: uel vitare uelle quod nequeas: eoq; ſtultius utrunq; quo damnoſius futurum impleſſe quod cupias: Atq; nil damnoſius in humanis malis q̃ dei ſuiq; ipſius ⁊ mortis obliuio: que tria numero ſic connexa ſunt ut vix ualeant diſſolui: At uos ueſtri memores videri vultis ⁊ principij ⁊ finis immemores. Obſeruaſti hos qui domui ſue diſponunt: vix eſt qui dicere audeat: cū moriar: ſed ſi moriar: quaſi in dubio ponitur quo nihil eſt certius. Neq; idipſum ſi moriar clare ſonat: ſed ſi quid de me eſſet aliud: quid nā eſſet hoc aliud queſo ⁊ non potius idem ipſum quod de omnibus fuit: erit ue uel qui nati uel qui naſcituri ſūt quibus ut vite: ſic ⁊ mortis ⁊ multa ſunt genera: neceſſitas vna moriendi? Hanc tu cupis excutere: quam nec patres tui nec ulli vnq̃ reges gentium excuſſere nec excutient quidem. Tergiuerſamini ut libet: ita uobis eueniet: ut his qui contra hoſtilis ferri aciem oculos claudunt: quaſi periculum quod non vident: nec ſenſuri ſint: Feriemini: moriemini ſentietis: An ceci autem: an videntes: id in ueſtra manu eſt. Optate igitur bene mori: qd̄ ipſum niſi bene vixeritis fruſtra eſt: Optate inq̃ ⁊ enitimini: ⁊ quod in uobis eſt facite: Reliquum illi committite qui quos in hanc vitam ultro non uocatus intulit: egreſſuris non niſi uocatus ⁊ rogatus manum dabit: Non mori autem nolite optare Non modo enim impudens arroganſq;: ſed inefficax etiam ⁊ inane uotum eſt. Aſſueſcite O mortales nature legibꝰ: ⁊ ineluctabili iugo colla ſubmittite. Et ſi uoſipſos amatis: ꝙ nati eſtis amate: non ꝙ nati non eſſe uelletis: Neq; enim natura uobis ſed uos illi obſequi fas eſt. ¶ Metus. Pauorem mortis abijcere diu quidem fruſtra nitor. ¶ Ratio. Miror quid tam diu fruſtra niteris quo te debuit cogitatio prona perducere? Turpis eſt enim tam breuis periculi ſi periculum non natura ⁊ periculorum finis eſt mori: Turpis eſt inquam viro tam momentanei diſcriminis tā longeuus pauor ⁊ tot anni anxij atq; ſuſpenſi ad hore ſeu ſuſpirij vnius euentum. Uis ne autem mali huius ultimū remedium: vis mortis metu perpetuo liber eſſe: Bene viue: vita laudabilis mortē ſpernit: ſepe etiam cupit: deniq; hec terribilium omnium ſumma eſt. Siquidem labor: dolor: aduerſitas: infamia: carcer: exilium: damnum: bellū ſeruitus: orbitas: paupertas: ſenium: egritudo ⁊ mors: fortibus viris nihil ſunt aliud niſi experientie ſchola: campus patientie: glorie paleſtra.

¶De uoluntaria in seipsum manuuz iniectione. Dia
logus. CXVIII. ¶Me.
Mortem mihi conscire propositũ est. ¶Ra
A tio. Rem vnam nunc metuere: nunc opta-
re: hec tota constantia uestra est: Nunc tu
mortem muliebriter formidabas: nunc eandem in
humane appetis: Rogo que nam subita mutandi
animi causa est? ¶Metus. Cogor ipse mihi manꝰ
inijcere. ¶Ratio. Si cogeris iaz non uoluntaria
manuum iniectio est: q̃uis dicatur ꝙ coacta uolũ
tas: uoluntas est: sed profecto non libera: nec uolũ
tas proprie que uolendo fit: A quo autez cogeris
nosse uelim. Inijci autez manus uel inuito possũt:
tu tibi illas inijcere nisi uolens nequis. ¶Metus
Magne sunt cãe que me mori uelle cogũt. ¶Ra-
tio. Magne fateor si cogũt: sed non cogerent si vir
esses. Nũc in uestrã animi molliciez nihil est inua
lidum: vide autem an que sint he cause rite presagi
am: Ira: indignatio: impatientia: furor quidam in
se uersus: obliuio deniqꝫ tuiipsius. Nam si te ho-
minez meminisses humana omnia equo animo to
lerãda cognosceres: neqꝫ parui mali immo nẽ ma
li quidem odio maximuz malum uelles incidere.
B ¶Metus. Inijcere mihi manum cogor extremis
malis. ¶Ratio. Non sunt extrema que te premũt
mala: summum illud ⁊ extremum malum quod te
urget: desperatio: Ceteris enim malis aliquid: hu
ic vni nihil potest esse remedij. Que sunt autem
hęc extrema que dicis mala nisi labor forsitan ⁊
paupertas? Hec sunt enim que poeta commemo-
rat: de his agens: Qui sibi letum insontes pepere
re manu lucemqꝫ perosi proijcere animas. De quo
rum sera penitentia mox adiecit: Quã uellent ethe-
re in alto Nunc ⁊ pauperiem ⁊ duros perferre la
bores. Sunt ne autem tam grauia mala hec quo-
rum primuz boni omnes: forti atqꝫ equo animo tu
lere: de quo suo loco diximus: quidam sponte insu
per elegerunt atqꝫ hinc gloriosi ac in eternum diui
tes facti sunt: seculuz viris cõuenire apud Crispũ:
atqꝫ ad id nasci hominem: apud sanctum illum ⁊
afflictum senez legimus. At uos inquietissima ani
malia quicquid non ad nutum auaritie uestre fluit
uestreqꝫ libidinis iustam uoluntarie causam mor-
tis opinamini: tam delicata: tam preceps luxuria
uestra est: ut leuibus ex causis non fortune tm̃ sed
uobisipsis irascamini: inqꝫ ipsum deum calcitran-
tes impia ora laxetis: quasi quicquid id est in quo
non uobis dominus uester obsequitur iniuria gra
C uis sit. ¶Dolor. Magnis malis victꝰ mori eligo.
¶Ratio. Tedio vite credo familiari vitio stulto-
rum omnium: Sapientibus enim omnis vita iu-
cunda est: letam libenter: tristem ferunt patienter:
⁊ si in rebus ipsis nequeunt: patientia delectãtur:
Nil in rebus letius: nil dulcius est virtute. Illa
est que molesta lenit: obliqua dirigit: dura mollit
ac mitigat: ardua atqꝫ aspera queqꝫ cõplanat. Ces
sant querimonie: cessant precipitia: Et ad summã:
Sapientis vita nil serenius neqꝫ tranquillius: Hi
autem animoruz fletus atqꝫ angores: he nubes ac
procelle que in scopulos fragilem vite cymbaz tra
dunt e sola stultitia oriuntur. ¶Dolor. Morbi im
patientia mori elegi. ¶Ratio. Stulte eligis ac su
perbe: Sine dominum de corpore tuo quod ipse
fecit arbitrio suo statuere. An quod tibi tuo in edi-
ficio vis licere: in quo non ligna: non lapides tu fe
cisti: in quo deniqꝫ preter structuram nihil est tuũ:
id in suo licitum domino omnium non vis: qui nõ
in illo tm̃ carnem ⁊ ossa ⁊ sanguinem ⁊ spiritum:
sed celũ ⁊ terras ⁊ maria ⁊ omnia que in eis sunt
creauit ex nihilo? Nec dicas apud temetipsũ: Cor
pus meuz graui dolore angitur. Nec tu dominũ:
sed usum corporis accepisti breue ad tempus: An
tue lutee domus te dominum credis? Inquilinus
es: qui fecit omnia is est omniũ dominus. ¶Do-
lor. Dolore nimio cogor ut mori uelim. ¶Ra- D
tio. Hic fortassis ad experientiam dolor dat̃ qui si
molestus est: esse poterit utilis: Si intolerabilis:
longus certe non erit. Expecta domini reuocan-
tis edictum: Cumqꝫ uocatus fueris: responde ⁊ nõ
prius. Fixa est dies tua: quam nec anticipare fas
est: nec differre possibile. Preoccupauerunt tamẽ
hanc multi: ⁊ dum paruam fugiunt breuemqꝫ mo
lestiaz in eternas se atqꝫ irremeabiles demerserũt:
Habuitqꝫ hec opinio magnos auctores: Anneuz
Senecam in primis: qui ad eam tam cõstanter: ⁊
tam sepe reuoluitur: ut mihi quidem ueritus vide
atur ne non propria sua sit: mirariqꝫ cogat interdũ
vnde tam tristis sententia tanti viri pectus inuase
rit. Utqꝫ alia sileam que prosequi longuz est: qua-
dam ad Lucillum epistola: Si utile inquit mini-
sterijs est corpus: quid ni oporteat educere animã
laborantem? Dehinc paucis interiectis: Prosili-
am inquit ex edificio putrido ac ruenti. Male ais
o Seneca: ⁊ multa bene dicta vno polluis male-
dicto. Non migrandum nempe sed expectandum
est: Sine edificium tuuz ruat: ut anteq̃ fugias op
primaris. ¶Dolor. Non possum pati que immi-
nent mori malo. ¶Ratio. Ab hoste forsitan infe-
rendam mortem que fortiter lata sit: turpis esse nõ
potest: cum hec uoluntaria non possit esse non tur-
pis: quia contra domini superioris imperium est:
contra quod nihil bene fieri potest. ¶Do. Mori
malim q̃ que instantia sunt videre. ¶Ratio. Nõ E
est viri non posse erectis oculis utranqꝫ fortune fa
ciem spectare: muliebre est trepidos oculos auer-
tere. Quid est autem quod te turbat usqꝫadeo ut
solius opez mortis implores? Tua ne forsitan: an
tuorum: an patrie laborantis aduersitas? Cẽta il-
la duo quidem: Nihil enim potest fortuna cui nõ
possit virtus obstare: Tertium hoc pium: sed pie-
tate languida ⁊ inerti. Siquidem patrie seruitus
⁊ tyranni facies morte potius repellenda q̃ decli-
nãda sunt. Id est eniz viri opus: hoc femine. Qua
tamen in re Catonis mortem miris laudibus Se
neca idez effert sua illa peculiari opinione de qua
diximus. Non sic Cicero excusasse contentꝰ laudi
bus abstinet. Ait eniz Catoni: Incredibili grauita
te nature ꝑpetuaqꝫ ꝯstãtia moriendũ potius q̃ ty-
rãni vultũ aspiciẽdum fuisse: quẽ tm̃ Brutꝰ asperit
⁊ illius potius morte tollendum q̃ sua morte fu-
giendum censuit. Quod q̃ bene seu q̃ male fece-
rit: non laboro. Fecit tamen. Cicero autem dũ Ca
tonem excusat sue illius sententie melioris obliui
scitur quam ante annos plurimos libro sexto rei-
publice posuerat. Ea ṽo est huiusmodi: Dum Pu
blium Africanum minorem in celo cum patre at-
qꝫ auo colloqui somniantem ⁊ audita immortali-
tate animi ac felicitate vite alterius moriendi aui-

dum induxisset:patrem mox inutile desiderium castigantem fecit his uerbis:Non est ita inquit ille: Nisi enim cum deus is cuius hoc templū est omne quod conspicis istis te corporis custodijs liberauerit:huc tibi adit⁹ patere non potest:Homines enim sunt hac lege generati qui tuerentur illū globum quem in hoc templo medium vides qui terra dicitur:quare ꝛ tibi Publi inquit: ꝛ pijs omnibus retinendus est animus in custodia corporis: nec iniussu eius a quo ille uobis est dat⁹ ex hominum vita migrandum est:ne munus assignatum a deo diffugisse videamini. An non satis Ciceroniana hec excusatum arguunt Catonem? Et plane si ab Imperatore terreno ad custodiam loci cuiuspiam deputatus non auderes iniussus te remouere:ferretqꝫ ille hoc grauiter si contrarium fecisses: quid celestis putas imperator:cui tanto plus obedientie debetur:quanto maior deus est homine? Fuit nuper prisce virtutis Stephanus Columnēsis: non hac solum sed omni etate vir clarissimus futurus:hic ab ingenti illo suo hoste cui potētia impar erat obsessus turrim ubi plurimum periculi videbatur vni suorum conseruandam certus de illius fide commiserat: que dum cuniculis suffossa latentibus tremeret ac ruinam minaretur fugientibus socijs atqꝫ hortantib⁹ ut saluti sue descendendo ꝯsuleret:cū iā nihil utilis mora esset:sibi vō periculosa etiam ꝛ funesta:Non descendam inquit nisi ille me reuocet a quo hic positus fui. Id dum Stephano nunciatum esset: ꝛ ipse illi metuens atqꝫ eum reuocaturus accurreret:turris fundamentis fatiscentibus magno corruit fragore:Sic fidelis custos oppressus est: quem vix erutum ruinis dominus suus mestus ac lachrymans sepeliuit: Eumqꝫ dum vixit ꝛ pie desiderauit ꝛ fidem eius sepe meritis laudibus in familiari colloquio prosecutus est. Quid his uerbis uelim vides: Talis enim tibi commissi corporis custos esse debes deo q̄lis hic:Credite sibi turris domino suo fuit: Fuisse tamen nihilominus non me latet mortem Catonis illa etate laudatā a mult̄ ac opinione hominum gloriosam. Notumqꝫ est illud Julij Cesaris qui duꝫ victor Utticam properaret:ubi ille se peremerat:audita eius morte:Cato mee glorie inquit inuidit: ꝛ ego sue inuideo:Preclarum aliquid haud dubie videbatur cui vir maximus ꝛ gloriosis
F simus inuideret. ¶ Dolor. Quid igitur obstat mihi aut quid prohibet sapientis viri mortem inuidiosam summo hominum ꝛ excusatam sapientibus ac laudatam sequi: viteqꝫ difficultates innumeras auxilio spontanee mortis euadere? Mori uolo. ¶ Ratio. Uide ne te inanis spes rerum fallat. Sunt nempe alij q̄ pares eloquio nihil ad reꝫ at certe sententia potiores:qui Catonis hanc mortem neqꝫ laudent neqꝫ excusent:sed grauissima reprehendāt. In quibus Augustinus scrutator ueritatis acerrimus:nō hanc fuisse illi arcessende mortis causam:disputat:ne sub Cesaris imperio viueret cum filio suo:cum ipse auctor fuerit. Ad Cesarem cōfugiendi deqꝫ illius clementia sperandi omnia nec fefellit:Quod si turpe credidisset:non filium secum uel ueneno uel ferro uel morte qualibet ab eiusmodi turpitudine liberasset:Cum Manlius Torquatus sit laudatus ꝙ filium ipse suuꝫ qui contra patris imperium pugnasset ac vicisset:occiderat. Neqꝫ enim turpius dici potest procacis hostis esse victorem q̄ȝ superbo parere victori. Quid ergo Cesarem dignum iudicauit qui filio vitā daret:at qui sibi uel indignum censuit uel inuidit? Et ad summam mortis illius solam causam fuisse deprehendit inuidiam:quod nec Cesar ipse dissimulauit ut modo diximus. Aliud enim timere quid poterat:aut quid principē non tulisset a quo pridē ꝯsule curia eiect⁹ fuerat ꝛ cōiect⁹ in carcerē: ꝛ qui se tanta tanqꝫ p̄senti iniuria nō occidit:quo inani metu: qua se falsa opinione superbie aut crudelitatis occiderit. Quid tam horrificū vultus Cesaris habuit ut esset morte etiam fugiendus:viri omnium non tyrannorum modo sed principum clementissimi atqꝫ mitissimi: ꝛ si potentiorem nullum:multos certe ferociores sua ille viderat etate: Immo vō nullum viderat mitiorem? Iure igitur alter quidā scriptor egregius ꝛ fide clarus ꝛ eloquio: Mihi inquit Cato videtur causam quesisse moriendi: non tam ut Cesarem fugeret q̄ȝ ut Stoicorum decretis obtemperaret quos sectabatur:suumqꝫ nomen grandi aliquo facinore clarificaret. Cui quid mali potuerit accidere si viueret non inuenio. Gaius enim Cesar ut erat clemens nihil aliud efficere uolebat etiaꝫ in ipso belli ciuilis ardore q̄ȝ ut bene mereri de republica videretur: duob⁹ optimis ciuibus Cicerone ac Catone seruatis. En tibi alia preter inuidiam causa moriēdi uanitas stulta:utraqꝫ nec Catone digna:neqꝫ illa prorsus anticipande mortis sufficiens causa est. ¶ Dolor. Mori malim q̄ȝ sic viuere. ¶ Ratio. Quid scis an hec tibi tam tristis vita multis optabilis:multis inuidiosa sit? Sed impatientia res cūctas exaspat. ¶ Dolor. Mori opto. ¶ Ratio. Ut timidis metum mortis: sic desperatis vite odium extorquere difficile est:Uitam tamen equanimiter perferendam:mortem fortiter expectandam:hec nostri remedij summa sit.

¶ De morte. Dia.CXIX. ¶ Do.

Morior. ¶ Ratio. Ad extrema peruentum est. Jam nec morteꝫ metues nec optabis: de quibus duobus totidem me proximis tractatibus fatigasti: Jam preterea nec dolebis: nec corporis animiqꝫ defectib⁹ subiacebis:nec rerum tedijs aut morbis aut senio aut hominuꝫ dolis aut fortune uarietate lassabere:que si mala sūt: mali finis utiqꝫ bon⁹ est. Tu pauloante de his omnibus querebaris:nunc eorundeꝫ de fine conquereris:vide ne sis iniquus:vnam rem qui simul doleas esse ꝛ finiri. ¶ Dolor. Morior. ¶ Rō. Iter patrum:immo omnium latum tritumqꝫ iter gradieris:Solus ne tibi nescio quid aliud demuꝫ maluisses:Perge auteꝫ:non est aberrandi metus:tot sunt vie duces comitesqꝫ. ¶ Do. Morior. ¶ Rō. Siquis est quem flentem mori deceat ridere dedecuit viuentē:cū instare sempqꝫ supra verticeꝫ videret vnde mox flendum sciret:risum illum haud dubie flet⁹ hic nō lōgo seiunct⁹ spatio sequebatur. ¶ Do. Morior. ¶ Rō. Nō est ferēdus qui sui generis sortē luget:nō morereris utiqꝫ nisi mortalis eēs. Sin id defles ꝙ mortalis sis:nō est flēdi loc⁹:

ubi esse desinis quod inuitus es: flendum erat ab initio dum inciperes esse qd nolebas: nunc gaudē duz: esse enim incipies imortalis. ¶ Do. Morior. ¶ Ratio. Omnes hi qui lectuluz tuum modo ambiunt: omnes preterea quos vidisti vnq̃: omnes de quib⁹ audisti aliquid aut legisti: ꝛ quantula ea pars hominum est quã nosse potueris: omnes omnino qui uel olim nati sunt uel omnibus terris ac seculis nascentur: iter hoc egerunt acturiq; sunt. Cerne animo longam precedentium longamq; sequentium cateruam: comitũ quoq; ꝛ hac ipsa hora tecum simul obeuntium: non paruum numeruz pudebit credo sortem publicã priuatis urgere querimonijs: dum ex omnibus uel vnuz cui inuideas non videbis. ¶ Dolor. Morior. ¶ Ratio. Hoc est impassibilem fieri ꝛ iuguz fortune pariter ac mortis excutere: Geminũ ingens bonum: quod viuenti nulla vnq̃ prosperitas largiretur. Cogita autez queso quot tibi ꝛ q̃ graues cure qui superant labores: Si non dicam infinitam: sed annorum mille qui vnius iam preterite dici spatio comparãtur certam vitam accepisses: quod optime estimabis: si huius breuis ac fugacis ꝛ incerte vite tedia: proq; hac totiens susceptos labores molestiasq; memineris. ¶ Dolor. Morior. ¶ Ratio. Ita mortem fletis O mortales quasi magnum aliquid: vita esset: quod si esset magnum aliquid: musce haberent ꝛ aranee ꝛ formice. Si semper beneficium vita esset: semper maleficiũ esset mors: que magnum beneficium est interdum: dum uel intolerabilibus malis: uel ab his que sũma sunt mala peccatis instantibus animam eripit preseruatq;. Atqui ut magnum aliquid inter uos sola est virtus: sic si per se spectetur vita hec: miseriarum innumerabilium officina est: quam qui claudi dolet: is ferias respuit malorum ꝛ quietem odit: quam qui appetit laboriose finem vite cupiat necesse est. Quando nullus alius uel laborum uel malorum finis: quid fles igitur? Dies adest qui si traberetur uotis erat optandus: ꝛ fortassis ut res hominum sunt ꝛ fortune vis immensa ꝛ insultus uarij: sepe etiam uotis optatus est tibi. ¶ Dolor. Morior. ¶ Rõ. Immo e terrea ꝛ e caduca domo ad ethereum atq; eternum migras habitaculum: ꝛ in limine pedem habens mestus auelleris atq; inuitus: ꝛ nescio quid retro anxie respectans: an sordium quas dimittis oblitus: an bonorum ad que pergis incredulus. Profecto si quod pauloante dicebaz: ꝛ quod magni dixerunt viri: uestra que dicitur vita mors est: Illud est consequens: ut eius finis que mors dicitur vita sit. ¶ Do. Morior. ¶ Rõ. Rex te tu⁹ carcere liberat: iam vincula franguntur que fecisse mortalia pium patrem libuit. Idq; uel maxime ad illius misericordiam pertinere: ꝛ Plotino visum ꝛ uestris approbatum sciens: quid queraris nescio. ¶ Dolor. Morior. ¶ Ratio. Uocat te rex tuus felix nuncius. Sepe est enim nec videtur faustum quod inuitis acciderit. Consensum adhibe: tunc sentire incipies q̃ bene tecuz agitur: hic quem metuis carceris exitum ꝛ male vite reputãs ꝛ mortis bona presagiens: quasi olor ille Socraticus diuinationis particeps ꝛ ob id sacer Apollini moriendo cantabis: si non uoce saltem animo: Et nisi quod absit graue nimis inexpiatoruz te criminum pondus premit: quod fecisse Uespasianus corpore legitur: tu facies mẽte: ut assurgas moriens: nec te dignum censeas iacentez mori: neq; minus hac in parte tibi tribuas q̃ ille sibi qꝫ non ut ille sis princeps: Mors enim nescit imperiũ: Princeps non agnoscit: adequatrix optima: Multa forsan in vita: certe in morte nihil illi licuit quod non liceat tibi: quin ꝛ plusculum diuine opis tibi ni respuis affuturuz spero: non quia tu melior: sed qꝫ tu gratuito dei amore felicior: qui negata magnis ꝛ sapientibus abscondita concessit paruulis ꝛ reuelauit indoctis. Adde qꝫ tum utilius: tum facilius tuum erit assurgere. Illius enim conatus corporeis viribus egebat: quas morb⁹ extenuat: mors extinguit: tibi ad assurgendum non nisi animi viribus est opus que vicinia sepe mortis augentur. ¶ Dolor. Morior. ¶ Rõ. Quid in tuto trepidas? qd in plano cespitas? quid in prono hesitas? Non tibi ingeram que hoc loco disputant philosophi: Multa sunt enim que morientis occupatio ꝛ angustie temporis non admittunt: debuit tibi profunde admodum hesisse quicquid ubiq; de hac re ab antiquis philosophis disputatum est: Ut enim ipsi idem uolunt: asperarum rerum omnium remedia superuacua facere potest rara quidem: sed in finem rara prosperitas que aduersus mortem differũtur: ea semper utilia semperq; necessaria: ut sint moriendi non fortuita sed naturalis ꝛ inuicta necessitas facit. Inter ceteros sane mlta ꝛ ualida in Thusculano ipso: cui⁹ supra memini prima luce recolligit Cicero: que nisi oliz didiceris: nũc docẽdi spatium non est: quibus efficit siue in malis sit qui moritur: siue in bonis esse videatur: quia tamen ex quo fortune iaculis patet omnis hominum stat⁹: a malis eum non a bonis morte discedere: quod acer quisq; humanarum obseruator rerum haud dubie uerum sentit. Morte igitur non offensũ se: sed sibi consultum iri existimat: iam lete illam cogitans ꝛ cum uenerit visurus ut liberatoris sui nunciam seu ministram: ꝛ cum transierit respecturus: ceu fenestram vnde mundi laqueos ꝛ carcerẽ carnis euaserit. Illud Cicero idem disputando consequitur: seu perit animus seu transfertur: ut uel mali nihil: uel boni plurimuz sit in morte: argute fortassis apud suos: apud nos nẽpe non philosophis modo sed ne vulgo dubium: credo hercle: nec apd eum ipsum de quo sepe loquimur Ciceronẽ: quod magnificentissime multis testatus est locis: sed uel sui collocutoris: uel illius cui diffidentie seruiebat Ad summam igitur sic teneto ut scias immortalez esse animam: quod non solum concors uestre gentis opinio: sed philosophorum omnium excellentissimi tenuerunt: Nulla tibi spes in occasu anime que natura talis est ut mori neqat: neq; hinc fidas nil mali superesse post obitũ qꝫ nulla sit futura anima que pati possit. Sed qa creator aie ipse est mitis: ipse pius ac misericors: opus suum non despiciet seq; ueraciter inuocantibus prope erit. In illum preces: in illum uota: in illum spes ultime ferantur: in illius nomen extrema desinant suspiria. I securus: nihil timeas: natura parens benignissima nihil fecit horrificum: mortem formidabilem error facit hominum non natura rei prouide. Si quid magnum uoluis animo: si quid altum struis: humiles ꝛ ineptas vulgi uoces actaq; despice: uerũ illos suspice quoꝝ imitatio ad uerã gliaz via est

Apud nostros quidem lete feliciterqꝫ morientiū: innumerabilia sunt exēpla. Sin antiquiora perquirimus: multi occurrent: qui moꝛtē nō modo ferāt foꝛtiter sed arcessant: qđ in Marco Catone: sicut modo diximus: Marcus Cicero excusat: Seneca autem ⁊ laudat: Nobis vō neutrum sat probatur: sed secundum minus: quia tolerabilius est errorem excusare qꝫ laudare: Nos utrunqꝫ reijcimus: quoniam ut uocatum respondere ⁊ reuerenter parere laudabile: sic imperatoris iniussu cōmissa de custodia ⁊ coꝛporis statione discedere capitalis est habenda defectio: ⁊ uel exilio graui: uel summo plectenda supplicio. Sciens repeto ut altius impꝛimam: Abunde eniꝫ: nisi falloꝛ: hec omnia supioꝛ tractatuꝫ explicuit. ℂ Do. Morioꝛ. ℂ Rō.
F Immo carnis tributum: nature debitum persoluis mox futurus liber: fac libēs quod uel nolēs faceres: ⁊ ut bene ait quidam: moꝛtis hoꝛtatoꝛ cupias quodcunqꝫ necesse est. Non est utilius imo qdē nō est aliud in necessitate ꝯsiliū: qꝛqđ fit a uolente fit leuius: ⁊ desinit esse necessitas si uolūtas accesserit. ℂ Do. En morioꝛ. ℂ Rō. En te dominus ꝑstolatur: Accelera ne titubes neu cuncteris: pone suspitiones: non tu tibi charioꝛ es qꝫ illi. Quis uocatus ab amante diffidit? Adhuc foꝛte miraberis timuisse quod optanduꝫ esset. Multa iam solutus scies que vinctus nullo vnqꝫ studio didicisses: usqꝫ adeo ut arcana rerum nosse uolentibus: ad que moꝛtali uelo obsita acies uestra non penetrat: que pꝛofecto cupiditas nālis est homini: sed uehementioꝛ studioso: nil moꝛte melius putem: nilqꝫ quod bꝛeuius adoptatum ferat. ℂ Do. Morioꝛ. ℂ Rō. Immo obdoꝛmis vitequ fessus ut arbitroꝛ requiescis. ℂ Do. Morioꝛ. ℂ Rō. Uade in eternaꝫ requiem: nunc pꝛimum viuere incipis. Bona moꝛs initium est vite.

ℂ De Moꝛte ante diem. Dialogus. CXX. ℂ Do.

A q Uid qꝛ ante diem morioꝛ? ℂ Ratio. Ante diem nemo moritur. Sed nō omnibus dies idem: Immo ut uateꝫ ait eximi⁹: Stat sua cuiqꝫ dies: ad quam quisqꝫ cum uenerit metham attigit. Et quoniam nec redire datuꝫ nec subsistere: transeundum est. ℂ Do. Ante diem morioꝛ. ℂ Rō. Posset id uerum esse si diem debitoꝛ fuisses: purus debitoꝛ semper debet: Semper itaqꝫ nutum sui creditoriꝫ obseruet: ⁊ semper in numerato habeat quod debet. Habet autem semper: dum moꝛtale coꝛpuꝫ habet: nullo mutuo: nullo opuꝫ est fenore: domi habet: Immo quocunqꝫ ierit secum habet: ⁊ ut dicitur in manu habet vnde se liberet: quo soluto nil nature amplius: ⁊ nil iam celestib⁹ ullis debet: ut Uirgilius ait. Pone igitur hāc querelam: Ante diem nō reposcitur quod omni debetur die: quin pꝛo eo quod dicebam gratias age: qꝛ scilicet ad id debituꝫ nec pꝛece: nec possessione: nec pignore: nec usura indiges: quod ultimum dixisse fertur Spartanus ille vir foꝛtis incognitus sed dignus agnosci: cum ad moꝛtem ductus: ob hoc ipsū īperterritus iret atqꝫ alacer: qꝛ capite suo satisfacere
B Lycurgi legib⁹ posset. ℂ Do. Morioꝛ ante diem. ℂ Rō. Non intelligo quid sit ante dieꝫ mori: nisi quod vulgo dicitur: Ante lucem: seu cū pꝛimū elucescit: que exercitijs eius quam nunc agis anime aptissima hora est: Aliogn quis omnino hominum ante suum diem moritur: cum ille sit suus dies in quo moritur non alius? ℂ Do. Ante tempus morioꝛ. ℂ Rō. Neqꝫ ante tempus neqꝫ post tempus: sed in tempore morieris: nisi sic foꝛte tempus accipis quod tu tibi: nō natura seu foꝛtuna pꝛefixerat. Ante illud enim sic non mori potes: sicut nec post illud viuere. ℂ Doloꝛ. Morioꝛ ante tempus. ℂ Ratio. Quis nisi amens queritur ante tempus absolui vinculis ⁊ carcere relaxari? Letandū Mediusfidius si ante tempus accidisset: sed nec accidit nec accidere potuit: suuꝫ tempus habet omnia: hic te terminus manebat: hic metham fixerat qui te in hoc vite stadium induxit. Si de hoc fine quereris: ⁊ de alio quolibet queri posses. ℂ Doloꝛ. Cito morioꝛ. ℂ Ratio. Cito natus eras: Non moritur cito qui iam senuit. Qꝫ si nō senueras: cessat altera pars querele: qꝫuis si poꝛtio vite ultima est senectus: non senuisse non potest quisquis moritur. Sed intelligo senectutē ut vulgus: annoꝝ cōgeriē multoꝝ: cui nō ut reliquis finis est alius qꝫ moꝛs: de initio discrepant uarijs sententijs: sed pꝛo viribus senescentium pꝛocqꝫ ualitudine coꝛporuꝫ atqꝫ animorum habitu ad concoꝛdiam redigendis. Tota deniqꝫ res huc redit: ut uel moꝛtis incusare celeritatem desinas: uel molestias vite ꝓlixioris que de moꝛtis ipsius tarditate pꝛoueniunt: Sed uos nobiscum dissidentes nec mori vultis nec senescere: cum utrunqꝫ certe uel alterum sit necesse. ℂ Doloꝛ. Amplius viuere poteraꝫ. ℂ Ratio. Immo certe non poteras: Naꝫ si posses: puto viueres: Sed hoc dicere vis: uolebam seu speraba: Et ut est animus moꝛtalium vite auidus: spei credulus: utrobiqꝫ perfacile tibi assentiam. At si dicere vis: debebam: quia pauculos adhuc dies viuere etati non indebitum videretur: non eque consenserim. Quidam enim serius obeunt: multi ocius: nunqꝫ nullus: hec inter nihil in commune pꝛouisum: nisi ut omnes moꝛtales vna lex teneat: vnum moꝛtis imperium: alio tamen atqꝫ alio moriendi genere diuersisqꝫ vite spatijs: sic rei vni⁹ modus multiplex tempusqꝫ peruarium est: Equo animo igitur quisqꝫ suum moꝛtis genus: suū diem moꝛtis expectet: nec auiditate vite: nec fastidio quod indocti ingratiqꝫ omnes faciunt: de nature legibus queratur aut litiget. ℂ Doloꝛ. Modicū vixi. ℂ Ratio. Nullus tantum vixit ut non sibi modicum vixisse videretur: ⁊ est plane modicum quicquid hic viuitur: Itaqꝫ si diu viuere delectat: vitā illaꝫ querite ubi semper viuitur: que ⁊ si hic non sit: tamen hic queritur. ℂ Doloꝛ. Uixi modicum. ℂ Ratio. Quid si plus vixisses: nunquid ideo non vixisses modicū? Spatia vite huius imparia ⁊ incerta sunt: vnum omnibus est commune: cuncta sunt bꝛeuia: Uixit aliquis octoginta annos: qđ hic qꝫso plus habet qꝫ qui octo? Uerte acriter te in te nec te fallat vulgi furoꝛ: qđ plus inqꝫ habet qui diutius vixit: nisi foꝛte curas laboresqꝫ ⁊ dolores ⁊ tedia ac peccata in lucro ponitis? Aut quid plus haberet si vixisset octingētis? Est in expectatione fateoꝛ plusculū aliquid: At cū spatiū utrūqꝫ trāsierit: mihi crede: nihil iuenies quo plus vixisse felici⁹ sit. ℂ Do. Morioꝛ dum bene agere cogitabā. ℂ Rō. Quid agē cogitabas nec agebas? Sic foꝛsitā in ꝑpetuū cogitasses. Sunt qui beneagere semper cogitent: nun-

q̃ tamen incipiant. Q2 si bene agere ceperas: ne du bites: q̃uis boni operis finez mors preuertat apd ceca hominum iudicia fortasse aliquid sed spernen dum: apud infallibilem rerum estimatorem nil ti bi subtrahitur: integra merces tua est: non actuum modo sed uotorum. ¶ Dolor. In medio rerum ap paratu morior. ¶ Ratio. Hoc non mortis sed mo rientium culpa est: qui breuissimam vite telaz: tum maxime ordiuntur dum precidenda erat: quod ni si sic esset non tam sepe inexpletis vite muneribus morte preuenirentur: sed expletis ac transactis vi uerent qua profecto nulla dulcior vita est. Hanc ta men dulcedinem non tam vite breuitas q̃ viuenti um torpor hominibus eripit: quib9 nulla ideo lõga est vita: quia quantumcunq3 sit temporis nunq̃ vi uunt: semper viuere meditantur: & iam senes inter
E noua vite consilia fluitantes celeri fine serum prin cipium antecedũt. ¶ Dolor. Morior dum magna pararem. ¶ Ratio. Hoc multis magnis viris fere q3 omnibus accidit. Falluntur homines cũ in mul tis: tum in morte precipue: quam uenturam nemo est qui nesciat: dilaturam sperant: & abesse procul fingunt sibi quam vicinam semper hinc vite breui tas & fuga temporum facit: hinc fortune vis & ca suuz humanoruz circumfusa uarietas. Et o cecitas mira: quod quid uobis sit sperandum in alijs sal tẽ aliquando non discitis: Sed sic est egre ad ama ras cogitationes animus redit: Itaq3 dum sibi qs quis longissimum vite spatiuz spondet: dumq3 uel euum Nestoris: uel ut ait Cicero: Metelli fortu nam sperat: deniq3 dum se quisq3 predilectum na ture filiuz credit: de primordijs agitantes finis oc cupat: & multa deliberantes iprouisa repẽte mors aggreditur mediosq3 intercipit apparatus. ¶ Do lor. Uiridi morior etate. ¶ Ratio. Ut nil in hoc aliud boni sit prouisuz tibi est saltem senio ne mar cescas. Senectus enim q̃uis nõ sit grauis: ut apd Ciceronem ait Lelius: utq3 a nobis supra disputa tum est: aufert tamen eam viriditatem: in qua qui dem: ut Scipionem ille: sic tu nunc etiam & te fuis se commemoras: multis tu fortasse desiderio: nulli iam fastidio futurus sis: quod in longa etate vita re quãtalibet virtute subdifficile est. ¶ Dolor. Iu uenis morior. ¶ Ratio. Nosti quid in vita passus fueris: quid passurus ignoras: & mihi crede in hoc tam uario tamq3 immiti fortune regno qui premo ritur comitem fallit. ¶ Dolor. Morte prepedior
F ne cepta perficiam. ¶ Ratio. Iuste id quidem: agi tis enim semper que peregisse pridem decuit: per actiq3 nihil est: hoc maxime uobis grauem mortẽ facit ac miseram: Et siquidem absq3 tua culpa ce pta peragere nequiuisti: sufficiat uoluisse. Sin per ignauiam distulisti: displiceat neglexisse. Q2 si for san hec lamentis causa pretenditur: uere autem ni hil aliud q̃ vite prolixitas & dilatio mortis opta tur inanis: licet publici uoti tandem te uel sero pu deat: Audite tamen me mortales usq3 adeo vite cu pidi: quero ex uobis sequestrato virtutum exerci tio: quid omnino aliud vita hec q̃ segnis & inuti lis mora est? que quantalacunq3 fuerit nequit nõ esse breuissima. Dictum ergo placet illius cui9 Au gustinus meminit: quem in extremis agentem cuz amici solarentur ac dicerent: ex eo morbo q̃ mini me periturum esse: Respondit: si nunq̃ bene: at si aliquãdo cur nõ modo? ¶ Dolor. Interruptis re bus morior. ¶ Ratio. Si ad mentem redeunt: aut rebus gestis aut ingenio clariores: magna pars in expletis operibus obiere: paucis in hac breui vi ta contigit ut cõcepta seu iam incepta perficerent: Tu võ quoniam communi hominum more has te in angustias impegisti nec preterita retractari pos sunt: vnam hanc emergendi viam arripe: nõ ut ad multa interrupta flebiliter iutiliterq3 respicias: sed ut viriliter quod vnuz restat expedias: bene mori.

¶ De morte violenta. Dia. ¶ XXI. ¶ Do.

Sed violenta morte pereo. ¶ Ratio. Si no lens moreris: violenta mors omnis est: at si uolens nulla. ¶ Dolor. Per vim morior. ¶ Ratio. Siquidem vite vis aufertur: quid inter est febris: an gladius: dum libere egrediare: quid refert: an ergastuli tui fores sponte pateant: an frã gantur? ¶ Dolor. Ui morior. ¶ Ratio. Multe sũt species mortis sed mors vna: que an violenta sit: an non: morientis arbitrium est: vim vis maior su perat: consensus extinguit. Sapiens sic instru ctus est: ut quib9 non potest obstare ꝯsentiat. Quid tu inquies: Percussori meo ut consentiam iubes? quidam non consenserunt modo sed gratias ege runt: Inuentus est qui percussorum suorum igno rantiam excusaret & supremo illis anhelitu ueniã precaretur: Neq3 ego te cruento consentire carni fici iubeo sed inuicte forti: cui qui non sponte parue rit vi parebit. ¶ Dolor. Morior hostili manu. ¶ Ratio. Quid tu igitur amici manu mori posse crediderás: quando id tibi nisi ab ignorante cõtin geret? ¶ Dolor. Hostili dextera pereo. ¶ Ratio. Hostiles euadis manus: Ille dum ire sue obsequi tur libertati tue consulit: potestati sue detrahit: nil q3 amplius in te potest. ¶ Dolor. Hostili manu oc cumbo. ¶ Ratio. Satius est sub iniusto hoste pro B
cumbere q̃ sub iusto rege. Illic enim occisoris est crimem: hic occisi. ¶ Dolor. Hostili ferior manu. ¶ Ratio. Quid tua magis interest q̃ dextera q̃ quo gladio feriare? Non de manu sed de vulnere querit: q̃uis & Põpeius manu Cesaris feriri pro mortis solatio videat apd Lucanũ optare: & apud Statium Capaneus Ipseum: apud Uirgiliũ Ene as Lausum: Camilla Ornithum: q illoruz manu occidantur consolentur. ¶ Dolor. Ferro morior. ¶ Ratio. Communis tibi cum maximis fortuna: cunq3 optimis viris bona pars eorũ quos uel pre sens vita felicissimos habuit: uel eterna sanctissi mos habet: gladio piere: quos si numerẽ nõ breui loqui monitoris: sed longi op9 erit historici. ¶ Do. Gladio pereo. ¶ Rõ. Alij aliter: qdã laqueo: qui dam lapsu: quidam vnguibus leonis: aut apri dẽ tibus: multis ferri copia defuit dum optarent gla dio perire. ¶ Dolor. Ferro ferior. ¶ Ratio. Quid C
scis an maiori exitio subtraharis: quodq3 miserri mum censes: grauioris miserie fuga sit. Dixi supra ut Plotinũ alteꝝ a Platone phie dec9 pestilens le pra pcussit: Id nõ dixi: ut alteꝝ ab Homero poeti ce Graie lumẽ Euripidẽ canes morsib9 lacerarũt. Lucreti9 uestroꝝ uatum pmo prim9: cui tã multa Uirgilium auferre non puduit: amatorio poculo accepto in morbũ rabiẽq3 cõpulsus: gladio ad po stremuz pro remedio usus est. Herodes rex iudee tã fedo morboruz agmine circumuentus interijt:

ut compendiosior fieri mors inuidiosa sibi esse po tuerit:utq; augurior fuerit Roman⁹ princeps Ha drianus morbi tedio uictus:impatientiā doloris ferro abrumpere si licuisset optauit. Magnū quen dam virum hac etate vermes toto scatentes cor- pore:mures alium exedisse narrantur: Inter tam multa ludibria humani corporis:si electio tribua tur:quis imbecilis adeo ut non ferrum ambiat?

D ¶ Do. Ignib⁹ pereo. ¶ Rō. Quidam aie vim na turamq; igneam extimātes:id facillimum mortis genus opinati sunt. ¶ Dolor. Flammis absumor. ¶ Ratio. Uermibus ereptum corpusculum non putrescet. ¶ Dolor. Fluctibus obruor. ¶ Ratio. Piscibus conuiuium:bustum tibi amplum nobi le nitidum. Et quid refert corpus terreum:terre reddas an pelago? ¶ Do. In freto morior. ¶ Rō. Non ubi sed qualiter moriaris ad rem ptinet ubi- q; bene mori licet ubiq; male: Non in loco sed in aio est qđ felicem mortem facit aut miserā. ¶ Do. In mari pereo. ¶ Rō. Persuasum multis scio in mari miserum mori:ꝙ ethereus atq; ardens spūs suo contrario videatur opprimi:Sed ut dixi nihil locus ad miseriam:aius totū. Itaq; de hac re nau te nescio cuius respōsionem ꝓbo:quem cum qdā interrogasset:ubi nam pater eius obijsset? In ma ri inquit. Cūq; idem ille de auo ⁊ proauo atq; at- tauo noiatim ex ordine quesiuisset:responsūq; idē de singulis accepisset: Intulit: ⁊ nunqd tu inquit mare ingredi non times? Respōdit nauta dissimu lans: ⁊ ubi nā tuus obijt pater? Suo ait in lectulo: ubi auus inqt: ⁊ is ait ⁊ proauus ⁊ maiores mei oēs suis in lectulis obire. Tum nauta: Num tu in quit tuum non times in lectulum ascēdere? Elegā- ter quidem aliquātoq; plus q̄ nautice. De morte igit natura viderit que mortales fecit:at de gene- re mortis:de loco:de tpe viderit fortuna. ¶ Do. Ue neno morior. ¶ Rō. Comites tibi illustres pridē dū de hoc vno agerē exposui. Regia quidē mors est gladius:sed uenenum magis. Et ad sūmā Ri diculum ualde est ubi de morte decreueris:de in- strumentis esse anxium.

A ¶ De morte ignominiosa. Dia.CXXII. ¶ Do.

Sed ignominiosa mors est. ¶ Rō. Mortē ignominiosam facit non genus aut quali- tas sed causa supplicij. ¶ Do. Ignominio- se morior. ¶ Rō. Nemo bonus male moritur:ne mo malus bene. Honestam mortē non funeralia: non ministri:non purpuree faciunt exuuie:non in- uersi clypei atq; enses: ⁊ flens dnm familia: ⁊ vul gi clamor ac lamēta: ⁊ merore uxor insignis ⁊ pie tate filij: ⁊ deiecta ceruice ante feretrum nigro idu tus:ac lachrymis grādibus humēs ⁊ homo: non postremo funereus laudator: ⁊ imagines auree di uitis sepulchri:defunctiq; titulus victur⁹ in mar- more donec sua quoq; l3 sera lapidibus mors sit. sed virtus ⁊ clarum meritis viri nomen:nō vulga ris egens aure:sed suapte eminēs maiestate:quod non pceps ⁊ cecus fauor hoium:sed rerum series ⁊ innocēs vita pepererit:atq; usq; ad mortē ueri- tatis ⁊ iustitie suscepta defensio: Interq; medias mortis minas imperterritus atq; infract⁹ animus ac generosa fiducia. Cōtra his decoribus honestā mortem:quis ignominie queso locus est: aut quō turpiter mori pōt qui sic moritur: Seruilē in mo dum virgas adhibe ⁊ tortores ⁊ laqueos ⁊ secu- res:fige cruces ⁊ rotarum radios attolle ⁊ qua- drigas in diuersū age lacera huc ⁊ illuc membra rapturas: Adde ignes ⁊ craticulas prunis imposi tas atq; oleo uasa ferūctia: ⁊ ferarum dētes fame armatos: Adde vncos ⁊ gemonias ac tracta per vicos laniata cadauera: ⁊ quicquid iniurie atq; ob probrij:seu viuum:seu exanime corpusculum pati pōt: Dura mors fortasse videbit:ignominiosa cer- te nō fuerit: Immo vō nōnunq̄ eo clarior quo du- rior. Itaq; apparat⁹ hic exterior ⁊ tumultus: ⁊ tu be: ⁊ carnificum truces vultus ⁊ irata uox tyrāni: nihil prorsus ad rem:intra teipsum te reflecte: ibi te quere atq; excita:omnibusq; que supersunt ani mi viribus ad extremos casus accingere:aures ab inuiso strepitu:a supplicij pōpa oculos auerte:ta- citusq; totam aiam recollige atq; hortare:resq; ip sas examina non vmbras rerum:tu si mortē ipsam rectis oculis spectare audes:nec ferrum puto:nec restim:nec liuētes calices:nec stillantes carnifices horrebis. Uanum est enim ipsum hostem cum cō- tempseris eius faleras aut signa metuere. ¶ Do. Ignominiosa morte damnatus sum. ¶ Ratio. Se pe actor seu delator infamis ⁊ obsceni testes ⁊ ob scurus iudex:reus aūt ipse clarissim⁹: Sepe igno- bilis vulgo mors nobilis vō gloriosaq; qui mori- tur. Iam ut sileā reliquos:ꝙ ⁊ nimis multi ⁊ mul- to impares sunt: que usq; ignominiosior mors q̄ crucis? in qua pependit eximium illud ⁊ preniti- dum celi decus ac terre:ne tale aliquid ignominio sum sibi censeat illa sors hominis. Et quoniā sum- mo nihil est altius:in hoc desino: Omne gen⁹ mor tis honestare potest virtus: virtutem nulla mors inquinat.

¶ De morte repentina. Dia.CXXIII. ¶ Do.

Repente nimis morior. ¶ Ratio. Pau-
A loante si recolo senuisse te dicebas: miror quomodo repētina mors seni est:qui nisi: non dicam:delirat:sed insanit: Semper ante ocu- los mortem habet: Namq; cū omni etati salubri ter sit consultum ut omnem diem sibi ultimum cre dat:hoc amplius rite consulitur senectuti: ut om- nem horam sibi putet extremam: Neq; illud mo- do non audiat quod est apud Tullium: Nemo tam senex qui se annuū nō putet viuere: Sed ne id qui dē quod Seneca ait:diem. ¶ Dolor. Subito mo rior. ¶ Ratio. Quid hic dicam: nisi ut repetam quod ille olim summus hominum nec minor inge nio q̄ fortuna: vno ne integro quidem ante suum obitum die quasi iam uerū experientie vicinitate presagiens:dum de hoc ageret:repentinā atq; im- prouisam mortem commodissimam iudicauit:quō iudiciū ab ea videbitur religione dissentiens que ab hac morte liberari flexis genubus deum orat: Neq; ego hanc sententiam ubi sit libertas ample- ctor:aliud tibi nempe cogitandum est:neq; vō hāc optabilem:sed ubi sit tolerabilem mortē dico. Si quidem sapienti quiq; eminus cuncta preuiderit: inopinum nihil accidere posse non ambigitur. Un de fit:ut improuisa mors non sit cuius prouida vi ta fuit: Nam quo pacto rerum maxima negligat: qui parua:qui minima etiam librare sit solit⁹? Hu- manis autē in rebus quid mihi maius morte mō strauerit: quid par morti? ¶ Dolor. Uelocissime morior. ¶ Ratio. Impremeditata modo non sit mors:quo uelocior eo facilior: Et suppliciū enim si

quod est: utiqꝫ breue est sensumqꝫ ipsum celeritate
preueniens: ⁊ morti detrahitur quod est in morte
durissimum: metus mortis.

¶ De egrotãte extra pr̃iaꝫ. Dia. CXXIIII. ¶ Do.
Aliena in patria egroto. ¶ Rõ. Quid re-
a fert cuius sit patria: egritudo: utiqꝫ tua est
¶ Do. Ludis me: ego extra patriam egro
to. ¶ Rõ. Qui extra vnaꝫ patriã est: intra aliam
sit oportet: extra oẽm patriaꝫ neqꝫ egrotare nec sa
nus esse quisq̃ꝫ potest. ¶ Do. Diuerticula uerboꝝ
queris: extra meã patriã egroto. ¶ Rõ. Unũ hoc
bonum huic inest malo: nemo grabatulum tuum
premet: non importuna uxor aut filius: sui uterqꝫ
sollicitus: negligẽs tui. Quotiẽs putas viro uxor:
patri filius: fratri frater in ultimis laborãti pului-
nar iniecerint: ⁊ mori adiuuerint: queꝫ alienigene
uetuissent? Sepe ibi maior est charitas ubi minor
creditur: Certe nullus astantium morbo tuo gau-
debit: nullus tibi morteꝫ optabit. Queris causaꝫ?
Nullus hereditatem tuã expectabit: Omne in fa
cinus spes ⁊ cupiditas impellũt: hec trãquillitas
non facile tibi in patria contigisset: Multi stratum
circumsisterent sub officij specie funeri inhiantes:
que cogitatio egrotanti egritudo: nisi fallor: altera
est. Obsessum hinc lupis: hinc vulturibꝰ se cernẽti:
b iam cadauer mente captantibus. ¶ Do. Extra pa
triam egroto. ¶ Rõ. Quid scis: forsitan nũc in pa
triam redis: Rectum ⁊ breue iter in patriã est mo
ri. ¶ Do. Extra patriam eger sum. ¶ Rõ. O sup-
uacue semper ⁊ inanes hoiuꝫ querele: quasi vo ar
dentior extra patriã febris aut durior sit podagra
Malum hoc omne quod videtur uoluntariuꝫ est:
atqꝫ in uestra positũ potestate: ut pestes alie quas-
cunqꝫ falsa animis inuexit opinio.

¶ De moriẽte extra pr̃iaꝫ. Dia. CXXV. ¶ Do.
A Morior extra patrios fines. ¶ Rõ. An pe-
m regrino id accidit an exuli: Iã seu te in his
terris visendi discendiqꝫ studium: seu re-
ligiosa deuotio detinebat: ⁊ gaudendum ꝙ hone
sto te mors reperit in actu: seu iusta sententia ⁊ fe-
rendum non modo fortiter sed libenter. Nullo eni
melius modo iniusti scelus hominis q̃ꝫ iusti sup-
plicij spõtanea ac tranquilla perpessione diluitur.
Sin potẽtioris iniuria: neqꝫ id tñ ideo dolenduꝫ:
sed satis: ut arbitror de exilio disputatũ est. ¶ Do.
Extra patriam morior. ¶ Rõ. Dicebã modo hoc
est in patriã redire: nullus rectior trames erat: nul
lus breuior. An tibi Eudemus ille Cyprius fami-
liaris Aristotelis e memoria lapsus est: de quo ⁊
Aristoteles idem scribit ⁊ Cicero: Qui cum graui
ter in Thessalia egrotaret: vidit in somnis se q̃ꝫ pri
mũ egritudine liberãdũ: ⁊ post qnquẽnium in pa-
triam reuersuruꝫ: Tyrãnũ vo urbis illius: ubi tũc
erat Alexãdrum Phereum ilico peniturũ. Cũqꝫ
ipse paucis post diebus insperate reditus saluti ⁊
tyrãnus a cognatis esset occisus: atqꝫ ita uerã per
oĩa visionem ratus: ꝓmisso tempore reditũ in pa-
triam expactaret quinti anni ad finẽ pugnans Sy
racusis occubuit: eoqꝫ illum modo in pr̃iam suam
rediisse somnioꝝ interpretes dixere: ne qua peni-
tus pars somnij falsa esset: Ego ꝗd de somnis sen-
tirem dixi alibi. De hoc in patriaꝫ reditu ꝗd occur
B reri modo dixerim. ¶ Do. Extra patriaꝫ mori co
gor. ¶ Rõ. Dixi duꝫ de exilio loq̃remur ⁊ repeto:
aut nemo extra patriã moriť: aut omnes. Doctis
ꝗdem viris placuit oẽm mundi plagam pr̃iaꝫ esse:
⁊ presertim forti animo quẽ non huius aut illius
partis amor astrinxerit: alijs eam tñ ubi bene ẽẽt:
Contra: nullam hic esse homini patriam quibusdã
visuꝫ est. Illa cõmunis: hec altior philosophia est.
¶ Do. Morior procul a patria in qua natus sum.
¶ Rõ. Ubi moreris illa demuꝫ uerior patria tua
est: Illa te diutiꝰ possidebit nec uagari sinet ⁊ pro-
prium perpetuumqꝫ incolam sinu amplexa cõstrin
get: Disce hanc terram pati que te ortum alibi trãs
formabit in se. ¶ Dolor. Procul a patria mors me
manet ⁊ sepulchrum. ¶ Ratio. Et celestes illi di-
uiniqꝫ homines quos vna etas ⁊ eadeꝫ media mũ
di parte genuerat: toto orbe dispersi sunt mortibꝰ
ac sepulchris. Illum Ephesus: illum Syria: illum
Persis: illum habet Armenia: illum Ethiopes: il-
lum Indi: illum Achaia: illos Roma: illuꝫ ultima
seruat Hispania: quosdam tamen ex his loco mor
tis ablatos esse: nũc in italie urbibus fama est qua
terreni erant pars quidẽ etherea pridem haud du C
bie celum tenet. ¶ Dolor. Extra pr̃iam mori opor
tet. ¶ Ratio. Quid secũdi ordinis viros loquar?
Illum Stridoni Bethleem prius ⁊ post Roma:
Illum Gallia Pannonie: atqꝫ illum Athenis ab-
stulit Parisius: hunc Grecie atqꝫ hũc hispanie ra-
puit Roma: hunc Mediolanum Rome viuum:
hunc defunctuꝫ Africe Sardinia: mox Sardinie
Ticinum occidentis duo lucida sydera equa meri
tis iuncta animis: vicina corporibus: qui sunt de
quibus loquor intelligis: atqꝫ ideo multa festinãs
transeo. Sed ne tertij ordinis exemplum desit. Il-
lum Palestine Cyprus tulit: illum Nursie Cam-
pania: hos hispanie italia. Illum quidẽ Bononia:
hunc Patauium. ¶ Dolor. Intelligo plane singu D
la: sed adhuc iuitus procul a patria morior. ¶ Ra
tio. Et ego plane causam rei huius intelligo: ꝙ sci
licet sanctissimis spiritibus celoqꝫ semper herenti
bus nulla iam terrene patrie cura esset que nõduꝫ
tibi deposita: sed mihi crede: si celo inhias deponẽ
da est: Attingam tamen dehinc alios virtutis ami
cos: celi memores: nondum tamen celi studio ter-
re oblitos. Samij ossa Pythagore Metapontus
texit. Ciceronem Arpini ortum: Rome altum: Ca
iete sinus exanimem vidit. Plinium quem infan-
tem lauit Athesis: grandeuum Uesemi cinis extin
xit. Uirgilium mundo dedit Mantua: Brundusi-
um: siue ut alij perhibent Tarentum rapuit: nunc
Neapolis tenet. Ouidiuꝫ Sulmo compegit: Põ
ticum soluit exilium. Terentium Comicum ut fa-
ma est: Carthago genuit: Roma docuit: Archa-
dia sepeliuit. Flaccũ Horatiũ Apulia: Enniũ Ca
labria: Statium prouincia Narbonensis: Ausoni
um Uasconia: tres Anneos: siue ut alij uolũt: qua
tuor: duos Senecas videlicet Galionem ⁊ Luca
num misit Corduba: ⁊ hos oẽs: ⁊ Plautum Arpi
natem: ⁊ Lucillum Aruncum: ⁊ Pacuuiũ Brun
dusinũ: ⁊ Juuenalem aquinatem: ⁊ Propertium
Umbrũ: ⁊ Ualeriũ Anciatẽ: ⁊ Catullum Ueronẽ
sem: ⁊ Uarrũ cremonẽseꝫ: ⁊ Gallũ forliuiẽsem: ⁊
Actium pisaurensem: ⁊ Catiũ parmẽsem: ⁊ Clau
dianum florẽtinum: ⁊ Persium Uolateranũ: ⁊
mille alios Roma retinuit: ac magna ex parte hu-
mo condidit: Titoliuio Patauino vix ferum ue-
lut ad sepulturã pr̃ie restituto: Sic ex diuerso mul
tos Roma eadem genuit alibi morituros. Orbis

terre quasi domus augusta est: ⁊ ipse quadrāgula
ris:cuius ab extremo ad extremum trāsitus: ⁊ hic
viuere:illic mori. Non pluris est fortibꝰ animis q̃
pro uario usu balneuꝫ triclinio seu brumali estiuū
thalamuꝫ mutare. Trita est oibus maximeq̃ illu-
stribus alternatio hec originis ⁊ sepulchri. ℂDo.
Scio sic esse:extra p̄riaꝫ tm̄ mestus morior. ℂRō
Nihilo letior in ea ipsa quā tuam dicis p̄riam mo
reris:sed indulgētis fletibꝰ dolēdiq̃ cās aucupa-
mini:tanq̃ sua illis insit delectatio:ꝙ si aium vul-
gi erroribꝰ circūuentū sancte docteq̃ simul ac dis-
crete pauptatis exēpla nō adiuuant:fortunatiori
bus agam:si qḋ doles regibꝰ ac Cesaribꝰ accidisse
mōstrauero:ducumq̃ clarissimis maximoꝝ ne ho
f minū fortunā sis recusaturꝰ videro. ℂDo. Quid
dictura quos ue in mediū ꝓlatura sis sentio:Sed
qd opus est v̇bis:doleo extra p̄riaꝫ mori:mortisq̃
molestiā locus grauat. ℂRō. Medicā manū hor
res:video:ꝑgam tm̄:q̃ feliciter tu videto:mihi ue
rum dixisse ac fideliter monuisse:sat fuerit. Alexā
drum Pella genuit:Babylon ꝑemit:Alexandria
conditoris sui nomē ac cinereꝫ custodiuit. Alterū
Alexandrum Epiri regia pauerat:Lucanus am-
nis obruit. Cyrum Persis regeꝫ tulerat:Scythia
truncum tulit. Marcum Crassuꝫ magnūq̃ Pōpe
ium Roma ⁊ romanū iꝑiū omne susperat:que
viuoꝝ magnitudinem tolerasset:utiq̃ mortuoꝝ si
sors sineret suffectura cineribus:sed alterū trans
Euphraten tellus pressit Assyria: alterū Egyptia
ci gurgitis vnda cōtorsit. Catoni huic ultimo Ro
ma ꝑ̇ncipium ac nomen:finem cognomenq̃ dedit
Utica Cornelios Scipiones Roma progenuit no
bilissima ⁊ reipublice saluberrima germina:qbus
seruāda sepe esset ⁊ ornāda:hos sic sua sors distri-
buit ut duo hi qui dicunt̄ magni Hispana tellure
obruti. Scipio Africanus Literni:Nasica Per-
gami:Lētulus itra Siciliā:seiūctis habitēt sepul
chris:Soli ex hoc numero Asiaticus atq̃ Africa
nus minor Rome iaceāt:melius quolibet in exilio
iacturi. Ille carcē mulctatus:hic morte. Sic ꝑsepe
ubiq̃ melius viuas:meliuſ moriare q̃ in p̄ria:nuſ
q̃ durīꝰ iaceas q̃ domi. Tres Decij: ⁊ si duoſ tm̄
fama celebret:extra p̄riaꝫ animosissime ceciderūt:
cū latinis pugnās pater:cū Hetruscis filius:addi
dit Cicero ⁊ cū Pyrrho nepos:Quid nūc ex ordi
ne occurrentes eximios duces sequar:oēs Rome
genitos sed extinctos alibi:Attiliū regulū pro ser-
uāda p̄ria simul atq̃ hosti fide:quo crudelius: eo
gloriosius moriētem vidit Africa ⁊ sequēti bello
Gaiuꝫ Flaminiū Cortona:Emiliū Paulū Cume:
Claudium Marcellū Uenusia:Tiberiū Gracchū
Lucania ꝓcūbentem vidit:Nulli hoꝝ Rome mo
ri cōtigit. Due spes ingētes imperij romani in ipo
etatis flore succise:Drusus ⁊ Marcellinus:Et si
ambo in p̄riam reuersi:ambo tm̄ procul a p̄ria:Ille
in Germania obijt:hic Baione. Quid nunc:tu ne
Tarqno suꝑbior:tu ne potētior Sylla es? Atqui il
le Cumis exul:hic dominus Puteolis expirauit.
Quid minores loquar? Augustꝰ Cesar pater p̄rie
extra p̄riam obijt apud Cāpanie Nolam. Tiberi-
us dispar moribꝰ impio par:apud Cāpanie Mise
nū. Uespasianus ac Titus optimi ꝑ̇ncipes ut pa-
trem ⁊ filiū decebat:vna ⁊ eadē villa:q̃uis ꝓpe:
extra urbē tm̄ obiere. At Traianus in occidēte na
tus:in oriente defunctꝰ est. Septimus Seuerꝰ in
Africa humilē habuit originē:Rome suꝑbū iꝑeri
um:Eboraci aūt in britānia sepulturā. Theodosi
um in hispanijs ortū:defūctūq̃ Mediolani:Con
stātinopolis accepit que iam ꝑ̇us aliūde editū sui
nois possidebat auctorē. Quid de alijs dicā? Ly-
curgum Sparta ꝓfugū:Creta suscepit:Eadē Cre
ta Saturnū regem pulsum a filio abeuntem vidit:
italis finibꝰ abditū humatūq̃ audiuit. Africe lu-
men Hānibalem tegit urna Bithinica. Theseum:
Themistoclem ac Solonē:tres Atheniēsiuꝫ coro
nas sic fortuna dispersit:ut ꝑ̇mum Syrus:secūdū
Persis:tertiū Cyprus sepeliret:Imparia tātis ca
daueribꝰ sepulchra:Dies me deficiet singulis imo
rantē:neq̃ te historijs obruere ꝓposui:sed monē.
ℂDo. Teneo:sed hos oēs ⁊ quoscūq̃ enumerare
alios potes:extra p̄riam defunctos fateor:sed uo-
lentes nego:dolētesq̃ arbitror. ℂRō. Unde hoc
tibi nisi ꝙ stulti omnes:ꝭm se alios estimant:neq̃
qḋ sibi difficile est cuiq̃ possibile suspicari possūt:
Et fortasse illi ueteri potiꝰ ꝓuerbio ꝑ̄buisti aureꝫ:
Bonū est ꝑegre viuere:mori malū:cum utrūq̃ po
tius bonū sit:modo bene fiat:lōganimiter atq̃ ho
neste:Maluꝫ utrūq̃:si male:si flebiliter atq̃ igna
ue:Dicam qḋ mireris:quodq̃ ꝓuerbio penitꝰ sit
aduersum:si qua locoꝝ querimonia iusta est:hanc
ego facilius viuenti ꝓmiseriꝫ cuius utcūq̃ forsan
intersit:q̃ morienti cui omnis loci cura sit uacua
est iam locis oibus abituro. ℂDo. Tāgis animū:
adhuc tm̄ in patria mori mallem. ℂRō. Uolūtas
humana nisi virtus ac sapiētia illam frenet per se-
ipsam idomita ⁊ effrenis est. Quod si altius attēdas:
totum hoc ad te nihil ꝑtinere fatebere:qm̄ neq̃ hic
amplius esse potes:neq̃ ossibꝰ tuis supesse sensus
aliqs quo discernāt ubi durius aut mollius cubēt:
neq̃ quo tendis aliūde facilius ꝑuenisses aut bre
uiꝰ. Elegāter Anaxagoras ꝑegre moriēs:an in pa
triam referri uellet amicis interrogātibꝰ: nihil ne
cesse est inqt:Et adiecit causam:Undiq̃ eniꝫ ad in
feros tantundem vie est:qḋ responsuꝫ non minus
cōuenit ad celuꝫ ascensuris q̃ casuris ad inferos:
ℂDo. Utinā domi morerer. ℂRō. Si illic esses:
forsan alibi esse optares:sic eniꝫ habe: ⁊ qḋ viuēs
debueraſ:disce uel moriēs:perdifficile est uobis o
mortales morem gerere delicati ⁊ queruli:quibꝰ
quod habetis omne vilissimum est semper: ⁊ solū
id optimum quo caretis. ℂDo. O si domi more-
rer. ℂRō. Multa ibi forsitan videres que mortē
tibi efficerent grauiorem:vnde ideo te semotū cre
de ut reiectis curis omnibus deuꝫ solum atq̃ ani
mam cogitares.

ℂDe moriēte in peccatis. Dia.CXXVI. ℂDo.

Orior in peccatis. ℂRō. Hec iam nec na
m ture nec fortune:sed tua propria culpa est.
ℂDo. In peccatis morior. ℂRatio. Pri
mū peccare quis te compulit? Deinde quis uetuit
commissa diluere? Postremo quis nunc etiam se-
ram licet penitentiam impedit? Usq̃ ad extremuꝫ
spūm liber est animꝰ. ℂDo. Peccata mea moriēs
mecum fero. ℂRō. Caue ne id facias:uenenosuꝫ
mortiferumq̃ viaticum depone dum uacat:dūq̃
est qui illud tollat ac deleat:ut scriptū est:Proijci-
atq̃ post tergum suum in profundum maris: Et
quantū distat ortus ab occidente longe faciat abs
te:Hanc tu horaꝫ ne neglexeris:que semel elapsa
non redibit:Quod licet horis omnibus sit cōmu

ne:ut eant semper nunq̃ redeant: In vna tñ omis-
sum hora in altera forsan restaurari datum sit: At
extreme hore negligẽtia ꝓrsus irreparabilis est.
Itaq̃ quod in arcanis anime disputationibus in-
uentum ferunt: vite huius errores quasi leues qui
dam lapsus in plano sunt vnde facile possis assur-
gere: At peccatuz mortis graui ⁊ ex alto prerupto
q̃ simillimum est ruine: vnde facultas nulla sit re
surgendi: Huic tanto discrimini cui posthac nunq̃
succurrere ualeas: nunc occurre dum uales: ⁊ me
mento non modo quid uestri dicant: sed quid Cice
ro qui de morientibꝰ in diuinatione sua disputans
Tu uel maxime inquit laudi stude eosq̃ qui secus
q̃ decuit vixerunt peccatorum suoruz maxime pe
nitet. Quid a quoq̃ queso religiosius: quid utiliꝰ
dici potest: Fiat modo quod dicit peniteatq̃ uel
sero? Anceps fateor ac piculosa dilatio: ⁊ que plu
rimos fallit qui purgationez anime que festina ni-
mis esse non potest: scientes uolentesq̃ procrasti-
nant ⁊ in finem trahunt: quo tempore circumuen-
ti ⁊ artati viciniaq̃ mortis attoniti: nihil de cõce
ptis expediunt. De quo quoniam multa dicuntur
a uestris: haud ipertinens est audire quid hic quo
q̃ Uirgilius ⁊ ipse testis externus dicat: quibus
uerbis hanc desidiam neglectamq̃ confessionem
notet: ex illius ore mirabile: ubi apud inferos iudi
cem illum facit iustitia ⁊ equitate notissimum: qui
ut ipse ait: Castigatq̃ auditq̃ dolos subigitq̃ fa-
teri: Que quis apud superos furto letatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem. Sed
q̃uis hoc periculosuz adeo sit: nihil tñ desperatio
ne periculosius: nihil peius uestre salut̃ hostis in-
uenit. Cetera enim suis cuncta remedijs leniũtur
hoc malorum maximum atq̃ ultimum abeuntem
ubi animam oppresserit: nullus iaz remedio locus
est. Huic ergo cũ semper: tum in fine uehementiꝰ
obsistendum est: quod ⁊ tunc urgere acrius solet:
⁊ nihil iam est reliqui quo salutis consilia cunctan
do reijcias. Neq̃ uero te hinc metus arceat: nec
te pudor dolorq̃ dilationis impediant: peius est
nunq̃ q̃ ad uesperam expergisci: ⁊ omnino quic-
quid male differtur: peius omittitur. ¶ Do. Mo
rior absq̃ ulla spe. ¶ Ratio. Male ais: immo ue-
ro spem proiectam recipe: ⁊ admotam pectori to-
tis aie ulnis amplectere: stringe: conserua. ¶ Do-
lor. Magnum est peccatum meum ualde. ¶ Ra
tio. Nullum tam magnum peccatum hominis eẽ
potest: qn multo maior misericordia dei sit. ¶ Do
lor. Quis poterit tot peccata dimittere? ¶ Ratio
Et quis putas nisi ille de quo sui hostes admiran
tes litigabat ⁊ querebant: Quis est hic qui etiam
peccata dimittit? ¶ Dolor. Quis tantorum ue-
niam merebitur peccatorum? ¶ Ratio. Nullus
fortasse merebitur aut meritus fuit: multis ta-
men data est gratis: ⁊ dabitur modo: sit qui il-
lam fideliter ac reuerenter imploret: Nullam qui
dem esse remissionem criminum ingentium ꝑsua-
dere aliqui: ut perhibent Constantino principi uo
luerunt: Ad id falsum esse: nõ modo apud uestros
constat apud quos remissio peccatoruz per baptis
mũ ⁊ per penitentiam nota est: sed apud Paganos
etiam fama fuit: falsa licet quorum morbis ideo
inefficax erat medicina: ꝙ eis nonduz medicus ce
lestis aduenerat: proinde nisi mũdari a pctõ aius
⁊ deleri posset iniquitas frustra id totiẽs peccator

ille primum maximus: postmodũ vir sanctissimus
precaretur. ¶ Dolor. Peccati cõscientia spem pre
cidet. ¶ Ratio. Peccati memoria penitentiam ac
dolorem animo afferre debet: non utiq̃ spem au-
ferre: Sed uos omni ex parte fallimini in peccato
feruidi: post peccatum gelidi: Peccando quidem
exultatis: memorando autem desperatis. Multi
passim peccant spe uenie: Contra uero multi cum
peccauerint ueniam desperant: ⁊ utriq̃ errãt: Nã
⁊ illis ab initio spez damnosam pellere: ⁊ his in fi
nem salutiferam spem tenere consiliuz erat. ¶ Do C
lor. Grauem culpis mors precipitat quid agam?
¶ Ratio. Quid nisi quod egisse iam pridẽ decuit
ut infaustam sarcinam festinanter abijcias: qua le-
uatꝰ ibis plane nõ ꝑcipitabere: Ibisq̃ nõ curuꝰ nõ
titubãs: sed erectꝰ certo ac stabili uestigio ⁊ spe bo
na. Age ergo ne differas neu diffidas: est qui exo
ratus ab humeris illam tuis trãsferat qui grauio-
ra iam transtulit: cui nil graue: nil difficile est. Et
q̃uis pigra dilatio excusatione careat: laude non
caret emendatio sera licet: Satius est eniz sero q̃
nunq̃ resipiscere: Confortare: respira: multos a li
mine tartari pauce pie lachrymule reuocarunt.
Stat dexter ad lectuli tui caput: qui non solum in
fecto illi se mundare uelle respõdit: sed quatridua
no iam fetenti ut surgeret imperauit: teq̃ etiã nũc
expectat ut mundari uelis ac surgere: non minus
ipse hodie q̃ tunc pius: nec solito minus potens:
adhuc quo in statu mori uelis in te est: adhuc sine
peccatis mori potes: non ꝙ peccata non fuerint
sed non erunt. Et si enim in preteritis nullum ius
nisi obliuionis habere deum: Pliniꝰ secundus exi
stimet: habet tamẽ quod ille vir curiosissimus nõ
vidit: ius etiaz abolitionis: Itaq̃ facta licet ĩfecta
esse non possint: ex facto tamen oriens peccatũ sic
deleri potest: ut iam amplius nõ sit: ita ut sicut scri
ptum est: Queratur peccatum ⁊ non inueniatur:
non ꝙ se peccati vinculis absoluere potẽtie sit hu
mane: sed ꝙ pie hominum uoluntati cõtritoq̃ cor
di diuinum nunq̃ desit auxilium.

¶ De moriente sollicito quid de patrimonio ac libe-
ris futurum sit. Dia. CXXVII. ¶ Me.

Uid de patrimonio sperem: quid de libe-
q ris? ¶ Ratio. Et patrimoniũ dños iueni- A
et ⁊ liberis sua sors erit. ¶ Metus. Quid
de tantis diuitijs fiet? ¶ Rõ. Ne dubita ne here
di nimie videãtur: nunq̃ tante erũt quin aliqd de
sit: de his tamen illa viderit que res uestras hasq̃
tam dilectas opes huc illuc iaculatura ꝯtorquet.
¶ Metus. Quid faciẽt filij? ¶ Ratio. A terreno
patre desertos: in suã curaz celestis pater accipiet
non relicturus ut tu neq̃ orphanos facturus: Ille
eos nutriet ⁊ docebit a iuuentute eoruz: modo do
ciles se prebeant: ⁊ usq̃ in senectam ⁊ seniuz: usq̃
ad mortem ⁊ sepulchrum non destituet. Spes na
scentis hominis deus est: non genitor q̃uis di-
ues: q̃uis rex ille sit. Non est edificandum in are
na sed in petra: Omnis spes de homine breuis ⁊
caduca est. Filij igitur tua spe delusi ponẽt in deo
spem suam ⁊ cantabunt cum Dauid: Pater meus
⁊ mater mea dereliquerunt me: dominus autem
assumpsit me. Multorum indolem filiorum ⁊ vir
tutum semen mentibus insitum parentum blandi
tie extinxerunt: Sicut ex diuerso molliciẽ sepe di
scussit orbitas ac paupertas. ¶ Metus. Quo de- B

uenient opes? ¶ Ratio. Unde uenerunt reuertentur: hoc est ad fortune manus: Inde rursus ad alios atqꝫ alios abiture: apud neminem diu mansure. Uage sunt enim: stare nesciunt. Neqꝫ sine mysterio: Rotundaꝫ nummi formaꝫ opinati sunt: sed uolubilitatis indicium esse dixerunt quidam facete non inficior: sed nō minus triangularis: aut quadra uolubilis haberetur: quod attinet ad diuitiaꝝ fluxum: quarū natura est labi assidue ac uolui odisse vnius feras arcule: crebris ac uarijs possessoribus delectari: siue ut rubiginem motu vitent: siue ut fallant circuitione q̄ꝫplurimos: siue ut cum dominis suis de instabilitate contendant: Hāc tu igitur moriens: uel viuenti superuacuam curam pone: quin si locuples moreris: agnosce fortune fideꝫ raram ⁊ usqꝫ ad exitum euita diuitiasqꝫ iā tibi nō necessarias alijs linque. At si pauper: expeditꝰ proficiscere seu ingentes seu exigue seu nulle opes tibi fuerint: modicū ad te olim posthac uero nil ad te pertinet nisi ꝙ inopem vixisse securius quando laboriosa hec vite uel presidia uel tormenta mortē quoqꝫ sollicitant. ¶ Metus. Quid erit de filijs? ¶ Ratio. Erit ubi viuat tuum nomen si sint boni: si qua ea consolatio mortis est: non totus interijsse videberis: in illorum vultibus inqꝫ actibus te sibi redditum amici credent ⁊ gaudebunt: At si mali: est cur cupide deseras quos corrigere nequiuisti ⁊ corrigendos ac domandos mundo tradas ac fortune: ne ue illos moriens suspires qui te mori segniꝰ suspirant: ⁊ fors ocius mortuū suspirabunt. ¶ Metus. Quid de opibus? ¶ Ratio. Times ne a te dimisse non sint dominos reperture? Expectantur: exoptantur: estimantur: neqꝫ tam de contēptu q̄ꝫ de certamine metuendum: Proinde iaꝫ nūc he diuitie tue esse desinent: cuius autem sint future: quid filios aspicis? Sciri autem non potest qdeꝫ nec oportet: sat est scire tuas fuisse si fuerunt tue: ⁊ non potius illius rerum domine transeuntiū atqꝫ mortaliuꝫ que fortuna dicitur: Sed sic tuas dico: hoc est tibi ad breue tempus obsecutas: iam uero tempus est abeundi cedendiqꝫ alijs: sine illis parumper obsequantur ⁊ vicissitudinē suam seruent nisi ambitiose mori (⁊ quod stulti quidam fecere) tua tecum tumulo vis inferri: quādoqꝫ sepulchrorum effossoribus profutura: Deniqꝫ iam terre metalliqꝫ curam proijce: celum tandem teqꝫ ipsum cogita. ¶ Metꝰ. Opes mee fugiunt a me. ¶ Ratio. Putabas ne mansuras cum fugeret vita: cuꝫ tu ipse continue rapereris. ¶ Metus. Quid de opibꝰ meis erit postq̄ꝫ mee esse desierint? ¶ Rō. Quid de eis erat anteq̄ꝫ tue esse inciperent? ¶ Metus. Opes tantas linquo nudus abiens. ¶ Rō. Nudus intrasti: nudus egredere: non est quod queraris: sed est vnde gratias agas. Alieni usus medio tempore tuus fuit: nil tuum tibi preripitur: sed expleto usu reposcitur alienum: E vicinia migrātes aduene ultro siquis est pudor cōmodata uasa restituunt. ¶ Metus. Heu nil tantis ex opibus mecum fero. ¶ Ratio. Aufer quantum attulisti: uel si mauis: quantum reges auferunt. ¶ Metꝰ. Quid impuberes nati agent? ¶ Ratio. Adolescent si vixerint ac senescent: ⁊ ipsi suas agēt vias fortunāqꝫ suam: ⁊ labores vite obibunt: interim sub tutela dei erunt: ⁊ tu forsan sine patre impubes vixisti.

¶ De moriente anxio quid uxor eo mortuo sit actura. Dia.CXXVIII. ¶ Me.

Uid dilecta uxor post me faciet? ¶ Rō. Nubet forsitā: quid ad te? ¶ Me. Quid faciet chara uxor? ¶ Ratio. Tuo iugo absoluta: uel subibit aliud: uel libera ceruice uagabitur: uel iam fessa subsistet ⁊ quietem sola meditabitur. ¶ Metus. Quid aget uxor amantissima? ¶ Ratio. Quid cum te euaserit actura sit cogitas cum tibi subiecta qd egerit nescias? Magna pars mortalium: quid domi sue fiat nescia: quid in celo agatur: quid ue in terris sit agendum querit. Sane quid deinceps agat uxor ipsa eadem uel maritus alter viderit: ad te amplius cura ista non pertinet. ¶ Metus. Uereor ne post meum obitum nubat coniunx. ¶ Ratio. Quedam viuentibus viris nubūt. Fecit hoc: apud Hebreos Herodias: apō Aphros Sophonisba: apud Romanos Martia ⁊ Liuia: q̄ꝫuis has duas virorum consensus ac iussus excuset: Tue vni viro licet mortuo nubere nō licebit? Atqui pauce viuis coniugibus fidem prestant: tu gelido etiam cineri fidem poscis? Si fida tibi usqꝫ ad diem vite ultimū uxor fuit: quid ni totum coniugalis fidei munus impleuerit? ¶ Metus. Ne secūdo uxor nubat metuo. ¶ Ratio. Ne primo nuberet: magis forsitan metuendum erat: Id ad te pertinuit hoc ad alterum pertinebit. Sic est autem: metuenda contemnitis: spernenda metuitis: nil in rebus iusto precio estimatis: Martialis thori duellum securus intrasti non cogitās qd periculi adires: id intrare alium times? ¶ Metꝰ. Nollem fateor uxorem alteri nubere. ¶ Rō. Perfecte quidem pudicitie secunde nuptie quantum licet fateor vitande sunt: sed vitanda magis periculosa viduitas. Est ubi nubere non tantuꝫ permittitur sed oportet. Difficile est formosam solam caste viuere. ¶ Metus. Dulcis alteri coniunx nubet. ¶ Ratio. Rare sunt earum etiam quas honestas dicunt: quibus non super presentem coniugem: alter iam animo desponsatus sit. Mortalis mihi inquiunt vir est: quid si hic obeat: num ille mihi aut ille erit aptissimus: quem virtus: quem nobilitas: quem gratia: quem facundia: quem forma conciliet? ¶ Me. Uxor mea nubet alteri. ¶ Rō. Tua quidem uxor minime: Ne tua enim sit amplius mors faciet: Nec mirabere si cōiuges separat que corpus atqꝫ anime vincula dissoluit. ¶ Me. Nubet iterum uxor mea? ¶ Rō. Et Romanorum ducum nupsere iterum uxores: fer communem cum maioribus fortunam. ¶ Me. Nubet uxor alteri. ¶ Ratio. Et Romani duces ⁊ principes viduas duxere: Et sanctissimus rex Dauid viduas duas in coniugiuꝫ duxit: que minorum fuerant uxores: ⁊ fortasse te maior aliquis tuam ducet: hanc tu illi: tum linque sollicitudinem qui eo pergis ubi non nubitur. ¶ Metus. Nubet alteri dulcis uxor. ¶ Ratio. Si meliori nupserit: gratulare ꝓsperitati eius quam amasti. Sin peiori: gaude salteꝫ ꝙ tu illi iā notior chariorqꝫ futurus sis. Multe primos viros nosse ac diligere secundo demuꝫ matrimonio didicerūt.

¶ De moriente sollicito quid post se patrie euēturū sit. Dia.CXXIX. ¶ Metus.

Uid post me de patria mea erit. ¶ Ratio. Bonorum omnium patria vna est: ⁊ malorum altera: harum cui te ascribi in ciuē fe

ceris videto: Tertia enim patria nulla est sed diuersorium aut transitus. ¶ Metus. Quid de patria mea erit. ¶ Ratio. Patria illa quā petis vno semper in statu est: Ista quā deseris (quod sepe iā diximus) nō patria sed exilium tuū fuit. ¶ Me. Quid patria post me aget. ¶ Ratio. Regia cogitatio esse solet: quid post se regnis atq; urbib9 euenturum sit: qualem fuisse legis aut magno illi regi Assyrie: aut Romano illi principum maximo priuatam fortunam hec cura supereminet. Quando vero ad ultimum sic affectus es: ut illam miserie officinā atq; illud hospitium doloris ubi rapidum vite tempus multis in laboribus: ne dicā gemitib9 exegisti: patriam nunc etiam tuam voces: Et vis scire quid actura sit: dicam: Faciet nempe quod fecit ⁊ quod faciunt alie: At quid inquies? Tumultuabitur: dissidebit: nouarum rerum sectabitur ⁊ partium simultates: mutabit dominos: innouabit leges: utrūq; sepe in peius: in melius raro: Calcabit preterea egregios ciues: attollet indignos: pellet immeritos: predones erarij colet: blandos diliget: ueridicos oderit: bonos spernet: uenerabitur potētes: libertatis hostes adorabit: defensores rei publice persequetur: flebit ac ridebit inaniter: aurū gemmasq; mirabitur: virtutes abijciet: amplexabitur uoluptates: hi sunt mores urbium. Nemo tibi non certus horum uates fuerit: nisi qui semper rure vixerit uel obtusis auribus ac oculis urbes in-
b trauerit. ¶ Met9. Quid post me patrie accidet? ¶ Ratio. Quid sollicitus: quid ue anxius es quid patrie acciderit: tua iam domus ab incēdijs a furibus: a ruinis tuta erit. Nihil ad te pestilens annus: nihil annus exuberans: nihil estus: nihil siccitas: nihil imbres ac grandines niuesq; ⁊ glacies ⁊ nimium gelu: nihil fere uel uolucres: nihil brucus aut locusta: nihil deniq; terremotus ac fremitus procellarū: nihil annone caritas: nihil hostiū incursus aut bella ciuilia. ¶ Metus. O quis patrie status erit: seu quis demum finis? ¶ Rō. Quis putas nisi qui maximarum urbium fuit: quiq; omnium erit puluis: cinis: sparsi lapides: nudum nomē? Possem id inumeris argumētis ondē: sed rē tenes. Ad summā nil ab homine fit eternū nil humanū preter animam immortale. Cepta desinēt fata deficient: structa ruent: quid plus equo angeris: quid estuas? si in celo eris ⁊ hocipsum ⁊ mortalia cuncta despicies: Nam qui ad inferos descendūt: charitate amissa: deū atq; homines deiq; opera simul atq; hominum odisse credibile est.

¶ De studio fame anxio i morte. Dia.CXXX. ¶ Do.

A Quid de me post fata dicent hoies? ¶ Ratio. Intempestiua sollicitudo: hoc a iuuentute prouisum esse debuit: Qualis fere vita hominum talis est fama. ¶ Do. Quid de me loquentur? ¶ Ratio. Quid respondeā nisi illud doctissimi atq; oīum eloquētissimi Ciceronis: Quid de te alij loquantur ipsi viderint: sed loquentur tamen: Sermo autem omnis ille angustijs cingitur his regionum quas vides: nec vnq; de ullo perennis fuit: sed obruitur hominum interitu ⁊ obliuione posteritatis extiguitur. ¶ Do. Quid de me dicent homines qui post me nascentur? ¶ Ratio. Dicerem aliter ista q; Cicero: si melius dici posse crederem. Quid autem: inquit interest ab his qui postea nascentur sermonem fore de te: cū ab his nullus fuerit qui ante te sunt nati? Unum addidit: qd tūc forsan dubitabile: forsan falsū: nūc certissimū ⁊ absq; ulla prorsus hesitatione uerissimum est. Qui nec pauciores inquit ⁊ certe meliores fuerūt viri: Nam quis est oro iā qui dubitet nunq; quales fuerint futuros homines: ita in peius inclinata sunt omnia ruineq; proxima. Cura ergo mirabilis ignotorum atq; imparium dicta metuere: cum excellentium ac uotorū opiniones ac uerba contempseris. ¶ Do. Que mihi fama erit extin- B
cto? ¶ Ratio. Facile melior q; viuenti cum siluerit liuor. Raro enim vite hominum superstes inuidia est: Ut autem virtus radix est glorie: sic deceptrix inuidia: utq; liuidus poller presens impedit sic amotus uere laudis restituit incremētū: Itaq; multis busti limen inuidie in accessum magne glorie uestibulum fuit. ¶ Do. Quantum me lōga manet fama? ¶ Ratio. Longa forsitan ut uos lōgum dicitis: uere autem apud uos nihil est longum: ut pro nō modo longa sint omnia sed eterna: sola virtus efficere potens est precipueq; iustitia de qua scriptum est: In memoria eterna erit iustus: quod ut potuit poeta uester expressit: ubi ait: Sed famā extendere factis: hoc virtutis opus est. ¶ Dolor. Quali post obitum fama ero? ¶ Ratio. Quid refert quale sit quod mox uel nescies uel contēnes? Quid ad te hominum flatus dum tu flatu cariturus sis? Spirantē uesci delectariq; auris non miror: at defunctum stupeo. ¶ Do. Quid de me post obitum dicetur? ¶ Ratio. Et quid putas nisi qd mereberis bonum: malū: multum: parum: nihil: in quibusdam mēdax: sed in pluribus uerax fama est alioquin lōga utiq; nō est: diuturnitatis fundamētum ueritas: ruinosum atq; imbecille mendaciū. ¶ Do. Qualis mihi post exitum fama erit? ¶ Ratio. Qualis ante exitū fuit vita: nec minus in exitu. De hoc ergo tempus omne preteritū: sed in primis presens hora viderit. Sic enim habeto quali quisq; dignus sit fama post mortē nulla re meli9 q; morte censeri: quippe cum multos per omnem vitam inglorios ⁊ obscuros: sola (dictu mirabile) mors illustrat.

¶ De moriēte sine filijs. Dia.CXXXI. ¶ Do.

Sine filijs morior. ¶ Rō. Eo alacrior mori debes atq; expeditior proficisci: nil post tergum linquens quod te uellicet. Ille ingēs A
morientium dolor cessat ex cōmiseratione oriens deserēde prolis immature presertim ⁊ paterno presidio indigentis perq; etatem inopiamq; consilij ⁊ iniurijs ⁊ casibus multis exposite. ¶ Dolor. Nati quos optabam sperabamq; superstites precesserunt. ¶ Ratio. Habes ad quos ire cupias non a quibus doleas abire non exiguū solamen. ¶ Do. Mors acerba filiorum orbus ut moriar cogit. ¶ Ratio. Hoc si miserum censes: quid est qd uel orbum mori cogat uel vixisse coegerit: cum vnde tibi filios eligas ingenuorum iuuenum tāta sit copia: eo fortassis obsequentiores ⁊ tui amantiores habiturus q; quos tuo de sanguine genuisses: q; illos casu quodam: hos certo iudicio quesiuisti Filij illi anteq; noti: hi autem noti ⁊ dilecti ⁊ ele-

cti anteq̃ filij. Itaq; totũ illi hoc nature: hi benefi-
cio tuo imputẽt ꝙ filij tui sint: vnde fit ut sepe hec
fuerit fausta successio cui tuto non mediocre tãtuʒ
patrimonium sed summum imperiuʒ crederetur.
Nosti ut Julius Cesar prole carens: sibi Augustũ
ille tyberium pene inuitus quidem: ut post Nerua
Ulpium Traianum: ille Elium Hadrianum: ut is
rursus Antonium pium: ille Marcum Aurelium
sibi filium fecit: fecissetq; ille alium quemcunq; fe-
licius q̃ Commodum genuisset: nulli commoduʒ
cunctis incommodum vnicum tanti patris infor-
tunium vnumq; ex paucis Romani Imperij pro-
brum ingens atq; apertissimũ argumẽtum: quan
to adoptio fit felicior genitura: ꝙ cum primi ex or
dine diu ac feliciter imperassent: hic tantorum ue-
stigijs ducum spretis iter deuium ingressus: breui
⁊ turpi non imperio sed tyrannide: cum rempubli
cam fedasset: misero quidem sed se digno fine pro
cubuit: publicumq; ludibrium in se uertit. Jam in
de preterea ante hos longe secundum illud fulmẽ
belli punici: malleumq; Carthaginis Africani illi
us magni filius in decus gentis assumpserat: hoc
scilicet fato: ut quam urbem Auus cõcusserat: hãc
nepos eius euerteret: ut Florus ait historicus: ex
Emilia in Corneliam familiam translatus: utrius
q; decus ultimum fateor non minimuʒ. Ex his vi
des ꝙ nec tibi nec principi deesse filius põt: quod
q; est optimum: Bonis bona non desit electio: que
si adsit: talem tibi fortasse filium dabit: qualeʒ non
dedisset uxor: ⁊ uotiuũ matrimonij effectum con-
B iugalibus expeditus vinculis inuenies: sic nature
defectui lex prouidit. ¶ Do. Quomodo nunc do-
mui mee disponam: orbus morior? ¶ Ratio. Ma
gnam uero pietatis: magnam laudis oblataʒ tibi
ne respuas materiam: ⁊ quod filijs forsan igratis
ac uel male cumulaturis: uel quoniaʒ uterq; mos
est in usus pessimos uersuris breuiq; omnia profu
suris conferre decreueras: confer honestius: cõfer
utilius: confer stabilius: Pergami quideʒ rex At-
talus: populum Romanum nec egentem certe: ⁊
asiaticis profecto diuitijs corrumpendũ testamen
to sibi heredem fecit: Ego tibi alium populuʒ: quẽ
instituas ostendam: Hinc te amicorum: hinc egen
tium turba circumstant: ex utraq; tibi filios ado-
ptare permitteris: quorum alij te digressum dulci
secuʒ commemoratione detineãt: Alij te quo per
gis pia precuʒ festinatione preueniant: ut que hic
erogaueris: illic cẽtuplicata reperias: fenus uber-
rimum certissimumq; viaticum iter istud acturis.
C ¶ Do. Morienti mihi nullus est filius. ¶ Ratio.
Quid si multi essent: an ex his tibi: seu custodẽ do
mus ac pecunie: que tua certe amplius nõ erit eli-
geres: seu in prelio mortis athletam ipsum quoq;
mortalem: seu deniq; comitẽ ad sepulchrum: ultra
enim nec te tui quidem comitentur: nec Metelluʒ
sui: Breuis a lectulo mortis ad sepulchruʒ via est
Quid refert an hic solus iaceas: an ibi? Friuole
prorsus ⁊ inepte cause filios optãdi: Naʒ si in illis
ut vulgo dicitur seruari ac perpetuari tuum nomẽ
optabas: ipse quoq; vulgariter fallebaris. Siqui-
dem filiorum obscuritas profecto creberrima nec
illustrare ipsa utiq; nec seruare paternuʒ potest no
men: At perrara filiorum claritas: ut ipos semper
filios claros facit: sic parentes interdum vicinita-
te sua contegit obscuratq;: quasi minora sol sydera
quod nusq̃ euidentius q̃ in Julij Cesaris patre
cognoscitur: quem pene ignotum filij splendor fe-
cit. Et ad summã: quisq; in filio sui nominis spem
reponit: rem pertenuem labilemq; in uase fictili lo
cat ac ruinoso: quodq; est inconsultius non suo: reʒ
maioris apud vulgus q̃ apud doctos precij: neu-
tris tamen contemnendam: sed cum honestius: tũ
certius locandam in suis incorruptibilibus uasis
ac solidis in virtute propria: in rebus gestis in lit-
teris. ¶ Dolor. Sine natis morior. ¶ Rõ. Non
sunt in quos tue sese spargant cure: in te uerse om-
nes quo instructior liberiorq; digrediere: te vnum
respiciens: te metiens. Sis q̃ miser ⁊ q̃ felix mo-
riare: nec incertus moreris: an uel miserie sit addẽ
dum uel felicitati detrahendum tue: aliena seu tur
pitudine seu fortuna: Et si enim alijs aliter videa-
tur: in quorum ego sententiam sum pronior: ut ma
gnis tamen scimus visum esse philosophis: filiorum
euentibus imminuitur paterna felicitas. Imbecil
le bonum quod in crastinum prominet ⁊ pẽdet ex
altero: ꝙ si opinionem hanc admittimus: qd hinc
fit intelligis: dubitari enim nequit quin multi feli-
cius obituri fuerint si sine filijs obijssent.

¶ De moriente qui metuit insepultus abijci.

Dia.CXXXII. ¶ Me.

Insepultus abijciar. ¶ Ratio. Alitib⁹ in-
i uides: an feris: an piscibus: Naʒ si metuis
tibi baculum seu custodem iuxta te poni iu
be: quo a cadauere depellãtur. ¶ Metus. Ludis
in malis meis: nam profecto nil sentiaʒ. ¶ Ratio.
Quid igitur times quod non sentias? Nam si sen
tias probes: sentientem enim sepelire necare est.
¶ Metus. Inhumatus iacebo. ¶ Ratio. Tu nisi
te tellus presserit illam premes: te nisi terra conte-
xerit celum teget. Notum est illud: Celo tegit̃ qui
non habet urnam. Illud quoq; notissimum: Faci-
lis iactura sepulchri: Facilis inq̃ sic: ut nulla faci-
lior. ¶ Me. Inhumatus ero: graue dictu. ¶ Ra-
tio. Dictu nescio: re autem profecto leuissimũ mul
toq; tolerabilius sepulchro exui q̃ domo q̃ lodi
ce q̃ sagulo. ¶ Metus. Inhumatus ero: fedũ vi-
su. ¶ Ratio. Fedum fortasse alijs: tibi autem nihil
minus. Omnem quidem sepulturam non nisi vi-
uorum causa institutam esse: doctorum omniũ au-
ctoritas ⁊ res ipsa consentiunt. Idq; sic esse sepul
chrorum species indicio est: que introrsus inculta
⁊ horrida rude incolis suis saxum obijcit: exteri⁹
multa impensa ⁊ artificum ingenio elaborata mar
moreas spectantibus atq; aureas pretendit ima-
gines. ¶ Metus. Insepultus ero: turpe aspectu.
¶ Ratio. Parum ne oro negocij tui habes: ni su-
scipias alienum? Prouideant quos res tãgit: hãc
tu enim turpitudinem non videbis. ¶ Met⁹. In-
sepultus linquar: miserum. ¶ Ratio. Et Magnus
Pompeius tantus vir isepult⁹ iacuit: Immo nec
iacuit: sed iactatus est fluctibus obrutusq;. Neq;
adeo te deliruʒ reor: ut opinione tua factus ille fe
licior sit sepulchro: sicut nec collega eius Marcus
Crassus infelicior: ꝙ qui eũ sepeliri iuberet nemo
affuit. In reliquis enim pene pares exitu fuere: ni
si ꝙ Crassi caput ut ditissimum auarissimũq; om-
nium decebat auro grauius fuit seruatum: tamen
utrunq; ludibrio: Nisi forte tertius horum colle-
ga felicior: ꝙ altissimi atq; pulcherrimi colosi sit⁹
in uertice ostenditur: celsa etiam templa despectãs

bello quidem fortunatiorem fateor:busto negez:
Sic hoc saxum illo pulchrius fateri oportet nō fe
licius. Que eniz ista felicitas non sentientis seu sa
xi seu saxo abditi? Alioqn si sepulchro felix sit ne-
mo felicior Mausolo. ¶ Met⁹. Inhumatus ero.
¶ Ratio. Inhumati essent Paulus Emili⁹ ⁊ Clau
dius Marcellus tales viri:nisi hostis illos ifestis
simus sepelisset admiratione virtutis:nisi fallor: ⁊
uerecūdia victus:nō pietate ulla:que in illius vi-
ri precordijs nulla fuerat: Ut sepulturam ego illā
pene inuisam futuram ipsis arbitrer sepultis: ⁊ si
eis optio data esset:inhumatos se iacere maluisse.
Insepultus quoqꝫ Cyrus iacuit Persarum rex:
neqꝫ id sibi neqꝫ uter Scythicus infamie fuit: sed
cruenti mores:quibus acerrimam illam exprobra
tionez iniuriamqꝫ promeruit. Quid v̓o nūc singu-
la nuda cadauera colligo: ⁊ uel Romanos princi
pes uel externos reges:nō soluz sepulchri ultimo
⁊ optato quidē:sed inani honore spoliatos qn etiā
laceratos discerptosqꝫ ⁊ membratiz sparsos:ut in
uidiosum diceres integro cadauere iacuisse: cum
obuersentur animis inhumatarum strages gētiū
atqꝫ:ut ita dixerim:insepultus orbis: Nēpe cū ip
so quem dicebam Cyro:ducenta Persarū milia ⁊
cum Crasso sexdecim florentissime legiones: ⁊ ad
Cānas Romanorum ciuiū ac sociorū octoginta-
quinqꝫ ⁊ eo amplius milia: quinquaginta sex mi-
lia Penorū:Hispanorum:Ligurum ⁊ Gallorum
ad Metaurum amnem ipso cum duce hostium
⁊ ad aquas Sextias: idest loco nomen ducenta
theutonum haud procul ab alpibus:utrobiqꝫ du
ce Mario:cētum quinquaginta: ut quidam sunt
auctores: ⁊ qui minus dicunt sexaginta nō ampli
us Cimbrorū milia insepulta iacuerūt. Apō Phi
lippos v̓o regum gentiuqꝫ omnium auxilia ⁊ Ita
lici sanguinis flos vigorqꝫ:sic placitū superis hoc
sepulchro carentes: campos Emonios ferasqꝫ ⁊
vultures impinguarunt. Quid ad Egates isulas
deleta Carthaginensiū classis? Quid Massilien-
sium ante portus sui hostia: inqꝫ ipso fidelis p̄rie
ꝓspectu? Quid (ne semper Italos labores loq̄r)
classis Atheniensium ante urbē Syracusiam de-
mersa quale habuit sepulchrum? Sileo Salami-
nam ⁊ Marathonē trecentaqꝫ milia illic fusa per
sarum: ⁊ si alij duplo ampli⁹ dicant. Transeo He
breorum conflictationes: Scytharūqꝫ ⁊ Amaço
nidum: Arabumqꝫ ⁊ Parthorum prelia: ⁊ Me-
dorum. Pretereo Alexandri Macedonis in oriē
te victorias stragesqꝫ illas inermiuz populorum.
Pestes taceo tales: sepe ut cadauer charum licet
abstraxisse parumper pietas fuerit. Incursus quo
qꝫ serpentiū atqꝫ immanium beluarum:quarū im-
petū Dicearchus docet:ut ait Cicero:quedaz ho-
minū genera esse consumpta. Tempestates prete-
rea ⁊ quotidiana naufragia: Nā qui flammis pe
reunt non egentes busti dixeris: Omitto furores
domesticos intestinamqꝫ discordiam:de qua di-
ctum est: Bellum ciuile sepulturam vix ducibus
prestare potest:quod de externo uerius etiam est
bello. Nec ruinas urbium sequor: Troie: Hieroso
lyme: Carthaginis: Corinthi: Numantie ac Sa-
gunti:aliarumqꝫ multarum: ubi magna pars ciui
um muris oppressa labentibus ⁊ sic patrie conse-
pulta est. Mitto deniqꝫ terremotus quibus mul-
ti sepe mortales obruti:pro sepulchro totum ter-
re matris uterum habuerunt:quod cum olim nu-
perqꝫ crebrū malum fuerit diuersis in locis nusq̄ꝫ
tamen q̄ꝫ in Asia isignius ubi duodeci urbes vno
die horrificis terre hiatibus hauste memorantur:
hec tam multa dixerim ut ridiculum tibi metum
eripiā:qui morte magis damnū metuis sepulchri
atqꝫ illud huic vni corpusculo deesse fers grauiter
quod tam multis hominum ⁊ bellatorum: ⁊ quod
fuit indignius sanctorum insuper milibus defuis-
se compertum est. ¶ Me. Defuncto mihi terra ne
gabitur predurum. ¶ Ratio. Non id durum: sed D
tu mollis qui nec sentiens ledi queas. ¶ Metus.
Mortuo mihi terra negabitur indignum. ¶ Ra-
tio. Quid ita:illa ne tibi igitur an tu illis debitus?
Atq terra tibi fortasse negabit̄:nō tu terre: poterit
bustum tibi casus aliquis uel iniuria hostilis eri-
pere: Tu e terra ueniens in terraz redeas oportet
Id tibi domini tui ore predictum falsum esse non
potest. ¶ Me. Nō me gremio tellus teget. ¶ Ra
tio. At tu illam,teges nudo corpore:qd ad te plus
hoc post mortez pertinebit q̄ꝫ nunc pertinet? Ubi
olim vnguiū aut criniū excremēta:ubi febris eru-
tum sanguinem:ubi deniqꝫ puerilis tunice seu fa-
scie infantilis fragmēta dimiseris? An oblitus es
Theodori Cyrenei apud Tullium elegans risuz
cui cum Lysimachus rex mortez crucis:ut augu-
ror minaretur: Istis queso inqt ista horribilia mi-
nitare purpuratis tuis: Theodori quidez nihil in
terest humi ne an sublime putrescat: Te nisi tellus
sinu excipiat ac superficie sustinebit:hinc te grami
na uestient:hinc ornabunt flores leti hospite: hinc
te imbres madefacient:hinc sol uret: hinc glacies
stringet:hinc mouebunt aure: ⁊ fortasse naturali⁹
fuerit ut compactum ex quatuor elemētis corpus
in totidez resoluatur. ¶ Me. Inhumatus linquor E
horridū auditu. ¶ Ratio. In opinione horror nō
in re:quandoquidem apud alios horridū terra te
gi:pulchrū igne consumi:quod maioribus uestris
visum scimus: Apud alios pulchrū a feris aut ca
nibus laniari: Innumeri de hac re sunt gentiuz ri
tus:quos curiosius a Crispo collectos strinxit Ci
cero: Tu nuda iacebis humo: Ast illū p̄mit lapis
horridus illum putres glebe obruent:illū mersuz
uoluent vnde:illū uenti pendulum agitabunt:grā
do feriet:lacerabunt corui: demum preciosissime
ꝯditos ac uelatos purpura:uermes rodēt: Quid
nam v̓o habet amplius qui marmore tegitur at-
qꝫ auro q̄ꝫ qui flens apud poetam ait: Nūc me flu
ctus habet uersantqꝫ in littore uenti? Et si ille er
roris publici morem sequens inijci sibi terraz hor
ret: nisi forte nunc etiam fabulis acquiescis ani-
libus:centum annos errare animas insepultoruz
hominum circa tartarei amnis ripā:quas sana uti
qꝫ ac religiosa mens respuit. ¶ Me. Bustū mihi
patriuz eripitur. ¶ Ratio. Patrius cespes si relin
quitur bene est:habes quod tibi Phocion vir ma
gnus inuideat:quem ciuem de se aliter meritū in
grata Athenarum urbs defunctum quoqꝫ suis fi-
nibus expulit:inaudita crudelitas. ¶ Met⁹. Inse
pultus abijciar. ¶ Rō. Age res tuas: curam hāc
relinque viuentibus.

¶ Frācisci Petrarche poete Oratorisqꝫ Clarissimi
Liber secundus in quo de aduersa fortuna dispu
tatur: Feliciter explicit.

Francisci petrarche poete Oratorisqꝫ
clarissimi: in librum quem Secretū suum
inscripsit: quo de contemptu mūdi dispu
tatur: Colloquium in tertium diem ꝓdu
ctum: continentem. Prefatio.

A Ttonito mihi quidem: ⁊ sepissi
me cogitāti: qualiter in hanc vi-
tā intrassem q̄liter ue forē egres
surus: Contigit nuper: ut non si-
cut egros animos solet somnus
opprimere: sed anxium atqꝫ per
uigilem: mulier quedam inenar
rabilis claritatis ⁊ luminis for
maqꝫ non satis ab hoibus intellecta (incertuꝫ qui
bus vijs adijsse videretur: virginem tamen ⁊ ha-
bitus nūciabat: ⁊ facies) me stupenteꝫ insuete lu-
cis aspectu: ⁊ aduersus radios quos oculoꝝ suoꝝ
sol fundebat: nō audentē oculos attollere: sic allo-
quitur: Noli trepidare: neu te species noua ptur-
bet: errores tuos miserta: de longinquo tempesti
uum tibi auxiliū latura descendi: Satis superqꝫ
satis hactenus terram caliginantibus oculis aspe
xisti quos si usqꝫ adeo mortalia ista permulcēt: qd
futuruꝫ speras si eos ad eterna sustuleris? His er
go auditis: nec dum pauore deposito: Maronem
illud tremulo vix ore respondi: O q̃ te memorem
virgo: nanqꝫ haud tibi vultus Mortalis: nec uox
hominē sonat. Illa ego sum: inquit: quā tu in Afri
ca nostra: curiosa quadā elegātia descripsisti. Cui
non segnius: q̃ Amphion ille Dirceus in extremo
B quidem occidētis: summoqꝫ Atlantis uertice: ha-
bitationem clarissimā atqꝫ pulcherrimā: mirabili
artificio ac poeticis: ut proprie dicam: manib⁹ ere-
xisti. Age itaqꝫ iam securus ausculta: ne ue illi⁹ pre
sentem faciem perhorrescas: quā prideꝫ tibi satis
familiariter cognitam arguta circūuolutione testa
tus es. Uix dum uerba finierat: cū mihi cūcta uer
santi: nihil aliud occurrebat: q̃ Ueritatem ipaꝫ fo
re que loqueretur: Illius enim me palatiū Atlan-
tis iugis descripsisse meminerā: At qua naꝫ ex re-
gione uenisset ignorabā: nisi celit⁹ tamē uenire ne-
quiuisse certus eram. Itaqꝫ videndi auidus respi-
cio: ⁊ ecce lumē ethereum: facies humana nō per
tulit. Rursus igitur in terraꝫ oculos deijcio. Qđ
illa cognoscens: breuis spatij interueniente silētio
iterum ⁊ iterum in uerba prorūpens minutis in-
terrogatiūculis meqꝫ ut secuꝫ multa colloquerer
coegit. Duplex hinc mihi bonuꝫ prouenisse cogno
ui: Nam ⁊ aliquantulū doctior factus sū: aliquan
toqꝫ ex ipsa conuersatione securior. Spectare co-
ram posse cepi vultum illum: qui nimio primuꝫ me
splendore perterruerat: quem postq̃ sine trepida
C tione sustinui: duꝫ mira dulcedine captus inhereo
circumspiciensqꝫ an quisq̃ secū afforet: an prorsus
incomitata mee solitudinis abdita penetrasset: vi-
rum iuxta grandeuū: ac multa maiestate ueneran
dum video: Nō fuit necesse nomē percūctari: Re-
ligiosus aspectus: frons modesta: graues oculi: so
brius incessus: habitus sacer: sed Romana facun-
dia: gloriosissimi patris Augustini quoddaꝫ satis
apertum indicium preferebat. Accedebat dulcior
quidam maiorqꝫ q̃ non nisi hominis affectus qui
me suspicari aliud nō sinebat. Nec tamen ideo ta-
citus mansissem: Iā interrogationis uerba dicta-
ueram: Iamqꝫ in extremū oris limen uox egressu-
ra processerat: cum subito ex ore ueritatis: dulciso
num illud mihi nomen auditum est. Ad eum siqui
dem conuersa: ac meditationem ipsius profundis- D
simam interrumpens: sic ait: Chare mihi ex mili-
bus Augustine: hunc tibi deuotū nosti: nec te latet
q̃ periculosa ⁊ longa egritudine tentus sit: qui eo
propinquior morti est: quo eger ipse a proprij mor
bi cognitione remotior. Itaqꝫ nūc vite hui⁹ semi-
animis consulenduꝫ est: quod pietatis opus meli⁹
q̃ tu nullus hominū prestare potest: Nā ⁊ iste sem
per tui nominis amantissimus fuit. Habet autem
hoc omnis doctrina: ut multo facili⁹ in auditoris
animum ab amato preceptore trāsfunditur. Et ni
si te presens forte felicitas miseriarum tuarum fa
ciat immemorem: multum tu duꝫ corporeo carce
re claudebaris: huic similia pertulisti. Quod cuꝫ
ita sit: passionum expertarum curator optime tam
⁊ si rerum omnium iucundissima sit taciturna me
ditatio: silentium tamen istud ut sacra ⁊ mihi sin-
gulariter accepta uoce discutias: oro: tēptes si qua
ope languores tam graues emollire queas. Ad
hec ille: Tu mihi dux: tu consultrix: tu mihi conso
latrix: tu domina: tu magistra: quid igitur me loq
iubes te presente? Illa autem: Aureꝫ mortalis ho
minis humana uox feriat: hanc iste feret equani-
mius: ut tamen quicquid ex te audiet: ex me dictū
putet: presens adero. Parere inquit ille ⁊ languē
tis amor cogit ⁊ iubentis auctoritas simul me be
nigne intuens paternoqꝫ refouens complexu: in
secretiorem loci partem ueritate preuia parūper
abduxit. Ibi tres pariter conscendimus: Tum de
mum: illa de singulis in silentio iudicante: submo
tis ꝓcul arbitris: ultro citroqꝫ sermo lōgior obor-
tus: atqꝫ in diē tertium materia protrahente ꝓdu
ctus est: ubi multa licet aduersus seculi nostri mo
res: deqꝫ communibus mortalium piaculis dicta
sint: ut non tam mihi q̃ toto humano generi fieri
conuitiū videretur: ea tñ qb⁹ ipse uocatus suꝫ: me-
morie altius impressi. Hoc igitur tā familiare col-
loquium: ne forte dilaberetur: dū scriptis manda
re instituo mensuram libelli huius impleui: Non
quem annumerari alijs operibus meis uelim: aut
vnde gloriam petam maiora quedam mēs agitat
sed ut dulcedinem quaꝫ semel ex collocutione per
cepi: quotiens libuerit ex lectione percipiā. Tuqꝫ
ideo libelle conuentus hominum fugiens: mecuꝫ
mansisse contentus eris: nominis proprij nō ime-
mor: Secretū enim meum es ⁊ diceris: mihiqꝫ in
altioribus occupato: ut vnumquodqꝫ in abdito di
ctum meministi: in abdito memorabis. Ego enim
ne ut ait Tullius: inquam: ⁊ inquit sepius interpo
nerētur: atqꝫ ut corā res agi uelut a p̄ntib⁹ videren
tur: collocaturis egregijs measqꝫ sentētias nō alio
v̄boꝝ ambitu: sed sola propriorꝝ noiuꝫ p̄scriptione
discreui: Hūc nēpe scribēdi morē a meo Cicerone
didici: hunc ipse prius a Platone didicerat. Ac ne
longi⁹ uager: his ille me primū v̄bis aggressus est.

¶ Frãcisci Petrarche poete Oratorisq; Clarissimi: Libri quem Secretum suuz inscripsit: de Contẽptu mũdi disputantis: Colloquium primi diei: Feliciter incipit.

Augustinus.

Uid ais homũtio? quid sõnias? quid expectas? an nõ te mortalez esse meministi? ¶ Fran. Memini equidez nec vnq̃ sine horrore quo dam cogitatio illa subit animum. ¶ Augu. Utinã meminisses ut dicis ⁊ tibi cõsuluisses: Etenim ⁊ multũ mihi negocij remisisses: cũ sit profecto uerissimũ ad cõtẽnendas vite huius illecebras: componendiq; inter tot mũdi procellas animum: nihil efficacius reperiri: q̃ memoriã proprie miserie ⁊ meditationem mortis assiduaz modo non leuiter aut superficietenus serpat: sed in ossibus ipsis ac medullis insideat. At multũ uereor ne hac in re (quod in multis animaduerti) teipsuz decipias. ¶ Fran. Qualiter queso? Nõ enim clare intelligo que narras. ¶ Aug. Atqui omnib⁹ ex conditionibus uestris o mortales: nullam magis admiror: nullã magis exhorreo: q̃ q̃ miserijs uris ex industria fauetis: ⁊ impẽdẽs periculũ dissimulatis agnoscere: considerationẽq; illã si ingeraẽ excludatis. ¶ Fran. Quo pacto? ¶ Augu. Putasne quẽpiã adeo delirare: ut morbo ancipiti corrept⁹: non summe cupiat sanitatẽ? ¶ Fran. Neminẽ tam dementẽ arbitror. ¶ Augu. Quid ergo? Putasne quempiam fore tam pigri remissiq; animi: ut non quod tota mente desiderat: omni studio cõsectet? ¶ Fran. Ne istud quidem. ¶ Aug. Sed hec duo inter me teq; conueniunt: tertium quoq; conueniat necesse est. ¶ Frã. Quod est tertiũ hoc? ¶ Au. Ut sicut qui se miserũ alta ⁊ fixa meditatione cognouerit cupiat esse nõ miser: ⁊ qui id optare ceperit sectetur sic ut quod sectatus fuerit possit etiam adipisci: Enimuero tertiũ huiusmodi: sicut nõ nisi ex secundi: sic secũdũ non nisi ex primi defectu impediri posse: compertum est. Itaq; primum illud ceu radix humane salutis subsistat oportet: Uos autem insensati: tuq; adeo ingeniosus: in perniciẽ propriam e pectoribus uestris salutiferam hãc radicem: omnib⁹ terrenarũ blanditiarũ laqueis (qđ mirare me atq; horrere dicebam) extirpare nitimini. Jure igitur illius auulsione: ⁊ reliquorum euersione plectimini. ¶ Franciscus. Hec quidem ut auguror: longior est querela: egensq; uerboruz plurium: Ea ergo si libet in tempus aliud dilata: dum certior ad sequentia proficiscor: aliquãtisper in precedentibus immoremur. ¶ Augustin⁹. Tarditati tue mos gerendus est: Ubicunq; igitur visum fuerit pedem fige. ¶ Fran. Consequentiã istã non video. ¶ Aug. Quid caliginis interuenit? qđ ue nunc dubietatis oboritur? ¶ Fran. Quoniã innumerabilia sunt que ardenter optamus studioseq; petimus: ad que tñ nullus labor: nulla nos diligentia aut prouexit aut prouehet. ¶ Augu. In rebus ceteris id uerum esse non inficior: at in eo qđ nunc agitur cõtra est. ¶ Franciscus. Quã ob causam? ¶ Aug. Quia qui miseriam suaz cupit exuere: modo id uere pleneq; cupiat: nequit a tali desiderio frustrari. ¶ Frã. Pape: quid ego audio: pauci admodũ sunt qui non multa sibi deesse ꝓuideãt C quod q̃ uerum sit: quisquis ad seipsum conuersus fuerit intelligit. Atqui in eo sese miseros fateantur consequẽs siquidem est ut bonorum cumulatissimus aceruus felices facit: ⁊ qcqd inde decesserit pro ea parte necesse est efficiat infelices. Hanc miserie sarcinam omnes quidem deponere uoluisse: rarissimi autem potuisse: notissimum est. Q̃ multi eniz sunt quos uel corporis aduersa ualitudo uel charorũ mors: uel carcer: uel exilium: uel pauptas perpetuis premit angoribus? Aliaq; huiusmodi generis que sicut enumerare lõgum est: sic tolerare difficile atq; miserrimum: que q̃uis sint patientibus permolesta tamẽ ut vides abiecisse nõ licet. Dubitari igitur meo iudicio non potest: quin multi quidem inuiti nolentesq; sint miseri. ¶ Augu. Longius retro reuocandus es: ⁊ quod usu euenit uagis tardioribusq; inuentiũculis sepius a ꝓmis elementis dicendorum series retexenda est. Prouectioris te quidez ingenij arbitrabar nec putabã adhuc tam puerilibus admonitionibus indigere: ⁊ profecto si illas philosophorum ueras saluberrimasq; sententias: quas mecum sepe relegisti: memorie commendasses: si ⁊ cum bona uenia loq sinas: tibi non alijs laborasses: ⁊ lectionem tot uoluminum: ad vite tue regulam: non ad uentosuz vulgi plausum ⁊ inanem iactantiam traduxisses tam insulsa ⁊ tam rudia ista non diceres. ¶ Francisc⁹. Quid pares ignoro: Jam nunc tamen frontẽ meã rubor inuasit: D experiorq; quod pedagogis obiurgantibus pueri solent. Ut enim illi anteq̃ admissi criminis nomẽ audiant multa se deliquisse memorantes prima castigatoris uoce ꝯfunduntur: Sic ego ignorantie ⁊ errorum mihi conscius multorũ ⁊ si nondum intelligo quorsum tua pergit oratio: quia tamẽ nihil mihi non obijci posse presentio: ante finem sermonis erubui. Fare autẽ apertius queso: quid hoc est quod in me satis mordaciter arguisti? ¶ Augu. Multa post hoc: nunc vnũ illum illorũ indignor: q̃ fieri quenq̃ uel esse miserũ suspicaris inuitum. ¶ Frã. Erubescere desij: qd eniz hoc uero uerius excogitari potest? aut quis tam ignarus rerum humanarũ tanq̃ ab omni mortaliũ cõmertio segregatus est: qui nõ intelligat egestatem dolores: ignominiã: deniq; morbos ac mortẽ alia q̃ huius generis que putantur esse miserrima: inuitis accidere plerunq;: uolentibus autem nunq̃? Ex quo uerum sit miseriã propriã ⁊ nouisse ⁊ odisse facillimũ: depulisse non: ita q̃ prima nostri duo arbitrij: tertium hoc sit in potestate fortune. ¶ Augu. Erroris ueniam uerecundia merebatur: impudentie autẽ irascor grauius q̃ errori: Quomodo eniz omnes ille tibi philosophice sanctissimeq; uoces exciderunt: neminem his que pauloãte nominabas: miserum fieri posse? Nam si sola virtus animuz felicitat (quod ⁊ a Marco Tullio ⁊ a multis sepe ualidissimis rationibus demonstratum est) consequentissimum est: ut nihil quoq; nisi virtutis oppositum a felicitate dimoueat: quod quale sit: nisi prorsus obtorpuisti: me licet tacente recordaris. ¶ Fran. Recordor equidem: ad Stoicorum precepta E me reuocas populorum opinionibus aduer

sa: ⁊ ueritati propinquiora q̄ usui. ¶ Aug. O te
omnium infelicem: si ad ueritatis inquisitionē per
vulgi deliramenta contēdis: aut cecis ducibus ad
lucem te peruenturum esse cōfidis: Calcatū publi
ce callem fugias oportet: ⁊ altiora suspirans: pau
cissimorū signatū uestigijs iter arripias: ut poeti-
cum illud audire merearis: Macte noua virtute
puer: sic itur ad astra. ¶ Fran. Utinam id mihi cō
tigere posset anteq̄ moriar: Sed perge queso: ne
q̄ enim prorsus depuduit: ⁊ Stoicorum senten-
tias publicis erroribus preferendas esse non du-
bito: quid autem hic persuadere uelis expecto?
¶ Augustinus. Et hoc inter nos conuenit: nisi vi-
tio miserum non esse nec fieri: Iā quid uerbis op⁹
est? ¶ Franciscus. Quia multos mihi vidisse vi-
deor: inter quos ⁊ meipsum: nihil molestius feren
tes: q̄ ꝙ vitiorum iugū nō liceret excutere: q̄uis
ad id per omnem vitam summis viribus niteren-
tur: q̄obrem stante licet Stoicorum sententia: to-
lerari potest: multos inuitos ac dolētes optātesq̄
contrarium esse miserrimos. ¶ Augu. Aliquantu
lum euagati sumus: sed iam sensim ad primordia
nostra reuertimur: nisi forte vnde decesseram⁹ obli
tus es. ¶ Francisc⁹. Obliuisci ceperā: sed incipio
recordari. ¶ Augustinus. Id agere tecum īstitue
ram ut ostenderem ad euadendū huius vite mor-
talitatis angustias: attollendoq̄ se altius: Primū
ueluti gradum obtinere meditationem mortis hu
maneq̄ miserie: Secundum vō desiderium ue-
hemens studiumq̄ surgēdi: quibus exactis: ad id
quo nostra suspirat intentio: ascensum facilē polli
cebar: Nisi tibi forte nunc etiam contrarium vide
F retur. ¶ Franciscus. Contrarium equidem vide-
ri: dicere non ausim: ea nanq̄ de te ab adolescētia
mea mecū creuit opinio: ut si quid aliter visum fue
rit q̄ tibi: aberrasse me nouerim. ¶ Augustinus.
Cessent oro blanditie: at quoniam: non taz iudicio
q̄ reuerentia assensum dictis meis prebuisse te vi
deo: loquendi tibi quicquid ex arbitrio tuo fuerit:
libertas datur. ¶ Fran. Trepidus quidez adhuc
sed licentia tua uti uelim: atq̄ ut de reliquis homi
nibus sileam: testis est mihi hic qui cunctis actib⁹
meis semper interfuit: testis tu quoq̄ quotiēs ad
conditionis mee miseriam mortēq̄ respexerim: quā
tisq̄ cū lachrymis sordes meas diluē visus sū: uex
id qd̄ sine lachrymis narrare nō possum: ut vides
hactenus frustra fuit. Hoc igitur vnum est qd̄ me
super ambigenda propositionis tue ueritate solli-
citat: qua conaris astruere: neminem nisi sponte su
am in miseriam corruisse: neminem miserum eē ni-
si qui uelit: cuius rei contrariuz in me tristis expe
rior. ¶ Augustinus. Uet⁹ est hec ⁊ nunq̄ finē ha-
bitura querimonia: atq̄ licet idem ne quicq̄ sepe
temptauerim: adhuc inculcare non desinam: Nec
fieri miserū nec esse qui nolit: Sed est: ut dicere ce
peram: inanis hominum peruersa quedam ⁊ pesti
lens libido seipsos fallendi: quo nihil potest eē fu
nestius in vita. Si enim familiariū dolos iure per
timescitis: propterea ꝙ ⁊ fallentium auctoritas re
medium preripuerit cautele: ⁊ aures uestras assi
due uox eorum blanda circumsonat: quoruz utrū-
q̄ in alijs cessare videatur: quantomagis proprias
fraudes formidare deberetis: ubi ⁊ amor ⁊ aucto
ritas ⁊ familiaritas ingens est: ꝙ se quisquis plus
estimet q̄ ualet: plus diligat q̄ oportet: nunq̄ ꝓ-
pterea deceptus a deceptore separetur? ¶ Fran.
Sepe his uerbis hodie usus es: At ego meipsum
nunq̄: ꝙ meminerim: fefelli: utinā nō me alij fefel
lissent. ¶ Augustinus. Nunc te maxime fallis cū
nunq̄ teipsum fefellisse gloriaris: nec tam tenuis
tue indolis spes est mihi: quia si animum acriter
attenderis: per teipsum videas: neminem in mise-
riam: nisi sponte corruere: Super hoc enim altera
tio nostra fundata est. Dic enim oro te (sed cogita
priusq̄ respondeas: atq̄ ad id animum indue: nō
contentionis sed ueritatis auidum) dic mihi: quez
hominū putas peccasse coactum? cuz uelint sapiē
tes peccatum esse uoluntariam actionē: usq̄adeo
ut si uoluntas desit: desinat esse peccatuz: sine pec
cato autem nemo fit miser: quod mihi iam superi⁹
concessisti. ¶ Franciscus. Uideo me nuper paula
tim de proposito excidere: ⁊ fateri cogor ꝙ initiū
miserie mee ex ꝓprio processit arbitrio: hec in me
sentio: in alijsq̄ conijcio: modo tu mihi quoq̄ uex
fatearis. ¶ Augustin⁹. Quid me fateri postulas?
¶ Fran. Ut sicut uerum est: neminem nisi sponte
corruere: sic illud etiam uerum sit: innumerabiles
sponte prolapsos: non sua tamen sponte iacere: qd̄
de meipso fidenter affirmem: Idq̄ datuz mihi ar-
bitror in penam: ut quia stare duz possem nolui: as-
surgere nequeam dum uelim. ¶ Aug. Q̄q̄ haud
prorsus delirantis opinio ista sit: postq̄ te tamen
in primo errasse cognoscis: idem in secundo fatea-
ris oportebit. ¶ Fran. Cadere igitur ⁊ iacere vnū
atq̄ idem esse diffinis? ¶ Augustinus. Immo vō
diuersa noluisse tamen ⁊ uelle: ⁊ si in tempore dif
ferunt: in re tamen ipsa: inq̄ animo nolentis vnuz
sunt. ¶ Fran. Sentio quibus me nexibus inuoluis
nec tamē fortior luctator est qui arte sibi victoriaz
quesiuit sed ꝓfecto uersutior. ¶ Augustinus. Co-
raz ueritate loquimur: cui simplicitas omnis ami
ca ē calliditas inimica: qd̄ ut clare videas cū quā
talibet deinceps simplicitate procedam⁹. ¶ Fran
ciscus. Nihil possem audire iucundius: dic ergo
quomodo de meipso mentio fuerat: qua naz ratio
ne mihi monstraueris hoc ꝙ miser suz: id eniz me
esse non inficior: nunc etiam mee uoluntatis existe
re ut surgam: cum ego contra sentiam: nil me per
peti molestius: nil magis aduersum proprie uolū-
tati: sed ultra nō ualeo. ¶ Augustinus. Modo cō
uenta seruentur: ostendam alijs tibi uerbis utēdū
fore. ¶ Franciscus. Que nam conuēta memoras
quibus ue admones utendum uerbis? ¶ Augu.
Conuenta sunt ut fallaciarum laqueis reiectis: cir
ca ueritatis studium: pura cum simplicitate uerse
mur: uerba vō quibus te uti uelim hec sunt: ut ubi
te non posse dixisti: ultra te nolle fatearis. ¶ Fran
ciscus. Nunq̄ erit finis: nunq̄ enim hoc fatebor:
scio quidem ⁊ tu testis es mihi quotiens uolui nō
potui: quot lachrymas fudi nec profuerūt? ¶ Au-
gustinus. Lachrymarū tibi testis sum multarum
uoluntatis vō minime. ¶ Franciscus. Per supe-
rum fidem (hominem scire niminem puto) quid
ego passus sim: q̄tumq̄ uoluerim si licuisset assur
gere. ¶ Augustinus. Sile: prius celū tellusq̄ mi-
scebitur: prius astra ꝯcident a neruo: ⁊ amica nūc
inuicem elemēta pugnabunt: q̄ hec que inter nos
diiudicat Ueritas falli queat. ¶ Fran. Quid ais
igitur? ¶ Augustinus. Lachrymas tibi sepe con
scientiam extorsisse: sed propositum non mutasse.

C Franciscus. Quotiens dixi: me ulterius nequi uisse. C Augustin⁹. Quotiensqꝫ respōdi: immo ue rius noluisse: nec tamen admiror te in his nūc am bagibus obuolutum: in quibus olī ego ipse iacta tus: dum nouam vite viā carpere meditarer: Ca pillum vulsi: frontē percussi: digitosqꝫ contorsi: de niqꝫ complosis genua manibus amplexus: amaris simis suspirijs celū aurasqꝫ compleui: largisqꝫ ge mitibus solum omne madefeci: τ tamen hec inter idem ille qui fueram: mansi: donec alta tandē me ditatio omnem miseriam meam ante oculos ɔges sit. Itaqꝫ postq̄ꝫ plene uolui: ilico τ potui: miraqꝫ τ felicissima celeritate transformatus sum in alte rum Augustinum: cuius historie seriē: ni fallor: ex confessionibus meis nosti. C Fran. Noui equidē illiusqꝫ ficus salutifere: cuius hoc sub vmbra cōti git miraculum: immemor esse non possum. C Au gustinus. Recte quidem: nec enī myrtus ulla: nec hedera: deniqꝫ nec dilecta: ut aiunt: phebo laurea: q̄uis ad hanc poetarum chorus omnis afficitur: tuqꝫ ante alios qui solus etatis tue contextam ei⁹ frondibus coronā gestare meruisti: gratior debet esse animo tuo: tandem aliquando in portum ex tā multis tempestatibus reuertenti: q̄ꝫ ficus illius re cordatio: per quam tibi correctio τ uenie spes cer ta pretenditur. C Franciscus. Nihil aduersor: sed inceptum perage. C Augustinus. Hoc inceperam ad hoc prosequor: contigisse tibi hactenus: quod multis: quibus dici potest uersus Uirgilij: Mens immota manet: lachryme uoluuntur inanes. Uex ego τ si multa congerere poterā: vnico tamen eoqꝫ domestico exemplo contentus fui. C Franciscus. Consulte: neqꝫ enim aut pluribus res egebat: aut aliud quodlibet in pectus hoc profundius descen disset: eo presertim quia (licet pro maximis iterual lis) quanta inter naufragium τ portus tuta tenen te: tanta interqꝫ felicem τ miserum esse solēt discri mina: aliquale tamē inter procellas meas: fluctua tionis tue uestigiū recognosco. Ex quo fit ut quo tiens confessionum tuarum libros lego: iter duos contrarios affectus: spem videlicet τ metum (licet non sine lachrymis interdum) legere me arbitror: non alienā sed proprie mee peregrinationis histo riā. Deinceps autem: quoniam omne studium cō tentionis abieci: ut libuerit perge: sequi enim: non obstare disposui. C Augustinus. Haud hoc postu lo. Sicut enim ut doctissimus quidam ait: Nimiū altercando ueritas amittitur: sic ad uerū multos sepe perducit modesta contētio. Neqꝫ igitur (quo modo pigri τ torpentis ingenij mos est) passī om nibus acquieuisse conuenit: nec rursus aperte ue ritati studiosius oblucturi: quod clarum litigiose mentis indiciū est. C Franciscus. Intelligo τ lau do τ consilio utar: perge modo. C Augustin⁹. Re cognoscis ne igitur ueram illam fuisse sententiam graduumqꝫ progressum: ut miseriarum suarū per fecta cognitio: perfectum desiderium pariat assur gendi: si desiderium potentie obsequatur. C Fran ciscus. Jam animum induxi: nihil tibi non credere C Augustinus. Sentio aliquid etiam nunc resta re quod uelis: licet: fare age quicqd id est. C Frā. Nil aliud nisi q ipē mecū obstupeo noluisse hacte n⁹ q̄ vnū semp noluisse crediderā. C Au. Adhuc hesitas atqꝫ ut his iā tandē sermonibus finis sit: fateor τ ipse te uoluisse nonnunq̄ꝫ. C Fran. Quid ergo dixisti? C Augustinus. An non succurrit illō Ouidij: Uelle parū incipias ut re potiaris opor tet. C Franciscus. Intelligo: sed τ desiderasse pu tabam. C Augustinus. Fallebaris. C Francisc⁹. Credo. C Augustinus. Ut certus credas consciē tiam ipse tuam consule. Illa optima virtutis inter pres. Illa infallibilis τ uerax est: operum cogita tionumqꝫ pensatrix. Illa tibi dicet: nunq̄ꝫ te ad sa lutē: qua decuit: aspirasse: sed tepidius remissius qꝫ q̄ꝫ periculorum tantorum consideratio require bat. C Franciscus. Cepi quam iubes conscientiā excutere. C Augustin⁹. Quid illic inuenis? C Frā cisc⁹. Uera esse que dicis. C Augustinus. Profe cimus aliquantulum si incipis expergisci: iam me lius tibi erit: si q̄ꝫ male olī erat agnoueris. C Frā ciscus. Si hoc uel nosse satis est: non tantum bene sed optime mihi propediem esse posse confido: ni hil enim vnq̄ꝫ clarius itellexi q̄ꝫ nunq̄ꝫ me satis ar denter optasse libertatem τ miseriarum finem: nū quid autem post hoc optasse sufficiat? C Augusti nus. Quid enim? C Franciscus. Ut nihil ampli⁹ agam. C Augustinus. Impossibilem proponis cō ditionem: ut qui quod cupit ardenter cupiat τ ob dormiat. C Franciscus. Quid igitur ipsum opta re profuit? C Augustinus. Nēpe per medias dif ficultates iter pandet: ad hoc ipsum per se virtutis desiderium: pars est magna virtutis. C Frācisc⁹. Magne mihi spei materiam prebuisti. C Augusti nus. Idcirco te alloquor ut τ sperare doceam τ ti mere. C Francisc⁹. Timere quo nā modo? C Au gustinus. Immo vō qualiter sperare? C Franci scus. Quia cum hactenus non mediocre studium gesserim ne pessimus forem: tu mihi viam aperis qua optimus fiam. C Augustinus. At q̄ꝫ id iter la boriosum sit: fortasse non cogitas. C Franciscus. Quid noui terroris ingeminas? C Augustinus. Quia hoc ipsum optare: uerbum vnum est: secun dum quod innumerabilibus consistit ex rebus. C Franciscus. Terrificas. C Augustinus. Atqui ut ea sileam ex quibus desiderium istud constat: q̄ꝫ multa sunt ex quorum euersione cōficit̃. C Frā ciscus. Quid dicere uelis non intelligo. C Augu stinus. Nulli potest desideriū hoc absolute cōtin gere: nisi qui alijs omnibus desiderijs finē fecit. Jam intelligis q̄ꝫ multa τ uaria sunt que optantur in vita: que prius tibi vilipendenda sunt: ut sic ad concupiscentiam summe felicitatis ascendas: quā profecto minus amat: qui secum aliquid amat qō non propter ipsum amat. C Franciscus. Agnosco sententiā. C Augustinus. Quotus ergo fuerit qui omnes cupiditates extinxerit: quas ne dicā extin guere: sed uel enumerare longū sit: qui animo suo frenum rationis admonuerit: qui dicere audeat: ni hil mihi iam cōmune cum corpore: que uidentur iucunda cuncta sordescunt: ad feliciora suspiro? C Franciscus. Rarissi mū genus hominū: τ nūc difficultatem quam cōminabaris intelligo. C Au gustinus. His nempe cessantibus: desiderium il lud plenum expeditumqꝫ erit: Necesse est enim ut q̄ꝫtum animus ad celum propria nobilitate subue hitur: tantum mole corporea τ terrenis pregraue tur illecebris. Ita dū ascēdere: τ in imis permane re cupitis: neutrum impletis: in alterna distracti. C Franciscus. Quid igit̃ censes esse faciendum: ut integer animus discussis terre compedibus: tollat̃

M ad superna? ¶ Augustinus. Ad hunc terminũ pro
fecto meditatio illa producit: quam primo loco no
minaueram: cum mortalitatiſ nostre recordatione
continua. ¶ Franciscus. Nisi ⁊ hic fallor: nullus
hominuꝫ crebriuſ in hac reuoluitur curas. ¶ Au.
Noua lis laborq̨ ali⁹. ¶ Frã. Quid? Ergo ne ẽt
hic mẽtior? ¶ Au. Urbani⁹ loq uelĩꝫ. ¶ Frã. Hãc
tamẽ sententiam. ¶ Augu. Certe non aliã. ¶ Frã
cisc⁹. Ergo ego de morte non cogito? ¶ Augusti
nuſ. Perraro quidem idq̨ tam segniter: ut in cala
mitatis tue fundum cogitatio ipsa non penetret.
¶ Franciscus. Contra crediderã. ¶ Augustin⁹.
Non quidem credideras: sed quid credere debue
ras attende. ¶ Francisc⁹. Nunq̃ post hoc me cre
diturum scito: si ⁊ hoc falso credidisse monstraue
ris. ¶ Augustin⁹. Monstrabo perfacile: modo bo
nafide uerum confiteri in animuꝫ inducas utar in
hac re teste etiam non longinquo. ¶ Franciscus.
Quo nam queso? ¶ Augustinus. Consciẽtia tua.
N ¶ Franciscus. Illa contrarium dicit. ¶ Augusti
nus. Ubi confusa preit interrogatio: certũ respõ
dentis testimonium esse vix potest. ¶ Franciscus.
Quid ad rem? ¶ Augustinus. Multum sane qđ
ut clare peruideas aduerte: Nemo tam demens
est (nisi sit idem prorsus insanus) cui non interduꝫ
conditio proprie fragilitatis occurrat: qui non si in
terrogetur: respondeat se esse mortalem: ⁊ caducũ
habitare corpusculum. Id enim ⁊ membrorum do
lor ⁊ febrium temptamenta testantur: a quib⁹ pror
sus immunem vitam degere: que nam dei vnq̃ in
dulgentia prestabit? Adde q̇ ⁊ ex funeribus ami
corum: que assidue preter oculos uestros eunt: spe
ctantium animis terror incutitur: quia dum eque
uum quisq̨ comitatur ad sepulchrum: necesse est
ipse etiam ad alieni casus precipitium cõtremiscat
⁊ de se incipiat esse sollicitus: Sicut ubi flagran
tia vicinorum tecta conspexeris: de tuis secur⁹ esse
non potes: quoniã ut ait ⁊ Flacc⁹: Ad te post pau
lum uentura pericula cernis. Eo autem uehemen
tius mouebitur qui iuniorem: qui ualidiorem: for
mosioremq̨ videat repentina morte subtractum:
sese ante circumspiciet ⁊ dicet: Securius hic habi
tare videbatur ⁊ tamen eiectus est: Nec etas pro
fuit: nec forma: nec robor mihi securitatem qs spo
pondit deus ue: magus ue: mortalis suꝫ profecto.
Qr si hoc idem imperatoribus regibusq̨ terrarũ:
si egregijs formidatisq̨ personis euenerit: multo
etiam acrius concutientur astantes: quoniam qui
alios sternere solitum norant subito inde aut pau
carum fortassis horarum anxietate prostrantur.
Unde enim nisi ex hoc fonte procedũt: illa que in
mortibus summorum hominum stupentes faciũt
populi: qualia multa (ut te tãtisper ad historias re
uocem) in funere Julij Cesariſ meministi? Hoc est
illud commune spectaculum: quod mortaliuꝫ ocu
los ⁊ corda perstringit: fatiq̨ sui memoriam inge
rit aliena cernentibus: Accedit beluarum furor at
q̨ hominum rabiesq̨ bellorum: Accedunt ⁊ ma
gnarum edium ruine: quas bene quidam ait: tute
lam hominum fuisse: nunc esse periculuꝫ: Accedũt
sinistro sydere motus aerei ⁊ celi pestilentis affla
tus: ⁊ tot terre marisq̨ discrimina: quibus vndiq̨
circumsepti: non potestis oculos auertere ubi nõ
eis occurrat proprie mortalitatis effigies. ¶ Frã
O ciscus. Indulge queso: amplius expectare nõ pos

sum: nihil enim ad confirmandum rationem meã
dici reor efficacius q̃ꝫ tu multa dixisti: egoipse iter
audienduꝫ mirabar: quid tua uellet oratio aut ibi
desineret? ¶ Au. Nondũ quippe desierat: tu eam
precidisti. Hec enim cõclusio restabat: q̃ꝫ q̃ꝫ multa
uolitantia circumstent: nil tamen ad interiora pene
trare durius: longa consuetudine pectoribus mise
rorum uetustoq̨ uelut calle salutiferis admonitio
nibus resistente: paucos inuenies satis profunde
cogitãtes: sibi esse necessario moriendum. ¶ Fran
ciscus. Paucis ergo diffinitio nota est: que tamen
omnibus in scholis tam crebro repetitur: ut nedũ
auditorum aures fatigasse: sed ipsas edificiorum
columnas iam prideꝫ minuisse debuerit. Ista qui
dem dialecticorum garrulitas nullum finem habi
tura ⁊ diffinitionum huiuscemodi compẽdijs sca
tet: ⁊ immortalium litigiorum materia: Plerunq̨
autem quid ipsum uerum sit quod loquuntur igno
rant. Itaq̨ si quem ex eo grege de diffinitione nõ
tantum hominis sed rei alterius interroges para
ta responsio est. Si ultra progrediare silentiũ fiet
aut si assiduitas disserendi: uerborum copiam au
daciamq̨ pepererit: mores tamen loquentis ostẽ
dent: ueram sibi rei diffinite notitiam non adesse:
contra hoc tam fastidiose negligens tamq̨ super
uacuo curiosum genus hominum iuuat inuehi.
Quid semper frustra laboratis: ha miseri: ⁊ inani
bus tendiculis exercetis ingenium? Quid obliti
rerũ: inter uerba senescitis: atq̨ inter pueriles in
eptias albicãtib⁹ comis ⁊ rugosa fronte uersami
ni? Uobis utinam solis uestra noceret insania ⁊ nõ
nobilissima sepe adolescentuꝫ ingenia corrupisset.
¶ Augustinus. Contra id fateor studiorum mon
strum: nihil satis mordaciter dici potest: tu tamen
interea dicendi studio euectus quod de diffinitio
ne hominis inceperas omisisti. ¶ Francisc⁹. Abũ
de dictum rebar: sed agam expressius: hominẽ qui
dem esse animal: immo ṽo animalium principem
cunctorum: nemo tam durus pastor inuenitur ut
nesciat: nemo rursum puer si interrogetᵣ: aut ratio
nale animal aut mortale negauerit. Itaq̨ omnib⁹
diffinitio nota est. ¶ Augustinus. Immo ṽo per
paucis. ¶ Franciscus. Quid ergo? Si queꝫ vide
ris adeo ratione pollentem: ut secundum eam vitã
suam instituerit: ut sibi soli subiecerit appetituſ: ut
illius freno mot⁹ animi coherceat: ut intelligat sese
per illam tantum a brutorum animantiuꝫ feritate
distingui: nec nisi quatenus ratione degit: nomen
hoc ipsum hominis mereri. ¶ Augustinus. Adeo
primo mortalitatis sue conscium: ut eam quotidie
ante oculos habeat: per eam seipsum temperet: ⁊
hec peritura despiciens ad illam vitaꝫ suspiret ubi
ratione superauctus desinet esse mortalis: hanc tã
dem ueram de diffinitione hominis atq̨ utilẽ sen
tentiam habere dicito: Huius ultimi: quoniaꝫ de
eo nobis sermo erat: dicebam paucos cognitioneꝫ
aut meditationem idoneaꝫ fortitos. ¶ Francisc⁹.
Ego me hactenus ex paucis rebar. ¶ Augustin⁹.
Et ego quidem non ambigo tibi taꝫ multa per om
nem vitã experientia magra: tã multa ex librorꝫ le
ctione repetẽti: crebras cogitatiões mortis occur
rere: sꝫ que nec satis alte descẽdãt nec satis tenaci
ter hereãt. ¶ Frã. Quid uocas alte descẽdẽ? ⁊ si
met itelligẽ mihi videar: cupio ex te clari⁹ audire.
¶ Au. Dicaꝫ: q̃uis iaꝫ vulgo psuasuꝫ sit: atq̨ ẽt e

medio grege philosophorum clarissimi testes accesserunt: mortem inter tremenda principium possidere: usqꝫadeo: ut iam pridem nomen ipsuꝫ mortis auditu tetrum atqꝫ asperum videatur. Ne tamen uel similia hec summis auribus excepta: uel rei ipsius recordatio compendiosa sufficiat: immo rari diutius oportet atqꝫ acerrima meditatione singula morientium membra percurrere: ꝛ extremis quidem iam algentibus media terreri: ꝛ in summo opportuno sudore defluere: ilia pulsari: vitalem spiritum mortis vicinitate lentescere: ad hec defossos natantesqꝫ oculos: obtuitum lachrymosum: contractam frontem liuentemqꝫ: labentes genas: lucidos dentes: rugentesqꝫ atqꝫ acutos nares: spumantia labia: torpentem squamosamqꝫ linguam: aridum palatum: fatigatum caput: anheluꝫ pectus: raucum murmur ꝛ mesta suspiria: odoreꝫ totius corporis molestum: precipueqꝫ alienati vultus horrorē: que omnia facilius ac uelut in promptu ꝛ ad manum collocata succurrent: Si cui familiariter obseruari ceperit memorādum aliquod conspecte mortis exemplum: Tenacior enim esse solet visorum q̄ auditorum recordatio. Quaꝫ ob causam non sine alto consilio: in quibusdaꝫ religionibus atqꝫ sanctissimis: usqꝫ etiam ad hanc etateꝫ que bonis morib⁹ inimica est: illa consuetudo perdurat: ꝙ ad cernenda corpora defunctorum: dum lauantur preparanturqꝫ sepulture: eiusdem rigidi propositi professores intersint: ut scilicet triste miserandumqꝫ spectaculum oculis subiectum: ꝛ memoriam semper admoneat: ꝛ animos superstituꝫ ab omni spe mundi fugatis exterreat: Hoc est igitur quod satis alte descendere dicebam: nondum forte consuetudinis causa mortem nominatis dū nil morte certius: nil hora mortis incerti⁹: cetera q̄ huius generis usu quotidiani sermonis iteratis: preteruolant enim illa: non insident. ¶ Franciscus. Assentior eo facilius: quia multa que mecuꝫ tacitus agere soleo: nunc te loquente recognosco. Signum tamen aliquod memorie mee si videtur imprime: quo admonitus post hoc de me ipse mihi nō mentiar: nec erroribus meis interblandiar. Id enim est: ut video: ꝙ mentes hominum calle virtutis auertit: dum methaꝫ apprehendisse rate: ulterius non aspirant. ¶ Augustinus. Libens hec

R audio ex te: neqꝫ enim ociosi ꝛ a casu pendentis: sed multa circumspicientis animi uerba sunt. Signum igitur quo nunq̄ fallaris accipe: Si quotiens de morte cogitabis: loco non moueberis: scito te uelut de rebus ceteris inutiliter cogitasse. At si in ip̄o cogitatu obrigueris: contremueris: expallueris: tibiqꝫ iam huic laborare visus fueris medias inter mortis angustias: si cum hoc ꝛ illud occurrat: animam illicet: ut ex his membris exierit: sistendam in eterno iudicio totius vite preterite: actuūqꝫ ꝛ uerborum rationem exactissimam summam esse reddendam: nullam deniqꝫ in forma corporis aut in mundi gloria: nullam ingenio eloquētiam: nullam in opibus aut potentia spem habendam: nec corrumpi posse: nec falli iudicem: nec placari mortem ipsam: laboruꝫ non finem esse sed trāsitum: Hec inter mille suppliciorum: mille tortorꝫ genera ꝛ stridor ꝛ gemitus auerni ꝛ sulphurei amnes ꝛ tenebre ꝛ ultrices furie: postremo aduersa simul orci pallentis immanitas: que ue his omnibus preponderant malis: infelix sine fine perpetuas: terminandeqꝫ calamitatis desperatio ꝛ in eternum mansura: nō iam amplius miserātis ira dei. Si hec omnia simul ante oculos uenerint: non ut ficta sed ut uera: non ut possibilia sed ut necessaria ineuitabiliterqꝫ uentura ꝛ pene iam presentia: In qꝫ his curis non pretericēs nec desperans: sed spei plenus ꝙ dei dextera potens promptaqꝫ sit ex tātis malis eruere: tu modo te curabilem prebeas surgendiqꝫ auidus: ꝛ propositi tenax: assidu⁹ uersaberis: non frustra te meditatum esse confide.

¶ Franciscus. Grauiter me fateor tantis ante oculos coaceruatꝭ miserijs terruisti. Sed sic mihi de- S
us uenie largus sit: ut ego per dies singulos in has cogitationes immergar: precipueqꝫ noctibus cuꝫ diurnis curis relaxatus animus se in ipsum recolligit: cum corpus hoc in morem morientium: compono: ipsam quoqꝫ mortis horam: ꝛ quicquid circa eam mens horrenduꝫ repperit: intentissime mihi ipse confingo: usqꝫadeo ut in agone moriendi positus: mihi videar interdum tartara: ꝛ que narras: omnia mala conspicere: eaqꝫ tam grauiter visione cōturbor: ut exterritus tremensqꝫ consurgā: ꝛ sepe usqꝫ ad horrorem astantium: hec in uerba prorumpam: Heu quid ago? quid patior? cui me exitio fortuna reseruat miserie? Jesu per opeꝫ: eripe me inuicte his malis: Da dextram misero ꝛ tecum me tolle per vndas: Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam. Multa preter hec alia: phrenetici in morem quocunqꝫ uagum animum pauentemqꝫ tulit impetus: mecum loquor: multa quoqꝫ cum amicis: quibus illachrymans ipse nōnunq̄ ceteros in lachrymas coegi: Iꝫ utiqꝫ post lachrymas reuertemur ad solita. Que cum ita sint: quid ergo me retinet? quid latentis obstaculi est: ut nunc usqꝫ nil ista mihi cogitatio preter molestias terroresqꝫ pepererit: ego autem idem sim adhuc qui fueram prius: ꝙqꝫ hi sunt quibus forte nunq̄ tale aliquod contigit in vita: eoqꝫ miserior: quo illi (quisquis sit futurus exitus) presentibus saltem uoluptatibus delectantur: mihi ꝟo ꝛ finis incertus sit: ꝛ nulla uoluptas: nisi talibus amaritudinibus respersa proueniat. ¶ Augustinus.

Noli precor: ubi gaudendum est dolere: peccator T
enim quo maiorem uoluptatē ꝛ titillationem percipit ex sceleribus suis: eo miserior calamitosiorqꝫ iudicandus est. ¶ Franciscus. Forte ideo: quia nunq̄ ad virtutis semitam reflectitur: quem nusq̄ interrupta uoluptas sui raptat immemorem. Qui ꝟo inter carnis illecebras ꝛ blandimēta fortune: durum aliquid experitur: totiens conditionis sue meminit: quotiens illū delectatio preceps ꝛ inconsulta destituit. Qꝫ si vnus esset amborum finis: non intelligo: cur non felicior dici possit qui nunc gaudet doliturus in posterum: q̄ qui nec sentit in presens gaudium nec expectat: nisi te forte moueat: ꝙ in fine risus sit luctus acerbior. ¶ Augustinus. Illud magis: quoniam freno rationis abiecto (quod quidem prorsus in illa suprema uoluptate deserit) grauior casus est: q̄ eodem uel tenuiter retento ex pari precipitio corruentis. Ante omnia tamen illud a te prius dictum attendo: ꝙ de alterius sperandum: de alterius conuersatione desperandū est. ¶ Frā. Istud quidem sic esse considero: sed tu interim: nūquid non prime questio-

nis oblitus es? ¶ Aug. Cuius? ¶ Frā. Quid est
quod me retinet? Hic enim quesiueram: cur mihi
vni cogitatio mortis intensa nō profuit quā miris
v modis fructuosam dicis? ¶ Augu. Primuz quip
pe: quia de longinquo forsitan illa consideras: que
tamen propter breuissime vite cursum: tum ꝓpter
incertos ⁊ uarios casus: longinqua esse non pos-
sunt. Omnes eniz ferme in hoc fallimur: ut ait Ci
cero: ꝙ mortem prospicimus: quem textum corre-
ctores quidam: at uerius corruptores: immutare
uoluerunt: negationez uerbo preponentes: ⁊ mor
tem non prospicimus: dicenduz esse firmātes. Ce
terum qui mortē omnino non aspiciat: sani capitis
nullus inuenitur: re autem uera prospicere procul
aspicere est: quod vnū super cogitanda morte mul
tos illusit: dū illā viuēdi methā sibi quisq; propo
suit: ad quam si peruenire possit per naturaz: tamē
paucissimi peruenerunt. Fere enim nullus mori-
tur cui non conueniat poeticum illud: Caniciemq;
sibi ⁊ longos promiserat annos. Hoc nocere tibi
potuit: Nam ⁊ etas ⁊ complexionis vigor ⁊ vite
modestioris obseruantia: hanc tibi spem fortasse
prebuerunt. ¶ Franciscus. Noli queso de me ta-
lia suspicari: auertat deus hāc insaniam: me ne hu
ic confidere monstro: quod apud Uirgiliuz famo
sissimus ille magister maris ait: Et ego in mari ma
gno seuoq; ac turbido iactatus: tremulam cymbā
fatiscentemq; ⁊ rimosam: uentis obluctantibus:
per tumidos flatus ago: hanc diu durare non pos
se: certe scio: Nullam spem salutis superesse mihi
video: nisi miserator omnipotens prebeat: ut gu-
bernaculum summa vi flectens anteq̄ peream: lit
tus apprehendam qui in pelago vixerim: moritu
rus in portu. Huic opinioni debear: ꝙ opum ma-
gneq; potentie desiderio: quo multos non modo
coetaneos meos: sed longeuos homines: ⁊ com-
munem viuendi modum supergressos exestuare
vidimus: nunq̄ arsisse me recolo. Quis enim fu-
ror est: omnem etatem in laboribus ⁊ in pauperta
te traducere: ut inter tot curis coaceruandas diui
tias statim moriar? Sic itaq; de his formidolosis
rebus cogito non ut longe distantibus sed mox af
futuris iamiamq; presentibus. Necdum de me-
moria mea excessit uersiculus quidam: quem ad-
huc admodum iuuenis: inter multa que ad amicū
scripsi: hec in fine subiungens: Loquimur dum ta
lia: forsan Innumeris ꝓperata viis: in limine mors
est. Quid si tunc dicere potui: quid modo dicam
⁊ experimento rerum ⁊ etate prouectior? Quic-
quid video: quicquid audio: quicquid sentio: quic
quid cogito ad hoc vnum refero: ꝙ si in hac cogi-
tatione nō fallor: ad hec questio illa superest: quid
x ergo me retinet? ¶ Augustin⁹. Humiles deo gra-
tias age qui te tam salubribus habenis frenare: sti
mulisq; tam pungentib⁹ sollicitare dignatur. Uix
eniz possibile fuit: ut queʒ cogitatio mortis habet
tam quotidiana tam presens: huc mors eterna cō
tingat. Sed quoniaz deesse aliquid tibi sentis: nec
immerito: quid illud sit aperire temptabo: ut eo (si
deus fauerit) amoto: in cogitationes tuas tot⁹ as-
surgens: quo adhuc premeris uetustum seruitutis
iugum possis excutere. ¶ Franciscus. Utinaz id
tibi contingat efficere: ⁊ ego tanti muneris capax
inueniar. ¶ Augustinus. Inuenire si uoles: neq;
enim res impossibilis est: Sed in actibus huma-
nis duo uersantur: quorum si deest alterum: prepe
dire constat effectuz: uoluntas igitur presto sit: ea
q; tam uehemens ut merito desiderij uocabulum
sortiatur. ¶ Franciscus. Ita fiet. ¶ Augustinus.
Scis quid cogitationi tui officiat? ¶ Franciscus
Hoc est quod peto: hoc est quod tāto tempore de-
sidero. ¶ Augustinus. Audi ergo: animam quidē
tuam sic celitus bene institutam esse: non negaue-
rim: sic ex contagione corporis huius: ubi circum
septa est multum a primeua nobilitate sua degene
rasse non dubites. Nec degenerasse dumtaxat: sed
longo iam tractu temporis obtorpuisse: factam ue
lut proprie originis ac superni conditoris imme-
morez. Nempe passiones ex corporea commixtio
ne subortas: obliuionemq; nature nobilioris diui
nitus videtur attigisse Uirgilius ubi ait: Igneus
est illis vigor ⁊ celestis origo Seminibus quan-
tum non noxia corpora tardant: Terreniq; hebe-
tant artus moribundaq; membra. Hinc metuūt
cupiuntq; dolent gaudentq;: nec auras Respiciūt
clause tenebris ⁊ carcere ceco. Discernis ne in uer
bis poeticis quadriceps illud monstrū nature ho
minū tam aduersum? ¶ Franciscus. Discerno cla
rissime quadripartitam animi passionem: que pri-
mum quidem ex presentis futuriq; temporis re-
spectu in duas scinditur partes: rursus quelibet in
duas alias: ex boni maliq; opinione subdistingui-
tur. Ita quatuor uelut flatibus aduersis: huma-
narum mentium tranquillitas perit. ¶ Augusti-
nus. Rite discernis atq; uerificatum est in nobis y
illud Apostolicuz: Corpus quod corrumpitur ag
grauat animam: ⁊ deprimit terrena inhabitatio
sensum multa cogitantem. Conglobantur siquidē
species innumere ⁊ imagines rerum visibiliū: que
corporeis introgresse sensibus: postq̄ singulari-
ter admisse sunt: cateruatim in anime penetrabili-
bus densantur: eamq; nec ad ingenitam: nec tam
multorum difformium capacem pregrauant atq;
confundunt. Hinc pestis illa phantasmatum ue-
stros discerpens laceransq; cogitatus: meditatio
nibus clarificis quibus ad vnum solum summum
q; limen ascenditur iter obstruens uarietate mor-
tifera. ¶ Franciscus. Huius quidem pestis sepe
al's cum in libro de uera religione (cui nihil cōstat
esse repugnātius) preclarissime meministi: In quē
librum nuper incidi: a philosophorum ⁊ poetarū
lectione digrediens: Itaq; cupidissime perlegi:
haud aliter q̄ qui videndi studio peregrinatur
a pr̄ia: ubi ignotum famose cuiuspiā urbis limē in
gredit: noua captus dulcedine locoruz: passimq;
subsistēs: obuia queq; circūspicit. ¶ Augu. Atqui
(licet aliter sonātibus v̄bis: sicut catholice v̄itatis
preceptorem decuit) repies libri illius magna ex
parte philosophicā p̄cipueq; Platonicam ac So
craticam fuisse doctrinā. Et ne qd tibi subtraham:
scito me ut opus illō iciperē: vnū maxime. Cicero
nis tui v̄bum induxisse: Affuit deus incepto: ut ex
paucis seminibus messis optima ꝯsurgeret: Sed
ad ꝓpositum reuertamur. ¶ Frā. Ut libet p̄i opti
me: Ante tū vnum oro: ne mihi abscondas uerbū
id quod tam preclaro operi: ut ais: prebuit materi z
am. ¶ Augustinus. Cicero siquidem in quodam
loco: iam tunc errores temporum perosus sic ait:
Nihil animo videre poterant: ad oculos omnia re
ferebāt: Magni autem est ingenij reuocare men-

tem a sensibus ꝛ cogitationē a consuetudine:hec ille.Ego autem hoc uelut fundamentum nactus: desuper illud quot tibi placuisse dicis opus extruxi.⁋Fran.Teneo locū:In Tusculano est:Te autem hic Ciceronis dicto ꝛ illic ꝛ alibi in operibus tuis delectari solitum animaduerti:Nec immerito:est enim ex eorum genere quibus cum ueritate permixtus lepos ac maiestas inest:Tu vo tandez iam ut videtur ad propositum redi.⁋Augu.Hec tibi pestis nocuit:hec te nisi prouideris:perditum ire festinat. Siquidem phantasmatibus suis obrutus multisq3 ꝛ uarijs ac secum sine pace pugnātibus curis animus fragilis oppressus:cui pmum occurrat q̄ nutriat:q̄ perimat:q̄ repellat examinare non potest:vigorq3 eius omnis ac tēpus:parca quod tribuit manus ad tam multa non sufficit. Quod igitur euenire solet in angusto multa ferentibus:ut impediant se sata concursu:Idem tibi cōtingit:ut in animo nimis occupato:nihil utile radices agant nihilq3 fructiferū coalescat:Tuq3 inops consilij : modo huc:modo illuc mira fluctuatione uoluaris : nusq̄ integer : nusq̄ totus.Hinc est ut quotiens ad hanc cogitationez mortis aliasq3 per quas iri posset ad vitam:generosus:si finatur:animus accessit:inq3 altum naturali descendit acumine stare ibi non ualens : turba curarum uariarum pellente resileat:Ex quo fit:ut tam salutare propositum nimia mobilitate fatiscat:oriturq3 illa intestina discordia:de qua multa iam diximus : illaq3 anime sibi irascentis anxietas:dum horret sordes suas ipa nec diluit:vias tortuosas agnoscit nec deserit:impendensq3 periculuz metuit nec declinat. ⁋Fran.Heu mihi misero : nunc profunde manū in vulnus adegisti.Illic dolor meus habitat:istic mortem metuo.⁋Augu.Bene habes:torpor abscessit.Sed quoniam iam satis hodiernum colloquium absq3 intermissione protulimus:Reliquis si placet in diem proximum dilatis:nunc aliquantisper in silētio respiremus.⁋Fran.Peroppoꝛtuna quidem languori meo quies ꝛ silentium.

⁋ Francisci Petrarche poete Oratoris q3 Clarissimi:Libri quem secretum suuz inscripsit:de contemptu mundi disputātis:Colloquiuz Secundi diei:Incipit.

⁋Augustinus.

Atis ne feriati sumus? ⁋Frā.Ut libet quidē. ⁋Aug. Quid tibi nūc animi est:quantum ue fiducie? Prefuit enim nō leue salutis indiciū spes lāguētis. ⁋Frā. Quid de me sperem non habeo:spes mea deus est. ⁋Aug.Sapienter nūc ad rem redeo : multa te obsident:multa circumstrepūt:Tuq3 ipse quot adhuc aut q̄ ualidis hostibus circūsideris ignoras. Quod igitur euenire solet condensam procul aciē cernenti:ut contemptus paucitatis hostiuz fallat: quo vo propius accesserit:quoq3 districtius subiecte oculis cohortes affluxerint:prestringente oculos fulgore:metus crescat:ꝛ minus debito timuisse peniteat. Idem tibi eventurū reor:ubi ante oculos tuos hinc atq3 illinc prementia teq3 circumfallantia mala coniecero : pudebit te minus doluisse minus ue metuisse q̄ decuit:partiusq3 miraberis animum tam multis obsessum:per medios hostium cuneos erumpere nequiuisse.Uidebis profecto:Cogitatio illa salubris ad quam te nitor attollere:quot aduersantibus cogitationibus victa sit. ⁋Fran.Perhorresco grauiter:quoniam si periculum meum magnum semper agnoui:tuq3 illud tātum super estimationez meam esse ais:ut respectu ei⁹ qd̄ timere debui nihil pene timuerim:qd iam spei reliquum est? ⁋Augu.Ultimum maloꝝ omnium desperatio est:ad quam nemo vnq̄ nisi ante tempus accessit:Ideoq3 hoc in pmis scias uelim: nihil esse desperandum.⁋Frā.Sciebam:sed me moriam terror abstulerat. ⁋Augu.Nunc ad me oculos animumq3 converte: ꝛ ut familiarissimi tibi uatis uerbo utar:Aspice qui coeant populi que menia clausis Ferrum acuant portis:in te excidiumq3 tuorum.Uide quos tibi mundus laqueos tendit:quot inanes species circumuolant:quot superuacue premunt cure.Primum quidem ut inde initium faciam:vnde ab initio creaturaruz omniū illi nobilissimi spiritus corruerunt : tibiq3 ne post illos corruas:summopere prouidendum est. Oq̄ multa sunt que animum tuum funestis alis extollunt: ꝛ sub insite nobilitatis obtentu:totiēs ex parte fragilitatis immemorem fatigant:occupant:circumuoluunt:aliud cogitare non sinunt:superbientem fidentemq3 suis viribus ꝛ usq3 ad creatoris odium : placentem sibi:q̄:q̄ grandia equalia tibi fingis esse:non in superbiam tamen:sed in humilitatem inducere debuissent memorantez:nullis tuis meritis illa tibi singularia cōtigisse. Quid eniz ne dicam eterno:sed temporali domino obsequentiores fecerit subiectorum animos : q̄ in illo spectata liberalitas:nullis suorum meritis excitata? Student enim benefactis subsequi:quaz preuenire debuerant. Nunc vo facillime licebit q̄ pusilla sunt quibus superbis intelligere. Fidis ingenio: ꝛ librorum lectione multorum gloriaris eloquio: ꝛ forma morituri corporis delectaris.Enimuero sentis igeniū in q̄multis te sepe destituat.Quot sunt artium spēs in quibus vilissimoꝝ acumē hominum equare non poteris?Minus dixi:animalia ignobilia ꝛ pusilla reperies:quorū opera nullo studio queas imitari.I nunc ꝛ ingenio gloriare.Lectio autē ista quid profuit?Ex multis enim que legisti:q̄tum est quod inheserit animo? quod radices egerit:quod fructum proferat tempestiuum?Excute pectus tuum acriter:inuenies cuncta que nosti:si ad ignorata referantur:eam,pporꝛtionē obtinē:quā collatus oceano riuulus estiuis siccādus ardoribus.Oq̄ uel multa nosse qd releuat? Si cum celi terreq3 ambitum:si cum maris spatium ꝛ astrorum cursus herbarumq3 virtutes ac lapidum ꝛ nature secreta didiceritis:uobis estis incogniti:si cum rectam virtutis ardue semitam scripturis ducibus agnoueritis:obliquo calle transuersos agit furor:si cum omnis eui claroruz hominū gesta memineritis:quid uos quotidie agi

tis:non curatis?De eloquio quid dicam:nisi q tu
ipse fateberis: sepe te quidem eius fiducia fuisse
delusum?Quid autē attinet:audientes forsan ap-
probasse que diceres: si te iudice damnabantur?
Quis enim audientium plausus non spernendus
eloquentie fructus esse videatur: si tamen ipsius
oratoris plausus interior desit: quantulum uolu-
ptatis prestare potest strepit⁹ ille vulgaris?Quo-
modo autem alios loquendo mulcebis:nisi te pri-
mum ipse permulseris?Idcirco sane nōnunq̄ spe
rata eloquētie gloria frustratus es:ut facili cogno
sceres argumento:q̄ uentosa ineptia superbires.
Quid enim queso puerilius:immo vō quid insani
us:q̄ in tanta rerum omnium incuria tantaq̄ se-
gnitie uerborum studio tempus impendere:τ lip-
pis oculis nunq̄ sua probra cernentem:tantā uo
luptatem ex sermone percipere: quarundam aui-
cularum philomenarum in morem:quas aiunt us
q̄ in pernitiem proprij cantus dulcedine delecta-
ri?Et hoc quidem tibi sepe contingit in rebus quo
tidianis τ vulgaribus:quo magis erubescere∫:q̄s
tu inferiores arbitrabaris eloquio:eas te uerbis
equare nequiuisse.Q: multa sunt autem in rerum
natura:quib⁹ nominādi∫ proprie uoces desūt?Q:
multa pterea que quanq̄ suis uocabulis discernā
tur:tamen ad eorum dignitatem uerbis amplectē
dam:ante ullam experientiam sentis eloquentiam
non peruenire mortaliu∫?Quotiens ergo te que
rentem audiui:quotiens tacitum indignantemq̄
psperi:q que clarissima cognituq̄ facillima ēent:
animo cogitanti:ea nec lingua nec calamus suffici
enter exprimeret? Que est igitur ista eloquentia
tam angusta:tam fragilis:que nec cuncta comple-
ctitur: τ que si fuerit complexa non stringit?Gre-
ci uobis:uos vicissim grecis uerborum penuriam
soletis obijcere.Seneca quidē illos uerbis ditio
res estimat: At Marcus Tullius in primordio
operis quod de bonorum τ malorum finibus edi
dit:Ego inquit mirari non queo:vnde hoc sit tam
insolens domesticarum rerum fastidium: non est
omnino hic dicendi locus:sed ita sentio τ sepe dis
serui:latinam linguam non modo inopem:ut vul-
go putarent:sed locupletiorē etiam esse q̄ grecā.
Et idem cum sepe alias:tum in Tusculano suo:dis
putās exclamauit:O uerbor inops quibus abū-
dare te semper putas grecia.Dixit hec vir ille fidē
tissime:ut qui se latine eloquentie principē sciret:
audiretq̄ de huius rei gloria iam tunc bellū gre-
cie mouere:iuxta id quod ab eodem Seneca:gre-
ci sermonis minatorie in declamationibus scriptū
est: Quicquid inquit habet Romana facundia:
quod insolenti grecie aut opponat aut preferat:cir
ca Ciceronem effloruit magna laus: sed sine ulla
dubitatiōe uerissima.Est ergo ut vides de eloquē
tie principatu:non tm̄ inter uos τ grecos:sed iter
nostrorum etiam doctissimos magna contentio:
Inq̄ his castris est qui illis faueat:sicut in illis for
sitan qui nobis:quod de Plutarcho illustri philo
sopho quidam referunt.Deniq̄ Seneca noster τ
si Ciceroni deferat ut dixi:coactus maiestate tam
predulcis eloquij: In reliquis tamen grecie pal-
mam defert:Ciceroni contrarium videtur.Si vō
meum his de rebus iudicium expectas: utrunq̄
ueridicum pronuncio: τ qui Greciam τ qui Itali
am uerborum dixit inopem.Q: si de his duabus
tam famosis regionibus recte dicitur:quid possunt
sperare alie?Quid tibi preterea in hac re fidendū
viribus tuis sit:ubi toti puincie:cuius perexigua
portiuncula es: hanc sermonis vides esse penuri-
am:tecum ipse considera:pudebit tantum tempo-
ris consumpsisse in eam rem: quam τ assequi im-
possibile: τ assecutum esse uanissimum sit. Ut vō
iam hinc ad alia pertractanda transgrediar: Cor-
poris huius bonis extolleris? nec que te circum-
stent deinde pericula cernis?Quid autē tuo tibi
placet in corpore?robur ne an ualitudo psperior?
At nihil imbecillius: fatigatio ex leuibus causis
obrepens: τ insultus morborum uarij: τ uermicu
lorum morsus seu leuissimus afflatus:atq̄ huius
generis multa confirmant. An forme forsan fulgo
re deciperis: τ proprij vultus colorē seu liniamē
ta conspiciēs:habes cui inhies:quod mireris: qd
mulceat:quod delectet? Neq̄ te Narcissi terruit
fabula:nec quid esses introrsus vilis consideratio
corporee feditatis admonuit:exterioris cutis cō-
tētus aspectu:oculosq̄ mentis ultra nō porrigis.
Atqui huius quoq̄ caducum fore precipitemq̄
flosculum: τ si alia que innumerabilia sunt argu-
menta cessarent:ipse tibi etatis inquietus cursus:
per singulos aliquid decerpens dies:luce clarius
ostendere debuisset:Et si forte:quod dicere nō au
debis:aduersus etatem τ morbos:ceteraq̄ formā
corporis alterantia:tibiipse uidereris indomitus:
at illius saltem cuncta subruentis extremi non de
cuit obliuisci: fixumq̄ alta sub mente geri debuit
illud Satyricū:Mors sola fatetur q̄ntula sint ho-
minum corpuscula:Hec ni fallor sunt que te super-
bis flatibus elatum:humilitatem conditionis tue
considerare prohibent mortisq̄ reminisci.Sunt τ
alia que iam hinc exequi fert anim⁹. ¶ Frā. Sub
siste paululum queso:ne tanta mole rerum obru-
tus:nequeam responsurus surgere. ¶ Augu. Dic
age:subsistā libens. ¶ Fran. In admirationē me
non modicam coegisti: multa mihi obijciens que
nunq̄ in animum meum descendisse sum conscius
Me ne confisum ais ingenio?At profecto nullum
ingenioli mei signum est:nisi hoc vnum:nullā me
in eo posuisse fiduciam:ego ne librorum ex electio
ne superbior fiam:que mihi sicut scientie modicū
inuexit:sic curarum materiam multarum. An lin-
gue gloriam sectatus dicor:qui ut tu ipse memora
sti:nihil magis indigner:q̄ conceptibus illam me
is non posse sufficere:nisi temptandi ppositū tibi
sit:scis me paruitatis mee mihi conscium semper
fuisse: τ si quid forte mihi visus sum:potuit hoc in
terdū aliene ruditatis consideratione cōtingere.
Eo enim(quod sepe dicere soleo)peruentū est:ut
iuxta vulgatum Ciceronis dictū potius aliorum
imbecillitate q̄ nostra virtute ualeam⁹.Quid aūt
τ si abunde cōtigissent ista que narras?Quid mi
hi tam magnificum contulissent:ut hinc superbien
dum foret?Non sum tam meiipsius immemor:ne-
q̄ tam leuis:ut his meam aurem agitandā pbeā.
Quātulū enim uel ingeniū uel scientia uel eloquē
tia profuerit:nullū lacerantibus aiā morbis affe
rens remediū?quā rem in epistola quadam me di
ligentius questum fuisse commemini. Jam qd de
corporeis bonis quasi serio dixisti:pene in risū ex
citauit:Me ne in hoc mortali τ caduco corpuscu
lo spē posuisse:quotidianas ei⁹ruinas sentientē?

Deus meliora. Fuit hec puero fateor cura pectendi capitis: vultus ornandi: uerum hoc cum primis annis simul euanuit: req; ipsa nunc experior illud Domitiani principis: qui in epistola ad amicam de seipso scribens querensq; corporee pulchritudinis prerapidam fugam: Scias inquit nil gratius decore: nil breuius. ¶ Augu. Copiose possem aduersus ista disserere: malo tamen tibi conscientia tua q̃ sermo meus incutiat pudorem: non agam pertinaciter neq; tormentis uerbum extorquebo: quod generosi solent ultores: simplici negociatione contentus precabor ut posse ac omni studio declines: quod hactenus te non admisisse cõtendis. Si quando autem vultus tui species temptare animum forte ceperit: occurrat qualia mox eadem futura sint membra que nunc placent: q̃ feda: q̃ tristia: q̃ tibiipsi si reuidere posses horrenda: tecumq; hoc inter philosophicũ illud frequenter ingemina: Ad maiora sum genitus q̃ ut sim mancipium corporis mei. Profecto enim summa insania est hominum sese negligentium: corpori autem ⁊ in quibus habitant membra gementium. Siquis in carcerem tenebrosum atq; humentem olentemq; pestifere ad breue tempus intrusus sit: nonne si non desipiat: intactum se quantum possibile fuerit ab omni parietum ⁊ soli contagione seruabit: ⁊ iam iam egressurus: intentis auribus liberatoris sui expectabit aduentum? Qui si his curis abiectis: cenoq; ⁊ horrore carceris delibutus exire metuat: ac pingendis ornandisq; circa se menibus omnem curam studiosus impendat: loci stillantis naturã frustra superare meditans: nunquid non merito insanus videatur ⁊ miser? Nempe uos carcerem uestrum ⁊ nostis ⁊ amatis: Ha miseri ⁊ mox uel educendi certe uel extrahendi heretis: in eo exornando solliciti quem odisse decuerat: Sicut tu ipse in Africa tua Scipionis illius magni patrem loquẽtem induxisti: Odimus laqueos ⁊ vincula nota timemus: Libertatis onus quod nunc sumus illud amamus. Preclare quidem modo quod alios dicere facis: ipse tibi diceres. Unum uerbum quod ex omni sermone tuo tibi fortassis humillimũ: mihi autem arrogantissimum videtur: dissimulare nõ ualeo. ¶ Fran. Doleo si superbe aliquid dixi: at si factorum dictorum ue moderator est animus: nihil me arroganter dixisse ipse mihi testis est. ¶ Augu. Multo quidem importunius superbie genus est alios deprimere: q̃ seipsum debito magis attollere: longeq; maluissem: ceteros magnificares: te quoq; ceteris anteferres: q̃ calcatis omnibus ex alieno contemptu superbissime tibi clypeum humilitatis assumeres. ¶ Fran. Ut uoles accipe: ego nec mihi nec alijs multum tribuo: piget referre qd de maiore parte hominum sentiam expert⁹. ¶ Augu. Seipsum spernere tutissimum est: alios ꝑo periculosissimum atq; uanissimum. Sed progrediamur ad reliqua: Scis qd te aliud auertit? ¶ Frã. Quicquid libuerit dicito: modo ne accuses inuidie. ¶ Augu. Utinam non tibi magis superbia q̃ inuidia nocuisset: hoc enim crimine: me iudice: liber es: sed alia quedam dicturus sum. ¶ Frã. Nulla me deinceps accusatione turbaueris: dic ingenue: quid est quod me transuersum agat? ¶ Aug. Rerum temporalium appetitus. ¶ Fran. Apage obsecro: nihil vnq̃ absurdius audiui. ¶ Aug. Repente turbatus ⁊ proprie promissionis oblitus es: Jam inuidie mentio nulla est. ¶ Fran. At auaritie: a quo crimine nescio an remotior quisq; sit. ¶ Augu. Multum te iustificas: sed mihi crede: nõ es ab hac peste: ut tibi videris alienus. ¶ Fran. Ego ne ab auaritie labe immunis sum? ¶ Augu. Ne ab ambitione quidem. ¶ Frã. Age iam urge: ingemina: accusatoris officium imple: quid iam noui vulneris infligere uelis expecto? ¶ Augu. Pro F
prie quidem ueritatis testimonium accusationem ⁊ vulnus appellasti: uerum est enim illud Satyricum: Accusator erit qui uerum dixerit. Nec min⁹ ⁊ Comicũ id: Obsequium amicos: ueritas odium parit. Sed dic oro quorsum he sollicitudines ⁊ edẽtes animum cure? quid necesse erat in tam breuibus vite spatijs tam longas spes ordiri? Uite summa breuis spem nos uetat inchoare longam: Legis semper ista sed negligis. Respondebis: ut arbitror: amicorum te charitate compelli: ⁊ pulchrũ errori nomen inuenies. Atqui demẽtia quanta est ut alteri sis amicus: tibiipsi bellum ⁊ inimicitias indicere? ¶ Fran. ¶ Non sum tam illiberalis ⁊ inhumanus ut non me contingat amicorum cura: eorum presertim quos virtus mihi uel meritum cõciliat: Sũt enim quos suspiciã: quos ueneror: quos amem: quosue miserear amicos. Ex aduerso autem nec adeo liberalis sum ut propter amicos me perditum eam. At quoad vixerim: pro victu quotidiano preparare aliquid mens optat: atq; hoc in studio (ut quoniam Horatij iaculis me petis: horatianus clypeus me tegat) Sit bona librorum ⁊ prouise frugis in annum Copia: neu fluitem dubie spe pendulus hore. Et quia propositum est mihi: ut ait idem: nec turpem senectam degere: nec cithara carentem. Et quia multum uereor vite prolixioris insidias: lõge in utrunq; mihi ipse prouideo: ⁊ musarum studijs: reifamiliaris curas interfero: uerũ id ago tam segniter: ut euidenter appareat me coactum ad ista descendere. ¶ Augu. Intelligo q̃ al G
te in cor tuum ista penetrarint: quibus excusatio quereretur amentie. Cur autem non eque Satyricũ illud precordijs inhesit: Sed quo diuitias hic per tormenta coactas: Cum furor haud dubius: cum sit manifesta phrenesis: Ut locuples moriaris egẽti viuere fato? Credo quia preclarius estimas purpureis stratis obsitum mori: sepulchro iacere marmoreo: linquere successoribus de opulenta hereditate certamen: illasq; ideo quibus ista parantur diuitias concupiscis: Superuacuus labor: ⁊ si mihi credis: insanus. Jam si ad communẽ hominum respicis naturam: nosti eam paucis esse cõtentam: Sin ad propriam cogitando reflecteris: vix natus est cui pauciora sufficerent: nisi public⁹ error obstreperet. Ad populares mores: uel ad ipsius forte qui loquebatur animum respexit poeta dum diceret: Uictum infelicem tellus lapidosaq; corna Dant rami: ⁊ vulsis pascunt radicibus herbe. Tibi cõtra fatearis oportet: nihil tali victu dulcius nihilq; suauius: si tuis ⁊ non insanientis vulgi legibus viuas. Quid ergo te crucias si ad naturam tuam te meteris? Jam pridem diues eras: sed ad populi plausum diues esse nunq̃ poteris: semper aliquid restabit: quod sequens per cupiditatũ abrupta rapiaris. Meministi quanta cum uoluptate reposito quõdã rure uagabaris: ⁊ nũc herbosis

pratorum choris accubans:murmur aque luctan-
tis hauriebas:nunc apertis collibus residens sub
iectam planitiem libero metiebaris intuitu: nunc
in aprice uallis vmbraculo dulci sopore correptus
optato silentio fruebaris:nunq̃ʒ ociosus mente ali
quid altum semper agitans. ⁊ solis musis comita
tibus nusq̃ʒ solus:deniqꝫ Uirgiliani senis exẽplo:
Qui regum equabat opes animo seraqꝫ reuertẽs
Nocte domum:dapibus mensas onerabat in em-
ptis:sub occasum solis angustam domuʒ repetẽs:
⁊ tuis contentus bonis:nunquid non tibi omniuʒ
mortalium longe ditissimus ⁊ plane felicissimꝰ vi-
debaris? ¶ Fran. Heu mihi nunc credo atqꝫ illi-
us temporis commemoratione suspiro. ¶ Augu.
H Quid suspiras:aut quis tibi demẽs tẽpoꝝ maloꝝ
p̃buit materiaʒ? Nempe animus ipse tuus quem
puduit tam diu nature sue legibus parere: quiqꝫ
frenuʒ non fregisse credidit seruitutis:is modo te
raptat violentus: ⁊ nisi habenas contrahas preci-
pitaturus ad mortem:ex quo primuʒ cepisti ramo
rum tuorum baccas fastidire:amictusqꝫ simplici-
or: ⁊ agrestium hominum sorduit conuictus: In
medios urbium tumultus urgente cupiditate re-
lapsus es:ubi q̃ʒ late quanqꝫ tranquille degas:frõ
tis tue habitus ⁊ uerba testantur. Quid enim ibi
miseriarum non vidisti:pertinacissimus aduersus
infeliciter experta: ⁊ adhuc hesitas? Peccatorum
forsan illigatus nexibus:ac patientie deo: ut ubi
sub aliena ferula pueritiam exegisti:ibidem tui iu-
ris effectus miserabilem conteras senectutẽ? Cer-
te ego presens aderam:cum adhuc adolescentuluʒ
te nulla cupiditas:nulla prorsus tãgebat ambitio:
cum cuiusdam magni futuri viri specimen prefere
bas: Nunc mutatis moribus:infelix: quo magis
ad terminum appropinquas: eo viatici reliquum
conquiris ⁊ attentius. Quid superest igitur nisi
ut in die mortis (que forte iam iuxta est: ⁊ profe-
cto procul esse non potest) aurum sitiens:calenda-
rio semiuiuus incumbans? Siquidem quod per
dies singulos crescit:suprema die necesse est ad sũ
mum ⁊ augeri: ⁊ ad uetitum prouenire incremen
tum. ¶ Fran. Senectutis pauperiem ante prospi
ciens:si fatigate etati adiumenta conquiro:qd hic
I tam reprehẽsibile est? ¶ Aug. O ridiculas curas
insanamqꝫ negligentiaʒ:id anxie cogitare quo uel
nunq̃ʒ forte peruenturus certe:uel ubi breuissimo
tempore permansurus sis: Illius autem obliuisci
quo ⁊ peruenire necessarium sit ⁊ irremeabile per
uenisse. Sed ille mos uester execrandus: Transito
ria curatis:eterna negligitis. In eo quidem quod
de senili paupertate clypeum queris:errori inhe-
sit:credo tibi Uirgilianum illud: Atqꝫ inopis me-
tuens formica senecte: Itaqꝫ illam tibi vite ma-
gistram delegisti:excusabilior:dicente Satyrico:
Frigusqꝫ famemqꝫ Formica tandem quidaʒ expa
uere magistra. Ac si non tutus in formice magiste-
rium abijsti:reperies nihil miserius:nihil amenti-
us q̃ʒ semper pauperiem pati:nequando patiaris.
¶ Fran. Quid ergo? pauperiem ne suades? Op
tarem quidem minime:tolerare summopere:si sic
res humanas miscens fortuna coegerit. ¶ Augu.
Mediocritatem sane in omni statu expetendũ cẽ-
seo. Non igitur ad illorum statuta te reuoco: qui
aiunt: Satis est vite hominum panis ⁊ aqua:ne-
mo adhuc pauper est:intra que quisqꝫ desiderium
suum clausit:cuʒ ipso Ioue de felicitate cõtendet:
nec medium vite hominum fluuium ceteremqꝫ cõ
stituo. Sunt enim ut magnifice:sic auribus homi-
num importune pridem odiose sententie: Itaqꝫ in-
firmitati tue more ingeram:exinanire naturam nõ
doceo sed frenare. Sufficiebant tua quidem usibꝰ
necessarijs si tu ipse tibi suffecisses:nunc autem ip
se quam pateris indigentiaʒ peperisti. Cumulatio
nem enim opum:necessitatem ac sollicitudineʒ cu-
mulare:iam totiens disputatum est:ut ampliōribꝰ
iam non egeat argumentis:mirus error ⁊ miserã
da cecitas:preclarissime nature ac celestis originis
humanum animum:celestibus neglectis:metallis
inhiare terrestribꝰ. Cogita queso acriter atqꝫ ocu-
los mentis intende:nec eos circumradiantis auri
fulgor impediat:quotiens vncis auaritie tractus:
ab altissimis curis ad hec inferiora diuerteris:nõ
ne de celo in terras precipitem corruisse remotisqꝫ
syderibus in profundissimam uoraginem demer-
sum te esse cognoscis? ¶ Fran. Cognosco equideʒ
⁊ dici non posset q̃ʒ grauiter precipitatus allidor.
¶ Augu. Quid ergo totiens expertus non metu-
is: ⁊ cum fueris erectus ad superna non tenacius
pedem figis? ¶ Fran. Nitor quippe:sed quoniam
humane cõditionis concutitur necessitas:inuitus
auellor: Nec enim sine causa ueteres poetas:gemi
num Parnasi collem:duobus dijs dedicasse suspi
cor:sed ut ab Apolline (quem deuʒ ingenij uocãt)
internum animi presidium:a Baccho autem rerũ
externarum sufficientiam implorarent. In quam
sententiam me non modo rerum experientia magi
stra:sed crebra etiam doctissimorum hominum in
clinauit auctoritas:quos tibi quideʒ inculcare nõ
attinet. Ita q̃ʒuis turba deorum ridiculosa sit:hec
tamen uatum opinio haud prorsus insensata est:
quam ego si ad vnum retulerim deum:a quo om-
nis opportuna subuentio est:non me delirare qui-
dem arbitror:nisi tibi aliter videatur. ¶ Aug. Ego
ita esse non nego:sed quia tempus tam inique par
tiaris indignor. ¶ Uniuersam enim etatem tuam
honestis olim curis destinaueras: si quid in alijs
coactus expenderes:id tempus perditum iudica
bas:nunc ꝟo tantum honestati tribuis:q̃ʒtum ti-
bi reliquum fecit auaritie studium. Quis non ad
etatem prouectiorem peruenisse cupiat:que sic con
silia hominum alternat? Sed quis erit finis: aut
quis modus? Prefige tibi metham:ad quam duʒ
perueneris subsistas ⁊ aliquando respires. Scis
illð humano ore p̱latũ oraculi vim habere: Sem
per auarus eget: Certũ uoto pete finẽ:qs auteʒ cu
piditatibꝰ tuis erit finis? ¶ Fran. Nec egere: nec
abũdare:nec p̃esse: nec subesse alijs:finis est meꝰ.
¶ Augꝰ. Humanitatẽ exuas oportet ⁊ deus fias:
ut tibi non egere contingat. An ignoras ex cunctis
aialibus:egentissimum esse hoiem? ¶ Frã. Audie
rã sepissime:sed integrare memoriã uelim. ¶ Au-
gu. Aspice nudum ⁊ informẽ inter uagitus ⁊ lachry
mas nascentem:exiguo lacte solandum:tremuluʒ
atqꝫ reptantem: opis indignum aliene:quem mu
ta pascunt animantia ⁊ uestiunt:caduci animi:in-
quieti:morbis obsessum uarijs:subiectuʒ passioni
bus innumeris:cõsilij inopẽ:alterna letitia ⁊ tristi-
tia fluctuantem:impotentemqꝫ arbitrij appetitus
cohibere:nescium quid quantum ue sibi expedi-
at:quis cibo potuiqꝫ modus ignorantem: Cui ali-

menta corporis ceteris animantibus in aperto posita:multo labore conquirenda sunt:quem somnus inflat:cibus distendit:potus precipitat:vigilie extenuant:fames contrahit:sitis arefacit:auidum timidumq; fastidientem:possessa perdita deplorantem:z presentibus simul z preteritis z futuris anxium:superbientem inter miserias suas:z fragilitatis sibi conscium:vilissimis uermibus imparem: vite breuis:etatis ambigue:fati ieuitabilis ac mille generibus mortis expositum. ¶ Fran. Coaceruasti miserias infinitas z egestates:ut pene iã me hominem natum peniteat. ¶ Augu. In hac tanta hominum imbecillitate tantaq; penuria:tu tibi copiam auspicaris ac potentiam:que nullis Cesaribus nullisq; vnq̃ regibus perfecta contigerit. ¶ Fran. Quis nam his uocabulis usus est? quis seu copiam seu potentiam nominauit? ¶ Aug. At que maior copia q̃ non egere? que maior potentia q̃ non subesse? Profecto enim reges dominiq; terrarum quos opulentissimos reor:innumerabilibus rebus egent. Ipsi quoq; duces exercituum quibus preesse videntur:subsunt: z ab armatis legionibus obsessi:per quas metuuntur:vicissim metuãt oportet. Desine iam impossibilia sperare: z humana sorte contentus abundare z egere:preesse z subesse condiscas:non his moribus degens:fortune iugũ quo colla regum premuntur excutias:quod tamẽ demum excidisse tibi noueris:cum calcatis passionibus humanis:totus sub virtutis imperium accesseris:liber illic futurus:nulla egens re:nulli subiectus hominum:deniq; rex z uere potens absoluteq; felix. ¶ Frã. Jam piget incepti cupioq; nihil cupere:sed consuetudine rapior peruersa:sentioq; inexpletum quoddam in precordijs meis semper. ¶ Augu. Hoc est ut ad propositum spectet oratio: hoc est quod te a cognitione mortis auertit: dum terrenis sollicitudinibus implicitus:oculos ad altiora non erigis:quas quidem uelut pestiferas animorum sarcinas:si quid mihi credis abijcies: nec abiecisse labor magnus fuerit:dummodo te ad naturam tuam composueris:eiq; potius q̃ vulgi furijs te uehendum regendumq; cõmiseris. ¶ Frã. Fiet id quidem me uolẽte:sed quod de ambitione loqui ceperas:iam pridem audire desidero. ¶ Augu. Quid a me expetis quod tibiipse prestare potes? Pectus tuum examina:reperies inter pestes ceteras non minimum ambitionũ locum. ¶ Frã. Nihil ergo mihi profuit urbes fugisse:dum licuit populosq; z actus publicos despexisse: siluarum recessus z silentia rura secutum: odium uentosis honoribus indixisse:adhuc ambitionis insimulor. ¶ Augu. Multa linquitis mortales:non quia contemnitis sed quia desperatis posse consequi: excitant enim se alternis stimulis:spes z desiderium: usq;adeo:ut altero frigescente:tepescat alterum z recalente referueat. ¶ Fran. Quid oro me sperare prohibeat:adeo ne cuncte bone artes deerant? ¶ Aug. De bonis artibus sileo:at ille deerant profecto:quibus hodie p̃sertim ad altos gradus ascẽditur:ambiendi scilicet magnorum limina blandiendi:fallendi:promittendi:mentiendi:simulandi: dissimulandiq;:grauia z indigna quelibet patiendi:harum z similium egenus artium:nec naturam vinci posse ratus: ad alia studia transiuisti: caute quidem z prudenter:quid est enim aliud:ut ait Cicero:gigantium more pugnare cum dijs:nisi nature repugnare? ¶ Fran. Ualeant magni honores: si his artibus acquiruntur. ¶ Augu. Bene ais:nõ tamen prorsus in auribus meis tuam innocentiam comprobasti:neq; enim honores te non optasse cõcludis:tametsi querendi molestiam perhorrescas: sicut nec Romam vidisse contempsit quisquis viarum labore perterritus:pedem retulit ab incepto: adde q nec pedem retulisti:ut tibiipse persuades mihiq; persuadere niteris:neu te:ut aiunt:digito contexeris:quicquid cogitas:quicquid agis ante oculos meos est: z q fuga urbium siluarumq; cupidine gloriaris:non excusationem sed culpe imitationem arguit. Multis nanq; vijs ad vnum terminum peruenitur: z tu mihi crede:lz calcatã vulgo deserueris viam:tamen ad eandem quam spreuisse te dicis ambitionem:obliquo calle contẽdis: ad quam ocium:solitudo:incuriositas tantarum rerum humanarũ:atq; ista tua te perducunt studia: quorum usq; nunc finis est gloria. ¶ Fran. Ad angulum urges me:vnde possem licet subterfugere: quia tamen tempus breue est: z in multa dispartiẽdum:si libet progrediamur ad reliqua. ¶ Augu. Sequere igitur ad precedentem:gule nulla sit mẽtio:cuius studio nullatenus teneris:nisi uoluptati fauens nonnunq̃ amicorum blandior conuictus obreperet:Ueruntamen nihil hinc metuo:quotiens enim urbibus ereptum:rus suum recuperauit incolam:omnes repente diffugiunt insidie talium uoluptatum:quibus amotis:ita te viuentem fatear animaduerti:ut z proprios z communes amicos supergressa sobrietate ac modestia delectarer. Iram quoq; preteruehor:qua z si sepe iusto magis exardeas:cõfestim tamen nature bonitate mitigabilis compescere motus animi soles: memor Horatiani consilij: Ira furor breuis est:animum rege: qui nisi paret Imperat:hunc vinculis:hũc tu compesce catena. ¶ Fran. Aliquantulum mihi:fateor: z poeticum hoc: z plurima huius generis philosophorum consilia profuerunt:atq; in primis eui breuis recordatio. Que enim rabies est:paucolos dies quos inter homines agimus in hominum odium perniciemq; consumere? Aderit ecce dies ultima:que has flammas in pectoribus humanis extinguat: z finem positura odijs z si inimico nihil morte grauius optamus:iniquissimi uoti compotes factura: Itaq; quid se: quid alios precipitare iuuat? quid opportunas partes breuissimi temporis amittere? z uel presentibus honestis gaudijs uel future vite consilijs deputatos dies:vix suffecturos ad singula summa:licet cum parsimonia dispensatis auferre necessarijs ac ꝓprijs usibus:inq; alienam pariter z nostrã tristitiam mortẽq; cõuertere: Uerum hec mihi meditatio eousq; profuit:ut impulsus non totus ruerẽ: z si corruissem mox exurgerem:ne ullis aũt iracũdie flatibus agitarer:nullũ mihi hactenus studiũ p̃stare quiuit. ¶ Aug. At quia nullum ex huius te flatibus aut tibi aut alteri uereor naufragium:facile patiar:ut si Stoicorum promissa non attingis:qui morbos animorum radicitus se vulsuros spondent:sis in hac re Peripateticorum mitigatione contentus: his igitur in presens omissis:ad periculosiora z tibi multo diligentius prouidenda festino. ¶ Fran. Deus bone: quid adhuc periculosius restat? ¶ Augu. Quãtis

luxurie flammis incenderis? ¶ Fran. Tātis equi-
dem interdum ut grauiter doleam q̄ nō insensibi
lis natus sum: Immobile saxum aliquod esse ma-
luerim: q̄z tam multis corporis mei motibus turba
ri. ¶ Augu. Habes igitur quod te uel maxime ab
omni diuinorum cogitatione dimoueat: Quid enim
aliud celestis doctrina Platonis admonet: nisi ani
mum a libidinibus corporis arcendum ⁊ eraden
da phantasmata: ut ad prouidenda diuinitatis ar-
cana: cui ꝓprie mortalitatis annexa cogitatio est:
purus expeditusq̄z consurgat? Scis quid loquor
⁊ hec ex Platonis libris tibi familiariter nota sūt:
quib⁹ auidissime nuper incubuisse diceris. ¶ Frā.
Incubueraz fateor alacri spe magnoq̄z desiderio:
sed peregrine lingue nouitas ⁊ festinata precepto
ris absentia: preciderunt propositum meum: Cete
rum ista quam memoras disciplina ⁊ ex scripturis
tuis ⁊ ex aliorum Platonicorum relatione notis-
sima est. ¶ Augu. Haud refert quo uerum mōstrā
Q te didiceris: q̄zuis multum sepe possit auctoritas.
¶ Frā. Apud me presertim hominis illius de quo
alte mihi quidem insedit illud Ciceronis in Tuscu
lano: Plato inquit: Et si rationem nullam afferret
(vide quid homini tribuo) ipsa auctoritate me frā
geret: mihi autem sepe diuinum illud ingenium co
gitanti: iniuriosum uideretur: si cum ducem suum
Analogistam facit Pythagoreum vulgus: redden
de rationi foret obnoxius Plato: Sed ne a propo
sito longius eam: Platonis hanc sententiam mihi
pridem adeo ⁊ auctoritas ⁊ ratio ⁊ experientia
commendauit: ut nil uerius nilq̄z sanctius dici pos
se non dubitem. Ita enim interduz deo manū por-
rigente surrexi: ut incredibile quadam ⁊ immensa
cum dulcedine: quid mihi tunc prodesset: quid ue
antea nocuisset agnoscerem: ⁊ nunc meo pondere
in antiquas miserias relapsus: quid me iteruz per
diderit: cum amarissimo gustu mentis experior:
Qđ idcirco retuli: ne forte mireris huius me Pla
tonici dogmatis experientiam profiteri. ¶ Augu.
Non miror equidem: laboribus eniz tuis interfui
⁊ cadentem ⁊ resurgentem vidi: ⁊ nunc prostra-
tum misertus opem ferre disposui. ¶ Fran. Grati-
as ago tam misericordis affectus: quid autez opis
superest humane? ¶ Augu. Nihil: at diuine pluri
mum: continens equidem nisi cui deus dedit esse
nō potest. Ab eo igitur munus hoc ⁊ in primis hu
militer ⁊ sepe cum lachrymis postulandum est: so
let ille que rite poscuntur non negare. ¶ Fran. Fe
ci tam sepe ut pene iam sibi molestus esse uerear.
R ¶ Aug. At nō satis humiliter: nō satis sobrie: sem
per aliquid loci uenturis cupiditatibus reseruasti:
semper in longum preces extendisti: Expertus lo-
quor: hic ⁊ mihi contigit: Dicebam da mihi castita
tem: sed noli modo: differ paululum: statim ueniet
tempus: uirentior adhuc etas: suis eat semitis: su-
is utatur legibus: turpius ad iuuenilia ista redire
tur: Tunc igitur abeundum erit cum ⁊ minus ad
hoc habilis decursu temporis factus fuero: ⁊ sa-
tietas uoluptatum metum regressionis abstulerit:
hec dicens aliud te uelle precari: aliud non intelli-
gis. ¶ Fran. Quo nam modo? ¶ Aug. Quia qui
in diem poscit: in presens negligit. ¶ Fran. Ego in
presens sepe cū lachrymis poposci: sperans simul
⁊ illud euenturum: ut effractis cupiditatum laque
is ⁊ calcatis vite miserijs saluus euaderem: ⁊ ue-
lut in aliquem salutarem portum ex tam multis cu
rarum inutiliuz tempestatibus enatarem. At quo
tiens postea inter eosdem scopulos naufragiū pas
sus sum: quotiensq̄z si destituor passurus intelligis
¶ Augu. Crede mihi: aliquid semper defuit oran
ti: alioquin uel annuisset largitor ille supremus: uel
quod Paulo fecit apostolo: ad perfectionem vir-
tutis ⁊ infirmitatis expientiā denegasset. ¶ Frā.
Credo ita esse: precabor tamen assidue nec fatiga-
bor: nec erubescam: nec desperabo: si forte misera-
tus omnipotens labores meos: aurez precib⁹ quo
tidianis accōmodet: ⁊ quibus si iuste fuissent gra-
tiam non negasset: idem ipse iustificet. ¶ Aug. Cō-
sulte tamen tu enitere: ⁊ (quod prostrati solent) in
cubitum erectus: ingruentia mala circumspice: ne
ad repentinum cuiuslibet molis incursum: iacen-
tia membra dissileant: nec segnius interim opez at
tollere ualentis implora: Aderit ille tunc forsitan
cum abesse credideris: vnum semper ante oculos
habeto: Platonis superiorem illam haud spernen
dam sententiam: Ab agnitione deitatis nil magis
q̄z appetitus carnalis ⁊ inflammatam obstare li-
bidinem. Hanc igitur doctrinam assidue tecuz uer
sa: hec nostri consilij summa est. ¶ Fran. Ut intelli
gas me hanc adamasse sententiam: non modo in
atrijs suis sedentem: sed peregrinis etiam nemori
bus latitantem: auidissime complexus sum. At lo-
cum animo mutaui ubi illa oculis meis occurrat.
¶ Aug. Quid dicere uelis expecto. ¶ Frā. Scis
Uirgilium virum fortem: per quot pericula: in illa
suprema ⁊ horrenda Troiani excidij nocte circum
duxit? ¶ Augu. Scio: quid enim scholis omnibus
vulgatius: ipsum quoq̄z casus suos enarrantem fa
cit? Quid cladem illius noctis: quis funera fando
Explicet? aut possit lachrymis eq̄re labores? Urbs
antiqua ruit multos dominata per annos: Pluri-
ma perq̄z vias sternuntur inertia passim Corpora:
perq̄z domos ⁊ religiosa domorum Lumina: nec
soli penas dant sanguine teucri. Quondam etiam
victis redit in precordia virtus: Uictoresq̄z cadūt
Danai crudelis ubiq̄z Luctus: ubiq̄z pauor ⁊ plu-
rima mortis imago. ¶ Fran. At qui q̄zdiu Uene-
re comitāte: inter hostes ⁊ incendiuz errauit: aptis
lz oculis: offensorum iram numinum videre nō po
tuit: eaq̄z illum eloquentem: nil nisi terrenum intel
lexit: At postq̄z illa discessit q̄d euenerit nosti. Si
quidem mox iratas deorum facies eū vidisse sub
sequitur: ⁊ omne circunstans periculuz agnouisse.
Apparēt dire facies inimicaq̄z Troie Numina ma
gna deū: ex q̄bus hoc excerpsi: usum Ueneris con-
spectū diuinitatis eripe. ¶ Augu. Preclare lucem
sub nubib⁹ iuenisti. Sic nēpe poeticis iterest ueri-
tas figmētis: tenuissimis riuulis adeūda. Sed q̄m
rursus ad ista redeūdū est: que restāt ad ultimum
reseruem⁹. ¶ Frā. Ne ignotis me tramitib⁹ agas:
que nā te redditurū polliceris? ¶ Aug. Maxima
tue mentis vulnera nondum attigi: ⁊ consulto di-
lata res est: ut nouissime posita hereant memorie.
In illorum altero appetituum carnalium de qui-
bus aliqua diximus cumulatior aderit materia.
¶ Fran. Progredere iam ut libet. ¶ Augu. Nisi
impudenti pertinacia sis: nulla deinceps superest
contentio. ¶ Fran. Nihil gratius videre possez q̄z
omnē contentionez causam oblatam ex orbe terra
rum: Nihil deniq̄z tam clare mihi cognitum fuit

vnq;:ut de eo non inuitus altercarer:ꝙ inter ami-
cos licet orta contentio:asperum quidem et hosti-
le et amicitiarum moribus aduersuʒ habet:sed per
ge ad hec quibus me statim assensurum putas.
¶ Augu. Habet te funesta quedam pestis animi:
quaʒ accidiam moderni:ueteres egritudinem di-
xerunt. ¶ Fran. Ipsum morbi nomen horreo.
¶ Augu. Nimirum: q2 diu per hunc grauiter ue-
xatus es. ¶ Fran. Fateor et illud accidit quod om
nibus ferme quib9 angor:aliquid falsi licet dulco-
ris immixtum est. In hac autem tristitia et aspera
et misera et horrenda omnia:aptaq; semper ad de
sperationem via: et quicquid infelices animas ur-
get in interitum. Ad hoc et reliquarum passionum
ut crebras:sic breues et momentaneos experior in
sultus. Hec autem pestis tam tenaciter me arripit
interdum:ut integros dies noctesq; illigarum tor
queat:quod mihi tēpus non lucis aut vite:sed tar-
taree noctis et acerbissime mortis instar est: et (qui
supremus miseriarum cumulus dici potest) sic la-
boribus et doloribus pascor atra quadam cuʒ uo
luptate ut inuitus auellar. ¶ Aug9. Morbum tuū
nosti optime:modo causam nosces: Dic ergo quid
est quod te adeo contristat? Temporalium ne dis-
cursus: aut corporis dolor:an aliqua fortune du-
rioris iniuria? ¶ Fran. Non vnum horum aliqd:
si singulari certamine temptarer:starem utiq;:nūc
autem toto subruor exercitu. ¶ Augu. Distinctius
quid te urgeat eloquere? ¶ Fran. Quotiens vnuʒ
aliquod fortune vulnus infligitur persisto interri-
tus:memorans sepe me ab ea grauiter perculsuʒ:
abijsse victorem. Si mox illa vulnus ingeminet:ti
tubare parumper incipio:quod si duobus tertiuʒ
quartum ue successerit: tum coactus non quidem
fuga precipiti:sed pede sensim relato:in arcem ra-
tionis euado. Illic si toto rerum agmine incubue-
rit fortuna:meq; ad expugnandum cōditionis hu
mane miserias et laborum preteritorum memori-
am:futurorumq; formidinem congesserit:tum de-
mum pulsatus vndiq;: et tantam malorum conge-
riem perhorrescens ingemisco:hinc dolor ille gra
uis oritur:ueluti siquis ab innumeris hostib9 cir-
cumclusus:cui nullus pateat egressus:nulla sit mi
sericordie spes:nullumq; solatium:sed infesta om-
nia:erecte machine:defossi super terram cuniculi:
tremuntq; iam turres: stant scale propugnaculis
admote:herēt menibus vinci: et ignis tabulata per
currit:vndiq; fulgentes gladios minantesq; vul-
tus hostium:cernensq; vicinum:cogitans excidiū:
quid ni paueat et lugeat:quando his licet cessanti
bus:ipsa libertatis amissio viris fortibus mestissi-
ma est? ¶ Augu. Quanq; confusius ista percurre
ris:intelligo tamen opinionem tibi peruersam:cau
sam esse malorum omniū:que innumerabiles olim
strauit sternetq;:male tibi arbitraris. ¶ Fran. Im
mo ꝟo pessime. ¶ Augu. Quam ob cām? ¶ Frā.
Non vna quidem sed innumeras. ¶ Augu. Idem
tibi accidit ex his qui ob leuissimaʒ quālibet offen
sam in memoriam redeunt ueterum simultatum.
¶ Fran. Nullum in me adeo uetustum vulnus:ut
obliuione deletum sit:recentia sunt cuncta que cru
ciant: et si quod tempore potuisset aboleri:tam cre
bro locum repetijt fortuna:ut hians vulnus nulla
vnq; cicatrix astrinxerit. Accedit et humane condi
tionis odium atq; contemptus: quibus omnibus
oppressus:non mestissimus esse non ualeo:hanc si-
bi egritudinem siue accidiam: siue quid aliud esse
diffinis: haud magnifacio: ipsa de re conuenit.
¶ Augu. Quoniam ut video altis radicibus mor
bus innititur: superficietenus hunc sustulisse non
sufficiet:repullulabit etenim celeriter:radicit9 euel
lendus est. Unde autem incipiam incertus sum:tā
multa me terrent: Sed ut facilior sit distincti ope-
ris effectus:discurram per singula. Dic ergo quid
in primis tibi molestum putas? ¶ Fran. Quicqd
primum video:quicquid audio:quicquid sentio.
¶ Augu. Pene nil ne placet tibi ex oibus? ¶ Frā.
Aut nihil:aut perpauca quidem. ¶ Augu. Utinaʒ
saltem salubriora delectent:sed quid apprime dis-
plicet responde mihi queso? ¶ Fran. Iam respon-
di. ¶ Augu. Totum est hoc eius quam dixi acci-
die:tua omnia tibi displicent. ¶ Fran. Aliena non
minus. ¶ Augu. Et hoc ex eodem fonte procedit:
ut ꝟo aliquis dicendorū ordo sit:adeo ne tibi tua
displicent ut ais? ¶ Fran. Desine questiunculis:
quater plus etiam q; dici posset. ¶ Augu. Ergo il
la tibi fordescunt:que multis alijs inuidiosum fa-
ciunt. ¶ Fran. Qui misero inuidet: necesse est ut
sit ipse miserrimus. ¶ Augu. Quid autem magis
displicet ex omnibus? ¶ Fran. Nescio. ¶ Augu.
Quid si ego dinumerem: fateberis ne? ¶ Fran.
Fatebor ingenue. ¶ Aug. Fortune tue iratus es.
¶ Fran. Quid ni oderim superbaʒ:violentam:ce
cam: et mortalia hec sine discretione uoluentem?
¶ Augu. De communibus publica est querela:
nunc proprias prosequamur iniurias. Quid si in-
iuste cōquereris:uelles ne in grāʒ reuerti. ¶ Frā.
Difficillima quidē persuasio:si tamen id mihi mō
straueris conquiescam. ¶ Augu. Parcius tecum
agere estimas fortunam. ¶ Fran. Immo amarissi
me:immo iniquissime:immo superbissime: immo
crudelissime. ¶ Augu. Non vnus est apud Comi
cum poetaʒ querulus:innumerabiles sunt: Tu quo
q; adhuc vnus ex multis es:malleʒ ex paucis. Ce
teruʒ quia adeo trita materia est:ut vix noui quic
q; possit afferri: Poterisne morbo ueteri uetus re
mediū adhiberi? ¶ Fran. Ut libet. ¶ Augu. Age
ergo:famem ne an sitim:frigusue perpeti compu-
lit paupertas? ¶ Fran. Nonduʒ eousq; fortuna se
uit mea. ¶ Augu. At q; multis ista quotidiana sūt.
¶ Fran. Aliud adhibe remediuʒ si potes:me quo
niam ista nil adiuuant. Non enim ex illis suʒ quos
in malis suis:calamitosorum et circumlugentium
delectat exercitus:nec minus interdum alienis q;
proprijs miserijs ingemisco. ¶ Augu. Nec ego ut
delectet: sed ut soletur expecto: doceatq; alienas
cernentem fortunas:suis esse ꝯtentum: Neq; eniʒ
omnes primum tenere locum possunt: Alioquin
quomodo primus erit nisi quem secundus sequi-
tur? Bene uobiscum agitur mortales si non in ex-
trema reiecti:de tā multis fortune ludibrijs:tantū
mediocria ꝑtulistis:q;q; et extrema perpessis:suis
qbusdā acriorib9 remedijs succurrēdum est:qbus
tu pńs eger es minime mediocri lesus aspitate for
tune. Sed hoc est qd̄ uos in has ꝑcipitat erūnas:
proprie quilibet sortis oblitus:supremum mēte lo
cum agitat:quem:quoniam ut dixi:nequeunt oēs
apprehendere:elusis conatibus subit indignatio.
Qꝫ si summi status miserias agnoscerēt homines:
quem exoptant perhorrescerent. Idq; illoruʒ pro

batur testimonio:quos ad summa rerum fastigia multis laboribus euectos vidimus: ꝛ uotoꝝ mox suorum nimis facilem exitum execrantes: Quod ꝛ si omnibus notum esse debeat:tibi tamen precipue:longa cui experientia persuasum est omnem status altissimi laboriosam atqꝫ sollicitam ꝛ prorsus miserabilem esse fortunam:ita fit ut nullus querimonie gradus uacet: dum ꝛ optata consecuti ꝛ repulsi:iustam lamentandi causam pre se ferūt. Illi se deceptos:hi se neglectos estimant. Sequere igitur Senece consilium:cum aspexerit quot te antecedunt: cogita quot te sequantur. Si vis gratus esse aduersus deum ꝛ aduersus vitam tuam: cogita q̃ multos antecesseris. Et ut eodem loco ait idem: ꝛ finem constitue: quem transire ne possis quidem si uelis. ¶ Fran. Constitui pridem desiderijs meis finem certum: ꝛ nisi fallor modestissimum:At inter procaces impudentesqꝫ seculi mei mores:qui modestie locus est:secordiam atqꝫ
AA segnitiē uocant. ¶ Augu. Potensne igitur est animi tui statum vulgaris aura conuellere:que nunq̃ rectum iudicat:nunq̃ res suis nominibus uocat: at illam si rite recolo spernere solebas. ¶ Frã. Nunq̃ mihi crede magis spreui:non pluris facio quid de me vulgus estimet:q̃ qui brutorum greges animantium. ¶ Augu. Quid ergo? ¶ Fran. Moleste fero ꝙ cum nullus ex coetaneis meis quem ego nouerim modestiora cōcupiuerit:nemo difficilius ad concupita profectus est. Summum nempe nunq̃ me locum exoptasse:testis hec nostra simul ꝛ omnium spectatrix:que cogitationes meas semper introspiciens nouit:quotiens humani more ingenij: per omnes statuū gradus mente discurrerem:nunq̃ tranquillitatem illam ac serenitatem animi quā rebus omnibus preferendam arbitror:in supremo fortune culmine positam agnouisse. Ideoqꝫ ꝛ curarum ꝛ sollicitudinum refertam vitam:exhorrentē mediocria:sobrie se semper iudicio pretulisse: nec uerbo solum:sed mente etiam Horatianum illud approbasse:Auream quisquis mediocritatem diligit tutus caret:absoleti sordibus tecti: caret inuidaqꝫ sobrius aula: nec minus mihi ratio placuit: q̃ dictum. Sepius uentis agitatur ingens Pinus: excelse grauiore casu Decidunt turres: feriuntqꝫ summos fulgura montes:hāc profecto mediocritatem nunq̃ mihi contigisse doleo. ¶ Au. Quid si que putas mediocria supra te sunt? quid si uera mediocritas iam pridem contigit? quid si abunde cōtigit? quid si illam longe post tergum reliquisti: ꝛ multo pluribus inuidie q̃ contemptus materiam prebes? ¶ Fran. Et si ita esset:mihi tamen contrarium videtur. ¶ Augu. Peruersam opinionem malorum omnium:sed huius precipue causam esse nō ambigitur. Ab hac igitur charybdi: omnium: ut ait Tullius:remorum ac uelorum auxilio fugiendum est. ¶ Fran. Unde me fugere:quo ue proram tendere:quid denicqꝫ opinari iubes nisi qđ video? ¶ Augu. Uides ubi oculos intendisti: ac si retro
BB respicias:videbis innumerabilem turbam sequi: teqꝫ primo agmine: aliquanto proximiorem eē q̃ ultimo:sed timor animi rigorqꝫ propositi:non permittunt oculos in tergum flectere. ¶ Fran. Deflexi cum interdum multosqꝫ post me uenire perpendi:neqꝫ sortis mee pudet:sed curarum piget ac penitet tantarum. Qꝫ ut eiusdem Horatij uerbo utar:

Fluitem dubie spe pendulus hore. Si hec anxietas tollatur:quantum habeo abunde sufficiat:dicamqꝫ equanimiter quod eodem loco ait idem: Quid credis amice precari:Sit mihi:quod nunc est etiam minus ut mihi viuā: quid superest eui? Si quid superesse uolunt dij:Ego semper dubius futuri:semper animo suspensus:nullam ex fortune muneribus dulcedinem capio:adhuc ut vides hactenus alijs viuo: quod miserrimum ex omnibus est: Atqꝫ utinam uel senectutis mihi reliquie cōtingant: ut qui procellosos inter fluctus vixerim: moriar in portu. ¶ Augu. Tu ne igitur in tanto rerum humanarum turbine: tanta uarietate successuum: tantaqꝫ caligine futurorum(ꝛ ut breuiter dicam)sub imperio positus fortune:solus ex cunctis hominum milibus curarum uacuā etatem ages? Uide quid cupias mortalis: vide quid postules. Qꝫ ꝟo non tibi te vixisse conquereris:nō inopie sed seruitutis est:quam licet(ut tu idem asseris)miseriam esse confitear:tamen si circumspicis: paucissimos hoies sibi vixisse reperies: Nam ꝛ hi qui putantur felicissimi: ꝛ quibus innumerabiles viuunt:seipsos simul alijs viuere:vigiliarum ꝛ laborum assiduitate testantur. Quid enim(ut supremo te commoneri faciam exemplo)Julius Cesar: cuius illud uerum:licet arrogans dictum est:Humanum paucis genus viuit:nunquid postq̃ eo genus redegerat humanum ut sibi vni viueret: ipse interim alijs viuebat? Interrogabis fortasse quibus? His nimirum a quibus occisus est. De Bruto uel Cimbro ceterisqꝫ perfide coniurationis auctoribus quorum cupiditates explere non ualuit tanti munificētia largitoris. ¶ Fran. Mouisti animum fateor:ut iam nec seruum me nec inopem indigner. ¶ Augu. Indignare potius te non esse sapientem:quod vnum ꝛ libertatem ꝛ ueras diuitias prestare potuisset. Ceterum quisquis causarum absentiam equo ferens animo:effectus non adesse conqueritur:nec causarum certam tenet ille rationem nec effectuum. Exequere autem nunc quid te premit preter hec que dicta sunt:corporis ne fragilitas:an latens molestia? ¶ Fran. Nempe corpus hoc onerosum mihi semper fuit:quotiens meipsum contemplatus fui:at cum alienorum grauedinem corporum respexi: satis obediens me mancipium habere fateor:possem idem utinā: ꝛ de animo gloriari:sed ille imperat. ¶ Augu. Utinā rationis ipse subditus imperio:Sed ad corpꝰ redeo quid in eo molestum experiris? ¶ Fran. Nihil equidem nisi communia quedam:ꝙ mortale est:ꝙ suis me doloribus implicat:mole pregrauat:somnum suadet spiritu vigilante alijsqꝫ necessitatibus subigit humanis:quas enumerare ꝛ longum ꝛ inamenū est. ¶ Augu. Compone animum precor:teqꝫ hominem esse recordare:licet anxietas ista cessauerit: si quid preter hoc angerit exquire. ¶ Fran. Illa ne tibi inaudita est fortune nouercantis imanitas:cum vno die me spesqꝫ ꝛ opes meas omnes ꝛ genus ꝛ domū impulsu strauit impio. ¶ Augu. Uideo oculorum tuorum scatebras:ideoqꝫ pretereo:neqꝫ enim nunc docendus sed admonendus es. Unum igitur hic admonuisse sufficiet:Si enim non priuatarum modo familiarum:sed notissimas tibi regnorum ex omnibus seculis recoles ruinas:nō nihil tibi Tragediarum lectio profuerit:ut non pudeat tugurio-

lum tuum cum tot regijs edibus ꝯflagrasse: proce
de modo: hec enim partim dicta: spatiosius tibi ru
minanda seruabis. ¶ Fran. Quis vite mee tedia
⁊ quotidianū fastidiū sufficiēter exprimat: mestis-
simam turbulentissimamqꝫ orbem terrarū omniū
angustissimam atqꝫ ultimam sentinam: ⁊ totius or-
bis sordibus exundantē? Quis uerbis equet que
passim nauseā ꝯcitāt grauē: olētes semitas pmix
tas rabidis canibus: obscenas sues: ⁊ rotarū muros
quatientium stridorem: aut transuersas obliquis
itineribus quadrigas: tam diuersas hominū spe-
cies: tot horrenda mendicantiū spectacula: tot di
uitū furores illos mestitia deuictos: hos gaudio
lasciuiaqꝫ fluitantes: tam deniqꝫ discordātes ani-
mos artesqꝫ tā uarias: tantum confusis uocibus cla
morem: ⁊ populi inter se anxietatis incursum: que
omnia ⁊ sensus melioribus assuetos conficiunt ⁊
generosis animis eripiunt quietem ⁊ studia bo-
narum artium interpellāt? Itaqꝫ me deus ex hoc
naufragio: puppe liberat illesa: ut ego sepe circū-
spiciens: in infernum viuens descendisse mihi vi-
deor. I nunc ⁊ honestis cogitationibus incumbe.
I nunc ⁊ uersus tecum compone canoros. ¶ Au.
Hic me Flacci uersiculus quid potissimum lamē-
teris admonuit: doles ꝙ importunum studijs tu-
is locum nactus es: quoniam ut ait idē: Scripto
rum chorus omnis amat nemus ⁊ fugit urbes:
Tuqꝫ ipse in epistola quadam eandē sententiam
uerbis alijs expressisti: Silua placet musis: urbs
est inimica poetis. Quod si vnqꝫ itestinus tumul-
tus tue mentis conquiesceret fragor iste circumto
nans (mihi crede) sensus quidē pulsaret sed aīum
non moueret. At ne nota pridem auribus tuis in-
geram: habes Senece de hac re non inutilem epi
stolam: habes ⁊ librum eiusdem de tranquillitate
animi: habes ⁊ de tota hac mentis egritudine tol
lenda: librum. M. Ciceronis egregium quem he-
sterne diei disputationibus in Tusculano suo ha-
bitis ad Brutum scripsit. ¶ Franci. Singula hic
haud negligenter legisse me noueris. ¶ Augusti.
Quid ergo: nihil ne profuerūt? ¶ Frā. Immo ue
ro inter legendum plurimum: libro autem e mani
bus elapso: assensio simul omnis intercidit. ¶ Au
gustinus. Communis legentium mos est: ex quo
monstrum illud execrabile litteratorum passim fla
gitiosissimos errare greges: ⁊ de arte viuēdi mul
ta licet in scholis disputent: in acta paucum cōuer
ti: Tu vero si suis locis notas certas impresseris ⁊
fructum ex lectione percipies. ¶ Fran. Quas no
tas? ¶ Augu. Quotiens legenti salutares sese of
ferunt sententie quibus uel excitari sentis animū
uel frenari: noli viribus ingenij fidere: sed illas in
memorie penetrabilibus abscōde: multoqꝫ studio
tibi familiares effice: ut quod experti solent medi-
ci: quocunqꝫ loco uel tempore dilationis impatiens
morbus inuaserit: habeas uelut in animo conscri-
pta remedia. Sunt enim quedam sicut in corpori-
bus humanis sic in animis passiones: in quibus tā
mortifera mora est: ut qui distulerit medelā: spem
salutis abstulerit. Quis enim ignorat (exēpli gra
tia esse quosdam motus tam precipites: ut nisi eos
in ipsis exordijs ratio frenauerit animū corpusqꝫ
⁊ totum hominem perdant: ⁊ serum sit quicquid
post tempus apponitur. In quibus primum obti-
nere locum reor iram: Cui non frustra rationis se-
dem superpositam esse diffiniūt: hi qui in tres par
tes animam diuiserunt: Rationem in capite uelut
in arce: irā in pectore: concupiscentiā subter pre
cordia collocātes: ut scilicet presto sit que subiecta
rum pestiū violentos impetus repēte coherceat:
⁊ ex alto uelut receptui canat: quod frenum quia
ire magis necessariū erat: illi vicinior sita ē. ¶ Frā
ciscus. Consulte equidē: quod ut me nō tantū ex phi
sicis sed ex poeticis etiam scripturis elicuisse pro-
uideas per illorum uentorū rabiē: quā Maro de
scribit: Speluncis abditis latitantē: superiectosqꝫ
montes ⁊ regem in arce sedentē: atqꝫ illos iperio
mitigantem. Irā atqꝫ impetus animi posse deno
tari mecum sepe cogitaui. In profundo scilicet pe
ctoris deferuētes: qui nisi cohercean rationis fre
no (ut ibidem legitur) Maria ac terras celūqꝫ pro
fundum: Quippe ferant rapidi secū uerrantqꝫ per
auras. Per terras enim quid nisi terream corpo-
ris materiam? Per maria qd nisi humorē quo vi-
uitur? Per celum vero profundum: quid nisi interio
re loco habitantem animā itelligit? Cuius (ut alio
loco ait idē) igneus est vigor ⁊ celestis origo: qua
si diceret: corpus atqꝫ animā: ⁊ breuiter totū ho
minem cui dominabunt in precipitium agent. Ex
aduerso aūt montes regemqꝫ presidentē: quid nisi
capitis arcem ⁊ rationem esse que illic inhabitat?
Sic enim ait: Hinc uasto rex Eolus antro: Lu-
ctantes uentos tēpestatesqꝫ sonoras Imperio pre
mit ⁊ vinclis ac carcere frenat. Illi indignātes ma
gno cū murmure montis. Circū claustra fremūt
summa sedet Eolus arce Sceptra tenēs. Hec ille.
Ego autē singula uerba discutiēs: audiui indigna
tionem: audiui luctamē: audiui tempestates sono
ras: audiui murmur ac fremitum: hec ad irā refer
ri possūt. Audiui rursū regē in arce sedētē: audiui
sceptra tenētē: audiui iperio tremētē: ⁊ viculis ac
carcē frenātē que ad rōnē quis referri posse qs du
bitet? Attū ut de aio atqꝫ ira aiū turbāte: dici oia
ꝯstaret vide qd addidit: Mollitqꝫ aios ⁊ temperat
iras. ¶ Au. Laudo hec quibus abūdare te video poe
tice narrationis arcana: Siue enim id Uirgilius
ipse sensit dum scriberet: siue ab omni tali conside
ratione remotissimus maritimā his vsibus: ⁊ nil
aliud rescribere uoluit tempestatē hoc tū de irarū
impetu ⁊ rationis iperio dixisti facete satis: ⁊ pro
prie dictum puto. Sed ut vnde discesseram reuer
tar: ⁊ aduersus iram ⁊ aduersus reliquos motus
precipueqꝫ aduersus hanc de qua multa iam diu
loquimur pestē: aliquid semper excogita: quod cū
intenta tibi ex lectione contigerit: Imprime sentē
tijs utilibus (ut incipiens dixeram) certas notas:
quibus uelut vncis memoria uolentes abire cōti
neas. Hoc equidem presidio consistes immobilis
tum aduersus cetera: tum contra animi tristitiam
que vmbra uelut pestilentissima virtutum semina
⁊ omnes ingeniorū fructus enecat. In qua postre
mo (ut eleganter ait Tullius) fons est ⁊ caput mi
seriarum omnium. Profecto autē si alios teqꝫ di
ligenter simul excusseris: omissoqꝫ ꝙ nullus homi
nū est cui nō multe sint lugēde cause: Omisso pre
terea ꝙ delictorum tuorū recordatio iure mestū
⁊ sollicitū facit: ꝙ vnum mestitie genus salutare
est: modo desperatio non surrepat: multa tibi diui
nitus cōcessa fateberis: que inter turbas querulo
rum atqꝫ gementium consolandi gaudendiqꝫ ma-

teriam pꝛeſtare queant. Nam in eo ꝙ tibi nondũ
vixiſſe quereris: ꝙ ue tumultus urbiũ: ſtomacho-
rum: ⁊ maximorum hominum ſimilis querela ⁊ il
la cogitatio: ꝙ tua ſponte in hoc incideris anfra-
ctus tuaqꝫ ſponte: ſi omnino uelle ceperis: poſſis
emergere: non parum tibi conferrent ſolamen ubi
⁊ conſuetudo longioꝛ pꝛofuerit: Si ſtrepitũ popu
lorum uelut cadentis aque ſonitũ aures tuas edo
mueris: cum delectatione percipere. Id autem: ut
dixi facillime conſequeris: ſi tue pꝛimum mentis
compeſcueris tumultus: Pectus enim ſerenum ⁊
tranquilluꝫ fruſtra uel peregrine circũeunt nubes
uel circumtonat externus fragoꝛ: Itaqꝫ uelut inſi
ſtens ſicco littore tutus: aliorum naufragium ſpe-
ctabis: ⁊ miſerabiles fluitantium uoces tacituſ ex
cipies: quantum ue turbidum ſpectaculum cõpaſ
ſiones attulerit: tantũ gaudij afferet pꝛopꝛie foꝛtiſ
alienis periculis collata ſecuritas: Ex quibus om
nem animi triſtitiam te iamiam depoſiturum eſſe
cõfido. ¶ Franciſcus. Quanq̃ꝫ multa me uellicẽt
atqꝫ illud in pꝛimis ꝙ urbes relinquere: quaſi reꝫ
facilẽ mei cenſes arbitrij: tamen quia in multiſ me
ratione ſuperaſti: uolo ⁊ hic pꝛiuſq̃ꝫ deijciar: arma
bb deponere. ¶ Auguſtinus. Potes ergo iam triſti-
tia relegata: cum foꝛtuna tua in gratiam redire?
¶ Franciſcus. Poſſum utiqꝫ ſi modo aliquid eſt
foꝛtuna: nam ut vides: inter Hꝛaium ⁊ noſtrũ poe
tas: hac de re tanta diſſenſio eſt: ut cuꝫ ille foꝛtunã
in operibus ſuis nuſq̃ꝫ nominare dignatꝰ ſit: quaſi
nil eam eſſe crederet: hic noſter ⁊ ſepe eam nomi-
net: ⁊ quodam in loco omnipotentem eam etiã uo
cet. Cui ſententie ⁊ hiſtoricus ille nobilis fauet: ⁊
oratoꝛ egregius: Nam ⁊ Criſpus Saluſtius do-
minari pꝛofecto ait in re qualibet foꝛtunã: ⁊ Mar
cus Tullius humanarum rerum dominam aſſeue
rare non timuit: Ego autem quid ſentiã: aliud foꝛ
te tempus ac locus aliter fuit dicendi. Quod ue-
ro ad inceptum attinet: eouſqꝫ mihi pꝛofuit admo
nitio tua: ut meipſum cum maiore parte hominuꝫ
conferenti: non tam miſer (ut ſolebat) ſtatus meus
appareat. ¶ Auguſtinus. Gaudeo ſi quid tibi pꝛo
fui cupioqꝫ pꝛodeſſe cumulatius. Sed quoniaꝫ ſa
tis hodiernum colloquiũ pꝛoceſſit: poteris ne que
reſtant in diem tertium differri atqꝫ ibi finem ſta-
tui. ¶ Franciſcus. Ego v̉o numerum ipſum terna
rium tota mente complectoꝛ: Non tam quia tres
eo gratie continẽtur: q̃ꝫ quia diuinitati amiciſſimũ
eſſe conſtat: ꝙ non tibi ſoluꝫ alijſqꝫ uere religionis
pꝛofeſſoribus perſuaſum: quibus eſt omnis in tri
nitate fiducia: ſed ipſis etiam gentiuꝫ philoſophis
a quibus traditur uti nos hoc numero in conſecra
tionibus deorum. Quod nec Uirgilius meꝰ igno
raſſe videtur: ubi ait: Numero deus impare gau-
gaudet. De ternario enim loqui eum pꝛecedentia
manifeſtãt. Tertiã igiť deinceps de manibus tuiſ
partẽ huius tripartiti muneris expecto.

¶ Franciſci Petrarche poete Oratoriſqꝫ Clariſſimi: Libꝛi quem Secretum ſuũ inſcripſit: de Contemptu mũdi diſputãtis: Colloquium Tertij diei: Feliciter incipit.

Auguſtinus.

I gd hactenꝰ ſmo tibi me-
us contulit: oro obteſtoꝛqꝫ
ut te facilẽ hauriendiſ que
ſupſunt pꝛebeas: cõtentio
ſumqꝫ reluctanteꝫ aiuꝫ de-
ponas. ¶ Fran. Factũ pu-
to: Sentio eni me tuis mo
nitis magna ſollicitudinuꝫ
mearum parte liberatum:
eoqꝫ paratioꝛ ad reliq̃ au-
dienda tranſgredioꝛ. ¶ Augu. Nondum intracta
bilia ⁊ infixa viſceribus vulnera tua contigi ⁊ con-
tingere metuo: recolens quãtũ altercationis ⁊ que
relarum leuioꝛ contactus expꝛeſſerit. Spero autẽ
ex aduerſo collectis viribus: animum foꝛtiorẽ aſ-
periora deiceps equanimius laturũ. ¶ Frã. Nil
metuas. Iam aſſueui ⁊ moꝛborũ meorũ nomẽ au
dire ⁊ medici manus auxilium pati. ¶ Auguſti.
Duabꝰ adhuc adamantinis dextera leuaqꝫ pꝛeme
ris catenis: que neqꝫ de moꝛte neqꝫ de vita ſinunt
cogitare: has ſemper extimui: ne te in interitũ age
rent: necdum quidem ſecurus ſum nec pꝛius ero:
q̃ꝫ te ſolutum ac liberum illis effractis abiectiſqꝫ
videro. Neqꝫ eni reoꝛ impoſſibile: ſed pfecto diffi
cile: alioquin fruſtra circa impoſſibilia uerſarer.
Eſt auteꝫ ut in adamãte frangendo hircinũ dicũt
ſic in huiuſcemodi duricie curarum molliẽda: ſan
guis ille miruꝫ imodũ efficax: qui cũ coꝛ aſperum
ꝯtigerit: frangit ac penetrat: Tamen id metuo quo
niam in hac re: tuo ſimul opus eſt aſcenſu: quẽ ne
pꝛeſtare poſſis: ſiue (ut dicã uerius) ne uelis mul-
tum uereoꝛ: ne ipſe cathenarum circumradians at
qꝫ oculos mulcens fulgoꝛ impediat: ne foꝛte ꝯtin-
gat quod euenturum ſuſpicoꝛ: ſi auarus quiſpiam
aureis catenis vinctus in carcere teneretur ſolui
etiam uellet ſed catenas nollet amittere: Tibi au-
tem ea carceris indicta lex eſt: ut niſi catenas abie
ceris: ſolutus eſſe non poſſis. ¶ Franciſcus. Heu
mihi: miſerioꝛ eram q̃ꝫ putabam: due ne nunc etiã
illaqueant animum catene quas ego nõ agnoſco?
¶ Auguſtinus. Immo v̉o clariſſime: ſed earũ pul
chꝛitudine delectatus: nõ catenas ſed diuitias ar
bitraris: euenitqꝫ tibi (ut ſimilitudine uerſar in ea
dem) nõ aliter q̃ꝫ ſiquis aureis manicis atqꝫ com-
pedibus tentus: aurum letus aſpiceret: ſed laque-
os nõ videret: Tu quoqꝫ nunc apertis oculis que
te vincunt vides: ſed o cecitas: ipſis ad moꝛteꝫ tra
hentibus vinculis delectaris: quodqꝫ eſt omnium
miſerrimuꝫ gloriaris. ¶ Fran. Que nã ſunt quas
memoras catene? ¶ Aug. Amoꝛ ⁊ gloria. ¶ Frã.
Pꝛoh ſuperi quid audio: has tu ne catenas uocaſ
has quoqꝫ ſi patiar excuties. ¶ Aug. Hoc molioꝛ
ſed incertus de euentu: Relique enim omnes qui
bus tenebaris ⁊ fragiliores erant ⁊ inameniores:
Ideoqꝫ dum confringerem fauiſti: he autẽ nocen-
do placent ac fallunt quadaꝫ ſpe decoris. Ideoqꝫ
plus negocij ſubeſt: reluctaberis eniꝫ ceu ſummis
te bonis ſpoliare te uelim: aggrediar tñ. ¶ Fran-
ic. Quãdo ego de te alia merui ut ſpecioſiſſimas
mihi curas uelles eripere ⁊ tenebꝛis dãnare per-
petuiſ ſereniſſimam animi mei partẽ? ¶ Aug. Ha
miſer: an tibi phiſica illa uox excidit: tum cõſuma
tum fore miſeriarum cumulum: cum opinionibus

falsis persuasio funesta succrescit:ita fieri oporte-
re? ¶ Fran. Haud quaq̃ excidit:sed a ꝓposito re-
mota snia est. Cur eni nō ita fieri oporte arbitrer?
Atqui nihil vnq̃ rectius arbitrat⁹ sum q̃ esse hos
nobilissimos quos mihi obijcis affectus. ¶ Aug.
Segregem⁹ hic tantisper dū remedijs cōquirēdis
inhio:ne dū huc illuc distrahor:fragiliore impetu
ferar ad singula. Dic ergo qm̄ prius amoris men-
tio facta est: None hāc oium extremā ducis insa-
niā? ¶ Fran. Nequid ueritati subtrahā:pro diuer
sitate subiecti:amorē uel deterrimam animi passio
nē uel nobilissimā actionē dici posse censeo. ¶ Au.
Ne res egeat exēplo aliqd in mediū ꝓfer. ¶ Frā.
Si infamē turpēq; mulierem ardeo:insanissimus
ardor est. Si rerū aliquod specimen virtutis alli
cit:inq; illud amandū uenerādumq; molitus sum
quid putas:nullum ne tā diuersis in rebus statuis
discrimen:adeo ne pudor omnis euanuit? Ego uo
ut ex me aliquid loquar:sicut primum graue & in-
faustum animi pōdus estimo:sic secundo vix quic
q̃ reor esse felicius:qd si tibi cōtrarium forsitā vi
detur:suam quisq; sententiam sequatur. Est enim
ut nosti opinionum ingens ueritas libertasq; iudi
candi. ¶ Aug. In rebus cōtrarijs opinio diuersa:
ueritas autem vna atq; eadem semper est. ¶ Frā-
ciscus. Istud quidē ita esse fateor:Sed hoc est q
transuersos agit:opinionibus antiquis inherem⁹
pertinaciter nec facile diuellimur. ¶ Aug. Utinā
tā recte de tota amoris q̄stione sentires:ut de hoc
sentis articulo. ¶ Franciscus. Quid multa? tā re
cte sentire mihi videor:ut contrasentientes insani
re non dubitem. ¶ Augustinus. Inueteratum mē
dacium pro ueritate ducere:nouiterq; compertā
ueritatem estimare mendacium:ut omnis rerū au
ctoritas in tempore sita sit:dementia summa est.
¶ Franciscus. Perdis operam: nulli crediturus
sum:succurritq; illud Tullianum: Si in hoc erro
libenter erro:neq; hunc errorem auferri mihi uo-
lo dum viuo. ¶ Augustinus. Ille quidem de ani-
me immortalitate loquēs:opinionē pulcherrimā
omniū ac uolens q̃ nihil in ea dubitaret:q̃q̃ cō
trarium audire nollet: huiuscemodi uerbis usus
est: Tu in opinione fedissima atq; falsissima hisdē
uerbis abuteris: Profecto enim & si mortalis eēt
anima:immortalem tamen estimare melius foret:
Errorq; ille salutaris videri posset:virtutis incu-
tiens amorem:que q̃uis etiam spe premij sublata
per seipsam expetenda sit:desiderium tamen eius
proculdubio proposita anime mortalitate lentesce
ret: Contraq; licet mendax future vite ꝓmissio ad
excitandum animos mortalium non inefficax vi-
deretur : tibi uo quid allaturus error iste tuus sit
vides:nempe in omnes animū precipitaturus in
sanias:ubi pudor & metus & que frenare solet im-
petus rationis ac cognitio ueritatis exciderint.
¶ Franciscus. Dixi iam q operā perderes. Ego
enim nihil vnq̃ turpe:immo uo nihil nisi pulcher
rimum amasse me recolo. ¶ Augustinus. Etiam
pulchra turpiter amari posse certum est. ¶ Fran-
ciscus. Nec in nominibus certe : nec in aduerbijs
peccaui:desine iam amplius insectari. ¶ Augusti
nus. Quid ergo:vis ne ut phrenetici quidē solēt:
inter iocos & risus expirare? An animo miserabili
ter egrotanti adhuc aliquid remedij adhibere ma
uis? ¶ Franciscus. Non respuo:remedium qdem
accidit si me egere monstraueris:bene ualentibus
autem remediorum inculcatio sepe funesta est.
¶ Augustinus. Conualescendo tu quidem quod
multis accidit te grauiter egrotasse fateberis.
¶ Franciscus. Ad postremum spreuisse nequeo:
cuius & sepe alias & his presertim proximis die-
bus sana consilia sum expertus: Perge igit. ¶ Au
gustinus. Primū ergo vnā hāc mihi ueniā tribui
uelim si cogēte materia aduersus delitias tuas ali
quid fortassis infectus fuero. Jam enim hoc preui
deo q̃ grauiter in aurib⁹ tuis sonitura sit ueritas.
¶ Franciscus. Anteq̃ incipias:audi paululū:scis
ne de quo loquendum tibi sit? ¶ Augustinus. Di-
ligenter mihi preuisa sunt omnia:de muliere mor-
tali sermo nobis instituitur:in qua admiranda co
lendaq; te magnam etatis partē consumpsisse do
leo: & in tali ingenio tantam & tam longeuam insa
niam uehementer admiror. ¶ Franciscus. Parce
conuitijs precor:mulier mortalis erat & Thais &
Liuia: Ceterum scis ne de ea muliere mentionem
tibi exortam:cuius mens terrenarum nescia cura
rum:celestibus desiderijs ardet. In cuius aspectu
si quid vsq̃ ueri est:diuini specimen decoris efful
get. Cuius mores consumate honestatis exēplar
sunt:cuius nec uox nec oculorum vigor mortale
aliquid:nec incessus hominē representat:hic que
so iterum ac iterum cogita:credo quib⁹ uerbis utē
dum sit intelliges. ¶ Augustinus. Ha demens ita E
ne flammas animi in sextum decimum annum fal
sis blanditijs aluisti: Profecto non diutius Italie
famosissimus olim Hannibal incubuit:nec crebrio
res illa tunc amatorum impetus passa est nec uali
dioribus arsit incēdijs:q̃ tu his temporibus vio
lentissime passionis flammas atq; impetus pertu
listi. Inuentus tamen est qui illum tandē abire cō-
pelleret Hannibalem tuum quis ab his vnq̃ cer-
uicibus auertet? Si tu eum & exire uetas: & ut
tecum maneat sponte iam serius iuitas:malo pro
prio delectaris infelix : atq; oculos illos usq; tibi
in pernitiem placentes suprema clauserit dies:cū
effigiem morte uariatam & pallētia membra con-
spexeris:pudebit animū mortalē caduco applicuis
se corpusculo: & que nunc tam pertinaciter astruis
cū rubore recordaberis. ¶ Franciscus. Auertat
deus omen:ego ista non uidebo. ¶ Augustinus.
Equidem necessario euentura sunt. ¶ Frāciscus.
Scio:sed non tam inimica mihi sunt sidera:ut na-
ture ordinem in hac morte perturbent:prius intra
ui prius ingrediar. ¶ Augustinus. Meministi cre
do,temporis illius quo contrariū timuisti: & qua
si iam moriture amice funereum carmen dictante
tristitia cecinisti. ¶ Franciscus. Memini certe sed
dolui: & adhuc recolens cōtremisco: Indignabar
q̃ me nobiliori uelut anime mee parte truncatum
illi esse superstitē:que dulcem mihi vitā sola sui
presentia faciebat: Hoc enim carmen illud deflet:
quod tunc multo lachrymarum imbre respersum
excidit mihi:sententiam memini si uerba tenerē.
¶ Augustinus. Non hoc queritur quantū tibi la F
chrymarum mors illius formidata:q̃tū ue dolo
ris inuexerit:sed hoc agitur ut itelligas que semel
concussit posse formidinē reuerti:eoq; facilius q
& omnis dies ad mortem propius accedit: & cor-
pus illud egregium morbis ac crebris ꝑturbatio-
nibus exhaustum:multum pristini vigoris amisit.

¶ Franciscus. Ego quoq; ⁊ curis grauior ⁊ etate
prouectior factus sum: Itaq; illa ad mortē appro
pinquāte precucurri. ¶ Augustin⁹. O furor: ex na
scendi ordine ordinem mortis arguere. Quid eni
aliud orba senectus queritur parentum nisi adole
scentium filiorum festinatas mortes? Quid anno
se lugent aliud nutrices: nisi infantium suoruz an-
ticipatum tempus quos dulcis vite exortes ⁊ ab
ubere raptos abstulit atra dies ⁊ funere mersit
acerbo? Si vō paucoruz numerus annorum quo
illam precedis spem tribuit uanissimam: prius te
q̄ furoris tui fomitē esse moriturū: ⁊ hunc nature
ordinem tibi fingis immobilez. ¶ Frāciscus. Nō
usq; adeo immobilem ut contrarium fieri posse siz
nescius: sed assidue ne idem adueniat precor: sem-
perq; de eius morte cogitāti succurrit iste uersus
Ouidij: Tarda sit illa dies ⁊ nostro serior euo.
¶ Augustinus. Has ineptias amplius audire nō
ualeo: quid enim quando pre mori illam posse non
ignoras? quid illa moriente dicturus es? ¶ Fran
ciscus. Quid dicturus aliud nisi me presente cala
mitate miserrimum? Solamen vō ex recordatio-
ne transacti temporis habiturum rapiant uenti: ta
men ista que loquimur ⁊ spargant augurium pro-
G celle. ¶ Augustinus. O cece: necduz itelligis quā
ta dementia est sic animuz rebus subiecisse morta
libus: que eum ⁊ desiderij flammis accēdant: nec
quietare nouerint: nec permanere ualeant in finez
⁊ crebris motibus quem demulcere pollicentur
excruciant. ¶ Franciscus. Si quid habes effica-
cius profer: nunq̄ hoc me sermone terrueris: neq;
enim: ut putas: mortali rei animuz addixi: nec me
tam corpus noueris amasse q̄ animam: moribus
humana transcendentibus delectatum quoruz ex
emplo qualiter inter celicolas viuatur admoneo.
Itaq; si (quod solo torquet auditu) me prior mo-
riens illa desereret: quid agerem interrogas: cum
Lelio Romanorum sapientissimo proprias mise-
rias consolarer: virtutem illius amaui que extin-
cta non est: hec dicerem atq; alia que illum dixisse
audio: post eius interitum quem miro quodā amo
re dilexerat. ¶ Augustinus. Inexpugnabili erro-
ris arce consistis: vnde te deijcere non ociosus la-
bor est: Et quoniam ita te affectuz video ut multo
patiētius auditurus sis quicquid de te q̄ ꝙ de ip
sa liberius dicetur: mulierculam tuaz quā talibus
laudibus cumules licebit: Nihil eniz aduersabor
Sit regina: sit sancta: sit dea certe an phebi soror:
an nympharum sanguinis vna? Ingens tamen ei⁹
virtus: minimum tibi ad excusationem erroris cō
ferret. ¶ Franciscus. Quid noui litigij ordiaris
experior. ¶ Augustinus. Dubitari non pōt quin
pulcherrima sepe turpiter amentur. ¶ Francisc⁹.
Iam ad hec supra responsum est: Si enim amoris
in me regnantis facies cerni posset: eius vult⁹ (quē
licet multum tamen debito partius laudaui) non
absimilis videretur: hec mihi coraz quo loquimur
testis est: ꝙ in amore meo nil vnq̄ turpe: nil obsce
num fuerit: nil deniq; preter magnitudinē culpabi
le: Adde moduz: nihil pulchrius excogitari queat.
¶ Augustinus. Possum tibi Tulliano uerbo re-
spondere: modum tu queris vitio. ¶ Franciscus.
H Nō vitio sed amori. ¶ Augustin⁹. Et ille cū id di-
ceret: de amore loquebatur: Locuz tenes? ¶ Frā
ciscus. Quid ni in Tusculano hec legi: uerum ille
de communi amore hominum sentiebat: in me au
tem singularia quedam sunt. ¶ Augustinus. Eni-
uero idem de se alijs fortasse videatur: uerumq; est:
tum in alijs: tum in hac precipue passione: ꝙ vnus
quisq; suarum rerum est benignus interpres. Nec
inepte illud: a plebeo licet quodam poeta: dictum
laudatur: Suam cuiq; sponsam: mihi meam: suuz
cuiq; amorem: mihi meuz. ¶ Franciscus. Uis ne
si tempus suppetit pauca de multis exponaz: que
te in admirationez stuporemq; compellant? ¶ Au
gustinus. Me ne putes ignorare: ꝙ qui amant ip
si sibi somnia fingunt? omnibus scholis notissimū
carmen est: Ceterum ex ore eius piget has insani-
as audire: quē decet altius ⁊ sapere ⁊ loqui. ¶ Frā
ciscus. Unum hoc (seu gratitudini seu ineptie
ascribendum) non sileo: me quantulumcunq; con
spicis: per illam esse: nec vnq̄ ad hoc si quid est no
minis aut glorie fuisse uenturum: nisi virtutū tenu
issimam sementem quam pectore in hoc natura lo
cauerat: nobilissimis his affectibus coluisset. Illa
iuuenilem animuz ab omni turpitudine reuocauit
vncoq;: ut aiunt: retraxit: atq; alta compulit specta
re. Quid ni eniz in amatos mores trāsformare: at
q; nemo vnq̄ tam mordax cōuitiator inuētus est:
qui huius famam canino dente cōtingeret: qui di-
cere auderet (ne dicaz in actibus eius sed in gestu
uerborū) reprehensibile aliquid se vidisse. Ita qui
nihil intactum liquerant: hanc mirantes ueneran
tesq; reliquerunt. Minime igitur miruz est: si hec
tam celebris fama: mihi quoq; desideriū fame cla
rioris attulit laboresq; durissimos quibus optata
consequerer molliuit. Quid enim adolescens aliō
optabam q̄ ut illi uel soli placerez que mihi uel so
la placuerat. Quid ut mihi contingeret sprets mil-
le uoluptatum illecebris: quot me ante tempus cu
ris laboribusq; subiecerim nosti: ⁊ iubes illam ob
liuisci uel partius amare: que me a vulgi cōsortio
segregauit: que dux viarum omnium: torpenti in-
genio calcar admouit: ac semisopitum animum ex
citauit. ¶ Augustinus. Infelix: q̄to satius fuerat
tacere q̄ loqui: q̄uis enim uel in silentio talem te
introrsus aspicerem: asseueratio tamen ipsa tā per
tinax bilem stomachumq; percussit. ¶ Francisc⁹.
Cur queso. ¶ Augustinus. Quia falsum opinari
ignorantis est: falsum impudenter asserere: igno-
rantis pariter ⁊ superbi. ¶ Franciscus. Quid me
tam falsum uel sensisse uel pertulisse confirmas?
¶ Augustin⁹. Nempe vniuersa que memoras pri
mum omnium ubi ais: te quod es per illam esse: si
sic intelligis ut hec esse illa dederit: mētiris haud
dubie. Si uero sic ut non amplius esse permiserit:
uerum dicis. O quantum iurgium euadere pote-
ras: nisi illa te forme blanditijs retraxisset. Quod
es igitur: nature bonitas dedit: quod esse poteras
ille preripuit: immo tu tibi potius abstulisti. Illa
enim innocens est: forma q̄dē tibi visa est tā blāda
tā dulcis: ut in te omnez ex natiuis virtutum semi
nibus prouenturam segetem ardentissimi deside-
rij estibus ⁊ assiduo lachrymarum imbre uastaue
rit. Qꝫ autem te ab omni turpitudine illa retraxe-
rit: falso gloriatus es: retraxit forsan a multis: sed
in maiores impulit erumnas. Enimuero neq; ua-
rijs sordibus obscenam viam declinare monuit: si
in precipitium perduxit: nec que minutiora sanās
ulcera: letale interiz iugulo vulnus iflixit: liberasse

potius q̃ꝫ occidisse dicẽdũ est. Ita quoqꝫ quã tuã
predicas ducem:a multis te obscenis abstrahens
in splendidũ impulit baratrũ. Qꝫ ꝯ o alta spectare
docuit:ꝙ segregauit a populo:quid aliud fuit q̃ꝫ
presidentẽ sibi ⁊ vnius captũ dulcedine cõtempto
rem rerum omnium studioseqꝫ negligentez reddi
disse? Quo nihil in conuictu hominum scias esse
molestius. Jam ꝙ innumeris illam te laborib⁹ im
plicuisse commemoras:hoc vnum uere predicas.
Quid autez hic tam magni muneris inuenias co
gita:cum multiformes enim sint labores quos de
clinare non licet:quanta dementia est nouos spon
te sectari? At ꝙ fame clarioris auidum:per illã te
factum gloriaris cõpatior errori tuo: siquidem ex
animi tui sarcinis nullã tibi funestiorem esse mon-
strabo:sed nondum eo peruenit oratio. ℂ Franci
K scus. Promptissimus dimicator comminat͛ ⁊ vul-
nerat:ego autem ⁊ vulnere ⁊ comminatione pro-
moueor: ⁊ titubare iam grauiter incipio. ℂ Augu
stinus. Quanto grauius titubabis cum grauissi-
muz vulnus inflixero? Ista nempe quaz predicas
cui omnia te debere asseris:ista te peremit. ℂ Frã
ciscus. Deus bone:quibus hoc mihi persuadebi-
tur modis? ℂ Augustinus. Ab amore celestiũ elõ
gauit animum ⁊ a creatore ad creaturam deside-
rium inclinauit:que vna quidem ad mortem pro-
nior fuit via. ℂ Franciscus. Noli queso precipita-
re sententiam:deum profecto ut amarem: illius
amor prestitit. ℂ Augustinus. At peruertit ordi-
nem. ℂ Franciscus. Quo nam modo? ℂ Augu-
stinus. Quia cum creatum omne creatoris amore
diligendũ sit:tu contra creature captus illecebris
creatorem non quomodo decuit amasti:sed mira-
tus artificem fuisti:quasi nihil ex omnibus formo
sius creasset:cum tamen ultima pulchritudinũ sit
forma corporea. ℂ Franciscus. Hanc presentem
in testimonium euoco:conscientiamqꝫ meaz facio
contestem:me (quod superius dixeram) illius non
tam corpus amasse q̃ꝫ animã:quod hinc percipies
licebit:quoniam quo illa magis in etate progressa
est (quod corporee pulchritudinis ineluctabile ful
men est) eo firmior in opinione permansi. Et si eniz
visibiliter in uere flos tractu temporis languesce-
ret:animi decus amplius augebatur:qn sicut amã
di principium sic incepti perseuerantiam ministra
uit:Alioquin si post corpus abijssem:iaz pridẽ mu
tandi propositi tempus erat. ℂ Augustinus. Me
ne ludis? an si idem animus in squalido ⁊ nodoso
corpore habitaret similiter placuisset? ℂ Franci-
L scus. Non audeo quidem id dicere: neqꝫ enim ani
mus cerni potest:nec imago corporis talem spopõ
disset:ac si oculis appareret:amarem profecto pul
chritudinem animi:deforme licet habentis habi-
taculum. ℂ Augustinus. Uerborum queris admi
nicula. Si enim non nisi quod oculis apparet ama
re potes:corpus igitur amasti:nec tamen negaue-
rim animum quoqꝫ illius ⁊ mores flãmis tuis ali
menta prebuisse:nimirum cũ (uti paulopost dicã)
nomen ipsum non nihil:immo uel plurimum furo
ribus istis addiderit. Cum enim in omnibus ani-
mi passionibus:in hac presertim euenit:ut ex mini
mis fauillis sepe incendia magna ꝯsurgãt. ℂ Frã
ciscus. Uideo quo me cogas:ut scilicet cum Oui-
dio fatear:animam cum corpore amaui. ℂ Augu
stin⁹. Hoc quoqꝫ quod sequitur fatearis oportet:
neutrum te satis sobrie:neutruz amasse quomodo
decuit. ℂ Franciscus. Torquẽdus tibi sũ anteq̃ꝫ
fatear. ℂ Augustin⁹. Aliud quoqꝫ te propter hũc
amorem in magnas concidisse miserias. ℂ Franci
scus. Hoc q̃ꝫuis in eculeum sustuleris nõ fatebor.
ℂ Augustinus. Immo vo sponte tua mox utrũqꝫ
fateberis nisi rationes meas interrogationesqꝫ ne
glexeris. Dic ergo meministi ne puerilium annoꝝ
an uero presentium turba sollicitudinum: memo-
ria omnis illius etatis euanuit? ℂ Frãciscus. Ne
pe infantia pueritiaqꝫ nõ aliter ante oculos meos
sunt q̃ꝫ dies hesterna. ℂ Augustinus. Meministi:
quãt⁹ in illa etate timor dei? quanta mortis cogita
tio? quãtus religionis affect⁹? quãt⁹ amor honesta
tis? ℂ Franciscus. Memini profecto doleoqꝫ cre
scentib⁹ annis decreuisse virtutes. ℂ Augustinus.
Ego quidem semper extimui ne illum tam intem-
pestiuum florem uernalis aura discuteret:qui si in
teger illesusqꝫ mansisset mirabilem fructuz suis tẽ
poribus protulisset. ℂ Franciscus. Ne a proposi
to diuertas:quid eniz hoc ad ea de quibus sermo
nobis inceptus erat. ℂ Augustinus. Dicam: pcur M
rere tecum tacitus quando integram tibi sentis re
centemqꝫ memoriaz: percurre vniuerse vite tue tẽ
pus: ⁊ ubi tanta morum uarietas incesserit:recor
dare. ℂ Franciscus. En in ictu oculi trepidãtis an
norum meorum numerum serieqꝫ recensui. ℂ Au
gustinus. Quid reperis igitur? ℂ Frãciscus. Lit
tere uelut Pythagore quaz audiuimus: legi non
inanem esse doctrinam. Cum enim recto tramite
ascendens ad biuium peruenissem modestus ⁊ so
brius ⁊ dexteram iuberer arripere: ad leuã incau
tus dicam aut contumax deflexi: neqꝫ enim mihi
ꝓfuit quod sepe puer legerã. Hic locus est partes
ubi se via scindit in ambas: Dextera que ditis ma
gni sub menia ducit. Hac iter Helyseuz nobis at le
ua maloruz Exercet penas ⁊ ad impia tartara mit
tit. Hec nimirum quanq̃ꝫ ante legissem:non tamẽ
prius intellexi q̃ꝫ expertus sum. Ex tunc autẽ obli
quo sordidoqꝫ calle distractus ⁊ sepe retro lachry
mans conuersus:dexterum iter tenere non potui:
quod cum deserui:tunc profecto fuerat illa moruz
meorum facta cõfusio. ℂ Augustinus. At qua nã
hoc etatis tue parte ꝯtigerat? ℂ Franciscus. Me
dio sub adolescentie feruore: ⁊ si aliquantisper ex
pectas:quotus mihi tunc etatis annus ageretur
facile recordabor. ℂ Augustinus. Non tam exa N
ctum calculum requiro quin potius illud edissere
quando illius tibi primũ mulieris species visa est?
ℂ Franciscus. Id utiqꝫ nunq̃ꝫ obliuiscar. ℂ Augu
stinus. Iunge igitur tempora. ℂ Frãciscus. Pro
fecto ⁊ illius occursus ⁊ exorbitatio mea vnum in
tẽpus inciderũt. ℂ Augustinus. Habeo quod uo
lebam:obstupuisti credo: perstrinxitqꝫ oculos ful
gor insolitus. Dicunt enim stuporem amoris esse
principiũ:hinc est apud nature consciũ poetã: Ob
stupuit primo aspecta Sidonia Dido. Post quod
sequitur: Ardet amãs Dido: Que q̃ꝫuis: ut nosti
optime:fabulosa narratio tota sit:ad nature tamẽ
ordinem respexit ille dum fingeret. Sed cum ob
stupuisses ad illius occursum:cur ad leuam potissi
mum deflexisti: puto quia decliuior videbatur ⁊
latior:dextera enim ⁊ ardua ⁊ angusta est:laborez
igitur timuisti. At mulier ista tam celebris quam
tibi certissimã ducẽ fingis:ad superos cur non he

fitantem trepidumq; dixerit: ⁊ quod cecis fieri so
let: manu apprehensum non tenuit: quo ⁊ gradien
dum foret admonuit? ¶ Fra̅ciscus. Fecit hoc illa
qua̅tu̅ potuit: q̄d eni aliud egit cu̅ nullis mota p̄ci
cib9: nullis victa bla̅ditijs muliebre̅ tenuit decore̅
⁊ aduersus suam simul ⁊ mea̅ etate̅: aduersus mul
ta ⁊ uaria que flectere adamantium licet spiritum
debuissent inexpugnabilis ⁊ firma perma̅sit. Pro
fecto animus iste femineus: quid viru̅ decuit ad
monebat: prestabatq; ne mihi insectando pudici-
tie studio (ut uerbis utar Senece) uel exemplum
deesset uel conuitium: postremo cum lorifragum
ac precipitem videret: deserere maluit q̄ sequi.
D ¶ Augustinus. Turpe igitur aliquid interdu̅ uo
luisti: quod supra negaueras. At iste vulgat9 ama̅-
tium: uel ut dicam uerius: amentium furor est: ut
oib9 merito dici possit: Volo nolo: nolo uolo: uobis
ipsis quid uelitis aut nolitis ignotum est. ¶ Fran
ciscus. Incautus in laqueum offendi: si quid tame̅
olim aliter forte uoluissem: amor etasq; coegerunt
nunc quid uelim ⁊ cupiam scio: firmauiq; iam tan
dem animum labentem. Contra autem illa propo
siti tenax ⁊ semper vna permansit: qua̅ constanti-
am femineam: quo magis intelligo: magis admi-
ror. Idq; sibi consiliu̅ fuisse: si vnq̄ dolui gaudeo
nunc ⁊ gratias ago. ¶ Augustinus. Semel falle̅-
ti: non facile rursus fides habenda est: Tu prius
mores atq; habitum vitamq; mutaueris: q̄ aium
mutasse persuadeas: mitigatus forte si tuus leni-
terq; ignis extinctus non est. Tu uero qui tantum
dilectioni tribuis: non aduertis illam absoluendo
quantum te ipse condemnes. Illam fateri libet fu
isse sanctissimam dum te insanum scelestumq; fa-
teare. Illam quoq; felicissimam: dum te eius amo
re miserrimum: hoc enim si recordaris: inceperam.
¶ Franciscus. Recordor equidem: atq; id ita esse
negare non ualeo: ⁊ quo me sensim deduxeris cer
P no. ¶ Augustinus. Ut cernas: apertius animum
intende: Nihil est quod eque obliuionem dei con-
temptum ue pariat: q̄ amor rerum temporalium:
iste precipue quem proprio quodam nomine amo
rem: ⁊ (quod sacrilegium omne transcendit) deu̅
etiam uocant: ut scilicet humanis furoribus excu
satio celestis accedat: fiatq; diuino instinctu scelus
immane licentius. Nec mirari conueniat tantum
posse hunc effectu̅ in pectoribus humanis: ad re-
liqua enim visa rei species ac sperata fruendi dele
ctatio: ⁊ proprie uos mentis ip̄etus rapit. In amo
re autem ⁊ huius simul ⁊ mutuus preterea succe-
dit affectus: qua spe prorsus amota: amorem ip̄m
lentescere oportet: Sicut cum alibi ametis dumta
xat: hic etiam redamantiu̅ alternisq; uelut stimu-
lis mortale pectus impellitur: ut non frustra Cice
ro noster dixisse videatur: ꝙ oibus ex animi passio
nibus: profecto nulla est amore uehementior: ual
de equidem certus erat: ubi adidit profecto: is qui
iam libris quatuor Achademiam vidit de omni
bus dubitantem. ¶ Franciscus. Notaui sepius il
lum locum: ⁊ miratus sum ꝙ ita uehementissima̅
hanc ex omnibus passionibus dixerit. ¶ Augusti
Q nus. Minime mirareris nisi quia animum inuasit
obliuio. Ceterum breui admonitione in multoru̅
malorum memoriam reuocandus es. Cogita nu̅c
ex quo mentem tuam pestis illa corripuit: q̄ repe̅-
te totus in gemitu̅ uersus es miseriaru̅ ⁊ peruueni-
sti ut funesta cum uoluptate lachrymis ⁊ suspiri-
is pasceris: cum tibi noctes insomnes ⁊ pernox in
ore dilecte nomen: cum rerum omnium contem-
ptus viteq; odium: ⁊ desiderium mortis tristis
⁊ amor sollicitudinis atq; hominum fuga: ut de
te non minus proprie q̄ de Bellerophonte illud
Homericum dici posset: Qui miser in campis me-
rens errabat amenis. Ipse suu̅ cor edens hominu̅
uestigia vitans. Huic pallor ⁊ macies ⁊ langue-
scens ante tempus flos etatis. Tum graues eter-
numq; madentes oculi: tum confusa mens ⁊ tur-
bata quies in somnis ⁊ dormientis flebiles quere
le ac uox fragilis: luctu rauca: fractusq; ⁊ interru
ptus uerborum sonus: Et quicquid tumultuosius
aut miserius fingi potest. Hec ne tibi videntur si
gna sanitatis? Quid ꝙ illa tibi festos lugubresq;
dies inchoauit ⁊ clausit? Illa adueniente sol illu
xit: illaq; obeunte nox rediit: illius mutata frons
tibi animum mutauit ⁊ mestus pro illius uarieta
te factus es: Deniq; totus ab illius arbitrio pepe̅-
disti. Scis me uera ⁊ vulgo etia̅ nota memorare
Quid autem insanius q̄ non contentum presenti
illius vultus effigie: vnde hec tibi cuncta prouene
rant: aliam fictam illustris artificis ingenio quesi
uisse: quam tecum ubiq; circumferens: haberes
materiam semper immortalium lachrymarum: ue
ritus ne fortasse arescerent irritamenta earum?
Omnia vigilantissime cogitasti: negligenter incu-
riosus in reliquis. At ut omnium delirationum
tuarum supremum culmen attingam: ⁊ quod pau
loante comminatus sum pergamus. Quis digne
satis execretur aut stupeat hanc alienate me̅tis in
saniam: cum non minus nominis q̄ ipsius corpo
ris splendore captus: quicquid illi consonum fu-
it incredibili uanitate coluisti? Qua̅ ob causa̅ ta̅-
topere siue Cesaream siue poeticam lauream ꝙ il
la hoc nomine uocaretur adamasti: ex eoq; tempo
re sine lauri mentione: vix ullum tibi carmen efflu
xit: No̅ aliter q̄ si uel Penei gurgitis accola: uel
Cirrhei v̄ticis sacerdos existeres. Deniq; q̄a Ce
saream sperare fas no̅ erat laurea̅ poetica̅ qua̅ stu
dior̄ tuor̄ tibi meritu̅ ꝓmittebat: nihilo modesti9
q̄ dn̄am ip̄am adamaueras ⁊ cupisti: Ad qua̅ adi
pisce̅da̅: q̄ q̄ alijs ingenijs subuectus: quanto tn̄
cu̅ labore peueneris: tecum ip̄e recogitans phorre
sces. Nec me latet q̄n respo̅sioni paratu̅ ⁊ adhuc
hiscere meditante̅ video q̄d tibi nu̅c in aio uerset.
Cogitas ne̅pe te his studijs aliqua̅to p̄us e̅t' q̄ ar
deres deditu̅ fuisse poeticu̅q; illud tibi decus ab
annis puerilib9 aium excitasse: q̄d ego q̄de̅ nec insi
cior nec ignoro: uer̄ enimuero ⁊ multis retro sc̄lis
obsolefact9 mos atq; hec etas studijs talib9 aduer
sa ⁊ lo̅gar̄ discrimina viaru̅: quib9 usq; ad lime̅ no̅
carceris mo̅ sed mortis accessisse: aliaq; no̅ minus
viole̅ta fortune obstacula ꝓpositu̅ retardasse̅t seu
forsita̅ irritasse̅t: nisi p̄dulcis noi̅s memoria iugiter
aium iterpella̅s: ceteris curaru̅ sarcinis excussis
per terras ⁊ maria iter tot difficultatu̅ scopulos:
Romam te Neapoliq; traxissent: ubi tandem ꝙ
tanto ardore cupiebas adeptus es. Que omnia
si tui mediocris furoris argumenta videantur: ip
se ego non mediocriter furere certus ero. Iam v̄o
sciens illa pretereo: que ex Eunucho Terentij imi
tari no̅ puduit Ciceronem: ubi ait: In amore hec
oia isu̅t vitia: Iniurie: suspitio̅es inimicitie: inuidie

bellum:pax rursum: Recognoscis in illius uerbis
insanias tuas precipueqꝫ zelum:quem sicut inter
passiones amor:sic in hac parte peste:primas par
tes obtinere non ambigitur. Sed occurres forsi-
tan ⁊ dices: Hoc ita esse non inficior:sed aderit ra
tio:cuius hec vita temperetur arbitrio. Jam ita te
responsurum ille prouideat:ubi addidit: Incerta
hec:si tu postules ratione certa facere:nihilo plus
agas: q̄ȝ si des operam ut cum ratione insanias.
Hoc equidem dicto qđ absqꝫ dubitatione uerissi
mum sentis:omnibus(nisi fallor)euasionibus tu
is obuiatuȝ est. He atqꝫ huiuscemodi sunt in amo
re miserie:quarum accurata dinumeratio nec exp
to necessaria nec credibilis inexperto. Jlla tamen
est omnium precipua(ut ad propositū reuertar)
ꝙ dei suiqꝫ pariter obliuionem parit. Quomodo
enim tot malorum molibus incuruatus animꝰ ad
illum vnum purissimūqꝫ ueri boni fontem reptan
do ꝑueniet? Que cuȝ ita sint mirari iaȝ desine nul
lam uehementiorem animi passionem Tullio vi-
sam esse. ¶ Fran. Uictus suȝ fateor:qm̄ cūcta que
memoras de medio expientie libro mihi videris
excerpsisse. Jtaqꝫ libet: qm̄ Terentiani Eunuchi
mētionem fecisti:ex eodem loco sumptā inseruisse
querimoniam. O indignum facinus:nūc ego me
miserum sentio ⁊ tedet ⁊ amore ardeo: ⁊ prudēs
sciēs:viuus vidēsqꝫ pereo:nec quid agam scio. Li
bet ⁊ eiusdem poete uerbis a te cōsilium flagitare
proinde dum tempus est etiam atqꝫ etiam cogita.
¶ Augu. Ego quoqꝫ Terētianis tibi responsum
uerbis dabo. Que enim res in se neqꝫ consilium
neqꝫ modum habet ullum: eam consilio regere nō
potes. ¶ Fran. Quid igit̄ faciam:desperabimus
ne? ¶ Augu. Omnia prius tēptanda sunt: Quod
autem nūc probati cōsilij mihi sit:breuiter accipe.
Nosti de hac re nō tātū ab egregijs philosophis
singulares tractatus:sed ab illustribus etiaȝ poe
tis:integros libros esse cōpositos:qui ubi naȝ que
rendi qualiter ue sint intelligēdi:tibi presertiȝ qui
harum rerum magisterium profiteris:ingerere in
iuriosuȝ fuerit:qualiter aūt lecta intellectaqꝫ in sa
lutem tuam uertenda sint:admonuisse forsitan nō
erit alienum. Primum igitur quod ait Cicero:nō
nulli ueterem amorem nouo amore tanq̄ȝ clauum
clauo excutiendum putāt. Cui cōsilio ⁊ magister
amoris Naso cōsentit:regulam afferens genera-
lem: Oȝ successore nouo vincitur omnis amor: ⁊ ꝓ
culdubio sic est:disgregatus eniȝ ⁊ in multa distra
ctus animus:segnior fertur ad singula. Sic Gan
ges(ut aiunt)a rege Persarum innumerabilibus
alueis distinctus:atqꝫ ex vno alto metuendoqꝫ flu
mine:in multos spernēdosqꝫ riuulos sectus est:sic
sparsa acies penetrabilis hosti redditur:sic diffu-
sum lentescit incēdium. Deniqꝫ omnis vis ut vni
ta crescit:sic dispersa minuitur. At cōtra quid hic
mihi videatur intellige. Ualde siquidem metuen
dum est ne dum ex vna eaqꝫ(si dici fas est)nobi-
liori passione subtraheris:dilabaris in plurima ⁊
ex amāte mulierosus:uagus ⁊ istabilis fias. Meo
nempe iudicio si ineuitabiliter pereūdum:sit nobi
liori morbo perijsse solatium est. Quid igitur cō
sulam queris? colligē animum ⁊ effugere si possis
ac de carcere in carcerem migrare non improbo:
Spes enim forsan in transitu libertatis fuerit aut
leuioris imperij. Ereptuȝ ṽo vni iugo:collum per
infinita sordidorum seruitiorum genera circumfer
re:non laudo. ¶ Fran. Pateris ne medico perorā
te egrum morbi sui conscium aliquid interloqui?
¶ Augu. Quid ni patiar? multi enim egrotantis
uocibus quasi quibusdaȝ indicijs ad inquisitionē
opportuni remedij penetrarunt. ¶ Fran. Hoc igi
tur vnuȝ scito:me aliud amare non posse. Assueuit
animus illam adamare:assueuerunt oculi illam in
tueri: ⁊ quicquid non illa est:inamenum ⁊ tenebro
suȝ dicunt. Jtaqꝫ si aliā amare iubes:ut sic ab amo
re liberer:impossibilem mihi conditioneȝ obijcis:
actum est perij. ¶ Augu. Sensus hebet ⁊ appeti-
tus obtorpuit:nihil ergo cum admittere ualeas in
trorsum:exteriora tibi remedia adhibenda sunt:
Potes ne igitur in animū inducere fugam exiliuȝ
ue: ⁊ notorum locorū caruisse conspectu? ¶ Frā.
Licet tenacissimis vncis trahar:possum tamen.
¶ Aug. Si hoc potes saluus eris. Quid ergo ali
ud dicam nisi virgilianuȝ uersiculum paucis imu
tatis: Heu fuge dilectas terras fuge litꝰ amatuȝ?
Quō enim vnq̄ȝ his in locis tutꝰ esse poteris:ubi
tam multa vulnerum tuorum extant uestigia: ubi
⁊ presentium conspectu: ⁊ preteritorum recorda-
tione fatigaris? Ut igitur idē ait Cicero: Loci mu
tatione tanq̄ȝ egroti iā cōualescētis curādus eris.
¶ Fran. Uide oro quid ꝑcipis:quotiens enim cō
ualescēdi auidus:atqꝫ huius cōsilij nō ignarus:fu
gam retētaui ⁊ licet uarias simulauerim causas:
vnus tñ hic semꝑ peregrinationum rusticationum
qꝫ mearum omnium finis erat libertas. Quam se
quens per occidētem: ⁊ per septētrionem ⁊ usqꝫ ad
oceani terminos: lōge lateqꝫ circūactus sum: qđ
quantum mihi profuerit vides. Jtaqꝫ sepe animū
tetigit Uirgiliana cōparatio:qualis cōiecta cerua
sagitta:quam procul incautam nemora inter Cres
sea fixit Pastor agēs telis: liquit uolatile ferrum.
Nescius illa fuga siluas saltusqꝫ ꝑagrat Dicteas:
heret lateri letalis arundo. Huic enim ceruo non
absimilis factꝰ sum:fugi enim sed malū meū ubiqꝫ
circūferēs. ¶ Aug. Qđ a me nūc postulas ipse ti
bi respōdisti. ¶ Frā. Quo pacto? ¶ Augu. Quia
malū suū circūferenti:locoꝝ mutatio laborem cu-
mulat:nō tribuit sanitatem. Pōt ergo tibi nō ꝓpro
prie dici qđ adolescēti qui ꝑegrinationem nil sibi
ꝓfuisse querebat̄: Respōdit Socrates: Tecū eniȝ
inquit ꝑegrinaberis:tibi ꝗdem in ṗmis sequestrā
da uetus hec curarū sarcina ⁊ preparādus est ani
mus:tum deniqȝ fugiēduȝ. Hoc enim nō in corpo
ribus modo:sed in animis quoqȝ cōpertuȝ est:qđ
nisi in patiēte sit disposito:virtus est agētis ineffi
cax: Aliogn ad extremos Jndoꝝ fines penetrare
ꝗdem poteris:semꝑ Flaccum uera locutū fatebe-
ris:ubi ait: Celum nō aium mutāt: qui trās mare
currunt. ¶ Frā. Miro modo perplexus sum. Tu
eniȝ cū mihi curādi sanādiqȝ animi documēta pre
bes:curādum ṗus sanādūqȝ predicas:ac deinde
fugiēdum. Atqui de hoc ipso aius dubitat q̄liter
sit curādus. Si enim curatꝰ est:ꝗd ultra queritur?
Si aūt incuratus:ubi locoꝝ mutatio? quod tuipse
astris nō adiuuat:dic expꝛssius:ꝗbus remedijs utē
dum est? ¶ Aug. Nō curādum sanādūqꝫ:sed pre
parādum dixi aium. Ceterum siue caratꝰ erit ⁊ po
terit locoꝝ mutatio perennem sanitatem cōserua-
re:siue nondum curatus:sed preparatꝰ tñ ⁊ ipsam
eādem afferre pōt. At si neutrū:ꝗd nisi doloris ir

ritamēta p̄stabit ista mutatio: ⁊ de loco in loca cre
bra iactatio: Non desinam Flacco teste uti: ratio
ne inquit ⁊ prudentia: curas non locus effusi late
maris arbiter aufert. Et uere sic est: Ibis enim spe
plenus ⁊ desiderio reuertēdi: oēs animi laqueos
tecū trahens ubicūq; fueris quocūq; te uerteris:
relinque vultum ⁊ uerba cōtemplaberis. Et quod
est amātium infame priuilegiū: illam absentem ab
sens audies ⁊ videbis ⁊ putas amorē his subter
fugijs extīguē? Mihi crede iardescit utrūq; poti
us: hinc ab amoris auctoribꝰ inter multa precipit̄
interponēdas amantibus nōnunq̄ breuis absētie
morulas ne vicissim fastidio forte presentie ⁊ assi
duitate vilescant: Hoc igitur moneo: hoc suadeo:
hoc iubeo: edocēdo animū deponere que premūt
Atq; ita sine spe reditus abeundum: tūc intelligis
quid in sanandis animis possit absentia. Quod si
locum corpori tuo grauem pestilentemq; sortitus
ꝑpetuis illic morbis inquietam vitam ageres: non
ne irrediturus effugeres? nisi forte (qđ ualde per
metuo) ꝙ maior est hominibꝰ corporis cura q̄ ani
mi. ¶ Frā. De hoc qdē viderit humanū genus: de
eo aūt ꝓfecto nihil est dubij: qn si loci vitio in mor
bos incidissem: salubrioris eos loci mutatione de
pellerē. Idēq; uel multomagis de animi morbis
optarē. Sz hec ut video: difficilior cura ē. ¶ Au.
V Hoc utiq; falsū est: magnoꝝ phoꝝ ꝯsentit auctori
tas. Idq; hinc liquet ꝙ morbi animi omnes cura
ri pñt: nisi eger obluctet̄: corporei aūt nulla arte cu
rabiles multi sunt. Ceteꝝ (ne nimis abstrahar ab
incepto) in snia ꝑsisto: p̄parando ut dixi animū in
struendūq;: dilecta relinquere: nec in tergū uerti:
nec assueta respicere: ea demū amāti peregrinatio
tuta est. Idq; tibi (si saluā cupis aiaz tuā) noris eē
faciendū. ¶ Fran. Ut quecūq; dixisti ꝑcepisse me
sentias: Imparato aio peregrinationes nil confe
runt: paratū sanāt: sanūq; custodiūt. Hec ne tripli
cis tui dogmatis summa est? ¶ Au. Profecto nō
alia ⁊ bñ diffusius dicta perstringis. ¶ Fran. At
qui prima duo sic esse si nullus ostenderet ex meip
so perpēderem: tertiū vō quid sanato iā ⁊ in tutum
ꝓducto aio: absētia opus sit nō intelligo: nisi forte
recidiue metꝰ hec suaserit ut diceres. ¶ Aug. Id
ne tibi modicū videt̄: qđ si in corporibus: quanto
magis in animis formidādū est: multoq; leuiꝰ pe
riculosiusq; reuertitur adeo ut vix qdem fm nām
salubrius a Seneca dictū sit: q̄ ꝙ in epl'a quadaz
ait: Siqs amorē exuere conat̄: vitanda est ois ad
monitio dilecti corpis: Et subijcit rōnem: Nil eni
facilius recrudescit q̄ amor. O uerissimū ⁊ ex in
timis experiētie penetrabilibꝰ erutū uerbū. In qua
re nullū añ te testē citaueriz. ¶ Frā. Uerū id eē fa
teor: at si aduertis nō de eo qui iā exuit: sed de eo
qui exuere conat̄: ista dicunt̄. ¶ Aug. De eo dixit
X ubi propius periculū est. In quocūq; enim vulne
re ante cicatricē atq; in morbo quolibet ante sani
tatē formidabilior est ois offensio: nec tñ ⁊ si ante
periculosior sit postea in tuto ꝯtēnit̄. Et qm̄ altius
in aios penetrāt exēpla domestica: quotiens tuip
se qui loqueris: in hac ipsa ciuitate que maloꝝ tuo
rū diuz: nō dicā causa sed officina est postq̄ tibi cō
ualuisse videbaris ⁊ magna ex pte ꝯualueras si fu
gisses per vicos notos incedēs: ac sola locoꝝ facie
admonitꝰ: ueterū uanitatū ad nullius occursuz stu
puisti; suspirasti; substitisti. Deniq; vix lachrymas
tenuisti ⁊ mox semisauciꝰ fugiēs dixisti tecū. Agno
sco i his locis adhuc latere: nescio q̄s antiq hostis
isidias: reliq̄e mortis hic hitabāt. Itaq; si me au
dis quanq̄ sanꝰ eēs: a q̄ lōgissime qdē abes: in his
locis hitare diutiꝰ nō foret ꝯsiliū. Neq; enim ꝯue
nit vinculis obsessū circa carceris fores oberrare:
cuiꝰ dñs isōni studio circuit: laqueos disponēs illo
rū pedibꝰ: presertim quos effugisse ꝯquerit̄: cuiꝰ oi
tpe limē apertū est: facilis descensus auerni. No
ctes atq; dies patet atri ianua ditis. Que si sanis
ēt: ut dixi: quāto accuratiꝰ ꝓuidēda sunt his quos
adhuc morbꝰ nō deseruit: Hos seneca duz hoc di
ceret respexit: maioriq; ꝑiculo p̄buit ꝯsiliū. Illos
eni cōmemorare supuacuū erat qui in medijs tor
rent̄ ardoribꝰ qui de salute nō cogitāt: ꝓximū gra
dū attigit coꝝ qui ardent adhuc: sed flāmas exire
meditantur. Nocuit multis ad sanitatem redeun
tibus: parcissimus haustꝰ aque: qui añ egritudinē
ꝓfuisset. Sepe fatigatū leuis motꝰ ipulit: qui viri
bꝰ itegrū nō mouisset. Qz minima sūt interdū que
aium emergētē in sūmas miserias reipellūt. Con
specta in alteriꝰ tergo purpura ambitionē renouat
Uisus nūmoꝝ aceruꝰ auaritiā integrat. Spectata
corporis spēs luxuriā icēdit. Leuis oculoꝝ flexꝰ:
amorē dormitātē excitat. He nimirū pestes facile
in aios pp nr̄am demētiā ueniūt: Ac postq̄ semel
iter didicerūt: multo facilius reuertunt̄. Que cuz
ita sint: nō tātū locꝰ pestiferus relinquēdus: sed qc
qd in p̄teritas curas aium retorquet: sūma tibi dili
gētia fugiēdū est ne forte cū Orpheo ab iferis re
diēs retroq; respiciēs: recupatā pdis sanitatē: hec
nr̄i ꝯsilij sūma est. ¶ Frā. Amplector ⁊ grās ago
sētio eniz lāguori meo ꝯsentaneū esse remediū: fu
gāq; iā meditor: sz q̄ potissimū cursuz dirigā incer
tꝰ sū. ¶ Au. Multe tibi vndiq; patēt vie: multi por
tꝰ i circuitu. Scio tibi in p̄mis Italiā placē: ⁊ nata
lis soli isitā eē dulcedinē. Nec imerito: Naz neq;
Medorū silue ditissima terra: Nec pulcher Gan
ges atq; auro turbidus Hermus: Laudibꝰ Italie
certēt: Nō Bactra neq; Indi: Totaq; thuricremis
Pāchaia pinguis arenis. Qđ qdē ab egregio poe
ta nō minꝰ vē dictū q̄ diserte: nup tu ad amicū scri
pto poemate latiꝰ extendisti. Italiā igit̄ suadeo ꝙ
moribꝰ icolarū celoq; ⁊ circūfusi maris ambitu ⁊
intersecātis oras Apenini collibus ⁊ diuz locorū
situ nulla usq̄ statio curis tuis opportūior futura
sit. Ad vnū vō eiꝰ angulū te artare nolueriz. I mō
felix quocūq; te refert aius. I securꝰ ⁊ ꝓpera nec
in tergū deflexeris: p̄teritoꝝ obliuiscēs: in anterio
ra cōtēde. Nimis diu iā ⁊ a patria ⁊ a teipso exula
sti: tp̄s est reuertēdi. Aduesperascit enim ⁊ nox est
amica p̄donibꝰ: vbis tuis te cōmoneo. Restat vnū
qđ pene iā oblitꝰ erā: Tā diu cauendā tibi solitudi
nē scito: donec sētias morbi tui nullas superesse re
liqas. Ubi eniz rusticationes nihil tibi ꝓfuisse me
morasti: minime mirari decuit. Quid remedij q̄so
i rure solitario ac reposto reperire crederes? Fate
or sepe dū solus es: fugeres suspirās urbēq; respe
ctās: irrisi ex alto ⁊ dixi mecū: En ut huic misero le
theā amor intulit caliginē ⁊ pueris oibꝰ notissimo
rū uersuū abstulit memoriā: morbuz fugiēs currit
ad mortē. ¶ Frā. Recte tu qdē: Sed quoꝝ uersuū
mētionē facis? ¶ Au. Nasonis sūt: Quisqs amas
loca sola nocēt: loca sola caueto. Quo fugis: in po
pulo tutior esse potes. ¶ Fran. Recordor optime

ab infātia pene mihi familiariter noti erāt. ℂAu. Quid multa nosse profuit: sed ea necessitatib⁹ tuis accōmodare ne sciuisti? Ego quidē eo magis in sectāda solitudine errorē tuum admiratus sum: ꝙ τ auctoritates ueterū aduersus id noueras τ nouas addideras: Nihil enim tibi prodesse solitudinem sepe conquestus es: quod cū multis in locis: tum in eo presertim poemate: quod de statu tuo luculentissime cecinisti: cuius ego dulcedine interim dum caneres delectabar: stupebamq; quid ita medias inter animi ꝓcellas: ex ore insani tā dulcisonum carmē erūperet: aut qs amor musas cohiberet: ne a cōsueto domicilio tātis turbinibus offense tantaq; hospitis alienatione diffugerent: Nā ꝙ ait Plato: frustra poeticas fores cōpos sui pepulit. Quodq; ei⁹ successor Aristoteles nullū magnū ingeniū sine mixtura dementie alio spectat: ne ad istas insanias referendum est: Sed de hoc alias. ℂFran. Ego ita esse fateor: sed me dulce aut tibi iure placiturū aliquid cecinisse nō putabam: Nūc amare carmē illud īcipio. Si quid aūt alterius remedij hēs oro ne subtrahas egēti? ℂAu. Omnia que noris explicare ostētantis se potius ꝙ̄ amico ꝯsulentis est: Neq; enim tā multa remediorū genera interius τ exterius morbis inuēta sunt: ut in quolibet cūcta temptētur: qm̄ ait Seneca ad Luciliū: Nihil eque sanitatē impedit ꝙ̄ remediorū crebra mutatio: nec uenit vulnus ad cicatricē in quo diuersa medicamēta tēptanť: sed ut altero infeliciter succedēte ad aliō recurratur. Itaq; ꝙ̄uis multa τ uaria morbi huius medicamenta sint: pauca tamē inseruisse ꝯtentus ero eaq; potissimū que tibi magis ex oibus ꝓfutura ꝯfido nō ut aliqd noui te doceā: sed ut ex notis τ vulgatis oib⁹ qd mihi efficacius videať itelligas. Tria sunt (ut ait Cicero) que ab amore animū exterrent: Satietas: Pudor: Cogitatio. Possent plura: possent τ pauciora numerari: sed ne a tanto auctore digrediar tria eē fateamur. De primo superuacuū est loq: qm̄ ipossibile iudicabis tibi ut res se habet: satietatē amoris ullā posse cōtingere: At si appetit⁹ rōni crederet τ ex preteritis futura pēsaret: facile fatereris ꝙ̄tūlibet dilecte rei nō satietatē mō sed fastidiū τ nauseam posse surripere. Uerū quia cōpertū habeo me hoc tramite frustra niti: ꝙ τ si satietatē fore possibilē: τ ubi assit amorē necare ꝯcedas ab ardentissimo tn̄ desiderio tuo ꝙ̄ longissime hanc abesse ꝯtēdes: egoq; ipe ꝯsentiā. Superest ut de duobus reliquis attingam. Hoc mihi sicut arbitror nō negabis ingeniū quoddā τ pōderosū aium tibi tribuisse naturā. ℂFran. Nisi in ꝓpria causa fallor: usq; adeo id uerū est: ut sepe grauiter tulerim: ꝙ nec sexui satis ꝯuenirē: nec seculo: in quo ut vides impudētiū sunt oia: honores: spes: opesq;: qbus τ ꝟtutes cedūt τ fortuna. ℂAug. Nō vides igiť quātū
b inter se ista discordant: amor τ pudor? Dū ille aīū urget: hic cohibet: Ille calcar incutit: hic frenū stringit: Ille nihil attendit: hic vniuersa circumspicit. ℂFrā. Uideo nimirū multo cū dolore distrahi tā diuersis affectibus: Ita enim alternis horis insultāt: ut mō huc mō illuc turbine mētis agiter: quem toto sequar ipetu nōdū certus. ℂAug. Dic pcor bona cū uenia: vidisti ne te nup in speculo? ℂFrā. Quid hec qso sibi vult qstio? Et soleo qdē. ℂAu. Utinam neq; crebrius neq; curiosius ꝙ̄ satis est: Quero aūt ex te: nōne vultū tuū uariari indies videsq; singulos: τ iter micātes tpibus canos aiaduertisti? ℂFrā. Putabā te singulare aliqd uelle dicere: Ista vō cōia sunt oibus qui nascunť adolescere: senescere: interire. Animaduerti in me qō in coetaneis meis fere oibus: nescio enī quo mō senescūt hoies hodie citius ꝙ̄ solebāt. ℂAug. Neq; aliorū senectus iuuētutē tibi: neq; alioꝝ mors imortalitatē tribueret. Ceteris igiť obmissis ad te redeo. Quid ergo: mutauit ne aium ulla ex pte corporis ꝯspecta mutatio? ℂFran. Concussit utiq; sed non mutauit. ℂAug. Quid autē tūc tibi ai fuit aut qd dixisti? ℂFrā. Quid aliud putas ꝙ̄ illud Domitiani pncipis: Forti aio fero comā in adolescentia senescētē. Tāto igitur exēplo pauculos canos meos ipse solat⁹ sū: Cesariq; regē adiūxi. Numa qdē Pōpili⁹: q scōs iter Romanos reges diadema sortit⁹ est ab adolescētia canus dī fuisse. Nec poeticū defuit exēplū: siqdē Uirgili⁹ nr̄ in Buccolicis que xxxij. etatis anno scripsisse eū cōstat: sub ꝑsona pastoris de seipso loquēs ait: Cādidior postꝙ̄ tōdenti barba cadebat. ℂAug. Ingēs tibi exēplorū copia est tāta utinā eoꝝ que cogitationē mortis ingererēt: Hec eni que canos appropinquātis testes senectutis mortisq; prenūcios dissimulare docēt exempla nō approbo. Quid eni aliō suadēt ꝙ̄ lapsū etatis negligere τ supmi tpis obliuisci? Cui⁹ ut semper memineris totius nr̄i colloquij finis ē: Tu vō cū ad caniciē iubeo respicē canoꝝ illustriū virorū turbā ꝓfers. Quid ad rem utiq; si imortales illos fuisse diceres: hēres quoꝝ exēplo caniciē nō timeres. Ꝙ si tibi caluiciē obiecisse: puto Iuliū Cesarē ꝓtulisses in mediū. ℂFrā. Nō aliū ꝓfecto: qd eni illustri⁹ potuisse? Est aūt (nisi fallor) grāde solatiū tā claris sceptū eē comitib⁹. Itaq; fateor taliū exēplorū: uelut ꝙ̄tidiane supellectilis usū nō reijcio. Iuuat eni nō mō i his icomodis: q mihi uel nā tribuit uel casus: sed in his ēt que tribuere posset: habere aliqd in ꝓmptu: quo me soler: qō ꝯseq nō possū: nisi uel rōne viuaci: uel exēplo charissimo. Si mihi igiť exprobrasses ꝙ aduersus fulminis fragorē timidior sim: qa id negare nō possē (Est enī hec mihi nō ultia cā lauri diligēde: ꝙ arborē hāc non fulminari tradiť) rn̄disse Augustū Cesarē eodē morbo laborasse. Si cecū dixisses: τ id uerū foret appij ceci τ Homeri poetaꝝ pncipis. Si monoculū: Hānibalis Penoꝝ ducis: aut Philippi macedonū regis clypeo usus eē: Si surdastrū: marci Crassi. Si caloris ipatiētē: alexādri macedonis. Lōgū est per cūcta discurrere: ꝫ ex his cetera colligis. ℂAug. Apte qdē: neq; supellex hec exēploꝝ
displicet: mō nō segniciē afferat sed metū memorē ꝙ diu discutiat: laudo qcqd id est: pp qō nec aduētātē metuas senectutē: nec pn̄tē oderis. Quicqd vō nō eē senectutē hui⁹ lucis exitū suggerit nec de morte cogitādū: sūmopere detestor atq; execror. Rursus precipitatā equo aio tolerare caniciē: bone idolis idiciū est legitime aūt senectuti morulas nectere: annos etatis subducere: canos nimie celeritatis arguere: eosq; uel occultare uel uellere: demētia: ꝙ̄uis cois: tn̄ ingens est. Nō videtis o ceci quāta uelocitate uoluūť sydera: quoꝝ fuga breuissime vite tp̄s deuorat atq; cōsumit: τ miramini senectutē ad uos uenire: quā dieꝝ oium rapidissim⁹ cursus uehit. Duo sunt que uos in hac ineptias co

gūt: Primū ꝙ anguſtiſſimā etatē alij in quatuoꝛ:
alij in ſex particulas alij in plures etiā diſtribuūt.
Ita rē minimā: ꝗa q̄ꝫtitate nō licet: numero tēpta-
tis extēdere: ꝗd aūt ſectio iſta ꝯfert? Finge q̄ſlibet
ꝑtiūculas: oēs in ictu oculi ꝓpe ſimul euaneſcunt.
Nup eras genitus: modo foꝛmoſiſſimus infans:
iā iuuenis: iā vir: vide quanto v̇borum ipetu ſub-
tiliſſimus poeta lapſū vite fugiētis expꝛeſſit. Nec
quicq̄ꝫ igit̃ laxare nitimini: q̇ꝺ lex nāe oīum parē-
tis anguſtat. Scꝺm eſt ꝙ inter iocos ⁊ falſa gau-
dia ſeneſcitis. Itaqꝫ ſicut Troianos qui ſup̄mam
noctē iter talia traduxerūt: latuit: Dū fatalis equꝰ
ſaltu ſup̄ ardua uenit Pergama: ⁊ armatū peditē
grauis attulit aluo: Sic uos ſenectutē que ſecum
armatā ⁊ indomitā moꝛtē affert: icuſtoditi coꝛpo-
ris menia tranſcēdētē nō ſentitis: niſi tū demū q̄n
dimiſſi per funē hoſtes inuadūt urbē: ſomno vino
qꝫ ſepultā. Nō minus eni uoſ ⁊ mole coꝛpoꝝ ⁊ dul
cedine rerū tꝑaliū ſepulti eſtis: q̄ꝫ illos ſomno vi-
noqꝫ ſepeliuit Maro. Hinc Satyricus nō inelegā
ter: Feſtinat: ait: decurrere uelox Floſculus angu-
ſte ſmiſereqꝫ bꝛeuiſſima vite Poꝛtio duʒ bibimus:
dū ſerta vnguēta puellas Poſcimus: obrepit non
ītellecta ſenectꝰ. Hāc tu igit̃ (ut ad ꝓpoſitū redeā)
obrepētē ⁊ iā foribus inſultātē tēptas excludere?
Cauſaꝝ nō ſeruatis nature gradibꝰ añ diē feſtinaſ
ſe: gratuſqꝫ tibi eē quiſq̄s nō ſenex occurrit: qui te
infātulū vidiſſe teſtet̃: p̄ſertim ſi more cōis ſermo-
nis: id heri haud nudiuſtertiꝰ ſeſe vidiſſe cōtēdat.
Nec aduertis idē ⁊ decrepito cuilibet dici poſſe.
Quis enim nō heri: imo v̇o quis non hodie puer
eſt? Nonagenarios pueros videmus: paſſiʒ de re
bꝰ viliſſimis altercātes: puerilíaqꝫ nūc ēt ſectātes
ſtudia. Dies nēpe fugiūt: coꝛpꝰ defluit: aiuſ nō mu
tat̃: putreſcāt licet oīa ad maturitatē ſuā ille nō ꝑ-
uenit. Uerū eſt q̇ꝺ vulgo ferūt: aīum vnū coꝛpora
multa ꝯſumere: pueritiā quidē fugit: ſed ut ait Se
neca puerilitas remanet: ⁊ tu mihi crede: nō adeo
ut tibi videris foꝛſitā puer eſ: cū maioꝛ parſ hoīuʒ
hāc quā tu nūc degis etatē: nō attigit. Pudeat er
go ſenē amatorem dici: pudeat eſſe tādiu vulgi fa-
bulā: ⁊ ſi te nec uerū glorie decus allicit nec deter
ret ignominia: alieno tñ pudori vite tue mutatio
ſuccurrat. Etenim fame ꝯſulēdū ꝓpꝛie ni falloꝛ: ⁊
ſi ob aliud nil: ſaltē ut amici liberent̃ ab ifamia mē
tiēdi. Q̇ꝺ cū oībus ꝓuidendū ſit: tibi aliquāto di-
ligētius: cui tātꝰ de te loquētiū ppl̃s abſoluendus
eſt. Magnus eniʒ laboꝛ eſt magne cuſtodia fame.
Hoc ſi Scipioni tuo truculētiſſimū hoſtē ꝯſulentē
facis: in Africe tue libꝛis: patere nūc ex ore pij pa-
tris idē tibi ꝯſiliū ꝓdeſſe: ineptias puériles abijce
adoleſcētie flāmas extingue. Noli ſemper cogita-
re ꝗd fueris: quid ſis aliq̄n circūſpice: neu tibi fru
ſtra ꝓpoſitū ſpeculū arbitreris: memēto ꝗd in que
ſtionibus naturalibꝰ ſcriptū eſt. Ad hoc enim inuē
ta ſunt ſpecula: ut homo ipſe ſe noſceret: Multi ex
hoc conſecuti ſunt: pꝛimo quidē ſui notitiam: dein
de etiam conſiliū aliquod: Foꝛmoſus ut vitaret in
famiā: Defoꝛmis ut ſciret virtutibus eſſe redimen
dum quod coꝛpori deeſſet: Iuuenis ut ſciret tp̄s il
lud eſſe diſcendi ⁊ virilia aggrediendi: Senex ut
carnis indecora deponeret ⁊ de moꝛte aliꝗd cogi
taret. ¶ Fran. Memini ſemp̄ ex quo pꝛimuʒ legi:
memoratu eni digna res eſt: ſanūqꝫ ꝯſiliū. ¶ Au.
Quid uel legiſſe uel meminiſſe pꝛofuit? Excuſabi

lius erat ignorantie clypeū poſſe pꝛetendere: nōne
enim pudet hec ſcienti: canos nil mutationis attu
liſſe? ¶ Fran. Pudet: piget ⁊ penitet: ſed ultra nō
ualeo: Scis aūt quid hic mihi ſolatij eſt ꝙ illa me
cū ſeneſcit? ¶ Augu. Inheſit credo tibi uox Iulie
Ceſaris auguſti filie quā cum genitoꝛ argueret ꝙ
nō grauis ſibi cōuerſatio eſſet ut Liuie: illa patris
monitis illuſit facetiſſimo reſponſo: ⁊ hi mecuʒ in
quit ſeneſcent. Sed queſo nūquid honeſtius iudi
cas: ſi iam ſenioꝛ anum illā ardeas: q̄ꝫ ſi adoleſcen
tulam amares? Immo v̇o eo fedius: quo amandi
minoꝛ eſt materia. Pudeat ergo animū nunq̄ꝫ mu
tari cū coꝛpus mutetur aſſidue: ⁊ hoc eſt q̇ꝺ de pu
dore dicēdū tp̄s obtulerat: Ceterū quia ut Cicero
ni placet: ualde eſt abſonū: cū in locū rōnis pudoꝛ
ſuccedit ab ipſo fonte remedioruʒ: id eſt ab ipſa ra
tione auxiliū imploremus: Idqꝫ intenta cogitatio
pꝛeſtabit: quā ex tribꝰ animū ab amore deterrenti-
bꝰ ultimā collocaui. Nūc aūt ad illā arcē te uocari
noueris: in qua ſola tutus eſſe potes ab incurſibuſ
paſſionū: ⁊ per quam homo diceris. Cogita igit̃
in pꝛimis animi nobilitatē: que tāta eſt: ut ſi de ea
uelim diſſerere: mihi liber integer retexendus ſit.
Cogita fragilitatē ſimul ac feditatē coꝛporum de
qua nō minus copioſa materia eſt. Cogita bꝛeuita
tē vite: de qua magnoꝝ hoīum libꝛi extāt. Cogita
fugam temporis: quā nemo eſt qui uerbis equare
poſſit. Cogita moꝛtē certiſſimā: atqꝫ horaʒ moꝛtis
ambiguā: omni tēpore: omnibuſ locis impēdentē.
Cogita in hoc vno falli homines: ꝙ differēdū pu-
tāt quod differri nō pōt: Nemo eni tā ſuiipſiuſ im
memoꝛ eſt: q̄n iterrogatus: ſe q̄nqꝫ moriturū eē re
ſpōdeat. Itaqꝫ ne te ſpes vite longioris ludat: ob-
ſecro que inumerabiles circūuenit: q̄n potiꝰ uelut
ex celeſti quodā oraculo ꝓlatū carmē amplectere
Oēm crede diē tibi deluxiſſe ſupꝛemū. Quid eni
aut ſupꝛemius eſt aut ꝑfecto ſup̄mo ꝓximius oīs
qui moꝛtalibꝰ illuxit dies? Ad hec ⁊ illꝺ cogita q̄ꝫ
turpe ſit digito mōſtrari ⁊ in vulgi fabulā eſſe con
uerſum. Cogita quātū ꝓfeſſio tua diſcoꝛdet a mo
ribꝰ. Cogita quātum illa tibi nocuerit animo: coꝛ-
pori: foꝛtune. Cogita q̄ꝫ multa pꝛopter illam nulla
utilitate perpeſſus es. Cogita quotiēs illuſus quo
tiēs ꝯtēptus: quotiēs neglectus ſis. Cogita ꝙ blā
ditias in uētū effuderis: quot lamēta: quot lachꝛy
mas. Cogita illiꝰ: inter hec altū ſepe ingratūqꝫ ſu-
perciliū. Et ſi quid humanius: q̄ꝫ id bꝛeue auraqꝫ
mobilius eſtiua. Cogita quantū tu fame illius ad
dideris: quantuʒ vite tue illa ſubtraxerit: quātum
ue tu de illius noīe ſollicitus: quātum illa de ſtatu
tuo ſemp̄ negligēs fuerit. Cogita quantum per il-
lā ab amore dei elōgatus: in quātas miſerias coꝛ
ruiſti: q̄s ſciens ſileo: ne arguar a quoq̄ꝫ ſiq̄s foꝛte
aurem in hos ſermones nr̄os intulerit. Cogita q̄ꝫ
multe occupationes te vndiqꝫ circumſtēt: quibus
utilius ⁊ honeſtius incumberes. Cogita q̄ꝫ multa
iter manus tuas inexpleta ſunt opera: quibus ius
ſuum reddere multo equius foret: nec tam iniquis
poꝛtionibus hoc bꝛeui punctum temporis partiri.
Poſtremo ꝗd eſt q̇ꝺ tā ardēter expetis: Ueꝝ hoc
acriter viriliterqꝫ cogitandum eſt: ne fugiendo foꝛ
ſitan artius illigeris: q̇ꝺ multis ſepe contingit dū
exterioris foꝛme dulcedo per anguſtas: neſcio q̄s
rimulas ſubit: ⁊ malis remedijs alitur. Pauci eni
ſunt ex quo ſemel virꝰ illꝺ illecebꝛoſe uoluptat̃ im-

biberint feminei corpis feditatez : de qua loquor:
sat viriliter (ne dicã satis ꝯstãter) examinẽt:facile
relabunt ai: ⁊ urgẽte natura:in eã potissime ptẽ re
cidũt:in qua diutissime pepẽderũt. Id ne accidat:
supremo studio ꝓuidẽdum est. Pelle oẽm p̃terita
rum memoriã curaꝝ:oẽm cogitatuz:qui statũ seu
cursum trãsacti tpis admonet excute: ⁊ ut aiũt:ad
petrã paruulos tuos allide:ne si creuerint ipsi:te
ceno subruãt. Inter hec celum deuotꝭ oronib⁹ pul
sandũ:aures regis etherei pijs p̃cib⁹ fatigãde:nul
la dies:nulla nox sine lachrymosis obsecrationib⁹
trãsigẽda est:si forte miserat⁹ oipotẽs finez labori
bus tãtis iponeret. Hec agẽda tibi cauẽdaqꝫ sunt:
que diligẽti⁹ obseruãti:aderit diuinuz auxiliuz:ut
spero: ⁊ inuicti liberatoris dextra succurret. Sed
qm̃ iam (⁊ si pro necessitate tua pauca qdẽ:pro bre
uitate autẽ tpis satis) multa de vno morbo dicta
sunt: Ad alia trãseamus. Restat ultimum malum
f qđ in te curare nũc aggrediar. ¶ Frã. Age pater
mitissime:nã reliqs ⁊ si nõ plene liberatũ:magna
tñ ex parte me leuatum sentio. ¶ Augu. Gloriam
hoium ⁊ imortalitatem nois:plus debito cupis.
¶ Fran. Fateor plane:neqꝫ hunc appetitum ullis
remedijs frenare queo. ¶ Augu. At ualde metuẽ
duz est:ne optata nimiũ hic inanis mortalitas:ue
re imortalitatis iter obstruxit. ¶ Frã. Timeo qui
dem hoc vnũ inter cetera:sed qbus artibus tutus
sim:a te potissimũ expeto:a quo maioꝝ mihi mor
boruz remedia suppeditata sunt. ¶ Augu. Nullũ
ꝑfecto maiorẽ tibi morbuz inesse noueris: ⁊ siqui
dem forte fediores sunt:ueruz qd esse gloriam re
ris quam tãtoꝑe expetis edissere? ¶ Frã. Nescio
an diffinitionẽ exigas: At ea cui notior est q̃ꝫ tibi?
¶ Augu. Tibi v̇o nomẽ glorie notum:res ipsa:ut
ex actib⁹ colligit̃:esse videt̃ icognita. Nunq̃ꝫ enim
tam ardẽter si nosses:optares:certe siue illustrẽ ⁊
peruagatã uel in suos ciues uel in p̃riam uel in om
ne genus oium meritoruz famam:qđ vno in loco
Marco Tullio visum est:siue frequẽtẽ de aliquo
famã cum laude:qđ alio loco ait idẽ:utrobiqꝫ glo
riam famam esse reperies. Scis aũt qd sit fama?
¶ Frã. Nõ occurrit id qdem ad pñs : ⁊ ignota in
medium ꝓferre metuo. Ideoqꝫ qđ esse uerius opi
nor:siluisse maluerim. ¶ Aug. Prudẽter hoc vnũ
⁊ modeste:nam in oi sermone:graui p̃sertim ⁊ am
biguo:nõ tam qd dicat̃:q̃ꝫ quid nõ dicat̃ attendẽ
dum est. Neqꝫ eniz par ex bñ dictis laus: ⁊ ex ma
le dictis reprehẽsio est. Scito igit̃ famam nil esse
aliud q̃ꝫ sermonẽ de aliquo vulgatum ac sparsum
per ora multoꝝ. ¶ Frã. Laudo:seu diffinitionem
seu descriptionẽ dici mauis. ¶ Aug. Est igit̃ flat⁹
qdã atqꝫ aura uolubilis: ⁊ qđ egrius feras:flatus
est hoium plurimoruz. Scio cui loquor:nulli usqꝫ
odosiores esse vulgi mores ac gesta perpendi. Ui
de nunc quanta iudicioꝝ ꝑuersitas:quoꝝ enim fa
cta cõdẽnas:eoꝝ sermotiunculis delectaris:atqꝫ
utinã delectareris dũtaxat:nec in eis tue felicitatꝭ
apicẽ collocasses. Quo enim spectat labor iste per
petuus:cõtinueqꝫ vigilie ac uehemẽs impetus stu
diorum? Rñdebis forsitan:ut vite tue ꝓfutura cõ
discas. At v̇o iam pridem vite simul ⁊ morti neces
saria didicisti. Erat igit̃ potius quẽadmodum in
actum illa ꝑduceres experiendo tẽptandum:q̃ꝫ in
laboriosa cognitione ꝓcedẽdum ubi noui semꝑ re
cessus ⁊ inaccesse latebre ⁊ inquisitionum nullus
est terminus. Adde ꝙ in his que populo placerẽt
studiosius elaborasti : hisipsis placere satagens:
que tibi pre omnibus displicebãt:hinc poematuz:
illinc historiarum:deniqꝫ oẽs eloquẽtie flosculos
carpens quibus aures audientium demulceres.
¶ Fran. Parce queso:hec tacitus audire non pos
sum. Nunq̃ꝫ ex quo pueritiam excessi:scientiarum
flosculis delectatus sum:multa enim aduersus lit
terarum laceratores eleganter a Cicerone dicta
notaui: Et a Seneca illud in primis:viro captare
flosculos turpe est: ⁊ notissimis se fulcire uocibus
ac memoria stare. ¶ Augu. Nec ego dum hec di
co:uel ignauiam tibi uel memorie angustias obie
ci: Sed quod ex his que legeras floridiora in so
dalium delitias reseruasti: ⁊ uelut ex ingenti acer
uo:in usus amicorum elegantiora consignasti:qđ
totum inanis glorie lenocinium est: ⁊ tandem quo
tidiana occupatione nõ cõtentus (que magna licet
temporis impensa non nisi presentis eui famã pro
mittebat) cogitatiões tuas in longinqua transmit
tẽs:famam inter posteros concepisti: Ideoqꝫ ma
num ad maiora iam porrigens:librum historiarũ
a rege Romulo in Titum Cesarem:opus immen
sum:temporisqꝫ ⁊ laboris capacissimum aggres
sus es: Eoqꝫ nondum ad exitum producto:tantis
glorie stimulis urgebaris:ad Africaz poetico quo
dam nauigio transmisisti: ⁊ nunc in prefatos Afri
ce libros sic diligẽter incumbis:ut alios non relin
quas:ita totam vitam his duabus curis:ut inter
currentes alias innumeras sileam:prodigus pre
ciosissime irreparabilisqꝫ rei tribuis:deqꝫ alijs scri
bens tuiipsius obliuisceris: ⁊ quid scis an utroqꝫ
opere inexpleto:mors calamum fatigatum e ma
nibus rapiat:atqꝫ ita dum immodice gloriam pe
tens:gemino calle festinas:neutro ꝑuenias ad op
tatum. ¶ Fran. Timui hoc fateor interdum:gra
ui enim morbo correptus vicinam mortez expaui:
Nihil in eo statu sentiens molestius q̃ꝫ ꝙ Africaz
ipsam semiexplicitaz linquebam: Itaqꝫ alienaz de
dignatus limam:ignibus eam proprijs manibus
mandare decreueram:nulli amicoruz satis fidẽs:
qui post omissum spiritum id mihi prestaret: Pro
pterea quid Uirgilium nostruz ab imperatore Ce
sare Augusto:hac in re sola non exauditũ esse me
mineram:quid te moror:parum abfuit:quin Afri
ca preter vicini solis ardores quibus eternum sub
iacet:ac preter Romanoruz faces quibus ter olim
longe lateqꝫ perusta est:meis etiam flammis arde
ret? Sed de hoc alias:est enim amara recordatio.
¶ Augu. Adiuuas sententiam meam narratione b
hac:dilata parumper solutionis dies:sed non cas
sa ratio est. Quid autem stultius q̃ꝫ in rem exitus
incerti:tantos labores effundere? Scio tamen qd
tibi (ne ceptum destituas) blanditur:spes vna per
agendi:quam quoniam facile (nisi fallor) extenua
re non possem:uerbis eam amplificare temptabo:
ut eam uel sic longe imparem tantis laboribus tu
is ostendam. Finge igitur esse tibi ⁊ temporis ⁊
ocij ⁊ tranquillitatis abunde:euanescat omnis tor
por ingenij:omnis corporis languor:cessent fortu
ne impedimenta omnia que interrupto scribendi
impetu sepe properantem calamum auerterunt:
felicius tibi ⁊ supra uotum cũcta perueniãt. Quid
tñ tã grãde facturũ esse te iudicas? ¶ Frã. Precla
rum nempe rarũqꝫ opus ⁊ egregiũ. ¶ Aug. No

lo nimis obluctari:preclarum opus concedat. At
quāto preclarioris impedimentū si cognosceres:
qđ cupis horreres: Hoc enim dicere ausim: uel in
primis aium tuum ab oibus melioribus curis ab-
strahit. Adde ꝙ hocipsū ꝑclarum: nec late patet:
nec in lōgum porrigit: locorūq; ac tempoꝝ angu-
stijs coartat. ¶ Frā. Intelligo istā ueterē ⁊ tritam
iam inter phōs fabellam: terrā oēm pūcti vniꝰ exi
gui instar esse: aium vnum infinitis annoꝝ milibus
constare: famam vo hoium nec pūctū iplere nec
aium: ceteraq; huius generis qbus ab amore glo-
rie aios coartātur: Sed queso si qd habeas ualidi
us ꝓfer: hec oia relatu magis speciosa q̄ efficacia
sū expertus: Neq; enim deꝰ fieri cogito: ꝙ uel eter
nitatē habeam: uel celū terrasq; cōplectar: huma-
na mihi satis est gloria: ad illā suspiro ⁊ mortalis
nō nisi mortalia concupisco. ¶ Aug. O te si uera
memoras infelicē: si non cupis imortalia: si eterna
nō respicis totꝰ es terrenus: actū est de rebꝰ tuis:
spei nihil est reliquū. ¶ Frā. Auertat deꝰ hāc insa
niam: semp eternitatꝭ me amore cōflagrasse: testis
est mihi curaꝝ mearum mēs cōscia. Sed hec dixi
uel si forsitan lapsus sum: hoc dicere uolebā: mor-
talibꝰ utar pro mortalibꝰ: nec imodico uastoq; de
siderio nature rerū vim afferre molior. Itaq; glo-
riā humanā sic expeto: ut sciā ⁊ me ⁊ illā esse mor
tales. ¶ Aug. Ut hoc prudēter: sic illđ isulsissime:
ꝙ ꝓpter auram inanē: iāq; ut ipse asseris pituraꝫ
semp māsura destituis. ¶ Frā. Haud eqdem de-
stituo: sed fortassis differo. ¶ Aug. At q̄ꝑiculo
sa dilatio est in tāta dubij celeritate tpis: tātaq; vi
te fuga. Ad hoc uelim mihi rn̄deas: si ab eo forte
qui solus vite mortisq; methā statuit: vnꝰ dūtaxat
ꝓfixus hodie foret annus iteger viuēdi idq; tibi si
ne ulla dubitatione cōstaret: qlis esse incipes huiꝰ
anni tpis dispēsator. ¶ Frā. Eqdem parcissimꝰ ac
diligētissimus sūmoq; studio ꝓuiderem: neqd nisi
serijs ipenderet: virq; aliquē tam uesanū insolen-
tēq; reor: qui nō idem rn̄surus sit. ¶ Aug. Respō
sum ꝓbo: Sed stuporē quē mihi furor hoium pa-
rit in hac re: nō modo meus sed nec oiū qui vnq̄
eloquentie studuerūt stilus explicet: oium licet in
hoc vnū ingenia laboresq; cōueniāt: citra vo facū
dia fessa subsistet. ¶ Frā. Que tāte admirationis
rō est? ¶ Aug. Quia rerū certarū auarissimi estis
incertarum ꝓdigi: cuiꝰ cōtrariū nisi prorsus insani
retis esse debuerat: Profecto enim anni spatium:
⁊ breuissimū sit: ab eo tn̄ qui nec fallit nec fallitur
ꝓmissum: ⁊ in ptes distributū licētius spargi po-
terat: extremis ꝑiculis ad salutꝭ ꝯsilia reseruatis.
Illa oium inexecrabilis ⁊ horrēda demētia ꝙ ne-
scitis utrunq; supremis necessitatibꝰ suffectuꝝ sit:
in ridiculas uanitates ceu supabundet effundere
qui annū habet ad vidēdum: certū quoddā habet
ille sed modicū: qui vo sub ambiguo mortis impe
rio est (sub quo quidē oēs degitis mortales) nec
anni nec lucis: deniq; nec hore itegre certꝰ est. An
num victuro sex licet mensibꝰ emēsis: adhuc seme
stre supest spatiū: Tibi vo si hie ꝑdit dies: qs spō
sor est crastini? Uerba sint Ciceronis: moriēdū eē
certū est: ⁊ hocipm incertū an hec eadē die: nec est
aliqs adeo iuuenis: cui cōpertū sit: se usq; ad ue-
sperā esse victurū. Quero igit ex te: quero itidem
ex cūctis mortalibꝰ qui uēturis inhiātes: pn̄tia nō
curatꝭ: qs scit an adijciāt hodierne crastina vite tē
pora dij supi. ¶ Frā. Nullus ꝑfecto: ut pro meipō
⁊ pro cunctꝭ rn̄deaꝫ: sed spamus annū saltē: quē ne
mo tā senex est ut nō supesse sibi speret: qđ Cicero
ni placet. ¶ Aug. At ut eidē videt: nō modo senū
sed adolescētiū quoq; spes stulta est: sibi pro certꝭ
incerta ꝓmittētium. Sed detur qđ oino ipossibile
est: ⁊ amplū simul ⁊ certū vite spatium contigisse:
quāta tibi videt amētia meliores annos atq; opti
mas eui ptes: uel in placēdo oculis alienis: uel in
auribꝰ hoium demulcēdis expēdere? Deterrimas
autem atq; ultimas pene ad nil utiles viuēdiq; si
mul ⁊ finē ⁊ fastidiū allaturas: deo tibiq; reserua-
re: ut aie tue libertas extrema oium cura sit: certo
q̄uis in tpe: nōne tibi ordo trāsuersus videt me-
liora postponere? ¶ Frā. Est aūt aliq ꝓpositi mei
rō. Eam enim quā hic spare licet gl'iaꝫ: hic quoq;
manēti q̄rēdaꝫ esse ꝑsuadeo ipe mihi. Illa maiore
in celo fruēdū erit: quo qui ꝑuenerit hāc terrenaꝫ
ne cogitare qdem uelit. Itaq; istum esse ordinē ut
mortaliū reꝝ inter mortales pͥma sit cura: trāsito-
rijs eterna succedāt: ꝙ ex his ad illa sit ordinatissi
mus ꝓgressus: inde aūt regressus ad ista nō pate-
at. ¶ Aug. Stultissime homūcio: sic igit qcqd uo
luptatū celū habet aut tellus: ⁊ utrobiq; ad nutū
fluentes ac felicissimos tibi fingis euētus: At mil
le hoium mille ⁊ totidē spes ista fefellit: Innume-
rabiles aias orco demersit dū enim alteꝝ pedeꝫ in
terra tenere putant: alteꝝ in celo neq; hic ꝯsistere
neq; illuc ascendere potuerūt: Itaq; miserabiliter
lapsi sunt: subitoq; illos uel in ipō etatꝭ flore: uel in
medio rerū apparatu uegetabilis aura destituit.
Et hoc tibi qđ tā mltis cōtigit cōtingere posse nō
cogitas. Heu si forte interim (quā deꝰ ꝓhibeat rui
nā) multa moliēs patereris: quātꝰ dolor quātusq;
pudor ⁊ q̄ sera pnia ꝙ in diuersa distractꝰ euanuis
ses in singul'. ¶ Frā. Misereat altissimꝰ ne ista cō
tingāt. ¶ Aug. Misericordia diuina liberet: q̄uis
humanā tn̄ nō excusat insaniā: Nolo aūt de mise-
ricordia nimiū spes. Sicut eni despantes odit de
us: sic incōsulte spantes irridet. Illud eqdē ex ore
tuo auditū esse doleo: phōꝝ in hac re ueterē ut ais
fabellā posse contēni: ea ne q̄so fabula est que geo-
metricis demonstrationibꝰ terre totiꝰ designat an-
gustias: ac Cretā quā lōgiusculā lꝫ insulā esse ꝯfir
mat: An ea que asserit ex oi terra qn̄q; distincta:
ita uocēt zonis maximā illā mediāq; solis ardori
bus: duas aūt dextera leuaq; iportunis frigoribꝰ
perpetuaq; glacie oppressas: habitaculū hoibꝰ nō
ꝑstare: duas reliqs iter mediā ⁊ extremam icoli?
An ea que biptite huiꝰ habitabilis alterā ptē: obiꝭ
ce magni maris iaccessibilē uobis sub pedibꝰ urīs
locat: quā utrū hoies teneāt: scis q̄ta dissensio in-
ter doctissimos hoies olim sit. Ego aūt qd sentirē
absolui in libro de ciuitate dei quos te legisse non
dubito. Alterā vo uel totā uobis linqt habitabilē:
uel ut qbusdā placet in duas ptes subdiuidēs vnā
usibꝰ uestris attribuit: aliam septentrionalis ocea-
ni reflexibus circūcludit atq; aditū intercidit. An
ea que hancipsam uobis habitabilem quātulacun
q; sit freto paludibusq; ac siluosis arenosisq; ⁊ de
sertis locis imminuit peneq; ad nihilum redigit:
hoc telluris exiguū in quo tantope supbitꝭ? An ea
forte que in hoc ad extremum artatoq; habitaculi
urī situ diuersos viuēdi mores: aduersusq; religio
nū ritꝰ: dissonas liguas dissimilesq; habitꝰ edocet:

atqꝫ hoc modo propagandi late noīs preripit fa-
cultatē. Sed hec tibi fabulosa sunt: fabulosa quo-
qꝫ sunt oīa que de te mihi ꝓmiseram: nulli enim fer
me notiora hec rebar esse q̄ tibi. Nēpe ut omittā
⁊ Ciceronis ⁊ Maronis disciplinā ceteraqꝫ phi-
sica uel poetica qbus hac de re instructissim⁹ vide-
baris: sciebā te nuper in Africa tua hāc ipsam sen-
tentiā preclaris uersib⁹ descripsisse: ubi dixisti: An
gustis artatus sum finibus orbis insula parua sita
est: curuis q̄ flexibus ambit Oceanus. Aliaqꝫ de
inceps addidisti: que si falsa putabas: miror ut ea
per te tam cōstanter asserta sunt. Quid nūc de fa-
me mortalium breuitate deqꝫ tꝑalibus angustijs
loquar: cū scis quoꝝ uetustissima memoria est eter
nitati collata: q̄ breuis q̄q; recēs sit. Non ego te
ad opiniones illas ueterum reuoco: qui crebra ter
ris incendia diluuiaqꝫ denūciant: quib⁹ ⁊ Platoni
cus Timeus ⁊ Ciceronianus reipublice sextus li
ber refertus est. Ea enim quanq̄ multis ꝓbabilia
videantur: uere tamē religioni: cui initiat⁹ es: alie
na sunt ꝑfecto: ac preter hec q̄ multa sunt que diu
turnitatem (ne dicā eternitatem) noīs impediunt.
Mors in primis hoīum illorum: quibus cum vita
transacta est obliuioqꝫ naturale senectutis malum:
Semper quoqꝫ succrescens nouorum laus hoīum
qui flore suo non nihil interdū ueterib⁹ titulis de-
rogat: quantūqꝫ maiores deprimit: tantū ipsa sibi
videtur assurgere. Huc accedit inuidia: que glorio
sa molientes absqꝫ intermissione ꝑsequitur. Acce-
dit odium ueritatis ⁊ inuisa plebib⁹ ingeniosorum
vita. Adde iudiciorum vulgarium inconstantiam:
Adde ruinas sepulchrorū: ad que discutienda ua-
lent sterilis mala robora ficus: ut Juuenalis ait:
Quam non ineleganter in africa tua secundā mor
tem uocas. Atqꝫ ut in eisdē te hic uerbis alloquar
quibus tu illic alium loqui facis: Occidet ⁊ bustū
titulusqꝫ in marmore sectus: Occidet: hinc mortē
patieris nate secundam. En preclara ⁊ immorta-
lis gloria que saxi vnius mutatur impulsu. Adde
librorum interitum: quibus uel ꝓprijs uel alienis
manibus uestrum nomen insertum est: qui licet eo
serior videatur quo viuacior est librorum q̄ sepul-
crorum memoria: tm̄ ineuitabilis casus est ꝓpter
īnumerabiles pestes natura fortuneqꝫ pariter: qui
bus ut cetera: sic ⁊ libri subiacēt: que si cuncta cessa
rent: senium suum suaqꝫ illis mortalitas annexa est
Mortalia nāqꝫ Esse decet quecunqꝫ labor morta-
lis inani edidit ingenio: ut tuis potissimū ꝟbis: tu
us tam puerilis error conuincatur. Quid ergo ad
huc ingerere tibi nō desinā ꝟsiculos tuos? Libris
equidem morientibus ipse Occumbens: etiam sic
mors tibi tertia restat. Habes de gloria iudicium
meum: pluribus certe q̄ me uel te decuit ꝟbis ex-
plicitum: paucioribus ꝟo q̄ rei qualitas exigebat:
nisi forte nunc etiā fabulosa tibi hec oīa videntur.
¶ Fran. Minime quidem: neqꝫ mihi morte fabu
larum affecerunt animum: qnimmo ueteris abiji
endi nouum desiderium iniecerūt: Quis enim fer
me omnia iam ꝓdem nota mihi forēt: auditaqꝫ se
pius: qm̄ ut Terentius noster ait: nullum est iam di
ctum qđ non sit dictum prius: tamen ⁊ uerborum
dignitas ⁊ narrationis series ⁊ loquētis auctori
tas multum ualet. Ceterum de hac re sentētiam tu
am ultimam audire uelim: iubeas ne ut omissis stu
dijs meis oībus inglorius degam: an ꝟo medium
aliquod tibi sit consiliū? ¶ Augu. Ut inglori⁹ de- m
gas nunq̄ cōsulam: at ne glorie studium ꝟtuti pre
feras identidem admonebo. Nosti enim gloriam
uelut vmbram quandam esse virtutis. Itaqꝫ sicut
apud uos impossibile est corpus vmbram sole fer
uēte nō reddere: sic fieri non pōt: virtutem ubilibet
radiāte deo gloriam nō parere. Quisquis igit̄ ue
ram gloriam tollit: virtutem ipsam sustulerit neces
se est: qua sublata relinquit̄ vita hoīum nuda: ⁊ mu
tis animantibus simillima: Uocantēqꝫ sequi pre-
ceps appetitum: qui vnus beluis amor est. Hec igi
tur tibi seruāda lex erit: virtutem cole: gloriam ne
glige. Illam tamen interea (qđ de. M. Catone le-
gitur) quo min⁹ appetes: magis assequeris. Non-
dum possim mihi temperare: quo minus tecū tuis
agam testimonijs. Illa uel inuitum: fugias licet: il
la sequet̄. Agnoscis ne uersiculum: tuus est: Insa-
nus profecto videat̄ qui die medio per solis ardo
rem ut vmbram cernerēt ostenderetqꝫ alijs: cum la
bore discurret: atqꝫ nihilo sanior est qui iter estus
vite multo cum labore circūfertur: ut gloriam suā
late diffundat. Quid ergo eat ille ut terminū tene
at euntē cum vmbra ꝑsequitur? Agat iste ut virtu
tem apprehēdat: agētem glia nō deserit: Et hec de
ea que uere ꝟtutis comes est: Illa ꝟo que captatur
ex alijs: siue corporis siue ingenij artib⁹: quas hu
mana curiositas inumerabiles facit: nec glorie co
gnomine digna est. Itaqꝫ tu qui cōscribēdis libris
etate ista ꝓsertim: tātis te laborib⁹ maceras (pace
tua dixerim) ꝓcul erras: oblit⁹ enim tuarū: alienis
rebus totū incūbis. Ita sub inani spe glorie: breuis
simū hoc vite tꝑs te nō sētie dilabit̄. ¶ Frā. Quid
faciam igit̄: labores ne meos iterruptos deseram?
an accelerare ꝯsultius est: atqꝫ illis (si de⁹ annuat)
sūmam manū iponere: qbus curis exut⁹ expediti-
or ad maiora ꝓficiscar: tātum enim actū sumptuo-
sum op⁹ vix possum equanimiter medio calle dese
rere. ¶ Aug. Quo pede claudices agnosco: teipsum n
derelinquere mauis q̄ libellos tuos: Ego tm̄ offi-
ciū meum pagam q̄ feliciter: tu videris ac certe fi-
deliter. Abijce ingētes historiarum sarcinas: satis
romane res geste ⁊ suapte fama ⁊ alioꝝ ingenijs
illustrate sūt. Dimitte Africam eāqꝫ possessorib⁹
suis linque: nec Scipioni tuo nec tibi gloriam cu-
mulabis. Ille alti⁹ nequit extolli: tu post eum obli
quo calle niteris. His igit̄ posthabitis te tādem ti
bi restitue: atqꝫ ut vnde uenim⁹ reuertamur. Inci
pe tecum de morte cogitare: cui sensim ⁊ nescius
appropinquas: rescissis uelis: tenebrisqꝫ discussis
in illam ocurrat: qcquid uel oculis uel animo cogi
tātis occurrit: ad hoc vnum refer: celum: terra: ma
ria mutant̄: quid homo fragilissimum animal spe
rare pōt? Uicissitudo tēporum suos cursus recur-
susqꝫ pagit nunq̄ ꝑmanēs: si tu posse ꝑmanere pu
tas: falleris. At ut elegāter ait Flaccus: Dāna ta
men celeres reparant celestia lune Nos ubi deci-
dimus. Quotiens igitur floribus uernis estiuam
segetem: quotiens estiuis salubris autumni tem-
periem: quotiens autūni vindemijs hybernā suc-
cessisse niuē vides: dic tecū ita: preterierūt: sed sepi⁹
reuersura: ego autem irrediturus abeo. Quotiens
urgente ad occasum sole vmbras montium cresce
re conspicis: dic nunc vita fugiente: vmbra mor-
tis extenditur. Iste tamen sol cras idem aderit:
hic autē mihi dies irreparabiliter effluxit. Quis

pulcherrima ſpectacula ſerene noctis enumeret?
que ſicut male agentibus peropportuna : ſic bene
agentibꝰ deuotiſſima pars temporis eſt. Quobrē
non ſecurius q̃ʒ magiſter Phrygie claſſis:neqꝫ eni
tutius fretum nauigas media nocte conſurgens.
Sydera cuncta nota tacito labētia celo:que dum
ad occidentem feſtinare circumſpicis:ſcito te cum
illis impelli:nullamqꝫ niſi in eo qui non mouetur:
quiqꝫ occaſum neſcit:ſupereſſe fiduciam ſubſiſten
di. Ad hec dum occurrunt quos modo pueros vi
diſti aſcendentes etatū gradibus:recordare te in
terim alio calle deſcendere:eoqꝫ celerius quo ſm
naturam:ſic omnium grauium caſus uetuſta cer-
nenti menia ſuccurrat:in primis ubi ſunt:quorum
illa congeſſerunt manus recentia tuenti : ubi mox
futuri ſunt. Idē de arboribus:ex quaruʒ ramis ſe
pe fructum non legat ipſe qui coluit ac plantauit.
In multis enim obſeruatum eſt illud Georgicuʒ:
Tarda uenit ſeris futura nepotibus vmbra . Flu-
mina uelociſſima miranti ſemper:ne te ad alienos
euocem : uerſiculus quidem tuus in promptu ſit:
Flumina nulla quideʒ curſu leuiore fluunt q̃ʒ Tē
pus abit vite. Nec te uallat dierū pluralitas ⁊ eta
tis operoſa diſtinctio. Tota hominum vita quan-
tūlibet intendatur:diei vnius inſtar habet : eiuſqꝫ
vix integri:Crebro ante oculos reuoca Ariſtoteli
cam quandam ſimilitudinem:quam animaduerti
admodum tibi placere:vixqꝫ vnq̃ʒ ſine graui men
tis ipulſu legi ſolere uel audiri:q̃ʒ clariori eloquio
⁊ ad perſuadenduʒ aptiori:In Tuſculano quidē
a Cicerone relatā inuenies:ait his uerbis aut pro
fecto ſimilibꝰ:neqꝫ enim libri nūc illius copia eſt:
Apud Hypanim inquit fluuium:qui ab Europe
parte in pontuʒ influit:beſtiolas quaſdā naſci ſcri
bit Ariſtoteles:que vnum diem viuant:que orien
te ſole moritur:iuuenis moritur:que vͦo ſub meri
die iam etate profectior:atqꝫ ſole occidente ſenex
abit:eoqꝫ magis ſi ſolſtitiali die:Confer vniuerſaʒ
etatem noſtram:ſin eadem propemodum breuita
te reperiantur. Hec ille. Que quideʒ aſſertio meo
iudicio tam uera eſt:ut ex ore philoſophoruʒ iam
pridem in vulgus effuſa ſit. Nunquid eniʒ rudes
etiam ⁊ ignaros homines in quotidiani ſermonis
uſum deduxiſſe vides:ut puerum aſpicientes di-
cant:huic ſol oritur:virum autem:hic meridiem at
tingit:hic nonam:ſenem vͦo decrepitum:ad ueſpe-
ram atqꝫ ad ſolis occaſuʒ iſte peruenit. Hec igitur
fili chariſſime tecuʒ uolue: ⁊ ſi qua huius generiſ
occurrunt alia:que multa eſſe non dubito:ſed hec
erant que ex tempore ſeſe obtulerunt. Unum pre-
terea obſecro:ſepulchra ueterū ſed eoruʒ qui tecū
vixerūt diligētius cōtēplare:certus eādem tibi ſe
dē ac penneʒ aulā fore preparatā . Tēdimus huc
oēs:hec eſt domus ultima. Tu quoqꝫ qui nūc eta
te ultima florida ſuperbis:alios calcas : mox ipſe
calcaberis. Hec cogita:hec diebus ac noctibꝰ me-
ditare:non ſolum ut hominem ſobrium ac nature
ſue memoreʒ:ſed ut philoſophuʒ decet:atqꝫ ita te-
neas:intelligi debere quod ſcribitur. Tota philo-
ſophoꝝ vita commendatio mortis eſt. Iſta inq̃ʒ co
gitatio docebit te mortalia facta contemnere:aliā
qꝫ viuendi viam quaʒ arripias monſtrabit. Inter
rogabis autem que naʒ hec via eſt ſeu quibꝰ adeū-
da tramitibus. Reſpondebo tibi longis monitio-
nibus te non egere. Audi modo uocantem iugiter

hortantemqꝫ ſpiritum ⁊ dicentem:Hoc iter eſt in
patriam. Scis que ille tibi ſuggerit : quas vias ⁊
que deuia:qd ſequēdum vitādum ue pronunciet.
Illi parere ſi ſaluum te uel liberum eſſe cupis:non
longis deliberationibus opus eſt:factū exigit:na-
tura periculi hoſtis inſtat a tergo: ⁊ in facieʒ inſul
tat:parietes tremūt in quibus obſeſſus es:nō eſt
ulteriꝰ heſitandū. Quid tibi prodeſt dulciter alijs
canere ſi te ipſe non audis? Finem faciam : effuge
ſcopulos:eripe te in tutum. Sequere impetū ani-
mi:qui cum ſit turpis ad reliqua honeſta pulcher-
rimus eſt. ¶ Fran. Utinam hec mihi ab initio di-
xiſſes:priuſq̃ʒ his animum ſtudijs addixiſſem.
¶ Aug. Dixi eqdeʒ ſepe ⁊ in ipſis primordijs ubi
te calamum arripuiſſe vidi : prefatus ſum : ꝙ vita
breuis ⁊ incerta:ꝙ lōgus ⁊ certus labor:ꝙ opus
grāde:ꝙ fructus exiguus foret:Sed aures tuas
obſtruxerant populoꝝ uoces:quas odiſſe ſimul ⁊
ſecutū eſſe te ſtupeo. Ceterū qꝛ ſatis multa cōtuli
mus:queſo ſi quid ex me gratum accepiſti:ne pa-
tiaris ſitu deſidiaqꝫ marceſcere:Si qd auteʒ aſpe
rius:ne moleſte feras. ¶ Frā. Ego vͦo tibi tū pro
alijs multis:cum pro hoc triduano colloquio ma-
gnaſ grās ago:qm̄ ⁊ caligātia lumina deterſiſti: ⁊
dēſam circūfuſi erroris nebulam diſcuſſiſti:Huic
aūt quas refero grates:que multiloquio non gra
uata:uel que nos ad exituʒ expectauit? que ſi uſq̃ʒ
faciē auertiſſet:operti tenebris per deuia uagare-
mur:ſolidūqꝫ nihil uel tua cōtineret orͦo uel intel-
lectus meus exciperet. Nūc vͦo qm̄ ſedes ueſtra
celum eſt mihi aūt terrena nōdū finitur habitatio:
que quorſum duratura ſit neſcio: ⁊ in hoc pendeo
anxius ut vides:obſecro ne me (licet magnis tra-
ctibus diſtantē) deſeratis. Sine te enim pater op
time:vita mea inamena eſt:ſine hac auteʒ nulla fo
ret . ¶ Aug. Impetratū puta:modo teipm̄ nō de
feras:aliogn iure optimo deſereris ab omnibus.
¶ Frā. Adero mihi ipſe quantum potero: ⁊ ſpar-
ſa aīe fragmēta recolligā:moraborqꝫ mecuʒ ſedu
lo:ſane nunc lʒ dum loqmur:multa me magnaqꝫ:
q̃uis adhuc mortalia negocia expectant. ¶ Aug.
Maius fortaſſe vulgo aliqd videt᷑:ac certe utiliuſ
nihil eſt:nihilqꝫ ꝙ poſſit fructuoſius cogitari: Re
lique enim cogitationes poſſunt eſſe ſuperuacue:
has aūt ſemꝑ neceſſarias:ieuitabilis ꝓbat exitus.
¶ Fran. Fateor:neqꝫ aliā ob caām ꝓpero nunc tā
ſtudioſus ad reliqua : niſi ut illis explicitis ad hec
redeā:non ignarus (ut pauloante dicebas) multo
mihi futurū eſſe ſecurius ſtudiū hoc vnuʒ ſectarie
⁊ deuijs ꝑtermiſſis:rectū callem ſalutis apprehē
dere:Sed deſideriū frenare nō ualeo. ¶ Aug. In
antiquā litem relabimur:uolūtatem ipotentiā uo
cas:ſed ſic eat qn̄ aliter eſſe non pōt : Supplexqꝫ
deū oro:ut euntem comitemur:greſſuſqꝫ (licet ua
gos) in tutū iubeat ꝑuenire. ¶ Fran. O utinaʒ id
mihi contingat qͦd ꝑcaris: ⁊ ut duce deo iteger ex
tot anfractibus euadā: ⁊ dum uocantem ſequor:
non excitem ipſe puluerem in oculos meos:ſubſi-
diātqꝫ fluctus animi:ſileat mundus ⁊ fortuna nō
obſtrepat.

¶ Franciſci Petrarche poete Oratoriſqꝫ Clariſſi-
mi:Liber qui Secretū inſcribitur:In quo de con
temptu mundi colloquio trium dieꝝ diſputatur:
Explicit.

¶ Franciſci Petrarche poete oratoriſq̄ clariſſimi: Dialogus primus: in quo de uera ſapientia diſputatur: Feliciter icipit. Collocutores ſunt Idiota ⁊ Orator.

Onuenit pauper quidaꝫ idiota ditiſſimū oratoreꝫ in foro romano: quem facete ſurrideſ ſic allocutus eſt. ¶ Idiota: Miror de faſtu tuo: ꝙ tu licet continua lectione defatigeris innumerabiles libros lectitando: nonduꝫ tamen ad humilitatem ductus ſis. Hoc certe ex eo: quia ſciētia huius mundi: in qua te ceteris precellere putas ſtultitia quedam eſt apud deum: ⁊ hec inflat: Ex qua inflatione tumida oritur ſuperbia: que natione celeſtis: ſemp̱ in altuꝫ nititur ut grauius cadat: uera auteꝫ ſcia humiliat: que nulla inflatione grauefacta in altum non caſura uolat. Optarem igitur ut ad illam te conferres: quoniaꝫ ibi eſt theſaurus letitie. ¶ Orator. Que eſt hec preſumptio tua pauper Idiota ⁊ penitus ignorans: ut ſic paruifacias ſtudium litterarū: ſine quo nemo proficit? ¶ Idiota. Non eſt magne Orator preſumptio que me ſilere non ſinit: ſed charitas: Nam video te dedituꝫ ad querendum ſapientiā multo caſſo labore: a quo te reuocare ſi poſſem deſidero: ita ut ⁊ tu errorem perpenderes: puto cōtrito laqueo te euaſiſſe gauderes. Traxit te opinio auctoritatꝭ: ut ſis quaſi equus naturaliter liber: ſed arte capiſtro alligatus preſepi: nō aliud comedit niſi quod ſibi miniſtratur. ¶ Orator. Si non in libris ſapiētum eſt ſapientie pabulum: ubi tunc eſt? ¶ Idiota. Non dico ibi non eſſe: ſed dico naturale ibi nō reperiri: Qui enim primo ſe ad ſcribendum de ſapientia contulerunt: non de librorum pabulo qui nondum erant: incrementa receperunt: ſed naturali alimento in viros perfectos euadebant: Et hi ceteros qui ex libris ſe putant profeciſſe: longe ſapiētia antecedunt. ¶ Orator. Q̄uis forte ſine litterarum ſtudio aliqua ſciri poſſunt: tamen res difficiles ⁊ grandes nequaq̄: cum ſcientie creuerint per additamenta. ¶ Idiota. Hoc eſt quod aiebam: ſcilicet te duci auctoritate ⁊ decipi. Scripſit aliquis uerbum illud cui credis: Ego auteꝫ tibi dico ꝙ ſapientia foris clamitat in plateis: ⁊ eſt clamor eiuſ: quoniaꝫ ipſa habitat in altiſſimis. ¶ Orator. Sapientiaꝫ attamen ſtudio ac librorum lectitatione conſecutꝰ ſum. ¶ Idiota. Rem magnā: ſi uera eēt: ⁊ inſeparabilem a virtute: Crede autem mihi: nūq̄ ſi uere ſapiēs eſſes: hoc diceres: Sapiens enim q̄ztum eſt quod ſibi deſit intelligit: non gloriaꝛ ita q̄ ſed ſuſpirat. ¶ Orator. Sapientem me profiteor. ¶ Idiota. Bene irent res ſi tot eſſent ſapientes: quot ſapientie profeſſores. Nūc illud perdifficile eſt: hoc ꝟo facillimum. ¶ Orator. Studio ad ſapientiam perueni. ¶ Idiota. Utiq̄ ſic ad illam peruenitur: ſed an tu perueneris recogita: Nō eſt enim res ſtudij breuis egens aliquot annoꝝ ut reliquie artes: tota uel lōgiſſima opꝰ eſt vita. Sigs: ut aiunt: tota die currens peruenit ad ueſperaꝫ: ſatis eſt. Notum eſt illud Platonis: ut alia multa: preclariſſimum: quod tuo Ciceroni placet ⁊ mihi: Beatum cui etiam in ſenectute contigerit ut ſapiētiam ueraſq̄ opiniones aſſequi poſſit. Has tu an calle medio obuias habueris miror: an neſcio quo pennato equo uectus ante tempuſ attigeris: incertum: qui tam cito ſapiens euaſiſti. ¶ Orator. Sapientie perfectionem celitus accepi: Eſt enim ſapientia donum: omne autem donum deſurſum eſt a patre luminum. ¶ Idiota. Eſt fateor celeſte donū ſapientia: Sed magnus certe vir erat: ⁊ dei amicus Paulus: qui non ut tu de ſapiētia: ſed potius hoc modo aiebat: Non ꝙ iam acceperim aut p̱fectus ſim. ¶ Orator. Sapientiam cupida mēte cōprehendi. ¶ Idiota. Ut pecunie rerumq̄ multaꝝ mala: ſic ſapiētie cupiditas bona eſt: Sed an tu tāte rei capax ſis videto. Certe ille idem de quo modo memini: Paulus apoſtolus: Ego me inquit non arbitror comprehendiſſe. Et ille quoq̄ permagnus erat qui cum deo de ſeipſo loquens aiebat: Imp̱fectum meuꝫ viderunt oculi tui. Hoc eſt proprium ſapientis imperfectuꝫ ſuum noſſe ac fateri. ¶ Orator. Sapiens dicor. ¶ Idiota. Nō tue: neq̄ aliene uoces vnq̄ ſapienteꝫ fecerunt: ſed res ipſa. ¶ Orator. Sapiens vulgo dicor. ¶ Idio. Uulgus inſanos ſapiētes: ⁊ ſapiētes inſanos iure ſuo dicere ſolet: quod eſt ut falſa pro ueris: ⁊ uera pro falſis habeat. Nihil eſt a ueritate remotiꝰ: q̄ vulgaris opinio. ¶ Orator. Omnes me predicant ſapientem. ¶ Idiota. Ad famaꝫ fortaſſe aliquid: ad ſapientiam nil omnino. Sentio autem ſuperſcriptionibus inniteri litterarum: quibus nihil eſt liberalius: non ſatis eſt facere ſapientes qui non ſunt: ſed egregios ⁊ inſignes faciunt ⁊ reuerendos ſereniſſimos inſuper ⁊ illuſtres: ut iam ſimplex ſapientie titulus ſit pudori: qui q̄ paucis tamen conueniat: ſtupor eſt. Uis autem noſſe q̄ ſis ſapiens: Uerte oculos retro: Recordare quotiēs in hoc vite curſu ceſpitaueris: quotiens offenſo pede cecideris: quot pudēda: quot dolenda: quot penitenda commiſeris: tunc ſi audes dicito ſapientē: credo autem non audebis. ¶ Orator. Scio me ſapientem. ¶ Idiota. Litterarum forte vis dicere: Sūt enim plane litterati aliqui: licet pauci: ſapientes autē pene nulli. Aliō eſt ſapienter loqui: aliud ſapienter viuere: aliud dici: aliud eſſe ſapientē. Fuere qui dicerent ſapiētem nullum. Id q̄ ueruꝫ falſum ue ſit: non diſputo: Certe nimis prerupta eſt ſententia: ⁊ ad deſperationem prona: ⁊ ſtudio aduerſa ſapientie. Hebrei ſapientem Salomonē ſuum predicant: qui q̄ ſapiens eſſet: turba coniugum pellicumq̄ teſtatur: multoq̄ magis dijs alienis cultus exhibitus. ¶ Ora. At Romani ſapientem Lelium ⁊ Catonem habuere: Grecia ipſa dū floruit ſepteꝫ habuiſſe dicitur ſapientes. ¶ Idio. Hec de antiquis ſapiētibus: Felicior etas noſtra: que non vnum duos ue: aut ſeptem: ſed in ſinguliſ urbibus ceu pecudum greges numerat ſapiētes. Nec mirum ſane multos eſſe: qui tam facile fiant: Uenit iuuenis ſtultus ad templum doctoris inſignia recepturus: preceptores illum ſui celebrant ſeu amore ſeu errore: tumet ille: vulgus ſtupet: applaudūt affines ⁊ amici. Ipſe iuſſus cathedrā ſcādit cūcta iam ex alto deſpiciens: ⁊ neſcio quid confuſuꝫ murmurās: Tūc maiores certatim ceu diuina locutū laudibꝰ ad celū tollūt: tinnuīt interim cāpane: ſtrepūt tube: uolant anuli: figunꝛ oſcula: uertici rotūdus ac magiſtralis bonnetus apponitur.

His peractis descendit sapiens qui stultus ascēderat. Mira prorsus trāsformatio: nec Ouidio cognita. Sic fiūt hodie sapiētes: Uer⁹ sapiēs fit alter. ¶ Orator. Sapiens attamen sum. ¶ Idio. Solēt qui de se magnifice sentiunt confidenter maiora viribus aggredi: inq̃ nisu medio prolapsi: suo magno uel periculo uel pudore addiscere q̃ʒ iusti rerum estimatores fuerint: suarum. Prestat igitur (mihi crede) falsas opiniones abijcere: insolentiā deponere: insipiētiam circūspicē: ꝛ optare ne qua experiēde sapiētie necessitas incidat: que declaret te de nihilo gloriatum. Hec rectior tutiorq̃ querēde sapiētie via est. ¶ Ora. Credo ꝛ ego ad sapiam
E peruenisse. ¶ Idio. At si mihi obsequeris: ad illaʒ potius assurgēdo nitendoq̃ puenies q̃ʒ credēdo. Nihil enim ascendit altius q̃ʒ humilitas operosa. ¶ Ora. Magna mihi sapiētia est. ¶ Idio. Putasses forsitan si tacuisses: Iam me premunisti: quoniam ubi maior iactātia: sapientia minor esse solet: ut tuus ait Cicero: Qui se inqt iactat: statim inuenit derisorem: imo ꝛ tot irrisores: quot habet auditores. ¶ Orator. Inter sapiētes deputatus sum. ¶ Idio. Unus forsan es de illo grege quorum numerus multus est magnusq̃: quib⁹ preciosum magis est videri sapiētes ꝛ nō eē q̃ʒ esse qdē nec videri. Sicut ꝛ multi sunt qui iusti poti⁹ videri malūt ꝛ non esse: q̃ʒ esse iusti nec apparere. Primos igiť sophistas uocat Aristoteles: secundos hypocritas. Amborum autem effectus fallere est: ꝛ in primis seipsos. Isti uerbis: illi gestibus: Alij nutibus: gestibus ac uerbis iustos ꝛ sapientes se ostēdūt: stultos autem prauosq̃ moribus atq̃ vita. Preterea si tu sapiēs esses: utiq̃ nō diceres. Quippe nō presumit: non inflatur: uerū gemit in seipso sapiens: nō gloriatur: sed semp quod sibi desit pōderat: neq̃ acquisita sed acquirenda semper cogitat. Omnia nanq̃ illi desunt qui sibi nil ad sapiētiaʒ deesse putat. Igitur si uelis fieri sapiens: noli ut iam dixi
F teipsum opinari sapientem. ¶ Ora. Uerus tamē sapiens cōsensu omnium iudicor. ¶ Idio. Ad sapientiam ueram nemo peruenire potest qui falsa sapientia deceptus est. Stultus igiť fias: oportet: ut esse possis sapiens. Perge ergo quousq̃ tibi stultus videaris: ꝛ attigisti sapiētiaʒ. Stultus ꝟo tūc demum tibi esse videbere: cum ad tuipsius cognitionem puenies: Porro cum a sapere sapientia dicitur: ille ꝓfecto sapiēs esse iudicať: cui res sapiūt prout sunt: qui sic rebus transitorijs nouit uti: ne eternis obsint: ita quoq̃ moderate p̄sente uti mundo: ut q̃tum pōt fruatur ipso deo. Deniq̃ hec uera sapientia est: qua sapit de⁹ sapienti viuēti de spiritu eius: qua vitam suaʒ ordinat: cōponit mores: actus dirigit: ac oīa opa suo quodam diuino sapore ꝯdit atq̃ format: qua eos ēt cū qbus hic ꝟsatur hoīes: oleo letificant̄ grē adlinit: ut videntes opa eius bona: p̄rem qui in celis est glorificēt: grām habēs ad amicos: ad inimicos patiētiam: bñficētiam ad quos pōt: ꝛ ad oēs beniuolētiam ad quos debet: neminem cōtēnens: neminem iudicās: oēs diligēs ꝛ saluos fieri optās in visceribus charitatis. Postremo ut breuiter cum uerbis Bernardi concludam: Inuenisti inquit sapiētiaʒ: si mala tua preterita defleas: si presentia hec bona paruipēdas: si futura bona toto cordis desiderio concupiscas. ¶ Ora. Stultum me dixisti fieri oportere: ut sapiens sim. Q̄ð qdem tūc demum assequi potero: ut tu dicis: cum meipsum nosse incepero: Quo igitur pacto: edissere: mei ipsi⁹ notitiā adipiscar. ¶ Idio. Reminiscere in primis orator: ꝛ sepenumero tua in mente reuolue quid sis: Magna siquidem mortalium turba ignara sui quid in terris sit agenduʒ: quidq̃ in celis agitur querit: philosopho cuidam persimiles qui syderum cursus noctu cum astrolabio metiretur: in limosaʒ lapsum est specum: quod ancilla sua cachinno magno ridēs: Herus inquit meus ignorat quod ante pedes est vile lutum: ꝛ rimari temptat arcana celorum. Debet ergo homo id primum inquirere quid sit. Homo inquit Porphyrius est aīal rōnale mortale. Mortale ait Bernardus temperet rationale ne forte in superbiam extollatur: ꝛ rationale confortet mortale ne in desperationem labatur. Hinc Bernardus ad Eugenium queʒ modo allegaui. A te inquit tua consideratio inchoet: ne frustra extēdaris ad alia te neglecto. Quid tibi prodest vniuersum lucrari mūduʒ teipsuʒ perdēs? Noueris licet omnia mysteria: noueris lata terre: ꝓfunda maris: alta celi: si te nescieris: sil'is eris viro edificāti absq̃ fundamēto: ruinā nō structurā faciēs. Nō est sapiēs: qui sibi non est sapiēs: In acqsitione eni salutis tue nemo tibi germanior neq̃ ꝓpingor: Hec Bernardus. Sūt p̄terea nōnulli adeo seu fatui seu elati qui seipsis ignoratis scientiam diuinoꝝ assequi putant: Sed quo pacto vult ille deum cognoscere: qui seipsum conuincitur ignorare? Nescienti seipsum impossibile est scire deuʒ. Ex sui nempe cognitione oritur humilitas ꝛ timor dei: Quid fuit homo nascitur⁹: quid sit natus: quid mortuus erit? Ex sui ꝟo ignorantia oritur superbia: natione ut dixi celestis: alta semper appetens ut grauiori casu ad infima ruat: que fecit angelos demones: ꝛ demonibus hoīes coequauit. Ex superbia autem oritur dei ignorantia: ex qua infelix desperatio sepenumero cōsurgit At ꝟo sine timore dei ꝛ humilitate qs potest de salute presumere? Ille solus est uere sapiens ac seipsum intelligens: qui vilē se ac paruuʒ reputat: qui ꝟo se magnum aliquid esse existimat: cum non sit: fallitur ille: ꝛ uera sapientia in eo non est. ¶ Ora. Perge ꝟo obsecro: perge inq̃: talia mihi inaudita hactenus uerba salutaria enarrare. Sunt enim ut video ad salutem magis accedentia: q̃ʒ aut Ciceronis aut Quintiliani reliquorum ue in meis oratorijs libris contentorum. ¶ Idio. Pergam profecto: idq̃ etiam libens. Uere sapiens ꝛ rect⁹ apud deum ille animus est qui cogitat qualis vita: non q̃ta sit. Nempe ut pulchre ait ꝛ splendide Lactantius: Si ut viuendi: sic ꝛ bene viuendi cura nobis esset: infinitos pene labores quibus stultitia estu at humana tanq̃ superfluos ꝛ insanos fugiendos longe vitaremus. Sed heu nemo iam uel admodum rarus q̃ʒ bene viuat: sed q̃ʒdiu curat: cum tamē omnibus in potestate est ut bene viuāt: ut diu ꝟo nemini. Quid est autē aliud diu viuere: q̃ʒ diu torqueri? Et q̃to diutius quis in hac vita fuerit: tanto maiori grauatur oneraturq̃ sarcina peccatoruʒ. Et non vides o Orator: Immo o quilibet hō q̃ sic es in vita ista quasi hospes in domo aliena. Qua die nescit hospes uel qua hora dicať ei: Exi foras: q: quam ihabitas dom⁹ tua nō est. Homo qppe vite cōmodat⁹: est nō donat⁹. Sapiēs in hac

vita sic dies studet agere transitorios:ut in futura
dies eternitatis inueniat. Stude igitur o homo si
sapiēs esse desideras:saltem letaliter nō peccare.
A uenialibꝰ enim:cum septies in die cadat iustus:
qs pōt oino continere? Qđ si peccaueris orōnibꝰ:
holocaustis:lachrymis atq̄ elemosynis tuaꝫ quo
ad potes iustitiam redime: Ait enim in ecclīastico
Salomō: Fili peccasti:nō adiicias iterum:sed de
p̄stinis depcare ut tibi dimittant̄. Sed hoc vnum
est qđ te viribꝰ totis fugē admoneo: ꝓcrastinatio sci
licet emēdationis ⁊ pnie. Dico enim tibi ꝙ deꝰ qui
peccāti ueniam spopōdit:peccāti dieꝫ crastinū nō
ꝓmisit: Testis est tuus in tragediis Seneca ita di
cēs: Nemo tam diuos habuit fauētes crastinū ut
posset sibi polliceri. Deus enim licet ueniam ut di-
xi penitēti promiserit:non tamen promisit ei dare
uoluntatem penitendi sicut nec uoluntatem pec-
candi dedit. Immittit nanq̄ diabolus longio-
ris vite securitatem : ut inferat perditionem. Nec
dinumerare est possibile q̄ꝫtos hec ianis spei fallax
vmbra deceperit. Audi q̄ꝫ pulchre ait Gregorius:
Deꝰ quos diu ut cōuertant̄ expectat:nō cōuersos
duriꝰ damnat. Audi etiam si vis Augustinum su-
pra Joānem angelica potius q̄ꝫ humana uerba re
sonātem: Intēdant inquit qui amant in dn̄o man-
suetudinem: ⁊ timeāt ueritatem. Etenim dulcis ⁊
rectus dominus. Amas ꝙ dulcis est:time ꝙ re-
ctꝰ est. Tanq̄ꝫ mansuetus dixi:tacui:sed tanq̄ꝫ iu-
stus nunqd semp tacebo? Misericors ⁊ miserator
dn̄s: Ita plane. Adhuc adde lōganimis:adde ad-
huc ⁊ multū misericors:sed time qđ est in nouissi-
mo ⁊ uerax. Mā suetus dn̄s:longanimis dn̄s:mi
sericors dn̄s:sed ⁊ iustus dn̄s ⁊ uerax dn̄s. Largi
tur tibi spatium correctionis:sed tu plus amas di
lationem q̄ꝫ emendationeꝫ. Malus fuisti heri:ho
die bonus esto: Et hodiernuꝫ diem in malitia per-
egisti:uel cras mutare. Semp expectas ⁊ de mise
ricordia dei tibi plurimū polliceris:q̄si ille qui ti-
bi per patientiam ꝓmisit indulgētiam: ꝓmittat ti-
bi etiam ꝓlixioreꝫ vitam. Unde scis qd pariat cra
stinus dies? Recte dicis in corde tuo: Qn̄ me cor
rexero:deus omnia mihi peccata dimittet: Nega
re non possumus:correctis atq̄ cōuersis indulgē-
tiam deus promisit. Naꝫ in quo propheta mihi le
gis q̄ promisit correcto indulgētiam:non mihi le
gis q̄ promisit tibi deus longam vitam. Ex utro-
q̄ꝫ igitur homines periclitantur ⁊ sperando ⁊ de-
sperando:contrariis rebus:cōtrariis affectionibꝰ.
Sperando decipitur is qui dicit: Bonus est deꝰ
misericors est deꝰ:faciaꝫ qđ mihi placet:quo libet
laxem habenas cupiditatibꝰ meis ut impleam de
siderū aie mee. Quare hoc? q̄a misericors est de-
us:bonus est deus:mausuetus est deus. Spe isti
periclitantur. Desperatione autem qui cuꝫ incide-
rint in grauia peccata putantes sibi non posse iam
ignosci penitentibus: ⁊ statuentes se ad damnatio
nē sine dubio destinatos:dicunt apud seipsos: Iā
damnandi sumus:quare non quod uolumus faci
mus? Ideo molesti sunt desperati: Iam eniꝫ quod
timeant non habent ⁊ uehementer timendi sunt.
Istos despatio necat:illos spes. Inter speꝫ ⁊ despe
rationem fluctuat animus. Metuendum est ne te
occidat spes: ⁊ cum speras multum de misericor-
dia:incidas in iudicium. Metuendum est rursum
ne te occidat desperatio: ⁊ cum putas iam tibi nō
ignosci que grauia commisisti:non agas penitenti
am: ⁊ incurras in iudicem sapiētiam que dicit: Et
ego uestre ꝑditioni superridebo. Quid ergo agit
deus cuꝫ periclitantibus utroq̄ꝫ morbo? Illis qui
spe periclitātur hoc dicit. Ne tardes conuerti ad
dn̄m:neq̄ꝫ differas de die in diem: Subito eniꝫ ue
nit ira eius: ⁊ in tempore vindicte disperdet te. Il
lis qui desperatione periclitātur qd dicit? In qua
cūq̄ꝫ die iniquus conuersus fuerit:omnes iniqui
tates eiꝰ obliuiscar. Propter illos ergo qui despe-
ratione periclitantur proposuit indulgētie portū:
propter illos vō qui spe ꝑiclitantur ⁊ dilationibꝰ
includuntur:fecit diem mortis incertum. Quādo
ueniat ultimus dies nescis: Ingratus es:q̄ hodi
ernuꝫ habes in quo corrigaris. Hinc dixit ad pec-
catricem mulierem dn̄s: Nec ego te cōdemnabo:
uade deinceps iam noli peccare : sed facta secura
de preterito:caue futura. Nec ego inq̄ꝫ te condem
nabo:de leui quod cōmisisti : obserua quod prece
pi:ut iuenias quod promisi. Hec Augustinus. Au
disti iam Augustinuꝫ o orator:audito etiā ⁊ Chry
sostomū super Joannem sic dicētem: Quid est la-
trone ⁊ homicida deterius? Nōne ultima hec spe
cies malitie est: ⁊ tamen ad summum virtutis con
festim peruenit: ⁊ ipsum migrauit paradisum nō
diebus indigens:nō vna die:sed breui momento.
Quare licet repente transponi : ⁊ fieri aureum ex
luteo? Quia eniꝫ non natura virtꝰ aut malitia est:
facilis est trāspositio ab oi necessitate eruta: Si uo
lueritis ⁊ audieritis me ait dominꝰ: bona terre co-
medetis. Uides quoniam uoluntate indiget sola:
uoluntate quideꝫ non cōmuni ⁊ nuda que est mul
torum:sed studiosa que paucorum est: Quia om-
nes noui in celum uelle euolare nūc:sed per opera
oportet uoluntatem ostēdere. Etenim negociator
qui vult ditari nō solum usq̄ꝫ ad mētem uolūtateꝫ
sistit:sed nauem construit: ⁊ congregat nautas : ⁊
rogat gubernatorem: ⁊ in omnibus aliis preparat
nauim: ⁊ pecuniaꝫ feneratur: ⁊ transit pelegus: ⁊
ad externam uadit terram : ⁊ ꝑicula sustinet mul
ta: ⁊ alia omnia que sciunt qui mare nauigāt: Ita
⁊ nos oportet uoluntatem ostendere. Nauigamꝰ
enim ⁊ nos nauigationem non eam que a terra in
terram:sed eam que a terra in celum. Construamꝰ
igit̄ mētem nostram ad aptam gubernationeꝫ que
sursum fert: ⁊ nautas ei obedientes: ⁊ nauim soli
dam : ut neq̄ꝫ circūstātia neq̄ꝫ tristitia submergat̄
mūdiali:neq̄ꝫ elationis eleuetur spiritu : sed bene
precincta sit ⁊ leuis. Si sic quidem nauium:sic vō
gubernatorem ⁊ nautas preparabimꝰ:cuꝫ aptitu-
dine uentorum nauigabimus: ⁊ filium dei qui ue
rus est gubernator attrahemꝰ ad nosipsos:qui nō
dimittet submergi nauim nobis:sed etsi infiniti fla
uerint uenti: ⁊ uentos increpabit ⁊ mare: ⁊ pro flu
ctuatione multā tribuet trāquillitateꝫ. Hec Chry
sostomus. Ueruntamen que supra dicta sunt fere
oia de sola creata ⁊ que homini inesse potest sapi-
entia dixerim. Et quidem ⁊ alia sed increata sapi
entia longe illa prestantior lōgeq̄ꝫ differentior : ⁊
tanto quidem q̄ꝫto finitum ab infinito: eternum a
tpali differt. Media tamē ista ad illam : ⁊ nō ali-
unde ꝑuenit̄. ¶ Ora. Ut audio cū te Idiotam re
putes : sape tn̄ nō modicuꝫ videris. ¶ Idio. Hec
est fortasse iter te ⁊ me differētia: Tu te sapiētē pu
tas:cū nō sis:hinc sup̄bis: Ego vō idiotam me eē

cognosco: hinc humilior ⁊ in hoc forte doctior existo. ¶ Ora. Quomodo ductus esse potes ad sciētiam ignorantie tue cum sit idiota? ¶ Idio. Non ex tuis: sed ex dei libris. ¶ Ora. Qui sunt illi? ¶ Idio. Quos suo digito scripsit. ¶ Ora. Ubi reperiūtur? ¶ Idio. Ubiqꝫ. Ora. Igitur ⁊ in hoc foro? ¶ Idio. Immo ⁊ iam in capite libri dixi: ꝙ sapientia clamitet in plateis. ¶ Ora. Optarē audire quomodo. ¶ Idio. Si te absqꝫ curiosa inquisitione affectum conspicerem: magna tibi panderē. ¶ Ora. Potes ne breui tempore efficere: ut quid uelis degustem? ¶ Idio. Possum. ¶ Ora. Contrahamus igitur nos in hāc tonsoris proximā queso apothecā: ut sedentes quietius loquamur. Placuit idiote. Et intrātes locum: aspectum in forum uertentes: sic exorditus est Idiota sermonem.

¶ Francisci Petrarche de uera sapientia: Dialogus primus explicit.

¶ Eiusdem Francisci Petrarche poete oratorisqꝫ clarissimi: Dialogus secūdus in quo de eadem re disputatur: feliciter Incipit.

¶ Idiota.

a q Uoniam tibi in predentibus dixi sapientiam clamare in plateis: ⁊ ꝙ clamor eius est ipsam in altissimis habitare: hoc tibi ostēdere sic conabor. Et primum uelim dicas: quid hic aspicis in foro? ¶ Ora. Uideo ibi numerari pecunias: in alio angulo pōderari merces: ex opposito mensurari oleū ⁊ alia. ¶ Idio. Hec sunt opera rationis illius per quam homines bestijs antecellunt: Nam numerare: pōderare ⁊ mensurare bruta nequeunt. Attende nūc Orator per quem in quo ⁊ ex quo hec fiunt: ⁊ dicito mihi. ¶ Orator. Per discretionem. ¶ Idio. Recte dicis. Per quid aūt discretio? Nonne per vnū numeratur? ¶ Orator. Quomodo? ¶ Idio. Nonne vnum est vnum semel: ⁊ duo est vnū bis: ⁊ tria est vnum ter: ⁊ sic deinceps? ¶ Orator. Ita est. ¶ Idio. Per vnum igitur fit omnis numerus. ¶ Orator. Ita videtur. ¶ Idio. Sic ut igit̄ vnuꝫ est principium numeri: sic pōdus minimum est pͥncipium ponderandi: ⁊ mensura minima principiū mensurandi. Uocetur igitur illud pondus vncia: ⁊ mensura petitum: Nonne sicut per vnum numeratur: ita per vnciam ponderatur: ⁊ ex petito mensuratur? Nōne hec sic se habent? ¶ Ora. Immo. ¶ Idio. Per quid autē attingitur vnitas: per qđ vncia: per quid petituꝫ? ¶ Orator. Nescio. Scio tamen ꝙ vnitas non attingit̄ numero: quia numerus est post vnum: Sic nec vncia pondere: nec petitum mensura. ¶ Idio. Optime ais Orator. Sicut enim simplex prius est natura composito: ita compositum natura posterius: vnde compositum non potest mensurare simplex: sed econuerso. Ex quo habes quomodo illud per qđ ex quo ⁊ in quo omne numerabile numeratur nō est numero attingibile: similiter illud per quod ex quo ⁊ in quo omne ponderabile ponderatur non est pondere attingibile: similiter ⁊ id per quod ex quo ⁊ in quo omne mensurabile mensuratur non est mensura attingibile. ¶ Orator. Hoc clare ꝓspicio. ¶ Idio. Hūc clamoreꝫ sapientie in plateis transfer in altissimis: ubi sapientia habitat: ⁊ multo delectabillora reperies q̄ in omnibus ornatissimis uoluminibus tuis. ¶ Orator. Nisi qđ per hoc uelis exponas: nō intelligo. ¶ Idiota. Nisi ex affectu oraueris prohibitus sum ne faciam: Naꝫ secreta eterne atqꝫ increate sapientie non sunt omnibus passim aperienda. ¶ Orator. Multum desidero te audire: ⁊ ex paucis inflammor: Ea enim que iam premisisti aliquid magni futuruꝫ enunciant: Rogo igitur ut incepta prosequaris. ¶ Idio. Nescio si liceat tanta secreta detegere: ⁊ tam altam profunditatem facilem ostendere: tamen nequeo me continere quin tibi cōplaceam: Ecce frater: sūma sapientia est hec: ut scias quomodo in similitudine iam dicta attingitur inattingibile iattingibiliter. ¶ Orator. Mira dicis ⁊ absona. ¶ Idio. Hec est causa cur occulta non debent communicari omnibus: quia eis absona videntur. Admiraris me dixisse sibi cōtradicētia: Dico aūt: ꝙ sicut iam ante de vnitate: vnciā ⁊ petito dixi: ita de omnibus quo ad omnium pͥncipium dicendum: Nam omnium principium est per quod ex quo ⁊ in quo omne principiabile principiatur: ⁊ tamen per nullum principiatum attingibile: Ipsum est per quod ex quo ⁊ in quo omne intelligibile intelligitur: ⁊ tamen est intellectu intelligibile: Et similiter per quod ex quo ⁊ in quo omne fabile fatur: ⁊ tamen est fatu ineffabile: Sic est per quod ex quo ⁊ in quo omne terminabile terminatur: ⁊ tamen est termino interminabile ⁊ fine infinibile. Tales facere potes innumerabiles uerissimas ꝓpositiones: ⁊ omnia tua oratoria uolumina illis implere: ⁊ alia sine numero illis addere: ut videas quomodo sapientia in altissimis habitat. Altissimum enim est quod altius esse non potest. Sola infinitas est illa altitudo: Unde sapientia quam cum omnes homines natura scire desiderant cum tanto mentis affectu querunt: nō aliter scit̄ q̄ ꝙ ipsa est oi sciētia altior ⁊ inscibilis: ⁊ omni loquela ineffabilis: ⁊ omni intellectu intelligibilis: ⁊ omni mensura imensurabilis: ⁊ omni proportione improportionabilis: ⁊ omni imaginatione imaginabilis: ⁊ omni sensatione insensibilis: ⁊ omni tractatione intractabilis: ⁊ omni gustu ingustabilis: ⁊ omni auditu inaudibilis: ⁊ omni visu inuisibilis: ⁊ omni apprehensione inapprehēsibilis: ⁊ omni affirmatione inaffirmabilis: ⁊ omni negatione innegabilis: ⁊ omni dubitatione idubitabilis: ⁊ omni opinione inopinabilis. Et quia omni eloquio est inexpressibilis: harum locutionū non pōt finis cogitari: cum omni cogitatione sit incogitabilis ipsa gloriosa atqꝫ eterna sapientia per quam ex qua ⁊ in qua omnia. ¶ Orator. Hec indubie maiora sunt q̄ a te audire putabā. Non cesses queso me illo ducē ubi aliqđ taliū altissimaruꝫ theoricarū tecū q̄ suauiter degustē: Nū video te non satiari semper de illa sapientia loqui. Maxima autem ut puto dulcedo hoc agit: quā nisi interno gustu saperes: te non tantum alliceret. ¶ Idio. Sapientia est que sapit: qua nihil dulcius intellectu. Neqꝫ censendi sunt quouis modo sapientes qui uerbo tm̄ ⁊ non gustu loquuntur. Illi autem

cuȝ gustu de sapia loquunť qui per eã ita sciūt oīa
ꝙ nihil omni: Per sapientiã enim ⁊ ex ipsa ⁊ in ip
sa est omne internum sapere. Ipsa autē quia in al-
tissimis habitat nullo sapore est gustabilis. Ingu
stabiliter ergo gustatur: cum sit altior omni gusta-
bili sensibili: rationali: ⁊ intellectuali. Hoc est au-
tem ingustabiliter ⁊ a remotis gustare: q̃si si odor
quidem dici potest pregustatio ingustabilis. Si-
cut enim odor ab odorabili multiplicatus in alio
receptus nos allicit ad cursum: ut in odore vnguē
torum ad vnguentum curratur: ita eterna ⁊ infini
ta sapientia cū in omnibus reluceat: nos allicit ex
quadam pregustatione affectuum ut mirabili desi
derio ad ipsam feramur. Cum eniȝ ipsa sit vita spi
ritualis intellectus qui in se habet quandam con-
naturatam pregustationem per quaȝ tanto studio
inquirit fontem vite sue: quem sine pregustatione
nō quereret: hinc ad eam ut ad propriam suam vi
tam mouetur: ⁊ dulce est omni spiritui ad vite pn̊
cipium: q̃ȝuis inaccessibile continue ascendere. Et
quando eo ducitur vitam suam querens: tāto plus
gaudet: q̃ȝto suam vitam infinitam atq; immorta
lem conspicit: ⁊ sic euenit ut inaccessibilitas siue in
comprehensibilitas infinitatis vite sue sit sua desi
deratissima comprehensio. Quasi siquis haberet
thesaurum pecunie: ⁊ ad hoc pertingeret ꝙ illum
sciret innumerabilē: imponderabilem ⁊ imensura-
bilem: hec scientia incomprehensibilitatis est gau
diosa ⁊ optatissima cōprehensio: non quideȝ ut ad
comprehendētē refertur: sed ad ipsuȝ quoq; amo-
rosissimum thesaurū. Quasi siquis amet aliquid
hic gaudet i amabili ifinitas ⁊ inexpressibiles amo
ris causas reperiri: ⁊ hec est gaudiosissima cōpre-
hensio amantis: quando incomprehensibilem esse
amati amabilitatē comprehendit. Nequaq̃ȝ enim
tantum gauderet se amare secundum aliquid incō
prehensibile amatum: sicut quando sibi ꝯstat ama
ti amabilitatem esse penitus immensurabilē: infini
bilē: interminabilē ac incomprehensibilem: hec est
gaudiosissima incomprehensibilitatis comprehē-
sibilitas. ℭ Orator. Intellligo forte indicabis:
Nam hec videtur tua intentio: ꝙ principium no-
strū per quod ex quo ⁊ in quo sumus ⁊ mouemur
tunc gustatur a nobis ut principium medium ⁊ fi-
nis: quādo eius vitalis suauitas ingustabiliter gu
statur per affectum: ⁊ incōprehensibiliter cōpre-
henditur per intellectum. At vō qui ipsum gusta-
biliter gustare ⁊ cōprehensibiliter cōprehēdere ni
titur ille penit⁹ est sine gustu ⁊ intellectu. ℭ Idio.
Optime cepisti orator. Ob hoc qui non aliud sa-
pientiam putant q̃ȝ id quod est intellectu cōprehē
sibile: ⁊ non aliud felicitatem putant q̃ȝ eaȝ que est
attingibilis per eos: hi longe sunt a uera sapientia
eterna ⁊ infinita: sed conuersi sunt ad finibilē quan
dam quietem ubi putant letitiam vite esse sed non
est. Hic se deceptos comperiētes in cruciatu sunt:
Nam ubi felicitatem esse putabant: ad quaȝ se om
ni conatu conuertebant: ibi erumnam reperiunt ⁊
mortem. Sapientia enim infinita est indeficiēs vi
te pabulū: de quo eternaliter viuit spiritus nr̄: qui
si rect⁹ est nō nisi sapiam ⁊ ueritatē amare potest.
Ois enim intellect⁹ appetit esse: suū esse est viuere:
suum viuere est intelligere: suū intelligere est pasci
sapientia ⁊ ueritate. Unde itellectus qui nō est de
gustans claram sapientiam: hic est ut oculus in te
nebris: Est enim oculus sed non videt: quia nō est
in luce. Et quia caret vita delectabili que consistit
in videre tunc est in erumna ⁊ cruciatu: ⁊ hec est
mors poti⁹ q̃ȝ vita: Sic intellectus ad omne aliū
q̃ȝ ad eterne sapientie pabulum cōuersus: se extra
vitam quasi in tenebris ignorantie inuolutum po-
tius mortuum q̃ȝ viuum reperiet. Et hic est crucia
tus mirabilis: intellectuale esse habere ⁊ nunq̃ȝ
intelligere. Sola enim eterna sapientia est in qua
omnis intellectus intelligere potest. ℭ Ora. Pul
chra certe atq; rara ⁊ mihi gratissima narras: nūc
age queso quomodo eleuari queam ad aliqualem
gustū eterne sapientie. ℭ Idio. Eterna sapiētia in
omni gustabili gustatur. Ipsa est delectatio in om
ni delectabili: ipsa est pulchritudo i omni pulchro
ipsa est appetitio in omni appetibili: ⁊ sic in cūctis
delectabilibus uel desiderabilibus dicito: Quo-
modo ergo tunc potest non gustari? Nōne vita est
gaudiosa quando est secundum desiderium tuuȝ?
ℭ Ora. Immo nihil plus. ℭ Idio. Cum ergo hoc
desiderium tuū non sit nisi per eternam sapientiaȝ
ex qua ⁊ iu qua est: ⁊ hec vita felix quam deside-
ras: similiter non sit nisi ab eadem eterna sapiētia
in qua est: ⁊ extra quam nequit esse: hinc nō aliud
in omni desiderio intellectualis vite desideras q̃ȝ
eternam sapientiã: que est desiderij tui cōplemen-
tū: principiū: mediū ⁊ finis. Si igitur est tibi dulce
hoc desiderium immortalis vite: ut eternaliter fe-
liciter viuas: quandã in te pregustationem experi
ris eterne sapientie nihil enim penitus incongruū
appetitur: Sunt enim poma apud Indos quorum
pregustationem cum non habemus ea non appeti
mus: Sed cum sine nutrimento viuere non possu-
mus: appetimus nutrimentū. Habemus autē nu-
trimēti quādã p̄gustationē ut viuam⁹ sensibiliter:
Et hinc puer quandam habet lactis pregustatio-
nem in sua natura: quare dum esurit ad lac moue-
tur: Ex quibus enim sumus ex illis nutrimur. Sic
intellectus noster habet vitam suam ab eterna sa-
pientia: ⁊ huius hēt aliq̃lē pregustationem: Uñ in
omni pascentia que sibi ut viuat necessaria est non
mouetur nisi ut inde pascatur a quo habet hoc in-
tellectuale esse: Si igitur in omni desiderio vite in
tellectualis attenderes a quo est intellectus: per
quod mouetur: ⁊ ad quod in te comperires dulce
dinem eterne sapientie illam esse que tibi facit de-
siderium tuum ita dulce ac delectabile: ut inenar-
rabili affectu ferreris ad eius comprehensionem
tanq̃ȝ ad immortalitatem vite tue: quasi ad ferruȝ
⁊ magneteȝ attendas: Habet eniȝ ferrū in magne
te quoddam sui fluxus principium: Et dum ma-
gnes per sui presentiam excitat ferrum graue ⁊ pō
derosuȝ: tunc mirabili desiderio fertur etiaȝ supra
motum nature quo secundum grauitateȝ deorsuȝ
tendere debet ⁊ sursum mouetur se suo principio
vniendo. Nisi enim in ferro esset quedã pregusta-
tio naturalis ipsius magnetis: nō moueretur plus
ad magneteȝ q̃ȝ ad aliū lapidē. Et nisi in magnete
eēt maior iclinatio ad ferruȝ q̃ȝ ad cuprū: nō eēt il
la attractio. Habet igiť spiritus nr̄ itellectualis ab
eterna sapientia principium sic intellectualiter es-
sendi: quod esse est conformius ipsi sapientie q̃ȝ es-
se non intellectuale: Hinc irradiatio seu immissio
in sanctã aiam est mot⁹ desiderosus in excitatione.
Qui enim q̃rit motu itellectuali sapiaȝ: hic iterne

tactus ad pregustandam dulcedinẽ sui oblitus ra
pitur in corpore quasi extra corpus: omnium sensi
bilium pondus eum tenere nequit: quousqꝫ se vni
at attrahenti sapientie. Et tunc ex stupida admira
tione sensum linquens insanire facit animã: ut cun
cta preter ipsam nihilifaciat: ⁊ talibus dulce hunc
mundū linquere: ut expeditius ferri possint in ip
sam immortalitatis sapientiam. Hec pregustatio
facit sanctis omne apparens delectabile abomina
bile ⁊ oĩa corporalia tormenta propter ipsam citi
us adipiscendam equissimo animo ferre. Hec nos
instruit hunc nostrum spiritum ad ipsam conuer
sum nunq̃ꝫ deficere posse. Si enim hoc corpus no
strum spiritum omni sensibili ligamento tenere ne
quit: quin auidissime ad ipsaꝫ corporeo dimisso of
ficio ferat: nequaq̃ꝫ deficiẽte corpore deficere põt.
Hec enim est eius assimilatio que spiritui nostro
naturaliter inest: per quam nõ quietatur imago ni
si in eo cuius est imago: a quo habet principiũ: me
dium ⁊ finem. Uiua autem imago per vitam mo
tum ex se exerit ad exemplar in quo soluꝫ quiescit:
Nam vita imaginis non potest in se quiescere: cuꝫ
sit vita vite ueritatis ⁊ nõ sua: hinc mouetur ad ex
emplar ut ad ueritatem sui esse. Si igitur exẽplar
est eternum: ⁊ imago habet vitã in qua pregustat
suum exemplar: idcirco desiderose ad ipsum mo
uetur. Et cum motus rei vitalis non possit quiesce
re nisi in infinita vita que est eterna sapientia: ideo
nõ potest cessare spiritalis ille motus qui nunq̃ꝫ in
finitam vitam infinite attingit. Semper enim tam
gaudiosissimo desiderio mouet̃ ut attingat: ꝙ nun
q̃ꝫ de delectabilitate attactus fastiditur. Est enim
sapiẽtia eterna cibꝰ saporosissimus qui satiãdo de
siderium sumendi non minuit: ut in eterna cibatio
ne nũq̃ꝫ cesset delectari. ¶ Ora. Indubie te optie
dixisse teneo: Sed ualde referre video inter gustũ
sapientie ⁊ ea que de gustu ꝓferri possunt. ¶ Idio.
Bene dicis ⁊ placet a te hoc uerbum audisse. Si
cut enim omnis scientia de gustu rei nunq̃ꝫ gusta
te uacua ⁊ sterilis est quousqꝫ sensus gustus attin
gat: Ita de hac sapientia quaꝫ nemo gustat per au
ditum: sed solum ille qui eam accipit in interno gu
stu: ille perhibet testimonium non de his que audi
uit: sed in seipso experimentaliter gustauit. Scire
multas amoris descriptiones: quas sancti nobis
reliquerunt sine amoris gustu: uanitas quedã est.
Quapropter ad querendam eternam sapientiam
non sufficit scire que de ipsa legunt̃: sed necesse est
postq̃ꝫ intellectus repperit ubi est ꝙ eaꝫ affectu su
am faciat: quasi qui inuenit agrũ in quo est thesau
rus: non põt gaudere de thesauro in agro non suo
existente: quare uendit omnia ⁊ emit agrum illuꝫ:
ut in suo agro habeat thesaurũ: Unde oportet om
nia uendere ⁊ dare: Non vult enim eterna sapien
tia haberi nisi ibi ubi habẽs nihil de suo tenuit ut
eam haberet. Id autem quod de nostro habemꝰ vi
tia sunt: de eterna v̇o sapientia non nisi bona. Qua
propter spiritus sapiẽtie nõ habitat in corpore sub
dito peccatis: neqꝫ in maliuola anima: sed in agro
suo puro: ⁊ sapientiali munda imagine: quasi in tẽ
plo sancto suo. Ubi enim eterna habitat sapientia:
ibi est ager dominicus ferens fructuꝫ immortalẽ.
Est enim ager virtutũ: queꝫ sapientia colit: ex quo
nascuntur fructus spiritales: qui sunt iustitia: pax
fortitudo temperantia: castitas: patientia: ⁊ ceteri
tales. Et lꝫ eterna sapiẽtia se omnibus cõmunicet
liberalissime cum sit infinite bona: tamẽ a nullo ca
pi potest uti est. Identitas enim infinita non potest
in alio recipi: cum in alio aliter recipiatur: ⁊ cũ nõ
possit in alio nisi aliter recipi: tunc recipitur melio
ri modo quo potest: Sed immultiplicabilis infini
tas in uaria receptione melius explicatur: magna
enim diuersitas in multiplicabilitatẽ melius expri
mit. Ex quo euenit ut sapiẽtia in uarijs formis ua
rie recepta hoc efficiat: ut quelibet ad identitatem
uocata modo quo potest sapientiaꝫ participet: Ut
quedam eandem participent: in quodam ualde di
stanti a prima forma: quibus vix esse elemẽtale tri
buit: Alia adhuc in nobiliori gradu: quibus vitam
prebet uegetabilem. Adhuc alia in altiori: quibus
vitam sensibilem: post hoc quibꝰ animaleꝫ: deinde
quibus rationalem: demum quibus intellectualẽ.
Et hic gradus est altissimus proximior scilicet sa
piẽtie imago. Et hic solus est gradus habẽs prom
ptam ⁊ innatam aptitudinem se ad sapiẽtie gustũ
eleuandi: quia in illis intellectualibꝰ naturis ima
go sapientie viuit vita intellectuali: Cuius vite vis
est ex se vitalem motuꝫ exerere: qui motus est per
intelligere ad suũ propriũ obiectum quod est ueri
tas absoluta que est eterna sapiẽtia ꝑgere. ¶ Nũc
itaqꝫ pro hoc breui tempore: hec sic dicta sufficiãt:
ut scias sapientiam esse non in arte oratoria: aut in
magnis uoluminibꝰ: sed in separatione ab istis sen
sibilibus: ac in conuersione ad simplicissimam ⁊ in
finitam formam: ⁊ illam recipere in templo purga
to ab omni vitio: ⁊ feruido amore ei inherere: quo
usqꝫ degustare eam queas ⁊ videre q̃ꝫ suauis sit il
la in qua est omnis suauitas. Qua degustata vile
scent tibi omnia que nunc tibi magna videntur: ⁊
humiliaberis ut nihil arrogãtie in te remaneat: ne
qꝫ aliud quodcunqꝫ vitium: quin castissimo ⁊ pu
rissimo corde semel degustate sapientie indissolu
biliter adherebis: etiam hunc mundum ⁊ cuncta
que non sunt ipsa magis q̃ꝫ ipsam deserendo: ⁊ cũ
indicibili letitia viues ac morieris: ⁊ post morteꝫ
in ipsa amorosissimo amplexu eternaliter requie
sces: Quod tibi ⁊ mihi concedat ipsa dei sapiẽtia
semper benedicta.

¶ Francisci Petrarche poete oratorisqꝫ clarissimi:
Dialogus secundus: In quo de uera sapiẽtia dis
putatur: Explicit feliciter.

Tractatuū ac capl'orum tertij libri de rebus memorandis annotatio.

¶ Tractatuū ac capl'oꝝ q̄rti libri de rebꝰ memorādis: in quo de ꝓuidentia tertia ꝑte ꝑ̄me v̄tutis scilicet prudētie tractat̄:Annotatio.

Finis

¶ Francisci Petrarche poete oratorisq3 clarissimi: rerum memorandarum Liber primus incipit.

¶ Tractatus primus: De ocio et solitudine quorundam clarorum virorum.

¶ De ocio solitarij et diuisione eiusdem: et de quo ocio auctor uelit tractare. Cap.I.

s Ed mihi cuncta uersanti: cum id solum tpis vixisse videar quod ociosus aut solus vixi: visum est non aliunde q3 ab ocio et solitudine potissimum ordiri: nõ modo q hic plurima et maxima vite mee solatia pcessisse nouerim: sed q multis etiam claris viris iactatis inter curarum fluctus huius portus quesitum remedium recordabar. Ceterum cum solitarij ocij duo sint genera Illud somno et inertie amicum: qd qdam lucifuge sectant qui villis suis utunt pro sepulchris: et in illis sese infodiunt viuentes: nulla re alia q3 ocij cognomine gloriosi: nõ litterato tm: sed viro etiam obscenum atq3 indignum cõmemoratione ptereo. Alterum illud attingam nõ tam urbis odio q3 litterarum et virtutis amore cõstitutum: vñ animo uel studiorum cupido uel ad ea intẽto de qbus pnme dicturus sum: gratissima pueniũt alimẽta: ut hinc merito uelut a primo dicẽdorum fonte totius narrationis descẽdat exordium. Quem vo nunc historicus illustrissime cohortis statuam signiferum: nisi quẽ poetici laboris primum ducem in Africe mee libris statuisse non penitet.

¶ De ocio Scipionis Africani primi. Cap.II.

s Cipio ille qui pmus agnomẽ Africani rebus gestis virtute meruit: amator solitudinis atq3 ocij fuit. Itaq3 spiritum domitorẽ gẽtium et militare illud corpus bellis exercitũ auresq3 castror et tubarum fragoribus oppletas huc referre cõsueuerat: nõ ut virtus ocio langueret: sed ut sese mens uarietate negocior distracta colligeret: q̃obrem neq3 sibi vnq3 ociosus ppetua mentis occupatione grãde aliqd moliens: neq3 sibi solus vnq3 videbat altissimis atq3 pulcherrimis comitatus curis: neq3 theatrum aut vulgi plausum querebat: rerum suarum plaudẽte memoria ac cõsciẽtie testimonio cõtẽtus. Jure ergo dicere solitum accepimus: Nunq3 se minus ociosum eẽ q3 cum ociosus nec minus solum q3 cum solus eẽt. Idq3 ipsi' Africani non mediocrem emulum Marcum Portium Catonem scriptum reliquisse auctor est Cicero.

¶ De ocio Scipionis Africani secundi. Cap.III.

b Uius nepos et ipse Africanus Scipio: sicut laboris supra fidem patiẽs: sic ociose cupidus getis solus sepe cum Lelio rusticari pegrinariq3 solitus credit: Interdũq3 littoribus italicis uagabũdus: expugnatricem illam Carthaginis Numãtieq3 dexteram ad marinas conchulas lapillosq3 candidulos inter legẽdos inclinasse. Sic enim ad id qd superat negocium: ocio breuissimi tpis aium recupabat. Uerecũde hec apud Ciceronem reuerenterq3 narrant: eos incredibiliter: ne uera deseram: repuerascere esse solitos cum rus ex urbe tanq3 e vinculis euolassent.

¶ De ocio Marci Tullij Ciceronis. Cap.IIII.

d Uces bellorũ memoro: Marcus Tullius Cicero post innumerabiles labores quos in republica ptulit: post tam multa discrimina: que sibi ille turbulẽtissimus cõsulatus: et cũ improbis certamẽ imortale peperat: fracta tãdem libertate ciuium uelut puppe submersa nudus ornamẽtis suis oibus enauit: inq3 ocium secessit: in quo qdem rura pagrãdo: sicut ipse de se loqtur: sepe solus erat. Sed qd negocium queso cum illius ocio: que frequẽtia cum illius solitudine cõferẽda est? Quam l3 ipse casum patrie miseratus grauiter defleat: inde tñ ad oẽs populos pucta diui ingenij monumẽta fluxerũt. Plura enim ibidem: ut ait idẽ: breui tpe: euersa quam multis annis stãte republica scripsit. At qui fatum suum declinare nõ ualuit: in tempestate tutus: in portu naufragiũ passus est.

¶ De ocio Mutij Sceuole. Cap.V.

m Utius Sceuola diuini pariter et humani iuris illa etate csultissimus: a pcella fori fugiẽs in ocium et pile et alee calculorũ ludo ferẽ opam dedisse: eaq3 vicissitudine rerum mole p̃grauatum ingenium releuasse: Et his qdem ocia vite diuerticula contigerunt.

¶ De ocio Epaminunde Thebani. Cap.VI.

s Ed ne ab hac illustrium cõmemorationis rerum alienigene sese fortassis exclusos putẽt: Epaminũdas Thebanus quem apud pstantissimos auctores uel primum uel iter pmos Grecie duces semp iuenio: Cuiq3 litterarum studium ac philosophie doctrina tãta ierat ut mirabile videret: sicut Justinus historicus ait: vnde tam insignis militie sciẽtia homini iter litteras nato. Is inq3 cum quo Thebanor omnis gloria: ut aiunt: et orta simul et extincta est: et suauitate musica gemino labori debitum ocium exornãs: pclare qdẽ: ut est apud Ciceronem: grecis fidib' cecinisse dicit.

¶ De ocio Achillis. Cap.VII.

s Imile apud Homerum de Achille: qd ducem suũ imitati nostri quoq3 uates asserũt. Id qdem pne suscipimus et habem' ppositi nostri testem: clarissimum adolescentem siue fictum suspicamur ab Homero et eiusdem sententie auctor est excellẽtissimus poeta. Profecto nunq3 id in eo quem nobilitandum pposuerat sibi ficturus: ni laboriose militie alternam ocij remissionem necessariam iudicasset.

¶ De ocio Socratis. Cap.VIII.

s Ed alio spectare arbitror: qd de Socrate scriptum est: cum iam senior foret uacare fidibus cepisse: Nõ enim apud me similitudinem ueri habet: tãtum virũ illa etate presertim discendi potius gra tam parue rei tẽpus impendisse q3 discẽdo docẽdoq3 fatigatus talis ocij solatium quesiuisse. Qd partius miror dum eũdem arundine cruribus inserta colludẽtem infantulis suis intueor: qd cernẽs familiarissimus sibi risisse fertur Alcibiades.

¶ De ocio Roberti regis Sicilie. Cap.IX.

a T ne semp uetustissimis immoremur: sitq3 aliqs et etati nře locus: Robertus hierosolymitanus et Siculus: rex regum et philosophor huius eui meo pnceps iudicio: per singulos dies statutis horis: e medijs regie vite turbinibus in ocium uelut in aliquam getissimam stationẽ sese pferre cõsueuerat. Illic multiplex ei quodã

exercitium dum tulit etas: vni tādem cuncta cesserunt. Fuit illi in urbe Neapolitana palatio confine pomerium: p̄altis circūseptum menibus ꝛ pelago nō modica ex pte circūfluxum. Huc mō cum paucis: modo cum īgēti ꝑcerum caterua quotidie ueniēs: balista lusitabat. Idq; tam sedulo: ut confestim (tātum erat ꝛ tam ad oia v̓satile celestis acumen ingenij) eius artificij magistros post tergū linqueret. Que res p̱mum nō hostibus mō: sed suis quoq; minus uenerabilem fecisse credit̄: ignorantibus quantum negocioꝝ sub illo ocio tegeret̄. Qđ ubi tādem rebus ipsis inotuit: cōtēptus ois in admirationem ꝛ gl'iam v̓sus est. Interfui ego sepenumero dum dimetiēdis ictibus accliuis singuloruz sagittas iternoscceret. Interea tñ dum eundo ꝛ redeūdo tēpus terit̄: ꝛ senile corp⁹ recrearet ꝛ acres subiectoꝝ cōtrouersias vixq; extricabiles populorum nexus absolueret. Quid notissima replicem?

B Cōstat hūc inermem ludentēq;: qđ oēs vidimus: armatos exercitus fudisse ꝛ grauissima sepe discrimina: nō tñ a suoꝝ ꝑculisse ceruicibus: sed etiā ne appropinquarēt ꝓuidisse. Deniq; nō aliter q̄z si balista illa cūctoꝝ trāsfodisset oculos: suoꝝ semꝑ peruertisse consilia. Et ille qdem nuꝑ indignum p̄ntia tāti regis orbem deserēs: migrauit ad suꝑos: Ego aūt q̄zuis erga illius memoriam uaria hoium studia: p̄cipue Italicoꝝ meoꝝ dissonantes opiniones nouerim: qꝛ tñ nō illius aut huius auriuz uoluptati: sed nude rerum ueritati studeo: Roberti nomen in opis mei p̱mordijs fulgere uolui: ꝛ cum p̄fatione uenie si forte cui molestus sum: quotiēs illuz rerum qualitas obtulerit liberius iam sine adulationis suspitione: nisi fallor: de moribus eius loquar. Nullum mihi gratificādi ꝓpositū: nulla spes: que nōnunq̄z a uero scriptoꝝ aios auertūt: me qdez uera memorare cōsciētia mea: si illi parum fidei est: testis est mors. Breui qdem fore confido ut vnica pestis tot tādem cōfutata virtutibus cōticescat ꝛ gelido saltem abeat sepulchro: Nūc quoniam properantem calamum longa rerum series expectat: de ocijs satis dictum est.

Tractatus secundus. De studio ꝛ doctrina aliquorum illustrium virorum.

De continuatione precedentis tractatus cum isto ꝛ sequentibus. Cap. I.

A Upcrest de studio tractare: Que naz enim p̄cedētium erat ꝛ sequētiuz opportunior iactura: Nēpe p̄cedētibus tam cognata materia est: ut si ociū demas: studium turbidum ꝛ ingetuz relinquat̄: At si studium detrahis: inglorius torpor ꝛ pigro situ marcidus carcer est ocium. Ita fit ut hoc in illius rege fundatum: illud huiusmodi laboribus semꝑ ornatum sit. Rursus ꝛ illud ꝯstat memorie ingenioq; ꝛ eloquētie: de qb⁹ secuturis tractatibus agēdum est. Nullum oino post uām ipaz maius certiusq; patrocinium fore q̄z uehementem animi applicationem ad easdem summa cum uoluptate quam studium uocāt: ex quibus solidum cō

B flat̄ doctrine nomē. Quocirca dilatis medijs: p̄ncipium fineq; cōnectēs: hūc studio simul ꝛ doctrine locum dedicaui. Uerum q̄zuis qđ oium gētiuz pace dixerim ꝛ regine urbis ueneratio ꝛ excellēs rerum gl'ia mereant̄: ut posthabita rōne tēporum: in exēploꝝ relatione p̱mum semꝑ romana locuz teneāt: vix hic tñ mihi videor narrationis initium reperturus: ꝓpter id videlicet qꝛ Theodosius Macrobius haud qdem ignobilis scriptor ait: soli sapiētie studio deditos: ut abūde grecia tulit: ita Romam nesciuisse. Sed qđ agam scio: Rimabor exercitus romanos forūq; lustrabo ꝛ uel ex armatis legionibus uel ex forēsi strepitu studiosas ꝛ cōtēplationi deditas animas eliciam.

De studio Julij Cesaris. Cap. II.

d Iuus Julius Cesar: quem armoꝝ laus ꝛ victoriarum gl'ia celo exequarunt: a studio l'rarum medio q̄zuis in bellorū furore nō abhorruit: nunq̄z se cessisse ꝛ ipse gl'iat̄ ꝛ magni cōsentiūt auctores. Accedit opum fides: p̄ter adolescētie sue libros: quos publicari dum bibliothecas ordinat: Augustus uetuit: multa iam ꝓuectis scripsit famosissima. Siqdem ꝛ anni totius ordinem ꝛ bisexti rōnem: ꝛ qcqđ de mēsura eui uetustioribus ad eam diem uel ignotum uel ꝯfusuz fuerat: summo studio digessit: l'risq; ꝛ memoria tradidit posterorum: atq; ut in Saturnalibus scriptum est: oēm incōstātiam tpis uagam adhuc ꝛ incertaz in ordine state diffinitionis coegit: ꝛ edicto palam posito publicauit. Scripsit Anticatones duos: scripsit ꝛ de analogia auspiciorum. Uerum p̄ter hec a se gestarum: tam gallici q̄z ciuilis belli: libros edidit: non a suis magis q̄z ab hoste laudatos. Marcus enim Tullius alioqn multum in Cesarem grauiter inuexit: hos tñ libros erubuit illaudatos p̄terire. Cōmētarios inqt scripsit ualde qdem ꝓbādos: nudi sunt recti ꝛ uenusti: omni ornatu orōnis tanq̄z ueste detracta. Sed dum uoluit alios paratam habere vñ sumerēt qui scribere uellēt historiam ineptis gradum fortasse fecit qui illa uellēt calamistris inurere: sanos qdem hoies a scribēdo deterruit. Eosdem Cesaris libros: scriptor reruz suarum (ut fama fert) Julius Celsus: ut Suetonio videt̄ hirtius: ita cōmēdat: Difficillimam rem suscepi Cesaris nr̄i commētarios rerum gestarum gallie. Nec multo post: Quos utinam qui legerint inquit scire possint q̄z inuitus cepim scribēdos: quo facilius caream stultitie atq; arrogantie crimine: qui me medijs interposuerim Cesaris scriptis. Cōstat enim inter oēs nihil tam opose ab alijs esse ꝑfectum: qđ non horum elegātia cōmētariorum superet̄: qui sunt editi ne sciētia tātarum rerum scriptoribus desit: adeoq; ꝓbant̄ oium iudicio ut prerepta nō prebita facultas scriptoribus videat̄. Cuius tamē nr̄a maior q̄z reliquorum est admiratio. Ceteri enim q̄z bene atq; emēdate: nos etiam q̄z facile atq; celeriter eos ꝑfecerit scimus. Et hec qdez ille. Sane de celeritate apud Suetonium habet̄ exp̄ssius ubi ait: Et hos libros ꝛ alios plurimos in qbus etiam poema qđ interscribit̄ tāta cum uelocitate ꝑegisse: ut quosdam ex eis in Alpium transitu scripserit: ex citeriore in trāsalpinam galliam reuertēs belli gallici temporibus: quosdam ipsoꝝ bellorum ciuilium sub Mutinēse discrimen: quosdam ab urbe romana in ulteriorem Hispaniam ꝓficiscēs: quam viam simul cum studio diebus q̄tuor ꝛ viginti ꝑfecit. Incertum his similibus operibus linquēs: utruz animi foret aut corpis an robore uel celeritate mirabilior.

De studio Augusti Cesaris. Cap. III.

A d Juus Cesar Augustus diui Julij filius: tā studiose paternis uestigijs inhesisse tradit ut grauissimis bellorum studijs ⁊ imperij curis oppssus ⁊ tot coniuratoꝝ obsessus insidijs: horas ⁊ momēta colligeret: nec ullum tēpus inutiliter labi sineret. Cōstat inter comedēdum radendūqȝ uel lectioni opam dare solitum uel scripture: Jnter crebra quoqȝ somni: cuius parcissimus fuit: inter bellaqȝ lictoꝝ sibi uel cōfabulatoꝝ solatium adhibere. Studia liberalia: ut Suetonius ait: ab etate pma cupide ⁊ laboriosissime exercuit. Mutinēsi bello in tāta mole rerum ⁊ legisse ⁊ scripsisse ⁊ declamasse quotidie fert. Jtaqȝ uarij gn̄is: ut ait idem: psaica oṙone cōposuit. Jtem oṙones ad B populum: ⁊ aliq de vita sua tredecim libris Cantabrico bello nec ultra exposuit. Scripsit ⁊ epigrāmatum librum ⁊ epl̄arum ad amicos: cōditum facetissima grauitate ⁊ luculētissima breuitate: qđ opus inexplicatum ⁊ carie semesum: adolescenti mihi admodum in manus uenit: multum frustraqȝ postmodum quesitum. Ceterum eple alique sparsim a scriptoribus referunt: qruȝ idaginem studioso cōmittimus lectori. Nec latinis mō sed grecis: nec rhetoricis tm̄: sed ⁊ philosophicis delectatus est: eo ptinēt q Apollodori Pergame philosophi filioꝝ eius Dionysij ⁊ Canoris amicitiaȝ quesiuit patrēqȝ grādeuum iuuenis ipse secum: ne ullis locis aut tpibus uacaret ab urbe Romana Apolloniam usqȝ pduxit. Ex utriusqȝ aūt lingue auctoribus quos studiosius lectitabat: illa cupidius hauriebat que uel pcepto uel exēplo ad eruditioneȝ vite morūqȝ elegātiam ptinēt priuate uel publice disciplinæ. Hec ⁊ diligēter annotata seruabat: ⁊ cuȝ res exigeret uel amicos uel totos exercitus uel puinciales aut urbanos magistratus illoꝝ iteriectione cōmonefacere solebat. Jn audiēdis recitatoribus poematum siue historiarum siue alterius generis inuētoꝝ: mitis ⁊ patiens fuit. Oino singulare hoc habuit: qꝛ cum oium pcipue pncipum mos sit: pn̄tia cōtēnere: uetusta mirari: iste vnus etatis C sue fauit ingenijs. Digna qdeȝ sapiētissimi extimatoris ueneratio: Quenam enim etas illustriū apđ nos ingenioꝝ fertilior fuit? Marcum Uarronem: Marcum Ciceronem: Crispum Salustium: Titū Liuium: Anneum Senecam: Asinium Pollionē: Uirgilium Maronem: Horatium Flaccum: Ouidium Nasonem: inumerabilesqȝ alios vno tpe suis lȝ viuēdi gradibus distātes habuit: qui seinuicem viderint uel videre potuerint. Libros itegros senatui recitare uel populo per edictum notos facere suetus erat. Jnuētum paternum de tpis rōne vnico errore cōperto sup incerta laude paucis diebus emēdauit: ⁊ ut est scriptum in Saturnalibus: oēm hūc ordinem eree tabule ad eternam custodiaȝ incisione mādauit. Nec poetrie expers fuit: Extat eius in Uirgilium carmen breue qdem: sed nec humile nec insulsum: Aggressus ⁊ tragicuȝ opus studio feruēti calle medio destituit deleuitqȝ. Librum vo v̄sibus hexametris cōsumauit: cui nomē Sicilia: quo ego nonnunqȝ uelut clypeo aduersus obtrectatores meos uti soleo. Jnter multa que impacatis mihi latratibus obiectāt: pegrinum ⁊ iauditum poematis mei titulum fremētes: cui nomen est Africa: qđ qdem uarijs hactenus fortune repagulis dilatum: heret inter manus diutius qȝ putabam. Sed ad inceptum redeo.

¶ De studio Marci Uarronis. Cap. IIII.

A n On indignaberis Marce Uarro pponi tibi duos tam grādes viros: quos sibi ppositos nec vniuersus oliȝ orbis erubuit. Ne qȝ nescius eram inter studia latinoꝝ pmum tibi locum eximiāqȝ laudem deberi memineram id tibi ab externis tributum ⁊ a nr̄is tātum pconioꝝ certatim a multis in vnum hoiem cōgestum: ut ipse si aurem applicueris erubescas: tametsi uera ⁊ meritis etiam nūc iferiora pdicent. Sūt qui de te scribāt: Uir doctissimus Uarro: qui tam multa legit: ut aliqd ei scribere uacasse miremur: taȝ multa scripsit qȝ multa vix quenqȝ legere potuisse credamus Sūt qui te Romanoꝝ oium lōge pcellētissimum putēt. Sūt qui in hoc ne grecis qdem deferant: ut vir fide pius eloqoqȝ facer Lactātius Firmianus qui institutionum suarum libris: neminem te doctiorem nec apud grecos vixisse cōfirmat. Atqȝ ut clarissimum ex oibus tibi reddā testimoniū: Marcus Tullius: ⁊ qđ gratius audias in ipsis Academicoꝝ libris: ubi nihil oino firmādum: sed de oib⁹ dubitādum disputat: oium te facile acutissimum dicit. Deinde uelut memor ppositi: subsequit: Et sine ulla dubitatione doctissimuȝ. Sane qđ ad stuB dioꝝ tuoꝝ attinet vigilias: qȝuis multa ⁊ uaria dici possent: nihil tm̄ ampli⁹ dicā qȝ qđ in eisdē Academicis de te uel potius tecum loquēs Cicero: Sūt ingt: uera ista Uarro: Nam nos in tāta urbe pegrinātes errātesqȝ tanqȝ hospites ueraces tui libri qsi domum deduxerunt: ut possemus aliqn̄ qui ⁊ ubi eēmus agnoscē: Tu etatē pŕie: tu descriptiones tēpoꝝ: tu sacroꝝ iura: tu sacerdotum: tu domesticam disciplinam: tu bellicam: tu sedem regionum ⁊ locoꝝ: tu oium diuinarum humanarūqȝ rerum noia gn̄a: officia: cās apuisti: Plurimum qdem poetis nr̄is oinoqȝ latinis ⁊ lr̄is ⁊ v̄bis luminis attulisti: atqȝ ipsum uariū ⁊ elegās omni fere numero poema fecisti: phiamqȝ multis locis inchoasti. Hec de Marco Uarrone: Marco Cicero. Quib⁹ ego nihil addiderim: nisi vnuȝ quo eoꝝ que dicta sunt oium crescat admiratio: hūc illuȝ nō scribēdo modo sed legēdo: breuis hoium vita videat: Nihilominus tm̄ interea sub Pōpeio magno militauit: ⁊ ab eodem bello piratico naualem pmeruit coronam: celeberrimi particeps triūphi.

¶ De studio Marci Tullij. Cap. V.

q Uem vo Uarroni comitem dederim: nisi quem mō testem dedi: Marcuȝ Tullium. A Hos enim ⁊ etas iūxit: ⁊ Plinius scđs in libro nālis historie septimo: iuxta collocauit. Hic itaqȝ cum multuȝ tpis phie: sicut sepe meminit: ab adolescētia tribuisset: repēte in curas reipublice atqȝ in ambitionis laqueos delapsus: phie studium coactus est deserere: ad cōsulatum mox puectus: in quem nefandissimoꝝ ciuium ois ipietas: ⁊ ut v̄bo eius utar: nescio quo pacto oium scelerum ac ueteris furoris ⁊ audacie maturitas erupit. At post ꝯsulat⁹ exitum simultatum pennibus reliquijs uexatus: tot tātisqȝ difficultatibus obsessam traduxit etatem: ut in phia parum aut nihil scriberet: ꝯtentus eloqnētie pncipatu. Postremo aūt ubi a facie belloꝝ ciuilium: in ocij solitudinem abijt: de quo pauloante dictuȝ est: ad itermissam diutissime philosophiā iam senior reuertēs: oēm in ea curam ac

studium posuit:ut ciuibus suis ocio ꝓdesset:qbus
antea negocio ꝓfuisset. Itaq; libros inumerabiles
uarijs de rebus edidit pulcherrimos:quos qui se
uel legisse iactat uel vidisse:q̃z id uere ꝓfiteat̃ ipse
viderit:Mihi qdem vir vnq̃; pegrinatio lōgior su
scepta ē:ubi nō icognitos Ciceronis ne dicā libros
B sed iaudita libroꝝ noia cōpererim. Phiaz ad id tē
pus nō nisi greco cognitam sermone:ꝑmus oium
latinis lr̃is illustrauit: Poetriam nō spuit:sed pa-
rum feliciter tētauit:testis est Seneca:Eloquentia
illum sua in carminib⁹ destitutum : qd̄ ipsum aliq̃
nūc etiam ex opusculis eius idicāt:Tāta aūt bona
rum artium segnities incessit:ut magna ps librorū
eius etati nr̃e perierit. In libroꝝ qdez Marci Uar
ronis iteritu q̃zq̃z nec illud sine nr̃i tpis ifamia ɔti
gerit:tn̄ stili forsan icultioris aspitas utcūq; huius
modi negligētiam excuset:sed in opibus Cicerōis
vn̄ excusemur nō itelligo. An̄ oēs qdem deflet⁹ est
studiosoꝝ choris reipublice liber:cuius magnificē
tiam ⁊ ipsius Ciceronis ⁊ alioꝝ testimonio:excer
ptaq; ide pticula ɔiecturari licet:tātillū nobis uel
ad acuēdū forte desideriū uel ad pn̄tius ɔuitiū re-
seruatū est. Reliquū nescio an vnq̃; sit recupatura
posteritas. Unus aūt huic viro ⁊ studiorū ⁊ vite
terminus fuit imergētem sese penit⁹ lr̃arum fonti-
bus:indigna ⁊ in publicum damnosa mors rapuit
De qua locus alter ueniet dicendi.

¶ De studio Tironis liberti Tullij. Cap.VI.

A Btestātem audire mihi video: Tironē:ne
o eum a tāto segregem patrono. Hic Marci
Tullij libert⁹:hō diligētissimus:ut Aulus
Gellius meminit in libro noctium atticarū:libro-
rum patroni studiosissimus fuit:eos vigilāter ⁊ di
sponē ⁊ emēdare solit⁹. Bonum opus nisi quod li
bertini hois cura cumulauerat:igenioꝝ torpo ef-
fudisset. Cōstat hūc de patroni sui iocis libros edi
disse: ⁊ qcqd sibi passim memoratu dignum accide
rat:accuratissime colligētem in vnam cōgeriem re
degisse ne qua pars illius eloquij periret.

¶ De studio Crispi Salustij. Cap.VI.

Rispus Salustius:nobilis ꝟitatis histori-
c cus. Sic enim de illo apud auctores ueris-
simos scriptum video:Quo fideli⁹ res afri
ce cōplecteret̃:libros punicos pquisiuit pegrināq;
linguam per iterpt̃ē flagrāti studio scrutat⁹ est : qn
⁊ maria transgressus dicit̃:ut oculis suis crederet
de cōditionib⁹ locoꝝ. Bellum Iugurtinū ɔiuratio
nēq; Catiline cōpēdioso ⁊ ad vnguez:ut dici solet:
castigato cōplexus est stilo. Sz nullo famosior q̃z
historiarum libro:qui etati quoq; nr̃e:ne certuz ei⁹
sileam dedecus amissus est. Ueterum qdem testi-
monio illustris apud nos solo iā noie supstes.

¶ De studio Titi Liuij. Cap.VII.

A Cq; ut menia urbis egressi : non statim ex
a Italia fugiamus:quo studio putandus est
arsisse Titus Liuius Pátauinus:quo oēz
Romanam historiā ab urbe cōditam ad Cesarem
Augustum cuius ipse claruit tpib⁹ cētūquadragin
taduobus uoluminib⁹ scripsit. Opus ipa mole mi
rabile stupēdūq;:p̄sertim q: in eo nihil raptim ⁊ tu
multuario:ut aiūt stilo:qd̄ qdam solēt qui oē ꝟbuz
labijs oblatum scriptis mādāt:sed tāta maiestate
sniarum tātaq; ꝟboꝝ modestia cōpleuit oia:ut ab
arte eloquētie nō multum abesse videant̃. Sz heu
B quātam etatis nr̃e maculam:Huius tam igētis tā
q; egregij opis vir portio subest:exigua qdem:cuz
in decades:uel ab ipso ɔditore uel qd̄ magis reor
a fastidiosis postmodum lectorib⁹ sectum foret:ex
q̃tuordecim nō nisi tres decades supsunt:ꝑma sci-
licet:tertia ⁊ q̃rta. Secūdā qdem ipse ego hortan
te quondaz sacre memorie Roberto Sicilie rege:
sūma sed hactenus iefficaci diligētia quesiui. Atq;
utinam falsus uaticinator inueniar:Cito enim nisi
mores hoium mutent̃:de hoc euēturū uereor : qd̄
olim ꝓposuerat Gaius Caligula neqssimus tyran
noꝝ:de quo est apud Suetoniū Tranqllū:qd̄ Ti-
ti Liuij historiā: ⁊ Uirgilij poete libros ⁊ imagi-
nes:parū abfuit qn ab oib⁹ bibliothecis amoueret
utq; igenio viri huius clarissimo:nubē obliuionis
quam non attulit impiosa crudelitas : auferat sen-
sim incuriosa segnities.

¶ De studio Plinij secundi. Cap.VIII.

Ec te Plini secūde Ueronēsis:a Tito Li-
n uio disiūgā:a quo nec etate nec pr̃ia lōgin-
quus es. Tu qdē q̃zuis equestrib⁹ militijs
idustrie funct⁹:ꝓcurationes quoq; splēdidissimas
atq; cōtinuas sūma itegritate administrasse perhi
beris:uerūtn̄ tātā liberalibus studijs dedisti ope-
rā:ut nō nisi temē:plura qs in ocio q̃z tu iter tā mul
tas occupationes scripsisse memoret̃. Ut enim mi
nora sileā:trigintaseptē romane totidēq; nālis hi-
storie libros ad Uespasianū ꝑncipē:uberrima flo-
rētissimaq; sermonis elegātia descripsisti. Sed q̃t
p̄claros uetustatis auctores:tot posteritatis pudo
res ac delicta cōmemoro:que q̃si nō ɔtēta ꝓpe ce-
leritatis ifamia:alieni fructus igenij ac maiorū fa-
stidijs vigilijsq; elaboratos codices:itolerabili ne
gligētia pire passa est. Cūq; nihil ex ꝓprio uēturis
daret:auitā hereditatē abstulit. Primū nēpe Pli-
nij opus:in quo:ut est apud Tranqllū:oia bella tra
ctauerat que cū Romanis vnq̃; gesta sunt:ex ocu-
lis nr̃is euanuit:nec usq̃; supest:tot ego qdē taliuz
satis ardēs explorare audierim. Hoc aūt ⁊ qcqd i
hāc sniam questus sum:nō ad minuēdū post nasci
turi populi studiū retuli:qn dolorē meū potius ef-
fundēs ⁊ etati curiosissime in qbus nō oportet re-
rū tā honestarū ꝓrsus icuriose soporē ac torporem
exprobrās:Eqdē apud maiores nr̃os nihil queri-
monie sil'is iuenio nimiūq; nihil iacture cuius ad
nepotes nr̃os fuit auguror:res eīt : forte nec sen-
sus ullus nec notitia puenisset:ita apud alios inte-
gra:apud alios ignorata oia:apud uēturos lamen
tādi mā. Ego itaq; cui nec dolēdi rō sed nec igno-
rātie solamē adest:uelut in cōfinio duoꝝ populorū
ɔstitutus ac sil'aꝫ retroq; ꝓspiciēs:hāc non acce-
ptam a prībus querelā:ad posteros deferre uolui.

¶ De studio Marci Catonis. Cap.IX.

Unc calle medio Romam rursus q̃si ma-
n iestatis aut sacrilegij reus retrahor : eo q̃
Marcum Catonē illum senem:qui apd̄ ali
os scriptores ꝑmum in hac acie locum tenet silen-
tio supprimēs abierim:cuius tam uehemēs studi-
um fuisse cōpertum est:ut ex quo ꝑmum lr̃arū dul
cedinem gustauit:nulla vnq̃; alia dulcedine distra
hi potuerit:Nō belloꝝ curis:nō victoriarum leti-
tia:non gl'ia triūphoꝝ qbus ornatissimam etatem
egit. Itaq; qd̄ de paucis scriptum utrāq; rem con
sumate p̄stitit:Si arma sumpsisset:natuz in armis
crederes:Si se ad studiū uertisset:inter lr̃as edu-
catum. Et qd̄ magis mireris:nō hoc sibi ꝓpositūz

fuit ab ifantia quãdo altius ip͛ressa difficiliꝰ auel
lunť:sed latinas litteras etate modo ꝓuectus:gre
cas uero senio grauis attigit:cum maxime fugere
solet animus mortalium:tūc acriuſ inardescēs cu
piditate discēdi scripsit libros rerum uariarum ac
multarum eloquētia uetusta:quoꝝ omnium clarif
simus est liber Originum. Fuit aūt: ut Plinius
ait: ⁊ triūpho ⁊ cēsura sup̱ cetera insignis:magis
tm̄ ēt nūc: Nam claritatez litterarum p̄ceptisq́ꝫ om
nium rerum expetēdarum datis generi Romano
inter p̊ma ẜo agrum colendi omnium cōfessione
optimus ⁊ sine emulo agricola: Uitam quidem
iniurijs stimulatam:procellis ingetaz duxit. Hic
sibi uelut gubernatori egregio:ex tempestate ma-
ritima nō minus glorie ꝑtum q̄ȝ laboriſ. Quater
eum ⁊ q̈dragesies cām dixisse testis est Plinius.
Et cum nemo sepius accusatus:semper tamē abso
lutuſ fuit: Qđ nisi fallor ⁊ summe innocētie ⁊ im
portuni rigoris idicium videri pōt. Deniq́ꝫ sexto
⁊ octogesimo etatis anno: cum a ceteris vite offi
cia deserūtur:accusatus ad capitalem cām:nō ad
hibuit aduocatos:sed ꝓgressus in rostra: cām ip̄e
suaz cōstātissime defendit:adeo ut nec ligue tardi
tas:nec cerebri seu laterum fragilitas:nec ulla ꝓr
sus mutatio in tam lōgeuo oratore posset itelligi.
Unde autē in etate quassa ac ruēti tāta reruz om-
nium itegritas? Nimirū hoc illi studiū iuge p̄sta-
bat: ⁊ ut ipsis Ualerij uerbis utar:oīa in suo statu
equalis ac ꝑpetua idustria cōtiebat. Nec ad suūp
sius tm̄ quin ad aliorū quoq́ꝫ defendēdā cām hic
sibi animus eadēq́ꝫ affuit facultas. Sub ipsuz eni
longissime finē vite:aduersus accusationē singula-
ris: ⁊ tm̄ maxime florentis oratoris Galbe se op-
posuit: Hispaniāq́ꝫ ꝓuinciā quam iuuenis armatꝰ
manu vicerat:inermis senex lingua defensauit.

¶ De studio Roscij histrionis. Cap̄.X.

Nāgēs ⁊ pene ridiculus a Marco Catone
ad Rosciū histrionē descēsus: Ipse tamen
ne hinc ubi eū alij scriptores admiserūt:ex
cludať obsecrat:ne ue de illo iter bibliothece pene
tralia loqui pudeat:pro quo nō puduit Marcū Ci
ceronē in foro loqui: ⁊ (quod mirari cogit) populū
Romanum obiurgare:quia is agēte gestū Roscio
tumultuosus:nec satiſ attēto silētio fuisse videbať.
Deniq́ꝫ pro quo habitā orationē scriptis mandare
nō piguit: Profecto eniz ad quālibet artiū appli-
cetur animus intētione uehemēti:ad p̄sentē mate
riam spectare pōt: Nā qd refert? Artes uarie:stu-
diū vnū est. Roscius itaq́ꝫ ludicre artis famosissi-
mus magister:tāto illā studio exercuit:ut nullum
populo nisi domi prius examinatū actū exprime-
ret. Qua diligētia eo ꝓfectꝰ est:ut apud ipsuz Ci-
ceronē scriptū est:mirādā eorū impudētiā qui age
rent in scena gestū inspectāte Roscio. Et sequiť hu
ius dicti ratio: Quis eniz sese cōmouere pōt:cuiꝰ
ille vitia nō videat? Hinc sibi cōtigit: ⁊ ut nomē in
gēs ⁊ largas opes quereret:nec vulgo solū:sȝ cla-
rissimis viris ac p̊ncipibꝰ ciuitatis acceptus foret:
p̄cipueq́ꝫ Ciceroni:cui tā familiariter notꝰ fuit:ut
eū Cicero accusatum publico iudicio defenderet.
Cōstat p̄terea:ut in Saturnalibꝰ scriptū est:cōten
dere Ciceronē solitū cū Roscio:utrū ille sepe ean-
dē sententiā uarijs gestibꝰ efficeret:an ipse eloquē
tie copiā diuerso sermone ꝓnūciaret. Que res ad
hāc fiduciā Rosciū attraxit:ut libruz cōscriberet:
quo eloquētiā cuz histrionia cōpararet:hinc scili-
cet motus quod altera uocis sono:altera corporis
motu:latētes affectꝰ animi:diuersa qdē via:sed pa
ri rep̄sentare videať industria. Hic est Rosciꝰ ille
qui iter ceteros magni nominis: Lucij Sylle cha-
rissimus: ⁊ ab eodem dictatore anulo aureo dona
tur. Tāta deniq́ꝫ (ut Macrobius ait) fuit gratia ⁊
gloria:ut mercedem diurnaz de publico mille de-
narioſ sine gregalibus solum acciperet.

¶ De studio Esopi histrionis. Cap̄.XI.

Tñe artifices factis ⁊ ꝓfessiōe simillimoſ
stilo separē: Esopus ⁊ etate ⁊ arte ⁊ opi-
bus ⁊ gloria ⁊ amicitia Ciceronis:postre
mo rebus oībus Roscio pene par fuit:nisi q̄ arte
scenica libruz quē me legisse memineriz nō scripsit
studio certe nō inferior. Ambos deniq́ꝫ ad audien
dum videndūq́ꝫ Hortēsiū ⁊ eloquio claruz ⁊ mul
to maxime motu corporis cōspicuum:imitādi stu-
dio simul curiam frequentasse notum est. Sed iaz
satis multa de nostris: Hinc mihi procul ab his lit
toribus nauigandum: ⁊ in amplissimum studiorū
pelagus prora flectenda est.

¶ De studio Archimedis. Cap̄.XII.

Que nam ẜo ab Italie finibꝰ digresso prior
tellus occurrit Trinacria:que ipsa oliz (ut
aiunt) Italie pars erat:nūc Italie isula est. A
Libet ergo oratiōis mee cymbaz in portu Syra-
cusio parumper alligare:duz salutato Archimede
proficiscor in Greciā. Hic Syracusis ortus:illic vi
xit:illic obijt:que res licet pure terminis artatum
indicet:animus tamē eius nullis circumclusus fi-
nibus sed maria ⁊ terras ⁊ celum omne ꝑcurrenſ
meditatiōe liberrima:quo penetrare acies huma-
na non poterat:oculis mentis intendit:eoq́ꝫ clari-
tati euasit:ut aut summum aut summis parē locuz
teneat:vnicus:ut Liuius ait:spectator celi syderū
q́ꝫ. In altissimis quidē questionibus quas celestiū
indago disseminauit in terris:magna pars dissidē-
tium hoc utitur patrono. Studium enim summuz
fuit nature opus:quatenus homini licet represen-
tare: Primus omnium spheram acri artificio me-
ditatus est:in qua celi speciem solisq́ꝫ lune atq́ꝫ er-
rantium reliquarum diuersitates ⁊ motus:nō tā-
tum animis sed oculis etiam nostris expressit: fu-
gacissimum cursum temporis ingenio dimensus.
Effecit idez:ut Cicerōis v̄bis utar: q̄ ille qui in Ti
meo edificauit mūdū Platonis deus:ut tarditate B
⁊ celeritate dissimillimos motꝰ vna regeret cōuer
sio:qđ in hoc mūdo fieri sine deo nō pōt:ne in sphe
ra qdē eosdē motꝰ Archimedes sine diuino igenio
potuisset imitari: Stupēdū ⁊ icredibile ꝓrsus iuē-
tū:nisi mūduſ ad h̄ oīſ uteret. Nec celestiū sȝ ⁊ ter
renorū mirꝰ artifex geometrie pitissimꝰ:reptor ma
chinarū qbꝰ obsidionē patrie aduersus Romanū
exercituz ⁊ Marcellū ducē vnus seniculus haud
dubie tardiorē fecit. Cuius igenij ueneratio hostiſ
etiā meruit fauorē:sȝ eū imodica mētis intētio in-
efficacē reddidit. Capta siqdē ad extremuz urbe:
cū eaz diripiēdā dux ꝑmitteret iusto militū furori:
vnū de tot milibꝰ excepit Archimedem. Ille nihil
aut extremis casibꝰ motꝰ: aut publici sentiens tu- C
multꝰ:figuris geometricis q̄s in puluere designa-
uerat totꝰ ipendebat. Introgressus iterea vnus ex
militibꝰ Romanis:iter rapine sitim ⁊ ipatorij pre-
cepti memoriā hesitabūdus elato mucrone supra

uerticē:rogitātis ut nomē suū ederet:iubebat. At
is(oculos atq; aures īgēs animi cura cōcluserat)
ferociter pcūctāti certū aliqd ostēdere nō ualens:
opposita tm̄ manu ne puluerē sibi suū cōfunderet
obsecrabat:Miles conteptorē rat⁹ interfecit. Cu-
ius mortē miserat⁹ dux Romanus:imunitatē fru-
stra sibi destinatā in affines eius trāstulit:sibi ꝟo
qd̄ vnū supererat honorē tribuit sepulture. Quā
qdē multo post tpe deiectā: ⁊ suis etiā ciuib⁹ inco-
gnitā: Marcus Tullius iter densissimos uepres
se reperisse:ut ignorātib⁹ idicasse cōmemorat:ut in
Tusculano suo scribēs: Quāt⁹ homūcio:cuius se-
mirutū bustū sparsosq; cineres iuenisse gloriatur
Romani pnceps eloquij? Fortasse plixius q̄ pro-
positi necessitas exigebat in illius memoriā dicta
sint:cuius historiā nusq̄ deinceps in hoc opere oc
cursuram reor.

De studio Pythagore. Cap.XIII.

A N Greciā transfretāti:pmus Pythagoras
i occurrit philosophus ⁊ philosophici nois
inuētor. Hic Sami Demarato patre geni-
tus:locuplete negociatore: longe locupletior ipse
negociator mox futurus. Deinde ab etatis sue pri-
mordijs:sapiētie pariter atq; honestatis arduū ac
laboriosissimū callē igressus:natalis soli dereliqt
angustias toto orbe peregrin⁹. Siqdē ut in histo-
ria poeticis ꝟbis utar: Uir fuit hic ⁊ ortu Sami⁹
ſ reliquerat vna ⁊ Samō ⁊ domios odioq; tyrā
nidis exul spōte erat. Ecce iā act⁹ pmus spūs egre
gij seruiēti patrie liberū exiliū ptulisse. Sz qd̄ se-
quit̄ uerū est. Isq; licet celi regiōe remot⁹: Mente
deos adijt ⁊ qd̄ natura negarat Uisib⁹ humanis:
oculis ea pectoris hausit. Sic est pfecto:de nullo
fere philosophorū tot ferunt̄ arcana:q̄uis in mul
tis uelut viator nouus raris signatū uestigijs iter
agēs:a recto deuiasse: ⁊ si dici fas est delirasse vi-
B deat̄. Nō alienū est referre quod de hoc viro i Tu
sculanis libris scribit Cicero:testē afferens virum
Pontiū Heraclidē:ut ipse asserit dictum. Narrat
eni usq; ad illā etatē oēs qui in rerū occultarū iue-
stigatiōe uersabant̄:habitos ⁊ uocatos fuisse sapiē
tes: Ipsū ea tēpestate Pythagorā Siluitē perue-
nisse: ⁊ cū Leōte eius loci pncipe de nōnullis reb⁹
doctū atq; elegās habuisse colloquiū: Qd̄ pnceps
admirās:que nā sibi ars esset pcōtat⁹ est. Pytha-
goras ꝟo gloriosū illud uetustatis nomē erube-
scēs:artis nullius titulū usurpare: se qdē philoso-
phū esse respōdit. Inauditū ille rursus nomē admi
rās:ut vim ei⁹ expōeret orauit. Cui Pythagoras:
psimilis mihi vita hec mercato cuipiam celeberri-
mo videt̄: Ut eni qdā virib⁹ aut celeritate cōtēdūt:
nihil pter palmā victorie petētes:qdā distrahen-
dis cōparādisq; mercib⁹ lucrū spectāt:alij neutrū
oino cogitātes:solo visēdi noscēdiq; studio trahū
tur:quod genus hominū pre ceteris liberale ⁊ in
genuū videt̄:sic in istā quā degimus vitā:uelut in
mercatū maximū cōuenisse omne genus hominū
videm⁹:quorū alij gloriā:alij lucrum aucupātur.
Quia ꝟo ppauci spretis oib⁹ qd agat̄ studiose cir
cūspiciūt:cognitionē rerū ⁊ nihil aliud querētes:
hos eni nōdū certe sapiētes:sz sapiētie amatores:
idest philosophos uoco. Et hec qdem de iuētiōe
huius nois:quod itātū post enituit:nostris uerbis
alieno diximus testimonio:q̄ nec idigna memora
tu res ut psertiz de Pythagora nobis istitut⁹ erat:
nec alter opportunior dicēdi loc⁹ videbat̄. Nūc ad
ppositū reuertamur. Iste est Pythagoras qui ar-
dēti rapiēde ꝟtutis studio ⁊ in egyptū pfect⁹:trā
sacti tpis notitiā ⁊ a sacerdotib⁹ egyptijs in Persi
dā:inq; ipsā(ut Iustin⁹ ait) Babyloniā:sydez cur
sus omneq; celi rōnē ac mūdi originē a Persaruz
magis: Cretā deinde Spartāq; rediēs:ab eorū sa
piētib⁹ mores egregios: Minoisq; ⁊ Lycurgi isti-
tuta pdidicit. Fuit ⁊ Pherecydis Syri discipulus
illius ātiq qui pmus oiū dixisse reperit̄:animā im
mortalē:opinionēq; sanctissimā ab illo susceptam
Pythagoras cōfirmauit. Cui⁹ rei Cicero testis in
Tusculanis est. Deniq; in eā ptē Italie que tunc
magna Grecia dicebat̄ trāsgressus est:mltisq; suis
memorabilib⁹ monimētis editis Metapōti diez
obijt. Uir magn⁹ in pmis ⁊ qui nō nois solū inuē-
tor:ut Cicero idē ait:sz rerū etiā amplificator fuit:
puatiq; ⁊ publice pstātissimis istitutis ⁊ legibus
Italiā exornauit. Hui⁹ aūt tā uehemētis studij ⁊
tā copiose doctrine fructū:uenerationē quādā sin
gularē viuēs moriensq; pcepit. Sed de hoc alibi.

De doctrina Platonis. Cap.XIIII.

E Platone(qd̄ Salusti⁹ ait de Cartagie)
d meli⁹ erat tacere q̄ parū loq:ne tm̄ aut ipse
vn̄ laudē meret̄ silētio tegat̄:aut mihi tor-
por ex admiratiōe surrepserit:cerptiz memorabit̄.
Hic antiqssimo uerūq; nobilissimo genere:multū
ipse nobilior Athenis ort⁹:erudit⁹ a Socrate:pa-
tria ⁊ pceptore clarissimis:breui tm̄ sic utrūq; sup-
auit:ut nihil aut Socrati illo discipulo felici⁹ cōti-
gerit:aut Athenis illo ciue gloriosius. Habuit ⁊
pceptores alios: Dionysiū in pmis scripturarū ru
dimētis: Aristonē Argiuū in palestra:in qua lucta
tor exercitatissim⁹ euasit. Picture quoq; artē nō li
quit itēptatā. Adhuc ⁊ Tragedias scripsit:tamq;
illi poetādi fiducia icesserat:ut ad eius pfessionem
aspiraret:nisi magister Socrates hoc ei⁹ ppositū
mitigasset: ad altioris glorie desideriū attollens.
Heraclidis pmū sectator fuerat:dedit⁹ tādē So-
crati coequeuis suis post se relictis: ipsā Socra-
tis doctrinā ⁊ ornauit eloquentia ⁊ rōnib⁹ arma-
uit. Ubi ꝟo Socratē sibi mors eripuit:ne qd om-
nino tpis amitteret:q̄uis iā eloquio ⁊ sapiētia ce-
lo par esset omni iudicio: tm̄ egyptios sacerdotes
adijt: ⁊ ad quē mūdus certatiz discēdi studio con-
fluebat:ipsū ab alijs discere nō puduit. Inde aūt
Astrologie peritissim⁹ discedēs: ad Theodosium
Cyrenaicū pclarū illi⁹ tpis geometricū pfect⁹ est:
Quib⁹ oib⁹ uelut vndiq; cōgstitis mercib⁹ istruct⁹:
per Pythagore tādē uestigia in Italiā uenit. In-
uenisse ibi eū:tū multos:tū Archytā Tarentinum
Timeumq;:eos cognouisse ⁊ ab eis didicisse Py
thagorea oia:auctor est Cicero: In pmisq; imorta
litatē anime a Pherecyde(ut aiunt)repertā:a Py
thagora susceptā:iexpugnabilib⁹ uallauit argumē
tis. Inter Pythagore successores artiori amicitia
cōplexus est Timeum ex Locris oriundū: Sub
cuius nomine preclarissimum librū scripsit. In om
ni sane Pythagorea doctrina:nō minus castitatis
imitator q̄ ingenij fuit. Preter hec etiā ad Indos
⁊ ad magos penetrare decreuerat: fecissetq;: nisi
eum uelut in portu bellorum tēpestas in patria te-
nuisset: Ubi nihilo segnius interea Parmenidis
ac Zenonis inuētoribus se dedit: ex multoruz sci-
licet igenijs libās quod mox refusurus erat in plu

rimos. Scripsit eqdem diuina potius q̃ humana facũdia libros multos. Et ut de eo que scripta sũt ad cõtextum referam: primus omnium tripartitã philosophiam copulauit: & sibiiuicem necessarias partes nec pugnare inter se tantũmodo: sed etiam mutuis se adiuuare auxilijs ostendunt: Nã q̃uis de diuersis officinis hec essent ei philosophie mẽbra suscepta: Naturalis a Pythagoreis: Dialectica rationalis atq; moralis ex ipso Socratis fonte: vnum tamen ex omnibus & quasi proprij part⁹ corpus effecit. Et cum p̃nceps harum familiarum impollutas sentẽtias & inchoatas auditorib⁹ tradidisset: hic eas tum ratiõe limãdo: tum oratiõis angustie honestissima specie induendo: pfectas atq; etiam admirabiles fecit. Hactenus alienis uerbis usus sum: tẽpus est ex me aliqd loquẽdi. Hinc igitur ualidissima philosophie radix exorit: in plurimos postea sectarum ramos dissidẽtibus ingenijs diuisa. Itaq; iure optimo: non Greci tm̃: sed Marcus Cicero & omnes doctiores latinorũ: vno ore uel Platonem sibi glorie philosophorum p̃ncipem appellant: uel qui minus: hunc uel illũ glorie sibi tribuũt collegam: Alij Plotinum ut Macrobius: alij Xenophontem ut Aulus Gellius: Ita de collega fortassis aliqua: de Platõe nulla q̃stio est. Nec sum nescius ab hac tãta Platonis laude quosdam (ut Tulliano eos nomĩe designẽ) plebeios & minutos: uel si Senece uocabulo uti malim: cathedrarios philosophos discordare: qui non aliter q̃ in magno exercitu seditiosum vulgus & ignauũ magnis clamoribus pmiscent: nouosq; sibi duces faciunt: iusti imperij desertores: Quibus igit militibus licet obstrepãt innumeris: paucos uel grecorum uel latinorum obijciam: quorum cõgressu nec anceps bellum fit nec necessaria sentẽtia: cõstetq; alios fortassis a pluribus Platonem certe a melioribus laudatũ. Sed de hoc multa loqui locus dehortatur: ne scilicet a rerum narratiõe in cõtẽtiõis studium transisse videamur: Prestat igit ceptũ sequi: & ne vulgatum ingeram: lectorem (si forte nescis) admoneo extare librũ elegãtem Lucij Apuleij Madaurẽsis illustris Platonici: qui liber inscribitur de Platone. Illic qdem & ipsius psapiã & tempus originis & parentum fratrũq; ac preceptorum nomina & studia & peregrinatiões & patrimonij modũ: deniq; tãti viri opiniões celebres ac famosas: de deo: de Ideis: de mũdo: de anima: de natura: de tempore: de stellis erraticis: de animalibus: de prouidentia: de fato: de demonib⁹: de fortuna: de partibus anime & corporeo singulari domicilio: de sensibus: de figura corporis humani ac dispositione membrorum: de diuisione bonorum: de virtutibus: de triplici virtute ingeniorũ: de tribus causis appetendorum bonorum: de uoluptate: de labore: de amicitia inimicitiaq;: de turpi amore: de tribus amoribus: de speciebus culpabiliũ hominum: de statu & moribus atq; exitu sapientis: de ciuitatibus: de republica: deq; eius institutiõe legibusq; optimis: De his inq̃ omnibus succincta breuitate conspicuum nec inamenum cognitu reperiet tractatum: De initio qdem mũdi idẽ sibi qd̃ nostris: cuius cõtrariũ successori eius Aristoteli visum est: mundum nõ cepisse: ut testat Cicero in primo Tusculanarum questionũ libro. Licet Apuleius in hac eum opinione uariantem dicat. Ceterum tametsi ab initio huius operis decreuissem: ne qd aliunde q̃ ex secularib⁹ litteris sumptum intersererem: siue ignorantie aliarum mihi cõscius: siue ideo ne res distantissimas importuna permixtione cõfunderem: tamen cum ad hũc tm̃ philosophie antistitem tamq; religioni nostre consentaneum uentum foret: temperare mihi non potui quo minus prefixam stilo metham parumper excederem: idq; ab ipso recognoscerẽ: qd̃ non modo noster sed sequaces etiam sui memorie prodiderunt. Igitur aduentu suo in egyptum quẽ supra retuli: preter astrologiam: pphetarũ quoq; ritus ac doctrinam didicisse Platonem fama est. Qd̃ & ipse Apuleius vite actuũq; singulorum eius diligẽtissimus scrutator asserit: Et gloriosus pater Augustinus in libris quos de christiana doctrina edidit: curiosius exeqt. Narrat eñi fuisse suis tpib⁹ hereticos qui dixerãt saluatorẽ nostrũ nõ pprĩã sed platonicã habuisse doctrinã: ex ratiõe tpis blasphemiã colorãtes: q prius Platonis philosophiã q̃ Christi euãgeliũ esse cõstaret. Que calumnia per sanctissime memorie Ambrosiũ Mediolanẽsẽ episcopũ ita cõuicta est: ut ostẽderet Platonẽ potius que uera sensisset: nõ qdẽ ex ore saluatoris quẽ videre nõ potuit: s3 ab ipsius pconib⁹ lõge ante pmissis accepisse. Siqdẽ quo tpe in egyptuz uenit: seu forte seu diuinit⁹: illic inuenisse Hieremiam: a quo ppheticũ suscepisset arcanũ: qd̃ (ut dixi) successor eius Apuleius q̃uis multo breuius nec expresso Hieremie noĩe cõsensit: Idẽ tñ Augustin⁹ in alijs postmodũ libris in qb⁹ ciuitatẽ dei edificat: & aduersariã subuertit: in hãc ipsaz historiã reuersus: excussa diligẽtius annorũ serie cõperit qd̃ de Hieremia scripserat nõ fuisse possibile: q2 Hieremias scilicet cẽtũ ãnis ante Platonis originẽ pphetasset. Addit & aliã ipossibilitatẽ: Negat eñi traslatione septuaginta iterpretũ ex hebrea in grecã liguaz potuisse ad Platonis notitiã puenire: que celebrata fuit regnãte apud egyptios Ptolemeo: & ut fieret isistẽte: annos circiter sexaginta põst Platonis mortẽ. In hac igit difficultate pplexus Augustin⁹ per cõiecturas egredit: opinaturq; Platonẽ ut in sua doctrina tãtã seruet cũ catholica ueritate concordiã: seu ueterũ forte qbusdã libris edoctuz: seu potius iuxta illud apostolicũ: Quia qd̃ notum est dei: manifestũ est in illis: deus eñi manifestauit illis: & que sequunt: seu (in quod magis iclinat & multis idicijs ipellit) ut quodãmodo pro ueritate psẽtiat: q2 scilicet ille vir acutissimi & ad discendũ insatiabilis igenij: sicut in egyptias: sic & in hebreas litteras alicuius iterpretis colloquio penetrarit. Unde cũq; sane hec tã vitatis amica philosophia manauerit: quã dei donũ fuisse nemo dubitat: q̃ta sit iter illius opiniõis & christianorũ fidẽ paritas: qui scire uolet: legat ipsi⁹ Augustini Cõfessionũ libruz septimũ: ubi reperiet in oib⁹ fere que de uerbo dei dicunt a nostris: Platonẽ consentire: pterq̃ in susceptiõe humane carnis: ubi nõ pdixit ille s3 siluit. Hinc est qd̃ in eisdẽ Cõfessionũ libris scriptuz est: Ceterũ philosophorũ scripta plena fallaciarum & deceptionũ fm elemẽta huius mũdi quod ait apostolus: In Platonicis autem modis omnibus predicari deum & eius uerbum. Sed ego video q̃ cupide in idem quod mihi contingere meditabar incubuerim: deinceps igitur in perpetuuz cohibebo

finis quidem vite quia studiorum Platonis fidelissimus testis erit: non est pretermittendus: sub capite morientis Stephanionis numeros cõstat inuentos: ut non minus uere de hoc q̃ de carne Ade dici possit: q vnus fuerit ⁊ philosophandi finis ⁊ viuendi: Obijt annis etatis vno ⁊ octoginta exactis (mira res dictu) ipso suo natali die: Quobrem ut in epistola quadam meminit Anneus Seneca: Magi qui tunc forte Athenis erant: immolauerũt defũcto: amplioris fuisse sortis q̃ humane rati: q2 consumasset perfectissimum numerum: quem nouem nonies multiplicata componũt.

¶De studio Aristotelis. Cap.XV.

A t apud Aristotelem minus temporis exigam: causa est mora longa: q̃ apud preceptorem traxi. Accedit q quecunq̃ ferme de ipsius laudibus dici possunt: iam vulgo ⁊ scholasticis omnibus nota sunt. Sed quoniã illustria nomina recensentẽ tantũ viri doctrinam siluisse ne fas est: quid aliud de ipso dicã q̃ qđ Macrobius: Hic vir tantus nihil mihi videtur ignorare potuisse accepimus a grecis: Hodie etiã apud eos Platonem propter ingenij singularem quandaȝ altitudinem diuinum: Aristotelem ṽo propter scientie ubertatem demoniuȝ dici. Innumerabilia de hoc extunc magnorum virorum testimonia sed res taȝ clara ut teste non egeat. Itaq̃ non sum multus in conquirendo quid a singulis in huius gloriam cõferatur. Marcus Cicero cum summo ingenio sci-

B entieq̃ copia preditum dixisset de eodem loquens: Aristoteles inquit longe omnibus (Platoneȝ semper excipio) prestãs ⁊ ingenio ⁊ diligentia. Eandem sententiam ferre videtur Augustinus ubi in ipsis libris de Ciuitate dei: post memoratum proxime supra sermonẽ habitum de Platone sic adiecit: Aristoteles Platonis discipulus: vir excellentis ingenij ⁊ eloquij: Platoni quidem impar: sed multos facile superans. At si cõmentatorem eius Auerroim audire uelimus: iuratus testis ubi res exigat firmabit: naturam in hoc viro fecisse potentie extremum: comparãtemq̃ sibi quẽpiam ridebit: Ego utrosq̃ audiens silebo: ⁊ si loqui cogar: dicam illud pastorium carmen: Non nostrum inter uos tantas componere lites.

¶De studio Socratis. Cap.XVI.

P Eruertit ordinem temporum maiestas rerum. Primus omnium Socrates humanam doctrinam singulari studio cõplexus: philosophiam usq̃ ad eum diem circa stellarum cursus ⁊ celi dimensiones uarijs ambagibus hesitantem in terras attraxit: ⁊ in urbibus atq̃ intimis mortalium precordijs propagauit. Incipiẽs de animoruȝ morbis ac motibus remedijsq̃ ⁊ virtutibus tractare: moralis p̃mus artifex (ut ait Ualerius) vite magister optimus.

¶De studio demosthenis. Cap.XVII.

S Ed ubi demosthenem relinquo: quo nemo vnq̃ laboriosi⁹: nemo per plures obluctãtis nature difficultates in altum reptauit? Perplexitatem lingue: exilitatem uocis: fragilitatem laterũ: ⁊ impotẽtes arterias adiecerat ei sors nascẽdi: vna ex aduerso studij assiduitas fregit hec omnia: oris torporem: sepe qđ exprimere negbat: iterando discussit: operosa exercitatiõe uocis ac laterum remedium adinuenit: ut in quibus maxime sibi displicuerat: in eisdem postea aures auditoruȝ singularius demulceret. Plurimos uersus vno spiritu per montem oppositum impigreq̃ gradiens reddebat. At ne in cõcionibus fori murmur ac dissonum vulgus horresceret: iuxta procellosum pelagus vndis obstrepentibus plenoq̃ interduȝ lapillis ore perorabat: ut inde digresso ⁊ talibus impedimentis libero nil difficile videret. Eleganter ita q̃ Ualerius habuisse hũc cum rerum natura certamen dicit: sed victoriã retulisse. Quorsum ṽo tantis laboribus? Si me interrogas: ad summum eloquẽtie fastigiũ: qđ nõ segnius apud suos: q̃ apud nos Marcus Tullius apprehẽdit ac possidet. Et iste quidem tenax propositi: atq̃ amantissimus litterarum: sequens ṽo etiam amentissimus videt.

¶De studio Democriti. Cap.XVIII.

D Emocritus immoderato studiorum impetu euectus: existimãsq̃ in primis magna moliẽtibus onerosam diuitiarũ sarcinam: reseruata sibi ad necessarios usus modica p̃te patrimonij: residuum patrie sue dono dedit. Qđ ne quis exiguuȝ putet: tãtas fuisse opes: ut patri eius laus impẽsa fuerit: Persarum regem cum illo immẽso exercitu mille milium armatorũ habuisse cõuiuam. Sic iam leuior expeditiorq̃ profect⁹ Athenas ad studiorum fontem: assiduo disciplinarum haustu discẽdi sitim cõpescuit: Minus hoc miruȝ facit charior abiecta sarcina. Siqdem ratus idem uarias imagines que per oculos corporeos in animam irrumpũt: cogitatiõis acumen obtundere: ut huiuscemodi phãtasmatibus aditum obstrueret: oculos sibi passus est erui. Necq̃ in historijs Grecorũ cõtineri auctor est Aulus Gellius. Apud Ciceronem qdem ita scriptum est: Democritus luminibus amissis: alba scilicet ⁊ atra discernere nõ poterat: at ṽo bona: mala: equa: iniqua: honesta: turpia: utilia: inutilia: parua: magna poterat sine uarietate colorum: licebat viuere beate: sine notione rerum nõ licebat: Atq̃ hic vir impediri aciem conspectu oculoruȝ arbitrabat. Et cum alij sepe quod ante pedes esset nõ viderẽt: ille infinitateȝ omneȝ peragrabat: ut nulla extremitate consisteret. Hec ille. Mihi ṽo cui minus est animi in inuestigatione qdem ueritatis: cuius desiderio Democrit⁹ ardebat: ad excitandum animum nõ leue calcar habere vidẽtur oculi: quoniam si philosophãdi p̃ncipium fuit admirari: vnde oro crebrius atq̃ ꝓfundius q̃ per oculos admiratio in animum descendit? Quobrem flagrans huius propositum miror: sed inane consilium obstupesco.

¶De studio Carneadis. Cap.XIX.

C Arneades nõ segnius sed aliquãto modestius: Neq̃ eniȝ sensus sibi corporeos abscidit: sed eorum usuȝ ratiõis ĩperio subiecit. Tanta qdem intentiõe ferebat ad id quod mẽte cõceperat: ut quocunq̃ se uoluerit tot⁹ illic eẽt. Deniq̃ ad mẽsam sedens: non cibum potumq̃ sumere: nõ sumptũ ad os ferre meminisset: nisi Mellissa quedã que sibi pro cõiuge seruiebat: apprehẽsam leuiter dexterã: ad obsequium neglecti corporis retulisset. In hoc ꝓfecto uerificatuȝ est qđ philosophis placet: docto viro cogitare eẽ viuere. Sic enim vixit q̃si cogitatiõib⁹ aleret. Idẽ disputaturus cum Chrysippo: hellebori haustu sese añ purgabat: ⁊ aduersus acutissimum hominẽ suuȝ acue

bat ingenii. Inter has curas octogintanouem etatis annos nusq̃ iterrupto studio trãsegit. Hic est ille Carneades quẽ graues τ indecisas Peripateticoꝝ τ Stoicoꝝ lites: honorarij more arbitri diffinire solitum: auctor est Cicero.

De studio Chrysippi. Cap.XX.

n On differã Chrysippuz: q disputator: an illaqueator eximius: octoginta vite sue annos ita ptitus est: ut plus dimidio in vniuſ igẽtis uoluminis studiũ ipẽderet: nec residui tpis momẽtũ perire passus. Itaq̃ tã multa scripta edidit: ut ad eoꝝ cognitionẽ cõis hominũ vita nõ sufficiat. Studiũ laudo: Subtilitatẽ hois laudarẽ: nisi occurreret qd apud Senecaz inueni: Chrysippi acumen inquit in seipso frãgitur: qd de vno dictũ innumerabiles tangit.

De studio Cleantis. Cap.XXI.

b Ui: ut Ciceroni placet: magr: ut vult Ualerius: discipulus Cleãtes: τ studiosior τ viuacior fuit: ut ad nonũ τ nonagesimũ annũ docẽdo discẽdoq̃ puenerit: Et diebus qdẽ agitatiõe mẽtis aduersus ignorantiã: noctib' ꝑo aduersus pauptatẽ corpis labor pugnauerit: duas res difficillimas vigilãtissimo subterfugerit igẽio.

De studio Isocratis. Cap.XXII.

p Ar etas Isocratꝭ: qui assiduitate studij preseruatis ad extremũ igenij viribus: qrto τ nonagesimo etatis ãno libꝝ scripsit iuuenilis roboris atq̃ animi testẽ. Ipse post qnquẽnio superuixit. Hic est ille grec' orator: de quo in Saturnalibus: q primũ oia uerba soluta τ uaga sub numeros artauit: Qd si sic accepimus ut carminis inuentorẽ estimem': rõ tẽpoꝝ obstabit. Constat enĩz τ Tullius in Rhetoricis testaꝛ: hũc τ Aristotelez fuisse coetaneos: Et Aristotelẽ võ: iã Roma florẽte floruisse nõ ambigiꝛ. Rursus Homeꝝ τ Hesiodũ grecoꝝ poetaꝝ pclarissimos: ante pditam Romaz fuisse: idẽ Tullius testis est. Inuẽtor ergo nõ carminuz: sꝫ numeroꝝ fuit eoꝝ qbus utũꝛ oratores: qd ipse Marcus Tullius de Oratore diligẽter exeqtur: docẽs τ hoc serius inuẽtũ: τ ad id emulatiõe poetaꝝ fuisse puentũ q eos letius q̃ꝫ oratores audiri: sola numeroꝝ suauitate ppenderãt. Atq̃ illud adiũgit: nõ fuisse Isocratẽ huius inuẽti principez: qppe eũ Trãsmiatus τ Gorgias pcesserũt: uterq̃ numerosior. Sꝫ idcirco huius rei titulũ ad Isocratẽ puenisse: qd in eius exercitio moderatius se gesserit: qñ Gorgiã senẽ adolescẽs ipse castigauerũ repertũ in Thessalia: τ huiusmodi numeroſ quos festiuitates appellabat intẽpestiuius abutentem.

De studio Sophoclis. Cap.XXIII.

q Uintũ his adijciã studiosum senẽ Sophoclẽ: qui iuxta cẽtesimũ etatis annũ in extremo vite exitu Tragediã scripsit Edipodẽ. Qua sola (ut Ualerius ait) oium eiusdẽ studij poetaꝝ ꝓripere gloriã potuerit: sicut sepulchro eiuſ insculptũ gloriosum sꝫ ueridicũ epigrãma testatur.

De studio Diodori. Cap.XXIIII.

Jodoꝝ quẽdã stoicum refert Cicero domi sue cecũ multos annos vixisse: sꝫ post cecitatẽ multo q̃ꝫ prius diligẽtius philosophie operã dedisse: fidibus quoq̃ usuz more Pythagoreo: τ lectioni libroꝝ: quo vno mõ poterat alieni luminis auxilio: dies noctesq̃ tribuisse: adhuc qd vir absq̃ ocul' possibile videꝛ: τ geometrica tractasse: iubẽtẽ discipulis vñ τ quo qq̃ꝫ lineã duci uellet

De studio Solonis. Cap.XXV.

c Ur Solonẽ quẽ primũ poni par fuerat: in extremũ reijcimus? Sꝫ in multis collegijs obseruatũ: ut etate τ gloria pores ultimuz teneãt locũ. Studiũ igiꝛ Solonis ac doctria: multis τ magnis testibus ꝯstat. Siue enim opis effectus ꝯsulis: τ ille nimiꝝ toto orbe illustres Atheniesiũ leges: hũc auctorẽ recognoscũt: Siue ipsiuſmet testimoniũ expectas: τ ipse qdẽ de se loquens ait: Se quotidie discentẽ aliqd senescere: Siue famaz publicã pcõtaris: τ hec tibi iter illos primos sapiẽtie ꝓfessores pfert haud dubie Solonẽ: Siue sũmi philosophi auctoritatẽ mauis τ in Platonis Timeo Solonẽ e numero septẽ sapiẽtũ primariũ iueniẽs: Siue vite finẽ interrogas: qui de actibus humanis icorruptissimus testis est: Ille te docebit quãtus in eo pectore viguisset studioꝝ ardor quẽ nec senescẽtis corporis ruina: nec gelide mortis vicinitas possit extinguere. Non habuit ad studiũ ꝑtaratas horas: sꝑ in exercitio mẽtis erat. In hoc vnũ viuebat ut disceret: nec discere potuit nisi dũ vixit: nec viuere uoluit nisi dũ disceret. Utrũq̃ igiꝛ pari fine ꝯclusit. Si qdem (qd multi faciũt auctores) in illo supremo fugiẽtis vite spiritu: cũ iter assidẽtes sermo forte grauior esset obortus: ille sollicitus senex moribũdũ caput extulit: τ opinãtib' amicis: ipsuz (qd tali statu multis accidit) τ insuetatũ corporis motũ aculeo mortis urgeri: atq̃ id qd nã sensisset interrogãtibus: Uolo (iqt) hũc uestrũ sermonẽ itelligere τ mori. O dignã uocẽ: cui' auctori nulla mors noceat. Neq̃ solũ prudẽtia ceterisq̃ laude dignis (ut est apud Platonẽ) pstitisse videꝛ Solõ: sꝫ ẽt carmib': qui si nõ pfũctorie: sꝫ dedita opa poetica exercitatus fuisset: nec ipedimẽto belloꝝ ciuiliũ que ꝯceperat omisisset: forte nec minor Homero fuisset: nec Hesiodo. Et hec studiosodoctoq̃: uetustatis exempla sint.

De studio Roberti regis Sicilie. Cap.XXVI.

s Ed qd posteritas dicet? Quib' piaculis inter ꝓnepotũ populos ignauia nrã purgabiꝛ? Libidinis auaritieq̃ studium incessit: oĩs pene mortaliũ labor huc respicit. Siqs est qui ad studia honestaꝝ artiũ applicuisse videaꝛ animũ is tũ quo pmũ scholas igrediꝛ die: de pecuniaria mercede iã cogitat. Hos ergo non tã studiosos q̃ꝫ mercennarios uoco: nihilq̃ plus eis q̃ꝫ pelagi aut telluris aratoribus tribuo: nisi q illi manus τ corpora: hi liguas τ igeniũ uenales hñt: eo fediores quo pulchriore pte hois seruiũt. Sꝫ cur iuisis τ nihil ꝓfuturis imotor querelis? Cur nõ potius ueteribus refertã recẽtibusq̃ inanẽ τ uacuã memoriã excutio? Siqs usq̃ eẽt ad redimẽdũ etatis nostre pudorẽ satꝭ efficax: τ puto nec maioꝝ vmbris: nec successoꝝ liguis ne isultẽt: fortiorez clypeũ opponi posse: Roberti Sicilie regis nomẽ. Is eñi nõ post labores studioꝝ (qd de multis vidimus) in altiorez puenerat statũ: sꝫ in regia natus: imo qdẽ: si dici phas est: Rex anteq̃ nasceretꝛ: non patre tm̃: sed tã paternis q̃ꝫ maternis auis τ proauis ortus regibus: educatus in amplissima fortuna: tot prorupit obstantia rex puer. Et ut simul cuncta complectar: nostro seculo genitus: processu autem etatis uariãte fortuna: maximis periculis circumuentus: aliquãdiu passus est carcerem: nec minis nec insulti-

bus: nec blanditijs fortune: nec inertia tēporum a studijs abstrahi quiuit vnq̄: seu pacis seu belli negocium tractaret: seu curā corporis ageret: per diē et per noctem ambulās sedēsq̄ libros prope se uoluit. Ois eius de rebus altissimis sermo erat: Et qd̄ de Cesare Augusto diximus: hic multo minore et quasi nulla prorsus subsistēte materia diligentissime semp custodiuit: ut ingenia seculi sui cōplecteret benignitate regia: et inuentiōes nouas recitantib⁹: nō tm̄ patiētissimus auditor: sed plausor et humanissimus fautor assisteret. Hec vita ei⁹ usq̄ sub extremum fuit. Nihil vnq̄ puduit addiscere senem philosophum et regem: nil noctis quoq̄ cōmunicare piguit. Hoc intimum in ore habuit: discēdo docēdoq̄ sapientē fieri. Qn̄to deniq̄ litterarum amore flagrauerit: uel vna uox eius indicat: quam ego meis aurib⁹ audiui. Dū enim die quodam multa colloquēs ex me quesisset: cur tam sero eum visitassem: et ego (id qd̄ erat) terre marisq̄ pericula: nec nō et impedimēta fortune uaria: traxisse uotum

E meum dicerem: Incidit nescio quō francorum regis mentio: interrogāte eo: vnq̄ ne in illius aula fuissem? Respōdi: nec vnq̄ quidem me cogitasse de hac re: Subridēte eo: et rationem flagitāte: quia illitterato inquā regi inutilis: et insup onerosus eē nō placuit: dulcius mihi satis est cum paupertate mea fedus ratum seruare: q̄ tēptare regum limina: in quibus nec quenq̄ intelligerē: nec intelligerer a quoq̄. Tūc adiecit: audisse se q̄ primogenit⁹ regis litterarū studiū nō negligeret. Cui ego: Idē me audisse respōdi: uerum id patri molestum: et ferunt eum filij preceptores: pro suis hostibus ducere. Qd̄ an uerum sit: neq̄ nūc assero: neq̄ tūc asserui: sed ita famam loqui: atq̄ id mihi omnem adeū di cogitationem uel tenuē pcidisse narraui. Quo audito: ille generosus spirit⁹ infremuit: et toto corpore cohorruit: et post aliquātulum silentij fixis in terram oculis: et ut frons testabat̄ nō sine magna indignatiōe trāsacta: Singula enim ac si pre oculis haberē teneo: caput extulit et ait mihi: Sic est vita hominum: sic sunt iudicia et studia et uolūtates uarie. At ego (inquit) iuro dulciores et multo chariores mihi litteras esse q̄ regnum. Et si alter utro carendum sit: equanimius me diademate q̄ litteris cariturū. O uox uere philosophica: et omnium studiosorum hominum ueneratiōe dignissima: Quātum mihi placuisti: quantum studijs calcar addidisti: et q̄ pfunde et q̄ tenaciter meis pre

D cordijs inhesisti. Et de studio quidem regis hacten⁹. Quid loquar de doctrina? Certe qui uel odio uel obtrectādi cōsuetudine multa virtutib⁹ detrahūt: sciētie sibi titulum nō inuident. Sacrarum scripturarum peritissimus: philosophie charissimus alumnus: orator egregius: incredibili phisice notitia: poetriam nō nisi summatim attigit: cuius ut sepe dicētem audiui in senectute penituit. Nō inuenio suscepti sermonis exitum: nisi aliquid de me ipse glorier. Uenerā Neapolim clarissimis fame uocibus exprect⁹: et illud vnicū seculi nostri miraculū visurus. Letus fuit aduētu meo: ut qui de me grande magis q̄ uerū aliquid audiuisset. In longū eam si singula psequar: Uisum est mihi tandem laureā poeticā quā a teneris annis optauerā sibi potissimum debere: Neq̄ eni ante clariorē tā insueti muneris auctorem videbar habitus: Quā cum sibi narrassem: regius ille anim⁹ ut qui nullā nisi in altis et gloriosis actib⁹ uoluptatē caperet: gaudiū suū cū uerbis humanissimis cū syderee frontis serenitate testatus est. Ceterū ut ipse exeā: ubi paruitati mee al-

E tissimū illud ingeniū cōdescēdit: cū quedā de arte poetica ac de pposito et differētijs poetarū: deq̄ ipsi⁹ lauree pprietatib⁹ dixissem: aures eius aiamq̄ tāgētia: multis audiētib⁹ hec mihi tribuere dignat⁹: ut assereret nō paruā tpis sui partē poeticis studijs impēsurum se fuisse: si que ex me audierat ab ineūte etate cognouisset. Ego autē pmū videre incipio cōtigisse mihi qd̄ semp cogitaui: ut sensim lōgius ferar quotiēs predulcis cōmemoratio inciderit illi⁹ anime: que ut celū quoq̄ decoraret sibi quidem etate optima: mihi aūt regnisq̄ suis imature nimis hinc abijt. Multos forte preterea me plaudēte rerum scriptores alij memoratu dignos scriptis suis inserēt: Ego quidē etsi incomitatū nō debere regē esse sciam: tm̄ qd̄ dolens indignāsq̄ profiteor: etate ac idoneū sibi comitē nō inueni. Nūc qm̄ inter virtutū pludia satis desisse mihi videor: desiderium lectoris diuti⁹ nō traham: sed huic primo libro uelut quodā toti⁹ opis uestibulo metham statuens: inter ipsas virtutes sacrū et neglectū hoibus habitantes domiciliū ingrediar: non equidē ut incola: sed ut peregrinus obstupens paucorū glorie: quos rerum gestarum meritis limen illud trāsiuisse video.

ℭ Frācisci petrarche Poete oratorisq̄ Clarissimi: Rerum Memorādarum: Liber secundus Incipit.

ℭ Tractatus primus est de Memoria prima parte prime virtutis scilicet prudētie que in preteritorum cognitione sita est.

ℭ De diffinitione Prudentie sm̄ Tullium: et eius diuisione. Cap. I.

I Agredienti mihi quidē reuerēter uelut religiosi cuiuspiā tēpli fores: primogenita sororum occurrit in limine. Ea est prudētia: que nihil est aliud (ut a Marco Tullio diffinit̄) nisi rerum bonarum et malarum scia: Sine qua (ut philosophis placet) ne dicā haberi: sed ne intelligi penitus ulla virtus pōt. Hec posset minuti⁹: sed trifariā breuissima partitiōe deducit̄ in pteritorum memoriā: psentiū intelligētiā et puidētiā futurorum. Et qm̄ p ptes cōmodissime ois tractatus absoluitur. A memoria quidem simulq̄ cū virtutū prima ab hoie quodā ingēti principe initiū repetendum est.

ℭ De memoria Iulij Cesaris. Cap. II.

D Iuo Iulio Cesari: hoc i primis ēt ab hostibus datū scio: ut memoria polleret eximia de qua Marcus Tullius ait: q̄ nihil soleret pter iniurias obliuisci. Et legere simul et scribere et audire et dictare solitus tradit̄. Epistolas de rebus maximis q̄ternas dictabat alijs: ipse manu ppria quintā scribēs: ac si calamū eximeres septenas pariter dictabat. Que quidē uelocitas: an uolubilitas pmptissimi igenij: an amplissime firmitas memorie dici mereret̄: incertus sum. Siquidē celeritas igenij: tenacitas memorie laus est. Qd̄libet ei nomē iposueris: magna res i primis et mirifica: tā facile singulis adesse: tā fideliter oium meminisse.

¶De memoria Quinti Fabij Maximi. Cap.III.
Ec sum nescius huius quoq; rei singularē
n Quinto Fabio Maximo laudē cōtigisse.
Inter multa nimirū que ipsius viri gloriā
extollūt: hoc nō in ultimis posuerim: q ingēti qua
dam fuit notitia uetustatis ac memoria: de qua est
apud Ciceronem: q oīa nō domestica solum: sʒ eti
am externa bella memorie tenebat. Itaq; minime
miror qđ bello punico secūdo: cui ꝓcelle iam grā
deuus interfuit: dicta eius cōsiliaq; tū in populo:
tum inter primores patrum pro oraculis habebā
tur. Uere enī mihi videor dicturus: qui multa trā
sacti temporis meminerunt: nisi obtuso nimis craſ
soq; sint ingenio: fore quodāmodo futurorū uates.

¶De memoria lucij Luculli & Hortēsij. Cap.IIII.
Ed cum duplex memoria sit: Una rerum:
s uerborū altera: Primā qualem in Fabio
modo retuli: talem in Lucio Lucullo: am
plissimo & Imperatore simul & philosopho admi
rabiliter cōperio viguisse. Secūdā habuisse videt̄
Hortēsi9. Utriusq; testis est Cicero coetane9 ābo2

¶De memoria Lucij Scipionis. Cap.V.
X omnibus autem gentib9 ac seculis: nul
e luʒ in hac re facile pretulerim Lucio Sci
pioni: si modo uerū est qđ tradūt ipsuʒ po
pulo etiaʒ Romano noīa reddidisse. Mira & spe
ciosa capacitas: ubi taʒ multa & tam uaria noīa lo
cum inuenissent. Res qdem pene incredibilis: nisi
eam multi: inter quos Plinius secundus: proprio
testimonio confirmassent.

¶De memoria Annei Senece. Cap.VI.
T autem Romanos externosq; cōueniēs
u & extrema participans iunctura congluti
net: Lucius Anneus Seneca: Cordubēn
sis originis: sed Romane virtutis: hāc diuinā sibi
memorie ubertatem usq; ad miraculum cōtigisse
testat̄: Nec credibile est tātū virū falso quicq; glo
riari. Ait enim se duo milia nominum recitata: eo
dem ordine redidisse: & ducentorum atq; amplius
discipulorum totidem uersiculos: cū singuli singu
los dixissent: ordine retrogrado recitasse. Nec infe
rior laus illa que sequitur. Addit enim eā sibi me
moriam fuisse: non ad cōplectendum ea que audie
rat: sed ad continendum quoq;: Quorum alterum
ex agilitate consequendi facultatem dimittendi: al
terum ex retinendi diuturne: capiendi segnitiē an
nexam habere consueuit.

¶De memoria Latronis Portij. Cap.VII.
Atronis Portij memoriā: mori uetat Se
l neca: perierat nisi ille scriptis eam suis cō
mendasset. Tantum vnius clari mansuriq;
nominis fidelis ualet amicitia: que amicum morti
eripit secūq; perpetuat. Inter multa nimirum que
de Latrone suo dulciter familiariterq; commemo
rat: memoriam illi & natura ualidā: & artificio mu
nitam tribuit: & capacem simul & tenacem. Itaq;
nec que scripserat lectitabat: satis erat scripsisse: cū
id ipʒ celerrime faceret: in trāscursu didicerat: nec
que semel hęserāt: auelli poterāt. Memoriter que
cunq; dixerat seruabat. Qua memorie felicitate
fretus: librorū auxilio non egebat scribere: sed in
animo gloriabatur. Et que illic scripserat: sic in ex
pedito habebat: ut nec in uerbi quidem ullius vn
q̄ recordatione laberetur: quasi librum sub ocu
lis habēs loquebatur. Proponebatur cuiuspiam
ducis nomen: tanta inerat historiarum memoria
gesta illius celeriter & ex tēpore narrabat: Nō ceu
pridem cognita depromeret: sed uelut modo scri
pta plegeret. Et hūc qdā Latroni: iuxta Senecaʒ
suū locū: ut debitū: & utriq; ꝑfecto gratū reddidi.

¶De memoria cuiusdam innominati. Cap.VIII.
Bidem alterius memorie miraculum retu
i lit: Nomen eius tacens: scilicet qui poema
recens ab ipso qui illud ediderat auditū:
tam celeriter arripuit: ut mox suum esse contende
ret. Argumentum satis violentuʒ afferens: q ipse
memoriter id redderet: qđ recitator primus & ue
rus auctor carminis nequiret: Preceps quidēʒ fa
me cupiditas: sed inter raras nature dotes: miran
da vis memorie.

¶De memoria Themistoclis. Cap.IX.
B occasu ad orientem uerso: Primus om
a nium grecie gētis Themistocles occurrit:
qui inter grauissimas occupationes publi
cas priuatasq;: cunctorum conciuium suorū noīa
(& erat Athenis natus) in memoria tenebat. Stu
pidum negociū: nisi Lucij Scipionis mentio pre
cessisset. Idem indigno exilio coactus: cum ad Xer
xem Persarum regem se conferre decreuisset: bre
ui temporis spatio persicum prius idioma perdi
dicit: ne quid in primo colloquio peregrinum: au
res regis offenderet. Itaq; minus miror tātis na
ture predium muneribus: artificiosam memoriaʒ
contēpsisse. Que cum in grecia reperta: apud nos
hodie vulgata est. Quam cuidam eius artificij pe
rito sibi promittenti: respondit: malle se obliuiscen
di artē discere: Uisa qdem auditaq; oīa memorie
adherebāt: & idcirco nō tam nouis sarcinis urge
re: q̄ turba rerum innumerabilium pregrauatum
pectus exonerare cupiebat.

¶De memoria Cynee. Cap.X.
Yneas quoq; clarissimam huius excellen
c tie gloriā cōsecut9 est: qui legat9 a Pyrrho
Romaʒ missus: postero q̄ urbem igressus
erat die: homo aduētitius & alienigena vniuersū
senatum proprijs nominibus salutauit: Sunt qui
equestrem ordinem: sunt qui urbanam plebem se
natui circūfusaʒ adijciāt: operosus salutator ac di
ligens: etsi ob aliud non uenisset.

¶De memoria Cyri Persarum regis. Cap.XI.
Yrus Persarum rex: etsi maximis exerci
c tibus preesset: omnium tñ militū noīa me
minerat. Mithridates ꝟo duarum & vi
ginti (ut notiores qui de illustrib9 historici loquū
tur: ut Aulus Gellius: quinq; & viginti: ut autem
Plinius: quinquaginta) gentium que sub imperio
eius erant diuersas linguas nouerat: & ut iura cui
libet patrio sermone redderet: & in concionib9 sin
gularum nationum interpretē nō requireret. Que
res & illū militibus: & hunc populis suis acceptis
simum fecit.

¶De memoria Carneadis. Cap.XII.
Xtremū mihi nūc: sʒ nullū pcedētiū iferius
e memorie mōstrū differēdū est. Carneades
qdē (ut aiūt) in grecia que qs e bibliothecis
uolumia educeret: in morē legētis memoriter red
debat. Huic ꝟo dici pōt: superuacuos codices fuis
se. Hic profecto non scribebat in animo tm̄ sʒ scul
pebat. Tempus est & presentia memorandi.

¶De memoria cuiusdā amici sui inoiati. Cap.XIII.

A **a** Micus qdaꝫ meus: ab adolescētia ad hāc etatem. tam multis ⁊ domus ⁊ patrie laboribus periculisqꝫ iactatus est: ut ociosuꝫ ferme nullum tempus inuenerit: quo nihil huic de qua loquimur facultati potest esse funestius: Uaga eniꝫ mens multa cōplectitur: pauca stringit. Ceterum huic iter uarias ⁊ inumerabiles ac discerpentes animum curas: inexhaustam quādam memoriam militarem insitam aiaduerti: que crebro in horrorē cōpulit cogitātem. Q̄to uberior fuisset si eaꝫ sibi (quod studiosi hoies solent) circūuallare ⁊ fulcire quotidiana lectōe licuisset: Uidisse semel **B** uel audiuisse satis est: nunq̄ꝫ obliuiscitur. Nec res modo meminit: sed uerba: tēpus ⁊ locuꝫ: ubi quid pmum acceperit. Sepe totos dies aut longas noctes colloquēdo trāsegimus: audiēdi nanqꝫ cupidior nemo est: post annos Ꝟo suborta earundē rerum mentiōe: si qd forte plus minus ue aut aliter dixissem: submissa uoce cōfestim admonebat: hoc me aut illud uerbum mutare. Admirātiqꝫ ⁊ vnde nosceret percūctāti: nō solum tēpus quo id ex me audiuisse: sed sub cuius Ilicis vmbraculo: ad cuius vndā fluminis: in cuius maris littore: cui⁹ mōtis in uertice (longinquas eniꝫ secū oras circūiui) me singula recognoscente memorabat: Iterum ⁊ iterum expertus fateor ad loquēdum illo presente ꝙ uel cautior certe uel tardior factus sum. Et hec quidem memoria sub armis: at sequens sub amictu religionis inter libros habitat.

C De memoria Clementis pape. Cap̄.XIIII.

A **c** Lemens sextus: egregius nunc Romulei gregis pastor: taꝫ potētis ⁊ inuicte memorie traditur: ut quicqd uel semel legerit: obliuisci etiam si cupiat nō possit. Hoc sibi ⁊ studiorum nutrix alma Pariseos: ⁊ orbis vniuersus tribuit. Ego enim etsi sepe ante pedes eius fuerim: tamen de hac re nihil preter famam habeo: cui facilius accedo: recolens id sibi nō nouiter tributuꝫ: sed ante diu q̄ꝫ hoc fortune culmen ascenderet. In qd̄ euecti: circūstrepētibus adulantiuꝫ turbis: uere laudis iudicium amiserūt. Illud additur miraculo: hanc tātam sibi memoriam: magno quondā capitis ictus (cuius adhuc testis etas extat) ingens supremo uertice cicatrix ꝓuenisse. Memorabilis casus si modo uerus: Hoc enim habet inter multa clarorū admiratio viam fabulis aperire solet. Sꝫ si ita est: cōpensentur hoc tam felici vulnere illorū casus duriores: de qbus est apud Plinium: Quorum alter ictu lapidis litterarum omniū: alter precipiti casu matris ⁊ affinium ⁊ ꝓpinquorum: tertius autem morbo seruorum suoruꝫ: quartus etiā **B** proprij nominis oblitus est. Hec sunt exēpla memorie: de qua ꝓfundius loqui difficile: ⁊ alterius tēporis opus. Sicut enim nulla copiosior aut ditior est animi supellex: sic nulla fragilior: nulla fugacior. Hinc est ꝙ pma omniū senescit: Cuius rei nō solum Seneca: sed experiētia est testis: Et plus culum indigens reparatione: opis indiget: ⁊ casibus ac morbis pluribus exposita est: quin ⁊ ipso ualitudinis uiuente flore: uel curis acrib⁹: uel somno graui: uel perturbatione ridicula. Deniqꝫ leuissimis ⁊ innumerabilibus ex causis ita repente nō nunq̄ꝫ animum destituit: ut attonitus rerum omnium ignarus ⁊ loci ⁊ temporis: ⁊ nō absentum modo sed astantium. Postremo fuimet obliuione cecissima confundatur: nisi confestim reuolet ipsa que fugerat. Deinceps ad secundam prime virtutis partem transeamus.

C Tractatus secundus est de intelligentia secunda parte prime virtutis scilicet prudentie: que sita est in presentiuꝫ cognitiōe.

C De substinctione ipsius intelligētie: ⁊ ordine quo auctor intendat agere. Cap̄.I.

i Ntelligentia in rerum p̄sentium cognitione sita est. Hāc visum est nobis subdistinguere. Est quoddaꝫ genus hominum pcipiendis litteris potissimum: quos usitato noie igeniosos appellamus: q̄ꝫuis in actibus humanis hebetiore sint iterdū mētis acie: Alij ex diuerso ad res gerēdas acutissimi: pceptioni litterarū inhabiles habentur: quos quisqꝫ uel sagaces uel cautos uel solertes dixerit: puto nec a uero nec a cōmuni hominum sermone deuiauerit: Quib⁹ magna ps cōuenit eorum: que greco uocabulo strategemata appellāt: ubi scilicet in republica pro qualitate negocij: p̄sentis subito capitur cōsilium. Est autēꝫ cū in longinquum tēpus consilij effectus extenditur: ubi locum sibi uendicat prouidētia: que tertia prudentie pars est: per quam nō tam p̄sentia: q̄ꝫ ex presentium siue preteritorum collatiōe futura noscūtur. In his enim: nisi fallor: omnis prudētia uersatur. Has igitur partes exequar hoc ordine: ut agā primo de ingenio: cui eloquētiam adiungā: que est magna pars ei⁹: ubi facetias quoqꝫ ⁊ illustres uerborum iocos dictos ex tempore in vnum colligā: qd̄ ille maxime dulcis eloquētie fruct⁹ videat̄ auresqꝫ fatigatas mulcēs: ⁊ mestū aium exhilarās: ⁊ qui si locum ⁊ tempus obseruauerit: cōciliat audientiuꝫ fauorem: opinione quadam agilis ⁊ iucūde prudentie. Hinc de solertia que opationes aut uerba hominum cōcernit expediam. Et licet non ignorē sapientiam quiddam maius ac sublimius importare: q̄ꝫ qd̄ uel prudētie uel cuiusq̄ꝫ virtutis cōtineatur angustijs: quia tamē rerum floridiora carpenti: pretereunda huius mentio nō fuerat: nec alibi opportunius poterā: hoc loco sapiētie exēpla que clariora uidebuntur intersera. Post hec prouidentiā ipsaꝫ in proprijs finibus locabo: hoc est nō ut ex rebus bellicis: sed ex ipsa hominuꝫ vita ⁊ ex cōmuni rerum agibilium aceruo ꝓferantur exempla: ubi pmixtim ⁊ de cōiecturis agā: mox de oraculis: de somnijs: de ominib⁹: de portentis: qd̄ hec quoqꝫ in anteriora ꝓspiciāt q̄ꝫ breuissime perstringā. Nouissime strategematicum tractatum: partiꝫ secūdam: partim tertiam prudentie vim in armis necessariaꝫ representantē adijciam: que copiosa ⁊ ampla est materia ⁊ necessario in plures pticulas secanda. Quippe cum de vnaquaqꝫ non tm̄ apud grecos sed etiam apud nostros: integri sint auctorum libri: ⁊ quia fm̄ ꝓmissionis ordinem: de ingenio prius est agēdum: p̄fari libet: quecūqꝫ fere studiosorum noia collegi: eadē ⁊ ingeniosorum esse hominuꝫ. Sed repetitionē minime necessariā effugiens: quorūdā hic noia cōquirā: quorum nō tam studium q̄ꝫ ingenium nobilitatum est. Ad hec non nudi ⁊ incompti: sed eloquentia uestiti ingenij exēpla presens habebit locus.

¶De ingenio ⁊ eloquentia Uirgilij. Cap.II.

Nter ingenia latinorum:si mihi iudicij lo-
i cus ⁊ libertas nō eripit:nescio quē Uirgi
lio ꝑtulerim. In quo si sic intelligat:ut ani-
mus meus fert:puto quisq̄ʒ operum eius elegātiaʒ:
⁊ in singulis uerbis lumen aliqd̄ sub nube poetica
ad hec ⁊ sententiarū grauidam ueritatē:ac diuini
stili artificium diligēter introspexerit:fatebitur do
ctrina posse aliquos excellere:ingenio fortasse ne-
minē. Nam de eloquentia qd aliud dicam:nisi qd̄
Macrobius:qui quatuor eloquētie generib⁹ col-
lectis:de quibus mox agaʒ ego:vnūquodq̄ʒ genus suo
separati tribuit auctori:vni Uirgilio simul oīa da
re nō timuit? Ceteruʒ tam illustris hec eloquētia:
atq̄ʒ hec(ut ait Seneca) diuina facultas ingenij:
oratione soluta Uirgilium destituit. Quid eni po-
test in carminibus:nullum nescire arbitror:qui uel
semel Castalio de fonte gustauerit.

¶De ingenio ⁊ eloquētia Tullij Cicerōis. Cap.III.

Ed qd̄ ad summam spectat eloquētiā:con
f sensus latinorum omnium Marco Tullio
grecorum ꝟo Demostheni palmā defert.
Ego autem dilato parumper Demosthenē donec
gratius iter suos collocet:de Cicerone prius di-
cam: Quē latini eloquij pncipem sine dubitatiōe
philosophis:oratoribus:historicis ⁊ poetis con-
corditer visum est:qd̄ ipsum ⁊ catholici tractato-
res asserūt: ⁊ vulgo iam ita esse ꝑsuasum est uerū.
Ne tm̄(ut idem ipse Tullius ait in quodam loco)
utar in re certa testibus nō necessarijs : singuloruʒ
testimonijs pretermissis:ad ipsius eloquētie vim:
paucorum sed illustrium ⁊ notissimorum effectuū
cōmemoratione demōstrādam ꝓpero. Hec est qui
dem:que fortissimis septum armis nihilq̄ʒ nō au-
surum Catilinam:in armis exterruit: ⁊ de incēdio
urbis ac ciuiuʒ sanguine cogitātē:trusit in exiliuʒ.
Que menia Romana:que theatra:que tēpla:que
arcē capitolij:que bonorum lares:que totum deni
q̄ʒ corpus impij:miserrime ipēdentiq̄ʒ iam ꝑripuit
ruine: Quo merito primus omniuʒ(ut testat̄ Pli-
nius)parēs patrie appellatus:ꝑmus in toga triū-
phum:linguaq̄ʒ laureā meruit:facūdie litterarūq̄ʒ
latinorum parens:omnium triūphorum lauream
adept⁹:maiorem(ut idem ait)q̄ʒto plus est ingenij
Romani terminos intātum ꝓmouisse q̄ʒ imperij.
Addidit etiā Cesarē dictatoreʒ:ipsius quondā Ci
ceronis hostē:de eo talia scripsisse:ex testis inimi-
citia testimonio fidem querens. Hec inquit est illa
facūdia:que Uerrem audacē hominem scelestūq̄ʒ
criminibus suis oppressit:que ad ultimū Archiaʒ
ꝑceptorem quondam suum in ciuitate retinuit: Et
de tenui semēte:uberrimaʒ messem egēti reddidit
colono. Que cōtentiōes agrarias frumentariasq̄ʒ
discussit:que Roscio scenici tumultus reo īpunita
tem quesiuit:que mirabilē sepe periclitantibus de
salute capitis ueniā impetrauit. Hec eadem Deio
thero Galacie regi : Ligario capitaliter accusato:
sub hoste potētissimo iudicium agēte:vitam serua
uit gratiāq̄ʒ restituit. Heu q̄ʒ pauca de q̄ʒ multis
enumero: Breuiter loquar:corda hominum in ma
nibus habuit: Regnum inter audientes exercuit:
quicqd usq̄ʒ eloquij per latinorum fluit alueos:ex
hoc fonte ꝓcessit. Ut tm̄ Uirgilius prosaica:sic iste
(ut est apud eundem Senecam)in carminib⁹ de-
fecit. Duoq̄ʒ Romane eloquentie parētes:hāc glo
riam ita partiti sunt:ut uterq̄ʒ suis finib⁹ cōtentus
aliena nō inuaderet. Hic lingua gloriosus:hic ca-
lamo:si tamē quiuis a poeticis abstineret. Sed o
pietas:eloquuʒ illud tam multis salutiferū:aucto
ri suo pestilēs ac funestū fuit. Nempe cū aduersus
effrenatā libidinem Marci Antonij Triūuiri plu-
rima liberius dixisset scriptisq̄ʒ mādasset:iussu ei⁹
occisus:truncata qua scripserat manu:capite quo
illa dictauerat amputato: Qd̄ cum in rostra repor
tatū esset:ad illud intuendū nō minorē cursum po-
puli lachrymātis fuisse legimus:q̄ʒ ad audiēdum
esse consueuerat. Hec oratoris mors:at Philippi
ca ipsa nō moritur: Id enim est libri nomē:sed eter
nuʒ victura:grauissimisq̄ʒ vulneribus repercutiēs
Antonium: ⁊ famā eius interemit: ⁊ mortē Cice-
ronis ulciscitur. Cum hoc Cicerone Caluus ora- D
tor pro eloquētie pncipatu longeuū:sed:ut Sene-
ca testat̄:nequissimum habuit certamē. Locus ad
monet:ut ipsa Macrobij uerba subiungā:ne quid
de hoc peregrinarum opinionuʒ lectorem lateat.
Quatuor enim qdē sunt eloquētie genera: Copio
sum ⁊ torrēs:in quo Cicero dn̄atur. Breue ⁊ cir-
cūsectum:in quo Salustius regnat. Siccuʒ ⁊ ari-
dum:qd̄ Frontoni ascribimus. Pingue ⁊ floridū:
in quo Plinius secūdus quondā: ⁊ nunc iterū in-
ferior noster Symmachus luxuriat̄. Hec oīa apd̄
vnum Uirgiliū inuenies: Hec ille. Ad qd̄ firman-
dum probationes ex ipsis Uirgilij uerbis elicuit:
Quas qm̄ longum est: in Saturnalibus quisquis in-
quisitiōis laboreʒ nō recusabit inueniet. Sane qd̄
de eloquētia Salustij dicit̄:ita tēperādum est: ut
ad historias referat̄ tm̄:in quibus suo quodam cor-
rupto acriq̄ʒ ⁊ plane masculo stilo utit̄. In ceteris
eniʒ qd̄ de Uirgilio iam ⁊ Cicerone diximus:sua
sibi nō respondet eloquētia: Ut enim est apud eun
dem Senecā:oratiōes Salustij in honorē histo-
riarum legunt̄. Et hec qdem hactenus. Quibus si
assentiri libet:in vnaquaq̄ʒ arte:quadripartite elo
quentie designatos presides habemus. Et qd̄ vix
ceteri in singulis: Uirgilium simul omnib⁹ gloriā-
tem. Hanc ꝟo distinctionē: ⁊ si colore non careat:
apud alium non inueni:quin in vnum Ciceronem
publicus fauor inclinat.

¶De igenio ⁊ eloquētia Julij Cesaris. Cap.IIII.

Cire aūt uelim:qui sex simul eloquētie pn
f cipes cōstituerūt:quē Julio Cesari locum A
dabūt? Cuius eloquentia militaris : ut est
apud Suetoniū:aut equauit ꝑstantissimoruʒ glo-
riam aut excessit: Accusator Dolabelle:plusq̄ʒ mi-
litaris summi oratoris officiū ipleuit. In qua qdē
accusatiōe:extorqueri sibi cām optimaʒ. L. Cotte
patrocinio questus est:que uerbo vim facūdie pro
prie expssit:ut Ualerio videt̄. Et nimirū uerbū ex
torquere hāc viʒ habet:ut reus ille:nō facili ⁊ ad
utrūlibet se habēte:sed ex artissimo qdē indissolu-
biliq̄ʒ laqueo:ubi cesareo eloquio vinct⁹ erat pre-
reptus videret̄. Post quā accusationeʒ:ut Sueto-
nius idem ait:haud dubie pncipib⁹ patronis an-
numerat⁹ est. Huic Marcus Tullius: ⁊ qd̄ magis B
miraberis ad Brutū scribēs:clarissimū eloquētie
testimoniū phibuit:negans se videre cui Cesar ce-
dere debeat:adiūgēsq̄ʒ eū elegātē splēdidāq̄ʒ atq̄ʒ
magnificā ⁊ generosaʒ quodāmodo rationē dicē-
di tenere. Et ad Corneliū nepotē de eodē scribēs.
Quē inqt oratorē huic antepones:eorū qui nihil

aliud egerūt? Quis ſentētijs aut acutioꝛ aut crebꝛioꝛ? Quis ꝟbis aut elegātioꝛ aut grauioꝛ? Pꝛonūciasse dicit̄: ut Suetonius refert: uoce acuta: ardēti motu gestuqꝫ nō ſine uenuſtate. Huiꝰ eſt illud ꝓceptū olbꝰ qui eloquētie ſtudent memorabile: in ꝑmo libꝛo eius de analogia poſitū: ut ſcilicet ifrequēs atqꝫ inſolēs uerbū tanq̄ȝ ſcopulū fugiamus. Enumerare poſſem qbus ꝑlijs oratio eius ita militū animos inflāmauit: ut periculi oīs imemores: leti etiā ⁊ exultātes in ferrū ruerūt: quas igentes exercitꝰ ſeditiōes uoce cōpꝛeſſerit: quot armatorū milia ſolus ⁊ inermis oratiōe terruerit: uſqꝫ adeo ut periculi oīs imemores: ad nutū porātis inuenti ſint ⁊ qui colla poꝛrigerēt ⁊ qui ferirēt: qui gemeret nemo: niſi ⁊ narratio lōgioꝛ ⁊ alijs locis oppoꝛtunioꝛ foret.

¶ De ingenio ⁊ eloquentia Titi Liuij. Cap̄.V.

q Ua ſede ꝓterea Titū Liuiū locabūt: cuius eloquētie fama de ultimis mūdi regiōibꝰ: admirātes claros viros Romā uſqꝫ ꝑduxit? Qḋ ⁊ Plinius ſcribit: ⁊ poſt Hieronymus in ꝓncipio Geneſeos: ne qs ignorare ualeat teſtatus eſt. Quāta fuit oꝑis excellētia: ut per tātū maris ⁊ terrarū ſpatiū: ad urbē oꝛbis dn̄am: ⁊ domitis nationibꝰ imꝑantē: nō urgēte negocio: nō ob ipſiꝰ vidēde deſideriū: in etate ꝑſertim Ceſaris Augusti: ſed ob vnum dūtaxat eius incolā audienduȝ: cō curſus illuſtrium fieret.

¶ De igēio ⁊ eloquētia Octauiāi augusti. Cap̄.VI.

A c Eſaris Auguſti igeniū tā ꝓmptū inuenioꝛ ut uerſus ex tp̄e factos cū inter amicos referret: iterrogaretqꝫ cuius poete uerſus extimarēt: nihil aliud reſpōderet: q̄ȝ cuiuſcūqꝫ forēt eſſe optimos. Sȝ qḋ ad hūc actū ꝑtinet: puto nulluȝ equari poſſe Naſoni poete: qui (ut eſt apḋ Senecā) hoc ſeculū amatorijs nō artibꝰ tm̄ ſȝ ſententijs ipleuit: De exūdāti qdeȝ facultate carminum Ouidius ipſe gloriat̄ nec mēdaciter. Sed ad Augusti eloquētiā reuertoꝛ: Nō laboro iter eloquentie ꝓncipes ipſum collocare niſi q̄ȝtū ad iocos ⁊ facetias: in qbus ꝑmū tenebat locū: Sed ſurripe fame eiꝰ nolo: qḋ clari ſibi tribuerūt ſcriptores. Pꝛonūciauit dulci ⁊ ꝓpꝛio quodā oris ſono elegāti ac

B ſobꝛia uſus eloquentia: ſentētias ineptas fugiens: ꝑcipueqꝫ uerborū iuſitatorū (ut uerbo ipſiꝰ utar) fetorē hoꝛruit: Unū in loquēdo ſtudium itelligi: ⁊ q̄ȝ clariſſime cōceptum mētis expꝛimeret. Hinc ⁊ ꝑpoſitiōibꝰ ⁊ cōiūctiōibꝰ abūdare: qbus icōptioꝛ ſed plane luminoſioꝛ reſultat oratio: ⁊ itellectꝰ rerum expeditioꝛ. Ignota ſectātes ſpꝛeuit irriſitqꝫ ⁊ caſtigauit: In ſuis hūc morē inſaniā uocās ea loqui uel ſcribere que admiratiōis pluſq̄ȝ intelligentie allatura ſint animis audiētiū. Inheſerat ſiqdē: ut arbitroꝛ: paterno pꝛecepto qḋ pꝛoxime cum de Julio Ceſare loquerer inſerui.

¶ De igenio ⁊ eloquētia Aſinij Polliōis. Cap̄.VII

a Sinius Pollio ꝓtermittēdus nō videtur: quē ut appareret cuiuſqꝫ iudiciū: fore mediū iter duos eloquentiſſimos latinorum: Marcū Tulliū ⁊ Titū Liuiū: Seneca conſtituit. Ita nō ſpernēdus auctoꝛ: neminē de pꝛemiſſis ſex pꝛeter Tulliū enumerās: tres vult eloquētie ꝓncipes quos in epiſtola quadā videt̄ oibus ꝓferre: ſecundum faciēs Pollionē: Cuius orationē Ciceroniane diſſimilē: ⁊ ut uerbis eius utar: ſalebꝛoſam ⁊ exiliētem dicit: ⁊ ubi minime expectes relictūram. Huius ⁊ ſi nulla eloquētie monimēta in manus meas adhuc uenerint: qꝛ tamē ipſuȝ per ſe nomē celebꝛe ac peruulgatū erat: nō fuit mihi de eloquētia ſcribēti ſilentio obruendū: ꝑſertim ubi inferiores noiauerā. Igit̄ iuxta Ceſarē Auguſtuȝ cuiꝰ floruit temporibꝰ: placuit eū collocare: Hoc adiecto: ꝙ nomen eius pꝛeter multos laudatores Mātuanis etiam muſis honeſtatum eſt. Sed aliq̄ȝtiſper retro redeundum eſt.

¶ De ingenio ⁊ facundia Lucij Craſſi. Cap̄.VIII.

e Xcellentē ⁊ egregiā Lucij Craſſi facūdiā ſi aliunde neſciremus: hinc liceret intelligere: ꝙ in libꝛis de oratore Marcus Cicero moꝛtem eius magnificētiſſime deplorās: oēs illuȝ ſemꝑ eloquētia: paucis ꝟo ante obitū diebus ſeſe etiā viciſſe cōmemorat: Certatim quoqꝫ ſe cū eloquētie ſtudioſis ad euȝ locū quē nouiſſime pedibꝰ ille calcauerat: poſt ipſius moꝛtem redijſſe: captis dulcedine ac recoꝛdatiōe ſermonis quē ex eo nuꝑ audierāt: ⁊ uelut iteruȝ audituris. Addit etiam id vni Craſſo ſingulariter cōtigiſſe: ut quotiens peroraret: totiēs ſolito altius: ac ſine exēplo locutus videret̄. Eniuero quia fama huius aliq̄ȝto apud vulgus ignotioꝛ eſt: nō alienū extimaui duo teſtimonia afferre illius cui de hac re pꝛe cūctis habēda fides eſt: Apud Ciceronem ita ſcriptum videoꝛ Craſſo dicente: nemo tā arrogans qui ſimiliter ſe vnq̄ȝ dicturum eſſe cōſideret. Et iterum: Omnibꝰ auditis oratiōibus: ſine ulla dubitatiōe ſic ſtatuo ⁊ iudico: neminem omnium tot ⁊ tanta q̄ȝta ſint in Craſſo habuiſſe oꝛnamenta dicendi.

¶ De ingenio ⁊ facūdia Marci Antonij. Cap̄.IX.

i Dem Marco Antonio teſtis adeſt. Siqdē cum in quodam loco de hoc deqꝫ ſuperiore ſimul loquēs dixerit: fuiſſe utrūqꝫ tū ſtudio ⁊ ingenio ⁊ doctrina ꝑſtātem oibus: tū in ſuo genere ꝑfectum: ut neqꝫ in Antonio deeſſet oꝛnatꝰ orōnis: neqꝫ in Craſſo redūdaret: alio tamen loco omnium quos ipſe audiſſet eloquētiſſimū ait Antonium: quaſi de induſtria dubium relinquēs: quo tātarum laudum ſtateram potiſſimum inclinaret. Sed fama huius vulgatioꝛ videt̄: cui multum addidit nouiſſimus dies vite. In illa enim tēpeſtate mariana: ubi nullus tūc poꝛtus erat: iuſſi ſceleris miniſtri Antonium occidere: cuȝ ad cōſpectum hominis ueniſſent: oratiōe eius attoniti coruſcantes iam mucrones recōdebant: diuina vis eloquij: impijs iuſſionibus addicti: ⁊ ſanguine optimoruȝ ciuium ſtillantes carnifices: nihilqꝫ ꝓter ſanguinem ſitientes: infecta cede redijſſent: niſi ſcutariorū qui ſerius uenerat: uerboruȝ nō deguſtata dulcedine: irruens in Antonium: mādatum nefarium adimpleſſet. Huius eſt ille ad perſuadēdū efficax actus oratorius: cuius in Oratore meminit ſuo Cicero. Cum enim Marcum Aquilium qui cōſul fuerat ⁊ dux: apud ſenatum ⁊ populum clarus: omni tādem honore ſpoliatum: ⁊ ad extrema foꝛtune pꝛecipitatū ſenē: in capitali cauſa defenderet: ⁊ in medio oratiōis ardore ⁊ defoꝛmē ſquallentēqꝫ reum ſuſtulit: putremqꝫ eius diſcindens tunicam: ac generoſi quondaȝ tunc miſerandi pectoris cicatrices iudicibus oſtentans: ſimulqꝫ ad Gaium Marium qui inter aſtantes erat uerſus: ⁊ ut college duduȝ ſui miſereret̄: multum cum lachꝛymis obteſtans.

¶De ingenio τ facūdia Gaij Gracchi. Cap.X.

D admirādum lectori potius ꝗ̃ imitādu3
a subijcit̃ exēplu3 Gaij Gracchi:qui ex familia eloquēti τ seditiosa gēit⁹:in utroq3 maiorū suorū uestigijs inhesit. Sed qm̄ vnus tm̄ fidem locus exigit:is eloquētie operam acriter dedit:adeo tñ homo uehemēs pmouebat̃:tātoq3 impetu rapiebat̃ in dicēdo:ut uarietatem uocis(que de rebus oratori summe necessarijs vna est) examinare nō posset. Qđ in se vitiū aiaduertens:seruum musice modulationis expertū in loco cōcionibus ꝓpinquo clam habere solitus erat:qui eburneam clam fistulam celeriter inflaret:qua cum aut lentius agētem accēderet:aut nimis accensum receptui canens:ab imoderato cōtētiōis ardore mitigaret. Nō mediocris sane diligētia iuuenis hominis:in auitum succrescētis eloquium. Tamē q3 de Cicerone locus hic sumit̃:oratoribus in quorū manus ista uenerint(si modo quisq3 tāgere dignabitur)qđ apud eūdem auctore3 nō longe post hoc exēplum scriptum est pro cōsilio dabo:ut fistulatorem domi reliquētes:sensum docte consuetudinis ad loquendum secum deferant. Nunc ad uetustissimum Romane facundie monimentum uenio.

¶De facundia Homeri. Cap.XI.

Omerus apud grecos soliu3 possidet inge
b nij. Cuius sentētie nō ego:sed Plinius auctor est:uberiorem sibi hanc latioremq3 gloriam nō limitatis finibus assignās. Cōstat ingenij ipsius ope philosophie magnas partes multo melius multoq3 grauius ꝗ̃ ab ipsis philosophie professorib⁹ absolui. Certe Macrobius hūc oīs diuinis inuētiōis fontē origineq3 ꝓnūciat. Et merito: Quis enim corpore secus fuisse memoret̃:fuit tñ animo pspicaci tanq3 luminoso:ut Tullius in Tusculano suo de illo scribēs diceret:Picturam eius: nō poesi3 vidimus. Que regio:que ora:qui locus grecie:que species forme:que pugne:que acies:qđ remigium:qui motus hominūq3 ferarum non ita expictus est:ut que ille nō viderit nos ut videmus effecerit? Quid de eloquentia dispute:cum in sepe memoratis Saturnalium libris ingens τ inextricata lis sit inter nostrum poetā ac Graium:dū milibus argumētorum modo hic:modo ille superior ostēditur:modo tā pares:ut lectore3 iudicij dubiū relinquant:quam dubietatē expressit elegāter Satyricus his uersib⁹:Cōditor Iliades cātabit̃:atq3 maronis Altisoni:dubiā facientia carmia palmā.

¶De ingenio τ eloquentia Demosthenis:τ Eschinis. Cap.XII.

Tq3 ut vnus locus duos olim impacatos
a iungat aduersarios:suprēmā eloquij arce3 inter oratores Graios(quod nullus ambigit)possidet Demosthenes:primā tenere videtur Eschines. Horum est cōtētio illa famosissima:que vniuersam fere greciā audiendi quondam desiderio suspendit. Qđ aūt speciosius spectaculum incidisse poterat:ꝗ̃ in eloquētissima natiōe:duos omnium etatum excellētissimos oratores sup rebus altissimis:notorio τ capitali odio dissidētes:de salute τ gloria certaturos:in vnum ante cōdictum tempus τ locum cōuenisse? Potius mirer si nō remotiores etiā populos rumor exciuerit. In ea quidem actiōe Demosthenes rei ptes gessit. Itaq3 victus tandē accusator Eschines:τ ob eam rem patria ꝓfugus:cum quodam tpe Rhodiorum precibus apud quos exulabat:suam p̄mo:mox orationem Demosthenis audiēte populo accuratissime plegisset:Illis utriusq3 vim stupētibus:sed plusculum Demosthenis:O(inqt Eschines)si illū porātem audissetis. Ingēs:ut ait Plinius:testis inimici:meo qde3 iudicio:uel ob hoc uerus mirator eloquentie:qui ꝓfessionis sue potius ꝗ̃ alieni memor odij:qd laudandū erat:etia3 in hoste p̄dicaret:presertim cum dissimulare tacereq3 posset. Cōstat eni quosdam in scribēdo graues:parum uehementes in loquēdo:quosda3 ex diuerso qui omne scribēdi studium auctoritate frontis motuq3 corpis elegāti claraq3 τ pro qualitate rerum uolubili ꝓnunciatiōe trāscendāt. Quo nihil in oratiōe potētius norunt qui artis oratorie p̄cepta didicerūt:Illorum gloriā minuit p̄sentia:horū auget:Illos legi p̄stat hos audiri. Horum igit̃ in numero posuit Demosthenem ille.

¶De eloquentia Platonis. Cap.XIII.

Loquētia Platonis anteq3 etiā loqui pos A
e set emicuit:du3 infantulū in cunabulis cōsopitum: innoxio contactu circūlabentes apes mellificauerūt in labellis eius:Clarum melliflui leporis omen nec fefellit. Nō puto de hac re fide dignoire3 Tullio testē expectari:qui multis locis ita mirat̃ Platonis eloquētiam:ut sese imparē quodāmodo fateat̃. Uerum intra modestū philosophi sermonis morē se cōtinuit Plato:terminos suos nihilo felicius excessit:qđ de Uirgilio Salustioq3 τ ipso etiam Cicerone dictum est. Quis inquies huius est testis? Ide3 qui ceterorum Seneca in declamatiōib⁹ sic ait:Eloquētissimi viri Platonis oratio que pro Socrate scripta est:nec patrono nec reo digna est:Demosthenes ꝑ quo cuius proxime mētionē habuit:orator eximius:philosoph⁹ minor:Ut si forte qd inter hos duos itersit nūc roges:recte mihi videar respōsurus:In altero plus facultatis oratorie: In altero plus philosophice grauitatis. Nec aliud sensisse mihi videt̃ Cicero: ubi ait:Id qdē nemini grecorū video cōtigisse:ut idē utroq3 in genere laboraret:sequereturq3 τ illđ forēse dicēdi:τ hoc quietū disputandi genus. Et
mor dictū exēplis muniēs subsecut⁹ est:Equidē τ B
Platonē existimo si genus forēse dicēdi tractare uoluisset:ornate splēdideq3 ac grauissime τ copiosissime potuisse dicere. Et Demosthenē si illa que a Platone didicerat tenuisset τ ꝓnūciare uoluisset: ornate splendideq3 facere potuisse. Aiaduertis lector sentētiā Ciceroniana urbanitate cōditā:ꝓnūciaturus de duob⁹ summis viris quid sentiret: ita quēlibet suis finibus angustat:ut in eis ꝓferēdis: neutri igeniū:s3 alteri uolūtatē solā cēseat:alteri diligētiā defuisse. Asperius Seneca ut hispanus hō s3 nisi fallor τ uerius:qui eodē loco quo Platōis τ eorū triū quos pauloāte noiaui:necnō τ quorūdā aliorū eloquētia3 impfectā ostēdit:ratiōnē imperfectiōis asserēs:Magna inquit τ uaria res est eloquētia:nec adhuc ulli se sic idulsit ut rota cōtingeret. Satis felix est qui in aliqua pte eius recept⁹ est. Sic est haud dubie. Itaq3 ego consulto τ statuisse naturā arbitror:ne qs videlicet sibi mortaliū arroget:uelut in omnibus excellens: Nam sic sepe iustissime totius humani generis ignorantiā accusamus:quod de singulis hoibus extimandum est.

¶ De eloquētia Hegesie Cyrenaici. Cap.XIIII.

m Ulti tradūt auctores:sȝ eorum quos ego qdē legi:Marcus Tullius antiquoꝛ Hegesiā quēdā Cyrenaicū fuisse:tā penetrabilis ac ꝑpotētis eloquij:ut illo vite huius exponēte simul ⁊ deplorāte miserias:plurimi audiētiū vitā spōte relinquerent. Mirū ꝓꝛsus ⁊ inauditū ⁊ natura ipsa ualētius orōnis genus:qđ de vite odiuȝ ⁊ desideriuȝ moꝛtis igereret. Itaqȝ tanq̄ publici status expugnatricē Ptolemeus rex vite suorum cōsulēs:idicto silentio coercuit:ac scholas clausit:calamū nō excussit. Librū ergo reliqt in quo enumeratis hominum calamitatibus:ita diffinit:nulli oino moꝛtaliū ut viuat expedire. Ibidē refert:inuentū qui lecto Hegesie libꝛo:nulla uel animi uel coꝛporis iteruenięte molestia sola stili efficacia se in vndas maris ex muro ꝑcipitē daret libēsqȝ moreret. Et testē affert Callimachū poetā:qui sic per empti tumulo titulū iscripsit:genus ⁊ causaȝ moꝛtis cōtinēteȝ. Et quidem nimis vulgata sunt.

¶ De eloquentia Carneadis: Diogenis ⁊ Critolai. Cap.XV.

a T triū simꝉ qui sequunť eloquētia apđ grecos:⁊ nostros celebꝛata est: q̄uis ⁊ secta ⁊ orōnis q̄titate distantium. Carneades Academic⁹:Diogenes Stoicus:Critolaus Peripateticus: ab Athenis legati Romam missi sunt. Hi ⁊ legationē in senatū ⁊ uetusto more per interpꝛetē peregerūt:petēs mulcte remissionē quā pꝛopter boꝛopi uastationē Senatus populusqȝ romanus populo Atheniēsi indixerat. Que qdē mulcta ut est in Saturnalibus:fuerat talentum.ccccc. Et ꝑterea celeberrimo urbis loco:maximo populi cōcursu ostētāde eloquētie gratia separatim qsqȝ disseruit:Traditūqȝ est memorie:Carneadis ipetuosam ⁊ toꝛrentē:Diogenis pꝛudētē ⁊ iucūdā:Critolai circūspectam ⁊ suauem eloquētiam fuisse.

¶ De eloquētia Aristotelis. Cap.XVI.

A i Am dudū de Aristotele dubius sum:errori ne publico taciturnus obsequar:furenti qȝ cedā vulgo:an uera potius e latebꝛis in apertū eruam. De huius quideȝ ingenio nulla lis moueť:de eloquētia apud multos ambigiť. Constat aūt hūc virū iam doctrine nomine clarissimū:aiaduersa Isocratis oratoris gloria ꝑmotū:ad eloquētie studiū uertisse animū. Qđ cū in multis locis:tū in Oratore Ciceronis habeť expꝛessius his uerbis:Aristoteles cū florere Isocrateȝ nobilitate discipulorum videret:qꝛ ipse suas disputatiōes a causis forēsibus ⁊ ciuilib⁹:ad inanē sermonis elegātiā trāstulisset:imutauit repēte totā foꝛmā pꝛoꝑie discipline. Et post pauca. Itaqȝ oꝛnauit ⁊ illustrauit doctrinā illā:oēm rerū cognitionē cū orationis exercitatiōe cōiunxit. Nec ꝟo hoc fuit sapientissimū regē Philippū:qui hūc Alexādro filio doctorē addiderit:huc scilicet a quo ⁊ sciendi ꝑcepta ꝑcipere ⁊ loquēdi. Hinc est ut inter tripartite phi-

B losophie multiplices tractat⁹:rhetoricorū quoqȝ libꝛos scriberet: q̄les hinc collige: qꝛ Cicero ipse in rhetorice sue libꝛis:non dissimulat illum huic arti plurima adiumēta atqȝ oꝛnamēta subministrasse. In eisdē libꝛis de eodē loquēs:Ueteres ingt scriptores artis a ꝑncipe illo atqȝ inuētore Lysia:vnū in locū cōduxit Aristoteles: ⁊ noiatim cuiuscūqȝ ꝑcepta magna cōgsita cura ꝓspicue cōscripsit:atqȝ denudata diligēter exposuit. Hinc tm̄ inuentorib⁹ ipsis suauitate ⁊ bꝛeuitate dicēdi ꝓstitit: ut nemo illorū ꝑcepta ex ipsorū libꝛis cognoscat: sȝ omnes qui qđ illi ꝑcipiāt:uelint intelligere:ad hunc quasi ad multo cōmodiorē explicatoreȝ reuertanť. Hec Cicero. Ego aūt curiosioꝛ suȝ q̄ necesse est:memoꝛ tamen qꝛ cū ꝑscriptis alijsqȝ claris ⁊ crebꝛis testimonijs:Aristotelē nō minus eloquētia q̄ scientia copiosum:in libꝛis tū̄ eius qui ad nos uenerūt:sane certa fides eloquentie uestigiū nullū est. Unde grādis mihi stupoꝛ oboriť:illos mētiri cōstat:elingues simul ⁊ ꝓcaces:qui quoniam Aristoteli suo quē semp in ore habēt:similes esse nullo modo possunt:illū sibi similē nituntur efficere:dicētes cum ut qui altissimis reb⁹ intēderet:ois eloquētie cōtemptoꝛē:q̄si in altis nulla uerboꝛū claritas habitare possit: Sic qđ a Cicerone dictū est:Cū(inquit)de rebus grādib⁹ dicas:ipse res uerba rapiūt: ita fit tum grauioꝛ:tuȝ etiā splēdidioꝛ oratio. Sȝ ibi quidē dū inertie ꝓꝛie excusatiōes querūt: duci suo par crimē obijciūt. Quātum ꝟo ex ꝑmissis apparuit:dicerē huic mōstro subesse cāȝ posse: ⁊ ex greca in latinā seruatis oꝛnamētis eloquentie trāsiri nō possit:nisi aliquod Platōis libelli:ex illa in hāc linguā trāslati:suspicari tale aliqd nō sinerēt. Sepe igiť de hac re cogitāti:nil aliud occurrit q̄ Aristotelicos libꝛos transferentium uel pigritiaȝ certe:uel inuidiam:uel inscitiā:deniqȝ quocūqȝ noces nomine vitium fuisse:cuius tam late contagia fluxerunt:ut iam spes remedij nulla sit.

¶ De eloquentia Isocratis. Cap.XVII.

e T si nihil amplius dixero:licet ex ꝑmissis Isocratis eloquētiā cōtēplari. Dīctū enim fuit tātū philosophū: ⁊ ꝓposito taȝ tenaciter inherētē:ab incepto diuertere: ⁊ ad peregrini studij amorē desideriūqȝ traducere? Pꝛesertiȝ cuȝ Aristotelis cōsuetudine expꝛimēs Calcidius:dicat hūc virū suo quodaȝ more pleni ꝑfectiqȝ dogmatis electū:qđ visuȝ est ceteroruȝ fastidiosa icuria neglīgēteȝ:q̄uis eniȝ quē pꝛimū fuerat studio se imitatus:idē postmodū enixe aduersatus sit:tū ꝑfecto nō sine quadam magna vi:mouendus fuit Aristoteles.

¶ De eloquentia Thucydidis. Cap.XVII.

t Hucydides scriptoꝛ historiarū populo Atheniensi ꝑfuit:tandem ab eisdē patria pulsus:foꝛte ad exilij solamē Tragedie operā dedit. Que cū ad suorū aures uenisset:publico cōsensu reuocauerūt eum ab exilio. Cuius iperiū neglexerunt:eius(ut ait Plinius)eloquētiā mirati.

¶ De eloquentia Pisistrati. Cap.XVIII.

h Oc uelut medio ad externe militaris eloquētie mētionē uentū est:cuius ꝑmas partes Pisistratus obtinet:queȝ nulla re alia ciuibus suis oppoꝛtunū:sed rara quadā eloquētia florētē:ob hoc solum Atheniēsibus imperitasse patiētibus:atqȝ ultro deferentibus imperiū constat: Gens sapiētissima usqȝ adeo vnius hominis eloquētiā suspexit:ut se suaqȝ oia:ꝑcipueqȝ libertateȝ (qua nihil chari⁹ habebāt)ei vni postpōerēt. Quē ne magis obliuione q̄ iudicio factum extimeť:nō defuit instātissimus atqȝ grauissimus oratoꝛ. Siquidē pꝛo libertate:cōtra Pisistratū Solon stetit: sed nec armis sed uerbis certabať:tamē Pisistrati eloquētie:succubuit libertas cuȝ Solone ipso:qui

sub iugum trahebat populo plaudēte. Fuit autem Pisistratus & doctrina & īgenio clarus: ut qui primus Homeri libros: confusos antea (sicut Cicero testatur) sic disposuisse dicit: ut nūc habemus.

¶ De eloquentia Periclis. Cap. XIX.

b Uius & tyrānidis & eloquentie successor Pericles: dicendo tam similis fuit: ut qui hunc audiret: illū audire se crederet: si mō vnq̄ audiuisset. Hoc tñ iste ualētior quod alter eloquētia armis iuuerat: huic sola lingua suffecit ad imperium. Quod & diuturnū gessit & magnificum quadraginta annis rēpublicam tenuit: eodemq̄ tēpore & urbanis rebus prefuit & bellicis. Inermis ipse: sed tam armata fultus eloquentia: ut cum aduersus omnium salutē diceret: cum delectatiōe tamen ab omnibus audiretur. Aduersa enim rebus erat species uerborum & populo nocēs: populariter loqui videbat. Neq̄ solū vulgus dulcedine captū deludebat: sed prouectos & ingeniosos viros: obtrectātes in reliquis: ad cōfessionem eloquētie coegit. Siquidē & ueteres Comici (ut ait Cicero) cū illi maledicerēt (qd tūc Athenis fieri licebat) leporē tamē melle dulciorem in labris eius habuisse dixerūt: tātamq̄ in eo vi fuisse: ut in eorū mētib⁹ qui illū audissent: quasi aculeos quosdā relinqueret.

¶ De ingenio Antipatris Sidonij. Cap. XX.

a Ntipater Sidonius qdā: tā exercitati ingenij fuisse creditur: ut v̄sus hexametros aliosq̄ diuersorū generū ex improuiso copiose diceret: Quocūq̄ animū linguāq̄ uertisset: nihil operosius illi q̄ sermo: Uulgaris alijs solet: huic numeri aderāt & carmina resonabāt. Fecisse ferunt idē ex modernis qdā: sed tā pueriliter tāq̄ ridicule: ut iudice me: nec nomē nec locū inter illustria mereant. Deinceps parūper frena stilo laxentur: ut non tam preterito defessus: q̄ uēturo se preparans labori: in aliquod vicinum gratiūq̄ diuersorium deflectat oratio.

¶ Tractatus tertius est de alia parte eloquentie: que dicacitas siue facecitas siue sales possunt appellari.

¶ De declaratiōe quarūdā facetiarū: qbus p̄prium nocabulū apud nos nō est: De modo quoq̄ p̄cedēdi: & quem auctor uelit imitari. Cap. I.

A p Ars eloquētie leuior in manibus est. Ut enim in cogitatiōibus inq̄ actib⁹ humanis: sic in uerbis quoq̄ serijs: cōtracta fatigatio iocorū vicissitudine mitigatur. Qd genus: uel facetias appellare possumus uel sales: qd sermonibus nostris sapidissimū cōdimētum p̄beāt: uel ut est apud Ciceronē apophthegmata: sed latētes & taciti: cui apud grecos: scōmatos: apud nos p̄prium uocabulum no est: nisi forte dicamus cū Macrobio: morsum figuratū fraude: uel urbanitate tectū. Cui quonia lepos admixtus est: vngit (ut aiunt) ac pungit: mulcet enim exterius: introrsum vulnerat. Hinc videmus interdū ridētibus qui adsunt: ipsum ad quē iactati scōmatis sensus penetrauerit: irasci. Potest quidē nuda sine figuris exprobratio tam p̄prijs tā q̄ sonantibus ac breuibus uerbis p̄ferri: ut & si nihil preter vulnus agat: ipsi tamē p̄mpte vibrati sermonis acies: sicut ei in quē cōtorta fuerit dolorem: sic ceteris nescio qd acerbe uoluptatis afferat: nihil preter uerba curātib⁹. De singulis quāq̄ diuertar: attingā: Sed de his primum qbus austeritas minor inest. Et licet eloquētie (cuius mētio precessit) ars pulcherrima sit: vnaq̄ de septē liberalib⁹: tñ partis aut ars oīno nulla est: aut si qua est: a Cicerone tradit in libro qui inscribitur Orator. Illic enim ut ipsum libri nomē indicat: Oratorē istruit & ad cōcionādum acuit. Nos aūt hoc loco de vita cōmuni & quotidianis hominū sermūculis exempla decerpimus: Illud qdē per oēs ut ita dicā artus eque cōspersum est: hoc per se stat limitatū suis finibus angustis. Sane atq̄ ut ipse uocat pacutū & breue illa a ueterib⁹ cauillatio: hec dicacitas nominata est: sed uocabula p̄miscemus atq̄ cōfundimus. Sane de his rebus apud grecos libri scripti sunt: qui ridiculorū artem siue rōnē pollicētur. Titulus librorum spem discēdi faciet: per leges inueniēs: ut est apud ipsum quē sepe nomino Ciceronē: ridicula & falsa multa grecorum: ut nihil in eis nisi ipsa insulsitas rideat. Q̄to melius Cato ille Censorius: qui nō artes que nō erat pollicet: sed ipsos iocos ac facetias tam Socraticorum: qui in hac rē nomē habēt apud grecos: sicut apud nr̄os Plaut⁹ q̄ ceterorū studiose recolligit. Cuius hoc loco studium imitari disposui: non artem daturus: sed hec legētibus si modo quisq̄ tā ociosus vnq̄ erit: qui hec in manus accipiet: nō paruā indaginis molestiam p̄repturus. Que enim queso ars dicenda est: rei repētine: inopinate: improuise: & ex tpe iaculande? Est enim rerum huiuscemodi p̄cipua in respōdēte laus. Cui nō longe insultatiōis spatium dat: ad manum habeat oportet: que in lacessentem sine cūctatiōe retorqueat. Qualia sunt multa eorū que sequunt. Quale est ne exēplum p̄senti dicto desit illud. P. Sulpitij: qui cū aduersus. L. Philippum turbulētū hominē: & publice dignitatis usurpatorem: senatus cām aiosius defenderet: Interrogatus ab illo: qd latraret? subito respōdit: Quia furē video. Quid breuius: qdue liberalius: meditatio longior obtulisset? Solet enim canis latrare cōspecto fure. Aut q̄le est illud: qd nostri tpis adolescēs decrepito cuidā respōdit. Cum enim ille ludēs insultaret: q̄ adhuc eo p̄mptius in equū ascēderet: Nimirum inquit: septuaginta annis anteq̄ ego nascerer artē hāc exercuisti. Innumerabilia sunt generis huius: in qbus artē ponere cum ne cogitationi qdē locus sit artificioris fuerit fortassis ingenij. Mei qdē p̄sentis p̄positi ut dixi nō est: artē ne dicam suffodere: sed tradere: etiam ubi in p̄mptu est: Feror enim alio. Et qm̄ pro euidētia dicēdorū: nō alienū fuerit hacten⁹ p̄fari: ceptū deinceps p̄seq̄r.

¶ De dicacitate siue facetitate Augusti Cesaris. Cap. II.

c Esar Augustus (ut est in Saturnalibus) in huiusmodi dicacitate non est quoq̄ minor & fortasse nec Tullio: Affectauit enim iocos: saluo tamē maiestatis pudoris respectu: de quibus aliqua delegi: similiter & de ceteris arbitrio meo: nō ut de iocis librum texere Ciceronis exēplo dici possim: Sed ut inter tot seria & grauia: respirandi locū fatigatus lector inueniat: in his que apud maiores noua: apud nos magna ex parte in quotidiani sermonis cōsuetudinem abierūt. Igit Augustus ab adolescētia iocatus est. Uatini⁹ po-

dagre morbū(qui fere omniū mos est)dissimulare nitebat:dicēs se iā mille passus per diē ambulare: Dixit hoc ille forsitan post hyemale solstitiū.Hinc irridēdi materiā Cesar arripuit: Et minus inquit miri est:lōgiusculi dies icipiūt. Cuidā libellū sibi timidius offerēti: ⁊ ob multā p̄sentie sue reuerētiā: nūc porrigēti dexterā:nūc itentidē retrahēti:Putas ne ait assem elephāti dare?Urbanus p̄ncipis iocus: ⁊ tā humane cōditiōis memor:q̄ qd maior p̄ncipū pars uellet obliuisci. Aliū(nolētis Nomēculator ille fuit)quē obliuiosum ⁊ officio suo iparē:grauiter ferebat:egressuro igit̄ ⁊ Augustū nūc qd in foro agi uellet pcūctāti:Cōmendatorias ait

B litteras tecū p̄fer:notū enī ibi nullū habes.Orator qdā clarus s3 gibbo p̄minēti deformat⁹ Galba de quo lolij vulgatissim⁹ iocus erat:Ingeniū Galbe male habitare.Is inq̄ corā Cesare cām agens ⁊ uelut eloquio gloriabundus:sepe iterās:corrige in me si quod corrigēdū videris Auguste: hoc ab eo tādē respōsum habuit:Ego te Galba monere possū corrigere aūt nullo modo.Purpurā emi p̄cepat:nō respōdebat aio suo color:uēditor vitiū excusabat.Et attolle dicebat purpuram Cesar:ac sursum oculos intēde.Cui Cesar:Ego ne ut populo Romano bñ uestitus videar:in solatio ambulē oportet.Solebat ad cenā inuitatis nō negare:quo se ciuib⁹ suis cōuictu nō supbo q̄ familiarissimum faceret:A pauprima ac tenuissima cuiusdam cena redicēs:hospiti illū ꝟbis p̄sequēti:hoc vnū ad aurē iocoso murmure respōdit:Tā familiarē me tibi nō putabā.Cū extrui forū p̄cepisset: ⁊ cōsumationis auidus:architecti nimiā tarditatē inuisam haberet:eodēq3 tpe ⁊ a Cassio Seuero accusati plurimū absoluerent̄:acuelut ab inquieti ⁊ calūniosi hois laqueis eqtate iudicū expedirent̄:Utinā ingt Augustus forū meū accusaret Cassius.Petebat a Cesare cōgiariū Patinus caut⁹:quo melius psuaderet:Uulgatū iā apud oēs affirmabat:magnam pecuniā sibi ab illo datā:Respōdit:S3 tu noli cre-

C dere.Alteri cuidā cū ab officio remot⁹ esset: similia flagitāti:atq3 addēti:Nō se cupiditate ad id petēdū induci:s3 pudoris proprij respectu: ⁊ ut sine noxa p̄fecturā equitū spōte dimisisse:Insup ⁊ liberalitate cesarea dignus putaretur:sic elusit:Tu te accepisse palā dicito:ego me dedisse non negabo. Quidā Romanus eques diez funct⁹ erat:post cuius mortē es alienū ingēs qd usq3 ad extremū uel ex terminū occultauerat emersit:Re cōperta miratus Cesar:Ite ait ⁊ cubicularē mihi culcitrā eius cōparate.Obstupētib⁹ mādatum:ratiōnē adiecit: Sōnos inquit alliciet culcitra:in qua ille tātis debitorū molibus oppressus somnū capere poterat. Mos antiqs erat in agris suis sepeliri: Uectius qdā agrū excolēs:illic inuēto sepulchro patris nō pepcit:s3 aratrū supinduxit:qua in re ita lusit Augustus:Hoc est(inquit)uere sepulchrū patris colere.Filia eius Julia festinatos canos egre ferēs: clā uellere cōsueuerat:superuenit ornatricib⁹ operi inhiātibus improuisus Cesar: ⁊ vulsos capillos in illarū gremio notauit:sic tñ oculos auertit:ut nec vidisse videret̄.Et tūc qdē nihil hac re:post tēpus sciēs in sermonē senectutis icidit:filiā sciscitat⁹ est: utrū suo tpe canos:an nullas habere comas mallet:Atq3 illi sine hesitatiōe respōdēti: ⁊ caniciē cal-

D uitio p̄ferēti:sic insultauit:Cur igit̄ hec ante tempus te decaluāt?Audita fama Herodis Judeoꝝ regis:q̄ infantes circa bimatum oēs in Syria natos:inter quos mādasset ⁊ p̄priū filiū occidi:Melius est:ingt:Herodis porcū esse q̄ filiū:Alludēs mori hebraico:sic enī carnib⁹ suillis:sicut humanis abstineret.Tragediā scribere adort⁹ erat:cui⁹ mentionē iter studia ei⁹ feci.Tragedie nomē erat Aiax.Eā enī sue iā q̄ displicuisset:ut Macrobi⁹ refert:siue iceptū stilo nō succedēte:ut Suetonio videt̄:aboleuerat.Et iterrogātib⁹ amicis: qd iam Aiax suus ageret?In spōgiā ingt icubuit:Nō incōsulte(nisi fallor) ageremus:bona ps scriptorū: si in iudicādo de opusculis nostris huius ioci memoriā haberem⁹.S3 ne forte dicatio: Augustus q̄ principem decet:ceteris silentium indixisse videatur:Attingam alios.

¶De dicacitate Marci Tullij. Cap.III.

M Arcus Tulli⁹ Cicerone fratrē:ac Lētulū habebat generum: homūtiōes pusille ad modū stature:In utrūq3 cauillat⁹ est.Uenerat in p̄uinciā cui frater p̄fuerat:Illic imaginē eius clypeatā q̄ amplissima forma ⁊ ad pect⁹ depictā(ut mos erat)cernēs:Frater ingt meus maior est dimidius q̄ tot⁹.Rursus generū ingēti gladio accinctū vidēs:Quis generū meū ad gladiū alligauit?Quo ioco nūc erga insignis paruitatis homines vulgo utimur.Alter illi gener erat Piso qui cū in incessu cūctatior foret q̄ cōueniret viro: filia ex diuerso cōcitatior q̄ deceret feminā:vno ꝟbo lusit in utrūq3:Ait enī filie: Ambula ut vir. Anceps iocus duos simul pupugit.Apud Damasippū cenās:cū ille mediocre vinū mēse adhibitū: grādilogs ꝟbis attollēs diceret:Bibite phalernū hoc:qdraginta annorū est:Respōdit: Bñ fert etatē.Facete vnde gloriā ille vino petebat:hic ue- A

niā dedit.Illusit ⁊ in Juliū Cesarē:ad quē cū post ciuilis belli victoriā uenisset:iterrogatus:cur homo doct⁹ in electiōe ptiū tā pueriliter aberrasset? Hoc vnū qd respōderet habuit: Precinctura me decepit caute simul ⁊ iocose:Cū enī meritorū cōparatiōi locus amplius nō esset:habit⁹ ducū cōtulit: ⁊ q̄si rerū omniū p̄cellētiā Cesari tribuēs:solo quo videret̄ iferior se deceptū affirmauit.Constabat enī Cesarē p̄pter habit⁹ negligētiā:ab ineunte etate male p̄cinctū puerū uocari solitū. Illusit ⁊ Uatinio qui paucis dieb⁹ cōsul fuerat:Grande ingt p̄digiū anno Uatinij:q̄ illo cōsule nec pruina nec uer:nec estas:nec autūnus fuit. Eidē querēti: q̄ ad se uenire neglexisset:Uolebā ingt in cōsulatu tuo uenire:sed nox me cōprehēdit. Mihi tñ ⁊ si vno loco sic scriptū inueni:uerisimilius videt̄ qd alibi legit̄: hic iocus Caninio poti⁹ dict⁹ q̄ Uati- B

nio:q̄ Uatini⁹ paucis:Canini⁹ nō nisi vno tñ die cōsulatū tenuit.De quo est alter Ciceronis iocus: Uigilātē cōsulē habem⁹ qui in cōsulatu suo somnū nō admisit.Illud vulgatū:solere flamines diales esse cōsules.Et iterrogatio ludicra qbus cōsul cōsulib⁹ fuisset.Longior s3 si Ciceronis iocos ad vnū colligā.Ceterū ex paucis aceruī toti⁹ libamē obtulisse sufficiet.Hoc qdē iter p̄tereūda nō fuerit qd magnis auctorib⁹ cōstat eū sepe fontes in iudicio defendēte:deficiēte iustitia cōfugisse ad iocos: ⁊ eo p̄sidio victoriā quesisse. Nec illud ignotū q̄ in his creberrim⁹ foret: cōsularē scurrā ab hostib⁹ uocitatū: quin ab ipso de quo supra dixim⁹ Uati C

nio qui hãc eius notã scriptis edidit. Sed iam satis iocatus est Cicero: maior quidem iocator interuenit: cedendum est.

¶ De facetitate Uespasiani Augusti. Cap.IIII.

n Espasiani principis facetissima q̃dã sunt: Illud in p̃mis. Mulier amorem fassa seq̃ amãdo periturã nisi opẽ ferret: rigorẽ maiestatis p̃cib⁹ ac blãditijs euicit: ⁊ in ãplexus tãdẽ Cesareos admissa est. Cũ certã pecunie summã uł cõcubit⁹ uel amoris p̃ciũ p̃nceps amãti daret: dispẽsator ignarus q̃liter eã pecuniã rõnib⁹ iscriberet ꝑcunctabat̃: Respõdit: Uespasiano adamato. Quid in tali p̃sertim sene iocosius? Unus ex domesticis: cuidam externo sub obtẽtu germanitatis dispẽsationẽ impetrare nitebat̃: agnouit fraudẽ: ⁊ dilata re: illũ pro quo petebatur accersijt: certiorq̃ ab eo fact⁹ q̃d pro se supplicaturo spopondisset: id sibi numerari iussit ⁊ uoti cõpotẽ dimisit. Reuersus itercessor istare. Cui Uespasian⁹: Aliũ tibi fratrẽ quere: quẽ tuũ putas meus est. Dũ iter ageret: mulio auriga descẽdit ad calciãdas mulas: substititq̃ uehiculũ. Rapta interi occasiõe: litigator anxius accessit ad p̃ncipẽ: que uellet narrandi tẽpus habuit. Aiaduertit tãtũ cõmẽtũ Cesar: iterrogato q̃ mulione q̃ti calciasset: pepigit lucri ptẽ. Festiue utrũlibet nisi auaritie suspitio iocis insita uideret̃. Sed de hoc alias. Plura stãt eius talia: qn ⁊ supremo vite tp̃e iocat nõ destitit. Ad primũ egritudinis insultũ: statim q̃ erat mortiferũ arbitratus: ut puto: inquit: deus fio: Illudens predecessoribus suis in deorum numerum relatis.

¶ De facetitate Tiberij Cesaris. Cap.V.

e Xciderũt a seuissimis ingenijs facetissimi sermũculi: quos uel ob hoc ipsum cõmemorare libuit: Quis eni imitior Tiberio Cesare: p̃sertim postq̃ Capreas attigit cruẽtissimo ei⁹ ocio famosam ⁊ infelicẽ isulã? Illic moras trahẽtẽ: Iliẽsiũ adijt legatio cõsolatiõis obsequiũ p̃ncipi ferẽs sup mortẽ vnici filij: Cuius mortis dolorẽ ille memoriãq̃ oẽm nõ tã forti q̃ inhumano aĩo cõfestim aboleuerat. Itaq̃ uelut intẽpestiuis cõsolatoribus sic allusit: Ego quoq̃ fortune uestre compatior: quia magnificum ciuẽ Hectorem ꝑdidistis: Ultra millesimum annum iocandi materiam quesiuit: animo ferox actisq̃ metuendus.

¶ De facetitate Domitiani. Cap.VI.

q Uis preterea Domitiano seuior? quis ab honestarũ artiũ studio remotior? Et tamẽ agẽte natura: non nihil paterni leporis inerat. Eius illa referunt̃ de Metio qui in cultu corporis mult⁹ erat: Uellẽ inq̃t tam formosus esse q̃ Metius sibi videt̃. Alteri⁹ comam ꝑmixta canicie flauescentem: perfusam mulso niuem appellauit.

¶ De dicacitate Lucij Cecilij. Cap.VII.

c Ecilius iuriscõsult⁹ ab hoc ordine nequaq̃ repellẽdus est: Lapidatus erat a populo Uatinius dũ gladiatoriũ mun⁹ ederet: ea iniuria ꝑmot⁹: edilitio edicto caueri ꝓcurauerat: ne q̃s sibi pomũ in arenã mitteret. Per eos dies cõtigit ut Ceciliũ q̃dã cõsuleret: Esset pomum nux pinea? Si in Uatiniũ inquit missurus es: pomum est haud dubie. Idẽ mercatori cõsulenti: quo nam modo nauem cum socio diuideret? Respondit: Si nauem diuiseritis neuter habebit.

¶ De dicacitate Lucij Cecilij. Cap.VIII.

l Ucius Cecilius cũ Caio Cesare pila ludebat: nec deerãt collusores alij. Iussit Cesar ceteris cẽtena sextertia per singulos numerari: quinquaginta Cecilio. At ille: vna ne tantum manu (inquit) ludo.

¶ De facetitate Uirgilij. Cap.IX.

n Ec illepide Uirgilius cũ sibi exprobratus esset q̃ v̄sus Homericos abstulisset: ⁊ in opis sui cõgeriẽ redegisset: respõdisse tradit̃: magnarum esse viriũ auferre clauã de manu Herculis: nõ dissimulãs se illis v̄sib⁹ nõ p̃cario s; pro suis uti. Q̃ esse permaximum ex Herculea Homeri magnitudine: latenter affirmãs facete admodum ⁊ breuiter: q̃ ad ignominiam dicebatur: in gloriam suam uertit.

¶ De dicacitate Ualerij. Cap.X.

u Aleri⁹. P. Clodio ifenso sibi: Quid ait durius minaris q̃ ut eã Dyrrhachiũ ⁊ reuertar? sumpta iocãdi materia de exilio Ciceronis: qui eo in exilium perrexerat: agente Clodio confestimq̃ redierat.

¶ De dicacitate Quinti pretoris. Cap.XI.

q Uintus uel Egntius p̃tor de optime atq̃ innocẽtissime administrata ꝓuincia reuersus: in morbũ iciderat: Is dũ gelidas manus se habere amico cõquereret̃ assidẽti: Certe ait ille nuꝑ calidas de ꝓuincia retulisti: de furtorũ scilicet ⁊ rapinarũ frequẽtia iocũ texens. Qui viro integerrimo ⁊ bene sibi conscio risum mouit: fastidiũq̃ discussit: suffusurus noxio ruborem.

¶ De dicacitate Lucij Mallij. Cap.XII.

l Ucius Mallius pictor egregi⁹ deformes filios habebat: q̃b⁹ visis amicus apud eum cenans: non similiter ait pingis ⁊ fingis Malli? Ille autem nimirũ fingo enim in tenebris: in luce pingo.

¶ De dicacitate Satellij Quadrati contra Sabinum. Cap.XIII.

s Abinus q̃dam noĩe: diues ineptissimus a Seneca refertur: qui etate sua fuit hebes q̃: q̃ ⁊ obliuiosus: glorie tamẽ auidissim⁹: quã ex litterarum notitia ꝓcurabat. Itaq̃ magnis precijs seruos cõparauit: quorum alter hũc: alter illum poetam familiariter memoriter nosset: hoc scilicet expeditum iter ad eam quã appetebat gloriam ratus: si serui ut peculiũ: sic ⁊ litteras domino queret̃. Hac tali familia instructus: cõuiuas suos questiũculis exagitabat. Serui ad pedes aderant: ⁊ de quacũq̃ re sermo esset obortus: accommodatos materie uersus insusurrabãt. Quos ille gloriabũdus dum ꝓnũciare uellet: in medio herebat. In hũc igit̃ Satellius Quadrat⁹: ut ipsi⁹ hoc narrãtis uerbis utar: stultorũ diuitũ irrisor ⁊ arrisor ⁊ derisor ita iocat⁹ est. Cũ ille iactaret cẽtenis milibus seruos sibi singulos ↄstitisse: Minori precio inquit Quadratus totidẽ scrinia emisses. Idẽ Sabinũ ut luctaretur orabat. Cũq̃ ille admirans diceret: Quomodo luctabor homo eger ac fragilis ⁊ vix viuere ualens? Noli queso inquit Quadratus hoc dicere: Aspice quot seruos habes robustissimos. Merito has nugas audiebat demẽs qui ex alienis gloriam speraret. Sed ⁊ aliq̃tisper locum iocis muliebribus prebeamus.

¶ De dicacitate Julie Augusti filie. Cap.XIIII.

Ulia Augusti filia: que profecto non ultima inter illustres feminas fuisset: si prudētie curā quam primā esse par fuerat: non in ultimis habuisset) iter multas & uarias nature dotes: humanitatē morū comitatēq; sermōis habuit cauillatrix in primis iucūdissima. Contra crebros patris mōitus: culta lasciuius: oculos ei⁹ turbasse cognouerat: modestiore habitu reuersa mitigare paternam idignatiōem cogitauit & obtinuit. Itaq; uerba que dolor oppresserat: gaudiū expressit. Et sentis ne ait q̄tomagis hic q̄ extern⁹ habitus deceat Augusti filiam? Nō obstupuit illa tāti cēsoris maiestatē: Sed heri me (inqt) viri: hodie p̄ris oculis ornaui. Eandē in spectaculo ludorū circūualla uerāt adolescentū impudicorum agmina: cū ex ad uerso Liuia Augusta uenerādo modesta comitatu staret. Hec Cesaree cōiugis ac nate uarietas populū exercerat: sed ipsum ꝑncipaliter Augustū. Cōmonefecit ergo Juliam breui scripto: circūspiceret q̄ta morū iparitas: iter duas dignitate pares feminas foret. Illa castigatorē suū repulit: his ꝟbis: Et hi mecū senescēt. Amico sobrio & prudēti: ut se paterne frugalitatis imitatricē faceret: modestosq; illius mores in animum induceret: respondit: Ille se Cesarem obliuiscitur: ego Cesaris me filiam recordor. Sed iam satis multa de nostris.

De dicacitate Diogenis philosophi. Cap.XV.

Jogenes Cynicus ille famosissimus cōtēptor omnium que optant ab alijs: de Antisthene ꝑceptore suo sic iocari solitus traditur: Ille me ex magnis diuitijs ad inopiā dedu xit: effecitq; ut latas edes cum angusto & uolubili dolio ꝑmutarem: Quātum ultro citroq; laudum ac glorie sub hac irrisione claudebat. Item aduersus dialecticum sophistā lepidissime cauillat⁹ est. Proposuerat ille per cōtumeliam hoc modo: Quod ego sum: id tu nō es. Annuit Diogenes. Ille procedens in sophismate: homo autē inquit ego sū. Et id quoq; cōfessus est. Tunc ex cōcessis conclusit: Igitur homo tu nō es. Indignatus has ineptias: hoc inquit ultimum falsum est proculdubio: Et si uerum fieri vis: a me incipe.

De dicacitate cuiusdam iuuenis qui similis erat Augusto. Cap.XVI.

Iuuenis alienigena Romam uenit: forma corporis taz similis Augusto: ut omnē populū spectaculi admiratiōe suspēderet. Augustus re audita: ad se iuuenē euocatum cernens: effigiēq; suā in illius facie recognoscēs: in hāc sententiam interrogauit: Fuit ne vnq̄ o adolescēs mater tua Rome? Sensit ille quo pergeret: Et minime (inquit) mater: at pater meus sepe. Facete & illatam suspitionē repulit: & nouam peperit: Et hec qdē historia sic in Saturnalibus tradita est. Ualerius autē Maximus: nō Augusti sed innominati pretoris: neq; matris sed duorum patrū mētionē facit: ꝓterea nō Rome sed in Sicilia interrogatuz respōsum ue cōmemorat. Percūctātē enim magistratu Romano quendā eius prouincie sibi forma corporis simillimū: & mirari se dicēte vnde hec tāta similitudo cum pater suus nunq̄ in Sicilia fuisset. At ille respondit: Pater meus sepe Romā uenit. Que nam sane uerior fideliorq; narratio est: fides (ut aiunt) apud auctores maneat.

De dicacitate Mithridatis regis. Cap.XVII.

Ithridates Ponti rex Cappadocum: sororis sue filio sub simulatiōe colloquij insidias tēdēs: gladiū abdiderat: crudelis licet adolescēs & ad interitū destinat⁹: regio tū illoruz more tēporū: scrutatorē premisit: qui duz Mithridati manū in secretiores ptes corporis mittit: Jocatus ille: Caue ait ne aliud telū q̄ quod queris inuenias. Eoq; modo suspitiōe detracta: iocis texit insidias. Miruz quod in eo statu iocari posset: sanguine mox nepotis respergendus.

De dicacitate Publij Syri. Cap.XVIII.

On est huic loco subtrahendus Publius quidam e Syria: qui a primis annis huic rei deditus: & libertatem ob id vnum consecutus: Rome tandem & per italiam victis omnibus similium studiosis: preter fauorem populorū Julij Cesaris ingentem quoq; gratiaz promeruit. Is & mimos scriptitauit: & multa eius extant non magis iocosa q̄ grauia: propter que tum primum charus & libertate dignus haberi cepit: duo referuntur: domini sui patronus seruum suum hydropicum in arena resupinum ad solem cernens: quid illic ageret quesierat: anteq̄ eger responsum exprimet: processit Publius puer ex inopinato: & aquā inquit calefecit. Idem inter conuiuas disceptantes: quid esset ocium molestum: acceptam omnib⁹ sententiam dedit: podagrici pedes dicēs. Hec atq; huiuscemodi latentis ingenij indicium & manu misso erudiendi materiam prebuerunt.

De dicacitate coniugis Azonis Comitis Estensis contra virum. Cap.XIX.

Ot nature fortuneq; muneribus quibus Azo Marchio Estensis etate patrum claruit: ne absq; molestia frueretur: minus spectatam habuisse creditur uxoris fidem: Ita cum fortissimum ex illa susceptum puerum in ulnis habens: suspirasset: causam quesiuit illa suspirij: Cui maritus: uellem inquit hunc puerum meum esse omni dubietate submota ut tuus est: Et hanc certitudinem libens magna fortunarum mearuz parte redimerem: Atqui ait illa: nihil hic impense est: negocij parum: Arreptoq; filio: hic inquit quod nemo dubitat meus est: Annuente viro: Ut nihil igitur dubij supersit: de manibus meis suscipe cum ait: tuus sit.

De facetitate uxoris Agapiti de columna contra Bonifacium papam octauum. Cap.XX.

Onifacius octauus Romanus pontifex: duobus fere lustris domum de Columna uagam egit: ac toto orbe dispersam. Fulminabat ille de terris: & ad exemplum tonantis etherei cuius gerebat vices edictis minacibus intonabat. Capitale fuerat aliquem de generosis exulibus hospitio suscepisse. Nunciatum est interea Agapiti uxorem que sanguine illum cōtingebat esse pregnantem. Sensit hostem suum Rome fuisse: & accesus ira atq; odio: perduci ante

pedes suos mulierem iussit. Uenit illa uerecunde ⁊ uentrem studio tegens. At ille: ut erat in sermone mordacissimus: Demitte inquit pallium meretrix: Quis te grauidam fecit? Loqui coacta: Pater ait sanctissime: tu mihi virum meum abstuleras quid facerem? quod ⁊ etas ⁊ forma suaserunt: cōsilium cepi: Inter innumerabiles peregrinos quos hic annus in urbe hac cōgregauit: circunspiciens vnum viro meo simillimum: notaui: placuit oculis meis ille: ⁊ in exulantis viri memoriam susceptus est per noctem: mane abiens qualem cernis me dimisit. Hec autem alludēs ad viri habitum dicebat qui sub ueste peregrini ignotissimus ad uxorem penetrauerat. Risit Bonifacius: ⁊ muliebri facundia mitigatus est.

¶De facetitate cuiusdam nobilis inoiati. Cap.XXI.

In collibus apud quos nat⁹ sum: vidit etas nostra nobilem quendam virum: cuius primum studium fuit excipere trāseūtes apparatu magnifico. Die quodam a siluis ⁊ uenatu: cuius quoq; pstudiosus erat: icultā ⁊ dumis laceratā tunicā idutus: rediēs plenā hospitib⁹ domum repperit. Quibus honorādis itētus: dum huc illuc cūcta puidēs discurrit: in quēdam illoꝝ superbum ⁊ stabula miscentem famulum icidit: cepitq; eum blāde corrigere. Impatiēs ire furcifer: extenta manu faciem eius pcussit: Secessit ille tacitus: Mox cernēs famulus quem pulsauerat: iter discūbētes medium trepidare ceperat: Tādem explorato q̄snam eēt affusus erroris ueniam poposcit. Cui edium dominus: Tibi inqt libēs parco: huic autem: ⁊ tunicam suā digito signauit: non parco: que ut ita tractarer prestitit.

¶De facetitate Santij regis Castelle contra papam. Cap.XXII.

Quodam tēpore dum christianorū pceres fines sarracenoꝝ inuadere: ⁊ terrā Christi sanguine ꝯsecratam idigno seruitio decreuissent liberare (qd heu sepe facimus nunq̄; pficim⁹) agitatū est in ꝯsilijs: qs nam tātis ceptis dux aptissimus foret: Uisusq; est ⁊ optimus Santius Hispani regis frater: quem ⁊ expiētia armorum cōmēdabat ⁊ genus ⁊ probitas: nec suspectum luxus faciebat (frequēs pncipatus malum) nullis enim ingnatus opib⁹ aut delitijs: sed hispano more asper ⁊ agrestis: ⁊ sub diuo inter labores educatus erat. Accersit⁹ igif omnium ꝯsensu Romam uenit ⁊ latine lingue nescius: vnum ex fidis interpretis loco habuit. Publicum qd in tali solet celebrari ꝯsistorium. Illuc iter multa recitatum erat Romani pōtificis decretum: ubi Egypti regem fecerat. Quo audito sublat⁹ est igēs plausus omnium: admirās Santius: sedētem ad pedes interpretem quid sibi uellet strepitus pcūctatus est: Ubi audiuit se Egypti regem pnūciatum: Surge ait: ⁊ diuum papam pnūcia Calliphum de Baldacho: Festiua ⁊ uere regia libertas: pro inefficacis regni noie inanis pōtificatus titulum pensauit.

¶De facetitate cuiusdā comitis Furi. Cap.XXIII.

Comes olim Furi in Cathaloniam pfect⁹: erat homo liberalis ⁊ qui nil negare didicisset. Illic ut aiūt turba petētium obsessus nihil sibi reliquerat pter mulam quam pōderosus senex eqtabat. Reditum parāti: nō defuit qui calcaria isup pcibus extorquere niteref. At ille ptēto pede subridēs: Accipe inqt: modo mihi aliquem expedias qui mulam meam Furum usq; sollicitet.

¶De dicacitate Dini ꝯ aliqs senes. Cap.XXIIII.

Dinus qdam ꝯciuis meus: qui etate nostra gratissime dicacitatis adolescēs fuit: casu pteriēs per loca frequētissima sepulchris: aliquos sibi notos senes illic ꝯfabulātes cōperit. Qui ut iocādi pitum irritarent: iocari simul omnes (ut est etas illa loqcior) ⁊ manibus etiam apprehēdere ceperūt. Ille se pripiēs: hoc vnum omnibus rn̄dit: Iniquum hoc loco certamē: nos aū domos uestras animosiores estis: senio scilicet eorum ⁊ vicine morti alludēs: Nec pus itellect⁹ q̄ eo ab oculis ablato: cemiterium circūspiciētes: qs ille domos loqref ppēderūt. Innumerabilia dixit ad huc modum que apud nos vulgo etiam nota sunt. Hoc enim loco non iocos eius prosequi: sed nomen attingere propositum fuit.

¶De dicacitate Donati Patauini contra quendam iudicem. Cap.XXV.

Donatus Patauinus fuit nup poetarum oium quos nostra uel patrum nostroꝝ vidit etas facillime pnceps: nisi iuris ciuilis studium amplexus ⁊ nouem musis duodecim tabulas imiscuisset: ⁊ animum ab heliconijs curis ad forensem strepitum deflexisset. Is amici subita causa ⁊ moras respuente necessitate: ipso quotidiano ac domestico quo forte inuentus est habitu: rogatus in iudicium uenit: Nouus iudex qui tribunal impleuerat: egregio viro nec assurrexit: nec aliquo cum honore dignatus est. Ceperat Donatus amici causam planis uerbis ac vulgaribus agere: ⁊ illum in singulis dictis obluctantem urbane ad modum ac suauiter conuincere. Indignatus iudex tanq̄ maius aliqd dicturus: sic interrogauit: Scis litteras? At ille: scio paucas inquit. Risit insulsus iudex idiotam ratus: Ad inceptum redijt sermonē Nec ante se delusum sensit q̄ disertissimi viri ⁊ ratione simul ⁊ oratione superatus: Nomen abeuntis querens: ab astantibus didicit Donatum esse: cuius ea tempestate non Padue tm̄ celebris: sed per omnem Italiam fama erat. Deinceps ad ea trāseamus in quibus permagnum ingenium nec minor festiuitas sed morsus est acrior: quibus abundare ⁊ si prudentis non est: qui tamen precedentibus similia erant: ad eloquentiam similiter spectare videbantur: qualiacūq; forent segreganda non censui. De mordacibus iocis.

¶De dicacitate Publij contra Mutium inuidum. Cap.XXVI.

Mutius quidam fuit inuidi ⁊ iniqui animi: qui eque alienis bonis ⁊ suis malis torqueretur ingemisceretq;. Hunc molestiorem solito cernens Publius: ita iocatus est: Aut Mutio nescio quid mali accidit: aut cuipiam nescio qd boni.

¶De dicacitate contra Antonium fugientem: cuiusdam serui sui. Cap.XXVII.

Post obsidionem Mutinēsem fugiēs Antonius: seu naturali humore seu corpibus exhaustis creberrime bibebat: subsistebat q̄ per singulos passus ubi bibēdi facultas afforet. mox fugam pcipiti ꝯsternatione resumebat. Interrogatus vnus ex familiaribus eius: quid nam Antonius ageret? Respōdit: qd canis in egypto: bibit

⁊ fugit. Certum est enim canes egyptiacos croco dilloꝝ cõtactu anxios atqꝫ lymphaticos fugere ⁊ bibere.

¶De dicacitate cuiusdam sutoris contra Plancum. Cap.XXVIII.

p Lancus Meuiam Gallam uxorem habuit:nõ satis ꝓbati nois feminam. Cum autem amici causam agenti: testis ex aduerso sutor ꝓcessisset qdam:putãs Plancus vilitate officij testem suspectum reddere q̃si icognituꝫ:sciscitatus erat qua arte se regeret:Gallam iquit calco. Galla autem sutoris istrumẽtuꝫ erat. Qua equocatione nois:inter uanam artis sue ꝓfessioneꝫ ⁊ interrogãtis ignominiam mordaciter lusit.

¶De dicacitate Fausti Sylle filij ⁊ Catonis censorij. Cap.XXIX.

s Ylle filia duos simul adulteros habebat: Põpeium quẽdam cognomẽto Maculã ⁊ Fuluium fullonis filium. Lusit in dedecore domestico Faustus sic:Miror inqt sororem meam cum fullonem habeat: maculam habere. Nec Catonis cẽsoria asperitas iocoꝝ talium expers fuit:Sacrificio utebaꝛ antiqtas: cui Proteruia nomẽ erat:ex quo qcqd tibi sacrificãtibus restabat:ignibus tradebaꝛ. Albidius qdam nebulo: patrimonium omne deuorauerat: domum solam que gule superat ignis absumpserat:fecisse Albidium Proteruiam iocabaꝛ Cato:cuius nomẽ Catonis Uticẽsis memoriam reuocat: ⁊ rei quam illo i spectãte potuisse contingere:uehemẽter indignor ac stupeo.

¶De dicacitate Catuli senatoris contra iudices corruptos. Cap.XXX.

p Ublio Clodio violatarum religionum ac manifesti adulterij reo dati iudices:qa de criminibus cõstabat sentẽtiam ꝓnũciaturi p̃sidium a senatu petierũt:tum demum peti solitũ cum aliqs reus potẽs ꝯdẽnãdus eẽt. Interim. P. Clodius ad artes suas in extremis casibus sese vtẽs:aliquos ex iudicibus illustrium feminarũ apõ q̃s cõsuetudine ⁊ muneribus ⁊ suarum interuẽtu p̃cum potẽs erat:ꝓmisso cõcubitu ⁊ p̃scito adulterioꝝ stuprorũqꝫ pticipes: ⁊ ob hoc sibi ꝓpitios fecit: alios magnis pecunijs oneratos corrupit. Quid multa? Ubi codẽnatio sperabaꝛ:summa cũ populi Ro. ⁊ illius seculi infamia absolutus:nocẽtior absolutione q̃ꝫ crimie. Qm̃ ut elegãter ait Seneca:plus est distribuere adulteria q̃ꝫ facere. Itaqꝫ prius adulter:post leno. Propter p̃mum accusatus:ꝓpter secũdum liberatus. Mira res ⁊ vix credibilis:nisi eam clarissimi auctores lr̃is mãdassent:Hos iudices absoluto Clodio mordaciter ludẽs Catulus:senatum his percõtatus est uerbis: Quid a nobis p̃sidium poscebatis:an forte ne pecunia pfidie uestre p̃cium nobis eripeꝛ? Erubuisse poterãt scelesti hoies:sed apud aios libidinibꝰ auaritieqꝫ deditos pudoris iactura leuissima est. Facile igiꝛ p̃ñtem pudorem:pceptis uoluptatibus ac pecunia solabanꝛ. Istud potius miror:vñ illis tpibus tãti ⁊ tam compti facinoris ipunitas:Ut eni cum eodem Seneca cõcludam:pudet dicere:nunq̃ꝫ apertius q̃ꝫ coram peccatum est.

¶De facetitate Ciceronis. Cap.XXXI.

A s Ed qs oium iocator aut ꝓmptior aut mordacior Cicerone? Cui enim queso pepcisset aut cuius magnitudinem timuisset: qui ⁊ Pompeio suo non pepercit: ⁊ fortunam Cesaris nõ expauit. Sane cum eq̃liter ambos lacesseret: grauius offendebaꝛ amicior. Uenerat ad castra Põpeij in p̃mordio ciuilis belli:rep̃hẽdẽtibus amicis qȯ nimis distulisset:Minime inqt ueni nam nihil hic paratũ video:Põpeij tarditatem in apparatibus belloꝝ ludẽs. Cum vȯ ad ipsius Pompeij cõspectum puenisset: ⁊ ille interrogatus dixisset ubi nã Dolobella gener tuus? Respõdit:Cuꝫ socero tuo. Unico uerbo discussa calũnia: ⁊ [illegible]eri ⁊ sua: qui in dissẽtiẽdo de re publica p̃ncipu[illegible] uestigia sequerenꝛ. Gallus qdam de Cesaris exercitu ad Põpeium trãsfugerat:illi ciuitatem Romanaꝫ dederat Põpeius:Exclamauit Cicero: O belluꝫ hominẽ: Gallo ciuitatem promittit alienam:nobis nostraꝫ reddere nõ põt. Solebat de Põpeio nimiuꝫ mordaciter iocari his v̇bis:Ego quem fugiam habeo: quem seq̃r nõ habeo. His horũqꝫ sitibus hoc vnũ Põpeius reludebat:Cupio ad hostes Cicero trãseat:ut nos timeat:Quasi tãtam illam loquendi fiduciam Ciceroni nõ aliũde q̃ꝫ ex familiaritate nimia ꝓuenire cõfirmãs. Jam quotiẽs ⁊ q̃ꝫ grauiter lusit in Cesarem:Andron qdam Laodicenus Romam uenerat: ⁊ aduẽtus sui causam interrogauit Cicero:Atqꝫ illo rñdẽte:pro patrie sue libertate legatum ad Cesarem uenisse:seruitutem Romanaꝫ dissimulare nõ ualẽs:greco sermone in hãc sniam rñdit:Si obtinueris: ⁊ pro nobis itercede. Abutebaꝛ Cesar vno tpe mr̃e ⁊ filia:nomẽ mr̃i Seruilia que ⁊ Marci Bruti genitrix fuit:quã ut ait Suetonius:añ alias dilexit: ⁊ cui sup alias donationes margaritam ingẽti p̃cio mercatus est:Filie nomẽ Tertia que ipsius soror Bruti: ⁊. G. Cassij cõiunx erat:Cum itaqꝫ bona ciuitatuꝫ subhastarenꝛ iussu Cesaris: ⁊ seruilia magni ualoris p̃diũ exigua pecunie cõparasset:lusit Cicero:Eqdem quo melius emptum sciatis:cõparauit hũc fundum Seruilia: Tertia deducta. Rogatus pro amico ut ei decurionatuꝫ ꝓcuraret:multis audiẽtibus rñdit:Rome ius hñte Pompeio difficile est qȯ postulas:tacite facilitatem Cesaris nimiam incusans:sup senatus dignitatibus passim ꝓfundẽdis. Eodem pertinet qȯ Laberio ait:Cum enim senatu supra modum aucto:parum afforet qn loca senatoribus nouis deessent:vna ⁊ rudem senatum: ⁊ Laberium nõ inuenientem ubi nam assideret: ⁊ ipsum qui angustiarũ mãm p̃buerat Cesarem illusit:Recepissem inqt te nisi anguste sederem. Hũc tñ iocum nõ inultum tulit. Ita enim ille repcussit:Miruꝫ si anguste sedes qui duabus sellis sedere soles:duplicitateꝫ animi ⁊ fidei cõstãtiam obiectãs:quam multi tunc obijciebãt viro egregio. Sed immerẽter ⁊ idigne hec optimus ⁊ innocuus ciuis audiebat:ne excusationem eius sileam:que est in Saturnalibus:vñ iocosa huius magna ex pte decerpta sunt. Eqdeꝫ qȯ se quiꝛ excusare nescio:parũqꝫ abest ut sniam reuocẽ Egrediꝛ enim oẽm ludi modum ⁊ aptum cõtinet odium:qȯ dicam eo magis:quo nõ uolatili leuitate loquẽdi excidit:sed mãsura grauitate a scribẽte dictatum. Sic enim in epistola quadam ait: quaꝫ ad. G. Cassium interfectorem Cesaris misit:Uellem idibus Martijs me ad cenam inuitasses:profecto reliquiarum nihil fuisset:Nunc me relige uestre exterrẽt:Augustũ Cesarẽ ac Marcũ Antoniũ

religarum noīe ſignificās. O hoſtilem ⁊ virulētū iocum: ⁊ qui Laberij dictum Antonijq; factū ꝓpe iuſtificet. Multa ſe offerūt ſimilia. Sed nimis amicum meum urgeo: Subſiſtam igiť. Nec a Cicerone tm̄: ſed etiā vulgo laceratus eſt Ceſar. Si quidē pegrinis ac nouis hominibus admiſſis in ſenatum: pꝛecipue gallis: inuentus eſt libellus hoc continens: Bonum factum: ne quis ſenatori nouo curiam moſtrare uelit. Item illa publice canebantur: Gallos Ceſar in triūphum duxit: idem in curiam. Et rurſus: Galli bꝛachas depoſuerūt: latū clauum ſumpſerūt. Et hec qdem ideo: pͥmum: qꝛ illud idem reſpiciūt qd̄ in Laberiū iocās Cicero moꝛdebat. Nūc paulo ſupius redeūdum eſt. Edilitatem agēs Ceſar cum Marco Bibulo Capitolium ac forum comitiūq; ⁊ baſilicas ac poꝛticus adoꝛnauerat: ludoſq; iſuper fecerat cōmuni ipēſa: Sed qꝛ collegę obſcurius: clariſſimū Ceſaris nomen erat: cum apud animos hominum omnium gratia reflecteret in Ceſarē: iocatus eſt Bibulus idem ſibi qd̄ Polluci ɔtigiſſe: Etenim cū fratre ille cōmunem domum habēs: ſileret in populo: ⁊ Caſtoris tm̄ domus diceret: ſic communem ipſius ac Ceſaris largitatem vnius ⁊ nō alterius iactari. Cum eodem poſtmodū Marco Bibulo cōſulatum gerens: qd̄ abſq; ullo eius reſpectu rempublicam ꝑaret: iocādi occaſionem vulgo dedit: Fuere qui quotiēs ex more tale aliqd ageret: qd̄ ɔſignatione diei ⁊ cōſulis egeret: nō Ceſare ⁊ Bibulo: ſed Iulio ⁊ Ceſare ɔſulibus geſtum ſcriptis mādaret. Hic vulgati mox ſine auctore uerſiculi: Nō Bibulo quicq̄ nup ſed Ceſare geſtū eſt: Nā Bibulo fieri ɔſule nil memini. Et hec inuidioſa magis q̄ obſcena. Cōtra illa turpiſſima. Adoleſcens admodum adhuc Sylla ſupſtite: cū foꝛtune ſue nauigium patrie tēpeſtatibꝰ nup agnoſceret: ſeceſſit: Aſiam petēs atq; apud Nicomedē Bithynie regem paulo familiarius ſubſiſtēs: ex leuiſſima cā grauiſſimam ⁊ inexpurgabilem ɔtraxit infamiā: tanq̄ adoleſcētie flore ꝓſtrato regie libidini. Hic ſuſpitio pꝛo ueritate ſuſcepta: ⁊ omnibus ſine fine: non tam iocundum q̄ obtrectandum materia data eſt. Cōſul ingēti patrum repugnātia Galliā ꝓuinciā obtinuerat. Hinc imodice letus magna ſenatus frequētia linguam frenare nō ualuit: meſtis ⁊ nolētibꝰ inimicis ſe qd̄ optaſſet cōſecutum dictitās: cūctiſq; vices odij redditurum. Ubi cū qdam eas minas egre ferēs id nulli femine facile fore dixiſſet: ſatis habuit moꝛdacem iocum: urbana reſpōſione diſcutere: Et regnauit ingt in Syria Semiramis: magnāq; quōdam Aſie ptem Amazones tenuere. Iam iſta nō inter iocos numero: in qbꝰ nihil colorate agiť ſed palam igerunť obpꝛobꝛia. Dolobella regine pellicem: ſpōſum iterioreꝫ regie lectice uocauit. Bibulus ipſe nō Ceſarem ſꝫ Bithynicam dicit: ⁊ feditati miſcet inuidiam: dicēs ante ſibi regem coꝛdi fuiſſe: nūc regnū. Octauius qdā eger aīo: eoq; lingue moꝛdacioꝛ in publicum ꝓgreſſus: Pōpeium regis noīe ſalutauit: Mox uerſus in Ceſarem: Aue ingt regina. Cicero ipſe queꝫ ad moꝛdaces iocos cogoꝛ reuocare: Cū apte nimis multa de hac re ſcriptis etiam mādaſſet: defendētem quōdam Ceſarem Nicomedis filie cauſā in ſenatu: ac magna regis erga ſe merita recēſentē iterpellauit: Et remoue ingt iſta oro te: qm̄ notum eſt ⁊ qd ille tibi ⁊ qd illi tu dederis. Curio cum ſtabulum Nicomedis: ⁊ Bithynicū foꝛnicem appellaſſet: ſimplici nō cōtētus macula utriuſq; ſexus ignominiam adiecit in oꝛōne quadam: oīum mulierum virum: ⁊ oīum virorum mulierē uocitās. Sed qd hoſtilia miramur: cum a ſuis etiam militibus a qbus nullum impatorū aut ducū eque dilectum cōſtat irriſus ſit: Quo die de Gallis triūphabat: currum de more ꝓſequētes: hoc inter multa cecinerūt. Gallias Ceſar ſubegit: Nicomedeſ Ceſarem. Item illud: Ecce Ceſar nunc triūphat qui ſubegit Gallias: Nicomedes non triumphat qui ſubegit Ceſarem. Illud pꝛeterea urbani: Seruate uxores: mechum caluū adducimus: Aurum in Gallia effudiſti: hic ſumpſiſti mutuū. Hec tamē triūphalis utcūq; pōpe libertas excuſauerit Sed qs nam in illis patiētiam habuiſſet? Circa ſupꝛemum vite tēpus Lucij Bꝛuti qui Targnum expulerat: ſtatue ſubſcriptum fuit: Utinam viueres. Statue Ceſaris hoc mō: Bꝛutus quia regeſ eiecit cōſul pͥmum factus eſt: Hic qꝛ cōſules eiecit: Rex poſtremo factus eſt. Mirum q̄ hō inuicti ſpirituſ ⁊ nullos metuēs: tam ptulerit multa. Q̄ ō non minus ꝓpter admirationem eius attigi: q̄ ꝓpter rerum ſeu vboꝝ grām: ut ſcilicet apperet quanta maieſtas aī uelut ex alto deſpiciētis terrirepas moꝛtalium nugas. Neq; enim facile videbam vn̄ meliuſ exēpla congrerem: qbus moneremur nō confeſtim excādeſcere: ⁊ ad omne vbum acrius in iram rabiemq; ꝓrumpere: Pꝛeſertim memorātes illum. ⁊ ab hoſtibus ⁊ a ſuis grauiſſima tolēraſſe. Cui quidem in utroſq; ꝓmpta facultas ultionis ſi libuiſſet affuit. Sed hec hactenus. F G

¶De dicacitate Aſinij Pollionis contra Ceſarem. Cap. XXXII.

a Uguſtus quoq; cū multa luderet: aliquotiens moꝛdaciora pertulit. In illa triūuirali ꝓſcriptione feſceninos in Aſinium Pollionem ſcripſerat: Ille pꝛo reſpōſo hoc tm̄ reddidit: At ego taceo: non eſt enim facile in eum ſcribere qui poteſt pꝛoſcribere.

¶De dicacitate Curtij. Cap. XXXIII.

c Urtio eqti Romano molli ac ſtomacho ſoꝛ: ad mēſā Ceſaris foꝛte macer turdus inuenerat: Nihil autem impoꝛtunius diuite delicato: mediocria cuncta faſtidit dāte animos gula. Queſiuit Curtius nunqd mittere liceret? Quid ni ingt Ceſar? Nō expectauit ille amplius: ꝓtinuſq; per feneſtram miſit: ꝓpe dignus qui pari ꝓteruia iocādi poſt turdum mitteretur.

¶De dicacitate Licinij liberti Auguſti contra eundem Auguſtum. Cap. XXXIIII.

l Icinius libertꝰ Auguſti: operibꝰ patroni pecuniam largiter in ſubſidium pͥſtare cōſueuerat. Cepto opere: ſcripſit ei certam pecuniam ꝓmittere: Sed id nō explicite: imo litteris numeros repſentātibus: Animaduertit Ceſar aliquantulum ſpatij uacātis: illud pꝛopꝛia manu totidem q̄ ſimilibus additis litteris impleuit: duplicauitq; ſummam tam ſolerter ut nulla ſuſpitio ineſſet: Agnouit libertus ⁊ pꝛomiſſi duplum ſoluit tacuitq;. Dehinc opus aliud aggreſſo ſic allucita Miſſo chirographo in quo ſcriptum erat: Confero tibi domine ad noui operis impenſam quod videbitur: Iocoſam fraudem retemptari:

urbana dicacitate prohibuit.

De duplici dicacitate contra eũdem. Cap.XXXV.

A Iam illa mordaciora sunt. Cenam clãdesti nam magno sumptu studioq; fecerat: qua ipse qdem Apollinis habitu: ceteri cõuiue singulorũ deorũ dearũq; gesta discubuerãt. Eius cene inuidiam infamiamq; cumulauit publica fames atq; inopia que illis diebus urbem inuaserat Itaq; pter aptas inimicorum exprobrationes: & effusos in populum uersus sine auctore famosissimos: cõclamatum esse omne frumẽtũ deos comedisse. Item uere Cesarem eẽ Apollinem sed tortorem: quo qdem cognomine Apollo qdam urbis p te colebaẽ. Nec defuerũt qui famam pncipis ab oĩ parte morderẽt: Culte supellectilis uasorũ Corinthiorum auidior putabaẽ: quin & aliquorũ nomina ob hoc vnum ut uasis eorum potireẽ: in proscriptorum numerum retulisse. Laborabat & altera ifamia: q in alee ludo multum tpis expẽderet. Ex qbus pmum notam secuti tpis egregia cõtinentia discussit ac diluit: secũdam nõ expauit. Ideoq; ab omni pte integerrimus: atq; ut Tranqllus ait: sine suspitione ullius vitij: alce famam usq; ad senectutem sine dissimulatione sustinuit. De pmo qdẽ ita lusum est: ut triũuiratus tpe subscribereẽ ad statuam ipsius: Pater ergo Argẽtarius: ego Corinthiarius. Bis cynicus iocus & mores simul pstrigit & originem: quam qdam ab argẽtarijs deriuatam dicũt: lz alij antiqssimam honoratissimãq; diffiniant. De secũdo aũt bello Siculo mordax epigramma iactatũ est huiusmodi: Postq̃ bis classe vict⁹ naues pdidit: aliqñ ut vincat: ludit assidue alea.

B

Item alie dicacitates contra Uespasianum Augustum. Cap.XXXVI.

A Extant & in Uespasianum mordaces ioci: pcipue cupiditatem in pncipe lacerãtes. Fama erat eũ auarissimos q̃sq; ad amplas pcurationes pmouere: ut publicis dãnis ditatos: plurimis cõdẽnaret: & ad inopiam reduceret: Hic vulgare puerbium: talibus eum pro spõgijs uti solitum: sitiẽtes scilicet implẽdo plenosq; uacuando. Eidem uetus auaritia ad hũc modum exprobrata est: Senex bubulcus in pmordio pncipatus eum adijt: libertatem gratuitam suppliciter petẽs. Negãte Cesare: exclamãs: Uulpes ait pilum mutant sed nõ mores. Sane lz intẽpestiuum hoc loco videaẽ: ne tñ ex his suspitio falsa fortassis aium lectoris occupet: differre nolui: q hãc auaritie notam & Suetonius Tranqllus scriptor fidelissimus: nec nõ & ipsius facta dictaq; pncipis excusant. Siquidem & initio impij: testatus est imẽsa pecunia op⁹ eẽ: ut possit inopia corructẽs respublicas subsistere. Preterea q̃litercũq; quesitis: optime: ut ait idẽ Suetonius: usus est in oẽ genus hoĩum liberalissimus. Sed nihil est iniquis iudicio populari: proli bito crassaẽ inexorabiliterq; diffinit. Nec ṽba: nec facta pfuerũt: quo minus etiam defunctum sequereẽ infamia. Uiuus ex more ueteri sumẽs mortui psonam: factorũq; ac dictorum viuẽtis repñtator: pcõtatus publice dispẽsatores: quãti funeralia cõstarẽt? Ut audiuit cẽtum sextertia cõstare: mordaciter exclamãs ex psona pncipis: Date mihi cẽtũ sextertia meq; uel in tyberim pijcite. Et hoc qdẽ in mores iocatum est: & in oris sui habitum. Quidam urbanus natura dicatior: hortãte Uespasia-

B

no: ut cõtra se aliqd diceret: Faciam inqt cum uentrem exonerare desieris. Nitẽti enim atq; impellẽti simillimam faciem habuisse eum: & scriptores rerum tradũt: & imago vultus sui que vulgo adhuc aureis uel argẽteis ereisq; nũmismatibus insculpta reperitur indicat.

De dicacitate Ambij Crispi contra Domitianum Augustum. Cap.XXXVII.

d Domitiani quoq; principis mores tragico dente digniores iocãtium licẽtia momordit: Certam diei partem deputare solitudini in consuetudinem adduxerat: Illic nihil q̃ muscas aucupari solitus: graphioq; acutissimo trãffigere. Querebaẽ ad ianuaz: ullus ne in thalamo staret cum imperatore? Rñdit Ambius Crispus: Nullus: immo ne musca quidem.

Item alia dicacitas contra Claudium Augustũ. Cap.XXXVIII.

c Claudius Augustus pnceps: inter multa turpis & nefarie demẽtie: libertis ac spadonibus se suaq; oia credidit: eisq; miser paruit: cui Romanum late impiũ parebat: oibus tamen Narcissum & Pallãtem ptulit: Quibus & honores & lucra sine fine cõtulit: rapinasq; q̃s uellẽt pmisit exercere: eousq; donec illis solis locupletibus uẽditis oibus: erarium insup impos esset. De cuius interdum paupertate cõquerẽti Claudio: sic libani mordacitate rñsum est: Abũdare incipies: si a duobus libertis tuis admissus in societatẽ fueris.

De dicacitate contra Neronem. Cap.XXXIX.

i Iam ṽo q̃ mordacibus ṽbis potit⁹ est Nero: Tãctũ nulla mordacitas infandi pudẽdiq; pncipis meritum possit adeq̃re: Puerum quẽdam Sporũ noie cuius infami amore deperibat: dẽpta virilitate in sexum femineum transformare nisus: obluctãte natura: eoq; dementie raptus erat: ut nõ sine dote & ornatu exqsitissimo: q̃lis cõiugibus Cesaris eẽ psueuerat: magnifico apparatu nuptiarum in domum suam publice euocatum: haberet legitime uxoris loco. In quo pingio ita iocatus est qdam: Bñ agi poterat cum reb⁹ humanis: si Domitius pater talem habuisset uxorem q̃ pprie damnosam mundo Neronis originem denotauit?

De dicacitate Lucij Crassi contra Gaium Domitium. Cap.XL.

h Uius imperatoris attauus: Gaius Domiti⁹ Enobarbuz: homo durus seditiosusq; & arrogãs fuit. In cuius mores ita lusisse traditur Lucius Crassus orator: Quid mirũ si eneam barbam Domitius habet: cum & os ferreum & plũbeum cor habeat? Sed iam satis domi lusum est.

Alia dicacitas cuiusdam philosophi cõtra quẽdaz libertum superbum. Cap.XLI.

l Ibertus regius repẽtinis opibus inflatus philosophos aliquos ad cenam inuitauerat: Qui cum de rebus uarijs ex more dissererẽt: & questiones eorum nõ intelligẽti pridicule viderenẽ: alludẽs libertus: Immo agite inquit: o cõuiue: dicite mihi quid cause est q ex albis nigrisq; fabis non nisi vnius coloris efficitur pulmentum? Tangit & modestos animos indignitas Igitur arridens vnus ex philosophis: non passus has ineptias: Quin tu nobis edissere: cur de albis & de nigris flagris vniformes macule resultant:

Satis mordaciter preterite seruitutis elatum presentibus admonuit.

¶ Alia dicacitas regis philippi macedonū. C. XLII

Philippus rex Macedonū: is cum quo Romani primum bellum Macedonicum gessere: iocosior etiam inter seria fuisse tradit q̄ deceret regem. Is cū ad Tarquini Quinti Flaminij multorumq̄ grecie principum colloquium uenisset: ⁊ disceptatio de altissimis rebus eēt: ubi suus regniq̄ sui status uertebatur: dicente Etolorum ꝑtore phana: qd multis uerbis opus est: inter nos bellum iudicabit. Istud qdem (inqt rex) etiā cecus videt: cauillatus in loquētis lippitudinem.

¶ Alia dicacitas contra regem Antigonū monoculum. Cap. XLIII.

Nec minus mordacior: at alioquin stultior Theocritus nō Syracusius sed Chius: qui cum ad infensum sibi regem Antigonū altero oculo captum traherer: spem ꝑbentibus suis fore ut cum ad oculos regis peruenisset misericordiam inueniret: Rn̄dit: Impossibilis igit est ista conditio: Actum est perij. Ceterum hec itēpestiua mordacitas: ⁊ Theocrito mortis: ⁊ Antigono homicidij simul ⁊ periurij causa fuit. Jurauerat sibi enī parcere: sed asperitate motus nō pepcit.

¶ Alia dicacitas Hānibalis contra Antiochum Syrie regem. Cap. XLIIII.

Vlgatissimus est Hānibalis iocus: qui cū vir tādē bello victus a Romanis: ad Antiochum Syrie regem ꝯfugisset: Et ille bellum moturus populo Romano: inumerabiles eqtes elephātorūq̄ turritorū ⁊ falcatoꝝ curruū copias cāpis explicaret: noscēdarum virium grā: exercitūq̄ auro ⁊ purpura atq̄ exqsitis cultib⁹ onustum intuēs: Hannibalem quem lateri hēbat interrogasset: Satis ne putaret illa omnia Romanis esse? Respondit mordaciter irridēs: ut qui exercitum illum ducēq̄ nec minus Romanos nosset: Optime ⁊ satis iquit eē puto Romanis hec: q̄uis auarissimi sint. Acris urbanitas si diligenter attēdit: q̄tum iter querētis ⁊ respōdētis animū intersit. Sed aliquantisper ab exēplis ueteribus abeundum est.

¶ De Dicacitate Dini ꝯtra quendam ipsum illudentem. Cap. XLV.

Dinus idem cuius supra memini: cuī q̄dā mulier nobili ab adolescētia stupri ꝯsuetudinē habuerat: cui⁹ vir uel ꝯiectura rei ul' notitia ifestus illi erat: sed nil nisi v̄botenus audebat: Itaq̄ sub specie iocādi multa iterdum aspera iactare: Die quodā icomitatus Dinus in magna populi frequentia humili uehebat̃ equo. Alter ut pudorem incuteret riuali: arrepta equi coma: ⁊ illius paruitatem ⁊ isedētis proceritatem irridere putās: Nūc ambulare (inquit) doces: sed ubi queso ꝑmum hāc artem didicisti? At ille equo calcaribus adacto: Domi tue inquit. Sic destinatum sibi ruborem in interrogantis faciem refudit.

¶ Alia dicacitas Dantis contra Canem Ueronensem. Cap. XLVI.

Dantes Allegerius: ⁊ ipse ꝯciuis nuper meus: vir vulgari elogo clarissimus fuit: Sꝫ moribus parum per ꝯtumaciam ⁊ oratione liberior q̄ delicatis ac studiosis etatis nostre ꝑncipum auribus atq̄ oculis acceptum foret. Is igit̃ exul patria: cum apud Canem magnum: commune tūc afflictoꝝ solamē ac ꝓfugiū uersaret̃: primo qdem in honore habitus deide pedetētim retrocedere ceperat minusq̄ in dies dn̄o placere. Erant in eodem cōuictu histriones ac nebulones omnis generis: ut mos est: quoꝝ vnus ꝓcacissim⁹: obscenis uerbis ac gestib⁹ multum apud omnes loci ac gratie tenebat. Qd̄ moleste ferre Dantem suspicatus Canis: ꝓducto illo in medium: ⁊ magnis laudibus cōcelebrato: uersus in Dātem: Miror ingt qd cause subsit: cur hic cum sit demēs: nobis tn̄ omnibus placere nouit: ⁊ ob omnibus diligit̃: qd̄ tu qui sapiēs diceris nō potes? Ille autem mime ingt mirareris si nosses: qd̄ morum paritas ⁊ silr̄itudo aioꝝ amicitie causa est. Idem cum iter cōuiuas nobiles discūberet: ⁊ cōuiuij dn̄s iā vino hilarior ⁊ cibo grauis ubertim sudaret: vicissimq̄ loqueret̃ friuola multa ⁊ falsa ⁊ inania: nec finē faceret: aliquādiu indignās tacitus audiuit. Cūctis tādem silētio attonitis: gl'iabūdus ip̄e qui loquebat̃: ⁊ q̄si facūdie laudem oium testimonio cōsecutus: humētibus palmis Dātem arripit: Et quid ingt: Sentis ne ꝙ qui uerum dicit nō laborat? Et ille: Mirabar (ait) vnde hic sudor tāt⁹ tibi.

¶ Alia dicacitas Petri Naui contra Hugutionem. Cap. XLVII.

Hugutio etate nr̄a multis actus fortune tēpestatibus: ad aulam tādē memorati Canis magni Ueronēsis: uelut in portum aliquem fessus senex appulit: ubi magnifice exceptus qd̄ in illa domo ꝑcipuum erat: nō hospitis sed parētis locum tenuit. Orta aūt (ut fit) sup mensas ſemel edēdi mētione: cum multi magni comestores referrent̃ ab alijs: expectatus Hugutio ipse qui inter maximos habebat̃: ut de se aliqd loqueret̃: Cepissetq̄ vir immēsi corporis de esu suo in etate iuuenili quedam incredibilia narrare. Petrus Nauus qui in eadem Canis aula sapiētia celebris sed mordax habebat̃: rn̄disse tradit: Minime qdem miror hec que dicis: cum maiora sileas que tn̄ scim⁹ Pisas ⁊ Lucam vno prādio comedisti. Pūgentis ioci cuspidem trāsfixisse senis aium reor. Cōstās est enim opinio: potuisse die illo quo de dictarum ciuitatum dn̄io pulsus erat: vulgi tumultu cōprimi: si e conuiuio surrexisset.

¶ De facetijs paupum ⁊ ingeniosis remedijs in necessitatibus adinuētis in generali. Cap. XLVIII.

Habet ⁊ paupertas ingenium suum: habet ⁊ cogitationes alias: Nec nūc ulla cōmemoro que vniuersis urbibus cāpisq̄ ⁊ littorib⁹ nota sunt: quot curas quātosq̄ labores pro mortali felicitate solliciti: domi militieq̄: terra pelagoq̄ suscipimus: q̄ cupide q̄q̄ ꝑiculorum omnium oblitus: Impiger extremos currit mercator ad indos: Per mare paupiē fugiēs per saxa per ignes Sed illa dūtaxat que in remedium suiipsius ociosa paupertas excogitat: qualia sunt hec in Saturnalium libris precedētibus intermixta: que quoniam facetiarum non expertia sunt: relatu non indigna iudicaui.

¶ De ingenio pauperis erga Cesarem Augustum salutandum per coruos sic edoctos. Cap. XLIX.

Pendente inter Augustum Cesarē ⁊ Marcum Antoniū fortuna: cuius belli neq̄ mediocres casus erāt: neq̄ vulgaria premia

victorie:ingēsq; apud oēs gentes finis expectatio: Paup qdam Rome in cūctos sibi ꝓuidēs euēt⁹:i genium tale cōmētus est:omni diligētia duos cor uos enutriuit:effecitq;(tantum in omni re studiu; ualet)ut dicacibus v̄bis:alter Augustu;:alter An toniu; salutaret. Idem Augusto tādem victore in pr̄iam reuertēti:salutatorem suum manu ꝑferens occurrit:qui iter crocitādū hec v̄ba fundebat:Aue Cesar victor impator:Delectat⁹ Augustus vigin ti milia nūmoꝝ loq̄cem uolucre; compauit. Argu ta qdem:sed diu precōcepta subtilitas.

Item de eodem. Cap.L.

At huius socius ex tpe cōsilium cepit. Socio eni; ditato inuidēs(neq; latius apd ul lum genus hoium regnat inuidia)Cesarem adijt:obtinuitq; ut coruum alteru; afferri iuberet. Iussus illum attulit qui hostem salutare didicerat his v̄bis:Aue victor impator Antoni: Non ampli us motus est Cesar:q̄; ut ꝑoris auis precium:pre ciperet cum delatore partiri.

De eodem. Cap.LI.

Per ide; tēpus inuētus est qui picam ad sa lutationem similem:inuētus ⁊ qui psitacū erudiret. Et hunc ⁊ illam emi placuit.

Item de eodem. Cap.LII.

Ut vicinoꝝ successibus admonit⁹ iops su tor:⁊ ipse corui ingenium agē instituit:qđ cum frustra diutius tētasset:tedio affectus crebroq; mutam auem icrepitās aiebat:Opa ⁊ im pēsa perijt. Uir tāde; coruus ⁊ hoc ⁊ salutationē que iubebat̄ exp̄ssit:⁊ in publico positus ꝑtereūtē Cesarem salutauit. Qđ ille audiēs:Satis inqt sa lutatoꝝ talium domi hēo. Procedēs in uociferati one solita coru⁹ ait:Opa ⁊ impēsa perijt. Effusus in risum Cesar:maiori q̄; ceteras precio redemit.

De ingenio cuiusdam homūculi greci erga Augu stum quomō sue cōsuluit pauptati. Cap.LIII.

Ad Augusti famam:nō ex Italia tm̄:sed ex grecia atq; orbe toto ꝯcursus fiebat lr̄atoꝝ hoium. Uenit iter multos Greculus poeta paup:qui nihil ꝑter musas ⁊ calamu; hēret:Is in ꝯsuetudinem adduxerat p̄ncipem a palatio descē dētem ꝑoccupare oblato carmine aliquo ipsi⁹ grāz cōtinēte. Qđ cum nō intelligēte uel dissimulante eo ne qcq̄; sepius expt⁹ foret nec adhuc cessaturus uideret̄:scripsit Augustus manu ꝓpria breue car mē grecum:qđ illi ad se de more ꝓꝑerāti premisit: carmine carmē pēsaturus. Ille cum ueneratiōe su sceptum:cū admiratione plegit. Postq̄; satis ⁊ ge stu ⁊ v̄bis dictātis igenium collaudasse visus est: accedēs ꝓpius ex macri crumena paucos excussit nūmulos porrexitq; p̄ncipi munusculum greco ser mone ꝓsecut⁹. Cuius hec fuit snīa:Nō ꝑm factum tuum Auguste:si plus hērem plus darem:Cūctis qui aderāt in letitiam v̄sis. Ex illius actu qd agen dum sibi foret admonitus Cesar:accersito dispēsa tore diserti homūculi cōsuluit pauptati.

De duab⁹ vijs qbus religiosi multi habuerunt ma gnas diuitias a domino Joanne papa vicesimose cundo. Cap.LIIII.

Principum morib⁹ itēdere:⁊ que illis sal uo decore placeāt excogitare:nō inutile ꝯsi lium egēti. Qđ si vnq̄;:clarissime dieb⁹ no stris appuit sub Joāne vicesimoscđo romano pōti fice. Hō ꝯstudiosus ⁊ uehemētioris animi:hinc le ctioni libroꝝ ībiabat:illinc simultates acerbas ⁊ i extricabiles agēs cum impio Romano:altera; vi le ꝑtem huic studio deuouerat. Ceterum cū a legē do ⁊ senium ⁊ curarum uarietas retardaret: gra tissimus erat illi q̄sq̄s defloratos:ut ꝓprie dica;:li bros sub breuilogo ꝯstringeret redigeretq; in eas q̄s tabulas uocāt. In qb⁹ oē qđ ex libris quereret̄ facillimū eēt inuentu. Rursus affectu alio ipulsus nihil cupidius audiebat q̄; rumores ex Italia ger maniaq;. Has enim añ alias supra stomachum ge rebat:qb⁹ audiēdis siue ueri siue falsi:nihil ad re;: mō leti eēnt atq; magnifici:mirū in modum credu li senis icēsum pectus mulcebat̄. His duabus igit̄ vijs multos eo tpe vidimus ab extrema iopia ra ptim ad magnas diuitias ꝑuenisse:Ex illoꝝ grege p̄cipue qui religionis titulo gl̄iantes:quam ꝓfessi uident̄ pauptatem:pre cūctis mortalibus exosam habēt. Hic mihi qm̄ lectoris fastidio parcere ꝓpo situm est:secūdi uoluminis finis esto.

Francisci Petrarche poete oratorisq; clarissimi:rerum memorandarum Liber tertius incipit.

Tractat⁹ p̄mus est de solertia:astutia si ue calliditate operationes aut uerba ho minum concernēs.

De solertia Lucij Junij Bruti Tarquini superbi auunculi. Cap.I.

Superest acumē animi solertiaq; rerū gerēdaru;:quam solam prudētiā vul gus appellat:Qua in re p̄mo roma ne libertatis auctori p̄mus quoq; lo cus dabit̄. Lucius Junius Brutus: Tarqni supbi auūculi sui nām ⁊ mores ab adole scētia ꝯtēplatus:cum oēm illi v̄tutis bitū odiosu; ac formidabilem videret:ob eāq; suspitione; iuuē tutis p̄cipuum florem:⁊ in p̄mis frem suu; crude litate extinctū:Qđ vnum sibi de spe reipublice cō silium erat a solertia mutuat⁹ est:v̄bis atq; actib⁹ delirātis spēm iduit:vnoq; item altero ridiculosi us admisso affectate uecordie breui fidē fecit. Su ꝑuacuum visum est ferru; adigere iugulo demē tis:ita cūctis pereūtibus sub hac nube latuit: do nec erūpēdi tēpus affuit. Idem adolescētib⁹ regi is iussu patris munera Delphico Apollini ferenti bus ridiculi grā:ut Plinij uerbis utar:comes ad ditus est metuēsq; ne manifesta reuerētia dissimu late prudētie daret signu; terrebrate virge sambu ce aurum infusum aris obtulit. Deniq; regis filijs post iussionem patris adimpletam:de regni succes sione percōtātibus:cum respōsum esset ab Apolli ne:de regno qdem nihil:sed summam potestatem obuēturam illi qui matri primum osculum tulisset Ceteris de regina dictum estimātibus:Brut⁹ pa rētem publicam humani generis terram intellexit Subitoq; uelut ab aliquo sociorum impelleret̄ ꝓ nus corruēs furtiuum terre osculum ingessit. Nec multo post assumpta libertate primus consul men tiri Apollinem non est passus.

De solertia ⁊ astutia Romuli. Cap.II.

Atq; ut ad infātiam ⁊ icunabula Romani iperij reuertar:q̄; uersutu; ⁊ q̄; solers Ro muli ꝯsilium:qui ad fūdādam incolēdāq; nouam urbem:letissima iuuētute ꝯtracta: cogitās

vnius nec amplius etatis populus ope feminea de stitutum: finitimoꝝ matrimonia: q: pces spꝛete fue rāt: calliditate qsiuit. Simulata nāqꝫ ludoꝝ eque- strius pōpa: cum ad rei famā igēs ex vicinis circū urbibus utriusqꝫ sexus turba ꝯcurreret: nuptis in- tactis ut scilicet raptus adulterio uacaret: vgines frequēti rapuit spectaculo plurimoꝝ: ꝫ belloꝝ cāꝫ at ꝓfecto necessariam stirpis marcie ꝓpaginem ⁊ vnicum ppetuāde ciuitatis adminiculum.

¶De solertia Nume Pompilij. Cap.III.

Ut oꝛdinem diadematū teneāt exempla solertie: Numa Pōpilius secūdus roma- noꝝ rex: aiaduersa populi ferocia quam ar dētissima pdecessoris institutione cōcepat: mitigā dosqꝫ mores: ratus occasione nouitatis tēporum usus est: Sentiebat adhuc Alpinum qddaꝫ ac pa- storium ineē animis. Itaqꝫ sepe solus Aricini ne- moris opaciore ⁊ gelido fonte roscidam spelūcaꝫ ingredi longasqꝫ ibi noctu moras agere: submotis ꝓcul arbitris solebat simulato cōiugis egregie fa- miliari uti collogo. Sic iniecto deoruꝫ metu facile credulum ⁊ inexptū populum qbus libuit legibus ac supstitionibus inuoluit. Qđ mirātes qdā usuꝫ Pythagore pbi ꝯsilio putauerūt: quoꝝ opinioni ⁊ tēpoꝝ ⁊ locoꝝ rō aduersa est. Cōstat enim Pytha goram in Italiam uenisse Supbo regnante: qđ tē pus ab īteritu Pōpilij super humane vite longissi mum modum distare notum est. Illud quoqꝫ com ptum: nō urbem Romam sed extremum Italie an gulum tenuisse Pythagoram: ut appareat iter eū ⁊ illum de quo agim᷒ Romanum regem: nullum ꝓrsus uel loci uel tpis fuisse cōmercium. Quo rex iste maioꝛ vir habendus est: ut Marci Tullij vbis utar: q: sapiam ꝯstituēde ciuitatis duobus ꝓpe se culis ante cognouit q̄ꝫ eam greci notaꝫ eē senserit.

¶De astutia Minois ac Lycurgi. Cap.IIII.

Non tū negaueris in ꝯstitutione cerimonia rum ac legum Minois ac Lycurgi solerti- am secutū. Quoꝝ pꝛimus ex antro Jouis leges uelut ipsius Jouis de manib᷒ acceptas effe rebat: ut earum iugo Cretēses mixta cuꝫ impio re ligiōe pmerent. Alter eadem arte: sed diuerso nu- mine in cōdēdis Lacedemonum legib᷒ usus est.

¶De astutia ⁊ calliditate cuiusdam summi sacerdo tis idolatre circa initia urbis Romane. Cap.V.

Eadem pma etate Romanoꝝ uacca poꝛtē- tuose pulchꝛitudis ac stature in finib᷒ Sa- binoꝝ edita. Cōsulti aruspices respōderūt fore ut qsqs Diane cuius in Auētino tēplum erat eam victimaꝫ mactasset: vniuersi oꝛbis monarchi- am pṗie sue qreret. Bouis dn̄s gaudio exultans: ne qd p moras de igētis rei occasione ptermitteret in Auētinum ꝓpere pductam ante aram statuit. Et iam cultris ac uasculis ex more congstis acci- gebat: erat tot᷒ in sacrificium itētus Sabinus ue- lut omnium terrarum impiuꝫ qsiturus. Inter hec anxium re compta summ᷒ tēpli sacerdos sub obtē tu religionis abstrahit ab icepto: p q̄ꝫ sancte admo nēs: ne ante sacrificet q̄ꝫ sese viuis vndis pterlabē tis fluminis abluerit. Desit ille: ⁊ dum uenerabū dus ad sinistram ripam Tiberis ex colle descēde ret: callidus psuasoꝛ raptim sacrificium pegit. Nō insulsa sacerdotis astutia: ut tūc res erat: Sed qđ Ualeri᷒ addit hac arte qsitum Romanis impiuꝫ terrarum oꝛbis pridiculum ꝓfecto nunq̄ꝫ eo ma- gnitudinis puētum foret: si nō magis ardēs excel lēsqꝫ claroꝝ virt᷒ ciuium ⁊ armoꝝ expiētia q̄ꝫ fur tiuum pegrine bouis sacrificium contulisset.

¶De solertia Scipionis Africani maioris. Ca.VI.

Scipio Africanus maioꝛ ꝓprimum tenebit locum. Hic exercitum in africam traiectu rus Libyū puenerat. Erāt circa latus ei᷒ trecēti iuuenes Romani: qbus ad bellum strenue gerēduꝫ nec animi deerāt nec coꝛpa: ꝫ arma ⁊ eq. Quoꝝ congstio fatigato erario haud facilis vide bat. Itaqꝫ cum longi apparatus facultatem tēpo- ris angustie negaret: nisi in castris esse: ut inermes cum armatis mixti tenerent ⁊ ipsi cōsiliorum du- cis ignari mirabant ⁊ mirari reliquos cogebant. Scipio igitur solertia succurrēdum ratus egesta- ti: totideꝫ Siculis eqtibus qui ex oibus genere ac diuitijs florebāt: ut armati egregie atqꝫ eqs excel- lentibus instructi statuta die adessent: pcepit. Qđ cuꝫ non sine querelis tacitis exequerent: ⁊ affines singulorum metus urgeret: pꝛefixa dies affuit: me sti atqꝫ solliciti ob hoc vnum q: pꝛouocādi ius nō erat: paruere. Legēs in frontibus secreta pectorū Scipio: in tēpore reuersos alloquit mitius: Et vi- deo uos inqt tedio ac labore lōginque militie con territos: ⁊ quo nā pacto uos hoc onere leuare que am iādudum cogito. Pꝛoinde dicite intrepidi pꝛi us q̄ꝫ in discrimen uētum sit: quid cuiusqꝫ fert aius hic. Cum vnus ex eo numero seu loquēdi pꝛompti oꝛ seu timidioꝛ pugnādi: malle se detractare militi am si sue potestatis fieret: aperte respōdisset. Tum Scipio: quādo palam mihi loqueris: vicarium in- quit tibi dabo. Quod cum ille libēs amplecteret: vni ex romanis inermibus in medium ꝓlata arma ⁊ equum tradidit adolescēs Siculus. Id exēplū secuti oēs qbus qes eēt charioꝛ q̄ꝫ gloria: cū bona gr̄a romani ducis exemptū imparato labori mili- tem vidētes: eādem cōditionem acceperunt. Sic militādi necessitas querulis remissa: ⁊ ingenio ef- fectū ut qđ aliogn inimici fecissent: leti ⁊ gr̄as agē tes arma ⁊ equos traderent Romanis. Eximiāqꝫ illam eqtuꝫ alam eoqꝫ atqꝫ alijs bellis ꝓbatissimā euasisse: auctoꝛ est Titus Liuius. Idem ab adole- scētia supꝛa q̄ꝫ credi posset mira q̄dam arte in ostē tationem vtutis ac gl'ie instruct᷒ erat. Percrebꝛue rat aūt fama seu ex rebus gestis seu ex morib᷒ seu ex foꝛma coꝛpis oriēs: nō humana sed diuina eum stirpe ꝓgenitum: cui qđ in tali re usu euenit ⁊ fabu larum ambages aderāt: visum serpētem isuete ma gnitudinis in lecto mr̄is: sibi ifantulo dꝛacone cir- cūfusum nihil nocuisse: ⁊ multa huius gn̄is vulg᷒ credulum motura hāc de se opinionem tali igenio nutriuit: ut de origine qdem sua nihil spōte loque ret. Et cum iterrogaret an uera eēnt que passim fe rebant: nec affirmaret: ne quam exinde maculam uanitatis icurreret: nec negaret qđ credi ab oibus gaudebat: hac taciturnitate plus assecutus est q̄ꝫ si se palā Jouis filium pdicasset. Addidit aliud so lertie gen᷒. Per singulos dies anteq̄ꝫ qcq̄ꝫ publici puatiqꝫ negocij ageret: in capitoliū ascēdēs: sellam Jouis solus intrabat: ubi aliquādiu ueluti diuino collogo frueret vulgo psuaserat: ide spei plenus di grediebat ad agēdas res. Idqꝫ in multis bellis re pletis spe militibus q̄si ex celo ꝓmissis ꝓspris euē- tibus ad victoriā ꝯtulisse notū est. Imitatū opinari triū quos pauloan̄ retulim᷒ exēpla non alienū est.

¶De astutia et solertia Hanibalis: Fabij: Solonis: et Themistoclis i gnali: et Fabij i spali. Cap. VII.

A Ut apud Ciceronem scriptum est: callidum Hanibalem ex penorum: ex nris ducibus. Q. Fabium maximum accepimus: Facilem cela re: tacere: dissimulare: insidiari: pripe hostium cosilia. Addit et alior noia: quos apud Graios huiusce modi artibus nobilitatos refert: In qbus Themisto clem et Solonem. Possem multos supaddere: nisi curiosi et ociosi pitor cet igenij vniuersa congrere: pcipue quor explicatio sb bellicis cautelis erit op portunior. Hic pauca de trangliore quorudam ex his ducibus solertia expediam: Atqz ut a nris more so lito incipiam. Q. Fabius Maximus Lucanum eq

B tem ac romanum peditem: duos eo tpe fortissimos bellatores: ceterum suo quelibet vitio laborate in castris nouerat. Eqtem turpi meretricis amore p euntem: peditem parum spectate in romanos fidei: Utriusqz potius morbo cosule: qz alterius uel ambo rum opa care statuit. Eqtem igit occulto pmittes compare scortulum qd ardebat: peditem vo no mo no suspitionibus aggrauans: sed eximijs isup laudi bus atqz honoribus pro cocione pcelebras. In utro qz qd optabat cosecutus est. In pmo qde ut uoti co pos expeditissimus ac pmptissimus in oe discrime eet: nec imerito dici possit: is demum militaris di scipline rigor utilissimus tatisper de rigore amisis se. In scdo aut phici cosilij effectum felicissime na ctus est: Seruum enim bonu et fidelem no solum qz credidisset: sed qz uel crede simulasset: effecit.

¶De astutia publij Uillij. Cap. VIII.

S It tn in omni re supmu vicisse suma est glia qs Publio Uillio pferedus: qui igenio fe fellit Hanibalem? Ad antiochum Syrie re gem bello victus Hanibal pfugerat: eratqz apd eu honorificetissime pticeps cosilior oium: qm roma na bella meditati nullus magis idoneus consultor occurrebat. Eo igit pedente belli appatu: romana legatio pfecta est: in qua Publium Uillium fuisse tradit. Is piculosissimum ratus si poteria regis psi lio Hanibalis diutius fulta foret: pesata credulita te ac uanitate regia: et existimas id qd erat: Hani balem ut externum hoiem iter aulicos iuidiosum ac suspectum fore: ex eo gradu quem apud regem obtinebat: iprouisum dicere adortus est effecitqz ex astu facili: Siqdem assidue apud Hanibalem vsa tus: oe qzuis leuissimum vbum auribus eius isusur ras: frequeti nimiuqz domestico collogo et emulis criminadi et regi suspicadi pbuit mam. Ita factum est ut inaduertes Hanibal est psilio reiectus. Et si postea in gram redierit: qz tn id nimis sero accidit et regi grauiorem casum et romanis faciliorem pe perit victoriam. Nec sum nescius apud quosdam ex historicis nome Uillij apud alium huc actu ita referri: ut oia casu fortuito: nihil penitus eiusde so lertia gestum sit. Sed illos in hac pte seq malui q ad ppositum meum ptinete historia tradebant.

¶De astutia cuiusda pris ad correctione filij. C. IX.

P Recipitis quondam et piculosi exitus amo re filij depheso pr anxius: cum apta via re uocare eum posse diffideret: nouo gene so lertie masueti pris cautiqz cosultoris officium iple uit. Et queso ingt fili pro salute tua: ut quoties ami cam aditurus es coem pus et cocessam uenere ex periare. Qd cum ille no abnueret: atqz ideo semi exarmatus obtusaqz uelut acie libidinis ad ea quam afflictim diligebat sepius accessisset: sensim laxato pectore saniora cosilia recepit. Et qd alienis moni tis nunqz fecisset: per seipsum amoris flamas rabi emqz compescuit.

¶De astutia Marci Uolusij et Saturnini pscripto rum ad euadedum periculum. Cap. X.

D Uo in sili imo in eodem gne piculi loge di uersa: seu uerius aduersa calliditatis exem pla pferant. Alter enim Marcus Uolusi us cum edilitatem plebis ageret: a triuuiris se pro scriptum audies: abiectis isignibus magratus sub inopi medicatis tegmine per exploratores medi os nulli cognitus ad Marci Bruti exercitum eua sit. Alter Saturninus Uetulo de triuuiralibus p cellis ubi se pscriptum coperit: cofestim pture ha bitum arripuit cum puatus eet: pmissoqz logo or dine seruor qui lictor spem pferret: apphesisqz ue hiculis et iure uelut pprio per oes terras occupa tis hospitijs: obtinuit tam pstati aio ut no pscriptus sed magistratus populi romani et ab hostibus et a quolibet ptereute crederet: no aliter qz si oium ocu los spledore his pstrinxisset: utroqz figmeto mox ut puteolos attigit: naues in statioe reptas seu pu blice necessitatis gra nemine aduersari auso cepit coscedit qz: qbus in Siciliam tutissimum ea tempe state pscriptor portum fortunatus simulator eua tauit. Et hi qdem singulorum actus.

¶De astutia ciuium Tusculanor ad vitadum furo rem exercitus Romanorum. Cap. XI.

I Lla dissimulatio mirabilior que vniuerso quodam Tusculanor populo in extremis casibus opem tulit. Inges Romanor odi um fracta sepe fide meriti: cum in excidium patrie sue accesum ultionis desiderio Furium Camillum aduetare romanasqz legiones audissent: nec aduer sus tatum ducem et exercitum spei qcqz in armis foret: spem oem in solertia posuerut: Igit trangllo pacificoqz habitu ois sexus atqz etas menia urbis egredies: hostes suos uelut ignari: ob quam cau sam uenissent humane atqz alacriter exceperut: ar matosqz nullo uestigio timoris edito in urbem in troduxerut: comeatibus et cuctis que in rem eent affatim ministratis: quo tam inspato obseqorum cu mulo pudor hostibus iniectus est: qn pro odio ami citiam: pro impedeti patrie ruina: Romane urbis nome et iura meruerunt.

¶De astutia Augusti Cesaris ad depheded um piu rationes que fiebant cotra eum. Cap. XII.

I N Augusto qdem Cesare adulteriorum co suetudinem legimus. Hoc enim et inimici eius exprobrat: nec amici factum negant: sed excusant multis piculis iactatum principem in sidijsqz tam domesticis qz externis ad id non uolu ptate turpi sed solerti cosilio ductum: asseretes quo facilius scilicet familiaritate feminarum quid eor viri aduersarij sui uel sibi suspecti ageret moliren turqz deprehederet: costat siue hinc siue aliude co iurationes contra eum omnes fere surgentes op pressisse.

¶De astutia Otthonis. Cap. XIII.

O Ttho qui septimus ab Augusto Romani imperij frena corripuit: et si apud quosdam historicos: an ppter morum feditatem: an ppter tpis breuitatem: incertum hinc cu Uitello

e numero p̄ncipum excludatur:non absimili consilio usus:dum libertine anus ⁊ sortis ⁊ etatis ultime ob hoc vnum quia inter aulicos gratiosaꝫ ac fauorabilem videbat:nō obsequium modo:sed ꝙ anilem credulitatem mulcere solet amorem plane ridiculum simulauit. Non inefficaci qdem solertia quādo per illam Neroni conciliatus tunc temporis Imperāti: p̄mum inter amicos sortitus locum:ipse post uersante res hominum fortuna: ad principatum quoqꝫ subuectus est. Tantum ualuit obsequiosa calliditas.

¶ De astutia Galbe principis super iudicio iumenti. Cap̄.XIIII.

g Albe p̄ncipis haud stolidum iudiciū: qui cum de iumēti dominio non satis idoneis uel testibus uel iudicijs agereť:tum quibꝰ ad obuolutam ambagibus ueritateꝫ penetrare laboriosum esset:sic statuit:ut iumētum tecto capite ꝓduceretur ubi adaquari consueuerat:eoqꝫ confestim adaperto:illi ex litigatoribus cederet ad quē sponte sua sese potu digrediens contulisset.

¶ De prouido consilio Tiberij in dimittendo curiaꝫ imperatoris Augusti. Cap̄.XV.

a T postq̄ꝫ ad Cesaris mētionem uentū est: ne obmittā Tiberij cōsiliū qui summa tūc Imꝑatoris Augusti gratia:maximaqꝫ honorum affluētia in ipsius ad nutum ꝓcurātis fortune fauoribus:quasi satietate ductus rerum felicium ⁊ quietis studio:ab urbe Romana ubi secūdum a p̄ncipe locum obtinebat:nullis Cesaris precibus aut suorum lachrymis victus secessit: Rhodum insulam petēs:ubi māsit habitu victuqꝫ mediocri multūqꝫ intra fortune sue fastigiū dimisso. Et de facto qdem cōstat:de causis ambigiť. Alij impudice ⁊ procacis uxoris tedio:cuiꝰ mores nec ferre posset nec corrigere: Alij ut imperatoris filijs iam adultis cederet ⁊ omni se inuidia ac suspitione liberaret: Alij autem ut raritate uenerationem suijpsius aleret: ⁊ reipublice desideriū per absentiam augeret semperqꝫ familiaritatis nimie comitem cōtemptuꝫ remoueret. Queqꝫ sane fuerit causa de p̄missis uerior:effectus cōsilij haud spernendus videreť:nisi quia discedēdi ꝑtinacia offendit Augustum:usqꝫ adeo:ut ad reuisendas charoruꝫ necessitudines redeūdi licētiam post multū temporis suppliciter flagitanti:respōsuꝫ tale retulerit: dimitteret omnē suorum curam quos tā̄ reliqsset: Et vix tandem post octauum annum optatum uotis reditum interuentu magnoruꝫ impetrauerit.

¶ De callido consilio Marci Antonij in omittendo scribere orationes suas. Cap̄.XVI.

a D externa cōuertar si vnum domesticū addidero: Marcus Antonius idcirco de taꝫ multis oratiōibus suis nullam in scriptis se redegisse iactabat:ne forsan ex scripturis suis aduersus se sumi posset argumētū:si qñ prius dictis aliqd cōtrarium dixisset: Callidum magis ⁊ clientibus suis utile cōsilium:q̄ꝫ sibi gloriosuꝫ atqꝫ magnificum. Atqꝫ hic extrema inter nostros figimus uestigia.

¶ De cuiusdam artificis calliditate ad magnificandum nomen suum. Cap̄.XVII.

b Uic simillimum calliditatis genus licet in longinqua materia secutus mihi videť artifex:qui operibus suis usqꝫ in miraculum excultis:nunq̄ꝫ se supremam manuꝫ imposuisse dicebat:ut scilicet ⁊ sibi addendi semꝑ murandiqꝫ libertatem reseruaret: ⁊ suspēso iudicio spectantiuꝫ animis quiddam tam de artifice q̄ꝫ de opere magnificentius ac perfectius semper occurreret.

¶ De astutia cuiusdam serui:per quaꝫ fecit dominuꝫ suuꝫ Darium regem esse Persarū. Cap̄.XVIII.

q Uo tp̄e fedam magorū tyrandinem apud Persas p̄fortium virorum virtus obtriuerat: Cum inter tyrānicidas uel nobilitate uel meritis pene pares de regno lis esset: ⁊ aliud ex alio piculum timereť:vnius serui calliditas ⁊ publicam sollicitudinē omnibus eripuit: ⁊ optatissimo dn̄o uotorum tribuit finem. Magne quidem rei exitus religiose tandem creditus fortune: eo reꝫ deduxerat:ut qm̄ pro deo sol in Perside colereť:eiqꝫ (ꝙ agilem deum segnis victima nō deceret) equus sacer habereť: die certa solis ortum ante regiam ad oriētē uersi omnes in equis essent: ⁊ cuius equus aduētum solis hinnitu primus nūciasset:ille rex foret. Interea cum nihil p̄ter condictum diem expectarēt:vnum ex eo numero Dariū de euentu anxiuꝫ:conspicatus seruus equi custos: ubi causam rei comperit: Noli inquit mi dn̄e supuacuis curis angi:si nil aliud agiť ego te regem faciam. Duplex hinc fama est: Alij demersisse clam seruum digitos inter eque genitalia: ⁊ cum ad locum uenissent equi naribus ingessisse manuꝫ:quo odore cōcitum mox hinnitum sustulisse. Alij per noctem quam lux cōuēta sequebať: seruum illum duxisse dn̄i sui equum in cōstitutum locum: ⁊ illic equam habuisse cuius illecebris delinitum equuꝫ ⁊ mane memorem nocturne uoluptatis ut ibideꝫ cōstitit hinnijsse. Quicquid horuꝫ uerius:illud cōstat:hinnitu audito:reliquos oēs religione tactos ex equis descēdisse: ⁊ Persico more ꝓiectos terre salutasse regem Darium:ppl'mqꝫ oēm primatum sentētiam secutum:illum regē habuisse. Ita ingēs regnum septem p̄cellētium virorum periculo quesitum:vnius arte seruuli ad vnum redijt regem. A

¶ De reprehensione astutia illorum qui nimias amicitias fugiendas asserunt gratia vitandi honoris ⁊ laboris. Cap̄.XIX.

f Uerūt in Grecia sapiētes habiti qui dicerent: Nimias amititias fugiēdas: Rationem afferētes:ꝙ innumeris ⁊ ineuitabilibus nostris laboribus ac curis oneratos:stultum sit alienis inuolui: ⁊ vnius humeris multoruꝫ fasce pregrauari:satis sub ꝓprio fatigatos: Fundamētum beate vite ac securitatem hoc uelut ariete cōuelli: si externa pro amicis sollicitudo animum impellat: ⁊ ut ait Cicero:tanq̄ꝫ parturiat vnus pro pluribus. Itaqꝫ cōmodissimum censent q̄ꝫ latissimas habenas habere amicitie:quas uel adducas cum uelis uel remittas. Hoc eorum consilium est: Qđ nō ideo quia uel solers uel sapiens esset inserui:sed quia calliditatis specieꝫ prefert ⁊ illustres habet auctores. Et scio ꝙ a multis atqꝫ a meipso ꝓpter nimias curas rerum uariarum sepe laudatum est: Apud Ciceroneꝫ tamē reprobať. Nec immerito: Tollit enim omnem bene institute mentis affectum: Quo sublato:ut ait idem:quid interest: non dico inter hominem ⁊ pecudem:sed inter hominem ⁊ trūcum:aut saxū aut qduis generis eiusdem. Aufert igitur humanitatem:cuius est ꝓpriū B

τ gaudere bonis rebus τ dolere cõtrarijs. Tollit enim e vita amicitiam quasi e mũdo solẽ: Quod si propter sollicitudinem fugiẽdam amicitia negligẽda est: similiter τ virtus que sollicitudinibus τ curis multiplicibus scatet: quo nihil potest esse miserius nihil amentius. Quod sequitur quoqꝫ ut excludẽdũ intelligatur insertum est.

De exclusione aliorum astutia qui propter periculum odij futuri τ meriti vitandas dicunt amicitias. Cap.XX.

b Iantis de eadem re cõsilium notũ est: Ita utẽdum amicitijs ut meminerimus ex amicis inimicos acerrimos fieri posse. Siue ut in dialogo Lelij scriptum est: Ita amare oportere ut aliqñ sis osurus. Quod si diligẽtius cõsideretur: per q̃ utile reperiri Ualerius astruit. Ego dolosũ etsi urgear: callidum forte nõ negabo. Sed idem sentio qd Ciceronianus Scipio: nullam uocẽ amicitie inimicitiorẽ potuisse reperiri: Nec induci possum ut a Biãte dictum putẽ: qd is sapiẽtie cognomine clarus sit: sed ab ipuro potius aliquo uel ambitioso omnia ad suam potẽtiam reuocãte. Sane cuiuscũqꝫ dictũ ad extinguẽdas amicitias τ magnam humane vite sobriamqꝫ dulcẽdinem efficacissimum abijciẽdum censeo. Illud solertius utiliusqꝫ cõsilium qd est apud eundem Ciceronem: Eã nos in cõparandis amicitijs diligentiam adhibere: ne quãdo amare icipiamus quem aliqñ odisse possimus.

De astutia Solonis fingentis se stultum: quo liberius posset loqui legem pnitiosam. Cap.XXI.

a O Biantis nomẽ identitate pfessionum τ Solonis admoneor: Huius illud callidũ factũ τ memorabile refert: Cũ iter Athenienses τ Megarẽses de dominio Salamine grauissimis prelijs sepe certatum esset: attẽtis ultro citroqꝫ viribus capitale crimen Athenis esse ceperat bellum amplius ob eam causam suadere. Contigit ut adipiscẽde insule cõsilium Solon vnus ex tot milibus videbatur: Angebat aio vir τ sue reipublice τ virtutis amicissimus: metuẽs ne aut uetitus sermo sibi aut impatum silẽtium patrie noceret: repẽtinum tãdem simulat furorem dictisqꝫ factisqꝫ oibus ad id qd aio cõceperat mira arte compositis habitu quinetiã corporis simillimus amẽti sese in publicum proripuit impune qd̃libet ausurus. Illic cõuentus ingẽs populi factus est: qbusdam attonitis nouitate rei: omnibus finẽ expectãtibus: At ille cõclamãtis in morẽ aliquanto altius ascẽdẽs: nõ usitato qdem oronis genere ne qd de simulatiõe detegeret. sed premeditatis carminib⁹ suadere qd per leges non licebat aggressus: adeo cũctorum mouit animos ut in dicto raptim bello ex sententia Solonis Atheniensis populus τ exoptata insula τ gloriosa victoria potiretur.

De simili figmento Ulyxis. Cap.XXII.

n Equidam memorãt Ulyxis simile figmentum: sed intẽtio longe alia: qm Solon ut sine capitis sui periculo reipublice ꝯsuleret: Ulyxes ideo ut militiam subterfugeret τ regnaret: atqꝫ Ithache viueret ociose cum parẽtibus cũ uxore cum filio simulauit amentiam: licet ut ait Cicero: apud Homerum optimum auctorem talis de Ulyxe suspitio nulla sit.

De astutia Themistoclis contra inuidiam Lacedemoniorum uolentium impedire refectionem murorum Atheniensium. Cap.XXIII.

t Empus est: duos solertissimos duces: q̃s supra pollicitus sum in medium proferre. Themistocles afflictis Atheniẽsium fortunis: nõ armis modo sed argutis sepe cõsilijs opem tulit. Parãtibus pstratos impetu Persarum muros urbis attollere: τ plusculum insuper telluris amplecti: legatio a Lacedemone missa denunciat ab incepto ut desisterẽt. Sensit Themistocles vicinie urbis inuidiam: τ qd in earum statu rerũ tutius visum est: respõdit: uenturos ab Athenis qui in cõsilio Spartanorum ad hoc psentes agerent. Ita remissis domum legatis: Atheniẽses obsecrat ut opus inceptum summis cum studijs accelerẽt: Paretur. Ipse post tempus sub legatiõis titulo digredit: sed modo morbum modo sociorum cũctationem simulãs ac uelut sine his agi nihil possit expectãs: tempus de industria trahebat. Crebrescẽte interi opis fama: legati Lacedemoniorũ Athenas redeunt: At Themistocles magistratibus atticis per epistolam suadet: legatos capere τ loco pignoris seruare quo ipse tutior apud Spartanos foret. Ad quos pcisis morulis pueniens: aduocata cõcione patriam suam menibus circũdatam iam qꝫ τ armis τ ppugnaculis cõmunitam docet: Si quas eius cõsilij penas daret: legatos eorum easdem passuros. Post hoc acriter increpuit illorum ignauiam τ insolẽtiam: qui de vicinorum imbecillitate potius q̃ de propria virtute confiderent. Ita castigatis τ pene triumphatis emulis Athenas redijt.

De astutia Hannibalis ut icrepari nõ possit a suis Carthaginẽsibus de pdito prelio. Cap.XXIIII.

b Annibal cum se forte rebus omnibus superiorem crederet: ducib⁹ nostris cõgressus ac nauali plio fusus erat: metuẽsqꝫ ideo suorum de se ciuium iudicia quorũ emulationẽ usqꝫ uel in cladem ptulit ex ipsa nũciũ prore instructũ anteq̃ casus fama pcurreret in patriam misit: qui frequẽti Carthaginensiũ senatu quo in statu τ eorum atqꝫ hostium res ante pugnam fuerant exposuit: τ adiecit: Hec cum ita sint: dubitat tamẽ Hãnibal in iussu uestro fortunam plij tẽptare. Et partium cõditio pponebat: ut uerisimiliter ad penas esset inclinata victoria. Itaqꝫ conclamatum est ab omni parte cõsilij: nemini dubium quin pugnãdũ foret: sequeret igitur fortunã ac pugnaret. Ad hec nũcius: ita fecit inquit: sed illa eum fefellit τ vict⁹ est: Precluserat prima pcontatio obtrectatoribus improbãdi qd modo probauerãt facultatẽ. Fortunam culpare poterãt: factum Hannibalis laudare cogebantur.

De consilio Demosthenis dato mulieri paupercule que receperat depositum. Cap.XXV.

d Uo simul hospites pecunie certã summã apud ancillulã deposuerant: ea lege ut ambobus simul restitueret. Alter deinde hospitum squalidus: defunctum socium deflẽs: pecuniam repetit: mulier credula bonam fidem agnouit τ depositum reddidit petẽti. Nec multo post qui defunctus ferebat affuit τ fractam depositi legem questus pecuniam poscebat. Infelix τ pecunie inops τ cõsilij: nullum nisi uoluntarie mortis remedium habitura videbatur: Iã circũspicere ceperat

quem fune collo circũdaret:qua naz se trabe suspẽderet: Miseratus Demosthenes innocẽtis ⁊ per simplicitatem circũuente patrocinium suscepit: ⁊ in iudicium progressus ita causaz egit:Mulier ait presto est depositum reddere:sed ut tu ipse fateris ƀm cõtractus cõditionem alteri sine altero restitui non potest:socium igitur adducito:nulla mora est quominus pecuniam cõmunem ambo sumatis.

¶De astutia Aristotelis super titulo quorũdaz librorum a se factorum. Cap.XXVI.

libet hic Aristotelis factum interserere:ab alijs q̃uis alio loco positum: Theodecti discipulo quosdã artis libros oratorie dono dederat:ut ille titulo librorum in se trãslato publicaret eos:ex alieno studio sibi nomẽ ⁊ gloriam quesiturus. Post hoc seu discipulo iratus:seu dolens alteri laborasse:seu glorie cupidior effect⁹ mutare cõsilium ceperat: ⁊ ad se reuocare uelle qđ dederat. In alio igitur quodam libro de re quapiam sermonem habẽs addidit plenius sibi de eo disputatum in libris qui Theodectis dicerent. Ita paucissimis uerbis ⁊ amici gloriam ⁊ liberalitatẽ propriam:qua nulla maior esse poterat subuertit:q̃z id recte ipse viderit sed profecto callide.

¶De astutia cuiusdã Atheniẽsis:qui ut vitaret mortis periculum publice petijt dignitatis gradum. Cap.XXVII.

fuerunt Athenis quendam accusatuz apud populum de capitali crimine:cum se publice odiosum intelligeret:metuentem sibi q̃ res grauis ac periculosa sub infestis iudicibus uerteretur:hmõi cõsilium cepisse. Siqdem repente in petitionem honoris descendisse: ⁊ ubi misericordiam petiturus putabat̃:supremum in ciuitate dignitatis gradum postulasse:nõ spe aliqua obtinendi qđ poscebat:quippe qui extrema quoq̃ formidaret:sed ut esset ubi se aduersus eum cõcept⁹ popularis furor absumeret. Hec aliter euenit:Sibilo enim ⁊ ignominiosis omnium exprobrationib⁹ e comitio fugatus:cum repulsam grauissimam retulisset: Nec post multo:dicẽde cause dies afforet: populus idem priore insectatiõe satiatus:in secunda misericorditer secum egit: sic alioquin mortis periculum aditurus in solatium negati honoris remansit in vita.

¶De astutia rustici asinarij contra Alexandruz per quam mortem vitauit. Cap.XXVIII.

alexander Macedo respõsis iussus:p̃mũz extra muros urbis inuẽtum: morti tradere:obuium forte asinariũ occidi p̃ceperat. Ille q̃q̃ subito cõsternatus malo:nõ usq̃adeo tñ obtorpuit qn in uerba prumperet:Et oro inqt rex ne me saltem cause inscium ad tartara mittas:dic mihi priusq̃ moriar:quid dignum morte cõmiserim? Cum rex: Nihil eqdem:sed sors tua his casibus te obtulit:nempe superuz cõsilijs agor:ut qui primum mihi hodie occurrisset interfici iuberem. Cõfirmatus hoc sermone rusticulus minime:rusticanam euadẽdi viam arripuit:Si hec uera sunt in quit:hãc ob causaz ego non moriar:immo hic qui me preibat: ⁊ asellum suum digito mõstrabat. Tali ⁊ tam prompta solertia sibi vitam: regi autem innocentioris victime facultatem tribuit. Ceteruz rusticus hic ut rusticus sibi soli p̃rofuit: qui sequit̃ ut philosophus multis consilio utilis fuit.

¶De astutia Anaximenis philosophi contra Alexãdrum per quam saluauit ciuitatem euertendam. Cap.XXIX.

ad euertẽdam Lampsacum magnis odijs impulsus pperabat Alexãder: Erat intra ciuitatis menia Anaximenes ipsius Alexãdri familiaris ac p̃ceptor: Qui ad leniẽdum discipuli furorem portas egressus obuiam pgebat. Uidit hũc uenientem Alexãder ⁊ uaticinatus aduentus sui causam: Iuro inquit me non facturum quicquid id erit qđ tu me rogaueris. At ille: Oro ait ut Lampsacum euertas. Subsistit Alexander: ⁊ iuramenti religione ceptum differre coactus est.

¶De astutia cuiusdam contra opinionem communem notantis mysterium statue publice ⁊ litterarum suarum. Cap.XXX.

illud quoq̃ satis callidum:si modo uerũ: qđ nõ multis retro seculis cõtigisse qdam memorant. Erat in Sicilia:ut aiunt:ingẽs statua que in loco notissimo ab extrema hominum memoria intacta pmãserat:in qua litteris uetustissimis insculptum erat: Kalendis maijs habebo caput aureum. Eniuero id ludicrum cõmẽtum qdaz credidere: Alij nudum uerborum sonum secuti:eo uanitatis excesserant:ut in die kalẽdaruz statue caput terebrarẽt:ubi cum nihil p̃ter solum marmor inuenissent:fabularum ac risus materiaz vulgo dederãt. Unus tãdem antiquitatez statue simul atq̃ artificiuz cõtẽplatus:cogitansq̃ in re tam seria aliquid p̃ter fabulam latere:scripturam ab omnibus cõspectam:sed a nemine intellectam acutiori penetrauit ingenio. Siqdem die kalẽdarum redeunte: animo atq̃ oculis intẽtus ortum solis operiẽs:locum ubi caput statue primis radijs vmbram iaceret diligenter annotatum consignauit: Illic postea clam ⁊ ex commodo suffodiens:magnũ auri pondus repperit.

¶De astutia Castrutij contra Lippum dispẽsatorez suũ apposita in ambiguitate scripture. Cap.XXXI.

castrutius dux Lucanus:vir etatis nostre clarissimus:cum dispẽsatorem suũ Lippuz nomine de suo locupletatum nosceret:cogitãs nõ paruam pecuniam ab eo per ludum erigere:submisit qui ad eum tunc absentez pgeret ⁊ dñi uerbis pecuniã flagitaret. Stetit in dubio dispẽsator:litteras Castrutij nõ vidẽs:q̃uis id uarietate negociorũ qđ in illo viro uerisimillimũ erat omissum diceretur: Statuit tãdem incõsulto dño nihil agere: Cuius uolũtatem cum per litteras exquireret:ille scripsit tam ambiguis tanq̃ duplicib⁹ uerbis:ut licet superficie affirmationem claram contineret uiderentur:introrsus tamẽ ad utrũlibet flecti possent. In fine uerborum addidit: Ut petitam a te pecuniam numeres omnino uolumus: Hoc aũt tante prime littere confusione scriptum erat ut nõ magis nolumus q̃ uolumus legi posset. Lippus litteras domini iubentis cum uerbis nuncij petentis conferens:pecuniam numerauit. Interiecto tẽpore cum rationem redderet:negabat Castrutius iussu suo traditam pecuniam: Lippus litterã manu eius scriptam proferebat: Castrutius illam relegens suaz quidẽ non negare sed oĩa aduersus illi⁹ sentẽtiam interpretari. Et cũ ad finẽ puenisset:sine ulla hesitatione nolumus legit ⁊ nõ uolumus. Intellexit iocum Lippus ⁊ subridens siluit.

Tractatus secundus: De communi hominu3 sapiētia in factis uel dictis: & de exēplis eorum.

De intentione auctoris in hoc tractatu. Cap.I.

Si quis erit forsitā qui magnam spem materie felicioris ex tituli presentis inspectiōe cōceperit: sciat me hoc loco neq3 meiipsius neq3 ꝓpositi oblitū de cōmuni hominu3 sapientia tractare: q̄obrem si qd altius expectabat: errorem susceptū in limine linquens in uestibulo rebus integris abeat: qđ apud me querebat apud alios reperturus: At cui exemplorum illustrium preferstilem uetustatem scrutari propositum est: multis hec diffusa uoluminibus coaceruantem calamum sequat.

De sapientia Scipionis Africani circa erudiēdos homines indomitos & inexptos malorū. Cap.II.

Scipionem Africanum hac similitudine uti solitum accepimus: Ut equi bellis & victorijs feroces domitoribus tradunt: Sic homines ꝓsperis successibus elatos atq3 intractabiles: ratiōis ac doctrine frenis subigēdos ducēdosq3 uelut in gyrum in experientiam humanoru3 casuum ac fortune uolubilis: ut agnoscant quibus superbiunt q̄3 fragilia q̄3q3 caduca sint.

De commendatiōe hominis sine aduersitate seipsum domātis: Et de laude Julij Cesaris circa illō exemplum. Cap.III.

A Quod si sapiēter fit & dicit: q̄3tus extimandus est vir qui sine ullo domitore externo circa omnem aduersitatis experiētia3 perpetuis victorijs insolentem animum frenauit atq3 compescuit? Qui in eam quam diximus considerationem per seipsum uenit: ut fortune blādientis insidias anteq̄3 pateret agnosceret: Et quo plus ab ea recepisset: eo minus moribus fidēdum suis partiusq3 retētādos casus intelligeret. Qđ de Julio Cesare lectum est: qui licet bellandi semper cupidissimus fuisset: usq3adeo: ut non ex destinato tm̄: sed ex occasiōe & sepe horridis tempestatibu3: quibus nedū castra moturus: sed nec iter ingressurus quisq3 uideret pugnam capessere consuscet: In extremo autem etatis ad certamen ob hoc vnu3 paululu3 morosior ac liberatior esse cepit: nec uoluptate sed aut necessitate aut euidēti & magna utilitate

B suscipere. Ex eodem crebro auditum memoratur uerbum omnibus sed in magno p̄sertim cōstitutis imperio memorādum: Difficilius p̄ncipem cōmunitatis a primo in secūdum ordinem q̄3 a secundo in nouissimum detrudi. Quod dictum eo ptinet: ut in omni nisu p̄ncipijs obsistamus: nō ignari maioris ibi rei q̄3 que cernitur fortuna3 uerti. Id a sapientissimis viris cōsultum: & ab ipso nō secus factum q̄3 dictum nouimus. Idem iuuenili etate ante ullum maius imperium Pompeie uxori Lucij Sylle dictatoris nepti repudiū miserat ꝓpter suspitionem adulterij cū P. Clodio admissi: qui ad eam inter publicas cerimonias habitu femine surrepsisse ferebat: cuius rei supra meminimus. Erat tam violēta suspitio: ut senatus ob id questionē de pollutis sacris aduersus adulterū decerneret. In qua uocatus ad iudicium Cesar: matre ac sorore sine hesitatione testātibus: certi nihil se scire ait: Interrogatus cur ergo coniuge3 repudiasset: Respōdit his uerbis: Q̄m meos tam suspitione q̄3 crimine iudico carere oportere.

De sapienti practica Cesaris Augusti ad animandum subditos ad bonū & virtutem. Cap.IIII.

Illum Augusti Cesaris more3 ꝓbo: q̄ gloriificādis ducibus antiquis qui Romanū imperium auxissent exactissimam diligentiam impēdit: opera cuiusq3 reintegrās ac titulos: dedicatis omnium statuis triūphali habitu in porticibus fori sui factum. Factum placet nec minus ratio: Siqdem edicto p̄fatus est: eo se proposito id agere: ut esset quoru3 ad exemplar & ipsius & successorum formarent mores: atq3 ad quorum uelutī p̄sentem regulam institutos p̄ncipes suos exigeret populus Roman⁹. Sapiēter vndiq3: nā haud dubie virorum illustriu3 memoria que his p̄cipue modis alitur: & populos desiderio illorum aut similium accendit: & generosis pectoribus ualidissimum calcar adigit. Ipsi qdem virtuti cōstat nullū ab hoie mortali uel charius uel diuturnius p̄miū p̄stari posse q̄3 glorie. Ita viuentibus quoq3 ducibus p̄claris multos honores largitus est: pari consilio: ut & benemeritis suu3 redderet: & animos expectātium spe aut cupiditate similium p̄miorū ad imitationem virtutis indiceret. His actibus vna3 eiusdem uocem addēdam puto. Casu quodam in domo Catonis illius qui Utice iterierat ingressus Strabonem audiuit in adulatione3 sui Catonis inflexibilem duritiem accusantem: Respōdit Cesar Quisquis presentem ciuitatis statum commutari non vult & ciuis & vir bonus est. Ita paucis & grauibus uerbis alienam famam & fortuna3 propriā respexit: dum simul & egregium virum excusauit: & uelut aliud agens: ne quis nouandarum rerum studio teneretur: admonuit.

De quibusdam uerbis sapientie: que aliquando dicuntur ab insanis q̄3uis notabilia. Cap.V.

Excidunt & insanis interdum uerba: que si cuius sint nescias: sapientum putes. Qualia sunt illa Domitiani principis (cuius ut meminerim facit genitor fraterq3) Miserrimā esse cōditionem principum dicebat quibus de cōiuratione aperta nō creditur nisi occisis. Id q̄3 uere diceret norunt certius experti qui in eminēti fortune gradu positi: quotiēs insidiatores suos q̄3uis iuste puniunt: totiens ex libidine seuiēdi finxisse causas: & quia nocere potuerūt etiam uoluisse censentur. Eiusdem est illud: Nil gratius decore: nil breuius. Huius quoq3 dicti ueritatem quisquis adolescentie sue florem corporeeq3 forme dulcedinem uelut in ictu trepidantis oculi dum p̄teruolat mulcentem simul & fallentem repetit: quisquis & fugacissime vite lapsum metitur: intelliget q̄3 & illud sapienter: princeps qui delatores nō castigat irritat: dignum uerbu3 qđ semper in animo hereat regnātium: dum & in actum transferant: nec a Domitiano prodisse meminerint: ne forte dictis illecti: rerū imitatores esse condiscant.

De sapienti uerbo imperatoris Uespasiani dicto cuidam Mechanico Romano ad commodu3 plebis. Cap.VI.

Exhausto erario: multum inopi republica: sub Imperatore Uespasiano: Mechanic⁹ quidam ingentes in capitolio colūnas modico ere deducturum se promisit: & ostēdit modū.

Placuit inuentum principi. Opimum igitur precium tribuens artifici: opera eius uti nõ uoluit. Et habe inquit hoc tibi: Ceterum sine me pascere plebiculam esurientem. O q̃ sapienter ⁊ q̃ lepide prouidit ne aut ingenium primo careret: aut cederet necessitas uoluptati: quo nihil põt esse dementius.

¶ De sapientia Titi Imperatoris circa cognitionem gratie dei i captiõe ciuitatis Hierusalẽ. Cap. VII

c Uius filius: tanto patre dignissimus Titus: Hierosolymã victor ingrediens ⁊ murorum compaginem turresq̃ ⁊ propugnacula urbis admirans. Uere inquit deo iuuante pugnauimus. Deus ipse ab his menibus hostes nostros depulit. Quid eni aduersus hec manus mortalium ualuisset? Sapientis animi ⁊ fragilitatis humane sibi cõscij est: sicut nihil sibi fidere sed omnem rerum suarum spem in deo ponere: sic secundis successibus nihil attolli: sed vniuerse felicitatis gloriam auctori deo reddere. Ad quem enim spes honeste diriguntur: ab eodem leti redeunt euetus.

¶ De sapienti lege lata a populo in Senatu Romano super exceptione Masanisse regis ⁊ regimine sui ab eorum imperio. Cap. VIII.

a Cesaribus ad Senatũ transeo. Quis enim proximior gradus est? Cuius sapientiam si quot locis appareat enumerare uelim: multum mihi arrogem. Ceterum qđ numerũ excedit: tacita extimatione colligitur cõsiderantibus: Imperium Romanum a q̃ humili principio ad quantum claritatis ⁊ glorie: non minus cẽtumuirali cõsilio: q̃ bellicis artibus euaserit. De qua re psiius cogitantem: stupor opprimit: ⁊ q̃ multa sapienter apud ordines prouisa sunt: ut me nescire fateor: sic memorabilia ex ipsis rerũ effectibus arbitrari profiteor. Pauca sane que nominatim a scriptoribus referuntur annotabimus: ne fastidiose videantur notissima pretermitti. In primis erga Masanissam hoc consilij cepit: Erat is rex amicissimus populo Romano: ⁊ a quo sibi pro meritis omnia magnifica deberentur. Hic amplificandi regni cupiditate flagrabat: iniussu tñ Senatus nil penit⁹ ausurus. Erant in circuitu tam sibi q̃ imperio infeste nationes: Mauri Numideq̃: ⁊ nunq̃ sponte quietura barbaries: Et amici uotis succursum ⁊ inimicorum odijs occursum est: lege lata: qua Masanisse plena ⁊ ab omni iugo Romanorum excepta libertas data est. Ita ⁊ sibi aggredicẽdi qđ optabat honorificentissime patefactus aditus: ⁊ illis sine iusta materia querelarum finitimo bello implicitis in Italiam respiciendi: aut turbidos effundendi preclusa via est: Si ad amicum respicimus beniuole: si ad hostem caute: si ad utrunq̃ sapienter.

¶ De alijs duobus casibus in quibus idẽ Senatus sapienter prouidit reipublice. Cap. IX.

A i Dem erga illud nobile par ducum prestitit. C. Neronem ⁊ L. Salinatorem cõsules: claritate rerum pene pares: sed uoluntatibus longe discordes: In bellum atrocissimum missurus: ante omnia prouidit: Salinatore pertinacius obluctãte: ut ab odio ac reipublice simultate discederent. Itaq̃ factum est ut alioquin iter se diurnis q̃ cum hostibus congressuri animis ac viribus vnitis: fortissimam felicissimãq̃ victoriam fuso Carthaginensium exercitu obtrũcato formidabili duce retulerit. Per idem tempus in eisdem ducibus illud sapienter statuit: ut ab impetitione acri ⁊ importuna Bebij Tribuni plebis: eos ob exacte censure superuacuum rigorem intẽpestiue ad iudicium euocantis: liberi ⁊ immunes essent: iniquã rem arbitratus: turbatis ordinibus maiores magistratus a minoribus molestari. Ad hec commodius est visum: duces domesticis sollicitudinibus relaxatos proficisci omnes in bellũ curas studiumq̃ uersuros. Illud eiusdem ordinis memorabile consilium. T. Gracchus Tribunus plebis: homo seditiosissimus: leges Agrariam multorum B malorum causam ⁊ latori suo simillimam protulerat: tãto populi assensu: ut tolli lex sine urbis ⁊ imperij concussione nõ posset: Prouidit in extremis casibus Senatus: ⁊ ipsum quidem tribunum sic meritum: capitali supplicio affecit: agrum ꝼm legẽ pro virilibus portionibus inter ciues distribui passus est. Sic auctore extincto: lege seruata: causam tumult⁹ extinxit diuersisq̃ modis ciuili discordie ⁊ in presens ⁊ in posterum occurrit.

¶ De sapientia Catonis in generali: ⁊ de quatuor suis dictis sapiẽtibus in speciali. Cap. X.

a B amplissimi ordinis cõmemoratiõe: quo potius diuertam: q̃ ad M. Portium Catonem? A Is enim apud Romanos pcipuum nomẽ obtinuit sapientis. De quo est illud ingens Lelij preconium apud Ciceronem: Aut enim nemo inquit sapiens fuit (qđ quidem magis credo) aut si quisq̃ sapiens: ille fuit sapiens. Nec minus Lelio aut Ciceroni: immo magis incõparabiliter: credendum q̃ Apollini: qui Socratem vnum ex cunctis mortalibus sapientissimum iudicauit. Itaq̃ apud eundem Ciceronem statim sequitur: Cauendum ne ipsum ab Apolline laudatum Catoni anteponamus. Et additur ratio ualidissima: Q̃m Catonis facta: illius dicta ⁊ inuenta laudantur. Nos tñ hoc loco: non facta sed dicta Catonis: eaq̃ non omnia: sed vnum ex mille referemus: seruatis non sententijs modo: sed uerbis etiam: qđ uel eorum breuitas uel loquẽtis auctoritas meretur. In oratione de preda militibus diuidenda: ubi aduersus predones reipublice grauiter inuehit̃: uerba sunt hec: Fures priuatorum furtorum in neruo atq̃ in cõpedibus agunt etatem: fures publici in auro atq̃ in purpura. Deus bone q̃ id uere sancte q̃ mihi dictum videtur: q̃ id cupide nũc apertius latiusq̃ differerem: nisi fures publicos formidarẽ. Neq̃ ludus est insultare sceleribus illorum: qbus uoluntas pessima: sic ⁊ potestas maxima: ⁊ flagitiorum omnium impunitas in penam humani generis data est. Eiusdem ex oratione de Edilibus B vitio creatis hec uerba placuerũt: Nũc inquit ita agunt in segetibus in herbis bona frumenta esse: nolite ibi nimiã spem habere: sepe audiui inter os atq̃ offam multa interuenire posse: Quid igit̃ inter offam ⁊ herbam: ubi longum interuallum est? Hec quidem q̃ sapienter dixerit: cogitẽt qui spes suas: tum cum maxime propinque atq̃ infallibiles videbantur: sepe repentinis casibus caducas ⁊ inermes experti sunt. Tertium his adijciam Catonis dictum ex oratione quã in exercitu apud equites habitam scripsis edidit scriptam: Cogite inquit cum animis uestris si quid uos per laborem recte feceritis: labor ille cito a uobis recedet: benefactũ a uobis dum viuitis non abscedet. Si qua per uo

luptatē nequiter feceritis uoluptas cito abibit:nequiter factum illud apud uos semp manebit. Hec ille. Ego autem hoc dictum mecum sepe cogitans: ita semper habui uelut dei potius q̄ hominis ore prolatum sit. Nec ad laboriose virtutis studiuȝ ⁊ meritum odium uoluptatis quicq̄ȝ uel sapientius arbitror uel efficacius dici posse. Nec quartū pretermittam apud Ciceronem a Lelio relatū. Multo melius de quibusdā merentur:inquit Cato:qui acerbi:q̄ȝ qui amici dulces estimantur. Illi enim sepe uerum dicunt:hi nunq̄ȝ. Sine dubio quidem hostilis mordacitas multis sepe correctionis occasio fuit:at contra amicorum blandiciem multis lapsus turpissimi materiam prebuerūt. Et huius quidem dicta:sequentis ꝟo silentium laudatur.

¶ De sapienti silentio Licinij Fimbrie. Cap̄.XI.

Vtatius quidam Romanus eques sese bonum virum ferens:negante altero:sponsionem cuȝ illo fecerat ꝙ vir bonus esset. Hu ius rei iudicium Licinio Fimbrie claro ac sapienti viro creditum erat: Ad quem cum partes uenissent sententiamq̄ȝ flagitarent: diffinire recusauit: utrunq̄ȝ prospiciens:ne scilicet aut virum bonum negando pronunciatione sua famam illi qua polle bat eriperet:aut affirmando peioraret: Non ignarus meritum viri boni nomē multis ⁊ magnis virtutibus constare: quarū aliquanto facilius fama q̄ȝ effectus queritur.

¶ De sapientia Marci Agrippe in tenendo concordiā: Et de exhortatione. M. Tullij Ciceronis monentis fratrem suum ut imitetur sapientem viruȝ. Cap̄.XII.

A Marcum Agrippam:qui sapientia ⁊ virtute animi dignus est habitus:quem diuus Augustus optimus rerum extimator:plebeum hominem nullis maiorum statuis aut titulis clarum: tot generosis principum patriciorum familijs preferret: ⁊ ex cunctis mortalibus vnice charissimeq̄ȝ filie virum deligeret: dicere solitum accepimus:plurimum se teneri illi Salustiane sententie:que apud eum in oratione Masanisse morientis inseritur his uerbis: Concordia parue res crescunt:discordia maxime dilabunt̄. Per hāc enim se didicisse ⁊ fratrem ⁊ amicum bonum: ac fidelem agere. Quod idcirco inter memoranda retulimus:quia bene instituti ⁊ ad felicitatem peruēturi animi mos est: salutares huiuscemodi uoces in usum vite traducere: Alioquin multa legisse uel scripsisse ingenij aut diligētie aut fortassis eloquij signum erit:illud ꝟo sapientie:hic si philosophorum:quorum ⁊ oratio ⁊ vita sapientie exemplar esse debet ita cōquiram:quid oberit quo minus integros nostrorum:precipue Ciceronis ac Senece libros sapientissimis sententijs refertos huic operi inseram? Sed non hoc mihi propositum:nec ne
B cesse est eorum potius quorum apud nos libri non extant:singulas ⁊ raras sparsasq̄ȝ sentētias colligere: Nostrorum quoq̄ȝ aliunde potius q̄ȝ ex eorum disciplinis attingere fert animus. Et ut a principe nostrorum incipiam: Marcus Tullius Cicero fratrem habebat. Q. Ciceroneȝ:non satis spectati nominis in administratione proconsulatus Asie. Eodem tempore Octauius ille qui Cesarem Augustum genuit:prouinciam Macedoniā summa uel erga socios fide ul' aduersus hostes fortitudie pretor obtinebat. Itaq̄ȝ Tullius fratrem per epistolā hortatus est:ut in gubernanda prouincia vicinum suum Octauium studeret imitari. Que quideȝ exhortatio p̄ma fronte simplex ac facilis:si excutias sapientie plena est. In omni enim operatione nostra:siue is virtutis ac modestie siue pacis siue armorū siue litterarū aut eloquētie actus sit:expeditissime plerūq̄ȝ nos imitatio p̄ducit quo uel nunq̄ȝ uel serius ingeniū p̄duxisset. Quia sicut vultus ad speculū:sic mores hominū ad exemplar facillime corriguntur. Sicut preterea certius illum callem ambulamus qui aliorum uestigijs signatus est:sic in vita alienis exemplis promptius inheremus q̄ȝ nouam ipsi viam nullo duce suscipimus. Et hoc totum est imitationis illius:quam fratri suadebat sapiens frater.

¶ De sapienti consilio Quinti Ciceronis dato. M. Tullio Ciceroni fratri suo quod si seruasset: necatus non fuisset. Cap̄.XIII.

Veruȝ ut appareat quemq̄ȝ facilius alijs cōsulere q̄ȝ sibi: Idem ille Quintus Cicero: Marco Ciceroni fratri consiliū dedit: qđ si seruasset:potuisset forsan in lectulo suo mori:potuisset integro cadauere sepeliri. Consilium fuit:ut libratis equalium suorum virorum illustrium miserandis casibus:periculisq̄ȝ suis circumspectis se se a contentionibus ⁊ nihil profuturis reipublice: sibi autem nouissime nocituris dimicationibus abstineret. Prouidentissime quidem: Quid enim stultius q̄ȝ desperantem: presertim de effectu litibus perpetuis implicari? Itaq̄ȝ Tullius ipse huius fraterni consilij quodam loco meminit:uerum ꝙ ⁊ sapiens fatetur: At q̄ȝ id sapienter obseruauerit notum est. Sed fatalis eum forte necessitas urgebat: Cui obsistere nescio an impossibile sed profecto difficillimum. Et hic mihi qui sequitur in memoriam redit.

¶ Qualiter Seneca sapienti consilio usus:ut mortem vitaret cessit bonis:quam tamen vitare nō potuit. Cap̄.XIIII.

Anneus Seneca: de exilio quod in insula Corsice dulci ocio summaq̄ȝ cum trāquillitate ac studiorum libertate transegerat:reuersus. Quem reditum in quadam Tragedia grauiter ac magnifice deplorat. Neronis impietatem crescentem indies singulos ⁊ circumfusam aulicorum inuidiam perhorrescens:sepe cōmeatuȝ petijt: Ac ueritus ne diuitiarum suarum uelut vndis quibusdam teneretur: bonis suis omnibus cessit. Sapienti nempe consilio: Nam ⁊ prudentis naute est thesauros in tempestate ut uel nudus enatet ⁊ ab hoste mortem metuentis equanimiter membrum quo vincitur amittere ut uel truncus effugiat. Nemo itaq̄ȝ Senecam arguat:quasi nolēs illi officine scelerum adheserit: Omnia temptauit ut preuisum discrimen euaderet:sed inuicta necessitas huic quoq̄ȝ p̄stitit in limine:nec abscedere passa est donec inhumanus ⁊ periurus princeps qui ei crebro iurauerat moriturum se potius q̄ȝ illi nociturum:extremam preceptoris sui senectutem:nō quidem immatura sed impia ⁊ indigna morte preuerteret.

¶ De sapienti consilio Varronis:in expēdendo pro aliquo bono saltem duodecimam partem temporis eius quod qs expēdit in suo p̄prio. Cap̄.XV.

Sed ubi Uarronem linquimus? Is quidez ait: Si quantum opere sumpsisti: ut tuus pistor bonum faceret panem: eis duodecimam philosophie dedisses: ipse bonus iam pridez esses factus. De pane loquitur: ꝙ is cibus quotidianus est homini: Idem fere de rebus omnibus dici potest. Si eius cure quam in diuitijs posuisti: partem duodecimam in bonis artibus posuisses: iam pridem ueris diuitijs abundares. Si eius tēporis quod amico obsequens perdidisti duodecimam partem obsequijs dei dedicasses: iam pridē amicissimus illi fores. Si eius opere quam circa bonam ualitudinem ac formam corporis consumpsisti duodecimam partem circa cultum animi cō sumpsisses: iam pridem tibi ꝛ pulchritudo ꝛ sanitas contigisset: quas nec morb⁹ nec ferruz eriperet. Nunc igitur quantus furor mortaliuz: qui preciosissima negligētes: in rebus vilissimis ac fugacissimis occupantur.

¶ De sapienti doctrina Fauorini: ꝛ aliorum pluriuz sapientum: contra dictum diuinatorum ꝛ eorū falsa uaticinia. Cap. XVI.

Fauorini philosophi ingenio agili atqꝫ eloquentia iucunda: dictuz vnū quod in vita hominum frequens ꝛ quotidianū est. Solebat Fauorin⁹ dicere: Peius de fama nostra mereri lentos ac steriles laudatores ꝙ̄ acerrimos detractores. Huius fore rationē: ꝙ detractores quāto id ardentius agerent: tanto maiori odio accensos appareret: tantoqꝫ minus fidei apud animos reperirent audientium: At exiliter laudantes amicitie speciem preferrent: qꝺ nisi diligerent non laudarent: ceterum nihil aut modicum in nobis laude dignum inuenire crederentur. Idez diuinos ꝛ futurorum notitiā promittentes copiosissime refellebat: nullam eis habendam omnino fidem docens. Et si enim aliqua interdum oscitātes uera iactarēt casu id non ratione contingere: Uti eos lubricis ꝛ fallacibus cōiecturis: ac uelut per tenebras suspēso gradu pretentaqꝫ manu palpitantes: nonnunꝙ̄ in ipsam ueritatez ignoranter incurrere: ne quicꝙ̄ per eadem uestigia si iubeas reuersuros: ut quib⁹ nihil comperti foret ꝛ nulla arte ducerentur: Sepe preteritarum auditu rerum abuti in consulētiū uanitate ꝛ credulitate dementium: multaqꝫ de circūstantibus percunctando ad ipsa que silētur quadam uersuta ratiocinatione penetrare: Ideoqꝫ sepius videri preteritorum ꝙ̄ futurorū uates: Sed ob hoc ipsum apud animos noscendi desiderio flagrantes secuturi temporis fidez promereri. Ita tñ uel fortuite uel callide uaticinantes consequi non posse: ut cum omnia mentiantur respōsorum pars millesima uera fit. Stultum ergo dicebat Fauorinus inter tot mendacia tam uariam tamqꝫ ancipitem ueritatem aucupari. Addebat his esse optimū nihil de futuris inquirere: Et chaldeos totūqꝫ id genus hominum contemnere: Nihil enim ab his audire posse nisi graue ꝛ molestum. Quoniā aut uera respondebunt aiebat (qꝺ rarissime solent) ꝛ quidem mala: Aut falsa. Si uera: miseriaz ante tēpus afferent ꝛ superuacuam sollicitudinem. Posita illic ueritate: adest necessitas: Ista pscisse nihil nisi dolorem afferet. Libet hoc loco subsistere: ꝛ quod communis rerum natura non patitur tēptare: An minori maior siue offensione possit interseri: hoc est Fauorino Marcus Tullius: cuius hec sunt: ut omittamus superiores: Marco Crasso putas utile fuisse: tuz cuz maximis opibus fortunisqꝫ florebat: scire sibi iterfecto filio Publio exercituqꝫ deleto trans euphratem cuz ignominia ꝛ dedecore esse pereundum? An tu Pompeium censes tribus suis consulatibus: tribus triumphis maximarum rerum gloria letaturum fuisse: si sciret se in solitudine Egyptiorum trucidandum iri amisso exercitu: post mortez ꝟo ea cōsecutura que sine lachrymis non possumus dicere? Quid ꝟo Cesarez putamus si diuinasset ut in eo senatu quem ex maiori parte ipse cooptasset in curia Pompeiana: ante ipsius Pompeij simulachrum tot centurionibus spectantibus ꝛ nobilissimis ciuibus: partim etiam a se omnibus rebus ordinatis: trucidatus ita iaceret: ut ad eius corpus: non modo amicorum sed ne seruorum quidem quisꝙ̄ accederet? Quo cruciatu eum vitam acturum fuisse: certe ignorantia futurorum maloruz utilior est ꝙ̄ scientia. Et idcirco possem ego ꝛ antiquos ꝛ fortunatissimos etatis nostre viros in huius sententie testimonium uocare: sed nec necesse est: nec locus hic longiorem digressionem recipit: ꝛ attigisse videtur ille clarissima. Sin autem bona pronunciant: duplex incommoditas: expectationis tedium: ꝛ precogniti gaudij extenuatio: qꝺ repentinum cumulatius ac gratius obuenisset. Aut falsa dicent: qꝺ quotidianum apud eos est. Et si erunt infelicia: angoribus falso ꝙ̄ metu: si felicia inani spe ꝛ gaudio tristitiaqꝫ te ubi delusum senties: torqueberis. In omnem igitur euentum hos nugatores sycophantas contenēdos fore. Ad hanc fere sententiam: ut pretercam Dicearchum: qui expedire nobis omnino futura nescire magno uolumine conclusit: breue: ꝛ ut ita dixerim: manuale Fauorini consilium extat: Meo quidem iudicio salutiferum ac summopere seruandum. Et cuius ipse mihi cōsiliū sim conscius a me semꝑ obseruatū: ante etiā ꝙ̄ ul' Fauorini uel Dicearchi nomen audiuissem. Meminerā quippe poetici illius: Quid crastina uoluerit hora scire nefas homini. Sꝫ multo maxime natura ipsa me in hāc sententiam ducebat: hisipsis rationū vinculis: que post philosophica esse didici. Accedunt ꝛ antiquorum testimonia multa: E quibus duo in Noctibus Atticis scripta sunt poetarū in illa prima etate preillustrium. Pantinius enim ait: Nam si que uentura sunt preuident: equiparentur Ioui. Rursum qꝺ in illis Noctibus non habetur: Pacuuius idē ait: Istis qui linguam auium intelligunt: plusqꝫ ex alieno iecore sapiunt ꝙ̄ ex suo: magis audiendum ꝙ̄ auscultandum censeo. Actius ꝟo: Nihil inquit credo auguribus qui aures uerbis ditant alienas. Tertium his Ennium addiderim: qui uetusta illa ꝛ uenerabili facundia hos ipsos elegāter irridet: Ut uerbis etiā eius utar: qui sui questus cā fictas suscitant sentētias: Nō enim sunt hi aut scia aut arte diuini: sed superstitiosi uates impudentesqꝫ harioli inertes aut insani aut quibus egestas imperat: qui semitam sibi non sapiunt alijs monstrāt viam: quibus diuitias pollicentur ab his drachmaz ipsi petant: de his diuitijs sibi deducant drachmā ceteram. Hec Ennius. His ꝛ quartum aggregauerim Physicum Democritum: hominē spectate auctoritatis. Is ergo aduersus diuinationem iocās:

Qō est inquit ante pedes nemo spectat: celi scrutā tur plagas. Quintus ecce superuenit pmissis omnibus fide dignior Cato: qui mirari se ait: ꝙ nō ridet haruspex haruspicem cum videt: Qō eo spectat: quia tot ineptijs credulos homunculos illudunt: ut occursus memoriam ⁊ risuꝫ ex mutua cō scientia mouere debeat. Infinita sunt doctorū hominum in hanc sententiam. Nec raptim ad retrahendū ab his ineptijs adolescentes dixerim: q̄ꝙ deliros similiter senes ineptos videam: qui cum mirari potius deberent quomodo tandiu mēbris trementibus vixerunt: consulunt qualiter victuri sint: de morte autem nihil interrogāt: quasi illa qꝫ tātū eos distulit oblita sit. Ceterum de tota hac re ad utrāqꝫ partem conquisitis argumentis ⁊ psuasionibus uarijs: libri duo extant Marci Tullij accuratissime compositi: qui inscribuntur de Diuinatione. Illi quidem cui hec breuiora non sufficient adeundi sunt.

¶ Qꝫ sapientes nunq̄ꝫ debeant intendere in uerborū auctoritate ꝑm Domitium. Cap̄.XVII.

Sed mihi mentio Fauorini: Domitium urbis Rome clarissimum grāmaticum in animum adducit: Cuius responsio licet paulo q̄ꝫ virum modestum deceat concitatior facta sit: sapientie tamen plenam continet sententiam. Interrogatus enim ab illorum aliquo de peregrinorum quorūdam proprietate: animo simul ⁊ fronte permotus: Nulla inquit prorsus bone salutis spes reliqua est: cum uos philosophorum illustrissimi nihil iam aliud q̄ꝫ uerba auctoritatesqꝫ uerborū cordi habetis. Pauca preterea turbata uoce in hanc sententiam questus ita conclusit: Utinam muti omnes homines essemus: minus improbitas instrumenti haberet. Quid nunc diceres Domiti: quando philosophia posthabita ⁊ neglecta: garrulitatem pro virtute sectātes: omnes se certatim ad dialecticam transtulerunt: nec pudet in puerilibus senescere sapientie studium professos.

¶ Qꝫ sapientia ꝑm Affraniuꝫ est filia memorie: ⁊ efficacius habetur ex rerum experientia q̄ꝫ ex libris. Cap̄.XVIII.

Detur ⁊ poetis locus. Affranij circa hāc ipsam de qua iam diu loquimur sapientiam celebris ac vulgata sententia est Usus: eaꝫ ac memorie filiam opinantis: Quo intelligi vult: sapientiam non in libris tm̄ ac disciplinis moralibus consistere: sed in experientia rerum omnium magistra: accedente fideli eorum que quis viderit memoria: Hinc sibi enim ⁊ alijs certius queqꝫ cō sulere argumento rerum: in quibus sepe periclitatus sit: q̄ꝫ uerborum: in quibus alienis ingenijs lusum est. Altius quidem in animos descendere semel visa q̄ꝫ septies audita compertum est. Ipsius Affranij uerba in togata cui Sellie est nomen: in Atticarum noctium libris posita: huc trāsferre propter eorum uetustam elegantiam videtur. Sūt auteꝫ huiusmodi: Usus me genuit: mater peperit memoria. Sophiam me uocant Graij: uos sapiētiaꝫ.

¶ De sapienti dicto Pacuuij loquentis de his qui habent sapientiam in ore ⁊ in uerbis: ⁊ non in factis. Cap̄.XIX.

Nec Pacuuium excludam: cuius dictū vnū scribi debere pro foribus templorum omnium: in eisdem libris scriptum est: Ego in quit odi homines quorum ignaua opera: ⁊ philosophica sententia: Nihil indigniuſ neqꝫ intolerabilius fieri potest: q̄ꝫ ꝙ homines ignaui ac desides: operti barba ⁊ pallio: mores ⁊ emolimenta philosophie in lingue uerborūqꝫ artes conuertant: ⁊ vitia facundissime accusent: ipsi vitijs madentes.

¶ De quadā poetica fictione Aristophanis: per quā status humane vite monstratur illusio ex falsis ⁊ breuibus gaudijs suis. Cap̄.XX.

Inter exempla sapientie: cernens Aristophanem: temperare mihi nequeo: quo minus vnuꝫ quoqꝫ de tam multis nostri poete figmētis ⁊ illustribus dictis annumerē. In illa etenim horrenda nocte Troiani excidij: per quam non inepte quideꝫ intelligitur humane vite status falsis quideꝫ ac breuibus gaudijs illusus ⁊ uelut somno felix: mox ut expergisci ceperis: tenebris atqꝫ horrore obsitus: iter innumerabiles miserias ac labores ⁊ pericula urgere cuꝫ lachrymis ad ineluctabilem interitū. In illa inqꝫ nocte Eneam ipsum suum per hostes ac flammas errantem fecit: Sꝫ donec lateri genitrix Uenus affixa est caligātibus oculis securū. At ubi primum illa digredit: purgatis luminibus viri fortis: iratas facies deorum apparuisse: subiūgit. Qua in re more poetico magne sapiētie recōdit arcanū: Quin ⁊ expimēto cōpertū ⁊ magnorum hominum auctoritate testatum est: ab aspectu diuinitatis nihil magis abstrahere q̄ꝫ usus ueneris: quo amoto ⁊ simul visus discussa caligine incipit quidem deus apparere sed iratus. Ita tm̄ ut euadendi non abripiat facultatē.

¶ De sapientia uoluptatis: que potius dementia est: optata hostibus populi Romani. Cap̄.XXI.

Ut auteꝫ retrogrado ferar stilo: Fabricius ad Pyrrhum legatus a senatu: dum morā trahit apud regē: audiuit a Cynea qui uersa vice a rege legatuſ ad senatū uenit Athenis esse quēdam qui sapiens haberetur: disputare solitum ac diffinire: Omnia que agimus in vita: ad uoluptatem referri: illam finem esse ac premium actionum laborūqꝫ omnium. Eo autem audito: vir tēperatissimus obstupuit. Qō cum domi narraret: Titum Coruncancum ⁊ Marcū Curiū sic optasse ferunt: Dent dij talem sapientiaꝫ hostibus populi Romani. Sapientiſ sui ludo dicta illiſ imprecati. Profecto enim qui uoluptati rerū suaruꝫ terminū constituit: nihil gloriosi aut magnifici operis: illa semper animum retorquente suscipiet.

¶ De sapienti optatu cuiusdam hostis Romani Imperij: ut donis corrumpi posset: quo citius perire posset ipsum imperium. Cap̄.XXII.

Atqꝫ ut parumper in italia subsistamus: nō absimiles. C. Pontij Sannituꝫ imperatoris preces: Utinam inquit ad id tēpus me fata reseruassent quo Romani dona accipere cepiſsent: Non essem passus eos diutius regnare. Sapienter id quidem hostis optabat: videbat eni imperium donis corruptibile: diuturnum esse non posse.

¶De ſapienti demonſtratione periculoſi ſtatus Tyrannici: facta a Dionyſio Syracuſano Tyranno Damoni. Cap̄.XXIII.

d Jonyſius maioꝛ: qui Syracuſas Sicilie nobiliſſimam quondam ac florentiſſimam ciuitatem graui ſeruitio calcauit: tam delitijs q̄ꝫ feritate notiſſimus: cunctis uarie blandientibus: ſolus de ſe uerum teſtimonium dedit. Cum enim Damon quidam foꝛtunarum eius pꝛecipuuſ miratoꝛ: ſtatum illius celotenus attollens: euꝫ omnium moꝛtalium longe feliciſſimuꝫ p̄dicaret. Uiſne iquit igitur felicitatis mee particulam degustare? Jmmo vo inquit ille: nihil magis opto. Tum Dionyſius imperauit Damonem in conuiuium p̄duci: ⁊ in loco oꝛnatiſſimo diſcumbere: oſtro ⁊ ſyndone circumamictum: parietes ſerico: floribus ſolum omne ſubſtratum: Electiſſimarum dapium ingens copia ⁊ ſuauis Bacchi diſcoloꝛ uarietas in gemmis tranſlucentibus ⁊ in uaſiſ aureis artificio vincente materiam alternatim apponebantur conuiue attonito ⁊ gaudenti. Aderant omnis generis odores ⁊ gule irritamenta extremo pꝛocul oriente tranſmiſſa. Miniſtrabant tenerrime etatis ⁊ foꝛme uarioris adoleſcentuli: nutuꝫ edentis obſeruantes attentius ⁊ alacrius obſequentes. Coronatus Damon purpureum lectuꝫ molli p̄mebat accubitu. Jam felix: iam ſibi ſapiēs videbat̄ ⁊ tyrannice felicitatis uerum ſibi iudiciū arrogabat. Hec inter ex laqueari inaurata trabe ſupꝛa caput diſcūbentis coruſcus mucro demittit̄: equine caude ſetula tremente ſuſpenſus: iam caſurus ⁊ ſimilis iā cadenti. Jlle autem ſubito hoꝛrore p̄cuſſus expalluit: Herere cibus faucibus: non apparatum: non miniſtros: non epulas circūſpectare: deniqꝫ nuſq̄ꝫ oculos ab acie ferri minantis auertere. Orauit tādem ut abire permitteretur: nolle ſe diutius eſſe felicem. Atqui ingt Dionyſius: talis die noctuqꝫ vita mea eſt qualem tu momento temporis pꝛotuliſti: Hec eſt illa felicitas quam inexpertus tantopere mirabaris: Sic caſtigatum hominem dimiſit. Hactenus hec a multis rerum ſcriptoribus tradita: ſentētijs alienis: noſtro ſermone retulimus: hoc addentes hiſtorie: nequaq̄ꝫ potuiſſe tale aliquid niſi ab homine acuto ⁊ pꝛopꝛium atqꝫ omnium tyrānorum ſtatum altius intelligente confingi. Et actū quidem magne ſapientie nullus negauerit. Quod idcirco minus miroꝛ: quia hunc ipſum Dionyſium fuiſſe acrem ⁊ in victu temperantem: atqꝫ in gerēdis rebus induſtrium: teſtis eſt Cicero: tam ſceleſti tam peruerſiqꝫ pꝛopoſiti tantiſqꝫ ciuium ſuoruꝫ circūuentum odijs pꝛopter exacti temporis flagitia: ut ⁊ ſi vitam tyrānicam dediſcere uellet (O miſera peccantium conditio) ſine capitis ſui periculo non liceret. Hinc iam ſeruato regionum ſitu: ſicut ex Jtalia in Siciliam: ſic e Sicilia in Africam nauigemus.

¶De ſapienti dicto Jugurthe contra coꝛruptam uenalitatem ſenatorum urbis. Cap̄.XXIIII.

a T quoniam ſenſim ad extrema delapſi ſumus: quod uelut longinquo potius cernebat non multo poſt tempore genitus alter hoſtis ante oculos habebat: tam cito romani mores euerſi ſunt ſimul cum victorijs regum ac gentium irrumpente urbem auaritia: De Jugurtha loquoꝛ Numidarum rege: qui coꝛrupta muneribus ſenatus parte atqꝫ auro victis belli ducibus: ſepe uotorum iniquiſſimorum compos: Cum tandem pecunie ⁊ artibus ſuis fidens Romaꝫ ſub fide publica ueniſſet: atqꝫ inde pꝛeter ſpem uerecūdia vincēte cupidinē iuſſus ſecederet: poꝛtas urbis egreſſus crebꝛoqꝫ tacitus ſubſiſtens ⁊ in tergum v̄ſus: in finem traditur dixiſſe: O urbem uenalem ⁊ mature perituram ſi emptorem inuenerit. Quod uerbum q̄ꝫuis ab hoſte pꝛolatum: dictu mirum eſt q̄ꝫ late vulgatum ſit ad infamiam romanorum. Ceterum ex eodem ſapientie fonte pꝛodierunt ⁊ ſup̄ioris uotum ⁊ huiuſmodi expꝛobꝛatio.

¶Aliud dictum ad pꝛopoſitum pꝛecedentis: Philippi Regis Macedonum in epiſtola ad Alexandrum. Cap̄.XXV.

i Am vo qui cum Jugurtha inter templa regum uenimus: Philippus occurrit Macedonie rex: Cuius ad Alexandrum filiū ſubiectorum beniuolentiam muneribus aucupantem extat epiſtola huius ſententie: Quis tibi erroꝛ ſuggerit fili: eos te fideles habiturum quos pecunia paraueris amicos? Sapienter ac regie. Pecunie ſiquidem mercennariorum atqꝫ ſeruorum opera: amore atqꝫ humanitate ingenuorum amoꝛ ⁊ fides queritur.

¶Qualiter Olympias mater Alexandri ſapiēter caſtigauit filiuꝫ dulci admonitione quia ſe dicebat filium Jouis. Cap̄.XXVI.

b Uius lateri cōiunx hereat Olympias: que ab Alexandro filio litteris receptis: in quibus ſe Jouis Ammonis ⁊ Olympiadis regine filium inſcribebat. Reſcripſit uentoſam nati caſtigans inſolentiam his uerbis. Amabo inquit fili mi quieſcas: ne deferas me neqꝫ crimineris aduerſus Junonem. Malum mihi pꝛoꝛſus illa dabit magnum: cum me litteris tuis pellicem eſſe illi confiteris. Laudata mulieris ſapientia: adulatorū flatibus ⁊ falſis opinionibus imbutum filium: non aſpere ne notam ferociaꝫ irritaret: ſed lepide ac ſalubꝛiter admonentis.

¶De ſapiēti coꝛreptione Alexādri ſuiipſiuſ a uanitate: ex occaſione Olympiadis m̄ris ſue. C.XXVII.

s Jc ⁊ ipſe filius reſipiſcens aliquando ſapientius loquitur. Dum enim Jndiam bello pꝛemit: ⁊ muros ciuitatis quam obſidione cinxerat incautius obequitat: ſagitta crus traiect⁹ non dimiſit inceptum ſed intempeſtiuo dolorem labore auxit: Uerum poſtq̄ꝫ refrigeſcens ſanguis ⁊ ſubareſcens vulnus patientiam vicerunt: exclamauit: Omnes me filium Jouis dicunt: ſed doloꝛ hic hominem me eſſe teſtatur. Conſcientiam p̄pꝛiam excutere: ⁊ illi potius q̄ꝫ blandientium ſermūculis fidem dare ac ſtultitiam dediſcere: uel ſero p̄ximus ad ſapientiam gradus eſt.

¶De ſapienti doctrina regis Cyri de p̄petuitate aīe ⁊ imoꝛtalitate mentis humane. Cap̄.XXVIII.

n Ec extoꝛquebit aut bꝛeuitatis ſtudiuꝫ: aut vulgate rei vitandum repetitione faſtidiū: ut ſermoneꝫ Cyri maioris moriētis a Tullio ex Xenophonte tranſlatum pꝛetermittam. Sic enim filios alloquitur: Nolite arbitrari o mi filij chariſſimi: me cū a uobis diſceſſero: nuſq̄ꝫ aut nullum fore. Neqꝫ enim dum eram uobiſcum animū A

meum videbatis: sed eum eē in hoc corpore ex his rebus quas gerebam intelligebatis: Eundem igitur esse creditote ⁊ si nullum videbitis. Nec vero clarorum virorum post mortem honores permanerēt si nihil eorum ipsorum animi efficerent: quo diutius memoriam sui teneremus. Mihi quidem nunq̃ persuaderi potuit: animos dum in mortalibus eēnt corpib⁹ viuē cū exissent ex his emori. Nec vero tunc animum esse insipientem cum ex insipienti corpore euasisset: sed cum omni admixtione corporis liberatus: purus ⁊ integer esse cepisset: tunc esse sapientem. Hec ad contextum de regijs uerbis elicui.

B Opinio quidem immortalitatis anime: non solum ut uera sed ut studio quoq; virtutis amicissima pie ac tenaciter amplectenda est. Hac eniz sublata omnis profecto mortalium ardor refrigescet quo ad honesta succēdamur. Quis enim dempta spe premij mortis tot humane vite pericula tātosq; labores perferet? Quis se a uoluptatibus arcebit: aut impetus animi frenare uolet? Qua ira aut libido uocauerit: sequet̃ quisq;: Ita totus hic pulcherrimus atq; optimus rationis ordo turbabit̃: interq; marcidum ocium ⁊ effrenatam rabiem sine salutis respectu fluctuabit humanum genus. Duo igitur in rege miror: Et ꝙ dogma tam uerum tamq; salutiferum: Ceterum in illa etate vix dum p̄ncipibus cognitum philosophis: tam constanter affirmat: ⁊ qđ in ipsa morte faciat. Neutrum eniz sine magna quadam sapientia ⁊ singulari contigis̃se arbitror.

¶ De sapienti dicto Themistoclis: Potius uelle dare filiam viro sine pecunia: q̃ pecunie sine viro. Cap.XXIX.

p Rescriptis regibus Themistocles Atheniensis accedat: non ipse quidem Rex: sed nec Persidis aut Grecie regum inferior. Hic interroganti amico: an honesto inopi: an diuiti sed infami vnicam filiam in matrimonium daret Uirum sine pecunia: q̃ pecuniam sine viro se malle respondit: Uirtutem in homine spectandam potius q̃ fortunam.

¶ De sapienti consilio Damocletis dato Atheniensibus ut complacerent alexandro. Cap.XXX.

a Theniensibus quondam diuinos honores negantibus Alexandro: Uidete ait Damocles ne dum celum custoditis terram amittatis. Nō minus sapienter dictum q̃ festiue. Qui enim potenti minora negat: maiora permittit. Et iī modicus libertatis usus seruitutis occasio est. Et his quidem dicto: ac vicinis eorum facto sapiens inuentus est.

¶ De sapienti abrogatione legum ⁊ restitutione earundem facta per Agesilaum: ut extraordinariam iustitiam exerceret. Cap.XXXI.

a Gesilaus Lacedemonius: deprehensa cōiuratione scelestorum ciuium aduersus salutem publicam: cum eos nec raptim aut citra iuris ordinem condemnare posset: nec de indemnatis s̄m Lycurgij leges sumi supplicium licere: ⁊ periculosam animaduersionis moram eē cōstaret. Inter has difficultates dubius: hoc tandem consilij cepit: Legibus abrogatis cōiuratos morte mulctauit: confestim restituit leges. Ita nec contra eas nec contra rempublicam factum est: ⁊ huiusmodi abrogatio confirmatio iuris fuit. Sed iā satis iter duces hesimus: deinceps sapiētie ac philosophorum qui in grecia floruerunt ex innumeris pauca memorie prodita renouare tentabimus: lectores orantes: dent ueniam si in rebus magnificis paulo cunctatior stilus est: nec tacita nostri admiratione contentus: alienis parumper dictis interstrepit.

¶ De sapientibus dictis Attici Solonis: super uarietate ⁊ equanimi tolerātia ipsius. Cap.XXXII.

a Tticū Solonem predicare solitum ferunt: Expectandum fore nouissimum vite diem ut quis beatus iure uocaret̃: Omnes nempe dum viuimus: quocunq; gradu positi: subiacemus imperio ⁊ ludibrijs fortune: a quib⁹ perraro quidem immunes: a periculo autem ac minis nunq̃ tuti sumus. In quantalibet igit̃ rerum affluentia: de futuro semper incerti: dici nō possumus felices. Quod uerbum altius intelligit̃ ab his qui ex altissimo dignitatis ac potentie solio: ubi firmiter stare videbātur: repēte corruerunt. Id cum in multis sepe: tum clarissime in Creso Lydorū rege: ubi hoc dictum a Solone tradit Herodotus apparuit. Hunc enim potentissimum sue etatis: Solon ut a longe vite finem respiceret: monuit: nec prius intellexit q̃ a Cyro Persarum rege breui post victus flāmisq; traditus: in mediaq; iam morte Solonē uerum uatem exclamauit. Quod admirās Cyrus: auferri tantisper supplicium imperauit: donec quid ille uociferaretur agnosceret: Et adiuuit repētinus imber qui impetum flāmasq; compescuit. Re autē intellecta: fortune vim reputans ⁊ statim hostis miseratus: vitam sibi sed sine regno: ⁊ ut quidam adijciūt: sine libertate restituit. Recte igit̃ dici potest: ꝙ de mortali felicitate sola mors iudicat. Quā obrem breuibus quidem inclusum: sed late patēs salutare consilium Solonis vni datum: ab omnibus obseruandum: qui uel sunt uel fieri cupiunt sapientes. Nō solum si propter felicitatis de qua diximus iudicium: quod ita Solonem sensisse Cresi finis indicat: sed etiam si propter vite ad vnum aliquod signum disponende certitudinem: quod verba ipsa non respuunt: intelligere uellemus ad finem vite respicere. Profecto si hoc temporis momentum degere cupimus: tranquille proponēdus animo est aliquis certus vite cursus ac terminus: ad quem omnia nostra referantur. In quo q̃ communiter peccetur ab omnibus: nō audeo dicere. Progredere in vulgus quisquis hoc scire cupis: passim tibi senes ridiculi occurrent: noua in te cōsilia post ultimum mortis tempus agitantes: nec aliter anxij q̃ si per eadem vite uestigia reuersuri sint. Curam que prima esse debuerat: ad extrema transtulit mortalis incuria: Atq; utinam senectutis consilia constarent miseris: quibus saltem in morte tuerentur: Ad hec quoq; titubant assidue: eoq; magis quia multa videndo multiuoli facti sumus. Omne genus hominum percurre: rarissimos inuenies qui liquido quid sibi uelint explicare queant:

Bene q̄dem ac feliciter sibi esse cupere affirmabūt omnes:sed id quo nam modo aut q̄bus vijs expectāt. Hec est illa cōsilioꝝ incōstātia:uotorum cōfusio. Nec mirum: Sicut enim in alto nauis quem portuʒ petat ignara:sic vita hominum ad quem finem dirigat nescia:uaga semp̄ ꝛ incerta fluctuabitur:ut diuersis illa flatibus:sic aduersis hec agitāda sentētijs. Ad millesimum licet annum viuatur: pluribus certe consilijs sed pari uanitate peccabitur. Ego autem uereor: ne sapientissimi viri uerbuʒ puerilibus magis querimonijs implicuisse videar q̄ʒ declarasse: Hinc igit̄ ad aliud eiusdem dictum trāseo: Fortunam ꝓpriam miserabiliter flenti amico huiuscemodi solamē adhibuit. In locuʒ eminēteʒ vnde omnis ciuitas videri possit adducto: Circūspice inq̄t hāc terram incolumis. Quod cum is sedulo fecisset: Nūc ait apō aīum tuuʒ uersa quot quātiq3 hactenꝰ in domibꝰ merores fuerint: quot modo sint:quot i posterum futuri:cōmunēq3 mortalium querelam in patiētia ꝛ lamētis ꝓpriam tuaʒ facere definito. Sapiēter atq3 magnifice. Quātus est enim error? Nemo se hominem natum eē ɔquerit̄:humana cūcti patimur cum gemitu:tāta q3 puersitas incessit:homines esse cupimus ꝛ dolemus. Hinc cōsequēs est eiusdem dictuʒ: Si omnium calamitates ꝛ miserie in vnum cōuehant̄:viritim in singulos refūdēde: ꝛ ad hūc immēsum atq3 inextimabilem maloꝝ cumulum cūcti ɔueniāt mortales:fore:ut attonitus q̄sq3 cum ꝓprijs ꝛusitatis abire malit:q̄ʒ nouam ex vniuerso sibi obuenientem portionem sumere. Quod dictum eo spectat: ut non qui mediocribus agimur incōmodis sortem nostram equanimiter toleremꝰ:nō tam ad aliq̄d pōdus preeūtium:q̄ʒ ad seq̄ntium turbam oculos habentes. Nec ignari si q̄busdam inuidemus: inumerabiles esse quibus inuidiosi sumus: ut ꝑmisceri singuloꝝ mala ꝛ equis partibus distribui nobis qui nunc de statu nostro sine fine cōquerimur nequaq̄ʒ expediat.

¶ De sapiēti dicto Chilōis Lacedemonij scripto in tēplo Apollinis: Nosce teipsuʒ. Cap̄.XXXIII.

p Rogresso in medium Solone: q̄d sex alij qui in eodem sapiētie nomine gloriant̄ facient? Falso gloriari dixerit q̄spiam: nisi ꝛ ipsi de sapiētie sue fōtibus singl'os saltē haustus sitiēti ꝑbeant lectori. Q̄d igit̄ in ducibus obseruatum est:obseruet̄ in hoc ordine. Ad latus Atheniēsis Lacedemonius sedeat Chilo. Ipse est qui illius auctor sentētie tradit̄: que in templo Delphici Apollinis scripta fuit: Nosce teipsum. Cuius precepti tāta est:ut nō hominum cuipiam:sicut ait Cicero:tribueret̄:sed deo: Quo q̄deʒ:ut ait idem:nō credo id ꝑcipit̄ ut mēbra nostra aut staturam figuramue noscamus:neq3 nos corpa sumus:nec ego hec dicēs corpi tuo dico. Cum igit̄ nosce te dicit: hoc dicit:nosce animum. Nam corpus q̄dem quasi uas est aut aliq̄d animi receptaculuʒ. Ab animo tuo q̄cq̄d agit̄:id agit̄ a te. Hec Cicero. Q̄d ꝛ mihi plane ꝓbatissimum ꝛ eo spectare videt̄:ut ꝛ cognitos animi defectus reformemus: ꝛ in actionibus nostris nosmetipsos metiamur: atq3 extimemus acriter quid quisq3 animi robore: q̄d lingua: quid ingenio ualeat: quid viribus corporeis: ne aut ignarus sui nobilitatem insitam desidia corrūpi sinat:aut uaria opinione tumefactꝰ ridicula corruat audacia.

¶ De sapiēti doctria Cleoboli Lyndij: ꝛ Comici Terētij: ꝛ Flacci: i cūctꝭ ꝯuare modū. Cap̄.XXXIIII.

c Leobolus Lyndius dixisse fert̄ Aristometron:q̄d latine sonat modus. Quid hoc breuius:q̄d sapiētius dici pōt? Cuius in singulis vite nr̄e particulis meminisse cōueniet:seu vigilādum:seu dormiēdum:seu laborādum:seu q̄escēdum erit:seu loquēdum uel tacēdum. Et ut breuiter cūcta cōplectar:quicq̄d agemus: quicq̄d cogitabimus:nisi hoc añ oculos semp̄ habuerimus:facillime crebro nimis oberrabimus. Hinc traxisse videt̄ Comicus Terētius q̄d ait in Andria: Nam hoc arbitror appͥme in vita eē utile:ut ne q̄d nimis explicauerat alijs uerbis Cleoboli sentētiam:si addidisset: Et ne q̄d parum:nisi forte hocipsuʒ nimis ad utrūq3 porrigeret̄. Itaq3 plenius locutus mihi videt̄ Flaccus:ubi ait: Est modus in rebus sunt certi deniq3 fines: Quos ultra citraq3 nequit consistere rectum.

¶ Q̄ꝫ raro fideiubēduʒ sit pro alio: ꝯm Thaletē Milesium: ꝛ q̄ deus introspicit mentes sicut exteriora. Cap̄.XXXV.

n Oxam ꝑsto eē spondēti uel adesse uadimonio: Thaletis Milesij sententia est: Quam cōperte sapiētie lachrymose sero penitētīt querele ꝛ miserabiles ꝑrimonioꝝ casus īdicāt eorum qui pro alijs spopōderūt. Idem cū ab eo quereret̄: Nunq̄d opationes hoīum laterēt deos? Ne cogitationes q̄dem ait. Quo tacite monemur non minus abdita mētium q̄ʒ exteriora corpoꝝ actuūq3 introspiciētis dei oculis approbare:nullā in latebris spem habentes.

¶ De sapiēti uerbo Biātis: Plures mali. Et de alio uerbo eiusdem:uel Stilbonis: Omnia mea mecū porto. Cap̄.XXXVI.

b Iantis Priēnei dictum est: Plures mali. De cuius scilicet dicti ueritate nemo ambigit:qui modo inter homines educatus sit: quoꝝ ex milibus quot repire liceat bonos:utinam minus euidens foret. Parum abest quin melius fuisse videat̄: Oēs mali. Eo enim ꝑuētū est:ut bonus habeat̄ quisq̄s distat a pessimo. Eiusdem est uox illa famosissima. **A** Cum enim patria eius expugnata ꝛ incēsa: oēs ciues quos cladis publice fortuna subduxerat:charioruʒ rerum sarcinulas efferēt:atq3 ipsum uacuum abeuntem ut idem faceret monerēt: Ita inq̄t Bias facio: Omnia mea mecuʒ porto. Quecūq3 extra animum sunt nec bona nec sua iudicās sed fortune. Nec sum nescius dictum hoc non Bianti sed Stilboni tribuere Senecam. Quem in epistola q̄dam refert capta patria: amissis liberis ꝛ uxore:solum sed beatum ex incendio **B** publico exeuntem: interrogatuʒ a Demetrio rege illo formidato urbium euersore:utrum omnia ꝑdidisset rñdisse: Oīa sua secuʒ eē. Ut uolet q̄sq3 accipiat:siue Bias:siue Stilbō dixerit:de auctore potest dubitari: de dicti ipsius maiestate ac sapiētia nequaq̄ʒ. Qui Bianti hoc ascribere maluerūt: testem locupletissimum ac fide dignissimum Ciceronem ꝛ sequaces eius:qui Stilboni Senecam citabūt ꝛ ipsum quoq3 magnum testem. Pōt aūt fieri ut ꝛ Bias hoc dixerit ꝛ Stilbon. Siue q2 alter alterius dictum legendo uel audiendo didicisset: siue quia: ut in Oratore ait Cicero: similitudine

ingenij in eadem uestigia icurrissent. Q̄ si res oino in discrepationem ueniat: scio cui ex testib⁹ plus apud me fidei sit: Nisi q: Cicero quodaʒ loco hoc narrans sic ait: Sepe illuʒ laudabo sapientem Biantem: dubitationem omnem absciderat: sed addidit: ut opinor: hoc uerbum ne Stilbonem Senece reijciam facit.

¶ De sapienti doctrina Pittaci super tempore expēdendo. Cap.XXXVII.

p Ittacus mitylenEus: tēpus agnoscere p̄cepit. Q̄ siue opportunitatem atq; occasionem ne qd intēpestiue agam⁹ aut loq̄mur: cum oia tēpus suum habeāt: siue tpis p̄cipitem fugam: cui nullo modo p̄terq̄ bonis ⁊ gl'iosis actib⁹ resistit: cōcernit: ut s̄m p̄mum sensum rebus aptuʒ tēpus discernamus: s̄m alterum tpe partius utentes: rem angustam ⁊ irrepabilem quo vno possumus remedio laxemus: q̄litercūq; inq̄ sapiēter fit sapienterq; consulitur.

¶ De sapienti uerbo Periandri: Meditatio totum. Cap.XXXVIII.

p Eriander Corinthius ait: Meditatio totū Sic est haud dubie: qcqd acturus es ante q̄ʒ incipias meditare: ut te ratio ad optatū p̄uehat finem: Aliogn p̄iculose quodlibet aggredi eris: nō rōni sed casibus obsequēs fortuitis. Illud quoq; uerissimum: Totam docti hoīs vitam in meditatione cōsistere. Recte itaq; dictum est: Meditatio totum.

¶ De sapientissima lege Lycurgi lata Lacedemoniis. Cap.XXXIX.

A f Uit aius mihi Lycurgum inter Solonem ⁊ Chilonem collocare: ut ⁊ cōciuem suum p̄cederet: ⁊ legiferum Atheniēsem legifer Lacedemonius sequeret̄. Retrahēdi manum ab inceptis causa fuit: ut in his septem uetuste Graiorum p̄suasioni morem gererem: nec stilo cōfunderem: aut alijs p̄miscerem: quos segregatos absq; p̄ticipe famosi cognominis eē uoluerūt: q̄uis eosipsos ut est apud Ciceronem: qui ista subtilius querūt in numero sapiētiuʒ nō habēt: Sed utcūq; res se habeat: cur inter hos nō fuerit Lycurgus sepe miratus sum. Sane admirationem tēpus abstulit: q̄m ut in epistola quadam ait Seneca: Lycurgus si eadem etas fuisset: sacro illi numero accessisset octauus. Quia ergo tātum plebiscitum abrogare non

B poteram: hactenus tantum differre sum cōpulsus Itaq; Lycurgus e duob⁹ grecie luminib⁹ illustrauit alterum: cum alterum Solon illustrasset. Ex legibus aūt quas ciuib⁹ suis sanxit: hec memoratu digna narrant̄: Auri ⁊ argēti usum uelut cūctorū criminum radicem extirpauit: in pecunie locum rerum cōpēsationem statuēs. Populos p̄ncipibus: p̄ncipes iustitie subegit: utrosq; p̄simonie quaʒ domi militieq; utilissimam arbitratus est. Regib⁹ bella: magistratibus iudicia: senatui leges: populo senatus ac magistratuum creādorum ius p̄misit. Cōuiuia oibus equalia: eaq; non nisi in publico fieri. Iuuenes singulis in annos uestibus ↄtentos esse: hisq; vnius cultus ac p̄cij uoluit: ne aut latebre luxum: aut imparitas emulationeʒ pareret. Primā etatem foro arcuit: ⁊ rure agi uoluit p̄cul ab urbana luxuria duriter ac seuere: sine pulmēto sine molli accubitu viros in urbem reuerti. Senes p̄mum honoris gradum: nō diuites tenere: Unde uenerabile ⁊ Lysandrum dicere solitum refert Cicero: honestissimum senectutis domiciliuʒ Lacedemō. Uirgines indotatas nubere: ne dotis respect⁹ aut eis insolētiam adderet: aut viris ⁊ in uxorum electione uerum iudicium ⁊ in m̄rimonijs regendis virilem p̄riperet libertatem. Agros deniq; cūctorū ita diuidi: ut ad singulos ciues eque portiones p̄uenirēt: ne patrimoniorum ineq̄litas quosdaʒ in ciuitate p̄potētes: quosdam egenos ⁊ imbecilles faceret: sed oēs sicut in iure ciuium: sic in bonorum abūdātia pares eēnt. Q̄ in illa fortasse republica expedire vir sapiēs itelligebat: apud romanos autem quot quātarūq; seditionum causam iuexerit: que idipsum cōtinebat: notum est oibus qui romanos legerint labores. Itaq; legem illam ⁊ docti ⁊ boni oēs execrant̄. Uñ Cicero: p̄mum officium eē dicit rēpublicam gubernātis: ut suum q̄sq; teneat. Et post pauca: Capitalis inq̄t ōro est ad eq̄tionem bonorum p̄tinēs: qua peste que pōt esse maior? Hanc enim ob causam maxime ut sua tenerent̄ respublice ciuitatesq; cōstitute sunt. Quam q̄dem ciuitatuʒ cōmoditatem eo articulo quem in extremo posui sustulisse videt̄ lex Lycurgi.

¶ De sapientia Pythagore philosophi: Et de reformatione ciuitatis Crotonis ⁊ legibus ibi datis p̄ eum. Cap.XL.

d E quo ut dixi: cur in numerum sapientum grecie nō sit admissus mirabar: de Pythagora nō admiror. Is enim ut in supiorib⁹ expositum est: gl'iosum illud arrogās cognomē sapiētie erubuit: p̄musq; philosophū se dici maluit: Nec pauca tm̄ eiusdem sapiētie extāt argumenta. Primum oium urbs Croton in extremo Italie littore sita est: nūc lʒ ad minimum redacta: quondam tm̄ ut Cicero testat̄: oibus copijs florētissima ⁊ inter urbes Italicas beatissima. Eius ciuitatis populus graui p̄lio attritus: armorum desp̄ationem atq; ois virtutis odium simul ⁊ ocio inherere ceperat. Qua tēpestate p̄opportune trāsuectus ad italiam Pythagoras: Crotonem adijt labētesq; ⁊ iā in luxuriam p̄lapsos: ciuitatis mores sapiētie sue p̄sidio firmauit erexitq;. Tātūq; apud eos ualuit: ut populum nō minus vitijs q̄ʒ ferro domitum assiduis monitis ad antique virtutis habitum reformaret. Sapiētissimus orator pro affectuum uarietate: uario remediorum genere utēdum ratus: sexum ⁊ etatem in cōcionibus distinxit: sua ōrone separatim apud quēlibet usurus: Uiris fortitudinem: ⁊ ignauie fugam: mulieribus pudicitiam ⁊ coniugalem fidem: pueris uerecūdiam ⁊ litterarū amorem: oibus pariter frugalitatis studium suadebat Extorsitq; porādo: ut nō tm̄ viri: sed femine etiam ab omni morum p̄uersitate uelut ab ancipiti fouea pedem retraherēt: eumq; ad alta uocitātem sequerent̄: usqueadeo ut spōte sua uestes quoq; purpureas aureasq; ⁊ cetera corporum ornamēta reijcerēt: docte ornatum muliebrem in pudicitia non in auro gēmisq; consistere: hisq; potissimuʒ armis atq; his facibus seuire luxuriam. Quid igit̄ miri est si cuius singuli tam salubre cōsilium exp̄ti fuerāt: eundem omnes consultorem publicum elegerunt Huius est illud dictum: Alium animum fieri templa ingredientibus: ⁊ deorum simulacra de propinquo spectantibus: q̄ mortalis infirmitas diuinitatis quadam ueluti vicinitate contremiscat.

Eiusdem ⁊ illud institutum: Ut discipuli prius q̄ʒ
questionibus atqʒ altercationibus implicarent: qn
quēnio tacerēt: audire ⁊ meminisse cōtenti: Nec a
temeraria ꝓcacitate: ut nr̄i iuuenes: sed a sobrio at
tentoqʒ silentio sapientiam auspicantes.

¶ De Socratis sapiētissima doctrina circa diuinam
orationem: desideriorum moderationem: cognitio
nem sui: hypocrisis fugam: ⁊ malorum toleranti-
am. Cap. XLI.

Apientie titulum cōsecutum hoīum cōsen
su: dei: ut aiūt: respōso sapiētissimum iudi-
catum: Socratem subijciā: Inde alios nō
sapiētissimos: sed amorem ac studium sapiētie pro
fessos. Sed a Socrate incipiam: Cuius in primis
sanctum ac uenerabile cōsiliuʒ habemus: Adeo ni
si ut nobis bn̄faciat nihil postulare. Ille eniʒ quid
nobis expediat solus nouit: Nos autem ceci: futu
rorum nescij: aduersus ꝓpriam salutem ineptis ⁊
inopportunis p̄cibus sepissime laboramus. In quo
qdem q̄ Satyricus multum grauiterqʒ uersatus
est: libet ⁊ nobis aliquātulum immorari. Itaqʒ ni
hil hoc p̄cepto sapiētius: nihil tutius: nihil utilius:
nihil cōtraria obseruatione demētius. Insistat qſ
qʒ secuʒ reputare quotiēs optauerit nocitura: quo-
tiēs optatum uotorum exitum breui postmodum
execratus sit: intelliget illi vni nos nr̄aqʒ desideria
melius cōmitti: qui nec p̄teritis nec futuris fallit:
deniqʒ cui omne euum p̄sens est. Quid enim mise
ri optamus? Prime mortalium p̄ces pro opib⁹ po
tētiaqʒ fundunt: qbus ꝯiūcta semꝑ inuidia: q̄ʒ mul
tos obruerit enumerare nō attinet. Quid de uxo-
ribus ac liberis dicam? Inter optabilia q̄ʒ p̄cipuū
locum tenēt apud aios mortalium: ignorātib⁹ mi-
seris quātum laborum ac sollicitudinum secum fe
rāt. Qd̄ non adeo occultum est: qn viros inuenias
quos nō ter ⁊ amplius in die teneat nuptiaruʒ ac
peniteat. Sic maritalis lectulus quotidianis iurgi
is ac querimonijs plenus est: sic somni uacu⁹ ⁊ qe
tis. Ut illa grauiora p̄teream: Raram cōiugi fidē:
suspitionesqʒ ꝑpetuas: ꝑuigiles adulteroꝝ isidias:
⁊ domesticum obprobrium: vulgo p̄us notum q̄ʒ
marito. Adde turpissimum errorem ⁊ ridiculā cre
dulitatem: cui audax uox ⁊ spes innitit: educatio-
nēqʒ sanguinis nō sui: atqʒ hereditates melius ad
amicos sic meritos ꝑuenturas: ut cōstat: mr̄imonij
religio sobolis tn̄ irreqeta cōditio est: Aut enim vi
tia cōtristāt: aut spes metusqʒ sollicitāt. Igitur ad
hec partius optādum deoqʒ ut reliq̄ cōmittēdum
erat. Quid de uanitate hoīum loq̄r: qui formā cor
poris optāt nascituris filijs? Sibi enim impossibi
lia optare delirātis est: atqʒ inter corpis ⁊ animi
decorem antiq̄ lis uertit. Scimus q̄ formosis pu
dicitiam seruare ⁊ si libeat: vix licet: tātus ardor li
bidinuʒ: tanta corruptelarum circunstat ambitio.
Omitto femineam pulchritudinem ꝓpter quaʒ p̄
cipites rerum publicarum mutationes ꝯtigisse cō-
pertum est: Propter quam potētissima olim regna
⁊ ualidissime urbes corruē. Ista virilis forma que
nullius ꝑiculi videt: quot ne dicam uolētes. quorū
est inumerabilis multitudo: sed nolētes interdum
⁊ negātes ad potentioꝝ thalamos magno capitis
ac fame discrimine ꝓpulit: ⁊ mox uel offensorū se
uitie maritoꝝ: uel publicis iudicijs dep̄hēsos obie
cit? I nūc ⁊ lactea atqʒ aurea filij ceruice gloriare:
quam ultori gladio p̄biturus es: qui deformis in
lectulo suo forsan moriturus nālem vite cursum in
pace ꝑegisset. Jam qbus illos uerbis irrideaʒ qui
nihil nisi dierum lōgitudinem ⁊ vite spatium pre-
cant? Cum sit p̄muʒ summa demētia in tātis angu
stijs spatiosum aliquid sperare: Deinde viuacitas
hec quam contingere permissum est homini mul-
tis sepe pestilens fuit: Et quos iuuenes virentissi-
mo florentissimoqʒ rerum statu felix exitus abstu
lisset: senes factos uel fortuna destituit uel affli-
xit ⁊ ignominiosa mors rapuit. Lōgior vita credi
te ꝑiculis ac calamitatib⁹ innumeris exposita est.
Et si formidatam mortis horam tātisper distulit
pro usura breuissimi tp̄is quot ꝓpria incōmoda ꝑ
ferre: quot suoꝝ funera comitari: quot infausta vi
dere coegit spectacula ut nō inelegāter dixerit Ca
limachus: multo sepius lachrymasse Priamuʒ q̄ʒ
Troilum. Finge aūt qd̄ in nullo vidimus: in pau-
cis legimus: ut ad nutum cūcta ꝑueniāt: senectus
ip̄a quot scatet angorib⁹: Ego qdē nōdū exp̄t⁹ suʒ:
an experturus ignoro: Uerūtn̄ hi senes qd̄ a tāto tē
pore cupiebāt consecuti: quid aduersus etatem il- C
laʒ uociferēt nō intelligo. Uirilior illoꝝ honestior
q̄ʒ ratio videt: qui honores: qui gloriam aut dome
sticam aut bellicam: qui doctrinam: qui eloquētiā
cōcupiscūt. Eadem tn̄ est insania hec: qm̄ adeptos
⁊ antiqs tempib⁹ ⁊ nostris sese suasqʒ respublicas
ꝑꝑ nescio quem ruiturum titulum sepulchri fundi
tus euertisse comptum est. Quoꝝ aliqua exēpla
ad terrorem legentium libēter insererem: nisi q̄ id
sciēti supuacuum fieret: Ignorāti aūt fieri breui-
ter modo nō posset: Igit̄ finem facimus: hoc cum
Socrate ꝯsulētes humano generi: Nolite morta-
les ꝑnitiem uestram exoptare: desinite inani p̄cuʒ
murmure tēpla cōplere: atqʒ aures dei fatigare: ne
forte importunitate victus: dānosa largiat̄. Quid
uotis icerta paciscimini: qd sanctoꝝ calles viscera
tis: In illo spes uestre sint cui longe q̄ʒ uobisipsis
chariores estis. Illi intrepide rerum uestrarū cō-
silium arbitriūqʒ ꝑmittite: qui ꝓfecto meliora ⁊ si
nō semꝑ iucūdiora p̄stabit. Q̄ si oīno noīatim ali
qd orare libet: illa poscite quoꝝ nunq̄ʒ peniteat vir
tutum cultum: criminum cautelam: sanam mētem
Nec saturicam adiectionem sani corpis respuo:
Et qd̄ culmē humane felicitatis est petite suppli-
citer. Quoniam de vno sapiētissimi viri uerbo pro D
ipsius quidem q̄litate ꝑpauca: pro instātis aūt no-
stri modo satis multa diximus: Reliq̄ uelocius ꝑ-
curramus: Idem Socrates ad gl'iam aspirātibus
que ingēs turba est: rectum ac cōpēdiosum callem
non oībus sane notum designabat: ut scilicet talis
q̄sqʒ fieret: q̄lis videri cuperet: simplex v̄tutis stu-
dium sectādum dicēs: simulationis atqʒ hypocri-
sis viam relinquēdam: que ꝑducere quo pollicent̄
nequeūt. Idem ab adolescēte dubio cōsultus: nu-
ptias ne cōtraheret: an in celibatu ꝑmaneret: ratus
fore: ut quicqd dixisset ab illo magna fiducia susci-
peret̄. Hac errorem r̄nsione discussit: Falleris inqt
si uelut e duobus bonis qd̄ sit melius expectas:
Utrinqʒ difficultates ac molestie: Hinc angor tedi
umqʒ solitudinis: stirpis defectio externiqʒ dolor
heredis: Inde iugis querelarum ac curarum sarci
na: dotate cōiugis audacia: socrus repuerescentis
ꝓcacitas: fastidiū ꝓpinquoꝝ: adulteroꝝ met⁹: an-
ceps exitus natoꝝ: Deinceps ipse tibi ꝯsule ⁊ que
tolerabiliora videant̄ elige. Alterū adolescētē cuʒ

vidisset insignem vultu atq; habitu sed tacitum: loquere inqt ut te videam: ꝓprie qdem quoniam ut supra diximus: nõ vultus aut corpus: sed animus cuiusq; is est cuius quodãmodo facies sermone reuelat ut videri possit: qui inuisibilis est nãe. Nec
E minus sapiẽter interrogatus a quodaz: cur sibi ad trãquillitatem animi nil ꝑegrinatio ꝓfuisset: Noli inqt admirari qm̃ te ipse circũfers. Profecto enim excutere vitia moresq; malos cõuenit ⁊ habitum cui assueuimus exuere. Cum se qsq; qd fuerat domi reliquerit ⁊ in virũ alterũ v̕sus: nouum viuẽdi genus iduerit: tum demuz tuto ꝑegrinari potuit: Aliogn qd ꝓdest ꝑriam fugisse si seipm̃ nõ effugiat? Siue mõtes trãscẽdet siue ꝯscẽdet nauiz: comitabunt cor urẽtes negocioꝝ cure ⁊ cõscie mẽtis arcana: supplicia ⁊ tenaces cõsuetudinum pessimaꝝ laquei: Hoc est enim seipsum circũferre. Peregrinatio igit nõ sufficit: dicẽte Satyrico: Celum non aium mutãt qui trãsmare currũt. Huiꝰ eiusdez viri est illa sibi cõueniẽs semꝑ vniformitas: quam ex nostris in. C. Lelio fuisse legimꝰ: ex grecis in Socrate: qd in ipso Xãthippem uxorem ꝑdicare solitam refert Cicero: eodem scilicet semꝑ vultu vidisse exeũtem illũ domo ⁊ reuertẽtez. Animaduersis qdem tãtis fluctuationibꝰ hoium ceteroꝝ: ac tam crebris motibus: ut iure dictũ sit a Seneca: de aliquo: quem heri videris merito dici posse: hic quis est liquet illam moris cõstantiam nisi sapiẽti vnq̃ potuisse cõtingere: ꝑsertim hoc addito qd apud eũdem Ciceronem sequit: Nõ fuisse eam Socratis frontez que. M. Crassi illius ueteris: quem semel ait in omni vita risisse Lucilius. Cuius vnici risus cã: nec ab ipso nec ab alio qd sciam prodita est. Et erat cognitu nõ idigna res. Sed tranqllam ⁊ serenam affert rationez. Iure enim iquit erat semꝑ idẽ vultus: cuz mẽtis a qua is fingit nulla fit mutatio.
F Que nisi fallor consumate sapientie laus est. Ad nomẽ Xãthippes vnum Socratis respõsuz in memoriam redit. Siquidem litigiosam illam ⁊ ꝓcacem cõiugem ⁊ femineis iportunitatibꝰ abundantem: tum patiẽtissime supraq; fidem equanimiter perferret: admirãs Alcibiades quesiuit: quam ob cãm feminam tam intractabilem intra domus sue limẽ diutius pateret? Qui in hãc sentẽtiam respõdit: Domi qualiter viuẽdum sit addisco: ⁊ uxoris iurgijs aduersus exterioꝝ arrogãtiam armatus egredior. Ita qd sapiẽtis est ꝓprium: alienis vitijs sese meliorem faciebat. Nec tãta Socratice sapiẽtie felicitas: possessorem suum nec in fine destituit. Etenĩz furibũdo patrie cõsensu: morti destinatus: cum oblatam ueneni potionem nec animo nec frõte cõmotus accepisset: ⁊ iam bibere icipet: querelam ac gemituz memorate cõiugis audiuit flebiliter iterãtis: Innocẽtem virum mori. Qua uociferatione cõuersus: ac labijs a poculo tantisꝑ amotis: Nũquid igit ait o mulier: uocãtem mori felicius iudicabis? sic castigata uxore: ad id qd inceꝑat reuersus: mortem hausit intrepidus. Hactenꝰ multa quidez de vno homine: sed pauca de Socrate.

¶ De documẽtis sapiẽtibus Platonis circa vitãdaz uoluptatem: circa reipublice beatitudinem: ⁊ sui administrationem: ac diuini auxilij in cunctis inuocationem. Cap.XLII.

A c Uius discipulus Plato: maioꝝ escam uoluptatem uocat. Preclare atq; ut ait Cicero diuine. Sicut enim hamus credulum piscem implicat: sed non aliter q̃ si escam preferat: sic malorum vitia sub obtẽtu uoluptatis sequaces aias trahũt. Quis enim nisi spe aliq̃ uelut esca illectus: ad peccãduz gratis accederet? Sed heu q̃ facilis ⁊ q̃ breuis quantarũq; miseriarum causa. Idem: Tum demum beatum futurarum terrarum orbez ait: cum aut regnum sapiẽtibus aut sapiẽtia regnãtibus obuenisset. Idem ait similes eẽ ciues qui de reipublice: ⁊ nautas qui de gubernaculi administratione cõtenderẽt: Apta qdem cõparatio: Utrobiq; enim labor appetit. Qd cum in nautis nunq̃ aut raro visum sit: admirari mẽs nõ sufficit: vnde hec in urbibus est gladiãtium sese ciuiuz quotidiana dissensio: ob hoc vnum: qr vnusqsq; ꝑiculosum ⁊ difficile rerum publicarum regimẽ festinat inuadere ⁊ ab eodem reliquos arcere. Qd eo indignius videri debet: qr sentẽtiarum opinionũq; diuersitas ac libertas aiorum in cõsilijs nõ satis sufficiens inimicitiaruz causa est: Eodem philosopho dicẽte: Eos pro hostibus hñdos: qui arma ꝯtra nos ferãt: non qui suo iudicio tueri rẽpublicam uelint. Eidem: nihil grãde: ꝑsertim sine inuocatione diuinitatis aggrediẽdum videt. Cõsulte qdem. Quãtuluĩcũq; enim est hois ingenium: nunq̃ tñ viribus humanis magne res fient nisi auxilium suꝑueniat ab alto. Qd tũc uberius sperari potest: cuz digne ꝑces obuiam misse sunt.

¶ De sapienti dicto Xenophontis: eosdem labores faciliores esse in principe q̃ in milite: ⁊ de ratione ipsius. Cap.XLIII.

a Uteq̃ eam lõgius: ⁊ emulum huic ⁊ ꝯdiscipulum adijciam Socraticum Xenophõtem. Cuius illud in ꝑmis apud Ciceronez Africanus laudat: ꝙ eosdem labores imꝑatori faciliores diceret q̃ militi. Preclare: Quippe ꝑsentem molestiam uẽture spes glorie solat aut minuit Qd nõ tm̃ in re militari: sed in reliqs oibus locuz habet latissimeq; patet. Neq; eniz frustra ꝑnceps oratoꝝ ait: Honos alit artes oẽsq; icẽdimur ad studia gloria laudis. Et nr̃orum nõ secũdus poetarũ Immẽsuz gloria calcar habet. Cepto nunc ordine descendam.

¶ De sapiẽti doctrina Aristotelis ad assistẽduz ꝑncipibus sine ꝑiculo: Et ne se qs laudet aut vituꝑet: ac ut qs fugiat uoluptates: deq; cognitione creatoris per cognitionẽ creature mũdialis: De electione q̃ Theophrasti philosophi per factũ in morte sua ut succederet in auditorio schole sue. Cap.XLIIII.

p Hilosophice nos hereditatis series ad Aristotelem ꝑduxit. Cuius illa laudant: Alexãdro Callisthenem sub eodez Aristotele suum cõdiscipulum ac familiarem postulanti: per quem rerum qs gessisset memoria scriptis mandaret: misit qdem: sed tali cõsilio instructum: ut coraz illo aut assidue taceret aut placita loqueretur: securus seruasset alterutrum. Uerum is dum corripiendis insolẽtissimi regis moribus: nõ cõsilium ꝑceptoris: sed philosophie sue libertatem sequit: in tyrãni seuitia mori iussus icidit. Eiusdẽ Aristotelis documẽtũ est a paucissimis obs̕uatũ: ne. s. de nobis ipsis aut vituꝑando loq̃mur aut laudãdo: Aliogn illinc demẽtie: hic ianis iactãtie aduersus nos ore ꝓprio testimonium ꝓferemus. Nec minus salubriter illud monet: ut uoluptates abeũtes cõtẽple-

mur. Q̄ꝺ si acriter fecerim⁹: earundē breuitas sit ac feditas fructu carēs: empta dolore corpi nocēs atqꝫ aio: glieqꝫ ⁊ vtuti capitaliter inimica suadebit: ut de pteritis pniaꝫ agētes reduces fortiter ac magnifice cōtēnam⁹. De uoluptatibus aūt ita iudicat: oēs quocunqꝫ sensu corporeo imodice susceptas eē fedas fugiendasqꝫ sapiēti: Eas vo pcipue que gustu tactuqꝫ ꝯsisterēt eē turpissimas. Q cum cetere sint hominū tātūmodo: he qdeꝫ sūt homini cōmunes cum beluis: Quare qsqꝫ nō modo stultitiam: sed bestialitatem etiam ac feritatem declinare studet: ab his aium summope coherceat. Illō ab eodem sapiēter excogitatuꝫ refert Cicero. Fingātur inqt aliq sub terra nati: sub terra educati magnifico quodam palatio predecoris picturis atqꝫ imaginib⁹ adornato: suppeditāte affatim oium rerum copia qbus abūdare solēt qui felices appellātur: affluētib⁹ pterea ois generis delitijs qruꝫ ille locus capax sit: lumine etiam penni tenebras arcēte: ⁊ subtili hoium artificio aduersus naturale domicilij torpētis icōmodum excubāte: ita tn̄ ab isātia edocti eē diuinam quādam potestateꝫ ac naturam creatricem rerum mirabiliuꝫ: hisipsis deniqꝫ sic institutis: alioqn humanarum rerum prorsus ignaris: post multū tempis subito in hec loca que icolimus cōtigat emergere: dubiuꝫ nō erit qn cernētes celum: terras ⁊ maria: nubes quoqꝫ celo uagas ⁊ uētos ⁊ pluuias: adhuc ⁊ solem diuine lucis auctorem dum redit auroram terris iuehere ⁊ tēpus laborātib⁹ aptum mortalib⁹: rursus abeuntē gete nocti silentioqꝫ cedere: illam vo sydereo ornatu aut crescētis semper aut descrescētis lune uarietate distinctam: atqꝫ hunc mirabilem totius orbis ordinem: ⁊ hec oia nō fortuito: sed certis ⁊ imotis legib⁹ agi: sūma cum ratione statim sine ulla dubitatione fateanť deum eē ut audierit: seqꝫ hacten⁹ in edificijs hoium habitasse: huius aūt pulcherrimi ⁊ imēsi opis creatorē: ⁊ ut ita dixerim: architectum deum fore. Hec ppemoduꝫ Aristotelica sētētia est: nō suis uerbis expssa: sed qdē aliter: licet aliter Apl's noster ait: Inuisibilia dei a ꝯstitutiōe mūdi p ea que facta sūt itellecta cōspiciunť: sempiterna quoqꝫ virt⁹ eius ac diuinitas. Sed ad Aristotelēꝫ reuertor: cui⁹ quoqꝫ sapiētia: ut de Socrate dixim⁹: in finē enituit: Jacebat supma laborās egritudie: ad quē cum discipuloꝝ cet⁹ ꝯuenisset: instātium ut iudicio suo pbatū eis magistruꝫ ac doctrine sue heredem uelut testamētaria dispositiōe reliqueret: ꝙ post vite sue exitum istitueренť. Sēsit Aristoteles nec compationes odio carere: nec modū fame pōdus suam secum tracturam eē sentētiā: sed tam pias discipuloꝝ pces spnere nō poterat: Respōdit itaqꝫ se cum pmum ex cōmodo liceret facturum qꝺ peterēt. Ex multis qdeꝫ claris viris eius auditorium frequētātib⁹: duo lōge ante ceteros stabāt: Theophrast⁹ ex Lesbo isula ⁊ Menedemus ex Rhodo oriūdus: ut nulli dubiū foret de his tm̄ consuli. Nan multo post eisdem illis qui pmuꝫ depcati fuerāt circūfusis obsequij cā: Uinū inqt aristoteles quo utor asperum ⁊ iamenū est: qrite mihi uel Rhodium uel Lesbium: qnpotius utrūqꝫ degustādū afferte: utar eo qꝺ delectauerit. Utrūqꝫ cuꝫ attulissēt: Rhodiū poscit. Quo gustato: firmū hercle vinū ait ⁊ iucundū. Gustato dehic Lesbio: inqt: Utrūqꝫ bonum: sed hoc gustu meo suauius: Quo dicto discussa est ois ambiguitas. Constabat enim sepiēter sed ⁊ modeste: ac ut ait Aulus Gellius: lepide simul ac uerecunde prelatuꝫ eē Theophrastū lingue ⁊ igenij suauitate cōspicuum. Q̄obrem breui post subtracto rebus humanis Aristotele: tanti preceptoris cōsiliuꝫ secuti certatim se ad Theophrastum contulerunt oēs.

¶ De sententia sapientis Theophrasti: Pro magno ⁊ insigni amici commodo tenuis infamia subeunda est. Cap.XLV.

e Jus ut adhuc per philosophoruꝫ successionem qua cepimus stilus eat: dictū haud ptereūdum reor: Pro magno inqt ⁊ insigni amici cōmodo tenuis infamia subeūda est. Minima qdem honestatis ⁊ fame iactura: maiore honestate: quam erga amicū bn̄ merētem exhibem⁹ cōpēsari pōt. Neqꝫ ait ab hac snia noibus terreamur ꝙ utilitas honestati: ꝙ aliena nr̄is postponēda uideanť: qm̄ hec nō uocabuloꝝ splēdore: sed rerū pōderibus extimāda sunt. Si enim in rebus parib⁹ aut nō lōge disparib⁹ de nr̄a honestate atqꝫ amici utilitate quereret: pna ⁊ facilis diffinitio est: ppōderāte multum honestate rebus oibus: in pposito aūt pinde est ac si pua auri lamina magno eris pōderi cōpareť: Genere enim ⁊ qlitate supat: quantitate ꝯsequēter ⁊ pcio vinciť. Hec Theophrasti p usu vite cois (nisi fallor) satis pbabilis ⁊ colorata snia est: Alijs cōtra fortasse videať: ut libet qsqꝫ pnūciet. Mihi aūt qꝺ ad hūc locum attinet: sapientum atqꝫ illustrium qtuor phoꝝ snias seruato iterim magisterij atqꝫ successionis ordine explicuisse sufficit: Deinceps ppaucorum qui restant nomina qua sors impulerit uagabor.

¶ De sapienti doctrina Isocratis: prudentem in conuiuio pauca loqui. Cap.XLVI.

i Socrates in cōuiuio ab his qui aderāt rogatus ut eis de eloquentia sua coicare uellet: Ueniam poposcit: Que eniꝫ pn̄s locus ⁊ tēpus exigit: inqt: ego nō calleo: que ego calleo nec loca sunt apta nec tēpori. Sapiēter. Stultum est enim non intellecturis: aut quo dixeris spreturis uerba iactare. Inter ebrietatem igitur ⁊ iocos seri hominis ac sobrij ꝯsilium est: ut sileat. Unum nō absimile alterius dictum: ut meminerim: huius narratio causa est.

¶ De Epicuro ⁊ eius sapientibus dictis ipsiusqꝫ falsa pfessiōe philosophie. Cap.XLVII.

e Picurus igiť in medio suoꝝ stabit: Hunc oēs lacerāt: oēs huic obstrepunt: oēs insulāt: omnis in hūc philosophoꝝ secta conspirat. Nec imerito: Hic est enim ille (de quo Cyneas retulit Fabricio) qui sicut in ceno aurum: sic summum bonum in uoluptatib⁹ posuit: huic virtutem ipsam uelut sordide ancillule dn̄am subiecit: Ad hāc deniqꝫ diffiniūt referri oia que aguntť ab oibus. Effeminatum dogma ⁊ qdem infame: iter hoiem ⁊ pecudem nullum statuēs discrimē. At si quedam uoces ⁊ impatorum ⁊ regum insolētium placuerūt qd phibet placere aliqua ab isamilꝫ plata philosopho: cuius presertim tam multa sunt ⁊ consulta sapienter ⁊ dicta suauiter: ut eis Seneca tantus vir: epistolas suas ⁊ fulciat ⁊ exornet? Ex quibus reliqua potius q̄ ex ipsis primi auctoris libris vulgata relinquenti: pauca que mihi altius insedere visum est ab alijs sementa colligere. A

Que ideo magis innotant̃: ut Seneca idem ait: q: mirum est fortiter aliqd dici ab hoīe mollitiem ꝓfesso. Et rursus: qđ fieri in senatu solet: faciēdū ego in phīa quoqꝫ existimo: Cum cēsuit aliqd qđ ex ꝑte mihi placeat: iubeo illam diuidere sniam. Et sequit̃: Pro eo libētius Epicuri dicta egregia cōmemoro: ut isti qui ad illa cōfugiēt: spe mala inducti: qui uelamēta ipsa vitioꝝ suoꝝ habituros se existimāt: ꝓbēt quocūqꝫ ierint honeste viuēduȝ. Hactenus de Epicuro elegāter apud Senecam: Nunc ad ipsum de quo nobis sermo institutus est uenio. Nunq̃ȝ uolui populo placere inqt Epicur⁹: Quid virilius: qd magnificētius: qd sapiēte viro dignius a quocūqꝫ uel ꝑipatetico dici pōt? Nec minus librata rō: Naȝ que inqt scio nō ꝓbat populus: que ꝓbat ego nescio. Preclare si mō nō uoluptatis sed ṽtutis amicus id diceret. Quid enim nescire te dicis Epicure: cum vnus ex oīum grege philosophorum vulgaris insanie defensor existas: ⁊ qđ ab indoctis ebrijs in ꝯuiuio eructat̃: a te sobrio ꝓbet̃ in scholis? Sed omittamus hoīem: qcqd dixerit ab alio dictum extimemus. Idem ait: Si ad nām viues: nunq̃ȝ pauꝑ: si ad opiniones nunq̃ȝ diues eris Et has diuitias ⁊ hāc pauꝑtatem in meipso sum exꝑtus: Ideoqꝫ dictum fidētius laudo: eoqꝫ metu or aduersus amicoꝝ iurgia: desidiam mihi an modestiam exprobrātium: q̄ facili nisu potuissem altius ascēdere: qđ ultro uocantem despexisse videor fortunam. Patiētia qdeȝ mihi opus est eterna: qm̄ illis obiurgādi uoluptas eterna est. Aures duraui illis linguas nō frenātibus ⁊ callum supinduxi: ut ad nullum ṽboꝝ vulnus doleam: aut eis indigner

C pura fide: Sed nisi fallor cōfusa ac ꝑuersa opinione monētibus vnū testor: frustra eos torqueri: qm̄ quo lōgius in tp̄e ꝓcedo: eo firmius in ꝓposito ꝑsisto. Nec me piget aut penitet incepti: qn poti⁹ amicoꝝ demētie tedet ⁊ miseret: quos nec tēpus: nec rō: nec uerior admonitio: nec exēplum: nec pudor: nec fastidium: nec metus: nec vicina mors ab erroribus reuocare pōt. Et hec qdem de meipso loqui cum amicis dulce fuit: Cum enim singulis satisfieri sine labore nō possit: simul oībus edito gescāt: ⁊ sibi cōsulāt: curāqꝫ quam pro me sumpserunt: pro me deponāt: Ego enim pro Epicuro statui: spretis opinionibus: nām sequi: diuitias mihi certissimas ac securissimas ꝓmittētem. Quō aūt mutarer: qui ne in hoc qdem peccare me nouerim: imo si error est: errore delecter ⁊ gl'ier: quo nihil penitētie magis ꝯ̃rium eē pōt: sine qua spes salutis delinquentibus uana est. Sapiētissime ergo ⁊ hoc ab Epicuro dicit̃: q̄ initium salutis est notitia peccati. Nec qđ sequit̃ ab eodem dictum obliuisci ualeo. Quip

D pe cum affigi aīo Seneca iubeat: Aliqs inquit vir bonus nobis eligendus est: ac semꝑ añ oculos habēdus: ut sic tanq̃ȝ illo spectāte viuamus: ⁊ omnia tanq̃ȝ illo vidēte faciamus. Alibi imaginarium testem exꝓmēs: seipsum noīauit. Sic enim inqt: Fac oīa tanq̃ȝ spectet Epicurus. Utrūqꝫ locū tractans Seneca: Scipionem eligi suadet aut Catoneȝ: aut Lelium si Cato videat̃ asperior: deniqꝫ aliquē cuius orōne ac moribus ⁊ honestate delecteris. Saluberrime qdem illud ab altero dictum: ab altero cōfirmatum est. Neqꝫ enim dubitari pōt interuentum claroꝝ hoīum si is desit: memoriam ipsaȝ frenum eē aīo ne in p̄ceps peccatis urgētibus rapiat̃.

Qui hāc sibi meditationem familiarē fecerit: quotiēs ad peccādum labi cepit: subibit ex recordatione uerecūdia: ⁊ manu uelut a ꝑīte retrahetur: nec actus soli: sed cogitationes quoqꝫ ruborem exprimēt. Ita repositis animi motibus testem quem nā negauit: imaginatio formabit ⁊ in imas pectoꝝ latebras itroducet. Mihi qdem ⁊ Cato placet ⁊ Lelius ⁊ suꝑ oēs Scipio. Sed qm̄ nr̄is nūc hoībus ꝯsulēdum: eligite uobis Joānem uel Antonium: Si horum durior sanctitas videt̃: eligite ex eoruȝ numero qui ⁊ peccatum ⁊ ueniam exꝑti orare pro peccātibus didicerūt Paulum: Augustinum: quorum nec ambigua virtus nec cēsura suspecta est: q̃ȝ q̃ȝ nobis qui nec muta simulacra: nec lapideos manufactos: nec uana phātasmata: nec sceleratas furum ⁊ adulteroꝝ vmbras: sed vnum uerum imortalem ac viuētem in secula deum colimus: quid fictionibus opus est? Meminisse sufficiet illum cunctis actibus ⁊ cogitationibus nr̄is assistere: nō testem mō sed iudicem in quo iustitia ⁊ misericordia sūma est. Multe sunt p̄terea magnifice uoces Epicuri: q̄s ꝓsequi ⁊ longum est ⁊ minime necessariū Sed vna oīum regula est: Sentētia placet: auctor displicet. Quis enim illum: ut ait Cicero: ⁊ bonū virum ⁊ cōem ⁊ humanum fuisse nemo neget: bonum tñ philosophū nullus affirmat nisi in eadem nutritus uoluptatis officina: Qm̄ sentētijs clarissimis abūdās: eas (ut dixi) ad turpissimuȝ finem refert. Et hinc qdem ad vnius actus memoriam uocor: ubi spretum sil'iter auctorem legimus manente sententia.

C De sapienti consilio Indidis dato Lacedemoniēsibus ne crederent cuidam alteri malo consilio apparenter bono. Cap. XLVIII.

i N cōsilio Lecedemoniēsi de graui ac magna re disceptatio oborta: Hesitātes animos tenebat ꝯstātib⁹ ceteris: vite qdam obscene sed luculēte facūdie: reipublice ꝯsiliuȝ salutiferum forte dederat: tam ꝓprijs tāqꝫ sonātib⁹ uerbis ut ab oībus ꝓbaret̃: quodqꝫ ille suaserat iamiam lege populi firmādum videret̃. Dum in illius sētētiam patroni oēs certatiȝ ruerēt: Indides vnus e senum numero qbus auctoritate p̄cipua apud Lacedemones ciuilis disciplina q̄si magisterium obtigerat idignabūdus exurgit: Et qs inquit uos error p̄cipitat o ciues: aut que naȝ reliq̃ spes salutis huic urbi est: si talibus ꝯsiliarib⁹ aditum apimus? Qꝫ si ꝯsilium placet oro ne id fedari ꝯsultoris ifamia patiamur. Simul his dictis: virum quēdam fortissimum atqꝫ cvspicue fame sed pigri ⁊ inameni sermonis ꝓtraxit in medium: Cōsensuqꝫ atqꝫ hortatu vniuerse ꝯcionis idem illud ꝯsilium enūciatione qdem rudi ⁊ incōptis uerbis adegit exprimere. Quo facto: ⁊ p̄mi auctoris suppresso noīe: plebiscitum ex idiserti sentētia factum est: Atqꝫ hoc nobile ⁊ illustre ꝯsilium: ⁊ huiuscemodi rei suasorem prudētissimuȝ senem uocat Aulus Gellius: qui hāc historiam Eschinis eloquētissimi viri orationib⁹ scriptam refert.

C De virtute ⁊ cōtinētia Xenocratis ⁊ sapiēti consilio tacendi. Cap. XLIX.

q Uam uoluptatis patronus Epicurus: taȝ hostis Xenocrates: nec minus loquēdi q̃ȝ agēdi abstinēs. Hic ergo cum casu iter maledicos quosdaȝ foret: atqꝫ illis ex more obtrectā-

tibus absentiũ fame: solus cõticesceret: Interrogatus cur id faceret: quia locutum inquit me aliquãdo penituit: tacuisse nunq̃. Laudatuz hoc a sapiẽtibus responsum mihi plenius probaret: si sermonum sepe: taciturnitatis raro penituisse dixisset.

¶ De sapienti et breui dicto Heraclidis: comparantis cursum mundi et tẽpus: flumini in idem reuertenti. Cap.L.

b Eraclides ait: In idem flumen bis descendimus: et nõ descendimus. Sapienter id qdem sed tam breuiter q̃ obscure. Nempe cui hoc esset ꝓpositum et qui cognomẽ ab obscuritate meruerit: ceterum incomprehensibilem tẽporis fugaz hoc eloquio significare uoluit. Quoniaz in flumine sensibus apertior est: idcirco de flumine loqui maluit: ex quo digressus et si cõfestim vnde emersit redeat: nomen quidem fluminis idẽ: aquam mutatam reperit. Recte igit̃ in idez flumẽ et descendisse et non in idem: sed in aliud dici põt descendisse. Hominis autẽ et si parũper occultior: nihil tñ moderatior fuga est. Fugit enim nõ fluminis tñ more: sed limus et vmbra tenuis fuimus et fumus euro uoluẽte rarissimus. Nullum tam breue tẽporis momẽtum est: qđ nõ aliquid vite detrahat. Hec ipse nos hore quas inter cecas uoluptates agimus ad mortem rapiũt: ridẽtes ad lachrymabilem exitum festinamus: ꝑcipites agimur nec sentimus: Ideoq̧ improuisi corruimus et repentinum casum ducimus: quem ab ipso lucis lumine: que cernimus vniuersa ꝓnunciãt. Irrequietus enĩ celi motus nihil in hoc ambitu linquit immotum. Nihil manet eorum etiam que solidissima iudicãtur: Nec opera tñ hominum: sed nature alternantur et intereunt: Corruũt rupes: tumescunt ualles: alta iuga mõtium campis equabũtur: Auertentur flumina et nouos alueos querẽt: alia arescent: alia ex terre visceribus erũpent: Hic se artabit: hic laxabit pelagus: nec diu littorum species eadẽ erit: Piscator ueniet in aratoris fines: et que nũc puppib⁹ ac remis quatit̃: aratro sulcãda regio est. Hec fiũt semel: et facta sunt: oĩa secum tẽpus trahit: omnia absorbet: oĩa circũuoluit ac miscet: nihil stare ꝑmittit: Et magna mutant̃ et minima. Calamus hic dũ ista ꝑcurreret: ter mutatus: ter mihi ferro castigandus fuit. Hanc tñ tẽporis et cum tempore rerum omnium celeritatem cernebat Heraclides: sed affectator breuitatis ambigue paucissimis hec uerbis impleuit. Que mihi qdem oĩa a primis annis et lecta et audita et asseruata memoriter: sed diu tenaciter credita: nunc tãdem tam cõperta sunt ut pene manibus palpent̃: nec aliter annos numerare ceperim q̃ solebam dies. Sic me rapi video: sic remanere nihil post tergum stupeo: ut rudis uector secũdis flatibus puppe conuulsa littora nota circũspiciens ex oculis eripi et arenam quam pedibus ante calcauerat se sedente uanescere. Cui: ut Uirgili⁹ ait: terreq̧ urbesq̧ recedũt. Certe maiori hominũ parti sedenti et ociose et qđ admiror non sentienti tempus et mortalia cũcta preterfluunt: Hinc est ut extremo longeue vite positi se senuisse non intelligant: qđ sollicitudines et vigilie testant̃: quas profecto non tam cupide susciperẽt si superuacuas scirent. Scirent autem si forte expergiscerent̃ et ubi sunt aliqñ respicerent. Idez eniz talibus euenit (ut in eadem similitudine uerser adhuc) qđ in his qui immensum maris spatium dormiendo conficiunt: Prius enim in portuz delatos nauticus fragor excitat q̃ soluisse se nouerint.

¶ Quis debeat dici beatus et quis non ẽm Anaxagoram philosophum. Cap.LI.

a Naxagoras interrogatus: quisnaz eius iudicio beat⁹ esset: Nullus inquit eorũ quos tu beatos putas: Inter illos potius habitat quos miserrimos reris. Non diuitijs suis oppressus: nõ honoribus tumens: non uoluptatibus eneruatus: sed uel auiti ruris nõ auidus colonus: uel proprie discipline modestus possessor ac sobri⁹ sua q̃ vulgi estimatione felicior.

¶ De dicto Hecatõis: Si vis amari: ama. Cap.LII

b Ecaton quoq̧ ab hoc contubernio repellẽdus nõ videtur. Cuius ex multis hoc placuit: Ego inquit monstrabo tibi amatoriuz sine medicamẽto: sine herba: sine ulli⁹ uenefici carmine: Si vis amari: ama. Eleganter artibus magicis feria indicit. Nõ est necesse Thessalica tẽpe fixis in terram oculis lustrare: et per Herculeos calles Medee stupenti exteras herbas internoscere: Non ferino ritu corporibus humanis particulas rapere: et informia deformare cadauera: Non carminibus tartarum et elementa cõcutere. Licet ferales fucos ab amatis labijs auertere: licet spiritibus et sepulchris parcere. Ad id eniz qđ cupimus compẽdiosior et honestior via fert: Si vis amari: ama. In ceteris quidem rebus diuersi generis cõpensatio admittit̃: amor amore pensandus est.

¶ Q; Cretes inimicis suis maius malum non optãt q̃ delectationez ex mala consuetudine prouenientem. Cap.LIII.

c Retes in turba exemplorum sunt. Cũ eniz ceteri mortalium inimicis suis aspera que libet ac tristia: mortem: exilium: pauperiẽ: ignominiam imprecent̃: hi solũ delectationẽ orãt: sed eam que ex mala cõsuetudine percipitur. Et hi qdez qđ de Tito Coruncaneo et Marco Curio supra diximus: uerbo mitissime: re atrociter. Profecto enim pertinax malorũ actuum iucunditas preceps ad interitum via est.

¶ De cõsilio Panetij philosophi cõtra insultus et pericula huius mundi. Cap.LIIII.

p Anetij philosophi illustris sentẽtia hec est: Decere animum sapientis viri inter tumultus et pericula rerum humanarũ positi circũspicere omnia: et vndiq̧ ingruentia mala precauere. Itaq̧ semper ꝓmptũ expeditũq̧ ad omnes insult⁹ vitãdos tolerandosq̧ cõsistere: Sicut athlete solent ad certamen brachijs elatis et toto corpore preparari: nec minus animo ne quid oĩno repentinum aut improuisum accidat. Magnificum prorsus et salutare consiliũ: Quis enim labores ac humane vite discrimina: qs casus uarios enumeret? A Hinc fortuna seuit: hinc blanditur: hinc iuuentus effundit: hinc senectus trahit: hinc morbi obsidẽt: hinc minatur mors: hinc alienis et externis motibus quatimur: hinc intrinsecis et nostris. Sup̃bia attollit: metus deijcit: spes suspendit: cupiditas inflãmat: gaudium dilatat: dolor angustat: liuor inficit: gula sollicitat: accendit ira preceps: et quotidianum ac blandum malum adamãtinos animos flectit luxuries. Quis autem inter hec tutus: qs intrepidus nisi sit demens? Quis vnq̃ athleta tam B

periculoso se credidit duello? Jll q̄dē singulis hostibus occurrūt: nos cum mille congredimur. Itaqꝫ nō tm̄ athletaruꝫ more: ut vult Panetius: exerti: sed Romanorum ducū qui exercitibuſ pꝛesunt: donec in patriā cōtigerit ꝑuenire: ueluti iam dimicādum sit: instructa virtutum acie semꝑ ad pugnā parati simus si in terra hostili inter tot insidias salui esse cupimus. Sꝫ Panetio suus quoqꝫ discipulus iungendus est.

¶ De sn̄ia Possidonij discipuli Panetij. Cap̄.LV.

A u Num eruditoruꝫ diem plus placere q̄ꝫ imperitorum longissimam etatē: inquit: Possidonius. Pꝛeclare: Neqꝫ enim tēpus metiēdum est qḋ fenerātes solent: sed virtus ꝛ gestarum rerum gloria: q̄bus nihil est cōmune cum tempore. Nō illius finibus artanꝰ: sed pꝛopꝛijs quos nihil laxat: nihil angustat: Jn quātalibet bꝛeuitate multū patēt. Hinc pꝛeclaros iuuenes videmus ꝛ obscuros senes: quoruꝫ noīa si ad alienigenas perferanꝰ: subit audiētiū animos opinio diuersa. Fama enim crebꝛioꝛ ꝛ reruꝫ multitudo apud vulgus senectutis argumēta sunt. Uidi ego quorūdam tā gloriosam adolescētiaꝫ: ut ad eos visendos de longinquo ueniretꝰ: dum interim senes ac decrepiti vicinis etiam incogniti laterēt:

B Audiui affirmantes nunq̄ꝫ se nisi oculis suis ꝓpꝛijs fuissent fidem etatis habituros: Quosdaꝫ enim sibi defunctū: alios senem finxisse eum de quo tāta fama. Itaqꝫ cōgressu pꝛimo stupuisse qḋ euenit ignorātibus: quanto letioꝛ sit sapiētis iuuētꝰ. Mihi: ut ait Possidonius vnus etiam peritorum est placitioꝛ dies q̄ꝫ stultorum etas. Hoc in urbibus euidētissimuꝫ est. Quā eniꝫ aliam ob cām Roma atqꝫ Carthago circa q̄ngētesimū annum foꝛmidabiles ꝛ toto oꝛbe notissime fuerāt: cum tot urbes alie: ꝛ per Europam: ꝛ per Africam ꝑmutādis mercibus aut agris fodiēdis inglorie bina aut terna uel eo amplius egerint annorum milia finitimis inaudite? Persuasuꝫ vulgo scio Romam omnium urbiuꝫ esse uetustissimā: cum ne sit longius abeūdum: in circuitu eius multas uetustiores esse certum est. Sed hāc eius opinioneꝫ: ut dixi: ingēs ꝛ singularis gloria cōflauit.

¶ Q̄ꝫ ſm Anacharsem philosophum: leges urbium simillime sūt aranearū telis: ꝛ q̄re hoc. Cap̄.LVI

a Nacharsis philosophus: ꝓpꝛie admoduꝫ ac pꝛudenter: urbium leges aranearum telis simillimas dicebat. Sicut enim ille imbecilla aiantia inuoluūt: frāguntur a foꝛtibus: sic hē pauperum delicta puniunt: a potentibus cōtēnuntur. Qḋ Catonis dicto cōuenit superius relato de furibus publicis ac pꝛiuatis. Dies auteꝫ deficiet si ꝑgimus philosophorum vniuersa complecti. Jam igitur ꝛ poetis Gꝛaijs adituꝫ pādamus.

¶ Q̄ꝫ rerum experientia ꝛ plura videre multum confert ad sapientiam acquirendam. Cap̄.LVII.

b Omerus Ulyxē suum: sub cuius nomine virum sapiētem ac foꝛtē vult intelligi: terra mariqꝫ iactatum fecit: ꝛ carminibꝰ suis toto pene oꝛbe circūtulit. Qḋ imitatus uates noster: Eneam quoqꝫ suum per diuersa terrarum circūducit. Uterqꝫ consulto. Uix enim fieri potest ut aut sapientia cōtingat inexperto: aut experiētia ei qui multa non viderit. Uidisse autem multa herēti in vno terrarum angulo: vix potest euenire.

¶ De sapienti ꝓcacitate ꝛ deliberatiōe Simonidis sup̄ questiōe: Quis aut q̄lis esset deꝰ. Cap̄.LVII.

f Imonides poeta: suauis ꝛ vir doctꝰ ac sapiens (ut ait Cicero) ab Hierone Siculo rogatꝰ edicere q̄dnaꝫ aut qualis esset deus ad deliberādum vnius diei spatium poposcit. Jd cum fluxisset: reuocatus: ꝛ qḋ pꝛidie quesituꝫ erat iussus absoluere: biduuꝫ postulauit. Eo rursus elapso: petijt quatriduum. Et cum sic sepe spatiū duplicasset: admirās tyrānus: q̄d sibi pꝛocrastinatio hec uellet ꝑcunctatus est. Quia quo diutius ingt cogito: eo mihi species videtur obscurioꝛ. Pꝛudenter non temerarie ꝛ impudenter: ut q̄dam solent: haud aliter uerbis deum conscribentes q̄ꝫ si uel is humanis intellectibus caperetur: uel ipsi nunc de celo uenietes iterfuisse diuinis ꝯsilijs meruissent.

¶ Q̄ꝫ ſm Aristophanem leo non est educandus in ciuitate: ꝛ quid hoc significet. Cap̄.LVIII.

a Ristophanes comicus Periclem quē virum cautissimū fuisse cōstabat: finxit ab inferis reuertētem: ꝛ ciues suos monētem: nō opoꝛtere in ciuitate leonem educari: si educatꝰ fuerit obsequi opoꝛtere. Persuadere uolēſ hoc figmento adolescentibus generosis ac ꝑferocibꝰ habenas substringi debere: postq̄ꝫ laxate sint: sero cōtrahi immodica frenum recusante licentia. Posse igitur inimicum libertati nimium fauorem potentibus negari: consecutis eripi non posse.

¶ De doctrina Philladis Histrionis dicētis: Jn scena nil magis magno duci cōuenire q̄ꝫ cogitare pꝛo subditis: nam sic commodius magnitudo eius expꝛimitur. Cap̄.LIX.

c Omedia in scenā bꝛeuis est trāsitꝰ. Quis ꝛ illam crederet exempla sapientie missuram? Philladēs histrio qui pꝛimum uetustum ꝛ incōditum saltandi morem pꝛedecora nouitate permutasse traditur. Jn illa arte clarissimus discipulum habuit Hylam noīe: quē cum impense admodum usqꝫ ad paritatis atqꝫ ad emulationis studiuꝫ erudisset: ꝛ iam pꝛo discipulo aduersariū haberet: cepit eū obseruare tā sedulo ut sepe iusteqꝫ redarguēs spectāte populo Romano se adhuc superiorem appꝛobaret. Uno audito coniecturari reliqua licebit. Saltabat Hylas canticū cuius greca clausula latine sublimē sonabat ꝛ ingentē. Hāc ꝓ o magnitudinem atqꝫ altitudinem Hylas sese attollens dilatansqꝫ ueluti coꝛpore metuendo repꝛesentabat. Non abstinuit Philladēs: sed ex ipso cōsensu spectantium exclamans grecis uerbis increpuit. Tum coactus a populo idem canticum saltauit. Cūqꝫ ad id qḋ in altero repꝛehenderat peruenisset: non sese extulit: non effudit: sed contraxit: finxitqꝫ meditātē docte quidē ꝛ pꝛudenter: Q̄m nil magis magno duci conuenire censuit: q̄ꝫ pꝛo subditis cogitare: nec aliter commodius magnitudineꝫ eius expꝛimi.

¶ De sapientibus pꝛouerbijs ꝛ doctrinis Publij histrionis tam ex libꝛis Senece q̄ꝫ ex Saturnalibus. Cap̄.LX.

p Ublium quem in philosophis inseruit Seneca: ab historicis non excludam: ubi pꝛopositum est ex omni hominum genere memoranda cōquirere. Hurus eq̄dem inter mimos multa tam grauiter tāqꝫ magnifice dicta sunt: ut e medijs philosophie fontibus eruta videantur. Et sicut est in epistolis ad Lucilium non ex calceatis

sed ex coturnatis discenda sunt. Unum eius dictū ille locus habet. Alienum inquit est omne qđ optādo euenit. Quid aliud hic dicit iocorū artifex: q̃ Bias patria capta nudus fugiēs (siue ille sit Stilbon) nihil eorum que fortuna tribuit suum putās? Quedam eius precepta sensibus uberiora q̃ uerbis in Saturnalibus annumerata sunt. Hec q̄m: ut ibi scriptum est: lepida ⁊ ad cōmunem usū accommodatissima ⁊ singulis uersibus circūscripta sunt: ⁊ breuitate ⁊ gratia ne excludātur impetrāt.

b Que tametsi nescio qualiter oia fere Senece prouerbijs inserta reperias: siue ipse: siue alter: siue qs piā de alieno liberalis fuerit: proprio tamē auctori surripiēda nō arbitror. Sunt tamē huiusmodi. Beneficium dādo accepit qui digno dedit. Feras: nō culpes qđ mutari non potest. Cui plus licet q̃ par est: plus vult q̃ licet. Comes facundus in via pro uehiculo est. Heredis fletus sub persona risus est. Furor fit: lesa sepius patientia. Improbe Neptunum accusat qui iterū naufragiū facit. Nimiū altercādo ueritas amittitur. Pars beneficij est qđ petitur si cito neges. Ueterem ferendo iniuriam inuitas nouam. Nunq̃ periculum sine periculo vincitur. Frugalitas īserta est rumoris boni. Ita amicum habeas ut hunc posse fieri inimicū putes. Hec Publij sunt sententie: in quarum singulis aliquantisper insistere non grauarer: nisi quia tractatus sapientie inter insipientis manus nescio quo pacto supra q̃ putaueram excreuit: ⁊ ad finem propero. Hec dixisse satis est: has mihi sententias non tam histrionis q̃ philosophi videri: facileq̃ oēs diuino meo iudicio probari: p̄ter penultimam: quam non sine causa Seneca uelut sibi aduersam liquit: atq̃ ultimam: de qua quid cum Cicerone sentirem: dixi iam.

¶ Q. s̄m Laberium victoria humana est instabilis: ⁊ qui precedit sequitur: ⁊ qui vincit postea vincitur. Cap. LXI.

c Eterum pro tot Asie regibus aut populis in Capitolium secutis: currus triūphantiū Romanorum sufficiat ad vindictā: q̃ nūc Romanus eques a conciuibus longe distractus Asiaticum victorem suum in hoc opere subsequit̄. Laberius inter eos qui mimos scriptitarunt diu clarissimus: victus tādem est a Publio. Quippe a quo nunc talium studiosus nemo nō victus est? Qđ ⁊ Julius Cesar diffiniuit his uerbis: Fauente tibi me victus es Laberi a Cyro. Et Laberius ipse tam equanimiter tulit: ut victum se sine altercatione fateretur his sapientie plenis ⁊ memoratu dignis uersibus: Non possunt p̄mi esse omnes omni tempore. Summum ad gradum cum claritatis ueneris: Consistes egre: ⁊ citius q̃ descendas decides. Cecidi ego: cadet qui sequitur laus est publica.

¶ De prouerbijs vulgaribus: ⁊ ipsorū commendatione in generali ⁊ in speciali. Cap. LXII.

a Unc quedam ⁊ sine auctore famosissima: longo usu in prouerbiū uersa: ⁊ uelut omnium hominum approbata consensu: qualia sunt: innumerabilia in sermone vulgari: que ul' horrens villicus uel tremens anus sic enunciet interdum: ut mirari nos cogat ⁊ subsistere: ⁊ repetiti uerbi laudare sententiam: acumen: ornatum: vis sonum: magnificentiam: breuitatē. Deniq̃ uel in silentio fateri: nihil de tali re melius: nihil uerius: nihil sapientius: nihil elegantius etiam ab eruditissimis ⁊ disertissimis dici posse. Nimirum a talibus nec ab alijs a p̄mordio dicta sunt: licet ea postmodum ⁊ spectata ueritas ⁊ memorie amica breuitas in vulgus effuderunt. Multa quoq̃ huius generis passim per auctorum libros offendimus: ex quibus exempli causa pauca subiecimus. Fortes fortuna adiuuat. Obsequium amicos: ueritas odiū parit. Sine Libero ⁊ Cerere friget Uenus: Licet hec apud Terētium sint. Item qđ inter Senece uerba connumerant. Auarus nihil recte facit nisi cum moritur: Sic est profecto: Uiuens enim nulli bonus nec sibi nec alteri: moriens heredē uoti compotem facit: ⁊ se curis liberat nulli malus. B

Item illud: Summū ius: summa iniuria: Qđ sane: ut Cicero vult in officiorum libris: intelligit̄: ⁊ sanam habet sententiam: si non ad localem vnionē contrariorum trahitur: ⁊ non minus sapienter dictum apparebit: ubi in animum uenerit: quāto plura flagitia in magnis urbibus q̃ in solitudine perpetrantur. Superuacuum per singula discurrere: Hic raptum filie: ille uxoris adulterium: Alter fratris: alter nati violentam mortem deflet. Hic immeritum carcerem: hic eculeum passus est: hic furtū ptulit: hic rapinā: hic presidis: hic potentioris vicini supbia quatit̄: hic de ꝓ hon̄: hic de ꝟ herū idignitate conqueritur: hic auito lare pellitur: hic obsceno premitur seruitio. Tot iniuriarum modis leges non sufficiunt. Atqui hec in medijs urbibus fiunt p̄cipueq̃ illustribus: mirum cum has constet summo iure subsistere: Alioquin ruituras quis neget? Sed ut uetus ꝓuerbiū testatur: hec ꝓrsus aduersa simul stant: Summū ius: summa iniuria: Nec illud sapientie uacat grecum ꝓuerbium: quo iubemur: ut Quam quisq̃ nouit artem in hac se exerceat. C Id q̃ male seruetur nostris p̄sertim temporib' quis non videt: qui uel tenuiter ad humanos act' oculum deflectat? Hic legum peritus in bellū ruit Ille armis exercitus forum terit. Iste dominio genitus mercibus ac fenori studet: Ille aratris nat': a ligonibus ad tyrānidem aspirat. Hic disputator argutus cōcionantibus obstupet: hic concionator egregius dialecticis syllogismis inhiat: uterq̃ manū calamo applicat. Et quia sibi aliquid videtur intelligere: ardet libros componere: seq̃ notū facere posteritati. Qua in re me quoq̃ cum ceteris arguo: ⁊ ardens fame desiderium totq̃ diurnos ac nocturnos labores meos: forsan effectu carituros atq̃ interim ad alia etsi non speciosius: certe fructuosius conuertendos. Non est cuiusuis ingenij libros scribere: Magna quidē res est ⁊ singularis ⁊ difficilis ⁊ paucorum hominū. Sed multa inquis intelligo: multaq̃ longo studio quesiui: cur me a scribendo dehortaris? Quia fieri potest ut recte quis sentiat: ⁊ id qđ sentit polite eloqui nō possit. D Quis hoc? profecto Marcus Tullius. Et si nullus diceret: vnusquisq̃ tamen ita esse fatebit̄: cui non sit insitum pro uoluptate potius q̃ pro ueritate contendere. Quid igitur faciam dices? Si consilium poscis: accipe qđ ego impetu animi raptus mihi ipsi ne quicq̃ sepius inculco. Studium tuum ambitione careat ac pompa: saluti inuigilet non glorie. Profecisse te depulsis tenebris ignorantie: uel ad intellectus lumen dūtaxat uel etiam

lingue claritatem agnoscis:deo gratias agens ute re bono tuo equanimiter:humiliter: ⁊ ubi facilius ac felicius potes ingenium exerce:Scribere autē eius rei peritis linque:memor Oraij prouerbij qd̓ nunc in manibus est:Ita forte membranis parce- tur:faciendiqꝫ libros aliquis erit modus.Sed in- stabis:Ego laborem nō metuo:nec aliter q̄ꝫ tu scri bendi propositum frenare possum quid hic preter temporis ac studij iacturam reprehēsibile est?Re spondit idem Cicero:Mandare quenq̄ꝫ inquit co- E gitationes suas litteris:qui eas nec disponere nec illustrare possit nec delectatione aliqua allicere le ctorē hominis est intemperāter abutentis ⁊ ocio ⁊ litteris.Uides igitur non sapientie tm̄:sed mo- destie causa temperandum.At rursus urgebis ⁊ inculcabis mihi Satyricum illud:Tenet insanabi le multos scribendi cacethos:quid fiet : abstinere non possum ab hoc mūdo delectabili:da ueniam. Hanc negare nequeo morbo simili laboranſ:Id ti bi tamen mihiqꝫ denuncio eventurum qd̓ ibidem Cicero subiungit:Suos inquit libros ipsi legant cum suis:nec quisq̄ꝫ attingit preter eos qui eandē licentiam scribēdi sibi permitti uolunt.Hactenus mecum cum lectore rixatus sim:deinde ad propo situm reuertor:Quam quisqꝫ nouit artem in hac se exerceat.Metiatur seipsum quisqꝫ nec qd̓ pul- cherrimum sed qd̓ aptissimum sit cogitet:sibi atqꝫ illud arripiat:Nunc autē aliena miramur:nostra contēnimus: ⁊ inconsulta glorie cupidine non no stris actibus exercemur . Ipsi deniqꝫ vim nature nitimur inferre:Minime igitur miruꝫ est si studio rum nostrorum tales sunt exitus.Et de his quidē atqꝫ horum similibus nihil amplius.

¶De contemptu diadematis innominati regis ſm Ualerium. Cap.LXIII.

i Ater auctore carentia apud Ualerium in- nominati regis dictum ponam:qui oblatū diadema non confestim superimponenſ ca piti:cum animo ⁊ manibus diutius uersasset:his ad postremum uerbis usus est:O charum ⁊ illu- strem potius q̄ꝫ felicez pannum:cuius quisquis di scrimina curasqꝫ ⁊ molestias preuideat : de terra subleuare negligat.Sapiens dictuꝫ fateor:sed tū quoqꝫ regem dicerem:quādo historie aditum vi- derem diadema eum cum uerbis abiecisse.Crebri enim sunt regnorum ac rerum tempalium dn̄ato- res:rarissimi contemptores.Nec sine causa dictuꝫ reor a poeta:Aude hospes cōtēnere opes:quia ar duus ⁊ paucarum mentium est ille contemptus.

¶Qꝫ nullum maius suppliciuꝫ de hoste optari pōt: q̄ꝫ ꝙ papa fiat ſꝫ Hadrianū papā. Cap.LXIIII.

r Egio simillimum pontificale uerbum:Tē- pus est enim iam ad etatem nostram descē dendi:Hadrianum Romanum pontificeꝫ spe dicentem audiuisse:Polycrates refert:qui sibi perfamiliaris fuit:nullum se ab hoste suo quolibet maius suppliciuꝫ optare q̄ꝫ ut papa fieret.Et pro- fecto nisi fallor:summi pontificatus sarcinam que vulgo felix ⁊ inuidiosa videtur : humeris subijsse difficillimum ⁊ gloriosum miserie genus est:His dico qui eam seqꝫ ab omni contagio precipitioqꝫ preseruare decreuerunt.Reliquis enim quanto le uior videtur:tanto funestior status est.Uidet ita- qꝫ apud utrosqꝫ formidabilis.Qd̓ si ille fatebatur qui id onus paucis diebus pertulit:quid illis vi- deri debeat qui sub fasce senuerunt?

¶De Roberti regis Sicilie sapientia: ⁊ prudēti di- spositione quo ad omnia in morte sua. Cap.LXV.

s Ed nomine truncus erit ⁊ informis sapien tie tractatus absqꝫ Roberti nomine . Nec ego nūc vitam eius que tota moris ac sapi entie norma est:nec lōge etatis acta cōmemoro:de qbus solis uel poetico uel historico sermone:quan tūqꝫ presens impetus animo suaserit:integer rete- xendus nobis liber est:si largiente deo studijs no- stris ociosum tēpus affulserit.Ut si quid apud po steros fidei aut gratie noster labor inueniet:nepo- tum populus intelligat hunc etati nostre regeꝫ cō tigisse:quē nulla non sapientissimum etas dictura sit.Qꝫuis enim inclytum nomē eius ope nostra nō egeat contraqꝫ potius nostruꝫ eius auxilio: ⁊ cla- ritatem ⁊ diurnitatem sperare queat:tamen tā di- gno tamqꝫ honesto officio fungi dulce erit permix tisqꝫ noibus amborum regiam famā nullius indi- gā:debito obsequio prosequi propriaꝫ ꝓo ⁊ illiuſ radijs illustrare: ⁊ in euū pariter fortassis extende re.Quis enim librum qui de Roberto rege inscri ptus erit abijciat?Quis non cupide quocūqꝫ stilo scriptuꝫ relegat?Hoc nēpe proposito precibꝰ quaſ heu supremo mitissimus digressu fundere digna- tus est ilicet acquieuimus:ut Africaꝫ sibi Scipio ni deniqꝫ nostro dicaremus.Quāta aūt nobis uo luptas erit de illo scribere:cui tā libenti animo de illo scripta sacrauimus?Qꝫ deniqꝫ iucundum cuꝫ uenerit:quo nihil in terris dulcius iam nunc cogi- tatione presumimus?Uerū ⁊ si vitam differre co gimur:mortem saltem liceat attingere:Immo ꝓo vite melioris exordium:quis enim mortem dixe- rit?Decubuerat corpore quideꝫ languidus:ſꝫ ani- mo alacri ⁊ infracto:nullus dolor:nulla consterna tio:nullus egrediendi metus:nullum manendi de sideriuꝫ:in illo presertim habitaculo:ubi tanto cū honore permanserat corporis ergastulum artusqꝫ satis fatiscentes uelut totidem libertatis sue vin- cula cernebat:Arebat cutis ⁊ vitalis calor infra senile pectus:iam redactus assidue decrescebat:in geminabant morbi:rarescebant spiritus:transibat dies ultimus:extreme hore tempuſ instabat.Nul le interim querele:nulle ipsius lachryme fluebant: cum alienas abstergeret.Sentio quid mihi argu- tus nunc lector obijciat : Fortitudinis hoc potius q̄ꝫ sapientie videri.Non inficior:nō cōtendo:sciēs ⁊ virtutibus inesse cognationem quādam: ⁊ hūc ipsum de quo loquimur omnibus usqꝫ in miracu- lum abūdasse.Hoc sane qd̓ sequetur ad qd̓ per tot preambula tēdebat:stilus sapientis ⁊ vniuersa cir cumspicientis atqꝫ in extremis solito iudicio fruē tis animi signū est.Quid enim prohibet qd̓ in sin- gulis uel regibus uel philosophis miraſ antiqui- tas?In hoc dicendum est enim sepius) ⁊ rege si- mul ⁊ philosopho posteritatem admirari.Noue- rat se suis esse charissimum:seqꝫ id meritum gau- debat quibus grauissimum se memorem relinque re certus erat.Uidebat adolescentulos regni suc- cessores: ⁊ etatem multis obiectam periculis uere batur.Nouerat sacrum religiose coniugis arcanū fugam e seculo illo adhuc superstite : meditantis. Tuto quidem poterat illustri femine regni pōdus committere : Poterat illi animo supedificare quā tūlibet fundamenta:non deerant nisi ipsa:qd̓ euē-

tus docuit: q̄uis miserata casum publicum saluti
p̄prie succurrere maluisset: seq; post sepulchrum
tanti coniugis mox intra sacros parietes monaste
rij sepelisset: ad altiora suspirās. Hoc muliebre pro
positum iam pridem cognitū multa uoluētis aium
D angebat quis habenas rerum post se flecteret: qs
regnum status accipere. Circūspiciebat scopulos:
meminerat procellaruz et ab aquilone et ab austro
uenturasq; presagiens tēpestates gubernator egre
gius: clauum commissurus inexpertis: quid mirū
si sollicitudinum uariaruz fluctibus estuabat? Tot
difficultatibus rerum: que uegetuz licet ac ualidū
fatigare debuissent: moriens indefesso animi vigo
re consuluit. Primum omnium flentes ac eius cō
ditionem miserantes: magnifice castigatos docuit
nil sibi triste: nil asperum: nil miserabile: nil mole
stum: deniq; nil nisi suaue prorsus et iucundū mor
te contingere. Satis se iuxta Cesaream sententiaz
uel nature vixisse uel glorie: optare se iam ex corpo
ris statione discedere: sperare ab hoc mortali solio
digressum ad stabiliora regna proficisci: Minime
itaq; lugendum: sed omni gaudio prosequendum
E iter suum. Quid multa? Sic omniuz gemitus ora
tione compescuit: sic omnem miseriarū mortis opi
nionem ex audientiū pectoribus extirpauit: ut nūc
usq; sese felices arbitrentur: quibus illum ex ipsa
morte concionantem contigit audire: nec morien
tis cubiculo ullas philosophorū scholas preferāt.
Demum aduersus singula que terribilia prouide
bat accommodata remedia ueluti prestitura uene
nis antidota dictauit: Regni gubernacula successo
ribus quos matrimonio iunxerat tradidit: Identi
dem admonens: Hoc istud consilio: hoc illud peri
culum declinate. Sic cum subiectis: sic cum ami
cis: sic cum hostibus viuite. Hec et alia similia: cuz
solita et aucta magis maiestate dixisset: tota mēte
in deum uersus expirauit: et e corporis vinculis le
tus excessit. O felicem perfectamq; sapientiam: in
ter mortis angustias cum ceteris hominib⁹: ne dū
rerum externarum: sed sui etiam ipsius vix ulla su
perest memoria: ita secum omni ex parte consistere
ita superstites consolari: tanq̄ nō ipse: sed hi mori
turi sint: ita res suas disponere ceu rus peteret nō
sepulchrum: Et regno quidem in longum consu
luit: modo uoces abeuntis animis inheserint: nec
(qd̄ multum uereor) externis vite consilijs euane
scant: Ego autem hactenus domini mei finem re
ferens: inter contrarios affectus distrahor: et ama
ra quadam pascor dulcedine: nec vnq̄ nisi lachry
mis coactus ab hoc sermone diuellerer.

C De sapientia Maphei vicecomitis Mediolani: et de sapiētī recupatiōe pdite patrie sue. Cap̄.LXVI.

A Apheus vicecomes: vir hac etate pruden
m tissimus est habitus. Is Mediolanēsi pa
tria prepotētis inimici viribus pulsus: dū
ad Canem magnum Ueronensem exulū atq; ino
pum: ut iam diximus: hospitale notissimum confu
gisset: turbas hominum atq; conspectuz vitās: qd̄
curis grauioribus pressi solent: procul a ciuitate so
litarium: ut aiunt: sibi elegit habitaculum. Ubi cū
breui tempore deserti senis exilium ludibriuz esse
inciperet: qp fama loqueretur: solum ac uagantem
dies integros supra ripam Benaci lacus agere: su
perbus hostis vnum ex suis ad cum illudendi gra
tia misisse traditur. Qui soliuaguz ut audierat pro
spiciēs: aliquādiu contemplatus accessit: et domi
ni sui uerbis quesiuit: Primuz quid illic solus age
ret: Respōdit senior: Retia tendo solus ideo ne qs
obstrepet. Subsecutus nūcius: Qui me inquit di
rigit: scire cupit ex te quibus vijs et quādo speres
B in patriam reuerti. Et ille: Eisdē inquit quib⁹ egres
sus sum: Sed nō anteq̄ flagitia sua scelerib⁹ meis
preponderare ceperint: tunc me purgatum leuiorē
q̄ remeare: illum ponderibus suis descendere ac
precipitem agi necesse est. Qd̄ cuz Mediolani do
mino renunciatum foret: exclamasse vnum ex astā
tibus ferunt: Seniculus ille ex omnibus que ha
buerat nihil pter spem sensumq; retinuit. Nec dū
tamen tuto contemnitur. Et profecto sapienter ad
utrumq; responderat. Primum qd̄ secretum eius
procul ab omnium turbis ageret. In secundo eniz
non sapiens modo: sed uates fuit. Siquidem non
multo post: hostis exuperante nequitia: cui insolēs
dabat alimenta felicitas illa deiecto: ipse victor in
patriam redijt. In qua usq; in presentem diez ut vi
demus ipsius et nepotes dominantur et filij.

C De religioso qui conuiuiū ad crastinuz refutauit: quia crastinum non habebat. Cap̄.LXVII.

Ictum vnum audire placuit: et referre de
d lectat. Religiosus quidam vir spectate san
ctitatis ac iam senio grauis ad insequētis
diei conuiuium inuitatus: Si quid ait nunc ex me
vultis presto sum: quid ꝓo cras agendum sit: uos
quibus uacat cogitate: Ego enim a multis annis
crastinum non habui. O felix si uera memorasti.
Quid enim miserum formidare potest qui crasti
ni curis resecatis: hunc diem ut extremuz ordinat:
ut extremum aspicit? Omnium rerum suarum in
expedito rationem habens: nec de preteritis nec
de futuris anxius. Sūma hūc et sacra cū delecta
tione viuere necesse est: impletis vite officijs et sar
cinulis rite compositis: adhuc inter homines cun
ctantem et nihil iam preter dei reuocātis imperiuz
expectantem. O iterum et iterum felix: nec scio an
felicior: si dicere posses qd̄ est apud Senecā: Jam
paratus nihil cogito: de die toto cogitare arbitror
alioquin stulte se artasse ad uesperam.

C De sapienti usu et doctrina Brixiensis circa erudi tionem propriorum liberorum. Cap̄.LXVIII.

Uam hoc recte premissis addiderim: vide
q rint doctiores: mihi pretermittere quidem
A non libuit: Brixiensis vir et morum et san
guinis nobilitate conspicuus dicitur. Ego eniz ho
minem non noui: sed qd̄ sepe mihi relatum est te
neo. Inter multa nimirum que sapienter et cū ami
cis et cum vicinis agit: hunc cum filijs morem ser
uat: usq; ad quartūdecimum etatis annum ferulis
et uerberibus lasciuientes domat: tenerum ac tra
ctabile ingenium omnibus modis ad arbitriū suū
fingens. Postq̄ ꝓo pubertatem attingūt: flagris
abiectis: precibus ac monitis ad virtutem cohor
tatur et rectam viuendi viam sedulo illis obtestās
et pericula dinumerans que obliquis tramitibus
gradientes manent. Hoc patris officium dictitās:
filios enim esse: non seruos cum quibus neruis et
catenis agendum. Adijcit et illam facti rationem:
Quid inquit se simul et filium torquere iuuat: sa
pientem nemo nisi deus facit. Itaq; dum nihil in
telligunt: officium tuum imple: Post admonuisse
satis est: De reliquis si quid carcere uel supplicio

dignum interuenerit: ꝛ tibi parce ꝛ filio: curamq;
B hanc omnem supremo artifici committe. Sensi ego quidem in multis: sed in meipso clarius frustra nature repugnari. Quanto enim studio parētes mei egerant: ut patrimonium aucturus ius ciuile pdiscerem. In quo uiuentibus ijs aliquātulum processi. Ut autē mihi relictus sum: eo redij vnde nunq; animi intentione discesseram. Ualde parentibꝰ cupiebam obsequi: sed natura cogebat: nec dici necesse est qđ omēs norunt q̄ procul hec me ab illorum opinione raptauerit. Nunc quoniam duo maximi tractatus vnum ingentem librum occupant: pars prime virtutis tertia: quarto mandabit̄ uolumini.

¶ Francisci Petrarche Poete Oratorisq; Clarissimi: Rerum memorandarū Liber quartus: In quo de prouidētia tertia parte prime virtutis scilicet prudentie tractatur: Incipit.

¶ Tractatus primus est de coniecturis.

¶ De Appio Claudio qui cautissime prospiciēdo videbat Romanorum virtutem negocijs ali segnitieq; marcescere. Cap.I.

a B altioribus incipiam. Quid enim populo Romano in terris altius fuit? huius euentus ab illustribꝰ viris multo ante puisus est. Appius Claudius in omni sermone negocium Romanorum ocio preferre solitus fertur. At que memoria tam demens est: que ocij dulcedinem negociorum curis si facultas securitasq; cum ocio contingat: nō preferendam censeat? Sed in anteriora pspiciens vir cautissimus: videbat id quod exitus approbabat: Romanā virtutem negocijs ali segnitieq; marcescere.

¶ De sententia prouidentissima Quinti Metelli dubitantis an victoria Romanorum in Carthaginē letabilior an formidabilior esset. Cap.II.

e Quidem qđ hic generali quadam admonitione atq; indefinite censuerat: Quintꝰ Metellus rebus ipsis applicuit. Bello enim secundo punico: pulso tandem ex Italia Hannibale ac subacta Carthagine: cunctis gaudio exultantibus: solus in senatu graui ac circūspecta sententia usus est: Ignorare se asserens an ea victoria letabilior an formidabilior esset reipublice. Sicut enim Hannibal alpes ingenti strepitu transgressus concussa Italia dormitantem populum Romanum excitasset: Ita uerendū ne illo digresso silentio ꝛ pacis reditu rursum obdormiscerent: Et quos labor ac metus exercuerant: securus torpor opprimeret.

¶ Qualiter Scipio Nasica preuidens mores Romanorum in pace ruituros: aduersatus est sapientissimo Catoni: censenti penitus delendam esse captam Carthaginem. Cap.III.

A n Am qd aliud ante oculos habebat ille vir optimus a senatu iudicatus Nasica: tertio bello punico: dum a sententia Catonis Censorij: qui vir omnium sapientissimus habebatur: acerime constanterq; dissensit? Et illo censente inexorabiliter delendam esse Carthaginem: aduersatus est. Non q; urbem infestissimā partius odisset: sed q; patriam diligeret: cuius mores preuidere se dicebat: in luxuriam abituros: amoto emule urbis stimulo. Atq; utinā eius tūc ꝯsiliū ualuisset: lōgioris eui forsitā Romana felicitas fuisset: Nec hostili urbe ferro flammisq; consumpta: ipsa tam breui post tempore: non armis sed vitijs propellētibus corruisset: pace bellorum gloriam inquinante: atq; orbem domitū uendicante luxuria. Et hoc B
quidem de moderatore terrarum ac principe nationum populo: Nunc de illustribus populi eius viris: ab alijs itidē que pclara coniectoribus preuisa sint referam: A Cesaribus incipiens: quibus nihil occurrit hac in urbe sublimius. In hac quoq; tanta rerum altitudine: quia de longinquo cernenti: supremus omnium primum mihi uertex ostenditur: ille mihi stilo etiam preferendus est.

¶ De prudentia Lucij Sylle regnantis: quā habuit de Julio Cesare inope adhuc adolescente: ꝛ qualiter Pompeium admonuit: ut caueret illum puerū male precinctum. Cap.IIII.

i Ulius Cesar futurus rerum dominus: ad illud principatus fastigium: immo ꝑo ad celum opinione hominū puenturus: quippe imperium oceano famam qui terminet astris (ut Uirgilius ait) ipse is inq̄: ut mundus agnosceret: nihil non licere fortune: inopem atq; sollicitam ꝛ inquietam egit adolescentiam. Persequente eum Lucio Sylla: qui tunc euerse reipublice imperitabat: e medio atq; hominum ex oculis fugiens: nec in latebris tutꝰ erat: nisi eas crebro: ꝛ (ut ait Suetonius) prope per noctes singulas commutaret: seq; ab inquisitoribus pecunia redimeret: Importuno morbo quartane preter cetera uexatus: Sic cum amico suo ludebat eo tempore fortuna: dum inter sextumdecimum ꝛ vigesimum etatis annum ageret: interuentu tandem virginum uestalium ꝛ clarissimorum virorum: qui eum affinitate: ꝛ persecutorem suum amicitia contingebant: vix ueniā consecutus est. Cum enim Sylla preces eorum nō admitteret: atq; illi ex aduerso obstinata importunitate precarentur: nec facturi finem viderentur: fessus exclamauit: Et uobis hunc Cesarem habetote: dum noueritis huncipsum cuius salutem tanto studio procuratis: futurum quidem optimatium quorum uos mecum propugnatores fuistis ꝛ publice salutis euersorem: Nam Cesari multi insunt Marij. Idem Sylla optimates crebro (sicut Suetonius refert) ꝛ noīatim Pompeium magnum (ut est in Saturnalibus) amicum ꝛ familiarem suum: tum cum nihil omnino formidabile uideretur: admonuit: ut caueret illum puerum male precinctum Cesarem habitu significans. Quid hac prouidentia diuinius? Quid his coniecturis certius? Puerum studijs liberalibus eruditum: nec diuitijs nec potestate terribilem: sic introspicere ut senectutis etiam euenta preuideas. Quid enim? nōne qđ de optimatibus predixerat: tum sepe: tum in campis Thessalicis impletum est: ubi totus fere Romane nobilitatis sanguis effusus turbidos amnes transmisit ad maria? Qđ autem Pompeiū premonuit: haud quaq; superuacuum fuisse: ꝛ quidem Thessalicus dies experimēto fuit: ꝛ ille pcipue quo ad littus egyptium urgente fortuna compulsus est: ꝛ modo triūphator gentium: infandi regis imperio miserabiliter discerptus: inopem regi truncum uol

uendum fluctibus:medicatū caput spectādum pre buit victori.

De transitu a coniectura Julij ad cōiecturas aliorum Cesarum. Cap.V.

a T quia Cesareum nomen attigimus:euagandi materiam stilus habet. Tam uehementes enim aliquot coniecturas sub hoc nomine reperio: ut ꝓpe suspicari cogar:nescio qd non prouidentie tm̄ sed diuinationis sub illis pectoribus habuisse.

De coniectura Theodori:quam habuit de Tiberio discipulo suo:quem lutum sanguine maceratū uocitabat. Cap.VI.

i Taqꝫ de Tiberio in primis libera cōiectura Theodori:eoqꝫ mirabilior:quo ꝛ ante concepta apertius expressa est. Hic eni tūc rhetorice magister:Tiberium puerum perspicaciter intuitus:quotiens obiurgare eum uellet:nō nisi lutum a sanguine maceratum uocitabat. Satis proprie etiam si post morum suorum experimenta ꝛ imperij facinora dicerentur. Quibus eum uerbis uel accommodatius uel breuius post annum septuagesimum illius loquens:segnem ac fedaꝫ ꝛ cruentam hominis naturaꝫ:ac presentes actuſ effigiare potuisset:qꝫ senis mores ex puerilibus indicijs designauit?

De coniectura Tiberij de Caio Caligula:dicētis illum suo omniumqꝫ exitio viuere:ac uenenosum ꝛ mortiferum mundo aial Rome ali. Cap.VII.

a He qꝫ euidens ipsius Tiberij de Caio Caligula successore prouidentia. Habebat eū supra fidem:non tm̄ sibi obsequentem:sed suis omnibus nihil indignanteꝫ:Omnia etiā aspera ꝛ grauia equanimiter tolerantem:usqꝫ adeo:ut principatus actib᷒ primeuo obsequio collatis:res in prouerbium uersa sit:Nullus seruus Caio melior:nullus peior dominus:Et tamen interdum dicere solebat:Jllum suo ꝛ omnium exitio viuere ꝛ uenenosum ꝛ mortiferum mundo animal Rome ali. Mirum qꝫ eum viuere diutius passus est. Sꝫ puto sic recens Christi mors ꝛ sanguis innocuus exigebat:sic humanum merebatur genus:ut scelestum imperium ferus ꝛ inhumanus princeps exciperet. Jpse quidem Tiberius dignus erat taleꝫ ꝛ ꝓuidere ꝛ habere sue mortis auctoreꝫ:Naꝫ de eo
b minus miror qꝫ Galbam quem preuiderat rerum potiturum:sub annis puerilibus non sustulit:Neqꝫ enim dissimulauit causaꝫ:qꝫ ille tunc puer in extrema demuꝫ etate peruenturus esset ad imperiū. Jtaqꝫ viuat sane inquit qñ id ad nos nihil ꝑtinet. Et Caij quidem fructus ex ipsis floribus potuit conijcere:at Galbe principatus quibus coniecturis:uel ipse: uel Augustus(simile enim ꝛ de ipso scribi videtur)tam longe preuiderat? Non uacat res miraculo:nisi quia ut id Cesaribus insitū quodāmodo credatur:Uespasianus effecit:queꝫ mox attingam:si ordinis non deserendi gratia:vnū prius adiecero.

De coniectura Domitij in natiuitate Neronis filij sui:dicentis ex se ꝛ Agrippina cōiuge sua nihil nisi abhorrendum ꝛ publice nociturū potuisse procreari. Cap.VIII.

d Omitius Neronis:mundo pestilens ꝛ dānosus:pater natum sibi filium audiens cōgratulantibus amicis:nullo tact᷒ gaudio: Scitote iquit ex me ꝛ Agrippina nihil nisi abhorrendum ꝛ infaustum ac publice nociturum potuisse procreari. O infelix:sed uerax uates:Unde hec tibi tanta prescientia futurorum? Notus eras tibi tu:nota coniunx execrabilis:quis te impetus implicuit tam mestis amplexibus? Sed debebatur hic partus moribuſ humanis:ꝛ princeps imperio Romano:qui Caligule nomen ac titulos obscuraret:ac tu genıture miserabilis pater:sciens mundo nocuisti:clara profecto hinc illincqꝫ coniecturaruꝫ aderant inditia:quibus tam proprie ad cōmunis filij notitiam penetrares.

De coniectura Uespasiani circa successionem duorum filiorum suorum in Jmperio:Et qualiter Domitiano predixit:fungos non esse sibi metuendos sed gladios. Cap.IX.

u Espasianus quidem(ne differā qđ pollicitus sum)duos filios habens:qꝫqꝫ nec hereditas iam Cesareos faceret sed fortuna: nec ipse cuiqꝫ suorum successisset:tam constāter tamen filium suum:ꝛ qđ mirabile est:utrūqꝫ sibi successurum preuidit:ut multas coniurationes ꝛ insidias perpessus:tandē in senatu non dubitaret asserere: frustra se dolis appeti ꝛ inani successu: Se enim sublato:aut filios suos imperium habituros aut neminem. Nec fefellit oraculo similior uox qꝫ mortalis hominis coniectura. Jdem Domitianuꝫ filium super cenam fungis abstinentē:cunctis audientibus irrisit:fati sui negociuꝫ dicens:Nec eni fungos sibi metuendos esse sed gladios. Tāto ante illi genus sue mortis denuncians. Hinc iam ab urbe simul ꝛ Cesaribus abeundum est.

Qualiter Josephus preuidit Uespasianum bellū agētem:post Neronē futurū esse Cesarē. Cap.X.

o Ccurrit autem post Uespasianū Josephuſ vir apud suos clarus:nec obscurus apud nostros:qui ab eodem captus:tēpore quo Neronis imperio bellum gerebat in Judea: cum sibi vincula circūdari vidisset:quasi nihil mot᷒ breui captiuitate ꝛ omnino futuri certus:Tu idē(inquit)Uespasiane:quem nunc alterius iussu vinciri facis:cito Jmperator fact᷒ iubebis absolui. Jd sane quibus coniecturis preuiderit incertum: nisi quia ꝛ nota Neronis impietas: uelocē casum: ꝛ spectatum Uespasiani meritum:ascensum polliceri poterat:quo rerum potiente: nihil inhumanum formidandum erat. His forte vir prouidus ad salutis ac libertatis spem ratiocinando peruenerat: propter qđ tam interpide loquebatur.

De transitu a Cesaribus: qui sua prouidentia tm̄ admirationis memoriam meruerūt:ad eos in quibus ꝛ prouidentia miratur ꝛ consilium laudatur. Cap.XI.

q Uecūqꝫ fere de Cesaribus dicta sunt: uacua cōsilij dixeri:sꝫ plena miraculi. Quid enim profuit de longinquo uẽturos casus preuidisse: nec obuiam isse cum iri posset si modo poterat? Nec erat:ut est apud poetā:Fortuna omnipotens ꝛ ineluctabile fatum? Utcunqꝫ se res ha

bebat: propter admirationem tm̄ memoriam meruerunt. In his autem qui sequũtur ⁊ prouidentiam miror ⁊ consiliũ laudo: futuris periculis abiectum: q̄uis ⁊ ut plerunq; solet: ab imperita multitudine spretum atq; calcatum sit: Nihil enim bene suadentium laudibus officit obstrepentium furor: Multis profuit ad gloriam que dicerent: que ue consulerent contemni: dũ clarior prouidentie fides: magnis post laudibus quesita est.

¶ De prouido consilio Herennij qui Romanũ exercitum apud Caudinas furcas captuꝫ inclusumq;: uel prorsus liberali cum honorificentia: uel ex toto interimi consuluit. Cap.XII.

A P Ontius Sannituꝫ Imperator apud Caudium ambos consules atq; omnem exercitum Romanum forte preruptis ⁊ angustis locis incluserat. Miserabile spectaculum: tot fortissimos viros adempte pugne copia ⁊ armatos simul ⁊ captiuos cernere. Cum interuent⁹ noctis animos ab operibus in curas traduxisset: nec minus letitia victoribus q̄ inclusis dolor consiliũ ademisset: Uisum est Herennium victoris patrem virum ⁊ etate ⁊ sapientia prouectũ consulere: Nec enim procul aberat. Senex audito reruꝫ statu: consilium dedit: ut abire permitterentur: Insuper ⁊ honorificis uerbis ⁊ omni obsequiorum genere prosequerentur. Qđ ubi in consilio castrorũ: apud feroces animos iuuenum agitari cepit: nimis molle ac prorsus senile consilium de tam infestis hostibus ⁊ indigna res omnibus videri. Proinde iussus nunciuꝫ reuerti: ⁊ virilius responsum poscere. At ille omnes ad vnum occidendos censuit Romanos. Eniuero tũ cuncti: precipue imperator delirantem iam senio patrem affirmare qui de eadē re tam repugnantia suaderet: Quia tamē fama hominis ingens erat: placuit rursum exquirere: si qđ forte medium consilium haberet. Cum ꝟo senior

B stratu sese iussit attolli: ⁊ uehiculo impositũ: ad castra filij preferri: Cuius ad aduentũ circũfusis omnibus: Nihil inquit noui consilij daturus uenio: ſꝫ eorum que dedi dicturus rationem. Primum quidem est: Romanos bello clarissimos ⁊ optimos mortaliũ viros: grandi ⁊ insperato beneficio astrictos ex inimicitijs ad amicitias attrahere: ⁊ uobis ac posteris uestris tam ualide gentis presidiũ promereri. Quonaꝫ enim modo vnq̄ odisse poterunt aut eos aut sobolem per quos se meminerint vite ac libertati redditos? Sꝫ hoc uobis displicet. Secundum reor uti presenti fortuna ⁊ gentem inimicam extirpare radicitus: Sic enim in longum: non tm̄ uobis consulitis: sed his qui ex uobis etiā nascentur. Tertium sane qđ ex me petitis: consiliũ nullum est: Nam quos inquit in manibus habetiſ dimittere contumelijs affectos: ea demum sententia est que nec hosteꝫ tollit nec amicos parat. O sapientem senē ⁊ singula prouidenteꝫ: Uerumtamē cecus ⁊ insolens victoris animus: utroq; consilio despecto: tertium qđ ille damnauerat amplexus: exercitum ac cōsules exarmatos: ⁊ sub iugũ actos relaxauit. Qđ cum annunciatum esset Herennio: ut audiuit eos mestissimos deiectis frontibus abire: nec amicum nec hosteꝫ posse a quoq; Romano uerbum extorquere: Heu inquit miseri: q̄ graues mine sub hoc silentio premũtur. Id quoq; q̄ uere preuiderit: subsecuta Sannitum strages duce Papyrio Cursore: reimpositũq; iugum Pontio legionibus testantur.

¶ De prouido consilio Hannonis Carthaginēsis ut Hannibal ab exercitu abstraheretur: ⁊ maneret inter ciues: ⁊ qualiter deuictis Romanis per Hannibalem solus Hanno consuluit esse tractandũ de pace. Cap.XIII.

a C ut duos prouidos senes de diuersis climatibus coniũgam: Hanno Carthaginensis vir apud suos spectate prouidentie: preferuidum Hannibalis ingenium ab infantia contēplatus: semper suasit continendum domi sub legibus: docendũq; ex equo cum ciuibus suis viuere: Abstrahendum ab exercitib⁹: ne intēpestiuo assuefactus imperio: postq̄ ciuem dedidicisset: tyrannū ageret. Id an salubriter p̄moneret: declarauit exitus. Q̄ta enim cũ Africe Hispanieq; ⁊ Italie ruina: quantoq; populorum cum gemitu ac sanguine imperitandi dulcedinem semel degustatam perpetrare puer ille nisus sit: tam notum est ut cōmemoratione non egeat. Nouerat utiq; senex hic: alterā eius exilij partem: qđ periculi ascribit Aristophanes: de quo dictum est supra. Ideo ut Hannibali: ad summam licet potentiam euecto: obtrectare nō desierit: ⁊ in Italia iam tonantis victorias ausus sit uerbis extenuare: q̄uis obstrepente populo: ⁊ tristis exitus uaticinari: seu pacis eum amor cogeret: seu patrie: Nam inuidiam in tanto viro etsi aduersarij criminentur: ego nō suspicor. Deniq; post Cannensem cladem: ⁊ illud pene nouissimum vulnus imperij Romani: cum Mango tam magne felicitatis nuncius in Carthaginensi senatu rem omnem: ut gesta erat exposuisset: ⁊ stragiſ infinite modum quasi numero non posset: coram affusis anulorum aureorũ modijs qui Romanis ciuib⁹ occisis dempti fuerant metiretur: cũctis letitia attonitis: Hanno solus in eodem habitu persistens: interrogauit: nunquid ob tam grauem casum quisq̄ sociorum populi Romani ad Hannibalem transfugisset? Ubi nullum ideo fidem mutasse cognouit: censuit legatos e uestigio mittendos qui pacem a Romanis peterent: in eo rerum statu facilius impetrandam. Que sententia parui remissiq; animi: multis tum fortassis visa est: post autem: sero licet: geminis Carthaginensium ruinis summe prouidētie apparuit.

¶ Qualiter Achitus predixit ciuibus cauendũ esse adolescētē Periclem: eo q; esset in sermone similis Philistrato libertatis publice euersori. Ca.XIIII

n N ec illa p̄tereũda est Achiti senis exclamatio: qui cũ p̄mo conciuātem adolescentem Periclē audiret: repēte Philistrati quē senio grauem iuuenis audierat recordatus: Cauete ait hũc iuuenē ciues. Est enim in loquēdo p̄similiſ Philistrato. Uulgo q̄dē plausibiliter nihil nisi presentia cernēti: seni autem ⁊ preterita memorāti ⁊ futura p̄uidēti: formidabiliter loq̄ visuſ est. Quid igit? Falsũ ne p̄sagij: aut nō recte p̄uidit: qui ex sermonũ similitudie: cōiecturā traxit ad similitudinē animorũ? Profecto Pericles alter erat Philistratus: nisi qđ ad euertēdā libertatē ille liguā pariter

⁊ dexteras armauerat: huic lingua suffecit. Et nūc hi tres senes remaneant inuicem fabulantes: modo diuersitas linguarum non impediat: ostentantesq̄ alter alteri: icredulam patriam iuuenū ɔsilijs in cineres resolutam: Nos iter iceptū sequamur. Postq̄ vo per presentia a preteritis in anteriora transgressi sumus: non alienum forte fuerit aliquot species attingere earum rerum par quas ad presentiam secuturi temporis curiositas humana suspirat: q̄uis non ignoremus prouidentiam virorum diuinationem anicularū esse propriam: Uerum quia utriusq̄ studium de futuro est: eatenus similes videtur: ut illa rectis tramitibus procedēte: hec perplexis erret anfractibus. Itaq̄ quo illa peruenit: hec nititur frustra quidem: nisi dirigente per tenebras fortuna mortalem ignorantiam: idq̄ perraro: sicut sapientissimis viris visū ⁊ experimento copertum est. Quam ob rem iuxta posite sunt: ut vno uelut obtuitu: videas quam fugias: quamue sequaris. Id enim est eiꝰ de qua iam diu loquimur prudentie. Placet autem ex oraculis exordiri.

Tractatus secundus est: De oraculis.

Quid sit oraculum s̄m Senecam. Cap.I.

o Raculum est: ut a Seneca diffinitur: uoluntas diuina: hominis ore enūciata. Quod si sic intelligitur: iam piget incepti: prestat titulum abradere: Nā quis ego sum qui sacros dei nūcios, ꝓphetas ueteres attingam stilo? Nō ea vis animo: neq̄ id mee facultatis est opus: Uerum quia etsi migraturo similis: sepe impedimenta collegerim: migrare tamen hactenus non contingit: eoq̄ visco teneor: ut a secularibus studijs nequeam auelli. Sic intelligi postulo: nō tanq̄ de ifallibilis ⁊ omnipotentis dei: sed quasi de demoniorū: quos illi deos uocant: responsis: scripturus sim. Si enim illi dij forent: cur non hec oracula dicerentur? Diffinitio quidem nō abhorret: Utiq̄ enim mortalis homo consueuerat illis spiritibus impleri: ⁊ sic uētura predicere: sed tam multis ambagibus obsita: ut facile internoscas: q̄ fallax instigator anhelantis uatis pectus impelleret. Ex hoc genere responsum illud est Delphici Apollinis: datum Tarquinio superbo: Quod si apertum ⁊ euidens fuisset: nequaq̄ tantam laudem acumen interpretis meruisset. Sed de hoc suo loco dictum est: Hic autē similia quedam ex uaria librorū lectione collegi: quibus lector admonitus gaudeat: ⁊ deo gratias agat: ꝙ ex tenebris eductus ⁊ ad serene lucis speculum reseruatus est. Nec uereař aut Iouem aut quemuis alium ex illorum dijs: ⁊ quem in hoc precunctis attollunt Apollinem irridere: presertiī cū Marcus Tullius: vir eius secte atq̄ illorum temporum longe doctissimus: in libris suis: libera eiū irrisione despiciat: quem ille suspiceret publiceq̄ cederet insanie: Nobis tamen insitum est: ⁊ execrari peregrinum mendacis dei nomen ⁊ odisse. Ad hoc autem proderit aliquas eius fallacias agnoscere: quibus humani generis illusor potius q̄ cōsultor: famam sibi diuinitatis multa miserorum cecitas quesiuerit.

De respōso illusorio: quod dedit Appio Claudio quedā diuinatrix dicata Phemenoes: ne minas belli dubitaret possessurꝰ in Eubote cellā. Cap.II.

a Ppius Claudius is qui ciuili bello pompeianas partes secutus est: de euentu rerum dubius: vicinum castris qui iam tum neglectus obmutuerat: retemptauit Apollinem. Itaq̄ Phemenoes quedam templi uates in antrum compulsa: solitoq̄ exestuans furore: fertur in hanc sententiam respondisse: Magnas huius belli minas Romane ne timeas: Nihil eni ad te: quoniam in pace littus Euboicum uelut quidam Eubote cellaā possidebis. Quo ille responso uelut in somnis accepto: perplexior discessit inde q̄ uenerat. Sed non multo post apud locum qui Eubote celle dicitur: quo secutus responsi quē putabat sensum se contulerat: ante supremum prelium morbo interijt. Ita subtractus bellis ⁊ sepulchro conditus: euboico fidem fecit oraculo.

Qualiter Nero percontator mathematicorum ⁊ idolorum: responsis fallacibus frequēter in vita ⁊ in morte illusus fuit. Cap.III.

n Ero Cesar portendi sibi mutationem status a mathematicis acceperat: Qui in hoc concordes: in eo discordabant: que nā fortuna imperio deiectum exciperet: His eger Delphicum oraculum experiri statuit: Sic eniā sibi visus est abominans: hesitationem suam ad diuinū consilium traducturus. Inde sibi responsum est: Annum tertium ⁊ septuagesimū caueret. Quod cum audisset: homini inconsiderato ⁊ vix tricesimum etatis supergresso tanta securitas incesserat: ut iam nil metuens: ⁊ prosperitatem ⁊ etatem sibi integram sponderet: quasi ante prenunciatū tempus ab Apolline mori non posset. Eodemq̄ uanitatis ⁊ insolentie raptus est: ut preciosissimis quibusdam rebus maritima tempestate deperditis: affirmaret eas ad se uel piscium obsequio reuersuras. Talibus intumuerat erroribus: cum subito ab omnibus destitutus ⁊ ad turpissimam cōpulsus est mortem: utiq̄ consiliario dignus Apolline q̄uis mendacij parens: ne quid mentitus videretur: consuetis ambagibus atq̄ arte prouiderit: ꝙ ipse Nero suprema illa nocte audito clamore militari: suum execrante ⁊ Galbe nomen celebrante: sero lꝫ quiuerit intelligere: ⁊ ad infelicitatis sue cumulum auctorem oraculi ueridicum opinari. Galba enim successor tertium ⁊ septuagesimum annū tunc agebat.

De duplici oraculo seu respōso facto Traiano per Apollinem in templo Heliopolis tam per litteras uacuas clausas sibi missas: q̄ per frustra vitis secte in sudario inuolute: mortem Traiani in vindemijs proximis secuturam designātis. Cap.IIII.

a Pud Heliopolim Assyriorum templū: fuit perplexis ut aiunt numinibus incertum: qd̄ ⁊ sol ibi coleretur: ⁊ Juppiter ⁊ Apollo. De hoc qdem incertior fama est: sed hūc quoq̄ templi eius accolam: ex furore ministrorum ⁊ ex

diuinatione confirmant. Nunc igitur Traian⁹ hortantibus amicis bello Parthico consulendum ratus: romano more fidem oraculi pretẽptare noluit ne quid forte mortalis fallacie fingeretur: sigillatasq͂ litteras transmisit: ad quas sibi petijt responderi. Erat enim mos ⁊ de longinquo per epistolã cõsulendi: Spiritus ille uaferrimus qui in consigna
B tione imperialium litterarum forsan interfuerat: temptatum se intelligens: ut humanam irritaret insaniam: nosse se commentum consulentis ostendit. Oratus enim ad id quod in litteris clausum erat respondere: Chartam poposcit: quam cum sacerdotes attulissent: sicut erat claudi iussit ⁊ remitti. Illis quidem attonitis: ⁊ quid sibi uellent prestygia dei sui: cum admiratione reputantibus: Nec minus admirans imperator: oblatam vidit ⁊ aperuit: ut qui solus facti conscius foret: ⁊ chartam illi signatam quoq͂ sed uacuam misisset. Itaq͂ iam satis expertum credens: ⁊ de templi religione certissimus: secundis litteris consuluit: Esset ne post belli finem Romam reuersurus: Ille autem scripto nihil: vitem in partes sectam ac sudario inuolutam remisit pricipi: Traiani mors proximis vindemijs consecuta: reliquieq͂ Romam reportate: responsi nubilum discusserunt.

¶ De responso illusorio quod accepit Caius Caligula in templo fortunarum: q͂ caueret a Cassio: a quo fuit postmodum interfectus. Cap.V.

s Ed ne Apollo solus imperatorib⁹ nostris irriserit: Caius Caligula uarijs vndiq͂ prodigijs pulsatus: templum fortunarum Anthij consuluit: quem locum ueluti natalem sibi omnibus locis atq͂ secessibus (ut Tranquillus ait) semper pretulerat: Responsum: Caueret a Cassio. Ea re permotus: Cassio longinquo qui proconsulari imperio tunc asiam obtinebat: destinauit mortẽ Et forte consultor id agebat: sed Caius interim a Cherea: qui ⁊ ipse lz minus vulgato nomine: Cassius erat: interfectus est.

¶ De responso quod accepit Uespasianus in monte Carmeli: quicquid mente concepisset ac temptasset: successurum feliciter: q̃uis arduum ⁊ laboriosum. Cap.VI.

v Espasiano autem sub Nerone rem hierosolymis gerenti: vicinum Carmeli montis oraculum experiendi desiderium incessit. Unde in immensum auctus est: accepto responso: quicquid mente concepisset: quicquid tẽptasset successurum feliciter: q̃uis arduum aut laboriosum videretur: parũper iste fidelius ⁊ paulominus ueraciter. Sed ad Apollinem reuertor.

¶ De oraculo dato Athenienfibus in aduentu Xerxis. Cap.VII.

a T ne clarius inter vicinos locutum putes: sub aduentu Xerxis: territis grecie urbib⁹: ab Atheniensibus consultus: quo nam modo saluti proprie ac filijs prouiderent: Respondit: Muris ligneis. Id ambiguum more suo confusũq͂ consilium Themistocles interpretans: pro muris ligneis naues intellexit. Itaq͂ hortante eo: deserta urbs turba ad bellandum inhabilis: ⁊ preciosissima rerum repostis locis abdita: Ipsi autem armati classe conscensa: experiri fortunam pelagi decreuere: casus prestitit ⁊ Salaminate victorie successus: ut consultor uerax haberetur. Qua in re: si non plus illinc Xerxis ignauia: hinc Themistoclis consilium ac virtus: q̃ Apollinis oraculum effecisset: egre profecto muris ligneis: hostis tam numerosus excipi ualuisset.

¶ De responso dato Lacedemonijs. Cap.VIII.

p Aulo Lacedemonijs apertior: quibus eadem tempestate consulẽtibus. aut urbi aut regi eorũdem pereundum esse respondit. Atq͂ ita contigit. Rex enim Leonides gloriosissime moriens: patriam reliquit incolumẽ: q̃q͂ recte iudicantibus: oraculo regis mors: virtuti regie: salus urbis ascribenda sit.

¶ Qualiter in consilio obscurus: in adulando vo clarus fuerit idẽ Apollo: ⁊ de laude Socratis. C.IX

q Uid q͂ in consilio anceps ⁊ obscurus: in adulando clarus ⁊ simplex reperit: Quid cause putem interuenisse: nisi ut illic remedium occultaret: hic superbiam ⁊ inanem iactantiam mortalium pectoribus ingereret: Utrobiq͂ fallendi propositum utilia tegere: damnosa reuelare: Socratem omnium qui viuerent esse sapiẽtissimũ respondit. Nullum hic inuolucrum: aperte locutus est: Nec puto falsum dixit. Sed quorsum his laudandi blanditijs pergeret: non video nisi ut hominem doctissimum: ⁊ cuius moleste sapientiam ferebat: estimatione suiipsius tumidum: ⁊ uelut diuino iudicio prelatum insanire compelleret. Narũ forte blanditiarum fidem sibi reddebat Socrates cum Xenophonti discipulo (ſm Platonem) preclarissimo interroganti: Nunquid suaderet Epicurum sequi: Postq̃ sententiam suam explicuit: hoc in fine responsum dedit: Et nostrum quidem inquit humanum est consilium: sed rebus inobscuris ⁊ incertis: ad Apollinem censeo referendum: ad quem etiam de maioribus rebus Athenieñses publice semper retulerunt. At quãto tu Socrates melior: quã toq͂ consilij sanioris: q̃ is ad quem discipulum remittebas: nisi in hoc vno quod ille tibi optimus ⁊ consultissimus uideretur. Sed redeo ad apollinẽ.

¶ De simili adulatione ad Lycurgum: deq͂ uero responso Gygi regis Lydorum dato. Cap.X.

l Ycurgo Delphicum consulenti: Ignorare se ait: eum ne dijs an hominibus aggregaret: Immo vo non ignorabas perfide: cui loquebaris hominem esse non deum: tibi tamen ⁊ omnibus tui similibus dijs longe preferendum: Sed quid aliud hac simulata ignorantia uoluisti: nisi ut egregium virum: ⁊ inter homines precellentem: ridiculum semideum opinione sua faceres: ⁊ immensis laudibus inflatum: ex eo qd fuerat: magno ut sibi videbaris teste conuelleres: eumq͂ qui ad te homo certus ac modestus uenerat: remittẽs immodestum: atq͂ inter diuinitatis ac humanitatis uestigia titubantem: Unum mihi ueterator hic videtur respondisse fideliter: nisi talium moris esset: aliquid interdum ueri dicere: quo liberius in reliquis mentiantur: Siquidem cum Gyges ille Platonicus: pessimũ nefas: de pastore rex Lydorum: ⁊ insuetis fortune fauoribus sese efferens: oracula Delphis exquireret: num quisq͂ in-

ter homines se beatior foret? Uox ab antris reddita: Agladium Sophidium inopem quēdam ac rusticum seniculum in finibus Archadie latitantem: ceterum cupidinibus ac terroribus liberum ⁊ exiguo rure: regum diuitias exequantem feliciorem diffiniuit. Nec immerito: Non enim exterius sed introrsus: ⁊ in ipso animo uera felicitas scita est. Huic aperte uerum respondit (ut dixi) quo liberius illuderet multis. Illusit autem ne longius eam: in eodem regno alteri: quem multo minus circunueniri par fuerat.

¶ De respōso illusorio quod accepit Cresus rex Lydorum. Cap.XI.

c Resus opulentissimus Lydorum rex: bellum moturus in Persas: tali responso fertur illusus. Cresus Halym penetrans: magnam peruertet opum vim. Amphibologice prorsus ac fallaciter. Nam ut ait Cicero: hostium vim se peruersuruꝫ putauit: peruertit autem suaꝫ vim. Utri eorum accidisset: uerum oraculum fuisset.

¶ De simili respōso qd̕ accepit Pyrrhus rex Epirotarum: Et de respōso Crassi. Cap.XII.

n Ihilo purius actum esse: traditum est cum Pyrrho: qui bellum Romanis illaturus: dum Delphos cōsulit: hoc respōsum: ut ait Ennius: accepit. Aio te Eacida Romanos vicere posse: demēs Pyrrhus si nō itelligeret utra partium vincisset: uerificatuꝫ oraculum videri. Sic uersutus artifex texuerat: sic in omnes casus ꝓfugiuꝫ ueritatis occupauerat. Hoc inqꝫ adeo manifestam fallaciam p̄fert: ut q̄ꝫq̄ꝫ: sicut Ennius idem ait: semper fuerit stolidum genus Eacidarum: tm̄: ut dixi: ꝑpēdi absqꝫ difficultate potuerat. Illud obscurius ꝙ Crassuꝫ decepit: qd̕ uel Chrisippuꝫ potuisset fallere. Sic enim apud Ciceronem scriptum est: Cui tm̄ ad postremum tota res cōmēticia videt̄: ⁊ hoc a poeta fictum suspicat̄: Illud ab historico. Ratio neꝫ affert. Primum enim latine Apollinem nunq̄ꝫ locutum fuisse. Deniqꝫ Pyrrhi temporibus iam uersificari desijsse. Et hoc ultimum (ut eo libro per multa) irrisiue dictum arbitror: Tamen utcunqꝫ: non multum his rationibus moueor: qm̄ ⁊ in latinam linguam trāsferri: ⁊ in carmine inferri potuit ambiguitas oraculi: grecis ⁊ solutis ꝓmuꝫ uerbis edita: Nam si ad linguam respicio: quecunqꝫ oraculis dicta sūt: latine qdem apud nostros: de greco fonte descēdūt: grece uel ab Apolline ꝓlata: uel ab illis memorie mādata: nec linguaruꝫ uarietas obfuit ueritati. Tertia igit̄ me Ciceronis ratio violētius ipellit: Ait enim: hoc Pyrrho respōsuꝫ inauditum grecis. Itaqꝫ satis credi pōt: hoc ab Ennio: suo quodam iure factum esse. De Herodoto auteꝫ quem Cicero ipse patrem historie uocat: qd̕ superioris oraculi fictor extiterit: nō taꝫ facile crediderim. In dubio igit̄ visum est: ⁊ utrunqꝫ attigere: ⁊ Ciceronianam de hac re non preterire sentētiam.

¶ De responso deceptorio quod accepit Philippus rex Macedonuꝫ. Cap.XIII.

q Uam v̇o illud anceps ⁊ inopinabile: quod Philippus Macedo ex eodem adito accepit: ut iminēs sibi scilicet a quadriga periculum p̄uideret. Quo audito rex anxius: dissolui currus per omnem Macedoniam imperauit: quin ⁊ oppidum Boetie cui quadriga nomen erat: ut fatalem sibi ꝑpetuo declinauit: Uel ut quidaꝫ ferūt: iussit euerti. Frustra tm̄: Alio nāqꝫ minax oraculuꝫ spectabat: Capulus gladij quo eum Pausania trās fodit: quadrige celaturam dicit̄ habuisse: Hoc quidem est: curas atqꝫ animi tormētum credulis mortalibus ingerere: cautelaꝫ remediūqꝫ p̄ripere. Itaqꝫ Tullius elegāter illudit: Nec enim obscura tantuꝫ sed mēdax admonitio: q̄si rex capulo: ⁊ nō cuspide moriturus sit: Hic sane nullum respōsi colorem: nullum ueritatis uestigium: aut viuēs aut moriens intellexit.

¶ De responso simili dato Alexandro Epirotarum regi. Cap.XIIII.

h Uius auteꝫ gener: ⁊ uxoris Olympiadis germanus Alexāder: Cui Juppiter ille nihilo fidelior aut certior Apolline respōdit: urbem Pandosiam amnēqꝫ Acherusiam vitaret. Eo cupidius ex Epiro descēdens: ubi urbē ac amnem prenūciatuꝫ esse nouerat: in Italiam uenit: ibi pugnans cum Brucijs ac Lucanis: iuxta urbeꝫ ⁊ flumen Acheronta: bello victus ⁊ interfectus est. Itaqꝫ sero fatalibus noīb⁹ auditis corruēs: agnouit frustra se patriam reliquisse. Potuit hic vir placatior mori Joui suo q̄ꝫ Philippus Apollini.

¶ De rn̄so Cleophāti dato: Itemqꝫ de eoꝝ redargutione qui eiusmodi oraculis credūt. Cap.XV.

h Is autem furijs agebat̄ insensata mortalitas: fidēs cōsultoribus infestis: Senatum sibi e media inimicoꝝ urbe delegerat. Nōduꝫ tempus erat ex tam profundis tenebris emergendi: Persequebat̄ humanum genus diuina ultio: ⁊ sic meritum premebat: ut si dici fas est: superstitionibus humanis celestis patientia faueret. Quid enim fuisse aliud reor (si modo est ueruꝫ qd̕ clarissimi auctores tradidere) Cleophantem ut ipsi nominant sophistam ineptum ac mordacem: ut ego arbitror philosophum ⁊ prudētem: sed ut fere accidit parum leti successus hoiem: irridendi animo consuluisse Apollinem Delphicum: an esset hactenus equum repturus: cum v̇o nec equum quereret: nec hactenus habuisset: respōsumqꝫ repertu- rum qdem equum: sed ex eodem casurum: ⁊ precipitio moriturum: Cleophātem v̇o iure optimo deridentem que audierat: dum redijt: casu quodam habuisse obuium Attalum regem sibi infensum: atqꝫ eo mandāte deiectum de prerupto saxi cuiusdā uertice: cui equi nomen agricole forsan ⁊ pastores indiderāt expirasse: ⁊ leso (ut aiunt) deo iusta supplicia pependisse (ut mihi magis videt̄) inique forti tributum inexpiabile persoluisse? Quis autem miretur vulgus indoctum obstupefactum huius euentu: cepisse Apollinem non modo ut ueridicuꝫ sed uelut acrem quoqꝫ suarum offensarum vindicem: plus etiam solito uenerari ac metuere? Sed queso te Ualeri Maxime: uosqꝫ qui secum ⁊ cum Apolline sentitis: si tam grauiter ⁊ tam cito ultus est Apollo temptatoris huius iniuriam: quid fecit Marco Tullio nō tēptanti: sed aptissime contēnēti: neqꝫ id uerbo uolatili: sed eternum permāsuris libris? Neqꝫ id semel modo sed millies: ⁊ quotiēs in hec uerba reuoluitur: usqꝫ adeo: ut non etate sua tm̄: sed ⁊ diu ante cessasse Delphis oracula: ⁊ nihil illo specu mutoqꝫ terre hiatu: dicat iueniri posse contemptius: opineturqꝫ nec primis seculis illic fuisse: nisi fortuite rareqꝫ ueritatis habitaculum: quando ⁊ eos qui euasiunculas querunt: dicētes

vim loci eius euanuisse tractu tp̄is: sic irridet: ut di
cat eos non aduertere qđ de vi diuina agit̄: que si
est: utiq; eterna est: sed p̄inde loqui quasi de vino
aut salsamento: que vim suam sumunt tempora-
nea potestate ⁊ paulatim euanescunt: Itaq; hec
dicētes: philosophos sup̄stitiosos ⁊ pene phauati
cos appellat: qui excusationes friuolas ineptijs
suis malūt exquirere: euanuisse fingētes: q̄ȝ uerita
tem ingenue ꝯfiteri: ⁊ errorem suum uel sero reco
gnoscere: qđ diutissime circumuenti sunt sup̄ huius
modi oraculis p̄tim falsis (ut ipsis Tullij uerbis
utar) partim casu ueris: ut fit in omni or̄one sepis-
sime: p̄tim flexiloq̄s ⁊ obscuris: ut interp̄s egeat i-
terprete ⁊ sors ipsa ad sortem referēda sit. Hec de
C Apolline Marcus Tullius. Legeras tu q̄dē Ua
leri ista: ⁊ p̄culdubio noueras: ut qui ex Tullia-
nis libris magnam cōflasti op̄is tui partem: quo
te ac seculū tuū magis admiror: quo nā modo ua-
nitas hec tātum fidei apđ doctissimos uestros in
uenerit: p̄sertim postq̄ȝ innotuerat eam tam libere
ac tam grauiter: ab illo latinarum litterarum parē
te cōtēni? Nec adduci possum ut credam: nō id te
atq; alios doctos homines sensisse. Illud potius
rear: sicut stellas quas celo appositas: ⁊ celestis
fuge moderatrices ferūt: q̄ȝuis ad orientē moue
ant̄: firmamenti tn̄ impetus in diuersum rapit: sic
uos licet motu p̄prio ad ueritatem p̄nos: populo
rū tn̄ erroribus violēter in nō cōtrarium deuolu
tos. Nisi forte nūc etiam opinari libet: Apollinē
nostrum nō segnius in Cicerone iniurias ultū su
as: uosq; in opinione cōfirmat: indignū ⁊ crudele
supplicium tāti viri: cui utinam nō magis uel Ro
manum odium q̄ȝ Delphicum: uel Philippicarū
q̄ȝ diuinationis liber: uel in Cesarem ⁊ Antonium
q̄ȝ Apollinem dicta nocuissent. Et de oraculo satis
dixisse mihi videor.

Tractatus tertius de naturali diuinatio ne: que maxime somnijs constare credit̄.

De Sibyllis ⁊ earum oraculis: que quadam diui
nitatis familiaritate ad intimum ueri fontem pro-
pius accedere videntur. Cap. I.

B p Roximum a dijs (ut ipsi uocāt) imor
talibus tenere locum putabant̄ mor-
tales hoies: aut diuinitus aut huma-
nit⁹: idq; seu nāliter seu artificio quo-
dam futurorū p̄scij: Quippe q̄bus in
hac hoium cecitate: discutiēs vmbram corpeā: ⁊
obiectam uēturi nubem penetrans: inest diuinatio
magnifica quedam res ⁊ salutaris: si modo est ul-
la: sicut de hac tota re locuturus Cicero prefatur.
In hoc aūt genere Sibyllis nō indigne p̄mus gra
dus dabit̄: q̄ q̄dam diuinitatis familiaritate ad i-
timum ueri fontem p̄pius videant̄ accedere. Et
has q̄dem plurimas fuisse nouimus: q̄rum nōnul-
li scriptores ⁊ numerum ⁊ etatem ⁊ p̄riam ⁊ act⁹
⁊ noia collegerūt. Qđ nobis hoc loco p̄sequi lon
gum nimis: ⁊ curiosum magis q̄ȝ necessarium vi-
det̄. Sed q̄m de nāli diuinatione institutus nobis
erat sermo: que ⁊ furore: hoc est oraculis a furēte
redditis ⁊ somnijs cōstare credat̄: dicto de Apol-
linis: aliq̄d de Sibyllinis oraculis dicēdū occur-
rebat prius q̄ȝ ad somnia ueniremus: Ac nescio an
hec quorū adhuc fides ⁊ auctoritas vigēt: illis quo

rum iāpridem error explosus est: meruerūt an̄po-
ni. Sed uetustatis ordinem secutus sum: Ex cun-
ctis q̄dem Sibyllis: ⁊ hoc attigisse satis sit: Qua-
tuor celebrant̄ Delphica: Erithrea: Cumana: Ty-
burtina. Primam an̄ tēpus heroicū: in ipso Apol
linis tēplo uaticinātem memorāt: multos ex eius
v̄sibus Homerum poetam opibus suis interseruis
se. Secūdam noie Eriphylem: ⁊ Lacenos maris
impium amissuros: diu an̄ cecinisse: ⁊ piturā Tro
iam: ⁊ Meonium uatem: qui multis post seculis
natus est mēdacia scripturum. Extat libellus quē
sibi attribuerūt: in quo (si modo suus est) Troiano
rum ⁊ grecorum exitus: ac Romane urbis ⁊ im-
perij originē ⁊ labores ⁊ successus uarios: Inter
hec aduētum dei in terras: multaq; religionis nr̄e
clarissima: multa quoq; de erroribus externis ⁊ in
ternis: deniq; alienigenarum ac nostris euētibus:
nō modo usq; ad hāc etatem: sed usq; ad finem se-
culi p̄phetauit. Tertia noie Amalthea: cuius locū
nup̄ prope Cumas Cāpanie vidimus: Romanos
ex cūctis mortalibus delegisse tradit̄: q̄bus uentu
ra prediceret. Indignata suum cūctis seruire furo
rem: ut elegāter ait q̄dam. Quin ⁊ libros edidis-
se: in q̄bus Romanorum fata remediaq; cōscripse
rit: qui Sibyllini dicunt̄: ⁊ quorum ois Romana
historia plena est. Nota res est antiquis annalib⁹
⁊ nouis testatissima: Anum peregrinam ⁊ nulli co
gnitam adijsse Tarqnium sup̄bum: ac nouē libros
attulisse: dicētem eos diuina esse oracula ⁊ uena-
les fore. Regem v̄o percōtatum de precio: cū grā-
de q̄ddam audiuisset: irrisisse. Anum tribus libris
accēso corā igniculo perustis: quesiuisse uellet ne
sex alios eo p̄cio compare qđ p̄mum omnibus sta
tuerat. Enimuero tum Tarqnium delirantem se-
nio feminam p̄culdubio credidisse ac derisisse pro
fusius: Iam tribus alijs in eandem flammam con
iectis: tres qui soli superāt porrexisse regi: mitiusq;
iam ⁊ in modum cōsulentis: ut hos eodem precio
emeret hortata est. Regem muliebri fiducia atto-
nitum: libros quo suadebat̄ p̄cio compasse: uendi-
tricem ilico euanuisse: nec usq̄ȝ visam aut repertā
libros in sacrarium repositos: cōsuli ⁊ pro oracu-
lis haberi multis cōsuetum seculis: donec incenso
tandem capitolio perierūt. Quartam v̄o noie Al-
buneam oium nouissimam Sibyllarum: tempori-
bus Augusti Cesaris fuisse: atq; illum successibus
lȝ ⁊ eximio fauore hoium elatum: diuinos tamen
honores quos ei populus romanus obtulerat re-
nuētem in p̄posito sobrio ac modesto confirmasse:
Adductoq; per noctem in Tarpeiū collem: ⁊ ostē-
sa in celo virgine: sydereum infantem ulnis ample
xum: vnum deum docuisse fama est. Extare huius
visionis argumētum in terris: aram celi: ⁊ in eo-
dem ⁊ ipso loco quem dum celum suspicit uestigi-
is presserit: admirās templum puerpe dedicatum
virgini. Ceterum de alijs sex sibyllis p̄cipitare sen
tētiam non est meum: Scio enim quia deo nec im-
possibile quicq̄ȝ nec difficile: licuisse secretum suū
credere cui libuit. Uideo harum uatum responsis
⁊ oraculis ab orbe toto: sed ab urbe singulariter:
⁊ ab illo sapiēte: tum populo ac senatu tātū fidei
tributum: ut per decem siue etiam q̄ndecim viros
celebri apud eos sanctitate ac fide ꝯspicuos: in du
bijs casib⁹ reipublice ex sibyllinis libris: uelut e ce
lo sue salutis cōsilia quererentur. Possem ⁊ hic ut

in oraculis Apollinis: aliquam iniq̃ssimorum spirituum fallaciam suspicari: ni viderē doctores nostros diuino spiritu afflatos: Sybillis credere: ⁊ p̄sertim Erithree: multa que de Christo predixisse credit̃: suscipiētes alacriter ⁊ ad diuinitatis testimonium ꝓferētes. Deniq̃ʒ usq̃ʒ adeo hesitātes: ut ex eis quidam p̄scientie huiusmodi rationem afferant: ꝙ scilicet Sibyllarum insigne virginitas est (ut eorum uerbis utar) ⁊ virginitatis precium diuinatio. Eolico enim sermone Sibylla: σιου βουλη dicitur: idest dei consilium: quod sola scribitur nosse virginitas. Audio tñ Ciceronem ex diuerso: diuinationis hoc genus paulo reuerētius q̃ʒ ceteri refellētem: cum quatenus q̃dem ex uerbis eius colligo: Julio Cesare rerum potiente ꝯtigerat: ut Sibylinis libris ex more aditis: respōderet̃ in hāc sentētiam: Quem uere regeʒ haberēt: Regeʒ quoq̃ eum appellādum si salui esse uellent. Regium aūt nomē apud alias gētes uenerabile: apud Romanos odiosum ⁊ iportabile semꝑ fuisse nouim⁹. Ita q̃ʒ Cicero cōsilium illud abominat̃ ac respuit: humanāq̃ʒ fraudē modis omnib⁹ subesse nō dubitat. Ambages enim huiuscemodi que idefinite ꝓlate: possent ad quēlibet hominē ac rem: ⁊ ad omne tēpus applicari: nō ab illa que libroꝝ auctrix dicitur furere: sed ab aliquo ac uersuto cōpositas videri. Alia deinceps ex eisdem libris elicit iudicia: diligēter ⁊ artificiose mentiētis scriptoris potius q̃ʒ insani. Ad postremum tñ si Sibyllam damnare non audeat: libros tñ eius nō facile legēdos: nec iniussu senatus adeūdos cēset. Et de his q̃deʒ hacten⁹.

¶ Quid de somnijs Marc⁹ Cicero sēserit. Cap. II.

Omniorum casus scrutent̃ alij: nos hoc libro (qd̄ sepe iam diximus) rerum exempla cōquirimus. Sed p̄fari libet Marcū Tullium aduersus hāc quoq̃ʒ uanitatem ⁊ eoꝝ amentiam qui somnijs fidem habent acriter disputasse. Que disputatio (nisi fallor) si ne dicā mihi: sed cuivis homini retexēda sit: aut illius uestigijs insistēdum: idēq̃ʒ narrationis ordo seruādus erit: aut ꝑfecto aliq̃d uel de sentētiarū grauitate: uel de uerboꝝ elegātia remittēdum. Quis enim queso nisi īpudētissimus: sperare audeat illum diuinum atq̃ʒ aureū orationis fontem: non se si diuerterit turbaturū: aut parem: uel claritateʒ uel suauitatem ꝓcul a scatebrarum suarum premordijs repturum? Uerecūdius q̃dem foret ac tutius: ipsam Tullianam disputationem aut omittere aut non aliter q̃ʒ Tullianis uerbis exprimere. Sed nec p̄termittere visum est: rem etsi nō lectori: mihi certe necessariā ꝓbatāq̃ʒ: nec rursus totam disputationis serieʒ ad cōtextum resoluere. Ne sim logior q̃ʒ oportet: medium elegi: summaʒ rei colligēs: que talis est. Nō decere philosophum aut prudētem hominem ineptis atq̃ʒ anilibus supstitionib⁹ aureʒ iclinare: sed ridiculū opinari: qui vigilātes nec p̄ntia itelligere nec p̄teritoꝝ meminisse queāt: eos cum obdormierit etiaʒ uētura p̄noscere: Quasi amicitior familiariorq̃ʒ sopitis atq̃ʒ stertētib⁹: q̃ʒ vigili animo aptisq̃ʒ oculis meditātibuſ sit deus. Qui si auctor somnioꝝ eēt: futurūq̃ʒ aliq̃d denūciare hominib⁹ uellet: uel aperte uel aliqua que intelligi posset īspiratione ꝯsulere: Cum omniū qui sub celo sūt mortalium (nemo enim nō somniat) ne duʒ lectulos: sed egrotātium quoq̃ʒ grabatulos circūire ⁊ insusurrare inumerabiles ambagum species neq̃ʒ cum experrecti fuerit memoriam habituris. Deīde si dormientib⁹ tātuʒ cōsuli uellet: clariora saltem statuisset somnia: nō atra ⁊ cōfusa: que dormiētes expauescāt: ⁊ vigilātes ad iterp̄tem diluculo ⁊ referre soleāt: His accidit: ꝙ cum deus nullius falsi auctor sit: uera esse omnia que in somnijs cernim⁹ necesse esse. Que cuʒ ita sint: illō potius philosopho dignum arbitrat̃ Cicero: estimare visa hec: q̃b⁹ sopor hominum abūdat naturaliter euenire: sine ulla significatione rerum futurarum: Animum enim agitāte ꝓpria natura a motu nunq̃ʒ posse requiescere. Enimuero cum languida ⁊ somnolenta mole corpis: nec mēbroꝝ nec sensuum uti possit officio: dum per seipsum ad aliq̃d agēdum videndūq̃ʒ cecus rapit̃: incidere in imagines ambiguas rerum uariarū: Idq̃ʒ ex reliquijs īherētib⁹ earuʒ rerū q̃s vigilās egerit aut cogitauerit ꝓuenire. Cuius rei testem facit Aristotelem: Earūq̃ʒ ꝑturbatione miras interdum ⁊ inenodabiles occurrere somnioꝝ formas. E q̃bus si quedam false: quedam uere sūt: scire cupit ille vir doctissimus: qua nam internoscātur nota: Siue ea nulla est: cur incassum interp̄tes fatigemus? Quin ⁊ si ulla est: ad hūc terminum viam illam his nugatoribus cēset incognitam: p̄sertiʒ cuʒ explorare res abditas: ⁊ ea que in somnijs hominibus diuinitus portēdunt̃ (qd̄ hi homūculi ꝓfiteri nō dubitāt) ꝓfūdissimi ingenij ꝑfecteq̃ʒ doctrine sit: Nos auteʒ videamus primum ex leuissimo (ut ipse ait) ⁊ indoctissimo genere cōstare: deinde nō ex ulla somnioꝝ vi: sed ex ꝓprio acumine iudicare: Ideoq̃ʒ inter se uarios atq̃ʒ discordes. Ad qd̄ ꝓbādum quedam affert: de q̃bus iferius dicemus. Ita q̃ʒuis diuinationem cōcederet: quam negat: diuinum tñ nullum cōtēderet. Scio q̃dem de hac re alios aliter sentire: nec sum nescius quātum glr̄ie puer hebreus ex somnioꝝ interp̄tatione percepit: sed illic nō ars humana sed celestis reuelatio. Hec tādem de somnijs utcūq̃ʒ meis v̄bis explicita nō tam mea q̃ʒ Ciceronis intētio est. Etsi eniʒ Academico more disputans: nihil ꝑtinaciter affirmet: quominus liberum relinq̃t ⁊ integrum auditorē: q: cum ut ipse alio quodā loco de Socrate ⁊ Platone loquēs ait: vixisse secum mihi videor ex loq̄ndi usu: de opinioue eius nō aliter certus sum: q̃ʒ si que legi ex ore narrantis accepissem. Quo magis miror ita quosdam de somnijs scripsisse: uelut idubitatam traderēt historiam: cum ipsum de cui⁹ fontibus hauriebāt cernerēt hec eadem dum recitat cōtēnētem: Uelle mihi vident̃ supstitiones hominum augere. Sic enim somnia renarrāt que casus aliq̃s uera fecit: q̃si nihil frustra somniari ꝑsuadere cupiāt rudibus ingenijs: que in illas p̄mum litteras fors impegerit. Ita apud credulum vulgus auctoritas interp̄tum ingēs erit: neglectisq̃ʒ rebus oibus: satis negocij cuiq̃ʒ suus somnus afferet: aliquanto plus tibi tribuet sollicitudinis q̃ʒ quietis. Quāto satius fuerat docere: ut de mille vnum nō accidit: cui uel tenuis sit cuʒ ueritate cognatio. Totis aūt noctibus dormiētes: ac sepe meridiantes: q̃d mirum si nōnunq̃ʒ uero quedam ꝓxima videmus? Hoꝝ aliq̃ iam hinc scribere aggrediar. Falsa enim q̃s capet liber? Et hec quoq̃ʒ sic legi uolo. ut agnoscat̃ potius fortune vis: q̃ʒ ꝙ fides somnijs habeatur.

¶De somnio Tarquinij superbi. Cap.III.

T ut a uetustissimis incipiam: scribit Acti-
a us in Bruto Tarquinium supbum huiusce-
modi somnium vidisse. Pastorem ad se ue
nire: arietes geminos agētem: seqꝫ cum ex his alte
rum imolasset: asperisse supstitem irruentem obni-
xis cornibus: se aūt repētino impetu grauiter pro-
stratum: atqꝫ humi resupinum: dum celum suspicit
aiaduertisse solis orbem nouum ꝛ insuetū iter age
re. Qḋ cum ad interp̄tes retulisset: monitum regē
aiūt: cauēdum ne quem ipse rudem ut pecus ꝛ mō
strum putaret: Ille eum latēti prudētia armat⁹ re-
gno pelleret. Solis aūt ostētum: cōmutationez sta
tus populo significare. Atq nō aliter euenit: Bru-
tus cuius germanum rex opp̄sserat: ꝛ cuius igeni
um ludibrio erat: ille regem nomēqꝫ regium expu
li. Romana res mutata: vnius in locum perpetui
regis: duos annuos magistratus habere cepit.

¶De somnio Publij decij. Cap.III.

Um romani quondam iniqs locis a Sāni
c tibus circūclusi grauiter urgerent: Publi-
us Decius tūc tribunus militūz: visus sibi
est in somnijs inter densissimos cuneos occūbere:
multa moriēs glīa. Quo somnio vir fortissimus ꝛ
glīe sitiētissimus: nō tam territus q̄ꝫ ad pmissi exi
tus cupiditatem aiatus: nullum p̄iculi genus de-
clinare cepat: ꝛ ab amicis ut cautius pugnaret ad
monitus: somnium ac ppositum suum illis exposu
it. Tūc tñ p̄ter opinionem illesus: saluum exercitū
e faucibus hostium eduxit. Uerum post triēnio in
teriecto: sera fides somnio quesita est. Bello sigdē
latino cōsul ipse se pro republica deuouit: ꝛ in me-
dias inimicoꝝ acies inuect⁹: tāta glīa oppetijt: ut
natum ad simile mortis hereditarie desideriūz ex
citaret. Hec ad hūc pprie modum ꝛ in annalibus
Rome scripta ꝛ apud Tulliūz relata sunt. Alij ali
ter sed illustrioribus deferendum est.

¶De somnio Ruricole romani. Cap.IIII.

A Dem ꝛ in eo qḋ sequit̄ dicēdum: qḋ apud
i alios uarie: apud Ciceronem in hāc senten
tiam refert̄. Dum ludos Joui bello latino
facerēt: p̄mum gdem subito ad arma cōcursum: ꝛ
urbs oīs cōmota est: Deinde dum interruptos lu-
dos reintegrarēt: in ipso appatu: seruus gdam in-
ter ora populi: virgis cesus furcāqꝫ circūferens ad
supplicium actus. Post aūt Ruricole romano per
getem adesse gdam visus: qui ludoꝝ p̄sidem sibi di
splicuisse narraret: eamqꝫ rem senatu notaz facere
p̄cipet. Timuit inexptus agrestis capitolium pul
sare: dormiēti rursum imago eadem obuersata cō-
sulere visa est: ne se in suam pnitiem segnitie impel-
leret. Nec ideo ille securior factus est: Cūctanti fi-
B lius morte subtrahit̄: ꝛ imagine iterum minatius
impante: ipse insup mēbris debilitat̄ ac ꝯhit̄. Sed
enim cuz coactus rem oēm ut acciderat amicis ex
posuit: ex eoꝝ arbitrio lectica in curiam uectus: cū
tādem rei seriem patribus explicasset: domum ico
lumis suis pedib⁹ redijt: somnioqꝫ senatui appro-
bato: ludi ex itegro instituti sunt. Ego aūt plane vi
deo q̇liter semel ꝛ sepius per getem occursare que
at uel iouis uel alterius cuiuslibet imago: aut quo
naz ille modo corpeas vires auferre possit aut red
dere: nō satis itelligo: Ausim tñ uel somnio nō cre-
dere: q̄ꝫq̄ꝫ hoc Fabius: hoc Aulus Gelli⁹: hoc Ce-
lius: deniqꝫ hoc oēs historici (ut apud Ciceronez)
asserūt: cum videam nec ipsum ad credēdum faci-
lem: uel illud meminisse: nequaq̄ꝫ ipossibile: ꝛ amil
sionem ꝛ recupationem virium: ꝛ filij mortem: ꝛ
quecūqꝫ talia i somnij seu visi seu dilati seu postea
in senatu expositi tēpus icidisse. Quid enim prohi
bet quocūqꝫ tpe fieri: qḋ omni tpe fieri pōt? Noua
tñ res fateor euentuqꝫ mirabilis: ꝛ ad fallendum
efficax.

¶De somnio Caij Gracchi. Cap.V.

Eqꝫ enim est p̄tereūdum qḋ in eadez histo
n ria scriptum est. Caius Gracchus questu-
re cādidatus videre per somnium Tiberi-
um Gracchum germanum suum: qui p̄dez gladio
perierat visus est: ꝛ audire dicētem: quātumlibet
differret ac traheret: idem illi tādem qḋ sibi p̄para
tum mortis genus. Hoc ex ipso Caio Graccho p̄-
us q̄ꝫ tribunatum plebis in quo perijt cōsequenter
se audisse: ꝛ multis renarrasse. ipse scriptor historie
Celius testatur.

¶De somnio diui Julij Cesaris. Cap.VI.

Unc in augustos igrediamur thalamos: ꝛ
n qd in stratis aureis somniet̄ exploremus.
Diuus Julius Cesar adhuc roman⁹ eques
visus erat per getem cuz mr̄e misceri. Nihil est eq
dem qḋ nō ꝛ possit ꝛ soleat somniātibus occurrē
ꝛ que nunq̄ꝫ cogitarūt: ꝛ que cogitatu horrida: ꝛ
que s̄m rerum nām impossibilia iauditaqꝫ sunt: vi-
dēt. Ipse tam fedo somnio grauiter turbatus: rem
ad interp̄tes retulit. Illi eum spe nō modica reple-
uerūt: pmissum orbis impium asserentes: qm̄ ma-
ter cui icubuisset terra eēt: cōis eius ꝛ cūctoꝝ geni
trix. Nō dubito multos iam idem somniasse: nō eo
dem successu. Ceterum ut ea uera interp̄tata vide
rent̄: singularis viri virtus ꝛ fortuna prestitit.

¶De alio somnio eiusdem. Cap.VII.

Ec segnior mortis q̄ꝫ impij p̄nūcius sibi sō
n nus accidit. Nocte gdem quam dies vite
nouissimus isecut⁹ est: vidit se a terris abla
tum supra nubes uolitare: ꝛ iterdum dexterā cum
Joue cōiūgere. Qḋ q̄ꝫuis ad cōiectorem relatum
nō legamus: tñ ut res docuit: ꝛ instās a rebus hu-
manis digressus: ꝛ relatio eius inter deos signifi-
cari potuit.

¶ De somnio Calphurnie uxoris Julij Cesaris. Cap.VIII.

Liquāto tñ clarius Calphurnie uxoris sō
a nium: Que eadem illa nocte cedis p̄uia: te
ctum palatij collapsum: virūqꝫ in gremio
trāsfixum suo vidit in somnijs. Qḋ cū Cesari nar
rasset: multis cum p̄cibus ac lachrymis obtestans
ne luce prima in capitolium ascēderet. Ipse colla-
tis somnijs simul: ꝛ aduersa tētus ualitudine: pa-
rūper hesitauit: utrum pgeret: an se domi ꝯtineret
his que nūc agere destinauerat in tēpus aliud di-
latis: atqꝫ ita substitit donec ille trux ꝛ ihumanus
proditor: qui sub eo tam glīosam militiam ꝛ tot am
plissimos honores gesserat: frequētem senatuz ad
esse: ꝛ expectare ait: ꝛ ut moras rūperet egit. Tū
siue insita urbanitate victus: ne tot illustrium viro
rum expectationem frustraret̄: siue ut Ualerio pla
cet: ne feminea visione territus videret̄: siue ut ego
arbitror: quia fatalis eum reposcebat dies: uētūqꝫ
erat ad terminuz quem preterire non licebat: paru-
it: ꝛ circiter quintam diei horam: eo profectus vn-
de non redijt.

¶De somnio Artorij medici diui Augusti Cesaris. Cap.IX.

b Oc forsan exemplo monitus diuus Augustus:huius cedis magnificus vindex: nequaq̃ ɔtẽptor somnioꝝ fuit:eaq̃ sibi quodam tempe salutaris obseruatio fuisse legit. Dum enim interfectores patris iusto stimulãte odio pro sequit:fortuna que Thessalicam aream uẽtilãdis ciuilib⁹ bellis egerat in cãpis Philippicis:adhuc pene Romano sanguine fumãtib⁹:Romanos iterum cõtraxit exercitus: Instabat autem pugne dies:cui Augustus graui tardatus morbo:nullaten⁹ iterfuturus videbat. Nocte igit cui pliuꝫ successit: Artorio medico dormienti:Minerue effigies obuersata est:iubẽs ne egrotum suum ob ĩfirmitateꝫ pateretur p̃lio abesse. Qđ ut agnouit Cesar:animi viribus fragile corpus adiuuãs:lectice sese ipositũ educi aduersus hostem impauit. Initoq̃ certamine: dum mirabili ɔstãtia ⁊ morbi simul ⁊ armoꝝ ꝓfert ipetum:tertium utroq̃ maius piculum euasit. Eodem enim tempe quo acies ɔfligebãt: Brutus in castris remãsisse illum ratus:in tẽtorium ei⁹ irrupit:cubiculũq̃ in quo iacere putabat innumeris gladijs cupide laniatuꝫ atq̃ discerptuꝫ est. Sapiens igit uel in somnio Minerua dixerit q̃spiam: que egri curam nõ sibi sed medico cõmisit: ⁊ appa rẽti morbo itẽtũabdite pestis admonuit. Quo cõsilio succursum est:ne ad supremuꝫ fortune fastigium uẽturus adolescẽs:p̃mis gradibus excideret: quem iter hoĩes descẽsura diuinitas: terraruꝫ tũc futurũ p̃sidem p̃uiderat ab eterno: ⁊ lege sanxerat inuiolabili.

¶De somnijs patris ⁊ matris diui Augusti: qb⁹ se cutura eius p̃signata est celsitudo. Cap.X.

i Ure igit magnus ⁊ incõparabilis vir clarus Augustus:sub quo deum celi nec nasci puduit nec describi. Cuius futuraꝫ magnitudinem genitrix:claritateꝫ genitor:si que somnijs fides est:per getem vidit anteq̃ nasceret. Actia q̃dem mater p̃gnans vidit viscera sua ad celum tolli: ⁊ ide per omnem terrarum atq̃ etheris circuitum diffundi: Pater aũt Octauius:iubar solis al uo uxoris emergere: Quid his visis illustri⁹? q̃d certius? Octauius idem post partum ɔiugis:cum per deserta Thracie ducẽs exercitum Romanum ⁊ in tẽplo Liberi patris more barbarico sacrificãs: interrogãsq̃ de filio: respõsum a sacerdotibus accepisset:Euꝫ de quo quereret futurum mũdi dominum:nocte ꝓxima filium videre ipũm existimauit augustiorem effigie humana:fulmine ac sceptro ⁊ Iouis exuuijs uerẽdum: nec nõ ⁊ radiata corona laureatis curribus isidẽtem:duodenis equiue cãdidioribus agi. Et hec ostẽsa parẽtibus. Quibus minor iest admiratio ꝓpter illa que de eodeꝫ somniarunt alij.

¶De somnio Quinti Catuli. Cap.XI.

q Uintus Catulus dedicato Capitolio: prima nocte vidit Iouem ex multis adolescẽtulis circa aram colludẽtibus: vni seorsuꝫ abducto:in sinum recõdisse reipublice signum qđ in manib⁹ habebat. Nocte altera eũdeꝫ illum puerum in gremio Iouis ipsius cernens:ac religione tactus:amouere cupiẽs:voceꝫ Iouis audire visus est uetãtis ac dicẽtis: puerum illum ad reipublice p̃sidium enutrire. Die autem postero puerum Augustũ icognitum sibi casus obtulit. In quem uehementi admiratione defigens oculos: persimilem asseruit ei quem bis dormiens vidisset.

¶De somnio Marci Tullij Ciceronis de Augusto. Cap.XII.

m Arcus aũt Tullius Iulium Cesarem mane in capitolium secutus:somnium nocturnum inter domesticos recẽsebat:Uisum sibi puerum vultu igenuo ⁊ modesto de celo in terras cathena aurea demissum:eiq̃ cum aũ limẽ capitolij uestigia pressisset:flagellum a Ioue traditũ Inter hos sermones Augustus supuenit:quẽ paucis adhuc notum:auũculus ⁊ mox p̃i ut sacris afforet adduci iusserat. Hũc ex iopinato cõtẽplatus Cicero:eẽ quem per somnium vidisset asseruit. Et qm̃ Tullium Cesaribus inseruit casus: aliud eiusdem ⁊ ab ipso scriptis editum somnium referẽduꝫ est. Exul p̃ria qđ exilium gl'iosum sibi:calamitosuꝫ p̃ie dixit: Nec mẽtit: ⁊ in villa q̃dam moram trahẽs:cum post multum noctis obdormisset:somniauit incomitato sibi ac mesto ⁊ desertis locis erranti occurrisse. C. Marium laurea ⁊ insignib⁹ cõsularibus ornatum:ac sollicite pcõtatum:q̃d in ea solitudine tam tristis ageret? Audita causa:cognitaq̃ ciuium iniuria qui eum imerituꝫ expulissent:familiariter cõsolãtem:arripuisse eius dexteram ⁊ lictori ꝓximo tradidisse pducẽdum in monumẽtum suum:illic spem fortune melioris illi sitam. Eaq̃ se visione per getem delectatum scribit: Id ⁊ euentu cõprobatum somnium fatet ꝙ in Marij monumẽto:hoc est in ede Iouis mariana de suo reditu magnificẽtissimum senatuscõsultum factum sit. Et q̃a viri doctissimi de impatore mitissimo somnium attigi:q̃d alter vir peritus de impio ac feroci p̃ncipe somniauerit attingam. A

B

¶De somnio Senece de Nerone. Cap.XIII.

a Neus Seneca iam tũc senator Roman⁹ a Claudio pricipe ad magisterium Neronis adhuc pueri ⁊ qui bone indolis spem dabat assumptus:nocte statiꝫ ꝓxima somniasse dicit:Caium Caligulaꝫ cuius p̃deꝫ famosissima crudelitas dignum exitum iuenerat se discipuluꝫ habere: Potuit experrectus admirari: At non multo post:mutati seu uerius detecti Neronis mores: ⁊ omnis humanitatis expers animus:admirationẽ sustulerũt. Quin tam Caligule similis euasit Nero: ut nõ alter: sed ille idem quodammodo reuersus ab inferis videret. Hic ad Imperatorum somnia reuertor.

¶De somnio Uespasiani Augusti. Cap.XIIII.

u Espasianum somniasse ferũt:staterã in medio uestibulo palatij pari libramine appensam ⁊ in lãce altera Claudiũ ⁊ Neronẽ:in altera sese ac Titũ ⁊ Domitianũ filios suos stãtes aiaduertisse. Qđ nõ p̃us itelligi potuit:q̃ oib⁹ diẽ fũctis annotatũ est:eodẽ numero annorũ:illos duos ⁊ hos tres imperitasse. Idẽ multo aũ ullã p̃ncipat⁹ spem in pegrinationem Achaicã Neronẽ ꝓsecutus.noctem audire visus erat:tuꝫ sibi ac suis fecundioris fortune primordium fore:cum primum Neroni dens erutus fuisset. Qđ cum secum recogitans in atrium exiret:obuium habuit medicum: dentem in manibus habẽteꝫ queꝫ tũc eruerat Neroni:atq̃ ultro ostẽtãteꝫ sibi somniuꝫ fortuna ratũ fecit. Per eosdem eniꝫ dies:ad cõpescẽdaꝫ Iude:

rebellātis īſolētiaꝫ:Ueſpaſianꝰ quo nullus aptioꝛ
tante rei videbaᷣ cum exercitu miſſus eſt: īſcꝫ ſibi
⁊ ſuis haud dubie pͥmus ad iperium gradus fuit.

De ſomnio Galbe Imperatoris. Cap.XV.

Alba qdem Tuſculane Foꝛtune tēpluꝫ ſu-
g pſtitioſe colere ꝯſuetus: ad oꝛnatum eius
monile margaritis ac gēmis p̄cioſiſſimis
ſtertextū ex oibꝰ theſauris ſuis extruxerat. Mox
mutato ꝯſilio: Capitoline Ueneris celebꝛioribus
aris,iþoſuit dedicauitcꝫ. Secute noctis qes:ima-
ginem ſibi Foꝛtune turbatioris obtulit ſtatuto: ſe
fruſtratam munere lamētātis:minaſcꝫ teſtātis: ſe
quocꝫ cum ſuis muneribꝰ abituram. Quo ille tre
mefactus ſomnio:etſi placare minas,ſacris fruſtra
niſus:paucis diebꝰ iteriectis vita ⁊ impio ſpolia-
tus:abeūtem tenere non potuit foꝛtunam.

De ſomnio Otthonis Imperatoris. Cap.XVI.

Unc ſucceſſoꝛ eius Otthe grauiter urgen
h tem ⁊ iſequētem hoſtiliter:ꝑ noctem vide-
re viſus tradiᷣ:eacꝫ ſpecie tam territus ut
flēs largiter: ⁊ e cubiculo in terram ꝓlapſus ad-
huc doꝛmiēs a cubicularijs iuētus ſit. At ne etiam
huius terroꝛ uanus videreᷣ: hic quocꝫ ſacris nec
ne gcꝙ̄ placare conatꝰ offēſi p̄deceſſoris aiam pau
cis poſt diebus ⁊ vita ⁊ ſolio pꝛeceps:dignum il-
li ſupplicium rependit.

De ſomnio Caſſij. Cap.XVII.

Que triſtis ac terrifica:nec letioris exitus
e Caſſij Parmēſis qes poſt bellū Aſiaticū:
Uicto cui enixe ſeruierat Antonio Ancho-
nē:quo deſpatis rebꝰ ſe ꝯtulerat: per noctem doꝛ-
miēs:quēdam imēſi coꝛpis ⁊ ethiopici: nigrioris
inſuetecꝫ ꝓꝛſus defoꝛmitatis hoiem:in cubiculum
ſuum igredictem cernere viſus eſt: ⁊ ſtupefactus
aſpectu:ex eodem qſnam foret ingrere: Ille aūt ne
ſcio quid hoꝛriſonum greco murmure reſpōdiſſe.
Quo metu ſomnum frāgēte trepidātem:ſeruos ſu
os exciuit:qs ea ſpecie thalamum irrupiſſet iterro
gās? Quibꝰ apte negātibꝰ quēpiam itraſſe: curis
eger rurſum ſomno ſuccubuit. Et eadem viſiōe ite
rum exꝓrectus ⁊ territus:illato lumine ſeruos le-
ctū circūſiſtere p̄cepit: Nocturno pauori diurnus
ſucceſſit doloꝛ: Per eoſdem enim dies:ab Augu-
ſto Ceſare quem cōmuni inſectatione non conten-
tus:noiatim grauibus maledictis irritauerat: ca-
pite mulctatus eſt.

De ſomnio Rufi equitis Romani. Cap.XVIII.

Uic ſubnectam Arterij Rufi eqtis Roma
h ni ſomnium:quo nullum certius. Hic duꝫ
foꝛte ludus gladiatorius fieret Syracuſis
habitās:a quodam ſe ſomniauit iterfici. Id ſomni
um dum amicis luce ꝓxima in ꝯſeſſu ſpectaculi re
citaret:vnū par in ſepta ludoꝝ immiſſum eſt. Quō
ut cōſpexit Arterius diriguit: ⁊ alterum ex his eē
de quo ſomniauerat teſtatꝰ:abire ſe uelle ait: Ami-
ci credulitatem pauorēcꝫ irridētes:ut maneret co-
egerūt. Ecce aūt cōſertis illi manibꝰ:in extremam
circi partem urgēdo ac nitēdo ꝑuenerāt:ubi tūc is
ipſe qui timebaᷣ:ſūma vi coꝛreptum aduerſarium
ſtrauit humi:ac ſupincūbēs:dum in oēs ꝑtes ſe v̇-
ſanti ⁊ ictum declināti:mucronem nitiᷣ adigē. Ar
terium iuxta ſedētem: ⁊ iter globos hoium aſſur-
gere nō ualētem:ferrum regēte foꝛtuna fatali vul-
nere cōfecit.

De ſomnio cuiuſdam innoiati. Cap.XIX.

Imile qddam uel legi uel audiui ſomniaſ-
s ſe quēdam:moꝛderi ſe a leone marmoreo:
ex his qui in tēploꝝ ueſtibulis cerni ſolēt:
⁊ moꝛſum ꝑuenire moꝛtiferum: die aūt poſtero:
cum tēpli fores caſu p̄teriret:leōe ꝯſpecto: nō ſine
riſu:ſomnium ſuum inter comites renarrātem: ⁊
manu in aptum os illius ꝓtinus iniecta:dicētem:
En nocturnus hoſtis meus:ſcoꝛpioneꝫ qui in imis
faucibꝰ leonis deliteſcebat: letaliter pugiſſe: Sed
domi iam ſatis ſomniatum eſt.

De ſomnio Creſi regis Lydorum. Cap.XX.

Reſus rex:adoleſcētem filium generoſe in-
c dolis quem regni ſucceſſorem animo p̄ele
gerat: ferro ꝑemptum ſomniauit. Nuncꝙ̄
poſtea ſecurus:ſummū ſtudium adhibuit quo in-
fauſte viſionis minas effugeret. Nō ſuffecit filiuꝫ
ab omni belloꝝ ꝯſuetudine reuocaſſe:ferri ⁊ armo
rum uſum iterdixit. Necꝫ id ſatis: comitibus cu-
ſtodijſcꝫ p̄ceptum: ut qui gladijs uterenᷣ ſempꝛ lō
gius abeſſent. Aper ferociſſimus interea vicinas
Olympi regiones iuaſerat:qꝫ plurimiſcꝫ moꝛtaliū
fulmineo dēte ꝯſumptis:coegerat ut ruricolarum
plebs malis exterrita:ſupplex ad opem regiam cō
fugeret. Hic amore laudis iardeſcēs:anxium pꝛeꝫ
multis p̄cibus aggreſſus:euicit tādem ut ꝑmitten
te eo ad mactādam feram ipſe ꝓficiſcereᷣ:p̄ſertim
qꝛ nullum inde ferri ꝑiculum timereᷣ. Eo cum per
uētum eēt:oēs imanem uaſtatorem uelut hoſtem
cōglobati circūſiſtūt. In eo turbine ab altero a ſu-
is ſocijs:cui potiſſimum nati cuſtodiam infelix ge
nitoꝛ cōmiſerat:elapſum ſpiculum dum apꝛum pe
tit:in adoleſcētem incidit:p̄uiſum in ſomnijs ⁊ in-
eluctabile(ut aiunt)ferens fatum.

De ſomnijs Aſtyagis regis Medoꝝ. Cap.XXI.

On diſcedam a regibus:quoꝝ euētibꝰ iux
n ta ſe poſitis:cuius latius appꝫeat:quātꝰ ſit
laboꝛ foꝛtune iugum: ⁊ adamātinas cathe
nas qbus humanū illa genus alligat excutē. Aſtya
ges Medoꝝ rex:urinam filie Mādanes:cunctos
Aſie populos inundātem cum doꝛmiens vidiſſet:
id ad naſcituri nepotis magnitudinem ꝑtinere ar-
bitratus:eācꝫ iam cām ſuſpectam hn̄s: que nulla
erat:natam lꝫ vnicam ſibi:nec ex Medis oriundo:
nec ſue foꝛtis viro(ne partus foꝛte uel pr̄ia uel ſan-
guine ſuꝑbiret)ſed ꝓcul in Perſis:gēte tūc humi-
li ⁊ ignota: Cābyſi foꝛtune mediocris homini uxo
rem dedit. Uiſus eſt item cernere vitem ex eiuſdē
genitalibus exoꝛtam:tam mirabilis incrementi ut
oēs regni ſui angulos adumbꝛaret. Sed enim me
tu ſupꝛa metum addito:natum nepotuluꝫ iuſſit ex
poni:ut ait Ualerius:ut Iuſtinus:interfici. Utrū-
libet fruſtra fuit. Hic enim puer ille Cyrus eſt:qui
Aſiam omnem ⁊ inundare coegit ſanguine: ⁊ im-
perio pꝛeſſit:deiectocꝫ armis auo:Medorum re-
gnum tranſtulit in Perſas:regū pͥmus ⁊ maximꝰ

De ſomnijs Alexandri magni regis Macedonū.
Cap.XXII.

Lexandro Macedoni: iuuenis incogni-
a tus per ſomnium viſus erat:violentas ma-
nus uſcꝫ in interitum inferre. Is poſtea
cuꝫ ad vigilātem ex Macedonia ueniſſet:recoꝛda
tus rex:qui naꝫ eēt interrogauit? Auditocꝫ ꝙ Caſ
ſander foret filius Antipatris:ſomnioꝝ ueritatem
greco carmine deluſit:quaſi nefas ratꝰ de tali ami
co ſuſpicari:atcꝫ illius dextera oblatum uenenum

nihil minus metuens accepit. Aliud eiusdez regis mirificum somnium refert. Familiaris illi Ptolemeus uenenata aspide saucius: uehementissimo cruciatu moriens afflictabatur: Miseratus Alexander forte dum per noctem assidet: in grabati spondam somno suo repente procubuit: Cõfestim draco quẽ genitrix Olympias in delitijs habebat obseruari visus est: radicẽ ore gerẽs & humano more formatis uerbis: locũ castris proximum signare quo illa nasceretur: & afferere futurum ut eius ope lãguẽs amicus curaretur: Rex inter hec euigilans: visione palam recitata misit qui ostensam quereret radicem. Qua inuẽta: & Ptolemeum & alios multos eadem peste liberatos ferũt. Ridet tñ hoc somniũ Cicero: eo pͤsertim q ore radicem tenens loquitur draco: qđ nõ posset etiam vir disertus. Et reuera: quis hoc audiens: nõ uel medicum serpentem uel serpentinum rideat oratorem? Quid enim magis in Demosthene miramur: q̃ dũ pleno lapillis ore perorantem legimus? Uerũtamen nihil non facile somnianti.

¶ De somnijs ducum nobilium: & de somnijs poetarum & philosophorum. Cap.XXIII.

a Regijs ad ducũ somnia transeamus: mox visuri quid philosophi somnient: qd poete: Non in Parnaso (illa enĩ altior cura est) sed in lectulis suis sobrie ac duriter somnum capiẽtes: Inde ad plebeiorum visa uertemus stilum: ne qđ forte genus hominum relinquamus. At ne qs forsitan miretur: q in re quã uariam & fallacez diximus & dicturi sumus: tam diligenter insistimus sciat q apud egregios auctores sparsim omnia: sꝫ apud somniorum irrisorem Tullium preterq̃ que de somnijs Cesareis diximus: magna pars & precedentium & sequẽtium scripta est. Nõ inutile preterea nec supuacuum arbitramur: illustribus exẽplis rem cognoscere: vnde prius effectũ est: ut etiã doctos homines interdum somnia cõturbent. Neq enim ulla tam demens aut superstitiosa anicula usq̃ terrarum viuit: que hac uanitate moueretur: si semp falsa & nunq̃ fortuito casu uera somnia depꝛebẽdisset obseruatio humana. Nũc paucis uerbis persuasum est: ut omnibus crederet: cũ potius ex multis falsis psuaderi debuerit ne cui fides esset. Mira res dictu: cum in reliqs actibus mortalium: vnicum mẽdacium multis ueris suspitionez falsitatis afferat: somnus solus est cuius vnũ idq temerarium atq fortuitum: uerum innumeris mẽdacijs fidem querit: eoq mirabilior: quia ad hoc ipsum rarum: uerum inter crebra mẽdacia internoscendum: nulla fert via: nulla nota est: nisi post euẽtum. Sed de hoc satis ab initio dictum est. Ad ordinem reuertor: qđ superest uerorum somniorũ cõiecturus.

¶ De somnio Hamilcharis Carthaginensis ducis. Cap.XXIIII.

b Ux Carthaginis Hamilchar Syracusas obsidẽs: in somnis audire visus erat: se postridie intra obsesse urbis menia cenaturũ. Ea re ad victorie spem reflexa: mane alacris ad oppugnãdam urbem instruebat aciem. Talia uoluẽti ac molienti (qđ sepe fit) grauis tumultus in castris exortus est: Carthaginensibus ac Siculis inter se dissidentibꝰ: Oppidani occasiõe freti: repẽte portas egrediũtur: & fusis hostibus victores: ducẽ turbatis suorum ordinibus succurrere cupiẽtẽ: atq ideo negligẽtem sui intercipiunt: & sic in urbẽ ductus: & in cõpedibus cenãs: antellexit q̃ falsus interpres ueri somnij fuisset. Huius qdẽ Agathocles historicus auctor est: At sequẽtis Celius.

¶ De somnio Hannibalis ducis Carthaginensis. Cap.XXV.

b Annibal & ipse dux Carthaginẽsium: in tẽplo Iunonis Lucine reptam colũnam auream asportare decreuerat. Incertus autẽ an solida ex auro: an supficietenus inaurata esset: terebrãdo temptauit. Et certior factus: esse aureaz totam: in ꝓposito rapiẽdi firmatus erat. Cui inter somnum: Iunonis species adesse visa: ut auaris & sacrilegis ceptis absisteret monuit: minata si pgeret: rebus eum suis spoliare: se quoq illũ vno quo solum videret lumine ꝑuaturũ. Quo somnio dux aliqñ ferox: & cui nullus dei metus: nulla religio (ut de eo scriptum est) motus tñ tradit. Nec mirꝛor: Quid enim monoculo terribilius: q̃ oculi supstantis amissio? Itaq minas timuit: & euẽtum experiri noluit: nihil loco mouere ausus: ex eoipso auro qđ ex foramine dum tẽptaret exciderat: bucculam fieri & supꝛema colũne pte reposuit. Qđ seqt eiusdem ducis somnium: apud Silenum est greciꝰ historicum: & res ipsius exactissime ptractantem: quẽ Celius & multi ex nostris scriptoribꝰ sequunt: pͤsertim quotiẽs de Hannibale sermo incidit. Est enim huiusmodi: Hannibal victo Sagũto: Romana bella iaz meditãs: iter getez visus est: iperio Iouis in deorum cõsilium admissus: de inferẽdo Italie bello mãdatum accepisse ab ipso Ioue: quin & vnum ex eo numero sibi ducẽ deputatum quẽ seq iuberet cũ exercitu neq retrospicere. Cum his digrediẽs cõmissis: nequisse locũ (quẽ de nõ respiciẽdo iussus erat) obseruare. Itaq vidẽdi auidus: in tergũ deflexis oculis: vidisse terribilẽ & imanẽ beluã acris serpẽtibꝰ obuolutã: hoies: aialia: urbes: domos: atq arbusta: & obuia quelibet ꝓsternẽtez atq calcãtẽ. Qui spectãtẽ ducẽ suuz interrogasse: quid illud monstri esset? Ducẽ ꝟo dixisse: Hec est Italie uastitas: Tu ꝟo ꝑceptorũ memor & uoluntati deorũ pge obsequẽs: & quid retro fiat ne labores. Huiusmodi qdem viso: seu uera seu ficta est: Italie miserabilis strages: quaz tot per annos illo sub hoste pertulit: ut uera fuisse videatur & iter ueras referatur impetrat.

¶ De somnio mr̃is Dionysij syracusãi. Cap.XXVI.

i Ad Siciliam uenio: Dionysij mater hũc ipsum gerẽs utero: ꝺm quietem Statilinum parere visa. Rez ad coiectores detulit: qui galleate a Siculis uocabant: hi sic interp̃tati sũt: ut ex ea nasciturũ pclarũ ac diuina grã oium fortunatissimũ predicerẽt. Cuius rei Philistus (homo ut ait Cicero doctus & diligens) testis est.

¶ De somnio mulieris cuiusdam de eodem Dionysio Syracusano. Cap.XXVII.

b Uius autem matri claritas atq fortuna: sed crudelitas Hymere cuidaz haud ignobili (ut aiunt) femine ꝑmonstrata est. Que quondam dormiẽs visa sibi quodã iter ostendẽte: in celum scandere: & cuncta contẽplãs: subter scabellum & sub ipsius Iouis uestigijs: iacentem ac vinculis innexum ualidis: cernere robustũ fuluũq & lentiginosum hominem. Quo cõspecto sciscit

tari ducē suū: qs ille hominū: qd ue illic vinctus ageret? Respōsum est: Sicilie Italieq; pestem fore: cōfestim ut ex ea custodia erupisset deseuituram late per populos. Eam visionē tūc inter pares notam fecit vulgauitq;. Interiecto tēpore dum Dionysius: qui ad eam diem obscuri nominis ac fortune fuerat: laxatus tādem celestis ꝓuidentie compedibus: tyrannidem inuasisset: Mulier eadem ilico ut oculis suis oblatus est illū esse quem sub Jouis pedibus vidisset: asseruit. Que asseueratio: ut effectu uerax: sic sibi ꝓperate mortis causa fuit.

De somnio matris Phalaridis agrigentini. Cap.XXVIII.

s

T Phalaridis mater: Mercurium (cuius simulachrum pateram manu tenens: inter deorum effigies domi sue colebat) in somnis vidit: ex ea patera sanguinē humi spargere: pauimentoq; illisum rebullire: donec sensim domum omnem fastigiotenus inundaret. Qd in vna visū in multis domibus uerum fecit cruenta nati seuitia. Huius quidē visiōis auctor est Ponticus Heraclides doctus vir: ut ait Tullius: & discipulus Platonis. At sequentis: eodem ipso Tullio: uetustiorem testem non inuenio.

De somnio Alcibiadis. Cap.XXIX.

s

Lcibiades paulo prius q̃ e rebus humanis repelleretur: se amice sue ueste cōtectū somniauerat: Alias fortassis illecebras sperare licuit amanti: Sed enim breui post occisus: & nullo miserante insepultus iacens: amice obuolutus amiculo est. Non differam philosophos.

De somnio Socratis. Cap.XXX.

s

Ocrates dum carcere clauderetur: Erichthoni familiari suo narrauit: excellētis forme mulierem ad se in somnijs accessisse: & nomine appellantem: uersum Homericum ex quo tertia sibi luce moriendū illa conijceret recitauit. Atq; ita accidit. Satis locupletes testes rerū etiam grauiorum. Huius enī somnij Platonem auctorem affert Cicero: sequentis Aristotelem.

De somnio Eudemij. Cap.XXXI.

c

Uius familiaris Eudemius Cyprus in Macedoniam proficiscēs: Pheras Thessalie urbem opulentam & egregiam: sed Alexandri cuiusdam inhumana tyrannide pessundatam uenit. Illic morbo corruptus est tam graui: ut de vita eius desperarent medici. Sic afflicto iuuenis eleganti specie per noctē adesse visus: tria denunciauit euentura: Ut eger mox sanitati restitueretur: Ut eius urbis tyrannus intra paucos dies mortem obiret: Ut ipse post quinquennium remearet in patriam. Et prima quidem duo clare ut annūciata erant euenere: Nam & ipse preter spem conualuit: & tyrannus ab uxoris sue fratribus trucidatus est. Tertium uere parumper obscurius: Quinti enim sub anni finē dum Eudemius e Sicilia ubi tunc degebat in Cyprum reuersurus expectaret: ad Syracusas bello interemptus est. Cōiectores ꝟo sic somnium excusasse legimus: ut dicerent hominem tum demum cum e corporeis vinculis euaserit in patriam reuerti.

De somnijs poetarum: Et primo Simonidis. Cap.XXXII.

s

Equitur somnos illustrare uatum. Simonides ꝓiectum ac desertum in littore cadauer sepeliuit: & cum mox nauigaturus obdormisset: vidit illius humati speciem monentē: ne nauim si naufragio perire nollet ascēderet. Paruit: & ceteris profectis subsistit solus incolumis: Reliquos enim sub oculis suis rabies uentorū & vis tēpestatis obsorbuit. Fefellit hic vulgare prouerbium: perdi beneficia que defunctis fiunt. Itaq; hūc tā gratū & tā vilis busti tam bene memorem: nobiliore ac stabiliore monumēto poeta egregius imortali eū poemate amplexus honestauit.

De somnio Sophoclis. Cap.XXXIII.

s

Ophocles autem tragediarū scriptor: cū ex Herculis templo: patera aurea magni pōderis furto sublata esset: ab ipso Hercule per quietem quisnā id fecisset edoctus traditur. Qd cū homo ꝑstudiosus: & uel illi periculū afferre metuēs: uel somnio parum credēs: sepius neglexisset: reuertēte per singulas noctes imagine: coactus tandem ad Areopagitas visionē detulit. Captus ex indicio ac tortus: furtum fassus: pateram restituit. Ex eoq; tēpore Herculis indicis cognomen templo aditum.

De somnio cuiusdam Arcadis innominati: qui sociū suū a Caupone iugulari vidit. Cap.XXXIIII.

s

Uperuacuum videri potest somniū attingere: qđ etate Ciceronis creberrimū (ut ipse ait) apud stoicos: hodie etiam in vulgus effusum est: de duobus Arcadibus: qui simul itinerantes cum Megarā uenissent: ita disiuncti sunt: ut eorū alter apud cauponē in taberna: alter apud hospitem maneret. Nocturno autem tempore: is qui ad hospitium diuerterat: socium vidit in somnijs orantem: ut sibi cui a perfido caupone mors preparabatur opem ferat: Posse enim si celeraret in tēpore subueniri. Eo somno motus: surrexit auxiliū laturus supplici amico. Mox excussa somnij imagine: irrisit propositum suum: & in cubiculum regresso: eadē affuit imago: miserabilius obsecrās ut ex quo salutis sue propugnator esse neglexerat: ultor saltem mortis existeret: & cadauer suum ab extrema ignominia uendicaret: Si enim a caupone iugulatum: & plaustro superimpositum opertū fimo afferri: quocirca ad oppidi portā occurreret plaustrūq; corriperet. Eniuero secunda visiōe permotus: neq; iam nihil pendendam ratus: e cubili prosilijt: repertoq; ubi monebatur plaustro: bubulcum quidnam ueheret scrupulosius sciscitari ceperat. Illo trepide fugiente: corpus eductum & reuelata scena nocturni flagitij: caupo ad supplicium adactus est.

De quodam qui somniauerat ouum ex lectulo pendere. Cap.XXXV.

p

Auca & breuia que restant: ascripsi libris qui de somnijs accuratissime tractāt: excerpta ꝑtim risus excitādi gr̄a: ꝑtim detegēde interpretū fallacie: nequaq̃ pretereūda iudicaui. Sōniauerat qdā ouū ex lectulo pendere. Narrauit interpreti: respōdit thesaurum esse sub lectulo. Fodit ille & aurum argento circūuolutū repperit: argentiq; particulam indici suo misit. At ille facetissimus nugator: Nihil ne inqt de vitello? ex priori euentu secundum eliciens: ut non tm̄ ouo thesaurus: sed ouo simillimus thesaurus videretur ostē-

sus. En fabellas in qbus et philosophorum certunt ingenia: quam multi ouum sine thesauro somniauerunt.

De varia iterpretatione somnij Cursoris qui per noctem estimauit se curru quadrijugo vehi. Cap.XXXVI

c Vrsor iturus ad Olympia: per noctem estimauit curru quadrijugo uehi. Primo mane adijt interpretem. Et ille vinces ait: Id enim agilitas equorum et robur indicat. Idem somnium ad Antiphonem retulit: quem vnum ex Graijs somniorum coniectoribus in primis celebratum video. At ille vinceris inquit haud dubie: Non aiad uertisti te a quatuor preuentum esse dum curreres.

De interpretatione somnij alterius cursoris qui se in aquilam transformatum somniauit. Cap.XXXVII.

a Lter cursor transformatum se in aquilam somniauit: Consuluit coniectorem. Ille victor eris inquit: Hec enim uolucris uolatu cunctas supergreditur. Antiphonis acumen experiri statuit. Ille respondit: Queso amice nonne te vicendum iam sentis? Auis enim hec alias omnes dum fugat ac sequitur: semper est ultima. I nunc lector et somnijs quatere et interpretibus crede.

De somnio mulieris que videtur sigillata se genitalia habere. Cap.XXXVIII.

m Atrona pariendi auida: sed an grauida esset incerta: visa est in somnijs sigillata genitalia habere. Alter ex coiectoribus: minime pregnantem aut parituram asseruit. Fore enim preclusum partus iter. Alter contra: Ea enim dumtarat claudi et consignari solere que plena sint. His et horum similibus quid de hac interpretum arte (si qui tamen adhuc illam profitentur) sentiendum sperandumque sit: eruditi homines intelligant: vulgus quod tenuit non relinquat. Et de naturali quidem diuinatione satis dictum est.

Tractatus Quartus: de vaticinijs furentum: necnon et de presagijs ac diuinationibus morientium.

De fidem prebentibus furentum uaticinijs: ipsi quasi furere videantur. Cap.I.

q Vi furentum uaticinijs fidem prebent ipsi paulominus furere videntur. Quis enim sanus existimet: eos qui et presentium notitiam et preteritorum memoriam perdiderint futuri prescientiam inuenisse? Non tollatur tamen a nobis iudicij libertas: nec opinionum uarietas extirpetur: Liceat opinari furere solitos quosdam et liberos animis ferre motus: quibus a corporibus abstracti: et diuino (ut ipsi uolunt) spiritu concitati: uentura preuideant: Liceat hoc ipsum irridere: ut que sapiens non videt: insanus (quod eleganter ait Cicero) et is qui humanos sensus amiserat: diuinos sit assecutus: Nobis autem eatenus modestus Academiemos placeat: uerisimilia sequi: ubi ultra non attingimus: Nihil temere damnare: nihil impudenter asserere. Ueritas ergo suis locis maneat: nos ad exempla pergamus.

De uaticinio remigis mentecapti de futura strage Grecie. Cap.II.

a Fertur in primis uaticinium remigis cuiusdam classis Rhodie: quem non tam respectu habito vilis et obscuri hominis: quam rei ipsius inter domestica exempla commemoro. Hic igitur repente alienatus: testari clara uoce cepit: ante diem tricesimum futuras in Grecia strages marias: rapinasque apud Dyrrhachium et incendium et fugam: Classem uero ipsam domum esse redituram: Id cum G. Pompeius qui pretor classi preerat audisset: narrassetque tribus: Ciceroni: Uarronique et Catoni (de quibus bone quantis et quam illustribus viris qui bello ciuili tunc forte aberant) omnes moti: quidam uero etiam ualde perterriti dicuntur. Paucorum autem dierum interiecto spatio: Labienus fugiens ex acie Thessalica: stragem legionum et ingenti prelio fusas Pompeij copias nunciauit. Eniuero confestim raptus ex horreis publicum frumentum: totaque ciuitate consperso: qui illic erant fuga precipiti digressi: et a Rhodijs destituti: nolentesque sequi naues incense sunt. Sic omnia que furens ille uociferatus fuerat: euenerunt. Hoc sane uaticinium coloratissime Tullius extenuat: Ait enim illo tempore fuisse in Thessalia castra castris admota omnes qui Dyrrhachij erant timuisse grauiter imminentis prelij fortunam: quod in partibus Cesaris exercitus et dux animosior videretur: Uerumtamen eum metum qui constantes et Romanos viros urgebat: greculum hominem prostrasse facillime et a sensu proprio deiecisse. Minime mirandum igitur si quod omnes taciti uerebantur: quodque idem ille ualde pertimuerat: furens deposito pudore predicaret. Alioquin quid agerent dij insano potius remigi: quam memoratis supra tribus tam claris viris: ut pretori etiam prudenti viro et egregio instans reipublice periculum reuelarent. B

De uaticinio furibundi Cornelij. Cap.III.

f Ed quid de cornelio dicam: qui et sanguine nobilis et sacerdotio uenerandus: et (ut aiunt) castitate vite sanctus: Pataui in transpadana Italia degens: hanc ipsam pugnam non triginta dierum spatio circumscripsit: sed eoipso die: et dum in Thessalia gerebatur expressit? Subito enim furore correptus: murmurare orsus est: Uidere se de longinquo prelium grauissimum: et modo hos fugere: modo illos insequi: modo prelium instaurari: et vulnera et mortes et gemitus cadentium: et clangorem tubarum: et equorum strepitum: et fragorem arborum: et sagittas et specula celum tegentia: et stragem immensam: ceu presens omnibus que gerebantur interforet. Ad postremum exclamans ait: Uicit Cesar. Et his dictis conticuit. Ea res primum risui atque contemptui: post autem miraculo est habita quando uenientibus nuncijs ex Thessalia: non modo pugne tempus euentumque nouissimum: sed singulas quoque uariantis fortune vicissitudines: cum illius dictis et gestibus conuenisse compertum est. Digna rerum paritas: ut bellum quod (ut uera dicam) a furentibus gerebatur: non nisi a furentibus spectaretur. Sed hec hactenus. Hic uero mirari posse aliquos preclare video: ubi nam Martios dimittam fratres: apud uetustissimos Romanorum hoc in genere celebratos? Sed de his fateor nihil preter nomen habeo. Ubi preterea Cassandram virginem Priami regis filiam: cuius illustris admodum et magne rei nuncius furor. Ubi Polibum Corinthum: de quo est apud Homerum: quod multis Achiuorum Troiam petentibus: et in primis filio suo (an furore an aliter incertum) mortem prenunciauit. Ego autem omne A B

q̄ȯ uel fabula est uel fabulam sapit: sciens uolensq̄ȝ preteteo.

C Q̄ȝ tolerabilior sit opinio de presagijs morientiū q̄ȝ de uaticinijs furentium. Et de uaticinio Hectoris morientis apud Homerum: Ac cuiusdam rhodij apud Possidonium. Cap. IIII.

A Tolerabilior utcūq̄ȝ dici pōt illorū opinio qui futura pnoscere moriētes putant. Si enī dum hic sumus obruti mole corporea trāsmittere oculos in longiqua nō possumus: ex hijs autem uinculis egressi: sicut philosophis placet: libeiore fruimur obtuitu: nō a uero qdem uidet ab horrere: ut tanq̄ȝ e domo tenebroso discedens: ubi ad lumē appropinquat uidere: aliqd longius icipit sic morituro ꝛ iam exituro p̄sagium aliqȯ posteritatis occurrat. Ad hoc psuadēdum asserunt morti ꝓpinquātes aīas multo diuiniores effici: ꝛ intensius studium uere laudis assumere: Eosq̄ȝ qui bene uixerūt alacriter pgere: uelut iā hinc letiora preuideāt: qui aūt cōtra: tum maxime dolore ꝛ preteritorū actuum penitere. Qȯ ꝟbum ex ore gētiliū letus ꝛ admirās audio. Adhuc ꝛ mortem ipsam p̄sagire: ꝛ occursātes atq̄ȝ obuias (ut ita dixerim) imagines mortuorum cernere. Ex his cōcludunt: inesse qdem animis nostris quādam vim pspectaȝ ꝛ capacem rerum: qȯ nemo dubitat: sed caligine mortalitatis obsitam: post mortem demum plenā atq̄ȝ pfectam: sed iam qddā insueti luminis habētem: ideoq̄ȝ nōnunq̄ȝ futura puidētem. Hinc ꝓuenire ut qdā in eo statu multa p̄dicerēt: que ꝛ alios laterēt: ꝛ eosipsos hactenus latuissent: Quin hoc ipsum: ꝛ ad furorem trahere nitunt: ꝛ ad somnia.

B Unde enim furētes uaticinari solitos aiunt: nisi q: in eis animus solut⁹ ac liber stimulis suis impulsus: nullo cohibente ꝛ habenas corporeas spernit ꝛ mēbrorū vincula trāsgredit? Unde quoq̄ȝ multa cōsopitis apparere: que vigilātes lateāt: nisi q: tum maxime uideat animus a corpore relaxari seq̄ȝ uelut incustodito carcere licēti⁹ educere ad preuidēdas res? Ut nō imerito inter somnum ꝛ mortem quedam uideat esse cognatio. Hinc ꝛ a philosophis ꝛ a poetis somnus imago mortis dicit: ꝛ a Uirgilio cōsanguineus leti sopor. Nos autem ꝛ de furore modo diximus: ꝛ de somnijs mox dicemus. De hac autem diuinatiōe moriētiū q̄ȝ uera: q̄ȝ ue credibilis sit: diuinus poeta uiderit Homerus: Apud quem Hector moriēs: instātem obituȝ uaticinat interfectori suo. Uiderit ꝛ Possidonius philosophus sua etate clarissimus: Apud quē rhodius qdam moriēs: breui post se morituros sex ex coequeuis suis nominat: ꝛ ordinem adijcit moriēdi. Nos in hac re inq̄ȝ alijs ad hunc modum abditis: opinari possumus: certi aliquid scire qui possumus inexperti? Ubi qdem poetice ludis libertate nostra nequaq̄ȝ uti ꝓhibemur. Hoc autē loco (qȯ sine temeritate arrogātiaq̄ȝ licet) aliquot exempla proferemus ex illustribus historicis.

C De uaticinio Augusti Cesaris moriētis. Cap. V.

Primum omnium memorie ꝓditum est: ꝛ si Trāquillus opinari aliquid aliud malit: Augustum Cesarem dum spūs reliquias agit: digrediēte Tiberio cum quo longum ꝛ arcanum sermonem habuerat: dixisse: Miserum populum Romanū qui sub tam lentis maxillis erit. Id uerbum a cubicularijs auditum: ꝛ per manus (ut aiunt) in vulgus effusum est. Atq nequaq̄ȝ usq̄ȝ ad id tēpus Tiberius ignaui pncipis spem dabat: sed siue semp ꝓuidētissimus Imperator: siue tunc mortis etiam vicinitate ꝓuidētior: nō sufficietenus eū ut ceteri: sed introrsus inspiciens: miseriaȝ populi Romani: urbane qdem ut reliqua uaticinatus est. Uerius enim dixisset: Miserrimum terrarū orbē: qui sub taȝ fero ꝛ imani pectore seruiturus est. Et de hoc quidem alias: Uirtutes enim scelerib⁹ miscere fas non est.

C De uaticinio moriētis Claudij pncipis. Cap. VI.

Claudius pnceps: paulo ante mortē cū cōsules designaret: mēsem illis quo moriturum se p̄sagiebat metam statuit: Cōsilioq̄ȝ nouissimo filios suos ut vnanimiter fraterneq̄ȝ viuerēt multis monitis obtestatus: tādem pie admodum senatui cōmendauit. Deniq̄ȝ pro tribunali sedens: licet abhorrētibus qui aderāt: ꝛ letiora p̄cātibus: sese ad mortalitatis terminum puenisse iterum iterūq̄ȝ professus est. Et hic qdem sibi tm̄: nec ultra vicinie mortis tempus: Qui sequuntur ꝟo longius atq̄ȝ alijs fuerunt uates.

C De uaticinio Theramenis Atheniensis morituri. Cap. VII.

Theramenes Athenis in carcere triginta tyrannorum imperio: uenenum non trepide sed q̄si sitibūdus hauriēs: exiguum qȯ in imo patere substiterat sic effudit: ut in terram cadēdo sonitum redderet. Ad quē exhilaratus arridēs q̄ȝ ꝓpino inqt pulchro Critie. Is erat vnus e grege tyrānorum qui ex cūctis seuius inexorabiliusq̄ȝ se in eum gesserat. Grecis aūt couiuiorum mos erat: nominatim designare cui poculū dare uellēt. Mortem igit habēs in visceribus vir fortissimus: iocat simul ꝛ uaticinat. Siqdē Critias ꝛ ipse nō multo post prenūciata morte ueneni subtrahitur.

C De uaticinio Calani Indi: de morte Alexandri. Cap. VIII.

Sed qd Romanos pncipes: graiosq̄ȝ philosophos cōmemoro: cū in eadem re horridos ꝛ agrestes barbaros liceat admirari? Calanus Indus indoctus: in radicib⁹ Caucasi natus (ut ait Cicero) cū ex animi sui sentētia: nullo cogēte ad interitum pgeret: Alexāder Macedo qui spectaculi nouitate aderat: ꝛ in corpore ualidus: ꝛ victor ꝛ iuuenis: illū iam sese cupide flāmis ingerētem: orauit: ut si qd post se fieri uellet ediceret. Ille aūt spernēs: nihil inquit opus est: celeriter te uidebo. Nempe per eosdeȝ dies apud Babylonē Alexander obijt.

C De uaticinio morientis Adelecte: de filio suo Eternio. Cap. IX.

Exemplum qȯ auorū tulit etas cōmemorare libet: sed an hic: an inter mathematicos parūper hesitaui: Utroq̄ȝ enīȝ licet. Fama est: ꝛ qdam scriptores asserūt: Eterniuȝ de Romano ꝛ Albricū fratres cructos ꝛ imanes hoīes: matrem habuisse Adelectā ex nobili Tuscorū sanguine feminā: alti ingenij cōsilijq̄ȝ: ꝛ tam astrorū celiq̄ȝ studio: q̄ȝ magicis artibus supra fidē uēturi presciam. Hec cū sepe multa tā viro q̄ȝ natis: tum precipue euidēs vnum circa diem sue mortis oraculi more tribus uersiculis ꝓnūciasse dicit: In qb⁹ qdē ꝛ filiorum potentiā ꝛ exitum ꝛ utriq̄ȝ sue mortis locum ita cecinit: ut ipsis euētib⁹ nihil ex uaticinio

demeret: Quinetiaȝ ut Albricū fileā: cū Eternino ipſe monit⁹ Caſſanū cauere: ignobilis vici neſci⁹: Caſſanū caſtrū in Paduanorū ac Hetruſcorū ſitū finib⁹ fatale rat⁹: ut de Alexādro Epirēſi dixim⁹: omni ſemp ſtudio vitaſſet: tādē poſt ſeptuageſimū etatis annū: dū ſumma vi Mediolanum petit: ab oib⁹ ferme longobardis qb⁹ trux ⁊ inſolēs ſpūs: odioſuȝ illū fecerat circūuēt⁹ eſt. Jā pontē adhuc fluminis trāſiuerat: illic in extremis ſeſe caſib⁹ vidēs: loci nomē ſciſcitat⁹: ubi Caſſanū audiuit: cōfuſionē nominū recognoſcēs: Adacto calcarib⁹ equo in oppoſitū ſeſe flumē iniecit. Heu fatū ineuitabile: heu materna p̄ſagia: heu arcanū Caſſanū: horrēdo murmure uociferās: ac vix terre reddit⁹ aduerſe ab inenumerabili hoſtium exercitu qui iam pontē ⁊ utrāqȝ ripam occupauerat opprimitur.

Tractatus Quintus: de Haruſpicio ⁊ Augurio.

De inuentione Haruſpicine. Cap.I.

Pereprecīū arbitror: agnoſcere vnde geminus hic error in Jtaliā ſit inuectus. Unde eni deſierit: me tacēte notū eſt. Neceſſe qdē fuit ⁊ hāc ⁊ ceteras errorū vmbras terris euaneſcere: ubi ueritatis ſol affulſerat. Et de origine qdē haruſpicij talis narraī fabula. Hetruſco cuidā arāti in agro (ut aiūt) Tarqnēſi: cū ꝓfūdius adact⁹ foret uomer: erupiſſe Tagē quēdā noīe puerili effigie: ſapiētia ſenili: ⁊ aratorem alloq cepiſſe. Jllum ꝟo ꝑterritū exclamaſſe. Ad cui⁹ uocē finitimorū p̄mo cōcurſum factū eſſe: inde gradatiȝ progreſſa rei fama: itra dies paucos in eū agrū vniuerſam Hetruriā cōfluxiſſe: Puerū illū audiētib⁹ cūctis multa dixiſſe: dicta eius obſeruata ⁊ ſcriptis edita. Ex qb⁹ accedēte longa rerum experiētia ois haruſpicina ꝓceſſerit: Jta tñ ut ſi ad alias ſerperet natiōes: apud Tuſcos p̄cipuū eius magiſteriū vigeret. Sed o ꝓrſus erroneū ⁊ infame magiſteriū. Me qdē iſta renarrātē: ingens ſubit admiratio: ⁊ ineptiarū tātarū patrie piget: pudet ac miſeret: Jn ſolo in quo nat⁹ ſum: huc natū uel exaratū potius errorē. Ubi queſo tibi nūc prudētiſſima lumē animi ⁊ oculorū aberat? Unde cecitas hec tā manifeſta: tā publica: deū ne Tagē an hominē extimaſti? Si eni deus eſſet: nōne illud occurrit: a celo poti⁹ ꝙ̄ e terre cauernulis aduēturū: neqȝ expectaturuȝ bubulci aratrū: quo adiut⁹ doctrinā populis p̄dicaret? Si aūt homo terra obrutū viuere ſm naturā nō poſſe noueras: ideoqȝ fallaci quapiā viſione deluſam te noſſe poteras: Ac digno dei iudicio factū reor: ut errores tibi terra pareret: nihil tūc celeſte ſapienti. Neqȝ hec que tibi obijcio: in re incerta ſunt philoſophis ⁊ poetis ⁊ hiſtoricis teſtata: Quin ⁊ error hic tuus: proximas nationes contagio afficit precipueqȝ populum Romanū: apud quē decretū legimus: ut de p̄ncipū filijs ſex ſingul' Hetrurie populis in diſciplinam traderenī. Et addit rationē Cicero: Ne ars inqt tāta ꝓpter tenuitatē hominū: a religiōis auctoritate abducereī ad mercedē ⁊ queſtū. Ars inqt tāta. O delirationem ridiculā: O aniles nugas: O doctorū hominū ſupſtitionē inauditā. Hinc p̄terea ſumpſiſſe nomē diceris Tuſcia a thure ⁊ ſacrificijs appellata: inuētrix errorū ⁊ portētorū ac fulgurū interpres. Que cū ita ſint: nō eſt tergiuerſationi locus: fatēdū crimē eſt: idqȝ dūtaxat reſpōdēdū: Sic ꝟo deo placitū: ut ⁊ tu ⁊ que errorib⁹ tuis imbuta fuit Roma: cuius qđ religioſiſſimū eſt: in te nūc uſqȝ fundatū eſt: felici uarietate: ⁊ mirabiles future ueri diſcipline mēdacij magiſteriū haberetis: uel ſic intellecture: qd inter lucē ac tenebras interſit.

De Augurio: ⁊ qui precipui fuerint augures: vnde etiā initium habuerit. Cap.II.

Aruſpicine p̄mū fontē attigi: ad Auguriuȝ uēio. Piget augures reges meminiſſe: precipueqȝ Romulū qui paſtorium adhuc qddā redolēs: augur optim⁹ fuiſſe tradiī. Mira rerū diſſonātia: imo ꝟo cōſonātia rerū maxima. Quis eni niſi paſtor incult⁹ atqȝ horridus: ad has ineptias applicaſſet animū? Pudor eſt cogitare urbem Romā omniū urbiū ac terrarū indubitatuȝ caput auſpicio cōditā: ⁊ florētē ꝑpotētis populi fortunā auib⁹ debere maluiſſe ꝙ̄ deo: Quin ⁊ ſub regib⁹ ⁊ ſub iperio cōſulari: multis qdē ſeculis nihil abſqȝ auſpicijs domiqȝ militieqȝ fieri ſolituȝ. Stupet animus recolēs illos viros tā claros: tam magnificos: qui res humanas ex altiſſimo deſpicerēt: qui fortunā ipſaȝ pedib⁹ ſubtriuiſſent: qui terrarū orbē inenarrabili virtute domuiſſent: auicularū uolatui garrituiqȝ ⁊ puerilib⁹ ſuccubuiſſe fallacijs. Uno qdē nos cōſolari poſſumus: ꝙ qui ſuperiorē genuimus ad alienas trāſmiſimus: hūc nouum ab alijs genitū adoptauimus: imitādoqȝ noſtrū fecimus. Apud grecos nāqȝ multo ante urbē cōditā augures floruerāt: tātoqȝ fuerūt in honore: ut Calchas petētib⁹ Jlion graijs: numeroſiſſime claſſis p̄fect⁹ memoreī ob vnā auſpicij diſciplinā: Jn ea eniȝ excellebat: in reb⁹ alijs multis īferior. Amphiareus ꝟo ⁊ Tireſias tā illuſtres eodē artificio ferūtur: ut p̄mū pro deo colerēt: ⁊ tellus que illū abſorbuerat pro oraculis adireī: Secūdus nō modo viuis hoīb⁹ p̄ferreī: ſȝ defunctis etiā (Homero dicente) ſolū apud inferos Tireſiam ſape: uagari reliquos vmbrarum more. Nec p̄mi p̄terea nr̄i reges augurio docti fuerūt: regnarāt p̄us in Grecia Mopſus ⁊ Amphilotas famoſi augures: deniqȝ ut eſt apđ Ciceronē: oīno apud ueteres qui rerū potiebātur ijdē auguria tenebāt. Affertqȝ rōnē: Ut eni inquit ſape: ſic diuinare regale dicebāt. Et ut in regib⁹ dixi: ſic nec in populis noſtris hic p̄mū furor admiſſus eſt: Nā ⁊ Athenicēſes: gēs alioqn prudentiſſima nunꝙ̄ cōſiliū publicū habuerūt: cui non ſacerdotes diuinos adhibuerint: quos (ut ait Cicero) mātos puto: qr diuinatio apud eos māticos diciī: Et Lacedemones: gēs inuictiſſima: augurē in cōſilio intereſſe: augurē regi ſuo acceſſorē ſemp addere uoluerūt. Quis ergo mireī: tanto habitā in honore uanitatē: breui in imēſum excreuiſſe? Jdē ferme in ſingulis ꝑticulis huiuſcemodi rei quā diuinationē uocāt licet itelligere. Quis eni niſi diuino vir ꝯſilio: nō oraculis fidē daret: cū videret nō modo clariſſimos reges: ⁊ magnorū pplorū nūcios: ſȝ ſūmos etiā philoſophos ⁊ humane magiſtros vite: certati apđ Delphas ⁊ Dodonā ⁊ Hamonē ꝯcurrētes? Quis ſperneret Sibyllas: q̄s ſenat⁹ ⁊ ppl's Romanus in extremis ꝑiculis conſulerent? Quis negligeret ſomnia: cū ſciret (ut reliquos ſileā) Lacedemones ipſos: quos neſcio an ꝓrime a

A B C

Romanis fortissimos omniū ⁊ prudētissimos viros iudicare uelim: usq₃ adeo somniorū curiosos ut scribat Cicero: ꝙ qui i eis preerāt nō cōtēti vigilātibꝰ curis in Pasyphe phano qđ est in agro ꝓpe urbē somniādi cā excusabāt: q₂ uera (inqt) quietis oracula ducebāt? Quis deniq₃ magos nō suspiceret: sine quoꝝ doctrina neminē quātūlibet alijs rebus ornatū ad Persarū regnū ꝓuehi posse cognosceret? Sed ad augurīū reuertor. Initiū qdē huiꝰ rei ex Arabia ṗmū Phrygiaq₃ Cilicia ac Pāphylia: Ad postremū ⁊ ex hac nr̄a Umbria que Italie ꝑs est manasse legimus. Rationē huiꝰ afferūt (ut reliquorū diuinādi generū) uerisimilē qdē: ꝙ he scilicet ꝓuincie arbustis ⁊ pastu pecorū abūdēt: ⁊ idcirco qui eas incolunt per siluas ⁊ vmbriferos montes assidue uagi: circūuolantes ac circūstrepētes uolucres sollicitius obseruarunt.

¶ Quo tpe auguria ṗmū obseruari cepta sint. Et de Actio Nauio qui nouacula cotē scidit. Cap̄. III.

b Acten[9] de extrema augurij origine. Quo aūt tpe ⁊ quā ob cāz hec isania Rome uehemētiꝰ inolere ceperit: hinc dicā. Actius Nauius puer: ⁊ qđ magis rideas pastor: Prisco Tarquinio regnāte: litui usū sibi usurpās: repēte qdē e subulco augur vulgataq₃ rei fama ad regem euocatꝰ est. Quē rex intuēs: ⁊ etatē ⁊ habitū fortassis irridēs: tēptauit hoc modo: Utrū inquit qđ nūc in aīo mihi est fieri possit: an nō possit interrogo? Nauius cū augurīū ꝑegisset: fieri posse respondit. Hic ṽo rex elusisse putās: Atq ingt ꝙ cotē hāc nouacula scinderē meditabar. Ille mirabili cōstātia: Potes ergo ait: Arreptaq₃ nouacula: in cōspectu stupētis regis ac populi cotē secuit: Inde sacrū Romanis augurīū. Que res q̄q̄ ⁊ annalibꝰ ⁊ historijs oibꝰ ꝑuulgata sit: Tullius tñ ⁊ hāc cōmēticiā fabulā uocat. Hec igit̄ gemine uanitatis est origo. Hic qbꝰ utraq₃ successibꝰ: uel apđ nos uel apđ exteras gētes aucta sit: paucis expediā exemplis.

¶ De augurio mortis Julij Cesaris. Cap̄. IIII.

u Nde aūt nisi a supremis ordiar? Juliū Cesarē imolātē Spurina notissimꝰ haruspex non repto corde in extis optimi bouis: admonuit uerēdū eē ne cōsiliū ac vita fatisceret: que ambo a corde ꝓuenirēt. Itaq₃ circūspici oportere discrimē qđ sibi pararet̄: nec ultra Idus martias trahi posset. Mira rerū humanarum nubes: mira fortune violētia: vñ hec uel illi nosse uel huic negligere. Prefixo eni die: cū Cesar multis frustra retēptatis hostijs curiā igrederet̄: in Spurinā ceu mēdacē ita iocatꝰ est: ut diceret Idus aduenisse. Is autē nōdū ṗterijsse respōdit: sic ex integro cōminatꝰ nec fefellit. Eodē enim die ac loco cesus est.

¶ De augurijs Octauiani Augusti. Cap̄. V.

c Esari aūt Augusto priꝰ q̄₃ ex aluo mr̄is exiret: ꝓdigio ṗnūciatā magnitudinem affirmāt. Ad id q̄si ꝓdigiū simul: quo qdem respōsū est: Regē populi Romani naturā ꝑturire. Eius rei auctor est Trāquillus: testē afferes Juliū marathū. Illud addit̄ miraculo: senatū respōso territū: decreuisse ne qs illo āno natꝰ educaret̄: sʒ qbꝰ ṗgnātes domi cōiuges: senatꝰ ꝯsulto ne in publicū ueīrēt obstitisse. Eidē Augusto in obsidiōe Perusina litare ñ ualēti: cū istaurari hostias iussisset: oppidāi repētio erūpētes ipetu: totiꝰ sacrificij pōpā apparatūq₃ sustuler̄. Quo aīaduerso ab haruspicibꝰ respōsū fore: ut oēs deorū mine que in extis apparuerāt: ad eos trāsirēt que illa rapuissent. Atq₃ ita cōtigit: Mors huic q̄q₃ ṗncipi ṗnūciata est. Sub extremū tps: tabula in qua nomen eiꝰ iscriptū fuerat de celo tacta: ⁊ ṗma nois lr̄a deiecta est. Hinc respōsū: cētū eū dies nō ampliꝰ victuꝝ: qui per cōuulsā significarent̄ lr̄aʒ: se ṽo iter deos referēdū qđ reliquū ꝑcussi nois idicaret: qm̄ esar deꝰ diceret̄ Tuscorū lingua. Ex quo simul atq₃ alijs multis similibꝰ elicio: linguarū mutationē apud gentes plurimas: de quo a me sepe quesitū memini. Sed nō illud presentis negocij est.

¶ De dracone Tiberij Cesaris a formicis deuorato. Cap̄. VI.

t Iberiꝰ aūt cū draconē quē ferus māsuefactū ⁊ altore suo mitiorē ꝓpria manu pascere cōsueuerat: formice deuorassent: Respōsū habuit: Impetū multitudinis ꝓuideret. Sed utinā nihil vnq̄₃ ueriꝰ haruspices ṗdixissent. Tiberius enim non concursu populi: uerum tacita ⁊ pene ambigua morte perijt.

¶ De Augurio Galbe Imperatoris. Cap̄. VII.

a T Galbe in Terraconēsi hispania sacrificāti: ostentā accidit mirabile. Puer enim qui atriū obseruabat: illic ante oculos cūctorū visibiliter toto uertice incanuit. Qđ iterpretatum est: mutationē iminere: successurūq₃ senem iuueni. Postq₃ ita ꝯtigit: In Neronis eni locū Galba successit. Eidēq₃ postq̄₃ erat iperiū adeptꝰ: Rome sacrificāti corona ceciderat: pulli euolauerāt: demū die ipo quo cesus matutinū sacrificiū petēti: ab haruspice cōsultū est: ut q̄₃ ṗmū euaderet: quia hora mortis instaret ⁊ interfectores eius aduentarent: Qđ ille uoluit quidem: sed preuentus est.

¶ De augurio Uespasianorum. Cap̄. VIII.

u Espasiani ṗncipatꝰ ab ipso vite limine ṗnūciatꝰ est. In agro qdē gētis Flauie vñ sibi origo est: quercus fuisse tradit̄ ingēs ac uetusta ⁊ Marti dedicata. Ea per tres Uespasie genitricis partꝰ totidē nouos ramos edidit: puerorū fortune (ut aiunt) certissimꝰ uates. Primꝰ gracilis mox aruit: neq₃ ꝑtus quoq₃ egit in rebꝰ humanis. Secūdus fortis ac ꝓcerus fuit: filiusq₃ tūc in lucē editꝰ ad seniū ꝑuenit. Tertiꝰ ṽo nato Uespasiano: nō tā rami q̄₃ ingētis arboris spēm habuit. Quo ostēto Sabinꝰ genitor: haruspicibꝰ cōsultis: respōsū habuit: Illū puerū futurū Cesarē ac terrarum dn̄m. Qđ cū letior solito matri sue adhuc sup̄stiti narraret: nepotē illi Cesarē natum dicens: Nihil illa respōdisse: sed sustulisse risum dicit̄ qđ se nondum delirante: is filius tam iunior inciperet.

¶ De haruspice Germanie qui ob augurium Romā missus fuit. Cap̄. IX.

ſ Ub Domitiano ṗncipe haruspex in germania: reipublice mutationē iminere nunciauerat: atq₃ ideo ad dicēdā cāz Romā missus est. Forte accidit: ut ṗnceps mane illū audiēs: ob eam ipsā cāz cōdēnaret: Ipse stati postea hora diei qnta iterficeret̄. Recordari potuit minus iuste se ueridicū ꝯdēnasse. Sʒ iā a Cesaribꝰ diuertamꝰ.

¶ De auspicio per quod Uehioꝝ ciuitas a Romāis capta: ⁊ de iuectiōe contra huius augurij stultitiam. Cap̄. X.

i N illa obsidione lōgissima: qua ppl̄s Romanꝰ Uehios cinxerat: cū alteriꝰ ꝑtis discri

mē:alteri⁹ tediū aios iſiceret:ex inopinato vincendi viā Romanis oſtēſa ferūt. Cū eni nulla apparēti cauſa:repēte Albanus lacus ſupra fidē excreuiſſet:qdā ſeu oppidan⁹ nobilis trāſfuga (ut apud Ciceronē) ſeu Uebiētiū haruſpex (ut eſt apō Ualeriū) Romano milite rapt⁹ per caſtra plat⁹: dixit urbē illā capi nō poſſe lacu exūdāte. Qui ſi ex collib⁹ iter quos iacet aliqua arte deduct⁹ eſſet: ſigdē ſic ut ad mare deſcēderet:calamitoſum:ſin ita ut p agros aſpergeret:fauſtū pplo Romano. Quā ob rē multo ſtudio īpēſaq; :lacus ut ille monebat eductus eſt. Hoc ampli⁹ addidit Ualeri⁹:ↄſultū Delphis Apollinē:idē reſpondiſſe. Qō cū factū eſſet: ilicet victoria Romanoꝝ fuit. At ego iā dudū hec audiēs ſtomachoꝛ: ꝛ paulominus rauceſco aduerſus hoc ſepi⁹ exclamādo: Nō fuit ſatis hominem

B Uebiētē ſtultū forte nāl'ter ꝛ tūc ab accidēti metu abalienatū ēt:demētēq; uana loq ul' fortaſſis ex īduſtria fallētē:īmēſi laboris opus hoſtib⁹ obijcere:nouo quodā ultiōis genere:ut deus ēt Delphicus aut inſaniret aut falleret? Qui eni ita ↄſuluit: ignoraſſe:mihi videbat locorū ſitū: Nā qd ul' cū Uebijs ul' cū urbe Romana cōmune habet Albanus lac⁹:ut ul' ꝓdeſſe ad ſummā publici ſtat⁹ ul' obeſſe ualeat? Sꝫ nimis audeoq; : aduerſus ſapientie deū tā multa ꝓtuleri:imo ꝓ o aduerſus fallaciarū demonē. Sic eni ipſemet oli:ut ſcriptū video:qſnā eſſet iterrogat⁹. Ueritatē forte coact⁹ expſſit: ſeq; demonē clara uoce ↄfeſſus eſt: At Romani parue re. Quid miri:erroꝛ erat tēporū:oraculis ꝛ haruſpicib⁹ obſeq. Licet ꝛ aliud opiari: Aquā lac⁹ eductā eſſe ad utilitatē agri ſuburbani:ut bn̄ ait Cicero:nō ad arcē urbēq; retinēdā. At victoria cōſecuta eſt. En mirū Apollinis aris dignū. En noua res Romanos poſt biluſtrē obſidionē vicere. Illud potius mirabile:ꝙ tā lōgo tpe diſtulerūt:ſoliti rapti īgētia bella ↄficere: ꝛ trāſcurrēdo victoreſ terrarū orbis: Niſi qꝛ diſpēſante fortuna,pueniſſe ſuſpicoꝛ ne iliaci laboris effigies deeſſet Italie. Nūc ablutum in aqs Albanis calamū:vicinie urbis menib⁹ inferam: Aliquot ducū eius exēpla recolligens.

Ↄ De augurio ſerpētis qui Sylle appuit. Cap. XI.

S ylla in cāpo Nolano aduerſuꝫ habēs Sānitū exercitū:cū ſacrificare cepiſſet:repēte ab imo are ſerpens exilijt. Quo viſo Poſthumi⁹ haruſpex: Eia ingt queſo dux Romāe:tolle omnē cūctationē ꝛ duc in hoſtē legiōes. Cui cū Sylla paruiſſet:caſtra hoſtiū opulentiſſima expugnauit. Sꝫ eni ipſe Cicero huic ſacrificio iterfuit: ꝛ erūpētē anguē ſe vidiſſe teſtat: ꝛ illi⁹ ꝯlij euentū fuiſſe ꝓſperum affirmat. At nō haruſpicis ſed imperatoris conſilio. Eleganter id qdē ac magnifice.

Ↄ De auſpicio Gaij Flaminij: ꝛ irriſione haruſpicine. Cap. XII.

A I n tota aūt hac re nulluſ notioꝛ Flaminio. Illū dico qui ad Crotonā iſeliciter aduerſuſ Hānibalē pugnauit. Ois hūc hēt hiſtoria: ꝛ cōcētib⁹ ac ſucceſſib⁹ vni⁹ viri pleni ſūt annales. Sed hiſtoriarū pace mihi liceat ꝛ in hoc ꝛ in religs:narratiōes rerū ab eis:irriſiōes ſupſtitionū ul' a philoſophis ul' a rōne mutuari. Itaq; Gaius Flamini⁹ luſtrato (ut aiūt) exercitu: caſtra uerſus Aretū moturus:hoc pmū deſiſtēdi ſignū habuit: ꝙ nulla cā iteruenięte ante ſignū Iouis: ꝛ qō ad terroris augmētū adijciunt Statoris Iouis:cum equo cui iſederat in vnū tumulū corruēs ꝓuolut⁹ eſt. Quid hic queſo miraculi eſt ſi equus armis ꝛ ſeſſore ꝑſſus itercidat? Quid peccauit igit qui ad hoc ſubſiſtere monit⁹ cōtēpſit? Sꝫ eni cū ad hoſtē acceſſiſſet: ꝛ ex more maioruꝫ auſpicijs operā daret:niſus eſt ꝓferre diē pugne:ꝙ pulli nequaq; paſcerent:qō peſtilēs apud augureſ ſignumerat. Id Flamini⁹ ſpernēs:ſciſcitat⁹ eſt:ſi nec die poſtero paſcerent qd agēdū? Reſpōſuꝫ: ꝛ qeſcēdū: Eniuero (ingt illudēs) magnifica auſpiciorū diſciplia ſi pullis eſurietib⁹:ardua qlibet aggredi pmittimur:eiſ dē ſaturis cogimur feriari. Meo qdēꝫ iudicio uel ob hoc vnū dign⁹ qui felici⁹ pugnaſſet:ſꝫ apud eos capitale eſt magiſq; ob hec ꝙ ob iſauſtū exitū infamis dux habet. Illud eiuſdē:imo ſuis errorib⁹ accumulāt cum neglectis haruſpicijs moueri caſtra iuſſiſſet:ſeq; cōfeſti ſeq:ſignifer diu obluctat⁹:multis ēt auxiliātib⁹ uexillū educē nō poterat. Quid hic rurſus oſtēti eſt? Trepide fortaſſis eruebat qō audacter iſertū humi fuerat:debuit ne ideo ducis anim⁹ terreri? Cōtēpſit hoc auſpicū ꝛ haruſpicuꝫ ꝛ religionū omniū cōtēptoꝛ. Quid egit nūc? Aduerſantib⁹ dijs pugnauit:cecidit ipſe cū exercitu: ꝛ inſignis tūc reipublice clades temeritate ducis illata. Hoc ꝑſertiꝫ exēplo fidūt:ac nitunt auſpiciorū aſſertores: Ego aūt ſicut temeritatē in Romano duce nō excuſo ſic ↄtēptū huiuſcemodi nugarū non accuſo: Flaminioq; cōparatioꝛ:iniqſſimis uſo tā iudicib⁹ ꝙ fortuna. Calliditas qdēꝫ Hānibalis nota eſt:qua cū ſepe alias:tū illo ꝑſertim die victoriā qſiuit. Ea uobis mihi credite Romani poti⁹ ꝙ auſpiciorū ↄtēpt⁹ aut ſtomachulus pulloꝝ obfuit. Quid enim oro Corneli⁹ Scipio apud Ticinum? Quid Sēproni⁹ apō Trebiā paulo āte meruerāt: ab eodē hoſte ſupati? Quid aūt āno poſt Paulus emilius is qui cognomē ſūpſit ab iteritu:qui auſpicijs diligētiſſime ſeruatis:ipſe qq; cū toto exercitu Romano aliquātoq; maiore ſtrage reipublice pari fraude circūuēt⁹ apud Cānas pijt? Qō nō immerito pene ultimū iperij uuln⁹ ab hiſtoricis dcm̄ eſt

Ↄ De augurio Caij Gracchi. Cap. XIII.

l Ongus hic Romanorū ducū ordo ſubtexit. Eodē bello punico Caio illi Gracchorū omniū clariſſimo in Lucania exercituꝫ habētiꝫ iter ſacrificādū cōtigit ut e ꝓxia cauernula geminis ſerpētib⁹ elapſis:exta corrūperent. Idq; nō ſemel tm̄:ſꝫ bis terq; reintegratis ſacris accidit nec ꝓhiberi potuit. Quo oſtēto moti haruſpices: ut vite periculū dux caueret monuere. Utile conſiliū:fateoꝛ:hoi ꝑſertiꝫ tā grauia bella tractāti: Uerū nō tā ꝓpter famelicos angues iteſtina bouis inuadētes:ꝙ ꝓpter vicinū hoſtē Romani ſanguinis ſitiētē. Sileat aūt haruſpicij nomē:ↄſilia ſana laudentur. Tn̄ ipſe nō cauit:ſed ab hoſpite pꝛoditꝰ:inſidijs Carthaginenſium incautus oppetijt.

Ↄ De augurio. M. Claudij Marcelli. Cap. XIIII.

A m Arcus Claudi⁹ Marcellus vir fortiſſim⁹: eodem bello ſimili caſu perijt in Brucijs: Nēpe ei poſt ſacrificiuꝫ meſtioꝛ haruſpex retulit:exta minātia ꝛ ut caute ageret exhortatus eſt. Hic quoq; ſapiēs cōſultoꝛ ꝛ dux eque incaut⁹: Qui rē gerēs cū hoſte tā iſidioſo:nō oia circūſpiceret:ſꝫ elat⁹ memoria victoriarū ſuarū: ꝛ exagitatus cupiditate ſepi⁹ vicēdi:pene ſolus pgeret:ubi ab exercitu penoꝝ circūclusus ꝛ oppreſſus:nō mi

norē lugendi cām patrie daret tam pucrili errore: tam probati ducis: ꝛ iam sexagesimumtertiū annum supergressi: q̄ȝ interitu.

ℭ De augurio Hostilij Mantini. Cap.XV.

Ello aūt Numātino Hostilius Mātinus
b bis territ⁹ ꝓdigijs affert: sacrificiū institutē
ti: pulli educti ī siluā primā fugerūt. Mō strū horrēdū igēs: pullos in siluā fugē? Mouisses forte animū haruspex: si uel in vndas uel in ignes euolassent: Nūc ꝙ o nām secuti sūt qd miraris? At sedulo q̄siti: nec repti sūt: Alas credo cauee odiuȝ: ꝛ libtatis amor addiderat. Sȝ audite qd̄ seq̄r: Cū terrestri itinere ad portū Herclis ꝑuenisset: naueȝ ascēsuro sine auctore: uox audita est. Mātine ma-
C ne. Uox qdē sine auctore nulla est: sȝ auctoreȝ illic ꝓferti ꝑfacile latitare. Cauernosus eni ac siluestris loc⁹ ille est: mihiqȝ not⁹ optie: nusq̄ȝ in me magis au sis tēpestatib⁹: semel ꝛ iterū illic in terrā eiectus: multos in littore dies egi. Nō min⁹ iuste (nisi fallor) territ⁹: cū ꝓcellis obruerer ꝛ mortē an̄ oculos haberē: q̄ȝ audita uoce Mātinus. Qui usqȝ adeo paucfact⁹ scribit: ut alio ceptū iter flecteret. Sȝ qd̄ oro ꝓdigiū tertiū narratis? Cū iā inqūt uenisset ꝛ scaphā eēt igressus: anguis eximie magnitudinis visus mox euanuit. O ridiculā historiā. Ergo ꝓdigiorū numerū calamitatib⁹ eq̄turus: Mātin⁹ male pugnauit: fedū fedus iniuit: turpiter se dedidit: Quid dicturi fueratis si vixisset? Uulgare eni est ut ifaustis rez euētib⁹: rephēsorū copia nō desit.

ℭ De augurio. M. Crassi bellū ꝑthicū igr̄ssuri. XVI

Ed ut ab occasu ad oriētē respiciā: Marc⁹
f Crassus bello Parthico ne manū cū hoste
cōsereret: quātis ꝛ q̄ȝ claris ꝓdigijs reuocat⁹ est. Moturus aciē: cū paludamētū posceret: q̄
A bellorū duces cādido aut purpureo uti ꝯsueuerūt: pullū ei allatū est. Nō puto suspicemini per anū illū sensuȝ erroris hūisse: nōdū eo uestrarū religionū ꝓcessit isania: neqȝ eni nigrescere diceretis sȝ pallescere: uerū qd̄ in tali re usu euenit: trepidatio ministri paludamēta ꝑmiscuit. An hoc ipȝ ꝓdigiū nūcupatis? Deē sane (qn̄ error hominū sic hēt) ēt illustriū nomē hoc uocari. Sȝ nūq̄ȝ tāta hēt vi ut aliqn iuste susceptū bellū: uel deserere cogeret uł differre. Quid ꝙ aqlarū altera vix a ꝑmipilo cōuelli potuit: altera egerrime cōuulsa: in ꝯ̄riā ꝑtē seipsaȝ cōuertit? Nihil hic mirabile (ne dicā stupēdū) preter stuporē hominū doctorū tā manifeste delirātiū. Eniuero mestū iter milites silētiū fuit: q̄s antiquo more letos exultātesqȝ cōuenire: ducēqȝ ꝛ signa circūsistere decebat. Mouistis animū: fateor hoc vno: uerū nullo hic haruspice sȝ arte ꝛ ꝓuidētia iꝑatoria opus erat. Itaqȝ nolite mihi hoc ꝓdigiū narrare: Uocate res ꝓpⁱis noib⁹: pauorē tristitiāqȝ dicite. Sȝ qs exit⁹? Dux oppressus: egregio adolescēte filio an̄ oculos p̄ris iterfecto: legiōes uestre ad satietatē cruētissimi hostis cese. signa Ro-
B mana babylōis postib⁹ affixa: disposita in menib⁹ trūcata capita: ꝛ iformi limo obruta: ꝛ fluminib⁹ iactata cadauera lati⁹ bonos ꝛ ois flos militie superbo pede calcat⁹. Deniqȝ clades q̄ȝta raro vnq̄ȝ alias ab externo hoste ppł'o Romāo iuecta: Quis hec nescit? Quis aūt iter hec haruspicie ioc⁹? Turbat⁹ hoc loco Ualeri⁹: Uellē qdē (inqt) placidi⁹: sȝ qd̄ relatu uerū est: sic deorū ꝑmonit⁹ excādescunt: sic hūana ꝯsilia castigant̄: ubi celestib⁹ se preferūt.

Optie inq̄ȝ si cōmutati paludamēti uł auerse aqle ꝓdigiū sꝑetū. Sȝ auaritie ꝯsiliū castigari putas: dolesqȝ in qua urbe nō mł'tis an̄ seculis oblatis ultro mūerib⁹: nullū usq̄ȝ patuit receptaculū: in ea tā multū auaritie licuisse: ut tāto cū ludibrio cesorū: tātoqȝ cū discrimie supstitū: Romanū impiū nutaret. Quid eni (si uerū fateri uolum⁹) nisi isatiabił Parthici auri sitis: Crassuȝ trās euphratē ipulit: ꝛ in id bellū cōpulit fractis federib⁹: vnde harum tot ꝛ tantarum miseriarum processit occasio.

ℭ De augurio. L. Octauij cōsulis. Cap.XVII.

B externis ad ciuilia bella ꝯuertar. L. eni
a Octaui⁹ ꝯsul: cū aduersus. L. Cynnā colle
gā suū arma sūpsisset: ꝛ morte dignissimū in exiliū pepulisset: de fine rez tali ostēto mōit⁹ narrat̄. Ab Apollinis eni simł'achro spōte delapsū caput est: ꝛ in terrā tā alte descēdit ut effodi nō posset: donec Cynna victore Octaui⁹ in mł'to ciuiū sanguie vita ꝑuat⁹ est. Mirū qd Apollini cōmune cū Octauio: potius q̄ȝ cuȝ eius aduersario? Aut quo diffugerāt fossores omnes: ut tanto tpe tātillū saxū erui nō posset? Credo ciuili tumultu excesserāt.

ℭ De augurio Pompeij magni. Cap.XVIII.

Ltero āt ciuili bello diuȝ seuissimo ꝛ ma-
a rio: q̄ toti⁹ cū strage urbis ꝛ ipij ꝛ cū vni-
uersi orbis magnis motib⁹. Cn. Pōpei⁹ magn⁹ aduersus rez dn̄ȝ Iuliū Cesarē ꝯflixit: euētū ꝑlij euidētissimis ꝓdigijs p̄notatū ferūt: Primū omniū Dyrrhachio Thessaliā ꝙ sus iter arripiēs: ifelix dux mł'to tōitru crebrisqȝ fulmib⁹ except⁹ ē. En ꝓdigia estiuis ꝓferti mēsib⁹? Poterat qdē sbsistē dilato ꝑfectiōis die Hānibał cautissimi ducis exēplo: quē mēia Romāe urbis aggressurū: bis terqȝ repł'sū tēpestate nouim⁹. Et ꝑfecto arbitror: si dux
A illi exercitui fuisset August⁹: q alteri nō mł'tis ānis postea dux in eisdeȝ cāpis fuit retrocessisset utiqȝ. Quē semꝑ ꝛ ubiqȝ (ut Trāqll's ait) pellē vituli marini circūferre ꝓ remedio atqȝ ad oēȝ maioris tēpestatꝫ suspitionē: i abditū ꝛ cauernatū locū se recipe solitū accepim⁹. At Pōpei⁹ q: fł'mia miutiora n̄ timuit: aduersus maximū ꝛ violētissimū fł'mē Cesaris pugnatur⁹: religiōes ꝛ deorū portēta neglexisse rephēdit̄: Nā ꝙ apū examia circū signa uolitarūt: qd nisi mełł ꝛ cere copiā: ꝙ son⁹ tympāorū pergāi i penetralib⁹ tēplorū audit⁹ ē: qd nisi letitiā portēdebat? De fuga qdē hostiarū ab altarib⁹: idē sen
B tio qd̄ de pullorū fuga sub Mātio. Eoqȝ magis: q pulli pastū illic: hic hostie mortē fugiebāt: qd̄ isitū ē cūctis aiantib⁹. Piget singł'a ꝓseq: ꝛ irrisoris cognomē ꝙ eor icurrere. Id sane qd̄ iter ꝓdigia nūerāt: repētio merore ac nocturno pauore obtorpuisse acies: signū fateor pestiferū: sȝ ut sb Crasso dixi iꝑatori ꝓuidēdū n̄ haruspici: Qui si i ꝑtē ꝯsilij uocādus erat: poterat ꝛ Crassus ꝑmo: ꝛ mox Pōpei⁹ ꝛ Cesar nouissime bono aio eē: nihil letū ꝛ magnificū spare. Oib⁹ eni ut q reb⁹ ipsis interfuit meminit Cicero: ꝑmissū a chaldeis eos n̄ nisi i senectute: nisi domi: nisi cū claritate ꝛ sūma cū gł'ia morituros. O ꝑmissorū fides. Et nimirū i altrutro delirādū fuit honestior (ut ita dixeri) isania ē ex stellantꝫ celi motu: q̄ȝ ex cruētꝫ extorū fibris fortunā suā explorasse. Oīq̄ȝ Pōpei⁹ ipē q ut scriptū ē sese credulū rez taliū ꝑberet: Sepe ēt ab haruspicib⁹ lusus erat: mł'ta qȝ sibi i greciā trāsuecto ab urbe Romana nūciata fuerāt: que uł nullos uł aduersos exit⁹ habuerūt.

Itaqꝫ qd ãplius crederet ñ hēbat. Cesarē vo collegis suis iūgerem nisi cum pmo loco i domo Cesarea collocassem.

¶ De cōmēdatiōe. M. Mar. q augurijū ɔtēpsit. XIX

b Ec ꝛ hoꝝ similia cōfirmādis auspicibus: ꝛ id genus errorib⁹ afferunt tam inepta: tam friuola: ut mihi qdem Marcelli illius qnqes cōsulis cōsiliū ꝓbet. Qui cū esset ipator ꝛ augur optim⁹: totū hoc omisit (ut ait Cicero.) Sꝫ qd seqꝫ sine risu nō possū meminisse. Si qñ ingt rē agere uellet ne impediret auspicijs lectica opta iter facere solebat. O radicatos errores: Uir fortꝫ ꝛ sapiens: despabat posse inherētē ossib⁹ opinionē apta frōte discutere ideoqꝫ vultum obtegebat.

¶ De auspicio Roscij histrionis. Cap. XX.

i Nter duces ꝛ reges: histrionum rex locabit Roscius: quem Cicero amorē ac delitias suas appellare nō erubuit. Cū in cāpo Solonio nutriret: eētqꝫ ifans in cunabulis: assurgēs per noctē nutrix vidit eū cōsopitū circūflexū angue nodis horrificis implicitū: Quo aspecto exanimis exclamauit: Pr aūt pueri de hac re haruspices cōsuluit. Atqꝫ si in histrionica claritas hois sit ut ɔsistit: nihil mētiti sūt. Sꝫ o puicax ieptia diuinit⁹ ergo futurā histrionū claritatē postesā vultis Cū African⁹ tāt⁹ ꝛ vir ꝛ dux: nullū tale meruerit ostētū. Nā qd i cunis anguis iuēt⁹ ē: nec mihi qdē mirū videt: nec Cicerōi: ɔserti in Solonio ubi ad forū nūdinari angues solēt: ut eleganter ait idem.

¶ De augurio Deiothari regis. Cap. XXI.

a Ddūt domesticis externa: risu nō minore ɔseqūda. Deiotharū regē in pmis nihil vnqꝫ nisi auspicio gerē cōsuetū. Quē Ualerius: nō solū iter externos pmū: sed uelut immemor moris sui: añ oēs etiā romanos in hoc ordine locauit. Hic ergo ut memorant: uolatu agle pgere quo cepat ꝓhibit⁹: cū multorū iā dierū iter exegisset redijt: atqꝫ ita mortē euasit cōclaui scilicet in q per noctē iaciturus fuerat sub idē tēpus corruēte. Sed cur queso Ualeri Maxime qd sequit siluisti An qꝛ dū breuis eē laboras: obscurus fieri ne dicā impfect⁹ ꝛ mēdax elegisti? An qꝛ Ciceronis libros vñ ista sumebas: in man⁹ posterorū nequaqꝫ puenturos credidisti? Neqꝫ non lecturos qb⁹ vbis hoc Deiothari auspiciū a Cicerone refellit? At id neqꝫ si fatū fuerat effugisset ingt: nec si nō fuerat in eum icidisset. Actoris tui ꝛ mei vba recognosce: nihil imuto: sed sicut i tractatu somniorū dixi: nescio quō uoluisse mihi visus es supstitionib⁹ ꝑgrauare aios quos poti⁹ exonerare debueras: Eoqꝫ magis miror: ubi nā aliud eiusdē regis auspiciū reliqsti? Bello aūt ciuili vir sapiēs sine auiū cōsilio nihil agēs ɔspis hortātib⁹ auspicijs prexit ad Pōpeiū. Ubi qꝫ multis ꝛ piculis ꝛ incōmodis affect⁹ est: bello Pharsalico vict⁹ ac fugat⁹: tāto distract⁹ ab amico ꝛ quo fidelr amātib⁹ nihil est amarius: plenus abiit graui merore rerū pñtiū: ꝛ uēturi spe deterrima Itaqꝫ mox ꝛ illius miserabilē audiuit mortē: ꝛ superbū hostē suscepit hospitio. A quo digrediente nouū hospitalitatis pciū ꝛ Armenia ꝛ Gallogrecia spoliat⁹ ꝛ Thracia: nec lōge post in discrimē capitis adduct⁹: ab hospite meliori: hoc est ab ipō Cicerone defensus est. Hec fides auspicioꝝ. Leta cūcta ꝓmiserāt: ei⁹ artis pitissimo mesta oia ꝓuenerūt: Nā ꝙ eū postea dicē solitū accepim⁹: Aues q bus ducib⁹ in bellū isset: bñ sibi ɔsuluisse: qꝛ officiū ac fidē adiplesse: ꝛ romanā libertatē armis defendisse: qsqs eū casus excipet oib⁹ regnis ꝛ diuitijs añferret: uel auspicijs ptinaciā id qdē: uel magnanimitatē regis idicat potius qꝫ auspicij ucritatem. Nisi forte pbantes etiā uolucres somniāt: nō i fortuna sed in vtute felicitatē hois collocātes. Cur autē uereant oia magna uolucrib⁹ dare: qrū uti cōsilijs nō pudet: uel cur apud eos iopinabile videat: sapiam qdem ab eorum animis lōge exulātē in aliis aiantibus habitare. Sed hec hactenus.

¶ De apibus Platonis ꝛ formicis Mide. XXII.

p Latonis apes adijciūt: ꝛ formicas Mide Sed de Platone cū de eloquētia loquebamur dixim⁹. Midas vo Phryx ifans dormiēs inuētus est: formicis in os eius tritici grana cōgerētibus. Ditissimum futurū haruspices rñderūt: Ego poti⁹ edacissimū rñdissem. Sed rñsū illō fortune cōprobauit exit⁹: ut scriptorib⁹ reꝝ placet.

¶ De augurio Thebanorum ex cantu gallorum gallinaciorum. Cap. XXIII.

q Uis illa nō rideat: que bello iter Lacedemones ꝛ Thebanos orto: ultro citroqꝫ nūciata referunt. Et si enim successib⁹ asserta sūt: nihil tñ ridiculosi⁹ dici pt. Cū eni apd Thebar dā p Boetios uates sacrificiū fieret: gallos gallinacios i eo loco sic canē cepisse aiūt: ut nulla eēt intermissio. Augures āt pnūciasse Thebanos haud dubie victores: rōne addita: quā ɔsult⁹ siluissēt: ꝙ ea scilicet uolucris per nām victa sileat: victrix canat: Quis iā dubitet in hoꝝ uaticinijs spē habē? Et citatur huiuscemodi uanitatis testis Callisthenes haud ignobilis philosophus ꝛ auditor.

¶ De augurio Lacedemonioꝝ ex simia. XXIIII.

e X aduerso mlta Lacedemōijs ostēta grauia atqꝫ terrifica: Sꝫ omissis alijs: vnū referā: qd historici graioꝝ maximū ac mestissimū affirmāt. Cū enī de victoria ɔsultores legatos ad Dodoneū. Iouē destinassēt: ꝛ hi oraculū opiētes: uasculū cū sortib⁹ certo loco posuissēt: Molossoꝝ regis simia: sortes ipas huc illuc sparsit ɔfuditqꝫ. Insuetū rarūqꝫ ꝓdigiū: ꝓdigiosū poti⁹: si fedū illō ꝛ igetū ꝛ ipoꝛtunū aial: nō qcqd usqꝫ repiret effūdēt. At illis alr visū: Ita qꝫ rñsū ē: Lacedemōijs ñ de victoria sꝫ de salute cogitādū: ꝛ hūc tātū terrorē: has deoꝝ imortaliū: an simie regie tātas mias: seqns mox fortūa dclarauit: famosa illa pugna Leutrica Lacedemōijs ad iterēptionē dletis oppssisqꝫ. Sꝫ de hac re satis mlta dixim⁹. Et si qd dicēdū supest: ꝓrio tractatu religas ꝓsequam.

¶ Tractat⁹ Sext⁹ de Ominib⁹ ꝛ portētis.

¶ Qꝫ nihil ɔ nām fiat: lꝫ aliq fieri videant. Cap. I.

i Am nisi fallor bona ps hoꝝ expedita est Quid eni agūt aliō haruspices: nisi circa iterptatiōnē mirabilr ɔtraqꝫ nām: ut ipsi uolūt ɔtigētiū: ex qb⁹ uēturi pſciam pollicent? Qd eni (ut elegāter ait Cicero) ostēdūt portēdūt: mōstrāt: pdicūt ostēta: portēta mōstra: pdigia: a maiorib⁹ dicta sunt: multisqꝫ vbis vna res appellata: cui nos vnicū portēti nomē ascripsimus Pauca deiceps sine haruspicis iterptatiōib⁹ cōplexuri: que restāt ex historijs. De qb⁹ in pmis hoc tenēdū: nihil ɔ nām fieri lꝫ aliq videant ignorātibus A

cãs rerũ ꝛ nouitate ꝑculsis. Itaq͂ȝ uere: ꝛ si qđ est hoc eẽ ꝑmaximũ: qđ in aĩs hoĩuȝ tã bñ istitutis a nã tam uarij errores pullularũt: ꝛ in regno rõnis tot aniles ieptie ꝛ tot ianes supstitiones regnant: ultimũq͂ȝ illic ipsa locum tenet per quã distingui a
b ceteris aĩalibꝰ poteramus. Uerum hec lõgioꝛ est querela: egẽsq͂ȝ ṽboꝝ plurium. Igiꝛ ad iceptum re diẽs: qcq͂d factum est: fieri potuisse nõ dubito: si fie ri potuit nõ eẽ mirabile: nisi q͂ꝛ raritas admiratio nis mꝛ est. Neq͂ȝ enim ignorãtia sola cãrum vide ri poꝛtẽtum cogit. Eadem nãq͂ȝ in quotidianis acti bus iteruenit: testãte admiratiõe: exẽplo utar quo ꝛ Cicero utiꝛ: ꝛ oĩs plena est historia. Poꝛtentum putãt mulam pepisse. Itaq͂ȝ in annalibꝰ relatuȝ est. Cur queso? An q͂ꝛ vulgo rõ eius partꝰ ignota est? Nihil eq͂ni partꝰ notioꝛ: uerum iste frequẽtioꝛ. Ra ritas igiꝛ frequẽtiaq͂ȝ uarietatem pariũt. Qđ si ita est: dicam qđ a doctis viris dictum video: qm̃ qđ raro accidit poꝛtẽtum diciꝛ: sapiẽs sicubi repiatur grãde poꝛtẽtum est: ꝛ mule partu (nisi falloꝛ) rari us: q͂ȝq͂ȝ qđ de hoc ꝑtu dicũt ꝓpe ridiculum videꝛ In cõceptione eniȝ esto siq͂d est miraculi. Partus enim ipse nõ mõ nõ poꝛtẽtuosus: sed inãlis ꝛ quo dãmõ violẽtus est. Jam miraculorũ eadem ratio.
c Nihil nãq͂ȝ miraculosum nisi q͂ꝛ rarum. Illa auteȝ dico miracula: que nil poꝛtẽdere iudicanꝛ: sed ad miratione simplici suspẽdũt aĩos moꝛtaliuȝ. Ideo q͂ȝ de his alibi. Nũc qđ instat: qm̃ q͂dem longe di spar vis est: in his eniȝ neq͂ȝ poꝛtẽdẽs neq͂ȝ mirabi le q͂cq͂ȝ inest: nisi q͂tenus humana iustitia q͂busdam mota successibꝰ: ꝛ fine rerum ad ꝑncipium relato: postẽsum aliq͂d cepit opinari: nõ ꝑus ab initio itel lectum q͂ȝ exitus cõpꝛobasset: ꝛ se tractu tẽporum eo ꝑuẽtum: ut ipsis etiam ꝑmoꝛdijs uel rerum uel ṽborum moꝛtalis curiositas inhiaret. Erroꝛ hinc oĩum oꝛtus est qui magnos hoĩes inuoluit.

¶ De omine ex clamore romani militis accepto: qui dixit: Statue signũ: hic optime manebimꝰ. Ca. II.

X hoc gñe est: ut iam ad exẽpla ueniã: post
e captam a Senonibus gallis exustãq͂ȝ ur bem romanam: hesitãtibus an relicto nata li solo: sedes impij trãsferrent: an ṽo patrie ruinas erigerẽt. Dum hec res foꝛte in senatu alternãtibus cõsilijs agitaꝛ: cõtigit ut Cẽturio cohoꝛtis e pꝛesi dio redeũtis: alta uoce signiferum cõpellãs dice ret: Statue signum: hic optime manebimus. Non dubitãt huic uoci stabilitatem impij acceptã refer re. Qua q͂dem ad senatus aures ꝑlata: accipere se omen ait. Ita tot diffidẽtium patrum sentẽtie: vno militaris viri ṽbo nesciẽter iacto: cõfestim quieue rũt: nullo nõ manẽdi cõsilium amplectente.

¶ De omine Emilij Pauli ex tertia filia sua accepto. Cap̃. III.

Uo minus miroꝛ apud Ciceronem omen
q notum legẽs: vnius clarum sed ꝛ ꝯstãtem aĩuȝ. Lutius Emilius Paulus aduersus Persem Macedonie regem bellum acturus: eodẽ die quo ꝓuinciam foꝛtitus erat: sero sese domũ re ferẽs: filiolam suam cui Tertia nomẽ erat exoscu lãs tristiorem solito ꝑpẽdit. Et q͂d inq͂t cã est mea Tertia ut mesta sis? Rñdit illa uoce querula: Mi pꝛ Persa perijt: decesserat aũt huius noĩs catella. Pater puellam ulnis circũplectẽs: accipio inquit omen filia. Nec piguit talem virum: tali omine le tiorem ad tãtum bellum ꝓficisci. Uñ mox ꝛ mace donico cognomie ꝛ triumpho celeberrimo redijt oꝛnatus: victos in capitolium reges agens.

¶ De omine Cecilie Metelli. Cap̃. IIII.

Ulto etiam minus miroꝛ hec a feminis ob
m seruari. Cecilia Metelli cum de neptis cõ iugio rogitaret: que sibi ex sorore superat: oĩs capiẽdi gr̃a qđ illis tꝑibus quotidianum erat: solam secum ṽginem eduxerat. Ubi cuȝ puella stã te: matrona sedẽs tacita ꝛ aliq͂d opiẽs qđ ad omẽ traheret diutiꝰ mãsisset: defessa rupit tãdẽ ṽgo silẽ tiũ: orãs matertera: ut sibi paululũ q͂escẽdi copiaȝ faceret. Et illa ꝯsurgẽs: imo ṽo inq͂t filia libẽs tibi ꝯcedo meas sedes. Id rñsuȝ defũcta mox Cecilia: ṽgine viro eius nupta cõfirmatum cõmemorant.

¶ De omine Petilij circa Letum montem. Cap̃. V.

Is illa ꝯueniũt. Petilius cũ liguribꝰ letuȝ
h mõtẽ qui hostiũ ꝑsidio tenebaꝛ adoꝛtꝰ: ꝑti naciꝰ obnitiꝛ: suosq͂ȝ in ꝑliũ accẽdit: hodie ait ego utiq͂ȝ letum capiam. Id cõfestim leto eius consecuto: equocum omen apparuit.

¶ De omine Crassi: Solẽ se relictuꝝ assererẽs. Ca. VI

Rassus dũ rhodijs deoꝝ simulachꝛa cupi
c de subtraheret: ꝛ illi humilꝛ ꝑcarenꝛ: ne oĩa subriperet: solẽ se relinquẽ ait: iocatꝰ i eoꝝ religiones apđ q͂s sol ꝑstudiose colebaꝛ. Nec mul to post ꝑlio victꝰ: ꝛ vitã ꝛ solẽ linquẽ cõpulsus est.

¶ Quomõ ꝑmo hoĩes ad omina ꝛ deinceps ad actꝰ ac gestus deuenerunt. Cap̃. VII.

Nfinita sunt eiusmodi que appellãt omina
i puta ex eo moti: q͂ꝛ cum reliq͂ diuinãdi gñã uel per ipsos deos uel per extoꝝ respectio nem: uel per visiones nocturnas: uel per stellarũ si gna ꝑciꝑent: hoc genꝰ per ipsos q͂bꝰ cũ videbãt ho mines ꝑcipi arbitranꝛ: quoꝝ foꝛtuitas etiã: imo ṽo nõ nisi foꝛtuitas uoces ad ꝯñtiã trahebãt. Et sicut oĩs erroꝛ suis nõ ꝯtẽtꝰ finibꝰ: facilis est serpere lati usq͂ȝ se fundere a uocibꝰ ad actus ac gestꝰ quoslibet hoĩum ꝑmo: deinde etiã reliquoꝝ aĩantiũ ac reruȝ ceterarũ decursum est. Quo ex gñe illa sunt.

¶ De omine Furij Camilli. Ca. VIII.

Urius Camillus expugnatis Uehijs vi
f ctoꝛ: dum amãtissimꝰ immerite patrie vir ꝯ deos ꝑcaꝛ: ut si Romana ꝓsperitas inuidio sa eẽt quelibet in rem publicam casura calamitas in caput ipsius uerteretꝛ atq͂ȝ ita celestis placareꝛ i uidia: repẽte cõcidit. Id ad casum exilij: quo post dãnatus urbe quam oꝛnauerat caruit: relatum est.

¶ De omine asini a Caio Mario visi. Cap̃. IX

Aius ãt Marius in Minturnoꝝ custodia
c delitescẽs: hostis iam pñe ꝓnũciatus: asel lũ foꝛte cõsiderauit: oblatũ pabulũ spernẽ tem: ad aquam ꝓperare. Id ad se vir talium doctis simus reflexit: ꝛ ostẽsam sibi celitus salutis viam arbitratus est: Turbam que ad auxiliãdum cõue nerat: orauit hoc vnum auxilij genus exhiberet: ut ad mare comitareꝛ. Quo facto: parue supimposi tus carine: minas Sylle victoris euasit. Et huius ominis obsuatiõeȝ sibi ꝓculdubio saluti fuisse Ua lerius ait. Pꝛudẽtẽ igiꝛ asellũ: quo ꝯsultore ac du ce: ille dux tãtꝰ usus est: quẽ ue foꝛmidatꝰ oli austri ꝛ aq͂lonis domitoꝛ: auctorẽ fuge ꝛ salutis habuit.

¶ Quomõ hec uanitas ominũ eradicãda sit: Et con tra Augustum Cesarẽ qui hec obseruauit. Cap̃. X.

t hec q͂dem uanitas ut scriptum video: a
a Pythagoreis oꝛtum habet: qui oĩa supad

dētes oraculis: a diuinis ad humanas uoces ob-
seruandas animum conuerterunt. Ceterum more
morbi ꝯtagiosi: breui ⁊ in ppl'm Romanum ⁊ in
oēs effusa radices egit. Hec ergo cum ceteris ex-
tirpāda est (Crede mihi lector) si erroribus semel
aditum dederis: frustra deinceps obluctaberis.
Actū est: irrūpēt vndiq̄ qcqd uel audies uel vide-
bis: huc referes. Vicinoꝝ te aliud agētiū ꝯmuculi:
letū ac mestū: ociosū ac sollicitū tenebūt: ⁊ mustel
larū occursus ⁊ lepoꝝ timebis: ⁊ dextera cornix
⁊ sinister coru' annotabit: ⁊ nocturne strygis ge-
mitū ⁊ mane sternutātis ꝯm numerū obſuabis: ⁊
trāsuersā togam ⁊ cōmutatū calceū. Neq̄ enim
tu maior aut sapiētior Augusto: de quo legim': q̄
leuum pro dextro calceo indui: durum omen: rorē
ṽo subingressū lōgioris vie felicis ⁊ celeris uotiui-
q̄ redit' putabat. Vñ ꝟ tibi ꝑnceps prudētissime?
Quid viatori ros noctur' afferre pōt: nisi iter lu-
bricū ⁊ madēs? Nēpe opinio iueterata ꝑualuerat.

¶ De agla q̄ tētorio Augusti isederat omen. Ca. XI.

Riumuirali tēpestate cum Augustus idē
atq̄ ambo college cum oibus copijs Bo-
nonie cōuenissēt: omen clarissimū visū ⁊
ab vniuerso exercitu annotatum est: Agla tētorio
eius isiderat: gemini corui dextera leuaq̄ purgere
cepant. Ille resistēs: utrūq̄ ꝓstrauit ꝯfecitq̄. Mi
ra res dictu: tot hoīum milia in id spectaculum cō
uersa: vnum ⁊ idem sensisse ꝑhibent: iter tres sci-
cet duces: qui tūc vnanimes viderent: dissensionē
emersurā: ⁊ collegarū finē qui post fuit. Victū eni
Lepidū relegauit August': mori coegit Antoniū.

¶ De omine Liuie parturientis. Cap. XII.

Iuia nōdū Augusta: Tiberiū aluo gerēs:
ac muliebri igenio que serum paritura eēt
anxia: ouū superincubanti galline subtra-
ctum: tam per se q̄ per ancillas tādiu manu sinuq̄
vicissim tepefecit: donec erūpente pullo insigniter
cristato ad spem maris erecta est.

¶ De gallina que cum ramo lauri cecidit in gremiū
Liuie Auguste ⁊ iteritu familie. Cap. XIII.

Ane si deūciate rei magnitudine magnū
omē dicit: qd ex oib' vnq̄ seculis usq̄ ter
rarum maius q̄ quo Cesaree domus occa
sus ac finis ostēsus est: Eidem Liuie Augusto pri
mum mrimonio dignāte ferunt cōtigisse: ut dum
rus peteret: cādida gallina virētis lauri ramuscu-
lum rostro gerēs: in gremiū mirātis ab alto cade
ret: agla ꝑdam ut sustulerat ultro relaxāte. Noui-
tate rei motam Liuiam: iussisse ⁊ ali uolucrem: ⁊
ramusculum inseri. Cum id factum foret: utriusq̄
breui tam magnificum incremētum ꝯsecutum ut ⁊
pulloꝝ copia ad gallias duceret: ⁊ ex frequēti lau
reto qd tam tenuis plāta pepererat: lauree trium-
phaturis Cesaribus uellerent: Obseruato ut qsq̄
Cesarum eo loco nouam laurum sereret. Lōgo de
niq̄ usu agitatum: vnāquāq̄ arboꝝ illarum circa
satoris sui mortem solitam arescere. Vltimo autē
Neronis tpe: subito simul oēs radicitus aruisse:
Gallinas quoq̄ oēs ad vnam perijsse. Accessit ⁊ il
lud haud obscuri' q̄ sub idē tps in ede Cesarea:
capita simul oib' Cesarū statuis: vno ictu fulminis
corruerūt: Quibus ominibus cōfestim Neronis
mors: ⁊ in eo deficiētis familie successit interitus.

¶ De omine qd habuit Galba imperator pro imperio
subeundo. Cap. XIIII.

Um aduersus huncipsum Neronem: obsce
nitatis ⁊ inhumanitatis merito: nō popu-
lus Romanus tm: sed vno ꝓpe tpe oēs q
usq̄ erāt exercitus qbuscūq̄ ducibus cōspirassent
caput rerum Galba denotat: qui nūc hispanijs pre
erat. Is tāetsi uel cupidine impij ardens uel geli-
dus mortis metu: ut qui occidi sese iussum a Nero
ne nouerat: ⁊ vite ⁊ dignitati audēdo cōsulturus
videret: nec uolūtas deforet: tū ⁊ senio pigresces
aīus ⁊ desperatione successuum exterritus: herebat
usqueadeo: ut cōsalutatus impator: senatus popu-
liq̄ Romani se legatum testaret. Sic cūctanti ge-
minum omen accidit: Nam dum castellū ualidū
⁊ nouis motibus opportunum armat: ab effossori
bus inuētus est anulus puetusti artificij: insculptā
cum tropheo victoriam hñs. Accessit q̄ Alexan-
drina nauis: plena armis: hoibus uacua: nec ullo
cursum dirigēte: ad id littus ubi Galba tunc erat
appulit: cūctis interꝑtantibus alterum suscipiendi
belli omen: alterum sperāde victorie.

¶ De omine Vespasiani. Cap. XV.

Espasiano aūt aliquot ꝑncipatus signa cō
tigisse ferūt. Cesar Caligula infensus edili
tatem tūc agēti: occasionē nactus q̄ vias
purgari neglexisset: ceno illum ꝑcepit impleri. Cui
cum milites obsequētes in sinum lutum terramq̄
cōgererēt: in omen tractum a qbusdam interꝑtan-
tibus: futurum ut terra patrie oēsq̄ respublice mo
ribus ciuilibus fedata ac ꝑmixta: tādem se in Ve-
spasiani custodiam recōderet. Qd q̄q̄ dilatū fue
rit: accidit tñ. Eidem prādenti: canis externus ex
publico in cenaculum introgressus: manum hoīs
quam mordicus gestabat ad pedes deiecit. Sed
qd amputata manus ad impium? Caput saltē ho-
minis attulisset. Aliquāto igit ꝓprius bouis omē:
qui iugi ac soliti domitoris impatiēs: cum se in li-
bertatem eripuisset: in locum ubi forte Vespasia-
nus tūc cenabat: magno cum fragore irruēs: mini-
stratibus metu sparsis fugatisq̄: ubi ad ipsum ue-
nit: cōpresso ipetu añ pedes eius adorātis in morē
procubuit ⁊ uelut dūm fassus: caput humi posuit.

¶ De portētis solis: lūe ac alijs ꝓdigiosis ostētis. XVI.

Inc iam pauca de portētis. Nam si histori
as pcurram (qd laboriosum magis q̄ glo
riosum fuerit) facile ꝑfecto ex hac re vna li
brū cōplesse cōtigerit. Que enim historia sine por
tētis est? Que a Cicerone recollecta: neq̄ illa tam
vniuersa cōplectar: Duos soles simul visos ac tres
lunas. Solem quoq̄ per noctem ⁊ ardentes celo
faces ⁊ auditum ex alto fremitum ingētē: uocesq̄
minitātes: ⁊ fluuiū sanguine fluxisse: imbrem ṽo mō
saxeum: mō sanguineū: mō terreum: mō lacteū de
scēdisse. Sudasse sepius ⁊ iterdum cruēto sudore
effigies deoꝝ. Postremo qd sine risu narrare non
possum: bello Marsico Lauinij iter multa mōstrū
horribile ⁊ iauditū: clypeos a murib' eē corrosos
Idq̄ doctis iterꝑtibus visum eē tristissimū. Hec
⁊ hoꝝ simillima ꝑ facile refellunt: Nam ⁊ plures
seu soles seu lunas videri nō aliter euenire pōt q̄ B
duas lucernas apparere ubi nō ampli' q̄ vna est.
Similiter ⁊ auditus sepe fallit: nec ullus (ut phy
sicis placet) pigrior in nobis sensus est. Flāme aūt
uel cōglobate uel sparse celo iterdum uolitare pos-
sunt naliter. Solem ṽo per noctem apparere pror
sus impossibile: cum presentia solis ubiq̄ est diem

secuz uehat. Fluuios fluxisse sanguineos: es sudasse uel ebur ꝛ qcqd eiusmodi est: uideri qdem pōt: uerum eē nō pōt. Q, sanguis ꝛ sudor nō nisi ex ueris corporibus emanare queat: solet tamen udus paries presertim marmoreus notho flante sudori simillimū humorem fundere: qđ vulgo sudare credit. Pōt ꝛ ex aduētitia causa rubere humor ille ꝛ sanguinis spēm pbere. In omni autez sermone tali meminisse oportebit eius qđ est apud Ciceronem qui hec oīa ficta ꝛ falsa putat: Hec inqt in bello plura uident ꝛ fingunt liberius ꝛ credunt facilꝰ. Iā ꝟo qđ de muribus affert quātūlibet triste mirādū certe nullatenus: Crates enim rodere: frequēs muriuz cibus est. Nisi qꝛ clypeis affixe erāt: parci forsan putastis: a muribus pclare dinoscētibus instrumētum bellicum: ꝛ formidatum gētibus signū populi Romani: qđ forte in illis cratibus pictuz erat cōtingē nō ausuris. Mihi credite: nullum hic mōstrum: nisi stupor uester ꝛ admiratio tam cōis rei. Q, si mures a clypeis roderent: illud plane mirum dicerem. Sicut in re simili rñdisse portētoꝝ interpres scribit: Qui cum cōsuleret: qd sibi uellet ostētum qđ qdam domi sue reperat: anguem uecti ferreo circūuolutum? Enimuero inqt: si uectis angui circūuolutus eēt tūc mirari poteras. Festiue grauiterqꝫ: Quo rñso (ut ait idem Cicero) satis aperte declarauit: nihil habendum esse qđ fieri posset ostentum.

¶ De boue humana uoce locuto: ꝛ quibusdam alijs portentis. Cap. XVII.

e Iusdem generis illa referunt: Bis bouem humanis uocis locutum. Semel. L. Volūnio: ꝛ Seruio Sulpitio cōsulibus usqꝫ ad horrorem astantium. Sed qd eo sermone dixerit: nō pdit: nescio an ut secretum eēt orauerit. Iteꝝ bello punico secūdo: admonuit: Caue tibi Roma forte qꝛ mutus haruspex: mutis haruspicibus spirātia viuoꝝ aiantium exta loquebant. Illa quoqꝫ terrifica: Pluisse lacertas: carnes: Puerum in foro boario editum elephātini capitis: mole mirabilem. Apud Anthium messores cruētas spicas collegisse: Et qđ pene murium portentum exequerit: In gallia lupum vigili cuidam e uagina gladiū extulisse. Certe si hoc mōstrum est: fuerāt haruspices cōsulēdi dum canis olim meus me spectāte: ensem aggressori suo nō e uagina sed e manibus eripuit: Idqꝫ quo similius mōstrum fiat in gallijs accidit. Et qm̄ canis meus qđ nō putaueram: ad etatē nostram stilum deduxit: aliquot huiꝰ tpis adijciam.

¶ De portētis tpe Heirici septimi visis. Ca. XVIII.

o Bsidēte Brixiam Heinrico septimo: i Gallijs solis ac lune simul eclypsim ꝛ minacez insueti syderis faciem visaz: lune quoqꝫ tergemine spēm: spēs uarias ꝛ arculos etiā celo sparsos: crucis imaginem ptinentes: ꝛ in Italia deflagrātes poli ptes: ac sine ullis fulguribus aut nubibus: ꝛ (ut dici solet) ignaro Ioue horrēdum cecinisse aiūt: Nos enim etsi iam in lucem editi: nulla tñ eius tpis certam memoriā hēmus. Sup hec in finibꝰ Patauoꝝ equam nouē pedibꝰ editā: Per rura Gallie cisalpine insuetas uolucrum formas apparuisse pluma (ut ferūt) cineritia sanguineis maculis cristato vtice: nec alias ea specie in his regionibus memoria hoium vnqꝫ visas: nisi tpibꝰ Frederici pncipis: maiores natu affirmabāt.

¶ De horribili portēto hois visi sup equo. Cap. XIX

p Er idem tēpus Mediolani intra Maphei vicecomitis uestibulum cōspectuz memorāt nō mediocre pdigium: virum scilicet i gētis speciei ꝛ humana augustioris: isedētez equo naturalem quoqꝫ modum supgresso. Eūdēqꝫ cum circa pme lucis tempus persistēs: hore vnius spatio multis vidētibꝰ stuporem attulisset: raptim ex oculis ablatum. Triduo aūt interiecto: eodem loco ac tpe duos visos: ac ipo habitu ꝛ pari mole corpoꝝ cōsertis manibus horribilem pugnam miscuisse: Atqꝫ hora vna ex his motibus exacta: stupentibus qui aderant itidem euanuisse. Et hoꝝ qdem Mirxatus Patauinus historicus: nouarum rerū satis anxius congsito: testis est.

¶ De monstro quadrupede cum humano capite in agro Veronēsi nato. Cap. XX.

n Am affert: circa idem tēpus quo ad mōtē Attinum collatis Florētinoꝝ ꝛ Pisanoꝝ signis decertatum est: mōstruz in agro Veronēsi editum: ex equa qdrupedem fetuz humano Capite. Ad cuius murmur ꝛ uagitum ꝛ cōfusum humane uocis sonum occurrēs ruris illius accola ꝛ nouo attonitus spectaculo: erectum ingenti gladio mōstri caput: pter callem acuto baculo suffixit Quam ob causam ad iudicium tractus ꝛ de monstruosi partus origine: ꝛ de occidēdi causis interrogatus: horrore atqꝫ abominatione rei tm̄ se fecisse rñdit: de ceteris nihil oino ꝛ rusticitas hominis ꝛ publicatio facinoris qđ occultari potuerat: suspitionem omnem ademerunt.

¶ De puero bicorpe nato in agro Florentino de quo inferius carmina ponuntur. Cap. XXI.

v Num eiusdem tpis adijciam. In agro Florētino puerum bicorpi effigie: geminis capitibus: qternis manibus circa genitales partus cōnexum: sic qꝫ nō amplius qꝫ in geminos pedes desineret: viderunt illic omnes. Ad nos autez qui tūc in gallijs degebamꝰ: per amicos ciues imago picta trāsmissa est. Ingēsqꝫ solius ad spectaculum picture cōcursus hoium fuit. Septimū etatis annum agēs: genitorem meuz vidi tabellā eiusmodi in manibus hñtem. Sciscitatus qd eēt: Rez oēm eo mōstrāte didici: ꝛ aure cōuulsa meminisse iussus: enarraturꝰ filijs ut ipse dicebat meis. Ego aūt ꝛ nepotibus renarro. Et hic qdem partus: diebus (ut phibēt) paucis vixit.

¶ De homine qui per quadraginta dies absqꝫ cibo vixit: ꝛ de muliere in germania que per trigita annos absqꝫ cibo fuisse narrat. Cap. XXII.

a Pud Venetias aūt qui quadraginta dies absqꝫ ullo cibo viuat: idqꝫ anniuersarium celebret ieiunium adhuc supesse phibetur Plurimos noui qui eum se vidisse atqꝫ rem ita eē testant. Naz qđ in inferiore Germania audiui mulierem apud eos esse: que tricesimum etatis annuz nihil vnqꝫ cibi sumēs trāsegisset: mirum magis qꝫ credibile est. Sed horum ꝛ similiuz vna est doctrina: Tullio dicēte: In re noua atqꝫ admirabili: inuestigato si potes: si nullam reperies causam: illud tamen exploratū habeto: nihil potuisse fieri sine causa: Eūqꝫ errorem quem tibi rei nouitas attulerit: nature ratione depellito. Hec ille.

¶ De vipera in galea Azonis vicecomitis Mediolanensis reperta. Cap. XXIII.

Tq̄m̄ prima pars tractatus huius erat de omnibus: attingā: q͛ cum Bononie adolescēs in studijs uersarer audiebam. Azo vicecomes qui post Mediolani dominiuȝ obtinuit: iuuenis nempe victoriosus ateq̄ȝ podagris vinceret: iussu patris ꝓfectus cum exercitu apeninum trāsijt. Et victis oībus apud altipassum: duce qdē hostium Castrutio: sed egregia opera eius adiuto: ad vincēdum Bononienses pari impetu fortunaqȝ se cōuertit. In ea expeditione cum forte equo descēdēs regesceit: ingēs vipera nullo comite aduertente: in galeam iuxta positam irrepsit. Quam cuȝ mox capiti reponeret: fumoso qdem ꝛ horribili sed ꝓrsus inocuo lapsu per decoras interriti ducis genas illa descēdit. Eam a nemine ledi passus animo sus adolescēs: ad omen gemine victorie traxit: hic ꝑcipue q͛ ipē pro signo bellico vipera uteref. Ego autem huic sermoni in hac cladium domesticaruȝ memoria finem statuo: Labores nostros miseratus: finiat ipse qui potest.

Tractatus septimus de stratagematib⁹.

De excusatione auctoris apud lectorem: cū de modestia locuturus sit: cur ab hoīe petulantissimo exordium sumpserit. Cap. I.

Dmiraberis lector nec immerito: ego eni ipē dum huc ꝑuenissem admirās substiti: quonam calamum casus ipelleret: ut de modestia locuturus: ab homine petulātissimo sumerem exordiū. Sed apud te ꝑmum queso: deinde per te apd alios excuser. Neqȝ enim viros hic illustres ꝓsequor qd alio uolumine feci: qn potius (qd ipse titulus opis testat) memorādarum rerum cōgeriem amplector. Fieri aūt pōt ut ex aio fedo: decoꝝ qppiaȝ factum dictūue ꝓdeat: casu aliquo rōnis vices occupante: qd ipsum memoratu dignum sit: ubi de huiusmodi rebus agif: q̄uis eum a quo ꝓdijt: nō idcirco dignum statim cognomine claritatis effici atqȝ ut elegāter ait Cicero: nō ex singulis uocib⁹ philosophi expectādi sūt: sed ex ꝑpetuitate atqȝ cōstantia. Profecto cum aliq̄ȝ diu fluctuassem: an aliunde potius ordirer: qd ꝛ tēpoꝝ series ꝛ viroruȝ splēdor suggerebat: ipso miraculo ne ab incepto diuerterem retētus sum. Siqdem memorāda recensenti: qd memorabilius videri debet: q̄ȝ obscenoꝝ ꝛ ifamium uoces: aut actus egregij: ꝛ hec tāta vite moruq̄ȝ repugnantia: qua monemur nō splēdore aliquo cōfestim capti de quoq̄ȝ: qd bonus ꝛ sapiens vir sit ꝑcipitare sentētiam. Sed de hoc alias: nūc ad reȝ uenio: quaȝ te miratuꝝ lector admonui.

De Tiberij principis primeuo instituto. Cap. II.

Nter multa Tiberij Cesaris flagitia: pauca melioris animi signa circa ꝑmordia ꝑncipat⁹ uelut rara luminaria iter desissimas tenebras effulgent. Ex imēsis ac innumeris honoribus ultro oblatis: plurimos ac maiores respuit. Natalem suum ꝓfusius celebrari nō sustinuit: tēpla ꝛ qcqd diuini cultus Cesaribus exiberi cōsueuerat: spreuit. Statuarum ꝛ imaginum isolētiā cōpescuit: iter deorū simulachra collocari uetuit: sed in ornatu domestico haberi ꝑmisit: Idqȝ nō aliter q̄ȝ se cōsulto. Iuramēta in ipsi⁹ acta: mēsis appellationem de noīe suo: ꝑnomē impatoris: ꝛ patris patrie cognomē: ꝛ ciuicam coronā: ꝛ cetera uana ꝛ leuia qbus ad illum diem fortuna Cesarum: uelut oblita hoīem: cum celo de sublimitate ꝯtēderat: a se q̄ȝ lōgissime reiecit. Adulatoribus acriter infestus (quo nescio an qcq̄ȝ ꝓsertim in ꝑncipe laudabilius eē queat) Actus aut uerba qbus ullum adulationis uestigium inesset execrabaf atqȝ oderat. Cōsularem virum ad genua ꝓcūbētem idignatus effugit: tāto ipetu ut illuȝ in assurgēdo resupinū sterneret. Colloqa uel familiaria uel publica interrūpere: ꝛ e uestigio emēdare solitus: si qd gloriosius de se ꝯtineret. Dn̄m qdam uocauerat: edixit ne deinceps eum per cōtumeliam appellaret. Alter occupationes eius sacras: alter eo auctore senatuȝ se adijsse memorabat: Utrūqȝ redarguit ꝛ pro auctore suasorem: pro sacris laboriosum dicere uoluit. Deme Tiberij nomē: nōne modestissimi: ꝛ nihil secūdis rebus elati ꝑncipis acta censebis? Idem ꝑsidibus pregrauādas tributoꝝ mole ꝓuincias suggerētibus rescripsit: Boni pastoris eē tondere pecus non deglutire. Finge parem in reliqs: qd sanctius aut melius respondisset Augustus?

De monstro quod natum est in comitatu Florentinorum: cuius effigies sculpta est in hospitali ad Scalas.

Hac Petrus Paulusqȝ vno sub corpore bini
Fabrica nature mira iacemus humo.
Cuiqȝ suum fuit ꝛ manuum: fuit oris opusqȝ
Uesice: ast vnum uentris opusqȝ fuit.
Iunxere extreme partes nos corporis ambos
Quas neuter simul ꝛ dicat uterqȝ suas.
Neutra ex parte pedes: capita ex utraqȝ fuerunt
Bina: sed e medio corpore planta fuit.
Bina fuit medio que corpore planta deorsum
Pendebat: sursum quinta erat vna manus.
Non vo nobis vnus somnusqȝ cibusqȝ:
Nec risus nobis: fletus ꝛ vnus erat.
Somno membra dabat vnus: ridebat ꝛ alter.
Sugebatqȝ vnus: flens quoqȝ ꝛ alter erat.
In florentina natos nos fluminis arni.
Ualle dedit patrie nos pia cura patris:
Inde alti: ꝛ sacro pariter de fonte leuati
Uiximus ambo decem bis totidemqȝ dies.
Quid nunc neptunum: quid: nūc ianumqȝ bifrōtē
Miraris? stygij terna quid ora canis?
Et quid Gerionis tria corpora? scilicet vnum
Nos corpus: binas nos animasqȝ lege.

Finis.

¶ Francisci Petrarche poete oratorisq; clarissimi ad Clementem Sextum Romanũ pontificem: Medicorum turbam fugiendam hortantis: Epistola. Cuius occasione orta est in eum medici cuiusdam obiurgatio: qua motus subsequentes quatuor libros inuectiuarum contra obiurgatorem scripsit.

a Febris tue nuncius beatissime pater: tremorem membris meis ⁊ horrorem attulit. Nec idcirco blandiloquens aut similis dicar illi: de quo Satyricus ait: Flet si lachrymas conspexit amici. Et iterum: Si dixerit estuo sudat: sed illi potius: qui (ut ait Cicero) de salute populi romani extimescebat: in qua etiam suam inclusam videbat. Mea quidem ac f multorum salus in tua salute fundata est: Nõ igitur simulatus est tremor: neq; enim alieno periculo permoueor sed proprio. Oẽs qui de te pendemus ⁊ in te speramus: te egrotante sani forte videmur: sed non sumus. Verũ quia tum semper: tum precipue in hoc statu breuem decet esse sermonẽ: qui in diuinas aures humano ore transfunditur. Pauca tibi nunc animo affusus ⁊ uenerabundus loquar. Lectum tuum obsessum medicis scio: hinc prima mihi timẽdi causa est: discordant enim de industria: dũ pudet noui nihil afferentem alterius hesisse uestigijs. Nec est dubium (ut eleganter ait Plinius) omnes istos famam nouitate aliqua aucupantes: animas statim nostras negociari: ⁊ in hac sola artium euenire: ut cuicũq; se medicum profitenti statim credatur: cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeo blanda est sperãdi pro se cuiq; dulcedo. Nulla preterea lex que puniat inscitiam capitalem: nullum exemplum vindicte: discunt periculis nostris: ⁊ experimenta per mortes agunt: Medicoq; tantum hominem occidisse impunitas

b summa est. Horum turbam uelut inimicorum aciem clementissime pater intuere: Instruat te illius infausti epigrammatis memoria inscribi iubentis in sepulchro hoc solũ: Turba medicorum perij. In etatem nostram potissime videt̃ incidisse illud Marci Catonis senis uaticinium: quandocunq; greci ad nos litteras suas ac presertim medicos transmisissent: omnia corrupturos. Sed quia iam sine medicis viuere non audemus: sine quibus tamen innumerabiles nationes: forte melius atq; salubrius viuunt: ⁊ populus Romanus etate florentissima: eodem teste Plinio: ultra sexcentesimum annũ vixit. Unum tibi de multis elige: non eloquentia: sed scientia ⁊ fide conspicuum. Iam enim professionis sue immemores ⁊ dumetis proprijs exire ausi: poetarum nemus ⁊ rhetorum campum petant: ⁊ quasi non curaturi sed persuasuri circa miserorum grabatulos: magno boatu disputant atq; illis morientibus Hippocraticos nodos Tulli

c ano stamine permiscentes: sinistro q̃buis euentu superbiunt: nec rerum effectibus: sed inani uerborum elegantia gloriantur. At ne quid a me hodie fictum medici tui putent: quem sepe nomino Plinium: q̃ is ⁊ de medicinis multa ⁊ de medicis plura q̃ quisq; ⁊ ueriora diceret: in omnibus fere huius epistole partibus ducem habui. Ipsum ergo audiant: palam inquit est: ut quisq; inter istos loquendo polleat: Imperatorem ilico vite nostre necisq; fieri. Sed ego longius q̃ destinaueram: metu calamum urgente prouectus sum. Ut uo iam desinam: medicum non consilio: sed eloquio pollentem: uelut insidiatorem vite sicarium aut ueneficum vitare debes. Huic quidem iure optimo dici potest: quod loquaci coquo Plautinus ille senex in Aulularia: Abi inquit: opera hic conducta est uestra: non oratio. Ad hec ⁊ exactam tui custodiam: ⁊ (que ad salutẽ corporis miris modis adiuuant) spem bonam ac letum animum habeto: si te: si nos oẽs: si tecum egrotantem ecclesiam saluam cupis. Uale.

¶ Francisci Petrarche poete laureati in quatuor libros inuectiuarum in medicuȝ obiurgantem: Epistolaris prefatio.

Quatuor inuectiuarum libros dicam: an quid aliud: ad te misi: libētissime negauerimus si uel negare tibi aliquid posseȝ: p̄sertiȝ obnixius postulanti uel illi iam in publicum non exissent. Ridebis interlegēdo ⁊ tacitus dices: Ille meus vnam amplius q̄ȝ putabam artem habet: male loqui didicit. Bene ais: Testor enim tuuȝ caput: meum hoc artificium non fuit: non sum totus indocilis: mallem lectior. Sed hoc didici in his scholis ubi impertinens ⁊ ineptus conuitiator docere non potuit qd̄ nesciuit: meliora forsan in Academia in Parnaso. Nescis quia sicut in plateis urbium rixantur anicole: in rostris litigant causidici: in fornicibus lenones: in tabernis ebrij: sic in scholis disputāt philosophi ⁊ in siluis cogitant poete. Didici qd̄ res: qd̄ locus tēpusq̄ȝ poscebant: Immo u̍o qd̄ cogebat importunissimus magister. Quis enim in ocio in solitudine mea essem: ille tamen urbicus iurgator nec solitudini nec ocio meo parcēs nec ipsam locorum faciem ueneratus: cui diuinum nescio quid inesse ipse si videas: non neges in illis: ut proprie mihi videor dicturus: pierijs penetralibus latitantem: conuitijs aggressus exciuit: in alijs longe inq̄ȝ alijs consopitum curis: ⁊ hanc quaȝ in me miraris insuetam artem docuit uel inuitum. Illud egrius fero qd̄ ⁊ gloriosius aliqua de me loqui ⁊ nescio an ineptis sed certe necessarijs laudibus dare operam me cogit: Utriusq̄ȝ rei excusationem in fine libri ultimi videbis: vnum prope diem mirabere: ꝙ eandeȝ quam mihi olim hostis imposuit: gloriandi necessitatem imposuerūt amici. Ante alios Lenobius noster vir doctus: ⁊ quem auxonijs armatum musis barbarica nuper laurus ornauit: deq̄ȝ nr̄is ingenijs: mirum dictu: iudex censorq̄ȝ germanicus ferre sententiam non expauit. Ille inq̄ȝ amicissime quidem admonens efficaciterq̄ȝ coarguens impulerit etiam qua nolebam: ut quod nunq̄ȝ amplius euenturum suspicabar pro excusatione mei nominis nunc denuo gloriarer. Epistolam eius ad me vidisti puto: aliorum u̍o non ita q bus stilus uarius: sed oi̍bus vna mens est moram meam his in locis: nisi sat relique vite mee consentaneam probare. Responsionem meam ad omnes quia vna non capiebat epistola: ⁊ de fama totiens certare durum erat: q̄ȝq̄ȝ tota res alto animo sperni posset: ne tantorum uoces hominuȝ contempsisse dicerer: libellum de vite mee cursu cōtexui: ubi si res meas: non dicam irreprehensibiles aut laudabiles: sed tolerabiles excusabilesq̄ȝ: mira u̍o ⁊ illi amico ⁊ alijs miratoribus meis siue amātibus siue tēptantibus siue ex professo carpētibus puto responsum erit: Hactenus inuectiuarum mētio calamus tulit: cum quibus ⁊ librum istum senio victum ⁊ canum morsibus lacerum simul ⁊ uetustissimam meam quam postulas chartam mitto: In quibus nihil mihi charius q̄ȝ uetustas ipsa: cuius uenerator nostra etate nisi fallor nemo inde maior fuit. Uale. Mediolani: quarto idus Julij.

¶ Capitulorum libri primi inuectiuarum in medicum obiurgantem collecta: ordinata: enumeratiuaq̄ȝ Annotatio.

¶ Finis capituloꝝ primi libri.

¶ Francisci Petrarche poete oratorisq́ʒ clarissimi: Liber Inuectiuaruʒ in medicū obiurgantem Primus Incipit.

¶ De intentione auctoris: ⁊ ꝙ quasi coactus scripserit: ueniam etiam a lectore si contra suum morem dixerit petentis. Cap.I.

q Uisquis es qui iacētem calamum: ⁊ sopitum (ut ita dixerim) leonem importunis latratib⁹ excitasti: Jam senties aliud esse alienam famam prurienti lingua carpe: aliud ꝓpria rōne defendere. Iniquum fateor inter nos certamē istituitur: Ubi me pcutias habeo: ubi te repcutiam non hēs. Qd̓ enim nomē hēre pōt mercēnarius ⁊ isamis artifex? Profecto aūt mihi tecum non de opibus aut de impio: sed de solo noīe pugna est: cuius te egenum atq́ʒ inopem eē: ⁊ siqd iterdum non admonearis itelligis: Quia tn̄ cogis ad id ad quod nunq̄ѕ spōte descēderem: ⁊ loqui aliqd necesse est: ne si (qd̓ iterdum in aium uenit) ꝓpter ꝯtēptum reruʒ tuarum tacuero: tu tibi forsan ex mea taciturnitate cōplaceas: petita nō a te sed a lectore uenia: si qd cōtra morem meum dixero: Rn̄debo ad aliq̄. Multa enim tam inepte dicis: ut quisq̄s ea rn̄so digna duxerit: ipse merito videri possit ineptior.

¶ De rep̄hensione medici: ꝙ inuehēdi calamum contra immeritum sumpserit. Cap.II.

p Rimum itaq́ʒ lr̄is tuis lectis: risum me cohibere nequisse noueris: Quo nam enim alio modo clarius ꝓbare poteras: uerū eē qd̓ negas: te scilicet egressum tuis: alienis in finib⁹ oberrare: magno cum eorum discrimine qui nimium creduli te sequuntur: qbus sanitatis fructum pollicitus: nil nisi intēpestiuos flosculos inutilium uerboꝝ igeris: cuʒ facto nō uerbis opus sit? Quāto enim sudore quātoq́ʒ cuʒ studio inaneʒ sed ampullosam ⁊ tumidam plenamq́ʒ cōuitijs epistolam effudisti? Sed hic uester est mos: aduersus ueruʒ iurgio certatis: Et nimirum: hocipso quātuʒ tibi fideres aptissime declarasti: Si enim nō extremus pditissimusq́ʒ omnium fuisses: nō desperasses fieri posse ille vnus ex multis: qui iuxta sentētiaʒ meam esses in Romani pōtificis cōsilium euocādus: Immo v̓o generose mētis idicium est: etsi vni tantuʒ spes glorie ꝓposita sit: in id niti ut vnus iste tu sis: qd̓ si assecut⁹ fueris uoti cōpos egregij: aliogn laudabili saltem sis commendandus affectu.

¶ Q̄ꝫ nō artificium sed artifices: ⁊ nō omnes sed ꝓcaces conueniat improbare. Cap.III.

A

e Go qdem (nam memini) nō artificium: sed artifices iprobaui: eosq́ʒ nō omnes sed ꝓcaces atq́ʒ discordes: Miruʒ dictu: ut sibi cōscius tuus multorūq́ʒ aius idoluit ⁊ exarsit: nescio qd hoc rei est. Argue tardos philosophos: pūge inertes poetas: carpe incōpositos oratores: nūq̄ѕ Plato ⁊ Aristoteles: nunq̄ѕ Homerus ⁊ Uirgilius: nunq̄ѕ Cicero aut Domosthenes miscentur Increpa medicos inutiles ⁊ ignaros: omnes ꝓpe fremēt ⁊ insaniēt: qd̓ ante nō noueram: breui litterula sum expertus: singulare qddā hoc in genere dixerim. An forte ideo quia vniuersali macule nemo subtrahit̄? Nolo id qdem opinari: nec dum despero fore aliquem medicum cui ualde ꝓbet̄ qcqd dixi dicturus ue sum: quiq́ʒ suam singularem laudē in cōmuni ceteroꝝ infamia recognoscat: ⁊ (qd̓ cunctis excellētib⁹ igenijs isituʒ reor) gaudeat se paucoꝝ simileʒ: dissimilēq́ʒ multoꝝ. Qd̓ nisi ita eē crederem: frustra suasissem vnum de multis eligēdū: ut uerba mea repetam: nō eloquētia sed scientia ⁊ fide cōspicuum: tu tn̄ ille vnus ꝓculdubio nō es: qd̓ si esses: nunq̄ѕ discordes ac nescios medicos increpāti: tam uētosa respōdisses epistola: ꝓfundissime tāgebaris: tam grauiter exclamasti.

¶ De excusatione auctoris ꝙ non adulandi proposito neq́ʒ inuidia scripserit: deq́ʒ iextricabili discordia medicorum: ꝙq́ʒ rhetorica nō sit medicine subiecta. Cap.IIII.

n Ec puduit illud etiaʒ iter ꝯfusum murmur iserere: me pōtifici adulatuʒ. Ego nec cuiq̄ѕ adularer: cui ꝓpositum sit (vulgo etiam nō ignotum) p̄ter virtutem ac bonam famam vniuersa cōtēnere. Quid aūt me moueret: ut nūc fierem qd̓ ab annis tenerioribus nunq̄ѕ fui? Percontare ipsum illum de quo loqmur: ⁊ dicet tibi: sepe ultro se mihi obtulisse: quātum tu optare (lʒ sis importunissimus) nō auderes: meq́ʒ ꝓpter amorem libertatis: qd̓ tibi inexptum ⁊ incognitum bonum est: oia recusasse. Desine itaq́ʒ lepram tuam ⁊ ambitionis auaritieq́ʒ malum: bn̄ ualētibus imponere: tu palpator: tu nō solum blādus: sed (si es ille quē puto) tediosissimus etiam adulator: nō modo pontificū: sed ⁊ paupum latrinas vilissimi spe lucelli: ego florētes siluas ⁊ solitarios colles ambire soleo: nō nisi uel sciētie cupiditate uel glorie. Id non scripto sed cachinno refellēdum arbitror: qd̓ iter anxie cōquisitas euadēdi vias: qbus inenodabilem ueri laqueum tētas abrūpere: palpitādo dixisti: me forsā tui nois inuidia tactum: illud scripsisse quo tibi gregiq́ʒ tuo famam eripem. Ego ne tibi misero iuiderem? Absit: auertat deus: qui enim misero inuidet necesse est sit ipse miserrimus. Ego tibi nomen eripere nitar inglorie? Procul ab hoc piculo es. Ire potes toto securus orbe terrarum: qd̓ ad fame iacturam attinet: Cantabis uacuus corā latrone viator: Erit qui forte nares amputet: oculos effodiat: famam tibi nullus eripiet quam nō habes. Quid aūt intolerabilius est hoie insolēti? Qui ubi pudorem semel abiecerit: quicqd dixeris negabit: magna meretricie frontis impudētia est. Negas ecce medicos discordare: que publica totius humani generis est querela. Utinam tn̄ ita sit: malim esse mētitum: q̄ѕq̄ѕ hac in re mētitus eē non possim: Ceterum saluis oibus errasse maluerim: q̄ѕ me ueridico piclitari tot hoium milia: qui discordi ⁊ uario ⁊ ꝓrsus incerto medicorum impio gubernant̄. Nēpe ꝙ in summi pōtificis cura nup dicis fuisse concordes: vide: non dico nō mētiaris (id eniʒ iam uobis quotidianum atq́ʒ vulgare est) sed ne maximis testibus: ueritas uos ipsa ꝯfundat. Concordastis forte postq̄ѕ ille cōualuit: qui qd̓ nemo ne ipse quidem dubitat: multo ante cōualuisset si tu salteʒ per totum egritudinis sue tempus in extremis Indie littoribus habitasses. O si qd̓ ominari horreo (sed lʒ immortalis dei vicarius deus est: tamē ipse mortalis) Si ergo tūc nature debitum ꝑsoluisset: quāta fuisset inter uos ⁊ q̄ѕ idecisa discordia de pulsu:

de humoribus:de die cretico:de pharmacis:celū
ac terram dissonis clamoribus implessetis:causaȝ
ipsam egritudinis ignorantes.Miseri qui sub au-
xilij uestri fiducia egrotant.Christus autem in cu-
ius manu salus hominum sita est:saluum illū igno
rantibus omnibꝰ uobis fecit:⁊ faciat precor:quā-
tum sibi:quantum ecclesie cui presidet est necesse.
Uos dei beneficium:⁊ cōplexionis ac nature sue
laudem usurpantes:videri vultis illum a mortuis
suscitasse:⁊ nunc tandem transacto periculo cōcor
datis:non ineleganti uafricia:ne si pater ille doctis
simus:quiqȝ uel ingenio uel experientia(non dicā
omnia ut tu adulator)sed multa cognoscit ac pro-
uidet:discordare uos senserit:precipites ancipitis
vie duces abijciat:aspernat:atqȝ oderit.Sed mihi
crede ne quicq̄ȝ rete iacitur ante oculos pennatoꝝ
nouit ille mores uestros:Et si me interroges:pro-
pter cuiusdam speciem honestatis:⁊ ne consuetu-
dinem publicam damnasse videatur:uestra potius
vult fastidia q̄ȝ quia ignoret aliquāto grauius esse
periculum:vitam suam nugis uestris q̄ȝ fragilem
sine gubernaculo carinam pelago uentisqȝ cōmit-
D tere.Quod ad me attinet:Iracundiam tuam mi-
nime quideȝ miror:sciebam uerum esse Satyricū
illud:Accusator erit:qui uerum dixerit.Nec minꝰ
illud Comicū:Obsequium amicos:ueritas odiū
parit.Quod cum cōmuniter uerum sit:tum preci-
pue inter illos qui mēdacio viuūt.Illud miror ꝙ
ira in rabiem furoremqȝ conuertitur.Nihil enim
tibi scripseram:Quippe qui nunc(etiam inuitus)
nō intellecturum alloquor:At Romano pontifici:
graui tunc egritudine laborāti:metu ac deuotiōe
dictantibus:epistolam scripsi breuē:Sed(nisi fal-
lor)utilem sibi:tibi forte non ita.Admonuiqȝ ut
turbam dissidentium medicorum:necnon etiā me
dicum non scientie sed inanis eloquentie curiosuȝ
que ingens nostris temporibus multitudo est)om
ni studio caueret.Quod lȝ grauissime stomache-
ris:me tamen neqȝ consilij mei penitet:neqȝ me la-
pidandum credidi:si sibi lȝ non egenti fidele con-
silium dedissem:cui omnes qui christiano nomine
gloriamur:non modo cōsilium:sed obsequium in-
super ⁊ obedientiaȝ deberemus.Debuisti si sanus
esses non mihi rescribere:qui tibi nil scripseraȝ:sed
eidem illi scribere:si sibi forsan aromatico illo tuo
ac medicinali suadere posses eloquio:ut tibi seip-
sum ⁊ res suas crederet:vitam ac salutem nisi de
tuis manibus nō speraret.Contra autem me stu-
dijsqȝ meis deditos:nociuum atqȝ inutile genus
hominum declinaret:seu me poetaȝ:seu quodlibet
aliud dicere libuisset:Omnia enim tibi licere arbi
tror idiote:qui ꝓpter mei:quin potius ueri odiuȝ
in poetas immeritos es inuectus.Ego tamen hac
in re poetice nihil scripsi:quod ita eē:nisi plane de-
siperes:ipse stilus indicio est:Cogeret me procaci
tas forte tua poetice aliquid de te loqui:teqȝ omni
bus seculis lacerādum tradere:nisi quia indignus
visus es:qui per me posteris notus esses:aut locū
in meis opusculis inuenires.Sed quid colores ce
co?Quid surdo sonos ingero?Mechanice res tu
as age oro te:cura si potes:Si minus:interfice:⁊
precium posce cum occideris.Id nulli imperatori
aut regi:sed tibi vni vite necisqȝ domino ut iactas
humani generis cecitate permittitur.Utere fune-
sto priuilegio:Optime eniȝ tutissime arti cerebrū

additisti:quisquis euaserit:tibi vitam det:quisqs
obierit:tu illi preter experiētiā nihil debes:Mors
nature aut egroti vitium:vita tuum munus est.Iu
re igitur Socrates cum factum de pictore medi-
cum audisset:Caute inquit:Artem enim deseruit
que defectus suos habuit in aperto:eamqȝ com-
plexus est cuius error certa terra tegitur.Quid te
autem non ausurum rear:qui rhetoricam medici-
ne subijcias:sacrilegio inaudito:ancille dominaȝ: F
mechāice liberalē?Nisi forsan illa te cogitatio has
in insanias traxit:que si vnq̄ȝ caput tuum potuisset
irrumpere:nunq̄ȝ usqȝ adeo asininuȝ diceres:ut sci
licet quoniam etate nostra iniquissimos homines
imperitare viris optimis facto reruȝ pessimo vide
mus:Ad artes quoqȝ speciem hanc tyrannidis tra
hendam ac propagandam putes.Sed prius om-
nia q̄ȝ huiusce rei arbitrium fortune traditiuȝ vide
bis:Faciet illa Nerones atqȝ Caligulas regnare:
Dionysios atqȝ Phalaridas in patria florere:Ca-
tonem intra pestes Libycas errare:mori Regulū
in carcere:In paupertate Fabricium:Marcellum
in insidijs:in exilio Scipionem:Hec ⁊ his similia
faciet:quotiens uolet more solito iocari:medicine
suppeditare rhetoricam non poterit:extra suos fi-
nes imperium non habet.Sed quid loquor?Ne-
scio an prius q̄ȝ ad finem suscepti sermonis ueniā:
libeat mutare sententiam:ac fateri ius illam etiam
in artibus habere:Quod nisi ita esset:nunq̄ȝ tu de
tanta ignorantia tam superbus incederes:cū mul-
ti interim viri litteratissimi mendicent:Uerum ea
non artium fortuna:sed artificuȝ dici debet.Ad id
mihi respondeas uelim:si rebus omnibus fortune G
imperio confusis:artes quoqȝ confundere:⁊ libe-
rales mechanicarum seruas facere(quod utrarū-
qȝ prohibebaris nomine)uoluisti:Cur non potius
nauigationi q̄ȝ medicine rhetoricam seruam facie-
bas?Nauigationem certe sui generis:hoc est me-
chanicarum quidam dixere rhetoricā:eo ꝙ in pri
mis illi cui mercatura omnis subiacet:in peragrā-
do orbe lustrādisqȝ littoribus atqȝ innumerabiliū
nationū cōciliandis ratiōe animis:multa sit opus
eloquentia:Unde ⁊ Mercurium quem sermonis
deum uocant:inde dictum uolūt:ꝙ mercature ky
rios:hoc est dominus esse videtur.Quod cum ita
sit:cur non potius(ut dixi)nauigationi rhetoricaȝ
ancillari precipis?Qđ equanimius propter simi-
litudinem latura sit:nisi quia ruditatem illam tuā:
⁊ calligantis ingenij cecitatem occultare nullo mo
do potes:Proximis tuis litteris expecto ridiculo
sissime reruȝ censor:ut lanificio iubeas subesse grā
maticam:dialecticaȝ armature.Quid enim te rur
sus non ausurum puteȝ:qui me os in celū posuisse
dicas:quoniam medicos diuinuȝ ac celeste genus
attigerim:cum tu impurissimum os aperire nō fis
ueritus in Pliniū scōm virum ex omnibus sue eta
tis doctrina ingenioqȝ prestantissimum?Ita enim
de illo scriptum video:nec excipitur Galienus coe
taneus(nisi fallor)suus:Uir ⁊ ipse non indoctus:
sed in doctoruȝ atqȝ loquacium abundantissimus
successorum.

De comparatione poetice ad medicinam:⁊ medi
cine ad agriculturam. Cap.V.

Ue autem ista dementia?Que ue ista uo-
q luptas est?A pedite vulnus acceptuȝ:equi A
ti refundis innoxio:⁊ soluta oratione cum

sis lesus:iram ulcisceris in poetas:quasi poeticũ
sit omne quod nescias. Id si tibi permisero:qd uſ-
q̃ queso nõ poeticum relinquetur? Quid eniꝫ nõ
te penitus ignorare crediderim:qui ad exprimen-
dum ineptissimos sensus tuos:tam pueriliter de-
sudasti? Deus bone que deliramenta? Que som-
nia? Insultas poetice:cuius nunq̃ faciem vidisti:
Laudas medicinam quã ego non improbo. Quis
enim sane mẽtis hoc audeat? Scio artem esse non
inutilem: ⁊ sero licet a nostris hominibus receptã
postea tamen in honore habitam:quinetiam inuẽ-
tioni deorum (ut perhibent) immortalium conse-
cratam:tam magna res visa est:ut humana nõ pu-
taretur inuentio. Quaꝫ opinionem certioris fidei
B auctor in Ecclesiastico confirmans:Altissimus de
terra inquit creauit medicinaꝫ:q̃uis ad omnia sit
cõmune:quicquid nouimus:quicqd scimus:quic-
quid sapimus:quid nisi diuina inuentio dominiqꝫ
donum est? cum in eiusdem libri principio scriptũ
sit: Omnis sapiẽtia a dño deo est. At ne tibi de me-
chanice tue singulari ceu laude complaceas:audi
quid de agricultura altera mechanicarum:eodem
scribitur libro: Non oderis (inqt) laboriosa opera
⁊ rusticationem ab altissimo creatam:quid habes
qd super quẽcũqꝫ agricolam accolas? Ambe artes
vno de fonte prodeunt:ambas creauit altissimus:
Immo v̄o qd habes:quo te agricole conferas:cũ
humanã ille vitam adiuuet:quã tu (licet cõtrariũ
professus) oppugnas: Ille humano generi laborã-
do prosit:tu noceas quiescẽdo: Ille nudus in cam-
pis fame sua publicam pariat saturitatem:tu pha-
leratus in thalamis:uoce tua publicam destruas
sanitatem.

¶ De affectibus medicorum an sint mirabiles: ⁊ de
colore medicorum. Cap. VI.

Neo qdem nõ similiter concordamus:ꝙ
i effectus medicorum dicis esse mirabiles.
Quos effect⁹ queso te:nisi illud forsan iter
miraculosa cõnumeras:ꝙ uos sepius q̃ ceteri ho-
minũ: Immo v̄o q̃si cõtinuo egrotatis? Itaqꝫ ma-
gnis in populis facies uestra solo pallore discerni-
tur: Iamqꝫ in ꝓuerbium abijt: Colorem medici di-
cere quotiens croceum hominem aut tabescenteꝫ
videris. Parum ne hic miraculum est:salutẽ alijs
quam ipse nõ habeas polliceri? Esset ꝓfecto mira-
culum:nisi illud extenuaret assiduitas mentiendi:
Nisi forte ille mirabilior est effectus:ꝙ qui se totũ
uestro cõsilio tradiderit:sanus esse nunq̃ poterit.
Hi sunt medicorũ:non tãtũ miri:sed stupendi etiã
effectus:medicorum v̄o non omnium:sed multo-
rum atqꝫ in primis tui.

¶ De laude Hippocratis: Galieni ⁊ Plinij: Proba-
tioneqꝫ auctorum uetustatis:quos moderniores
turpi segnitie ⁊ igenij hebetudie arguũt. Ca. VII.

Credo ego Hippocratem viruꝫ doctissimũ
c fuisse:puto Galienum (illo duce) multa pri-
mis inuentiõibus addidisse: Nõ detraho
claris viris:ne fiam tui similis:qui obtrectãdi stu-
dio me cum Plinio miscuisti:quẽ si intelligere pos-
ses:esses hortãdus ut legeres: ⁊ teipsum in eo spe-
culo intuens:uel deformitatem tuam corrigeres:
uel desineres superbire. Sed crede mihi grecũ ho-
minem putares:cũ tamen is inter raros latine elo-
quentie principes in Staturnalibus numeretur.
Si te in litteris tuis video:arrogãs ⁊ ignarus es:
alterum facit ut nil discas:alterum ut nil scias:qd
enim de hoc tãto viro somnias? Dicis eniꝫ ꝙ quic-
quid ueri habet:ab antiqs medicis accepisse:uos
a quibus tot mẽdacia didiceritis nõ dicis: Sꝫ qd
iterum tẽpore gloriaris? Ignauissimorum quorũ-
dam hominum cõsuetudo est:ut cum inter vitia se-
nuerint:nulliqꝫ pares sint:sola se preferãt senectu-
te. Atqui ne hancipsam vnã gloriãdi tibi materiã
cõcesserim: In singulis eni te uerbis detegis: ni-
hil eẽ nihil sapere:nihil nosse. Cõputa annos: ⁊ re-
peries virum illum omnes fere quibus uteris me-
dicos precessisse: q̃q̃ quid attinet medicorum an-
tiquitate noibusqꝫ confidere:qui si ad lucẽ redeãt:
vna uoce fatebuntur:nullos se hostes alios habe-
re q̃ uos:quorum uel turpi segnitie:uel ingeniorũ
hebetudine:sui labores ac vigilie perierũt: quiqꝫ
quotidie mentiẽdo illas arguitis fuisse mẽdaces.

¶ De poetarum immortali gloria: Et quẽadmodum
medici de omni materia etiam sibi incognita loqui
uelint. Cap. VIII.

Ege si libet (⁊ nisi ego quoqꝫ tibi grec⁹ vi- A
l deor) epistolam illam totam:que cum ad
hoc vnum scripta esset:ut vniuersali domi-
no cautionem pareret:tibi nescio cui (immo qdem
scio sed dissimulo) dolorem peperit ac furorẽ. Illã
lege si libet: Inuenies me nil oino cõtra medicinã
nilqꝫ contra ueros medicos locutũ:sed ꝯtra discer-
ptores atqꝫ aduersarios Hippocratis: qd eodem
plaudente fieri credidi: Tu autem non cõtentus in
me multa dixisse:multa itidem contra poeticam ac
poetas quadam libidine uobis insita loquendi:de
rebus peregrinis ⁊ incognitis euomuisti: Non le-
geras apud Uarronem Romanorum doctissimũ:
neqꝫ apud Tullium quem fidenter (licet forte ob-
strepas) dixerim principem latinorum:qd de poe-
tis scriptum est: Uerba enim ipsa ne quid me mu-
tasse uel addidisse suspiceris apposui. A summis in-
quit hoibus eruditissimisqꝫ sic accepimus:cetera-
rum rerum studia ⁊ doctrina ⁊ preceptis ⁊ arte
cõstare:poetam ipsa natura ualere: ⁊ mentis viri-
bus excitari: ⁊ quasi diuino quodam spũ afflari:
Quare suo iure noster ille Ennius:sanctos appel-
lat poetas:ꝙ q̃si deoruꝫ aliquo dono atqꝫ munere
commẽdati nobis esse videanť. Sit ergo iudices
sanctum apud nos humanissimos hoies hoc poe-
te nomẽ:qd nulla vnq̃ barbaries violauit:hec Ci-
cero. Multa sequuntur in eandem sentẽtiam gra-
uissima. Innumerabilia etiam apud alios:que spõ-
te pretereo: Neqꝫ enim mihi propositum est in au-
ribus tuis nobilitare uelle poetarum nomen:qd ti-
bi ignobile videri:ea demum summa mihi nobili-
tas videtur. Cui autem hec narrem nescio an te ri-
diculosior sim si asino lyram tangam. Respõdebis
audio:sed nihil intelligo: ⁊ poete nomen nulla vn-
quã (ut modo dicebam) barbaria violatum: atqꝫ
omni ex parte tibi incognitũ:violabis plus q̃ bar-
barica feritate. Itaqꝫ pꝓpportune audies:qd cui-
dam nuper tue professionis homunculo cuꝫ assen-
su ⁊ approbatione multorum dixi. Cum enim ue-
stro more multa contra poetas hisceret:potius q̃
diceret: nunc poetam Ciceronem:nunc Plinium
affirmans:quesiui ab eo:quid poete nomine cre-
deret importari? Qd cum se nescire non negasset:
pro tempore historiam dixi non inamenam cogni-
tu:magnis ab auctoribus relatam:quã tibi quoqꝫ

dicam: puto si qd oino aliud q̄ de febribus audire potes. Hannibal vir bellicosissimus: bello vict⁹ a Romanis: Ephesum ad Antiochum regem Syrie profugerat: a quo letissime susceptus: eo ꝙ Romanorum odijs estuanti: nullus vnq̄ cōsultor taz idoneus videbatur: in summo honore apud illum erat. Contigit autem Phormionem quēdam noie secta Peripateticum: qui ea tēpestate litterarum scientia clarus habebat̃: simul illic forte apud regem esse: ad quē (si uellet) audiēdū inuitatus: Hānibal: duz fama viri tactus: annuisset: seniculus nō indoctus: ⁊ ut homo grecus audax ⁊ uerbosus Phormio: credo extimans nihil se melius in presentia tanti ducis: nihilq̄ cōueniētius loqui posse materiam rei militaris ingressus: in plures horas sermonem cōtinuum protraxit: Deniq̄ dum qualiter sit ductandus exercitus: qualiter instruēda acies: qualiter capiendus castris locus: quādo signū pugne dari: quādo cani receptui cōueniat: Postremo que ante prelium: que in prelio: que ue post prelium sint seruāda copiose disseruisset: secutusq̄ ēēt plausus omnium: quesitūq̄ ab Hannibale: qd sibi etiam videret̃ de illo sapientie professore: Multos (inquit ille) stultos delirosq̄ senes vidi: nullū tñ quo magis delectarer q̄ sene hoc: quippe qui tam multa de rebus incognitis loqueretur. Quo dicto facete admodum ⁊ illius ⁊ uestram impudentez notauit audaciam: De omni enim materia loq vultis: uestre ꝓfessionis obliti: que est si nescis urinas: ⁊ que nominare pudor ꝓhibet cōtemplari: nec pudet insultare his quibus virtutum atq̄ animi cura est. Elegāter de hoc Phormione loquens Cicero: Quid iquit aut arrogātius aut loquacius fieri potuit q̄ Hānibali: qui tot annis de imperio cum populo Romano omnium gētium victore certasset: grecum hominem qui nunq̄ castra vidisset: nunq̄ deniq̄ minimam partē ullius publici muneris attigisset: precepta de re militari dare? Quāq̄ nō oino par tua ⁊ Phormionis causa: multoq̄ iustius ego te rideo: q̄ illum risit Hānibal. Ille eniz de rebus licet experientia ignotis: at saltem lectione cognitis loquebat̃: tu de his rebus loqueris quaruz nō tantum usu atq̄ arte es indoctus: sed ingenio etiā prorsus indocilis. Hanc historiam cum illi contentioso hoi narrassem: ꝙ erat ipse senex: sibi dictum credidit: quasi ⁊ senium ei ⁊ stultitiam exprobrassem: itaq̄ uehementer excanduit.

De intellectu contra quos poetas Boetius loqui uelit: ⁊ iucundissimo poetarū ꝯsensu. Cap. IX.

t U qua etate sis nō satis scio: nisi ꝙ delirare sepius solent senes: nō quidem oēs: sed quorum iuuenilis etas vilibus curis ⁊ obsceno artificio acta est. Quo autem ingenio sis: mihi incognituz esse noluisti. Audiens ergo te video mordendi auidum: sed ignorantia torpētem: algentis more aspidis coactuz virus: nō posse diffundere: nisi ꝙ in fine multum irarum attritu terrifice cōcalescens: neq̄ tamen tam morsu q̄ sibilo metuendus. In me calcaneoten⁹ erigeris: ubi scilicet Boetium Seuerinum: aduersus sacras pierides testē citas: atq̄ ut testimonio fidez queras: cautissimus disputator Patricium illum uocas: quasi de pretura uel consulatu questio sit: ⁊ q̄si non multi testes: licet minime Patricij sint: hac in re multum Boetio preferendi. Uerum absit ut huius uel alterius fidedigni hominis testimonium recusem: ad inquisitionem ueri omne genus studiosorum hominuz admitto: mechanicis dūtaxat exclusis. Ille igitur quid: ab egrotātis cura scenicas meretriculas: philosophico procul arcet edicto. Uiue bellator egregie: vniuersaz poesim letali iaculo transfixisti. Certe si quid eorum de quibus tam temerarie disputas didicisses: scires scenicam illam quam Boeti⁹ notat: ipsos inter poetas in precio nō haberi: Nō autez vidisti: cece qđ iuxta erat: licet idipsum litteris tuis ignoranter insereres. Quid enim ait: Ueris eum musis curandum sanādūq̄ relinqte? Hee sunt muse quibus si qui usq̄ hodie supersunt poete: gloriantur ac fidunt: quarum ope non egra corpora mactare: sed egris animis succurrere didicerunt. De quibus si loqui uelim: donec cerebro humido ac fluenti tanta res insideat amens ero: Neq̄ enim Amphionis uel Orphei cithara tam duram silicem mouere posset: Neq̄ enim tam hirsutam tigridem lenire: quas tu ac omnes id genus fictiones ueluti Xpo aduersas: mira plebei artificis temeritate condemnas. In quibus tibi tuiq̄ similibus studiose abditus allegoricus sapidissimus ac iucundissimus sensus inest: quo fere omnis sacrarum etiam scripturarum textus abūdat: quas te animo irridere non dubito: sed suppliciū times. Quam ob rem feram equo animo te poetis quos ignoras uanitate notissima insultantem. Idq̄ mihi alicuius bone spei argumentuz fuerit: si tibi ualde displiceam. Cur autem indigner audere te aliqd aduersus me: cum aduersus Christum si impune liceat sis ausurus: cui Auerroim (tacito licet iudicio) pretulisti? Scis ꝙ nō mentior: q̄uis aliud uerbo clames: cesset pene metus: profecto ut sciolus uidearis esse uoles hereticus.

De officio poete sm̄ Lactantium. Cap. X.

s Ed ad fictiones quas carpebas redeo. Audi ergo quid Lactantius: vir ⁊ poetarum ⁊ philosophorum notitia: ⁊ Ciceroniana facundia: ⁊ (qđ cuncta transcendit) catholica religione clarissimus: primo suarum institutionum libro ait: Nesciunt quid sit poetice licētie modus: quousq̄ progredi fingendo liceat: cum officiū poete in eo sit: ut que uera sint: in alia specie obliquis figurationibus cum decore aliquo conuersa traducat: totum autem qđ referas fingere: idest ineptuz esse ⁊ mendacem potius q̄ poetam. Stupes belua: nunq̄ puto istud audieras.

De medicorum mendacio ⁊ poetarum uelata ueritate. Cap. XI.

m Entiri uobis linquimus: quodq̄ grauissimum mendacij genus est: mentiri summo cum discrimine dānoq̄ credentium. Id si mihi non credis: vulgus interroga: cui ⁊ illud in prouerbium uersum est: ut apertissime mentienti: dicant: Mentiris ut medicus. Poete (neq̄ enim me hoc nomine dignari ausim: qđ tu mihi demēs ad infamiam obiecisti) poete inquam studium est: ueritatem rerum pulchris uelaminibus adornare ut vulgus insulsum (cuius tu pars ultima es) lateat: Ingeniosis autem studiosisq̄ lectoribus: ⁊ que situ difficilior ⁊ dulcior sit inuentu: Alioquin si tibi falso persuadeas: qđ qdā indocti solent: qui qđ consequi nequeunt execrantur: ut scilicet poete officium sit mentiri: illud tibi consequenter ꝑsuadeas

uelim: esse te poetarum maximum: cuius prope plura mendacia sunt q̄ꝫ uerba. Ultro tibi Meonius senex cedet: victus cedet Euripides: cedet Maro: uacuus tibi Helicon linquetur: indecerpta laurea: illibatusq; Castallius fons.

¶ De poetarum raritate atq; claritate: medicorū q; uanitate. Cap̄.XII.

f

Ed expergiscere si potes: lippientesq; oculos aperi: videbis poetas raros quidem natura rerum disponēte: ut rara quelibet chara simul ⁊ clara sint. Uidebis eos gloria ⁊ noīe ⁊ immortalitate fulgentes: quam non sibi tm̄: sed ⁊ alijs peperere: ut quibus ante alios perituris cō sulere noībus datum est: ⁊ quorū adminiculo ipsa etiam virtus eget: nō equidē in seipsa: sed in eo qd̄ habet cum vitijs ⁊ obliuione certamen: Te ꝟo cū tuis nudos videbis: omni uera laude uanitatibus obsitos: obrutosq; mendacijs.

¶ Q, auctor non aduersus excellentes medicos: sed delirantes scribat: ⁊ quare libellū pro epistola remiserit. Cap̄.XIII.

h

Ec nō aduersus medicinam (qd̄ sepe testatus sum) neq; aduersus excellentes medicos qui irasci nō debent: qui cuꝫ semper rari: nostra sunt etate rarissimi: sed aduersus te: delirantesq; similiter dicta sint. In quibus illud forte mirabitur quispiam: ꝙ libellum pro epistola remisi: sed meminisse conueniet: facilius infligi vulnus q̄ꝫ curari: ⁊ citius dici conuitia q̄ꝫ repelli. Ideoq; ⁊ maior defensio Demosthenis: q̄ꝫ Eschinis accusatio est: ⁊ longior Ciceronis q̄ꝫ Salustij inuectiua. Hactenus hec: cetera in tempus aliud reseruo. Nolo enim putes me lacessiti stili ⁊ iustissime indignationis aculeos more apuꝫ in vulnere reliqsse: Experire iterum cum uoles: quid inter ingenium ⁊ ingenium: quid inter calamum ⁊ calamuꝫ intersit. Illud uerendum ne dum per abrupta distract⁹ multūq; huic tue ridiculose eloquentie intētus: in insuetis conflictationib⁹ tempus teras: his quos pecunia pariter ac sanitate spolias: magni periculi causa sim: de hoc tamen ipse videris: ego mihi quicquid attemptaueris: ad cumulum glorie ascribam. Alta petentibus non semper quies: sed eoruꝫ sepe qui sine graui periculo vinci possunt: optanda rebellio est.

¶ Q, libellus hic etiam a medicina ipsa laudari mereatur. Cap̄.XIIII.

r

I bene dixisses audisses bene: Audisti autem non quod ego loqui sum solitus: sed qd̄ tu meritus es audire. Sile parumper ⁊ rumina: ⁊ tibiipsi da ueniam qui cepisti. Ueruꝫ ego satis ne sanus sim si diutius tecuꝫ loquar: qui quod ridiculum omne supergreditur medicine nomine: mortem mihi litterarum tuarum in fine denuncies: ad quam differendam medicina forte aliquid: tu profecto nihil: ad accelerandaꝫ ꝟo q̄ꝫ plurimum conferre potes: Preclarum fortius artificium: longeuis corpusculū scis expedire lāguorib⁹. Certe ipsa mihi viuas (modo uoces habeat) medicina gratias actura sit: si eorum presentem infamiam fando nudauero: qui antiquam illius gloriam nouis erroribus extinxerunt.

¶ Francisci Petrarche Liber Inuectiuarum Primus Explicit.

¶ Sequitur Annotatio Capitulorum Libri Secundi eiusdem.

¶ Francisci Petrarche Poete Oratorisq; Clarissimi Inuectiuaruꝫ Liber Secundus Incipit.

¶ Q, consultius sit stulto silere q̄ꝫ loqui: Et q̄ꝫ ineptū sit indocto libros scribere: Atq; de rhetorice facultatis officio. Cap̄.I.

h

Abes vnde mihi perpetuo gratias agas: de muto ⁊ elingui argutulus atq; facetulus fact⁹ es disertissime Hippocrates: Nescis q̄ꝫ tuꝫ huic calamo debeas: Ecce iam prosam scriptitas: cito facies carmina: Iamq; hymnos incipis balbutiendo contexere. Boni ingenij puer eris: Immo ꝟo stulte senex ⁊ ignare: multo cōsultius tacuisses: nō ut ideo philosophū te ꝓbares: sꝫ ut ignorantiā saltem tuam silentio uelares: Tacendo enim latere poteras: loquendo nō potes: Lingua animi sera est: hanc tu nullo ad ostium pulsante: nescio cur mouisti: tenebrosam fedāq; tui pecto

ris domuꝫ oibus aperiens:que melius semꝑ clau-
sa mansisset:nisi quia demētiam diutius occultare
difficile est.Credo nō legeras qȯ scriptū est:Stul
tus quoq; si tacuerit sapiēs reputabi͂t:⁊ si cōpres
serit labia sua intelligēs.Bene Socrates:cum de
corum adolescentē tacitū vidisset:Loquere(inqͭ)
ut te videaꝫ:nō tam in vultu putabat videri homi
nem q̄ in uerbis.Ecce locutꝰ es:vidimus te:iam-
q; si mulies taceas videmus : Uoluisti apparere:
⁊ multis quos latere poteras esse ludibrio:Jn qȯ
gaude prepotens orator:externa ope nō eges:nul
lo opus est indice : operose nimis : tuo te prodis
indicio:tam late tristis male coagulati eloquij fu-
B mus manat.O ridiculum aial:uolebam dicere:li-
brum scribis:rectius dixerim(qȯ tue ꝓfessiōis est
ꝓprium)aromatum lenta fedas inuoluere: ⁊ ubi
periculosis ambagibus dictare soles : miserorum
mortes:utq; vilia magno constent fallasq; licentiꝰ
radicibus nostri orbis imponere peregrina uoca-
bula:ubi nūc ut tibi videtur philosophicos locos:
ut ego sentio tabificos iocos scribis:Sed ut libri
formam habeat uersutus opifex distinguis in par
tes : ⁊ forsitan victor eris. Apothecarij scripsisse
te libruꝫ dicent:Quid ni igitur exclamem?Accur
rite philosophi:accurrite poete:accurrite studiosi:
quicunq; vnq̄ scribēdis libris operam datis : ac-
currite:uestra res agitur:mechanicus libros scri-
bit:penitusq; uerum fit illud sapientis habrei:Fa
ciendi libros nullus est finis.Quid enim fiet si me
chanici passim calamos arripiunt?Actuꝫ est.Jpsi
boues:ipsiq; lapides scribent:Nilotica biblus nō
sufficiet:Siqs est pudor:dimittite illaꝫ litteratis:
Uos si glorie cupiditas tāgit:in uento ⁊ aqua scri
bite:ut ad posteros fama citius uestra perueniat.
C Quid querar?Quid eloquar?Quid dicaꝫ?Desi-
nite queso qui papyros arte cōficitis:quiq; tenues
in mēbranas cesorum animaliuꝫ terga cōuertitis:
hetruscis expiādum sacris infaustū ⁊ infame mō-
strum incidit.Quid enim bicipitem puerum : aut
quadrupem miramur?Quid obstupescimus mu-
le partum:tactumq; de celo tēplum Jouis:aut sub
nubibus visas faces?Quid Etneis uaporibus ar
dens equor: ⁊ cruentum amnem:imbremq; lapi-
deum:aut si quid tale in annalibus ueterum repe-
ritur?Habeāt suum secula nostra portētum:Me-
chanicus etiam libros arat.Quis nō Roscio de-
inceps artis histrionice librum donet?Erat ⁊ ille
mechanicus:sed insignis:ingenioq; ꝓmeritus nō
modo maximorū ducum gratiaꝫ:sed ipsius quoq;
familiaritatem atq; amicitiā Ciceronis . Mulce-
bat ille oculos:mechanicus noster aures vulnerat
Agebat ille quod placeret omnibus:hic quod nul
li.Aut qs coquine magistrum indignetur Apitiū:
suam litteris inserere disciplinam?Cur enim inter
culinas nō scribitur:inter latrinas scribit͂?Cogna
tas res esse nomen arguit:Cur autē nō inter epu-
D las libri fiant:inter urinas fiunt:ad quas stilo cele-
brādas florētissima artium rhetorica captiua per
ducitur: ⁊ que populos moderat͂ : inq; animis re-
gum regnat:inter medicos ancillat͂?Sed queso te
philosophie atq; artium dn̄e:quo animo Tullius
rhetoricā tot uoluminibꝰ tātoq; studio tractasset:
si futuram talis ingenij seruā sciret?Or uere(nō di
cā serua)sꝫ famularis etiā tua sit:si aliunde nesci-
rem:abunde qdē artificiosus ⁊ hybleo melle dul-

cior orationis tue contextus insinuat . Certe quod
scholis omnibus est notum : rhetorice facultatis
officium est:apposite dicere:ad presuadendum fi-
nis persuadere dictione.Quanta autem illud ar-
te facias:quanta hoc felicitate perficias:qui te se-
mel audierit non ignorat.Sed ista suum locum in
uenient:a primordijs inchoandum . Excuset autē
prolixitatem mei sermonis : tue ignorantie magni
tudo de qua aut nihil oīno dici debuit:aut parum
dici non debuit.

¶De reprehēsione aduersarij appellantis se medicū
philosophum ⁊ animaruꝫ curatorem:suamq; esse
philosophiaꝫ dicentis. Cap.II.

p Rima qdem libri tui pars:de teipso agit: A
quis:qualis ue tu sis. Jam idipsum caute.
Sciebas te incognitum nisi tabellionū mo
re de teipso aliqd loquereris : atq; ita qua scribe-
res auctoritate cōstaret . Qui sim(inqs)perlecto
hoc toto iaꝫ nosces opusculo.O magne vir:nimis
humiliter de te sentis:Jmmo ꝟo cōfestiꝫ accepto
in manus opusculo noui te:quem ⁊ ante noueraꝫ:
Sed nūc sciētiam tuam omnem funditus deteri-
sti: ⁊ ut scriptum est in psalmo:Denudasti funda-
mētum eius usq; ad collum.Quid auteꝫ de te di-
cas:quem te facias audiamus.Sum(inqs)medi
cus.Audis hec medicine reperto Apollo uel am-
plificator Esculapi?Cōsequenter ⁊ philosophus.
Audis ista Pythagoras : qui nomen hoc primus
omnium inuenisti?Flete repertores artium:fines
uestros proterit asinus infulatus:nō se modo phi
losophum:sed philosophiam suam iactans . Phi-
losophia nostra inquit.Heu quid hoc est?Peiora
sunt audiēda si viuimus:Jam(ut suspicor)ad finē
seculi propinquamus:Erūt signa in sole ⁊ luna ⁊ B
stellis.Hoc signum in euāgelio nec fuit:quādo asi
nus philosophabat͂:celum ruet.Quid vis dicaꝫ?
Jam philosophie misereor si tua est:sed meo peri-
culo iurare ausiꝫ:nescire te qd sit esse philosophū.
At ne omnia vnam in ꝑtem cōgeram:multa etiam
nunc de hac re tecum loqui habeo.Premisi auteꝫ
hec:ut scires apȯ me philosophū te nō esse.Quid
ꝟo:quid deinde intulit audax stultus:se his alti-
bus armatum:nō tm̄ corporis:sed animi vitia cu
raturum?Uenite huc qui egrotatis:salus nō sem
per ex Judeis est:adest:semibarbarus sospitator.
Et me superbum uocitas:Relege nunc epistolam
illam meaꝫ:que te furere fecit ⁊ faciet mori:quan
do ego uel philosophiam uel poesim meam:quan-
do me aut philosophum aut poetaꝫ dixi:aut aliud
quicq̄:q̄ tuorum morum ⁊ ingenij contemptorē:
qȯ mihi non modo licitum sed debitum rebar.

¶De iurgatoris confutatione ꝙ se rhetorice domi
num appellet. Cap.III.

u Erecunde se solius rhetorice magistruꝫ di
cit Augustinus:tu te philosophū dicis ac
medicum.Addis ⁊ tertiū:rhetorice dn̄m.
Quartū licet addere:postq̄ titulis gaudes:Cloa-
ca es magna qdem(ut est apud Senecam) ⁊ pro-
funda:En qȯ ad primam tui gloriosi partem ope-
ris modo responsum uelim.

¶De eo ꝙ iurgator se philosophum dixerit:aucto-
rem autem arrogantem. Cap.IIII.

f Ecunda apologetici tui pars de me erat:
cuius in cognitione si falleris:non miror.
Quid enim non tibi alius videri possit:cū

tu tibi philosophus videaris? Dixisti eqdē: Philosophus sum. Iam hoc uerum q̄ʒ quod sequitur tam philosophus tu: q̄ʒ ego ambitiosus: arrogans superbus: Nunquā mihi (fateor) cum populo conuenit: tanta tamen animi securitas est: ut iudicem populum non recusem: quos honores ambierim: ꝛ non potius spreuerim oblatos. Quid mihi unquā arrogauerim? Ubi superbe me gesserim? De qua re ꝛ dictum est aliquid: ꝛ plusculum dicere est animus.

¶ De superbie ꝛ libertatis differentia. Cap. V.

l Oquar autem tibi iam: non ut aduersario ꝓcaci ꝛ infesto: sed ut homini: nescio tamē an ratiōis ullum uestigium habēti: ꝛ dicā quod ut puto nō itelliges: quoniā vicinarū rerum ne dum idiotis sed doctis etiā laboriosa discretio est. Sed dicam clarius q̄ʒ dici soleat ut si nō intellexeris: cerebri tui nō stili mei vitiū accuseť. Audi ergo: Superbo libertas ois supbia videť: sapiens ꝟo inter superbiam fiduciāqʒ discernit: ꝛ scit largiter referre quo animo quid dicatur aut fiat.

¶ De iudicio vulgi iter supbiā ꝛ fiduciā. Cap. VI.

h Ic ille vir optime sibi cōscius: dum in publico perorāti populus obstreperet: Tacete inquit: Melius ego vnus noui qd reipublice expediat q̄ʒ uos omnes: qd ut animose: sic uere dictum: aliquos qui ad superbiam traherent fuisse: a vulgi moribus non abhorret: docti autē gloriose fiducie ascribunt.

¶ De Scipionis fiducia ꝛ suiipsi⁹ laude. Cap. VII.

A s Cipio ille vir maximus: qui famosum primus agnomē ex Africa reportauit: capitalem cām dicturus: Primo qdem die sine ulla criminum mētione (ut ait Liuius) orationem adeo magnificaʒ de rebus a se gestis est orsus: ut satis cōstaret neminem vnquā neqʒ melius neqʒ uerius laudatum esse. Quid ergo? Nunqd in proprio ore laus sordebat? Audiebanť inquit ab eodē animo ingenioqʒ quo gesta erāt: ꝛ auriuʒ fastidiū aberat: quia pro periculo: nō in gloriam referebantur. Secūdo aūt dicēde cause die: dum artius urB gereť: nō modo sordidam ꝛ obsoletaʒ uestem reorum more nō induit: aut submisse iudicū misericordiam implorauit: sed cum forte reuolutis annis dies esset: quo ipse bello punico secūdo periculosissimo omnium atqʒ grauissimo supremā manum imposuerat: virtutis ac felicitatis ꝓprie recordatus: ꝛ ob hoc cōsciētie fiducia euect⁹: victricem capiti lauream imposuit: testatusqʒ eo die litibus ac iurgijs abstinendum ꝓpter diei illius anniuersariuʒ honorem quo ipse olim cuʒ Hannibale ꝛ Carthaginēsibus bene ac feliciter decertasset: agendasqʒ potius deis gratias: precādosqʒ ut populo Romano semp sui similes duces daret: desertis in curia accusatorib⁹ atqʒ iudicibus: fauēte ac ꝓsequente vniuerso populo Capitolium: ꝛ deoruʒ tēpla triūphantis in morem circūiuit: non minus gloriosus ciuium q̄ʒ fuerat hostium triumphator. Rem notissimam narro: tuis licet ab auctoribus nō tractatam: Nec cuiqʒ dubium esse potest: quin inaniter effusa laudatio turpiter sonuisset: nisi eaʒ natura rerum ꝛ quedā quasi viri necessitas extorsisset.

¶ De excusatione auctoris ꝙ nō arroganter scripserit. Cap. VIII.

s I leonē latratibus excitatū diri: si me oīa preter virtutē ꝛ bonā famā solere contemnere: arroganter tibi videor locutus: falleris ut in multis. Neqʒ enim insolēter me locutum noueris sed fidēter: ut teipsuʒ uel graui rogitu exp gefact⁹ agnosceres. Quid enim putas aut qd ais? Nonne iam (preor) erubesceres: nisi rubore tuus ille letheus ꝛ imedicabilis pallor excluderet? Nōne iā tacitus saltē ac pallidus recognoscere icipis quod dixisse tibi ueꝝ videor insolēter: quātuʒ inter ingeniū ꝛ ingeniū: quātuʒ inter calamū ꝛ calamū intersit? Profecto aūt ille quē mihi assumpsisse videor virtutis amor ac laudis: nō ociose iactātie est sed eo pertinet: ut scias me ab ea quā mihi obiecta bas adulatoris infamia remotū: cū cesset illa cupiditas que tuā ꝛ multoꝝ linguas docuit adulari.

¶ Q. liceat quādoqʒ de se virtutes predicare preter arrogantiam. Cap. IX.

f S Ed hec turpiter: quāuis uere ꝓprio ex ore A sonuerunt. Iam responsuʒ habes: Tunc id uere diceres: quādo nulla iusta causa: sed inanis tūi glorie studio dicerentur: Nunc non magis pro mei nominis q̄ʒ pro ipsius defensione ueri dicta ferre debebis equanimiter: ꝛ tibi parcere qd in me arguis Cato ultime grauissime moꝝ censor. Adde ꝙ ego nō mihi scientiā aut gloriā esse: sed earum cupiditatē: neqʒ me virtutē aut bonā famā habere dixi: sed optare: uel qd minus est nō spernere qd hic oro tā supbū notas: nisi quia tibi res isueta est aliqd pter pecunias optari uel amari? Accinge B re qcqd potes calūnie: pter desideriū ꝛ affectum boni nihil mihi tribuo: qbus q caret: sibi ꝛ alijs inutilis viuit: si tū dicēduʒ est viuere: q optimaꝝ sensu reꝝ eget: pessimaꝝ passionibus abundat. Accedit ꝙ ꝛ hec ꝛ siqd in me laudabile: aut si qd penitus boni est: quāuis id tibi doliture iuide in oculos ingesserim ut doleres: teste tū cōsciētia: nō inde me: sed auctorē omnis boni deū laudo: neqʒ in meipo glorior: sed in illo ad queʒ omnia refero: preter defectus errboresqʒ meos: quos mihi imputo: scit ipse me ueꝝ loqui. Ecce ut in psalmo centesimo quadragesimoquarto ait Augustinus: Inuentum est quō ꝛ me laudare possiʒ ꝛ arrogās nō sim.

¶ Q. exemplo Enee concessuʒ sit ignoranti se cōmēdare. Cap. X.

u U Erum ut de poetis quibus ut canis ad lu A nam latras: aliquid imisceā: Apud Uirgilium Eneas de se interrogatus: inter cetera quid ait: Sum pius Eneas fama super ethera notus. Idem apud Homeꝝ respondisse nouimus Ulyxem. Ad hoc responsum meuʒ: tu atqʒ alij qui nihil de nobis loqui uerum simul atqʒ magnificū potestis: uel superbe dictum ab Enea: uel turpiter fictuʒ a Uirgilio clamaretis: Sed doctores excusant: quia scilicet ut ignorātes alloquēs: laude propria pro indicio sit usus: ꝛ fuerit ea sibi necessitas nō uolūtas. Quid autem? Nōne ego etiam ignoranti se: ignorāti me: ignorāti omnia? Equidem si uel te uel me uel aliquid boni nosses: nunq̄ʒ me nil tibi dicētem aut dicere cogitātem: nullam tui notitiam habētem aut habere cupiētem: tam importunis (ut repetam quod te premit) latratibus exci- B tasses. Cuius te hodie puto peniteat: sʒ pudor animi retrahere pedeʒ uetat. Anxius itaqʒ ridiculusqʒ luctator: alienam qd mihi forsitan credis inco-

gnitam in tuis respõsiunculis opem queris: piget hinc percepisse: pudet inde desinere: ita tergiuersaris incertus heres: atq; ut est in antiquo prouerbio: Auribus lupum tenes.

¶ Q aduersarius indignus sit ut libris auctoris inscribatur. Cap. XI.

A n Num hoc loco pterire noluerim: q iter superbias meas põis: Indignũ te mihi visuz qui in meis opusculis scribereris. Uide autẽ queso ne iter tuas poti⁹ numerãdum sit si tibi cõtrariuz videat. Scripsi aliqua nec desino: haud vnq̃ desinam dum hic digit⁹ calamuz feret. Sed omissis alijs: ne me rursuz de meipso magnifice loqui dicas: Scribo de viris illustrib⁹: quale nõ ausim dicere: Iudicẽt qui legẽt: de quãtitate pnũcio haud dubie magnũ opus multarũq; vigiliaz: etsi non ab auctore: certe a subiecta materia nominandũ. Nihil ibi de medicis: nec de poetis qdem aut philosophis agit: sed de his tm̃ qui bellicis virtutibus aut magno reipublice studio floruerunt: & B pclarã rerũ gestaruz gloriã cõsecuti sunt. Illic si tibi debitum locũ putas: dic ubi vis inseri: Parebitur. Sed uerẽdũ est ne quos ex oibus seculis illustres: quãtũ hac ingenij paupertate licuit in vnum cõtraxi: aductu tuo diffugiãt: teq; ibi solo remanẽte mutãdus libri titulus: neq; de viris illustribus: sed de insigni fatuo inscribẽdum sit. Si audire me uelles: petendum potius ab Apuleio Madaurensi: ut in libro philosophãtis asini locũ habeas: uel orãdus Plaut⁹ ut alicubi in Amphitrione te collocet: ubi syllogismos tuos explicãs: probes Syriã nihil esse: magnoq; animo cõtemnas q in meis locus tibi desit opusculis: cũ & alibi aptius esse possis: & ego nullum in tuis operibus locum queraz.

¶ Q ueneranda sit senectus bonis constituta fundamentis: & de stultis senibus. Cap. XII.

i Llud quoq; locus hic exigit: q̃ certe sit tutũ de ueritate tecum colloqui: q̃q; trãqllũ vide. Stãtibus eniz scriptis obstrepere & insidiari nõ pudet: qd faceres inter uerba uolãtia? Quid est autez quod iter multa dixisti: me senectutem detestari? Nihil hoc falso falsius. Nemo me reuerẽtior senectutis: nemo qui etatis illã partem pluris faciat: qui eam equiori animo cõplectat: si iam adest: si appropinquat: expectet. Sz ita demũ apud me uenerabilis est senect⁹: si ab honestis progressa primordijs: gloriosum habet aliqd pter rugas: In libro sapientie: si qua tibi taliuz cura esset: hãc sentẽtiaz inuenisses: Senectus inquit uenerabilis est: tecũ sentiebat: nisi addidisset: Nõ diuturna neq; numero annorum cõputata: ecce iam dessentire incipit: Quid ergo? Cani sunt (inqt) sensus hois & etas senectutis vita immaculata. Cato ille senex famosissimus qui etatis huius apud Tulliũ patronus ac laudator inducit: dum senectutẽ operosam semp q; aliqd agẽtẽ dixisset: Addidit: tale scilicet quale cuiusq; studiũ in superiori vita fuit. Et iterũ: In omni oratiõe (inqt) memẽtote me eã senectutẽ laudare que fundamẽtis adolescẽtie cõstituta sit. Si hunc philosophe reprehendis: me reprehẽde: secũ eni sentio: nec cõtrariũ dixi: prorsus mutare scripta mea nõ potes: quippe nec egoipse qui cõdidi posteaq̃ in publicũ exierũt: mei iuris esse desierũt. Quid igit dixi? Delirare sepius solẽt senes: Hinc calũnie radix: sed pcede noli subsistere: lege qõ seqtur: Nõ qdẽ omẽs: sed quoz iuuenilis etas vilibus curis & obsceno artificio acta est. Id forte uerbo tu uerũ negas: facto aũt pbas esse uerissimũ. Itaq; deum testor me nil aliud q̃ te vnuz dum id scriberẽ cogitasse: qualis enim senex eẽ poterit qui mẽtiẽdo: blãdiendo fallẽdoq; consenuit? Stultorũ seniuz ingens copia est. Scis quare? q: sapiẽtuz iuuenum immensa penuria: qui aũt inter vitia senuerũt: quo ad metham ppius accedũt: eo magis insaniũt. Hos ego sepius delirantes dixi: nec mirum si ex his in qbus usq; in finẽ viuit senectus ultima vite pars plus impressiõis accipit q̃ relique: etsi densiores in vnuz sordes suo more descẽdunt: Propter eandem cãm: qui in virtute per omnẽ vitam delectati sunt: in senectute mirabiles retroacti tẽporis fruct⁹ legunt: Et tum maxime felices sunt: dum esse desinũt ut incipiãt esse perẽniter. C Hos autẽ constat esse rarissimos: horumq; est illa quã dicis uenerabilẽ senectutem. Reliqui vo qui mediũ locum tenẽt ut plus minus ue in hanc aut in illã partem inclinati vixerũt: sic in senectute meliores aut peiores fiũt. Itaq; mille uarietates: & morũ infinita distãtia: nec senũ modo: sed iuuenuz: quorũ omniũ naturas bene (nisi fallor) & Aristoteles in rhetoricis: & in arte poetica descripsit Horatius. Hec mihi nũc senũ distinctio pbat: que si tibi nõ placet: scribe aliã summe philosophoruz quã in marmorib⁹ incidamus. Certe ut ad stultos senes redeam: nunq̃ tu prima etate q̃q̃ semper te meritate notabil' fueris: ausus fuisses garrire ista tã stolide: & si in animo habuisses: solet eni adolescẽtie familiaris esse iracũdia. Crede igit mihi: nil stulto turpiq; sene molestius: cui & stultitia puerilis supest: & semel accessisse videt auctoritas.

¶ Q propter malos medicos nolit bonis detraxisse. Cap. XIII.

f Ed ego iam hinc ordinẽ tuũ amplius nõ sequar: qppe qui nullo modo mihi videor ordinatius dicturus: q̃ si longissime discesserim ab ordine libri illius: quẽ mihi serio ut asseris remisisti: ut aperte cõijcerẽ qualis tibi repentinus ac tumultuarius stilus esset si lucubrat⁹ ac seri⁹ talis est. Pessimũ qdem in pmis hominuz genus sũmoq; studio declinãdũ qbus est stultitie mixta calliditas: Quia vo huiuscemodi aduersario mihi negociũ sciebã: satis ut puto: ne quã tibi iustã mordẽdi mãm loquẽdo tribuerem circũspexi. Crebro igit dixi: nõ me medicine detrahere: sz tibi loquor ĩproprie: nihilo detrahi nihil põt: sed intelligit qd uelim protestationẽ humilẽ ac uerã superbe mendax reijcis. Credo nõ aliã ob cãm nisi ut indignitate ipsa exacuas & irrites ad dicẽdũ quod dixisse noli: nũq̃ tñ efficies ut odio turpiũ: pulcherima cõtẽnem: qn cõtra medicinã ipsam mihi feceris chariorẽ: q tu eaz dehonestas ac polluis. Scio ut dixi nõ inutile artificiũ auxilioq; caduci corporis inuentũ: qd hoc phibet: illudq; simul uerũ esse: te cũ tuis falso illã violare cognomie? Sophista ridicule eqtatis argutor? equũ laudas: ex pposítũ uersaris. Sz nullũ excipio: Immo aliqs. Et q̃s inges? B Ad tribunal ptoris urbani res agat: qs me ad hoc coget respõdere si noliz? Nõ est nũc alijs gratificãdi loc⁹: tecũ mihi res est: noui mores tuos: quos si tu eque nosses: odio tibi esses: si scribã qõ sentio cõ patriotis aut amicis meis: me blãditũ dices: nihil

est eni qd nō simile sibi fingat vilis ac venalis animus: qualem se nouit: tales alios opinat: qua nulla inter homines cecitas maior: mēsura vestra fatui cuncta metimini: nec gigātem nanus edificans nec formica cogitat elephantem: Aliquot ni fallor medicos veros noui ⁊ ingenio ⁊ ea que in omniū artium arte ponēda est discretiōe pollētes: quibus ut arbitror eo molestior es: quo te pressius intuentur: ⁊ professionem suam tua nō ambigunt ignorā-
C tia deformari. Esto autem nullos norim medicos nullos exceperim: quid vetat esse aliquos ignotos mihi: presertim studijs longe alijs vacanti: ⁊ sanitatem corporis debēti: nō medicis sed nature? Utcunq; res se habeat: nihil ego aut aduersus medicinam aut aduersus ministrum eius locutus inueniar: licet ut soleo cuiuslibet artificij corruptores: lingua forsan liberiore percusserim: Quorum in turba te latentem ⁊ incognitū vulneraui: Parce oro philosophe: nō te sed ignorantia persequebar: eāq; non oēm: calcāda est enim ignorantia supborū: humilium sublevanda: Si in hac infectatione publica singulariter es lesus: veniam merui: q2 ignorans feci. Gaudes nūc superbe quasi affusus supplicem: rideo potius ineptias tuas: Ignorātiuz infamiam ad te trahis: cum tibi doctissimus videaris: Immo ꝙ o ignorantie tibi cōscius: ex me quicquid ignorantibus obijcitur: tibi merito dictuz putas: ⁊ qd dissimulando fieri poterat alienum: impatientia tuum facis.

¶ Qz paucitas bonorum medicorum non est ad artis infamiam sed gloriam: ⁊ doctos potius exhilarat ꝙ̄ perturbet. Cap. XIIII.

A q Uid ꝙ o si paucos medicos? quid si paucissimos dicam? Nō hoc ad artis infamiam sed ad gloriaz spectat: Nōne debuerat generosus animus difficultate nō territus: sed accensus: ad ipsum nomen gloriose paucitatis assurgere seq; in partem rare laudis accitum credere? Sed certe id nō omnibus datum est: ⁊ paucissimorum prorsus ingeniorum ea raritas est amica. Quā ob rem ubi nobilis exultasset spiritus: plebeius ingemuit. Cur queso? An ⁊ hic fallor? An mētior? Profecto nō soluz hodie sed semper raros ingeniosos: rarissimos sapientes fuisse nemo dubitet: nisi qui nunq̄ oculos vel in etatem suam intenderit: vl' ad
B antiquam reflexerit. Stulte: volo qui sis excidat: stulte inquā ⁊ insane: vix ulla vnq̄ etas vel ingeniorum vel virtutum fuit egētior ꝙ̄ nostra: siue id culpis hominum accidit: siue fato: si tamē eo nomine uti licet: ⁊ nō rectius dei volūtas seu prouidentia dici debet in sermone catholico: siue deniq; qd tu fabulam putas: mundus iam senescēs. ⁊ ad extremum vergens: more senescētis hominis piger ac frigidus in sua operatione lētescit: ⁊ tamē hac ipsa etate nulla ingeniorum penuria prestabit: ut tuo ingenio locus fiat: frustra te cōtentionibus implicas: frustra te ingeris duello non tuo: quasi aut ego (qd nūquā cogitaui) medicinam verbis aggrediar: aut ipsa nō a quolibet opprimi malit: ꝙ̄ a te defendi: qui eam ⁊ exercendo violas: ⁊ opprimis defendendo. Incassum ergo niteris: nullus usq; fame tue locus est: nemo te clamoribus tuis noscet: nisi quos clusos verbis inanibus aut peregrinis medicaminibus infectos: tui memores in perpetuum effecisti.

¶ De excusatione auctoris erga aduersarium incusantem eum aliqua scripsisse: asserentis etiam se nō hic de medicis loq; sz de ipo aduersario. Cap. XV.

d Uo hic anteq̄ ad maiores ille tue criminationis insultus veniā: leuiter exsufflāda sūt: que dixisse me fingis: an somnias. Nōnūq̄ contra verum medicos certare: eosq; nō semper curare. Utrunq; enim magnis sudoribus excusas. Sed ubi precor id dixi? Excute epistolam meam: qd puto propter veritatis odiū grauiter facis. Certe ego illam relegens: horuz nihil inuenio: ⁊ de medicis quidem alias: de te mihi nunc sermo est: hostis hippocratis: pestis egrorum: dedecus medicorum: de te mihi nunc sermo est. Dico igitur si nō dixi: non te contra veritatem interdū de industria vel iocandi experiēdiq; studio certare: in quo stultissime gloriaris: sed sola semper ingenij cecitate: neq; te interduz nō curare: qd cupide profers quasi clypeum iustitie pestilentis: sed passim sanos in morbum: egros in mortem agere. Hoc dico. Ad hoc mihi respondeas velim: hoc rhetorice serue tue patrocinio excuses. Si enim negas: contentione dimissa: populum testez voco: Nota quippe negantibus ut veritas ingerenda: sic subtrahēda est verbose altercationis occasio.

¶ Quomodo imperitus medicus homines a mortuis suscitet: ⁊ q̄re populus illi credat. Cap. XVI.

f Cio quid nunc cogitas: Popellus infelix ⁊ consilij semper inops frustra tot malis admonitus ad te redit: Quem igitur ignorantie tue in testimonium adduco? Nempe non alium: neq; sententiam muto: utrūq; verum est: inscitiam tuam populus nouit expertus: idem a te poscit auxilium. Gaude stulte insolens medicus: iam non medicus tm̄: sed deo simillimus euasisti: De quo scriptum est in psalmo: Cuz occideret eos querebant eum. Ille quidem suscitare poterat: ⁊ tu potes ut dicis: Quid enim sonat aliud qd inter inanes ridiculasq; iactantias effudisti? Uestra sepe opera homines velut a mortuis suscitatos: quantum abfuit quin te deum faceres? Sed expecta: ego te ante huius ludi finem in concilio deorū ponam: ⁊ diuinitate tua dignum si potero nomen inueniam: Nunc propositum sequor: Impune occidis ergo cum suscites? Sed omissis prophanis ⁊ fine carentibus nugis tuis: Cur hoc populus faciat: si me roges: Facit hoc prudenter ut reliqua: Sapientis est verbum: Stultoruz infinitus est numerus: eorum ꝙ o que a talibus fiunt frustra ratio inquiritur. Si penitus causam petis? Illa vere est quam affert amicus medicorum Plinius: quē tu spernis ignotum: ⁊ quam ego olim posui in epistola illa ad Clemētem papam: vnde tota ista lis oritur. In hac enim: ait: sola artium euenire: ut vnicuiq; se medicum proficienti statim credatur: cum sit periculū in nullo mēdacio maius. Mox ex psona populi loquēs: Nō tm̄ inqt illud ituemur: adeo blāda est sperādi pro se cuiq; dulcedo. Hec est cā que te populo quē iterimis forte cōmēdat: notissimosq; defectus tuos cogit interim obliuisci: dū ab ardenter optantibus inconsulteq; sperātibus salus

queritur:Ubi mors est:tāta est spei humane perti
nacia:sic inanis miserorū regnat obliuio : qua fre-
tus mltos añ diē in tartara p̄misisti : qui si redeā.
illi maturā de te potuerint: ferre sniaȝ. Sed inde
quidē tutus es:irremeabilis est regio:nolo tñ spe
res latere supstites:not⁹es publice: ⁊ puto doctos
frustra tēptabis:ceteroꝝ strages minime ficta est
Quod si forte doctos aliquot turbe miscueris: ⁊
idcirco dicas illos a mortuis suscitatos:qm̄ ut ait
Cicero:hec nr̄a que dicit̄ vita mors est:Et q2 hui⁹
vite finis melioris vite p̄ncipiū est bonis:plane ue
rus esto me plaudēte philosoph⁹:Sȝ absit ut tale
aliqd cogitare ualeas:aut loq. Illud itaq̄ uerius:
Omnes qui euadūt tribuis tibi:oēs qui pereūt na
ture:ut sem p habeas vnde glorieris ⁊ gaudeas.
Miseris aūt tuis nūq̄ȝ desint vñ tristētur ⁊ lugeāt

¶ Ad quid dialectica homini sit necessaria: ⁊ q̄ȝ stul
tū sit senescere in ea:de cōmēdatiōe quoq̄ philoso
phie que uēdi nō potest:q̄ꝙ aduersarius similior
sit upupe q̄ȝ philosopho. Cap.XVII.

q Uid nūc dicā ad reliq̄? Multas tremulās
sñias in me vibras:mlta leuiū v̄borū tela
cōtorques:Quis nō metuat cū tāto hoste
concurrere? Nihil(scito)nisi v̄borū tuorū fetores
metuo. Si tibi iproprie locut⁹ videor:ꝙ v̄borū di-
xerim fetores:Cesari pces Augusto:quē sic loq so
litū scim⁹. Dicis in p̄mis me carere logica: Nō cre
do mihi rhetoricā aut grāmaticā iterdicas:que lo
gice noie cōtinet̄:q̄ȝuis ⁊ id iure tuo posses. O sū-
mū toti⁹ specimē barbarismi:sȝ eā solā in qua te lō
ge p̄cellere sillogismi tui ostēdūt:mihi subtrahis
dialecticā quā logicā uocas. En crimē O iudices:
qd̄ si fateri libeat:possiȝ illustres philosophos pro
ferre hācipsaȝ qua carere arguor dialecticā irridē
tes:eadēq̄ possim apud Ciceronē ostēdere:claris-
simā philosophorū sectā ueteres peripateticos ca
ruisse:Sed o stulte:non hac careo:uerū scio qd ei:
qd ceteris liberalib⁹ artib⁹ dādū sit. Didici a phi-
losophis nullā eaꝝ ualde suspicere:Equidē ut eas
didicisse laudabile:sic in eisdē senescere puerile est
Uia nēpe sūt:nō terminus nisi errātib⁹ ac uagis:
quib⁹ nullus est vite port⁹:Tibi nobiliorē terminū
nō habēti:terminus est quicqd occurrit. In sūmo
te felicitatis gradu situ̅ reris:quotiēs vnum forte
fragilē sillogismū: ⁊ nihil ex nihilo ꝯcludētē:mul
ta cerebri v̄tigine tota isomni nocte texueris. Tūc
in corde tuo dicis isipiēs : Nō est deus:neq̄ est al
tius aspirādū. Quid eni scim⁹? Plato ⁊ Aristote-
les magni viri:mūdū faciūt eternū:Democrit⁹ in-
numerabiles mūdos facit:Epicurus deū nullū ⁊
mortalē animā:hanc Pythagoras in gyrū ducit:
Sūt qui eā ꝯhāt ad suū corpus. Sūt qui eā spar-
gāt in corporib⁹ animātū : Sūt qui celo reddant:
Sūt qui circa terras exulare cogāt:Sūt qui infe-
ros afferāt. Sūt qui negēt:Sūt qui vnāquāq̄ per
se:Sūt qui simul oēs animas creatas putēt : Fuit
⁊ qui mirabili⁹quiddā dicere auderet:siquidē vni
tatē itellect⁹ attulit:dux uester Auerrois:hec tecū
dicis:si tñ nosti hec:Et addis:quis iter ista discer-
nat? Quid mihi aūt(nescio qs Christus)cōmina-
tur:quē ipse Auerrois diffamauit ipune:qd̄ nemo
vnq̄ȝ poetaꝝ fecit:quid aūt tāto viro catholici sim
plices respōdebūt? Qui si ad contētionē uentum
fuerit:sillogismoꝝ cumulis obruent̄. Ecce ego qui
nudiusterti⁹ nihil erā:iā magnus esse icipio:iā sil-
logismos facio:iā dialectica mea est:ad quid aliud
natus erā? Habeo qd̄ petebā:iaȝ disputare nō ue-
reor: collocutorēq̄ meū si libet asinū probo:Crede
aūt mihi:multo facili⁹ teipsuȝ. Inter hec ergo ma-
le nate homūcio senuisti:nec pudet viuere:nihil in
vita aliud agētē:Discite miseri non spernere Chri-
stū:sepe ille nobis quis esset: ⁊ quid posset ostēdit.
O ifelix vilē tibi methā dialecticā statuisti:ad quā
tñ mira iurgatoris isania:cū nunq̄ȝ ꝓpiquaueris:
p̄uenisse te putas. Sȝ p̄ueneris:sed a tergo lique
ris Chrysippū:quid inde tibi nisi miserū pudēdū-
q̄? Quid eni stultitia peius: ⁊ que stultitia maior C
q̄ȝ totos dies iter puerilia uolutari senē:dumq̄ se-
ro domū redeas nihil scire:atq̄ has ineptias non
añ dimittere q̄ȝ tibi cōclusiūculas meditāti:raptiȝ
mors iprouisa cōcluserit? Illā certe p̄meditari:cō-
tra illā armari:ad illi⁹ cōtēptū ac patiētiā cōponi:
illi si res exigat occurrere: ⁊ pro eterna vita:pro fe
licitate:pro gloria:breuē hāc miserāq̄ vitā alto ani
mo pacisci:Ea demū uera philosophia est:quā qui
dā nihil aliud q̄ȝ cogitationē mortis esse dixerunt:
Que philosophie descriptio q̄ȝuis a paganis iuē-
ta : christianorū tñ est ꝓpria:quib⁹ ⁊ hui⁹vite cō-
tēpt⁹: ⁊ spes eterne: ⁊ dissolutiōis desideriū eē de
bet:Que si tu qui te tumido uocas ore philosophū
uel semel in etate tā lōga senex delirātissime cogi-
tasses:nunq̄ȝ aut te philosophū dicere ausus esses
aut ibi gressuȝ vite figeres ubi nūc figis:aut artifi
ciū tuū qd̄ v̄bis attollis:reb⁹ opprimens:tā parua
teipsuȝ pecunia turpiter uēditares. Philosophi eni
(si nescis)pecunias spernūt:Philosophiā uenalē D
facere nō potes:quis eni uēdit qd̄ non hēt? Si tu
eā haberes:nō tu illā ideo uenalē faceres:sȝ illa te
uenalē esse nō sineret : Nunc nec ipsa te honestat:
nec tu eā:sȝ nomē eius turpi auaritia dehonestas.
Audis me sophista uētose:parce queso logice no-
bilis:parce si te sophistā uoco:res ipsa me cogit:
ubi eni res video:v̄bis ꝯrijs fidē nō habeo. Cornu
tū mihi enthymema ꝓducito:admoue ad eculeuȝ:
cogere poteris fortassis ut fatear:ut assentiar:nun
q̄ȝ coges ꝙ ego te philosophū credā:cū mercēna-
riū mechanicū sciā. Repeto libēter hoc nomen:q2
noui ꝙ nullo magis ureris cōuitio:nō casu:sȝ sciēs
sepe te mechanicū uoco: ⁊ quo graui⁹ doleas non
p̄mū:pcōtare qui mechanica lr̄is mādauerūt:ab
illis digito tibi mōstrabit̄ locus tu⁹:tu tñ respuis
⁊ philosophus vis videri:qd̄ ut asseq̄ris(ludus
risu comico ꝓsequēdus)nō semel methodi uoca-
bulo usus es. O callidū ingeniū:ad optatū cōpen
dio p̄uenisti:iā philosophuȝ te alij forte dicēt:ego E
autē nō:si singulas lineas methodis multis isar-
tias:philosophū te putabo. Inest equidē(fateor)
sepe etiā stultorū animis glorie quedā p̄ceps ⁊ in
cōsulta cupiditas:hāc tibi detrahere nō possum:
Est eni uolūtas indomita p̄cipueq̄ dementiū. Id
scito certissime:nec esse te philosophū nec videri:
Proinde omniū sophismatū ⁊ totius logice auxi
liū implora:mihi p̄us upupā q̄ȝ philosophū te pro
babis. Miraris indocte: ⁊ quid mihi inquis atq̄
upupe simile est? Nil profecto similius:Uolucris
galeata est:cristatiq̄ uerticis : ⁊ que pueris aliqd
videat̄:re autem uera impurissima est auis victus-
q̄ fedissimi : Nolo aliquid obscenum loqui : non
quidem propter te : qui non horres earum reruȝ

mētionem q̄ruȝ odorib⁹ delectaris:sed ꝓpter eos
F qui legēt ista uel audiēt. Scifcitare aliquē qui na
turas rerū nouerit:dicet tibi auis illi⁹ cibos. Jnde
te moresq́ȝ tuos īspice:teq́ȝ ip̄ȝ noli fallē:nulla eni
pnitiosior:nulla capitalior fraus est:q̄ȝ que ꝓpri
um fallit auctorem:videbis te eisdem q̄b⁹ illā reb⁹
ali. Oro iam upupa:noli philosophari:citi⁹ philo
sophabit̄ asellus. Certe p̄clarus Platonicus Apu
leius:cui⁹ supra memini:qui accepto ueneno asinū
factū se (ut ait Augustin⁹) aut iudicauit aut finxit:
in eo statu philosophatum se iocādo cōmemorat:
philosophātez upupam nulla habet historia. Eia
upupa fac qđ soles:rimare tumulos:cetera sileo:
philosophiam linque philosophis. Putabas te phi
losophum:fallebaris: Philosophus (qđ ip̄ȝ nomē
ostēdit) sapiētie amator:tu pecunie seru⁹ es: Sen
tis logice q̄ȝ sint ista cōtraria:sine magno appara
tu cōclusum arbitror esse te aliud q̄ȝ putabas.

De pallore medicorum:ꝓbat etiam iurgatorē nō esse philosophum. Cap. XVIII.

A (q)Uid aūt in somnijs philosophādo non au
deas:qui colorez medici negādo p̄strigere
oculos:uel excusando rationem hebetare
nō sis ueritus? Jn primis pallorem negas:ita nec
oculi nobis sūt:nec speculū tibi. Deīde si pallor sit:
illum reipublice iputas:nec excusasse cōtētus glo
riari incipis:q̄si philosophicuȝ sit pallere. O q̄ dul
ce deus bone ueꝝ philosophie nomē est doctis:cū
falsuȝ tibi taȝ dulce sit:ut iter multa ludicra te phi
losophice coloratum dicas? Certe pallorem amā
tib⁹ magister amoꝝ tribuit. Uñ est illud: Palleat
ois amās:color hic est aptus amāti. Et illud alteri
us: Tict⁹ viola pallor amātium. Sed uester lōge
alius pallor: ⁊ ut statim audies aliūde ꝓueniens:
Hūc pallorem nō ego: nō vnus aliq̄s scriptoꝝ ue
terum:sed res ipsa uobis tribuit: ⁊ opinio omniuȝ
mortalium: ⁊ cōmune ꝓuerbium: Hūc tu negare
vis: ⁊ q: nō potes:ad philosophos trāsfers:q̄si cō
sorte vitiū leuatur⁹: Atq̄ philosophoꝝ p̄ncipes utri
usq́ȝ ligue p̄clara facie fuisse vulgatum est. Nō tñ
hec magnifacio:sed quecunq́ȝ fuerit phoꝝ facies:
tu ne te rursum igeris ipudētissime hoiuȝ:tu ne mi
hi totiēs philosophoꝝ cetib⁹ excludēdus occurris
Respōdebo igit̄ rursum tibi:qđ cuidam tui gene
B ris respōdit facūdissim⁹ q̄dam vir: Barbam ingt
ac pallium addaȝ:ego si libet ⁊ egritudinē ⁊ pallo
rē video:phȝ nō video. Elegās plane rñsio: Quid
enim ad phiam hic⁹ corpis aut color? Hic⁹ color q̄ȝ
(ut ita dixerim) animi reqrit̄: Tu de pho p̄ter opi
nionē tuā ꝓpriā ac ridiculā nihil hēs: Nō famam
certe:nō aspectū q̄ȝuis palleas:nō icessum: Jlle fa
tuū poti⁹ q̄ȝ phm repn̄tat:male tut⁹ eēs iter canes:
si tā bñ lepus aut ceruus q̄ȝ fatuus videreris. Po
stremo eoꝝ que certi⁹ ꝓbāt phm:nil hēs:nō vitaȝ:
nō aiuȝ:nō mores:nō igeniū:nō linguā: Uides q̄ȝ
nullo mō sim passurus ut nomē phi usurpādo com
macules. Persuasisti aūt tibi ut itelligo ꝓrsus te eē
C magnū aliqd: Bñ est:satis est tibi q̄dē ut gaudeas
nobis ut rideam⁹. Sin etiā ut credam⁹ vis effice
re:facto est op⁹:phie ꝑs nobilior i reb⁹ est:qñ te ɔtē
ptorē rerū caducarū videro:cultorēq́ȝ v̄tutum:stu
diosum uere laudis:pecunie negligētē:ibiātē cele
stib⁹:a latrinis diuitū exulātē:tūc credē potero q̄c
q̄d uoles. Porro enim ut Platonē sequēs ait Au
gustinus: Si sapia de⁹ est:per quē facta sunt oia (si
cut diuina auctoritas v̄itasq́ȝ mōstrauit) uer⁹ phūs
est amator dei: Tu igit̄ amēs uage:itra cubiculum
tuū redi:ibi phūm illū quere:quē tā temerarie ꝓfi
teris:nusq̄ȝ iuenies: Uerū ista celestis ⁊ tibi hacte
nus iaudita phia est. Agam⁹ itaq́ȝ iuxta uet⁹ ꝓuer
biū:pingui Minerua:sic enim pingue tuū poscit in
geniū. Si coia illa terrene phie:aut siq̄d eoꝝ p̄stite
ris:dign⁹ esto qui iuxta Platonē sedeas: Aristoti
lē doceas: Socratē celebres:cū Xenophōte cōten
das: Nūc v̄o iops oium que phūm faciūt:qua frō
te phicū nomē tibi:siue (ut cepto hereā) uenerādū
nocturnisq́ȝ ɔ̄ctū chartis phici oris arrogas pallo
rē:tuus n ēpe diurnis peluib⁹ ɔ̄ct⁹ ⁊ marcidus pal
lor est:quē si tibi uel amicitie affect⁹:uel paupuȝ mi
seratio:uel quā tu fingis reipublice charitas aspsis
set:posses nō mō nō ifamis sed gl'iosus etiā videri
Nūc modici fames auri:p oēs cloacas miserū tra
hit: ⁊ talē fac̄ ut teip̄ȝ si videres horrē merito pos
sis ac fugē. Noli ergo reipublice:sed cupiditatib⁹
tuis ascribē:ꝙ talis es:neq́ȝ studiū ifamare sed vi
tā tuā: Proculdubio eni acutissime phie:uerā rei
causam in apto positā nō vidisti: ⁊ vis vidē q̄d in
imo viscerū ac fibrarū lateat:qđ est añ oculos non
vides. Ostēdā tibi ego qui nō suȝ medicus ⁊ logi
ca careo:palloris tui cām:quā uerā eē senties uel i
uit⁹. Js p loca atra:liuida:fetida:pallida:vndātes
pelues rimaris:egrotātiū urinas aspicis:aurū co
gitas: Quid igit̄ miri est:si tot circū pallidis:atris
ac croceis:ipse q̄ȝ sis pallidus ater:ac croce⁹? Et si
grex ille quōdā ꝓuidētissimi patriarche colorez tra
xit obiectu v̄garū uariarū:q̄d noui accidit si tu q̄ȝ
expectas:ut ab auro dicam: Jmmo v̄o ab obiectis:
multū distuli: ⁊ libēti⁹ tacere:sed ma uerū nom̄ exi
git:qđ si sepe in l̄ris sacris est:sel' in his scriptū to
lerabit̄:ab obiectis inq̄ȝ stercoribus ⁊ colorem ⁊
odorem traxeris ⁊ saporem?

Fracisci Petrarche liber iuectiuarū scđs Explicit

Sequit̄ annotatio capl'oꝝ libri tertij eiusdem.

Cap. I. Q̄ poete ab oib⁹ catholicis scriptorib⁹ rece
pti sint: ⁊ ꝙ poetica neq́ȝ mulceat neq́ȝ fallat.
Cap. II. Q̄ poesis sit necessaria.
Cap. III. Q̄ poesis inter liberales artes recipien
da sit:lȝ in earum numero non exprimatur.
Cap. IIII. Q̄ poetica sit scia:lȝ uocabl'a tp̄e mutēt
Cap. V. Q̄ p̄stātissimi viri poetice uacauerit:deq́ȝ
laude uere philosophie:ac poetis scenicis: q̄re et
boni philosophi rari sint.
Cap. VI. Q̄ inuidia nō sit inter poetas: ⁊ ꝙ obscu
rus stilus in eis non sit reprehensibilis.
Cap. VII. De antiq̄tate poetarum: ⁊ q̄re non palā
pluralitatem deoꝝ redarguerunt: ꝙq́ȝ eorum er
ror sit communis cum philosophis.
Cap. VIII. Q̄ poetarū lectio iuuenibus sit fructi
fera: ⁊ quō auctor senex a lectione illorū cessaue
rit:nō ꝙ eum penituerit:sed q: sue etati supuacu
um: ⁊ melioribus studijs se implicuerit.
Cap. IX. De eo ꝙ inepte iurgator libellos aucto
ris homelias uocet.
Cap. X. Q̄ rhetorica non sit serua medicine: ⁊ ꝙ
medicus neq́ȝ rhetor neq́ȝ orator aut poeta sit sed
parabolanus.

❡ Francisci Petrarche Poete Oratorisq́ꝫ Clarissimi: Liber Inuectiuarum in medicum obiurgantē Tertius Incipit.

❡ Qꝫ poete ab oīb⁹ catholicis scriptorib⁹ recepti sint: ⁊ ꝙ poetica neqꝫ mulceat neqꝫ fallat. Cap.I.

Ut ego fallor Hyppocrates ⁊ Aristoteles scõe: aut in hoc certamine qđ tecū ꝯuitijs tuis cogētibus suscepi: ꝑma iam leuis armature tue acies fusa est. Uenio nūc ad armatos ⁊ graues sillogismoꝝ cuneos: In qb⁹ uelut in egtatu electo: totā victorie spē repiõs: ut hic q̃ꝙ gd possis appareat: Ubi illđ ꝑmū occurrit ꝙ vnum demētie tue sufficiēs argumētū erat: qm̄ digressus a medicine laudib⁹: que sūt multe: nisi tu eas nõ tā loquēdo q̃ꝫ rudēdo minueres: subito furore correpť sine ulla cā irruis in poetas: ⁊ more tuo nota atqꝫ ignota ꝑmiscēs: iterū cogis ut ridea͂ Añ oia qdem possē calūniam tuā paucis uerbis eludere. Poetas ipetis: qd ad me? Poete respondeāt: uel qđ est rectius cõtēnāt. Nõ enī aut tu tāti es: ut tibi sit magnope resistēdū: aut poesis auxilio meo egeat: aut ego me poetā facio: Neqꝫ enim me tali dignor honore: ut est apđ Uirgilium: ⁊ si tu me dicas: aut alij poetā forte dicere uoluerit: nihil tm̄ oio mihi tecū poetice rei est. Sed qm̄ hoc in alijs meis ad te lr̄is cape nequisti: ⁊ igenio fatigato nõnunq̃ꝫ diuerticula huiusmodi: ⁊ cum stultis quoqꝫ colloga grata sūt: insistā nõ moleste: audiā q̃ꝫ gcgd ieptire libuerit: Illđ ꝑmum quero: cum ligua illa temeraria ⁊ pigra ⁊ viscosa ⁊ pharmacis delibuta multa ructuaueris in poetas: q̃si uere fidei aduersos vitādosq́ꝫ fidelib⁹: ⁊ ab ecclesia dei relegatas: Quid de Ambrosio: Augustino ⁊ Hieronymo: qd de Cyꝑano Uictorioqꝫ martyre: qd de Lactātio ceterisqꝫ catholicis scriptoribus sentias? Apđ q̊s nullū pene māsurū op⁹ sine poetarū calce cõstruit: cū ꝯ fere nullus hereticorū poeticū aliqd opusculis suis inseruerit: seu ignorantia: seu ꝙ ibi suis errorib⁹ cõsonū nihil esset: Quis enī deorum noīa multa cõmemorēt: qđ tēporū q̃litatē: gētiūqꝫ poti⁹ q̃ꝫ suū iudiciū secutos fecisse credēdū est: qđ ipsum ⁊ philosophi fecerūt: qui ut in rhetoricis legim⁹: deos esse nõ arbitrātur: tm̄ poetarum clarissimi vnū oipotētē: oia creātē: oia regentē opificē rerum deū in suis opib⁹ sūt cõfessi. Respõdebis aūt nescire te qd apud catholicos agať: qppe qui Galieni terapēticā tm̄ legas: quā nõ legisse me dicis. Ad qđ illud Marij ducis eximij respõsū accipe: Neqꝫ litteras grecas inqt didici: parum placebat eas discere: qppe que ad v̊tutē doctorib⁹ nihil profuerāt: certe si te tua illa terapētica uel meliorē uel doctiorē uel saltē corpe saniorē effecisset: dolerem me eas lr̄as nõ legisse: Nūc dū te int⁹ ⁊ ex̄ cõtueor: multū uel iudicio uel fortune mee gratulor: per quā ab ea lectiōe remot⁹ sum: que te talē fecit: si talis mihi futura erat q̃lis est tibi. Sed ad poetas redeo: Que sit poetice utilitas: ⁊ qs finis iterrogas. Larga qdē nec inamena forte nec inutilis respõdēdi materia: poterā si nõ tibi saltē ꝟo satisfacere: ⁊ pauca tibi nõ ut itelligeres: sꝫ qꝛ q̃sieras ꝟba ꝓijcere: sꝫ nõ finis: ⁊ more lymphatici festinās: q̃stionē ipse tuā ꝑcipitāter absoluis: alijs qdē plurib⁹ ⁊ vnctiorib⁹ ꝟbis: Sꝫ hac plane sentētia finē poetice statuēs ualde mirabilē: mulcendo fallere. Non sunt uates vnguentarij: mulcere ⁊ fallere uestrum est: sed his satis supra responsum puto.

❡ Qꝫ poesis sit necessaria. Cap.II.

Quo deinde: quo philosophus noster ruit: poesim nõ necessariā ꝓbat sillogismo terribili: pudet inserere: nihil in meis lr̄is uelim tā friuolū iueniri. Uerte cū tu q ml'tis hūc mēsib⁹ fabricat⁹ es: ꝓbabitqꝫ ꝯriū. Malo tm̄ nihil imutes ꝑficiasqꝫ qđ itēdis: Ꝟ uolo: hic tecū sētio ipiqꝫ tecū sentiūt poete. Quid enī aliđ vult Flacc⁹ i arte poetica: clarissimis qdē ꝟbis: sꝫ que tibi barbarica videanť: ideoqꝫ illa nõ iserui. Ceteꝝ ut in reipsa tecū sentio: sic in causis effectibusqꝫ dissentio: nec solus ego: sꝫ v̊itas: neqꝫ enī ꝓpter cām quā tu putas: nõ necessaria poesis est: neqꝫ ex eo ꝙ nõ necessariā fatemur seqť qđ tu putas. Loc⁹ regrere videť: ut repetā eā que mihi añ multos ānos fuit cū quodā dialectico sene Siculo: similē questionem grauissime qdē: sꝫ tm̄ aliquāto tolerabili⁹ delirāte. Ille enī stili cõscius scribere nõ audebat: Tu ad omnē stultitiā ꝓmpt⁹ ac ꝑceps: auderes ipsū ꝟbis iuadere Ciceronē: aut ipꝫ scriptis lacerare demosthenē: modo aliqd videri posses: q̃uis iparia tēptare certamina ꝑrupte temeritatis homullule nõ timeres. B

Abstinebat ille igiť scriptis: hoc saltē uerecūdie inerat: multa tm̄ ad vni⁹ amici mei aurē quotidie murmurabat: que ad me usqꝫ huc ipsius amici calamo ꝑferebanť. Inter multa qdē hoc erat qđ ex te nunc audio: minime necessariā poesiꝫ: qđ cū nemo ꝑsentiū negasset: cõclusit ille enthymemate claudicāte ⁊ rauco: ut illū ꝓrsus ex ꝟbis aut scholarē aut preceptorē tuum suspicer: ⁊ ait: ergo ignobilis ⁊ indigna. Idē uel dicis certe: ul' cogitas: qd enī aliud sibi vult operosa illa ⁊ futilis ⁊ añ mediū fessa deductio? Sꝫ qđ vni fatuo diciť sufficit dixisse mult̄ O insane igiť: putas necessitas artium nobilitatē arguat? Contra est: alioquin nobilissimus artificū erit agricola: Sutor quoqꝫ ⁊ pistor: ⁊ tu si mactare desieris in precio eritis. Absit: nulla uos necessitas in precio ponet: nulla faciet non esse mechanicos. Nescitis ꝙ seruus domesticus sepe quo vilior: eo magis necessarius. Clibanarius ⁊ lanista q̃ꝫ necessarij sunt: q̃ꝫ viles? Citi⁹ philosophie scholis ⁊ militari cingulo: q̃ꝫ macello ⁊ balneis sit caritura plebecula. Ite nunc dialectici senex: ex necessitate nobilitatem arguite: si videtur: nisi forte aliđ sentitis in rebus vita sensu ⁊ ratione carentibus: tēptate hic etiam si libet uestre artis effectum. Asinus magis est necessarius q̃ꝫ leo: gallina q̃ꝫ aquila ergo nobiliores? Ficulnus magis necessaria q̃ꝫ laurus: mola q̃ꝫ iaspis: ergo nobiliores? Male cõcluditis: falsum dicitis: pueriliter loquimini: qđ nature uestre ⁊ moribus ⁊ studio conuenit: non etati: idiote procaces in ore semper habetis Aristotelem (qui credo) in ore uestro q̃ꝫ in inferno esse tristius ducat: ⁊ puto dexteram suam oderit: qua illa scripsit: que paucis intellecta per ora multoꝝ ignorantium uolitarent. Ille certe uestram conclusiūculam non probabat: ubi ait: Necessario res qdem oēs: dignior v̊o nulla: Locum non signo: nam ⁊ famosissimus locus est: ⁊ ut Aristotelicus insignis

¶ Q; poesis inter liberales artes recipienda sit:lȝ in
earum numero non exprimatur. Cap.III.

I q Uod v̇o poesiȝ inter liberalia nõ admittis
potes id qdem phie atqȝ artium dñs iure
tuo:sed te Homerus ac Uirgilius p̄cantur
ut eos saltem a mechanicis nõ excludas:cum(qȯ
dissimulare nõ potes)sis ⁊ ipse mechanicus : hoc
tm̃ refert ꝙ phiam tuam eē dicis:mechanicum te
eē dicũt alij. An in ordine uestro poetas nõ recipis
si eos etiam inde repuleris durus eris:Uerum ut
omittam iocos:numera liberales artes:nunqd ibi
(nõ dico medicinam que alibi habitat ⁊ inter me-
chanicas septa est)sed ipsum phie nomē inuenies:
sepe inter magna nõ poni:cuiusdam eximie magni
tudinis argumētum est? Dabo tibi illustre exēpluȝ
ex historijs:Audires credo libentius fabellas:q̄s
post cenam añ focum de orco ⁊ lamijs audire so-
les:sed annis certe iam non puer si potes assuesce
melioribus. Apud Titum Liuium : Hãnibal ipse
B vir ꝓfecto in sua arte doctissimus:dum interroga
tus quos fuisse belloꝝ duces oium gētium clarissi
mos extimaret:Alexãdrum Macedonie regem p̄
mo:Pyrrhum Epirotam secũdo:⁊(qȯ ei⁹ de qua
multa dixi fiducie nõ sup̲bie fuit)sese tertio noias-
set:Admonitus cur Africanum a quo victum eum
eē cõstabat:p̄terisset:Jta certe rñdet:ut ap̲peat eũ
nõ obliuione uel inuidia:sed ad singularem laudeȝ
inter magnos maximum siue inter maximos incõ
parabilem siluisse:⁊ Africanum e grege alioꝝ im-
peratoꝝ(ut ipsius Liuij v̇ba ponam)uelut inexti-
mabilem secreuisse. De qua re multa dici possent:
sed intelligēti satis:nõ itelligēti aũt nimis est dictũ

¶ Q; poetica sit sciētia:lȝ uocabula tempore muten-
tur. Cap.IIII.

A a D ocēs qdem eas nugas ad q̄s Aristoteleȝ
trahere vis iuitum:nõ rñdeo. Pudet enim
me tui nimis in ꝓpatulo ignorãtiam hēs:
sed fidētissime vnum dicam:nescire te qd sit trage-
dia:aut qd de tetrametris in iãbicos trãsijsse:cum
tñ turpe sit docto viro ꝓferre qȯ nesciat: Redi ad
cor:fateberis me uerum dicere:hoc mihi satis est
dicas:sed in publico me mētituȝ:scis tu te nihil ho
rum intelligere:neqȝ hoc tibi ad crimē obijcerem:
modo ne te talibus implicãdo ⁊ teipsum p̲deres:
⁊ egros tuos occideres:q: a te nõ tragedias:nõ te
trametra:nõ iãbicos exigũt:sed salutem quã si ha-
berēt puto syllogiçãdo corrũperes. Quis enim si-
ne dolore capitis audiat qd est qȯ hinc arguis:di
cis sciam eē firmam ⁊ imp̲mutabilem:nec mētiris
Et addis poeticam uti metris:⁊ noibus que pro
tp̲e uariant̃:hinc infers cõsortio sciarum siue artiũ
excludēdam. O idiota oium tediosissime quos vn
q̄ȝ audierim:qd hic cõtra poeticã singulare? Que
sciētia sine v̇bis:⁊ in qbus v̇bis nõ tãtũdem usus
pōt? An nõ audisti ꝙ in illa de qua iam loqmur ar
te poetica scriptum est:Multa renascent̃ que iam
cecidere cadētqȝ:Que nũc sunt in honore uocabu
la si uolet usus. Quem penes arbitrium est:⁊ ius
B ⁊ norma loquēdi. Pauca exēpli causa ponēda sũt:
nõ tibi qdeȝ ceruicose nescie:sed lectori. Romulus
romane urbis conditor quirinus dictus est . Cur?
Quia hasta in p̄lijs utebat̃:que Sabinorũ lingua
quiris dicit̃. Cesar Augustus cum sup̄mo vite tp̲e
statua eius fulmine disiecta eēt:in qua scriptũ erat
Cesar:⁊ p̄ma lr̃a cecidisset:remanētibus q̄tuor se-
quētibus:ꝯsuluit haruspices qd sperãdum sibi: Il-
li aũt dixerũt:cētum diebus victurum ⁊ nõ ampli
us:qȯ ea littera significaret̃ quaȝ fulmē excusserat
Jpsum v̇o post mortem in deoꝝ numerum referen
dum: Jd significare qȯ remãserat:qm̃ lingua tusco
rum:esar deus diceret̃. Percurre nũc Tusciam ac
Sabinam:quere ostiatim:qd est esar : qd est gris:
Arabice te locutuȝ credēt. Mille sunt talia:que sci
ens sileo:Oium vna rõ est. Mutant̃ v̇ba : manent
res in qbus sciētie fundate sunt . Sed Aristoteles
grecus hõ mutationem poetarũ forte suoꝝ aliquã
rep̄hēdebat:q̄lia multa hodie videmus in theolo-
gis nr̃is. Hec aũt apȯ latinos poetas mutatio nul
la est:Quis enim nr̃oruȝ a Uirgilij calle descivit:
nisi fortasse Statius Pãpinius:qui Thebaide sue
imp̲at ut Uirgilianam eneidem sequat̃ ⁊ uestigia
semp̲ adoret. Lege miser ⁊ relege locum illuȝ Ari
stotelicum tertio rhetorice:vñ male tornatum sillo
gismum elicis:neqȝ hoc aut illud v̇bum excerpas:
nihil itelligēs ut videaris Aristotelem legisse. Sȝ
totum locum excute:inuenies si tñ itelliges:hoieȝ
illum ardētis ingenij:⁊ cõplecti oia cupiētem : de
eloquētia oratoria ⁊ poetica:⁊ qd iter eas itersit:
⁊ de his que utriqȝ vitãda sũt:⁊ utriusqȝ vitijs at
qȝ defectib⁹ more suo multa disseruisse. De his aũt
que tu somnias:nihil penit⁹ cogitasse:vñ ꝯcludēs
ait:Manifestum est ꝙ nõ oia quecũqȝ de elocutio
ne dicere est:p̲tractãdum nobis est:Sed quecũqȝ
de tali q̄lem dicimus:hoc est de oratoria : de hac
enim in rhetoricis agit̃. Et sequit̃ rõ:De illa auteȝ
inquit dictum est in his que de poetica.

¶ Q; p̄stãtissimi viri poetice uacauerint : deqȝ laude
uere philosophie:ac poetis scenicis:quare etiã bo-
ni philosophi rari sint. Cap.V.

a B Aristotele desertus rursus ad Boetiuȝ
fugis:relatiuorũqȝ ope subniteris. Qȯ ita
ridiculum est:ut mihi iaȝ nõ magis ebrius
q̄ȝ freneticus videaris. Quo enim tua hec imperti
nēs ⁊ absurda relatio:ubi vndiqȝ victus ac ꝯster-
natus aio ⁊ oblitus tui:qs nõ risu p̲eat? Ad inimi
cum tãdem fugiēs:minime latinis qdem aut ꝯgru
is:sed mr̃nis atqȝ vulgaribus v̇bis idiota rudissi-
me Priscianum in auxilium tuum uocas. Magna
ꝓfecto necessitas est que cogit ut ab hoste etiaȝ po
scas auxiliuȝ. Sed certe post eam quam naufragi
more palpitãdo arripis relationeȝ:lõgeqȝ post sce
nicas illas meretriculas:abire iussas:ueris inquit
seu meis:hoc est philosophicis musis eum curãdũ
sanãdũqȝ relinqte. Hoc est igit̃ qȯ dicebam : qȯqȝ
extra ois relatiois tue terminos sedet:nulla ibi re-
latio:sed penitus diuersa suia est. Frustra te digito
occultas:Male tegit̃ ois ignorãtia:nisi inter indo
ctos. Hec ne inter idoctos qdem bñ tegit̃:Hãc eni
qs nõ grammatice limē igressus puer agnosceret?
Sed ei qui phiam taȝ temē violauit:cur nõ liceat
icestare grãmaticã? Uerte teip̄m q̊cũqȝ libet:Mu
se poetarũ sunt:qȯ nemo qdē dubitat. At qȯ isane
nõ respicis:phia suas illas musas:⁊ earuȝ merito
suũ dixit Euripidē:Lucanũ quoqȝ familiarē suuȝ
nõ erubuit confiteri:qȯ nisi ita eēt:nunq̄ȝ Aristote
les paulo te minor philosophus librum de poetica
edidisset:quē ut auguror nõ vidisti:ut scio non itel
lexisti:nec itelligē potuisti. Nunq̄ȝ aut Homerum
poetaȝ Aristoteles idē exposuisset:aut Cicero trã-
stulisset:aut clari qdam scriptores magnis illũ phi

losophis an̄posuissent: nunq̄ aut tragedias Anne
us Seneca tāto studio dictasset: aut Solon ille p̄n
ceps grecie sapientum carminib⁹ delectatus: taꝫ cu
pide post Athenis cōditas leges ꝛ etate iam ꝓue
cta fuisset poeticā execut⁹: Cui studio si uacare tā
tum quātum istituerat in illa ciuilis dissensionis i
tēperie licuisset: opinor ut Thimei Platonici vbis
utar: nō minorē Hesiodo uel Homero futurū fuis
se. Nimis multa de re certa: tibi ꝫ inopinabili ꝛ
ignota ꝛ in qua pdi opam nō dubito: Uerum ego
nō tibi sed lectori loquor: cui tam grat⁹ fieri cupio:
q̄ꝫ molestus tibi. Nihil sane hoꝝ oium necessariuꝫ
erat: si uel per teipm nosses uel cape posses ab alio
que de hac scenica pte poetice dicunt a multis: ꝛ a
meipso iam in p̄cedētib⁹ tacta sunt: quātū ue iter il
lam ꝛ heroicam intersit. Nec enim negauerim ut in
vino fex: ꝛ in oleo amurca: sic in reb⁹ fere oib⁹ etiā
incorpeis eē suam fecem. Itaqꝫ ꝛ phie quedā spēs
ꝛ philosophi qdā vulgo hn̄tur ifames: ut Epicur⁹
totusqꝫ Epicureus ille grex: Aristippuꝫ dico Her
machūqꝫ ꝛ Metrodoꝝ ꝛ Hieronymū illum senem
nō hūc qui q̄rtum iter doctores eccl'ie locuꝫ tenet:
Quin ꝛ ex illustriorib⁹ qdam in multis optimo iu
re carpunt. Uñ Paulus aplus uerus Chr̄i phus:
ꝛ post eum clarissimus ei⁹ iterps Augustinus: mlt
tiqꝫ quos enumerare nō est necesse: phiam lauda
tam ab alijs execrant: cum tñ nulla vnq̄ꝫ philoso
phia altior fuerit aut eē possit: q̄ꝫ que ducit ad ue
rum: qua nr̄i celesti munere potiuꝫ q̄ꝫ humano stu
dio an̄ oium philosophoꝝ vigilias ac labores emi
nētissime floruerūt. Quid ergo? Quomō hec sibi
inuicem aduersa cōnectimus: phūm a pho repro
bari? Laudat phia: sed nō oiꝫ laudat uerax: fallax
carpit. Illa vō nō est phia si fallax est. Nō inficior
id qdem sed phie nomē hēt falsum: Quo ne quis
nos forte seduceret: fidelissimus ac ꝓuidētissimus
Paulus admonuit: Cauete inqt ne qs uos decipi
at per phiam ꝛ inanem seductionem ſm elementa
mūdi: Quem secut⁹ Augustinus: cum in libro cele
stis reipublice nono: hec ad lraꝫ scripsisset: Deinde
inqt: ne qs oēs tales eē arbitraret: audit ab eodem
aplo dici de qbusdam: qꝛ qd notum est dei: manife
stum est in illis: deus enim illis manifestauit: Inui
sibilia enim eius a ꝯstitutione mūdi: per ea que fa
cta sunt itellecta ꝯspiciunt: sempiterna quoqꝫ ꝟtus
ei⁹ ac diuinitas. Itaqꝫ cū sepe Augustin⁹ ipse Pau
lum sequēs: philosophoꝝ scripta plena fallaciaruꝫ
ac deceptionū diceret: putas ne de oib⁹ loqueret?
Absit. Ibidē eniꝫ stati Platonicū dogma cōmen
dat: Et eodē libro octauo: aplm ipsuꝫ iducit Athe
nēsibus loquētē: cū rē magnam de deo dixisset: ꝛ
que a paucis posset intelligi: qꝫ in illo viuim⁹: mo
uemur ꝛ sumus: adiecisse ꝛ dixisse: sicut ꝛ uestri
qdā dixerūt: ꝛ tñ eorūdē rursus Platonicorū sa
crificia detestatur: qm̄ cognoscētes deū: nō glorifi
cauerūt aut gratias egerūt: ꝫ euanuerūt in cogita
tionib⁹ suis: ꝛ obscuratū est isipiens cor eorū dicē
tes eni se esse sapientes: stulti facti sunt: ꝛ imutaue
rūt gloriā incorruptibilis dei in similitudinē ima
ginis corruptibilis hoīs: ꝛ uolucrū ꝛ q̄drupeduꝫ
ꝛ serpētiū. Quorsum hec? Ut videas philosophie
totius ptē vnicā laudari: eāqꝫ nō integrā neqꝫ tam
ferociter insultes. Ad hāc eni formā: ꝛ cetera redi
gunt. Sꝫ ut omissis alijs ceptū sequar: In ultimo
agmine poetaꝝ qdā sunt: quos scenicos uocāt: ad

quos ptinet illud Boetij: ꝛ qcqd a quolibet cōtra
poetas uere dicit: Et hi qdē ipsos iter poetas con
tēnunt: Qui q̄les essent: Plato ipse declarauit in
sua republica: qñ eos cēsuit urbe pellēdos. Ut eni E
cōstet nō de oib⁹ eū sensisse: ꝫ de scenicis tm̄: ipsi⁹
Platonis ratio audiēda est ab Augustino posita:
qꝛ scilicet ludos scenicos indignos deorū maiesta
te ac bonitate cēsebat. In quo multos sui tpis nota
uit eius generis poetas. Ita eni fere accidit ut vi
lia q̄libet multa sint: Id tñ Platonis iudiciū: non
modo heroicis atqꝫ alijs nil nocebat: Immo ℞o
multū ꝓderat: qm̄ uelut excussor poeticā ingressus
in areā: ualido ℞bi flabro grana discreuit a paleis
Qñ aūt Homerus apud illos: qñ Uirgilius apō
nos: aut alij illustres scenicis ludis dederūt? Pro
fecto nunq̄ꝫ: ꝫ de ꝟtutib⁹: de naturis hominū ac re
rū oium atqꝫ oino de pfectiōe humana stilo mira
bili ꝛ quē frustra tibi aperire moliar tractauerūt.
Nec tñ nihil in hisipsis repħēsibile dixeri. Quip
pe cū ꝛ in philosophorū p̄ncipib⁹ multa videā re
prehēsa iustissime: hec sane nō artis ꝫ igenij culpa
est. Quis igit nescit aut qs negat quosdā: ut philo
sophorū: sic ꝛ poetarū in cogitationib⁹ euanuisse?
Aut qs miret an̄ ꝟitatis aduētū licuisse aliqd erro
ri: cū post agnitā ueritatē: qdā q̄qꝫ catholici magni
viri ita deuiarint: ut ipsa ꝟitas vnq̄ꝫ acrius oppu
gnata nō fuerit q̄ꝫ ab eis fuit? Solet hoc interduꝫ F
acutiorib⁹ igenijs euenire: ut dū penetrare uolūt
supuacua nimiū: illud acumē in medio conamine
retūdat atqꝫ ita ul' necessaria nō attigat. Siqꝫ aūt
ꝟitatis amicus: sine qua nihil uerū dici pōt: qm̄ ut
ait Augustinus: omne ueruꝫ a ꝟitate uerū est. Si
qs ergo talis pio istigat⁹ affectu: ad ipsi⁹ ꝟitatis or
natū: musarum p̄sidio niteret: ꝛ ul' stilo clarissimo
Christi vitā uel sacrū aliud ul' ꝓphanū etiā: modo
nō uetitū celebraret: qd nostrorū qdā fecerūt: q̄ꝫ
uis pter legē carmis nullo poetico artifico usi sint:
qs putas id meli⁹ posset iplere? Responde vir do
ctissime oro te: ꝛ quid sis respōsurus examia: An
poeta talis q̄lē tibi describo: ꝛ q̄lē esse posse: ꝛ for
sitā esse nō est incredibile: An Hippocrates ipse si
viueret: uel medicorū vnus qui de urinis semp nō
sufficieten⁹ ut tu: ꝫ ꝓfūdissime disputasset: puto
nemo est: nisi oino depuduit qui in respōdēdo he
reat? Noli ergo cōtēnere in alijs qd assequi nō po
tes: qui miserrime ipudētie mos est: Sꝫ uenerare
poti⁹ ꝛ mirare: nō tā sciētificos aut sciam ipsaꝫ q̄ꝫ
sciētie largitorē: qui dona sua distribuit ut libet: ꝛ
his qdē dedit numero: his aūt singularitate p̄cel
lere. Gloriare si placet: neqꝫ eni abluctor: ꝛ magis
necessarios ꝛ plures esse medicos q̄ꝫ poetas. Cō G
tra illi glorient: ꝛ min⁹ necessarios ꝛ pauciores eē
poetas q̄ꝫ medicos: Quinetiā nulli⁹ generis inge
niorū tātā semp fuisse raritatē: q̄ꝫta poetarū excel
lentiū fuit: pter oratores solos: qui ex oib⁹ seculis
paucissimi numerant. De qua re in Oratore Cice
ronis clarissime disputatum est. Illud in poetica
singulare: qꝫ cum in cunctis artibus mediocritas
admittatur: in hac vna secus est: Quoniam ut ele
gāter ait Flaccus: Mediocribus esse poetis: Nō
homines: non dij: non concessere colūne: que meo
iudicio nō ultima raritatis poetice rō eē potest. Ti
bi vō cum p̄mum turba boium ꝛ necessitate artifi
cij gloriari cepis: illud occurrat: Multis qdeꝫ sed
an̄ alios agricolis in hac gloria cedēdum. Illi uos

utroq̃ supant. Nolo aūt indigneris quos ⁊ agri
D colas iuxta pono: Fecit idem Aristoteles. Nō ex
duobus medicis fit cōmutatio inq̄t: sed ex medico
⁊ agricola. Audi ut tanq̃ paria v̄bis equat. Taci-
tus credo hec ꝓpter reuerētiā Aristotelis passus
sis: Illud impatiētius feres: si ad ꝓpositum reuer
sus: cepta pegero: ⁊ tm̄ loqui oportet. Urget enim
v̄itas calamum reluctātem: nec stomachari ꝯuenit
si de philosophis ac poetis dicta: ad mechanicos
traham. Sūt igit̄ ⁊ mechanici fecem suam. Que
nam v̄o ea fex est? Clamabis ad sydera: dicam tm̄:
Tu es fex ipsa mechanicoꝝ. Uis hoc stati sine am
bagib⁹ ꝓbem? In fundo es: in imo iaces. Is ꝓpri
us fecis est locus. Numera mechanicos: nullū sb
I te nisi theatricū videbis. Nec tm̄ ideo sicut p̄ceps
oris tui nobilissimis artib⁹ insultat audacia: sic ego
q̄uis humilibus isulto. Scio enim necessitates ho-
minum multiplices ⁊ graues: ut nō imerito ꝓphe
ta idem ⁊ rex clamet ad dn̄m: De necessitatib⁹ me
is erue me: ⁊ vndecūq̃ necessitatibus nr̄is ueniēs
auxilium a deo est. Cuius dona gratāter reueren-
terq̃ suscipi debere qs nesciat? Siue ergo ille no-
bis per seip̄m sanitatem dederit: siue ad id exptus
medicus: siue herbarum ꝯscia tremula anus acces
serit: ⁊ ars ⁊ arte quesita uel seruata sanitas mune
ra dei sunt. Itaq̃ cōtra medicinam nihil oīno qđ
millies dixi: ⁊ adhuc ut video nō sufficit. Si quid
aūt cōtra medicos locutus videor: clamo: ⁊ cupio
me studiosum oē genus audiat: cōtra te tm̄ tuiq̃ si
miles dictum est: diceturq̃ quod restat.

¶ Quod inuidia non sit iter poetas: ⁊ q̄ obscurus stilus in eis non sit reprehensibilis. Cap. VI.

A Upest ut illi calūnie rn̄deam: qua obscuris
delectari arguor: q̄si notitiam rerū vulgo
iuidēs debilioris igenij: ad qđ illud etiam
affers: Deos humano gn̄i iuidere a poetis scriptū
eē: sed ab Aristotele rep̄hēsum. Ego qdem ut pro
meipso loq̄r: nil cuiq̃ ꝓrsus iuideo: magisq̃ uere-
or ne alienus mihi liuor officiat: q̄ ne me me⁹ ifici-
at. Sed sub meo noie: notasti forsan inuidiam poe
tarum. Eo enim spectat qđ de deoꝝ inuidia dixisti
tanq̃ minime mirum sit: inter eos p̄cipue regnare
illam: qui eam usq̃ ad supos extulerūt. Qua in re
morem tuum nō deserēs: multū a v̄itate discedis:
Nusq̃ fere uel minus iuidie: uel innocētie magis
uel amicitie tātūdem. Nō capit hic locus poetarū
vitas. Quāta Uirgilij integritas? Quenam Sta
tij urbanitas? Que faceties Nasonis? Que fides
Ennij? Que Pacuuij grauitas? Quis Uari can-
dor? Que Flacci discretio? Que Persij pietas?
Que modestia Lucani? Que libertas atq̃ cōstan
tia Iuuenalis? Lōgum est singulos attingere: nec
oportet: Et sileo grecos: sileo multos e p̄ncipibus
nr̄is huic studio deditos: Atq̃ in p̄mis pierij sp̄us
Augustum: quo nil clarius in tpalis impij solio sol
vidit: Hic mihi qs audeat noiare inuidiam? Aut i
tam altos aios tātorūq̃ hoium splēdorem: iners
B ⁊ nebulosus liuor tētet ascēdere? Quod si forte stilus
insuetus videat̄ occultior: nō ea inuidia est: sed in-
tētioris animi stimulus: ⁊ exercitij nobilioris oc-
casio. Quid v̄o philosophi? An nō Aristoteles: ⁊
qui luculētissimus oium habet̄ Plato ipse loq pos-
set aptius: ut sileam reliquos atq̃ an̄ oēs Heracli
tum qui agnomen ab obscuritate sortit⁹ est? Quid
sermo ipse diuinus: quem ⁊ si ualde oderis: tm̄ ap-
te calūniari ꝓpter metū incēdij nō audebis: q̃ in
multis obscurus atq̃ pplexus est: cum ꝓlatus sit
ab eo spiritu: qui hoies ipsos mundūq̃ creauerat:
ne dum si uellet ⁊ v̄ba noua repire ⁊ reptis clario-
ribus uti posset? Certe Augustinus igenio illo suo
quo se ⁊ multarum artium notitiam: ⁊ quecunq̃
de decem cathegorijs philosophi tradūt: sine ma-
gistro pcepisse gloriat̄: Esaie p̄ncipium fatet̄ itelli-
gere nequisse. Un̄ aūt hoc nisi forte sp̄m ip̄m san-
ctum inuidisse dicas: ⁊ nō potius ꝓuidisse legenti
bus? De qua obscuritate loquēs Augustinus idē
libro de ciuitate dei. xj. Diuini inq̄t sermonis ob-
scuritas etiam ad hoc est utilis: q̄ plures sn̄ias ue-
ritatis parit: ⁊ in lucem notitie ꝓducit: dum alius
eum sic: alius sic itelligit. Idē in psalmo cētesimo
vicesimosexto. Ideo enim inq̄t forte obscurius po
situm est: ut multos intellectus generet ⁊ ditiores
discedāt hoies: qui clausum inuenerūt qđ multis
modis apiret̄: q̄ si vno mō aptum inuenirēt. Idē
in psalmo cētesimo q̈dragesimosexto: de scripturis
sacris agēs: Peruersum hic inq̄t nihil est: obscurū
āt aliqđ est: nō ut tibi neget̄: sed ut exerceat acceptu
rū. Et post pauca: Noli ait recalcitrare aduersus
obscura: ⁊ dicere: melius diceret̄ si sic diceret̄: quō
enim tu potes sic dicere aut iudicare quō dici ex-
pediat? Quem secutus Gregorius sup Ezechielē
Magne inq̄t utilitatis est obscuritas elogorū dei:
q: exercet sensum ut fatigatione dilatet̄: ⁊ exerci-
tatus capiat qđ cape nō posset ociosus. Hēt quoq̃
adhuc maius aliqđ: q: scripture sacre itelligētia: si
cūctis eēt apta vilesceret: sed in qbusdam locis ob
scurioribus: tāto maiori dulcedine inuenta reficit:
quāto maiori labore castigat aium quesita. Nō se
quor oia que ab illo ⁊ ab alijs in hāc sn̄iam scripta
sunt. Que si de scripturis illis recte dicuntur que
sunt oibus p̄posite: quāto rectius de illis que pau-
cissimis? Apud poetas igit̄ O nimium rudis stili
maiestas retinet̄ ac dignitas: nec cape uolētib⁹ in-
uidet̄: sed dulci labore ꝓposito: delectatiōi simul
memorieq̃ cōsulit̄. Chariora sunt enim que diffi-
cultate quesiuimus accuratiusq̃ seruant̄: ⁊ nō ca-
pacibus ꝓuidet̄: dum ne frustra se atterāt: ipsa re-
rum facie si sapiunt a limine deterreant̄. Un̄ fit ut
hinc repulsi: alias vias teneāt: p̄sertim postq̃ nu-
merare cepint: ⁊ hic qdem oblectationē animi: cla
ritatem nois: lucri nihil aspexerint: Nec est enim oi
um studia ista sectari: sed eoꝝ tm̄ qbus ⁊ ingeniū
⁊ natura ⁊ rerum vite necessariarum uel fortuna
sufficiētiam dederit uel cōtēptum virtus. Itaq̃ al
ter ad agriculturam: alter ad nauigationem: alter
ad medicinam trāsit: Nam qd exēpli causa euētu-
rum putas: si caput illud ubi habitat ingenium tu-
um: sese ad poeticam applicuisset? Quātam in pri-
mis egestatē? (Nihil enim hic uenale: nullus frau
dibus locus) Quot deinde passurum fuisse ludi-
bria? Quot comitum iocos p̄usq̃ cuius uxor esset
Eneas apud Uirgilium didicisset? Hec est quidē
uera rei rō: nō q: latere expedit de quo ruinosū ⁊
vndiq̃ fatiscētem sillogismum extruis: sed q: nul-
lum fallere: paucis placere ꝓpositum est: pauci au
tem docti. Uis videre ita esse ut dico: nēpe tum de
mum auctor in precio est: cum amenis ex latebris:
dulcis sensus eruperit. Nec est dubium nullam
aliam ob causam tibi tuiq̃ similibus odiosam esse
poeticam: nisi q: uobis inaccessibilis ⁊ ignota est.

Qd fateoꝛ:in lucro ponimus:nō in damno. Noli igit̄ reprobare stilum ingenio peruium: memorie habilem:ignorātieq₃ terribilem:Nam ꝛ sanctum canibus dare: ꝛ ante porcos ꝓijcere margaritas: diuino etiam elogo ꝓhibemur. Sane illa quā me moras poetica deoꝝ inuidia:altioris cuiusdam secretiorisq₃ mysterij est q̄ putas:Neq₃ solū inuidie deoꝝ:sed fraudes:bella:libidines apd poetas sūt. Uicisti cauillatoꝛ acutissime:plus cōfiteoꝛ q̄ accuses. Sed cū dicaris aial rōnale mortale:q̄uis alterum tm̄ sis:si placet quereda rerum ratio est.

¶ De antiq̄tate poetarum: ꝛ quare nō palam pluralitatem deorum redarguerint:q̄q₃ eorum erroꝛ sit communis cum philosophis. Cap. VII.

P Rimos nēpe theologos apud gētes fuisse poetas: ꝛ philosophoꝝ maximi testant̄: ꝛ sanctoꝝ ꝯfirmat auctoritas: ꝛ ipsum si nescis:poete nomē indicat. In q̄bus maxime nobilitat⁹ Orpheus. Cuius decimooctauo ciuitatis eterne libro Augustinus meminit. At nequerunt quo destinauerāt puenire. Dicet aliq̄s:fateboꝛ: Nam pfecta cognitio ueri dei nō humani studij:sed celestis est grē:laudādus tum aius studiosissimoꝝ hominū:qui certe q̄bus poterāt vijs ad optatam ueri celsitudinē anhelabāt:adeo ut ipsos quoq₃ philosophos in hac tāta ꝛ tam necessaria inq̄sitione p̄cederēt. Credibile est etiam hos ardētissimos inq̄sitores ueri:ad id saltem puenisse quo humano puenire poterat igenio:ut s̄m illud Apl'i supra relatum:per ea que facta sunt:iuisibilibus itellectis atq₃ cōspectis:p̄me cāe ꝛ vnius dei q̄lēcūq₃ notitiā sortirent̄: Atq₃ ita deinceps oibus modis id egisse ut qd publice nō audebāt:eo q nōdum viua ueritas terris illuxerat:clam suaderēt falsos deos esse quos illusa plebs coleret: Qd ꝛ philosophos postea fecisse in libro uere religionis ostendit̄. Quis enim nisi amēs:adulteros aut fallaces uenerarēt deos? Aut q̄s penitus crederet deos ēē:quorū ea flagitia audiret:que nec in hoibus tolerabilia iudicaret? Cui p̄terea dubiū ēē posset:q̄n peccata que humanitatem ipsam hōibus ereptura eēnt:eadem multo magis dijs talibus ēripent deitatem? Belligerātes deos inuicem Homerus ꝛ Uirgilius fecerūt:ꝓpter qd Athenis Homerum pro isano habitum Cornelius nepos refert. Credo nimirū apd vulgus:docti aūt itelligūt:si plures sunt dij: ꝛ discordare illos: ꝛ bella iter eos eē posse: ꝛ necesse eē ut altero victore alter victus:atq₃ ita nec sit imortalis nec oipotēs:cōsequēterq₃ ne deus q̄dē. Unū eē igit̄ deum ꝛ nō plures:vulgus aūt falli. Et si q̄s interroget:cur nō potius palam vulgi uesaniā increparēt? Possum cum Augustino rn̄dere:q utrū timore:an aliq̄ cognitione tēpoꝝ fecerūt:iudicare nō est meum: Ego tm̄ ꝛ si sola timoris causa fuerit: nō miraboꝛ cum videam Christi quoq₃ tp̄ibus an̄ sancti sp̄us infusionem:ipsos etiam apl'os timuisse. Enimuero qd a te de inuidia deorū dicit̄:eodem quo cetera referēdum est. Nec mirari ꝯueniet me morātem illud psalmiste:Oēs dij gētium demonia:Et qd scriptum est:Inuidia diaboli moꝛs introijt in orbem terrarū. Que nam igit̄ admiratio est ista. Inuidisse deos qui nunq̄ sine inuidia fuerūt? Quenam vo p̄terea poetarum culpa : rem ueram si intelligat̄ salubreq₃ narrātium? Aut quenā Aristotelica illa rep̄hēsio:si tm̄ ita est? Neq₃ enim mihi nūc aut eius loci memoria recēs:aut iter hos mōtes liber ipse metaphysicus est p̄ns. Quod aūt cōsentaneum sit uel poetas in hac lingue libertate rep̄hēdere:uel deoꝝ inuidiā excusare:in eo libro p̄sertim in quo p̄ncipatuum pluralitate damnata: vnus oium p̄nceps asserit̄:non video:sed adducoꝛ ut credam te locum illum nō melius itellexisse q̄ [D] reliq̄. Hoc ego nūc de poetis antiq̄s opinabile uerisimillimūq₃ ꝓtulerim: Qui si vnum deum crediderūt:hoc ne in illis accusas si vnum credētes plures noiauerūt seu etiam coluerūt:hēs plane quod accuses: Nec ego q̄dem illos excuso : sed cōe cum philosophis crimē dico:qd ut audisti:publici iudicij metus leuat:qui firmissima etiam interdum corda cōcussit. Uere aūt plures deos tāta igenia credidisse nunq̄ mihi p̄suadebit̄. Sed esto : crediderint:errauerint(nihil est enim qd disceptatoꝛ indoctus ꝛ ꝑtinax nō p̄sumat)nō id certe poeticum:sed humanum fuerit:tēporūq₃ crimē uel ingenij:nō artis:ut dictum est:neq₃ qd alio tp̄e atq₃ alio igenio ꝛ ampliori grā:poetam eē piū disertūq₃ ꝓhibeat.

¶ Q poetarum lectio iuuenibus sit fructifera: ꝛ quo modo auctoꝛ senex a lectione illoꝝ cessauerit:nō q penituerit:sed q2 sue etati supuacuum: ꝛ meliorib⁹ studijs se implicuerit. Cap. VIII.

S Ed nō ego poetas aduersus fragilem ꝛ inermem hostem dum defendere videoꝛ offendo: [A] Risus ꝛ silētium ꝛ contēptus poterāt aduersus tua tela sufficere:nullis opus erat v̄bis. Sed tacere non potui:ne ipse tecum forsan in aliqua cloaca viderer. Id enim tibi capitolij instar est:inter egri uentris crepitus raucasq₃ pelues:hec tue turbe sunt:hic plaudētis ꝯclamātisq₃ fauoꝛ exercitus:uelut de musarum ruina ꝛ sacroꝝ studioꝝ excidio triūphares. Ne rn̄deas stulto iuxta stultitiam suam:ne efficiaris similis ei. Hoc cum sapiēs dixisset:statim addidit: Rn̄de stulto iuxta stultitiā suam:ne sibi sapiēs eē videat̄. Primū me parumper tacitū tenuit:scd̄m coegit ut loquerer:frustra q̄dem ut puto. Si enim desieris tibi sapiēs videri: incipies qd ipossibile arbitroꝛ:eē forte nō stultus. Doctus fieri nō pōt:nisi qui se nouerit atq₃ oderit ignorātem: Defectus ꝓprij cum dolore notitia p̄ncipium est ꝑfectus: Et ad hos q̄dem sermones:nō fame ꝓprie piculū:nō mei nois offensa(q̄uis grauis)tātum me fateoꝛ accēdit:quātum hinc ueri zelus: [B] hinc tue loq̄citatis iflāmauit idignitas. Quātum enim ego tāgebar:quicq̄d in poetis inuectus eras:poteram ut dixi dissimulādo trāsire:nā nec mihi poete nomē arrogo:qd scio q̄busdā magnis viris multo studio nō potuisse contingere:q̄uis si forte mihi ultro ꝯtigerit:non respuam: ꝛ id ad me olim iuueniliter aspirasse nō negem. Nec cōuitijs tuis p̄sens hodierne lectionis mee studium tangebat̄:Poteram ut aiūt de calūnia iurare:me poetarum libros ante hoc septēnium clausisse:ita ut eos ide nō legerim:nō q legisse peniteat:sed q2 legere iam q̄si supuacuū videt̄. Legi eos dum tulit etas: ꝛ ita mihi medullitus sunt infixi ut ne diuelli q̄dē possint ꝛ si uelim. Ac ne me gl'iari iterum grauiter feras:nō ea laus memorie sed etatis est. Tener admodum illos edidici:exp̄tusq₃ sum omnium fere que in uestibulo ciuitatis dei de Uirgilio loquens Augustinus: Quem ꝓpterea(inq̄t)puuli legūt:ut videlicet poeta magnus oiumq₃ clarissimus atq₃

optimus teneris ebibitus annis:nõ facile obliuio-
ne possit aboleri:Scd͡m illud Horatij:Quo semel
est imbuta recẽs seruabit odorẽ testa diu. Accedit
q͡ in eisdẽ studiis agẽ senectutem:in qb⁹ adolescen
tia acta est:minime mihi magnificum videt̃: Ma-
turitas quedã ut pomoꝝ ut frugum:sic studiorum
ac mentium debet eẽ:eoq͡ magis:quo turpioꝛ dam
nosioꝛq͡ multo est aioꝝ acerbitas q͡ pomorũ. Si
C ergo poetas hodie nõ lego:forsitã interroges qd
agam? Solet enim stultitia aliene vite curiosa esse
sue negligẽs. Rñdebo tibi:pfatus:ne qd͡ dicam su
perbie ascribas: Melioꝛ fieri studeo si possum: Et
q͡ impotẽtiam meam noui:posco auxilium de ce-
lo: ꝛ in sacris lr̃is delectoꝛ. Que si Uictorino pa-
gano hoi iam seni:deo per illas alloquẽte:pectusq͡
durissimum molliẽte:ueram infuderũt fidem: Cur
mihi christiano hoi nõ pñt uere fidei firmitatem ꝛ
opa ꝛ amorem vite felicioris infundere? Queris
qd agam? Nitoꝛ nõ sine multo labore p̃teriti tpis
errata corrigere:qd͡ si mihi cõtigerit:felix ero: Sꝫ
adhuc fateoꝛ ab eo quo suspirat aius:lõge absum.
Queris qd agaꝫ? Nõ poetas lego: Sed scribo qd͡
legãt qui post me nascent̃: ꝛ raro plausore cõtẽtus
acies insanoꝝ sperno: Et si uotiue successerit:quod
ago:bñ est: Aliogn uolũtas ipsa laudabit̃. Postre-
mo ut aliud nihil agam:maturescẽ saltem cupio si
nõdum forte maturij: Tu aũt puer cẽtum annorũ
maledictus a deo: ꝛ elementarius senex:irrisus a
Seneca: Ibi senectutem agis ubi pueritiam exegi
sti: ꝛ fluxos nũc etiam syllogismos:filo marcẽte cõ
glutinas:quos queat anus quelibet temulẽta con-
fringere:qq͡d vo aliud q͡ puerile stamen redoluẽ-
rit aduersaris.

¶ De eo q͡ inepte iurgatoꝛ libellos auctoris homeli
as uocet. Cap.IX.

t Tāq͡ libellos meos homelias uocas:qua
si nomẽ infame meditatus:qd͡ sanctissimis
tñ atq͡ doctissimis viris placuisse notũ est:
At minime mirãdum:si quoꝝ act⁹ despicis: ꝛ uer-
ba cõtẽnis. Homelia porro grece originis nomen
est:qd͡ latine dici põt sermo platus ad populum.
Ego sane in his lr̃is ad populũ nihil: sed ad igno-
rãtiam tuam loquoꝛ:si quo pacto possem:non dico
illam tibi:sed illi supbiam extorquere. Quis autẽ
queso pegrine lingue a te nunc notitiam requirebat:
cum ppꝛie sis ignarus? Sentis ut cãm tuam ago:
quo scilicet insolẽtem honesti nois cõteptũ excu
set ignorãtia. O semp scholastice lr̃atoꝛ:nunq͡ lr̃a
tus aut magister: Quis enim lr̃atus ita scriberet?
Lege philosophoꝝ libros:ut īterroga qui legerũt
qs vnq͡ scribẽdi morem hũc tenuit? Inest enim v-
bis illoꝝ vis igẽs syllogistica:syllogism⁹ nunq͡ aut
praro:qppe pueritiam p̃tergressi loquunt̃ ut viri:
Efficacioꝛ est aũt dissimulata callide q͡ ianiter ofi
tata subtilitas. Sed ꝛ hic excusatoꝛ lꝫ irreqsitus af
suꝫ tibi. Illi enim ut scis:tu aũt loqueris ut te decet.

¶ Q͡ rhetorica nõ sit serua medicine: ꝛ q͡ medicus
neq͡ rhetoꝛ neq͡ oratoꝛ aut poeta sit sed parabola-
nus. Cap.X.

A e Ecce iurgatoꝛ improbe:extoꝛsisti ut non tñ
maledictis tuis:sed etiã cogitatib⁹ rñderẽ.
Quedam spõte p̃terij: Misereoꝛ enim tui:
Nam qd supbo ignorãte miserius? Sed ne plane
miserear tu facis: Ita nãq͡ iactãter atq͡ fastidiose
miseria tua abuteris:ut nulla tibi miseratio debea-
tur. Quomõ vo dissimulem aut qd illi faciam ua
nitati:qua pbare niteris:cuius p̃rium appet in te
ipso:duq͡ tu loq poteris:occultari nunq͡ poterit
Quãta mechanici temeritas? Rhetoricam psũ
in seruitutem asseris: Jam nõ castigãdus:sed urẽ
dus es:nec vbis sed vberibus coercẽdus. Nimia
isanis medice: Crede mihi:medico eges. Mirũ q͡
medicorũ nullus est qui curã tui suscipiat:puto si
oibus odiosus:teq͡ pditũ uelint oẽs. Medicine in
q͡ rhetoricam seruã facis:de medicina viderim⁹.
Certe ipse rhetoricam in tuam seruitutẽ aut amici
tiaꝫ nunq͡ trahes. Quid aũt pbes ꝛ q̃liter:audia
mus: Per medicinam inqs ꝛ ethicaꝫ:docemur re
cte viuere. Dij te pdãt fugitiue: Male icipis: Me-
dicine nihil est cõe cum ethica:sed multa cõtraria.
Quid enim ad viuẽdum recte medicina:nisi quan
tum agricultura:forte etiam lõge minus: Nisi pu-
tas male vixisse olim rome tot milia viroꝝ fortium
per quos orbis terrarum domit⁹:virtus culta: vi-
tia calcata sunt:qui tñ lõgum in euum sine medico
vixerũt? Uixerũt fateoꝛ male:nõ q͡ medicus tpa-
lis:sed q͡ viuificatoꝛ eternus illis defuit: Aliogn
nulla gẽs melius: Uel nisi male viuebat virgo illa a
mirabilis que carnalem suo corpi nunq͡ medicinã
adhibuerat. Cur aũt queso medicine ethicam per-
misces? Tene te loco:neq͡ fines tuos excesseris:q͡
uis nec ethica p̃stare possit recte viuere:cum id po
tẽtioris alterius dñium sit. Uerum ea lõgioꝛ opo-
sioꝛq͡ disputatio:nec ppositi huius est. Prosequere
re igit̃ ludum tuum:ita tñ ut deinceps ethicam nõ
molestes:sed memineris qd sutori terminos suos
excedẽti rñdit pictoꝝ famosissim⁹ Appelles: Age
res tuas ut medic⁹. Per medicinam docemur ais
recte viuere:nõ ut ꝯgrue loq̃mur uel oꝛnate. Sed
potius cõgrue ꝛ oꝛnate loquẽdi artes discimus ut
viuamus recte. Sic nõ medicina ad has artes re-
fert̃:sed hec potius ad illam sunt:hinc ꝯcludis:ser
ue igit̃ eius sunt. O male digesta cõclusio. Sic iaꝫ
lõgius feris q͡ minatus eras: Neq͡ solũ rhetori-
ca:sed oẽs quotcunq͡ sunt honeste artes:ipsa quoq͡
philosophia ꝛ theologia sciarum oium regina:ti-
bi seruiẽt mechanice. Si hoc mihi pbaueris q͡ p
medicinam recte viuere doceamur:oẽs eni huc re
ferunt̃: ꝛ oium vnus est finis ultimus:non dico ut
p̃stẽt recte viuere:sed ut ad recte viuẽdum adiuuẽt
Jure ergo illi suiẽt que id p̃stat ad qd͡ oẽs relique
aspirãt. Certe ego nũc risu ꝛ uerecũdia impedioꝛ
syllogismum tibi tuo parem remittẽ:quo pbem te
vilissime seruum rei:qd͡ urbanius possum dicam.
Si qd͡ alio spectat: ꝛ ad aliud refert̃: ꝛ pter aliũ
est inuẽtum illi seruiat opoꝛtet:ut tu vis: Medici-
na aũt tua pecuniam spectat: ꝛ ad illam refert̃: ꝛ p
pter illã est: Cõclude dialectice: Ergo pecunie ser-
ua est:bñ tibi accidit. Turpioris rei seruum te face
re meditabar:pudoꝛ obstitit. Sed o grauis argu-
mẽtatoꝛ qs te talia docuit? Assumis falsa notorie:
ꝛ ea de qbus p̃ncipalr̃ discoꝛdamus:qd͡ magnuꝫ
in argumẽtãdo vitium est. Primum enim ut dixi.
Medicina ad recte viuẽdum nihil oino:nisi quan-
tuꝫ vna mechanicarũ corpi famulãtiũ. Deinde qs
illud diffiniuit iter nos de quo a p̃ncipio litigam⁹:
p̃ter enim qd͡ circa medicinã nobis ifinita dissentio
est:nõne ali⁹ scrupulus p̃mit occultioꝛ? Eqdem ut
tibi plane cõcesserim:q͡ medicina ars sit nobilissi-
ma:tuq͡ pclarus medicus: Illa ut est mechanica ꝛ

penultima:sic omniū pma artiū. Tu ut nō tm̄:ul-
mus s; hostis es:sic medicorū omniū sis pnceps:
Liceat uob passi; cuiuslibet necessarie artis obse-
quio uti: z cui⁹utile obsequiū fuerit:illa cōfesti uo
bis ancilla sit:qd futuru; arbitramur? Ancillabit
forsan astrologia que celestiū corporū notitia:ter-
renis aliquā corpusculis opē ferat. Ancillabit mu
sica:que in hominū pulsu forte nō inutiliter dimē-
siones tēporū z interualla cōsideret? Que res uo
bis quia necessaria esse posset: Ideo prsus inco-
gnita z neglecta est. Illā appetitis quā nec conse-
qui potestis: z si possetis deberetis nolle. Rheto-
res esse vultis ridēte Tullio: Indignante Demo-
sthene:flēte Hippocrate:pplo pereūte. Ne eni; in
singulis imorer:ad litis nostre summa; uenio. Si
oēs inq; artes q;uis nobiles:q;uis ingenuas tuo
humili z mercenario artificio seruas facis: eoipso
q utiles aut necessarie pposito tuo sint: Idq; tibi
nescio quo iure pmittit:nunq; profecto uel sic tibi
rhetorica serua fiet:quā cōstat ad id quo te intēde
re oportet:nō modo nil pbasse sed obesse q;pluri-
mū. Quid eni egro longa oratiōe est opus:cui fe-
re uerbū omne molestū est:nisi ut iubeat bono aio
esse:cureturq; artis ope si pōt? An forsan apothe-
carijs psuadere ppositū est:qbus pene maternis
uerbis sunt dictāda remedia? Unū est:qm̄ factum
tuū q; possu; excusare disposui: Unū est quo in te
alicuius eloquentie studiu; excusem:si forte defe-
ctus tuos z medicine imperitiā:nō dicā supplere
s; tegere putas eloquētia: z cū apte pemeris:ostē
das culpā esse nō tuā sed egroti:sed astātium:sed
nature. Si pterea in morte manib⁹tuis ascita vis
supstites cōsolari: Utrūq; eni oratorū z rhetorici
opus est fateor: Accusare excusare:cōsolari:irrita-
re:placare animos:admouere lachrymas atq; cō
primere:accendere iras z extinguere:colorare fa-
ctu; : auertere infamiā:trāsferre culpam:suscitare
suspitiones: Oratorū pprie sunt hec: Medicoru;
esse non nouerā. Sed si rhetorica tibi seruit:qcqd
ancille tue est:tuum esse cōcedit. Oia hec igit tua
sunt z quecūq; alia oratorib⁹ assignant:plusq; per
mittit q; putabā:potes eni occidere:mirū dictu: z
quē occideris accusare. Sed qm̄ hodie nescio quō
de accusatore fact⁹ sum excusator tuus: Quid te
uetat hoc tāto z tā capaci ingenio ut philosophu;
z medicū:sic oratorē esse:atq; actus oratorios ex
ercere cū gloria? Nōne ita hō es tu:ut Cicero? Ac
cusat ille Clodiū ac Uerrē: z in Inuectiuis Catili
nā: z in Philippicis isectat Antoniū:magnos vi-
ros ac feroces ad ultionēq; pmptissimos: z molē
multorū criminū ac reipublice ruinā illis opponit
Tu defunctu; vnu; nec loqui ualētē:nec ulciscitur
nō fidēter accuses q se ipse necauerit? Excusat itē
Cicero capitaliū rerū reos Deiotharū regē: Plan
tium: Quintū Ligariū: Milonē:mille alios: Tibi
cur teipsum nō liceat excusare? Cōsolatur ille sese
in morte vnice charissimeq; filie: Tu i illor morte
de qb⁹ nihil ad te:cur nō possis alios cōsolari? Fa
cile seipsum excusat quē nō pudet:facile cōsolatur
aliū qui nō dolet: Et illud est certū:q qsq; pmpti⁹
se q; aliū excusat: Cōtra aūt qsq; pmptius aliū cō
solat q; seipsum. Si hec ergo te mouent:stude in
oratorū libris:uelis esse rhetorice dn̄s:utilis est ti
bi : necessaria est:tot⁹es:sine illa nullus es: Quo-
tidie enim facis quo z excusator tibi sit necessari⁹:
z cōsolator alteri. Sed si es qd pfiteris:nō excu-
sator tui:non cōsolator aliorū:imo vero medicus:si
nō vulgi plausu; sed ut debes egroti tui respicis sa
lutē:quo pergis? quid cogitas? quid agis? aut qd
tibi rei est extra terminos tuos longe? An nō illud
semp tibi cōscientia ad aurem cordis imurmurat?
Iste cum quo ludis eger est:tu te medicum dicis:
Quid opus est uerbis? Cura. Semp dixi tibi me
dice: Rhetorica quā seruā tibi vis efficere:hostis
est tua : postq; rhetores atq; poete esse uoluistis:
medicos esse desijstis. Sed hec mihi tecū uet⁹ est
qrela:cogita z recogita sillogismos tuos inanes:
z uacuos iuenies. Nō probant quod uolunt: z si
pbarent:tibi dedecus:egris tuis dānum ac peri-
culū probarēt. Proba poti⁹rhetoricā tibi incogni
tā q; seruā. Sed egros oculos lux serena pstringit F
delectat videri qd esse nec expedit nec licet. An au
tē solidū z vniuersalē sillogismū recipis vnius lo
gica carētis? Siquidē sicut anima rationalis nisi
rationē amiserit corpori suo iperat:corpus autem
illi seruit: Sic oēs artes ppter animā inuente ipe-
rant ppter corpus inuentis: Ille autē seruiūt: Con
stat autē liberales ppter animā:mechanicas pro-
pter corpus iuētas: Cōclude dialectice: Ergo me
dicine rhetorica serua est? Habes medice qd opta
bas. Sed an ego tecū ludo:cū tu tamē sis irat⁹: z
iocosa cōclusio in cōtrariū cadat: Dimoueant am-
bages:dicā clare qd sentio:q;uis dentib⁹tuis fre-
mas z tabescas: z mihi fortassis anceps pharma
cū mineris. Expediret tibi:sed multo magis egri;
tuis ut mutus esses nō orator. Et quod natura nō
fecit:faceret homo aliqs reipublice amic⁹:linguā
q; pscinderet:sumpto forcipe de altari:linguā illā
insulso vix ore uersatilem qua superbis: Tū demū
curare inciperes:nūc cogitas pdicare: z qcqd pre
dicas in nihilum finit: Fallor immo vero in tua; in-
famiam z in pernitiem alienā: Certe nō artis igno
miniam:nec a casu:medicinam Uirgilius mutam G
uocat. Sed quoniam muta debet esse nō loquax:
uos autem eo rem deduxistis impudentia uestra:
ut de mutis parabolani dici merueritis : Hoc no-
mē iure ciuili uobis impositum nunq; cadet. So-
lebāt medici ueteres taciti curare:uos perorātes
z altercātes z cōclamātes occiditis. Hec medici
na:hec rhetorica uestra est: z cum nulla gens ma-
gis rhetoricis floribus nuda sit:nulla minus illis
indigeat:tm̄ rhetorici z oratores z poete z philo
sophi z apostoli ac suscitatores corporum dici vul
tis: z penitus nihil estis nisi uerba inania nugeq;
uolatiles. Olim qde; sine sillogismis curabant: z
prope ut tu nūc falso gloriaris suscitabant ifirmi:
Hic arbitror fabule locus fuit Hippolytū ab Escu
lapio suscitatū:q eum ab extremis efficax medic⁹
z uelut a morte media reuocasset. Nūc quāta mu
tatio? Sillogiçātib⁹ uobis pereunt:qui sine uobis
viuere potuissent. Sepe iam ne quicq; dixi:curate
medemini: Eloquētiā his quorum est ppria relin H
quite:uestra esse nō pōt. Et ut pro cōsilio cōsilium
reddā tibi:sed aliquāto fidelius: Tu me iubes alie
nos fines irrūpere : Ego te ad tuos redire moneo:
Tu mihi cōsulis ut mutato adhuc vite genere me-
dicus fiam:re; neq; magnificā nec pene impossibi
lem: Ego tibi ne vnq; rhetorice studeas ut tādem
medicus esse incipias:quod diu te esse mentit⁹es.
Tam decet ornatus medicum q; asellu; phalere.

Tibi ſane ne hinc repꝛehēdi poſſes:abunde pꝛouiſum eſt. Quiſq̧ te diſertū dixerit: Idem ⁊ nitidā ſuem ⁊ uolucreȝ teſtudinem: ⁊ candidum coruuȝ dicat. In te ergo nō facūdia ſed facūdie ſtudiū male olet: ⁊ facundie inimica loquacitas. De his loquebar: dum dixi non eſſe medici oꝛnatum: Magis eſt mercatori neceſſarius: q̄ȝuis nec ille rhetorice quidem ſtudet: ſed uſu experientiam querit ac ꝓmptitudinem colloquendi. Quā ob cām illud a te non ſine certa ratione queſieram: Cur non potiꝰ nauigationi rhetoricam ſubieciſſes: ſi cogebas eā ſeruire mechanice? Quem locum non intelligens (qui ignorantium mos eſt) non ſine meo ⁊ multorum riſu reſponſionem ſuperuacuam diffiniſti.

Francisci Petrarche Liber Inuectiuarum Tertius Explicit.

Sequitur Annotatio capitulorum Libꝛi Quarti eiuſdem.

Francisci Petrarche Poete Oratoriſq̧ Clariſſimi Liber Inuectiuarum in medicum obiurgantē Quartus Incipit.

De eo ꝙ auctoꝛ fatetur ſolitudinis amicum: ⁊ an ſolitaria vita ſit bona uel utilis. Cap. I.

A ſ Ciens gratiſſimam mihi partem maledictorum tuorum ad ultimum reſeruaui: non quia tu quo ultimaȝ poſuiſſes: De oꝛdine enim tuo: de ingenio: de ſtilo quid ſentiam audiſti: Sed ut pꝛioribus exactis: in hac parte licentius immorarer: palamq̧ omnibꝰ fieret q̄ȝ ſis virtutis amicus: q̄ȝ cupidus litterarum qui mihi ſolitariam vitam uelut pꝛobꝛuȝ aliquod obiectas: De qua qdē duo mei libꝛi extāt: q̊s qm̄ ad te nec ꝑueniſſe nec ꝑuēturos eē cōfido: neu ꝑueniāt ueli. De hocipſo cogoꝛ aliqd hic ēt ignorantie tue loq. Ita ne demēs ⁊ excoꝛs: q̊s vituꝑare vis laudas? Nō miroꝛ q; ⁊ quos curare vis interficis: ⁊ puto quoſ interficere uelle efficeres imoꝛtales. Tu mihi ergo neſane ⁊ oīs boni expers: inter aceruos iurgiorum etiaȝ ſolitudineȝ expꝛobꝛaſti. Feciſti optime: q̄ȝuis peſſima uolūtate. Libēter hoc crimē fateoꝛ: Sum ſolitudinis amicus. Talē me genuit natura: Acceſſit cōſuetudo nature emula: Acceſſit ſtudiuȝ ⁊ iugis cura. Magno niſu animi ſemꝑ incubui: ut quātū fieri poſſet: illa cōtēnerē: que te moribūduȝ: marcidum: ſemianimē in urbibꝰ captum tenēt. Solitarius ſum fateoꝛ: imo ꝓfiteoꝛ: ⁊ ſolitarium eſſe iuuat: vixq̧ ullam vite dulcedineȝ: urbano in ſtrepitu ac fragore ꝑcipio. Addaȝ qō nō poſtulas: vix de homine p̄ſertim ſtudioſo bene extimo: qui nō ſi abſq̧ intermiſſiōe honeſti officij datum ſit: cupide interdū a ꝓcellis ciuiliū curarū in ſolitudinem uelut in poꝛtum fugiat. Habes igiť qō eſt accuſatori maxime optādū (ut Cicero ait) cōfitētem reū: neq̧ cōfitenteȝ modo: ſed ſeſe nouorū inſuꝑ criminū coaceruatiōe ſpōtanea deferētem. Sed expecta: noli victorie letitia inflari. Sepe ꝓbauit actoꝛ qō nō ꝓbaſſe p̄ſtabat: ⁊ facti victoꝛ in iure ſuccubuit. Pꝛobas me fatēte ac fauēte qō intendis: Sed an hinc in meū an in tuū caput redundet infamia: nōdum ꝓbas. Pꝛoinde pedagogū tuū: ſenex puer ut arceſſas cōſulo. Multis hic tibi ſyllogiſmis claudicātibus opus eſt: ut uel irriſoꝛ vite ſolitarie clarus ſis: uel ſectatoꝛ obſcuruſ. Incipe: aude: noli trepidare. Logicus es: Philoſophia tua eſt: Rhetorica tibi ſeruit: Et qō omnes titulos tuos trāſcendit: ſummus es medicus. Cōfice ridiculum ſillogiſmum: qui ſepe moꝛtiferum poculū cōfeciſti. Et ſi neſcis melius: Dic ita: Qō nature aduerſať malum ſit neceſſe eſt: cum natura ſit optima: Solitarie autem viuēs nature aduerſať: ſm̄ quā politicū animal eſt homo: Mala igiť ſolitudo. Ad hec conſtat ꝙ carere bonis eſt miſerum: multa ꝟo in urbibus bona eſt certum eſt q̄bus ſolitarius caret: Miſera igiť ſolitudo. Adde ſi placet: Ut utilis eſt qui multis ꝓdeſt: ſic inutilis qui nulli: Habitatoꝛ ꝟo urbium vir bonus multis ꝓdeſt ſaltem exemplo: Solitudo auteȝ ſeu ſancta ruſticitas nulli: niſi ſibi ꝓdeſt: teſte Hieronymo: Inutilis ergo ruſtica ſolitudo. Uide ut periculoſum eſt cum ſtulto multum colloqui: Ecce iam ſenſim ipſe ludens ad ineptias tuas laboꝛ: ⁊ dum te emulari ſtudeo: pꝛope tui ſimilis factꝰ ſum. Sed quoniā ex ꝑſona tua loquoꝛ: excuſoꝛ: ⁊ fateboꝛ ingenue: nulla arte: nullo ſtudio ſimulare poſſem uſq̧ adeo ſtilum tuū: quin pꝛima fronte diſcernerer: Ita mihi neſcio qd terapenticū inſibilas: Quod roſtris perorātem Tullium facile poſſit expellere. Sillogiſmos autē tibi texui: ne a te textū pharmacum oleāt ſtomachumq̧ ſubuertant. Ceterum hos ludos haſq̧ tendiculas puerorum: ridendo pꝛeterire magnificum: puerile diſſoluere. Tamen quia cum pueris pueriliter: ⁊ interdum quod nutrices ſolent: bleſo ore loquendū eſt. Et hic parumper inſiſtam.

An nature ſemper ſit obſequēdū uel interdū illi reſiſtendū: ⁊ de uera ſolitudine ⁊ bona. Cap. II.

a A nature ſemper obſequenduȝ: an ꝟo nō nunq̄ȝ ualde etiam reſiſtenduȝ ſit: nō huiꝰ temporis eſt queſtio. Tu eam foꝛte philoſophorum pꝛinceps in aliquo tuorum uoluminuȝ uentilaſti. Quem enim philoſophie locum rear a tāto philoſopho pꝛetermiſſum? Sed ſit nature obſequendum: ſitq̧ homo naturaliter animal politi-

cum:nihil tñ politie obesse solitudinem studiosorũ hominum (qui proculdubio rari sunt) sepe etiã multum ꝓdesse compertum est:plusq́ virum vnũ solitarium cõferre reipublice q̃ centum qui latrinis aut tabernis aut lupanaribꝰ obuersent̃. Neq́ enim solitudinẽ loquimur cũctis hoibus infensam:qualem Bellerophontis accepimus:qui vniuerso generi humano odium indixerat:aut Thimonis nescio cuius (obscurum enim nomen habet) qui ob id ꝙ omnem amicitiam sperneret nullũq́ diligeret: ab Atheniẽsibus lapidatꝰ traditur. Nõ hanc solitudinem loquimur:sed trãquillam ⁊ mitem : ⁊ ab hominum vitijs nõ ab humanitate semotam. Ecce nũc tu per vicos ruis ac plateas: ⁊ quasi ad currẽdum nati simus:me in solitudine sedentem:inhumanũ putas. Crede mihi (si placet) plures te quo
B tidie impellũt:plures melioresq́ me diligunt. Et nisi gloriari tibi importune nimium videar : dicam quod multis est notum:tales ad me visendum viros in hãc solitudinem uenisse : ⁊ ꝓpter me vnum hic cupide fuisse:tales etiam misisse de longinquo ad cohortandum me:noscendumq́ quid agerem: Qui te si ultro illos adeas:egre visuri sint:nihil dicturi:modicum respõsuri. Sed trãseo ne te nimis affligam: Hoc autem nõ est ut glorier:cum omnis honor in honorante sit : sed ut scias multos ruris amatores etiam in urbibꝰ charos esse:multos habitatores urbium:ipsis in quibus habitãt urbibꝰ odiosos: Ita non aduersam solitudinẽ politie:meq́ licet solitarium ⁊ amare bonos noueris ⁊ ab illis nõ minus amari:q̃ si ceno oblitus ac sudore ⁊ nũc huc nunc illuc more tuo discurrens prehensarẽ hoies:loquendo caput omnium obtunderem: nullum dormire sinerem:cũctis liminibus insultarem: ⁊ quẽ semel arripuissem:tenerem occiderẽq́ tenendo:ut ait Flaccus:nõ missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

❡ An solitaria vita careat ueris bonis: ⁊ an sit affectanda. Cap.III.

a i Neo q̄dem ꝙ bonis urbium carere solitarij videntur:nolo questionem antiquissimã renouare:que iter Peripateticos ac Stoicos multis iam seculis fuit:eritq́ per secula. Illis summum:his solum bonum dicentibꝰ esse virtutẽ. Que si uera sentẽtia est:q̄bus quãtisq́ bonis careat solitaria vita:quisq̄s uera bona urbium numerat ac metitur:intelliget. Sed quia te post Aristotelem:tempore:ingenio etiã ꝓmum : ⁊ cum additamento logice Peripateticum scio:cõcedam:nec de hoc ipso nouiter litigãdum sit:esse ꝑter virtutẽ bona q̄bus urbes abũdare nõ negem: In quibus fornicem:balnea:macellum:mulsum:adipem:pulmẽtum: ⁊ que sunt similia numeratis. Uerum his carere apud uere realiterq́ philosophantes:nõ modo nõ miserum sed magna etiam solitarie felicitatis occasio est:simul ut cũ his uestris bonis ⁊ alijs careat urbanis malis. Et que nam sunt ista inges? quis cuncta dinumeret? Illis caruisse nõ est parũ: que si ad litteram intelligas : nõ mediocris quelibet fortune virum:sed Dauid regem ex urbibꝰ in
B solitudinem pepulerunt. Que nam ꝟo hec? Nempe iniquitas ⁊ contradictio in ciuitate : ⁊ labor in medio eius: ⁊ iniustitia: ⁊ nõ deficiens de plateis eius usura ⁊ dolus. Iam qđ sequitur responsione nõ eget: Sancta rusticitas sibi soli prodest:studiosa autem solitudo prodesse posse q̃ plurimis nõ negatur: Et ipse Hieronymus qui hoc dixit: quãtum solitudine delectatus: ⁊ quãtum ibi mundo utilis fuerit:sciunt omnes. Sed quia nõ possunt omnes esse Hieronymi: ⁊ si magnum nihil in solitudine geratur:tñ ut viuatur innocue:vitentur incentiua libidinum:quibus porticus ciuitatum ac theatra flãmescunt:parum ne tibi forsitan videtur? Apud me multo quidem optabilius est solum saluari:q̃ perire cum multis.

❡ Q solitudo multis vulgi uoluptatibus careat: sed abundet suis:quiete:libertate ⁊ ocio: ⁊ ꝙ plures eam affectarunt:quis etiam habitare in urbibus iure desideret. Cap.IIII.

ſ Ed iam satis est : iam te egrum egris tuis linquere meditor. Illi te cõficient:tu illos. A
Caret solitudo multis vulgi uoluptatibꝰ: sed abũdat suis:quiete:libertate:ocio:q̃uis uerũ sit qđ ait Anneus: Ocium sine litteris mors est: ⁊ viui hois sepultura. Et profecto solitarius idiota: nisi forte Christus ualde cõtinue secum sit: quantolibet spatio terrarum:sine ullis vinculis vinctus est. Unde non miror id tibi vite genus inuisum. Quid eni hic ageres:nisi numerare horas: ⁊ querere qñ cenatum ꝯm regulas tuas:qñ cubitũ ires: Quem circũscribere:seu cum quo clamare posses: nullus occurreret:tecum loqui nescires. Id eni est hominum paucorum: ⁊ tñ his eisdem in locis parua fateor:seu uerius nulla copia. Sed nõnullo nec paruo quidem amore litterarum tam bene tamq́ predulciter mihi est:ut si statum animi mei nosses: putem te horam qua natus es:odio habiturũ:que te in illam miseram ⁊ infelicem vitam proiecit: ⁊ propter pecunie parue spem permagnas rapit angustias. Quid ergo locutus es miserabilis senex? Quid in me damnasti? Amarunt solitudinem patriarche: ꝓphete:sancti:philosophi : poete:duces imperatoresq́ clarissimi : Immo ꝟo solitudinem quis non amat:nisi qui secum esse nõ nouit? Odit solitudinem quisq̄s in solitudine solus est:timetq́ ocium quisq̄s nil agit. Quantum ꝟo habeat vnde tristetur:qui ut gaudeat turbam querit: Plane miser est qui felicitatem sperat a miseris. O mendice B dico medice:qui te nature cõscium philosophum uocas:sic ubi nam sit uera felicitas didicisti? Certo nõ opus est turbis confusisq́ clamoribus:non theatrico strepitu:nõ vulgo inter miserias plaudẽte:nõ quadrigis fundamẽta quassantibus:nõ cruento foro:nõ nidore fumãtium popinarum: ⁊ olentium acie coquorum atq́ aromata trãsmarina terentium:quos uobis exceptis:nescio an efficacissimos omnium ministros mortis appellem. Nihil his omnibus est opus: Intus in anima est qđ felicem ⁊ miserum facit. Hinc illud poeticum digne laudatur: Nec te quesieris extra. Constat autẽ nihil melius esse anime:q̃ dum amotis obstaculis: viteq́ cõpedibus:in deũ atq́ in seipsam:libera tãdem ⁊ expedita cõuertit̃. Eniuero id dum sumus in terris:nusq̃ melius q̃ in solitudine fieri posse: ⁊ si tu non capias:fatebũtur experti. Illud quoq́ Platonicũ ab Augustino relatum ⁊ laudatum notissime uerũ est: Nõ corporeis oculis (ut ꝟba etiã ipsa ponã) sed pura mente ueritatẽ videri. Cui cũ anima inheserit:eã beatã fieri atq́ ꝑfectã:ad quã ꝑcipiendã nihil magis ĩpedire q̃ vitã libidinibus

C deditam. Que sñia a Uirgilio: quaꝫ tu spernis ut
uespertilio aqlã: simia leonẽ: elegãtissime sub alle-
gorica nube recõdit: quem locum ꝑtereo: ne cere-
bellũ tuũ mole rerum opprimã. Quã doctrinã ab
Archyta Tarentino magno in primis ⁊ p̃claro vi
ro didicisse Plato ipse potuerat: dum illũ Pytha-
goreosq; alios visendi discendiq; gratia in Ita-
liam uenisset. Ille enim ut apud Ciceronem Cato
meminit: nullam capitaliorem pestem q̃ȝ corporis
uoluptatem hominibus dicebat a natura datam.
Deinde enumeratis malis: que ex uoluptatis radi
ce nascunt: illud addebat: Cum homini siue natu-
ra siue quis deus mẽte nihil prestabilius dedisset:
huic diuino dono nihil tã inimicũ esse q̃ȝ uolupta-
tem: Nec enim libidine dñante: tẽperantie locum
esse: neq; oino uoluptatis regno virtutem posse cõ
sistere. Quibus ita se habẽtibus: nec illud ambigi
tur: ⁊ qd̃ beatã pfectãq; aiam fieri uetat: summo
studio vitãdum: ⁊ virtutem in ꝓprio non inimice
sue regno esse querendã. Jam illud ne ꝓbari qdeꝫ
est necesse: Ciuitatẽ libidinũ esse sentinã: omniũq;
ibi turpiũ uoluptatum illecebras scaturire. Piget
nũc pudetq; cõclusiũculas ifantiles tuo more sub
nectere: Tu qui logicã ꝓfiteris: facile cõsequẽtiã vi-
D des. At ne nimis urgeã: excusare nũc etiã iudiciũ
tuũ libet. Profecto enim solitudinẽ odisse: mecha
nici est: Facis fateor qd̃ te decet. Ubi enim nisi in-
ter turbas credulas fatuoruꝫ: ingenioli tui merci-
moniũ ostentares? Posses hic qdẽ esurire: totius
anni mendacia: vna te luce nõ pascerent. Jure igit
locũ fugis moribus tuis aduersum. Illud iniuste
agis: q inter studiosos litterarum ac mechanicos
nõ discernis: Linque solitudinẽ his qbus nec falli
nec fallere est animus: qui nec pauperiẽ timẽt: nec
diuitias uenerant: sed utrũq; paribus spatijs de-
lectant assistere: Qui honestissimã uoluptatẽ ex li
bris: ex ingenio: ex animi agitatiõe pcipiũt: Tu au
tẽ nullo ꝓhibente habita: ubi te matutina mulier-
cularũ cohors in publico sedẽtem adeat: circũstre
pat: interpellet: Tu pro tribunali stricto: pallido la
bello: elatoq; rugoso supcilio suspirãs: examines
qd ea nocte qs minxerit: ⁊ vix tãdem quassanti ca
pite sniam feras: Ille pibit: iste curabit: quã cũ fal
sam finis ostẽderit: apud te nõ prius mendaciũ q̃ȝ
excusatio sit inuenta. Sin uera forsan euaserit (fie
ri enim nõ pot ut quisq; tã plenus mendaciorũ sit
qn casu saltẽ ueri aliqd multiloquio misceat) exul-
tes ac tumeas: ipsumq; te putes Apollineꝫ ⁊ Del
phis oraculũ ꝓcessisse. Nõ es itaq; totus amẽs: lo
cum tibi aptissimũ delegisti. Habitãt reges in ur-
bibus presidesq; terrarum ⁊ iudices: quiq; coher
cendis vulgi moribus p̃sunt: quos reipublice neces-
sitas excusat: horũ p̃sentiam regrentis. Habitant
ibi aliquo graui negocio detenti: hos ꝓprie ius ne
cessitatis absoluit. Habitãt ibi uoluptuosi atq; cu-
pedinarij qbus placet fornix ⁊ vncta popina: ut ait
Flaccus. Habitãt ibi circũscriptores: mimi: fures
totũq; id genus. Ibi postremo habitãt mechanici
qbus oibus ꝓpositum vnũ uel fallere uel lucrari.
E Tibi utrũq; ꝓpositũ est qd̃ intẽdis: alibi nõ potes.
Fuge igit solitudinẽ: urbes ama: Quin etiã si qd
mihi credis: illic tibi nõ suburbiũ elige: sed plateã?
Quid multa? Doctos ut scopulũ caue: habita in-
ter stultos. Uenator nemora: piscator aquas: seqt
lupus indefensum gregẽ: circulator mimos: fur ⁊
ipostor diuites: stultos: credulos insequit. Nihil
sane circulatori grauius q̃ȝ ludũ suuꝫ ab astante co-
gnosci. Hinc ne me oino rusticum putes: quia rure
habito: hinc illud uenenũ visceribus tuis sparsuꝫ:
qd̃ te quiescere nõ sinit: Cum eni põtificẽ maximũ
hinc morbo: hinc quorũdã fraudem uel ignorãtia
circũuctuꝫ cernerẽ: eũ certe fideliter ut res docuit
frustra premonui. Licet enim tũc euaderet: in eos-
dem tñ laqueos mox reuersus utilisq; consilij uel
imemor uel cõtẽptor: totum se uobis tradidit: ubi
qd̃ sepe accidit melior pars numero victa est: tua-
q; ⁊ ceterorũ ignorãtiũ preualente sñia: intẽpesti-
uis remedijs ⁊ imodica (ut fertur) senilis sangui
nis rapina: illũ si sinerent adhuc forte victurũ põti-
ficali sollicitudie liberastis. Ita breui tẽpore caput
mutauit ecclia: ⁊ anteq̃ȝ nos nostre cõtentiõis: is
vñ cõtentio orta erat: vite sue finẽ repperit: te iuuã
te: hoc quenq̃ȝ aiaduertisse fers grauiter. Sꝫ certe
nõ solus ego ludos urõs itelligo: qd soli mihi ira-
sceris? An quia solus e cũctis ludo astãtibus mutire
ausus sum: ut qui fallebant aduerteret? Habes pro
pe iustã iracũdie cãm circulator: puluerẽ tuũ circu
lũq; tuum detegere: quin etiaꝫ spargere atq; strin
gere uolui: fateor: fecissemq; si mihi creditũ fuisset.
Quod pro culpa vnius nõ alius feriẽdus sit. Cap. V.
A Num tibi satis inculcare nequeo: nec eniꝫ
decies repetijsse sufficiet. Si in me rabies
tue ignorãtie sibi conscia: linguã urgebat:
qd poete meriti: quorũ nec aliquẽ nosti: nec aptus
natus es noscere? Ut sim ego poeta: qd̃ tu potius di-
cis: ⁊ ego patiar q̃ȝ credã: qd tñ ideo? Non ego te
carmine aut ullo poetico mucrone cõfixerã: sꝫ pe-
destri solutoq; sermone leserã. Quodq; maius ipa-
tientie tue signũ fuerit: nõ ad te: sed ad alterũ trãs-
missio: neq; eni de te sed de ignorãtibus atq; discor
dibus: quorũ tũc ego te p̃ncipem nesciebã. Quo-
tiens tibi iaꝫ dixi: frustra despumas in poetas: ae-
rem uerberas: in uentũ furis: Neq; enim poetice
lesus es. O cerebrũ plũbeũ: hoc nõ potes itellige-
re: cũ philosophia ⁊ logica tue sint? Miraris si te
B surdum cecũq; aut si saxeũ uocẽ? Quid tecuꝫ am-
plius q̃ȝ cũ aliquo ex his scopulis Sorgie ipẽden
tibus loqui iuuat? Nisi q ille aliqd forte: tu nihil ad
quesita respõdes. Leserim ego te: qd poetica me-
ruit? Sim poeta: telũ illud ueritatis: qd̃ (ut video)
alte descẽdit in cor tuuꝫ: nõ loro poetico: sed nuda
manu ⁊ uerbis puris atq; simplicibus missuꝫ erat.
Philosophe ingẽs: q̃ro a te. An si te musicus nõ can
tu: sꝫ verbis offenderet: uel Aristoxenũ uel ipsaꝫ mu
sicã cõdẽnares? An siqs astrologus: nõ quadrã-
tẽ eneũ: sꝫ baculũ tibi quercinũ in caluitium ipegis
set: malediceres Ptolemeo? An si te uel agricola
nõ stiua sꝫ saxo feriat: Hesiodũ carpes aut Palla-
C diũ: uel piscator nõ hamo: sꝫ gladio pcutiat: Petro
detrahes aut Andree? An ego quia tu mihi oles:
Hippocratis uel Esculapij memoriã lacerabo. Sa
tis est aduersariũ ferire: etiã ne ob vnius hois odiuꝫ
humanũ omne genus oderis: mltosq; tibi hostes fe
ceris: ipar vni hec repetere visum est: ut qd̃ igenio
nõ potes: crebra saltẽ repetitiõe cõcipias. Te duꝫ
me inuaderes iratũ fuisse: dũ poeticã lacesseres fu
riosuꝫ: Utrobiq; nõ modo medicũ litterarũ: sꝫ ois
inopẽ rõnis. Et cũ poetis qdẽ deinceps ut libet: mi
hi iã parcere poteras: odij cã sublata est. Hactenus
eni ludũ tuũ nolui ipedire: nec potui: posthac ipe-

dire nec cogito nec oportet: Nūc eni pōtificē habemus: qui (si uerū audio) nugas tuas nō pluris faciat q̄ sint: quiq3 uel inata prudētia uel exēplo nouo & insigni tales facile vitet insidias.

¶ Q auctor tranqllitatē mentis & libertatē querat: que locis solitarijs duntaxat reperiātur. Cap.VI.

f Inis iā huius sermonis esse poterat: & ut arbitror tps erat: sed ubere atq3 pregnāti eloquio tuo retrahor: sic facete tantaq3 arte me detines ut abire nequeā abs te. Quis enim tam mut⁹ ut illi ioco nō respōdeat: quo despōsasse me dicis fōtē Sorgie? Clare philosophe nō locū hūc aut illū: sed tranqllitatē mētis ac libertatē sequor: q̄s tu nescis. Illas ego nō tantū ad Sorgie sed ad Nili fontē q̄rere nō grauabor. Ibo quo nec Alexander mittere: nec Cambyses potuit peruenire. Nō me rubicūda perusti zona poli: nec epularū defect⁹ ipediet: que causa duplex cepto arcuisse legitur tātos reges: & esuriēs & perustus si ibi illas esse nouerim ad tranqllitatē animi libertatēq3 perueniam. Scio tamē eas nō in locis: sed in animis inueniri: Uerū ad id cōferre aliqd loca salubria & q̄eta nō dubito. Cur inges asperiore loco hitas? Cur mollioribus nō uteris? Si reddēda nūc etiā vite rō est: nec dū manū ferule subduxim⁹ dicā de multis vnā cām: legisse: nescio an itellexisse: potes apud Senecā: honestius Scipionē Liternis exulasse q̄ Baijs. Nō est vnā rē amātis: ptrariā spōte seq. Nō est igitur aut virtutē adepti: q̄lē me nō esse lugeo: aut ad v̄tutē suspirātis: qualē me si permiseris nō nego: Nō est inq̄ ad virtutē suspirātis ultro degere ubi uoluptas inimica virtutis imperet. Quid ergo? Nemo inges bon⁹ in urbib⁹? Nō dico id qdē: sz inumerabiles mali: a qb⁹ nō modo pficiētē: sz pfectū quoq3 si possit securi⁹ sit abesse. Accedit q nec ita rure relegat⁹ sum: qn sepius q̄ uellē amicorū pcib⁹ ad urbē retrahar: sepe etiam spōte mea uager: vitās locorū alternatiōe fastidiū. Facti mei cām audisti: O si te nūc sciscitaer viceuersa qd tu latrinas oēs ambire nunq̄ desinas: qualē mihi expediēs rōnē? Dices sanare rēpublicā: qua egrā fateor: a te sanari posse nego: nisi quantum te spero quotidie multis illam demētibus ueluti corpus infectum damnosis humoribus exhaurire.

¶ Q iurgator iure deus appellari possit: quia poetas ignoret. Cap.VII.

q Uem pro nō curis exonerēt impleātq3 letitia speculationes ille tue pulcherrime: Quarū pma est: An in solitudine habitās sim deus an bestia: diffinisq3 nō deū. Sed audite queso philosophi rōnē: q2 poetas sequor: ut dicit & nō pbat: Ergo si poetas nō sequerer: deus essem. Tu igit qui nec poetā nec ipsū3 poete nomē itelligis: qs deorū es? Certe si ignorātia deū3 facit: tu nō solū deus: sz deus deorū iure uocaberis. Quero aūt qō apud Lucanū de Nerone scriptū est: qs deus esse uelis? Nō respōdes: pplexus es: dabo tibi cōsiliū: lege Uarronis uel (q2 illos nō habes) Augustini libros: inuenies q3 tibi placitū aliqō dei nomē. De⁹ eni esse non phiberis: q2 poetas negligis: magna ibi deorū copia: & nominū multa uarietas. Si me rogas (q2 in his paulo forsan exercitatior sum) tria tibi deorū noia utriusq3 sexus excerpsi: Esto ul' Pallor: ul' Cloacina: ul' Febris: hec te cito utinā o stolidū caput arripiat: ut pstrepere desinas: & tuo piculo experiaris qb⁹ remedijs abundes. O insensate nō sum deus: nisi forte eo modo quo pter itelligētiā & actū Aristoteli videtur homo mortalis deus. Or si beat⁹ esse3: utiq3 de⁹ esse3: B
Iuxta illud philosophicu3 Seuerini: Ois beatus deus. Natura qdē vnus pticipatiōe pro q̄ plurimos esse nil prohibet: quod ab Augustino habuit psalmo cētesimo decimooctauo: Nō eni3 ingt existēdo sūt hoies dei: sz fiunt pticipādo illius vnius qui uerus est de⁹. Certe peccatis effectū est: ut cū audissemus: Ego dixi dij estis & filij excelsi oēs: Illud cōtinuo tristius audiremus: Uos aūt sicut hoies moriemini. Ac ne qs pncipatui potētieq3 fideret: additū est: Et sicut vnus de pncipib⁹ cadetis. Itaq3 pfundissime speculator: non sum deus: C
nec semideus qdē: qualē Lucan⁹ Pōpeiū: Labeo describit Hercule3 & Romulū: & de philosophis Platonē: Nunq̄ miser in has insanias cecidisses: si aliqn cogitasses: q̄ grāde negociū sit: licet excellētib⁹ ingenijs: diuinitatē nō dicā asseq: sz et cōtēplari: si semel legisses illud pclare dictū a Platone: ab Apuleio relatū: & ab Augustino in libro de Ciuitate dei positū: deū esse summū omniū creatorē: ipsumq3 solū esse: qui non possit penuria sermonis humani quauis oratiōe ul' modice cōprehēdi: vix saltē sapiētib⁹ viris: cū se vigore animi q̄tū licuit a corpore remouēt ad itellectum hui⁹ dei. Id quoq3 iterdū uelut in altissimis tenebris rapidissimo coruscamine lumē cādidū itermicare. Quid tibi medice videt? Quid de hac urina iudicas Platonis? Certe Augustinus medicus animoru3 sani hois eā cēset. Quāobrē nō su3 deus ut dixi: qppe nec idone⁹ cōtēplator dei. Nō si tā sapiēs sim q̄tū tibi sapiēs videris: qd ergo? Op⁹ exiguū dei sū: cultorq3 utinā: Bestie pro titulū neme te vincte mēbit

¶ Q auctor nō curet an leo uel qd aliud uocet: & q iurgator eū noctue rostro uellicauerit. Cap.VIII.

f Ed eloquētie tue nihil est arduū: nomē tuū mihi tēptas igerere. Et quē non exhilaret urbanitas tua: dū me iterrogas an sim leo q2 scilicet ut dicis id respōsiōis mee pncipiū pferebat? Atq cōuitiator mordax & friuole: siue me leonē uoces: nō mouebor: sciēs q in scripturis sacris: quorū nō ignarus modo: sed hostis es: Christus leo dicit. Siue me leonē neges: nō irascar: memor q in eisdē scripturis: diabol⁹ est leo. O isulsi sales auctoriq3 suo simillimi: qd ais: nō potes iocū tuu3 cōcludere in me senex? Iā nemo est qui aliō in te: nisi te rideat: Explica lingue nodū: fac rideamus dū egri interi3 tui plorāt. Dic age: dic secure: nil timueris: tuā aureā eloquētiā expectamus. Dic rhetorice Imperator: dic Galiene Demosthenes: dic bone Cicero & Auicēna: sum leo: uel qd aliud? Non es ingt leo: sz noctua. Ridete oēs: plaudite: fabula acta est: S3 heu nō sacrarū tm: uerū omniū litterarū nescie: an nō saltē audisti: talia eni legisse nō potes: qm ex terapēticā tuā sūt apō ātiquos nostros ingeniosissimos: qō nemo ambigit ac doctissimos qdē viros: auē hāc Minerue cōsecratā: que apud illos sapientie dea est? Miraris idiota: peregrina sunt hec: uelles audire rei cām: Occulta est auis & uolucrū stupor: nocte vigilat: inter tenebras videt: dormiētib⁹ cūctis uolat. Mirari aūt desines: si cogitare ceperis ex psona Christi: qui uerus sapientie deus est: & ipa sapiētia patris est: in psalmo cē A B

tesimo p̄mo dictū esse: Fact⁹ sum sicut nycticorax in domicilio. Uide aūt quāti te faciā philosophe ꝙ ad ridēdū studio cōquisisti: ad irrisionē tuam ⁊ gloriā meā facili ludificatiōe cōuersum est. Uidero q̄liter upupā tuā philosophie rhetoriceqꝫ dn̄s: laudādo tuā uertes in gloriā. Disce iā iurgator ul' mordere ꝓfundius uel silere: nūc eni me noctue rostro vides q̄ꝫ leuiter uellicasti: ueneni multū: viriū nihil habes: qn̄ mihi ut crimen aliqđ solitudinem obijciēs: ex actu laudabili cōflare īfamiā uoluisti: ꝓuidebo ne me ueris ꝓbris possis attigere: eritqꝫ tibi liuor tuus ad penā: mihi tū ad laudē: tū etiam ad cautelā. Curabo ita viuere ut boni gaudeāt: tu medius crepes: siue in hac siue in alia solitudīe ut sors tulerit: siue in urbibus viuā: ubi vix ī lōge aliter q̄ꝫ tu: ubi nemo mihi urinā suā: multi ⁊ magni secretū animi familiariter ostēderūt: contigitqꝫ qđ optabā: ut essem charus illustribus: vulgo ignot⁹. Libet eniꝫ gloriari sꝫ in domino: cui semper: tum pro multis: tum pro hoc nominatim gratias agaꝫ: ꝙ me ualde dissimilem tui fecit.

A ¶ Quare in siluis ⁊ collib⁹ habitādū sit. Cap. IX.

Preterea dū hic sum: qđ q̄ꝫdiu sit futurū nescio: Illud ne tibi videar mētitus ꝙ superbie mihi datū in p̄ncipio litterarū tuarum huc sciēs distuli: me florentes siluas ⁊ solitarios colles ambire solitū: uel sciētie cupiditate uel glorie. Repeto eni nō dubitās ne lateat ut tu fingis: notū enim spero nō modo q̄d agā: sed q̄d cogiteꝫ. Dixi igitur ut doleres: ⁊ repeto ut doleas: tātā diuersitatē nostre sortis agnoscens: dū certe oculos tuos ille mestus atqꝫ horrēs peluiū ferit aspectus meos grata serenitas ⁊ agrorū ac nemorū letissimus viror lenit. Dū aurib⁹ tuis irati uentris murmur ītonat: meas suauis uolucrū cātus ⁊ dulcis aque strepit⁹ delectat. Dum naribus tuis inclusus aer ⁊ aure tristioris flatus īgerit: meas florū circūfusa diuersitas ⁊ calcatarū odor mirus herbaꝝ recreat atqꝫ ꝑmulcet. Dum lingua hebes īfelixqꝫ palatū tuū delibādis atris potionib⁹ īuiscant: mihi lingua in aliquo uel honesto colloquio uel salubri soliloquio detinet. Dū manus tua miserorū rimat atqꝫ explicat purgamēta: mea aliquid scribit gratū posteris: ut spero dū leget: qđ certe scio gratū mihi dū scribit: ⁊ si nihil enim maius: at saltem obliuia tēporū malorū multarūqꝫ grauiū ⁊ inutiliū curarū animo meo affert.

B Deniqꝫ dū tu lucruꝫ cogitas aut rapinā: ego illud meditor: ut si possim ex alto pereūtia lucra despiciā. Et ut sepissime stomacheris: dū tu capt⁹ vilis lucri cupidine: grabatulos ambis ac latrinas: ego illa sola cupidīe quā audisti florentes siluas ⁊ solitarios colles lustro. Sētis q̄ꝫ me nō peniteat dixisse: qđ totiēs repeto ⁊ exaggero: magnifice forsan ⁊ de me alti⁹ loq̄ videor: sed a quodā magnanimo litteratoqꝫ viro didici: magnifice loquēdū aduersus ignorātes. Brutus hoc in epistolis suis ait: Patere me uti testimonio hoīs incogniti apud te: notissimi apud doctos ⁊ quē Tullius ac Seneca cū ueneratiōe suscipiūt. Quāto ergo magnificētius atqꝫ altius loquēdum aduersus surdos. Alte locutus sum: sic oportuit ut audires: Hymnis q̄dē tuis: carmē breue reddideram: sed iniuriam musis hanc inferre nolui: eas ut insueto odore confunderē: tuumqꝫ ad limē cogerem: ubi se nunq̄ꝫ fuisse gloriantur.

¶ De inuitatiōe iurgatoris ad respōdēdū. Cap. X.

Ecce multa mihi que pene per dissuetudinē euanuerāt ad memoriā reduxisti: gratiā habeo cōuitijs tuis: Exercēt ingenium bonū opus: nisi malo more pessimoqꝫ animo fieret. Hoc tibi examinādū linquo: ut libet igit: Ego ⁊ tacere possum ⁊ loq̄ audeo: insultusqꝫ tuos nec opto nec horreo: necdū aculeos deposui: qđ a te quoqꝫ grauiter acceptū q̄ꝫ uere dixerim: puto sentias: nisi ꝓrsus obtorpuisti. Ita tn̄ hoc accipias uelim: ut nō post annū: sed ad iusti tēporis spatiū in aciē redis: absit eni: ut ab vni⁹ tēpus nō extimātis pēdeā semp arbitrio tēpus mihi charum est: fugāqꝫ eius intueor. Si ergo distuleris: tibi nihil: Charte autē qđ merebit que indignari nō poterit: si illic posita fuerit ubi auctor suus assidue corrigeniuꝫ: manus: linguā: oculos: nares habet: ⁊ tibi quidē in p̄sens hec suffectura crediderim: ut aliquid in dieꝫ proximum reseruemus.

¶ De excusatiōe auctoris apud lectorē: ꝙ si aut ꝓsuꝑbe aut iniuriose scripserit ueniā petētis. Cap. XI

Tibi āt lector q̄sq̄s es: ocio abūdās: in has forte litterulas incidisti: pauca dicturus sum. Duo sunt q̄dē ad que perraro: nunq̄ꝫqꝫ nisi inuit⁹ uenio. Ad utrūqꝫ nūc iste mordacissimus conuitiator me coegit. Gloriari ⁊ de seipso p̄dicare uanū ac superbū: alteri detrahere iniuriosum ⁊ molestū est. Nō audeo te rogare ut mea legas opuscula: Altiorem tibi fertilioreqꝫ lecturam opto: sed hoc dicere audeo: si q̄cq̄d ab ineūte etate scripsi ⁊ ut puto scribā: cum his cōferat: que mihi detractor iste violētus extorsit: neqꝫ sermo tā feruidus: neqꝫ tm̄ in reliq̄s oīb⁹ iurgioruꝫ: neqꝫ decima uel ꝓprie laudis uel aliene infamie pars leget nisi ꝙ olim memini me alterius cuiusdam ⁊ certe maioris emuli: quē in alio terrarū tractu: atqꝫ alia etate ꝑpessus sum: Rabiē inuidie facibus accēsam coactū similiter trib⁹ aut quatuor epistolis cōtudisse. Sꝫ ea cōtētio lege carminis iuueniliter acti tata est: Hoc deerat iniurie: ut a sene iā senior soluta oratiōe lacesserer: utqꝫ in omni etate ⁊ in utroqꝫ stilo cōpellerer insanire: Unū me solat: utrobiqꝫ lacessit⁹ sum: putabā aliq̄n fugisse latebris inuidiā: fallebar: Illa me ut video uel subterraneis latitātē cauernis inueniet. Displicet ꝑsecutio: q̄ꝫuis forte non inutilis: displicet inuidia: sed inuidie cā nō displicet: neqꝫ uelīꝫ talis esse in quē illa nil cogitet: aut in quē nil audeat: Securus esse uelim nisi putē īpossibile. Ausa est in Cesares: in reges: in populos: penitusqꝫ paucis cōtigit: qđ Salusti⁹ merito difficillimū dicit īter mortales: ut gloria īuidiā superarēt. Illud cōtra facillimū multis accidit: ut gloria inuidiā irritarēt. Unum miror: ꝙ cū hec pestis inter pares vniqꝫ studio intentos oriri soleat: mihi semper vnde nō debuit orta est: Deum testor nō libēs ad respōdēdū olim ueni: sed multo nunc magis inuit⁹ ad hec redeo: q̄ꝫuis inter utriusqꝫ lingue p̄ncipes: interqꝫ sanctos viros: qđ multo mirabilius est: que nā uerborū certamina frequenter exarserint nō ignorē. In īmortalib⁹ eni scriptis memorieqꝫ mādata sunt: que ꝓbra: quas cōtumelias uel in Ciceronē Salustius nō iacit: uel in euꝫ ille nō reiecit: vnū ipsis in uerbis odiū cernas. Nō mitior sꝫ multo quoqꝫ acrior inter Eschinē ac Demosthenē capitaliorqꝫ dissensio. Quis Hieronymi cō

tentiões nõ audiuit cũ Rufino Aquilegiẽsi? Quasdam quoqꝫ cum Augustino: leuius q̃꜖q̃: reuerentiusqꝫ habitas: duras tñ atqꝫ mordaces. Uerum hec ⁊ his similia: in alijs q̃ in me libentius excusarem: sed cogor ubi nollẽ: ⁊ ad duo mihi in pmis molestissima per vim trahor. Quid eniꝫ lector oro te: quid est quod in me spõte glorier? Profecto q̃uis obtrectator meus quouis iusto extimatore rerum: nihilo etiam si dici libeat minor sit: adeo ut stilus ipse meus quodammodo frenum mordens aduersarij contemptu ⁊ ignobilitate superbiat: Ego tamen (ut tibi uerũ fatear) meipso iudice nihil suꝫ: ⁊ si quid uel uere essem uel viderer mihi: quorum alterum cupio alteruꝫ abhominor: an tamen ideo possem obliuisci: illa sapientum pueris etiam nota consilia: Laudet te alienum ⁊ non os tuũ. Et aliꝰ: Tollite inanem iactantiam: res loquentur tacentibus nobis. Ex aduerso autẽ quid ego alterius nomen inuadam: Iniuste agam si honestum nomen: si infame superuacue: ꝙ si forte de litteris (ut fiat) questio esset exorta: Uerum est enim non solũ illd̕: Quot capita: tot sententie: sed illud quoqꝫ: Cuiusqꝫ capitis multas esse sententias. Unde sepe accidit: ut de vna eademqꝫ re aliud mane: aliud sero: Immo ⁊ in eodẽ instanti: nunc hoc: nunc illud vni ⁊ eidem ingenio videatur. Si ergo uel de sententijs inter se: uel de vnius sententie terminis: ul̕ de re qualibet dissensio incidisset: dicente vno qd̕ aliꝰ non probaret: an statim ad iurgia ueniendũ: ⁊ quasi pugnando ueritas quereretur: furore atqꝫ odio decertandum erat? Cur non potius meminisse illiꝰ sententie decebat: que in libro de finibus: a Cicerone posita est: quaꝫ si legisti: parces nota repetẽti: si minus puto non inuitus leges: Dissentiẽtiũ inquit inter se reprehensiones etiam non sunt vituperande: maledicta: contumelie: iracundie: contẽtiones: concertatiõesqꝫ in disputando pertinaces indigne philosophia mihi videri solent. Et sequitur: Neqꝫ enim disputari sine reprehensione: nec cum iracundia aut pertinacia recte disputari potest: Neqꝫ eni disputando solum: sed etiam in atrocioribus causis doctrine huiꝰ meminisse profuerit. Hic idẽ alibi: Rectum est inquit etiam in illis contentiõibus que cum inimicissimis fiunt etiaꝫ si nobis indigna esse videamus: tamen dignitatem retinere: iracundiam pellere. Et sequitur: Que enim cum aliqua perturbatione fiunt: ea nec cõstanter fieri possunt: neqꝫ his qui assunt probari. Sane qd̕ ad disputãdum pertinet: latinis iste non fuerat disputãdi modus: licet ut Cicero idẽ ait: sit ista in grecorũ leuitate peruersitas: qui maledictis insectãtur eos a quibus de ueritate dissentiunt. Que cum mihi iã pridez nota essent: ⁊ animus natura quietis appetẽs a contentionibus abhorreret: nunq̃ sponte fueraꝫ ad talia descensurus: nisi iste quem alloquor: superbus: inuidus: preceps: temerarius ⁊ ignorans (ut breui eum tibi circũlocutione describam) me nolẽtem: procacis (ut ita dicam) lingue sue manibꝰ ad hunc uelut puluereum ac strepẽtem iurgiorum cãpum: ex arce tranquilli silentij detraxisset ut quem delectet porcoꝝ more ceno semper immergi: ⁊ cui ego nihil: sed ois ueritas: omnis virtꝰ offensa sit. Itaqꝫ lector amabilis: a te ueniam peto: si in uolutabrum iniuriosi colloquij protractus: contra naturam moresqꝫ meos aliquid dixi: quod aures tuas leserit: sicubi gloriosiꝰ de me: deqꝫ illo mordacius q̃ uelles effatus sum. Magnificentius fateor fuisset utrũqꝫ contẽnere: sed rara patientia est quã non penetret acutum conuitium. Proinde si que iacula primum ille contorserit in nomen meum: ꝙ quantulũcunqꝫ sit augeri studio non minui: si preterea qd̕ molestius tuli: qd̕ quantisqꝫ mendacijs aures ueri auidas impleuerit. Qꝫ deniqꝫ importune sit ⁊ scurriliter debacchatꝰ audieris: ⁊ quis ipse sit noueris: spero tecum ipse dicturus sis: Gloriatus es necessario: detraxisti uere. Primum excuso: secundum probo: nisi quia rem uerbis equare nequiuisti. Solebant equidem ingeniosi adolescentes ab insigni actione aliqua primum nomen auspicari: quasi victori accederet victi nomen: ⁊ fama multis quesita laboribus euentuꝫ vnius iudicij sequeretur: non infamie negocium ut mos erat: sed inde quosdaꝫ ualde nobilitatos legimus. Hic ex me lacerato senex: idem sperat: spero ego ꝙ fallitur: atqꝫ utinam non magis ad uotum cogitatio sibi ulla succedat. Inuentus est qui solius fame cupidine Philippum Macedonum regem niterficeret: ut quidam putant: Apud alios autem causa cedis est iustior. Inuentus est qui Diane Ephesie templum incenderet: ut uel insueto facinore notus esset: qui ne per scelus assequi videretur qd̕ optabat: Ephesij prouiderunt indicto supplicio: ne quis eum historicus nominasset: Certe conuitiator meus qui non regem: non templum violauit: sed humilem solivagumqꝫ ruricolam: non hinc nobilitabitur: neqꝫ hic per me: nec alibi nominandum puto: nec per alios. Quis est enim tam vili deditus negocio: qui circa tam ieiunum nomen tempus expendat? Aut quis est qui ⁊ si euꝫ antea dilexisset: non deinceps liuidis aduersis immerituꝫ scriptis eius perlectis aduersetur atqꝫ oderit? Ita si fortassis hoc calle famam petit: ne quicq̃ insanuerit. Sin turbasse ociũ ⁊ silentium meum interrupisse contentus est: qd̕ decreuerat ipleuit: aliquot mihi dies eripuit: quos nemo restituet: ⁊ a meis tramitibus abductuꝫ: ad durum ⁊ insolitum iter traxit. Quid ni igitur turber temporisqꝫ iacturam querar: nec mihi nec alteri fructuosam: nisi q̃tum studioso homini (modo animi crimen absit: ⁊ data sit occasio non quesita) in omni genere orationis exercẽdus est stilus? En in demonstratiuo genere exerceor: mallem in laudibus exerceri. Ceterum ut aliquando sit finis: Is qui hanc mihi necessitatem imposuit: in alienis finibus non inueniens qd̕ querebat: reuertatur ad proprias febres. Tu lacessito faueas: lacessentem oderis: ⁊ ualeas precor. F G

¶ Francisci Petrarche Liber Inuectiuarũ Quartus ⁊ ultimus Explicit.

Clarissimi Poete Oratorisq̄ non in cuiu Fracisci Petrarche Aretini:in Epistolas de Rebus familiaribus ad Socratem suum:Epistolaris Prefatio.

A

q

Uid ṽo nūc agimus frater? Ecce iam fere oia temptauimus: τ nusq̄ requies:quādo illā expectamus? ubi eam querimus? tēpora(ut aiūt)inter digitos effluxerūt. Spes nostre ueteres cuz amicis sepulte sūt. Millesimus trecētesimus quadragesimusoctauus annus est: qui nos solos atq̄ inopes fecit. Neq̄ eniz ea nobis abstulit que Indo aut Caspio Carpathio ue mari restaurari queāt: Irreparabiles sunt ultime iacture: τ quodcūq̄ mors intulit:imedicabile vulnus est. Unū est solamē: Sequemur τ ipsi quos pmisim⁹:que qdē expectatio q̄ breuis futura sit nescio:hoc scio ꝙ lōga eē nō pt:quātulacūq̄ sane est nō pōt eē nō molesta. Sz a q̄relis saltē in pncipio tēperādū est. Tibi frater quenaz tui cura sit:qd de

Migrātiū ꝯsuetudo.

te ipso cogites ignoro: Ego iam sarcinulas cōpono(τ qđ migraturi solēt)qd mecū deferā:qd inter amicos partiar:qd ignib⁹ mādem circūspicio. Nihil eni uenale mihi est. Sū sane ditior(seu ueri⁹) impeditior q̄ putabā:multa mihi scriptoꝝ diuersi generis supellex domi est:sparsa qdez τ neglecta: pquisiui si tu iā squalētes arculas τ scripturas carie semesas puluerulēt⁹ explicui: Importunus mihi mus nocuit:atq̄ edacissimum tinee vulgus: τ Palladias res agētē inimica Palladis turbauit aranea. Sed nihil est qđ nō frāgat durus τ iugis labor. Cōfusis itaq̄ circūuēctus litterarū cumulis τ informi papyro obsitus:pmum qdem cepi impetum cūcta flāmis exurere τ laborē inglorium vitare. Deinde(ut cogitatiōes e cogitatiōib⁹ erūpūt)

B

Et quid inq̄; phibet uelut e specula fessum longo itinere viatorē in terga respicere: τ gradatim adolescētie tue curas metiētē recognoscere? Uicit hec

Nihil vita fugaci⁹:nihil q̄ seqcius morte.

snia. Sicut enim nō magnificus:sic nō inamenus labor visus est:quid quo tpe cogitassez recordari: Sed tremere cōgesta nullo ordine ṽsanti:mirum dictu q̄ discolor τ q̄ turbida rerū facies occurrerit: Ut quedā nō tā specie illorū q̄ intellectus mei acie mutata vix ipse cognoscerē. Alia ṽo non sine uoluptate quadā retroacti tpis memoriā excitarēt τ erat pars soluto gressu libera:ps frenis Homericis astricta:qm̄ Isocratis habenis raro utimur: Pars aūt mulcēdis vulgi aurib⁹ intēta:suis τ ipsa legibus utebat̄. qđ genus apud Siculos(ut fama est)nō multis añ seculis renatū breui:per omnem Italiā ac lōgius manauit: Apud Grecorū olim ac Latinoꝝ uetustissimos celebratū:siqdē τ Atticos τ Romanos vulgares:rythmico tm̄ carmine uti solitos accepimus. Hec itaq̄ uariarum rerū tāta colluuies aliquot me dieb⁹ occupatū habuit: Et licet dulcedine nō parua atq̄ amore ad pprias inuētiōes isito retraherer:vicit tm̄ charitas maioꝝ operū:que iam diutius iterrupta:nō sine expectatiōe multorū de manib⁹ meis pēdēt. Uicit recordatio vite breuis: Timui(fateor)insidias: Quid eni q̄so fugacius vita est? qd morte sequaci⁹? Subijt aiuz que iecissem fundamēta:qd mihi laborū vigiliarū q̄ restaret. Temeritas(imo ṽo insania)visa est:in tā breui τ incerto tpe:tot longos certosq̄ labores amplecti: τ vix ad singula suffecturū igeniū in diuersa distrahere:psertiz cū(ut nosti)labor alius me maneat tāto pclarior:quāto plus solide laudis est in auctorib⁹ q̄ in ṽbis. Quid multa? Incredibilē forte rē audies ueraz tm̄:mille uel eo amplius:seu ois generis sparsa poemata:seu familiares ep̄las: nō q: nihil in eis placuisset:sz q: plus negocij q̄ uoluptatis inerat: Uulcano corrigēdas tradidi:nō sine suspirio qdē. Quid eni molliciē fateri pudeat? Sed occupato aio q̄uis acri remedio succurrēdū erat: τ tanq̄ in alto pgrauata nauis releuāda preciosarū etiā iactu rerū. Ceterū illis ardētib⁹:pauca qdē aia duerti in angulo iacētia:que ul' casu magis q̄ cōsilio seruata:uel pdē a familiarib⁹ trāscripta:cūcta vicēti senio restiterāt: Pauca dixi: Uereor ne lectori multa:scriptori aūt longe nimia videant̄. His ego indulgētior fui: Uiuere passus sū: nō illorū dignitati:sz labori meo cōsulēs:nihil eni negocij pferebāt. Ea ṽo duorū amicorū librāti ingenia:hac lāce partiri visuz est:ut psa tibi:carmen Barbato nostro cederet. Sic eniz τ uos oliz optare solitos: τ me pollicitū eē meminerā. Itaq̄ cūcta passiz occursantia:vno ipetu uastāti: τ ne his qdē ut tūc erat anim⁹ parsuro. Uestruz alter ad leuā:alter ad dexterā adesse visus: τ apphēsa manu:ne fidē meā τ spes uestras vno igne cōsumerē familiariter admonere. Hec illis euadēdi pcipua cā fuit: aliogn(crede mihi)cum religs arsissent. Hec ergo que nūc tibi de virili reliquiarū illaruz parte obuenīūt:qualiacūq̄ sunt:nō solū equo:uerū etiaz auido aio plegēs. Nō audeo illud Apuleij Madaurēsis in cōe iactare: Lector itēde: Letaberis. Unde enim mihi id fiducie:ut lectori delectationē:letitiā ue pollicear. Leges tm̄ ista,mi Socrates τ ut es amātissim⁹ tuorū:fortasse letabere:cuiusq̄ aiuz pbas:delectaberis stilo. Quid enim refert quāta sit forma:nō nisi amātis subitura iudiciū? Superuacuo comit̄ que iā placet. Si qd hic sane meū placet:nō id meū fateor:sed tuū:hoc est nō igenij mei sed amicitie tue laus est. Nulla hic eqdem magna vis dicēdi:qppe que nec mihi adest τ quā si plane afforet:stilus iste nō recipit:ut quā nec Cicero ipse in ea facultate pstātissimus ep̄lis suis inseruit:certe nec libris in qbus est equabile quoddaz(ut ipse ait) τ tēpatū oratiōis genus: Eximiā illā vim lucidūq̄ τ rapidū τ exūdans flumē eloquētie in orationib⁹ suis exercuit: Quo genere pro amicis sepe aduersus rēpublicā suosq̄ hostes usus est Cicero quo pro alijs sepe:pro se quater: τ q̄dragies Cato: Qđ qdē genus inexpertū mihi est: Nā τ a reipublice muneribus absui: τ fama mea tenuit murmure forsan interdū τ sibilis lacessita clādestinis nullū hactenus qđ ulciscerer uel vitarem iudiciariū vulnus excepit: τ uerbalē ferre opē alienis vulneribus nō est nostre pfessionis. Neq̄ eniz aut tribunal ambire aut locare linguā didici:aduersante penitus τ reluctāte natura:que me silentij ac solitudinis amatorem fecit:fori hostē:pecunie cōtemptorem. Sed bene habet qm̄ me eius rei nō egentem fecit:cuius forte inopez fecisset si egerē. Omissa igit̄ illa oratoria dicēdi vi:qua nec egeo nec abūdo: τ quā si exuberet ubi exerceā non habeo:hoc mediocre:domesticum τ familiare dicēdi genus

amice leges ut reliqua: et boni consules: his quibus in cōmuni sermone utimur: aptum accommodatumqꝫ sententijs. Sed non oēs tales iudices habeo: neqꝫ enim aut idem omnes sentiunt: aut similiter amant omnes: Quō autem omnibus placerem: cui placere paucis semper studiū fuit? Triplex est profecto ueri iudicij uenenū: Amor: odiū inuidia. Illud autem vide ne nimium nos amādo vulgare coegeris: que melius latuissent: Ut enim tibi amor: sic alijs forte aliud officiet. Inter amoris autem et inuidie cecitatem causa quidem plurimum: effectu nihil interest. Odium qꝺ medio loco numeraueram nec mereor: certe nec metuo. Sꝫ fieri potest ut nugas meas tibi habere: tibi legere nilqꝫ in eis aliud q̃ nostros ac nostrorū casus meminisse cogites: in quo rem mihi pergratam feceris: Sic enim et petitio tua non neglecta videbit: et fama mea tuta erit: Alioquin nihil superuacuo nosmetipsos fauore decipimus. Quonam modo amicum licet nisi sit idem alter ego lecturum hec sine fastidio arbitremur? diuersa inuicem et aduersa in quibus non idem stilus: non vna scribentis intentio: quippe cum pro uarietate rerum uarie affectus animus illa dictauerit: raro quidem letus: mestus sepe. Epicurus philosophus vulgo infamis: sed maiorum iudicio magnus: epistolas suas duobus aut tribus inscripsit: Idomeneo: Polieno et Metrodoro. Totidē pene suas Cicero: Bruto: Attico et Ciceronibus suis: fratri scilicet ac filio. Seneca perpaucas preterq̃ Lucilio suo scribit. Promptum opus et felicissimi successus nosse collocutoris sui animū vnius assueuisse ingenio. Scire quid illum audire iuuet: quid te loqui deceat. Mihi autem sors longe alia: nempe cui usqꝫ ad hoc tempus vita pene omnis in peregrinatione transacta est: Ulyxeos errores erroribus meis confert: profecto si nominis et rerum claritas vna foret: nec diutius errauit ille nec latius: Ille patrios fines iam senior excessit. Cum nihil in ulla etate longum sit: omnia sunt in senectute breuissima. Ego in exilio genitus: in exilio natus sum: tanto matris labore tantoqꝫ discrimine: ut non obstetricum modo: sed medicorum iudicio diu exanimis haberetur: Ita periclitari cepi āteq̃ nascerer et ad ipsum vite limen auspicio mortis accessi. Meminit haud ignobilis Italie ciuitas Aretiū: quo pulsus patria pater magna cum bonorum acie confugerat. Inde mēse septimo sublatus sum totaqꝫ Tuscia circumlatus preualidi cuiusdam adolescentis dextera: qui (quando iuuat laborum discriminūqꝫ meorum tecum primitias recordari) linteo obuolutum: nec aliter q̃ Metabus Camillam nodoso de stipite pendentem: ne contactu tenerum corpus offenderet gestabat. Is in transitu Arni fluminis lapsu equi effusus: dum onus sibi creditum seruare nititur: violento gurgite prope ipse perijt. Finis Tusci erroris Pise: Unde rursus etatis anno septimo diuulsus ac maritimo itinere trāsuect⁹ in Gallias: hybernis aquilonibus haud procul Massilia naufragium passus: parum absfui: quin ab ipso rursus noue vite uestibulo reuocarer. Sed quo rapior oblitus propositi? Inde nimirum usqꝫ ad hanc etatem aut nulla prorsus aut rarissima subsistendi respirandiqꝫ facultas fuit: Et quot itererrandū periculorum timorum ue species pertulerim: preter me vnum nemo te melius nouit: que idcirco memorare nunc libuit: ut memineris me inter pericula natum: inter pericula senuisse (si modo iam senui) et non grauiora mihi in senio reseruant. Hec autem et si cōmunia sint omnibus intrantibus in hanc vitam: neqꝫ enim militia solum: sed pugna est vita hominis super terram: Sunt tamen alia alij: et longe diuersū pugne genus: et q̃uis quecꝫ sua pregrauent: tamen reuera inter eas quibus premimur sarcinas multum refert. In his ergo vite tempestatibus (ut ad rem redeam) nullo portu ancorā longum in tempus iaciens: quot ueros amicos nescio: quorum et iudicium anceps et penuria ingēs est: notos autem innumerabiles quesiui. Multis itaqꝫ multūqꝫ aio et conditiōe distantib⁹ scribere cōtigit tam uarie: ut ea nūc relegens: interdum pugnātia locutus ipse mihi videar: qꝺ ꝓpemodū coactum me fecisse fatebit q̃sq̃s in se simile aliqd expertus est: Prima qdem scribētis cura est: cui scribat attēdere: Una enim et qd et qualiter ceteraſqꝫ circūstātias intelliget: Aliter virum fortem: aliter ignauū decet alloqui: aliter iuuenē inexpertū: aliter vite munerib⁹ functum senē: aliter ꝓsperitate tumidum: aliter aduersitate cōtractum: aliter deniqꝫ studiosū litterisqꝫ et ingenio clarū: aliter q̃ non intellecturum si qd altius loquaris. Infinite sunt uarietates hoīū: nec maior mentiū similitudo q̃ frontium. Et sicut nō diuersorum mō: sꝫ vnius stomachum: nō idē cibus omni tpe delectat: sic idem animus nō vno semp nutriēdo stilo est: ut gemin⁹ sit labor: cogitare quisnā ille sit cui scribere propositum est: qualiter ue tunc affectus cum ea que scribere instituis lecturus est: quibus ego difficultatibus multum a meipso differre cōpulsus sum: Qꝺ ne mihi ab iniquis iudicibus vitio uerteretur: partim beneficio ignis obtinui: partim tu mihi prestiteris: si clanculum suppressoqꝫ nomine ista possederis. Que si inter paucos superstites amicos occultare non potes (quoniam linceos oculos habet amicitia: nilqꝫ amicorum visui imperuiū est) admone ut si quid horum apud eos substiterit: q̃primum abijciāt: ne qua in eis rerum aut uerborū mutatione turbent. Ita enim accidit ut qui hec in vnā cōgeriem redigi: nunq̃ aut tibi ut peteres aut mihi ut assentier uēturum in aium suspicabar: laborem fugiēs: passim in vna dictum ep̃la: in altera repetere: meisqꝫ (ut ait Terentius) pro meis uterer. Nouissime cū multis annis edita: et ad diuersas mundi plagas ire iussa vnū in tēpus locūqꝫ conuenissent: facile deformitas vniti corporis apparuit: que per membra tegebat: et uerbū qꝺ semel in vna ep̃la positum delectabat: in toto ope sepius repetitum fastidio esse cepit. Uni itaqꝫ relinquēdū: de reliqs eradēdū fuit. Multa quoqꝫ de familiarib⁹ curis tūc forte dū scriberent: cognitu nō idigna: nūc q̃uis cupido lectori grauia detraxi: memor in hoc irrisū a Seneca Ciceronē: q̃q̃ in his ep̃lis magna ex pte Ciceronis poti⁹ q̃ Senece morē seq̃r. Seneca enim quicqd moralitatis in oībus fere libris suis erat: in ep̃lis cōgessit: Cicero aūt philosophica in libris agit: familiaria: et res nouas ac uarios illius seculi rumores in ep̃lis includit: de quibus quid Seneca sentiat: ipse viderit: mihi fateor/ pamena lectio est: relaxat enim ab intētiōe illa rerum difficilium: que ꝑpetua qdem frangit aium

M

I

Infinitas esse hoīs uarietates

Linceos oculos hēre amicitiam.

K

Diuersitas stili īt Ciceronē et Senecā.

intermissa delectat. Nam Sidonij temeritatē admirari vix sufficio: nisi forte temerari⁹ ipse sim qui temerarium illum dicam: dum sales eius seu tarditatis mee seu illius stili obice: seu fortassis (nā vnūquodq; possibile est) scripture vitio nō satis intelligo: Unum utiq; nō me fugit irrisum τ a Sidonio Ciceronem. O libertas ne si dicam audacia: quos temeritatis nomē offendit exasperem: Inuentum eē hoiem latinū qui nō dico aliqd ut (τ Senecam: τ iam hinc meipsum excusem: vix est enim humanum) oī reprehensione caruisse: sed eloquētiā aut stilum aut oino dicēdi genus Ciceronis irride-

L at: Atq; hoc Sidonius ausus est: Aluernus orator nō latiose fingere fratrem: ut ait ille (qđ ipsum satis erat audacie) sed emulum: τ (qđ est graui⁹) irrisorem: atq; illi detrahere cui oēs deferūt: preter paucos illius coetaneos ac cōciues: quos presentiū comes haud dubie torsit τ in ueces cōpulit iuidia: quā nec Sidonio cām loc⁹ nec tps idulserat: quo magis magisq; aiū viri miror: ut ꝯtra i dubitatū eloquētie pncipē eloqntie studiosus isurgeret alio seculo atq; alia nat⁹ orbe: τ sane cūcta ꝟsanti nihil occurrit quo uel docti hois ignorātiam accusare possim: uel iuidiam excusare: nihilq; quo suspicer: puersitatem fuisse iudicij: nō nature: Falli tamē in hoc possum (ut in multis) in eo certe nō fallor: uel si fallor: cū multis lōgeq; clarissimis falli iuuat: ꝙ solute facūdie pricipatus cōtradictoribus late victis: vnius Ciceronis est ppri⁹: quo luce clarior fit: uel morum uel itellectus obliqtas cōtrarium asserētis. Ille tamē adducit: nescio quem Julium Titianum: τ nescio quos Frontonianos sue irrisionis auctores: Quib⁹ ego simulq; oibus idem sentiētibus: vna uoce respōdeo hoc solū: Sicut eqdem uerum est illud Senece: quoniam quic-

M qd habet Romana facūdia: qđ insolēti grecie aut opponat aut pferat: circa Ciceronem effloruit. Ue-

Plurie laudes Ciceronis ex Seneca τ Quintiliano

rūq; illud Quintiliani: ubi iter multa τ gloriosa pconia viri huius: dono quodam puidētie genitū dicit: in quo totas virtutes suas eloquētia expiretur. Et post multa qbus hoc pbat: Quare inqt nō imerito ab oibus etatis sue regnare in iudicijs dictus est: apud posteros ꝟo id consecutus: ut Cicero iam nō hominis nomen: sed eloquētie habeat. Nūc igit̄ spectemus: hoc propositum nobis exemplum sit: Ille se profecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Sicut hec inquam uera sūt: sic illud quoq; uerissimum: qbus displiceat Ciceronis oratio: uel nō nosse ueram perfectamq; facūdiam uel odisse. Hāc ego calumniam indiscussam transire nō potui: q̄; q̄ ualde festinem: ad rem redeo. Multa igitur hic familiariter ad amicos inter quos τ ad te ipsum scripta cōperies. Nūc de publicis priuatisq; negocijs: nūc de doloribus nostris: que nimis crebra materia est: aut alijs de reb⁹ quas casus obuias facit: nihil q̄si aliud egi: nisi ut animi mei status: uel si quid aliud nossem: notum fieret amicis.

R Probabat̄ enim mihi: qđ prima ad fratrē epistola Cicero idem ait esse epistole pprium: ut is ad quē scribit̄: de his rebus quas ignorat certior fiat. Atq; ea mihi tituli fuit occasio: de quo aliquādo cogitanti: q̄uis epistolarum nomē cōsentaneum reb⁹ esset: quia tamen τ multi ueterum eo usi erāt: τ ipse ego uarium carmen ad amicos: de quo paulo supra mentio incidit: eodem prenotabam: bis eo uti piguit nouumq; ideo placuit nomen: ut familiariū rerū liber diceret̄: In quo pauca scilicet admodū exquisite: multa familiariter deq; rebus familiaribus scripta erāt: Et si interdum exigente materia: simplex τ inelaborata narratio: qbusdam interiectis moralibus: quod τ ab ipso Cicerone seruatū est: τ hec tam multa quidem de tā parua re loqui censorum pmordacium iubet metus: qui nihil scribentes quod iudicari queat: de aliorum iudicant ingenijs: impudētissima temeritas: que solo silentio tuta est: Complosis in littore manibus sedenti: facile est ferre quā uelit de gubernatoris arte sententiam: aduersus hanc propter viam latebris saltem tuis horridula hec atq; improuide nobis elapsa defendito. Illam ꝟo non Phidie Mineruam (ut ait Cicero) sed qualemcūq; animi mei effigiē atq; ingenij simulachrum multo mihi studio dedolatum: si vnq̄ supremam illi manum imposuero: cum ad te uenerit: secure qualibet in arce constituito. Hec hactenus. Illud libētius si liceret silentio tegerem: sed ingens morbus non facile occultatur Erumpit enim τ indicio suo proditur: pudet vite in molliciem dilapse. Ecce enim (quod epistolarū ordo ipse testabitur) primo mihi tēpore sermo fortis ac sobrius: bene ualentis animi fuerat: adeo ut non me solum: sed sepe alios consolarer: sequentia indies fragiliora atq; humiliora sunt: neq; sat virilibus referta querimonijs. Illa pcipue: ut occultare studeas precor: quid enim alij dicerent: cū ipse relegens erubescam? Ergo ego in adolescentia vir fui: ut in senectute puer essem? Infelix τ execrāda peruersitas fuit: animum uel mutare ordinem: uel subtrahere tibi penitus ista que dāno. Neutro circūueniri posse visus eras: qui τ flebilium exempla τ omnium cum cōsule diem tenes. Ad excusationum igit̄ arma confugio: lassauit me longo τ graui prelio: dum spiritus dūq; animus fuit: ipse restiti τ ad resistendum alios cohortatus sum. Ubi hostis viribus atq; impetu: labare mihi pes atq; anim⁹ cepit: excidit confestim sermo ille magnificus: τ ad hec que modo displicent: lamenta descendi: qua in re excuset me forsitan amicorū pietas: quib⁹ saluis ad nullum fortune vulnus ingemui: eisdem mox vna pene omnibus ruina obrutis τ mundo insuper moriente inhumani potius q̄ fortis visum est non moueri. Ante hoc tempus quis me vnq̄ de exilio: de morbo: de iudicio: de comitijs: de ullis fori turbinibus: quis me de paterna domo: de fortunis perditis: de gloria imminuta: de pecunia dilata: de absentia amicorum flebiliter agentē audiuit? Quibus quidem in molestijs: tam molliter agit Cicero: ut quantum stilo delector: tantum sepe sententia offendar. Adde litigiosas epistolas: τ aduersus clarissimos atq; ab eodem pauloante laudatissimos viros iurgia ac probra mira cū animi leuitate: quibus legendis delinitus pariter τ offensus: temperare mihi nō potui: quo minus ira dictante: sibi tanq̄ coetaneo amico familiaritate que mihi cum illius ingenio est: quasi temporum oblitus scriberem: τ quibus in eo dictis offenderer admonerem que mihi cogitatio principium fuit: ut τ Senece tragediam: que inscribitur Octauia: post annos relegens parili impetu eidem quoq; ac deinde uaria occurrente materia: Uarroni Uirgilioq; atq; alijs scriberem: e quibus aliq̄s in

extrema parte huius operis inserui: Que nisi premonitum lectorem subita possent admiratione perfūdere: quedā in illo publico incēdio periere. Qualis ille vir tantus in doloribus suis fuit: talis ego in meis fueram: hodie (ut scias p̄sentē animi mei habitum: neq; enim inuidiosum fuerit id mihi tribuere: quod imperitis euenire ait Seneca) factus sum ex ipsa desperatione securior. Quid enim me tuat qui totiēs cum morte luctatus sit? Una salus victis nullam sperare salutem. Animosius indies agere videbis: animosius loq. Et si qd forte stilo dignum se obtulerit: erit stilus ipse neruosior: multa sane se offerēt. Scribēdi enim mihi viuendiq; vnus (ut auguror) finis erit. Sed cum cetera suos fines aut habeāt aut sperent: hui⁹ opis qd sparsim sub primum adolescētie tēpus inceptum: iam etate prouectior recolligo: ⁊ in libri formam redigo: nullum finem amicoꝝ charitas spondet: quib⁹ assidue respōdē cōpellor: neq; me vnq̄; hoc tributo multiplex occupationum excusatio liberat: tum demum ⁊ mihi imunitatem huius muneris quesitam: ⁊ huic operi positum finem scito: cum me defūctum: ⁊ cunctis vite laboribus absolutum noueris: Interim iter inceptum sequar: nō prius vie q̄; lucis exitum operiēs ⁊ qetis mihi loco fuerit dulcis labor. Ceterum (quod ⁊ rhetores ⁊ bellorum duces solent) infirmioribus in medium coniectis: dabo operam: ut sicut prima libri frons: sic extrema acies virilib⁹ sentētijs firma sit: uel eo ampli⁹ quo viuendo magis ac magis induxisse videor cōtra impet⁹ atq; iniurias fortune. Deniq; quis iter experimēta rerum sum futurus: profiteri minime ausim: sed hoc animo sum: ut nulli amplius rei succumbam: Si fractus illabat̄ orbis: impauidum ferient ruine. Ita me Maronis Flacciq; sententijs armatum scito: quas olim lectas ⁊ sepe laudatas: nunc tādem in extremis casibus meas facere ipsa ineuitabilis fati necessitate didici. Dulce mihi colloquium tecū fuit: cupideq; ⁊ quasi de industria ꝓtractum: vultū enim tuum retulit per tot terras ⁊ maria: teq; mihi p̄sentem fecit usq; ad uesperā: cum matutino tēpore calamum cepissem: diei iam ⁊ epistole finis adest. Hec igitur tibi frater: diuersicoloribus (ut sic dicam) licijs texta dicaueri. Ceterum si stabilis sedes ⁊ frustra semper quesitum ocium cōtigerit (qd iam hinc ostendere se incipit) nobiliorem ⁊ certe vniformem telam tuo nomine meditor ordiri. Uellē ex his paucis esse qui famā ꝓmittere possunt ⁊ prestare: sed ipse vi propria in lucem uenies: alis ingenij subuect⁹ nihilq; auxilij meij egens: profecto tamen si inter tot difficultates assurgere potuero: tu olī Idomeneus: tu Atticus: tu Lucilius meus eris. Uale.

Explicit Prologus.

Epistolarum de Rebus Familiaribus Francisci Petrarche: per octo libros elegantissimo stilo digestarū: breuis Annotatio singularum materiam atq; ordinē exponens.

Epistole Libri Primi.

Epistole Libri Secundi.

Epistole Libri Tertij.

Epistole Libri Quarti.

Frācisci Petrarche poete laureati oratorisqꝫ nō inculti: Epistolarum de rebus familiaribus: Liber primus Incipit.

Francisci Petrarche ad Thomam Messanensem Famam ante mortem non esse appetendam exponentis: cum ea nobis viuentibus minime possit acquiri. Epistola.I.

q

Uerelam publicam nemo sapiēs suam facit: Satis q̄sqꝫ p̄uatarum querelarū domi habet. Satꝫ dixi: nimis dicere debueraꝫ. Nulli ne hoc vnq̄ꝫ accidisse reris? Falleris. Nulli v̄o cōtrarium accidit. Uix superstite qui fecerat: cuiusq̄ꝫ scripta uel gesta placuerūt: laudes hoium mors inchoat. Scis quare? q: cuꝫ corpore morit̄ inuidia viuitqꝫ cum corpore. Multorum inq̄s scripta laudantur: que si gloriari licet nō ꝓgis ulterius: sed (qui indignātibus mos est) suspensum linquens auditoris animum sermone preteruolas inexpleto. Uerum enimuero fugiētem cōsequor mentis augurio: scio quid uelis. Multoꝝ scripta laudātur: que tuis ad mota: carere nō tantum laudatore: sed etiam lectore debuissent: cum tua interim nulluſ attingat. Recognosce in v̄bis meis indignationem tuam: que iusta esset nisi illam de cōmuni omnium aceruo: in usus ꝓprios traduxisses: Omnium inquam quoſ hic scribendi seu amor seu morbus tenuit omniuꝫ ue quos tenebit. Respice enim in primis quorum sunt illa que laudātur: quere auctores: certe pridē in cinerem uersi sunt. Uis ⁊ tua laudari? Morere. A morte hominis viuere incipit humanus fauor: ⁊ vite finis principium est glorie: que si ante cepit: singularis quedam ⁊ itēpestiua res est. Plus dicā: dum eoꝝ qui tecū vixerūt q̄sq̄ꝫ sup̄fuerit: cumulate q̄dem qđ appetis non habebis: cum oēs pariter urna ꝯcluserit: ueniēt qui sine odio ⁊ sine iuidia iudicēt. Ferat itaqꝫ de nobis quālibet sniam p̄sens etas: si equam: feramus equo aio: si iniquā: ad equiores iudices: hoc est ad posteros ꝓuocemus: qn̄ ad alios nō licet. Delicatissima res est iugis cōuersatio: minimis offendit̄: ⁊ fame semꝑ inimica p̄ntia est: multaqꝫ admirationi hoiuꝫ familiaritas detrahit frequēsqꝫ cōuictus. Uides ne tu hos scholasticos: genus hoium vigilijs ac ieiunio squallidum? Crede mihi: nihil ad lucubrādū durius: nihil mollius ad iudicādū: cū multa laboriosissime legerint nihil examināt: ⁊ q̄d in re sit dedignant̄ ingrere cū hoieꝫ ip̄m nosse videant̄: Itaqꝫ oiuꝫ vna lex est: Cūcta eni ex equo quoꝝ auctores uel semel asp̄exerit: scripta fastidiūt. Hoc inq̄s p̄uis accidit ingenijs: magna eni ⁊ ualida per obstātia quelibet erūpūt. Redde mihi Pythagorā: reddā tibi illius ingenij ꝯtēptores. Redeat in greciā Plato: renascat̄ Homerus: reuiuiscat Aristoteles: reuertat̄ in Italiam Uarro: resurgat Liui⁹: reflorescat Cicero: non mō segnes laudatores inueniēt: sed mordaces etiaꝫ ⁊ liuidos detractores: qđ q̄sqꝫ suis t̄pibus exp̄t⁹ est. Quid Uirgilio maius habuit lingua latina? Reperit tm̄ ille: q̄ nō poetā: sed raptorē alienaꝝ iuētio-

nū ⁊ trāſlatorē diceret. Ipſe aūt ⁊ igenij fiduciam
⁊ iudice fretus Auguſto: alto aīo inuidorū uerba
deſperit. Tibi qdem magnam ingenij cōſciētiam
eſſe ſcio: ſed ubi Auguſtū iudicē inuenies: quē eni
xe admodum atq; oib⁹ modis ingenijs ſui tpis fa
uiſſe cōpertū eſt? Noſtri reges de ſaporib⁹ epula-
rū: de uolatu auiū iudicare poſſunt: de ingenijs ho
minū nō poſſunt. Qđ ſi forte p̄ſumpſerint: ſupbie
tumor aperire oculos aut flectere ⁊ in uerū figere
nō ſinit. Itaq; ne qd ſue etatis ſuſpicere videātur
mirant̄ ueteres quos nouere contēnunt: ut defun-
ctorum laus: viuentiū cōtumelia nō uacet. Inter
hos iudices viuēdū moriendūq; nobis eſt: ⁊ (qđ
eſt durius) tacendū. Ubi eni ut dixi Auguſtū iudi
cem queremus? Unū habet Italia: immo ꝟo ter
rarum orbis vnū habet: Robertū Siculū regem:
fortunata Neapolis: que vnicū ſeculi noſtri dec⁹:
incōparabili felicitate ſortita es. Fortunata inquā
⁊ inuidioſa Neapolis litterarū domus auguſtiſſi
ma: que ſi Maroni quōdā dulcis viſa es: quanto
nūc dulcior videris: ubi igenioꝝ ac ſtudiorū eqſſi-
mus extimator habitat. Ad te cōfugiat quiſqs in-
C genio fidit. Neq; ꝟo differēdū putet: ſuſpecta mo
ra eſt: deuexa eniꝫ eſt etas: ⁊ mūdus iā pridem eo
carere: ⁊ ipſe ad meliora regna trāſire merit⁹. Ue
reorq; ne multa ipſe mihi ſere penitētie materiam
ꝓlatādo queſierim: ois qdē pulchre rei dilatio tur
pis ⁊ ois de honeſto deliberatio longior inhone-
ſta eſt: rapienda eſt occaſio: cōfeſtimq; faciendum
qđ añ tēpus fieri nō pōt. Qđ ad me attinet: curre-
re ⁊ ꝓperare ꝓpoſitū eſt (ut qđ de Julio Ceſare:
in ep̄la quadam ait Cicero) oia mea ſtudia in iſtuꝫ
cōferam. Ego ꝟo ardenti qdem ſtudio ac fortaſſe
efficiam: qđ ſepe viatorib⁹ cū ꝓperant euenit: ut ſi
ſeriuſ q̄ꝫ uoluerint forte ſurrexerint: ꝓperādo etiā
citius q̄ꝫ ſi de nocte vigilaſſent ꝑueniāt quo uelit:
Sic ego qm̄ in iſto hoie colendo: tā indormiui diu
curſu corrigā tarditatē. Tibi aūt tuo foro uti neceſ
ſe eſt: qñ ad eum regeꝫ aſpirare nō tā freti q̄ꝫ belli
obice ꝓhiberis. Patria enim tua: cui⁹ nemo amā-
tior ciuis eſt: inimici regis imperio ſubiacet. Dice
reꝫ Tyrāni: niſi quia timeo aures tuas offendere.
Ad hec ⁊ magna res eſt: neq; noſtris calamis di-
ſcernēda ſed illoꝝ gladijs. Igit̄ ad inceptū redeo.
Si hec tibi exempla de illuſtriſſimis electa nō ſuf
ficiunt: alia ex alio grege hoiuꝫ adijciā ⁊ etate recē
tiora ⁊ ſanctitate clariſſima. Quātos oliꝫ emulos
Auguſtinus noſter: quātos Hieronymus: quātos
habuit Gregorius. donec ſpectata virtus ⁊ littera
rū diuina ⁊ admirabilis ubertas iuidiā vinceret?
Uix horū qſq; integrū fame preconiū: niſi ab ipſo
die mortis accepit. Unū emulo ac reprehēſore ca-
rentem: vnū plena ⁊ indecerpta laude decoratuꝫ
Ambroſiū: cuius ne inuētis quidē famā mordax
liuor attigerit: apud quoſdaꝫ inuenio: qđ forte ad
purā eius ac ſimplicem doctrinā ois ambigui ex-
pertem referendū eſt: Nā apud Paulinū qui Am
broſij vitā ⁊ obtrectatorū eius noia legim⁹ ⁊ vin
D dictā diuino irrogatā. Perfer igit̄ iā ſine lamētis:
qđ ſummis ingenijs cōtigiſſe vides. Uideris aūt
quadā in p̄te tuaruꝫ litterarū: hoc ipſum cōqueri:
ꝙ multos noueris magnū in vita nomē aſſecutoſ:
⁊ hoc quoq; ſi me audire uolueris: magnifice con-
temnes. Scis enim quibus hoc euenit? his eqdeꝫ
ſolis qui famam ſuam: qm̄ calamo nequeunt: cla-
more defendunt. Aſpice iſtos purpuratos qui in-
genti ſtrepitu: populorū in ſe ora conuertūt: qui ſe
ſapientes dici uolūt: ⁊ quos ſapientes vulgus ap
pellat: ſingulis ciuitatibus aſcribēs ſapientū gre-
ges: cū tñ illa florēs olim ſtudiorum mater grecia
nō amplius q̄ꝫ ſeptem ſapientū noibus glorieť: qđ
ipſum poſteris iportune nomē arrogātie viſuꝫ eſt.
Sed qui eos excuſant: aiunt nō id eis cognomen
ꝓprio iudicio: ſed populoruꝫ ſuffragijs obtigiſſe.
Unus ex oibus ſeculis Epicurus: ſapienteꝫ ſe ꝓfi-
teri auſus intollerāda ſupbia: ſeu potius ridiculo-
ſa dementia: Cuius ſecūdo de finibuſ bonorum ⁊
malorū meminit Cicero: hodie in noſtrorū cauſi-
dicorum grege furor ille vulgaris eſt. Reſpice ⁊
hos qui in altercationibus ⁊ cauillationibus dia-
lecticis totū vite tempus expēdunt: ſeq; inanibus
ſemp queſtiūculis exagitant: ⁊ preſagium meū de
oibus habeto. Omniū nempe cuꝫ ipſis fama cor-
ruet: vnumq; ſepulchrum nomini oſſibuſq; ſuffici-
et. Cū enim mors frigidā linguā ſtare coegerit: nō
modo ut ſileāt neceſſe eſt: ſed ut de his etiā ſileať.
Poſſem exēplis affluere: teq; ipſum in multis te-
ſtem facere: Quot loquaciſſimas picas agnouim⁹
in oculis inſane multitudinis ꝑſtrepētes: quorum
repēte uox cecidit: niſi lōga ⁊ apud quoſdā ſupſti
tuꝫ odioſa forte narratio eſſet? Sed de his ⁊ ſepe
alias: ⁊ nūc qđ res ipſa poſcebat diximus: Neq;
eni ut eos monerē ſermo mihi inſtitut⁹: ſꝫ ut tibi ſa
tiſfacerē: cui⁹ oino diuerſa cōditio eſt: tūc eniꝫ ma-
xime reſonabis cū iā loq amplius nequeris. Cete-
rū ualde ipatiētis animi eſt: breuiſſima expectati-
one torqueri. Expecta paululū: eris uoti cōpoſ: cū
obſtare tibi ipſe deſieris: id ex p̄te longeua forſan
abſentia: ad plenum mors ſola p̄ſtabit. Reduc ad
memoriā ex oib⁹ ſeculis illuſtres viros Romanos
grecos: barbaros: cui⁹ nō p̄ſentia fame nocuerit: ti
bi (ſi recētiore memoria eſt) plures forte ex hiſto-
rijs occurrēt. Ego id vni oiuꝫ Africano tributum
meminí: ut ſcilicet ⁊ fama mirabilis ⁊ p̄ſentia mi-
rabilior habereť. Ideꝫ ſacris in l̄ris tribuiť Salo
moni: quere aliū: forte nō inuenies: ⁊ ſi Uirgilius
imodico ſtudio Eneā ſuū exornādi hoc ad eū glo-
rie genus trāſferre ꝯtēdat: ſed imobile uerū eſt: ex
cuſant tñ q̄ſi nō Eneā ſed ſub Enee nomine virum
fortē ꝑfectūq; deſcribat: dedit idē oratorū vni dū
taxat is qui hoc ſicut uerius uſurpaſſet: ꝑilluſtris
ſcilicet oratorū p̄nceps Marc⁹ Tulli⁹: vni quoq;
poetarū idē tribuit Aulo Licinio Archie: ſꝫ uere-
or ne id amore iudiciū obliquāte p̄ceptori ſuo me-
diocris ingenij viro tribuat: qđ nec Homero tribu
it nec Uirgilio tribuiſſet. Ceterū ut ad te reuertar
nihil ex oibus que dixi: qđ tibi iuſtā idignādi ma
teriam preſtare poſſit inuenies. Nemo enim ſe an-
teiri ab vno uł a paucis egrefert: niſi qui glorie p̄n
cipatum pertinaci ſibi mente cōſtituit. Patere (ut
ceterarum rerum) ſic ingenij tui ſortem noiſq; for-
tunam: putabas eam in ſolis diuitijs ius habere?
Humanarū rerū oiuꝫ excepta virtute dña eſt. Illā
quoq; ſepe oppugnare: ſed nunq̄ꝫ expugnare ꝑmit
titur. Famam certe qua nihil eſt leui⁹ facile rotat
ac uentoſis ſuffragijs circūuoluit: a dignis eam
trāſferēs ad indignos: nihil qdē mobili⁹: nihil ini-
quius vulgari iudicio ſup quo fama fundata eſt.
Itaq; mirum non eſt ſi aſſidue quatiť que tam tre-
mulis innitiť fūdamētis. Hec ſane nō niſi in viuos

E Impatientis ē ai breuiſſima expectatōne torq̄ri.

Scipio african⁹ ⁊ Salomon fama ⁊ p̄ñtia mirabiles fuerunt

F Fortūa oia p̄ter virtutē expugt.

regnum habet: mors hoiem eximit ab impio fortu
ne. Cessāt extīc ludibria: hec uelit ipa uł nolit: ṽtu
tem fama: ceu solidū corp⁹ vmbra ɔsequit̄. Habes
ergo (ni fallor) gloriādi poti⁹ cāz q̄z idignādi: si cū
oib⁹ fere p̄stātibus atqꝫ clarissimis viris cōis tibi
tua sors est. Quoqꝫ etiaz nūc egore aio sis: Africa
num ipm quem ex hac acie segregare visus eram:
in cōe restituam: cui q̄zuis qḋ rarissimum est: ut di
xi: p̄sentia nō noceret: nocuit tñ (ut ceteris) hoium
iuidia: quaz tātis ṽtutib⁹ nō potuit extiguē: incē
ditqꝫ poti⁹ ꝛ iflāmauit: Nocuit (qḋ sine idignatio
ne nō possum meminisse) ɔuersatio lōgior ꝛ nascēs
ex familiaritate cōtēptus. Uñ aūt hec eliciā pcō-
tabere. Nolo me aliqd imutasse suspiceris: Ipa Ti

B — Titi liuij ṽba de Scipiōis ꝛ Titi flaminij dignitate.

ti Liuij clarissimi scriptoris ṽba ponā: qui orta cō
tētione dignitatis honorūqꝫ iter Scipionē Africa
num Titumqꝫ Flaminiū: In qua succubuisse Sci
pionē refert. Maior ingt gloria Scipionis: ꝛ quo
maior: eo ꝓpior iuidie. Et statim postea: Accede-
bat ingt ꝛ aliḋ. Scipio African⁹ iam ꝓpe annuz
decimum assidu⁹ in oculis hoium fuerat: que res
min⁹ uerendos magnos hoies ipa satietate facit.
Et hec qdez ille: Tu ṽo (ut iam finem faciam) for-
tunā tuā tanto comite solabere: expectabisqꝫ tran
qllius: memor uetus apḋ Flaccū uerbuz eē: qḋ ut

Uetusta poemata vino ueri adeq̄ri: ex Flacci ꝛ plauti auc̄te

vina: sic poemata meliora dies reddit. Apḋ Plau
tū aliquāto uetustius: Ille eni ait: Qui utunt̄ vino
uetere sapiētes puto: ꝛ qui libēter ueteres inspe-
ctāt fabulas: qḋ nō min⁹ ipsi Flacco bilem cōmo-
uisse suspicor q̄z tibi tātam eē uetustatis reuerēti-
am: ut crimē lōgo sermōe purgāduz sibi fuerit Lu
ciliuz rep̄hendisse. Postremo tecum cogita qd est
hoc pro quo tam sollicite torqueamur: Uēt⁹ est fa
ma quaz seqmur: fum⁹ est: vmbra est: nihil est. Ita
qꝫ facillime recto atqꝫ acri iudicio cōtēni pōt: Qḋ
si forte (qm̄ generosos aios familiaris hec pestis
inseq solet) appetitū hūc extirpare radicit⁹ nō po-
tes excrescētē: rationis saltē falce cōpesce: parēdū
tēpori parēdū rebus est. Deniqꝫ (ut snie mee sūmā
breuius expediā) virtutē cole dum viuis: famaz i-
uenies in sepulchro. Uale.

Frācisci Petrarche ad Raimūdum supantiū: ho
minū vitam eque ac flosculuz momēto ꝛ virere ꝛ
arescere asserētis. Epistola.II.

A u — Ereri mihi (nec imerito) visus es: ne (qḋ fe
re oib⁹ adolescētib⁹ accidit) etatis flore de
cipiar. Nō pollicebor tibi pater aium soli-
duz ac stabilez oisqꝫ uanitatis exortem (qḋ in hac
etate difficillimum ꝛ poti⁹ diuine gratie q̄z hūane
ṽtutis arbitror: sed mētez haud quaq̄z sue ɔditiōis
ignaram spōdeo. Sētio me (mihi crede) nūc dum
maxime florere videor: maxime ad arescēduz pge

Etatem uolare: ex Ciceronis auctōitate Dibus idē vite spatium mōtisqꝫ eq̄lē terminū eē ex Aug. snia

re. Quid in re celerrima segnib⁹ uerbis utor: imo
ṽo ꝓperare: imo currere: imo (ut loq̄r ꝓprie) uola
re. Uolat eni etas (ut ait Cicero) Et oino nihil est
aliḋ tēp⁹ vite hui⁹ q̄z cursus ad mortez: In quo (ut
ait Augustin⁹) nemo uel paulo stare uel aliquāto
tardus ire pmittit̄: sꝫ urgent̄ oēs pari motu: nec di
uerso ipellunt̄ accessu: Neqꝫ eniz cui⁹ vita breuior
fuit: celeri⁹ diez duxit: q̄z ille cui lōgior: sed cū eq̄-
liter eq̄lia momēta raperent̄ ambob⁹: Alter abijt
ꝓpi⁹: alter remoti⁹: quo nō ipari uelocitate ambo
currebāt. Aliḋ est eni ampli⁹ vie pegisse: aliud tar
dius ambulasse. Qui ergo usqꝫ ad mortem ꝓdu-
ctiora spatia tpis agit: nō lētius pgit: sed plus iti-
neris ɔficit. Ecce quanti duo viri uelocitatem vite
mortalis describētes: uolare eaz ꝛ currere asserūt:
Quotiēs ṽo Uirgilius fugē tēp⁹ ait? Quid si oēs
tacerēt? qd ēt si negarēt? nūqd iō segni⁹ fugiēs cur
reret aut uolaret? Neqꝫ ṽo me talia sūmis labijs lo
cutū putes (qqꝫ coetaneis meis est mos) p auctoꝝ
vireta captare flosculos: qḋ viro turpe ait Sene-
ca: nobis ita pmissū putāt: ut nihil videat̄ in adole
scētia formosius. Ego me nō nego flosculos iter-
dum legere: qb⁹ iter senioꝝ choros (si res tulerit)
uti queā: sed ita ad optatā senectutē merita cū lau
de pueniā: ut ego magis oia ad vitā extimē q̄z ad
eloquētiā referēda: Et q̄zuis (ut est usus: ut est in-
geniū: ut est aius: ut est etas) eloquētie studio de-
lecter: tñ ꝛ duz alioꝝ bene dicta recēseo: ꝛ si qñ mi
hi aliqd forte sonāti⁹ excidit: utrobiqꝫ magis me-
ditor: ut qcqd id est vite ꝓsit: adolescētieqꝫ me ma
lis expediat: q̄z ut ṽbis ornatiorib⁹ iuuenilis ligua
lasciuiat. Sūme qdem demētie videt̄ in id niti: ad
qḋ forte nunq̄z sis uētur⁹: ꝛ qḋ paucis accidit: qḋ
qꝫ cū adept⁹ fueris modicū ꝓsit: fortassis ꝛ multū
noceat: illud ṽo negligere: qḋ ꝛ oib⁹ ꝓmptum: pre
oib⁹ utile: dānosūqꝫ nunq̄z eē possit. Scimus aūt
magnoꝝ auctoritate hoium expimētoqꝫ reꝝ edo-
cti: qm̄ paucis bene loq: bene viuere aūt oib⁹ datū
est: ꝛ tñ plures illud amplectunt̄: hoc fugiūt. Ita
est natura hoium: difficultatib⁹ icūbere ꝛ ea cupi-
dius appetere: que laboriosius parant̄. Ego qdez
(ꝛ si mihi fidem etas deroget) teste tñ ɔscia lego:
nō ut eloquētior aut argutior: sed ut melior fiā: Et
qḋ de morali phie pte dixit Aristotiles: ad oēs tra
ho: q̄zq̄z si uterqꝫ fruct⁹ sequeret̄ ifortunatiorez me
laboꝝ nō negarē. Tibi aūt pr̄ grās ago: qꝫ me p̄ine
mones: ꝛ oro ut idē sepe facias: Sed sic hēto: me
iam hinc cepisse cognoscē cursum meū ꝛ picula nu
merare: ꝛ multos nosse decrepitos: me alti⁹ humi
fixos ac tenacius iherētes. Multū me tangit illud
Domitiani p̄ncipis iam senescētis. Nil ingt grati⁹
decore: nil breui⁹. Et illud Catonis senis apḋ Tul
lium: Quis est tam stultus q̄zuis sit adolescēs: cui
sit exploratū ad uespum eē victurū? Et illud Uir-
gilij tūc iuuenis iuuenilr̄ dictum: sed uere: sed gra-
uiter: sed mature: Collige ṽgo rosas dū flos nouus
ꝛ noua pubes: Et memor esto euuz sic ꝓperare tu
um. Ego ṽo memor sum (ꝛ q̄zuis nōduz plene pos
sim) cogito tñ ut possum: ꝛ indies ut ꝓfundi⁹ pos-
sim: nitor. Cogito nō qd alijs videor: sed qd sum ꝛ
etatem hāc ꝛ q̄lēcūqꝫ formam corpis: ꝛ reliq̄ (vñ
mihi forsan ab alijs inuidet̄) sentio data mihi ad pi
culum: ad exercitium: ad laborem. Deniqꝫ (ut bre-
uiter cōcludam) Scio me ascēdere ut descendam:
virere ut arescam: ut senescaz adolescere: viuere ut
moriar. Uale.

Francisci Petrarche ad Joānem Colūne: Galli-
am: Germaniam: Rheniqꝫ ripas se peragrasse nar
rātis: Inqꝫ his regionibus mores hoium sollicite
cōtemplatum esse ꝛ aspectu telluris incognite de-
lectatum: Italiam tamen sibi magis placere affir-
mantis. Eplá.III.

G — Allias ego nuper nullo qdem negocio (ut
nosti) sed visendi tñ studio ꝛ iuuenili quo
dam ardore pagraui: Germaniam tandez
Rheniqꝫ ripas attigi: contemplatus sollicite mo-
res hoium: ꝛ aspectu telluris incognite delectat⁹:
ac singula cum ñris conferēs: ꝛ lꝫ multa utrobiqꝫ

magnifica viderim:me tñ Italice originis nõ peni tet:imo(ut uerum fatear)quo latius peregrinor: eo maior Itali soli subit admiratio.Qd si gratias agebat Plato diis(ut uerbo eius utar) immortalibus:inter multa ꝙ grecum eum ꝛ nõ alienigenã edidissent:quid nos ꝓhibet pro eodem quoqꝫ gratias agere ortusqꝫ nostri deum auctorem recognoscere?Nisi forte nobilius est grecum nasci ꝙ̃ Italicũ:qđ siquis dixerit:dicat idẽ ꝛ seruum esse nobiliorem ꝙ̃ dñm.Atqꝫ nullus hoc greculus quantũlibet procax impudẽsqꝫ dicere audebit:duꝫ meminerit diu ante urbem cõditam ante partuꝫ ꝛ auctum virtutibꝰ imperium.Deniqꝫ ast Romanos rerum dños gentẽqꝫ togatam:nõ Italiaꝫ sed quotam Italie partem eo tẽpore desertam ꝛ uacuam grecis habitatoribus possessam magnãqꝫ greciaꝫ nũcupatam:Que enim tũc magna visa est:ꝙ̃ maxima:ꝙ̃ immẽsa videri potuit post euersam Corinthum:post uastatam Etoliam:post Argos ꝛ Mycenas ceterasqꝫ urbes triũphatas:post Macedonie reges captos Pyrrhũqꝫ deuictum ꝛ madentes iterum Asiatico cruore Thermopylas:Credo neminem negaturum aliqͣ̃to clarius Italicuꝫ esse ꝙ̃ grecum.Sed de hoc forte alibi:nũc in Gallias reuertamur.Pariseorum ciuitatem regni caput: que auctorem Iulium Cesarem pretendit introiji: nõ aliter aio affectus ꝙ̃ olim Thessalie ciuitatem Hypatam dum lustrat Apuleius.Ita enim sollicito stupore suspensus ꝛ cũcta circumspiciẽs videndi cupidus explorãdiqꝫ uera ne an ficta essent que de illa ciuitate audierã:nõ paruũ in ea tempus absumpsi:ꝛ quotiens operi lux defuit noctem super addidi.Demuꝫ ambiẽdo ꝛ inhiãdo magna ex parte didicisse videor:qs in eadẽ ueritati qs fabulis locus sit:que(qm̃ longa narratio est:neqꝫ hoc loco satis explicabilis) differẽda est donec ex me oĩa coram audies.Gandauũ quoqꝫ(ut media sileã)eodem cõditore supbũ vidi:ꝛ ceteros Flãdrie Brabãtieqꝫ populos lanificos atqꝫ textores:Uidi Leodium insignem clero locũ:Uidi Aquẽsem Karoli sedẽ:ꝛ in tẽplo marmoreo uerẽdũ barbaris gentibus illius pncipis sepulchrum.Ubi fabellã audiui nõ inamenã cognitu a qbusdã tẽpli sacerdotibꝰ quã scriptã mihi ostẽderũt:ꝛ postea apud modernos scriptores accuratius etiã tractatã legi:quam tibi quoqꝫ ut referã incidit animus:ita tñ ut rei fides nõ apud me querat:sed(ut aiũt)penes auctores maneat:Karoluꝫ regẽ quẽ magni cognomine equare Põpeio:ꝛ Alexãdro audẽt:mulierculam quãdam pdite ꝛ efflictim amasse memorãt:eius blãditijs eneruatũ neglecta fama(cui plurimũ inseruire cõsueuerat)ꝛ posthabitis regni curis:aliarũ rerũ oĩuꝫ:ꝛ postremo suiipsius oblitũ:diu nulla ꝑsus in re nisi in illius amplexibus acquieuisse summa cũ indignatione suorũ ac dolore.Tandem cũ iã spei nihil superesset(qm̃ aures regias salutaribus cõsilijs insanꝰ amor obstruxerat)feminã ipsã maloꝝ isperata mors abstulit:cuiꝰrei igẽs pmũ,in regia:sꝫ latẽs gaudiũ fuit.Deinde dolore tm̃ priore grauior:quãtum fedior morbo correptũ regis aium videbãt:cuius nec morte lenitus furor sed in ipsum obscenum cadauer ꝛ exãgue trãslatꝰ est:qđ balsamo ꝛ aromatibꝰcõditũ:onustũ gẽmis ꝛ uelatum purpura diebꝰ ac noctibꝰ:tã miserabili ꝙ̃ cupido fouebat amplexu.Dici negt ꝙ̃ discors ꝛ ꝙ̃

B

male se cõpassura cõditio est amãtis ac regis:nunꝙ̃ profecto cõtraria sine lite iungunt.Quid est ãt regnum nisi iusta ꝛ gloriosa dñatio?Cõtra:quid est amor:nisi feda seruitus ꝛ iniusta?Itaqꝫ cũ certatim ad amãtem(seu rectius)ad amẽtem regem pro summis regni negocijs:legatiões gẽtiuꝫ prefectiqꝫ ꝛ prouinciarũ presides conuenirent:Is in lectulo suo miser oibus exclusis ꝛ obseratis foribꝰ amato corpusculo coherebat:amicam suaꝫ crebro uelut spiratem responsurãqꝫ compellans.Illi curas laboresqꝫ suos narrabat:Illi blandũ murmur ꝛ nocturna suspiria:Illi semp amoris comites lachrymas istillabat(horrẽdũ miserie solamẽ)sꝫ qđ vnũ tñ ex oibꝰ:rex alioqui(ut aiũt)sapiẽtissimꝰ elegisset.Addunt fabule qđ ego nec fieri potuisse nec narrari debere arbitror.Erat ea tẽpestate in aula Coloniensis antistes:vir(ut memorãt)sanctitate ꝛ sapientia clarus:necnõ comitatus ꝛ cõsilij regij prima uox:qui domini sui statum miseratꝰ:ubi aiaduertit humanis remedijs nihil agi:ad deum uersus illum assidue precari:in illo spem reponere: ab eo finem mali poscere:multo cuꝫ gemitu:quod cum diu fecisset nec desiturus videretur:die quodam illustri miraculo recreatus est.Siquidem ex more sacrificanti:ꝛ post deuotissimas preces pectus ꝛ araꝫ lachrymis implẽti:de celo uox isonuit sub extincte mulieris lingua furoris regij causam latere.Quo letior:mox peracto sacrificio ad locuꝫ ubi corpus erat se proripuit ꝛ iure notissime familiaritatis regie itrogressus:os digito clam scrutatus gemmam perexiguo anulo inclusam:sub gelida rigentiqꝫ lingua repertam festinabundus auexit.Nec multo post rediens Karolus ꝛ ex consuetudine ad optatuꝫ mortue congressum properans repẽte aridi cadaueris spectaculo concussus obriguit exhorruitqꝫ contactum:auferri eam quamtotius ac sepeliri iubens:inde totus in antistitem cõuersus:illum amare:illum colere:illum indies artius amplecti:deniqꝫ nihil nisi ex sententia illius agere:ab illo nec diebus nec noctibus auelli.Qđ ubi sensit vir iustus ac prudens:optabilem forte multis:sed onerosam sibi sarcinam abijcere statuit:ueritusqꝫ ne si uel ad manus alterius perueniret:uel flammis cõsumeretur domino suo aliquid periculi afferret:anulum in vicine paludis prealtam uoraginem demersit.Aquis forte tum rex cũ proceribus suis habitabat:ex eoqꝫ tempore cunctis ciuitatibus sedes illa prelata est.In ea nil sibi palude gratius:ibi assidere:illis aquis mira cum uoluptate:illiꝰ odore uelut suauissimo delectari.Postremo illuc regiam suam trãstulit ꝛ in medio palustris limi immenso sumptu iactis molibus:palatium templumqꝫ construxit:ut nihil diuine uel humane rei eum inde abstraheret:postremo ibi vite sue reliquum egit:ibiqꝫ sepultus est.Cauto prius ut successores sui primam inde coronam ꝛ prima imperij auspicia capesserent:quod hodie quoqꝫ seruatur seruabiturqꝫ ꝙ̃ diu Romani frena imperij Theutonica manus aget.Lõgior fui in hac narratione ꝙ̃ debui.Sed quoniam peregrinatione longinqua librorum solatio destituta est:ꝛ in ppetuo motu facilius est multa cogitare:ꝙ̃ grandia:iustum epistole modum implere serijs non ualens:eam(ut vides)obuijs quibusqꝫ consartio. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannē Columne: Coloniam Agrippinam ciuitatem Germanie: que ad sinistrum latus Rheni sita est: ciuilitatemq́ꝫ ⁊ mores eiusdem populi commendantis: seq́ꝫ in eadem plures reliquias sanctorum ⁊ multa alia vidisse recitantis: digressum etiaꝫ suum usq́ꝫ in Auinionem narrantis. Epistola.IIII.

A

a Quis digressum: sed prius vnde ortuꝫ oppidi nomen putant: aquis baiano more tepentibus ablutum: excepit Agrippina Colonia: que ad sinistrum Rheni latus sita est: locus ⁊ situ ⁊ flumine clarus ⁊ populo. Mirum in terra barbarica quanta ciuilitas: que urbis species: que viorum grauitas: que mundicie matronarū. Forte Joannis Baptiste vigilia erat: duꝫ illuc applicui: ⁊ iam ad occidentem sol uergebat: confestiꝫ amicorum monitu (nam ⁊ ibi amicos prius mihi fama pepererat: q̄ꝫ meritum) ab hospitio traducor ad fluuium: insigne spectaculum visurus: Nec fallebar: Omnis enim ripa preclaro ⁊ ingenti mulierꝝ agmine tegebatur: Obstupui: dij boni que forma: quis habitus: amare potuisset: quisquis eo nō preoccupatum animum attulisset. In loco paulum altiore constiteram: vnde in ea que gerebantur intenderem: incredibilis sine offensione concursuſ erat: vicissimq́ꝫ alacres: pars herbis odoriferis incincte: reductisq́ꝫ post cubitum manicis: candidas in gurgite manus: ac barchia lauabant: nescio quid blandum peregrino murmure colloquentes: Uix nunq̄ꝫ clarius intellexi: quod Ciceroni placet: ⁊ ueteri Prouerbio dici solet: Inter linguas incognitas: omnes propemodum surdos ac mutos esse. Unuꝫ mihi solatiuꝫ gratissimorꝫ interptum nō derat: Naꝫ ⁊ hoc iter cūcta mirabere celuꝫ illō spiritꝰ pierios alere: Itaq́ꝫ dū miratꝰ Juuenalis q̄ Gallia causidicos docuit facūda Britānos: mireꝛ itidē: docta q̄ argutos aluit germania uates. At ne me auctore fallaris: scito ibi nullꝰꝫ Maronem eē. Nasones plurimos: ut dicas uerū fuisse presagiū quod in fine libri Metamorphoseos multum uel posteritatis gratie: uel ingenio suo fidens ponit. Siquidem qua Romana potētia (seu uerius) qua Romanum nomen domito orbe se porrigit: plausibiliter nunc fauentis populi ore perlegitur. His ego comitibus: ubi quid audiēdum seu respondēdum incidit: pro lingua ⁊ pro auribus usus sum. Unum igitur ex eo numero admirans ⁊ ignarus rerum percontatꝰ Uirgiliano illo uersiculo. Quid vult concursus ad amnem: quid ue petunt anime? Responsum accepi: peruetustum gentis ritum esse: vulgo persuasum presertim femineo: omneꝫ totius anni calamitatem imminentem: fluuiali illius diei ablutione purgari: ⁊ deinceps letiora succedere: itaq́ꝫ lustrationem esse annuā: inexhausto semper studio cultam colendamq́ꝫ. Ad hec ego subridens: O nimiū felices inquam Rheni accole: quorum ille miserias purgat: nostras quidem nec Padus vnq̄ꝫ ualuit purgare nec Tyberiſ: Uos uestra mala Britānis Rheno uectore transmittitis: nos nostra libenter Afris atq́ꝫ Jllyrijs mitteremus: ſꝫ nobis (ut intelligi datur) pigriora sunt flumina.

B Cōmoto risu: sero tandem inde discessimus. Proximis aliquot diebus a mane ad uesperam: ciuitatem ijsdem ducibus circumiui haud iniucundum exercitium: non tam ob id quod ante oculos erat: q̄ꝫ recordatione nostrorum maiorum qui tam procul a patria monumenta Romane virtutis tam illustria reliquissent. In primis autem occurrebat Marcus Agrippa Colonie illius auctor: qui licet multa domi: multa foris preclara construxerit illā tū ex omnibus dignam censuit: cui suū nomen imponeret edificator ac bellator egregius: dignusq́ꝫ habitus quem Augustus sibi generum ex toto orbe deligeret qualiscunq́ꝫ filie viruꝫ: sed dilecte: sed vnice: sed auguste. Uidi tot simul trunca milia sacrarum virginum ⁊ terram generosis dicatam reliquijs ac degenerum: ut aiunt: cadauerum expultricem. Uidi capitoliuꝫ effigiem nostri: nisi q̄ pro senatu illic pacis ac belli consilia agitante: hic formosi iuuenes ac puelle mixtim: nocturnas laudes deo concinunt: eterna concordia. Jbi rotarū ⁊ armoruꝫ strepitus ac gemitus captiuoruꝫ: hic quies ⁊ gaudium ⁊ iocantium uoces. Deniq́ꝫ illuc bellicus: huc pacificus triūphator ingreditur. Uidi tēplum urbe media pulcherrimum: q̄ꝫuis inexpletū qō haud immerito summum uocant: Magorum ibi regum corpora ab ortu ad occasum tribus saltibus transuecta: quos ethereum quondam regem ad presepia uagientem: cuꝫ muneribus ueneratos legimus: uenerabūdus aspexi. Parumper hic pater optie: ⁊ pudoris mei metbas excessisse videor ⁊ plura collegisse q̄ꝫ necesse erat: Utrūq́ꝫ fateor ſꝫ mihi nil tam necesse est: q̄ꝫ ut imperio tuo paream Inter multa sane que abeunti iusseras: hoc fuit extremum: ut de terris ad quas ibam ⁊ de singulis que vidissem: audiuissemq́ꝫ perinde te certiorē scripto facerē ac vbo soleo ne calamo parcerē: ne breuitati uł ornatui studerē: ne ue floridiora decerperē: ſꝫ cūcta cōplecterer. Deniq́ꝫ Tulliano vbo uiuſ Scribe dixisti: quicquid in buccā uenerit. Promisi me facturū: pmissum crebris ex itinere litteruliſ implesse videor. Si iussisses loq de altioribus: tēptassem: Nunc epistole officium reor: nō ut scribētem nobilitet: sed ut certificet legētem: q̄ si omnino videri uolumus: ostendemus nos in libris: in epistolis colloquamur. Procedo: Ad secūdas Kalendas Julias Colonia discessi: tāto sole ac pulue re ut sepe alpinas niues ac frigora rheni a Uirgilio requirerem. Jnde Arduēnam siluam: scriptorꝝ testimonio pridem mihi cognitam: sed visu atram atq́ꝫ horrificam trāsiui solus (⁊ qō magis admireris) belli tempore: sed incautos (ut aiunt) deus adiuuat: At ne longum iter vix equo peracto calamo remetiar: multis ego regionibus ambitis: hodierno die Lugdunum perueni. Nobilis ⁊ ipsa Romanorum Colonia est paululumq́ꝫ uetustior Agrippia: duo hic noti amnes in nostrū mare currentes: Rhodanus Ararisq́ꝫ conueniunt Sonam incole appellant. Sed de his nihil amplius: Juncti enim ad te properant: alter cogēti: alter coacto similis: ⁊ Auinionem ubi te nunc ac genus humanum Romanus pōtifex detinet: permixtis uadis abluunt. Huc ego cum mane peruenissem ⁊ intrāti forte familiaris hic tuus occurrisset: mille eum questiunculis (ut mos est peregre redeuntium) aggredior. Jlle autem nihil ad reliqua: Sed pclarissimum fratrem tuum ad quem maxime properabam: sine me Romaꝫ petijsse narrauit: Quo audito querendi ueniendiq́ꝫ ardor repente deferuit.

Agrippina colonia ad sinistruꝫ latꝰ rheni

Inter incognitas linguas eē surdescē ⁊ mutescē: ex cicerōis dicto

Epi[...] le off[...]

C

Ard[...] na si[...]

Lug[...] nū [...] man[...] colo[...]

D Hic igitur expectare in animo est: donec ⁊ estas
ipsa deferueat: quam hucusq̧ nō senseram: ⁊ me
uegetiorem quies faciat: qui me fessum esse hoc ip
so primum loquente perpendi. Nulla quidem fati
gatio maior q̄ȝ animi est: q̄ si reliqui itineris tediū
subierit: Rhodanus mihi pro uehiculo erit. Inte-
rim ut noris ubi sum: hec tibi festināte nuncio trāſ
currere non piguit. De fratre item tuo: duce olim:
nūc (da dolori ueniā) desertore meo: nusq̄ȝ alibi q̄ȝ
apud ipsum conqueri visum est: quam querelam:
ut sibi q̄ȝprimum mitti iubeas: oratus facito. Et
Uale nostri memor.

Francisci Petrarche ad Jacobum Columne Lō-
bericensem presulem: q̄ se non expectato Romā
petierit familiariter conquerentis: simulq̧ nō pau
ca de fide ⁊ taciturnitate cōmemorātis. Epl'a. V.

B Euertebar e germania ⁊ iam Lugdunum
r peruenerā: precum tuaruȝ ⁊ desiderij mei
vncis retrahentibus: non taȝ poetico aut
phisico: q̄ȝ cursorio more festinans. Illic cursui
meo molestissimum frenum adhibuit insperat⁹ ru
mor aufugisse te absētie mee uelut opportunitate
captata ⁊ sine me Romaȝ penjsse: qđ profecto nū
e q̄ȝ facturum esse promiseras. Quid dicam? Amā
a te nō amato nil reor esse miserius. Quomodo au-
i tem te: seu quibus primum uerbis aggrediar? Su
spitiosum ne an tuorum contēptorem putem? Ni-
hil moribus minus tuis cōuenit. Obliuiosuȝ que
rar mirator ipse memorie tue? Fidefragum dicam
sȝ notissima fides est. Quid ergo? Tu culpe nomē
inuenies ⁊ teipsum condemnabis: uel si libet ab-
solues: apud tribunal tuum tecum agitur: tu idem
⁊ reus ⁊ testis ⁊ iudex eris. Sede igitur ⁊ mecū
aliquātisper equo iure discepta. Equat enim amor
imparia. Q; si contra me forte lingua tua pronun-
ciauerit: ad consciam ꝓuocabo. Rn̄de dolori meo
querenti: Cur tu Rome: ego in Gallia sum? Quid
tanto diuortio dignum feci? An ut inutilis ⁊ ina-
mena sarcina in tergum abijcior? De utilitate qui-
dem videris: de reliquo (q̄m dolor ingens liberta
tis assertor esse solet) ipse ꝓnuncio. Nulla igit (si te
noui) amenior: nulla curis tuis opportunior: tecuȝ
est Lelij mei ⁊ ceterorum pace dixerim quib⁹ (ut
me equare audeam) superbe forsitan fortune illoꝝ
cogit ⁊ dolor mei: Ego enim te mundo pretuli: tu
mihi queso quid non prefers? An timuisti ne secre
tum tuū ex me in vulgus erumperet? Ita ne rimo-
sum expertus es: ita infirmi ac futilis animi: cui tā
facile commissa diffluerent? Egisti incaute qui mi
hi totiens grauiora credideris. Sed (crede mihi)
quoniam hodie (ut video) dolor uerecūdiam supe
rat: crede inq̄ȝ mihi pater optie: nullius (quē q̄dē
ego nouerim) fido silentio secundus sum. Nemo
me ideo q̄ secreta nō teneam: ne dicam fideli ami
citie: sed uel senatorio gradui: uel sacerdotio cere-
ris inhabilem arguerit. Legimus apud persas: ni
hil fide sanctius: nihil pulchrius silentio: nihil lo-
quacitate deformius. Itaq̧ illud uel morte custo-
diunt: hanc morte castigant: non est qui quocunq̧
supplicio sui regis pandat arcanum. Si quis for-
te contrafecerit: nullo non supplicio dignus habe
bitur preclare. Quid eniȝ oino facilius q̄ȝ tacere?
Ad quid ergo utilis: aut cui magne rei sit haben-
dus idoneus: qui rem longe facillimaȝ implere ne
quiuerit? An ꝟo occupationes meas interrumpe

re noluisti? Conuersatio igitur longeua quid pro-
fuit? Nondum intelligis: non esse me de illorū gre
gem qui (ut ait Flaccus) breui fortes iaculantur
euo multa: qui terras alio calentes sole permutāt:
qui penetrant aulas ⁊ limina regū: Ut Uirgilius
ait: qui aium suuȝ in frusta discerpūt: huic arridēt:
illi seruiūt: neminē ex integro diligūt: nulli plene cō
fidūt: certe ego q̄ siȝ nescio. Ualde eni i iudicio reꝝ
nostrarū fallimur: Sȝ ut sim de grege nihil optan
tium: magnopere laboro: de multis nunq̄ȝ speraui
Sciebam enim q̄ qui paucorum similis fieri stu-
det: multis fiet inuisus. Spes ⁊ occupatiōes mee
in te hactenus site erant: In quo si me diutius er-
rare non es passus: perurbane mecum agi non ne-
gauerim: q̄ alienationem animi tui: non cōtume-
lioso quidem actu: non uerbo aspero: nō graui sup
cilio: sed fuge silentis indicio perceperim. Sin ex
periri aut inflāmare desiderium meum cogitasti:
vide ne aduersus imbecillem animum nimis acu-
leatum ludi genus elegeris. At forte indulgentior C
causa est: pepercisti arbitror labori meo: uerit⁹ ne
fastidio pelagi impar essem: ⁊ quoniaȝ id tibi quo
q̧ restat iter per siticulosam Apuliam: sub estiuo
sole deficerem. Sed queso nōne hoc tuo de me iu
dicio iniuriosus es fame mee? Ubi ego hanc opi-
nionem merui? Quis me labor fregit: aut terruit.
Sola videndi dulcedo per ignotaȝ me Barbariē
circunducit: per Italiam credo pulchra necessitas
non duxisset: sub pireneis olim collibus: ut tibi co
mes essem: nisi pudet: quantis me precibus ac blā
ditijs onerasti? Quanq̄ȝ (ut uerum fatear) seque-
bar ego ꝓpe cupidius: q̄ȝ detrahebar: quid ita nūc
sub Apenini iugis comes esse nō merui? Nisi for-
te inertiam meam illa peregrinatio patefecit: tu
ꝟo quotidie miraberis vnde ea laborum patientia
in litterarum ocio mihi nato ac enutrito: presertim
cum ⁊ anni tempus esset aduersum ⁊ uepricosum
iter ⁊ inculta regio (quodq̧ super omnia nos an-
gebat) conuersatio dura ⁊ multum nostris mori-
bus aliena. Sed forte (quoniam sensim ratiocina-
tio ad uerum ducit) non quecūq̧ potuimus possu-
mus: dies auget: dies imminuit ab ea peregrina-
tione: quarta nunc estas agitur: triennio senior fa-
ctus sum: qđ tempus nō tm̄ mutando corpusculo
mortalis hois: sed euertendis imperijs atq̧ urbi- D
bus late patet. Ludo tecuȝ (ut vides Magnus in
terdum dolor ubi lamenta defuerint in iocos uerti
tur: omnis quidem dies fateor gradus est ad mor
tem: ⁊ uagiētes in cunabulis ifantes: crescēdo pa- Dis di-
riter senescunt. Neq̧ tm̄ ea etas est mihi: que natu es gra-
rale detrimentum sentiat: quippe que nōdum plē- dus ē ad
na est. Itaq̧ crescentibus adhuc annis ꝓuehor: morteȝ
multoq̧ ⁊ membris ⁊ animo ualidior indies fio:
q̄ȝuis non ignorē quid sequatur. Uiator enim quo
altius ascendit: eo descensui proximior fit: ⁊ si dici
fas esset quodāmodo ascendendo descendit. Ideȝ
mihi accidit: Interim tamen ascendo. Que cuȝ ita
sint: Idoneā facti tui causam forte tu noueris: ego
eaȝ palpitabūdus inquiro nec inuenio: ⁊ hoc vno
uel maxime amare me intelligo (q̄ amantiuȝ mos
est primis quidem offensiōibus moueri: mox ubi
flāmam extinguere non datur ad excusationū me-
dicamenta confugere: ⁊ qđ acrius factum dolent:
uel nequaq̄ȝ factum si liceat: uel bono aio factum
dicere). Hoc igitur ago si possum: ut iure desertus

videar:q̃ utinam mihi persuadeam: ⁊ profecto fieri potest ut tu nec profectionem meã impedire volueris: nec potueris reditum expectare: ⁊ cum me ab amplexu tuo lachrymantez dimitteres: nouam mihi gemendi materiam inculcare volueris. Uellem inclemẽtior fuisses: pietas eniz tua in contrariũ versa est. Inexpectato nil hoste nocentius: ⁊ intẽpestiua quelibet grauiora sunt. Unde si absq; fletibus esse non poterã: melius tunc fleuissem: quoniã natura hoc habet: ut abeuntium potius q̃ redeuntiũ comites lachrymas videamus. Tu precor q̃ primũ cogita: qualiter te mihi exundãti illo defendas eloquio: q̃ uere nihil ad rem: modo verisimiliter satis erit. Credere parato nulla inefficax persuasio est: Interim facilius inducar ut tue culpe ignoscã: q̃ fortune mee. Uale nostri memor.

Inexpectato hoste nil nocentius

¶ Francisci Petrarche ad Thomã Messanensez: dialecticorum inanem ac contentiosam petulãtiaz detestantis. Epistola.VI.

A

t

TEmerarium est cuz eo hoste cõfligere: qui non tã victoriã appetit q̃ certamen. Scribis quẽdam senẽ dialecticuz: litteris meis vehementissime pmotum: quasi artificiuz suũ ego dãnauerim: ideo palã fremere ⁊ minari multa se quoq; in studia nostra suis litteris inuecturuz: eas te litteras multis ne q̃q; mẽsib' expectasse. Noli eas expectare amplius: crede mihi: nunq̃ veniẽt. Hoc modestie remansit: Siue ijs stili pudor: siue ignorantie cõfessio est: lingua iplacabiles: calamo non contendunt. Nolunt apparere q̃ friuola sunt q̃bus armanť: ideoq; more parthico fugitiuuz pugne genus exercẽt: ⁊ volatilia verba iactãtes: q̃si ventis tela committunt. Cum his (ut dixi) suo more cõtendere temerariũ est: quippe qui summã voluptatẽ ex cõtentione percipiunt: quibus nõ veruz inuenire ppositũ est: sed altercari. Atqui Uarronis prouerbiũ est: Nimiũ altercãdo veritas amittitur. Noli autẽ trepidare: ne in apertum scripture solidiq; colloquij cãpũ descendant. Hi sunt enim de quibus Quintilianus inter institutiones oratorias loquebatur: quos reperias in disputando mire callidos: cum ab illa cauillatione discesserint: nõ magis sufficere in aliquo grauiore actu q̃ parua quedã aialia: que in angustijs mobilia cãpo deprehendũtur: merito itaq; cãpuz timẽt: verum est enĩ illud einsdẽ: diuerticula ⁊ anfractus suffragia esse infirmitatis: ut qui cursu parum valent: flexu eludant. Tibi v̈o amice vnũ hoc dixisse velĩ: Si virtutem: si veritatem sequeris: id genus hoĩuz vita. Sed quo nã fugiemus a facie insanorũ: si ne insule quidẽ tute sunt? Ergo nec scylla nec charybdis obstiterit quo minus hec pestis in Trinacriã trãsnataret: immo v̈o iam insularũ peculiare malum est. Si dialecticorũ agmini Britãnico Ethna nũc nouorũ Cyclopum acies accesserit: hoccine est q̃ in Cosmographia Pomponij legerã: Sicilie maxime similẽ esse Britanniã. Ego quidem putabam similitudinez hanc in terrarũ situ ac prope triãgulari utriusq; specie: ⁊ fortasse etiã in circũfusi maris perpetua collisione consistere: Nihil de dialecticis cogitabã. Audierã Cyclopas primũ: postea tyrãnos: utrosq; feroces incolas: tertiũ mõstri genus aduenisse non nouerã: armatuz enthymemate bis acuto: ⁊ ipso tauro Minitani littoris feruore procacius. Unum sane ⁊ ego pridez aiaduerterã:

Nimiũ altercando veritaš amittitur

B

⁊ tu nunc admones: eos sectam suam Aristotelici nominis splendore protegere: dicunt enim Aristotelẽ ita solitum disputare. Est fateor qualisqualis excusatio clarorũ ducũ inhesisse vestigijs: Nã ⁊ Marcus Tullius non inuitũ se cũ platone si oporteat erraturum dicit. Sed falluntur: Aristoteles enim vir ardentis ingenij: de rebus altissimis vicissim ⁊ disputabat ⁊ scribebat: Alioq̃n vnde hui' taz multa volumina summo studio ⁊ tãtis exhausta vigilijs: inter multorum ⁊ presertim illius fortunati discipuli: graues occupatiões ⁊ in etate nõ longa si quidem circa illum apud scriptores infamẽ: tertium scilicet ⁊ sexagesimuz vite annum defunctum accepimus: Isti autem cur a duce suo taz diuersi abeunt? Cur queso Aristotelicos dici iuuat: ⁊ non potius pudet? Nihil illi tanto philosopho dissimilius hoĩe nihil scribente parum intelligente: multũq; ⁊ inutiliter clamante. Quis illas conclusiunculas non rideat: quibus litterati hoĩeš se simul ⁊ alios fatigant? In quibus oẽm etatẽ cõterunt: quippe ad illa inutiles: ad hoc ipsum precipue dãnosi: qualia sunt que a Cicerone ⁊ a Seneca pluribus locis irridentur. Quale est illud Diogeni propositũ: quẽ dum contumeliosus dialecticus verbis esset aggressus hoc modo: Q̃ ego sũ id tu non es. Annuissetq; Diogenes. Ille subiunxit: homo autez ego sum: cuz id etiam nõ negasset: conclusionem subintulit cauillator: Homo igiť tu non es: Eniuero ultimuz hoc inquit Diogenes falsum est: ⁊ si verũ fieri vis: a me incipe. Multa sũt id genus perridicula: in quibus quid querãt: an famam: an oblectamentũ: an bene beateq; viuẽdi cõsilium: sciunt ipsi forsitan: mihi nihil ignotius. Nã lucrum aut digna studiorum merces nobilibus ingenijs videri debet. Mechanicorũ est lucra captare: Honestarum artium generosior finis est. Dum hec audiunt irascuntur: Est enim fere multiloquiũ contentiosi hoĩs iracũdie proximũ. Ergo inquiũt dialecticam tu condẽnas? Absit. Scio enim quantum illi Stoici tribuant: secta philosophorum fortis ⁊ mascula: cuius cum sepe alias: tũ in libro de finibus Cicero noster meminit. Scio q̃ vna liberalium est: ⁊ gradus ad alta nitentibus: Interq; philosophorum dumeta gradientibus: non inutilis armatura: excitat intellectuz: signat veri viam: monstrat vitare fallacias: deniq; si nihil aliud: promptos ⁊ perargutulos facit. Hoc ita esse non inficior: sed non statim qua honeste transimus laudabiliter imoramur: quinimo viatoris insani est amenitate viarũ metham quaz destinauerat obliuisci: multa cito transisse ⁊ nusq̃ citra terminum substitisse viatoris laus est. Et quis non viator ex nobis est? Breui oẽs aduersoq; tempore tanq̃ hyberno pluuialiq; die longũ ac difficile iter agimus: cui' dialectica pars esse potest: utiq; terminus non est: ⁊ potest pars esse matutina: non serotina: plurima quidez honeste fecimus: que turpissime facerem'. Si enim dialectice scholas: q̃ in eis pueri lusim' senes relinquere nescimus: eodem iure nec par impar ludere: nec arũdine tremula equitare pudeat: nec rursum cunis infantilibus agitari. Sunt mire varietates rerum ac vicissitudines temporũ: quas occurrens natura fastidio vigilantissimo artificio meditata est: Eas non putes in anni tm̃ circulo: s3 multomagis in longa etate reperiri: Uer florib' ⁊

arborum comis:estas frugibus diues est:autumnus pomis:hyems niuibus abundat. Hec modo non tm̃ tolerabilia:sed grata:si peruertantur fient concussis nature legibus inportuna. Et nemo erit: qui uel hyemis glaciem equo animo per estatē perferat:uel solis ardorem alienis mensibus seuiētē: Sic nemo reperit̃ qui uel senem infantibus colludentem non oderit aut rideat:uel puerum canum aut podagricum non miretur. Quid autem queso ad oēm disciplinam tam utile:imo tam necessariũ est q̃ȝ ipsarum litterarum prima cognitio:in quib⁹ oium studiorum fundamenta consistunt? Sed ex diuerso quid sene ridiculosius in talibus occupato? Tu ergo senis tui discipulos meis uerbis excita:neqȝ deterreas sed hortare:non quidē ut ad dialecticam sed ut per eam ad meliora festinent. Seni autem dic non me liberales artes dãnare: sȝ senes pueros. Ut eni nihil elementario sene turpi⁹: qđ ait Seneca: sic nihil dialectico sene deformi⁹. Et si sillogismos eructare ceperit:fuge consulo:ac iube illum disputare cum Encelado. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Thomam Messaneñ. eũdem quid in Inuentionibus ⁊ vi ingenij obseruare debeat instrueatis. Epistola. VII.

Uid agendum tibi sit consulis:in eo statu
q in quo fere ois scribentium turba est:qñ ⁊
sua cuiqȝ non sufficiũt ⁊ uti pudet alienis: ⁊ interim a scribendo cessare non sinit ipsa rerum dulcedo insitaqȝ mortalium animis glorie cupiditas. Sic itaqȝ perplexus atqȝ hesitans ad me redis: Primum oium cõsultius fuerat certiorē adijsse consultorem:a quo uel multa ⁊ uaria:uel vnum quodcũqȝ optimum ⁊ electissimũ esset:accepisses. Enimuero nunc ad ostiũ pauperis pulsasti: vnde tamen:me uolente:nõ oino uacuus abibis: qđ ab alio mendicaui:id tibi libens impartiar. Mihi quidem fateor:de hac re nõ amplius q̃ȝ vnicũ cõsiliũ est:qđ si fortassis inefficax experimento deprehenderis:Senecã culpabis. At si efficax:sibi nõ mihi gratiaȝ referes. Deniqȝ in oēm euentũ:illũ nõ quidem solũ:nam ⁊ hoc ante Flaccus dixerat: ⁊ (qđ satis auguror) ante Flaccuȝ alij qđ querendi nũc ocium nõ est:sed expressiorem habeas uelim consilij huius auctoreȝ. Cuius summa est: Apes in inuentionibus imitãdas:que flores nõ quales acceperint:referunt:sed ceras ac mella: mirifica quadam ꝑmixtione cõficiũt. Eius autē nõ sensum mõ sed uerba Macrobius in saturnalibus posuit: ut mihi quidem vno eodēqȝ tēpore:qđ legēdo simul ac scribendo ꝓbauerat rebus ipsis improbare uideret̃: Non enim flores apud Senecã lectos in fauos uertere studuit:sed integros ⁊ quales in alienis ramis inuenerit ꝓtulit:q̃ȝ q̃ȝ qđ alienũ ego aliq̃d dixerim:licet ab alijs elaboratũ:cũ Epicuri sentētia sit ab eodē Seneca relata:quicq̃d ab ullo bene dictũ est nõ alienũ esse sed nostrũ. Nõ est itaqȝ cur Macrobius culpandus sit ꝙ magnã epistole vnius partē in prohemio operis illius nõ tã transtulit q̃ȝ trãscripsit: Id enim ⁊ mihi forsan interdũ ⁊ multis maioribus accidit: Sȝ illud affirmo elegãtioris esse solertie ut apium imitatores nostris uerbis:q̃ȝuis aliorũ hoiuȝ sentētias proferamus. Rursus nec huius stilum aut illius:sed vnum nostrũ conflatũ ex pluribus habeamus. Felicius quidem nõ apiũ more passim sparsa colligere:sȝ quorundã haud multo maiorum uermiũ exēplo:quorũ ex visceribus sericũ prodit:ex seipso sapere potius ⁊ loqui:dũmodo ⁊ sensus grauis ac uerus ⁊ sermo esset ornatus. Uerum q: hoc aut nulli prorsus:aut paucissimis datum est:feramus equanimiter ingenij nostri sortem:nec altioribus inuidētes: nec despicientes qui infra nos sunt:nec parib⁹ importuni. Scio aũt quid tu nunc tacitus dicis: Homo hic me a studio retrahit ⁊ ab industria dehortatur:dum patiēter ignorantiam ferre docet: Ego ꝟo nihil magis cauendum arbitror:q̃ȝ ne ignauia consenescat ingenium: Licet enim Cicero scribat videri sibi hoies cũ multis reb⁹ humiliores ⁊ infirmiores sint: hac re maxime bestijs prestare ꝙ loqui possunt:tñ id uel oratori ad cõmendationeȝ artis quam tradebat indulgendũ fuit:uel sic accipiendum ut ipsum loqui posse sine preuio intellectu esse non possit: Aliogn multo mihi potius vidētur in eo precellere:ꝙ intelligere:ꝙ multa scire ac meminisse possunt: qđ beluis natura non tribuit: tametsi aliquam intellectus discretionis ⁊ memorie similitudinē habere videant̃. Quid ergo? Hortor atqȝ obsecro:ut omni vigilãtia ⁊ summis viribus:animi tenebras:ignorantiã depellamus:enitamurqȝ in terris aliquid addiscere:quo via nobis ad celum fiat: Sed interdum meminerimus:si forte (quia non omēs vnos sydere nascimur) tarditati nostre iter ad summa nõ panditur:decere nos ingenij terminis esse contentos quos deus nobis ⁊ natura prefixerint. Qđ nisi fecerimus:nunq̃ȝ sine mentis anxietate futuri sumus: Q̃ȝdiu enim in cognitionem rerum ibimus:qđ iter nunq̃ȝ intermittere usqȝ ad extremum spiritũ debemus:noui quotidie recessus apparebunt: ad quos se ignorantia nostra porriget:hinc meror ⁊ indignatio ⁊ cõtemptus nostri:quas latebras (qm̃ vulgus indoctum nõ videbit) letius deget atqȝ tranquillius: Ita fiet ut scientia que ingens causa sacre delectatiõis esse debuerat:molestissimam sollicitudinem inferat: ⁊ vitam cuius se ducē pollicebatur interimat. Assit ergo cunctis in rebus modestia. Illa nobis suadebit: ut non in his solum que fortune aut corporis dicuntur: sed in his etiaȝ que animi bona sunt quecũqȝ nobis portiũcula obuenerit:de modicis quoqȝ non modicas grates agere consuescamus largitori eterno:qui optime quid nobis expediat videt idqȝ largitus est:nõ qđ delectabilius sȝ qđ opportunius nouit. Et nimiruȝ sicut iure laudatur senex paucorum ille iugerum qui regum equabat opes animo:sic ille laudabitur deformis:hebes aut balbus:qui Alcibiãdis formam animo:qui Platonis ingenium:aut eloquentiam Ciceronis equauerit. Cui igitur ingenium deest:non desit equanimitas: cui adest:assit ⁊ moderatrix rerum oium discretio ut incorrupto iudicio vires suas extimet. Ne forte sibi blandiens ⁊ ipse se fallens importabili fasce pregrauet:contra illud qđ in arte poetica scriptum est: Sumite materiam uestris qui scribitis equaȝ Uiribus ⁊ uersate diu:quid ferre recusent: quid ualeant humeri. Nempe adiuuãdum studio ingenium est ⁊ meditationibus subleuandum:sed minime cogendum quo non possit ascendere: Alioquin preterq̃ȝ ꝙ conatus erit irritus sepe accidit: ut dum impossibilia cupimus: possibilia negligamus. Dictum breue sed utile (nisi fallor) ⁊ memo-

Quintilianus rabile inseram:quod apud Quintilianum acutissi
mum virum legi : quod quoniam breuiter ac dilu
cide ab eodem scriptum erat:mutare uerba non li
buit. Accidit enim inquit etiam ingeniosis adole-
scentibus frequenter ut labore consumantur ⁊ in
silentium usq; descendant:nimia bene dicendi cu
piditate. Qua de re memini narrasse mihi Julium
secundum: illum equalem meum:atq; a me(ut no
tum est)familiariter amatum:mire facundie virum
infinite tamen cure quid esset sibi a patruo suo di
Julius Florus ctum. Is fuit Julius Florus in eloquentia Gal-
liarum(quoniam ibi demum exercuit eam)prin-
ceps:alioquin inter paucos disertus: ⁊ dignus il-
la propinquitate: Is cum scōm schole adhuc ope-
ratum:tristem forte vidisset :interrogauit que cau
sa frontis tam obducte:nec dissimulauit adolescēs
tertium iam diem esse q omni labore materie ad
scribendum destinate non inueniret exordium quo
sibi non presens tantum dolor:sed etiam despera-
tio in posterum fieret. Tum Florus arridens:nū
quid tu inquit melius dicere vis q; potes? Hoc ne
poti suo Florus. Quintilianus autem nobis imo
E omnibus: Ita inquit se res habet: Curandum est:
ut q; optime dicamus:dicēdum tamen pro facul
tate: Ad profectum enim opus est studio:non indi
gnatione. Quod consilium ab eloquentia ad act⁹
alios vite hominum multipliciter trahi pōt. Sed
quoniam de ingenio facundiaq; sermo erat : utri-
usq; rei ut ceterarum omnium : diuitie ⁊ pauper-
tas equo animo ferende. Si quem sane tam beni-
gno lumine astra respexerint:ut ipse sibi sine exter
ne opis adminiculo satis sit: ⁊ per seipsum magni
ficos sensus possit exprimere:multum habet quod
dono gratie celestis ascribat:caueat insolentiam:
⁊ cum multa humilitate fruatur muneribus dei:
suum apibus morem linquat: Nos autem quibus
non tam magna contigerunt : apes imitari non pu
Virgilius.iiij. Geor. deat. Ille quidem ut Virgilius noster ait : Ven-
ture hyemis memores estate laborem Experiun-
tur: ⁊ in medium quesita reponunt. Experiamur
⁊ nos dum tempus est : dum feruet etas ⁊ viget
ingenium: Non expectemus donec frigus senectu
tis obrepat: ⁊ estiue claritati nubila hyberna suc-
cedant. De apibus apud eundem poetam legim⁹
q eas estate noua per florea rura:exercet sub sole
labor: Et iterum alio loco:q ille in pratis estate se-
rena floribus insidunt uarijs: ⁊ cādida circū lilia
fundunt:strepit oīs murmure campus . Si uolu-
mus itaq; cōsilium ad utilitatem nostram latius ex
tendere:quecūq; de apibus scripta sunt:ad huma
ne inuentiōis industriam referamus: Estas nostra
quid est aliud nisi etas ista flagrātior? Rursus qd
est algenti brume similius q; senectus? Quem vo
tūc nobis huius tpis:aut ocij fructum sperādum
esse pponimus:quas ingenij messes:si nūc facie la
boris exterriti cessamus? Quid ex horreis nostris
posteritas feret : si desidia torpente consistimus?
F Nudus ara : sere nudus : hyems ignaua colono.
Sz ne ab apibus:ad colonos dilabat oratio : nūc
potius:nunc in pratis ⁊ per rura multorum flori-
bus uarijs insidamus:pscrutemur doctorū hoīm
libros:ex quibus sentētias florētissimas ac suauis
simas eligētes cādida circum lilia fundamur: Id
q; sicut indefesse:sic modeste leniterq; faciendum
est:studiorum nostrorū nō inanem vulgi gloriam

uentose cōtentionis argutijs partam:sed ueritatis
effectum ac virtutis honestiorē terminum statua-
mus. Licet(mihi crede)sine clamosis altercationi
bus scire aliqd: Nō facit clamor sed meditatio do
ctorem. Profecto itaq;:nisi videri magis q; eē pro
positū nobis est:nō tam plausus insane multitudi
nis:q; ueritas in silentio placebit. Erimusq; tenui
sono ptulisse nobisipsis interdum auctēticarū scri-
pturarū uerba cōtenti: Atq; ita nō fragore resona
bit:sed strepet oīs murmure cāpus. Et qm̄(ut vi-
des)liberalius ago q; dubitatiōis tue necessitas
exigebat: Aliud etiā premissis addiderim:ut oēm
locum fugias:ubi aut turpiter:aut cum pōpa viuit
⁊ ad solius fame popularis arbitrium:nec minus
tibi q; apibus pestiferū scias habitaculū. Aut ubi
odor ceni grauis : aut ubi concaua pulsu saxa so-
nāt uocisq; offensa resultat imago . Neq; tibi soli
hoc dictum putes:sed oībus qcunq; in aliqua rerū
laudabilium inuētione uersant. Duobus his pci-
pue nobilia multorum suffocātur ingenia:libidinū
consuetudine ⁊ opinionū puersitate vulgarium.
Dum enim illa sedet intrinsecus:exterius ista cir-
cumsidet:eneruatur animus ⁊ longius ab ipsa ue
ritatis agnitiōe distrahitur. Hec visa sunt de apiū
imitatione que dicerē:quarū exemplo ex cunctis
que occurrēt electiora in alueario cordis abscon-
de:eaq; summa diligentia parce tenaciterq; cōser
ua:ne quid excidat si fieri pōt: Ne ue diutius apō
te qualia decerpseris:maneāt caue . Nulla qdem
esset apibus gloria:nisi in aliud ⁊ in melius inuen
ta cōuerterent. Tibi quoq; si qua legēdi meditan-
diq; studio reppereris:in fauū stilo redigenda sua
deo. Hinc enim illa profluent que tibi iure optimo
⁊ presens ⁊ uētura etas attribuet. Atq; ut nullos
hodie flosculos:nisi ex Virgilianis carpamus ar-
boribus:hinc anni tēpore certo dulcia mella pre-
mes:nec tātū dulcia quantum ⁊ liquida ⁊ durum
bacchi domitura saporem. Vale.

Francisci Petrarche ad Thomā Messaneñ. Elo-
quentiam animiq; equitatem ceteris rebus eē an-
teponendam exhortantis. Epistola.VIII.

a Animi cura philosophum querit : eruditio
lingue oratoris est propria. Neutra nobis
negligēda:si nos(ut aiunt)humo tollere:
⁊ per ora virum uolitare nobis propositū est. Sz
de priore alibi:magna enim res est ⁊ labor ingēs
sed messis uberrima: Hoc loco(ne in aliud exeam
q; qō me ad calamū traxit)exhortor ac moneo:ut
nō vitā tātū ⁊ mores(qō pmū virtutis est opus)
sed sermonis etiā nostri cōsuetudinem corrigam⁹:
qō artificiose nobis eloquētie cura prestabit. Nec
enim:paruus aut iudex animi sermo est:aut sermo
nis moderator est animus:alter pendet ex altero.
Ceterum ille latet in pectore:hic exit in publicū. Ille
comit egressurū ⁊ qualem esse vult fingit:hic egre
diēs qualis ille sit nūciat. Illius paretur arbitrio:
huius testimonio credit. Utriq; igit consulendum
est:ut ⁊ ille in hunc sobrie seuerus : ⁊ hic in illum
ueraciter norit esse magnific⁹: Quanq; ubi animo
cōsultū fuerit:neglect⁹ esse sermo nō possit:sicut ex
diuerso adesse smoni dignitas nō pōt:nisi animo
sua maiestas affuerit. Quid eni attinet q Cicero
nianis te fontib⁹ prorsus imerseris:q nulla te neq;
nostrorū scripta ptereāt:ornate qdē:lepide:dulci-
ter:altisone loq poteris:grauiter:seuere:sapiēter-

q̃: ⁊ (qđ super omnia est) vniformiter certe nō poteris? Quoniam nisi primum desideria inuicem nostra conueniāt (quod p̄ter sapientē: scito nemini posse cōtingere) illud necesse est ut dissidentibus curis ⁊ mores ⁊ uerba dissideant. At bene disposita mens instar in monte serenitatis: placida semper ac tranquilla est: scit quid uelit: ⁊ quod semel uoluit: uelle nō desinit. Itaq̃ tametsi oratorie artis ornamenta nō suppetāt: ex seipsa magnificētissimas ⁊ certe sicut cōsonas elicit. Negari autē nequit quiddam singularius emergere quotiēs compositis primum animi motibus: quibus estuantibus nihil feliciter euenturum sperare licet: eloquētie studio tēpus impenditur: que si nobis necessaria nō foret: ⁊ mens suis viribus nisa: bonaq̃ sua in silentio explicās: uerborum suffragijs non egeret: ad ceterorum saltem utilitatem: quib⁹ cum viuimus laborandum erat: quorum animos nostris collocutionib⁹ plurimum adiuuari posse non ambigitur. Instabis autem ⁊ dices: Heu quātum ⁊ nobis tutius: ⁊ illis efficacius fuerat suadere: ut eorum oculis nostre virtutis exēpla preberemus: quorum illi pulchritudine delectati ad imitatiōis impetū raperētur: Natura eni hoc habet: ut multo melius: multoq̃ facilius factorum q̃ uerborū stimulis excitemur: perq̃ hāc viam expeditius ad omnem virtutis altitudinem consurgamus. Ego ṽo non aduersor: Quid enim de hoc sentirem: iaꝫ tunc intelligere potuisti: cum in primis animuꝫ cōponendum esse premonui. Nō equidem sine causa reor dixisse Satyricum: Prima mihi debes animi bona: nō essent autem prima: si quod illa precederet: Uerumtamen quātum quoq̃ ad informationem humane vite possit eloquentia: ⁊ apud multos auctores lectum: ⁊ quotidiana experiētia mōstrante cōpertum est: q̃ multos quibus nihil oīno loquētium exēpla contulerant: etate nostra uelut experrectos agnouim⁹: ⁊ a sceleratissime vite cursu: ad summā repente modestiam: alienis tantū uocibus fuisse cōuersos. Nō referam tibi nunc que de hac re Marcus Cicero in libris Inuentionum copiosius disputat: Est enim locus ille notissimus nec fabulam Orphei uel Amphionis interseram: quorum ille beluas immanes: hic arbores ac saxa cantu mouisse: ⁊ quocūq̃ uellet duxisse perhibet̃: nō nisi p̄pter excellentem facūdiam: qua fretus alter libidinosos ac truces: brutorumq̃ animātium moribus simillimos: alter agrestes ⁊ duros in saxi modū atq̃ intractabiles animos ad māsuetudinē ⁊ omniuꝫ rerū patiētiā creditur animasse. Adde q̄ hoc studio multis in longinqua regione degētibus p̄desse p̄mittimur: Ad quos enim nostri copia ⁊ conuictus nunq̃ forte uenturus est: s̄mo perueniet. Jam ṽo quantum posteris collaturi simus optime metiemur: si quātum nobis contulerint maiorū nostrorū inuenta meminerimus. Sꝫ hic rursus occurres: Quid eniꝫ est opus amplius elaborare: si omnia que ad utilitatē hoīuꝫ spectāt iam ante mille annos tam multis uoluminibus stilo prorsus mirabili ⁊ diuinis ingenijs scripta manent? Pone queso hāc sollicitudineꝫ: nunq̃ te res ista trahat ad inertiam. Nunc enim metū ⁊ q̄dam ex ueterib⁹ nobis abstulerūt: ⁊ ego post me uenturis aufero: Decē adhuc redeāt annorū milia: secula seculis aggregent̃: nunq̃ satis laudabit̃ virt⁹: nunq̃ ad amorē dei: ad odiuꝫ uoluptatū precepta sufficient: nunq̃ acutis ingenijs iter obstruet̃ ad nouarum rerū indaginē. Bono igit̃ animo simus: nō laboramus in irritū: nō frustra laborabūt qui post multas etates sub finē mūdi senescētis orient̃: Potius illud metuendū est: ne prius homines eē desināt q̃ ad intimū ueritatis arcanū humanorū studiorū cura pruperit. Postremo si ceterorū hoīum charitas nulla nos cogeret: optimuꝫ tñ ⁊ nobisipsis fructuosissimum arbitrarer: eloquētie studiuꝫ: nō in ultimis habere. De se alij uiderint: de me āt q̄d mereant̃ in solitudine quedā uoces familiares ac note: nō modo corde cōcepte sed etiā ore p̄late: q̄bus dormitātem aīum excitare soleo: q̃ preterea delectet uel alioruꝫ uel mea nōnunq̃ scripta reuoluere: quantū ue ex ea lectiōe exonerari me sentiaꝫ grauissimis acerbissimisq̃ molestijs: non facile dicturū me sperauerim. Eoq̃ magis p̄prijs adiuuor interdum: quo illa lāguoribus meis aptiora sunt: que cōscia manus medici languētis: ⁊ ubi dolor esset sentientis: apponit. Qđ nunq̃ p̄fecto consequerer nisi uerba ipsa salutaria demulcerēt aures ⁊ me ad sepius relegendum vi quadam insite dulcedinis excitantia: sensim illaberētur atq̃ abditis aculeis interiora transfigerent. Uale. D

Francisci Petrarche ad Thomam Messanenseꝫ: quendā senem dialecticū detestātis. Epistola.IX.

Seniculum tuū optime ualentem noueris: mores nō animo tm̄: sed ⁊ corpori opitulātur: frugalitas bone ualitudinis soror est hunc (nisi fame cōficitur) imortalē scito: Ita siccuꝫ ⁊ defecatum corpusculū est: ita nihil loci febribus aut podagre. Uictū hominis aspectus ipse testat̃: vultus: pallor: macies ⁊ oculoruꝫ specus ⁊ triste superciliuꝫ ⁊ inculta seueritas. Accedit in coturni morem subductus calceus ⁊ attritum senio palliolum: modo litteras nosset philosophum aut poetā diceres: phisicum enim tergū: tragicos pedes habet: quicq̄d ad hec additur superuacuū erit. Ut tñ paucis expediam: haud absimilis est seni Plautino: cuius mores atq̃ aiuꝫ mordaci sale respergēs seruus ille in Aulularia. Pumex inq̄t nō eque aridus: atq̃ hic est senex: Suā rem p̄ijsse: seq̃ eradicarier: Quin diuū atq̃ hoīum clamat cōtinuo fideꝫ: De suo tigillo fumus si qua exit foras: Quin cum it dormitū: follē obstrixit ob gulā: ne q̄d anime forte amittat dormiens. Aquā hercle plorat cū lauat p̄fundere. Famē hercle utendā si roges nunq̃ dabit: Quin ipsi pridē tōsor vngues dempserat Collegit: oīa abstulitq̃ p̄segmina: Pulmētū p̄dē ei eripuit miluus: Hō ad p̄torē plorabundus deuenit: Infit ibi postulare: plorans: eiulās: Ut sibi liceret miluū uadarier: Sexcēta sunt que memoreꝫ: si sit ociū. Hec ille. Huius aūt nostri: series sexcēta talia curiosus fabulator inueniet: hospitem Apuleij Milonē p̄digalitatis arguet: quisq̃s hūc viderit uel semel audierit disciplinā rei familiaris: economicis nulli vnq̃ philosopho cognitis regulis coartātē. Sed nimis alienis vitijs imoramur: Redeamus ad p̄pria: oēs fere mortales vno morbo laboramus: extremis ꝯ̄rijs iactamur. Et est illud Flacci uerissimū: Dū vitāt stulti vitia in ꝯ̄ria currunt. Quid aūt interesse credim⁹ iter Rufilli pastillos: Gorgonij hircū: aut inter Aristippi iacturā: Stalerij epigrāma? Non oportet errare per deuia: ⁊

[Margin: A — beside "Seniculum tuū optime ualentem noueris:"]
[Margin: Ex plauti Aulularia descriptus senex]
[Margin: B — beside "it dormitū: follē obstrixit ob gulā"]
[Margin: Omnes mortales insanire: Ex Flacci sñia]

lõge querere quid beatos faciat:vitia in extremis habitant:virtus in medio sita est.Uale.

C Frãcisci Petrarche:Thome Messaneñ.Parasitum faceta periphrasi famelico homini comparãtis. Epistola.X.

A f Eliciter puto successit prima pcontatio:secũdam facis.Experiri vis(ut arbitror)in demõstratiuo cause genere qd possim.In laudibꝰ potiꝰ q̃ in ɔ̃rio me pbasses uelis:sz qm̃ sic placitũ tibi & sine noie res agit:q̃uis exacta periphrasis vicẽ pprij nois obtineat:& hic quoq̃ questioni tue morẽ gerã.Is de quo queris:scurra uagus est:qualẽ describit Horatiꝰ:qui nõ certũ p̃sepe teneret ipransus:nõ qui ciuẽ dinosceret hoste. In summa oium iportunissimus qui vnq̃ parasitice arti operã dederũt.Nihilo tñ felicior q̃ si oiuz desidiosissimꝰ foret:nõ tã ul' nauta scopulũ uel grãdinẽ agricola:uel mercator furẽ q̃ eũ oẽs metuũt: Omnes declinãt:oẽs cedũt semita:quasi oneratꝰ spinis adueniat.Ubiq̃ vias uacuas:deserta atria obseratas fores iuenit:Perinde aduẽtu eius fugitur ac si in gremio belluz ferat.Nunq̃ tñ incõmo-

B dius ista cõtingũt q̃ hoc anni tẽpore:estas utcunq̃ pauperũ portus est.Una arbor & uestẽ & cibuz & tectũ & cubile sufficit.Nũc quid agat:conspirat hyems:senectꝰ:inopia:nullus opẽ fert:&(que omnium rerũ durissima)sine miseratione miseria est: Uidi illũ hodie ualido aquilone iactatũ.Ibat alte succinctꝰ:dederatq̃ oia diffundẽ uentis maronee

B ueneris in morez:Si fuluũ lupi de pelle galerum tegmẽ capiti habuisset:in religs hernico a Pelasgis accepto habitu in bellũ ibat:sinistri eni pedis uestigia nudus erat:Ea rabies urgebat ut coueni-

Plautinus parasitus re sibi posset qd apd Plautũ de se p̃ceps ille pasitus p̃dicat:Meus est balista pugnꝰ:cubitꝰ catapulta:humerus aries:talis erat.Ita tñ ut iter minas diuturne famis uestigia cernerent:hoiem deniq̃ (ut Plautꝰ idẽ ait)neq̃ ieiuniosiorem neq̃ magis effractũ fame vidi:nec cui minus pcedat qcqd facere occepit.Postremo dũ e cõspectu in Angiportũ deflexisset:ut Piraticũ uelut Scalmũ latebris euaderẽ:vidi illũ in trãsitu fumi globos per nebulas exhalãtẽ:ceu Caci speluncã:aut quãlibet eolicarũ isularũ p̃terueherer:Audiui nescio quẽ tremulũ atq̃ cõfusuz illi e faucibꝰ erũpẽtẽ sonũ:qd dicere uellet ignoro tã cõcisim v̇ba frãgebat:sed puto pprios pedes ac scapulas:illo Satyrico solaret elogio:durate atq̃ expectate cicadas.Habes qd optabas:maledicum me fecisti.Uale.

C Frãcisci Petrarche ad Thomã Messaneñ.In eundẽ senẽ dialecticum inuehentis.Epistola. XI.

A e Ecce iterũ tẽptamur.Dialecticꝰ tuus ut scribis qescere nõ põt:miraris?Mirarer ego si qesceret:cuius gl'ia in strepitu & cõuitijs sita est.Sed bñ hẽt q nec ille scribere aliqd nouit: nec ego eum hinc exaudio.Ita & aures interiecto maris ac terrarũ spatio:& oculi mei illius ignorãtia tuti sunt:totũ iportuni collocutoris pondus in tuũ caput refundit:Et merito:qm̃ l'ras meas dialecticis ostẽdisti.Ex oibus sane que de illiꝰ raucissimo latratu collegisse te dicis:hoc p̃mũ erat & maximũ:q artificiũ nostrũ oiuz minime necessariũ dicit.Ecce iã virus qd in alijs l'ris minabat euomuit. Sz est ne hoc qd in studia nr̃a se inuecturũ p̃dixerat?Preclare qdẽ.Artificiũ inqt uestrũ ex oibus

Dialectici gloriã in strepitu & conuitijs sitã esse

minime necessariũ:Primũ de artificio viderenꝰ:

B Nescio eniz qd artificij nobis attribuat:sz puto de poetica eũ itelligere.Hãc minime necessariã dicit: nõ inficior:Idẽ eniz videt & nostris.Nãq̃ ais natũ inuentũq̃ poema iuuãdis:& Flaccꝰ ipse testat: & res ipsa docuit poeticã delectatiõis tq̃ ornamẽto esse:nõ necessitati editã.Uiuat ergo dialecticus tuus & cornutis sp affluat sillogismis:qm̃ & nobiscuz sentit & nõ est ignarus oium ut rebar.Sz nequaq̃ his terminis cõtinet torrẽs & feruidũ ingeniũ.Quid ergo?Rapidũ enthymema cõtorquet. Si minus necessaria inqt & minꝰ nobilis:o q̃ male tegit insania.Iã se nõ dialecticũ mõ:sed phreneticũ ostẽdit.Ergo sutrina & p̃strina:& vilissimaruz mechanicarũ artiũ:si necessitas nobilitare illas potest:nobilissime oium fient.Philosophia aũt & relique oẽs quecũq̃ beatã atq̃ excultã & ornatã vitã faciũt si necessitatibꝰ vulgi nil cõferũt ignobiles O doctrinã nouã & exoticã ipsiq̃(cuius nomẽ infamãt)Aristoteli incognitã.Ille enim ait:Necessariores qdẽ oẽs:dignior v̇o nulla.Legat p̃mũ Methaphisice librũ & inueniet.Sed ignota regione uerũ sequi & scrupuloso tramite senem ire iubeo: non paruus labor.Uale.

C Eiusdẽ Francisci Petrarche Liber secũdus Epistolarũ de rebus familiaribus incipit.

C Frãcisci Petrarche ad Philippũ Cauallicensem epm:Eundem propter obitum amãtissimi fratris acerbo dolore merentem:cõsolantis. Ep'la.XII.

A i Agens scribẽdi negociuz mihi nunc adimit v̇tus tua.Ut enim corpis:sic animi grauius affecti:difficilior cura est:Utriq̃ aũt sano aut nullis aut plane leuioribꝰ remedijs est opus.Utq̃ illic medico:ita hic cõsolatore minus(immo v̇o nihil)est opus:Tecũ ergo vir optime accuratiꝰ agerẽ si te fregisset aut strauisset aduersitas:Nũc cuz fortune ipetũ forti aio tuleris:ɔsolatoris mihi partes eripiens:laudatoris ac miratoris officiũ reliqsti:qua in re:ut dicebã:oposioris stili mihi materiam p̃cidisti.Cõsolatio eniz:ut mesti auditoris animũ penetraret:eget multa uerboꝝ maiestate:eget grauibꝰ aiosisq̃ sentẽtijs:Uirtuti testimoniũ simplex & incultũ sufficit:nec oportet ueritatẽ rerum fictis adũbrare coloribꝰ:qm̃ virtꝰ ipsa sibi plaudit: & pprio cõtẽta p̃conio:alteriꝰ theatri strepitũ nõ reqrit.Uenerã ad te nup acri rumore pculsus imature mortis amãtissimi fratris tui:& q̃ concussus eẽt animꝰ tuus:ex mei pectoris mãsuetudine metiebar:nec cogitabã quosdã ictus iualidis tyrõibus fuisse mortiferos:quos spreuisset fortis & exptus miles:quosdã alieni sanguinis effusione pterritos exclamasse:ingemuisse:expalluisse:sepe in extasim ɔcidisse:cũ tñ iteri quoꝝ ille pectoribꝰ emanabat: taciti & itrepidi starẽt siccisq̃ oculis vulneꝝ suorũ fluẽta cõspicerẽt.Uenerã itaq̃ mestꝰ & ad bñ ualẽtẽ:medicꝰ eger accesserã:Inueni faciẽ tuã iter affectũ debite pietatꝭ ac decorẽ ppe hõestatis fraterne cõpassiõis:& virilis animi signa p̃ferẽtẽ:Utrũq̃ mihi placuit:alterũ mansuetudinẽ:alterũ sapientiã tuã decet.Humanũ est in morte suorũ pietatis testes lachrymas fundere:Uirile est modum illis

imponere:easq; cū aliquādiu fluxerint coercere. Id te utrimq; qua decuit implesse vultus tui habitus designabat. Accesserunt τ uerba maximorum plena sensuū:ex qbus ego qui cōsolādi ꝓposito ad uenerā:nō tā tibi opē meā necessariaʒ cognoui:q̄ʒ ipsa solamē curis meis elicui. Nihil ergo ꝯsolātis in morē locuturus:Laudo:probo:admiror τ stupeo magnitudinē animi tui:Fratrē optimū amisisti:Immo ꝯo nō amisisti:sed in patriā ꝑmisisti:ad
B quā tibi quoq; ueniēdū est. Sed loquamur ut vulgus:non sentiamus ut vulgus:fratrē amisisti:non amisisses nisi foret ille mortalis. Querela est igiẗ nō de vnius hois morte:ſʒ de mortalitate nature: que nos ea lege introduxit in hanc vitā:ut egrederemur ad reuocātis imperiū:At reuocauit ante tēpus:τ precipiti edicto fecisse videẗ iniuriā:Nullū hic ꝑfinitū tēpus est sine termino debitores sum⁹. Si essemus in diē obligati:possem⁹ utiq; differre tergiuersari:τ exactricis auaritiā culpare:nūc de celeritate cōqueri nō possumus quasi ante diē repetaẗ:qđ statim ut accepim⁹:debuim⁹. Sed poterat ulterius viuere:poterat τ citius mori: poterat τ aliter mori:τ q̄ʒq̄ʒ honesto viro nulla mors possit inhonesta cōtingere:poterat tū durius mori. Iste ꝯo sic vixit:sic mortuus est:ut deo grās agere debeas:τ qđ talē dedit:τ qđ taliter abstulit. Et si fata rerū humanarū ac uarietatē casuū recognoscas nō solū nō lugebis:ſʒ fortassis etiā gaudebis extinctū:Sepe eni mors labores vite ꝑsentis itercipit: sepe ꝑoccupat. Quis anxietates:sollicitudies mūdi hui⁹:qs miserias:qs erumnas τ tot ꝯtumelias fortune:qs animi corpisq; ꝑicula:τ in utrūq; ius habētium morborū turbas enumeret? Quib⁹ τ si oib⁹ ꝑmimur:semp tū subiacemus:donec nos ab eorū potestate supma dies exemerit. Ab his oib⁹ itaq; frater tuus bn̄ficio tēpestiue mortis imunis est. In hoc aūt pater benignissime fallimur: τ nimis vulgariter erramus:quod moriētes dicimus vite cōmodis abduci:qui tū sigs altius cōsideret: ab innumerabilib⁹ malis morte discedūt: Qđ facillime possem τ auctoritatib⁹ τ ratiōibus τ exēplis ostēdere:nisi q: longū sermonē epistole breuitas nō capit. Iam ergo felix adolescēs ista nō metuit:euasit eni hinc τ modicuʒ discessit a nobis:tamē sui nominis odorē post se linquēs:ut non parua dulcedine memorantiū sensus τ corda ꝑmulceat.
C At hoc inquiet qspiā dolemus q: bonum nobis τ egregiū virū mors ꝑripuit:Laus eniʒ defunctorū quadā dāni memoria:lachrymas viuētib⁹ excutit: τ incōsolabilē gemitū parit irreparabilis iactura. Nō suʒ nescius:hoc a plerisq; dici solere:Ego aūt (ut viua uoce tecū dixisse memini)lōge aliter existimo. Agebaẗ ad suppliciū Socrates iniqssimis iudicū sentētijs:eoq; animo ibat ad mortē quo steterat semp in vita:magno qdē erat recto:τ qui fortune iugū ferre nō posset:letus erat q: tyrannorum minas quas viuēdo desperaerat:moriēdo relinqueret. Huic tali cōstātia porrectū sibi a carnifice ueneni uasculū:iam labijs applicātē:multū dispariter affecta uxor auertit:cuius inter cetera feminei ululatus cōmiseratio viri erat:qđ is iustus atq; innocens moreret. Quod ille audiēs: τ a potu tantisper in uxorē uersus:Quid ergo? An tu ingt satius putabas nocētē τ iniustū mori? Hoc ille qdē elegāter ut reliqua. Ego itaq; ut vn̄ discesserā reuertar:a plurimorū opinionib⁹ auersus:sic censeo lugēdā esse malorū mortē:que aiam simul τ corpus interemit:cōtraq; bonorū exitū gaudio ꝓsequendū:q: eos deus ex hac ualle miseriarū misericorditer eruens ad letiora traduxerit. Nisi forte fratris tui mors ideo acerbior visa est:q: eū ꝓcul a finibus patrijs inuasit. Sed nō sumus usq;adeo rerū ignari:Scimus a poeta uerissime dictuʒ esse:q: omne soluʒ forti patria est:Et tū hoc ꝯo uerius est quod ait Apostolus:Nō habemus hic manētem ciuitatē:sed aliam inqrimus. Uideñ hec sibi inuicem aduersa:sed non sunt. Quisq; pro diuersitate loquentiū:satis breuiter quod sentiebat expssit:τ q̄uis aliter atq; aliter:uterq; tū uere. Si poetam sequeris:nō potuit frater tuus extra patriā suam mori. At si credis Apostolo:τ omnes extra patriā morimur:ut sic tādem in patriā reuertamur. Et sane utramuis sentētiaʒ sequaris:nihil inuenies:cur de fatalis ꝯone distātia cōqueraris. Detur fortasse viuētibus ut qbusdā seu honestis affectib⁹ seu turpibus inducti:locū vnum alteri ꝑferendū esse contendant:morientiuʒ certe nihil interest ubi potissimum moriantur:Et si cui cōtrariū videtur:adhuc se nutricis τ muliercularuʒ erroribus imbutū norit. *(margin: Omne soluʒ viro forti patria)*
D Interrogat⁹ philosophus ubi sepeliri mallet: Nihil sua itērest respōdit:Undiq; eni:ingt:ad iferos tātūdē vie est:Nos qb⁹ ascēdēs Christus in celū: ascēdēdi speʒ reliquit: dicam⁹ aliter: Quid refert utrū in Italia:an in Gallijs:an in Hispanie finib⁹: an in rubri maris littorib⁹ iaceam⁹? Undiq; ad celum tātūdē vie est. Illa nobis via calcāda est:arta qdē τ difficilis:ſʒ ducē habem⁹:quē sequētes aberrare nō possumus. Si ad illā viā spectam⁹:quid ad nos ꝑtinet ubi hāc corpoꝝ sarcinā deponam⁹? Nisi suspicari libeat difficiliorē futurā esse lōge iacētiū corporū reassumptionē in die nouissimo. Sʒ hoc religiosissima τ uere tali digna filio:mſier nō timebat:que moriēs ordināsq; de sepulchro:Ponite ait hoc corpus ubicūq;:Nihil nos ei⁹cura cōturbet. Interrogataq; nūqd nō ꝓcul a patria mortē formidaret? Uide qd respōdit:Nihil est ingt lōge deo:neq; timēdū est ne ille nō agnoscat in fine seculi:vn̄ me resuscitet. Hec mulier illa catholica: nos qui τ catholici sum⁹ τ viros pollicemur:nunqd muliebri⁹ sentiem⁹? Sʒ scio qd acerrime lugeāt supstites in mortib⁹ amicoꝝ:q: videlicet nunq̄ʒ eos reuisuri sint:quos summo amore dilexerūt:Paganorū sit ista crudelitas:eaq; nō omniū:sed eoꝝ tū qui animos putāt cum corpib⁹ iterire. *(margin: Undiq; tantū dē vie eē ad inferos)*
E Certe Marcus Tulli⁹ quē paganum fuisse:sicut notissimū:ita dolendū est:credens animam immortalem τ gloriosis spiritibus post hanc vitam celeste habitaculum patere:non hec opinabatur. Nunq̄ʒ eni Marcum Catonem illum senem induceret: in eo libro qui inscribitur Cato maior:sperantem: τ uerbis talibus utentem:O preclarum diem cum in illud diuinorum animorum consilium cetumq; proficiscar cumq; ex hac turba τ colluuione discedam: Proficiscar enim non ad eos solum viros de quibus ante dixi:sed etiam ad Catonem meum: quo nemo vir melior natus est:nemo pietate prestantior. Et rursus eodem loco quidem inquit: Efferor studio patres uestros quos colui τ dilexi videndi:neq; eos soluʒ cōuenire habeo quos ipe cognoui:sed illos etiā de qb⁹ audiui τ legi τ ipse ꝯscripsi. *(margin: Dictum catonis de imortalitate anime)*

Hec ⁊ his si[milia] que apud Ciceronē Cato loquit̄:sa
tis qd uterqꝫ crederet testant̄. Illi tñ utcūqꝫ credi
derint:quoꝝ magna ex ꝑte spes inanes ac fallaces
fuerāt:Nobis ab illo qui ⁊ falli non pōt ⁊ fallere
nō nouit:spes certa ꝓstat̄:Illuc tādem quo fratrem
tuum translatum confidimus esse uenturos.Sed
quid interim faciam:dixerit aliquis:desiderio tor
queor:amore lāgueo:auiditate crucior fratrem re
uidendi?Quid facias aliud nisi quod facere solēt
qui casu aliquo a personis charissimis auelluntur?
Memoriam retinent:⁊ absentium imaginem pro
fundamento custodiunt:illos amāt:de illis loquū
tur:illis prosperum optant iter.Idem fac(⁊ cer-
tus sum iam fecisti)frem tum in ea parte cordis ab
sconde:vnde nulla eum pellat obliuio.Illum dili-
ge sepultum ut viuentem dilexisti:uel etiam mul-
to uehementius.Illum coge sepius ad te reuerti
commemoratione pia ⁊ frequenti:Precare iter
ut faustum sibi contingat:⁊ calcatis perfidi hostis
insidijs:uelox in patriam reditus:Neqꝫ enim hec
aut patria nostra est aut fuerat sua:ubi ⁊ nos pere
grinamur adhuc:⁊ eum irritis uotis expectaui-
mus ad meliora ꝓperantem:exilium est hoc:ipse
in patriam profectus est:Oremus ut sospes ⁊ sine
labore perueniat.Id illi prodesse poterit:id aga-
mus:pium obsequij genus est pro defunctis ora-
Lachri- re:Lachryme aūt sunt arma mulierū:viros nō de
mas mu- cent nisi moderatissime forsan atqꝫ rarissime:Alio
lierū eē gn ⁊ fundentibus eas officiunt:⁊ illis non ꝓficiūt
nō viros quoꝝ amore fundunt̄.Si qbus etiam nūc deside-
decere. rij stimulis urgeris:cogita id diuturnum esse non
posse.Breuis est enim hominum vita:ut si ad nos
non sit ille reuersus:nos tamen ad illum oporteat
satis celeriter proficisci.Omnia autem breuia:ut
ait Cicero tolerabilia esse debent etiam si magna
sint.Frater tuus ereptus est mille laborib⁹:⁊ ueri
similiter speratur ad eternam requiem peruenisse:
aut de proximo peruenturus:nos in seculi fluitan
tis agone remansimus.Q̄obrem siquis propter
seipsum ꝙ relictus est deflet:videat ne merito pos
sit audire Tullianum illud:Suis icommodis gra
uiter angi non amicum sed seipsum amātis est.Si
v̄o propter illum:uerendum est ne(ut idem ait)in
uidi magis q̄ꝫ amici sit.Hec non tam ad informa-
tionem q̄ꝫ ad gloriam tuam retuli:quoniam sicut
inceperam:gratis consolatori eterno:tu externa
consolatione non indiges:q̄ꝫ q̄ꝫ quid etiam indigē
ti conferre potuissent:he litterule raptim de are-
F scentis ingenij scatebris expresse.¶Superuacuū
est deinceps illorum exempla subtexere:qui suoꝝ
mortem fortiter tulisse memorantur.Et tamen ut
intelligas quorum ego te numeris ascribo:tanto-
qꝫ fretus comitatu hereas in incepto:quantum me
moria complecti potuero(pauci enim libelli me in
hanc solitudinem sunt secuti)aliquot nobiliora ex
empla ex omni copia uetustatis interseram.¶Emi
Pauli lius Paulus vir amplissimus ⁊ sue etatis ac patrie
Emilij ꝯ summum decus:ex quatuor filijs preclarissime in-
stantia. dolis:duos extra familiam in adoptionem alijs dā-
do ipse sibi abstulit:duos reliquos itra septem die
rum spatium mors rapuit:Ipse tamen orbitatem
suam tam excelso animo pertulit ut prodiret in pu
blicū:Ubi audiente populo Romano casum suum
tam magnifice cōsolatus est:ut magis metuere ne
quem dolor ille fregisset q̄ꝫ ipse fractus esse videre
tur:ex quo non minorem:iudice me:gloriam cepit
q̄ꝫ ex triumpho quem illis diebus speciosissimum
egerat:Per illum enim Macedonie:per hoc mor
tis ac fortune victor apparuit.¶Pericles Athe- G
niensis dux itra quatuor dies duobus filijs orba- Peric[lis]
tus:non solum non ingemuit:sed nec priorem frō- ꝯstātia
tis habitum mutauit.¶Cato senior ille(cuius su- Catōi[s]
pro mentionem habui)quantum laudetur ab om- fortitu[do]
nibus nullus ignorat:qui modo uel tenuiter nouit do i m[orte]
historias(quodqꝫ maius est)sine ulla historiarum te filij.
notitia:Sic iam apud cunctos huius nois fama
percrebuit:ut eo audito vir quicq̄ꝫ ad sapiētie sū
mam adijci posse videatur.Ita fit ut nō magis ue
terum iudicio q̄ꝫ modernorum consensu Cato sa-
pientissimus habeatur.Atqꝫ inter multa preclara
hominis illius nihil singularius admiramur:q̄ꝫ
ꝙ mortem filij optimi viri modestissime dicit̄ tu-
lisse.¶Xenophon filij morte nunciata sacrificium Xeno-
(cui tunc intererat)non omisit:Coronam tantum phōti[s]
quam capite gestabat deposuit.:mox interrogans exēplū
diligentius atqꝫ audiens quod strenue pugnans
cecidisset:coronam ipsam capiti reposuit:ut osten
deret de cuiq̄ꝫ morte non dolēdum:nisi turpiter ⁊
ignaue morientis:quo metu uerisimile est:virum
sapientem uereqꝫ Socraticum:ad primum nuncij H
relatum deposuisse coronam.¶Anaxagoras mor- Anax[a]-
tem filij nuncianti:Nihil inquit nouum aut inexpe gore
ctatum audio:ego enim cum sim mortalis sciebam emplū
ex me genitum esse mortalem.O uere dignum ho
mine responsum.Q̄ꝫ multi sunt e medio etiam gre
ge philosophorum:qui ⁊ si nature conditionem am
plecti simularent:tamen peruersum moriendi ordi-
nem taciti non tulissent:Anaxagore v̄o nihil inopi
natum poterat contingere:Cogitabat enim assidue
(quod est apud Senecam)omnia ⁊ mortalia esse:
⁊ incerta lege mortalia.Quodqꝫ alio quodam lo-
co ait idem:Sciebat sibi omnia restare:Ideoqꝫ
quicquid factum esset:dicturus fuerat sciebam.
Multa nunc ultro equidem constantie similis ex-
empla se offerunt:sed epistole modus plura non
recipit:finem igitur imponam.Et si cui forsan pa-
tientia tua ab his laudatissimis actibus aliena vi-
debitur propterea ꝙ tu non filium perdideris sed
fratrem:equo animo patiar vnumquenqꝫ sentire
quod opinio sua fert.Ego quidem in meipso alte-
rum casum dumtaxat exptus sum:filij amissionem
non noui:At fraterne necis vulnus excepi:de hoc
certius loqui possum:Nihil itaqꝫ contendo:neqꝫ
luctus inuicem confero:sed illud scio:sepe facilius
amissum filium restaurari posse q̄ꝫ fratrem. Uale.

¶Francisci Petrarche ad Philippum Cauallicen-
sem episcopum:Eundem de obitu insepulti amici
consolantis:Illudqꝫ Poete allegantis:Facilis ia
ctura sepulchri:Non pauca etiam de uarijs sepeli-
endi ritibus narrantis. Epistola.XIII.

Micum bonum perisse tibi doleo:sed ma A
a gis in te rectum perijsse iudicium indignor
Neqꝫ enim aut te ipse satis viriliter:ne di
cam philosophice consolaris:aut illum qua flen-
dus est defles:si modo quisq̄ꝫ viri fortis exit⁹ non
inuidiosus potius q̄ꝫ miserabilis videri pōt. Nā
(ut epistole tue sensum breuiter stringam)non tam
mihi videris aut damnū tuum aut amici parūper
festinatam mortē(ubi parcere possem:vulgato for
sitan errori)q̄ꝫ genus mortis atqꝫ ihumati corpis

iniuriaz:iactatū mari egyptio cadauer deplorare: hanc non vulgarem magis q̄ anilem querimoniā ferre non ualeo. Nonne enim queso de genere sepulture taz scrupulose sollicito illud occurrit: Sepulchri facilem esse iacturam? An Maronei uersiculi nil aliud clamantis oblitus es: qui adeo pueris etiam notus est: ut iam in prouerbium abierit: q̄ si ad mortem respicis: falleris: si per hanc felicē aut miserum fieri putas? Satis est notus uersus alterius poete: Non fit morte miser. Uita est que miseros facit & beatos: quam qui usq̄ ad extremi fugam spiritus bene egit: nullo eget amplius: felix est: securus est: in portu est. Quid ergo ad summā felicitatis huius pertinere arbitraris: utruz tellus illum opprimat: an pelagus uoluat: an flamma cō sumat? Sed quoniam te de sepultura singulariter prec̄ oibus anxium intelligo: quanto tu beatiorē estimas hunc tellure demersum: q̄ illum alterum fluctibus obrutum? Propter vnius credo Uirgiliani carminis horrorem: quia scilicet: Unda feret piscesq̄ impasti vulnera lambent? Quid autem si alterius vulnera rabidi canes absumpserint: si famelicorum grex luporum effossis tumulis membra discerpserint? Respōdebis (ut arbitror) & hos itidem infelices. Ita iam ex oibus felices erunt: quibus inconcussa cōtingit requies sepulchri? Nihil hac opinione puerilius: cum enim cuncta prouideris: negata beluis viscera: infestis uermibus negare non poteris. Jam cernis qui contactū pulcherrimorum fortassis animalium formidabas: quid a turpissimis necessario sis passurus: Uerum ista non adeo metuuntur: quoniam usu iam quotidiana sunt. Uides itaq̄ (qd̄ sepe dicere soleo) nec mea solum est: sed illustrium philosophorum sententia: Quicquid in hac vita patimur molesti: non tam ex ista rerum natura: q̄ ex nostre mentis imbecillitate: siue (ut eorum etiam uerbis utar) ex opinionum peruersitate procedere. Noua timemus: usitata contemnimus: Cur queso nisi quia in altero mens inermis improuisa rerum facie turbatur: in altero frequenti meditatione rationis clypeum fabricata est: quem asperitatibus cunctis opponeret. Respice nautarum morem: q̄ equo animo patiuntur corpora suorum in fluctus effundi. Unum de multis exemplum illustre non sileo: Lambas de Auria: vir acerrimus atq̄ fortissimus: dux Januensiuz fuisse narratur: eo maritimo prelio quod primum cum Uenetis habuerunt: omnium memorabile (que patrum nostrorū tēporibus gesta sunt) qui hostili classe conspecta ubi pugnandi horā ad uenisse cognouit: numero licet inferior: tamen suos pro tempore magnifice ac breuiter adhortat⁹: manum cum hoste conseruit. Cumq̄ in eo cōgressu filius illi vnicus florentissimus adolescens qui paterne nauis proram obtinebat: sagitta traiectus: primus omnium corruisset: ac circa iacentem luct⁹ horrendus sublatus esset: accurrit pater & non gemendi inquit: sed pugnandi tēpus est. Deinde uersus ad filium postq̄ in eo nullam vite spem vidit: Tu ꝟo inquit fili nunq̄ tam pulchram habuisses sepulturaz si defunctus esses in patria. Hec dicēs armatus armatum tepentemq̄ complexus: proiecit in medios fluctus. Ipsa ut mihi quidem videtur calamitate felicissimus: cui talem casuz contingit tolerare tam fortiter: Factū nempe eius ac uerba accensis animis egregiam illo die victoriaz peperere. Nec minus ideo pius est habitus: q̄ si incumbens cadaueri ac muliebriter ingemiscens: in eo precipue rerum statu: cum summo sue reipublice discrimine torpuisset. Tu genas vnguibus fode res: tale aliquid in tuis videns: nō tam ꝑpter mortis dolorē: q̄ propter ignominiaz sepulture. Nautici ergo hoies qd̄ amicis cariturí sint dolent ut ceteri: qd̄ mare illos habeat: equabilius ferūt: Idq̄ euenit: quia talia perpeti longa consuetudine didicerunt. Quid igitur indigner cum Cicerone: plus usum posse q̄ rationem? Poterit nauta rudis sine lachrymis cernere: quia consuetus: qd̄ tu philosophus non poteris ratione fretus: & tot bonis artibus instructus tantorum exemplorū copia suffultus? ¶ Aiaduertere licet ex historijs multiplices hoiuz ritus in sepulturis & ab usu nostro multipliciter abhorrentes. E quibus quosdam suorum corpora domi seruare summo studio condita: quosdā ea bestijs obijcere solitos: ad id vnum pro singulorum facultatibus multo ante comparatis ac nutritis & generosi canis aluum optimum sepultura genus opinari: quosdam ꝟo per seipsos deuorasse legimus. Artemisia illa Carie regina: ꝯiugalis amoris exemplum inter cuncta celeberrimum: nihil habuit qd̄ viro tam dilecto dulcius p̄staret: q̄ ut defunctum viuo conderet sepulchro: Redactuz eniz in cineres summaq̄ parsimonia reseruatuz paulatim potui superfundens bibit: & amato corpori tale sui corporis hospitium dedit. Nec illud modo queritur recte ne id fecerit: Illud potius agitur: ut intelligas omnium quibus angimur: in opinionibus: non in rebus esse: Inq̄ his gignendis: alēdisue consuetudinem posse q̄plurimum. Illa virum quem amauerat consumpsit: tu si quam ex nostris mulieribus idem facientem videris: obstupesces & abomiatiōe spectaculi oculos auertes. Fiat idē ubi fieri solitū est: nec humanitas nec isignis amor sed vulgare obsequiuz dicet. Nō oportet pegrina congrere: maiorib⁹ nostris in hac ipsa Italia mos fuerat suoruz corpa flāmis exurere: quē morem & historiaruz fides & usq̄ ad nostrā etatē inuēte sub terrā urne cū cineribus testant: Neq̄ tn̄ ea ꝑpetua sta cōsuetudo est. Ante eniz (ut nūc) toti humabantur: donec id remedij genus inexplebili odio bello rū ciuiliū: in sepulchra etiā seuiente cōmēti sunt: se q̄ ope flāmaruz hostili ludibrio subducere. Itaq̄ Scipiones: ut qui merito se reipublice charos scirent: oēs integri iacuere. Nec oino ullus in gente Cornelia ustus est: ante Luciū Syllā dictatorez. Is p̄mus oiuz cōtra familie sue morez: multorum sibi cōscius odiorū: corpus cremari suū uoluit: nominatiz ueritus (ut ferūt) ne in se Mariana factio post obitū auderet: qd̄ ipse ausus fuisset in Mariū Ualuit exēpluz: secutiq̄ sunt factū: qbus facti ratio nulla erat. Sed postq̄ cremādi mos inualuit: usuiq̄ sua esse cepit auctoritas: tū demū qd̄ remediū fuerat: decus fuit: & ex illo probrū ingēs visuz supremis ignib⁹ caruisse. Hinc laudata pietas que pauculis lignis collectoris in littore niliaco: truca tū ipie magni Pōpeij corpus cremare nō tā potuit q̄ uoluit: Inde sibi partū nomē. Quis eniz Codrū hūc nosset: nisi Pōpeij mēbris faculas inferētē? Ille āt Codrus Atheniensis alio pietatis genē & ꝑpria morte cognoscit. Nunc defunctos cōbu-

D Attēde sepultu re uarie tatez ex gentiuz diuersitate

E

rere:extreme fuerit uel iniurie uel vindicte.Unde
hec in vna eademqꝫ gente uarietas?Nimirum de
cursu temporis:mutati mores:opiniones homi-
Mores p tpis cursu i-mutari. num alternant. Nec rursus id quero de quo ma-
gnos interdū viros differentes audiui:Uter eē se
pulture modus honestior:ne quē maiorib⁹ nostris
memoriam:quemqꝫ multis adhuc gentibus serua
ri fama est:lege addita:que sepeliri hominem in ci
uitatibus uetat quibusdam paucis admodum ex-
ceptis:quos singularis virtus legibus solutos fe-
cit:cuius tertio de legib⁹ meminit Cicero:An hic
noster quem a uetustioribus resumptum christia-
ne religionis usus obtinuit.Non ea mihi nunc cu
ra est:Id potius quod agebam perago:Ideo mul
ta nobis horribilia videri:quia consuetudine lōga
uarios cōcepimus errores:que apud alios diuer-
sa consuetudine nō timentur.Si vō tu mihi(quod
professionis tue proprium est)ceteris spretis:ueri
tatem regum non vulgi rumoribus:sed insita ratio
ne quesieris:Inuenies virum sapientem:opinionē
ab erroribus auertere:⁊ aut miserari delirantium
greges aut ridere.Uale.

¶Frācisci Petrarche ad Seuerum Apeninicole
Exilium non multifaciendum exhortantis:⁊ quis
proprie exulare dicatur. Epistola.XIIII.

A
Exiliuȝ vn̄ dicatur e Xilium ⁊ si ab exiliendo tractum rear:uel
ut Seruio placet:ab eo quod quis extra
solum eat:non tamen exilium esse nisi inui-
to accidat annuerim:Alioquin sepe a regnis suis
reges exulant:eoqꝫ maxime tempore:quod proro
gandis tuendisqꝫ regni finibus ⁊ propagande glo
rie impenditur:quando nemo illos exules dicere
audeat:nisi a quo ratio omnis exulauerit:qppe cū
nunq̃ uerius:⁊ sint ⁊ dicantur reges.Aliqua er-
go vis dolorqꝫ aliquis interueniat:oportet:ut exi-
lium uerum sit.Id si recipis:iam cernis in tua ma
nu situm:utrum exul an peregrinus sis.Si lachry
mans:si mestus:si deiectus exiuisti:exulem te pro
culdubio noueris.Si vō nihil proprie dignitatis
oblitus:neqꝫ coactus sed libens:⁊ eodem habitu
frontis atqꝫ animi quo domi fueras:iussus exire
paruisti:peregrinaris profecto:non exulas.Nam
⁊ in ceteris formidatarum rerum generibus inue
nies neminem esse miserum:nisi qui se miserum fe
cit:Sic pauperem:nō rerum paucitas:sed cupidi
tes facit:Sic in morte(que exilio simillima est)nō
tam rei ipsius asperitas q̃ trepidatio ⁊ opinionis
peruersitas nocet:quibus amotis multos aspicies
non modo equanimiter sed lete etiam ac feliciter
morientes:Ex quo nimirum intelligitur non eē ne
cessarium sed spontaneum mortis malum.Nec in
re ipsa sed totum in obliqua mortalium existima-
tione repositum:quod nisi ita esset nunq̃ in pericu
B lo pari tanta esset imparitas animorum.Eandem
qꝫ rationem video exilij:quam ceterorum omniuȝ
non in illo sed in nobis esse quo vincimur:Opinio
nem scilicet que ubi paululum a ueritate deflexe-
rit:mox innumerabilibus iactatur erroribus:ut
ad uerum difficillime redeat:seqꝫ nisi multum ad-
iuta non erigat ad intuendum proprie originis ma
iestatem.Ut enim ceptum persequar:quid exiliuȝ
queso?Ipsa ne rei natura aut intermissio dilectaꝝ
personarum?An indignatio potius ⁊ impatiens
desiderium animi languentis exasperati?Or si tu
mihi quicūqꝫ a patria absūt exulare sine ulla disti-
ctione firmaueris:rari ergo non exules.Quis eni
hominuȝ nisi desidiosus ac mollis aliquotiēs aut
visendi auidus:aut discendi studio:aut illustran-
di animi:aut curandi corporis:aut amplificāde rei
familiaris proposito:aut necessitate bellorum:aut
sue reipublice:seu domini:seu parentis impio:do-
mum liquit ⁊ patriam?Cur autem ita peregrinan
tes non miseri omnes sunt:nisi q: restiterūt:nec im
pelli seipsos in miseriam passi sunt.Eque eteniȝ ca
ruerūt ꝯiugio:liberis:cognatis:parētib⁹:amicorū
cōuictu:amate urbis aspectu.Horum tm̄ omnium
desiderium lenijt modestia:⁊ solamen aliquod in
uenit absentie.Sed ⁊ multum profuit spes redit⁹
Nunq̃ iuissent tam constanti animo:nisi se reditu
ros in patriam credidissent.Sit ita:Tibi vō spem
quis abstulit:presertim cum hec sit vna ex omnib⁹
que ab inuito non eripitur?Pellitur in exiliuȝ vir
bonus ad tyrāni nutum:spoliatur rebus omnibus
in carcerem mittitur:detrūcatur:laniatur:occidit:
insepultus abijcitur.Inter tot minas atqꝫ impet⁹
fortune:cum cogamur ad cetera:ad desperandum
nemo compellitur.Uidimus in exilium missos p̄-
usq̃ ad destinatum peruenissent:immenso p̄rie de
siderio reuocatos:Alios vō post tempus tanto cū
honore:tantaqꝫ ciuium penitentia reuersos:ut mi
hi felices tali exilio viderent.Quosdam ab extre-
ma inopia ad summas repente diuitias:quosdam
ex carcere ad imperium peruenisse.Nōnullus col
lum subduxisse securibus morti prereptos ⁊ pro-
spitati eximie reseruatos.Nemo vnq̃ tam iniquo
loco iacuit ut non ei liceret oculos attollē:Nemo
tam deploratum rerum suarum vidit exitum ut p
hiberetur sperare meliora.Ciceronem ab exilio
Roma reuocauit diebus paucis:egregij ciuis pre
sentia carere vix potuit.Reuocauit ⁊ Metellum
cui cum in spectaculo Trallib⁹ sedenti honorificen
tissime littere senatus ⁊ populi Romani nomine
redderentur:nihil in letitiam uersus:eodem vultu
fuit quo menia urbis exierat:Uir nec digressu fra
ctior:nec insolentior reditu.Illic patrie furori ces-
sit:hic desiderio paruit.Illic modestus:hic pius:
utrobiqꝫ memorabilis.Temptauit pari facilitate
Rutilium:sed ille durior mā̄sit:⁊ patriam reditu
censuit indignam suo.Eadem fuerat sors Marcel
li:euentus longe alius:qui dum reuocatus a Cesa
re:summo desiderio bonorum omnium redīēs:in
hostem incidisset:effectum est:ut in locum predul-
cis expectationis:publicus luctus incederet:cui
mortem tamen illam nunq̃ exilio difficiliorem fu
isse crediderim.Una est enim virtus:que uarijs li
cet asperitatibus perferendis:animos armat atqꝫ
instruit.Fuerat autem hic in exilio talis:ut magnū
sui preberet indicium:qualis futurus esset in mor-
te.De quo non tacebo quid in libro de virtute ad
Ciceronem Brutus refert:vidisse se eum videlicet
Mitylenis exulem:tam infracto animo tāqꝫ aui-
do bonorum studiorum:tam deniqꝫ feliciter beate
qꝫ disposito:ut non ille sibi:q̃uis longe relegatus
sed ipse potius exul cum ab illo discederet videre-
tur.Addit etiam Gaium Juliam Cesarem:qui si-
bi ⁊ exulandi auctor fuerat:⁊ postmodum redeū
di fuit per ea loca transeuntem:uerecundia permo
tum super exilio tanti viri:urbemqꝫ ideo ubi ille
tūc erat de industria preteruectum.O gloriosum
exulem:cuius exilium potentissimorum ciuiuȝ al-

ter suspexit:alter erubuit. Sit Cesar mundo terribilis: Brutus & Cesari:utrunq3 tamen reuerentia cepit exulis Marcelli. Quis exilium tale non cupiat:immo uero quis exilium: quod ipsis patrie dominis inuidiosum est? Illos commemoro quos penitētia ciuium reduxit. Quā multos autem fortuna restituit? Nunq̄ Camillū Roma uocasset:fors illi & excidium urbis:quis crederet:ac fremēs per Italiam transalpinarum gentium furor:viā fecit ad reditum:ut esset vnus (vir memorandum) cunctis exulibus & bone spei simul & spectate erga ingratam patriam pietatis exēplar. Atq3 (ut aliquādo ad nostrorum temporū acta trāsgrediar) Mattheus vicecomes Mediolano patria:prepotentis inimici viribus pulsus:q̄diu solus ac profugus & in summa inopia rerum omnium fuit:complorat⁹ a suis:illusus ab hostibus? Quem ferunt die quodam curarum plenum:preter ripam Benaci lacus errantem:habuisse obuium superbi hostis nuncium:atq3 ab eo domini sui uerbis interrogatum:qdnam ibi tam incomitatus ageret? Nil aliud respōdisse nisi se retia tendere. Quod responsum: tunc forte contemptui habitum:breui quid mysterij importarat innotuit. Ita ociosus senex vnus aduersarios suos omnes:ceu totidem pisces esca spei inanis elusos: prouidentie sue retibus circumuenti. Alio quoq3 tempore cum ad eundem nuncius redijsset: & percontaretur irridens:quibus itinerib⁹ aut quando esset in patriam reuersurus? Tranquilla fronte respondit: Tu vero abi:dominoq3 tuo nūcia:ijsdem me rediturum itineribus quibus exiui sed non anteq̄ sua crimina preponderare meis inceperint. Nec fefellit augurium: Siquidem non multo post in immensum auctis hostium sceleribus: quibus insolens dabat alimenta felicitas: Mediolanum illis eiectis victor ingressus est. In qua urbe (ut vides) usq3 in hodiernum diem & nepotes dominantur & filij. Nec in hanc narrationē incidisse ideo videri uelim ut uel tibi uel cuiq̄ viro bono auctor sim aduersus quantumlibet male meritam patriam arma capiendi (satius reor pauperem in exilio mori q̄ libertate turbata nolentibus imperare) sed ut ueteribus & nouis constaret exemplis:non posse per vim exulibus spem auferri. Et si animos difficultatibus obsessos ad patiendum erigit fortium virorum recordatio: Accipe nunc etiam insigne recensq3 aliud exemplum. Stephanus de Columna summum militie decus: cū in omni fortuna gloriosus:tamen in exilio gloriosissimus & admirabilis fuit: Neq3 enim vna erat eius & ceterorum exulum conditio. Quibusdam extra patriam nobilibus tuto viuere permittitur: hi cum patriam reliquerint:laxiorem retinēt libertatem. Alijs artior dicta lex est ut hoc aut illo loco se contineant:illic habitātibus nil durius expectādum: Huic vero & patria interdictum: & nullus in orbe terrarum tutus locus:nullus in tanta tempestate portus aut refugium: Hostem habuit ut potentem:ita inexorabilem Bonifacium octauū Romanum pontificem:quem armis frangere difficillimum:humilitate seu blanditijs flectere nec possibile quidem esset: Deniq3 quem nihil nisi sola mors vinceret:seuitum est inhumane:petitumq3 modis omnibus immerentis caput exulis: promissionibus:minis:potentia:dolis:auctoritate: pecunijs: ingentia persecutoribus premia fautoribus denūciata supplicia:cum Stephanus nunc citra: nunc trans equora:nunc disiunctissimas utriusq3 maris insulas: Siciliam Britāniamq3:nunc extrema Galliarum solivagus circuiret:egenus interea cūctarum rerum:sed prediues animi: Itaq3 cū apud Arelatē casu quodam in manus explorantium uenisset:interrogatus quis esset: Nomen suum quod dissimulare poterat:multis audictibus dixit:seq3 ciuem Romanū intrepido ore professus est. Quāta autem:deus bone:vnius capitis maiestas que odiosas etiam & armatas manus a furore deterruit. Edicto proposito sollicitabantur reges:ne qs eum foueret hospitio: Cuius obtentu:cum Sicilia decedere iuberetur:eo animo paruit:ut exul in ea prouincia remāsisse:rex abijsse crederetur. Sic illum:sic alios toto persecutionis sue tempore reges vidit tanq̄ ipse rex esset. Altissimo animo nec ullis aduersitatibus cōtracto: & supra fortune fluctus eminente:prosus ut vni sibi dictū videri posset poeticum illud: Aspice securus vultu non supplice reges. Quotiens Rome & per Italiam nunciata mors eius erat:quotiens actum esse de reb⁹ Colūnensium fama fuit: & cum illo viro egregiā corruisse familiam? Nulla usq3 de illo spes preter q̄ in solo ipsius pectore restabat. Nunq̄ tamen inde discessit:quominus diebus ac noctibus uersaret animosa consilia: & omnem laborem obiret imperterritus. Ultro enim in medio rerum suarum discrimen:amicorum bellis interdum:utriq3 partium ignotus interfuit & omnium confessione vni⁹ hominis presentiam est secuta victoria:haud ambigua:sed tibi ipsi q̄ mihi notiora recenseo. Quis ergo miserum dicat hunc exulem:cum quo tantus virtutum comitatus exulabat: quem post decennem sui experientiam in priorem statum uera animi magnitudo non fortuna reposuit? Sed quorsum hec tam multorum exemplorum conquisitio? Ut nemo presenti malo attonitus uenturum opinione preoccupet: & mediocriter graui exilio grauissimum malorum omnium desperationem accumulet:presertim cum non solum virtus operosa ea que Stephanum ipsum in patriam reuexit:sed mutatis sepe populorum moribus:uel dissentio simultatum:uel que feros animos mitigat longa dies: incidens commiseratio non digna patientium:uel ipsa tacite virtutis admiratio:uel impensum ciuibus suis obsequium:uel publice necessitatis occasio: uel aliqua vis fortune finem imponere possit exilio. Ne quis preterea qd ipse depulsus sit:virtutum suarum proijciat ornamenta:graue cogitās preciosissima rerum in exilium ferre cum viliora non liceat. Neq3 enim nouum est ut efferentes gēmas atq3 aurum:urbana predia: & omnem inutilem aut onerosam sarcinam in incendio relinquamus. Quod si aurum inter preciosa numerandum esse persuasum est hominibus:quid tandem de virtutibus iudicandum est? Uilius argentum est auro:virtutibus aurum. Atqui cum non semper in exilium ferre argentum & aurum sinamur quociēq3 ferimus:virtutes & bona animi ferre permittimur. Quod fecisse videmus eos:quorum tibi nūc exēpla proposui:ut ad imitādū exardesceres:nec diffideres fieri posse iterum:qd totiēs fctū est. Licet in exiliū & in carcerē & in mortē ipsam ferre virtutes:

H Licet dixi: immo vo expedit: necessarium est opoꝛtet: Alioqn uere exules sunt qui relictis his abeūt uere inopes: uere infelices & miseri. Nec satis est quantum habueris efferre: plusculum exigit. Uide q̄ accurate viaticum parat peregre pfecturus: copiosioꝛ cupit ee: quo lōgius pergit. Optimum tibi in hac peregrinatione viaticum ex virtutib⁹ constabit: qbus affluentibus etiam si alimenta coꝛporis desint: pauper esse non poteris. Has igitur congrega: his te vndiq̄ fulcias: preclaram tibi fuisse olim scio multarum virtutum supellectilem: nō importuna nec difficilis sed agilis & amena res est: laboriose (fateoꝛ) tāta res querit: ceteruz postq̄ quesita fuerit sine labore circūfertur. Quesiuisti eam ab adolescētia: seruasti eam domi: noli eaz nunc senioꝛ & peregrinus amittere: sed quantum habuisti uel eo ampliorem: quo maioꝛ se ostendit necessitas perfer: q̄q̄ id tibi nolenti sciam euenturum sponte sua viaticum qdem hoc nunq̄ usu cōsumit: sed augetur potius. Est enim ex virtutibus que usu pullulāt & in medijs difficultatib⁹ crescūt: donec possessorem suum ad supremum felicitatis culmē euexerint. Taceo nunc exilij tui non spernēda solatia. Si sub Arcton eternum illud Scythie gelu aut sb ardenti sole inhospitale mundi latus incolere iuberēris: denique ppius licet sed extra italiam pectus haberes foꝛtasse aliquid qd foꝛtune tue posses obijcere:

Laboriose vtutes qrūtur: sz p te facile circūferuntur.

K Nunc vide q̄ digna querela tua sit: iussus es Florētiam ire & illic manere: donec te populus reuocet: Nōne aiaduertis quantas grates agere debeas magistratibus tuis: qui te ocio lōgo consopitum excitarent: & ex diuturna consuetudine materni uberibus herentem abduxerūt: teq̄ ex patria (ut pace tua dixerim) multum impari in ciuitatem floretissimam transire uoluerunt. Hoc inq̄ ꝓtereo: quoniam sic sumus nāliter affecti: ut incultuz licet ac desertum scopulum: ubi natos nos educatosq̄ meminimus: oibus anteponendum terris arbitremur: Quod si aliquādo erroꝛ iste cessaret: ignosceres pꝛofecto foꝛtune: immo vo ueniam peteres q beneficium suum nō ante cognoueris. Adde q duos preclare indolis filios tecum eduxisti: Alterum iuuenem: infantem vo alterum: ppoꝛtunis etatū gradibus distantes: ut scilicet cum illo curaruz sarcinam partiri posses: cuz hoc etiam oblinisci. Hinc presidium vides: illinc solamen pꝛofectionis tue: Hi tibi dulcem patriaz faciebāt. Hos habes: quid requiris aliud? Expectas ut uxoꝛ pudicissima: ut

I parētes optimi: ut blādissime filie reuiuiscāt? Nō illos tibi exilium abstulit sed moꝛs: quam cum totiens insultātem & rerum tuarum dulcissima queq̄ rapientem viceris: non debes exilio vinci: quod te omnia vite poris adminicula & pꝛecipue natos tantorum pignorum reliquias auferre non pꝛohibet: Uerum ego (ut dixi) & hoc solatiuz & oē quod foꝛtune ictibus subiectum est sileo. Scio que patriam abstulit in filios ius habere: redeo ad virtutuz stabiliora pꝛesidia: quas tibi nec ciuium tuoruz decreta: nec impia tyrānorum: nec pꝛedonum violentia: nec nocturni fures eripient. Hec si tecum detulisti: mentietur quisquis te exulem dixerit. Si aūt reliquisti: omnis dies nouuz aliquid quod lugeas feret: omnis locus non molest⁹ tm: sed hostilis: nec exilium modo tibi: sed carcer erit. Uale.

Francisci Petrarche ad eūdē Seuerum Apeninicole: q ipsi superiore epistola nil remedij contulerit dolentis: & ut exilium non egreferat iteruz cōsulentis. Epistola. XV.

Excidisse tibi omnem spem video: quod q̄ e recte patiaris: epistola superiore testatus sum: doleoq̄ nil illam tibi remedij contulisse. Nec satis scio utrum in medico an in egrotante sit vitium: qui si ad salutem peruenire cupis: credulum se consilijs & obsequentissimum medicorū legibus pꝛestare debet. Ego quidem in illa id agebam: ut dimissa patria spem seruares: cuius tanta vis est ut pꝛesentes molestias non sentiat: duz sibi letiora pꝛomittens: uenturum tempus cogitatione complectitur. Quid autem te sperare pꝛohibebat: patrie ne relegantis asperitas? Quenā vo seu quid pꝛoꝛsus est tibi: pꝛeter hoc vnum exilij nomē ablatum illatumue quo doleas? An ad hec tibi clarorum virorum exempla defuerāt? Sed multa ante oculos posui & plurima ponerem: nisi illa perijssent ex quibus agnosceres spem bonaz euētus habere felicissimos. An vo timuisti patriaz tuam sine seuituram: quod tantillum ex solita dulcedine remisisset? Sed an ignorabas: nulli natorū patres esse mitiores q̄ ei quem semel male tractauerint? Nullius amorem magis ardescere: q̄ eius qui erga bene meritam se gessit asperius. Ante magis exterruit edictum patrie: quo penis adhibitis cauetur ne reuocandis exulibus mentio ulla fiat ad populum. Scire autem debes populorum uoluntates: sicut ingressu frementes & uarie sunt: sic pꝛogressu faciles & instabiles fore. Sed est quedaz in animis moꝛtalium: quam & tenuiter video & uerbis consequi nequeo miserabilis & funesta peruersitas: aures obstruentium aduersus salutares consolatorum uoces atq̄ omnibus modis id agentiū ut miseriores fiant: ne ue aliquid quod dolorem leuire possit obrepat: quo nihil excogitari potest: ne dicam dementius esse. Nunc vo quoniam sic te affectum inuenio: ut desperationem reditus tui: pꝛo quadam (ut ita dixerim) uoluptate suscipias: ab illa parte manum retrabam in qua multuz intractabilem medicamenta nil releuant. Quid autem pꝛohibet illorum more qui vno aut altero membꝛo ꝑdito: ne per reliquum coꝛpus infecte partis contagia dilabantur: pꝛoxima circūliniūt: vulneris quoq̄ tui oras ambire: & (ne in totum animum doloꝛ serpat) conquisitis pꝛope fomentis occurrere? Noli queso trepidare: non illuc digitos inferaz ubi tu foꝛsan expectas: Nihil contra opinionem tuaz hodie dicturus sum: Illud potius ne cum vnius rei desperatione: ceterarum omnium subeūte fastidio totius vite tue tranquillitas pereat enitoꝛ: quādo ita vis ut reintegrande tibi spei: nulla mihi spes supersit. Finge itaq̄ in exilio viuendum tibi: in exilio morienduz: Habes credo quod petis: ut me fauente redituz in patriam desperare tibi liceat. Uerum: ut cumulatius mos geratur egritudini tue: indulgebo tibi amplius: non ut in tātum exilio sed toto diuisus ut oꝛbe a terra moriare tua hoc tibi barbara tellus incumbat: plus ego q̄ tuipse dolori tuo permisi: tu letius nihil: ego etiam tristioꝛa pꝛoposui: nec tamen video quid in hac re tam miserum sit: ut virum foꝛtem cogere possit ad lachꝛymas. Certe si aut insani amoris aut ambitionis facibus ardere te crederem que pꝛocul a pꝛia

conflagrature viderentur intensius:uel si exilij comes inopiam sequeretur abeuntem:multa mihi simul contrahēda fuerāt qbus seu blādus illud seu uctosum malum mitigari posset:seu pstari solatiū paupᵣati. Que quanq̄ mihi dictu facilia videri ꝛ tibi auditu credibilia debuissent:nō tamē facile variorum remedia morborum his explicabanᵣ angustijs:Q; tristis enim res:q̄ luctuosa sit iste quē amorem dicimus:q̄ miserabiles exitus inueniat: q̄ fucata ꝛ mēdaci fulgore celata sit:q̄ nihil eoꝝ que pollicet̄ prestare possit ambitio:q̄ magno animo tolerabilis sit pauptas:nō pōt a quoq̄ hominū breuiter dici. In presenti vō quando nec amoris flāmas morum tuoꝝ grauitas nouit:ꝛ si quid olim tale sensisses:iam etas extirit:ambitionis p̄terea suspitionem:bonoꝝ per omnem vitam fuga nō recipit:ꝛ pauptatem remisit patrie pietas:magnus mihi labor uberioris cōsolationis eximitur. Patria tua nullo te alio affecit incommodo:q̄ ut eius careres amplexibus:omnia tua aut tecū sūt aut tibi seruiūt:Nō illa solum dico : que nec eripi poterāt magnanimitatem:modestiam aliasq; virtutes:que sine Bias ille sapiēs(ut Cicero:ut Ualerius:utq; oēs)siue(ut Seneca:ait)Stilbon:incēsa patria pfugus:sua secum se ferre gloriat̄:sed vulgariter intelligo tua:etiam que de fortune manibus accepisti:ueteris enim patrimonij dominꝰ perinde locuples exul excedis ac domi fueras ciuis:Ac nescio:an eo forte locupletior q̄ manētibꝰ diuitijs:sumptus est partior. Accedit q̄ maior ps hominum:nō prius se cadere posse q̄ tota cecide rit:suspicatur:Tu vō nō cecidisti sed impulsus es Integer igit̄ ac rectus sentis iam(ut arbitror) nutare fortunam:ꝛ q̄ fragilibus fūdamentis inheseris:cum tibi magnus videbaris itelligis nec deinceps dubitas:eam que impulit posse psternere: Ita(qd̄ rarissimis cōtingit)exul diues ꝛ cautior uadis ut facile duobꝰ grādibus bonis malū vnū: ꝛ illud exiguum cōsoleris.si qd tum in vita bonū nisi virtus:aut malum aliqd nisi virtutis oppositum dici debet. Uade itaq; securus:nō te repetet patria:nō reuehet casus. At vō qd̄ tantopere defles:exilium ꝛ ptinax illustrabit iniuria:Multos magnos viros calamitas fecit:multos declarauit: neminem ex diuerso miserum fecit aduersitas sed deterit:nec latitare diutiꝰ passa est. Quid palles: q̄si magnum in te ius habeat fortuna? Nō illa ptes iudicis obtinet sed testis:qualis sis in tua potestate est:nō est in illius quale de te testimonium ferat:sed ut ferat tātum:mētiri nō pōt: loqui pōt. Quis aūt nisi culpe sibi cōscius:testē metuit uere locuturum: Nō est que te ad ignauiam cogat: est que digressus tuos dinumerat:patiētiam exerceat:suspiciat aut despiciat pectoris tui robur:demum populo referat qcqd inuenerit. Erige aium discute tenebras errorum popularium:nō pateāt aures tue mulieicularum uocibus : nunq̄ letus eris:nunq̄ securus si te populo regēdum tradideris. Quicqd magna pars hominum aut miratur aut metuit:ridiculum est:qcqd predicat falsum:cōmitte potius te paucorum cōsilijs:nō sūt ut videntur ista terribilia:inter que vulgus exilium numerat:ꝛ si lectio lōga nō pfuit experientia pderit forsasse. Noli semper terram intueri : interdum oculos attolle : cōfestim ueritas occurret:ꝛ exilium nihil eē fateberis:nec peius viuere virum bonum quantumlibet procul a patria:immo vō non posse extra patriam viuere cui totus hic orbis est patria Quid enim refert q̄ diuersa parte cōsistat:ualles qdem ꝛ lacus ꝛ flumina ꝛ colles alios videt:celum vnum est:illi se infert:illuc aium erigit:eo cogitatiōes suas ex omni mūdi parte trāsmittit:nec aliud q̄ sub tecti vnius amplexu ex alio in alium thalamum trāsiuisse se cogitat. Tu quoq;(nisi me am ꝛ multoꝝ spē diutissime fefellisti)Absit ut ad vnum huius immēsi edificij angulum sis astrictꝰ: quo minus ubicūq; terram sub pedibus calcaueris:ubi celum supra uerticem videris:ubi te spirabilis aura pflauerit:patriam tuam uoces. Erit igitur exilij tui:nō solum facilis:sed iucūda cōditio. Cum enim duo sint que hominum affectum ad beniuolētiam excitēt:Uirtꝰ scilicet:qua(ut ait Cicero)nihil est amabilius:ꝛ immerētibus viris inflicta calamitas:quoꝝ primum facit ut amemus mi remurq; claros viros:secūdum ut misereamur afflictis. Alterum in hac tēpestate tibi aderit:alterū adesse videbit̄. Uirum fortem sentiēt oēs : exulem dicēt:Et sane(si qd Tullio credimus)iter oēs virtutes fortitudinis splēdidissimꝰ vultus est : rursus inter hominis erumnas:nō in ultimis numeratur exilium. Aut ego fallor : aut optādum est ne forte recēs hec ciuiū tuoꝝ ira lēescat:ne ue tibi hoc exulis nomē casus aliqs eripiat:in quo miserie nihil: fauoris aūt ꝛ glorie vides eē q̄plurimum. Sed laborem inqs atq; ignominiā reformidat animꝰ: Primum nego tale hic aliqd inesse:ubi oblatā tibi magne laudis materiam ac generosam fuisse linquēde patrie cām:alto animo obiectā tyrānis cōtumaciam scio:Ubi p̄terea ocium ꝛ quas semper optaueras laborum ferias inuenisti : Deinde qui ignominiam timet quam peperit virtus : fame nō virtutis amicus est:qui vō labores refugit:optare desinat gloriam ad quam certe difficilis : sed clara(ni fallor) ꝛ delectabilis via fert. Tibi qdem vni(ut dixi)singulari q̄dam p̄rogatiua:ingēs gloria nullis molestijs:nisi forte quas tuipse tibi finxeris querit̄: Illud eniꝫ uereor ne alienis potiꝰ q̄ tuis oculis susceptum vulnus aspicias : ꝛ casum tuum alieno metiaris arbitrio:que adeo quotidiana pestis est:ut ad clamorem alienum pleriq; titubēt: ꝛ multo prius concidant q̄ impulsi sint:quan q̄ satis impulsus videri possit:quem tot hominū milia pessimis opinionibus perurgere nō desinūt: Sed ut ualde imbecillis virium est quem lenis aura pstrauerit:sic prsus insanum animi scito quem videris res suas alioꝝ ꝛ presertim ignorātiū pōderare sermunculis : qui quo frequētiores sūt:eo cautius cōtagiosus morbus euitādus est : passim tam multorum hominum corda corripiēs. Si alios audire uolueris:nō deerūt qui fortunam tuam multiplicibꝰ onerēt querelis:qui te incolumē atq; optime ualētem lugeāt : qui femineces uelut feretro viuētis assideāt. Audies uoces miserabiles:videbis forsan ꝛ lachrymas aut simulatas:aut amētie proximas:miser esse incipies:q̄ miseris aures p̄bere cōsueueris. Nihil enim fere est qd̄ cōuictꝰ assiduus in hominum ingenijs non possit : quod si teipsum consulere tecumq; q̄ cum alijs loqui malueris:nunq; desinam de te grādia sperare teq; felicissimum iudice te dicere: ꝛ inuidiosum magis

Nil vtu te amabilius

F

G

extimare q̄ miserum. Et si ad credēdum alijs ꝓ-
nus es: cur ꝛ mihi nō credis ueriora simul ꝛ gra
tiora referenti? Nō tu (mihi crede) corruisti: nec
corrues quidem nisi uelis: nullam ignominiā paf
sus es: sed adeunde glorie pennis in limine optio
nem habes: utrum gloriosus incedas an retroce-
das inglorius. Non labor est iste sed requies: nō exi
lium sed libertas. Quam olim mira celeritate fu-
giētē querebaris: occurrētem ultro complectere:
Et que tāta fuit Romam tibi causa vidēdi? Liber
tas que sera tm̄ respexit inertem. Ille in sermone pa-
storio ut libertatem inueniret patriam se reliquisse glo-
riat: tu ꝓbus defles? Uixisti alijs diu: incipe iā tā
dem tibi viuere. Nemo ꝓperasse te arguet: qui nec
prius incepis q̄ pastor ipse Maroneus: sed candi-
dior postq̄ tondēti barba cadebat: oē tēpus ab in-
eūte etate ciuibus tuis cōdonasti: retribuerūt inex
timabilis rei ꝑpetuam largitatem: ꝛ ut longe vite
reliquas saltem tibi hēas decreuerūt. Agnosce ciui
tatis aīum: ꝛ hinc ꝓpriam erga illam munificenti
am cōtēplare: que tāta fuit ut egētissimas lȝ sui ma
nus ꝑseuerādo laxauerit: utere letus imunitate ti-
bi nūc cōcessa sic patrie tue menia tanq̄ ingētū li
bertatis ꝓprie carcerem recordare euasisti. Et (qḋ
magnum est) cōtigit iubētibus abire custodibꝰ insa
nis: siqd forte cōmittis ut redeas: Ad illa potius te
cōuerte qbus adolescētiam dedicaueras: que robu
stiores annos tuos fecissent utiq̄ tranquillos: nisi
quam adhuc desideras patria uetuisset. Faciēt au
tem ꝑfecto placidissimā ꝛ uenerabilem senectutē:
nec exilij mō sed fortuitarum rerum oīum cōtēptri-
cem: De studijs liberalibꝰ loquor: ꝛ ꝑsertim de il-
la pte ꝓhis que vite magistra est. Hec tu nunq̄ aīo
prorsus itermiseras: ꝛ si parūper ab eis te ciuilium
negociorū impetus arceret: Nūc vo his qm̄ nihil
obstat: totus incūbe: teq̄ melioribus auspicijs no-
ue vite offer: ꝛ talibus aīum exerce muneribꝰ. Re
lege ueterum historias: quātas emulationes Ro-
manorū ducum ꝛ qdem illustrium hinc repis exor
tas: q aut se qsq̄ q̄primum extra patriam mitti uel-
let aut serius reuocari: Cur queso: nisi qꝛ dulce na-
talis soli caruisse dulcedine: dum latiorem alibi v̄
tutis exercēde mām inuenirēt? Celebratis comiti
is solebāt cōsules ꝓuincias sortiri: ꝛ illam genero
sior aīus optabat in qua ꝑiculi plurimum videbat
nō q per se qsq̄ hoīum nisi amens ꝑicula seu diffi-
cultates eligat: sed q v̄tutis splēdor in illis facilli-
me videat appere. Quapropter siue exilium hoc
tuum leue est: ꝛ importuna querela est: inter blan-
da uociferātium: Siue durum ꝛ molestū qḋ po
pulus asserit: ego aūt aduersor: nec tm̄ ideo siquid
usq̄ uetuste indolis remāsit erit viro digna queri-
monia: oblatum sibi spōte deplorātis: qḋ alijs am
bit: locus hic quem tibi magistratus ordinaret ꝓ-
uincia tua est: Nō ꝑnt oēs cum ingenti exercitu in
Africam trāsire: detractoq̄ ex Italia Hānibale: in
festam oppugnare Carthaginem: Non possunt ali
as ex alijs ꝓpagādo victorias: nūc rebellātes Hi
spanias: nūc obsessa ꝑdonibus maria: nunc Arme-
niam ac Judeam: ꝛ totius orientis regna penetra
re: Non omnibus datum est aut fractis Numi-
die viribus ꝛ continuatis imperijs a meridie: in
boreā arma transferre: breuissimoq̄ tempore tin-
ctum Libyco sanguine: theutonicis ac Cymbricis
mersare cruoribus: aut gallicis late ꝑdomitis: ꝛ
regibꝰ ad violētam cōfessionem Romane virtutis
adductis: Hinc rheni: illinc oceani claustra perrū-
pere: ꝛ Germaniam atq̄ Britāniam vno impetu
calcare: Nec oībus cōtingit: ante currū reges ca
ptiuos agere: Hec enim Scipionibus: Pōpeijs:
Marijs: Cesaribus: Amilijsq̄ reseruata sūt: His
ꝛ similibus viris absētibus certamē fuit cum ho
ste lōginquo: tibi cū exilio pugna est: cuius impe
tum nō feres modo: sed repelles ꝛ cōteres si cupi
as quodcūq̄ necesse est. Si animo tuo ꝑsuaseris
vnicum aduersus aspera clypeum eē patiētie: ꝛ il
lam saluberrimam Cleātis uocem: in latinum ab
Anneo Seneca trāslatam: in tuum pectus alte de
miseris: Ducūt uolētē fata: nolētē trahunt. Uale.

Quo loco qrenda sit libertas

h

J

Ad vte romaōs triūphos

¶ Frācisci Petrarche ad Joannem Colūne: Epl'as
illius auidissime susceptas narrātis: statumq̄ ip-
sius ꝓsperū audire optātis: aīas etiā multa pati
ex corporum societate exponētis. Epistola. XVI.

e X itinere medio redeuntem: Epl'am tuam
auidissime suscepi: Optabam enim solito
etiam ardētius statum tuum ꝓsperum au
dire: q amoris comites zelus: ꝛ timor per absenti
am crescūt. Angebar aūt ꝛ turbatum erat cor me
ūm: qm̄ ꝛ turbatum te discessisse noueram: ꝛ hos
qui turbationi tue materiam ꝓbuerant: nefarij uo
ti cōpotes videbam sub oculis meis uelut trium-
phaliter obseruari: q ꝛ te in exilium pepulissent:
ꝛ me ꝑsentia oris tui cōuictuq̄ sobrio ac delecta
bili spoliassent. Terruerant quoq̄ me visa mea ꝛ
somniorū imagines: que turbulēte miris modis ꝛ
infeste semel ꝛ iterum animam dormiētis imple-
uerāt: nō q ignorarem somnijs temere nō haben
dam fidem: sed sic est: hoc iter ingressus sum: iter
dico: vite huius labētis ad mortem: in quo ꝛ estua
re oportet ꝛ algere: ꝛ famem ꝛ sitim ꝛ somnium
ꝛ somni minas atq̄ ambages ꝛ quietem turbidā
sentire. Deniq̄ multa pati: donec illa dies expecta
ta pijs: formidata nocentibus: mortalem hūc nos
exuat amictum: ꝛ aīos nitētes ad supera de com
pedibus tādem huius caliginose stationis eripiat
Interea fateor nec lōga est via passionum insulti-
bus: qcquid de his aut sedandis aut tollēdis phi-
losophi disputēt: qcqd in se alij sentiāt: adhuc ual-
de sum obnoxius: hec mihi nascēti lex cum corpo
re data est: ut ex eius cōsortio multa patiar: aliter
nō passurus. Secretorum nature cōscius poeta:
ubi animabus humanis inesse quēdam igneū vi
gorem ꝛ celestem dixit originem: excipiendo sub-
iunxit: Quantum nō noxia corpora tardāt: Terre
niq̄ hebetāt artus moribundaq̄ membra: Hinc
metuūt: cupiuntq̄ dolent: gaudentq̄: neq̄ auras
Respiciūt: clause tenebris ꝛ carcere ceco. Sic erā
igit admirās: q de te post digressum tuum aures
meas nullus rumor impulerat: dū ecce littere tue
mihi oblate sūt: agnoui signum: ꝛ iam securior le
gi. Ceterum qꝛ nūcius mirum immodum festina-
bat: ꝛ res pluribus uerbis egere videbat: respon
sionem distuli in diem alterum: quam iam hinc tri
partitam fore ꝓuideo: q tua quoq̄ de rebꝰ uarijs
triplex est querela: Unū qḋ breuiter dici poterat
nō fuit cōsilium differre: me scilicet peccatorū meo
rum nodis implicitum: nōdum in portum potuis-
se cōfugere: sed in eadem tēpestate qua me disce-
dens reliquisti: actatum fluctibus herere: ne qcq̄
sepe retentantem uela facere: siquis meus uentus

ab occidēte consurgeret: hoc tamē solo letū τ deo gratias agentem: q te saltem per multos labores euasisse video: q nauicula tua ex eisdem periculis ueniēs: aut portū tenet: aut pleno subit ostia uelo. Deinceps expeditior casib⁹ meis occurram q τ consequendi desiderium incessit: τ gemine sollicitudinis dimidia parte liberatus sum. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Columne: amicitiam amicorum absentia non posse defraudari comprobātis. Epistola.XVII.

Sperabam ex te magnificum aliquid audire: Sapientia enim tua iampridē mihi videbaṫ finem impositura querimonijs: quibus stolidum vulgus τ ingratum personat. Longe vō fallebar (ut video) atq utinā submissum liceret ab alio suspicari: τ non proprijs tuis digitis querulum illud chirographū constaret: in quo rez vnam exiguam multis uerbis pene muliebriter deplorasti: Cuius lamentationis summa est: te acerrime atq inconsolabiliter doluisse q hui⁹ exoptatissimi atq optimi ducis nostri: meamq τ amicorū faciem videre desieris. Motū te de digressu subito turbatumq non dubito: mansuetudinez namq animi τ suauitatem morum tuoruz noui: qui omnino cum ulla seueritate aut habitu mentis asperiore nō conueniūt. Unde tū hic tam imodicus dolor non intelligo: Innumerabiles cause segregant amicos: Amicitiam ueram nulle quā p̄sente amicus absens esse nō poterit: Quātū enim locorum interuallis ab amicorū cōuersatione disiūgimur: tātū absētie detrimētū assidua cōmemoratiōe discutimus: Cuius si tanta vis est ut morte superata defunctos etiā amicos pro viuentibus celebrem⁹ quod post obitum iunioris Africani: sapientissimo τ ciuiz Romanorum in amicitia gloriosissimo viro Lelio docente didicimus: qd tam magnum est si absentia similiter victa: longe positos amicorum vultus pro p̄sentibus habeamus? Apud poetam scriptum est: Herēt infixi pectore vultus: uerbaq. Et iterū: Absentem absens auditq videtq. Ergo insanus τ obscenus amor hoc poterit: pius ac sobrius nō poterit? Jmmo vō multo amplius eodez poeta dicēte: Ante leues ergo pascentur in ethere cerui: Et freta destituent nudos in littore pisces. Ante pererratis amborum finib⁹ exul. Aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim: Qz nostro illius labaṫ pectore vultus. Lelius ipse de amicissimo viro loquēs: vide qbus uerbis utaṫ. Uirtutē inquit illius viri amaui: que extincta nō est: Tu quare nō dicis: virtutē illius aut illorum amo: que absens aut longinqua non est: sed ante oculos meos omni tēpore uersaṫ: τ in honore semper erit apud me. At iucūdissimum est amicos p̄sentes habere: intueri frontem atq oculos: viuis eos uocib⁹ alloqui: τ colloquētium admotis auribus uerba percipere. Neq enim (qn in hac re poeticis testimonijs uti uacat) sine quadam animi dulcedine legimus: Anchisen filij occursu alacrem: tensis ad celuz palmis τ profusis lachrymis dicere: Datur ora tueri nate tua τ notas audire ac reddere uoces. Nec ego qdem aduersor dulcissimam esse p̄sentiaz amicorum: Quis enim hoc negauerit nisi inhumanus idez ac ferus? Sed tu mihi negabis: absentiā quoq suas habere uoluptates: nisi totaz fortassis amicitie pulchritudinez que latissime patet ad oculos solos restringimus: τ a sede eius que est in animo seuocamus: qō si fieri ceperit: angustissima qdem area restabit ubi se amicorū charitas oblectet. Ut enim mortem: ut carcerem: ut egritudines: ut peregrinationes seu necessarias seu uoluntarias sileaz quis quotidianas nature necessitates: somnuz: famez: sitim: estus: algores: lassitudinem: qs studiorum aliarūq rerum occupationes innumeras explicet: quibus etiam in eadem domo: ne dicam urbe: degentium: nec vultus aspicere: nec semper uoces audire permittimur? Jta cui breuissimi reperitur amicitia: quam lōgissime vite: nō equeuā modo: sed (ut dixi) superstitē esse decuerat. Quis aūt locus in amicitia relinqueṫ Appio ceco? (ceteros enim in eadem cōditione positos taceo) Jlle mihi primus occurrit: quez oino credibile nō est q oculos nō habuerit nec amicos habuisse: qui vniuerse reipublice talis fuerit amicus. Quid est ergo q tantope lugeas absentiā: quasi hec tibi possit amicitiā surripere: cum illa nihil in hac neq ceteris rebus tuis: nisi quātū tu sibi permiseris possit? Memento potius queso: nō q̄ longe sis corpe (q̄ puis qd longinquum videri potest in hac puncti vnius breuitate: cuius nos homines vix integram particulam incolimus) sed esse in tua potestate ut animo τ cogitationibus presens sis. Hoc igitur vno quo potes modo nos iugiter aspice: litterarū idē tidē frequēti cōmertio teipsū nobis ostēde. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannē Colūne: expectationez de futuris amputandā esse ut quiete viuaṫ: persuadentis. Epistola.XVIII.

Molestissimam moram traxisse te Nicie indignando describis: per mensem integruz expectantem aliquaz nauem que te in Jtaliam pferret. Atqui in Jtalia tūc eras dum ad Jtaliaz suspirabas: Jta dico si (qō poetis atq cosmographis placet) Jtalie terminus uarus est: intra quem a parte Jtalie ciuitas illa sedet: Sed utiq de re cōstat: interiorez Jtaliaz in animo habebas τ pro Jtalia Romam dicere uoluisti. Sentio iam morbi huius originem: expectationibus enim tali bus plena esse solet adolescentia: qnarum illi etati qualisqualis uenia debetur: senectuti autem que omnes spes suas iam post tergum spectare debet: omnis longa vite huius τ anxia expectatio feda est. Tu itaq senior de te videris: Ego iunior de me loquar qui adolescentia iam exacta: etatez tuā adhuc longe (si quid hic longū est) ante me video. Ceterum quo rarius passionis huiusmodi molestias experior: eo frequenti⁹ ueteris mali reliquias incuso: eoq certius intelligo: virū prouectum nec presentibus frangi nec futuris angi: sed utrunq tē pus equa fronte despicere: τ quicquid secum uel attulit uel premisit paruipendere. Presentia taceo qm̄ sermonē de futuris institui: que mentes hoiuz uanis expectationibus suspendunt: τ in qbus (nisi fallor) ridiculosius erratur. Expectās alius peregrine nauis aduentum: totis diebus vndas prospicit fluitātia longe (ut est apud Lucanū) Semp p̄ma vidēs uenietis uela carine. Alius iāiam moturus a littore serenam celi tranquillitatem: uotis omnibus exposcit: Jste nulli honesto negocio intē tus id agit semper qō agebat olim classis Jliace magister: surgit enī impiger: τ (ut ait Uirgilius) oēs explorat uentos atq aurib⁹ aera captat: Sy-

dera cuncta notans tacito labentia celo. Alter bea
ti senis herens tabulis: segnem mortem icrepitat
B Alter nuptias aut partum cõiugis. Amice noctez
alter expectans dies: horas momentaqꝫ dinume-
rat. Quid multa? Meministi credo in Philologia
nostra: quam ob id solum (ut curas tibi iocis excu
terem) scripsi quid Tranquillinus noster ait. Ma-
ior pars hominum expectando moritur: Ita est
paucissimos inuenies qui nõ toti ex incerto pẽde-
ant. Alexander Macedo: Julius Cesar: multiqꝫ
alij uel nostri uel externi duces: ꝗ multa parantes
ab hac luce subtracti sunt: ⁊ medijs eorum conati
bus mors occurrit: tãto (ut mihi quidem videtur)
difficilior: quanto insperatior. Hinc est qd idez ille
Julius Cesar: fragili carina in ancipiti tempestate
deprehensus: cum mortez timere cepisset: hoc vnũ
videtur lamentari: ꝙ ingentes abruperit actus fe-
stinata dies fatis. Nouerat poeta quid maxime ta
li viro aut molestum fuisset in eo statu aut esse de-
buisset: idqꝫ potissimum querelis inseruit: Una est
autem aduersus hũc morbum medicina primo gu
stu fortassis amarior: haustu autẽ ⁊ dulcis ⁊ placi
da: Animuz a terrenis abducere: si fieri potest: Si
minus: auellere atqꝫ extirpare radicitꝰ: Quis eni
hoc plerunqꝫ cum dolore ⁊ offensione sensuũ fiat
raro tñ (ut vides) amissa corporis absqꝫ molestia
restauratur: quãto minus anime salus in quã ⁊ ue
hementiores morbi ⁊ frequẽtiores incidunt: Hoc
igitur fac ⁊ presenti letus: nulla futuri tẽporis ex-
pectatione torqueberis. In Italiam inquis transi
re uolo: Nauim expecto uel quietũ mare. Sic di-
ces si cor tuũ rebus mũdanis adhuc visco cõsuete
delectatiõis inheret. At si sursum nititur dices: In
C Italiaz transire uolo: quid enim magis expediat:
nouit deus: homines ignorant: Nauim aliquam:
sed nõ minus aliquem expecto qui nauim nõ uen
turam nunciet: ⁊ utrunqꝫ rumorem equis auribꝰ
excipiam. Sed habeo inquies in Italia magnum
aliquid agere. Jam si quid tibi philosophie studiũ
cõtulit: vides (ut arbitror) quod extra Italiam ge-
ri nequit: magnum esse non posse: quotiens me ad
vnum locum coartaueris desinit esse magnus co-
natus qui inter angustias cogit̃. Sed uolo in Ita
lia saltem mori ⁊ patria tellure cõtegi cupio. Qui
hec dicit adhuc Italicus est: vir magnanimus nõ
dum est: Quid enim puerilius ꝗ curã gerere ubi
capillorum ⁊ vnguium purgamẽta: ubi sanguinis
superuacui uasculum deponas: ubi ipse iaceas nõ
curare? Certe si corpus consideras: tua nihil inte-
rest ubi sit res a te olim possessa: nunc autem dere
licta si pateris si reluctaris ablata: Si ṽo animuz
respicis: nullus eum locus aut stringit aut laxat
angustus: ⁊ siue ad celum ascendẽdum: siue ad in
feros descendẽdũ sit: vndecũqꝫ discedat vnus est
D labor. Sed dulce est suorũ manibꝰ sepeliri: Que-
dam dulcia facit nõ insitus sapor: sed corruptꝰ mã
ducantiũ gustus. Quid dulce dicitis aut nihil sen
Unã tienti aut omne huiusmodi obsequium cõtemnen
eẽ ex- ti? Una omnium est (ut ad ꝓpositum redeaz) expe
pectã ctãtium cõditio: dum uentura prospiciunt: que sũt
tiũ ꝯ- ante oculos nõ vident: damnum certum sub ambi
ditio- gua spe. Hec quidem utiqꝫ trãseunt: Illa autez ra-
nem. ro plena fide succedũt. Adde ꝙ uel superuacua fe
re sunt: uel dãnosa ⁊ in caput nostruz recasura que
cupimus: ut sicut sepe reiectas indignatio: sic libi-
tum prouectas uel fastidium uel improuisa perni-
ties sequatur. Adhuc igit̃ omnem spem: omne de
siderium auerte ab his fallacibus bonis. Incipe
vnum solum ⁊ uerum ⁊ summum bonum optare:
si tamen usqꝫ ad hanc etatem rem apprime necessa
riam distulisti: tunc discurrendi libido cessabit: ⁊
odium longioris more: tum ṽo nõ mõ Nicie: sed
(si ita sors tulerit) inter Libycas syrtes sine mole-
stia stabis: rebus tuis cõtentꝰ: nihilqꝫ aliud requi-
rẽs. Dicet aliqs: Nũquid illud saltem vnũ quod E
memoras: bonum expectandum erit: ut p̃sens pre
senti gaudio desiderãtem animam impleat? Mi-
nime. Si enim plene desideras: si sancte: si sobrie
(aliter quippe tãta res optari nõ potest) iam quod
petebas tecum est: intus in anima illum quem di-
ligis quere ⁊ iuenies: nõ est ut eo potiaris exteriꝰ
euagandũ. Et si quid forte restat adhuc: quod am
plius uelis aut cumulatius expectes: erit expecta
tio illa suauis ⁊ iucunda. Qui ad hanc regulam
se formabit letus: e cunctis mortalibus quotiens
exacta luce cubiculum intrabit: de preterito quidẽ
dicere poterit securus Uirgilianum illud a Se-
neca relatum: Uixi ⁊ quem dederat cursum for-
tuna peregi: Et de futuro illud Horatianũ: Cras
uel atra nube celum patet occupato: uel sole puro:
nec vnꝗ uenturi studio p̃senti oblitus aut sibi aut
alijs inutiliter etatem aget. Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Colũne: ea que
accidunt aduersa equo animo toleranda admonẽ
tis: leges etiam nature non recusandas esse: cum
tam bona ꝗ mala ex his proueniant exhortan-
tis.

Epistola.XIX.

Uerelarum tuarum uocibus plenus sum:
q iam res ad fastidium inclinat: iam mollici
em tuam ferre non ualeo. Neqꝫ enim ali-
ter ꝗ si in hanc vitam nuper intrasses ad occursuz
rei cuiuslibet expauescis: Pudeat inter lamen-
ta senescere: immo ṽo pudeat olim senem pueri-
liter lamentari: Puerorum est ad omnia que vi- Pue
derint obstupescere: quippe quibus noua ⁊ admi oia
randa sunt omnia: Senibus ⁊ presertim eruditis nou
nihil nouum aut inopinatũ euenire solet: nihil ita nibu
qꝫ stupendum: nihil deplorandum. Unde igitur bil n
tot querele de rebus assiduis: ⁊ ƀm nature statuta euen
fluentibus? Portenta mouent animas interdum: solet
Si bicipitem puerum: si quadrimanum vides: mi
raris imbrem lapideum: bouis uerba: mule partũ
In annalibꝰ legimus: quotidiana despicimus. Tu
quid vidisti ꝓpter quod nunc totus in admiratio-
nem ⁊ lamenta cõuersus sis? Admirando quidez
admirationem tuam cogis ut admirer: Non tam
grauiter in alio ferrem immoderatum hunc stupo
rem: Qui totiens mare transisti: totiẽs medijs pe-
riculis enatasti: totiens e faucibus mortis ereptꝰ
es. Admirando ⁊ fortunam tuaz accusando descri
bis: passum te maris magnam (⁊ ut Satyrici uer
bo utar) poeticam tempestatem: atqꝫ ad littus vn
de discesseras: flatu cõtrario impellente relatum:
Hanc tu maris iniuriaz existimas? Natura est: di
gniorem querele causam preferres: si uel illud tibi
cõtigisset: quod quondaz Cesarea classis inter Ita
liam Greciamqꝫ sustinuit: quando per Hadriati-
cum mare glaciali uelut torpore cõstrictuz cursuz
expedire non ualuit: Uel illud quod terra sub pe-
dibus tremente Põpeianus exercitus tulit in Ly

B bia:ubi nullus potest cõsistere miles instabilis:raptis etiam quas calcat harenis. Nũc võ si per terrã rigidos lapides aut tumentes colles:si per mare fluctus incõstantiam pertulisti:nihil est quod lamenteris tanq̃ iniuriosa tibi fuerint elementa: ꝙ nature potius sue paruerint q̃ uoluntati tue. Altera litterarũ tuarum pars nõ minus delicate ac flebiliter:te cum iam Pisis applicuisses:in morbum diutinum incidisse memorat:nõ aliter q̃ si in etate tam longa qd morbus esset ignorares. Quomodo autem se aduersus mortem preparabit anim⁹: inter hec quotidiana tam querulus? Sed ne lati⁹ effundar:amplissima enĩ res est ⁊ uerborũ egẽs: Accipe breuiter quecũq; de his querelis a me ipse diffusi⁹ dici solẽt: Nimis faciles sumus ad accusãdum naturam:nemo deflet ꝙ nascitur:nemo ꝙ viuit:at ꝙ egestatẽ sentit:ꝙ labores patitur:ꝙ senescit:ꝙ egrotat: ꝙ morit̃ quisq; conqueritur:quasi ſm naturam minus ista q̃ illa sint: Et nasci ⁊ viuere ⁊ comedere ⁊ esurire ⁊ dormire ⁊ vigilare ⁊ laborare ⁊ senescere ⁊ egrotare ⁊ mori naturalia sunt:ut nemo his mortalium uacet:nisi cui forte senescẽdi necessitatem laborũq; molestias ⁊ egritudinũ necessitas mortis ꝑcipitata remiserit. C Quid igitur inutiles querelas effundimus? An q: nobis solis ista cõtingunt:solis nobis lugere permisim⁹? An quia omnibus:cunctorũ simul in nos lamenta transfundimus ⁊ uelut humani generis ꝓcuratores naturam accusamus immeritam? Odiosuz sane negocium ⁊ importunum. Illa enim mitissima: nos beneficia eius per impatientiam exacerbauimus:in parentẽ optimam ingrati:in nosmetipsos impij. Oro itaq; pater amantissime:etsi etatẽ hãc nõ dedecet etiam cõsulo:ut qcquid euenerit:inducamus in animum ferre fortiter: ferre moderate: ferre sine eiulationibus ⁊ sine ulla lamẽtatiõe muliebri. Habuimus enĩ deliberãdi(⁊ gratias christo)habemus adhuc deliberata exequẽdi spatiũ: Et licet vulgus insaniat:sunt tñ nobis aliquãto magis sobrij cõsultores:quorum potius monitis obsequẽdum est. Nec te moueat vita mea quotiens epistolas meas legis:nec in frontẽ respexeris ista suadentis. Uidisti enim interdũ pallentẽ medicũ: qui suã nõ poterat:alteri⁹ egritudinẽ curare. Uale

¶ Francisci Petrarche ad Jacobum Columne: Epistolas illius iocosis conuitijs refertas esse significantis:de uarijs quoq; rebus:non pauca etiaz de laudibus urbis Rome adiungẽtis. Epistola. XX.

A [s]Emisopitũ epistole tue clamor excitat:quã iocosis refertam conuitijs letus ridensq; perlegi. Et(ut primũ uenienti iaculo prius occurram)vide queso pater optime de multis que cõtra me colligis:quantum ab intentione tua:prima etiam scribentis uerba discordent. Mirari solitum te ais ꝙ mundum in etate adhuc tenera sic artificiose decipiam:ut scilicet ars hec sit tam experientie q̃ nature. Panegyricum pluriuz certe uerborum:sed minime amplioris glorie cecinisse mihi poteras. Mundus deceptor generis humani: quot vitam laqueis implicitam:q̃ amare dulcedinis aspersione cõmedet:nouit quisq; apertis oculis iter hoc agit. Cuius ⁊ nos fraudibus de industria fauemus:studioseq; ut ipsi nobis ignoti sim⁹ aduersus Apollinis consilium laboramus. Hunc superbia inflat sub specie magni ⁊ excelsi animi: Illum malitia ⁊ fraus ⁊ quicquid prudentie proximum videtur:sub amictu finitime virtutis infatuat. Ille se fortem putat inhumanus ⁊ ferox:hic se humilem uocat timidus ⁊ imbellis. Est ⁊ quẽ titulo frugalitatis auaritia sollicitet: ⁊ quem prodigalitas spem largitatis exhauriat. B Personata sunt vitia ⁊ immania monstra:formosis sub pellibus delitescunt. Accedit delectabilium sed transituraruz immo võ transeuntium ac fugientium rerum turba: Ambitio honorem nobis ⁊ plausum aurasq; vulgares: Luxuria blandas ⁊ uarias uoluptates pecunia plurimarum rerum sufficientiam ostẽtat: Nullus hamus sine esca:nullus sine visco ramus: nullus laqueus sine spe. Accedit humana cupiditas: preceps inopsq; consilij ⁊ falli facilis ⁊ insidijs opportuna. In hoc igit̃ ancipiti ⁊ lubrico ⁊ suspecto itinere:si quem forte tam cautum uel natura uel studium fecisset:ut mundi fraudibus elusis:mundum ipse deciperet:frontem scilicet ostendens populo similem:tota intus mente dissimilis: quem tu hunc virum diceres? Nũc tamen ubi querimus? ⁊ natura optima ⁊ etate solida simul ac sobria opus est: ⁊ alienorum casuum obseruatione sollicita: Tu tamen hoc mihi nomen imponis immensum quidẽ(modo non irrideas)quod si hodie uerũ non est:deum oro:qui potens est etiaz ab inferis excitare:ut uerũ fiat anteq̃ moriar. Sz quo hinc iocando ꝓgrederis? multos fictionibus meis opiniones de me concepisse magnificas. Fuit ars hec fateor:quibusdam ex illustribus viris:ut ingenio quodã ueras virtutes mirãtibus: Hinc ⁊ Nume Põpilio diuini colloquij: ⁊ Publio Africano diuine etiaz stirpis fama quesita est: Mihi ars ea nõ cõpetit:nihil habeo quod ostentẽ: ⁊ tamen nescio quis me ab incunabulis superuacuus fati fauor insequitur:notior suz q̃ uelĩ: ⁊ scio de me quãtuluscunq; sim:in utramuis partez multa iactari: quibus ego nec deprimor nec extollor. Scio populi totidẽ fere mendacia esse quot uerba: Et hec quidem hactenus: Neq; enĩ ut turbe displiceã: magnopere laborandũ est. Necdũ desinit urbanitas tua:dicis me non modo vulgus insulsum sed celũ ipsuz fictionibus tentare. C Itaq; Augustinũ ⁊ eius libros simulata quadã beniuolẽtia cõplexũ:re autẽ uera a poetis ⁊ philosophis non auelli. Quid autẽ inde diuellere:ubi ipsuz Augustinũ inherẽtẽ vides? quod nisi ita esset:nunq̃ libros de Ciuitate dei(ut reliqua sileã)tanta philosophorũ ⁊ poetarũ calce fundasset. Nunq̃ tantis Oratorum ac Historicorum coloribus exornasset. Nimirũ: Nũq̃ enim in somnis ad tribunal eterni iudicis tract⁹ accesserat Augustinus meus sicut Hieronymus tuus: Nunq̃ exprobrari sibi Ciceronianuz nomẽ audierat:quod cũ audisset Hieronymus fideq; dedisset:ꝙ nunq̃ amplius libros gentilium attingeret:q̃ diligenter ab omnibus:sed a Cicerone presertim abstinuerit: nosti. Augustinum võ cui nullo somno interdictum erat:non solum familiariter illis uti nõ puduit:sed ingenue etiam fateri:se in libris Platonicoruz:magnã fidei nostre partẽ inuenisse: ⁊ ex libro Cicerõis qui uocat̃ Hortẽsius:mutatiõe mirabili ab omni spe fallaci ⁊ ab inutilibus discordãtiũ sectarũ cõtẽtionibus auersum:ad soli⁹ ueritatis studiũ fuisse cõuersuz: ⁊ lectiõe libri illius inflãmatũ:ut mutatis affectib⁹ ⁊ abiectis uolupta

Augustinũ ex libris platonis: ⁊ Ciceronis Hortẽsio ad christianã religionẽ multa trãstulisse

tibus uolare altius inciperet. O virum ineffabilē
dignumq; quem cicero ipse pro rostris laudet cui
q; publice grates agat ꝙ inter tam multos ingra-
tos: vnus uelit esse gratissimus. O virum magnifi
ce humilem τ humiliter excelsum: nō qui alienis
plumis ornatus auctoribus hic insultet: sed qui iā
christiane religionis fluitātem puppim inter here
ticorū scopulos agens presentisq; magnitudinis
sine arrogātia sibi cōscius ueritatem primordioꝝ
suorum τ adolescentie rudimenta cōmemoret: τ
doctor tātus ecclesie nō erubescat ducatum Arpi
natis hominis licet alio tendentis. Cur autem eru
D besceret? Nemo dux spernēdus est qui viam salu-
tis ostendit. Quid ergo studio ueritatis obesse po
test: uel Plato uel Cicero? quorum alterius schola
fidem ueracem: nō modo nō impugnat sed docet τ
pdicat: alterius libri recti ad illam itineris duces
sunt. Eadem τ de alijs dici possent: sed piget in re
notissima testes superuacuos conquirere. Nec tñ
ideo negauerim multa apud illos esse: que vitari
oporteat: cum τ apud nostros quedam sint pericu
losa incautis: τ Augustinus ipse in quodam opero
so uolumine de uberrima messe suorum studiorum
internascentis erroris lolium pprio pollice decer-
pat. Quid ergo? Rara lectio est que periculo ua-
cet: nisi legēti lux diuine ueritatis affluxerit: quid
sequendum declinādum ue docens. Illa autem du
ce secura sunt omnia: τ que nocere poterāt: iā syrti
bus τ charybdi: aut famosis in alto scopulis noti-
ora sunt. Ut vero iam tandem huic lasciue calūnie
finis fiat: Uero ne an falso Augustinum aio cōple
ctat: ipse nouit: Etenim ubi nec fallere vult quisq̄
nec falli potest. Unde deuia vite mee erroresq; cer
nentem misereri arbitror: psertim si adolescētie sue
meminit: quam uagam τ aberrātē miseratus oīpo-
tens retraxit ad rectum iter: τ nunc pro arenosis
Africe littoribus: ubi aliq̄diu noxie delectatus uer
gebat ad mortem: eterne frondētis Hierusalem si-
ne fine municipē esse dedit. Inde mihi fauet: inde
me diligit: qd enim dubitē: cum audiam in eo libro
quē de uera religione cōscripsit: eū spe firmissima
dicentem: Quisqs angelorū deū diligit: certus sum
ꝙ me diligit? Si enim ille cōtēplatiōe cōis dei an
gelicū amorē sibi pmittere nō metuit cū sit homo
audebo τ ego qui homo sum amorē humanū ani-
me illius sacratissime que nunc celo fruit̄: sperare.
E Sed enim nouis hic salibus aspergor. Ais enim mi
hi phisica etiā nūc τ poetica rumināti Augustini
dicta quasi quedā somnia videri. Melius dixisses
Illa relegēti: totā mihi vitā meā nihil videri aliud
q̄ leue somniū fugacissimumq; phantasma. Itaq;
lectiōe illa excitor interdū: uelut e somno grauissi-
mo: sed urgente mortalitatis sarcina: palpebre rur
sus coeunt τ iterū expergiscor: τ iterū τ iterū ob-
dormio. Uolūtates mee fluctuāt τ desideria dis-
cordāt: τ discordādo me lacerāt. Sic aduersus in
teriorē hominē exterior pugnat: nūc dextra igemi
nās ictus: nūc ille sinistra: nec mora: nec reqes: τ si
pater eternus uoce plia dirimens fusum Dareta de
manibus Hentelli ardētis eripiat: vincet exterior.
Quid multa? Adhuc de fine suo incertus viuoq; in
spe ad victorē mortis exclamās: Eripe me his in-
uicte malis: Da dextrā misero τ tecū me tolle per
vndas: Sedibus ut saltē placidis in morte quiescam.
Sed nihil iocis lētius: nihil flexibilius: quocunq;

traxeris sequūtur. Quid ergo ais: finxisse me mihi
speciosum lauree nomen: ut esset τ de qua ego lo-
querer: τ ppter quā de me multi loquerētur: rem
autē uerā in animo meo laureā nihil esse: nisi illam
poeticā ad quā aspirare me longū τ idefessum stu
diū testatur: de hac aūt spirāte laurea: cuius forma
captus videor: manu facta esse omnia ficta carmi-
na: simulata suspiria. In hoc vno uere ut iocareris
simulatio esset: utinā: τ non furor: sed crede mihi:
nemo sine magno labore diu simulat: laborare au
tem gratis: ut insanus uidearis: insania summa est.
Adde ꝙ egritudinem gestibus imitari bene ualen-
tes possumus: uerum pallorem simulare nō possu-
mus. Tibi pallor: tibi labor meus notus est. Itaq;
magis uereor: ne tu illa festiuitate Socratica quā
Ironiam uocant: quo in genere: nec Socrati qdem
cedis morbo meo insultes. Sed expecta: ulcus hoc
cum tempore maturescet: uerumq; fiet in me Cice
ronianum illud: Dies vulnerat: dies medet̄. Atq;
aduersus hanc simulatā (ut tu uocas) lauream: si-
mulatus ille mihi etiam Augustinus forte profue
rit: multa enim τ grauia legendo: multumq; medi
tando: Anteq̄ senescam senex ero. Quis autē erit
facetiarum modus? Ubi desines? Quid ais? Tē-
ptatum te quoq; fictionibus meis ac ppe delusum:
immo vero delusum aliquandiu expectasse me Ro-
me: simulantem ingens uenīēdi teq; reuidendi de
siderium: tādem (quod spectatores callidi in circula
torum prestigijs solent) aperiēti tibi oculos τ in
artes meas profundius intendenti: omnem inge-
nij mei scenam patuisse? Deus bone quid hoc est?
Calūniando tu qdem facies ut magus sim. Iam
Zoroastres videri mihi incipio repertor magie: si-
ue vnus suorum. Esto sim Dardanus uel Dami-
geron uel Apollo uel alius si quem ars ea notiorē
fecit: parum ne prestigij est: prestigiatorem uerbo
facere? Sed iam satis superq; ioci traximus: Se
rio uelim mihi respondeas. Cesset quis ardor fa-
ciem tuam videndi: quem laboriosissime in quar-
tum annum iam protraxi: dū cogito: ecce ille cras
aderit: ecce tu postridie mouebis: excidat qdā cu-
rarum nō mediocris cumulus: quē cum nullo mor-
talium nisi tecum equo animo partirer. Quiescat
affectus cernēdi preclarissimum patrem tuū: ma-
gnanimos fratres: honestissimas sorores: exopta-
tos amicorum vultus: quāti demum extimaturum
reris: menia urbis τ colles: τ (ut ait Uirgilius) Tu
scum Tyberim τ Romana palatia cernere? Cre-
di nō posset: quātum urbem illam (desertā quāuis)
τ ueteris effigiem Rome spectare cupiā: quā nun
q̄ vidi ubi segnitiem meam (si tñ segnities τ non
necessitas fuit) incuso. Exultare mihi videt̄ Sene
ca ad Lucilium scribens: ex ipsa villa Scipionis
Africani: nec modicū ducit: vidisse locū ubi ille vir
tantus exulauerat: ubi negata patrie ossa relique-
rat: Quod si ptigit Hyspano homini: qd me hominē
Italicum sentire putas? Non de villa Literni: aut
de Scipionis sepulchro: sed de urbe Roma: ubi
Scipio natus est: ubi educatus: ubi victor idem τ
reus pari gloria triumphauit: ubi non vnus ille: sed
innumerabiles vixerunt viri: quos nunq̄ fama ta
citura est. De ciuitate inquam illa: cui nulla similis
fuit: nulla futura est: que ciuitas regum etiā ab ho
ste dicta est. De cuius populo scriptum legimus:
Magna est fortuna populi Romani: magnum τ

De lau- rea su- qd sen- at Pe- trarch

F

Zoroa- stres ma- gie rep- tor

G

Laudes Rome

terribile nomen:cuius sine exēplo magnitudinem atqꝫ incōparabilem monarchiam:futuram p̄sentē qꝫ diuini cecinerunt uates. Neqꝫ ego nūc Romanas proseqquor laudes:maior res est q̃ ut possit a transcurrente tractari:sed hec cursim attigi:ut intelligeres nō paruipēdere me Regine urbis aspectum de qua infinita perlegi: ⁊ ipse multa iā scripsi plura forte scripturus:nisi primordia mea p̄cipitata dies mortis abrumpat. Finge me his nequaq̃ tangi:q̃ dulce tū est christiano animo urbem cernere:celi instar in terris:sacrosanctis martyrū neruis atqꝫ ossibus cōfertam: ⁊ ueri testium preciosa cede respersam:Uidere uerendaꝫ populis saluatoris imaginem: ⁊ in saxo durissimo:eternum gentibus adoranda uestigia:Ubi ad litteram luce clarius impletum cernit̄ illud Ysaie:Et uenient ad te curui filij eorum qui humiliauerūt te: ⁊ adorabūt uestigia peduꝫ tuoruꝫ omnes qui detrahebāt tibi. Circūire sanctorum tumulos:uagari per apostolorum atria melioribus iam curis comitantibus: ⁊ inquieta sollicitudine vite p̄sentis in littore Massilie destituta. Que cū ita sint:qd me segnē uocas: cū scias ꝙ iter meū ex alieno pēdet arbitrio? Ego meipsum tibi dederam:paruū qdē sꝫ ꝑpetuū munus:Tu me alteri parere uoluisti:si alter ꝓprie dicitur talis ⁊ taꝫ vnanimis germanus:nihil hic mihi cōscius sum:si culpa est uel tibi parce uel fratri. In extrema litterarum parte ueritus forte ne lepidissimis iocis tuis offenderer (Solet enim leonis quantumlibet blanda cōtrectatio animātia parua proterrere) suaue olentis vnguenti drachmā adhibes:ubi pupugisse videbare:dum me ad te amandum:immo vero ad tibi reddēdas amoris vices predulciter cohortaris. Quid dicā? Multa loqui nō magis dolore q̃ gaudio prepedimur:hoc vnū me tacentem nō ignoras:usqꝫadeo saxeus nō sum:ut ad tam debitum amorem sit mihi necessarius hortator:atqꝫ utinam in amando non magis freno q̃ calcaribus egerem:Tranquillior iuuenta sequeretur:hoc saltem oro ne finxisse me fingas. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Agapitum Colūne:mortale genus semper in peius ruere: ac posthabitis melioribus deteriora curare studiosius:detestantis. Epistola.XXI.

On miror in te quod in omnibus stupeo:
n in me autem queror ⁊ lugeo:publicum ma
lum est. Que negligi sine periculo poterāt certatim querimus:quod apprime curanduꝫ erat publice negligitur. Q̃ fertilis ager:q̃ domus cōposita:q̃ obsequiosus seruus:q̃ sollicitus procurator:q̃ splendida uestis:q̃ nitidus equus:q̃ pulchra uxor:q̃ nostri corporis ornata sup̄ficies:omnes curamus:q̃ pulcher ⁊ ornatus animus:curat nemo:nec se curaturum spondet aut sperat:sed qȯ primum esse debuerat:differimus ad extrema. O ciues ciues querēda pecunia primū. Uirtus post nūmos. Sic est hodie:sic erat Flacci seculo:sic erit temporibus pronepotuꝫ (nisi forte meliora de posteris auguramur) Utinam id quidem sperare possemus. Sed (ut res eūt:indies peiora conijcio:q̃uis iam peiora vix possim nedum timere sed fingere) certe sic viuitur:eoqꝫ criminū ac furoruꝫ uentū est:ut ꝓcedi ulterius sine publico p̄cipitio nō possit. Nūc nunc impletū est quod ante tempus dixerat Satyricus:Omne in p̄cipiti vitiū stetit:Enitemur tū pro viribus ut semper aliquid accedat insanie: Nec nunq̃ a maioribus tradite licentie finibus cōtenti erimus:nunq̃ cōmittemus:ut mentitus videatur Horatius:ubi ait:Etas parentū peior auis tulit nos nequiores:mox daturos progeniem vitiosiorem. Et (ut in tēpus aliud grauiorem hāc querimoniam differamus) insistentes cepto: semper uerissimum faciemus:quod Marco Uarroni viro longe doctissimo visuꝫ est:quoniā si duodecimam cure partē quā impēdimus ut pistor bonum nobis panem faciat: ipendissemus in nobis: ipsi iam prideꝫ boni essemus (ut de anulis:de calceis: de calamistris sileam) Sic est proculdubio: sic erit:semper curabunt̄ superuacua:semper necessaria negligētur. In litteris tū tuis clarissime vir: vnum de te bone spei pignus habeo:videris mihi vim pati: ⁊ (qui proximus ad saluteꝫ gradus est) statuꝫ tue mentis agnoscere:videris mihi indignatione magnifica: cum primum se facultas obtulerit ex his compedibus euasurus. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Agapituꝫ Columne:eundē ut ad Cenā poeticā ueniat iuitātis. Ep̄la.XXII

D cenam expectatus uenies:memorqꝫ nō A
a hic cupidinariū forum esse: Poeticuꝫ tibi
cōuiuium presto est. Idqꝫ non Iuuenalis aut Flacci:sed quale a Uirgilio pastorale describitur: Mitia poma:castanee molles: ⁊ p̄ssi copia lactis. Cetera duriora:inelaboratum ac rigidum panem:fortuitum leporem aut peregrinā gruē:idqꝫ perraro: ⁊ callum fortassis apri rancidioris inuenies. Quid multa? Neqꝫ locorum nec victus asperitas ignota est tibi. Itaqꝫ non pedibus tm̄:sed ut facete Plautinus parasitus ait:calceatis dentibꝰ ut uenias:admoneo. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Columne:mōtem Caprarum montēqꝫ Soracte ⁊ oppida nonnulla circunstantia describentis. Epistola.XXIII.

Ēropportunuꝫ curis meis locū:si nō alio A
p ꝓperat animus:nactus sum in regiōe Ro
mana. Caprarū mons dictus est olim cre- Caprar mons
do ꝙ siluestribus virgultis obsessus: capris q̃ hominibus frequētior haberetur. Paulatiꝫ cognitus loci situs ⁊ spectata fertilitas:habitatores aliquot sponte cōtraxit a quibus arx eminēti satis tumulo fundata ⁊ domorum quātum collis angustus patit̄:adhuc uetus caprarum uocabulum nō amisit: Locus ignobilis fama:nobilioribus cingitur locis. Est hinc Soracte mons siluestro clarus incola:sed ⁊ ante siluestrum poetaruꝫ carminibus illustris: Hinc Cymini cum monte lacus:quorum meminit Uirgilius: Hinc Sutrium quod non nisi duobus passuū milibus abest:sedes Cereri gratissima ⁊ uetus (ut ꝓhibēt) Saturni colonia. Cāpus ostenditur nō longe a muris:ubi primum in Italia frumenti semen ab aduena rege iactum dicūt primam messem falce desectam:quo beneficio miraculoqꝫ delinitis animis:in partem regni viuens in opinionem diuinitatis vita functus: fauore hominum acceptus senex rex ⁊ falcifer deus est. Aer hic (quantum breue tempus ostendit) saluberrimꝰ hinc illinc colles innumeri:altitudine nec accessu difficili ⁊ expedita prospectui. Inter quos ⁊ vmbrosa laterum cōuexa ⁊ opaca circum antra subsidunt. Undiqꝫ submouendis solibus frondosuꝫ nemus erigitur:nisi ꝙ ad Aquiloneꝫ collis humilior

Soracte mōs

Sutriū hetrurie ciuitas

Saturni colonia

apricum aperit sinum: mellificis apibus floreā stationem. Fontes aquarum dulcium imis uallibus obstrepunt: Cerui: Dame: Capreoli: et feri nemorum greges apertis uagātur collibus: Omne uolucrū genus uel vndis uel ramis immurmurat: nam boum et omnis māsueti pecoris armenta: et humani laboris fruct⁹: Bacchi dulcedinem et Cereris ubertatem: Ad hec et illa nature dona: vicinos lacus ac flumina: et non longinquum mare pretereo. Par vna quonā gentis crimine: quibus celi legib⁹: quo fato: seu qua syderum vi: ab his terris exulet ignoro. Quid enim putas? Pastor armatus siluis inuigilat: nō tam lupos metuens q̄ raptores. Loricatus arator hastam ad usum rustici pugionis inuertens: recusantis bouis terga sollicitat. Auceps retia clypeo tegit: et piscator hamis fallacibus herētem escam rigido mucrone suspendit (quodq̄ ridiculum dixeris) aquam e puteo petiturus: rubiginosam galeam sordido fune cōnectit: Deniq̄ nihil sine armis hic agit. Quis ille pernox ululatus vigilum in menibus? que uoces ad arma conclamantium? Que mihi in sonorum locum: quos blandis e fidibus exprimere consueueram: successere. Nihil incolis harum regionum inter se: aut tutum videas: aut pacatum audias: aut humanū sentias: sed bellum et odia et operibus demonū cūcta simillima. His in locis pater inclyte: inter nolentem ac nolentem dubius iam sextumdecimū diem ago: et quantū potest in rebus omnibus consuetudo fragore militū: et stridore lituum ceteris in arcem cōcurrentibus me sepe per hos colles uagum videas atq̄ aliquid quod posteritatem mihi cōciliet assidue meditantem: Omnes me cum admiratione respiciunt: ociosum: intrepidum et inermē. Contra ego omnes ad miror: pauidos: sollicitos et armatos. Hec est humanarum uarietas actionū. Quod si forsan interroger: an hinc migrare malim: nō facile dixerim: et ire iuuat et manere delectat. Ad primū ꝓnior sum: non q̄ hic molesti quicq̄ patiar: sed Romam uisurus domo moueram: Est aūt ſm naturam: ut usq̄ in finem uotorū animus non quiescat: ex quo maxime colorem mihi videt habuisse opinio illa que beatifica visione dei in qua consumata felicitas hominis consistit: defunctorū animas tam diu cariturās astruebat donec corpora resumpsissent quod naturaliter non optare non possunt: q̄uis illa sententia multorum saniori iudicio victa: et cū auctore suo: da ueniam queso: qui ualde eum sed nō errores eius dilexisti: sepulta iampridem sit. Uale.

[Anim nūq̄ nisi optato fine adepto quiesc ē]

Francisci Petrarche Joanni Columne: Causas more apd Caprarū mōte recēsentis. Epl'a. XXIIII

Hoc ecce Caprarum (immo vo) leonum ac tigridum monte quolibet agno mitior ursus iste tu⁹ habitat: Anguillarie comes: amator pacis: sine bellorum metu: Inter bella securus nō sine pacis desiderio: hospitalitate secūdus memini: consilio vigens: blande seuerus et rigide benignus in suos: pieridum familiarissimus: et excellentium ingeniorum mirator elegantissimus ac laudator: et secum non aduersum: ut ille: sed cōueniens moribus suis nomen sortita Agnes cōiunx eius preclarissima soror tua: de qua (ut de Carthagine Salustius ait) silere melius puto q̄ parū dicere. Sunt enim quedam que nullo melius modo q̄ stupore et silentio laudantur: horum ex genere soror tua est: Hoc concors et mite par coniugium: ceu rosas aut lilia totidē notaui inter spineta ac tribulos odiorum: horum suauitate utcunq̄ reliquorum temperatur asperitas. Accessit diuinus et singularis vir Jacobus de Columna: Lomberiensis Episcopus: germanus tuus: ad quem cum aduentus mei nuncium premisissem per litteras qd me agere uellet interrogans: quoniam obsidentibus omnes aditus domus tue hostibus: nō tuto videbar Romam petiturus. Rescripsit ille congratulatus aduentui: et expectare iubēs: paucisq̄ post diebus ad septimum Kalendas Februarij affuit cum Stephano fratre primogenito: cuius etiam virtus eximia (magna quidem materia natum) est: neq̄ amplius q̄ centum armatis equitib⁹ stipatus uterq̄: non sine spectantium horrore transiuerat: cum quingentos et eo amplius sub hostium signis esse constaret: sed ea (que sepe bellum conficit) fama ducum iter strauerat. Cum his ego nunc generosis spiritibus habito tanta dulcedine: ut sepe alibi q̄ in terris esse videar: nec iam Romā magnopere requiram: Jbimus tamen: q̄uis denuo dicantur aduersarij reditum in urbem accuratius obstruxisse. Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Columne: protestantis se i presentia nihil scribere posse: eo q̄ magnitudine ruinarū urbis ita obruatur ut quid animus ferat ignoret. Epl'a. XXV.

Ab urbe Roma quid expectet qui tam multa de montib⁹ acceperit? putabas me grāde aliquid scripturum cum Romam peruenissem. Jngens mihi forsan in posterum scribēdi materia oblata est: in presens nihil est quod incohare ausim miraculo rerum tantarum et stuporis mole obrutus. Unum hoc tacitum noluerim: contra ac tu suspicabaris accidit. Solebas enim (memini) mea ueniendo dehortari: hoc maxime pretextu ne ruinose urbis aspectu fame non respōdente atq̄ opinioni mee ex libris concepte ardor meus ille lentesceret. Ego quoq̄ (q̄uis desiderio flagrarem) non inuitus differebam: metuens ne quod ipse mihi animo finxeram: extenuarent oculi et magnis semper nominibus inimica presentia. Jlla vo (mirum dictu) nihil imminuit: sed auxit omnia. Uere maior fuit Roma: maioresq̄ sunt reliquie q̄ rebar. Jam non orbē ab hac urbe domitū: sed tam sero domitum miror.

Francisci Petrarche ad Joannem Columne: Joannam et Agnetem sorores collaudātis: easq̄ mulieribusq̄ que Rome atq̄ apud exteras nationes virtute claruerint comparantis. Epistola. XXVI.

Sunt qui Romanorum ueteres matronas singulas singulis laudibus attollant: Et Lucretie quidem pudicitiam ascribunt: Martie grauitatem: pium impetum Ueturie: coniugalis amoris ardorem Portie: Claudie hilaritatem sobriam: Julie facetias et eloquentiam muliebrem: urbanitatem Cecilie: Liuie maiestatem: Corneliarum alteri generosum robur animi: alteri morum uerborūq̄ dulcedinem. Sunt et qui peregrinas suis laudibus prosequantur: honestatem in Penelope: in Artemisia amorem immortalem: Jn Ipsicratea tolerantiam: Jn Thamyri fortitudinem: consilium in Thetide: modestiam in Argia: pietatem in Antigione: in Didone constantiam

admirãtes. Uellem ut duo laudatores veterum: sorores tuas Joannã et Agnetem cernerent: haberent ꝑfecto in vna domo amplissimam laudandi materiam: neqꝫ femineis titulis conquirẽdis: per omnes terras et per taz multa secula uagarentur. Quicquid usqꝫ sparsim queritur: apud has simul inuenitur. Tu viue: nõ virtute tm̃ propria: sed magni genitoris gloria fratrumqꝫ concordia: et taliũ sororum pietate felicissimus. Uale.

Eiusdem Francisci Petrarche Liber tertius Epistolarum de Rebus familiaribus Incipit.

Francisci Petrarche ad Thomam Messaneñ. ad dubitationẽ de Tile insula habitaz rescribẽtis: uariasqꝫ de ea ĩsula opiniões narrãtis. Ep̃la. XXVII

p Erambulanti ueteruz cõfinia: accessu quidem aspera: sed amena cũ puene- ris: creber scrupulus ingenij pede calcandus est: Hoc sane quẽ tu tibi nuꝑ iniectum scribis: ego iampridez premor: queroqꝫ itidem: qua naz mundi parte Tile sit insula: quero: Sed (ut veruz fatear) nec certo iudice: nec ad rẽ ducẽtib⁹ cõiecturis: aut ipsam aut nulla inueniendi spem inuenio: et hec tibi quidem ex ipsis Britannici oceani littorib⁹ propinquior (ut fama est) ipsi quam uestigam⁹ insule scribo: Profecto vnde uel antiquo litterarum studio uel noua ac sollicita locorum indagine: certius aliquid scribere posse debueram: Ultimam quippe terraruz esse non ambigitur. Hoc Uirgilius canit: hoc Seneca: hoc secutus utrũqꝫ Boetius: hoc omnis deniqꝫ scriptorum cohors: Illud quoqꝫ satis inter multos conuenit: In occiduo tractu sitaz q̃ꝫ longissime ab ortu solis et a meridie recessisse. Ceterum nobis in occidente positi stimulos addidit ipsa vicinitas: si ad orientem sita esset: forte nõ magis Tilem q̃ꝫ Thoprobanem curaturis. Cum ṽo Britanniam et Hybernem cunctasqꝫ Orchadas in occidentali oceano: ad aquilionez: Inqꝫ eodem: fortunatas insulas: ad austrum: partim usu: partim assiduo cõmeantium testimonio non aliter pene q̃ꝫ ipsam Italiam aut Gallias nosceremus circũspicere: mirariqꝫ cepimus aliquantoqꝫ scrupulosius iquirere sicubi vndis emergeret: celebrata hec omnium litteris insula: quam in nostro oceano et antiquorum locauit auctoritas: et nunc etiaz orientalium populoruz ac totius orbis confirmat opinio. Quid multa? Euenit huic qđ sepe claris viris accidit: ut ubiqꝫ sint q̃ꝫ in patria notiores: percontare occidentis accolas indocti ipsum insule nomen ignorant: litteris utiqꝫ clarum nomen insule est. Insula ṽo nõ minus ignota q̃ꝫ vulgo. Mihi quidem de hac re cum Ricardo quondam Angloruz regis cancellario sermo non ociosus fuit: Uiro ardentis ingenij nec litterarum inscio: et qui ut in Britãnia genitus atqꝫ educatus: abditarũqꝫ rerum ab adolescentia supra fidez curiosus: talib⁹ presertim questiunculis enodandis aptissimus videretur. Ille autez seu quia sic speraret: seu q: puderet ignorantiam fateri (qui mos hodie multoꝝ est qui non intelligunt quãta modestie laus sit homini nato nec nosse omnia ualenti: profiteri ingenue se nescire qđ nesciat) seu forte (qđ nõ suspicor) quia huius mihi arcani notitiaz inuideret: Respõdit certe se dubietati mee satisfacturũ: sed non pri⁹ q̃ꝫ ad libros suos: quorum nemo copiosior fuit: in patriam reuertisset (Erat enim dum in amicitiam eius incidi tractandis domini sui negocijs apud sedem apostolicam peregrinus: ea scilicet tempestate qua inter prefatum dñm suum et Francoruz regẽ prima diuturni belli semina pullulabant: que cruentaz messem postea protulere: necduz reposite falces aut clausa sunt horrea) sed duz promissor ille meus abijsset: siue nihil inueniens siue nouiter iniuncti pontificalis officij graui munere distract⁹ q̃ꝫuis sepe litteris interpellatus: expectationi mee non aliter q̃ꝫ obstinato silentio satisfecit: Ita mihi Tile amicitia Britannica nihil notior facta est.

L Post annos ṽo uenit in manus meas libellus de mirabilibus Hybernie a Giraldo quodam aulico Heinrici secundi regis Anglorum: licet tenui rerum stilo: non rudi tñ uerborũ arte contextus: quẽ ne totum bibliothece nostre forib⁹ excluderẽ: breuis quedã ipsius particula promeruit: ubi de hac eadez insula nostre similis et operosa dubitatio inserta erat. Itaqꝫ similitudo vna ingenij mihi toti⁹ operis cõmendauit auctorem. Aliquot ibi scriptorum sententias attingit: ꝙ insularum oceani que circa Britanniam: que uę inter Arcton et occasum sũt: extrema sit Tile: Ubi estiuo nulla nox: brumali contra solstitio nulla dies: Ultra quam pigrum atqꝫ concretum iaceat mare. Ad hec Solinum et Isidorum testes citat: ignotam nihilominus insulam occidenti: nullamqꝫ huius uel nature uel nominis illic esse confirmat. Ideoqꝫ coniecturam sequens aut famosam sed fabulosam insulam existimat: aut infinito ab alijs spatio secretam: nusq̃ꝫqꝫ alibi q̃ꝫ in intimis borealis oceani secessib⁹ requirendam: Cuius sententie astipulatorez facit Orosium: Poterat et Claudianuz ubi Hyperboreo dãnataz sydere Tilem ait. Hoc tamen omisso rẽ agit et ad hũc fere modũ ille disputat: Tu testes quos inducit examina: q̃ꝫ sibi cõstet: et quanta sit dictis fides intelliges: Ego enim nunc a libris oibus q̃ꝫ

D longissime absum: Et id vnuz in hac peregrinatione molestissimum experior: Domo egressus: nullũ latine lingue murmur audio: domum regressus: comites libros cum quibus loqui sum solitus nõ habeo: omne mihi colloquium cũ memoria mea est. Hec igit̃ ex tempore et memoria scribo: ita ut de quibus illam hesitantem video: silentio potius q̃ꝫ calamo cõmittenda crediderim. Multa sane non aliter q̃ꝫ si sub oculis libri essent memini: que frequẽs horum cogitatio mihi altius atqꝫ tenacius impressit. Plinium ille secũdum forte nõ legerat: Plinius

quo nemo certius rem expressit: quam uere definire nõ ausim: cuz illud semper occurrat: qđ ita oib⁹ secundus

habeat̃ incognita insula tam vicina: tam celebris: Sed dicam quid ipse Plinius secundus secundo naturalis historie libro senserit: Tilem esse insulaz sex dierum nauigatione: in septẽtrionem a Britãnia distantem: ubi semestrem estiuum diem ac paris spatij brumalẽ noctez esse cõiectat: et violento quantum sibi videt̃ rationis argumento: Et preterea nescio quo Phocensi Pythia Masiliensi teste utit̃. Que si uera sunt: quãtulum hinc abest Tile ipsa quã querimus: cui⁹ apud Indos (ut auguror) fama ingens: apud nos notitia nulla est. Seruius Serui⁹

gdē ꝛ si grāmaticus melioꝛ q̄ȝ uel cosmographus
uel poeta:sequens tamen prioꝝ uestigia:super il-
lum Uirgilij locū:Tibi seruiat ultima Tile:sic ait
Tile isula est oceani iter septētrionalē ꝛ occidēta
lē plagā ultra Britāniā:Hiberniā:Orchadas.Ui
des ut vnum fere signū oēs aspiciat:ut inter septē
trionē ꝛ occasum ac nō ꝓcul a Britānia uario ser-
mone cōueniāt:ubi si corpore cōuenissent:re cogē-
te:mutassent forte sentētiā.Duo longius abscedūt
a ceterorū dictis:sed an ad ueruȝ ꝓpius accedant:
an ꝓpter distātiam:nō ita manu(ut aiunt)menda
cium prendi possit:interdū est.Horū alter Orosi⁹
E est:cuius supra mētio est habita.Alter ṽo Pōpo-
nius Mela:nobilis cosmograph⁹:queȝ Plini⁹ in
multis sequi solitus hic neglexisse visus est.Is eni
toto anno vnum solis ortuȝ uerno:vnūq̄ȝ autūnali
equinoctio occasum:atq̄ȝ ita vna die dūtaxat:vna
q̄ȝ nocte distinctū anni spatiū Hyperboreis popu-
lis assignat:p̄mus in littore Asiatico sup Aquilonē
Rhipheosq̄ȝ mōtes habitātib⁹:omniuȝ(si qd sibi
credimus)mortaliū innocētissimis felicissimisq̄ȝ.
Tilem aūt inter oceani insulas:Belgarū littorib⁹
oppositā testaṫ:noctes ibi breues hyeme qdem fu
scas:estate lucidas:solstitio nullas.Adest tanta di
scordia:ut mihi qdē nihilo videaṫ occultior insula
ipsa q̄ȝ ueritas.Sȝ bene habet:quia qď laboriose
querimus:impune nescim⁹.Lateat ad Aquilonē
Tile:lateat ad Austruȝ Nili caput:modo nō late-
at in medio cōsistens virtus:ꝛ huius vite breuis
semita:per quam magna pars hoium palpitando
titubādoq̄ȝ ꝓficiscıṫ:ad incertū finē ambiguo calle
festinās.Ne ergo nimis magnam operā impēda-
mus in inq̄sitione loci:quē forsan inuentuȝ cupide
linqueremus:claudēda iā ep̄la:ꝛ tēpus curis me
liorib⁹ impendendū est.Hec sunt que de hoc ambi
guo tibi nūc ex ipsa(ut ita dixerim)inq̄sitiōis area
excutere potui:Reliqua a doctioribus exige.Mi
hi quidē si hec ne latibula rimari ꝛ abdita nosse ne
gatum fuerit:meipsum nosse sufficiet.Hic oculos
aperiam:hic figā intuitum:orabo euȝ qui me fecit
ut se mihi meq̄ȝ simul ostendat:ꝛ(qď uotum sapi-
entis est)notum mihi faciat finem meum.Uale.

¶ Frācisci Petrarche ad Thomā Messaneū.super
uacuuȝ esse curas hominum in longum protēdi in
etate breuissima affirmantis. Epistola.XXVIII.

A Uid ad litteras tuas dicaȝ?Uereor ne hu
q manoruȝ torrens rapidissimus errorū ami
cum nostrū fundo aluei rotatū cū vniuerso
rapiat.Senescit(ut vides)inter ludos atq̄ȝ presti
gia fortune:multa sibi ꝓmittēs:que(mihi crede)
nunq̄ȝ uenient.Una tm̄ excusatio est:Oēs idē fere
morbus habet:quem inuenies qui nō spe crastine
quietis hodie laboret?Hec felicitas:hec mortaliū
vita est:mirus furor:nec miror ideo q: public⁹:hia
re inuentos ꝛ certis bonis abiectis incerta sectari
Ignorāt hoies:quātū lucri sit spes inanes ꝛ falla
ces ꝑdere:Nulla grauior sarcina:nulla tamē tristi
us deponiṫ:Usq̄ȝadeo malis etiā ꝓprijs delecta-
mur:Laborat ille qdeȝ ꝛ suspirat ꝛ anhelat super
B uacue:ꝛ cōtra Flacci sniam:Terras alio calentes
sole ꝑmutans breui fortis iaculaṫ euo multa.Non
accuso i alijs qď in nobis excuso:Tulit ꝛ nos mul
ta videndi ardor per terras ac maria:ꝛ nūc maxi-
me ad extrema terrarū ea me uoluptas traxit:pel-
lente hinc tedio rerū:morūq̄ȝ odio quo rursum du
ra necessitas retraxit:nudiusterti⁹ applicui:ꝛ cum
multa inde sibi scripserim:reuersus puluerulētum
calamum tuo primū noie detersi:Amicus aūt no-
ster:nō ut doctior redeat nullū mundi littus inac-
cessuȝ sinit:ꝛ omni uento caduce frondis more cir
cumuoluiṫ:Suspirioruȝ eius nullus(ut auguror)
finis erit nisi qui vite.Hoc sibi uerbis meis dicito.
Raro qdem premeditata succedūt:sed finge succe
dant:crescit cū felicitate miseria.Id haud difficile
ꝑsuaderi posset experto:nisi cōsuetudo pessima au
res salutaribus uocib⁹ obstrueret.Sed ipse de se
viderit:tu ṽo ceptū tene:ꝛ ne turba delirātiū aiuȝ
a ꝓposito cōuellat caue.Senece:imo ṽo ipsius
nature ṽbū est.Nec multo op⁹ est nec diu.Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Stephanum Colūne Iu
niorem:uti victoria nescienti frustra esse ꝙ vicerit
narrantis:exemploq̄ȝ Hannibalis:Pompeij:Cy-
ri:Alexādri:Agamēnonis ac Scipionis Africani
comprobantis. Ep̄la.XXIX.

Otuisti vir fortissime vincere:Scito sapiē
p tissime vir uti victoria ne quis vnq̄ȝ nostrū
tibi possit obijcere:qď Cānensi quondam
die Maharbal Hānibali:qui si cōsilio obsecut⁹ re
cto calle ab acie Romā sanguie nr̄o rorātia signa
uertisset:quenam sit historicorum opinio nō igno-
ras.Sed illius impijs ausibus obstitit Italie fa-
uens deus:Idem pios adiuuans conatus:aciem
tuam comitabitur:uestigia diriget:se duce victri-
cia signa nō deseret.Ille tibi nūc ꝑpetuaȝ victoriā
ultimūq̄ȝ tuorum hostium exterminium polliceṫ:
qui de tot oliȝ barbaricis legionib⁹ piam paucita-
tem Theodosij p̄ncipis saluam fecit.Et tu ꝓfecto
iustissimā cām foues:ꝛ qui illius tūc iustitie fuit:
tue nūc testis est Christus:deuotissime tibi dieb⁹
ac noctibus inuocādus:ut ꝑagat qď incepit:non
equidem ꝓcul ille:sed tecuȝ est ꝛ tecuȝ erat(mihi
crede)dū vinceres:Alioquin quonā mō cuȝ pau-
cis tm̄ fudisses exercitū:atq̄ȝ vnus duos supbissi-
mos hostes incautusq̄ȝ idē ac ꝓpe semiermis pre-
meditatos illos ꝛ instructos inopino marte tā ce-
leriter oppressisses?Aderat ꝓculdubio celeste p̄si-
dium:aderitq̄ȝ quotiēs nō mutata iustitia ꝑtis tue
pie reuerēterq̄ȝ postulabiṫ.I tāto securus duce:ꝛ
de cesorū sanguine renascētē puerū ecclesiarū spo-
lijs oneratū predaȝ uerius scito esse q̄ȝ p̄liū:Prior
nēpe victoria ut gloriosa sic inops fuit:hec tā opu
lenta q̄ȝ facilis:Uade igiṫ ad certā victoriā:poti⁹
iā ad ambiguū certamē:ꝛ uade nō tā ꝓprijs viri-
bus q̄ȝ diuino fisus auxilio.Ipsa pro te etiā elemē
ta pugnabūt que pro Theodosio pugnauerūt(qď
q̄ȝ ait Claudian⁹)Tibi mittet ab astris Eolus ar-
matas hyemes:tibi militat ether:ꝛ cōiurati ueni-
ent ad classica uēti.Nā ꝛ tu quoq̄ȝ cū crucis hosti
bus:lȝ christi nomē usurpātib⁹:bellū geris:qď sic
eē nou⁹ Eugeni⁹ ex agno lup⁹:tyrān⁹ ex clerico:op
presse ac nudate per Italiaȝ testanṫ eccl'ie:Te non
tuaꝝ magis q̄ȝ suaꝝ iudicē offensarū poscit lesa di
uinitas.Noli gemie deesse vidicte neq̄ȝ in his que
gesta sūt speȝ usq̄ȝadeo posueris ut que sint gerēda
nō videas.Aliqd est actū:imo multū:immo pluri
muȝ:imo nihil cum p̄ncipio finis desit.Ne queso
cum victoria uti possis frui malis:qua in re nostro
quidem optimo sed pessimo facto suo errasse tan-
tus ille militie magister arguiṫ.Quis āt vnū illō
oibus bellorū ducibus qui sunt:q̄ȝ erūt omnib⁹

seculis abunde cautionis ac documenti prestare debeat: ne tñ in tam magno negocio vnius excpli cõmemoratione mouearis: τ nostra τ peregrina subijciam. Magnus pompeius ad Dyrrhachiuꝫ victor Julium Cesarem prope captum duꝫ retinere posset: abire pmisit: siue ignorantia rei bellice in duce ꝓbatissimo: siue fortuna familiari suo in extremis necessitatibus opem ferẽs: siue (que vulgatior fama est) mira prorsus atq; utinã felix humanitas illa fuit: ex qua mox in Thessalia calamitas publica: τ in Egypto ducis ipsi⁹ mors miserabilis cõsecuta est: τ in Africa Catonis simul ac libertatis interit⁹: τ in Hispania tristis reliquiarũ strages τ Rome spoliatũ erariuꝫ: oppresse leges: atq; ibidem succinctus ferro abdito senatus: τ victor in Capitolio: qd̃ quatuor triũphis ornauerat interfectus. Hinc Perusij ac Mutine grauis obsidio: τ crudelissima Parmensium clades: cuius in Philippicis Cicero meminit: τ Pharsalia nostro sanguine rursus infecta: τ sub Leucadio atq; Etneo verticib⁹ illa ingẽtia bella naualia. Postremo inde usq; in seculum nostrum tãtorum series maloꝝ ut τ ipossibilis enumeratio sit τ amara memoria: nec duꝫ miseriaruꝫ finis ullus appareat. Quid de Cyro rege Persarũ loquar: qui (ut ꝓprie dicã) victor in prelio in victoria victus fuit? Quid de Alexandro Macedone: qui bello incolumis: in conuiuio perijt? Agamẽnon famosum illud ac supbum Ilion strauit. Africanus minor: noster (ut ita dixerim) Policertes Carthaginẽ atq; Numãtiaꝫ funditus euertit. Uterq; in bello q̃ post victoriam tutior militieq; felicior q̃ domi: quos nõ minus moribus q̃ locis: tẽporibusq; distantes sciens in hac breuis epistole pte coniunxi: q ꝓpe par fatũ atq; idem amborum exitus videret: victores hostiuꝫ: q̃sq; sua perdomita ac subacta barbarie inter amplexus nefandissimarum cõiugum periere. Nihil hec (fateor) ad nostrum ꝓpositum. Itaq; rem oim ad vnum finem deduco: ut ostẽdam multa etiã victoribus metuenda. Nusq̃ igit̃ gestarum reruꝫ fiducia subsistendum: procedendũq; longius assidue ac more Cesareo urgẽdum impigre successum: instandũq; fauori numinis: credendũq; nihil actum dum agendum aliquid supersit: Alioquin multis bello suspectiorem fuisse victoriam: τ uerendũ ualde ne melius fuerit non cepisse q̃ ceptum medio procurrentis facti calle deserere. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Stephanum Colũne Juniorem: eundem de quibusdam litteris τ carmine τ soluta oratione ad eum missis certiorem reddẽtis. Epistola. XXX.

A De vniuerso rerum tuarum statu qd sentirẽ breue quiddã tibi bellacissime vir materno pridem sermone cõscripseram: ut posset militibus etiã tuis innotescere: tecum in partẽ laboris τ glorie ꝓfecturis. Subinde aũt pariẽte nouiter aliqd semp ingenio: eidẽ tibi carmẽ ex meo alienoq; cõtexui: ea lege: ut primus meus: secundus alicui⁹ ꝓbati poete uersus esset: atq; ita ut legentẽ nõ sententiarũ mõ artificiosa cõnexio: sed uerboruꝫ quoq; consonantia delectaret. Qua in re: ceu noui poematis (tenui licet inuẽtione) gloriabar: donec misso iaꝫ carmie deprehẽdi alios añ me hoc gen⁹ attigisse: uerũq; qd̃ Hebreus sapiẽs dixit: Nihil nouũ sub sole: qd̃q; ait Comicus poeta: Nihil dictũ: qd̃ nõ sit dictũ prius. Nouissime per nũcium Stephani senioris magnanimi patris tui: quo plures virtuti stimulos incuterẽ scripsi oratione soluta τ libera: quã si habes nihil est qd̃ mutem: nihil qd̃ adijciam: q̃uis enim multa se offerant: tamen sapientem monuisse satis est. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Stephanũ Colũne Juniorẽ: solitudinẽ nõ oratione laudari posse: sed experientia probari: asserentis. Ep̃la. XXXI.

Postulas tibi statũ vite solitarie: quem hac etate secutus video: (ut asseris) pter morẽ hoium nostrorum breuibus uerbis exponi: Utrũ imitãdi an irritãdi auidius: nescio: tu scis. Ceterũ q̃ magnã rẽ inter angustias cogi ac breuiter dici uelis forsan ignoras. Sunt de hocipso disertorum hoiuꝫ libelli: nec tñ (quantũ mihi videt̃) a quoq; sufficienter adhuc laudata res est: de qua sepe mihi (fateor) scribere aliqd impet⁹ fuit: τ fecissem: nisi q: nõdum aut ingenio aut stilo aut rerum notitie satis fido: Qd̃ ad te precesq; tuas attinet: Ego qdẽ: ut nunq̃ equis auribus laudatoreꝫ vite huius audiã: nisi qui primo dulcedinẽ eius aliqua ex parte gustauerit: cuꝫ innumerabilib⁹ bonis hec affluat: que nec audiẽdo nec legẽdo: deniq; nec aliter q̃ experiẽdo discunt̃: sic frustra quenq̃ doceri uelle rear nisi eadẽ experientia magistra. Quid enim refert quãto eloquio res agat̃: aut nõ intellecturis qui audiẽt aut minime credituris? Tu itaq; si te solitudinis mee admiratio τ imitãdi studium trahit (ut pdicas) noli me curis alijs intentũ fatigare: noli narrationẽ imparẽ rebus exposcere. Sꝫ si mõ tu (qd̃ ego q: ualde uereor sepe repeto) pura mente discẽdiq; nõ tẽptãdi aio interrogas: ueni τ vide qd̃q; ipse tibi debere potes: alteri ne debeas. Desine tuarũ aurium pruritũ alieni sermonis vnguentib⁹ scalpere: leuioribus fabellis idem consẽqui nõ ꝓhiberis: idq; fiet honestius: q̃ si tractatũ rei grandis extorqueas: ad nihil aliud aut annuẽti profuturum aut petenti: q̃ ut legẽtis intẽtio culpari possit: τ sint scribentis uerba cõtẽptui. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Stephanum Columne Juniorem: cum eodem de summo bono disceptantis: τ que uere dici possit summa felicitas exponẽtis. Epistola. XXXII.

Quid in questione ꝓposita sentiendum putes: ipse videris. Nec etas: nec libroruꝫ lectio: nec rerum experientia defuerit. Apud me quidem rerum nõ honestarum: uel sola consultatio turpis est si sententiam extorques: absit a me nõ modo summũ: sed (qm̃ τ in hac opinione Stoicus q̃ Paripateticus: τ in omnib⁹ Stoicus multo q̃ Epicureus esse malim) ne aliquid quidẽ bonum in diuitijs aut in uoluptate reponere. Cõmoda sunt hec τ adminicula vite mortalis: Itaq; illd̃ fortune: hoc corporis bonum uocant. Bonum vo qd̃ querimus in animo est: nec corpori seruiẽs nec fortune. Cetera uocari bona fateor: sed non esse cõtendo. Ne ue me forsan errore lapsum putes inaduertenter hoc dicere: non sum nescius quid de hac re Aristoteles: quid Epicurus sentiat: sed philosophantium auctoritas non impedit iudicij libertatem. Mihi illa philosophorum diuinorum uerior q̃ sententia videtur: Beatos esse non posse qui bona diuidant tripartito. Unum bonum est: vnũ qd̃ felices faciat. Uestra qdẽ nimis iops τ emẽdicata

Sũmuꝫ bonum

felicitas est:ad quam nō modo forma corꝑis ⁊ ꝓ-
sperior ualitudo:sed diuitie etiā admittuntur seu
potius exigūtur:nimis furum insidijs exposita:ni
mis deniqꝫ sollicita semꝑ ac trepida : quo nihil est
a felicitate remotius: Nā illa Epicuri in uolupta
te cōsistens:non solum nulla felicitas:sed extrema
B miseria est. Quid eni hoi miseriꝰ q̄ȝ humanū bonū
bono pecudis:hoc est rōnē sensibꝰ ſbstrauisse? Sȝ
nōne ego parū sani capitis videbor:qui iter tātas
ꝑtes sup lite tā dubia iudex nō electus accesserim.
Credat igiť qſqꝫ qd̓ credidit:durū est eni ab iucte-
ratis opinionibꝰ auelli: Extāt de his phorū tracta
tus uarij:quoꝝ vix noīa ep̄le clauderenť angustijs
Extat iteger Ciceronis liber:qui de fine bonorū ⁊
maloꝝ inscribiť:quē cū legeris nescio an qcq̄ȝ uel
auribꝰ uel igenio relictū sit qd̓ regrēdū putēt. Sȝ
qm̄ a me nō qd uerū (id enim forte abditū est)sed
qd mihi videreť postulasti: Breui rē oēm fine ꝯclu
do: Noli iniqs cōsultoribꝰ aurē ꝑbere:neqꝫ famaȝ
neqꝫ salutē tuā diligūt:id tm̄ ꝯsulūt qd̓ uel sibi eli-
gerēt uel tibi gratum putāt: Tu vͦo nihil ꝑter hone
stū cogitare:nihil in bonis numerare debes: At uti
C le lucrū est. Ita ꝓrsus si cū honestate cōiūctum sit.
Aliogn nil noueris eē posse dānosius. Uulgatū est
qd de hocipso in officialibꝰ libris Cicero idē dispu
tet. Sed magna ps legētiū rerū negligēs solis vͦ-
bis inhiat: ⁊ ꝑcepta vite iudicio auriū q̄si totidem
fabellas amplectiť. Tu memēto illic nō lingue sed
ai negociuȝ agi : hic est non rhetoricos sed phicos
eē sermones. Stet añ oculos id qd̓ Athenis olim
Atticis notū fuit: ⁊ Themistoclis cōsiliū ⁊ Aristi
dis interꝑtatio: ⁊ iudicium cōcionis: ꝓinde q̄ȝuis
vulgus irrideat:ac demū lege emolumētū nō asꝑ-
nor si nihil ꝓbri mixtū affert:si secus nō alr̄ auruȝ
q̄ȝ scopulū vitabo. Aurū enim ut ait Plautꝰ:multa
multis sepe suasit perperam. Deniqꝫ (ut eodem cū
auctore ꝯcludam) Nō ego oino lucrum omne esse
utile homini existimo. Uale.

Frācisci Petrarche ad. T. M. regiū cōsultorem:
mediocritatē oibus in rebus esse appetēdam: ⁊ ꝑ-
cipue a regibus:cōsulētis. Ep̄la.XXXIII.

A Uāuis nō sim nescius:quāto plus sub mul
q toꝝ q̄ȝ sub vnius impio romana res creue
rit:multis tm̄ ⁊ magnis viris visum scio fe
licissimū reipublice statū eē sub vno eodemqꝫ iusto
ꝑncipe. Ita pugnare simul auctoritas ⁊ expientia
videnť:sed maior est questio q̄ȝ ut tā breui sit expli
cāda litterula. Certe ut nr̄arū rerū pn̄s statꝰ est:in
hac aioꝝ tam iplacata discordia:nulla ꝓrsus apud
nos dubitatio relinqtur:monarchiā eē optimaȝ re
legēdis reparādisqꝫ viribꝰ italis:q̄s lōgus belloꝝ
ciuilium sparsit furor. Hec ut (ego noui fateorqꝫ)
regiam manū nostris morbis necessariam:sic te il-
lud credere nō dubito: Nullum me regeȝ malle q̄ȝ
hūc nostruȝ:cuiꝰ sub ditione viuimꝰ:adeo suauiter
ac tranqlle:ut nec Pyrrhi humanitatem:nec fortu
nam Alexādri:nec Zalēti iustitiā:nec (ut romanis
potiꝰ exēplis utar) Romuli ardorē:nec Nume reli
gioneȝ:nec Tulli militiam:nec Anci magnificētiā:
nec Tarqni habitum:nec Seruij ꝓuidētiam req-
ramꝰ. Et ꝑfecto si regem a tyrāno sola iustitia di-
scernit: Iste rex uerus est:quēlibet tyrānuȝ uocent
uerissimi oium tyrāni qui se patres patrie dici uo-
lūt:cuȝ qbꝰ nullus Phalaris:nullus Agathocles:
nulluſ Dionysiꝰ:nullus deniqꝫ Gaiꝰ aut Nero om
niūqꝫ fedissimꝰ Heligabalus possit de ipudicitia ⁊
feritate cōtēdere. Sane qm̄ prudētis est:nō tā qd
delectet q̄ȝ qd expediat aduertē : Inqꝫ hocipso nō
ꝑncipia reruȝ:sed exitꝰ cōtēplari: Tibi cuiꝰ ille cō-
silijs agiť : optimo cōsilio:cuiꝰ de prudētia ⁊ fide
dubitari nusq̄ȝ sinis:tibi inq̄ȝ amice cui animꝰ meꝰ
notꝰ est:hoc rusticū forte sed fidele cōsiliū dedisse
uelim:ut suadeas sibi fines suos satis patere : siue
opes siue gl̓iam spectet. Cupiditati nihil est satis:
Illa eū nō fallat ꝓmissiſ ingētibꝰ: Aurea mediocri
tas est in oi fortuna humana qdē felicitas:nullo si
bi fine ꝓposito ꝓgrediēdi auida: ⁊ in infinitū ten-
dēs:ut sollicitudinis plurimū:sic nihil solidi:nihil
certi:nihil qeti hēt. Ideoqꝫ semꝑ mihi placuit Afri
cani modestia iunioris:qui cēsor lustrale carmen:
quo a dijs romane felicitatis augmētū poscebatur
uelut nimie cupiditatis plenū: ⁊ ipsis iportunū de
is mutari: ⁊ ex illo nō aliud q̄ȝ status qui tūc erat
stabilitatē solā iussit exposci. Sobrie qdē ac prudē
ter:si ⁊ mortalia cōsistere scirēt: ⁊ ab oipotēti deo
petitū eēt:qd̓ a dijs fallacibꝰ petebať. Multa hic
dici posse video:sed qd opus est vͦbis? Uides aiuȝ
meū:qd cupiā: ⁊ qd metuā nosti. Audio illum no-
uas res moliri:opto feliciter:si ꝑgit:sed malo desi-
nat:tutior eni via est. Oppone te oro ꝑncipijs: In
gere sibi illud abstinētissimi ducis: Romanos non
tā aurū hēre q̄ȝ impare aurum hn̄tibꝰ uoluisse. Id
si de auro recte diciť qd̓ abdi pōt:qd de terris atqꝫ
urbibꝰ? Itēqꝫ si de hostibus recte diciť:qd de ami
cis dices:quos nō coacto:sed spontaneo modere-
ris impio?quoꝝ nō terris mō uel aurū:sed corpa:
sed aios pleno iure possideas:cū honestius:tuȝ tu
tius est amicos hēre q̄ȝ patrimoniū amicoꝝ: Et ubi
uolētibus possis:stultū est uelle nolētibꝰ imperare
Philosophoꝝ:qn potius nāe uox est : Nihil violē
tum diuturnū. Modestos regni fines:facile tuea-
re. Immēsum impium difficile queriť:difficillime
custoditur. Uale.

Frācisci Petrarche ad. T. M. ⁊ tristē ꝑteritorum
memoriam ⁊ anxiā sollicitudinē futuroꝝ deponē
dam admonētis:mathematicis etiam nō credēdū
eē scripturarū testimonio ꝓbātis. Ep̄la.XXXIIII.

Bijciamus oro si possumus ⁊ tristem ꝑte-
a ritoꝝ memoriam ⁊ anxiā sollicitudineȝ fu
turoꝝ: Torquēt enim de nihilo: ⁊ geminis
uelut aculeis vite nr̄e regem hincinde perturbant
Quid anhelamꝰ? qd affligimur? nec trāsacta mu-
tari pn̄t:nec ueniētia ꝓuideri. Quid mathematiciſ
opus:aduersus quos:nō modo sanctoꝝ sed philo-
sophorum ⁊ poetarū ⁊ oium uera sentiētium:cla-
mat auctoritas? Et ut plurium philosophica prete
reaȝ:ꝓuulgato Maronis testimonio: Ignaras ua-
tum mētes quis ignorat? Scitum est illud Actij:
Nihil inqt credo auguribꝰ:qui aureſ uerbis ditāt
alienas:suas ut auro locupletēt domoſ. Nec minꝰ
illd̓ Pacuuij uetustissimi poete: Naȝ si que uētura
sūt ꝓuidcāt:eqparenť Ioui. Nec tu poetaȝ a philo
sophia putes hac in re diuersuȝ. Sic eniȝ ait Ysai-
as: Annūciate que futura sūt in futuꝝ: ⁊ sciemꝰ qr
dij estis uos. Fauorini igiť doctissimi viri Cicero-
nianuȝ:magna ex ꝑte ꝯsiliū:quo nos uterqꝫ ab hiſ
oibꝰ ꝑstigijs at fallacijſ dehortať:nō admittēdum
modo:sed ampliādū cēseo: Aut eniȝ ꝓmissores hi
qui uenturi noticiā polliceť:aduersa falso prenun
ciant: ⁊ frustra nos inani terrore cōpleuerint. Aut

uere ⁊ ante tēpus miseros fecerint. Rursus aut le
ta uere: ⁊ duplex est icōmodū: Fatigatio expecta-
tionis: qua nescio an ulla sit maior: ⁊ deliberatio
gaudij cum uenerit: siue ut ipse uocat p̄floratio: qđ
qdē antequā ueniat sperādo ⁊ mente preoccupan
do iā dudū fere cōsumptū sit. Aut falso: ⁊ inanem
ꝓfecto ridiculāqꝫ letitiā: certū est spei ꝑdite dolo
re mixtoqꝫ simul pudore desinere. Audiendi ergo
penit⁹ nō sunt: impossibilia qdē sibi nobis etiā in-
utilia ꝓmittētes. Quid v̄o qsqꝫ sibi dixisse Chri-
stum putet: qđ Amphitryoni v̄o Juppiter apud
Plautū: Bono aio es: adsum Amphitryo auxilio
tibi ⁊ tuis. Nihil est qđ timeas: bariolos haruspi
ces: Mitte oēs que futura ⁊ que facta eloqr. Mul
to adeo meli⁹ q̄ꝫ illi: nō qdē quia suꝫ Juppiter (ut
ait ille) sꝫ qꝛ suꝫ de⁹. Ille sane multa nobis ad aurē
cordis assidue loqt: quē si audire uoluerimus: faci
le poterimus horū circulatoruꝫ ꝓmissa cōtēnere.
Mors certa est: hora mortis incerta: ut oēm horā
uelut ultimā expectemus: hec salutariter nosse sa-
tis est. Que igit̄ horū ipudentia: que nostra demē
tia: ut multa caligine obsiti soliqꝫ deo cogniti: uen
turi tpis denunciatiōe nos crucīet? Est vnū fateor
in hac tota uanitate mirabile: ꝙ cū in reliqs ualde
ueridicus qsqꝫ vno insigni mēdacio subeat mēda-
cis infamiā: hic quātūuis mēdax vna fortuita ue-
ritate: ueridici famā cōseqtur. Mirat̄ hoc Cicero
alijs licet uerbis: in eo libro quo exiguo in spatio
diuinationē edificat euertitqꝫ. Augustinus autē ⁊
sepe aliter ⁊ in libro diuersarū questionū: maxime
aduersus eos loquēs: qui nūc (ut ipse ait) appellā-
tur mathematici: uolētes actus nostros corporib⁹
celestib⁹ subdere: ⁊ nos uēdere stellis: ipsumqꝫ pre
ciuꝫ quo uendūt a nobis accipere. Rationē affert:
Cū aūt multa uera inquit eos p̄dixisse dicat̄: ideo
fit qꝛ nō tenēt hoies memoria falsitates erroresqꝫ
illorū: sed nō intenti nisi in ea que illoruꝫ respōsis
ꝓuenerūt: ea que nō ꝓuenerint obliuiscunt̄: ⁊ ea
cōmemorant̄ que nō arte illa (que nulla est) sꝫ qua
dam obscura rerū sorte ꝯtingūt: Qđ si peritie illo-
rū uolūt tribuere: dicāt artificiose diuinare ēt mor
tuas mēbranas scriptas quaslibet: de qbus plerū
qꝫ pro uolūtate sors erit. Qđ si nō arte: de codici-
bus exit sepe uersus futura prenūciās: qd miruꝫ si
etiā aio loquētis nō arte sed sorte exit aliqua p̄di-
ctio futurorū? Hec ultima qdē Augustini sunt: que
hinc auctoritas hois cōmēdat: hinc fides. Horuꝫ
v̄o fallacijs oib⁹: qd putas aliud viā fecit nisi vul-
garis inscitia ⁊ infinita cupiditas (ne dicā rabies)
sciēdi ea tm̄ que nec sciri possunt ⁊ scire non expe-
dit? Tu ergo genus hoc hominū temerariū ⁊ pro
cax ac tranquille vite cōtrariū: fuge ut quātū possi
bile est: breuissimū hoc tēpus: sine supuacuis ⁊ in
anibus curis agas. Sic enim habeto donec super
stitionum pondus abieceris. Beatam vitam pote
ris optare: non assequi: contraria se vicissiꝫ trudūt:
nunq̄ꝫ metus ⁊ felicitas cohabitant. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. In quot incōmo-
da homo ebriosus icidat ostēdētis. Ep̄la. XXXV.

t Aceo que aduersus ebrietatē copiosissime
dici possunt: q̄ꝫ feda: q̄ꝫ periculosa: q̄ꝫ tristis
egritudo est: quātusqꝫ furor sciēter obrue-
re atqꝫ enecare spumāti dolio rationē: qđ singula-
re ac precipuū habet hois natura: neqꝫ pedes: ne-
qꝫ linguā: neqꝫ aium in p̄tāte habere: tremulū ca-
put: instabiles manus: stillātes oculos: grauē cor-
poris odorē ⁊ pridiani meri reliquias crastino in-
sultātes. Taceo libidinis regnū: virtutis exilium:
vulgi fabulā: ac risum bonorū odiū atqꝫ cōtēptuꝫ:
mutationē repētinā sileo ⁊ quālibet doctor instā-
tiam ac cuiuslibet etatis infantiam: oium iocis ac
fraudibus oiumqꝫ ludibrio expositā: rimulas quo
qꝫ mentis oppresse ac futilis: ⁊ graui pondere fa-
tiscentis vnde secreta effluūt: sepe cum ꝓpria: sepe
cū aliena ꝑnitie: que multis mortis ⁊ extreme mi-
serie cā fuit: luctū p̄terea ⁊ inane gaudiū: ⁊ cōten
tiones: ⁊ iurgia ⁊ p̄cipitiū ⁊ incautos cōgressus
inermiū cū armatis. Hec ut nota inquā ⁊ vulgata
p̄tereo. Est Apuleij Madaurensis liber qui inscri
bitur floridorū. Ibi qd primus crater agat: qd se-
cundus ac deinceps faceta narratiōe differit̄: cui⁹
sentētiam nō muto sed extēdo. Nescio eni cur aut
quō plus hodie bibit̄ q̄ꝫ olim: Utināqꝫ hic luxurie
modus esset: quocūqꝫ te uertas fragiliores ad vir- B
tutē: fortiores ad vitia facti sumus. Secūduꝫ me
igitur. p̄mus crater ꝑtinet ad sitim: secūdus ad le-
titiam: tertius ad uoluptatē: quartus ad ebrietatē
quintus ad iram: sextus ad litigiū: septimus ad fu
rorem: octauus ad somnū: nonus ad morbū. Hec
illi Marco Bibulo college: nō Julij Cesaris sꝫ tuo
cuius assidue cū vitijs lasciuiaqꝫ litigas: si ꝓfutu-
ra credideris: meis v̄bis dicito. Si forte sibi irre-
prehēsibilis videt̄: eo ꝙ nōdū ad ebrietatis extre-
ma ꝑuenerit sciat plus esse e sobrietatis ac mode-
stie fastigio: uel modicū descendisse: q̄ꝫ ubi semel
labi ceperis in fundum excidere. Gradatiꝫ subeūt
virtus ⁊ nequitia: nemo uł optimus uel pessimus
fit repente. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. eum ad belli im-
minētis ꝑfectionem hortantis: simulqꝫ non pauca
de felicitate in breui vite spatio multis exemplis
commemorantis. Epistola. XXXVI.

f Ides silētiū interrūpit: charitas loq cogit:
Testor Christū: coactus ad scribēdum ue
nio: que si eodē aio lecta fuerint quo scribū A
tur: poterūt ⁊ mihi apud te beniuolētiā augere ⁊
tibi gloriā apud gētes: Quonā enim mō dissimu-
lare possum: si nō falsum amicitie nomē gero: quin
te magnis ꝑiculis circūuentū: uel dormiētem exci
tē: uł cōmonefaciā vigilātē? Uides q̄ꝫ graue bellū
iter Gallū Britānūqꝫ reges orit̄. Nulla ꝓculdu-
bio tāta res ab auorū nostrorū tēporib⁹: certe nec
ab atauis ꝓauor in Europe finib⁹ apparuit: aut tā
latus glorie cāpus fortib⁹ viris oblat⁹ est. Cuncti
reges ac populi suspēsi ad tāte cōtētiōis euētum:
p̄cipue qui ab alpib⁹ Italie ad oceanū incolūt: q̄s
ingēs vicini tumult⁹ exciuit fragor: in armis sūt:
Tu solus tāto sub turbine dormis. Te qdē Uirgi
liana premit icrepatio: ⁊ tibi celo missus nuncius
exclamat: potes hoc sub casu ducē somnos? Nec
que circumstent te deinde pericula cernis? Pro- B
fecto si nihil aliud q̄ꝫ pudor obstreperet: debebas
celerius expergisci: Qua enim fronte: quo animo
ceteris ad estiuum solem sub galea ⁊ vmbone de
gentibus: tu procul ab agmine virorū: famineaqꝫ
circūstipatus acie: cōquisitis pastus epulis ⁊ mol
li ueste cōtectus vmbra torpes ⁊ ocio? Homo olī
(ut putabā) auidus honoris ⁊ glorie: homo potēs
⁊ nobilis: homo iuuenis ⁊ robustus: qd oro te im
pedit? Mūditias amas: refugis labores: sed aud-

Mūdi-
tias mu
lieribus
viris āt
labores
ꝯuenire

fortissimi viri uerbum a Salustio relatum: Mun
ditias mulieribꝰ: laborem viris cōuenire. Sitim
metuis ⁊ calles arenosos ⁊ serpētes sub leone ter
ribiles? Sed alterius ⁊ si minus bellicosi: nō minꝰ
fortis viri dictuꝫ accipe: Serpēs: Sitis ardor are
ne dulcia virtuti gaudet patiētia duris. At mortē
gladiosqꝫ formidas? Sed ⁊ hic uerbum illud oc
currat: alterius viri fortis: Mors ultima pena est

Mors
ultia pe
na est.

nec metuēda viris. Nō plus inqꝫ metuēda ꝙ som
nus aut reges. Quid enim iter mortis ⁊ originis
diem refert? Immo vō largiter: Ille nos humane
vite laboribꝰ iuoluit. hic liberat. Hinc ille mos ex
intimis philosophie penetralibꝰ eductꝰ: in suoꝝ or
tu lugētium atqꝫ in morte gaudētium. Sed ne ab
opinionibꝰ vulgarium recedamꝰ a qbꝰ tñ si ad sa
lutem pgimꝰ: ꝙ lōgissime recedendum est: Def ti
mēdam eē mortem ⁊ illud vulgatissimum Aristo
telis audiat: Mortem eē ultimum terribilium: qui
⁊ ipse quoqꝫ cōsulto nō maximum dicere uoluit
sed extremum: Sed esto sit maximum: putas ne il
lam ideo vitare qꝛ bello abstines aut mari? Notū
⁊ illud alterꝰ poete: Frustra cruēto marte carebi
mꝰ fractisqꝫ rauci fluctibꝰ hadrie. Frustra per autū
nos nocēteꝫ corpibꝰ metuemꝰ austrum. Quālibet
exactam curam nostri corpis habētibꝰ moriēdum
est. Sed ꝓtatāde mortis studium solet eē mortali
bꝰ: fateor: ⁊ excusationeꝫ publice ībecillitatꝫ agno
sco: Primum oro te: quātula ista dilatio est: deide
quot ⁊ ꝙ duris casibus exposita: ꝙ multis viris
se nocuit ⁊ vite gloriaꝫ iminuit mors dilata? Quo

C

tidianis exēplis abūdamꝰ: Sed reuerētiꝰ antiq̄ cō
memoro: nr̄a quoqꝫ libētius ꝙ externa. Si paulo
minꝰ Tullus Hostiliꝰ vixisset ictꝰ fulmine nō fuisset
Paucos annos detrahe Tarqnio: rex mortuꝰ erat
ille nō exul. Appio Claudio vita lōgior cecitatem.
Mario carcerē ⁊ degenerē fugā latibulūqꝫ limo
se paludis attulit. Quid Pōpeio magno clariꝰ nisi
splēdorē tāti nois vite diuturnitas ⁊ que illā secuta
est mortis indignitas obscurasset? Quid de duobꝰ
Africanis dicam: ꝙto melius putas: alter ante me
nia Carthaginis: alter ante portas Numātie pijs
set? Nō pmus ingratam patriam exilio indigno ⁊
famoso epigrāmate: secūdus inulte mortis iniuria
cōdēnasset? Ipse Cesar Augustus quem ex oibus
felicissimum iudicares ꝙto felicior moreref: prius
ꝙ filie iam senescētis adulteria ⁊ qs execrari soli
tum accepimꝰ: uomicas suas inciperet numerare?
Omitto Regulum ⁊ Catonem ⁊ reliquos quos
nobilis mors illustrat: ꝙuis in Catone diuersum a
nr̄is sentire cogar: De Cicerone loquor ⁊ Seneca.
Nolo ante ciuile bellum obierit: ne constantie sue
testes fide dignissimi detrahanf: labor ac discrimē
Miror intrepidum: miror colluctātem anguibus:
miror arenis libycis oberrātem. Laudo ai robur:
cōtumaciam: laudo libertatem: accersitā mortem
despationēqꝫ nō laudo. Ne aūt me forsā extrema

D

putes exēpla negligere. Clarior Pyrrhus: clarior
Hānibal moriturus erat: si sepulchrum ambobus
Italicum cōtigisset: infaustus utriqꝫ reditus in pa
triam fuit. Clarior etiam Cyrus si ante moreref ꝙ
Scythicos fines. Clarior Brēnus uester si priꝰ ꝙ
delphicuꝫ limē attigeret. Quid uenenuꝫ Mithri
datis? Quid uarietatem Alcibiadis? Quid The
mistoclis exiliū? Quid Aristidis catenas? Quid
incēdium Cresi loq̄r? Raro vita lōgior coequeuā

felicitatem habet: que ubi occidit: nō sufficit infeli
cem eē: nisi p̄sens calamitas trāsacte felicitatis me
moria recrudescat. Et si nihil nobis accidat viuen
do: tñ multa spectare cogimur in nr̄is que nos bea
tos eē nō sinat. Felix hic abisset Priamꝰ: felix Pi
leꝰ: felix Nestor: si filios p̄cessisset. Et ut altiꝰ gn̄is
exēpla nō desint: Nō Socrateꝫ uenenatus calix:
nō Euripidē canes: nō Demosthene ac Ciceronē
gladij cōsumerēt: nō obliuio Messalam: nō Ploti
tinū lepra puaderet: si opportuna mors istātes mi
serias p̄uertisset. Exēploꝝ vō iam satis est in re p̄
sertim nō ambigua. Uides igif ut lōgioris vite cu
piditas ceca est: bona mors optāda est in qua falli
neminem posse cōstat: nemineꝫ penitere. Sed qm̄
usus obtinuit: nocitura passim ⁊ in caput nostrum
recasura cōcupiscere: liceat optare cum populo: an
tñ ignauie semita speras ad optatum ꝓuehi? Lar
ge qdem falleris: ꝙ multos sopor imodicus opp̄s
sit quos labor ⁊ vigilie p̄seruassēt: ꝙ multos ul' ne
cauit crapula uel suffocauit ebrietas: qui ieiunio
salui forēt. Uulgatum est: Plures cenaꝫ occidere
ꝙ gladium: Quocūqꝫ ciboꝝ genere nutritos: quo
cūqꝫ terrarū angulo latitātes mors inueniet: ⁊ tri
butum suuꝫ inexorabilis repetet: exiget: extorque
bit: frustra tergiuersamur si ad mortē nō ierimꝰ: il
la nos seqtur. Cogita ergo qd honestiꝰ: qd viro di
gnius: an delitescere ⁊ fugē qō euitare nequeas:
an occurrē uenienti ⁊ offerre qō debeas: atqꝫ ultro
fortunam seq ne si restiteris vi traharis? O miserā
da breuissime suauitas more: qsqꝫ ne usqꝫ adeo vi
uēdi cupidus: ut nō statim mori malit ꝙ vniꝰ anni
spatio vitam cū dedecore ꝓrogare: p̄teritoꝝ oium
annoꝝ decora corrūpēs? Quāto erit obsceniꝰ me
tu mortis indecoꝝ aliqd agere: ubi ne dicam anni
vnius: sed nec diei totius certitudo ꝓmittif. Et qō
ipse tecum cogitas: Irem nisi mortis adire piculū
timerem: Tūc utrūqꝫ dici posset si sine piculo ma
neres: Nūc aūt nō ne uel repētina febricula uel pe
stis alia (est enim multiformis humanoꝝ casuuꝫ ⁊
mira uarietas) vitam tibi quaꝫ regi tuo negas: for
tassis eripiet? Que cum ita sint: hortor atqꝫ obse
cro: ut iam tādem caput attollēs circūspicias: vi
debis imēsam molem: tātis regum ⁊ populorum
apparatibus nutātem ruiturāqꝫ: quo eam fortune
vis ipulerit. Nō est dissimulationi locus: Hostes
tui vigilāt ⁊ regem iugi obsego circūstāt: cui si vi
ctoria cesserit: somnum tuum in tāto nūc eiꝰ discri
mine cōtēplāti ⁊ p̄ter hoc ab olim tibi si nescis in
festo: qd illum animi habiturum reris? Sin aliter
successerit (omnia enim rotat ad libitum fortuna)
An forsan tibi ex p̄senti ocio securitatem in illo ar
dore victorie ptam speras? Tu vō nō qꝛ uolueris
sed qꝛ timueris cessasse videberis: teqꝫ cōis ruina
cū vniuersitate piter iuoluet. Crede mihi ps utra
qꝫ spectatorem te certaminis uocabit paratuꝫ ad
fortune nutum: atqꝫ ad victoris arbitrium circum
uolui. Ita nusqꝫ fauor: vndiqꝫ piculuꝫ. Meminis
se ꝓfuerit Metij ducis Albanoꝝ: qui quadrigis
in diuersum actis ab Hostilio Romanoꝝ rege di
scerptus est: ꝙ inter armatas acies se medium p̄
buisset. Expgiscere oro uelociter: ⁊ dum adhuc tē
pꝰ est: neglectū hactenꝰ ad officium redi. Mūdo
enim tremēte dormire: nescio qd morti similius ꝙ
sopiri est. Uale.

¶ Franciscus Petrarcha ad. T. M. Uim amoris

cõmendantis. Epiſtola.XXXVII.

m Agna pꝛoꝛſus amoris ⁊ mira potentia eſt qui tã ualide tãq₃ tenaciter inuiſibili quidẽ ſed haud quaq̃ ĩſenſibili nexu minima nectit imenſis: ⁊ quorũ nulla paritas:pari regit iperio. Quid ni aũt hoc iuris habeat in animis hoĩuʒ ſenſu ⁊ ratiõe vigentib⁹:qui certis federibus ſurda ⁊ aduerſa inuicẽ elementa cõglutinat? Nõ flãmis aer:nõ terra fluctib⁹ hereret:nõ ripas fluuij: nõ equoꝛ littora:non ſemitas ſuas aſtra cognoſcerent:niſi oĩpotens: ⁊ (ut eum uocant) ſacer oꝛbis amoꝛ vniuerſa cõnecteret. Qui celũ igit̃ ac terras equo iure moderat̃: Is inter humilitatẽ meam ⁊ tuã altitudinẽ nõ diſcernit:habet hoc ille p̃cipuuʒ equare nouit inequalia:amãtẽq₃ fideliter vix patit̃ nõ amari. Sẽſit olim claritas tua:nullis quidem meorũ actuũ argumẽtis:ſed ſolo (ut dici ſolet) mẽtis augurio:habẽt eniʒ ⁊ ſuos oculos animi:qbuſ ſeſe mutuo ſuperatis coꝛporeis uelaminib⁹ intuentur. Senſiſti inquã vir clariſſime:quenã erga tuuʒ nomẽ deuotio mea ſit:ut amãti vicẽ referas:amoꝛ cogit. Id cum ſepe multis indicijs:tũ ex duab⁹ nuper epiſtolis tuis: quas mihi Joannes Aretinus Cãcellarius tuus oſtẽdit iucũdiſſime recognoui. In qbus mirũ dictu:cũ pꝛo tot illũ tantiſq₃ rebus huc miſeris:nõ de Romane curie ſtatu:quo nihil hac tẽpeſtate defoꝛmius:nihil icredibilius:nõ de maiorũ foꝛtunis amicorũ:nõ de ipſis rerum tuarũ ſucceſſib⁹: Poſtremo nihil oĩno niſi de me meiſq₃ rebus interrogas:atq₃ illum increpitas: ꝙ curioſius in reliqs id vnuʒ qd ſingulariter pꝛeq₃ omnibus noſſe deſideras tacuiſſet. Ac ne quis te foꝛtuito locutũ putet:bis idẽ per litteras queſtus es. Mitto alias ijs foꝛtaſſe mirabilia qui neſcirẽt: q̃ familiariter olim cunctoruʒ dñs Auguſtus Ceſar Uirgiliũ ciuẽ tuum ruſticane originis ſed minime Ruſticani virũ ingenij dilexit: ⁊ Horatiũ libertinũ patre:ſʒ ingenuũ ſtilo:quiq₃ p̃ncipis illi⁹ ad eoſdeʒ humiles amicos:uelut ex equo miſſas ⁊ ſepe dulcib⁹ blãditijs refertas ep̃las nõ legiſſent. Quorum recoꝛdatio quantũ miraculo adimit: tantum adijcit letitie:dũ talib⁹ exẽplis me miſceri ſentio: tanteq₃ laudis mihi aditum aperiri:quoniã ut alter ex his ceſareis amicis ait: Pꝛincipib⁹ placuiſſe viris nõ ultima laus eſt. Enimuero nouum hic miraculum emergit: Ut enim multa illis:ſic mihi fateoꝛ nihil eſt quo placere debeã: Quõ enim ſperẽ alijs placiturũ qui mihi ipſe nõ placeo? Foꝛtunatam ſane dicimus uxorem:nõ que foꝛmoſa eſt: ſed que viro ſuo videt̃. Foꝛtunatũ ſeruũ:nõ cuius eſt opera nobilioꝛ:ſed in queʒ amoꝛ dñi ꝓpenſioꝛ: Sic ego quiſq̃s uere ſim:ſi tibi aliqd videoꝛ: opinione tua me felicẽ dixerim: Et ſi nihil habeo quo placere merear:tamẽ ſi placeo ſatis eſt. Agerẽ gratias tibi:niſi humanitatem tuã uerbis meis equari poſſe diffiderem. In his quidem que loquentis ingenium excedunt:tacere conſultius. Uale.

¶ Franciſcus Petrarcha ad Marcum ſuum:ad diuinum amorem euʒ adhoꝛtantis:pollicentiſq₃ ſuũ erga illum nunq̃ defuturum. Ep̃la.XXXVIII.

a Nimum tuũ:qua viſibilis fuit optime vir: aperte ſatis in litteris oſtendiſti. Neq₃ eni loqui taliter quiſq̃ poteſt: niſi qui taliter eſt affectus:ſentio aculeos ſtili:magnus tibi amoꝛ uerba dictauit:occurroq₃ auide ⁊ pulſanti amicitie mee fores letus aperio. Quid loquoꝛ: aperio: que tibi ſuauiſſime poſtulãti:iam añ quadriẽniũ patuerũt? Agnoſco Marcũ meũ amplectoꝛq₃ cuʒ gaudio in his litteris tuis:ad me longo (ut ita dixerim) ſilẽtij poſtliminio redeũtẽ: ⁊ nũc illius floride indolis tue fructus uberrimos gratiſſimoſq₃ ꝑcipio. Semp̱ eqdẽ ſperaui:ut tant⁹ de tali adoleſcẽte vir fieres. Sed id fateoꝛ:tã cito fieri poſſe nõ credidi:ꝑuenit ſpem meã p̃coꝛ eoq₃ gratioꝛ virt⁹ tua. Ceterũ ⁊ ardẽtiſſimi ꝓpoſiti tui memini: qd mihi nõ paucis oliʒ uerbis in ipſo amicitie noſtre p̃moꝛdio fidẽtiſſime reuelaſti. Idq₃ nũc uel mutatum:uel (qd magis auguroꝛ) dilatũ eſſe nõ doleo: mõ mihi illud exhibeas:qd optio p̃ncipio pollicitus es:ut in omni foꝛtuna deũ ames: Illi ihereas illũ collas:atq₃ ad illũ toti⁹ animi itẽtiõe ſuſpires. Nõ ipoſſibilẽ tibi legẽ ſtatuo:qua te ire iubeo:trita eſt via:quã multi viri clariſſimi magna cum gloria:per reipublice tẽpeſtates ad heremitici poꝛt⁹ ſilẽtiũ ꝑuenerũt: q̃multi etiã ꝓcul inde iactis ancoris nauigationẽ vite p̃ſentis feliciſſime cõpleuerũt. Nouit figmẽtũ noſtruʒ figulus ille ſydereus: Scit quid nobis expediat: ⁊ anime noſtre ſepe inenarrabilib⁹ modis qb⁹ ſe tramitib⁹ aditi uelit inſinuat. Tu igit̃ ne deſperes q̃ſi deuiũ: ⁊ (ut Pythagorici uocãt) leuũ iter ingreſſus ſis:aut q̃ſi tuoruʒ cura ciuiũ quã geris diuine quã petis gratie ſit aduerſa:ꝑge:age ne titubes: ne ſubſiſtas: neu ſaluti tue deſis. Aderit ille qui tẽpus tuum qd q̃le diſpo B
ſueras:nõdũ uenit:ꝓuidit infallibiliter ab eterno. Nec eſt quo te iteriʒ inutiliter natũ putes ſi patriã tuã his p̃ſertiʒ tp̄ib⁹ tui egẽtẽ:que (ut Plato vult) oꝛt⁹ tui partẽ ſibi iure ſuo uẽdicat:ope cõſilioq₃ adiuuas. Notũ eſt apud Ciceronẽ celeſte illud Africani mei dictũ: Oĩbus qui patriaʒ cõſeruauerint: auxerit:adiuuerit:certũ eẽ in celo definitũ locum: ubi beati euo ſempiterno fruant̃. Et qd ſeq̃t̃: Nihil eni eſt inqt:p̃ncipi illi deo qui oẽm hũc mũduʒ regit qd qdẽ fiat in terris accepti⁹ q̃ cõſilia cetuſq₃ hoĩuʒ iure ſociati:que ciuitates appellãtur. Sane cũ exoptatũ tibi amice tẽpus aduenerit:ut teipſum humo tollere:nõ tñ ut Maro:uel Enni⁹: ſed ut Ambꝛoſi⁹:uel Arſenni⁹ poſſis alis ad uolatũ ualidis. Facies tãdẽ re ipſa:qd aio iã p̃dẽ facies eodẽ adiutore qui inſpiratoꝛ fuit: ⁊ facies ut ſpero ſecurius etate integra maturoq₃ cõſilio:q̃ ſi id inconſulto repẽtinoq₃ ipetu iuueniliter attẽptaſſes: Sicut enim per terrã latrũculis uacuã atq₃ purgata per planum ac ſolidũ callẽ ſub tranquilla celi temperie tutũ viatori iter eſt:ſic ſedatis paſſionib⁹ firmatoq₃ ꝓpoſito: ⁊ pꝛimeue inſolẽtie timore compꝛeſſo per modeſtiores atq₃ ſereniores etatis annos tutiſſime pergitur ad ſaluteʒ:q̃uis nulla etas repulſa:nullum (ut dixi) genus hominum:eorum qui in aliqua honeſta exercitatione uerſantur: ab hoc tramite ſit excluſum: conſtetq₃ iuxta Plotini ſententiam: non purgatorijs modo purgatiq₃ iam animi: ſed politicis quoq₃ virtutibus beatum fieri. Ut enim aliquid more noſtrorum loquar:actuoſa Marthe ſollicitudo non ſpernitur: C
q̃uis ſublimioꝛ contemplatio ſit Marie. Habes ergo chariſſime quantum inter huius temporis anguſtias licuit. Unum de poſtulatis tuis quod fuit: ut tibi pꝛo infoꝛmatione vite aliquid ſcriberem: Habes hoc inquam pꝛo vnius anteluca-

Eoſ celo frui qui patriam tutatiſũt

ne vigilie spatio breue qdez:sed in se(ut arbitror) absolutum. Si illud addidero:cōpēdiosam semitam ad virtutem visam eē philosophis:ut tales effici studeam⁹:q̄les cupim⁹ apparere: Et illud quo nihil reor efficacius:q̄m ut eisdem placet:tota doctorū hoīum vita:nō nisi cōmētatio mortis est. Hactenus hec:que nō ut te doceam:sed ut admoneam ac memoriam excitem dicta sūt: Reliquū erat ut te memori aio cōmēdatum haberem(Juuat enim uerbis etiam tuis uti)Jd vō iam dudum factum eē cōfidito:Ex quo te p̄mum vidi:imaginem tuā ex adamante purissimo:imis p̄cordijs indelebiliter affixi:quam nulla reuellet dies:nullus loc⁹ excutiet. Extremum est ut τ v̄tuti τ fortune tue gratuler:qb⁹ tāti p̄ncipis affinitatem ac beniuolētiā meruisti: τ pro charitate huic impēsa seniculo:gratēs agam. Uale.

C Fran. Pet. ad Joānē Colūne:fabellā aranee τ podagre illi recitātis:ex qua quo pacto podagricū morbum curet:edocentis. Epistola.XXXIX.

A Nilem tibi fabellā:sed ex re(ut Flaccus ait)garrio. Aranea iter agēs:forte obuiā habuit podagram:Et quo:inq̄t:tam mesta p̄ficisceris? Rusticum ait illa τ hirsutum hospitē nacta eram:qui me fame ac labore p̄petuo cruciabat:qui cum a mane ad uesperam me iter glebas τ saxa tenuisset: vix serum pulnerulētam atq̄ inopem domum repetebam⁹miseri: Nunq̄ integris calceis:nunq̄ sine fasce grauissimo: Jllic īfelicem diem nox haud quaq̄ felicior sequebat̄: tristi quidem ille me cena mucidi ac lapidosi panis ueterib⁹ fragmētis allcoq̄ τ p̄duris olerib⁹solabat̄:aceto turbidam supinfūdēs aquam: Saturnalium dies erat:quotiens caseus sardus accesserat. Sic exceptam:agresti demum τ ipsi⁹ agelli duritiem supante grabatulo cōponebat. Ad auroram inde cōsurgēs:rursus in cāpū τ ad iuisum cogebat op⁹. Sic diem dies urgebat:nulla iteri qeo:nulla spes qetis. Festo enim die:aut dn̄i lauabat opes:aut riuo viam p̄parabat:aut sepem nouali b⁹p̄tendebat: imortale malum: τ domū meis moribus aduersam posa diffugio. His auditis aranea: Heu inq̄t

B q̄ diuersa cōditio mea est. Hospitē habui effeminatū τ mollem:apud quem nō sūmum mō:sed solum bonum uoluptas erat. Raro pedem domo efferebat:cenā ad aurorā:prādium trahebat ad uesperam:reliquum somn⁹ habebat:purpureis accersit⁹ stratis: qō conuiuijs luxurieq̄ supfuerat qeti datum: Congsite itus epule:pegrine species odorū Bacchus alienigena:uasa aurea: gēmata pocula: serico uestitus paries:ostro tellus instrata:hec iter sollicita sp̄ familiariū turba discurrēs: locis oib⁹ aderat: Nulla dom⁹ ps neglecta:nullus angulus inaccessus dum uerrit̄ solū scopis:dum de laqueatis trabib⁹puluis excutit̄:vix usq̄ artificij mei telas sinebat ordiri: τ (quo nihil est tristius)si cepissem:p̄mo rerum apparatu spem caducam: τ labores meos irritos videbam. Agebar infelix:p̄ceps eijciebar:querebam latebras nulle erāt:solidus niueo murus ex marmore:nulla mihi misere diuersoria relinquebat. Fugi igit̄ a facie p̄sequētis:ubiuis qetū exilium:domesticis sine fine laborib⁹prelatura. Hec cum illa dixisset: respōdit altera. Heu q̄ multa sūt bona: que uel nesciēdo uel negligēdo p̄dunt̄. Ignorātia cecitas mētis est:negligētia torpor est aī:Apire oculos oportet: τ que salutaria se se offerūt nō differre. Ecce nūc ex his que dixi que q̄ audio:cum pessime sit nobis:erit optime si permutemus hospitia:tuus mihi: tibi meus hospes aptissim⁹ fuerit. Placuit cōsilium:mutāt domos: Et ex illo obtinuit: ut podagra inter delitias τ in palatijs diuitum: aranea in squalore τ pauperū tugurijs habitaret. Domum tuā amice podagrā subintrasse audio: Miror: nō putabam illi locum eē in domo tam sobria:uereor:q̄ ne qd ibi sui iuris inuenerit:qō si uerum est:nō malū magis q̄ mali cām horreo. Malo iam hospitem habeas araneam. Principijs resistēdum est:nulla melius resistitur ope q̄ vigilijs:labore: ieiunio. Uidi ego puer iuuenem podagricum:eūdem senem podagra liberum reuidi: Quesiui cām:nullam mihi aliā reddidit: q̄ q̄ se vino penitus abdicasset. Refert Cicero: τ post Ciceronem alij: quosdam diuites podagra iutiles:cū paupes facti eēnt sanitati redditos. Nō audeo iubere ut sis paup:q̄uis iubere nō sit necesse si sapis: Jnter Cetera p̄fessus es(ut audio)spontaneam paupertatem. An mētior? Certe intra religiosum limē: τ p̄sertim itra cellulam mendicātis: nullus diuitijs locus est. Opulētia enim τ mēdicitas nō habitāt simul. Si pauptas excludi tur:uereor:ne nō tam aurum:q̄ qō ait Apostolus: Thesaurizes iram in die ire. De hoc tn̄ ipse videris:qui federum que cum Christo habes optime meministi. Si oblitus es:relege pactorū chirographum: Jnuenies qd tu illi p̄miseris: quid ille tibi. Ego iquam nō iubeo ut paup sis:nō q: uel tibi nō expedit:uel me nō decet τ amplecti fidele p̄siliū τ dare:sed q: piget uerba p̄fūdere τ incassum loqui: Uideo enim ipsum pauptatis nomē horrēdum τ infame:qō lz amplexus sis deponere spōte nō potes: Jllud saltem cōsulo:viuas ut paup: Hec est illa que a philosophis frugalitas dicitur uoluntaria pauptas. Hāc tibi suadeo:hāc tibi vnam viā corporee salutis ostendo. Alter tibi adsum Hippocrates:amarum forte:sed salubre pharmacum offert̄. Si vis san⁹ eē: viue ut paup. Latēs aurum in arcula:animo tn̄ nocet: Uictus delicatior τ aio nocet τ corpori. Proinde si pellere vis podagrā:pelle delitias. Si malum omne vis pellere:pelle diuitias. Uale.

Q̄d sit ig̃rātia q̄d negligētia

C Fran. Pet. ad. T. M. q̄ pecunia illi⁹ indigētiam releuare non possit se excusantis: multa quoq̄ de laudibus paupertatis tractātis. Ep̄la.XL.

Regum ceruicibus impositum pecunie iugum:liberrima indignatione reijcio. Non sinam(si deo placet)metallis seruire aium ad maiora dispositum. Jlla igit̄ quoniam p̄esse p̄hibeo:subesse nō patit̄: τ quem seruum habere nō pōt:dominum dedignat̄. Min⁹ loquor: Supbior est q̄ dixi: Nec me dominum vult habere nec comitem: Recusat imperium:amicitiam non admittit:frāgit uectes:soluit nodos: spernit arcule mee seram:dum clausisse illam videor: nescio qbus rimulis inuisa dilabitur. Jd sane mihi ut sepe molestum:sic gloriosum semp existimo:dū circūspicio quibus illa mancipijs: τ quorum solcat hospitio delectari: His ita se habētib⁹:ignosces:si(qō multo mihi q̄ tibi graui⁹ est)p̄sentem indigētiā tuam pecuniaria ope nō releuo. At ne nihil putes te scribendo profecisse:scito copiam pignorum optimorū

paratam tibi apud me: quam ut ad te perferre nuncius tuus nullo sibi persuaderi quiuit ingenio. Jube illum ad me: sed exorabilem reuerti: Alioquin meus ad te ueniet: etsi vulnus nostrum nulli nisi medico reuelatum uelim. Preterea his illud addiderim ludicre potius q̃ iucũde: litteris utrinq̃ cõsultũ: Mihi enim cõditiõis mee solamẽ additũ nõ in angustijs te comite delecter: sed q̄ in me indignari non sit fas quod cõe mecum habeat tantus vir: tibi vero laborem excusationis ademptum: nisi enim tu preoccupasses: iam calamus erat in manibus: At ne quid nostrarum rerum feneratoris auarum limen attingeret: interpellare decreueram: ut tu necessitatibus meis accurreres: quid vis dicam uberrimum philosophie locum copiosissimamq̃ materiam non ignoro: ubi cõtra tela fortune in quibus non ultima est paupertas: armãtur animi: que licet in nostris finibus non habitet: quia tñ (ut eleganter ait Flaccus) Cur te nescio quid semper abest rei: et hic quoq̃ multa: non tñ nobis: sed in cõe salubria dici possunt: que sciens sileo: ne publicum sequar morem: pro rebus uerba prestantium facilis amicitia est: pro petito auxilio consilium dare. Certe ego in his casibus qui domi mee crebri sũt: essentq̃ rarissimi: nisi me reifamiliaris incuriosum cura generosior effecisset: cum multa remediorum genera: uel ipse mihi conficiam: uel a doctioribus confecta reperiam: Tum illud in primis efficacissimum experior: q̄ licet omnis fortuna suas habeat molestias: sitq̃ uerissimum qd̃ ueritatis inquisitoribus visum est: Omnem vitam etiã que felicissima videatur esse tormentum: molestissimus tamẽ et occupatissimus: et si profundius inspicias: uere miserrimus est diuitum status. Contra autem: dura quidem se tutissima et expeditissima est paupertas. Mediocritas optima: et iter rarissima dei dona hanc nobis cõtigisse gratulor. Si quid interdũ deest: accidit ut vnico defectu multorum nos munerum suorum liberalitas celestis admoneat: et breui gustu amaritudinis prosperitatem nostram nobis efficiat dulciorem. Qui si multa: qui si omnia deessent: hoc animo tñ sum: ut felicius rear laudabiliter egere: q̃ turpiter abundare: Nec nosse ueram opulentiam eos qui honeste mendicitati inhonestas diuitias anteponunt. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. eundem ad bonorum amicorum conquisitionem: et ut malos tanq̃ maritimos fluctus fugiat exhortãtis: Bonos etiã uel paucos uel nullos esse: malos autem q̃ plurimos probantis. Epistola. XLI.

f Tudeto bonis oĩbus esse charissimum: neq̃ uerendum est ne nimios habeas amicos aut nimium tibi negocij obijciam. Ita dico: si omnes bonos amicos tibi feceris pauci erũt. Rari quippe boni: numero vix sunt totidem quot Thebarum porte uel diuitis ostia Nili. Quis inquis hoc loquitur? Quid refert si dictum probas: quid queris auctorem? Omne uerũ (ut ait Augustinus) a ueritate uerum est. Ego hec loquor: an forte tu negas? Loquitur experientia que mentiri non solet: loquitur ueritas que mentiri nõ potest Qui si mortalem poscis auctorem: loquitur hec peritissimus rerum talium Juuenalis: quiq̃ profundissime mores hoĩum nouit. Si sibi nõ credis: audi aliũ: cuius ore loquitur qui nõ modo nouit sed et creauit homines. Is ergo quid ait? Non est qui faciat bonũ: nõ est usq̃ ad vnum. Poeta paucos: propheta nullum: et secundum suum sensum uterq̃ uerissime. Tu vero (quoniam desperandum nõ est) aliquos bonos reperiri posse arbitrare: ne cũ de omnibus desperare ceperimus: de nobis etiam necessario desperemus. B

Cogita quosdam: nõ modo bonos esse sed optios: Et pro cõcordia harũ discordãtiũ sentẽtiarũ Flaccum uelut arbitrarie pronũciantem audi: Nã vitijs nemo sine nascitur: optimus ille est qui minimis urgetur. Sic est profecto: Stoici licet obstrepãt: qui omnem morbũ ex animis se radicitus auulsuros spondent: Preclarissimi medicorũ: modo qd̃ pollicentur implerẽt: sed in vita hominũ de qua nobis amicitie deligẽde sũt: experimẽto cõpertũ est nullũ animũ quãtalibet serenitate trãquillũ: leuibus saltẽ interdũ perturbationibus nõ moueri: quibusdã humanarum turbinibus agitari. Ceterũ sicut armata nauis in alto fluctuabitur: nõ succũbet: eaq̃ ut nauis: sic animi precipua laus erit. Ita fit (qd̃ Stoicis nõ placet) ut in hac vita cui nihil scimus inesse perfectũ: sanitatis locũ teneat leuis ac medicabilis egritudo. Igitur ut ad rẽ oratio reuertatur: ex hoc genere hoĩum: nõ quorũ nulla sint vitia sed quorũ vitia virtutibus cedant (qd̃ ipsum noueris esse rarissimum) amicos tibi quibus potes artibus efficito: poteris aũt nullis melius q̃ imitatiõe morũ ac similitudine studiorum. C

Nemo sine vitiis nascitur

Contra stoicos qui oẽm morbum ai extirpare posse licebãt.

Cõtra aũt malis quorũ innumerabilis multitudo est: nec amicus esto: nec hostis: certe nec cognitus. Uultũ tuũ aspiciãt: animũ ignorẽt: Sequere illius cõsiliũ qui monet: ut intus oĩa dissimilia sint. Frons populo nostra cõueniat: putẽt illi te agere qd̃ vulgo agitur: Tu vero tuũ aliud negociũ et aliquid semper tecũ maius agito. Sic enim marie iter mundi discrimina securus euades: paucis charus: multis ignotus: odiosus nemini. Ne ue me hodie de nihilo philosophatum putes: audio te aduersus improbos igẽs bellũ et inexorabilẽ simultatẽ suscepisse: quos an corrigere: an delere cogites: incertum est: utrobiq̃ enim par impossibilitas: nisi q̄ aliquãto facilius arbitror deleri posse q̃ corrigi. Generose indignatiõis aculeos laudo: certamẽ irritũ et studiũ inane nõ laudo. Si enim laborẽ supuacuũ declinare cõsiliũ est: quid de eo labore cẽseas: cuius vnicus fructus est odium? Caue itaq̃ receptui obsecro: Alioquin scito multis tibi legionibus opus esse. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. eum ut in aduersis se virum prebeat consolantis: cum animi virtus maxime in calamitatibus dinoscatur. Ep̃la. XLII.

o Q̃ multa nũc ad litteras tuas dici possũt: sed nec mihi ocium: nec tibi uerborũ auxilio est opus. Aliud cogito remedij genus: magna est enim fortune vis: neq̃ minor celeritas: Jnterim sane omnium que uel ex libris uel e media vita hoĩum occurrunt que sunt multa et uaria: hec summa est: Dura sunt fateor et grauia et inamena que pateris: Unum est difficiliũ leuamen: patiẽtia Si humana despicias: si te nõ ad delitias: sed ad laborem in hãc vite palestrã descendisse memineris Si magno nisu aduersa sustuleris: memor in prelio militem: in tempestate nautam: in rebus malis bonum animum probari. Uale. A B

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. q̄ ad id infelicitatis tempora deuenerint: ut homines nõ nisi ingratitudine polleant conquerentis. Epistola. XLIII.

A e Eo vͦo abſit ut diſſuadeā petitioni haud in
iuſte morē gerē:ſed illō moneo:ut in frōte
oculos hēas:quos ego hactenus in tergo
habui. Nihil iucundius:nil dulcius ꝗ̃ benemeri-
tum ⁊ egentem auxilij compotire. Cōtra autem in
expectato ingrati vitio nil triſtius: Magne qdē eſt
nō ſolum prudētie ſed fortune:inter tot pectoꝝ la-
tibula puros aīos factoſqꝫ diſcernere: ⁊ quāti quiſ
qꝫ ſit pꝛiꝰ ꝗ̃ experiaris agnoſcere:cuiꝰ honeſte pre
ces ac miſerabiles lachꝛyme:cuius ficta neceſſitas
ſimulateqꝫ blāditie. Magne parti hoīum illud in-
eſt:ut ad īpetrāda que cupiūt memores atqꝫ ſollici
ti:ad referēdaꝫ gratiaꝫ ſegnes obliuioſiqꝫ ſint: Tā
ta ⁊ tam repētina mutatio inuadit aīos : ut quem
ꝓcantem mane videriſ:ſero uoti cōpotem nō agno
ſcas. De his in Eccleſiaſtico : Donec accipiāt ingt
oſculant̄ manꝰ dātis : ⁊ in ꝓmiſſionibꝰ humiliant
uocem ſuam: ⁊ in tpe redditionis poſtulabit tēpꝰ:
⁊ loquet̄ uerba tedij ⁊ murmurationum. Noſti ce
B tera. At qm̄ iter ingratos viuit̄:nō ideo deſinēdū:
Alioquin virtus vitio victa videbit̄:ſed aliquanto
cautius agēdum reoꝛ. Tu uale: ⁊ qcqd acturus es
dum mutandi tempus eſt cogita:poſt enim delibe
ratio ſero eſt.

(Margin: hoieſ ſollicitioreſ eē ad ipetn̄da q̄ cupiant ꝗ̃ ad referendā ḡtiaꝫ ꝓ meritꝭ)

❡ Frā. Pet. ad Fratreꝫ : ſe hac ſola cupiditate teneri
ut antiquoꝝ ſcripta auidus ꝓquirat ſignificātiſ:eū
quoqꝫ ut diligēter oēm Hetruriā iueſtiget ſi aliqd
ſcriptoꝝ ātiquoꝝ iueniat hoꝛtātis. Ep̄la. XLIIII.

A q Uod ſepe oliꝫ uel obliuio uel toꝛpoꝛ abſtu
lit attigaꝫ:frater:ſi gloriari licet:apō te glo
riaboꝛ:in illo in quo ſolo gloriari tutuꝫ eſt.
Jam ex oībꝰ humanaꝝ cupiditatum ardoribus ⁊
ſi nō in totum : magna tn̄ ex pte diuina me pietas
eripuit: E celo enim eſt:ſeu id mihi nature bonitas
ſeu dies ꝓſtiterit. Multa qdem vidēdo:multumqꝫ
cogitādo:intelligere tādem cepi : quāti ſint ſtudia
hec qbus moꝛtale genꝰ exeſtuat. Ne tn̄ ab oībꝰ ho
minum piaculis immunē putes : vna inexplebilis
cupiditas me tenet:quam frenare hactenuſ nec po
tui certe nec uolui:mihi enim interblādioꝛ honeſta
rum rerum:nō inhoneſtaꝫ eē cupidineꝫ. Expectas
audire moꝛbi genus:libꝛiſ ſatiari nequeo: ⁊ habeo
B plures foꝛte ꝗ̃ opoꝛtet. Sed ſicut in ceteris rebus
ſic in libꝛis accidit:querēdi ſucceſſus auaritie cal-
car eſt:quinimo ſingulare qddā in libꝛis eſt. Aurū
argētum:gēme:purpurea ueſtis:marmorea domꝰ
cultus ager:picte tabule:phaleratꝰ ſonipes:cetera
qꝫ id genꝰ:mutam habēt ⁊ ſupficiariam uoluptatē:
libꝛi medullitus delectāt:colloquunt̄ : cōſulunt: ⁊
viua quadam nobis atqꝫ arguta familiaritate iun
gunt̄: Neqꝫ ſolum ſeſe lectoribus qſqꝫ ſuis inſinu-
at:ſed ⁊ alioꝝ nomē ingerit : ⁊ alter alterius deſi-
derium facit. Et ne res egeat exēplo: Marcum mi
hi Uarronem charum ⁊ amabileꝫ Ciceronis Aca
demicus fecit: Ennij nomē in Officioꝝ libꝛis audi
ui:pꝛimum Terentij amorem ex Tuſculanarū que
ſtionuꝫ lectione cōcepi: Catonis origines: ⁊ Xeno
phontis Economicum ex libꝛo de Senectute co-
gnoui: Eūdemqꝫ a Cicerone tranſlatum in iiſdem
Officialibꝰ libꝛis edidici. Sic ⁊ Platonis Time
us Solonis mihi cōmēdauit ingenium: ⁊ Plato-
nicum Phedonem moꝛs Catonis: ⁊ Ptolemei re
gis interdictum Cyrenaicum Hegeſiam: ⁊ de Ci-
ceronis epiſtolis: Senece pꝛius: ꝗ̃ oculis credidi
meis: Et Senece cōtra ſupſtitiones libꝛum ut que
rere inciperem Auguſtinus admonuit: ⁊ Apol-
lonij Argonautica Seruius oſtēdit : ⁊ reipublice
libꝛos cum multi : tum ꝑcipue Lactantius optabi
les reddidit: ⁊ Romanam Plinij Tranqllus hiſto
riam: ⁊ Aulus Gellius eloquētiam Fauorini. Itē
qꝫ Annei Flori florentiſſima bꝛeuitas:ad ingren-
das Titi Liuij religas animauit. Ut notiſſima ⁊
vulgatiſſima illa pꝛeteream:que teſte non egēt : ⁊
tn̄ cum acceſſerit teſtis illuſtrioꝛ altius in aīum de-
ſcēdūt:qlis eſt in declamationibꝰ Senece : lauda-
tus ille Ciceroniane facūdie pꝛīcipatus ingeniiqꝫ
ſingulare ꝑconium : Et illud in ſaturnalibus mul-
tifoꝛme Maronis elogium ab Euſebio demonſtra
tum: Et illud Statij Pāpinij poete reuerens ſub-
miſſumqꝫ teſtimonium de Uirgiliana Eneide:cu-
ius lōge ſequēda ⁊ adorāda ueſtigia : Thebaideꝫ
ſuam in publicum exitura admonet: ⁊ illud ab Ho
ratio Flacco:imo vͦo ab oībus cōcoꝛditer delatum
Homero poetarum pꝛīcipi. Pluribꝰ ago ꝗ̃ neceſ-
ſe eſt: Nam illa qdem lōga nimis recoꝛdatio: Pri-
ſciani grāmatici iuuenilis lectio:quot mihi libꝛoꝝ
ꝑegrina nomina cōgeſſerit:quot poſtmodum Pli-
nius ſecūdus:quot nouiſſime Noniꝰ Marcellus:
quotieſqꝫ ſaliuam excitauerint. Nemo ergo mira-
bitur (ut redeam vnde digreſſus ſum) uehementer
his animos inflāmari atqꝫ cōfigi:quoꝝ ſingula ſu
as ſcintillas:ſuoſqꝫ aculeos palā habēt:alioſqꝫ clā
culum in ſinu geſtāt:quos ſibi iuiceꝫ ſubminiſtrāt.
Itaqꝫ pudet eqdem:ſed fatēdum igenue ⁊ cedēdū
vͦo eſt:excuſabilioꝛ ſemper mihi cupiditas viſa eſt
Athenīēſis tyranni Egyptiiqꝫ regis : ꝗ̃ noſtri du-
cis aliquātoqꝫ nobilius Piſiſtrati pꝛimum: deīde
Ptolemei Philadelphi:ſtudium : ꝗ̃ Craſſi aurū:
⁊ ſi multo plures imitatores Craſſus habeat: Sꝫ
ne Rome Alexandria uł Athene: ⁊ Italie Grecia
uel Egyptus inſultet: ⁊ nobis ſtudioſi pꝛīcipes cō
tigerūt: Jiqꝫ tam multi:ut eos uel enumerare diffi
cile ſit tanqꝫ huic rei dediti:ut inuētus ſit cui phi-
loſophie ꝗ̃ iperij charius nomē eēt: ⁊ ſtudioſi in-
quam nō tam libꝛoꝝ ꝗ̃ libꝛis cōtentaruꝫ reꝝ. Sūt
enim qui libꝛos (ut cetera) non utēdi ſtudio cumu
lent:ſed habēdi libidine:neqꝫ tam ut ingenij ꝓſidi-
um ꝗ̃ ut thalami oꝛnamētuꝫ. Atqꝫ (ut reliquos ſi-
leam) fuit Romane bibliothece cura diuis Impe-
ratoribꝰ Julio Ceſari ⁊ Ceſari Auguſto:tāteqꝫ rei
ꝑfectus ab altero:pace Demetrij Phalerij dixeri:
qui in hac re clarum apud Egyptios nomē habet:
nihil inferioꝛ:ne dicam:lōge ſupioꝛ: Marcus Uar
ro:ab altero Pōpeius Macer vir ⁊ ipē doctiſſimꝰ
Sūmo quoqꝫ grece latieqꝫ bibliothece ſtudio fla
grauit Aſinius Pollio:oratoꝛ clariſſimus:qui pri-
mꝰ hanc Rome publicaſſe tradit̄. Illa enim ꝑuata
ſūt Catonis inſatiabilis libꝛoꝝ fames:cuiꝰ Cicero
teſtis eſt. Ipſiuſqꝫ Ciceronis ardoꝛ ad ingrēdos li
bꝛos:ꝗ̃ multe teſtātur ep̄le ad Atticū:cui eaꝫ curā
nō ſegniꝰ iponit agēs ſūma iſtātia multaqꝫ ꝑcū vi:
ꝗ̃ ego nūc tibi: Or ſi opulētiſſimo igenio ꝓmittit̄ li
bꝛoꝝ patrocinia mēdicare:qd putas licē iopi: Hec
pꝛo excuſatione vitij mei pꝛoqꝫ ſolatio tantoꝝ co-
mitū dicta ſint: Tu vͦo ſi tibi charus ſum : aliqbus
fidis ⁊ litteratis viris hāc curaꝫ ipoſito: Hetruriā
ꝓquirāt:religioſoꝝ armaria euolāt:ceterorūqꝫ ſtu
dioſoꝝ hoīuꝫ ſi qd uſqꝫ emergeret:leniēde dicam:
an irritande ſitis mee idoneum. Ceterum ⁊ ſi non
ignores qbus lacubus piſcari:quibuſue fruticetis

aucupari soleo:ne qua tñ falli queas: his seorsuz litteris quid maxime uelim inserui:quoq3 vigilantior fias:Scito me easdē preces amicis alijs in Britanniā Galliasq3 & Hispanias destinasse. Ne cui ergo fide uel industria cessisse videaris enitere.Uale.

¶ Francisci petrarche ad. T.M.homines nec experientia quidē ab infelicitate deterreri posse:multis exemplis ostendentis. Epl'a.XLV.

A Deo pertinax & fixa mortaliū spes est aduersus infeliciter experta:ut neq3 sterilitas agricolā:neq3 tempestas nautā:neq3 tectorum casus architectum: neq3 patremfamilias sobolis acerbus interitus deterreat ab icepto.Hinc illa cōmunia ut famelicos serere & naufragos nauigare: & ruinis vix elapsos:noua super eisdez fundamentis edificia moliri: & orbos senes inter sepulchra filiorum alijs procreandis intendere videamus:Piscatores frigoribus & fame confectos hic an̄ oculos habeo miruz & prorsus incredibile: totos dies ieiuni ac nudi noctesq3 ad auroram insomnes agūt:cū interim uel retia temptantiū:vna eademq3 sors est nihil agere:frustra torqueri tempus aliquāto forsitā utilius consumēdū perdere: neq3 tamē obstinatis ad iceptū animis a fatali gurgite diuellunt: Usq3adeo etiā amari exercitij consuetudo longior dulcis est: Infaustā arenā:immo uerrētes alueo q̄3 fugiunt egestatē: inter vndas & scopulos inueniunt:nunq̄3 forte qd̄ tantopere satagunt reperturi. Illa quidem dictu minora : nescio an maiori admiratione digna sint. Ferarū studiuz totiens uacuatis cubilibus nō lentescit:Nouis fetibus pariēdis alēdisq3 prioris raptu nunq̄3 segnior tigris redit crebri partus solatio destitute nihilo moderatior:in reliquum ardor est. Philomena B postq̄3 pastorali furto pditos natos: longo gemitu & predulcibus querimonijs prosecuta est nidū ab eodē ramo sequētis puerperij fortunā tēptatura suspendit. Rem dicā nouā tibi sed oībus uallis huius notissimā icolis. Aquila iā pridē in his mōtibus habitat:Subulcus aduena: nedū quos pascit suibus:sed hirsutis etiam apris asperior: clāz nido insidiatus est:neq3 aiam suā pluris extimās q̄3 ualet de altissima rupe que fōti Sorgie nubib⁹ par impendet ancipiti fune demissus:cuius rei uel meminisse horror est ad aereā domū temerari⁹ predator accessit: & sollicite genitrici:spez generis pullos implumes abstulit. Id semel:idq3 iterū ausus nil amplius aquilā mouit:q̄3 ut nuper tristi domicilio deserto:nidum dumosaq3 suppellectilez in alterā rupis partē paru̅per auexerit. Illic modo sepius amisse sobolis spez refouet: Nihil sollicito letius ut reor. Siquidē saxeus iste suus hostis exigui lucri cupidus:vite pdigus:iā restem nodosq3 preparat qb⁹per inane suspēsus & de insolito specu solitas pdas agat. Iā sensim ad minimā rerum ratiocinādo descēdim⁹. Nec apibus quidē percepti mellis iniuria mellificādi dulcedinem: Nec formicis sub terra latētiū horreorꝫ inūdatio graniferi laboris experientiā: frequētisq3 cursus ac recursus iminuit uoluptatē. Nō enī3 desperāt infeliciter tēptata:retēptari posse felicius. Alioquin si cū successibus rerū animorū simul spes intereat:torpebūt estus ij quos vndiq3 cernimus actionū uariarum quotidie interpellātib⁹ fauis: & vitā situ marcidam exitus inglorius manebit:Qd̄ ne forte cōtingeret aiantibus cunctis: & presertiz hoīb:dura ppositiq3 tenacia pectora data sunt. Urbez Romā(ut retro iā facili saltu ab imis rerū ad altissima conscendamus)a Gallis Senonib⁹ incēsam restituere maiores:qua in re Camilli auctoritas tribunis ꝯ nitentibus:omine etiā adiuta pualuit. Idē illi maiores nostri post Alliam:post Ticinū:post Trebiā:post Trasimenū in aciē redierunt: post Caudine pacis ignominiā gloriosissimas victorias retulerunt:Et post Cannas grauissimū ac pene mortiferū reipublice vulnus:ne ab ignauis ciuibus delinqueret Italia contra sententiam Cecilij Metelli fulgens Africani gladi⁹ obtinuit. Qui nisi iuicta spes vnius eiusdēq3 admodū adolescētis: multorū senum labātes firmasset aios:actū erat de imperio: Nulla hodie Romani nominis memoria:nulla Rome ne potētie uestigia superessent. Faciēte eni(ut Flori historici uerbis utar)de Italia Africā Hannibale:profecto non latini sed Afri coloni Italiā possiderent. Et siquis forte mansisset Italici sanguinis tantis superstes cladib⁹nō aliter q̄3 dulcis aque riuulus pelago mixtus in peregrinos mores victricēq3 barbariem cōcessisset:Qd̄ non sumus igit̄: & quod sumus fateamur ingenue:spei bone dūtarat vnius hominis debemus. Et de nobis quidez hactenus. Quid Lacedemonios:quidue Carthaginenses memorē:qui sperare nō prius q̄3 esse desierunt? Quid Saguntinos qui dū sera nobis auxilia sperāt:extremas a crudelissimo hoste miserias acceperūt. Lōgū est per cuncta discurrē. Itaq3 ut vnde est ortus illic sermo desinat: ultima iactare nauis ancora spes est:quā siquis in hoc pcelloso mari laborātib⁹absciderit nulla est ad vitam via: nullus ad requiē portus:nullus reddit⁹ ad salutē Miraris nūc quid tā longa sibi uelit orō:Scilicet vnū ago ut amicū tuū subscribas exēplorum turbe raras & forte uanas:sed firmas spes habētem. Et hec mihi qdē curiosius explicāda erāt:ut affectuz scribētis agnosceres:cetera i silētio itelligis. Uale

¶ Frācisci Petrarche ad Leliū suū: illū ut ad se scribat excitātis:ut etiā apud cōem dn̄m pro felici rerū suarꝫ exitu itercedat rogātis. Epl'a.XLVI.

Sepe te lr̄is ad colloquiū elicere nisus suz: inefficaciter ad hāc diē:pergā silētiū tuuz iterrūpere:pudebit amici tot clamores tacitū audire. Labellū clausum in idignationē forte uel in risus aperiā uel in v̄ba. Nō magnifacio qd rescribas:modo loq icipias:victor sum si occupationes te ueteres tenēt:nouas ingerā. Si segnitie calamum amisisti:sedulitate restituam. At si forte supbia extolleris: & qd̄ suspicari ne tenuit̄ qdē possum:amicis affatib⁹indignū cēses humilitate mihi ab illo animi fastigio detrahendus: & in equuz campū amicitie retrahēdus es. Itaq3 sic tibi persuade: Inculcare querelas & lamēta nō desinā:donec mihi uel antiquū inter nos cōmertiū litterarū restituas q̄3diu saltē tā ppinqui sum⁹ut nūciorum penuriā ptendere neuter possit: & quasi per man⁹ ab altero ad alterū sit epistolarū transitus uel probabilē causam tante mutationis expedias. Nuncius alter:alteri⁹uestigia urgebit:litterarū mearū acerui ante oculos tuos erunt. Amici digitū & anulum nosti:intactas abijcere amor & uerecūdia nō sinēt. Aperies(licet nolis)ipse tibi blandientur:ut

D

perlegas. Ita qui breuis scripture laborem fugis
longe lectionis fastidiuȝ nō euades. Si quid igit̄
mihi credis oculos tuos digitorū auxilio libera:
⁊ ignobiliores corporis tui ꝑtes: nobilioribꝰ serui
re doce. Arripe calamū nō insueta suadeo: calamꝰ
B ab īfantia gladiꝰ tuꝰ est. Adulta etas ⁊ patrie statꝰ
ad alia te deinceps arma rapuerūt: demū ad roma
noꝝ pontificum quietiores aulas retrahente fato
⁊ ad antiqua studia redijsti. Quid igit̄ peto? Fac
quod quotidie facis scribe aliquid: fac itideȝ quod
nunq̄ȝ facis: scribe mihi: mox nempe subsistam: ⁊
uel rarius scribam ipse: uel breuius. Uicisse: ⁊ de
ista silentij tui arce: te deiecisse sufficiet. Hic tamē
(scio cui loquor) ueteri illo ⁊ vulgari clypeo tectꝰ
occurres. Quid quereris frater? Nihil habeo qđ
scribam. Ego v̄o ⁊ si tanta rerū copia talibus inge
nio eloquio ue nunq̄ȝ defuturaȝ scribendi materiā
crediturus fuerim: facile persuaderi mihi patiar:
quālibet seu uerā seu fictaȝ causam potius q̄ȝ obli-
uionis nebulam: tibi silentium induxisse: Hoc igit̄
saltem qđ multi ab amicis petierūt: sed eoꝝ quos
ego legeriȝ primus omniū Cicero: Scribe te nihil
habuisse quod scriberes: hocipsum scribe: sed alijs
tamē uerbis: alioquin (quod intentionis mee non
fuit) breue nimis: ⁊ apertuȝ euadendi tibi iter ostē
di. Euades (si te noui) saltu vnico: ⁊ te vno uerbo
redimes auctore me. Sic ego (quod multis acci-
dit) consilio meo ludar. Sed iaȝ satis superq̄ȝ que
relarum est: nisi quia ad ultionē tendo: ⁊ taciturni
tatem tuam loquacitate punio. Ut v̄o aliquid etiā
familiariū curarū huic epistole includaȝ: queso ne
pigeat apud communē dn̄m pro felici rerū mearū
exitu intercedere. Uoco autem quemlibet feliceȝ:
modo aliquis sit: multum est frater uana expecta-
tione liberari. Ignorant homines quid lucri est su
peruacua ⁊ infinita desideria proiecisse: perdita sa
tiant: possessa cruciant miserorū animos: pluribus
inanibus q̄ȝ solidis occupatos: ⁊ tanta est insania
extricari ab erroribus: ut fiat uero locus: metuunt
C dū sibi prosperos rerū ꝑgrandiū exitus pollicent̄.
Sibi quippe placētes ac superbi ⁊ iniqui reꝝ sua-
rum iudices: dignos se finxerunt: quibus ad nutū
vniuersa succederent. Ita quod in amatoria mate
ria dixit Naso: Duȝ sibi quisq̄ȝ placet: credula tur
ba sumus. Iam medium vite cōmunis late delirā
do perduximus. Ut eniȝ eleganter a Tullio dictū
est: Metelli sperat quisq̄ȝ sibi fortunam: Quot au
tē in hac uanitate fallunt̄? imo uero q̄ȝ pauci q̄ȝ pe
ne nulli non fallunt̄. Hinc licet aduertere ꝙ si uete
rum scriptorū testimonio stamus: ex omnibus se-
culis felix ille Metellus: nō nisi vnicum comitem
eumq̄ȝ ipsum nō domi sed procul ⁊ extra Italie ter
minos dicitur inuenisse: qui tamen ipsi q̄ȝ rite feli-
citatis hoc inane nomē usurpauerint: locus iste nō
recipit: ⁊ fortasse aliud dicēdi tp̄s adueniet: Nūc
(ut ceptū peragā) si quod oēs sperāt nullus asse-
quitur: q̄ȝ multos vite somnijs elusos: expectātes-
q̄ȝ mors oppresserit: quotq̄ȝ in finē oppressura sit co
gita. Quibꝰ ergo territus: hanc ipse mihi legē sta
tui. Altiora me nō q̄rere: Paria v̄o pauca q̄dem ⁊
modeste: quibꝰ scilicet ⁊ obtētis sobrie gaudeā: ⁊
amissa ferā fortiter ⁊ repulse dolore nō torquear.
Ad hāc legē ita me formaui: ut vir rei cuiusq̄ȝ ue
rear euentum: nō expectationis fastidia detrahā
tur. Quobreȝ per omnes te celicolas frater oro: ab
hac q̄ȝ primū ꝑplexitate dissolui. Aufer mihi ex-
pectationē quicquid erit equanimiter ferā. Finem
facio cū illo cuiꝰ hoc mihi placet inter cetera: pars
beneficij est quod petitur si belle neges. Uale.

Frācisci Petrarche ad Leliū suum: factū cuiusdā
iuuenis qui virginē cuiꝰ amore lāguebat vitiaue-
rat narrātis: eumq̄ȝ ut in hoc facto apud dominuȝ
illius iuuenis ītercedat rogātis. Ep̄la.XLVII.

A i Mpletū est plane in nobis quod de Pom
peio tuo Corneliaq̄ȝ sua scribitur: neuterq̄ȝ
recedēs substituit dixisse Uale. Sed nec
multis inter nos uerbis opus erat: que nil aliud
q̄ȝ animoꝝ ⁊ passionū que in eis habitāt note sunt:
cū animi nostri (licet ī silētio) vicissiȝ pateāt. Unū
est quod te nunc agere: si possibilitas adest uelim.
Iuuenis q̄daȝ virginē cuius amore lāguebat: ipsa
nō obluctāte cognouit matrimonij pactis interpo
sitis. Idq̄ȝ quod magis in aures tuas ītret: nescio
an ⁊ in thoro: certe apud thorū accidit: Loci do-
minus nobilis dicā: an rusticus: Iuuenē ip̄m: quē
graui ⁊ antiquo odio ꝑsequit̄: ad capitale supplici
um uocat. Mulier factū excusat: nihil se cōtra q̄ȝ
optauerit passā dicēs: ⁊ ꝓmissas amātis nuptias
efflagitat. Annuit ille si liceat: sed carcere ꝯclusus
sub iniquissimo iudice causam dicit. Ceteꝝ ubi cō
pedes amoueantur: soluti ambo ⁊ etate ⁊ animis
⁊ fortuna pares: optatissimas nuptias celebrabūt
Hec ut ad me indignātis primū populi uocibꝰ: de
inde etiā amicoruȝ precibus ⁊ lachrymis perlata
sunt tu primus oīum occurristi: a quo morbi talis
auxilium peteret̄. Et nos aliquando frater arsimꝰ
⁊ opem ferre decet ardentibus: Dn̄m autem nr̄m
⁊ si talia sublimem eius animum non attingāt nō
tamē usq̄ȝ adeo ferreuȝ aut inhumanū reor: ut hu-
manis non miserat̄ erroribus. Nec est qđ partius
ardere ruricolas suspicemur: In omne genus ho-
minū par īperiū habet Arcipotēs ille puer. Scio
apud Uirgiliū scriptū esse: ꝙ subita incautum de
mentia cepit amātē. Et sequit̄: Ignoscenda q̄dem
Sed terret qđ in fine subiungit: Scirēt si ignosce-
re manes. Uereor eniȝ ne durior ille Bellerophō
nihil humanitatis habēs: insuper ira ascensus: sit
sanguinis sitientior q̄ȝ oportet. Utcunq̄ȝ succedat
nos partes nostras implebimus: Ego apud te: tu
apud dominuȝ: ut ipse a prefato thori domino gra
tuitum munus: captiuū illū per litteras suas petat
Cuius nomen ⁊ rei geste serieȝ villicus hic noster
ob hoc vnuȝ ad te missus exponet: nihilo narrator
urbanior: q̄ȝ amator is cuius amētie modo ueniā
postulamus. Uale.

Fran. Pet. ad Lelium suum: eloquentiam pluri-
mum ualere ad mitigandos efferatorum animos
exemplo maiorum comprobantis: q̄q̄ȝ suum villi
cum mitigauerit admirantis.

Epistola.XLVIII.

q Uid tibi vis dicam? Sic est ut audieram
⁊ legeram: Nullum est tam asperum inge
nium quod non morum uerborumq̄ȝ dul-
cedine mitigetur. Sic Africanus meus ille supe-
rior Siphacem regem barbarum: atq̄ȝ (ut Liuij
uerbis utar) Romanis moribus insuetum: ⁊ (qđ
mirabilius fuit) Hastrubalem quoq̄ȝ Carthaginē
sium ducem: non barbaruȝ modo: sed etiaȝ immi-

tem Romani nominis inimicum inter cenandum
suaui cōuictu: ⁊ comi mansuefecit alloquio. Sic
Julius Cesar Amyclam algis ⁊ equoreis spumis
aspersum nudumqꝫ ⁊ inopem piscatorem: tam le-
niter fando cepit: ⁊ illius Cesaree facundie retibꝰ
circumuoluit: ut inaudito uerboruz sono: ⁊ ignoti
hospitis admiratione suspensus: confestim iuben-
te illo fragilem atqꝫ imparez pelagi minis cymbā
de tuti littoris statione dissolueret: parendiqꝫ stu-
dio sciens ac uolens ad interitum pꝛoperaret. Ac
ne semper Africanos ⁊ Cesares loquamur: Jlle
philosophorum pꝛinceps Plato dionysium conci
liare sibi potuit Syracusiū tyrannum Archelauū
vo Macedonie regem Euripides poeta. Nec aut
illi tyrānici spiritus rigoꝛ: aut huic immanitas ob
stitit barbarica: utranqꝫ duriciem ingenio ⁊ elo-
quentia molliuerunt. Et quod huius generis oīa
mōstra transgreditur: Oratoꝛ Aphthonius seuos
carnifices ad se occidendum missos: ⁊ iam strictis
mucronibus irruentes: blāda oratione compescu-
it: vicissetqꝫ crudelitatē eloquentia nisi vnus ex eo
numero qui eum loquentem non audierat ceteris
iam digressis superueniens: uelut aspis incantato
ris uoce non audita: virus in illum scelestis mini-
sterij effudisset. Sed quid hominum exempla con
quirimus? Ursos videmus: pardos ac leones at-
qꝫ alias truces ⁊ pꝛeualidas beluas: blāditijs de
linitas: parui domitoris imperium patienter exci-
pere: nexus insuper: carcerem minas ⁊ uerbera.
Uolucres celo uagas contra pꝛimenā nature sue
legem: humanā societatē anteponere libertati: vi-
tam in vinculis agere operto capite: pꝛereptoqꝫ ēt
patrie natalis aspectu: famem suam nutritoris ar
bitrio moderari de illius manibus cibum sumere
uocem iubētis agnoscere: clamoribus obedire: ire
ad emittentis arbitrium ⁊ reuerti: opimasqꝫ pꝛe-
das non sibi sed dn̄o repoꝛtare. De piscibus mihi
tale (qꝺ meminerim) legi: nisi ꝙ delphines nescio
qua humano generi familiaritate cōiūctos ferūt:
Unde ⁊ Arionez quendam tergo huius piscis in
sidentem per tumidos fluctus maris euasisse hi-
storica (seu potius) fabulosa narratio est: Uectorē
ipsum fidibus canentē faciunt: quo nauigationi fa
cilioꝛ fides sit mulcente auras musica ⁊ nauigium
subleuante. Uisum est enim fabulam non admitti
nisi coloꝛ mēdacio quereretur: gubernaculum: ma
lus: uela: remi deerant: pꝛo his omnibus vniꝰ mu
sice suauitas subrogata est. Sed quoꝛsum hec taz
peregrina percontaberis? Ut intelligas me inge-
nium tuum summis inserere: qui nō homines: nō
feras aut uolucres: sed aquaticuz hoc animal edu
catum inter fontes ⁊ flumina: escam de scopulis
eliciens contactu ac sermone: in amicitiā pellexi-
sti. Redijt equidem ad me sui immemoꝛ: tui me-
moꝛ cū multa de domino multa de amicis quere-
rem: nil nisi de Lelio respondebat: illius foꝛmā: il
lius moꝛtes: illius lingnam: illius deniqꝫ domici-
lium atqꝫ habitum admirari. Jllum mihi quasi in-
cognitum ruralibus ⁊ terricrepis uerbis extolle
re: de illo mihi sepe licet interrumpenti lōgissimas
narrationes texere. Cunqꝫ sepe Terentianum illō
obijcerem: Qui mihi illum laudas? Jlle eo magis
ab exoꝛdio cuncta retexere. Quid plura? Jntelle
xi ilico te tuis artibus meum mihi villicum abstu
lisse: nec indolui fateoꝛ nec iuidi: sed obstupui plus
te vna hora q̄ꝫ me tuto decennio potuisse. Miruz
est nisi tu colloquijs tuis aliquid etiam magice ar
tis immisceas. Nunc igitur captus amore tui cuz
his litteris iterum ad te redit simul ⁊ per te domi
nice interuentionis auxilium sperans: per qꝺ ami
cum suum de quo pꝛidie tibi scripsi: iam extremis
foꝛtune laqueis artatuz expediat: nisi iudicis aīo
(quod iam ab initio uerebar) ad supplicium obsti
nato nō sit pꝛecibꝰ locus. Fama eniz est est eū dolo
re simul ⁊ inuidia delibati virginei floris insanire
ad quem ipse sitienter (ut memorant) aspirabat: in
dignantem grauiter plus in amoris regno paupe
ris blanditias: q̄ꝫ suas ineptas diuitias ualuisse.
Quod si accidat ut obstructis auribus uerba fun
dantur: dn̄o tamen partꝰ erit integer misericoꝛdie
sue: tibi beniuolentie tue fructus. Jste quoqꝫ agre
stis amicitie sue debitum me opitulante persolue
rit: Jlle autem amatoꝛ infelix si aliter esse non pōt
amoris sui dulcedinem (quod multi fecerūt) moꝛ
tis acerbitate pensabit. Nunc sane quo nam humi
lium amicorum loco numeres: tuum erit: Jpse te
dominorum suoruz inter pꝛimos numerat: aliquā
toqꝫ mihi de tua gratia iam q̄ꝫ de ueteris amici vi
ta videt̄ sollicitioꝛ. Jtaqꝫ ut se tibi pꝛoꝛsus īsinuet
⁊ allegorico munusculo: animum suuz suauissime
tibi deditum ostendat. Liquoris omnium molissi
mi olei uasculum tibi affert: quod spōte sua: ⁊ (ut
aiunt) virginitate seruata nullo pꝛemente defluxit
e baccis arborum nostrarum: que in collibus istis
sunt ubi posthabitis Athenis repertricez olee Mi
neruam habitare dicerem: nisi eam iam pꝛidē Ja
nuensi littore: ad poꝛtum Ueneris atqꝫ hericē col
locassem in Africe mee libꝛis. Uale.

Eiusdem Francisci Petrarche de rebus familiaribus: Liber Quartus incipit.

Francisci Petrarche ad Joannem Columne: uentosum quendam montem in Gallia describentis. Epistola. XLIX.

Ltissimum regionis huius mō A
tem quem non immerito uen-
tosum uocant hodierno die sola
videndi insignez loci altitudinē
cupiditate ductus ascēdi. Mul
tis iter hoc annis in aīo fuerat:
Ab ifātia eni his i locis ut nosti
fato res hoīum uersante uersatꝰ
sum. Mons aūt hic late vndiqꝫ
cōspectus fere semper in oculis
est cepit impetus tandem aliquando facere quod
quotidie faciebā: pꝛecipue postq̄ꝫ relegenti pꝛidie
res Romanas: apud Liuium foꝛte ille mihi locus
occurrerat: ubi Philippus Macedonum rex: is
qui cum populo Romano bellum gessit: Hemum
montem Thessalicum conscendit: e cuius uertice
duo maria videri: Hadriaticum ⁊ Euxinum fame
crediderat: Uero ne an falso satis comperti nihil
habeo: ꝙ ⁊ mons a nostro oꝛbe semotus ⁊ scripto
rum dissensio dubiam rem facit. Ne cunctos euol
uam: Pomponius Mela: cosmographus: sic esse
nihil hesitans refert: Titus Liuius: falsam famas

opinatur. Mihi si tam prompta montis illius experientia esset ꝙ huius fuit: diu dubium esse nō sinerē. Ceterū ut illo omisso: ad hunc mōtē ueniam excusabile visum est in iuuene priuato: quod in rege sene non carpitur. Sed de socio cogitanti (mirum dictu) vix amicorū quisꝙ omni ex parte idoneus videbatur: adeo etiam inter caros exactissima illa uoluntatum omniū morumꝙ cōcordia rara est. Hic segnior: ille vigilantior: hic tardior: ille celerior: hic mestior: ille letior: deniꝙ hic stultior: prudentior ille ꝙ uellem: huius silentiū: illius procacitas: huius pondus ac pinguedo: illius macies atꝙ imbecillitas terrebat: huius frigida incuriositas: illius ardens occupatio dehortabat̄ que quanꝙ grauia: toleranter domi (oia enim suffert charitas: ꝛ nullum pondus recusat amicitia) uerꝫ hec eadē fiunt in itinere grauiora. Itaꝙ delicatus animus honesteꝙ delectationis appetens circumspiciensꝙ librabat singula sine ulla quidem amicitie lesione: tacitus quicquid ꝓposito itineri preuidebat molestū fieri posse damnabat. Quid putas: tandē ad domestica uertor auxilia: Germano ꝙ meo vnico minori natu: quem probe nosti: rem aperio: nil poterat letius audire: gratulatus quod apud me amici simul ac fratris teneat locum. Statuta die digressi domo: Malausanaꝫ uenimus ad uesperā: locus est in radicibus mōtis uersus in boream: illic vnum diem morati: Hodie tandem cuꝫ singulis famulis montem ascēdimus: nō sine multa difficultate: Est enim prerupta ꝛ pene inaccessibilis saxose telluris moles: Sed bene a poeta dictum est: Labor omnia vincit improbus. Dies lōga blandus aer: animorꝫ vigor: corporuꝫ robur ac dexteritas: ꝛ (si qua sunt eiusmodi) euntibus aderant: sola nobis obstabat natura loci. Pastorē extracte etatis inter cōuexa montis inuenim⁹: qui nos ab ascensu retrahere multis uerbis enixus est: dicens se ante annos quinquaginta eodeꝫ iuuenilis ardoris impetu supremum in uerticem ascendisse: nihilꝙ inde retulisse preter penitentiam ꝛ laborē corpusꝙ ꝛ amictum lacerum saxis ac uepribꝰ: nec vnꝙ aut ante illud tēpus: aut postea auditū apud eos quenꝙ ausum eē similia. Hec illo uociferāte: nobis ut sunt animi iuuenū monitorib⁹ increduli crescebat ex prohibitione cupiditas. Itaꝙ senex ubi sia duertit se nequicꝙ niti: aliquātulū progressus inter rupes: arduum callem digito nobis ostendit multa monens multaꝙ iam digressis a tergo ingeminans. Dimisso penes illuꝫ si quid uestiū aut rei cuiuspiam impedimento esset: soli dumtaxat ascēsui accingimur alacresꝙ conscendimus: Sed (ut fere fit) ingentē conatū uelox fatigatio subsequit̄. Non procul inde igitur quadaꝫ in rupe subsistim⁹ Inde iterum digressi: prouehimur: sed lentius: ꝛ presertim ego montanū iter gressu iam modestiore carpebam: ꝛ frater compendiaria quidē via per ipsius iuga montis ad altiora tendebat: ego mollior ad ima uergebā. Reuocantiꝙ ꝛ iter recti⁹ designanti: respondebam sperare me alterius lateris faciliorem aditum nec horrere longiorem viā per quam planius incederem: hanc excusationē ignauie pretendebam alijsꝙ iam excelsa tenentib⁹ per ualles errabam cum nihilo mitior aliūde pateret accessus: sed ꝛ via cresceret ꝛ inutilis labor ingrauesceret. Interea cum iam tedio cōfectum perplexi pigeret erroris: penitus alta petere disposui: cū ꝙ operientē fratrē ꝛ lōgo refectū accubitu: fessus ꝛ anxius attigissem: aliquandiu equis passib⁹ icessimus. Uix dum collem illum reliqueramus ꝛ ecce prioris anfractus oblitus iterum ad inferiora deijcior: atꝙ iterum peragratis uallibus dū viarum facilem longitudinem sector: in longam difficultatem incido: differebam nempe ascendēdi molestiam: sed ingenio humano rerū natura nō tollit̄ Nec fieri potest: ut corporeum aliquid ad alta descendendo perueniat. Quid multa? Non sine fratris risu: hoc indignanti mihi: ter aut amplius iter paucas horas contigit. Sic sepe delusus: quadaꝫ in ualle cōsedi. Illic a corporeis ad incorporea uolucri cogitatione transiliens: his aut talib⁹ meipm compellebam uerbis: Quod totiēs hodie in ascēsu mōtis hui⁹ expertus es: id scito ꝛ tibi accidere ꝛ multis accedētibus ad beatam vitam: sed idcirco tam facile ab hominibus non perdendi: qꝺ corporis motus in aperto sunt: animorū ṽo inuisibiles ꝛ occulti. Equidem vita quam beatam dicim⁹ celso loco sita est: Arta (ut aiunt) ad illam ducit via: multi quoꝙ colles itereminēt: ꝛ de virtute in virtutem preclaris gradibus ambulandū est. In summo finis est omnium ꝛ vie terminus: ad quem peregrinatio nostra disponitur. Eo peruenire uolūt omnes: sed (ut ait Naso) Uelle parum est: cupias ut re potiaris oportet. Tu certe: nisi (ut in multis) in hoc quoꝙ te fallis: non solum vis sed etiam cupis. Quid ergo te retinet? Nimirū nihil aliud: nisi per terrenas ꝛ infimas uoluptates planior: ꝛ ut prima fronte videt̄ expeditior via: Uerumtamen ubi multum erraueris: aut sub pondere male dilati laboris: ad ipsius te beate vie culmen oportet ascendere: aut in conuallibus peccatorum suorum segnem procumbere: ꝛ si (quod ominari horreo) ibi te tenebre ꝛ vmbra mortis iuenerint: eternam noctem in perpetuis cruciatibus agere. Hec mihi cogitatio: icredibile dictu est: quātum ad ea que restabant: ꝛ aium ꝛ corpus ererexit: Atꝙ utinam uel sic animo peragaꝫ iter illud: cui diebus ꝛ noctib⁹ suspiro: sicut superatis tandem difficultatibus hodiernum iter corporeis pedibus peregi. Ac nescio an non longe facilius esse debeat: quod per ipsum animum agilem ꝛ immortalē sine ullo locali motu in ictu trepidantis oculi fieri potest: ꝙ ꝙ successu tpis per moribundi ꝛ caduci corporis obsequiū ac sub graui membrorū fasce gerendum est. Collis est oium supremus quem siluestres filiolum uocant: cur ignoro: nisi quod per antiphrasim: ut quedam alia dici: suspicor: Uidetur enīꝫ uere pater oiuꝫ vicinorū mōtiū. Illius in uertice planities parua est: Illic demum fessi conquieuimus Et quoniam audisti que nam ascendentis impet⁹ ascenderint cure: Audi pater ꝛ reliqua ꝛ vnaꝫ precor horam tuaꝫ relegendis vnius diei mei actib⁹ tribue. Primum omniuꝫ spiritu quodam aeris insolito ꝛ spectaculo liberiore permotus: stupenti similis steti: Respicio: nubes erant sub pedibus. Iamꝙ mihi minus incredibiles facti sunt Athos ꝛ Olympus: dū quod de illis audieram ꝛ legerā in minoris fame monte conspicio. Dirigo dehinc oculorum radios ad partes Italicas: quo magis inclinat animus: Alpes ipse rigētes ac niuose: per quas ferus ille quondaꝫ hostis Romani nominis

B

Concordiā et inter caros raraꝫ eē.

C

D

transiuit:aceto(si fame credimus) saxa perrūpēs
iuxta mihi vise sunt:cum tamē magno distent iter
uallo.Suspiraui fateor ad italicū aerem: animo
potius q̄ꝫ oculis apparētē atqꝫ inextimabilis me
ardor inuasit ꝛ amicum ꝛ patriam reuidēdi:ita ta
men ut interim in utroqꝫ nondū virilis affect⁹mol
liciem increparem:q̄uis excusatio utrobiqꝫ nō de
foret magnorum testium fulta presidio. Occupa-
uit inde animuꝫ noua cogitatio atqꝫ a locis tradu
xit ad tempora.Dicebaꝫ enim ad meipsum:hodie
decimus annus completur ex quo puerilibus stu-
dijs dimissis Bononiam excessisti: ꝛ o deus imor
talis:o immutabilis sapientia:quot ꝛ quantas mo
rum tuorum mutationes hoc medium tempus vi
dit:Infinita pretereo:nondum enim in portu sum
ut securus preteritarum meminerim procellarum
Tempus forsan ueniet quando eodem que gesta
sunt ordine vniuersa percurrā:prefatus illud Au-
gustini tui : Recordari uolo transactas feditates
meas ꝛ carnales corruptiones anime mee: nō q̄d
eas amem:sed ut amem te deus meus.Mihi qui
dem multum adhuc ambigui molestiqꝫ negocij su
perest:quod amare solebam:iam non amo:mētior
Amo sed uerecundius:sed tristius. Jam tandē ue
rum dixi.Sic est enim:amo:sed quod non amare
amem quod odisse cupiam:Amo tamen: sed inui-
tus:sed coactus:sed mestus ꝛ lugens:Et in meip-
so uersiculi illius famosissimi sententiā miser expe
rior.Adero si potero:si non inuitus amabo. Non
dum mihi tertius annus effluxit ex quo uoluntas
illa peruersa ꝛ nequam que me totum habebat: ꝛ
in aula cordis mei sola sine cōtradictore regnabat
cepit aliam habere rebellem ꝛ reluctantem sibi:in
ter quas iamdudum in campis cogitationū mea-
rum de utriusqꝫ hois imperio laboriosissima ꝛ an
ceps etiam nunc pugna cōseritur. Sic per exactū
decennium cogitatione uoluebar. Hinc iaꝫ curas
meas in anteriora mittebam ꝛ querebam ex me ip
se:Si tibi forte contingeret:per alia duo lustra uo
latilem hanc vitam producere: tantumqꝫ pro rata
temporis ad virtutem accedere:quantum hoc biē
nio per congressum noue contra ueterem uolūta-
tis ab obstinatione pristina recessisti: Nonne tunc
posses: ꝛ si non certos at saltem sperans quadra-
gesimo etatis anno mortem oppetere: ꝛ illud resi
duum vite in senium abeuntis equa mente negli-
gere:Hec atqꝫ his similes cogitationes in pecto-
re meo recusabant pater.De prouectu meo gaude
bam:imperfectum meum flebam: ꝛ mutabilitateꝫ
communem humanorum actuū miserebar: ꝛ quē
in locum:quam ob causam uenissem quodāmodo
videbar oblitus:donec ut omissis curis quib⁹ al-
ter locus esset opportunior respicerē: ꝛ viderē que
visurus adueneram.Instare enim tempus abeun
di:ꝙ inclinaret iam sol : ꝛ vmbra mōtis excresce-
ret admonitus ꝛ uelut expergefactus : uerto me
in tergum: ad occidentem respiciens : Limes ille
Galliarum ꝛ Hyspanie pyreneus uertex inde non
cernitur:nullius quem sciam obicis interuētu: sed
sola fragilitate mortalis visus.Lugdunēsis auteꝫ
prouincie montes ad dexteram ad leuam vo Mas
silie fretum: ꝛ quod aquas mortuas uerberat ali-
quod dierum spatio distantia preclarissime vide-
bantur:Rhodanus ipse sub oculis nr̄is erat.Que
dum mirarer singula ꝛ nunc terrenum aliquid sa-
perem:nūc exēplo corporis animū ad altiora sub-
ueherem: visum est mihi confessionum Augustini
librum charitatis tue munus inspicere:quē ꝛ con-
ditoris ꝛ donatoris in memoriā Fuo:habeoqꝫ sem
per in manibus pugillare opusculuꝫ perexigui uo
luminis sed infinite dulcedinis:aperio lector⁹:qc-
quid occurreret:quid enim nisi piuꝫ ꝛ deuotū pos-
set occurrere:Forte autem decimus illius operis
liber oblatus est.Frater expectans per os meum
ab Augustino aliquid audire intentis auribus sta
bat:deum testor:ipsumqꝫ qui aderat:ꝙ ubi p̄muꝫ
defixi oculos:scriptū erat:Et eūt homies admira-
ri alta mōtiū ꝛ ingētes fluct⁹maris ꝛ latissimos la
psus fluminū ꝛ oceani ambitū.ꝛ gyros sydeꝝ ꝛ re
linquūt seipos:Obstupui fateor:audiēdiqꝫ auidū
frēm rogans ne mihi molest⁹esset: libꝝ clausi irat⁹
mihimet quod nunc etiam terrestria mirarer : qui
iampridem ab ipsis gentium philosophis discere
debuissem:nihil preter animum esse mirabile : cui
magno nihil est magnum . Tunc vo montem sa-
tis vidisse contentus : in meipsum interiores ocu- L
los reflexi: ꝛ ex illa hora non fuit qui me loquen-
tem audiret : donec ad ima peruenimus.Satis
mihi negocij uerbum illud attulerat : nec opina-
ri poteram id fortuito contigisse:sed quicquid ibi
legeram mihi ꝛ non alteri dictum rebar:recolens
quod idem de seipso suspicatus oliꝫ esset Augusti- Aug.
nus:quando in lectione codicis apostolici(ut ipse
refert primuꝫ sibi illud occurit : Non in comessati
onibus ꝛ ebrietatibus : non in cubilibus ꝛ impu-
dicitijs:non in cōtentione ꝛ emulatione:sed indui
te dominum Jesum Christum: ꝛ carnis prouiden
tiam ne feceritis in cōcupiscentijs uestris. Quod
iā ante Antonio acciderat:quando audito euange Anto
lio ubi scriptum est:Si vis perfectus esse:uade ꝛ nius.
uende omnia tua quecunqꝫ habes ꝛ da pauperib⁹
ꝛ ueni sequere me: ꝛ habebis thesaurum in celis :
ueluti ꝑpter se hec esset scriptura recitata (ut scri-
ptorum rerum eius Athanasius ait)ad se dn̄icum
traxit imperiuꝫ.Et sicut Antoni⁹ his auditis aliō
non quesiuit: ꝛ sicut Augustinus his lectis ulteri⁹
nō processit:Sic ꝛ mihi in paucis uerbis que pre
misi totius lectionis terminus fuit in silentio:cogi
tanti quanta mortalibus consilij esset inopia : qua
nobilissima sui parte neglecta diffundantur in plu
rima: ꝛ inanibus spectaculis euanescant:quod in-
tus inueniri poterat querentes extrinsecus admi-
rantiqꝫ nobilitatē animi nostri: nisi sponte degene
rans:ab originis sue primordijs aberrasset: ꝛ que
sibi dederat in honorem deus ipse in obprobrium
conuertisset.Quotiens putas illo die rediens ꝛ in M
tergū uersus cacumen montis aspexi: ꝛ vix vnius
cubiti altitudo visa est pre altitudine cōtemplatio
nis humane:siquis eam nō in lutum terrene fedi-
tatis imergeret: Illud quoqꝫ per singulos passus
occurrebat:Si tantū sudoris ac laboris : ut corp⁹
celo paululum proximius fieret subire non piguit
que crux:quis carcer:quis aculeus deberet terre-
re animum appropinquāte deo:turgidumqꝫ cacu
men insolentie: ꝛ mortalia fata calcantē ꝛ hoc quo
to cuiqꝫ accidet:ut ab hac semita:uel duraruꝫ me-
tu rerum:uel molliuꝫ cupidine non diuertat:O ni
miuꝫ felix : siquis usqꝫ est:De illo sensisse arbitrer
poetam:Felix qui potuit rerū cognoscere causas:
Atqꝫ metus mortis ꝛ inexorabile fatū Subiecit

pedibus ſtrepitumqꝫ acherontis auari. O quãto ſtudio laborandũ eſſet: nõ ut altiorem terram: ſed ut elatos terrenis impulſibus appetitus ſub pedibus haberemus. Hos inter nudos pectoris motꝰ ſine ſenſu ſcrupuloſi tramitis ad illud hoſpitioluʒ ruſticum: vnde ante lucem moueram ꝓfunda nocte remeaui: ⁊ luna pernox gratum obſequiuʒ preſtabat euntibus. Interim ergo duʒ famulos apparande cene ſtudium exercet: ſolus ego in partẽ domus abditã perrexi: hec tibi raptiʒ ⁊ ex tẽpore ſcripturus: Ne ſi diſtuliſſem pro uarietate locorũ mutatis forſan affectibus ſcribendi propoſituʒ deferueret. Uide itaqꝫ pater amantiſſime: q̃ʒ nihil in me oculis tuis occultum uelim: qui tibi nedũ vniuerſam vitam meam: ſed cogitatus ſingulos tam diligenter aperio: pro quibus ora queſo: ut tã diu uagi ⁊ inſtabiles: aliquãdo ſubſiſtãt: ⁊ inutiliter per multa iactati: ad vnum bonum uerum certum ſtabile ſe conuertant. Uale.

¶ Fran. Pet. ad Dionyſium ſuum: illi ꝙ ad Robertum regem uocatus acceſſerit congratulãtis: multa quoqꝫ de diuitiarum contemptu deqꝫ beate vite deſiderio ac de laudibus regis cõmemorantis.
Epiſtola.L.

A n

Il dulcius audierãt aures mee: poſtq̃ʒ uocem tuam audire deſierunt: q̃ʒ ꝙ ad regeʒ uocatus acceſſeris. Rationem inquir expecto. Non poſſum breuiter: Itaqꝫ longius incipiaʒ optauit aliquando tibi genitrix longitudinem dierum innumerabilibus periculis ⁊ calamitatibus obiectam. Aliquando diuitias humanarũ mẽtiuʒ non mediocrem laqueum ac funeſtam ſarcinam libertatis. Aliquando formam corporis deformitatis anime plerunqꝫ materiam. Quid de ſodalibꝰ: quid de nutricula tua dicam? Mulierculaʒ omnium vna lex eſt: inepta cupiunt: ridenda formidãt De patre libet altiora credẽ. Optauerit ergo filio quod ait Satyricus: Eloquiũ ⁊ famaʒ Demoſthenis aut Ciceronis: que quanti ſepe periculi plena utriuſqꝫ exitus eſt teſtis. Multis ⁊ inanibꝰ uel tuis uel alioruʒ pro te uotis fatigate ſunt aures dei. Horũ tibi aliquid anxie non opto: Quare? Quia ſtultum eſt uehemẽter appetere: quod poteſt peſſimo fine concludi: Illud bonuʒ tibi cupio qđ mihi btãʒ vitã ad quã multi ſuſpirãt: pauci pueniũt: Eſt eni ſalebroſũ iter atqꝫ anguſtũ ⁊ difficile: ⁊ amena ac prona circum deuia. Eſt aũt ut in ſagittando: ſic in alia qualibet operatione mortaliũ: aberrare per facile: ſignum attingere is demũ artificij finis eſt. Idcirco difficilior: quia ad illuʒ vna tantummodo ad errorem innumerabiles ſunt vie. Hãc ſane quã dico beatam quanq̃ʒ ingenioſiſſimis atqꝫ doctiſſimis viris forte aliter viſum ſit: in hoc corporis ergaſtulo mereri quideʒ utcunqꝫ poteſt labor humanus ⁊ ſperare: amplecti autem ac tenere non põt. Hoc ergo ſtudio decurritur: finis eſt: ubi quieſcit intentio. Neqꝫ nobis hoc ſolis perſuaſũ eſt. Quid eniʒ aliud Cicero ſentiebat: ubi ait: ꝙ hec vita via eſt in celum? habet tamen interdum illi eterne qdam hec mortalis vita ſimillimũ: ut ⁊ ſi beata nõdum ſit (id enim beatum eſt dumtaxat cui nihil ualet accedere) iã tamen humanas miſerias longe infra ſe videat: ⁊ in imo ſtans adhuc ſuperne felicitatis luce reſplẽdeat. Hoc ſane nõ diuitie preſtãt: nõ inſaniẽtis vulgi plauſus: nõ potẽtia: nõ uoluptas ſed ṽtutũ comitatꝰ atqꝫ animi tranqllitas: ad quã adipiſcendam diuerſuʒ fortaſſe alijſ videbit̃: Sed quantuʒ opinio mea fert: nihil eque adiuuat: ac nobilium ingeniorum familiaritas ⁊ clarorum virorum conuerſatio. Cernis (ut arbitror) quid intẽdã dicam tñ expreſſius. Quis in grecia clarior Themiſtocle? ut ait Tullius. Ego fidentiſſime: Quis in Italia: immo ṽo quis in europa clarior Roberto? In quo ſepe cogitãs ſoleo nõ tam diadema: q̃ʒ mores: neqꝫ tã regnũ ꝙ animũ admirari. Illũ ego uere regem dixerim qui nõ ſubditos modo ſed ſeipſum regit ac frenat: qui exercet in paſſiones ſuaſ imperium: que ſunt animo rebelles: illuʒ ſi ceſſerit oppreſſure: ut nulla eſt quidẽ clarior victoria q̃ʒ ſe ipſum regere. Quomõ ille mihi rex erit in quẽ regnat ambitio? quomodo inuictꝰ quẽ ſternit aduerſitas? quomõ ſerenus quẽ meror obnubilat? quomodo magnanimus quem minimarũ etiã reꝝ pauor exanimat? Et (ut fulgida virtutum nomina taceamus) quis mihi liberũ dicet eũ: qui cupidinuʒ uariarũ iugo premit̃ multiplici? Infra oĩa iſta deſcendam: qua fronte hominẽ dicimus quẽ ſcimꝰ ex hoĩe nihil p̃ter nudã effigiẽ retinere: beluaꝝ moribꝰ deformẽ: ⁊ ſeuoꝝ aiantiũ feritate terribilẽ? Mira ergo: licet publica demẽtia: Regẽ eũ dicere qui nec rex nec liber: ⁊ ſepe ne homo quidem ſit. Magnum eſt regẽ eſſe: perexiguũ regem dici. Rariores ſunt reges q̃ʒ vulgꝰ exiſtimat: Non eſt titulus iſte vulgaris: minus gemmaꝝ atqꝫ eboris ſceptra conſumerẽt: ſi ſoli reges illa portarent. Ueri regeſ intra ſe gerunt: quod eos uenerabiles facit: ſemotis licet ſatellitibus ⁊ abiectis inſignibꝰ reges ſũt. Ceteros cultus exterior facit horribiles: Robertꝰ uere inclytus ⁊ uere rex eſt: qui q̃ʒ ſit imperioſus in ſeipſum: exempla inaudite patientie ⁊ moderationis idicãt de qbꝰ alter forte dicẽdi locus fuerit: Q̃ʒ ṽo late regnet in alios: diſſonantes lingua ⁊ moribus populi: ⁊ diſiunctiſſimi regionum fines oſtendunt. Seneca tuus in quadam tragedia: quid regem faciat ⁊ quid nõ faciat egregie recollegit his uerſibus: Regẽ nõ faciũt opes: nõ ueſtiſ Tyrie color: non frontis nota regie: non auro nitide trabes: Rex eſt qui poſuit metꝰ ⁊ diri mala pectoris. Nec longe poſt: Mens regnũ bona poſſidet: nil ullis opus eſt equis: nil armis ⁊ inertibus telis que procul igerit Parthus cũ ſimulat fugas. Admotis nihil eſt opus: Urbes ſternere machinis longe ſaxa rotãtibꝰ. Rex eſt qui metuit nihil: hec ille. Ad hũc itaqꝫ regẽ (ut principio conueniat finis) uocatꝰ iuiſti: quod ut ille iuberet: ⁊ ut tu pareres: quid aliđ q̃ʒ ſtudiorum ſumma conformitas fecit? Ille qdeʒ quantum curis ſuis ſolamẽ aſciuerit dicerẽ: ſi apđ alium loquerer: Tibi certe ad interni hominis pacem: quam uti ſepe querebaris Tuſcarum reꝝ fragor impulerat: qua compendioſius pergeres non erat. Congratulor ergo ſeu prudentie ſeu fortune tue: ⁊ uocem que tunc mihi fuit in ore: aliquanto nunc fidentius repeto. Ubi enim fama primuʒ: deinde per litteras tuas accepi te Florentia digreſſũ iſſe Neapolim: ⁊ mecum ⁊ cum amicis dixi: Dionyſius noſter ad tranquillitatẽ animi magnis paſſibus contendit: ⁊ ad beatam vitam rectum iter ingreſſus eſt. De me autẽ ſic habe: breui te ꝯſequar.

Diuitie hũane mẽtiſ ſũt ſarcine

B

Quare ad virtuteſ q̃ʒ ad vitia difficilior ſit via.

Nosti enim qd de laurea cogito: q̄ singula librās preter ipsum de quo loquimur regem: nulli omnino mortalium debere constitui: si tanti fuero ut uocer: bene est: Alioquin fingam nescio quid audisse uel epistole sue sensum quam ipse mihi summa hominis incogniti ⁊ familiarissima dignatione transmisit: quasi dubitans in eam potissimū partē trahā ut uocatus uidear: Et regio quidem stilo quiddam modo plebeium reddidi: fulgore attonitus nec eqs ingenij viribus ⁊ lyra: ut aiunt: longe ipari. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Robertum Sicilie regē ꝙ mortem neptis tam constāter laudauerit admirantis: nonnulla etiam de aīe immortalitate: multa autem de regijs laudibus interserentis.

Epistola. LI.

Restrinxit oculos meos fulgor insolitus: felix calamus visus est: cui talia crederent. Quod primum mirer? Eximiam breuitatē an maiestatem sententiarum: an diuinam eloquij uenustatem? Nunq̄ rex inclyte (fateor) credidi: rē tantam dici posse tam breuiter: tam grauiter: tam ornate: nec iam tale aliquid ex humanis ingenijs expectabam. Equidem ut cōstaret te corda hominum in manibus habere: quo tota illustrium oratorum suspirat intentio: legentis animum tam uarijs affectibus impulisti: ut sine luctamine: in oēm partē stili tua uestigia sequeretur uolubilitate mirabili: Ecce enim in prima sobrij fronte sermonis: dum summam humane miserie acerrimasq̄ molestias laborū ⁊ necessitatē mortis acerbissimam tractim ex radicis labe ramis ac frondibus obrepentem magnificentissime deplorasses: mouebar usq̄adeo ut crebro inter legendū suspirans: ⁊ ineluctabili sorte perterritus: totumq̄ hoc nomē hominis perosus: pene nec natus esse nec vnq̄ nasciturus optauerim. Actum erat ⁊ mihi iam trāquillitas omnis exciderat: nisi que letale vulnus inflixerat manus: eadem mox remediū attulisset. Sēsi vnum ⁊ repentini meroris ⁊ consolationis artificem. Nec vnq̄ certi⁹ quid eloquentia possit agnoueram: tam potenter enim paucorum ope uerborum sub immortalis anime futureq̄ repationis obtentu egrum atq̄ labantem animū erexisti ut gaudio mihi fuerit genitum esse mortalem. Nam quid beatus excogitari potest: q̄ exutum ueste corporea: ⁊ de compedibus istis explicitum ad illā diē exactis temporum curriculis peruenire: que nos absorta morte immortalitatem induat: reparās indissolubiliter ac reformans putrem ⁊ semesam tineis: atq̄ vndiq̄ fluentē tunicam carnis nostre? Quam spem ⁊ si philosophorum gentilium nullus attigerit: uetustissima tamen est immortalitatis opinio: nec nostris solum: sed illis etiam probata quibus Christi nomen inauditū est. Preter Epicurum enim: ⁊ nescio quot ex illo infami grege: immortalem esse animam: nemo est qui neget. De quare (ut Pherecydē primum apud Syrios sentētie huius auctorem: discipulumq̄ Pherecydis Pythagoram totamq̄ pythagoream familiam ⁊ Socratem omnesq̄ Socraticos preteream) Plato ipse summus vir: clarissimum uolumen edidit: quo Uticensis Cato moriturus suprema illa nocte sua pro consiliario usus perhibetur: ut ad contemptū vite huius animosior: ⁊ ad amorem decrete mortis accederet: Quam sententiam postea Marcus Cicero: ⁊ in Tusculano suo: ⁊ in septimo reipublice diuino genere orationis asseruit. Nec non ⁊ in dialogo Lelij: qui de amicitia uera ē: ⁊ in eo libro qui Cato maior inscribitur: defensionem continēs senectutis: Alijsq̄ preterea tam multis in locis attigit: ut ualde mihi quidem sollicitus videatur: ne quem ueritas tam cōperta preterea. Sed cui hec insipiens loquor? Profecto non modo regum nostri temporis: sed philosophorum regi. Ignosce autem queso: sic hactenus me dicendi calor euerit: ut regium dogma: cui plurimum me debere fateor: non amplecterer solum: sed testibus adhibitis cōfirmarē: quod ita mihi animum affecit: ut securus iam ac spei plenus formidatum gentibus diē mortis expectem. Nunc diem transuecta neptis tua: quam finis epistole canit ac predicat: inuidiosa potius: ut mihi quidem videtur: q̄ miserabili sorte defungitur. Quis enim ab ipso etatis ⁊ forme flore subtracta sit: publica fere totius orbis querimonia multisq̄ precipue populorum utriusq̄ regni: ⁊ vnde ortum ⁊ in quod translatum illud rarum ⁊ eximium decus erat lachrymis ac lamentis: Ipsa tamen felix est: non solum ꝙ ad eterne vite delitias per horificum illud mortis limen ingressa est: sed etiam quod tu eam nobilissimo elogio omnib⁹ seculis illustrasti: Quis enim mortuam: immo vo quis non gloriosissime viuentem dicere audebit: quam deus in celo: tu in terris viuere uoluisti? O inquā felix mulier: o iterum felix: que pro vna temporali vita eademq̄ breui ⁊ incerta: ⁊ mille semper casibus exposita duas eternitates (ut ita dixerim) consecuta est: quorum alteram celesti: alteram terreno regi: Illam christo debeat: hanc Roberto ingētia duo munera a munificentissimis largitoribus accipiens: eo felicior videri debet: ꝙ in celo ⁊ in terra gratiam dignissimis relatura est: Plurimum enim ex persona tribuentis munerib⁹ ipsis accedit: multum interest a quo beneficium acceperis ⁊ cui proinde sit obnoxius. Multū muneri b⁹ ex psona tribuētē accedere. Sane quesitam illi celitus immortalitatis conditionem beatissimamq̄ vite mutationem sileo: ne ineffabilia prosequentē destituāt vires: quanta demum gloria est quam tu sibi supremis laudibus peperisti: Certe dum illud tuum siue epigramma: siue epitaphium dici mauis: quod eterne mansurum esse confido: nuper defuncte nepris memoriam celebrabit: semper illa tecum: ⁊ cū clarissimis omnis eui nominibus viuet. Erunt qui mortem immaturam ⁊ iacturam modici temporis tali cupiant compensasse panegyrico: quiq̄ quod de Achille dixisse fertur Alexander Macedo: suspirantes dicant o fortunata que talem preconem tue virtutis inuenisti: Sed iam metuo ne prolixitas in fastidium uergat: elegantissima quoq̄ breuitas tua ne longius uager admonuit. Subsistam igitur deum orans: cunctosq̄ celicolas ut serenitatē tuā geminis tam bellorum q̄ studiorum laureis ornatam diu iubeant in statu felicissimo florere. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. Illum rome an ne Parisij assumendam sibi lauream putet cum utrinq̄ litteris accersetur consulentis.

Epistola. LII.

Ancipiti in biuio sum: Nec quo potissimum uertar scio. Mira quidem sed breuis historia est hodierno die hora ferme tertia: litte

re ſenatus mihi reddite ſunt in quibus obnixe ad-
modum: ꝛ multis perſuaſionibus ad percipiẽdaꝫ
lauream poeticam Romam uocoꝛ. Eodem hoc ip
ſo die circa horam decimam: ſuper eadem re ab il
luſtri viro Roberto ſtudij Pariſienſis Cancella-
rio conciue meo mihiqꝫ ꝛ rebus meis amiciſſimo
nuncius cum litteris ad me uenit. Ille me exquiſi
tiſſimis rationibus: ut eam Pariſium hoꝛtatur.
Quis vnqꝫ oro te euentorum tale aliquid: hos in
ter ſcopulos diuinaſſet? Et ſane quia res pene in-
credibilis videtur: utranqꝫ epiſtolaꝫ illeſis ſignis
ad te miſi. Hec ad orientem: hec ad occidentẽ uo-
cat. Uidebis qꝫ ualidis hinc atqꝫ illinc argumen-
tis pꝛemoꝛ. Scio quidem in rebus hamanis fere
omnibus nihil ſolidi ineſſe: magna ni falloꝛ in par
te curarum actuumqꝫ noſtroruꝫ vmbꝛiſ eludimur
Tamen ut eſt animus iuuenum glorie appetenti-
oꝛ qꝫ virtutis: cur non ego quoniam apud te fami-
liariter gloriandi pꝛeſtas audaciam: tam hoc mihi
glorioſum rear: qꝫ ſibi olim potentiſſimus Africe
regum Siphax: quod vno eodemqꝫ tempore dua
rum toto oꝛbe maximarum urbium: Rome atqꝫ
Carthaginis in amicitiam uocaretur? Nimirũ id
regno eius atqꝫ opibus tribuebatur: hoc mihi.
Itaqꝫ illum inter auruꝫ ac gemmas: ſuperbo ſolio
ſubnixum ꝛ armatis ſtipatum ſatellitibus ſui ſup
plices repperere: Me ſoliuaguꝫ mane in ſiluis: ſe-
ro autem in pꝛatis Soꝛgie ripis obambulantem
inuenerunt mei. Mihi honoꝛ offertur: ab illo au-
xilium poſcebatur. Sed quoniam letitia inimica
conſilio eſt: fateoꝛ ut letus euentu: ſic dubiꝰ animi
ſum. Urget enim hinc nouitatis gratia: hinc reue-
rentia uetuſtatis: hinc amicus: hinc patria. Unum
ab altera lance pꝛeponderat: quod rex Siculuſ in
Italia eſt: quem e cunctis moꝛtalibꝰ: equiore ani-
mo ingenij iudicem pati poſſum. Curarum mearũ
fluctus vides: tu quem ad earuꝫ gubernacula ma
nus poꝛrigere nõ puduit: fluctuantem animũ con
ſilio tuo reges. Uale.

Hũanas reſ nihil ſolidi hic

A

B

Letitia cõſilio inimica eſt.

C Franciſci Petrarche ad. T. M. optimum conſiliũ illius de aſſumenda laurea ſe executurum aſſerentis. Epiſtola.LIII.

A

Conſilium tuum non tantum ſuſcipio: ſed
amplectoꝛ: magnificum eſt enim tuaqꝫ ſa-
piẽtia ꝛ humanitate digniſſimuꝫ. Nec me
terret ꝙ patrie ſis amicus: es enim amicioꝛ ueri-
tati. Ibo quo iubes: ſiquis electionem foꝛte mira
bitur: rationes pꝛimum: deinde etiam nomen tuũ
mirantibus obijciam: Sepe auctoritas pꝛo ratio
ne ſuſcipitur. Id modo negocij reſtat: quibus me
uerbis excuſem Roberto meo: ut non ipſe tantuꝫ
cui nobiſcum facile cõueniat: ſed illa quoqꝫ ingẽs
vniuerſitas: ſi foꝛte res in lucem uenerit: factum ſi
bi ſatis exiſtimet: Sed de his coraꝫ latius. Audio
enim ipſum aduentare eo pꝛopoſito ut me Pariſi
um trahat: quod ſi ita eſt: res inter pꝛeſentes tran-
ſigetur. Ad id ſane quod in fine litterarum tuaruꝫ
ex me queris: donec diu rem cum animo meo tra-
ctem niſi fabulam texere uoluero: reſpondere ali-
quid non poſſum: Peregrina hiſtoria meis moꝛi-
bus eſt: ꝛ quod me huic iterrogationi alieniſſimũ
facit: pꝛoꝛſus diuerſe me interim exercuerunt cu-
re: Uerumqꝫ eſt illud Saluſtianum: Ubi intende
ris ingenium ualet. Pꝛeterea antiqua res eſt: ꝛ a
memoria mea multorum annoruꝫ ſpatio remota.
Itaqꝫ ut ait Plautus: Longa dies animum incer
tat meum. Sed de hoc etiam pꝛeſens loquar. Ua
le.

B

C Franciſci Petrarche ad. T. M. eundem ꝙ romã ſit petiturus pꝛo adipiſcenda laurea quo ue die eã in Capitolio ſit aſſumpturus certiorem reddentis. Epiſtola.LIIII.

Foꝛtune inſidias non hodie pꝛimum intel
ligere incipio: Non inuadit nos tantum il
la: ſed ſpargit ac ſeparat: ne letis ſcilicet ꝛ
aduerſis in rebus alter alteri ſolatio ſit. Noꝛat il-
la: quante oliꝫ meũ coꝛ urerent cure: quibuſ ad ple
nũ mederi pꝛeter te nemo poterat. Tũc ergo mirũ
in modum ꝯquiſitis cauſis: te in illo pectoris mei
eſtu refrigerium vnicum auectum ab Arcto redi-
ens inueni. Itaqꝫ tametſi Romam tuam pꝛopꝛiaꝫ
ꝛ communem omnium: mihi vͦo ante omnes ſem
per: tunc autem ꝛ ſeipſam pꝛopter gemino deſide
rio exoptatam patriam petijſſes: tamen conſequẽ
di difficultas meſtum atqꝫ deiectum animum ha-
bebat: ut cum ubiqꝫ exul mihi ſine te videar: tum
ꝑſertiꝫ anxius atqꝫ amore ardens ꝛ Romam tibi
inuiderem ꝛ te Rome: quo in ſtatu: eadeꝫ illa iuue
nilem animum frenante foꝛtuna: pauci anni qui-
bus ab inuicem: ſic diſtracti viximus multoꝝ apõ
me vicem ſeculorum tenuerunt. Ueni tandem (ut
vidiſti) hyeme bello pelagoqꝫ tonantibus. Om-
nes nẽpe difficultates fregit amoꝛ: Utqꝫ ait Ma-
ro: Uicit iter durum pietas: dumqꝫ ſuum uenera-
bile ac pꝛedulce obiectum querunt oculi: nulla ma
ris faſtidia ſtomachuſ: taliuꝫ licet impatientiſſimꝰ
natura: nullaꝫ bꝛume terreqꝫ duricieꝫ coꝛpus: nul
las periculorum minas animus ſenſit. Sic ad te
eniꝫ totus totaqꝫ mente pergebam: ut te vnum co-
gitans pꝛeſentia non viderem: te inuento nulla mi
hi longe vie memoria ſupereſſet. Ecce autem nũc
eundem illa laqueuꝫ: alioꝛſuꝫ licet obuertit: ut me
Romam petente te Uaſconia ꝛ occidui littoris ex
trema poſſideant: ꝛ tum maxime diſtrahamur:
dum maxime te pꝛeſentem cuperem: omnis mee
glorie ſummuꝫ decus: Sed ſic eunt fere uota moꝛ
talium: ut quod uehementius cupiunt egrius aſſe
quanẽ. Ceterum ut meliore tui parte illic in tempo
re pꝛeſens ſis: ſcito me lauree delphice cupidine:
olim clarorum Ceſarum ꝛ ſacrorum uatum ſingu
lare ꝛ pꝛecipuum uotum fuit: nũc uel ſpernitur uel
neſcitur: mihi ſane noctes plurimas inſomnes fe-
cit: ꝛ de qua ſepe multa tecum egi: quanqꝫ cuꝫ me
tantillum: certatim due maxime urbes expoſce-
rẽt: Roma atqꝫ Pariſius. Altera mũdi caput ꝛ ur
bium regina: nutrix altera noſtri temporis ſtudio
rum: poſt uarias deliberationes: ad extremum
non alibi quam Rome: ſuper cineribus antiquo-
rum uatum: inqꝫ illorum ſede percipere: ingẽti an
te alios fratre tuo ſuaſore ꝛ conſultore diſpoſui:
hoc ipſo die iter aggredi: In quo pluſculum tem
poris exigitur. Adeundus eniꝫ rex: videnda Par

thenope: inde iter erit Romam. Illic aliquot dierum moram video: denique nisi fallit extimatio: pascali die: ad.vj. Idus Aprilis in Capitolio res agetur. Queris quo hic labor: hoc studium: hec cura. An doctiorem: an meliorem factura sit laurea? Notiorem forte ⁊ plurium inuidie expositum: Scientie autem ⁊ virtutis sedes est animus: Ibique non in frondosis ramis auicularum more nidificant. Quorsum igitur hic frondium apparatus? Quid respondeam queris? Quid putas? nisi illud sapientis Hebreorum: Uanitas uanitatum ⁊ omnia uanitas: sed sic sunt mores hominum. Tu Uale. ⁊ fauenti oro ades animo.

¶ Francisci Petrarche ad Robertum Sicilie regem: Illi quod laurea se dignum estimauerit gratias referentis: atque quo ritu eam Rome susceperit ostendentis: contra ueterum etiam laudatores presentia contemnentes inuehentis. Epistola.LV.

q Uantum tibi liberalium ⁊ honestarum artium studia deberent: regum decus: quarum te quoque regem industria fecisti: aliquanto (nisi fallor) quam temporalis regni diademate clariorem: olim mundo natum erat. Nouo nuper beneficio desertas pierides obligasti: quibus hoc meum quantulumcunque est ingenium solenniter consecrasti. Ad hec ⁊ urbem Romam ⁊ obsoletum Capitolij palatium insperato gaudio ⁊ insuetis frondibus decorasti. Parua res fortasse dixerit quispiam: sed profecto nouitate conspicua: ⁊ populi Romani plausu ac iucunditate percelebris. Lauree morem non intermissum more tot seculis: sed ibi iam prorsus obliuioni traditum: alijs multum diuersis curis ac studijs in republica vigentibus: nostra etate renouatum te duce: me milite. Scio quedam ⁊ per Italiam ⁊ apud exteras nationes ingenia clarissima: que nihil ab hoc proposito: nisi desuetudo longior ⁊ semper suspecta rerum nouitas arcebat: Ea deinceps postquam in meo capite periculum fecere: breui consecutura ⁊ Romanas lauros certantibus studijs decerptura confido. Quis enim metuat Roberto auspice cunctantis animi signa conuellere? Iuuabit in hac acie primum esse in qua esse ultimum non inglorium reor. Ego quidem non inficior: tanto impar oneri fueram: nisi mihi fauor tuus: vires atque animos addidisset. Atque utinam diem festum ornare serenissime frontis tue presentia potuisses: quod profecto (ut ipse dicere solebas) nisi etas non fineret nequaquam maiestas regia uetuisset. Sensi quidem multis indicijs Augusti Cesaris quosdam mores tibi admodum probari: Atque illum in primis: quod Flacco libertino homini ⁊ qui prius aduersarum partium fuisset: tam non placatum modo: sed beniuolum familiaremque se prebuit: ⁊ Maronis sui ingenio delectatus: plebeiam originem non despexit: Preclare: Quid enim minus regium quam in his quos aut virtus aut ingenium commendat: dum ⁊ uera nobilitas non desit: ⁊ nobilitare ipse possis: suffragia aduentitie nobilitatis exquirere? Nec sum nescius quid aduersus hoc litteratores nostri temporis respondeant superbum ⁊ segne genus hominum Maronem ⁊ Flaccum sepultos esse ne quicquam modo de his magnifica verba iactari: excellentes olim viros perijsse tolerabiles nuper ⁊ (ut fit) in imo facem substitisse. Quid dicant ⁊ quid cogitent noui: neque passim obloquor: Uidetur enim mihi vnum Plauti dictum: non tam illi etati que vix eius rei gustum ceperat conuenire quam huic nostre. Ea inquit tempestate flos poetarum fuit: qui hinc abierunt in communem locum. Hoc profecto nos dignius lamentamur: tunc enim nondum uenerant quos abijsse conqueritur: Iniquissima uero horum intentio est. Neque enim id agunt ut interitum scientiarum defleant: quas extinctas ac sepultas cupiunt: sed ut coetaneos suos quos imitari nequeunt: desperatione deterreant. Sane illos desperatio sua retrahat: nos impellat: ⁊ vnde illis frenum ac vincula: nobis impetus ac stimuli accesserint: ut studeamus fieri: quales illi nullum opinantur: nisi quem antiquitas illustrauit. Rari sunt fateor: pauci sunt: sed aliqui sunt: quid autem uetat ex paucis fieri: si omnes raritas ipsa terruerit? Breui quidem non pauci erunt sed nulli. Enitamur: speremus: dabitur forsan ad ista pertingere. Maro ipse ait: Possunt quia posse videntur: ⁊ nos (mihi crede) poterimus si nos posse crediderimus. Quid enim putas? Plautus ecce suam deflet etatem. Ennij forte seu Neuij mortem dolens: ipsorum quoque Maronis ac Flacci etas: non equa tantis ingenijs fuit: Quorum alter diuini spiritus poeta dum vixit: emulorum bellis sine fine uexatus: ut alienorum operum deflorator carpitur. Alteri vitio datur quod visus esset antiquos partius admirari. Fuit hoc erit quod perpetuum: ut ueneratio uetustatem: presentiam comitetur inuidia. Tibi vero regum optime: nec minus philosophorum ac poetarum maxime (ut ex te didici) illud eiusdem principis altius insedit: quod Tranquillus ait: Ingenia seculi sui omnibus modis fouit: ⁊ tu modis omnibus seculi tui foues ingenia: eisque humanitate ⁊ clementia tua faues: Expertus loquor: recitantes ⁊ benigne ⁊ patienter audis. Nec tantum carmina ⁊ historias: sed ⁊ orationes ⁊ dialogos. Componi tamen aliquid de te nisi ⁊ serio ⁊ a prestantissimis offenderis. In omnibus his Augustum imitatus: auersatus autem illos qui cuncta fastidiunt: nisi quibus precium fecit impossibilitas consequendi. His tuis moribus: hac facilitate animi: cum multi sepe: tum ego nuper hortatus sum: singulari quadam ⁊ sine meritis fortuna. Neque hic (ut dixi) substitisset regia dignatio: si aut remotior senectus: aut Roma propinquior fuisset: Uerum hic maiestatis tue nuncius qui pro te omnibus interfuit: quid nobis uel Roma uel inde digressis: seu gaudij seu periculi acciderit: viua uoce narrabit. De reliquo autem nouissimi uerbi tui: ut ad te quam primum redeam sine intermissione meminero: testor deum non tam aule regie splendore captus quam ingenij: Alias quidem quam que sperari a regibus solent ex te diuitias expecto: Precor autem ut annos vite tue proroget: ⁊ te demum ab hoc solio mortali ad eternum transferat is apud quem fons vite est. Uale.

Ueneratio uetustatem inuidia presentiam comitatur

¶ Francisci Petrarche ad Barbatum Sulmonensem regium secretarium: Illum quo tempore Lauream Rome magno cum populi fauore assumpserit: certificantis. Epistola.LVI.

A Idibus aprilis: Anno etatis huius ultime: Millesimo trecētesimo q̄dragesimoprimo: in capitolio romano: magna populi frequētia ⁊ ingenti gaudio peractum est quod nudiustertius de me rex apud Neapolim decreuerat: Ursus anguillarie comes ac senator: prealti vir ingenij regio iudicio probatum laureis frondibus insigniuit. Manus regia defuit: sed non auctoritas nec maiestas: Illa non mihi soli sed omnibus presens fuit. Defuerunt oculi tui atq̧ aures: animus enim assidue mecum est: defuit magnanimus Joannes quem a rege transmissum ⁊ miro studio festinantem preter Ananiam excerpere hernicorū insidie: quas eum euasisse gaudeo: licet expectatus

B in tempore non adesset. Cetera supra spē ⁊ supra fidem successisse noueris. At ut recenti experimento cognoscerem: q̄ semper letis iuncta sint tristia: vix menia urbis egressi: ego cum his qui me terra ⁊ pelago secuti erant: in latronum armatas manus incidimus: e quibus ut liberati ⁊ romā redire cōpulsi fuimus: quantusq̧ ibi ob hanc causam populi motus: ⁊ ut die postero certiori armatorum fulti presidio discessimus: ac ceteros vie casus si explicare temptauero: longa erit historia: Cūcta igitur ex latore presentium cognosces. Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Columne. Illi q̧ lauream adeptus sit: ⁊ q̧ Parmenses a tyrannide liberati sint significantis. Epistola.LVII.

A Roma rediens: diutius exoptate lauree mee compos: ⁊ uelut victor laureati cognomē referens: quod gauisuro tibi uerecūde nūciatum uelim: hodierno die quod tibi ad gaudiū quoq̧ significo: ductu ⁊ auspicijs amicorum tuorum de Corrigia: Parmam vnde (ut scis) arcebamur ingressus sum. Hoc eodem die sibiipsi re-

B stitutam urbem pulso hinc presidio tyrannorum. In quā repente mutata rerum facie: atq̧ incredibili gaudio liberate plebis: par: libertas ⁊ iustitia rediere. Hic ergo precibus eorum victus quibus ueniam tuam accessurā ipsi sperant: ⁊ ego nō dubito estatem agere in animum induxi. Jurant enim se presentia mea admodum egere: quod idulgentie non necessitatis esse certū est. Cui enī usui in hoc statu rerum sim? Non ego urbanis strepitibus: sed siluestribus silentijs delector: non legum aut armorum curis: sed solitudini ⁊ ocio natus sū. Ipsi quidem uoti mei ɔscij: miram mihi quietem pollicentur: cum fragor hic ⁊ ardor letitie gestientis assiduitate tepuerit: quicquid erit mos gerendus fuit benigne precantibus. Hyemis initio me videbis: ita dico: nisi uel tibi citius uel fortune serius placuerit. Uale.

Fran. Pet. ad Peregrinum Messanen. Thome obitum deplorantis: simulq̧ illi epigramma ut supra defuncti sepulchrum effigiat destinantis. Epistola.LVIII.

Grauissimam querelā epistole finibus nō contentam: differre compulsus sum: non est usitatū animi mei vulnus aut vulgato

A medicamine releuandum. Altius in precordia descendit: obseruauit enim nocendi locū ac tempus ⁊ toto pōdere ferox incubuit fortuna: Thomam q̧ meum nunq̄ mihi sine lachrymis nominandū eximio flore rare indolis: fructus uberrimos ⁊ magna rerum incrementa pollicitum: primo (ut sic dixerim) etatis uere preripuit. Cuius immatura obitu (ipse mihi fateor) mortalia cuncta viluerunt. Uideo quanta rerum nostrarum firmitas: quid mihi nunc sperandū sit exemplo coniunctissimi fratris admoneor. Una etas erat: Idem animus: Summa studiorum paritas: Incredibilis identitas uoluntatū. Unum eramus: Uno calle gradiebamur: vnum terminū petebamus: vnus labor: vna spes: vna erat intētio: vnus utinā finis esset. Hanc acerbissimam fati vim: deflere mecum: ⁊ profundissimo simul vulneri meo: paria si possū adhibere remedia: meq̧ ipsum meis litteris ⁊ iusto uolumine ɔsolari ꝓpositū est mihi. Fecit hoc primus in morte dilectissime filie: Marcus Cicero: diuino ille quidem ⁊ inaccessibili quodam stilo. Fecit idē multis post seculis in morte fratris Ambrosius. Temptare libet modo per occupationes liceat quid in amici morte possit stilus humilior. Interiū epigrāma quod postulas udum fletu: accipe: placet ut super sepulchri lapidem breue carmen: ⁊ super amici corpus dolor meus emineat. Uale.

Indolis atq̧ animi felicem cernite thomam.
Quem rapuit fati precipitata dies.
Hunc dederat mundo tellus vicina peloro.
Abstulit hec eadem munus auara suum.
Florentemq̧ noua iuuenem virtute repente
Succidit misero mors inimica mihi.
An ne igitur grates referam pro munere tanto?
Carminibus siculum littus ad astra ferens:
An ne gemam potius simul indignerq̧ rapinam
Flebo: Nihil miseris dulcius est gemitu.

Fran. Pet. ad Jacobum Messanensem: Thome Messanē. obitum grauiter se tulisse cōtestantis. Epistola.LIX.

Post Thomam meū fateor mori uolui nec potui. Speraui: sed elusus sum. Nec ignoro quid si hoc audiat: responsurus sit Anneus Seneca. Frustra scilicet optari qd̄ in manu positum nostra sit. Ego vero in multis hominis ingenium probans: ab eodem tamen in multis ⁊ presertim in hac precipiti ac temeraria opinione dissentio: quā non solū nostris: sed philosophorū quoq̧ gentiliū testimonijs ⁊ auctoritate cōuincere: nō operosa disputatio esset: sed modo non id agimus Igitur ut ad rem ueniam infelicissimis rumoribus affecto ⁊ optima mei parte amissa: vitam sine illo uere solitariam atq̧ anxiam peroso: peropportuna febris affuit: qua duce letus usq̧ ad ipsum limen mortis accessi: sed cum transire uellem in foribus scriptum erat: Noli adhuc: nondum uenit hora tua: continui gradum ⁊ repulsus inde: mestus ad vitam redij. Atq̧ ita sum: ut facile cernentibus appareat: me inuitum viuere. Uiuo tamen quod omnes metuunt: solus sperans ⁊ dolorem meum breuitate consolor. Scio enim quod mihi cū morte fedus: quod cum carne commertium. Utinam sic mihi quantulumcunq̧ vite superest: contingat agere ut omnibus horis in promptu: ⁊ (ut dici solet) in numerato habeam quod debeo: sitq̧ quod ait Psalmista: Anima mea in manibus meis semper. Uale.

Fran. Pet. ad Joannē Colūne: illum ut mortē Ja

A cobi fratris foꝛti animo ferat hoꝛtātis. Ep̄la.LX.

V Rget doloꝛ: hoꝛtatur charitas ut ſcribaʒ aliquid: ſola deſperatio pꝛofectus dehoꝛtatur. Credo enim recentiſſimum adhuc animi tui vulnus talibus auxilijs non egere. Uincet doloꝛ: vincet amoꝛ: cedet deſperatio. Inſite deuotionis imperio damnatum ſepius ⁊ abiectū reuertoꝛ ad calamū. Sic enim ⁊ ſi nihil amplius tātiſper euaporabit iſte qui me intus urit ⁊ ꝑgrauat calamitoſe mentis affectus: atqꝫ utinam merori tuo nō intēpeſtiuus ⁊ inoppoꝛtunus cōſolatoꝛ acceſſerim. Scio irriſos a Tiberio principe Jlienſiū legatos: quibus cum ad eum ꝯſolandum in moꝛte filij aliquanto ſerius ueniſſent: mādatis expoſitis r̄ndit. Et ſi illorum viceʒ dolere ꝙ egregiū ciuem Hectorem amiſiſſent. Sed nō ea tibi mens eſt neqꝫ hi mores: notiſſima tua eſt pietas: ꝓuulgata humanitas: nō in tuos modo: ſed in oēs. Itaqꝫ non ſum neſcius: quot gemitus iam foꝛtaſſis uel aī virtute cōpꝛeſſos uel tractu tempoꝛiſ parūper abſterſos hoc ſim ſuſcitaturus alloquio. Nunq̄ʒ etenim caſum tuum ꝟbis extenuare tēptabo. Illud potiꝰ fateboꝛ: nullum ex oibuſ quoſ ego ꝗdem viderim: de ꝗbus audierim aut legerim: plus vnius moꝛte fratris amiſiſſe. Uide quātuʒ lachꝛymis īdulgeo: ⁊ q̄ʒ latū ſuſpirijs iter pādo: duʒ extirpādis ſi dabitur: totiꝰ moꝛbi radicibꝰ ſum intentus: Fluāt interim quacunqꝫ libet dum meminerint: ijſdē moꝝ tramitibꝰ obſtruſis: nō licere amplius niti: ⁊ (qui luctuoſarū mētiū mos eſt) alias atqꝫ alias dolori rimulas conquirere. Magnā igiť in ꝑmis quādā ⁊ inſignē iacturam accidiſſe tibi video: talis ⁊ tam dilecti fratris interitu: Uerum tunc ego infinitam ⁊ inextimabilem iudicarem: qn̄ moꝛs illum extinxiſſet: ⁊ non ſpatio modici tp̄is ſeparaſſet. Atqui dum hic fuerat: quātulam vite ſue particulam ſub

B oculis tuis egit? Cōputa oro tempora (qḋ auidiſſime faciunt amantes) ⁊ ab ultima repetens infantia uſqꝫ ad hanc etateʒ memori aīo percurre: Jam ille ꝓcul a patria genitus ⁊ ſub illo glorioſiſſimo patris exilio ꝓductus in luceʒ: ꝑmos uagitꝰ edidit in terra lōginqua: ſpectateqꝫ indolis puer teneriozis vite annoſ: uel ſine te: uel ſi tecū egit: ea tn̄ erat amboꝝ etas: que nec ueri iudicij capax eſt: ⁊ ſolidi amoris fundamēta non recipit. Ita uel ſemꝑ eatenus abſ̄s fuit: uel abſenti ſimillimuſ. Mox ubi adoleſcētie fines attigit: incredibili quodā amore litterarum: quarū haud temere quiſq̄ʒ fuit appetētioꝛ: nunc per Italiam: nūc per Gallias lōge lateqꝫ peregrinatus eſt. Ita dū anhelans ac per diuerſa terrarum generoſam ſitim ſatagens extinguere: oibus ferme ſtudioꝝ fontibus imergitur: uſqꝫ ad virilem etatem ſpōtaneum ipſe ſibi indixit exiliū: poſt hec ſola virtutis admiratione facillime diſpēſante: ante annos ad epiſcopatuʒ eſt ꝓuectus: quē ſic geſſit: ut tantum viꝝ nō altiori ſolio ſedētem cernere cunctos bonos puderet: pꝛeter euʒ ipſuʒ qui ab oi ambitionis aut auaritie ardore liberrimꝰ: ⁊ ſoꝛte ſua letus: epiſcopaleʒ gradū inſigniter honeſtabat: atqꝫ altiorem non modo non optabat aſcēſum: quinpotius deteſtabať atqꝫ oderat: ⁊ uelut ꝑcipitij ſedem illud ſupꝛeme foꝛtune faſtigiuʒ perhoꝛrebat. Cuius rei cuʒ totius vite tenoꝛ atqꝫ vnꝰ ſemper ſecretioris textus eloquij: in quo celſum illū ac tranqllum aīum videbamus: tū pꝛecipue teſtis eſt grauitatis ac modeſtie cōtēptuſqꝫ terrenarum rerū plena ep̄la quā manu ꝓpꝛia nouiſſimis vite ſue tp̄ibꝰ ad te ſcripſit. Quāqꝫ dū relego: nun- C
q̄ʒ ſine iucūdis lachꝛymis facio. Eſt enim apḋ me quē illiꝰ ⁊ cuſtodia ⁊ rn̄ſo dignuʒ credidiſti. Nūc ēt ⁊ pn̄tem ſpectare ⁊ viuas uoces audire mihi videoꝛ. Nec magnopeꝛe ullas reqꝛere ꝑhoꝛum ſcholas: tā plene ibi pauciſſimis ꝟbis abſoluit: que ad ſobꝛietatē ꝑtinēt ⁊ ad btām vitā: Atqꝫ inter cetera mirū dictu: cū de eo attollēdo altiꝰ aſſidue ageret: religioſiſſimo iureiurādo iterpoſito affirmat: ſe ſupꝛa q̄ʒ credi poſſet rebꝰ ſuis eſſe contentū: nec ullo pacto altiꝰ aſcēſurū: ⁊ in quo tūc erat ſtatu mori ſe nō ſperare tm̄ ſed optare. Aſcendiſſet aūt uel inuitus: quo eū ⁊ ſanguinis claritas ⁊ merita trahebāt niſi olim que mētes curialiū poſſidet: obſtitiſſet inuidia: ⁊ nūc poſtq̄ʒ ea iā glīe ac ꝟtuti ceſſerat: virētiſſime iuuētutꝫ curſuʒ medio calle moꝛs obuia pꝛeuertiſſet. Sed ad oꝛdinē reuertoꝛ. Factꝰ ep̄s commiſſi muneris exactiſſimā curā habēs: te q̄ʒ pꝛimū relicto: ad ſedē ꝓpꝛiā maturauit. Nec eū tāta reꝝ locorūqꝫ mutatio exterruit: Inter romanas opes ac delitias enutritꝰ: ad pyreneos ſaltꝰ: ſereniſſima fronte ⁊ equiſſimo aīo trāſiuit. Ita ut aduētu eiꝰ: non tā ſua: q̄ʒ locoꝝ facies mutata: nec tam ipſe in Uaſconiā q̄ʒ Uaſconia ois in italiā trāſiſſe videretur: qḋ iter ego ſecū egi: ⁊ me felicē recoꝛdatio ſola facit: dū memini ⁊ māſuetudinē in ea foꝛtuna ⁊ humilitatem in illis tot nature dotibus: ⁊ honeſtatem in ea ſpecie coꝛporis admirādam. Deniqꝫ dū D
in animū redit illa cerimoniarū oiuʒ iugis integritas: atqꝫ illa iuuenis pōtificis optāda potius ſenibus q̄ʒ ſperāda grauitas (Sicubi errātem audieris: interrūpe: toto quidem illo tēpore Germanuʒ amātiſſimū nō vidiſti) At inde rediēs ſubſtitit foꝛtaſſe uſurus aliqn̄ fratris optatiſſimo conuictu. Speraſſe quidē id illū reoꝛ: nam optaſſe certꝰ ſuʒ: ſed ea que actus hoiuʒ diſpēſat dn̄a pꝛohibuit foꝛtuna. Siquidē ⁊ domus ⁊ patrie laboribus ac uocibus excitatꝰ: Romam coactus eſt petere: quo ⁊ ego qui tūc lōge aberā: ipſuʒ (ut ſcis) dulciter euocātem: te vix tādem ꝑmittēte ſecutus ſum. Credo id agēte deo: ut gemine virtutis miratoꝛ ac teſtis pace belloqꝫ: illius ꝓuidētiſſimi pectoris ꝯſilijs intereſſem. Septēnio in patriā exacto ea pietate: eaqꝫ animi cōſtantia: ut reliquiaꝝ ſuarū illū vnicum ſeruatorē Roma recognoſcat: ⁊ ꝙ in cineres nō tota coꝛruerit: illiꝰ etiā nūc cineribꝰ ſe debere fateať: ad cōſpectum tuū nouiſſime remeauit. Neqꝫ ampliꝰ ſubſtitit q̄ʒ ut tibi ſupꝛemū Aue ſimul ⁊ Uale diceret. Ilico eniʒ ⁊ deſerte ſedis viduitatē miſeratus: ⁊ ſolitudinis auiduſ: quā diuturnis populoꝝ cōcurſibꝰ cōpēſare decreuerat: aliqn̄ ſibiipſi victu- E
rus qui patrie vixerat ⁊ amicis: Rurſus ad epiſcopatum ſuum ſeſe contulit: ubi multa cum honeſtate degens: ⁊ ſicut antea ceterorum: ſic tunc ſui ipſius victoꝛ: vitam ſuam deo ⁊ hominibus exemplariter commendauit. Anno ibi tandem vix peracto: iuuenis admodū ab huiꝰ vite tempeſtatibus ad quietis poꝛtum ⁊ ad feliciora regna tranſlatus eſt. Recognoſce mecum ſingula pater optime: nec de germano colloquio pigeat cuʒ illo qui in fratre tuo decus ſuum ſibi pꝛereptum luget: ⁊ tamē (qḋ infantibus pꝛolapſis nutrices ſolent) poſt tam grauem caſum animo ſuo merenti hec uerbo-

Mētes curialium inuidia poſſidet.

rum adminicula qualiacũqꝫ conquirit: Receſſe me cum igiẗ fraterne vite tempus vniuerſum: etatis illum anguſtiſſimam portiunculam tecum exegiſſe teqꝫ germanam eiuſ dulcedinez ſemper in trãſitu ⁊ vix ſummis (ut aiũt) labijs deguſtaſſe fateberis ⁊ ſi hactenus abſẽtem nõ luxiſti: iam tandem lugere deſinito. Ego tamẽ hinc intelligo ⁊ ſcio: fecit enim me taliũ expertũ: crebra mortis iniuria: ſcio qd mihi nunc in ſilẽtio vulnerat⁹ ⁊ ulceroſus aĩus rñdet. Tu ne mihi mortꝫ ⁊ abñtie parẽ ꝯditionẽ argumẽtaris? Atqui abñtem reuidẽ cum deſiderio ſpabam: Ubi nã degeret nouã: aſſiduiſqꝫ rumorib⁹ onus ſolabar abſentie? Nũc vͦo ⁊ ſolamẽ illud: ⁊ ſpes omnis intercidit. Mihi aũt fateor nihil omnino morte ſimilius q̃ꝫ abſentia videreẗ: niſi in morte certiora quedam ſolatia reperirem. Utraqꝫ quidem corpore ſegregat: animo neutra diſiũgit: uerum ſuſpẽdit abſentia ⁊ ſemꝑ anxias mentes habet: quibus mors omnem ſuꝑuacuam curam demit. Quiſ enim fratres abſentes p̃ſertim uel amicos habere ⁊ ſecurus eſſe poterit: niſi qui caſuum humanoꝝ omnino neſcius: fortune vim atqꝫ incõſtãtiam nõ attendit? De ſe alij viderint: Ego quidez exquo hic ſuz: nunq̃ꝫ meoꝝ litteras niſi tremẽs ⁊ pallidus accepi: ⁊ poſtq̃ꝫ omnes bene ualere nũciatum eſt: adhuc curis nõ exoneror. Quis enim me certum facit: ne duz per alpes ac maria ad manus meas ſcripta peruenerint: aliqd forſan inciderit aduerſi (qͦ in ictu oculi fieri ſolet) nec pudebit apud te familiariter gloriari multum me in hoc tẽporis ac ſtudij poſſuiſſe: ut aduerſus repẽtinos caſus armatuz ac preparatuz aĩum haberez: utqꝫ ad id ſi quo modo poſſem peruenirem: qͦ ait Seneca: Sapiens ſcit ſibi omnia reſtare: quicqd factum eſt: dicit ſciebaz: Ego vͦo cum in alijs innumerabilibus: tum in hoc precipue ſentio me nec eſſe ſapiẽtez: ꝙ uſqꝫ ad hoc tempus hãc vnam ſarcinaz prorſus deponere nullo ſtudio ualuerim. Iſtam ſollicitudinez tibi mors eripuiſſe debuit: ⁊ (niſi magnitudine animi tui fallor) eripuit. Scis ubi frater tuus eſt: ⁊ qualiter ſibi eſt: Neqꝫ iam ſtatus ſui ueritatem ſolitam pertimeſcis: ſi iuſtitia: ſi fides: ſi pietas: ſi charitas viaz ſternit ad ſuperos. Si terrenis laqueis expedita mens liberiore ſurſum tolliẗ uolatu: ſi bonis ⁊ bene creatis ſpiritibus ſedes ultima ⁊ eterna celum eſt: illuc fratrez tuum aſcẽdiſſe cõfidimus: ⁊ ſi qua eum mortalitatis noſtre cõtagia (qͦ profecto non ſuſpicor) retardaſſent: in via eſt ⁊ iam ſolutus atqꝫ alacer feſtinat ad patriam. Ceteruz ubicũqꝫ eſt: ſepe ad te oculos reflectit oratqꝫ ne feliciſſimaz profectionem eius gemitibus tuis impedias. Nec te videndi fratris deſiderium torquere debet: Uidebis eum ſuo tẽpore multo anguſtiorem ſolito: multoqꝫ letiorem. Quid ni: cum ego adhuc eum videre nõ deſperez? Alioquin fateor incõſolabiliter angerer. Quis enim mihi catholico q̃ꝫuis peccatori ſpem negauerit: quam gentiles hoĩes habuiſſe cõperio? intelligis quid uelim. De Catone loquor ⁊ Socrate: quoruz in hac parte ſententias annotare non attinet: quas multo tibi notiores arbitror eẽ q̃ꝫ mihi. Non igiẗ mors auferre: ſed differre potuit fraterni vultus aſpectum: quẽ licet in perpetuũ abſtuliſſet: nõ tñ imoderati luctus viro digna eẽt occaſio: Nam ſiue illum defles vite laboribus ac periculis liberatum: ⁊ vide oro ne inuidentie potius dici poſſint q̃ꝫ compaſſionis lachryme: Siue te ipſum tanto p̃ſidio ſpoliatum: ⁊ dulciſſimo iucundiſſimoqꝫ comite in medio peregrinationis hui⁹ calle deſertum dicis: Et uera qdem: ſed nequaq̃ꝫ ſufficiẽs cauſa eſt: ut egregios aĩos proprie calamitatis afflictione deijciat. Accedit ꝙ damni tui memoria: quotiẽs ante oculos mẽtis rdit: totiens diuine liberalitatis admoneat: equiſſimum eſt. Ingratus enim eſt qui ablati memor: obliuiſciẗ accepti. Proinde ubi aĩum pupugit: acerba illa cogitatio: heu qualem frẽm amiſi: leniat illa iucũdior: O quãtum frẽm habui: imo vͦo quãtum frẽm habeo ⁊ in eternũ habebo: lꝫ ille donec ſibi ſimul ⁊ mihi ⁊ patrie ⁊ mũdo neceſſarium fuit: breuẽ hic morã traxerit: Dũ vͦo ſibi vni expediẽtius eſſe cepit: ab his malis ſeparari: eripuerit illum deus: ei ſcilicet ꝯſulens ⁊ nõ nobis: Immo forſan ⁊ nobis. Quiſ enim ſufficit abditas ⁊ impſcrutabiles diuine preſcientie cauſas aut exitus cõtemplari: dicente (niſi fallor) Apoſtolo: Senſum dñi qs nouit: aut qs cõſiliarius eius fuit? Quis nam hominum iudicare audeat: an cuicũqꝫ mortẽ alterius deploranti: non ſatis ꝓprie dici poſſit qͦ in tabellis reddito reſpõſo: patri olim in morte filij dictũ eſt tribus his uerſiculis: Ignaris homines in vita mẽtibus errant: Etynous potitur fatoꝝ numine leto: Sic fuit utilius extingui ipſiqꝫ tibiqꝫ. Calcitrat aduerſus ſtimulum humana temeritas: ⁊ implenti fato ſuperbie ſue cornibus obluctatur: ne quicq̃ꝫ niſi ut grauius victa ſuccumbat. Quid enim ego nũc de uotiſ inanibus: de gaudio: aut querelis hominum loquar? Latet alte ueritas abſcõdita: caliginoſa nube circumcludimur: caſu regimur: ceci cecis ducibus innitimur: nec quid optandum: metuendum ue nobis ſit per vmbram carnis agnoſcimus: bonis noſtris ingemiſcimus: miſerijs exultamus: ſine delectu flemus ac ridemus. Suam quiſqꝫ ſententiam ſequatur: Mihi errorum maximus videtur: ꝙ nõ libere nos ⁊ noſtra deo committimus: ꝙ aliquam in noſtris conſilijs ſpem habemus totiens decepti: ꝙ tanto huius caduci corporis amore detinemur: ut vix aut equanimiter hinc exire ualeamus: aut noſtros exeuntes aſpicere: quaſi ad nihil aliud nati ſimus: q̃ꝫ ut inter mundi fluctus ⁊ ludibria fortune perpetuo turbine iactãde carnis noſtre tenaciſſimo limo ac ſordibus hereamus: quod profecto non accideret cogitantibus uotorum noſtrorum multiforme periculum. Breuis eſt equidem in primis vita ⁊ fugaciſſimũ vite tempus: Rerum humanarum inquietum aduerſis flatibus ⁊ ꝓcelloſum pelagus: Rari ⁊ vix hoib⁹ acceſſibiles portus: ſcopuli vndiqꝫ inumerabiles: Inter quos difficilis ⁊ prorſus ambigua nauigatio eſt. Iam vix vni cõtingit ex millib⁹: ut integer enataret: ſic nos fortune imperium exercet in omnes gradus hominum pari iure craſſantis. Ita in quibus obuiuz cymba fragilis noſtre mortalitatꝫ alliditur. Et poſſumus inter hec nobis: aut noſtris longiuſculam vitam: Immo (ut uerius dicam) longius periculũ optare? Fingatur aliquis tam benigno ſydere: tam propitia fortuna: tam deniqꝫ fauente deo: iter hoc ingreſſus: ut nihil ei poſſit aſperum moleſtũqꝫ contingere: Rem impoſſibilem ⁊ inauditam ſeculis fingi iubeo. Nec ideo tamen q̃ꝫuis periculum abſit: aberit metus. Et idcirco fortaſſe non infe-

Mors etiã ſolatio nõ caret

F

G

licius nec incõsultius foret:mõ nostri esse arbitrij: Sicut in equore suspecto naute solent circũspecti clauum flectere:diuqꝫ ante solis occasum uela sub mittere:sic in vita portum petere: et adhuc floren ti etate atqꝫ animo vireti et ualentibus membris mori prius q̃ eo peruentũ sit:quo saltẽ vita longi or perducit ad ultimas scilicet angustias senectu tis. Inter quas artati quidam et vixisse dolent et mori metuũt: et totiens uotis exoptatum tempus accusant:Deniqꝫ quid uelint et quid nolint nesciũt: tanta est discordia. Hec et his similia cogitantes abstinere decet:ne decretum celeste:seu mortis fe stinantiam accusemus:Alioquin pro nobisipsis tã tũmodo conqueri videbimur et affligi. Ego enim non dubito:sacre memorie fratrem tuum:nec plus vixisse q̃ necesse sibi fuerit:nec minus et opportuno tempore reuocatum. Et si multis inter quos mihi misero diu anteq̃ uellemus:aut suspicaremur:ab scesserit:Piget opinari in te:ne dicam consolari:il los mollissimos plebeiarum gentium affectus:Ut quid tam longe positum mors abstulit:quare pa trio caruit sepulchro:cur videre non contingit ex pirantem:qualia apud poetam etiã ille vir fortis: sed nimis semper pronus ad lachrymas:videt' la mentari:Te amice nequiui conspicere: et patria de cedens ponere terra. Uulgata non ingerã:nec quã ta sit terre totius exiguitas:geometricis demon strationibus nitar ostendere:qꝫ vndecunqꝫ digres so:vna est ad celũ via:qꝫ non solum omne solũ for ti patria est:sed omne homini natale solum. Quis enim ista non nouit? Illud potius dicam:utrunqꝫ consulto diuinam statuisse ꝓuidentiam:primũ sci licet:ut duabus longe licet imparibus urbibus: ab eo dum vixit singulariter exornatis:ambe quidẽ defunctũ viriliter partirent': et Roma sui ciuis per petuam et immortalem famam:Lõberiensis ecclia uenerãda pontificis ossa seruaret. Nullũ(nisi fal lor augurio)celebriorem titulũ oĩbus seculis ha bitura:si tñ id illum proprium ac perpetuũ pmise ris. Audio enim te de transferendis Romam reli quijs cogitare:qđ nec suadere nec dissuadere pro positum est:Ne illum aut urbi in qua ciuis aut ec clesie in qua canonicus fuit inuidisse videar. Se cundum ut vno ex nobis astãte:qui abeũtis ample xus supremaqꝫ uerba pciperet: ceterorum luminibus parceretur:qm̃ sicut experimento deprehensũ est: mitiora sunt aurium q̃ oculorum vulnera. Longior sum in hoc sermone q̃ oportet:teqꝫ ꝯtra oẽs insul tus armis lõge ualidioribus instructum:nihil in eo quod laudes preter fidem repturũ spero. Sit vo iam finis:Conquiescant gemitus:arescant lachry me:sileant lamẽta:Noli fratrem tuum mortuũ ex timare:viuit enim: at nos quotidie morimur nec sentimus: et uel mortem o cecitas:uere vite princi piũ formidamus. Ut viuens itaqꝫ non luctibus:sed cogitationibus tuis et colloquijs intersit:prohibe in aula tua illud pusillanime silentium:qđ pleriqꝫ in luctuosis domibus obseruant defunctorũ no men ceu triste aliquid abhorrentes: Immo vo nũc resonet gloriosum illud nomen: et late ramos por recturum apud te radices agat:p̃sertim quia inui die nebulam:que excelsos viros libenter insequi tur:sepulchra non metuunt: et si multos quos do mus ac forum odiosos et obscuros fecerat claros et amabiles bustum fecit. Quid de hoc sperem:cu ius et suauissima semper et preclarissima fuit vita? Et(si quid superlatiuo altius)mors quoqꝫ precla rior. Ille etiam obsecro vulgaris abusus quem in multis:sed in Romanis meis precipue notaui at qꝫ interdum castigaui: a limine tuo procul exulet. Solent enim nullũ defunctum nominare sine pre fatione miserie. Ille infelix:ille male ominatus:Et subdunt tandem ipsum inexpletũ nomen:vix pri mis sillabis intellectis. At vo germanus tuus feli citer hic vixit:felicius hinc abijt:nũc alibi viuit fe licissime: et ideo pleno ore proferendus est. Apud Lucanum morientis Pompeij uerbum est:Nõ fit morte miser:eleganter:Aliogn omnes qui nati sũt miseri:quiqꝫ omnibus seculis nascentur. Postremo vnum hoc iterum et iterum admoneo:quosdã vi ros egregios quorum nomina tibi inculcanda non credidi:nulla re amplius laudatos q̃ qꝫ suorum mor tes forti aio tulerunt. Quod tibi eo studiosius ad uertendum est:qm̃ si circumspicis:videbis actus tu os in exẽplum trahi:te in eminenti specula colloca tum:atqꝫ in te oĩum oculos esse defixos:hoc tibi la boriosum decus et amplissimi generis maiestas et retroacte vite moderatio peperere. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Lelium suum:apud eum de repentino Jacobi Colũne obitu conquerentis.

Epistola.LXI.

A

n Imis viximus Leli charissime. Morien dum fuerat anteq̃ preriperet nobis deus benignissimum dominum et indulgentissi mum patrem nostrũ:utilem mundo:nobis necessa riũ:patrie gloriosum:longeui patris baculũ:sola men sororum:fratrũ letitiã:amicorum spem:hosti umqꝫ terrorẽ:morũ specimen:virtutũ tẽplum:ho nestatis imaginem:litterarũ hospitem:studiorum amatorem:ingeniorum preconem ac extimatorẽ rectissimum meritorum:Nulli inuidum:inuidio sum claris viris omnibus:pium:mitem:modestũ: sobrium:affabilem:cõstantem:fortẽ:iustũ:largũ: munificũ:magnanimum:circumspectũ. Mei mihi laudãs deficio:nec inuenio qđ tãtis virtutibus di gnũ loquar:aut amore decipior aut etate hac p̃ra diãtem et ꝯspicuã cleri lucem festinate nubes mor tis obduxit:cuius nũcio accepto:quãta me miserum circũfuderit eclipsis:sensit cor meũ:testes sũt ocu li mei. Uerũ post parẽtis et fratrũ lachrymas:nul las uberiores arbitror eẽ q̃ tuas: Hoc mihi et ani mi tui mansuetudo suggerit et uetusta deuotio:in qua hẽditario iure succedens: et prĩis finibus non cõtentus lõge lateqꝫ ꝓcesseras. Heu quotiẽs:quãta qꝫ dulcedine cogitabã diem illũ:quẽ ꝓximum opi nabar:quo scilicet mitissimus eius fr̃is obsecutus: et ab Apenino in Pyreneum trãsgressus exoptatissi mo eius cõspectui:improuisus assisterem:eiqꝫ et ro manã lauream:quam uertici meo lꝫ indignus im primo:queqꝫ iam ante uel auditu solo:quante sibi iucunditatis e longinquo materiam premisisset: elegantissimum manus et ingenij sui carmen indi cat. Insuper et noua Africe mee fundamenta:duo parua quidem:sed deuota munuscula uenerabun dus offerrem:preuertit oĩpotens desiderium me um:nec dignus fui tam letum et tam felicem diẽ cernere. Quid vo nũc consilij capiam? quid de me ipso statuam? quid agam? Sepe mecum hec cum lachrymis loquor: Quo ire paras ifelix? Is quem petebas abijt:quẽ sequeris? Aulam ne fratris fle

Jacobi Colũne laudes

B

bilem & tanto splendore viduatam? An bustū ubi sepulte sunt spes tue? Utrobiq; molestie: parū ne tibi meroris attulit casus: nisi gemitibus tuis obuiam pergas? Et uel hinc te merentum agmini mestus immisceas: uel illinc superbi pōtificis barbaricas deosculeris manus? Sic sum donec tu litteris & affectui meo uela feceris & consilij uagum firmaueris. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Senutum florentinū: illi suos familiares describentis: Eūq; si fieri potest ut meliores adinueniat deprecātis. Ep'la.LXII.

A

t Ria mihi seruorum paria: siue (ut modestius loquar) humilium amicoꝝ: siue (ut uerius: familiarium hostiū domi sunt: Primū quidem sic affectum: ut alterius nimia simplicitas: alterius sit periculosa calliditas. Secundus sic: ut hunc pueritia hūc senectus reddat inutilē. Tertiū vō sic: ut huius furor: illius torpor odiosus sit: Et iuxta illud Socraticū a Cicerone relatū in epistolis: Alter frenis: alter calcaribus egeat: Ego autē has inter contrarietates: castigator olim: nūc spectator sedeo. Nec coꝝ propositum mutari satis possum: qui seruorum turbas ceu gloriosum aliqd aspiciunt & obsideri semper ab his quos pascunt:

B

hoc est a domesticis suffossoribus delectantur. In digentiam tibi meam innotuisse sufficit: puto non expectas ut deprecer: sicubi forsitan in humiliori fortuna se ostenderent animus: etas: mores: ab extremi equo spatio distantes: scito hominem cui nō dicam excellenter: sed tolerabiliter ista cōtigerint: non mihi seruum esse posse sed socium: sed amicū: sed dominū: Uereor tamen ne phenicis inquisitionem tibi cōmisisse videar: quā non nisi quingentesimo anno renasci solitam ac toto orbe vnicam ferūt: & nobis in occidente positis icognitā. Uale.

Phenix q̄ngētesimo ano renascitur

¶ Francisci Petrarche ad. T. M. Illum & q̄ de antiquis scriptoribus nō recte sentiat: & q̄ nimis inutiliter sibi gl'iā q̄rat reprehēdētis. Ep'la.LXIII.

A

d Ictu difficile est quantū aures meas vulgari fessas strepitu: epistola tua bis terq; relecta permulserit: que q̄q̄ tibi uerbosa videretur (ut ex fine cognoui) Ego tamen in ea nil preter breuiloquiū accusauit. Itaq; cōminationē illam ultimam q̄ deinceps compendiosior sis futurus: inuitus asperi: mallem prolixior esses: ut libet tamen: tu pater: non te mihi: sed me tibi mores gerere dignum est. Sed ita ne totum in tua manu positum erit: An ignoras: q̄ sepe consilio dissimilis est euentus? Audies forte quod uel silentij auidum loqui cogat. Uis quod minitari videor: iam nunc rebus impleam? Testor in primis eandē me de te opinionem gerere quam de Aristotele Macrobius: seu illā amor seu ueritas genuerit: vix te aliquid ignorare posse arbitror. Si quid autē vō aduersum tibi excidit: aut minus puidisse: aut (qd de eodem ait idem) lusisse te suspicor. Nempe qd de Hieronymo scribis: te illum sacrorum doctorū ex numero pretulisse: haud nouum est mihi. Uetus est iam & late cognitum hoc iudicium tuum. Equidem frustra de comparatiuis litiges: ubi ad superlatiua peruentum est: Falli non potes: Optimum ac maximum erit: quicquid elegeris: licet de hac re inter amicum tuum clare memorie Lomberiensem episcopum Iacobum & me crebro disceptatū rē meminerim. Illo per uestigia tua semp vno ore Hieronymū: me vō Augustinū iter scriptores catholicos preferētē. Et sane si neq; ueritatem neq; te uerear offendere: dicā pater qd sentio: Cū multa: uaria & luminosa sint sydera: ut sit hic Iuppiter: hic Arctur⁹: hic Lucifer: Sol ecclesie Augustinus est: Sed hec (ut dixi) haud magni momēti feceris: qm̄ & electio tuta est: & libera debent esse iudicia. At qd sequitur: te inter morales Ualerium pferre quis nō stupeat: si tamen serio perseueranterq; dictum est & non iocādi temptandiq; aio? Si enim Ualerius primus est: quotus queso Plato est: quotus Aristoteles: quotus Cicero: quotus Anneus Seneca: quē in hac re magni quidē extimatores oibus pretulerunt? Nisi illud forte Platonem ac Tulliū excludit: qd in epistole tue parte perlectū noui mihi stuporis causa fuit: Ubi nescio qd cogitans illos poetas esse: & poetarū choris annumerari oportere dixisti. Qd si loquendo consequi potes: plus egeris fortasse q̄ putas. Secūdo Apolline & plaudētibus musis magnos duos incolas vmbrosis Parnasi collibus addideris. At qd oro te mouit: ut id opinareris aut diceres: cum Tulli⁹ in priorib⁹ libris summus orator: in ultimis philosophus illustris appareat? Sicut autē ubiq; Uirgilius poeta: sic Tullius nusq̄: qm̄ ut in declamationibus legimus Uirgilium illa felicitas ingenij oratione soluta reliquit: Ciceronē eloquentia sua in carminibus destituit. De Platone quid dicam: qui maximoꝝ hominū consensu: philosophie meruit pncipatū? Cū Cicero & Augustinus & alij q̄ plures in oi sermone: ubi Aristotelē ceteris philosophis pferūt: Platonem semp excipiant. Non intelligo qd Platonem faciat poetam: nisi vnū forte Panetij uerbū a Tullio relatū: qui homerū philosophoꝝ illū uocat: qd nihil est aliud q̄ philosophorū pncipē: ac talē inter eos q̄lis iter poetas est Homerus. Alioqn qd ipsi Tullio dicemus: qui in epistolis ad Atticū quodā loco Platonem suū deum uocat: oibus qdem modis id agūt: ut Platoni diuinitatē ingenij attribuant: hinc & Homeri: & qd est expressius dei nomen. Proinde sumpta hinc occasione: mira dulcedine loquēdi de reb⁹ incognitis in tractatum poetarū totus imergeris: qs: qua etate sit genitus: quē qsq; stili modum qd poetādi genus: quē fame gradū teneat: longū est singula persequi: tam multa nunq̄ alijs audita: nos oēs discēdi auidos: facūdis tuis litteris docuisti: Qd si inter fari aliqd nō mihi sed pfessioni mee pmittitur: miror quid ita tibi Neuij Plautiq; nomen ignotū est: ut quasi barbaricum nescio quid locutū putes: q̄ eos litteris ad te meis inserui: & ausum (ut ait Flaccus) psonā formare nouā: tacita lꝫ admiratione castiges. Adeo scrupulose enim in hac inqsitiōe uersaris ut nihil restet: nisi temeritatē meā 9dēnare: in scenā noua & pegrina noia pducētē. Frenasti tū impetum: & tandem ignorantiā tuā culpare maluisti. Urbane quidē ac modeste. Ceterum aliud vba sonant: aliud clamat (nisi fallor) intentio: prorsus mirabile: cum tam familiarem habere Terentium videaris: Ille enim iam statim a principio in ipsius Andrie prohemio: & Neuij & Plauti: vna cū Ennio: eodem meminit uersiculo. In Eunucho & Neuij itidem & Plauti. In Adelphis: Plauti solius mentionē fecit. Eorundem quoq; simul meminit Cicero in senectute: & Aulus Gellius in no-

Ind de tom

ctibus Atticis: ubi amborum epigrammata de-
scribit sermone uetustissimo. Sed qd ago? Quis
enim queso vnq̄ poetrie nomen absq̄ illorum no-
minibus audiuit? Itaq̄ stuporem tuum stupeo:
& cum bona uenia pater obsecro: ne in manus alie
nas ista perueniant: quo enim clarior fama est tua:
eo sibi studiosius consulendum est. Mecum qui-
dem non aliter q̄ tecum omnia loqui potes: & (qđ
secū docti faciunt) mutare ac retractare que dixe
ris. At postq̄ in vulgus dicta peruenerint: ea de-
mum facultas eripitur & multorum iudicia subeū
da sunt. Ego epistolam tuam ad te sub fida custo-
dia remitto: & hanc illi alligatam mitto cuius ex-
emplum apud me manebit: non ob aliam causam:
nisi ut si quid adhuc respondendū dixeris: dū uer
ba uerbis confero: memoriam non fatigem. Unū
p̄terea noui & exotici dogmatis inducis: utar enī
plena libertate: quando semel non cepisse non pos-
sum. Asseris Ennium & Statium Papinium coe-
taneos fuisse. Quis te oro pater in hāc chronogra
phiā impulit? quis a te nunc ista poscebat? Atqui
exactius hoc inquirere: Inuenies Enniū sub Afri
cano maiore: Statium aliquot seculis interiectis:
sub Domitiano principe floruisse. Habes quibus
(nisi fallor) & respondere uelis & tā breuiter ut pu
tabas non possis: Unum adderem: si bona fide ue
niam dares: quod olim dum in Uasconie partib9
adolescens agerem uerecunde quidem: ut illā eta
tem decuit: tibi scripsisse recolo: cum vulgarib9 scri
ptis tuis offenderer: que ad eum cuius supra me-
mini Iacobum de columna interdum ea tempesta
te mittebas: cuius me amor sicut in eas terras tra
xerat: sic in ethiopiā traxisset. Sed tunc pene pue
riliter: ut qui vix dū ferule manum subduxeram:
tempus est ut iam virilis oratio mea sit: Ita tamen
ut dixi: si tu ueniā dederis. Quid ais? Rides pu-
to: bene habet: ueniā tribuisti. Audi ergo pater &
vide & inclina aurem tuam: ne qua externa auris
interueniat. Tibi enim loquor & te rerum tuarum
iudicem statuo: que accusare videor alijs accusan
tibus defensurus: Nec tamen ignarus: nimis acri
moniosam & insolentem filij ad patrem epistolam
reprehensoriam uideri: sed amor audaciam excu-
set. Ita enim mihi clarū nomen: non popularis au
re suffragio: sed virtute contingat: ut ab ineūte eta
te singularis quedam mihi tui nominis cura fuit:
Hec me loqui cogit: ne si ego tacuerim: idē ab alijs
audias: uel (quod metuendū magis est) tacito iu
dicio lacereris: & quidam iniqui rerum arbitri am
plissimum ingeniū: tuū: ex his q̄bus ludēs te inclu
dis: peregrine facultatis angustijs metiantur. Ani
maduerti enī te in scriptis tuis: omni studio ut ap
pareas niti: Hinc ille discursus per ignota uolumi
na: ut ex singulis aliquid decerpens: rebus tuis in
terseras: Plaudunt tibi discipuli: & omniscium uo
cant innumerabilium auctorū noibus attoniti: qua
si oium quorū titulos tenes: & notitiā sis adeptus.
Docti aūt facile discernunt: quid cuiusq̄ propriū:
q̄d alienum sit: & rursus quid mutuum: quid pre-
carium: q̄d furtiuū: quid e medio haustum: quid
a pretereunte delibatū. Memoriā ostentare pue
rilis est gloria viro: ut ait Seneca: captare floscu-
los turpe est: quippe quē fructu deceat gaudere:
non floribus: Tu vo in hac etatis parte uenerabi-
lis: & in tua ꝓfessione clarissimus: imo (ut nō sem-
per pungam: sed interdum vngam) solus sine exē-
plo nostri temporis: earū quibus es deditus litte
rarum princeps: nescio quo iuuenili animo: dimis-
sis finibus tuis in alienis pratis ociosus & uagus
inclinata iam die: interlegendis flosculis tempus
teris. Placet ignota temptare: ubi sepe viam non
inueniens: aut uageris aut corruas: placet illorum
sequi uestigia: qui scientiam quasi mercimoniū ali
quod ante fores explicant: cum interim uacua do-
mus sit. Certe tutū est: ad id potius niti: ut sis ali
quid plusq̄ videaris: operosa semper & periculo- Operosa & periculosa sp iactātia ē
sa iactantia est. Adde ꝙ cū magnus videri uoles:
innumerabilia incident: que te non modo uerā ad
mensuram redigent: sed infra ēt contrahent. Uni
ingenio satis est: vnius studij gloriā mereri. Qui
multarum titulis artiū superbiunt: aut diuini ho
mines sunt aut impudentes aut insani. Quis uspi
am aut grecorū aut nostrorū id presumpsisse memo
ratur? Nouus mos: noua temeritas: gloriosas in-
scriptiones pre se ferunt: propter quas: ut ait Pli-
nius: uadimonium deseri possit. At cū intraueris:
dij deeq̄ q̄ nihil in medio inuenies. Tu igitur (si
quid mihi credis: esto tuis finibus contētus. No-
li illos imitari: qui omnia pollicenť: nihil prestant:
faciuntq̄ ut omnia contrectando: atq̄ (ut ait Co-
micus) intelligendo: nihil intelligant. Grecum ue-
tus & salutare prouerbium est: Quā quisq̄ nouit
artem in hac se exerceat. Uale.

Francisci Petrarche ad eundem. T. M. concerta
tione in superiori epistola cum eodem habitā lati-
us extendentis. Epistola. LXIIII.

Ic est ut putabam: Libertas iram peperit:
ueritas odiū: admonitio fastidiū. Sed q̄d
agam? Uerba non redeunt: Blandior fuis
sem si te blanditijs delectari crederem: Immo vo
seuerior: & hunc ipsum affectum in viro forti femi-
neum: liberius arguissem: Nūc quoniā (ut video)
amicitie inimica libertas est: forte consultius age-
rem si tacerem: sed id quoq̄ permetuo. Est ubi si-
lētiū bilem mouet: loquar ergo ne rursus offendā:
sed tam breuiter ut coactum noueris. Primū ego
te iudicem feci omnium que dixi aut dicam: tu sen
tentiam breuem fers: errasse me in quibusdam: in
multis: in oibus. Gaudeo equidē me potius erras
se q̄ te: eo ꝙ apparentior est ois in luce deformi-
tas: & error in sene despatior: Sed tamē est aliq̄d
qđ amplius requiram. Ades ergo: ad tribunal tu
um prouoco. Nullis assessorib9 opus est: solus se-
de tu. Hieronymū prefers Augustino? Hoc sciebā:
sed eam quā affers iudicij rationem: profiteor me
non intelligere. Quid enim queso sibi vult qđ ais:
non te illum ꝓpterea pretulisse: q: sit maior: sed q:
fructuosior ecclesie: qđ in quodā opere tuo probas
se te dicis: disputatiōe lōgissima: quā uellē litteris
īseruisses: sed profecto uel nūcio pepercisti uel epi
stole. Quod tamen ad huiusce rei ꝓbationem pre- Inditium de
cipuū erat addidisti: hoc scilicet Augustini ipsius Hieronymo &
auctoritate cōcludi: Sed an ignoras ꝙ in genera Augustino
li sermone: persona loquentis excipitur? Quid vo
inquis si Augustini aperta confessio est sibi Hiero
nymū preferentis? Quis non videt quid ad hec
dici debeat? Hoc inq̄ vnum est in quo illius sa-
cratissime anime testimonio non starem: cui insi-
tum scio: ut de alijs gloriose: de se autem humili-
ter & loquať & sentiat. Ego quidē fructuosi laboris

palmam in ecclesia Augustino dabã:haud pertinaciter tamen:uelut is qui nec opinioni nec secte:nec homini usq̃adeo sum addictus:ut abire non possim ueritate comperta. Hoc apud Marcum Tullium:hoc apud ipsum patrem Augustinum didici: quod ipse apud eundem Tullium se didicisse non negat. Nam apud Horatium Flaccum: nullius iurare in v̇ba magistri puer ualde didicerã. Quanti aũt ista sint:ipse non dissimulas:qui hac defensionis parte deserta:mox ad aliam euadis:dicẽs omnibus excussis omnino nihil est qȯ te in hanc opinionem traxerit:nisi indignam quandam ⁊ singularem erga Hieronymum ingratitudinem italoꝝ: hoc est illud vnicum patrociniũ cause tue? Hoc est inq̃s illud mihi nulla ex ꝑte ĩtellectũ ĩtelligibile argumẽtũ.
L Quenã eniꝫ hec ingratitudo est? Sum' fateoꝛ nõ erga sanctos tm̃:sed erga sanctoruꝫ dñꝫ ingrati: Quenam Hieronymo singularioꝛ:q̃ ceteris querimonie causa est? Aut quenam potius italorum culpa q̃ hominum:cum nec ipse italus origine:⁊ sepius in oriente uersatus sit. Uersa te pa ter hac illac:ratio(ut arbitroꝛ)nõ erit sufficiẽs p̃bare quod intendis:nisi forte qui rationis vice fungitur:instinctus animi tacitus ⁊ pia magis q̃ examussim trutinata deuotio. Uerum ista preterueboꝛ: Tam sacra enim nomina disputatiũculis peccatoris obsolefieri:ac quodammodo p̃phanari: sacrilegio simillimuꝫ reoꝛ: Itaq̃ tacere iam de his consultius fuerit: Nam preciosarum rerum confricatio atq̃ collisio periculosa est. Ad Platonem ac Ciceronem transeo:quos tu ob duas fabulas mo
D rum doctrina:⁊ (ut de altera Macrobius testat̃) tripartite philosophie integritate perfectas:ac procul ab omni metrorum lege in medijs politice:ac rerum publicaruꝫ libris insertas:poetas facere niteris. Frustra Macrobius idem ambos excusat aduersus insultantes:non debere fabulam a philosopho confingi. Ego quidem gratuloꝛ:⁊ hos ⁊ Aristotelem ⁊ Senecam ⁊ Uarronem (si fieri possit) in agmine poetarum cernere:quod forte nõ ineptius de horum quolibet:q̃ de Platone ⁊ Tullio dici posset: Nam ⁊ Aristoteles poetriam de poetis: ⁊ Uarro Satyrarum libros edidit: Seneca autẽ Tragedias:que apud poetas profecto:uel primũ uel primo proximum locum tenent. Sed cur queso non ⁊ histriones fecisti:quoniaꝫ aliquid forsan in vita ludricuꝫ dixerunt aut fecerunt? Presertim Tullius cuius tam multa que risum moueant:scripta sunt in Saturnalibus:cum ⁊ Tyton libertus eius de patroni iocis librum scripserit. Cur non piscatores aut remiges:aut tale aliquid? Quia forsan aut hami iactu:aut remi tractu in solitudine positi:animum relaxarunt? Uis ne tu mihi Castrensem morem scholis inferre:ut sicut vnum duellum torquatos atq̃ coruinos fecit:sic vna oratio poetã faciat: Perseuerantia requiritur. Unus actus habitum nõ inducit. Hec hactenus. Nam de Ennio ac Statio in ultima epistola nulla mẽtio erat: Credo annorum numerum in digitos reduxisti. Postremo ad illum longum atq̃ continuuꝫ orationis tue textuꝫ ubi omnibus modis efficere studes:ut
E iniuste monuisse videar:ꝙ ingenio tuo nihil imperuium sit: Nihil aliud dixerim:nisi ꝙ bene tibi est: si hanc de rebus tuis opinionem habes: O te tuo qualicunq̃ iudicio felicem: O utinam hanc me artem ⁊ docere possis ⁊ doceas:qua talia ipse mihi de me nouerim conflare iudicia. Nescio enim an melius sit interdum de errore gaudere q̃ semꝑ de ueritate dolẽ. Ad id v̇o ꝙ me uelut iurate militie desertorem arguis:quoniam cum maxime florere inciperem:studiuꝫ iuris Bononiamq̃ dimiserim: expedita responsio est:quis tibi ⁊ ciuitatem illaꝫ ⁊ studiũ singulariter illustranti: minime ut arbitroꝛ placitura. Quoniam itaq̃ satis exagitaui:id totũ silebo:quo factum meuꝫ tueri soleo: Fuit eniꝫ hec mihi questio sepe cum multis:precipue cũ Oldrato Laudensi iurisconsulto:nostra etate clarissimo: Hoc vnum est:quod salua concordia dici põt: Nihil enim cõtra naturam bene fit: Solitudinis amatorẽ illa me genuit non fori. Deniq̃ sic habeto:me aut nihil vnq̃ proinde fecisse:qȯ magis puto:aut si quicq̃ hoc in primis non audeo dicere sapiẽter: sed feliciter factum est: ⁊ ꝙ Bononiam vidi: ⁊ ꝙ non inhesi. Uale.

¶ Fran. Pet. L. M. sumpt' pro facultatibus temperandos:potiusq̃ animi frugalitatẽ q̃ corporis gloriam appetendam esse contendẽtis. Ep̃la. LXV.

d Electari te lautijs nõ miroꝛ:paucoruꝫ hec domoꝝ pestis olim hospita:nunc omnium iugis incola est:nisi quarum paupertas limen obstruit. Qua in re non natura paucis longe iucundius victura q̃ nimijs:sed consuetudo multum:multoq̃ magis peccat imitatio. Quis enim tam frenate modestie est:cuius non interdum oculos auertat vicini sumpt' nitoꝛ ac gloria? Sed utile consilium est Plautini senis in Aulularia: Pro re nitorem ⁊ gloriam pro copia. Cuius si meminissent homines:⁊ profusis sumptibus:⁊ iniquis lucris clauderetur via:⁊ multo tranquillius viueretur: Nũc cecitatem cupiditas inuexit: ⁊ frenũ rationis fregit impetus uoluntatis. Tu autem oro quantũ potes enitere ut rationis proprie sectatoꝛ: potius q̃ aliene libidinis emulatoꝛ appareas. Fuge exempla pestifera:nimis malorum dociles animos habemus. Magister vnus uoluptatꝫ magno in populo satis est: Cito luxurie dat terga frugalitas:nisi cogitationum nostrarum aciem ratio inuicta firmauerit:docens sequi uera bona:fucata contemnere. Quid nũc vicini tui purpureũ latus atq̃ intermicantes crebra iaspide digitulos miraris? Phalerata felicitas est: exue hominem infelicissimum non negabis: Latet sub auro calamitas:⁊ (quod extremum mali genus arbitroꝛ)inuidiosus simul ⁊ miser est. Cõcludã aliter q̃ cõclusit Plautus Epidicum suum. Hic inquit is est homo qui libertateꝫ malitia inuenit sua:immo v̇o hic:malitia opes:potentiam ⁊ regum amicitias inuenit:se suamq̃ libertatẽ ꝑdidit: Habeat sibi sine iuidia multa illa ⁊ vulgi iudicio permagna:tu tuis bonis eo q̃ precipue quod ille perdidit: felix ac contentus viuito. Uale.

¶ Fran. Pet. ad. L. M. Illum ꝙ obsceno muliercule amore teneatur iocose comiterq̃ reprehendentis. Epistola. LXVI.

t Ibi quideꝫ amicus: non morib' tuis sum. Quid aũt de te mihi deq̃ tota tua re familiari videaẽ:qm̃ rogas:uerissime atq̃ breuissime ꝑ me Plaut' absoluet:nõ nisi singulis v̇bis ad singula. Primũ nõ mihi placet amoꝛ tuus:anime põdus infaustũ:obsceno igne pureris. Quere

autez ex te (ut Plautinus seruus in Asinaria) Nū sumꝰ est hec mulier quā amplexaris? Si cur quesierim interroges: quia oculi tui semper lachrymātes sunt: hec tibi. Mulierculis tuis hoc vnū quod in ea Comedia cui Curgulio nomen est legisse potes: Mulieres duas peiores esse q̄ vnam. Seruo autem illud eiusdem poete in Epidico: Nimis doctus ille ad malefaciendū: Hoc ex me addito: Nimis tu facilis ad credendum: nimis pronus ad obsequendum. Hec amice si falsa sunt: dictum meum argue: sin uera: mores tuos corrige. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. L. M. uerecundam confessionem erroris proprij: emendatioris vite optimam spem habere affirmantis. Ep̄la. LXVII.

Quod obiectum ab amico crimen nō negas facis ingenue. Magnam emēdatioris vite spem p̄fert erroris ꝓprij uerecūda confessio. Quod autem de seruo tuo taces: caute q̄dē quippe quem accusare nō potes. At q̄ muliérculas tuas excusas: urbanitatis inepte uel ceci iudicij dixerim: tu videris q̄d de illis sentiendum putes: quarum alteram optimam: alteram tolerabilem dicis. Ego illud Plauti in Aulularia uero propinquius reor: Optimam feminā nullam esse: alia licet alia peior sit. Uale.

¶ Eiusdem francisci Petrarche de Rebus familiaribus: Liber Quintus Incipit

¶ Francisci Petrarche ad Barbatum Sulmonensem: obitum Roberti regis Siculi uehementer se dolere insinuantis. Epistola. LXVIII.

Quod uerebar accidit: quod timebam patior: in dolorem metus: uota in gemitū abiere. Nō multo anteq̄ p̄sagirem: deseruit nos inclytus ille rex noster: Cuius et si matura etas esset: tn̄ peracerba mors est. Et heu me miserū Barbate optime: q̄ uereor: ne illa quoq̄ presagia cōfirmet euentus: que mihi suggerit anxius et malorum suorum semp nimis certus uates animꝰ meus. Ita me regine iunioris nouiq̄ regis adolescentia: Ita me regine alterius etas ac ꝓpositum: Ita me tandem territant aulicorum ingenia et mores. Mendax hic utinam sim ꝓpheta. Sed agnos duos multorum custodie luporū creditos video: regnumq̄ sine rege. Nam q̄d ego eum qui ab alio regitur regem dicam: multorūq̄ seuitie expositum? Itaq̄ si quo die Plato rebꝰ humanis excessit: sol celo cecidisse visus est: Quid illo moriēte videatur: qui et Plato alter ingenio fuit: et regum nulli aut sapientia secundus: aut gloria: cuius p̄terea mors tam multis hinc inde periculis viam fecit? Secundet hec omnipotēs deus et sollicitudinem meam: piā magis q̄ necessariā rebus probet. At ut alijs cuncta supra spem eueniant: et metus iste superuacuus fuerit: Mihi tn̄ amice q̄s cōsulet: aut q̄s me debit dolori meo? Cui de cetero vigilabo: cui quātulumcūq̄ hoc ingenium aut studiū cōsecrabo? Quis spes collapsas eriget? Quis torpētem animum excitabit? Duos ingenij duces habui: utrūq̄ mihi annus hic abstulit: et de altero q̄dem nup dum adhuc esset in Italia: utrobiq̄ consortem fletus idoneum querēs: nostro cū Lelio questus sū: de hoc hodie tecum queror: querarq̄ dum vixero: et qui solari alios interdum soleo: nūc qua me ipsū ratione uel oratiōe cōsoler nō inuenio. Hinc ergo cōsolandi desperatio: hinc flendi pudor: hinc ad utrumlibet stili diffidentia: Sed super omnia ilico te videndi spes: silentium iubet: parebo tecū ꝓpediem fleturus ex cōmodo: Hec iterea tibi flēs ad fontem Sorgie dictabam: notum ꝓcellarū animi mei portum: quo heri ad uesperam solus fugi: cum mane Rhodani ad ripam: rumor mestissimꝰ inuenisset. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Columne: Illi pro multis in se collatis beneficijs gratias reddentis: nonnulla q̄ pariter ab eo sibi exhibita commemorantis. Ep̄la. LXIX.

Gratias ago: cum pro alijs multis: tū pro eo q̄ quotiēs Romam peto: totiens uberrimo tuarum litterarum fauore preuenior. Agnosco insidias amoris tui: neq̄ enim ut homo: sed ut angelus excipior. Nihil impigrius est amāte. Nunq̄ tam iugi aquilone sum uectus: ut imparatum aliq̄d offenderim. Mirarer magis: nisi tuis de me iudicijs assueuissem. Cōsuetudo enim longior et rerum miracula extenuat et dolores lenit et minuit uoluptates. Quis autem enumerare sufficiat: q̄bus tu me per omnem vitā honorificentissimis decretis honestaueris? Quenam illa ex equo ꝑpe: cum sis dominus: conuersationis comitas? Quenam libertas hominis sub maioris arbitrio degētis? Quenam secretorū ꝑticipatio? Quenā ꝑrogatiua? q̄s honor? quāta dignatio? Recordari dulce est: renarrare longissimum. Unum ex mille referam: quod immo radicatum pectori et medullis inhesisse miraberis: Meministi dum graui olim inter quosdam tuorum extorto odio: ad arma peruentum esset: et tu iusta indignatiōe flāmatus: ut pro tribunali sedens: familiam cōuocasses ac dicē de ueritatis iusiurādum oibus detulisses. Iurassetq̄ etiam Agapitus Lunēsis episcopus germanus tuus: atq̄ ego iam dextram porrigerem: tu in medio irarum impetu: codicem euāgelicum retraxisti: teq̄ cunctis audientibus simplici uerbo meo contentum esse dixisti: cuius ne aut penituisse te aut impremeditata facti benignitas videretur: cū sepe similes casus acciderint iurantibus cunctis nunq̄ me iurare es passus. Quid hoc iudicio tanti patris illustrius? Quanti uolunt aurum et gemmas extiment auari: hoc extimare nō poterūt. Renouasti in me pater omniū optime Xenocratis philosophi antiquum decus: cuius in epistolis ad Atticum mētionem facit Cicero: qui cum testimoniū dicturus iurare s̄m leges teneret: ea sibi ab Atheniensibus spectate fidei credētibus remissa necessitas fuit. Hoc inquā in me renouasti: nisi q̄d illi maturo eui: id adolescēti mihi: quodq̄ illi semel accidit: tu mihi ꝑpetuum fecisti: Et putas me posse talium obliuisci? Ingens erit historia: si similia complecti uelim: nec tēpus patit nec locus. Magnanimi patris tui uocem audio: extra muros urbis: me licet iuitū ꝑsecuturus aduenit. Hodierno die apd Preneste suum hospitabor: ibi me clarissimus ex filio suus: ex fratre tuus nepos expectat. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Columne: Ille de sua Romam Neapolimq̄ uersus profectione narrantis: quidq̄ sibi in via contigerit exponen

tis: Robertum etiam quendam ualde detestantis.

Epistola.LXX.

A v T fidē frāgerē: ⁊ tibi utile: ⁊ mihi ꝓpe necessariū fuit. Pollicitus me maritimo itinere ꝓfecturū: nō aliā ob cām nisi qꝛ vulgo iā ꝑsuasum est: expeditius ac citi⁹ iri pelago q̃ terris nauim cōscēderā apud Niceā uari: que ꝑma Italicarū urbiū ab occasu est: ⁊ ad Meneci portū celo iam stellāte ꝑuenerā. Irasci tacit⁹ illic die postero inuiti mansimus: sepe nequicq̃ retētato abitu. Postridie ancipiti tēpestate funē soluimus: ⁊ die toto iactati fluctibus: ad Mauriti portū vix intēpesta nocte ꝑuenimus. Itaqꝫ castrū īgredi nō fuit littoreū hospitiū: nauticū cubile sortit⁹: cenā ut fames cōdiret: somnū ut lassitudini deberē ibi indignari altius ⁊ ludos maris agnoscere. Quid multa? Varijs per noctē cōsilijs agitatis: ad auroram statui ꝓferre terrestrem duriciē equoree seruituti. Itaqꝫ familia ⁊ impedimentis oībus in nauim repositis: ipse vno solo comitat⁹ in littore substiti: ⁊ fauit fortuna cōsilio. Inter ligusticos scopulos: casu nescio quo Theutoni equi uenales aderāt impigri atqꝫ preualidi: qbus ego raptim comparatis ꝓpositū iter egi. Neqꝫ tū ꝓrsus nauigatiōis fastidio imunis. Est iter Pisanos ad p̄sens ⁊ Mediolani dn̄m bellum ingēs magis (ut vides) de aīorū fascibus q̃ de terraruꝫ finibus se p̄bente materia. Late enim cōfinia discreuerat Apenninus ut cōtenatur antiquus Padi limes. Sed suꝑbia frenum
B nescit ⁊ nullis terminis est cōtenta cupiditas: Dū recto tramite ꝓficisci uellē: haud ꝓcul Lauentia: exercitus ambo ꝯstiterāt: Tyrāno grauiter urgēte cōtra Pisanis Mutronē suū summa vi tuētibus: Coactus sum apud Hericē mari iterū me credere: ⁊ coruū scopulū ingentē a colore nominatū ac rupē cādidā ⁊ macre ostia ac lunā oli famosam potētēqꝫ: nūc nudū ⁊ inane nomē p̄teruectus: nocte cōcubui apud ipsum Mutronē: in Pisanorū castris expositus per terrā absqꝫ insigni īpedimento reliquū vie feci. Nō ꝓsequor ubi cenauerim atqꝫ cubuerim: qd qualibet in ꝑte viderim audieriꝫ ue: ad extrema festino: Per Pisas relicta ad leuā Florētia Senas: atqꝫ inde Perusiū ueni: Inde Tudertū ubi a Claraualleñsib⁹ tuis magno cū gaudio exceptus per Narniā ipsis ducib⁹: Romā ingredior quarto nonas Octobris: ⁊ iā bona ꝑs noctis erat. Ita me hoc tp̄e nocturnū viatorū festinatio p̄ceps fecit: Visuꝫ est tñ magnanimū patrē tuū prius q̃ me quieti traderē: inuisere: Deus bone: que maiestas hoīs: que uox: que frons: que facies: qs habitus: que in illa etate vis animi: quod corporis robur? Iuliū Cesarē aut Africanū spectare mihi visus sum: nisi qꝛ utroqꝫ multū iste lōgeuior: ⁊ tamē idē ꝓrsus aspectu qui añ septēniū erat: dū eū Rome iteꝝ dimisi: uel qui añ ānos .xij. dū eū apō Auinionē Rhodani ꝑmū vidi: mirum ⁊ pene īcredibile: vir vn⁹ Roma senescēte non senescit. Pauca ibi (Nā semiūdū ⁊ iā in cubiculū eūtē illū repererā) de te tuisqꝫ reb⁹ affectu patrio ꝑcōtatus est. Cetera in diem posterū reiecimus: Illū diē a mane ad uesperā secū egi: cuius ne vna qdē hora in silentio acta est. Sed de reliqs corā: Mirūimmodū exhilaratus est aduentu meo: sperans (ut aiebat) amicos uestros per industriā meā fineꝫ carceris ac miserie reperturos: quā senis spem: falsaꝫ esse doleo.

Ne enim te longius trahā: Roma digressus: Neapolim ueni: Reginas adij ⁊ Reginarū cōsilio iter fui: Pro pudor: quale monstrū: Auferat ab Italico celo deus genus hoc pestis: Putabā Christū apō Memphim ⁊ Babylonē Mechāqꝫ contēni: Cōpatior tibi mea nobilis Parthenope: Vere tu harū quelibet facta es. Nulla pietas: nulla ueritas: nulla fides: horrenduꝫ tripes animal: nudis pedibus: aperto capite: paupertate suꝑbū: marcidū delitijs vidi: Homunculuꝫ vulsum ac rubicūdū obesis clunib⁹ inopi vix pallio cōtectū ⁊ bonā corporis ꝑtem de industria retegenteꝫ: atqꝫ in hoc habitu nō solum tuos sed Romani quoqꝫ pōtificis affatus: uelut ex alta sanctitatis sue specula insolētissime contēnētem: nec miratus sum: radicatā in auro suꝑbiā secū fert. Multum eniꝫ (ut oīum fama est) arca ei⁹ ⁊ toga dissentiūt: Ac ne sacrū nomē ignores: Robertus dicit̃: In illius Roberti serenissimi nuꝑ regis locū: quod vnū decus etatis nostre fuerat: eternum dedecus Robert⁹ iste surrexit. Iam minus īcredibile putabo e sepulti hominis medulla nasci posse serpentē: qm̄ a sepulchro regio: aspis hec surda ꝓsiluit: O superū pudor: qs naꝫ solium tuū inuasit regū optīe? Sed hec fortune fides est: res humanas uertit pariter ⁊ euertit. Nō fuit satis mūdo solē abstulisse: nisi atras insuꝑ tenebras attulisset: ⁊ erepto rege vnico: non alter q̄libet virtute īferior succederet: sed hec atrox ⁊ imitis belua. Siccine nos aspicis astrorū rector? Hic tanto regi successor idoneus? Hic post Dionysios Agathoclēqꝫ ⁊ Phalaridē cūctis obscenior ⁊ clā licet imanior fato debitus: restabat aule sicule (ut Macrobij uerbo utar) inclemētissimus incubator: qui miro genere tyrānidis: nō diadema: nō purpuraꝫ: nō arma: sed squalidū palliastrū induit: coqꝫ nō totus ut dixi: sed dimidius obuolut⁹: nec tā senio curuus q̃ hypocrisi: nec tā eloquio fret⁹ q̃ silentio ⁊ graui suꝑcilio per reginarū aulas discurrit: ⁊ hac illo innixus humiliores ꝓterit: iustitiā calcat: quicqd diuini aut humani iuris est: polluit: qui quasi nouus Tiphis: alterqꝫ Palinurus: fluitātis cymbe clauū regit. Cito (si qd mihi credis) ingēti naufragio ꝑiture. Multi eni sunt tales ⁊ fere oēs preter vnū Cauallicēsis ecclesie p̄sulē Philippuꝫ: qui solus pro deserta iustitia ꝑtes facit. Sed qd faciat agn⁹ vnicus in tāto lupoꝝ agmīe? qd faciat nisi q̃ primū fugiat si possit ⁊ ouile suū repetat: qō ipsuꝫ meditari arbitror: sed miseratiōe regni labentis ⁊ ultime obsecrationis regie memoria: ceu geminis cōpedib⁹ detinet̃. Interī q̄ꝫtū in malesuada aulicorū acie: sana uox vnī⁹ audiri pōt dei ⁊ hoīuꝫ īplorās fidē: obstrepit iniqssimis cōsilijs: ⁊ auctoritate sua retūdit multorū īpudētiam eludēs sapiētia fortunā ⁊ humeros ꝓprios submittēs publice ruine: quam differre poterit: mutare nō poterit. Atqꝫ utinā nō ⁊ eū pariter inuoluat. Adeo eni inclinata res est: ut iā de humanis auxilijs nihil sperē: presertiꝫ Roberto suꝑstite: qui tū ꝑfidie ꝑncipatu: tuꝫ nouitate habit⁹ ꝑmū iter mōstra curie ꝓmeruit ⁊ nomē ⁊ locū. Tu v̊o rep̄hēsione nō carebis: nisi de singulis que alijs secretiorib⁹ ad te lr̃is lati⁹ scripsi Romanū pōtificē certiorē feceris. Vnuꝫ illi meis uerbis in fine dicitor: Siqdē reuerētius ut opinor accepisset exhortationes Apostolice sedis sarracena Susis aut Damascus q̃ christiana Neapolis:

quod nisi sanctitatis ueneratio ꝓhiberet adderem Ciceronianũ illud: Jure q̃dẽ plectimur: Nisi enim multorũ ĩpunita scelera tulissem⁹: nunq̃ ad vnum tãta licẽtia ꝑuenisset. Ueruꝫ ego duꝫ uerborũ spumis ĩdignãtẽ stomachũ releuare studeo: uereor ne tibi quoq̃ bilẽ moueri: que si nulli rei ꝓfutura est ⁊ ꝑter ĩdignari nil reliquũ nobis: hinc illorũ temeritas: hinc patientia uestra fecit. Quid iuuat indignitatẽ rerũ equare uelle sermonib⁹: qđ nec Cicero ipse possit nec Demosthenes: ⁊ si forte successerit auctori suo tñ dãnosum sic ingeniũ quo scribẽti poti⁹ animi trãq̃llitas q̃ scelerũ ĩpunitas sontib⁹ auferaẽ. Jtaq̃ finẽ ꝟbis ĩponere consiliũ est: Ter nisi fallor aut quater ipsuꝫ carceris limẽ ĩgressus: Capuane castrum dicit̃: Amicos tuos vidi: nil nisi de te sperãtes: qm̃ iustitiã sibi suã in qua summuꝫ ꝑsidiũ esse debuerat: dãnosam hactenus experti sũt: ⁊ ꝑfecto piculosissimũ est sub iniusto iudice iustã cãm fouere. Accedit qđ nullus misero capitalior hostis est q̃ qui fortune sue spolijs supbus icedit: Sigdẽ de medio tolli cupit: cui qñq̃ repetẽde rationis esse possit occasio. Jta semper auaritie vicina crudelitas: obseruatũq̃ est vñ insignis patrimonij iactura ꝑuenerit: inde quoq̃ vite piculuꝫ ꝑuenire. Dura sors hois: cui nec tuto pauperẽ esse: nec diuitẽ denuo fieri licet. Jd si ulli vnq̃: amicis modo tuis accidit (de captiuorũ eni pda nemo nõ partẽ rapuit) qñ aũt aliene libertati aut saluti fauebũt rapacissimi pdões: que cũ ꝓpria paupertate cõiũcta esse videat̃. Jtaq̃ nihil habuisse securius. Sed ita se res habet: dãnis grauib⁹ acres inimicitias quesiere. Uidi eos in compedib⁹: O rem idignã: o instabilẽ ac pcipitẽ fortune rotã. Ceterũ ut nihil illa captiuitate deformius: sic captiuorũ animis nihil excelsius. Saluo te speꝫ optimã rerũ suarũ habẽt: ego qđ spereꝫ nihil habeo: nisi aliqua vis maior interuenerit. Si enim cõsilij clemẽtiã expectãt: actũ est: squalore carceris cõsumẽtur. Regina senior cõiunx oli regis nũc miserrima viduaruꝫ: miseret ut dicit: nihil ampli⁹ se posse cõfirmãs. Cleopatra cũ Ptolemeo suo misereri possent: si Photin⁹ Achillesq̃ permitterẽt. Ego hec video: quo aio: ne dici q̃dẽ op⁹ est. Sꝫ q̃d agã patiẽdũ est: ⁊ q̃uis respõsi certus: respõsũ tñ ẽt nũc iussus expecto. Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Columne: Jlli que admiratione digna Baijs ⁊ Puteolis viderit significantis. Ep̃la.LXXI.

A Mos mihi tuus oli not⁹: nil ignorare potes equo aio. Jta generosuꝫ spiritũ inexplebilis noscẽdi cupiditas exagitat. Gessi uolũtati tue morẽ: quoties Arcton: aut occasuꝫ circũire fortuna me uoluit mea. Nunc mihi diuersum iter pagẽti mẽs eadẽ est: Jdẽ parẽdi ꝓpositũ: Atq̃ adueni⁹ q̃dẽ mei summã viarũq̃ casus: ⁊ que deinceps in captiuorꝫ tuorꝫ negocijs apud Neapolim gesta sunt: que ue in reliquũ spes supsit audisti: Audi nũc reliq̃: q̃b⁹ ut irarũ nihil: sic delectatiõis plusculũ inerit. Sigdẽ expectatiõis iutilis ac diuturne tedio affectus: Garganũ mõtẽ Brõdusijq̃ portũ: atq̃ illũ oẽm superi maris tractũ lustrare decreuerã: nõ magis illa vidẽdi q̃ ista linquẽdi desiderio: qđ tñ regina seniore dissuadẽte cõpescui: ⁊ lõgioris pegrinatiõis ipetũ: ad ꝓximiora certe ⁊ mirabiliora cõuerti. Qui si forte hinc digresso ⁊ illa inuisere: anni tp̃s nõ negauerit: laborẽ ipse meũ so labor: q̃ q̃uis eorũ pro q̃b⁹ uenerã nihil fecerim: multa tñ que nõ putabã videriꝫ: sed de illi⁹ ingenti fere toti⁹ Jtalie ambitu ad te rediẽs vita nõ deferẽte corã loquar. Uisa hacten⁹: qm̃ hac citius via in notitiã tuã uẽtura sunt scriptis ꝑferẽda cõmisi. Baias ego clarissimis viris Joanne Barribili: ⁊ Barbato meo comitãtibus vidi: Nulla mihi letior dies ⁊ amicorũ comitatu ⁊ uarietate rerũ illustrium: ⁊ vicinia multorꝫ tristiuꝫ dierꝫ: vidim⁹ illũ hybernis mẽsib⁹ ꝑamenuꝫ sinuꝫ: quẽ sol estiuus (nisi fallor) ĩfestat. Nihil eni ꝑter opinionẽ habeo. Nũ q̃ me hic estas repit: tertius annus est ex quo huc ꝑmuꝫ seuiẽte aqlone: hyeme media delat⁹ suꝫ: quo ꝑferti tpe: iter equoreuꝫ fuit⁹ magna est: Jtaq̃ de multis q̃ optabã nihil comin⁹ spectare licuit. Ceterũ breuissimo rerum gustu tunc incẽsum animum: B ⁊ iam antea ab adolescentia calentem hodie demum uoti compotem feci. Uidi loca a Uirgilio: ⁊ (quod maxime mireris) ab Homero multum ante descripta. Uir Graius antiquissimus atq̃ doctissimus: ⁊ nulli secundus ingenio insignem: ⁊ qualem res exigebat: locum nusq̃ inueniens: ab Jtalia mutuat⁹ est. Uidi Auerni ⁊ Lucrini lacus Acherontis quoq̃ stagnãtes aquas: piscinã infelicis nati seuitia Auguste: Caij Caligule supbũ olĩ: nũc obrutũ vndis iter: ⁊ Julij Cesaris iniectũ pelago frenũ. Uidi Sibylle patriã ac domũ: ⁊ horrificũ illud specus: stultis irremeabile doctiorib⁹ inaccessuꝫ. Uidi Phalernũ mõtẽ famoso palmite cõspicuũ: ⁊ hic aridã tellurẽ morbis salutare fumuꝫ ꝑpetuo exhalãtẽ: illic cinerũ globos ⁊ feruentes scatebras ahenei istar vndãtis: confuso murmure eructãtẽ. Uidi rupes vndiq̃ liquorẽ saluberrimũ stillãtes: ⁊ cũctis olĩ morborꝫ generib⁹: oiparẽtis nature munera adhibita: post medicorꝫ inuidia (ut memorãt) cõfusa balnea: Ad que tñ nũc etiã e finitimis urbib⁹ ingẽs ois sexus etatisq̃ cõcursus est. C Uidi nõ cryptã mõ que Neapolitana dicit̃: cuius ad Luciliũ scribẽs meminit Anneus Seneca: sꝫ passim pforatos mõtes atq̃ suspẽsos testudinib⁹ marmoreis eximio cãdore fulgentib⁹: ⁊ ĩsculptas imagines: q̃s later: cui corpis pti faueat manu apposita designãtes. Jn stuporẽ me nõ magis facies locorꝫ q̃ labor artificũ coegit. Jã min⁹ miror Romana menia: Romanas arces: Romana palatia: qñ tã ꝓcul a patria (q̃uis excellẽtibus viris ubiq̃ sit patria) Romanorꝫ ducũ simil̃ cura ꝓtẽdit̃: q̃b⁹ ultra cẽtesimũ lapidẽ esse: q̃si suburbane fuerãt hyberne delitie. Estiuas eni Tybur ꝑstabat: ⁊ fucin⁹ ⁊ frõdẽtes Apenini ualles ⁊ Cymini cũ mõte lacus (ut ait Maro) ⁊ apci Umbrie recessus: ⁊ vmbrosi colles Tusculi: ⁊ ex re dictũ algidum: ⁊ viui fontes ⁊ lucida flumina: hybernas Antbium: Anxur: Phormie: Caieta: Neapolis: Nulla tñ amenior: nulla frequẽtior q̃ Baiaruꝫ statio: qđ ⁊ scriptorũ illi⁹ eui fides: ⁊ ingẽtes murorũ reliquie testant̃. Et si nõ sim nescius: fuisse magis hoc humane uoluptati q̃ Romane seueritati dignũ domicilũ. Jdeoq̃ ⁊ Marius nã vir asperior: ⁊ Põpei⁹ D ⁊ Cesar humanis moribus altiores: in montibus edificasse laudantur. Unde quod decuit: non imersi sed subducti effeminantibus animos munditijs nauticum strepituꝫ: ⁊ Baianas ex alto despicerẽt uoluptates. Scipio aũt African⁹: vir incõparabilis: ⁊ cui in virtute oia: nullũ cũ uoluptate cõmer-

ciū:cōsilio relique vite simillimo:nō tā ex alto de-
spicere ꝙ prorsus nō aspicere decreuit hūc locum
suis artibus aduersuz.Extra ꝓspectū igiť secessit
⁊ Literni ꝙ Baijs habitare maluit:quā villulaz
hinc nō abesse scio:nilꝙ auidius spectassem:si quo
duce in loca tāto habitatore nobilia penetrare po-
tuissem.Cum multa sane mirabilia deus ille fece-
rit : qui facit mirabilia magna solus : nihil tñ hoie
mirabilius in terris fecit.Sup oia ergo que uł iste
dies mihi ostēdit:uel tibi hec ostēdet epl'a:Puteo
Uires marie puteolāe recēsēt. lane mulieris animi ac corpis insigne robur fuerit
Mariā uocāt. Singulare illi seruate virginitatis
decus:Jugis inter viros eosꝙ sepius armatos cō
uersatio:Nulli vnꝙ tñ(ut cōstātissima oium opi-
nio est)uł ioco uł serio rigide mulieris attētata vir
ginitas:metu magis(ut memorant)ꝙ reuerentia
E prohibēte.Corpus illi militare magis ꝙ virgineū
vires corporee ꝓbatis militib⁹ optāde:rara ⁊ in-
sueta dexteritas:Uirens etas:habit⁹ ac studiū vi-
ri fortis:nō telas illa:sed tela:non acus ⁊ specula:
sed arcus ⁊ spicula meditať.Nō illā oscula ⁊ pro
terui dētis lasciua uestigia:sed vulnera cicatricesꝙ
nobilitāt:ꝑcipua armorū cura est:animus ferri
mortisꝙ cōtēptor:Belluz cū finitimis hereditariū
gerit:quo multi iā ultro citroꝙ periere.Interduz
sola:sepe paucis comitata manū cū hoste cōseruit
ubiꝙ ad hūc diē:victis ꝑceps in ꝑliū ruere : lenta
discedere:aiose hostē aggredi:caute insidias texe-
re:famē:sitim:frigus:estū:somnū:lassitudinē:icre-
dibili patiētia ꝑferre : sub diuo ꝑnox ⁊ sub armis
agere:Humi requiescere:herbosuz cespitē uel sub
stratū clypeū in delitijs habere.Inter tā cōtinuos
labores multū breui tēpore mutata est.Quātulū
est eni qđ me Romā ac Neapolim ad regē Sicu-
lū iuuenilis studiū glorie attraxit:ꝓfecto quā tūc
inermē viderā:hodie armata:⁊ armatis septa cū
ad me salutādū accessisset mirat⁹ suz:⁊ uelut igno
to viro salutē reddidi:donec risu eius ⁊ comitum
monitu pressius intuitus:vir tādē sub casside tor-
F uā ⁊ incultā virginē recognoui.Multa de illa fa-
bulis similia narranť:Ego qđ vidi referā.Conue-
nerā te diuersis mūdi ꝑtibus viri fortes ⁊ armoꝝ
exercitio durati:quos alio tendentes:illic fortuna
deposuerat:auditaꝙ mulieris fama experiēdi vi-
res cupiditas icesserat.Itaꝙ magno cōsensu oiuz
in arcē puteolanā ascēdim⁹:sola erat ⁊ añ tēpli fo
res nescio ꝗd cogitās obābulabat aduentu nr̄o ni
hil mota est.Instam⁹ oraret ut viriū suaꝝ aliqđ no
bis expimētū ꝑbeat.Illa diu excusata:brachij ua
litudie tādē graue saxū:ac ferreā trabē iussit affer-
ri:quā cū in mediū ꝓiecisset:ut tollerēt atꝙ expe-
rirenť hortata est.Quid multa?Lōga ibi(ut inter
pares cōtētio)⁊ magna res acta certamine specta
trice ꝗdē illa ⁊ singulorū vires in silētio extimāte.
Postremo facili iactu adeo se superiorē approba-
uit:ut reliquos stupor ingēs:me etiā pudor inuade
ret.Deniꝙ ita inde discessum est:ut vir oculis fidē
G dātes subesse aliꝗd ꝑstigij putaremus.Fama est
Robertū summū illū ⁊ virū ⁊ regē his quondam
littorib⁹ magna classe ꝑnauigātē:ꝑmotum talis fe
mine miraculo vidēdi gr̄a substitisse Puteolis:qđ
ideo apud me ueri faciē nō habet:q: in tāta vicini
tate terrarū euocaturus illā fuisse videať.Sed for
tassis aliā ob cām cū illuc applicuisset rē nouā spe-
ctare uoluit ardens ⁊ noscendi cupidū illud inge-
nium.Uerū huiusce rei fides:ut ceterarū quas au
ditui credim⁹:penes narratores maneat:mihi qui
dē femine huius aspect⁹ credibiliora efficit:queců
ꝙ nō modo de amaçonib⁹ ⁊ famoso illo quondā
regno femineo:sed etiā que de bellatricibus Ita-
lis virginib⁹ traduntur duce Camillia:cuius iter cū
ctas celebre nomē est.Quid eni in multis opinari
ꝓhibet quod in vna?nisi vidissem essem forsan ad
credēdū segnior.Et illa ꝗdē uetus nō ꝓcul hic pri
uerni:scilicet tpe Iliace ruine:hec recētior Camil-
la Puteolis nostris tēporibus orta est:quā tibi in-
terim litterulis meis testatā esse uolui.Uale.

¶Fracisci Petrarche ad Joannē Colūne:tēpestatē
quā apud Neapolim omniuz ingentissimam vide
rat:exponentis. Epl'a.LXXII.

Nsignē tēpestatē describēs Satyricus:ut
i multa paucis clauderet:poeticā tēpestatē
surrexisse ait.Quid eni breuius?Quid ex
ꝑssius?Nihil iratū celū aut pelagus pōt quod nō
equet uerbis ac superet poetarū stilus:Et(ne ma-
nifesta in re supuacuis utar)Homericā tēpestatez
nosti ⁊ allisum scopulo ducē:atꝙ omnē Caphare
montis insultū : quē imitati nostri poete aquaruz
montes ad sydera sustulerūt.Nihil sane uel pingi
eloquio:uel animo fingi pōt:qđ non externa dies
ipleuerit:imo ꝓcul excesserit:singulare quoddā:⁊
oib⁹ seculis inauditū malū.Itaꝙ Homerus Gra
iam:Eoliā Maro:Lucanus Epirēsem:Alij alias
tēpestates canāt:Mihi si vnꝙ uacuuz tēpus erit:
Neapolitana tēpestas carminis materiā abunde
tribuet:quanꝙ nō Neapolitana tñ:sed totius su
peri atꝙ inferi maris:⁊ vniuersalis quodāmodo
tēpestas(ut opinantur)fuerit:mihi Neapolitana
est:q: me Neapoli graues moras agētē repperit.
Sane quantū inter ꝑsentis tpis angustias ⁊ festi-
nationē nūcij loqui datū:hoc tibi ꝑsuade nihil vn-
ꝙ horribilius:nihil cōcitatius visuz esse:Preuene
rat ꝗdē mirū dictu istātis mali fama:religioso quo
dā Episcopo astrorūꝙ curioso:e vicina quadā in-
sula aliquot añ dieb⁹ periculū nūciāte:sed ut fere
nunꝙ cōiecturis ad uerū penetrāt:nō maritimuz
sed terrestrē motū ꝑdixerat:ruiturāꝙ Neapolim
ad septimū Kalēdas decēbris:Millesimo trecēte
simo quadragesimotertio:⁊ usꝙadeo miris cun-
cta terrorib⁹ ipleuerat:ut magna pars populi pec
catorū penitētie:⁊ sub mortē mutando vite statui
intenta:omne aliud negocij genus abijceret.Mul
tis cōtra uanos met⁹ irridētibus:eoꝙ magis qđ
per eos dies:nō paruis ꝗbusdā tēpestatib⁹ in die
erratū:⁊ tota uaticinij fides absumpta videbatur.
Ego necspei plenus nec timoris:ut ad neutrū pro
lapsus:sic ad utrūlibet pronus erā:sed ꝓnior ad ti Seg spera ꝙ fo mida prou niunt
morē.Nā ⁊ fere hoc in reb⁹ est:ut segnius sperata
ꝙ formidata ꝓueniāt:⁊ multas eo tēpore celi mi
nas audieram ac videram : que gelidis in regio-
nib⁹ habitare solito monstri instar hyemali frigore
in metū ac pene in religionē uerterā.Quid plura?
Nox aderat:quā lux suspecta sequebať:trepidula
feminaꝝ turba periculi potius ꝙ pudoris memor
per vicos plateasꝙ discurrere:atꝙ ad ubera ꝑssis
infantib⁹ supplex ⁊ lachrymosa tēplorū liminibus
obuersari.Trepidatiōe igiť publica ꝑmot⁹ : ꝑma
uespera domū redij:Solito ꝗdē trāquillius celuz
erat:qua fiducia qui mecū sunt maturius in cubi-
culū cōcesserāt:mihi expectare visum est:cōtēpla-

turo qua luna fronte occũberet: Erat autẽ (nisi fallor) septima. Institi igit̃ ad occasum spectantibus fenestris: donec eã obuolutã nymbis ⁊ mesta facie: ante mediũ noctis: ꝓrimus mons abscõdit. Tum demũ ⁊ ego lectuluꝫ meũ: dilatũ soporẽ excepturꝰ ingredior: Uix dũ totus obdormierã cũ repẽte horibili fragore: nõ tãtũ fenestre: sꝫ murus ipẽ: saxea testudie solidus ab imis fundamẽtis impulsus tremit: ⁊ nocturnũ lumẽ: sopito mihi vigilare solituꝫ extiguit̃: excutimur stratis: ⁊ in locũ somni vicine motꝰ mortis ingredit̃. Ecce aũt dũ inter tenebras alter alterum querit ⁊ beneficio dire lucis ostẽsos trepidis inuicẽ nos uocibꝰ cohortamur: Religiosi viri quorũ in edibꝰ habitamꝰ: ⁊ sanctissimus eorũ prior quẽ honoris causa nomio: Dauid: qui ex more ad nocturnas Christi laudes surgebãt: repẽtino malo territi: crucibusqꝫ ac sanctorũ reliquijs armati: ⁊ alta uoce dei misericordiã implorãtes: thalamuꝫ ubi ego erã: ꝑlatis facibus irrumpũt. Reuixi tãtisper: omnes inde ad ecclesiam pergimus: ibiqꝫ effusi multis cũ gemitibꝰ ꝑnoctamus: cuꝫ iamiam affuturũ finẽ ⁊ ruitura circũ oĩa crederemꝰ. Lõgi⁊ us eã si omnẽ illius inferne noctis horrorẽ uerbis amplecti uelim: Et ꝙ̃uis lõge cetera uerum sistat: ueri tamẽ fideꝫ trãscendet oratio: quis imber: qui uenti: que fulmina: quis celi fragor: quis terrarum tremor: quis mugitꝰ pelagi: quis hominũ ululatꝰ:

D Cũ in hoc statu q̃si magicis cãtaminibꝰ geminato noctis spatio: ad aurorã vix tãdeꝫ uenissemꝰ ⁊ diei vicinitas magis cõiectura animi ꝙ̃ lucis indicio appareret: amicti sacerdotes sacra altaribꝰ instaurãt: ⁊ nos celũ nõdũ ĩtueri ausi: in uda ⁊ nuda circũ tellure prosternimur. Ceterũ cũ haud iã dubia licet nocti simillima dieꝫ esset: ⁊ oĩs repẽte clamor hominũ superiore urbis ꝑte siluisset: sed de littorea regiõe magis magisqꝫ crebresceret: neqꝫ percõtãdo q̃d rei esset appareret: desperatione (ut fit) in audaciã uersa: equos ascẽdimus ⁊ ad portũ visuri: morituriqꝫ descẽdimꝰ. Dij boni q̃n vnq̃ꝫ tale aliq̃d auditũ est? Decrepiti naute rẽ sine exẽplo asserũt: In ipso portꝰ medio fedũ ac triste naufragiuꝫ sparsos equore miseros: ⁊ vicinã terrã manibꝰ prẽdere moliẽtes: vnda saxis ĩpegerat: ⁊ ceu totidem tenera oua disiecerat: totũ elisis ⁊ adhuc palpitãtibꝰ refertũ cadaueribꝰ littus erat. Huic cerebruꝫ: illi ꝑcordia fluebãt. Nec inter tãtus virorũ strepitus: tãtaqꝫ mulierũ eiulatio: ut maris celiqꝫ frago

E rẽ vinceret. Accedebat ediũ ruina: quarũ multa fũditus: violẽtior fluctꝰ euertit: cui nullus die illo limes: nulla uel humane manus reuerẽtia: uel nature statutos fineꝫ ⁊ littora cõsueta trãscẽderat: ⁊ tã moles illa ingẽs studio hominũ aggesta que obiectu laterũ (ut ait Maro) portũ efficit ꝙ̃ oĩs vicina mari regio vndis obruta: ⁊ ubi planũ siccis pedibus iter fuerat: ꝑiculosa nauigatio facta erat. Mille illic uel eo amplius Neapolitani eq̃tes uelut ad exequias patrie cõuenerãt. Et ego turbe immixtꝰ iã partius timere ceperã tãta cũ acie ꝑiturus: duꝫ nouus repẽte clamor tollit̃: locus ipse in quo stabamus: fluctu subter penetrãte domitꝰ ruebat: eripuimus nos in editiorẽ locũ. Nõ erat oculos in altuꝫ mittere. Iratã Iouis ac Neptuni faciẽ mortalis acies nõ ferebat. Mille inter Capreas atqꝫ Neapolim fluitabãt vndarũ mõtes. Non ceruleũ: aut (quod in magnis tẽpestatibꝰ solet) nigrũ: sed canũ horrifico spumarũ candore fretũ cernebat̃. Regina interi iunior: nuda pedes ⁊ inculta comas ⁊ cũ ea femineũ ingẽs agmẽ expugnata periculis uerecũdia regia egrediũtur: ⁊ ad Regine virginis tẽpla festinãt: orãtes ueniã rebꝰ extremis. Sed iam tãti pauoris exitum pauide: nisi fallor: expectas. Egre nos in terris euasimꝰ in alto nauis nulla par fluctibꝰ inuenta: ne in portu q̃dẽ tres Massiliẽsiũ longas naues (quas galeas uocãt) que Cypro re-

duces: ⁊ tot maria emẽse mane nauigature in ancoris stabãt: illachrymãtibꝰ vniuersis nemie auteꝫ ferre auxiliũ ualẽte fluctibꝰ mergi: nautarũ atqꝫ uectorꝝ ne vno q̃dẽ saluo vidimus. Alie quoqꝫ maiores ⁊ oĩs generis naues que in portũ uelut in arcẽ tutissimã cõfugerãt pari fine cõsumpte sunt. Una de tã multis sola sup̃fuit onerata latronibꝰ: q̃bus iustũ suppliciũ remissuꝫ erat: ut in expeditionem Siculã mitterẽtur: ⁊ huic gladio erepti: in illoꝫ icerent. Hoꝝ ingẽs quedã ⁊ fortissima ⁊ taurinis corijs armata nauis cũ usqꝫ sub occasuꝫ solis vim pelagi ꝑtulisset: tãdẽ ⁊ ipsa vinci ceperat. Illi ꝟo vndiqꝫ fatiscẽti carine supremis urgentibꝰ periculis occurrũt. Erãt eni (ut aiũt) quadringẽti numero: turba classi: nedũ nauigio sufficiẽs: ⁊ erãt viribus pollẽtes ⁊ qui a morte liberati nil iã grauius formidarẽt: eoqꝫ ꝑtinacius atqꝫ animosius obsisterent. Itaqꝫ dũ differũt sensimqꝫ mergunt̃: usqꝫ ad ꝓrime noctis ꝑtẽ naufragiũ traxere: tũ victi desertis armis in sup̃iora nauis eruperãt: duꝫ ecce ꝑ̃ter spem ⁊ celi vultus serenari: ⁊ fessi maris ira lẽtescere cepit. Ita cũctis pereũtibꝰ pessimi oĩuꝫ euasere: siue q2 seruat multos fortuna nocẽtes (ut Lucanus) siue q2 dijs aliter visum est (ut Uirgilius

ait) siue ut intelligi det̃ illos iter mortis ꝑicula tutiores: q̃bꝰ vilior vita est. Hec hesterne historie sũma est: que ne frustra digitos meos auresqꝫ tuas detinuerit: ꝙ̃uis humanorũ discriminũ amplam ꝓ̃ferat materiã: de q̃bus multa q̃dẽ sepe: sꝫ pro rei qualitate pauca semꝑ a sapiẽtibus dici solẽt. Hoc vnũ mihi certe ꝓ̃stiterit: ut te obsecreꝫ ne me vnq̃ꝫ amplius vitã uẽtis ac fluctibꝰ credẽ iubeas: Hoc eni est in quo neqꝫ tibi neqꝫ Romano põtifici: neqꝫ patri meo si ad lucẽ redeat parere uelim. Aereꝫ uolucribꝰ: mare piscibꝰ reliquo: terrenũ animal terrestre iter agã dũ pes meus terrã calcet: nec pharetratũ Sarmatã: nec ludẽtẽ in hospitibꝰ Maurũ adire renuo: mitte me quo vis: ne Indos q̃dẽ excipio: Alioquin parce cõfesso: nõ decẽbribꝰ tm̃ saturnalibꝰ: sed toto anno libertate utar: Quid eni oro

H mihi ampliꝰ suadeas: aut q̃bꝰ vnq̃ꝫ me uerbis aggrediaris ut nauigẽ? Firmã puppim: doctos nautas elige: at his utrũqꝫ cõtigerat: cũ sole portũ pete: noctu ancorã demitte: hostis occursum caue: lege littoris orã. At ij diurnis horis in portu: ancora arenis tenacibꝰ affixa: ⁊ pene littus ipsuꝫ remigio tãgẽtes inter tot millia miserãtiuꝫ amicorũ periere. Hec ego nõ legi: nõ audiui: sꝫ oculis meiꝫ vidi. Itaqꝫ desine iã tãdẽ: ⁊ in hoc saltẽ pauori meo pudor tuus ignoscat. Scio q̃d aduersus hec a doctioribꝰ disputet̃: Ubiqꝫ par periculũ ⁊ si in mari clariꝰ appareat: Sit ita: tu tm̃ ĩgenue feceris: si in terris ortũ: in terris mori ꝑmiseris. Uix ullũ inter nos mare est: cuiꝰ nõ sepe naufragus fuerim: cũ tm̃ iter laudatas Publij sententias illa sit: Improbe Neptunũ accusat qui iterũ naufragiũ facit. Uale.

¶ Fráciſci Petrarche ad Joānē Colūne:gladiatori
os ludos qui Neapoli exercebātur:Neapolitano
rūq̄ʒ mores deteſtantis. Epiſtola.LXXIII.

A Bſolui grauib⁹ occupationū laqueis ſpera
a bā:⁊ succeſſiſſet(ut arbitroꝛ)niſi ꝯſtrictos
pietate animos ſerpēs ille tabificus reſol-
uiſſet.Nō ore Pſyllus pꝛomptius q̄ʒ ego aure vi
rus cognoui.Inſtiti occurrere:ſed iā uereoꝛ ne le-
tale malū ſit:retēptabo tñ donec ulle ſpei reliquie
ſupererūt.Et foꝛſan heri ad ueſperam uel repulſe
gratiā meruiſſem:niſi conſiliū diremiſſet feſtinata
nox:⁊ domū maturi⁹ coegiſſet:imedicabilis egri-
tudo huius urbis que multis in reb⁹ p̄clariſſima:
vnū hoc obſcurū habet ⁊ obſcenū ⁊ inueteratum
malū:Nocturnū iter hic nō ſecus atq̄ʒ inter den-
ſiſſimas ſiluas anceps ac periculis plenū eſt obſi-
dētib⁹ vias nobilib⁹ adoleſcētulis armatis:quorū
licētiā nulla vnq̄ʒ uel patrū diſciplina:ul' magiſtra
tuū auctoritas:uel regū maieſtas:atq̄ʒ iperiū fre-
B nare quiuit.Quid aūt miri eſt:ſi qd per vmbꝛā no
ctis nullo teſte petulātius audeant:cū luce media
inſpectātib⁹ regib⁹ ac populo:infamis ille gladia-
torius ludus in urbe Itala celebꝛet pluſq̄ʒ barba-
rica feritate:Ubi more pecudū ſanguis humanus
fundit:⁊ ſepe plaudētib⁹ inſanorū cuneis:ſub ocu
lis miſeroꝝ parētū infelices filij iugulātur:iugulo
q̄ʒ gladiū cunctātius excepiſſe infamia ſumma eſt:
q̄ſi pꝛo re publica:aut pꝛo eterne vite p̄mijs certe-
tur?Illuc ego pꝛidē ignarus oium duct⁹ ſum ad lo
cū urbi cōtiguū:quē Carbonariā uocāt:nō idigno
uocabulo:ubi ſcilicet ad moꝛtis incudē cruētos fa
bꝛos denigrat tātorū ſcelerū officina.Aderat Re
gina ⁊ Andreas Regulus:puer alti animi ſi vnq̄ʒ
dilatū diadema ſuſceperit.Aderat oīs Neapolita
na militia:qua nulla cōptioꝛ:nulla decentioꝛ:vul-
gus certatī omne cōfluxerat.Ego itaq̄ʒ tāto cōcur
ſu tātaq̄ʒ claroꝝ hoīuʒ intētiōe ſuſpēſus:ut grāde
aliqd viſurus oculos intēderā:dū repēte quaſi le-
tū qddā accidiſſet plauſus ienarrabilis ad celū tol
C litur:Circūſpicio:⁊ ecce foꝛmoſiſſimus adoleſcēs
rigido mucrone trāſfoſſus ante pedes meos coꝛ-
ruit:Obſtupui:⁊ toto coꝛpore cohoꝛreſcens equo
calcarib⁹ adacto tetrū atq̄ʒ tartareū ſpectaculū ef-
fugi:comitū fraudē:ſpectatorū ſeuitiā ⁊ luſoꝝ in-
famiā idētidē accuſans.Hec gemina peſtis pater
optime quaſi per manus tradita a maiorib⁹ ad po
ſteros ſemꝑ creſcēdo ꝑuenit:eoq̄ʒ ꝓgreſſa eſt:ut iā
dignitatis ac libertatis nomē habeat licētia delin-
quēdi.Sed de his hactenus:Nā ⁊ tragicū opus
eſt:⁊ multa ſuper his iter obſtinatos ciues iā per-
didi.Minie ꝟo mirabere amicos tuos:tāto auari
tie p̄mio ꝓpoſito:in ea urbe victos ēē in qua homi
nē innoxiū occidere ludus eſt:quā lʒ vnaʒ ex oib⁹
Uirgilius dulcē uocat:nō inique tñ:ut nunc eſt bi-
ſtonia notaſſet infamia.Heu fuge crudeles terras
fuge litus auarū:ego qdē ⁊ de hac patria dictum
illud accipiā:⁊ niſi aliud audieris ante triduū:uel
infectis reb⁹ effugiſſe me credito in ciſalpinā pꝛi-
mum Galliam:Inde in tranſalpinam:⁊ ad te qui
omne tempus:omne mihi pꝛeter equoreum dele-
ctabile iter facis.Uale.

¶ Francíſci Petrarche ad Joannem Andree Bono
nieſeʒ:Illi qd ipſe de ſomnijs ſentiat:quātaq̄ʒ ſom
nijs adhibēda ſit fides exponētis.Ep'la.LXXIIII

Octurno te ſomnio permotum ſcribis:uſ
n q̄ʒ adeo:ut niſi quia quod ſomniaſti ex il-
lorum genere eſt que amplius q̄ʒ ſemel
fieri nequeunt:⁊ vigilantem te vidiſſe crediturus
fueris qͦd doꝛmiēs videras:⁊ ſecūdo cernere qͦd
vigilās vidiſti.Itaq̄ʒ cōfeſtim ſubſequēs euentus
(ut memoras)minie iterabilis rei docuit ſomnuʒ
fuiſſe qͦd pꝛius videras:⁊ an aliqd mihi tale conti
gerit invita:qd ue de tota hac re ſētiā:qd docti ho
mines cēſeāt queris.Magnus ſermonū campus:
magna diſputādi materia eſt:ꝓferti qꝛ queſtio hec
nō itra litteratos tñ(ut plereq̄ʒ)ſed in vulgus ex-
cutit:⁊ cuiq̄ʒ per ſe grabatuli ſui argumēta ſuppe
ditāt:ut in tāto diſceptātiū ſtrepitu uerū inuenire
difficile ſit.Neq̄ʒ eni vulgus mō ſed docti quoq̄ʒ
diſſentiūt:quoꝝ oium ſentētias noſti:niſi qꝛ de in
duſtria me ad ſcribendū elicis.Habes Macrobij
cōmētū in reipublice libꝛū ſextū:ubi de ſomnijs
clara ⁊ bꝛeui diſtinctiōe diſſeruit.Habes de his
⁊ hoꝝ adiacētijs Ariſtotelicū uolumē:Habes de
mū Ciceroniane diuinationis libꝛos:ibi qd alijs
qd ſibi videat inuenies.Quid me iubes replicare
notiſſima?Sane poſt ueteꝝ auctoritatē:opinionē
meā audire uelle curioſuʒ eſt:qppe curioſa eſt oīs
amicitia.Si qd ꝟo momēti repoſitū apud te in iu
dicio meo eſt:⁊ qd mihi etiā placeat ad rē ꝑtinere
arbitraris:cū in multis:tū in hoc Ciceroni meo aſ
ſentioꝛ:minime qdē ꝑtinaciter:ſed parat⁹ cū eodeʒ
mutare ſniam:ſi qd certius affulſerit affirmādi ſu
ꝑbiā temeritatēq̄ʒ declinās.Id ipſe mihi de Aca-
demie ſue fontib⁹ cōſiliū p̄bet.Hec ſumma eſt:Si
qd de hac re uerboſius agētē audire uolueris:eſt
in manib⁹ liber memorādarū rerum:qui ſi vnq̄ʒ in
publicū exierit:p̄ma operis pars:de his lati⁹ tecū
aget.Alienis aūt exemplis que ibi multa collegi:
duo hic mihiipſi(qm̄ id poſtulas)per quietē viſa
ſubijciā:Alterū letū:alterū meſti:ſed utrūq̄ʒ certiſ-
ſimi euent⁹.Utriuſq̄ʒ teſtes viuūt qui ex me hec in
ter ſomnū ⁊ ſomnij exitū audiere:ſic eni ⁊ tibi ſa-
tiſfiet:⁊ dulce mihi fiet amborū recoꝛdari.Amic⁹
mihi p̄mus ſub annis fuerat:quo nihil chari⁹ etas
illa uel a foꝛtuna uel a natura datū habuit.Hic re-
pente graui p̄ſſus egritudine:nec medicis ſue:nec
mihi mee vite ſpem reliquerat:qͦd vnū ſupererat
genus ſolatij lugebā:⁊ per diē ac noctem lugētes
ſemꝑ mihi ſupererāt lachꝛyme.Nocte q̄dam uſq̄ʒ
ſub aurorā ꝑuigil:ſomnū triſtē fatigatis tādē ocu
lis excepi.Imago moꝛ illius affuit:cui⁹ ad cōſpe-
ctū hoꝛrēdos edēs gemit⁹ ſocios exciui:qui(ſicut
poſt ex eiſ didici)ut doꝛmiētē me viderūt:⁊ ſi gra
ui aliquo ſomnio iplicitū cogitarēt:lōgas tñ vigi-
lias miſerati:turbidā me q̄ʒ nullā quietē ſuſcipere
maluerūt.Eger aūt amic⁹ ad me accedere lachꝛy-
maſq̄ʒ meas leuiter abſtergere videbat:⁊ orare ut
dolori quē ex falſa cā ſuſcepiſſem finē facerē.Cun-
q̄ʒ ego dictū refellere ⁊ multa aduerſus foꝛtunaʒ
meā dicere pararē:iterrūpētē querulaſ meas audi
re illū videbar ⁊ dicētē:Tace q̄qd dictur⁹ es ſcio.
Sed an adeſt qui colloquiū hoc noſtruʒ dirimat:
Illi oro te ſaluꝭ mee ſpeʒ reſtitue:⁊ ſic habeto me
nequaq̄ʒ ex hoc moꝛbo perituruʒ eſſe niſi deſeroꝛ:
hec inter ipulſuʒ cubiculi oſtiū ſtrepuit:quo ſoni-
tu ⁊ imago pariter ⁊ ſomn⁹ euanuit.Reſpicio ⁊
iā albeſcēte aurora:vnus ex medicis amicioꝛ am-
bobus:qui de illo deſperās omne ſtudium ad me

solādū sanādūq3 cōuerterat:ante lectulū meū stabat:Aggredior charissimū z indulgētissimu3 mihi virū multis obsecrationib⁹:ut ad amicū meum pgeret:ne ue aliqd desperaret in hoie pserti3 tā iuuene dum ulle spirit⁹ reliquie superessent. Ille aūt subtristis inanē z importunā sollicitudinē admirari:curādi nō suscitādi sciētiā se pfessu3 dicere:hoc est medicū esse nō deum. Ego cōtra nocturnis adhuc lachrymis madens:qd corpore sobrio:licet curis ebrius vidissem exposui:affusus opē reb⁹ afflictis petij. Quid multa? Luctātē ipuli:luit: z mox reuersus nescio qd spei melioris attulit. Inde certati3 qui deseruerāt oēs rediere: Sic amicus me⁹ ex ipsa mihi morte restituit. Et q̄q3 dulcedine captus in rebus pprijs sim longior:tñ qd sequit nō silebo. Jacobus de Colūna hic Junior: nō nostra tñ etate vir clarissimus:sed igenio pditus fuit facile qbusuis seculis in altū euasurus. Huic ego du3 vixit satis familiariter charus fui. Uerū hāc vnā asperioris fortune leuitatē experior:perraro supremis me dolorib⁹ meis interesse sustinuit:de longinquo nocuit z vulnerasse aures ptēta pepercit oculis. Multa de illo viro dici possēt:que ptereo:qm z a pposito lōge sunt: z de morib⁹ quidē eius nil tu nouū audire potes: qui e cunctis episcopis hūc vnū tibi colēdum ueneradumq3 delegeras. Florēti etatate generosissimi adolescētis eximiā indolē ingeniorū solertissimus agricola de flore fructum cogitās fouisti. Uirtutē mox virilis animi optime cognitā amasti:tandē debitos honores dignitati ac sacerdotio detulisti. Postremo de procursu tantarum reru3 z e medijs vite laboribus:q̄suis ad meliora trāslatum:tñ humanitatis affectu pijs lachrymis psecut⁹es dignitate patrē: etate filiū:familiaritate germanū. Sed ad rē redeo: Perosus ille igit vite mortalis strepitum:uerendū genitorē z fratres ac patriā fugerat:seq3 psul egregius sedem suā repetēs in Uasconie recessib⁹ abdiderat. Illic cū reliquas ubiq3 magnifice:tum ptē vite extremā uelut instātis psagus termini prorsus episcopaliter ac deuotissime trāsegit. Ego aūt nō paruo terrarū spatio distractus:in cisalpina gallia z hocipso in hortulo:vnde tibi hec scribo dulci tunc ocio fruebar:ptulerat ad me fama quosdā egritudinis sue rumusculos:sed ita ut inter spem z metū fluctuās:certiores assidue nūcios expectarē. Horresco nūc etiā memorans:locus ipse sub oculis est enim ubi eū nocte per quietē vidi. Incomitat⁹erat z hunc ipsu3 horti riuulū trāsibat. Obuiā ferebar admirās z de multis interrogās. Unde:quo pergeret:quid tā ppere:quid tā solus incederet. Ille nihil ad reliqua:sed ut erat in sermone iucundissimus subridēs:meministi aiebat olim dū trās Garūnam mecū degeres:ut moleste tibi pyrenee tēpestates erāt? Illis ego nūc fatigatus: z irrediturus abiēs Romā peto. Hec dicēs iā loci extremū festinabundus attigerat:cōtra ego ut ducerer instabā. Ille me semel z iterū manu opposita suauiter repulso:tādē alio z oris habitu z uocis sono:desine ait:nolo te nūc comitē. Figo oculos atq3 exangui pallore mortuū agnosco: z metu mesticiaq3 tact⁹ exclamo:ita ut eoipso momēto tēporis experrect⁹ accentus ultimi mei clamoris audieri3. Diē signo: rē omnē z psentib⁹ amicis narro: z absentib⁹ scribo:post vicesimūquintū diē:nuncius ad me mortis allatus est:collatis tēporib⁹:eoipso die quo vita decesserat:sic mihi illū apparuisse cōperio. Reliquie eius(quod nec sciebā nec suspicabar qdem) Romā anno demu3 tertio reportate sunt:Spirit⁹ enim ut spero z cupio celo reddit⁹ triūphat. Sed iā satis somniatū est:Expergiscamur hoc addito: Neq3 q2 mihi anxio uel dominū uel amicū somn⁹ obtulit:Neq3 q2 hic obijt:ille reuixit. Ceterum in utroq3 uel quod optabā:uel quod horrebā cernere visus sum: z cū visis meis fortuna coincidit:idcirco somnijs fidē habeo:nō magis q̄3 Cicero ipse propter vnius sui somnij fortuitam ueritate3:multorum ambagibus implicatur. Uale.

¶ Frācisci Petrarche ad Joannem Andree Bononieñ. Illum quid de adolescente amore noxio capto sentiat certificantis. Epistola.LXXV.

A

DE adolescēte tuo:quid mihi videatur z qd sperem? Amore noxio: z (quod peius est) turpi atq3 oino malis retib⁹ capt⁹est. Subirasci interdū pōt:vno pro sepe cogit. Hec natura amoris:hec amātium vita est. Irascūtur z litigāt z frequēs bellū crebra pace cōcludunt: z vix momēto tēporis vnus propositi tenor manet. Nulla qdē ex oibus vite difficultatib⁹ incōstantia: z fluctuatiōe uehemētior est. Itaq3 rarissime letos: sepe mestos:semp uarios:vniformes nunq̄3 videas. Illū tu modo delitijs acriter infensu3 scribis:Credo quin aliter esse nō posse certe scio. Quis eni3 tā obstinate miser est:ut non interdū oculos aperiat: miseriasq3 suas dū videt oderit? Sed tecū in eo qd sequit nō sentio. Tu enim spem optimā hinc elicis posse eū a vinculis resilire: Ego ut est etas hominis atq3 animis:nisi psentissimo dei auxilio intricatū iri magis magisq3 illū reor. Illaqueate uolucris mos est:ut exagitādo sese artius iplicet:Meli⁹sperarē:si nō odio amorē ac litigio:sed obliuione ac silentio finiret. Illud sane mētis:hoc lesi amoris indiciū est. Timeo illud Terētij in Andria:Amātiū ire amoris integratio est. Timeo illud Senece ad Luciliū:Nihil facili⁹ recrudescit q̄3 amor. Timeo Uirgilianū illud:Improbe amor:qd nō mortalia pectora cogis? Timeo qcqd quarto die Cicero de hac re in Tusculano suo disputat. Ad postremu3 timeo cunctorū hac in parte cōcordiū philosophorū poetarūq3 sentētias. Uerū sup oia lenonū ac meretricum nefarias artes: z inenodabiles laqueos pauesco:horreo sirenū blāditias z viscum tenacissime uolūtatis. Importuosam hanc ipsam horreo: quā is nūc nauigat charybdim:multorum naufragijs infamē. Deniq3 nihil est qd reb⁹ sic euntibus nō timeā: Nā q2 ille:nūc uel atrociter minatur uel iratus secū cogitat:Ego ne illā:que illum:que me: que nō: z que sequūtur in hanc suiam similia:Hec oia:vna me hercle falsa lachrymula (ut Terentius idē ait) quā oculos terēdo misere vix vi expresserit:restinguet z se ultro accusabit z dabit ei ultro suppliciū. Magno licet clamore deseuiat:seq3 tumultuose in libertatē asserat:Ego si iudex sim:secūdū murmur anicule in seruitutē asserētis:vinditias dabo. Cur queso? q2 noui q̄3 sit illud murmur hoc clamore potēti⁹:quātū ue artes artibus antecellāt. Nulla rerū paritas:nulla pportio est. Inde ferrū:hinc lutū:Inde ignis:hinc stipula:Inde fugēdi celeritas:hinc facilitas credēdi:Inde vnci innumerabiles:hic totidē anse sunt. Nosti omnia z

Amoris nā z amātium vita.

B

Amantiu3 ire ex Terētij: Senece z Uirgilij auctoritate

Irati amātis verba:ex Eunucho Teren.

C

℣ba an⁹ ex plauto

q̄q̄ ab his te curis etas abstraxerit: nil tibi tamē ignotum loquor: Parū ne his fidere Plautina tibi videt̃ anus in Asinaria? que tumidum ⁊ minacē adolescētē sic alloquit̃: Fixus est hic apud nos anim⁹ tuus clauo cupidinis: Remigio veloq̄ quātū poteris festina ⁊ fuge: q̄ magis te in altū capessis: tū estus te in portū referet. Secura erat valde mulier venefica: que talib⁹ adolescētiū successibus plenam vitā experiēdo didicerat. Ad hec ego tibi nūc nihil adiecerim: nisi hoc vnū ut cogites: lapsu tēporis ruere qdē urbes: regna trāsferri: variari habitus: innouari leges: que ℣o naturaliter sunt: nō mutari ⁊ animos hominū ⁊ animoꝝ morbos prope oēs eosdē esse qui fuerint dū Plaut⁹ ista fingebat. Quod ab hoc sane crebro iactari solitū ais: arsisse se qdem sed ampli⁹ nō ardere: si id passim predicat: signū in hoc morbo mortiferū est. Scit⁹ est Nasonis versiculus: Qui nimiū: multis nō amo: dicit: amat. Nō verbis sed operib⁹: credo: hisq̄ nō statim: sed si ptinaciter institerit cōtraria vita: maculas vite superioris eluere. Vetustā egritudinē repēs medicina nō adiuuat: quod lōgo usu didicimus: lōga desuetudine dediscendū est. Habes de adolescēte tuo psagiū meū: qd utinam falsū fuisse res doceat ⁊ certe potēs est excelsi dextra: mutatione illa dauitica: dicto citius ab vno miseriarum fundo misericorditer attollere: sed ad rarissimum ⁊ paucissimorum hoium scito esse. Vale.

Ouidius

Francisci Petrarche ad Joānem Andree Bononiensem: quid de libidinoso sene sentiat explanantis. Epistola. LXXVI.

d Jssimilē prime sz iustiorē Satyre materiā affers: luxuriosū ac lasciuū senem (ut enim declamator ille ait) Adolescēs luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit. Ac pfecto sic est (ut ait Plaut⁹) deliramus interdū senes: Jmmo ℣o nō interdū sed sepissime: hoc illa iam tūc etate ceptū erat: Nūc autē reptamus infantes: ludimus pueri: adolescētes insanimus: cōflictamur viri: deliramus senes. Jta nullā vite partem perdimus: sed omne euum varijs qdem errorū gradibus: immo stultitie tenore traducimus. Nescio quid dicā nisi tātis in tenebris: aliquid etheree lucis affulserit: parū absum ab antiquorū snia: ut nō nasci optimum fuerit primū q̄ primū mori: Omniū tñ huiuscemodi senum excusatio vna est: Jmbecillitas etatis solatio egētis: ⁊ iā usu publico pmissa licentia. Sic in Asinaria petulātissimū senē suum idem Plautus excusat his verbis: Hic senex: si quid clā uxore suo animo fecit voluptatis: neq̄ nouū neq̄ mirum fecit: nec secus q̄ alij solent. Nec quisq̄ est tam ingenio duro: nec tam firmo pectore: quin ubi quicq̄ occasiōis sit sibi faciat bene. Hec ille dixit: hec oēs dicimus: siue adolescētes qbus luxuriari gloria est: siue viri quib⁹ consuetudo est: siue senes quib⁹ iam veniale peccatū est. Quem tu inuenies senē: qui si qua facultas affuerit: teste submoto: nō statim oblitus virium iuueniliter ruat in Venerē? Jpse sibi blandiēs: quasi quicqd delectat aut mulcet ⁊ psit ⁊ deceat: ⁊ quasi senectutis vnicū solamen sit luxuria: que potius senectutis obprobriū ac ruina est. Tu ℣o senē nostrū ora ut inducat in animum attendere quid agat: quo progrediat̃: q̄ q̄ aduerso tēpore: q̄ indecora: q̄q̄ ambigua ⁊ intempestiua Venus sua sit: pudor forsan ac metus efficient: qd ratio iāpridē ac satietas debuissent. Sin pergit: vnum hoc illi meis verbis dicito: breui vel inuitus desinet: Siquidem iuuenilis luxuria senectuti proxima: senilis autem sepulchro contigua est. Vale.

Frācisci Petrarche ad Barbatū Sulmonē. q̄ in hostium insidias apud Regium Parmensium inimicam ciuitatem deuenerit illi his litteris significantis. Epistola. LXXVII.

v t more nostro fortunas laboresq̄ meos tecū partiar est animus. Ad Parmā bellū constitit ut nosti. Circūsistimur ⁊ magnis nō Ligurie tm̄: sed ppe totius Jtalie motibus intra vnius urbis ambitum coartamur: non qd animus nostris ad pugnā desit (quod sepius animosa eruptiōe testati sunt) sed ea hostis astutia est: ut nec pacis nec prelij viā pādat durando vincere ⁊ debilitare animos lēte obsidionis tedio confidit. Jtaq̄ iā sepe variāte fortuna: idē ipse qui obsidebat obsessus est: nec dum certus est exitus. Ceterū summis utrinq̄ viribus res agitur: ⁊ (nisi fallor augurio) summus fatorum dies accelerat: Nutat animus ac neutrā in partem totus inclinat: exquo decliuare studēs ⁊ inanē spē ⁊ superuacuū pauorem. Jn hoc statu: nō iam paucorum nos dierum: sed multorū mēsium premit obsidio inter calamitates bellicas haud ultia. His ita se habētib⁹ subijt nuper desideriū libertatis: quā oibus votis exposcere: omni studio amplecti: postremū quam terra mariq̄ fugientē sequi soleo: Subierat iā ante cupiditas transalpini Heliconis: qm̄ Jtalus Helicon bellis ardebat. Jta ergo hinc odio: hinc desiderio agebar: sed qd agerē? que ea ducit ad occasū via prorsus inaccessibilis facta erat. Vertor ad oriētē ⁊ si enim omnia hostiū plena essent: tutior tñ breuis trāsitus: q̄ ille ingens: per Hetruriā circūitus visus est. Quid multa? Jnter hostiū statiōes: cum paucis egressus: septimo Kalēdas Martias abeūte sole carpo iter. Cū ppe Regiū inimicā urbē sub nocte media peruenissem: repēte latronū manus ex insidijs erūpit magno mortē clamore denunciās. Nō erat consilij facultas: tēpus: locus ⁊ circūfusus hostis suspectissima omnia faciebat: pauci inermes: improuidi quid aduersus plures armatos ⁊ ad scelus istructos facerēt? Vna in fuga atq̄ in tenebris spes erat. Diffugiunt comites ⁊ nocte tegunt̃ opaca: ego etiam fateor meipsum morti ⁊ circumsonātibus telis eripui: dumq̄ iā omne discrimē euasisse crederem: quid oro te: usq̄ tutum homini est? seu fosse seu trunci forte seu saxi obice: nihil enim prorsus cernere sinebat: illius nubilose ceceq̄ noctis obscuritas. Equus ipse fidissimus vector meus: cernuus ad terram ruit: tāto impetu ut cōfractus ac pene exanimatus sim: colligo tñ in extremis animum ⁊ assurgo: quiq̄ multis iam diebus interiectis: ad os manum referre nōdum valeo: tūc subleuāte metu in equum resilui. E socijs pars domum redijt: pars vago errore circumacta inceptum nō deseruit: duo viarū duces celi ac terrarū indicijs amicis fessi ac trepidi inter auia subsistere coegerūt. Vt ñ ne quid terrificū deesset inimicorū vigiliū voces vicinis nescio qb⁹ ex menib⁹ audiebātur. Ad hec ⁊ seua grandine mixtus imber accesserat: ⁊ inter crebra tonitura famosioris assiduus timor mortis. Longa erit historia si eā per

singula. Jllam ergo uere tartareā noctē sub diuo
atq; humi iacētes egimus:cum interea magis:ma
gisq; lesi brachij tumor ac dolor ingrauesceret: Nō
herbosus cespes ad somnum:nō frondose ramus
arboris aut caue rupis fornix:sed nuda tellus:aer
turbidus τ iratus Juppiter hominū simul ac fera
rū met⁹ atq; iter tot aspera corpus inualidū. Unū
qđ miraberis forsan τ misereberis solatij genus in
tātis difficultatib⁹ fuit:ego medio calle trāsuersis
pro tentorio usi sum⁹: τ illorū terga ꝓcellis obieci
mus:qui pauloante fremētes ac rapidi:mox taciti
τ immobiles:nō sine quodā quasi miserie sue sen
su geminum nocte illa nobis obsequiū prebuerūt.
Sic ad auroram laborando ac trepidando perue
nimus. Ubi primum semitam inter uepres vicine
lucis dubius fulgor ostendit:preproperе suspecta
loca reliquimus: τ amici oppidi Scandianū uo
cant: menibus excepti didicimus nocte tota ma
gnam equitum ac peditum cateruā circa muros:
ut nos exciperent in insidijs latuisse:pauloq; ante
nostrum aduentum pulsam tempestatibus abijsse.
J nunc τ negare aude magnum aliqđ esse fortunā
que τ consilia in pernitiem τ errores in salutē uer
tere potens est. Ludo tecum Barbate charissime.
De fortuna enim iudicium meum tenes:formida
bile nomen est. Utcunq; se res habeat: profuit er
ror vie: profuit procella: peiora malis euasimus.
Jllic ergo cum iam illuxisset:celatum casum meū
non sine multis comitum lachrymis aperio: τ quo
niam ne ibi quidem tuta videbatur mora: alliga
tus pro tempore montano calle Mutinā: inde lu
ce proxima Bononiam ueni hinc tibi preter solitū
alienis digitis ista perscribo:ne aut meo aut rerū
statui fides desit. Circa curam corporis fit quantū
humano ingenio fieri potest:spes est potius certa
q̄ uelox. Estatis opem medici:ego dei omnipoten
tis auxilium expecto. Jnterim torpens mihi dex
tra non obsequitur:animus fit promptior in aduer
sis. Uale

Francisci Petrarche ad Andream Mantuanum: Obtrectatorum uerba contemnenda esse exponē
tis: τ eorum precipue qui post mortem in aliquē
inuehuntur. Epistola.LXXVIII.

Jx vnq̄ aliter iustior mihi querelarū cau
v sa:vix uberior defensionis materia oblata
est. Jn triuijs laceror:quid agam auctor: tā
git iniurie. Fama mea ab infamibus carpitur:con
temnendus obtrectator. Ceterū eo molestior:quo
vilior:dissimulare difficile:sed decorum silentium
iuste querimonie preferendū:linguas acuant:uer
ba non metuo. Si scripto egerint:sentiēt τ me ca
lamum habere: Uiuus ego viuorum subruam ca
lumnias. At si quid forte post bustum minitantur:
Audio enim eos assidue parturire:nescio quidem
an ridiculum murem:an elephantem Jndicum pa
rituros:quod ipsum si consulto inquam in id tem
pus trahunt:quo amplius hic nō ero:timide agūt
minimeq; insidias struunt. Quorum consilijs qđ
aliud dicam:nisi Planci illud in Asinium Pollio
nem cuius in principio naturalis historie Plinius
secundus meminit. Cum mortuis laruas solere lu
ctari. Proinde si quid habent:proferant in mediū
dum adest qui respondeat. Uidebis conuitijs at
tritum nomen splendescere. Clariorem fecit Eschi
nes Demosthenem: Catonem Galba: Salustius
Ciceronem: Emilianus Apuleium: Alioquin inglo
rium belli genus eligunt in absentem loqui τ mu
tis decertare cineribus:q̄uis(ut est etas) impu
denter idipsum sperent. Uale.

Francisci Petrarche ad eundem Andream Mā
tuanum:de eadem materia de qua in superiori epi
stola latius differentis. Epistola.LXXIX.

Heon ille siue mauis Bion iurgium que
t rit. Agnosco sibilum:aspis in proximo est. A
Jndigner an mirer:si mihi non parcat:qui
nec ipsi pepercerit Homero? Puto extimet ut que
sibi:eadem mihi uoluptas sit:longe ꝑo fallit. Nil
mihi grati⁹ silentio:post illud nil colloquio dulci⁹
amici. Sin pergit:effugiā. Si ne id dabit. Quid
sim acturus interrogas? Silebo. Si ne id quidē?
Loquar. Quantum sane? Nihil breuius. Et quid
dicam? Comminabor in primis id conuitij genus:
quod nunq̄ audierit:turbabitur:congelascet: Et
forsan(ut fit)multa sibi conscius tacebit: atq; hic
iurgio finis erit. Siquidem nihil magis maledici
linguā frenat:q̄ mordacioris alterius lingue me B
tus. Si ne hic tamen desinet: Culicem hunc quib⁹
armis excutiam? Ulciscar aniliter: τ quod anus
anui dixisse traditur: dicam sibi: O vir maxime
omniūq; modestissime:o virtutum hospes:o dec⁹
ac spes patrie. Certe nunq̄ tale aliquid audiuisti.
Quid nunc ais? An non satis promissum implesse
visus ero:aut ego fallor:aut τ si callosas cōuitijs
aures habet:hoc vnum hactenus non audiuit:nō
ex ore amantis:non arrisoris: non derisoris: non
adulatoris quantumlibet impudētis:sic ut reor in
suetum stilum ille mirabitur:tu ridebis ego interim
euasero. Uale.

Francisci Petrarche ad Socratem suum:moram
semper aliquid periculi habere ostēdentis dilatio
nēq; ꝓpellēdā eē obsecrātis. Epl'a.LXXX.

Bsecro: obtestorq; te: meq; ipsum simul A
o obsecro:siquis apud utrunq; nostrum pre
cibus meis est locus:ut si tu nondū pecto
ris tui curas composuisti(Ego enim inquietudi
nis mee mihi sum conscius)propellamus iam tan
dem cuncta quibus angimur: τ adhuc fluctuantē
animorum nostrorum statū aliquando compesca
mus:nec nos pigeat quod multum distulimus uel
sero aggredi. Neq; enim viatori:q̄q; uel somno
grauis uel vino obrutus:uel tedio fatigatus:tarde
surrexerit suadebis:ut viso sole in cubiculum re
uertatur somnum tractaturus ad uesperam: Mul
to satius esse monstrabis:accelerare:gressum inge B
minare: τ in id niti ut quod sopor eripuit reddat in
dustria. Et nos(si recolis)viatores sumus: τ im
mensum nobis superest iter: τ hora iam tarda est:
nostrum enim mane dormiuimus:quo vigilantiū
exurgendum est: Ne cunctantes forte nos oppri
mat:plura res exigit:tempus autem pauciora: τ
certe intelligenti uolentiq; satis est dictū. Uale.

Francisci Petrarche ad Socratem suū:ex Plau
ti Comedijs sumpta occasione seruorum maligni
tatem detestantis. Epistola.LXXXI.

Uper dum fugiendi fastidij τ relaxandi
n animi gratia: lepidissimas fabellas apđ A
Plautum legerem: curisq; mordacibus

tantillum temporis uetustissimi uatis auxilio co:
fararer:mirum dictu quot ibi elegantes nugas in
uenerim:quas seruiles fallacias : quas aniles in-
eptias:quas meretriciũ blanditias:q̃ȝ lenonis aua
ritiaȝ:pasiti uoraginẽ:q̃ȝ senuȝ sollicitudinẽ:quos
adolescẽtiũ amores:Jã minus Terẽtiũ nr̃ȝ miro:
qui ad illam elegãtiã tali usus est duce.Sed de ce
teris suo tempore:Nam ⁊ copiosa ⁊ ocio affluen
tibus:si vnq̃ȝ id nobis forte cõtigerit:pamena res
est.Nunc vnuȝ quod hodierno die tempestiue ad
B modum se obtulit interseram:Est illius comedia:
cui nomen est Cassina : ibi vir ⁊ uxo: de nuptijs
ancillule disco:dant:bellum domesticum : ⁊ plus-
q̃ȝ ciuile dixeris:Jta intra cõiunctissimos disiun-
cta sũt oĩa:p:sus nihil cõuenit paterfamilias p:o
p:ijs:mater filij studet amoribus:Serui duo cõ-
petitores ptinacissimi:certatim ad puelle cõnubi-
um aspirãt:hic a patre subo:nat⁹:hic a matre.He
rilis ergo cõcupiscẽtie minister:ut incepto absiste
ret p̃cãu domine iexorabilẽ se p̃bẽs:a domino qui
forte sup̃ma ṽba cõtẽtionis accepat:iterrogat̃ quo
cũ litiget:Cũ eadẽ ingt qua tu semp:Cũ uxore igi
tur mea respõdet senex:q̃si circũlocutione rẽ intel
ligẽs.Eniuero ad hec Fuus neq̃ȝ seruiliter neq̃ȝ il-
lepide respõdet:qõ dum hodie legereȝ:mihi quo
dãmodo dictũ credidi.Quaȝ tu mihi uxorẽ ingt?
q̃si uenato: tu gdem es:dies atq̃ȝ noctes:cuȝ cane
etatẽ exigis.Hec ille Fu⁹.Mihi ṽo gd cõuenictĩ⁹
dici põt?Uxorẽ nẽpe vita nostra nõ recipit:multi
lȝ obiecta tẽpestatib⁹:sed ab hac charybdi libera ⁊
C imunis:Uerũ aliud molestie gen⁹ est: cui ⁊ illius
Seruorũ mões seruuli ṽba cõueniũt.Et rem gdem oliȝ expiebar
ṽba nõ aderãt.Sciebã me cũ canib⁹ viuere:uena
torẽ eẽ nisi admonit⁹ nesciebã.Serui uocant̃ : ca-
nes sũt:mo:daces:gulosi:latratores : Cũcta p̃ter
ultimum ferre possum : latratus eniȝ tranqllitati
quam querim⁹ nimis aduersus est:Sed ex omni
canuȝ grege:duo mihi p:sus iportabiles sũt:cete-
ros adhuc ferre ppositũ est:Hoꝝ alter est queȝ ad
te multis cũ litteris amicoꝝ hodie mittebã.Unde
hãc tibi supadderẽ epl'am Plaut⁹ obtulit:Hũc tu
g̃ ul' tibi hẽto si uenato: fieri cupis:uel in nem⁹ ul' i
D macellũ mittito : mõ ne vnq̃ȝ ad me redeat.Alter
est rabidus senex ille quẽ nosti optime.Jllum de-
pellere pudo: p̃hibet:neq̃ȝ tam eius q̃ȝ etatis sue
ac lõgeue familiaritatis intuit⁹.Jtaq̃ȝ quãdo mẽ
mihi uenatorem Plautin⁹ Fuus ostẽdit:faciaȝ qõ
ingenij uenatores solẽt:domi iueteratuȝ canem q̃ȝ
uis senio ⁊ scabie iutilẽ:latratuq̃ȝ molestissimũ nõ
expellã.Ceterũ queȝ fugare nõ licet:fugiã:dimis-
saq̃ȝ sibi domo uacua:in alias oras ibo:de quo ga
nõdũ fixa mihi sentẽtia est:secretiore epl'a p̃posi-
tũ meũ leges:Sũma est.Ad fõtẽ So:gie:ut nunc
est aĩus piscato: eẽ potero:certe uenato: amplius
nõ ero:neq̃ȝ cũ his saltem canib⁹ etatẽ agã.Uale.

¶ Fran.Pet.ad Socratẽ suũ:Jlluȝ metaphoricos
ut ad beatã vitã cõsequẽdaȝ euigilet:in qua sum-
ma capitis cõsistit:exho:tantis. Epl'a.LXXXII.

i N capuȝ Martiuȝ oẽs qui nascimur uoca
ti sum⁹:gdã tamẽ nõ nisi ad strepitũ nume
rũq̃ȝ cõplẽdum:gdã ṽo ut honores ⁊ labo
rum p̃mia pcipiãt:quorũ ex agmine ut sim⁹ optan
dũ enitẽduq̃ȝ nobis est.De euẽtu viderit ille cui⁹
in manu nos ⁊ nostra cõsistim⁹.Uelle gdeȝ nostri
erit arbitrij.Jtaq̃ȝ firmare p̃positum ⁊ cãdidatos
adeẽ cõueniet ac sup̃mi imp̃atoris ⁊ amicoruȝ ei⁹
implorare suffragia:Non enim de cõsulatu aut p̃
tura:sed(ut Plautin⁹ adolescẽs ait)de capite no-
stro sunt comitia.Uale.

¶ Fran.Pet.ad Guidonẽ Januẽseȝ:q̃ tardiuscule
ad eũ scripserit se excusãtis. Epistola.LXXXIII.

e Pistolam sub tuo noie descriptam pdidi:
hoc mihi ⁊ nũcij lõgio: expectatio ⁊ socio
rum p̃ceps fauo: attulit:qui dũ assiduo no
uarum rerũ desiderio ⁊ (ut Solini uerbo utar)im
patiẽti⁹ potius q̃ȝ studiosius:per bibliothecaȝ me
am more solito uagãtes:in illam incidissẽt:legerũt
⁊ tulerũt ignorãte me:ueriti(ut asserunt) ne sicut
amicis indignãtib⁹ ⁊ incuriositatẽ meam damnã
tibus mihi plerunq̃ȝ contigerat:illius etiam peri-
ret exemplum.Ego re cognita:ut mihi redderetur
instabaȝ : Jlli autem festinabant.Quid te moro:?
Uerum est quod ait quidam:Male cuncta mini-
strat ipetus:Dum enim omnes habere cupiũt:nul
lus habuit:dũq̃ȝ oium ꝯsensu vni scribẽda tradit̃:
ille eã oium cũ dolore ul' amisit uel amisisse simu-
lauit:q̃liter nescio:nisi q̃ ad oculos meos ultra nõ
redijt.Unũ fatebo::nec erubescã testimoniũ tuuȝ.
B Nunq̃ȝ credidissem q̃ res ulla tam parua:tam ma
gne mihi foret pturbationis causa.Raro vnq̃ȝ ali
as fragilitatẽ meã sic euidẽter agnoui.To:quebar
enim ⁊ per multos dies noctesq̃ȝ pditaȝ querebã:
simul ⁊ querebar: ⁊ nũc temerariã sociorũ fiduci
am:nũc leuitatem meam increpabã : Jllis expro-
brãs q̃ plus equo stilum hũc mirãtes impo:tune
agerẽt:mihi q̃ imaturam gloriaȝ e p̃mitijs studio
rum querẽs : amicis fierem fo:tassis aspio:.Quã
talibet sane plaga aĩ tp̃e mitigat̃ . Jã dolere desij:
doloreq̃ȝ pudo: expulit:pudet taȝ grauiter doluis
se.Nũc qm̃ illius nulle mihi relige supsunt p:eter
amãtem memoriã(ut ait Augustin⁹)pierit gdẽ il-
la sed calamo supstite.Jnterim ergo duȝ reuerto:
ad solitum scribẽdi morem:intermissionis causam
tibi esse uolui:ne insueto silẽtio mouereris.Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Guidonem Januensem:
Quam ob causam amissam epistolam tãtopere lu
geat demõstrãtis:multis etiã exẽplis defo:mem
artificem fo:mosum opus effingere posse cõtendẽ
tis. Epistola.LXXXIIII.

n On sum nescius mirari te:gd ita debiliter
fo:tunam vnius epistole ferre visus sim:
neq̃ȝ enim magne idolis argumẽtuȝ est ex
litteris gloriam sperare: ex factis nõ ex dictis ori
ri ueram gloriaȝ:uere philosophie nõ dubitãt spe-
ctatores.Jllam iquam gloriam : nõ quam p̃dicat
vulg⁹ a quo laudari magnis animis pene fastidio
sum est:sed que ex sob:ia ⁊ iucũda reco:datiõe bo
noꝝ opum in pectore viroruȝ excellẽtiũ viget atq̃ȝ
alit̃:cui⁹ sine theatrico strepitu:sine fauore vulga-
ri fides ⁊ cõsciẽtia testes sunt.Hec est egdẽ illa ue
rax gloria:que in solo stabili actis alte radicib⁹ ca-
sum nescit.Jlla ṽo in hominum fũdata sermuncu-
lis.P:imum diuturna nõ est ⁊ pfacile p̃teritur: ⁊
gbus attollit̃ flatibus eisdem semp agitat̃ ut co:ru
at.Deinde si esse posset eterna:vulgaribus tñ ac mi
nime generosis artibus quesita : nunq̃ȝ ingenuos
animos delectaret seruilis ope vilis merces.Jdq̃ȝ
ego mecum cogitãs:fateo: ⁊ mirabar: ⁊ mihi nõ
mediocriter indignabar.Ex diuerso aũt duȝ remi
niscebar:q̃ȝ mihi dulcis epistole illius lectio fuerat

flectebar:ut omni culpa desiderium eius absolue-rem. Nec satis scio:uero ne an falso:sed persuadebam mihi multis rōnibus:nullius me uentose laudis ambitu ꝑditam deflere:sed ꝙ eam mihi utileʒ senseram:tantāqꝫ fiduciam dabat:nō ars:nō ingeniū:sed uerus ille magister artiſ ingenijqꝫ largitoꝛ ut auderē sperar̄ litteras illas tāti peccatoris digito cōtextas:legentib⁹ nedū placituras in quo nudū nomē uertir̄:sed forte etiā profuturas. Multa ibi cōtra hominū ⁊ ꝑsertim meiipsi⁹ mollicié inuectus fuerā:multisqꝫ ad virtutē exhortatiōib⁹: nec paucis indignātionib⁹ in seculū nostrū: ⁊ vitia toto nūc orbe regnātia:uelut alternis stimulis:utrūqꝫ illi lat⁹ armauerā: Adeo ut ad eaʒ rediēs vix ingenij mei opus crederē: ⁊ plus ei q̄ʒ scriptis meis soleo uenerātiōis impēderē. De Phidia ⁊ Apelle nusq̄ʒ lectū est fuisse formosos:operū tñ illustriū alterius reliquie stant:alteri⁹ ad nos fama ꝑuenit. Itaqꝫ tot interlabētibus seculis utriusqꝫ artificis ꝑclarissimuʒ viuit ingeniū: Uarie licet pro uarietate materie: Uiuacioꝛ eniʒ sculptoris q̄ʒ pictoris est opera: Hinc est ut in libris Apellem: Phidiam in marmore videam⁹. Idē de Parrhasio ⁊ Polycleto ⁊ de Zeusi ⁊ Praxitele cēsueriʒ:ceterisqꝫ quorū corporee forme nulla mētio est:operū decoꝛ eximius: ⁊ fama ꝑcelebris. Atqꝫ (ut a ueterib⁹ ad noua: ab externis ad nostra transgrediar) duos ego noui pictores egregios nec formosos: Jottū Florētinū ciuē:cuius iter modernos fama ingēs est: ⁊ Simonē Senēseʒ. Noui sculptores aliquot: sed minoris fame:eo eni in genere ipar prorsus est nostra etas Ceterū ⁊ hoc vidi: ⁊ de qb⁹ fortasse ali⁹ plura dicēdi locus dabir̄:opa singulorꝝ ab auctoribus suis multū differētia: longeqꝫ distātie siquis ab eis cām quereret: Respōderēt:puto nō ut olim Mallius pictor:qui ab amicis iterrogatus sup cenā:cur tā deformes filios genuisset cū tā pulchraſ figuras pingeret: Quia in luce ingt pingo:in tenebris fingo. Faceta rñsio illi⁹:horū uerioꝛ si dicerēt ⁊ formā corporis ⁊ ingeniū que forma est anime vñ opera hec que laudam⁹ ac miramur uelut e fonte ꝓcedūt:munera dei oipotētis esse nō hominuʒ: ⁊ sumēda esse nō tñ equo: sed ⁊ grato animo seu largius ꝓuenerint:seu partius cū gratuita sint ⁊ humanū meritū semp excedāt. Nec ab homie querī rationē oportere:cur plus min⁹ ue aliqd ab illo fiat:cuius uolūtas ipsa est ratio:summa ⁊ inaccessibilis: ⁊ ad quā frustra per seipsuʒ nitir̄ humanuſ laboꝛ:qꝛ quāto accedet homo ad coꝛ altū: tāto exaltabir̄ deus: ⁊ mortales intuit⁹ cōsilij sui ꝓfunditate frustrabir̄. In hāc ego narrationē:cuʒ ꝑterire posseʒ spōte incidi:que eo spectat ne mireris:si mihi quoqꝫ cōtigerat: ut pulchrā scriberē epistolam turpis ego: ⁊ si in ea (ut Gregorij uerbo utar) pulchruʒ depinxi hominē pictoꝛ fedus. Proinde species ea qua sorores suas illa vincebat: ⁊ sibi pereūdi ⁊ mihi dolēdi fuit occasio:ut intelligerē non solum in corporib⁹: sed etiā in scripturis excellētem formā interdū nocere: ⁊ mediocritatē in reb⁹ oib⁹ expetēdā. Sic epistole mee quā ipse mihi nō adoptauerā sed genuerā:pereūt: ⁊ tūc exequiarū quasi quoddā genus lamēta ꝑsolui: ⁊ tūc memorans anniuersariū dieʒ ago:dolēs de medio tā cito subtractā: ⁊ (ut ita dixeriʒ) in ipsis cunabulis extīctā: Eoqꝫ mihi huius rei cōsolabilioꝛ est querela: quo minoꝛ est spes: De illius ossib⁹ quasi de phenicis cinerib⁹ alteram suscitādi: Nulle eius apud me reliquie remāserūt: Preter morē enim meuʒ totā charte crediderā:memorie nihil: Idcirco nec eā in memoria requirēs inuenio:nec ullū uestigium abeuntis agnosco. Tantum illud teneo: dulcē mihi fuisse dum scriberem:dulciorē dum legerem:amarissimaʒ duʒ recordoꝛ. Nec aliter euenisse q̄ʒ si cui saporiferi fauus mellis labijs admotus repente subtraheretur amotaqꝫ dulcedine: sola quidem amara dulcedinis recordatio superesset. His ego perculsus diu a scribendo cessaui: Oderaʒ enim vigilias meas: ⁊ vnius euentu ceteras metiebar: Tādē per memetipsuʒ admonitus:esse consiliū ut vnius naufragij metu nauigatio relinquātur:aut vni⁹ anni memoꝛ aratrum damnet agricola:ad calamū redij. Sed quid iterum faciam? Epistola tua etiaʒ mihi perijt ⁊ comitem secuta est:quātum suppetit memoria:duplex inde mihi gaudiuʒ fuit. Gaudeo equidem ut mos est hominum: tecum solito benignius agere fortunam:q̄ʒuis non ignorem friuolā esse letitiam que de fortune facilitate concipitur: que nulli amicioꝛ vnq̄ʒ fuit:nisi ut familiarius falleret. Neminē euexit nisi ut altioꝛ casus esset. Uerum hic vnus ex humanis erroribus est: qui sunt innumerabiles:quosqꝫ ut Ciceroniano uerbo utar cum nutricis lacte suxisse videmur: ⁊ quos utinaʒ uel in senio deponamus. Certius gaudium ex epistole tue fine percipio: ubi ⁊ fortunam nosse ⁊ ad oēs casus paratū mihi videris aīum:habē hoc est qd̄ optaui: hoc est qd̄ spaui:hoc est ꝙ deū rogaui ⁊ ut mihi ⁊ amicis fortem animum cōtēptorem rerum mutabilium prestaret. Ne quid enim in vita sentiamus aduersi ne quicq̄ʒ poscitur. Ut quicquid euenerit feramus patienter:dignissime preces sunt. Equidem (nisi falloꝛ) in uerbis tuis animum tuum vidi ⁊ dixi mecum: Jam vir est:humo erigitur:celum spectat. Uale. D E

Francisci Petrarche ad Guidonem Januensem: eundem de conditione sui status certiorem reddētis. Epistola.LXXXV.

d E statu meo quem nosse desideras: breuiter sic habe. Et si inter uere philosophātes vnum sit hominis bonum ⁊ nō tria: id scilicet quod in animo est bene celit⁹ instituto: ⁊ possessiōne generosi habitus insignito: quoniam corporis ac fortune:non bona sed commoda quedam ac leuia adminicula dici debēt:quia tamen credo uelle te de omnibus audire:geram morem uoluntati tue. Qualis sit animus meus nec plene scio: nec asserere meum est. Sunt eni (ut ait Augustinus) ⁊ iste plangende tenebre:in quibus me latet facultas mea que in me est:ut animus meus de viribus suis: ipse se interrogans:non facile sibi credēdum existimet. Quatenus autem effari possum? Undiqꝫ me habēt angustie:in luto carnis ⁊ in vinculis mortalitatis mee adhuc aut sedentem aut iacentem. Uideoꝛ tamen (nisi forsan hocipsum uideri:idem ego mihi mendaciter fingo) libētissime surrecturus. Sʒ ponderib⁹ meis premoꝛ: ⁊ inualuit in me durum inueterate consuetudinis iuguʒ:a cuius seruitute quis liberabit me miseruʒ:nisi dominus ille qui soluit compeditos ⁊ illuminat cecos? Fortuna contra me hactenus perpetuum bellum gerit: Ego aūt sciēs qd̄ cōmunio discordias pit:ut A B

Bōa cō porꝫ aut fortune bona dici nō debēt: sed cōmoda q̄daʒ ac admicula leuia

in pace viuaȝ ne qd cõmune secũ habeam laboro.
Impia:regna:diuitias:honores:ceteraqꝫ eiusmo
di sua sũt ꝛ sibi hẽat: Nihil est horũ qd me moue-
at: Mihi linq̃t siq̃ sũt ai mei bona: Hec sui muneꝝ
non fuerũt: ꝛ ne sui iuris sint flagito. Quid seuit?
Quid minat̃? Nimis diu debitoꝛ suꝰ suȝ: calculũ
ponamꝰ: auferat que sua sũt: nimiꜵ diu ꝺpositũ eiꝰ
ꝑuo: qd cogitat? nll'a mora ẽ: nullũ luctamẽ: tollat
qcqd id est: ꝛ nunq̃ȝ reuersura discedat: ꝛ certe iã
pteȝ nõ exiguam tulit: ꝛ id quãtulũcũqꝫ qd restat
odiosuȝ onꝰ est humeris ad altiora nitẽtibꝰ: Qd
ad corpꝰ attinet nõ sum quẽ reliqsti: Hospes cor-
pis mei secũ male cõcordãs: iplacabilẽ litem agit.
Hec iugis sollicitudo: facieȝ meã mutauit ante an
nos: ita ut iaȝ vix pmo me cognoscas occursu: Hu
ius tñ rei me cura nõ tãgit. Adhuc eniȝ iteger Do
C mitiano pncipi crediderã: Nihil gratius decore:
nil breuiꝰ. Ad maiora vo genitꝰ suȝ q̃ȝ ut sim mãci
pium corpis mei. Seneca inqs hoc dixit; Quis
negat? Et ego dico: ꝛ multi dicẽt post me: ꝛ añ eũ
multi forte dixerũt: ꝛ qsqs id dixerit: mõ ne men
tiat̃ egregiũ magnificũqꝫ vbũ dixerit. Ego ꝛ illd
dixi ꝛ qd sequit̃ dicã: ꝛ in utroqꝫ scio ꝙ nõ menti
or: utinam nec fallar. Absit a me ut amore corpis
aut huiꝰ lucis desiderio: diẽ mortiꜵ horrescã: qm̃ ꝛ
hoc ab alio uerissime dictũ in usus meos uerti: qd
hec nostra que dicitur vita mors est. Uale.

C Fran. Pet. ad Clemẽtem Sextum Romanorum pontificem: Illum si ualitudinem reparare cupiat: pluralitatem mediocrum esse fugiendam admonentiꜵ. Epistola.LXXXVI.

A f Ebris tue nũcius beatissime pater: tremo-
reȝ mẽbris meis ꝛ horrorẽ attulit. Nec id
circo blãdiloquẽs aut similis dicar illi: de
quo Satyricꝰ ait: Flet si lachrymaꜵ cõspexit amici
Et iterum Si dixerit estuo sudat: sed illi potiꝰ qui
(ut ait Cicero) de salute populi Romani extime-
scebat: in qua etiaȝ suaȝ inclusã videbat. Mea qdẽ
ac multoꝝ salus in tua salute fũdata est: Nõ igit̃
simulatꝰ est tremor: neqꝫ eni alieno piculo pmoue
or: sed ꝓprio. Oẽs qui de te pẽdemꝰ ꝛ inte spera-
mus: te egrotãte sani forte videmur: sed nõ sumꝰ.
Uerũ q: tũ semp: tũ pcipue in hoc statu breueȝ de
cet eẽ ꝟmonem: qui in diuinas aures humano ore
trãsfũdit̃. Pauca tibi nũc aio affusus ꝛ uenerabũ
dus loq̃r. Lectũ tum obsessum medicis scio: hinc
pma mihi timẽda cã est: discordãt eni de idustria
dũ pudet noui nihil afferẽtẽ alteriꝰ hesisse uestigijꜵ
B Nec est dubiuȝ (ut elegãter ait Piniꝰ) oẽs istos
famã nouitate aliq̃ aucupãtes: aias statiȝ nostras
negociari: ꝛ in hac sola artiũ euenire: ut cuicũqꝫ se
medicuȝ ꝓfitẽti statim credat̃: cum sit piculum in
nll'o mẽdacio maiꝰ. Nõ tñ illd ituemur: adeo blã-
da ẽ sperãdi ꝓ se cuiqꝫ dulcedo. Nulla pterea lex
que puniat inscitiã capitaleȝ: nullũ exẽplũ vidicte
discũt piculis nostriꜵ: ꝛ expimẽta per morteꜵ agũt:
Medicoqꝫ tãtum hoiem occidisse ipunitas sũma
est: hoꝝ turbã uelut inimicoꝝ aciẽ clemẽtissime pꝛ
ituere. Instruat te illiꝰ infausti epigrãmatis memo
ria iscribi iubẽtis in sepulchro hoc solum: Turba
medicoꝝ perij. In etatẽ nr̃am potissime videt̃ inci
disse illud Marci Catonis senis uaticiniũ: qñcũqꝫ
greci ad nos lr̃as suas ac pſertim medicos trãsmi-
sissent: oia corrupturos. Sed q: iam sine medicis
viuere nõ audemus: sine qbus tñ innũabiles natio
nes: forte melius atqꝫ salubrius viuũt: ꝛ populus
Romanus etate florẽtissima: eodẽ teste Plinio: ul
tra sexcẽtesimũ annũ vixit. Unũ tibi de multis eli
ge: nõ eloquẽtia sed sciẽtia ꝛ fide cõspicuũ. Iã eniȝ
ꝓfessionis sue imemores ꝛ dumetis ꝓprijs exire
ausi: poetarũ nemus ꝛ rhetorũ cãpum petãt: ꝛ q̃-
si nõ curaturi sed psuasuri circa miserorũ grabatu
los: magno boatu disputãt: atqꝫ illis morientibus
Hippocraticos nodos Tulliano stamine pmiscen
tes: sinistro q̃ȝuis euẽtu supbiũt: nec rerũ effectibꝰ
C sed inani vborũ elegãtia gloriant̃. At ne quid a me
hodie fictũ medici tui putẽt: quem sepe noio Plini
um: ꝙ is ꝛ de medicinis multa ꝛ de medicis plu
ra q̃ȝ qsq̃ȝ ꝛ ueriora diceret: in oibꝰ fere huius epi
stole ptibus ducẽ habui. Ipsum ergo audiãt. Pa-
laȝ inqt est: ut qsqꝫ inter istos loquẽdo polleat: Im
peratorẽ ilico vite nr̃e necisqꝫ fieri. Sed ego longi-
us q̃ȝ destinauerã: metu calamũ urgẽte ꝓuectꝰ suȝ
Ut vo iam desinã: medicũ nõ consilio: sed eloquio
pollẽtem: uelut insidiatorẽ vite siccarium aut uene
ficũ vitare debes. Huic qdẽ iure optio dici põt qd
loq̃ci coquo Plautinꝰ ille senex in Aulularia: Abi
inqt: opa hic cõducta est uestra: nõ oro. Ad hec ꝛ
exactã tui custodiã: ꝛ (que ad saluteȝ corpis miris
modis adiuuãt) spem bonã ac letũ aiuȝ habeto: si
te: si nos oẽs: si tecũ egrotantem ecclesiam saluam
cupis. Uale.

C Eiusdem Frãcisci Petrarche de rebꝰ familiaribus Epistolarũ Liber sextus.

C Frãcisci Petrarche ad Hãnibalẽ Tusculanensem cp̃m: Inuidiã infelicẽ pestẽ esse ostẽdẽtis: Auaritiam aũt ceteris vitijs eẽ potiorẽ: eãqꝫ in pontifices plurimũ impij hẽre cõprobãtis. Ep̃la.LXXXVII.

i Nfelicẽ inuidiã dixit Maro. Nec
imerito: Quid eniȝ infelicius q̃ȝ su
is malis alienisqꝫ simul bonis af-
fligi? Nõ inelegãter qdẽ in Muti-
um nescio quẽ apprime iuiduȝ atqꝫ
maliuolũ: luxisse legit̃ Publius q-
dã. Cum enim tristiorẽ solito vidisset: Aut Mutio
inqt: nescio qd incõmodi accessit: aut nescio cui ali
qd boni. Prorsus ita est. Inuidus alterius bonuȝ
suis ascribit incõmodis: ꝛ (ut ait Flaccus) alteriꝰ
rebus macrescit opimis. Magna miseria: non ali-
ter saturitate alterius q̃ȝ fame ꝓpria torqueri: at-
qꝫ alio pinguescẽte: nõ secus ac se esuriente macre-
scere. Sed haud temere definierim: an nõ inuidia
tñ: sed vitijs oibus infelicior auaritia sit. Inuidia
enim mesta sepe: sed ociosa est. Auaritia tristis ꝛ
occupata. Supbia dum se aliqd magnum putat:
falsa licet opinione delectat̃: Auaritia semp se fa-
melicam ꝛ egenam sentit. Neqꝫ fallit̃: Uerissimũ
enim est poeticum illud: Semp auarꝰ eget. Nam
si auarꝰ est: cupit: qd ipm vitij nomẽ indicat. Sane
ꝙ ait Seneca: nõ qui paruȝ habet sed qui plus cu
pit: paup est. Et hoc inde cõcludit̃: ꝙ nõ paucitas
rerum inopẽ facit: cum paucis natura cõtenta sit:
cui qui rite satisfecerit: diues est: ꝛ nihil ei deest:
sed cupiditas expleta: que indicat sibi tãtum dees-
se quãtum cupit: cupit aũt omnia: ꝛ optãdo supua
cua fecit necessaria: Ita egestatẽ minimã cuiqꝫ pfa
cile succurri poterat: irremediabilẽ atqꝫ imẽsã fe-

cit. Rursus eni ⁊ illud est uerum q̇ philosophis
placet: Auaro tā q̇ hēt deesse q̄ꝫ q̇ non hēt: Nisi
q̇ mihi q̄dē magis videt̃ auaro deesse q̇ hēt q̄ꝫ
q̇ nō hēt: Ex illo eni nil p̄ter sollicitudinē ꝑpetuā
⁊ ueros metꝰ: ex hoc nōnunq̄ꝫ breue falsū gaudiū
capit: dū sibi arridet ⁊ optatū bonū: spe fallēte pre
occupat. Ita nunq̄ꝫ satiat̃: fera q̇dā (ut aiūt) ⁊ in-
humana dulcedine. Auaritia ꝟo nunq̄ꝫ: Nā ⁊ suc
cessibus inardescit. ⁊ Satyricum illud uerum est:
Crescit amor nummi quantuꝫ ipsa pecunia crescit
⁊ minus hunc optat qui non habet. Cuius rei cām
vnā (nā plures excogitari queūt) in ep̄la q̇dā pōit
Anneus Seneca: Neminē inq̄t pecunia diuitē fa-
cit: Immo ꝯtra: nulli nō maiorē sui cupidinē incus
sit. Et seq̄t: Queris que sit rei huius cā. Plus in-
cipit hēre posse qui plus hēt. Uenio ad reliquas pe
stes: ⁊ eius q̄dē quā accidiā nostri uocāt: eadē ra-
tio est que inuidie fuit. Gula aūt ac libido sepe suis
fruunt̃ delitijs q̄bꝰ exultāt: ⁊ gaudio fugitiua ꝑci-
piūt: Auaritia nulla re fruit̃: nisi curis auarissimis
Dū eni querēdis inhiat ⁊ illa nō hēt ⁊ quesita nō
videt: nisi ad suppliciū: hinc trepida: inde sollicita.
Que cuꝫ ita sint: iure auaritia soroꝝ oium pestilen
tissima dici pōt: quā radicē maloruꝫ omniuꝫ uocat
Apostolus. Nec suꝫ nescius te mirari q̄d hodie te
cuꝫ: hac (ut aiūt ipoꝛtuna philosophia) p̄ter solituꝫ
uti uelim. Ego autē nō te magis q̄ꝫ mortales fere
oēs: ⁊ p̄cipue tuū genus alloquor: iter quos maxi
ma ⁊ soliū posuisse ⁊ uexillum fixisse: victrix mihi
videt̃ ⁊ iperiosa cupiditas: q̇ eo idignātiꝰ miror:
quo minor uobis cupidinū cā est: Cui eni hos au-
ri cumulos aceruatis? Legitima q̄dē uobis nega-
ta posteritas: Uos parcus ⁊ exiguus cultꝰ decet.
Reliqua pauperū Christi sunt: quos fraudare pre
dariq̄ꝫ nō timetis: dn̄o illoruꝫ spectāte desuper ⁊
minitāte vindictā: ⁊ nescitis cui uestrū crimen uti
le sit futurū: q̇ uobis interi laboriosum pestiferū
q̄ꝫ ⁊ funestuꝫ est. Multi se ꝑpter filios excusant: ⁊
vitio animi ueluꝫ pietatis obtēdit̃. Sic leena: sic ti
gris fit enixa ferocior: ⁊ animalia mansueta noue
ꝓlis amor exasperat. Uobis excusatio nulla: uela
men vitij nulluꝫ est: ante totius orbis oculos nudi
estis digitoq̄ꝫ monstramini populoꝝ oium cuꝫ ex-
probratiōe mordaci. Ecce virtutis iquiūt p̄cones:
qui cuꝫ de vita eterna deq̄ꝫ animi libertate multa
magnifice loquant̃: sine cā tn̄ ⁊ tēporalibꝰ addicti
⁊ auaritie serui sunt. Re enim uera ⁊ si de oibus
dicat: nōne de uobis tn̄ sensisse videt̃ Dauid ubi
ait: Uniuersa uanitas ois homo viuēs: uerūtn̄ in
imagine ptrāsit homo: sed ⁊ frustra cōturbat̃? Et
ut rabiem pontificalis auaritie tot post seculis fu-
turā notaret expressius: Thesaurizat iquit ⁊ igno
rat cui cōgregabit ea. Hec utiq̄ꝫ uobis ante alios
auari pōtifices dicta sunt. Parētes q̄deꝫ thesauri-
zantes filijs ⁊ legimus ⁊ videmus: q̄ꝫuis sepe for
tuna paternis uotis obstāte q̇ alijs partum erat:
ad alios deuoluat̃: parētū tn̄ intētio nota est: Ue-
stra intētio quenā queso? q̄d agitis? cui thesauriza
tis nisi diabolo ⁊ angelis eius qui sollicite uos ob
seruāt: numerāt dies ⁊ hereditatē uestrā auidissi-
me p̄stolant̃: gratissima trophea: uestris iscripta no
minibꝰ in limine tartari: de manubijs spoliatoruꝫ
pauperū erecturi? Sed admirās p̄cōtabē: cur ho
die potius ista q̄ꝫ alias: an uel hactenꝰ nos nō aua
ros: uel auaritiam vitiuꝫ nō fuisse: uel te nūc p̄mū

oculos aperuisse credideriꝫ: qui prius ista nō vide
ris? Respōdebo admirationi tue. Et sciebam uos
auaros ⁊ auaritiā vitiū esse: nemo usq̄ꝫ est qui ne- D
sciat: ⁊ in utrūq̄ꝫ nō nunc p̄muꝫ oculos aperio: sed
cum forte nudiusterciꝰ uenissem ad te altaria tua:
imo ꝟo altaria dn̄i virtutū: argēto atq̄ꝫ auro ⁊ gē
mis onusta cōsperi: atq̄ꝫ insanis fulgoribꝰ ꝑcussus
obstupui: ⁊ dixi mecuꝫ: Ecce noua auaritie arma:
nouū pereundi genus: Auaritia nobis nostra non
sufficit: nisi auarū quoq̄ꝫ Christuꝫ facimꝰ: ⁊ diuos
ipsumq̄ꝫ uocamꝰ: in partē p̄dāq̄ꝫ Iouem (ut Uirgi
lius ait) Uos q̄dē diuitias male partas iustificasse
videamini: si p̄de rapinarūq̄ꝫ uestrarū pauperem
Christuꝫ cogitis esse participē: ⁊ auro obsidetis in
uitū. Nō hic placādi numinis modus. An nō legi
stis apud Senecā: Deos tunc ꝓpitios fuisse: cum
fictiles fuerunt? Atqui deos nunq̄ꝫ ꝓpitios fuisse
nec esse potuisse certū est: Quomodo eni ꝓpitius
alijs esse pōt qui miserrimꝰ est sibi? Placet igit̃ nō
hec Senece snīa: sed uerba: que feliciori materie li
cet inserere: Profecto Christus semꝑ ꝓpitiꝰ huma
no generi: sꝫ tūc p̄sentior fuit: cuꝫ fictilis fuit: Nūc
aureus atq̄ꝫ gēmatꝰ irascit̃ ⁊ p̄ces nostras iustissi
ma indignatiōe nō audit: Nō aurū odit ille sed cu
pidos: q̄bꝰ optādi querēdiq̄ꝫ nullus est finis: Pri-
mi hominum: quod erāt aperte profitebārur: que-
rebāt diuitias ut abundarēt: uos queritis ut orne
tis Christum pium opus: si spolijs ille miserorū ⁊
nō potius virtutibus ac deuotiōe fidelium uellet
ornari: ⁊ si non fictioni iuncta cupiditas: odiosior
deo esset. Animaduerti olim tale aliq̄d in p̄ncipibꝰ
dominisq̄ꝫ terraruꝫ: qui omni studio libros querūt
petunt: rapiūt: mercātur: nō litteraruꝫ amore quas
ignorant: sed auaritia inducti: nec animi sed thala-
mi querētes ornatum: Nec sciētiaꝫ sed nomen: ne-
q̄ꝫ librorum sentētias sed precia cogitātes: Ueruꝫ
his colorata excusatio: licet falsa nō deerit: Dicēt
enim sobolem se ac posteros cogitare ⁊ uerbo q̄dē
nōdum natis: aut quod vite genus eligāt prorsus
incertis: uere autem auaritie ꝓprie atq̄ꝫ ignorātie
biblioteca cōgeritur: uobis cōgerendarum opum
quis est color? Respōdebitis: ut Christi tēpla far-
ciatis auro. Sed quid Persio dicitis exclamanti.
O curue in terris anime ⁊ celestium inanes: quid
iuuat hoc: templis uestros immittere mores? Ne-
ue hoc alijs dictum crederetis: audite ut statim ue
stro nomine uos appellat. Dicite pontifices: in san
cto quid facit aurum? Respondete pontifices: uo-
bis enim loquitur. Respondete tot senes vni iu-
ueni: tot theologi vni poete: tot christiani vni paga
no. Quid dicitis? In sancto quid facit aurum? Si
respondere negligitis poete: an non saltem respon-
debitis prophete: qui non auruꝫ sed alia quedam
a uobis ornamenta temploruꝫ exigit? Apud Ma-
lachiam legitis: Filius honorat patrem: ⁊ seruus F
dominum suuꝫ timebit. Si ergo pater ego suꝫ: ubi
est honor meus? ⁊ si dominus ego sum: ubi est ti-
mor meus: dicit dominus exercituum. Et ut no-
scatis q̄ uobis dicit: sequit̃: Ad uos o sacerdotes
qui despicitis nomen meū: Nisi forte q̄sq̄ꝫ est: qui
putet ulla vnq̄ꝫ etate dignius hoc quesituꝫ q̄ꝫ nūc
queritur. Uideo quidem ut dixi: vulgus auaritia
ardere ⁊ fateor: nihil excusat: nulla est enim excu-
catio peccati: sed natorum charitas multiplexq̄ꝫ
necessitas: ⁊ vulgaris ignorantia crimen leuant:

Uos v̄o pontifices dicite oro: quid sibi vult hec rabies habendi iter diuitias tam certas? In tanta rerꝫ diuinarꝫ humanarūqꝫ notitia: in vita solitaria ⁊ celibe: ⁊ de crastino cogitare ꝓhibita? Illō mihi forte notissimum ingeretis: Aurū habet ecclesia. Bene si habet: pessime si habet̄: Placere possūt diuitie virorꝫ: viri diuitiarꝫ penitꝰ nō placēt: qui cum somnū suū dormierit: in manibꝰ suis nihil inueniēt. Uerior igit̄ illa respōsio: quā pcōtationi ꝓprie Persiꝰ ipse subiecit: Cū enī secūdo quesisset: In sācto qd facit aurū: Intulit: Nēpe hoc qđ Ueneri donate: a virgine pupe. Facessat oro iam tādē aurū tēplis iutile: ⁊ in alia templa dei: hoc est

H in usus hoīum egētiū cōferat̄: Sit Christi charitas: que seculi pōpa est. Nec semꝑ sub obtētu deuotionis idolatrie seruiat̄. Nescitis ꝙ auaritia est idolorꝫ fuitꝰ? Nulla tot idolis gens abūdat: nulli ꝯueniētius dicit̄: Cauete a simulacris. Credite mihi pōtifices: Aurū potuit Christꝰ habere sed noluit: diues eē potuit dū inter hoīes agebat: pauꝑtatē maluit: Corinthijs uasis uti potuit: fictilibus usus est. Nolite pōtifices excusatiōes friuolas aucupari: aut sub Christi noīe pabulū auaritie ⁊ uestris alimēta furoribꝰ aggregare. Christꝰ uestro auro nō eget: nec uestris suꝑstitionibꝰ delectat̄: Puri ac nudi cordis est appetēs piorꝫ actuū: honestarum cogitationū ⁊ humilium uolūtatum: qs iter hec auro locꝰ? Nolite miseri curare: q̄ꝫ suꝑbe sacrificetis: q̄ꝫ ornate: q̄ꝫ splēdide: sed q̄ꝫ pie: q̄ꝫ humiliter: q̄ꝫ caste: q̄ꝫ sobrie: Sacrificate qđ diruptis vinculis liberatori suo rex ꝓpheta sacrificat: hostiam scilicet laudis: ⁊ nomē domini inuocate. Sacrificate inq̄ꝫ sacrificium laudis: sacrificate sacrificium iustitie: ⁊ sperate non in auro: sed in domino: Audite Psalmistam surdi: diebus ac noctibꝰ clamantē: Sacrificiū deo spūs ꝯtribulatꝰ. Quid hic opꝰ est auro? Spiritu opꝰ est: eoqꝫ nō nisi cōtribulato: opꝰ est corde: sed cōtrito ⁊ humiliato: hoc est sacrificiū deo gratū atqꝫ homini sine terrarꝫ effossione parabile: submisso ⁊ immaculato opꝰ est aīo. Contra nec terso: nec rudi auro opꝰ est. Nescio qd amplīꝰ dicaꝫ: ⁊ uereor v̄ba iactare: sed si post ꝓphetā:

D ip̄m quoqꝫ Persiū poetaꝫ audire nō piget: Uidete qd ibideꝫ paganꝰ hō pōtificibꝰ suis dicat: Quin damꝰ id suꝑis de magna qđ dare lance: Nō possit magni Messale lyppa ꝓpago. Et ne dubiū foret: qd est hoc suꝑis offerēdum qđ genere atqꝫ opibus suꝑbi: ceci diuitum filij nō possūt: Subsecutꝰ exp̄sit: Cōpositū ius fasqꝫ animi sāctosqꝫ recessus Mētis: ⁊ incoctū generoso pectꝰ honesto. Preclarū v̄bum dignūqꝫ qđ de Christo dictū eēt. Tu Uale: ⁊ q̄ꝫ fidelibꝰ couitijs aureꝫ prebe.

Fran. Pet. ad Joānē Colūne: se uerum nō sectas amare dicētis: Illi etiaꝫ per euagationē quādam: oēs res Romanas ⁊ uetustate ⁊ magnitudine admirabiles describētis. Epistola.LXXXVIII.

A d Eambulabamꝰ Rome soli: meum qdē obambulādi Peripateticū morē nosti. Placet. Nāe moribusqꝫ meis aptissimꝰ est: ex opinionibꝰ quedā placēt: alie aūt minime. Non et enim sectas amo sed uerū. Itaqꝫ nūc ꝑipateticus: nūc Stoicus sum: iterdū Academicus: sepe auteꝫ nihil horꝫ: quotiēs qcq̄ꝫ occurrit apud eos qđ uere ac beatifice fidei aduersum suspectū ue sit. Ita enī phorū sectas amare ⁊ approbare ꝑmittimur: si a v̄itate nō abhorrent: si nos a nr̄o ꝑ̄ncipali ꝓposito nō auertūt: Qđ ubi forte temptauerint seu ille sit Plato seu Aristoteles seu Uarro seu Cicero: libera cōtumacia cōtēnant̄ oēs atqꝫ calcent̄. Nulla disputationū argutia: nulla v̄borum lenitas: nulla nominū nos tāgat auctoritas: Hoīes fuerūt: quātū humana inqsitione fieri potuit ⁊ notitia rerū docti ⁊ eloqo clari ⁊ nāli ingenio felices: sed suꝑmi ⁊ ineffabilis obiecti ꝑ̄uatiōe miserabiles: ⁊ ut q viribꝰ suis fiderēt: uerāqꝫ lucē nō regrerēt: cecorꝫ in morē sepe lapsi: sepe ad lapidē offendētes: Itaqꝫ sic illorū miremur igenia: ut igenij ueneremur auctorem Sic illorꝫ cōpatiamur erroribꝰ: ut nr̄e gr̄e gratulemur: ⁊ cognoscamus nos gratuito sine ullis meritis honoratos ꝑ̄latosqꝫ maioribꝰ: ab illo qui archanū suum qđ sapiētibꝰ abscōdit: ꝑuulis reuelare dignatus est. Deniqꝫ sic philosophemur: ut (qđ phie nomē iportat) sapiam amemus: Uera qdē dei sapientia Christus est: ut uere philosophemur ille in ꝑ̄mis amādus nobis atqꝫ colēdus est. Sic simꝰ oia ꝙ añ oia christiani simus: sic phica: sic poetica: sic historias legamꝰ ut semꝑ ad aurē cordis euāgeliū Christi sonet: quo vno satis docti ac felices: sine q̄ quāto plura didicerimus: tāto idoctiores atqꝫ miseriores futuri sumus: ad qđ uelut ad sūmā ueri arcē referēda sunt oia. Cui tanq̄ꝫ vni lr̄arū uerarū immobili fundamēto tuto suꝑedificat humanꝰ labor: ⁊ cui doctrinas alias nō aduersas studiose cumulātes minime reꝑhēdēdi erimus: Et si enim ad sūmā rei modicū: forsan ad oblectamētū certe animi ⁊ cultiorē vite modum plurimum adiecisse videbimur. Hec incidēter quantum locus iste caꝑe visus est dixerim. Procedo. Uagabamur ꝑiter in illa urbe tam magna: que cū ꝓpter spatiū uacua uideat̄: populum habet immēsum: nec in urbe tm̄: sed circa urbem uagabamur: aderatqꝫ per singulos passus qđ linguā atqꝫ aīum excitaret: Hic Euādri regia: hic Carmētis edes: hic Caci spelūca: hic Lupa nutrix: ⁊ ruminalis ficus ueriori cognomie Romularis: hic Remi trāsitus: hic ludi Circēses: hic Sabinarum raptus: hic Capree palus ⁊ Romulus euanescēs: hic Nume cum Egeria colloquium hic Tergeminorum acies: hic fulmine ictus victor hostiū artifexqꝫ militie Tullus Hostilius: hic rex architector Ancus Marcius: hic discretor ordinū Priscus Tarqnius habitauit: hic Seruio caput arsit: hic carpēto insidēs atrox Tullia trāsiuit ⁊ scelere suo vicum fecit infamem. Hec aūt sacra via est hec sunt Esquilie: hic viminalis: hic qrinalis collis hic Celius: hic Marcius cāpus ⁊ suꝑbi manibus decussa papauera: hic miserabilis Lucretia ferro incūbens ⁊ in mortem fugiēs adulter ⁊ lese pudicitie vindex Brutus: hic minax Porsena: ⁊ Hetruscus exercitus: ⁊ infestus errāti dextre Mutius: ⁊ Tyrāni filius cum libertate cōcurrens: ⁊ hosteꝫ urbe depulsū ad inferos sequēs consul: ⁊ fractus a tergo viri fortis pons Sublicius: ⁊ Horatius natans: ⁊ Tyberis reuehens Chloeliam: hic erat Publicole ne quicq̄ꝫ suspecta domus: hic Quintus arabat dum fieri meruit de aratore dictator: hinc abductus Serrhanus ad consulatum uenit: hoc est Ianiculū: hic Auentinus ille sacer mons in quo ter irata patribꝰ plebs secessit: hic libidinosū tribunal Appij fuit ⁊ ferro patris iniurie subducta virginia: ⁊ decēuiri luxurie dignus finis: hinc

Coriolanus armis forte victurus:suorum pietate
victus abscessit:hoc saxum defendit Manlius:hic
excidit:hic Camillus inhiātes auro gallos subito
repulit interuētu: ⁊ desperātes ciues amissam pa-
triā ferro docuit recuperare nō auro:hic descēdit
Curtius armatus:hic inuētū sub terra caput hōis
⁊ imotus terminus:ꝑsagium summo ⁊ stabili im
perio fuere: hic fallax virgo armis obruta ⁊ suis
circūuenta fallacijs: hec Tarpeia arx ⁊ Romani
populi census toto orbe collectꝰ:hic anser argēteus
hic custos armorū Janus:hoc Statoris:hoc Fe-
retrij Jouis tēplum:hec fuerat cella Jouis:hec do
mus omnium triūphorū:huc cōpulsus est Perses
hinc repulsus est Hānibal:hinc ipulsus est Jugur
tha(ut qdam opinant)alij ꝟo in carcere illū necāt
hic triūphauit Cesar:hic perijt: hoc Augustus in
tēplo reges affusos ⁊ tributariū orbem vidit:hic
Pōpeij arcus: hec porticus:hoc Marij cimbrū
fuit:hec Traiani colūna:ubi ille vnus omnium im
peratorū(ut ait Eusebius)intra urbē est sepultꝰ
hic eiusdē pons qui sancti Petri nomē inuenit: ⁊
Hadriani moles:cui ipse quoqꝫ subiectꝰ est(quod
sancti Angeli castrum uocant)hoc est saxum mire
magnitudinis eneisqꝫ leonibus innixū:diuis Im-
peratoribus sacrū:cuius in uertice Julij Cesaris
ossa quiescere fama est:hec telluris edes:hec fortu
ne domus:hoc tēplum pacis:aduentu uere pacifi-
ci regis euersum:hoc opus Agrippe quod falsorū
deorū matri:ueri dei mater eripuit:hic vinxit no
nis Augusti:hinc riuus olei fluxit in Tyberī: hic
(ut fama est)monstrāte Sibylla:senex Augustus
Christum vidit infantē:hec Neronis insolentia ⁊
in edificijs feruens luxus:hec augusta domus via
flāminea ubi sepulchrū ipsius dn̄i qdam tradunt
hec Antonini colūna:hoc eiusdem ꝓximū Appie
palatium:hoc Seueri Afri septiçonium:quam tu
sedem solis uocas:sed meū nomē in historijs scri
ptum lego:hoc Praxitelis Phidieqꝫ extās in la-
pide tot iam seculis de ingenio ⁊ arte dictamē:hic
Christus ꝓfugo vicario fuit obuius: hic Petrus
in crucē actus:hic truncatus est Paulus:hic assa
tus Laurētius:hic sepultus uenienti Stephano lo
cū fecit:hic spreuit feruēs oleū Joānes:hic Agnes
post obitū viuens:suos flere ꝓhibuit:hic Silue-
ster latuit:hic leprā deposuit Cōstantinus:hic glo
riosam Calixtus exercuit libicinā. Sed quo ꝓgo?
Possū ne tibi in hac parua papyro Romam desi-
gnare? Profecto si possim:nō oportet. Nosti oīa:
nō qꝛ Romanus ciuis:sed qꝛ taliū in ꝑmis rerū cu
riosissimus ab adolescētia fuisti: Qui enim hodie
magis ignari rerū Romanaꝝ sunt:q̄ Romani ci-
ues? Inuitus dico. Nusq̄ minus Roma cognosci
tur q̄ Rome: Qua in re nō ignorātiā solam fleo:
q̄q̄ qd ignorātia peius est:sed virtutū fugā exi-
liūqꝫ multarū. Quis enim dubitare pōt quin ilico
surrectura sit si cepit se Roma cognoscē? Sed hec
alteriꝰ tpis est querela. Solebamꝰ ergo post fatiga
tionē:quā nobis imēsa urbs ambita pepererat:se-
pius ad thermas diocletianas subsistere:nōnunq̄
ꝟo supra testudinē illiꝰ magnificētissime olim do-
mus ascēdere:qꝛ ⁊ aer salutaris ⁊ ꝓspectꝰ liber ⁊
silētiū:ac uotiua solitudo nusq̄ magis. Ibi de ne-
gocijs nihil oīno:nihil de re familiari: nihilqꝫ de
republica:quā semel fleuisse satis est: ⁊ euntibus
per menia fracte urbis ⁊ illic sedentibus ruina-
rū fragmenta sub oculis erant. Quid ergo? Mul
tus de historijs sermo erat:quas ita partiti vide- F
bamur:ut in nouis tu:in antiquis ego viderer ex-
pertior: ⁊ dicant antique quecūqꝫ an̄ celebratum
Rome ⁊ ueteratū Romanis ꝑncipibꝰ Christi no
mē: Noue aūt ex illo usqꝫ ad hāc etatē. Multꝰ quo
qꝫ de ea ꝑte philosophie que mores instruit hic na
cta cognomē: Interdū ꝟo de artibꝰ ⁊ de earū au-
ctoribꝰ atqꝫ ꝑncipijs. Itaqꝫ die quodā dum in eā
mētionē incidissemus:flagitasti ut dicerē explicite
vn̄ putarē liberales ⁊ vn̄ mechanicas initium ha-
buisse:qđ carptim ex me audieras. Feci qđ iube-
bas haud duriter:qꝛ hora diei ⁊ uacuitas inutiliū
curarū ⁊ ipse locꝰ hortabat̄ ut sermonē lōgiusculū
ordirer: ⁊ attētio tua rē tibi admodū placē īdicio
erat: Testatꝰ sū tñ me nihil nouū:nihil fere meū di
care:imo ꝟo nihil alienū: Oia enim vndecūqꝫ dici
mus nr̄a sunt: nisi forsan abstulerit ea nobis obli-
uio. Queris nūc ut qđ illo die dixi repetā ac lr̄is
mādē. Multa fateor dixi que si nō mutatis ꝟbis
vicere cupiā:nō possim. Redde mihi illum locum:
illud ociū:illā diē:illā attētationem tuā:illā īgenij
mei uenam:potero quod vnq̄ potui. Sed mutata
sunt oīa:locus abest:dies abijt:ociū perijt:pro fa-
cie tua mutas litteras aspicio. Ingenio meo reli-
ctarum a tergo rerum fragor officit: qui adhuc in
auribus meis tonat:q̄uis ob hoc ipsū in ꝑmis in
de diffugerim:ut tibi liberius respōderē:parebo
tñ ut potero. Possem te ad antiquos ⁊ ad moder-
nos mittere a qbus quod poscis acciperes: sed ne
ita me liberem ꝓuidisti: dum rogas ut dicā meis
ꝟbis qcqd id est:qđ(ut ais)tibi oīa ex ore meo cū
gratius:tum clarius sonēt: Gratiā habeo siue ita
se res habet:siue ita ut accendas animum dicis. G
Accipe igit̄ qđ tūc dixi:uerbis forte alijs sed eadē
ꝓfecto sentētia. Uerū qd agimus? Nā ⁊ nō par
ua res est: ⁊ epistola hec abunde creuit: ⁊ nondū
cepimus ⁊ diei huius extremū est. Uis parūper
digitis meis atqꝫ oculis tuis parcam? Differamꝰ
que restāt in ꝓximum diem: ⁊ laborem ⁊ episto-
lam pariamur:nec eadē papyro res diuersissimas
inuoluamus. Sed qd rursum cogito? qd ue polli-
ceor tibi diem ꝓximum epistolāqꝫ alteram? Nec
diei vnius opus est nec epistolare negocium:librū
exigit quem nō prius aggrediar si tamē curis ma-
ioribus non retrahor atqꝫ disturbor:q̄ in solitudi
nem meam me fortuna reuexerit. Ibi enim:nō ali
bi meus sum: Ibi meus est calamus qui nūc passī
rebellat ⁊ recusat imperiū molestissimis occupa
tionibus meis fretus. Ita ille qui ex ocio meo iu-
ge negocium habet:ex negocio sibi ociū querit: ⁊
quasi impius seruus ac cōtumax dn̄i laborē in re-
quiem suam trahit. Ubi ꝟo ꝑmum fines meos atti
gero suū ipse iugū subeat cogam: ⁊ de eo qđ que-
ris seorsū singulari libro.qd aliorū scriptis:quid
meis cōiecturis assequor scribā. Sane ut familia-
res epistolas ludens: ⁊ in ipso maxime viarum di
scursu:tumultuqꝫ rerū scribere soleo:sic ad scribē-
dum libros solitaria quiete dulciqꝫ ocio ⁊ magno
nec interrupto silentio opus est. Uale.

¶ Frācisci Petrarche. Ad Joānē Colūne:nec sene-
ctutē nec pauptatē nec morbos magnifaciēdos eē
exhortātis:cū senectꝰ uenerabilis:paupertas aūt
salutaris ad beatā vitā sit:morbos ēt aliqn̄ cohibē
dis vitijs aptissimos eē disputāꝭ. Epl'a. LXXXIX

A V Na mihi tecū lis est:cū ceterarū rerum oi-
um sit tāta cōcordia: Nimis es querulus:
nimis idulges tibi:forte ꝓpriā deflere:mi-
serari res tuas:excusare teipm:accusare fortunā:
deniqꝫ nimis molliter humana toleras cū sis hō.
Mouit mihi fateor lachrymas ep'le tue pncipium:
qd enim occultare cogitē affect⁹ meos ⁊ ubi ꝯstan
tiā tuā requiro:illic ꝓpriā dissimulare molliciē? Cer
te ubi te letū eē iubeo mestū me fuisse non inficior.
Sed est qd mihi iterblādiar: Honestiores lachry-
me sunt in alienis calamitatib⁹ qꝫ in nris:qꝫqꝫ usqꝫ
adeo sint nrā coia:ut nil ꝓprie alienū dici possit ab
altero qd alteriꝰ nrm sit. Idqꝫ nō mō in tāta ami
citia:sed ne in cōi etiam societate hoīum dici posse
Satyricus ait. Ubi viro bono nullū alienū malū:
⁊ humano gnī pietatis ad inditium datas a nā la-
chrymas docet: Q ō tāto añ Comic⁹ dixerat: Hō
sum:humani a me nihil alienū puto. Eniuero lꝫ id
uerū eē:nō negē tñ haud dubie in hoc publico dili
gēdi debito:gradus sunt:qbus ex amplissima (ut
ita dixerim) humanitatis area cognationis amici-
tieqꝫ redigimur in angustū: ⁊ vniuersalis amor oi
um singulari qdā charitate paucoꝝ ac beniuolētia
coartat. Sed qd rursus occultē tibi qd sequit? Ut
Eodē e fōte risū ⁊ lachrimas ꝓdire — lachrymas ep'le pncipiū:sic risum mihi finis mo-
uit. Aduersa sunt inges: Scio:lꝫ interdū vno de fō
te ꝓdeāt:risus ⁊ lachryme. Nō minus forsitā me
stus erat Democrit⁹ qui ppetuo risu pulmonē agi-
tare solebat (ut ait ille) qꝫ madens ppetuo lachry-
marū rore Diogenes. Nec letior Hānibal in cala-
mitate pπie solus ridēs qꝫ populus qui lugebat. Si
B cut ex diuerso si Lucano credimus:nō mestior in
morte gnī flēs Cesar:qꝫ exercitus qui plaudebat.
Sed ad te reuertor. Prima igit ep'le tue pars id
egit:ut multarū ac ꝓpe oium ꝯgeriē erūnarū vni
tibi incubuisse diceres:sicut miserabili:sic magnifi
co qdē stilo legēs lachrymas nō tenui: ⁊ tuarū litu
ris (ut dixeras) lachrymaꝝ nouas addidi. Nescio
enim quomō casus suos viriliter qꝫ muliebriter la
mētātē virū ꝓfundius miseramur. Prosequebar i
tētus aio atqꝫ oculis: ⁊ ipsa stili dulcedo blādieba
tur ut legerē:qꝫuis lōgiuscula ep'la eēt. Ecce autē
dū cetera humētib⁹ oculis plegissem:expectās qd
insolite ⁊ tātis querelis eque miserie patereris:to
tam maloꝝ sūmā tribus in finē aut qtuor vbis in-
cluseras:eē te Tybure senē pauperem:podagricum.
Quibus in malis ferre te illud egerrime quod tibi
nrē spes ablata pñtie videret. Neqꝫ eniꝫ te morbo
vinctū loco moueri posse:neqꝫ ausurū de tā longin
quo ad te amicū euocare:occupationū suarum nō
ignotis tibi pōderibus irretitū:hoc flebilē ep'laꝫ fi
ne cōcludis. Hic fateor risi. Et qd:dixerit qspiam:
pauca hec tibi videnī an leuia? Neutrū qdem:sed
sunt adeo vulgaria oiumqꝫ coia:ut pene ihumanū
sit penitusqꝫ ridiculū: talib⁹ incōmodis indignari
hoiem uel mirari. Quis enim (ut a pmis ordiar)
qs hoium vnqꝫ vixit qui nō viuēdo senuerit? Pri-
scos illos pπes multis seculis ꝓtēdisse vite spatiuꝫ
Omnes mōtales senescē. — legimus: Nunqd tādē ⁊ senuisse nō legim⁹? Mit-
to illos qui in mūdi pmordio memoranī:quos ue-
lut in ipsius seculi iuuēta editos in lucē:uegetiores
C atqꝫ viuaciores fuisse:ac ꝓpe ad millesimū vite an
num peruenisse cōfirmāt:sed eosdē lꝫ serius:tñ senu
isse nō negāt. Hos inqꝫ omitto de quoꝝ etatib⁹ ma
gna inter magnos solet eē cōtētio:que pñtis nri ꝓ
positi nō est. Ad illos uenio qbus ut minus mira:
sic sensibus nris accommodatior est etas. Senuit
Abrahā:senuit Isaac:senuit Jacob. De quoruꝫ p̄
mo scriptū est: Erat aūt abrahā senex dierūqꝫ mul-
toꝝ. Et iterū: Deficiēs mortuus est in senectute bo
na ꝓuecteqꝫ etatis ⁊ plenus dierū. De scdo: Se-
nuit aūt Isaac ⁊ caligauerūt oculi eius ⁊ vidē nō
poterat. Et rursum: Cōsumptusqꝫ etate mortuus
est ⁊ appositus populo senex ⁊ plenus dieruꝫ. De
tertio: Oculi israel caligabāt pre nimia senectute:
⁊ clare videre nō poterat. Audis ecce nec senectu-
tem mō:sed oculoꝝ quoqꝫ caliginem ac defectum.
Moyses fortasse robustior:de quo cū cētū viginti
eēt annoꝝ ⁊ moreret ita legimus: Non caligauit
oculus eius:nec dentes illius moti sunt: Nunquid
ideo tñ nō senuerat:qꝛ solidior senex eēt? Cui⁹ suc-
cessor Josue bellator isignis qui tot reges occidit:
tot populos strauit:senio obstare nō potuit qn au-
diret dn̄m dicētē sibi: Senuisti ⁊ lōgeuus es: Et
ipse cōgregato populo diceret ad eos: Ego senui:
⁊ ꝓgressioris etatis sum. Ille vir cuius uoci deus
paruit:qui iaudita fiducia:soli ac lune pcepit ut sta
rēt: ⁊ steterūt: Nunqd illū fugacissime dic vite cō
tinere potuit ne ꝓperaret:aut obuiā senectutem re
tardaret? Quid Dauid rex? None ⁊ ipse senuerat
hebatqꝫ etatis plurimos dies:cūqꝫ operiret uestib⁹
nō calefiebat? Is cuius ⁊ inter hoies ⁊ erga deuꝫ
tātus ardor fuerat breui adeo refrixerat senectute
ut accubātis puelle patrocinio uteret. Qui de seip
so loquēs: Junior fui inqt: Et cōfestim addidit: Et
enim senui. Habes cui forte dierū numerū inuide
as:at nō ppetuā iuuētutē. Dē qd est ortum necesse
est:aut imaturū occidat aut senescat mox maturiꝰ
occasurū. In secularibus historijs:nō equā huma
ne vite mēsuram inuenies: ⁊ siqd ibi tale dep̄hēde
ris:irrisiue nōnunqꝫ potius qꝫ historice dictuꝫ sci-
to. Quippe supra Ninū Assirioꝝ regē:qui Abra-
he cōtēporaneus videt:de excellēti rerū gestarum
memoria (ut Macrobio placet) Ne greca qdeꝫ ex
tat historia: Oēs igit historici:qui lōgissime retro
cedūt:a Nino initiū scribēdi faciūt: multisqꝫ post
illum tpibus nroꝝ senū incipimus exēpla collige-
re. Itaqꝫ minime mirādū putāt qdā: Nam alij liti
gāt (ut dixi) si senescēte iam mundo ⁊ vita breuior
⁊ fragiliora sunt corpora: ⁊ apud exteros qdeꝫ ⁊
pauca de multis:sed illustriora ꝯstringā. Diutissi-
me vixit Nestor:qui (ut scriptū est) tertiā iā etateꝫ
hoium viuebat. Diu Hiero Syracusius. Diu etiā
Masanissa Numidarum rex:quoꝝ alter nonagesi
mū annū attigit:alter excessit. Laudata Solonis:
nec illaudata Sophoclis senectus:quoꝝ pm⁹ nun
qꝫ itermisso studio sempqꝫ aliqd addiscens senuit.
Secūdus morti ꝓximus:nobilissimā tragediā ea
qdē scripsit etate:qua vix sui cōpotes eē solent qui
ad vitā illā ueniūt. Isocrates orator eadē ꝓpe eta
te:qrto scilicet ⁊ nonagesimo vite anno cum uolu-
mē eximiū edidisset:qnque annos supuixit:feram
uoluptatē sui opis percepturus. Homeri nō tñ sene
ctutē:sed ⁊ oculoꝝ cecitatē lego:sed an senect⁹:an
alia cecitatis cā sit:nescio an tu legeris:mihi enim
nō occurrit. Qualem aūt ⁊ qꝫ iucūdam credimus
Homericam senectutem:oibus suis accumulatam
⁊ instructam curis:quarum parue relige post an-
norum millia tanta me dulcedine afficiūt atqꝫ per
fundunt: Puto idem alijs accidere:ut sepe mearū

immemoꝛ curarū oblituſꝗ p̄ſentium malorū: totus iu illi⁹ ceci ſenis memoria cōquieſcā. Carneades ad nonageſimū: Cleātes ad vndecēteſimum: Goꝛgias Leontinus ad cēteſimum ac ſeptimū vite annū trāquilla ſenectute ꝑuenit. Chꝛyſippuſ nono ac trigeſimo anno ceptuꝫ miri opus acuminis: octuageſimo moriēs reliquit. Qua etate Simonides in carminū ſe certamē deſcendiſſe cōmemorat. Etate ꝑuectū Socratē legimus: ⁊ ibat ulteri⁹ niſi uenenatus obſtitiſſet calix. Cuius p̄clariſſim⁹ ille diſcipulus Plato: vno ⁊ octoginta ānis explentis: eodēꝫ ipſo natalis ſui die obijt: ⁊ in eoipſo cui diutiſſime animū intenderat exercitio litterarum. Cuius diſcipulus Ariſtoteles nō niſi ad tertiuꝫ ⁊ ſexageſimū acceſſit: Quē periculoſuꝫ numerū annorū ⁊ humano generi uel moꝛte uel inſigni calamitate terribilē ferūt: Et cur ita ſit ratiōeſ qdā: alij obſeruationē ſolaꝫ experiētie longioris afferunt: Utrūꝗ ſane quid virium habeat: ipſi qui attulere diſcutiāt: hunc (ſi uera memorāt) vite ſcopulū humane: ne trāſire poſſet noſter Cicero: nō ſenectute ſua: ſed Antonij crudeli ac nephario iperio effectū eſt. Et quoniā ad noſtros obuiis Cicerone peruentū eſt. Uenerabilis apud nos Romani regis Nume Pompilij ſenectus: ſed uenerabilioꝛ Catonis: Camilli: Fabij: Metelli ac Ualerij Coꝛuini: quoꝝ fere oium vna eſt etas cētuꝫ anni Appij quoꝗ illi⁹ ceci: de cuius cecitate oium ciuiū oculi ⁊ vniuerſa reſpublica cōſilium expectabāt. Glorioſiſſime ſenuit Auguſtus: Pōpeius infelicius: Uerū non de foꝛtuna: ſed de etate hic agit. Certe Auguſtus ipe oiuꝫ maximus ac potētiſſimus monarcha: poſt inceptū (ut qbuſdam placet ⁊ qđ nemo negat) diutiſſime ſummaꝗ cū pace gubernatū imperiū inter multas Romanorū lachꝛymas: interꝗ caſtiſſime coniugis amplexus: ſexto ac ſeptuageſimo etatis anno placida moꝛte ſubtractus eſt. Eandē methaꝫ tenuit Auguſtinus: ut noīe: ſic vite termino imitatatus Auguſtum. Hieronymus ꝓ o viuacioꝛ fuit. Origenes ad ſeptuageſimū vite annū uenit. Tertiū ⁊ ſexageſimū Bernardus ipleuit. De Ambꝛoſio Gregorioꝗ nō ita cōpertum teneo: Omnes tñ ꝓculdubio ſenuerūt: ꝓuidente illo: apud quē fons vite eſt: ne hi parū viuerēt quorū vita multū pꝛofutura erat eccleſie. Ad octogeſimū annū uenit Aſinius Pollio. Marcus Uarro viuēdo ⁊ ſcribendo ſeculi vnius ſoꝛtitus eſt ſpatiū. Multa de ſua ſenectute locutus eſt Seneca ſenex: aliquāto ſenioꝛ futurus niſi ferox diſcipulus uetuiſſet. Permitte mihi oro te indulgentiſſime pater: Permitte mihi ut narrationē que ualde animū meū pꝛemit huic loco inſerā te fauente ⁊ ſenectutis adhuc vnicū exēplū: humile qdē ac recens: ſed honeſtū ⁊ cui mihi dulcis ac uenerāda recoꝛdatio eſt: tot glorioſorū ſenū illuſtribus exēplis adijciā: nunꝗ id ſi apud aliū loquerer auſurus. Fuit mihi pꝛoauus paternus: vir ſanctiſſimus ⁊ ingenio quātū ſine cultura litteraꝝ fieri potuit clariſſimo: uſꝗadeo: ut eū nō tm̄ de re familiari: de negocio: de cōtractu: de natorum nuptijs: vicini: aut de re publica magiſtrat⁹: quod de Appio ceco traditū accepimus: ſed de rebus etiaꝫ altiſſimis ⁊ ad philoſophiā ſpectātib⁹ litterati homines: p̄ſentes abſ̄teſꝗ cōſulerēt: omneſꝗ in illi⁹ reſpōſis ⁊ equitatē iudicij ⁊ acumen ingenij mirarentur. Uiro nomen fuit Garcius: his modis eaꝗ pietate pꝛedito: ut ad cōſecrādā viri memoriā nihil ei p̄ter ꝓmotoris auxiliū defuerit. Nuper me iam adoleſcentiam egreſſo: multi ſupererāt de illo mirabilia narrātes: que ſpōte pꝛetereo: hocipſum nō dicturus: niſi ne faſtidires exemplum. Is ergo poſt innocue ac feliciter actā vitā (ut audiebam ſenes noſtros dicere) quarto ac centeſimo etatis anno: ipſo etiā ut Plato natalis ſui die: ſed triū ⁊ viginti annoꝝ ſpatio viuacioꝛ ꝗꝫ Plato: ⁊ p̄terea eodem in thalamo in quo natus fuerat: longe añ pꝛedicta multis trāſitus ſui hora: in gremio filiorū ac nepotum nulla coꝛporis aut animi moleſtia: nil niſi de deo ⁊ de virtutib⁹ loquēs interloquēdū quodāmodo cōſopitus eſt: quod ex eius ore ſonuit extremuꝫ illud Dauiticū fuiſſe ferūt: In pace in idipſum doꝛmiā ⁊ requieſcaꝫ. Quibus vir uerbis explicitis quieſcēs: obdoꝛmiuit in pace. Gratias tibi pater amātiſſime qđ me hactenus paſſus es ꝓaui mei memoriā repetere: ⁊ nomē eius his ad te litterulis occulere: quod neſcio an uſꝗꝫ dignius ꝗꝫ inter egregios ſenes collocādum eſſet. Sed qd ago? Breuis cōſolatio in longā hiſtoriam uerſa eſt. Dabis autē ueniam ſi ſcias quāta cū delectatiōe uerſatus ſum cuꝫ his optimis atꝗ lectiſſimis ſenibus quibus te iam nūc meꝗ non multo poſt aſcriptos cupio: ⁊ ſi ceteris in reb⁹ impares: at equanimitate ⁊ patiētia ſaltē pares. Ne enim me ꝓpoſiti pꝛoꝛſus oblitū putes: Quis egreferat ſe ſeneꝫ fieri: dū tales viros ſenes factos eē meminerit? Immo ꝓ quis nō magno cū gaudio participet ſoꝛtē beatiſſimorum hominū: ⁊ alacri animo cōmunem ſibi cū talibus excipiat ſenectutē? Quis enim horuꝫ: ſeu quis oino hominū diu vixit: ⁊ nō ſenuit: cuius lōgam vitā legimus nō in ſeniuꝫ deſinētem? At nos uoto cōtrario: ſecumꝗ pugnante diu: imo ſemper viuere cupimus nunꝗꝫ ſeneſcere: nunꝗꝫ interire. Scio autē quid reſpōſurus es horum te omnium nō ignarū: Illud dolere: ꝙ ante tempus ſenueris: cōmunis omniū ſeneſcētium querela. Et Numa Pompilius cuius ſupꝛa mētionē feci: pꝛima etate canus fuit: ⁊ Uirgili⁹ poeta. Tota etas noſtra his lamētis abūdat. Egoipſe nō taꝫ queri ſoleo ꝗꝫ mirari ꝙ canos aliquot ante vigeſimūquintuꝫ annū habui: cum illud nō exciderit: quod genitoꝛ quondam meus in religs neꝗ me ſanioꝛ neꝗ ualidioꝛ: quia poſt quinquageſimū etatis ſue annuꝫ conſulto ſpeculo ſupꝛa uerticeꝫ ſibi vnuꝫ foꝛte capillum ambigua canicie albeſcentē viderat: plenus ſtuporis ⁊ querelarū: totā non modo familiam ſed viciniam excitauit. Hoc eſt quod euum noſtrū dolet: hoc quod iuuentus noſtra cōqueritur: multuꝫ breui tp̄e uariaſſe: viuendi ſeneſcendiꝗ modū: e quibus foꝛte ſecūdum fatear: pꝛimū negeꝫ. Seneſcūt ſolito citius: nec id foꝛſan uſꝗquaꝗ ueruꝫ eſt: ſed qđ incūctāter affirmem ſolito citius caneſcūt: ſiue id latens cauſa ſiue curarū multitudo efficit. Pꝛofecto enim noſtri maiores melioribus: nos pluribus curis inuoluimur. Nihil eſt autem quod magis pꝛecipitet iuuente florē ꝗꝫ curaruꝫ anxietas ⁊ laboꝛ animi. Ceterum vite modus niſi eum caſus aut culpa pꝛeſecuerit: idem pꝛopemodum permanet: qui Pſalmographo pꝛeſcriptus eſt carmine. Sed quoniam tua me religioſa modeſtia certum facit: non te canos conqueri: quos potius amplecti: ⁊ ſi intempeſtiui eſſent: ac gaudere non dubito

si quod Stiliconi suo Claudianus attribuit:Ul-
tus factura uerendos:canicies festina uenit:Uez
alia quedā senectutis incōmoda lamētari:que plu
ra apud alios:apud Tulliū sunt quatuor : Immi-
Quatuor esse q̄ tristē senectam reddant
nutio viriū:auocatio a reb⁹ gerendis:adēptio uo-
luptatū:mortisq̄ vicinitas. Multa q̄dez hoc loco
in tuā consolationē dici possent sed rē a Tullio ex
intētione tractatā retricare temeritas. Habes ei⁹
de senectute librū:qui inscribit̄ Cato maior:quo le
cto nihil erit quod requiras ampli⁹(ut reor)nihil-
q̄ quod nō modo molestā:sed nō plane gratissimā
senectutē faciat tibi. Nā q̄tum ad celeritatez anti
cipatumq̄ tēpus attinet:hoc vnū dixerim : Sicut
enim ubicunq̄ mors occurrit : senectus est nostra
(quod doctissimis viris placet):sic ubiuis debili-
tas corporis affuerit:senect⁹ nostra est. Nam ut vi
te terminus est mors : sic floride ualideq̄ iuuente
terminus est quādocūq̄ incidēs mansura debili-
L
tas. Siue igit̄ totius:siue robustioris vite finis di
ci senect⁹ debet:qualibet etatis pte se offerat:datū
tēpus impleuimus ꝛ legitima est senect⁹. De pau
Quis iur̄ dici possit pauper
pertate q̄d putas dicam? Quis nō est pauper:nisi
qui nihil cupit? Hi qui ditissimi vidētur:eo ceteris
pauperiores sunt quo plurib⁹ egēt:cuz necessarijs
egere ea demū sit pauptas. At isti pcul a uero fal-
sis opinionib⁹ acti:sibi necessaria fecerūt:que apō
minus insanos uoluptuosa q̄dem:apud sanos ꝟo
supuacua:postremo autē apō doctos dānosa etiā
atq̄ omni studio fugiēda sunt. Uere itaq̄ sunt om
niū pauperrimi:innumerabiliū egeni: ꝛ uel affecu
tiōe rerū optatarū accēdētes indigētiaz uel expe-
ctatiōe torquētes. Nec sum nescius q̄d ad ista re-
spōdeāt. Cōtemni paupertatē aliquāto difficilius
re q̄ uerbo. Nō obluctor:dura res est fateor : sed
dij boni q̄ tuta:q̄ secura:q̄ expedita:q̄ libera:q̄
deniq̄ si amare illam in animū duxerim⁹ iucūda.
Sed desinamus paupertatē laudare ꝛ amare di-
uitias: ꝛ reuera quotus hominū inuenit̄:qui cum
pauptatē ualde laudauerit:laudatā tota intētione
nō fugiat? Uicta erit ꝛ in eternū ab animis homi-
num relegata:uel poti⁹ extincta cupiditas:si quot
laudatores habet pauptas:totidē habeat amato-
res: Habebit aūt multo plures si innotescere cepe
M
rit q̄d boni habeat:q̄d quietis ac felicitatis addu-
cat. Hactenus tm̄:ut etate lucani erat mun⁹ dei est:
nōdum mortalib⁹ intellectū nisi admodū raris: In
q̄bus sunt exempla illa clarissima. Ualerius: Cin-
cinnatus: Curius: Fabricius: Regulus:nō diuti⁹
q̄ dū legunt̄:audiūtur ue: ꝛ tūc quoq̄ nō nisi su-
perficietenus:animos cecos auaritia ꝛ cupidita-
te tāgentia. Sed multo maxime sacratissimi senes
nostri qui circuierunt orbem terrarū:ueritatē inge
rendo pectorib⁹ hominū:in fame ꝛ nuditate letissi
mi:victisq̄ ꝛ calcatis necessitatibus triūphantes:
quorū nudis pedib⁹ non erat tellus digna calcari.
Aude teipsum talib⁹ exemplis inserere: Aude ho-
spes contēnere opes: Nō fortuito neq̄ indelibera
te: Aude inquā plures ad cōtēptū vite ꝛ ad effun
dendū pprium sanguinē:proijciēdasq̄ animas q̄
ad cōtemnēdas diuitias fuere magnanimi: Aude
igit̄ ꝛ tu hospes qui nō habes hic māsuram statio
nem:deponere sarcinā libertatis amatorib⁹ ipor-
tunam:tāto tutior ad patriā puenturus:quāto ex-
peditior incesseris: Aude inquā cōtēnere opes : ꝛ
quod sequit̄:te quoq̄ dignū finge deo. Quis eni
dubitet opes potētiamq̄ cōtemnere:dum memi-
nerit(ut sileā ceteros) Christi sacrā atq̄ humilem
paupertatem:p̄cipue si huic cogitatio illa succreue
rit:quātū calamitatum:quātū ue discriminuz iste
omnibus uotis exoptate expetiteq̄ diuitie secum
ferāt? Certe Salomō is qui apud Hebreos sapiēs
habet̄:ut Lycurgus apud Lacedemonios: Solō
apud Athenienses: Cato uel Lelius apud nostros
Nō diuitias neq̄ paupertatē optat adeo:supbien
di scilicet desperādiq̄ materiā. Quid ergo? Tan-
tū victui meo tribue inquit necessaria. Quē secut⁹
Apostolus: Habētes victū inquit ꝛ quibus tega-
mur:his cōtēti simus. At nos non modo diuitias
optamus:sed in hisipsis nihil magis appetim⁹ q̄
quod nocet:luxum scilicet ꝛ excessuz. Quid enim
oro te:quid est in auaritia quod delectet? Nempe
nil aliud q̄ querendi labor:q̄ seruādi pauor:nil in
quā aliud q̄ timere ruinas:incendia:rapinas:do-
mesticos ꝛ externos fures : Ad extremuz mures
ac tineas : Esse semper occupato animo ac mesto:
Omnes curas ipsumq̄ cor viuētis in auro sepeli-
re:cū sit scriptum: Ubi thesaurus tuus:ibi cor tu-
um. Uere ergo misera est magni custodia census.
Sed hec nobis accidūt nescientib⁹(ut ait Flacc⁹)
Quid ualeat nūmus quē prebeat usum. Sic affe-
ctis si honestus diuitiaruz modus accesserit:pau-
pertas dura videbit̄. Sūt sine ulla difficultate for
tune: Illi duo diuitiarū gradus a Seneca descri-
pti:habere quod necesse est:habere qō sat est . Ac-
cedat ꝛ tertius:quod abūde est: ꝛ quart⁹ accrescat
qō multū est:nihil actū putabit̄ donec ad id anhe
lando ꝛ estuādo puenerimus:qō nimiū est. Ita ni
si nocere ceperint:nisi causas miseriarū ꝛ laboruz
ꝛ forsitan festinate mortis attulerint : diuitie non
erūt. Sed q̄d rursus ago qui tibi aduersus pauper
tatē arma cōquiro? Quecūq̄ de hac re nō tātum
dici:sed cogitari possunt nota sunt tibi. Unuz erat
in animo p̄ter vulgata hec quod tibi nō subtrahā:
Equidē:ut euacuatio p̄grauato corpori:sic tibi ne
cessaria est pauptas. Tergiuersent̄ licet(ut audio)
q̄dā ex uestris ꝛ cauillent̄:paupertatē tm̄ uel expͥs-
se uel tacite nouisti: Bene habet:tu illaz fugiebas:
illa te sequit̄. Iam que attigit arripuitq̄ uotis op-
tāda necessitas:que te cogat iplere quod debeas.
Christi seruus es:scis q̄d illi ꝯueneris:sile : patien
tiam habe:nō te possuz equis aurib⁹ audire. Per-
inde mihi paupertatem defles:quasi nescias nu-
dū te intrasse in hanc vitam:nudū egressurū: ꝛ q̄si
nō paupertatem Christi:sed Cresi diuitias sis pro
fessus: Crede mihi pater:pauptas sepe multis uti
lis ad salutem fuit:nulli vnq̄ inutilis:nisi his qui
eam impatiētia ꝛ lamentis exasperāt. Tibi quidē
adeo nō tm̄ utilis sed necessaria ꝛ salutaris est. Ut
sine illa neq̄ saluus esse : neq̄ creatori tuo potue-
ris pacta seruare. Hec in presens de honesta ꝛ so-
bria paupertate pstrinxerim. Illa eniz importuna
ꝛ sordida que turpis egestas apud poetam dicit̄:
Deo gratias:te nō tāgit:ad quam leniendam ma-
ioris eloquētie virib⁹ opus esset. Iam hinc ad po-
dagre remedia ueniendū est. O siqs eo morbo tē-
tus:in hāc epistole ptē forte oculos cōiecerit:quā
putas spem cōcipiet fomenti cuiuspiam:aut pul-
ueris:aut lenitiuuz cuiuscūq̄ cōsilij:desinat ex me
talia sperare: Uolo labori suo pcere si ex his litte-
ris hoc sperat ulterius nō legat:huius eni generis

remedia medicorũ eruditiores magna ex parte de
sperãt. Reliquos si cõsulas: nihil homini diuiti de
sperãdum: nihil inopi sperãdum dicent: cum tñ se-
pius diuituʒ domos hec pestis inhabitet. Si hos
igit̃ audire uolueris: p̃stabũt tibi ut inter angusti-
as presentium dolorũ ⁊ future sanitatis speʒ sem-
per ligatus ulules: semp̱ oleo tristitia vnctus atq̃
vnguentis madidus ingemiscas: Ego p̃o te siccuʒ
solutumq̃ ac liberũ dolere maluerim: dieta exerci
tio laborib⁹: aduersus nouum hosteʒ solidare cor-
pusculum: hac in re nihil a medicis sperare preter
uerba: si quid aduersus podagram auxilij est: totũ
a paupertate: uel si id frustra sit ab animi modera-
tione poscendum: podagre medicina optima pau-
pertas est: seu illam necessitas: seu uolũtas attule-
rit: Ultimã hãc frugalitatem uocãt: quã definiũt
uoluntariã paupertatem. De his autem alia ad te
olim epistola satis dixisse uideor: quãdo nõduʒ ad
me nisi podagre solius fama p̱uenerat: si vnuʒ q̃d
tunc me latebat illis addidero: Credere me diuini
tus p̱missum: ut podagre paupertas accesserit: ut
sicut ex quibusdam uenenosis animãtib⁹ fit reme-
dium ueneni: ⁊ sicut apes ex q̃busdaʒ herbis ama
riorib⁹ dulcissima mella cõficiũt: ita tu malis tuis:
nõ aliũde q̃ʒ ex tuis malis possis cõflare remedia.
Et de paupertate q̃dem remedioq̃ q̃d illa secũ ha
bet hactenus. De animi autẽ moderatiõe patiẽtia
q̃ longior sermo est: auctoritatib⁹: rationib⁹ ⁊ exẽ
plis instructus: Hic occurrit Marius: hic Marc⁹
Attilius: hic integre Romane legiões: Nulla eniʒ
gẽs in hac gloria par est: Hic ex alio genere homi-
num Possidoni⁹: Anaxarchus: ⁊ quo vilius: eo ni
si fallor efficacius exẽpluʒ. Seruus Afer ultor do
mini a Tito Liuio relat⁹: qui tormẽtis lacerat⁹: nõ
modo nõ igemuit sed superãte letitia dolores: spe
ciem quoq̃ p̃buit ridẽtis. Innumerabilia sunt id
genus: e q̃b⁹ nõ modo epistolã impleas: sed librũ:
Uerũtamẽ ut dixi: post Ciceronẽ uerecũdum mo
destumq̃ silentiũ videtur. Et secũdus illi⁹ inter Tu
sculanas disputatiões liber: quem sepe salubreʒ in
meis dolorib⁹ expert⁹: aliquot insignes viros: au-
diui de libri illi⁹ efficacia similia memorãtes. Illũ
tibi familiarẽ facias uelim: Illum in manib⁹ habe
as: quotiẽs notis indicijs: aduentare podagricum
senseris dolorẽ: Quanq̃ʒ est alia multo dulcior multo
q̃ suauior ⁊ docto ac religioso viro dignior medi
cina: In oĩb⁹ laborib⁹ ac dolorib⁹ nostris: quibus
carẽ neq̃t vita mortalis: meminisse laboꝝ ac doloꝝ
quos pro nobis Christ⁹ p̱tulit: meminisse vulneꝝ:
q̃b⁹ vulnera nr̃a sanata nosq̃ periculo sempiterne
mortis erepti sumus: meminisse clauorũ ac lancee
p̃ciosissimiq̃ sanguinis: quo lauacro sordibus ab-
lutis recreati ⁊ clementer admoniti sumus tẽpo-
rales alto aĩo calcare molestias: nihilq̃ nisi eter-
ne dãnationis ⁊ penarũ immortaliũ supplicia for-
midare. Illud insuper meminisse p̱fuerit: nõ mo-
do Christũ cui p̱pter deitatẽ suã p̱pter incõpara-
bilem gloriam inaccessibileq̃ potentiã: oĩa prona
erant atq̃ facilia: sed cãdidatum quoq̃ quẽ uocãt
martyrũ exercitũ: multosq̃ ut nos sumus morta-
les homines: ⁊ (quod miraculi clarioris est) non
modo viros fortes: sed sepe etiam mulierculas ac
puellas diuino spiritu afflatas illa p̱tulisse: in quo
rũ cõparationem quicq̃d pateris quies atq̃ sola-
tium dici possit. Trita hec: ⁊ tibi in primis p̱fessio
nis tue debito notissima: ideoq̃ diutius nõ insisto
ad secretiora festinãs. Est remedij genus: quod tu
forte nõ cogitas: quod cũ legenti mihi litteras tu-
as subito occurrisset: risuʒ mouit (ut dixi) Nolo au
tẽ indigneris: me quod in meis sepe soleo: in tuis
malis etiã iocari: Nõ in dolorib⁹ tñ: sed in morte
iocari solitos: viros fortes doctosq̃ cõperim⁹: Te
stes sunt Uespasianus p̃nceps ⁊ Socrates philo
sophus: Patere me in pedũ tuorũ dolorib⁹ idẽ fa-
cere: q̃ʒq̃ʒ nõ merus: sed ueritate cõditus iocus est
meus. Quid enim putas? Recẽse pater ab adole-
scentia cursus tuos ⁊ animum stare nescium: vide
bis ut frenum equo indomito: sic tibi necessariam
podagram. Esset necessaria forsan ⁊ mihi ut iã tã-
dem stare loco discerem ac mecũ habitare: Tibi tñ
p̱culdubio: ante oẽs quos ego nouerim necessaria
est. Isses extra nostre habitabilis zone terminos:
trãsisses oceanum: adisses anthipodas: nulluʒ tibi
discurrẽdi fineʒ qua polles in reliquis ratio fecis-
set. Quid multa? Nõ alio q̃ʒ podagre auxilio sisti
quibas. Illa tibi frenum stringit iubetq̃ cõsistere.
Quid ais? Parebis: uelis nolis. Noli autem iniu
riaʒ arbitrari. Nihil cuiq̃ʒ tẽpestiui⁹ accidit: nihil
vnq̃ʒ opportunius. Fluitãteʒ carinã magister pup
pis fune uel ancoris regit: ⁊ tibi prope terrã vnde
primum in altuʒ es euectus ancora iacta est: Per-
misit tibi tua sors uagam ac laboriosam iuuentutẽ
nec senectuti daturus ferias videbaris: Podagre
beneficio quiescet. Uagũ ⁊ instabile iumentũ cau
tus pastor alligat: ubi discursu uetito quiescẽdi pa
scendiq̃ fit facultas. Agnosce pastoris tui prouidẽ
tiam: Nõ te in Perside: nõ in Arabia uel Egypto:
ubi uelut in suburbano uagabaris tuo: sed in patri
am integro membrorũ obsequio reuersuʒ: post pe
regrinatiões innumeras: ⁊ (si te noui) nunq̃ʒ tuo iu
dicio desituras uberrimis ⁊ amenissimis alliga-
uit in pascuis. Ad cumulum eniʒ gratie celestis ac
cedit q̃ nõ te Rome clausit: ubi ⁊ p̱prijs ⁊ fami-
lie tue titulis es clarior: q̃ʒ quieti tue expedit. Sed
nec p̱cul ⁊ extra p̱spectum dilecte urbis amouit.
Quid ergo? Tybur tuo senili ocio deputatum est:
prouisumq̃ ne fugias: Doles ⁊ nõ poti⁹ deo gra-
tias agis: qui te tot terrestribus maritimisq̃ peri-
culis: totq̃ tã longis anfractib⁹ ereptũ hac demuʒ
uoluit ꝯsistere terra (ut ait Maro) Ubi scilicet ani
me simul ⁊ corporis alimenta nõ desint: libri tui:
feruor tuus: ingeniũ tuum ⁊ purissimi aeris ⁊ ni-
tidissimarum species aquarum ⁊ pulcherrime tel
luris amenitas tetricum licet ⁊ agrestem animuʒ
mulcere queãt: ubi semp̱ assit patrie p̃dulcis aspe-
ctus: amicorũ moderata propinquitas: submotis
tedijs: absente fastidio: que tibi uel immense urbis
strepitus uel iugis fortasse tot notorũ cõuersatio
peperisset. Fuere bonis tuis gratanter: equanimi-
ter: pacifice: melius tibi accidit q̃ʒ putabas: cõmo-
diorem toto orbe locuʒ nequiuisses eligere: q̃ʒ quẽ
tua tibi sors obtulit. Sed instabis: Et cur non in-
quies sine hac corporis iniuria? Iubes respõdere
quod sentio: Animus tuus vinculis egebat. Id nõ
ad infamiam: sed in partem laudis accipias p̃cor:
Quo enim fertilior est ager: eo pluribus abundat
cõpescẽdis extirpãdisq̃: ut seges utilior coalescat:
⁊ sepe quo generosior atq̃ ualidior: eo ferocior est
equus ⁊ tenaciorib⁹ vinculis egens: Esses nũc (ut
auguror) in aliquo mundi angulo: Iam Niluʒ: Iã

Induꝫ aut Tanaim trāſnatares: Iam Rhipheos
montes aut Hercinii ſaltus dumeta trāſcenderes:
uagus ſemꝑ ⁊ ꝓfugus ſuꝑ terrā. Occurrit pietas
illius qui ſolus moꝛbos noſtros ⁊ moꝛborum no-
ſtrorū medicamēta cognoſcit. Nō idcirco minus
utilia: qm̄ amariora ſunt. Illa magis ingenua vide
ri poteſt: ⁊ humanitate tua digniōꝛ querela ꝙ pꝛe
ſentiā atqꝫ cōuictum meum ualde ſuauiter requi-
ris: ⁊ in quo vnice tibi cōplacebas (ut dicis) tū cū
maxime delectaret ablatū luges. Eniuero nihil ne
U gocij eſt hic. Si es amicus: immo ꝟo ſi pater (ne-
qꝫ enim aliū te pietate eximia ⁊ paternis ſemꝑ af-
fectibus cōpꝛobaſti) Nullus tibi me locus: nullꝫ
tēpus eripiet. Pone me in ſupꝛemo Atlantis Me
duſeis luminibꝰ durato uertice: te in rupe Cauca-
ſea ubi vinctꝰ Pꝛometheus de Ioue conquerit̃: ſi-
mul ſedebimus: ſimul ambulabimus: ſimul cena-
bimuſ: ſimul fabulabimur: ſimul ſeria tractabimꝰ.
Nihil vnqꝫ iteruenıet quod vicinos cernere ⁊ au-
dire ꝓhibeat. Uolucer eſt amoꝛ: nō terras tm̄: ſed
celum trāſit ⁊ maria: nec podagram nouit ille nec
Amō cōpedes: liberrimus eſt: ⁊ foꝛtuna licet obluctāte
moꝛꝭ ubi uoluerit p̄ſens. Miraris? Moꝛtiſ quoqꝫ neſcit
neſcit imperiū: ⁊ quod illa videt̃ abſtuliſſe cōplectit̃. Ita
impe qꝫ uerſos in cinerem: apud illū integros inuenies:
rium ⁊ natū Octauia: virum Artemiſia: amicū Lelius
inuita moꝛte: ⁊ effractis (ut ita dixerim) tumulis
X viuos habent ac p̄ſentes. Habe igit̃ me: nā ⁊ ego
te habeo: nulla mihi ſine te dies agitur: nulla nox:
nullum iter: nulla cōſeſſio: ubiqꝫ tecū ſum. Qui ſi
foꝛte (quoniā negare nō poſſum) dulce ꝗddam ⁊
iucundū in ſe habere p̄ſentiā amicorū: modo illud
mihi nō neget̃: ſepe dulciorē eſſe memoriaꝫ: ⁊ ꝙ
nollem: ſepe delicatā eſſe p̄ſentiam. Si ergo ad ſo-
latium vite tā tibi utilē pꝛeſentiā meam putas: du
plex ad id via eſt: nam ⁊ ego ſupꝛa ſpem tuā ad te
uenire tuūqꝫ ⁊ Horatij uatis eſtiuū habitaculum
videre: quātūqꝫ deſiderio tuo ſufficiat manere nō
renuo. Et tu ſi ad me vidēdum uenire malles (hu-
manus enim animꝰ his dulcius frui ſolet que labo
rioſius queſiuit) monſtrabo tibi viā in qua nec pe-
dum vitio tarderis nec terram cogaris plantis at-
tingere. Inter ſeruoꝛum manus ad amneꝫ Tybur
tina menia p̄labentem perges. Ibi nauicule impo
ſitus pꝛono alueo deſcēdes donec ad dexterā Ty
beris occurrerit. Inde iaꝫ latiori amne per ipſius
urbis Rome menia ad mare peruenies. Inde etiā
dextroꝛſuꝫ ſed foꝛtiori alno creditus: Tyrrheni ſi-
nus equoris obibis: donec longe relicta Maſſilia
rurſus ad dexteraꝫ rate fluminea Rhodani oſtio
ſubuehare. Qua uetus Arelas paluſtribꝰ uadis ⁊
lapidoſa planitie: moꝛ in rupe hoꝛrida triſtis ſe-
det Auennio olim: nūc pontifex maximus Roma
nus ꝓpꝛijs ſedibꝰ deſertis obſtāte (ut arbitroꝛ) na-
tura: caput oꝛbis efficere nititur: ⁊ laterani imme-
moꝛ ⁊ ſiluestri. Inde ſemꝑ aduerſo flumine tribꝰ
paſſuum millibꝰ aut paulo amplius aſcēdens argē
teum gurgitem obuiū habebis ad dexteraꝫ flecte
iter: Soꝛgia eſt placidiſſimꝰ fluuiorū: Cuius age
y quindecim aut ciciter paſſuuꝫ millia cōſcendens:
nulli ſecūdum fontē lucidiſſimi amnis originē vi-
debis: ⁊ incūbentē ſcatebꝛis pꝛealtā rupem: ut iaꝫ
trāſiri ulterius nec poſſit nec opoꝛteat. Ut eni dex
tera ⁊ ſecūda ſint omnia: illic tandē in terrā depo-
ſitus: ad dexterā me videbis. Ubi enim pꝛocul ab
Italia poſſim eſſe tranquillius? Uidebis autē mo
dicis: ſed vmbꝛoſis hoꝛtulis anguſtoqꝫ contentum
hoſpitio: ſed quod tāti hoſpitis aduētu factuꝫ pu-
tes auguſtius. Uidebis quē deſideras optie ualē
tē: nullіꝰ egentē rei: nil magnopere de foꝛtune ma-
nibꝰ expectātē. Uidebis a mane ad ueſperā ſoliua-
gū: herbiuagū: montiuagū: fontiuagum: ſiluicolā:
ruricolam: hominū ueſtigia fugientē: auia ſectātē:
amātem vmbꝛas: gaudētē antris roſcidis pꝛatiſqꝫ
virētibus: execrātē curas curie: tumultꝰ urbiū vitā
tem: abſtinētē liminibꝰ ſuperborū: Uulgi ſtudia ri
dentē: a letitia meſtitiaqꝫ pari ſpatio diſtāteꝫ: totis
diebꝰ ac noctibꝰ ocioſum: gloriātem muſarū cōſoꝛ
tio: cātibꝰ uolucrū ⁊ nympharū murmure: paucis
ſeruis ſed multis comitatū libꝛis: ⁊ nūc domi eſſe
nec ire: nūc ſubſiſtere: nūc querula in ripa: nūc tene
ro in gramine laſſatū caput ⁊ feſſa mēbꝛa pꝛoijce-
re: ⁊ (que nō ultima ſolatij pars eſt) nemineꝫ acce
dere niſi perraro qui uel milleſimā uaticinari poſ-
ſit ſuarū particulā curarū. Ad hec modo obnixuꝫ
defixūqꝫ oculiſ tacere: modo multa ſecū loqui: Po
ſtremo ſeipſum ⁊ moꝛtalia cuncta cōtēnere. Ecce
pater dū te uoco uenīēdi laborē abſtuliſſe videoꝛ: ſi
enim hec perlegis: ⁊ fidem habes: abunde me vi-
des: iam tandeꝫ: dum enim colloqui videoꝛ: epiſto
lam me ſcribere ſum oblitus. Uale.

¶ Franciſci Petrarche ad Ioannē Colūne: quare in
epiſtolis tot antiquorū exēplis utatur rationē red
dentis: exēpla etiā plurimū ad virtutum imitatio-
nem ualere oſtendentis. Epiſtola.XC.

Xemplis abūdo: ſed illuſtribꝰ: ſed ueris: ⁊
e ꝗbus (niſi falloꝛ) cū delectatiōe inſit aucto
ritas. Poſſem aiunt paucioribꝰ uti: fateoꝛ
poſſeꝫ: ⁊ ſine exēplis agere: nec iſtud iſicioꝛ. Quip
pe cum ⁊ tacere poſſeꝫ ⁊ foꝛte cōſultius: ſed in tot
mūdi malis: inter tā multa dedecora tacere diffici
le eſt. Satis patiētie p̄ſtitiſſe videoꝛ: ꝙ nōdū Sa
tyre calamū applicui: cuꝫ diu ante hec mōſtra ſcri-
ptum videam: difficile eſt Satyram non ſcribere.
Multa paſſim loquoꝛ: multa etiā ſcribo: nō tā ut ſe
culo meo pꝛoſim: cuius iam deſperata miſeria eſt:
ꝙ̄ ut meipſum cōceptis exonerē ⁊ animū ſcriptis
ſoler. Uerūtamē ſi ratio querit̃: cur exēplis inter-
dum affluā curioſeqꝫ in his videar imorari. Dicā
puto lectorē eo animo eſſe quo ſum ego: me quideꝫ
nihil eſt quod moueat quātū exēpla clarorum ho-
minum. Iuuat enim aſſurgere: Iuuat animum ex
periri an quicꝙ̄ ſolidi habeat: an generoſi aliquid
atqꝫ aduerſus foꝛtunā indomiti ⁊ infracti: an ſibi
de ſe ipſe mentitus ſit. Id ſane pꝛeter experiētiam
que certiſſime magiſtra rerum eſt nullo melius mo
do fit ꝙ̄ ſi cum his quibꝰ ſimillimus eſſe cupit ad
moueam. Itaqꝫ ſicut omnibus quos lego gratiaꝫ
habeo ſi mihi ſepe ꝓpoſitis exemplis hanc expe-
riendi facultatē dederint: ſic mihi gratiam habitu
ros ſpero qui me legent. Falloꝛ foꝛſan in hac ſpe:
tu tamē in hac narratiōe nō falleris: Hec eniꝫ vna
uera rei cauſa eſt. Altera eſt quod ⁊ mihi ſcribo: ⁊
interſcribendū cupide cum maioribus noſtris uer
ſoꝛ: vno quo poſſum modo atqꝫ hos cum quibus
iniquo ſydere datum erat ut viuerem: libentiſſime
obliuiſcoꝛ: inqꝫ hoc animi vires cunctas exerceo:
ut hos fugiā: illos ſequar. Sicut enim horum gra
uiter cōſpectus offendit: ſic illorum recoꝛdatio ma
gnificiqꝫ actus ⁊ clara nomina incredibili me affi-

ciunt atq3 inextimabili iucunditate: Que si oibus nota esset: multos in stuporem cogeret: qd ita cum mortuis esse potius q̄3 cū viuentibus dilectarer. Quibus ueritas respōderet illos viuere: qui cum v̄tute ꝛ gloria dic obierūt. Hos iter delicias ꝛ falsa gaudia exultātes: luxu somnoq3 marcidos: vino graues: ꝛ si viuere videātur: esse tū adhuc quidē spirātia sed obscena ia3 ꝛ horrenda cadauera. Uerum hac inter doctos ꝛ indoctos: eterna lis maneat: ego sequar inceptū. Habes ergo quod interrogationi tue: quodq3 quorūdam qui tecu3 sunt admirationi modo respōsum uelim: cur exēplis abūdem ueterum illustriū: qd ꝛ alijs ꝓfutura spero: ꝛ mihi scribēti ac legenti ꝓfuisse admodum certe scio. Deinceps (quoniā nihil ab vno homine quod oibus hominibus placeat fieri potest) mirent improbentq3 si libet: Certe ego: ne ꝑpter alienū murmur intermisisse videar morem meū: inserere huic etiā epistole aliquot exēpla nō desinā ꝛ quid exēpla possint: exēplis ostendā. Omnes qui anī Mariu3 a medicis secabātur: vinciri mos fuerat: quia enim dolorē corporis animi robore superari non posse ꝑsuasum erat: vinculorū auxilio utebantur; Primus Marius solutus sectus est: sed post eum plurimi: Cur queso: nisi quia exēplum viri cōstantissimi ad imitādum animos erexit: ꝛ (ut cōpatriote sui uerbo utar) ualuit auctoritas? Bello latino Decius cōsul seipsum pro legionib[9] ꝛ pro populi Romani victoria deuouit: Res dictu q̄3 executione facilior: sponte tua mortem appetere ut alteri victoriam queras: tā efficax tū exemplū fuit: ꝛ tā ualidum: ut bello Sannitico ac Gallico: fili[9] Decius ꝛ ipse cōsul: patris imitator existeret ꝛ noie patrē uocans: securus iret ad mortē: qua3 pro salute suorum ciuiu3: cōtēnere illo auctore didicerat. Quos bello Tarentino aduersus Pyrrhum imitatos nepos: tertia tādem vno de grege victima: ꝛ si nō eodem infularum habitu: pari tū animi virtute: eadē q3 reipublice pietate procubuit. Nunq3 talis vir Themistocles fieret: nisi Milciadis exēplis accensus: fieri illi par in animū induxisset. Nunq3 Juli[9] Cesar in illud glorie culmen ascendisset: nisi mirari ꝛ imitari Mariū ab adolescētia didicisset: Qui ꝛ Alexādri ꝓfuit imago in templo Herculis gadibus cōspecta: qua mox ad cupiditatē magnas res agendi: nō exarsit modo: sed (ut ait Tranquillus) ingemuit. Profecto autē si statue illustriū possunt nobiles animos ad imitandi studiu3 accēdere (qd Q. Fabiū Maximum: ꝛ Q. Cornelium Scipionem dicere solitos Crispus refert) quanto magis ipsa virtus hoc efficit: claro dum proponitur: non marmore sed exēplo? Corporū nempe liniamenta statuis forsan expressius cōtinentur: Rerum v̄o gestarum morumq3 notitia atq3 habitus animoꝝ haud dubie plenius atq3 ꝑfectius uerbis q̄3 incudibus exprimunt. Nec improprie mihi videor dicturus statuas corporum imagines: exempla virtutum. Quid de ingenijs loquar? Imitatio vnum insigne par syderū lingue latine Cicerone3 ac Uirgilium dedit: effecitq3 ne iam amplius grecis ulla in parte eloquētie cederemus: Dum hic Homerū sequitur: ille Demosthenem: Alter ducē suum attigit: alter a tergo liquit. In omni hominum genere licet ostendere idem: sed in eo quod in me reprehēditur artius: noli3 hodie nimius videri. Unū etiā nunc exēplum tibi notissimum: quo minus interseram temperare nequeo. Siquidem quem vite callem arriperet diutissime fluctuanti Augustino ꝛ Antonij ꝛ victorini rhetoris ac martyris profuit exemplum: necnon ꝛ illorū duorum in rebus agētium: apud Treueros repentina cōuersio: quā cu3 sibi Pontianus miles Imperatorius enarrasset. Ipsius Augustini uerba tenes octauo (nisi me memoria frustratur) cōfessionum libro posita. Exarsi inquit ad imitādum. Ad hoc enim ꝛ ille narrauerat. Hec ergo cōsilij mei ratio est ꝑpter obseruatores ac miratores meos sepius iterāda. Uideo eni q̄3 multis exēpla contulerint ad virtutem: ꝛ qd in me agant sentio: ꝛ de alijs idem spero. Sic fallor: res periculo abest: ꝛ quibus exempla non placent non legant: nemine3 cogo: ꝛ si me rogas: a paucis legi malim. Uale.

Augustinus

Franscisci Petrarche ad Barbatum Sulmonensem: mortem Andree Roberti regis Sicilie filij indignam ac miserrimam deplorātis. Ep̄la. XCI.

A

Eu q̄3 violēti: q̄3q3 ineuitabiles sunt fortune ictus uel pulsi. Sepe qdem (ut nosti) Barbate amātissime: de fortuna deq3 alijs qbusdam loqui soleo ut vulgus: ne in sermone cōmuni singularis appareā: si seorsu3 interroger: respōsurus fortasse lōge aliter. Sed transeo ne si heream: acturus aliud de hac re superuacuis disputatiunculis implicer abstraharq3. Ut autē ceptum sequar ꝛ fortuna oipotens ꝛ ineluctabile fatū: nō cū vulgo solum: sed cum maximis atq3 doctissimis qbusdā viris. ꝛ in p̄mis cū Uirgilio videri posset nisi ꝛ vnus oipotens ꝛ fati nomē in ore catholico suspectū foret. At quecūq3 vis illa sit: seu dei iudicio: seu ꝑmissu: res hominum uersans haud dubie magna vis ꝛ prorsus ineluctabilis est: ꝛ aduersus quā frustra ībecillitas nostri conat[9] accingit. Nā in cursu facili cōsilium humanū opprimit mali moles: ꝛ mortale remediū discutit inuicta necessitas. Id si vnq3 alias: nūc maxime intellectū cōspectum q3 clarissime est. Rogo qd noui: quid inopini accidit? Quis nō ista ꝑuiderat? ꝛ ꝑuidisse quid ꝓfuit? Tam profunde eni3 totis regni p̄cordijs se negtie dirum virus infuderat: ut iam nisi mortiferu3 esse nō posset: tātū audacie tātumq3 licētie reproborū: tanta piorum desperatio: tantus meror incesserat: erant creba vndiq3 uelut instātium procellarum signa. Graues frontes turbida nubes obduxerat: ꝛ turbida pectora pugnaces urgebāt uenti: fulgurabant oculi ardētes: flabāt ora minacia tonabātq3: ꝑpe erat ut manus impie fulminarent: equor auli cum iam tumebat: iamq3 estus horrisonus ꝛ reciproci fluctus ꝛ obscene aues ꝛ peregrina ꝓdigia uestris late littorib[9] recursabant. Morte regis mutata: regni facies: ꝛ cum vnius viri anima: omniū vigor ꝛ cōsilium euanuisse videbātur. Spectabamus hec omnes futurisq3 nō secus ac ꝑsentib[9] angebamur malis. Loqui autē quis auderet: ubi vix liberi cogitatus erant: ꝛ nō tm̄ docibus: sed nutibus parata supplicia? Mobres in triuijs muti oēs in thalamis murmur ambiguu3: mesta presagia ꝛ impendentium nuncij malorū: taciti augures: metus ac dolor: Deniq3 sic apertis oculis torpuerant animi: quasi quos vicini fulminis lux horrēda perstringeret: Nemo (nisi fallor) vnus hominum me apertius timuit doluitq3 liberius: nemo illa curie

b

Fortūa ineluctabile fatū

B

portenta ꝛ introſpexit acutius ꝛ cõtumacius: aut lingua percuſſit: aut calamo: Heu quãta quãqꝫ eui dens ꝓuerbiorum fides. Mala uaticinet inquiũt qui uates ueridicus fieri vult. Et iteruꝫ: Raro ulla calamitas ſola uenit. Sic eſt: ſic ab antiquis audi uimus: ſic videmus. Magna ſemp erũnarũ acies: incomitate nõ prodeunt miſerie. In multas incidiſ ſe ſe nouerit qui in vnam incidit. Equidem ut in tã ta malorũ copia miſeros multos eſſe neceſſe eſt: ſic in tãta bonorum inopia felices paucoſ. Et ſane mi ſeris miſerorumqꝫ gemitibus atqꝫ querelis refer ta ſunt oĩa. Contra aũt: qua ſit mortalibus rara fe licitas quis nõ videt: cum ꝛ in hoc vite tramite: ſi acriter intueare fortuneqꝫ phaleraſ diligẽter excu tias: nemo uſqꝫ uere felix: aut uotorũ plene com pos occurrat: ꝛ apud ſcriptores reruꝫ vix comitẽ vnum ꝓcul in ultimis Arcadum latebris: felix ille habit⁹ Metellus inuenerit? Quibus ita ſe haben tibus: qs miretur ut in hominũ turbã coniecta ſpi cula: ſic in cõgeriem malorum miſſa uaticinia non errare? Utqꝫ ad viuũ illa: ſic ad uerum iſta ꝑtinge re. Meminiſti amice ut olim pñſens uerbis viuo ad huc: mox extincto rege: cui ſoli ſuum hoc ꝛ ꝓpriũ nomẽ fuit abſens litteris: nec multo poſt pñſens ite rum viua uoce: non ſine ſuſpirijs qd ſentireꝫ quid ue in poſterũ pñſagirẽ: quaſi iam tunc uenturi cert⁹ explicui. Uidebam enim ſubtractuꝫ regni faſtigio fundamentum: erãtqꝫ ſub oculis corruentis regie graues caſus. Caput adoleſcẽtis innocui primum oĩum hac ruina oppreſſum iri fateor nõ videbam. Neſcio quid obſtabat feralibus cõiecturis: id vnũ qđ in malis peſſimuꝫ erat abſcõdens: q̃q̃ (ut me miniſſe videor) iaꝫ inde primis ad te litteris agnũ lupis obiectuꝫ: Utinã nõ tã certo dixerĩ augurio ꝛ ꝑfecto luporũ morſus ac rabiem ꝛ illa commu nia ꝑditorum hominuꝫ: contẽptum: odiũ: inuidiã: doluꝫ: rapinam: carcereꝫ: exilium cogitabã. Talis hominis: talẽ mortẽ nec cogitare didicerã nec ue reri: Quippe qui nullis ex Tragedijs tã nephari as ꝛ tam truces inſidias meminiſſem. Tulit ecce feraciſſima ſcelerum etas noſtra quo glorieť anti quitas: quo ſe poſteritas cõſoleť. Utqꝫ omne euũ fiat excuſabile: hoc in tẽpus ſumma ſeuitie ac toti⁹ inhoſpitalitatis erupit. O breui multum mutata Neapolis: O infelix Auerſa: Uere auerſa: nomen ex re ſumptũ. Auerſa inquã prorſus ab humanita te ac fide: quarũ prima homini: ſecunda regi ꝛ iu ſto dño debebatur: In te utriuſqꝫ ſpreta reuerẽtia: utriuſqꝫ in te ſacruꝫ gentib⁹ fractum fedus. In te enim fraude impia perijt rex tuus: ferro utinã aut virili morte alia: ut hominũ manib⁹ interfect⁹: non ferarũ dentib⁹ atqꝫ vnguibus lacerat⁹ videretur. O iniquo cõdita ſydere: infauſto ſignata uomere: cemẽtis extructa ſanguineis: ꝛ vipereis habitata cultorib⁹: magiſtra urbs crudeliũ exemploꝝ. Abũ de impietatis ꝛ criminũ erat animantum ꝑncipis ſacroſanctam effigiem ad imaginẽ dei factã: viola re, tã atrociter: tã ſuperbe. Nunc id ſcelus non in homine quolibet auſa es: ſed mitiſſimum innocẽ tiſſimũqꝫ hominũ ꝛ dominũ tuum ꝛ ante annos tui ſollicitũ: tui amãteꝫ: rare indolis puerũ: magne ſpei regẽ truculẽtiſſime laniaſti: Immo nõ tu: ſꝫ in te acres ꝛ immites: dicam homines an belue? an quod aduenticij genus monſtri qui orbem Italicũ barbarica feritate maculãtes: tuũ ſuumqꝫ regem; nõ gladio: nõ ueneno: dura licet: at ſolita regũ mor te: ſed uelut incẽdiariũ aut latroneꝫ infami laqueo peremerũt: Et cuius uertici debitũ ac ſperatũ dia dema: diu ꝑfida tergiuerſatiõe diſtulerãt: ei⁹ collo reſtẽ ꝛ nodos miſerabiles iniecerũt: Ut exegaruꝫ genere alio: ꝛ vita longiore digniſſimi corpis ludi bria indigna pteream: ſi noſtro forte ſilẽtio poſtero rum notitie ſubtrahanť: Tu qdem miſera ciuitas hec perpeſſa tuis in penetralibus: que oẽs terras ꝛ oĩa ſecula triſti ſint inquinatura memoria. Cete rum ꝛ culpe experos: niſi ꝙ patientia criminũ ſepe cõſenſui ꝓxima eſt: ꝛ ſi nec obſtare poteras nec ul ciſci: miſeratiõe potius digna q̃ odio. At tu Chri ſte ſol iuſtitie cuncta videns ꝛ eternis radijs vni uerſa colluſtrãs: ut qd hanc infamie nebule paſſuſ es terris noſtris incũbere cum poſſes tã facile: ni ſi delicta hominũ obſtarent: uapores noxios odio rũ: caliginoſe noctis algore concretos: feruido tui amoris ſplẽdore prumpere? Tu autem ſumme re guꝫ noſtri tẽporis Roberte: quẽ ex aliqua celi par te res noſtras ꝛ miſerari crediderim ꝛ ſpectare: quib⁹ hoc nephas luminibus aſpexiſti: ꝛ hanc tã tam tui ſanguinis iniuriaꝫ: quo animo ptuliſti? An nõ poteras pijs pꝛcibus impiũ ſcelus auertere? An poteras: ſed nolebas? ſubdifficilis cõiectura. Et ſi enim ſimillimũ ueri ſit te celẽſti gaudio repletum terrenis dolorib⁹ nõ moueri: Nunqd tñ tuorum charitate atqꝫ ingenita pietate nõ tãgeris? Utcun qꝫ eſt: felicẽ te qui hũc diẽ in corpore habitãs non vidiſti: quin te ſupſtite nunq̃ taꝫ flebilis illuxiſſet dies: nunq̃ tñ inuidie licuiſſet. Fuit eni uere frõs regia regni ſalus: cõciliatrix animoꝝ: iuſtitie altrix: expultrixqꝫ pꝛfidie. Ac uelut quedam ſalubris vm bra gregib⁹ tuis ut iucũda paſtorib⁹: ſic funeſta fer pẽtib⁹: Quod ſi humana virtus obſtare decretis ethereis nõ ualet: optãda utiqꝫ ꝛ penit⁹ opportũa mors fuit que oculos tuos: qb⁹ adhuc nature legi bus horror ꝛ lachryme inerãt tã meſto ſpectaculo liberaret. Proh dolor: tuũ illud erimiũ: charꝫ: piũ dulce depoſitũ: qb⁹ ſeruãduꝫ colẽdũqꝫ cõmiſeras ꝑdiderũt: nõ ſomno aut ignauia victi: ſed flãmãti odio ꝛ inuidia ſtimulati. O ultrix ſcelerũ iuſtitia: neqꝫ illi aut inocẽtia: aut ſanguiſ: aut maieſtas pro fuit. Nõ hominũ qſq̃ aut deorũ: nõ que efficaciſſi ma ſperabať tui recordatio opeꝫ tulit: uoces illas monituſqꝫ nouiſſimos pij patris ꝛ regis optimi: qbus moriẽs: quãtũ mortali cõſilio datum erat in lõgũ ꝛ familie tue ꝓſpereras ꝛ regno: ꝑrupte de ſperateqꝫ nequitie uent⁹ tulit: atqꝫ oĩs diuini ꝛ hu mani iuris pterit obliuio. Sed iã fletuũ ſatis eſt: modo ne ubi finẽ fingim⁹ initiũ ſit. Cũ eni (ut dice bã) ꝛ crebra ꝛ comitata ueniãt mala: cũ rara ꝛ ſo litaria bona ſint: ex hoc malo neſcio qd malorũ ſeq video: qđ ne iterũ certior q̃ uelꝫ mali nũcij uates ſim: ſilẽtio premã. Meliora cuncta ꝓueniãt q̃ ſpe ro. Nec reipublice noceat paucorum furor qui in illis quorũ eſt inult⁹ (ut auguror) nõ erit. Et ſi eni diuina iuſtitia ſepe miſericordie ſuccũbat: in his tñ hoc accidit: quos peccati pudet ac penitet: non in his qui flagitio glorianť. Hec tibi quoqꝫ Sorgie ad fontem: quo rurſus e tãto Italie naufragio ue lut in portũ fugi: ꝛ preteriti dolens ꝛ uenturi tre pidus dictabã Kalendis ſextilibus intẽpeſta no cte. Uale tui cautus: memor mei.

¶ Franciſci Petrarche ad. T. M. Illum uti homi-

nem vitijs perditum reprehendere deſiſtat: cuꝫ ſe ſciat operam ꝑdere exhortantis. Ep̄la.XCII.

f Ine illū:linque eū ſibi:etatē habet:vie patēt:ire licet quocūqꝫ libet:demitte in collū habenas homini indomito:fruſtra niteriſ repeto:linque illū ſibi:eat quo fert animus. Crede aūt mihi nō aſcēdet. Uidiſti equos ad iter ⁊ aſcēſum pigros:ad pugnā pauidos tm̄ ipatiētes ſocij fremētesqꝫ:degeneris animi:ſignū eſt inſultare minorib⁹:nō poſſe comitē pati:nocere cū poſſit:occaſionē expectare nō cāꝫ. Muſce macros ſtimulant boues: Pauperē peregrinū canis infeſtat. Homū culū noſtrū his exēplis aſcribito:Ubi uel miſerabilis orbitas uel extrema pauptas. Deniqꝫ ubi defenſiōis eſt minus:ibi plus ſeuitie nocēdiqꝫ feruētior libido. Qua in re nihil deliberat:niſi an facultas aſſit:uoluntas nunq̃ꝫ abeſt ⁊ ſemꝑ vna. Quid caſtigas igiť? Perdis operaꝫ:plus aliqd q̃ꝫ uerba requirit hoc malū. Da illi parē aduerſariū: confeſtim ardor iſte tepuerit:Semꝑ erit lupus oue cōſpecta:Admoue lupū:ouis erit. Quid igiť (ut ait Flacc⁹) obſeratis auribus fundis preces? quin tu ſine illum ſcelerib⁹ obrutuꝫ ⁊ oppreſſuꝫ ſuis:ſuperbia tumidū:ardētem auaritia:iracūdia rabidū:inuidia tabeſcētē:libidinib⁹ efferatū: gule uentriſqꝫ mācipium:nimio ſemꝑ ſopore confectuꝫ: ⁊ (ut ait Maro) ſomno vinoqꝫ ſepultū. Quid enim huic facias? qd loquaris? Dolio loqueris ⁊ qdē pleno: ⁊ nil penit⁹ reſpōſuro:nil intellecturo:nil etiā auditu ro. Perꝓprie in hunc dixiſſe Licinius Craſſus videreť:modo barbā eneā haberet. Cetera enim aſſunt:Os ferreū:cor plūbeum:utiqꝫ calloſas aures calloſumqꝫ animuꝫ habet. Callū mēdacijs ſuꝑductū:uera ṽba nō penetrāt. Neſcio an ex illis ſis quib⁹ perdere uerba leue eſt. Illud certe ſcio: que in hoie ṽba ꝑdunť: tolerabilis forte iactura: niſi cōtēpt⁹ hinc ſimul atqꝫ odiū quererenť. Uale.

¶ Franciſci Petrarche ad. L. M. Illi ꝙ in hominē non facundum ſed loquacem inuehatur ſignificantis:quid etiam inter eoſdeꝫ interſit exponentis.

Epiſtola.XCIII.

q Uod ad ſtudiū rei familiaris attinet:coaceruādaſqꝫ diuitias:prouidētiſſimum hominē:omniumqꝫ quos ego quidē nouerīꝫ circumſpectiſſimuꝫ:nō nego:quiqꝫ nō in vultu tm̄ ſed (ut Plautina anus) in occipitio quoqꝫ oculos habet. Ceterū in eo:quod de eloquentia hominis addidiſti:longe diſſentio. Inter facūdum enim ac loquaceꝫ largiter refert:Alterū qualitatis eſt:quātitatis alteruꝫ:Hoc ingenium ⁊ ars ⁊ exercitatio modeſta:illud ꝓceps impetuſ ⁊ impudētia preſtabunt. Cōtraria ſunt hec:pleriqꝫ tm̄ in diſcernendo falluntur. Tu illo loquente ſi diligētius animum aduerteris:fateberis ut nihil promptius:ſic nihil illius ſmone durius:nihil aſperi⁹:nihil itempeſtiuius:qđ nō ideo ut ſibi cuius nomē ſciēs ſilui eloquentie falſam famam:ſed ut tibi iudicij errorem eripiam:dictum ſcito. Uale.

¶ Franciſci Petrarche ad. L. M. Illum ut munera pro tribuentis animo:non pro rerum magnitudine recipiat obſecrantis. Epiſtola.XCIIII.

q Uaꝫ pauper:q̃ꝫue ſis diues neſcio:loquor de arcula:Animus enim ꝓculdubio diues eſt: Bianteo more ſua ſecum bona circumferens:nec incendio peritura:nec naufragio: ⁊ quibus nihil omnino nō predonuꝫ vim:nō furum metuit dolos:nō rubiginem tineaſqꝫ:nō morbos: nō mortem:non ſenium:nō ruinā. De arcula ſane ipſa idcirco ſum dubius:quia duꝫ animū moreſqꝫ tuos fortunamqꝫ ſimul extimo:ut nō multis:ſic nōnullis egere te ſuſpicor. Sicut enim inſanorum eſt innumerabilibus indigere:ſic ueruꝫ eſt quod ait Xenophon ille Socraticus: Nihil egere eſt deorum. Q̄ꝫ minime autē ꝓximum a dijs. Q̄ꝫobrem: q̄ꝫ de arcula ipſa nuper a cōſcio quodam neſcio qd audiui:pro virili parte ſuccurrendum ſtatui. Ecce itaqꝫ de fortune mee ſi reliquijs dicā ſuperbius q̃ꝫ ueli: ſi muneribus:aliter loquar ac ſentio. Dicam ergo de muneribus:quibus ille me talia nō curantem: ſupra ſpem ſupraqꝫ uotuꝫ cumulare dignatus eſt: aliquātulum ad te miſi: quod quātulumcunqꝫ eſt haud dubito dignāter accipies: ⁊ in exigua re paruo uelut in ſpeculo conſpiciēs:magnum mittentis affectum:munuſculi paruitatē:animi uolūtate penſabis: Nō ꝙ ego ſim neſcius:quoſdā fortes:quoſdam doctos ac ſimillimos tui viros ⁊ utroſqꝫ magnanimos:fruſtra olim munerib⁹ fuiſſe tēptatos. In qbus ante alios eſt Fabricij clarū nomē ⁊ Curij Romanorū ducum. Quorum alter Pyrrhi regis:alter aurū cōtempſiſſe Sanniticum laudatur. Clarius uterqꝫ contēpt⁹:ſed nobilitatis alter etiā claritate reſponſi. Q̄ꝫuis enim ſcholaſtici quidam more ſuo cōfundāt hiſtorias: Rn̄ſum tm̄ illud nobile ⁊ famoſum: Romanos nolle aurum:ſed aurū habentibus imperare:nō Fabricij (ut vulgus putat) ad regem ſed Curij eſt ad Sānitium legatos. Xenocrates legatos Alexandri Macedonis cum quinquaginta talentis ad eum ab ipſo rege tranſmiſſos:inuitatos ad cenaꝫ in villā Achademie: ac mediocri ⁊ minime appato cibo philoſophice habitos:cū dimiſiſſet:poſtridie reuerſos querenteſqꝫ cui numerari pecuniam regis uellet:ſic increpuit: Quid uoſ inqt heſterna cena:nō itelleriſtiſ me pecunia nō egē? Quo reſpōſo:cū meſtos factos cerneret:ne munus ac legationē regiā ſpreuiſſe diceretur:de magna pecunia exiguā particulā accepit reliquū referri iuſſit ad regē. Ferť erga eūdē regē ⁊ Diogenis Cynici cōtēptus:ad quē uerſatili dolio habitātē:Cum Alexander videndi cupidus uenisset: ⁊ miratus hominē queſiſſet:an donari ſibi a rege aliqd uellet. Cetera inquit alias:nūc ut a ſole dimoueas peto:Erat enim hyems: ⁊ forte tūc fundo teſte illius ad Aquiloneꝫ obuerſo:ore auteꝫ ad meridiē applicabať ſeminudus: ſed feruēs animi ſeniculus. Facetū hoc durius ⁊ ꝓpe ſuperbū Demetrij reſponſum:qui miſſum ſibi ab Imperatore Romano aurū:ridēdo ita contēpſit:ut diceret:Si tēptare me uoluit:toto illi fuerā experiēdus imperio. Calanus Indus dum ingenti lignorū cōgerie extructa ⁊ incenſa more patrio nudus ad uoluntariā mortē iret:Alexādro Macedoni obuio ⁊ querēti ſimiliter: Num ſe aliquid uellet: nihil inqt eſt opus:breui te videbo. Sed hic quidem miri nihil quid enim nō ſpernat qui ipſam ꝓpter quā cetera cōcupiſcimus:vitam ſpreuit? Cōtemptus ſane miraculum ſuppleuit uaticinij certa fides. Siquideꝫ itra dies paucos Alexāder apud Babylona Cratere illo Perſarū atqꝫ Indorū ultore conſumptuſ eſt. Urbanius aliquanto Dindymus:Ad queꝫ nudum cum Alexander idem omni faſtu regio depo

Inſanorum eſt multum egē;deorū nihil.

B

Qui oblata munera ſp̄uerint.

Xenocrates.

C

Diogenes Cynicus

Demetrius

Calan⁹ Indus.

D

Dindymus

sit o uenisset:in extrema solitudinū e cunctis mune-
ribus ab opulētissimo rege sibi allatis:nō nisi mi-
nima ⁊ vilissima rerū sumpsit:ne contēptus aspe-
rio: insolētie notaret̃. Sed hec singuloꝝ hominū
illa publica animorū ⁊ incomparabilis altitudo.
Pyrrhi regis cuius sup:a memini legat⁹ Cyneas
Cyneas pirrhi legat⁹ — vir ingenio ⁊ sapiētia excellēs:immēsis cū mune-
ribus Romā missus:Senatu p:imuz atq; o:dini-
bus cunctis ex o:dine:ne quicq̃; temptatis:postre
mo plebez ipsaz frustra etiaz aggressus:ac nemine
p:o:sus inuento cuius domus aut mēs munerib⁹
regijs pateret:cū eoipso quod aduexerat auro ad
stupētez regē:stupens ipse reuersus est. Ceterū hi
ōēs aut ab hoste rege:uel populo:aut a supbo ali-
quo donatore tēptati sunt. At nō Romani senat⁹:
dona Ptolemeus rex Egyptius:Nō Africani sui
E munus Masanissa contēpsit:Nō Africanus alter
munera regis amici:Nō deniq; populus ipse Ro
manus munerū licet sp:eto: hostiū:Pergamei re
gis quē amabat hereditatē testamētūq; despexit.
Multū refert:quo animo qd donetur ⁊ a quo: ⁊ si
cut quidā longe magnificus:sic alter inhumanus
atq; insolēs est contēptus. Amicus ego:nō tēpta-
to: uenio:nec(ut ueruz fatear)dono aliqd tibi sed
tecū partio::que scis ipse iamp:idē nobis esse cō-
munia. Ac ne munus exiguū magnis uerbis exag
gerem:Accipe quicquid id est ⁊ boni cōsule:quod
p:ofecto ne idem ipse qui fert:nec alius quidē qsq;
quid aut quale sit nouit: ⁊ ego iaz(si quid mihi cre
dis)oblitus sum. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Philippum Cauallicen-
sem:se ad eum uenire ⁊ Socratem suum secuz ad-
ducturum pollicentis. Epistola.XCV.

A Veniam ad te quādo ita placere tibi sentio:
v Et Socratez nostrū deuotissimū tui nomi
nis adducā. Postridie ueniemus:nec ho:
rebimus urbis aspectū:inculta q̃uis ⁊ rusticana
ueste cōtecti. Huc eniz p:idie raptiz ex urbe inquie
ta ⁊ turbida saltu uelut in littus:fracta puppe con
fugimus:latitādi ociandiq; ꝓposito : eoq; habitu
qui ⁊ ruri ⁊ b:ume cōuenietissimus visus est. Ut
sumus in tuā urbez cōmigrare iubes:parebimus:
eoq; libentius:quo ardentiore tuo desiderio trahi
mur: Neq; magnopere curabimus quales extrin
sec⁹ videamur:cui animos nostros apertos ac nu-
dos esse: ⁊ cupimus ⁊ speramus:Illud tuorū uo-
to pater amātissime non negabis:si sepe nos hospi
tes habere vis:ut nō apparatū exqsitūq; cōuiuiū
sed mensa nos familiaris excipiat. Uale.

¶ Eiusdem Francisci Petrarche:de Rebus familiaribus epistolarum Liber Septimus.

¶ Francisci Petrarche ad Barbatum Sulmonēn.
amorē suū erga illum significātis:q̄q; Sulmonē
p:imo impetu barbari opp:essermt occupauerint-
q; dolētis:seq; si in tali discrimine p:odesse possit
offerentis. Epistola.XCVI.

N Ater multifidas:qbus obsideo: cu-
ras:illa nō ultima est:quā ex rerū tua
rum expectatiōe cōcipio. Quid eniz
i mihi Barbato meo cari⁹? Quid dul
cius? Anxia res amo::credula : timi-
da:sollicita oia circūspiciens ⁊ uana

etiam ac secura fo:midans. Ecce qd semper timui
ecce qd semper scripsi:ecce qd quotidie dicebā:nō
poterat tā fedū facinus impunitum esse : ⁊ est ul-
tio hec aliquāto serio: q̃z putaui. Uerte autē deus
irā tuaz in auctores sceleruz: ⁊ noxia capita digno
supplicio feri:parce pijs:parce fidelibus. Quid in
sons meruit plebecula? Quid sacra tellus Ausōia?
Ecce iaz puluis Italicus gressu quatit̃ barbarico:
⁊ victores olim gētiū:nūc heu vincētiū p̄da sum⁹.
siue id peccata nostra meruere:siue iniquū ⁊ triste
sydus aliquod aduerso limine nos exercet:siue(in
qd magis inclino:)itegri nūc scelestis additi crimi
nib⁹ plectimur alienis. Sed absit ut Italie metuaz
a qua rebelles poti⁹ qd metuāt habebūt:Dū nup
urbi reddita ptās tribunitia vigebit : ⁊ caput no-
strū Roma nō egrotabit. Pars Italie sollicitū ha
bet:illa videt que oliz magna grecia dicebat̃. B:u
tius Calaber atq; Apulus:nūc laboris regio:atq;
oli p̄potēs Capua:nūc regina urbiū Parthenope
In has terras amenissimas ab asperrimis Danu-
bij ripis p̄ceps ruit exercit⁹: ⁊ celi nostri serenita-
tez fedis nubib⁹ inuoluit:ab aquilone oriens ꝓcel
la:quā uereo: nedū respōsuz tuū operio::cū ingē-
ti fragore detonuerit. Sic oia iā in extremū addu
cta referunt̃. Iā Sulmonē p:imo belli ipetu calca
tū in ditionē hostiū peruenisse fama est:Heu genero
sum oppidū tuā ⁊ Nasonis patriā:quib⁹ ꝓsequar
lamētis ab his hodie possessaz:inter quos ille mo:
te grauius putauit exiliū? Qui aūt adeo miserabi
liter nō tā de exilio q̃z de loco exilij questus est:ut
lib:ū nō exiguū texeret querelaꝝ:Quid dicturus
fuisset:si Istri populos ⁊ id genus hoium qua ua
gus Sarmata ⁊ arcitenēs Getes:niuosis oberrāt
collib⁹:ad occupādā armis patriā suā uēturos ul
lo tpe p̄uidisset:ad quos se Cesaris iperio ꝓficisci
taz iniquo tulit aio:ut nihil aliud flere:nihil aliud
dep̄cari:nihil aliud loqui posset. Te ꝟo frater : qd
nūc dicere arbitrer ista cernētē:que nec ego p:esen
tia sine lach:ymis audio:nec ille futura sine gemi-
tu cogitasset? O feliciora iā saltē Nasonis ossa ex-
terna tellure obruta:q̃z si patrie Pyramidis hono
re cōdita hui⁹ tpis ludib:io seruarētur. Iā trāquil
liora dixeri sepulch:a iter Istrū ⁊ Hypanē q̃z iter
Lirim ⁊ Uulturnū. Illinc Barbari magno agmi
ne diffugiūt:huc irrūpūt. At ego dū dolorē animi
sequo::ꝓpositū excessi ⁊ euehebar lōgius:nisi me
expectās: ⁊ creb:o iterpellās hic nūcius reuocas
set. Igit̃ vn̄ discesserā reuerto:. Magno sup te pa-
uore to:queo::sed nihil in me(qd ipse noueris)cō
silij est:nihil auxilij:q: tū plus iterdū aliq possunt
q̃z se posse cōfidūt:si qd in me opis agnoueris : iu-
re tuo utere. G:atiā fateo: nō mediocrē apud Tri
bunū stirpe humili sed excelso virū aio ꝓpositoq;
⁊ apd populū Romanū habeo nullis ꝓfecto meis
meritis:Sz de⁹ mihi malorū odia:bonoꝝ beniuo
lētia cōpēsauit:Nō q ul' illis nocueri:ul' his ꝓfue
ri:ul' malus eē desieri:ul' siz bon⁹:sz q: malos odis
se bonos amare disposui: ⁊ ab illoꝝ turba ad boꝝ
paucitatē sepe trāsfugere uolui si datū esset: ⁊ uo-
lo si dabit̃. Si quid igit̃ in p̄senti discrimine apud
p̄fatos Tribunum ac populū ꝓdesse tibi itercessio
mea pōt:Ecce animus ⁊ calam⁹ p̄sto sunt. Est mi
hi p̄terea in longinquo: ⁊ ab his motibus securo
Italie tractu domus parua quidē:sed duob⁹ vnuz
animū habentib⁹ nulla domus angusta est:Nulle

illā dānose diuitie:sed nec pauptas:nec cupiditas Libelli aūt innumerabiles inhabitāt: hec mō nos expectat:me ab occidēte reuersurū:quē iaꝫ biēnio affuisse cōqueriꝛ:te ab oriēte:si fata coegerint ⁊ si libuerit uenturū. Quid tibi p̄ter hec offerā nō habeo. Domus aūt ad quā inuito te ubi sit nosti:in loco salubri ⁊ terroribus uacuo ⁊ pleno gaudijs ⁊ studijs opportuno. Tu quicqd cōsilij cepis:ad felicē exitū deus applicet:Ego iterim utinā falsa timuerim: ⁊ absentia qd̄ naturaliter solet:metū auxerit amātis. Animus quidē meus nō quiescet:donec uel te videro:uel per litteras accepero saluum ex his tempestatibus enatasse. Uale.

A ¶ Frācisci Petrarche ad. T. M. Ueram humilitatem non esse spernendam multis exemplis ostendentis. Epistola.XCVII.

n Oli obsecro amicū ideo spernere:qꝛ humilis:ne cōtrariꝰ fias dicto irrefragabili quo humilitas exaltanda ꝓmittiꝛ. Uera qdeꝫ humilitate:nil minuꝫ contēptibile:nil minus uera superbia uenerādū. In discretiōe tn̄ huiꝰ rei ⁊ aliarū quoqꝫ multarū fallimur. Uiles eniꝫ timidosqꝫ ⁊ abiectos humiles uocamus: magnanimos aūt superbos. Cōtra aūt ueros humiles:falso credita pusillanimitate cōtēnimus. Insolētes ꝟo ceu uere magnanimos ueneramur:Scitūqꝫ est illud Catonis huius Iunioris a Salustio relatū. Uera rerū uocabula iāpridē amisimus. Si igiꝛ cōstat de re: amicūqꝫ tibi (ut est) humilem fateris vide queso ne humilitatem altissimā virtuteꝫ Christoqꝫ gratissimā despexeris:ne quod nunqꝫ fuisti iportune: ⁊ odiose supbus videaris. Quis eniꝫ uel mediocris ingenij qui utrarūqꝫ sacrarū scilicet ac secularīū scripturarū seriē legerit nō aduertat quātū magister humilitatis Christus humilia semp amauerit? Ut eqdē a p̄mo ordiar:ex qꝫ humili radice nasci uoluit ille cuiꝰ faciē videre summa ⁊ sola felicitas est? An nō ex nobilissima qualibet nasci posset uel nobilitare quā uellet? Sed nobilitate cōtēpta humilitas querebaꝛ. Egressa est virga de radice Jesse ⁊ flos de radice eiꝰ ascēdit. Cuiꝰ sub vmbra reges sedēt:populi requiescūt:cuiꝰ orbis totꝰ odore reficiꝛ. Quenā ꝟo radix ista Jesse:qꝫ supba:qꝫ nobilis:cui Ruth materna auia mulier aduena:iops vidua orba socrum ex̄ fines patrios secuta: ⁊ post pueros messores in agrū Boboꝫ ad legēdū spicas p̄mū misericorditer admissa: deinde ⁊ nocturnis quoqꝫ blāditijs in ipsiꝰ domi ꝓmota cōiugiū:vnde Jesse pater ꝓdijt per seipsuꝫ obscuri vir nominis? Ipsuꝫ quoqꝫ Jesse qs nosset:nisi ꝓpter eiꝰ filiū Dauid? Immo qs quenqꝫ nosset eorū nisi propter Christū ex illorū radice surgētē? Quorū origineꝫ quātū spernere:quātoqꝫ cū stomacho ⁊ filiū Isai ⁊ seruū suū dicere solebat ipse Saul cōpatriota superbior:nouissima licet familia editus minime tribus Israel:qsqs reguꝫ libros legerit:īueniet: Ipse Dauid qꝫuis eximie virtutis atqꝫ excellētis ingenij:tn̄ adolescētulus pastor erat qn̄ est electꝰ a domino ⁊ sublatꝰ de gregibus ouiuꝫ (ut ipse fateꝛ) ⁊ de post fetātes acceptꝰ in regē:pauit Israel innocētia cordis sui. An Moyses forte nobilior qn̄ visionē illā vidit rubi ardētis ⁊ incombusti: quādo tot ꝓdigioꝝ signis illustratꝰ ad liberādū populū Israeliticū seruitute Egyptiaca deo iubēte ꝓfectus est? Certe nō rex:aut p̄nceps:qui tāto operi eligereꝛ:sꝫ humilis pastor fuit: ⁊ (qd̄ magis stupcas) alieni gregis. Jam ipse pater Abrahaꝫ filiusqꝫ ⁊ nepos quorū nominibus omnis sacre pagine plenus est angulus:quorum tāta est gloria:ut omnipotēs ab illis cognomen accipere: ⁊ deus Abrahā:deus Isaac:deus Jacob dici uoluerit. Atqꝫ ipse de se loquēs eodem ipso cognomine usus sit. Putas reges aut tetrarche essent? Immo ꝟo ul̄ agricultores:uel pastores ouiuꝫ fuerūt:Asellis vilibus insidētes:stipati gregibꝰ suis inter filios ⁊ uxores sedes mutabāt:sed in hac humilitate deum merebātur ducem: qui eoipso tēpore potentissimis ac superbissimis Assyriorū regibus:nō modo familiaris esse:sed ne nasci quidē uelle dignatus est. Ipse Jacob a quo in scripturis sacris crebrius illud insigne cognomen ac familiarius deo est:nō supbia originis sed humilitate sua clarus:qualiter ab illo soceri sui diuturno ⁊ graui seruitio redeat attēde. Certe nō sceptꝝ reuehit:nō diadema:nō purpurā: nō curruꝫ aureos:nō armatos exercitꝰ:Sed ouiū ⁊ caprarū boumqꝫ acieꝫ instructa:claꝫ fugiēs filiorum turbam ac seruoruꝫ ⁊ simul duas ducit uxores hac totideꝫ concubinas:semen gentis innumere:quaruꝫ ex utero duodecim tribus Israel ⁊ tanta populorum multitudo deo fecundante mulierculas ⁊ humilitatem honorāte descenderet. Fiebant illis in figura:que superficietenus cōtemptibilia viderētur: essent autem in ipsa rerum ueritate magnifica:Si enim nō aliter accepta fuerint qꝫ narrentur:quis non audita despiciat? Qꝫ si gloria temporalis coram deo clarior foret qꝫ humilitas: quis dubitet:quam in partem iste tātus dei fauor: multo propensior futurus esset? Confer enim cum his tribus senibus taꝫ famosis:cūqꝫ omnibus illorum gregibus atqꝫ cōiugibus tres immēsis exercitibus subnixos Romanorum duces:Scipioneꝫ Africanum:Hannibalis cornua cōfringentem: ⁊ tributario iugo imperiose Carthaginis colla subdentem. Magnum Pompeium in Septentrione atqꝫ Asia tonanteꝫ: ⁊ nō lacte sed auro repleta patria:captisqꝫ non ouium sed regum gregibꝰ:a mari rubro ad Meotidas paludes Rhipheosqꝫ montes vniuersa calcātem. Julium Cesareꝫ in Gallijs ac germania fulminātem: perdomitisqꝫ hostibus ad postremum in viscera patrie victricia pila uertentem:ipsamqꝫ tum gētibus imperantem Romā ⁊ in ea terrarum orbem vnico Thessalico p̄lio vincentem. Quanta quidem hec sit imparitas rerum vides. Poterat nasciturus ex homine dei filius ul̄ ex his nasci uel eos ipsos e quibus nasci decreuerat tales facere: Quippe qui utrosqꝫ creauerat:poterat nō Dauid in angustis Judee finibus:sed Augustum in toto orbe regnantem habere stirpis auctorem:uel Dauid ipsum tm̄ principem facere quātum fecit Augustum. Poterat non in Bethleeꝫ vico exiguo:sed Rome:cui Judea inter ceteras seruiebat: ⁊ in thalamo aureo nasci: non in stabulo. Poterat natus cui celum sedes est:cuius est terra ⁊ plenitudo eius nō in summa pauperie:sed in sūmis delitijs enutriri:nisi quia nobilitateꝫ ⁊ delitias nostras spernit:utinam ⁊ non oderit. Postremo poterat:qui ei succederēt suumqꝫ nomē gētibꝰ p̄dicarent:discipulos sibi l̄ratos ac potētes:reges

Marginalia (right margin): B C D E — Scipio Africanus — Pōpeiꝰ magnuꝫ — Julius Cesar

oratoresq; ⁊ philosophos:nō piscatores:rusticos inopes ⁊ indoctos eligere:nisi quia ipse deus est qui supbis resistit:humilibus aūt dat gratiaz:nec potētia nostra eget ad agēdū:qm̄ ipse dixit ⁊ facta sūt:neq; ad psuadēdum eloquētia mortali. Uiuus est enim dei sermo ⁊ efficax ⁊ penetrabilior omni gladio ancipiti: ⁊ ptingēs usq; ad diuisionem anime ac spirit⁹:cōpagū quoq; ⁊ medullarū: ⁊ discretor cogitationū ⁊ itētionū cordis. Hoc sermōe discipulos suos armauerat:quādo eos ad persuadēdum generi humano:toto dispsit orbe terrarū:nō cōsulari trabea:nō impiali diademate : nō laurea triūphali:nō phoꝝ sentētijs:nō oratoꝝ florib⁹:nō aculeis sophistarū:nō deniq; uerbi sapiētia(ut ait aplus)ne euacuaret crux Christi. Nō iter eos Cesar fuit:qui cogeret:nō Plato qui doceret:nō Aristoteles q argueret:nō Cicero q suaderet:sꝫ homūculi paupes:ibecilles ⁊ inculti:qui nunq̄ aut scholas itrassent aut litteras didicissēt. J tn̄ inter psequētium gladios ⁊ ferarū dētes flāmasq; ac tortores:psuaserūt publice qd̄ uolebāt:Christum deuz ⁊ hoiem natū:passum:descēdisse ad iferos:surrexisse a mortuis:ascēdisse in celū:redíturū ad iudiciū: ⁊ cetera oia que ille mādauerat:qui(ut scriptū est)stulta mūdi elegit ⁊ ifirma ut cōfūderet fortia: qui cū pdesse oibus uenisset:elegit(ut ait Augustinus)pdesse impatori de piscatore nō piscatori de Jmpatore:Qd̄ similiter p̄sus de oratore ac philosopho dici pōt. Jdq; nō etate rudi accidit ⁊ ad credēdum facili:sed lōge magis iueteratis litteris atq; doctrinis:omniq; illo antiquo ex inculta hominū vita:errore sublato: lōgeq; magis iā doctis hominibus ac temporibus ipsis eruditis:q̄ȝ etate Romuli fuerāt:De cuius diuinitate credita:Cicero loquēs ait hec in sua republica : ⁊ Augustinus retulit in sua:ut ad fingēdū:si tūc vix qcq̄ȝ(ut idez ait)nūc oino minus eēt loci : Antiqtas enim inqt: recepit fabulas:fictas etiā nōnunq̄ȝ incōdite:Hec etas iam exculta p̄sertim eludēs:omne qd̄ fieri nō pōt respuit. Que si:ut dixi : ad colorādam falsam

B Romuli diuinitatem:que credi iam cultiore etate potuerit:Cicero uelut nō pua argumēta cōquirit: Roma vix dum cōdita ⁊ vnū e septē collibus vix integrum:eūq; non tectis muroq; marmoreo:sed dumoso ambitu: ⁊ culmis agrestibus occupante: atq; adhuc nescio qd pastoriū redolēte:Quid etate Christi dici debet Roma dāte iam iura gētibus imperantibus Augusto Tyberioq;:quoꝝ sub altero natus:sub altero Christus est passus? Inter qd̄ tēpus ⁊ Romuli etatem incredibilior:qua pro numero annoꝝ rerū mutatio facta erat:nō ꝙ mediū

D tp̄s exiguū sit:Siqdem ex quo ppter suā insolētiam a senatu Romano ad Capree paludez discerptus est Romulus:usq; dum propter peccata nostra in Judeis in monte Caluario crucifixus est Christus. Paulo(nisi fallor)plus minus ue septigētoꝝ annoꝝ tēp⁹ effluxit:q̄ȝuis eni Cicero min⁹ sexcētis dixerit:nō ad suam ibi:sed ad Africani ⁊ ceteroꝝ respexit etatem quos in eoipso libro reipublice loq facit. Et p̄terea inter. Ciceronis cedez sub Antonio ⁊ Christi passionē sub Pilato : quantum uerisimilibus cōiecturis assequor : septuaginta:uel circiter annoꝝ spatium intercessit. Lōgius ferebar:sed nūci⁹ tuus scribēti iminet: ⁊ singulos calami tractus notat; Morulasq; medias metit;

⁊ crebro ostium celoq; respiciēs suspirat. Misereor: exptus qd est expectatio pperāti aio: ⁊ ante destinatuz cogor ut dicam humilitatem ama. Uale.

Francisci Petrarche ad Socratem suum:illi somnium quod de inuento thesauro somniauerat narrantis. Epistola.XCVIII.

Esterne noctis somniū referam tibi. Uidebar mihi incertū vnde: Nihil enim tale ul'

b cogitare sum solitus uel loqui. Uidebar inq̄ȝ in agello meo quem ad fontem Sorgie habeo: thesaurū inuenisse:monete puetuste auree:nō mediocrē cumulū:vna spatiabamur soli(ut noster est mos)Te itaq; cōfestim euocās:digito rē designo Ambos(ut fit)gaudiū stuporq; defixerat. Mihi qdem ut eram:nemini enim occurrebat illud Annei:Uitate quecūq; vulgo placent:que tribuit casus:ad omne fortuituz bonum suspitiosi ⁊ pauidi subsistite: ⁊ fera ⁊ piscis spe aliqua oblectāte decipit:munera ista fortune que putaris:insidie sunt. De hoc ergo cōsultātes:paruper hesitauimus leti trepidiq;. Quid multa? Ultime insanie visuz est qd̄ per terras ac maria tātis laboribus tātisq; periculis queri solet:id oblatū ultro cōtēnere. Mox certatim oneramur auro:domū clam taciti puehimus:Abditis pro tpe que exportari vno fasce non poterāt:hoc semel:hoc iterū ⁊ iterū facim⁹: ⁊ semper auidius:Semp enim ut natura rerum habet: cum pecunia sollicitudo cupiditasq; crescebāt. Ferit aures interim murmur inuisum:secretum nr̄m nulli licet creditum spōte sua in vulgus eruperat. Nec ita multo post nescio qs maior dn̄s locorum aderat:uendicās sibi iure thesaurum:obnitimur. Hinc p̄mum lōga ⁊ inamena colloq:inde lis minec ⁊ semp litibus iūcta cōuitia. Jllo acriter urgēte:nobis indignātibus:in nr̄o repta:nobis eripi ppitie dona fortune. Mille subinde rerum motus ⁊ mille cōsilia:nūc matura ⁊ cauta:nūc temeraria ⁊ acerba:cum iam ad resistēdū nos nō tam nr̄a cupiditas q̄ȝ iexorabilis aduersarij supba duritiēs iflāmaret:Jam ab ocio ruris ad urbana negocia:Jaȝ a studijs ad arma trāslati:nouis curaꝝ turbinibus agebamur:Jam pro itētione puigili ⁊ inqsitione pulcherrima nouarum rerum pnox odium atq; ira successerāt. Postrēo iaȝ res litigio ad bellum se uerterat:Jta mutatus aiorum status ⁊ sepē repti auri penitebat:philosophabamur in insomnis:Ubi vitam serenam atq; tranqllam linquimus? qs nobis has curarum supinduxit nubes? qs in has pcellas nos ipegit? An ignorabam⁹ in auro speciosam erūnam ⁊ splēdidam eē miseriaz? Necessitas cum diuitijs crescit: ⁊ fugit cū mediocritate felicitas:Occurrebāt aceruatim exempla eoꝝ qui uel in diuitijs ifelices:uel in pauptate felicissimi fuissent:Spernebant inutiles opes Cresi: ⁊ funestuz Mide aurum: ⁊ Dionysi Crassiq; spolia templis auulsa. Laudabat Cincinnati Reguli Curij Fabritij felix ⁊ gloriosa paupies. Accedebat acies hominum nostrorum:qui nudi in solitudine solibusq; ⁊ frigoribus adusti:radicibus herbarum ⁊ siluestribus baccis pasti:pro tecto celuz: terram habentes pro cubiculo:cum uoluptate torrentem turbidum hauserunt : asperoq; ⁊ angusto calle gradientes:spe patrie melioris:omnia prorsus mortalia contempserunt. Ceterum quo plura huius generis ingerebātur exēpla:eo grauius do

D lebamus:ea nō vidisse nos in tēpore:sȝ in tergo:ut aiunt:oculos habuisse.Deniqȝ sic eramus:ut iā necepto uellemus absistere:solus credendi pudoꝛ obsistere:Et iaȝ supꝛemi certaminis instabat alea:cū repente medio noctis ira metuqȝ anxius expergiscoꝛ:gelidus sudoꝛ coꝛpus omne perfuderat. Ita me diuinitas saluū uelit:ut ego perinde fessus animi fessusqȝ mēbꝛorum eram ac si graue durūqȝ negocium:nō somnians sed vigilās agitassem:Nec facile dici pōt:q̄ȝ letus fui:ubi sensi me thesauro simul ꝛ sollicitudine liberatum:ꝛ tātū habere quātum alit:nō quātum angit:quātūqȝ vite sufficit nō quātum affluit:quāqȝ per somnum in ea snia radicatus sum:q̄ȝ mihi vigilās persuadeo esse uerissimam:scilicet plus mali q̄ȝ boni cupidis moꝛtalib⁹ afferre diuitias.Surrexi demum hora solita(consuetudinem meam nosti)dūqȝ quotidianis laudibus deo dictis:ex more manum calamo applicuissem:hoc pꝛimum qͦd sopitum exercuerat sese obtulit experrecto.Huius ergo sententie te participem facio:qui particeps somnij videbaris.Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Tricastrinum Episcopum:petitionem illius ꝛ suum pꝛomissum executioni mandare spondentis. Epistola.XCIX.

p Etitionis tue memoꝛ:ꝑmissiqȝ mei nō oblitus:Italiam:siue(ne grāmatica lite iplicer:quam in epistolis Ciceroni suo mouet Atticus)in Italiam uado.Scio qdem ꝛ memini qd me de ipsius Ciceronis libꝛis in oꝛdinem redigēdis:ꝛ quarundam(ut dicere soles)ueluti scintillarū lumine declarādis sepe rogaueras.Demū quo ineluctabiles p̄ceps eēnt:ut Roman⁹ pōtifex:qui feruoris tui ꝯscius:hāc generosaȝ bibliothece sue custodiam ita tibi credidit:ut olim nostri pꝛincipes:Juli⁹ Cesar Marco Uarroni:Cesar Augustus Pōpeio Marco:ꝛ rex Egyptius Ptoleme⁹ Philadelphus Demetrio Phalerio cōmisisse noscunt:curam pꝛoꝛsus ingenio tuo dignam:ut Romanus inquā pontifex digredienti mihi suum hac in re modestissime indicaret aium:effecisti.Quid facerem notum licet ignoti poete carmē:est orare ducum spēs violēta iubendi:ꝛ quasi nudato supplicat ense potēs:parebo si potero:Nam ꝛ si parere necessarium:ꝛ tibi placere delectabile.Cōtraqȝ pꝛeces tuas spernere durum:illius iussa negligere sacrilegum.Totum in hoc uertitur:q̄ȝ mihi in illis quos poscitis emendatis codicib⁹ reperiendis foꝛtuna fuerit.Nosti eni expertus seculi nostri crimē q̄ta sit rerum taliuȝ penuria:cum tn̄ inutiles ꝛ superuacue:immo ꝟo penit⁹ dānose funesteqȝ diuitie tantis curis ac laborib⁹ aggregent̄.Qͦd in me erit:studiuȝ indefessum ac diligentiam adhibebo. Ac ne moram foꝛtassis accuses:scito me reparandis viribus coꝛporeis:quas moꝛbus imminuit in solitudine mea ad fontem Soꝛgie usqȝ ad autūni tēperiem subsedisse metuentem coꝛpus adhuc inualidum longe vite cōmittere:tūc auctis uolente deo viribus atqȝ estibus iminutis iter arripiam. Interea utinam scire posses quāta cum uoluptate soliuagus ac liber inter mōtes ꝛ nemora:iter fontes ꝛ flumina:inter libꝛos ꝛ maximoruȝ hoiuȝ ingenia respiro:quāqȝ me in ea que ante sunt cū Apostolo extendens:ꝛ pꝛeterita obliuisci nitoꝛ:ꝛ pꝛesentia non videre.Uale.

Francisci Petrarche ad Lelium suum:q̄ nō multa ad eum scribat se excusantis:negocium quoqȝ ipsius se expediturū pollicentis:de urbis Rome etiam laceratione conquerentis. Epistola.C.

m Ulta scribere tēpus dehoꝛtatur:somnus pꝛohibet:noctem iam tertiam insomnem ago:neqȝ ueterib⁹ curis liber:ꝛ oppꝛessus nouis:quas mihi pꝛofectio mea peperit multa in faciem ꝛ in tergum curāda denuncians. A Cum ex equo despicere oia in animum induxero(qͦd magna ex parte iam feci)tum pꝛimuȝ trāquillos somnos carpere incipiam:nō aliter q̄ȝ Eneas ille Uirgilianus:qui iam certus eundi carpebat somnos rebus iam rite paratis.Aut eni falloꝛ aut anceps ꝛ longa deliberatio plena molestie ac laboris est:Dubitandi exitus initium est quietis.Dici nequit anxia mens ꝛ cōsultationib⁹ uagis exercita quantum electione cōsilij in vnum aliquod uersa ꝑpositum conquiescat.Tunc igit̄ ut occurret:Nunc se misopit⁹ ꝛ uelut insomnis loquar: B excusationē tuā q̄ȝuis superuacuam amplectoꝛ:scio enim locorum distātiam ut amātibus odiosam:sic honestis amicitijs nō obesse:ubicūqȝ ergo erimus simul erim⁹. De negocio tuo faciam ut scribis:quod mihi scilicet fieri uellem bꝛeuiter expedire:nil eni in me molestius experioꝛ q̄ȝ uerbis trahi:hāc amicis sciens molestiaȝ nunq̄ȝ feci nec faciam qdem.Placebo si potero:aliogn ne displiceā ꝑuidebo.Uersus tuos excitato apud Helicona nostrū ingenio texere meditaboꝛ:sed nescio qualiter scedula tua quā decies in manib⁹ habui discedētem me fefellit:ꝛ sine me domi substitit:quere eā ibi ꝛ post me mitte:licet ꝛ sine illa scire videar qd dicturus sum:mō frondosi nemoriȝ uspiā diuerticulū occurrat.Tribunitie littere copiā quā mihi misisti:vidi:legi:stupui:qd respōdeā nō habeo.Fatū patrie agnosco:ꝛ quocūqȝ me uerto dolēdi causas materiāqȝ reperio.Roma eni lacerata:q̄lis Italie stat⁹?Italia defoꝛmata:q̄lis mea vita futura est?In hoc publico ꝛ pꝛiuato merore:alij opes:vires alij coꝛporeas:alij pōtentiam:alij consilium conferent:Ego quid conferre possim pꝛeter lachꝛymas non video.Uale.

Fracisci Petrarche ad Socratē suum:Illi q̄ȝ mediocritatis appetitu teneat̄ significātis.Epl'a.CI.

f Umme qdē reꝝ mearū quas spectate fidei tue credidi nihil detraho:nihil adijcio. A Nō tn̄ firmus sȝ fixus etiā in ꝑposito meo suȝ:cuius si meministi supuacuū est qcqd de hac re ulterius loquoꝛ.Ut tn̄ me mei nō imemorē scias:bꝛeuiter sic habe.Magne foꝛtune appetēs nunq̄ȝ fui:siue id modesti:siue pusilli:siue(qͦd qbusdam magnis viris placet)magni animi est:uera qdē ꝛ vulgo etiā nota cōmemoro:ꝛ quorū te in p̄mis testeȝ habeo ꝛ interdū laudatorē:Interdū ꝟo pꝛo q̄litate tēporū:amicissimū rephensorem:qͦd scilicet(ut uerbis tuis utar)cepto nimis insisterē:ꝛ vidēduȝ esset ne vn̄ famā summe cōstātie quererē:inde ptinacie nomē infamiāqȝ cōsequerer.Me tn̄ consilij mei hactenus nō penitet:Omnis eniȝ mihi altitudo suspecta est ꝛ p̄cipitij admonet omnis ascēsus:Mltoqȝ facili⁹ nā duce in illoꝝ ꝯsoꝛtiū decliarē:q(ut ait poeta)habitabāt uallib⁹ imis:q̄ȝ eoꝝ qui(ut ait idē)posuē in mōtib⁹ urbē.Que cū ita sint:si optata mihi mediocritas quā iure Flaccus aureā uocat(ut p̄dē ꝑmittebat̄)obuenerit:est qͦd grata intētione suscipiā:ꝛ ꝑliberaliter mecū agi dicā.Si in

B uisum illud τ graue maioris officij onus imponit
rennuo:excutio. Pauper esse malim q̃z sollicitus:
q̃uis ut res eunt: τ ut est animus:pauper esse nō
possim. Hec τ his similia quecū͞qz iter nos in hāc
sniaȝ dici solēt:tu qui nosti optime: τ amicis τ do
minoꝝ dn͞o:nota fac obsecro:cū tp͞s videbit:q̃uis
a meipso nec occultata:nec tacita: Sed sūt qdam
qbus ut in aiuȝ penetret:sepe ueritas iculcāda est:
qd͛ eo nūc min⁹ mirer:quo qcqd de me mō dictur⁹
es:uideri scio τ ab etatis nostre morib⁹ τ ab ipsa
vulgi opinione remoti⁹:cū quo mihi ut in multis:
sic p̄cipue in eo qd͛ nunc agit: discordia multa est.
Sed incredibilitatē audiētiū:vigor animi τ facū
dia lōqntis excutiet. Multa Socrati meo de re q̈
libet:sȝ multo plus auctoritatis ac fidei fuerit ami
co de secretis amici cōsilijs disserēti: Multa quo⁹
qȝ de amici ore:q̃z de ꝓprio fauorabili⁹ audiunt
Illud in fineȝ ne dissimules:ne qs forte de nostra
simplicitate sibi placeat: Non est uera liberalitas
dura:nō lēta:nō difficilis. Nihil respicit: nisi quē
cōplexa est. Illi morigera est:nō iubet illa: sed ob
sequit τ iplet uota nō limitat. Scim⁹ ergo:q: pe
tēti modicū imēsa porrigē:spēs est negādi. Uale.

Francisci Petrarche ad Nicolaū urbis Rome
Tribunuȝ:qꝛ famam ipsius imminutam audierit
indignantis. Epistola.CII.

A Ecisti fateor:ut sepe per hoc tp͞s:illō apud
f Ciceronē loquētis Africani dictuȝ multa
cū uoluptate repeterē:Quis est hic qui cō
plet aures meas tant⁹ τ tā dulcis son⁹? Quid eni
in tāta claritate tui nois ad tā letos τ tā crebros re
rū tuaꝝ nūcios cōuemēti⁹ diceret: Idqȝ q̃z cupide
fecerim inscript⁹ tibi exhortationū meaꝝ liber idi
cat:stimulis meis ac laudib⁹ tuis plen⁹. Noli que
so cōmittere:ut dicā:qs est hic qui vulnerat aures
meas tāt⁹ τ tā tristis fragor? Caue obsecro specio
sissimā fame tue frōtē ꝓprijs manib⁹ doformare.
Nulli phas hoīuȝ est:nisi tibi vni rerū tuarū fūda
mēta cōuellere:tu potes euertere qui fūdasti. So
let architect⁹ eē optim⁹ ꝓprioꝝ operū demolitor:
Nosti qb⁹ tramitib⁹ ad gloriā ascēdisti:vsis retro
uestigijs inde descēdit: τ nā facilior est descēsus.
Latissime eniȝ patet neqȝ solū apud inferos locuȝ
habet(qd͛ a poeta dicit) Facilis descēsus auerni:
Tātuȝ ab illoꝝ desp̄ata miseria:p̄sentis vite uarie
tate differim⁹:qꝛ q̃z diu hic sum⁹ cadim⁹ qdem τ re
surgim⁹:descēdim⁹ τ ascēdimus: Inde aūt nullus
est redit⁹. Quid vͦo demēti⁹ q̃z cū stare possis:cade
re fiducia reassurgēdi? Semper ex alto p̄iculosior
casus est. Et qd oro virtute altius ac gloria? quarū
in uertice cōscēderas nostris tēporib⁹ iaccesso:tā
qȝ ipigre τ tā insueto calle ad sūma p̄ueneras:ut
haud sciā usq̃z formidolosior cui sit ruina: Pedem
figere oportet obnixius ut cōsistas:neqȝ spectacu
lū p̄beas:ridēdū hostib⁹:lugēdū tuis. Nō querit
gratis clarum nomē: nec seruat qdē. Magn⁹ eniȝ
labor est magne custodia fame: p̄mitte mihi meo
uersiculo tecū uti qui adeo mihi placuit:ut euȝ ex
quotidianis epistolis nō puduerit ad Africā trans
ferre: τ hāc mihi quoqȝ durissimā necessitateȝ exi
me:ne lyric⁹ apparat⁹ tuarū laudū:in quo teste q
dē hoc calamo multus eraȝ:desinere cogat in Sa
tyram: Heu me casu in hāc narrationem incidisse:
aut de nihilo locutū putes. E curia digressum ami
corū littere cōsecute sūt:in qbus ad me rerum tua
rū discolor τ prime multū dissimilis fama p̄uenit.
Nō te populū:ut solebas: sed p̄tem populi pessi
mā amare:illi obsequi:illā amare:illam admirari:
Quid dicā:nisi qd͛ Ciceroni scribēs Brut⁹:pudet
cōditionis ac fortune? Mūdus ergo te videbit de
bonorū duce satellitē reproboꝝ? Sic nobis subi
to turbata sūt sydera? sic infēsa diuinitas? Ubi nūc
ille tuus salutaris geni⁹? Ubi(ut usitati⁹ loquar)
ille bonorū operū cōsultor spirit⁹: cuȝ quo assidue
colloq putabaris? Neqȝ eniȝ aliter talia fieri posse
p hoiem videbant. Quid aūt torqor? Ibūt res q
sēpit͛na lex statuit:mutare ista nō possū fugē possū
Itaqȝ nō parū mihi negocij remisisti: ad te aio p
perabā: flecto iter. Certe te alterū nō videbo. Tu
quoqȝ lōgum uale Roma:si hec uera sunt. Indos
ego poti⁹ aut Garamātas petā. Sūt ne aūt uera
hec? O multū pricipio dissiléȝ finē: τ o nimiū deli
catas aures meas. Assueuerāt magnificis rumori
bus:pati ista nō possūt. Sed τ possūt falsa eē que
loquor: τ falsa sint utinā nunq̃z libētius erraueriȝ
Magna qdē apud me est scribētis auctoritas:sed
cognite mihi multis idicijs:generose dicā:an ani
mose cuiusdā iuidie:nō p̄ua suspitio: Igit τ si plu
ra loq dolor imperet:frenabo tamē ipetū qd͛ pro
fecto nō possem nisi q: sollicitudinē meā increduli
tate cōsolor. Secūdet hec deus τ letiora faciat q̃z
narrant:potiusqȝ me amicoꝝ alter mēdacio q̃z im
pietate alter flagitioqȝ leserit. Siqdem cōsuetudi
ne pessima effectum est ut mēdaciū iam quotidia
num τ vulgare peccatū sit. Proditorē patrie:nul
lius eui licētia:nulla cōsuetudo:nulla libertas cri
minuȝ excusat. Potius ergo ille mētiēdo:paucos
mihi mestos dies:q̃z tu patriā deserēdo mestā om
neȝ vitā feceris. Ille siqd uerbo deliquerit:uerbo
purgabit: Tuuȝ si(qd͛ fictū cupio)uerū scelus est:
qbus vnq̃z piaculis abolēduȝ speres? Immortale
decus est imortalis infamia. Quobrem:si(qd͛ opi
nari nequeo)tuam fortasse negligis:at salteȝ fame
mee cōsule. Scis quāta mihi impēdeat procella:
quāta si labi cepis in caput meū rep̄hensoꝝ turba
cōspiret. Proinde dum tēpus est(ut Terētianus
loqtur adolescēs)etiam atqȝ etiā cogita. Circūspi
ce oro summo studio qd agas:excute acriter teipȝ:
examina tecū:nec te fallas:qui sis:qui fueris: vn̄:
quo ueneris:quorsum inoffensa libertate progre
di phas sit:quam p̄sonā indueris:qd͛ nomē assum
p̄seris:quā spem tui feceris: quid ꝓfessus fueris:
Uidebis te nō dn͞ȝ reipublice:sed ministrū. Uale.

Francisci Petrarche ad Joānē Aretinū:de liber
tate p̄rie honore q̃z ipsi⁹ gratulātis. Ep͞la.CIII.

Omnia optato ꝓueniūt amice:gratulor ego
o libertati patrie:principum nr͞orum glorie:
tranqllitati ciuiū:religionis augmēto:pu
blice letitie:singulariter honori tuo:cuius manib⁹
turbide hactenus τ tenebrose urbi:blāda serenita
tis τ par predulcis inuehit: Uotiuo quoqȝ succes
sui:familiariū rerum tuarū gratulor. Perraruȝ est
ut leta cumulate accidāt:quin fortune dulcia sem
per immixtus aliqs amator inficiat. At si qn̄ plene
ꝓpitia esse vult:ex amaritudine rerum ipsa dulce
dinem insperatā miris modis nouit elicere. Sepe
igit dura molliēs τ inflectēs:que tristia videbant
uertit in gaudiū. Utēdū fortune muneribus nō fi
dēdū: Certe hoc nūc artificio usa est. Itaqȝ qd vis
dicā? non tm̄ uotiuis euentibus sed casibus ipsis

Facilis dscēsus auerni
B

B nr̄is atq; difficultatib⁹ gratulari incipio: vni scilicet motiūcule illi tui corpis qua ingens atq; animi multiplex letitia tēperata est ⁊ viarū mearū impedimentis multis ac uarijs: quibus effectum spero ut ambo simul in patriam reuertamur. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad. L. M. cū eo apertas inimicitias gerendas esse qui amicitiam pro iniuria reputet: asserentis. Epistola. CIIII.

A Ureste puerbiū: Lectū cani sternere magnus labor. Dicti ratio si querit̄: q: scilicet accubiturus: huc atq; huc in gyruȝ uertit̄: ut nescias tibi puluinar colloces. Ludicra qdē cogitatio illi⁹ cui pmū hoc dicere in aium uenit: ⁊ tñ sic est. Ideq; de multis hoib⁹ dici pōt: qd de cane dictū rides. Multi eni sunt qbus nihil rite fiat: ita crebro uoluūtur ut quā in ptē sint casuri: aut quid uelint sciri nequeat. Cū illis placuisse credas nihil egeris: Ois labor: omne perijt obsequiū: Si urbanas illis offeras delitias: ruris frugalitatē laudēt si ex urbe deduxeris: frequētiā querāt: solitudineȝ execrent̄: si colloquio ceperis: fastidiāt: indignētur q; si taceas. Absentes desiderēt: psentes despiciāt amicos: sepe etiā oderint. A talib⁹ semp abesse cōsultius. Intelligis qd uelis ⁊ frustra erit qcqd amplius dixero. Dico tñ ne qua dissimulatiōis occasio tue māsuetudini: meo silentio pbeat̄. Ut qd operā pdis generose aie? Lōge tibi imparē atq; dissimi-
B lē nact⁹: pedē retrahe ab incepto laborioso ⁊ inefficaci: rei cōciliare illū tibi ne quicq̄ niteris. Inuito amicus esse nō potes: formidabilis inimic⁹ potes esse: quē nūc ille cōtēnit timere icipiet si apte incipias irasci: sentietq; qsnā eēt quē gratis igrato aio lacessendū duxerit. Medicoꝝ morē in hoc egro ⁊ infecto hoie sequere: oro te: experire ꝯria. Māsuetudine irrita efficax forte seueritas fuerit: odiūq; potētius amore: quē blādiētē spernit: horrebit expfesso inimicitias exercēteȝ. Moribus aduersum meis: sed consentaneū rebus cōsilium dedi. Quid enim illi facias qui amorem uocet insidias: humanitatem putet esse formidinem? Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Anchiseuȝ: causam illi quare potius Cisalpinam Galliam q̄ Florentiam petierit assignantis. Epistola. CV.

A Ittere tue plene gratissimis atq; dulcissimis reprehēsiōib⁹: inuenerūt me circa Padi ripā. ix. Kalēdas Aprilis ad uesperam. Cōfer aduētus diē cū illarū missione: ⁊ vide si eo tpis spatio uenire debuissent ex Egypto: uenerunt cū eis ⁊ amicoꝝ littere: ⁊ duorū facie mihi nō notorū: sȝ utiq; illustriū (ut dicis) Juuenū: ut scripta testant̄ senū: quales utinā multos haberet ciuitas uestra: si tñ nō eēt in exiliū missura: imo etiā si missura: quorū dispersio reliquas saltē ciuitates Italicas adornaret. Sed omitto hāc inexhaustā semper ⁊ ueterē querelā ⁊ reuertor ad litteras. Oiuȝ fere vna snia est. Arguor post ppositum ueniendi Florētiā: iter in Cisalpinā Galliā deflexisse: quasi natalis patrie cōtēptor ⁊ spes ac uota multoꝝ me illic expectātiū elusisse. Possem ad hec multifariā respōdere: ⁊ qd aliorū respōsurus sim litteris nedū scio. Respōdebo tñ aliqd licet occupatissimus. Rogas eniȝ. Sequar impetū dū calam⁹ erit in manibus: ille mihi quo se duci uelit: ostēdet. Certe cū illis ut stilo scribētiū satisfiat musarū mihi psidio opus erit: Tibi aūt cui sine ullo artificio aperta ⁊ nuda oia esse debēt: Unū hoc minime tacueriȝ: q; neq; viarū labor neq; pestis anni hui⁹ vniuersum orbē: sed cūcta psertiȝ littora pterēs atq; cōsumēs neq; animi mei dolor neq; mala (nisi fallor) ⁊ iniq̄ patrie tractatio: me a suscepto itinere detorsisset:
B psertiȝ cū maiore laboris pte cōfecta iā Januam peruenissem. Hec igitur uerior ⁊ potior causa fuit q; fm spem quā mente conceperam: immo ṽo (ut euentus docuit) somniaueram: fieri non posse videbatur quin aliquem tibi rerum nostrarum letiorē exitū afferrē. Itaq; dulce erat expectare: donec in locum spei res ipsa succederet: ⁊ iam nō cursuȝ modo sed uolatum meditabar: videbarq; mihi sine ullo laboris sensu alpes Bononie transiturus: Apeninum vulgariter alpem dixi. Inde enim improuisus licet nō inexpectat⁹ tuis ⁊ amicorū oculis adesse decreueram. Accedebat quod hinc potissime cepti operis adminicula sperabātur: quib⁹ mora omnis inimica erat. Quippe cum nec celeritas exacta suffecerit: Quid dicam? Scio res solidas esse: spes inanes: scio q; qui spem perdit: nihil perdit: minus dixi: multum ṽo lucratur: ⁊ tamen expertus loquor: ut nulla minor iactura q̄ spei: sic nulla molestior causa est: quia sepe pluris fiunt sperata q̄ possessa: ⁊ sepe quantum nos spes rerum
A blanda fefellerit: adipiscendo cognoscimus. Hinc est ut quotiens ante experimentum spes interijt: graui nos incommodo affectos extimemus: Preuertit ergo consilium meū deus: ⁊ curas quas pias arbitrabar supuacuas declarauit: ut uel sic edoctus agnoscerem cogitationes hominū uanas esse. Et de hoc quidem hactenus. Super negocio litis nostre nil aliud dico: Res in curia uertitur: Spero fore ut illius predonis insidie detegantur. In omnes tamen casus paratus est animus: Uictor gaudebo: victus victa cuȝ iustitia me solabor. Nō nunc primū fortune ludis exerceor: didici quibus artibus caduce spei vulnus eluditur. Eant igitur res utcūq;: modo ego nō mouear: neq; hercle quo moueri debeaȝ intelligo. Nempe equo animo possum uel assequi quod meum est: uel dimittere quod nunq̄ assequi potui. Cōpendiaria ad diuitias philosophorum via est: que monstrat non addendum diuitijs: sed cupiditatibus detrahendum. Hanc sequi disposui: ne in illud durum ac laboriosuȝ negociorum inextricabiliuȝ iter incidā: a quo me deus ⁊ ipsa nature mee conditio manu (ut ita dixerim) retraxerunt. De lite igitur fit quicquid esse potest: mihi paupertas mea non molesta nec sordida: sed plus etiam q̄ uellem inuidiosa sufficiet: cuȝ qua si bene mihi cōuenit (ut videtur Senece) diues suȝ. Uale.

Compēdiaria ad diuitias philosophorum via est

¶ Francisci Petrarche ad Joannem Anchiseum: de aduentante amico congratulātis. Epistola. CVI.

A C Redi non posset: quantuȝ mihi curarū decesserit: quantum ue letitie accesserit: recenti quodam nuncio: quod tecum: q̄uis multa loqui longum tempusq; prohibeat: partiri quantalibet breuitate disposui. Franciscum nostruȝ aduentare audio: ⁊ iam esse Massilie. Multis qdem iactatum casibus ⁊ terrestribus maritimisq; periculis saluū tñ: ⁊ ad me pmū ille nūc recto (ut aiūt) calle festinat: ⁊ de viarū (ut cert⁹ sum) prolixitate cōquerit̄: sepe Uirgilianū illō in ore habēs: Italiā sequimur fugiētē: ⁊ uoluimur vndis. Nec imerito

putabat enim me in Gallia repire:sed illam curie
sentinam tolerare nequeram. Proximus illi saltꝰ
in patriam:tui cum desiderio ardē certe scio:Sed
mihi crede ꝙ nō scriberē si ꝓpositū meū ꝑuertere
posses ulla ꝓuidētia:crede inquā mihi de cōsilijs

B
Fortūa d̄ ꝯsilijs boīuȝ iudicat

hoīum fortuna iudicat. Inter cogitatꝰ atqꝫ actꝰ ma
gnꝰ qdā (ut vulgo dicit̄) mōs est. Quādo hic erit
quē iāiā affutuꝝ spo:inijciā manus. Impiosa res
est amor:Nihil nō licere sibi extimat:videbor iu
re meo uti si q̄si reinuētū thesauꝝ domi recōdide
ro curāqꝫ sūpsero ne tā facile rursus eo careā. Id ti
bi ꝑnūciatū uelim:quo patiētiꝰ feras cū acciderit
Neqꝫ eni ut aduētꝰ sui famaȝ tecū mō partitꝰ suȝ:
sic ipm quoqꝫ ꝑtiar amicū. Multo rarior multoqꝫ
ꝑciosior res est amicitia:q̄ȝ aurū. In qua si qd aui
dius egero:excuset utcūqꝫ possesse rei ꝑciū durici
em possessoris:Ego qdē te cōsortē nō reijcio:ita tñ
ut ꝑsentē partiamur. Ut ꝑtē igit̄ tuam feras:imo
v̄o ut ꝓ vno duos bēas:uenire te amor agat. Uale.

Francisci Petrarche ad Joannem Anchiseuȝ:
Francisci cuiusdam amici sui mortem immaturaȝ
ualde deflentis. Epistola. CVII.

A
Nihil mortalibus tutum eē

b

Eu qd hoc est? qd audio? O spes mortaliū
fallax:O cure supuacue:O labilis statꝰ:
nihil hoi trāquillū:nihil stabile:nihil tutū:
Hinc fortune vis:hic mortis insidie:hinc fugacis
mūdi blāditie:Undiqꝫ circūuallamur miseri:τ in
ter tot laqueos:spōdere nobis iucūdum aliqd au
demꝰ? Toties frustrati:totiēs ludibrio hiti:speran
di cōsuetudinē τ millies elusā credulitatē nescimꝰ
exuere:tanta felicitatis (lȝ false) dulcedo est. Heu
demēs:heu cece rerūqꝫ oblite tuaꝝ:quotiēs mecū
dixi:Uide hic:nota:attēde:subsiste:recogita:imꝑ
me signū fixū:māsurū:indelebile:Memēto frau
dis huiꝰ τ illiꝰ:Nihil vnq̄ȝ sꝑaueris:nihil credi
deris fortune:mēdax est:uaria:leuis:infida:ꝑora
eiꝰ blāda τ mitia:posteriora acerbissima:Nosti iā
hoc ferale ꝓdigiū:exꝑtus a nemine iaȝ docēdus:
tuis igit̄ exēplis tibi cōsule:τ ullū cuȝ hac inire cō
mertiū caueto:eque ꝓmittētē ac negātēȝ despice:
eque rapiētē largiētēqꝫ cōtēne. Hoc decreueram:
hoc mēte firmauerā:at post tā virile ꝓpositū:ecce
rursus q̄ȝ muliebriter:q̄ȝ inepte decidi:ridiculose
dixeriȝ:an v̄o flebiliter? ridiculose alijs fortasse;mi
hi qdē ꝓrsus mirabiliter ac miserrime. Post tot re

B

rū sꝑatarū inopinos casus iduxi in aīum sꝑare ite
rū:atqꝫ huic momētaneo τ uelut hyberine serene
noctis credere τ ex euētu crastini pēdere ꝑceps:te
merariꝰ:incōsultus:interblādiri curis mordacibꝰ
ausus sum. Ecce iā dilectꝰ meꝰ aderit:Frācisc9 me
us:nō minꝰ mihi iūctus uolūtate q̄ȝ nomine:nō mi
nꝰ amore q̄ȝ sāguine. Ecce aderit τ forte iā adest:
tā uehemēti eni meditatione in eū icubueraȝ:ut se
pe uelut ante oculos aspicerē tāto maris ac terra
rū spatio distātē:τ heu nunq̄ȝ ampliꝰ in huiꝰ mihi
ꝑegrinationis exilio reuidēdū. Sed ego iure quo
dā meo (qd̄ amātiū omniū est cōmune) fictis con
gressibꝰ atqꝫ collogis inuise moras solabar absen
tie:meqꝫ ipm (ut fit) quadā cū uoluptate fallebaȝ.
Quotiēs aliqs ex pueris meis qbꝰ ille se fecerat
multa moꝝ suauitate charissimū ad me aliqd nun
ciaturus itrauerat:ita eraȝ q̄si ille iā afforet. Quo
tiēs qsnā fores ipulerat fluctuabā:τ pastorium il
lud ī primis occurrebat aio:Nescio qs certe est:τ
Hylas in limine latrat. Credimꝰ:an qui amāt ipsi
sibi somnia fingūt? Hec miser amās somnia finge
bam:his angebar curis:his estuabam sollicitudi
nibus:pascebarqꝫ tenui q̄dam spe:nō aliter q̄ȝ opi
mis per qetem dapibus sopitꝰ esuriēs τ latratus
canū:τ seruoꝝ uoces:τ moti stridor cardinis τ pa
uimētū ꝓterēs vngula cornipedis τ oīs oīno stre
pitus excitabat. Quotiēs uel libellos qbus ihia
bā uel cui inherebā:calamū festinabūdus abieci.
Quotiēs surrexi:quotiēs ꝓsilui vidēdi auidus te
nēdiqꝫ dilectū meū τ curarū mearū ꝑdulcissimuȝ
ꝑticipem:Neqꝫ fratrē solū (ut Tullij qbus hoc lo
co possum ꝓprie uerbis utar) sed suauitate fratrē
ꝓpe equalē:obsego filium:cōsilio parētem:quē ne
scio an nimis sero cognouerim:an uerius nimis ci
to:nisi enim amare hoīem cepissem:nequaq̄ȝ mor
te eius in has lachrymas incidissem. Biēnio vix i
tegro illius cōuictu:τ amicitia fretus suȝ:tp̄s heu
vix alloquij:ne dicā amicitie satis patēs. Sȝ hoc
vno solor orbitatē meam:ꝙ ambo certatim illius
tp̄is breuitatē ardētissima hinc illinc charitate la
xauimus:τ quicqd in amicitia dulce uel sanctum
est (qd̄ in spatioso euo alij solēt) nos explicuimꝰ in
angusto:ut iam delectatio nr̄a diuturnior:amicitie
v̄o fides certe neqꝫ sincerior:neqꝫ familiaritas arti
or esse posset. Inuidit gustatam mihi vite dulcedi
nem fortuna:Plurima τ magna fidei sue pignora:
sanꝰ egerqꝫ suscepi:que in aī mei penetralibꝰ ada
mātina sede recōditi:sꝑo itidem de me ille sētiret:
eoqꝫ ꝓpēsius quo τ humaniorem illum τ amātio
rem nā ꝓtulerat. Nūc aūt illius tp̄is memoria τ
amara mihi simul τ dulcis est:hic mulcet:hic cru
ciat:nec satis expedio:malim ne fuisse illi homini
notꝰ an incognitꝰ. Amicū eni talē felix τ dulce qui
dē habuisse:sed amisisse miserrimū atqꝫ amarissi
mum. Nunq̄ȝ fere al's meipsum ut nūc excusseraȝ
qd̄ non sine pudore fateor:τ affectuuȝ in me plus
τ viriū minus q̄ȝ opinabar inuenio. Putabā enim
τ dignum erat multa lectione lōgaqꝫ rerum expe
rientia obduruisse aduersus oēs ictus τ iniurias
fortune:Fallebar infelix:nihil me mollius:nihil
eneruatius. Putabā:immo eqdem certus erā me
Frāciscum meum amare tenerrime:hoc enim illi
us erga me charitas τ obseqa merebant̄. Quātū
tñ amauerim:Heu sero nec aliter q̄ȝ perdendo co
gnoui. Ideoqꝫ nūc intractabilius ulcerosa mēs do
let:plus se cernēs amisisse q̄ȝ crederet. Qua in re
nihil mihi magis obfuit q̄ȝ impꝑmeditatio eius:qd̄
euenire necesse erat:nō cogitaueram moriturum.
Et ꝓfecto siquis in hoc torrēte rerum humanarū
ordo esset:ante me mori nō debuit post me natus.
Accessit feruēs atqꝫ anxia eius expectatio:de qua
multa iam dixi. Sic enim ipse mihi suꝑmo lachry
mās digressu:sic deinde per litteras pollicitꝰ. Sic
Socrates meus nō futurum iam:sed ꝑsentē eius
nūciauerat aduētum:digressuȝ ex Gallia recto ad
me tramite in Italiam ꝓperare. Heu mihi:nūc re
colo:uelut adhuc felix atqꝫ integer ꝓximā abscisi
onem:τ instātes miserias presagirē:meqꝫ confe
stim scirem optima mei ipsius parte carriturū:bre
uissimam felicitatē meam nitebar expēdere:quid
fata mecum agerēt ignorās. Ueniet dicebam ꝑus
me q̄ȝ grādeuum patrem:q̄ȝ dulces fratres ac so
rores visere. Inijciam manus ac tenebo:hec ma
gnis viribus opus erit. Opitulatoreȝ ex aduerso
inueniam:Amor qui cum illo habitat ꝑtes mecuȝ

faciet. Iā ille crebro mihi dicere cōſueuerat Horatianū illud: Tecū viuere amē: tecū obeā libēs. Sȝ ecce manꝰ quas ego ſibi inijcere cogitabā mors iniecit: ⁊ (qd̓ ad te ꝑdie breui q̄dā epl'a dixerā: de cō filijs boiuȝ iudicare fortunā) lōge aliter atq; ego ſenſerā iterp̄tata eſt. Nūc erepta ſpe gemiatoq; deſiderio: qd agā? Lachrymis ne atq; ſuſpirijs alat: ⁊ in amiſſi locum merorem meum indeſinēter amplectar? An ꝟo ſerenare animum nitar ⁊ circumſtrepentibꝰ fortune minis in arcem ratiōis euadere? Hoc p̄ſtat: illud placet: hinc virtus erigit: hinc affectus incuruāt: ⁊ quo me uertam: qd ue potiſſimum ſequar incertꝰ ſum: ⁊ male mihi eſt ſepiſſime cadenti: ſepiſſime reſurgenti. Saona nocens atq; impia que me his anxietatibꝰ inuoluiſti: quid tibi pro meritis iprecer? Abſtuliſti anime mee dimidium ac florētiſſima etate creſcētēq; iuuenē virtute: duȝ adhuc ordireť inexorabiliter ſuccidiſti: ⁊ nūc illi pectori in quo Frāciſcus meus hoſpitabať: violenter incūbis. Ipſe enim abijt: te licet inuita. Nihil in illū iuris habes: corpus tm̄ illiuſ ⁊ ſpeȝ meā ſimul obruis: pro quo qd aliud optē tibi? Curuati in arcum colles extēdanť: ut in facieȝ directi ⁊ importuoſi littoris redacta iniquā p̄beas claſſibꝰ ſtationē. Corruāt menia ⁊ manufacta p̄ſidia que uētis ac fluctibꝰ obieciſti. Huc vis firtiū ⁊ euripi feruor: huc ſcyllea rabies: huc charybdis ipetꝰ: ⁊ quecūq; uaſti maris pericula trāſferanť. Laxet Eoluſ inquietos fratres: Auſtrū ⁊ reliquos: qui tuis finibus inſultare ſunt ſoliti: ut toto orbe tranquillo: te vnam ꝑpetue quatiāt ꝓcelle. Quicqd uel mortiū uel morborū per omnes terras ac maria peſtifer hic annus effudit: in te ſolam confluat: quecq; alijs annuatim: tibi peſtis eterna ſit. Purgeť iſula Sardinie ⁊ qcqd celi craſſioris uſq̄ȝ eſt: Purgētur ſtagna ⁊ ſulphurei lacus limoſeq; penitus paludes: Tepeſcat arctos: refrigereť Ethiopia: uacueť ſerpētibus ſuis Africa: tigribꝰ Hyrcania: quicqd mōſtrorū ⁊ immaniū beluarū orbis hēt: in te ex omni terrarū ꝑte cōueniat. In te triſtes nebule: In te latices funeſti ⁊ iclemētes aure: In te frigora eſtuſq; deſeuiāt. Deniq; cū ſumma humani generis ſalute: tu ſola depereas: tu locus mortis: tu formidinis ac terroꝝ regio: tu luctꝰ ac miſerie domꝰ eſto: te peregrinꝰ: te mercator: poſtremo te ciues tui fugiant: te viator pallidus e ſummis montiū deſpiciat iugis: te nauta trepidus ex alto ꝓſpectet ⁊ infamē ſcopulū declināꝫ: opē uelorū remis adijciat. Heu quo me dolor ꝑpulit: qd loquor: aut ubi ſum? Mortalia mortalis tā grauiter fleo: ⁊ inſontē terram que ſuū ius recipit execror: incertꝰ ubi nā ipſe moriturus: atq; hūc puluerē terre redditurus ſiȝ. Itaq; iam lamētis ⁊ gemitibꝰ abſtinendum eſt: ⁊ pro fratre premiſſo dum ſuperſumus orandū. Id potius viros decet. Tibi ꝟo ciuitas pulcherrima que depoſitū meū ſeruas: ad me tādē reuerſuſ gratiam habeo: q in terra forſan barbarica iaciturus ipſa cōplecteris. Uite qdem breuitas fatalis fuerat: tuū eſt qd̓ amico meo iuu nū licet: feſſo tamē iam curarū cōtigit Italici ſalteȝ requies ſepulchri leue ſolamen: ſed multis iam viris illuſtribꝰ optatum. Te nimiruȝ hactenus ut cupide viderem ipſe terrarū ſitus amenitaſq; p̄ſtabāt. Deinceps chariſſimi mihi cineris ſeruatricē amara quadā dulcedine multo libentiꝰ videbo. Si enim amātiſſime coniugi Pompeij ſui mors ⁊ truncū impie cadauer arenas Niliacas cōmēdabat uſq; adeo: ut ide nollet auelli: cur non ego dilecti mei ꝑpetuā ſedē: littꝰ Italicū amabo? Salue tellus egregia: fraternarū reliquiarū cuſtos fideliſſima: tu me largius flere: tu ꝯpartius ſperare docuiſti. Tu aūt ante tēpus erepte mihi frater qui hec in me lamēta p̄cipitaſ eternum uale: Ego qdem ex te gaudium ac ſolamē qd̓ in his qbus aſſidue morimur terris expectabam: ubi neq; gaudij neq; ſolatij locus eſt: multo certiꝰ p̄ſtante deo: multoq; cumulatius: deinceps in terra viuentium expecto. Sed ecce nūc experior qd̓ apud Statiuȝ legi: dulce loqui miſeris. Profecto ſic eſt: q̄ȝ multa enim nō ſentiens impetu magis q̄ȝ animi iudicio dolenter effudi: nec loquendo ſatior: ſed accendor: nec deſinere quidem ſcio: Abrumpā igitur. Uale.

Franciſci petrarche ad Joannem Columne: eum ut forti animo fratrum ⁊ nepotuȝ obitum ferat cōſolantis. Epiſtola.CVIII.

Fatebor ingenue: ⁊ ſi eniȝ ſoluēdo non ſim: bone fidei debitor ſuȝ. Fatebor tibi me oia A debere: ingeniū ſcilicet ⁊ corpuſculuȝ hoc qd̓ peregrinꝰ inhabito: ⁊ ſi qd externoruȝ obtigit bonorū. Neq; eniȝ minus aula tua aio meo cōtulit q̄ȝ corpi q̄ȝ fortunis. Sub te nutritꝰ a iuuētute mea: ſub te auctus atq; eruditus ſum: quātū ul'intercurrētium caſuuȝ malignitas: uel igenij mediocritas paſſa eſt. Ut ex merito tenear ⁊ hunc calamū ⁊ hāc dexterā ⁊ hoc quātulūcūq; eſt animi lumē: ad animi tui ſolamē refrigeriūq; ꝯuertere. Id me in alijs malis noſtris pro viribꝰ obſeruaſſe memini: nec ut reor oblitꝰ es. In hoc ꝟo tā graui tāq; intractabili ⁊ funeſto vulnere qd̓ nobis nōdū fletibus noſtris ſatiata mors intulit: qd agerē: quid loquerer: uel oino qd hiſcerem nō inueni. Corrui miſer ad primā rei famam: ⁊ uelut repentino fulminis fragore dirigui. Deinde ubi primuȝ ſparſa rationis arma colligere: ⁊ proſtratum ac iacētes animū attollere poſſe cepi: litteras infeliciſſimi rumoris: quem prius ab egregio viro Paganino Mediolanēſi qui hanc urbem regit: dolēter narrante: meſtus audierā: popoſci: ⁊ oſtēſas nō ſine lachrymis legi. Eniuero illic ambagibus perplexa oia ⁊ nil penitus certuȝ legebatur. Ab urbe ueteri fama ſurrexerat: mox ꝑlata Florētiam: ⁊ per quorūdaȝ religioſorū lr̄as Apeninū trāſgreſſa: Bononiā primo: inde ad nos ſemꝑ (ut fit) creſcēdo ac uariando ꝑuenerat. In re igiť dubia (q2 natura hoc habet: ut audita que diſplicēt vix totis p̄cordijs admittanť) malui mihi interiȝ feliciora promittere. Sic egra mēs ad melioris ſpei dulcedinē recurrebat: ea tamē euanida ⁊ uelut ſomniantis miſeri fugitiua felicitas erat. Quid multa? q̄ȝuis aſſidue ſuꝑuentu B nouorū nūciorū ſpes illa decreſceret: nihil tm̄ ꝑ̄us plane cōpertū ſciui q̄ȝ ad me Socratis nr̄i lachrymabiles lr̄e ꝑuenirēt. Ita mirū Tyberinas erumnas ex alio orbe mihi Rhodanꝰ nūciauit. Ille ꝟo mihi littere ancipitis ſpei refugiū p̄cluſerūt: Quo effectū eſt: ut id modicuȝ intellectus vnde nōnunq̄ȝ animi medelam mihi atq; alijs elicui: fletus ⁊ queſtuum pondus opprimeret: nō ceſſi tamen nec ceſſaui: Quotiēs aſſurgere niſus ſcribere aliquid uolui? quotiens libellos euolui: rubiginem ingenij tabeſcentis abſterſi: ⁊ in intimaſ memorie mee

cellulas mestus scrutator introiꝫ? Deniqꝫ oīa feci:
incassum tamē. Uenerūt ad manus meas epistole
quedā: quas visitante nos sepius fortuna per hos
annos utroqꝫ stilo ad te miseram. In quibus nihil
oīno meis ne dicā tuis angoribꝰ: nō solum curan-
dis sed etiā leniēdis satis efficax visum est: Et pu-
debat totiēs vulgata repetere: Noua aūt cudere
exhausto in primis īgenio nō ualebaꝫ: ordiri tamē
⁊ tēptare nō destiti si forte supra spem orsa succe-
derēt. Possem tria uel q̄tuor litterarū ostentare ꝑ-
mordia diuerso charactere: modisqꝫ fere oībꝰ qui-
bus pro uarietate reruꝫ grauide mētis affectꝰ cōce
ptusqꝫ parturio. Sane quātū mihi illa placuerint
cōditor idem ⁊ castigator calamus trāsuerso litu
rarum vulnere īdicat. His ego difficultatibus im-
plicitꝰ silere firmaueraꝫ: ⁊ ꝑsentē gemituꝫ Christo
cōsolatori optimo solāduꝫ finiēdūqꝫ cōmittē: Hec
E pro excusatiōe silētij mei dixeriꝫ Et nūc ꝙ te post
tātū tp̄s alloquor: nō mutati ꝓpositi: sed insperati
gaudij est: qȯ pectori meo nuꝑ obstinatiꝰ dolēti: ⁊
(qui miseris mos est) merorē ꝓpriuꝫ amāti eiusdē
Socratis recētiores inuexerūt littere: qbꝰ aī tuī
inter tot fortune īpetus incōcussam magnitudineꝫ
eminētiāqꝫ ꝑdidici: ⁊ qui doloreꝫ meū tacitꝰ tule-
ram superuenīēs gaudiū ferre nō potui: quo mi-
nus pias simul in lachrymas ⁊ in v̄ba ꝓrumperē:
qȯ me friuolis ne q̄cq̄ꝫ tēptare sermūculis pudor
⁊ dolor ⁊ reuerētia uetuerāt: ⁊ id ab illo celesti ar
tifice factū vidēs: cui cū pro alijs multis: tū ꝓ hoc
ꝑcipue grās agē dignū est: ꝙ tibi tot rerū bellis ex
ercito fortitudinē tribuit ⁊ ꝯstātiā exēplarē. Itaqꝫ
decus meū: ⁊ iam q̄si sola spei mee ⁊ multoꝝ anco
ra cōposito tādē statu fatigati pectoris ⁊ sedatis ī
bribꝰ lachrymarū: qui ubi uehemētius īgruerint:
serenitatē mētis offuscāt ⁊ ꝯspectū ꝑripiūt v̄itatis
Quid aliud suadeā? q̄due aliud rogē: nisi insisten-
dū cepto: ⁊ inuicto aīo fortune minacis insultibus
occurrēdū: respiciēdū sobrie ad nāe nr̄e violentas
ac suꝑbas leges: q̄d sumus: ubi sumꝰ: q̄ꝫdiu uł hoc
ip̄m: uel hic futuri sumꝰ: vn̄ funē soluimꝰ: quē peti-
mus portū: quos inter scopulos nauigamꝰ: quātū
maris emensi sumꝰ: quātulū est qȯ restat: quātum
sub fine ꝑiculū: q̄ꝫ multi per tumidū equor incolu-
mes: in faucibꝰ portus ⁊ in littore ꝑierūt? Postre
mo q̄ꝫ graue iugū suꝑ filios Adam: nō ut suꝑ colla
boū alternis horis ac diebꝰ: sed ꝓrsus oībus nulla
est īmunitas: nulla q̄es: a die exitꝰ de uētre mr̄is eo
rū (ut scriptū est) usqꝫ in diē sepulture ac reditus ī
mr̄em oīum. Hoc nos oēs: nō magis graui q̄ꝫ cōti
nuo iugo ꝑmimur mortales: qȯ nō genꝰ: nō forma
nō diuitie: nō īgeniū: nō facūdia: nō vires excuti-
unt: nō arma: nō satellites: nō amici: nō deniqꝫ legi
ones ⁊ classes ⁊ exercitꝰ: sed patiētia: lōganimitaꝫ
D cōstātia. Cogitādū q̄d nō liceat fortune: in eos di-
cō qui caduca ⁊ fugacia ista cōplexi: sese illiꝰ impe
rio submiserūt. Reliquos eñi territat q̄dē: urget ⁊
uellicat: sed nō sternit. Reuocanda sub oculis oīs
eui exēpla. Quas seu ꝑpotētiū populoꝝ opes effu
derit: seu suꝑ illustriū regū regna calcauerit: seu q̄d
usq̄ꝫ ab origine mūdi itactum furibūda reliquerit.
Nō uacat historias euoluē (qȯ in alijs ꝯsolatorijs
ep̄lis ad te feci) ⁊ quecūqꝫ possem studio congrē:
nota sunt tibi. Nō demisse neqꝫ muliebriter agam
Nō enim uel feminā alloquor uel puerū uel vnum
e plebe multiuola: sed viꝝ fortē ⁊ nā semꝑ excelsū:
nūc ut spero fortiorem solito ⁊ ipsis calamitatibus
altioreꝫ: Uirum crebris signatū fortune vulneribꝰ
duratoqꝫ iā virtutis callo: minas illiꝰ ⁊ ꝑlia cōtē-
nētem. Nō itaqꝫ delinimēta blāditiarū aspitatibꝰ
tātis interseraꝫ: neqꝫ ingerā spem nepotū: q̄ꝫuis ⁊
illa deo casus nr̄os miserāte non desit: Ceip̄m tibi
ostēdā. Orabo luctus tuos numerare: iacturas ex-
timare: desine in ea que restāt: lumina iam tersa cō
uerte. Circūspice familie tue statū: Colūnēsiū do-
mos solito pauciores habeat colūnas: q̄d ad rem:
modo fundamētū stabile solidūqꝫ ꝑmaneat. Unꝰ
E erat Julius Cesar: Fratrē nō habuit: nec filios: ⁊
patris nomē occultū est: q̄d tn̄ vnus egerit norunt
oēs. Persuade tibi queso (qȯ uerissimum est) quo
plus seuijt: eo minus metuēdā eē fortunā: qȯ potu
it fecit: Breui tp̄e ⁊ fratres tibi ⁊ nepotes ⁊ ꝓpin
quos abstulit: florētissimāqꝫ ꝓsapiam redegit ad
paucos. Securus generoseqꝫ plenus contumacie
illam ītuere: ꝑter magnanimū genitorē ꝓpe iaꝫ ni
hil est in qȯ arietare possit. Et illi q̄deꝫ ut humani
nihil vnq̄ꝫ intolerādū fuit: sic nihil deinceps itēpe
stiuū accidet: mortalis eui methas lōge post tergū
liquit. Quem v̄o senū mihi dabis qui tot vite an-
nos numeret: quot hic nr̄ felicitatis ⁊ glīe nume-
rat? Oīum ꝑfecto fortunatissimus: quos nr̄a etas
habuit si aliquāto citius abijsset. Ceterū sollicitu-
do ac metus nō nisi expectātis animi eē solet. Qui
iam suū recepit in tuto est. Quātū v̄o solatiū forti-
tudo tua sibi tribuet inter seniles angustias q̄bus
eū sub vite finē ferox implicuit fortuna: ⁊ vn̄ illum
explicare nō nisi uel ꝓpria uel suꝑstitis filij virtus
pōt. Hec ⁊ his similia ꝑsentis mali remedia tibi sū
to: Reliqua enim que remedia videnť stimuli sūt:
nō leniūt s; acerbāt: mors nec lachrymis redimiť:
nec lamētis vinciť: vitari nō pōt: sperni pōt. Hec in
suꝑabilis ⁊ ieuitabilis mali huiꝰ victoria sola est.
Pluribꝰ agerē nisi scirē ꝙ erectꝰ ⁊ sui memor aīus
loquaci cōsolatore nō eget. Deiectū v̄o ⁊ ꝓprie no
bilitatis oblitū v̄ba nō erigunt: Perge mȯ qua ce-
pisti: ⁊ bona fide qȯ mōstras exterius: intꝰ age: ne
forte sub tranq̄lla frōte turbida mēs lateat: qȯ ꝑi-
culosissimū multis fuit: dū dissimulatis ulceribus
in publico uelut leti: in cubilibꝰ suis mesti latēti me
rore tabuerūt. Paꝝ sani capitis ⁊ in ꝑnitieꝫ ꝓpri-
am laborātis est ista calliditas: egritudinem ꝓfite
ri ⁊ palam flere securiꝰ est. Deniqꝫ qȯ sepe dixisse
memor suꝫ ⁊ dicēdū sepius existimo: Alto loco si
tus es vnde aspectū, ⁊ iudicia sermonesqꝫ hoīuꝫ ef
fugere nō potes: quo accuratius tibi decoris ac fa
me studiū esse debet. Inter multas q̄deꝫ iniurias:
vnum hoc de te bn̄ meruit fortuna magnā laudis
obtulit mām: habēt qui nobiscum viuūt: habebūt
qui nascenť postea quid in te suspiciāt qȯ laudent:
qȯ efferāt: qȯ mirenť infractuꝫ malis animi robur
⁊ generosam uere Romani sp̄us maiestatē. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Brunonem Florentinum
Amantum ceca esse iudicia asserētis. Ep̄la.CIX.

Olum seu solis comitatum curis epistola
s tua me repperit: laudum mearum onusta
preconijs: Et q̄ꝫq̄ꝫ testis afforet: erubui ta-
men interlegendum fateor: quia v̄o non proprium
aut alterius non amantis: sed illius amicissimi se-
nis testimonium secuta in eam narrationem uene-
rat: minus attulit negocij. Illud enim omnibus
que uel dicta sunt uel in eandem sententiam dici

possunt respōdisse suffecerit:solere amātū ceca esse iudicia. Hinc τ apud Flaccū: Balbinus agne poli po delectaτ: τ apud vulgꝰ amatoria fabella est eiꝰ qui monocule mulieris amore correptus a parētibus tandē morbo ꝯsulētibꝰ in alias horas missus: τ post aliquot annos amore deposito in patriā reuersus:forte illi quā vehemēter amauerat obuius ac repēte tristi ꝯcitus spectaculo q̄siuit: quonā illa casu oculum amisisset: Minime illa oculum amisi sed tu oculos inuenisti. Grauiter quidē ac precla-
B re. Sed ne plura: Sigs usq̄ȝ est amans:senex noster est amantissimus suorū. In reliquis igitur de inceps(si quid mihi fidei est)sibi nō ut Dodoneo Ioui:uel Delphico Apollini:sed ut viro vnice ueri dico adhibe aures animūq̄ȝ. Quotiēs ad me quē paterne amat eius mellifluꝰ τ suauis sermo descenderit:partius crede nisi forte(qd nescio an in sapientē cadat)errare nōnunq̄ȝ τ decipi dulce est. Sane carmen egregiuȝ qd insertum erat epistole sine responso mānsisset tacita mei pectoris admiratione contentū:nisi obstitisset ingenij tui meritū in tanta presertim vulgaris ignorantie nube radiātis. Accipies igitur seorsum: τ qualecunq̄ȝ est boni consules:carmē breue qd i lachrymosa materia occupato nunc animo vix extorsi: nō tam ut id responsuȝ esset q̄ȝ ne nihil. Uale.

¶ Frā. Pet. ad Luchinū vicecomitē Mediolanēn. Maiores nostros qui virtute τ litteris claruerūt cōmēdātis simulq̄ȝ nrī tpis ṗncipū ignauiā τ ignorantiā reprehendētis. Epistola.CX.

a q Uales sperauerā:imo qdē q̄les nec sperauerā lrās tuas legi. Gratulor inter excellentiā tuā τ humilitatē meā hoc saltē interuenisse cōmerciū:taleq̄ȝ mihi ad notitiā tui aditus aperuisse fortunā. In eo sane qd litteraꝝ ipsaꝝ ultima pars iubet diligētie mee cura nō deerit:eoq̄ȝ promptius enitar:quo plus delectationis labor afferet:dū hortulanus herbis τ arboribꝰ: ego ṽbis τ carminibꝰ incūbā:iuitāte riui murmure:qui querulus fugit τ dextera leuaq̄ȝ ꝓminētē pomiferam siluā secat:cuius studij ṗmitias iā nūc degustabis. Et si fortasse animū altissimis intētū curis ista nō tāgant(ut tēpoꝝ mos est)scio tñ illos tā magnos rerū dños Iuliū τ Augustū Cesares:sepe a reipublice negocijs bellorūq̄ȝ laboribꝰ:in nostri tranquillitate ocij quieuisse τ rigētes gladijs dexteras ab hostibus feriēdis:ad sillabas numerandas ac uoces aduersis agminibus intonare: Interq̄ȝ tubaꝝ clāgorem τ militarem strepitū exaudiri solitas ad pierij modulaminis dulcedinē trāstulisse. Neronē trāseo:ne preclarū studiū gloriosaq̄ȝ noie illiꝰ monstri cōmemoratione cōmaculē. Q̄ȝ deditū musis Hadrianū credimus:cuius intētio tā uehemēs fuit:ut ne vicina quideȝ morte lentesceret? Prorsus mirū dictu:sub extremū vite spūm de aie discessu ṽsiculos edidit:quos isererē: nisi quia uel tibi uel tuoꝝ alicui notos esse ꝯfido. Quid Marcū Antoniū loquar:qui cū nō ambitione:sed meritis ad imperiū ascendisset:uetus philosophie cognomen tenuit nouū spreuit:aliquāto maius extimās philosophū esse q̄ȝ principē: Huius generis exēplorum copia ingēs est:virq̄ȝ aligs ṗncipū sine hac litterarū supellectili se ṗncipē immo ṽo se hoiem esse censebat. Sed mutata sunt tpa: Reges terre bellū litteris indixerūt:aurū credo τ gēmas atramētis in-

quinare metuūt:aium ignorātia cecū ac sordidum habere nō metuūt. Sed grauis τ periculosa materia est:viuū potētē uerbis offendere:nec ad offēsionē lōgo sermone opus est: Quisq̄ȝ male viuit: nuda leditur ueritate. Mortui aūt securius reprehendunτ. Nulli grauis est percussus Achilles(ut ait Satyricus) Itaq̄ȝ hostes lrarū reges nrī tpis nō noiare cōsiliū est: Nō est enim tutū in eū scribere qui pōt proscribere(ut ait Asinius Pollio egregius orator in Cesareȝ Augustū iocans) Cuiꝰ ego nūc exēplo suppressis reoꝝ noibus: accusationem publicā peregero: Prope enim oēs idē error agit τ cū nullus eos quos supra retuli litteraꝝ amicos ṗncipes sequi uelit:certatim Licinū Cesarē imitātur:qui rusticane vir originis ita litteras oderat ut eas virus ac pestē publicā appellaret. Uox nō qui dē imperatore digna:sed rustico. At nō sic Mariꝰ τ ipse quoq̄ȝ rusticanus vir:sed(ut ait Cicero)uere vir:quē licet uel occupatio uel natura litteraruȝ ad studia tardiorē faceret: litteratos tamē homines amabat precipue poetas quoꝝ speraret igenio suarū rerū gestarū:gloriā celebrari posse. Et nimirū:qs est hoium:nisi sit ideȝ prorsus agresti duritie qui τ si nō ualde litteris delecteτ: clarū saltem nō cupiat nomē:qd ꝑfecto sicut sine ṽtute nō querit:sic sine litteris nō seruaτ. Flura est hoium memoria:picture labiles:caduce statue. Interq̄ȝ mortaliū inuēta nihil lrīs stabilius:qsq̄s illas nō metuit:oportet ut diligat: Omninoq̄ȝ uerū est illō Claudiani: Gaudet enim virtus sibi testes iungere causas. Carmē amat quisq̄s carmine digna facit. Nostri ṽo qui nihil:nisi Satyrico carmine dignum gerunt:quas metuūt litteras oderūt: Itaq̄ȝ cū Licinio sentiūt oēs:nemo cū Mario:nec cū alijs dicaȝ τ (qua nulla turpior desidia vnq̄ȝ fuit)id qd ṗciosissimū habebāt:surripi sibi per plebeios homies passi eo sensum peruenere:ut iā inter diuitias suas grauissima premanτ inopia:ita qui pro exiguo censu:pro paruo regni angulo in aciē descendissent relictū sibi a proauis thesaurū inextimabile proiecerūt:inq̄ȝ ipām animi regiā ṗmiserunt alienigenas igredi:qui eos nō purpureis: sed sydereis uestibꝰ spoliatos inde depellerēt. Unde illud regale dedecus videmus plebē doctā:regesq̄ȝ asinos coronatos licet: Sic enim eos uocat: Romani imperatoris epistola quedā ad Frācorū regē. Tu ergo hac etate vir maxime τ cui ad regnū nihil preter regiū nomē deest:e duabus ṗncipū sententijs cui potissimū te applices ignoro:sed meliora oia de te spero Itaq̄ȝ (ne in longū exeā)breue carmē qd ex tēpore occurrit inter arbores illas de qbꝰ tibi admodū familiariter partē poscis excellētie tue misi:quod si placuisse tibi sensero(in eo genere posse enim videor)q̄ȝ putas: τ q̄ȝ occupatio mea spondet liberalior apparebo. Uale.

¶ Fran. Pet. ad Iacobū Florētinū:adulationes ad modū se odisse significantis:eumq̄ȝ potius ut carpat nō laudet hortātis. Epistola.CXI.

v Eris utinā laudibꝰ meis plene tue nup ad me lrē uenere: τ dulcedine mira permulsere aium:sic in eis affectū potiꝰ q̄ȝ effectum metiebar. Si enim ab alio mitterenτ illud crederē Nūc de purissima quidē aī tui ṗte ꝓdeūtes: scio non falluntur:utinā nō fallanτ: Proinde uera tibi videri oīa que scribis certus sum. Amori tuo gratu-

Facetia Asinij pollij in augustū cesares.

C

Fama si ne ṽtute nō q̄rit nec sine lrīs fuatur.

D

A

B

lor: cōpatior errori. Nec tñ hic te parti⁹ errare uoluerim: adeo delectat qd nō sum uideri tibi: mallē esse qd uideor. Quid si ab alto negatū est: tu tñ ne amicus tibi error excidat caueto. Egdē ego quis mihi tēperare nequiuerim: quomin⁹ ad lras tuas iterū atq iterū reuerterer: sensi tñ lectionē ipaz nō uacare periculo: sic eni grauiter: sic ornate: sic dulciter: sic deniq ad psuadēdū apposite in proposito uersaris: ut ualde metuendū sit: ne legētē ad credēdū quidlibet facile possis impellere quod si efficis hēbis opinionis tue comitez: nisi qd cū tu⁹ generosus τ ingenu⁹ error sit: me iplicueris errore ridiculo. Itaq consiliū fuerit τ si cū labore fiat ab illa deinceps lrarū tuaꝝ parte oculos auertere. Et si post hac rerū me tuaꝝ iugē ac sedulū lectorē vis efficere: vide queso ut Satyrice potius q lyrice mecū agas. Larga eni materia est: Si intēdere ceperis: videbis in me multa: Amicis licet oculis grauia τ fauētis ēt lingue nō euasura censurā: Hic pcor icū be huc facūdissimū tuū calamū uerte: ostende me mihi: inijce lingue manū: Arripe: liga: feri: ure seca tumida cōprime: superuacua rescinde: nec ruborē mihi fecisse timueris nec pallorē. Tristis potio tristes pellit egritudines: eger sū quis nescit? Acriore tibi sum curādus antidoto: nō cedūt amara dulcibus: sed amara inuicem sese trudūt. Si prodesse vis. scribe qd doleā. Milonianā Ciceronis cū reliquis accepi: grās ago: nō mihi nūc primū tue mētis indulgētia nota est: rescribi faciā τ remittā: Comediā quā petis: me admodū tenera etate dictasse nō inficior sub philologie noie. Illa qdez procul abest: τ si adesset quanti eam modo faciam: q ue tuis ac doctorū hominū auribus dignam rear: ex cōmuni hoc intelliges amico. Uale.

Trists potio tstes egtu dies pellit

B

¶ Fran. Pet. ad Gilbertum grammaticum parmensez: illum ut optimis moribus adolescētulū suum instituat rogantis: multa ēt de scholastica disciplina interferentis. Epistola. CXII.

A

a Dolescentulū nrm ɔsilij inopē: τ etatis agitatū stimulis paterne sollicitudinis ope cōplectere. Iā ut vides ad Biuiū Pythagoricum viuēdo puenit. Nusq prudētie minus: nusq periculi magis est. Leua quidē ad inferos fert ad celuz dextera: sed illa facilis: prona: latissima τ multarū gētium trita cōcursibus: hec ardua: angusta: difficilis: τ paucorū hominū signata uestigijs. Nō ego hoc dico: dixit dñs oiuz τ magr: Spatiosa via que ducit ad perditionē: τ multi sunt qui intrant per eā. Arta via que ducit ad vitam: τ pauci sunt qui inueniūt eā. Puerū sane nostrū: si hic sibi dimiseris: quid actuꝝ putas? Nēpe uel ceci more vulgarē strepitū sequet: uel ferrato (ut aiūt) ibit itinere: τ (que grauiū corporū natura est) deorsuz suis ponderibus feretur. Nunc tu oro vir optime succurre τ incautū ac nutantē adiuua. Rege: sustēta. Discat te magistro dextruz sequi callem: discat ascēdere. Quod prōptius faciet si peculiariter in eū oculos defixeris: τ adolescētie sue morbis singularis quedā tue puidētie medicina subuenerit. Scis quā in partē pēdeat: Unde sit ruine primus Illic opportuno presidio fulciat. Uetus medicoꝝ regula est: ɔtraria ɔtrarijs curari. In letitiā effuso triste quidlibet: mestitia ɔtracto letū aliqd obijcito. Intensione nimia si obtusum erit ingeniū: more solertis agricole alterna intermissione reparabit: si rubiginē situ traxerit exercitio enitescet. Atq ita fiet ut labor quietez odiat: laborē quies: Uicissim q nūc ocio: nūc negocio recreet aius. Innumerabiles pterea sunt morū differētie: τ taz diuersa remedia: nō magis morboruz corporis q animi passionū: ut qd vni pestiferuz est alteri sit salubre. In hoc tota discretio pceptoris uertit. Iuuenilis pauor familiaritate ac blanditijs mulcet. Insolentia minis τ seueritate cōprimit. Nec vna scholastice cēsura militie est. Leuia uerbis: grauia uerberib⁹ castigāda. Hic laudib⁹ erigēdus: hic coercēdus infamia: hic opere fatigādus: hic domādus est ferula. Generoso aio pseuerātie studiū affecto solatiuz desperāti subsidiū: feruor algēti: pcipiti frenū: lento calcar addendū. Notissima scienti ingero: ut attritu memoria recalescat τ de cōibus magna pars artiū cōstat τ aliqñ iucūdius assueta loca reuisim⁹ τ sepe nō tā notis q nouis cantibus delectamur. Puero huic (ut ad rē redeā) uel iuito manū inijce ne corruat: ne deuiet ad sinistrā. Doce quāto periculo pcessurus: quāto inde labore: quantoq dispēdio regressurus sit. Ostēde illi quāto tutius iā hic fectū iter sequi q spe reditus: que multos in abruptū egit ultro diuertere. Facilē casū esse: paratūq oibus. In assurgēdo aūt magnis viribus: magno nisu: magno auxilio opus esse. Mōstra ei uana eē vulgi sōnia: falsamq de oibus: sed presertiz de uoluptate sniam. Nihil ad leuā vie hui⁹ nisi fedū fuscū: fragile: caducū: nihil ad dexterā nisi pulchrū: lucidū: ualidum: imortale. Et q proprie illā sequētibus cōueniat quod scriptū est: Derelinquūt iter rectū τ ambulant per vias tenebrosas. Atq illud: Uie eorū τ tenebre τ lubricū. Et illō: Uia impioꝝ tenebrosa: nesciunt ubi corruant. Hanc vō alteraz sectantibus illud potius ɔuenire: Uie illorum pulchre. Et illō: Uia iustoꝝ sine offendiculo. De utra q aūt simul dictū: Uias que a dextris sunt nouit dñs: peruerse vō sunt que a sinistris sunt. Neq solum vni dictū populo: Ecce ego do coraz uobis viam vite τ viam mortis. Fac ista ɔsideret: fac videat q reprehensibilis post tot duces: qq error ambiguus: per inextricabiles vite breuis anfractus: vnde sepe redeuntibus seu redire meditantibus mors occurrit. Deniq: dū res integra dumq ipse su⁹ est: nec dū pcti iugū subijt: doce qto facilius iugū illud declinare q excutere: τ poeticuz illud teneris auribus frequenter inculca: Hac itur ad astra. Et illud: Hac iter Elysium nobis: at leua malorum: Exercet penas: τ ad impia tartara mittit. In quo poete nro sapientū Hebreorum vnus cōsonat. Sic enim ait: Uia peccantiū conculcata lapidibus: τ in fine illorū inferi τ tenebre τ pene. His hac etate ɔsuescat monitis: has hauriat disciplinas. Facile quis formam recēs excipit materia: facile quiuis habitus: nōdū duratis mētibus imprimitur ubi falsis opinionibus aditus prebueris operosius excluduntur. Ista ergo dū uotiui spez successus tractabile tempus prefert. Et sic habeto: plus te illi puero hoc beneficio collaturuz: q si omnes simul ingenuas artes in pectus suum sedulo ore transfunderis. Magna quedā res est: fateor: scientia litteraruz: sed maior virtus animi: Et si utranq ex te discipulus docilis sperare queat: nosti ingenium quid possit: nosti melius expertus Ego id vnum noui: paucorum esse: ut litterati fiāt:

B

C

D

oium ut boni:modo se bonis ducib⁹ exhibeant ob sequentes. Fastidiosior quidē est scientia q̄ virtus cū sit illa nobilior paucorum dignatur ingenia:illa nullius animum contēnit nisi a quo prius contēpta est. Uale.

¶ Fran. Pet. ad lancelotum equitē Placentinū:pluribus amicorum se litteris teneri ostendētis: τ qd amori remediū ɔferēdū sit docēs. Epl'a. CXIII.

a Ferebat calamo dextera scribēdi auida sed b incerta qd scribere tā multis τ tam uarijs vno prope tempore:nuncijs pulsabar. Interpellabat hinc Tyberis:hinc Arnus:hinc Rhodanus ille mihi ifelicis τ de me optime merite urbis statum: Immo uerius ruinā quam sine lachrymis audire non possum:nunciauerat: Ille quorundam ingeniosorum adolescentium querelas ad me diuerso quidem stilo:sed vna eadēq; sententia trāsmiserat indignantiū grauiterq; tolerantiū: quid illic expectatus huc diuerterim:seu quid ita natali solo habitaculum istud antetulerim:que crebra multorum admiratio est: Ille autem curialiū lrīs amicorum silentio meo in tanto excellentis amici gemitu(qd in leuiorib⁹ malis minime solebam:quod q; non tā iudicio q̄ stupore cadētis illustrissime familie ac merore suscepi)calcar blāde sed ualide reprehensionis incusserat: Quonā ergo primū uerterer: Romanis amicis miseratio: Florentinis excusatio: Transalpinis ɔsolatio debebatur. In hoc triuio hesitanti quartus rumor accesserat: Quidā τ nomine mihi iunctus τ sanguine(quodq; super oīa est) τ amore τ obsequijs animo meo ꝓbatissimus atq; charissimus:dum ex Gallijs ad me visēdi cupidus accelerat morbo:seu laboribus viarum ceu celi inclemētia cōtracto Saone subsistere coactus acerba mihi morte subtrahit. Qua in re quibus lōgeni parentis ac misere matris orbitatē fratrūq; solitudinē ac sororū lachrymas consolarer: qui meas proprias lenire nō possem? Itaq; turba rerū circūuētus(feci quod in talibus soleo: quicq; mos pecularis inertie mee est)statui ex equo vniuersa negligere:uel si possem etiam obliuisci. Si affecto tua incidens epl'a torporē abstulit: τ destitutū atq; abiectū calamū restituit tā dulcis grauitas τ tā grauis dulcedo inerat. Sane qd inter cetera scriptū erat Africe mee nomē:suspirare uel inuitū cōpulit:neq; enim solus cepti illius exitum expectas:mihi vo promptius sit arenas maris τ celi astra numerare:q̄ cuncta fortune laboribus meis inuidētis obstacula. Finē τ ipse incertus operior: prorsus ne frustra vigilauerim:an mihi saltē studij mei uoluptas aliqua:q̄uis sera seruet. Qd si rite successerit:ad hoc qualecūq; spectaculū ingenij curabo:ne quis te preueniat in Orchestra:ultimā litterarū tuarū particulam subridēs legi. Iuuat enim morbi mei ueteris tales nosse pticipes: τ arbitrari cogor non ignobile accidens:quod in tali consederit subiecto:solamen p̄o vulgaris eloquij:quod ex me iocose(nisi fallor)exigis:ego ex te si forte animi vulnus fando lentesceret: τ poscendū dicerē τ sperandū hiscine uersiculis speras tibi posse dolores atq; estus curasq; graues e pectore pelli? Augentur potius alunturq;. Alia est igit̄ huius egritudinis medicina:cuius quidem(quod fateri ueritas iubet)noster esculapius auctor est: Herbe aūt quibus illa conficitur:uel in hortulo tuo certe non sunt:uel incognite tibi sunt:uel in ameno gustu efficiunt:ne tangantur. Uale τ(quod optimum aduersus oīa vite nostre mala remedium reor)qcquid se ad mouendum loco animū obtulerit:diligēter examina: τ si principio delectaris:finē cogita.

¶ Eiusdem Francisci petrarche:de rebus familiaribus epistolarū Liber octauus.

¶ Fran. Pet. ad Stephanum columne seniorem: Ipsum q; fortune tela tam forti animo acceperit laudātis:Eundem etiam in fratrū:uxoris:filiorum ac nepotum morte ɔsolantis. Epistola. CXIIII.

a Eu miserāde senex: heu viuacissimū caput: quo piaculi genere celū offendisti? qd fecisti ut tā lōge vite supplicio punireris? Me b tellus alter dicebaris. Nec immerito: Omnia cōuenerāt p̄ria: genus:forma:diuitie:alieq; corporis atq; animi singulares τ admirabiles dotes:uxor quoq; clarissima: τ uxoris generosa fecunditas τ ɔsularis dignitas τ in Romanis exercitibus imperij fastigiū τ victoriaꝝ ac triūphoꝝ tituli:Senect⁹lōgeua τ inconcussa:usq; sub ultimū:fortuna:si quid enim aduersi intermiscere hactenus ausa est:qualia multa famosis persecutionib⁹ ptulisti. Fecit hoc ut asperitate insigni abstergeretur τ enitesceret glorie tue decus. Hāc tibi fidem prope centesimū vite annū fortuna seruauerat: τ tu similiter in orbe terrarū τ in orbis regina urbe p̄nceps natus:poteras ubi de felicitate agitur ea scilicet que sperari pōt in hac vita rarissimis exemplis tuum nomen inserere:nō ut Sophidius inops τ inglorius arato: mendaci felix dict⁹ oraculo:sed ut gloriosissimus oium nr̄e etatis Romanorū ducū: τ(qd prorsus difficillimum ac pene impossibile dixerim)(in altissima fortuna felicissimus:poteras excluso Arcade peregrino sedere fidētius Romanus cū Romano:p̄nceps cū principe:Stephanus cum Metello:nisi q; preter religionis eminentiam:cuius inter paganū christianūq; hominē cōparatio nulla est:credere illū tibi saltem fratrū ac liberorū numero dignum erat. Frēm ille nullū habuisse legitur:tibi qnq; ɔtigerant summi viri: τ(ut breuiter dicā)nec sanguine nec fortuna: q̄ virtutib⁹ τ gloria clariores. Quatuor ille filios habuit:pretorios:consulares:censorios: triūphales:Tibi septē fuerūt:Unus Romane ecclesie cardinalis:Ali⁹ uel Cardinali maior futurus si ad legitimā peruenisset etatē:Tres epī:Duo bellorū duces τ bellica gloria parēti(ut oia simul expediam) prope pares. Illi tres: Tibi vo sex filie:De quarū moribus silētiū breuiloquio preferēdum puto. Et quenā deus bone q̄ florēs ex utroq; sexu nepotū ac pronepotū acies:q̄ dulcis turba:q̄ iucunda societas? Quis ille(ne īfinita sequār) ex primogenito filio primogenitus nepos Ioānes diuinus qui dē τ plenus prisce uereq; Romane indolis adolescens:cui iure optimo Columne cognomē obtigisse diceres? Neq; enim de Columna ut ceteri: sed ipsa columna dicebatur:in quam scilicet amicorū spes:in quam domus ingens τ antiqua recumbe-

Stefāi Colūne senioris laudēs q bus me tello cōparat.

ret.Alter iā Marcellinus euaserat:eadē etas erat
eadē vis animi par corporis vigor:idē ꝛ amor ar-
morū: ꝛ equorū studiū: ꝛ equitandi peritia. Alter
C quoq Marcellus indies:uel si qd Marcello cla-
rius fiebat. Que cū ita essent:quaquauersum Ro-
manū resonat nomen:vulgo iā felicissimus(si dici
potest)felicior ac summis sublimior videbaris.
Sed sapiētes expectare finē iubēt:qd ille fortuna
tissimus olim rex Lydoꝝ Solonis ꝯsilio monet.
Re enim uera de mortali felicitate mors iudicat:
ꝛ (qd mirabilius)de eterna. Nemo ergo confidat
lubrica felicitas est. Uis te felicē fatear? More
ueri testes vite sunt:cinis ac sepulchꝝ. Aliter eniꝫ
quo altior es:eo grauiori subiaces ruine:vnicū fe
licitatis exēpluꝫ eras nostri tēporis:si qualis vite
cursus:talis exitus fuisset. Nihil mali est qd nō se
cū afferat longa etas. Ut multoꝝ dierū nauigatio
sic multoꝝ annoꝝ vita est. Nō vnū celo sydus:nō
vna tēpestas pelago:Sepe flectēdus clauus:sepe
ꝯtrahenda sunt carbasa: ꝛ sepe(quo nil periculosi
us habet ars nautica)pro uētorū uarietate flectē-
da sunt. Nunq̄ expectes ut diu sit immota trangl
litas aut maris aut vite. Mutant̄ assidue reruꝫ fa
cies: ꝛ sepe serenissimus mane dies:nubilo fine cō
cluditur. Me ne salis placidi vultū fluctusq quie
tos ignorare iubes? Me ne huic cōfidere mōstro?
Hoc apud Uirgiliū ille famosus nauta in mari di
cit. Hoc apud seipsum sapiēs vir dicet in vita: Ni
hil metuit armatus ꝛ iugi meditatione pparatus
animus: Improuidū ꝛ sibi leta oia ꝓmittētē queli
libet aduersa deijciūt. Sed ad fortune tue uarieta
D tē redeo. Quinq germanos fratres iā pridē sepe
lieras. Quē nō tantarū columnarū ruina ꝓsterne
ret? Mānsisti tamē incōcussus: ꝛ (qd ꝓpriū magni
inuictiq animi fuit)in te vnū vniuersam dom[9] sar
cinā transtulisti: Ex illo quidē:damnū irreparabi-
le:immortali compensabas fama:rerūq pregran-
diū memoria solabaris:inq tot fratrū locū nepo-
tū lōgus ordo successerat. Dilecta tibi iteriꝫ ꝛ amā
tissima uxor eripit̄. Felix morte sua nec in hūc ser
uata dolorē. Multo qdē sua morte felicior q̄ uxor
Euādria de qua id dictū est. Illi eniꝫ ne vni[9]:huic
ne plurimorum filiorū acerbū interritū videret tē
pestiua morte ꝯsultū est. Eripitur ꝛ natoruꝫ maxi
mus:cui singulariter incumbebas: geminū graue
vulnus tā multa perpesso:mānsisti tamē iā ruentib[9]
fundamētis. Inde alijs usq ad inuidiosaꝫ magni-
tudinē auctis ꝛ mira luce fulgentib[9]:fortune pep-
ceras: ꝛ miscens amara cū dulcibus:desideriū de
functorū supstitū solatio leniebas. Jam sensim ob
litteratus primorū vulnerū dolor erat felix adhuc
ꝛ (ut dixi)Metello felicior mori poteras:lōga vi
ta prestitit ut fieres Priamo similior q̄ Metello.
Metellū quippe sepelierūt sui:suos Priamus se-
E peliuit:multū diuersa cōditio. Trux fortuna:pau-
ca ne inconstantie tue argumēta prebueras:nisi ue
teribus etiā nūc exēplis Stephanus noster acce-
deret quē breuissimo tempore uario genere moriē
di filiorum ac nepotuꝫ multitudine spoliatū:de fe
licissimo patre miserandum orbitatis spectaculuꝫ
posuisti? O magnanime vir: O memorabilis Ste
phane iaꝫ felicior appebas q̄ qui fieri posses infe
lix: Jā comitatior eras q̄ qui solitudinē formida-
res:iā morti ꝓximior q̄ cui esset mors filiorū ado
lescentiuꝫ metuēda:extra teli iactum constitisse vi-
debaris. Sed impotens illa ꝛ immitis dea est seu
uerius dei ministra ꝛ diuinarū uoluntatuꝫ execu-
trix impigerrima sed occulta:miris ꝛ incomprehē
sibilibus modis agēs: Cuius ut clandestini semp
ꝛ uarij:sic sepe mesti ꝛ flebiles ludi sūt ꝛ certe nul
luꝫ hac etate clarius sue uarietatis indicium erat.
Ideo insidiatam esse ꝛ ascensui glorioso fauisse cre
diderim:quo se mūdo notiorē faceret: ꝛ post tantū
fauoris insignior clades: ꝛ ex tā alto terribilior ca
sus esset: Neq eniꝫ poteras tā infelix. Taliū filio
rum numerus efficit:ut spectabilis orbitas tua sit:
Heu dulcedo amarissima:heu laboriosa requies:
heu funeste blanditie. Quid metuēdum? quid op
tādū? quid tenendum vitandū ue homini est? Im-
portunū nihil habuisse quod placeat: durū dulcia
tot habuisse que perderes. Uixisti nimiū fateor:sꝫ
sic oportuit ut doctior morereris: Putasses solidū
aliquid esse fortunā:si eius alterā tātummodo fa-
F ciē asperisses. O multis iactate casib[9]. Quid nūc
expectas ut dicā? Nolo speres:nolo desperes. Al
terū uani:alterū infirmi animi est. Quid enim oro
te speres? Nouos filios noua coniugia? Intempe-
stiua est etas:tam senectus apta nuptijs q̄ bruma
messibus: Ridiculū ioci genus sponsus senex. Cō
tra aūt quid desperes? De tot filijs nulluꝫ habes:
Si habes teipsuꝫ satis est. Nulle diuitie maiores
nulla clarior possessio q̄ in ptātem aium habere.
Inuenimus qui centū quindecim filios habuerit.
Erotim[9] quidā rex Arabū mirū dictu septingētos
habuisse traditur: Seipsum habere paucis conti-
git. Amisisti colloquia filiorū tecuꝫ loquere. Cum
alijs enim omnium:secū loqui paucorū est. Mul-
ta sunt que loquaris:multa que respōdeas. Mul-
ta enim in tam longa vita fecisti:quoruꝫ uel memi
nisse iucūdissimū esse potest. Nō possunt(ut apud
Ciceronē ait Cato)oēs esse Scipiones:aut Ma-
ximi:ut urbiū expugnationes:ut pedestres:naua-
lesq pugnas:ut bella a se gesta:ut triūphos recor-
dent̄. Tu vō de illoꝝ es acie:qb[9] reꝝ suarum recor
datio gl'iosa est. Recordare que gesseris domi mi
litieq:que terra pelagoq sis passus quos labores
que pericula obieris:que tibi clarissima ꝯtigerūt.
Fateberis credo te ꝛ si semper sine liberis fuisses
magnum virum: ꝛ non ociosa quidē felicitate:sed
felicem tamen. Nūc vō nec sine liberis fuisti: ꝛ ta-
les habuisti:quales ut amisisse duruꝫ:sic habuisse
suauissimū sit. Adde ꝙ nihil icauto accidit: Ea sa
pientia tua est:ut nō modo que tibi euenerunt sed
ꝛ omnia que possunt euenire preuideris: Possibi
le enim nihil est inopinabile sapienti stultoruꝫ im
premeditata sunt omnia. Nō hoc dicere uolo: ma
ius quiddaꝫ in animo est:cuius tibi vno uerbo me
moriam renouare satis erat. Sed nec quid eoruꝫ
que ex te audieriꝫ effluere mihi putes:dicā expres
sius. Memēto ergo(mihi enim imago illius tem-
poris ante oculos est)dum ante annos deceꝫ Ro
me tecum agerem: ꝛ forte soli:hora diei iaꝫ sera es
semus deambulantes in via lata que a domib[9] tu
is ad Capitolij arcem ducit. Constitimus tandem
illic ubi transuersa illā secat via que a mōtibus ad
Camilli arcum atq inde ad Tyberim descēdit dū
q in illo quadriuio nullo iterpellante multa collo
queremur de statu domus ac familie tue: que tūc
ut sepe alijs externis clarior periculis ciuili bello
grauissimo agitabatur)icidit(ut fit)vnius ex filijs

tuis mētio:quo cuꝫ ſuggeſtu maliuoloꝝ reoꝛ eo tē
pore pluſq̄ paterna iracūdia diſſidebas: Sed tri
buit mihi benignitas tua quod multis ante nega-
ueras:ut me auctore ille tunc tecum rediret in gra
tiā.Ceterum cum de eo multa mecuꝫ familiariter
queſtus eſſes:mutata fronte tandem adieciſti hec
fere(non enim rerum modo:ſed uerborū mihi ſup
petit memoria)Filius meus amicus tuus de quo
me cogis ut paterne ſim affectus:in ſenectutē meā
que honeſtius continuiſſet euomuit:ſed quoniam
negare tibi hoc nō poſſum:pꝛeteritorum omnium
obliuio ⁊(ut aiunt)abolitio ſit:poſt hanc dieꝫ nul
lum mihi in uerbo ire ueſtigium videbis : Unum
non ſilebo cuius te tempus in omne teſtem facio:
mihi quidem obijcitur in pꝛimis : ꝙ contra etatis
mee decus pluribus me bellis implicem q̄ opoꝛ-
tet:hanc filijs odioruꝫ atqꝫ diſcriminum heredita
tem relicturus:Ego v͛o deum teſtoꝛ:nullā me aliā
ob cauſam niſi amore pacis bella ſuſcipere: Quie
tis auidū me uel ſenectus ultima: ⁊ in hoc iam ter
reo pectore frigeſcens animus:uel lōga humano-
rum caſuum reddit obſeruatio:Uerum ita fixum
atqꝫ firmatum habeo labori terga nō uertere:mal
lem tranqlliora:ſed ſi ita foꝛs tulerit:ad ſepulchꝛū
potius pugnando perueniam ꝙ diſcam ſeruire ſe
nex.Ad id ſane quod de hereditate dicit:hoc vnū
reſpondiſſe uelim: ⁊ hic fige in me oculos animūqꝫ
Utinam hereditatem aliquam filijs dimitterem :
ſed aliud uoto meo debitum:aliud fato viſum(qđ
meſtus dico)Siquidem confuſo nature oꝛdine fi
liorum meorū oīum heres ero. Hec dicens vndā
tes lachꝛymis oculos auertiſti.Id quonā ſeu ani-
mi pꝛeſagio ſeu dei monitu dixeris incertū:q̄uis
uaticinari aliqua de natorum euentibus pꝛicipes
ſolere teſtis eſt diuus Ueſpaſianus:qui alteri⁹na-
torum moꝛtis genus:amborūqꝫ pꝛenūciauit impe
riū.Ego quidē die illo tanq̄ uel caſu tibi elapſum
uel ab indignatione pꝛofectum uerbum contem-
pſi fateoꝛ:neqꝫ tantarū fore virū ſuſpicatus ſum.
Poſt longum v͛o tempus : dum crebꝛis filiorum
moꝛtibus queri fideꝫ uaticinio viderem:rem inter
amicos retuli:Inde in vulgus effuſa eſt. Itaqꝫ ſa-
cre memorie Joannes romani decus cardinis : ⁊
familie tue pꝛinceps:tribus iam fratribus defun-
ctis euicit pꝛecibus extoꝛſitqꝫ ut ſibi rem totaꝫ oꝛ-
dine narrarem:quod cū inuitus feciſſem: ille ſuſpi
rans ait:Utinam genitoꝛ noſter nō tam ueridicus
uates eſſet.Eodeꝫ anno ferali illo pꝛimogeniti tui
ac nepotum caſum magis ac magis hoꝛrere pꝛeſa
gium tuum cepit : donec ipſe dolore confectus(ut
arbitroꝛ)nouiſſime moriendo dictum patris triſti
quidem:ſed plena fide compleuit.Que res cūctis
qui eam audiuere mirabilis : mihi v͛o magis in-
dies hoꝛribilis ac ſtupenda eſt.Meminiſti omniū
non dubito:Ego certe ſic memini ut adhuc ſepul-
chꝛum illud marmoreum antiquuꝫ quod in angu
lo eſt: ⁊ cui uterqꝫ noſtrū cubito inſiſtebat:Ad hec
⁊ omnis tui habitum ſpectare : uoceſqꝫ illas tuas
his auribus audire mihi videar.Que cum ita ſint
nō debet intolerabile damnū eſſe:quod tanto ante
pꝛeuiſum eſt.Armat enim meditatio aīum:Quid
pateris quod non te paſſurum ſcires? Nemo plo-
rat filium ſe genuiſſe moꝛtalem niſi ſit ideꝫ amēs ⁊
pꝛopꝛie moꝛtalitatis oblitus:Amamus noſtri ſimi
les filios habere:nihil v͛o magis eſt noſtrum q̄ in

ſita atqꝫ indicta naſcentibus conditio moriēdi:ſo-
la omniuꝫ inſeparabilis inhærenſqꝫ oſſibus ac me
dullis.Quid ergo dolent homines in funeribus
filiorum?Pꝛofecto non certum ⁊ publicuꝫ nature
debitum:ſed moꝛtis inſperatum oꝛdinem:hic tibi
(quantuꝫ intelligi datur)nec impꝛouiſus nec igno
ratus fuit.Pꝛima lugendi cauſa ſublata eſt:inopi
ni doloꝛ vulneris.Aut igitur affectuſ tuos diuino
ſubdis imperio(quod docti omnes ⁊ bene inſtitu
ti faciunt)⁊ quecunqꝫ tibi acciderunt tam pꝛeuidi
ſti equanimiter q̄ tuliſti:Aut ſi foꝛte(quoniam ſu-
um nature ius eripere difficile eſt) gemitum relu-
ctanti paternus amoꝛ vi expꝛeſſit:tātū tamē tēpuſ
effluxerit ex quo lugere pꝛimum ceperis: ut iā ue-
riſſimile ſit lachꝛymas aruiſſe:Lenteſcit enim tra- L
ctu doloꝛ:lenteſcit ⁊ gaudium:quodqꝫ vnum hn̄t
bonum:humanaruꝫ paſſionuꝫ nulla perpetua eſt.
Sed quoniaꝫ magnas res agētibus oratio lōgioꝛ Hūnos
inuiſa:finem faciam.Ut v͛o non inhumani patris affectuſ
fuerit epiſtole pꝛincipiuꝫ(ſi id pietas coegerit)hu vnū i ſe
mentibus oculis legiſſe : ſic ſiccis finem luminib⁹ hīc bo-
perlegere viri foꝛtis erit ⁊ indomiti:itaqꝫ totū ani- nū q.ſ.
mum collige obſecro: ⁊ ingenti niſu foꝛtune ruētis nll'uſ ſit
incurſum excipe:Quiſquis pꝛimū impetuꝫ pertu- ppetu⁹.
lerit victoꝛ erit:plures enim terrore q̄ vi ſuperat.
Sed quid ago?Quod ſuadeo ipleſſe te ſpero: Id
dumtaxat obteſtoꝛ ac depcoꝛ ne vnq̄ foꝛte(ut eſt
aīus ſepe curioſioꝛ eoꝝ i qb⁹ nullū iā niſi memorie
ius hēt) uetera memorādo in nouas miſerias rela
baris:ac nimis idulgēs patrio dolori:reſcidas he
rētiū vulneꝝ cicatrices.Sine abijſſe que ut redeāt
ipetrari nequit.An cruciēt:an delectēt:in tua pote
ſtate ſitum eſt:Uulgus te oꝛbum ſenem miſerū ap
pellet:tu vulgus ut ſolet inſanire: ⁊ te felicem cre-
dito:de utroqꝫ foꝛtune dolio guſtaſti: Scis qđ ſa-
piant:letum te dulcia fecerunt:amara cautum faci M
unt:ut intelligas quoꝛſum fidendum ſit ſecundis:
Uidebas ⁊ olim credo:ſed hoc non negabis nun-
q̄ te clarius vidiſſe.Nulle ſūt certiores ſchole q̄
in quibus experientia magiſtra eſt:quod a multis
audieras vidiſti: ⁊ aurium diſciplinam oculis ap
pꝛobaſti.Uides eam(de qua omnis fere moꝛtaliū
ſermo eſt)nihil eſſe foꝛtunam : vides fabulam eſſe
que vulgo dicitur felicitas:Illamqꝫ amiſiſti:inue
niſti aliam certiorem atqꝫ ſolidiorem. Et quam in
quies inter tot dolores mihi felicitatē oſtentas?
Quaꝫ putas:niſi quaꝫ nemo tibi vnq̄ ſi nolis eri-
piat?Monſtro tibi felicitatē contrariam pꝛime bo
nis tuis eſſe contentum:ſcire quib⁹ oꝛnat⁹ videba-
ris tua nō fuiſſe diſcuſſis demuꝫ erroribus:ueras
opiniones aſſecutum licet ſero.Ante omnia foꝛmi
datum gētibus foꝛtune imperiū nō timere. Quid
dicā amplius?In hoc deſino:Nudus intraſti:nu-
dus egredere: ⁊ illam humanarum(ut aiunt)rerū
dominam celſo animo contēne:Nocuit uſqꝫ adeo
nocere iam non poſſit:quid tunc etiam cogitat:qđ
minatur?Exhauſit pharetrā:exarmata eſt:nec ha
bet illa quod iaculetur:nec tu habes ubi de cetero
feriaris.Uale.

¶Franciſci Petrarche ad Olympum:ꝙ ſe domum
nō reppererit dolētis. Epiſtola.CXV.

n Ihil omni ex parte felix aut dulce dū viui A
mus:Sentio q̄ impꝛopꝛie locutus ſiꝫ: im
mo v͛o dum non viuimus : Cum enim vi-
uere ceperimus:nihil niſi dulciſſimum ac feliciſſi-

mum erit. Ecce dum eo letus ac redeo: exoptatissi mū mihi tuū ⁊ illius amici optimi cōspectū colloquiūqȝ perdidi: Uix lachrymas cōtinui domū hodie reuersus: ubi comperi uos simul hic fuisse mei viuēdi desiderio: superatis alpibus atqȝ omni viarum asperitate calcata: meqȝ nō inuēto magna uelut destitutos spe dolētes abijsse. Hec eniȝ ⁊ famulorū uocibꝰ perdidici: ⁊ litteris uestris quas iter libellos meos tanq̄ȝ eximie dilectionis obsides reliquistis: ⁊ arrabonē more breuis ⁊ pignora redeūdi. Sed quoniā dura leniorē in partem flectere sapiētis est. Cogitemus id celitus actū: ne me ut optabatis inuēto cōgressu amici feruor ille tepescere ⁊ animorū: quo nūc (ut reor) per absētiam irritato pro paucorum forte dierū gaudio prerepto multorū nobis annorū iucunditas cōpēset: De hoc tū illa viderit: cuius adamantina duricie sepe humani consilij acies infirma retūdit. Certo ego si mihi fingo: sic cogito: sic spero: ⁊ in hac spe multis obsessus laboribus ꝯquiesco. De quo quid sentiaȝ: quid ue tibi suasurus sim: quod ⁊ magna res est: ⁊ nūcius hic festinat: in diē aliū differre coactus suȝ. Uale.

B Sapiētis ē dura i leniorē p̄tē flectere

¶ Frā. Pe. ad Olympiū: quāto fōtis Sorgie amore teneat significātis: ad vitā ēt solitariā illuȝ iuitantis. Epistola. CXVI.

A e

Expectaui anxie: nec duȝ aut patiēs nūciꝰ aut ociosus dies affuit. Itaqȝ simul cōcepta carptiȝ explico: nō q̄dē ex aī mei sn̄ia: noui enim orōnis ꝑpetue quāta vis: Ille oriētaliū fluuioruȝ maximus multis distictis alueis: vides q̄ȝ nō mō ꝑmeabilis: sȝ ēt ꝯtēptibilis factꝰ ē: sȝ ꝑeamꝰ tpi: sit libituȝ quod licet: qn̄ qȝ est libitū nō licet. Et quoniam nūcij huiꝰ haud sat explorata fides erat: vnā dūtaxat epistole tue partem exequar ubi reditum ad fontē Sorgie dissuades: ut illaȝ tibi sollicitudinē eripiā. Uideris eni mihi de hac re nō mediocriter curare: nec immerito ꝙ eo sepius uocantē Socratē nostrū: nō audire nō potui. Itaqȝ victꝰ tandē precibus spopōderā: si tractata succederent: quibꝰ ⁊ honestus illic manēdi color ⁊ vite necessaria quererentur: vite inquā sodaliū: ⁊ multorū ad me illic de more conueniētium: mea eniȝ vita nō modo necessarijs instructa: sed uereor ne superuacuis ipedita sit: quo sibi libuisset secuturū: nō ignarus quidē rerū harū ⁊ illarum: sed magnum ibi hactenus ducem nostrum ⁊ uos omnes esse cogitans: quos mihi reliquos mors fecisset: amoris urī uelut vncis quibusdam ualidissimis retrahebar. Nūc mutata sunt omnia: ⁊ amicorū turba abijt ⁊ dux noster obijt: ⁊ Socrates meus qui solus ibi est: q̄ȝuis vnus in me possit omnia: q̄ȝuis inueterate consuetudinis vi ⁊ ipse ibi esse: ⁊ omnes suos: meqȝ ante alios secū eē desideret: nunq̄ȝ tū audebit oī spe abscissa in eas nos terras accersere: ubi oēs ꝓrsus alienigene atqȝ hospites futuri simus. Neqȝ enim ludus est hoībꝰ mortalia ⁊ caduca corpuscula trahentibus dicere: quod anime felices corpore resolute apud Uirgiliū loquunt. Nulli certa domꝰ lucis habitamꝰ opacis: Riparumqȝ thoros ⁊ prata recentia riuis Incolimus. Si enim ista sufficerēt posset utiqȝ clausa uallis vnde Sorgie fons erumpit nobis oībꝰ abunde riuulos nitētes ⁊ frōdosas domos ⁊ herbosa cubilia ministrare. Sȝ plus aliquid exigit natura. Philosophos quidē ⁊ poetas duros ac saxeos vulgus existimat. Sed in hoc fallit ut i multis: Carnei eniȝ sūt: humanitatē retinēt abijciūt uoluptates: Est aūt certa uel philosophice uel poetice metha necessitatis: quaȝ preterire suspectū sit. Nō est per se sufficiens (ut ait Aristoteles) natura ad speculari: sed oportet ⁊ corpꝰ sanuȝ esse ⁊ cibū ⁊ reliquū famulatū existere. Neqȝ eniȝ cātare sub antro pierio: thyrsum ue pōt cōtingere seua pauꝑtas: atqȝ eris inops quo nocte dieqȝ corpus eget (ut Satyricꝰ ait) magno ac ꝑpetuo apud doctos philosophici poeticiqȝ dogmatis ꝯsēsu rerū sed uerborū uarietate multiplici. Igitur clausa uallis (ut ceptuȝ sequar) ad aliqȝ breue tp̄s urbanarū uoluptatū tedio affectis: ut olim diuerticula non inamena sufficeret: in longū certe nec ꝓmitteret necessaria nec prestaret. Nobis sane si sapimꝰ nō in longū modo: sed in finē quoqȝ ꝓspiciēdū est: ut vitemus illud Senece: quod humano generi facit improperiū: ubi ait: De partibꝰ vite cogitare oēs: neminē de tota. Uere sic est enim: ⁊ hoc est qȝ ꝯsilia nostra precipitat: ut inter occupationes tam uarias miserandum simul ⁊ ridiculū ignoremus quonam fluctuātis vite gubernacula dirigamꝰ. Scio clause uallis optabilem estiuo presertiȝ tp̄e stationē: ⁊ si illi vnq̄ȝ secessus ille gratus fuit: mihi fuisse gratissimū: decēnis indicio est mora: qȝ si apud te imo vō apō alteꝝ me sine iactātia gloriari licet: pace mōtiū ac fontiū siluarū ue: quid usqȝ nunc loco illi nō dicā clarius: sed certe notius icolatu meo accidit: Opinari ausiȝ: apud multos non minus illuȝ meo nomine q̄ȝ suo miro licet fonte cognosci: Qȝ idcirco dixerim: ne quis dubitet: me illud rus non spernere: quod mihi meisqȝ rebꝰ aptissimū semꝑ inueni: ubi sepe curas urbanas rustica requie ꝑmutaui: qȝ nō tantū electione ipa: sed agrestibus muris: ⁊ (ut spero) solidiore cemēto uerbis atqȝ carminibus illustrare pro viribꝰ studui. Illic (iuuat enim meminisse) Africā meā cepi: tanto impetu tātoqȝ nisu aī: ut nūc limā per eadē referēs uestigia: ipse meā audaciā ⁊ magna operis fūdamēta quodāmodo perhorrescaȝ. Illic ⁊ epistolarū utriusqȝ stili partē nō exiguā ⁊ pene totū Buccolicū carmē absolui: q̄ȝ breui dierum spatio si noris stupeas. Nullus locꝰ aut plus ocij ꝓbuit aut stimulos acriores ex oībꝰ tris ac seclis illustres viros in vnū ꝯprehēdi: illa mihi solitudo dedit aīum: solitariā vitā religiosūqȝ ociū: singula ibi singulis uolumibꝰ ꝯstrigēda ⁊ laudāda suscepi. Deniqȝ iuuenilē estuȝ: q me multos annos torruit (ut nosti) sperās illis vmbraculis lenire: eo iā inde ab adolescētia sepe ꝯfugere uelut in arcē munitissimā solebā. Sȝ heu mihi incauto ipa nēpe remedia i exitiū vertebant: Nā ⁊ his q̄s mecū aduexerā curis icēdētibꝰ: ⁊ in tāta solitudine nullo ꝓrsus ad icēdiū accurrēte desperatius urebar: Itaqȝ ꝑ os meū flāma cordis erūpēs miserabili: sed (ut q̄dā dixerūt) dulci murmure ualles celūqȝ cōplebat. Hic illa vulgaria iuueniliū laboꝝ meoꝝ cātica: q̄rū hodie pudet ac penitet: sȝ eodeȝ morbo affectꝭ (ut videmꝰ) acceptissima. Quid multa? Si q̄cūqȝ alibi cū his q̄ ibi scripsi ꝯferant loca oīa: locꝰ ille me iudice hactenꝰ supet. Est igit eritqȝ dū vixero sedes illa mihi gratissima cōmemoratione iuueniliū curaꝝ: q̄rū usqȝ ad hāc etatē i religio elaboro. Uerūtū nisi nosmetipsos fallimꝰ: alia q̄dā sūt viro tractāda q̄ȝ puero: ⁊ ego aliō illa etate nō videraȝ: obstabat tū recto iudicio cecꝰ amor: obsta

B

Uir. vj. en̄

bat etatis ĩbecillitas pauptasqꝫ ꝯsilij:obstabat reue
rētia ducis nr̄i:sꝫ q̄ eē plurī erat q̄ꝫ libertas:Imo si
ne quo nec libertas nec vite iucūditas plena erat.
Nc ⁊ illū ⁊ gcqd dulce supat vno pene naufragio
amisim⁹(qđqꝫ sine suspirio dici neqt)virentissima
oli laur⁹ mea vi repētine tēpestatꝫ exaruit:que vna
mihi nō Sorgiā modo:sed Rnētiam Ticino fece
rat clariorē:uelūqꝫ quo oculi mei tegebant ablatū
est ut videas gd iter uallē clausas Uenesini ⁊ aper
tas Italie ualles collesqꝫ pulcherrimos ⁊ urbes
F amenissimas ac florētissimas itersit. Interqꝫ vni-
cum Sorgie fluuiū ac fontem ⁊ tot lucidos fōtes:
tot uaga flumina:tot piscosos lacus:duo lōge cla
rissima maria italiam curuis ⁊ speciosis amfracti-
bus hincinde uallātia(ut reliquas nature p̄stan-
tissimas dotes sileas)atqꝫ in p̄mis ingenia mores
qꝫ hoium nō hic dicēdi locus est. Et tn̄ vide quā-
tum prime ipressiones animis hereāt:quantus ue
cōsuetudo longior possit in reb⁹ oibus(Ut enis iu
xta pfecte leges amicitie:oēs tibi pectoris mei flu-
ctus aperiam) sensus hac in parte rationi rebellā
tem sentio. Et fateor uallem illas:nūc uel maxime
repudians suspiro:meqꝫ uel inuitum:nescio qs lo
coꝝ amor uellicat. Ibam v̊o nūc lōgius:sed expe
ctatis murmure nūcij admoneor ut dicas. Uale.

¶ Fran. Pet. ad Olympuz: Illum iterum ceterosqꝫ amicos ad vitā solitariā iuitātis. Ep̄la.CXVII.

Omnis amor impatiēs more festinationis
appetēs:nec ulla tāta celeritas est que nō
tarditas sit amāti. Multa tibi externo die
scripserā:sed qm̄ ⁊ multa superant ⁊ exonerari ani
mus ardebat:cū fortuitus nuncius nō adesset:ad
domesticos me ꝯuerti. Et singuloꝝ quidē obsequia
trutinātī:ut intelligas q̄ꝫ uetri dedit⁹ sim:coquus
primus occurrit:quo sine incōmodo:imo v̊o nō si
ne cōmodo careres. Coquus inq̄ꝫ(qđ nō te latet)
apud maiores olim nr̄os vilissimum mācipius(vi
cta demum Asia in p̄cio haberi ceptū. Nunq̄ꝫ uti-
nam armis Asiam vicissemus:ne vnq̄ꝫ suis illa de
litijs nos vicisset. Sed ad nostra festino. Coquus
ergo nūc mihi pro viatore fuerit. Uillicus pro co-
quo. Scis me rustico apparatu ⁊ cibis agrestibus
delectari ⁊ in tenui victu solū cū Epicuro sentire:
cui in hortulis ⁊ olerib⁹ illi⁹ a se laudate uolupta-
tis summa reponit. Sepe quidem rusticitati mee
gratulor:que mihi perpetuum fecit:qđ his delica
tis ac lautis vicissitudo facit alternum. Quis est
enim tam fastidiose arrogās:cui nō semel in anno
dulce sit:uel in herbosis aggerib⁹ sub diuo:uel in
amici pastoris tugurio discumbere:q̄ꝫuis aurate
trabes non impēdeant:q̄ꝫuis mēsas argentus gra
ue non oneret:murosqꝫ marmoreos purpurea au
lea nō uestiant:cuius tā ambitiosa sitis est ut p̄ter
patulam gēmam seu leones aureo nemore decer-
tātes:Polycleti opus poculum oē fastidiat? Aut
cuius tam supba fames:que non interdum rustico
conuiuio sedari queat:q̄ꝫuis peregrine Colchorū
uolucres non assint: nec ignotis littorib⁹ iactatus
Rombus: Interqꝫ duos pōtes captus Tyberin⁹
lupus:cui ueterum opinio palmas inter pisces tri
buit? Hec ergo que his nauseatorib⁹ nōnunq̄ꝫ ra-
ritatis lenocinio temptātur:mihi nature beneficio
semper accepta sunt. Et si quādo forsitan alterna-
re libuerit: hic mihi iugis viuendi tenor placeat.
Lautiora nō respuam:sed que rarissime ⁊ magno

redeāt iteruallo. Ne ue me frustra loqui putes:cū
longe aliđ sim dicturus:ista sic accipies:ne fortas-
sis incōmodo meo consuleris:coquū meum mihi
ante remiseris q̄ꝫ plene cōsilius ceperitis de sūma
rerum nostrarū que nūc agit. In quam queso:ape
rite aures ⁊ nō repugnantes aios adhibere. Qđ C
enim vni dico:oibus dico: ⁊ cupio has litteras(si
fieri possit)per ora amicorum oium circūferri: ⁊ si
quis ibit istinc ad occidentem nūcius Socrati no
stro noiatim dirigi:ut oēs agnoscāt uel sensus me
os uel ineptias. Multa quidē altius dici possunt:
an non multa(nisi fallor)utilius:de hoc tn̄ uos vi
deritis: Ego institutū sequar. Equidem aut om-
nino nihil calleo:aut nisi iā viri sumus:nunq̄ꝫ eri-
mus. Nemo nobis blandiat:nemo nos iuuētutis
appellatione decipiat. Nō sumus decrepiti. Esto
ne senes simus:at pfecto nec pueri:tēpus est pue-
rilia relinquēdi: Tempus est inq̄ꝫ:esset utinam nec
trāsisset:sed mihi crede trāsiuit ⁊ magna iā ex par
te post tergum est. Sed ⁊ aliqd reliqui esse nō infi
cior:id ne pari segnitie dilabatur celeriter occurrē
dum est: Alioqn eueniet nobis(qđ vulgo fere om
nibus)ut adolescentiā respectātes: ⁊ in illam ocu
lis ac mēte conuersi:senectutis in foueā incidam⁹:
Atqꝫ ita demum iacētes illusiqꝫ de nature fragili
tate deqꝫ eui breuitate lamētemur: ⁊ fere querimo
nie Theophrastum proferamus auctorē: Cicero-
ne ac Salustio ⁊ Seneca resistētib⁹ magnifice su-
perandum: Quin arripim⁹ hoc quātulūcunqꝫ qđ
restat:inqꝫ usus nostros uertimus. Ita ut sm ipsi D
us Senece sniās:que Ciceronis ante fuerat:quod
facere solēt:qui serius exeūt ⁊ uolunt tempus cele
ritate reparare. Calcar addamus cui⁹ ope ueras
opiniones ⁊ fugientem hactenus beatam vitā uel
sub ipsum vie terminū cōsequamur. Nunq̄ꝫ enim
sero fit quod salutariter fit: Nam ⁊ si reprehensio-
nem dilatio mereatur:emendatio tn̄ laude digna
est. Certe qđ bonum est intempestiuum esse nō po
test: Alioqn bonum utiqꝫ non est si tēpestiuum esse
desijt: Qualem esse credamus penitentiam defun
ctorum ad nihil iam nisi ad miserie cumulum uali
turam:cum contra non inefficax penitentia senum
sit. Nos v̊o nō pudeat quod multo ante decuit fe
cisse:uel nunc aggredi pudeat potius ne nunc qui-
dem uariante capillo turpe est uariātia non firma E
re ꝯsilia. Aggrediamur itaqꝫ iā tādē ⁊ cogitemus
acriter quo in statu res nr̄e sunt:nec nr̄e solus res:
sed quorūcūqꝫ mortaliū: Quid enis queso vita ho
minis:nisi flat⁹ exiguus ⁊ tenuis fumi uapor? Sē-
tit in se qsqꝫ q̄ꝫ putre:q̄ꝫ debile:q̄ꝫ caducū corp⁹ in- Humane miserie
habitet. Sed errore iam publico dissimulam⁹: ⁊
imbecillitatis nostre conscij:diuturnitatem eterni
tati primā cupida mēte cōcepimus. Sic est. Ne-
mo est qui se morituꝝ credat:imo v̊o nemo est qui
nō se mortalē sciat:sed diem mortis(qui forsan ho
diernus est)in longum pro se quisqꝫ reijcit. Ita cu
ius maxime presentiā timemus:eius absentie ma
xime fidimus:cum nihil tam ambigue absit:nihil
tam subito presens fiat. Fallit miseros Aristoteli-
cum illud: Ait enim: Que longe ualde non timen-
tur. Sciunt enis omnes qꝫ morient:sed q: nō pro-
pe:nihil curāt. Hec ille vir tantus in Rhetoricis:
Ego aūt ⁊ nihil curare mortē hoies fateor: ⁊ esse
quam idem dicit incurie causam non nego:sed eā
ipsam falsam esse cōcedo: Nā gd falsius:q̄ꝫ longe

ualde mortẽ credere:que ne vnq̃ lõge ſit vite bre
uitas facit:ut ſemꝑ ipẽdeat ſupraqꝫ caput ſit?facit
humanoꝝ caſuũ mira vis:ineluctabilis euẽtus:in
finita uarietas. Nihil ergo hoies mortẽ curãt:nõ
q2 eſt:ſed q2 credit̃ lõginqua:Si enim ſcirẽt q̃ꝫ pro
pe eſt(qȯ neceſſario ſcirẽt niſi ultro oculos auerte
rẽt)puto uel timere mortẽ incipent:uel ita ſe virtu
tibus armarẽt:ut eam ceu melioris vite ꝑncipiuꝫ
merito nõ timerẽt. Nũc vȯ quem iuenies qui non
ꝟtute abiecta lõge vite ſpem arripiat?Que ut non
fallat ⁊ ut ſit vita lõgiſſima:breuis erit ⁊ in finẽ vi
te ſpes viuẽdi:q̃ꝫuis rata:q̃ꝫuis nihil mẽtita feſel-
F lerit. Quẽ inq̃ꝫ mihi repies qui nõ coetaneis ſuis
ſe ſupuicturum ſperet? Ita cogitatꝰ nr̃os actuſqꝫ
diſponimꝰ:q̃ſi nullus noſter:oium heredes futuri
ſimus:cum interim nr̃a ſuoſ expectatores habeat
hereditas:⁊ haud dubie falli alterutros ſit neceſ-
ſe. Eripiamꝰ nos huic ludibrio:⁊ ſi rõ non mouet:
moueãt nos exẽpla que vndiqꝫ uel nolẽtibꝰ oculis
ſe offerũt:⁊ uel excluſa ſe igerũt:uel admiſſa ꝑcor-
dijs inſidẽt:nec facile niſi cõtẽptu impio ⁊ obliuio
ne mortifera differunt̃. Delectat ſcire qd ſcimꝰ: ⁊
quo imus:qs cũctãtes tergiuerſanteſqꝫ manet exi
tus. Intueamur alios:non linceis oculis eſt opuſ:
Aut illiꝰ acie qui a Lilybei ſpecula digrediẽtẽ por
tu Carthaginis claſſeꝫ punicã numerabat. Iuxta
reſpicẽ iubeo vicina oſtia:cõtiguaſ domos:urbes
ipſas q̃s icolimus nimis uagos: ad ꝓprios lares
ac limina redeamꝰ:videbimꝰ q̃ꝫ repẽte uelut ſom-
niũ ac vmbra ꝑterijt atqꝫ ab oc̃lis nr̃is euanuit:qc
qd in terris chariꝰ habebamꝰ. Amici qui pro nr̃a
vita ituri ad mortẽ:ſi res poſceret videbant̃ meſtã
nobis ⁊ nimis ſolitariam ſorte ſua vitã effecerunt.
Nõ illi nos hic perpetuos reliquere:ſed eodẽ pro
perãtes ꝑuenere ⁊ ſorte ſua in tꝑe uſi ſũt:Utemur
nr̃a nos:nã(ut ait Flaccꝰ) Oẽs eodem cogimur:
oiuꝫ uerſat̃ urna ſerius:ocius:ſors exitura:exiuit
ocius ſors illoꝝ:exibit nr̃a ſeriꝰ ſed cõfeſtim: Nul
G la mora eſt: Quantulum enim refert ſenex an iu-
uenis moriare?Si ad finem vite reſpicis que ulti
ma ⁊ cõis oium eſt ſenectus:uerum eſt illud: Ne
mo nõ ſenex moritur. Si ad vite ſpatiuꝫ:nemo nõ
iuuenis. Si ad opiniones:nemo nõ puer. Uerum
iſta ꝑtereo:tam multa enim occurſant: ut vix pro-
poſitũ ſequi poſſim. Piget ⁊ ipedior gemitu ſtrin-
gere numeris:quos affectꝰ intimos:que dulcia pi
gnora meſtus ac peſtilẽs ⁊ ex omni ſeculoruꝫ ſerie
eradẽdus nobis annꝰ hic abſtulit: pauci fateor ex
omni grege hominũ:pauci admodum ſupeſtis cũ
quibꝰ ⁊ viuere eligam ⁊ mori. Non qꝛ ego plures
alios ab hac acie ſecludam:niſi quos a nobis uel
cõiugium:uel occupatio:uel etas:uel difficultateſ
alie diſiungũt amariqꝫ iubẽt e lõginquo. Neqꝫ vȯ
nũc de ſupioribus agit̃:quoꝝ beniuolentia fortaſ
ſe aliqua cõuerſatio nulla eſt: Obſtat enim mutuo
cõuictui diſparitas fortunarũ ⁊ amicitiaruꝫ virus
inſolẽtia duꝫ vileſcere metuẽtes adorari:expetũt
nõ amari. Nos vȯ quid impedit quo minus has
vite reliquias quãtulecũqꝫ ſunt ſimul in pace ani-
mi bonarũqꝫ artium ſtudijs trãſigamus? Et ſi in
freto viximꝰ (ut ait Seneca) moriamur in portu.
An quod vni quõdam dño obſequẽtes fecimꝰ:id
nobis viuẽtes nõ audebimꝰ? Pluſqꝫ in nobis po-
H tuit ſeruitutis ſtudium q̃ꝫ libertatis amor potue-
rit? Et ſi eniꝫ nobis ea ſeruitus libertate qualibet
gratior foret qȯ illius viri optimi: ⁊ in eo ſtatu mi
nime inſolẽtis affectio merebat̃ tamẽ:eſſe ſub alte
ro:parere alteri:alieno viuere:videri poſſunt ſerui
tutis honeſtioris: Uere auteꝫ libertatis utiqꝫ non
ſunt. En inuiſa licet cõtigit libertas:aliquãtoqꝫ ci-
tius q̃ꝫ optauimꝰ noſtri ſumus: Et aios qdeꝫ noſſe
oium videor:an fallor? Impedimẽta rerũ fors oia
nõ nouit ⁊ ſi mihi nihil in uobis occultũ rear. Nõ
ſumus ꝑncipes maris ⁊ terre(ut Ariſtoteles ait)
nec oportet ad beatam vitã:habemus autẽ quod
ſufficere poſſit animis modeſtis ſeqꝫ cõponentibꝰ
ad naturam:qȯ ſi ſingulis ſat eſt:qd oibus euẽtu-
rum ſuſpicemur:ubi viciſſim alter alteri manuꝫ da
bit: ⁊ qcqd neceſſitatis iciderit alterna ope ſupple
bitur? Abũdabimus mihi crede:magiſqꝫ forſan in
uidia nobis:q̃ꝫ inopia metuẽda eſt. Quid igit̃ ex-
pectamus?qd mari ⁊ mõtibꝰ fluminibuſqꝫ diſtra-
himur? Cur nõ tãdem domus vna cõiũgit: quos
olim iũxit vnitas uolũtatũ:niſi q2 noua quelibet ⁊
iſueta refugimꝰ: multaqꝫ pollicitã ſpeꝫ dimittere:
uocantẽqꝫ nos altius fortunã nõ audire ſtultũ cre
dimus:cũ multo ſit ſtultꝰ cõtemptis rebꝰ certis ac
ſolidis:in vmbris inanibꝰ ſpem habere? Ego qui-
dem nõ cõſciẽtie mee ſolum:ſed preſentis epiſtole
teſtimonio in uos culpã oẽm retorqueo:quicunqꝫ
fueritis ad ſalubre cõſilium tardiores. Quin huc
ſolutis ſeu preſectis occupationũ laqueis feſtiate:
neqꝫ mihi det̃ arrogãtie quod trahere videar non
ſequi:ad utrũlibet ex equo paratꝰ eſt aius. Siquis
uſq̃ꝫ vite noſtre locus eſt aptior raptiꝫ adero: Nõ
ſum enim qui fidele cõſiliũ ſpernere ſoleam: Nul-
li credo mortalium maior eſt uel fides uel auctori
tas amicoꝝ. Sin hic ueſtro iudicio ꝑlatus eſt (qȯ
noſtre fatentur littere)quid uos nũc etiam tenet?
Nolite cupiditati aurẽ dare:nunq̃ꝫ dictura eſt ſuf
ficit: ſemꝑ neſcio quid deerit: habet hoc auaritia
ꝓprium ac peſſimũ:inſatiabilis eſt: ⁊ dum ꝓmittit
abſentia preſentibꝰ uti uetat:hec habendi ſitis nun
q̃ꝫ plura querẽdo:ſed pauciora ꝯcupiſcẽdo ſedabi
tur. Crede nõ mihi ſed philoſophis:quoꝝ hec ad
ueras diuitias via eſt. Qȯ ad me attinẽt cupidita
tibꝰ methã fixi ⁊ oraculi loco poeticũ illȯ accipiẽs:
Semꝑ auarꝰ eget:ne ipſe quoqꝫ ſemꝑ egeã:qȯ ſe-
quit̃ feci:certũ uoto finem petij:eũqꝫ iam ꝑdẽ licet
reflãtibus fortune uentꝫ attigi. Nec uerebor ne mi
hi ſegnitiẽ meꝰ heres obijciat:mihi viuo nõ ſibi: ⁊
rerũ mearum cũ amicis dñs non negocioꝝ eiꝰ qui
nõduꝫ certe mihi noſcit̃ ſum geſtor: pro me auteꝫ
quid mihi tãtopere laborãdum? Expedit:expedi-
tum eſſe ipedito itinere gradiẽtem: Quid nũc etiã
inutiles ⁊ funeſtas ſarcinulas cogitamꝰ? Elegãter
ait Flaccus: Spatio breui ſpem lõgã reſeces: Id
ne aũt de breui aliq̃ vite ꝑticula dictũ putes ⁊ non
de tota vita:alio loco ait idẽ: Uite ſumma breuis
ſpem nos uetat ichoare lõgã. Ita eſt:nõ fallit̃. Ni
hil eſt ueriꝰ: ⁊ ſi eni vite huiꝰ anguſtias quo poſſu-
mus mõ etatũ ſcilicet opoſa diſtinctione laxemꝰ:
⁊ in quãtaſlibet minutias diuidamus:reduc tñ in
vnã cũcta cõgeriẽ: ⁊ curioſius ſciſſa reintegrãs:a
primo ad ultimũ q̃ꝫuis lõgiſſime vite diẽ totum ſi
mul mente complectere: Fateberis ſũmam huius
rapidiſſimi tꝑis eſſe breuiſſimam: huius ipſius ſi
retro circũqꝫ reſpicimꝰ:bona ps nobis exacta eſt.
Colligamuſ nos igit̃ ad extrema viarum(quodqꝫ
nõ ambigitur)duriora abiectiſqꝫ ſupuacuis neceſ

ſaria teneamus. Quid procraſtinamus? quid dif
ferim⁹? Dies diem: menſis mēſem ſequit̃: Atq̄ in
ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus (ut preclare ait
Maro) deſinēdoq̄ reincipit ⁊ nunq̄ ſic deſinit ut
quieſcat. Quis igit̃ expectādi modis: aut quis fi
nis? Canos iam comites ſenectutis ⁊ nuncius mor
tis aſpeximus: quid ampli⁹ p̄ſtolamur? An ut ocu
li ſenio caligēt? tremant poplites? terga curuent̃?
primum quis mathematicus tam longe nobis ſpō
ſor eſt vite? Eſto: ſit Petoſiris: ſit Necepſus: ſit
Nigidius ex noſtris: ſit ueritas demum ip̄a: quan
ta tamē amētia eſt qd̄ iuſtis in ſpatijs ⁊ ex cōmo
do fieri pōt inter anguſtias differre: p̄ſertim: q2 ut
vini ⁊ olei: ſic tempis ⁊ vite fex in fūdo iacet: ad il
lam te cum ſupiora neglexeris reſeruare ridiculū:
Uotum ſolet eē viatorib⁹ ante noctem hoſpitari.
Accingamur obſecro ⁊ poſt multos itineru3 labo
res: illi nos eterno tandem hoſpitio preparemus.
In hoc uobis luce mihi chariores fratres: ſi quid
in me opis aut cōſilij eſt: ſi quid oblectationis aut
gratie ex me ſperari pōt: ſi qd ſubſidij ex his reb⁹
quaſi improprie meas dicūt cum fortune ſint: deni
q̄ meipſum (qd̄ ſine arrogantia poſſum) libellos
atq̄ hortulos meos offero: ⁊ ſi qd eſt aliud. Sunt
aūt nō pauca quoꝝ indiget inops hec ⁊ mortalis
vita: que nominati3 ſtilo inſeri decor uetat. Ad ex
tremum ut in uota p̄ceſq̄ deſina3: Inſpiret utina3
nobis cōſolator ſpirit⁹ in hoc ſaltem cōſpirare: ut
dum ſpiram⁹ adhuc: ad requie3 aſpiremus: ⁊ qui
tota die ſuſpirauim⁹: reſpirem⁹ ad ueſperā. Uale.

¶ Franciſci Petrarche ad Olympum: iterum illi ſo
litudinem proponentis: ad quam capeſſendā apd̄
Sorgie fontem hortantis. Epiſtola.CXVIII.

i Am ſuperiori epiſtole anulu3 impreſſera3:
dum ecce nondum ſatiato animo quedam
uenturi dulcedo temporis: quam mente ⁊
cogitatione preoccupo fatigatu3 mihi reſtituit ca
lamum: ⁊ cunctante nuncio ne occaſionem perde
rem: ſed ultro more cauſas exquirem admonuit.
Iuuat enim diu colloqui: iuuat lateri tuo quos ip
ſe experior ſtimulos incutere. Si omnes igit̃ bea
tam querimus vitā: neq̄ ab hoc fine ulla uſq̄ mor
taliu3 ſecta diſſentit: quanq̄ quibus ad illa3 trami
tibus peruenitur: multum ſoleat humana curioſi
tas altercari. Si inq̄ nobis eſt illa: quam licet per
dimus: nec p̄dere poſſumus ſi uelimus: nec p̄de
re ſi poſſimus uelle poſſum⁹: ipſa cum aīa felicitatis
inſeparabiliter adiucta cupiditas: ſi felicitatem ip
ſam ſcimus: ſine amicoꝝ ſolatio plenā hic non poſ
ſe contingere: quid gaudijs noſtris obſtamus? qd
ue oīum bonū impedit tarditas ſingulorū? Uenit
equide3 ad nos: ut (ait Seneca) ex his quos ama
mus etiam abſētibus gaudium: ſed id leue ⁊ euani
dum: conſpectus ⁊ preſentia ⁊ conuerſatio habent
aliquid viue uoluptatis. Ea ergo q̄ primu3 nobis
arripienda eſt: Etenim ſi obſcene uoluptatis phi
loſophorum aliqui adeo appetētes fuerunt: ut ibi
ſummam boni ponerent: ⁊ illam humanoꝝ actuū
dominam ſtatuentes: ipſius quoq̄ virtutis ſibi tri
buerent famulatum: quis erit tam ferrei pectoris
qui honeſte uoluptatis non capiat̃ illecebris: quā
virtutis comes amicitia p̄ſtare pōt? Nam que oro
te vita felicior aut letior q̄ cum illis degere cū qui
bus te p̄fect⁹ amor ⁊ mutua charitas vnū fecerint
indiſſolubili quodā nodo: cōſenſu vnanimi reꝝ om
nium adhibito? Cum qbus tibi nil diſſonū: nil oc
cultū: ſed cōcordes aī: ſerene frōtes: ſermo uerax ⁊
inelaborat⁹: aptimq̄ etiā cogitatus. Hec ſi nobis
vita contigerit: nil ampli⁹ optabo: ⁊ ſicubi fenera
torē aut heredipetā alieno tumidum videbo: nul
lam mihi mouebit inuidiam me qdem extimato
re pauprimus: licet (ut Satyric⁹ ait) poſſideat quā
tum rapuit Nero: mōtib⁹ aurū exequet: nec amet
quenq̄ nec amet̃ ab ullo. Ubi ſane vnū in locū cō
uenerimus: qd enim ⁊ uenturo p̄hibet gaudē? Si
qdem hoc meum habitaculum approbare videmi
ni. Nec imerito: Etenim ⁊ ſi nō quale habet apud
Uirgilium rex Latinus auguſtū ingēs: centū ſub
lime colūnis at certe iucundum. ſolitariū: ſalubre:
⁊ p̄fecto paucoꝝ tam bene cōcordium hoſpitū la
te capax. Sigdem ergo uos huc fata cōtraxerint: C
iaciemus ancoram: portu3 inueniſſe videbimur: ⁊
ſi forſan ad quietis noſtre famā cōfluentium ami
corum turba ſuccreuerit: non deerit urbe media
domus auguſtior: q̄ ſub hac ſpe uacua3 ſino: Ego
enim partem eius exiguam nō implerem: cū oī fa
milia que mihi ſolitudinis auido: turba ingēs eſt.
Ne ue tibi his v̄bis iniectas cōpedes: teq̄ vni do
micilio aſcriptū putes: erit nobis in Bononia ſtu
diorum nutrix: in qua primū adoleſcētie tp̄s expē
dimus: ⁊ dulce erit mutatis: iam nō ſolu3 animis
ſed capillis antiqua reuiſere: ⁊ firmiore iudicio ci
uitatis illius: ſimulq̄ nr̄orum aīorum habitum ⁊
ex collatione tempoꝝ quātulum viuendo p̄ceſſeri
mus contempla: Erit inde Pado iminens placen
tia: ⁊ Antonini tui uenerabilis dom⁹: cui tu preſi
des: mediocritatem loci nō aſpnatus multis opu
lētioribus neglectis: qm̄ (ut dicere ſolebas) vicini
tatem meam in p̄uētibus numeraſti: illic tu oīum
hoſpes eris: occurrēt ſi paulo lōgius p̄ficiſci libe
at. Hinc Mediolanum: illinc Ianua: Illa terreſtri
um: hec maritimarum dec⁹ urbiū. Ille tract⁹ lacus
habet ⁊ fluuios: hic equor vndiſonum: tumidum:
ueliuolū: Illic lariū videbim⁹ uberē lacu3 cui Cu
mū adiacet: vn̄ ardua amnis egredit̃. Uidebim⁹
Uerbanū: qui lac⁹ maior ab incolis dicitur quem
Ticinus interſecat. Uidebim⁹ vnde Ollius p̄dit:
Nec p̄cul inde Benacum vnde Minti⁹ erūpit vul D
go lacus notiſſimos: doctis etiā icognita noīa. Ui
debimus impēdentes lacubus alpes: aereas ac ni
uoſas eſtate gratiſſimum ſpectaculū ⁊ ſiluas aſtra
tangentes: atq̄ inter concaua rupium querulos ri
uos ſummiſq̄ de montibus magno cum ſonitu ca
dentia flumina: ⁊ quoctūq̄ te uerteris: auiu3 mur
mur ac fontium. In hoc autē tractu altero Apeni
nus ſupra uerticem erit: mare ſub pedibus: Trito
nes in oculis ⁊ pelagi monſtra: Neptuniq̄ fragor
in auribus ⁊ ſaxorum fletus: ⁊ Nereidum quere
le. Ibimus per eos quibus ultra q̄ credi poſſit ob
lector Tyrrheni ſinus equoris uacui mordacium
atq̄ pungētium curarum ⁊ optatum ſemper oci
um: quod nobile illud amicorū par Scipio ac Le
lius poſt labores bellicos in Caiete olim: nos Ia
nue littoribus poſt labores pierios ſortiemur. Si
quando autem hac terrarum parte pleni erimus:
alia nobis Pataui nec minus tranq̄lla nec minus
idonea ſedes eſt: Ubi non ultima portio bonorum
fuerit talis illius viri meruiſſe conuictum: ſub quo
ciuitas illa nūc multoꝝ ſerie laboꝝ feſſa reſpirat.
Ipſu3 honoris cauſa nomino Iacobū Carrariē

sem: quem amare ꝛ colere in animum ut inducas
E uelim. Nam cum omni etate virtus amabilis fue
rit: nostra eo amabilior quo rarior. Eritq3 nobis
ad latus omnium quas ego viderim: ꝛ vidi cũctas
fere quib⁹ Europe regio superbit: miraculosissima
Uenetiarum ciuitas eiusq3 dux illustris honoris
quoq3 causa nominandus: Andreas non min⁹ bo
narum artium studijs q̃3 tãti magistratus insigni-
bus vir clarus: Erit ꝛ Taruisium fontibus flumi-
nibusq3 circumfluuz domus emporiumq3 letitie.
Ita quotiẽs identitas tedij mater offenderit: ade
rit optima fastidij medicina uarietas: ꝛ quicquid
molestie obrepserit alterno colloquio: ꝛ locorum
talium mutatione purgabitur: Uides nõ dubito:
quibus te armis aggredior: quibus artib⁹ urgeo:
Ut virilib⁹ monitis: blãditias muliebres misceo:
omnia facio ut persuadeam q̃3 fideliter ipse mihi
F sum testis q̃3 efficaciter exit⁹ arguet. Quod in me
erat prestitisse video: poteram forte si uellez hoc
ipsum comptius eloqui: sed affectus immodicus
sepe facundie officit: Dixi utcunq3 quod in animo
erat: dixi quod intelligeres: atq3 utinam quod pro
bares: Noli queso qualiter: sed quid dicaz extima
re: melius consulit balbutiens amicus q̃3 disertus
hostis. Nescio finem inuenire ꝛ sentio me animi
calore longius q̃3 destinaram processisse: Unum
hoc identidẽ quod sine hortatu meo tibi in animo
esse perpẽdi: inculcare nõ desinam. Conueniamus
oro impigre in hunc locuz omnes: si locus hic om
nibus placet: Alioquin e toto orbe terrarum (nul-
lum enim mundi latus: nullam barbariez recuso)
eligite qui uobis placeat locum: Ego affectus me
os exuo: uestros induo: modo simul esse liceat: be
ne erit. Eligite ubi quod restat pacifice viuamus:
ubi equanimiter moriamur: Tu interim cura ne sa
num consilium corrumpat mora. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Bartholomeuz heremiti
cum religiosum: Carmina que ipse petierat se mit
tere significantis. Epistola.CXIX.

A Q Uod professionem tuam decuit ex Augu-
stini dictis: uolumen ingẽs per alphabeti
litteras collegisti: rem maioris operis q̃3
glorie: In quo ipso animum tuuz miror: qui studio
utilitatis publice maiora (nisi fallor) ausurum inge
niũ inclinasti: cuius ut uotiuus exitus: sic prosper
euentus sicut decuit fuit. Siquidẽ cũ ob eaz cãm
Clemẽti romano pontifici litteratissimo: sed occu-
patissimo hoĩ: atq3 ob id taliũ cõpendiorꝫ auidissi-
mo placuisses: p̃ũe tue pontifex fact⁹ ꝛ altiora spe-
rare iussus: q̃3uis ut est aĩ modestia ꝛ religionis:
humilitas: natalis soli iũcta dulcedini: nescio an ni
hil nõ dico altius: sed grati⁹ inter hec rerũ p̃tereun
tium fastigia sp̃are queas: ꝛ de labore in laborem
missus: Qđ de Augustino fecisti: de ambrosio fa-
cere iuberis: parebis iam: cepisti eniz ꝛ p̃ficies spe
ro: pari utinam facilitate ꝛ felicitate. Parebis inq̃3
B (si te noui) nõ ut altior fias: sed ut gratior: Et si eni
forte tua letũ te altioris status cupido nõ tãgeret:
equũ tñ aĩum decet tam se gratũ p̃bere ultro obla
tis q̃3 optatꝫ petitisq3. Nihil eniz eque in oĩ mune
re librãdum ac donãtis intẽtio. Sed ad Augusti-
num tuũ redeo ꝛ ad te: Petijsti eqdem ut in fine il-
lius magni opis qđ sudore tuo de illius opulẽtissi
mi p̃risfamilias: lapidib⁹ ꝛ calce cõpactum põtifi-
ci p̃ñti: sed multo maxime posteris preparasti: ali-
quot tibi v̓siculos subscribẽdos mitterẽ: parui ꝛ ip
se tibi: cui nil negare uolẽs: ꝛ q̃3uis iãdudum mu-
sis indignãtib⁹: lõgeq3 alijs curis exercẽtibus aĩ
mũ ab eo studio distractum reuocarunt: p̃ces tue:
Mitto igĩ paucos Elegos: eiusdẽq3 fine totidem
si malis hexametros. Utere uel utrisq3 uel utrisli-
bet. Utrosq3 raptim ꝛ ex t̃pali impetu dictatos no
ueris: nuncio tuo mecũ sillabas metiẽte: ita ut nul
la tam breuis fuerit que sibi non longissima vide-
retur. Uale.

¶ Frã. Pet. ad Socratem suum: q̓ annus pestilens
ꝛ coniunctos ꝛ amicos eripuerit conquerentis.
Epistola.CXX.

m I frater: mi frater: mi frater: Nouum epi-
stole p̃ncipium: imo antiquũ: ꝛ ante mille
fere q̃dringentos annos a Marco Tullio
usurpatũ. Heu mihi frater amãtissime: q̃d dicam?
vnde ordiar? quonã uertar? Undiq3 dolor: terror
vndiq3: In me vno videas qđ de tanta urbe apud
Uirgiliũ legisti: Nã crudelis ubiq3 luct⁹: ubiq3 pa
uor: ꝛ plurima morꝫ imago. Utinam frater aut nũ
q̃3 natus aut p̃us extinct⁹ forem: Qđ si nunc opta
re cogor: q̃d dicturum putas si ad extremam sene-
ctutem uenero? Ad quã o utinam nõ uenirem: sed
ueniam timeo: nõ ut diuti⁹ viuam: sed ut diu mori
ar. Nosco etenim fatum meuz ꝛ sensim itelligo ad
q̃d in hãc erũnosam ꝛ infelicem vitam sim proie-
ctus. Heu mi frater optime: piget ex intimis ac mi
seret me mei. Quid eniz dicẽt qui hec audiẽt? Tu
qui solamẽ auxiliũq3 alijs latur⁹ videbare: qui de
te nobis nil mediocre p̃miseras: qui malorꝫ usu ob
duxisse iam callũ aduersus oĩs fortune tribulos:
oẽmq3 duritiẽ: seu magis in silicem obriguisse de-
bueras: Ecce q̃3 mollit sarcinas tuas fers: ecce q̃3
crebris eiulatib⁹ aures nr̃as p̃cutis. Ubi nunc ma
xime professioni tue debita celsitudo aĩ? Ubi v̓ba
magnifica: que si ad ingenij laudẽ nõ ad vite c̓sili-
um referanẽ: q̃d nisi sonit⁹ inanis: ꝛ curiosarum de
linimenta sunt auriũ? Prestolabamur ex te carmẽ
Heroicũ: elegos legimus: historias virorꝫ illustri
um sperabam⁹: vnã cernimus p̃prij doloris histo-
riam: q̃s putabamus ep̃las: sunt lamẽta: ubi artifi
ciosas iũcturas v̓borꝫ noua incude p̃cussorꝫ ꝛ dul-
citer itermicãtes colores rhetoricos querebam⁹:
nil nisi dolẽtis interiectiones atq3 idignãtis accẽ-
tus: ꝛ lituras aspicim⁹ lachrymarum? Et q̃s erit
modus: aut q̃s finis? Si oĩuz fata mortaliũ deplo
rare uolueris: vnũ tibi pect⁹ ꝛ vna lingua non suf-
ficit: ingẽs miser molestiũq3 negociũ suscepisti: sup
uacuum: inexplebile: alio de fonte petẽde sunt la-
chryme: semp̃ nẽpe recẽtibus assidueq3 nascentib⁹
dolorꝫ causis: duo fessi iãq3 exhausti ꝛ arẽtes ocu-
li: parũ mesti humoris infuderint. Quid agis igi
tur tui oblite: ꝛ p̃pria non cõtente miseria ac mor
bo: in quẽ sciẽs uolensq3 incideris: nisi amicis in-
super uenenum porrigasq3 pollicitus medicinaz?
Quin poti⁹ uel fle solus uel disce mortalis equo
aĩo ferre mortalia: teq3 nõ solũ neq3 cũ amicis so-
lis: sed cũ oĩbus rapi vidẽs iam tãdem inutilibus
q̃rimonijs modũ pone? Erit aliq̃s indignãtior na
tura qui mestos apices prorsus abijciat: aut cõcul
cet cum irrisione mordaci. Ahi inquiet in malũ sy-
dus: An si tu muliebriter vict⁹ es: nos saltẽ viros
esse nõ sines? Cũcta p̃sentio: nilq3 me horuz frater
fallit. Scio viri esse p̃mum q̃dẽ dolorem propelle

re:ꝑrimum extinguere:tertiū moderari:ultimū
abſcōdere. Sed q̄d agam? Moriar:niſi dolorem
in fletum ac v̄ba ꝓfudero? Illud me ſolat̄:ꝙ q̄cq̄d
ſcripſero:molle q̄uis ac friuolum:cū ad tuas ue
nerit:nō ad alienas ꝑueniſſe:ſed ad ꝓprias man⁹
meas rediiſſe videbit̄:q̄obrem nō magis erube-
ſcam:dum hec a te legent̄:q̄ dum a me ſcriberent̄
erubui. Nec me tn̄ erubuiſſe negauerim: Sēſi eni
animum ac ſtilum excuſſo rationis freno:extra de
ſtinatum iter affectib⁹ iūcto trahi:quo nil moleſti⁹
pati poſſum:id pudori meo grauius inſultat:ꝙ iā
annus integer iāq̄ alteri⁹ bona ꝑs abiit ex quo ni
hil viro dignum nō dicā facere:ſed ne loq̄ q̄dem
cōtigit tonāte vndiq̄ ac fulmināte ferociter fortu
na. Qua in re benigno ſub iudice forſan excuſer ſi
ad examē uenerit: Illud quoq̄ nō leue aliq̄d: ſed
milleſimum trecēteſimū quadrageſimumoctauū
ſexte etatis annum eē quem lugeo: qui nō ſolum
nos amicis:ſed mūdū omnē gētib⁹ ſpoliauit. Cui
ſi q̄d defuit:ſequēs ecce ann⁹ illius reliq̄as deme-
tit: ⁊ quicq̄d illi ꝓcelle ſuꝑfuerat: mortifera falce
ꝑſeq̄tur. Quādo hoc poſteritas credet:fuiſſe tp̄s
ſine celi aut telluris incendio: ſine bellis aut alia
clade viſibili:quo nō hec ꝑs aut illa terrarum:ſed
vniuerſus fere orbis ſine habitatore remanſerit?
Quādo vnq̄ tale aliq̄d viſum aut fādo auditum:
quib⁹ hoc vnq̄ annalib⁹ lectū eſt:uacuas domos:
derelictas urbes:ſqualida rura:arua cadauerib⁹
anguſta:horrēdam uaſtāq̄ toto orbe ſolitudinē?
Cōſule hiſtoricos:ſilēt. Interroga phiſicos: ob-
ſtupeſcūt:quere a philoſophis:humeros ꝯtrahūt
frōtem rugāt: ⁊ digitulo labris impꝛeſſo ſilētiū iu
bēt. Credes iſta poſteritas:cum ipſi qui vidimus
vix credam⁹ ſomnia credituri:niſi exꝑrecti: aper-
tis hec oculis cerneremus: ⁊ luſtrata urbe funeri
bus ſuis plena domum reuerſi exoptatis pignori
bus uacuam illam reperientes ſciremus utiq̄ ue-
ra eſſe que gemimus. O felicem populum ꝓnepo
tum:qui has miſerias non agnouit: ⁊ fortaſſis te-
ſtimonium noſtrū īter fabulas numerabit. Mere
mur hec q̄dem ⁊ grauiora nō īficior:ſed ⁊ maiores
noſtri meriti ſunt:atq̄ utinam nō ⁊ poſteri mererē
tur. Quid eſt ergo iudiciū iuſtiſſime:q̄d eſt ꝙ inſi
gniter adeo in noſtrū tp̄s ultionis tue feruor incu
buit? q̄d eſt ꝙ cum culpe nō deſint:deſunt exēpla
ſupplicii? Cum oībus peccauim⁹:flagellamur ſo-
li? Soli inq̄:audeo enī affirmare:ꝙ ſi oīum ſecu
loꝝ flagella poſt arcam illam famoſiſſimā reliq̄as
mortaliū īformi pelago circūferētem cum p̄ſētib⁹
extimentur:delitie fuerint ⁊ ludus ⁊ reges: Neq̄
enim cū his malis ꝯferri decet bella quātalibet:
in q̄bus ⁊ remedioꝝ multa ſunt gn̄a: ⁊ (q̄ꝺ ultimū
eſt) viris ſaltem fortiter mori licet. Eſt aūt ſolamē
mortꝭ eximium:bn̄ mori. Hic remedii nihil ꝓrſus
nihilq̄ ſolatii eſt cumuloq̄ cladis additum:mali
cās ꝑncipiūq̄ neſcire. Nā nec ignorātia:nec ipſa
q̄dē peſtis odioſior nugis ac fabuliſ q̄rūdā hoīū:
qui ꝓfeſſi oīa:ſciunt nihil:quoꝝ tn̄ ora licet aſſuefa
cta mēdaciis tādem ſilēt: ⁊ que īpudentia p̄mum
ex more laxauerat:ad ultimū clauſit ſtupor. Sed
ad inquiſitionē meam redeo. An ꝟo ſicut lōgum
iter agentib⁹ euenit ut alie vie pars fatigationē fa-
ciat:alia fateat̄:ſic nobis accidit ut lenitas tua de-
us humanis paulatim laſſata criminib⁹ ⁊ iugi ac-
ceſſione p̄grauata:nūc potiſſimū victa ſubſederit:

Cuq̄ nos uector optime tolerare amplius nō ua-
lens:in terga ꝓieceris: atq̄ a nobis miſericordie
tue oculos iratus auerteris: Qꝺ ſi eſt:nō noſtroꝝ
modo:ſed p̄orum ſimul criminū penas dam⁹:
an peiores illis neſcio:ſed certe miſeriores. An il-
lud fortaſſe uerius q̄ꝺ magna quedā ingenia ſuſpi
cata ſunt:deum mortalia non curare? Sed abſit a
mētibus nr̄is hec amētia. Si nō curares illa non
ſubſiſterēt: Nam de his qui nr̄i curam nō deo tri-
buūt ſed nāe:quid ſentiēdum nobis ſit v̄itatis tue
ſtudio deditis:cū Seneca igratiſſimos oīum ap
pellet qui mutato noīe diſſimulēt dei mun⁹: ⁊ ca-
uillādo impie ſuꝑne debitū abnegēt maieſtatis?
Curas ꝓfecto nos ⁊ noſtra de⁹:ſed aliq̄d latitātis
⁊ ignote nobis cāe eſt:cur ex oībus ſeculis digniſ
ſimi viſi ſumus:qui acerrime plecteremur:non id
circo minore iuſtitia ꝙ occulta eſt. Nāq̄ iudicio-
rum tuoꝝ impſcrutabilis ⁊ humanis ſenſib⁹:inac-
ceſſa ꝓfunditas uel ergo peſſimi oīū uere ſumus:
q̄ꝺ negare uelim poti⁹ q̄ auſim:uel ad futura bo-
na p̄ſētib⁹ malis exercitatiores purgatioreſq̄ ſer-
uamur:uel oīno aliquid eſt q̄ꝺ ne cogitare ſuffici- F
mus. Ceteꝝ q̄cunq̄ ſint cauſe quātūlibet abdite:
effect⁹ aptiſſimi ſūt. Sed ut a publicis ad p̄uatas
lachrymas reuertamur. Anni eq̄dem ſcd̄i vir dux
p̄ma pars acta eſt ex quo italiam repetēs:te ꝓcul
ad fontem Sorgie lachrymātē lachrymās dimi
ſi. Nō iubeo in lōgū oculos reflectere: Hos pau
culos dies numera ⁊ cogita quid eram⁹ ⁊ quid ſu
mus: Ubi dulces nūc amici? ubi ſūt amati vult⁹?
ubi v̄ba mulcētia? ubi mitꝭ ⁊ iucūda cōuerſatio? q̄ꝺ
fulmē iſta cōſūpſit? quis terremotus euertit? que
tēpeſtas demerſit? que abyſſus abſorbuit? Stipa-
ti eramus: ꝓpe iam ſoli ſumus:noue amicitie ꝯhē
de ſunt: vn̄ aūt ſiue ad quid humano gn̄e pene ex-
tincto ⁊ ꝓximo (ut auguror) reꝝ fine? ſumus quid
diſſimilem uere ſoli:credo id agēte deo:ut vite hu
ius illecebris īpedimētiſq̄ ſuauibus ſpoliati libe-
rius iam ad alterā ſuſpiremus: En quo ſubita re-
rum mutatione ꝑuenimus:ut expiri liceat in no-
bis an p̄clarā illā Epicuri uocē iure poſſumus di-
cere. Satis magnū alter alteri theatrū ſum⁹: Qꝺ
ut uere dici poſſit a nobis: q̄diu tn̄ dici poterit?
aut quis augur ſtatuat quorſū nobis datū ſit de
hui⁹ mutui theatri ſtabilitate ꝯfidē? Alteri ſec⁹ nu-
tātibus iā colūnis:quid enī ego de tua vita certior
hec ſcribēs q̄ tu hec ꝑlegēs de mea? Nimis cadu G
cum ſimul ac ſuꝑbū aīal eſt homo:nimis alte fra-
gilibus ſuꝑedificat fundamētis:e tāta ſodaliū tur
ba ad quē redacti numerum ſumus vides: Et ecce
dū loquimur ipſi ēt fugimus atq̄ vmbre in morē
euaneſcimus momētoq̄ tp̄is abiiſſe alter alterum
accipiet: ⁊ ipſe mox p̄uium ſecuturus. Quid ergo
ſumus frater optime:quid ſumus:nec deſinimus
ſuꝑbire? Suis angoribus cōſternatus Cicero in
epiſtola q̄dam ad Atticū: Ipſi inquit quid ſumus:
aut q̄diu hec curaturi ſumus? Breuis quidē ſed
bona (ni fallor) queſtio ⁊ ſalutaris ⁊ grauida atq̄
utilibus plena ſententiis:ſub qua multū uere hu
militatis ac modeſtie: multumq̄ contemptus re-
rum fugitiuarum vigil foſſor inueniet. Quid ſu-
mus inq̄? q̄ graui: q̄ tardo: q̄ fragili corpore:
q̄ ceco: q̄ turbido: q̄ inquieto animo: q̄ uaria:
q̄q̄ incerta uolubiliq̄ fortuna: Aut q̄diu hec cu-
raturi ſumus? Profecto ꝑbreuiter: Nēpe nō ali-

ud sonat q̃s si diceret: Ipsi quid sumus: ꝛ ho ipsum q̃diu futuri sumus? Utiq̃ hercle nõ diu: cuius hoc idẽ nostrum esse: ut diuturnuꝫ esse non põt: sic nunc possit inter uerba desinere: neq̃ si accidat mi ri aliquid acciderit. Utrunq̃ igitur bene ꝛ grauiter queris Marce Tulli: Sed queso te: ubi nã tertium reliquisti: ꝛ euentu periculosius ꝛ quesitu dignius? Postq̃ hic esse desierim⁹: qd futuri sum⁹? O rem magnã ꝛ ambiguaꝫ sed neglectam. Uale.

¶ Fran. Pet. ad Socratẽ suũ: adhuc de pestilente anno ꝙ amicissimum hoiem qui sibi superat sbtraxerit: conquerentis. Epistola.CXXI.

A Uperat hic mihi paululũ de fragmẽtis anni preteriti: ante alios vir clarissimus: ꝛ (si quid mihi credis) magni animi consilijq̃ Paganinus mediolanẽsis: qui mihi post plurima experimẽta ꝟ tutis acceptissimus nec me modo: sed nobis dignissimus visus erat. Itaq̃ iã hic mihi Socrates alter esse ceperat: fides familiaritasq̃ prope eadem (quodq̃ dulcissimũ habet amicitia) participatio utriusq̃ fortune: aptisq̃ animi latebris: fida cõmunicatio secretorum. Quantum ṽo te amabat: quantuꝫ videre cupiebat: quẽ internis oculis iam videbat: quantum vite tue sollicit⁹ erat in illo publico naufragio: ut mirarer ipse hominen incognitum sic amari posse. Nunq̃ tristiorem solito me vidit: quid amice trepidus inquireret: Quid rei est? quid amicus noster agit? Cum ṽo bene te ualentẽ audiuisset: metu posito: perfun

B debatur alacritate mirabili. Et hic quidem (qd sine multis lachrymis non dico) ꝛ cum plurib⁹ dicerem: nisi p̃cedentibus malis exhaustos hosce oculos: atq̃ oẽs: si que sunt lachrymaruꝫ reliquias instantibus reseruarem: hic inq̃ pestilẽti morbo qui nunc orbem populatur repẽte correptus ad uespe ram: postq̃ cenam cum amicis: ꝛ quod occidui tẽporis restabat: in nostro tm̃ sermone ꝛ amicitie rerumq̃ nostrarũ cõmemoratione cõsumpserat: noctẽ illã inter dolores ultimos imperterrito animo trãsegit: Mane aũt rapida morte subtract⁹ est. Ac ne quid de funesta consuetudine laxaretur: triduo inexpleto: illuꝫ filij omnisq̃ familia consecuti sũt.

Apostrophe ad mortale genus — Ite nunc mortales: estuate: anhelate: laborate: circumite terras ac maria: ut nõ secuturas opes: nec mansuram gloriam cumuletis. Somnus est vita quam degimus: ꝛ qcqd in ea geritur somnio similimum: sola mors somnum ꝛ somnia discutit. O si prius expergisci datum sit: tu viue ꝛ Uale.

¶ Frãcisci Petrarche ad Lombardum de Sirico amicum suum: eidem presentẽ vitã quam degim⁹ describentis. Epistola.CXXII.

A Uid mihi de hac vita quã degimus videatur interrogas. Neq̃ imerito: Multi eniꝫ ꝛ uarie de hacipsa opiniones hoiuꝫ sunt: meaꝫ breuibus accipe. Uidetur mihi vita hec dura quedam arca laborum: palestra discriminũ: scena fallaciarum: labyrintbus errorum: circulatorũ ludus: desertum horribile: limosa palus: senticulosa regio: uallis hispida: mons preruptus: caligantes spelunce: habitatio ferarum: terra infelix: campus lapidosus: uepricosum nemus: pratum herbidum plenũq̃ serpentibus: florens hortus ac sterilis: fons curarum: fluuius lachrymaruꝫ: mare miseriarum: quies anxia: labor inefficax: conatus irritus: grata phrenesis: pondus infaustuꝫ: dulce virus: degener metus: icõsulta securitas: uana spes: ficta fabula: falsa letitia: uerus dolor: risus incõditus: fletus inutilis: inane suspirium: cõfusus ordo: tumultuosa cõfusio: trepidatio turbulenta: sollicitudo perpetua: in sonoris inertia: inops copia: diues inopia: imbecilla potentia: tremule vires: egra sanitas: iugis morbus: gemina egritudo: pulchra deformitas: honor inglorius: infames tituli: ridiculus ambitus: ima elatio: excellentia fictilis: humilis altitudo: fusca claritas: ignota nobilitas: pertusus sacculus: Uas rimosum: specus inexplebile: cupiditas infinita: damnosum desiderium: luxus hydropicus: sitis insatiabilis: aridum fastidium: famelica nausea: uentosa ꝓsperitas: querula semper aduersitas: virorum transitorius: flos caducus: amenitas labilis: fugax forma: mestuꝫ gaudium: amara dulcedo: uoluntas aculeosa: stulta sapientia: ceca prudentia: tetra domus: breue diuersorium: fedus carcer: sine gubernaculo nauigatio: sine baculo senectus: sine freno iuuentus: sine duce cecitas: iter lubricum: tecta fouee: latens precipitium: silens lima: tenax viscum: operti laquei: abdita retia: iescati hami: sentes asperi: lappe herẽtes: tribuli acuti: scopuli rigẽtes: uenti rapidi: fluct⁹ impetuosi: atri turbines: horrisone tempestates: procellosum pelagus: uadosa littora: anceps portus: exarmata nauis: imane naufragiũ: officina scelerꝫ: sentina libidinum: caminus irarum: puteus odiorum: catena consuetudinuꝫ: sirenus cantus: circea pocula: mundi vincula: rerum vnci: cõscientie morsus: penitentie stimuli: peccatoruꝫ incendia: putre edificium: fundamentum fragile: muri hiantes: tecta labentia: prolixa breuitas: late angustie: calles inexplicabiles: passus impliciti: circulorꝫ mot⁹: statio instabilis: rota uolubilis: manẽs cursus: scabra leuitas: scrupulosa suauitas: blãda crudelitas: dolose blanditie: fallax amicitia: concors discordia: fidifrage indutie: belluꝫ inexorabile: par infida: simulata virtus: excusata negtia: laudata fraus: honoratum dedecus: irrisa simplicitas ꝛ cõtempta fides: Nuge serie: ingeniosa dementia: loquax torpor: uelata ignorantia: opinio scientie tumida: sciẽtia ṽo nulla: querelarum suspiria: contentionũ strepit⁹: vulgi fragor: obliuiosa pegrinatio: p̃rie odiũ: amor exilij: lemurũ ciuitas: atq̃ laruarũ: demonũ regnũ: luciferi p̃ncipat⁹: Sic enim p̃ncipem mũdi huius ueritas uocat: Uita demonũ mẽdax: ꝛ exanimis: spirãs mors: segnis incuriositas suiipsius: inutiliũ cura: apparẽdi studiũ: supuacui appetit⁹: oposus uermiũ apparat⁹: viuentiuꝫ infernus: ꝛ viuorum corporꝫ diuites exequie: longũ funus: põposa uanitas: laboriosa militia: piculosa tẽptatio: supba miseria: miserãda felicitas. ¶ En amice q̃lis mihi hec videt̃ que tã ml'tis exoptatissima ac gratissima vita est: nec dum tñ cõceptuꝫ oẽm mee mẽtis expressi: Peior enim est multoq̃ miserior: q̃ a me seu quocũq̃ hoiuꝫ dici possit. Sed quo ex ingenio ex his paucis totũ reorum loquẽtis introspicis: Unũ tot in malis habet bonũ: ꝙ ad bonã ꝛ eternã vitã nisi dexter trames deserat: via est. Uale inter colles Euganeos. iij. Kalen. decẽbris.

¶ Preclarissimuꝫ opus epistolarũ de reb⁹ familiaribus elimatissimi poete atq̃ oratoris: Frãcisci Petrarche Aretini: elegãtissimo stilo conscriptuꝫ: Feliciter finitum est.

¶ Epl'e dñi Frācisci Petrarche ad quoſdam ex illu
ſtribꝰ antiquis quaſi ſui contēporanei forēt: Et eſt
p̄ma ad Marcū Tuliū Ciceronē latini eloquij p̄n
cipē redargutoria vite.

F Rancíſcꝰ Ciceroni ſuo Salutē. Epl'as
tuas diu multūq̄ꝫ pq̄uiſitaſ: atq̄ꝫ ubi mi
nime rebar iuētas: auidiſſime plegi. Au
diui m'lta te dicētē: m'lta deplorātē: mul
ta uariantē. Marce tuli. ⁊ qui iāpridez
q̄lis p̄ceptoꝛ alijs fuiſſes nouerā: nūc tādē qs tu ti
bi eēs agnoui. Unū hoc viciſſiz a v̄a charitate ꝑfe
ctū: nō iā ꝯſiliū ſꝫ lamētū audi: ubicūq̄ꝫ es. qȯ vnꝰ
poſteroꝝ tui noiſ amātiſſimꝰ vir ſine lachꝛymis fū
dit. O ingete ſemꝑ ⁊ anxie. uel ut v̄ba tua recogno
ſcas: o p̄ceps ⁊ calamitoſe ſenex: qd tibi tot contē
tionibꝰ ⁊ ꝑſū nihil ꝓfuturis ſimultatibꝰ uoluiſti?
Ubi ⁊ etatꝫ ⁊ ꝓfeſſiōis ⁊ foꝛtune tue ꝯueniēs ociū
reliq̄ſti? Quis te falſus gl'ie ſplēdoꝛ ſenē: adoleſcē
tiū bellis iplicuit: ⁊ per oēs iactatū caſus ad indi
gnā p̄bo moꝛtē rapuit? Heu ⁊ frn̄i imemoꝛ ⁊ tuoꝝ
tot ſalubꝛiū p̄ceptoꝝ. ceu nocturnꝰ viatoꝛ lumē in
tenebꝛis geſtans. oñdiſti ſecuturis callez in q̊ ipſe
ſatis miſerabil'r lapſus eſ. Omitto dionyſiū. omit
to frēm tuū ac nepotē. omitto ſi placet ipm̄ ēt dola
belā: q̄s nūc laudibꝰ ad celū efferes: nūc repentinis
maledictis laceras. Fuerit hec tolerabilia foꝛtaſ
ſis. Juliū quoq̄ꝫ Ceſarē. pꝛeteruebo: cuiꝰ ſpectata
clemētia ipſa laceſcētibꝰ poꝛtꝰ erat. Magnum p̄te
rea pōpeiū ſileo: cū quo iure quodaz familiaritatꝫ
qd libet poſſe videbare. Sed qs te furoꝛ in Anto
niū ipegit? Amoꝛ credo rei publice quā fūditꝰ iaz
coꝛruiſſe fatebaris. Qȯ ſi pura fideſ: ſi libertas te
trahebat: qȯ q̄dē de tāto viro libet opinari: qd tibi
tā familiare cū auguſto? qd eni Bꝛuto tuo rn̄ſurus
es? Siq̄dē qȯ inq̄t Octauiꝰ tibi placet: nō dñm fu
giſſe ſed amicitiorē dñz q̄ſiſſe videberis hoc reſta
bat ifelix: ⁊ hoc erat extremū Cicero: ut huic ipſi
tā laudato malediceres: qui tibi ne dicā maleface
ret: ſed malefacietibꝰ nō obſtaret. Doleo vicez tuā
amice: ⁊ errorū pudet ac miſeret tātoꝝ. Jāq̄ꝫ cum
eodē bꝛuto hijs artibꝰ nihil tribuo: qbꝰ te iſtructiſſi
mū fuiſſe ſcio. Nimirū qd eni iuuat alios docē: qd
oꝛnatiſſimis v̄bis ſemꝑ de v̄tutibꝰ loq̄ ꝓdeſt: ſi te
interi ipſe nō audias? Ha q̄ꝫto ſanctiꝰ fuerat p̄bo
p̄ſerti in tranq̄llo rure ſenuiſſe: de ꝑpetua illa ut ip
ſe quodā loco ais nō de hac exigua vita cogitātez
nullos hūiſſe faſces: nullis triūphis ihiaſſe: nulloſ
iflaſſe tibi aiūz cathelinaſ. Sꝫ hec q̄dē fruſtra. Eter
nū uale mi Cicero. Apȯ ſuꝑos ad dexterā atheſis
in collonia ueronēſui trāſalpine italie. xvj. kl'as q̄n
tiles: āno ab oꝛtu eiꝰ quē tu nō noueras. M.cccxl.

¶ Secūda epl'a ad eūdē Tuliū. laudatoria igenij ⁊
eloquentie tuliane. ⁊ de libꝛis eius.

F Rācíſcꝰ Cicerōi ſuo ſalutē. Si te ſuꝑioꝛ of
fēdit epl'a: ueꝝ eni ut ipe ſoles dicere: qȯ
ait familiaris tuꝰ i andria. Obſequiuz ami
cos v̄itas odiū parit. Accipe qȯ offēſū aiūz ex par
te mulceat: ne ſꝑ odioſa ſit v̄itas: qm̄ ueris repℏē
hēſionibꝰ iraſcim̄: ueris laudibꝰ delectam̄. Tū q̄dē
Cicero qȯ pace tua dixeri: ut hō vixiſti. ut p̄bꝫ ſcri
pſiſti. vitā ego tuā carpſi nō igeniū aut liguā q̄ppe
q̄ illȯ miroꝛ hāc ſtupeo. Neq̄ꝫ tn̄ i vita tua q̄cq̄ꝫ p̄
ter ꝯſtātiā req̄ro ⁊ ꝓfeſſiōi p̄bice debitū q̄etꝫ ſtudi
uz: ⁊ a ciuilibꝰ bellis fugā. extícta lib'tas ac ſepulta
iā ⁊ cōplorata reſpublica. vide ut ciuilit' tecū ago
ac tu cū Epicuro multꝫ in locis: ſꝫ exp̄ſſiꝰ i libꝛo de
finibꝰ agebaſ. Cuiꝰ eni ubilibet vitā ꝓbas rideſ ige
niuz. Ego nihil in te rideo. vite tn̄ cōpatioꝛ ut dixi
ingenio gratuloꝛ eloq̄ue. O romani eloq̄i ſūme
parēs. nec ſolus ego: ſꝫ oēs tibi grās agimꝰ: q̄cūq̄ꝫ
latine ligue floribꝰ oꝛnam̄. tuis eni p̄ta de fōtibꝰ ir
rigamꝰ. tuo ducatu directos: tuis ſuffragijs adiu
tos: tuo nos noie illuſtratos igenue ꝯfitem̄: tuiſ de
niq̄ꝫ ut ita dicā auſpicijs ad hāc q̄ꝫtulacūq̄ꝫ eſt ſcri
bēdi facultatē ac ꝓpoſitū ꝑueniſſe. Acceſſit ⁊ alter
poetice vie dux. Jta eni nec̄itas poſcebat: ut eēt ⁊
quē ſolutꝫ ⁊ quē frenātibꝰ greſſibꝰ p̄eūtē ſequerem̄.
quē loq̄ntē quē canētē mirarem̄. qm̄ cū bona uenia
amboꝝ: neuter ad utrūq̄ꝫ ſatꝫ erat. ille tuis eq̄ribꝰ:
tu illiꝰ ipar anguſtijs. Nō ego p̄mꝰ h̄ dicerē foꝛtaſ
ſe: q̄ꝫuis plane ſētirē. dixit h̄ an̄ me magnꝰ q̄dā vir
Anneꝰ Seneca coꝛdubeñ. cui te ut idē ipſe ꝯquerit
nō etas q̄dē ſꝫ belloruz ciuiliū furoꝛ eripuit. Uidē
te potuit ſed nō vidit. Magnꝰ tn̄ opeꝝ tuoꝝ atq̄ꝫ il
liꝰ alterius laudatoꝛ: hec affirmat q̄cūq̄ꝫ quēq̄ꝫ ſu
is eloq̄ntie funibꝰ circūſcribēs. Ueꝝ expectatione
te toꝛqueo. qs nā dux ille ſit queris. Noſti hoiez ſi
mō nois meminiſti. Publiꝰ Uirgiliꝰ maro ē Man
tuanꝰ ciuis: de q̊ egregie uaticiatꝰ eſ. Cū eni ut ſcri
ptū legimꝰ iuuenile qȯdā eiꝰ opuſculū miratꝰ: q̄ſi
uiſſes actorez: eūq̄ꝫ iuuenē iā ſenioꝛ vidiſſes: dele
ctatꝰ es. ⁊ de inexhauſto eloq̄ntie tue fōte: cū ꝓp̄a
q̄dē laude ꝑmixtū: ueꝝ tn̄ p̄clarūq̄ꝫ ac magnificū il
li teſtimoniū reddidiſti. Dixiſti eniz. Magna ſpes
altera rome. quod dictū ex ore tuo auditū: adeo ſi
bi placuit iſeditq̄ꝫ memorie: ut illȯ poſt annos. xx.
te p̄dē rebꝰ humanis exēpto diuino opi ſuo: eiſdez
penitꝰ v̄bis iſereret. qȯ opꝰ ſi videre licuiſſet letatꝰ
eēs de p̄mevo flore tā certū te uēturi fructꝰ p̄ſagi
um ꝯcepiſſe. Nec nō ⁊ latinis gratulatꝰ muſis: q̄ i
ſolētibꝰ grais uel reliq̄ſſēt ambiguā uel certā victo
riā abſtuliſſent. Utriuſq̄ꝫ eni ſn̄ie auctores ſūt: te ſi
ex libꝛis aium tuū noui. quē noſce mihi nō alit' q̄ꝫ
ſi tecū vixiſſem videoꝛ: ultime aſſertorē futurū. ut
q̄ꝫ in oratoria dediſti: ſic in poetica palmā latio da
turū: atq̄ꝫ ut eneidi cederet Jlios viſurū fuiſſe nō
dubito. qȯ iā ab initio v̄giliani laboris Pꝛoꝑtius
aſſecurare nō timuit. Ubi eni p̄cij opis fundamen
ta ꝯtēplatꝰ eſt. Credite romani: ſcriptores credite
grai. Neſcio quid maius naſcit' iliade. hec de alte
ro latino duce facūdie: magneq̄ꝫ rome ſpe altera.
Nūc ad te reuertoꝛ. Quid de vita: quid de igenio
tuo ſentiā audiſti. Expectas audire de libꝛis tuis
q̄ nā illos excepit foꝛtuna: q̄ꝫ ſeu vulgo ſeu doctio
ribꝰ ꝓbētur. Extāt eq̄dē p̄clara uolumina: q̄ ne di
cā ꝑlegē ſꝫ nec enumerare ſufficimꝰ: fama rerū tua
rū celeberrima: atq̄ꝫ igēs ⁊ ſonorū nomē. prari aūt
ſtudioſi ſeu t̄poꝝ aduerſitas ſeu igenioruz hebetu
do ⁊ ſegnities: ſeu qȯ magis arbitroꝛ alio cogens
aios cupiditas cauſa eſt. Jtaq̄ꝫ libꝛorū aliq̄ neſcio
an irreparabiliter nobiſcuz qui nūc viuimꝰ niſi fal
loꝛ ꝓculdubio ꝑiere. Magnꝰ doloꝛ meꝰ: magnꝰ ſe
culi nr̄i pudoꝛ: magna poſteritatis iniuria. Pꝛofe
cto nāq̄ꝫ qȯ in tuis ꝯqueroꝛ: ⁊ i multoꝝ viroꝝ illu
ſtriū libꝛis accidit. Tuoꝝ ſane q̄ꝛ de hijs mihi nūc
ſmo erat: q̊rū iſignioꝛ iactura iā hec ſūt noia. Rei
publice. rei familiari. de ꝯſolatiōe. de gl'ia: q̄ꝫuiſ ȯ
h̄ ultio magi mihi ſpes dubia q̄ꝫ deſꝑatio certa ſit
Reliquū ē: ut urbis rome ac romane reip. ſtatū au
dire uel': q̄ p̄ñe facies: q̄ ciuiū ꝯcoꝛdia: ad q̊s rerū

sūma ꝑuenerit:qb⁹manib⁹:q̄ȝtoqꝫ ꝯsilio frena tra-
ctēt̃ iꝑerij. Hister ne ⁊ gāges hyber⁹:nilus ⁊ tha-
nais:limites nr̄i sunt. An v̄o q̄squā surrexerit: iꝑe
riū oceano famā q̄ t̃minet astris. ut amic⁹ ille tuus
māntuan⁹ ait. hec ⁊ his sil'ia cupidissime auditurū
te auguror. Id īpietas tua suggerit: ⁊ error erga
p̄iiā:usqꝫ in tuā ꝑniciē notissim⁹. uer̄ eni tacē meli
us fuerit. Crede eni mihi Cicero:si q̄ i statu res no
stre sūt audier̄is:excidēt tibi lachryme: quālibet uł
celi uel herebi ꝑtē tenes. Eternū uale apud superos
ad sinistrā Rhodani ripā in transalpina Gallia eo
dē anno. xiiij. kł'. Januarij.

C Tertia ep̄la ad Anneū Senecā reprehensoria vi
te ⁊ laudatoria ingenij.

Rācisc⁹ Anneo Senece salutē. Petitā a
f tāto viro iꝑetratāqꝫ ueniā uelim:siqd aspe
ri⁹ dixero:q̄ȝ aut ꝓfessionis tue reuerētiā
deceat:aut regē sepulchri. Qui enim me Marco
Ciceroni:quē latine eloq̄ntie lumē ac fontē teste te
dixeri nō pepcisse legerit:si te reliq̄s itidē ueraȝ lo
quēs nō pepcero:idignatiōis iuste māȝ nō hēbit.
Juuat uobiscū loqui viri illustres q̄liū mirā patit̃
etas nr̄a penuriā. Int̃ oēs qdē cui clara noia:tuū
nomē annumerādū eē nō sū nesci⁹. Idqꝫ si aliūde
nescirē:magno q̄dā ⁊ ext̃no teste cognoui. Plutar
c⁹siqdē grec⁹hō: ⁊ traiani p̄ncipis mag̃r:suos cla
ros viros nr̄is ꝯferēs:cū platoni ⁊ aristoteli:q̄ruȝ
p̄mū diuū: 2m dmoniū greci uocāt:Marcū Varo
nē. Homero aūt Virgiliū. Demostheni Marcum
tuliū obiecisset:ausus est ad postremū ⁊ ducū con
trouersiā mouē:nec eū tāti saltē discipli ueneratio
ꝯtinuit i vno sane suor̄ igenia ꝓrsus iꝑaria nō eru
buit ꝯfiteri. ꝙ quē tibi ex eq̄ i moralib⁹ p̄cept̄ obi
cerēt nō hērent. La⁹igēs ex ore p̄ferti hois aīosi ⁊
q̄ nr̄o Julio cesari suū alexādr̄ macedonē cōparet.
Sȝ nescio quō sic corpor̄ sic aīor̄ egregias foīas
aliq̄ sepe ḡuis iniuria nāe uariāt̄ isequit̃ siue ꝙ diuȝ
parēs ꝑfectiōeȝ mortalib⁹ iuidet:eoqꝫ magł q̄ ad il
lā ꝓpi⁹ videnť accedē. siue ꝙ iter multa decora de
formitas ois appet ⁊ qđ i obscura facie faciť neru⁹
eēt i p̄clara cicatrix feda est. tāta lux i reb⁹ ambigu
is ex ꝯrior̄ vicinitate sboriť. Tu v̄o uenerāde vir ⁊
mor̄ icōparabił p̄ceptor:errorē vite tue si nō mole
stū ē mecū recognosce. In diuȝ scłor̄ crudelissimū
p̄ncipē icidisti. ⁊ trāquillus nauta p̄ciosis mercib⁹
onust⁹:ad ifamē ⁊ ꝓcellosū scopulū appulisti. Cur
aūt illic hesisti q̄so te? An ut i tēpestate magisteriū
approbares? Sȝ hoc nemo nisi amēs eligit. Neqꝫ
eniȝ ut fort̄ ꝑpeti:sic prudēt̄ ē optare ꝑiculū. qn ēt
si libera prudētie reliquat̃ electio:ociosa sꝑ erit for
titudo. Nihil eni accidet aduersū qđ auxiliū iplo
rādū sit. Modestia poti⁹ suis utēs ꝑtib⁹ ⁊ letitiam
frenabit ⁊ uotiua moderabiť. Sȝ qm̄ enumerabi
les casus eueniūt ⁊ multa fert vita hoim:qb⁹ ꝯsilia
nr̄a vicunť:idcirco v̄t⁹ iuicta opponiť fortune:nō q̄
dē s̄ȝ electionē ut dixi:s̄ȝ s̄ȝ necessitat̄ ineuitabiles
ac ferreas legeſ. At ego nūqd san⁹ sat̄ videar:si diu
ti⁹ cū mag̃ro v̄tutū de v̄tute disputē: ⁊ ꝓbare ni
tar id cui⁹ ꝯrij ꝓbatio iꝑossibił sit? Vnicū uel te iu
dice uł q̄libet q̄ iter vite hui⁹ fluct⁹ mediocriť naui
gare didicerit:nō fuisse ꝯsiliū syrtib⁹ iherere. Qđ
si laudē ex difficultate captabas. h̄ ip̄m sūme lau
dis erat emergē: ⁊ i portū aliquē salua puppe cōfu
gere. Impēdētē iugiter ceruicib⁹ tuis gladiū vide
bas:nec timebaſ:nec tā ancipit̄ rei exitū ꝓuidebaſ
p̄ferti qm̄ qđ moriēdi miserrimū gen⁹ est:itelligere
poteras mortē tuā ⁊ fructu quolibet ⁊ gl'ia caritu
rā. Veneras o miserabilis senex in hois man⁹ qui
qcqd uellet posset:nil nisi pessimū uelle posset. Sō
nio iā ab initio deterrit⁹:vigilās:deinde multipli
cib⁹ argumētis fidē turbide ḡetis accepas. Quid
igiť tibi cū his laborib⁹ tā diu? qd cū hūano cruē
toqꝫ discipulo? qd cuȝ dissimillimo comitatu? Rn̄
debis. Effugere uolui sed nequi. ⁊ illū cleant̄ uer
siculū ꝑtēdēs:quo in latinū uerso uti soles. Ducūt
uolētē fata:nolētē trahūt. Illud insuꝑ ꝓclamabis
uoluisse te opib⁹ tuis renūciare:uel ut sic laqueū li
bertatis abrūꝑes. teqꝫ in tutū ex tanto naufragio
uel nudus eriperes. Res ⁊ ueteribus historicis
nota est: ⁊ mihi ipsi illorū uestigijs incedēti haud
q̄ȝq̄ȝ silētio p̄termissa. Ver̄ ibi palā loquēs secreti
ora cōtinui. Nunc aūt qm̄ ad te mihi sermo est:pu
tas ne silebo qđ idignatio ueritasqꝫ suggesserint?
Testē nēpe certissimū hēmus: ⁊ qui de summis vi
ris agēs:nec metu flectiť nec gr̄a Suetoniū tran
q̄llū. Is igiť quid ait? Euertisse te Neronem a co
gnitione ueter̄ orator̄:quo. s. in tui illū admiratio
ne diuti⁹ detineres. Illi igiť pectori caruſ eē studui
sti:tibi ut fieres vilis ⁊ irrisione dign⁹ hēreris:uel
simulato certe uel inaccersito lingue vitio curare
debueras? Prima est miseriarum tuarū radix ab
animi leuitate ne dicā uanitate ꝓfecta. inanem stu
dior̄ gloriā dure senex nimis molliť ne rursus di
cā pueriliť cōcupisti. Ip̄m qđ ad imitis fere magi
steriū accesseras:fuerit uel iudicij uel fati cuiuspiā
qm̄ excusationē error̄ studiosi⁹ aucupamur: ⁊ cul
pas nr̄as i fata reflectim⁹. h̄ uotū ꝓfecto iudicij tui
fuit. nō potes accusare fortunā: qđ optaueras iue
nisti. Sȝ quo ꝑgis? ha miser. postq̄ȝ i admiratiōeȝ
tui uesanū iuuenē eo usqꝫ ꝑduxeraſ:ut nulla liber
tatis aut comeat⁹ occasio superesset: nunqd equa
nimius saltiȝ pati poteras iugū qđ spōte subieras
⁊ h̄ salti p̄stare:ne in ꝯtumeliosas notas eterne si
gillationis erūperes? Nō eqdē igrabas tragediā
esse gen⁹ scripti grauitate vincē:ut ait Naso? Hāc
tu q̄ȝ mordaciter:q̄ȝ uenenose:q̄ȝ acriter in illū scri
pseris notū est. Nō ꝙ ego sim nescius nullā uel in
genij uel sermonis acrimoniā nephādis actib⁹ eq̄
ri posse hois illius:si mō hois nomine dignus est.
Vide tm̄ num te deceret id scribere de iꝑatore s̄b
iectuȝ:de dn̄o familiarē:de discipulo p̄ceptorem.
postremo de illo cui tā multa blādiri ne dicā blan
diēdo mētiri solitus eras. Relege libros quos ad
eū ip̄m de clemētia:reuolue quē ad polibiū de con
solatione dictasti. Cetera deniqꝫ tuar̄ vigiliarum
monumēta percure:si mō uel libros uel librorum
memoriam lethei gurgitis vnda nō obruit. Pude
bit credo laudati discipuli. Qua eni fronte de tali
talia scripsisse potueris: Ignoro certe ego:illam si
ne pudore non relego. Sed hic rursus occurres
⁊ adolescētiā principis atqꝫ indolē multū spei me
lioris preferrentē obiciēs:errorē tuū repētina mo
rū ei⁹ mutatione tutabere: q̄si ut hec nobis igno
ta sint. Ver̄ ipse cōsidera q̄ȝ sit excusabile paucula
ꝑsonati p̄ncipat⁹ opuscula uel simulate pietatiſ no
culas obliquasse aīum ac iudiciū tibi tali viro:tali
etate:tāta rerū expientia ac doctrina. Quid enim
oro tibi placuit ex illius actis:que ab historiciſ (ut
eorū uerbis utar) partim nulla reprehensione ꝑtiȝ
nō mediocri laude memorātur prius scilicet q̄ȝ se

totū in ꝓbra z scelera demergēt? An aurigādi potiꝰ. an cytbariçādi studiū? qbꝰ tā curiose deditū acceperimꝰ: ut secreti ꝑmū corā ꝟuis ac plebe sordida: deide ēt i publico vniuerso ppl'o spectāte ꝑnceps auriga decurreret. z q̄si numē aliqđ oblatū sibi cytharā adoraret egregiꝰ cytbarista? qbꝰ tādē successibꝰ euectꝰ: z uelut italicis nō ꝯtētꝰ igenijs: achaiā petijt z gregoꝝ musicoꝝ adulationibꝰ iflatꝰ: solos grecos studijs suis dignos asseruit. Riduculum mōstrū: ferox belua. An illđ oē certis magni simł z religiosi ꝑncipis habuisti: ꝙ barbe ꝑmitias: z illas inbumani oris exuuias in capitolio ꝯsecrauit? Ji certe sunt actꝰ Nerōis tui Seneca: ea etate qua bistorici adbuc eū inter boies numerāt. tu eū iter deos: nec laudāte nec laudato dignis ꝑconijs conaris iserere. nisi forte illud maiori gl'ia dignū putas: ꝙ chr̄ianos genꝰ boium reuera scm̄ z inocuū ueꝝ ut sibi uidebaꝛ z Suetonio refereti supstitionis noue ac malefice supplicijs affecit: ois pietatis persecutoꝛ atqꝫ bostis crudelissimꝰ. Ego qdem de te ista nō suspicoꝛ eoqꝫ magis ꝓpositū ai miroꝛ. nā z supiora illa friuola nimis z uana sūt. ultimū ꝟ nepbariū ēt z imane: nec tibi alr̄ uideri potuisse certꝰ sū. Preserti pauli apl'i sacris monitis aurē nō negāti: z oblatā celitꝰ amicitiā cōplexo: quā utinā artiꝰ tenuisses nec diuellereris in finē: ut cū illo saltē ꝑcone ꝟitaꝫ ꝑ ꝟitate ipa z ꝑ et'ni ꝑmij ꝓmissione morereris. Sed ꝓgressus sū lōgius dicēdi impetu z itelligo me ad hec exarāda seriꝰ ꝓcessisse q̄ȝ ut ulla tēpestiue frugis spes appeat. Eternum uale. apud superos i gallia cisalpina iter sinistram rapacis entie: z dextrā pontifragi parme ripā. kł'is sextilibꝰ anno ab ortu eiꝰ quē aū tu noueras incertus sum. 1350.

¶ Quarta epl'a ad Titū Liuiū bistoricū patauinū virum clarissimum de fama z libris eius.

f Rācīscꝰ Tito Liuio salutē. Optarē si fato datū eēt uł me in tuā uel te i nr̄aȝ etatē icidisse: ut uel etas ipsa uel ego ꝑ te melioꝛ: z visitatoꝝ ex numero tuoꝝ vnꝰ forē. Profecto non romā mō te vidēdi grā: sȝ idiā ex gallijs aut bispania petiturus. Nūc ꝟo q2 daꝛ: te i libris tuis video nō eqdē totū: sȝ q̄tenꝰ nōdū scl'i nr̄i desidia ꝑijsti. Cētū qdragita duos reꝝ romanaꝝ libros edidisse te nouimꝰ. Heu q̄to studio q̄tis laboribꝰ. vix triginta ex oibꝰ supsunt. Jn illis exerceoꝛ acri cū indignatione ai aduersus mores boium nr̄oꝝ qbꝰ nibil in ꝑcio ē: nisi auꝝ z argētū: atqꝫ obscena corporū uoluptas. q̄ si i bōis bn̄da sūt multo cumulatiꝰ mł'toqꝫ ꝑfectiꝰ nō tm̄ mute pecudi: sȝ imobił' ēt z isēsibilis elemēti q̄ȝ rōnalis bois bonū erit. sȝ de ꝟ alias. Nūc tibi potiꝰ tp̄s est ut grās agā: tū ꝓ multis: tū ꝓ eo noiatim ꝙ oblitū sepe p̄ntiū maloꝝ: tecū me feliciorībꝰ iseris: ut iter legēdū saltē cū Cornelijs: Scipiōibꝰ: Africanis: Lelijs: Fabijs: Maximis: Metellis: Brutis: Decijs: Catonibꝰ: Regulis: Cursoribꝰ: Torquatis: Ualerijs: Coruinis: Salinatoribꝰ: Claudijs: Marcellis: Neronibꝰ: Emilijs: Atilijs: Quicijs: Curijs: Fabricijs: ac Camillis: z nō cū bijs extremis furibꝰ inter q̄s aduerso sydere natꝰ sum: mibi uidear etatē agē. Tu ueli de antigoribꝰ Polibiū. z Q. Claudiū z Ualerium anciatē: reliq̄sqꝫ q̄rū gl'ie splēdoꝛ tuꝰ officit. De nouis ꝟo Pliniū secūdū ueronēsē. vicinum tuū: atqꝫ emulū ꝗdā tuū Crispū Salustiū salutes: qbus nūcia nibilo feliciores eoꝝ vigilias fuisse q̄ȝ tuas. Et num uale rerū gestarum memorie ꝯsultoꝛ optime. Apud supos in ea pte italie z in ea urbe i q̄ z ego nūc bito: z tu olīȝ natꝰ ac sepultus es: in uestibulo Justine ꝟginis: z an̄ ipȝ sepulchri tui lapidē. viij. kł'as marcias. Anno ab ortu eiꝰ quē si paulo vixisses diutius cernere potuisses. M. ccc. l.

¶ Quinta epl'a ad Marcū Uarronē romanum viꝝ doctissimum: de fama z libris eius.

f Rācīscꝰ Marco Uarrōi salutē. Ut te amē ac uenerer tua me singularis ꝟtus z industria: tuū me clarissimū nomē cogit. Sunt qdē q̄s licet extictos supstitibꝰ tū bn̄ficijs ac monitis amamꝰ. qui. s. ceteris ꝯspectu z odore ꝑuit offēdētibꝰ ipsi doctrinis istruūt exēplisqꝫ delectēt: qꝫ licet bic abierit i cōem locū ut ait Plautiꝰ in cassina: tū abn̄tes ꝓsūt p̄ntibꝰ. Tu nibil aut modicū ꝓdes: nō tua qdē: sȝ oia corrūpētis eui culpa. Etas nr̄a libros tuos ꝑdidit. q̄ aūt vniꝰ nūmoꝝ custodie studiosa. qs usqꝫ iniuste rei custos bonꝰ? Tu cognitione reꝝ supra fidē z sine exēplo deditꝰ: non iō tn̄ actuose vite semitā declinasti: utroqꝫ calle ꝯspicuꝰ z illis sūmis viris magno Pōpeio ac iulio cesari merito tuo carꝰ. Jtaqꝫ sub altero militasti: ad alterū scripsisti libros mirabiles oisqꝫ discipline refertissimos. Jnter belloꝝ z publicoꝝ negocioꝝ diuersissimas curas. Magna est laus: nō igenij mō sed ꝓpositi: corpe atqꝫ aio posse sił' z uelle nō etati tue tm̄ sed oibꝰ scl'is ꝓdesse. Hij eqdē tāto studio elaborati libri: digni nō sūt biti: q ꝑ manꝰ nr̄as ad posteros ꝑuenirēt. Ardorē tuū nr̄a vicit ignauia. Nemo tā ꝑcus pī usqꝫ fuit: cuiꝰ nō lōgeuā ꝑsimonias breui tpe forturiosus filiꝰ posset euertē. Quid nūc libros ꝑditos enūerē? Quot libroꝝ tuoꝝ totidē fame nr̄e sūt iacula. Tacere ꝯsiliū ē. q̄m z ꝯctatōe recrudescit vulnꝰ: z sopitꝰ doloꝛ dāni memoria excitaꝛ. Sed o icredibilis fame vis. viuit nomē sepultū tpibꝰ. z cū de Uarrone nibil appeat: doctoꝝ tamē oiuȝ ꝯsēsu: doctissimꝰ uarro ē. qđ sine ulla cūtatione cōpatriota tuꝰ Marcꝰ cicero in bis ipsis libris: i qbꝰ nibil affirmādū disputat affirmare nō timuit ut qd amō luce tui nois ꝑstringēte oculos: uideaꝛ iteri dū te loqtur suū ꝑncipale ꝓpositū nō vidisse. Qđ Cicerōis testimoniū qdā latinitatis angustijs circūscribūt. alij ad grecoꝝ metas extēdūt. ꝑcipue qꝫ Lactātiꝰ vir ex nr̄is eloq̄tia z religiōe clarissimꝰ: q nullū uarrōe doctiorē ne apđ grecos qdē vixisse nō dubitat. Sane iter innumerabiles ꝑcones tuos famosissimi duo sūt. Primus est ille cuius supra mētionē feci: coetaneus z ꝯciuis tuus Cicero: qui multa tibi: z cui tu multa ꝟuata: ex catonis precepto rōne ocij scripsisti: cuiusqꝫ ut viuaciora sint opera stili forsā dulcedo prestitit. Scđs vir sctissimus z diuino igenio Augustinꝰ origine affer eloquio romanus: cū quo utinaȝ de libris diuina tractātibus deliberare potuisses. Sūmus nēpe tbeologus futurus: qui eā quā poteras tbeologiā: tam scrupulose tā anxie diuisisti. ut ꝟo rerū tuarū nibil igres q̄uis de te ita scriptū sit: legisse te tā multa: ut aliqd tibi scribere uacasse mireꝛ: tā multa scripsisse q̄ȝ multa vix quēquam legere potuisse credamus. nulle tn̄ extāt uel admodū lacere tuoꝝ operū reliquie. licet diuinarū z bumanarū reꝝ libros ex bisonātiꝰ nomē bēs. Pueꝝ me vidisse meminerim z recordatione torquear: summis: ut aiunt labijs

gustare dulcedinis: hos alicubi forsitan latitare suspicor: eaq₃ multos iā per annos me fatigat aura: qm̄ lōga quidē ac sollicita spe nihil est laboriosiꝰ in vita. hec hactenꝰ. Tu ṽo solare aiuʒ ⁊ laboris egregij fructū ex ꝯscia ꝑcipiēs: mortalia ꝑijsse nō doleas. Sciebas peritura dū scriberes. Mortali eniʒ īgenio nihil efficitur imortale. Quid aūt refert an statiʒ an post cētū annoꝝ milia pereat: q̄ꝺ aliqn̄ perire necesse est? Est q̄dē illustris siłis studio fragrātiū cohors. haud quaq̄ʒ fortunatior laboꝝ cuiꝰ exēplis q̄ʒuis nemo tibi par fuerit. tamē utcūq₃ fortē tuā eq̄nimius ferre debes. ex qua nūc aliq̄s numerare delectat. qm̄ claroꝝ nominū uel sola cōmemoratio dulcis est. Sūt igiť hij. M. Cato censorius. P. Nigidius. Antoniꝰ enypho. Juliꝰ ciginꝰ. Atheius capito. Gaius Bassus ueratiꝰ pōtificalis. Octauius herseniꝰ. Corneliꝰ Balbus. Masurius albinus. Synius sulpicius. Cloacius uerꝰ. Gaius flaccus. Pompeiꝰ festus. Cassius emina. Fabius pictor. Stacius tulianꝰ: multiq₃ alij q̄s noiare lōguʒ est. Hos oēs meis ṽbis: tuo ore salutes. Ueli Juliū ⁊ augustū cesares q̄ʒq̄ʒ studio sūmissimos: atq₃ doctissimos sciā: uerecūdius tn̄ fuerit nr̄is iperatoribꝰ salutādos linquere. si tn̄ salutare illos audēt: quoꝝ studio ac ṽtute fūdatū iperiū euerterūt. Eternū uale vir clarissime. Apud superos: capite orbis roma: que tua fuit mea pr̄ia facta est. kl'is octobris. āno ab ortu eiꝰ q̄ utinā nouisses. M. cccxliij.

Francisci Petrarche Poete Oratorisq₃ clarissimi in librū Epistolarum sine titulo: Prologus. In quo cāʒ reddit q̄re epistolas huius libri ab alijs segregauerit.

Uʒ semꝑ odiosa fuerit: nūc capitalis est ueritas: Crescentibꝰ nēpe flagitijs hoiuʒ creuit ueri odiū: ⁊ regnū blanditijs ac mēdacio datū est. Id me sepe dixisse: iterdū ēt ⁊ scripsisse memini: sed dicēduʒ sepius scribēdūq₃ est: Nō añ fletꝰ desinet q̄ʒ dolor. Ea me ꝓdē cogitatio īduxit ut Bucolicū carmē: poematis genꝰ ambigui scriberē: q̄ꝺ paucis itellectū: plures forsitā delectaret. Est eni nōnullis corruptꝰ adeo gustus ingenij ut eos notus sapor q̄ʒuis idē suauissimꝰ offendat. Ignota oia licet asperiora ꝑmulceāt. Sic (miꝝ dictu) difficultas reꝝ: sepe ēt fragilibꝰ humeris grata est. Idē me hodie respectꝰ iducit: ut his l'ris pauca q̄dē: sed q̄ ueriora: eo malis odiosiora ꝯcludaʒ: bonis ṽo nisi fallor amabilia: Epl'as. s. aliq̄t diuersis ex causis uarijsq₃ tꝑibꝰ ad amicos scriptas: q̄s vnū in locū iō ꝯieci: ne ut erāt sparse: totū epl'aruʒ corpꝰ asꝑgerēt ac ueri hostibꝰ odiosū facerēt: Et ut qui has legere uoluerit: sciat ubi eas q̄rat: q nolueri itelligat q̄d declinet. Siq̄s aūt eradēdas abijciendasq₃ cēsuerit: possit facilius partem vnam: sine totius operis deformitate conuellere. Qua in re ⁊ lectori consultum uolui ⁊ mihi: Et sicut in pastorio de quo loquebar opusculo: sic in isto. Illic obscuritate quadam: hic scriptorum latebris ac silētio tutꝰ sū. Nec solus ego: s₃ hi q̄ʒ q̄bꝰ hec scripserā: q̄rū noia sciēs uolēsq₃ subticui: ne his forsā i lucē erūpētibꝰ aut noxe si supererāt: aut odio si obierint illis sint: q̄si hec eis potissime iscripseriʒ quos scirē libētius audituros. Eq̄dē liber ille ad q̄rundā manus marioꝝ hoiuʒ me ꝑsente ꝑuenit: dūq₃ eam ꝑtē legerēt: qua maxime tāgebanť: q̄d ibi sensisseʒ ꝑcōtatos memini: meq₃ de idustria trāstulisse sermonem: Hic ṽo quia nullū huiuscemodi ueluʒ erat: ꝓuidebo si potero: ne viuo me cuiusq₃ taliū in manꝰ ueniat. Si fefellerit: ego tamē ueri studio quesitū odiū nō uerebor ⁊ meritis ꝑtā inuidiā iter titulos numerabo. Sin usq₃ duʒ abiero: bona fide latuerit: postmodū ut libet seuiāt: irascanť: tonēt: fulminēt: q̄d ad me? Certe si ut Satyrico placet: viuēti de mortuis loq tutū est: multo est tutius mortuo de viuis. Illic eniʒ pōt supesse qui vidicet: hic in quē vidiceť utiq₃ iā non est. Sit licet odiosa ueritas: sit pestifera: sit funesta: ipse iā in portu nauigat: ut ait Comicꝰ ⁊ in tuto est: iā terribilia cūcta trāsgressus: oēs mortaliū minas sꝑnit. Si q̄d tūc igiť in me parāt: iā hinc pro rn̄so habeāt illō Plantij oratoris elegās dictū aduersus Asiniū Pollionē: Cū mortuis nō nisi laruas luctari. Sin in hunc seu alios libellos meos accinguntur: ubi illos huic calamo uel mea idignatio uel eoꝝ obiecit idignitas nō mecū sibi fore nouerint: sed cū ueritate certamē: deo iudice: mundo teste.

Explicit Prologus.

Einsdē Frācisci Petrarche Liber epistolaꝝ sine titulo feliciter incipit.

Ad quēdā nimiū in huius secl'i tēpestatibꝰ ꝯfidentē: Illi portū salutis ostēdētis. Epl'a. I.

Uid agis bone vir? Quid agis pr̄ optime? Quid agis oro te? Quid cogitas? quē rebꝰ exitū: quē pn̄ti naufragio finē speras? Portuʒ ne tenebimus: an in medijs tēpestatibus obruemur? Eq̄ rei seuis cymba tātis impar est fluctibꝰ: Nimiꝰ carbasa uētꝰ ipleuit ⁊ carina grauissimo fasce depꝛimiť: Remos agūt inexꝑti: Claui aūt rector ut vides artis nautice ꝑcepta despiciens: terrā amat: q̄ꝺ igens nauigantibꝰ solet eē periculū. Idē ⁊ sereno nimiū fidit demens: ⁊ stellas uagas ituēs: stabilē arcton fidā puppibꝰ ducē spernit. Hec iter vino madidus: euo grauis ac soporifero rore ꝑfusus: iā nutitat: iā dormitat: iā sōno ꝑceps: atq₃ (utinā solus) ruit: Jā pallorē cādēq₃ aspeximꝰ: iā naufragātiū miseꝝ murmur audiuimꝰ: iā fatiscēs aluꝰ crepuit: sparsa iā pelago fluitāt armamēta. O ūt si pr̄ excelsus amisso fluitātē errare mg̃ro sentiens: ipe ēt ratē suā nocturnis in vndis regat: nec emergi sinat: quā tāto ꝑcio redemit ab hostibꝰ Alioquin ualde metuēdū est: ne, urgente estu: iter piratas ⁊ scopulos pereamus. Huc nos gubernatoris nostri perduxit inscitia: mitius loquor: Immo uero cecitas ⁊ hocipsum excusabile: Loquendū est igitur ꝓprie: ⁊ uera rebꝰ reddēda uocabula fecit hoc furor ⁊ rabies ⁊ turpis inertia: ⁊ ꝓcellosi littoris feruidus appetitꝰ: ⁊ rōnis imperiū fortune traditum ⁊ hortatu fede cupidinis pōdus infamie susceptū. Heu quāto felicius patrio terraʒ sul

caſſet aratro: q̃z ſcalinū piſcatoriū aſcēdiſſz. Quid
dicā? Scio eqdē ꝙ vniuerſali offenſe particularis
vindicta nō ſufficit: Sed qd amplius fiat? Ille igi
tur uadit pro meritis acceptur⁹: ꝛ canib⁹ eſca ma-
ritimis: Ille digitis oīum oſtēſus: oīum ſalib⁹ aſp-
ſus: oīum ludibriū iocuſq̃z menſarū: Poſtremo oī-
bus hoc mare ſulcantib⁹ in eternum fabula. De no
bis aūt quid putas? Certe ſi ad clauuz ſimilis nau
clerus acceſſerit: ſalus nos ipſa ſi uelit ſaluare vix
poterit: vna nobis in tātis terrorib⁹ ſpes ſalutꝫ ta-
le nuſq̃z eſſe portentuz. Tu v̓o circūſpice ſi qua eſt
ad enatandū tabula: quā cōplexi: in ſiccum euada
mus. Si conſilium meuz poſcis: in rure tuo ſi lice-
at optime manebimus: Ibi ſilentiū optatum ꝛ por
tus mihi quietiſſimus videtur: hic animum inten-
de ꝛ Uale.

¶ Ad Romanum principez cuius nuncius apō du-
rentiam captus: uerberatus ac vulnerat⁹ erat: Il-
li cōdolentis ſacrilegiſq̃z malefactoribus inſultan
tis. Epiſtola. II.

Uid hic humanitatis aut clemētie: ſeu qd
q oino iuſtitie ſperare poſſis: excellentie tue
nūcius expertus teſtabit̄: Nouū genus ſe
uitie: puerū incomitatū: incautū inocētē hoſtiliter
aggredi: Uirgulā quā ſi qd ſani eſſet ꝛ uereri ꝛ ti
mere debuerat: Capſulā quoq̃z grauiſſimis ac ſua
uiſſimis lr̄is refertā in caput imeritū donec utrun
q̃z frangeretur allidere: Ipſas quoq̃z litteras que
marmoreos aīos mollire potuiſſent diſcerptas ef-
fundere? En hoſpitalitas: En charitas: ad Duren
tiam captus: tortus: flagellatus: ꝛ ciuitatis igreſ-
ſu prohibitus nūcius tuus minaſq̃z cū uerberibus
ac vulnerib⁹ referēs ad pedes tuos uertice cruēta
to rediit. O uere Durētia: ut vulgus appellat duri
ties gētiū: ſiue ut qdā ſcriptores uocāt: ruētia a ru
endo diceris: preceps fluuius damnoſuſq̃z: cuius
accole nihil vndis: ꝛ alueo mitiores: ꝛ ipſi tāto im
petu in quodlibet ſcelus ruūt. O impudenter ela-
ti: O irreuerentes ꝛ indeuoti amnes: O non tua
ſorbēs ꝛ tumide in dn̄m ſurgēs Sorga: O Rho-
danus rodēs oīa: ſic Tyberiz recognoſcitis? Sic
Romā dn̄am honoratis? O Auinio cuius vinea
(ſi quid piectoribus fidei eſt) botros amariſſimos
ꝛ cruētam profert vindemiā: Sic dn̄am Romam
colis? Sic tui: ſic illius: ſic ꝓprie ſeruitutis: ſic ſum
mi imperii memor es? Ue tibi ifelix ſi illa ceperit
expergiſci: Immo v̓o ſi caput extulerit: ꝛ dormien
ti ſibi illatas iniurias ac damna ꝓſpexerit. Exper
recta eni iam nūc eſt: crede mihi: nō dormit: ſed ſi
let: ꝛ ſomnia preteriti tp̄is ſub ſilētio repetit: ꝛ qd
ſurgēs actura ſit cogitat. Expecta paululū ꝛ vide
bis magnalia in orbe terrarū: fieriq̃z mirabere: que
ante factū ipoſſibilia iudicaſſes. An qd ſcis: an ubi
ſis: an cui ſubſis ignoras? An prouincie nomē ne-
ſcis vnde daſcendat? Quis nā furor hic? Que nā
iſta demētia? Sic modico ſereno: tēpeſtatū oīum
ſurrepſit obliuio? Siccine ꝓuinciaꝝ dn̄am uenera
ris? Sopita erat: tu mortuā credidiſti ac uelut mor
te dn̄e libertati reddita: adhuc ꝑuaz te putaſti: Ni
ſi libertatē ipſā flagitiis approbares eē aliqd poſſe
aliqd videri cupis: Nos aliq̃zdiu te uoti cōpotem
deliberādo fecimus: tp̄s eſt ut nobis admonētib⁹
reſipiſcas. Multorū nēpe potētia: nō in ꝓpriis vi
ribus: ſed in aliena debilitate fundata eſt: Uerum
hec aduerſario cōualeſcēte corruat oportet. Tunc
ergo qd fueris itelliges: cū quid adhuc ſit Roma
cognoueris: cui⁹ mō nūciis ſic iſultas: putās nō eē
qui vidicet: falleris: ineptis: inſanis. Eſt qui vindi
cet in celo deus: Eſt qui vindicet in terris amicus
dei: quem tu neſcis. Sunt vires quas ne ſuſpicari
quidē potes: ha miſera: ſed experiere ilico ut ſpero
Tue nobis vim nr̄am iniurie reddidere: cum ꝑmū
dolere ceperim⁹: magno tractu ꝛ ad ſanitatez ꝛ ro
bur acceſſimus. Tu v̓o res noſtras miſereare vir
illuſtris: erige ſurgentē patriam: ꝛ gentib⁹ icredu
lis: quid nūc ēt Roma poſſit oſtende. De reliqua D
enim Italia: cui dubium eſt quin quātū potuit poſ
ſit: nec cōſilium nec vires nec opes nec aīos defo-
re ſed conſenſum. Qui ſi vnus affuerit: illudētib⁹
noīe italico tenore preſentis epiſtole: propinquam
ſtragē pernitiemq̃z denūcio. Tu inq̃z quē tante rei
ducem fata cōſtituunt: perge qua cepiſti: nihil for-
midaueris: Nubecule iſte ſole radiante diſſilient:
Uulpecularum aſtutie: leonis impetum non fe-
rent. Ingreſſus es glorioſe: I fortiter: I conſtan-
ter ad reliqua. Oſtēde ſuperbi: quātū humilitate
ſit iferior: Auaritie quātū largitate paupior: Fal-
lacie q̃z ſtulta ſit adiecta prudentie: Uoluptati q̃z
turpis admora temperātie ac decori. Agnoſcat tā
tādē fucus hypocriſis: q̃z nihil ſit ubi uera virt⁹ af
fulſerit. Eia age: rumpe moras ꝛ ranā tumore ri-
diculo: molem ſolidi bouis imitantē ꝓtere: frange
cōculca. Nō loquor ut icitē: nec impulſore: nec le-
nitore indiges: ꝛ calcar ꝛ frenū in ꝑtāte hēs: Sed E
dolorē aī tacit⁹ ferre nō potui. Dolor loquendo au
ctus: querelam auxit: ꝛ viciſſim ſermo idignationi
alimētū ꝑbuit: ꝛ idignatio ſermoni. Quis eni trā
quillus hec videat: violatū ius gētiū: ſpreta huma
nitatis federa in nūcii tui perſona? O imemor ho-
neſtatis ira: Melius iter barbaros hoſtes fuiſſet
nūcius tuus: q̃z iter eos quos ꝛ rebaris latinos ꝛ
beniuolos merebaris. Euoluāt hiſtorias: ſi modo
gēq̃z ꝑter (quib⁹ ihiāt) diuitias ſpectare queāt. In
grāt ꝛ mihi rn̄deant: que barbaries legatos viola
uit vnq̃z: niſi perraro: nulla ꝑſerti cā iteruenienete?
Tēptauit hoc quondā in legatis nr̄is fallax ꝛ infi
da Carthaginēſiū plebs: ſed prohibita vis eſt ma-
giſtratuū interuētu: Hāc vim queſo qs ꝓhibuit?
Quis facta puniuit? Durior ſum: Immo v̓o quis
arguit uel reprehendit? Quāto tutius nūcius tu⁹
iſſet in Parthiā trūcatis Craſſis ꝛ legionib⁹ nr̄is
fuſis? Quāto itactior iſſet in germaniā: ceſis theu
tonis ꝛ Mario triumphāte q̃z huc uenit te Roma
nā eccl̄iam filialiter uenerāte? Certe ne victoris in
ſolētia: ne victi hoſtis dolor tātū ꝑſumpſiſſet: quan
tū ficte amicitie ꝑſumpſit iuidia. Facili⁹ puer tuus
nemoroſuz Pelion ꝛ algētes Tauri colles hyeme
media: q̃z Orgonis planitiez autūnali tp̄e trāſiuiſ-
ſet. Liberius Gangē ꝛ Tyberim: q̃z Durētiaz trāſ
nataſſet. Hec leuādi aī grā dixiſſe uolui. Te v̓o vir F
magnifice nec iniuria: nec iniurie illatores: nec ul-
la prorſus falſe magnitudis ſimulachra permoue
ant. Nō eſt uera magnitudo: nec uerū robur poſſe
nocere: Id eni minimis atq̃z ifirmiſſimis aiantib⁹
datū eſt magnitudo v̓a eſt poſſe ꝓdeſſe: uerior aūt
uelle. Potuerūt nocere nocētiſſimi hoīum inocēti
puero: ꝛ boni nūcii vicē hāc referre. Quid hic ma
gni eſt? Immo v̓o qd niſi nihilomin⁹? Si eni pctm̄
oē nihil eſt: eo magis eſt nihil quo pctm̄ mai⁹. Ita
pcti magnitudo ſi dici poteſt magnitudo: nihil eſt:

Hac mō magnitudine viri fortes ⁊ suis artib⁹ usi
sunt. Potuerūt qd̓ scorpius qd̓ aranea potuisset.
Nocuerūt vni ex tuis: ⁊ qd̓ est in hac immanitate
ↄspectius: tibi nocere uoluerūt: nec tibi ut tibi: sed
ut libertatis ac iustitie defensori. Te enim non nisi
propter illas odio habēt: Illas aūt ꝓpter se: ut q̄s
iniusto quo superbiūt iperio ↄrias norūt: Tu si ad
magnitudinē animi tui redis: horū tumidū ⁊ ina-
ne propositū simul oderis ⁊ ↄtēnes acria qdē ista
⁊ acuta sed parua sunt: De maioribus agitur: Hec
cum vniuersitate transibunt. ⁊ serui tui ultio late-
bit sub reipublice vindicta. Uale ⁊ perfice quod
cepisti.

¶ Ad romanū p̄ncipē: eidē questionē a quibusdam
ꝓceribus motā: An scilicet expediret terrarum or
bi: urbē Romā ⁊ Italiam esse vnanimes ac pacifi-
cas: narrantis. Epistola. III.

A Eue est qd̓ nūc aīum premit: egerendū tn̄:
I ne neglectū stomacho obsit: plus eni q̄ꝫ ꝓ
quātitate bilē excitat: ⁊ paruū licet ingētis
nausee materiā fert. Olet nēpe virus abditū ꝓfū
di uetustiqꝫ odij. Ita mihi visum est: Ita tibi visuꝫ
iri certus sum: ⁊ si lati⁹ inotescat: totius ppl'i roma
ni atqꝫ oīum italorū animis icussurū iustissime idi
gnationis aculeos spero excussurūqꝫ grauedinem
torporis: q̄ nūc p̄scus generose idolis vigor tepet.
Cui vi uel spōte tot⁹ olim orbis cessit (nūc pudor)
ultimi hoīum isultāt. Nō inutile opus reipublice
si successerit ut opto. Breuis scintilla magnum mo
uit icēdiū: Uerbū vnū multarū ac magnarū reruꝫ
fuit indicium. Sed iā res ipa tractāda est. Nec tā
magis exaggerāda sermonib⁹ q̄ꝫ indignatione le-
gētiū. Nuper equidē iter quosdā ex his qui sibi vi
dētur sapiētes: alijs forte nō ita dubitatū ⁊ in que
stionis formā ꝓpositū fuit: Expediret ne terraruꝫ
orbi: urbē romā ⁊ italiā esse vnanimes atqꝫ pacifi
cas? Et q̄ꝫuis ipa reꝝ dubitatio satis puerilis ⁊ ine
pta sit: tamē disputādi studio utrūqꝫ poterat excu
sari: nisi multis argumētis ultro citroqꝫ iactatis:
Is qui oīum sapiētissimus hēbatur cū plausu ⁊ fa
uore oīum: nullatenus expedire: uenenata diffini-
tione firmasset: Qd̓ tu queso vir eloquētissime: cū
B primū ut soles in publico perorabis populo Ro-
mano meis uerbis idica: ut itelligat que sunt hoꝝ
procerū de nr̄a salute snie: per q̄s ⁊ si nihil nocent:
aīos tn̄ suos uētosa loquacitate detegūt: dū quod
de nobis cupiūt: taꝫ uehemēter cupiūt: ut dissimu
lare nō possint: ⁊ uotū iniq̄ssimū ac hostile propo-
sitū suū in rōnis locū trāsferre cōtēdūt cecitate tur
pissima. Sed ipsi qdē in errorib⁹ suis morientur:
nos in manib⁹ dei sumus: fortunā nō quaꝫ ipsi uo-
lūt: sed quā ille nobis preparauerit habituri. Non
tn̄ his deliramētis iterfui. Cōtristasseꝫ fortasse ali
quos: neqꝫ eni aut honestū aut mihi possibile: in tā
impia loquacitate silētiū fuisset. Ceteruꝫ ut res ad
me perlata est: idignatus grauiter: ⁊ tūc iter nr̄os
cōtrariū diffiniui: ⁊ nunc ⁊ apud te libertatis nr̄e
p̄ncipē quantulūcunqꝫ auctoritate diffinio: Teqꝫ
ante alios ⁊ romanū populū atqꝫ vniuersaꝫ italiā
ut qd̓ ego v̓bis assero: reb⁹ approbetis: ꝑ oēs celico
las supplex oro: ⁊ ut in statu prospero diu viuas
⁊ rempublicam fortiter liberatam: feliciter regas
opto.

¶ Ad ppl'm romanū: ꝙ cuidā ciui suo qui affirmaue
rat romanū iperiū nūc ēt rome ⁊ penes ppl'm Ro
manum esse: iuste defensionis facultas eripiat̄ de
testantis. Epl'a. IIII.

A Pud te qdē iuictissime domitorqꝫ terrarū
a popule meus: apud te claꝫ paucis res ma
gna tractāda est. Aduertite aīos queso ob
testorqꝫ uos viri clarissimi: ur̄as res agit̄. Magna
inq̄ꝫ nec solū magna: sꝫ maxima ⁊ cui i terris nulla
par eē pōt. Ne ue forsitā sciēdi auidos: expectatio
ne ↄficiā: aut rē suapte natura ꝑmaximā nitar uer
bis augere: prefationib⁹ omissis: ad ipsaꝫ rē uenio.
Tribunus olim uester: nunc captiuus alienus (O
triste spectaculū) ceu fur nocturnus: aut patrie pro
ditor ex vinculis cām dicit: ⁊ que nulli vnq̄ꝫ sacri
lego prerepta est: apud iudices orbis terrarū ⁊ iu
stitie magistros: iuste sibi defensionis facultas eri
pit̄. Est ille forte nō idignus hec ꝑpeti: qui suo ige
nio suisqꝫ (ut ita dixerim) manib⁹ plātatā ⁊ iā radi
catā florētemqꝫ rēpublicā: in ipso gloriosissimi suc
cessus flore destituit? At minime digna est Roma
cuius olim ciues: lege iuiolabiles: ⁊ supplicio exē
pti: nūc nō modo sine sceleris ifamia: sed multa q̄ꝫ
cuꝫ laude virtutis: passim seuo quorūlibet arbitrio
violent̄? Ne enim cāꝫ ignoretis viri illustres: qua
olim caput ⁊ rector: nūc ciuis dicā: an exul uester
opprimit̄: rē nescio an uobis incognitam: sed certe
mirabilem ⁊ idignā audietis. Nō ille quidē negle
cte sed defēse libertatis arguit̄. Nec deserti sed oc
cupati capitolij reus est. Illud sibi summum ⁊ cru
cibus expiādū scelus obijcitur: ꝙ affirmare p̄sum
pserit Romanū iperiū nūc etiā Rome ⁊ penes po
B pulū romanum esse. O ipia secula. O truculētam
inuidiā: O maliuolentiam inauditam: Tu v̓o nūc
ifallibilis ⁊ icorrupte reruꝫ arbiter Christe: quid
agis? Ubi sunt oculi tui: qb⁹ humanarū miseriaruꝫ
nebulas serenare solitus es? Cur illos aduertis?
Cur non ancipiti fulmine cām dirimis sceleratāꝫ?
Et si non meremur: aspice in nos ⁊ miserere nr̄i.
Respice inimicos nostros: nec minus tuos: Quo-
niam multiplicati sunt ⁊ odio iniquo oderunt nos:
nec minus te. Discerne quesumus inter partes om
ni ex parte dissimiles. Deniqꝫ de vultu tuo iudiciū
nostruꝫ prodeat: oculi tui videant equitatē. Certe
si iugo romano quod omniuꝫ iustissimum atqꝫ su
auissimum fuit: aliqua gens: Immo v̓o gens om
nis ut cernimus: uoluit colla subducere: nihil est
quod indignemur: aut miremur. Est enim ani-
mis mortaliuꝫ libertatis insitus appetitus. Sepe
etiam inconsultus ac preceps ⁊ sepe dum parere
melioribus pudor uetat: qui bene subessent male
president. Sic omnia miscentur atqꝫ turbātur: vn
de nonnunq̄ꝫ in loco digni imperij: seruitium indi
gnū ⁊ in loco iusti seruitij: iniustū iperiū videmus.
Quod nisi ita esset: meliori loco essent res huma-
ne: ⁊ adhuc incolumi capite: mundus itegrior. Id
si mihi nō credit̄: experiētie credatur. Quādo vn
q̄ꝫ tanta pax: tāta trāquillitas: tāta iustitia: tantus
virtutis honor: tāta bonis premia: tāta malis sup
plicia: tā bn̄ ↄsultū reb⁹ q̄ꝫ postq̄ꝫ vnū caput orbis
habuit: caputqꝫ ipsum roma fuit? Quo potissimuꝫ
tp̄e amator pacis ac iustitie nasci de⁹ ex virgine ter
rasqꝫ visitare dignatus est. Singula quideꝫ singu
lis corporib⁹ data sunt capita: ⁊ orbis vniuersus
cui a poeta magni corporis nomē ascribitur: vno
tēporali capite debet esse contentus. Mōstruosuꝫ
est enim omne animal biceps: quanto magis hor

rendum τ immane prodigiuz est aīal mille capitū
diuersoꝝ:seseq̄ʒ mordētiū iuicēq̄ʒ pugnātiū? Or si
capita plura sint:vnū tm̄ qd̄ cūcta cōpescat atq̄ʒ oi
bus p̄sit esse debē nō ambigit : ut totius corporis
pax icōcussa pmaneat. Certe qd̄ expimentis innu
meris: τ doctissimoꝝ hoiuz auctoritate dephensū
est: τ in celo τ in terra optima semp fuit vnitas pn-
cipatus. Id sane supremū caput:uelle se deus om
nipotēs:nō aliō esse q̄ʒ Romā:multiplicib⁹ decla
rauit idicijs: Quā belli pacisq̄ʒ glia:quāq̄ʒ mira-
bilē sine exēplo ꝟ tuꝫ tanta preeminētia dignā fe-
cit. Que q̄uis ita sint : adhuc tm̄ si humani more
ai:malo suo quotidie gaudentꝫ:aliq̄ gens (ut dixi)
D dānosam τ ambiguā libertatē:q̄ʒ tutum τ salutare
publice mr̄is imperiū mallet amplecti:posset isolē
tie uel inscitie uenia deberi: Illud ꝟo quis inoffen
sis aurib⁹ accipiat inter hoies doctos queri: An ro
manū iperiū Rome sit? Ergo apd̄ Parthos Per-
sasq̄ʒ τ Medos: Parthoꝝ Persarūq̄ʒ τ Medorū
regna cōsistent: Romanū iperiuz uagū erit? Quis
hāc idignitatē stomachus ferat? Quis nō potius
euomat penitusq̄ʒ reijciat? Si iperium romanum
Rome nō est:ubi queso est? Nepe si alibi est:iā ro-
manoꝝ iperiū nō est: Sed eoꝝ penes q̄s illud uo-
lubilis fortuna deposuit. Et si eniz sepe romani im
peratores pro necitate reipublice in orientꝫ aut oc
cidentꝫ extremo:sepe sub Borea uel Austro cū ex-
ercitib⁹ agerēt: Romanū tm̄ interim iperiū Rome
erat: τ de romanis impatoribus:quo ul' p̄mio uel
supplicio digni essent roma censebat. De capitolio
petebat q̄s honorādus:q̄s plectēduſ:q̄s urbē p̄ua
tus:q̄s ouās:q̄s triūphās itroiret. Quinetiā post
Julij Cesaris seu tyrānidē:seu dicē malumus mo
narchiā: Romani pncipes q̄q̄ʒ iā deorum cōcilio
ascripti:adhuc tm̄ a senatu uel a pplo romano gerē
darū reꝝ licētiam postulasse cōpertū est: τ data ul'
denegata licētia:egisse que destinauerāt ul' cessas-
se. Impatores igit uagi esse possunt:stabile fixūq̄ʒ
semp impiuz est. Nec de tpali statu:sed de ppetui-
tate iperij dixisse credēdus est Maro:ubi ait: Dū
E dom⁹ Enee Capitoli imobile saxū Accolet:iperiū
q̄ʒ pr roman⁹ hēbit. Neq̄ʒ enim hec dicēs:cētū aut
mille annoꝝ:sed imortalē illis duob⁹ gl'iam spōde
bat. Ne ue q̄sq̄ʒ ꝟba hec blāditias uocet:que pfe-
cto nec ligua mea:nec ur̄is aurib⁹ digne sūt:digres
sione op⁹ est. Scio ego de hac re Uirgiliū q̄dā lo-
co ab Augustino rephēsuz nō iniuste:ſʒ ibidē mox
mox iustissime excusatū. Cū poeta loquētē de uo-
bis Iouē faceret:sic ait: Romulus excipiet gētē τ
mauortia cōdet Menia : Romanosq̄ʒ suo de noie
dicet: Et origini ppetuitatē adijciēs ingt. His ego
nec metas rerū nec tpa pono:iperiū sine fine dedi.
Hoc nō imerito qdē notat Augustin⁹ : Quō enim
iperiū sine fine dabit:qui nihil vnq̄ʒ dedit aut dare
potuit:nisi qd̄ hō scelerat⁹ τ mortalis pōt:falsa di-
uinitatꝫ opione:nō ornat⁹ sed onerat⁹ τ oppressus?
Pretereo aūt hec. Quisq̄s iperiū romanum dedit
(qd̄ nō dedisse certū est:nisi oipotentē deū : cui⁹ in
celo τ in terra impiuz vnū est:vn̄ imperia cūcta de
scēdunt) ubi tm̄ hoc iperium sit : querit Augustin⁹:
in terra an in celo? Et utiq̄ʒ ingt in terra est: τ si eēt
in celo:celū τ terra trāsient. Trāsient que ipse fecit
deus:quāto citius que cōdidit romulus? Hec Au
gustin⁹ in Uirgiliū. Et certe p̄spicuū est:regna oia
τ q̄cq̄d usq̄ʒ clarū aut magnificū oculis nr̄is appa-
ret: Et si ante nō ruerint:tūc saltē ruitura esse:dū
celū τ terra mouebunt. Illo cōcutiēte qui creauit: F
q̄ʒ nouū celū nouāq̄ʒ terrā faciet : nō mētitur⁹ ut
Juppiter:cū ipe sit ꝟitas. Ei⁹ est illud regnū pnci
pio carēs τ fine carituꝝ:de q̄ scriptuz est: Et regni
ei⁹ nō erit finis. Qd̄ licet forte Uirgili⁹ ignoraret:
cui de⁹ igeniū excellēs eloquiūq̄ʒ p̄stiterat: Ueruz
hec a sapiētib⁹ abscōdita: τ paruulis reuelanda ne
gauerat. Illd̄ certe nō ignorabat:pitura eē oia re-
gna que initiū habuissent. Ingēti igit cautela usus
est. Siqdē ubi imortalitatē romano pollicebat im
perio:nō ipe loquebat ex psona ppria:sed Iouē lo
quētē iducebat:ut mēdacis dei mēdax oraculum
eēt: τ falsa pmissio. Ipse aūt ad grām ppl'i romani
alieno mēdacio utebat. At alibi qn̄ ex psona sua lo
qui uoluit:ꝟitatē ipaz idē poeta nō tacuit. Ait eni:
Res romane pituraq̄ʒ regna. Quis nō clare vide
at:iter iperiū sine fine:pituraq̄ʒ regna:q̄d intersit?
Sed hic Uirgili⁹:ibi Juppit loquebat. Hic hō in
geniosus:ibi falsus de⁹. Alijs quidez ꝟbis:sed hac
plane snia Uirgiliū accusat τ excusat Augustinuſ:
ſm quā itelligo que dixi: τ que dicā. Certe roma-
nus erat ille qui scripsit: Oia orta occidūt: τ aucta G
senescūt. Senescēt ergo hec oia si durent. Et si cu
iusq̄ʒ rei finis est senect⁹ sua:utiq̄ʒ oia senescent:nisi
iā forte senuerint: Qn̄ τ que stāt:cūcta occident: τ
occasū si nō p̄uenerit:saltez comitabit senect⁹: Ita
nulla est exceptio:seu durēt seu non durēt:orta oia
aut seri⁹ aut ocius tādē occidēt τ senescēt. Uoluet
motu cōtinuo rotā suā istabilis fortuna : τ de gēte
in gētē uolubilia regna ꝟsabit. Faciet illa cū uolet
reges ex ſuis:ſuos ex regib⁹: τ in urbem romā τ
in orbē romanū suā ieluctabilē potētiā exercebit:
Quā p̄cipue in uos viri optimi:mltis forte mise- H
rātibus:nullo penit⁹ succurrēte:diu mirabilib⁹ mo
dis exercuit τ exercet. Scio doleoq̄ʒ: τ plus q̄ʒ cre
di possit idignor:q̄d ampli⁹ faciā nō hēo. Nec me
angit q̄ fortuna iure suo utit:ut in reliq̄s:sic in uo-
bis:atq̄ʒ ut se reꝝ humanarū plane dn̄am pbet:ip
sum rerū caput attingē nō ueret. Scio violētiam:
istabiles mores noui. Quarūdā ꝟo idomitaꝝ gen
tiū inanē iactātiā egrifero:quaꝝ nūc romano trita
iugo colla lasciuiūt. Itaq̄ʒ pudor τ ifelix fabula:iā
(ut cetera mlta τ grauia sileā) in questionez uenit:
An romanū iperiū rome sit. Eniuero ubi nūc hor-
rida silua est:poterūt regia tecta cōsurgē:atq̄ʒ ubi
nunc atria sunt auro rutilante fulgētia:poterūt cu
pidi greges pasci: τ in penetralib⁹ regū uagus pa-
stor insistē. Nō detracto fortune imperiū:potest il
la funditus:ut urbes alias : sic reginaz urbiū pari
nisu:ruina maiore psternere:quod heu magna ex
parte iam fecit. Illud profecto nunq̄ʒ poterit ef-
ficere : ut romanum imperium alibi sit q̄ʒ rome:
Simul enim ut alibi esse ceperit : desinet esse ro-
manum.

¶ Ad populum romanum:q̄ ciuem suum innoxiuz
τ indefensum perire patiatur:conquerentis.

Epistola. V.

Ec se miserabilis ciuis uester affirmasse τ
b affirmare non negat: τ hoc est illud graue I
crimē:vn̄ in discrimē capitis adducit. Ad-
dit autem se id multorum consilio sapiētum dixis-
se: Nec puto mentitur: τ defensionis copiam ad-
uocatumq̄ʒ sibi dari flagitat: Negatur : Et nisi di-
uina misericordia uesterq̄ʒ fauor occurrerit actū est

innocens indefenſuſqꝫ dãnabit̃. Hoīum pars ma-
gna cõpatit̃: nemo fere eſt qui nõ misereat̃: preter
eos qbus ꝓpriũ erat misereri ⁊ parcẽ errorib⁹: nõ
inuidere ꝟtutibus. Iuriſcõſulti inſignes hic ẽt nõ
deſunt: qui iure ciuili aſſerãt hãc ipam ſniam pro-
bari clariſſima rõne. Nec deſunt qui ex hiſtorijs
ſe multa ⁊ ualida ꝓbaturos dicãt ad eiuſdem ſnĩe
firmitatem: mõ liberã uocẽ liceat emittẽ. Nunc ta
mẽ nemo eſt qui mutire audeat: p̃terq̃ in anguliſ:
K in tenebris: in timore. Egoipſe qui uobis hec ſcri-
bo: ⁊ forte pro ꝟitate nõ recuſez mori: ſi mea morſ
collatura aliqd reipublice videat̃: nunc taceo: neqꝫ
hiſipſis ad uos ſcriptis meũ nomẽ adijcio: ſtilũ ip
ſum ſufficere arbitrat⁹: hoc adiecto: ciuẽ romanuz
eſſe qui loquit̃. Qꝫ ſi tuto in loco apud equum iudi
cẽ ⁊ non ad tribunal hoſtiuz res agat̃: ſpero ꝟitate
aium illuſtrãte: ⁊ linguã ſeu calamũ dirigẽte deo:
poſſe aliquid dicẽ: quo luce clariuſ appareat impe
rium romanũ q̃ꝫq̃ꝫ fortune iniuria attritũ oppreſ-
ſumqꝫ diu: ⁊ q̃ꝫq̃ꝫ uarie ab Hiſpanis: Afris: Gre-
cis: Gallis: Theutonis occupatũ: adhuc tñ quãtu
luncunqꝫ eſt: Rome eſſe nõ alibi: ibidẽqꝫ mãſurũ: ⁊
ſi nihil prorſus ex tanta urbe p̃ter nudũ ſaxuz Ca
pitolij ſupereſſet: quinetiã tũc qñ nõdum externis
manib⁹ agebamur: tantũq; Romani Ceſares ipe-
ritabant: nõ penes eos: ſed penes Capitolij arcem
ac populũ romanum omne ius imperij fuiſſe: ſi ue
rum eſt: quod malefidei poſſeſſor ullo tempore nõ
preſcribat.

¶ Ad populũ romanũ: ut ciuẽ ſuum in extremis po-
ſitũ nõ deſerãt ſed ſuum eſſe mõſtrẽt: atqꝫ ne alibi
puniatur ſolẽnibus nuncijs repoſcant hortantis.

Epiſtola. VI.

L In hoc aut reꝝ ſtatu dum dies trahit̃: quo
forte deſuper datũ eſt ut qõ modo nec ſpe
rare qdem auderẽ: tãta res in lucem ueni
at: vnum qõ ad ueſtrã ⁊ romani nois dignitatẽ ſpe
ctare viſum eſt diſſimulare nõ potui: cogẽte me ad
calamũ fide illa: qua uos urbẽqꝫ ueſtraz inter oẽs
ſingulari quodã amore ac ueneratione cõplector.
Claritatẽ igit̃ ueſtram hortor atqꝫ obſecro: ne ciuẽ
ueſtrum in extremis poſitũ deſeratis: ſed ueſtrum
eſſe mõſtretis: ſolẽnibus eũ nuncijs repoſcentes.
Etſi enim uobis imperij titulũ nitant̃ eripe: nõdũ
tñ eo ueſanie ſunt euecti: ut negare audeãt: uos in
ueſtros ciues ius habẽ. Certe ſi qd homo iſte pec
cauit Rome peccauit: nec dubitari põt: de cõmiſ-
ſis Rome peccatis ueſtrum eſſe iudiciũ: niſi uobis
fundatorib⁹ legũ atqꝫ cultorib⁹: ⁊ qui iura gẽtib⁹
tradidiſtis eripit̃ ius cõe: Ubi eniz iuſtius delicta
caſtiges q̃ꝫ ubi cõmiſſa ſũt? Ubi ſcilicet ⁊ locus ip-
ſe memoriã criminis renouãs ſceleratis: pars non
parua ſupplicij: ⁊ ſceleꝝ ſpectatores pene ſpectacu
lum aut ſolet̃ aut terreat. Qꝫ ſi forte tribun⁹ ueſter
(qm̃ multi: qn potius boni oẽs ita ſentiũt) nõ ſup-
plicio ſed premio dignus eſt: ubi nã melius qõ me
ret̃ accipiet q̃ꝫ ubi fecit: propter quod talia meret̃?
Nuſq̃ꝫ dignius p̃miuz viri fortꝭ exoluit̃ q̃ꝫ ubi for
titer geſſit: ut qui actũ viderint: ad imitãduz p̃mio
accendant̃. Fidẽter itaqꝫ repoſcite ciuẽ ueſtrũ: ni-
M hil nouũ: nihil iniuſtũ poſcitꝭ: potiuſqꝫ delinqtis ſi
tacetis. Qȯ ſi cõis iure patrie ubi nũc captus eſt
puniẽdus aſſerit̃: quãto uerius cõis patria Roma
eſt: ubi ille natuſ educatuſqꝫ eſt: ubi qcqd id eſt: vñ
accuſat̃ admiſit: qui ꝯtra nihil hic uel laude uel vi-
tupio dignũ fecit. Si ꝟo cõtra morẽ maioꝝ: cũ for
tuna ceciderũt animi: adeoqꝫ degeneratũ eſt: ut iu
ſtitiã poſcẽ temeritas videat̃: his quoꝝ patrib⁹ ni-
hil olim difficile viſum eſt: at ſaltẽ qȯ ab omni que
legibus viuat barbarie poſci põt: poſcite ut ciui ue
ſtro audientia publica ⁊ defenſionis legitime non
neget̃ copia. Neue qui in luce fecit oĩa: Immo qui
quantũ per hoiem fieri poterat: lucẽ mundo reddi-
dit: in tenebriſ cõdemnet̃. Oñdite uos deniqꝫ cau
ſam ac fortunã nõ negligere ciuis ueſtri. Reſiſtite
iniurie: ꝓhibete nephas: ꝓtegite innocentẽ: reum
uel nocẽtem iudicate: aut ſaltẽ ne pro cuiuſq̃ꝫ libi-
dine iudicet̃ occurrite. Ferte quã poteſtis ⁊ quam
debetꝭ opẽ tribuno: uel ſi id nomẽ euanuit: ciui ue-
ſtro multa de republica bñmerito: Atqꝫ illȯ in pri N
mis: ꝙ queſtionẽ magnã atqꝫ utilẽ mũdo: multis
ſopitã ac ſepultã ſeculis ſuſcitauit: que vna ad re-
formationẽ ſtat⁹ publici atqꝫ ad aures ſeculi initiũ
via eſt. Succurrite illi viro: neqꝫ cõtẽpſeritꝭ ſalutẽ
ei⁹: qui pro ueſtra ſalute ſeſe mille periculis ac ſem
piterne obiecit inuidie. Illius ꝓpoſitum atqꝫ aiuz
cogitate: ⁊ memineritis quo in ſtatu res ueſtre fue
rant: ⁊ q̃ꝫ repente vni⁹ viri ꝯſilio atqꝫ ope: quãtam
in ſpem: nõ Roma tantuz: ſed italia oĩs erecta eſt:
quãtum ſubito nomẽ italicũ: q̃ꝫ renouata ac deter-
ſa Romana gloria: quantus hoſtiũ met⁹ ac dolor:
quãtũ gaudium amicoꝝ: quãta populoꝝ expecta-
tio: q̃ꝫ imutat⁹ reꝝ tenor: q̃ꝫ facies orbis alia: q̃ꝫ di-
uerſus habit⁹ aioꝝ: q̃ꝫ nihil ſibi ſimile ex oib⁹ que
ſub celo ſunt tã mira ⁊ tam repẽtina mutatio reruz
fuit. Septẽ enim mẽſiuz nõ amplius ſpatio: frena
reipublice tenuit: ut vix ab origine mũdi mai⁹ ali-
quid attẽptatum rear: ⁊ ſi ſucceſſiſſet ut cepat: diui
num poti⁹ q̃ꝫ humanuz op⁹ eſſe videret̃: Et ꝓfecto
quicqd ab hoie bene agit̃: diuinum opus eſt. Huic
ergo quem ueſtre glorie: nõ ambitioni ꝓprie deſu-
daſſe notũ eſt: fauor haud dubius debet̃: de euen
tu fortuna culpãda eſt. Siquis aũt torpor feruẽti O
p̃ncipio iteruenit: humane uarietati atqꝫ ibecillita
ti ueniã date: ⁊ dũ licet vindicate ciuẽ ur̃m ab iniu
ria: qui grecos a Macedonũ: Siculos a carthagi
nẽſiũ: Cãpanos a Sãnitium: Tuſcos a Galloꝝ in
iurijs: non ſine graui ueſtro periculo vindicaſtis.
Extenuate ſunt fateor opes ueſtre: At nunq̃ꝫ plus
animoꝝ p̃rib⁹ ur̃is fuit q̃ꝫ duz romana paupertaſ:
diues ꝟtutũ viguit. Imminuta ur̃a potẽtia eſt nõ
ignoro. Sed mihi credite: ſi qua priſtini ſanguinis
gutta ſupeſt: nõ parua uobiſ eſt maieſtas: neqꝫ me
diocris auctoritas. Audete aliqd: adiuro uos per
memoriã reꝝ romanaꝝ: per maioꝝ cineres ac glo-
riã: per nomen iperij: per miſicordiã Jeſu Chriſti:
qui diligi primuz ⁊ ſuccurri iubet afflictꝭ. Audete
oro aliqd: p̃ſertim cui⁹ ⁊ honeſta petitio: ⁊ inhone
ſtũ ac turpe ſilẽtiũ eſt: ⁊ ſi nõ ꝓpter illius ſalutẽ: at
ꝓpter ueſtrũ decus. Audete aliqd ſi vultis eſſe ali
qd: Nil min⁹ Romanũ eſt q̃ꝫ timor. Predico autẽ
uobis: quoniã ſi timetis: ſi uoſipſos temnitis: mul
ti uos quoqꝫ contẽnent: metuet nulluſ. Sin ſperni
nolle cepitis: longe lateqꝫ metuemini: qȯ cum ſepe
olim: tum nuper apparuit: illo rẽpublicam guber-
nante: de quo loquor: Aperite tantum vnanimiter
ora ueſtra: ſentiat mundus vnam eſſe uocez popu
li Romani: nemo uſq̃ꝫ illam irridebit aut ſpernet:
nemo non uenerabitur aut timebit. Repoſcite mo
do captiuum hunc uel iuſtitiam poſcite: alterum

non negabitur. Et qui parua quodā legatione: regē egyptiū ab obsidione syriaca liberastis: nunc ciuem uestrum ab indignis carceribus liberate.

¶ Ad quēdaʒ: ꝙ oli sibi duplex hitatio fuerit: sed ꝙ nūc i Gallijs pmanē cogat cōquerenſ. Ep̄la. VII.

B g Eminꝰ mihi Parnasus: alter in italia est: alter in Gallijs: qlis q̄lis exulātiū late pieridum duplex domꝰ. In Ausonio Helicone felicior fui: dū fata deusq̄ sinebāt: ut apd Maronē: illa miserabilis amās ait: si tñ amās miserabilis ⁊ nō pudicissima ac constātissima mulier fuit Dido. Nūc me gallicus orbis hēt: ⁊ occidentalis babylō: qua nihil iformius sol videt: ⁊ ferox Rhodanus estuāti Cocyto: uel tartareo simillimꝰ Acherōti: ubi piscatoꝝ inops quōdam regnat hēditas: mirū imodū oblita p̄ncipij: stupor est memorare illos: hos cernē auro onustos: ⁊ purpura supbos: p̄ncipū ac gētiū spolijs: Uidē pro iuersis ratibꝰ luxuriosa palatia: ⁊ menibꝰ clausos mōtes pro retibus paruis: qbꝰ oliʒ in estu gallileo: victꝰ vix exiguus querebaſ: quibꝰ in stagno genesareth tota nocte laborātes nihil cepant: mane autē facto: capta est in noie Jesu ingēs pisciū mltitudo. Audire nūc mēdaces linguas: spectare mēbranas vo uacuas: ⁊ pēdēti plūbulo vsas in retia: qbus in noie codeʒ sed in opibus Belial credula chrianoꝝ turba concludiſ: ut mox squamis exuta: curaꝝ flāmis ⁊ desolatorijs carbonibꝰ exuaſ: auari uētris expletura uoraginē. Cernē pro scā solitudie frequētiā sceleratā ⁊ circūfusas acies satellitū pessimoꝝ: pro sobrijs uoluptuosa cōuiuia: pro pegrinationibꝰ pijs ociuʒ inhumanū ⁊ obscenuʒ: pro nudis pedibus aplorū niueos furū uolitare cornipedes auro istratos: auro tectos: auꝝ mādentes: auro deniq̄ ꝓpediē nisi dñs fuilē luxū cohereeat calciādos. Quid mlta? Persaruʒ aut Parthoꝝ reges dicas: q̄s adorari oporteat: q̄s salutari sine munē nephas sit. O hirsuti ieiuniq̄ senes: quibꝰ laborastis: quibꝰ agrum dñicuʒ seuistis: qbus sata rigātes sacruʒ sanguinē effudistis. Mitto aūt hec. His igiſ nūc in locis miserare sortē iniqssimā amici: aliō forte: sed h̄ certe supplicīuʒ nō merētis: His ego nūc in locis ubi puer fuerā: iā senior sum: fato me libeꝝ (ut putabaʒ) ad puerilia rursuʒ fastidia retrahēte: Hic ita cōfectus ⁊ affectꝰ ⁊ defectꝰ sum: ut iā sensim morbo animi in corpus trāslato: totꝰ eger: nil p̄ter meros dolores ac rācores loqui possim. Itaq̄ multa que in animo erāt: differre habui: uterq̄ mihi nūc stomachus dolet: nil ex me hodie placiduʒ speres. Non pōt ex amaro fōte dulcis riuus erumpe. Natura fert: ut exulcerati pectoris infesta suspiria: ⁊ offensi animi uerba sint acria.

¶ Ad quendā: malignitateʒ tempoꝝ suoꝝ deflētis. Epistola. VIII.

s Ι per occupatiōes licuisset: nunq̄ alias tā iusta scribēdi simul ⁊ indignādi (ne dicam flēdi) materia data esset. Quid vis dicaʒ? Piget incepisse: sed ⁊ desinē itidē pudet. Itaq̄ q̄uis aduerso sydē: postq̄ tñ (ut aiūt) boues sub iugum misi: hec mihi breuis papyrus exaranda est. Omne in p̄cipiti vitiū stetit: inqt Satyricꝰ. O simplexietatē nr̄aʒ certe nō uideras: nūc nūc in p̄cipiti vitia substiterunt: ut iā sine publica ruina trāsiri ulterius nō possit. Intēpestiue igiſ alienā querelā in tuū seculū trāstulisti: Quicqd historicoruʒ labor: quicquid Tragediaꝝ gemitꝰ: in nr̄am ꝑtulit notitiā: minꝰ fuit q̄ qd ocľis videmꝰ. Qd apd illos coturno dignū scelus erat: apd nos iā ueniale peccatuʒ est. Iratꝰ est mūdo deꝰ: Nec imerito: patiētiam potiꝰ tantā miror. Tp̄ibus illis iocabaſ fortuna: nūc seuit: Redde Neronem p̄cor: redde Domitianū: aptior quidē p̄secutio sed leuior erit ⁊ breuior. Liceat p̄cio modici sanguinis mercari celuʒ: ⁊ ad gl̄iaʒ martyrio ꝑuenire: latēti tabe ꝯsumimur: Nō vita p̄ripiſ: sed virtus: nec bene viuē sinimur: nec honeste mori. Sentio: redijt ab inferis Julianus: eoq̄ funestior ꝙ nouū nomē assumpsit: aium B
seruat antiquum: ⁊ hostile ꝓpositū amicitie uelo tegit: signa nr̄a sequentes ꝑdimur: nr̄iq̄ ducis auspicijs imus in ꝑnitiē: ⁊ nisi se Christus iteruʒ vindicet: actū est. Heu nimiū dilecte mihi quid putas: quid estimas: qd censes: qd mihi nūc animi suspicaris? Mirū nisi cōtra nāʒ meā croceus suʒ: siquidē totus effuso felle sum cholera: nō autē metꝰ: nō reuerētia: nō amor: nō vitati idicta supplicia: p̄mia mēdacio: ipediunt apte loqui que sentio: sed occupatio: sed ira: sed dolor animi: sed luctꝰ: hostes ingenij. Et O utinam stilus par materie rebusq̄ meis explicitis ociose vite spatiū deſ: Profecto ipetus ardorq̄ nō deerūt. Nō fabulas agā: ⁊ si fabulis sint hec similiora q̄ uero: dicaʒ monstra que vidi: que audiuisti qbꝰ ifectos ocľos atq̄ aures habeo. Nō simplex insania: nō vnus furēs Hercules: nō vna Thyestis cena: nō vnꝰ mōstruosus: fedusq̄ cōcubitꝰ: nō vna discordia iter auaros fr̄es: nō vnus inocētis osor ac mactator cōiugis mr̄isq̄ non vna ꝓfuge parētis ipietas ac libido: deniq̄ nō vnium Ilion euersum: nō vnus iniqui p̄ris iperio discerptus Hippolytus: sed totꝰ orbis euersus ac lacer: que ab alijs vndiq̄ studio cōquiruntſ: hic passiʒ in triuijs occursant: Putas ne Tragico carmini deesse subiectū? Ceteri singuloꝝ fortunas ac singula C
scelera cecinere: mihi inaudita portenta quoꝝ nullus est numerus: mihi totiꝰ humani gn̄is cātanda seu potiꝰ deflēda calamitas: seruitꝰ: ruina: ludificatio ⁊ mors. Uerissima quoq̄ texeſ historia: sed flebilis ⁊ horrēda: nō lyncei libri ab annalibꝰ dissentient: nulla iter Polybiuʒ ⁊ Claudiū ⁊ Lucinium ⁊ Ualeriuʒ Anciatē: nulla iter Salustiū ⁊ Liuium: nulla iter Herodotuʒ ⁊ Thucididē lis erit: Uero oia cōsonāt inqt Aristoteles. Ego scribā: vitas dictabit: humanuʒ genus oē testabiſ: iudex esto posteritas: nisi forte tuis malis oppressa: nr̄is intendere non potes. Tibi interim amice (si te noui) ex his paucis: oia nō modo que scribo: sed que meditor clara sunt: nec Tragedia tibi alia nec historia opus est. Uale ⁊ te felicē scito ꝙ hinc abes.

¶ Ad quēdā amicū: Calamitatē tempoꝝ deplorantis: deumq̄ pro vindicta orantis. Epistola. IX.

d Um sanctissimū grauissimūq̄ sermonē repeto: quem mecū ante religiosi illiꝰ ac ueteris tēpli fores nudiustertius habuisti: concalesco acriter: ⁊ ita sum: ut oraculuʒ aditis penetralibus emissum putē: ⁊ deū mihi videar audisse non hominē. Adeo mihi diuine presenteʒ statum: Immo casum ac ruinā reipublice deplorare: adeo q̄ profunde digitos eloquij tui in vulnera nostra demittere visus eras: ut quotiēs vboꝝ tuorum sonus ad memoriā auriū mearū redit: totiēs dolor A

ad aīum:meroꝛ ad oculos reuertat:ꝛ coꝛ meū qḋ dum loquebaris ardebat: Nunc duz meminit:dū cogitat:dū ꝓuidet resoluat in lachrymas:nō qdez femineas:ſꝫ viriles:ſꝫ maſculas: ꝛ ſi deſ piū aliqd auſuraſ:ꝓꝗ virili portione uſꝗ ad iuſtitie patrociniū erupturas. Cū ſepe igiṫ antea:tū ꝑcipue poſt eū diē ſolito ſepi⁹ tecū ſuz:ſepe ſubit deſpatio:ſepe ſpes:ſepe aūt iter utrāꝗ fluitāte aīo mecum dico: O ſi vnꝗ̄:O ſi in dieb⁹ meis accidat:O ſi tā clari opis ꝛ tāte gl'ie ſim ꝑticeps. Dehinc crebro ad euz quē in delitijs crucifixuz hēo:ꝓ ſus meſta uoce atꝗ ocl'is humētib⁹ exclamo: Jeſu bone ꝛ nimiū mā ſuete qd h̄ eſt? Exurge q̄re obdormis:exurge ꝛ ne

B repellas in finē:q̄re faciē tuā auertis:obliuiſceris inopie nr̄e: ꝛ tribulatiōis nr̄e:ꝓtectoꝛ noſter aſpice deus: Uide qd patimur ꝛ vn̄:que ue ſub clypeo tui nois ab hoſtibus tuis fiūt: Uide ꝛ vindica. Si minus:occurre ꝑuſꝗ̄ mortiferi vis ueneni vitalia mēbra corripiat: ꝛ extremis maloꝝ obruamur molib⁹. Quid agis in te ſperātiuz ſalus? Quid ſaluatoꝛ cogitas:qd heres:ꝗ̄diu ocl'os auerts:ꝗ̄diu noſtris nō tāgē miſerijs:ꝗ̄diu nullū tātis laboribus modū pones? An mala nr̄a nō vides : quē nec celi ambitus:nec abyſſi ꝓfunditas fallit:nec ſtille oceani:nec ſiluaꝝ folia:nec arene maris:nec ſtellaꝝ numerus:nec animātiuz multitudo:nec herbarū uarietas? An odio tibi ſum⁹:q̄s uſꝗ adeo amare conſueueras:ut nr̄i amore vict⁹ : celi regnatoꝛ de⁹ : in terrā deſcēderes:atꝗ hō moriturus aſcēderes in crucē? An forte vides ꝛ diligis:ſed retrahit ipotentia ſuccurrēdi ? At ſi nō es oipotēs:qd ſperamus? An terret vis hoſtiū tuoꝝ? Sꝫ nōdum puto ſeculi nr̄i ſupbia fecit hoies deo pares. An poti⁹ miſeri

C cordia iudiciū frenat? Sꝫ vide iudex īfallibilis:vide ne dū paucis parcis:pdas inumeros: ꝛ pietas ſceleratꝭ exhibita ſit crudelitas bonis inoxijſꝗ pernities. Sꝫ qd loquoꝛ homūcio:qs ego ſum qui tecū litigez? Tibi nos ac nr̄a cōmittim⁹:de nobis tu videris qui creaſti:memoꝛ ibecillitatē nr̄am:diuitius ſub tātaꝝ erūnaꝝ cumulo nō poſſe ſubſiſtē. Jta ꝗ fer opē opportunā:dū adhuc quicꝗ̄ reliqui eſt: ne ſi pire pmiſeris:ſuſcitare hēas quos ſaluare potueris. Adeſto ſpes nr̄a : ꝛ qḋ q̄tidie iteram⁹:Jn adiutorium nr̄m intende ac feſtina: ꝛ uel tot mūdi mala uel mūdum ipſum finias precamur.

¶ Ad quēdā:de iameno occidue Babylonis ſcilicet Gallie ſtatu ſibiꝗ ingrato cōquereꝰ. Epl'a. X.

A [S]J quicqd aius meus fert de hui⁹ occidue babylonis ſtatu:cuius fato ſeu uerius peccato meo iuitus totieſ ciuis fio:uelim ſtilo cōmittē:uereoꝛ pi ne ꝛ dolorē meū lamenꝰ exaggerem : ꝛ ſanctiſſimas curas tuas occupationeſꝗ pulcherrimas:intēpeſtiuis ꝛ inutilibus querimonijs interpellē. Jn ſūma ſcito:nō modo hūc:ſed ne Ciceronianuz qdē calamuz rebus parē:qcquid de Aſſyria uel egyptia babylone : quicquid de q̄tuoꝛ labyrinthis : quicquid deniꝗ de auerni limine de ꝗ tartareis ſiluiſ:ſulphureiſꝗ paludib⁹ legiſti:huic tartaro admotū fabula eſt. Hic turrific⁹ ſimꝰl atꝗ terrific⁹ Nemroth:hic pharetrata Semiramiſ: hic ierorabilis Minos:hic Rhadamāt⁹:hic Cerberus vniuerſa ꝯſumēs:hic Tauro ſuppoſita Paſyphe:mirtūꝗ genus(qḋ Maro ait),pleſꝗ biformis: Minotaur⁹ ineſt Ueneris monimēta nephande:hic poſtremo qcqd ꝯfuſuz:qcqd atrū:qcqd horribile uſꝗ̄ eſt aut fingiṫ aſpicias. O ſemp ꝓ tutib⁹ tuis felix:nūc abſētia ēt feliciox tua: Putas ne ciuitatē hāc eſſe quā vidiſti? Lōge alia eſt:lōgeꝗ diſſimilis. Fuit illa equidē oiuz peſſima:eaꝗ tēpeſtate fediſſima:hec ꝓ o nō iā ciuitas ſed laruaꝝ ac lemurū domus eſt: ꝛ ut breuiṫ dicā:ſceleꝝ atꝗ dedecoꝝ oiuz ſentina:atꝗ ille viuētiū infernus:tāto ante Dauitico ore notatus ꝗ̄ fūdatus aut cognit⁹. Ah quotiēs redit ad memoriā illa tua penit⁹ pina uox ꝛ ſalutaris admonitio:dū digreſſuz parāti diceres: Quo abis? Quid moliris? Que te tui imemorez trahit ambitio ? Neſcis qd petꝭ?quid relinquis? An ſciens ad idignū te laborē uadis? Uide queſo acriṫ qd agas? Quo ꝓperes? Si bene mihi not⁹ es:penitebit te ꝓfeſſiōis tue:curie laqueos expert⁹ totiēs:nō ignoras:in q̄s ubi ſemel incideris: abſolui nō poteris cū uoles? Hec ꝛ his ſil'ia te ſua

C dēte:quid rn̄derē aliḋ nō erat:niſi me charitate victū amicoꝝ:notas ad miſias reuerti: Dicebaz hec nec mētiebar:nec dū me charitatꝭ illi⁹ penitet. Sed an libertatē meā:amicoꝝ commodis poſthabuiſſe peniteat:icertus ſū. Certe nunc tibi male crediti ꝛ ſero ꝓbati ꝯſilij tui magnas gr̄as hēo:cui hacten⁹ non ipune fuit nō parē:ſed parebo melius ſi vnꝗ̄ hinc emerſero:qḋ Chriſto dextrā porrigēte nō deſpero : ꝛ in qḋ ſūmis iā niſibus accingoꝛ. Hec tibi pater ne ante ſcriberē pudoꝛ inhibuit. Turpe eniz ꝛ indecoꝝ viro eſt:uelle qḋ mox nolit.

¶ Ad quēdā:de gn̄ibus ꝑſecutionuz q̄s nolētes aut uolētes patimur tractātis. Epiſtola. XI.

[P]Erſecutionū duo ſunt gn̄a:hoc nolētes patimur : hoc uolētes:plura forſitā alter inuenerit: ꝛ ꝓfecto ꝑſecutiones inumere ſunt: q̄s quiſquis diu vixit itelligit:oēs tū ad violētā ac uolūtariā reſtrigunṫ. Patimur aūt nolētes exiliū: pauptatē:rapinas:morbos:carcerē:ſuitutē: ignominiā:vincula:ſupplicia:ſecures:gladioſ ꝛ mortē. Uolētes vitioꝝ iugo ꝑmimur ꝛ uel degeneri metu uel turpi ſegnitie uel infami patiētia uel vilis lucri ſpe:viliſſimoꝝ ſepe hoiuz iperio paremus. Exēpla poſui:e quibus quid uelim vides ꝛ ſil'ia colligis. Jllḋ equidē ꝑmū multis:hoc mihi nouiſſimū grauius videṫ:ubi ſcilicet crimē in cā eſt: ꝛ eſt ſine cōmiſeratione calamitas: Hoc ꝑſecutionis faſce:ſerua nr̄is tpibus ſuſpirat italia:tū demū finē habitura miſerie:cum vnū uelle cepit. Difficilis plane cōditio:ſed nequaꝗ̄ ipoſſibilis: Unū dico non ſtudi

D is ſꝫ ſtudioꝝ termino tedioꝗ ſuitij idigni. Proh ſuperi:dn̄ari ſolebamuſ optimis:en quo decidim⁹ nunc ſuimus peſſimis. Dura ſors:intollerāda mutatio. Sꝫ o ſemp ſtulta:nūc ēt demēs ꝛ ueſana barbaries: Regina rides italiā:oibus utinā idem animus ꝯſilio maiore:affectu autē nō minore ꝗ̄ mihi eſt:cito quidē exploſis nugis uētum eſſet ad ſeria: De hoc tamē oipotens deus viderit ſi nōduz exoſus ad imum eſt: Uiderit fortuna:ſiquid eſt fortuna:ſiquid humanis ius habet in rebus. Sin alti⁹ effundere uerum iubes: ꝛ quid ſentiā expromere: Rident labijs:corde gemunt:ludunt exterius:intus tremunt: ꝛ nos enim ꝛ ſeipſos norunt:contemptum pro odio ꝛ pro formidine ſimulātes. Quorſum hec interroges ? Scribo non quia tibi audire expedit:ſed quia mihi non expedit tacere: Graue enim onus ꝛ moleſtum eſt : quod nuſꝗ̄ fidentius ꝗ̄ in tuis auribus depono. Hec tibi raptim

Hierosolymitanus exul inter τ super flumina Babylonis indignans scripsi.

¶ Ad quēdam: de tertia Babylonia τ quinto Labyrintho Gallie differentis. Epistola. XII.

f Ubscriptiones epistolarū meaꝝ miraris: Nec imerito: nō nisi geminā eniȝ Babylona cū legeris: alterā qdē apō assyrios oliȝ: ubi claꝝ Semiramis nomē habet alterā apō egyptios nr̄a etate florētē: que Cābysēȝ habet auctorē: cui⁹ nūc Babylonis inauditū tibi nomē ingerit tecū uoluis: Nō q̄ nescias quosdā ex nr̄is Romā q̄si alterā Babylonem ꝓpter ꝓportionē imperiorū τ climatū statuisse: quā qꝛ me almā: sanctā τ reginā urbē uocitare solitum tenes: Hui⁹ nouissime babylonis tibi nūc ēt stupoꝛ manet. Desine iā mirari τ sua babylō huic terraꝝ tractui est. Ubi eni queso dignius q̄ȝ in occidētali plaga ciuitas ꝯfusionis existeret? A qbus qdē cōdita incertū: sed a qb⁹ habitata notissimū. Certe ab his a qbus iure optimo nomē hoc possidet. Et si vis: hic mihi crede Nemroth potēs in terra τ robust⁹ uenatoꝛ cōtra dn̄ȝ ac supbis turrib⁹ celū petēs: hic pharetrata Semiramis: hic oriētali quoq̄ȝ uesanioꝛ Cābyses: τ ipe regum pmo ceruicib⁹ act⁹: postremo defect⁹ epidis: τ pastus cede suoꝝ ab insonti pncipio redactus ad miserrimā egestatē. Nō ego te ad poetas: neq̄ȝ eni pieriū opus est: Nō te ad historicos mittā: cōsule catholicos tractatores sed pcipue Augustinū sup eo psalmo qui sic incipit: Ut epl'aꝝ ad te meaꝝ aliquē desinūt: Inuenies qd sibi babylonicū nomen uelit: qō cū legeris: dices nō minus Rhodano q̄ȝ Euphrati debitum q̄ȝ Nilo. Neq̄ȝ vō miraberis si in mētē redit: Ambrosiū in eo libro quo indignum Ualētiani iunioris interitū deflet: hoc usum esse cognomine: dū de Rhodano loq̄ret. Atq̄ȝ ut hac admiratione succisa: a radice aliā cōuellā. De quinq̄ȝ labyrinthis potes ēt mirari: cum apō ceteros scriptores nō nisi de q̄tuoꝛ mētionē inueneris: utputo in qbus cū famā habeāt Egyptus: Lēnos: Creta τ italia: Clusū labyrinthū Rhodani tacuerūt omnium inextricabilissimū ac pessimū: siue qꝛ nōdum erat: siue qꝛ nondū noscebaꝛ. Hui⁹ apō me mētio crebꝛa est: q̄ȝ iuste aūt qui noscē cupit huc ꝓperet. Nō hic carcer hoꝛrēdus: nō tenebꝛose domus erroꝛ: nō fatalis urna humani gn̄is fata permiscēs? Deniq̄ȝ non iperiosus Minos: nō Minotaur⁹ uorax: nō dānate Ueneris monimēta defuerūt? Sȝ remedia: sed amoꝛ: sed charitas: sed ꝓmissorum fides: sed amica cōsilia: sed filia perplexū iter tacita ope signātia: sed Adriana: sed Dedalus? Una salutis spes in auro est. Auro placaꝛ rex ferus: Auro imane monstrum vinciꝛ: Auro salutare lorū texiꝛ: Auro durū limē ondiꝛ: Auro uectes τ saxa frāgūtur: Auro tristis ianitoꝛ mollꝛ: Auro celū pandiꝛ. Quid multa? Auro Christus uenditur.

¶ Ad quendam: ueritatem metu victum scribere nō audire conquerentis. Epistola. XIII.

v Nde nūc oꝛdiar: an vō nō oꝛdiar in dubio est: τ poeticum illō idētidem occursat: Eloquar an sileā? Loq̄r tandē: ne forte de silētio suspiceris: aut per desidiā negligi: aut per insolētiā te cōtēni: Sed qd pmū: aut qd penit⁹ loquar: seu potius qd nō loquar: tā diuersa certatim τ me urgēt τ se inuicē pmūt: ipediūtq̄ȝ cōcursum? Non uacat oibus obsequi. Infinita sunt enim: τ si uacet minime tutū erit. Itaq̄ȝ nullis lȝ occupationibus: nullisq̄ȝ curis obsidear: quarū tn̄ pōdus ac numerū nō ignoras: uel solus calamum timoꝛ excusat. Sigdē extra vtutis regnū ibecillis semp: τ nuda ueritas: atq̄ȝ ois ꝑsidij inops fuit. Quid eucturuȝ cēses ubi extincte ꝓrsus τ sepulta iā pdē virt⁹ est? Ibi ꝑfecto sūmū crimē est ueritas: τ sola sufficiēs ad querēda multoꝝ odia: cū vni⁹ hois amoꝛ multis obsequis sit querēdus. Multis iseruiat necesse est: qui multis char⁹ eē vult: at qui oibus odiosus min⁹ negocij habet. Nō arma capiat: nō hosteȝ feriat: opoꝛtet: lingua liberioꝛ pro gladio est: uerax pmo pro vulnere: Quid ni aūt id accidat: ubi nemo est: cui uerū vbū absq̄ȝ graui ꝯuitio dici possit? Ubi nulla pietas: nulla charitas: nulla fides hitat. Ubi tumoꝛ: liuoꝛ: luxus: auaritia cū artib⁹ suis regnāt: Ubi pessim⁹ qsq̄ȝ ꝓuehiꝛ: τ munific⁹ pdo ad celū tolliꝛ: iustus paup oppꝛimiꝛ: Ubi simplicitas amētie: malicia sapiētie nomē hēt: Ubi de⁹ sperni- tur: adoraꝛ nūm⁹: calcanꝛ leges: irridenꝛ boni usq̄ȝ adeo ut iaȝ fere nullus qui irrideri possit appeat: O mores hoiuȝ: O seculū noſtꝝ: O tristē τ miseꝝ exilij mei locū: τ O felices ocl'os tuos q ista nō vidēt. Jucūdissim⁹ laboꝛ tu⁹ τ iuidiosa paupies si huic obscene ac marcide geti τ his male collectꝭ τ male fūdēdis diuitijs cōferanꝛ: Uet⁹ vbū est: Cecidit denari⁹ in cloacā: Cui⁹ itellectū q nō hēt: huc ueniat: vbū lȝ in frōtib⁹ singuloꝝ cū mille alijs eque famosis titulis scriptum leget. Unū ego libēter huic scelerū vniuersali diluuio eximerē: τ mereꝛ fateoꝛ: sed ridiculum visum est: tā solidā τ tā latā regulam vni⁹ hois exceptione cōuellere: Nullus hinc igiꝛ Noe: nullus Deucalion enatabit: ac ne Pyrrham putes felicius nauigasse. Proꝛsus scito nullaȝ emergere: Ciuitas simul obscenissimarū uoluptatum fluct⁹ inuoluit atq̄ȝ incredibilis quedā muliebꝛiū criminū ꝓcella: pudicitieq̄ȝ fedissimū sine exceptione naufragiū: Hec pauca de multis ausa ueritas victo metu ex qb⁹ τ que silētio pmunꝛ elicis. Si tn̄ hinc aut ex qbusdā pestiferis animantib⁹ aut herbis salutare tibi aliqd amici ope cōflari posse cōfidis: scribe ilico ne differas: Omni enim studio festino irremeabile labyrinthi hui⁹ limē attingere: iāq̄ȝ ni falloꝛ qō vnum hinc sperari pōt generosi contēptus filiuȝ teneo. Si quid optas noro interim fiet pro virib⁹ τ supra vires fiet. Ego eniȝ tātis in tenebꝛis: qd tibi aut etiam qd mihi pter fugaȝ expediat nō video. Optat tibi salutē discipulus tu⁹: qui utinam tecū eēt: nisi forsan utili⁹ mecū est: ut ab annis teneris discat hoc infādum spec⁹: hūc uere tartareū carcerē hoꝛrere: ne q̄n per errorem capi possit: ubi ego prope infās nescio: an parētum meoꝝ: an meis sed certe nōdū admissis illa etate piaculis capt⁹ fui: τ nūc cū sepi⁹ euasissē atq̄ȝ iterū τ iterū in laqueos recidissem. Ad postremū spōte mea iā vir: Immo vō iā senioꝛ captiu⁹ pter meipm nō habeo quē accuseȝ. Huic aūt epl'e neq̄ȝ manū meā neq̄ȝ anulū neq̄ȝ locū neq̄ȝ tp̄s apposui. Scis ubi sim τ uocem loquentis agnoscis.

¶ Ad quendam Afflictionem patrie τ calamitateȝ deplorantis. Epistola. XIIII.

u E populo tuo Christe iesu: Ue populo tuo Christe: Patere nos misericoꝛdiarū fons: nostras tecum flere miserias: quiq̄ȝ lesorū amantium mos est: eo fidentius conqueri: quo fer-

uentius amamus. Si fas est de angeloꝝ domino: semimortuos uermes lamẽtari: querelã nr̃am placat⁹ admitte: ⁊ miserẽ qui solus potes: nõ accusatores sed supplices tui querimur: ante eternitatꝫ tue soliũ cũ lachrymis affusi q̃rimur: vñ ⁊ ut querulos ꝉ offensus audias supplicantesq; pi⁹ exaudias oramus: Nec lõgo ſmone: Immo nec v̾bis ullis opus est: vides ↄcept⁹ nr̃os: nõ solũ anteq̃ȝ ad linguã: sed ante ẽt q̃ȝ in aiaȝ ueniãt. Statũ v̾o ppl'i tui nõ mõ tu qui oia ↄspicis: sed vñ grauiꝰ dolem⁹ atq; erubescim⁹: hostes ẽt nr̃i vidẽt ⁊ isultãtes dicũt: De⁹ dereliqt eos: ꝑseqmini ⁊ cõprehẽdite eos: q2 nõ est q eripiat. De⁹ ꝗ ne elõgeris a nob: de⁹ nr̃ in auxiliuȝ nr̃m respice: ⁊ respice ut nõ videas tãtũ: sed ut miserearis atq; opẽ feras: Respice res nr̃as afflictas ⁊ in extremo positas. Et qm̃ nobis ꝑ ienarrabilẽ mĩꝑicordiã tuaȝ h̾ fiducie ꝑbuisti: ut uascula terrea atq; fragilia aduersus et̾nũ figulũ disceptem⁹ certe si tu nos in honorẽ creatos in cõtumeliã v̾tis: q̃ȝ uis id iuste facias: m'lto tñ q̃ȝ soles acri⁹ ulcisceris: si pateris ab alijs v̾ti: ualde nr̃is in malis patiẽtior solito fact⁹ es. Si v̾o nõ aspicis: ualde ꝑter solituȝ fact⁹ es negligẽs tuoꝝ. At si nos odisti: ubi ẽ amor ille tu⁹ qui te pro nobis uolũtariã traxit ad mortẽ? Or si forte nobiscuȝ ludis: vide ne ludus tu⁹: equo durior sit: nosq; nimis iualidi ad tã grauia tolerãdũ: Tu eni es victor leo de tribu Juda: nos auteȝ

B oues pascue tue sum⁹. Uide q̃ȝ ipar est ludus leonis more: nisi desinis: nos ludẽdo ↄficies ac mactabis. Sin irat⁹ es nob: irã tuã nos meritos nõ negamus. Sed ubi est illꝺ qꝺ de te nobis dictũ ꝓphete tui ore credidim⁹: Cũ irat⁹ fueris mĩꝑicordie recordaberis: Recordare dñe: recordare mĩꝑicordie tue: criminũq; nr̃oꝝ obliuiscẽ. Hoc nobis expedit hoc te decet: Meremur fateor oẽ supplicium: Immo certe peccatꝫ nr̃is nullũ supplicium par est: fecimus ꝓpter que digne iusteq; nos punias: ⁊ scim⁹ q2 iust⁹ es ualde: sed duplo mĩꝑicordior. Unde nõ sine cã ꝓph̾a idẽ tuus: anteq̃ȝ te iustũ diceret: misericordẽ ac mĩꝑatorẽ dixit: Exortũ est ingt in tenebris lumẽ rectꝫ: mĩꝑicors ⁊ miserator. Uix tandem ait: ⁊ iustus. Idẽ alio loco cũ dixisset: Misericors dominus ⁊ iustus: vidẽs hec paria: confestim addidit: Et deus noster miseretur. Iram in medio posuit geminosq; hic illinc misericordie obices adhibuit: Iramq; circũdedit ne misericordia frenante

C se moueat. Ergo mĩꝑicors Jesu Christe: noli q̃sumus ista ↄfundẽ: noli lꝫ cõtumaces in ꝑuos ire tue frena laxare: cui⁹ ipetũ intra mĩꝑicordiã inclusisti: noli intra irã mĩꝑicordiam includẽ: sed nr̃aruȝ imemor offensarũ miserẽ nr̃i. Nunqd in eternũ ꝓjicies dñe: aut in fineȝ mĩꝑicordiã tuã abscindes a generatione in g̃nationeȝ? Aut obliuisceris misereri deus: aut continebis in ira tua mĩꝑicordias tuas? Ecce dñe ꝓphetica iterrogatio illꝺ sonat: ne misericordias in ira cõtineas: sed potius ecõuerso: ubi nõ fortuito v̾ba iactauit: sed ↄsulto posuit vñ appareat qꝺ dicebã: irã vnã: misericordias plures esse. Has ergo mĩꝑicordias tuas mirifica nũc in nobis qui saluos facis sperãtes in te: A resistẽtib⁹ dextere tue custodi nos ut pupillã oculi: Et qui ïgratissimũ tibi semꝑ populũ iudaicũ in misericordias dedisti: aptoq; mari rubro ad ꝓpria reduxisti: nobis quoq; mare rubrum aperi ⁊ nouũ populum tuum: licet ingratũ: certe tuo nomine gloriãtem: da misericordias in cõspectu oiuȝ qui ceperũt nos: ⁊ saluos nos fac dñe: ut expti intelligam⁹ misericordias dñi ⁊ confiteanꝰ tibi misericordie tue. Cito nos anticipẽt misericordie tue q2 pauperes facti sum⁹ nimis: Adiuua nos de⁹ salutaris nr̃: nõ quidẽ propter merituȝ nr̃m: sed ꝓpter gl'iam nois tui libera nos: ⁊ ꝓpiti⁹ esto peccatis nr̃is: non q2 digni sum⁹: sed ꝓpter nomẽ tuũ: Et ne forte dicãt: qꝺ certe dicũt in gentib⁹: ubi est de⁹ eoꝝ? Ubi eni sunt misericordie tue antique: mĩꝑicordie dñi quas in eternũ cantabim⁹: de qbus in eternum sperauim⁹ ac speramus: aut qd est dñe qꝺ nũc agis? Contriuisti portas ereas nr̃e captiuitatꝫ ⁊ uectes ferreos cõfregisti: ⁊ humiliatos in cõpedib⁹ pedes nr̃os vinctos in mẽdicitate ⁊ ferro: mittẽs ex alto iussionẽ tuam: rex eterne soluisti: cur noua nobis vincula ex eadẽ massa te patiẽte cõflanꝰ? Cõtriuisti laqueum antiquuȝ: cur eiusdẽ canapis laque⁹ nobis alter iterꝰ? Eripuisti nos iugo graui ⁊ pessimo ⁊ obsceno: quid nobis ex eodẽ stipite iugũ iportabile reimponis? Reimposuisti enim nr̃o in dorso tribulationẽ ⁊ homines sup capita nr̃a: atq; utinã hoies ⁊ nõ beluas famelicas ⁊ imites. Oram⁹ flẽtes: Ne tradas bestijs aias ↄfitẽtes tibi: ⁊ aias paupeꝝ tuoꝝ ne obliuiscaris in finem. Repulisti nos: ⁊ destruxisti nos: irat⁹ es miserẽ nobis: Cõmouisti terrã ⁊ ↄturbasti eam: sana cõtritiones ei⁹: q2 uere grauiterq; cõmota est. Oñdisti ppl'o tuo dura: Igne nos examinasti: sicut examinaꝰ argentũ. Trãsiuim⁹ per igneȝ ⁊ aquã: reduc nos in refrigerium: Noli nos a nr̃a iustissima expectatione ↄfundẽ. Sperauim⁹ enim in te: ꝙ motũ fluctuũ nostri maris: in quo feliciter senex ille piscatus: tandẽ perijt: tradita successori nauicula: mitigares: tu qui potestati ei⁹ dñaris: ꝙq; superbum humiliares ⁊ in brachio virtutis tue deponeres inimicos tuos: de ouib⁹ lupos: de piscatorib⁹ piratas: de pastoribus abactores: nũc v̾o supbia eoꝝ qui te oderũt ascẽdit semꝑ. Hactenus deo hec. Tu aũt pater quẽ in primis doloꝝ meoꝝ participẽ habeo: noli fortune succũbere: sed donec illa: qꝺ modo facturã sperabam⁹ meliorẽ in partem: instabilẽ rotam uoluit: nitere ut viuas ⁊ ualeas: ut hinc postmodũ nostro tẽpore discedentes meliorẽ rumorem ad felices animas perferamus.

Ad quendam Ecclesie catholice oppressionem lugentis. Epistola. XV.

Vides eũt res: Immo v̾o nõ eunt sed retrahunꝰ: Nihil est ꝑsidij in v̾tute: Justitia perijt: libertas abijt: eqtas victa est: libido regnat: seuit auaritia: feruet inuidia: oẽ genus hominum suos patiꝰ tyrannos. Ad laudes ore ⁊ animo canẽdas deo geniti: totaȝ vitã in cõtentionib⁹ ⁊ emulationibus agimus. Insignis illa Jesu Christi aula: illa olim arx diuini cultus eximia: nũc tandem peccatis nostris id agentib⁹ celesti auxilio destituta immanium spelunca latronum facta est. Et vno quidem fonte descendit origo mali. Accedũt fontes alij minores: ex quibus ingens oimode miserie flumen exestuat. Quo necesse est propediem peream⁹: supremisq; maloꝝ obruamur fluctibus: ac nisi humane perfidie diuina pietas occurrerit: triste naufragium patiaꝰ ecclesie: q̃ȝ v̾o diuersi mores q̃ȝ aduersa edificantium ⁊ euertentium mens: prouideat domui sue deus omnipotens: ego enim

nihil habeo qđ tā multis ꝯtra nitētibꝰ pstare pos sim preter cōmiseratione m̄ri debitā ⁊ mihi placitā: ut vides fugā: qua oculos meos taʒ mesto libe reʒ spectaculo. Uideo quidē eminus: sed prohibere nō ualēs: cominus videre renuo: artificiuʒ hoc senū ⁊ infame: quo ecclesiasticus iste Dionysiꝰ nostras uexat ac spoliat Syracusas. Uideo q̄tiara virū mētita Semiramis frōtē tegit ingenioꝗ oculos pstringit astātiū: ⁊ icestis polluta cōplexibꝰ viros calcat. Uideo quibꝰ artibꝰ nr̄ hic Pericles se tuet̄: ut que reddi nequit: nō cogat̄ reddere rōnem ⁊ hic suū habet Alcibiadē: ⁊ nemo uelociꝰ iniquis ꝯsilijs acqescit. Turbat igit̄ oīa: miscetꝗ de industria: Quā putas ob cām nisi ut circulatorū more uel perplexo loro uel ꝯfuso vulnere licētius fallat: ⁊ fraus propria sub vmbraculo turbate reipublice delitescat: ⁊ ille quidē pro qualitate ꝓpositi artibꝰ utit̄ nō nouis. Nā ⁊ in fruticoso gaudet anceps piscator in turbido: fur in tenebris: Nobis auteʒ pro inertia nostra quid possim optare miseriꝰ q̄ ut nr̄i similes semper simus: coram adultero vigili: nare stertentes ad calicem: nescio fateor an illius impudentia an patientia nr̄a sit turpior.

C Ad quēdā amicuʒ eo ꝙ in Gallijs habitare desideret increpātis: sed ut in Italia maneat psuadentis. Epistola. XVI.

d Iu distuli expectās ⁊ materiā ⁊ nūciū: utꝝ ꝗ simul affuit q̄uis ut es tu semper honestorū actuū plargus: ego ⁊ si ingenij inops scripture utiꝗ nō auarus: horū alterū deesse non possit. Adest ecce nūcius ultra q̄ optari possit idoneus: nil tibi deuotius: nil mihi familiarius. Adest scribēdi materia: Peregrinationis tue rumor longe: difficilis: inamene: qui mihi iāpridem calamum suggerebat: nisi qa icertus erā ubi nā terrarū esses iueniēdus: Neꝗ enim aut ipse mihi psuadebā lōgas te moras apud inferos exacturum sponte tua aut oīno suspicari poterā te illuc aliter q̄ coactum cuiuspiā magne necessitatis iperio prexisse. Itaꝗ tuū tacitꝰ excusabā iter: ꝙ illa iussisset que adamantiū sepe regū quoꝗ pontificūꝗ ceruicibus iuguʒ ponit. Nūc qa icolumē te reuersū gaudeo familiaritate illa quā mihi pepit tua dignatio: fides mea: libet ex te querere: quid viro optimo cuʒ pessimis locis: quid tibi cū Babylone? Fortissimos Romanorū legimus vitare solitos Cāpanie Baias: apricū licet ⁊ salubrē locū: ubi ut exiguū honestatis: sic saltē uoluptatis ⁊ letitie multū erat adeo rebꝰ omnibus neglectis vni studio ṽtutis itenti erant. Si hoc ita est: quis nō Rhodanū vitet? Quis oro nō fugiat Babylonē ⁊ vitioꝝ simul oīum ⁊ laboris ac totius miserie mestā domū? De quo quidē aliquid nosse debes. Uisa loquor nō audita: fato meo pessimo in eas terras puer euectꝰ: cui usꝗ ad hāc etatē indignati equidē sed fortune cōpedibꝰ nescio quibus vincto: magne illic partes etatis in gemitibꝰ abierūt. Noui expertus ut nulla ibi pietas: nulla charitas: nulla fides: nulla dei reuerentia: nullus timor: nihil sācti: nihil iusti: nihil eq: nihil pēsi: nihil deniꝗ uel humani. Amor: pudor: decor: cādor inde exulāt. De ueritate quideʒ sileo: Nā qs usq̄ ṽo locus ubi oīa mēdacijs plena sunt: Aer: terra: domus: turres: vici: atria: platee: porticus: uestibula: aule: thalami: tectorū laquearia: murorūʒ rimule: diuersoria ediū: penetralia templorū: iudicuʒ subsellia: pōtificū sedes? Ad postremū ora hominuʒ: nutꝰ: gestus: uoces: frontes aī? Quid ais? an mentior: an ṽo de mēdacijs uerum loquor? Si illic fuisti: ⁊ nullo tuo maiore negocio distractꝰ in nephariā illam sceleruʒ scenā acumē ingenij atꝗ oculos itēdisti: aliū iudicē nō optabo: q̄ scilicet oīa ibi virtute ueroꝗ sint uacua: plena criminibꝰ: plena fallacijs: plena fucis: plena blāditijs: plena pessimis artibꝰ ambitionis: auaritie supbie liuoris. Uidisti ficte ⁊ inaniter fieri oīa: nō tantū hoībꝰ sed deo. Notasti subdolos risus: corda flebilia: serena supcilia nubilas mētes: molles manus: actꝰ asperrimos: angelicas uoces: demoniacas intētiones: suaues cātus: ferrea pectora: ⁊ ṽba predulcia pulmone amaro ⁊ sicco ore cadētia summisꝗ labijs vix expressa: In quibꝰ plane Dauiticū illud implet̄: Molliti enim sunt sermones eoꝝ sup oleuʒ: ⁊ ipsi sunt iacula. Neꝗ ṽo impunitum modo apud eos: sed gloriosū etiaʒ est mētiri: ceu maioris sit ingenij qui fefellit: maioris status quē increpare audeat nemo. Nolo hūc articulū scrupulosius exequi: ne forsan urgēte materia stilus eat quo nō expedit. Res est insuper mūdo nota: neꝗ ꝓbationis oīo: neꝗ ṽmonis egēs. Unuʒ ⁊ breue ⁊ ad reliqua perdiscēda satis efficax inseraʒ: cui egoipse qui loquor interfui. C
Duo sil'e ꝯscriptꝭ pr̄ibꝰ i qbꝰ orbis t̄re ⁊ ostiū domꝰ dei uelut in cardīe uoluit̄: a palatio pōtificis maximi dēsa stipati famulorū acie descēdebāt: Turba igēs expectātiū: quibꝰ aū oēs illa ifelix ⁊ deo odiosa ciuitas plena est: de more surdū illud ⁊ predurū limē obsiderāt: qui ducibꝰ suis visis: in qbꝰ speʒ habebāt circūstrepere ceperūt: ⁊ pro se qsꝗ anxie pcontari que fortuna: quisue suaꝝ reruʒ apud pōtificē status esset. Tūc vnus patꝝ nihil motꝰ in re subita: ut qui iā prideʒ talibꝰ assueuisset: nihil aut uerecūdia tactꝰ aut misericordia miserorū: iter spes uanissimas aīam: vitā fortunasꝗ suas ⁊ tp̄s oē pdētiū: isignis mēdacioꝝ opifex multa mētiri orsus ⁊ fingere qd cuiꝗ spei reliquū: qd ad huiꝰ aut illius postulata pōtifex rn̄disset: singula ꝯstāti ipudētia ⁊ in nullo hesitās ꝓsecutus est: Quibꝰ auditis creduli oēs: ⁊ hic qdeʒ ut fit letior: ille subtristis in diuersum abeūt. Alter aūt patrū ⁊ nature nobilioris ⁊ uerecūdioris animi: ⁊ qui nisi ex illo esset ordine vir bonus esse potuisset: in collegā iocās: Nihil ne te inquit pudet his simplicibꝰ viris illudere ⁊ pro arbitrio fingere respōsa pōtificis: queʒ ut scis non modo hodie: sed multis iā diebꝰ ꝓximis videre nequiuimus? Ad hoc ille reuerēdus pater ⁊ egregiꝰ ueterator: ut erat fronte meretricia ⁊ attrita subridēs: Immo ṽo te inquit pudeat tā ingenio tarduʒ fore ut curie artes addiscere tāto iā tp̄e nequeas. D
Quo dicto in stuporē ego: ceteri aūt in risū resoluti oēs: ⁊ rīsum nebulonis illiꝰ multis laudibus efferentes: virū argutissimū pdicarūt: qui tā ꝓmpte mētiri didicisset ac fallere. Uerum ego nimis late materie campuʒ nec ep̄le sed libri opus ingressus suʒ: itaꝗ frena iam contrahaʒ. Ad te ṽo pr̄ optime stiluʒ uertēs: Oro: obsecro: obtestor: adiuro te per temetipsum si tibi charus es: si solitam aīe curā geris: neq̄ tibi posthac in cor ueniat illuc ire: vn̄ nemo vnq̄ exēplo melior factꝰ: pessimi aūt inumerabiles redire. Adde ꝙ nemo īde vnq̄ non mestus exiuit: nisi eo forte letus ꝙ euaserat ⁊ infaustuʒ limen fusco calle reppererat. Ad summam qm̄ tua

oīa cupide semꝑ in optimā ac felicissimā partē tra
ho:ꝑfectionē hāc tuā necessariā:breuē: vnicā:nō
modo nihil nociturā tibi:sed plurimū ꝓfuturā spe
ro. Quid eni aliō ut seria fabulosis aspgā: gd sibi
vult Achilles Homericus:dū ut īpenetrabilis fer
E ro fiat:ferṫ ad inferos: ⁊ tartareis vndis abluiṫ:ni
si ut vitiorū fluctibꝰ tantis exercita ɔtrarij sui odio
solida tua virtus īduruerit roburq̄ cōtraxerit:cō
traq̄ oēm humanarū cuspidē passionū iam ꝓrsus
inuiolabilis facta sit? Placet:laudo:approbo:mo
do ne redeas. Senece uerbū est:nō tantū corpori
sed ēt moribus salubrē locū eligere debemꝰ. Ille
aūt vñ te dehortor ⁊ corpori pestilēs ⁊ aīo:nec oīo
te dignus est:nō ɔueniūt mores: Sit igiṫ iter uos
diuortiū sempiternū: Eant illuc qui artes illas di-
scere cupiūt:quarum ibi sunt innumeri ꝓfessores:
Tu domi mane inq̄ tuo ꝓposito ⁊ tua sede ɔsiste
quā tibi clarissimā virtꝰ dedit cū clariorē ēt merea
re. Sin ut est aīus honesti motꝰ appetēs:qm̄ quod
eruditissimis quibusdā placitꝰ viris scio:vnū hoc
nobis celestis originis argumētū est:ut motu ꝓpe
tuo delectemur: Loco te si mouē uolueris:ad nos
ueni:vide Romā:vide Mediolanū:vide Ueneti-
as:vide Florentiā:vide Patauū tuū:vide Bono
niā:ubi honestis in studijs egisti adolescentiā ⁊ ite
gritatē:patriā Italicis artibus adornasti. Postre
mo gd libet vide: Indos quoq̄:mō ne videas ba-
bylonē:neq̄ descēdas in īfernū viuēs.

Ad quēdā amicū ɔsilia ipsius sensibꝰ suis cōsona
esse asserētis:galliarūq̄ bitationē ⁊ incolatū dete
stantis. Epistola.XVII.

A Quā consona sensibꝰ meis ɔsilia tua sint:bre
uiter dici nequit. Est sane iter optima rerū
ac pessima:minime difficilis electio. Itaq̄
toto aīo ⁊ qō dehortaris fugio: ⁊ qō hortaris am
plector:quodq̄ aiunt pedibꝰ in sniaꝫ tuā eo:vnde
nō diuellar nisi insignis forte aliq̄ reꝝ īcidēs mu-
tatio uehemēter urgeret:quā ꝓfecto neq̄ hic me-
tuo:neq̄ istinc spero. Ubi si qui olim videbanṫ eē
uel fuerāt virtutis amici:aut certe iā pridē obierūt
aut abierūt:aut scelerū schola iā virtutis ⁊ bonoꝝ
hostes esse didicerūt:corruptiq̄ ⁊ abhominabiles
facti sunt in studijs suis:nō est qui faciat bonū:non
est usq̄ ad vnū. De his loquor:quibꝰ ut bñfici esse
possent:liberalior fortuna dederat:ut ɔtrario dele
ctati:sontes ⁊ malefici esse mallēt:insita dedit ini-
quitas ⁊ peccandi auida: ⁊ demoniacis instigata
suggestibus neq̄ per īsolētiā aliqñ celestibꝰ oracu
lis acgescēs. Tu vō meꝰ hortator:gd de te statuis
(q̄q̄ gd statuisse ꝓfuerit)nusq̄ minꝰ cogitata re-
spōdeant. Unus eni in terris est locus:ubi nullus
cōsilio locus est:ubi oīa temere fortuitoq̄ uoluun
tur: Interq̄ oēs miserias loci illius quarū nō est
numerus:illud insigne ludibriū est: ꝙ cūcta visco
atq̄ vncis ⁊ laqueis plena sunt:ut dū euasisse vi-
deare:tū te artius īplicitū vinctūq̄ reperias. Nul
B la ibi p̄terea lux:nullus dux: nullus iudex amfra
ctuū:sed caligo vndiq̄ ⁊ ubiq̄ ɔfusio:ne paruꝫ ue
ra sit Babylon ac perplexitas rerū mira:utq̄ Lu
cani uerbo utar: Nox ingēs scelerū: Tenebrosa in
q̄ ⁊ eterna nox expers syderū: ⁊ aurore nescia:tuꝫ
ꝓfunda ⁊ iugis actuū opacitas: perennes angu-
stie:infinitus labor īmortale fastidiū. Neq̄ violen
tior illic aut Rhodani gurges: aut Circij flatꝰ ac
Boree q̄ impetus ⁊ instabilitas animorū: Nō po

pulū sed rotatū uēto puluerē putes:neq̄ magis ci
uitatis infande vicos:q̄ ciues ipos fedos ac lubri
cos fateare: Una ꝓrsus est hoīuꝫ ac locorū facies
obscena:tristis:īformis:utrisq̄ nō aliter q̄ egypto
⁊ Pharaoni intelligas iratū deū: ⁊ mittētē in eos
irā indignationis sue:irā:indignationem ⁊ tribula
tionē:immissionē per angelos malos. Deniq̄ nul-
li omnino gentiū magis incubuisse Dauiticā ipre
cationē: Fiant tanq̄ puluis añ faciem uēti: ⁊ ange
lus dñi coartās eos. Fiāt vie eorū tenebre ⁊ lubri
cuꝫ ⁊ angelus dñi persequens eos. Hinc ergo nisi
deus eripiat quis emerget?

Ad amicum quendā: Illi ex eo ꝙ ex gallijs in ita-
liam redierit congratulantis. Epistola.XVIII.

Si nosses quāto me gaudio cōpleuit abitꝰ
o Immo quidē reditꝰ tuꝰ: Nāq̄ ire in p̄riam
redire est: Oīno nihil de te gratius audire
poterā. Cetera enim fortune futura erāt:hoc uere
ꝓpriū tuū est:hūc tibi aīuꝫ fuisse:ut iter tātas spes
tot curarū vncos:tot aduersa cōsilia:obscenissimā
illā sentinā flagitiorū oīuꝫ spōte desereres: ⁊ illos
meracissimo sanguine impiguatos: ⁊ in dñm calci
trātes:nō hoīum sed uoluptatū ⁊ pecunie piscato
res:simul illā terrarū arcē semirutā sed uerēdā:at-
q̄ illud sacrosanctissimū mūdi caput impexa, cani
cie gl'iosū:tādē ɔsilio saniore reuiseres. Fecisti op
time ꝫm cor meum:qui nec diutiꝰ alme urbi tāti ci
uis aspectū eripere uoluisti:nec īfaustū illud erga
stulū dignū amplius tua p̄ñtia iudicasti. Quā metui
ne gd Libye tibi regna nocerēt: Nūc vō q̄ lete au
dio te illius irremeabilis labyrinthi fedis an me-
stis ambagibꝰ absolutuꝫ:nunq̄ si gd apud te fidei
mereor in eosdē laqueos sic se rebꝰ hñtibꝰ reuersu-
rū: Et si tibi quies:si delectatio: si libertas:si vita:
si gl'ia chara est: Neq̄ ideo minus ⁊ diuine gr̄e ⁊
fortibus tuis fidas: Semel locutꝰ est dñs: ⁊ de te ⁊
oībus qui sunt ⁊ qui fuerūt erūt ue mortalibꝰ: Im
mo statuit edicto:oīs cesset ambitio: dic deo: In
manibꝰ tuis sortes mee: ⁊ semel arreptum iter ne
destituas:durum licet arduū ⁊ difficile. Ibis ne
cessario ad felicem portum: neq̄ tibi pessimorum
hoīum segnis liuor obstiterit. Tabescēt illi malis
ꝓprijs: ⁊ inter male partas opes more. Tantaleo
sitientes aridiq̄ equanimē te in oī statu ⁊ lete di-
uinis utentē muneribꝰ mirabunṫ: atq̄ intelligent
fortunā nullū penitꝰ in cōstantē ⁊ generosum aīuꝫ
ius hēre. Proinde multis in tenebris hos breues
anxios ⁊ inglorios dies agēt:vnus vite ⁊ nominū
finis erit furijs illos ultricibꝰ ⁊ diris suorū scelerū
aculeis laniādos linque. Ipsi te ⁊ omnes bonos
⁊ spoliatū atq̄ oppressuꝫ orbem suis manibus:su-
is euentibus vindicabūt. Si gd ueri presagij usq̄
est prope est deus ultionū dñs libere agat ⁊ retri-
buat abundāter faciētibꝰ superbiā. Sua est eni ul-
tio ⁊ ip̄e retribuet: ut labaṫ pes eoꝝ: Iuxta ē dies
ꝑditionis ⁊ adesse festināt tp̄a. Redit in aīuꝫ qō il
li oliꝫ nr̄o qui ex eo numero si dici posset pessimoꝝ
optimꝰ fuit: ⁊ cui tu sanguine ego aūt familiarita-
te ⁊ obsequio iūctus eraꝫ:añ multos annos occur
rit ut dicerē istare illi ordini fati diē: quo superbia
eorū fatigata:iā dei patiētia atq̄ hoīuꝫ deponere
tur ac rueret. Cūq̄ ille cuius ut nosti ipsa etiā ira-
cūdia mitis fuit proteruie mixto risu potius mihi
Tiresie cecitatē q̄ uaticiniuꝫ optasset:obiecissetq̄
illud euangelicū: Simon ego rogaui pro te ut no

deficiat fides tua: Et ego non de fidei defectu: sed
euersorū fidei ruina que utiq; fidei esset augmētū
loqui me ioco liberiore subiungerem. Ille iā serio
in me uersus: Tace inquit ⁊ si uerꝰ est nō sumus au
ctores. Sed ecce iā ex illo quot fluxerūt dies: Cre
do si uiueret: ut res sunt uatē ille me diceret. Iā ad
extrema peruētū est: iā ⁊ Romano ⁊ humano gn̄i
satis illusum est. Satis diu virtꝰ ⁊ ueritas fuere
ꝯtemptui: satis exul pietas: calcata religio: satis su
perq; satis barbarica regnauit indignitas. Oia ⁊
si nolint suū locū repetūt: ⁊ illusionū ⁊ lōgeui ludi
brij finis adest: quē cū videro satis vixero.

¶ Ad quendam amicū: illi ex eo ꝙ ex terra arida ac
squallēti scilicet Gallia ad se scripserit patrieq; sue
moribus minus oblitus fuerit gratantis: De cala
mitate etiam urbis Rome multa conquerentis.

Epistola. XIX.

a q Uo te cunq; conuerteris idē es: ⁊ pariter
me delectas: Uniformi eni amoris tui dul
cedine: sed multiplici ⁊ uaria uerborū tuo
rum cōsolatione reficior siue ab oriente siue ab oc
cidēte ⁊ desertis mōtibꝰ: quoniā licet deus iudex
sit: ⁊ hūc humiliet: hūc exaltet: tn̄ te mihi semꝑ hu
milē: semꝑ altū semꝑ amabilē: ⁊ ab oi ꝑte suauiter
spirātē: dulce curarū mearū refrigeriū seruat. Epi
stole quidē illi uerissimis grauissimisq; sententijs
exundanti: ubi diuine facūdie tue fons: e terra ari
da ac squallēti: ⁊ ois boni uacua: terra (ut prophe
te egregij vbo utar) deserta inuia ⁊ inaquosa: ocu
los meos atq; aures aiumq; cōpleuit iucūditate
mirabili: neq; perennibus ingenij scatebris muta
ti loci nocuisse malignitas quiuit: qd prius tibi re
spōdeā: nō habeo: q̄ȝ ut miserari me sortē tuā: que
in terra florētissima ortū te: ⁊ ab incunabulis enu
tritū nūc repēte patrijs finibus auulsum ad extre
ma terrarū atq; hoium: inopina rerum mutatione
transtulerit. Sit illud gratulari: ꝙ iudiciū tuū uel
opinionibꝰ uel ꝑsuasionibꝰ falsis inuolui abduciq;
a uero nō est passa. Tali enim ingenio humani ni
hil incognitū esse debet: Poteras fortassis errare:
poteras suspicari: poteras credere his qbꝰ (ut dici
B solet) preter preciū in precio nihil est: Nūc vo neq;
vitas opinionibꝰ cedet: neq; cuiq̄ȝ potius q̄ȝ oculis
ipse tuis ⁊ experiētie fidē dabis. Ecce iā oculis vi
des: iā manibꝰ palpas: q̄lis est Babylō illa nouissi
ma: feruēs: estuās: obscena: tribilis: quā nec Cābi
sis opꝰ babylō Niliaca: nec illa uetustior regia Se
miramidis Babylō equet assyria Nilū ⁊ Euphra
tē Rhodanꝰ vicit: nēpe q tartarea flumina Cocytū
vicit ⁊ Acherontē: Quicqd uspiā ꝑfidie ⁊ doli: qc
quid inclemētie superbieq;: qcquid impudicitie ef
frenateq; libidinis audisti aut legisti: quicquid de
niq; impietatis ⁊ morū pessimoruȝ sparsim habet
aut habuit orbis terre: totū istic cumulatiȝ videas
aceruatimq; reperias. Nam de auaritia deq; am
bitione superuacuū est loqui: quarum alterā ibi re
gni sui soliū posuisse vnde orbem totū populet ac
spoliet: alteram vo alibi nusq̄ȝ habitare compertū
est. De quibꝰ oibus ad te dudū nō epistolam sed li
brū scribere meditabar: ne in rebꝰ scilicet a ꝑma mi
hi etate notissimis amicū falli sinerē: Etsi eniȝ oliȝ
me ibi tunc mirabiliter ⁊ miserabiliter iuiscato: eis
C dē tu fuisses in locis: ubi uelut in ceno: Immo qdē
uelut in igne aurū amicitiā primum tuā lōge auro
chariorem repperi: tūc tamē ⁊ inexpertior rerum
etas ⁊ iudicij minor vis ⁊ more tūc breuitas uero
obstabant. Insuper ⁊ ex illo in peius infinita muta
tio facta erat. Redisti ergo ⁊ etate iaȝ ⁊ iudicio ple
niore: ⁊ mora nō ad sufficiētiā modo uel satietateȝ
sed nisi fallor ad fastidiū prolixa: ut qui optima re
rum probe noueras: in pessimis nō errares: quiq;
virtutē semper amaueras: ad uehemētiꝰ amandū
qḋ efficacissimū est: vitiorū odio animū excitares.
Et si Christū colis qḋ semper religiosissime fecisti
ꝯspecta hostiū eius impietas: manū pietati ⁊ fidei
tue calcar adijceret. Uides en populū: non modo
Christi aduersariū: sed quod est granius sub Chri
sti uexillo rebellantē Christo: militantē Sathane
⁊ Christi sanguine tumidū atq; lasciuientē ⁊ dicen
tem: Labia nr̄a a nobis sunt: quis noster dn̄s est?
Populū duricordē ⁊ impiū: superbū: famelicuȝ: si
tientē: hianti rostro acutis dētibꝰ: ꝑcuruis vngui
bꝰ: pedibꝰ lubricis: pectore saxeo: corde chalybeo:
plūbea uolūtate: uoce melliflua: Populum cui nō
modo proprie ꝯuenire dixeris euangelicum illud
atq; propheticum: Populus hic labijs me hono
rat: cor aūt eorū longe est a me: Sed illud etiaȝ Iu
de scariothis qui dn̄m suū ꝑdens ⁊ exosculās aie
bat: Aue Rabbi: ⁊ iudeorꝝ qui indutū purpura: co
ronatū spinis: percutientes ⁊ cōspuentes illusione
amarissima: flexis poplitibꝰ adorabāt ⁊ salutabāt
Aue rex iudeorꝝ: quē neq; ut deū: neq; ut regē diui D
nis aut humanis honoribus: sed ut reū mortis ac
blasphemū cōtumelijs dignum atq; supplicijs in
humano iudicio destinarāt. Quid eni: qd oro aliḋ
assidue gerūt hos inter Christi hostes ⁊ nostri tem
poris phariseos? Nōne eteniȝ Christū ipm cuius
nomē die ac nocte altissimis laudibꝰ attollūt: quē
purpura atq; auro uestiūt: quē gēmis onerāt: quē
salutāt ⁊ adorāt cernui: eundē in terra emūt: uen
dūt nūdinant: eūdē quasi uelatis oculis nō visurū
⁊ impiarū opū uepribꝰ coronāt: ⁊ impurissimi oris
sputis ingnant: ⁊ vipereis sibilis insectantur: ⁊ ue
neratorū actuū cuspide feriūt: ⁊ quātū in eis est: il
lusuȝ: nudū: inopē: flagellatū iterū atq; iterū in cal
uariā trahūt: ac nefandis assensibus cruci rursus
affigūt? Et o pudor: O dolor: O idignitas: Taliū
hodie ut dicit Roma est: Patientibꝰ quoruȝ erat
obstare: tanto illam fastu sibi uēdicāt: ut quā suam
uolunt aspicere dedignent: ⁊ pro qua olim orbe to
to tantus fluxit cruor: tot clari duces: tot exercitꝰ
cecidere: eā nūc nescio quot indigesti ⁊ infames ru
stici nutu regūt: ⁊ captam uelut ab hostibus nullo
iam contradictore dilacerant. O inconsulte prin
ceps ac ꝑdige: nesciebas quātis laboribꝰ cōstaret
imperium: qḋ tā facile dispergebas? Solēt stulti
adolescētes a patribꝰ quesita prodigere: nēpe igna
ri vnde uel qualiter parta sint. Siquidē indigētie
ac laborū recordatio magnū prodigalitati ac lasci
uie frenū ponit. At tu senex qd agebas: ubi eras? E
Si videri munificum delectabat: de proprio largi
reris: tuam donasses: Imperij hereditatē: quā cu
rator acceperas successorioꝰ integrā reliqsses. Ne
scio quidē an potueris sed fecisti: ut ad has tūc hu
miles nūc superbas manus heu lōge alijs manibꝰ
fundati status administratio perueniret. De quo
non illepide iocans quidam ait: Roma tibi fuerāt
serui dn̄i dn̄orꝝ: seruorꝝ serui nūc tibi sunt domini.
Pol ego tecū multa loqui habeam si facultas de
tur. Sed an hec audias ignoro: ⁊ certe si audias

fruſtra ſit: Feciſti enī ꝙ neqꝫ ſi redeas mutare poſ
ſis. Inſtaurator fundatori: q̄ꝫ euerſori ſimilior ſit
oportet. Tu chriſte qui potes a quo īperia oīa ⁊ in
terris ⁊ que ſurſum ⁊ que deorſum ſunt p̄cario poſ
ſident: qui hāc meā ⁊ maxime publicaꝫ querelam
uel in ſilētio audis: exaudi queſumus ſi iuſta eſt.
Scio q̄dem ſcriptum eſſe: Si iniq̄tatem aſpexi in
corde meo: nō exaudiet dn̄s. Apud te Chriſte reꝝ
ueritas certa eſt: apud nos anceps opinio: ſ̄m quā
F certe qͦ poſceris equum eſt. Cum multa eniꝫ gra-
uia: tū illͦ īportabile qͦ nō ſolū duro ⁊ īepto: ſed
odioſo ēt ⁊ hoſtili faſce p̄mimur: ut uerificatū ſit
in nobis ad lr̄aꝫ illͦ pſalmi: Auertiſti noſ retrorſū
poſt inimicos n̄ros: ⁊ qui oderūt nos diripiebāt ſi
bi. Dediſti nos tanq̄ꝫ oues eſcaꝝ. Nota ſūt que ſe
quunt. Nobis hoc vnū ad q̄relā ⁊ gemitū ſatꝫ eſt:
Nā ſi res inſpicit: olim dn̄i gētiū: q̄d nūc aliͦ facti
ſumus niſi oues eſcarum? Utinam lane oues aut
lactis eſſemus: eſcaruꝫ ſumus. Rodimur uolētes:
conſumimur: deglutimur ab his qui ſi nolle cepe-
rimus: oues corā leonibꝰ videbunt: neqꝫ id inſoli-
tum videbunt qͦ diutiſſime viſi ſunt. Nūc noſter
torpor hanc ignauie preſtat audaciam: patiētiam
n̄ram impie prorſus ⁊ deuorāt ⁊ oderunt: ⁊ qͦ ue-
hemētiſſime ſtupeas: quos extra deſpiciunt: intus
timent: contēptus fingit: metꝰ eſt. Mille ſunt odij:
mille formidinis argumēta: Unum utriuſqꝫ ſimul
inſerā: qͦ licet occultum p̄us: erupit tn̄: ut non mo
do Babylone ſed lōgius naſceret. Eo tp̄e quo ille
pōtifex maximus qui ſibi ꝓuinciam italiaꝫ: atqꝫ in
primis urbem hāc Mediolanēſium euertēdam ſa
cerdotalis militie ſenili expeditione delegerat: ⁊
ſic in utrāqꝫ Chriſtianam chr̄ianorum pater perfe
cto odio ſeuiebat: q̄ſi non italia hec: ſed Syria uel
Egyptus: nō Mediolanum ſed Damaſcꝰ eſſet aut
G Memphis. Cum ad hoc ſanctum piūqꝫ opus vnū
e ſacro patrū collegio: filiū ut multi dixerūt ſuum:
⁊ ſ̄m famā ſimilitudo ingēs morūqꝫ ferocitas ad
iuuabat: nō apoſtolicū ſed p̄donis in morē: neqꝫ ſi
gnis virtutum ac miraculis: ſed ſignis caſtroꝝ ⁊
miris inſtructum legionibꝰ: in has terras q̄ſi alte-
rum nō Petrū ſed Hānibalem deſtinaſſet: In quo
bello deꝰ oīpotens ſuo more ⁊ ſup̱bie reſtitit ⁊ fa-
uit humilibꝰ ac palam pro iuſtitia decertauit. Fuit
vnus ex eodē illo grege vir ⁊ ipſe in nos inexplebi
lis odij infinitequꝫ ſup̱bie: cuius ego tunc ⁊ faciē pu
er norā ⁊ quātum poterat etas inualida aīum exe-
crabar. Is pōtifici ante oēs charus: die quodaꝫ in
ſecretarium igreſſus: cum rumoribꝰ conſternatum
atqꝫ anxium inueniſſet: Herebat enim belli īpetus
p̄ter ſpeꝫ huius urbis in limine que tūc quidē mu
ris nuda erat: at qͦ optimum muri genꝰ eſt ⁊ mili-
tia inſigni ⁊ ducibus armata fortiſſimis. Itaqꝫ ſe-
pe iam obſeſſores ſuos acie fuderāt obſeſſi: iam ca
ptiuoꝝ turbis carceres redūdabāt: iam ceſoꝝ pin-
gueſcebāt arua viſceribꝰ. In hoc ergo rerum ſtatu
cum ſolito meſtiorē cerneret: familiaritate intima
fretus ſic aggreditur: Miror inquit pater ſanctiſſi
me: quid eſt ꝙ acutiſſimus in ceteris: in eo vno qͦ
eſt ſummū nobis ac precipuuꝫ parum vides? Ad
hec pōtifex grauibus preſſum curis caput extulit:
Et perge inquit: quid rei eſt? Tūc ille ꝯſultor egre-
gius: Scio ait te nihil tā optare q̄ꝫ Italie uaſtita-
tem: In hoc vires: opes: cōſilia expēdimus: in hoc
eccleſie theſauros iā pene oēſ effudimus. Inextri
cabilē rē aggreſſi niſi alia tēptet via: Ecce nūc ille
tantꝰ bellorū apparatus: illa noſtrarū viriū cuſpis
in ipſis Mediolani portis obtūdit: quā tibi adula
tores vni alicui noſtrarū urbiū ſimilē aſſerebāt: re
ipſa ſuperior oibus eſt inuenta: q̄n italiam vincere H
mꝰ: ab vna italica ciuitate vincimur? Sed ſi uelis
alia longe facilior via eſt. Que nā inquit pontifex
dic ocius? Hoc enī mollior: hoc cupio: hoc eſt vnū
pro quo uelim corpꝰ ⁊ aīam paciſci. Ille aūt: potes
inquit oīa: ⁊ quicq̄d iuſſeris ratū eſt: Cur nō igitur
⁊ papatū ⁊ imperiū urbi Rome ⁊ Italie eripis ⁊
illuꝫ in caturcū patriā noſtrā: hoc eſt in Germaniā
trāſferres? Nō magnus eſt labor: dic ⁊ fiet. Non
armis eſt opus: quibꝰ lōge impares ſumus uerbo
de hoſtibꝰ triumphabis: Sic ⁊ nos ornaueris no-
uis inſignibꝰ: ad nos trāſlato rerū apice ⁊ gemino
lumine inuiſum genus orbaueris. His erectꝰ pon-
tifex ex ira riſu oborto: Fefelliſti me inquit: hacte-
nus nondū te delirare cognouerā: An ignoras in-
ſcie hac via quā ſtatuiſſe ſubtiliter viſus es tibi: ⁊
me ⁊ qui mihi ſucceſſerint epiſcopos caturcenſes
fieri ⁊ imperatorē quiſq̄s is fuerit Germanie prefe
ctum: Illum ṽo qui Rome p̄fuerit ſiquidē ſpirita
liter papā: ſin temporaliter Imperatorē fore. Sic
Italū nomē dū euertere putas attollis: ⁊ in anti-
quam reſtituis dignitatē. Nos ergo dū datur de
ſuper Romani pontificatus frena teneamus: ⁊ in
hoc omni ſtudio intēti ſimus: ne quando forte ſuū
ius Italica manus arripiat: qͦ ip̄ꝫ q̄ꝫdiu prohibe
ri poſſit incertū eſt. De titulis nō certemus: uelimꝰ
nolimus enim rerum caput Roma erit. His audi I
tis argutus ille ſtultus erubuit: Ego ṽo pōtificis
⁊ ſi animum improbem: probare cogor ingenium:
qui q̄ꝫuis in nos odio flagraret immerito: memine
rat tamē ac nouerat ubi fundata eſſet altitudo cuꝰ
e faſtigio ſuperbirēt ⁊ ruine proximū videbat fun
damēta concutere. Itaqꝫ quieſcenduꝫ exiſtimabat
⁊ quaſi furtim queſitis in ſilentio gaudendū. Hāc
hiſtoriam que neſcio an ab alijs ſcripta ſit: tam cu-
rioſe retexui: ut ſi tibi nota eſt ⁊ mihi cognitā ſciaſ
Si ignota aūt ex me diſcas neu gnarus ueterum
preſentiū ſis ignarꝰ. His ṽo nūc ducibꝰ agimur:
q̄bꝰ prede ſumus atqꝫ odio ⁊ ſimulato cōtēptui ⁊ ti
mori uero. Et ſiq̄s ēt nūc ex n̄ris metu aut uerecū
dia magiſ q̄ꝫ iudicio: aſſumptꝰ in eo numero eſt q̄ſi
lucidus riuus torrēti mixtꝰ turbido: natiuū depo-
ſuit colorem inqꝫ pluriū naturā ⁊ externos mores
abijt. Et iā prorſuſ nihil eſt reliqui niſi Chriſtū pre
cari ut ſi nōdū noſtri ſupplicij ſatis eſt: at ſaltē ſedi
ſue ꝯſulat: hiſqꝫ ereptā tradat alijs: quoꝝ nō ⁊ pe-
niteat ſimul ⁊ pudeat humanū genus. Hi eteni ta- K
les ſunt q̄les dico: fallor: Immo ṽo q̄les dicere ne
queo: ſic ad extrema dedecorum atqꝫ neq̄tie: que
utcunqꝫ olim ſteterat ꝓlapſa res eſt ex quo ſancta
⁊ potēs tūc romana: nūc Auinionēſis eccl'ia tāgit
uertice ſydera ⁊ digito celū uoluit: Ubi ⁊ Judas
ſi triginta illos ſuos argēteos p̄ciū ſanguinis attu
lerit admittet: ⁊ paup̱ a limine Chriſtus arcebit:
quod ita eſſe chriſtianus nemo eſt qui neſciat: ne-
mo qui nō doleat: nemo qui vindicet. Ita dum ali-
us alium expectat malorū impunitas quātum vi-
des creuit: ⁊ quod a principio medicabile malum
fuerat iam tempore putruit. Ceperat eni fateor an
te etiam etatem noſtram ut ab auis accepimus fe
dum hoc ulcus inflari: ſed quod moleſtuꝫ diceres

intemperans morbū auxit exiguum. Itaqꝫ iā hec
pestis ad interitū spectat:totaqꝫ sanies in nr̄m tē-
pus erupit flebile nisi vnū tātis in malis solatij ge
nus esset. Dicā v̄o tibi nunc ꝙ interdū dixi ei qui
solus e cūctis qui supersunt in illo grege pessimo
melioribus pascuis dignus erat:ingēti cū assensu
eius: Licet ipse dicto:non tam morum respectu q̄
status atqꝫ originis tangeret̄. Siquidē enim quo-
niam mortaliū res oportet esse mortales:duo hec
mūdi luminaria extingui duosqꝫ gladios retundi
decreti necessitas cogebat:q̄uis utrūqꝫ p̄cipueqꝫ
alterū occasui exemptū ꝓmissis celestibus sperare
mus:nec desperandum sit omnia hec cū funditus
ruerint surrectura altius:si tamē hec tā grauis reꝝ
eminentium ruina nostro seculo impendebat. Gau
deo hercle ꝙ cum in manibus nostris lux ꝛ vigor
suus his manserit in alienis hec tanta mutatio fa-
cta est tanteqꝫ culpe partē habet illa horrida ꝛ im
mitis:partem hec mollis ꝛ eneruata barbaries.
Quibus ille auditis libertate mea nihil offensus:
Grauiter inquit ꝛ libere ꝛ aliorum fortasse aurib⁹
importune meis certe fidentissime ꝛ ut te decuit
uerissime locutus es:Neu me forsan ueri inscium
aut diuerse sententie arbitreris:duos Clementes
nostros plus attriuisse ecclesiam paucis annis q̄
septem Gregorij uestri multis seculis restaurare
possent:nec ego dubito:nec dubitare aliquem exi-
stimo. Ille quidem hec suspirans:nos autem zelo
domus tue Christe Jesu iam satis euecti sumus:
nec ullus sub sole fedior rerum trames stilo pote-
rat occurrere. Itaqꝫ redeundum est. Ad hūc ergo
populum amice satis tuis an tibi quietem inuidē-
tibus an doctrinā ingerentibus uenisti:peregrina
tione ne dicam exilio:utili magis q̄ iucunda:quo
effectum est ut ꝛ tibi legendi:ꝛ mihi conceptū scri
bendi negocium abstuleris: Jam profecto:nec mi-
hi nec alteri docendus quid sit Babylon Rhoda-
ni: qualiter ue sit exulibus Sion inter flumina
Babylonis:de quibus adeo magnifice tua mecū
nuper egit epistola: ut illius sentine abdita fundi-
tus scrutatus:omnes eius labyrinthi latebras pe
nitus inspexisse videare: multo tedio multisqꝫ re-
rum angoribus huius ueri notitiam comparasti. Il
lud tibi pergratum:mihi uel inuidiosum affuit so
lamen:ꝙ iter tātas vitiorū tenebras quatuor ma-
gnis illis quidem viris: uelut totidē lucidissimis
te syderibus usum scribis:quos nescio an suorū
crimen:ipos enim optimos integerrimosqꝫ homi
num noui:an que fallacissima vite spes:an que for
tune violentia tristisqꝫ necessitas ibi detineat:qua
re permitte queso ut quod in animo est uel iname-
no sermone explicem:quasi inquam in cloaca solis
radios ꝛ loci simul obscenitatem oēm suo lumine
vndātes ꝛ circumfusis sordibus inaccessos.

¶ Ad quēdam amicum:illi Babylonē Gallicā que
ipsum traxerat atqꝫ retineat detestātis: Illi⁹ etiam
Babylonis mola ꝛ crimina describētis. Epl'a. XX.

E quid adhuc heres:an nō heres:sed tene
ris ꝛ obluctans raperis:hoc potius reor:
malo vim q̄ secordiā opinari. Nō est tuū
torpor:ardēs īgeniū: mēs ignea:generosus impe
tus. Sed qd hec:si forti⁹ īpedimētū est q̄ virt⁹ ma
gna etiā vis h̄et opposita vi maiore:necessitati oīa
succūbūt. Illa te Babylon traxit:illa te detinet:du
rum sed ferēdū:loci natura est: Oē bonū ibi perdi
tur:sed primū oīum libertas:mox ex ordine quies
gaudiū:spes:fides:charitas:aīa:iacture ingentes
Sed in regno auaritie nihil dāno ascribit̄: mō pe-
cunia salua sit: Future ibi vite spes inanis quedā
fabula: ꝛ que de inferis narrant̄ fabulosa omnia:
ꝛ resurrectio carnis ꝛ mundi finis ꝛ Christus ad
iudicium uenturus inter nenias habentur. Veri-
tas ibi dementia est:abstinētia v̄o rusticitas:pudi
citia probrū ingēs:deniqꝫ peccādi licētia magna-
nimitas ꝛ libertas eximia: ꝛ quo pollutior: eo cla
rior vita:quo plus sceleꝝ:eo plus gl'ie: Bonum no
men ceno vilius:atqꝫ ultima merciū fama est. Ha B
bes quātū in tā paucis licuit illi⁹ sacre urbis exp̄s
suū statū:quē nō magis in his l'ris hodie q̄ in illo
rū frōtib⁹ hoīum quotidie perlegis:quoꝝ vitā nul
lus stilus:nullū equet īgeniū. Ceteꝝ p̄ma oīū ut
dixi ibi libertatis iactura est:qsqs limē illud itroijt
cōfestim suus esse desijt:iā nec quiescere nec abire
permittitur:sed rotatur ꝛ inefficaci labore cōsumē
dus atterit̄. Paucos inde diuina clemētia eripit a
lege ut Hierl'm diligāt atqꝫ oderīt Babylonē: Hec
mihi de te spes reliqua est: Alioquin tuis de rebus
actū crederē tā tenaci ꝓfundoqꝫ limo te demersū
ꝛ īfixum video. Interi nō uolūtati aut iudicio:sed
necessitati imputo ac fortune:ꝙ tādiu ibi sis ꝛ mo
ras q̄s uehemēter odi libēter excuso:ꝙ si qua for-
tassis in ꝓfectione culpa fuit:in mora ipa utiqꝫ iā
non culpa sed suppliciū ꝛ purgatio culpe est. Sed
quoniā multi multa sepe in carcere didicerūt: qd
te uetat in vīculis discere aliqd quo ꝑpetuo sis do
ctior? Quedā nullo modo melius q̄ contrario di
scuntur:ideoqꝫ qui mathematicas artes docent:si
quando parum ueri capax:mēs discipuli visa erit:
solēt falsa ꝓponere:que dū refugit animus:ad ue
riora cōfugiat. Tu quoqꝫ solitus ꝛ religioni semꝑ C
ꝛ honestati operam dare:quarum altera ad illius
aspectū erigit optantē animā de quo ait psalmista:
Querite faciē eius semper: Alterius ea facies est
que si oculis cerneret̄:ut ait Plato:miris animum
amoribus inflāmaret:neqꝫ tamē ideo minus amā
da est ꝙ animo cernitur. Siquid tibi nunc etiam
ad utriusqꝫ notitie summā deesse putas:omne stu
dium in aduersa reflectito:arrige aures:fige ocu-
los:intende animum. Vis pulchritudinem dei no
scere:cerne quanta est hostium eius obscenitas:
Non sunt autem longe querendi: Babylone habi-
tāt:omnis vicus his uermibus scatet. Vis formā
ac decus honestatis agnoscere:contemplare quan
ta est feditas vitiorum quorum omniū exemplar
in oculis est tibi. Quocūqꝫ respexeris:videbis cu
ius odio simul dei ac virtutis amātior fieri queas.
Tu autem gaude contrario saltem magistra virtu
tum:gaude inquam ꝛ ad aliquid utilis inuēta glo
riare:bonoꝝ hostis ꝛ malorum hospes:atqꝫ asylū
pessima rerū Babylō feris Rhodani ripis imposi
ta:famosa dicā an infamis meretrix fornicata cū
regibus terre. Illa equidem ipsa es quam in spiri-
tu sacer vidit euangelista: Illa eadem inquam es:
non alia:sedens super aquas multas:siue ad litte-
ram tribus cincta fluminibus:siue rerum atqꝫ di-
uitiarum turba mortalium:quibus lasciuiēs ac se
cura insides opum immemor eternarū:siue ut idē
qui vidit exposuit: Populi ꝛ gentes ꝛ lingue:aque
sunt super quas meretrix sedes:recognosce hitū. D
Mulier circundata purpura ꝛ coccino ꝛ inaurata

auro ⁊ lapide precioso ⁊ margaritis: habēs pocu-
lū aureū in manu sua plenū abhominatione ⁊ im-
mūditia fornicationis eius. Noscis ne teipsā Ba-
bylon? nisi illud forsan errorē facit: ꝙ in illius frō-
te scriptū erat: Babylon magna: tu vero Babylon
parua es? Parua utiqꝫ murorū ambitu: sed vitijs
⁊ ambitu animorū ⁊ infinita cupidine cumuloqꝫ
malorū omniū nō magna modo sed maxima: sed
immēsa es. Et certe quod seqtur tibi vni conuenit
nō alij: Babylon mater fornicationū ⁊ abhomina
tionū terre: Mater impia partuū pessimorū: quan
do quicqd usqꝫ terrarū abhominabile: qcquid for
nicatorū ex te pdit: ⁊ cū semp parias: semp tumēs
⁊ taliū plenus ac grauidus uterꝰ tuus est. Si nūc
quoqꝫ dissimulas: audi reliqua: Et vidi inqt mulie
rē ebriam de sanguine sanctorū ⁊ de sanguine mar
tyrū Jesu. Quid siles? aut aliā hoc sanguine ebriā
ostēde: aut oīno si potes: te hanc ebriā nega. Uera
enim euangeliste ⁊ apostoli visio sit oportet: qui si
te in spiritu vidēs miratꝰ est admiratione magna:
quāta nos admiratione pfundimur: qui apte ocu-
lis te videmus? Ex oībꝰ qdē fornicationibꝰ tuis de
qbꝰ biberūt oēs gētes ⁊ reges terre: ⁊ ex omnibus
abhominationibꝰ qd expectes: nisi ꝙ Joānes idē
ait: Cecidit: cecidit Babylon magna ⁊ facta est ha
E bitatio demoniorū. Nota sunt que sequunt. Uere
iā talis facta es: quāto enim homo perditus ⁊ de
sperate nequitie demone melior? Uere habitatio:
Immo regnū demonū facta es: qui suis artibꝰ hu-
mana licet effigie in te regnāt. Tu vero amice cū eo-
dē apostolo: audi uocē aliā de celo dicentē: Exite
de illa populus meus: ⁊ ne participes sitis delicto
rū eius: ⁊ de plagis eius nō accipiatis: quoniam
peruenerūt peccata eius usqꝫ ad celū: ⁊ recordatꝰ
est dn̄s iniquitatū eius. Quātum glorificauit se ⁊ in
delitijs fuit: tātum date illi tormētū ⁊ luctum qr in
corde suo dicit: Sedeo regina: vidua non sum: ⁊ lu
ctū nō videbo. Ideo in vna die uenient plage eius:
mors ⁊ luctus ⁊ fames ⁊ igni comburet: quia for-
tis est deus qui iudicabit illā. Hec ⁊ que apostoli-
cus ille locꝰ habet audi omnia: audi ⁊ fuge si qua
via est: ne innocētiā tuā ruine nocentiū ⁊ Babylo-
nice premāt iniquitates: quarū nō modus: non nu
merus: nō mēsura: nō extimatio demū est. Taceo
hereditatē Simonis ⁊ illam heresis speciem non
ultimā spiritus sancti dona mercātiū: Taceo mali
F illius auaritiā matrē: que idolorum seruitꝰ ab apo
stolo dicta est: Taceo utriusqꝫ pestis artifices ⁊ cō
cursantes pōtificū thalamis psonetas: Taceo cru
delitatē humanitatis immemorē ⁊ suiipsius obli-
tam insolentiā atqꝫ illos uanis flatibꝰ tensos utres
Taceo deniqꝫ illa pdigia: que insensibilis uereqꝫ
orbus terrarū orbis tādiu quasi etnā Enceladus
aut Typheꝰ inarmiē pati pōt: quorū oīū mesta ni
mis: ⁊ seuera narratio est. Ad ridicl'a sil' atqꝫ odio
sa festino: Quis oro eni nō irascat ⁊ rideat illos se-
nes pueros coma cādida togis amplissimis: adeo
qꝫ lasciuiētibꝰ animis: ut nihil illuc falsiꝰ videat q̄
ꝙ ait Maro. Frigidus in Uenerē senior? Tā calli
di tāqꝫ p̄cipites in Uenerē senes sūt: tāta eos etatis
⁊ status ⁊ viriū cepit obliuio: sic in libidines inar
descūt: sic in omne ruūt dedecus: quasi omnis eorū
gloria: nō in cruce Christi sit: sed in comessationibꝰ
⁊ ebrietatibꝰ: ⁊ que has sequūtur in cubilibꝰ ipudi
citijs. Sic fugiētē manu retrahūt iuuētā: atqꝫ hoc

vnū senectutis ultime lucrum putāt: ea facere que
iuuenes nō auderent. Hos animos ⁊ hos neruos
tribuit hinc bacchus idomitus: hinc orientalium
vis baccharū. O ligustici ⁊ Campani palmites. O G
dulces arūdines ⁊ indice nigrantes arbustule: ad
honestas delitias ⁊ utilitates hominum create: in
quos usus ⁊ quantā aiarum pernitiē clademqꝫ uer
timini? Spectat hec Sathā ridēs: atqꝫ in pari tri
pudio delectatus interqꝫ decrepitos ac puellas
arbiter sedēs: stupet plus illos agere q̄ se hortari.
Ac ne quis rebus torpor obrepat: ipse interim ⁊ se-
niles lumbos stimulis incitat: ⁊ cecū peregrinis
follibus ignē ciet: vn̄ feda passim oriūtur incēdia.
Mitto stupra: raptꝰ: icestꝰ: adulteria: q iā pōtifica
lis lasciuie ludi sunt. Mitto raptarū viros: ne mu
tire audeant: nō tātum auitis laribꝰ sed finibus pa
trijs exturbatos: queqꝫ ꝯtumeliarū grauissima est
⁊ violatas coniuges ⁊ externo semine grauidas
rursus accipere: ⁊ post partum reddere ad alternā
satietatē abutētiū coactos. Que oīa nō vnus ego
sed vulgus nouit ⁊ si taceat: q̄uis ne idipsū taceat
iam maior est indignatio q̄ metus: ⁊ minacem li-
bidinem vicit dolor. Hec inquam vniuersa prete-
reo: Malo quidem te hodie ad risum q̄ ad ira- H
cundiam prouocare. Ira enim que ulcisci nequit:
in se flectitur ⁊ in dominum suum seuit. Fuit ergo
seniculus quidam ex eo numero vnus cunctis an-
nalibus implendis idoneus: Hircina libido homi
ni inerat: uel si quid libidinosius atqꝫ olentius hir
co est: Hic seu mures metuens seu lemures: dor-
mire solus non audebat: Nil apud eum tristius:
nil miserius celibatu: nouas quotidie nuptias ce-
lebrabat: ⁊ creber uagis amplexibus sponsus
erat: cum ⁊ os illi uacuum ⁊ etas plena esset: se-
ptuagesimum pridem annum excesserat: septi-
mo vix iam dente superstite. Erat illi puellarum
auceps vnus ex multis: domini sui libidine nihi-
lo segnior: cuius retia ⁊ laquei omnes vicos om-
nium ⁊ presertim pauperum domos obsederant:
huc pecunias: huc redimicula: huc anulos: huc
postremo blanditias: huc cene reliquias: huc om-
ne genus escarum ⁊ quecunqꝫ flexura muliebres
animos conuehebat. Ipse interim suspensus ani-
mo canebat: Nam ⁊ reuera cantor erat: sed qui
uocem ab altaribus ad choreas ac lupanaria tran
stulisset. Noram hominem vulgi digito monstra-
tum: qui his artibus multas predas in os lupi
senis inferre solitus diceretur. Mille locus hic ri
diculosas historias capit: Unam accipe. Multis
ille pollicitis misellam virgunculam an meretri-
culam illexerat: ut domino eius utiqꝫ ⁊ excelsi gra
dus: ⁊ magnarum opum: sed nec forme nec etatis
amabilis obsequi in animum induceret. Quid
multis agam? Acquiescit: ⁊ uelut Psyche illa Lu
cij Apulei felicibus nuptijs honestanda ignoti vi-
ri thalamum subit. Re comperta: impatiens mo-
re senex aduolat: ⁊ vlnis arreptam pendulis labi
is exosculans: atqꝫ inermi ore commorsitans con
summare nouas nuptias anhelabat. Repentino
malo percita ⁊ olente senio ⁊ vultu lurido deterri
ta exclamat: Ad magnum se quendam ⁊ insignem
prelatum: non ad deformem ⁊ decrepitum sacer
dotem aduenisse: non posse sibi fraudem fieri: Uis
si fiat manibꝰ quoad possit: deide gemitibꝰ atqꝫ ulu
latibꝰ occursurā: neqꝫ dū reliquie spūs ulle essent:

R: passurā se a tam turpi sene violari. Hec uociferās ubertim flebat. Ille aūt ⁊ manu scabra ⁊ ore hispido spumātiq; tenerū os ꝑcludens fletib⁹ ⁊ q̄rimonijs conabat obstare: atq; icondito murmure ⁊ ineptissimis blanditijs: Erat eniꝫ ꝑter cetera blesus adeo: ut a nemine posset itelligi: egrā animi solari. Sed cū nil proficeret senex egregius: in secretariū se proripit arreptoq; quo conscripti patres a reliquis discernunt: rubēti pileo ⁊ insigne suum: albo caluoq; uertici iponēs: Cardinalis sum inqt: Cardinalis sum: ne timeas filia. Sic amasiolaꝫ adhuc flētem ⁊ ꝑsenti specie ⁊ futura spe magnifice cōsolat⁹: in geniale cubiculū deduxit: pronuba nō Iunone sed Tesiphone ⁊ Megera. Ad hūc modū cupidinis ueteranus Baccho sacer: ⁊ Ueneri nō armatus: sed togatus ⁊ pileatus de suis amoribus triūphauit. Plaude fabula acta est. Nosses hominē iocūdissime sonuisset. Et hui⁹ ⁊ reliquorū mille sūt talia: quorum quedā non ludicra sed pudenda Alia ꝟo inania ⁊ horrenda sūt. I nūc mirare ducibus his ⁊ propitiū populo suo Christum ⁊ rēpublicam prosperari.

Ad quedaꝫ amicū: illi quia ex piculosis locis enaserit cōgaudens: ⁊ ut deinceps caueat adhortātis. Epistola.XXI.

A Uasisti: erupisti: enatasti: euolasti: Bn̄ est: timebā fateor tibi: timebaꝫ aie tue: ne post descēsuꝫ ad iferos nō cū uellet emergeret. Sciebā ⁊ Auerni descēsum facilē: ⁊ aptū labyrinthi limen: laboriosum atq; oposum exituꝫ: dicebā mecum: O si meus Alcides: O si Theseus meus ab iferis redeat: O ne mali pōdus illū opprimat: neq; pedes ad ꝟtutem uolucres: adamātine scelerum catene vinciāt detineātq;. Inter hec uota: hosq; inter metus emersisti: deo gras: qui ēt ex inferno se sperātes aias educit: exoptatus: euocatus: expectat⁹ aduenis. His igit primū terris redditus: que te illi Erebo crediderāt: nō Phebo ut Dedalus: sed Christo alaꝝ remigium cōsecrabis: ⁊ caue his ne vnq̄ amplius Gnosum spectes. Non est sepius retemptanda fortuna: piculuꝫ sine piculo nō fit: Id cum semel euaseris declina: ne qn̄ corruas vnde nō surgas. Nulla vnq̄ te mala cupiditas tāgat: ut illos principes tenebrarum rursus adeas: Quos cuꝫ suis opibus suisq; flagitijs dijs deeq; omnes: Immo ꝟo deorū deus viuos ac mortuos male pdat: qui celestis agni sanguine saginati calcitrant ac rebellāt: eo me miruꝫ meus ille nunc euocat: quo te pn̄te persuaderi mihi nō potuit ut uenirem. Ille mihi hortator est fidus quidē: sed impro
B uidus: ut Babylone viuere eligā ac mori. Cur autem siue ad quid: ut videam bonos mergi: malos erigi: reptare aquilas: asinos uolare: vulpes in curribus: coruos in turribus: colūbos in sterquilinio: liberos lupos: agnos in vinculis: Christuꝫ deniq; exulem: antichristum dominum: Beelzebub iudicem. Hec ad spectacula reuocor: non audiam: male mihi cum illis: male illis mecū conuenit. O crudelis ⁊ ipia secta hoīum: nil nisi seipsos amātiū: id q; ipm puerse ꝑrsus ac nephārie. Quis releuabit oppressum orbeꝫ? Quis vindicabit afflictā urbē? quis euersos mores reformabit? quis colliget sparsas oues? qs pastores erroneos arguet? qs reducet aut retrahet in sedem suā? Nullus ne licētie ac scelerum modus erit: an frustra per pphetaꝫ spūs sanct⁹ itonuit: Hec fecisti ⁊ tacui: existimasti inique q; ero tui similis: Arguā te ⁊ statuam cōtra faciem tuam. Intelligite qui obliuiscimini deū: ne qn̄ rapiat ⁊ non sit qui eripiat: Intelligite inq̄: uobis loquitur: dei hostes intelligite. Surdis loquitur sopitis q;: nunq̄ intelligēt: nisi horrendo tonitru: seu qn̄ tonuisse non sufficit trisulco fulmine exprecti. Ad te mihi nunc sermo est inuictissime regum nostri temporis: quē non nomino qn̄ ⁊ nomen obstat iscriptioni: ⁊ abunde te nominat ipsa rerum ac glo
rie magnitudo: Nam qd opus est ꝟbis ubi res lo- C
quitur? Haud immerito tantis te victorijs ornatū credere phas est: qui preter ꝑncipalis tue cause iustitiam vulpes illas ueternosas fedis ⁊ non suis e caueis Christiq; sponsam ceno ac vinculis eruere: potens es ⁊ facies spero iure tibi perpetuam felicitatem ⁊ uotiuū cepti exitum quisq; fideliū optauerit. Pastorem illum ⁊ senio ⁊ sopore ⁊ mero gaudium: nunq̄ sponte latebris ⁊ amatis fornicib⁹ egressurum: solus manu ꝑhensum ⁊ uerbis increpitum ⁊ uerberibus castigatum: in antiquum penetrale restitues. Id si forte tibi celit⁹ non datur: q̄q̄ nec dignat⁹ pluribus: neq; hoc munere dignior quisq; sit: uenient alij quoꝝ quo fedior manus: eo pulchrior vindicta. Deniq; q̄lia mlta vndiq; crebrescunt: uel predonum iusta acie: uel salubri peste clemētiq; celi inclementia: Ad postremū plaga aliqua euidenti: qn̄ minis ac ꝑdigijs cor Pharaonis obduratū superbumq; non tangitur: sponse Christ⁹ subueniet laboranti. O qd dixi: O quid scripsi: O qd
mihi uenit in aium: quo prodijt lingua: quo ꝑgres- D
sus est calamus? Possem cum Iob ⁊ ego fortassis dicere: Unuꝫ locutus sum quod utinam non dixissem: dixi tamen ⁊ iam non dixisse non possum: delere autem ⁊ si adhuc liceat non libet: tantus est ueri amor tantumq; mali odium: ut periculi omnis interim obliuiscar. In vno consilium senis illius sequar: quia cum infinita se nunc offerant ⁊ perigua dicendorum pars exacta sit: frenabo impetum: ⁊ cum eodem Iob: manum meam ponaꝫ sup os meum: ⁊ his ultra non addam.

Ad quendam doctum adolescentem: ⁊ eloquentē Illum eo q; in iuuenili etate religionem ingressus fuerat commendantis: ⁊ ut Christi glorie militet: ⁊ contra Auerroim qui contra Christuꝫ catholicā q; fidē latrat: aliqd scribat hortātis. Ep'la.XXII.

Agnam tuis uberemq; materiam ⁊ letādi
m tribuis ⁊ sperandi ante alios mihi: quo for- A
tasse non alius in te oculos altius defixit. Claruꝫ tibi lumen ingenij deus dedit: industrieq; nobilis stimulos addidit: atq; ex his notitiam rerum uariarū pro etate mirificam. Ipse nempe non alius est: qui dat omnibus affluenter ⁊ non improperat: Ipse est cui soli conuenit: quod ludēs pro suis longe alias traduxit: magister artis igenijq; largitor. Et sicut tibi ad rerum perceptionem intellectus: sic ad expressionem lingua suppetit: cuius defectus magna sepe decolorauit ingenia: ⁊ minoribus ostendit imperia. Tu omnibus his instructus: ⁊ fauore dei fultus ⁊ hominum: mane primo altum iter dure religionis ingressus es: eo duce post quem nemo vnq̄ errauit nisi qui uoluit. Augustinum dico: cuius hesisse uestigijs ea demū ⁊ ad celum ⁊ ad gloriam via est. Adhuc pene

puer eras: dum cõsanguineo illo tuo viro bono ⁊
amico meo instãte ad me ꝑductus: aliquãdiu pro
tuorum tũc annorum imbecillitate recusantez: bo
na spe ilico me implesti: ut cõtra morez ꝓpositũqꝫ
meum tãto iparez amicitiam amplexus: sepe exin-
de ad me redeũtez indies letius te viderem: admi
rãs vnde tibi id etatis nostre amicitie tãta cupidi-
tas: ⁊ sepe mecũ in silẽtio post etiã cum amicis il-
B lud patris Ambrosij repetens: Puer iste si vixerit
aliquid magni erit. Transiuerũt interim anni plu-
res: Nihil enim tam tacite tamqꝫ uelociter trãsit:
diuqꝫ in patriam reuerso tuo conspectu carui. Ec-
ce nunc puer meꝰ ad me redijt sed ut ait Naso: Iaz
iuuenis iaz vir iam se formosior ipso: ea scilicet for
ma quam nec etas imminuet nec morbꝰ eripiet nec
mors ipsa. Iam de te igiẽ nõ tãtum spero: sed spo
simul ⁊ gaudeo. Est eniz p̄ñtis boni nomẽ: gaudiũ:
spes futuri. Ecce iam te magnis viris parẽ teneo:
parẽ maximis mox tenebo. Age modo: perge iter
assumptũ: excita teip̄m: adde geminũ calcar inge-
nio: hinc honoris: hinc pudoris: Mane cepisti: no
li sub meridiem torpe. Solẽt pigri viatores dum
solẽ celi medio suspiciũt multum lucis sibi supesse
cogitantes: vmbras querere seqꝫ sõno ⁊ quieti tra-
dere: sero tãdem expti inclinatam diez seqꝫ elusos
intelligẽ. Id ex te certe nõ metuo: nõ hoc animi tui
ardor ispõdet: nõ frons: non oculi: nõ ꝟba denunci
ant. Uere aũt multos ad sũmaz uẽturos error iste
detinuit ⁊ auertit: dum auctoritate nescio quoꝝ in
sanorum freti: nescio quam etatem cõsistentem ua
na sibi ꝑsuasione confingunt: que nulla vnq̃ꝫ sui in
parte cõsistit: sed id semp ⁊ labiẽ ⁊ currit ⁊ rapiẽ: ut
ꝗ ait Cicero: uolat. Excusat forsan utcũqꝫ senectu
tis inertiã fragilitas ⁊ morboꝝ cohors vndiqꝫ illã
ꝑmens. Que tñ si quid insite ꝟtutis est reliquuz:
Neqꝫ oia anni uolatiles abstulerũt: magna vi seni
lem suis affinibꝰ abigit torporẽ: ⁊ vigorẽ iuuenilez
ad honestos actꝰ manu retrahit. Meministi Mar
cum Portiũ Catonem latinas lr̄as iam tunc sene-
scentem: Grecas ꝟo iam nũc senez didicisse. Eaqꝫ
ipsa etate Socratem post lr̄as fidibus opaz dare:
C Carneadem philosophie studio cibi solituz obliui-
sci: Platonem toto pene orbe ꝑegrinãtem: die ulti
mo uel Sophronis mimos sub capite hñtem: ut
Ualerius: uel ut ait Cicero: scribẽtez mori: Simo
nidem octogenariuz in certamẽ carminũ descẽdis
se: atqꝫ ipsa etate Chrysippum: ⁊ ꝓpe centenarios
Isocratẽ ac Sophoclem ꝑclarissima edidisse uolu
mina. Et Solonem senem post cõditas suas ciui-
bus leges: poetice inhiãtem: semper deniqꝫ littera
rum sitiẽtem ⁊ in ipsa demũ morte discẽtem. Pos-
sem exẽpla subtexere eorũ senum qui etate ultima
res bellicas ut ciuiles elegãtissime caluerunt: sed
mihi ad studiosum alterius gñis sermo est. Et hec
q̄dem atqꝫ his sil'ia senectuti mirabilia prorsus ⁊
gloriosa sunt: Iuuẽtuti aũt usqꝫ adeo debita ⁊ sua:
ut nihil sit pigro iuuene turpius: nihil inexcusabili
us: nihil ad extremum despatius. Quedam enim
D vitia annis cedũt atqꝫ diminuunẽ: alia igrauescũt
augẽturqꝫ: horum e numero segnities est. Itaqꝫ se
gnem iuuenem quẽ videas: q̃ꝫ sollicitũ senem spe-
res? Quõ attendẽs cogitabis ne qua tibi pars tem
poris ignaua ꝑterfluat: neue nulla tibi vnq̃ꝫ aut lõ
gioris aut tardioris spes etatis blãdiaẽ: Breuissi-
ma enim simul ⁊ fugacissima est: ⁊ utrum magis in
certum sit ex equo cõtendit cũ breuitate celeritas.
Nihil est uere vita hec pro qua tãto tp̄e agimur ac
torquemur: ⁊ hoc ip̄m nihil: nunq̃ꝫ stat: sed duz que
riẽ tanq̃ꝫ fumꝰ euanuit. Nõ est iuuenibꝰ expectan-
dũ: dum q̄d prõpte faciũt: lente faciãt: sed in iuuen
tute properãdum vnde senes gaudeãt: mortui ce-
lebrentur ⁊ sepulti viuãt: uolitentqꝫ: ut ait Ennius
docta per ora viruz. Hec amice discendi etas est:
quod hec studiosa collegerit: senectus docta distri
buet: qõqꝫ a multis accepit refundet in plurimos.
In querẽdis illã expectare demẽtia est: cui uel q̄si
ta seruare difficile. Neqꝫ ꝟo studiosos solos me-
morẽ q̄bus etas alia nulla est: nisi hec vna quã de-
gis: ⁊ corpe ⁊ ingenio preualida ⁊ impedimẽtis li-
bera: nisi que sibiipsa peperit: q̄bus ue sibi iter ipsa
prestruxerit: qõ multi faciũt qui scie ac virtutis ad
quas destinabanẽ obliti: post concupiscẽtias suas
eunt: Neqꝫ a uoluptate sua auertuntur: donec suis
pudor ac dolor: inimicis gaudiũ: vulgo ludibrium
effecti: vndiqꝫ iutiles: nec lr̄is nec cõcupiscẽtijs ha
biles ad seniũ ꝑuenere. Sed ex alio quoqꝫ gñe ho E
minũ attingam paucos: quoꝝ te exẽpla sollicitent:
qui cũ alias ꝑtes etatis possent ad agẽdum fortia:
hanc vnam nullãqꝫ aliam elegerũt: neqꝫ uel modi
cum distulerũt: neqꝫ si distulissent successisset ut fe-
cit. Certe hac etate iã Achilles Troiaz: Alexãder
Indiam pulsabat: Scipio africanus occidentẽ fre
gerat: meridiẽqꝫ frãgebat. Põpeius magnus Hi-
spaniam ꝑdomitisqꝫ predonibꝰ: maria cũcta paca
uerat. Hac etate Drusus ꝟo Germaniã fatigabat:
iãqꝫ ad diuortia Rheni oia populãdo ac vincẽdo
ꝑuenerat: tãtaqꝫ animi ꝟtute eaqꝫ morum iuueni
lium maiestate: ut hostibꝰ quoqꝫ uenerabilem se in
omne tp̄s efficeret: Quod nec hodie Germani ne
gant nec dissimulant: qõ interduz forte positus in
ea terrarum parte perpendi ⁊ ingenua huius noui
Cesaris ⁊ suoꝝ ꝓcerũ cõfectione cognoui. Possez
pluribꝰ illustrioribꝰ munire: his teipsuz urge stimu
lis: his attolle comitibꝰ. Magnorum seq̄ uestigia
seqꝫ illis ꝯferre magnis animis dulce est. Neu di-
cas: Iuuenis sum: multũ mihi supest tp̄is: Ut eniz
hoc dubiũ: sic certissimũ illud ꝙ nunq̃ꝫ dies ista re
uertiẽ. Arripe eam ergo ne tibi ifructuosa ꝑtereat:
⁊ ut magne parti hoium: imo fere cunctis homini
bus atqꝫ in morez inter digitos eff luat: Profecto
autem ut quod nulli vnq̃ꝫ fuit tibi certi tp̄is multũ
esset: ⁊ huius tamen ⁊ rerum omnium parsimonia
tunc est utilis dum abũdant: nempe cũ defecerint
ne quicq̃ꝫ admissa custodias. Q̄obrem iteruz atqꝫ
iterum te moneo ⁊ obtestor: ne ullũ diem per igna
uiam labi sinas: sed omni sero tecum ipse calculuz
ponas: tanq̃ꝫ diligens paterfamilias cuz suspecto
dispẽsatore: hoc egi hodie: hoc incepi: hoc didici:
hoc doctior: hoc melior factus sum. Neqꝫ eniz mi
nus ad virtutem q̃ꝫ ad sciẽtiam te cohortor: Quez
inutilez tibi diem preterijsse deprehenderis nec vi F
xisse te credito. Amice diem perdidi inquit Titus
Cesar: Id si dixisse laudatur qui nõ alijs illa luce
ꝓfuerat: q̄d dicturũ putes qui nõ ꝓfuit sibi? Non
possumus fateor libro semper incumbere: nõ sem-
per solitarij ⁊ tranquilli esse: ⁊ nos fragiles ⁊ mun-
dus est turbidus ⁊ res inextricabiles: hoc possu-
mus: curare ne dies ulla sine nostra discussione ⁊
in nos animi refectione pertranseat. Quomodo
eni aliena curabimus si nostra negligimus? sedẽ-

do quidē stādoq̄ licet ⁊ eundo de se suisq̄ de re
bus in cōsilio: in cōsensu: ⁊ q̄q̄ Ciceroni aliter vi
deat̄: etiā in cōuiuio: sed lenius cogitare: Uir tam
sterilis ager: vix tam durus est aius: quem non iu-
gis ac diligēs cultura fecundet ac leniat. Quid de
tuo igit̄ sperem quem natura ipsa tractabilē fecit
ac fertilem? Nostrum ergo: qđ apud Tullium ait
B Cato: ducem optimum tanq̄ deum: Jmmo quidē
nature rerūq̄ oium p̄rem deum ipsum sequere: al
tis te uocibus euocantē oēsq̄ quos creauit rede-
mitq̄ hoies: nō e celo tātum ubi in eternū regnat:
sed ex asperrimo etiam tropheo qđ pro nobis nu-
dus spinis coronatus triūphator ascēdit: oēs inq̄
uocat: pauci illū audiunt: Esto vnus e paucis: alio
quin nihil esse p̄staret. Audi illum ⁊ exaudi a quo
corpus atq̄ aiam ⁊ ingenium accepisti: per quem
es qualem te gaudem⁹: per quem eris nisi respuis
C qualem te cupimus ⁊ speram⁹. Non te hodie plu-
ribus premam: certus hec tibi ⁊ multo etiam pau-
ciora sufficere: ut qui ex te qđ optem ego: quid ue
alij qui te amāt: tacito me licet intelligis: Unū tñ
non obmiserim: ne illis aures aut aium accommo
des qui obtentu studij theologici te nituntur a no
titia lrarum scholarium dehortari: qua ut sileā re
liquos: si Lactātius atq̄ Augustin⁹ caruissent: ne-
q̄ ille supstitiones paganoꝝ tam facile subruisset:
neq̄ iste ciuitatem dei tāta arte tantisq̄ molib⁹ ere
xisset. Expedit theologo p̄ter theologiam etiā mul
ta nosse: Jmmo si fieri possit: pene oia: quibus con-
tra insultus carnaliū sit instruct⁹. Certe sicut vnus
est deus cui oia subsunt: sic vna est scientia de deo
cui bone oēs alie obsequunt̄. De his tñ libro secun
do de doctrina christiana ipse idem disputat Au-
gustin⁹. Lege ergo: de illius cōsilio que potes sine
ꝓpositi p̄ncipalis preiudicio: ⁊ disce quantum dū
ne ingeniū aut memoriā afficias: semperq̄ memi
neris esse te theologum non poetam aut phm: nisi
D inq̄tum uerus ph̄s uere sapientie est amator: Ue
ra aūt dei p̄ris sapia: Christus est. Dis illud addi
derim: ut in oi doctrina: illa tibi p̄cipua cura sit: nō
q̄ abdita: q̄q̄ obscura: sed q̄ ūa: q̄ clara sint qb⁹
aium intēdis. Sūt eni qui de his maxie que nec ip
si nec alij intelligunt inaniter gloriant̄: stultum ge-
nus: Nam ut ūitas obiectum: sic ni fallor claritas
est felicitas intellectus. Jn oi aūt sanctitate ac ūtu-
te expeditam illā ⁊ cōpendiariā Socratis ad glo
riā viam nunq̄ deseras: ut scilicet talis esse stude
as q̄lis vis videri. Sunt enim pessimi quidā qui
videri uolunt optimi: quasi ut alios: sic ⁊ deū ⁊ cō
scientiam suam fallant. Semine aūt vie huius du
ces multos habes: utriq̄ tñ vnus suffecerit Augu
stinus domesticus tuus dux: quē vides hac ipsa
tua etate cum erroribus ac vitijs generoso impetu
magnificētissime colluctātem. Siquis in illo vnq̄
vite error fuit aut doctrine: p̄mus contraria subla
tus est vita: secundus manu ꝓpria discretissimo uo
lumine extirpat⁹ est: ut nil sit tuti⁹ q̄ viri illi⁹ ⁊ vitā
simul ⁊ doctrinā sequi: Doc ne tibi vnq̄ e memo
ria excidat. Extremum queso: ut cum primum per
ueneris quo suspiras: quod cito fore confido: con-
tra canem illum rabidū Auerroim qui furore act⁹
infando contra dñm suum Christum contraq̄ ca-
tholicā fidem latrat: collectis vndiq̄ blasphemijs
eius: quod ut scis: iam ceperamus: sed me ingens
semp ⁊ nūc solito maior occupatio: nec minor tem-
poris q̄ scientie retraxit inopia: totis ingenij viri-
bus ac neruis incumbens: rē a multis magnis vi
ris impie neglectam: opusculum vnum scribas: ⁊
mihi illud inscribas: seu tūc viuus ero: seu interim
abiero. Semper enim tempus est omnibus: ⁊ mi
hi inter alios iam de habitu cogitandi. Neu dubi
ta defuturū tibi uel ingenium uel stilū: q̄uis tuo-
rum nonnullis solitum deesse: Aderit Christ⁹ suas
res agenti qui tibi affuit uel nascenti. Uale.

¶ Francisci Petrarche ad Inuictissimū Cesarem dominum Karolum quartū Romanorum ⁊ Bohemie Regem: Illum eo q̄ tardius Italicis rebus ꝓuiderit incusantis: ⁊ ut bonis cōsilijs moram nullam facere dignetur exhortantis simul ex antiquitate virtutem ⁊ excellentiam urbis Rome describentis.

P Recipitium horret ep̄la serenis- A
sime Cesar: auctoris sibi cōscia:
dum cogitat vnde digrediens:
quo uetura sit. Jn tenebris eniꝫ
orta: quid miruꝫ si clarissimi tui
nois splendore confundit̄? Sed
qm̄ oēm pauorē amor excutit:
in lucem ueniet: ⁊ si nihil aliud: at saltē fidelis affe-
ctus mei nūcia. Perlege oro dec⁹ nr̄m: plege: neu
quas odiosas tibi ac molestas adeo ex me blandi
tias uerearis: publicam regū pestem: ars ea ꝓcul
a morib⁹ meis abest: lamentis potius aurē para:
nō tam blāda q̄ querula orone pulsaberis. Quid
eni nostri: ⁊ si dici phas est: Jmmo tuiipsius ime-
mor fact⁹ es: quoniā abijt italie tue cura? Nos eq̄-
dem sperabam⁹ te celit⁹ nobis missum: libertatꝫ no-
stre promptissimum assertorē: Tu refugis: ⁊ ubi fa
ctis opus est: lōgissimis cōsultationib⁹ tp̄s trahis.
Uide Cesar q̄ fiducialiter tecū ago: homo pusil-
lus ⁊ incognit⁹: Tu queso ne libertati mee succēse- B
as: sed nature moribusq̄ tuis gratulare: qui hanc
mihi fiduciā subministrāt. Quid enim (ut ceptum
sequar) q̄si uetturi certus tp̄s in consilijs expēdis?
Nescis in q̄ breui spatio maximaꝝ rerum momē-
ta uersent̄? Que multis elaborata sunt seculis: se-
pe dies vnus cōficit. Crede mihi si famā ꝓpriam:
si reipublice statum cernis: videbis tuas itidē res
ac nostras dilationib⁹ nō egere. Quid q̄ ambigua
⁊ fugacissima vita est: ⁊ q̄uis integerrima etas
tua sit: est tñ instabilis assidueq̄ uolat ac rapit̄: Jta
q̄ nō sentiētem ois te in senium dies trudit: dum
circūspicis: dū cūctaris: improuisa furtim aderit ca-
nicies. An forte dubitas ne ante tp̄s inceperis: ad
qđ pagendum vix humane vite lōgissimū tp̄s in-
telligis suffecturum? Neq̄ enim vulgaris aut me
diocris negocij tibi cura est: Romanum imperiū
multis diu iactatū tempestatib⁹ sepe delusā: ⁊ pe
ne iam ꝑiectā: spem salutis in tua tandē virtute re
ponit: ⁊ per innumeros casus sub vmbraculo tui
nois utrunq̄ respirat: sed sola iam spe diutius pa-
sci nequit. Sentis quantam ⁊ q̄ piam curarum
sarcinam suscepisti: perfer ad exitum precamur.
Jdq̄ q̄primum facito: Preciosissima: immo ūo

iextimabilis res est tempus: ⁊ cuius solius auari-
C tiam doctorum oium cōmendat auctoritas. Pel-
le moras igit̄: ⁊ qḋ grādc aliqd aggressis ultimuꝫ
est: singl'os dies magni extima: ea te cogitatio par
cum tp̄is efficiet: ea te coget ut uenias: ⁊ inter di-
uersitatē nubila desideratꝰ nobis augustissime tue
frontis lumen ostēdas: Non te trāsalpinarum sol-
licitudo reruꝫ: nō te natalis soli dulcedo detineat.
Quotiens Germaniam inspexeris: Italiam cogi-
ta. Illic natus: hic nutritus. Illic regnum: hic ⁊ re
gnum habes ⁊ imperiū: Et ꝙ nationū ac terraruꝫ
oium pace dixerim: cum ubiq̄ mēbra: hic ip̄m ca-
put inueniēs monarchie. Nullus igit̄ ignauie locꝰ
est: ut ad nutum cūcta succedāt: magnū fuerit tāta
rum rerū fragmēta colligere. Sētio quidem noui
tatem reruꝫ oium esse suspectā: sed ad noua nō tra
D heris: neq̄ tibi aliter italia q̄ꝫ Germania nota est.
Ab īfantia enim tua nobis diuinitate ꝓpitia repro
missus: altuꝫ inclyti pr̄is iter mira indole ꝓsecutus
sub eo ⁊ italicas urbes ⁊ mores hoium ⁊ terrarū
situs ⁊ gloriose rudimēta didicisti: Quinetiam ad
huc puer: ꝙ plusq̄ꝫ humane v̇tutis fuerit: p̄claras
hic sepe victorias meruisti: sub quibus ⁊ si magna
erāt que gerebas: maiora tm̄ puerilis expeditionis
ministerio uelabant̄: ne scilicet eā prīam vir time-
res: que tibi puero tātarū victoriaꝝ misericordiaꝫ
p̄buisset: ⁊ qd hinc sꝑare debeas impator p̄meui
tyrocinij auspicio ꝓuideres. Adde ꝙ nunq̄ꝫ ullius
externi p̄ncipis aduētum letius expectauit italia:
Utq̄ nec aliūde remediuꝫ vulneribꝰ suis sꝑat: nec
tuum tanq̄ꝫ alienigene iugū timet: hoc singulare si
nescis: habet apud nos maiestas tua. Quid enim
uerear loqui qḋ sentio ⁊ qḋ te iudice ꝓbari ꝯfido?
Miro quidē dei fauore nūc p̄muꝫ in te nobis post
tot secula mos patrius ⁊ Augustus noster est red-
ditus. Te enim ut libet sibi Germani uēdicēt: nos
E te italicum arbitramur. Propera igit̄ qḋ sepe iam
dixi: ⁊ sepius est dicēdum: propera. Scio actus ti
bi placere Cesareos: nec imerito Cesar es. Atqui
primus opifex imperij tāte celeritatꝭ fuisse dicit̄: ut
ipse sepe aduētus sui nūcios preueniret. Ideꝫ fac:
⁊ quem titulis equasti: rebꝰ equare satage: noli am
plius bene meritam italiaꝫ tui desiderio fatigare:
noli ardorē nostrum nūcijs ⁊ expectatione restrin-
gere. Te vnū poscimus: tui syderei vultꝰ intuitum
postulamꝰ. Si virtutis amicus es: si glorie studio
sus: cuius sic ego Karolū nr̄m alloquar: sicut Ju
lium Cesarem Marcus Tullius alloquit̄: auidissi
mū te: q̄ꝫuis sic sapiēs non negabis. Noli obsecro
laborem fugē: Nam qui laborē fugit: fugit ⁊ glori
am ⁊ virtutē: ad quas nunq̄ꝫ nisi arduo ⁊ laborio-
F so calle pertingit̄. Tu v̇o quē ⁊ honesti laboris ⁊ ue
re laudis appetētissimum scimꝰ: surge: age: ⁊ equꝰ
magnorum pōderum distributor: grauiora queli-
bet etati preualide ⁊ fortioribus humeris impo-
ne: Juuētꝰ labori acta: ocio senectꝰ: ꝓfecto autē ex
oibus optimis ac sanctissimis curis tuis: nulla gra
uior q̄ꝫ ut italicū orbeꝫ trāquilla pace cōponas: ea
sarcina huius eui viribꝰ par est. Cetera leuiora q̄ꝫ
ut tātum ⁊ tam generosum aium occupare merean
tur. Hoc igit̄ primū fac reliqua suuꝫ tp̄s inueniēt:
q̄ꝫ q̄ꝫ placata ad plenum ⁊ cōposita italia nihil aut
modicum putem negocij superit. Finge nūc aio al
mam te romane urbis effigiem videre: Cogita ma
tronam euo grauē: sparsa canicie: amictu lacero:

pallore miserabili: sed infracto aio ⁊ excelse p̄sti-
ne immemoreꝫ maiestatis: ita tecū loqui: Ego Ce
sar ne desperes iratus meam: multa olim potui:
multa gessi: Ego leges cōdidi: ego annum partita
sum: ego docui militie disciplinā: ego qngentis an
nis in italia cōsumptis: ducētibus ordine sequenti
bus (Cuius rei fide dignissimi testes sunt) Asiaꝫ:
Africam: Europam: totum deniq̄ orbem terrarū
bellis ⁊ victorijs peragraui: multo sudore: multo
sanguine: multoq̄ cōsilio: surgētis imperij funda-
menta cōmuniens. Ego primum libertatis aucto-
rem Brutum: dum mihi obsequit̄ interfectis filijs
superbo hosti mutuis cōmoriētem vulneribꝰ aspe-
xi. Ego natātes virum armatum ⁊ inermem puel
lam stupui. Ego piū Camilli exilium: ⁊ Cursoris
laboriosam militiam: ⁊ incōptuꝫ Curij caput ⁊ ele
ctum ab aratro cōsuleꝫ: ⁊ ruriculam dictatoreꝫ: ⁊
regiam Fabricij paupertatem: ⁊ Publicole elatuꝫ
funus: ⁊ insolitam viuētis Curtij sepulturā: ⁊ glo
riosum carcerem Attilij: ⁊ insigni deuotionis ha-
bitu precūbentis Decios: ⁊ Coruini spectabile du
ellum: ⁊ mitem patri durum filio Torquatū: ⁊ pro
fusum vna Fabiorum sanguine: ⁊ attonitum Por
sennam: ⁊ fumantem generosam Mutij dextrā vi
di. Ego Senonum flammas: ⁊ Pyrrhi elephan-
tes: ⁊ opes Antiochi: ⁊ ꝑtinaciam Mithridatis:
⁊ Syphacis amētiam: ⁊ Ligurum difficultates:
⁊ bella Sannitica: ⁊ Cimbrorum motus: ⁊ Ma
cedonum minas: ⁊ Punicas fraudes ꝑtuli. Ego
Carrhas: Egyptum: Persidem: Arabiaꝫ: Pontū:
⁊ utranq̄ Armeniam: ⁊ Galatiam: Cappadociā:
Thraciam: ⁊ Marum littus: Ethiopicas arenas.
Ego Libye Campos ⁊ Hispanie. Ego aquas Se
stias: Ticinum: Trebiam: Thrasumenū: Cannas:
⁊ Ochiclaras precito cruore Thermopylas. Ego
Danubium ⁊ Rhenum: Indum: ⁊ hydaspeꝫ: Rho
danuꝫ: ⁊ Iberum: Euphratem: Tigrim: Gangem:
Aliam: ⁊ Hebrū: Tanaim ⁊ Harapsen. Ego Tau
rum ⁊ Olympum. Ego Caucasum ⁊ Actalenta.
Ego Jonium ⁊ Egeum Scythiuꝫ atq̄ capaticum
mare. Ego Hellesponticum sinum ⁊ Euboicas are
nas. Ego Hadriaticum ⁊ Tyrrenum: Deniq̄ per
domitum nostris classibus oceanuꝫ hostium simul
⁊ natorum sanguine cruentaui: ut tantum scilicet
bellorum senem par eterna sequeretur: ⁊ per mul
torum manus ad te uenturum stabiliretur imperi
um. Nec mea me fefellit intentio: uoti cōpos: om-
nia sub pedibus meis vidi: Inde sensuꝫ nescio quo
nam modo nec quia mortaliū opera decet esse mor
talia: in labore meo inrexit aliena seuities: ⁊ ne la-
chrymabilem ordiar historiam: quorsum res rede
gerit vides: tu mihi prope iam desperāti diuinitꝰ
destinatus: quid cessas: qd cogitas: qd expectas?
Sane nunq̄ꝫ aut tu egentior: aut tu ad opem feren
dam actior: aut romanus pontifex clementior: aut
fauor dei ⁊ hominum propensior: aut illustrior res
agenda differs: Inimica semper magnis mora p̄n
cipijs. Moueant: moueant animum tuum exem-
pla clarissima: quorum qui nihil in senium differē
tes: oblatam semel occasionem ipigerrime rapuē-
runt. Alexander Macedo ea etate qua nunc es:
oriente pererrato Indorum regna pulsabat alie-
na rapturus: tu tuum repetens deuotam tibi non
intrabis Italiam? Eadem hac etate tua Scipio
Africanus in Africā trāsgressus: senū q̄ꝫuis te tra-

K bēte fnia:nutātiȝ iā ⁊ ruinā minātī impio pias ad hibuit man⁹: Itaq₃ icredibili ṽtute ipedieno mihi iugū carthaginēſe diſcuſſit:magnas res in pmiſ ⁊ piculi nouitate memorabilis nrīs ardētib⁹ hoſtiū fines inadere: ⁊ Hānibalē₃ italie tūc gallicarūq₃ ⁊ Hiſpanie victorē:ac iam totius orbis impiu₃ ti mēda mēte ꝑſantē:hinc vi decretū:illic armis vin cere:tibi nulla qdem trāſeūda ſunt maria : nullus Hānibal vincēduſ:ꝑnū iter:plana ⁊ apta ſūt oia. Que enim obſcurata qdam putant:pſtie tue toni tui pateſcēt:Ingēs niſi reſpuis:noue tibi glīe cam pus oſdit. Ingredere fortiter:intrepide:Iuſtorū comes ⁊ adiutor ꝑncipū de⁹ aderit:Aderūt arma ta bonoꝝ acies:duce te libertatē pditā repoſcētes Poſſem te nūc exēplis ſollicitare cōtrarijs:eorum qui glorioſa ꝑmordia ſeu morꝫ ſeu iſignis cuiuſpi am ipedimēti obice nequaq₃ ad exitū pduxerunt. Sed ubi domeſtica ſuppetūt:externa nō querim⁹ Unde tibi nō ꝓcul:nō ex annalib⁹ querēdis:vnus tibi pro oibus ſatis erit:Heinric⁹ ſeptimus eterne memorie ſereniſſimus auus tuus:cui ſi ad exēplā da que ſacra mēte cōceperat vite ſpatiū ſuffeciſſet: vſa rerū forte: ⁊ afflictos hoſtes ⁊ me regnāte ⁊ li-

L berrimos italie populos ac feliciſſimos religſſet. Expectat nūc ille celoꝝ perpetes incola: ⁊ ab alto ꝯſiderat greſſus tuos:dies cōputat horaſq₃ dinu merat:teq₃ mecū increpitans alloquitur: Nepos amātiſſime quo ſupſtite nec bonoru₃ ſpes:nec ego tot⁹ interij: Romā nr̄am atq₃ illius lachrymas pre ceſq₃ digniſſimas amplectere: Reformādeq₃ rei publice ꝓpoſitūq₃ mea mors mūdo q₃ mihi dāno ſior puertit: ⁊ inefficacē ai mei ʒelum pari ardore ꝓſequere:ſed felici⁹:ſed leti⁹: Incipe ne moriaris: ⁊ noſtri memor:ſcito te eſſe mortalē. I celer ⁊ gau dētium alpiū clauſtra trāſcēde: Roma ſpōſum ſo ſpitatorē ſuū uocat italia ⁊ tuis pedib⁹ tangi cupit. Expectāt te leti colles ac flumina:expectāt urbes ⁊ oppida : expectāt bonorum agmina. Etſi te nil alid urgēt niſi q₃ malis nunq₃ ſat₃ diſtuliſſe:bonis nunq₃ nimis feſtinaſſe videberis:ſat cāe eſt ut his gaudiū:illis pena₃:uel ſi reſipiſcere maluerint:ue niam laturus acceleres. Solus enim es cui de⁹ oī potēs iterrupti cōſilij mei dilatā glīa₃ reſeruauit.

⸿ Frāciſci Petrarche poete oratoriſq₃ clariſſimi Pſalmi penitentiales incipiunt.

⸿ Pſalmus primus

b Eu mihi miſero:q₂ iratū aduerſum me cōſtitui redēptorē meum: ⁊ legē ſua₃ contumaciter ne glexi. ⸿ Iter rectū ſponte deſerui: ⁊ per inuia lōge lateq₃ circū act⁹ ſu₃. ⸿ Aſpa quelibet ⁊ inac ceſſa penetraui: ⁊ ubiq₃ labor ⁊ anguſtie. ⸿ Unus aut alter ex gregib⁹ brutoꝝ: ⁊ inter luſtra feraꝝ habitatio mea. ⸿ In anxietatib⁹ cū uoluptate ṽſat⁹ ſum: ⁊ in ſentib⁹ cubile meū ſtra ui. ⸿ Et obdormiui in iteritu: ⁊ ſpaui requiem in tor mentis. ⸿ Nūc igit̄ qd agā:quo me in tātis picu lis uertā:ſpēs adoleſcētie mee corruerūt omnes. ⸿ Et fact⁹ ſū naufrago ſimillim⁹:qui mercib⁹ amiſ ſis nudus enatat iactat⁹ uētis ⁊ pelago. ⸿ Elōga tus ego ſum a portu: ⁊ viam ſalutꝫ nō apprehēdo ſed rapior ſiniſtrorſum. ⸿ Uideo tenuiter qdem: ſed hic mihi graui⁹ duellū q₂ iraſcor mihimet ⁊ aie mee ſū infeſt⁹. ⸿ Iraſcor pctis meis:ſ₃ igēti miſe riarū mole depſſus ſū:nec eſt reſpirādi loc⁹. ⸿ Se pe fugā retētaui ⁊ uetuſtū iugū excutē meditatus ſū:ſed iheret oſſib⁹. ⸿ O ſi tādem excidat a collo meo:excidet cōfeſtim ſi tu iuſſeris altiſſime. ⸿ O ſi mihi ſic iraſcar in pctis meis:ut te diligā ul̄ ſero ⸿ Sed mlt̄ū timeo:q₂ libertas mea manib⁹ meis labefacta eſt. ⸿ Iuſte crucior conſenſu laborē tor queor digniſſimo. ⸿ Quid mihi ꝓcuraui demēs catenā meā ipſe cōtexui: ⁊ incidi uolēs in inſidias morꝫ. ⸿ Retia mihi diſpoſuit hoſtis:q̄cūq₃ ibā: ⁊ pedib⁹ meis laqueos tetēdit. ⸿ Ego aūt deſpe xi ⁊ iceſſi ſecur⁹ iter lubrica: ⁊ in pctis mihi blādi tus ſū. ⸿ Credidi iuuētutꝫ dec⁹ nō aberrare: ⁊ ſecu tus ſū quo me tulit ipet⁹. ⸿ Et dixi mecū:qd ante mediu₃ de extremis cogitas:hēt etas quelibet fi nes ſuos. ⸿ Uidet iſta de⁹ ſed irridet:facillim⁹ erit ad ueniā:cōuerti poteris cū uoles. ⸿ Tūc cōſue tudo peſſima ſuū uēdicat mācipiū: ⁊ inijcit manus fruſtra reluctāti. ⸿ Quo fugiā nō hēo:na₃ ⁊ ego vinct⁹ ſū ⁊ refugiū meū lōge eſt. ⸿ Moriar in pec catis meis:niſi mihi auxiliū ueniat ex alto. ⸿ Nō merui fateor:ſed tu dn̄e miſere ⁊ extēde manū tu am peunti. ⸿ Et memor ꝓmiſſionū tuarum:eripe me de faucib⁹ iferni. ⸿ Glīa pr̄i. ⸿ Pſalmus. II.

i Nuocabo quē offendi:nec timebo:reuoca bo quē abieci nec erubeſcā. ⸿ Spē pdita₃ reſtituā:audebo rurſu₃ ex his tenebris in celū oculos attollere. ⸿ Illic habitat redemptor me⁹:qui potēs eſt ab iferis euellere. ⸿ Ego in me perij:ſed in illo vita mihi ꝑmanet ⁊ ſalus in eternū ⸿ Ille impat morti:ille vita₃ ꝑſtat ⁊ reſtaurat:qs ꝓhibet ſpare meliora? ⸿ Auolent qui me terrifi cāt:pctm̄ grāde meū nimis ſed miſatio dn̄i imēſa eſt. ⸿ Peccaui ifelix malis peiora accumulās : ⁊ mihimet hoſtis acerrim⁹. ⸿ Ueri⁹ enimuero oēs ſordes meas vna gutta uel tenuis ſacri ſanguinis abſterget. ⸿ Attamē vn̄ mihi gemit⁹:frāge ſaxu₃ hoc dn̄e ⁊ fontes ꝓrumpāt ex adamāte duriſſimo ⸿ Fōtes lympidi ſcaturiāt : ⁊ deſcēdāt in uoluta briū ubi aſſidue trux aper imergit̄. ⸿ Et deleātur macule uetuſte ut placere tibi poſſit habitaculū in me dū diſplicet. ⸿ Fiat mihi per noctē miſeriarū mearū recordatio: ⁊ per diē ſpes ſalutꝫ appareat. ⸿ Tēperē leta cū triſtib⁹:ſed miſerationū tuaru₃ nunq₃ obliuiſcar. ⸿ Ex quātis me malis erueris: ⁊ ut aiam meam nō deſerueris in piculis multis. ⸿ Lugeā penitēs de cōmiſſis:ad feliciora ſuſpirē de meipſo metuā ſemp de te nunq₃ deſpem. ⸿ Fi at mihi thalam⁹ me⁹ purgatoriū meum: ⁊ lectulus me⁹ lachrymaꝝ meaꝝ cōſcius. ⸿ Et in corpe meo doleā pus q₃ pceps corruā in tartara . ⸿ Miſere mei dn̄e:miſere ⁊ op⁹ tuu₃ ne deſtituas : liberator me⁹ ⁊ ſpes ultima. ⸿ Glīa pr̄i. ⸿ Pſalm⁹. III.

m Iſerē dn̄e doloꝝ meoꝝ:ſatiſq₃ ſupq₃ uolu tat⁹ ſū ⁊ in ceno pctōru₃ meoꝝ marcui miſer. ⸿ Et qd reſtat ampli⁹ afflicto:tp̄s iuti liter abijt vitam in cōſilijs expēdi. ⸿ Mors ante oculos meos adeſt: ⁊ dom⁹ nouiſſima ſepulchrū ⁊ ſtridor ac gemit⁹ gehēne. ⸿ Q₃diu me deludit ho diernus dies ſub expectatione craſtini:quando in cipiam ad te reuerti? ⸿ Siſte iam fluctus ac pro cellas animi illumina:conſilium cordis mei ⁊ me thā laborib⁹ ipone. ⸿ Qui intellectū dederas ut

bñ agẽ tribue uolũtatẽ: ⁊ in actũ dirige ne expro-
bratione tui muneris cõfundar. ¶ Eripe me a fui
tio hostiſ tui ⁊ ne iſultet in opꝰ manuũ tuaꝝ ꝓhibe:
qm̃ alter qui ꝓhibeat nõ est. ¶ Libera me de sup-
plicijs eternis: sit mihi ꝑs purgationis labor meꝰ
q̊ hic per singl'os dies exerceor. ¶ Reliquũ mihi
hac vita ⁊ in hiſ mẽbris exige: ꝑusq̃ ueniat tp̃ſ ege
statis. ¶ Reduc me in vias tuas ante solis occasũ
aduesꝑascit eni ⁊ nox est amica p̃donibꝰ. ¶ Loge
ire si uocare parũ est: deniq̃ ut libet: mõ ne peream
¶ Respice dñe misere: succurre: qm̃ tu solus oẽs
miserias nosti. ¶ Gloria p̃ri. ¶ Psalmꝰ. IIII.

Ecordari libet munerũ tuoꝝ deꝰ: ut sit mi-
hi cõfusio ante ocl'os ⁊ rubor in genis me
is. ¶ Sic eni forte misebert: ubi nõ ꝓsus
videris oium que mihi tribuisti largitor optime.
¶ Tu mihi celũ ⁊ stellas: qd enim hoꝝ idigebas:
tu mihi vicissitudineſ tempoꝝ creasti. ¶ Tu solẽ ⁊
lunã: tu dies noctesq̃: tu lucẽ ac tenebras discreui
sti. ¶ Terrã aquis iuoluisti: fecisti fontes ⁊ maria:
ualles ac planitiẽ: mõtes: lacꝰ ⁊ flumina. ¶ Hec in
tus uarijs seminibꝰ fecũdasti: circũquaq̃ multipli
ci specie decorasti. ¶ Herbis virẽtibꝰ uestisti cam-
pos: distinxisti colles floribꝰ ⁊ siluas ramoꝝ folijs
¶ Fatigato regem p̃parasti: estuãti vmbras arbo
rũ ⁊ ad ociũ recessus amenissimos. ¶ Sitiẽti fon-
tes lucidos: esuriẽti baccas ois gñis ⁊ refectionis
q̃ multiplicis alimẽta. ¶ Q̃ multiformibꝰ aianti-
bus terras ⁊ pelagos iplesti: ⁊ circũfusos tractꝰ ae
ris: qs cuncta dinumeret? ¶ Hec oia pedibꝰ hois
subiecisti: usq̃ ad oblectationes uarias amasti ho
minẽ. ¶ Nec me minꝰ: ideo: q̄ cũ multis: qn ⁊ sin
gularia quedã p̃buisti mihi. ¶ Tu corpꝰ hois pre
cũctꝭ creaturis adornasti: tu mẽbra miris ordinibꝰ
collocasti. ¶ Os illi impiosũ ac serenum spũmq̃
tui capacẽ: ⁊ cõtẽplatorẽ celestiũ statuisti. ¶ Addi
disti artes inumeras: qbus vita hec foret ornatior
eterneq̃ vit spem dedisti. ¶ Ostẽdisti viã qua gra-
diẽdũ foret: apuisti aditũ i tabernacula tua: monui
sti qd cauẽdũ atq̃ vnde declinãdũ sit. ¶ Deputa-
sti comitẽ perpetuũ ac ducẽ: gressus oẽs e specula
cõtẽplatꝰes ⁊ errores meos obseruasti. ¶ Cadẽtẽ
sustẽtasti: labẽtẽ firmasti: errantẽ direxisti: ꝓstratũ
sustulisti: suscitasti mortuũ. ¶ Miseratus es labo-
res meos totiẽs: ubi nõ misericordia sed odio di-
gnus erã. ¶ Et qbus meis meritꝭ tã digna: tã grã-
dia gratis ⁊ indignus hec accepi. ¶ Pro his oibꝰ
qd tibi retribuerim vides: uerũtamẽ miserere iteꝝ
⁊ succurre q̄ sine te morior. Ingratitudinũ meaꝝ
ne reminiscaris amplius: sed saluã fac aiam nil iam
de ꝓprijs viribꝰ sperantem. ¶ Gloria patri ⁊ filio.

¶ Psalmus. V.

Octes mee in merore transeũt ⁊ terrores
agitãt: inumeris cõsciẽtia cõcutit insõnem
⁊ male mihi est. ¶ Sõnus meꝰ illusionibꝰ
uarijs turbat: nõ mihi quietẽ afferẽs sed laborem.
Signũ pestiferi euẽtus ꝓhibe dñe ⁊ occurre: qm̃
aduẽtãtis mortꝭ est iudiciũ. ¶ Dies meos in ama-
ritudinibꝰ exegi: cõsumpserũt me cure imortales ⁊
aie mee litigio exaspatus sum. ¶ Corporis mei sar
cina defessus ac curuatꝰ ingredior: ⁊ terrã inuitus
aspicio. ¶ Intꝰ ⁊ extra mihiipsi sum molestꝰ: utro-
biq̃ hostes domesticos iueni qui me pessunderũt
¶ Persecutoribꝰ alienigenis patuit igressus: ⁊ mu
roꝝ custodia deuicta est. ¶ Et ego sono grauis at
q̃ icautꝰ iter tenebras noctiſ oppressus sũ. ¶ Nul
la mihi spes salutꝭ: nullũ p̃sidiũ aliũde: sed in miſi-
cordia tua spabo. ¶ Succurre accelera: fer opem ⁊
miserere mei. ¶ Gloria. ¶ Psalmus. VI.

Ircũfallarũt me inimici mei: purgẽtes me
cuspide multiplici. ¶ Obtorpui ifelix ⁊ cõ
tremui uehemẽter: horror mortꝭ supastitit
mihi. ¶ Nõ respexi ad oriẽtẽ: nec vnde debueram
auxiliũ expectaui: nec sicut dignũ fuerat speraui.
¶ Propterea firmamẽtũ cui innixꝰ erã me destitu
it repẽte: ⁊ ego ꝓnus in terrã sum ꝓstratꝰ. ¶ Agno-
ui cadẽs q̃ debiliter stetissem: p̃dones isultauerũt
corruẽti. ¶ Spoliarunt me delitijs multis quesitꝭ
mihi de lõgiquo: tabe ⁊ cruore deformauerũt me.
¶ Uulneribꝰ grauissimis cõfecerũt: semianimẽ at
q̃ nudũ reliquerũt in deserto. ¶ Caput ⁊ pectꝰ me
um trãsfixerũt: sed subter p̃cordia mea debaccha-
ti sunt acerbiꝰ. ¶ Illic vulnus situ putruit: illic vi-
te mee metuo: illic dñe manus tuas adhibe ueloci
ter. ¶ Uiuis enim saluator mi ⁊ hec aspiciẽs ex al-
to: tacuisti ⁊ passus es q̄ ego ꝓmerui. ¶ Misebe-
ris fortasse nec patieris in finẽ: qm̃ tu solus potẽs
es p̃scribẽ leges morti. ¶ Ipse arcebis carnifices
ab interitu meo: qm̃ in te spes mea magna est: ipse
saluũ me facies de manibꝰ impioꝝ. ¶ Gloria p̃ri.

¶ Psalmus. VII.

Ogitabã stare dũ corrui: ue mihi q̄ duri-
ter nimis allisus sum. ¶ Quo ⁊ vnde reda
ctus horresco: dũ memini ⁊ grauiter cõtre
misco. ¶ Spabã de viribꝰ meis: ⁊ mihi quedam
magna ꝓmiserã. ¶ Sõnia mihi fingebam ⁊ gaude
bã: nũc delusus expgiscor cũ lachrymis. ¶ Secu-
rus in ꝑiculis fui: etꝰ in erũnis medijs portũ in tẽ-
pestatibꝰ putaui. ¶ Circũsperi per nebulas: secutꝰ
sum trãsuersas ⁊ tortuosas viuẽdi vias: ⁊ ifeliciter
mulcẽtes. ¶ Nosti qm̃ tu semꝑ mihi fueras finis:
sed ad te per meipsum uenire credẽs retrocessi per
iextricabiles amfractꝰ. ¶ Sẽtio nũc insidias ubi-
libet: piget erroris tam lõgeui: nec ꝓpterea subsisto
ubi sit reges. ¶ Odio mihi sum ⁊ ago cũcta cũ fasti
dio: vim patior ⁊ aliõ nõ licet. ¶ Nouũ ꝓpositum
mos uetustꝰ opprimit: ⁊ cum recta placuerint rela-
bor ad solita. ¶ Quotiẽs iã oscitãs ad uomitũ re
dij: ⁊ subinde stomachãs dixi: q̊usq̃ hoc ⁊ qs erit
finis? ¶ Iustũ suppliciũ ai insolentꝭ scio: qd me ꝑdi
dit nihil erã ⁊ suꝑciliũ erexi. ¶ Agnosco nullã fidu
ciã hõi nisi in deo: ⁊ si parũ video illucescat clariꝰ.
¶ Aufer a me dñe p̃sũptiõiſ spũm: ⁊ humilitatẽ tri
bue placẽtem tibi. ¶ Ne qñ extollar icõsulte: ⁊ mi
hi de me mẽtiar: sed ꝑseuerẽ in tremore tuo. ¶ Li
mus ⁊ vmbra tenuis sum: ⁊ fumꝰ ante ipetum uen
torũ ita mihi video: videri. Ita mihi videar semꝑ
⁊ in hac opinione ꝑmaneã sobrie ac salubriter sub
vmbra tua. ¶ Quotiens hinc pedẽ mouero conci
dam: ⁊ ludibriũ ꝑsecutoribꝰ meis ero? ¶ Scio ⁊ ex
pertꝰ metuo: opuit me iam fil'is ruina. ¶ Et adhuc
exurgere nõ ualui: sed inenarrabilibꝰ urgeor mise-
rijs. ¶ Tãdiu fedus uersor in sanguinibꝰ: ⁊ in lu-
to concupiscẽtiarũ mearũ iaceo. ¶ Erue me Chri
ste iesu: ⁊ misericorditer sustẽta ne corruam sub ex
tremis. ¶ Gloria patri.

¶ Expliciunt septem psalmi penitentiales Francisci
Petrarche.

¶ Incipit epl'a cuiusdam gallici ordinis cisterciēsis.

b

Homo qdā descendebat ab hierl'm in ierico ⁊ icidit in latrones. Uerba ista dño nostro pape sūmo ac sctissimo ecclesie pōtifici pñt satis ꝓprie adaptari. Ipse nāq₃ hō est: quē ꝫ ꝓphe sniā₃ dñs gl'ia ⁊ honore coronauit: cui⁹ ēt subiecit oia sub pedibus. Iste igit̄ hō descēdit ab hierl'm in ierico: cū de partib⁹ gallie se trāstulit ad partes romanorū. Hierl'm nāq₃ visio pacis intelligit̄. Quātā aūt pacē eccl'ia in partib⁹ gallie repperit: q̄tam humilitatē in magnis: q̄tā ꝓmptitudinē in paruis: ⁊ q̄tā obediētiā in oib⁹ sentit nūc ac meminit ut experta. Sed ipsa descendit in Jerico qui interpretat̄ luna. cuius mutabilitas inter mundi cetera patet euidēti⁹ vniuersis. Quid eni in rebus humanis est uel icōstāti⁹ siue mutabili⁹ q̄ romani? Immo certe ipa Roma plusq̄ alia urbs ul' ciuitas sepius ⁊ pluries mutata est. Siqs eni₃ cōsideret ipsius initiū qd̄ hūit ut dicūt in tpe Romuli: honoris fastigiū qd̄ habuit in tempore augusti: ⁊ ipsius etiam in tempore presenti miseriam: mutationi lune rome mutationē: uere ⁊ realiter poterit cōparare. A p̄ncipio nāq₃ lux ei⁹. i. eius potētia aliq̄liter apparuit: sicut luna cū dī Monoydes. postea v̄o notabil'r iualuit sicut luna cū dī Amphyarchos. Deinde v̄o ad plenā₃ ꝑfectionem ꝑuenit: sicut luna cū dī pāsilenos. Postea v̄o sicut ipsa creuerat: sic decreuit: ⁊ q̄si ad nihilū est redacta. Ipa namq₃ est sicut dicit Orosius q̄si inexplebilis uēter cūcta cōsumēs: semper esuriēs: nihil alijs relinquēs: nihil hñs: cūctis gētib⁹ ⁊ urbib⁹ q̄s miserias fecit: nō solū miꝫior sed ifelicior est relicta. Miseriam cui⁹ certe nō potuissē₃ credere ni vidissem. Occurrerūtq₃ mihi tūc v̄sus cuiusdā dicentis. Rome sceptra iacēt ⁊ celsa palatia ceno. Cesaris alta domus nunc fit casa vilis egeno. Roma mō nihil est: nihil est Rome nisi signū. Cesar in urbe sua nil cernit cesare dignū. ¶ Cur igit̄ iste nob̄ gallie pauꝑtatē iproperat? Cōstat eni illā partē gallie de qua recessit eccl'ia esse fertiliorē: uel saltē tā fertilē sicut Roma siue pars Italie in qua ipse residet pro presenti. Quid igit̄ ad ꝓpositū si galli: Roma iā adolescēte: usum vitis ⁊ olee didicerūt? Suam arguit ruditatē. Immo ex h̄ uerecūdari debēt: q₂ galli in hac sagacitate hos p̄cedūt. Galli ēt pro certo paucitatē ciboꝝ ⁊ vinoꝝ pro facili iactura recipiūt. Illud Lucani in. v. attēdētes. Humanum paucis viuit genus. Et iterū illud Claudiani ꝯtra Ruffinū. Uiuit̄ exiguo melius nā beatos. oibus eē dedit: si quis cognouerit uti. Et iterū illd̄ Horatij in epl'a ad Bullatiū. Si uētri bñ sit lateri₰ pedibusq₃ tuis nil diuitie poterūt regales addere maius. Licet igit̄ nō sint pauperes per rerū indigētiā₃: ditiores tñ sūt per sufficiētiā. Iuxta illud Maximiani. Et rerū dñs nil cupiēdo fui. Sed nō sunt huiusmodi Italici ⁊ spāliter Romani: qui semꝑ lucris temporalibus inhiantes: nihil aliud cogitant: non aliud somniant preter lucrū. Iuxta dictu₃ apl'i. questu₃ extimātes pietatē. Nullus esse ibi ioc⁹: nullus ludus: Immo generaliter nullus act⁹ in quo v̄t⁹ utili p̄ponatur. Loquat̄ igit̄ ipe nō de gallie: sed de sue Italie pauꝑtate. ubi fere nullus hēt bonoꝝ suorū: imo qd̄ deteri⁹ est sui corporis ꝓprij ꝑtātē. Animi eni pusillanimitate tyrannoꝝ subiecti dñio ad egestatē tātali ⁊ sūmā miseriā sūt redacti. ¶ Sequit̄. ⁊ icidit in latrones. Licet ꝓm q̄ vulgarit̄ dī cōe dcm̄ nō sit oio falsū: ⁊ ꝓm Aristotelē. fama nō oio falsa sit quā ppl'i multi clamāt: meū tñ calamū ab huiusmōi v̄bi₰ auertissem nisi me illi⁹ viri l'rati ⁊ ꝑiti: male tñ ut credo aduertētis v̄boꝝ iniuria dedu xisset: q de exitu eccl'ie a ꝑtib⁹ gallie locutur⁹ uoc₃ ꝯcordātiā turpit̄ mutuādo: ⁊ v̄bis iperitꝭ iuolut⁹ sniā₃: turpi⁹ ichoauit. per hec v̄ba. In exitu isrl' de egypto domus Jacob de ppl'o barbaro. Audistis blasphemiā. l₃ eni ⁊ bñ: per isrl' ⁊ domū iacob ecclesiā itelligat: egyptū tñ galliā ⁊ gallicos barbaros noiando ipse ꝓculdubio delirauit. Si eni galliā illā de qua exiuit eccl'ia: v̄e ⁊ real'r ⁊ per ꝓꝑetatē itelligit egyptū: salua reuerētia: hoc est falsum. Si v̄o per similitudinē: tūc est ac si diceret albū nigrū. Egypt⁹ eni iterp̄tatur tenebra: gallia cādida. Galla eni grece cādor dī: vnde Galli quasi corpore cādidi. Que ergo est cōuētio lucis ad tenebras Horrere profecto debuit prophete maledictione₃ dicentis. Ue qui dicitis malum bonum: ponentes lucē tenebras ⁊ tenebras lucē. Egyptus etiam alia iterp̄tatione itelligit̄ angustia siue tribulatio. Uñ ibidem dicit glosa. In exitu de egypto. i. eccl'ie de angustia. Quā aūt angustiā eccl'ia passa sit in gallia: ego sine dubio nō audiui. Uidi eni eā ibi in oib⁹ qetā ⁊ trāquillā: nō iniuria tyrānoꝝ lacessitā: nō inscitia ppl'i ꝑturbatam: nec maiorū oppressā potētia sed beniuolētia ⁊ obediētia oiu₃ ueneratā pariter ⁊ dilectā. Eccl'ie igit̄ exitū de gallia nō debuit dicē de egypto. ¶ S₃ aduerte q̄so qd seq̄t̄. Dom⁹ inqt iacob de ppl'o barbaro. O v̄bū iproprīū: uere admirabile ⁊ ineptū ⁊ nō a tali viro saltē sic iprouide ꝓferēdū. Sicut eni ipse dicit. Mēdaciu₃ qd̄ in alteri⁹ ꝓrūpit iniuriā est nephādū. Ecce ppl'm gallicū uocat ppl'm barbarū. S₃ qd est eē barbaru₃? nōne est eē ex̄neū ⁊ ignotū: legib⁹ inordinatū: moribus idisciplinatū: rudē ⁊ ihonestū? Qd̄ si sic ut oportet itelligat. Inter gallos non q̄rat barbariē: q₂ est ⁊ remanet apud eos. Quis eni mētis cōpos: sani capitꝭ: ⁊ ueri iudicij rōnis ppl'm barbarū dicēt eē gallicū: in q̄ est tēꝑerātia in victu: mūditia in hitu amenitas clemētie: suauitas facūdie: in v̄bis ueritas: in factꝭ honestas: in corde fidelitas: strenuitas opis ⁊ agilitas corꝑis? Iux̄ illd̄ Julij Celsi ppl'i tñ hui⁹ inimici: in libro. v. de bellis Cesaris. Galli inqt hoies sunt apti: minimeq₃ isidiosi: qui per virtutē magis q̄ per isidias dimicare ꝯsueuerūt. ubi ergo q̄so ē: tā nobiles ppl'i barbaries? ¶ S₃ certe romanorū realē barbariē narrat btūs Bernardus ad Eugeniū papā ita scribēs. Quid tā notū scl'is q̄ ꝓteruia romanorū: gēs isueta pati: tumultui assueta: gēs imitis ⁊ itractabilis: subdi nescia nisi cū nō ualet resistere. Et seq̄tur scio ubi hitas. Increduli ⁊ subuersores sūt tecū romani: ipij in deum: temerarij in scā uel scōs: seditiosi inuicē: emuli in vicinos: ihumani i extraneos: quos neminē amātes amat nemo: suꝑiorib⁹ ifideles: iferiorib⁹ iplicabiles iuerecūdi. ad petēdū: ad negādū frōtuosi: igrati cū acceperit: grādia loquunt̄ cū operant̄ exigua: blandissimi adulatores: mordacissimi detractores: ⁊ doctissimi ꝓditores. Sūt ne ista igit̄ mores ⁊ ingenia barbaroꝝ? S₃ hic dicet. Forsitā fuit hic alienigena ⁊ male de ignotꝭ potuit iudicare. Rñdeo pro

A R̄. de fama.

Galla vñ dī.

Egypt⁹ vñ dī.

Julius celsus

Bernardus.

certo nō eē v̄isimile imo nec credibile tātū viꝝ sine
cognitiōe ⁊ experiētia sic locutū. Sꝫ ut oīs de me
dio extirpet̄ suspitiōis occasio: aduertat Juuenalē
italicū: q v̄ba vmbricij socij sui q ob m̄ltitudinē vi
tioꝝ de Roma recesserat: dolēdo ꝯmemorās i. iij.
satyra p̄mi libri sic ait: iter cetera. Nā qd tā miseꝝ
tā sceuū credim⁹: ut nō deteri⁹ credas; horrē icēdia
lapsus tectoꝝ assiduos ⁊ mille p̄icula seue Urbis.
Seq̄t. hec tc̄ vmbrici⁹ qn̄ artib⁹ inq̄t honestis. nul
lus i urbe loc⁹ nulla emolumēta laboꝝ. Sequit̄. ce
dam⁹ p̄tia: viuāt arturi⁹ illic ⁊ catulus maneāt: qui
nigrū i cādida v̄tāt. Jsti aūt arturi⁹ ⁊ catulus fue
rūt duo lenones ⁊ hoiuꝫ deceptores. Seq̄tur. qd
rome faciā. mētiri nescio librū. si malus est nequeo
laudare: ⁊ poscē mot⁹. Astroꝝ ignoro: fun⁹ promit
tē p̄tis. Nec uolo nec possū: ranaꝝ viscera nūq̄: in
speri ferre ad nuptā que mittit adult̄. que mādat
norūt alij: me nemo magro fur erit. Ecce ḡ quō iu
uenal' italic⁹: tāq̄ bon⁹ satyric⁹ romanorū victa de
nudauit. Cū eni dicit. qd rome faciā mētiri nescio
ip̄os eē mēdaces denotauit. Cū aūt dicit. libꝝ ⁊c̄.
ip̄os eē adulatores demonstrauit. Cū aūt dicit. ra
narū ⁊c̄. ⁊ poscē mot⁹ astrorū ignoro. ipsos repre
hēdit de supstitiōis ⁊ uane opionis isania. Cū aūt
dicit. ferre ad nuptā ⁊c̄. rep̄hēdit eos de turpi ma
culatiōis ifamia. Cū aūt dic̄. me nemo magro fur
erit. rep̄hēdit eos de vilis latrocinij malitia. ut me
rito dcm̄ sit. ꝙ dn̄s nr̄ papa descēdēs ut dcm̄ est a
hierl'm i ierico icidēt i latrones. Taceo q̄ sequunt̄
s. q expoliauerūt eū: ⁊ plagi ipositꝭ abierūt semiui
uo relicto. Absit h̄ bōe iesu. Absit ut ab ipsis roma
nis ceteri ue icol' ꝯfiniū ciuitatū p̄ scissim⁹ cū sacro
scō reuerēdoꝝ cardinaliuꝫ collegio aliq̄l'r ipugnet̄
seu ēt spoliet̄. Absit ut uenerabiliū cardialiū sblata
de medio magna p̄te: ex qb⁹ cū ip̄o sūmo pontifice
vnū corp⁹ efficit̄: ipse semiuiuus mēbris dep̄ditis
reliquatur. Hec ⁊ multa alia gratia breuitatis nō
prosequar. Et q̄ nec uolo nec opus est omnia eius
dicta singillati decerpere: quatuor solum inter ce-
tera ei⁹ dicta mihi satꝭ sufficit transcurrere. Primo
eni p̄p illū miseꝝ aggressū ad italiā siue romā dn̄ꝫ
nr̄m papā mirabil'r felicitat. Scdo ip̄ꝫ ⁊ dn̄os car
diales ad v̄tutē hortat̄ ⁊ p̄dicat. Tertio vinū belu
ense: Rhodanū ⁊ p̄tes finitimas terribiliter vilifi-
cat. Quarto galliā deprimēdo: italiā ac romā glo
rificat ⁊ exaltat. Primo igitur: q̄tum ad domini
nostri pape felicitatem: dico ꝙ si intelligat felicita
Arist. tem: s̄m virtutem operari ut videtur Aristoteles
sentire. x. ethicorum. dicens. Erit vita felix s̄m vir
tutem operantis. tanq̄ bene viuentem ⁊ virtuose
operātē dn̄m nr̄um papā esse felicē nō dubito. Sꝫ
hoc esse ut dicit p̄pter eius aggressum non ꝯcedo.
Jmmo firmiter credo illam viā q̄tum ad multas
operationes tā speculatiuas q̄ practicas: ⁊ taꝫ cō
tēplatiuas q̄ actiuas impedimētū magnum ⁊ obi
cē extitisse. quoniā s̄ꝫ Aristotelē ubi supra. Accidē
tia tribulāt ⁊ cōturbāt beatum: tristitias enim in-
ferūt ⁊ impediūt. ¶ Si aūt per felicitatē iuxta sen-
Boetius. tentiā Boetij tertio de cōsolatione intelligat statū
oium bonorū aggregatione perfectū: s̄ꝫ deductio
nē eiusdē Boetij in eodē. uerā felicitatē in ipso sū-
mo deo esse necesse est. p̄pter qd̄ talis status non
habitus in via: beatis in patria reseruat̄. Unde ⁊
iuxta Salomonis sniam. Nemo felix dicit̄ in hac
via. Mutabilitas eni fortune mortalium: nomē fe

licitatis annihilat. Quod ⁊ si aīn quenq̄ forte mor
talium cōtingeret: nō tamē s̄m multorū opinionē
prudentium: prepotentibus ⁊ diuitibus ⁊ magnis
honorib⁹ sublimatis. Qd̄ etiam sentiens Boeti⁹
primo de consolatione dicebat. Quid me felicē to
tiens iactastis amici? qui cecidit stabili nō erat ille
gradu. Unde ⁊ Aristoteles sniam Anaxagore. x. Anax
ethicorū repetens dicit. Videt̄ aūt Anaxagoras gora
nō diuitē neq̄ potētē: existimare felicē. dicēs. qm̄
nō utiq̄ admirabitur si hoc incōueniēs appareat
multis. Jsti eni iudicāt que sunt extra sentiētes so
lū? Unde ⁊ ideꝫ Anaxagoras cuidā a se petēti. qs
nā esset beatus? Nemo inquit ex hijs quos tu feli-
ces existimas. sed euꝫ in illo numero reperies qui
a te ex miseris esse credit̄. Nō erit ille diuitijs aut
honorib⁹ abundās. sed aut exigui ruris aut nō am
bitiose doctrine: fidelis ⁊ pertinax cultor in seces-
su q̄ in fronte beatior. Causas autē quare non di-
cuntur diuites ⁊ potētes felices: satis tāgit Aristo
teles p̄mo ⁊. x. ethicorū. Has ēt tāgit Seneca in Sen̄.
tragedia herculis cethei: pulchre dicēs. Aurea rū
pūt tecta q̄etē. vigilesq̄ trahit purpura noctes. O
si pateāt pectora ditū. q̄tos int⁹ sublimes agit for
tuna met⁹ pectora paup̄ secura gerit tꝫ ⁊ patula po
cula fago. sꝫ nō trepida tenet ip̄a manu. Carpit fa
ciles vilesq̄ cibos. sꝫ nō strictos respicit enses. Et
Lucanus in. v. O vite tuta facultas. pauperes an Luca
gustoq̄ lares. o munera mūda: intellecta deum.
Virgili⁹ ēt in libro de culice de ista materia iter ce Virg
tera sic ait. Quis magis aptato queat esse beatior
euo. q̄ q mēte p̄cul pura sēsuq̄ p̄bādo: nō auidas
agnouit opes; nec tristia bella. nec funesta timet ua
lide certamina classis ⁊c̄. Sequitur. Jlli dulcis
adest requies ⁊ pura uoluptas. Hui⁹ autē snie nar
rat exēpluꝫ notabile Valeri⁹ maximus libro. v. de Vale
Gige rege lidoꝝ: qui de statu infimo ad regnuꝫ di
tissimū p̄uenerat. quo inflatus aio: cū ab apolline
petisset an q̄sq̄ mortaliū ipso esset felicior: Aglauū
sophidiū esse feliciorē apollo. Rn̄dit hic tamē erat
archadū pauperrim⁹: sed etate iā senex terminos
agelli sui nunq̄ excesserat: paruuli ruris fructibus
atq̄ uoluptatib⁹ contentatus. Ex quo deducit Va
lerius: magis p̄bare: ridēs tugurium: q̄ tristeꝫ cu
ris ⁊ solitudinibus aulam paucasq̄ glebas pauo-
ris expertes: q̄ pinguissima lidie arua metu refer
ta. ⁊ vnū aut alterū iugū boum facilis tutele: q̄ ex
ercitū ⁊ arma ⁊ eq̄tatū uoracib⁹ expensis onerosuꝫ
⁊ usus necessarij horreoluꝫ nulli nimis appetēdū
q̄ thāutos oiuꝫ insidijs ⁊ cupiditatib⁹ expositos.
Si igit̄ cure ⁊ sollicitudies mūdanā felicitatē ipe
diūt: cur ḡ iste pro reditu ad Jtaliā dn̄ꝫ nostrū pa
pā felicitat? ubi nō solū ipse sed ⁊ omnes sequaces
curis ⁊ sollicitudinib⁹ sunt repleti ⁊ metu multipli
ci tribulant̄. Et qui vidit testimoniū perhibet. Vi-
di eni oib⁹ arma impari: fortalicia p̄parari ⁊ ualla-
ri: vidi fugā in cāpis: cōgregationes in villis. imo
quasi ubiq̄ formidinē. Et qs est qui nō vidit aut
audiuit: viterbioꝝ ꝯgressionē furiosaꝫ: Romanoꝝ
cōmotionē iniuriosam: rebellionem perusinoruꝫ ⁊
obstinationē aiosam. ⁊ generaliter tyrannorū ꝯtra
dictionē odiosam? Ubi igit̄ non est animi tranq̄lli-
tas ⁊ corporis securitas: qualis queso potest eē ho
minis felicitas? Dicit ēt Aristoteles in p̄mo Ethi-
corū. nō esse illū felicē qui malos hēt filios. Qua-
les aūt dn̄s nr̄ papa spirituales filios hēt ibi: deus

nouit:nec optet plus dicē nisi qd̓ scripsit Moyses
in cantico. Generatio hec peruersa est ⁊ infideles
filij. Et iterum si aduentus ad italiam ita dominū
papā felicitat: ⁊ spiritus quo ductus est in deser-
tum ipsum moueat ad regressum:nonne ipsius re
gressus si contingat:ipsum faciet infelicem? Absit
Omnia enim sibi licent. Licuit eni sibi ire:licet ēt
⁊ redire:nescio tamen si suberit posse cū uoluerit
Scio tamen ſm Senecam in tragedia Agamem
nonis. Nunq̄ esse seram ad bene agendum viam.
Et quem penitet peccasse pene esse innocentem.
Nō dico ipsum peccasse. Absit. Spiritus enī bo
nus duxit eum ut credo.nec dicam ipsum malum
sed multo meliorem si reducat. ¶ Nunc igitur ad
eius predicationem ⁊ exhortationem regredior.
Mirabilis prorsus ⁊ inaudita nouitas.virum ce-
cutientem acute videntibus viam ⁊ rectū iter ostē
dere. Quis enim huius alti collegij se esse morta-
lem ignorat? Quis etiam aliquando de vite eter-
nitate non cogitat? Quis eorum non nouit totum
quod hic viuitur uel habetur instabile:immo tran
sitorium ⁊ caducum. Crederem nanq̄ tantos vi-
ros talia ignorare: nec ea aduertere:nephas est.
Nullus enim eorum q̄ntū ad hoc uel ignorat qd̓
hic sit:siue uerbis talibus īdigebat:hinc pro certo
potuit v̓isimiliter dubitare:ne sibi illd̓ euangelicū
obicerent. In peccatis natus es totus: ⁊ tu nos do
ces? Et iterū. Medice cura te ipsū. Et iterū. Rab
bi ubi hitas? Quod si profecto consideret exhor-
tationis causam ⁊ materiā:prope se repperiet am
plam ualde. videat enī ⁊ cōsideret: q̄ in terra quā
inhabitat:viget iniuria pro iustitia:pro pietate ne
quitia.ubi tam violenta oppressio subditorum rep
peritur:ubi uera fide ꝓcul abiecta:npharie qua-
si hereditate dei sanctuarium possidetur. Et breui
ter ubi,iuxta dictum Ouidij. Uiuitur ex rapto:nō
hospes ab hospite tutus.nō socer a genero:fratrū
quoq̄ gratia rara est. Consideret igitur modū ibi
viuendi ⁊ regendi: ⁊ infinitos modos :quibus ut
ipse nouit turpiter extorquetur pecunia. ⁊ talibus
loquatur ⁊ predicet. Sed quid plus? Nonne in
Mediolano vidi abhominabile idolum super al-
tare dei.hominis scilicet armati imaginem seden-
tis super equum:de candido marmore fabricatū
⁊ in loco ubi corpus christi sacratum consueuit sa-
crari uel reponi collocatū? Est ne igitur illd̓ sub dis
simulatione transeundum? Nonne est formidan-
dum:ne deus suam uendicet iniuriam? Dicit enī
psalmista. Uidi impium superexaltatum ⁊ eleua-
tum sicut cedros libani. Et transiui ⁊ ecce nō erat.
Nam ſm Senecam in tragedia tiestis . Ubi non
est pudor nec cura iuris : sanctitas : pietas:fides :
instabile est regnum. Et in tragedia Edippi. Inui
sa nunq̄ imperia retinentur diu . Et in octauia de
prospera fortuna dicit idē. Crede inquit obsequē
ti partius.leuis est dea. Si igitur deus patiēs est
ad tempus non est aliqualiter confidendum.qm̄ in
dutus est dn̄s uestimentis ultionis.quoniam ipsi
vindicta est: ⁊ ipse retribuet abundanter facienti-
bus superbiam. Consideret igitur iste predicator
egregius:q̄ntū deo adiuuante ipsius predicatio si
ue exhortatio multis posset ꝓficere. ⁊ q̄ habet in
forib⁹ quos facūdie sue lenitate mulceat ⁊ profun
ditate sciētie dirigat exhortādo . dimittatq̄ i ocu
lo remoto festucā:trabē magnā de ꝓpriis oculis re
mouendo. ¶ Nunc igit̄ uenio ad vini beunensis:
quā certe nec demeruit nec libēter audiui blasphe
miā. Rhodaniq̄ ⁊ illarum partiū iniuriā. Quis
enī mētis compos talis vini:immo v̓o potius tan
ti boni maledictionem non horreat? Ait enim. Uti
nā nunq̄ fuissēt vites ille:paulomin⁹ dixerim vites
ulle si christi eccl'ie usq̄ adeo uenenosā vindemiā
piture erāt. O nobilis videmia:o uenenū ꝑciosū
sup cetera vina dulce salutiferū ⁊ iucūdū. q̄ misera ⁊
inepta est tue maledictiōis occasio.pp qd̓ nō itres
in os eius: ⁊ dulcis sapor tuus per eius fauces nō
trāseat. Fere enim Ouidij maledictionē demeru-
it : qua misere uetule maledixit scilicet nec vinum
potet:qm̄ sit uel pingue uel acre. Credit ne tantos
viros ita gule deditos ⁊ affectos:ut propter hui⁹
vini carentiam italiam fugiant ⁊ horrescāt? Absit
hoc maxime cū illud vinū haberēt de facili si pla-
ceret. Sed qd facit hoc? Sine dubio credo q̄ au-
dita ⁊ experta romanorum malitia:italorūq̄ plu-
rium perfidia:immo quasi omnium mores mali.
Huius autem malitie fidem habuerunt ex auditu
hanc autem nunc de facto facie ad faciem contem
plantur. Non igitur propter vina italiam fugiunt
siue Romam:sed propter seuitiam ⁊ magnā per
fidiam:de proprio capite dubitantes. Illud euan
gelicum attendentes. Cum persecuti uos fuerint
in vna ciuitate fugite in aliam. ¶ Sed etiam Rho
danus ut ⁊ ipse artat quid meruit? Si iquit eccle-
sie dei causam daturus erat exilij . Sed quale ro-
go cum ecclesia in auinione passa est exilium? Ubi
in potestate viguit ⁊ in securitate quieuit: ⁊ in tan
ta ueneratione habita est? Nonne etiam ille sum-
mi ⁊ altissimi domini vicarius cuius est omnis ter
ra ⁊ plenitudo eius in aliqua parte terre patit̄ exi-
liū? Nonne solis romanis debitor est? Absit. Ubi
cunq̄ enim pro utilitate fidei catholice statuit resi-
dere:sedes sua est nec sine causa dictū est. Ubi pa
pa:ibi Roma. Sed dicit in auinione nihil boni eē:
nisi aduectū aliūde. Sed ubi queso est bona urbs
uel ciuitas que bonis nō egeat alienis nisi forte di
cat Romam in qua tāte ⁊ tales sunt platee:ut pro
bladis ⁊ vinis cunctis eius ciuib⁹ credantur suf-
ficere. Quod non abundātiam ⁊ sufficientiam:sed
defectum arguit manifestum. ⁊ iterū illa nobilis
ciuitas Uenetorum quam ⁊ super alias sic extol-
lit:quid habet aliunde nisi aduectū? Uir igitur di
scretus uerbosas ⁊ inanes desinat argutias in no-
stro etiam vico straminū quem fragosū nominat
deridēdo ab ipsis puerulis lacerandas. Audeo ta
men dicere motus aliquātulum iniuria.sed uerita
tis tamen limitem non transcendēs: q̄ fragor con
similis in tota italia nō auditur. In auinione v̓o es
se ⁊ fuisse omnium bonorum affluentiam ⁊ patet
⁊ patuit per effectum. Unde ⁊ dn̄s Anselmus a
domino rege missus:hec ⁊ multa alia que dominū
nostrum papam reuocare poterat ab incepto lucu
lenter ostendens male fuit per istum salua reueren
tia redargutus. Quod si certe vixisset:viuis rōni-
bus ostendisset nec credebat se loqui ad cogne ma
gistrum seu cocorum principem:sed ad ecclesie do
minum ⁊ summum pontificem.quem tanq̄ bonū
patrē decet atq̄ oportet curare de omnib⁹. Sed
quid dicit Terēti⁹? Ueritas odium parit. propter
quod uerum fuit q̄ factus est ei inimicus uerū di-
cens. ¶ Quid etiā rhodanū ⁊ loca confinia sic si

ne ratione vituperat? Recordetur Justinum libro
xliij. referentē: ꝙ tpe tarquinij regis ex asia focen
sium iuuentus in ultimos gallie sinus nauibꝰ pro-
fecta: marsiliam inter ligures ⁊ feras gentes gallo
rum condidit. Nanqꝫ forenses exiguitate ac ma-
cie terre coacti: studiosius mare q̄ꝫ terras exercen
do in ultima oceani ora procedere: in sinum galli-
co ostio rhodani deuenerunt. Cuius loci amenita
te capti: reuersi domum referentes que viderant
plures sollicitauerūt. quos secum adducētes: mar
siliam fundauerunt. Quid igitur iste dicit malas
domos rhodani ⁊ palustria loca: cū antiqui taliter
maria peruagantes amenitate loci capti: ibi poten
tem urbem condiderunt. Potentem certe dico: ut
pote cuius auro etiam ipsa Roma de Gallicorum
manibus sit redempta. Scriptum enim ibi est. ꝙ
reuertentes a delphis marsiliensium legati: quo
missi munera tulerant apollini: audierunt a gallis
urbem romanam esse captam incensamqꝫ. Qua re
domi nunciata: marsilienses aurum ⁊ argentuꝫ pu
blicum priuatumqꝫ contulerunt: ad explendū pō-
dus Gallis a quibus pacem redemptaꝫ cognoue-
rant. Non igitur iste seu etiam romani: loca circa
rhodanum siue horum incolas dedignentur. quo
ruꝫ beneficio sunt redempti: ⁊ quorum auxilio fa-
ctum est: ne adolescens roma tunc pauper ⁊ mise-
ra: ultimum excidium pateretur. ¶ Nunc autem
ad aliqualem defensionem Gallie: inuitus ⁊ coa-
ctus regredior: sciens comparationes inter has re
giones odiosas. Laudem autem Gallie omnimo-
dam Gallorumqꝫ virtutem multis ⁊ illustribus re
pertas auctoribus: nec uolo nec opus est recitare.
nec omnino etiam has silere. De Gallis enim ita
Solinus. dicit Solinus. Gallie inter Renum ⁊ pyreneum:
Itē inter oceanū ⁊ montem gebenā porriguntur:
prepinguibus glebis: ac commode prouentibus
fructuarijs: plerisqꝫ consite vitibus ⁊ arbustis: om
ni ad usum animantiuꝫ fetu beatissime: rigue aqs
fluminum ⁊ fontium. Hec ille. Et quid ultra de bo
nitate terre dici potest? De virtute autem galloruꝫ
multis repertas scriptoribus: possem plures codi
ces adimplere. Unus tamen pro multis sufficiat.
⁊ ut breuius fiat aduertat pompeij trogi breuiato
rem Justinuꝫ libro. xxiiij. sic dicentem. Galli abun
Justinus. dāti multitudine omni eos nō caperent terre que
eos genuerant trecenta millia hominum ad sedes
nouas querendas uelut examen miserunt: ⁊ por-
tio in Italia consedit. que ⁊ urbem Romā captaꝫ
incendit. ⁊ portio illiricos sinus per strages bar-
barorum penetrauit ⁊ in pannonia cōsedit. Gens
aspera audax ⁊ bellicosa: que prima post herculem
cui ea res virtutis admirationē ⁊ immortalitatis
fidem dedit alpium inuicta iuga ⁊ frigore itracta
bilia transcēdit. sibi domitis pānonijs per multos
annos cuꝫ finitimis: uaria bella gesserūt. Hortāte
deinde successu diuersis agminibꝰ: alij greciā: alij
macedoniā: omnia ferro prosternētes petiuere. tā-
tusqꝫ terror Gallici nominis erat: ut etiaꝫ reges nō
lacessiti ultro pacem ingenti pecunia mercarētur.
Item libro. xxv. dicit idem. Galloruꝫ ea tempesta
te tante fecunditatis iuuentus fuit: ut asiam om-
nem uelut examen quoddam implerent. Demum
neqꝫ reges orientis sine mercenario Gallorum ex
ercitu ulla bella gesserūt. neqꝫ pulsi regno ad alios
q̄ꝫ ad Gallos confugerunt. Tantus autem terror
Gallici nominis ⁊ armorum inuicta felicitas erat:
ut aliter neqꝫ maiestatem suam tutam neqꝫ amis-
sam recuperare posse sine Gallica virtute arbitra-
rētur. Hec ille. ¶ Quid igit̄ iste gallos atqꝫ Galli
am vituperat? Fateor enim ⁊ uerum est: italiā ma-
gnam partem ⁊ bonam orbis esse. nec intentio cu-
iusq̄ꝫ est uel fuit ut credo: sic eam deprimere ut isti
ueritati contradicat. Sed qr sermones ꝫ subiectā
sunt intelligendi materiam: cum dominus Ansel-
mus de italia loquebatur: itelligebat de italia seu
illa parte italie ad quam ipa curia transmigrabat.
Comparando igitur partes quas dimittebat par-
tibus quas adibat si uerum locutus est nouit deꝰ.
Nō igitur oportuit propter ista: ciuitatum italie
quasi usqꝫ ad celos diuitias atqꝫ magnitudinē ele
uare. maxime qr Galli magnam earum parteꝫ de
pulsis italicis fundauerunt. Dicit enim Justinus
supradictus libro. xix. ꝙ Galli cum italiam uenis
sent sedibus tuscos expulerūt. ⁊ Mediolanū: Co
mum: Brixiam: Ueronam: Pergamum: Tridētū:
⁊ Uincentiam cōdiderunt. Et etiā ipse testatur in
libro. xx. plurimas alias Italie ciuitates imo sine
dubio quas omnes aliene nationes fundauerunt.
Secundū enim ꝙ ipse scribit ibi aliquantuluꝫ dif-
fusius Tusci a lidia uenerunt. Uenetos capta tro
ia Antenore duce misit. Adria greca urbs est. Ar-
pos Diomedes condidit. Pise in liguribꝰ grecos
actores habent. ⁊ in tuscis targnia a thessalis ⁊ spi
nābris. Perusini originē ab acheis ducūt. Latini
populi ab enea ꝯditi videntur. Falisci nolani: abel
lani: calcidientium coloni sunt. Sabini. Sannites
tarentini: lacedemone profecti: spurijqꝫ uocati sūt.
Turniorum urbem condidisse Philotetē ferunt.
ibiqꝫ adhuc videri monumentum eius sagittasqꝫ
herculis que fatum troie fuerunt. Epeos metha-
pontum condidit. dicuntqꝫ ibi esse ferramenta qui
bus equum troianuꝫ fabricauit. propter quod om
nis illa pars italie maior grecia appellata est. Cur
igitur iste tantum de suis ciuitatibus gloriat̄ quas
isti alienigene italice gētis miseria: aut nullas aut
desertas inuenerunt? ¶ Quid etiam italoꝝ graui
tatē ⁊ sciētiā sic extollit? imo etiā in tātā prorūpit.
iniuriā: ut dixerit. Nullus doctus in gallia. Certe
in gallia sunt ⁊ multi ⁊ plures prefuerunt: salua re
uerētia ualde docti. Nō recordabat̄ credo de Hi
lario pictaueñ. de Fotino epo smirñ. de Eutherio
lugduneñ. de Uincentio leurineñ. de Saluiano
marsilieñ. ⁊ de Prospero aqtanico siue aqtaneñ.
⁊ pluribus alijs ualde doctis. Non habebat etiā
ante oculos aliquos alios satis nouos. s. Ugoneꝫ
⁊ Ricardum de sancto victore. Petrum comesto
rem. Alexandruꝫ de halis. Henricuꝫ de gandauo
Petrū aureoli. Guillelmū antisiodoreñ. ⁊ Joānē
scoti qui uocat̄ subtilis: ⁊ plurimos viros alios ma
gnos. Qđ si forsan dicat: ꝙ ipse itelligit ꝙ nullus
de quatuor doctoribus suam scientiam didicit in
gallia: uerba tamen ipsa prima facie turpe sonant
maxime cum in illo passu: italiā laudādo: galliam
pro posse vituperet. Quod ⁊ si forte uerum sit: pos
sem ego multos viros gallicos subtiles ⁊ ingenio
sos omniqꝫ scientia clarissimos sicut ⁊ iam predixi
etiam nominare ⁊ uere ꝯcludere. Nullus doctus
in italia. Quis enim italicoruꝫ naturalis philoso
phie ita secreta penetrauit ⁊ reuelauit abscondita
ut nō multo melius quidā immo plurimi nō itali:

Ubi queso legitur Tullij phisica. Uaronis meta-
phisica: seu cuiusqꝫ illorum philosophia natura-
lis? Aliquos certe ipsorum libros bonos atqꝫ hu-
mane vite proficuos cōposuisse fateor ualde mul-
tos. Longe tamen teste deo ethice aristotelis post
ponendos. Sed etiam quid ad romanorū laudes
de latinitate loquitur: cū inter romanos ⁊ latinos
tanta sit differentia: tanta sit uel fuerit discordia: si
cut inter gallicos ⁊ anglicos? Cur igitur Romani
sicut ⁊ nos de latinis litteris gloriātur? Sed dicit
Oratores ⁊ poete extra italiam non querantur.
Et quid est? Nonne optimi poete Statius ⁊ Clau
dianus itali sunt? quorum Statius est tulleñ. uel
ut alij dicūt tholosañ. ⁊ Claudianus dicit viencñ.
Multos alios ḟo gratia breuitatis non nomino.
Antiquitus tamen ipsa Roma in istis ⁊ speciali-
ter in poetis preualuit: quod in suo architriuio ali
qualiter tangit Joannes anglicus nobis quasi na
turaliter inimicus. Cum de nostra urbe parisieñ.
inter alia loqueretur ueritate coactus: illam inter
ceteras magnificans ita dicens. Parisius terra iu
ris: crisea: metallis: inda libris: greca studijs: Ro-
mana poetis: athica philosophis: mundi rosa: bal-
samū orbis: sidonis ornatu sua mensis ⁊ sua potu:
messe ferax inoperta rubis: nemorosa racemis: ple
na feris: piscosa lacu: uolucrosa fluētis: diues agris
fecūda mero: mansueta colonis: mūda deo: fortis
domino: pia regibus: aura dulcis: amena situ: bo-
na quolibet: omne uenustum: omne bonum: si sola
bonis fortuna faueret. Iste igitur Joānes lingua
rum multarum ⁊ urbium excellētissima queqꝫ pa-
risius ⁊ uere attribuens sicut credo. quoniaꝫ laus
plusqꝫ uera quam dabit hostis erit. tanqꝫ excellen-
tissimum urbis Rome poetas nominauit: quos ta
men a ciuitate bene ordinata tanqꝫ ueritati cōtra-
rios Plato censuit esse pellendos. ut recitat Augu
stinus de ciuitate dei libro. x. c. xiiij. propter quod
ipsi greco Platoni palmam dandam esse pronun-
ciat. sicut patet ibidem. Sed dicit. Habes urbem
ꝯquassataꝫ: fateor sacram tamen. Nescio quid per
urbem intelligit. Si intelligat urbeꝫ loca sacra ac
ipsorum sanctorum reliquias: ipsam certe cōcedo
esse sacram. ꝫ tunc uoluntarie ⁊ improprijssime lo
cutus est. Sed si ipās plateas domosqꝫ sicut dicit
conquassatas uocāt urbem. ibi non inuenio sancti
tatem: nec debuit dicere urbem sacraꝫ: sed sicut di
cit Juuenalis. urbem sceuam. Et certe bene sceuā
que sua sceuitia tot ualentes homines iterfecit: tot
innocentes viros iugulauit. que tot sanctos ⁊ iu-
stos peremit crudeliter ⁊ necauit. que quasi sua cu
piditate totum orbem spoliauit: non solū inimicos
prosecuta sed ⁊ bene meritis iniqua semper extitit
⁊ ingrata. Nonne Africanus superior qui non so-
lum concussam ⁊ confractam armis belli punici rē
publicam: sed etiam exanguem atqꝫ morientē car
thaginis dominam reddiderat: eiꝰ clarissima ope
ra iniurijs pensando: a patria depulsus: atqꝫ in exi
lium mortuus est? Sepulchroqꝫ suo iussit scribi.
Jngrata patria nec ossa quidem mea habebis uel
habes. Cineres enim suos sicut ait Ualerius: ei
negauit: quam in cinerē labi passus nō fuerat. Ni
hilo minor virtute posterior africanus: duabꝰ ur-
bibꝰ Numātia atqꝫ Carthagine romano imperio
imminentibus: ex rerum natura depulsis: raptorē
spiritus domi inuenit: mortis punitoreꝫ in foro nō
repperit. Scipio etiā nasica qui pestifera Tyberij
gracchi manu faucibus oppressam reꝫ publicā strā
gulari passus non est: propter iniquissimam virtu-
tum suarum apud ciues extimationem: sub titulo
legationis pergamum secessit. ⁊ quod vite super-
fuit ibi sine ullo ingrate patrie desiderio peregit.
Jnfinitas aūt alias ingratitudines romanoꝝ gra-
tia breuitatis pertranseo. Est ne igit̄ dicenda urbs
sacra: tantis vitijs ⁊ ingratitudinibus maculata?
Cuius ingratitudo non soluꝫ patuit in antiquis ⁊
suis principibus: sed etiam in ecclesie ministris ⁊
summis pontificibus. quorum aliquos fugaue-
runt: aliquos occiderunt: ⁊ vniuersaliter quasi om
nes aliqualiter uexauerunt. ❡ Sed dicit. Hanc si
quidem Romulus fundasse: Brutus liberasse Ca
millus istaurasse laudātur. Quicqd de isto sit uel
scribat: multi tñ auctores autētici de fundatiōe ur
bis Rome atqꝫ cā nominis aliter senserunt. Nam
ꝓm Solinum quidē dicunt nomē Rome ab Euan Solinꝰ
dro primo datū a natura ꝟo Uallentia uocabatur
seruataqꝫ significatione ipositi prius nominis Ro
mam grece. Ualentiam nominatam. quam Archa
des qm̄ habitassent: in excelsa parte montis: deri-
uatū est deiceps ut tutissima urbiū arces uocarent̄
Heraclidi placet: ut capta troia quosdam ex Achi Hera
uis in ea loca ubi nunc Roma est deuenisse: per ty clides.
berim. Deinde suadente Rome nobilissima capti
uarum que hijs comes erat: icensis nauibus posu
isse sedes. struxisse menia: ⁊ oppiduꝫ ab ea romen Agato
uocauisse. Agatocles scribit: Rome non captiuam cles.
fuisse: sed ascanio natam Enee neptem appellatio
nis cuius causam fuisse. Traditur etiam propriuꝫ
nomen Rome: uerumtamen uetitū publicari. qm̄
quidem ut non enunciaretur archana sanxerūt. ut
sic notitiam eius aboleret fides placide taciturni
tatis. Ualerium deniqꝫ soranum eo ꝙ etiam inter
dum eloqui ausus fuit: peremeꝛant. Aliqui autem
dicunt ꝙ illud nomen celatura fuit febris urbi sic
impositum in honorem februe matris martis. hoc
autem esse ueꝝ nō assero. Scio tamen beatum Au
gustinū ipsam febrē ciuē nominasse romanā. iij. de
ciuitate dei. c. xij. quod propter hoc dictum fuisse
credo: qꝛ febris ipsam Romam quasi naturaliter ⁊
hereditarie inhabitat. Quicquid tamen fuerit de
rome fundatione ⁊ nomine: si etiam ut cōmunius
dicitur a Romulo fundata sit: non est magnuꝫ. vn
de ⁊ Juuenalis in fine tertij: cuidam ciui romano
de sua origine glorianti: ait sic. Attamen ut longe
repetas longeqꝫ reuoluas. maiorum quisquis pri
mus fuit ille tuorum. Aut pastor fuit: aut illud qᷦ
dicere nolo idest latro ⁊ homicida: dicit glosa ibi
dem. Non est igitur hoc magnum: cum etiam ꝓm
eorum opinionem: ⁊ turpiter genitus fuerit ⁊ nu
tritus. ut aiunt enim ipsi Remum atqꝫ Romulum
expositos: lupa suis aluit uberibus. propter quod
non est mirum si romanorum mores sunt lupini.
De istis autem Romulo atqꝫ Bruto: quos ad ro
me gloriam hic ad ducit: loquitur Orosius: libro
suo secundo ita dicens. Romulus raptas sabinas
improbis nuptijs confederatas maritoruꝫ ⁊ parē
tum cruore dotauit. Interfecto primum auo Nu-
mitore: Dehinc Remo fratre arripuit imperium.
Regnum aui muros fratris: templuꝫ soceri sangui
ne dedicauit. ❡ Sequit̄ de Bruto. Brutus cōsul
apud romanos primus: primum regemqꝫ Rome

non solum exequare patricidio sed ⁊ vincere studuit. Quippe duos filios suos adolescentes: totidemq; uxoris sue fratres reuocandorum in urbe regum placito insimulatos: securi percussit. Estne igit̃ hoc magnū viros facinorosos ut suos fundatores ⁊ patronos ad laudem huius urbis nominare? Furium autem Camilluꝫ quem ipse dicit romaꝫ restaurasse: ingratissimi ciues ab ipsa urbe roma depulerunt. Nec tamen ego nego in ipsa urbe roma multos ualentes viros extitisse: quos p̃sentes romani non sequentes a predecessoruꝫ suorū ualida probitate degenerant. Ubi ⁊ in quo queso rome nūc est Horatij coclidis fortitudo? Quinti Crispini mansuetudo? Fabij maximi moderatio? Catonis fiducia? Quinti ⁊ Mucij sceuole constātia? Ualerij publicole sufficientia? Scipionum militia ⁊ continētia? Lucij Pauli abstinentia? Uarronis uerecundia? Curcij audacia? Julij Cesaris clementia? Pompeij patientia? Fabricij iustitia? Reguli fidelitas? Quinti cōsidij liberalitas? Marci marcelli pietas? Quinti metelli humanitas? Omniuꝫ enim istorū derelinquentes uestigia: insequūtur vitia pessimoruꝫ. Bene enim retinent septimili auaritiam. Catiline perfidiam. Marci drusi superbiam. Serui galbe sceuitiam. Clodij pulchri luxuriam. Gaij sergij uoracitatem. Crassi cupiditateꝫ. Sille ⁊ Marij crudelitatem. Istis enim romani vitijs maculati de prenominatorum ualentium solo nomine gloriantes tanq̃ ⁊ ipsi tales essent: stulte ⁊ inaniter superbiunt. Dicit eni Horatius. Magnum hoc fore dico: nō patre preclaro: sed vita ⁊ corpore pulchro. ⁊ Juuenalis. Etiam quis generosum dixerit hūc: qui indignus genere est p̃claro nomine tm̄: insignis. Propter quod uersus finem tertij libri dicebat. Malo pater tibi sit thersites dū modo tu sis eacide similis vulcaniaq; arma capescas. q̃ te thersite simileꝫ producat Achilles. Bonis igitur alienis: proprijs relictis virtutibus: stultum est se credere decoratum. Nec etiam in opp̃ssione gentium ⁊ armorum antiquoruꝫ glorientur potentia quorum ex maiori parte virtus fuit sceuitia: sophistica v̓tute paliata: nata cupiditate: nutrita superbia: omni uero honore viduata. Quod etiaꝫ testatur btūs Augustinus tertio de ciuitate dei. c. xiiij. dicens. Libidine dominandi roma victa albam se vicisse triumphat: ⁊ sui sceleris laudē gloriam nominabat. Quoniā inquit scriptura nostra. laudatur peccator in desiderijs anime sue: ⁊ qui iniqua egerit benedicitur. Falsa igitur tegmina ⁊ deceptorie dealbationes auferantur a rebus ut sincero inspiciātur examine. ¶ Sequitur. Hēt premia laudis ipsa crudelitas. Sed puto esse satiꝰ cuiuslibet inhertie penas luere: q̃ talium armorū gloriam querere. Hic igitur sisto manum: calamūq; ultra currere non permitto: ne stili insipidi satietas: fastidium ingerat audienti. Omnisq; bonus ciuis italicus seu romanus: si placet mihi parcat. Quia ⁊ si iniuria pulsus scripsi: non tamen Salustio ⁊ suis auctoribus grauiora. Uerum q: paruitatem meam tantam sublimitatem non decet attingere cōsulendo: sanctissimuꝫ patreꝫ nostrū ac summum pontificem: nec moneo ad redituꝫ: nec exhortor ad manendum. sed ipse tanq̃ homo spiritalis omnia diiudicans: s̓m beneplacitum sue semp̱ faciat sanctitatis. ad ipsius dei laudem: populiq; sibi subditi cōmodū ⁊ solamē: ut dei ⁊ hominuꝫ gratiam commerendo: sempiternā gl'iam assequatur.

Horatiꝰ. Juuenalis

¶ Ad Ugutionem de Thienis decretoꝝ doctorem nuncium apostolice sedis. Inuectiua contra eum qui maledixit Italie.

n

Uper aliud agenti mihi: ⁊ iā dudum certaminis huiꝰ oblito scolastici nescio cuius epistolaꝫ: immo librum: dicaꝫ uerius omeliā ingentem pariter atq; ineptam multo ut res indicat sudore confectam: ⁊ magni iactura temporis attulisti. dum e longinquo ueniēs: amice hanc exiguam domū tuā me visurus adisses. Uix fuit tempus raptim trepidante oculo tantam nugaruꝫ congerieꝫ percurrēdi. in quibꝰ cū multa essent tacito digna potiꝰ q̃ rn̄so: heserunt tm̄ nōnulla memorie: quibꝰ rn̄dēduꝫ credidi: ut ostenderē illum sibi. qui quoniaꝫ mihi nec vultu nec nomine notus est: nec queꝫ percussus repercutiā scio tu lues immeritus. nec res noua est: ut culpa vniꝰ in supplicium uergat alterius. Quibusdaꝫ nocuit uenenosa gestasse. ⁊ in caput alterius comparata alterius in pernitiem reciderunt. Tulisti tu quo ille me cōficeret. temetipsuꝫ cōfeceris. ille te uerbis ⁊ fastidio sue ruditatis impleuit. ego siquid defuerit reimplebo. Tu etate iuuenis: moribus senex ⁊ professor iuris: sede medius ⁊ iudica. Si suspectū gallis natio te reddit italica ueritas ipa ⁊ quicūq; iustus iudex iudicet. ¶ Primuꝫ quideꝫ miror vn̄ hec nunc quo ue a demonio merediano. Epistola enim mea quam hic gallie ꝓpugnator: ⁊ oppugnator italie lacerandam sibi difficilem certe prouinciā elegit. ad felicis sancteq; memorie Urbanū. v. romanum pōtificē: an̄ hoc nisi fallor quadriēniuꝫ missa erat. Quid igitur rei est: ut uel tot annis orator iste tacuerit: uel nunc tandem caput extulerit: nisi ꝙ parum sue iustitie fidebat: sicut obstare sue iracundie nūc nō potest? Dolent enim estuātq; dū ueritate tāgūtur: more aūt segnium bellatoꝝ differūt: dū se clāculū aduersus icautos ulciscant̃. Hec ꝑfecto ⁊ lōgi silentij ⁊ intempestiui alloquij causa fuit tā clarissima ueri luce superatus obstupuit: atq; ideo ueritus se cōmisisse in pari duello substitit donec e mēdicatis hostiatim stipēdiarijs ut sic dixerim auxilijs: oēsq; quos iuenire potuit libros: siue vnū manipulū florū: opus uere gallicuꝫ: ⁊ qđ gallica leuitas pro omnibus libris hēt: in prelium secū trahēs: auderet in aciē uenire. nilq; aduersario denuncians: e trāsuerso sagittas fragiles iaculari. Qui ne parū scolasticus videatur ⁊ capitula ⁊ paragraphos: ⁊ externe longam seriem scripture suis nugis iterserit tāto nisu: ut ridiculus labor suus pene omnes qui illas audierūt aut legerunt hyeme media sudare coegerit. Cōpatior homini ꝯ uerū tā anxie laborāti. Et tamē mirū dictu quisquis eum suscepte cōcertationis euētus exceperit ipse iaꝫ se de aduersarijs suis fastidio vindicauit. Uinci potest: nō inultus tamē: ita oēs affecit: sic capita omniuꝫ obtudit: ut pro se quisq; neroneum illud exclamet. Utinā litteras nescirem: vnusq; omniū sermo esset. ¶ Litterato stulto nihil est importunius. habet eniꝫ instrumēta quibus suam uenti-

Lrat stultꝰ

let ac defendat amentiam. quibus ceteri carentes partius insaniũt. Ut uero iam tandem hijs preludijs modus sit: prolocutor iste: non scribentis epistolam: sed sermocinantis in morem pro fundamẽto sui sermonis: euãgelicum illud assumit. Homo quidam descendebat ab hierusalem in ierico et reliqua. Hei mihi: quid est hoc qd ego audio ex ore presertim litterati hominis pro superum fide? O ineptum ac turpe principium fabelle. Eo ne igitur miseriarum ac uesanie uentum est: ut quicunque christicola maximeque pontifex romanus auinione digrediens romam petat: a hierusalẽ descẽdere dicatur in ierico: et non potius ex sentina profundissima vitiorũ omniũ. Immo quod ex inferno illo viuentium in hierusalẽ dicatur ascendere. Huccine igitur res prolapsa est: ut auinio probrum ingẽs fetorque ultimus orbis terre hierusalẽ dicatur? Roma uero mũdi caput: urbium regina: sedes imperij: arx fidei catholice: fons omnium memorabiliũ exemplorum: ierico nuncupetur? O cor saxeum: o lubrica et effrenis lingua. que nam hic feralis mõstra licentie: que nã ista temeritas: ne dicam rabies loquẽdi? Dicã minus improprie blacterãdi. utque sermone utar Homerico: quod uerbum sepe dentium seras transiuit: debuit faucibus uox herere: neque in apertum prorumpere: doctis pijsque omnibus stomachum cõcussura. Dicam certe quod sentio. si quid fuisset ingenij: pudor e manibus calamum extorsisset. ne sede prorsus orationis tale iaceret fundamentum super quo boni nihil posset edificari. Quid enim nisi pessimum queso dicturus sit: qui in ipso sermonis exordio: petri sedem romam deprimens uerbis inanibus: celotenus illam mũdi fecem turpem que barbariem nititur attollere? Sẽsi equidẽ in uerbis illius hominis descẽdentis immo uero habitantis in ierico seu romanũ põtificẽ descendẽ faciẽtis graue sibi ac molestũ barbari nomen. Sic deformes queque formose dici amant ac videri. nec ulla est tã turpis que obiectam sibi turpitudinẽ non in cõtumeliam trahat. Nõ mutatur aũt ueritas rerum humanis affectibus. Alioquin quis nõ nature bonis ornatissimus esset et fortune? Nõ habet autem quo mihi succenseat ille vir. hãc ob causam dico: si ad barbari nomẽ irascitur: irascatur nõ mihi. neque enim ego nominis huius inuẽtor sum: sed historicis omnibus atque cosmographis: qui tã multi sunt: ut eos vna epistola vix capiat. Quorum quis est omnium qui nõ barbaros gallos uocet? Rei huius indaginem sibi linquo: ut industriam eius exerceam historias euoluat inueniet credo vnde mecum in gratiam reuertatur. Iste autem declamator multiplicibus uerbis herentem ossibus barbariẽ tentat excutere. multa de Gallica morum elegãtia disputãs: quorũ oium ut scias quam uera sint cetera: victus tẽperãtiã primã ponit. In quo mihi quidẽ tã aperto mendacio irridere visus est potius quam laudare Quid enim nisi irrisio est in aliquo id laudare: cuius contrariũ publice notũ sit? Atque omne humanũ genus interroget: vna uoce cõtrarium respõdebit Si preter suos nulli hominũ fidẽ hẽt: querat a Sulpicio seuero: et inueniet ab illo oium quidem meo iudicio gallorum disertissimo: obiectã gallis edacitatem. Ea uero nisi fallor: ab hoc barbaro laudare victus temperantie est aduersa. Mitto alia. Non enim Gallicos mores dãno. Et de eis quid sentiã satis in epistola ad Urbanum video mihi dixisse. Quãuis enim et a feritate morum franci olim dicti: et feroces aliquãdo habiti. nũc tamen longe alij. leues leti que homines sunt facilis ac iucundi cõuictus: qui libẽter adsciscant gaudia: curas pellãt: ludẽdo: ridẽdo: canẽdo: edẽdo: et bibẽdo. Puto intelligẽtes ad litteram illud sapiẽtis hebreorũ. quod semel dixisse nõ contẽtus: per quam sepe repetijt. Nõne melius est inquit comedere et bibere et ostendere anime sue bona de laboribus suis? Et iterũ. Ois enim homo qui comedit et bibit: et videt bonum de labore suo: hoc donũ dei est. Et rursus. Hoc itaque mihi visum est bonum: ut comedat quis et bibat: et fruatur letitia ex labore suo. Et preterea. Uade ergo inquit et comede in letitia panẽ tuũ et bibe cũ gaudio vinũ tuum. Et nõ solũ quod hoc bonũ esset: sed qd bonũ aliud nõ esset adiecit. Laudaui inquit igitur letitiã. quod non esset bonũ homini sub sole: nisi quod comederet et biberet atque gauderet: et hoc solum secũ afferret de labore suo. Quis queso tãti viri cõsilio nõ ederet libenter ac biberet et gauderet? Sapiẽtes Galli: qui et per se ipsos hec sapiũt: et sapiẽtibus crediderũt: inque cõsuetudinẽ nostramque uerterũt. At quid eodẽ libro ait idẽ. Cogitaui in corde meo abstrahere a vino carnẽ meã. ceu gallicanis legibus contrarium aduersantur ac respuũt. hactenus excusasse sufficiat epistole mee principiũ illud improperiũ ut ipse asserit et ineptũ. Ego quid de re magna summo hominũ scripturus magis propriũ fateor nõ iueni nec adhuc video. preter hominẽ illũ suũ descẽdentem ab hierusalẽ in ierico: qd accõmodatius materie: quid in rẽ aptius dici possit nec prorsus intelligo quid principio illi desit: nisi sola forsitan scribẽtis auctoritas. Fingũt enim galli se. credãtque qd uolũt Licet enim cuique de se suisque rebus opiniones fauorabiles atque magnificas animo fabricare. Suntque qui hoc faciũt ut ille ait. felices errore suo. Ad hoc opus sane nulla gens promptior quam Galli. Ceterum opinẽtur ut libet. barbari tamen sunt. neque de hoc inter doctos dubitatio vnquam fuit: quamuis ne id quidem negem nec negari posse arbitror esse Gallos barbarorum oium mitiores. Sed hic barbarus nostrarum rerũ vituperationes suarũ laudibus itermiscẽs nõ irati tamen sed furẽtis in morẽ nullo ordine multa in os stomachi ipos euomuit. Magnum credo aliquid sese extimãs: cui impune maximis obtrectare malitia tẽporum sit permissum. Quorũ ego partẽ magnã sciẽs trãseo. quod nec respõso certe nec audientia dignũ duco. Atque in primis uarietates urbis Rome quas hic quidẽ usque ad curiositatẽ ridiculã prosecutus est: figuras lune uarias romano statui comparãdo. quasi roma sola et nõ urbes ac regna omnia: multoque magis singuli hoies mutẽtur assidue et tẽporali vicissitudini tam diu simus obnoxij donec peruenerimus ad eterna. Babylon illa uetustior funditus ruit. Troia itidẽ et Carthago. Athene insuper et Lacedemon et Corinthus: Iamque nil penitus nisi nuda sunt nomina. Roma autẽ nõ in totũ corruit: et quamquam grauiter iminuta: adhuc tamen est aliquid preter nomẽ. Muri quidem et palatia ceciderũt gloria nominis immortalis est. Quid hic uelut in re insolita lune uarietatibus opus erat: nisi ut astrologum immo ut lunaticum se probaret? Indignetur Gallus ut libet. nõ plus alme urbis quam totius orbis fama decrescet siue deficiet. Semper aliis-

Salomon.

fimus mūdi uertex roma erit. Et ſi ꝑpter inuidiaȝ
aut odium aut ſegnitiem: cauſam ue aliam ⁊ pon-
tifices ⁊ principes illā ſui deſerant gloriaȝ illa co-
mitabitur. Jlli aūt ubicunqꝫ ⁊ vndecunqꝫ fuerint
romani pōtifices: romaniqꝫ principes uocabūtur.
Quid hic Gallus ſtrepit? quid barbarus fremit?
An mētior? Negabit' magnū aliquod fuiſſe: cuius
poſt tot ſecula reliquie nunc etiam tāte ſunt: ut nec
Gallia nec Germania nec ulla barbaries ſe illaruȝ
glorie cōferre audeat? Nō preſumet id credo: q̄q-
uis natio ſit contemptrix omnium ⁊ miratrix ſui.
¶ Sed qd aget ſcio. Laudabit Gallie tabernas.
Pulchra laus ſobrij hominis. quas tamen ego il-
lac nuper tranſiens ⁊ euerſas vidi ⁊ deſertas. Lau
dabit patrie quietē. quā ꝑfecto turbidam inquietā
qꝫ proſperi. Sed nō eſt ibi mutatio q̄ꝫta eſt rome.
Mi-marū reꝝ ñ ē rui-na. Quis hāc rē: reiqꝫ cauſam nō videt? Minutarum
rerum ruina magna eſſe nō poteſt. ꝓcul abſunt ab
hoc metu. Nunq̄ꝫ cadet ex alto qui in imo iacet.
Roma igitur ex alto cecidit: nō cadet auinio. Un-
de eni caderet. aut quomodo decreſceret que eſt ni
hil? Pudet me fateor erroris eius: qui cuȝ videaꝛ
aliquid legiſſe: nō erubuit ſummis ac preclaris in-
fima rerū ⁊ abiectiſſima cōparare quodqꝫ eſt ſtul-
tius āñferre. ¶ Sed excuſet eū utcūqꝫ: natalis ꝯo
ne dulcedo quedam feminea nō virilis. ⁊ qui mul
tū in rebus hominum uſus ualet ac preſertim ru-
dium. Uiri enim egregij virtutis ope vincūt om-
nia. Certe magni homines fuerunt: qui in media
orti barbarie ⁊ nutriti pudore tamē originis ſe ro
manos dici uoluerunt ſplendore nominis glorioſi
quos quoniā omnib⁹ noti ſunt: enumerare nō atti-
net. Gallus noſter ut video nollet eſſe nō barbar⁹
⁊ libenter in ceno ubi educatus eſt reſidet. Parcē
dū imbecillitati animi cōſuetudine obruti atqꝫ aſ-
ſurgere nō ualenti. Nam ⁊ lutum ſuib⁹: ⁊ palus ra
nis: ⁊ tenebre ueſpertilionib⁹ grate ſūt. ¶ Jllō aūt
qs excuſet aut qs ferat: ꝙ viliſſimi loci ſtudio: opti
mis nobiliſſimiſqꝫ detrahē: ⁊ affectu icōdito atqꝫ
inſulſo: virtutē tētet opprimere? Jta enim q̄rit qua
ſi neſciat: id qd̄ oib⁹ chriſticolis notum eſt: atqꝫ uti-
nam non ſarracenis paganiſqꝫ etiam notum eſſet:
ne tam late ludibrio haberemur. Et quam inq̄t an
Sur-d⁹ ē q tōitru uȝ nō ſētit. guſtiam eccleſia paſſa ſit in gallia: ego ſine dubio
non audiui. Surdaſter eſt: immo ſurdus oīno qui
tonitruum nō audit. Multa hic de quieto ⁊ pro-
ſpero eccleſie ſtatu intra cloacam illam palpitādo
proſequitur. O carnalis homūcio: nihil habēs ſpi
rituale. uere vnus ex illorū grege: de quibus agēs
Cice-ro. Cicero. Nihil inquit animo videre poterāt ad ocu
los omnia referebant. Ergo nec anguſtia nec mo-
leſtia ulla eſt: niſi dum corpus in carcerem ⁊ vincu
la conijcitur? Quid ſi animus peccatorum nexib⁹
coartatus: miſeri ſeruitij iugum ſubit? De hoc bar
barus iſte nō cogitat. Nō vidit hec igitur nec au-
diuit: q2 ſcilicet aures oculoſqꝫ in carne hūit. quos
ſi in ſpiritu habuiſſet: audiſſet utiqꝫ vidiſſetqꝫ mi-
ras ⁊ miſeras anguſtias: quas nulla cōpedum du
ricies: nullus carcer equauerit: vidiſſet morū uete-
rū ruinā: que multo eſt grauior ac funeſtior q̄ꝫ mu-
roꝝ. ¶ Et querit quaſi ſolus in hieruſaleȝ peregri
nus: quam anguſtiam eccleſia paſſa ſit in Gallia.
Ego aūt quero ubi nā gētiū parē pati potuiſſet an
guſtiā. Et' o q̄ꝫ multa ſe hic ſtilo offerunt. Sed fre
nādus eſt ne prodeat quo nō decet: imo qdē decet

ſed nō expedit eo maxime: q2 ut in ep̄l'is ad atticū
ait Cicero. Deſperatis hyppocras uetat adhiberi
medicinam. Et niſi ſatis odiorum ueritas iuiſa cō Cicero
flauit. neqꝫ ideo mētiri incipiam: ſed tacere: ⁊ ora-
tionis hanc partem ſponte preterueħar. Quod
ſi boni diſcipuli habet ingenium qui magiſtri titu
lo gloriatur: multa ex hijs paucis eliciet: quib⁹ in-
telligat romana eccleſia: qd in gallis anguſtie paſ-
ſa ſit. meqꝫ uera locutio uel in ſilētio fateaꝛ. ¶ Eſt
tñ laudatoris illius certa quidē: utqꝫ eſt mos pre
ſens nō inſulſa caliditas: licet enim turpib⁹ blandi
tijs: bonum opus epiſcopium aucupatur. ad quod
obtinendum ſciat ſe alijs q̄ꝫ uerborum retibus in-
digere. Nedum enim falſe nuge ⁊ inanes: ſed om
nis illic eloquentia Ciceronis in hac parte ſuccū-
beret. Unum ei poſſet opitulari. Poſſet ut ego mē
tituſ videar epiſcopus fieri. quod ſi accidat gaude
bo q̄ꝫuis uerborum aduerſario ꝓfuiſſe. Homo eni
prodeſſe homini dum poſſit fatigari nunq̄ꝫ debet.
quoqꝫ minus eſt gratie: minor amicitie nexus aut
ſanguinis: eo maius eſt meritū. Sit epiſcopus igi
tur me fauente: candidamqꝫ ut aiunt togam ſui ha
bitus: nigris atqꝫ deformib⁹ maculis inquinet: dū
uel turpibus placidiſqꝫ mendacijs: falſis laudib⁹
adulationib⁹ viro īdignis deniqꝫ: uel eorū gr̄a uel
mei: ueriqꝫ odio ꝑueniat quo ſuſpirat. Sit epiſco-
pus placentinus: aut laudeñ. ſit epiſcopus mētieñ
ſit epiſcopus aduleñ. ⁊ mitram falſarijs debitam
mercatur. Mihi qui epiſcopatum nolo: quiqꝫ eum
gradum ſepe olim mihi nō oblatum modo ſed in-
geſtum ſemper recuſaui: preferens cunctis opib⁹
libertateȝ nihil blanditijs opus eſt. Loquor ergo
liberiuſ. cariuſqꝫ mihi eſt odium virtute queſitum
q̄ꝫ barbaro illi erit ſi ſucceſſerit dignitas parta mē
dacio. ¶ Hijs omiſſis ad id uenio quod aduerſus
urbem Romam conuitiator hic murmurat. ubi il
lud miruȝ ꝙ vulgares homines atqꝫ inopes ratio
nis: ſuas non dicam iniurias ſed offenſas quaſli
bet: magni extimāt cum ſic negligant alienas. Ubi
enim populum barbarum nominaui: quod ſi non
blande: iuſte tamen feci: ceu gladio ictus exclama
uit: nec in me uel aliter excandeſcens: q̄ꝫ in chriſtū
olim princeps ſacerdotū. Audiſtis inquit blaſphe
miam? nec aduertit qui videri doctus vult: in ſolā
diuinitatem eſſe blaſphemiā. Jpſe autem alme ur
bi uenenoſe detractionis contumelias irrogan-
do: eſſe credit excuſabilis tanta eſt barbari ⁊ taȝ te
mulenta preſumptio. q̄ꝫuis non ego blaſphemiam
ut ille: ſed blaſphemie proximum dico: urbem ſa-
cram prophano conuitio lacerare. Quanta ſeruo
rum audacia: q̄ꝫta proteruia ubi ſemel dominorū
vinculis elapſi ſunt: non ualentes aliter ſe ulciſci
contra dominos maledictis inſurgunt? Effun-
duntqꝫ in uentos dolorem animi ulceroſi: ⁊ quaſi
canes inualidi metu latrant. Recordatur hic bar-
barus antiqui ſeruitij. ⁊ adhuc pene calloſum ro-
mano iugo colluȝ habens: fugitiuus ſeruus de do
mina ſua procul tremebūdus obloquitur. Que o
ſi filijs ſuis: illis dico maioribus: deus oīpotens
pacem daret: fraternāqꝫ cōcordiam: q̄ꝫ cito: q̄ꝫ faci
le rebellantem barbariē: iugo illi ueteri: italicis ut
oliȝ viribus adiuta cōpeſceret. ¶ Jd ſi antea fuiſ
ſet icognitum nuper apparuit. duȝ vir vnus obſcu
riſſime originis ⁊ nullarum opuȝ: atqꝫ ut ratio do
cuit plus animi habens q̄ꝫ ꝯſtantie: reipublice im

becilles humeros subijcere ausus est ⁊ tutelam labentis imperij p͛fiteri. q̃ subito erecta oĩs italia q̃ntus ad extrema terrarũ romani nominis terroꝛ ac fama peruenerit? Et q̃to grauioꝛ peruenisset: si tam facile esset perseuerare q̃ incipere? Eram ego tunc in gallijs. ⁊ scio quid audierim. quid viderim quid eorũ qui maximi habebantur in uerbis inq̃ oculis legerim. Negarent modo forsitan. Negare enim eculeo absente perfacile est: uere aũt tũc oĩa pauoꝛ cõpleuerat. Adeo adhuc aliquid roma est. Sed de hijs nil amplius: ne barbarum meum foꝛte acriter cogitantem quid est italia: quid sua barbaries: q̃q̃ nulla rerum paritas: nulla p͛poꝛtio: uero iudicio metiente: ad desperationem metus impellerẽ. Quanq̃ quomodo ego illum uel cogitare uel sapere aliquid rectum credã: qui quodam loco sui sermonis interroget: quid per nomẽ sacre urbis intelligam? Nec videtur audiuisse ciuili cautũ lege: ut is locus ubi non dicam liberi sed serui etiã coꝛpus: nec coꝛpus modo integrũ sed pars coꝛporis humo condita est: religiosus habeatur. Q̃ religiosa igitur videri debet urbs roma. ubi tot foꝛtium atq̃ illustrium: ubi tot p͛ncipũ itegra coꝛpa ubi deniq̃ qđ ĩ hac re maxime extimãdũ cẽseo: ut urbs añ oẽs alias sacra sit: tot apl'i gl'iosi: tot sãcti martyres: tot almi põtifices ac doctores: tot sacrate virgines reqescunt? Omnis profecto sacri nescius ⁊ p͛phanus: haud dubie totus est: qui romam merito sacram dici seu dubitat seu miratur. Et certe si ciuili iure leges sacratissime nominant: idq̃ nemo sane mẽtis vnq̃ arguit: q̃ sacra dici põt urbs legum: domus angustissima: ⁊ eorum omnium qui latinas condiderũt leges: aut alitrix aut genitrix. Quid notissime autem rei argumenta conquirimus: cum exp͛sse sanctissimam ⁊ temperatissimam urbem Seneca: ⁊ non sacram modo sed sacratissimam ciuitatem nuncupet lex ciuilis? Quam hic foꝛtasse despiciunt quia non auinione per p͛thonotarios pape: nec est dictata parisius per magistros: scilicet parlamenti. Sed quid illi facias ineptie? Querit enim admodum curiose Gallus noster quid est q̄ urbani felicitatẽ uerbis extulerim. an qꝛ ſm virtutẽ operari felicitas vna sit: an qꝛ in suam sedem reduxit ecclesiam exulantẽ. P͛mũ namq̃ fatetur. at secũdum negat. O ceruicositas deo ⁊ hominibus odiosa. O cristati Gallorum uertices ac superbi. eque falsum asseuerare ⁊ uerũ negare dispositi. Ego autem utrũq̃ confiteoꝛ. Nã ⁊ ſm virtutem agere felicitas vite huius: ⁊ ad felicitatem vie alterius: via est: ⁊ virtuosius quoq̃ nego fieri ab homine potuisse q̄ ecclesiam p͛ qua ch͛istus sanguinem suũ fudit: de sanguinibus liberasse. suã q̃ in sedem e ceno illam erutã reduxisse: modo in finẽ generosum: illud sanctũq̃ p͛positũ tenuisset? ¶ Quid ni igitur mirer virtutẽ viri illius que tanta fuit: ut vix mihi possibile videretur virum talẽ in illa natum eẽ barbarie. nisi a satyrico didicisset summos posse viros ⁊ magna exẽpla daturos: uerueũ in patria crassoq̃ sub aere nasci. Neq̃ illđ ignorarem humani generis rerumq̃ omnium creatorẽ paris ubiq̃ potẽtie. atq̃ ad illã exercendã nec impediri locis aut tẽporibus: nec iuuari. Ceterum ut norit hic barbarus: q̃tum ab eius oppositione dissentio. ego ⁊ virtutem illius viri: ⁊ in p͛mis factũ p͛positũ illud miroꝛ ⁊ contrarium sententiis nõ

sani hominis: sed Galli caput egrotãtis ac pituita grauiter laborãtis existimo. nec omnino illi aliqđ p͛ter cõstantiã defuisse. Itaq̃ sepe nunc mihi ad memoriam redeuntẽ acri simul ac fideli increpatione compello. heu pater beatissime quid fecisti? Unde ista mollicies? Quis te fascinauit ut p͛ncipium tam grande desereris? Quis te autẽ clarioꝛ: si qđ gloriosissime ceperas ad extremũ spiritũ perduxisses: ad quem ut patuit iam p͛pinquum ueniesq̃ grabatulũq̃ tuum ante proximam petri aram cuius hospes ac successoꝛ eras ferri iuberis? Ch͛istoq̃ ⁊ sibi gratias agens qui tibi hunc animum atq̃ hoc consilium p͛buissent: in illo loco sanctissimo felicem animam emisisse. Quis te oro ⁊ vixisset bone stius. qs equanimius obijsset? Sigs enĩ forte post te ad obscenum illum foꝛnicem ecclesiam reduxisset: culpe ille reus: sue rationem Ch͛isto redderet. Tu facti conscius eximij recto calle isses ad superos. Nunc tu ipse: heu qs te perdidit? Tu inquam dicam q̄ in animo est sponte ad uomitum redijsti. non audiens petrum iterum exclamantẽ. Domine quo uadis? Hijs illum hoꝛumq̃ similibus lamentis exagito que sibi scribere meditabar ⁊ iam ceperam: si moꝛi paululum distulisset. Ualde enim cum facie licet incognitum: dicam uerius: virtutem eius mihi mũdoq̃ notissimam amaui ⁊ familiaritatem secum q̃ta esse poterat in tanta rerum oĩum imparitate contraxeram. Uti ergo tota eius patiẽtia atq̃ humanitate decreueram. utraq̃ feliciter: iã pridem dũ adhuc in illa miseria moras traheret acri quadam expertus epistola. quam ipse non patienter modo: sed gratanter ac benigne recepisseq̃ illam diligenter perlegisse. ⁊ in ea multa bene ⁊ eleganter dicta utoꝛ ad litteram uerbis suis ⁊ tam uerborum elocutione q̃ sententiarum pondere: laudanda comperisse respondit. Atq̃ in finem ut gallo nostro luem excitem: dignatus est meã ut ipse ait p͛udentiam ⁊ eloquentiam: quas ego confiteoꝛ nõ agnosco: ac zelum quẽ ad cõmune bonũ me habere ⁊ dixit ⁊ ego nõ dissimulo: ⁊ multipliciter commendare: seq̃ me videndi auidum ⁊ gratijs atq̃ fauoribus p͛sequi dispositũ ꝓfiteri. que ꝓfecto nõ diceret aut dixisset: si tam male visus essem loqui sibi arguendo moram eius ad quem expectabat: in loco illo pessimo atq̃ turpissimo. ⁊ hoꝛtando ut ad sedem sibi ⁊ ecclesie debitam se transferret: q̃ barbaro huic nostro ad quem omnino nil pertinet visus sum. Et littere quidem apostolice thesauri instar penes me sunt: eruntq̃ dum vixero: non tam quia pape: q̃ qꝛ optimi ⁊ sanctissimi viri sunt. nec tam ideo qꝛ laudes meas: q̃ qꝛ illius pie testimonium uoluntatis euidentissime p͛testantur. Post hec autem anno elapso: cum ⁊ ipse Romam petijsset: ⁊ ego uoti compos illam sibi alteram epistolã misissem que hunc barbarum in furorem uertit: scripsit ille mihi iterum. quibus in litteris parumper questus: q̄ cognito eius desiderio ad videndum siue visitandum eum: essem tardioꝛ: demum ipsam eam tarditatem excusans sub obtentu mee aduerse ualitudinis: ad extremum etiam iubere regibus solitus me rogauit: ut q̃ p͛mum siue persone mee periculo aut incommodo possem ad se pergerem. cupide tunc etiam me visurum: ⁊ animi mei quieti consulere intendentem. Et ego parẽdi auidus ibã nisi me casus hoꝛribilis ex itinẽ medio retraxisset

¶ Ita mihi tantum illum patrem quē videre non
ɔtigit: amare saltem licuit ac uereri: atq; eius acta
laudare. Illud in primis qd hic barbar⁹ nec lauda
re vult nec vituperare audet. q̃uis ut sentis liben-
ter id faceret: nisi q; nondū sic ex omni parte depu
duit. Inter barbaros quoq; adhuc reuerētie aliqd
sed perexiguum est virtutis. quam ipse ego uberi⁹
laudarē: nisi perseuerantiam defuisse conspicerē.
Illum tamen in silentio respondentem audio non
potuisse vnū se tot susurronibus obstare ɔtra chri
stum atq; eius ecclesiam coniuratis. Quam excu
sationem nec admitto nec respuo: quod ⁊ uerum
scio: ⁊ si fundatus esset super firmam petram: non
dubito flatus tales alto animo potuisse contem-
ni. Parcat illi Christus: cuius negociū agenti ea
tepiditas intercessit. Illi uero gaudeant ⁊ trium-
phent: qui nunc in inferno viuentium beunense vi-
num bibunt. nec prophetam audiunt exclamantē.
Pro-phe-ta. Expergiscimini ebrij ⁊ flete: ⁊ ululate omnes qui
bibitis vinum in dulcedine. quoniā perijt ab ore
uestro. more prophetico rē futuram quasi presen
tem immo iam preteritam narrat. ⁊ quasi iam eue
nerit quod necessario euenturū est. Et si enim nō
dum perijt. peribit ilico. Tempus est enim ut iam
iam vilissime iste dulcedines in amaritudinem cō
uertantur. Et an ego cecutiēs. ita enim iste me uo
cat: qui hec quasi presentia iam hinc video. an ip-
se magis exoculatus: qui fulgore panni captus
exigui nihil audet aut cogitat preter episcopatum
quem mendacio fidens stulta ⁊ cupida mente pre
occupat? ¶ Nō autem facile dictu q̃ me delecta
uerit viri huius ingenium. tam recte: tam proprie
phariseorum usus est uerbo: qui ueritatem deiq;
opera predicanti responderunt. In peccatis natus
es totus: ⁊ tu doces nos? Et eiecerunt eū foras.
Quid queso conuenientius poterat secte illius
defensor acerrimus contra eum qui quem factis
expugnare non potest: uerbis oppugnat. si uel sic
ubi nec paradisi amor proficit nec iferni metus ali
quid saltem pudore proficeret? ¶ Hec sibi pro rñ
so Gallus noster accipiat: cur Urbanū dixerim fe
licem: tunc scilicet dum virtuosissime operādo: nō
se solum sed totam felicitaret ecclesiam. Atq; ut
me in sententia fixum norit: vnum istis adijciam.
modo cautum mihi sit: ne lese maiestatis accuser.
Non equidem sic insanus sum: ut romano pontifi-
ci legem ponam cum ipse sit legifer omnium chri-
stianorum: aut legem sibi statuam siue sedem qui
sedium dominus est cunctarū. Si enim ut apud
Luca-nus. cordubeñ. legimus uehios habitāte Camillo: illic
Roma fuit. q̃to magis ubi Romanus pontifex
habitat: ibi quoq; concesserim romam esse? Unū
hoc si celitus datum esset optarem: ut sicut tunc
Camillus: ubi tūc licuit Uehis omissis romam re
dijt: ita nunc pontifex. Audebo enim dicere teme
rarie forsitan sed fideliter ⁊ ni fallor uere. q; si hoc
sibi placeret cui diuinitas rei huius arbitrium de-
dit: non modo honestius sanctiusq; sed tutius ibi
esset q̃ in nulla penitus parte terrarum. nec ingen-
ti precio cogeretur a predonibus redimere suam
⁊ ecclesie libertatē: quod predecessor suus in san
cta fecit auinione. De quo tunc ⁊ ipse grauiter in
consistorio questus est: ⁊ ego dum sibi scriberem
non silui. Quam Romane sedis angustiam Gal-
lus iste non vidit: dum ad enarrandas felicitates
auinionicas magno nisu: iplumes alas explicuisset
s; recētis magneq; miserie: uel oblitos alios credi-
dit uel oblit⁹ est. ¶ Unū hijs nūc ēt pari fide ac sim
plicitate subnectā. Nō oportuisse nec oportē pōti-
ficē romanū armata manu romā petē. Tutiorē il
lū facit auctoritas q̃ gladij: scitas q̃ lorice. Arma
Arma sacerdo-tum. sacerdotū sunt orones lachryme: ⁊ ieiunia: ⁊ v'tu
tes ⁊ boni mores: ⁊ abstinētia: castitas: humanitas
māsuetudo actuū ⁊ v'borū. Quid signis militarib⁹
opus est? satis est crux Christi. illā solā tremūt de
mones: homines reuerentur. Quid tubis aut bu-
Julius Cesar. cinis? sufficit Alleluia. Certe Julius Cesar post
tot bella: tot victorias: non armatus urbem Ro-
mam: sed cum inermi exercitu inermis victor in-
troijt. Cesarem loquor ut ad id de quo agitur effi-
cacius argumentum sit. Si sic enim uenit Cesar:
qd putemus Petrum? ¶ Scio autem quid calum
niator noster obiciet. Inermis iquit uenit Petrus
atq; ideo interfectus est. Ita enim quodam apolo
getici suo loco. Romam multos innocentes homi
nes iugulasse ait: atq; ideo merito a Satyrico seuā
dici. nec intelligit nolo dicere idiota seuū pro ma-
gno poni solitum iuxta illud Eneidos primo. Se-
uus vir eacide telo iacet Hector. cum fuisse ma-
gnum Hectorem non crudelē constet. ⁊ illud eius
dem. Maternis seuus in armis: eneas. quem ubi-
q; scilicet pium dicit. hic seuum dixit: idest ma-
gnum. Et est haud dubie non artificiosa quidem
sed isidiosa ⁊ p'sus hostilis obiectio. ¶ Multi in
quit perierunt Rome sancti viri. sed ⁊ multi quo-
q; in gallijs ⁊ alijs in urbibus. plures tamen Ro-
me. Quis non videt hoc vnde? Plures eo conue
niebant: nempe ad mundi caput ⁊ imperij sedem.
Pereūdi autem causa fuit non regionis atrocitas
sed religionis aduersitas. Et uolebat Christus ur
bem suam quam ⁊ temporalium dominam iam fe
cerat: ⁊ spiritualium facere disponebat: uberiore
sanguine suorum martyrum consecrare. Roma-
nus fuit non inficior Nero qui occidit Petrum.
sed Romani fuerunt qui Neronem occiderunt.
Idem de Domitiano: deq; multis dici licet. Uer-
tat se quocunq; libet detractoris ingeniū: atq; odi
um: romanos inueniet qui sanctos condēnauerūt
multosq; qui vindicauerunt. Nec tm̄ apostolorū
⁊ martyrum sed sui proprij sanguinis q̃uis igna-
ros rei: romanos tamen ultores sibi Christus ele-
git. Romanus fuit itaq; chri ultor: cū gallus fue
rit crucifixor: ut post dicam. Audiamus nunc Gal
lum seu uerius coruū nostrū: qui candidā plumā
fusco mendacio denigrauit: ⁊ didicit Cesarē atq;
antoniū salutare. ¶ Audiam⁹ inq̃: ⁊ rauco strepi
tu suas amentias repetētē. Quia eniē vinū beunē
se vitupero ut ipse ait. Ut ego fateor nō adoro: rur
sus exclamat. Et audistis inquit blasphemiam.
O indigna viro ⁊ pudenda prorsus exclamatio.
Uerum minus forsan impropria q̃ superior fu-
it. Nam quid scimus an iste sit illorum vnus quo-
rum deus uēter est ut ait apostolus? Si sic est eni
qui contra vinum loquitur: utiq; contra uentrem: Apl's
atq; ita contra deum suum loquitur. ⁊ videri po-
test species blasphemie. Ego autem nec contra vi
nū: nec contra aliquod dei donū loquor: sciēs qm̄
oia que fecit deus bona sunt. S; ebrietatē gulāq;

vitupero:quaȝ non deus:sed humana sibi fecit im
probitas. Et quoniã sepe bona aliq̃ culpa abutēti-
um mali materiam esse compertum est: ut vinum
ebrietatis:auruȝ auaritie:ferrum seuitie:formaqꝫ
libidinis:optaui ego:ut cum damnosa quorundaȝ
beunensis vini sitis ⁊ noceret ecclesie: ⁊ frenari ali
ter non posset:vinum ipsum vnde ea nascitur e me
dio tolleretur. Hanc potor egregius blasphemiaȝ
uocat:quasi quod absit contra christũ aliquid sim
locutus:pro cuius reuerentia ⁊ amore vinum illõ
q̃uis in se bonum odi fateor. Et quid mihi ratus
Gallus occinat. non impertinēs est audire. O no-
bilis vindemia ingt: ⁊ vinũ preciosum: ⁊ hoc forsi
tan non inepte. Venenum inq̃ non corporum sed
mentiũ:hijs addidit. Super omnia vina dulce sa
lutiferum ⁊ iucundum. Hoc utiqꝫ non ineptũ mo-
do sed falsum est. ¶ Sed omittamus de vinis lo-
qui: ne quem despicim⁹ imitemur. Quam misera
est inquit tue maledictionis occasio. O q̃ flebili-
ter sue felicitatis iniuriã fert. I nunc:nega vini do
lium loqui:nega bacchi sacerdotem:qui contra vi-
num suuȝ suasqꝫ delitias hiscere ausum:dicat esse
blasphemum? O celum:o terra: o humanum ge-
nus:o catholica plebs fidelis: Christo deo nostro
sueqꝫ fidei vinum beunense preponitur:nec ipsius
christi decus aut uoluntas sed vini illi⁹ opportuni
tas ad summe rerum consilium euocatur. Et ego
tanti mali causaȝ posus:pane sacrilegij reus agor:
cum non solum tamen illud vinum accusem. Sũt
⁊ alia quedam:de quibus tacere iubet Plato:iu-
bet pudor. Trãseamus igitur hinc: ⁊ id potius au
diamus:qua se suumqꝫ bonum summum imprecа
tione: fraterculus hic flammatus ulciscitur pro-
pter hoc inquit non intres in os eius: ⁊ dulcis sa-
por tuus per eius fauces non transeat. Quid uo-
bis videtur? An non satis se magnifice ultus est?
Et sane nil peius optare mihi poterat: q̃ quod si-
bi pessimum iudicaret. Mihi autem affecto aliter
⁊ nutrito:ea imprecatio leuis est: si nec beunense:
nec omnino vinum ullum biberem:tamen lete vi-
uerem. Itaqꝫ gustui fideliter respondeo quod pa-
ter Augustin⁹ de olphatu: Ciceroniano pene usus
uerbo. De illecebra quidem inquit odorum non sa
tago nimis:cum absunt non requiro: cum adsunt
nõ respuo:paratus eis semper carere. Ita mihi vi
deor nisi forsitan fallor. Ita ego de omni vino mi-
hi videor:q̃uis ⁊ ipse multo facilius falli possim.
Ab experientia quidem: ⁊ sanctorum patrũ ab ex-
emplis:ab anneo demum Seneca didicisse potui:
ꝙ satis est vite hominum panis ⁊ aqua:vite homi
nũ dixit:sed non gule:quam sententiaȝ carmen ne
pos eius expssit. Satis est populus ceresqꝫ fluui-
usqꝫ:sed non populis galliarum: Neqꝫ ego si esseȝ
gallus hoc diceresȝ:sed beunẽse vinuȝ pro sũma vi
te felicitate defenderẽ:hymnis:metris ⁊ cantibus
celebrarem. Sum ꝟo italus natione: ⁊ romanus
ciuis esse glorior:de quo non modo principes mũ
diqꝫ domini gloriati sunt sed Paulus apostolus:
is qui dixit:non habemus hic manentem ciuita-
tem:urbem Romam patriam suam facit: ⁊ in ma-
gnis periculis se romanum ciuem ⁊ non galluȝ na
tum esse commemorat:idqꝫ tunc sibi profuit ad sa
lutẽ. ¶ Sed hic barbarus ad vituperium sacre ur
bis:cuius laudibus nec lingue omnium disertorꝝ:

nec libri omnes sufficiunt:os impurum aperire au
sus:multa dicit:que nec relatu quideȝ digna sunt:
quod grauissimum romane glorie vulnus est:con
tra illam Bernardus durissimis conuitijs arma-
tus iducit. Nota res est:qui de ꝯsideratione agẽs
forte si diligentius cuncta considerasset:gentem fa
mosissimam omnium que sub celo sunt:partius in
famasset. Fecit tamen: ⁊ licere sibi debuit calamo
suo scribere quod occurrit. Quid hic dicaȝ? Non
ego contra sanctum virum loqui uelim: cum ma-
xime quem in quibusdam scriptis meis ualde ali-
quando laudauerim. Qui si sanctus non esset: q̃
tumlibet magnus in reliquis:facilis esset ⁊ expe-
dita responsio. At nunc quidem ⁊ si non contra san
ctum:de sancto tamen loqui nihil prohibet. Mul-
ta quidem loquendo ⁊ scribendo multa redeunt in
animum que dilapsa videntur. Damnauit iste nũc
recolo Bernardus clareuallen̄. abbas:de quo ser-
mo est: Petrum abaelardum litteratum quendaȝ
virum:hinc iratus berengarius pictauen̄. vir ⁊ ip
se non infacundus ac discipulus Petri cõtra Ber
nardum librum vnum scripsit:non magni quidem
corporis sed ingentis acrimonie. De quo postmo-
dum a multis increpatus se excusat:ꝙ adolescens
scripsisset: ⁊ quod sibi viri sanctitas nondum peni
tus nota esset. Horum certe neutruȝ mihi compe-
tit: Nam nec de Bernardi sanctitate sum dubius:
⁊ adolescens esse desij. Sed illõ dico ꝙ licet ho-
die proculdubio sanct⁹ sit. fieri potest ut dũ ad Eu
genium scripsit nonduȝ forsitan sanctus esset. Sã- Scitas
ctitas enim sicut omnis virtus:non cũ homine na- fit ex ha
scitur:sed studio queritur ⁊ augetur ⁊ frequenta- bitu suc
tis actibus in habituȝ transit. Itaqꝫ mihi aliud as- cessiuo
sumo:ꝙ in quadam excusatoria epistola ad episco
pum mimaten̄. Berengarius idem ait. Nonne ab
bas homo est? nõne nobiscum nauigat per hoc ma
re magnum ⁊ spatiosum inter reptilia quorũ nõ
est numerus? Cuius nauis ⁊ si ꝓsperiori feratur
nauigatio:tamẽ serenitas maris in dubio est. Ego
ꝟo Bernardi nauem portum iam tenere non am-
bigo:sed dũ scriberet haud dubie nõ tenebat. Ho
mo erat: ⁊ in carne positus passionibus subiacere
poterat. Notum est illud Joannis os auri non de
sanctis quibuslibet sed de ipsis apostolis. Nã ⁊ si
sancti sunt inquit homines tamen sunt. Et si vinci
a carne non possunt quasi iam spirituales: tamen
percuti possunt quasi adhuc carnales. Potuit ali-
qua forte lacessit⁹ iniuria Bernardus: illa scribẽ.
Et multa irati homines dicunt:quorꝝ postea illos
pudet. Esto autem cesset ira animi:repens motus:
ex aliqua ortus offensa:an nõ naturale inter aliq̃s
nationes est odium? Et profecto gallorꝝ genteȝ in-
festissimã nomini romano apõ Crispũ: ⁊ de imani
tate gentis gallorꝝ ⁊ de infestissimo odio in roma-
num nomẽ apud Liuiũ legimus: ⁊ sic esse realiter
experimur. Ut cessent tamen hec omnia:nec ira ul
la:nec odium Barnardum impulerit: ⁊ fuerit pla
ne sanctus dum id scriberet:q̃uis ambrosiane sen
tẽtie sit aduersum ubi ait. Quis autem viuens tu-
tus possit ac sine trepidatione laudari qui ⁊ de pre
terito meminit se habere quod doleat: ⁊ de futuro
videt sibi superesse quod timeat? Quis ꝟo ho-
minuȝ in hoc corpusculo positus debeat sibi quic
q̃ uẽdicare de meritis. Nota sunt reliqua. Sed sit

ita. Fuerit sanctus in vita: quid hic respōsionis inueniam? Non reprehendam Bernardum: sed laudatores hoc vituperatore eodeʒ ipso nec negante nec indignante maiores obijciam. Ambrosius in prohemio epistole ad Romanos de eis loquens. Hij enim inquit caput sunt omnium gentium: mirum ualde: nec excipit gallos. Mox super textu: gaudium suum testari dicit apostolum: ꝙ cum romani regnent in mundo: nec excipit galliam: subiecerunt se fidei christiane. Dicet autem gallus. Romanorum iste potentiam ⁊ imperium: non virtutē laudat. Audiat ergo quod sequitur. Erant eniʒ inquit doctrine memorabiles: ⁊ boni operis cupidi: studiosiq; magis agēdi bñ q̄ʒ sermonis. Sed ecce iterum strepet gallus: testi domestico: non credendum: quoniam sit ciuis romanus Ambrosius qđ negari nequit. Nec intelligo tamen quid irato hosti plus sit fidei q̄ʒ placato ciui. Hieronymo autem quid opponet qui ⁊ Romam laudat: ⁊ laudatā dicit ab apostolo: de quo quoniaʒ in ipsa epistola ad Urbanuʒ scripsi: nil nunc amplius dico: sed ipsius Hieronymi dictum aliud coniungo: qui secundo libro in epistola ad gallathas. Romane plebis inqt laudatur fides: ubi tanto studio ⁊ frequentia ad ecclesias ⁊ martyrum sepulchra concurritur: ubi sic ad similitudinem celestis tonitrui anima resonat: ⁊ uacua idolorum templa quatiuntur: non ꝙ aliā habeant romani fidem: nisi hanc quaʒ omnes christi eccl'ie: sed q̄ʒ deuotio in eis maior ⁊ simplicitas ad credendū. ℂ Quid hic gallus dicet? An consonat hic Bernardo in eo maxime ꝙ ille incredulos primuʒ: dehinc impios tandem etiam proditores vocat: nimis si dici licet hostiliter? Ubi est aūt ista proditio? Ubi non potius obseruata publice ⁊ priuatim etiam hostibus romana fides: cuius omnis historia plena est? Illud quoq; quod hijs interposuit: temerarios in sancta illos dicens contrarium est fere omnibus scripturis: que romanis attribuit grauitateʒ. Quid est eniʒ tam temeritati dissonū: q̄ʒ grauitas? ℂ Sed audire gallū hinc video: protestantē. Nisi romanum hostem in testimoniuʒ adduxeris: non credam. Est plane hostis ex ore laus

Uirgili⁹ ingens. Nec immerito Uirgilius ait. Ipse hostis teneros insigni laude ferebat. Aperiat nunc aureʒ Gallus: ⁊ cristam insolentie dimittat: ut non semp placita: sed interdū uera incipiat audire: atq; ut ueris opinionibus locus sit: concretū puluerem erroris e cauda gallice leuitatis excutiat.

Pyrrhus Pyrrhus epirotharum rex hostis populi romani: cuʒ Cineam doctissimum illum virum ⁊ insignis memorie laude conspicuum pro componenda pace Romā misisset ⁊ infecto negocio redeunteʒ qualis esset Roma interrogasset: ille regum urbem sibi visam: siue ut alij perhibent regum patriam se vidisse respondit: si licet ⁊ illic fere omnes tales esse: qualis Pyrrhus in grecia: quem regum sane optimū fuisse cōstat ⁊ mitissimū. ℂ Uideat Gallus ⁊ Bernardus: videat iter reges optimos atq; mitissimos: ⁊ nō amicis modo sed hostibus minime odiosos ⁊ immiteʒ atq; intractabilem gentem ⁊ in extraneos inhumanaʒ: quid intersit. Nam ꝙ emulos ait in vicinos.

Machabeoꝝ directe opponitur ei quod in libro machabeorum de romanis legitur: ꝙ non inuidia neq; zelus iter eos. Nec ego nunc tamen Gallo meo transcribere librum illum cogito: ⁊ ut ipse mihi Iustinū quo ut uerum fatear non egebam: locum signasse suffecerit: legat ergo operis illius librum p̄mum capitulum octauum: ⁊ abunde laudatam virtutem atq; potentiam inueniet romanorum. ℂ Iam quidem grādiloquentiam paruificentie coniunctam romanis obijcit. Improprie dictum a Bernardo nunq̄ʒ dixerim: sed improprie ⁊ inepte ab hoc barbaro refricatū dico. Prima enim grecis datur: iungo ego grecis gallos: qui licet inferiores ingenio: iactantia ⁊ loquacitate superiores sunt. Romanis ad vitium non conuenit boni operis cupidis: ut repetaʒ quod premisit: studiosisq; magis agēdi bene q̄ʒ sermonis. De quibus scriptum est. Optimus quisq; facere q̄ʒ dicere mallebat. Scōm ꝟo illis affricuisse perridiculum: Audeo enim dicere quod me uerum dicere certus sum: ⁊ nihil facile affirmare solitus hoc affirmo: ꝙ totius humane magnificētie supremum domicilium Roma est: nec est ullus tā remot⁹ terrarū angulus qui hoc neget. Qđ si barbarus hic ignorat: aut torpet: aut stertit: aut plene desipit ⁊ insanit. Quid enim magnificum queso legit vnq̄ʒ aliquid aut audiuit sine nomine ⁊ gloria urbis Rome ex quo urbs ipsa condi cepit ⁊ crescere? De quo tempore scriptū est. Nunc quoq; Dardanum fama est consurgere Romam: q̄ʒta nec est nec erit nec visa prioribus annis. Et ab ingenio altiore. Illa imperium terris animos equabit olimpo. Septemq; vna sibi muro circūdabit arces. Felix prole virum. ⁊ rursus idem. Uerum hec tantuʒ alias inter caput extulit urbes: q̄ʒtū lenta solēt iter iuburna cupssi. De qua alter vir magnus. Nulla vnq̄ʒ res publica nec maior nec sanctior nec bonis exēplis ditior fuit. Uellē scire qd nunc agit gallus nr̄. Sed sat scio stupet hec ignota que neq; a gallis neq; a gallinis adisci possunt. Discunt ab historicis ⁊ poetis ac scriptorib⁹ rerū. Nec stupet mō sed irascitur: quoniam hec tam multa taʒ magna de Auinione ac Parisius non habentur. Quarum altera significatorem non habet in celo. Alteram laudat Arthicrinius: de quo post videbimus. Ante tamē q̄ʒ ad laudes alias procedam conuitijs respondendum est: que nisi fallor duo nunc etiaʒ supersunt in uerecundos romanos ad petendum ingratosq; cū acceperint ille vir sanctus ait. Unum a tergo relinquebam: frontosos scilicet ad negandum. Hoc est fere nisi me fallit numerus: obiectorū summa. Nā quod hijs additur insuetam paci genteʒ assuetāq; tumultibus ac bellis si negare uelim: iam ipse fatebitur: a numa rege in cesareʒ augustuʒ non nisi ter clausus ianus: quibus exercendis in utraq; fortuna tanta fuit virtus: ut post hunc barbarum patrio more tergiuersantem: nil in terris simile vnq̄ʒ extitisse fidenter addiderim: nec futurum esse omnib⁹ notum sit videatur in omnibus romanis bellis cū fortitudine certasse iustitiaʒ. Sintq; illa uerissima que in libris autenticis scripta sunt. ut omnes gentes sciant populum romanum ⁊ suscipere iuste bella ⁊ finire atq; in omni fortuna eosdem animos habere: immo ꝟo magnitudinem populi romani admirabiliorē ꝓpe aduersis reb⁹ q̄ʒ secūdis esse. Et illud ab hoste ēt p̄dicatū populum romanuʒ eo inuictū esse ꝙ in secūdis reb⁹ sape ⁊ cōsulere meminerint: ⁊ mirādū fuisse si al'r facerēt ex isolētia: qbus

noua bona fortuna sit: impotentes letitie insanire populo romano usitata: ac prope iam obsoleta ex victoria gaudia esse: ac plus pene parcendo q̃ vincendo imperium auxisse. q̃q̃ quid ego ista minutiora perstringo: que si uelim cuncta complecti: omnes mihi scriptorum secularium libri illustres transcribendi erunt? Quid est enim aliud omnis historia q̃ romana laus? vnũ inter alia est: quod non modo acceptarem sed aceruare propositũ est. gentem subdi nesciã fateor: sed subdere alias ⁊ pre esse: ne si hoc negare uoluero magnitudo conuincat imperij: quod licet inter manus barbaricas im minutum atq̃ debilitatum ⁊ pene consumptuʒ sit: romanas inter manus tale fuit: ut omnia mundi illi admota puerile ludi fuisse videantur: ⁊ inania nominatq̃; q̃ non sim nescius quosdam leuissimos grecorum: qui ut Titus ait Liuius: ⁊ parthorum quoq̃ contra romanum nomen glorie fauent dictitare solitos: maiestatẽ Alexandri macedonis: vir quidem tenui fama Rome cogniti: non laturũ fuisse populum romanũ: videlicet non tot duces egregios: tot prudentium ac fortium virorũ milia: vni furioso adolescenti potuisse resistere. Neq̃ solum leuissimi grecorum: sed quod Titus Liuius noscere non potuit: leuissimus quidam nuper uanissimusq̃ gallorum: idẽ dixit. Et sic omnis pudor perijt: ut non tm̃ litteris vilissimam hanc nugellã: sed mi mis etiam carminibusq̃ mãdaret. Nescio quideʒ cur: nisi q̃ insignem: nec tam grecum q̃ gallicũ potatorem nouerat Alexandrum: ⁊ similitudo morũ parit amicitias: ⁊ partas nutrit. Jratus uocor: immo quidem causam aliam scio. Tantum est enim odium romani nominis: ut non Alexandrum modo: sed Sardanapallũ Julio Cesari prelaturi sint. Nempe illos nisi per famaʒ nõ nouerunt. Huc sen serunt eorum ferro viscera resecanteʒ atq̃ insolentias castigantem. Diffitentur tamen ⁊ crepent me dij: nunq̃ sibilis vipereis ueritas quatietur. Adamantino monte solidior semper romana gloria toto orbe resonabit: semper inuidentium illi nomen erit inglorium: immo infame. Sed de hoc ne in lõgum nimis exeam: nil amplius. De omni eniʒ ista materia: ab ipso Tito Liuio: ab urbe condita libro nono: preclarissime disputatum est. Jbi legat barbarus: ⁊ crepabit. ¶ Hoc igitur quẽ confiteor articulo p̃termisso: ad eos redeo quos negabo. Obijcitur romanis impudentia ad petendum: ingratitudoq̃ accepti: duo magna si uera sũt vitia. Que nunc tantis obiectibus nisi ueritas nuda responde at? Contra primum quidem mille sunt testes: sufficiant tamen in p̃sens: tres populi: duo reges: Bello punico secundo: afflictis pene ad ultimũ romanis: reb⁹ atq̃ errario exhausto: Neapolitani legatos Romam cum muneribus miserunt: in quibus erãt q̃draginta patere auri magni ponderis. Quibus in capitolium inuectis: ⁊ ante pedes patrum expositis: orabant legati: ut munus de se paruum ingens tamen deuotione mittentium: dignarentur recipere: ⁊ neapolitanorum rebus omnibus tanq̃ proprijs suis uti. Neapolitanis gratie acte sũt: legatiq̃ cum muneribus remissi auri nihil acceptuʒ est: preter vnam eamq̃ minimi põderis paterã: ne amicorum munus spreuisse crederentur. ¶ Eodẽ tempore ⁊ p̃nestani legati ipsi quoq̃ ⁊ pateras aureas attulerunt. ⁊ gratijs actis remissi sunt auri nihil acceptũ est. ¶ Post id tẽpus durãte adhuc bello cũ carthaginenses ad conducenda stipendiaria auxilia: cum immenso pondere auri ⁊ argẽti in hispaniaʒ misissent: capti nuncij a saguntinis: cumq̃ omni eo quod attulerant Romam missi per legatos: quibus gratie acte: aurum ⁊ argentum quod hostibus ereptum ⁊ in suam pernitiem missum suo quodam iure retinere poterant: legatis redituʒ: insuper addita munera: solum nuncij hostium retenti: coniectiq̃ in carcerem ut aduocata in consilium nõ auaritia sed inimicitia redderet. ¶ Pyrrhus ille cuius mentioneʒ fecimus sentiens romanos armis indomitos muneribus aggredi instituit. Jtaq̃ pro pace cum Cineam mitteret: magnos illi constituit tauros: quibus patritios ac senatuʒ: dehinc ordinem equestrem: postremo plebem humileʒ reuocaret siue tentaret: quid autem? Neminem cuius domus muneribus pateret: inuenit: qui si missus esset Auinionem: puto aliquod apertum ostium inuenisset. ¶ Per eosdẽ dies Ptolomeus rex egypti legatis romanis ad se profectis: magna munera miserat: que cum illi alto animo recusassent: ad cenaʒ postridie inuitatis: singulis aureas coronas in conuiuio destinauit. Quas cuʒ ob honorẽ magni ⁊ amici hospitis recepissent: die illas proximo statuis regijs imposuerũt: ut intelligi daretur caritatem eos ⁊ honorificentiam regis acceptasse: non aurum. Quam inuerecundi ergo essent ad petendum negata: qui tam obstinati erant ad oblata renuẽduʒ: viderit ipse qui dixit. ¶ Cõtra secundũ ꝓ obiectum scilicet indignis ingratitudineʒ: multi quoq̃ ⁊ reges ⁊ populi testes sunt. Masinissa in p̃mis rex numidie. Attalus ⁊ Eumenes pergami: Hiero Sicilie: Deiotar⁹ minoris armenie: Mamũtini preterea: innumeriq̃ alij: quos attingere lõgũ est. Sed ad summam ⁊ si aduersus quosdã ciues seueri patris in morem durior non neget: q̃ uel suum reiq̃ publice decus: uel illorum merita postularent: erga amicos non solũ reges ⁊ populos sed humillimas quoq̃ personas: nihil gratius populo romano. De quo uerissime scriptum est. Senat⁹ ⁊ populus romanus beneficij memor ⁊ iniurie immemor esse solet. Et iterum. Romani domi militie q̃ intenti: festinare: parare: alius alium hortari: hostibus obuiam ire: libertatem: patriam: parẽtes armis tegere: postea ubi p̃icula virtute propulerant: socijs atq̃ amicis auxilia portabant: magis dandis q̃ accipiendis b̃nficijs amicitias parabãt. Et rursus. Hoc in pectus tuum demitte: nunq̃ populum romanum beneficij victum esse. Nã bello q̃d ualeat: tu testis. Hoc perproprie sibi dictuʒ gallus accipiat. Scit enim: ⁊ si nescit: expertos milies suos maiores interroget: ⁊ dicent sibi. Ante alios ille. Sic enim de ipso scriptum est. Corpore: armis sp̃uq̃ terribilis: nomine quasi ad terrorem cõposito: Uencigerotrix aluern⁹ galliaꝝ rex: qui fortuna multis p̃lijs sepe: ⁊ magnis bellis atq̃ conatib⁹ retẽtata: nouissime in deditionẽ redact⁹: ⁊ maximuʒ victorie dec⁹: supplex cum in castra uenisset. ⁊ phaleras ⁊ sua arma ante Cesaris genua proiecit. Et habes inquit fortem virum: vir fortissime vicisti. Non mitto aliquid hac in re. Flori illustris historici uerba sunt. Unum superest. Romana illa duricies siue ut eius uerbo utar: frontositas ad negandum. Et est sane difficile in vniuersuʒ pronuncia- Uẽcigerotrix aluern⁹

re.tam dissimiles tam diuersi sunt hominum mo-
res. Dabo autem e tot millibus duos viros ro-
manos ac principes:qui insimulationem publicaz
Juli⁹ cesar singulari sua laude discutiant. Julium Cesarez:⁊
Titũ vespasianũ. De quoruz primo scriptũ est.
Tit⁹ ue-spasian⁹ Cesar in animũ induxerat laborare:vigilare nego
cijs amicorum intentus sua negligere:nihil dene-
gare quod dignum dono esset. Alter ⁊ ipse nihil so
litus negare non oportere aiebat quenq; a sermo-
ne principis tristem discedere. Atq; etiaz recorda
tus quondã super cenã:ꝙ nihil cuiq̃z tota die pre
stitisset:memorabilem illaz meritoq; laudandam
uocem edidit. Amici diem perdidi. Sic enim de il
lo scribitur:⁊ rursus. Neq; negauit quicq̃z peten
tibus:⁊ ut que uellent peterent ultro adhortatus
est. Non prosequor utriusq; clementiaz morumq;
dulcedinem. Sufficit ad obiectum negandi duri-
tiem respondere. Sed occurret. Et nõ sunt inquit
omnes tales. Certe nam si essent:non tanta eẽt eo-
rum gloria. Magnum rerum atq; hominum dec⁹
est raritas:magnum imparitas ornamentum. Si
pares essent omnes nullus excelleret. Det mihi ad
uersarius vnum Gallum:uel omnino vnuz barba
rum similem hijs duobus ⁊ vicerit. Nescio quidẽ
an ad cũcta respõderiz:nec tãti illa facio:ut in hac
inquisitione multus sim. Optarem ego si fieri pos-
set:ut ille vir tantus discussisset:nõ modo quid di-
ceret:sed ⁊ contra quos diceret:fortasse etenim ta-
cuisset:nec perpetuam illam fame notam immeri-
tis immisisset. Sed si irreuocabile uerbum:q̃zto ir
reuocabilior est scriptura:presertim post obitũ scri
bentis? Itaq; quod scripsit scripsit. Eat ut potest.
⁊ rerum ueritas cum contradictione linguarũ suo
marte contendat.sub incorruptis non sum dubius
victura iudicibus:aliorum sententias contemptu
ra. Non potuit vir sanct⁹ errare:sed si homo:si gal
lus:si burgundio:si iratus errasset:non esset ut ar-
bitror iter ꝓdigia numerandũ. ¶ Cetez quocũq;
res uergat:non efficiet barbarus:quin in loco fa-
mosissimo iuris ciuilis ita scriptum non sit. Sum-
ma reipublice tuitio de stirpe duaruz rerum armo
rum atq; legum ueniens:vimq; suaz exinde muni-
ens:felix romanorum genus omnib⁹ anteponi na
tionibus omnibusq; dominari:tam preteritis effe
cit temporibus q̃z deo propitio in eternuz efficiet.
Mirum ualde. Romanorum dixit:non galloruz.
Et ita ſm Saluij Juliani scripturam que indicat
debere omnes ciuitates consuetudinem Rome se
Rome qui ⁊ legem:que est caput orbis terrarum:non ip-
leges i- sam alias ciuitates Romam dixit:non Parisius.
perium Et preterea legum corpus non Auinionem sed ro
⁊ Põti mane iustitie templum dicit:quin ⁊ leguz originẽ:
ficatus ⁊ summi pontificatus apicem Rome attribuit:de
q; hoc dubitare neminem ait. Neq; enim dubitan
tem de hoc:immo aperta prorsus impudentia re-
luctantem barbarum istum norat. Quin eandem
urbem legum patriã:sacerdotij fontez uocat. Ego
autem petita uenia:occiduam hanc Hierusalẽ vn-
de homo ille descendit:felicissimus ni redijsset pa
triam potorum ⁊ vini multiplicis fontez uoco. Cõ
fer nunc titulos.vincet Auinio:maxime si illos ad
didero mundo notos mihi autem a pueritia longe
notissimos:quos ut taceaz uerecundia persuadet.
Sed iaz sensim fatigari incipio romane urbis pre
conia colligẽdo:quibus si diutius imorari uelim:
tempus mihi prius defuturum:q̃z materiam intel
ligo. Parcendum ⁊ scribentis tedio ⁊ legentis:at-
q; in primis barbari illius:qui q̃z amaro animo q̃z
tristis hec videat:audiatq; q̃z cupide:si facultas de
tur:ex libris hec omnibus erasurus sit. Non aliter
scio q̃z si oculis viderem:ita illũ ex animoso nimis
alloquio nosce mihi videor. Et quoniam in vno eo
demq; homine:galli cristam atq; anseris linguam
monstri gen⁹ ⁊ contentiose gentis peruicatiã:noui
illuz exclamantẽ hinc exaudio. Uera erãt ista dũ
scriberẽtur:sed mutata sunt tempora. Mutata ita
q; tempora:⁊ mutatos homines:mutataq; omnia
⁊ in peius fateor. Cui eniz queso non illud linci ua
tis auditum est. Damnosa quid non imminuit di-
es:etas parentum peior auis:tulit nos nequiores
mox daturos progeniẽ vitiosiorez. Sed vniuerso
lis ista mutatio est:q̃zuis necessario ut dixi in reb⁹
maioribus maior sit:⁊ non solum in tot seculis sed
in paucis annis ⁊ in nostra etate mutatio mirabilis
⁊ miserabilis facta est. Et si res prodeunt ut cepe-
runt ualde ut reor ad mundi exituz propinquam⁹.
Quis non dicã gallus sed asellus hoc nesciat? Et
si loqui ualeat fatentur? Ego quidem mutationes
temporum legens:nõnunq̃z tardior ad credenduz
ex hijs que ipse nuper oculis meis vidi:nil iam in
credibile existimo. Uerumtamen in hoc statu reꝝ
nũc ẽt romanos viros bonos:⁊ si amice:si paterne:
nõ hostiliter non tyrannice tractarentur satis affa-
biles expertus dico:multis annis cum eisdez Ro
me ⁊ alibi conuersatus. In vno plane fateor intra-
ctabiliores esse romanos q̃z hierosolymitanos rho
dani:ꝙ non tam equis animis coniuges suas sibi
eripi pati possunt: omnia prius q̃z dedecus id la-
turi. Nempe quoruz in auribus adhuc sonat:uer
bũ illud uetus:icilij ciuis sui. Seuite in tergũ ⁊ cer
uices nostras pudicitia saltem in tuto sit. Que uox
toto orbe dignissima exaudiri:propter distantiam
forte in gallias ⁊ ad ripam rhodani non peruenit.
Et q̃zuis iste conuitiator non contentus Bernardi
conuitijs:auaritiam illis obijciat:dicens eos sem-
per lucris temporalibus inhiantes:nihil aliud co
gitare:nihil aliõ somniare:ego pace eius nihil hoc
falso falsius dico. Nulla gẽs minus lucro dedita
est. Nunq̃z magna in urbe tam pauci mercatores:
tam nulli feneratores inueniũtur. Itaq; preter ꝑn
cipes qui plures sunt q̃z gallus hic cogitet:⁊ maio
res:nullus fere in populo tãto diues est:ut nõ ma
gis uoluptatibus q̃z lucris incumberent. Et de vi
ris quidem hactenus. Sin autem saltatrices suas
claudas ac potrices:romanis matronis compara
re uoluerint sol eclipsabitur:mare tumultuabitur:
terra tremet:ego attonitus obmutescam. Cogitet
gallus ⁊ recogitet:odijq; uelum ab oculis mentis
ammoueat:Uidere fortassis incipiet quid intersit
inter romanam grauitatem ⁊ gallicam leuitatem.
Sed ipse ut auguror Rome semper pauens. Sic
eniz scripta eius indicãt. Ideoq; iudicij ipos fuit:
vn⁹ ex illis de q̄bus ait psalmista. Illic trepidaue- Psalmista
rũt timore ubi nõ erat timor. Nec eniz amicis for-
midabiles sed amabiles sũt romani. Gallus autez
qui illos:nulla q̄dẽ alia cã:nisi hereditario quodã
iure oderat:se ab illis amari nõ posse existimabat.
Non iniustus metus fateor:sed iniustum odium:
odisse qui nihil mali sibi fecerant. Et si patres eius
ab illorũ patribus victi:domiti triumphati ac tri-

butarij facti sint. sed illa transierint: non est causa
odij nisi mala mens: malus animus ut ait Comi-
cus: Implacatus: inflexibilis ad maliuolentiaꝫ ob
stinatus. Et o utinam quando amori non est locꝰ:
esset vicissitudo ⁊ paritas odioruꝫ: ut sicut illi nos
oderūt in toto corde suo: in tota anima sua: ⁊ in to-
ta mēte sua: ita nos illos odissemus: aut ego fallor
augurio: aut e uestigio litium omnium finis esset:
idem ille qui maioribus nostris fuit. ¶ Progredi
or aūt meo quidem: non illius ordine. Quid nunc
agit igitur inquietus ⁊ impatiens ueritatis homū
cio? Et quid putas? Aggrauat crimina: blasphemi
as coaceruat. Et primo populum barbarum dixis-
se arguor: quem dicereꝫ aliter non poteram nec de-
bebaꝫ: nisi noua uocabula rebus imponere uoluis-
sem. Insuper ⁊ beunense vinum de quo satis est di
ctum: ⁊ rhodanuꝫ blasphemasse. Mirum ꝙ inter
tot blasphemias uestimenta sua nō scidit: Ego vo
nil penitꝰ blasphemaui: sed optaui ut cause malo-
rum ingentium tolerentur: uenenose damnoseqꝫ
vindemie tristis exilij. Quid gallicus noster stre-
pit? Quod inquit exiliuꝫ in Auinione passa est ec-
clesia? Responsio odiosa non operosa: ipse sibi re-
spondeat: quid sit penitus qui hoc nescit: scit utiqꝫ.
Sed precipitem in locum astu barbarico me ipel-
lit ut cadam. ¶ At ꝙ rhodanū exilij locū dixi: nō
debet quasi rerum inscius stupere. Turpe est eniꝫ
docto viro de communibus admirari. Legat Be
de librum de temporibus. legat ⁊ Josephuꝫ. Sco-
lasticam deniqꝫ notam omnibus euoluat historiā.
Inueniet filium Herodis Archelaum ab augu-
sto propter eius scelera exilio damnatuꝫ. Quo au
tem deportatum? Nempe viēnam Rodani ciuita
tē. Procedat gallus noster ulterius: ⁊ videbit He
rodem illum qui cognominatus est antipas simili
ter relegatum. Quo autem opinemur: nisi ad lo-
cum exilij viennam? Procedat nunc etiam: ⁊ vide
bit Herodem alterum tetrarcham scilicet a Gaio
principe Lugdunuꝫ rhodani relegatū. ubi cū uxo
re que illum ad exilium coniugali pietate prosecu
ta erat: misera morte consūptus est. ¶ Sed nimis
accelero. Ubi Pontiū Pilatum linquimus: qui iā
antea magnorum reus criminum: Lugdunū quo
qꝫ a Tyberio fuerat deportatus? Dicat nunc Gal-
lus: q̄ꝫ q̄ꝫ sit dicatulus me mentituꝫ: in epistola ubi
ad Urbanuꝫ scripsi: rhodanū non romanorum pō
tificum sedem esse: sed reorum atqꝫ exilio damna-
torum. ¶ Pōt quidem non inficior: romanus pon
tifex si uelit: non in gallijs modo: sed in hispanijs
aut britannijs habitare. At quid expediens: qd ho
nestum: sua ipsum sapientia non dubitare non du-
bito. Sibilla uereor. Qui enim potuerunt vnuꝫ se
nem uerbis e propria opinione euellere: q̄ꝫto pote
runt facilius vnum iuuenem in communi omniuꝫ
sententia detinere? De hoc tamen christus viderit.
Sua res agit̄. Ego q2 plus nō datur: duꝫ loqui po
tero nō tacebo. Potest Auinionē caput mūdi pre
sentia sua facere. Quid ni enim possit omnipotentꝭ
domini vicarius: ⁊ Christiani caput populi? At si
eā uelit gloria ⁊ honore ac deuotione fideliuꝫ Ro
me parem facere: illi ipso domino erit opꝰ: ut arbi-
tror qui facit mirabilia magna solus. ¶ Ecce autē
inter loquendum mihi quod sepe accidit in animū
uenit: de quo nihil incipiens cogitaraꝫ. Gaudeāt
nūc igitur ⁊ exultent galli: paruis ⁊ friuolis ex cau

sis soliti gaudere. Magna immo maxima res in-
uenta est. Gaudeant inq̄ꝫ ⁊ qui gloriantur in pocu-
lo glorient̄. ubi apud historicos est mentio de hoc
exilio Lugdunensi: hijs utuntur uerbis. Pro hijs
oibus deportatꝰ est in exiliuꝫ Pontius videlꝫ Pi-
latus. Lugduū. ⁊ sequitur. vnde oriunduſ erat: ut
ibi in obprobriuꝫ gentis sue moreretur. Parua ne
igitur gaudendi causa est tantum ciueꝫ inuenisse o
mens hominum obliuiosa ⁊ improuida. Ego qui
dem ex euangelio mirabar: quomodo in passione
iesu christi Pontius Pilatus taꝫ prompte manus
lauisset: quasi innocens a sanguine iusti illius. Nū
q̄ꝫ facere hoc sciuisset: ni fuisset gallus. Gens argu
tula promptula: facetula. Miror ꝙ non etiam lo-
tis manibus semel bibit: ut innocentior videretur.
Noueram ab adolescentia Pontium Pilatū: gal-
lum esse: sed tempore mihi elapsus in tempore re-
dit: ut cum hoc precone gallorum cōmunicato gau
dio gratularer gallicis nationibus tanto duce no
bilitatis. ut iā frustra Roma suos cesares loquat̄.
suos Scipiadas: suos emilios: suos ⁊ marcellos
⁊ fabios: ⁊ metellos: ⁊ pompeios: ⁊ catones: ⁊ cu
rios ⁊ fabricios: ⁊ coruinos: ⁊ decios: ⁊ torq̄tos:
⁊ flammineos: ⁊ ualerios: ⁊ apprios: ⁊ papyrios:
⁊ camillos. Hijs alijsqꝫ omnibus respōdebit Pō
tius: qui non de Hannibale neqꝫ de carthaginēsi-
bus: nō de pyrrho: nō de macedonibus: nō de gal
lis: de germanis: de britānis: de hispanis: de vol-
scis: de sannitibꝰ collatis signis: sed de Jesu naza-
reno lotis manibꝰ illoto animo triūphauit. ¶ No
minatim gallo nostro gratulor qui bellum mecum
⁊ cum ueritate suscepit nusq̄ꝫ credo triumphaturꝰ
de nobis: nisi in arcu parui pontis: ⁊ in vico stra-
minum: famosissimis nunc locorum omniuꝫ nostri
orbis: mulierculis puerisqꝫ plaudentibus: ⁊ quic-
quid contra italiam dictuꝫ fuerit consona uoce lau
dantibꝰ. Felix natio que de se optime: de alijs om
nibus pessime opinatur: grato saltem semper le-
ta mēdacio. ¶ Sed nōne ego sim iniurius qui sic
famam gallice gentis extenuem: quasi non sit eis
alius vir illustris nisi pontius pilatus? immo qui
dem ⁊ alij multi sūt: quos hic vir iratus in oculis
mihi ingerit: ⁊ queritur me dixisse. Nullus doctꝰ
in gallia. Quomodo ego dicerem de tam magna
prouincia tot studijs ornata? Nōdum sic insaniaꝫ
ut hoc dicam. Sed cum de quatuor illis doctori-
bus agerem: quos post apostolos: ⁊ euangelistas
p̄moſ fidei nostre duces sancta habet ecclesia: nul-
lum eorum uel in gallia ortum uel in gallia doctū
dixi. Quid igitur an erraui? Bene autem ne gal-
lus intelligit. Sed calumniam sciens struit. ex me
querens: nūquid essem oblitus Hilariū pictaueñ.
Minime. Magnus quidem vir: sed non vnus ex
quatuor. Profert dehinc sancto agmine ml'ta suo
rum plebeia nomina: que ego nō existimo ultra su-
am viciniaꝫ nota esse. Misertus sum hominis ma
gna claroꝝ hoium siue noium penuria laborātis.
Et q̄ꝫ multos ad furtū credimꝰ traxisse pauperieꝫ:
quos cupiditas nō traxisset. Nempe iter ceteros
quos ad gallie ornamentū trahit iuitos: vnus est
Ugo de scō victore cuiꝰ si sepulchri legisset epigrā
ma: sciret nō gallū eum fuisse sed saxoneꝫ: nisi forte
q̄dā cognatiōe barbarici: oēs barbaros gallos di
cat. Sed disputator argutus aduertere debuit: nō
omnem propositioneꝫ esse uersatilem. Certe enim

Ugo de scō victore

omnis Gallus est barbarus:sed nō barbarus om nis est gallus. ¶ At fortasse non hoīes aspicit iste sed studium:ut quisquis Parisius studuerit:Gallus sit. Inuit⁹ dicā sed cogit siue urget ueritas. Est illa ciuitas bona quidem ⁊ insignis regia presentia quod ad studium attinet:ceu ruralis est calathus: quo poma vndiq₃ peregrina ⁊ nobilia deferantur. Ex quo enim studium illud ut legitur : ab Alcuino preceptore Karoli regis institutu₃ est:nunq̄₃ q̄ audierim parisien̄. quisq₃ ibi vir clarus fuit. Sed qui fuerunt externi utiq₃: ⁊ nisi odiu₃ barbari oculos perstringeret magna ex parte itali fuere. Petrus lombardus nouarien̄. quem ipsi Petrum lombardi solent dicere:ut videatur patris nomen esse nō pr̄ie. Thomas de Aquino. Bonauētura de balneo regio. atq₃ Egidius romanus. multiq₃ alij. At ne semper accusem excusabiles Gallos non negauerim si modice litterati sunt. Nempe contra naturam niti sepe labor est irritus. Natura autem Galli sunt indociles. Iratus est barbarus. Non mihi autem irascatur:sed hilario suo qui primus hoc dixit. Testis est Hieronymus libro in epistola ad galathas secunda. Fatebitur forsan quod negare nequit. ¶ S₃ occurret. Et q̄₃q̄₃ Galli sint ingeti ⁊ indociles ⁊ indocti:habent tamē alias virtutes. Neq₃ enim solis in litteris est humana felicitas. Fortissimi viri sunt atq₃ victoriosissimi. Uelle₃ hercle ita esset. Et si eni₃ uere barbarus nullus amabilis multum sit:minus tamē odibiles sunt qui partius barbarizant. Sed contrariū sepissime ⁊ olim ⁊ presertim nuper apparuit. Uerumq₃ experimēto hijs temporibus deprehensu₃ est:quod libro tertio belli gallici Julius celsus ait. Nam ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus: sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est. Et quid ait princeps historie? Hijs corporib⁹ animisq₃ in impetu vis est: parua eade₃ languescit mora. Sed expecta ne properes. Audiamus Justinum:nec obicia₃ Augustinū qui quarto libro ciuitatis dei capitulo sexto de Justino ⁊ Trogo que₃ Justinus abbreuiauit mentione oborta:quedam ipsos inquit fuisse mentitos alie fideliores littere ostendunt. Sed ut nil mentiti fuerint ⁊ omnia uera sint:quibus hic barbar⁹ totam fabulā sua₃ replet:qd inde conficiet? Uerset ⁊ reuerset ut libet nihil ibi magne laudis iueniet. nisi q₃ multitudo Gallici populi ingens fuit:ut eos. scilicet Gallia non caperet. Quid hic queso laudabile? Nempe ⁊ musce multe sunt: ⁊ culices: ⁊ formice. Pauci leones:paucissimi elephantes: Fenix est vnicus: ⁊ omnino signu₃ nobilitatis est paucitas. Quis aute₃ queso tanto in populo vnus aut alter illustris est habitus? Relegat illum historie locū: ⁊ quos inuenerit nobis qui hoc nescimus annunciet. Est ⁊ aliud in ea multitudine gloriosū:q₃ mercenarij regum orientaliu₃ fuere. Atq₃ stipendiariorum nulla vita miserior:corpus atq₃ animam parua mercede uendentium. Eat nunc: ⁊ comparandi studio ponat hos miseros:contra romanos reru₃ dominos gentemq₃ togatam. At Gallos ferro omnia prosternentes multas prouincias peragrasse. Ut sit ita. Finem respicere sapientes iubent. Eorū certe qui in italia₃ uenerunt:nullus omnino superfuit. Tribus magnis prelijs ad vnū deleti omnes ne quis in ea gente:ut ait Florus:extaret:qui incē

Petr⁹ lōbardus

Thōas de aquo

Bonauētura

Juli⁹ celsus

Justin⁹

sam a se Romam urbem gloriaretur. Eorū ṽo qui in grecia₃ perrexerunt:nihilo melior sors fuit. Primum mero:qui peculiaris genti mos : dehinc ferro victi omnes occubuere. Brēnus dux illorū qui solus in ea hominum colluuie nomen habet:vulnerum impatientia gladio se transfixit. Reliqui fugientes ⁊ incōmodis multis afflicti:atq₃ attriti ⁊ preuenti ab hostibus periere. ut nemo ex tanto exercitu qui paulo ante fiducia viriu₃ etiam deos contēnebat:uel ad memoriā tante cladis superesset. Testem ab aduersario citatū in iudicium:adduco Justinu₃ ipsum:cuius hic est quarti ⁊ vicesimi libri finis. Et hec sunt Gallorum expeditiones:hec bellica gloria. pro virtute impetus:postq₃ ipetū ruina. Credo ego iam barbarum suscepti sponte certaminis penitere. Sentit enim nisi cerebrum bouis atq₃ asini habet auriculas:se ratione succūbē. Quid faciat igitur:nisi quod obsessi solent:quibus ad defendendam urbem nō satis est animi:in arcem cōfugient? Et quia Galliam non potest:urbem illam vnicam famosissimam atq₃ fabulosissimam defendet. atq₃ ad id ipsu₃ deus bone:q̄₃ friuola implorātur auxilia. Multo quidem illaudatus esse maluerim:q̄₃ a tali laudatore laudari. Uerum quidē hoc mihi videor allaturus:licet forsitan iurbane ex oībus quos legerim nullus vnq̄₃ tediosior arbitrio illo est:quem hic ad parisiense preconiu₃:uelut alterum Ciceronem aut Uirgilium implorat. O que monstra sermonis:que uerborum inculcatio: non tm̄ lectori nauseam incutiens ac dolore₃ capitis:sed risum eliciens ⁊ sudorem. Usq₃adeo dum vult omnia dicere:nihil dicit. Unum ex omnib⁹ attingendū est quo cuncta cōijcias. Rosa inquit mūdi balsamus orbis. O fetidu₃ balsamum:o olentē rosam. Equidem ex omnib⁹ ciuitatibus:quas multas ab ineunte etate:nunc negocio tractus : nūc videndi discendiq₃ desiderio circuiui : olentiorē nullam vidi. vna excipit Auinio:que in hac parte miserie principatum tenet. Pudeat ṽo iam tandē de tam nota uarietate contendere:ne non tā rei obscuritas videatur q̄₃ cecitas contendētis. Piget nūc illas ad insanias rn̄dere. Auinionem carpsi. Laudat iste marsiliam:urbem fateor haud ignobile₃ ⁊ tranquillo portu ⁊ equoreo prospectu: ⁊ q₃ preci puū hēt romana fide ac deuotione laudabile₃:sine qua ut dicit Cicero : nunq̄₃ nostri imperatores ex transalpinis bellis triumpharunt. Sed quo queso vir hic prudens:quo progreditur? Ut inter barbaros suos scire aliquid videatur:nihil ad rem pertinentem illius urbis originem interserit:que narratio ut plerunq₃ ignorantibus euenit contra ipsum uertitur. Nam ⁊ feras Galloru₃ gentes: ⁊ gallicā continet feritate₃. Et postremo sic marsilienses aduentu suo gallicam mansuefecisse barbarie₃ ut nō greciam in galliā migrasse. ipsius historici uerbis utor:sed gallia in greciā translata videret. De quorum translatione siue aduentu:in libro de consolatione ad Helbiam matrem:agens Seneca:marime trucibus ⁊ inconditis gallie populis se interposuerunt. Hec disputator callidus non vidit:con tentus multa dicere:sed qualia non aduertens. Iā illud quale est:duos proferre nō italos poetas:q̄si quoscunq₃ subtraxerit italie:sui sint : Statium scilicet ⁊ Claudianū:quem facē nititur vienēsem. Risi legens dixiq₃ mecū. O q̄₃ male tegeris iniustitia

Brēn⁹

Marsilia

Cicero

Seneca

nisi uelo silētij tegaris. Certe nihilo melius ꝙ̄ tussis aut scabies. Emergis eni: teqꝫ ipaꝫ tuo prodis iudicio. Vienensis est igit̃ Claudianus? Errat gallus in re gallica. imo qdē lugduneñ. Sed excusat errorem urbiū vicinitas. Illud inexcusabile: ꝙ de quo loquitur ipse ideꝫ nō intelligit. Duo enim fuerunt claudiani. Poeta alter ꝛ paganus: alter pb̄r christianus. Hic fateor lugdunensis fuit disputator acer satis: qui magnorum hominum inter ceteros hilari pictaueñ. deprehendit errores. Ille autem ꝛ vnde fuerit ꝛ si sciam: non dicaꝫ ne gallus insultet: uelle me patriam meā satis per se ipsaꝫ deo gratias florenteꝫ: vno pyerio ciue nobilitare. Statium origine galluꝫ non inficior. Addo si libet Lucanum ex hispania. Ceterum vndecunqꝫ ipsi fuerint: stilus est italus. Nepe aliter nullus esset. Verumqꝫ deprehenditur: quod ego ipse in pastorio iuuenili carmen olim dixi. tyberina latine docti: omnes per rura loqui. Itaqꝫ se Lucanus multis in locis romanū vult videri. nec ut reor ullā patrui grauiorem habet iniuriam: ꝙ̄ qđ is in operis sui principio: si uera est fama: uerbum illud apposuit. Corduba me genuit. Norat enim ꝙ̄to nobilius Rome ciuem esse ꝙ̄ cordube. Statius vō suum poema concludens iubet: ut poetam italum longe sequatur: ꝛ uestigia semper adoret. Quid sibi igitur vult Gallus? An non videt quid alienigene quoqꝫ de seipsis ꝛ de nostris senserint? Sufficiat sibi Anticlaudianus allani sui: paulominus tediosus architrinio. Poete ambo barbarici: multum pariter se diffundunt: multum frustra se torquent: mirum nisi etiam multum sudent. Hijs contentuſ de claudiano altero non laboret. ¶ Quale illđ est ꝙ inter romanos ꝛ latinos differentiā ut inducat: atqꝫ ita litterarum gloriaꝫ romanis eripiat? Dicit inter eos magnas fuisse discordias. nec fallit̃. Quid tamen ad rem ipsam: cuꝫ inter romanos ipsos ꝛ in eisdem menibus discordie fuerint ꝛ bella ciuilia? An non omnes ideo romani? Odia atqꝫ discordie ciuilitatem ac patriam non mutant: ꝙ̄uis imminuant uel eripiāt charitatem. Certe de bello inter eaſ gentes orto: agens Liuius. Bellum inquit utrinqꝫ sūma ope parabatur: ciuili simillimuꝫ bello prope inter parētes natosqꝫ. Deniqꝫ quotiens iter eos ferro certatum traditur: non tanꝙ̄ duaruꝫ sed vnius gentis ꝛ belli ciuilis mentio est. Si testem aliū Gallus querit: Audiat Augustinum libro. xviij. ciuitatis dei. Haud procul a principio de grecis historijs agentē. Per grecos inquit ad latinos ac demum ad romanos qui etiam ipsi latini sunt temporum seriem adduxerunt: qui gentem populi romani in originis eius antiquitate rimati sunt. Et iterum. Ex grecis inquit ꝛ latinis ubi est ipsa Roma: equideꝫ litteras latinas a Carmenti euādri regis matre repertas inuenio. ꝛ ꝙ̄tum opinari est: palatino in monte qui est vnus e septem: quos hodie romane urbiſ murus amplectitur. Illic eniꝫ filij sedes fuit ubi nondum Roma erat. Et preterea docti viri in omni sermone ac scriptura romanam facundiam latinā uocant: atqꝫ econuerso: ut duo sint nomina: sed res vna. Esto auteꝫ probet Gallus qđ intendit: nō romanas esse quibus utimur litteras: sed latinas: quid hinc inde efficiet? Vtraqꝫ gēs itala est: ut nō sint romane: itale tamē sunt. Neqꝫ ego in epistola quam iste sibi delegit oppugnandā Rome: sed in italia ortas dixi. Contentionis auteꝫ studio bene armatum hostem: plūbeo etiaꝫ pugione diuerberat: ne nil agere videatur. ¶ Quid rursus igitur illi faciaꝫ? Iam non ineptie dicā sed insanie. Tantus enim ardor est: tantus impetus obtrectandi: ut quid loquitur nō attendat. Vbi queso inquit legitur Tulij phisica? Vbi Varronis methaphisica? O stulta percunctatio. Barbarus insolens grecis nominibus delectat̃. ꝛ ita hoc dicit: tanꝙ̄ qui hos libros scripsit Aristoteles gallus sit. Legi librum fraterculi cuiusdam: cui nomen est Prosodion. In hoc ille grammaticali opusculo impertinentissime euagatus: ꝛ patrie sue uano amore hispanum fuisse ait Aristotelem: quem fortassis iste freneticus gallum facit. Quid enim aliud sonant uerba: Tullio italo ac romano quid nisi gallum obiciat illum qui galliam nunꝙ̄ vidit? Credo etiam nec audiuit natione grecus aut macedo: patria strigerites. ¶ Fatet̃ hic quideꝫ gallus nō ut reor ex animo sed urbanitate quadam gallica: italiaꝫ magnā partem ꝛ bonam orbis esse. Ipsius enim uerba trāscribo. Agam⁹ ergo gallo gratias: immo quidem ueritati que fateri illuꝫ cogit quod ab alio dici fert moleste: ꝛ id ualde laudare quod uehemēter odit. ¶ Fatet̃ insuper ꝛ nostrorum quosdam scripsisse libros multos: humane vite utiles: longe tamē ethice Aristotelis post habendos. Mirum pugne genus cum vno ceperam duellum. Is iam fessus labente uestigio: alium fortiorem uelut inaduertenti obicit. Quid enim cōmune habet Aristotelis ethica cum gallorū ignorantia? Vt vincat Aristoteles quid ad Gallos: nisi ꝙ intensum odium: quicquid hosti detrahit: sibi ascribitur? Ego tamen externo ꝛ ualido bellatore non moueor: sed in mea opinione persisto: quam ut reor experientia ueritasqꝫ adiuuant. De qua quoniam multa nuper materia cogente disseruit breuiter nunc attingā. ¶ Scio Aristotelis ethicaꝫ: librosqꝫ alios viri illius: ab alto ingenio profectos. Quantum tamē ad id spectat ad quod philosophie pars moralis inuēta est: hoc est ut fiamus boni: sicut idem ipse diffinit: nego ullos seculares libros nostrorum libris: nō dicam preferendos esse sed equādos. Atqꝫ illud esse uerissimū quod Tullius ipse cōfirmat multis in locis: sed in vno maxime. Meum inquit iudicium fuit: omnia nostros aut inuenisse per se sapientius ꝙ̄ grecos: aut accepta ab illis fecisse meliora. que qdē digna statuissent: in quibus elaborarēt. Et hoc igitur meum quoqꝫ iudicium est: non ideo minus uerum qꝛ Gallo forsitam non probetur plus Aristotelem docere: plus Tullium animos mouere: plus in illius moralib⁹ libris acuminis: plus in huius efficacie inesse. Ille docet attentius quid est virtus: urget iste potentius ut colatur virtus. Quid sit utilius vite hominum gallus ipse diffiniat. Et cum Tullio Senecam pono: de quo Plutarchus magn⁹ vir ꝛ grecus: ultro fatetur nullum in grecia fuisse: qui sibi in moralibus possit comparari. Sed occurret Gallus in via ꝛ dicet: origine hunc hispanum. Respondebo dignitate ꝛ conuersatione: stilo insuper ac studijs romanum esse. ꝛ mihi sufficere ꝙ gallus utiqꝫ non est: sicut aduersario sufficit Aristotelem italū non fuisse. ¶ Non scripsit Tullius phisicam. Addo ego nec ethicam. Non scripsit Varro Methaphisicam. Addo ego: nec problemata.

Aristoteles

Plutarchus de Seneca

Sumus enim nō greci non barbari:sed itali ⁊ latini. At scripsit Tullius officiorum libros illa ethica sua. Scripsit de re familiari siue de domo sua.illa yconomica sua. Scripsit de republica : de re militari : illa politica sua est. At Gallus titulos suos grecos amat. Et q̄uis scientiam forte nec grecaꝫ hēat nec latinā:magnū se aliqd credit : dū phisicā ructuat:methaphisicā spuit. Nō scripsit phisicam Tulliꝰ. Scripsit aūt de legibꝰ:de achademicis:de laude pħie libꝝ:quo se ad rectū iter vite ⁊ ad studium v̇itaꝫ adiutuꝫ igenue p̄dicat Augustinꝰ:qd̉ de Aristotele nūq̄ꝫ dixi. An de pħoꝝ uel gallicoꝝ aliquo dixerit:ego nescio.aduersariꝰ forsitā meꝰ scit: laudū anceps sollicitꝰ gallicaꝝ. Nō scripsit Tulliꝰ pħicā.sꝫ scripsit de eētia mūdi:de nā deoꝝ:de diuinatiōe:de fato:de senectute:de amicitia:de ꝯsolatiōe:de gl'ia:de tusculāis q̄ōnibꝰ:de fine bonoꝝ ⁊ maloꝝ partitionū:topicoꝝ:de oratore:de optio gn̄e dicēdi:de optio gn̄e oratoꝝ: Rhetoricoꝝ duo uolumina:tria aūt epl'aꝝ orōnes inūeras:qbꝰ par eloquiū nūq̄ꝫ fuit. Stupet barbarꝰ ad hec noia peregrina:cū tn̄ pauca de multꝭ attigeriꝫ: ⁊ maior mltorꝝ q̄ꝫ noiuꝫ fulgor sit. Quid ꝙ nec methaphisicā

Uarro

Uarro scripsit:igēs accusatio docti viri. At scripsit libros.xxv.hūanaꝝ reꝝ.xvj.diuinaꝝ. Sꝫ in hiis ultimis mlta uana cōgessit: ⁊ a cultu uere diuinitaꝭ abhorrētia. Agat diuie ꝓuidētie:diuieq̄ꝫ misicordie grās gallus nr̄:q̄ erroribꝰ euꝫ p̄scijs eductū,ad meliorē etatē:uerīq̄ꝫ dei notitiā refuauit. Nā ⁊ maiores suos druides sacerdotes : multꝭ deoꝝ noibꝰ falsoꝝ: ⁊ v̇ilissima supstitiōe obrutos hūisse nō igrat qui oēs gallos dite ꝓgnatos assererēt: ⁊ credulitatē publicā ianis assertio merebat̄. Nullo eni mō diuinaꝝ illis reꝝ v̇itas apparē illis poterat:qbꝰ nōdū uerꝰsol iustitie illuxerat. Elucebāt tn̄ iter errores igenia. Neq̄ꝫ iō minꝰ viuaces erāt ocl'i q̄uis tenebris ⁊ dēsa caligie circūsepti:ut eis non erranti odiuꝫ:sꝫ idigne sorꝭ mifatio deberet̄. Et ꝙ idolis

Hieroꝰ

fuierūt ut Hieronymꝰ ait:nō obstinatiōi menꝭ:sed ignorātie tribuēdū eēt. Magni qdē erāt illi:sed in imo positi nos pui aūt i excelso:deo grās collocati sumꝰ. Intēpesta fuit illis nox:nobis ē lucidus meridies. Nec ꝑꝑea meliores q: sine meritꝭ : sꝫ ꝑꝑea feliciores dici possumꝰ. Idq̄ꝫ nō de hiis duobꝰ tm̄: q̄s i manꝰ hēo:sꝫ d̉ oibꝰ gētiū pħis ac poetꝭ itelligo: qbꝰ iter ocl'os menꝭ ⁊ v̇itaꝭ obiectū nubes ipenetrabil' itercessit. ¶ Sꝫ redeo ad Uarronē. Nō scripsit methaphisicā. Scripsit tn̄ d̉ pħia:de poetica: d̉ ligua latia:de vitꝭ patrū. Et q̄ feror? An terentiani illd̉ oblitꝰ sū:cuiꝰ meminit Augustinꝰ? Uir ingt doctissimꝰ vn̄cūq̄ꝫ Uarro:q tā mlta legit:ut aliqd ei scribē uacauisse miremur:tā mlta scripsit:q̄ꝫ mlta vix queq̄ꝫ legē posse credamꝰ:libet igit̄ idignari O viri maximi:o latini eloquij p̄clarissima sydera: o igenioꝝ rerūq̄ꝫ diuꝫ sors imitꝭ:huc ne igit̄ ur̄i labores ur̄eq̄ꝫ vigilie ꝑuenerunt:ut gallicū ad tribunal barbarico iudicio rei essetꝭ:ꝙ phisicā ⁊ methaphisicā nō scripsistis? Iā v̇o delirarnēta illa nō ꝑsequor:ut res adducit inumeras nil ad ꝓpositū ptinētes:atq̄ꝫ ipos mercator oēs suas merces siml' explicat. Int̄ alia iustini sui ptē nō exiguā trāscribēdo:urbiū italicaꝝ narrat auctores. De q̄ Iginꝰ qdā

Seneca de romanis

itegrū libꝝ fecit. Legat aūt quē dixi Senece libꝝ ad Helbiam:ibi repperiet oēs ferme gentes alteram ex altera exortas. Sic morem celestium ⁊ terrena uoluuntur. Multi alienigene in italia urbes cōdiderunt. Quis hoc nescit? quidue ad rē? Que autem mundi pars est:ubi non itali urbesq̄ꝫ condiderunt? romanum imperium ut ait Seneca : nēpe auctorem exulem respicit:quem profugum capta patria exiguas reliquias trahenteꝫ necessitas ⁊ victoris metus:longinqua querentem:in italiam deduxit. Deinde vide quid addidit. Hic demuꝫ ingt populus quot colonias in urbeꝫ misit:ubicunq̄ꝫ vicit romanus habitat.hec Seneca. Ubi auteꝫ quesō non vicit nisi forsan in gallia? Roma a troianis in italia est condita. Troiaꝫ v̇o quis condidit? Nēpe italus fuit ⁊ tuscus. Unde est illud apud Uirgilium sub troianoꝝ ad italiā aduentu. Hinc Dardanus orbis:huc repetit. Coloniaꝫ agrippinā: Marcus agrippa Augusti gener ad sinistram rheni ripam condidit. Similiter ⁊ alias mltas per diuersa terrarum:sed hec vna nomen:nunc etiam seruat actoris. Lugdunum:de quo multa hodie diximꝰ: Paulus romanus ciuis struxit. Tarraconeꝫ in hispania scipiones. Parisiorum urbeꝫ ⁊ pene gallis inuidiosam tante sue sedis auctorem. Julius cesar creditur condidisse. Idem de Gandauo dum adolescens ibi essem:a ciuibus audiebam: Sicut a patribus per manus proditum memorie est. Totam preterea rheni uallē colonis ab augusto missis habitatam inuenio. Uerum hec sedium mutatio non patriam ad quam pergitur:sed pergentes imutat. Itaq̄ꝫ ⁊ galli in asia Asiani : ⁊ itali in frigiam profecti friges. Et,post Troie excidium in italiam reuersi :,Itali iterum facti sunt. Sic nostri in Galliam uel in Germaniam translati:naturam illaruꝫ partium imbiberunt:moresq̄ꝫ barbaricos. Et mediolanenses a Gallis conditi:atq̄ꝫ olim Galli:nūc mitissimi hominum:nullum seruant uestigium uetustatis. Ita vis celestis humana moderatur ingenia. Conditaruꝫ sane in italia a romanis:nō est numerꝰ. Bononia. Mutina. Pollētia. Parma. Placentia. ⁊ decus urbiuꝫ Florentia. Nolo nūc in alias mundi partes stilū cogere:atq̄ꝫ in hac curiositate diutius istam sequi:ne in quo alium rideo:ipse ab alijs sim ridendus. Quo nam v̇o progreditur? Dicit Marsilienses aurum misisse:quo a Gallis Roma redimeretur. Insulse dictū:ut alia multa. Ita enim loquitur quasi salutem urbis Rome Marsilie tribuat ⁊ reditionem ignominiosam Romanis improperet. Contra ego:aurum missum nō inficior. Idq̄ꝫ eaꝫ de qua dixi urbis illius in romanos promptissimam fidem probat. Ceterū qui captam Romam ⁊ incensam fateor:auro redemptaꝫ nego. Ferro nempe redempta est : ⁊ Gallo sanguine expiata. Historie patrem legat ex hac ipsa urbe oriunduꝫ vnde hec scribo illum lacteo eloquentie fonte manantem:ad quem visendum usq̄ꝫ Romā de extremis Galliarum hispanieq̄ꝫ finibus nobiles ueniebāt:viri vnius aspectum:urbi regie preferentes. Illum inq̄ꝫ legat: ⁊ luce clarius suū videbit errorem. Dicit Rome multos esse tales malos ⁊ fuisse. Quis hoc etiaꝫ nescit? Tres soli homines in mūdo erāt.vnus fuit malus. Cū illo qui mūduꝫ creauerat . fuerūt duodeci vnus fuit proditor. An non igitur meminit illud Julij Cesaris apud Crispū. In magna ciuitate multa ⁊ uaria igenia sunt. Fuerunt romani ingrati:non id quideꝫ nego. Nō est autem is mos magis populi romani q̄ꝫ omniū

Troia cōdita esse [...] scis

Me[...] lanu[...] gall[...] ficat[...]

Cri[...]

populorum. Quis vnq̄ȝ populus gratꝰ fuit? Gra-
titudo nō oium ſȝ paucorum eſt. Ingrati fuerunt:
cōtra quos? contra ciues optimos. Illi aūt ciues
vnde erant? Roma vna omnibus patria. Erant
ibi ⁊ boni ⁊ mali: at plures mali. Ubi queſo vnq̄ȝ
contrarium viſum eſt? Ubi vnq̄ȝ pro vno bono nō
fuerunt? uellē dicere multi: cogor dicere mille ma-
li? Fuit Rome ꝓditor patrie Catilina. Alij quoq̄ȝ
q̄s odio dictāte dinumerat. Sȝ ꝓditio illa: q̄rū po
tius q̄ȝ galloꝝ fulciebaꝛ auxilio? Hĕc radicitꝰ inimi
ca que inuiſam urbē per ſe nihil auſura: ab ipis ciui
bꝰ ut audē aliqd icipet excitāda erat. Fuit Rome
Catilina. Sed ⁊ Cato fuit qui de ꝓditoribꝰ ſenten
tiā tulit: fuit ⁊ Cicero vigil ꝯſul qui ſniaȝ executꝰ eſt.
Fuerunt ⁊ mille alij quibus parem vnum non ha
buit orbis terre. At non fuit in gallia aliquis Cati
lina? Credo edepol. Fuit eniȝ Catilina q̄uis inge
nio malo prauoq̄ȝ: magna tamen vi animi ⁊ corpo-
ris. Hec ꝑfecto vis non habitat inter gallos. Res
illarum partium vndiq̄ȝ fragiles exangueſq̄ȝ ſunt.
Nec boni nec mali fame icboenꝛ. Sunt ibi ut apō
gētes alias mali: ſed obſcuri. Quomodo eniȝ ma-
li cognoſcerentur ubi boni etiam ſunt ignoti? Uo-
luptateȝ ex regno ingēs fama exaltat. Deſinat oro
iam barbarus cōferre ſummis infima: fuſca clariſ-
ſimis equi illud erroris: quod italicuȝ ſatyricū de
romanis moribus ſit conqueſtus. Addit etiaȝ du
os Rome lenones illo tempore fuiſſe Arturium ⁊
Catulum. Credidi primum: ⁊ ſic ſcriptum erat ꝙ
lenones dicerent. ⁊ mirabar qd ſibi uelint hij leno
nes. Intellexi ilico de lenonibus eſſe ſermonem ⁊
ſubridens dixi. Uolo ſuccūbere huic barbaro: qđ
inuitus facere: niſi cum in magna Roma duo fue-
rint lenones in parua Auinione ſint vndeciȝ. Scit
enim ipſe: ⁊ utinam neſcirēt alij q̄tus illi artificio
locus ſit. Obicit nobis pater multa impatientiam
tyrannorum. Uelleȝ hoc negare: ſed nequeo in ali
qua ſcilicet italie parte. Nam in alijs eſt libertas
quāta nuſq̄ȝ alibi terrarum: quod ego quidem no-
uerim. Uera autem libertas ac perfecta: dum in
hoc exilio degimus: fateor nulla eſt. Si autem mi
hi locum aliquem ſub celo: omnis expertem tyran
nidis hic iactator oſtenderit: illuc raptim cuȝ omni
bus ſarcinulis cōmigrabo. Ibiq̄ȝ relique vite mee
ſedem eligam ac ſepulchrū. Qua in re nouerit me
non facile falli poſſe: ut qui in hijs locis in quibus
iſte felicitatem ſtatuit: a prima pueritia educatus
ſim. Sane ſi ſpecies tyrannidū explicare uoluero:
occurrēt ſtilo lōga nimis atq̄ȝ odioſa materia. Sit
ſatis taciturnus intelligi. Iam ꝙ uſq̄ȝ adeo mira-
tur equeſtrem ſtatuam marmoream: idoluȝ uocat
ipſe ſuper altare dei vidiſſe Mediolani: longe ru-
dis eſt admiratio. Non enim ſuper ſed ſecus alta-
re: ⁊ in capella domeſtica illam vidit. Quāto ego
dignius mirer: vidiſſe Pariſius inſigniuȝ choros
eccleſiaꝝ: ſic ꝯfertos buſtis ⁊ cadaueribꝰ pctorum:
q̄ꝺq̄ȝ eſt fedꝰ peccatricū: ut vir q̄ſq̄ȝ poſſit ſe flectē
ibi: virq̄ȝ iter pateat ad altare. Si gallo cēſori rigi
do alienaꝝ reꝝ: molli ut auguror ſuaruȝ: rūſio iſta
nō ſufficit: illū iterroget cuiꝰ eſt ſtatua: ille ſibi ſum-
marie rūdebit: patuꝛ ēt maioribꝰ rūdē. Sȝ iā ſatis:
ſupq̄ȝ ſatꝭ eſt. Cauēdūq̄ȝ nedū ſtulti ſequor ieptias
ipe ſim ſtultior. Cōtagioſus morbꝰ eſt amētia. Ex-
clamabit gallus in finē: ut grex illū audiat ignorā-
tiuȝ: ⁊ gallice gl'ie defenſorē uocet. Multa igiꝛ me

mētitū dicet. Intꝰ aūt uelit nolit clara uoce fatebiꝛ
nil ueriꝰ dici poſſe: q̄ȝ q̄ȝ patꝰ ad oia. Nepe bruti fa-
ctuȝ nō eſt ueritꝰ dānare: qui amore vtutꝭ ⁊ libertatꝭ
⁊ ꝑrie: ſeſe oblitꝰ: ꝑrios affectꝰ exuerit. Neſcio her
cle: an res ulla vnq̄ȝ hac virilior facta ſit: quā iſte vi
tupat: teſte fretꝰ Oroſio: qui lȝ nō ielegās ſcriptor:
tñ qđ legētibꝰ ꝑnū eſt aduertē: in vitupatione ro-
manoꝝ totū ſuū expēdit igeniū: itētione forſitā nō
mala ad nobilitādū. ſ. chri fidē: q̄ȝ q̄ȝ nec ab ipo nec
ab ullo hominū ſat laudari poſſit. Quia tñ nec ſuo
nec cuiuſq̄ȝ mēdacio vitas idigebat ſupuacue. Ne
q̄ȝ eni ut i Bernardo mihi obſtat reuerētia ſancti-
tatꝭ: ſcō lȝ ſcripſit Auguſtino. Iā qdē Romulo obi
ciūt ⁊ violentas nuptias illū celebraſſe: ⁊ in religs
ardētiſſimi viri ſpūs fuiſſe. Excuſari pōt facilꝰ q̄ȝ
negari. Et nuptias qdē pene excuſat ipſa necitas.
Quis eſt eni tā modeſtꝰ: qui ſi fame ultia laborās
panē humili prece popoſcerit: negatū non: ſi poſſit
eripiat? At qui populuſ viroꝝ erat: Ita enim ſcri-
ptum eſt: vnius dumtaxat etatis ad perpetuitateȝ
nuptijs opus erat: hec a finitimis repetite non du-
riter modo ſed contumelioſe etiam denegate erāt.
Credo ꝑſagientibꝰ iam vicinis: noua ex urbe uen-
turos: qui eos reliq̄ſq̄ȝ mortales ⁊ t'rarum orbē iu-
go ꝑmerēt. Ea negatio ac repulſa viros fortes ac
magnanimos icitauit. Occaſione itaq̄ȝ mox arre-
pta: nō ad ſtuprū ſȝ ad coniugiū: ⁊ diuine atq̄ȝ hu
mane domus ſocietatē: negatas vgines rapuerūt.
Qđ hic q̄ſo tā nepharıuȝ ſcelus eſt? Et q̊t in alijs
urbibꝰ q̄s noiare nō eſt necē: nuptias q̄q̄ȝ ad adul-
teriū raptas: ⁊ depulſos iſup maritos audiuimꝰ?
Quid ē ꝙ Romulus ſolus arguiꝛ: niſi ꝙ nulli gra
uis eſt ꝑcuſſus Achilles? Reliquum ſane viri illiꝰ
ardorē Florus excuſat. Quid iquit Romulo ardē-
tiꝰ? Tali opꝰ fuit ut iuadēt regnū. Et ꝑfecto: qđ q̄ñ
q̄ȝ uſq̄ȝ regnū cernimꝰ: aut regis iuadentꝭ ardor fe-
cit: aut ignauia ppl'i facientꝭ. Nō fecit nā reges pri
mos ſȝ iduſtria. Ad id deniq̄ȝ ꝙ Camillū pria pul-
ſum dicit: quid rñdeā niſi ciceronianū illđ? Nouū
crimē ⁊ ante hūc diē iauditū. Nouū inq̄ȝ ⁊ mirabi
le crimē exiliuȝ. Ecce q̄ȝ m'lta vir doctꝰ accumulat
pro defenſione mēdacij: qđ oppugnare pro viribꝰ
ſuū erat. Sȝ amicū gallis eſt mēdaciū: ⁊ amicum
ſuū nullus oppugnat. Ego aūt vitatꝭ nō me ſat ami
cū rear: niſi eiꝰ fidele ꝑrociniū cōtra quoſlibet ſuos
hoſtes: proq̄ȝ eiꝰ amore prōpto aio ⁊ m'torū ⁊ ma-
ioꝝ odia inimicitiaſq̄ȝ ſuſcepo. Qđ cū facere iuue-
nis icepim: nō deſiſtam ſenex. Tu amice ut hec in
barbari notitiā ueniāt: curabis. Sibi quidē q̄ñ ni
hil mihi ſcripſerat: nil reſcribo. Sȝ in l'ris tuis: illi
us ꝓcacitatē cōtudiſſe ſuffecerit. Sin fortaſſis eū
videris: quē ordo illo adulationū atq̄ȝ mēdaciorū
in regno eē: vñ utinā tu abeſſes: Admone eū nō ut
barbaꝝ ſȝ ut hoieȝ: q̄ñ aliquid ſcribit pro certamie
gl'ie: ut nūc fecit. caueat ſaltem ab apto mendacio.
Nā que ꝯ rōnē ul' ſine rōne dicunꝛ: utcūq̄ȝ nōnun
q̄ȝ orone defendunꝛ. Palā falſa: nulla defēdit oro.
Adducit ergo vir ille puerilꝛ ſatꝭ Lucani vſiculuȝ
nō itegrū ⁊ imptinētē ad rē: ꝓbatiōis nō egētē: hu
manuȝ paucis viuit genꝰ. vulgatā illā vult ꝓbare
ſniaȝ. nām paucis eē ꝯtētā. qui quidē vſiculus: ⁊ ſi
per ſeipȝ feorſū: ſenſū ad quē trahiꝛ nō reſpuat. ubi
tñ poſitꝰ ē: lōge aliđ ſonat. hoc eni vult dicē. ꝙ hu
manū genꝰ viuit paucis. i. ad obſequiū paucoꝝ: re
gū videlicet ⁊ ꝑncipū i nūero pauci ſūt. Ceſar eniȝ

Oroſiꝰ

Florꝰ 6 Romu lo

ibi loquit̃:qui alibi hoc ip̄m exp̄ssi⁹ attigit.nō pau
cos ſʒ vnū mūdi dn̄m ſeſe dicēs.ut nō paucis:ſed
vni ſibi viuē hūanū gen⁹ oñderet:ubi ait. Fruſtra
ciuilib⁹armis miſcuim⁹gētes ſiq̄ eſt hoc orbe ptās
altera q̄ȝ ceſari:ſi tellus ulla duoꝝ ē. Romanuȝ eni
nō gallicum aīum hēbat. In eo igit̃ doct⁹hic fallit̃
ꝙ paucis eo loco ſextū caſuȝ credidit:cū ſit terti⁹.
¶ In eo q̄ꝙ ꝙ numitorē a nepotib⁹interfectū ait:
pace tāti viri:in hiſtorie cōis labit̃ notitia. Numi
toris enim fr̄ Amili⁹ iterfect⁹. Numitor aūt reſti-
tut⁹in regnū fuit:vñ a fr̄e pulſus exulabat. Credo
ibi plura eſſe talia:ſʒ hec legēti ſe ſtatim obtulerūt.
Spabat ut auguror barbaris ſuis loqui.atꝙ iō,ſi
bi licē oia:nō diſcreturis quid ueri in reb⁹:ꝛ quid
falſi ſit. Iāꝙ uale.equiſꝙ aurib⁹hic multiloquiū
meum : illinc ſcriptum galli fer. Patavi kalendas
martias.

¶ Explicit epiſtola contra Gallum.

¶ Capitulorū Epitomatis quorūdā virorū illustrium Francisci Petrarche: ad Inclytum ducem Franciscum de Carrharia: Annotatio.

¶ Eiusdem Frācisci Petrarche Poete Oratorisq; Clarissimi: quorūdā virorū Illustriū: ad inclytum dominū Insignis glorie Frācíscum de Carrharia: Patauinum ducem: Epitoma Incipit.

¶ De Romulo primo Romanorū Rege. Cap. I.

A Ic adolescēs materno auo in regnū
Albanū restituto: ipse sibi Palatino
in mōte urbē cōdidit suoq; de nomie
b Romā dixit ꝑmusq; ibi regnauit: Assumptoq; habitu regio maiestatē sibi
cētū patrib⁹ electis in cōsiliū reipublice: aptoq; asylo: parue urbi ciuiū multitudinē procurauit. Reb⁹ bn̄ ceptis ꝑpetuitas deesse videbat̄ q̄ viril' tm̄ sex⁹ nō nisi vni⁹ populi etatē spōderet. Petite igit̄ a finitimis nuptie: qb⁹ admodū negat̄ occultato iteri dolore: simulati tādē ludi eq̄stres: Inuitati ad spectaculū ꝓximi. His ꝛ ludoꝝ ꝛ vidēde noue urbis desiderio: ad statutū diē ꝯcurrētib⁹ siḡ iter ludos dato: rapte v̄gies i mr̄imoniū abducte. Hic bella vndiq;: h̄ belloꝝ ordo: victi ꝑmū
B Ceninēses Rexq; illoꝝ cesus a Romulo regis spolia tēplo iouis illata: ad idip̄z istituto: qd̄ ꝑmo teploꝝ diuū Rome fuit. Uicti dehinc Anthēnates: captūq; oppidum: victi Crustumij: victi demū ꝛ sabini bello graui ꝛ ācipiti: Sz raptaꝝ iteruētu ꝛ lachrymis cōciliati generis soceri: inq; urbē recepti Tarpeij sedē montis acceperūt: Et cōmunicato regno ac noie duplicata urbs: Uicti ad ultimū Uidenates ꝛ Uehiētes. His pactis Romulus cū annis septē ꝛ trigītia regnasset: ꝛ in fine semꝑ bellicis curis intentus: ad capree paludē in cāpis exercitum recenseret: subita solis eclypsis horribilisq; tempestas auribus atq; oculis stupefactis: exercitui conspectum sui regis abstulerunt.

¶ De Numa Pompilio secundo Romanorum Rege. Cap. II.

Ic secūdus Rome regnauit: In sabinis or-
h tus ꝛ fama iustitie atq; eximie sapiētie: peregrin⁹ ad regnū uenit magno patrū ac populi cōsensu. Hic quasi aspect⁹ corpis habitū animi sequeret̄: a ꝑma etate can⁹ fuit: vir cōsultiſſim⁹: trāquillitate ingenita paci studēs: bellis abstinēs: sacris dedit⁹: tēplū Jani erexit pacis ac belli signū Qd̄ pace clausū bello esset apertū. Id cū ꝑmū ipse clausisset: raro deinceps a posteris claudēdum: Totū animū ad religionē q̄lis illorū tēporū eē poterat: ꝛ ad iustitiā ꝛ ad quietē publicā cōuertens: ꝑmas Rome leges sāxit. Annū in mēses duodeci: ꝑmis duob⁹ additis diuisit: Pōtifices: sacerdotes virginesq; uestales: aras ac sacra cōstituit: quecūq; ageret se diuino monitu alloquioq; eductū dicens: ꝛ cōmēto fides habita: Sic inuiolata pace: summo ciuiū amore: summa reuerētia vicinarū gētiū: annis tribus ꝛ quadriginta in regno actis trāquillum quiete vite finem habuit.

¶ De Tullo Hostilio tertio Romāoꝝ Rege. Ca. III

Erti⁹ iste regū fuit: secundo dissimillimus:
t fortior ꝑmo: uerū bella quoq; ꝑm⁹ impetu quodā ꝛ feruore animi gesserat. Hic bellicis artib⁹ ꝛ ratione virtuti addita gessit: dict⁹ hinc artifex militie: Primū ei cū Albanis bellū fuit: cognata gēte ac ab eisdē orta ꝑmordijs: qd̄ miro quidē ac pene incruēto Marte trāsactū est. Trigeminis hinc illinc utriusq; reipublice fratrib⁹ facta subeuntib⁹: quorū euētu: victoria ꝛ iperiū Romanis ꝓximum cum Fidenatib⁹ ꝛ Uehiētib⁹ bellū gessit. In quo etiā victor ꝓditorē Meciū dictatorē Albanū qui auxiliator euocat⁹ ex federe spectator euaserat: quadrigis in diuersum actis: acri potius q̄ iusto iudicio discerpi iusserit: Albā dirui: populūq; Romā trāsuehi: ꝛ in Celio mōte ꝯsidere: ubi ꝛ ipse sibi regiā sedē elegit. Deinde aūt cū Sabinis pugnās: his qui in patrijs finibus substiterāt: atroci prelio victor fuit. Ad extremū cum in regno duos ac triginta annos exegisset: vniuersa cū domo sua fulmine ictus interijt.

¶ De Anco Marco q̄rto Romanoꝝ Rege. Ca. IIII

Uartū hic Romanis in regib⁹ locū tenet A
q Nume nepos ex filia: moderato ex priorū morib⁹ aio: nec belli metuēs: nec pacis impatiēs: quē cū finitimi auo ꝑsimilē: hoc est nō bellatorē: sz sacrificū rati spernerēt: ipse re aiaduersa: cōmissaq; alijs sacrorū cura: toto aio in bellū uersus: plurima cū latinis ꝑlia ꝓsperis gessit euētib⁹: quorū tādē potētia uario Marte ꝑdomita: multisq; oppidis expugnatis: m̄ltis hostiū milib⁹ captis ꝛ in urbe traductis: Aduētino illos in mōte cōstituit. Quē (cū turbe nouorū ciuiū eēt angustus) necesse habuit laxare: adeo spatio oi qd̄ Aductinum ꝛ Palatinū colles iteriacet. Janiculū quoq; trās Tyberi: urbi additū muro cīxit fossaq; ꝑmaxima quā Janiculū ip̄m amplexus urbi iungeret: ꝛ pri- B
mū diuū pōtē sublitiū fecit. Saline isuꝑ ab hoc ipso rege facte: usq; ad nostrā etatē urbi utiles: factūq; Feretrij Jouis tēplū: ꝓlatati fines: silua mesia p̄repta Uehiētib⁹: Extructusq; carcer ꝑmus: reis ipsa cū urbe crescētib⁹: Inq; ipso maris fluminisq; confinio: Hostia urbis fundata quodā quasi presagio magnitudinis: ut (qd̄ ait Florus) totius mūdi opes ꝛ comeatus illo ueluti maritimo urbis reciperentur hospitio: Obijt quatuor ꝛ viginti annis actis in regno.

¶ De Junio Bruto ꝑmo Romanorū ꝯsule. Cap. V.

A b Ic fundator libertatis: vidēs pudicitie ob
illatū Lucretie insigni femine per vim stu-
prū: a Sexto Tarquino Romanorū regis
filio: cū ipsa qdē intēperātia ac dolore facinoris co
ram suis questa sese ꝓpria pemisset manu: ceteris
in lachrymas ꝛ querelas uersis: īdignitate rei re
gū podio accēsus: q̄ꝙ regia sorore ꝓgenit⁹: inge
nioq̄ ꝛ aīo (quē metu tyrānidis ꝓpter īterfectū a
rege fratrē suū diu celauerat) patefacto: p̄ncipē se
publice ultiōis exhibuit: magnūq̄ opus sed fauē
te iustitia ac populo aggressus: Tarquinū supbū
suosq̄ oēs Roma expulit: Quo merito p̄mus cō
sul: nobilissimos adolescētulos filios: ꝙ cōsilij re
ducēdorū in urbe regum pticipes fuissent: seruili
ter virgis cesos: securi pcuti occidiq̄ iussit: ac ma
iore patrie q̄ sanguinis pietate tristi spectaculo se
uerus pater īterfuit. Cūq̄ rex exul obstructū sibi
fraudis iter ad reditū ītelligēs: ad aptā vi atq̄ he
truscorū cōfugisset auxilia: ꝛ his fret⁹ magno exer
citu in Romanos fines irrūperet: profectūq̄ ob-
uiā Brutū armis: filius regis cōsularib⁹ fulgentē
insignibus conspexisset: acerrimo dolore p̄repti re
gni memoria excit⁹ atq̄ ipulsus: equo calcaribus
adacto ruit in cōsulē: qd̄ ille aduertēs: non minori
aīo in hostē ferē tātoq̄ ipetu ꝛ tam nulla sui ipsi⁹
ꝓtegēdi: sed sola hostis feriēdi cogitatiōe ꝯcursū
est: ut alternis cōfixi: hostes ambo pariter cōsterne
rent: supq̄ occisū sua manu Aruntē: Brutus ipse
mutuo vulnere expiraret: ut Flori utar v̄bo: quasi
cōsul adulterū (ut ille ait) seu uerius adulteri fra
trē: regno pulsum vita pelleret ꝛ ad inferos seque
retur: Funus consuli preclarū rebus omnibus fa
ctum: sed nulla re magis ꝙ eū matrone cōmunē
ut parentem anno integro luxerunt.

De Horatio Cocle. Cap. VI.

A d E hoc viro nil aliud occurrit nūc: nisi illa mi
rabilis ꝛ vix credibilis pugna: defensusq̄
pons sublici⁹: per hūc virum cōtra oēm
exercitū hetruscorū donec a tergo fract⁹ pons pre
clususq̄ hostib⁹ aditus: indignāte rege ac stupēte
exercitu: ꝙ vir vn⁹: isq̄ monoculus: ut qui iā alio
in p̄lio alterū oculū amisisset: tm̄ cōtra tot armata
hoīum milia ausus fuisset: fracto pōte ipso: ut erat
armat⁹: ex alto in Tyberi se ꝓiecit: ad suos sospes
q̄ enauit: nisi ꝙ in casu ipso (ut qdam tradidere) sa
gitta femur traiect⁹ claudus euasit. Qd̄ cum sibi
post tēpus: ut (phibēt) in petitiōe honoris obiectū
esset ut vitiū: Magnifica prorsus ꝛ facto par r̄nsio
Per singulos inquit gradus admoneor triumphi
mei. Huic tāte virtuti non ingrata ciuitas fuit: sta
tua illi in Comicio posita: ꝛ de publico donatus
ager terre quātū vno die circūducto aratro posset
amplecti: sic honore simul ꝛ commodo auctus in
presens: At in posterū: rei fama miratores reper
tura q̄ credulos.

De Lucio Quintio Cincinato. Cap. VII.

A b Ic origine nobilis Patricia de gente: ꝛ fi
liorū fortiū virorū turba ornat⁹ integerri
mus ac fortissimus vir fuit. Sꝫ cū vn⁹ ex fi
lijs accusat⁹ graui summa pecunie cōdēnatus est:
Quintius ut soluēdo filiū liberaret: rebus suis fe
re distractis ad inopiā redact⁹: relicta urbe trans
Tyberim habitauit: ruralē ac modicā vitā agens:
Quo tēpore equorū incursu puastis agris: ꝛ lega
tis Romanorū ad querēdū de iniurijs īsolenter a
duce hostiū cōtēptis: cū ad ultionē alter cōsulum
missus ad Algidū obsideret cū exercitu: nec in alte
ro sat viriū eēt ad collegā liberādū: attonita ac tur
bata urbe: ad extrema remedia recursum est: su m
mi oium magistrat⁹: cōsensuq̄ omniū ciuiū: Quin
tius Cincinnat⁹ dictator fact⁹: atq̄ in agro solus:
incertū cui: sed profecto rustico inhiās operi: inuē
tus: audito patrie statu ꝛ honorē ꝛ laborē pium:
prono atq̄ offensarū imemori animo ꝓfectusq̄ cō
festim trāsmisso amne: except⁹ a filijs ac senatu ꝛ
ingēti populi cōcursu: q̄q̄ populo morū austeri
B tate suspectior: dicto magistro equitū Lucio Tar
quinio itidē: nobilissimo ac fortissimo viro: pari
terq̄ inopi ꝛ collecto exercitu: oibus ultra nomi
na dātib⁹: spe certa sub tali duce vincēdi: disposito
rerū statu: die ꝓrio subnocturne Roma egressus:
alacritate mirabili: mediaq̄ ad hostem nocte pue
niēs: ꝛ cōsulē ꝛ exercitū obsidione liberauit: ꝛ du
ces ꝛ legiōes hostiū magno prelio victos: ut agri
ritus in castra trāsueheret: prim⁹ omniū sub iugū
quasi totidē misit direptis castris ꝛ p̄da inter eos
milites diuisa: receptisq̄ oppidis que ab hostibus
tenebātur: Hisq̄ oib⁹ inextimabili celeritate cōfe
ctis: Romā rediens militaribus insignibus ꝛ du
cib⁹ hostium ante currū actis: prosequēte exerci
tu victore: preda onusto solēniter triumphauit: ꝛ
mox dictaturā quā semestrē accepat: q2 nō iā am
plius reipublice necessariā videbat: die sextodeci
mo deposuit: ꝛ ad agrū suū rediit: dux p̄clarus ac
insignis agricola. Idē post octogesimū vite annū:
cū Spurius Melius ꝓfusis largitiōib⁹ ad regnū
respiraret: neq̄ consules q̄uis clari viri ꝛ fortes:
auderēt se pro libertate publica tātis motib⁹ oppo
nere: multū licet excusata etate: tādē ꝯsensu ciuiū
coactus asserentiū plus in illo sene q̄ in oīb⁹ alijs
uel iuuenibus uel senib⁹ esse opis atq̄ consilij: di
ctatorq̄ iterum factus ꝛ Melium oppressit: ꝛ rui
ne proximam sustinuit libertatem.

De Marco Furio Camillo. Cap. VIII.

A b Ic feruenti Romanorū ac Uehiorū bello
tetribun⁹ militū cōsulari potestate ꝓpter
discordiā que tūc domi militieq̄ igēs fuit:
ꝓhibit⁹ qui vir eēt ostēdere: ad extremū crescētib⁹
īdies ꝛ domesticis ꝛ externis malis: terrore publi
co dictator dict⁹ ad inimice urbis obsidionē tanta
diū ꝓfect⁹ fiducia ut cū iperatore imutata fortuna
reipublice videref: Capēnates in primis ac Pha
liscos qui cū hostib⁹ cōiurauerāt: Nepetinis in fi
nib⁹ vicit obuios p̄lio. Hinc ad illā quā dico lōgā
obsidionē ac difficilē pueniēs: mira cōstātia ac vir
tute anno tandem decimo Uehios cepit: qui dies
multa hostium cede trāsact⁹ est: donec a dictatore
esset editū: ut inermibus parceref: Quibus captis
in p̄dam uersi omnes: cui nullius ad eā diem ho
stis p̄da par fuerat. Hinc victorie Rome gaudiū
igēs: ꝛ quatridui supplicatiōe quāte nunq̄ antea
dictator insolito honore triumphauit: ꝛ supra hu
manū habitū Capitoliū ascendit: currum aureū
equis quatuor vnico candore trahētibus. Ipse qui
dem persolutis uotis deposuit dictaturam: vir ar
mis ꝛ animi moderatione clarissimus. Sed nulla
claritas uacat iuidia: alienati a Camillo plebis ani
B mi: querētibus passim ciuibus: hostilē predā in uo
to dispersā ꝛ Tribunis plebem de more turban
tibus: pendēte tm̄ inuidia quarto Tribunus mili

tum factus est:cōmissumqꝫ illi bellum Phaliscū
hinc exortum ꝙ cum Uehiētibus Phalisci cōiu-
rassent:quos cum ꝑlio vicisset. ⁊ direptis castris
hostilibꝰ:predaꝫ oēm ad questores publicos reie-
cisset:magisqꝫ alienauit sibi animos militū per vir
tutem viri rigiduꝫ simul oderāt ⁊ stupebant. Jn-
de cuꝫ obsidio ꝑualide ac minute urbis nihilo bre
uior fortuna videret q̃ꝫ Uehientium ducis fuisset
virtꝰ ac fortuna incurrēte honestissimeqꝫ victorie
viam fecit:Magistro nobiliū puerorum quorū pa
tres primi erāt in populo : qui per speciem solatij
illos in castra Romana ⁊ ad tētoriuꝫ ducis addu
xerat:vincto nudoqꝫ illis tradito ⁊ virgis adhibi
tis quibus agerent. Cuius admiratione virtutis:
fracti animi:urbs dedita: Jpse summa cū gloria si
ne triūpho tñ(qr res sine armis acta erat) Romā
redijt. Nec tum qdem viri gloria ⁊ res geste inui
diam oppressere:Accusatꝰ a Tribuno plebis Apu
leio: Jntercurrēte per eos dies adolescentis mor-
te filij. Hinc publico:hinc priuato affectus incom
C modo : in exilium abijt. Sed parabatur egregio
viro laus:non ex prosperis modo sed aduersis pa
trie rebus. Cum itaqꝫ per id tēpus Galloruꝫ ꝑmo
postea Germanorū populi:nouissimiqꝫ oium Se-
nones galli:frugum oēs viniqꝫ dulcedine(que ad
huc eos hic detinet in Jtalia)irruētes:infinito cū
exercitu fudissent bello:Hetruscos ea tempestate
magnā partem Jtalie possidētes. Deinde Apeni-
num trāgressi Clusiumqꝫ aggressi:dehinc Romā
exercitū Romanum apud Aliā fluuium prelio fu-
dissent:vnoqꝫ impetu īdefensam urbem cepissent
atqꝫ incēdissent:senatu impie trucidato ⁊ flammis
hostilibꝰ intactū:solum saxū Capitolij remansisset
necessitate ultima:Camillus absens iterū dictus
dictator:recollegit laceras Romani exercitus re-
liquias: ⁊ turpi redēptiōe turbata:in ipsa ꝑmū ur
be:mox ex̄ urbem cū hostibus fortiter feliciterqꝫ
pugnauit. Quo in ꝑlio nec fuga captiuitas:sed so-
la hostium strages fuit:nec nuncio tante cedis su-
perstite:Uictor Camillus ⁊ secūdus Romane ur
bis dictus editor:seruatam in patriam insigni re-
dijt triūpho. Multa preterea bella gessit : multas
victorias:multos honores:multos habuit trium-
phos quos breuitas ipsa non capit.

a ¶De Marco Ualerio Coruino. Cap. IX.

Jc adolescēs bello Gallico quod in agro
b Pōtino gestū est:duce Lucio Furio Ca-
millo:magni Camilli filio:Gallo quodam
insueta mole corporis ⁊ armorū specie metuēdo:
Romanorū aliquē ꝓuocante:cum permissu sui du
cis singulare certamen inijsset: Jn medio duorum
exercitium:subito ei coruus in galea stetit. Jta ut
quotiēs Ualerius gladio atqꝫ vmbone:totiēs cor
uus in faciem hostis impetum rostro ⁊ vnguibus
faceret:donec vndiqꝫ tremefactū Romanus Gal-
lum humi sterneret mactaretqꝫ:hinc exortū corui
nomen. Mox eidē tres ⁊ viginti annos nato:Cō
sulatus primus ante tempus virtute viri ⁊ populi
gratia dispēsante obtigit. Dehinc āno vno nec am-
plius interiecto Cōsul iterum Uolscos ad Satri-
cum ꝑlio vicit:oppidum euertit:predam omnē in-
ter milites partit̄. Jnde quatuor milibus deditoꝝ
ante currum actis triūphauit: Quarto post anno
Consul tertio:sub initium belli Sannitici positis
ad Gaurum montem castris:primus Romanorū
ducum nouis hostibꝰ bello cōfluxit asperrimo:sic
ut Romani faterētur:nunq̄ꝫ se cum duriori hoste
certasse. Et Sannites a suis interrogati : qd ita:
cum tamdiu fortiter pugnassent : subito in fugam
uersi essent? Respōderunt:Uisos sibi ardere ocu-
los Romanoꝝ:hinc se territos terga uertisse. Alia
cum eisdem Sannitibus ad Saterculam pugna
Ualerij ⁊ victoria ingens fuit. Capta hostium ca- B
stra ac direpta ⁊ preda ois data militibus ⁊ in ca
stris ⁊ in acie cedes magna:deniqꝫ tāta hostiū tre
pidatio fuit:ut q̃ꝫuis nō tantus esset numerus ce-
sorum:ad quadraginta tñ milia scutorū ad consu-
lem referrētur: ⁊ centuꝫ septuaginta signa milita-
ria:Cuius fama victorie:nō vicinos modo popu-
los terruit:sed maria quoqꝫ transiuit. Jgitur ⁊ ab
ipsa Carthagine:vnde mox tanti motus instabāt:
legati Romā gratulatum missi:coronā aureā attu
lere. Ualerius victor bis:semel de Sannitibꝰ triū-
phauit: Nec multo post grauissima illa militū se-
ditiōe:qui aduersus patriam arma cōuerterēt:di-
ctator Ualerius motuꝫ omnem sapiētia sua ⁊ no-
tissima militum erga se pietate ac familiaritate cō-
pescuit:quia nulli ducū cessisse eum constat. Post
hoc Ausonibus bella mouentibꝰ:Ualerius quar-
to cōsul hostes fregit:de illis triūphauit. Consul
quinto suffectus:Manlio Torquato ⁊ in Hetru-
riam ꝓfectus:hostes morte ꝯsulis elatos: ⁊ deos
ipsos pro se bellum gessisse iactātes:solo sui aduē-
tus sic terrore cōpescuit:ut q̃ꝫuis omnia circū fer-
ro atqꝫ igne uastaret: Jlli tñ ut obsessi obstiata dā-
norum patientia:menibus se tenuerūt. Uixit inte-
gris corporis ac animi viribus: ⁊ reipublice ⁊ rei
familiaris muneribꝰ implendis idoneus:usqꝫ post
centesimum etatis annum.

¶De Tito Manlio Torquato. Cap. X.

Jc a patre Lucio Manlio imperioso viro A
b asperioris ingenij:ꝓpter lingue tarditatē
ex urbe quodāmodo relegatꝰ: ⁊ rure ius-
sus habitare. Cum audisset patrem a Tribuno ple
bis Pomponio accusatum:eiqꝫ inter cetera crimi-
ni datam malā filij tractationeꝫ:memor nō iniurie
sed pietatis:diluculo ad Tribunum uenit:opinan
tem illum aliquid consilij noui afferre ad crimina-
tionem:male de se meriti patris:hac spe submotis
astātibus:solus admissus:stricto raptuꝫ supra tri-
buni caput gladio:tremebundū in re subita ⁊ ferri
acie micātis:impetuosi adolescentis viribus fero-
ciaqꝫ ꝑterritū: Jurare cōpulit se ab accusatiōe de-
siturum: Jta durum patrem:pius filius liberauit.
Jdem mox cū Gallorū exercitꝰ super ripas Anie-
nis castra posuisset: Romaniqꝫ obuiam exissent: ⁊
Gallus magnitudine insolita ponte occupato:pro
uocaret ad ꝑlium siquis esset vir fortis Romano-
rum: Hesitātibus alijs:dictatorem suum adijt: ⁊
obtēta pugnādi extra ordinem licētia:hostē exul-
tātem more gētis: ⁊ armis aureis gloriātem:for-
tis ipse magis q̃ꝫ ornatꝰ miles: ⁊ utilibꝰ magis q̃ꝫ
fulgētibꝰ armis instructus:repetito vulnere confi-
xum strauit. Cui exanimi nihil amplius intulit lu- B
dibrij:sed torquem vnum aureū dumtaxat illi ere
ptum:collo suo ut erat cruentus aptauit. Hinc mi
litari suorum gaudio ac fauore:ortum Torquati
nomen:coronam preter hoc aureā dictator illi do
no dedit ob insigne virtutis: Tantum deniqꝫ mo-
menti in hoc duello fuit:ut nocte proxia clā Gallo

rum exercitus abscederet. Uir hic magnus in primis ut ait Cicero: ⁊ qui pindulgens in patrē: Idē acerbe seuerus in filium: quē ꝙ cōtra cōsulis edictum ꝓuocatus cum hoste pugnasset: q̄uis victorem iussit interfici: bello Latino quod eiꝰ tertio cōsulatu ad Ueserim gestum est: quo fusi cesiq; adeo Latini fuerūt: ut vix pars quarta supfuerit: ubi ea cōsulis virtus fuit: ut cōstet quacūq; in parte dux fuisset: eo iclinatura fuisset victoria. His peractis: cum post dies paucos Latini stultis cōsilijs instigati in aciem redijssent: idem cōsul ad Triphanū illis obuiꝰ: tāta hostes strage delcuit: ut latini oēs ⁊ Cāpani extēplo secuti sese dedere. Ipse gemina clarus victoria domum redijt: patribꝰ charus: Iuuentuti autem ⁊ tūc ⁊ semper inuisus: Et siue hec siue alia est causa: has victorias viri lego: triūphū nō inuenio. Quarto demum cōsul: cum Hetruscū simul ⁊ Gallicum bellum inijsset: ⁊ forte cū alijs equestri exercitio experiretur: cursu precipiti prolapsus: post triduum expirauit. Ita sepe virorum illustrium casus finit.

De Publio Decio. Cap. XI.

A h Ic bello Sannitico tribunus militū: exercitum Romanum in angustias coactū ⁊ ab hostibꝰ circūseptum: sua virtute liberauit: Petito enim a cōsule modico p̄sidio electorū militum: in vicinū collem castris hostiū impēdentem: tacitꝰ ⁊ improuisus ascendit: ꝑculsis hostibꝰ nouitate rei: occasionē cōsuli dedit ex iniquis locis euadendi. Quo facto: ipse p̄sentissimo trepidis in rebus animo: nocte media suos pro tēpore magnifice adhortatus: ⁊ quasi iter aliud nō esset per media hostium castra penetrauit: ac multis vigilum quos armorum fragor excitauerat trucidatis: ad castra ꝯsulis ꝑuenit incolumis Nec ingressus: cū iam in tuto essent: substitit donec illucesceret: ne tātam tegeret nox atra virtutē: luce prima ingressus ⁊ inextimabili suorum gaudio exceptus. Consuli viri meritas laudes incohāti auctor fuit: aliud potius agendi ⁊ nocturno pauore territas legiones Sānitum inuadēdi: quo cōsilio fretꝰ consul: ad hostes secutus: Decium deuolauit fusisq; illis inopino impetu castris. Insuper captis atq; direptis ac triginta milia hostium qui in castra ꝯfugerāt occisis: in sua castra reuersus: corona aurea Deciū donat: omniq; genere laudum ac honore benemeritū tam cōsul q̄ exercitus omnis accumulāt. Hic Decio nō urbanus s; castrēsis (ut sic dixeri) triūphꝰ. Itaq; Ualeriū Coruū ⁊ Corneliū Cossum simul de Sānitibꝰ triūphātes ꝓsecutus: nō minore visus est hominum fauore q̄ cōsules.

B Quarto post anno cōsul Decius cum Manlio Torquato acerrimo Latinorum bello interfuit: Cum ad Ueseriū castra firmassent: ferr̄ utriq; cōsulum aduersa imago in somnis augustior humana admonens altera ex parte ducem: exercitū ex altera terre ⁊ dijs manibus deberi: proinde cuius partis iperator ⁊ seipsum simul ⁊ legiones hostiū deuoueret: Ipsū quidem periturum: ceterum partis exercitū victorem haud dubie euasurum. His visis inter se collatis ⁊ respōso cōfirmatis haruspicum: consules legatis ⁊ tribunis militum ad cōsiliū uocatis: ne rerum inscij inopinis turbarenr̄ euentibus: deorū monitis exponūt: atq; ita decernūt: ut cuius acies vinci cepisset: eius dux ad uoluntariam mortē iret: sic enim vnius mortē vite ⁊ saluti oium fore. Hoc quod dico: oēs asserūt historici: Apud Ciceronem ꝓo nō hoc deorum imperio: sed ducum cōsilio gestum legimus: ⁊ quorum ducum: plus ꝑfecto rem publicam q̄ seipsos amantium: atq; ultro animas suas pro patrie sue gloria ac defensione donātiū. Cogitarūt enim si iniecta suis spe victorie: dux deuotus morti in aciem hostium irruisset: exercitum secuturum. Atq; ita accidit: siquidem cum in p̄liū uentum esset: diuq; acriter utrinq; certatū: leuo tādem cornu qd̄ Decius agebat ferre ipetum nō ualente: Decius per pōtificē solennibꝰ urbis dictis missoq; ad collegam: qui se quod inter eos conuenerat peregisse nūciaret: sese dijs manibꝰ ac telluri: secūq; ⁊ legiōes hostiū deuouit ⁊ succinctꝰ habitu Gabino equoq; insidens: armatos in cōfertissimos hostes ruit: ⁊ quasi a suis in illos omnē pauorem atq; omne secum periculū trāstulisset: sic ardēter secutiq; sui pleni spei: territiq; hostes horrore mirabili: cum aliquādiu tūc etiā restitissent: sic ad ultimum cesi sunt: ut vix quarta pas p̄lio superesset. Ipse Decius sup hostes in medios cursu inuectus ⁊ cōfixus telis innumeris: nouo ⁊ insolito genere mortis occubuit. Sic nō equis aut curribꝰ: s; tribunus virtute impigraꝰ: Cōsul non morte mirifica triūphauit: Que quidē mors (qd̄ Cicero idem ait alibi) ita gloriosa fuit: ut eandem concupisceret ⁊ filius: Ipseq; Publius Decius ⁊ morte ⁊ nomine patri par superior ⁊ factis ⁊ gloria.

De Lucio Papyrio Cursore. Cap. XII.

h Ic ducū seuerissimus uehemētisq; vir imperij: atq; in p̄mis malleus Sānitū fuit: quorū iste duriciem: ⁊ post eum filius eiusdem nominis magnis fregit insultibꝰ. Aduersus hoc igir̄ dictator p̄mum dictus: Quintū Fabiū Maximum Rutilanū nobilissimū ⁊ p̄clare indolis adolescētem magistrūq; equitum dixit: ꝙ se in urbe reuerso ad auspicia repetenda aduersus edictum suū occasiōe bene gerēde rei usus: ⁊ prudēter licet ⁊ fortiter ac feliciter cum hoste pugnasset: securi victorem uoluit ferire: ⁊ fecisset nisi legatorum cōsilio: ac instātis metu seditionis magnopere dissuadētiū: nec tumultuātium nimis legionū: nec auctoritati senatus: nec precibꝰ patris ac lachrymis: nec tribunitio cessisset auxilio: cessit p̄cibꝰ populi: Iuuenem Rutilianum non supbia sed errore lapsum sibi donari flagitātis: que seueritas sic totius exercitꝰ animos a dictatore auertit: ut proximo cū Sannitibus prelio: hostis debellari potuerit: nisi milites duci suo gloria inuidentes: vincere noluissent. Quodubi dux prudentissimus intellexit: per seipsum vulneratos: visitando: consolando curamq; legatis singulorum Tribunisq; ac p̄fectis cōmittendo: recōciliandis placādisq; militum animis: tam efficaciter institit: ut sequenti p̄lio sic Sānites funderet: ⁊ in acie cesis hostibꝰ: ⁊ uastatis late finibꝰ ut nō amplius cōtra ipsū dictatorē ausi arma retemptare: pacem cum Romanis ⁊ ad hoc dictatoris interuentionem ac misericordiam iplorarent. Ipse legatis hostium prosequentibus Romam rediens de Sānitibꝰ triūphauit. Cumq; dictaturam deposuisset: Illi (quasi nō potētiam populi Romani: sed illius viri virtutem solā metuētes) ilico rebellarunt: Ita ut nō multo post: memorabilem ac famosam illam ignominiā ad Caudū

Romanis infligerent: utroq͂ꝫ consule ꝛ legionib⁹ exarmatis cum singulis uestimentis sub iugũ missis. Cuius ad iniurie ultionem Papyrius idẽ Cursor: ꝛ Publius Philo simul consules ad Luceriã coniunctis exercitibus. Sannites usq͂ꝫ ad satietatem nullo discrimine cõditionis aut etatis urgente ira ꝛ recenti accepte cladis memoria protriuerunt. Ipse Papyrius digresso collega Luceriam fame vicit: ꝛ septem milia militũ Pontiumq͂ꝫ imperatorem Sannitum qui Caudine in Romanos infamie fuerat auctor exarmatos: cum itidem uestimentis sub iugũ misit: recepta quoq͂ꝫ ibi arma ꝛ signa que ad Caudũ amissa erant: recepti ꝛ sercenti equites Romani: qui tunc obsides Sannitibus dati erant: atq͂ꝫ in illa urbe repositi: quod maxime victorie gaudium auxit. His atq͂ꝫ alijs in cõsulatu actis: de Sannitibus iterum triumphauit. Post dictator iterum: in cultis ac fortibus fictus ipse militibus: cum eisdem qui armis aureis ꝛ argenteis fulgentibus ac uestib⁹ syricijs ꝛ omni exquisito ornatu compari in bella redierant: magno prelio conflixit: fregitq͂ꝫ eos ꝛ castra eorum cepit. atq͂ꝫ incendit: ꝛ de his tertio triumphauit.

¶ De Marco Curio Dentato. Cap. XIII.

hIc fortissimus ꝛ continentissimus ducum ꝛ paupertatis amator ꝛ virtutis: Cuius ab obseruantia ꝛ recto vite calle: nec metu nec cupiditate aliqua flecti posset. Sannites quiescere non ualentes: magna consul strage deleuit: ꝛ Sabinos rebellantes vicit: victosq͂ꝫ in deditionẽ accepit: Eiusq͂ꝫ victorie tantus impetus fuit: ut nõ modo Sabinam: sed usq͂ꝫ ad mare Hadriaticum ferro omnia flammisq͂ꝫ uastaret: tãta rerum atq͂ꝫ hominum preda: ut eam animo victor ipse vir caperet: quibus rebus bis intra vnius anni spatium de duabus potẽtissimis gẽtibus triũphauit. Huic ad focum sedendi ꝛ frugalissime cenanti: Sannites forte ut eum a quo ferro victi erant auro vincerent: magnũ auri pondus attulerũt: orantes ne id publicum gentis sue munus racusaret: eoq͂ꝫ quod libenter offerebatur equanimiter uti uellet. Risit ille: ꝛ ite ait: Charum uobis: mihi superuacuum metallum in patriam reportate: Neq͂ꝫ enim aurũ habere magni extimo: sed aurum habentibus imperare. Lucanos quoq͂ꝫ ꝑdomuit ꝛ de illis in urbem ouans rediit. Idẽ cõtra Tarentinos ac Pyrrhum qui auxilio illis aduenerat magnifice feliciterq͂ꝫ pugnauit: ꝛ nobilissimum Grecie regem: bis Italia victum expulit: ac de illo etiam triũphauit. Intercepte publice pecunie reus fact⁹: uasculum ligneum quo sacris utebatur (nondum enim usq͂ꝫ ad aras deorum auaritia hominum peruenerat) cum in medium perduxisset: iurauit ex omni preda hostiũ: que ex Sabinis (ut diximus) ꝛ presertim ex regia victoria ingens fuit: suaꝫ in domũ nil se aliud intulisse.

¶ De Fabricio Lucio. Cap. XIIII.

hIc cum virtute ꝛ frugalitate par Curio: rebus gestis inferior: vulgari autem fama nescio quomodo non par modo: sed superior inuenitur. Sic omnibus ditissima viri paupertas accepta est: propter quam paruoq͂ꝫ potentem Fabricium Maro ait. Hic ꝛ Curij coetaneus ꝛ laudum eius atq͂ꝫ operum censor fuit: ꝛ ipse contra Sannites contraq͂ꝫ Pyrrhum bella gessit: contra opulentissimum populum ac regem cuius ipse pauperrimus. Hic Censor Cornelium Rufinum qui dictator ꝛ bis consul fuerat: ꝛ utrobiq͂ꝫ bene laudabiliterq͂ꝫ se gesserat: senatu amouit: hanc vnicam ob causam: ꝙ decem pondo laborati argenti habere esset inuentus: quanta temporũ talis viri mutatio: iudicio intolerandũ superbie ac luxurie datum esse: quod mox omnes in eadẽ urbe importune tribuerent egestati. Hunc eundem consulem cum Pyrrho cominus bellantem: quidam regius minister noctu clam adijt: pollicitus se ueneno regem interempturum: ut quenaꝫ sibi peragende rei facultas esset ostendens: ꝛ premium exposcens tãti muneris: Eum Fabricium captum cum indicio (ꝙuis alij aliter rem narrent) ad Pyrrhum remisit: idq͂ꝫ eius in factum: ut ait Cicero: laudatum a senatu est. Ad quem regem Fabricius legatus aliquando missus a patribus: atq͂ꝫ ab eo de patria deserenda promissis ingentibus oblata: etiam regni parte temptatus: preces ꝛ suggestus regios alto animo despexit. Quibus nanq͂ꝫ pollicitis moueretur: qui non modo precium impietatis (qua nõ uacant patrie desertores) sed contracte munus amicitie: eos argentum: seruos ultro a Sãnitibus trãsmissos libera uoce ꝛ immota frõte respueret? Neq͂ꝫ enim aut pecunia ut ditior esset: aut seruis ut comitatior indigebat: qui virtutum incõparabili thesauro ac pulcherrimo comitatu semper afflueret: sic ut nulli regum suas opes suamq͂ꝫ familiam inuideret. Quod auteꝫ qui contigerit: Ille demum vniformis ꝛ constans sibi: vnoq͂ꝫ semper vultu ꝛ animo tranquillo placidam vitam degit: quaꝫ turbidam ꝛ mutanteꝫ incertamq͂ꝫ propositi: qd aliud ꝙ̃ cupiditas inexpleta ꝛ inquieta facit emulatio. His atq͂ꝫ alijs motus dixisse fertur Pyrrhus: Facilius solem a suo cursu ꝙ̃ Fabricium intentione diuertere.

¶ Cum ad hoc opusculum intentus hactenus scripsisset ipse uates celeberrimus Franciscus Petrarcha: obijt rediturus ad astra: Cuius Epitoma virorum Illustrium / Explicit.

ℭ In Epitomatis Illustrium virorū: post celeberrimi viri Frācisci Petrarche obitum: ad illustrem insignis glorie Franciscum de Carrharia Patauinum principeȝ: Lorbardi de Siricho Patauini supplementum. Prologus.

Entio q̄ȝ grāde opꝰ ex p̄cepto nobiliſ
ſime clemētie tue glorioſiſſime urbis
s Patauine p̄nceps ſollicitꝰ aggrediar.
Juſſiſti eni multa ⁊ maxima quorū-
dā virorū illuſtriū facta: priꝰ quodaȝ
Epitomate neqȝ ꝓlixo neqȝ artato: ſȝ mediocri ſti-
lo declarari: nūc quodāmodo (ut ita dixeri) eadeȝ
ſtipare cōpēdioſius iperas: ut cognitiōi tradātur:
que ſic abſciſſo calamo repiſſa: mādare lr̄is: Impar
viribꝰ pōdus meis eſſe ꝓfiteor: Hoc eniȝ idē ⁊ ce-
leberrimo Petrarche cōmiſeras inuictiſſime elo-
quētie viro: qui cū deſiderio tuis ſatiſfacere lucu-
braret: terris elatꝰ euanuit rediturus ad aſtra: mi-
hi eternū ⁊ lachrymabile funus: Cuius glorioſiſ-
ſimi p̄ceptoris imitari ueſtigia qḋ iubes: ſupra me
arduū eqdē aggrauat onus: Cū huic rei igenio: lit-
teratura ⁊ rerū notitia opus eē itelligā: qbꝰ cū ex
toto p̊uatꝰ: videar inexptus: ſuſpēſus exiſto: quod
p̄ſtātie tue inſinuatū ueli: cū de ingenio iſcitie mee
forte cōfidens: altiꝰ iudices q̄ȝ effectꝰ depoſcat. At
demū cū nil aliḋ q̄ȝ tibi obnixe parere ꝑquirā: cor-
rectioni eruditiſſimorū me cōmiſſurus ꝓgrediar:
qui memores ſciāt magnitudine reruȝ cognita: ar-
dua quedā q̄ȝplurima ⁊ uaria depēdere: que in cō-
ſpicuo ponēda cōpēdij uel ꝓpoſiti neceſſitas pre-
termittere cogit: cū ad ipoſſibile ꝓtēdat: ampliſſi-
ma anguſto in amplexu ſtrictū coartari ⁊ obſcura
clarare: qḋ caliginoſa breuitas facit. Itaqȝ rei deſi-
gnabo imaginē: non pingā: ut liniamētoꝝ qualitaȝ
ſiue idolis ſpē ꝯſiderare poſſit. Quare qui ad hec
itelligēda uenerit: plura exiſtimare q̄ȝ legē diſcāt.

ℭ Sequitur Capituloruȝ Supplemēti Annotatio.

ℭ Epitomatis quorūdam Illuſtrium virorum poſt celeberrimi uatis Franciſci Petrarche obituȝ: Lorbardi de Siricho Patauini Supplementum.

ℭ De Alexandro Macedonum Rege. Cap. I.

Ampliſſima regis Alexandri Mace- A
donis geſta: ut cognoſci poſſint: in ar
to locare difficile eſt. Is vigeſimo eta
a tis anno Macedonum rex declaratꝰ
interempti parentis eius Philippi:
ad tumulum parricidas tanti facino-
ris penas primo dare coegit: Subinde vir ad bel
la paratus: ubi Greciam Macedoniāqȝ ordine cō
poſuiſſet: Ultra Helleſpōtum in Aſiam tranſgreſ-
ſus: in cāpis Adraſtis primo Darium Perſarum
maximum regem expugnat: mox Phrygia ⁊ Pa
phlagonia in ditioneȝ redactis: per anguſta rupiū
dubioſqȝ aditꝰ Ciliciam intrat: que ex improuiſo
exterrita victori paruit. Darius interea quingēto
rum milium armatorum inſtaurato exercitu inter
artatas rupium fauces Cilicie cōmiſſo certamine
victus ac fugatꝰ terga celeri ſtudio uertit: ſeptua-
ginta milibꝰ Perſarum ceſis: quadraginta milibꝰ
captis: direptis caſtris: cum regia matre: uxore ac
ſobole tota: victor inſignis ad deditionem Dama
ſci ꝓfectꝰ. E ꝓximis nationibꝰ legati uenere: ſe ſua
qȝ ⁊ urbes dedentes Syria: Phenices ⁊ Sidon
cum maritimis inſulis victori obtēperarūt: Tyrū
fortiter expugnatam: ⁊ virtꝰ ⁊ fortuna obtinēdaȝ B
dedit: aliq̄ȝdiu obſeſſam: Tenedos regi paruit: cē-
tum ſexaginta nauiū claſſe deuicta: Gaza decē mi
libꝰ hoſtiū ceſis expugnata ē: Uictricibꝰ armis ceſ
ſit Egyptꝰ ⁊ Cyrene ceruicē flexere: ad Iouis Ha
monis quē ſibi patrē finxerat gētium domitor per
arida ⁊ ſolis aduſta tēdit iter: Unde remeās: diui
na ſtirpe ſe natū uoluit credi: haud mortali patre
cōtentꝰ. Reuerſus: urbē cōdidit quā ex ſe Alexan
driam appellat. Hic aduerſus Dariū qui ad Arbe
lam ingēti armatorū copia uenerat: de integro ar-
ma cōuertit: ⁊ hic quoqȝ victor: oriētis ſibi limen
aperuit: ita ut ꝓxime gētes Perſides ⁊ Babylo-
nij paterētur imperia: per difficiles aditꝰ etherea-
qȝ iuga ad ſeptētrionē cōuerſus: Parthos Hyrca C
noſqȝ fregit. Caucaſuȝ monteȝ ad mortis extrema
cū ſuis labore deductꝰ: mareqȝ Caſpiū cūcta ſter-
nendo ſubegit: ad flumen Tanais ⁊ Scythas cir
cūtulit ſigna: ⁊ in finibꝰ Aſie partē tenuit Europe:
ad flumen Indū cūcta pacādo mox ꝑduxerat ag-
men: ⁊ ad Hydaſpadē amneȝ Porū Indorū ma-
ximū regē: q̄ armis contradicere auſus: terribili
p̄lio vicit: quē honoribꝰ auctū regnare ꝑmiſit. Mul
ta p̄terea cū aliquot regibꝰ exteriſqȝ gētibꝰ per In-
dorū lōgiſſimos tractꝰ p̄lia geſta: maximis illuſtra
ta victorijs: que oblitterare ſuccincta breuitas co-
git: Mox per fluētes Gangis fluminis aquas: ad
uerſo ſole oceanū ꝑgit adire: ⁊ in extremis ſolitu
dinū orbis: ubi ulteriꝰ ire ꝓhibet ipſa nā: Imperij
ſui fines cōterminat: urbes cōdidit Barcen ⁊ Ne
archon ſuorū monumēta laborū: vn̄ ſi qd reſtabat
vincēdū cōculcans: limen oriētis emenſus: Baby-
loniā redijt. Adheſit fato felix: ſed demum fallax
eius fortuna: ⁊ in ipſo iuuente ac victoriaruȝ pro-
ſperrimo flore Antipatris opera tertio ⁊ trigeſi-

mo etatis anno ueneno morif clarissimus regum: Qui ut ait Justinus cū nullo hostiū nunq̄ cōgressus est quem non vicerit: nullā urbem obsedit quā non expugnauerit: nullam gentem adijt quam nō calcauerit.

¶ De Pyrrho Epirotarum Rege. Cap.II.

A Pyrrhus illustri ꝓgenie ortus: ab Achille Eacidarū originē trahēs: Rex inclyt⁹ Epiri: magnitudine potēs ⁊ aīo grādis: militaris industrie oīum potissimus fuit: qui ⁊ natura ⁊ uetuste gētis gloria insignis ac bellicosissim⁹: Tarentinorū pcib⁹ qui cū Romanis tunc tpis armis dissidebāt virib⁹ suis in italiā trāsfretat: inuadēdi Romanos occasionē adept⁹: q̄ pridē maioris imperij cupidine flagrarat. Ad Heracleā igif urbem Lyrimq̄ Cāpanie flumē Ualerio Leuino cōsule atrox certamē cōmittif ⁊ mutua cede pugnatū: ita ut diu in ambiguo res eēt: donec elephātes quos rex ipse secū p̄mus in Jtaliā traduxerat: a frōte interrupti agminis Epirotarū oci⁹ cōstituti: regi victoriā dedissent. Rex suorū maxima strage victoria

B potit⁹: Romanos terra ꝓstratos: oīa in pectoribus nulla in tergo vulnera cōspicat⁹: ⁊ in fronte aiositatē cū ipsa morte vigere. O q̄ facile inquit erat orbis iperiū occupare: aut mihi Romanis militib⁹ aut me rege Romanis: hic nō modo aiosior sed efferocior miserabili p̄da igne ⁊ ferro cuncta ꝓsternēs: totā pp̄latus Cāpaniam: adusq̄ Preneſten signa longe lateq̄ circūlata deduxit. Jta ut a vigesimo lapide fumo ⁊ puluere in urbe oculi trepidātium caligarēt. Proinde animi magnitudine usus ac libertate sua: captiuos quosdā egregios penes se comiter habitos: sine nulla redemptiōe Romam ire p̄misit: Fabriciūq̄ qui ad hoc legat⁹ uenerat: quartā regni p̄tē pollicit⁹ secū manere rogauit Sed id frustra: Nā ille vir utiq̄ magnus sua sorte cōtēt⁹: ut qui virtuti satisfacere longe didicerat: Romā redijt. Post hec ex integro pugnatū: ⁊ ipse iterum victor rex. Fuit quoq̄ tertio sub Curio Fa

C briciōq̄ cōsulib⁹ penes Asculum Apulie decertatū: sed neutrā in partē victoria diclinarat: cū nox diuturnū diremisset bellū. Nouissime in Lucania sub eisdē ducibus quarto cōcurrif Marte: ⁊ elephātorū ordine interrupto: rex ipse humero sautius vigintitriū: ⁊ ut alij uolūt quadraginta miliū suorū strage vict⁹ abire maturauit. Postremo reintegratis copijs: per Siculorū legatos euocatus aduersus Carthaginēses: qui armorū feruore insulam fatigarāt: bellum in Siciliā trāstulit: Jbiq̄ rex insule declarat⁹ aliquot horrida p̄lia: nō modo animose: sed ꝓspere gessit: ita ut Penum hostē fuga discedere cōpulisset: mox ad Jtaliā cōuersus: victus a Curio Dentato iterū ⁊ fugat⁹: patriū regnum deposcit: Uerum ut qui stare nō poterat: ad arma natus: Antigonum tūc Macedonū regē aggreditur bello: quem p̄lio victū ⁊ regno pulsum: Argos petere cōpulit: hic Lacedemones adortus vincif. Postremo clade suorū atrocior factus: Argos inuadit ⁊ oppugnaturus urbē: dum aīose ad menia cōtēdit: ictu saxi pcussus: rex bellicis artib⁹ insignis occubuit: magnitudine eq̄dē laudandus.

¶ De Hannibale Penorum duce. Cap.III.

A Hannibal novem annorum puer: coram Hamilchare patre ad aras iureiurādo affirmauerat perennem se Romanis futurum hostē: quod uotum non aliorsum q̄ ad destinatum propositū pertinacissimo ⁊ implacabili tetēdit odio. Nam q̄ ubi p̄mum facultas affuit: in Hispania Saguntum aggressus: urbem Romanis amicissimā: obsidione deleuit: mox per Pyrenēos saltus ⁊ Galliam traduct⁹: uelut fulmē queq̄ obstantia prosternens: aduertēdam Jtaliam deuestādamq̄ festinauit: ⁊ alpibus Gallorū ꝓhibentibus trāsitum duro marte depulsis: igne ⁊ ferro diruptis rupibus per inuia pandit ac sternit iter. Cui ad Ticinū Publius Cornelius Scipio cōsul superioris pater obuiam fuit: qui ingenti Romanorum clade vict⁹ ac vulneratus: virtute filij tunc adolescentis euasit. Uictor Hannibal ultra procedēs cū Sempronio altero cōsule ad flumen Trebiam haud procul a Placētia cōflixit: ⁊ hic Romanorum strages alte B ra fuit. His prosperis victorijs elatus Hannibal: sui fiducie plenus ad spē ꝓpositi armauit animū: ⁊ ad transitum in Hetruriam per inuia ⁊ aspera Apenini iuga extrema tēporum: alterum ex oculis ipsa difficultate itineris amiserat. C. Flamini⁹ consul ardentioris spiritus vir q̄ res postularet: apud Trasumenum Hetrurie lacum vigintiq̄ milib⁹ Romanorum cesis traiect⁹ hasta letali vulnere occubuit: ⁊ hec tertia reipublice pestis. Hic ad Cannas Apulie vicum Uarro alter cōsulū cōmittendi prelium temerarius auctor infauste conflixit: qua memorāda clade ad quadraginta duo milia Romanorū cum altero cōsule Paulo Emilio viro innocētissimo ad satietatē trucidauit: Hānibal equidem plus insidijs q̄ virtute: astu q̄ fortitudine adiutus sua. Qui desiderij finem attinge C re poterat si recto calle cruore Cānarum aspersus ut erat: ilico urbem Romā adire maturasset: Sed victoria cōtentus Capuam tenuit: ⁊ in delitijs luxu ac malitia languescere cepit: austeritas illa ardorq̄ pugnādi: ita ut illud ꝓprie dictum sit: Capuam Hannibali Cannas fuisse. Interea (ut ita loquar) uelut ab inferorum manibus reuiuiscere potuere Romani: ⁊ ad arma respirare ac defendere patriam: cum ille sero tandem ad tertium lapidem Anienēq̄ flumen posuisset castra: ⁊ dum ad urbē dimicaturus accessisset: Gneus Fuluius ⁊ Sulpitius consules in armis pugnaturi: extra portam Capuanā affuere: ⁊ in aciem utrinq̄ deductis copijs: ilico grando celi fragore dimissa: e summa Capitolij rupe maximo turbine uentorum in aduersa hostium ora se inuexerat. Cumq̄ violentia imbrium Hannibalem in castra se recipere cogeret: extemplo serenitas fluxit. Quod postq̄ bis accidisset: eum attonitum dixisse aiunt: Nunc animū: nunc fortunam obtinendi urbem sibi deesse. His itaq̄ ad castitatem Jtalie sedecim annorum tempus sic gestis: Scipio ille Africanus superior: dux clades patrie cladib⁹ in Africa vindicaret: ex Jtalia reuocare potuit Hannibalem: ⁊ acerrimū vincere hostem: quia patria profugus ad Antiochū primo: inde Prusiā Bithynie regem perrexerat ⁊ per Quintum Flaminiū a senatu populoq̄ Romano petitus: a rege tradendus erat cum ille hausto ueneno ultro mortem preoccuparet Libyssam sepultus.

¶ De Quinto Fabio Maxio Cūctatore. Cap.IIII

A Rincipio belli punici secūdi Quint⁹ Fabius Maxim⁹ Romanorum legat⁹:cū in Carthaginēsiū curia elegāter exposceret: utrū eoꝝ cōsensu:aduersus federa in Hispaniam per Iberū flumē armato milite traiect⁹ Hānibal: Sagūtū urbē artissimo beniuolētie nexu Romanis vnitā hostiliter deleuisset? Illis tergiuersātib⁹ ꝛ uafre respōdētibus:vir ardētissimi spirit⁹ extēplo sub farcinata ueste:hoc in gremio ingt:pacem bellūqꝫ fero:utrū placet eligite. Ad hoc ubi insolēter retulissēt:utrū mallet reliqueret ꝛ eligeret. Ille accēsus aio ferox ꝛ pboꝛrēdus:explicito sinu ꝛ in diuersū excusso: Bellū ingt habetote: obstupescere tūc potuere qbus hoc cōtigerat audire grauissimi viri auctoritate:qui tā ingēti sui suorumqꝫ fiducia:e sinu suo:in illoꝝ gremia bellū cruētis cladib⁹ utrobiqꝫ pnitiosissimū:nō mō effuderit:sed ꝛ

B disseminauerit: Proide graui Romanoꝝ iactura: ad Trasumenū victore Hānibale: ipsis afflictis in reb⁹: Is dictatoꝛ creat⁹:per ardua montiū iuga tutissimosqꝫ salt⁹ quotidie se Hānibali opponēdo ac detractādo certamē cūctaī:potuit nō mō deludere:sed an̄ id tēp⁹ idictū expugnatū reddere hostē. Hic spes p̄ma resipiscētis impij ac supandi Penoꝝ victorias emicuit: Un̄ illi cūctatoꝛ cognomē fuit:ut illud Comicū Ennij carmē:Un⁹ hō nobis cūctādo restituit rem. Post hoc ad Cānas multorū moꝛtaliū cede absūptis Romanis exercitibus: Fabi⁹ tertio cōsul(nā pdē ante dictaturā duos cōsulat⁹ gesserat ac de Ligurib⁹ triūphabat)aduersus Hānibalē iterū missus:aliquot Cāpanie urbes que ad Penos defecerāt:vi ꝛ armis cōtusas obtinuit. Iterū cōsul cū Claudio Marcello celeri studio in Cāpaniā pfect⁹:Cassilinū obsidione circūnētū:Romano restituit impio. Nec moratus:

C igne ꝛ ferro uastato Sānio:nōnullis urbib⁹ captis vigitiqꝫ milib⁹ hostiū deletis:victoꝛ insignis rediit. Idē iterū cōsul circūuenit Tarētū: ꝛ irritatis Hānibalis conatib⁹:qui ad succursum gētis obsesse citato agmine festinauit:industrie sue psidio urbē potit⁹ ē. Qđ cū Hānibal itellexisset:cū doloris stimulo agitatū pclamasse ferūt: ꝛ suū Hānibalē Romanos habere. Trigita milia hoīum p̄ter auri ꝛ argēti pōdera recupate urbis pda fuit: ꝛ cū de redimēdis qbusdā captiuis Romanoꝝ:ea auctoritate qua uti poterat cū Hānibale pepegisset: Fabius a senatu re iꝑobata:ubi statutū pciū nequaqꝫ mitti itellexisset:patrimonij sui pdiū uēdidit: ꝛ obligate fidei debitū:si nō publica:saltē puata pecunia adimpleret:se patrimonij (ut ait Ualerius) qꝫ patriam fidei inopem esse maluit.

De Marco Claudio Marcello. Cap.v.

A Arci Claudij Marcelli sui tempis omniū bellacissimi viri gloria:notissimis victoriarū exēplis maxime claruit. Qui aduersus Uiridomarū Insubꝛū galloꝝ regē ad Padi ripā cōsul celeri occursu pfect⁹: ampliori multitudine qꝫ extimari poterat:hostē subito aduētu obuiā habuit:quo discrimine inopinate rei itercept⁹:cū neqꝫ alter neqꝫ alio piculū diuertere posset: solertissimi sui igenij studio adiut⁹:fluminis istar in Uiridomarū oci⁹ipetu facto:obtrūcatū regū ilico strauit terre:psilio quo tā repētino ac terribili casu obstupefacti galloꝝ exercit⁹:nō fuit resistēdi loc⁹:qn pfunda suorū clade victi recessisset. Inde aliquot oppidis Insubꝛū captis:trāspadū tūc pꝛimū exercitu Romano deducto:Mediolanū eius regionis eminētissimū caput expugnat: Romā triūphatoꝛ insignis reuersus:que regi subtraxerat hosti:tertius a Romulo opima spolia Joui Feretrio in Capitolio suspēdit. Idē ad Nolā cū Hannibale congressus:duob⁹ milib⁹ Penoꝝ cesis:fusum fugatūqꝫ hostem coegit abire: ꝛ uastatis Hirpinorum ꝛ Sānitum agris:appellatione p̄us nō destitit: qꝫ circūstātes populi misere Hānibalis subsidiū implorarēt. Quocirca iterū manibus cōsertis certatum est: ꝛ p̄mo statim impetu decē miliū Afroꝝ terribili strage deleuit. Uictus Hannibal cruento gradu tergo cesus retrocessit. Sequenti anno tertio cōsul Marcellus:deintegro ad Nolā duob⁹ milibus Penoꝝ trucidatis:Hannibalis aium ita fregit:ut postera die ille nō ausus eēt certare. Interea ad cōpescētes turbulētissimos Sicilie mot⁹ que ferme uel ad se uel ad Penos tota defecerat: eo ipso duce Marcello opus fuit:qui in insulā traductus:qua militari disciplina:quo ue consilio ꝛ administrādarū rerū vigilātia urbes expugnauerit:Syracusas triēnio obsessas deleuerit totāqꝫ insulam pacauerit. Scribere lōgū ac laboriosū eēt cum mirabile ferme rebus gestis sit tot vnius suffecisse industriā: Qui Romā regressus auctoritate sua(qđ antea inusitatū fuerat)in mōte Albano triūphare uoluit:mox sequēti luce ingenti pꝛeda onustus ouās itroiuit urbē. Inter cetera octo elephātes an̄ se pferēs:in documētū ut nō tm̄ de Sicilia:sed ꝛ de Punica victoria ouaret. Post hoc qrto cōsul in Lucania inuasit Hānibalē:quē iterū plio victū:silētio in castris se tenere cohercuit. At dum in cōspectu explicitis in plia signis conti nuo in cāpum psiluisset:Hānibalē cōquestum ferūt:nullum respirādi sibi tēpus dari:solem in celo quotidie ꝛ Marcellū in armis esse: Quocirca ille indignationis stimulis agitatus:in Apulia tanta ferocitate in plia prupit:ut Romanorum clade in castra victoꝛ ipse rediret. At Marcellus nec ob hoc deterritus:ubi p̄mū illuxit:aiatis ad pugnam militibus in agmine apparuit:qđ cum Hannibal sensisset admiratus ingt: En vir nullius foꝛtis ipatiēs:victoꝛ in victos:vict⁹ in victores audacius resultat: Cōfestimqꝫ utrinqꝫ in aciē deductis copijs ita dimicatū tradunt:ut victoꝛ Romanus: ꝛ octo miliū penoꝝ sanguine cruētus fugiētiū terga repsusset in castra. Itaqꝫ Marcellus tot victoriarum gloria Cānarū clarissim⁹ ultoꝛ effecit: ꝛ ille turbo qui tot tonitruum motib⁹ Italiā fulminarat euanescere videretur.

De Claudio Nerone: ꝛ de Liuio Salinatore. Cap.VI.

A Orū duoꝝ Claudij Neronis ꝛ Liuij Salinatoris facta sepati diuidere:pcipue rei geste cōdictio nō sinit: cū in eadem laude nō mō vniti sed ꝛ piūctissimi ita videri possint:ut eorū gloria vnico exēplo in cōspicuo se offerat cōtēplāda. Liuius a se pcōsule bello pacata Macedonia postqꝫ magnifice triūphabat: infestissimos iuidie fluct⁹ euitare nō potuit:qu inundatione populariū motuū cōcussus:tam ignominiose qꝫ iniuste damnat⁹ eēt:quem in operis ruris incolā ꝛ robur ꝛ doloꝛ fecere. Tūc tempis res Romana maximo in discrimine erat:cum hinc Hānibal in Lu-

cania:ide frater ei⁹ Hastrubal in ipsa Gallia Cisalpina diuerso tractu disiuncti pmouẽt Italiã: Liuium Salinatorem collegam dare cõsultissimũ videbatur: Sed duo rei impedimẽto erant: Primũ q̃ Salinator ciues exosus: fieri consul recusabat: proximum q̃ cum Nerone implacabili ꝛ inueterano odio uehementer dissidebat: uerũtamen vniuersi senatus labore ꝛ precibus fatigatus: patrie uerecundie cedens: ad utrunq̃ grauissimũ curis tãdem flexit animum. Itaq̃ insignes viri sincera fide pacati: cõcordes tenuere prouincias. Claudi⁹
B in Lucanos aduersus Hãnibalem: In transpadanam regionem Hastrubali occursurus Salinator concesserat. Nero apud Agrumentum oppidum assiduis occursionibus indies Hannibalem infestarat: quem districto tandem prelio adortus: octo milibus Afrorum cesis in fugam uertit. Et cum a quibusdam captiuis intellexisset ducum Penorũ sententiã esse ut in Umbria ipsi se cõiũgerent: ilico ut huic periculo obstaretur cum parte copiarũ ad collegam festinandũ esse cõcepit nec differendũ: Ideoq̃ Legato probissimo viro cõmendatis castris: occulto tramite noctu clam abiens: celerius q̃ cogitari possit maximã Italie partẽ emensus: in castra Salinatoris qui ad Metaurum flumen apud Senam Hadriatici maris littus hosti se ob-
C iecerat peruenit. Ita ne ab Hannibale vnde discesserat: neq̃ ab Hastrubale ubi uenerat sentiretur: proxima luce utrobiq̃ ad pugnam collatis signis Hastrubal certo indicio ꝛ alterum consulem adesse intellexit: qua re admiratus retrocedens substitit ad noctem: ꝛ ipsis in tenebris festinauit discedere: quem insecuti consules: quinquaginta fermi lia Penorum cum ipso duce cruento marte trũcauere. Captiuorum quinquaginta miliũ numerus fuerit. Nero victoria parta anteq̃ sisteret cedes: festino recursu uelox ad suos properauit: ita ut nec prius q̃ tanta celeritate profectum erat ab Hannibale cognitum sit: quem abscissum Hastrubalis caput qđ secũ detulerat: cõsul intra eius uallum proiectum: ipse conspexisset: quo tam calamitoso spectaculo obstupescenti similis: En (inquit) agnosco infelicitatem Carthaginis: Consules Romam ingressi ob tam clarissimam victoriã insignemq̃ hostium cedem: Salinator (quia in eius pũincia res gesta erat) curru triumphauit: quem Nero eques more ouantis non minori gloria comitatus est: cuius rei ipse precipuus auctor fuerat.

A ¶ De Publio Scipione Cornelio Africano maiore. Cap. VII.

Scipionis Africani maioris quem virtutum suarum gloria immortalem ferme uoluit: strictim subtexere gesta equidẽ labor est. Is adolescens vir dum puerilem etatem egressus: Publium Scipionem eius parentem prope Ticinum aduersus Hannibalem quodam conflictu profundo vulnere sautium: mira quadã ꝛ animositate virili ab imminenti periculo mortis liberauit. Apud Cannas ipsis rebus conflictis: qui eo prelio euaserant cum de relinquenda Italia duce Cecilio Metello consilio uersarentur. Re cognita Scipio tunc Tribunus insequentibus paucis in eorum tecta ut fulgor irrupit: ꝛ in caput cuiusq̃ eorum qui aderant vibrato ense iurare coegit: se nunq̃ Italiam deserturos. Haud multo post ad ultionem patris patruiq̃ vigesimũ ꝛ quartũ attingens annũ: ad Hispaniã traduct⁹: pmo ꝛ stati impetu Hispanicam Carthaginem vi ꝛ armis expugnatam obtinuit: maioris Carthaginis omen infaustum: Hinc ad betulũ cum Hastrubale Hannibalis fratre insigne pliũ fuit: Uictor Scipio: octo
B milib⁹ Penorum cesis: decem milib⁹ captis: ad extrema oceani insecut⁹ fugiẽtem: gadib⁹ se condere cõpulit. Quo successu vincendi: Magonem tertiũ ab Hãnibale fratrẽ expugnat: hinc Hispaniã armis virisq̃ ferox: depulsis Penorũ presidijs: Scipionis armorum demum glorie cessit: ꝛ legatis re cõmissa prouincia: victor ad Italiam redijt. Non multo post cõsul creatus: Siciliam prouinciã tenuit: simul ꝛ trãsitum in Africã si videretur expediens: Et dum in Brutijs Locros adiret: recuperãdi urbis gratia: insigni strage Hãnibale deleto uotum obtinuit: Ideoq̃ in Sicilia rebus inde pacatis ad trãsitũ Africe uela direxit. At ubi ad pulchrum pmontoriũ terram legisset: trucidato Hannone gẽtium duce: quem obuium habuerat: cũcta populat⁹: nil nõ uastatum reliquit. Uenerat tũc in armis ex aduerso alter sibi Hãnon frater Hãnibalis (nam affluebat hoc nomẽ in africa) quem cum tribus milib⁹ equitum obtrũcatũ ferro cõminuit: Inde secute ad deditionem urbes ꝛ oppida: ac nõ nulla plia pspera gesta. Syphax Numidarum ꝛ Maurorum rex: multitudine gẽtium metuẽdus:
C qui Carthaginẽsibus adiunctus Scipionis amicitiam excluserat: incredibili Maurorũ ꝛ Numidarum strage rex plio victus: miser demum capit: Romã missus Albe in vinculis moriturus. Hoc inter uersus Carthaginẽ reuolutis signis menia Scipio terrore pulsarat: Ita ut tremefacta Byrsa pcipua Carthaginis arce: trepido nũcio ex Italia reuocaret Hãnibal: ut qui sedecim annorũ tẽpus Romanorum uexarat imperiũ: ruiturã defenderet patriã. Instabat tũc oium maximum ꝛ ante id tẽpus incõparabile prelium: quo terrarum orbis imperium decernẽdum erat. Igit duces omnium maximi ac gloriosissimi Scipio ꝛ Hannibal: inter se mutua admiratiõe colloquio habito: postq̃ de pace minime cõuenerant: ad ultimum discrimen extẽplo cõtendere opus fuit. Ideoq̃ pugnatũ est summa utriusq̃ ducis militari industria: ꝛ cruento atq̃ ancipiti martis cõgressu. Postremo victore Romano: quadraginta hostium milia cesa ꝛ capta referunt. His itaq̃ gestis victoriosissime: Carthaginẽsib⁹ miserãda erroris confessione suppliciter implorãtibus pacem: Scipio dedit humanitatis sue digniorem q̃ illorum perfidia. Hinc terra mariq̃ pace parta: victor insignis ad Italiam ex Africa traiectus: intra urbis menia eo gloriosissimo triumpho inuectus est: quem omnis memorie clarissimũ uoluit. Cui ex nomie a se gẽtis deuicte: eternum Africani cognomen fuit.

A ¶ De Marco Catone Censorio. Cap. VIII.

Marci Portij Catonis Censorij: quẽ humane sapiẽtie ꝛ virtutũ iuictissimũ specimẽ: nõ solũ vulgaris fama pmulgat: sed ꝛ maximi ingenij auctores descripsere. Facta aut dicta referre grande aliquid esset: si amplioris marginis spatium daretur. Quis enim quanta in eo fuerit prudẽtia: temperantia. rectitudo animi perseuerantia: sic artato calamo comprehenderit: in

quo qdem omne genus virtutis sic insitum eē con
stat:ut siqs per oēm honestatis gradum exempla
reqsiuerit:optimarum rerum fertilissimum moni-
mētuꝫ Catonem itelliget. Nec minor dux militie
ꝙ̄ prudētie fuit: ⁊ reipublice vnicus administra-
tor. Quapropter ab ipsis ingenue prestantie viris
optimis: Impator optimꝰ: orator optimꝰ: optimꝰ
senator iudicatꝰ est. Cuiꝰ maxime ꝓfūditatis ige
B niū ad hoc usqꝫ ꝓcesserit: ut cū iā senex latinas lit-
teras didicisset: auditor Ennij: ⁊ grecis istrui uolu
it litteris: Deniqꝫ iuriscōsultꝰ potissimꝰ apparuit:
q̊ter eni ⁊ q̈dragies ab emulis accusatꝰ: sine alieno
patrocinio cām ipē suā magnifice defendit: ⁊ vna
quaqꝫ vice igēti glīa: vir nō mō ꝯstātis ⁊ ferreri pe
ctoris absolutꝰ euasit: Qui ad decrepitā ꝓgressus
etatē: nonagesimū ferme annū attigēs: capitali di-
scrimine sui ipē defēsor ꝓpriā cām fecūdissimo im
petu: ⁊ oratione fecūda ꝓsperit: ita ut nullo momē
to uel uoce deficere aut tarditate mētis hesitare vi
sus est: Tāta ꝓspitas aio ipso senili corꝑe vigē po
tuit: vir idomite v̇tutis atqꝫ nature: Sed ut ad eiꝰ
militie gesta ꝓgrediar: sub maiore Africano: secū
di belli punici tēpore: questor in armis egregie Ta
rētū missus: mox Sardiniā ut rigidissimꝰ p̄tor: nō
mō vicit: sed ⁊ administrauit. Proide cōsul Hispa
niā tenuit ⁊ rebellātiū vires adortꝰ: quedā strenu
issima p̄lia lōge lateqꝫ sic ꝓspere gessit: ut sūmo la-
bore vir solertissimꝰ cōfluētes deficientiū motꝰ ip
se cōpesceret: ⁊ ad deditionē populos magnopere
cōcitaret: q̊re demū libere ⁊ expedite pacata ꝓuin
cia: Rome victorie cōferēdū: gloriosuꝫ duxit triū
C phum. Post hoc Acilio Gabrione consule duꝫ ad
Thermopylaꝝ saltꝰ itra cōfragosa rupium Antio
chus rex maximꝰ Asie aduersus ipetū Romanoꝝ
se tutaret: ita ut locoꝝ difficultati haud facile vici
posset: hic vir per iuia ethereaqꝫ iuga: ꝑplexo itine
re laboriose traductus: a tergo hostiū ex ꝓuiso de-
scēdit: ⁊ regē nihil tale metuētē qui aduersus cōsu
lis insultū intētꝰ obstabat: quadragita milia Asia-
D noꝝ strage captare fugā coegit. Bello quoqꝫ secū-
do Macedonico: qd̄ cū Persio rege Paulus Emi
lius cōsul gessit: dū utriqꝫ in p̄lia descēdūt: Cato
itra cōfertissimos aggressus: ilico vulnerato equo
pedester a multitudine circūuentꝰ: nudo ense: ubi
in quēdā ꝓcerū sibi ifestissimū resultasset: vibrato
ictu gladiꝰ ꝓcul e manu decidit: quē iter tot eq̄tū
peditūqꝫ globos iaculis obrutꝰ: quadā animosita
te mirāda sibi restituit: ⁊ pre se cesorū aggere con
gesto: hostili suoqꝫ cruore ꝑfusus: nō sine admira-
tione spectātiū in tutū se redegit. Postremo cēsor
factꝰ: ita aduersus iprobos ciuiū mores vnice ac ri
gidissime se gessit: ut iter multos cēsores qui antea
⁊ post fuē: ipē eternū Cēsorij cog̃men assequeret.

¶ De Cornelio Scipione Nasica. Cap̄.IX.

A Um in Asiā Romanoꝝ legati ad matrem
c Ideā quoddā sacrū e Phrygia Romā de
uehēdū: nauigarēt: ut itinere delphos de-
clināt: qdnā acturi eēnt oraculo ꝑcepturi: qbus res
pōsum: cū Romā redirēt: deā in manus eiꝰ qui vir
optimꝰ iudicatꝰ eēt: in edē victorie deferēdā trade
re curarēt. Quo pacto Publiꝰ Cornelius Scipio
Nasica: totiꝰ senatꝰ iudicio vir optimꝰ dictꝰ ad sa-
cri ministerij officiū inter tot cētena milia Roma-
noꝝ delectꝰ est. Is p̄tor ꝑ idē tp̄s ulteriorē Hispa-
niaꝫ aggressus: ꝓsꝑrimo successu queqꝫ occurrētia
ꝓsternēs: ultra q̄nquagita hostiū oppida ⁊ castel
la breui subiugauit. Cū Lusitanis apd̄ Liparam
urbē acerrimo p̄lio cōflixit: quo cōgressu duodeci B
milia hostiū opp̄ssa: signa militaria cētū quiquagi
ta referunt arrepta. Cōsul exide creatꝰ aduersus
Boios Italiā ꝓuinciā sortitꝰ: in hostiū agros ipe-
tu facto: districto p̄lio manꝰ cū hoste cōseruit: ⁊ in
signi obstātiū clade victoria parta: Nāqꝫ uox ipso
fauore pugnādi captare fugā cū minime attēptas-
sent: ad vnū cesi vigintiquinqꝫ milia fuere. Victor
ubi Romā rediret qbusdā ei triūphū negātibꝰ: ele
gātissimā orationē habuit: qua iter cetera ꝓtulit:
haud se triūphū tātoꝑe flagitare quin modeste ac-
quiesceret: nisi exercitꝰ suoꝝ laborū ⁊ v̇tutis merita
exposceret. Naꝫ quātū ad se nil ultra postulare ꝙ̄
ꝙ ea die sibi datū cōstat: quo ipse vir optimus iu-
dicatus sit: cuꝫ nil maius: nil admirabilius splēdo
ri glorie sue dari possit. Cui talia dissererēti: demum
triūphare ꝑmissum: quo sacratissimo tropheo iter
cetera ornamēta ⁊ hostiū spolia mille q̈dringētos
aureos torques e ceruicibꝰ nobilium ꝑemptoruꝫ
hostiū ereptos: gloriosissimū tāte victorie specta-
culū ante curruꝫ detulit. Iterūqꝫ cōsul in Illyria: C
Dalmatas a se deuictos ad iternitionē calcauit: ac
ferocissime gēti ita iugū iposuit: ut deiceps submis
sius paterent impia: ob que magnifice gesta trium
phū ei oblatū: sua virtute cōtētus insigniter recu-
sauit. Ea qdem tēpestate Sempronius Gracchꝰ
Tribunitia ptāte plebi fauendo seditionē facere ꝑ
perā accepat: palā dicere ausus: interempto sena-
tu: plebē impio dn̄ari debere. At Nasica cuꝫ huic
ꝑiculo qd̄ ad reipublice excidiū tēdebat: neminē
Romanoꝝ ꝓcerū obstare: neqꝫ Mutiū Sceuolā
ꝯsulē qcq̄ cōtra audere ꝑpendisset: merito ardore
flāmatus: Qui rēpublicā saluā esse uolūt: inq̄t: me
secuturi arma cōpescāt: quo duce ꝯcursu nobiliuꝫ
e rostris: plebe tūc concionante atrociter depulsa:
Gracchꝰ tāti facinoris mortis supplicio penas da
re coactus est. Tertij belli punici inter hūc viruꝫ ⁊
Catonem orta contētio erat. Cato hostilem ⁊ diu
tius inimicissimam funditus diruēdam esse Car-
thaginem asserebat: cōtra Nasica eam integraꝫ re
seruādam: ne respublica assiduo infestissime terro
re soluta: in desidia ⁊ odio putresceret: luxu refer
ta: sua felicitate peritura.

¶ De Tito Quinto Flaminio. Cap̄.X.

Ello primo Macedonico: Titus Quin- A
b tus Flaminius consul traiectus in greciā:
extemplo in ipsis p̄ruptis montium fauci-
bus Epiri Philippum Macedonum regem ador
tus: victor tādem hostem attritum: poscere Thes-
saliam fuga cohercuit. Hinc in Epirū explicitis si-
gnis: eius regionis arma populi romana uerētes:
proni ad impia fuere. Post in Thessaliam cursum
tenuit: que viribus armorum cōcussa ducis impe-
tum egerrime tulit. Phaleria urbs bellico frago-
re oppressa: incēdio tradit: quo circa ꝓrimiores gē
tes exterriti mādata pagunt: a Metropoli ⁊ Pie
ra legati uenere se suaqꝫ dedentes: Adrāgē: Pho
cidem ⁊ Eretriam: Anticyram: Ambraciam ⁊ Ca
rystuꝫ ⁊ Elatiam ceterasqꝫ urbes ⁊ oppida uel in
deditionem partim accepit vi ⁊ armis: partim ex
pugnat. Philippus interea vndiqꝫ exercitu cōge-
sto: ad locum quem Cynocephalas uocant sedem
belli statuerat: cui instaurato robore: Cōsul obui-

am factus:ubi difficili ꝛ ancipiti pugna ingentiꝗ hominū strage ꝛ vulnerū copia decertatū esset:su perato rege: ergo cesos Macedones in fugā uertit:hostiū tredecim milia pempta ꝛ capta:qdā uolūt:alij viginti duo milia trucidata describūt:Regi sic infeliciter absumpto ꝛ arbitrio consulis pax data est:qui dominio toti⁹ Grecie priuat⁹: in solis Macedonie finib⁹ depressus est. Cūq̄ oīs Grecia
B libere ꝛ expedite obtēta esset:multitudine gentiū modico terra cōpressa spatio cōsul per preconē declarari iussit:oēs grecie urbes que sub Philippo rege fuerāt liberas ꝛ immunes esse. Quibus audi tis(ut Ualerius ait)tāta celum clamoris alacrita te cōplerūt hoīes:ut certo cōstet:aues que supuolabāt attonitas pauētesq̄ decidisse. Igit̄ libertati reddita videri poterat Grecia:nisi rabidus Lacedemoniorū tyrānus videret̄ obstare. Quare Flaminius terra mariq̄ circūquaq̄ reuolutis signis: quibusdā oppidis captis:post aliquot cruētissima ꝑlia:Lacedemonū menia statuit aggredi:Quod ubi strenue fecisset:tyrānus oia in pugna ꝓspiciēs ꝛ nil respiramēti inesse:attonitus:se suaq̄ arbitrio Romani ducis committit. His itaq̄ gestis apud Acheos:totius Grecie indicto cōsilio:inter cetera eos Romanos postulauit Cōsul:quos ipsi gerende seruitutis gratia ab Hannibale emptos haberent:Adijciēs nequaq̄ licere eosdem seruitio tenere:a qbus liberati essent. Cui ilico obtēperatū est. Quorū ciuium Romanoꝝ numerus duoꝝ miliū fuit. Sic vniuersa Grecia beneficio tāti viri libertatis munere donata. Flaminius inde discedens: urbē Romanā tenuit:q eo gloriosissimo curru ad Capitoliū usq̄ deuect⁹ est:quo inter cōfertissima hostiū spolia triduo plausu ꝛ admiratiōe circūspectus:pꝛestātia sui omniū oculos in se conuerterat.

De Lucio Scipione Africano. Cap. XI.

A Consules Rome creati Lucius Scipio Africani frater ꝛ C. Lelius:ad ea uterq̄ aduersus Antiochū Asie potētissimū regē flagitaret:ubi plus negocij ac glorie inesse videbat̄:obtulit Africanus si Grecia ꝓuincia Lucio fratri daret̄ se cum eo legatū iturum:quare Lucio Scipioni Grecia:Lelio Italia mādata est. Cōsul Africano comite in Greciā traiectus hostilibusq̄ armis extēplo cōcernerat:ita ut Atheniēsiū legati uenirēt obuiā pro Etolis intercessuri: quorū instinctu hoc formidabile bellū incohatū erat:qb⁹ inducijs datis ne ad maiora ꝓtraheret̄ mora: ad Hellespōti trāsitū dux Romanus cōfestim se contulerat: ꝛ in Asiatico littore Romanorū ꝑmus castrametat⁹ est. Inde ultra ꝓgressus Dardanū ꝛ Proceū oppida:mox reliquias Troie Pergama ꝛ Ilion teneri placuit:tūc tpis Africanus infirma ualitudine corꝛept⁹ Eleam deuect⁹ erat:qđ expediens Romani ducis glorie fuit. Imminenti naq̄ prelio:nisi fuisset Africani tāti viri ꝑstātia cōsulis splēdor poterat obscurari. Rex cū septuaginta armatorū copia ultra Phrygium amnē penes Magnesiā urbē sese castris tenebat:nō ausus certare: Cōsul ultra ꝓgressus cū de se pugnandi apte copiā fecisset:itra munimina rex se ꝯtiuerat ꝛ in procinctu pro uallo steterat. Qđ aīaduertēs dux Ro
B manus regē in certamē haud cōcitari posse: intra uallū eundem statuit aggredi: quo circa vndiq̄ collatis signis:tanto impetu feruoreq̄ pugnandi Romani instinctu cōsulis aīati:in cāpum certatī ꝓsiliere:ut nō cum armatis viris:sed cū tot incinctis mulieribus dimicaturi viderent̄. Antiochus
C ꝓo hoc tāto dedecore motus certaturus extulit signa: ꝛ falcatis currib⁹ antepositis:sui suorūq̄ maxima clade concursum est:Quippe Romanorum industria:attoniti equi falcatos currus in suos reflexerūt: ꝛ consternatiōe multorum mortalium interruptis agminum ordinibus preparatū iter:itro gressi Romani fortiter dimicādo obtinuere victoriam:Asianorum ultra quinquaginta milia eo prelio occidisse describunt. Quo bello inter ceteros gentiū duces Hānibalem atrociter decertasse cōstat: ꝛ cum ceteris in fugam uersum:qđ glorie cōsulis traditur accōmodatū. Inde oppugnatis ac direptis castris:captiuorū turba maxima fuit cū opulentissima preda qua nulla maior ꝑor fuit. Id circo supplici rege his cōditionibus pax data est: ut Europa omniq̄ Asia cis Taurum montē quem Turchiam vulgo nuncupamus excederet:talenta quindecim milia exolueret:filium obsidē daret:aliosq̄ viginti quos eligere placuisset. His itaq̄ gestis Lucius Scipio domitor Asie Romam profectus ingenti gloria orientis spolijs onustus triumphauit:Asiatici cognomen assecutus.

De Paulo Emilio Macedonico. Cap. XII.

A Paulus Emilius vir cōtinentissime vite:in Hispania pretor:cū Lusitanis cruenta pugna ꝑmo cōflixit:quos ita prostrauit ut ipso perhorrendo armorum feruore:omnis Hispania terribiliter cōcussa submissa redderet arma:ipse Romam victor rediens ouans introiuit urbē. Cōsul proinde legatus in Liguria postq̄ aliquot bella gessisset prospera:fraude hostium ex improuiso a multitudine obsessus:cum inferior numero maxime esset:non fuerat ausus extra uallū signa conferre: tandem viribus animi firmatus statuit pugnare:quippe hostes iam Romane virtutis cōtemptores:uagos indies vndiq̄ palantes annotauerat. Igitur subita eruptione hostē nil tale me tuentem aggressus:quindecim milibus Ligurū trucidatis:duobus milibus ꝛ quingentis captis: ita gentem ad extrema deleuit:ut supplices se victos faterentur: ꝛ ipse insigni curru triumpharet. Mox secundo bello Macedonico iterum consul aduersus Persem Macedonum regem:in greci
B am traiecerat. Rex tunc in finib⁹ Macedonie intra deuia rupium prerupta saxa se suosq̄ tutabat̄. Sed Paulus alio per alpium iuga incognitosq̄ saltus a tergo hostium cuncta prosternens:in Macedoniā descendit:quo inopinato turbine rex attonitus:nec ausus spectare:amnē discedens suis arma cōmitit:Pugnatum est:utrobiq̄ maximo cū discrimine. Postremo victore Romano:Macedones vigintiquinq̄ milib⁹ eorū trucidatis fuge pectora uolutarunt: Rex ipse cū duobus filijs ꝛ Samothracia Egei maris insula:ubi preoccupata fuga concesserat: captus ducitur ad consulem. Paulus obuiam progressus:regie maiestati compatiens:vir humanissimi igenij fleuit: ꝛ ad genua inclinantem sustinuit:uel iam ꝓcliuū comiter erexit:in ditionem populi Romani tū primū Macedonia uenerat: ꝛ a Paulo legib⁹ acceptis in formā ꝓuincie reducta est:Uictor ꝯsul remeās per Epiꝝ traduct⁹:septuagita iter urbes ꝛ oppida:que his

motib⁹ uel ad regē uel ad se defecerit:sił' ⁊ oē Il-
C lyriā in pstinū statū redegit:Rome pdie plaudēti-
b⁹senatu ppl'oq3 Romano triūphauit:Macedoni
ci cognomen adept⁹.Sigdē eo tā publico gaudio
miserabilē dolēdi cām victoriosissimo ꝯsuli dedit
fortuna duoꝝ clarissimoꝝ filioꝝ morte.Igiť ꝙtu3
cōstātie ⁊ aī roboris in ipo suo iuictissime ṽtutis
pectore vir clarissim⁹ foueret:bis ṽbis(ut Ualeri-
us refert)ad populū grauissima oratione declara-
uit:Cū maximo in ꝓpectu felicitatis uestre qrites
timerē ne qd mali fortuna moliret:Iouē optimum
maximū Iunonēq3 reginā ⁊ Mineruā pcat⁹ sum:
ut si quid aduersi ppl'o Romano imineret:totū in
meā domū ꝯuerteret:ꝗꝓpter bn̄ hēt:Annuendo
eni uotis meis id egerūt:ut uos poti⁹ meū casū do
leatis ꝙ ego uřm agnoscerē.Hui⁹ viri frugalitas
⁊ cōtinētia tāta fuit:ut cū ex ipsis ꝓuicijs a se de-
uictis:auro ⁊ argēto publicū erariū cumulasset:eo
defūcto oib⁹ ei⁹ bonis uenūdatis:dos uxoris vix
recuperari potuit.

¶De Cecilio Metello Macedonico. Cap.XIII.

A Acedonia vir ꝑlio deuicta:cū libertate3 a
m Paulo Emilio cōcessam ifelix pati negret
Andriscū Perseiregis filiū ex pellice ortū
quē Pseudo Philippū nūcupari uoluit:ei⁹ ꝑfidia
uano errore ꝯcitata:ꝑmo regnare:ide ī Romanos
arma hostiliter captare ꝑmiserat:Ideoq3 Cecilio
Metello ꝯsuli hoc bellū qđ tertiū macedonicū fu
it,tradiť exequēdū:q ferox medio Macedonie cō
fidēs:aduersus ignauū hostē ꝑliū cōmittit:⁊ vigi
ti milib⁹ Macedonū cesis:igēti suoꝝ strage:ipsu3
regem expugnat.Quo memorādo ꝑlio Macedo
nia ita duriter attrita videri potuit:ut ab ifestissi-
mo ṽuitutis iugo resilire deiceps minime ausa fit:
⁊ ipe victor Macedonic⁹ cognominari meruisset.
Triūphātis Metelli currū Andriscus sūmo spe-
ctātiū plausu subsecut⁹:grauissimas sui erroris pe
nas eterno merore in viculis ꝑpeti coact⁹ est.Per
B idē ferme tēp⁹ Achiui potētissimū gen⁹ armoꝝ ter
rore in Grecia aduersus federa iusq3 gētiu3 socias
Romanoꝝ urbes assiduis motib⁹ hostiliter ifesta-
rāt legatosq3 qui a senatu missi fuerāt violare ꝑsū-
ꝑserāt.Idcirco arma ad ultionē ferēdam Metello
tradunť Achiui:duce Critolao aū victoriā de ꝑda
cogitātes:uelut cū Romanis sibi nihil rei eēt teme
re gestictes:uehicula ad hostiū spolia deferēda i cā
pū secū detulerūt.Sed id breue gaudiū:Nā ⁊ ip
si acie deuicti:duo ⁊ viginti milia cecidere:Hec vi-
ctoria digna triūpho erat:Ui alteri⁹ cōsulis aduē
tus ferme pacta re:Metelli gl'iam occuparet.Nā
dū ad oppugnādū Corithum Acheorum ualidissi
mā urbē:obstrepētib⁹machinis ipse Metellus for
titer istaret:prime victorie mun⁹ accesserat sub cu
ius auspicio sed ꝑoris ducis idustria:urbs omniu3
grecoꝝ florētissima capta:flāmis correpta in cine-
C rē euanuit.Ad Hispanā ꝓide Celtiberos oppssu
rus vir ifatigabilis missus:Cātabricā urbē huma-
nitate ꝙ armis clemētia ꝙ terrore insigniter expu
gnatā obtinuit:Cōtrebiā gētis vnicū ꝑsidiū quam
cum obsidione debellare negerat vir solertissimus
miro captauit igenio:⁊ ad ceteras regionis urbes
cōuersus:ita vnico que nūc belloꝝ se gessit:ut Flo-
rus ait:q Macedonic⁹ dici meruerat ⁊ Celtiberic⁹
cognoiari potuit.Cūq3 is audisset Scipionē emilia
nū ꝑemptū cū quo ipe dū ille viueret ꝗuiter dissidē
do ad iniuriā mot⁹crebro ꝯcesserat:merore lachry
mis aspsus publice cōclamauit:menia urbis corru
ruisse.Inde Scipionis cadaueri efferendo:filios
subdere ceruices hortat⁹ est:Asseuerās nulli tāto
viro sił'e ministeriū deiceps exhibituros:quo tam
digno tamq3 honestissimo officio:qualis conciuis
esset ingenue declarauit.

¶De Cornelio Scipione Emiliano Africano poste
riore. Cap.XIIII.

A Orneli⁹ Scipio Emilian⁹:Paulo Emilio
c Macedonico ꝓgenit⁹:a Publio Scipione
supioris Africani filio:ab Emilia in Corne
liā familiā iure adoptionis trāslat⁹:utriusq3 gētis
vnicū lumē fuit.Is admodu3 adolescēs aduersus
Celtiberoꝝ hostilia qui per aliquot annos rēpubli
cam sic ꝓfligarāt:ut nemo Romanorū ducū ꝯtra
auderet capescere arma:in Hispaniā se obtulit mi
litaturū:⁊ Tribun⁹ militū in ꝓuincia traduct⁹:ꝑ-
mo stati3 ipetu gētis ferociā duro marte calcauit.
neq3 ei⁹ militie cōtētus:Uaceos vicit ⁊ Cātabros
cū aliquot vicinis populis qui obsistere ꝑsūpserāt:
⁊ a quodā sternue magnitudinis barbaro corpis
virib⁹ phorrēdo:in singulare certamē accit⁹ acerri
mo ipetu oci⁹ sternit ac trucidat hostē:mor ad in-
B gressum Intercatie urbis obsesse:vi ⁊ armis muri
culmē obtinuit:⁊ propugnatorib⁹ depulsis:urbs
cruore ciuiū aspsa:ṽtute vni⁹ se vici fateri potuit.
Hoc iter tertio bello punico icepto:⁊ explicitis in
Hispania reb⁹:qrte legionis Tribun⁹ ad excidiu3
Carthaginis in Africā traiecit:hoc scilicet facto:ꝙ
ait Florus:quā urbē cōcesserat auus:nepos eius
euerteret:qui in reb⁹ agendis:ita vnice ac viriliter
se gessit:ut ṽtute aī ⁊ factis ceteros superaret:que ab
eo magnifice gesta adeo mouere aios:ut ppl's Ro
man⁹ ꝙꝙ per etatē fieri nō liceret:eū cōsule3 iube
ret:Sub cui⁹ impio:nō mō cū ipsis viris armatis:
sed ⁊ cū ipsis menibus diu ⁊ ancipiti marte terra
mariq3 pugnatū est.Postremo virtute ⁊ industria
fortissimi ducis:urbs quodā florētissima vnicum
Africe dec⁹flāmis correpta euanuit:Carthago:an
no septigētesimo postꝙ condita fuerat:de Africa
iterū populus Roman⁹pulcherrimū spectauit tri-
umphū clarissime victorie haud dubie cōferendū.
C Per idē tēpus superat Numātiā ad iteritum dele
ri:que rē Romanā in Hispania per ꝯtinuos.xiiij.
annos sic ꝓfligarat:ut Romani solo ꝯspectu hostiū
attoniti ⁊ in formidine torpescerēt:qđ supiorū du
cum vitio magis cōstat accidisse.Igiť ad Scipio-
nem respublica cōuersa:ad hoc bellū cōsulē creat:
qui eodē ꝓfect⁹:ꝑus cū exercitu Romano ꝙ cum
hoste decertādum fuit:quē luxu ⁊ ocio eneruatu3
adeo corruptum reperat:ut aliquātisper ad eu3 re-
formādū supsedere op⁹ eēt:Itaq3 in pristinum sta
tum redactis militib⁹:structa acie dimicaturus ex
tulit signa.Cuius militaris idustria tm̄ potuit:ut
obsessa in urbe expugnatū:Item ⁊ altero prelio cir
cūcluderet hostē.Numātini intra menia inclusi:
ad extrema redacti desperata rabie decreuerunt
mori:⁊ apposito vndiq3 igne:postꝙ flammas ad
ethera ꝯspexere:ferro ⁊ ueneno sese ꝑemerūt:qrū
honoratissimi funeris rog⁹:tota urbs incēsa ⁊ flā-
mis cōsūpta fuit:ita ut ꝑter cineres ex ea nil repiri
posset:quod ad gl'ie spectaculū in triūpho consulis
ostentaretur.

¶De Gaio Mario. Cap.XV.

A Aius Marius fortune ſue fauorē demum
g aſſecutus:conſul aduerſus Jugurthā Nu
midarū regē Africam prouinciam obtinue
rat. Quare Jugurtha cū Boccho Getuloꝝ ⁊ Mau
rorum rege ac ſocero ſuo vna coniunctis copijs in
campū extulerat ſigna. Conſerta pugna Marius
vincere conatus:ilico reges ingēti eoꝝ ſtrage fuga
diſperſit:qua victoria uſus ferme totā populatus
Numidiā:aliquot urbes ⁊ oppida uel vi uel pacti
one in poteſtatem redegit. Interea reges repara-
to exercitu in aciem progreſſos:preliator inſignis
Marius ad interemptionē vno igitur ⁊ altero pre
lio vigilanti cura deleuit: ⁊ cede nonaginta milia
Numidarū ⁊ Maurorum hoſtium vires ita fun-
ditus oppreſſit:ut preſertim Bocchus afflictus in
rebus abſterritus:impetrāde pacis gratia Jugur
tham victum:ꝑditor fraude interceptum romano
traderet. Quare ex toto ſubacta Numidia Romā
regreſſus Mari⁹: Jugurthaꝫ catenis obſtrictū an
te currum preferens : exultātibus cūctis admira-
B bilem triumphum egit. Tūc tēporis Theutonuꝫ ⁊
Cimbrorū furor terrore omnia compleuerat : qui
Gallie populi atqꝫ germanie armis diffuſe palan-
tes urbes ⁊ oppida in itinere decurrētia tumultuo
ſo agmine uaſtare preſumpſerant:quod excidium
e Gallia ⁊ Hiſpania pulſum ad Italiaꝫ procedi vi
debatur:cū ad obſtandū mitteretur Marius qui
iterum conſul ⁊ in hoſtem profectus : quodam in
colle ad aquas ſextias ſupra Rhodani flumen ca-
ſtrametatus cū Theutonis pugnare ſtatuit. Naꝫ
Cimbri ad tranſitū Italie alio declinarāt. Roma-
ni aque penuriam habebant : cuꝫ hoſtes fluminis
ripaſ tenerēt:quod inaduertētie ducis imputarāt
cōqueſti:quib⁹ Marius:quid enim rei eſt inqt:En
ſub oculis flumē habetis:ſi viri eſtis:armis ſedan
da ſitis : que uox animoſi ducis adeo mouit ani-
mos ut milites in prelia ocius aduolarent:quo cir
ca biduo ad ſummum truculentiſſime hoſtiuꝫ cla-
dis ⁊ inundatione cruoris pugnatū eſt: Ita ut (qđ
ait Florus) victor romanus Theutonum namqꝫ
ducēta milia perempta:octoginta milia capta refe
runtur. Interea Cimbri longo itinere circūducti
per Tridētinorū iuga in italiā trāſcenderant:ac in
C ipſa Uenetiarum planitie nō ſine ingēti uaſtatio-
ne agrorum ſeſe diffuderant. Igitur Marius iam
quinto conſul in excidium tantoꝝ hoſtium ꝓgreſ-
ſus ilico cū Barbaris manus conſeruit : ⁊ ubi ad
extrema pugnatuꝫ uarie eſſet: Cimbri ingenti ſuo
rum conſternatione romane virtuti tandem ceſſe-
re:quorū centum quadraginta milia capta : Itaqꝫ
Marius fortune ac virtutis ſue fulgore admirabi
lis: Romaꝫ profectus e duobus triumphis ultro
oblatis:vno cōtentus intra urbem ſplendidiſſimo
curru inuectus ad Capitoliuꝫ profuſa oium alacri
tate viridanti laurea coronatus uſqꝫ deuenit.

¶ De Gneo Magno Pompeio. Cap̄. XVI.

Nei pōpeij oiuꝫ clariſſimi ducis victriciū
g armorū admirabile culmē:dinoſcere ardu
um ſublimis viri gloria facit. Is admodū
adoleſcēs aduerſus Marianorū partes:in armis
Sylle obtemperaturus:Gneū Carbonē cōſulē in-
ſecutus cū vniuerſo exercitu in Siciliā peſſunde-
dit. Africa Gneū Domitiū Enobarbum cuꝫ octo
milibuſ armatoꝝ apud Uticam obtruncatum pro
ſtrauit. Hiertam Numidie regē:quia auxilia Do-
mitio tulerat expugnatū peremit. Africa que bis
ciuilium bellorum motibus rebellarat: in priſtinū
ſtatum redacta: Romam profectus adhuc eques
vigeſimū ⁊ quartū agēs annū (qđ primū nulli cō-
tigerat) de africa triūphū egit. Aduerſus Sertori
um eiuſdem Mariani tumultus precipuū robur :
cū Lucio Pio Metello proconſul in Hiſpaniam
miſſus:poſt aliquot truculentiſſima prelia utrinqꝫ
uario euētu peracta:a ſuis obtrūcato ſertorio Per
pennā huius belli ſucceſſorē cum reliquo exercitu
ad interemptionē deleuit: quare Hiſpania pacata
victorē de ſe triūphare permiſit. Cum Cilicis poſt
hoc memorabile bellum fuit. Hi namqꝫ infeſtatio
ne piratica omnia populando equora intricarant:
ita ut nulla nauigatio tuta eſſet quos lacerata claſ
ſe:toto mari diſperſos: Pōpeius ſimpliciter abie- B
ctis armis in deditionē recepit. Quid primū mire
ris in hac victoria ait Florus:uelocitatem ꝙ qua-
drageſima die parta eſt:an ꝓ perpetuitatem qđ
amplius Pirate nō fuere? Inde illđ quoqꝫ ad oriē
tē cōtra Mithridatē aſie ferociſſimū regē formida
bile bellum ipſe adeptus in minori armenia noctu
hoſtē adortus .xl. milibus aſianorum ceſis atqꝫ ca
ptis cū paucis regē attonitū fuga abire coegit:eū
qꝫ per exteras gentes inſecutus ita eneruatim af-
fecit:ut ultro ad uenenum cōpelleret: ⁊ ad reliqua
potentis aſie cōuerſus: Tigranē maioris armenie
regē:quia ſupplex obuiam uenerat regnare permi
ſit. Inde ad ſeptētrionē reuolutis ſignis. Herodē
Colchoꝝ ſub ipſo Caucaſo vicit. Artaxes Iberie C
⁊ ipſe vulnera ſenſit ac mandata peregit : numen
albani miſere ſine cruore pacati ad Propontidem
Boſphorum: ⁊ quicquid pontū ſpectat littus ipſe
in poteſtate redegit:federa ꝗꝫ arma maluere Par
thi inde reflexo itinere per libani iuga trāſgreſſus
in Syriam Damaſcum ⁊ quicqd Euphrates ⁊ Ty
gris inundat obſeruare precepta edicta iuſſit: Ad
arabes mareqꝫ rubꝝ cūcta vincēdo uſqꝫ peruenit.
Hieroſolymam fruſtra defendere Judei : quoruꝫ
xij. milibus ceſis:iuguꝫ ipſis impoſuit. Sed quid
per ſingula:a Propontide in mare rubruꝫ:quo ter
re ſpatio duos ⁊ viginti reges ſceptra geſtaiſſe de-
ſcribunt:ſub alis Pōpeiana tenuere ſigna. Ex his
omnibus tot ⁊ maximis victoriarū tropheis: vni
cum populus romanus ſpectauit triūphū:ſimul ⁊
clariſſimū ducē ornatiſſimo reſidentem curru. Cui
eius inclyta geſta ſummo oium fauore magni co-
gnomen inſigni dedere.

¶ De Gaio Julio Ceſare auguſto. Cap̄. XVII.

Aij Julij Ceſaris clariſſima hoc loco preci A
g pua cura ſtrictim cōmemoranda tradunt̄.
Cuius primum ⁊ mirabile negocium fuit
piratas crucibus affigere : quibus quidem cum
Rhodum peteret ipſe maritima preda fuit : quin-
quaginta talentis redemptus:mox pretor in Hiſ-
pania ita magnifice rem geſſit : ut ꝗꝗ non trium-
pharet dignus triumpho tamen videretur. Proin
de in gallia conſul Helueticoruꝫ gentem ad flumē
arar duobus cruentiſſimis prelijs ita funditus de
leuit:ut ad centum .xxx. milia depoſitis armis de-
ditionem facerent. Hinc arioiuſtū germanorū in-
ſolentiſſimum ducē vno prelio vicit ac expulit gal
lia: Belgarum populos vna cum germanoruꝫ au-
xilijs ad ducēta octoginta milia:ſumma quidē ar
te obſtādo:ita diſperſit:ut ad ſua remeare quoſqꝫ

cōpulisset. Cū Neruijs ⁊ atrebatibus subsequenter cruentior pugna fuit: Ita ut quinquaginta milibus Gallorum cesis: reliquos terra uertere coegisset: Hinc deditiones urbium ad extremos usqꝫ oceani terminos consecute. Auarici eodem impetu fortune fugati: ad quatuor milia cesa: quinquagitatria milia uenbdata.
B Cū Uenetis qui ad oceanum terras incolebant nauale prelium ⁊ memorabile fuit: ⁊ hi quoqꝫ victi ⁊ armis superate sequaciorum ad decem milia obtruncata qui castra Romana circumsederant: equitatorū qui ad defectionem cum finitimis coniurarant ad. xxx. sex milia ferro prostrata: Germanorum gens quadringētorū miliū agmine traiecerat in gallias: quos prelio victos Cesar ad ripas pontē coiūxit Rheni ⁊ cruore ⁊ flumine incessit. Inde confluentis Rheni bis disiunctissimas ripas pōte cōiunxit: ⁊ primus Romanorum armis Germaniam inuasit: Uerum barbari siluas petere procurarunt ac paludes: nō ausi certare qd pro victoria fuit. Post hoc terminis oceani non contentus in Britannia bellum transtulit: que tandem expugnata cuz regibus suis flexit victoris iugo ceruicē: Uercingentoriem qui rebellantium Gallorum instinctu rex declarat⁹ vniuerso agmine in medio Gallie cōsederat.
C Post aliquod horrida certamina hinc inde: ⁊ presertiz ad Gorgoniam uario discrimine ⁊ magnifice gesta: in Allexia oppido uallo. xj. milibus passuum circundato mirabile sed Cesaris opus circūcluserat: donec ducentorum quadraginta octo millium armatorum exercitu congesto: auxilio regis ferme tota Gallia surrexisset. Et hi quoqꝫ cesi: fusi: qui potuere ad sua remearūt. Rex ipse deposito fastu: supplex ante Cesaris genua abiectis armis: Et habe inquit fortez virum fortissime vicisti: Et hec nouez annorum in Gallia Britāniaqꝫ Cesaris gesta: Deuicta Gallia non tuit resistendi locus: quin ad iniurias Pompeij ceterorūqꝫ emulantium transacto Rubicone Ariminum Cesar aduolaret: quare obsterritus Pompeius omnem senatum trahens in campaniam primo: mox Brundusium uenit: ubi a Cesare obsessus: ruptis obstaculis per Hadriaticum mare in Grecia Dyrrhachiuz tenuit fuga. Cesar ut reuiseret Romam retrocesserat: ⁊ exhausto erario in Hispaniam traductus apud Hilerdā Petreium ⁊ africanū Pompeianos duces ferro ⁊ fame consumptos supplices ad se uenire coegit: ⁊ ex tota pacata Hispania urbē reposcebat: insecuturus Pōpeium quem apud Dyrrhachiū sedeciz milib⁹ passuum conducto uallo circūcluserat: inde digresso
D Pompeio ambo tenuere Thessaliaz: ibiqꝫ vict⁹ atqꝫ fugatus Pompeius: in Egyptuz nauigat: ubi dolo regis Ptolemei decollatus occubuit. Cesar eodem properarat: ⁊ hic quoqꝫ cum alexandrinis terra mariqꝫ ingens bellorum negocium fuit: demum assumpto fluctibus rege victor Cesar Cleopatram gentis reginam relinquens per Syriā profectus: restituto in regnum minoris armenie Deiotharo Pharnacē bello victū pōti regno priuat: Inde tenuit africam: ⁊ post aliquot clarissima prelia tres duces aduerse partis prostrauit: Scipionem: Jubam regem: ⁊ Labienum. Cato Utice ultro repetitum gladio pectus transfixit: victor ad Italiaz redijt: mox ad Hispanias conuersus: apud mūdā ancipiti euentu Gneum ⁊ Sextuz magni filios expugnat triginta milibus Pompeianorum cesis: in fuga obtruncato Gneo. Hinc domitor gentium romam regressus: quiquies triumphauit. De Gallia atqꝫ Britānia primus triumphus: de egypto secūdus: de Pharnace ⁊ Pōto tertius: quartus de Juba ⁊ africa: de Hispania quintus fuit.

De diuo augusto Cesare Octauiano. Ca. XVIII.

D iuus Augustus Cesar Octauianus certissimum romani imperij columē. xvij. etatis anno cū Hirtio ⁊ Pansa cōsulibus aduersus Marcū antonium decimuz Brutum tūc Mutine obsidentem pro pretore missus: primo conflictu parum prospere pugnatum est: interempto Pāsa: secundo prelio exanimato hirtio: ferox iuuenis superstes deuictū fugauit roma antoniuz. A
Reuersus se inuisum senatui sensit: quare aduersus ingratissimos ciues cuz Lepido ⁊ Antonio federe se iūxerat: ⁊ cōsul creatus in urbe relicto Lepido cum Marco Antonio interfectores Cesaris Cassiuz ⁊ Brutum insecutus in Grecia tenuit Emathiam. Postremo vir armis superati parricida Cassius ceruicem: Brutus latera ultro proximiori ferro obtulerunt. His itaqꝫ gestis inter triūuiros tripartito imperio: Asiam tenuit Antonius: Lepidus africam: Octauianus europam. Hec inter Luci⁹ Antonius consul: Marci Antonij frater: urbem: hostiliter inuaserat: Imperiosum iuuenem oppressurus B
quem prelio victum ac fugatum: ⁊ Perusij obsessum impellēte fame viribus suis Octauianus succumbere coegit. Inde sextum Pompeiuz Magni filiuz qui infestatione piratica vndiqꝫ maria terrore impleuerat: trecentarum nauium classe toto mari dispersa expugnatum reddidit: in fugam uersuz eodēqꝫ successu cum Lepido qui ex africa multitudine armorum uenerat: occasione data in Siciliaz confugere properauit. Et hic quoqꝫ victor misere vitam imploranti remisit. Ad hadriaticū litt⁹ profect⁹ Illyricos: Liburnos: Dalmatas vincere maturauit: ad Actium proinde grecie promontoriuz ubi cum regina Cleopatra ducentarum nauium classe: Marcus uenerat Antonius: armis petitur⁹ Italiam: ad summum cladis terrestri naualiqꝫ prelio certatum est. Deniqꝫ victore Octauiano Antonius cum regina in egyptuz infausta uela dedere. Octauianus hostem insecutus: penes ipsum Pharuz prelio deleuit Antonium: qui in Alexandrina urbe obsidione reclusus: in se gladio usus interijt: quem regina imitari conata: ultro admotis serpē- C
tibus uenis paulatim decessit. Uictor ad Italiam ꝓfectus de Illyria deqꝫ actiaca victoria ⁊ de egypto triplici triumpho introijt urbem. Et clauso iano pacis indicio: quia rem romanam auxerat: ab augendo Augustus cognominatus est. Sed diutius quiescere nō potuit: rebellione gētiū cōcitus. Igitur recluso Jano ad Hispanias extrema oceani littora traductus: Cantabros ⁊ Asturos ⁊ totā peruagatus prouinciam terrore armatoruz docuit seruare mādata. Scythe: Sarmate simul ⁊ Parthi: qui intra septentrionem ⁊ ortum solis terras incolunt: ad Augustum se ad obsequia paratos miserunt. Tigranem in Syria a Gaio augusti legato victum penituit defecisse: Bosphorum ⁊ Propontidem submissius se gerere docuit. Agrippa itaqꝫ ad orientem per legatos omnibus pacatis ex occiduo littore romam reuectus: Augustus Januz de

integro clausit: quē paulopost referare opportunū fuit: in arcticū polū ire coactus: ubi ferocissime gē
D tes ause erāt cōtrafacere. Ideoq3 Usipetes: Moricos: Brēnos: Uindelicos: Salassos: Germanos Marcomānos: Cheruscos: Sueuos: Sycābros: Dacos: Mesios: 7 quicqd citra ultraq3 Rhenum: Danubiū barbaries effera spectat: sic pdomuit: ut obnixe paterentur imperia. Ad meridiem Cossus missus Getulos vicit: Garamantas 7 Marmaridas: 7 quicquid ad austrum pacādum restabat cō posuit. Itaq3: Asia: Africa: demum 7 Europa sub actis: nil vincere supererat: qre augustus Romā regressus: tertio integra pace ianū firmauit: 7 ingenia sic florescere visa sunt: ut ipsius seculi etas qua Christus noster ac deus ex virgine natus est: nulliq3 ante uel postea fuerit morum celebritate litteris 7 militia sic conferēda.

¶ De Flauio Uespasiano. Cap. XIX.

A V Espasiani gloriosissimi atq3 oīuz clarissimi pncipis arma victricia: hoc loco arta relatione laudū suaꝝ notitiā persequuntur. Is sub Claudio Tyberio ab augusto quarto imperatore in Germaniā pus: mox in Britāniam missus: plerūq3 fusis ac fugatis ac cesis hostibus: aliquot ualidissimas urbes 7 oppida vigiti numero in imperij potestatē redegit: Post imperante Nerone: ad ultionē cesi exercitus romanoꝝ cōsul in iudeaȝ cū Tito filio eius legato missos primo statim aduentu in Gallilea cūcta flāmis ferroq3 populatus urbes 7 oppida tumultuoso armoꝝ terrore ꝯcussit Josephūq3 virū utiq3 litteris 7 militia clarum qui multitudine gentiū obuiā processerat: sola noīs fama in fugā uertit: 7 Jotapatā 7 munitissimas urbes dura morte ꝓstrauit: quibus icēdio datis peremptorū numerus 7 captorum ad quadraginta milia fuit. Africa. xij. milib9 oppidanoꝝ cesis scalis superata ac dirrupta circa radices mōtis Gari
B zij: Samaritanoꝝ duodeciȝ milia 7 sercenti obtrūcata: Jopen tutissimū palestine oppidū ad quatuor milia ciuiū trucidata ruine eius permiscuit. Tyberiada q: pacifice quia pacifice tenuit arma: integra steti t. Tharicheas urbs summa qdē Titi Uespasiani virtute obtēta est. iudeoꝝ sex milib9 quingētis cesis: triginta milib9 iure belli uenundatis: electissimis iuuenibus mille Neroni transmissis. Gamola uario discrimine oppugnata 7 miserabili obstantium clade sic deletaꝝ 7 quinq3 milib9 Judeoꝝ 7 cōiugibus 7 filijs e menib9 sese pcipitātib9 ex toto desolaret. Giscala armis obtēta: duob9 milibus qui aufugerant in itinere trucidatis. Matrone cū infantibus ad tria milia capte. Jania 7 azotū victricib9 ilico cessere armis. Gadara subito impetu capta 7 direpta: fugientiū supra iordaneȝ: ad tredeciȝ millia ferro necata: ultro duo milia capta Gallitie regio: q: rebellarat: iterū arma in se acri9 cōuerterat qre miserabili populatione vndiq3 ua
C gatus ꝯsul oīa uastatū ire permiserat: subactis Lyda 7 Jānia. Inde ultro ꝓgressus Metropoliȝ obsidione circundat: Thopartiam 7 Betheleton aliaq3 oppida cepit. In idumeorū ꝓuicia Bethabrim 7 Caphurtosiū gētis munimina: quia obstiterant: iudeoꝝ decē milib9 trucidatis: mille captis pessundati sunt. Gerasom: oppidū expugnatū 7 flammis recōmissū: mille qui restiterāt obtrūcatis: hinc per diuersa iudee reuolutis signis: cede: ferro 7 igne in urbes 7 oppida victritia strepuere arma. Tarega 7 Euphre cū ipsis ciuib9 oppressis: uersus hierosolymam ꝓinde cecinere signa: ut fumo 7 puluere urbis obfuscarētur menia. Dū ad oriētē hec geruntur: Nero: mox Galba: postremo Ottho occiderant imperatores: 7 Uitellius oium sceleratissimus iā iperare acceperat: quare exercitus qui sub clarissimo duce in iudea armis elaborabāt idignati sub tā ineptissimū principeȝ: rē romanā uenisse: Uespasianū sūme rei iperatorē creāt: Nec iter Rome Uitellius gladio stercore ilico perfossus in Tyberim distractus: quare Uespasianus qcqd belli iudaici supererat agēdū. Tito filio ꝯmittēs: ad italiam redijt: 7 urbeȝ sūma oium alacritate igressus primo uenerat9 sacra pro reb9 ꝓspere gestis dijs humanissime gratias egit.

¶ De Tito Flauio Cesare. Cap. XX.

A T Itus Flauius Cesar clarissime indolis iuuenis ac rarissimū ꝟtutis ornamētū: se iter serenissimos pncipū digne enumerādū tradit. Is admodū adolescēs sub genitore militās in iuidia iter cetera p eū strenuissime gesta: q̊dā acerrimo conflictu duodecim ex hostib9 qui aduersus se irrūpāt duodeciȝ sagittarū ictib9 letali vulnere ꝓstrauit. Postremo Hierosolymā eternū iuuenis decus vincere superat: que a p̄re cōcussa a filio diruēda poscebat. Ideoq3 post aliquot prelia añ urbis cōspectū uario utriq3 discrimine magnifice gesta belli cis instrumētis vnq3 pulsatis menib9: per hiatū ruine urbis angulum Romanus obtulit: Et dum ad secundi muri fragmenta prestanter 7 ocius Titus cōtēdit: cū iudeis admirabile negociuȝ fuit: Ita ut uota romani pari clade assequerētur: Tertia menia vincēda restabant: que summo tandem labore 7 machinis concussa ac dilapsa: noctu claȝ interfectis custodibus: ingrediendi aditū dedere. Subinde acrius fuit cum ipso phano q3 cum urbe pugnare: 7 maiora intestina q3 exteriora cer
B tamina: Namq3 circa templum eminentissimum Salomonis: opus cum iudeis ingens: 7 cruenta indies eruptio pugne fuit: 7 plerunq3 strage multorum retrocedere coacti sunt romani. Sed desiderio vincēdi magis ac magis flammatus animo sissimus iuuenis: suos in agmen restaurauerat: 7 hic quoq3 infauste depulsi Romani vincuntur. Nec ob hoc remisit animū vir fortissimus: qui virtute cuncta relegerat: Ideoq3 de integro in hostē atrocius inuectus: ardua phani schalis 7 vi armorum adortus: telis sarisq3 potitus cuȝ resistere nō posset: strage suorum retrocedere coactus est. At ille indefessus 7 laboris patiēs: virtute sue obtemperaturus: ad certamen animatis suis in prelia reuersus aduolat: 7 multo acrius inter militē 7 imperatoreȝ vincere dimicauit: ita ut hostes cesi cruenti secessissent. At ubi post triduum in agmen ipse rediret: a quodam Romanorum intra fenestraȝ ad penetralia templi tendentem iniecta face: ex tēplo ad ardua concrepuit flamma: quare illud grāde perfide gentis sanctuarium fama percelebre: anno millesimo trecentesimo trigesimo: postq3 a
C Salomone conditum fuerat incendio consumptū iacuit solo: Hec inter tanta iudeorum strages fuit: ut miseranda Hierosolyma suorum cruore vndiq3 affluenter manaret. At ubi flammis demum omnia commissa essent: urbs obstinatissima cineri ili-

co cessit iudeorū igne:ferro ⁊ fame peremptorum per omne bellorū tēpus sub parte ac filio: vndeci es cētena milia fuisse Joseph⁹ affirmat clarissimus historicus ac iudeos reliquos uenūdatos ac toto orbe terrarū dispersos septē ⁊ nonaginta milia de clarat. Jta ꝙ oib⁹ explicitis summa oium alacrita te inuictissimus iuuenis ab vniuerso exercitu Ce sar cognominatus est: ⁊ ad italiā ꝓfectus senatu: populoqꝫ romano occurrētib⁹: summo ⁊ a patre in genti apparatu susceptuꝫ introijt urbem. Proinde pater ⁊ filius vno residētes curru: de iudea specio sissimū duxere triūphū: quē iter trecētos ⁊ viginti triūphos ab urbe ꝯdita clarissimū fuisse ðscribūt.

De Ulpio Traiano. Cap. XXI.

A Rbor ingeniū virtutis gloriosissimū iusti tie ⁊ pietatis exēpluꝫ Ulpius traianus bre ui repſitatione hoc loco referēdus erit: Cu ius arma ⁊ si ampliori loquēdi stilo ꝓsequēda erāt necessitati cedere patianť. Js primo ubi imperare accepisset reintegrādi iperij qd prioꝝ ꝑncipū igna uia iā pene absumptū ⁊ virib⁹ exhaustū videbatur alto aio ꝯstat agitasse ꝯsilia. Nec mora fuit ad Ar chon primo ꝯuersus in Germanoꝝ ferociā qui de fectione assidue rebellarāt: ualidissimo ipetu signa cōmouit: quos post multa ⁊ horrida prelia ita con flictos subegit: ut ipsi attriti ⁊ ferme fundit⁹ oppres si: Romane virtuti submissius succumberēt. Nec prius inde discessit ꝙ̄ ceteras nationes inuaderet armis ⁊ superatis: qui cōtrafacere ausi: nō modo clarissimus: sed ⁊ cruentissimus ultor ad orientēꝫ transmeare equoreum festinauit: ubiqꝫ Armenia: Parthis erepta: Syros quoqꝫ assiduo marte cal cauit: ad Propontidē signa reflectēs Bosphorum adortus: oē Ponti regnū superat: Jnde ꝑdomuit albanos: vicit ⁊ feroces Sauromatas: qbus serui tutis frenū imposuit ad Colchos ⁊ Scythas Hir canosqꝫ cuncta vincēdo: usqꝫ progressus ita ut Ta nais limē quo primuꝫ ab Europa dirimitur Asia:

B sub ipo gelido situ absterreret armiꝫ: mox idagine ꝗdā circūdato exercitu: horrisono armoꝝ terrore ꝓstinū relegēs iter. Seleuciā thesiphōtē urbes ac Babylonē iuasit: Cōtremuē ⁊ arabes parē coacti: nec Persides euadere potuere: qn victoris ꝑcepta seruarent. Hinc ultra mōtis Tauri iuga cuncta pa cando: oblique transuersus mare rubrum inspexit quo onusta classe depresso remigauit ad Jndoꝫ: ut illis pridem ignotis Romana ostenderet arma. Uñ victor remeās Tigridē ⁊ Euphrates postre mo supare conat⁹: toto oriēte auro vibrātia circū tulit signa: ut gl'iosior suā reuiseret italiā. Qui ur bi Rome restitut⁹ iclyto curru triūphās: uti quod dā mun⁹ celeste recept⁹ magnitudine reꝝ: eqdē vni ce cōtēplādus fuit: cū nemo alter felicior augusto melior Traiano: assidue sit cōclamatū. Et quia rē publicā nō modo viribus augendo: ueꝝ ēt ruinis depssam urbē restaurādo in pristinū dec⁹ reformauerat: ueluti alter Romane urbis cōditor cū Ro mulo eqri uoluerūt. Cui⁹ strenuissima gesta erea imagine celata: vnicū posteris exēplar foro posita sunt: vir generosi spūs cumulatissimis laudib⁹ ad sydera sublimādus.

Epitomatis quorundā illustriū viroruꝫ: post cele berrimi uatis Francisci Petrarche obitū: Lombar di de Siricho Patauini: explicit Supplemētum.

¶ Famosissimi Oratoris: Historiographi & Poete Beneuenuti de Rābaldis in Libellū suū qui Augustalis dicitur: continēs sub cōpēdio breuē descriptionē Augustorū: ad illustrē Nicolaum Marchionē Estensem. Prefatio.

o Ptas clarissime Marchio Heroicarum cultor virtutū posse: faciliter & cito internoscere bona & mala pncipū Romanorum: ut utrorūq3 fine notato: cautior fias eminēti in speculo exēplorū parebo libēs & calculātis more rem magnā breui ratione summabo. Quia nō modicū cōfert cōmoditatis ad cognitionē rerū gestarū: presertim postq3 uenit tps grē: quo rex vniuersi & urbē & orbē totū ad vnā uoluit redigi monarchiam: nosse annos qb⁹ qsq3 pncipū imperauit: nō per modū narrātis sed poti⁹ numerātis singulorum tpa breuiter: imo trāscurrēter perstringā lucido cū sermone. Est autē utiliter presciendū: ꝙ oēs historiarum descriptores catholici: siue in obsequiū fidei siue ob aliā causam: sicut Orosius in Ormesta mundi: & alij plures incipiunt descriptiones a Cesare Augusto: qa sub eo Christus nasci dignatus est: a quo incepit primitiua ecclesia: uel quia diutius imperauit: & salubrius rempublicam gubernauit. Unde videtur uelle: ꝙ Gaius Cesar fuerit potius quidā precursor imperij: sicut Baptista fuit precursor dñi. Oēs vō gentiles historici incipiūt a Julio Cesare sicut Suetonius & alij multi: quos magis sequi intēdo qa nō aliō q3 ueritatē tradere posteris curauerūt.

¶ Eiusdē Famosissimi Oratoris historiographi & Poete Beneuenuti de Rābaldis Libellus qui Augustalis dicitur breuiter comprehendens descriptionem omnium Augustorum usq3 ad tempus suū: Feliciter incipit.

Julius Cesar. p Rimus igit qui Romanorū arripuit iperium fuit Juli⁹ Cesar Lucij fili⁹: ualētissim⁹ oium pncipū qui in vigore ai nō hūit parē nec ante se nec post se. Hic vixit annis.lvj. Imperauit aūt post finem bellorum suorum annis tribus & .vij. mensibus. Interfect⁹ est in medio senatus vigintitribus vulneribus.

Augustus Octauianus. c Esar augustus dictus Octauianus: a natiuitate pronepos Cesaris & filius adoptiuus successit illi in imperio. Hic fuit felicissimus oīum pncipū priorum & posteriorum: Nam alta prouidentia sua imperauit prudēter & laudabiliter tot annis: quot Cesar vixerat: scilicet. lvj. De quib⁹ regnauit.xij. cū Antonio & Lepido triūuir. Reliquū solus cū magna pace & tranquillitate orbis clauso tēplo Jani: & vixit annis.lxxv. minus.xxv. diebus mortuus est feliciter apud Nolam ciuitatē cāpanie.

Tyberius. t Yberius puignus Augusti ex Liuia adoptatus ab eo: heres fuit imperij. Hic ut ait Plinius fuit tristissimus hominum senex: fedissimus omni turpitudine luxuriarum & ebrietatū fuit tamen strenuus victor in iuuentute: de quo dicit Orosius: ꝙ ex mansuetissimo pncipe cōuersus est in seuissimā bestiā: cū nō ipetrasset in senatu ꝙ ipse pro deo haberet. Mortu⁹ est graui morbo uel ueneno. Uixit annis.lxxviij. Imperauitq3.xxiij.

Gai⁹ Caligula. g Aius Caligula pronepos Tyberij nat⁹ ex germanico filio Drusi qui fuerat frater ipsius Tyberij. Hic fuit iuuenis pessim⁹ omnium excepto Nerone: oi scelere ꝯtaminatus: qui vixit annis.xxviij. Imperauitq3 annis tribus: mēsibus decem: diebus octo. Interfectus cōiuratione suorum.xxx. vulneribus & turpiter tractatus.

Claudius. c Laudius nepos Tyberij natus ex Druso patru⁹ Gaij Caligule: indifferens fuit & uarius multū: qui a prima etate fuit semp infirmus vilis & tristis. Unde cū debuit succedere Tyberio in iperio Gaius fuit sibi prelatus: fuit tamen satis utilis sed infortunatus in vxoribus: De quarū vna Messalina scribit Cornelius tacitus: & Juuenalis dicēs: Et lassata viris nōdū satiata recessit. Altera vō Agrippina mr̄ Neronis: que ipsum Claudiū uenenauit in fungis. Claudius vixit annis.lxiij. Imperauitq3.xiiij.

Nero n Ero de gēte Domitia preuignus Claudij & gener ei⁹ adoptat⁹ fraude Agrippine. hic fuit neqssimus oium hostis humani generis: & iō iudicat⁹ est hostis a senatu. Intfecit se pugione quarto miliario lōge ab urbe cū iperasset annis paulominus.xiiij. Uixitq3 annis.xxxij. & familia Cesarum in Nerone defecit.

Galba. g Alba senex de nobili stirpe Sulpitiorum septim⁹ post Neronē: vir vitiosus: cōmisit se totū regendū vitiosissimis seruis: vnī oib⁹ odiosus occisus est in foro a militibus Otthonis cū iperasset mēsibus septem. Uixitq3 annis.lxxiij.

Otto octauus. o Thbo octauus imperator: fuit nobilis homo natus ex equite Romano non poterāt esse bon⁹: quia fuerat familiarissimus Neroni: fuit tamen militibus dilectissimus: qui vict⁹ a Uitellio se occidit pugione cū iperasset nonaginta diebus: anno etatis sue.lvij.

Uitellius. v Itelli⁹ nobilis de gēte Uitelliorum: vir pfunde gule & crudelis: qui a pueritia fuit educatus inter meretrices Tyberij: vituperatissime occisus in furore populi inter oia ludibria & tormēta. Regnauit mensibus octo: Uixitq3 annis.lvij. Et nota ꝙ Orosius Otthonem & Uitellium abijcit de numero pncipū romanorum.

Uespasianus. v Espasianus nobilis de gēte Flauia: successit decim⁹ in iperio Uitellio: cū eēt dux belli iudaici p Nerone. Hic fuit sapiēs senex & utilis reipublice: qui vixit annis.lxix. mēsib⁹ tribus & diebus.vij. Imperauit annis.x. & mortuus ex fluxu uentris.

Titus filius uespasiani. t Itus Uespasiani filius: clarissimus omni virtute: gloriosissimum triūphum duxit de iudeis simul cū patre: quia simul ambo imperauerūt. Uel quia dicit Plinius optimus testis qui ascribit Uespasiano. Et hic amore omnium tenuit imperium solus annis duobus: mēsibus duobus: & dieb⁹.xx. Uixitq3 annis.xlj. & mortuus est febre cū magno planctu omnium.

Domitian⁹. d Omitianus filius uespasiani: frater Titi: hostis virtutum: patris & fratris crudelis

hostis virtutũ:patris ⁊ fratris crudelis sanguinarius:persecutor muscarum ⁊ christianornm ⁊ iudeorꝫ: qui vixit annis.xlv. Impauit.xv.occisus a suis in camera.

Nerua. [n] Erua senex satis nobilis: honestus ⁊ modestus:contrarius Domitiano: factus est Imperator opera occisorꝫ eiusſ:qui adoptauit Traianũ in filium ꝑpter egregiã eius virtutes. Uixit anuis.lxxij. Imperauit anno vno ⁊ mortuus est morte naturali.

Traian⁹. [t] Raianus ortus Rome:cuius antiqui fuerũt Hispani:optimus fuit omnium augustorum summe iustitie:clemẽtie ⁊ ciuilitatis: qui vir diuinus mirabili virtute ⁊ felicitate Romanum imperium satis infirmatuz magnifice ampliauit. Hic vixit annis.lxviij.mensibus octo: ⁊ quattuor dieb⁹. Imperauitqꝫ annis.xviij.mensib⁹ sex: ⁊ mortuus est ex fluxu uẽtris.

Hadrianus. [h] Adrianus ut scribit Spartianus:natus ex cõsobrino Traiani fili⁹ adoptiuus eius:cuius fuerunt maiores in italia temporibus Scipionum:vir magne scientie:maxime eloquentie:nũc crudelis:nũc clemẽs:qui plus ꝑcurrit prouicias romani imperij q̃ꝫ aliquis alius imperator. Hadrianus vite tedio afflictus petebat occidi: ⁊ mortuus est anno etatis.lxxij.mense quinto cũ imperasset annis.xxj.mẽsibus.xj.

Antonius pius. [a] Atonius Pius gener Hadriani: ⁊ filius adoptiuus:vir forma pulcher:insignis ingenio ⁊ eloquio: magne litterature: moderatissimus ⁊ benignissimus:qui romanuz imperiuz plus studuit cõseruare q̃ꝫ ampliare:habẽs illud in ore Scipionis: Malo vnũ ciuem seruare q̃ꝫ mille hostes occidere. Antonius perijt anno.lxx. iperauit annis.xxiij. Mortuus est ex febre quasi dormiens.

Antonins uerus [a] Atonius uer⁹ gener Pij successit ei in iperio cũ Lucio fratre suo. Isti duo frẽs ꝑmi simul uocati sunt augusti. Iste uerus sapiẽtissime celauit ⁊ supportauit vitia fratris: qui regnauit secum annis.xj. Fuit enim magnus philosophus:sanctitate vite omnibus preponẽdus:nunq̃ꝫ mutãs vultũ:qui vir tãte virtutis poterat dici felix:si uxorem Faustinam ⁊ filium commodũ nõ habuisset. Imperauit annis. xviij. Uixitqꝫ. lxj. ⁊ mortuus est ex morbo.

Antoni⁹ cõmod⁹ [a] Atonius commodus fili⁹ ueri: paternaꝝ virtutum hostis crudelis luxuriosus qui a pueritia fuit toto corpore omni turpitudine fedatus:trecẽtas meretrices ⁊ totidẽ pulchros pueros habẽs in palatio:infamator oium:ab omnibus incommodis cuz imperasset.xiij.annis strãgulatus fuit cũ magno commodo omnium.

Pertinax [p] Ertinax factus imperator mandato senatus fuit genere ignobilis ex patre libertino sed moribus nobilis:senex uenerabilis: tẽperatus:contrarius Cõmodo. Reputatus est auarus:dilectus populo ⁊ militib⁹ odiosus:Unde occisus est a militibus odiosus. Uñ occisus est a militibus in domo sua opera Juliani. Uixitqꝫ annis lx. ⁊ mẽsibus.vj. ⁊ .xxv.diebus.

Julian⁹ didyus [i] Ulianus didyus post pertinacẽ assumpsit imperiũ:qui fuit nepos Juliani magni iurisconsulti:quod magis nobilitauit eũ:Cuius antiqui fuerũt de Mediolano. Julianus fuit parcissimus hominuz miserrime viuẽs:vnde odiosus populo:desert⁹ ob omnibus: priuatus est imperio auctoritate senatus ⁊ in palatio occisus. Uixitqꝫ annis.xlvj. ⁊ mẽsib⁹.iiij. Imperauit.ij. mẽsibus. ⁊ diebus.v.

Seuer⁹ [s] Euerus solus in numero principuz fuit ex africa:qui vir fortis magna bella gessit:terribilis senatui ⁊ populo:sed militibus amabilis:qui maius stipendiuz dedit q̃ꝫ aliqs imperator. Hic tãtũ annone reliquit in morte ꝙ sufficere poterat urbi.vij.annis dando.lxxv.milia modiorum in die. De quo dixit senatus ꝙ nunq̃ꝫ debuisset nasci uel nunq̃ꝫ mori. Uixit annis.lxxix. Mortuus est in Britannia cum imperasset annis.xviij.

Bassianus. [b] Assianus filius Seueri dictus antonius charatallus successit patri in imperio asperior eo luxuriosus multũ:qui Papinianuz magnum iurisconsultuz trucidari fecit:quia reprehendebat euz ꝙ duxerat Juliã nouercam suam in uxorem. Hic imperauit annis quasi sex ⁊ occisus est apud Charias insidijs macrini prefecti: anno etatis sue.xliiij.

Macrinus. [m] Acrinus occiso Bassiano arripuit imperiũ homo omnium vitiorum: vilissime natus ⁊ vilissimus seruus sub Cõmodo:fuit crudelis:sanguinarius: inuentor nouarum mortium sed post annum sui imperij fuit occisus apd̓ antiochiam ab Heliogabalo.

Uarius Heliogabalus [v] Arius Heliogabalus reputatus filius suprascripti Bassiani ex Semirama vulgatissima meretrice ad cuius uoluntatem fecit oia:turpia ipurior omni bestia:occisus est cõiuratione militum: ⁊ deiectus in cloacam stercorariam ⁊ mater cum eo dignissima tali filio luxurioso:prodigo:scenoso qui nõ est nominandus homo sed upupa fedissima: Imperauit annis tribus.

Alexander. [a] Lexander filius Uarij Heliogabali natus ex Mamminea christianissima muliere:accepit Imperium ad remedium generis humani:qui iuuenis: virtuosissimus:purgatis sordibus Heliogabali:rempublicam salubriter gubernauit consilio Ulpiani qui fuit legalis scientie princeps. Habuit iste Alexãder omnes dotes nature ⁊ fortune: ⁊ vitam bonorum principuz metrice scripsit. Uixit annis.xxxix.mensibus tribus diebus.xij. imperauit annis. xiij. Occisus est in Gallia a militibus opera maximiani: quod indignissimum visum est. Nam omnes boni pricipes ut plurimum bene mortui sunt: ⁊ mali male.

Maximianus [m] Aximianus natus de regione Thracie:ex patre ⁊ matre barbaris :sine auctoritate senatus:a militibus appellatus est augustus:qui fuit magnus ut gigas : fortissimus ferus: asper ⁊ superbus nullum animal eo crudelius fuit in terris:vnde milites in africa fecerũt imperatorem Gordianum senem grauissimum: sed Maximianus occiso Gordiano ⁊ filio eius iuuene ueniebat contra romam fulminans. Senatus uero territus fecit tres imperatores contra eũ:scilicet Pupienum: Albinum ⁊ Gordianum paruulum nepotem Gordiani senis interfecti. Maximianus uero apud aquilegiam occisus est a militibus cum filio suo cum imperasset annis tribus.

[...]rdia terti' — g Ordianus tertius qui appellatus fuerat Augustus a senatu cum Pupieno ⁊ Albino: Illis occisis fraude militū qui iam imperauerant duobus annis solus tenuit imperium ualde puer. Cui nihil deficiebat nisi etas: amabilis ⁊ gratiosus. Hic cū bella feliciter gereret in oriēte: cōsilio Mīsithei soceri sui viri prudentissimi: occisus fuit a militibus fraude Philippi Arabis dicentis ꝙ puer nesciebat regere imperiū. Imperauit annis sex.

[...]hilip. [...]s de [...]bia — p Hilippus de arabia post Gordianū fact' imperator: Philippum filium fecit participem regni: qui de vili genere natus superbe imperauit annis septem: nihil laudabile fecit: nisi ꝙ fuit primus imperator christianus: ⁊ ambo in tumultu militari interfecti sunt fraude Decij pater Uerone: filius Rome. Et hic nota ꝙ omnis Augustus est Cesar: sed non econuerso: Nam Cesar est electus a principe uel exercitu: August' ꝟo confirmatus a senatu.

[...]ci' d[...] [...]no. — d Ecius de Pannonia natus: vir industria militari strenuus: occisis Philippis inuasit imperium: quod tenuit annis tribus: ⁊ ipse cum filio quem Cesarem fecerat occisus est in medio barbarorum: cum bellū pararet contra Emilianum: qui in Missia rebellauerat. Crudelis fuit contra christianos.

[...]lus [...]stili[...] [...]s — g Allus Hostilianus post mortē Decij successit in imperio cum filio suo Uolusiano: quod tenuit annis vix duob': quo tempore persecutionem fecerunt in christianos ⁊ pestis generaliter fuit ubiꝗ.

[...]leri[...] [...]s — u Alerianus ab exercitu appellat' august': uolēte populo ⁊ gaudēte senatu: quia fuit vir nobilis sanguine: sciētia clarus: gloriosus eloquētia. Et hic uerificat dictum aristotelis: ubi plurimū de ꝟtute ibi minimū de fortuna ⁊ ecōuerso: sed infelicissimus fuit oīū: Nā capt' a rege persarū in misera seruitute cōsenuit: sustinēs semper in tergo regem cum ascenderet equum. Hic vixit annis .lxx. imperauitꝗ annis sex.

[...]ien' — g Alien' fili' Ualeriani qui iā erat Cesar: factus est august' a senatu loco pr̄is: qui luxuriosus marcēs ocio se totū dedit uoluptatibus neglecto pr̄e ⁊ impio. Unī ⁊ .xxx. tyrāni iuaserūt iperiū: fuit tn̄ poeta clar'. Unī cū semel celebraret nuptias tenēs spōsum ⁊ spōsam per manus dixit istos mirabiles ꝟsus. Ite simul pueri pariter sudate medullis Omnib': intra uos nō murmura uestra columbe. Brachia non hedere nō uincāt oscula conche. Imperauitꝗ annis .xj.

[...]udi' [...]cos — c Laudi' scōs impator fact' de uolūtate senat' dicit habuisse in se bona oiū pncipū: sicut ꝟtutē Traiani: pietatē Antonini: pudētiā augusti. Hic vict' feliciter a Gotthis mortu' est ex infirmitate familiari: ꝟ tutib' suis celū petijt cū impasset q̄si duob' annis. Quo mortuo Quintilianus frater eius vir optimus imperium tenuit solum .xvij. diebus ⁊ occisus est.

[...]lia — a Urelianus natus ex paruis parētib' barbaris: fuit vir fortissimus ⁊ in omni genere armoꝝ exercitat' a pueritia: qui magna bella gessit in oriēte ⁊ muros urbis plus ampliauit ꝙ aliqs ali' ante uel post: sed clemētiā non habuit que est prima virtus principum. Triumphus eius fuit gloriosissimus: Nam Zenobiā magnanimam mulierem: que magnifice uendicauerat sibi Syriam: duxit ante currum triūphalē ligatam multis cathenis aureis. Impauit annis quinꝗ: mēsibus vj. Occisus fraude notarij sui apud Byzantium.

Tactit' — t Acitus vir consularis: senex ⁊ grauis fact' est impator cū summa cōcordia ⁊ lōga deliberatione militū: senat' ⁊ ppl'i: spatio sex mensium: tēperat' sobrius: lectione libroꝝ delectatus: nō fecit magnifica ꝓpter tpis breuitatē: q: tm̄ sex mēsib' imperauit: morbo perijt.

Gloria nus — g Lorian' frater ei' sibi silis: Impiū tenuit duob' mēsib': ⁊ occisus est isidijs militū.

Prob' de pannonia — p Robus de Pannonia oriundus de ciuitate Syrmiēsi: nobiliore matre: qui uere probus iudicio omnium bonorum: factus imperator rempublicam quietissimam ⁊ securissimā reddidit: nobilissimis virtutibus clarus: sub magnis ducibus Ualeriano: Aureliano ⁊ Claudio multa bella gessit feliciter ⁊ probiter: terror barbarorum. Ideo finaliter occisus est apud Syrmien: quia nimis eos grauabat prelijs ⁊ laboribus: anno imperij sui quinto.

Char' — c Harus Roman' uel mediolanēsis: visus est militibus dignus imperio post mortē Probi: ⁊ tamen medius fuit inter principes bonos ⁊ malos. Hic capta ciuitate Chararū in persia: longius procedendo cum exercitu fulminatus est cum imperasset annis duobus. Charus habuit duos filios Cesares: quorū minor Numerianus magnus orator ⁊ poeta sine pari tempore suo: occisus est proditione Apri soceri sui qui uolebat occupare imperium. Maior aūt nomine Charinus contaminatissimus omnium: victus ⁊ occisus est a Diocletiano.

Diocle tianus — d Iocletianus cuū bonus princeps querere tur: occiso Numeriano: consensu omnium appellatus est Augustus vir magnanim': prudens: alti consilij: qui dicebat: bonus: caut': optimus uenditur imperator. Cum autē solus libere imperaret: subito ortis magnis bellis Diocletianus fecit Augustum Maximianum quem a principio fecerat Cesarem: ⁊ elegit Cesares Constantium patrem magni Constantini: ⁊ Galeriū post multas victorias belloꝝ. Diocletianus senex reduxit se primum ad vitam priuatam apud Salonas ciuitatem Dalmatie patriam suam: ⁊ Maximianus coactus ab eo idem fecit apud Mediolanum: ⁊ Diocletianus in oriente: ⁊ Maximianus in occidente crudelius persecuti sunt christianos ꝙ Ualerianus ⁊ Decius Aurelian' ⁊ ceteri. Diocletian' uenenum bibit Anno etatis .lxviij. cuū imperasset annis decem.

Cōstan tius — c Onstantius ⁊ Galerius Cesares facti Augusti diuiserunt imperium inter se: Nam Cōstantius contentus Gallia ⁊ Hispania: Ceteras prouincias collegę cessit. Cōstantius ex patre Eutropio nobili romano fuit vir optime cōstantie ⁊ ciuilitatis oibus amabilis ⁊ uenerabilis: qui mortuus est in Britannia Anno iperij sui .xiij. relicto Constantino filio ex Helena.

Galeri' — g Alerius cum imperasset Illirico: milites pretoriani Rome fecerunt impatorē Maxentium filium Maximiani: contra quem Galerius misit quendā Seuerū: qui cū icredibili

multitudine obsedit romam: ⁊ tamen proditione suoꝝ a Maxentio fugiēs occisus est: ⁊ Maxentius cōfirmatus in imperio factus est seuissim⁹ tyrānus. Galerius vō post multa mala que fecerat in christianos: dum putaret uenire in italiā: morbo fastidiendo putrefactus: cum uermes incessabiliter emitteret de corpore: cruciatus impatiens: manu sua se interfecit Anno imperij sui. x. Imperauit solus annis duobus.

Cōstantin⁹ magnus — c Onstātinus magnus Cōstantij filius omni virtute refulgens optimis principibus comparandus: rogatus a senatu ⁊ populo romano ut ciues suos liberaret a seruitute crudelissime bestie Maxentij: cōuocatoq̄ licinio qui iperabat in Hispania cū magno apparatu belli uenit contra Maxentium: quē magno prelio vicit: ⁊ Maxentius fugiēs suffocatus est in Tyberi. Cōstantin⁹ cū magna glīa intrauit urbē. Postea Licinium sibi rebellem: sepe victum: tandem occidi fecit. Constantinus itaq̄ omnium victor: ecclesiam romanam reformauit: fidem christianam cōfirmauit: sedem imperij transtulit in Greciam: ubi fecit secundam roman. Constantinus cum magna virtute ⁊ fortuna prosperrima iperauit. xxx. annis mensibus. x. ⁊ dieb⁹. xj. vixitq̄ annis. lxvj. ⁊ mortuus est feliciter.

Cōstās — c Onstans ⁊ Constantinus filij Constantini occiso fratre eoꝝ Cōstātino tenuerūt ambo imperium. Cōstans prauus Arrianus persecutus est catholicos: sed post multa prelia gesta contra Persas: factus omnibus intollerabilis occisus est anno imperij eius. xix. etatis vō anno. xxx.

Cōstātius — c Onstātius post fratrem solus tenuit imperium annis sex: temperans ⁊ placidus q̄uis Arrianus. Hic Julianū consanguineum suum fecit Cesarem ⁊ sororium suū: ⁊ misit in Gallias: qui elatus victoria inuasit imperiū in italia: Constātio occupato bellis parthorum: Cōstātius vō rediens contra eum: mortuus est in via: anno etatis sue. xlv.

Julian⁹ — i Ulianus successit solus in impio: vir liberalis: litterat⁹: eloquēs: memoriosus: cupidus glīe: Fuit tū igratus cōtra Constātiū ⁊ pfidus contra fidē: vnde uocatus est apostata: q: solus post Constantiū recessit a fide christiana: ⁊ christianos odio habuit: quib⁹ interdixit officia ⁊ studia scientiarū. Julian⁹ vixit annis. xxxij. iperauit anno vno: mensibus. viij. trāsfixus telo in deserto Parthie ab vno milite ignoto.

Jouinianus — i Ouinianus de Pannonia oriūdus: elect⁹ est impator ab exercitu Juliani: qui corpore pulcher: letus aio: exercitū quem Julianus fecerat paganum: fecit christianum: ⁊ reduxit saluum ex periculo magno. Mortuus octauo mēse imperij etatis eius. xxxiij.

Ualentinian⁹ — u Alentinianus de Pānonia: qui recesserat a Juliano: q: uerus christian⁹ erat fact⁹ est impator a militib⁹ nolēs: vir pulcher: prudens: pbus: similis Hadriano ⁊ Aureliano: q: fratrē suū Ualentē: ⁊ Gratianū filiū fecit augustos. Hic vir perfectus post multa bella mortuus est subita sanguinis effusione: anno iperij. xj. etatis vō lv. Quo mortuo Ualens tenuit imperium in oriēte: ⁊ Gratianus in occidente.

Ualēs — u Alens impator in oriente tanq̄ Arrianus psecut⁹ est catholicos christianos. Unde pcepit ut monachi militarēt: sed infelicissime bellum gerens cum Gotthis: perdito exercitu: ipse vulnerat⁹ sagitta fugiēs in vilem casam viuus crematus est igne: cū imperasset quasi annis. iiij.

Gratianus — g Ratianus post mortem patrui imperauit annis. vj. qui iuuenis gratus: catholicus ⁊ fidelis: contra alemanos feliciter pugnauit: sub quo italia tota recessit a pfidia Arrianorū. Gratianus videns multas gentes infestas romano imperio: elegit in impatorem orientis Theodosium nobilissimum hispanum. Qui vir. xxxiij. annorum Tartaros terribiles debellauit: ⁊ ceteris hostibus conciliatis gloriosus fuit apud Constantinopolim.

Ualētinian⁹ secundus — u Alentinianus secūdus frater Gratiani imperauit in occidente Theodosio iperāte in oriēte. Iste vir bon⁹ expulsus de Gallia a maximo tyranno: Theodosius tyrānum potentē cū paruo apparatu feliciter vicit apud Aquilegiā ⁊ captum decapitauit. Ualentinian⁹ ergo restitut⁹ in regno occidentis cū in pace regnaret: strangulatus est apud Uiennam fraude Arbogasti comitis sui cum imperasset annis. viij.

Theodosius magn⁹ — t Heodosius magnus cum iam imperasset xiij. annis cum Gratiano ⁊ Ualentiniano fratribus solus remansit in imperio annis tribus in oriente ⁊ occidente. Iste fuit optimus imperator christianorum: similis Traiano a quo originem traxit: de quo mirabiles laudes fecit ambrosius: cui⁹ auxilio expulit Arrianos de Mediolano: Theodosius contra Eugenium qui usurpabat imperium in Gallijs confidens virtute Christi: illius auxilio suppliciter inuocato in alpib⁹ ruit in prelium: ⁊ subito orta vi uentorum cum crudeli tempestate contra hostes Theodosius victor cū parua cede suorū Eugenium captū interfecit. De qua re memoriam facit Claudi⁹ Florētinus poeta pagan⁹: ut refert Augustin⁹ de ciuitate dei. Theodosius anno etatis qnquagesimo feliciter mortu⁹ est apud Mediolanum. relictis duobus augustis filijs suis Archadio ⁊ Honorio.

Archadius — a Rchadius successit patri theodosio in imperio orientis: ⁊ Honorius in imperio occidentis: ambo viri boni non degenerātes a patre. Ambo vō imperij eorū rhadagaisus rex Gotthorum cū infinita multitudine barbarorum miserabiliter victus a romanis fame ⁊ frigore occisus est rome: suis more pecudū uenditis. Archadius vō anno imperij eius. xiij. mortuus est apud Cōstantinopolim relicto filio suo theodosio in imperio orientis.

Honorius — h Onorius qui iā. xiij. annis impauerat cū fratre suo: postea impauit cū theodosio minore annis. xv. sub quorum imperio Alaricus rex Gotthoꝝ cepit romā cum furore: ⁊ spoliauit: parcēs tū fugiētib⁹ ad tēpla sanctoꝝ. Sub isto Honorio multa bella ciuilia ⁊ externa terminata sunt in occidente cū modico sanguine: Ipse vō occisus est rome sine filijs.

Theodosius minor — t Heodosius minor fili⁹ Archadij: mortuo Honorio regnauit i oriēte annis. xxvij. cū iam post mortē pris regnasset annis. xiij. ⁊ cum patre viuente annis octo. Hic Ualētinianū

consobrinuȝ suū fecit Augustū: ⁊ generꝝ suū qui in occidēte regnauit.xxv. Tempore huius Theodosij: Carthago crudelius capta est a Gēserico rege Uuandaloꝝ q̄ꝫ Roma ab Alarico: quia Gensericus non pepercit ecclesijs. Theodosius mortuus est apud Constantinopolim: ⁊ sepultus cum patre suo Archadio.

Alentinian⁹ tertius in occidēte tenuit iperiū.v.annis post mortem Theodosij: cum
n
quo impauerat annis.xxv. ⁊ Marcianus successit Theodosio tpe isto quo Attila ille potēs ⁊ terribilis cū multis regib⁹ ⁊ gentib⁹ barbaris de Pānonia ueniēs: in italiā crudeliter affixit Uenetamꝫ ꝓuinciā ⁊ Lōbardiā Aquilegia primo euersa. Tūc aūt facta est ciuitas Uenetiaꝝ a fugiētib⁹ seuitiā Attile. Ualētinian⁹ aūt timore uel inuidia occidit Ecciū ducem bellicosissimū Romani exercit⁹ in gallia: qui solus erat victor Attile: cui⁹ morte ruit imperium ⁊ salus occidentꝭ. Ipse quoqꝫ Ualētinian⁹ anno sequēti occisuȝ est Rome ab vno milite Eccij cum iam annis.xxv. rexisset imperium.

Arcianus qui iā qnqꝫ annis impauerat cū
m
Ualētiniano post mortē ei⁹ impauit annis duob⁹: quo tpe Gēsericus rex Uuādaloꝝ ueniēs ex africa cū Mauris: cepit Romā ⁊ eā rapaciter spoliauit: simil'r Capuā ⁊ Cāpaniā. Marcianus v̊o anno septimo sui imperij occisus est cōiuratione suoꝝ apud Constantinopolim.

Eo in Constantinopoli inuasit imperium:
l
qui Leonē filium suū regni oriētis fecit cōsortem: Quo tpe impiuȝ occidētis a multꝭ laceratū est. Nā quidā Maioran⁹ iuasit impium apd̄ Rauēnā: ⁊ ita alij multi. Rauēna eniȝ eo tpe Gotthoꝝ potentissima erat. Leo v̊o anni imperij sui decimoseptimo mortuus est in oriente.

Eno impator Leonis gener successit illi in
ʒ
impio: quo tpe Odonater ueniēs cū forti exercitu de ultimis finib⁹ Pannonie obtinuit regnum Rome cum tota italia. Q̄d cū tenuisset.xiiij.annis: Theodoricus rex Gotthorum ueniens de Grecia cum auctoritate Zenonis: vir strenuissimus victo Odonatre obtinuit Romam cuȝ tota italia. Zeno v̊o in grecia cuȝ imperasset annis xvj. mortuus est: similis Papyrio Cursori in uelocitate pedum.

Nastasius post Zenonem adeptus est im-
a
perium: Qui fact⁹ hereticus pertinax: cuȝ non possit reuocari ad fidem sanctam iusto iudicio dei fulmine percussus perijt anno imperij sui.xvij. quo tpe Theodoricus gloriose regnauit in italia circa annos quadraginta.

Ustin⁹ maior successit Anastasio: Qui vir
i
catholicus ⁊ pius: in partibus oriētis omni studio nomē Arrianoꝝ querebat extinguere. Sed Theodoric⁹ minatus est ei ꝙ nisi restitueret Arrianos: Ipse in italia oēs ppl'os gladio necaret. Justinus v̊o ex compassione Arrianos dimisit in pace: Ipse v̊o Justinus cum imperasset annis.xj. in pace quieuit Constantinopoli.

Ustinianus Justini sororis filius successit
i
illi in imperio: qui iustissimus p̊nceps Romanū imperium armis ⁊ legibus reparauit. Nam per Bellisarium virum bellicosissimum debellauit Persas qui inuaserāt fines Romanos: Africā liberauit de manib⁹ Uuādalorum atqꝫ italiam de manib⁹ Gotthoꝝ: ubi Neapolim receptātem Gotthos crudelissime exterminauit nulli parcēs. Postea Narseus eunuchus iterum Romam liberauit de manibus Totile regis Gotthoꝝ: quē interfecit. Justinianus v̊o leges Romanas mirabili breuitate reformauit: qui mortuus est feliciter cum imperasset annis.xxxviij.

Ustinus minor nepos Justiniani successit Justin⁹
i
in impio: qui fuit hō auarus: rapax: ipius minor
⁊ hereticus: ꝓpter qd̄ Narseus qui per inuidiā fuerat illi falso accusatus: odio ⁊ timore Auguste: que minabaᵗ reducē eū iter ml'ieres: fecit uenire Lōgobardos de Pānonia in italiā: qui ceperūt Mediolanū: Papiā ⁊ q̄si totā Lōbardiaȝ. Justinus cum imperasset annis.xj. alienatus mente mortuus est relicto Tyberio Cesare.

Yberius secundus successit in imperio Ju-
t
stino: qui fuit recte contrarius illi: vir lar- Tyberius scd̄s
gus in pauperes: christianus: ꝑfect⁹: sapiens ⁊ iustus: qui thesauros Justini male acq̄sitos pauperibus erogauit: ⁊ de Persis magnam predam habuit. Iste Tyberius moriēs reliquit heredem imperij Mauricium data sibi filia in vxorem cum imperasset septem annis.

Auricius gener Tyberij p̊mus ex grecis Mauricius
m
habuit imperium: vir utilis reipublice: cuius tpe magnū diluuium fuit in italia apd̄ urbē ⁊ Ueronā. Mauricius v̊o anno.vij. imperij sui occisus fuit cū duobus filijs suis a Phocace.

Hocas occisor Mauricij ⁊ filioꝝ: obtinuit Phocas
p
imperiuȝ: qui p̊mus obtinuit ꝙ Romana eccl'ia esset caput oīum eccl'iarum: cum prius Constantinopolitanam se nominaret. Phocas v̊o cum imperasset.v.annis priuatus simul vita ⁊ imperio ab Heraclio qui Africam regebat.

Eraclius successit Phocaci in imperio cū Heraclius
h
filijs suis ⁊ Constantino secundo ex illa familia: quo tempore Mahometus pestilentissimus draco in Arabia fecit sectam suam: ab oriente in occidentem uenenum suum disseminās cū pessima desolatione fidei christiane. Iste Heraclius factus hydropicus mortuus est anno imperij sui.xxxj.

Onstātinus secūdus cū fratre iura susce- Cōstātin⁹ scd̄s
c
pit imperij: qui crudelis raptor ueniens in italiam Romam spoliauit oībus ornamētis suis: deinde in Sicilia fecit inauditas crudelitates ⁊ rapinas. Ibi tandē occisus est a suis in balneo cum regnasset annis.xxviij.

Onstantinus tertius superioris filius suc- Cōstātin⁹ terti⁹
c
cessit illi in imperio: qui vir bonus ⁊ catholicus multum confirmauit fidem christianam contra hereticos: ⁊ mortuus est in pace cum regnasset annis.xxvij.

Ustinianus secūdus filius Cōstantini ter- Justinianus secundus
i
tij de familia Heracliorum successit in imperio: qui liberauit Africam de manibus sarracenorum. Fuit tamen scismaticus ⁊ infestus populo romano. Impauit quoqꝫ annis.x. Et hic nota ꝙ omnes principes post mortem Heraclij usqꝫ ad Karolum magnum fuerunt de stirpe eius.

Eo secundus expulit Justinianum predi- Leo secundus
l
ctum de regno quem relegauit in Pontuȝ: ⁊ imperauit annis tribus: deinde regnuȝ perdidit ut statim dicetur.

Tiberiꝰ tertius — t

Iberius tertiꝰ insurgēs cōtra Leonē arripuit regnuʒ : eūqꝫ tennit in custodia toto tpe sui Imperij:qui regnauit annis septeʒ

Iustinianus secūdus — i

Ustinianꝰ secūdus p̄dictꝰ:qui relegatꝰ fuerat a Leone scecūdo:recupauit Impiuʒ ꝛ cōtinuo iugulari fecit in publico Leonem qui expulerat eum: ꝛ Tiberiū qui inuaserat impium Leonis. Iste quidē multa magnifice fecit:sed cōtra eū quidā Philippꝰ relegatus ab eo:creatuſ Impator ab exercitu apud Cōstātinopoliʒ vicit ꝛ occidit ipsum Iustinianum:cum imperasset annis sex cum filio suo Tiberio.

Philippus bardanus — p

Hilippus dictus bardanus succedens Iustiniano a se occiso:priuatꝰ est regno ꝛ oculis ab Anastasio:cum imperasset anno vno ꝛ mensibus sex:qui fautor fuit hereticorum.

Anastasiꝰ scd̄s — a

Nastasius secundus dictꝰ Arthemius priuato vita Philippo:tenuit imperiū:sed exercitꝰ eiꝰ elegit Theodosiū impatorē lʒ inuitū anno tertio iperij eiꝰ cū eēt fautor catholicoruʒ.

Theodosiꝰ tertius — t

Heodosius tertius factus impator a militibus Anastasium graui prelio vicit : queʒ captum fieri fecit sacerdotem. Ipse ṽo catholicorum amicus anno imperauit vno.

Leo tertius — l

Eo tertius successit Thodosio in imperio: qui Cōstātinū filiuʒ suum fecit regni cōsorteʒ:quo tpe fuit Cōstātinopolis lōga obsidione miserabilr̄ afflicta a sarracenis . Hic Leo prauus fuit:q imagines Marie ꝛ sanctoꝝ in publico fecit igne cremari: ꝛ tn̄ imperauit annis.xxv.

Cōstātinꝰ qntꝰ — c

Onstantinus quintus predicti Leonis filius peior patre:dictuſ est p̄secutor ecclesie: qui mltos religiosos ꝛ uere catholicos occidit:uacās ipie magicis artibꝰ:attamen regnauit annis.xxv.quo tpe Pipinꝰ pr̄ Karoli magni vicit in italia Astulphum regem Longobardorum.

Leo q̄rtus — l

Eo quartus filius Cōstantini quinti:imperauit in oriente post eum annis quinqꝫ dignus patre suo succedere in vitijs.

Cōstātinꝰ sextꝰ — c

Onstātinus sextus Leonis filius imperauit cum matre Hyrene:qui postea mr̄e priuata regnauit soluſ annis qnqꝫ. Mater ṽo cecauit filiū ꝛ sola regnauit qnqꝫ annis. Et tūc imperiū romanuʒ qđ fuerat in oriente a p̄mo Cōstantino usqꝫ ad istum ultimū terminatū est. Nā facta est diuisio imperij:ut imperium occidētale solum diceret̄ Romanoꝝ: ꝛ orientale diceret̄ Grecoꝝ: ꝛ tunc imperium romanoꝝ trāsiuit ad Francos.

Karolꝰ magnuſ — k

Arolus magnus Pipini filiꝰ victo Desiderio rege Longobardoꝝ in Italia apud papiā ueniēs Romā electꝰ est Imperator a senatu ꝛ populo romano : ꝛ cōfirmatus a sūmo pōtifice:q: adiutor erat ecclesie. Hic fuit optimus princeps christianoꝝ:qui terram sctām occupatam a Sarracenis ꝛ impiū in oriente ꝛ occidēte recupauit:ubi tunc femina praua Hyrena regnabat in oriēte:totā Hispaniā liberauit:maximꝰ Ro.ecclesie pugil ꝛ ꝓtector fidei christiane . Karolus vixit annis.lxxj. ꝛ mortuus est feliciter cū regnasset annis.xlvij. ꝛ imperasset annis.xiiij.

Ludouicꝰ piꝰ — l

Udouicus piꝰ Karoli magni filius successit patri in Impio supatis duobꝰ fratribꝰ suis. Hic fuit vir iuictus:sed plus clemēs: sobrius ꝛ tēperatus:ultra oēs patiēs:nullis vincibilis malis:qui ꝛ viuēte patre cū regnaret ꝛ post mortē cū imperaret magnifica multa gessit:deuotissimus christianus:nō dissimilis patri. Uixit annis.lxiiij. ꝛ imperauit annis.xxv.

l

Othariꝰ Ludouici pij filiꝰ impiuʒ arripuit nō faciēs ptem regni fr̄ibus suis ſm ordinatā diuisionē pr̄is:vn̄ ꝯtractis viribus inaudita strage Francoꝝ pace fracta Lotharius imperauit in italia. Hic anno qntodecimo iperij sui diuiso filijs regno factus est monachus: ꝛ mortuus est feliciter qui fuerat violentus in vita.

l

Udouicꝰ scd̄s Lotharij monachi filiꝰ. Imperauit annis.xxj.qui siue tristis siue infelix bellū habuit cū Karolo fratre suo crudeliter regnāte super Francos turpiter victus est. Et nihil magnificum gerēs mortuus est in italia: ꝛ in Mediolano videtur sepultus:dicitur quoqꝫ ꝙ italiam sapienter ꝛ pacifice rexerit.

k

Arolus scd̄s dictꝰ Caluus:filius Ludouici pij ꝛ patruus Ludouici scd̄i ꝛ fr̄ Lotharij successit Ludouico scd̄o in impio:vir lepore timidior fugere q̄ʒ fugare paratior:dictus est grossus uel simplex:qui multa monasteria fabricari fecit ac etiam dotauit. Ueneno ṽo extinctus est cum imperasset anno vno ꝛ mensibus nouem.

k

Arolus minor noīe tertius Ludouici germanoꝝ regis filius ꝛ nepos eiusdē Karoli Calui: Impiuʒ italia tenuit: Galliā ꝛ Germaniā possedit pacifice: Robertū ducē Normandie victū de sacro fonte leuauit: ꝛ filiā suā dedit illi in uxorē. Hic anno imperij duodecimo deficiēs aio ꝛ corpe : repudiatus est a magnatibus regni: Arnulpho facto impatore: Anno ṽo sequenti idē Karolus mortuus est .

a

Rnulphus ex Karoloꝝ ꝓgenie: Hic Normandos mirabili cede deleuit: Romaʒ cepit:tandem longa egritudine dissolutus a pediculis rosus est. Sic felix prelio infelix morbo perijt:anno imperij sui.xj.

l

Udouicus tertius Arnulphi filius successit pr̄i in impio:qđ tenuit annis.x.nō felicior pr̄e: Nā sub eo defecit iperiū de ꝓgenie Karoloꝝ:cū nō iuuaret eccl̄iam more maiorū suoꝝ cōtra Lōgobardos iféstātes eccl̄iaʒ : Et tūc diuisuʒ est impiuʒ:q: aliqui impauerāt in italia:sicut q̄tuor Berēgarij: Aliqui in alemania:sicut Cōradus ꝛ Heinricus usqꝫ ad Otthonem primum qui utrobiqꝫ imperauit. Ludouicus p̄secutus est Berengarium in italia:captus apud Ueronaʒ:cecatus dicitur cum imperasset annis.x.

b

Erengarius primus imperāte Ludouico tertio imperauit in italia tm̄ q̄tuor annis. Hic fuit vir prudens ꝛ strenuus in armis: qui ꝛ bellum cum romanis gessit.

c

Onradus alemanꝰ successit Ludouico tertio in impio:ſʒ nec ipe puenit ad bn̄dictionē in italia:ideo nō ponit̄ iter p̄ncipes:vir tn̄ sapiens:fortꝭ ꝛ victor fuit. Hic impauit annis.vij. ꝛ moriēs corā p̄ncipibus regni:designauit regē Heinricū filiū Otthonis ducem Saxonuʒ.

b

Erengarius scd̄s impauit annis.ix. in italia:cui pauca memoranda ascribuntur.

h

Einricus post Cōradū impauit in alemania annis.xviij.vir bonꝰ ꝛ simplex q genuit Otthonē p̄mū. Et iste Heinricꝰ nō cōputatur iter impatores:q: non regnauit in italia:nec

operam dedit ut italiam de manibus tyrannorum lib eraret.

b Erengarius tertius tpe prefati Heinrici imperauit Italicis annis.vij.sub quo magnum scisma fuit in Italia. Nam Ugo rex Burgundionum inuitatus ab Italicis pugnauit cū Berengario: ⁊ victor regnuz Italie tenuit tribꝰ annis: ⁊ relicto Lothario filio rediit in Galliam.

l Otharius Ugonis Burgundionis filius imperauit in Italia annis duobus: de quo pauca scribuntur.

b Erengarius qrtus post Lothariuz regnauit annis.xij.cū alberto filio suo apud Mediolanum. Iste vir ferox nimis tyrannice premebat Italiam: sed finaliter victus ab Otthone primo: mortuꝰ est misere in exilo in Alemania: ⁊ Albertus miserrime in Corsica. Et nota ꝙ oēs a Berengario ꝑmo usqꝫ ad istum ultimum non videntur posse dici uere nec proprie imperatores.

o Tth0 primus Heinrici filius ex Germanorum gente primus ex Theutonicis solus obtinuit impium occidētis: ⁊ post euz soli Theutonici impauerunt usqꝫ ad pn̄s tp̄s. Hic vir ꝓbus ⁊ potens feliciter reformauit italiā spiritaliter ⁊ tpaliter liberādo eccl'iam a manibus Ioānis pape duodecimi qui turpiter tractabat eaz. Et italiam traxit de manibus Berengarij quarti qui impie premebat eaz. Ottho ꝟo impauit annis.xxxv. ꝺm Sigisbertum: ⁊ ꝺm alios annis.xij. ⁊ mortuꝰ est senex ualde relicto eiusdem nominis filio.

o Tthoscđs filiꝰ ꝑmi successit pr̄i in impio ⁊ ꝟtute: Qui vir acer in armis: sagax ingenio: impiuz feliciter cōfirmauit. Nā Romanos ꝓceres sepe rebelles uocatos ad cōuiuiuz cinxit armatꝭ: ⁊ nocuos securi ꝑcussit: reliq̄s epulari conuiuio iussit: impauit quoqꝫ annis.ix.

o Ttho tertius filius secūdi successit patri in impio: de quo dictuz est: Ottho post ottho regnauit tertiꝰ ottho. Hic fuit vir iustꝰ ⁊ cōstans qui Crescentium potentem romanum in castello sancti angeli obsessum: diu tandem post multa tormenta fecit decollari: ⁊ Antipapam introductum per eum ludibriose tractauit: ipse etiam uxorem suam viuam fecit igne cremari: quia falso accusauerat militē innocētē. Impauitqꝫ annis.xix. ⁊ mortuꝰ est sine liberis. Et impatores ex post per electionem ⁊ non per successionem creati sunt.

h Einricus primꝰ accepit Impium post Othonem tertiū Bauarie dux filius Heinrici ducis qui fuit natus ex Heinrico fratre primi Otthonis: Hic vir honestissimus multa bella in Germania ꝓspere gessit: Et in Italia contra Ardoniū qui electus erat rex a Longabardis: Et Stephanum regē Hūgarie fecit christianū cū gēte sua opa sororis sue quā dedit illi in uxorē. Impauitqꝫ annis.xxij.licet aliq dicāt.xij. Aliq etiam uocāt istū Heinricum secūdū: qr habēt respectum ad Heīricū supiorem: sed quo ad theutonicos denoiat̄ primꝰ. Hic sigdē finē suū sācte ⁊ felicit̄ fecit.

c Onradus primus nobilis ex gēte francorum vir: nepos supioris Heinrici ꝑuenit ad impium auctoritate ipsiꝰ Heinrici ⁊ electoꝝ opera: Qui vir strenuus ueniens in italiā coronatus est apud Mediolanum ⁊ Romā: ⁊ siluit terra in conspectu eius: sed tandem indignatus contra archiepiscopū: dum impugnaret Mediolanū: mortuus est anno.xv.imperij sui. Alij tamē dicūt ꝙ imperauit annis.xx.

h Einricus secundus gener Conradi predicti ⁊ filius adoptiuus fuit: heres patrimonij ⁊ iperij potius fato q̄ꝫ a proposito. Hic fuit vir aptus imperio: iucundus: letus: bellator: qui Uuandalos subegit conterminos Sueuis: Hungaros vicit: Pandulphum principem Capuanum cepit: multa dabat pauperibus: expulsis ioculatoribus a curia sua. Qui charus omnibꝰ cū floreret imperio: migrauit a seculo: anno.xvij.imperij: relicto filio paruulo sui nominis. Heiricꝰ scđs

h Einricus tertius secundi filius successit patri in iperio: vir impius: qui imperauit annis quinquaginta inuidens glorie proborum virorum: ecclesie hostis: Et propter multa mala gesta eius: fuit electus Rodulphus dux Saxonum contra eum: quem tamen Heinricus atrocissimo bello vicit: sed infelicem finem habuit: nam filius eius assumpta corona imperij: insurgens contra eum inuasit ipsum bello: ⁊ pater Leodij latens ⁊ pauper mortuus est ⁊ excommunicatus. Heiricꝰ tertius

h Einricus quartus tertij filius: arripuit patris imperiuz sub colore succurrendi ecclesie ⁊ imperio: contra iura nature ⁊ hominum: ⁊ tamen ⁊ ipse fuit hostis ecclesie licet recōciliatus: quo tēpore claruit inclyta Comitissa Matildis in Lombardia: ⁊ Robertus Guiscardus in Sicilia. Hic Heinricus mortuꝰ est sine liberis cuz regnasset annis.xv. Heiricꝰ qrtus

l Otharius quartus qui ⁊ Luctarius dictꝰ est cum magno consensu ⁊ consilio electus est imperator. Hic dux Saxonum sapiēs ⁊ industriosus: fuit amicus ⁊ deuotus ecclesie: pollens diuitijs ⁊ victorijs magnis: Imperauit feliciter annis.xj. Lotharꝰ qrtus

c Onradus secundus nepos Heinrici quarti ex sorore: qui imperium affectauerat ante Lotharium successit illi in imperio: Hic vir optimus passagium fecit collecta magna multitudine crucisignatorum: ⁊ postq̄ꝫ aliqua prospere gesta virtute magna: tandem inconsulte pressus inopia actualium: multa milia suorum amisit: ⁊ reuersus in regnum obijt cum imperasset annis.xv. Cōradꝰ scđs

f Redericus primus nepos Conradi secundi: defuncto patre suo Romanum suscepit imperium: qui de nobilissima domo Sueuie uocatus est Barbarussa. Hic vir strenuissimus Mediolanam ciuitatem florentissimaz cum auxilio Papiensiuz ⁊ multorum Lombardorum euertit. Sepe fuit infestus ecclesie: ⁊ Alexandruz papam persecutus est apud Uenetias. Uictus pacē fecit: tamen cum iuisset in subsidium terre sancte: suffocatus est in quodam flumine. Imperauit magnifice annis.xxxvij. Fredericꝰ ꝑmus

h Einricꝰ quintꝰ filius Barbarusse impauit post prem: qui fuit maritꝰ Constantie monache filie Guillelmi optimi regis Sicilie sub cuius titulo insulam cepit. Fuit strenuus ⁊ asper more patris: ⁊ aliqn̄ infestus ecclesie. Mortuus est in Sicilia: ⁊ sepultus apud Panormium: relicto Frederico filio infantulo ⁊ Philippo fratre suo ad gubernationez regni: cum imperasset annis vij. ⁊ mensibus.v. Heiricꝰ qntus

Ottho quartus — o — Ttho qrtus dux Saxonie:defūcto Heinrico electus ⁊ coronatꝰ est impator:cuz magno fauore lōbardor:sed ꝯtinuo contra iuramētuz iura ecclesie occupauit:ꝯtra quē electꝰ est Fredericus secūdus iuuenis cū auxilio Philippi tertij regis Francor:a quo tandem debellatꝰ mortuus est Ottho misere cum imperasset annis duobus:Jdeo nō ponit inter principes.

Fredericus secūdus — f — Redericus secūdus natus ex Heinrico gnto:⁊ Cōstātia monacha uetula: fuit potētissimus imperator Jtalie:Sicilie:Sardinie:Hierusalem ⁊ Sueuie:quo nullus magnificētior tenuit Romanum imperiuz a Karolo magno citra. Fuit armor strenuus:linguar peritꝰ:rigorosus:luxuriosus:epicurus:nihil curās uel credens nisi tpale. Fuit malleus Romane ecclesie:Cū multis pontificibꝰ bellum habuit:precipue cuz Gregorio nono. Tādez ṽtute Jnnocētij quarti Januēsis excōmunicatꝰ: victus ⁊ fugatus est de Lōbardia nec sibi ꝓficere potuit potentia. Uixit annis.lvij. Jmpauit annis.xxx. Male mortuus est in regno Apulie in oppido Ferētino:ꝑsente solo Mā̄fredo ex filijs suis. Post cuius mortem uacauit impiuz circa annos.xxiiij.

Cōradꝰ filiꝰ Frederici secundi — c — Onradus filius Frederici secūdi electꝰ adhuc viuēte pr̄e:post mortē cuius regnauit annis quasi duobꝰ:sed Manfredus frater eius nālis uenenato Conrado tenuit regnuz Sicilie magnifice annis.xiij. ⁊ Karolus senior victor Manfredi ⁊ Cōradi nepotis eius regnauit annis xvj. Hic Conradus caruit imperiali benedictione: ideo non dicit imperator.

Rodulphus comes de Auēspg — r — Odulphus comes de Auensperg gn̄e Germanus post longā uacationez iperij electꝰ est rex romanor:⁊ cōfirmatus est a Gregorio decimo in fauorē terre sancte. Hic fuit vir prudens in agendis:in armis strenuus:iustus: deuz timens:ciuilis ⁊ parcus: ⁊ tamen licet regnauerat xx.annis nunꝙ visitauit italiam ut minabat: Jmplicitus multis agendis in regno Alamanie. Naz regem Bohemie diuitem ⁊ potentē:dedignantem obedire sibi durissimo prelio vicit. Quo occiso dedit filio pacem: ⁊ filiam suam in uxorem.

Adulphus comes de Nasaue — a — Dulphus comes de Nasaue genere Germanus in Romanor regem electꝰ est: sed non benedictionem nec coronationez recepit in italia. Hic fuit vir magnanimus:cōtra quez Albertꝰ Rodulphi predicti filius insurgens ipsuz bello vicit. Nam Adulphus magis viribus ꝙꝙ cōsilio utens occisus est:cum regnasset annis.iiij.

Albertꝰ dux austrie — a — Lbertus dux Austrie Rodulphi filius:victo ⁊ occiso Adulpho:electus est in Romanorum regem ab electoribus:Et a Bonifacio papa famoso petijt uenire ad benedictionem ⁊ coronationem. Cui Bonifacius magnanimus:tyrannus sacerdotum rn̄dit:Jpsum indignuz imperio:q: occiderat proditione dn̄m suum Adulphuz in prelio: ⁊ tenens coronam in capite ⁊ spatam ad latꝰ dixit:Ego sum Cesar:Tamen postea orta grauissima discordia inter Philippum regem Fracie ⁊ se:confirmauit Albertum: ⁊ uocauerat euz:Hic Albertus cum regnasset annis.x.interfectꝰ est ab vno suo nepote filio fratris.

Heinricus comes de Lutzēburgo — h — Einricus hoc nomine sextꝰ genere Germanus paruus Comes de Lutzemburgo:factus est impator: ⁊ ueniens in italiam coronatus est Rome cū difficultate:obsistente sibi sapientissimo rege Roberto. Hic vir prudēs:iustus:honestꝰ catholicus:dilectus omnibus:omnibꝰ sedatis sollicite discordijs Alamanie:alto animo disponebat reformare potentem italiaz:ut sic facilius redimeret terram sanctā:si fata ꝑmisissent: ⁊ sperabatur dn̄s omnium in breui cuz magno fauore lōbardorum ⁊ tuscor. Sed Bononia ⁊ Florentia cum quibusdam alijs obuiauerunt sibi:vnde opa Florentinoruz ut in fama fuit:uenenatus apud Bonconuētum castellum Senarum:optimus impator cū imperasset ānis.iiij.mēsibꝰ.viij. ⁊ diebꝰ.xviij.nunꝙ elatꝰ ꝓsperitate: nunꝙ deiectꝰ aduersitate:Anno dn̄i.M.ccc.xiij.mortuus est.

Karolus quartus Lutzemburgo — k — Arolus quartus de Lutzemburgo nepos suprascripti magni Heinrici ex Joāne Bohemie rege factꝰ impator:coronatꝰ est Rome sine resistentia. Hic fuit vir peritus lr̄arū ⁊ multarum linguarum:astutus ⁊ sagax:qui regnuz Bohemie optime reformauit: sed in italia victrices Harpyias pre se ferens loco aquilaruz: ⁊ Baccho imolans:nihil memoriale gessit: Nam cum maximo potentatu ueniens:opa ⁊ fauore Urbani quinti:terribilis omnibus primo apparuit:sed cito cū magna pecunia:sed maiore ifamia reuersus est ad patriam. Humilis impator mortuus est senex:cuz imperasset annis viginti.

Uencezlaus Karoli filius — u — Encezlaus suprascripti Karoli filius: viuente adhuc patre electus est imperator: hodie regnat. Hic iuuenis:robustus uenator:quid facturus sit ignoro cum mineť se uentur ad italiam. Sed non uenias precamur te:si nō vincis laude genitorem tuū:ꝙꝙ aliud in te speramꝰ: cum presentia primi Cesaris vix sufficeret ad compescenda mala:quibus misera vndiꝙ lacessit italia temporibus tuis. Sed imperium orbis celum uersat: ⁊ illud quondam potens:ueneratum gentibus ⁊ regibus Romanum imperium ꝑfiguraruz in tibijs ferreis:cui nihil olim defuit nisi modicuz orientis:nunc probdolor nihil possideat nisi modicum occidentis.

¶ Explicit liber Augustalis:Beneuenuti de Rambaldis cum pluribus alijs opusculis Francisci Petrarche Jmpressis Uenetijs (impēsis dn̄i Andree Torresani de Asula) per Simonem de Luere: Anno Jncarnationis Christi.M.cccc.j. die.xxvij.Marcij.
Feliciter.

¶ Principaliũ sentẽtiarũ ac mãrũ memoria dignarum: ex libris Frãcisci Petrarche collectarum: iuxta ordinẽ alphabeticum: summaria breuisqȝ Annotatio.

Cor

Cre

Cre

Cri

Critolai circūspecta' ⁊ suaui eloquētia fuit.de re.me mo.li.ij.tra.ij.ca.xv.
Cro Chronius monachus solitudinē ingressus orauit ne vnq̄ inde discederet.de vita soli.lib.ij.trac.x.ca. viij.A
Cu Cubili uacuo nihil mollius est:nihil duri⁹ occupato.de re.for.li.ij.dial'.xviij.C.
Cupiditati nihil satis est.epi.de rebus fa.xxxiij.B.
Q nunq̄ dicit sufficit.ibidē.epi.cxvij.I.in fi.
Cupiditas ierplebilis est que iudicat sibi tātum deē q̄ntū cupit:cupit āt oīa.ibi.epi.lxxxvij.A.in fi.
Homines curant superuacua ⁊ negligunt necessaria. epi.de re.fa.xxj.A.B.
Curti⁹ eques roman⁹: turdum ꝑpteruia iocādi per fenestrā misit.de rebus me.li.ij.trac.iij.ca.xxxiij.
De duobus cursoribus quorū vn⁹ per noctes estima uit se quadriiugo uehi:alter in aqlā trāsformari. ibi.li.iiij.trac.iij.ca.xxxvj.⁊.xxxvij.
Da Darium serui sui astutia regem fecit.de re. me.li.iij.trac.j.ca.xviij.
Dauid rex ꝓ salute ꝓpa elōgauit fugiēs ⁊ māsit i solitudine.de vita soli.li.ij.tra.v.ca.iiij.A.
De Decore nec gratius quicq̄ nec breuius. de re.for.li. j.dia.ij.A.⁊ de re.me.li.iij.tra.ij.ca.v.⁊ epi.de re.fa.lxxxv.C.
Decor femine⁹ eo formidolosior funestiorq̄ quo blā dior.de vita soli.li.ij.trac.iij.ca.iij.A.
Inter corporis animiq̄ decorē antiqua lis uertitur de re.me.li.iij.trac.ij.ca.xlj.B.
Deci⁹ cōsul in bello latino seipm pro legionib⁹ ⁊ ꝓ po puli romani victoria deuouit.epi.de re.fa.xc.C.
Deformitas oīs i luce appētior.epi.ꝺ re.fa.lxiiij.A.
Que defūctis exhibent beneficia nō deperduntur. de reb⁹ memo.li.iiij.trac.iij.ca.xxxij.
Defūctor laus q̄dā dāni memoria lachrymas viuē tibus excutit ⁊ inconsolabilem gemitum parit ir reparabilis iactura.epistola de re.fa.xij.C.
Deiectio animorum peior est q̄ murorum.de reme. for.li.ij.dial'.lxix.B.
Delectari ueris ac māsuris bonis ꝯuenit:nō falsis at q̄ labentibus.de re.for.li.j.dial'.ij.A.in fi.
Delectatio damnosa est vndiq̄ publice ⁊ priuatim nocens.ibi.dial'.xxx.B.
Delicati ēt iucūda fastidiūt.de re.for.li.ij.dia.xc.B
Tam demēs nemo est cui nō interdum cōditio pro prie fragilitatis occurrat.in Secreto Collo.j.H.
Demetrius aurum ab imperatore romano oblatum ri dendo contempsit.epi.de rebus fa.xciiij.C.
Democritus sibi oculos eruit.de vita soli.li.ij.trac. vij.ca.j.C.⁊ de re.me.li.j.trac.ij.ca.xviij.⁊.li.iij. trac.ij.ca.xvj.D.
Democritus innumerabiles mū dos facit.Contra medi.li.ij.ca.xvij.B.
Demosthenes cū rex nā certam hūit s3 sic victoriā re tulit.de re.me.li.j.tra.ij.ca.xvij.⁊ li.ij.tra.ij.c.xij.
Demosthenes mulieri paupcule dedit cōsiliū restitu endi depositum.de re.me.li.iij.trac.j.ca.xxv.
Demosthenē pleno lapillis ore porātē legim⁹.ibi.li. iiij.tra.iij.c.xxij.B.i fi.
Demosthenis defēsio cur maior sit q̄ eschinis accusatio.Cō.me.li.j.ca.xiij.
Denarius cecidit in cloacā.epi.sine titu.xiij.C.
Desperatiōe nihil periculosi⁹.ꝺ re.for.li.ij.dia.cxxvj.A.
Desperatio ultimū malor oīu3 est.in secre.Col.ij.A.
Sic desperantes odit de⁹:sic icōsulte sperantes irridet. ibi.Col.iij.I.
Ex desperatione q̄nq̄ fiūt hoīes secu riores.In prefa.epi.de re.fa.P.
Ad desperādum nemo cogitur.ibi.epi.xiiij.B.in fi.

Detractorū vba sūt cōtēnēda: ⁊ eor p̄cipue qui post mortē i aliquē inuehunt.epi.de re.fa.lxxviij.A.B.
Deus quid sit.Contra medi.li.iiij.ca.vij.C.
Homines sunt dij non existendo sed participando il lius vnius qui uerus est deus.ibi.B.
Quo de deo diutius cogito:eo mihi species videtur obscurior.de re.me.li.iij.trac.ij.ca.lvij.
De⁹ nulli⁹ falsi auctor ē.de re.me.li.iiij.t̄c.iij.c.ij.B.
Ab aspectu diuinitatis nihil magis abstrahit q̄ ue neris usus.de re.me.li.iij.trac.ij.ca.xx.
Diuinator sepe falsa sunt uaticinia.ibi.ca.xvj.A.
Di Diuini q̄d est añ pedes nō spectāt ⁊ celi scrutant pla gas.ibi.D.
Diuinatio nālis furore:hoc est oracu lis a furente redditis ⁊ somnijs constare creditur de re.me.li.iiij.trac.iij.ca.j.A.
Sine diuinitatis inuocatione nihil grande est aggre diendum.ibi.li.iij.trac.ij.ca.xlij.
Diuinitatē nō solū nō asseq s3 ēt ꝯtēplari grāde negoci u3 ē ls excellētib⁹ igenijs.Cō.me.li.iiij.ca.vij.C.
Diane ephesie tēplū a quodā icēdit:ut īsueto facino re notus esset.Contra medi.li.iiij.ca.xj.F.
De diadematis ꝯtēptu.de re.me.li.iij.tra.ij.ca.lxiij.
In dialectica senescere puerile est.Cōtra medi.li.ij. ca.xvij.A.C.⁊ epi.de re.fa.vj.C.
Cōtra dialecticor ianē ac ꝯtētiosā petulātiā: ⁊ cur id hoīu3 genus sit vitādum.epi.de re.fa.vj.A.B.
Nihil dialectico sene ridiculosius.ibi.E.⁊.ix.A.B.
Dialectici glīa i strepitu ⁊ i puitijs sita ē.ibi.epi.xj.A
Dicearch⁹ magno uolumine cōclusit nob expedire futura diuo nesciri.de re.me.li.iij.trac.ij.c.xvj.C.
Dici aliqd fortiter ab homine moliciem ꝓfesso mirū est.ibi.ca.xlvij.A.
Dies oīs gradus est ad mortem.epi.de re.fa.v.D.
Q vnus dies peritor placitior est q̄ stultoru3 etas. de re.me.li.iij.trac.ij.ca.lv.B.
Dies nulla sine nostra discussione pretereunda est. epi.sine titu.xxij.E.in fi.F.
Diffinire sapiētis ē ꝓpriū.de vi.so.li.ij.tra.x.c.ix.B.
Didym⁹ e cūctis muneribus ab alexādro rege sibi alla tis vilissima rem sūpsit ne ꝯtēnē videret.epi.de re. fa.xciiij.D.
De didymo ceco.de vita so.li.ij.tra.j.F.in fi.
Diocletian⁹ ⁊ antoni⁹ pius vitā solitariā coluerunt. de vita soli.li.ij.trac.ix.ca.ij.A.
Diodor⁹ stoic⁹ post cecitatē m'lto q̄ pri⁹ diligētius philosophie opa3 dedit ⁊ fidib⁹.de re.me.li.j.tra. ij.ca.xxiiij.
Diogenis prudēs ⁊ iucūda eloquētia fuit.de re.me.li.ij.trac.ij.capi.xv.
Diogenes Cynic⁹ famosissim⁹ cōtēptor oīu3 que ab alijs optant: a p̄ceptore suo didicit latas edes cū angusto ⁊ uolubili dolio pmutare.de rebus me.li. ij.trac.iij.ca.xv.Et epistola.de rebus fa.xciiij.C.
Ei⁹ callida rñsio dialectice interrogatiōi.epi.de re. fa.vj.C.
Q in portar uestibulis ⁊ porticib⁹ ciuita tu3 habitauit.de vita soli.li.ij.trac.viij.ca.iiij.B.
Dionysi⁹ syracusan⁹ tyrān⁹ tā dlitijs q̄ feritate notis sim⁹ solus ꝺ periculoso statu suo uer testioniū ꝺdit. ꝺ re.me.li.iij.tra.ij.c.xxiij.A.⁊ li.iiij.t̄c.iij.c.xxvj ⁊.xxvij.
Deiotharus rex in primis nihil vnq̄ ni si auspicio gerere ꝯsuet⁹:bello tādē pharsalico vin cit ac fugatur.de re.me.li.iiij.tra.v.ca.xj.A.B.
Discētib⁹ m'lta sūt onerosa:doctis pauca.de re.for.li. j.dial'.xliij.F.
Quedam nullo modo q̄ contrario discuntur.epistola sine ti.xx.B.in fi.
Ad discendum que etas est aptior.ibi.xxij.D.

Sa

Sabinus diues ineptissimus ꝛ hebes: ꝗꝫ obliuiosus: glorie tñ auidissimus quaꝫ ex litteraruꝫ notitia sic ꝓcurabat. de re. me. li. ij. tra. iij. ca. xiij.
Sagaces uel solertes qui dicantur. ibi. lib. ij. trac. ij. ca. j. A.
Salutis initiuꝫ est cognitio peccati. ibi. li. iij. trac. ij. ca. xlvij. C.
Sanitas multis periculosa ꝛ pestilens fuit qui tuti⁹ egrotassent. de reme. foꝛ. li. j. dial. iij. B.
Nusqꝫ peius ꝗꝫ sano in corpe eger aius bitat. ibi.
Nihil ita sanitatem impedit ꝗꝫ remedioꝝ crebra mutatio. In Secre. Collo. iij. A.
De sanitate restituta si sit gaudendum. de reme. foꝛ. li. j. dia. iiij. A.
Sancti ꝛ deuoti viri oēm spem in deo habent: iusti ac politici in ꝟtute: foꝛtes ꝛ bellicosi i armis: timidi ꝛ ignaui in muris atqꝫ arcib⁹. de re. foꝛ. li. j. dia. xxxv. D.
Facetia Sātij regis Castelle fratris ꝯtra papaꝫ: qñ audiuit se egypti regē ab eo ꝓnūciatū: iterȝti ait: Surge ꝛ diuum papam ꝓnuncia Calliphū de Baladacho. de re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxij.
Sapia celeste donū est. de re. foꝛ. li. j. dia. xij. A. in fi.
Ut pecunie rerūqꝫ multaꝝ mala: sic sapie cupiditas bona est. Ibi. B. ꝛ de sapia. Dial. j. C.
Sapiam uerā nō nisi purgate pieqꝫ aie uel itelligere pñt uel amare. de re. foꝛ. li. j. dial. xlvj. B.
Sapia titulis nō egit: per seipsam clara est. ibi. C.
Inter sapiaꝫ ac foꝛtunā rara ē par. Ibi. dial. xlix. B.
Sapia bitat i altissimis. De sapia. dial. ij. A.
Sapia eterna in oi gustabili gustatur. Ibi. E.
Sapientia eterna cibus est saporosissimus qui satiādo desiderium sumēdi nō minuit. Ibidē. E. in fi.
Eterna sapia nō vult haberi nisi ibi ubi hñs nihil de suo tenuit ut eam haberet. Ibi. F.
Sapia eterna a nullo capi pōt uti est. Ibi. circa me.
Sapientia in quibus inueniat. Ibidem. B.
Q nō in libꝛis tātū ac disciplinis moralibus ꝯsistit: sed in experiētia reꝝ oium magra: accedēte fideli eoꝝ que qs viderit memoria. de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xviij.
Sapientia filia est memorie. Ibi.
Uix fieri potest ut aut sapientia contingat inexperto aut experientia ei qui multa nō viderit. Ibi. c. lvij.
Cōtra eos qui sapiam hñt in ore ꝛ in uerbis ꝛ nō in factis. de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xix.
Sapiēs ꝗꝫtum est qꝺ sibi desit intelligit: non gloriat sed suspirat. de re. foꝛ. li. j. dial. xij. A.
Si tot essent sapiētes quot sapiētie pꝛofessores bene res irēt. Ibi. Et de sapientia. dial. j. B.
Sapientē se credere pꝛimus ad stultitiā gradus est: pꝛoximus ꝓfiteri. Ibi. de re. foꝛ. dial. xij. A.
Sapiētis ꝓpꝛiū est iperfectionem suā nosse ac fateri Ibidem. B.
Sapiens non copiam sed sufficientiam rerum vult. ibi. dial. xliij. B.
Sapientis est periculosa seponere anteꝗꝫ noceāt. de reme. foꝛtu. li. ij. Dia. xliiij. C.
Sapiētes regib⁹ sunt rariores. Ibi. Dia. lxxxiij. B.
Sapiētē ut in actibus utqꝫ in uerbis: sic in icessu grauitas decet atqꝫ modestia. Ibidem. dia. xcix. A.
Sapiens nunꝗꝫ solus esse potest. De vita solita. li. ij. trac. iij. ca. vij. A.
Sapientem nemo nisi deus facit. De rebus me. li. iij trac. ij. ca. lxviij. A.
Sapienti nihil est inopinabile stulto omnia impꝛemeditata. Epi. de rebus fami. cxiiij. B.
Sapiētis est dura in leuiorem parteꝫ flectere. Ibidē Epi. cxv. B.
Ille sapiens iudicatur cui res sapiunt pꝛout sunt. de uera sapientia. dia. j. F.
Sapiēs non est qui sibi nō est sapiēs. Ibidem. B.
Satellij Quadrati dicacitas contra Sabinum. De rebus me. li. ij. trac. iij. ca. xiij.

Sc

De scabie. li. j. de reme. foꝛ. dia. lxxxv. A.
Scientia vna est deo cui bone oēs alie obsequuntur sicut vn⁹ est de⁹ cui subsunt oia. epi. sine ti. xxij. D.
Scientia uera humiliat. De sapientia. dialo. j. A.
Scia firma est ꝛ immutabilis. ꝯ me. li. iij. c. iiij. A.
Scire licet aliqd sine clamosis altercationib⁹. epi. de re. fa. vij. F.
Scientia lrarum magna res est: sed maioꝛ est virtus animi. Ibi. epi. cxij. D. in fi.
Fastidiosioꝛ est scientia ꝗꝫ virtus ibi. Ibi.
Scholares qlr sint istituēdi in disciplina. epi. de re. fa. c. ij. A.
Nulle sunt certiores schole ꝗꝫ in quibus experiētia magistra est. Ibi. epi. cxiiij. M.
Scipiones africani singulares solitudinis amatores fuere. De vita soli. li. ij. tracta. ix. ca. v. A.
Scipionis africani sapientia circa erudiēdos homines idomitos. de rebus me. li. iij. trac. ij. ca. ij.
De Scipionis ꝑmi africani fiducia ꝛ suiipsius laude Cō. medi. li. ij. ca. vij. A. B.
De Scipiōis africani dignitate. epi. de re. fa. j. E. B.
De Scipiōe africano maiore. In supple. Epit. c. vij.
De Scipioue nasica. Ibi. ca. ix.

Scri

Nō est facile in cuꝫ scribere qui pōt ꝓscribere. De re me. li. ij. trac. iij. ca. xxxij. ꝛ epi. de re. fa. cx. B. in fi.
Scripture sacre obscuritas utilis est. Contra me. li. iij. ca. vj. B. C.
Scribendi officiū quod paucorū est omnes sibi usurpant. De reme. foꝛ. li. j. dia. xliij. A.
Scribētī cura q̄ eē dēat. i Pꝛefa. epi. d re. fa. M. i fi. I
Uix superstite qui scripserat cuiusqꝫ scripta uel gesta placuerunt. ibi. epi. j. A. Exēpla. B. ꝛ. lv. D.
Scriptores sancti vix integrum fame pꝛeconium nisi ab ipso die moꝛtis acceperūt. Ibi. epist. j. C. i fi.
De scriptoribus antiqs qui sint pꝛeferendi. Ibi. epi. vj. A. B. ꝛ. lxiiij. A. B.
Quid op⁹ est amplius scriptis elaborare si oia q̄ ad utilitates hoiuꝫ spectāt iā añ mille annos tā mulꝗ uoluminibus ꝛ diuinis ingenijs scripta manent? ibi. epl'a. viij. C. in fine.
Scriptorum choꝛus omnis amat nemus: ꝛ fugit urbes. de vita solita. li. ij. trac. vij. ca. ij. B.

Sen

Seneca ciuis romanus ac senatoꝛ fuit. De vita solitaria. li. ij. trac. viij. ca. j. A.
Licet Coꝛdubensis originis romane tñ ꝟtutis hāc diuinā sibi memorie ubertatē usqꝫ ad miraculū cōtigisse videtur. de rebus me. li. ij. trac. j. ca. vj.
Q Seneca a Claudio pncipe ad magisterium Neronis adhuc pueri assumptus: nocte pꝛoxima hec somniasse dicitur ꝛc. ibidē li. iij. tract. iij. ca. xiij.
Seneca qcqd moꝛalitatis in oib⁹ fere libꝛis suis habet: in epistolis ꝯgessit. In Pꝛefa. epi. de re. fa. K.
Ut moꝛtem vitaret omnibus suis bonis cessit: quam tamen vitare uon potuit. Ibi. epi. lxxxix. M. Et de rebus me. li. iij. trac. ij. ca. xiiij.

Finis.

a
Librorum
¶ Epistola
lius fuerit
aut legētes
quirere
b
¶ De ocio
ac sobrias
dacie metus
lorumqʒ
c
paululum
tatui fedo
nominis
psalterium
d
¶ Tractatuum
¶ Francisci
negocij
fructum
e
rum cum
ea consumator
Cap.V.
nem mitem
f
viginti
sunt
ut scriptū
litudine
sitas: atqʒ
ff
Insignis
ba sunt
¶ Francisci
bile malū
g
nat: ꝛ
Absit
tas mulierculas
mana
h
boium
isse publico
net: ꝛ
pecunie
i
men his
nia supremo
Caduca
tamen
k
nullus est
oportuit
sio: hac
tius ꝛ
l
¶ Francisci
cinctus
¶ Francisci
deare: sic
m
t Emporis
labori

quiosas
¶ De quesito
n
rijt precipitio
¶ De absentia
nis oculis
oculum
o
visus est
te lenire
tura te
scabies
p
ꝛ inhabile
perdidi
lum nullo
sint: nisi
cie de
q
ne: ut
ceris videtor
bello
¶ Francisci
¶ Franciscus
r
lum tuum
falsis
potius
bellum:
ab infantia
s
¶ Tractatuū
potius
¶ Francisci
o Iuus
t
¶ De ingenio
¶ De igenio ꝛ
sub iugum
nio qui
v
e numero
quem
Placuit
s Ed ubi
x
tibus
sed ex
tus docuit
uendum
y
nihil
sus. En
demeret:
mē: alteri⁹
ʒ
de humoribus
dicam:
ris domuʒ
gnitam
A
penultima
cum: nihil
dire nec
tentiōes

B
magnifica
Hic igitur
arborum
qʒ: ꝛ
C
ab occidēte
bia: ubi
terribile
admirātes.
D
aucupari
tem Romani
transiuit
Nosti
E
autēʒ ex
quod nisi
turo qua
solādū
F
immemor
remedia
ciunt atqʒ
nem vitijs
G
possunt
oium
tuis
H
Eple dñi
totū in
casset aratro
I
nihil habeo
deficiat
intemperans
K
¶ Incipit
nouit:
Ubi queso
let ac
becilles
L
¶ Capitulorū
tum factus
Romanis
M
g Aius
integro
¶ Famosissimi
N
¶ Principaliū
Apelles
Ad beniuolētiā
Critolai
O
tarius
Inter
Ideo
f Abinus

Quiterni.30.
charū.3.

